

4° J. g. c.

78

Floz
11
2

N6 70

(27

Sonstige Werke des Athanasius:

- 1.) Πρὸς τοὺς ἀποταξαμένους. Hrsq. von K. F. Dyobouniotis im 'ερον Σύνδεσμος (Athen 1912), ἀρ. 180 σελ. 3-4.

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS, [Patrologia]

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,
SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS.
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 865) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA ;
DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA ;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS AUCTA ;
INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA ;
CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA ;
OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA ;
DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA ; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO
SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE
PATRUM, ARSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR ;
ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET
IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS,
A PRIMO GENESES USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.
EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTEM
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES,
LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM,

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA ; LATINA, JAM INTEGRE EXARATA, VIGINTI ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, CENTUMQUE ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM CUM VERSIONE LATINA LATERALIS COMPLECTITUR, ET FORSAN CENTUM VOLUMINUM EXCEEDIT NUMERUM. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET IDEOQUE INTRA QUINQUAGINTA CIRCITER VOLUMINA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT ; SECUS ENIM, CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS XXVII.

S. ATHANASIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.

EXCUEDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM
SËU PETIT-MONTROUGE.

1857

Bayerische
Staatbibliothek
München

SÆCULUM IV.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. P. N. ATHANASII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

OPERA OMNIA QUÆ EXSTANT

VEL QUÆ EJUS NOMINÈ CIRCUMFERUNTUR,

AD MSS. CODICES GALLICANOS, VATICANOS, ETC., NECNON AD COMMELINIANAS LECTIONES CASTIGATA,
MULTIS AUCTA : NOVA INTERPRETATIONE, PRÆFATIONIBUS, NOTIS, VARIIS LECTIONIBUS
ILLUSTRATA : NOVA SANCTI DOCTORIS VITA, ONOMASTICO, ET COPIOSISSIMIS
INDICIBUS LOCUPLETATA, OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS
S. BENEDICTI E CONGREGATIONE S. MAURI,

NOVISSIMIS NUNC CURIS EMENDATIORA, ET QUARTO VOLUMINE AUCTA ;

ACCURANTE ET RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS TERTIUS.

VENIUNT QUATUOR VOLUMINA 43 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUËR.

1857

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO XXVII CONTINENTUR

S. ATHANASIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS

OPERUM PARS TERTIA. — EXEGETICA.

Epistola ad Marcellinum.	col.	11
Expositiones in Psalmos.		59
De titulis Psalmorum.		591
Fragmenta in Job.		1344
— in Cantic.		1347
— in Matthæum.		1363
— in Lucam.		1390
— in Epistolam I ad Corinthios.		1404

Ex typis MIGNÉ, Petit-montrouge.

ADMONITIO

IN SEQUEMTEM AD MARCELLINUM EPISTOLAM

DE INTERPRETATIONE PSALMORUM.

(Opp. S. Athan. ed. Venet. 1777, t. III.)

Textus Græcus sumptus est ex Prolegomenis tomi IV Veteris Testamenti juxta versionem septuaginta Interpretum, quam ex codice Alexandrino accurate edidit Joannes Ernestus Grabe, qui inter alia hæc de eadem epistola admonet : *Cæterum licet in pluribus S. Athanasii editionibus, ac in postrema celeberrimi Montfauconi, omnium optima, tom. I, part. II, pag. 982 usque 1003, iste ad Marcellinum libellus Græce ac Latine sit excusus; eum tamen in antiquissimis ac S. Patri fere coævis membranis nostris haud parum, correctiorem ac pleniorum, ut conferenti patebit, hic denuo edere placuit, absque Latina tamen versione. Versio igitur Latina sumpta a me est ex laudata Patris Montfauconi editione Operum S. Athanasii; ad textum autem Græcum codicis Alexandrini, ubi ei non respondebat, pluribus in locis accommodata. Hac autem versione antiquiorem aliam edidit clar. mem. card. Thomasius in libro cui titulus : *Psalterium juxta duplicem editionem, etc.*, et in Præfatione ad lectorem : *Hanc, inquit, Latinam repertam in libro ms. licet non admodum vetusto bibliothecæ Vallicellanæ proferimus, ad Græcum tamen exemplar utrumque recensitam et emendatam.* De hac epistola idem clarissimus cardinalis : *Celebre, ait, apud veteres omnes opusculum beati Athanasii episcopi Alexandrini De libro Psalmorum, quod beatus Hieronymus appellare videtur in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum : De psalmorum titulis.* Sed cum adhuc lateret in tenebris, et in publicam lucem editum non fuisset verum opus B. Athanasii *De titulis psalmorum*, quod modo in publicum emittimus, haud mirum est, si doctissimus vir eum aliis pluribus deceptus est ac erravit, ratus idem opus esse librum *De titulis psalmorum* ac *Epistolam* seu *Libellum ad Marcellinum*. Quod sane cum animadvertissent Patres Benedictini, in Admonitione quam præposuerunt eidem *Epistolæ ad Marcellinum*, ita præfati sunt : *Opinantur nuperi scriptores quidam, Epistolam ad Marcellinum esse illud opus De titulis psalmorum, quod ab Hieronymo inter Athanasiana scripta enumeratur : at cum de titulis seu inscriptionibus psalmorum ne verbum quidem hac in epistola compareat, propalam nobis est, alium ab Hieronymo laudari librum, etc.* De præstantissima hac epistola præter synodum Nicænam secundam, ita meminit Cassiodorus in libro *De institutione divinarum litterarum*, cap. 4 : *Legendus est etiam libellus Athanasii Alexandrinæ civitatis episcopi, quem Marcellino post ægritudinem in locum refectionis dulcissimæ destinavit, qui inscribitur : De libro Psalmorum; ubi diversa commonens, virtutem operis ipsius minutissima discussione patefecit, diversos hominum casus cum suis remediis suaviter introducens.* Argumentum ejusdem epistolæ laudati Patres Benedictini paucis verbis exhibent in hunc modum : *Primo id ponitur discriminis Psalmos inter et alios Scripturæ sacræ libros, ut qui alios legit, verba non ut sua, sed eorum, quorum libri sunt, vel eorum, qui loqui exhibentur, proferat; qui autem Psalmos recitat, verba proferat quasi sua, et ad se proprie pertinentia. Hinc dividuntur Psalmi in varia genera, orandi scilicet, confitendi, et his similia : deindeque indicatur quo quisque psalmus casu, qua conditione, qua opportunitate cani debeat. In hisce tota versatur epistola.**

SANCTI PATRIS NOSTRI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI AD MARCELLINUM IN INTERPRETATIONEM PSALMORUM.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΠΡΟΣ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΝ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ.

1. Miror tuum in Christo propositum, dilecte Marcelline. Nam et præsentem tentationem, quamvis plurima in ea passus, probe toleras, et ascenin, seu exercitationem non negligis. Sciscitatus enim ex tuo tabellario qua ratione post ægritudinem versaris, didici te omnibus quidem divinis Scripturis vacare, potissimum tamen Psalmorum librum evolere, maximeque studere ut cujusque psalmi veram sententiam assequare. Quamobrem te summo opere laudo, cum magno eumdem librum totamque Scripturam studio prosequar. Hoc itaque modo affectus, incidi olim in quemdam senem studiosissimum, voloque tibi, quæ mihi ille de sacro Psalterio, quod manu tenebat, sermocinabatur, perscribere : habent enim quamdam gratiam, et probabilitatem cum enarratione verisimillima conjunctam. Ita enim locutus est :

2. Omnis nostra, o fili, Scriptura, cum vetus tum nova, divinitus inspirata utilisque ad doctrinam est, ut scriptum habetur. Attamen Psalmorum liber quædam observatu digna habet iis, qui attendere voluerint. Quilibet enim liber suum, quod præfert, argumentum tractat et prosequitur : verbi gratia Pentateuchus mundi originem, gesta patriarcharum, exitum Israelis ex Ægypto, et legis traditionem ; Triteuchus, sortium distributionem, iudicium acta, Davidis genealogiam ; libri Regum et Paralipomenorum, gesta regum ; Esdras, captivitatis solutionem, reditum populi, templi et urbis constructionem ; Prophetæ, prophetias de adventu Salvatoris, de præceptis servandis monita, prævaricantium reprehensiones, prophetias de gentibus. At liber Psalmorum, omnium reliquorum fructus quasi insitos in se continens, cantus edit, et proprios insuper cum ipsis inter psallendum exhibet.

3. Nam quæ Genesin spectant psallit psalmo decimo octavo : *Cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum* ; et psalmo vicesimo tertio : *Domini est terra, et plenitudo ejus : orbis terrarum, et universi qui habitant in eo. Ipse super maria fundavit eam*. Quæ vero ad Exodum, Numeros, Deuteronomium pertinent, pulchre canit in septuagesimo septimo, centesimo decimo tertio, his verbis : *In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barburo, facta est Judæa sanctificatio ejus,*

(1) Τῶν πάντων ed.

α'. Ἄγαμαί σε τῆς ἐν Χριστῷ προαιρέσεως, φίλε Μαρκελλίνε. Καί γάρ καί τόν παρόντα πειρασμόν, καίτοι πολλά παθὼν ἐν αὐτῷ, καλῶς φέρεις, καί τῆς ἀσκήσεως οὐκ ἀμελεῖς. Πυνθανόμενος γάρ τοῦ κομίσαντος τήν ἐπιστολήν, πῶς ἄρα καί μετὰ τήν νόσον διάγεις· ἔμαθον πρὸς μὲν πᾶσαν τήν θείαν Γραφήν ἔχειν σε τήν σχολήν, πυκνότερον δὲ μάλιστα τῇ βίβλῳ τῶν Ψαλμῶν ἐντυγχάνειν, καί φιλονεικεῖν τὸν ἐν ἑκάστῳ ψαλμῷ νοῦν ἐγκείμενον καταλαμβάνειν. Καί διὰ τοῦτο τοίνυν ἀποδέχομαι σε, πολλὸν ἔχων εἰς αὐτήν τήν βίβλον κἀγὼ πόθον, ὡσπερ καί εἰς πᾶσαν τήν Γραφήν. Καί γάρ οὕτως ἔχων, συνέτυχόν τινα φιλοπόνῳ γέροντι, καί βούλομαι καί σοι, ἅπερ ἐκεῖνος κατέχων τὸ Ψαλτήριον περὶ αὐτοῦ μοι διηγήσατο, γράψαι· ἔχει γάρ τινα χάριν καί πιθανότητα μετ' εὐλόγου τοῦ διηγήματος. Ἔλεγε γάρ οὕτως·

β'. Πᾶσα μὲν, ὦ τέκνον, ἡ καθ' ἡμᾶς Γραφή, παλαιά τε καί καινὴ, θεόπνευστός ἐστι καί ὠφέλιμός περὶ διδασκαλίαν, ὡς γέγραπται· ἔχει δὲ τινα πιθανήν παρατήρησιν τοῖς προσέχουσιν ἡ τῶν Ψαλμῶν βιβλος. Ἐκάστη μὲν γὰρ βιβλος τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα διακονεῖ καί ἀπαγγέλλει· οἷον ἡ Πεντάτευχος γένεσιν κόσμου καί τῶν πατριαρχῶν τὰς πράξεις, τήν τε ἀπ' Αἰγύπτου τοῦ Ἰσραὴλ ἔξοδον, καί τήν τῆς νομοθεσίας διάταξιν· ἡ Τρίτευχος τήν κληροδοσίαν, καί τῶν κριτῶν τὰς πράξεις, καί γενεαλογίαν τοῦ Δαβὶδ· αἱ Βασιλείαι καί Παραλειπόμενα βασιλέων πράξεις· καί ὁ μὲν Ἔσδρας ἀπόλυσιν τῆς αἰχμαλωσίας καί ἐπάνοδον τοῦ λαοῦ, καί οἰκοδομήν τοῦ ναοῦ καί τῆς πόλεως· οἱ δὲ Προφῆται προφητείας περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτήρος, ὑπομνήσεις τε περὶ τῶν ἐντολῶν, καί μέμφεις κατὰ τῶν παραβαινόντων, καί προφητείας τοῖς ἔθνεσιν. Ἡ δὲ γε βιβλος τῶν Ψαλμῶν, ὡς παράδεισος τὰ (1) ἐν αὐτῇ φέρουσα μελωδεῖ, καί τὰ ἴδια δὲ πάλιν μετ' αὐτῶν ψάλλουσα δείκνυσαι.

γ'. Τὰ μὲν γάρ τῆς Γενέσεως ψάλλει ἐν τῷ ὀκτωκαιδέκῳ· *Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα*· καί ἐν τῷ κγ'· *Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καί τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καί πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ· αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν*. Τὰ δὲ τῆς Ἐξόδου καί τῶν Ἀριθμῶν καί τοῦ Δευτερονομίου ἄδει καλῶς ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ ἑβδόμῳ ψαλμῷ, καί ἐν τῷ ἑκατοστῷ τρισκαιδέκῳ ψαλμῷ, λέγων· *Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, οἶκον*

Ἰακώβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου, ἐγενήθη Ἰουδαία ἀγία-
σμα αὐτοῦ, Ἰσραὴλ εἰς ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ψάλλει δὲ
καὶ ταῦτα ἐν τῷ ἑκατοστῷ τετάρτῳ· Ἐξαπέστειλε
Μωδσηρ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, Ἀυρὼν, ὃν ἐξελέξατο
αὐτὸν· ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημειῶν
αὐτοῦ καὶ τῶν τεράτων αὐτοῦ ἐν γῆ Χάμ. Ἐξα-
πέστειλε σκότος, καὶ ἐσκότασε, καὶ παρεπύκρυνεν
τοὺς λόγους αὐτοῦ. Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν
εἰς αἷμα, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐτῶν. Ἐξήρ-
ψεν ἡ γῆ αὐτῶν βατράχους ἐν τοῖς ταμίαις τῶν
βασιλέων αὐτῶν. Εἶπε, καὶ ἦλθε κυνόμενα καὶ
σκνίφες ἐν πᾶσι τοῖς ὄρλοις αὐτῶν. Καὶ ὄλωσεν ὅλον
τε τὸν ψαλμὸν τοῦτόν τε καὶ ἑκατὸν πέμπτον περὶ
τῶν αὐτῶν ἔστιν εὐρεῖν γεγραμμένον. Καὶ τὰ μὲν
ἱερατείας καὶ τῆς σκηπῆς ἀναφωνεῖ ἐν ἐξοδίῳ σκηπῆς
ἐν τῷ κη' ψαλμῷ· Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ,
δόξαν καὶ τιμὴν.

δ. Τὰ δὲ τοῦ Ναυῆ καὶ τῶν Κριτῶν ἐμφαίνει πως
ἐν τῷ ἑκατοστῷ ἕκτῳ, λέγων· Καὶ συνεστήσαντο
πόλεις κατοικεσίας, καὶ ἔσπειραν ἀγρούς, καὶ
ἐφύτευσαν ἀμπελώνας. Ἐπὶ γὰρ τοῦ Ναυῆ διαδέδο-
ται αὐτοῖς ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Λέγων δὲ ἐν τῷ αὐ-
τῷ ψαλμῷ συνεχῶς· Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον
ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐ-
τῶν ἔσωσεν αὐτούς· σημαίνει τῶν Κριτῶν τὴν βί-
βλον· τότε γὰρ κραζόντων αὐτῶν ἤγειρε κατὰ τὸν
καιρὸν κριτὰς, καὶ ἔσωξε τὸν λαὸν ἀπὸ τῶν θλιβόντων
αὐτούς. Καὶ τὰ τῶν Βασιλείων ψάλλει πως ἐν τῷ ἐν-
νεακαιδέκτῳ, λέγων· Ὅδοι ἐν ἄρμασι καὶ ὄδοι ἐν
ἰπποῖς, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν
μεγαλυνθήσόμεθα. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ
ἔπεσαν, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν.
Κύριε, σῶσον τὸν βασιλέα, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν
ἐν ἡ ἡμέρᾳ ἐπικαλεσώμεθά σε. Τὰ δὲ τοῦ Ἐσδρα
ἐν τῷ ἑκατονεικοστῷ πέμπτῳ τῶν ἀναβαθμῶν ἔδει·
Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών,
ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι· καὶ πάλιν ἐν τῷ
ἑκατονεικοστῷ πρώτῳ· Εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρη-
κόσι μοι· εἰς οἶκον Κυρίου πορευσώμεθα. Ἐστῶ-
τες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς ἀύλαις σου, Ἱε-
ρουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις,
ἧς ἡμετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό· καὶ γὰρ ἀνέβησαν
αἱ φυλαὶ, αἱ φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ.

ε. Τὰ τε τῶν Προφητῶν σχεδὸν ἐν ἑκάστῳ σημαί-
νει. Περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας, καὶ ὅτι μὲν
Θεὸς ὦν ἐπιδημήσει, οὕτως φησὶν ἐν μὲν τῷ τεσσα-
ρακοστῷ ἐνάτῳ ψαλμῷ· Ὁ Κύριος ἐμφανῶς ἦξει,
ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται· ἐν δὲ τῷ
ἑκατοστῷ ἑπτακαιδέκτῳ· Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμε-
νος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Εὐλόγηκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴ-
κου Κυρίου· Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.
Ὅτι δὲ οὕτως ἔστιν ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος, οὕτως ἐν τῷ
ἑκατοστῷ ἕκτῳ ψάλλει· Ἀπέστειλε τὸν Λόγον αὐ-
τοῦ, καὶ ἔλαστο αὐτούς, καὶ ἐβρύσατο αὐτούς ἐκ
τῶν διαφθορῶν αὐτῶν. Ὁ γὰρ ἐρχόμενος Θεὸς αὐτός
ἔστι καὶ Λόγος ἀποστελλόμενος. Τοῦτον δὲ τὸν Λόγον
εἰδὼς ἔντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ᾄδει φωνὴν τοῦ Πατρὸς
ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ· Ἐξηρεύξατο
ἡ καρδία μου Λόγον ἀγαθόν· καὶ πάλιν ἐν τῷ ἑκα-

A Israel potestas ejus. Ea ipsa psallit in centesimo
quarto : Misit Moysen servum suum, Aaron, quem
elegit ipsum : posuit in eis verba signorum suorum,
et prodigiorum in terra Cham. Misit tenebras et
obscuravit, et exacerbarunt sermones suos. Con-
vertit aquas eorum in sanguinem : et occidit pisces
eorum. Edidit terra eorum ranas in penetralibus
regum ipsorum. Dixit : et venit cœnomyia et ciniphes
in omnibus finibus eorum. Atque integrum omnino
psalmum istum, et centesimum quintum de iisdem
rebus conscriptum esse deprehendere est. Quæ vero
sacerdotium tabernaculumque spectant, refert in
exitu tabernaculi, vicesimo octavo psalmo : Afferte
Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum,
afferte Domino gloriam et honorem.

ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ

B 4. Res vero Jesu Nave et Judicium tangit psalmo
centesimo sexto, sic : Et constituerunt civitates
habitationis, et seminaverunt agros, et plantaverunt
vineas. Nam sub Jesu Nave tradita illis fuit terra
promissionis. Cum autem in eo ipso psalmo fre-
quenter dicat : Et clamaverunt ad Dominum cum
tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos :
librum Judicum indicat. Tum enim ipsis clamanti-
bus, variis temporibus judices excitabat, libera-
batque populum ab iis qui ipsum affligerent. Reg-
norum quoque historias quodammodo canit in
decimo nono dicens : Hi in curribus, et hi in equis,
nos autem in nomine Domini Dei nostri magnifica-
bimur. Ipsi impediti sunt, et ceciderunt ; nos autem
surreximus, et erecti sumus. Domine, salvum fac
regem, et exaudi nos in die qua invocaverimus te.
Quæ porro Esdram spectant in centesimo vicesimo
quinto graduum decantat : In convertendo Dominus
captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati. Et
rursum in centesimo vicesimo primo : Lætatus sum
in his, quæ dicta sunt mihi : In domum Domini ibi-
mus. Stantes erant pedes nostri in atriiis tuis, Jeru-
salem. Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cujus
participatio ejus in idipsum. Illuc enim ascenderunt
tribus, tribus Domini, testimonium Israel.

5. Quæ autem Prophetarum sunt, in singulis pene
psalmis significat. De adventu Salvatoris, et quod
Deus cum sit, venturus sit, ita in psalmo quidem
quadragesimo nono ait : Deus manifeste veniet, Deus
noster, et non silebit ; in centesimo decimo septimo :
Benedictus, qui venit in nomine Domini. Benediximus
vobis de domo Domini ; Deus Dominus et illuxit no-
bis. Quod autem ipse sit Patris Verbum, ita canit
in centesimo sexto : Misit Verbum suum, et sanavit
eos, et eripuit eos de interitionibus eorum. Deus enim,
qui venit, est ipsum Verbum, quod missum fuit.
Hoc porro Verbum cum sciret esse Dei Filium, vocem
Patris canit in quadragesimo quarto : Eructavi
cor meum Verbum bonum ; et iterum in centesimo
nono : Ex utero ante Luciferum genui te. Quid enim
aliud quis dixerit prolem Patris, quam Verbum,

et Sapientiam ipsius? Cum sciret igitur ipsum esse, A τοσῶ ἐνάτω· Ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφῆρου ἐξεγέννησά σε. Τί γὰρ ἂν ἄλλο τις εἴποι γέννημα τοῦ Πάτρος ἢ τὸν Λόγον καὶ τὴν Σοφίαν αὐτοῦ; Τοῦτον εἰδύια ὄντα, ὃ εἶπεν ὁ Πατήρ· Γενηθήτω φῶς, καὶ στερῶμα, καὶ τὰ πάντα, καὶ αὕτη ἡ βίβλος περιέχει λέγουσα (2)· Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερέωθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πάντα ἡ δύναμις αὐτῶν.

6. Quin et Christum ipsum venturum minime ignoravit; imo ea de re mentionem facit psalmo quadragesimo quarto: *Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi; virga directionis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Et ne quis eum secundum phantasiam venisse arbitretur, significat eum ipsum hominem futurum, illumque esse per quem omnia facta sunt, cum dicit in psalmo octogesimo sexto: *Mater Sion dicet: Homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus.* Hoc enim periude est ac si diceret: *Et Deus erat Verbum; omnia per ipsum facta sunt; et Verbum caro factum est* 3. Quare cum ex Virgine nasciturum sciret, nequaquam id siluit, sed statim hujus rei indicium dedit in quadragesimo quarto: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum et domum patris tui, quia concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus tuus.* Hoc quippe simile est huic Gabrielis dicto: *Ave, gratia plena, Dominus tecum* 4. Nam ubi eum Christum dixisset, humanam statim generationem ex Virgine factam declaravit his verbis: *Audi, filia.* Et Gabriel quidem ex nomine Mariam appellat, quod genere ab illa alienus esset: at David ipsam ex suo semine oriundam, filiam merito vocat. καλεῖ Μαρίαν, ξένος ὢν αὐτῆς κατὰ τὴν γένεσιν· ὁ εἰκότως θυγατέρα προσφωνεῖ ταύτην.

7. Ubi autem dixit Psalmorum liber hominem eum futurum esse, consequenter illum carne passibilem significat. Dum autem videt futuras Judæorum insidias, canit in secundo psalmo: *Quare steterunt gentes, et populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus.* In vicesimo autem primo ipsam mortis rationem ex persona Salvatoris loquitur: *In pulverem mortis deduxisti me. Quoniam circumdederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me; diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.* Quod ait autem manus et pedes suos confoscos esse, quid aliud quam crucem significat? Hæc omnia postquam dicit, adjicit, non sui causa, sed propter nos id pati Dominum. Aitque rursus e persona ejus in octogesimo septimo: *Super me confirmatus est furor tuus; in sexagesimo autem octavo: Quæ non rapui, tunc exsol-*

¹ Genes. 1, 3 seqq. ² Joan. 1, 1, 2, 14. ³ Luc. 1, 28.

(2) Ἐν τριακοστῷ δευτέρῳ ed.

ζ'. Καὶ Χριστὸν δὲ αὐτὸν ἐρχόμενον οὐκ ἠγνόησεν· ἀλλὰ καὶ μάλιστα περὶ τούτου λέγει ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ· Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ἥγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἐχρισέ σε ὁ Θεός ὁ Θεός σου ἑλαιον ἀγαλλιῶσως παρὰ τοῦς μετόχους σου. Καὶ ἵνα μὴ κατὰ φαντασίαν τις ἐρχεσθαι αὐτὸν (εἶναι) νομίση, σημαίνει αὐτὸν ἀνθρωπὸν γενησόμενον, καὶ τοῦτον εἶναι δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, λέγων ἐν τῷ ὀγδοηκοστῷ ἕκτῳ· Μήτηρ Σιών ἐρεῖ· Ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτήν ὁ Ὑψίστος. Τοῦτο γὰρ ἴσον ἐστὶ τῷ εἰπεῖν· Καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ, ἐκ Παρθένου, γινώσκων οὐκ ἐσιώπησεν, ἀλλ' εὐθὺς ἔμφασιν τινα δίδωσιν ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ, λέγων· Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, ὅτι ἐπαθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. Τοῦτο γὰρ πάλιν ὁμοίον ἐστὶ τοῦ λεγομένου παρὰ τοῦ Γαβριὴλ· Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Καὶ γὰρ εἰρηκῶς αὐτὸν Χριστὸν, εὐθὺς καὶ τὴν ἀνθρωπίνην γένεσιν ἐκ τῆς Παρθένου ἐδήλωσε, λέγων· Ἄκουσον, θύγατερ. Ἴδὲ ὁ μὲν Γαβριὴλ ἐξ ὀνόματος δὲ Δαβὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσαν αὐτὴν

ζ'. Ἀνθρωπὸν δὲ αὐτὸν εἰρηκῶς γενησόμενον, ἀκούθως καὶ παθητὸν αὐτὸν σαρκὶ σημαίνει. Τὴν τε ἐπιβουλὴν παρὰ τῶν Ἰουδαίων ὀρώσα γινομένην, ψάλλει ἐν μὲν τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ· Ἴνα τί ἐφρόναξαι ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ τὴν ποιότητα τοῦ θανάτου ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρός φησιν· Εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με· ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοὶ, συναγωγῇ ποτηρευομένων περιέσχον με. Ὀρυξαρ χεῖράς μου καὶ πόδας μου, ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστέα μου. Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν, καὶ ἐπειδὴ μὲν διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον. Τὸ δὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ὀρύττεσθαι, τί ἕτερον ἢ σταυρὸν λέγει σημαίνει; Πάντα ταῦτα διδάσκουσα προστίθην, ὅτι μὴ δι' ἑαυτὸν, δι' ἡμᾶς δὲ ταῦτα πάσχει ὁ Κύριος. Κα φησιν ἐκ προσώπου πάλιν αὐτοῦ ἐν μὲν τῷ πρῶτῳ· Ἐπὶ ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμός σου· ἐν δὲ τῷ ἑξηκοστῷ ὀγδόῳ· Ἄ οὐχ ἤρπασα, τότε ἀπέπληθυνον. Οὐ γὰρ

ὁπεύθυνος ὢν ἀπέθνησκειν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ἔπασχε, καὶ τὸν καθ' ἡμῶν θυμὸν διὰ τὴν παράδοσιν ἐφ' ἑαυτὸν ἐβάσταξε, λέγοντα διὰ τοῦ Ἡσαΐου· *Αὐτὸς τὰς ἀσθενκίας ἡμῶν ἔλαβε*· καὶ λεγόντων μὲν ἡμῶν ἐν τῷ ἑκατοστῷ τριακοστῷ ἐβδόμῳ ψαλμῷ· *Κύριος ἀρταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ*· λέγοντος δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος ἐν ἐβδομηκοστῷ πρώτῳ· *Καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων, καὶ ταπεινώσει συκοφάντην, ὅτι ἐβρύσματο. πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνατοῦ, καὶ πένητα, ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός.*

ἦ'. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς σωματικὴν αὐτοῦ ἄνοδον προμηνύει, καὶ λέγει ἐν μὲν εἰκοστῷ καὶ τρίτῳ· *Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν, καὶ ἐκάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης*· ἐν δὲ τῷ τεσσαρακοστῷ· *Ἄνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος*. Τὴν μὲν κάθισιν ἀναγγέλλει, καὶ φησιν ἐν μὲν τῷ ἑκατοστῷ ἐνάτῳ· *Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου*· ἐν δὲ τῷ ἐνάτῳ καὶ τὴν γενομένην ἀπώλειαν τοῦ διαβόλου βοᾷ· *Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην· ἐπετίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπόλετο ὁ ἀσεβής*. Καὶ γὰρ ὅτι τὴν κρίσιν πᾶσαν ἔλαβε παρὰ τοῦ Πατρὸς, οὐκ ἐκρυψεν, ἀλλὰ καὶ κριτὴν πάντων αὐτὸν ἐρχόμενον προμηνύει ἐν μὲν οα'· *Ὁ θεός, τὸ κρίμά σου τῷ βασιλεῖ δὸς, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως, κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει*· ἐν δὲ τῷ μθ' φησὶ· *Προσκυλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν, τοῦ διακρίναι τὸν λαόν αὐτοῦ*. Καὶ ἀναγγελοῦσιν οὐ οὐρανὸς τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· *ὅτι ὁ θεός κριτής ἐστι*· καὶ ἐν τῷ πα'· *Ὁ θεός ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν· ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρινεῖ*. Καὶ μὴν καὶ τὴν κλήσιν τῶν ἐθνῶν ἔστιν ἀπ' αὐτῆς μαθεῖν ἐπὶ πολλῶν μὲν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ μς'· *Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως*· ἐν δὲ τῷ οα'· *Ἐνώπιον αὐτοῦ προσεσούνται Αἰθίοπες, καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσι· βασιλεῖς θαρσεῖς καὶ αἱ γῆσοι δῶρα προσοίσουσι· βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβὰ δῶρα προσάξουσι· καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, πάντα τὰ ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ*. Ταῦτα βίβλων προαπαγγέλλεται.

θ'. Οὐκ ἀγνοῶν δὲ πάλιν ἔλεγεν, ὅτι καὶ ἐν ἐκάστῃ βίβλῳ τῆς Γραφῆς τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος ἐξαιρέτως σημαίνεται· καὶ ἔστι τοῦτο (3) πάσαις αὐταῖς ἀπάγγελμα, καὶ συμφωνία ἢ αὐτὴ τοῦ Πνεύματος. Καὶ γὰρ ὡσπερ τὰ τῶν ἄλλων ἐν ταύτῃ δυνατὸν εὑρεῖν· οὕτως καὶ τὰ ταύτης ἐν ταῖς ἑτέραις πολλάκις εὐρίσκονται. Καὶ γὰρ Μωϋσῆς ᾠδὴν γράφει, καὶ Ἡσαΐας ᾄδει, καὶ ὁ Ἀμβακούμ προσεύχεται μετ' ᾠδῆς. Πάλιν τε ἐν ἐκάστῃ βίβλῳ ἔστιν ἰδεῖν καὶ προφητείας καὶ νομοθεσίας καὶ ἱστορίας. Τὸ γὰρ αὐτὸ Πνεῦμα ἐπὶ πάντας ἔστι· καὶ κατὰ μὲν τὴν εἰς ἕκαστον γενομένην αὐτοῦ διαίρεσιν, ἕκαστος τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ

* Isa. LIII, 4.

(3) Κοινόν εἶδ.

Uebam. Non enim ideo mortuus est, quod reus esset, sed pro nobis passus est, iramque adversum nos conceptam ob prævaricationem in se sustinuit, dicente per Isaiam ^b: *Infirmittates nostras ipse suscepit*; et dicentibus nobis in centesimo tricesimo septimo: *Dominus retribuet pro me*. Spiritu quoque dicente in septuagesimo primo: *Et salvos faciet filios pauperum, et humiliabit calumniatorem, quia liberavit pauperem a potente, et pauperem, cui non erat adjutor*.

8. Quapropter ejus quoque in cælos ascensum prædicit, atque in vicesimo tertio: *Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit rex gloriæ*. In quadragesimo autem sexto: *Ascendit Deus in jubilatione, Dominus in voce tubæ*. Sessionem quoque annuntiat, atque in centesimo nono: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. In nono autem psalmo perniciem quoque diaboli addit, et clamat: *Sedisti super thronum, qui judicas justitiam: increpasti gentes, et perit impius*. Nani quod omne judicium a Patre accepit, id minime celavit, sed ipsum omnium judicem venturum prænuntiat in septuagesimo primo: *Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis, judicare populum tuum in justitia, et pauperes tuos in judicio*. In quadragesimo autem nono ait: *Advocabit cælum desursum, et terram, discernere populum suum. Et annuntiabunt cæli justitiam ejus, quoniam Deus judex est*. Et in octogesimo primo: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat*. Quin et vocationem gentium ex eo ipso libro pluribus ediscere licet, præsertim ex quadragesimo sexto: *Omnes gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis*. In septuagesimo autem primo: *Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent; reges Tharsis, et insulæ munera offerent; reges Arabum et Saba dona adducent; et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei*. Et hæc quidem in Psalmis canuntur, in singulis autem aliis libris annuntiantur.

μὲν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ᾄδεται, ἐν δὲ ἐκάστῃ τῶν ἄλλων

9. Cæterum se non ignorare aiebat in singulis Scripturæ libris eadem de Salvatore potissimum significari, esseque illud omnium ipsorum commune argumentum, eandemque Spiritus concordiam. Etenim sicut ea quæ in aliis exstant libris, in hoc reperire licet: ita quæ in hoc sunt, in aliis sæpenumero inveniuntur. Nam et Moyses canticum conscribit, et Isaias canit, et Ambacum cum cantico præcatur. Rursum in quolibet libro videre est prophetias, legislationes et historias; idem namque Spiritus est in omnibus, et secundum divisionem ejus in singulis factam, unusquisque datam sibi

gratiam administrat et implet; sive prophetiæ sit, sive legislatio, sive historiæ commemoratio, sive psalmodum gratia. Cum autem unus atque idem sit Spiritus, cujus sunt omnes divisiones, et qui secundum naturam indivisus est, ideo in se totus atque integer est: sed secundum subministratorem, manifestationes et divisiones Spiritus singulis fiunt, ac deinceps juxta præsentem necessitatem Spiritu edoctus quisque sermonem administrat, ita ut, quemadmodum supra dixi, legislator Moyses aliquando prophetet et canat, et prophetæ, dum vaticinantur, præcepta tradant: *Lavamini, mundi estote* ⁵, etc.; *Ablue malitiam cordis tui, Jerusalem* ⁶; aliquando historias perscribant, ut Daniel Susannæ ⁷, Isaias Rabsacis et Sennacherim ⁸. Eadem quoque ratione Psalmorum liber, cui proprium est cantica canere, quæ in aliis libris obiter dicuntur, hæc ille fuisse loquitur cum cantico, uti dictum est. Leges tamen ipse tradit: *Desine ab ira, et declinque furorcm* ⁹. *Declina a malo, et fac bonum: inquire pacem, et persequere eam* ¹⁰. Interdum historiam habet de itinere Israelis, et prophetæ de Salvatore, uti supra dictum est.

10. Communis quidem talis Spiritus gratia sit apud omnes, et in singulis facta inveniatur, et apud omnes eadem, ut necessitas postularit, et Spiritus voluerit. Neque enim refert sive plus sive minus quis habuerit ejusmodi necessitatis, ut unusquisque teneatur sine defectu proprium perfectumque ministerium implere. Psalmorum autem liber etiam sic gratiam quamdam habet singularem, eximiumque aliquid observatum dignum. Nam et alia, quæ cum cæteris libris habet affinita communiaque, hoc sibi proprium et admirandum habet, quod etiam uniuscujusque animi motus, eorumque mutationes et castigationes in se descriptas et expressas continet, ut qui ex ipso voluerit quasi ex imagine eas accipere et intelligere, ita semetipsum efformare possit, ut illic scriptum habetur. In aliis quippe libris legem solum quis audit, præcipientem quid facere oporteat, quid secus; prophetias item audit, ut solum sciat venturum Salvatorem, historiisque attendat, unde ediscere potest regum sanctorumque acta. At in Psalmorum libro præterquam quod ea ipsa potest quivis audiens ediscere, motus insuper animæ suæ ibi deprehendit ediscitque; ac deinde secundum ea quæ patitur et a quibus detinetur, potest ex eo ipso libro exemplar quoddam sermonem eligere; ita ut non solum qui audierit, non (sine fructu) pertranseat, sed educeatur quid dictum factumque opus sit ad curandum morbum. Sunt quidem et in aliis libris sermones, qui mala prohibeant; in hoc vero qua ratione a

χάριν διακονεῖ καὶ πληροῖ, εἴτε προφητεία ἐστίν, εἴτε νομοθεσία, εἴτε τῆς ἱστορίας ἡ μνήμη, εἴτε τῶν ψαλμῶν ἡ χάρις· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμά ἐστιν, ὅπερ καὶ πᾶσαι διαιρέσεις εἰσὶν, αὐτὸ δὲ ἀδιαιρέτον ἐστὶ κατὰ φύσιν· διὰ τοι τοῦτο τὸ ὅλον μὲν ἐστὶν (4) ἐκάστῳ, κατὰ δὲ τὴν διακονίαν αἱ φανερώσεις καὶ αἱ διαιρέσεις τοῦ Πνεύματος ἐκάστοις γίνονται· καὶ λοιπὸν κατὰ τὴν ἀποκειμένην χρεῖαν πολλὰς ἐκαστος, ὑποσχόμενος τοῦ Πνεύματος, διακονεῖ τὸν λόγον· ὥστε, καθὰ προείπον, νομοθετοῦντα Μωϋσῆν προφητεύειν ποτὲ καὶ ᾄδειν, καὶ προφητεύοντας τοὺς προφήτας ἐντέλλεσθαι ποτε· *Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε*. Ἀπόπλυνε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου, Ἱερουσαλήμ· καὶ ἱστορεῖν ποτε, τὸν μὲν ἄνιηλ τὰ κατὰ Σουσάνναν, τὸν δὲ Ἡσαΐαν τὰ κατὰ τὸν Ῥαφάκην καὶ τὸν Σενναχηρείμ. Οὕτως γὰρ καὶ ἡ τῶν Ψαλμῶν βίβλος, ἔχουσα τὸ ἴδιον τῶν ψάδων, ὅπερ (5) ἐν ταῖς ἄλλαις βίβλοις διεξοδικῶς εἴρηται, ταῦτα αὐτῇ τῇ κατὰ πλάτος φωνῇ μετὰ μέλους ψάλλει, καθὼς προεἴρηται. Νομοθετεῖ γοῦν ποτε καὶ αὐτῇ· *Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν· καὶ, Ἐκκλίνον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, καὶ διώξον αὐτήν*. Καὶ ἱστορεῖ δὲ ποτε κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ προφητεύει περὶ τοῦ Σωτῆρος, ὡς περ εἴρηται πρότερον.

1. Κοινὴ μὲν οὖν τοιαύτη τοῦ Πνεύματος χάρις ἐστὶν παρὰ πᾶσι, καὶ ἐν ἐκάστῳ γινόμενη εὐρισκέσθω, καὶ παρὰ πᾶσιν ἡ αὐτῇ, ὡς ἐάν ἡ χρεῖα ἀπαιτῆ, καὶ τὸ Πνεῦμα βουλήται. Οὐ διαφέρει γὰρ τὸ πλεόν καὶ ἕλαττον ἐν ταύτῃ τῇ χρεῖᾳ, ὡς ἐκαστος ἀνευδότης τὴν ἰδίαν ἀποπληροῖ καὶ τελειοῖ διακονίαν. Ἡ δὲ γε βίβλος τῶν Ψαλμῶν καὶ οὕτως ἔχει τινὰ πάλιν χάριν ἰδίαν καὶ παρατήρησιν ἐξαιρετοῦ· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, ἐν οἷς πρὸς τὰς ἄλλας βίβλους ἔχει τὴν σχέσιν καὶ κοινωνίαν, λοιπὸν καὶ ἴδιον ἔχει τοῦτο θαῦμα, ὅτι καὶ τὰ ἐκάστης ψυχῆς κινήματα, τὰς τε τούτων μεταβολὰς καὶ διορθώσεις ἔχει διαγεγραμμένας καὶ διατετυπωμένας ἐν αὐτῇ· ὥστε τινὰ τὸν βουλούμενον ὡς (6) ἄπειρον ἐξ αὐτῆς λαμβάνειν καὶ κατανοεῖν, οὕτω τὸ τυποῦν ἑαυτὸν, (7) ἐκεῖ γέγραπται. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις βίβλοις μόνον τὴς ἀκούει τὸν νόμον προστάττοντα, ἀ (μὴ) δεῖ ποιεῖν καὶ μὴ δεῖ πράττειν· προφητείας τε κατακούει, ὥστε μόνον εἰδέναι τὸν ἐρχόμενον Σωτῆρα· καὶ ἱστορίας δὲ προσέχει, ἐξ ὧν γινώσκειν δύναται τὰς τῶν βασιλέων καὶ τὰς τῶν ἁγίων πράξεις. Ἐν δὲ τῇ βίβλῳ τῶν Ψαλμῶν, πρὸς τῷ ταῦτα μανθάνειν τὸν ἀκούοντα, ἔτι καὶ τὰ κινήματα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐν αὐτῇ κατανοεῖ καὶ διδάσκεται· καὶ λοιπὸν πρὸς ὃ πάσχει καὶ ἐν ᾧ συνέχεται, δύναται πάλιν ἐκ ταύτης ἔχεισθαι τὴν εἰκόνα τῶν λόγων· ὥστε μὴ μόνον ἀκούσαντα παρέρχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πῶς δεῖ λέγοντα καὶ ποιούντα θεραπεύειν τὸ πάθος, διδάσκει (8). Εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις βίβλοις κωλυτικοὶ λόγοι ἀπαγορεύοντες τὰ φαῦλα ἐν ταύτῃ δὲ καὶ πῶς ἀπέχεσθαι δεῖ τετυπῶνται· οἷοι

⁵ Isai. i, 16. ⁶ Jerom. iv, 14. ⁷ Dan. xii. ⁸ Isa. xxxvi, xxxvii. ⁹ Psal. xxxvi, 8. ¹⁰ Psal. cxxiii, 15

(1) Ἐν ἑαυτῷ ed.

(5) Ἄπερ ed.

(6) Ἄπ' εἰκόνας ed.

(7) Ὁς.

(8) Forte διδάτκεσθαι.

παράγγελμα ἐστὶ τὸ μετανοεῖν· τὸ δὲ μετανοεῖν
 παύεσθαι τῆς ἀμαρτίας ἐστίν· ἐνταῦθα δὲ καὶ πῶς
 μετανοεῖν, καὶ τί δεῖ λέγειν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ, τετυ-
 παται. Καὶ πάλιν εἶρηκεν ὁ Παῦλος· Ἡ θλίψις τῆ
 ψυχῆ ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δο-
 κίμη, ἡ δὲ δοκίμη ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατ-
 αισχύσει. Ἐν δὲ τοῖς Ψαλμοῖς καὶ πῶς δεῖ φέρειν
 τὰς θλίψεις, καὶ τί θλιβόμενον δεῖ λέγειν, καὶ τί μετὰ
 τὰς θλίψεις, καὶ πῶς ἕκαστος δοκιμάζεται, καὶ τί-
 νες οἱ λόγοι τῶν ἐλπίζόντων ἐπὶ Κύριον, γέγραπται
 καὶ κεχάρακται. Πάλιν τε ἐντολὴ ἐστὶν ἐν παντὶ
 εὐχαριστεῖν· ἀλλὰ καὶ τί δεῖ λέγειν εὐχαριστοῦντας
 διδάσκουσιν οἱ Ψαλμοί. Ἐἴτα παρ' ἐτέρων ἀκούοντες·
 Ὅσοι θέλουσιν εὐσεβῶς ζῆν διωχθήσονται, παρὰ
 τούτων διδασκόμεθα, καὶ πῶς δὲ φεύγοντας φωνεῖν,
 καὶ τίνας δικωκόμενους καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν βυσθέν-
 τας δεῖ λόγους ἀναφέρειν τῷ Θεῷ. Εὐλογεῖν παρα-
 γελλόμεθα τὸν Κύριον, καὶ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ·
 ἀλλ' ἐν τοῖς Ψαλμοῖς τυπούμεθα πῶς τε αἰνεῖν δεῖ
 τὸν Κύριον, καὶ τίνα ῥήματα λέγοντες ἐξομολογού-
 μεθα πρεπόντως. Καὶ ἐφ' ἐκάστου δὲ τις οὕτως ἂν
 εὖροι τὰς θείας ψῆδς, πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡμῶν κινήσει
 καὶ καταστάσεις κειμένας.

ια. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο παράδοξόν ἐστι πάλιν ἐν
 τοῖς Ψαλμοῖς, ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις βίβλοις ἂ λέ-
 γουσιν οἱ ἅγιοι, καὶ περὶ ὧν ἂν λέγωσι, ταῦτα καὶ
 οἱ ἀναγινώσκοντες, περὶ ὧν ἐκεῖνα γέγραπται, ἀπαγ-
 ἔλλοντές εἰσιν· οἱ τε ἀκούοντες ἄλλους ἑαυτοὺς
 ἐκείνων ἠγοῦνται, περὶ ὧν ὁ λόγος φησὶ, καὶ τὰς
 ἐπαγγελλόμενας δὲ πράξεις, ἄχρι τοῦ θαυμάζειν καὶ
 ζηλοῦν αὐτάς, εἰς τὸ μιμεῖσθαι γίνονται. Ταύτην δὲ
 βίβλον ὁ λαμβάνων τὰς μὲν περὶ τοῦ Σωτῆρος προ-
 φητείας συνήθως ἐν ταῖς ἄλλαις Γραφαῖς θαυμάζων
 καὶ προσκυνῶν διεξέρχεται, τοὺς δὲ ἐτέρους ψαλμοὺς
 ὡς ἰδίους ὄντας λόγους ἀναγινώσκει· καὶ ὁ ἀκούων
 δὲ ὡς αὐτὸς λέγων κατανοῦσεται, καὶ συνδιατίθεται
 τοῖς τῶν ψῆδων ῥήμασιν, ὡς ἰδίαν ὄντων αὐτοῦ (9).
 Σαφηνείας δὲ χάριν οὐκ ὀκνητέον, κατὰ τὸν μακά-
 ριον Ἀπόστολον, ἐπαναλαβόντα τὸ αὐτὸ λέγειν.
 Ἰπείστοι λόγοι τῶν πατριαρχῶν εἰσι, καὶ ἴδιοι παρ'
 αὐτῶν εἰρημένιοι· καὶ Μωϋσῆς ἐλάλει, ὁ δὲ Θεὸς
 ἀπεκρίνατο· Ἡλίας τε καὶ Ἐλισσαῖος ἐπὶ τὸ Καρ-
 μήλιον βρος καθήμενοι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ
 αἶε ἔλεγον· Ζῆ Κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐ-
 τοῦ σήμερον. Οἱ τε τῶν ἄλλων ἁγίων προφητῶν
 λόγοι προηγούμενοι μὲν εἰσιν οἱ περὶ τοῦ Σωτῆρος·
 ἔπειτα δὲ καὶ πλείστοι γεγονάσι τοῖς τε ἔθνεσι καὶ τῷ
 Ἰσραήλ. Καὶ ὁμοῦ οὐδεὶς οὔτε τῶν πατριαρχῶν λό-
 γους ὡς ἰδίους ἂν ποτε εἴποι, οὔτε τολμήσει τις μι-
 μῆσασθαι καὶ εἰπεῖν τὰ Μωϋσεῶς ἴδια ῥήματα, οὐδὲ
 τοῦ Ἀβραάμ περὶ τοῦ οἰκογενοῦς καὶ τοῦ Ἰσμαῆλ
 καὶ τὰ περὶ τοῦ μεγάλου Ἰσαάκ, κἂν ἡ αὐτῆ χρεῖα
 εἴη· καὶ ἀνάγκη καταλάβῃ, τολμήσας ἂν τις ὡς ἴδια
 εἴποι. Ἄν δὲ καὶ συμπάσχη τις τοῖς πάσχουσι, καὶ
 πόθον ποτὲ λάβῃ τοῦ κρῖστέονος, οὗτοι ἂν εἴποι ὡς

¹¹ Rom. v, 3. ¹² I Thess. v, 18. ¹³ II Tim. iii, 12.

(9) Ἰδίαν αὐτοῦ ὄντων.

malis sit abstinendum exprimitur : exempli causa ,
 præcipitur pœnitentia ; pœnitentia autem est cessa-
 tio a peccato ; in hoc autem libro qua ratione sit
 pœnitendum , et quibus in pœnitentia verbis uti
 oporteat , edocetur. Rursum ait Paulus : *Tribulatio
 patientiam operatur , patientia vero probationem ,
 probatio autem spem , spes autem non confundit* ¹¹. In
 Psalmis vero scriptum expressumque est , quomodo
 tolerare oporteat tribulationes , quid tribulatum di-
 cere par sit , quid post tribulationes , qua ratione
 quisque probetur , quinam sint sermones eorum qui
 sperant in Dominum. Præceptum item est in om-
 nibus gratias agere ¹² ; at docent Psalmi quid , qui
 gratias agit , loqui debeat. Deinde cum ab aliis au-
 diamus : *Quicumque pie volunt vivere in Christo , per-
 secutionem patientur* ¹³ , a Psalmis edocemur quid
 fugientes dicere oporteat , quales in persecutione ,
 quales post persecutionem erepti Deo sermones
 proferre debeamus. Jubemur Domino benedicere ,
 Domino confiteri ; at in Psalmis informamur qua
 ratione Deum laudare oporteat , quibusque verbis
 decenter confiteamur. Quin et singulis in rebus
 quisque reperiet divina cantica ad nos nostrosque
 motus motuumque temperationes accommodata.

11. Etenim hoc quoque rursus in Psalmis admi-
 randum , quod in aliis quidem libris , quæ sancti de
 quibusdam dicunt , hæc ipsa qui legunt , ad eos de
 quibus dicuntur referant ; et qui audiunt , sese
 alios existimant ab iis de quibus sermo habetur ,
 ita ut quæ gesta dicuntur , admirationi solum ha-
 beant et imitanda sibi proponant. At librum istum
 qui sumit , prophetias quidem de Salvatore , ut in
 aliis Scripturis more solito cum admiratione et
 adoratione percurrit : alios vero psalmos , quasi
 proprios sibi sermones legit ; qui autem audierit ,
 quasi hæc eadem ipse proferret , compungitur ,
 atque ita canticorum verbis afficitur , quasi sua es-
 sent. Explicationis causa , ne gravemur , exemplo
 beati Pauli apostoli , id ipsum repetere. Plurima sunt
 patriarcharum verba ipsis propria : nam Moyses
 loquebatur , et Deus respondebat ; Elias et Elisæus
 in Carmelo monte sedentes Dominum invocabant ,
 dicebantque semper : *Vivit Dominus , in cujus con-
 spectu astiti hodie* ¹⁴. Aliorum item sanctorum pro-
 phetarum verba in primis quidem de Salvatore
 sunt : deinde plurima dicta sunt gentibus et Israeli.
 Attamen nemo unquam patriarcharum verba , ut
 sibi propria locutus fuerit : neque Moysis verba , ut
 propria imitari proferreque ausus fuerit , nec Abra-
 hami de verna , et de Ismaele , et de magno Isaaco ,
 quamvis eadem ipsa necessitate prematur. Nec si
 quis patientibus compatiatur , aut rei melioris de-
 siderio teneatur , unquam dixerit ut Moyses : *Θε-
 tende mihi teipsum* ¹⁵ ; vel , *Si quidem remittis eis
 peccatum eorum , remitte ; sin minus , dele me de
 libro tuo , quem scripsisti* ¹⁶. Sed nec quisquam ,

¹⁴ III Reg. xvii, 1 ; IV Reg. iii, 14. ¹⁵ Exod. xxxiii, 13.

¹⁶ Exod. xxxii, 32.

prophetarum verba ut propria usurpans, his reprehenderit, vel laudaverit eos qui similia fecerint, quibus ipsi reprehenderunt, laudaveruntque; neque illud: *Vivit Dominus, in cujus conspectu hodie sto*, ut proprium sibi sermonem imitari præsumpserit. Etenim legenti libros perspicuum est, se illa verba, non ut propria, sed ut sanctorum et eorum qui per ista significantur, proferre. At qui Psalmos legit, res mira, post prophetias quæ de Salvatore et de gentibus sunt, reliqua tanquam sibi propria verba loquitur, et ea quasi de se scripta essent, quisque psallit, nec quasi alius ea dicat, vel quasi alium significant, ea accipit et percurrit; sed perinde afficitur atque si ipse de se loquatur; et quæ dicuntur, quasi ipse egerit et ex se ipse loquatur, Deo refert. Nequaquam enim illa ceu patriarcharum, aut Moysis, aliorumve prophetarum verba usurpare reformidat: sed quam maxime ut propria et de seipso scripta hæc dicere psallens confidit. Nam Psalmi tam ejus qui præcepta servavit quam ejus qui prævaricatus est, utriusque gesta continent. Necesse autem est quemvis hominem alterutrius conditionis esse, atque ita verba de utrisque posita loqui, vel si præcepta servavit, vel si prætergressus sit.

ἄνθρωπον ἐν τούτοις συνέχεσθαι, καὶ ἢ ὡς φυλάξαντα περὶ ἐκάστου γεγραμμένους λόγους.

12. Atque mihi quidem videtur, psallenti Psalmos esse instar speculi, ut et seipsum et proprii animi motus in ipsis contempletur, atque ita affectus eos recitet. Etenim qui legentem audit, ita canticum suscipit ac si de se diceretur: et vel propria convictus conscientia, compunctus resipiscet; vel de spe in Deum audiens vel de auxilio creditibus exlibito, quasi sibi præberetur, gaudio exsultabit, atque gratias Deo agere incipiet. Cum itaque tertium psalmum quispiam canit, suas perpendens ærumnas, quasi sua reputat illius verba; undecimum vero et decimum sextum quasi in propriam fiduciam et orationem pronuntiat; quinquagesimum autem, quasi propria penitentiae suæ verba profert. Cum vero psallit quinquagesimum tertium, quinquagesimum quintum, centesimum, quadragessimum primum, non quasi alius, sed quasi ipse persecutionem pateretur, sic afficitur, et sic ista verba, quasi propria sibi, Deo canit. Ac demum quisque psalmus ita a Spiritu dictatus atque compositus est, ut in eo, quemadmodum supra dictum est, animi nostri motus deprehendantur, omnesque quasi de nobis prolati et velut nobis proprii sint, ad recordationem motuum nostrorum et ad vitæ nostræ emendationem. Quæ enim psallentes dixerunt, hæc pro forma nobis esse possunt.

13. Hæc porro rursus gratia est Salvatoris; homo quippe propter nos factus, proprium corpus pro nobis in mortem obtulit, ut omnes a morte redimeret. Quin et cælestem probatissi-

A Μωϋσῆς· Ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν· ἢ πάλιν· Ἐὶ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν, ἄφεσις· εἰ δὲ μὴ ἀφῆς, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου, ἥς ἐγραψας. Ἄλλ' οὐδὲ τὰς τῶν προφητῶν τις λαμβάνων ὡς ἴδια ῥήματα, μέμψαιτό τις ἢ ἐπαινέσειε τούτοις τὰ ὅμοια πράξαντας, οἷς ἐμέμψαντο καὶ ἐπήγεσαν ἐκεῖνοι· οὐδὲ τὸ, Ζῆ Κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον, μιμήσεται ἂν τις εἰπεῖν ὡς ἴδιον λόγον. Καὶ γὰρ καὶ ὁ ἐντυγχάνων ταῖς βίβλοις φανερός ἐστι μὴ ὡς ἴδιους, ἀλλὰ τῶν ἁγίων καὶ τῶν δι' αὐτῶν δηλουμένων λέγων τοὺς λόγους. Τοὺς δὲ γε Ψαλμοὺς, τὸ παράδοξον, μετὰ τὰς περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἐθνῶν προφητείας ὁ λέγων τὰ ἄλλα ὡς ἴδια ῥήματα λαλῶν ἐστι, καὶ ὡς περὶ αὐτοῦ γραφέντας αὐτοὺς ἕκαστος ψάλλει, καὶ οὐχ ὡς ἐτέρου λέγοντος· B ἢ περὶ ἐτέρου σημαίνοντος δέχεται, καὶ διεξέρχεται· ἀλλ' ὡς αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλῶν διατίθεται· καὶ οἷά ἐστι τὰ λεγόμενα, ταῦτα ὡς αὐτὸς πράξας καὶ ἐξ ἑαυτοῦ λαλῶν ἀναφέρει τῷ Θεῷ. Οὐ γὰρ ὡς τὰ τῶν πατριαρχῶν ῥήματα, καὶ Μωϋσέως, καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν, εὐλαθηθήσεται καὶ ταῦτα· ἀλλὰ καὶ μάλιστα ὡς ἴδια καὶ περὶ ἑαυτοῦ γραφέντα θαρσεί λέγων ὁ ψάλλων ταῦτα. Τὸν γὰρ φυλάξαντα τὴν ἐντολὴν, καὶ παραβάντα ταύτην, τὴν τε ἐκατέρου πράξιν περιέχουσιν οἱ Ψαλμοί. Ἀνάγκη δὲ πάντα τὴν ἐντολὴν, ἢ ὡς παραβάντα ταύτην, λέγειν τοὺς

ιβ'. Καὶ μοι δοκεῖ τῷ ψάλλοντι γίνεσθαι τούτους ὡσπερ εἰσοπτρον, εἰς τὸ κατανοεῖν καὶ αὐτὸν ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς κινήματα, καὶ οὕτως αἰσθόμενον ἀπαγγέλλειν αὐτούς. Καὶ γὰρ καὶ ὁ ἀκούων τοῦ ἀναγινώσκοντος ὡς περὶ αὐτοῦ λεγομένην τὴν ψῆδὴν καταδέχεται· καὶ ἢ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότες κατανοεῖς μετανοήσει, ἢ περὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἀκούων καὶ τῆς εἰς τοὺς πιστεύοντας γινομένης ἀντιλήψεως, ὡς εἰς αὐτὸν γενομένης τοιαύτης χάριτος ἀγαλλιᾶται, καὶ εὐχαριστεῖν ἀρχεται τῷ Θεῷ. Ὅτε γοῦν τὸν τρίτον ψάλλει τις εἰς τὰς ἰδίας θλίψεις συνορῶν, ὡς αὐτοῦ εἶναι νομίζει τὰ ἐν τῷ ψαλμῷ ῥήματα· καὶ τότε τὸν ια' καὶ τὸν ις' ὡς εἰς τὴν ἰδίαν πεπολιθῆσιν καὶ προσευχὴν ἐστὶν ἀπαγγέλλων· καὶ τὸν μὲν ν' ψαλμὸν ὡς αὐτὸς ἐστὶ τὰ ἴδια τῆς μετανοίας ἑαυτοῦ λέγων ῥήματα· τὸν δὲ νγ', καὶ τὸν νε', καὶ τὸν νς', καὶ τὸν ρμα', ὅτε ψάλλει τις, οὐχ ὡς ἄλλου διωκομένου, ἀλλ' ὡς ὢν ὁ πάσῃων συνδιατίθεται, καὶ ἕδει τῷ Κυρίῳ ὡς ἰδίους τοὺς λόγους τούτους. Καὶ ὅπως οὕτως ἕκαστος ψαλμὸς παρὰ τοῦ Πνεύματος εἰρηται τε καὶ συντέτακται, ὡς ἐν αὐτοῖς, καθὰ πρότερον εἰρηται, τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς ἡμῶν κατανοεῖσθαι, καὶ πάντας αὐτούς ὡς περὶ ἡμῶν εἰρησθαι, καὶ εἶναι ἡμῶν αὐτούς ὡς ἰδίους λόγους, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐν ἡμῖν κινήματων καὶ διόρθωσιν τῆς ἡμῶν πολιτείας. Ἄ γὰρ οἱ ψάλλοντες εἰρήκασι, ταῦτα καὶ ἡμῶν δύνανται τύποι καὶ χαρακτῆρες εἶναι.

ιγ'. Αὕτη δὲ πάλιν τοῦ Σωτῆρός ἐστὶν ἡ χάρις· ἄνθρωπος γὰρ δι' ἡμᾶς γενόμενος, τὸ μὲν σῶμα τὸ ἴδιον ὑπὲρ ἡμῶν προσήνεγκεν εἰς θάνατον, ἵνα πάντας ἀπαλλάξῃ τοῦ θανάτου· τὴν δὲ οὐράνιον καὶ

εὐάρεστον ἑαυτοῦ πολιτείαν δεῖξαι θέλων ἡμῖν, ἐν ἑαυτῷ ταύτην ἐτύπωσεν, ὑπὲρ τοῦ μηκέτι τινὰς εὐχερῶς ἀπατάσθαι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἔχοντας ἐνέχυρον πρὸς ἀσφάλειαν, τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην. Διὰ τοῦτο γοῦν οὐ μόνον ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ πεποήχεν ἃ ἐδίδαξεν, ἵνα ἕκαστος ἀκοῦη μὲν αὐτοῦ λαλοῦντος, ὡς ἐν εἰκόνι δὲ βλέπων λαμβάνη παρ' αὐτοῦ τὸ παράδειγμα τοῦ ποιεῖν, ἀκοῦων· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραθὸς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ*. Τελειωτέραν δὲ καὶ εἰς ἀρετὴν διδασκαλίαν οὐκ ἂν τις εὐροι, ἥς ὁ Κύριος ἐτύπωσεν ἐν ἑαυτῷ. Εἴτε γὰρ ἀνεξικακίαν, εἴτε φιλοανθρώπιαν, εἴτε ἀγαθότητα, εἴτε ἀνδρίαν, εἴτε ἐλεημοσύνην, εἴτε δικαιοσύνην, πάντα ἐν αὐτῷ τις εὐρήσει γενόμενα, ὥστε μηδὲν εἰς ἀρετὴν λείπειν τῷ κατανοοῦντι τὸν ἀνθρώπινον βίον τοῦτον. Τοῦτο γὰρ ὁ Παῦλος εἰδὼς ἔλεγε· *Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ*. Οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσι νομοθεταὶ ἔχρι τοῦ λέγειν ἔχουσι τὴν χάριν· ὁ δὲ Κύριος, ὡς ἀληθῶς Κύριος ὢν τοῦ παντός, καὶ κηρόμενος ὢν εἰργάσατο, οὐ μόνον νομοθετεῖ, ἀλλὰ καὶ τύπον ἑαυτὸν δέδωκεν, εἰς τὸ εἰδέναι τοὺς βουλομένους τὴν τοῦ ποιεῖν δύναμιν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ πρὸ τῆς εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ ἐπιδημίας ἐνήχησε καὶ ἐν τοῖς ψάλλουσι τοῦτο, ἵν' ὡσπερ ἐν αὐτῷ τὸν ἐπίγειον καὶ οὐράνιον ἀνθρώπων τυπῶν ἔδειξεν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν Ψαλμῶν τὰ κινήματα καὶ τὰς διαθέσεις τῶν ψυχῶν ὁ βουλούμενος καταμαθεῖν δύνηται, εὐρίσκων ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν ἐκάστου κινήματος θεραπείαν τε καὶ δειρῶσιν.

A *namque suam vivendi rationem nobis exhibere volens, in semetipso illam expressit, ne quis postea ab inimico facile deciperetur, cum ad securitatem pignus habeat, nempe victoriam quam ipse de diabolo pro nobis reportavit. Quapropter non solum docuit, sed et fecit quae docuit, ut unusquisque audiat quidem ipsum loquentem, simulque in illum quasi in imaginem respiciens, exemplum agendi ab ipso accipiat, dum audit. Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* 17. Perfectiorem porro virtutis doctrinam nemo invenerit ea quam Dominus expressit in semetipso. Nam sive injuriarum tolerantiam, sive humanitatem, sive clementiam, sive fortitudinem, sive misericordiam, sive justitiam spectes, omnia in ipso peracta reperies, adeo ut nihil ei ad virtutem desit, qui humanam Domini vitam contemplatus fuerit. Quod cum nosset Paulus ait: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi* 18. Græcorum siquidem legislatores verborum solumtenus gratiam habent; Dominus autem, ut revera omnium Dominus, qui sua curat opera, non modo leges condidit, sed semetipsum exemplar tradidit, ut qui voluerint, agendi rationem notam habeant. Quapropter ante illius in nos adventum, idipsum in Psalmis insonuit, ut quemadmodum in semetipso terrenum et cœlestem hominem exhibuit, sic ex Psalmis motus affectionesque animorum qui voluerit perdiscere valeat, cum in ipsis cujusque motus curationem emendationemque inveniat.

18. Εἰ γὰρ δεῖ καὶ πιθανώτερον εἰπεῖν, πᾶσα μὲν ἡ θεία Γραφὴ διδάσκαλός ἐστιν ἀρετῆς καὶ πίστεως ἀληθοῦς· ἡ δὲ γε βίβλος τῶν Ψαλμῶν ἔχει καὶ τὴν εἰκόνα πῶς τῆς διαγωγῆς τῶν ψυχῶν. Ὅς γὰρ ὁ εἰσερχόμενος πρὸς βασιλέα τυποῦται καὶ τῷ σχήματι καὶ τοῖς ῥήμασιν, ἵνα μὴ, παρὰ ταῦτα λέγων, ὡς ἀπαίδευτος ἐκβληθῇ· οὕτως ἡ θεία βίβλος τὸν ἐπ' ἀρετῇ τρέχοντα καὶ βουλούμενον κατανοῆσαι τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐν σώματι πολιτείαν ὑπομιμήσκει πρῶτον διὰ τῆς ἀναγνώσεως τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς, καὶ οὕτω λοιπὸν τυποὶ καὶ διδάσκει τοὺς ἐντυχάνοντας τοῖς τοιοῦτοις λόγοις. Εἰσὶ μὲν οὖν, ἵνα τοῦτο πρῶτον τις τῆς βίβλου παρατηρήσῃται, οἱ μὲν ἐν διηγήματι λεγόμενοι, οἱ δὲ ἐν παραινέσει, οἱ δὲ ἐν προφητείᾳ, οἱ δὲ ὡς ἐν εὐχῇ, οἱ δὲ ἐν ἐξομολογήσει.

C 14. Quodsi aliquid ad persuadendum aptius loqui oportuerit, omnis quidem Scriptura sacra virtutis est veræque fidei magistra; liber autem Psalmorum præfert quamdam imaginem institutionis vitæ animarum. Quemadmodum enim, qui regem adit, habitum verbaque sua componit et adornat, ne statim atque loquendi initium faciet, ut rudis et imperitus ejiciatur: ita divinus hic liber eum qui ad virtutem properat et Salvatoris in corpore vitæ institutum nosse cupit, primum per hanc lectionem admonet de motibus animi, atque ita deinceps informat docetque legentes. Sunt igitur (ut hoc primum in isto libro observetur) Psalmi, alii sub forma narrationis, alii prophetiæ, alii admonitionis, alii precectionis, alii confessionis.

Καὶ εἰσὶ μὲν οἱ ἐν διηγήματι ιη', μγ', μη', μθ', οβ', ος', οζ', πη', ρς', ριγ', ρκς', ρλς'.

Οἱ δὲ ὡς ἐν εὐχῇ, ις', εζ', πθ', ρα' ρλα', ρμα'.

Οἱ δὲ ὡς ἐν ἐντυχίᾳ καὶ εὐχῇ καὶ δεήσει ε', ζ', ζ', ια', ιβ', ιε', κδ', κς', λ', λδ', λς', μβ', νγ', νδ', νε', νς', νη', νθ', ξ', ξγ', πβ', πε', πς', ρλζ', ρλθ', ρμβ'.

Καὶ ὁ μὲν ὡς ἐν ἐντυχίᾳ καὶ εὐχαριστίᾳ ρλη'.

Οἱ δὲ ὡς ἐν ἐντυχίᾳ μόνῃ γ', κς', ηγ', ξθ', σ', ογ', στ', οθ', ρη', ρκβ', ρκθ', ρλ'.

In forma narrationis hi sunt: 18, 43, 48, 49, 72, 76, 77, 88, 89, 106, 113, 126, 156.

In forma vero orationis sunt 16, 67, 89, 101, 131, 144.

Qui colloquii, precectionis et obsecrationis modo, 5, 6, 7, 11, 12, 15, 24, 27, 30, 34, 37, 42, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 63, 82, 85, 87, 137, 139, 142.

Qui in forma alloquii et gratiarum actionis, 138.

Qui colloquii tantum forma, 3, 25, 68, 69, 70, 75, 78, 79, 108, 122, 129, 130.

17 Matth. xi, 29. 18 I Cor. xi, 1.

Sub forma confessionis, 9, 74, 91, 104, 105, 106, A 407, 410, 417, 435, 437.

Qui conjunctam habent confessionem cum narratione, 9, 74, 105, 106, 417, 437.

Qui conjunctam habet cum confessione et narratione laudem, est 410.

Sub forma admonitionis, est 36.

Qui prophetiam habent, sunt 20, 21, 44, 46, 75.

Annuntiationem cum prophetia junctam habet 169.

Adhortationis vero et quasi præceptionis modum habent 28, 32, 80, 94, 95, 96, 97, 102, 103, 115.

Hortatorius cum cantico est 149.

Qui vitam virtute ornatam describunt, sunt 104, 111, 118, 124, 132.

Qui laudem annuntiant, sunt 90, 112, 116, B 134, 144, 145, 146, 148, 150.

Qui gratiarum actionis sunt, 8, 9, 17, 33, 45, 62, 76, 84, 114, 115, 120, 121, 123, 125, 128, 143.

Qui beatitudinem prædicant, sunt 1, 31, 40, 118, 127.

Est qui alacritatem exhibeat cum cantico, ut 107.

Alius ad fortitudinem hortatur, scilicet 80.

Sunt qui impios et iniquos redarguant, ut 2, 13, 35, 51, 52.

Invocationis est 4.

Sunt qui vota faciant, ut 19 et 63.

Glorificationem in Domino verba continent 22, 26, C 38, 39, 41, 61, 75, 83, 96, 98, 151.

Obiurgandi causa scripti sunt 57, 81.

Qui hymni verba continent, hi sunt, 47, 64.

Jubilationis, et de resurrectione est 65.

Et alius jubilacionis tantum verba profert, scilicet 99.

15. Cum igitur Psalmi tali ordine dispositi sint, licet deinceps legentibus in singulis deprehendere, uti supra dixi, motus et constitutionem animæ suæ, atque singulis in rebus formam doctrinamque; quidve dicendo placere possit Domino, cujusmodi verbis sese possit corrigere Dominoque gratias agere; ne, si præter illa quidpiam proferat, in impietatem delabatur. Non enim de operibus tantummodo, sed de omni verbo otioso rationem Judici sumus reddituri¹⁹. Si igitur quempiam beatum prædicare volueris, habes qua ratione, et in quo, et quæ dicere debeas, psalmum scilicet 1, et 31, et 40, et 111, et 118, et 127. Si reprehendere volueris insidias Judæorum adversus Salvatorem, habes secundam odam. Si a tuis persecutionem patiaris, multique adversum te insurgant, dicito tertium psalmum. Quod si afflictus invocaveris Dominum, et exauditus gratias agere velis, psalle quartum et 74 et 114. Si improbos insidias parantes conspiciens, orationem tuam auribus percipi volueris, psalle matutinis horis quintum. Si Do-

Καὶ οἱ μὲν ἐν ἐξομολογήσει θ', οδ', ια', ρδ', ρε', ρς', ρζ', ρι', ριζ', ρλε', ρλζ'.

Οἱ δὲ συμπεπλεγμένην ἔχοντες ἐξομολόγησιν καὶ διήγησιν θ', οδ', ρε', ρς', ριζ', ρλζ'.

Ὁ δὲ συμπεπλεγμένην ἔχων ἐξομολόγησιν καὶ διήγησιν μετὰ αἰνέσεως ρι'.

Καὶ ὁ μὲν ἐν παραινέσει ἐστὶ λς'.

Οἱ δὲ ἐν προφητείᾳ κ', κα', μδ', μς', οε'.

Καὶ ἀπαγγελτικὸς μὲν μετὰ προφητείας ρθ'.

Προτρεπτικοὶ δὲ καὶ ὡς παρακελευόμενοι εἰσι κη', λβ', π', ιδ', ιε', ις', ιζ', ρβ', ργ', ριγ'.

Προτρεπτικὸς δὲ μετὰ ἄσματος ἐλέγηθ' ρμβ'.

Καὶ οἱ μὲν διαγράφοντες τὸν ἐνάρετον βίον εἰσὶ ρδ', ρια', ριη', ρκδ', ρλβ'.

Οἱ δὲ αἶνον ἀπαγγέλλοντες οὗτοί εἰσιν ι', ριβ', ρις', ρλδ', ρμδ', ρμε', ρμς', ρμη', ρν

Καὶ οἱ μὲν εὐχαριστικοὶ εἰσιν η', θ', ιζ', λγ', με', ξβ', ος', πδ', ριδ', ριε', ρκ', ρκα', ρκγ', ρκε', ρκη', ρμγ'.

Οἱ δὲ μακαρισμὸν ἀναφωνοῦντές εἰσιν α', λα', μ', ριη', βκζ'.

Καὶ ἄλλος ἐπιδεικτικὸς προθυμίας μετ' ᾠδῆς ρζ'.

Καὶ ὁ μὲν προτρεπτικὸς εἰς ἀνδρίαν ἐστὶ π'.

Οἱ δὲ κατηγορικοὶ τῶν ἀσεβῶν καὶ παρανόμων εἰσὶ β', ιγ', λε', να', νβ'.

Καὶ ὁ μὲν ἐπικλησιῶς ἐστὶ δ'.

Οἱ δὲ ἐπικτικὸς ἀπαγγέλλουσιν, ὡς ιθ' καὶ ξγ'

Καὶ οἱ μὲν καυχῆσεως τῆς ἐν Κυρίῳ ἀπαγγέλλοντες λόγους εἰσὶ κβ' καὶ κς', λη', λθ', μα', ξα', ος', πγ', ις', ιη', ρνα'.

Οἱ δὲ ἐντρεπτικοὶ εἰσι νζ', πα'.

Καὶ οἱ μὲν ὕμνου ῥήματα λέγουσι μζ', ξδ'.

Ὁ δὲ ἀλαλαγμοῦ καὶ περὶ ἀναστάσεως ξε'.

Καὶ ἕτερος ἀλαλαγμοῦ μόνον ῥήματα λέγει ιθ'.

ιε'. Τοιαύτης οὖν τῆς διατάξεως οὐσης τῶν Ψαλμῶν, ἐστὶ λοιπὸν δυνατὸν τοὺς ἐντυγχάνοντας εὐρεῖν ἐν ἐκάστῳ, καθὰ προείπον, τὰ κινήματα καὶ τὴν καταστασιν τῆς ἰδίας ψυχῆς, οὕτως τε περὶ ἐκάστου τὸν τύπον καὶ τὴν διδασκαλίαν· καὶ τίνα μὲν λέγων ἀρέσκειν δύναται τῷ Κυρίῳ, διὰ ποιῶν δὲ ῥημάτων ἑαυτὸν διορθοῦσθαι δύναται, καὶ εὐχαριστεῖν τῷ Κυρίῳ, ὑπὲρ τοῦ μὴ εἰς ἀσέβειαν ἐκπίπτειν τὸν παρὰ τοιαῦτα λέγοντα. Οὐ γὰρ μόνον περὶ τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ περὶ ἀργοῦ ῥήματος ἀποδοῦναι λόγον ἔχομεν τῷ Κριτῇ. Ἄν τε τοίνυν μακαρίσαι τίνα θελήσης, ἔχεις πῶς δεῖ, καὶ ἐπὶ τίνι, καὶ τίνα δεῖ λέγειν, τὸν τε α' καὶ τὸν λα', καὶ μ', καὶ ρια', καὶ ριη', καὶ ρκζ'· ἂν τε μέμψασθαι τὴν Ἰουδαίαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβουλήν, ἔχεις τὴν δευτέραν ᾠδὴν. Ἄν δὲ διώκῃ παρὰ τῶν ἰδίων, καὶ πολλοὺς ἔχῃ τοὺς ἐπαναστάντας κατὰ σοῦ, λέγε τὸν γ' ψαλμὸν. Εἰ δὲ οὕτως θλιβόμενος ἐπεκαλέσω τὸν Κύριον, καὶ εἰσακουσθεὶς θέλεις εὐχαριστεῖν, ψάλλε τὸν τέταρτον, καὶ οδ', καὶ ριδ'. Καὶ ἔάν, ἔτι τοὺς πονηρευομένους βλέπων ἐνεδρεῖν θέλοντας, ἐνωτιζέσθαι σου θέλης τὴν εὐχὴν, ὀρθρίζων

¹⁹ Matth. xii, 36.

τὸ πρῶτ' ψάλλε τὸν ε'. Αἰσθόμενος δὲ ἀπειλῆς τοῦ Κυρίου, ἐὰν διὰ τοῦτο ταραττόμενον σεαυτὸν βλέπης, βύνασαι λέγειν τὸν ζ' καὶ τὸν λζ'. Ἐὰν δὲ καὶ βουλεύονται τινες κατὰ σοῦ, ὡς ὁ Ἀχιτόφελ κατὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ τοῦτό σοι τις ἀπαγγεῖλη, ψάλλε τὸν ζ', καὶ θάρρει τῷ βυομένῳ σε Θεῷ.

ις'. Βλέπων δὲ τὴν πανταχοῦ χάριν τοῦ Σωτῆρος ἐκτεταμένην, καὶ σωθὲν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν προσφωνεῖν θέλῃς τῷ Κυρίῳ, ψάλλε τὸν η'. Ἀλλὰ πάλιν ᾄσαι θέλεις ἐπιλήνιον, εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ, ἔχεις αὐτὸν πάλιν τὸν η' καὶ τὸν πγ'. Ἐπὶ δὲ τῷ κατηγορηθῆσαι: τὸν ἐχθρὸν καὶ σεσωθῆσαι τὴν κτίσιν, μὴ καυχώμενος ἐπὶ σεαυτῷ, ἀλλὰ εἰδῶς τὸν γ' ἰδὸν τοῦ Θεοῦ τοῦτο κατορθώσαντα, λέγε τὸν εἰς αὐτὸν εἰρημένον θ' ψαλμὸν. Καὶ ἐὰν λίαν σέ τις ταρασσειν ἐθέλῃ, ἔχε σὺ τὴν πεποίθησιν εἰς τὸν Κύριον, καὶ ψάλλε τὸν ι'. Ὅταν δὲ τὴν τῶν πολλῶν ὑπερηφανίαν ἴδῃς καὶ πλεονάζουσαν τὴν κακίαν, ὥστε μηδὲν ὄσιον ἐπ' ἀνθρώποις γενέσθαι, κατάφυγε σὺ ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ λέγε τὸν ια'. Ἐγγρομιζούσης δὲ τῆς παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς, μὴ ὀλιγώρει ὡς ἐπιλησθεὶς παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ παρακάλει τὸν Κύριον ἄδων τὸν ιβ'. Ἐπειδὴν βλασφημούντων τινῶν κατὰ τῆς Προνοίας ἀκούσης, μὴ κοινώνει μὲν αὐτῶν τῇ ἀσεβείᾳ, ἐντυγχάνων δὲ τῷ Θεῷ, λέγε τὸν ιγ' καὶ ιδ'. Καὶ λοιπὸν ἐὰν θέλῃς μαθεῖν ὁποῖός ἐστι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ πολίτης, ψάλλε τὸν ιδ'.

ιζ'. Προσευχῆς σοι χρεῖα διὰ τοὺς ἀνθεστηκότας σοι καὶ περιέχοντάς σου τὴν ψυχὴν, ἄδε τὸν ις', καὶ τὸν πε', καὶ τὸν πεζ', καὶ τὸν ρμ'. Ἀλλὰ θέλεις μαθεῖν, πῶς Μωϋσῆς προσεύξατο, ἔχεις τὸν πθ'. Ἀλλ' ἐσωθῆς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ ἐβρύσθης ἀπὸ τῶν διωκόντων σε, ἄδε καὶ σὺ τὸν ιζ' ψαλμὸν. Θαυμάζεις τὴν τῆς κτίσεως τάξιν, καὶ τὴν εἰς αὐτὴν τῆς Προνοίας χάριν, τοῦ τε νόμου τὰ ἱερὰ προστάγματα, ψάλλε τὸν ιη' καὶ τὸν κγ'. Θλιβομένους δὲ ὄρων, παρακάλει τούτους, ἐπευχόμενος καὶ λέγων αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ ιδ' ψαλμῷ ῥήματα. Ὅρᾳς σεαυτὸν ποιμαίνόμενον καὶ εὐδοούμενον παρὰ τοῦ Κυρίου, χαίρων ἐπὶ τούτῳ ψάλλε τὸν κβ'. Οἱ ἐχθροὶ περὶ σέ, ἀλλὰ σὺ τὴν ψυχὴν ἐπαίρων πρὸς Θεόν, λέγε τὸν κδ', καὶ ὄψει τούτους ἀμαρτάνοντας διακενῆς. Ἐπιμένουσιν οἱ ἐχθροὶ, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὰς χεῖρας ἔχοντες αἱμάτων πλήρεις, καὶ ζητούντες ἐλκῦσαι σε καὶ ἀπολέσαι, μὴ δῶς ἀνθρώπῳ τὸ κρίμα (ὑποπτα γὰρ πάντα τὰ ἀνθρώπινα)· ἀλλὰ τὸν Θεὸν ἀξιῶν κριτὴν γενέσθαι (μόνος γὰρ αὐτὸς δίκαιος), λέγε τὰ ἐν τῷ κε', καὶ τὸν λδ', καὶ τὸν μβ'. Ἐὰν δὲ καὶ τραχύτερον ἐπιθῶνται, καὶ πλήθος ὡς παρεμβολαὶ γένωνται οἱ ἐχθροὶ, καταφρονούντες ὡς μήπω σου χρισθέντος, καὶ διὰ τοῦτο πολεμεῖν ἐθέλοντες· μὴ πτήξῃς, ἀλλ' ἄδε τὸν κς' ψαλμὸν. Ἐπειθὴ δὲ ἀσθενῆς ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν πάλιν ἀναίσχυντῶσιν οἱ ἐπιβουλεύοντες, ἵνα μὴ πρὸς ἐκεῖνους ἔχης τὴν σχολὴν, κράξε πρὸς τὸν Θεόν, λέγων τὰ ἐν τῷ κς'. Καὶ ἐὰν θέλῃς εὐχαριστῶν μαθεῖν πῶς δεῖ προσφέρειν τῷ Κυρίῳ, νοητῶς νοῶν ψάλλε τὸν κη'. Καὶ λοιπὸν ἐγκαινίζων τὸν οἶκόν σου τὴν τε ψυχὴν τὴν τὸν Κύριον ὑποδεχόμενῃν, καὶ τὸν σωματικὸν οἶκον, ἐν ᾧ σωματικῶς κατοικεῖς, εὐχαρίστει, καὶ λέγε τὸν τε κθ' καὶ τὸν ἐν τοῖς ἀναδαθμοῖς ρκς'.

A mini comminationem senseris, teque ea de causa conturbatum videris, potes dicere 6 et 37. Si adversum te quipiam consilium dederint, quemadmodum Achitophel adversus Davidem, et hoc tibi aliquis renuntiet, psalle 7, et Domino confide qui te liberabit.

16. Cernens Salvatoris gratiam ubique diffusam, redemptumque genus humanum, si alloqui Dominum velis, octavum psallito. Si rursus pro torcularibus gratias agens Domino canere volueris, habes eundem 8 et 83. Pro victoria de inimico, et creaturæ liberatione, ne in teipso glorieris, sed gnarus hoc fuisse præclarum facinus Filii Dei, recita supradictum psalmum nonum. Et si te quis metu conturbare voluerit, habe tu fiduciam in Domino, et psalle decimum. Cum multorum superbiam videris improbitatemque modum excedere, ita ut nihil sanctum in hominibus reperiat, confuge tu ad Dominum, et dic undecimum. Quodsi diuturnæ sint inimicorum insidiæ, ne animo deficias, quasi Dominus sit tui oblitus, sed invoca Dominum, canens decimum secundum. Cum autem quosdam audieris blasphemantes adversus Providentiam, noli eorum impietati communicare; sed Domino supplicans, recita 13 et 52. Quodsi postea ediscere cupis, qualisnam sit civis regni caelorum, psalle 14.

17. Oratione opus est tibi propter adversarios tuos, et eos, qui circumdant animam tuam, cane 16, 85, 87 et 140. At vis scire quomodo Moyses oraverit, habes octogesimum nonum. Liberatus es ab inimicis tuis et servatus a persequentibus te, cane et tu decimum septimum psalmum. Miraris naturæ ordinem et Providentiæ gratiam in illa, legisque sacra præcepta, psalle 18 et 23. Cum videris afflictos, consolare illos bene precando, ac dicendo illis verba decimi noni psalmi. Vides te a Domino pasci ac dirigi, hac in re gaudens psalle 22. Invadunt te inimici tui, at tu animam erigens ad Dominum dic 24, et videbis inique agentes supervacue. Expectant inimici, nihil habentes aliud quam manus sanguine plenas, ac quærentes te vexare ac perdere, ne deferas homini iudicium, suspecta enim sunt omnia humana; sed Deum iudicem postulans (solus enim ille iudex), dic 25, 34, 42. Si acrius instent et præ multitudine quasi exercitus fuerint inimici, te tanquam nondum unctum despicientes, ideoque oppugnare velint; ne formides, sed cane vicesimum sextum psalmum. At quoniam imbecilla est hominum natura, si impudenter insistant insidiatores, ne attendas ipsis, sed ad Dominum clama, dicens verba vicesimi septimi. Quod si gratias agendo ediscere velis, quomodo oporteat offerre Domino, spiritualiter intelligens psalle vicesimum octavum. Et demum cum domum tuam dedicas, hoc est animam tuam, quæ Dominum excipit, imo sensibilem domum, in qua corporaliter habitas, gratias age, et dic vicesimum nonum, et ex gradualibus 126.

18. Cum autem te ab omnibus amicis et cognatis propter veritatem odio haberi perspexeris, ne ejus rei causa animum despondeas, neque notos, qui te aversantur, reformides, sed ab illis te segregans et futura respiciens, psalle tricesimum. Baptizatos autem et a corruptibili generatione redemptos cum videris, Dei clementiam admirans, cane illorum gratia tricesimum primum. Quando cum multis psallere volueris, justos viros et probe viventes congregans, psalle tricesimum secundum. Cum in hostes incideris, et prudenter illos effugeris, atque declinaveris ab eorum insidiis; si velis gratias agere, viros mansuetos congregans, psalle cum iis tricesimum tertium. Et si videris iniquorum erga malitiam studium, ne existimes malitiam in ipsis naturalem esse, ut hæretici aiunt, sed dic tricesimum quintum, videbisque ipsos sibi peccandi auctores esse. Si improbos videris multa inique perpetrare, atque adversum pusillos insurgere, et volueris aliquos admonere ne ipsis attendant, neque æmulentur illos, quia brevi futurum est ut extinguantur, tam tibi ipsi quam aliis dic tricesimum sextum.

19. Cum porro tibi attendere statueris, si irruentem videris hostem: nam adversus hujusmodi homines acrius ille insurgit: teque volueris adversus illum excitare, dic tricesimum octavum psalmum. Si irruentibus inimicis ærumnas patiaris, voluerisque ediscere, quanta sit in patientia utilitas, psalle tricesimum nonum psalmum. Cum multos vides pauperes et mendicos, optasque eorum misereri, poteris quidem eos qui jam illos miserati sunt, laudare, cæterosque ad idipsum cohortari, dicendo psalmum quadragesimum. Deinde si magno Dei desiderio flagrans, audieris inimicos exprobrantes tibi, ne turberis; sed cogitans immortalem ex tali desiderio fructum, tuam spe in Deum consolare animam, et sic allevans demulcensque dolores, quibus illa premitur in hac vita, dic 41 psalmum. Cum assidue meminisse volueris beneficiorum Dei, quæ patribus collata sunt, et exitus ex Ægypto, necnon commorationis in solitudine, et quam scilicet bonus sit Deus, quam autem ingrati homines sint, habes 43, 77, 88, 104, 105, 106, 113. Cum autem ad Deum confugeris, liberatus ab ærumnis quæ tibi acciderunt, si volueris Deo gratias agere, atque enarrare ejus erga te clementiam, habes quadragesimum quintum.

20. Sed peccasti, et pudore affectus pœnitentiam agis et misericordiam flagitas, habes confessionis et pœnitentiæ verba in psalmo quinquagesimo. Quod si apud regem iniquum calumniam passus es, videsque superbe insultantem calumniatorem, secede tu, et dic ea quæ in 51 habentur. Et cum te aliqui persequuntur, et calumniantur te, velut Ziphæi et allophyli Davidem, ne mœstus sis, sed Domino confidens eumque laudans recita 53 et 55. Quod

17'. Όταν δὲ σαυτὸν διὰ τὴν ἀλήθειαν μισούμενον καὶ διωκόμενον παρὰ πάντων τῶν τε φίλων καὶ συγγενῶν βλέπης, μὴ τούτοις μηδὲ σαυτῷ κατανοῶν διωγῆς, μηδ', ἂν τοῦ; γνωρίμους Ἰδῆς ἀποστρεφόμενους σε, πτήξῃς, ἀλλ' ἐκστάς ἀπὸ τούτων, καὶ σκοπῶν τὰ μέλλοντα, ψάλλε τὸν λ'. Τοὺς δὲ βαπτιζομένους καὶ λυτρομένους ἀπὸ τῆς φθαρτῆς γενέσεως βλέπων, καὶ θαυμάζων τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἄδε εἰς ἐκείνους τὸν λα'. Καὶ ὅταν μὲν ψάλλῃς μετὰ πολλῶν ἐθέλῃς, τοὺς δικαίους ἄνδρας καὶ τοὺς ὀρθοὺς τῷ βίῳ συναγαγῶν, λέγε καὶ σὺ τὸν λβ'. Ἐμπεσῶν δὲ εἰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ σοφῶς αὐτοὺς διαφυγῶν, καὶ ἐκκλίνας ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν, εἰ θέλεις εὐχαριστῆσαι, συγκαλέσας τοὺς πράξεις ἄνδρας, ἐπ' αὐτῶν ψάλλε τὸν λγ'. Καὶ ἐὰν Ἰδῆς τῶν παρανομοῦντων τὴν ἐπὶ τῷ κακῶν φιλονεικίαν, μὴ νόμιζε ἐν αὐτοῖς κατὰ φύσιν τὴν κακίαν εἶναι, οἷα λέγουσιν οἱ αἰρετικοί· ἀλλὰ λέγε τὸν λε', καὶ ὅψει, ὅτι αὐτοὶ τοῦ ἁμαρτάνειν εἰσὶν αἴτιοι. Ἐὰν δὲ πολλὰ πράττοντας ἄνομα τοὺς πονηροὺς βλέπῃς, καὶ ἐπαιρομένους αὐτοὺς κατὰ τῶν μικρῶν, καὶ θέλῃς παραινεῖν τισὶ μὴ προσέχειν τούτοις, μηδὲ παραστῆσαι αὐτοὺς, διὰ τὸ ταχέως αὐτοὺς ἀποσθένυσθαι, λέγε καὶ σαυτῷ καὶ τοῖς ἐτέροις τὸν λς'.

18'. Ἀλλὰ δὴ καὶ σὺ, προθέμενος προσέχειν σαυτῷ, ἐὰν βλέπῃς ἐπιτιθέμενον τὸν ἐχθρὸν (τότε γὰρ μᾶλλον ἐπεγείρεται κατὰ τῶν τοιούτων), καὶ θέλῃς ἐπαλεῖφειν σαυτὸν κατ' αὐτοῦ, ἄδε τὸν λη' ψαλμὸν. Καὶ ἐὰν, τῶν ἐχθρῶν ἐπιτιθεμένων, ὑπομένης τὰς θλίψεις, καὶ θέλῃς μαθεῖν τὴν ἐκ τῆς ὑπομονῆς ὠφέλειαν, ψάλλε τὸν λθ' ψαλμὸν. Βλέπων δὲ πολλοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς, καὶ θέλεις ἐλεεῖσθαι αὐτοὺς, δύνασαι τοὺς μὲν ἤδη ἐλεήσαντας ἀποδέχεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους εἰς τὸ ποιεῖν προτρέπεσθαι, ἐν τῷ λέγειν τὸν μ'. Εἶτα ἐὰν, πάνυ τὸν πόθον ἔχων εἰς τὸν Θεόν, ἀκούσης τῶν ἐχθρῶν ὀνειδιζόντων, μὴ ταράσσω· ἀλλὰ συνιεις τὸν ἐκ τοῦ τοιούτου πόθου ἀθάνατον καρπὸν, παρακάλει σαυτοῦ τὴν ψυχὴν τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι, καὶ ταύτῃ ἐπικουρίζων καὶ καταπραΰνων τὰς ἐν τῷ βίῳ λύπας αὐτῆς, λέγε τὸν μα' ψαλμὸν. Συνεχῶς δὲ ἀναμιμνήσκεισθαι θέλων τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ τὰς γενομένας εἰς τοὺς πατέρας, καὶ περὶ τῆς ἐξόδου τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγωγῆς, πῶς τε ὁ μὲν Θεὸς ἀγαθός, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀχάριστοι, ἔχεις τὸν μγ', καὶ τὸν ος', καὶ πη', καὶ τὸν ρδ', καὶ τὸν ρε', καὶ ρς', καὶ ριγ'. Καταφυγὼν δὲ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ διασθεῖς ἀπὸ τῶν περὶ σὲ γενομένων θλίψεων, ἐὰν θέλῃς εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, καὶ διηγῆσθαι τὴν εἰς σὲ γενομένην φιλανθρωπίαν, ἔχεις τὸν με'.

19'. Ἄλλ' ἤμαρτες, καὶ ἐντραπεῖς μεταγινώσκεις καὶ ἐλεηθῆναι ἀξιῶς, ἔχεις τοὺς τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας λόγους ἐν τῷ ν'. Εἰ δὲ καὶ διεβλήθῃς πονηρῷ βασιλεῖ, καὶ ὀρθῶς τὸν διάβολον καταναυχούμενον, ἀναχώρει, καὶ λέγε καὶ σὺ τὰ ἐν τῷ να'. Καὶ ὅτε μὲν διώκῃ, καὶ διαβάλλουσί τινες παραδοῦναι σε θέλοντες, ὡς οἱ Ζιφαῖοι καὶ οἱ ἀλλόφυλοι τὸν Δαβὶδ, μὴ ἀκηδιάσης, ἀλλὰ θαρρῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ ὀμνῶν αὐτῷ, λέγε τὰ ἐν τῷ νγ' καὶ νε'. Ἐὰν δὲ καὶ συν-

δράμη ἡ διώκων, καὶ μὴ γινώσκων εἰσέλθῃ εἰς τὸ σπή-
λαιον ἐν ψ̄ καὶ σὺ κρύπτῃ, μὴδ' οὕτως πτήξῃς· ἔχεις
γὰρ τοὺς ἐν ταύτῃ ἀνάγκῃ χρῆσμούς εἰς παράκλη-
σιν καὶ στηλογραφίας λόγους, τοὺς ἐν τῷ νς' καὶ τοὺς
ἐν τῷ ρμα'. Ἐὰν δὲ καὶ φυλαχθῆναι τὴν οἰκίαν κε-
λευσῇ ὁ ἐπιβουλεύων, καὶ διαφύγῃς, ἀνατίθει τῷ Κυ-
ρίῳ τὴν χάριν, ὡς ἐν στήλαις γράφων αὐτὴν ἐν τῇ
ψυχῇ, μνημόσυνον οὖσαν τοῦ μὴ διεφθάρθαι σε, καὶ
λέγε τὰ ἐν τῷ νη' ψαλμῷ. Ἐὰν δὲ καὶ ὄνειδίζωσι θλι-
θόντες οἱ ἔχθροί, καὶ φλυαροῦντες διαβάλλωσιν οἱ
δοκοῦντες εἶναι φίλοι, καὶ λυπηθῆς ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ
σου πρὸς ὅλην, ἀλλὰ δύνασαι παρακαλεῖσθαι ὑμῶν
καὶ σὺ τὸν Θεόν, καὶ λέγων τὰ ἐν τῷ νδ' ῥήματα.
Καὶ πρὸς μὲν ὑποκρινομένους καὶ ἐν προσώπῳ καυ-
χωμένους λέγε πρὸς ἐντροπὴν ἐκείνων τὸν νς' ψαλ-
μόν· πρὸς δὲ τοὺς ὀργισμένους ἀγρίως κατὰ σοῦ, καὶ
θέλοντας λαβεῖν σου τὴν ψυχὴν, ἀντίθεος σὺ τὴν πρὸς
τὸν Θεόν σου ὑποταγὴν, καὶ θάρρει. Ὅσῳ γὰρ ἐκεί-
νοι μαίνονται, τοσούτῳ μᾶλλον ὑποτάσσου σὺ τῷ
Κυρίῳ, καὶ λέγε τὰ ἐν τῷ ξα'. Καὶ ἐὰν μὲν διωκό-
μενος εἰς ἐρημίαν ἀπέλθῃς, μὴ φοβηθῆς ὡς μόνος ὢν
ἐκεῖ, ἔχων δὲ τὸν Θεὸν ἐκεῖ καὶ πρὸς αὐτὸν ὀρρι-
ζων ψάλλε τὸν ξβ'. Ἐκφροδόντων δὲ τῶν ἐχθρῶν καὶ
μὴ παυομένων τοῦ ἐνεδρεῦειν, ἀλλὰ καὶ ἐξερευνών-
των πᾶν κατὰ σοῦ, κἂν πληθὸς ᾖσι, μὴ ὑπενδῶς-
βελῆ γὰρ νηπίων ἔσονται τούτων αἱ πληγαί, ψάλλον-
τός σου τὸν ξγ', καὶ τὸν ξδ', καὶ ξθ', καὶ σ'.

κα'. Καὶ ὅταν μὲν ὑμῆσαι βούλῃ τὸν Κύριον, ᾄδε
τὰ ἐν τῷ ξδ'. Ἐὰν δὲ κατηχῆσαι θέλῃς τινὰς περὶ
ἀναστάσεως, ᾄδε τὰ ἐν τῷ ξε'. Οἰκτιρμούς δὲ αἰτῶν
παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὕμνει αὐτὸν, ψάλλον τὸν ξς'. Ὅτε
δὲ βλέπεις τοὺς μὲν ἀσεβεῖς ἐν εἰρήνῃ εὐθηνουμένους
καὶ καταθυμῶς ζῶντας τοὺς δὲ δικαίους θλιβομέ-
νους, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆς καὶ παρασαλευθῆς, λέγε
καὶ σὺ τὰ ἐν τῷ σβ' ψαλμῷ. Καὶ ὅταν μὲν ὀργισθῇ ὁ
θεὸς ἐπὶ τὸν λαόν, ἔχεις εἰς παράκλησιν περὶ τούτου
λόγους συνετοὺς τοὺς ἐν τῷ ογ'· ὅτε δὲ χρεῖα σοι
ἐξομολογήσεως ἔστι, ψάλλε τὸν θ', σδ' καὶ ια', καὶ
ιβ', καὶ ιε', καὶ ις', καὶ ιζ', καὶ ιη', καὶ ιθ', καὶ
ια', καὶ ιβ', καὶ ιγ'. Καὶ δυσωπῆσαι μὲν θέλων τὰ τῶν Ἑλ-
λήνων καὶ τὰ τῶν αἰρετικῶν, ὅτι μὴ παρ' αὐτοῖς ἐνι
θεογνωσίᾳ, ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ,
δύνασαι νοῶν ᾄδειν καὶ λέγειν τὰ ἐν τῷ οε'. Τῶν δὲ
ἐχθρῶν προκαταλαβόντων τὰς διεκφυγὰς, καὶ πάνυ
θλιβόμενος, κἂν παραχθῆς, μὴ ἀπελπίσης, ἀλλὰ εὐ-
χου· καὶ ἐὰν κρᾶζων εἰσακουσθῆς, εὐχαρίσται τῷ
Θεῷ, λέγων τὰ ἐν τῷ ος'. Ἐὰν δὲ ἐπιμένοντες οἱ
ἐχθροὶ ἐπεισέλθωσι, καὶ μιάνωσι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ,
τούς τε ἀγίους ἀποκτείνωσι, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν
ρίψωσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα μὴ συνελκυ-
σθεῖς καταπτῆξῃς αὐτῶν τὴν ὠμότητα, σύμπασχε μὲν
τοῖς πάσχουσιν, ἐντύχχανε δὲ τῷ Θεῷ, λέγων τὸν οη'
ψαλμόν.

ιβ'. Ἐν ἑορτῇ δὲ, θέλων ᾄσαι τῷ Κυρίῳ, συγκα-
λέσας τοὺς τοῦ Θεοῦ δούλους, ψάλλε τὰ ἐν τῷ π' καὶ
ιδ'. Τῶν δὲ ἐχθρῶν πάλιν ἐπισυναχθέντων πάντων
πανταχόθεν, καὶ ἀπειλούντων κατὰ τοῦ οἴκου τοῦ
Θεοῦ, συνθήκας τε ποιούντων κατὰ τῆς εὐσεβείας.

A si ingruat persecutio, et imprudens persecutor ii-
eam speluncam incidat, in qua tu absconderis, ne
reformides; habes enim et in tali necessitate per-
utiles ad consolationem et tituli inscriptionis sermo-
nes in psalmis 56 et 141. Si autem jusserit perse-
cutor custodiri domum tuam, et tamen effugeris,
Deo refer gratiam, eamque in anima tua quasi in
cippo inscribe, ut memoriale sit tuæ incolumentatis,
et dic ea quæ sunt in 58. Si autem exprobrent tibi,
qui te affligunt inimici tui, et qui videntur amici
esse tui, obloquentes detraxerint, et in exercita-
tione tua ad modicum temporis contristeris, et po-
tes sane teipsum consolari hymnis Deum cele-
brando ac recitando psalmum 54. Adversus hypo-
critas et in facie gloriantes, dic ad confusionem
eorum psalmum 57. Adversus eos autem qui in te
atrociter irruunt et capere volunt animam tuam, tu
opponas illis tuam erga Deum obsequentiam, et
confide: quanto enim illi vehementius institerint,
tanto magis te Domino submittas, et dic verba 61.
Si persecutionem passus in solitudinem recesseris,
ne formides quasi solus ibi degas, cum adsit tibi
Deus, ad quem diliculo cane psalmum 62. Si ter-
cant te inimici, nec finem faciant insidiarum, imo
adversum te omnia scrutentur, etiamsi multi fue-
rint, nequaquam cedas: nam sagittæ parvulorum
erunt plagæ eorum, cauente te psalmos 63, 64,
69, 70.

21. Quando Deum celebrare volueris, recita
sexagesimum quartum. Si aliquos de resurrectione
instituas, recita 65. Postulans a Domino miseratio-
nes, lauda illum, psallens 66. Cum videris impios
in pace prospere agentes et libenter viventes, ju-
stos autem afflictos, ne scandalizeris, neque commo-
vearis, sed dic psalmum 72. Cum iratus fuerit Deus
adversus populum, habes ad consolationem illius
verba prudentiæ in 73. Quando confessione tibi opus
erit, psalle 9, 74, 91, 104, 105, et 106, et 107, et 110,
et 117, et 125, et 137. Vis gentilium et hæreticorum
opinioniones confundere, et commonstrare non apud il-
los esse Dei cognitionem, sed in sola Ecclesia, potes,
considerans, canere atque dicere quæ in septuage-
simo quinto habentur. Inimicis autem effugia præ-
occupantibus ac te summopere afflicto, licet pertur-
beris, ne animum despondeas, sed ora: et si cla-
mando exaudiare, gratias Deo age, recitans septua-
gesimum sextum. Si persistentes inimici irruperint,
et domum Dei profanaverint, sanctosque trucidarint,
illorumque corpora volucris cæli projece-
rint, ne his percussus reformides eorum crudelita-
tem, dole quidem miserorum vicem, ora autem
Deum, dicens septuagesimum octavum psalmum.

22. In solemnī die volens Domino cauere, advo-
catis Dei servis, psalle octogesimum et nonagesi-
mum quartum. Inimicis iterum undique congrega-
tis, et domui Dei minas intentantibus, fœdera que
contra pietatem facientibus, ne animo deficias ob

eorum multitudinem et potentiam : habes quasi anchoram spei verba octogesimi secundi psalmi. Quod si videris domum Dei , et aeterna ejus tabernacula , atque eorum desiderio tenearis , quemadmodum Apostolus , dic octogesimum tertium psalmum. Cessante tandem ira solutaque captivitate , si volueris Domino gratias agere , habes 84 et 125. Et si cognoscere velis quid intersit discriminis catholicam inter Ecclesiam et schismata , atque schismaticos confundere , dicere potes octogesimum sextum. Si velis tibi aliisque addere fiduciam ad Dei cultum , et ostendere quod spes in Deum non confundat , sed intrepidum animum reddat , lauda Deum recitans nonagesimum. Psallere vis in Sabbato ? habes nonagesimum primum.

23. Vis gratias agere Dominico die ? habes 23. Vis secunda Sabbati psallere ? dic quæ sunt in 47. Canere vis in Parasceve ? laudem habes in 92. Tunc enim peracta crucifixione , domus ædificata est , licet inimici prohibere niterentur : quare triumphale carmen Deo canere convenit , ea scilicet , quæ tunc dicta sunt in nonagesimo secundo. Si captivitate facta , excisa fuerit domus , ac rursus ædificata , cane quæ sunt in 95. Terra a bellatoribus quiescente , atque demum in pace degente , et Domino regnante , si ea de re canere velis , habes nonagesimum sextum. Vis quarta Sabbati psallere ? habes nonagesimum tertium ; tunc enim traditus Dominus ultionem de morte sumere cœpit , deque ea confidenter triumphare. Cum igitur legens Evangelium , videris quarta Sabbati consilium iniisse Judæos adversus Dominum : cernens tunc ipsum confidenter agere , ut pro nobis de diabolo vindictam sumat , psalle verba psalmi 93. Rursus quando videris Domini in omnia providentiam , et dominium ejus , atque volueris nonnullos in fide ejus et obedientia instituere , suadens illis ut primo confiteantur , psalle 99. Et ubi cognoveris ejus judicandi potestatem , quod scilicet misericordia judicium temperando judicat Deus , si ad eum accedere volueris , habes ad eam rem verba psalmi centesimi.

24. Cum infirma sit natura nostra , si propter vitæ angustias , quasi inops factus animo deficias , voluerisque consolationem accipere , habes psalmum 101. Et quoniam decet nos per omnia et in omnibus gratias Deo agere , cum volueris ipsum benedicere , habes ad animum tuum excitandum 102 et 103. Vis laudare Deum atque nosse quomodo et qua de causa laudandus sit , et quænam laudantem proferre deceat ? habes 104 , et 106 , et 134 , et 145 , et 146 , et 147 , et 148 , et 150. Habes fidem , sicut Dominus dixit , et credis ea quæ orando loqueris ? dic centesimum decimum quintum. Sentis te operibus tuis ascendere , ita ut dicere possis : *Quæ retro sunt obliviscor , ad ea , quæ ante sunt , extendo meipsum* ^{20.21} ? habes ad dicendum in singulis profectibus quindecim graduum cantica.

^{20.21} Philipp. III , 15.

A ἵνα μὴ ἀθυμῆσης διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν δυναστείαν αὐτῶν , ἔχεις ὡς περ ἀγκυραν ἐλπίδος τὰ ἐν τῷ πβ' ῥήματα. Καὶ ἐάν , βλέπων τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ αἰώνια αὐτοῦ σκηνώματα , τὸν πόθον ἔχῃς εἰς αὐτὰ , ὡς εἶχεν ὁ Ἀπόστολος , λέγε καὶ σὺ τὸν πγ' ψαλμὸν. Πausaménης δὲ πετε τῆς ὀργῆς , καὶ τῆς ἀιχμαλωσίας λυθείσης , ἐάν θέλῃς εὐχαριστῆσαι , ἔχεις εἰς τὸ λέγειν τὰ ἐν τῷ πδ' καὶ ρκε'. Καὶ τὴν μὲν διαφορὰν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ σχίσματα ἐάν θέλῃς γινώσκειν , καὶ ἐντρέπειν ἐκείνους , δύνασαι λέγειν τὰ ἐν τῷ πς' γεγραμμένα. Παραθαρσῦναι θέλων σεαυτὸν καὶ τοὺς ἐτέρους εἰς θεοσέβειαν , καὶ ὡς εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίς οὕτε καταισχύνει , ἀλλὰ καὶ ἀφοβὸν τὴν ψυχὴν κατασκευάζει , ἀνεῖ τὸν Θεὸν , λέγων τὰ ἐν τῷ ι'. Ψάλλαι θέλεις τῷ Σαββάτῳ ; ἔχεις τὸν ια'.

κγ'. Εὐχαριστῆσαι θέλεις τῇ Κυριακῇ ; ἔχεις τὸν κγ'. Ἄσαι θέλεις δευτέρᾳ Σαββάτων ; λέγε τὰ ἐν τῷ μζ'. Αἰνέσαι βούλεις τῇ Παρασκευῇ ; ἔχεις τὸν αἰνον ἐν τῷ ιβ'. Τότε γάρ , γενομένου τοῦ σταυροῦ , ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ψυχοδομήθη , καίτοι τῶν ἐχθρῶν ἐπιχειρησάντων κωλύσαι· καὶ διὰ τοῦτο ἐπινίκιον ᾄδων τῷ Θεῷ πρέπει τότε τὰ εἰρημένα ἐν τῷ ιβ'. Ἐάν δὲ καὶ , ἀιχμαλωσίας γενομένης , καθαιρεθῇ ὁ οἶκος , καὶ πάλιν οἰκοδομηθῇ , ᾄδε τὰ ἐν τῷ ιε'. Τῆς δὲ γῆς κατὰστασιν λαβούσης ἀπὸ τῶν πολεμούντων , καὶ λοιπὸν ἡρεμύσης , καὶ βασιλεύσαντος τοῦ Κυρίου , ἐάν θέλῃς ᾄσαι περὶ τούτου , ἔχεις τὸν ις'. Θέλεις τῇ τετραδί τοῦ Σαββάτου ψάλλειν ; ἔχεις τὸν ιζ'· τότε γάρ παραδοθεὶς ὁ Κύριος ἐκδικεῖν ἤρξατο τὴν κατὰ τοῦ θανάτου δίκην , καὶ θριαμβεύειν αὐτὸν παρῆρησα. Ὅτ' ἂν οὖν , ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον , ἴδῃς τῇ τετραδί τοῦ Σαββάτου συμβῆλαιον λαβόντας τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τοῦ Κυρίου , ὁρῶν αὐτὸν τότε παρῆρησιάζομενον ἐν τῇ κατὰ τοῦ διαβόλου ὑπὲρ ὕμῶν ἐκδικίᾳ , ψάλλε τὰ ἐν αὐτῷ τῷ ιζ'. Πάλιν βλέπων τὴν εἰς πάντα πρόνοιαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν κυριότητα αὐτοῦ , καὶ θέλων κατηχησάι τινας εἰς τὴν αὐτοῦ πίστιν καὶ ὑπακοήν , πειθὼν αὐτοὺς πρῶτον ἐξομολογεῖσθαι , ψάλλε τὸν ιθ'. Καὶ ἐάν , μαθὼν αὐτοῦ τὴν κριτικὴν δύναμιν , καὶ ὅτι ἐλέψ τὴν κρίσιν κεράσας κρίνει ὁ Κύριος , θελήσης αὐτῷ προσελθεῖν , ἔχεις εἰς τοῦτο λόγους τοὺς ἐν τῷ ρ'.

κδ'. Ἀσθενοῦς δὲ ἡμῶν τῆς φύσεως οὐσης , ἐάν διὰ τὰς συνοχὰς τοῦ βίου ὡς πτωχὸς γενόμενος ἀκηδιάσης ποτὲ , καὶ θέλῃς παρακληθῆναι , ἔχεις τὸν ρα' ψαλμὸν. Καὶ ἐπειδὴ πρέπει διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν εὐχαριστεῖν ἡμᾶς τῷ Θεῷ , ὅτε θέλεις εὐλογεῖν αὐτὸν , ἔχεις εἰς τοῦτο προτρέπεσθαι σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν , καὶ λέγειν τὸν ρβ' καὶ ργ'. Αἰνεῖν θέλεις τὸν Θεὸν , καὶ εἰδέναι πῶς καὶ ἐπὶ τίνι δεῖ αἰνεῖν , καὶ τίνας πρέπει λέγειν τὸν αἶνον ; ἔχεις τὸν ρδ' , καὶ τὸν ρε' , καὶ ρδ' , καὶ ρμε' , καὶ τὸν ρμς' , καὶ τὸν ρμζ' , καὶ τὸν ρμη' , καὶ τὸν ρν'. Ἐχεις πίστιν , ὡς εἶπεν ὁ Κύριος , καὶ πιστεύεις οἷς εὐχόμενος λαλεῖς ; λέγε τὸν ριε'. Ἀλλὰ ἀναβαίνοντα σεαυτὸν ἀίσθη ταῖς πράξεσιν , ὥστε λέγειν· *Τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθάνομαι , τοῖς δὲ ἐμπροσθεν ἐπεκτείνομαι* ; ἔχεις καθ' ἐκάστην προσοχὴν εἰς τὸ λέγειν τὰς ιε' τῶν ἀναβαθμῶν ᾠδὰς. !!

97 V
 κς'. Ἐχμαλωτεύθης ὑπὸ ἀλλοτρίων λογισμῶν, καὶ ἤσθου σεαυτὸν ἀπαγόμενον, καὶ μετέγνως, παῦσαι τοῦ λοιποῦ, καὶ μαίνας ἐφ' οἷς ἀμαρτάνοντα σεαυτὸν κατέλαβες, κάθου, καὶ κλαῦσον καὶ σὺ, ὡς πεποίηκεν ὁ τότε λαός, λέγων τὰ ἐν τῷ ρλς'. Τοὺς δὲ πειρασμοὺς ἠγούμενος εἶναι σου δοκιμὴν, μετὰ τοὺς πειρασμοὺς ἐὰν εὐχαριστήσῃς θελήσῃς, ἔχεις τὸν ρλθ' ψαλμόν. Συνέχη πάλιν ἀπὸ ἐχθρῶν, καὶ ῥυσθῆναι θέλεις; λέγε τὰ ἐν τῷ ρλθ'. Δειθῆναι δὲ καὶ προσεύξασθαι θέλεις; ψάλλε τὸν ε' καὶ ρμβ'. Ἐχθρὸς τύραννος ἐπανέστη τῷ λαῷ καὶ σοι, ὡσπερ Γολιάθ τῷ Δαβὶδ, μὴ πτήξῃς· ἀλλὰ πιστεue καὶ σὺ, ὡς ὁ Δαβὶδ, καὶ λέγε τὰ ἐν τῷ ρμγ'. Εἶτα θαυμάζων τὰς εἰς πάντας τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας, καὶ μνημονεύων τῆς τε εἰς σὲ καὶ εἰς πάντας γενομένης ἀγαθότητος αὐτοῦ, ἐὰν θέλῃς διὰ ταῦτα εὐλογεῖν τὸν Θεόν, λέγε τὰ τοῦ Δαβὶδ ῥήματα, ἅπερ καὶ αὐτὸς εἶπεν ἐν τῷ ρμδ' ψαλμῷ. Ἄσαι θέλεις τῷ Κυρίῳ; ἔχεις εἰς τὸ λέγειν τὸν ιβ' καὶ ιζ'. Ἐὰν μικρὸς ὢν προκρίθῃς εἰς ἀρχὴν τινα ἀδελφῶν σου, μὴ ἐπαίρου κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ τῷ ἐκλεξαμένῳ Κυρίῳ διδοὺς δόξαν, ψάλλε καὶ σὺ τὸν ρνα' ἴδιον ὄντα τοῦ Δαβὶδ. Ἀλλὰ θέλεις ψάλλειν ἐπακοὴν ἔχοντας τὴν Ἀλληλουΐαν, ἔχεις τὸν ρδ', ρε', ρς', ρια', ριβ', ριγ', ριδ', ριε', ρισ', ριζ', ριη', ριδ', ρλε', ρμε', ρμς', ρμζ', ρμη', ρμβ', ρν'.

κς'. Ὅσα δὲ θέλῃς κατ' ἴδιον τὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος ψάλλειν, ἐν ἐκάστῳ μὲν σχεδὸν εὐρισκεῖς ψαλμῷ τὰ τοιαῦτα· ἔχεις δὲ μάλιστα τὸν μδ' καὶ τὸν ρθ' δηλοῦντας τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ γνησίαν γέννησιν καὶ τὴν ἑνσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν· τὸν δὲ κα' καὶ ξη' προλέγοντας περὶ τοῦ θείου σταυροῦ, καὶ ὅσην δι' ἡμᾶς ἐπιβουλὴν ἀνεδέξατο, καὶ πόσα πέπονθε· καὶ τὸν μβ' καὶ ρη' σημαίνοντας τὴν τε τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλὴν καὶ πονηρίαν, καὶ τὴν Ἰουδα τοῦ Ἰσκαριώτου προδοσίαν· τὸν τε κ', καὶ μθ', καὶ σα' (καὶ) δηλοῦντας τὴν τε βασιλείαν αὐτοῦ καὶ κριτικὴν δύναμιν, καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ πάλιν ἑνσαρκον παρουσίαν, καὶ τὴν κλησὶν τῶν ἔθνων. Καὶ ὁ μὲν ιε' δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· ὁ δὲ κη' καὶ μς' ἀπαγγέλλουσι τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν αὐτοῦ· τὸν δὲ ιβ', καὶ ιε', καὶ ιζ', καὶ ιη' ἀναγινώσκων, θεωρησαὶ δυνήσῃ τὰς εἰς ἡμᾶς τοῦ Σωτῆρος διὰ τῶν παθημάτων αὐτοῦ γενομένας εὐεργεσίας.

κς'. Τοιοῦτος μὲν οὖν ἐστὶ καὶ ὁ χαρακτήρ εἰς ὠφέλειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν, ἔχουσης αὐτῆς ἴδιους ψαλμοὺς, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς δὲ περὶ τῆς ἐν σώματι παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ πυκνοτέρως τὰς προφητείας, καθὰ προεῖπον. Διὰ τί δὲ μετὰ μέλους καὶ ὥδης ψάλλονται οἱ τοιοῦτοι λόγοι, ἀναγκαῖον μὴδὲ τοῦτο παρελθεῖν. Τινὲς μὲν γὰρ τῶν παρ' ἡμῖν ἀκραίων, καί-τοι πιστευόντων εἶναι θεόπνευστα τὰ ῥήματα, ὁμῶς νομίζουσι διὰ τὸ εὐφωον καὶ τέρψευς ἔνεκεν τῆς ἀκοῆς μελωδεῖσθαι τοὺς ψαλμοὺς. Οὐκ ἐστὶ δὲ οὕτως· οὐ γὰρ τὸ ἡδὺ καὶ πιθανὸν ἐζήτησεν ἡ Γραφή· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὠφελείας ἔνεκεν τῆς ψυχῆς τετύπεται διὰ πάντα μὲν, μάλιστα δὲ διὰ δύο ταῦτα· πρῶτον μὲν, ὅτι ἔπρεπε τὴν θεῖαν Γραφὴν μὴ μόνον τῇ συνεχείᾳ, ἀλλὰ καὶ τῇ κατὰ πλάτος φωνῇ τὸν Θεὸν ὑμνεῖν.

A 25. In captivitate redactus es ab alienis cogitationibus, atque sensisti te seductum, et poenitentiam egisti, in posterum desine, atque gradum sistens ubi te peccantem deprehendisti, sede, et plora, et prout fecit olim populus, dic verba psalmi 156. Tentationes probationem esse tuam ratus, si post tentationes velis gratias agere, habes 138. Ab inimicis iterum teneris, et liberari cupis? dic verba 139. Vis supplicare et orare? psalle quintum et 142. Inimicus tyrannus insurrexit in populum, et in te, sicut in David Goliath, ne timeas: sed tu quemadmodum David crede, et psalle verba 143. Deinde admirans beneficia Dei in omnes, memorque ejus erga te et erga omnes bonitatis, si propterea volueris Deo benedicere, dic Davidis verba, quæ et ipse dixit in psalmo 144. Vis Domino canere? quæ dicas suppetunt in 92 et 97. Si cum pusillus esses prælatus sis ad usum quempiam fratrum tuorum, ne adversus illos extollare: sed gloriam Domino, qui te elegit, tribuens, psalle et tu 151, qui proprius est Davidis. Sed canere vis psalmos resonantes laudem Dei, seu habentes titulum Alleluia, habes 104, 105, 106, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 134, 135, 145, 146, 147, 148, 149, 150.

B 26. Cum volueris ea quæ Salvatorem proprie spectant psallere, in singulis pene psalmis hæc invenies: præcipue autem habes 44 et 109, qui præcipuam ejus ex Patre generationem, ejusque in corpore adventum significant; 21 et 68, qui de divina cruce prænuntiant, quantas pro nobis sustinuerit insidias, et quam multa passus sit; et secundum et 108, indicantes Judæorum insidias malitiamque, et Judæ Iscariotæ prodicionem; et vicesimum, item 49 et 71, significantes regnum ejus et judicandi potestatem, necnon secundum ejus in carne ad nos adventum, et vocationem gentium. Et decimus quintus declarat ejus a mortuis resurrectionem: vicesimus tertius et quadragesimus sextus annuntiant ejus ad cælos ascensum. Cum autem legeris nonagesimum secundum, et 95, et 97, et 98, beneficia Salvatoris per cruciatum ejus nobis collata poteris contemplari.

D 27. Talis est character libri Psalmorum ad hominum utilitatem accommodatus; quos quidem psalmos alios ad emendationem motuum singularum animarum conscriptos esse, reliquos vero de adventu in corpore Domini nostri Jesu Christi frequentiores habere prophetias, superius diximus. Quid causæ autem sit, quod ejusmodi sermones cum modulatione et cantu psallantur, nequaquam præmittendum est. Quidam enim inter nos simpliciores, t̄metsi credunt verba esse divinitus inspirata, arbitrantur tamen ob soni suavitatem voluptatemque aurium psalmos cani. At nequaquam ita se res habet; non enim suave, aut demulcens quæsit Scriptura: sed id quoque ad animæ utilitatem constitutum est, omnibus, sed duabus maxime de causis; primo, quia decuit divinam Scripturam

non compressæ, sed in latitudine vocis Deum hymnis celebrare. Continua igitur oratione dicuntur legis et prophetarum verba, necnon historiæ omnes, cum Novo Testamento; fusius autem efferruntur psalmodiarum, odorum et canticorum verba; atque ita servatur illud, ut homines totis viribus et tota virtute Deum diligant. Secundo, quemadmodum harmonia, tibias apte componens, unum concentum efficit, ita cum in anima varii sint motus insitque vis cogitandi, concupiscendi, irascendi, ex quarum motione membrorum corporis operatio exoritur, ratio postulat hominem secum non dissentire, nec a semetipso dissidere: ita ut optima quidem cogitet, pessima vero faciat, ut Pilatus, qui dixit quidem: *Nullam causam mortis invenio in illo* ²²; attamen cum Judæorum sententia convenit: aut prava concupiscat, non possit autem perpetrare, ut senes in Susannam: aut rursus a fornicatione absterneat quidem, sed furetur; aut non furetur quidem, sed occidat; aut non occidat, sed blasphemet.

28. Ne itaque aliqua hujusmodi perturbatio in nobis sit, ratio postulat, ut anima, quæ, ut ait Apostolus ²³, Christi mentem habet, ea duce utatur, atque per illam animi affectus cohibeat, et corporis membris imperet, quo rationi obsequantur; ut sicut in harmonia plectrum, ita ipse homo quasi psalterium effectus, et spiritui omnino intentus, omnibus membris motibusque suis obediatur inserviatque Dei voluntati. Istiusmodi autem imperturbati et sedati animi imago typusque est harmonica illa Psalmorum lectio. Quemadmodum enim verbis, quæ proferimus, animi cogitationes prodimus atque indicamus: sic cum spiritualem in anima harmoniam, verborum modulatione, quasi symbolo significari velit Dominus, jussit ut cum modulatione psalleretur, atque psalmi cum cantu recitarentur. Et illud est animæ desiderium, ut recte affecta et composita sit, ut scriptum est ²⁴: *Lætatur quis in vobis? psallat.* Hoc modo si quid in ea turbulentum, asperum et incompositum est, psalmodia mitigatur: tristitia vero levatur psalmodia nobis: *Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me* ²⁵? Erroris vero suum agnoscat dicendo: *Mei autem pene moti sunt pedes* ²⁶. Metum autem spe confirmabit dicens: *Dominus mihi adiutor, et non timebo quid faciat mihi homo* ²⁷.

29. Qui igitur hoc modo divina cantica non legunt, non prudenter psallunt, sed sese oblectant, culpandi sane, quia *Non est speciosa laus in ore peccatoris* ²⁸. Qui autem prædicto modo psallunt, ita ut verborum modulatio ex animæ numeris et ex consonantia cum spiritu proferatur, hi lingua quidem psallunt, psallentes autem et mente, non

²² Joan. xviii, 38. ²³ I Cor. ii, 16. ²⁴ Jac. v, 13. ²⁵ Psal. cxvii, 6. ²⁶ Eccli. xv, 9.

(10) *Εὐθυμία, gaudium.*

Κατὰ συνέχειαν μὲν οὖν εἰρηται, οἷά ἐστι τὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, καὶ τὰ ἱστορούμενα πάντα, μετὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης· κατὰ πλάτος δὲ λέγεται, οἷά ἐστι τὰ τῶν ψαλμῶν καὶ ᾠδῶν καὶ ᾠσμάτων ῥήματα· καὶ οὕτως γὰρ σωθήσεται τὸ ἐξ ὅλης ἰσχυῆς καὶ δυνάμεως ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν τοὺς ἀνθρώπους. Δεύτερον δὲ, ὅτι, ὡς περ ἀρμονία τοὺς αὐλοὺς συντιθεῖσα μίαν τὴν συμφωνίαν ἀποτελεῖ, οὕτως, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ διάφορα κινήματα φαίνεται, καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ τὸ λογίζεσθαι, καὶ τὸ ἐπιθυμεῖν, καὶ τὸ θυμοειδὲς, ἐκ δὲ τῆς τούτων κινήσεως καὶ ἡ τῶν μελῶν γίνεται τοῦ σώματος ἐνέργεια, βούλεται ὁ λόγος μὴ ἀσύμφωνον εἶναι τὸν ἀνθρώπον ἑαυτῷ, μηδὲ διίστασθαι πρὸς ἑαυτὸν· ὥστε λογίζεσθαι μὲν τὰ βέλτιστα, πράττειν δὲ τῷ θυμῷ τὰ φαῦλα, ὡς ὁ Πιλάτος λέγων μὲν· *Οὐδὲμίαν αἰτίαν εὗρισκω εἰς αὐτόν*· συντρέχων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Ἰουδαίων· ἢ ἐπιθυμεῖν μὲν τὰ φαῦλα, μὴ δύνασθαι δὲ πράττειν, ὡς οἱ κατὰ Σουσαννῆς πρεσβύτεροι· ἢ πάλιν μὴ μοιχεύειν μὲν, κλέπτειν δὲ· ἢ μὴ κλέπτειν μὲν, φονεύειν δὲ· ἢ μὴ φονεύειν μὲν, βλασφημεῖν δὲ.

κη'. Ἴν' οὖν μὴ τοιαύτη τις ἐν ἡμῖν παραχῆ γίνηται, θέλει τὴν ψυχὴν ὁ λόγος ἔχουσαν Χριστοῦ νοῦν, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, τοῦτω καθηγεμόνι χρῆσασθαι, καὶ ἐν τούτῳ τῶν μὲν ἐν αὐτῇ παθητικῶν κρατεῖν, τῶν δὲ τοῦ σώματος μελῶν ἀρχεῖν, εἰς τὸ ὑπακούειν τῷ λόγῳ· Ἰνα, ὡς ἐν ἀρμονίᾳ τὸ πλῆκτρον, οὕτως αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος ψαλτήριον γενόμενος, καὶ τῷ πνεύματι προσέχων ὁλοκλήρως, καὶ πᾶσι τοῖς μέλεσι καὶ τοῖς κινήμασι ὑπακούῃ, καὶ δουλεύῃ τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ. Τῆς δὲ τοιαύτης τῶν λογισμῶν ἀταραξίας καὶ ἀκύμονος καταστάσεως εἰκὼν καὶ τύπος ἔστιν ἡ τῶν Ψαλμῶν ἐμμελὴς ἀνάγνωσις. Ὅσπερ γὰρ τὰ τῆς ψυχῆς νοήματα γνωρίζομεν καὶ σημαίνομεν δι' ὧν προφέρομεν λόγων, οὕτως, τῆς πνευματικῆς ἐν ψυχῇ ἀρμονίας τὴν ἐκ τῶν λόγων μελωδίαν σύμβολον εἶναι θέλων ὁ Κύριος, τετύπωκεν ἐμμελῶς τὰς ᾠδὰς ψάλλεσθαι, καὶ τοὺς ψαλμοὺς μετ' ᾠδῆς ἀναγινώσκεισθαι. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ἡ ἐπιθυμία (10) τῆς ψυχῆς, τὸ καλῶς αὐτὴν διακεῖσθαι, ὡς γέγραπται· *Εὐθυμῆ τις ἐν ὑμῖν; ψαλλέτω.* Οὕτως τὸ μὲν ἐν αὐτῇ παραχῶδες καὶ τραχὺ καὶ ἀτακτον ἐξομαλλίζεται· τὸ δὲ λυποῦν θεραπεύεται, ψαλλόντων ἡμῶν· *Ἰνα τί περιλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καὶ Ἰνα τί συνταράσσεις με; Καὶ τὸ μὲν ἐσφαλμένον ἐπιγνώσεται λέγουσα· Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσάλεθησαν οἱ πόδες· τὸ δὲ φοβηθὲν ἐπιρρώσει τῇ ἐλπίδι ἐν τῷ λέγειν· Κύριος ἐμὸς βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἀνθρώπος.*

κθ'. Οἱ μὲν οὖν μὴ τοῦτον τὸν τρόπον ἀναγινώσκοντες τὰς θείας ᾠδὰς οὐ συνετῶς ψάλλουσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς μὲν τέρπουσιν, ἔχουσι δὲ μέμψιν, ὅτι *Ὁδὴ ἄραιος αἵρος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ*· οἱ δὲ κατὰ τὸν προειρημένον τρόπον ψάλλοντες, ὥστε τὴν μελωδίαν τῶν ῥημάτων ἐκ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς πρὸς τὸ πνεῦμα συμφωνίας προσφέρεσθαι, οἱ αὐτοὶ

²⁸ Psal. cxli, 6, 12; cxlii, 5. ²⁹ Psal. lxxii, 2.

ψάλλουσι μὲν τῇ γλώσσει, ψάλλοντες δὲ καὶ τῷ νοῦ, οὐ μόνον ἑαυτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς θέλοντας ἀκούειν αὐτῶν μεγάλως ὠφελοῦσιν. Ὁ γοῦν μακάριος Δαβὶδ, οὕτως καταψάλλον τοῦ Σαοῦλ, αὐτὸς εὐρέσκει τῷ Θεῷ, καὶ τὸν τάραχον καὶ τὸ μανικὸν πάθος τοῦ Σαοῦλ ἀπέλαυνε, καὶ γαληνεῖν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ παρεσκεύαζεν. Οὕτως οἱ ἱερεῖς ψάλλοντες, εἰς ἀταραξίαν τὰς ψυχὰς τῶν λαῶν καὶ εἰς ὁμόνοιαν αὐτὰς τῶν ἐν οὐρανοῖς χορευόντων προσεκαλοῦντο. Τὸ ἄρα μετὰ μέλους λέγεσθαι τοὺς ψαλμοὺς οὐκ ἔστιν εὐφωνίας σπουδὴ, ἀλλὰ τεκμηρίον τῆς ἁρμονίας τῶν ἐν τῇ ψυχῇ λογισμῶν. Καὶ ἡ ἐμμελής δὲ ἀνάγνωσις σύμβολόν ἐστι τῆς εὐρύθμου καὶ ἀχειμάστου καταστάσεως τῆς διανοίας. Καὶ γὰρ τὸ αἰνεῖν τὸν Θεὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις καὶ κιθάρῃ καὶ δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ, σύμβολον πάλιν ἔν καὶ σημαντικὸν τοῦ συγκεῖσθαι μὲν νομίμως τὰ μέλη τοῦ σώματος ὡς χορδὰς, τοὺς δὲ λογισμοὺς τῆς ψυχῆς ὡς κύμβαλα γίνεσθαι, καὶ λοιπὸν τῇ ἡγῆ καὶ τῷ νεύματι τοῦ πνεύματος ταῦτα πάντα κινεῖσθαι καὶ ζῆν ὥστε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῷ πνεύματι τὸν ἄνθρωπον ζῆν μὲν, καὶ τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦν. Οὕτως γὰρ καὶ καλῶς ψάλλον βυθίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὡς περ ἐξ ἀνισότητος εἰς ἰσότητα ἄγει ὥστε ἐν τῷ κατὰ φύσιν αὐτὴν ἐστηκυῖαν μὴ ποιεῖσθαι ὑπότινος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον εὐφαντάσιον γίνεσθαι, καὶ πλέον αὐτὴν λαμβάνειν πόθον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Τῇ γὰρ τῶν βήματων μελωδία συνδιατιθεμένη ἐπιλανθάνεται τῶν παθῶν, καὶ χαίρουσα βλέπει πρὸς τὸν νοῦν τὸν ἐν Χριστῷ, λογιζομένη τὰ βέλτιστα.

λ'. Δεῖ τοίνυν, ὦ τέκνον, τῶν ἐντυγχανόντων ἕκαστον ταύτῃ τῇ βίβλῳ ἐντυγχάνειν μὲν ἅπασι γνησίως τοῖς ἐν αὐτῇ θεοπνεύστοις οὔσι, λαμβάνειν δὲ λοιπὸν ἀπ' αὐτῶν ὡς ἐκ παραδείσου καρπῶν ὠφελείας, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἑαυτῶν ἔχοντα συνορᾷ. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις τῆς βίβλου τὸν πάντα βίον τῶν ἀνθρώπων, τὰς τε τῆς ψυχῆς διαθέσεις, καὶ τὰ τῶν λογισμῶν κινήματα μεμετρησθαι καὶ περιέχεσθαι καὶ μηδὲν πλέον τούτων ἐν ἀνθρώποις εὐρίσκεσθαι. Εἴτε γὰρ μετανοίας ἢ ἐξομολογήσεως χρεῖα, ἢ θλίψις καὶ πειρασμὸς κατέλαβεν, ἢ ἐδωχῆται τις, καὶ ἢ ἐπιβουλεύμενος ἐβρόσθη, εἰ δὲ καὶ περιλυπὸς τις γέγονεν καὶ ταράττεται, καὶ πάσχει τι τοιοῦτον, οἷον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, ἢ καὶ συνορᾷ ἑαυτὸν μὲν προκόπτοντα, τὸν δὲ ἐχθρὸν καταργούμενον, ἢ καὶ αἰνέσαι καὶ εὐχαριστῆσαι, καὶ εὐλογῆσαι βούλεται τὸν Κύριον, ἔχει τὴν διδασκαλίαν τούτων ἐν τοῖς θεοῖς ψαλμοῖς. Ἐκλεγέσθω γὰρ τὰ ἐν αὐτοῖς περὶ ἕκαστου τούτων εἰρημένα, καὶ οὕτως ὡς περ ἑαυτοῦ γεγραμμένα λέγων, καὶ συνδιατιθέμενος τοῖς γεγραμμένοις, ἀναφέρει τῷ Κυρίῳ.

λβ'. Μὴ περιβαλλέτω μέντοι τις αὐτὰ τοῖς ἐξωθεν πιθανοῖς βήμασι, μηδὲ πειραζέτω τὰς λέξεις μεταποιεῖν ἢ ὅλως ἐναλλάσσειν ἄλλ' οὕτως ἀτεχνῶς τὰ γεγραμμένα λεγέτω καὶ ψαλλέτω, ὡς περ εἴρηται, ὅπερ τοῦ καὶ τοὺς διακονήσαντας ἀνθρώπους αὐτὰ

A sibi solum, sed etiam audire eos volentibus magnæ sunt utilitati. Beatus igitur David, cum eo modo Sauli psalleret, non solum Deo placebat, sed et perturbationem et furoris morbum ex Saulo abigebat, parabatque illius animæ tranquillitatem²⁹. Ita quoque sacerdotes dum psallerent, populorum animos ad tranquillitatem advocabant et ad concordiam cum iis qui in caelis choreas agunt. Quod itaque cum modulatione psalmi dicantur, id non fit ex suavis concentus studio, sed signum est harmoniæ cogitationum animæ. Harmonicaque lectio indicium est animæ recte compositæ atque tranquillæ. Etenim Deum laudare in cymbalis bene sonantibus, in cithara et decachordo psalterio³⁰, argumentum illud erat et signum membra corporis, instar chordarum, rite composita esse, cogitationesque animæ sicut cymbala esse, ac denique sono, et nutu spiritus hæc omnia moveri et vivere; ac proinde, secundum quod scriptum est³¹, *spiritu quidem hominem vivere, et facta corporis mortificare*. Quamobrem qui recte psallit, animam suam componit, et quasi ex inæqualitate ad æqualitatem adducit; ita ut secundum naturam consistens a nullo poterreatur, quin potius phantasiis tranquilla evadat, et majori futurorum desiderio afficiatur. Sacrorum namque verborum modulatione recte composita, passionum suarum obliviscitur, et læta respicit ad intellectum eorum quæ sunt in Christo, optima quæque cogitans.

30. Oportet igitur, o fili, ut quisquis hunc librum legit, legat quidem sincere et probo animo omnia quæ in illo habentur, utpote divinitus inspirata, ac demum ex illis, veluti ex horti fructibus, eos decerpant quos sibi utiles et necessitatibus suis accommodos esse perspexerit. Existimo namque in hujusce libri verbis, omnem humanam vitam animæque affectiones, cogitationumque motus contineri atque describi, nihilque iis amplius in hominibus reperiri. Nam sive pœnitentia sive confessione sit opus, sive tribulatio aut tentatio apprehenderit, sive quis persecutionem passus, sive ab insidiis liberatus, sive mœstus aut turbatus sit, aut aliquid hujusmodi patiat, quemadmodum superius dictum est, aut si videt se quidem proficere, hostem vero destrui, sive laudare, sive gratias agere, sive Domino benedicere velit, habet horum doctrinam in divinis psalmis. Licet enim illi in singulis, quod voluerit ex supradictis eligere, et quasi de se dicta essent, ea recitet, ac periude affectum atque scriptum est, ea ipsa Deo referre.

31. Ne quis autem ea sæcularis eloquentiæ verbis exornare aggrediatur, neque conetur quispiam dicta transponere, aut ullatenus immutare; sed sine ullo artificio, prout dicta sunt, ea recitet, et psallat, ut sancti viri, qui ea ipsa nobis, ut mini-

²⁹ I Reg. xvi, 23. ³⁰ Psal. cl, 5-5. ³¹ Rom. viii, 13.

stri, tradidere, sua agnoscentes verba, nobiscum orent; imo potius ut Spiritus, qui in sanctis locutus est, ibi conspiciens verba sua illis inspirata, nobis opituletur. Quanto enim præstantior est sanctorum vita aliorum vita, tanto excellentiora eorum verba sermonibus nostris, atque efficaciora esse jure quis dixerit. His enim Deo placuerunt; et hæc dicentes, ut ait Apostolus ²²: *Vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convulnerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos.*

32. Unusquisque igitur hæc jam dicens confidat fore, ut per ea Deus supplicantes auditorus sit: sive enim tribulatur, qui hæc dicit, magnam percipiet in ipsis consolationem; sive tentatur, aut persecutionem patitur, qui ita psallit, probatior apparebit, atque a Domino protegetur, qui etiam hæc proferentem defendit; his diabolus fugabit, dæmonesque ejus abiget. Hæc porro dicens, si quidem peccaverit, sese ad pudorem vertet, atque peccandi finem faciet; si non peccaverit, se lætum conspiciet, quia iis quæ ante sunt, extenditur, atque oppugnatus ita psalmodum vi prævalebit; non commovebitur autem in æternum a veritate: imo deceptores, et qui eum in errorem deducere tentaverint, conarguet; et hujus rei sponsor non homo est, sed ipsa divina Scriptura. Deus enim præcepit Moysi ²³, ut magnam Odam conscriberet, doceretque populum; atque eum, qui princeps constitutus esset, jubet scribere Deuteronomium ²⁴, et illud præ manibus habere, semperque ejus verba meditari, quippe sufficientia sunt tum ad virtutis commonitionem, tum ad opem iis ferendam, qui sincero animo meditati ea fuerint. Sane cum in terram promissionis ingressus est Jesus Nave, conspectis gentium castris, regibus Amorrhæorum omnibus ad bellum congregatis, vice telorum gladiatorumque Deuteronomium legit ad aures omnium, verbaque legis in memoriam revocavit ²⁵, atque cum iis populum ceu armis instruxisset, inimicos superavit. Rex autem Josias, invento libro, et ad omnium aures perlecto ²⁶, non ultra inimicos reformidavit. Et si quando bellum populo ingrueret, arca, quæ legis volumina continebat, omnes præcedebat, et id illis æque ad subsidium sufficiebat, ac quælibet acies, nisi quoddam inter bajulos ejus aut inter populum esset peccatum, aut hypocrisis, quæ prævaleret. Fide namque et proba sinceroque affectu est opus, ut lex in fis, quæ in votis sunt, suffragetur.

33. Ego certe, aiebat senex, audivi a prudentibus viris, quod olim in Israele sola Scripturarum le-

A ἐπιγινώσκοντας τὸ ἐαυτῶν συνεύχεσθαι ἡμῖν· μᾶλλον δὲ ἵνα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ λαλήσαν ἐν τοῖς ἁγίοις, θεωροῦν τοὺς παρ' αὐτοῦ λόγους ἐνηχηθέντας ἐκεῖνοις, συναντιλαμβάνηται ἡμῖν. Ὅσῳ γὰρ τῶν ἁγίων ὁ βίος βελτίων τῶν ἄλλων ἐστὶ, τοσοῦτῳ καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ῥήματα τῶν παρ' ἡμῶν συντιθεμένων βελτίονα καὶ ἰσχυρότερα ἂν τις εἴποι δικαίως. Ἐν τούτοις γὰρ εὐχρέστησαν τῷ Θεῷ, καὶ ταῦτα λέγοντες, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· *Κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελίων, ἐξέραξαν στόματα λέόντων, ἐσθεσαν δυνάμει πυρός, ἐφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἐκλίναν ἀλλοτρίων, ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν.*

λβ'. Οὐκοῦν καὶ νῦν ταῦτα λέγων ἕκαστος ἑστω θαρρῶν, ὅτι δι' αὐτῶν ταχέως ὁ Θεὸς ἐπακούσεται τοῖς δεομένοις· εἴτε γὰρ θλίβεται λέγων ταῦτα, μεγάλην ὀφείτῃ τὴν ἐν αὐτοῖς παράκλησιν· εἴτε πειράζεται καὶ διώκεται ψάλλον οὕτως, δοκιμώτερος ἀναφανήσεται, καὶ σκεπασθήσεται παρὰ τοῦ Κυρίου, τοῦ καὶ τὸν εἰπόντα ταῦτα σκεπάσαντος· ἐν τούτοις τὸν μὲν διάβολον ἀνατρέψει, τοὺς δὲ δαίμονας αὐτοῦ σθήσει. Ταῦτα λέγων εἰ μὲν ἡμαρτεν, ἑαυτὸν ἐντρέψει καὶ παύσεται· εἰ δὲ μὴ ἡμαρτεν, ὀφείτῃ ἑαυτὸν χαίροντα, ὅτι τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεται, καὶ ἀγωνιζόμενος μὲν ἰσχύσει ψάλλον οὕτως, οὐ σαλευθήσεται δὲ εἰς τὸν αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπατόντας καὶ πλανῶν ἐπιχειροῦντας ἐλέγξει· καὶ τούτου οὐκ ἀνθρώπος ἐγγυητής, ἀλλ' αὐτὴ ἡ θεία γίνεται Γραφή. Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετελειᾶτο τῷ Μωϋσῇ γράφαι τὴν μεγάλην ᾠδὴν, καὶ διδάξαι τὸν λαόν· τὸν τε καθιστάμενον ἀρχοντα κελεύει γράφαι τὸ Δευτερονόμιον, ἔχειν τε τούτο μετὰ χεῖρας, καὶ μελετᾶν αὐτὸ ἐν αὐτῷ ῥήματα, ὡς ἀκούοντων τῶν ἐν αὐτοῖς λόγων πρὸς τε ὑπόμνησιν ἀρετῆς, καὶ βοήθειαν φέρειν τοῖς γνησίως αὐτοὺς μελετώσιν. Ἀμέλει ὀπηνίκα εἰς τὴν γῆν εἰσῆλθεν ὁ τοῦ Ναυῆ, βλέπων τὰς τῶν ἐχθρῶν διατάξεις, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων πάντας συνελθόντας εἰς πόλεμον, αὐτὸς ἀνθ' ὅπλων καὶ ξιφῶν τὸ Δευτερονόμιον ἀναγνοὺς εἰς τὰ ὄψα πάντων, τὰ τε ῥήματα τοῦ νόμου ὑπομνήσας, καὶ τούτοις τὸν λαὸν καθοπλίσας, περιέγεγονε τῶν πολεμίων. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωσίας, εὐρεθέντος τοῦ βιβλίου, καὶ ἀναγνωσθέντος εἰς τὰς πάντων ἀκοῆς, οὐκέτι τοὺς ἐχθροὺς ἐφοβείτο. Καὶ εἴ ποτε δὲ πόλεμος ἦν τῷ λαῷ, ἡ κειμένη ἐχουσα τὰ πυξία τοῦ νόμου προώδευε πάντων, καὶ ἤρκειτο τούτοις ἀντὶ πάσης παρατάξεως εἰς βοήθειαν, εἰ μὴ τις ἦν παρὰ τοῖς βασιτάζουσι καὶ ἐν τοῖς λαοῖς προκρατήσασα ἀμαρτία καὶ ὑπόκρισις. Πίστεις γὰρ καὶ γνησίας διαθέσεως χρεῖα, ἵνα ὁ νόμος εἰς τὰ κατ' εὐχὴν συνεργάζηται.

λγ'. Ἐγὼ γούν, ἔλεγεν ὁ γέρων, ἤκουσα καὶ παρὰ φρονίμων ἀνδρῶν, ὡς ἄρα τὸ παλαιὸν ἐν τῷ

²² Hebr. xi, 33-35. ²³ Deut. xxxi, 19. ²⁴ Deut. xvii, 18. ²⁵ Josue viii, 34, 35. ²⁶ IV Reg. xii, 8-11.

Ἰσραὴλ, μόνον ἀναγινώσκοντες τὰς Γραφάς, ἐδίωκον δαίμονας, καὶ ἠλέξουν τὰς παρ' αὐτῶν τοῖς ἀνθρώποις γινομένας ἐπιβουλὰς. Ὅθεν καὶ καταγνώσεως πάσης ἀξίους εἶναι ἔλεγε τοὺς ταῦτα μὲν ἀφιέντας, συντιθέντας δὲ ἑαυτοῖς ἔξωθεν πιθανὰ ῥήματα, καὶ ἐν τούτοις ἐξορκιστὰς ἑαυτοῦς ὀνομάζοντας. Μᾶλλον γὰρ παίζουσι, καὶ παρέχουσι ἑαυτοὺς ἐκείνοις εἰς τὸ χλευάζεσθαι· οἷα πεπόνθασιν Ἰουδαῖοι οἱ Σκευᾶ υἱοί, ἐπιχειρήσαντες καὶ αὐτοὶ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξορκίζειν. Ταῦτα μὲν γὰρ ἀκούοντες παρὰ τῶν τοιοῦτων οἱ δαίμονες παίζουσι· τὰ δὲ τῶν ἁγίων ῥήματα φοβοῦνται, ἧ καὶ φέρειν αὐτὰ οὐ δύνανται. Ἔστι γὰρ ἐν τοῖς τῶν Γραφῶν ῥήμασιν ὁ Κύριος, ὃν μὴ δυνάμενοι φέρειν ἔκραζον· Δέδομαι σου, μὴ με πρὸ καιροῦ βασανίσῃς· ἔκαίοντο γὰρ καὶ μόνον βλέποντες παρόντα τὸν Κύριον. Οὕτως καὶ ὁ Παῦλος παρηγγεῖλε τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν· οὕτως καὶ τοῖς μαθηταῖς ὑπετάσσεται τὰ δαιμόνια. Καὶ ἐπὶ Ἐλισαίου δὲ τοῦ προφήτου ἐγένετο χεῖρ Κυρίου, καὶ προεφήτευσε περὶ τῶν ὑδάτων τοῖς τριᾶσι βασιλεῦσιν, ὅτε ἐψαλλε κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ὁ ψάλλων. Οὕτως καὶ νῦν, εἰ τις κήδεται τῶν πασχόντων, ταῦτα λεγέτω, καὶ μᾶλλον τὸν τε πάσχοντα ὠφελεῖ (9'), καὶ ἑαυτοῦ τὴν πίστιν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν ἐπιδείξει· ὥστε, καὶ ταύτην ὀρῶντα τὸν Θεὸν, τελείαν τὴν θεραπείαν παρασχεῖν τοῖς δεομένοις. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἅγιος γινώσκων, ἔλεγεν ἐν τῷ ριη' ψαλμῷ· Ἐν τοῖς δικαίωμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου· καὶ πάλιν Ψαλτὴ Ἰσραὴλ· Ἐν τοῖς δικαίωματά σου ἐν τῷ πνεύματι μου. Ἐν τούτοις γὰρ καὶ σωτηρίαν ἐκέρδαινον, λέγοντες·

Ἐὶ μὴ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστὶ, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου. Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἐν τούτοις ἠσφαλιζέτο τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν, λέγων· Ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ γένηται. Ταῦτα καὶ σὺ μελετῶν, καὶ συνετῶς ἐντυγχάνων οὕτως τοῖς ψαλμοῖς, τὸν μὲν ἐν ἐκάστῳ νοῦν ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος καταλαβεῖν δυνήσῃ. Τοιοῦτον δὲ καὶ σὺ ζηλώσεις βίον, οἷον ἔσχον οἱ ταῦτα θεοφορούμενοι λαλήσαντες ἄνδρες ἅγιοι.

(9') Ὁφελήσει, ed.

ADMONITIO IN EXPOSITIONES PSALMORUM.

Duplicem habemus Athanasii expositionem in Psalmos. Priorem exhibet editio Maurina et ea est ad quam hic præfatur Montfauconius, cui etiam accedunt supplementa ab ipso postmodum edita cum Athanasii *Argumento in Psalmos*. Expositionem alteram seu librum *De titulis Psalmorum* publici juris fecit Antonelli cujus Præfationem vide infra col. 597 Edit.

I. *Expositiones sancti Athanasii in Psalmos sistimus tibi, Lector erudite, illas scilicet diu expeditas, a multis laudatas, antiquæ, mediæ, infimæ ætatis auctoribus. Quarum ἀποσπασμάτια quædam in prius editis exstant. Utrum vero hi commentarii idipsum sint quod liber De titulis psalmorum ab Hieronymo laudatus, ut nuperi cujusdam fert opinio, non sat exploratum est; id sane si verum esset, non commode satis inscriptio posita fuisset, cum non de titulis modo, sed etiam de versiculis omnibus hic agatur. Qui præzime secundum Hieronymum hæc expositiones laudavit, est Theodoretus, si tamen quæ sequuntur non sint cujusdam amanuensis regii codicis 228 antiquissimi, ubi exstant Expositiones Theodorèti in titulos psalmorum; hæc illius verba sunt de psalmo cix loquentis: Ὁ δὲ ἅγιος Ἀθανάσιος οὕτω φησὶ· Ἐτὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου*

ρίου διὰ τῶν παρόντων κατασημαίνει, καὶ τὸν εὐαγγελικὸν αὐτοῦ νόμον τὸν (10) πάντων κυριεύσαντα τῶν ἰθῶν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν αὐτοῦ, ἧς καὶ ἀπάρχεται ὁ ψαλμὸς λέγων · *Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου · Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.* Ἐχθροὺς δὲ ὁ Ἀπ. οὐλοσ δηλοῖ λέγων (11) · *Ἐσχυτος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.* » *Hoc est* : Sanctus autem Athanasius ita loquitur : « Hisce verbis generationem Domini secundum carnem significat, et evangelicam ejus legem, quæ omnibus gentibus dominatur : atque ejus ascensum in cœlos, quem enarrat psalmus dicendo : *Dixit Dominus Domino meo : sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Quinam inimici sint, declarat Apostolus his verbis : *Novissima omnium destruetur mors* ⁴⁴. » *Quem locum inferius, initio commentarii in psalmum cix, integrum legimus.*

II. Chronicon autem Alexandrinum, septimo sæculo conscriptum, p. 223, hæc habet : Καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἑρμηνεύων τὸν ρλα' ψαλμὸν, ἔγραψεν οὕτως : « Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου. Τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ἐπισπεύδουσιν αὐτοῦ. *Σὺ καὶ ἡ κιθάρῃς τοῦ ἀγιάσματος σου.* Τὴν ἀγίαν αὐτοῦ σάρκα φησί· μετ' αὐτῆς γὰρ ἀνελήφθη. Οὐ γὰρ ἀποσαρκούται εἰς τοὺς ἀγγράτους αἰῶνας τῶν αἰῶνων. » *Id est* : Et sanctus Athanasius psalmum cxxxi interpretans, ita scribit : « *Surge, Domine, in requiem tuam.* Ejus in cœlos ascensum cito accedere gestiunt. *Tu et arca sanctificationis tuæ.* Sanctam ejus carnem dicit, cum illa namque assumptus est; neque enim carnem dimittit per infinita sæcula sæculorum. » *Hæc porro habes in expositione ejusdem psalmi inferius, v. 8. Postrema autem verba, μετ' αὐτῆς γὰρ ἀνελήφθη, etc., desiderantur ibi, sive quia sæpe codices quibus usi sumus sententias detruncant, sive quia hæc fortasse glossema sunt auctoris Chronici.* Octavo sæculo, Germanus patriarcha Constantinopolitanus in epistola ad Thomam episcopum Claudiopoleus (12) hæc affert : Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Ἀθανάσιος, τὸ ψαλμικὸν ἑρμηνεύων ῥητόν· Ὁ καθήμενος ἐπὶ τὸν χερουβιμ, ἐμφάνθη, τοιαύτην περὶ αὐτῶν παραδιδῶσιν ἔνοιαν · Καίτοι ἐκείνων τῶν χερουβιμ τὰ ἀρχέτυπα ἀγνωστα τὴν φύσιν ἀνθρώποις παντάπασιν ὄντα · πνεῦμα γὰρ καὶ πῦρ ὑπάρχουσι καὶ πάσης σχημαθεσίας ἀλλότρια καὶ φύσεως. » *Hoc est* : Sed et beatus Athanasius psalmicem illud dictum explicans : *Qui sedes super cherubim, appare* ⁴⁵, talem de illis tradit notitiam : « *Etsi cherubimorum illorum archetypa natura sint hominibus prorsus ignota : spiritus enim et ignis sunt et aliena ab omni corporali habitu et natura.* » *Qui locus ideo non comparet in expositionibus nostris, quod ab amanuensibus omissus fuerit versiculus, ut et alia multa, quod qua ratione gestum sit mox narratur.* *Etsi vero huic versiculo* : *Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin, et Manasse, expositio sua adjicitur inferius, psal. lxxix, v. 5, ea certe secundam solum versiculi partem spectat, manifestare coram Ephraim, Benjamin et Manasse, nullatenus autem primam* : *Qui sedes super cherubim, ut hinc propalam sit omissam fuisse horum interpretationem.* Item Adrianus I epistola ad Carolum Magnum (13), hunc versiculum memorans : *Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges* ⁴⁶, hæc adjicit : « *Item sancti Athanasii De interpretatione psalmorum, inter cætera : Civitas enim Domini, quæ sursus, Jerusalem ; imago autem eorum, terrestris. Quod enim dicit tale est : Quoniam terrestris, inquit, induti sunt, imaginem, et non cœlestis, propter hoc ad nihilum redigentur. Audient enim illo tempore, Nescio vos* ⁴⁷ : utpote non indutos eadem Domini imagine. » *Hæc omnia videsis psalm. lxxii, v. 20, ad hunc versum.*

III. Ad hæc in codice Reg. 2219 explicatio illius versus : Tu es sacerdos in æternum, ipsissimis verbis affertur, ut legitur psal. cix, v. 4. Super hæc omnia Nicetas Heracleæ, ut habet Felckmannus inferius Monit. in Fragm., Expositiones Athanasii in Psalmos, ut nos proferimus, in Catena sua edidit, cum aliis aliorum Patrum commentariis adjunctas. Narrat Gabriel Grodecus Dantzicanus, professor Hebraicæ linguæ in Academia Lipsiana, vir doctus ac necessitudine mihi conjunctus, exstare in bibliotheca S. Salvatoris Pono-niensis in codice perantiquo, expositionem Athanasii in Psalmos Serviana lingua, quæ est Slavicæ dialectus, sunt autem Servii Mysiæ superioris populus ; nec ambigo ex his nostris Expositionibus Slarice versum fuisse. Hæc augeri possent, verum satis superque sunt ut comprobetur Commentarium Athanasii in Psalmos omnibus fere secundum Athanasium sæculis laudatum fuisse. Neque desunt in hujusce operis decursu Athanasiani styli notæ pleræque. Nam ubi occasio sese offert ut Christum comprobet esse Deum, id ille præstat, quo innuitur eo tempore hæc scripta fuisse, quo controversiæ de Christi deitate obortæ sunt. Sic Psal. xlix, v. 6, in hæc verba : Quoniam Deus judex est, sic ille arguit : Hic manifeste Christum dicit Deum : nam omne judicium dedit Pater Filio ⁴⁸. Quod si omne judicium dedit illi, et Deus judex est : ergo Christus est Deus. Similiter Christum probat esse Deum et iisdem quibus Pater nominibus ornari psal. lxxxix, v. 25.

IV. Peculiare est Athanasio quod solo ἀγαπητοῦ nomine Unigenitum Dei intelligat cujus, vocis hunc usum ex Homero confirmat ille, pag. 507. Eodem autem usu eam vocem habes in hisce Expositionibus psal. liv, v. 6 : Ἀλλὰ φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσεν τῷ προφήτῃ ὄρωντι τὸν Ἀγαπῆτὸν τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν πάσχοντα. *Hoc est* : Sed etiam timor et tremor prophetam invasit, cernentem dilectum (sive Unigenitum) Dei hæc ab impiis pati. Notandum item in hisce Commentariis Filium Dei passim una voce, μονο-

⁴⁴ I Cor. xv, 26. ⁴⁵ Psal. lxxix, 20. ⁴⁶ Psal. lxxii, 2. ⁴⁷ Matth. xxv, 12. ⁴⁸ Joan. v, 22.

(10) Infra Psal. cix, v. 4, λόγον

(11) Infra βῶων.

(12) Tom. VII Concil. p. 312.

(13) Ibid. p. 931.

γενής, significari, qua in opusculo in hæc verba, Omnia mihi sunt tradita a Patre, p. 82, passim item Christum nuncupat Athanasius. Athanasiana prorsus est cautio illa psal. cxviii, v. 173: Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαι με. Ἀηλοὶ γὰρ οὐ τὴν κατ' οὐσίαν γενέσθω αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα σχέσιν, ὅποιον καὶ τὸ Γενού μοι εἰς Θεόν ὑπερσπιστήν. Hoc est: « Fiat manus tua ut salvet me. Non significat natura factam esse manum ejus, sed ejus statum erga eos qui salutem consequuntur. Quale est illud: Esto mihi in Deum protectorem. » Nam Ariani inepte ex voce γενέσθω, et ἐγένετο, concludebant Verbum fuisse factum. Miram consonantiam cum hoc loco reperies p. 368, ubi etiam illud: Fias mihi in Deum protectorem, afferitur in medium pag. item 380. Nam loca describere longum esset.

V. Jam de codicibus nobis agendum. Memoratur a Felckmanno inferius in Fragm. ex indice quodam M. Crusii manuscriptorum qui tum temporis Constantinopoli erant, exstare apud illusterrimum principem Jacobum Marmoretam S. Athanasii archiepiscopi Alexandrini explicationem in Psalterium Davidis.

Andreas Arnoldus, Norimbergensis, in præfatione sua ad Syntagma doctrinæ nomine Athanasii ab se editum Parisiis anno 1685, hæc habet: « Volebam me conferre ad recensenda sancti Athanasii capitula in Psalmos, sicut ex ms. antiquissimo descripseram, diversa a Latinis Angeli Politiani, et Græcis tomi II operum, nisi novæ cunctationis iter fuisset impatiens: dabo initium et finem, ut si quid monendum sit peritiores monere dignentur: Μακάριος ἀνὴρ, ἔως, οὐκ ἐκάθισεν. Τὴν ἀρχὴν τῆς προφητείας τῷ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα τεθησομένῳ ἀνατίθῃσιν ὁ Δαβὶδ· διὸ ἐν πρώτοις μακαρίζει τοὺς ἐν (lege εἰς) αὐτὸν ἡλπικότες. Desinit: Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. Νοήσεις τὴν πνοὴν, ἀφ' ὧν Μωϋσῆς ἀναγέγραπεν· ὅτι λαβὼν ὁ Θεὸς χροῦν ἀπὸ τῆς γῆς, ἔπλασε τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνεῦμα ζωῆς. Ab initio dicitur, tres fuisse ordines apud Judæos, γραμματέων nimirum, καὶ Φαρισαίων καὶ νομικῶν. Probabile est νομικούς istos esse Sadducæos, qui legem sine traditione sectabantur. » Hæc Arnoldus: νομικοὶ autem ἰσὶ sunt legisperiti in Evangelio memorati. Hæc autem Arnoldi capitula idipsum sunt quod expositiones nostræ in Psalterium, ut liquet ex fragmento ab initio allato, nam in fine mutilæ sunt expositiones istæ. Ut augurari porro licet ex Arnoldi verbis, capitula istæc non integra erant, sed excerpta quædam ex aliqua Catena, nec tantæ molis quantæ hæc commentaria quæ nos edimus.

VI. Vir clarissimus Gabriel Grodecus, supra memoratus, cum haud ita pridem bibliothecæ Italiæ lustraret, Mediolano litteras ad me misit, et, qua est erga nos humanitate, hanc manuscriptorum bibliothecæ Ambrosianæ notitiam præbuit ipsis verbis.

EX CODICE MANUSCRIPTO BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ, QUÆ EST MEDIOLANI CAR. N. N. 451, IN QUO COLLECTA SUNT OMNIA EX CODICIBUS MANUSCRIPTIIS EJUSDEM BIBLIOTHECÆ HACTENUS INEDITA.

« Commentarium sancti Athanasii in Psalmos, mss. Græco-Lat. Græcum in manuscriptum descriptum est ex codice bibliothecæ Regiæ in Escorial., Latine vero translatum (ut mihi referebat D. N.) ab Antonio Giggeo. Quod tamen esse non potest: nam in frontispicio hujus codicis hanc sequentem observationem reperi eadem manu scriptam qua versio illa Latina Commentarii in Psalmos.

« Vidi in bibliotheca Ambrosiana illustrissimi card. Borromæ, suggerente clarissimo doctore et linguarum orientalium peritissimo D. Antonio Giggeo, viro mihi charissimo, volumen Arabicum in-16, in charta bombacina, ut vocant, fusca, 300 et ultra annorum, in quo Arabice erant hæc duo opuscula Athanasii in Psalmos, perbrevis illa synopsis Psalmorum, aut quocunq̄ue alio modo vocetur ad Marcellinum, deinde integri commentarii perpetui in ipsos Psalmos, quos contuli cum istis Græcis, necnon cum Eclogis Catenarum. Ac licet eos laudabiles alioquin, nec indignos Athanasii offenderim, nihilominus tamen neutiquam cum istis conveniebant: solum explicatio primi versus psalmi primi quadrabat cum ecloga quadam Catenæ, quam suo loco notavi, et deinde in secundo versu.... quidem.... quadrabant omnia cum istis commentariis, sed oratione et stylo nequaquam, clareque scriptum nomen Athanasii, Athanasius patriarcha Alexandriæ. »

« In hæc observatione mentio sit Antonii Giggei, manus vero eadem cum illa versionis Latinæ: ergo neutiquam Giggeus, sed quidam alius auctor versionis istius esse debet, quem indicare mihi nemo potuit. Reperi ibi sub finem etiam quædam adnotata supra psalmum cxi, cui ista nota Athanasii præfixa erat: Οὗτος ὁ ψαλμὸς καὶ ἰδιόγραφος τῷ Δαβὶδ, καὶ ἐξῶθεν τοῦ ἀριθμοῦ, ὅτι ἐμονομάχησε τὸν Γολιάθ. Incipit commentarius: Μιχρὸς ἦμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου.

« Commentarius ejusdem sancti Athanasii in Cantica Mariæ sororis Moysis, et Moysis.

« Synopsis et interpretatio vocum Hebraicarum, quæ in commentariis Athanasii reperiuntur, ms. Hebræo-Latinum, ordine alphabetico. Incipit: Aaron psal. lxxvi, vers. ult. πῖπ'ν, Spiritus, Πνεῦμα, sed communiter exponitur, mons, seu montanus, sicut et psal. lxxviii, 6, 7.

« Excerpta quæ ad Athanasium spectant, ex catena in Psalmos in Cod. V. A. 10 bibliothecæ Ambrosianæ ex his omnibus auctoribus collecta: Nazianzenus, Basilius, Chrysostomus, Athanasius, Nyssenus, Hesychius, Georgius, Theodoretus episcopus Cyrensis, Severus, Origenes, Didymus, Eusebius, Esdras, Eulogius, Isidorus Pelusiota, Aretas, Apollinarius, Jovius (sic scriptum τοῦ Ἰοβίου), Justinus Philosophus, Joannes Philosophus, Ephrem, Maximus, Damascenus, Augustinus, Hironymus, Antiochus, Adrianus, Theo-

dorus Antiochenus, Nilus, Anastasius Nicænus, et Anastasius Sinaita Antiochenus, Asterius, Olympiodorus, Epiphanius, Andreas Cretensis, Andreas Cæsariensis, Cosmas Indicopleustes, Œcumenius; Marcus... Cassianus, Hippolytus Romanus, Herodianus, Thaumaturgus, præter alios anonymos, ut dicitur ibidem. Et editiones Psalmorum, seu translationes, quibus usi sunt in catena, ibidem dicitur, fuerunt Symmachi, Aquilæ, Theodotionis, et Septuaginta Interpretum. Codex originalis in pergamena antiquissimus, et diversa sunt plurima ab illis a Barbaro editis. In hac collectione Græce tantum.

• Extracta ex Catena Psalmorum in pergameno in cod. III, H. 14, ea quæ pertinent ad Athanasium Græce tantum.

• Periochæ et hypotheses breves Psalmorum, quæ attribuntur Eusebio in codice VII, E. 18, Græce, excerptæ ex catena integra in *Psalmos* et attributa Athanasio, diversa tamen a catena Barbari Græce tantum.

• Fragmenta Athanasii ex variis catenis collecta in *Epistolas divi Pauli*, et ex catena in *libros Regum*, Græce. Subjicit auctor Latinæ versionis, quem supra indicavi :

• Ex commentario seu catena Titi Bostrensis in *Lucam*, ex Chrysostomo et aliis collecta, hæc reperi ex Athanasio, quæ postea contuli cum editis a Peltano, quæ eodem modo se habent, sed nomen Athanasii non ibi expressum, nec hic ubi desiderunt, ideoque non plura descripsi, quia sublestæ essent fidei. Οὐχ ἂν ἀπὸ τῶν δὲ τὸ γεννώμενον φησιν πρὸς τὴν Παρθένον ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ ἐξωθεν ἐπεισαγόμενον αὐτῇ σῶμα νομισθῆ, ἀλλ' ἐπιφύαγε καὶ τὸ, ἐκ σοῦ ἵνα ἐξ αὐτῆς φύσεως τὸ γεννώμενον εἶναι πιστωθῆ. ἄγιον δὲ κληθῆσόμενον, οὐχ ὡς ἔνοιον ἐξόντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ μετοχῆς ἁγιασθησόμενον ἄλλ' ὡς ὄντα κατὰ φύσιν ἄγιον, τῷ τὸν αὐτὸν Υἱὸν ὑπάρχειν Θεοῦ καὶ ἓνα εἶναι. Ita se habebant tres codices in pergamena cum expresso nomine Athanasii; hoc loco translatio Peltani non exprimit postrema fideliter. »

• Et post pauca alia fragmenta allata hæc observatio ibidem reperitur :

• In *Anthologio* quodam SS. Patrum hæc reperi ex Athanasio in littera A, ordine enim alphabetico digesta erant capita, et omnia desumpta ex veteribus Patribus, istaque erant in voce Ἀστρολογία, ut præ se fert titulus, cum titulo : Ὅτι ἐὶ κατὰ ἀστρολογίαν τὰ καθ' ἡμᾶς, Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς κατὰ Ματθαίου βίβλου. » Hæc in epistola Grodecii.

VII. Ex hisce autem unum est, quod nusquam memoratum audivimus, scilicet, *Commentarius Athanasii in Cantica Mariæ et Mosis. Hoc autem opusculum germanumne sit ex sola lectione internosci potest, cum a nullo, quod quidem norim, antiquo laudatum fuerit. Obnixè vero postulavimus ea transmitti nobis quæ in lucubrationibus nostris desiderantur, sed cum nullus istic amanuensis Græce transcribere possit, votis nostris obsequi minime potuit vir doctissimus Muratorius. Et quantum auguror conjectura, non tanti fortasse pretii sunt cætera : num fragmenta illa in libros Regum et in Matthæum, non ex peculiari quodam commentario in hosce libros, sed ex aliis quæ jam exstant Athanasii operibus maxima pars exscripta fuere, ut infra monemus, et experientia comprobavimus. Expositiones autem in Psalmos eadem putantur esse quæ nostræ : synopsis vero, seu interpretatio illa vocum Hebraicarum quæ in expositionibus Athanasii exstant ut vel ex prioribus verbis æstimandum relinquitur, nihili est. De reliquis si quando lucem viderint iudicium feretur.*

VIII. Ad codices jam veniamus unde has Athanasii expositiones mutuati sumus : tres Regii sunt, 1807 nimirum, quem Regium primum vocamus, Reg. vero 2, 1878, Reg. 3, 1879. Regius primus est catena antiquissima ab annis plus septingentis exaratus, bonæ notæ. Incommodum tamen accidit, ut nomina scriptorum amanuensis persæpe taceret. Secundus Reg. egregie descriptus et paræ antiquitatis, minus tamen accurate exaratus nomina tamen diligenter ascribit. Tertius, qui mediam secundæ partem complectitur, recens est et ex secundo exscriptus, ideoque non tanti usus. Tres item Colb. sunt, 4445, quem primum Colb. dicimus, secundum vero 4182; tertium in duas partes divisum, quarum prima numerum obtinet 4680, secunda vero 4681. Colbertinus autem, quem primum dicimus, librum ad Marcellinum De interpretatione Psalmorum tantum exhibet. Secundus Athanasii et Theodoretæ expositiones in Psalmos, estque plus 700 annorum : tertius expositiones item Athanasii cum nonnullis cæterorum Patrum, hic mendis scatet, quingentorum circiter annorum.

Harum expositionum fragmenta quædam a Daniele Barbaro, qui postea patriarcha Aquilensis fuit, edita fuerunt in catena Patrum Græcorum in Psalmos, Venetiis cusa anno 1569, ubi ad quinquagesimum usque psalmum duntaxat expositiones ducuntur. Et accuratior quidem in multis est Corderiana. Hinc anno 1601 ex catena Nicetæ Heracleotæ Felckmannus excerpta quædam edidit Athanasium spectantia. Postremo Corderius anno 1643 prolixiorem catenam Patrum Græcorum in totum Psalterium edidit, tribus tomis comprehensam, in qua navi non pauci occurrunt. Nobile autem est illud erratum quod expositiones Theodori et Theodoretæ Athanasio ascribat. Et quidem, ut auguramur, hæc lapsus causa fuit : Amanuenses ubi in catenis ad marginem nomina scriptorum notant, Athanasii nomen indicant per litteram A, cui sequentem in Athanasii nomine, Θ scilicet imponunt. Ubi autem Theodori lectio est, primam similiter Θ describunt, cui litteram Δ desuper scribunt; hæc autem littera in codicibus proxime ad litteram A accedit, ubi igitur vidit A, ut putabat, superius Θ vero inferius describi, Athanasium his significari arbitratus est.

IX. *Hæ autem expositiones multis in locis deficiunt, quia scilicet amanuenses non omnia aescriferunt, sed pauciora attulerunt quam ferrent Athanasii codices. Raro evenit ut peregrinæ interpretationes nomen Athanasii præferant, id quoad facultas tulit ad marginem notavimus. Et sane perfacile est in hisce stylum Athanasii internoscere, tum quia in argumento plerumque ceu synopsis quamdam totius psalmi ob oculos ponit, et quidem mox afferendæ interpretationi affinem, ut hac tessera facile sit vera a falsis secernere; tum quia tam perspicuus, tam brevis atque pressus in hisce est Athanasius, ut hac item in parte a cæteris perinde distingui possit. In hisce autem vulgo sententiam exponit, ut vocant spiritualem, ita ut Nicetas in catenu sua Theodoretum pro litterali, Athanasium fers pro spirituali afferat. Est tamen haud raro cum litteram attingit et quidem rectissime ad scopum Prophetæ, ut nemo non æstimaturus est. Argumenta psalmorum maximi sane pretii sunt, ubi litteralem etiam sæpe mentem apprime et acute tangit antequam ad spiritualem accedat. Multæ hic lectiones Aquilæ et Symmachi exstant hactenus inobservatæ a Drusio et aliis.*

Est locus psalmi LXVII, quem alicum æstimamus et commentum olet, illud scilicet de calamo ad versum 31. Alia fortasse nonnulla non observata a nobis fuerint quæ erudito lectori supplenda demandamus. Psal. LXVII, v. 17, dicitur Filius cum Patrem his verbis deprecaretur: Transeat a me calix iste, non in hypocrisi, non ut Satanam inescaret ac deciperet, non quod mundi voluntatem ut propriam efferret, ita locutum fuisse. Quis aperte repugnat explicatio quæ exstat in libro De passione Domini tom. IV, quem inter suspectos haud injuria ablegavimus. Argum. psalmi LXX primum sub Romanis Jerosolymorum excidium memorat, quia secundum item a Romanis illatum adit sub Adriano. Hæc de expositionibus in Psalmos satis sunt.

Secundum hanc conscriptam admonitionem litteras accepi cl. V. Antonii Muratorii, qui manu propria mihi ea exscripsit in laudatum commentarium in Canticum Mariæ sororis Mosis paucissima sane ut vides.

En igitur Commentarii nostri specimen in Canticum Deuteronomii.

Σημαίνει καὶ αὐτὴ τὴν ἐκπτώσιν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἣν παρέσχεν αὐτοῖς, καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἔθνῶν.

Πρόσεχε, οὐρανὲ, καὶ λαλήσω, καὶ, etc.

Ἐπεὶ μέγα ἦν τὸ παράπτωμα Ἰουδαίων, καὶ ἐν οὐρανοῖς μάρτυρες οὐχ εὕρισκοντο, τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν τὰ μεγάλα στοιχεῖα μαρτύρεται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου.

Προσδοκᾶσθω.

Πολλὸς γὰρ ὡς ἑστὸς, καὶ ἐπωφελὴς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κατεχόμενος.

Καὶ καταθέτω.

Μετὰ πρᾶξιτος καὶ ἡσυχίας, τουτέστιν ὡς ἄβυθος ἐπ' ἀγρωστίν, καὶ ὡς νιφετός.

Post duos alios versiculos subditur: Desunt reliqua, atque hic finem expositiones Athanasianæ habent.

Ex Commentario autem memorato in Psalmos, aliquot clausulas brevissimas nostris sat dissimiles misit laudatus vir, ita ut brevitatis causa non possit iudicium ferri eademne sint illæ ac expositiones nostræ. Quidquid tandem sit, cum sæpissime nostræ ab auctoribus laudentur Athanasii nomine, hinc conficitur, ipsas non vero alias esse germanas Athanasii expositiones.

ADMONITIO

In Argumentum Athanasii in Psalterium, et in supplementa subsequentia (a).

Prodit egregium in Psalmos Argumentum ex codice bibliothecæ Ambrosianæ membranaceo XI sæculi, optimæ notæ: cujus singula dicta iudicium peritiamque scriptoris arguant. Orditur autem Athanasius a Psalmorum ordine, quorum perturbatam seriem promanasse putat ex Judæorum incuria et negligentia. Paternis quippe despectis legibus, inclinanteque ad simulaerorum cultum animo, libros ac scriptores priscae religionis interpretes pessumdederunt, ita ut multi hinc inde distracti ac vetustate pena obruti sint, magna pars etiam prorsus interierint. Sub hæc autem cum in penam scelerum, multis atriti cladibus, in Babyloniam victorum jussu transmigrassent, quidam inter eos propheta sacros libros colligendi curam suscepit: quos ille uti sese dabant, partesque singulas uti primo occurrebant, nec nativo ordine, digessit. Hinc Psalmorum illa confusio, hinc serie perturbatio oritur. Hæc vero ex Eusebio mutuatus videtur Athanasius, cujus etiam verba plerumque transcribit. In hoc tamen paulum variat, quod restaurandæ Scripturæ operam, quam Eusebius ab Esdra susceptam ait, ipse alicui prophetarum, nullo speciatim memorato, assignet.

(a) Hæc post absolutam Maurinam editionem publici juris fecit Montfauconius in Nova Bibliotheca Patrum. Argumentum in Psalterium mox sequitur; supplementa vero ex codice Ambrosiano deprompta distinctionis causa unelucconclusimus et priori textui inseruimus. Edit.

Quæ de Psalmorum auctoribus postea dicuntur, accurata sane et erudite proposita, magnam habent cum Origenis opusculo, a nobis propediem edendo (a), affinitatem. Argumentum porro suum pulcherrima admonitione claudii Athanasius, ubi qua mente Psalmi sint legendi, ascetas alloquens, etsi paucis, egregie tamen edisserit.

Supplementæ Expositionum in Psalmos, ex codice Ambrosiano, dum Mediolani ageremus, exscripsimus. Estque codex ille recens, ab antiquiore Scorialensi desumptus. Nam, ut in Athanasii edito, a nobis haud ita pridem adornato, monuimus (supra, col. 53), Expositiones illæ Athanasii, non omnibus suis partibus et numeris absolutæ sunt, sed amanuensium ausibus passim truncatæ et in compendium redactæ: quædam etiam ex catenis erutæ. Nihil moror scriptorem nuperum, qui Expositiones illas in Psalmos non esse Athanasii præpopere pronuntiavit, sed nulla oblata negandi ratione. Nihil ille curavit, imo potius dissimulavit, hoc operis omnibus post Athanasium sæculis, Athanasii nomine, allatis plerumque locis ut in hodierno Commentario exstant, a plerisque scriptoribus memorari: nihil movit affinitas styli, verbaque frequentia Athanasiani usus, nihil codicum unde prodierunt vetustas: quæ sane accurato censori, antequam sententiam ferret, serio erant excutienda. Verum ille nasuti se critici partes egisse putavit, cum, missa inopportuna illa investigandi et disquirendi opera, incunctanter pronuntiavit, Non sunt Athanasii. Cui nos pari facilitate reponimus, Sunt Athanasii: a qua re denuo comprobanda nos exemisti, dum nihil affers quo tot scriptorum testimonia, totque alia γνησιότητος argumenta convellas. Nemo sane nobis dicam impingat, quod ex affectu vel præjudicata opinione spuria vel dubia opera pro germanis et assertis dederimus: num pro virili, et ut aequi ratio postulabat, νοθελας vel γνησιότητος notas quibusque præmisimus: ac licet cuique liberum sententiæ adversum nos ferendæ arbitrium mittamus, si quis tamen hanc provinciam adeat, nonnisi excussis argumentis et nolis, quas pro facultate tractatibus singulis præmisimus, iudicis et censoris partes occupet. Lectorem monere juvat, Commentarium alium Athanasii nomine ferri in bibliotheca Justiniana Venetiis, inque Ambrosiana Mediolani, prorsus diversum ab edito, cujus initium: Ἡ μὲν προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖον. Sed cum a nemine scriptorum memoretur, vel alterius nostro gentilis opus fuerit, vel Athanasium illum magnum ementitur.

SANCTI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI, ARGUMENTUM IN PSALMOS. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ.

In Hebraico libro Psalmorum, sine numeri additione omnes psalmi inscripti sunt, atque variis modis. Alii quidem una juncti, alii divisi sunt. Statim quippe ab initio primus et secundus in textu Hebraico copulantur; contra vero nonus, qui apud nos conjunctus est, in Hebraico textu dividitur in duos. Totus porro Psalmorum liber in quinque partes distributus est. Observandum est autem ordinem psalmorum nequaquam historicæ et temporum seriem et rationem tenere; verum in multis mutari temporum ordinem, ut commonstrat liber Regnorum. Cum enim Judaicus populus idolorum cultui admodum addictus esset, in summam paternarum Scripturarum oblivionem venerunt, usque adeo ut ne Mosaicæ quidem legis liber compareret, nec quidpiam paternæ pietatis penes ipsos reliquum esset. Cum itaque prophetas interemissent, quod eorum impietates coarguerent, ac propterea in manus Assyriorum traditi, in captivitatem abducti fuissent; sub hæc quidam propheta, qui Synagogam eorum strenue curabat; cum aliis Scripturis librum quoque Psalmorum collegit: non quod simul unoque tempore psalmos omnes repererit, sed diversis temporibus; ac primos ordine posuit eos qui primi reperti fuerant: quo factum est ut ne omnes quidem ipsius Davidis psalmi ordine ponantur, atque psalmi filiorum Core, et Asaph et Salomonis, Mosis quoque, Ætham

Ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ βίβλῳ τῶν Ψαλμῶν ἀνευ τῆς τοῦ ἀριθμοῦ προσθήκης ἀνεγράφησαν οἱ πάντες καὶ διαφόρως· οἱ μὲν εἰσι συνημμένοι, οἱ δὲ διηρημένοι. Αὐτίκα γοῦν ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεῦτερος κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν συνημμένοι· καὶ πάλιν ὁ ἕνατος, συνημμένος παρ' ἡμῖν, ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ διηρηταί εἰς δύο. Καὶ πᾶσα δὲ ἡ τῶν Ψαλμῶν βίβλος εἰς μέρη πέντε διηρηταί. Περαιτηρητέον δὲ, ὅτι μὴ κατὰ ἀκολουθίαν τῶν τῆς ἱστορίας χρόνων ἡ τῶν Ψαλμῶν σύγκειται τάξις· ἐνήλλαχται δὲ παρὰ πολλοῖς τοῖς χρόνοις, ὡς ἡ βίβλος τῶν Βασιλειῶν δηλοῖ. Πολλῆς γὰρ εἰδωλοατρείας κατακρατησάσης τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους, λήθην αὐτοῦς ποιῆσθαι τῶν πατρικῶν Γραφῶν, ὡς μὴδὲ φαίνεσθαι βίβλον τοῦ Μωσέως νόμου, μὴδὲ μὴν τῆς τῶν πατέρων εὐσεβείας τι σῶζεσθαι παρ' αὐτοῖς. Ὅτε γοῦν καὶ τοὺς προφῆτας ἀνήρουν, διελέγοντας αὐτῶν τὰς δυσσεβείας, καὶ τούτων ἕνεκα τὸ πρῶτον τῇ τῶν Ἀσσυρίων παρεδόθησαν αἰχμαλωσίᾳ· μετὰ δὲ ταῦτα τινα τῶν προφητῶν, περὶ τῆς συναγωγῆς αὐτῶν ἐσπουδαχότα, μετὰ γε τῶν λοιπῶν καὶ τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν συναγοχένοι· οὐκ ἀθρόως εὐρόντα τοὺς πίντας, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους χρόνους· κατατάττειν δὲ ἐν πρώτοις τοὺς πρώτους εὐρισκομένους· διὸ μὴδὲ τοῦ Δαυὶδ ἐφεξῆς εὐρίσκεισθαι τοὺς πάντας, ἐν δὲ τῷ μεταξύ καὶ τῶν υἱῶν Κόρῆ, καὶ τοῦ Ἀσάφ, καὶ Σολομῶντος, καὶ Μωσέως, Αἰθάμ τε τοῦ Ἰσραηλῖτου, καὶ Αἰμῶν, καὶ πάλιν τοῦ Δαυὶδ, εὐρίσκεισθαι ἀναμῖξ ἐν

(a) Vide tom. XV, inter Prolegomena. Edit. Paris.

τῆ βίβλῳ τεταγμένους· οὐ καθ' οὓς ἐλέχθησαν χρῶ- A
 νους, ἀλλὰ καθ' οὓς εὗραντο. Τὸ δ' αὐτὸ εὗροις γε-
 γνημένον καὶ ἐν ταῖς τῶν προφητῶν περιχοπαῖς.

Τοὺς δὲ μετὰ τὸν πρῶτον καὶ δωδέκατον ἀνεπιγρά-
 φους ψαλμοὺς, καὶ τοὺς ἐπιγραφῆν ἔχοντας, οὐ δη-
 λούντας τίνος εἰσὶν, ἐκείνων εἶναι παῖδες Ἑβραίων
 φησὶ, ὧν τοῦνομα φέρεται ἐν ταῖς τῶν ἀνεπιγράφων
 προτεταγμέναις. Τὸν δὲ πρῶτον καὶ δεῦτερον, ἕνα
 δευτὰς ἄμφω, τοῦ Δαυὶδ ὑπάρχειν ἠγοῦμαι, διὰ τὸ πάν-
 τας τοὺς ἐν τῷ πρῶτῳ μέρει τῶν Ψαλμῶν ἐφεξῆς
 αὐτοῦ εἶναι. Ἀπὸ γοῦν τοῦ τρίτου μέχρι τοῦ μ' τοῦ
 Δαυὶδ ἐπιγράφονται οἱ πάντες· διὸ μοι δοκοῦσιν ὑπάρ-
 χειν τοῦ αὐτοῦ ὃ τε πρῶτος καὶ ὁ δεῦτερος. Πιστοῦ-
 ται δὲ λόγον ἢ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων βίβλος,
 ἐν ἣ εἴρηται· *Δέσποτα, σὺ ἐπολήσας τὸν οὐρανὸν* B
καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ
ἐν αὐτοῖς· ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ Πνεύματος
ἁγίου στόματος παιδὸς σου Δαυὶδ εἰπὼν· Ἴνα τί
ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; Σα-
φῶς γὰρ διὰ τούτων τὸν β' ψαλμὸν τοῦ Δαυὶδ ἐφρῆσεν
εἶναι. Ἀποσειωπηθῆσαι δὲ εἰκὸς ἐπ' αὐτὸν τὴν τοῦ
Δαυὶδ προγραφῆν, διὰ τὸ γυμνήν ἔχειν περὶ τοῦ Κυ-
ρίου προφητεῖαν, ἐν ἣ εἴρηται· Κατὰ τοῦ Κυρίου
καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. Οἷς ἀκολούθως ἐπι-
λέγει ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ τό· Κύριος
εἶπε πρὸς μέ· Υἱός μου εἶ σύ. Φέρονται τοίνυν ψαλ-
μοὶ οἱ πάντες ρν'. Τινὲς δὲ νομίζουσι τοὺς πάντας
εἶναι τοῦ μακαρίου Δαυὶδ· οὐ σημαίνεται δὲ τοῦτο.
Οἱ μὲν γὰρ πάντες ἀναφέρονται τοῦ Δαυὶδ· ἐν δὲ ταῖς
ἐπιγραφαῖς δέικνυται τίς τίνος ψαλμὸς γεγένηται. C
Τέσσαρες γὰρ ἄρχοντες ψδῶν ἐξελέγησαν, σπη' ἀκό-
λουθοι. Τῶν οὖν τεσσάρων ἀρχόντων παράκεινται
ψαλμοὶ, ὡς καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ διδάσκουσιν. Ὅπταν
γὰρ λέγῃ· Ψαλμὸς τοῖς υἱοῖς Κορὲ, Αἰθάν, Ἀσάφ,
καὶ Αἰμάν· αὐτοὶ ψάλλουσιν οἱ υἱοὶ Κορὲ, Αἰθάν,
Ἀσάφ, καὶ Αἰμάν. Ὅταν εἴπῃ, Ψαλμὸς τοῦ Ἀσάφ,
αὐτὸς εἶπεν ὁ Ἀσάφ· ὅταν εἴπῃ, Ψαλμὸς τοῦ Ἰδι-
θούμ, αὐτὸς ψάλλει Ἰδιθούμ· ὅπταν εἴπῃ, τοῦ
Δαυὶδ, αὐτὸς λέγων ἦν Δαυὶδ· ἐπὶ δὲ λέγῃ, τῷ
Δαυὶδ, ὑφ' ἐτέρων λέγεται· εἷς τὸν Δαυὶδ. Εἰσὶ μὲν
οἱ πάντες ρν', ὧν οβ' εἰσὶ τοῦ Δαυὶδ, θ' δὲ τῷ Δαυὶδ,
ιβ' τοῦ Ἀσάφ, ιβ' τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἷς τοῦ Ἰδιθούμ,
εἷς τοῦ Αἰθάν, εἷς τοῦ Αἰμάν, εἷς τοῦ Σαλομών, δύο D
Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου, ἀνεπιγραφοὶ λθ' καὶ εἷς Μω-
σέως· πάντες ρν'.
 monis, duo Aggæi et Zachariæ; sine titulo triginta
 ginta.

Δεῖ τοίνυν θεωρῆσαι τὸ μυστήριον τίνι λόγῳ, δια-
 φθῶρων ψδῶν ὑπαρχόντων, καὶ μὴ πάντων τῶν ψαλ-
 μῶν ὄντων Δαυὶδ, ἀναφέρεται εἰς τὸν Δαυὶδ· καὶ τοῦ-
 το οὐ παραδραμούμεθα. Τούτου γὰρ χάριν ἐπεγράφη,
 ἐπεὶ αὐτὸς αἴτιος γεγένηται τοῦ εἶναι ταῦτα· αὐτὸς
 γὰρ ἐξέλεξε τοὺς ψδούς. Αὐτὸς τοίνυν αἴτιος γενόμενος
 ἠξιώθη τῆς τιμῆς ταύτης, ἵνα πάντες ὅσα εἶπαν οἱ
 ὄψοι εἰς τὸν Δαυὶδ καταλογισθῇ.

Israelitæ, Æman, rursumque Davidis permistim po-
 siti in libro occurrant; non quo tempore editi, sed
 quo inventi fuere: quod ipsum in prophetarum
 periodis et clausulis reperias.

Qui psalmi vero post primum et duodecimum
 consequuntur sine titulo, necnon ii quibus titulus
 quidem præmittitur, nec tamen indicatur quo sint
 auctore editi, eorum esse dicunt Hebræi, quorum
 nomen scribitur in psalmis qui titulo vacuos an-
 tecedunt. Æstimo autem primum et secundum, qui
 unum constituunt psalmum, Davidis esse; quia
 quotquot in prima parte subsequuntur, ipsius sunt.
 A tertio enim ad quadragesimum omnes Davidis
 inscribuntur, quamobrem mihi ad ipsum videntur
 pertinere primus atque secundus. Quam sententiam
 confirmat liber Actuum apostolorum, in quo dicitur
 51: *Domine tu fecisti cælum et terram, et mare,*
et omnia quæ in eis sunt. Deus patrum nostrorum
qui dixisti per Spiritum sanctum per os David pueri
tui: Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt
inania? His enim perspicue dixit, psalmum secun-
dum Davidis esse. Verisimile autem est, ideo titu-
lum, Davidis, omissum fuisse in eo psalmo, quia
nudam et æpertam complectitur prophetiam de Do-
mino, qua dicitur, Adversus Dominum et adversus
Christum ejus. Quibus consequenter adjicit ex ipsa
Christi persona: Dominus dixit ad me: Filius meus
es tu 52. Omnes itaque psalmi, centum quinquaginta
 feruntur. Quidam porro arbitrantur omnes beati
 Davidis esse: neque tamen id aliqua nota signifi-
 catur. Et verum quidem est universos Davidi ascri-
 bi; at in titulis indicatur quo auctore quisque psal-
 mus editus sit. Nam quatuor canticorum principes,
 ministri vero ducenti octoginta octo, electi fuere.
 Horum quatuor principum psalmi aliquot circum-
 feruntur, ut vel ipsis docetur titulis. Quando enim
 dicit: *Psalmus filii Core, Æthan, Asaph et Æman,*
 ab ipsis Æthan, Asaph, Æman, filiis Core psallitur.
 Cum dicit, *Psalmus Asaph;* ipse Asaph recitavit;
 cum dicit, *Psalmus Idithum,* ipse Idithum psallit:
 ubi dicit, *Davidis,* ipse David est qui pronuntiavit.
 Cum autem dicit, *Davidi,* ab aliis recitatur psalmus
 in Davidem. Sunt quidem omnes centum quinquaginta,
 quorum septuaginta duo Davidis sunt; novem
 Davidi, duodecim Asaphi, duodecim filiis Core, unus
 Idithum, unus Ætham, unus Æman, unus Salo-
 novem, unusque Mosis: omnes centum quinquaginta.

Animadvertendum itaque mysterium, quæ scilicet
 causa sit cur, cum diversi sint cantores, neque
 omnes psalmi Davidis sint, psalterium tamen ad
 Davidem referatur: hæc ne silentio præmittamur.
 Ideo sic inscriptum fuit, quia ipse David in
 causa fuit cur istæ ederentur: ipse namque can-
 tores elegit. Is igitur qui causa fuit, tanto honore
 dignatus est, ut quæcunque cantores dixerint, quasi
 Davidis reputentur esse.

51 Act. iv, 24, 25; Psal. ii, 1. 52 Psal. ii, 2, 7.

Cum propheta esset David, atque interioribus A
apertis oculis, probe nosset malignos spiritus gaudere de lapsu hominum, et contra dolere quasi victos de eorumdem resipiscentia et emendatione, intelligibili ac spirituali modo orationes adversum illos emittebat; ex iis hostibus qui sub aspectum cadunt assumpta metaphora. Nisi enim hac ratione prophetarum scopum interpretemur, non modo nullam animæ utilitatem, ex eorum dictis, ad mansuetudinem adipiscendam, percipimus; verum etiam in asperam quamdam atque evangelicæ doctrinæ adversam animi duritiam ex frequentibus adversus inimicos precibus delabemur, tantum abest ut diligamus illos. Nam sexcenties ait David 53: *Confundantur et pudore afficiantur omnes inimici mei, et non confundar ego*. Similia enim ne credamus B
dixisse viros prophetas et amicos Dei alio quam superius a nobis explicato more. Atque ita intelligat oportet vir quisque sedulus ac studiosus, sieubi imprecantem prophetam inveniatur, ab hostibus qui sub sensum cadunt ad intelligibiles inimicos facta translatione. Demum vacare oportet ascetam singulorum verborum intelligentiæ.

Ἐπει πρὸς τὸν Δαυὶδ, καὶ ἡνεργημένους ἔχον τοὺς ἔνδον ὀφθαλμοὺς, καὶ εἰδὼς, ὅτι χαίρουσι τῇ πτώσει τῶν ἀνθρώπων τὰ πονηρὰ πνεύματα, καὶ πάλιν ἀντιλυποῦνται ἡττώμενα ἐπὶ τῇ διορθώσει τῶν ἀνθρώπων, πάντως ὅτι νοητῶς τὰς κατ' αὐτῶν προσευχὰς ἐποιεῖτο, ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἐχθρῶν πρὸς αὐτὰ μεταβαλλόμενος. Εἰ γὰρ μὴ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκλάδωμεν τὸν σκοπὸν τῶν προφητῶν, οὐ μόνον οὐδεμίαν οἰκοδομήν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς εἰρημένων πρὸς κτήσιν παραότητος ἔξομεν, ἀλλὰ καὶ σκληρὰν τινα καὶ ἐναντίαν τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας διάθεσιν ἀναληψόμεθα ἐκ τοῦ κατεύχεσθαι συχνῶς τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὴ ἀγαπᾶν· μυριοντάκις λέγοντος τοῦ Δαυὶδ, *Δισχυνθείησαν καὶ ἐντραπείησαν πάντες οἱ ἐχθροί μου, καὶ μὴ δισχυνθείη ἐγώ*. Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν πεισθείημεν οὕτως εἰρηκέναι ἀνδρας προφήτας καὶ φίλους θεοῦ, εἰ μὴ τῷ προειρημένῳ τρόπῳ. Οὕτω γὰρ χρὴ νοεῖν τὸν φιλόπονον, ἔνθα ἂν ἐπαρώμενον εὖροι προφήτην, ἐπὶ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν μεταβάλλοντα. Λοιπὸν δὴ κατασχολάζεσθαι τὴν ἀσκητὴν παντὸς βήματος τὴν κατανόησιν.

53 Psal. xxxiv, 4.

SANCTI ATHANASII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

EXPOSITIONES IN PSALMOS.

PSALMUS I.

Argumentum.

Initium prophetiæ Christo ab ipso secundum carnem nascituro offert David. Quamobrem in primis beatos dicit qui sperant in eo.

[Beatos autem vocat eos qui non abeunt in consilium impiorum, neque stant in via peccatorum neque sedent in cathedra pestilentium. Nam tres ordines apud Judæos erant contra Salvatorem insurgentes, scribæ scilicet, Pharisei et legisperiti, qui jure atque merito impii, peccatores et pestilentes nuncupentur. Via dicitur hæc vita, quia ii qui nascuntur, ad finem pergunt.]

1. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum.* Potest consilium impiorum cœtus dici ac conventus improborum. Cumque noxium sit sese impiorum cœtibus immiscere, beatum dicit eum, qui ne tantillum quidem ad illorum conventus accedit. Hujusmodi erat Joseph ab Arimathia: qui corpus Domini ac Dei sepelivit. De illo namque dictum fuit quod non astipularetur consilio eorum qui Jesum prodidit. *Et in cathedra pestilentium non sedit.* Per ca-

C

ΨΑΛΜΟΣ Α'.

Ἰπόθεσις.

Τὴν ἀρχὴν τῆς προφητείας τῷ ἐξ αὐτοῦ τεχνησομένῳ Χριστῷ ἀνατίθεισιν ὁ Δαυὶδ. Διὸ ἐν πρώτοις μακαρίζει τοὺς εἰς αὐτὸν ἠλπικότες.

[Μακάριος δὲ καλεῖ τοὺς μὴ πορευθέντας ἐν βουλή ἀσεβῶν, μήτε μὴν στάντας ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν, μήτε ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν καθεστηκότας. Τρία γὰρ ἦν τὰ τάγματα παρὰ Ἰουδαίους κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπαναστάντα, γραμματεῖς, Φαρισαῖοι, καὶ νομικοί· οἱ καὶ κληθεῖεν εἰκότως ἀσεβεῖς καὶ ἀμαρτωλοὶ καὶ λοιμοί. Ὅδὸς μὲν ὁ βλος εἰρηται διὰ τὴν πρὸς τὸ τέλος τῶν γεννωμένων ἔπαξι.]

Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορευθή ἐν βουλή ἀσεβῶν. Δυνατὸν δὲ βουλήν ἀσεβῶν εἰπεῖν τὴν σύνδοξον καὶ τὴν συνέλευσιν τῶν πονηρῶν. Καὶ ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ τοῖς ἀθροίσμασι τῶν ἀσεβῶν παραβάλλειν, μακαρίζει τὸν μὴδὲ κατὰ ποσὸν εἰς τὸ αὐτὸν αὐτοῖς ἐρχόμενον. Τοιοῦτος ὑπῆρχεν ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας, ὃ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ θάψας. Εἰρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὡς οὐκ ἦν συγκατατιθέμενος τῇ βουλή τῶν Ἰησοῦ προδοτῶν. *Καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν οὐκ*

ἐπάθισε. Διὰ τῆς καθέδρας τὴν διδασκαλίαν δηλοῖ, ὡς ἄ thedram, doctrinam significat, ut ipse ait⁸⁵ : *Super cathedram Moysi*. Cathedra igitur pestilentium, est doctrina iniquorum.

Ἡμέρας καὶ νυκτός. Τὴ σύντονον δηλοῖ. Οὐ γὰρ ἡμελημένως δεῖ μελετᾶν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου.

[Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός. Τῷ νόμῳ, τῷ ἀγγελικῷ δηλονότι. Τὸ σύντονον δηλοῖ· οὐ γὰρ ἡμελημένως δεῖ μελετᾶν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. Οὐ γὰρ ποτὲ δεῖ τοῖς μελετᾶν, ποτὲ δὲ οὐ, ἀλλ' ἀεὶ καὶ διαπαντὸς τοῖς θείοις λόγοις προσηλωσθαι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, *ἡμέρας καὶ νυκτός*. Καλὸς τοῦ κατορθώματος ὁ μισθός· ὁ γὰρ τῷ θεῖῳ σχολάζων νόμῳ καὶ τοῖς ἐκ τούτου νόμοις ἀρδευόμενος. Καὶ ὕδωρ καὶ ὁ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν ἀνεκάλυψε ἐκ τῶν· *Ἐφ' ὅτις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με, καὶ πίναται*. Τῷ παρ' ὕδασι δένδρῳ ἀπέικασται· ἀεὶ τεθηλότι, ἀεὶ βριθόντι τοῖς ὕδασι. Οἱ γὰρ τῆς ἀρετῆς ἀθλήται τοὺς μὲν τῶν πόνων καρποὺς κατὰ τὸ μέλλον κομίσονται· οἷον δὲ τισὶ φύλλοις κἀντεῦθεν τῇ ἀγαθῇ ἐλπιδὶ κατασκιάζονται, καὶ κλέπτουσι τῇ ψυχαγωγίᾳ τὴν τῶν πόνων βαρύτητα. Τῷ τοιοῦτῳ πάντα εὐθεωθήσεται. Οὐδὲν γὰρ ἐναντίον τοῖς θείοις νόμοις διενεργήσῃ, τῷ τοῦ νόμου βουλήματι συναρμόττων τὸ θέλημα· πρότερον ἅπαντα τῆς κακίας ἀπαγορεύσας τὰ εἶδη, καὶ τῶν θείων νόμων ὑποδείξας τὴν τελειότητα, οὕτως ἐπήγαγε· *Πάντα ὅσα ἂν ποιῇ*.]

His adjicit Dan. Barbarus : Die autem meditatatur qui in virtutibus proficit, nocte vero, qui cum perturbationibus insurgunt, immotam servat animi generositatem.

Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων. Ἐξομολογήσεως, ἦτοι παραβολῆς ξύλον ὁ Χριστὸς ἀναγγελλοῦται ἐν τῇ θεοπνευστῷ Γραφῇ, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ξύλον ζωῆς ἔστι πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς*. Λέγει οὖν, ὅτι οἱ πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ σῶμα αὐτοῦ ἔσονται· μετασχηματῖσαι γὰρ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν πρὸς τὸ γενέσθαι σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. Διεξόδους δὲ τῶν ὑδάτων τὰς θείας φησὶ Γραφάς· ἐν αἷσι ἀπανταχοῦ ἔστιν εὐρεῖν Χριστὸν κηρυσσόμενον. [Ξύλον ζωῆς ὁ Χριστὸς, κλάδοι οἱ ἀπόστολοι, καρπὸς αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς πλευρᾶς· ὡς τὸ μὲν εἰς ὑποτύπωσιν μαρτυρίου, τὸ δὲ βαπτίσματος. Φύλλα οἱ λόγοι· καρπὸν τοῦ ξύλου νοήσεις τὴν ὀρθὴν πίστιν· φύλλα δὲ αὐτοῦ τὴν πληρωσιν τῶν ἐντολῶν. Καρπὸς καὶ οἱ σωζόμενοι, ῥίζα τὸ βάπτισμα· γεωργὸς ὁ Πατήρ.] *Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ*. Καρπὸν τοῦ ξύλου νοήσεις τὴν πίστιν· φύλλα δὲ αὐτοῦ τὴν πληρωσιν τῶν ἐντολῶν. *Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρήσεται, οὐκ ἀποπεσεῖται. Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ κατενοδοθήσεται*. Οὐ γὰρ ἔστι πρᾶξις τῶν κατὰ Θεὸν γινομένων ἀνωφελῆς. [Καιρὸς τοῦ δίδόναι ἢ τοῦ λαμβάνοντος ἐπιτηδείτης ἔστιν.]

Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσθεεῖς ἐν κρίσει. Διὰ τοῦτο μὲν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἀλλ' ὁμοίους εἶ-

2. *Die ac nocte*. Fervens animi studium significat. Siquidem non est meditandum negligenter legem Domini.

[*Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte*. In lege, angelica videlicet. Contentionem significat ac diligentiam; non enim remisse ac negligenter oportet legem Domini meditari. Neque modo meditandum, modo supersedendum meditatione; sed semper et assidue divinis oraculis sese addicere opus est: id enim significatur hoc dicto, *die ac nocte*. Bona est merces boni operis: qui enim divinæ vacat legi, ejus fluentis irrigatur. Christus quoque doctrinam suam vocavit aquam, cum ait⁸⁶: *Si quis sitit, veniat ad me et bibat*. Ligno ad aquas posito comparatus est, quod semper floret, semper fructibus tempestivis onustum est. Nam virtutis athletæ laborum quidem fructus in futuro reportant, et, ceu quibusdam foliis inde emissis, spe bona adumbrantur, laborumque gravitatem hujusmodi recreatione suffurantur. Tali viro omnia semper prospere vertent. Nihil enim divinis legibus adversarium admittet, qui voluntati legis suam accommodat voluntatem: quia a principio ille omnes malitiæ species eliminavit, et declarata divinarum legum perfectione, ita infert: *Omnia quæcunque faciet*.]

3. *Et erit tanquam lignum quod plantatum est, etc.* Confessionis sive etiam parabolæ lignum Christus esse describitur in divinitus inspirata Scriptura, juxta illud: *Lignum vitæ est omnibus suscipientibus eam*⁸⁶. Ait igitur eos qui in Christum crediderint, corpus ejus futuros esse. Transformabit enim corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. *Decursus porro aquarum*, divinas vocat Scripturas: in quibus passim Christum reperire est prædicatum. *Quod fructum suum dabit in tempore suo*. [Lignum vitæ Christus, rami apostoli, fructus sanguis et aqua ex latere fluens: quorum ille quidem in formam et exemplum martyrii, illa autem baptismatis. Folia sunt sermones; fructum ligni intelligas esse rectam fidem; folia item ipsius, præceptorum observationem: fructus etiam sunt ii, qui salutem consequuntur; radix, baptisma; agricola, Pater.] Fructum ligni intelligas rectam fidem: folium autem ejus, est plena observatio mandatorum. *Et folium ejus non defluet*, non decidet. *Et omnia quæcunque faciet prosperabuntur*. Nulla enim secundum Deum actio utilitate caret. [Tempus dandi, accipientis opportunitas est.]

5. *Ideo non resurgent impii in judicio*. Nimirum quia non habent radicem, sed similes sunt pulveri

⁸⁵ Matth. xiii, 3. ⁸⁶ Joan. vii, 37. ⁸⁶ Prov. iii, 18.

terræ a ventis agitato. Ventum autem intelligas Dei comminationem, qua dicit ⁸⁷: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum.* Qui tali audita voce jure decident, non enim constiterunt in Christo, qui creditur fulcrum est ac fundamentum. Nam in iudicio ait, non in interrogatione. *In concilio justorum*, ait. Nam separabit justos a peccatoribus.

6. *Quoniam norit Dominus viam justorum. Novit*, ibi positum est pro, *honorat*; secundum id quod dictum a Deo est ad Moysen ⁸⁸: *Novi te præ omnibus*, quasi dicat: honoro te, et invenisti gratiam coram me.

PSALMUS II Davidi: caret inscriptione apud Hebræos.

Argumentum.

Postquam in primo psalmo Judaicæ gentis principes vocavit impios, peccatores et pestilentes; in hoc iterum eorum opera recenset hujusmodi usus nominibus, ipsis optime congruentibus. [Postquam primum psalmum per impiorum memoriam concluderat, eorumdem mentione secundum iniiit psalmum, docens supra memoratum impiorum finem eos, qui furore in Salvatore acti sunt, excepturum.]

1. *Quare fremuerunt gentes, etc.* Fremitum vocat brutam ferocitatem. Illud autem, *quare*, in communi dicitur, ut intelligatur etiam: *Quare populi meditati sunt inania?* Et qui, quæso, non inanis ipsis fuerit hujusmodi meditatio, utpote qui Salvatorem generis sui non acceperint?

[Quæ, ait, causa tanti odii, ut in unum concurrant gentes et populi? Illud enim, *fremuerunt*, significat, tantum superbia, quod est cum timore et arrogantia turbas movere et tumultuari. Translatæque est hic loquendi modus a bruto equorum impetu, nullum decorem servante, quod Judæis contigit adversus Christum insurgentibus. Quæ causa est quod in unum concurrant gentes et populi? forte etiam Israelitas vocat gentes et populos, sive Herodem et Pilatum quasi ethnicos, Judæos ut populos memorat.]

[*Astiterunt reges terræ.* Ac si diceret, sese suo consilio ad id negotii destinarunt reges, Herodes nempe et Pontius Pilatus. Ita sancti apostoli in Actibus interpretati sunt.]

2. *Et principes convenerunt in unum.* Supradicti scilicet ordines: scribæ nimirum, Pharisei et legisperiti. *Adversus Dominum et adversus Christum ejus.* Insidiæ enim in Christum paratæ, in ipsum quoque Patrem vertunt. Nam si Pater in Filio et Filius in Patre, quomodo non una in utrumque vertatur contumelia?

Adjicit Daniel Barbarus: Nam præpositiones duæ, et articuli duo, duas quoque personas inducunt: Patrem nimirum, et Filium, juxta illud, quod a Christo dictum est ⁸⁹: *Qui me recipit, recipit eum qui me misit; et qui me spernit, ambos spernit.*

⁸⁷ Matth. xxv, 41. ⁸⁸ Exod. xxxii, 12. ⁸⁹ Luc. x, 16.

ναὶ χοῖ γῆς ὑπὸ ἀνέμου ριπιζομένῳ· ἄνεμον δὲ νοήσεις τὴν ἀπειλὴν τοῦ Θεοῦ τὴν λέγουσαν· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταγραμένοι, εἰς πῦρ τὸ αἰώνιον. Οἱ τὴν αὐτὴν ἀκούσαντες φωνὴν καταπεσοῦνται δικαίως· οὐ γὰρ ἐστήχασιν εἰς Χριστὸν, ὅς ἐστι πιστευόντων στήριγμα καὶ θεμέλιος· τὸ γὰρ εἰς Χριστὸν φησὶν, οὐκ εἰς ἐρώτησιν. Ἐν τῇ συναγωγῇ δικαίων, λέγει· ἀφορίζει γὰρ τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν

Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων. Τὸ, γινώσκει, ἀντὶ τοῦ, τιμῶ. κατὰ τὴν εἰρημένον ὑπὸ Θεοῦ εἰς Μωσῆν· Γινώσκω σε παρὰ πάντας· ἀντὶ τοῦ τιμῶ σε, καὶ εὖρες χάριν ἐν ἐμοί.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις.

B.

Υπόθεσις.

Ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ ἀπεθεῖς τε καὶ ἀμαρτωλοὺς καὶ λοιμοὺς ἀποφηνάμενος τοὺς ἀρχοντας τοῦ Ἰουδαίου ἔθνους, ἐν τούτῳ πάλιν δείκνυσι τὰς πράξεις διὰ τῶν τοιοῦτων ὀνομάτων, ὧν γέγονασι μέτοχοι. [Μνήμη τῶν ἀσεβῶν συμπεράνας τὸν πρῶτον ψαλμὸν, ἐκ ταύτης πάλιν τοῦ β' τὴν ἀρχὴν ἐποίησατο, διδάσκων, ὅτι τὸ προειρημένον τῶν ἀσεβῶν τέλος καὶ τοὺς κατὰ τοῦ Σωτῆρος λυτήσαντας ὑποδέξεται.]

Ἰνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; Φρύαγμα τὸ ἀλόγον φρόνημα. Ἀπὸ κοινοῦ τὸ, Ἰνα τί, τουτέστι· Διὰ τί οἱ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; Πῶς γὰρ οὐ κενὰ γέγονεν αὐτοῖς ἡ μελέτη μὴ δεξαμένους τὸν Σωτῆρα τοῦ γένους;

[Τίς, φησὶν, ἡ αἰτία τοσοῦτου μίσους εἰς ταυτὸ συνδραμεῖν ἔθνη καὶ λαοὺς; Τὸ γὰρ, ἐφρύαξαν, κατὰ τοσοῦτο ὑπερηφανεύσαντο, σημαίνει τὸ μετ' ἐπαρσεως καὶ μεγαλαυχίας τινὸς ταράσσεσθαι καὶ θορυβεῖσθαι. Μετενεχθὲν ἀπὸ τῆς ἀλόγου τῶν ἱππων ὀρμῆς ἐπ' οὐδενὶ τῶν δεδόντων· ὁ συνέθη τοῖς Ἰουδαίοις ἐπὶ Χριστοῦ. Τί τὸ αἴτιον εἰς ταυτὸ συνδραμεῖν ἔθνη καὶ λαοὺς; Εἴτε γὰρ τοὺς Ἰσραηλίτας φησὶ ἔθνη καὶ λαοὺς, εἴτε τοὺς περὶ Ἡρώδη καὶ Πιλάτον ὡς ἔθνικους, καὶ λαοὺς τοὺς Ἰουδαίους.]

[*Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς.* Τὸ, παρέστησαν, ἀντὶ τοῦ, ἑαυτοὺς πρὸς τοῦτο ἀφώρισαν βασιλεῖς Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος. Οὕτως καὶ οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι ἐν ταῖς Πράξεσιν ἠρμήνευσαν.]

Καὶ οἱ ἀρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Τὰ προλεχθέντα τάγματα γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι καὶ νομικοί. Κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. Ἡ γὰρ εἰς τὸν Χριστὸν ἐπιβουλὴ καὶ εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν Πατέρα. Εἰ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, πῶς οὐ καὶ μία ἡ εἰς αὐτοὺς ὕβρις γένοιτο; ἄν;

Διαβρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν. Λέπει τὸ, **A** λέγοντες· ἵνα ἡ διάνοια αὐτῆ· Συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, λέγοντες· Διαβρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν. Οὐ γὰρ ἤθελον εἶπω τῆς ἱερᾶς γενέσθαι σαγήνης, περὶ ἧς γέγραπται· Ὅμοια ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη. Καὶ ἀποβρήξωμεν ἀφ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν. Τὴν βαρῦτητα τοῦ νόμου, περὶ οὗ εἶρηκε· Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

[Τὸν ζυγὸν αὐτῶν· ἡ γὰρ εἰς τὸν Χριστὸν ἐπιβουλὴ καὶ εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν Πατέρα. Εἰ γὰρ ὁ Πατήρ ἐν τῷ Υἱῷ, καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, πῶς οὐκ ἂν μία τις εἴη ἡ εἰς αὐτοὺς ὕβρις;]

Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελᾶσεται αὐτούς. Ὡς ἀνόητα βουλευσαμένους· ὁ γὰρ ὑπ' αὐτῶν προσ- **B** ηλωθεὶς, καὶ θανάτῳ παραδοθεὶς, ἐν οὐρανοῖς ὢν καὶ τὰ πάντα περιέχων, κενὸς αὐτῶν καὶ ματαίως δεικνύει τὰς βουλάς. Καὶ ὁ τοῦτου δὲ Πατήρ καὶ τῶν ἀπάντων Δεσπότης τὴν ἀξίαν αὐτοῦ εἰσπράττει δίκην. Καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς. Ἐξουθενώσεται γὰρ αὐτούς, φησὶ, καὶ μισήσει καὶ ἀποστραφίηται.

[Καταγέλασει, ἀντὶ τοῦ, μισήσει καὶ ἀποστραφίησεται. Ἄλλ' ὁ τῶν ἐπιβουλεύοντων, φησὶν, ὑψηλότερος καταγέλασει, ἦτοι γέλωτα τὴν ἐκείνων ἐπιβουλὴν ἀποφανεῖ, ὡς ἀνοήτοις ἐπιχειρούντων. Καὶ γὰρ μυκτηρισμός ἐστι πνεῦμα διὰ ῥινῶν ἀφιέμενον εἰς ἐξουθενώσιν τῶν μεγάλα φρουατομένων. Καὶ τὸ μετὰ τῶν προθέσεων δὲ ταῦτα εἰρησθαι ἐπιτακτικώτερον ἔχει τ' ἢν γέλωτα. Καὶ οὐ μόνον, φησὶ, τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὀργῆς πειραθήσονται.] **C**

Τότε λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. Τότε, πότε, ἢ ὅτε ἔλεγον· Διαβρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν; Τί δὲ ἐστὶ τὰ ἐν ὀργῇ παρ' αὐτοῦ λαληθέντα; ἢ τὸ· Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι· καὶ τὸ· Ἀρθίησεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία· καὶ τὸ· Καὶ ὑμῖν οὐαὶ τοῖς νομοκίτοις.

[Στρατιὰ γὰρ αὐτοὺς Ῥωμαϊκὴ ἐξηνδραποδίσασα. Διαφέρει δὲ θυμὸς ὀργῆς, τῷ θυμῶν μὲν εἶναι ὀργὴν ἀναθυμιωμένην καὶ ἐτι ἐκκατοιμένην, ὀργὴν δὲ ὀρεξιν ἀντιλυπησεως. Ἀτελέστερος οὖν τῆς ὀργῆς ὁ θυμὸς, ἀποτελεσματικὸς τῆ ὀργῆς. Καὶ τοιούτων δὲ τῶν ῥημάτων τὴν ἐρμηνείαν διδάσκει τὸ τέλος τῶν πραγμάτων. Στρατιὰ γὰρ αὐτοῖς ἐπιστάσα Ῥωμαϊκὴ τὴν τε πόλιν ἐπόρθησε καὶ ἐνέπρησε τὸν νεῶν, καὶ αὐτῶν **D** τοὺς μὲν πλείστους θανάτῳ παρέπεμψε· τοὺς δὲ τὴν σφαγὴν ἐκφυγόντας ἐξανδραποδίσασα, δουλείᾳ παρέδωκεν. Ἐπιστήσαι δὲ προσήκει τὸν πιστὸν, ὡς δύο προσώπων ἐφεξῆς μέμνηται, καὶ πρῶτον μὲν Κυρίου τοῦ Χριστοῦ· Κατὰ τοῦ Κυρίου γὰρ, ἔφη, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· εἶτα κατοικούντος ἐν οὐρανοῖς καὶ Κυρίου· Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελᾶσεται αὐτούς, καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς· καὶ αὐθις δὲ τὸ αὐτὸ διετήρησε σχῆμα.]

Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών. Ὡς ἀποβλήθεις τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ, τὴν εἰς

3. Dirumpamus vincula eorum. Deest illud, *dicentes*; ut hæc sit sententia: convenerunt contra Dominum et contra Christum, dicentes: Dirumpamus vincula eorum. Noluerunt enim intra sacram esse sagenam, de qua scriptum est: *Simile est regnum caelorum sagenæ* 60. *Et projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Gravitationem legis, de qua dixit 61: *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve.*

[*Jugum ipsorum.* Nam insidiæ contra Christum ad ipsum recurrunt Patrem. Si namque Pater in Filio, et Filius in Patre est, quomodo non una fuerit iis illata contumelia?]

4. Qui habitat in caelis iridebit eos. Tanquam stulta consulentes: qui enim ab illis confixus est et morti traditus, cum in caelis sit et omnia continueat, vana inaniaque declarat eorum consilia. Eiusque Pater, omniumque Dominus, dignas hujusce rei exposcet pœnas. *Et Dominus subsannabit eos.* Quasi nihilum despiciet, odio habebit, aversabitur.

[*Iridebit*, ac si diceret, odio habebit, aversabitur. Sed qui insidiatoribus, inquit, excelsior est, iridebit eos, sive risu dignas eorum insidias declarabit, utpote qui stulto negotio manum admoverint. Nam subsannatio est flatus per nares emissus, ad despectum eorum qui ingentem fremitum edunt. Quod autem præpositis superioribus hæc dicantur, amplio rem præbent risus materiam. Neque id solummodo, inquit, sed iram experturi sunt.]

5. Tunc loquetur ad eos in ira sua. Tunc; quando, nisi cum dicerent, *Dirumpamus vincula eorum?* Quid autem est quod in ira sua loquetur? Illud: *Væ vobis, scribæ et Pharisei* 62; et illud: *Et vobis quoque legisperitis, væ* 63.

[Nam Romanus exercitus in captivitatem illos adduxit. Furor autem ab ira differt, quod furor sit velut ira ebulliens et adhuc accensa; ira autem, appetitus vindictæ. Imperfectior itaque furor est quam ira: estque ira ceu complementum. Verborumque hujusmodi interpretationem palam facit vel ipse rerum exitus. Exercitus namque Romanorum ipsos invadens urbem vastavit, atque templum incendit, et magnam partem ipsorum internecone deleavit; illos autem qui mortem effugerunt, captos servituti tradidit. Animadvertat velim quisque vir fidelis, quod quasi duarum personarum mentionem deinceps faciat; primo quidem Domini Christi; siquidem, *adversus Dominum*, inquit, *et adversus Christum ejus*; deinde vero, ejus qui habitat in caelis et Dominus est: *Qui habitat in caelis iridebit eos, et Dominus subsannabit eos*; ac rursus eodem modo assidue et consequenter procedit.]

6. Ego autem constitutus rex ab eo super Sion. Tanquam reprobato Israelitico populo, fidem quam

60 Matth. xiii, 47. 61 Matth. xi, 47. 62 Matth. xxiii, 13. 63 Luc. xi, 46.

apud gentes futura erat, enarrat. Sion vero, Ecclesiam significat.

[*Dominus dixit ad me, Filius meus, etc.*, ac si diceret, Ipsa me Patris natura Filium declaravit: non jussu quodam id perficiente; sed essentia ipsa me figuram substantiæ Patris esse commonstrante. Apposite additur, *es*, quod generationem ante sæcula declarat: erat enim semper Filius. Adjecit autem illud, *hodie genui te*, ut generationem secundum carnem commonstraret: illud enim, *hodie*, tempus indicat: quare pro temporali generatione positum est. Consequenter item pro humana generatione adjiciuntur istæc, *genui te*. Hic mihi, quæso, animadvertas, quo pacto generationem unigeniti Christi sibi propriam Pater faciat.]

Et possessionem tuam terminos terræ, reges eos in virga ferrea. Id est in cruce, cujus materia lignum, cujus virtus ferrum. Juxta quosdam, Romanum imperium significat.

Adjicit Dan. Barbarus: Conterit figulus vas, quod e manibus cadit: non delens sed reformans: non aliud lutum, quam vetus, aquam tantum addens, quod et Christus fecit.

10. *Et nunc, reges, intelligite.* Id est, considerate, ad pœnitentiam convertimini. *Erudimini, qui judicatis terram.* Per illud, *erudimini*, profectum significat; per illud autem, *Apprehendite disciplinam*, perfectionem.

Dan. Barbarus: De via justa, a qua qui aberrant

12. *Apprehendite disciplinam.* Evangelicam videlicet: *Et ne pereatis de via justa.* Ejus scilicet qui dixit ⁶⁶: *Ego sum via.*

PSALMUS David quando fugiebat a facie Abessalom filii sui. III.

Argumentum.

Proposita psalmi inscriptio ita habet. Nam hoc est quod psalmus enuntiat, quod scilicet a Judaico populo vexetur prophetarum chorus. David enim significat *desideratus*; quod revera competit prophetarum choro. Sicut ergo Abessalom rebellionem excitare tentabat adversus patrem suum, seu Davidem; ita et Judæi contra patres suos prophetas insurrexerunt, non admittentes Dei mandata, imo vero obsistentes illis.

Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? Illud quid pro vehementer positum est.

3. *Non est salus ipsi in Deo ejus.* Deus, inquit, D ejus, non salvum faciet eum. Siquidem in peccatum ejus tantum quod perpetrarat intuebantur, ejusque pœnitentiam ignorabant. Hoc autem propalam facit de Davide dictum psalmum fuisse. Illud enim insurgere, proprie dicitur de iis qui antea e subditorum erant conditione, sed postea bellum excitarunt.

4. (14) *Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea.* Quia dictum jam est, hunc psalmum ex persona Domini pronuntiari, jam dicendum est ejus

⁶⁶ Joan. xiv, 6.

(14) Hæc non sunt Athanasii, sed Didymi.

A τὰ ἔθνη γενομένην αὐτὸς πίστιν αὐτοῖς διηγεῖται· Σιών δὲ τὴν Ἐκκλησίαν δηλοῖ.

[*Κύριος εἶπε πρὸς μέ, Υἱός μου, καὶ τὰ ἐξῆς*· ἀντὶ τοῦ, Ἀπεφῆνάτο με ἢ τοῦ Πατρὸς φύσις Υἱόν· οὐ προστάγματος ἐνεργήσαντος· ἀλλὰ τῆς οὐσίας ἀποδειξάσης ἐμὲ χαρακτῆρα τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως. Καλῶς γὰρ πρόσκειται τὸ, εἰ, τὴν πρὸ αἰώνων δηλοῦν γέννησιν· ἦν γὰρ αἰεὶ Υἱός. Ἐπήνεγκε δὲ τὸ, σήμερον γεγέννηκά σε, ἵνα τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν δείξῃ· τὸ γὰρ, σήμερον, χρόνου ἐστὶ· διὸ καὶ τίθεται περὶ τῆς χρονικῆς γεννήσεως. Ἀκολουθοῦν δὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ καὶ τὰ ἐπαγόμενα, γεγέννηκά σε. Ὅρα πῶς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν οἰκείουται ὁ Πατήρ τοῦ μονογενοῦς τοῦ Χριστοῦ.]

B *Καὶ τὴν κατάσχεσιν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς, ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ.* Τουτέστιν ἐν τῷ σταυρῷ· ἢ μὲν γὰρ ὕλη ξύλου, ἢ δὲ ἰσχύς σιδηροῦ. Τινὲς δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν δηλοῦσιν.

Καὶ νῦν, βασιλεῖς, σῦνετε. Τουτέστι, νοήσατε, πρὸς μετάνοιαν ἐπιστρέψατε. *Παιδεύθητε, πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν.* Τὴν μὲν προκοπὴν διὰ τοῦ, παιδεύθητε παριστᾷ, τὴν δὲ τελείωσιν διὰ τοῦ, ἀράξασθε παιδείας.

cadunt a via justa.

Αράξασθε παιδείας. Τῆς εὐαγγελικῆς δηλονότι. *Καὶ ἀπολείσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας.* Τοῦ εἰρηκότος· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός.

C ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ὅποτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Γ'.

Υπόθεσις.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει οὕτως· Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι περὶ ὁ χορὸς τῶν προφητῶν διώκεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθήμενος· ὅπερ ἐστὶν ὁ χορὸς τῶν προφητῶν. Ὅσπερ οὖν ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἀνταρσίαν διεξήτει κατὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς, τουτέστι τοῦ Δαυὶδ, οὕτω καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπανέστησαν κατὰ τῶν πατέρων αὐτῶν προφητῶν, μὴ δεχόμενοι τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀντιστάμενοι αὐτοῖς.

Κύριε, τί ἐπληθύνθησιν οἱ θλιβοῦντές με; Τὸ, τί, ἀντὶ τοῦ σφόδρα κεῖται.

Οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν Θεῷ αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς φησὶν, αὐτοῦ οὐ σώσει αὐτόν· εἰς γὰρ μόνην τῆς ἀμαρτίαν ἐβλεπον ἦν ἐπεποθήκει, ἀγνοοῦντες αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν. Τοῦτο δὲ φανερότερον δείκνυσιν ἐπὶ τοῦ Δαυὶδ λέγεσθαι τὸν ψαλμόν. Τὸ γὰρ ἐπανίστασθαι κυρίως λέγεται ἐπὶ τῶν πρότερον μὲν ἐν ὑπηκόων τάξει καθεστηκότων, μετὰ δὲ ταῦτα πόλεμον ἀραμέων.

(14) *Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ, δόξα μου.* Ἐπειδὴ ἐλέγχθη, ὡς ἐκ προσώπου Κυρίου ὁ ψαλμὸς ἀπαγγέλλεται, ῥητέον ὡς καὶ αὐτοῦ ὄψοιται ἢ

κεφαλή, ὁ Θεὸς οὐσα, ὅταν ἡ θεότης αὐτοῦ φανερά δι' ἀποδείξεως τοῖς πιστοῖς γένηται.

[Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτω μου εἰ. Πρέπουσα τῇ πίστει τοῦ προφήτου φωνῆ, ἀσειστωσ φέροντος τηλικαύτας περιστάσεις, καὶ πεποιθότος μὴ ἐγκαταλειφθῆσεσθαι· ἀλλὰ πρὸς τὸ βοηθῆναι καὶ ὑψωθῆσεσθαι καὶ τὴν βασιλείαν ἀπολήψεσθαι· τοῦτο γὰρ εἶπόν τινες, ὑψῶν τὴν κεφαλὴν. Δόξα τοίνυν τοῦ δικαίου ὁ Θεὸς, ᾧ πέποιθεν· ᾧ δὲ δόξα ὁ Θεὸς, οὗτος ὑψοῦται τὴν κεφαλὴν.]

Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Διδάσκει ἰ λόγος, ὡς ἐν ταῖς περιστάσεσι οὐκ ἄλλω ἢ Θεῷ μόνω προσιέναι δεῖ.

Adjici Dan. Barbarus : De monte sancto, id est de cælo.

[Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Προέταξε μὲν τὴν εὐχὴν, εἶτα μετὰ τὸ διάβαμα τὴν εὐχαριστίαν, ἐπὶ τὸ τετυχηκέναι ὧν ἤτησε. Νῦν μέντοι ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον πρὸς ἡμᾶς, καὶ διηγείται πῶς εὐξάμενος ἐπηκούσθη, καὶ φησι· Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα. Καὶ φωνὴν μὲν ὑποληπτέον τὴν νοεράν τῆς διανοίας πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεὸν Ἰκεσίαν· οὗ γὰρ τὴν κραυγὴν λέγει, ἀλλὰ τὴν αὐδαίαν τῆς διανοίας εὐχὴν.

Τὸ δὲ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους, κατὰ τὴν κατέχουσαν εἴρηται δόξαν. Ἐνομιζέτο γὰρ ἐν τῇ Σκηνῇ κατοικεῖν, ἐπειδὴ ἐκεῖθεν καὶ οἱ χρησμοὶ τοῖς ἱερεῦσι ἐδίδοτο. Ἡ τὸ ἐξ ὄρους ἁγίου, ἀντὶ τοῦ, ἐξ οὐρανοῦ· ὡς καὶ τὸ· Ἐν ὄρει ἁγίῳ σου· καὶ, Ἐγγίστατε ἔρσιν αἰωνίοις, δύναται ἁγιον εἶναι Θεοῦ ἐξ οὗ εἰσακούει τῶν εὐχομένων ὁ Θεὸς ὁ μονογενὴς αὐτοῦ, περὶ οὗ εἴρηται· Ἔσται ἐμφανὲς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· δηλοῦσης τῆς λέξεως ταύτης τὴν γενομένην αὐτοῦ φανέρωσιν, κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων· ἢ, ἐξ ὄρους ἁγίου, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ὅρος ἁγιον Θεοῦ ἢ ὑπερφυῆς γνῶσις αὐτοῦ.

Τὸ διάβαμα, μούσικου μέλους ἢ τροπῆς γενομένης ἢ διανοίας καὶ δυνάμεως λόγου ἐναλλαγῆς.

Τὸ, ἐξηγήρηθην, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι, τῆς θείας ἀπολαύσας τροπῆς, κρείττων ἐγενόμην τῶν προσπεσόντων κακῶν.]

Ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὑπνώσα. Τὸν περὶ τοῦ νοῦ ὕπνον φησὶ, δι' οὗ καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν κατέπεσεν.

[Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθροὺς μου. Πάταξον, σύντριψον, ἢ πατάξεις. Ἐπισπεύδει τὴν ἐξανάστασιν τὴν κατ' αὐτῶν τοῦ Θεοῦ, ἤτοι τὴν ἄμυναν. Ματαίως ἔχει τοὺς ἐχθροὺς ὁ μὴ παρέχων πρόζασιν μίσους. Ὅδορτις δὲ ἁμαρτωλῶν ἢ τὴν ἰσχὴν λέγει τῶν εἰς αὐτὸν ἁμαρτανόντων, ἢ τοὺς λόγους τοὺς κατ' αὐτοῦ, καὶ τὰς βλασφημίας· ἢ ὁδόντες ἁμαρτωλῶν εἰσι λογισμοὶ ἄλογοι παρὰ φύσιν ἡμῖν ἐπισυμβαίνοντες. Τοῖς γὰρ λογισμοῖς ὡς ὀδοῦσι χρώμενοι πολλάκις ἀντικείμενοι προσεγγίζουσιν ἡμῖν, τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας ἡμῶν, τουτέστι τὰ ἐκ τῆς σαρκὸς φεύμενα. Φανερά δὲ, φησὶν, ἐστὶ τὰ ἔργα τῆς

A caput, quod Deus est, exaltari, cum divinitas ejus fidelibus perspicue commonstratur.

[Tu autem, Domine, susceptor meus es. Hæc vox Prophætæ fidei apprime convenit, qui tales rerum conditiones firmo atque intrepido animo serebat, confidebatque se minime relictum iri; imo vero non auxilium modo adfuturum, verum etiam erigendum se fore atque regnum accepturum: id enim aiunt quidam significare illud, exaltans caput. Gloria itaque justus Deus est, in quem spem reposuit: cujus autem gloria est Deus, hujus caput exaltatur.]

5. Voce mea ad Dominum clamavi. Docetur in occurrentibus casibus, non ad alium quam ad Deum confugiendum.

[Voce mea ad Dominum clamavi. Præmisit precationem, dehinc, post diapsalma, gratiarum actionem addit de concessio postulato. At jam ad nos converso vultu, narrat quo pacto preces ejus admittæ sint, atque: Voce mea ad Dominum clamavi. Per vocem intelligas intelligibilem mentis Deo universorum supplicationem: non enim de clamore loquitur, sed de prolata per mentem oratione.

Illud porro: exaudivit me de monte, dicitur secundum vulgarem opinionem. Putabatur enim in tabernaculo habitare, quia inde oracula sacerdotibus dabantur. Vel, de monte sancto, quasi dicas de cælo; ut etiam illud, In monte sancto tuo⁶⁵, et Appropinquate montibus æternis⁶⁶. Potest mons sanctus Dei esse ex quo exaudit orantes Deus unigenitus, illius, de quo dictum est, Erit conspicuus mons Domini in novissimo dierum. Quod dictum manifestationem ejus significat, quæ futura est in adventu ejus in consummatione sæculorum: aut, ex monte sancto, id est ex cælo. Mons sanctus Dei est supernaturalis ejus cognitio.

Diapsalma adhibetur cum musici cantus mutatio fit, aut cum sententia et vis sermonis alio vertitur.

Illud, Exsurrexi, significat, divina conversione dignatus, ingruentibus in me malis superior evasi.]

6. Ego dormivi et soporatus sum. Mentis somnum dicit, per quem incidit in peccatum.

[Vers. 8. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi. Percute, contere, aut percutes. Sollicitat Deum ut contra inimicos insurgat, ad se ulciscendum. Sine causa inimicos habet, qui nullam præbuit odii materiam. Dentes autem peccatorum, aut vim ait esse peccantium adversus Deum, aut verba in ipsum prolata, et blasphemia dicta. Aut dentes peccatorum sunt cogitationes irrationabiles, quæ præter naturam nobis incidunt. Nam cogitationibus velut dentibus usi adversarii, plerumque appropinquant nobis, ut edant carnes nostras; videlicet ea quæ ex carne nascuntur. Manifesta autem sunt opera

⁶⁵ Psal. xiv, 1. ⁶⁶ Psal. lxxv, 5.

carnis, ait divinus Apostolus ⁶⁷. Dentis porro ait, sumpta a feris metaphora, quæ in dentibus robur habent, quibus fractis despectui habentur. Etenim homicidæ ac sanguinarij homines, ipsis carnivoris feris pejores sunt, atque iisdem comparantur.]

9. *Domini est salus*. Salvum me fac, inquit, Domine. Rogo autem, ut salus istæc in totum feratur populum. Sciendum porro est, totum psalmum ad humanum referri genus, quod cum peccasset, traditum ideo fuit spiritualibus inimicis : sed clamat in tribulatione et exauditur a Deo, salutemque consecutum est, eo quod nempe Christus a mortuis resurrexerit, ac nostros percusserit inimicos, dæmones scilicet. Ipse namque est qui *molans leonum confregit Dominus* ⁶⁸. Atque illius, sive ab illo est salus.

[*Domini est salus*. Non est mihi, inquit, spes in homine ! sed abs te salutem exspecto, pariterque populus tuus qui mecum bello impetitur.

1. *In finem in carminibus PSALMUS*

David IV.

Argumentum.

Hunc Psalmum post reportatam victoriam, victori dicat.

[Pro illo, in finem, Aquila et Theodotio interpretati sunt, *victori*: Symmachus vero, *Epiniciûm*, sive victoriæ carmen.]

2. *Cum invocarem audivit me Deus justitiæ meæ*. Simile est illi : *Te adhuc loquente dicit* : *Ecce adsum* ⁶⁹. *In tribulatione dilatasti mihi*. Non modo ab incidentibus ærumnis liberasti, sed etiam in magna latitudinem et libertatem posuisti.] Siba et Berzel alimenta multa et tapetes Davidi obtulerunt, quando fugiens Absalonem, in desertis locis atque in montibus versabatur, quasi tres pueri in fornace, et Daniel cum leonibus. Quando tribulationum et tentationum rationem intelligimus tunc maxime dilatamur. Alio item pacto potest latitudo explicari.] *Miserere mei, et exaudi orationem meam*. Quoniam dixerat se propter justitiam suam exauditum, propterea confugit ad Dei misericordiam.

3. *Filii hominum, usquequo gravi corde*. Hæc iis dicta sunt, qui magni exercitus ope, justum opprimi posse confidebant. Hæc autem spes, inquit, et vana et mendax est.

4. *Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum*. Hoc est, scitote, qui in multitudine confiditis, quod Deus admirabilem exhibuerit eum qui confidit in ipso. *Dominus exaudiet me cum clamavero*. Tempus pro tempore alio sumitur : nam pro, exaudivit, dixit, exaudiet.

5. *Irascimini et nolite peccare*. Quæ dicitis in cordibus vestris in cubilibus vestris compungimini. Quasi suis istæc loquitur, ut et omnibus hominibus.

⁶⁷ Galat. v, 19. ⁶⁸ Psal. LVII, 7. ⁶⁹ Isa. LVIII, 9.

(!5) Argumentum incerti auctoris.

A *σαρκός*, ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Ὀδόντας λέγει ἂπὸ με ταφορᾶς τῶν θηρίων τοῦτό φησιν, ἃ μᾶλλον τοῖς ὀδοῦσιν ἰσχύει, καὶ συνθλωμένων, εὐκαταφρόνητα γίνονται. Καὶ γὰρ οἱ φονεῖς καὶ αἰμοχαρεῖς καὶ αὐτῶν τῶν αἰμοδόρων θηρίων χεῖρους εἰσὶν, ἢ τούτοις παρῑσῶνται.]

Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία. Σῶσόν με, φησὶν, Κύριε. Εὐχομαι δὲ καὶ τοῦτο εἰς πάντα ἐξενεγθῆναι τὸν λαόν. Ἰστέον δὲ, ὡς ἅπας ὁ ψαλμὸς ἀναφορὰν ἔχει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἀμαρτοῦσαν μὲν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο περαδεδομένην τοῖς νοητοῖς ἐχθροῖς, βοῶσαν δὲ ἐν θλίψει καὶ ἐπακουσθεῖσαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴν καὶ σωθεῖσαν διὰ τοῦ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν δηλονότι, καὶ πιτάξαι τοὺς ἐχθραίνοντας ἡμῖν δαίμονας. Αὐτὸς γὰρ, ὁ τὰς μύλας τῶν λέοντων συνθλάσας Κύριος. Καὶ αὐτοῦ [αὐτός, Ambr.] ἐστίν, ἦτοι παρ' αὐτοῦ, ἡ σωτηρία.

[Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία. Οὐκ ἔχω, φησὶν, εἰς ἀνθρώπον τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ παρὰ σοῦ τὴν σωτηρίαν προσμένω, καὶ ὁ σὸς λαὸς σὺν ἐμοὶ πολεμούμενος.]

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς τῷ Δαυῖδ. Δ'.

(15) Ἰσόθεσις.

Τοῦτον τὸν ψαλμὸν μετὰ τὸ νικῆσαι τὸν πόλεμον ἀνατίθησι τῷ νικοποιῷ

[Ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ τέλος, ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, τῷ νικοποιῷ, ἤρμήνευσαν ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἐπινίκιον.]

Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαι με εἰσήκουσέ μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου. Ὅμοιον τῷ, Ἐτι λαλοῦντός σου, ἐρεῖ Ἰδοὺ πάρειμι. Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς μοι. Οὐ μόνον, φησὶ, τῶν περιστάσεων ἐξήγαγες, ἀλλὰ καὶ εἰς εὐρυχωρίαν πολλὴν στήην παρεσκεύασας. [Σιθὰς καὶ Βερζὲλ τροφὰς πολλὰς καὶ τάπητας προσήγαγον τῷ Δαυῖδ, ὅτε δὴ, φυγὼν τὸν Ἀβεσσαλὼμ, διέτριβεν ἐν τοῖς ἐρήμοις καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ὥσπερ τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ Δανιὴλ ἐν τοῖς λέουσιν. Ὅταν θλίψεων καὶ τῶν πειρασμῶν τοὺς λόγους ἐπιγινώσκωμεν, τότε μάλιστα πλατυνόμεθα. Ἔστι δὲ καὶ ἐτέρως εὐρυχωρίαν εἰπεῖν.] Οἰκτιρησόν με, καὶ εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Ἐπειδὴ ἐξηκούσθη, ἔφη, ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, τούτου χάριν ἐπὶ τοὺς οἰκτιρισμοὺς ἀνατρέχει τοῦ Θεοῦ.

Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάριοι. Ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς πιστεύσαντας τῷ πλήθει τοῦ στρατοῦ ἐλεῖν τὸν δίκαιον. Αὕτη δὲ ἡ ἐλπίς, φησὶ, ματαῖα καὶ ψευδὴς ἐστίν.

Καὶ γινώτε, ὅτι ἐθαυμάστως Κύριος τὸν δειὸν αὐτοῦ. Ἀντὶ τοῦ, Γινώτε τοιγαροῦν, οἱ πεποιθότες ἐπὶ πλήθει, ὡς θαυμαστὸν ἀπέδειξε τὸν πεποιθότα ἐπ' αὐτῷ. Κύριος εἰσακούσεται μου ἐν τῷ κερραγῆναι με. Χρόνος ἀντὶ χρόνου εἰληπται ἂντὶ τοῦ, εἰσήκουσε, γὰρ ἔφη τὸ, εἰσακούσεται, ῥῆμα

Ὁργίσεθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε. Ἄ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν καταλύγητε. Ὡς πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ταῦτά φησιν,

ὡς πρὸς πάντας ἀνθρώπους. Εἰ καὶ δέξησθε, φησί, τὴν ὀργὴν, ἀλλ' ἀπρακτοὶ ἀπεφήνατε τῇ ἐν ἡσυχίᾳ κατανογῇ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, Ἐν ταῖς κοιταῖς ὑμῶν κατανογετε.

Daniel Barbarus: Quæ dicitis in cordibus vestris. est enim compunctio sensus quidam tanquam animæ stimulus, et aculeus: in nocte autem consilia purgiora sunt.

Θύσατε θυσιαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίζατε ἐπὶ Κύριον. Διδάσκει πῶς περιεσόμεθα τῶν ἐχθρῶν. Πῶς δὲ περιεσόμεθα; εἰ δικαιοπράττοντες, καὶ τοῦτο ὡσπερ θυσιαν ἀναπέμποντες τῷ Θεῷ. Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; Ταῦτα τῶν περὶ τὰς διοικήσεις τοῦ Θεοῦ ὀλιγορῶντων τὰ ῥήματα.

Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμῖς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. Τὸ φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός ἐστὶ, ὁ καὶ διδάξας ἡμᾶς τὰ ὄντως ἀγαθὰ, δι' ἃ καὶ τὴν βωητήν εὐφροσύνην ἐσχίχαμεν τὴν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν (16).

ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

Ἐπίθεσις.

Κληρονομοῦσά ἐστὶν ἡ θεοφιλῆς ψυχή, ἥτοι ἡ Ἐκκλησία. Τί δὲ ἐστὶν ἡ κληρονομία; Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Εὐχεται δὲ καὶ τι ἀνποιούμενη εἰσακουσθῆναι, ἑαυτῆς τὸ τε εὐθὲς παριστώσα, καὶ τῶν αἰτίων διαβάλλουσα τὴν πονηρίαν.

[Ὅτι πρὸς σὲ προσεύξομαι. Ἐν ἀπυλαύσει, φησί, τοῦ νοητοῦ γενομένη φωτὸς, προσεύξομαι σοι· διὸ καὶ εἰσακουσθῆναι πιστεύω.]

Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι.

Τὸ πρῶτ' παρατήσομαι σοι. Μέγα ἀγωνίας [μέγα εἰς ἀγνείας *Ambt.*] καύχημα τὸ ἐκ τῆς κοίτης αὐτῆς παριστασθαι τῷ Θεῷ καὶ φθάνειν ἐν εὐχαριστίᾳ τὸν ἕλιον. Οὕτω γὰρ, φησὶν, ἐπόψομαι τὰ θεῖα καὶ ἁγία σου μυστήρια ἡ ἡτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε. Ὅτι οὐχὶ θεὸς θέλων ἀνομιᾶν σὺ εἶ. Διὰ τοῦτο, φησὶν, εἰσακουσθῆσεσθαι θαρρῶν, ὅτι τῶν τοιούτων οὐκ ἐπιτήδευσα οὐδὲν ὧν μεμίσηκας. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ἀνομία, καὶ πονηρία, καὶ παρανομία, καὶ ψεῦδος, καὶ φθόνος, καὶ δόλος.

Ἐμίσηκας πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. Τοὺς μὲν ἐν τῇ πολιτείᾳ πταίνοντας ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν ὠνόμασεν· τοὺς δὲ μισεῖ ὁ Θεός· τοὺς δὲ ἀποπεσόντας τῆς ἀληθείας ἑτεροδόξους λαλοῦντας ψεῦδος εἶπεν, ὡς ἀπολεῖ ὁ Θεός. Καὶ τῆρει διαφορὰν τοῦ, ἐμίσηκας, καὶ, ἀπολεῖς. Πρῶτον μὲν εἰ χεῖρον τὸ, ἀπολεῖς, τοῦ, ἐμίσηκας· δεύτερον δὲ διὰ τὸ μὲν εἰς παρεληλυθότα ἐκλίνε χρόνον, τὸ δὲ εἰς μέλλοντα.

[Λαλοῦντας ψεῦδος, καὶ τοὺς τὰ εἰδῶλα λέγοντας θεοὺς, καὶ αὐτοὺς τοὺς δαίμονας, τοὺς ἐν τοῖς εἰδώλοις λέγοντας λόγους ψευδεῖς καὶ λοξοὺς καὶ χρησμούς.]

Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσει Κύριος. Μισεῖ γὰρ τὸν τοιοῦτον ὁ Θεός καὶ ἀποστρέφει
10 I Cor. II, 9.

(16) In codice Colb. 3 deest unum aut alterum folium.

PATROL. GR. XXVII.

A Etiam si, inquit, iram admittatis, sed ne sinatis eam in actum prorumpere, in quiete compunctionis eam continentes. Illud enim est quod dicitur: *In cubilibus vestris compungimini.*

Internas cogitationes vestras in nocte condemnetis: stimulus, et aculeus: in nocte autem consilia purgiora sunt.

6. *Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino.* Docet quo pacto superare hostes valeamus Quo pacto superabimus? proba edentes opera, quæ quasi sacrificium offeramus Deo. *Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?* Hæc sunt eorum verba qui ministeria Deum spectantia negligunt.

7. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Lumen mundi Christus est, qui vera nobis bona ostendit, per quæ spiritualem lætitiā habuimus in mente et in corde.

PSALMUS V.

Argumentum.

Quæ hæreditatem accipit, est anima religiosa, sive Ecclesia. Quid est quod hæreditate accipit? *Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt* 10. Precatur autem, atque, ut exaudiat, rectum sui propositum declarat, et adversariorum nequitiam.

[*Quoniam ad te orabo.* Intelligibili, inquit, lumine gaudens, ad te orabo, ac me exauditum iri confido.]

Verba mea auribus percipe, Domine.

5. *Mane astabo tibi.* Magna studii et contentionis gloria, ex ipso cubili Deo se sistere, ac in gratiarum actione solem prævertere. Sic enim, inquit, videbo divina et sancta tua mysteria, quæ præparasti diligentibus te. *Quia non Deus volens iniquitatem tu es.* Propterea, inquit, me exaudendum esse confido, quia hujusmodi rerum, quas tu oderis, nullam habui curam. Hæc porro sunt improbitas, iniquitas, mendacium, invidia, dolus.

7. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Eos qui in instituto vitæ suæ labuntur, vocavit operantes iniquitatem. Hos vero odio habet Deus. Heterodoxos autem, qui a veritate exciderunt, loquentes mendacium vocat, quos perditurus est Deus. Atque observes velim discrimen inter illud: *Odisti*, et illud: *perdes*. Et primo quidem an illud, *perdes*, pejus sit quam illud, *odisti*. Secundo quid causæ sit, quod illud in præterito tempore, hoc in futuro jaceat.

[*Qui loquuntur mendacium, et qui dicunt idola esse deos, atque ipsos dæmones, qui in idolis dicunt mendacia, obliqua et oracula.*]

8. *Virum sanguinum et dolosum abominatur Dominus.* Hujusmodi quippe hominem odit Deus et

aversatur. *Ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam.* Coelestem dicit Jerusalem primogenitorum matrem. *Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.* Templum est status animae sanctae et virtute florentis, quem qui obtinent fidenter agunt. Christus autem utpote Filius in domo ejus requiescet, cujus nos domus. Nam tua fruens clementia, tuaque dextera protegente, continua in sacro gloriae tuae templo te prosequor adoratione, ait sancta et pura anima; cum enim timorem tui ubique circumferam, nunquam patriar ut eum amittam, tuae confidens clementiae. *Propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.* Spirituales videlicet. *Cor eorum vanum est.* Id est, cor sapientium hujus saeculi; aut etiam haereticorum. Illi enim veritatis sermonem ignorant.

11. *Sepulcrum patens est guttur eorum: linguas suis dolose agebant.* Linguas suas leniunt, et mortifera eructant dogmata.

12. *Decidant a cogitationibus suis.* Ab his, inquit, cogitationibus, quas contra me admittunt, invidentibus meo secundum Deum profectui.

[*Secundum multitudinem impietatum expelle illos,* prius scilicet efficiens. Nam qui animam persequuntur Deo grata opera edentem, Deum exasperant aperteque bello oppugnant.

13. *Et habitabis in eis.* Ipse namque et Pater ejus venient, et mansionem apud eum facient.

14. *Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices justo.* Tua, inquit, benedictione et providentia tuis concessa famulis, qui se tui nominis amori delidere, ob tuam erga ipsos sollicitudinem magnifice sentient de tua quam enarrabunt potestate. Atque ita loquitur beatus Paulus: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur*¹¹. *Ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos.* Coronam, inquit, pro laboribus dabis in fine, qua tanquam scuto nos proteges.

In finem, in hymnis, pro octava,
PSALMUS David. VI.

Argumentum.

Eqquid porro aliud fuerit octava, nisi resurrectionis Christi dies, qua laborum fructus percepturi sumus; inimicis scilicet nostris cum pudore et perturbatione retrorsum abactis. Hunc porro canit psalmum, utpote diuturno tempore in poenitentia versatus, quam obtulit pro peccato.

2. *Domine, ne in furore tuo arguas me.* Non simpliciter, sed cum furore argui recusat. Neque correptionem abnuit, sed eam quae cum ira fiat.

3. *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum.* Nulla enim anima ante labitur in peccatum, quam ex viribus quidpiam amiserit.

[*Infirmi-tatem adumbrat, quae ex aegritudine animi et ex stilibus provenit.*]

4. *Et anima mea turbata est valde.* Animae scilicet

¹¹ II Cor. x, 17.

ται. *Ἐγὼ δὲ ἐν πλήθει τοῦ ἔλεους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου.* Τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ τὴν πρωτοτόκων μητέρα. *Προσκυνήσω πρὸς τὸν ἄγιόν σου ἐν φόβῳ σου.* Ναὸς Θεοῦ ἢ ἐνάρετος καὶ ἅγια κατὰστασις, ἣν οἱ ἔχοντες μετὰ παρρησίας φησί. Χριστὸς δὲ ὡς Υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπαναπαύσεται, οὗ οἴκος ἐσμεν ἡμεῖς. Τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύουσα φιλανθρωπίας καὶ τῆ σῆ δεξιᾷ φρουρούμενη τὴν διηνεκῆ σοι προσφέρω προσκύνησιν ἐν τῷ ἀφιερωμένῳ τῆς σῆς δόξης ναῷ, φησὶν ἡ ἁγία καὶ καθαρὰ ψυχή· τὸν σὸν γὰρ ἀεὶ περιφέρουσα φόβον, οὐκ ἀνέξομαι· τοῦτον ἀποβαλεῖν τῆ φιλανθρωπίᾳ σου θαρροῦσα. *Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεύθυνον ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου.* Τῶν νοητῶν δηλονότι. *Ἡ καρδία αὐτῶν ματαλα.* Τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, ἣ καὶ τῶν αἰρετικῶν. Οὗτοι γὰρ ἀληθείας λόγον οὐκ ἴσασιν.

Τάρος ἀνεφηγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολοῦσαν. Τὴν γλῶσσαν αὐτῶν λεάλνουνσι, καὶ τὰ νεκρὰ ἐρεύγονται δόγματα.

Ἀποπεσέτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν. Ταῦτα γὰρ, φησί, τὰ διαβούλια πάντα κατ' ἐμοῦ ἐπιούνητο τῆ κατὰ Θεόν μου προκοπῆ ἐναντιούμενοι.

[*Κατὰ τὸ πλήθος τῶν ἀσεβειῶν βέωσον αὐτούς,* εὐσεβεῖς αὐτούς ἐργασάμενος. Οἱ γὰρ διώκοντες τὴν φιλα τῷ Θεῷ πράττουσαν ψυχὴν Θεὸν πικραίνουσι θεομαχοῦντες σαφῶς.]

Καὶ κατασηρώσεις ἐν αὐτοῖς. Αὐτὸς γὰρ ἐλεύσεται καὶ ὁ Πατήρ, καὶ μόνῃ παρ' αὐτῶ ποιήσονται.

Καὶ καυχῆσονται ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ δνομά σου, ὅτι σὺ εὐλογῆσεις δίκαιον, Κύριε. Τῆς γὰρ σῆς εὐλογίας τε καὶ προνοίας τοῖς σοῖς χορηγουμένης θεραπευταῖς, οἱ, σφᾶς αὐτούς ἐραστάς τοῦ σοῦ ὀνόματος καταστήσαντες, ἐπὶ τῆ σῆ κηδεμονίᾳ μεγάλα φρονήσουσι τὴν σὴν διηγουμένοι δύναμιν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· *Ὁ καυχόμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.* Ὡς δπλον εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς. Στέφανος, φησὶν, ἡμῶν τῶν πόνων χαρίση τὸ τέλος, τούτῳ καθάπερ ὅπλῳ τιμὴ περιφράττουσα ἡμᾶς.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὑμνοῖς, ὑπὲρ τῆς ὀρθότης,
ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. Γ'.

Ἰκέθεσις.

Καὶ τίς ἂν εἴη ἡ ὀρθότης, ἣ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσιμος ἡμέρα, καθ' ἣν τῶν ἡμετέρων κόπων ἀποληψόμεθα καρπούς; τῶν ἐχθρῶν δηλαδὴ ἀποστρεφόμενων εἰς τὰ ὀπίσω, μετ' αἰσχύνῃς διλονότι καὶ παραχῆς. Ἄδει δὲ τὸν ψαλμὸν ὡς μακρὸν χρόνον ἔχων ἐν τῇ μετανοίᾳ. ἦν ὑπὲρ ἁμαρτίας προσέφερον. *Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με.* Οὐ τὸν ἔλεγγον παραιτεῖται, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ· οὐδὲ τὴν παιδεῖαν, ἀλλὰ τὴν μετ' ὀργῆς.

Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι. Πᾶσα γὰρ ψυχὴ οὐ πρότερον εἰς ἁμαρτίαν πίπτει πρὶν τῆς ἰσχύος ἐνδῶ.

[*Ἀσθένειαν ἀνίττεται· τὴν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας καὶ τῶν ὀδύρων ἐγγινομένην.*]

Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα. Αἱ τῆς ψυ-

χῆς δηλονότι δυνάμεις. Καὶ σὸν, Κύριε, ἕως πόσε; Α
τῆς πολυχρόνου μετανοίας τὸ βῆμα παραστατικόν.

Ἐπιστρέψον, Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου. Ὡς ἀπεστραμμένον αὐτοῦ δηλονότι διὰ τὴν ἁμαρτίαν. *Σῶσόν με ἔνεκεν τοῦ ἔλεους σου.* Πᾶν γὰρ τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τῷ ἔλεῳ ἀναθετόν τοῦ Θεοῦ.

Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου. Ἐπειδὴ μακρὸς μοι γέγονε, φησὶν, ὁ τῆς μετανοίας καιρὸς, δέδοικα μὴ φθάσῃ τὸν παρὰ σοῦ ἔλεον ὁ θάνατος, ἐν ᾧ τὰ τῆς ἐξομολογήσεως οὐκ ἔστι. Τοῦτου χάριν ἐπιταχύναι τὸν ἔλεον αὐτῷ.

Ἐκοπίωσα ἐν τῷ στεναγμῷ μου. Ἀκούσωμεν οἷαν ὁ βασιλεὺς μετανοίαν ἐπεδείξατο. Οὐχ ἀπλῶς ἔκρινεν, ἀλλ' ἐκοπίασε στεναγμῶν· οὐχ ἀπλῶς ἐδάκρυσεν, ἀλλὰ τὴν κλίνην ἔλουσε, καὶ καθ' ἑκάστην νύκτα. Καὶ οὐ τὸ παρελθὸν σκοπεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπαγγέλλεται τοῖς πρὸς τὸ μέλλον διὰ πίστεως τῆς ζωῆς· καὶ ἦν οἱ πολλοὶ ποιοῦνται αἰνέσεως [ἀνέσεως] καιρὸν, τοῦτον ἐκεῖνος ἐξομολογήσεως. *Λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου.* Ἄντι μᾶς, φησὶ, νυκτὸς, καθ' ἣν τὴν ἁμαρτίαν ἐποίησα, πολλὰς διετέλεσα νύκτας δάκρυσι βρέχων τὴν στρωμνὴν μου.

Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου. Ὑφθαλμὸν δὲ τὸν νοῦν λέγει, ἐπειδὴ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς ἔστιν ὁ νοῦς. *Ἐπαλαιώθη ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς μου.* Ἐνταῦθα τὸν χρόνον δηλοῖ τῆς κακοπαθείας.

[Ὅν καὶ ἐν τάξει κατορθώματος κέκτηται, διὰ τὸ πάλιν εἶναι.]

Ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς τοῦ κλαυθμοῦ μου. Ὡς ἤδη εἰσακουσθεὶς μακρὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν συνεῖρει λόγον. Οὐ μικρὰ δὲ καὶ αὕτη πρὸς ἀρετὴν ὁδὸς, τὸ φεύγειν καὶ διακρούεσθαι τὰς τῶν πονηρῶν συνοσίας. Οὗτος γὰρ τῆς μετανοίας καρπὸς καὶ τῶν δακρύων τὸ κέρδος. Ἡ ἑλλιπῶς τοῦτο, ἀντι τοῦ· *Δὸς εἰπεῖν τοῖς ἐπεμβαίνουσιν ἐχθροῖς· Ἀπόστητε, ὅτι εἰσηκούσθη, ὅτι προεδέχθη ὁ διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπωσθεὶς.*

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ, ὃν ᾄσκει τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί υἱοῦ Ἰεμινεὶ. Ζ.

Υπόθεσις.

Ἀρχιεταῖρος τοῦ Δαυὶδ ὁ Χουσί, ὃς ἀποστέλλεται παρὰ τοῦ Δαυὶδ πρὸς Ἀβεσσαλὸν ἐπὶ τῷ ἀντιπρᾶξι τῷ Ἀχιτόφελ βουλᾷ εἰσηγουμένῳ κατὰ τοῦ Δαυὶδ· ὃς καὶ ἀπελθὼν, καὶ προδοσίαν ὑποκρινάμενος, βουλῆς προστεθείσης παρὰ τοῦ Ἀβεσσαλῶν, αὐτῷ τε τῷ Χουσί καὶ τῷ Ἀχιτόφελ· καὶ τοῦ μὲν κελεύοντος ἐπιδιώκειν, τοῦ Ἀχιτόφελ, τοῦ δὲ μὴ, τοῦ Χουσί· οὐ γὰρ δεῖ ἀπράκτως, φησὶν, ἐπιέναι ἀνδρὶ ἐπισταμένῳ τὰ πολέμια· καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ διαψάσαντος τὸν Δαυὶδ· ὡς ἂν μὴ ἀνθρωπίνης ἐπιχειρήσεως σωζόμενος, τῷ Θεῷ τὴν ὑπὲρ τούτων εὐχαριστήριον ᾠδὴν ἀναπέμψει, τὸ πᾶν ἐκείνου τῇ χάριτι ἀνατιθεὶς, ἀνθρώπων δὲ οὐδενί.

Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ ἠλπίσα. Ἐπειδὴ ἀνθρώπων, φησὶ, περὶ σωτηρίας οὐ θαρρῶ, εἰ καὶ τοῦ Χουσί οἱ λόγοι καλοὶ, ὡσὺν με καὶ ἐκ τῶν παρόντων μὲν ἐχθρῶν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ ἐφεδρεύοντος νοητοῦ ἄνθρωπος τῇ ἡμετέρῃ ψυχῇ.

cet facultates. *Et tu, Domine, usquequo? Diuturnam poenitentiam declarat hoc dictum.*

5. *Convertere, Domine, eripe animam meam.* (Id ait) quasi Domino ob peccatum averso. *Salvum me fac propter misericordiam tuam.* Totum salutis nostræ negotium misericordiae Dei ascribendum.

6. *Quoniam non est in morte qui memor sit tui.* Quoniam, inquit, diuturnum mihi est poenitentiae tempus, timeo ne mors tuam misericordiam praevortat, ubi nullus erit confessioni locus. Cujus gratia, maturare misericordiam tuam postulo.

7. *Laboravi in gemitu meo.* Audiamus regis illius poenitentiam, qui non solum laboravit, sed etiam ingemiscendo magno affectus est dolore; non solum collacrymatus est, sed lavit per singulas noctes lectum suum. Neque tamen id ille respicit quod jam praeteriit, sed similia facturum se pollicetur per totum vitae tempus: et quod alii tempus laudibus insumunt, id ille confessioni deputat. *Lavabo per singulas noctes lectum meum.* Pro nocte una, inquit, quam peccando transegi, multas exegi noctes rigando lacrymis lectum meum.

8. *Turbatus est a furore oculus meus.* Mentem ait; ipsa quippe est animæ oculus. *Inxeteravi inter omnes inimicos meos.* Hic tempus argumens declarat [Quod in recte factorum numero reponit, quia multum fuit.]

9. *Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.* Quasi jam exauditus longum contra inimicos conexit sermonem. Nec minima illa est ad virtutem via, fugere et abjicere improborum consortium. Hic enim est poenitentiae fructus et lacrymarum lucrum. Aut fortassis illud per ellipsin dictum est, ut intelligatur: Concede nobis ut dicamus iis qui in nos irruunt adversariis: Abscedite, quoniam exaudivit me. Quoniam ipse susceptus sum, qui peccati causa expulsus fueram.

PSALMUS Davidi, quem cantavit Domino pro verbis Chusi, filii Jemini. VII.

Argumentum.

Amicissimus Davidi erat Chusi, qui mittitur a Davide ad Abessalom, ut Achitopheli, consiliorum contra Davidem auctori, adversaretur. Qui cum abscessisset, ac prodicionem simularet, consilium postulante Abessalome Chusi et Achitopheli, atque consilium dante Achitopheli, ut Davidem insequeretur; Chusi autem secus suadente, non oportere scilicet, nec e re fore, insequi virum peritum belli; iis verbis Davidem servavit. Is vero quasi non humano servatus auxilio, Deo canticum hoc in gratiarum actionem offert: ejusque gratiae totum, ac nulli hominum ascribit.

2. *Domine Deus meus, in te speravi.* Quoniam, inquit, de mea salute nihil ab homine sperandum puto, licet Chusi consilia bona sint; tu tamen salvum me fac, et quidem ex instantibus inimicis, sed maxime a spirituali leone, qui animæ meae insidias parat.

5. Si reddidi retribuentibus mihi mala. Injuriam oblivionem præfert, qua Deum ad misericordiam provocat. *Decidam merito ab inimicis meis tanquam.* Justus post victoriam plenus onustusque ab inimicis abscedit: improbus autem ubi victus est, iis vacuus excidit, nullam habens rerum copiam.

6. *Persequatur inimicus animam meam.* Quod ait est hujusmodi: incidam in manus diaboli si quid ex supradictis admisi. (*Alio modo.*) Id est, si hoc illudve feci, ne a peccato liberer ante mortem. *Exaltare in finibus inimicorum meorum.* Id est, in robustis inimicorum meorum. Nam fines summittates significant.

7. *Et exsurge, Domine Deus meus, in præcepto.* Palam his verbis adventum annuntiat Salvatoris. *Et synagoga populorum circumdabit te.* His aperte declarat Ecclesiæ fidem in ipsum.

8. *Et propter hanc in altum regredere.* Synagogam videlicet. Illud vero, *in altum*, aut venerandam significat crucem, ad quam attulit peccata nostra, aut reditum in cælum. Abiit enim ut pro nobis sese sisteret ad conspectum Patris.

9. *Judica me, Domine, secundum justitiam meam.* Rogat iterum a suis eripi inimicis, ex malis sibi illatis ad misericordiam provocans.

Daniel Barbarus: Justum adjutorium meum a Domino. Justa petenda sunt, ut ipsa petitionis vi et natura, momentum ejus qui servat rectos corde facile attrahendo inclinemus.

11. *Qui salvos facit rectos corde.* Nosti, inquit, cordis nostri cogitationes; quapropter tuum imploro auxilium.

12. *Deus judex justus, fortis et patiens.* His verbis aperte declarat Dei longanimitatem, qui supplicium differt, etsi non omnino parcat.

14. *Sagittas suas ardentibus effecit.* Sagittas dicit supplicium: *ardentibus*, iis scilicet qui poenam ignis meruerunt.

15. *Ecce parturit injustitiam.* Inimicus videlicet vitæ nostræ. *Concepit dolorem et peperit iniquitatem.* Hoc est, et deliberavit, et quod decreverat in actum deduxit.

16. *Lacum aperuit et effodit eum, etc.* Cum in Salvatore Christum mortem parasset, morti ipse traditus est.

In finem, pro torcularibus, PSALMUS

David. VIII.

Argumentum.

Olim in legali cultu, in templo erat προλήνιον q. d. protorcular, id est altare: sed post gentium vocationem, multa sunt torcularia, ipsæ scilicet Ecclesiæ, fructus eorum qui pie vivunt percipientes.

[*In finem dictum est, quia in fine sæculorum terminum habent ea quæ prophético spiritu prædicta sunt. De Christo namque et de Ecclesiis quæ secundum incarnationem extiterunt, sermonem*

Εὶ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδοῦσίν μοι κακὰ. Τὸ ἀμνηστικὸν προβάλλεται ἐκκαλούμενος δι' αὐτοῦ εἰς ἔλεον τὸν Θεόν. Ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός. Ὁ μὲν δίκαιος νικήσας πλήρης ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐξέρχεται· ὁ δὲ φαῦλος καὶ νικηθεὶς ἀποπίπτει αὐτῶν κενός, καὶ οὐδὲν ἔχων πληρώματος.

Καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐμπέσω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διαβόλου, εἰ τοιοῦτόν τι ἐποίησα τῶν προλεχθέντων· εἰ καὶ τὸ καὶ τὸ ἐποίησα, μὴ ἐλευθερωθεῖην τῆς ἀμαρτίας πρὸ τοῦ θανάτου. Ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασιν τῶν ἐχθρῶν μου. Τουτέστιν, ἐν τοῖς κραταιοῖς τῶν ἐχθρῶν μου. Πέρατα γὰρ τὰ ἄκρα δηλοῖ.

Καὶ ἐξεγέρθητι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν προστάγματι ᾧ ἐνετέλλω. Σαφῶς περὶ τῆς θεοφανείας τοῦ Σωτῆρος διὰ τῶν παρόντων εὐαγγελίζεται. *Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε.* Σαφῶς διὰ τῶν παρόντων τῆς Ἐκκλησίας τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν δηλοῖ.

Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπέστρεψον. Ταύτης μὲν τῆς συναγωγῆς δηλονότι. Τὸ δὲ, *εἰς ὕψος*, ἢ τὸν τίμιον ἀνίσταται σταυρὸν, εἰς ὃν ἀνήνεγκεν ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας, ἢ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀναφοίτησιν. Ἐπορεύθη γὰρ ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ ἡμῶν.

Κρίνον με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου. Ἀξιόσ' ἄλλιν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν σωθῆναι, ἀφ' ὧν ἔπραξεν τὸν ἔλεον ἐκκαλούμενος.

Daniel Barbarus: Justum adjutorium meum a Domino. Justa petenda sunt, ut ipsa petitionis vi et natura, momentum ejus qui servat rectos corde facile attrahendo inclinemus.

11. *Qui salvos facit rectos corde.* Nosti, inquit, cordis nostri cogitationes; quapropter tuum imploro auxilium.

12. *Deus judex justus, fortis et patiens.* His verbis aperte declarat Dei longanimitatem, qui supplicium differt, etsi non omnino parcat.

14. *Sagittas suas ardentibus effecit.* Sagittas dicit supplicium: *ardentibus*, iis scilicet qui poenam ignis meruerunt.

15. *Ecce parturit injustitiam.* Inimicus videlicet vitæ nostræ. *Concepit dolorem et peperit iniquitatem.* Hoc est, et deliberavit, et quod decreverat in actum deduxit.

16. *Lacum aperuit et effodit eum, etc.* Cum in Salvatore Christum mortem parasset, morti ipse traditus est.

In finem, pro torcularibus, PSALMUS

David. VIII.

Argumentum.

Olim in legali cultu, in templo erat προλήνιον q. d. protorcular, id est altare: sed post gentium vocationem, multa sunt torcularia, ipsæ scilicet Ecclesiæ, fructus eorum qui pie vivunt percipientes.

[*In finem dictum est, quia in fine sæculorum terminum habent ea quæ prophético spiritu prædicta sunt. De Christo namque et de Ecclesiis quæ secundum incarnationem extiterunt, sermonem*

Τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Ἐπειδὴ οἶδας, φησὶ, τῆς ἡμετέρας καρδίας τὰ νοήματα, τοῦτο χάριν τὴν βοήθειαν ἐξαίτω.

Ὁ Θεός κριτὴς δίκαιος καὶ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος. Σαφῶς διὰ τῶν τειοῦτων παρίστησι τὸ μακρόθυμον τοῦ Θεοῦ, ἀναβολὴν μὲν ἔχοντος τῆς ἡμετέρας κολάσεως, οὐ μὴν παντελῆ συγγνώμην.

Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργάσατο. Βέλη μὲν τὴν τιμωρίαν φησὶν, καιομένοις δὲ τοῖς ἀξιόσις πυρός.

Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν. Ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας ζωῆς. *Συνέλαβε πόνον καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν.* Τοῦτο ἐστὶ καὶ βεβούλευται καὶ εἰς ἔργον ἐξήγαγε τὰ σέμματα.

Λάκκον ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτόν. Θάνατον γὰρ κατασκευάσας κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, θανάτῳ παραδίδοται.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ ἰηρῶν, ΨΑΛΜΟΣ

τῷ Δαυὶδ. Η.

Υπόθεσις.

Πάλαι μὲν ἐν τῇ νομικῇ λατρείᾳ ἦν ἐν προλήνιον, τὸ θυσιαστήριον δηλονότι τὸ ἐν τῷ ναῷ· μετὰ δὲ τὴν τῶν ἰθῶν κλήσιν πολλοὶ ληνοὶ· αὐταὶ δὲ ἂν εἴεν αἱ Ἐκκλησίαι, αἱ τοὺς τῶν κατορθούντων ἐν θεοσεβείᾳ δεχόμεναι καρπούς.

[*Εἰς τὸ τέλος εἴρηται, διὰ τὸ ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων πέρας σχεῖν τὰ προφητεύμενα. Περὶ Χριστοῦ γὰρ καὶ τῶν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν λέγει Ἐκκλησιῶν. Ἐπεὶ γὰρ καὶ ὁ Μονογενὴς ἀμπελος κέκληται, οἱ*

δὲ πιστοὶ κλήματα. Εἰ δὲ βιάζεται ὁ Ἰουδαῖος, εἰς ἅν κοινὸν τὸν ψαλμὸν λέγεσθαι ἀνθρώπων· καὶ οὕτως γνωστὸν ἔστι, ὡς δια τούτου πάντα αὐτῷ ὑπετάγη, ὡς ἐν εἰκόνι Θεοῦ γεγονότι τοῦ μέλλοντος ἐνανθρωπήσαι.]

Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ δρομὸν σου ἐν πόσῃ τῇ γῆ! Ἐκπλήττεται τὴν εἰς ἀνθρώπων; δοθεῖσαν γνώσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Οὐκ εἶτι γὰρ μόνοις τοῖς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ γνωστὸς ὁ Θεός.

Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον. Τῶν κατὰ Θεὸν νηπιζόντων τῇ κακίᾳ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις σαφῶς ἀναγγελλεται· εἰρηκῶς ὁ Σωτὴρ, ὅτε τοὺς παῖδας οἱ Φαρισαῖοι ἐπεστόμίζον εὐλογοῦντας αὐτόν. *Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ καταλύσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν.* Ἡ τὸν αἰσθητὸν, ἢ τὸν νοητὸν, ἢ τὸν λαὸν τὸν Ἰουδαϊκόν· ἤλανον γὰρ ὡς ἐχθρὸν τὸν Χριστόν· προσεποιούντο δὲ τὸν Πατέρα ἐκδικούντες τοῦτο ποιεῖν. Διὰ τοῦτο, ἄνω καὶ κάτω ταύτης αὐτοῦ ἀποστερῶν τῆς ἀπολογίας, ἔλεγεν· *Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ. Ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν, τὸν διάβολον δηλοῖ.* Ἐπειδὴ, μετὰ τὸ ἀναγκάσαι πληρῶσαι τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τιμωρεῖται τοὺς ἀμαρτάνοντας, τὸ μέγθος αὐτοῦ τῶν ἀμαρτάνων ἐν ὀφθαλμοῖς παριστῶν. Ἡ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἐχθρὸν μὲν τῆς ἀληθείας, ἐκδικητὴν δὲ τῷ δοκεῖν τὸν νόμον.

Ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου. Ἐκεῖνο· μὲν ἀνανακτοῦσι τῶν νηπίων καταρτιζόντων αἶνον· ἐγὼ δὲ τὸ οὕτω μέγα καὶ περικαλλές, τοὺς οὐρανοὺς φημι, μικρὸν τι ἔργον τῆς σῆς δημιουργίας, θεωρῶ.

Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μνησθήσῃ αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν; Ἡλάττωσας αὐτόν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους. Ταῦτα τοῦ Παύλου σαφῶς ἐπὶ τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἐξεληφθός, ἀρκεῖσθαι τῇ ἐκδόσει χρῆ.

Πάντῃ ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Εἰπὼν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοιωσιν, ἐπιγάγε· Καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τοῖς λοιποῖς κατὰ μέρος ἐπεξέργηται, οἷς ἐπιλέγει· Ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς· τῇ γὰρ λογικῇ φύσει, ὡς ἂν ὁμοιωμένη Θεῷ, τὴν κατὰ πάντων ἀρχὴν ἔδωρῆσατο. Καὶ δύναιεν ὁ ἄνθρωπος λαβὼν τῆς θεϊκῆς εἰκόνας, ὡς βασιλεὺς πάντων ἐστὶν ὁ Θεός, οὕτως ἀρχὴν κατέστη τῶν ἐπὶ γῆς. Εἰ δὲ καθολικῶς εἴρηται· Καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, λέγει δὲ ἀλλαγῶ, Καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ· ὅλον ὡς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς κατέστησεν αὐτόν, καὶ μήποτε ἀποβῆτω τῆν ἐν οὐρανοῖς σημαίνει διατριβὴν τῶν ἀπὸ γῆς ἐκεῖσε μετισταμένων, ὅτε μέλλουσι βασιλεῖαν οὐρανῶν κληρονομεῖν, ὡς ἐπιγγέλλεται. Λέγει δὲ καὶ Παῦλος· Κληρονομοὶ μὲν

habet. Quandoquidem Unigenitus vitis, fideles vero palmites vocantur⁷¹. Quod si contendat Judæus, psalmum in communi de homine dici; etiam hoc pacto notum sit, quod ideo omnia ipsi subjecta sunt, quia ad imaginem Dei, qui carnem assumpturus erat, factus est.]

2. *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!* Obstupescit ob datam nominis Dei hominibus notitiam. Non ultra enim solis iis qui in Judæa sunt notus est Deus.

3. *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem.* Eorum scilicet qui coram Deo infantes sunt quoad malitiam. Hoc autem in Evangeliiis etiam scriptum est perspicue dixisse Salvatorem⁷², cum pueris ipsum laudantibus os Pharisei obturabant.

Propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem. Aut sensibilem, aut intelligibilem inimicum ait, aut populum Judaicum. Christum enim ceu inimicum pellebant, et simulabant se Patris ulciscendi animo id agere; quamobrem ut eam illis defensionem penitus adimeret ait⁷³: *Qui odit me, odit et Patrem meum. Inimicum et ultorem, diabolus dicit.* Qui postquam compulit ad peccatum, poenas peccatoribus infligit, peccati gravitate ob oculos ipsis posita. Aut populum Judæorum, veritatis quidem inimicum; ultorem vero, quia videbatur legem vindicare.

4. *Quoniam videbo caelos tuos, opera digitorum tuorum.* Indignantur illi infantibus laudem perficientibus. Illud autem tantum tamque pulchrum opificium, caelos nempe, ego qui sum creationis tuæ pusillum opus, contemplor.

5. *Quid est homo, quod memor es ejus; aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis.* Isthæc Paulo ad Salvatorem nostrum referente⁷⁴, id ad expositionem satis esto.

8. *Omnia subjecisti sub pedibus ejus (17).* Postquam dixit Deus⁷⁵: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram,* adjecit: *Et dominatur piscibus maris, et reliquis, quæ accurate recenset. Quibus etiam dicit⁷⁶: Crescite et multiplicamini et replete terram, et dominamini illi.* Rationabili quippe naturæ, utpote ad similitudinem Dei conditæ, omnium rerum imperium tradidit. Acceptaque homo divinæ imaginis virtute, ut rex omnium est Deus, ita homo terrenorum omnium constitutus est princeps. Quod si in universum dicatur: *Et constituisti eum super opera manuum tuarum;* itemque alio loco dicit⁷⁷: *Et opera manuum tuarum sunt cæli,* palam est quod super caelos constituerit eum, nec latenter innuit in caelis commotionem fore eorum qui a terra illuc transferuntur, quando regni caelorum hæreditatem accepturi sunt, uti promissum fuit. Dicit vero Paulus⁷⁸:

⁷¹ Joan. xv, 5. ⁷² Matth. xxi, 16. ⁷³ Joan. xv, 23. ⁷⁴ Hebr. ii, 6, 7. ⁷⁵ Gen. i, 26. ⁷⁶ ibid. 28. ⁷⁷ Psal. ci, 26. ⁷⁸ Rom. viii, 17.

(17) Hæc expositio apud Dan. Barbarum, Eusebii dicitur.

Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Eo A
 p hæne modo intelligendum illud est : *Omnia subje-*
cisti sub pedibus ejus. Et nunc quidem animalia :
 sed quia vita angelicæ par in cœlo hominibus re-
 posita est, cum ibi constitutus erit super opera
 manuum ejus, cœlorum et omnium quæ in illis
 sunt speculator erit. Beatus autem Paulus hoc
 etiam de Salvatore accepit⁷⁹, ut futurum in sæculo
 venturo. Quare ait illi Pater : *Sede a dextris meis,*
donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuo-
rum⁸⁰. *Oves et boves universas.* His adumbrat eos
 qui crediderunt ex Israel. *Insuper et pecora campi.*
 His gentes indicat. *Volucres cœli,* eos dicit qui in
 vita sua elati et superbi sunt, qui alte sentiunt,
 homines admodum insipientes.

10. *Domine Dominus noster, quam admirabile est*
nomen tuum in universa terra ! Repetit illud, admi-
 ratione stupefactus, uti jam dixi, ob datam homi-
 nibus Dei cognitionem.

In finem, pro occultis filii, PSALMUS

David. IX.

Argumentum.

Hoc psalmo ea declarat quæ latenter a Salvate e
 facta sunt. Multa autem illa erant occulte gesta :
 Nativitas scilicet secundum carnem ex Maria Vir-
 gine per Spiritum sanctum : stupendæ ac mira-
 culis insignes virtutes : mors ipsa ac descensus
 in infernum, resurrectio demum ex mortuis. Hæc
 quippe omnia occulte ab illo gesta sunt. Abscon-
 dit enim illa etiam principibus mundi hujus. Pro
 hisce occultis Propheta personam gerens huma-
 næ naturæ ingreditur gratias agens ac dicens :
Confitebor tibi, Domine. Occultorum porro illo-
 rum revelatio mors est, atque ea quæ in inferno
 gesta sunt : necnon resurrectio et ascensio.

Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo
In convertendo inimicum meum retrorsum, etc. De
 quibusnam confessio sit declarat. Inimicum autem
 ejus, mortem esse ait, quæ retrorsum convertitur,
 videlicet, ad non esse.

4. *Infirmabuntur et peribunt a facie tua.* Quando,
 ait, retrorsum mors convertetur, tum omnis adver-
 saria potestas destruetur ; nam si ultima omnium
 inimica mors destruitur⁸¹, palam est prius destrui D
 adversarias potestates.

5. Illud : *Quoniam fecisti judicium meum et cau-*
sam meam, causam affert gratiarum actionis ; hoc
autem : Sedisti super thronum, indicat Dei in judi-
cando inspectionem.

6. *Increpasti gentes, et periiit impius.* Intelligibiles
 inimicos scilicet. *Nomen eorum delesti in sæculum.*
Draconem ait spiritualem, id est diabolium.

[*Increpasti gentes, et periiit impius.* Draconem
 ait aut diabolium, quia increpatio emendationem
 significat. Jure quis dixerit, emendatis per aposto-

⁷⁹ Hebr. II, 8. ⁸⁰ Psal. CIX, 1. ⁸¹ I Cor. XV, 26.

Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ. Οὕτως καὶ τὸ,
 Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ, νοη-
 τέον. Νῦν μὲν τὰ ζῶα · ἐπειδὴ δὲ βίος ἰσάγγελος ἀπό-
 κριται τοῖς ἀνθρώποις ἐν οὐρανῷ, ἐκεῖ καταστάς ἐπὶ
 τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, θεωρῶς οὐρανῶν ἔσται
 καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος καὶ τοῦτο
 περὶ τοῦ Σωτῆρος ἐξέλαβεν ἐν αἰῶνι τῷ μέλλοντι γε-
 νησόμενον. Διὸ φησι πρὸς αὐτὸν ὁ Πατήρ· *Κάθου*
ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν ὠῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο-
πόδιον τῶν ποδῶν σου. Πρόβατα καὶ βόας ἀπά-
σας. Τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύοντας ἀνίσταται. Ἔτι
 δὲ καὶ τὰ κτήρη τοῦ πεδίου. Διὰ τούτων τὰ ἔθνη
 δεῖλοι. *Τὴ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ,* τοὺς ἐπηρμένους
 κατὰ τὸν βίον καὶ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντας, τοὺς ἀλογω-
 τάτους.

B *Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ἔρομα*
σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ ! Ἀναλαμβάνων ἀναδιπλασιάζει
 τὸ θαῦμα ἐκπληττόμενος, ὡς ἔφη, ἐπὶ τῇ γενομένῃ
 τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίᾳ.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ,
 ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυιδ. Θ'.

Υπόθεσις.

Διὰ τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὰ κρυφίως πεπραγμένα τῷ
 Σωτῆρι δηλοῖ. Πολλὰ δὲ ἦν αὐτῷ τὰ κρυφίως πρα-
 ττόμενα · ἡ τε ἐκ Παρθένου διὰ Πνεύματος ἁγίου
 κατὰ σάρκα γέννησις, αἱ τε παράδοξοι καὶ θαυμα-
 ουργοὶ δυνάμεις, ὁ τε θάνατος αὐτοῦ, καὶ ἡ εἰς
 ἄδου κάθοδος, καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσις. Ταῦτα
 γὰρ πάντα κρυφίως αὐτῷ πέπρακται. Ἀπέκρυψε
 γὰρ αὐτὰ καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ κόσμου τούτου.
 Ὑπὲρ δὲ τούτων τῶν κρυφίων ὁ προσφύτης ἐκ προσ-
 ῶπου τῆς ἀνθρωπότητος εἰσέρχεται εὐχαριστῶν
 καὶ λέγων· *Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε.* (*Alius*
autem codex) Ἐπισφράγισμα δὲ τῶν κρυφίων ὁ
 θάνατος καὶ τὰ ἐν ἄδου πραχθέντα, ἡ ἀνάστασις τε
 καὶ ἡ ἀνάληψις.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ
μου . . . ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρὸν μου
εἰς τὰ ὀπίσω. Ἐπὶ τίσιν ἡ ἐξομολόγησις δηλοῖ.
 Ἐχθρὸν δὲ αὐτοῦ τὸν θάνατον εἶναι φησι τὸν εἰς τὰ
 ὀπίσω ἀποστρεφόμενον, τουτέστιν εἰς τὸ μὴ εἶναι.

Ἀσθενήσουσι καὶ ἀπολοῦνται ἀπὸ προσώπου
σου. Ἐπισδᾶν, φησὶν, ἀποστραφῆ εἰς τὰ ὀπίσω ὁ
 θάνατος, τότε δὴ καὶ πᾶσα δύναμις ἀντικειμένη κα-
 ταρῆθῆσεται · εἰ γὰρ ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ
 θάνατος, δηλονότι προανααιρεθειῶν τῶν ἀντικειμένων
 δυνάμεων.

Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν δίκην
μου. Τὴν αἰτίαν τῆς εὐχαριστίας ἀναποδίδωσι · τὸ,
Ἐκάθισις ἐπὶ θρόνου τῆν εἰς τὸ κρῖνειν ἐπισκοπῆν
δηλοῖ τοῦ Θεοῦ.

Ἐπετίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής.
 Τοὺς νοητούς ἐχθρούς δηλονότι. *Τὸ ἔρομα αὐτοῦ*
ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα. Τὸν δράκοντὰ φησι τὸν
 νοητὸν, ὃς ἐστὶν ὁ διάβολος.

[*Ἐπετίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής.*
 Τὸν δράκοντὰ φησιν, ἡ τὸν διάβολον · ἐπειδὴ ἡ ἐπιτί-
 μησις καὶ διόρθωσις σημαίνει. Εἶποι ἂν τις, διορ-

θουμένων τῶν ἐθνῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ἀπολέσθαι ἅσπερ τὸν ἀσεβῆ, σβεσθείσης αὐτοῦ τῆς ἐπιβωμίου κνίσσης καὶ παυθείσης. Ἐπιτιμηθέντων γὰρ τῶν ἐθνῶν, καὶ πρὸς Κύριον ἐπιστρέψάντων, ὁ ἐν αὐτοῖς ἐνεργῶν, ὅτε υἱοῖς οὖσιν ἀπειθείας, διάβολος, ἀπώλετο μετὰ τῶν νεῶν τῶν εἰδωλικῶν· οἳ ὡς πόλεις συνεῖχον τοὺς πρὸς δυστέθειαν ἀφορῶντας. Καὶ οὕτως ἀπώλοντο, ὡς μηδὲ Ἰχθὺς ὑπολειφθῆναι. Ἔστιν ἐκλαβεῖν τοῦτο καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν· τότε γὰρ τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπιτιμωμένων, καὶ ὁ διάβολος, ὁ κυρίως ἀσεβῆς, ἀφανίζεται. Αἱ πόλεις, τῆς ἐν αὐταῖς πάλα πολιτευομένης ἀσεθείας καταλυθείσης, τὴν οικοδομίαν τῆς εὐσεθείας ἐδέξαντο.]

Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ρομφαῖαι εἰς τέλος. Ῥομφαῖαι τοῦ διαβόλου τὰς ἀντικειμένους δυνάμεις φησὶ, δι' ὧν ἦν ἰσχυρός. [Αἱ πόλεις αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, αἷ, ὡς περ πόλεις ἰσχυραὶ τετειχισμέναι, τοὺς ἀλόγους αὐτῶν ἀπάτη ἐν αὐταῖς συλλαβοῦσαι κατεῖχον. Καὶ πόλεις ποίας λέγει ἢ ταύτας περὶ ὧν ἀλλαχού λέγεται· Ἐθνηκας εἰς χώρας πόλεις ὀχυράς, τοῦ πεσεῖν αὐτῶν τὰ θεμέλια; αἷ εἰσιν, ὡς δεδήλωται, αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις.] Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἤχου. [Ὅστε ἐξάκουστον γενέσθαι αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν. Ἡ τὴν πανολεθρίαν φησὶν, ἢ τὸ διωλύγιον τῶν κακῶν, καὶ τὸ περιφανές τῆς ἀπώλειας.] Ἐξάκουστος γὰρ αὐτῶν γέγονεν ἡ ἀπώλεια.

Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι. [Συνεχῶς ἐκ τῶν καλεῖ πένητα καὶ πτωχὸν, καίτοι γε ἐν βασιλείῳ. Ἡδεὶ γὰρ τὰ ἀνθρώπινα πάντα σκιᾶς ἀδρανέστερα. Ἐύκαιριαν λέγει τὸν τῆς θλίψεως καιρὸν· αἶ μὲν γὰρ τῆς βοηθείας ἐπιδεόμεθα, καὶ ἐν εὐκαιρίαις· ἀλλὰ πλέον ἐν θλίψει τῆς συμμαχίας ἐπαίσθανόμεθα.] Τῷ πτωχῷ, τῷ πνευματικῷ λαῷ φησὶ. Βοηθός ἐν εὐκαιρίαις ἐν θλίψεσιν. Ὡς· Ἐν καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου.

Ψάλλετε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών. Τῇ ἐπουρανίῳ, φησὶ, Ἱερουσαλήμ. Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ. Ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς τῶν Εὐαγγελίων κήρυκας φησὶν. Τίνα δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα διὰ τῶν ἐξῆς σημαίνει.

Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη. Τὰ αἵματα, φησὶ, τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκκεχυμένα ἐκζητήσει ἐπὶ τῇ ἐκδικίᾳ ἀξιῶσαι.

[Ὅκ ἐπελάθετο τῆς δεήσεως τῶν πενήτων. Πένητας πάλιν τοὺς δι' αὐτὸν πτωχεύοντάς φησὶν, οἳ καὶ διὰ παντὸς τὰς πρὸς αὐτὸν ἰκεσίας ποιοῦντες, ἐκδικήσιν τῶν κατ' αὐτῶν γενομένων ἀδικιῶν παρὰ τῶν δαιμόνων αἰτοῦντες.]

Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου. Διὰ τοῦτο ἐγείρεις ἐκ γῆς ταπεινώσεως, ἵνα τῇ ἐπουρανίῳ συγγορεύσω Σιών.

[Ἐν πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών. Ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλήμ. Τὸ, ἀναγγεῖλω, ἀντὶ τοῦ, χρονίως ἤσομαι.]

Γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν. Κρίμα γὰρ ἀληθῶς εἰκαῖον τὸ τοὺς κατασκευάσαντας ἀνθρώπων

⁸⁹ Isa. xxv, 2. ⁹⁰ Isa. xliix, 2.

A los gentilibus, periisse impium, extincto prorsus atque deleto altarium ejus nidore. Postquam enim gentes increpatæ, et ad Dominum conversæ sunt, qui in ipsis utpote inobsequentiae filiis vim suam exercebat, diabolus scilicet, una cum idolorum templis periit, quæ ceu civitates quædam, continebant eos qui impietatem sectabantur. Atque ita deleta sunt, ut ne vestigium quidem eorum remanserit. Potest illud de postremo quoque judicio explicari; tunc enim increpatis peccatoribus, diabolus, qui proprie impius audit, funditus peribit. Civitates porro, extincta, quæ in ipsis ante dominabatur, impietate, ædificium pietatis susceperunt.]

7. *Inimici defecerunt framæ in finem.* Framæ diaboli adversarias dicit potestates, quibus potens ille est. [Civitates sunt adversariæ potestates, quæ quasi civitates prævalidæ muris instructæ, errore deceptos complectebantur. Et cujusmodi quæso civitates ait, nisi eas de quibus alibi dicitur ⁸⁹, *Redegisti in pulverem civitates potentes, ita ut cadant ipsarum fundamenta?* quæ uti declaratum est, sunt adversariæ potestates.] *Periit memoria eorum cum sonitu.* [Ita ut eorum pernicies ubique pervulgetur. Aut exitium supremum dicit, sive malorum vehementiam, et perniciei conspuitatem.] Ejus namque pernicies ultro citroque audita fuit.

10. *Et factus est Dominus refugium pauperi.* [Sese frequenter pauperem ac mendicum vocat, etiamsi in regia versaretur. Noverat enim humana omnia vel umbris imbecilliora esse. *Opportunitatem* vocat tempus tribulationis: semper enim auxilio egemus, etiam in prosperitate: verum in ærumnis, auxiliorum usum magis experimur.] *Mendico, scilicet spirituali populo ait. Adjutor in opportunitatibus in tribulationibus.* Ut illud: *In tempore accepto exaudivi te* ⁹⁰.

12. *Psallite Domino qui habitat in Sion.* In cœlesti, inquit, Jerusalem. *Annuntiate inter gentes studia ejus.* Hæc quasi ad apostolos et Evangeliorum præcones loquitur. Quæ porro sint ejusmodi studia in sequentibus indicat.

13. *Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est.* Sanguinem, ait, pro illo effusum requiret, ut vindictam postulet.

[*Non est oblitus clamorem pauperum.* Pauperes rursum vocat eos qui propter ipsum mendicant, qui assidue ipsum supplices rogant, postulantque ultionem injuriarum sibi ab dæmonibus illatarum.]

15. *Qui exaltas me de portis mortis.* Ideo excitas me ex terra humiliationis, ut choreas agam in cœlesti Sion.

[*In portis filia Sion.* In cœlesti Jerusalem. Illud porro, *annuntiem*, intelligas, assidue canam.]

17. *Cognoscitur Dominus judicia faciens, etc.* Judicium namque plane justum est, ut ii qui mortem

homini struxere, in ea ipsa re comprehendantur. A θάνατον ἐν αὐτῷ περιληφθῆναι. Τάχα ἐπεὶ καὶ οἷς Fortasse (id ait) quia ii in quos fertur iudicium, τὸ κρίμα γίνεται, γινώσκονται τὸν κρίνοντα ἐν καιρῷ iudicem cognoscent tempore iudicii. κρίσεως.

18. *Daniel Barbarus: Convertantur peccatores in infernum. Dæmones scilicet, et quicumque illis ser- uerunt. Omnes gentes quæ obliuiscuntur Deum.* Græci, hæretici, Judæi.

20. *Exsurge, Domine, non confortetur homo. Pre- catur Unigenitum in terris illucescere; ne superbus ille diabolus, quem in præsentī vocat hominem, supercilium ultra tollat. Judicentur gentes in con- spectu tuo. Salutarem gentium vocationem rogat citius adesse.*

21. *Constituē, Domine, legislatorem super eos. Ec- quis legislator ille, nisi qui Novi Testamenti legem nobis induxit? Sciant gentes quoniam homines sunt. Per ingentem dæmonum fallaciam, in jumentorum morem commutati erant, ut de illis diceretur: Comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* ⁸³.

PSALMUS X secundum Hebræos.

1. *Utquid, Domine, recessisti longe. Rogat acce- lerari gentium vocationem modico post tempore futuram. Idipsum autem effecit diaboli superbia.*

2. *Dum superbit impius, incenditur pauper. Super- bia, inquit, improbi, quasi incendium est pauperi, populo scilicet tuo. Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant. Id est, comprehenduntur. Nam tu es, inquit, qui comprehendis sapientes in astutia eorum* ⁸⁴.

3. *Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ. Tanta, inquit, fuit ejus clementia, ut, quia impii impuniti remanebant, demum apud quosdam stultissimos homines eorum vita accepta esset et laudaretur.*

4. *Exacerbavit Dominum peccator. Exacerbavit quidem irridendo illius de providentia et de iudicio verba. Multi namque cum hujusmodi quidpiam audiunt, statim rident. Hoc autem subjungitur: Secundum multitudinem iræ suæ. Ut ita se habeat tota sententia: Exacerbavit Dominum, inquit, pec- cator, multitudinem iræ sibi thesaurizans. Illud enim, suæ, de exacerbante est accipiendum. Deinde quod dicitur non quæret, cum interpunctione leg- endum, ut ita intelligatur: An ille homo Deum ex- acerbat, iræ sibi magnitudinem accendens, et Deus non quæret? Cum interpunctione itaque legendum, ut sit hic sensus: Annon quæret Deus? annon tri- buet ipsi secundum iram, quam sibi thesaurizavit in die iræ suæ?*

5. *Non est Deus in conspectu ejus. Initium omnis improbi operis est Deum non cogitare iudicem. Auferuntur iudicia tua a facie ejus. Nam qui igno- rat esse Deum, ignorat item esse iudicem. Omnium inimicorum suorum dominabitur. Simile est illi: Universum orbem manu comprehendam quasi ni- dum* ⁸⁵. *Dixit enim in corde suo: Non movebor, etc.*

Ἀνάστηθι, Κύριε, μὴ κραταιούσθω ἄνθρωπος. Ἐπιλάμψιν τοῖς ἐπὶ γῆς εὐχεται τὸν Μονογενῆ· ὅπως ὁ ὑψηλόφρων ἐκεῖνος διάβολος, ὃν καὶ ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ παρόντος καλεῖ, ἐπὶ πλείω μὴ ἐπαίρη τὴν ὀφρύν. Κριθῆτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου. Τὴν ἐπὶ σω- τηρίᾳ γενομένην τῶν ἐθνῶν κλήσιν ἐπισπεύδων εὐχε- ται.

Κατάστησον, Κύριε, νομοθέτην ἐπ' αὐτούς. Καὶ τίς ὁ νομοθέτης ἢ ὁ τὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης νόμον ἡμῶν εἰσηγησάμενος; Γνώτωσαν ἔθνη, ὅτι ἄνθρω- ποὶ εἰσι. Τῇ ὑπερβολῇ τῆς τῶν δαιμονίων ἀπάτης εἰς κτηνῶν ἦσαν μετενεχθέντες τρόπον· ὡς λέγεσθαι περὶ αὐτῶν· Παρασυρεβλήθη τοῖς κτήρεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς.

ΨΑΛΜΟΣ Γ.

Ἴνα τί, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν; Ἐπιταχῶ- ναι τὴν μακρὸν ὕστερον γενησομένην κλήσιν τῶν ἐθνῶν εὐχεται. Τοῦτο δὲ αὐτὸ πεποίηκεν ἢ τοῦ δια- βόλου ὑπεροψία.

Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ ἐμπυρίζε- ται ὁ πτωχός. Ἡ ὑπεροψία, φησὶ, τοῦ πονηροῦ, πύ- ρωσις τῷ πτωχῷ σου γίνεται λαῷ· Συλλαμβάνον- ται ἐν διαβουλίᾳ, οἷς διαλογίζονται. Ἄντι τοῦ, συλληφθήσονται. Σὺ γὰρ εἶ, φησὶν, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν.

Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Τοσαύτη, φησὶ, γέγονεν ἡ ἀν- θεξικακία, ὡς καὶ, διὰ τὸ ἀτιμωρήτους μένειν τοὺς ἀσεβεῖς, λοιπὸν καὶ παρὰ τισι τῶν ἀνοητοτέρων ἀπό- δεκτον αὐτοῖς εἶναι τὸν βίον.

Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός. Παρώξυνε μὲν χλευάζων τοὺς περὶ προνοίας καὶ τῆς κρίσεως αὐτοῦ λόγους. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἀκούοντες τοιοῦτόν τι γελῶσιν εὐθέως· τοῦτο δὲ συνάπτεται, τὸ Κατὰ τὸ πλήθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· ἵνα ἢ τὸ ἔλον οὕτως· Παρώξυνε τὸν Κύριον, φησὶν, ὁ ἁμαρτωλός, πλήθος ὀργῆς· ἑαυτῷ θησαυρίζων. Τὸ γὰρ, αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ παροξύναντος ληπτέον. Εἶτα τὸ ἐπιφερόμενον τοῦτο, οὐκ ἐκζητήσει, καθ' ὑποστιγμὴν ἀναγνωστέον· Ἴνα ἢ τὸ νοούμενον οὕτως· Ἄρ' οὖν ὁ μὲν παροξύνει τὸν Θεόν, καίτοι: πλήθος αὐτῷ ἔκκαλων ὀργῆς, ὁ δὲ οὐκ ἐκζητήσει; Καθ' ὑποστιγμὴν ἢ ἀνάγνωσις, ἵνα ἢ· Οὐκ ἐκζητήσει, φησὶν, ὁ Θεός, καὶ ἀποδώσει αὐτῷ κατὰ τὴν ὀργὴν, ἣν ἑαυτῷ ἐθησαύρισεν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ;

Οὐκ ἔστιν ὁ Θεός ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἀρχὴ πάσης πονηρᾶς πράξεως τὸ μὴ λογίζεσθαι κριτὴν τὸν Θεόν· Ἄνταναίρεται τὰ κρίματά σου ἀπὸ προσώπου αὐ- τοῦ. Ὁ γὰρ μὴ ἐπιστάμενος, ὅτι ἔστι Θεός, οὐδὲ ὅτι κριτὴς ἔστιν ὁ Θεός. Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κα- τακυριεύσει. Ὅμοιον τὸ, Τὴν οἰκουμένην ὀλησῶ καταλήξομαι τῇ χειρὶ μου ὡς ροσσίδι. Εἶπε γὰρ

⁸³ Psal. XLVIII, 13. ⁸⁴ Job v, 13. ⁸⁵ Isa. x, 14, juxta LXX.

ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐ μὴ σαλευθῶ. Ἀντὶ τοῦ Ὁ
 Οὐ μὴ σφάλω, οὐ μὴ περιτραπήσομαι εἰς γενεάν·
 οὐ γὰρ ἔσομαι ἐν κακώσει.

Adjicit Dan. Barb. Nam quicumque vitii particeps
 [Ὁὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἐκβαλὼν
 τὸν θεῖον φόβον ἐκ τῆς ψυχῆς, διαπαντὸς ἐν κακίᾳ
 διατρέθει. Ἀρχὴ πάσης πονηρᾶς πράξεως τὸ μὴ λο-
 γίζεσθαι κριτὴν τὸν Θεόν. Ἀγαναρίζεται τὰ κρίματά
 σου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Οὐ βούλεται εἰδέναι,
 ὅτι κριτὴς εἶ δίκαιος· ὁ γὰρ μὴ ἐπιστάμενος, ὅτι
 ἔστι Θεός, οὐδὲ ὅτι κριτὴς ἔστιν οἶδε. Πάντων τῶν
 ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει. Τῶν πειρασμῶν οἱ
 μὲν προσάγονται τῇ ψυχῇ, οἱ δὲ τῷ σώματι, οἱ δὲ τοῖς
 πέριξ τοῦ σώματος. Καὶ οἱ μὲν ψυχῇ προσαγόμενοι
 λογισμοὶ ἀκάθαρτοι λέγονται, ἀμαρτία· γεννῶντες B
 καὶ δόγματα ψευδῆ· οἱ δὲ τῷ σώματι προσφερόμε-
 νοι πληγῶν καὶ στρεβλώσεων καὶ διωγμῶν καὶ φυ-
 λακῶν καὶ θανάτων αἰτίοι γίνονται· οἱ δὲ τῶν περὶ
 τοῦ σώματος πειρασμοὶ περιέχουσι ζημίας χρημά-
 των καὶ κτημάτων καὶ ἀποβολὰς τέκνων καὶ γυναικῶν
 ἀφαιρέσεις. Δῆλον οὖν ἔστιν ἐκ τούτων, ὅτι πάντως
 διὰ τίνος τῶν κατελεγεμένων πειρασμῶν ἐκυρίευσεν
 παντὸς δικαίου ὁ Σατανᾶς· μόνος γὰρ Χριστὸς ἀμαρ-
 τίας οὐκ ἐποίησεν, καὶ οὐχ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ
 στόματι αὐτοῦ.]

Οὗ ἀρᾶς τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει. Παράμουνον, φη-
 σιν, ἔξεν τὴν εὐημερίαν λελόγισται. Διὸ καὶ πικρίας
 καὶ δόλου τὸ στόμα πεπληρωταί· καὶ μὴν ἐνεδρεύει
 πτωχοῦς πρὸς τὸ ἀποκτείναι διὰ τῶν ἰδίων παγίδων.
 Τὸ δὲ, μετὰ πλουσίων, τί ἂν ἕτερον νοηθεῖν ἢ τῶν C
 πλουτούντων ἐν κακοῖς; Οὗτοι γὰρ τῷ διαδόλῳ κατὰ
 τῶν πτωχῶν τῷ πατρὶ αὐτῶν συμπράττουσιν

Ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρῳ μετὰ πλουσίων. Ἐν
 συλλόγοις· δὲ καὶ ἐν συνεδρίοις καθήμενος, ἐνέδρας
 τινὰς καὶ μηχανὰς τοῖς ἀναίτιοις κατασκευάζει.

Κύψει καὶ πεσεῖται. Ὅταν εἴπῃ [Ambr. add. ὁ
 διάβολος·] Νενίκηκα, τότε πεσὼν αἰσχύνεται.

Ἐἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Ἐπιλέλησται ὁ
 Θεός. Λέγει ταῦτα ὁ διάβολος οὐχ οὕτως ἔχων, ἀλλ'
 ἡμᾶς ἀπατῆσαι βουλόμενος, ἵνα σκελισθῶμεν, ἀμει-
 λειν τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων νομίζοντες.

Ἀνάστηθι, Κύριε ὁ Θεός μου. Εὐχεται τὴν ἀν-
 οχήν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χρηστότητα κινήσαι· μὴ ὑψου-
 μένης γὰρ ἐπὶ τῇ μαριζ τῶν ἀσεβῶν τῆς χειρὸς τοῦ D
 Θεοῦ. προπετέστεροι γίνονται.

[Ἰψωθήτω ἡ χεὶρ σου. Ἐπαρον τὴν χεῖρά σου,
 καὶ δίδαξον αὐτούς, ὡς τῶν ἀδικουμένων προνοῆ· καὶ
 ὡς ἐξ ὕπνου ἀναστὰς, ἀνωτέρων δεῖξον τῆς ἐκείνων
 γνώμης τὴν ἀπὸ σοῦ τιμωρίαν. Καὶ κόλασον μὲν
 ἐκείνους, φείσαι δὲ τὸν ἀδικούμενον, σφοδρότερον
 ἀχθεσθεῖς ταῖς ἐκείνων τόλμας καὶ βλασφημίαις.
 Ἐνεκεν τίνος, φησὶ, παρώργισεν ὁ ἀσεβὴς τὸν
 Θεόν·]

Ἐἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἐκζητήσεται.
 Τοῦτο αἴτιον καὶ τοῦ ἐπαρῆθαι καὶ τοῦ πεσεῖν
 αὐτόν.

⁸⁶ I Petr. II, 22.

Id est : Non inducar in errorem, non evertar in
 generationem, non in malis ero.

est, nihil grave se subiturnum putat.

[Non est Deus in conspectu ejus. Expulso ex ani-
 ma sua Dei timore, semper in malitia perseverat.
 Principium omnis maiæ actionis est, non cogitare
 judicem Deum. Auferuntur judicia tua a facie ejus.
 Nosse non vult te judicem esse justum : qui enim
 non novit esse Deum, neque judicem esse novit.
 Omnium inimicorum suorum dominabitur. Tentatio-
 nes aliæ animo, corpori aliæ objiciuntur; aliæ iis
 quæ circum corpus versantur. Quæ animo offerun-
 tur, cogitationes impuræ nuncupantur, quæ pec-
 cata et dogmata falsa generant; quæ corpori ad-
 moventur, sunt causæ plagarum, cruciatuum,
 persecutionum, carcerum, mortis; quæ circa cor-
 pus versantur tentationes, sunt pecuniarum et
 possessionum mulctæ, filiorum et uxorum jacturæ.
 Palam itaque est ex supradictis Satanam aliquo ex
 memoratis tentationum generibus, in justos omnes
 dominatum habuisse : solus quippe Christus pec-
 catum non fecit, neque dolus inventus est in ore
 ejus ⁸⁶.]

7. Cujus maledictione os plenum est. Permanen-
 tem, inquit, se felicitatem habiturum putat, quam-
 obrem et amaritudine et dolo os ejus plenum est,
 atque insidias parat pauperibus, ut laqueis suis
 interficiat eos. Illud porro, cum divitibus, quid aliud
 sibi voluerit, quam, cum iis qui divites in malis
 sunt? Illi namque cum diabolo patre suo contra
 pauperes una machinas parant.

8. Sedet in insidiis cum divitibus. In conventibus
 et cœtibus sedens, insidias et machinas insontibus
 parat.

10. Inclinet se et cadet. Postquam dixit : Vici,
 tunc lapsus erubescit.

11. Dixit enim in corde suo : Oblitus est Deus. Hæc
 dicit diabolus, non quod ita se res habeat, sed quo
 nos decipiat, atque ut supplantemur, rati Deum
 humana negligere.

12. Exsurge, Domine Deus meus. Precatur ut
 Dei in puniendo mora et clementia moveatur : nam
 cum Dei manus contra impiorum stultitiam non
 attollitur, tunc petulantiores evadunt.

[Exaltetur manus tua. Erige manum tuam ut
 doceas illos, te eorum qui injuriis afficiuntur cu-
 ram gerere : et quasi ex somno surgens, ostende
 ultionem tuam eorum consiliis superiorem esse.
 Atque illos quidem corrigas, sed injuria affecti
 misericordiam capias, vehementer commotus et
 concitatus eorum facinoribus ac blasphemis dictis.
 Propter quid, inquit, irritavit impius Deum?]

13. Dixit enim in corde suo : Non requireret. Atque
 id in causa est, quod ille exaltetur et labatur.

14. *Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras.* Tu, inquit, o Domine, omnia nosti, nihil eorum quæ sunt ignoras, imo nec eorum quæ in mentem et cogitationem veniunt. Quin et labores hominum, furorem et indignationem eorum qui molestia afficiunt accurate nosti. Quoniam omnium cogitationes consideras, et tu es qui corda et renes scrutaris. Et cum hæc videas, longanimis tamen es, gnarus sub manu tua omnes esse, nec quemquam posse aliquo fugere. *Tibi derelictus est pauper, orphano tu fuisti adjutor.* Hoc est, tuum ille exspectat auxilium.

15. *Contere brachium peccatoris et maligni.* Hoc est, potentiam inimici. *Quæretur peccatum illius et non inveniatur.* Propter ipsum scilicet peccatum. Tota sententia sic habet: Si quæsieris, inquit, peccatum maligni, non inveniatur, id est, peribit peccator propter ipsum peccatum.

[Inveniuntur qui salutem a Deo consequuntur, secundum illud: *Inveni David servum meum*⁸⁷, et inventa est drachma perditā⁸⁸; ac si inventa non fuisset, periisset. Qui pereunt, non inveniuntur in sæcula; manet quippe iudex, ac regnat semper in futuro ac novo sæculo.]

16. *Dominus regnabit in æternum.* In futuro et novo sæculo.

Daniel Barbarus. Hæc dicit ad ostendendum præsens et futurum regnum illius. Quod si Domini regnum sine caret, quod nullus regni illius finis futurus sit; justī qui ejus participes sunt, perpetuam regni possessionem adipiscentur.

Peribitis, gentes, de terra illius. In tempore enim C regni ejus projicientur in ignem æternum.

[Gentes vocat iniquos homines, utpote qui non vivunt secundum legem, sed gentilitiam et barbaram immanitatem sectentur. Eos deleri rogat: *Peribitis*, inquit, et exitium ipsis comminatur; ut et illi respirare possint, et hi ad meliorem se frugem recipere.]

17. *Desiderium pauperum exaudisti, Domine.* Hæc namque illorum erat concupiscentia, hoc desiderium, ut futuris donarentur bonis. *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Ad hoc namque parati, ad omnia sustinenda corde prompti sunt.

[Præparatio cordis est quasi promissio facta a motibus et affectibus animi ad obsequentiam Deo reddendam.]

18. *Judicare pupillo et humili; ut non apponat ultra,* etc. Cum, inquit, pauperes ulciscetur, tunc non apponet ultra magnificare se homo.

In finem PSALMUS David. X.

Argumentum.

Hunc quoque psalmum canit postquam inimicos devicerat. Hic piam sententiam mentemque præfert.

⁸⁷ Psal. LXXXVIII, 1. ⁸⁸ Luc. xv, 9.

(a) Ambr., παραστατικός melius; supple ψαλιός.

Βλέπεις, ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κατανοεῖς. Σὺ, φησὶν, ὦ Κύριε, πάντα γινώσκεις, καὶ οὐδὲν σε τῶν πραττομένων λαμβάνει, οὐδὲ τῶν ἐν διανοίᾳ καὶ λογισμοῖς ἀνιόντων. Ἄλλὰ καὶ τοὺς πόνους αὐτῶν καὶ τοὺς θυμούς τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ τοὺς παροργισμοὺς τῶν ἀνθρώπων οἶδας ἀκριβῶς. Ἐπειδὴ πάντων τοὺς λογισμοὺς κατανοεῖς, καὶ σὺ ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς. Καὶ ταῦτα πάντα ἐφορῶν μακροθυμεῖς, εἰδώς, ὅτι ὑπὸ τὰς σὰς χεῖρας οἱ πάντες τυγχάνουσι, καὶ οὐκ ἔστι που οὐδενὶ ἐκτὸς διαδράναι. *Σοὶ ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχός, ἔρφανῶ σὺ ἦσθα βοηθός.* Τουτέστι τὴν παρὰ σοῦ μένει βοήθεια.

Σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ. Ἐντὶ τοῦ, τὴν δυναστείαν τοῦ ἐχθροῦ. *Ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῆ.* Δι' αὐτὴν μὲν τὴν ἀμαρτίαν. Τὸ δὲ ἕλον οὕτως· Ἐάν, φησὶν, ἐκζητήσης τὴν ἀμαρτίαν τοῦ πονηροῦ, οὐ μὴ εὑρεθῆ· τουτέστιν, ἀπολείπεται ὁ πονηρὸς δι' αὐτῆν.

[Εὐρίσκονται οἱ σωζόμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐφ' *Εὔρον Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου*, καὶ, Εὔρεθῆ ἡ ἀπολυμένη δραχμή· καὶ ἐπεὶ μὴ εὑρέθῃ, ἀπώλετο ἄν. Οἱ ἀπολλύμενοι οὐχ εὐρίσκονται εἰς τὸν αἰῶνα· μένει γὰρ ὁ δικαστὴς, καὶ βασιλεύει διαπαντὸς ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νέῳ αἰῶνι.]

Κύριος βασιλεύσει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νέῳ αἰῶνι.

Ἀπολειῶθε, ἔθνη, ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ. Ἐν γὰρ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ βληθήσονται εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

[Ἐθνη καλεῖ τοὺς ἀδίκους, ὡς μὴ κατὰ νόμον ζῶντας, ἀλλὰ καὶ ἐθνικὴν καὶ βαρβαρικὴν ὠμότητα. Τοῦτων αἰτεῖ ἐκκοπήν, *Ἀπολειῶθε*, λέγων, καὶ πανωλεθρίαν αὐτοῖς ἀπειλῶν ὥστε καὶ τοῦτους ἀναπνεῦσαι, κάκείνους σωφρονισθῆναι.]

Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πονητῶν εἰσήκουσας, Κύριε. Αὕτη γὰρ ἦν αὐτῶν ἡ ἐπιθυμία, καὶ οὗτος ὁ πόθος τὸ τῶν μελλόντων ἀξιοθῆναι ἀγαθῶν. *Τὴν ἐτοιμασίαν τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ ὄσ σου.* Εἰς τοῦτο γὰρ ἐτοιμαζόμενοι, πάντα ὑπομένειν τῇ καρδίᾳ εὐτρεπίζονται.

[Ἐτοιμασία καρδίας ἡ οἶον ὑπόσχεσις τῶν τῆς ψυχῆς κινήματων πρὸς συνακολούθησιν τοῦ Θεοῦ.]

Κρίναι ἔρφανῶ καὶ ταπεινῶ, ἵνα μὴ προσθῆ ἔτι. Ὅτε, φησὶ, τὴν ἐκδίκησιν τῶν πτωχῶν ποιήσῃ, τότε οὐκ ἔτι προσθήσει τοῦ μεγαλαυχεῖν ἄνθρωπος.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. P.

Ἰψόθεσις.

Καὶ τοῦτον μετὰ τὸ περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν ἔδει τὸν ψαλμὸν. Ἔστι δὲ φρονήματος ἀγιοπρεποῦς παραστατικόν (a)

Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα, πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου; Πῶς μοι ἐρεῖτε, φησὶ, φεύγειν ἐπὶ τὰ ὄρη δίκην στρουθίου, καίτοι πεποιθὸς ἐπὶ Θεῷ; Μεταρραστῆς ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον. Μετοίχει, μετέρχου, φεύγε ἐπὶ τὰ ὄρη, τούτεστι τὰς ἀρετάς.

Ἵτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τόξον, ἠτόμασαν βέλη εἰς φερέτραν. Τούτοις τοῖς λόγοις εἰς φυγὴν ἠρέθιζον φάσκοντες, εἰ μὴ φεύγη κατατοξεύειν αὐτὸν τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Δηλοῖ οὖν τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς βέλη εἶναι τοῦ πονηροῦ. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν σκοτομίῃ τὸς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, ἀντὶ λεληθῆτως. Τοιαῦτα γὰρ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν τὰ τοξεύματα.

Ἵτι ἂ σὺ κατηρτίσω αὐτοὶ καθεῖλον. Κατήνεγκε, φησὶν, ὁ ἐχθρὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς φθοράν, καίτοι ἐπὶ ἀφῆρασίᾳ κατηρτισμένον. Ὁ δὲ δίκαιος τί ἐποίησεν; Εἰ καὶ οἱ ἐχθροὶ, φησὶ, τὰ τοιαῦτα ἔδρασαν, ἀλλ' ὁ Κύριος ὁ ναὸν ἔχων τὸν οὐρανόν, ἐξέτασιν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀσεβῶν ποιούμενος, τοῖς μὲν ἀπονέμει τὰ ἀγαθὰ, τοὺς δὲ ταῖς αἰωνίαις παραπέμπει κολάσει. Κύριος ἐν ναῷ ἁγίῳ αὐτοῦ.

[Ἵτι ἂ σὺ κατηρτίσω αὐτοὶ καθεῖλον. Ἄντι τοῦ, τὰ σὰ ἔργα καταλύειν σπεύδουσι δι' ἐμοῦ· ὃν γὰρ ἔχρισας βασιλεῖα σπουδάζουσιν ἀκυρῶσαι κατὰ τῆς σῆς ὀπιζόμενοι ψήφου. Καὶ ταῦτα δρῶσι τὰς κατὰ φύσιν ὀρθὰς ἐννοίας καθελόντες ἐξ ἑαυτῶν, ἃς ὄθεν κατηρτίσατο.]

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένθητα ἀποβλέπουσιν. Τὸ ἀλάθητον σημαίνει τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμοὺς δὲ τὴν εὐεργετικὴν ἐπισκοπὴν. Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Βλέφαρα δὲ τὴν κριτικὴν αὐτοῦ πρόνοιαν καὶ τῶν πραγμάτων ἐξεταστικὴν.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ὁρθότητος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΙΑ'.

Ἰσθθεις.

Ἐρρηται περὶ τῆς ὁρθότητος ἐν τῷ ἕκτῳ ψαλμῷ. Εὐχεται δὲ ρυθῆναι τῆς γενεᾶς τῆς πονηρᾶς. Αὐτὴ ἐξ ἂν εἴη γενεὰ ἢ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· περὶ ἧς αὐτὸς ἔλεγεν· Ἄνδρες Νινευίται ἀναστήσονται, καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεάν ταύτην.

Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὁσῖος, ὅτι ἐλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων. Τὰς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συνάγων ἐπιβουλὰς. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἀλήθειαν οἱ Ἰουδαῖοι ψεύδος κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπετέλεσαν.

Χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ. Ἵτι, διδάσκαλον αὐτὸν ἀποκαλοῦντες καὶ ἀγαθόν, ἕτερα ἐβουλεύοντο περὶ αὐτοῦ.

Ἐξολοθρεύσει Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια, γλώσσας μεγαλορρήμοι. Πῶς γὰρ οὐ μεγαλορρήμων ἢ γλώσσα ἐκείνη ἢ τολμήσασα τῷ Σωτῆρι λέγειν· Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην;

Τοὺς εἰπόντας· Τὴν γλῶσσαν ἡμῶν μεγαλυνού-

⁹⁹ Matth. xii, 41. ¹⁰⁰ Marc. xi, 28.

2. In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ? Cur mihi suadetis, inquit, ut fugiam in montes sicut passer, etiamsi in Deo confidam? Transmigrâ in montes sicut passer. Transfer te, transi, fuge in montes, id est virtutes.

3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas in pharetra. His verbis ad fugam eum concitabant dicentes, si non fugeret, sagittis confossum iri a peccatoribus. Declarat itaque malas cogitationes esse maligni tela. Ut sagittent in obscuro rectos corde. Quasi dicat, latenter. Hujusmodi namque sunt spiritualium inimicorum tela.

4. Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Compulit, inquit, inimicus hominem in corruptionem, licet in incorruptionem conditus esset. Justus autem quid fecit? Etiamsi, inquit, inimici talia fecerint; at Dominus, qui templum habet cœlum, facto justorum et impiorum examine, aliis quidem impertit bona, alios in æterna supplicia dejecit. Dominus in templo sancto suo.

[Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Quasi dicat, opera tua evertere satagunt propter me, nam quem unxisti regem, contra calculum tuum armati, student abrogare. Et hoc agunt postquam rectas probasque cogitationes, quæ secundum naturam sunt, eliminarunt, quas scilicet Dominus perfecerat.]

5. Oculi ejus in pauperem respiciunt. Significat Dei cognitionem cui nihil latere potest. Oculos autem dicit ejus beneficam inspectionem. Palpebræ ejus interrogant filios hominum. Palpebras dicit ejus judicialem rerumque exploratricem providentiam.

1. In finem, pro octava, PSALMUS David. XI.

Argumentum.

De octava dictum fuit in sexto psalmo. Rogat porro liberari a generatione mala. Hæc autem generatio illa sane fuerit, quæ tempore erat Salvatoris nostri Jesu Christi: de qua ipse dixit ⁹⁹: Viri Niniuitæ surgent, et condemnabunt generationem istam.

2. Salvum me fac, Deus, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. Insidias in Christum paratas in unum complectitur. Dimissa namque veritate, Judæi mendacium contra Christum commenti sunt.

3. Labia dolosa in corde. Quoniam, cum eum magistrum ac hominem appellarent, longe diversa in eum consilia imitant.

4. Disperdet Dominus universa labia dolosa, linguam magniloquam. Quomodo non magniloqua lingua illa, quæ ausa est Salvatori dicere: In qua potestate hæc facis, et quis tibi dedit hanc potestatem ¹⁰⁰?

5. Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabi-

14. *Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras.* Tu, inquit, o Domine, omnia nosti, nihil eorum quæ sunt ignoras, imo nec eorum quæ in mentem et cogitationem veniunt. Quin et labores hominum, furorem et indignationem eorum qui molestia afficiunt accurate nosti. Quoniam omnium cogitationes consideras, et tu es qui corda et renes scrutaris. Et cum hæc videas, longanimitas tamen es, gnarus sub manu tua omnes esse, nec queniquam posse aliquo fugere. *Tibi derelictus est pauper, orphano tu fuisti adjutor.* Hoc est, tuum ille exspectat auxilium.

15. *Contere brachium peccatoris et maligni.* Hoc est, potentiam inimici. *Quæretur peccatum illius et non inveniatur.* Propter ipsum scilicet peccatum. Tota sententia sic habet: Si quæsieris, inquit, peccatum maligni, non inveniatur, id est, peribit peccator propter ipsum peccatum.

[Inveniuntur qui salutem a Deo consequuntur, secundum illud: *Inveni David servum meum* 97, et inventa est drachma perdita 98; ac si inventa non fuisset, periisset. Qui pereunt, non inveniuntur in sæcula; manet quippe iudex, ac regnat semper in futuro ac novo sæculo.]

16. *Dominus regnabit in æternum.* In futuro et novo sæculo.

Daniel Barbarus. Hæc dicit ad ostendendum præsens et futurum regnum illius. Quod si Domini regnum sine caret, quod nullus regni illius finis futurus sit; justii qui ejus participes sunt, perpetuam regni possessionem adipiscuntur.

Peribitis, gentes, de terra illius. In tempore enim C regni ejus projicientur in ignem æternum.

[Gentes vocat iniquos homines, utpote qui non vivunt secundum legem, sed gentilitiam et barbaram immanitatem sectentur. Eos deleri rogat: *Peribitis*, inquit, et exitium ipsis comminatur; ut et illi respirare possint, et hi ad meliorem se frugem recipere.]

17. *Desiderium pauperum exaudisti, Domine.* Hæc namque illorum erat concupiscentia, hoc desiderium, ut futuris donarentur bonis. *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Ad hoc namque parati, ad omnia sustinenda corde prompti sunt.

[Præparatio cordis est quasi promissio facta a motibus et affectibus animi ad obsequentiam Deo reddendam.]

18. *Judicare pupillo et humili; ut non apponat ultra*, etc. Cum, inquit, pauperes ulciscetur, tunc non apponet ultra magnificare se homo.

In finem PSALMUS David. X.

Argumentum.

Hunc quoque psalmum canit postquam inimicos devicerat. Hic piam sententiam mentemque præfert.

97 Psal. lxxxviii, 1. 98 Luc. xv, 9.

(a) Ambr., παραστατικός melius; supple ψαλιός.

Βλέπεις, ὅτι σὺ πόρον καὶ θυμὸν κατανοεῖς. Σὺ, φησὶν, ὦ Κύριε, πάντα γινώσκεις, καὶ οὐδὲν σε τῶν πραττομένων λανθάνει, οὐδὲ τῶν ἐν διανοίᾳ καὶ λογισμοῖς ἀνιόντων. Ἀλλὰ καὶ τοὺς πόνους αὐτῶν καὶ τοὺς θυμούς τῶν ἐπιρραζόντων καὶ τοὺς παροργισμούς τῶν ἀνθρώπων οἶδας ἀκριβῶς. Ἐπειδὴ πάντων τοὺς λογισμούς κατανοεῖς, καὶ σὺ ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς. Καὶ ταῦτα πάντα ἐφορῶν μακροθυμεῖς, εἰδώς, ὅτι ὑπὸ τὰς σὰς χεῖρας οἱ πάντες τυγχάνουσι, καὶ οὐκ ἔστι πτωχὸς οὐδὲν ἐκτὸς διαδράναι. *Σοὶ ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχὸς, ὄρφανῷ σὺ ἦσθα βοηθός.* Τουτέστι τὴν παρὰ σοῦ μένει βοήθειαν.

Σύτρυψον τὸν βραχίονα τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ. Ἀντὶ τοῦ, τὴν δυναστείαν τοῦ ἐχθροῦ. *Ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὐρεθῆ.* Δι' αὐτὴν μὲν τὴν ἁμαρτίαν. Τὸ δὲ ὅλον οὕτως. Ἐὰν, φησὶν, ἐκζητήσῃς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ πονηροῦ, οὐ μὴ εὐρεθῆ· τουτέστιν, ἀπολείεται ὁ πονηρὸς δι' αὐτὴν.

[Εὐρίσκονται οἱ σωζόμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς τῷ Ἐΐρον Δαυὶδ τὸν δούλον μου, καὶ, Εὐρέθη ἡ ἀπολλυμένη δραχμὴ· καὶ ἐπεὶ μὴ εὐρέθη, ἀπώλετο ἄν. Οἱ ἀπολλύμενοι οὐχ εὐρίσκονται εἰς τὸν αἰῶνα· μένει γὰρ ὁ δικαστὴς, καὶ βασιλεύει διαπαντὸς ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νέψ αἰῶνι.]

Κύριος βασιλεύσει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νέψ αἰῶνι.

Ἀπολείσθε, ἔθνη, ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ. Ἐν γὰρ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ βληθήσονται εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

[Ἐθνη καλεῖ τοὺς ἀδίκους, ὡς μὴ κατὰ νόμον ζῶντας, ἀλλὰ καὶ ἐθνικὴν καὶ βαρβαρικὴν ὠμότητα. Τούτων αἰτεῖ ἐκκοπήν, *Ἀπολείσθε*, λέγων, καὶ πανωλεθρίαν αὐτοῖς ἀπειλῶν· ὥστε καὶ τοῦτους ἀναπνεύσαι, κάκκινους σωφρονισθῆναι.]

Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσας, Κύριε. Αὕτη γὰρ ἦν αὐτῶν ἡ ἐπιθυμία, καὶ οὗτος ὁ πόνος τὸ τῶν μελλόντων ἀξιώθῆναι ἀγαθῶν. *Τὴν ἐτοιμασίαν τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ ὄσ σου.* Εἰς τοῦτο γὰρ ἐτοιμαζόμενοι, πάντα ὑπομένειν τῇ καρδίᾳ εὐτρεπίζονται.

[Ἐτοιμασία καρδίας ἡ οἶον ὑπόσχεσις τῶν τῆς ψυχῆς κινήματων πρὸς συνακολούθησιν τοῦ Θεοῦ.]

Κρίναι ὄρφανῷ καὶ ταπεινῷ, ἵνα μὴ προσθῆ ἔτι. Ὅτε, φησὶ, τὴν ἐκδίκησιν τῶν πτωχῶν ποιήσῃ, τότε οὐκ ἔτι προσθήσει τοῦ μεγαλαυχεῖν ἀνθρώπος.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. Γ.

Ἰγόθεσις.

Καὶ τοῦτον μετὰ τὸ περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν ἄδει τὸν ψαλμόν. Ἔστι δὲ φρονήματος ἀγνωπρεποῦς παραστατικόν (a)

Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα, πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου; Πῶς μοι ἐρεῖτε, φησί, φεύγειν ἐπὶ τὰ ὄρη δίκην στρουθίου, καίτοι πεποιθὸς ἐπὶ Θεῷ; Μεταρραστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον. Μετοίχει, μετέρχου, φεύγε ἐπὶ τὰ ὄρη, τουτέστι τὰς ἀρετάς.

Ἵτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τόξον, ἠτοίμασαν βέλη εἰς φερέτραν. Τούτοις τοῖς λόγοις εἰς φυγὴν ἠρέθιζον φάσκοιτες, εἰ μὴ φεύγη κατατοξεύειν αὐτὸν τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἀγλαῖ οὖν τοὺς πονηροὺς λογιζομένους βέλη εἶναι τοῦ πονηροῦ. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, ἀντὶ λεληθότως. Τοιαῦτα γὰρ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν τὰ τοξεύματα.

Ἵτι δὲ σὺ κατηρίσω αὐτοὶ καθεῖλον. Κατήνεγκε, φησὶν, ὁ ἐχθρὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς φθορὰν, καίτοι ἐπὶ ἀφ' ἁραρῆς κατηρίσμενον. Ὁ δὲ δίκαιος τί ἐποίησεν; Εἰ καὶ οἱ ἐχθροὶ, φησὶ, τὰ τοιαῦτα ἔδρασαν, ἀλλ' ὁ Κύριος ὁ ναὸν ἔχων τὸν οὐρανόν, ἐξέτασιν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀσεβῶν ποιούμενος, τοῖς μὲν ἀπονέμει τὰ ἀγαθὰ, τοὺς δὲ ταῖς αἰωνίαις παραπέμπει κολάσει. Κύριος ἐν ναῷ ἀγίῳ αὐτοῦ.

[Ἵτι δὲ σὺ κατηρίσω αὐτοὶ καθεῖλον. Ἀντὶ τοῦ, τὰ σὰ ἔργα καταλύειν σπεύδουσι δι' ἐμοῦ· ὃν γὰρ ἔχρισας βασιλέα σπουδάζουσιν ἀκυρῶσαι κατὰ τῆς εἰς ὀπλιζόμενοι ψήφου. Καὶ ταῦτα δρῶσι τὰς κατὰ φύσιν ὀρθὰς ἐννοίας καθελόντες ἐξ ἑαυτῶν, ὡς δὴ ἦν κατηρίσατο.]

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένθητα ἀποβλέπουσιν. Τὸ ἀλάθητον σημαίνει τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμοὺς δὲ τὴν εὐεργετικὴν ἐπισκοπὴν. Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Βλέφαρα δὲ τὴν κριτικὴν αὐτοῦ πρόνοιαν καὶ τῶν πραγμάτων ἐξεταστικὴν.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ὀγδόης, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΑ'.

Ἵπόθεσις.

Ἐρρηται περὶ τῆς ὀγδόης ἐν τῷ ἕκτῳ ψαλμῷ. Εὐχεται δὲ ῥυθῆναι τῆς γενεᾶς τῆς πονηρᾶς. Αὕτη ἐξ ἂν εἴη γενεὰ ἡ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· περὶ ἧς αὐτὸς ἔλεγεν Ἄνδρες Νινευίται ἀναστήσονται, καὶ κατακρινούσιν τὴν γενεὰν ταύτην.

Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὁστος, ὅτι ἐλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων. Τὰς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συνάγων ἐπιβουλὰς. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἀλήθειαν οἱ Ἰουδαῖοι ψεύδος κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπετέλεσαν.

Χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ. Ὅτι, διδάσκαλον αὐτὸν ἀποκαλοῦντες καὶ ἀγαθόν, ἕτερα ἐβουλεύοντο περὶ αὐτοῦ.

Ἐξολοθρεύσει Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια, γλώσσων μεγαλοβήμοι. Πῶς γὰρ οὐ μεγαλοβήμων ἡ γλῶσσα ἐκείνη ἡ ὀλμήσασα τῷ Σωτῆρι λέγειν Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην;

Τοὺς εἰπόντας Τὴν γλῶσσαν ἡμῶν μεγαλυνού-

⁹⁹ Matth. xii, 41. ¹⁰⁰ Marc. xi, 28.

2. In Domino confido, quomodo dicitis anime mee? Cur mihi suadetis, inquit, ut fugiam in montes sicut passer, etiamsi in Deo confidam? Transmigre in montes sicut passer. Transfer te, transi, fuge in montes, id est virtutes.

3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas in pharetra. His verbis ad fugam eum concitabant dicentes, si non fugeret, sagittis confossum iri a peccatoribus. Declarat itaque malas cogitationes esse maligni tela. Ut sagittent in obscuro rectos corde. Quasi dicat, latenter. Hujusmodi namque sunt spiritualium inimicorum tela.

4. Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Computat, inquit, inimicus hominem in corruptionem, licet in incorruptionem conditus esset. Justus autem quid fecit? Etiamsi, inquit, inimici talia fecerint; at Dominus, qui templum habet cœlum, facto justorum et impiorum examine, aliis quidem impertit bona, alios in æterna supplicia dejecit. Dominus in templo sancto suo.

[Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Quasi dicat, opera tua evertere satagunt propter me, nam quem unxisti regem, contra calculum tuum armati, student abrogare. Et hoc agunt postquam rectas probasque cogitationes, quæ secundum naturam sunt, eliminarunt, quas scilicet Dominus perfecerat.]

5. Oculi ejus in pauperem respiciunt. Significat Dei cognitionem cui nihil latere potest. Oculos autem dicit ejus beneficam inspectionem. Palpebræ ejus interrogant filios hominum. Palpebras dicit ejus judicialem rerumque exploratricem providentiam.

1. In finem, pro octava, PSALMUS David. XI.

Argumentum.

De octava dictum fuit in sexto psalmo. Rogat porro liberari a generatione mala. Hæc autem generatio illa sane fuerit, quæ tempore erat Salvatoris nostri Jesu Christi: de qua ipse dixit ⁹⁹: Viri Nivivitarum surgent, et condemnabunt generationem istam.

2. Salvum me fac, Deus, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. Insidias in Christum paratas in unum complectitur. Dimissa namque veritate, Judæi mendacium contra Christum commenti sunt.

3. Labia dolosa in corde. Quoniam, cum eum magistrum ac bonum appellarent, longe diversa in eum consilia inibant.

4. Disperdet Dominus universa labia dolosa, linguam magniloquam. Quomodo non magniloqua lingua illa, quæ ausa est Salvatore dicere: In qua potestate huc facis, et quis tibi dedit hanc potestatem ¹⁰⁰?

5. Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabi-

mus, labia nostra a nobis sunt. Quis noster Dominus est? Quasi scilicet hæc secum reputarent, facultatem se habere quidvis pro libidine contra Salvatorem profereendi. Illud autem: *Quis noster Dominus est?* simile est illi dicto: *Hunc autem nescimus unde sit* ⁹¹.

6. *Propter miseriam inopum, etc.* Inopes et pauperes secundum spiritum intelligit. Quorum gemitu audito, Exsurgam, ait. *Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo.* Id est, Palam omnibus faciam salutare, quod etiam curabo vulgari ultro citroque. Ubique enim terrarum prædicatum est.

7. *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.* Vera, inquit, sunt verba de salutari enuntiata et promissa, quemadmodum argentum sæpe in crucibulum immissum. Illud autem, *septuplum*, pro pluries posuit; is enim est mos sacræ Scripturæ.

8. *Tu, Domine, servabis nos.* Ideo, inquit, servabis nos, quia circumdant nos impii, salutis nostræ insidiantes. Hi autem sunt adversariæ et malignæ potestates.

9. *Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.* Altitudinem dicit virtutem: multiplicationem autem illam, temporis diuturnitatem. Ut hæc sit sententia: Per virtutem et potestatem tuam, diuturnitatem temporis et vitam æternam dedisti nobis. Nam post salutarem ascensionem, in infinita sæcula vita nostra extenditur. Aut altitudinem dicit, quia scilicet similes tibi homines effecisti, quatenus eorum fert facultas: aut quia multam eorum curam habuisti.

1. *In finem, PSALMUS David. XII.*
Argumentum.

Hunc canit psalmum, dum pœnitentiam delicti ageret, et una salutare nostrum annuntiaret. Unde exemplum nacti sumus, quo pacto oporteat nos, cum peccavimus, ad Deum accedere.

Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem? Quasi post diuturnam moram per pœnitentiam ad Deum accesserit, propter admissum peccatum. *Usquequo avertis faciem tuam a me?* Hanc faciem angeli semper vident.

2. *Quandiu ponam consilia in anima mea?* Angore crucior, inquit, dum animo mecum volvo, ne forte in peccato moriar, et illud maxime est quod animo meo dolores parat. *Dolorem in corde meo die ac nocte.* Corde quotidie meditando.

3. *Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?* Nam si colentibus nobis Deum, ac religiose viventibus, deprimitur inimicus; manifestum est peccantibus nobis extolli. Exaltatio namque Satanæ, est hominum humiliatio. Siquidem, quemadmodum

⁹¹ Joan. ix, 29.

Α μεν τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστι. Τίς ἡμῶν Κύριός ἐστι; Ὡς τοῦτο διανοουμένων, τὸ ἐξουσία ἔχειν πᾶν ὃ τι ἂν βούλοιντο εἰπεῖν κατὰ τοῦ Σωτῆρος. Τοῦτο δέ· *Τίς ἡμῶν Κύριός ἐστι;* ὅμοιον τῷ *Τούτου δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν.*

Ἐρεκε τῆς τάλαιπωρίας τῶν πτωχῶν. Πτωχοῦς δὲ καὶ πένητας τοὺς κατὰ πνεῦμα λέγει· ὧν καὶ τοῦ στεναγμοῦ ἀκούσας, Ἀναστήσομαι, φησί. Θήσομαι ἐν σωτηρίῳ, παθήσιόσομαι ἐν αὐτῷ. Τοῦτέστι, Φανερὸν πᾶσι καταστήσω τὸ σωτήριον, ὃ καὶ ἐξάκουστον παρασκευάσω γενέσθαι. Ἐκηρύχθη γὰρ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν.

Τὰ λόγια Κυρίου λόγια ἀγνά, ἀργύριον πεπυρωμένον. Ἀληθεῖς, φησίν, οἱ λόγοι οἱ περὶ τοῦ σωτηρίου ἐπηγγελμένοι, ὥσπερ καὶ τὸ ἀργύριον τὸ πολλάκις χωνευθέν. Τὸ δὲ, *ἐκταπλασίως*, ἀντὶ τοῦ πολυπλασίως τέθεικε· τοῦτο γὰρ σύνθηρος τῆς θείας Γραφῆς.

Σὺ, Κύριε, φυλάξεις ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο, φησί, φυλάξεις ἡμᾶς, ἐπειδὴ κυκλοῦντες ἡμᾶς οἱ ἀσεβεῖς ἐπιβουλεύοντες τῇ ἡμῶν σωτηρίᾳ. Οὗτοι δ' ἂν εἴεν αἱ ἀντικείμεναι καὶ πονηραὶ δυνάμεις.

Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολύωρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ὑψος μὲν τὴν δύναμιν λέγει· πολυωρίαν δὲ τὴν πολυχρονιότητα. Ἴνα ἦ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· Διὰ τῆς σῆς ἰσχύος, πολυχρονιότητα καὶ αἰώνιον ζωὴν ἡμῖν δέδωκας. Μετὰ γὰρ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν εἰς ἀπεράντους αἰῶνας τὰ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἐκτείνεσαι. Ἡ ὕψος λέγει, ὅτι ὅμοιους σου ἐποίησας, ὡς ἀνθρώπων δυνατόν· ἢ ὅτι πολλῆς φροντίδος ἤξιώσας.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυῖδ. ΙΒ'.
Ἰσχυεῖς.

Τοῦτον τὸν ψαλμὸν ᾄδει εἰς μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτήματος γεγονώς, ἅμα δὲ καὶ τὸ σωτήριον ἡμῖν εὐαγγελιζόμενος. Δι' οὗ ἐλάβομεν ὑπογραμμὸν, πῶς δεῖ ἡμᾶς ἐν ἁμαρτίαις γενομένους προσίναμι Θεῷ.

Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήση μου εἰς τέλος; Ὡς μακροῦς οὐσῆς τῆς γινομένης αὐτῷ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ μετανοίᾳ πρὸς Θεὸν προσόδου. *Ἔως πότε ἀποστρέψης τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;* Τοῦτου τὸ πρόσωπον οἱ ἄγγελοι βλέπουσι διαπαντός.

Ἔως τίνας θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου; Ἀνιῶμαι γὰρ, φησί, βουλεύόμενος κατὰ ψυχὴν μήπως ἄρα ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποθανοῦμαι, καὶ τοῦτέστι ἐστὶν ὃ μάλιστα δύνάμις μου τῇ ψυχῇ παρασκευάζει. *Ὁδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός.* Μεριμᾶν ἐν τῇ καρδίᾳ καθ' ἡμέραν.

Ἔως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ; Εἰ γὰρ θεοσεβόντων ἡμῶν ταπεινοῦται ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος, δῆλον ὅτι ἁμαρτανόντων ὑψοῦται. Ὑψος γὰρ τῷ Σατανᾷ ἢ τῶν ἀνθρώπων ταπεινώσει· ἐπειδὴ, καθάπερ ὁ Θεὸς ἐν τῇ σωτηρίᾳ ὑψοῦσθαι τῇ

ἡμετέρα, οὕτως ὁ διάβολος ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐπαίρεσθαι λέγεται.

Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ὁφθαλμούς τοὺς τῆς διανοίας δηλοῖ. Φωτίσατε γὰρ ἐαυτοὺς φῶς γνώσεως.

Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἔλεει σου ἠλίπισα. Θαρρῶν, φησὶν, ἀμαρτίας ἄφρασι δέξασθαι τῷ ἔλεει προσανέχων τῷ σφ, δι' οὗ καὶ τὸ σωτήριον δέδωκας πάνσιν ἀνθρώποις· ὅπερ σωτήριον ἀγαλλιάσθαι παρασκευάζει μου τὴν καρδίαν, τὴν πάλαι ὀδυνωμένην διὰ τὴν ἀμαρτίαν.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαβίδ. ΙΓ'.

Ἐπιθέσεις.

Διαβόρῃδην ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ σαφηνίζει τῶν ἀνθρώπων τὴν εἰς τὸ παντελὲς τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν, ἵνα τὸ ἀναγκαῖον B τῆς ἐπιφανείας κηρύξη Χριστοῦ.

Ἐλεπ ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός. Ἐπειδὴ, μὴ λογισάμενοι, φησὶν, εἶναι Θεὸν ἐφορῶντα τὰ ἀνθρώπινα καὶ κρίνοντα κρίσει δικαίᾳ, πάντων ἀθεμιτουργίαν εἰργάσαντο· τούτου δὴ χάριν ὁ Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυε. Τοῦτο γὰρ σαφῶς τὴν εἰς ἀνθρώπους τοῦ Κυρίου πρόθεον κατασημαίνει. Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. Ἐλθὼν, φησὶν, ὁ Κύριος οὐδ' ἕνα εὔρε χρηστότητος ἐργάτην, ἀλλὰ γὰρ ὑπεύθυνον πάσῃ πράξει ἀτόπω. Τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυξ αὐτῶν. Ἐαυτῶν γὰρ τῷ φάρυγγι οἱ δαίμονες ὡσπερ βρῶσιν εἶχον τὸν ἀνθρώπον, μὴ εἶναι νοοῦντες, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ πλάσματος αὐτοῦ οὐ δύναται.

Οὐχὶ γνώσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν C ἀνομίαν; Καθ' ὑποστιγμῆν ἀναγινωσκόντες, καὶ ἐξωθεν τὸν Κύριον προληπτέον· ἵνα ἢ οὕτως τὸ σημαίνον· Καὶ πάντες ἐξέκλιναν, καὶ τοῦτο ἐποίησαν. Οὐ μέλλουσι γινώσκειν τὸν Κύριον. Κύριον οὐ προσεκαλέσαντο οἱ ἐσθίοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου. Κατήσθιον γὰρ τὸν λαόν αὐτοῦ ἀναπειθόντες προσκυνεῖν τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα. Καὶ οὗτοι, φησὶν, ἑτέροις κακῶν εἰσηγηταὶ γενόμενοι, τὸν Κύριον οὐκ ἐπικαλέσονται. Οὕτω γὰρ ἀναγινωσκόντες μέλλοντα ἀντὶ τοῦ παρεληλυθότος.

Ἐκεῖ δὲ ἐδειλάσαν φόβῳ, οὐ οὐκ ἦν φόβος. Ὁ Μωσῆς νόμος, φησὶ, κόλασιν ἐποίησεν ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ φόβος ἀγνός ἐστιν· ὡς υἱοὺς γὰρ φοβεῖσθαι Πατέρα παρεσκευάζει. Κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, φησὶ, D καθ' ὃν δὲ δηλονότι ἡ ἐπιφάνεια, φόβον φοβηθήσονται οὐ οὐκ ἔστι φόβος. Οὐκ ἐκ νομικῆς ἀπειλῆς δηλονότι, ἀλλ' ἡ πρέπουσα μάλλον ἐλευθεροῖ· εὐλάβεια.

Ὅτι Κύριος ἐν γενεῇ δικαίων. Τῶν δικαιομένων διὰ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ. Βουλὴ πτωχοῦ κατασχύεται. Ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς ἀπομείναντας τῇ ἀπιστίᾳ καὶ διώξαντας τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστόν.

Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ; Τοῦτο δὲ διπλῆν ἔχει τὴν προφητείαν· οὐ γὰρ μόνον τηλικαδε γενομένην τοῖς πολιορκηθεῖσι προσαγορεύει σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολλοῖς ὑστερον χρόνις τοῦ Σωτήρος ἡμῶν γενομένην ἐκεῖθεν σωτήριον ἐπιφάνειαν. Ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ. Τοὺς ἀγίους πα-

A Deus dicitur in salute nostra exaltari; ita et diabolus in pernicie nostra extolli.

4. *Illumina oculos meos. Oculos mentis indicat. Illuminate illos lumine cognitionis.*

6. *Ego autem in misericordia tua speravi. Confido, inquit, peccati me remissionem accepturum, dum tuam perpendo misericordiam. Tua, inquit, per quam salutare tuum dedisti omnibus hominibus. Quod salutare exultationem parabit cordi meo, olim de peccato dolenti.*

1. *In finem, PSALMUS David. XIII.*

Argumentum.

Diserte in praesenti psalmo declarat hominum in omnibus studiis et acibus suis impietatem iniquitatemque, ut necessitatem praedictet adventus Christi.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Quandoquidem non cogitantes Deum esse, qui respiciat omnia humana, ac qui justo iudicio iudicet, nullum non scelus perpetrarunt; idcirco Dominus de caelo prospexit. Illud enim aperte Domini ad homines adventum indicat. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Cum venit, inquit, Dominus, nullum mansuetudini deditum; sed omnes nulli non pravo operi addictos, invenit. Sepulcrum patens est guttur eorum. In suo namque guttore daemones hominem quasi cibum detinebant, non cogitantes non posse Deum unquam officii sui oblivisci.

4. *Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem? Cum interpunctione legendum, atque illud, Dominum, extra accipiendum; ut haec sit sententia: Et omnes, inquit, declinaverunt, atque id perpetrarunt. Nequaquam futurum est ut Dominum cognoscant. Qui dctorant plebem meam sicut escam panis, Dominum non invocaverunt. Comedebant enim populum ejus, suadentes adorare creaturam et non creatorem. Atque illi, inquit, aliis malorum auctores facti, Dominum non invocabant. Ita namque legendum futurum pro praeterito.*

5. *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor. Moyses lex, inquit, poenam inferebat, timor autem Domini castus est: nam nos tanquam filios, Patrem timere docuit. Post illud tempus, quo scilicet adventus erit ejus, ibi timebunt ubi non est timor. Non timore qui ex legis comminatione oritur, sed reverentia quae liberos deceat.*

6. *Quoniam Dominus in generatione justorum. Qui justificantur per ejus adventum. Consilium inopis confunditur. Haec dicit ad eos qui perseverant in incredulitate, et persequuntur eos qui in Christum crediderunt.*

7. *Quis dabit ex Sion salutare Israel? Hoc duplicem continet prophetiam: non modo enim hic obsessis partam salutem annuntiat, sed etiam salutarem Christi adventum, multis post saeculis futurum. Exsultabit Jacob. Sanctos patriarchas et prophetas intelligit, qui summopere laeti erunt, cum*

prædictas ab ipsis promissiones Christus impleverit. Hæ autem erant, quæ omnium gentium salutem prænuuntiabant.

1. *In finem, PSALMUS David. XIV.*

Argumentum.

Hunc canit psalmum, docens quidnam aditum homini præbeat ad illam assequendam sortem: quapropter ita orditur:

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Habitatio est commoratio temporanea, non fixam et permanentem vitam, sed transeuntem, ac cum spe transmigrationis ad præstantiora conjunctam significans. Sancti quippe viri est hanc vitam prætereundo agere, atque ad aliam transmittere. Quæ causa est ut David de se ipso dicat⁹⁹: Advena ego sum apud te et peregrinus, sicut omnes patres mei. Quis, ait, dignus erit in cœlestibus illis tabernaculis consistere? Aut quis tabernaculum ponet in monte sancto tuo? Postquam enim quispiam æterno illo tabernaculo dignatus fuerit, beatitudine fruetur in sæcula infinita.

2-5. *Qui incadit sine macula, etc. Docet quibus modis beatum hujusmodi finem consecuturi sumus: primo quidem si immaculata via incedamus quæ est ipse Christus; deinde, si operemur justitiam; tertio, si cor nostrum veritatis domicilium paremus; quarto, si dolosa instructi lingua non simus; quinto, si malum proximo non inferamus; sexto, si opprobrium proximum superbe non alliciamus; septimo, si personam non accipiamus; octavo, si juramenti fidem non violemus; nono, si non feneremur; decimo, quod est omnium complementum boni, si muneribus pervii non simus. Qui horumcæ æquitatem ac meritum edidicerit, firmam atque immotam bonorum donationem nanciscetur.*

1. *Tituli inscriptio, Davidi. XV.*

Argumentum.

Quam nunc tractamus prophetia, gentium vocationem complectitur, nec non varias inobsequentiæ accusationes adversus Israellem; itaque ipsum resurrectionis Salvatoris omnium nostrum Jesu Christi mysterium: unde arbitror canticum istud vocatum στηλογραφίαν, sive tituli aut columnæ inscriptionem fuisse, ipso Davide propheta illud ceu in columna inscribente, ad posteros transmittendum. Ejus porro verba quasi ex Christi persona canuntur. Namque ut ita sentiamus auctor nobis Petrus est⁹⁹.

Conserva me, Domine, quoniam speravi in te. Quasi assumpta humani generis persona, his Deum et Patrem alloquitur. Nec tantum pro se, sed etiam propter nos et pro nobis, utpote per œconomiā et incarnationem unus ex nobis effectus. Dominum itaque Patrem vocat, quod in forma servi fuerit. Conservari autem se postulat propter Ecclesiam quæ caro ipsius est. Caro namque ejus est Eccle-

⁹⁹ Psal. xxxviii, 13. ⁹⁹ Act. ii, 25.

Α τριάρχας καὶ προφήτας φησί, τοὺς χαρᾶ χαίροντας ἐπὶ τῷ τὰς προλεχθείσας αὐτῶν ἐπαγγελίας ἀποπληρῶσαι τὸν Χριστόν. Αὐταὶ δὲ ἦσαν αἱ τῶν τῶν ἐθνῶν ἀπάντων σωτηρίαν καταστημαίνουσαι.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΔ'.

Ἐπίθεσις.

Τοῦτον φᾶδει τὸν ψαλμὸν, διδάσκων τί ἂν ἀνθρώπων παρασκευασθῆ τῆς μακαρίας ἐκείνης τυχεῖν λήξεως διὰ ἀρχόμενός φησιν·

Κύριε, τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματι σου; Παροικία ἐστὶ διαγωγὴ πρόσκαιρος, οὐχ ἰδρυμένη ζωὴν, ἀλλὰ παροδικὴν ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐπὶ τὰ κρείττονα μεταστάσεως ὑποφαίνουσα. Ἄγιος γὰρ ἀνδρὸς παροδεύειν τὸν βίον τοῦτον, ἐπάγεσθαι δὲ πρὸς ἐτέραν ζωὴν. Διὸ καὶ ὁ Δαυὶδ περὶ αὐτοῦ φησὶ· Πάροικος ἐγὼ εἰμι παρὰ σοὶ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. Τίς, φησὶν, ἄξιός ἐστι ἐν ἐκείναις ταῖς οὐρανίαις γενέσθαι σκηναίς; Ἥ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου; ἐπειδὴ ἂν γὰρ τις ἀξιωθῆ τῆς μακαρίας ἐκείνης σκηνῆς, εἰς ἀπεράντους αἰῶνας ἕξει τὴν μακαριότητα.

Πορευόμενος ἄμωμος, καὶ τὰ ἐξῆς. Διδάσκει δὲ ὧν τευξόμεθα τοῦ μακαρίου ἐκείνου πέρατος· καὶ πρῶτον μὲν εἰ τὴν ἄμωμον δευύσωμεν ὁδὸν, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός· ἔπειτα εἰ ἐργασώμεθα δικαιοσύνην· τρίτον, εἰ ἀληθείας οἶκον τὴν καρδίαν ποιήσωμεν· τέταρτον, εἰ δόξαν γλῶσσαν μὴ κτησώμεθα· πέμπτον τὸ μὴ κακὸν τῷ πλησίον ἐργάζεσθαι· ἕκτον τὸ μὴ θνείδισαι τὸν πλησίον ὑπερηφανεύμενον· ἑβδόμον μὴ πρόσωπον θαυμάζειν· ὄγδοον τὸ μὴ παραβαίνειν ὄρκου πίστιν· ἔνατον τὸ μὴ ἐκτοκίζειν· δέκατον, ὃ καὶ τέλος ἐστὶ παντὸς ἀγαθοῦ, ἀδωροδόκητον εἶναι. Τοῦτων ὁ ἐκμαθὼν τὴν κατόρθωσιν ἀσάλευτον ἕξει τῶν ἀγαθῶν τὴν ἔδωσιν.

Στηλογραφία τῷ Δαυὶδ. ΙΕ'.

Ἐπίθεσις.

Ἡ ἐν χερσὶ προφητεία περιέχει τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν, καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς ἀπειθείαις τοῦ Ἰσραὴλ ἐγκλήματα, καὶ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ μυστήριον· ὕθεν οἶμαι καὶ στηλογραφίαν ὀνομάσθαι τὴν ὄδον, ἀναθέντος αὐτῆν τοῦ προφήτου Δαυὶδ ὡσπερ ἐν στήλῃ τοῖς μετ' αὐτόν. Ἄδονται δὲ οἱ ἐν αὐτῷ λόγοι ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Οὕτως γὰρ ἡμεῖς ὁ Πέτρος ἐδίδαξε φρονεῖν.

Φύλαξόν με, Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπιστα. Τὸ κοινὸν ὡσπερ πρόσωπον τῆς ἀνθρωπότητος ἀναλαβὴν τοὺς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα ποιεῖται λόγους· οὐχ ὑπὲρ γε μάλλον ἐκυτοῦ, δι' ἡμεῖς δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν διὰ τὴν οἰκονομίαν. Κύριον οὖν ὀνομάζει τὸν Πατέρα διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου γενέσθαι μορφῇ. Φυλαχθῆναι δὲ αὐτὸν αἰτεῖ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἣ ἐστὶν ἡ σὰρξ αὐτοῦ. Ἡ σὰρξ γὰρ

αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία· φυλαχθῆναι δὲ ταύτην αἰτεῖ. A sia, quam conservari postulat. Quæ conservatio Eikώς οὖν καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἀναφέροιτ' ἀν ἡ φυλαχῆ.

Εἶπα τῷ Κυρίῳ, Θεός μου εἰ σὺ. Πάλιν καὶ τοῦτο προτρέπων (1) τῇ τοῦ δούλου μορφῇ· δηλοῖ δὲ ἅμα καὶ τὴν ἐν πίστει δι' ὁμολογίας δικαιοσύνην. Ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις. Ἀγαθὰς φησιν ἐν τούτοις τὰς κατὰ νόμον προσφερομένας θυσίας· τὸ γὰρ τῆς πίστεως ῥῆμα ἐκεῖνο ἀναιρεῖ· Μὴ φάτομαι γὰρ, φησὶν, κρέα ταύρων, καὶ αἷμα τράγων πλομαι;

Τοῖς ἀγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς. Ἄγιους εἶναί φησι τοὺς ἡγιασμένους ἐν Πνεύματι· Χριστοῦ δὲ γῆν τὴν Ἐκκλησίαν· τὸ δὲ ἐθαυμάστωσεν ἀντὶ τοῦ, ἐδίδαξεν· τὸ δὲ, αὐτοῦ, τοῦ Πατρὸς· ἵν' ἡ τὸ ὅλον οὕτως· Τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς· διὸ καὶ καλεῖται τῆς μεγάλης βουλῆς ἄγγελος.

[Τοῖς ἀγαθοῖς ἐν τῇ γῆ ἐθαυμάστωσεν ὁ Θεός. Τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἐν αὐτοῖς, τοῖς ἐν τῇ γῆ τοῦ Θεοῦ, ἦτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἡ τινων τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ γῆ, ἡ ὅτι, ἐν οὐρανῷ οἱ ἅγιοι τὸ πολιτεύμα ἔχοντες, ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ διατρέβουσι, κἂν ἐν ταύτῃ ὥσιν ἐτι τῇ γῆ. Θελήματα δὲ Θεοῦ αἱ κατ' εἶδος ἀρεταί, ὡς θαυμαστοὶ ὁ Θεός ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, πλέον τι τοῦτον ἔχοντων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐν τῷ κατ' ἀρετὴν ἐνεργεῖν. Οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἀνδρεία ἀποστόλων καὶ μαρτύρων τῇ τῶν ἄλλως ἀνδριζομένων, οὐδὲ ἡ σωφροσύνη Ἰωσήφ κατὰ τὰς ἐτέρων. Οὕτως δὲ τις θαυμαστωθεὶς αἰσθάνεται τῆς ἰδίας ἀσθενείας, ὡς πολὺ τῆς θείας ἰσχύος καὶ τοῦ μεγέθους ἀπολιπόμενος. Ὅταν γὰρ πληθυνθῶσιν αἱ ἀσθένειαι τῶν δικαίων, ταχύνουσι πρὸς τὸν Θεὸν μετανοοῦντες.]

Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν· ὅτε εἰδωλοάτρουν. Μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν. Κἂν ἡσθένουν, φησὶ, τὸ πρότερον ἐν ἀμαρτίαις ὄντες, ἀλλ' οὖν ἀκούσαντες τοῦ κηρύγματος, ὡκίως ὑπήκουσαν. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ Ἐτάχυναν μετὰ ταῦτα, δηλονότι εἰς τὸ ὑπακοῦσαι τῷ κηρύγματι. Οὐ μὴ συναγαγὼς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἐξ αἱμάτων. Συνάγων, φησὶ, συναγωγὰς ἐκ τῶν ἐθνῶν, οὐ δι' αἱμάτων αὐτὰς συναΐξω, τουτέστιν οὐ παρασκευάσω διὰ τῆς νομικῆς μοι προσέρχεσθαι λατρείας, δι' αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας. Οὐδὲ μὴ μνησθῶ τῶν ἐνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου. Οὐκέτι κληθήσονται, φησὶν, εἰδωλοάτραι καὶ ἄθεοι, ἀλλὰ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοί. Πάλαι μὲν, φησὶν, ἐπαξίας τῶν πράξεων ἐπήγοντο προσηγορίας, εἰδωλοάτραι, πολύθεοι ὀνομαζόμενοι· νῦν δὲ οὐκέτι μνησθήσομαι τῶν ὀνομάτων ἐκείνων, εὐσεβεῖς αὐτοὺς καὶ ἄγιους κλητοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς ὀνομάζων.

⁹⁶ Psal. XLIX, 13. ⁹⁷ Isa. IX, 6. ⁹⁸ Philipp. III, 20.

(1) In codice Ambrosiano legitur καὶ τοῦτο πρέπων, et hæc est vera lectio dum præπων substituitur. Mox pro δικαιοσύνην Ambr. habet δικαίωσιν. Totusque locus secundum hanc lectionem ita ver-

2. Dixi Domino, Deus meus es tu. Rursum hic secundum servi formam obsecrat : exhibetque una justitiam quæ in fide per confessionem præstat. Quoniam bonorum meorum non egēs. Hisce verbis bona ait esse sacrificia juxta legem oblata : quæ verbum fidei eliminat. Nunquid manducabo enim, inquit, carnes taurorum, et sanguinem hircorum potabo ⁹⁶?

3. Sanctis qui sunt in terra ejus mirificavit omnes voluntates ejus in eis. Sanctos ait eos qui sanctificati sunt in Spiritu : Christi terram, Ecclesiam dicit : illud, mirificavit, pro docuit, jacet : illud autem, ejus, id est Patris ; ut tota sententia sic intelligatur : Sanctificatis in fide notam fecit Patris voluntatem : quare vocatur magni consilii Angelus ⁹⁷.

[Sanctis in terra mirificavit Deus. Sanctificatis in fide notam fecit voluntatem Patris, in eis scilicet, qui in terra Dei, sive in Ecclesia erant ; aut, aliquibus in terra sancta versantibus ; aut quia sancti in cælo conversationem habentes ⁹⁸, in terra ejus degunt, etsi adhuc in hac terra versentur. Voluntates autem Dei sunt virtutes cujuscunque speciei, quas mirificat Deus in sanctis suis, qui, plus quam alii homines, in exercenda virtute facultatis habent. Non enim eadem fortitudo apostolorum et martyrum est, ac illa qua alii alio modo viriliter agunt, neque continentia Josephi, aliorum similis est. Atque ita quispiam mirificatus propriam sentit infirmitatem, ut divinæ virtuti et magnitudini plurimum inferior. Cum enim multiplicatæ fuerint infirmitates justorum, accedunt illi ad Deum pœnitentia moti.]

4. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, cum idola colerent. Postea acceleraverunt. Quamvis, ait, antea infirmarentur, cum in peccatis degerent, at audita prædicatione, quamprimum obtemperarunt. Nam id sibi vult illud : Postea acceleraverunt, videlicet quando prædicationi sunt obsecuti. Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus. Ubi congregabo, inquit, Synagogas ex gentibus, non per sanguinem eas congregabo, id est, non curabo ut per legalem cultum me adeant, verum potius per laudes et per incruentum sacrificium. Nec memor ero nomen eorum per labia mea. Non ultra appellabuntur, inquit, idololatræ et athei, sed vocati et electi. Olim, condignam gestis suis nomenclaturam nacti sunt, idololatræ et polythei, id est, multos colentes deos, nuncupati. Jam vero non ulterius nomen eorum recordabor, sed pios, sanctos, vocatos, electos compellabo.

tendus : Rursum, hoc serri formam docet, exhibetque una justificationem quæ in fide per confessionem obtinetur.

[*Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.* Cum idola a colerent (2). Etiam si vero multiplicentur, non perseverant : nam usque ad primum sensum et experimentum duntaxat permanent; quia justis viribus valent in Christo confortante. Aut de apostolis agere videtur, necnon de iis qui eorum opera crediderunt; in quibus conspicua fuerunt divina miracula. utpote qui divina omnia præcepta servaverunt. *Multiplicatæ autem sunt infirmitates eorum,* aut, ut alio modo legitur, *labores,* multis instantibus populis, oratoribus, ducibus, regibus, quibus superatis omnibus, cursum confecerunt : vel brevis et temporaria conditio tribulationum, infinitum sæculum significat. *Non congregabo conventicula.* Acceleraverunt ad obsequendum prædicationi : oportet a cædibus et sanguine mundos esse eos qui a Christo congregandi sunt. *Conventicula,* inquit, ex gentibus, non per sanguinem et cædes congregabo; neque curabo ut legali cultu accedatur ad me, sed potius cum laudibus ac per incruentum sacrificium.]

5. *Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei,* etc. Ac si apertius diceret, Pater meus in sortem mihi et portionem gentes donavit, cui obediens fui usque ad mortem. Calix namque mortem significat, juxta illud : *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste* 97.

[*Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei.* Hæreditatem vocat gentium regnum. Ecclesiæ, inquit, meæ, quæ est hæreditas mea, portio est Dominus Pater, ipseque calicis mei pars est, id est mortis. Ecclesia vero Patrem hæreditate accepit, cum præcepta ejus servavit. Ipsaque mors mea Patrem habuit in hæreditatem, quemadmodum dicitur : *Hæres Dei, cohæres Christi* 98.]

6. *Funes ceciderunt mihi in præclaris meis : etenim hæreditas mea præclara est mihi.* Vincula charitatis ait quæ habuit erga Ecclesiam, quæ præclara est, nimirum ipsi placita.

7. *Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum.* Hujus dicti interpretatio jacet in Actibus apostolorum (5). *Insuper et usque ad noctem increperunt me renes mei.* Mors Scripturæ divinæ renes vocare occultas et alte positas cogitationes : noctem vero, quod absconsum est.

8. *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear.* In quantum Deus esse intelligitur, ipse est qui firmat et sustinet omnia; in quantum vero homo factus est, probe ipsi convenit dicere se a dextris Dominum habere, ne commoveatur. Nam ubique huma-

97 Matth. xxvi, 39. 98 Rom. viii, 17.

(2) Locus vitiatas.

(3) Non hujus dicti, sed eorum quæ vers. 8 le-

[*Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν.* Ὅτε εἰδωλολάτρων. Εἰ καὶ πληθύνονται, οὐ παραμένουσι· μέχρι γὰρ αἰσθήσεως καὶ μόνον εἶχον παραμενούσας, διὰ τὸ ἰσχύειν τῷ ἐνδυναμοῦντι Χριστῷ. Ἡ τοῦ ἀποστόλου εἰσακλίσις λέγειν, καὶ τοὺς δι' ἐκείνων πιστευκότας, ἐν οἷς καὶ διαφανῆ γέγονε τὰ θεῖα θαυμάσια, ὡς πάντα τετηρηκοῖσι τὰ θεῖα προσταγήματα. Ἐπληθύνθησαν δὲ αὐτῶν αἱ ἀσθένειαι, ἢ ὡς ἐτέρως, τὰ διαπραγμάτια, πολλῶν ἐπαναστάντων δῆμων, δημηγόρων, στρατηγῶν, βασιλέων, ὧν πάντων περιγενόμενοι, τὴν δρόμον ἐτέλεσαν ἢ τὸ βραχὺ καὶ πρόσκαιρον τῶν θλίψεων, τὴν ἀπειρον αἰῶνα δεῖκνυσιν. Οὐ μὴ συναγωγὰς. Ἐτάχονον εἰς τὸ ὑπακοῦσαι τῷ κηρύγματι· καθαρὸς εἶναι δεῖ ἀπὸ φόνων καὶ αἱμάτων τοὺς μέλλοντας συναγεσθαι ὑπὸ Χριστοῦ. Συναγῶν, φησί, συναγωγὰς ἐκ τῶν ἐθνῶν, οὐ δι' αἱμάτων αὐτὰς συναξῶν, οὐδὲ παρασκευάσει διὰ τῆς νομικῆς μοι προσέρχεται λατρείας, αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας.]

Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου. κ. τ. λ. Ὡσεὶ σαφέστερον ἔλεγεν Ὁ Πατήρ μου εἰς κληρὸν μοι καὶ μερίδα τὰ ἔθνη δωδωρηται, ἢ καὶ γέγονα ὑπήκοος μέχρι θανάτου. Τὸ γὰρ ποτήριον τὸν θάνατον σημαίνει, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο.*

[*Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου.* Κληρονομίαν καλεῖ τὴν τῶν ἐθνῶν βασιλείαν. Καὶ τῆς ἐμῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶν ἡ κληρονομία μου, μερὶς ἐστὶν ὁ Κύριος ὁ Πατήρ, ὁ αὐτὸς δὲ καὶ τοῦ ποτηρίου μου μερὶς ἐστὶ, τουτέστι τοῦ θανάτου. Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐκληρονόμησε τὸν Πατέρα, κατορθώσασα τὰς ἐντολάς αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ὁ ἐμὸς ἐκληρονόμησε τὸν Πατέρα κατὰ τὸν λόγοντα· *Κληρονόμιε Θεοῦ, συγκληρονόμιε Χριστοῦ.*]

Σχοινία ἐπέπεσαν μοι ἐν τοῖς κρατίστοις μου· καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοι ἐστὶ. Τοὺς δεσμούς τῆς ἀγάπης φησὶν, οὓς ἔσχεν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις καὶ κρατίστη ἐστὶ, τουτέστιν ἀρπύκους αὐτῷ.

Εὐλογίσω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαντά με. Τοῦτου ἡ ἐρμηνεία κεῖται ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων. *Ἐτι δὲ καὶ ἕως νυκτὸς ἐπαίδευσάν με οἱ νεφροὶ μου.* Ἔθος τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῆ νεφροὺς ὀνομάζειν τοὺς κεκρυμμένους καὶ ἐν βάλει λογισμοῦς· σύμφωνα δὲ τὸ ἀφανές.

Προεωρόμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶ, ἵνα μὴ σαλευθῶ. Καθὸ μὲν νοεῖται Θεός, αὐτὸς ἐστὶν ὁ πάντα στηρίζων καὶ ἀνέχων· καθὸ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, πρόκεινται αὐτὸν καὶ τὸ λέγειν ἐκ δεξιῶν ἐσχηκέναι τὸν Κύριον, ἵνα μὴ σαλευθῆ. Συμπλάττεται γὰρ πανταχοῦ

guntur, *Providebam Dominum,* etc., meminit Petrus in Actibus apostolorum, cap. ii, vers. 25. Εἶπ.τ.

ταῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, καὶ τὸ τῆ κενώσει A
πρέπον οὐκ αἰσχύνεται διὰ τὴν οἰκονομίαν. Ὅρα
γούν ὅπως γέγονεν ἡ φύσις ἡμῶν εὐδόκιμος ἐν Χρι-
στῷ. Καὶ προστηνέχθημεν εἰς πρόσωπον τοῦ Πατρὸς
οἱ ἐκβεβλημένοι διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράδασιν, καὶ
ἐσχηκαμεν αὐτὸν ἐπαμύνοντα καὶ στηρίζοντα.

[Ἐκ δεξιῶν μου ἐστι. Προφανῆ ἐλεγχον ἔχει τῆς
Ἰουδαίων ἐμβροντησίας. Καὶ Πέτρος γὰρ ὁ κορυ-
φαῖος ἐν ταῖς Ἠράξσεσι εἰς Χριστὸν ταῦτα προσήρ-
μοσεν. Καθὸ μὲν γὰρ Θεός, αὐτός ἐστιν ὁ πάντα
στηρίζων καὶ ἀνέχων· καθὸ δὲ ἄνθρωπος, πρόπει ἀν
αὐτῷ καὶ τὸ ἐκ δεξιῶν ἔχειν τὸν Κύριον, ἵνα μὴ
σαλευθῆ.]

Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου. Αὐτὸς ὢν B
ζωὴ καὶ ζωοποιός, ἐζωοποιήσθαι λέγεται παρὰ τοῦ
Πατρὸς διὰ τὴν οἰκονομίαν. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς
ζωῆς, ὁ τῆς ἀνθρωπότητος ἔχων πρόσωπον, ὡς καθ'
ἡμᾶς γεγονός, τοὺς ἡμῖν μᾶλλον καὶ οὐχ ἑαυτῷ
πρέποντας, καθὸ νοεῖται Θεός, ἀναπέμπει λόγους.]

Τερπνότης ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος. Τοῦτο
σημαίνει, ἐν τέρψει καὶ εὐφροσύναις ἔσονται οἱ
ἄγιοι μετὰ τὸ ἀναβιῶναι κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως
καιρὸν. Ταύτην δὲ τὴν τέρψιν καὶ τὴν εὐφροσύνην,
ἣτις ἐστὶν ἡ ἀφθαρσία, λήψεσθαι λέγουσι παρὰ
Χριστοῦ, ὃς ἐστὶν ἐν ἡμῖν καὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς.
Καὶ ὡς ἀληθὴς ὁ λόγος, δῆλον ἐκ τοῦ φησαντος
λογοῦ. Ὅς μετασχηματίζει τὸ σχῆμα τῆς τα-
πεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δό- C
ξης αὐτοῦ.

Προσευχὴ τῷ Δαυὶδ. ΙΓ'.

Ἰπόθεσις.

Ἄδεται ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τοῦ κατὰ Θεὸν
τελείου.

Εἰσάκουσον, Κύριε, δικαιοσύνην μου. Πολλῆς
πεποιθήσεως ὁ λόγος μεστός· τὸ γὰρ τῆς δικαιοσύ-
νης ἐνταῦθα οὐχ ὡς καυχώμενος, οὐδ' ὡς δίκαιον
ἑαυτὸν ἀποφαίνων· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, Δικαίως αἰτοῦν-
τος τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν, καὶ ἀξιούντος ἀπαλ-
λαγῆναι ὢν ἀδίκως ὑπομένει, μάτην ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ
διωκόμενος, καὶ ἐξάκουσον καὶ παράσχου τὴν αἴ-
τησιν.

Ἐνώπιον τὴν προσευχὴν μου οὐκ ἐν χεῖλεσι
δολλοῖς. Προσευχῆς γὰρ οὐ διὰ χειλῶν δολλῶν, διὰ D
δὲ γλώττης κεκαθαυμένης, καὶ τὰ θεῖα λόγια μελε-
τῆν εἰθισμένης ἐνωτίζεται ὁ Θεός.

Ἐκ προσώπου σου τὸ κρίμα μου ἐξέλθοι. Σα-
φῶς εὐχεται τὸν Μονογενῆ κριτὴν ἑαυτῷ καταστή-
ναι. Οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἰδέτωσαν εὐθύτητας. Τὸ
δίκαιον κρίμα ἐξαιτᾷ τοῦ Υἱοῦ, ὃ ἔκρινεν ἡμῖν.

Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ἐπεσκέψω τυ-
πτός, ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ εὐρόθη ἐν ἐμοὶ ἀδι-
κία. Ἄδικίαν εἰωθεν ἡ θεία Γραφή καλεῖν τὴν κατὰ
τοῦ Θεοῦ βλασφημίαν· Ἄδικίαν γάρ, φησὶν, εἰς τὸ
ὑψος ἐλάλησαν.

Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα

¹⁰ Phil. III, 21. ¹ Psal. LXXII, 8.

hæ naturæ mensuris et terminis conformatur, et
propter œconomiam sive incarnationem, non eru-
bescit ea quæ ad evacuationem et humilitatem per-
tinent. Vide ergo quam præclara in Christo na-
tura nostra evaserit. In conspectum certe Patris
adducti obliquè fuimus qui per Adæ transgres-
sionem ejecti sumus, et habuimus eum vindicem
et patronum.

[A dextris est mihi. Manifeste coarguit Judæo-
rum stupiditatem. Etenim Petrus apostolorum co-
ryphæus in Actibus, hæc Christo attribuit. Nam
quatenus Deus ipse est qui omnia firmat et conti-
net; quatenus autem homo, ipsi convenit a dextris
Dominum astantem habere, ne commoveatur.

B Non derelinques animam meam. Licet ipse vita
sit et vitam præbeat, per œconomiam dicitur a
Patre vivificari. Notas mihi fecisti vias vitæ, qui
humanitatis personam habet, utpote ad similitudi-
nem nostri factus, sermones effert nobis magis
quam sibi, quatenus Deo, competentes.]

10. Delectatio in dextera tua usque in finem. Hoc
significat, in voluptatibus et gaudiis sancti degent
postquam tempore resurrectionis revixerint. Istam
autem voluptatem ac lætitiā, quæ est incorruptio,
nos recepturos aiunt a Christo, qui est in nobis,
et dextera est Patris. Quod autem verum id sit,
palam est ex hujusmodi dicto: Qui transformabit
formam humilitatis nostræ configuratam corpori cla-
ritatis ejus¹⁰.

Oratio David. XVI.

Argumentum.

1. Canitur hic psalmus ex persona hominis secun-
dum Deum perfecti.

Exaudi, Domine, justitiam meam. Magna plenus
fiducia sermo: nam quod hic justitiam suam me-
morat, non jactabundus, nec quo se justum esse
prædicet, ita loquitur; sed quasi dicat: Juste im-
plorantem auxilium tuum, ac rogantem erui ab in-
juriis persequente Saule illatis, exaudi et postu-
lata concede.

Auribus percipe orationem meam non in abissi do-
losis. Nam orationem non labiis dolosis oblatam,
sed lingua pura, et meditandis eloquiis divinis as-
sueta, auribus percipit Deus.

2. De vultu tuo judicium meum prodeat. Perspicue
precatur Unigenitum sibi judicem constitui.
Oculi tui videant æquitates. Justum Filii judicium
postulat, quo judicavit de nobis.

3. Probasti cor meum et visitasti nocte, igne me
examinasti, et non est inventa in me iniquitas. Ini-
quitate solet divina Scriptura vocare blasphemiam
in Deum dicta: Iniquitatem enim, inquit, in excelso
locuti sunt¹.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum. Do-

cet id quoque catendum esse, ut nihil mortale, nihil humanum loquamur. Propter verba labiorum meorum ego custodivi vias duras. Ob jussa, inquit, tua, angustam et arctam portam ingressus sum.

5. *Perfice gressus meos in semitis tuis*, etc. Docetur his verbis ne sibi quisquam fidat; sed Deo iunitatur.

[Semitæ autem Domini sunt observationes mandatorum.]

6. *Ego clamavi quoniam exaudisti me, Deus*. Illud, *exaudisti*, pro, *exaudies*. Non temere his verbis sum usus, sed tuam expertus clementiam. Me quippe rogantem sæpe exaudisti. *Inclina aurem tuam mihi*. Deus totus auris est, utoote qui omnia audiat.

Ego clamavi, etc. Non frustra clamo, sed quia plerumque exaudisti me, peto etiam nunc ut exaudias me. Clamor autem ille, est intenta erga Deum cogitatio.]

[*Adipem suum concluderunt*. Adipe significat inimicorum maximam prosperitatem.]

11. *Oculos suos statuerunt declinare in terram*. Unus, inquit, scopus fuit illis ut ad terram demittant, et quæ carnem spectant sentire suadeant.

14. *Frameam tuam ab inimicis manuum tuarum*. Quælibet justi anima et potissimum eorum qui peccatores ab impietate ad pietatem revocant, seu framea est contra malignos spiritus exacuta. Hanc igitur frameam, Domine, quam ipse contra inimicos tuos exacuisti, eripe ab inimicis manus tuæ. Quinam autem sunt inimici manus Dei, nisi qui fidei in Unigenitum, qui manus illius est, adversantur?

Domine, a paucis de terra divide eos. Precatur ut a paucis impii separentur, quod est ac si dividerentur. Quinam autem sunt pauci illi, nisi de quibus dictum est: *Multi quidem sunt vocati pauci vero electi* ²?

Daniel Barbarus: Præparata est, inquit, illis occulta poena quæ usque ad viscera penetrabit, juxta illud quod de Juda dictum est: *Et intravit maledictio quasi aqua in interiora ejus, et sicut oleum in ossibus ejus* ³.

Et de absconditis tuis adimpletus est venter eorum. Omnibus, inquit, pretiosis potiti sunt; ideoque ita recalcitrarunt, ut prævaricarentur. *Alio modo. De absconditis tuis*, ac si diceret, quas tu poenas occulte nosti, ego ignoro, iis imple ventres eorum, quod periphrasi dictum, pro, eos ipsos. *Saturati sunt filii, et dimiserunt reliquias suas parvulis suis*. Omnî repleti sunt iniquitate, et eam filiis transmiserunt.

[Atque ipsam reliquere parvulis filiorum suorum, scilicet usque ad abnepotes.]

15. *Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo*.

² Matth xx, 16. ³ Psal. cxxiii, 18.

τῶν ἀνθρώπων. Διδάσκει, ὡς καὶ τοῦτο παραφυλάττεισθαι πρὸς τὸ μηδὲν θνητὸν μηδὲ ἀνθρώπινον φθέγγεσθαι. Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐψύλαξα ὁδοὺς σκληράς. Διὰ τὰ σὰ προστάγματα, φησί, τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην εἰσήλασα πύλην.

Κατάρτισαι τὰ διαθήματά μου ἐν τοῖς τρίβοις σου. Διδάσκει ὁ λόγος μὴ πεποιθῆναι ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐπὶ δὲ τῷ Θεῷ ἐπιστηρίζεσθαι.

[Τρίβοι δὲ Κυρίου τῶν ἐντολῶν αἱ τηρήσεις.]

Ἐγὼ ἐκέκραξα, ὅτι εἰσήκουσάς μου, ὁ Θεός. Τὸ εἰσήκουσας, ἀντὶ τοῦ, εἰσακούση. Οὐ μάτην τοῖσδε τοῖς λόγοις ἐχρησάμην, ἀλλὰ πείραν τῆς σῆς ἔχων φιλανθρωπίας· ἤκουσας γάρ μου παρακαλοῦντος πολλάκις. *Κλίνον τὸ οὖς σου ἐμοί*. Ὅλος ὁ Θεὸς οὖς ἐστίν, ὡς τὰ πάντα ἀκούων.

[Ἐγὼ ἐκέκραξα, καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐ μάτην κράζω, ἀλλ' ἐπεὶ πολλάκις ἤκουσας, αἰτῶ καὶ νῦν ἀκουσθῆναι. Κραυγὴ δὲ ἐστὶ πρὸς Θεὸν καὶ ἡ ἐπιτεταμένη νόησις.]

[Τὸ στέαρ αὐτῶν συνέκλειον. Στέαρ τὴν σφοδρότατην εὐημερίαν τῶν ἐχθρῶν σημαίνει.]

Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθετο ἐκκλίνειν ἐν τῇ γῆ. Εἰς σκοπὸς, φησί, γέγονεν αὐτοῖς, οἰνεὶ κατενέγκαι εἰς γῆν, καὶ τὰ σαρκὸς πείσαι φρονεῖν.

Ρομφαία σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῶν χειρῶν σου. Ἐκάστη τῶν δικαίων ψυχῆ καὶ μάστιγα τῶν ἐλκόντων τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐξ ἀσεβείας εἰς θεοσέβειαν, οἰνεὶ πως ρομφαία ἐστὶν ἠκονημένη κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας. Ταύτην οὖν τὴν ρομφαίαν, ὡ Δέσποτα, φησὶν, ἦν αὐτὸς κατὰ τῶν σῶν ἐχθρῶν ἠκόνησας, ῥῦσαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς σῆς χειρὸς. Τίνες δ' ἂν εἴεν οἱ τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ ἐχθροὶ ἢ οἱ ἀνθιστάμενοι τῇ εἰς τὸν Μονογενῆ αὐτοῦ πίστει, ὅστις ἐστὶ καὶ χεῖρ αὐτοῦ;

Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς διαμέρισον αὐτούς. Χωρισθῆναι τοὺς ἀσεβεῖς τῶν ὀλίγων εὐχεται, οἰνεὶ πως διαμερισθῆναι. Τίνες δὲ οἱ ὀλίγοι ἢ περὶ ὧν λέλεκται· Πολλοὶ μὲν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί

Καὶ τῶν κεκρυμμένων σου ἐπλήσθη ἡ γαστήρ αὐτῶν. Πάντων, φησί, τῶν τιμίων ἀπέλαυσαν· διὸ καὶ ἀπλάκτισαν οὕτως, ὡς καὶ παρανομεῖν. Τῶν δὲ κεκρυμμένων σου ἀντὶ τοῦ, ὧν ἐν ἀποκρύφῳ τιμωριῶν ἔχεις τὴν γνῶσιν, ἐγὼ ἀγνωσῶ, τούτων ἐμπλησον τὰς γαστέρας αὐτῶν, περιφραστικῶς ἀντὶ, αὐτοῦς. Ἐχορτάσθησαν υἱῶν, καὶ ἀφήκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν. Πάσης, φησί, παρανομίας ἐπλήσθησαν, καὶ εἰς παιδᾶς δὲ ταύτην παρέπεμψαν.

[Καὶ ταύτην κατέλειψαν τοῖς νηπίοις τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἦγον μὲχρι ἐκγόνων.]

Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθήσομαι τῷ προσώ-

πῶ σου. Οὐχ ὁμοιωθήσομαι ἐκείνοις, οὐδὲ τῶν αὐ-
τῶν, φησί, χορτασθήσομαι· ἀλλὰ τῆς σῆς δόξης ἐμ-
πλησθήσομαι διὰ δικαίων ἔργων.

Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαυῖδ, ὃ ἐλά-
λησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ψῆδης ταύτης
ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἐβρύσατο αὐτὸν Κύριος ἐκ χειρὸς
πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ χειρὸς Σα-
ούλ, καὶ εἶπεν. ΙΖ.

Ἐπίθεσις.

Περέχει ὁ ψαλμὸς ἐπανάστασιν ἐχθρῶν καὶ ἐπίκλη-
σιν εἰς συμμαχίαν Θεοῦ, καὶ κάθοδον τοῦ Μονο-
γενοῦς καὶ ἀνάληψιν, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τὰ
κατὰ τῶν δαιμόνων πραχθέντα, καὶ τοῦ Ἰσραὴλ
ἐκβολήν, καὶ τῶν ἐθνῶν κλήσιν. Τὸ δὲ, ἐκ χειρὸς Β
τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαούλ, ἀνα-
φέρειτ' ἂν εἰς τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς καὶ τὸν τού-
των ἄρχοντα.

Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἰσχύς μου· Κύριος στε-
ρέωμά μου καὶ καταφυγή μου. Τῶν εὐεργεσιῶν
αἰσθόμενος τοῦ Θεοῦ, ἔσπερ ἔστι μέγιστον δῶρον,
ἀνατίθησιν αὐτῷ, τὴν ἀγάπην φημί· ἦν καὶ πρώτην
ὁ Σωτὴρ ἐν ἐντολαῖς ἔταξεν.

Αἰῶν ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον καὶ ἐκ τῶν
ἐχθρῶν μου σωθήσομαι. Ἐνταῦθα διδασκόμεθα
χάριν μὲν ὁμολογεῖν ὑπὲρ τῶν ὑπηργμένων ἀγαθῶν·
αἰτεῖν δὲ πάλιν τὰ ἐνδέοντα. Εἶτα διηγεῖται τὰς παν-
τοδαπὰς τῶν πολεμίων ἐπαναστάσεις.

Περίεσχον με ὠδίνες θανάτου. Οὐδενὸς, φησὶν,
ἐνταῦθα πολέμου θνητοῦ μέμνηται, ἀλλὰ δυνάμεων C
ἀφανῶν, ἐνδον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κυκλοσῶν. Καὶ χεί-
μαρροι ἀνομίας ἐξετάραξαν με. Ὁδίνες ἄδου πε-
ρικύκλωσαν με· πρόεφθασάν με παγίδες θανά-
του. Χείμαρροι ἀνομίας εἰσὶν οἱ παράνομοι λογι-
σμοί· οὗτοι δὲ αὐτοὶ καὶ ὠδίνες καλοῦνται χρονίζον-
τες ἐν ἡμῖν, καὶ πάλιν παγίδες, θανατοῦντες ἡμᾶς
διὰ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας.

Καὶ ἐσαλεύθη καὶ ἔτρομος ἔγενήθη ἡ γῆ. Τὰ
παραχθέντα τότε ἐπὶ τῇ καθόδῳ τοῦ Κυρίου εἰση-
γεῖται· πάντες γὰρ οἱ τὴν γῆν οἰκούντες ἐκινήθη-
σαν· πᾶσα τε χώρα ἐπληροῦτο τῆς περὶ αὐτοῦ φή-
μης. Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν.
Ὁρη δυνάμεις εἰσεὶ πονηραὶ αἱ ἐπαίρομεναι κατὰ τῆς
δόξης τοῦ Θεοῦ. Θεμέλια δὲ αὐτῶν τοὺς ἐν βάθει λο-
γισμοὺς φησὶν. Καὶ ἐσαλεύθησαν, ὅτι ὠρτίσθη D
αὐτοῖς ὁ Θεός. Διότι ἐν μακρῷ αἰῶνι τοὺς ἐπὶ τῆς
γῆς ἠπάτησαν διὰ τῆς πολυθέου δεισιδαιμονίας.

Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὄρη ἁύτου. Ὁργισθεὶς, φησὶ,
κατέσβεσεν αὐτῶν τὸ πῦρ δι' οὗ πάλαι τοὺς ἀνθρώ-
πους κατέφλεγον. Καὶ τούτου σύμβολον τὸν καπνὸν
εἶθισι. Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλε-
γήσεται. Ταῦτα γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἐνεργεῖ ἀφανῶς
κατὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων τὸ πῦρ αὐτῶν σθεν-
νὺς ἑτέρῳ πυρὶ κρείττονι καὶ δυνατωτέρῳ. [Ὁρῶντες
γὰρ οἱ δαίμονες τὸν Κύριον, ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ
ἐλαίοντο ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.] Ἄνθρακες ἀνή-
σθησαν ἀπ' αὐτοῦ. Οἱ κατὰ μετουσίαν τοῦ θείου
πυρὸς φωτισθέντες.

A Non ero similis illis, neque ipsidem queis illi satia-
bor : sed tua gloria per bona opera replebor.

1. In finem puero Domini David, quæ locutus est
Domino verba cantici hujus, in die qua eripuit
eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus,
et de manu Saul, et dixit. PSALMUS XVII.

Argumentum.

Continet psalmus irruptionem inimicorum, et im-
plorationem auxilii Dei ; descensum Unigeniti,
et assumptionem ejus, et post assumptionem, quæ
contra demones acta sunt, ejectionem Israelis et
gentium vocationem. Illud autem, de manu inimico-
rum ejus et de manu Saulis, ad spirituales hostes
et horum principem referri potest.

2. Diligam te, Domine, fortitudo mea, Dominus
firmamentum meum et refugium meum. Cum Dei
senserit beneficia, quod omnium donorum est maxi-
mum offert ipsi, nempe charitatem, cui primas in
præceptis Salvator detulit.

3. Laudans invocavi Dominum, et ab inimicis
meis salvus ero. Hic docemur gratiam referre de
bonis quibus aucti sumus : et rursus postulare
quæ desunt. Deinceps autem diversas enarrat ini-
micorum irruptiones.

5. Circumdederunt me dolores mortis. Non mor-
tale hic bellum memorat, sed invisibiles potestates,
intus animam ipsius circumdantes. Et torrentes ini-
quitalis conturbaverunt me. Dolores inferni circum-
dederunt me, præoccupaverunt me laquei mortis.
Torrentes iniquitalis sunt pravæ cogitationes : ex
enim ipsæ dolores vocantur cum diu in nobis per-
severant, et iterum laquei, quia nos per actus le-
peccatum enecant.

8. Commota est et contremuit terra. Quæ in de-
scensu Domini evenere narrat. Omnes enim incolæ
terræ commoti sunt, regio omnis ejus fama repleta
est. Fundamenta montium conturbata sunt. Monte-
sunt malignæ potestates, quæ insurrexerunt advei-
sus Dei gloriam. Fundamenta autem eorum ait
profundas cogitationes. Et commota sunt quoniam
iratus est eis Deus. Quia diuturno temporis spatio
terræ incolæ deceperunt per supersticiosum multo-
rum numinum cultum.

9. Ascendit fumus in ira ejus. Iratus, inquit,
eorum ignem quo olim homines concremabant,
restinxit. Ignisque signum fumum ponit. Et ignis a
facie ejus exardescet. Hæc enim Dei Filius contra
adversarias potestates occulte operatur ignem
eorum extinguens igne alio potiore et ardentiore.
[Videntes enim demones Dominum, in adventu ejus
comburebantur a facie ipsius.] Carbores succensi
sunt ab eo. Ii scilicet qui per participationem divino
igne sunt illuminati.

10. *Inclinavit cælos, et descendit.* Apertissime A prophetat descensum Domini, et hoc significare videtur : *Humiliavit semetipsum usque ad mortem* ⁴. *Et caligo sub pedibus ejus.* Occultum in œconomia seu incarnatione adventum significat, atque Dei invisibilitatem ; ne illius verbis ad rerum corporaliū cogitationem pertrahamur.

11. *Ascendit super cherubim et volavit, volavit super pennas ventorum.* Assumptionem illius hisce indicat, cherubim et pennas ventorum nubem vocat [quæ ipsum suscepit : aut adventus Christi velocitas, aut præsentia et auxilii illius celeritas significatur]. De qua in Actibus scriptum : *Et cum hæc dixisset, videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum* ⁵.

12. *Et posuit tenebras latibulum suum.* Occultam scilicet et latentem Salvatoris cum hominibus commorationem. *In circuitu ejus tabernaculum ejus.* Tabernaculum sanctam Ecclesiam significat, in qua pollicitus est se habiturum. *In circuitu ejus, ait, juxta illud : Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum* ⁶. *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Hoc ait quia quæ de illo prænuntiarunt prophetæ obscure jacent. Qui prophetæ nubes sunt appellati.

13. *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt.* Lumen, inquit, adventus illius, manifestas reddidit prophetias. [Quia autem comminationes in prophetiis verbis habentur, eas grandine et carbonibus adumbravit. Vel, hoc modo : a prædicationis splendore in conspectu ejus transeuntis apostoli, nubium instar mundum irrigarunt. Grandines autem supplicii genus sunt, ad ulciscendum infideles.] *Grando et carbones ignis.* Illis ea significat quæ post assumptionem ejus inimicis acciderunt, spiritualibus dico. Quemadmodum autem eum Israeliam ex Ægyptiis liberaret, grandinem et ignem ceu pluviam demisit ; ita et cum omnes gentes ex dæmonum servitute liberaret, grandinem pluere fecit et carbones ignis. Isthæc autem fuerint ultrices virtutes : quibus intelligibiles illas Ægyptias potestates sustulit.

16. *Et apparuerunt fontes aquarum, etc.* Postquam sublatis inimici fuerunt, apparuerunt fontes aquarum, salutare videlicet Evangelii verbum, quod D vere fuit orbis fundamentum : super eo namque fundati et constructi sumus. Vel hoc modo : fontes intellige sanctos prophetas, utpote qui salutarem sermonem scaturiant. Ita namque de illis scriptum est : *Et haurietis aquas cum gaudio de fontibus Salvatoris* ⁷. Fundamenta item orbis terræ, Moysis sapientissimi Scripturam accipias : in ea quippe prima basim fidei et divinæ cognitionis invenimus repositam, mysterium Christi in figura gestantem, et pariter in prophetis. Apparuerunt igitur, quasi dicas, ostensi sunt. Aut fontes intelligas et funda-

Και ἐκλίεν οὐρανοῦς, καὶ κατέβη. Λευκώτατα προφητεύει τὴν κατὰ βασιιν τοῦ Κυρίου. Εἰη δ' ἂν σημαντικὸν τοῦ · *Ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου.* *Καὶ γρόφους ὑπὸ τοῦς πόδας αὐτοῦ.* Τὸ χροῖον τῆς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ πορείας δηλοῖ καὶ τὸ ἀόρατον τοῦ Θεοῦ · ἵνα μὴ δι' ὧν εἶπεν εἰς σωματικὰς ἐλκυσθῶμεν ἐννοίας.

Ἐπέβη ἐπὶ χερουβὶμ καὶ ἐπετάσθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πετερύγων ἀνέμων. Τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ διὰ τούτων δηλοῖ · χερουβὶμ καὶ πτερυγας ἀνέμων τὴν νεφέλην φησὶ [ἦτις αὐτὸν ὑπέλαθεν · ἢ τὸ τῆς ἐπιφανείας ὄξυ, τὸ τῆς παρουσίας καὶ βοηθείας τάχος] περὶ ἧς ἐν ταῖς Πράξεσι γέγραπται · *Καὶ ταῦτα εἰπὼν βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαθεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.*

Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφῆν αὐτοῦ. Τὴν ἀφανῆ καὶ λαθάνουσαν τοῦ Σωτήρος σὺν ἀνθρώποις διατριβὴν. *Κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ.* Σκηνὴν αὐτοῦ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν σημαίνει, ἐν ἣ κατασκευασαὶ ἐπήγγελται. *Κύκλω δὲ αὐτοῦ, φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον · Ὅπου δύο ἢ τρεῖς εἰσι συνηγμένοι ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ ἐμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.* Τοῦτο φησὶ διὰ τὸ ἀμαυρῶς τοὺς περὶ αὐτοῦ λόγους ἐν τοῖς προφήταις κεῖσθαι, οἵτινες καὶ νεφέλαι προσηγορεύθησαν.

Ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διήλθον. Τὸ φῶς, φησὶ, τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ φανεράς τὰς προφητείας ἐποίησεν. [Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀπειλαὶ τοῖς προφητικοῖς ἔγκεινται λόγοις, καὶ ταῦτας διὰ τῆς χαλάζης καὶ ἀνθράκων ἠνίξαστο. Ἡ οὕτως, ἀπὸ τῆς τοῦ κηρύγματος ἐκλάμψεως ἐμπροσθεν αὐτοῦ διελθόντες οἱ ἀπόστολοι νεφελῶν δίκην τὸν κόσμον κατήρδυσαν. Αἱ δὲ χάλαζαι κολάσεων εἶδη τοὺς ἀπιστοῦντας ἀμυνομένοι.] *Χάλαζα καὶ ἀνθρακες πυρός.* Διὰ τούτων σημαίνει τὰ μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ συμβεδηκότα τοῖς ἔχθροῖς, τοῖς νοητοῖς φημι. Ὅσπερ δὲ τὸν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγυπτίων ἐλευθερῶν χάλαζαν καὶ πῦρ ἔβρεξεν, οὕτω καὶ πάντα τὰ ἔθνη τῆς τῶν δαιμόνων δουλείας ἐλευθερῶν χάλαζαν ἔβρεξε καὶ ἀνθρακας πυρός. Ταῦτα δὲ εἶεν ἂν τιμωρητικαὶ δυνάμεις, δι' ὧν τὰς νοητὰς αἰγυπτίας καθεῖλεν.

Καὶ ὄφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων. Μετὰ τὴν καθάρσιν τῶν ἔχθρῶν ὠφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων · δηλαδὴ ὁ σωτήριος τοῦ Εὐαγγελίου λόγος, ὅστις καὶ θεμέλιος τῆς οἰκουμένης γέγονεν · ἐπ' αὐτὸν γὰρ ἐπιπροσδομήθημεν. Ἡ καὶ οὕτως · πηγὰς νοήσεις τοὺς ἁγίους προφήτας, ἅτε δὴ τὸν σωτήριον ἀναβλύζοντας λόγον. Οὕτω γὰρ γέγραπται περὶ αὐτῶν · *Καὶ ἀντλήσετε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ πηγῶν τοῦ σωτηρίου.* Θεμέλια δὲ τῆς οἰκουμένης τὴν Μωϋσέως τοῦ πανσόφου Γραφὴν. Κρηπίδα γὰρ πίστεως καὶ θεογνωσίας ἐν αὐτῇ καὶ πρώτῃ θετειμένην εὐρήχαμεν τὸν Χριστοῦ μυστήριον ἐν τύποις ὠδίνουσας ἅμα τοῖς προφήταις. Ὄφθησαν τοίνυν ἀντὶ τοῦ, ἐφανερώθησαν. Ἦγουν πηγὰς νοήσεις καὶ

⁴ Philipp. II, 8. ⁵ Act. I, 9. ⁶ Matth. XVIII, 28.

⁷ Isa. XII 3.

θεμέλια τῆς ὑπ' οὐρανὸν, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους · ἀναπηγάζουσι γὰρ καὶ αὐτοὶ τὸν σωτήριον λόγον καὶ χρηρίδα τῇ ὑπ' οὐρανὸν κατεβάλλοντο τὴν πίστιν. Πηγὰς δὲ ὑδάτων καὶ θεμέλια τῆς οἰκουμένης νοήσεις πάλιν τὸ σωτήριον βάπτισμα.

Ἀπὸ ἐπιτιμησῶς σου, Κύριε. Προστυπακουστέον τὸ ἀνηρέθησαν οἱ προλεχθέντες ἐχθροί. Ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς σου. Οὐ παραυτὰ θεὸς κολάζει τοὺς ἁμαρτάνοντας · ἢ γὰρ ἂν ἄρδην ἀπώλοντο · προαναφωνεῖ δὲ τῆς ὀργῆς τὰς κολάσεις · Παιδεύσω γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ ὀργῇ τῆς θλίψεως αὐτῶν. Καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἐμπνεῖν αὐτὸν πνεῦμα τῆς ὀργῆς αὐτοῦ.

Daniel Barbarus : Misit de caelo et accepit me. Vere humanum genus servavit, de caelo nobis sancti Spiritus donum demittens. Theodotio : De caelo salutem mihi tribuit.

Προσελάβετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν. Ὑδατα βροχίας πειρασμοὺς φησι.

[Ἐξ ὑδάτων πολλῶν. Ὑδατα τοὺς πειρασμοὺς φησι. Λέγει ὁ Δαυὶδ· Ἐλάβε με, ἦτοι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν· ἐβαπτίσθησαν γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς ὡσεὶ ψυχὰς τριχιλίας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων.]

Ῥύσεται με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου δυνατῶν, καὶ ἐκ τῶν μισούντων με. Εἰς τὰ πεπραγμένα αὐτῷ ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς μετανοίας μετέβη. Ὅθεν λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. Ἦδη μὲν, τῆς ἐξομολογήσεώς μου ἐπακούσας ὁ Κύριος, γέγονέ μοι ἀντιστήριγμα, μέλλοντός μου περιτρέπεσθαι καὶ μέγα πῦμα ὑπομένειν, εἰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν εἰς παντελεῖ ἐξέπιπτον ἀποστασίαν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ παντελῶς ῥύσεται με διδοὺς ἄφεσιν τῆς ἁμαρτίας κατὰ τὸν προφητευόμενον καιρὸν τῆς αὐτοῦ παρουσίας, καὶ τοῦτο ποιήσει εὐεργετῶν με ὁ Κύριος, Ὅτι ἠθέλησέ με. Εἰ μὴ γὰρ ἠθέλησέ με, οὐκ ἂν τὸν προσητήριον αὐτοῦ πρὸς με ἀπέστειλε.

Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος. Πέπεισμαι, φησὶν, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς δικαιοκρασίας αὐτοῦ, οὐ μνημοσύνας μου τὰς ἁμαρτίας, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου ἀνταποδώσει. Τὰς γὰρ ἄλλας μου πράξεις τὰς ἐν δικαιοσύνῃ ὡσπερ ζυγῶ ἀντιπαραβάλλων καὶ ἀντιστήσας τῷ ἁμαρτήματί μου, κατὰ πολὺ πλεονάζουσας εὐρήσει τοῦ γενομένου μοι ἁμαρτήματος. Διδάσκει δὲ ὁ λόγος τὸ δύνασθαι τὸν κατὰ τινὰ ἀσθένειαν ὠλισθηκότα ἀναλαμβάνειν ἑαυτὸν διὰ δευτέρων κατορθωμάτων.

[Δικαιοσύνην τὴν καθόλου ἀρετὴν λέγει· τὴν πρακτικὴν καθαρότητα χειρῶν τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας ἀμολύνοντας γενομένας τὸ ἀπὸ βελτιστοῦς ἕξεως ἀποτελεσθαι.]

Daniel Barbarus : Cæterum qui hæc loquitur nihil sibi tribuit ; quare ad Salvatorem aiunt hæc referri, qui ex ejus persona hunc psalmum dictari dicunt : Tentatum per omnia secundum similitudinem si : peccato. Justitiam vero vocat in universum attricem virtutem ; puritatem autem manuum, actrices facultates et actiones sordium immunes, et ab optimo habitu proficiscentes. Cæterum ab omni jactantia alienas benefactorum suorum causas Deo tribuit. Viæ autem mandata intelligit. Non impie autem se gerit ab eo, quicunque veritatis dogmata et assertiones probe ac recte explicat.

^a Osee. vii, 12. ^b Hebr. iv, 15.

menta orbis, sanctos apostolos : nam et ipsi salutare verbum scaturiunt, et fundamentum orbis posuerunt, fidem videlicet. Fontes item et fundamenta orbis salutare baptismum interpretaberis.

17. Ab increpatione tua, Domine. Subintellige, sublatis sunt prædicti hostes. Ab inspiratione spiritus iræ tuæ. Non autem statim cum peccant homines eos Deus punit ; nam si hoc fieret, ipsi plane interirent : nam iræ supplicia longe ante prænuntiat quam infligat. Ait enim : Corripiam eos in ira tribulationis eorum ^a. Et in hoc dicitur inspirare spiritum iræ suæ.

Assumpsit me ac aquis multis. Aquas dicit tentationes.

[De aquis multis. Aquas vocat tentationes. Ait David : Accepit me, hoc est humanam naturam : baptizata namque sunt in die Pentecostes quasi tria millia animarum ab apostolis.]

18. Eripiet me de inimicis meis fortissimis, et ab iis qui oderunt me, etc. Transit ad ea enarranda quæ peccati et pœnitentiæ causa egit. Quod autem sit sic intelligito. Jam mea exaudita confessione Dominus factus est mihi in fulcrum, cum proxime esset ut ego subverterer, et in magnum casum ruerem, si post peccatum in ultimam decidissem defectionem. Cæterum prorsus ille eripiet me, et dabit peccati veniam, tempore adventus ejus a prophetis prænuntiato. Idque ager Dominus beneficium mihi tribuens, Quoniam voluit me. Nam si me noluisset, nequaquam prophetam suum ad me misisset.

21. Et retribuēt mihi Dominus, etc. Persuasum mihi, inquit, est, eum tempore justi judicii peccatorum meorum immemorem, secundum justitiam meam mihi retributurum. Cum enim alia mea opera in justitia edita in lance comparabit et opponet peccato meo, multum ea peccato a me perpetrato præponderare inveniet. Docetur autem eum qui infirmitate quadam lapsus sit, posse per secunda bona opera in pristinum se gradum restituere.

[Justitiam omnem virtutem dicit ; puritatem manuum in agendo, inculpatas operationes, quæ ab optimo habitu et affectu procedant.]

22. *Daniel Barbarus* : *Nec impie gessi a Deo meo*, Justis enim qui prompte illi parent mercedem rependit : ille autem non se impie gerit qui vera dogmata suscipit.

[*Quoniam omnia judicia*, etc. Qui lapsi sunt oportet ut repetitis bonis operibus ad meliorem se frugem recipiant. *Etsi autem investigari non queant judicia ejus*, atque abysso consimilia sint, quia scilicet incomprehensibilia sunt ; verumtamen omnia religioso viro præsentia sunt.]

23. *Daniel Barbarus* : *Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo*. Qui secundum Deum homo est, divinum timorem ante oculos continenter habens, cum fiducia et libertate coram Deo agit. *Judicia Dei si inquirantur*, inscrutabilia sunt et abysus multa, quoniam propter obscuritatem comprehendere nequeunt. *Fieri tamen haud potest*, ut qui judicia Dei prae oculis habet, ægre ferat Dei providentiam, et judicio Dei cuncta disponi ; nam vel ex ipso judicii nomine justum esse judicium cognoscitur : jus enim dat. Vel justitiam dicit, cum omnia judicia quæ citra justitiam fiant, eo additamento nominentur, ut non judicia, sed judicia perversa dicantur. Propterea dictum est, *Egrediatur judicium perversum*¹⁰. *Et justitias ejus non repuli a me*. Adhæreo, inquit, justitiis Dei. Ab illis enim recedunt, qui eas non amplectuntur. *Justitiæ vero hoc loco dicuntur*, quæ justitiæ causa et æquitatis lege sancita sunt, ut illud : *Si emas servum Hebræum*¹¹, et reliqua : nam prius dixerat : *Hæc sunt judicia quæ propones eis*¹². Verum cum justitias una cum judiciis nominet, purgatos ac probatos. Dei sermones hæc justitiæ significare possunt. Qui sermones cum judicantur, nec argui nec perverti possint, judicia nuncupantur. Justorum quoque cogitationes ponderatæ et probatæ diligenter, cum similes æquilibrium sint, judicia merito dici possunt.

Daniel Barbarus : *Et justificationes ejus non recesserunt a me*. Mandata intelligit per justificationes, et decedunt ab illis qui ea non admittunt.

26. *Cum sancto sanctus eris*. Merito tuis me beneficiis dignatus es : nam sanctus cum sis, nosti cum sancto sanctificari. Si enim in peccato perseverassem, et in ruinam funditus lapsus essem, novi te quoque magnum judicem, de peccato meo æquum judicium pronuntiaturum fuisse. At quando custodivi vias tuas, ideo tu qui cum sancto sanctus es et cum innocente innocens, nequaquam rem disposeisti secundum illum perniciosum statum in quo certo tempore versatus sum, sed secundum vitam quæ exinde subsecuta est, et vitam in justitia actam, promeritam mihi retributionem in tribunali illo tuo largieris.

28. *Quoniam tu populum humilem salvum facies*. Ad chorum mittit apostolorum. *Et oculos superbiorum humiliabis*. Hoc tendit in Scribas et Phariseos.

29. *Quoniam tu illuminabis lucernam meam, Domine*. Mentem ait. *Deus meus, illuminabis tenebras meas* ; ignorantiam, inquit, meam dissipabis.

30. *Quoniam in te eripiar a tentatione, et in Deo meo transgrediar murum*. Quia comprehenderunt me, inquit, inimici mei, ut me circumstiterent.

[*Tentationem etiam vocat voluptatem, et murum, diabolum.*]

31. *Deus meus, impolluta via ejus*, etc. Hæc dicens, ingratitude, perfidiam, immorigerum animum, et duritiam cordis ingratorum et sceleratorum Judæorum carpit. *Quoniam Salvatorem nostrum Christum reprehenderunt*, quasi contra divinam legem ageret. *Dicta namque illius, quasi blasphema conviciis et calumniis impetebant*, mutuo

Metà όστου όστος έση. Εικότως κατηξίωσάς με τής σής εύεργεσίας · επειδήπερ, δίκαιος ών, οίδας μετά όστου όστούσθαι. Ει γάρ ημην έναπομείνας τή άμαρτία και παντελή διαστροφήν ύπομείνας, οίδα, ότι και σύ αύτός ό μέγας κριτής τή έμμή άμαρτία κατάλληλον έπήγαγες τό σαντού κρίμα. Έπειδή δέ έφύλαξα τάς όδούς σου, τούτου χάριν ό μετά όστού όσιούμενος και μετά άθώου άθωούμενος, ού κατά την έν καιρῷ τινι γεγεννημένην μοι διαστροφήν ήρμόσω, κατά δέ την μετά ταύτα ζώην, και τόν έν δικαιοσύνη μου βίον την άμοιβήν μοι παρέξεις έν τῷ σῷ δικαστηρίῳ

Ότι σύ λαόν ταπεινών σώσεις. Έπί τόν χορόν αναπέμπει τών άποστόλων. *Και όφθαλμούς ύπερηγάνωρ ταπεινώσεις*. Τούτο εις τούς Φαρισαίους και γραμματεϊς τείνει.

Ότι σύ φωτιεις λύχνον μου, Κύριε. Τόν νοῦν φησιν. *Ό θεός μου, φωτιεις τό σκότος μου*. Τήν άγνοιαν, φησί, τήν έν έμοι διασκεδάσεις.

Ότι έν σοι ρυσθήσομαι από πειρατήριου, και έν τῷ θεῷ μου ύπερβήσομαι τείχος. *Ότι περιέλαβόν με οι έχθροί μου, φησιν, εις τό αποκλείεται.*

[*Πειρατήριον δέ και λέγει τάς ήδονάς, και τείχος τόν διάβολον.*]

Ό θεός μου άμωμος ή όδός αύτου. Έναῦθα, φησί, τήν άγνωμοσύνην και τήν κακίαν και τήν άπειθή γνώμην και τήν σκληρότητα τών άγνωμώνων και άχαρίστων και σκληροκαρδίων Ιουδαίων καταμέμφεται. Έπειδή έπελαμβάνοντο τῷ σωτήρος ήμῶν Χριστού, ως παρά τόν θεόν πράττοντος νόμον. Και μήν και τών λόγων αύτου έλοιδέρουν και διεβάλλον

¹⁰ Habac. 1, 4. ¹¹ Exod. 21, 2. ¹² ibid. 1.

ώ; βλασφηήμων, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, ὅτι *Βλασφημεί. Τίς γὰρ δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας*; Ἐκ πονηρᾶς συνειδήσεως καὶ κακοῦ λογισμοῦ ταῦτα πρὸς τὸν τῶν ὄλων Κύριον καὶ Θεὸν διανοοῦμενοι, καὶ λογιζόμενοι ἃ διελογίζοντο.

[*Τὰ λόγια αὐτοῦ πεπυρωμένα. Καὶ τὰ περὶ τοῦ τοῦ λόγια αὐτοῦ ὡς τὸ πεπυρωμένον ἀργύριον, καθαρὰ πάσης μέμφεως, βεβασανισμένα, δεδοκίμασμένα.*

Ὅτι τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Κυρίου; ἢ τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν; Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ λόγος μόνος Θεὸς ἀληθής, διὰ καὶ Μονογενής, διὰ τὸ μόνος εἶναι Θεὸς ὡς ὁ Πατήρ. Εἰπὼν δὲ περὶ Χριστοῦ, ὡς φύσει Θεός, νῦν λέγει, *Ἡ τίς Θεός; μόνον εἶναι λέγων, κατ' αὐτὸν, τὸν Πατέρα.* Ἡμῖν δὲ εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ· οὐ γὰρ ἐστὶ Θεὸς ἕτερος, ἵνα ὁ μὲν τούτῳ, ὁ δὲ ἐκείνῳ **B** πρᾶσση τὴν αἰτησίαν. Ἰσως δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου τοὺς δύο προηγέκατο στίχους· οὕτω, φησὶν, ὁ ἀληθής Θεός, ὡς ἐπιποιθῆναι, ἐν μὲν τῷ νικᾶν δύναμιν περιεζώνυσε, καὶ ἀλαβῆ μοι τὴν περὶ τὰ ποικίλα ἐτίθει ὁδόν.]

Ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν. Ὅμοιον τὸ εἰρημένον· *Ἔως οὗ ἐνδύσησθε ἐξ ὑψους δύναμιν. Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου.* Τουτέστι διὰ τῶν εὐαγγελικῶν θεοπισμάτων ἄμωμόν με παροσεύασε τρέχειν ὁδόν.

Καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλά ἰστών με. Τουτέστι τὰ ἄνω διδάσκει φρονεῖν.

[*Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου.* Ἀναλωτικοὶ γὰρ οἱ ἅγιοι τῶν ἰσθῶν παθῶν· ἔλαβον γὰρ δύναμιν κατὰ τῶν νοητῶν ὄψεων, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάφοις παρεϊκάζονται· καὶ αὐταὶ γὰρ ἀναλωτικαὶ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρχουσιν ὄψεων· Ὡσεὶ ἐλάφου· ἔλαβον γὰρ ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.]

Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον. Εἰς εὐχὴν γὰρ αὐτὰς ἐκτείνων περιγίνομαι τῶν δυσμενῶν. *Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου.* Τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἀνδρικός δικην τόξου χαλκοῦ κατασκευάσας. Διὰ μὲν τοῦ χαλκοῦ τὸ εὐτονον δεικνυσι καὶ τὸ ἄπρωτον, διὰ δὲ τοῦ τόξου τὸ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων συμβολικῶς βραχιόνων ἀφιέσθαι βέλη.

[*Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον.* Ἐπιτευκτικὸν εἶναι κατὰ τὴν μάχην διδάσκων, καὶ τιθεὶς **D** τοὺς βραχίονας ὡς τόξον, ὡσανεὶ χαλκοῦς ποιῶν κατὰ τὴν ἰσχύν τούτους. Ἡ λέγει τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἀνδρικός δικην τόξου χαλκοῦ κατασκευάσας. Ὁ χαλκὸς σύμβολόν ἐστὶ πρακτικῆς· *Διέφθειρε γὰρ, φησὶ, τὸν χαλκόν σου, φησὶν ὁ Ἰεζεκιήλ πρὸς τὴν Ἰερουσαλήμ.*]

Daniel Barbarus : Brachia mea. Manus et brachia sunt virtutes, quæ intellectuales hostes jaculantur et expugnant. Maxima vero manus est elemosyna, quæ pænperum amatores omni materia fortiores reddit : nunquam enim infirmantur brachia miserentis.

Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας. Ὑπερήσπισάς μου, φησὶ, διὰ τοῦ σωτηρίου σου. Τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ τῆς οἰκονομίας ἐπιδημία

A dicentes : *Hic blasphemat : quis enim potest dimittere peccata* ¹³? Ex prava scilicet conscientia, et mala cogitatione hæc contra Dominum ac Deum universorum in mente versabant et cogitabant.

[*Eloquia ejus igne examinata.* Et eloquia ejus ad rem istam, de qua agimus, pertinentia, quasi argentum igne purgatum, nulli reprehensioni obnoxia, probata et examinata.

32. *Quoniam quis Deus præter Dominum ? aut quis Deus præter Deum nostrum ?* Nam Dei Verbum solus Deus verus est, proptereaque Unigenitus, quia solus Deus est sicuti et Pater. Postquam autem de Christo, ut natura Deo, locutus est ; nunc ait, *Aut quis Deus ?* Solum aienus Deum Patrem secundum seipsum. Nobis autem unus Deus est Pater ; non enim est alius Deus, ut iste quidem illi, alius illi vota concedat. Fortassis comparative duos versus protulit : sic, inquit, est verus Deus, uti confidebam, vincendo fortitudinem induit, et securam mihi ad recte agendum viam munivit.]

33. *Deus qui præcinxit me virtute.* Simili huic est dictum illud : *Donec induamini virtute ex alto* ¹⁴. *Et posuit immaculatam viam meam.* Id est, per evangelica præcepta immaculatam viam currendam mihi munivit.

34. *Et super excelsa statuens me.* Id est, docet me superna sentire.

[*Qui perfecit pedes meos.* Sancti quippe venenosas passiones absumunt, accepta scilicet virtute contra intelligibiles serpentes, quare cervis comparantur ; nam illi quoque serpentes, qui sub sensum cadunt, absumunt, *tanquam cervi* : siquidem potestatem acceperant calcandi super serpentes et scorpiones et omnem virtutem inimici ¹⁵.]

35. *Qui docet manus meas ad prælium.* Eas enim ad orandum extendens adversariis superior evado. *Et posuisti arcum æreum brachia mea.* Virtutes illas animæ robustas, ceu arcum æreum adornasti. Per æs autem robur et impenetrabilitatem significat ; per arcum vero, indicat per brachia nostra symbolice emitti tela.

[*Qui docet manus meas ad prælium.* Id est, qui docet quo pacto ad pugnam instructum esse opus sit, et brachia velut arcum constituit, et quasi ænea quoad robur efficit. Vel significat, facultates animi viriles quasi arcum æneum adornavit. *Æs* symbolum est virtutis agendi : *Æs tuum corruptit*, ait Ezechiel ad Jerusalem ¹⁶.]

36. *Et dedisti mihi protectionem salutis.* Protexisti me, inquit, per salutare tuum. Hoc autem significat œconomix adventum. sive incarnationem.

¹³ Marc. ii, 7. ¹⁴ Luc. xxiv, 49. ¹⁵ Luc. x, 19.

¹⁶ Ezech. xvi, 36.

[*Et disciplina tua correxit me.* Disciplinam evangelicam dicit; aut disciplinam, institutionem scilicet quæ ex lege accipitur: qui mihi, inquit, nulla non beneficia contulisti, dedisti quoque leges; quibus, ut oportet, institui. Cum enim, ait, lege edidicerim, non oportere injuriam facere, ab ea abstinui. Verum ne ob æquitatem hujusmodi, quid mihi mali eveniat, idoneum mihi mali auxilium afferas, *latitudinem* tribuens, vel disciplinam institutionis causa datam dicit, secundum illud, *Accipe disciplinam*¹⁷; vel laboriosum vivendi institutum, secundum illud, *Ne varvivendas disciplinam Domini*¹⁸.¹

Daniel Barbarus: Hoc autem est adventus providentiæ, ac dispensationis, quo me collapsum erexisti, et quam magnum malum sit peccatum ostendisti, et salute dignum fecisti. Salutare autem et salus Christus est, quem pro nobis pugnaturum Pater amandavit.

Et dextera tua suscepit me. Dextera Patris Filii. *B Et disciplina tua correxit me in finem.* Evangelica scilicet doctrina. *Et disciplina tua ipsa me docebit.* Illud: *Et disciplina tua ipsa me docebit*, Theodotionis est. Cujus loco Septuaginta habent: *Et disciplina tua correxit me in finem.*

37. *Dilatasti gressus meos, etc.* Statuisti enim supra petram pedes meos, quæ est fides nostra. *Et non sunt infirmata vestigia mea.* Sublatis namque off. n.liculis et laqueis, quæ paraverunt inimici, viam et aditum nobis munivit.

[*Dilatasti gressus meos.* Remotis, inquit, offendiculis et laqueis, quæ mihi struxerant inimici, liberam mihi viam parasti. Gressus autem vocat, quatenus a malitia ad virtutem quis pertransit, quod quidem sub initium laboriosum et asperum iis est, qui in via angusta gradiuntur; at in profectu dilatatur. Nam quia post virtutis labores, quietem nactus eum, id sane vestigia confirmat mea. Statuit namque super petram pedes nostros.]

38. *Persequar inimicos meos.* Tanquam divina gratia ad cursum adornatus, de victoria confidit.

39. *Confringant illos, nec poterunt stare.* Frangit inimicos animus passionibus vacuus.

40. *Et præcinxisti me virtute.* Summam victoriæ rursum fortitudinem tribuenti Deo ascribit.

41. *Et inimicos meos dedisti mihi dorsum.* Id est, in fugam vertisti. Proprium namque fugientium est terga dare: et sane terga dant inimici nostri dæmones, cum non ulterius cogitationes turbulenta animæ immittere valent. *Et odientes me disperdidisti*: Saulem, Achitophelem, Abessalonem et sexcentos alios.

42. *Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, etc.* Hæc de inimicis sensibilibus ait, quasi ex persona Domini. Neque enim alienigenæ deos suos in subsidium vocantes, eorum providentia et cura adjuti sunt: neque Saul, Abessalom, Semei et reliqui

[*Kal η παιδεία σου ἀνθρώπωσέ με.* Παιδείαν τὴν εὐαγγελικὴν λέγει· ἡ παιδείαν τὴν ἐκ νόμου φησὶ παίδευσιν· οἶον διὰ πάντων με, φησὶν, εὐεργετῶν δέδωκας καὶ νόμους, δι' ὧν ἐπαιδευόμην τὸ δέον. Μανθάνων γὰρ ἐκεῖθεν ὡς οὐ δεῖ ἀδικεῖν, ἀπειχόμεν τούτου. Ἄλλ' ἵνα μὴ βλάπτωμαι πάλιν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπιεικειᾶς, ἱκανὴν περιέχῃς βοήθειαν, πλατυσμὸν παρεχόμενος, ἡ παιδείαν τὴν παιδευτικὴν λέγει διδασκαλίαν, κατὰ τὸ· Ἐπιλάθου παιδείας· ἡ τὴν ἐπίπνον ἀγωγὴν, κατὰ τὸ· Μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου.]

Kal δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου. Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός. *Kal η παιδεία σου ἀνθρώπωσέ με εἰς τέλος.* Ἡ εὐαγγελικὴ δηλονότι διδασκαλία. *Kal η παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει.* Τὸ, *Kal η παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει*, Θεοδοσιῶνός ἐστιν, ἀντὶ τοῦ, Ἡ παιδεία σου ἀνθρώπωσέ με εἰς τέλος, εἰρημένον τοῖς Ἑβδομήκοντα.

Ἐπλάτυνας τὰ διαθήματά μου. Ἐστησας γὰρ ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, ἦτις ἐστὶν ἡ πίστις ἡμῶν. *Kal οὐκ ἠσθένησαν τὰ ἰχνη μου.* Περιελών γὰρ τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς παγίδας, ἃς κατεσκεύαζον οἱ ἐχθροὶ, καθήρτισεν ἡμῖν τὴν πορείαν.

[*Ἐπλάτυνας τὰ διαθήματά μου.* Περιελών φησὶ τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς παγίδας ἃς κατεσκεύαζον οἱ ἐχθροὶ, ἐλευθέρην μοι τὴν πορείαν ἐποίησας. Διαθήματα λέγει καθὼς ἐκ κακίας πρὸς ἀρετὴν διαβαίνει τις, ἃ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπίπονά ἐστι τῶ τὴν τεθλιμμένην ὀδεύοντι· τῆ δὲ προκοπῆ πλατύνεται. Τῶ γὰρ μετὰ τοὺς τῆς ἀρετῆς πόρους ἀνάπαυαν δέχεσθαι ἰσχυροποιεῖται τὰ ἰχνη· ἔστησε γὰρ ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας ἡμῶν.]

Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου. Ὡς κατεσκευασμένος διὰ τῆς θείας χάριτος εἰς δρόμον, περὶ τῆς νίκης θαρρῆει.

Ἐκθλιψῶ αὐτούς, καὶ μὴ δύτῶνται στήναι. Ἐκθλιψῶν τῶν ἐχθρῶν ἡ ἀπάθεια κατεργάζεται.

Kal περιέξωσάς με δύναμις. Πάλιν τὸ πᾶν τῆς νίκης τῶ δεδοκότι τὴν ἰσχὺν ἀνατίθησι.

Kal τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκας μοι ῥῶτον. Ἀντὶ τοῦ εἰς φυγὴν ἔτρεψας. Ἰδῶν γὰρ τῶν φευγόντων ῥῶτα δίδόναι. Νῦντα δὲ δίδωσιν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δαίμονες μηκέτι λογισμοὺς ἐμπαθεῖς ἐμβαλεῖν δυνάμενοι τῆ ψυχῆ. *Kal τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας.* Τὸν Σαοὺλ, τὸν Ἀχιτόφελ, τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ μυρίους ἑτέρους.

Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων. Ταῦτα περὶ τῶν αἰσθητῶν ἐχθρῶν φησὶν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου. Οὕτε γὰρ ἀλλόφυλοι τοὺς οἰκείους χαλοῦντες εἰς ἐπικουρίαν θεοῦ τῆς παρ' αὐτῶν προνοίας ἀπέλασαν, οὔτε ὁ Σαοὺλ καὶ Ἀβεσσαλώμ καὶ ὁ Σε-

¹⁷ Prov. xix, 20. ¹⁸ Prov. iii, 11.

μετὶ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν πολέμιοι τὸν Θεὸν ἐσχήκασι σύμμαχον.

Καὶ λεπτενῶ αὐτοὺς ὥσει χουρ. Φρουδοί, φησί, γενήσονται παντελῶς τῆς σῆς μοι χάριτος συνεργείας.

Ῥῦσαι με ἐξ ἀντιλογιῶν λαοῦ. Ἐτι τοῦ Κυρίου τὸ πρόσωπον ἀποστρεφόμενου μὲν δι' ἀπειθειαν τῶν Ἰουδαίων, αἰτοῦντος δὲ τὰ ἔθνη εἰς κληρονομίαν αὐτοῦ. Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν. Ἄλλ' οὐκ ἴσμεν τὸν Δαυὶδ τῶν ἐθνῶν βασιλεύσαντα· οὐκ οὖν διὰ τοῦ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα τεχθέντος ἢ προφητεία πληροῦται. Ὁ γὰρ ἐκ Δαυὶδ κατὰ σάρκα τεχθεὶς, Δαυὶδ καὶ αὐτὸς ὀνομαζόμενος κατὰ τὸν θεῖον Ἰεζεχιήλ, ὁ Δεσπότης, λέγω, Χριστὸς, πάντων ἐβασίλευσε τῶν ἐθνῶν· αἶψά μὲν ὡς Θεὸς τῶν ἀπάντων δεσπότης, μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὴν ἐθελοσίον τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων δουλεῖαν δεξάμενος.

Λαὸς δὲν οὐκ ἔγνω ἐδούλευσέ μοι. [Τοῦ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· ἀποστρεφόμενος γὰρ τοὺς ἀπειθεῖς Ἰουδαίους, αἰτεῖ τὰ ἔθνη εἰς κληρονομίαν.] Οὐκ ἀγνοίᾳς ἐστὶ σημαντικόν, πάντα γὰρ οἶδεν ὡς Θεός· ἀλλ' ὅτι οἱ κατὰ καιροὺς τὴν οικειότητα τὴν πρὸς ἐμὲ μὴ λαχόντες ἀλλότριαι ἄν εἴεν καὶ ξένοι καὶ πόρρω τῆς ἐμῆς ἀπέχοντες οικειότητος.

Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσατό με. Ὁ κληθεὶς υἱὸς πρωτότοκος Ἰσραὴλ ἀλλότριος ἐκλήθη διὰ τὴν ἀπίστιαν υἱός. Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐκαλαιώθησαν. Πᾶν τὸ καλαιούμενον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Ζῆ Κύριος, καὶ ἐτίλογητός ὁ Θεός μου. Εὐκαίρως τὸ, Ζῆ Κύριος ἐπεφώνησεν. Ἐπειδὴ ἐμνημόνευσε τῆς ἀντιλογίας τοῦ λαοῦ, ἐν ἧ ἐβδὼν λέγοντες Αἴρε, αἴρε· σταύρωσον αὐτόν. Καὶ ὑψωθήτω ὁ Θεός τῆς σωτηρίας μου. Εἰ καὶ ἐταπεινώσεν αὐτόν, φησί, λιβῶν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν, ἀλλ' ὑψηλός ἐστιν. Ὁμοίον δὲ τῷ εἰρημένῳ τὸ, Ὁ Θεός αὐτόν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα.

Ὁ Θεός ὁ δίδους ἐκδικήσεις ἐμοί. Ἐκ τοῦ ἀπίστου λαοῦ τῶν Ἰουδαίων δηλονότι. Καὶ ὑποτάξας λαοὺς ἐπ' ἐμέ. Τὰ ἔθνη, φησιν, ὑπετάγησαν τῷ Χριστῷ. Ὁ ρύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου. Τῶν ἀρχόντων τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ φησιν.

Ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμέ. Τοῦ Ἰούδα λέγει. D [Ὁ ρύστης μου ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου ὀργίλων. Ἐκ τοῦ λαοῦ ἀπίστου. Ὀργίλοι ἐχθροὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς Σαμαρείτην αὐτὸν κερτομοῦντες. Ἀνὴρ δὲ ἄδικος ὁ Ἰούδας, ἢ Πιλάτος, ἀναιτίως κολάσας. Διὰ τοῦτο ἢ διὰ τὰς εἰς ἐμὲ εὐεργεσίας εὐχαριστήσω σοὶ ἐπὶ πάντων εἴτε Ἰουδαίων εἴτε ἐθνῶν, καὶ ἐν ὕμνοις ἕξω τὸ ὄνομά σου.]

Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν ἔθροισι, Κύριε. Ἐπειδὴ τὰ καὶ τὰ ἐργάσω, ἐγὼ, φησιν ὁ προφήτης, ἐπειδὴν οὐ αὐτός ὁ Κύριος τὰ ἔθνη καλέσας,

¹⁹ Joan. xix, 15. ²⁰ Philipp. ii, 8. ²¹ ibid. 9.

(4) Hæc Origeni tribuuntur in Reg. 1.

43. Et comminuam eos ut pulverem. Vacul, inquit, erunt, tua mihi gratia fortiter auxiliante.

44. Eripe me ac contradictionibus populi. Domino scilicet adhuc faciem avertente ob Judæorum inobsequentiam, postulante autem gentes in hæreditatem suam. Constitues me in caput gentium (4). (Et tamen nescimus Davidem gentibus imperasse.) Per eum itaque, qui ex Davide secundum carnem ortus est, impletur prophetia. Nam qui ex Davide secundum carnem natus est, et ipse David vocatus juxta divinum Ezechielem, nempe Dominus Christus, omnibus gentibus imperavit. Et quidem ut Deus omnibus semper imperat; postquam autem homo factus est, voluntariam credentium in ipsum servitutem subiit.

45. Populus quem non cognovi servivit mihi. [Ipsius Christi, qui, repulsis Judæis ut inobsequentibus, postulat gentes in hæreditatem.] (5) Non est hæc ignorantie nota: cuncta enim novit utpote Deus. Sed quoniam, ait, qui per diversa tempora nulla mihi necessitudine juncti erant, alieni et extranei jure dicantur, atque a mea familiaritate longe remoti.

46. Filii alieni mentitis sunt mihi. Israel, qui primogenitus vocabatur, alienus filius ob incredulitatem dictus est. Filii alieni inveterati sunt. Omne inveteratum, proximum interitui est.

47. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus. Opportune illud, Vivit Dominus, vociferatus est. Quia commemoravit contradictionem populi, qua clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum ¹⁹. Et exaltetur Deus salutis meæ. Etiam si, humiliavit semetipsum, inquit, forma servi accepta ²⁰, excelsus nihilominus est. Simile autem huic dictum est: Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen quod est super omnia nomen ²¹.

48. Deus qui das vindictas mihi. Videlicet adversus infidelem populum Judæorum. Et subditus populus sub me. Gentes, inquit, Christo subditæ fuerunt. Liberator meus de inimicis meis. De principibus Israelitici populi.

Ab insurgentibus in me. Judam ait.

[Liberator meus de inimicis meis iracundis. A populo infideli. Inimici iracundi sunt Judaicus populus, qui quasi Samaritano illi maledicebant. Vir autem iniquus est Judas, aut Pilatus qui sine causa ipsum supplicio affectit. Propterea, aut propter tua erga me beneficia, gratias agam tibi in omnibus nationibus, sive Judæis sive gentibus, et hymnis celebrabo nomen tuum.]

Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine. Cum tu, Domine, ait Propheta, hæc et illa mihi præstiteris, quando tu ipse Dominus gentes vocave-

(5) In Colb. 5, hæc tribuuntur Cyrillo.

ris, per eas confitebor ego tibi, canentibus illis hymnos quos edidi. Non modo autem hoc erit, sed etiam magnificabo salutes regis eorum, scilicet gentium. Quam salutem operatus est in medio terræ. *Magnificabo*, id est, perspicue omnibus acclamabo. Nam eam, inquit, salutem operatus est, cum misericordia in sibi unctum populum est usus: siquidem in regale sacerdotium uncti sumus. Ubi autem eam populo quam mihi Davidi misericordiam feceris, id ipsum quoque ad semen meum pervenire concedes. Semen quippe David est etiam gentium populus, quippe qui filius ejus effectus sit, qui ex semine David secundum carnem natus est.

I. In finem PSALMUS Davidi, XVIII.

Argumentum.

Initialem complectitur doctrinam hic psalmus ex persona apostolorum ad gentes. Quamobrem cœlum et solem et reliqua elementa, quos magnos illæ deos esse arbitrabantur, opificem laudare suum dicuntur.

2. *Cœli enarrant gloriam dei.* Simile est hoc illi: *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: semper eterna quoque ejus virtus et divinitas* ²².

3. *Dies diei eructat verbum, et nox, etc.* Dies, inquit, et nox, mutuo sibi spatium concinno et congruenti ordine ad cursum concedentes, ipsis rebus creatorem suum prædicant.

4. *Non sunt loquelæ neque sermones, etc.* Cum interpunctione legendum. Nam ex adverso interrogans clausulam distinguit, quod autem per interrogationem opponitur est illud: et nihilne loquuntur? Quapropter dicit: Annon aliquæ res sunt, quæ licet nullam emittant vocem, artificem denuntiant? Enimvero ex pulchre adornata navi, fabri periticia dignoscitur: et similiter de reliquis. Prædicta itaque opificia a magnitudine, pulchritudine, concinnitate opificem prædicant: ita ut eorum prædicatio omnem pervadat orbem.

6. *In sole posuit tabernaculum suum.* In sole posuit, inquit, tabernaculum sive domum. Ubinam autem posuit nisi in cœlo et in firmamento supra memoratis? Hanc porro domum, lectum item vocavit. Ut autem dies et nox pulchro illo ordine et consensu prædicant opificem, ita et sol quod quadam concinnitate cursum conficiat iubentis potentiam declarat.

8. *Lex Domini immaculata convertens animas.* Evangelica scilicet. Ethnici utpote qui jam ex prædictis elementis edidicerunt unum opificem esse, docentur demum evangelicam legem; ita ut omnium gentium animæ ad veritatem convertantur. *Testimonium Domini fidele sapientiam præstans parvulis.* Testimonium scilicet quod de se ipse Salvator reddidit; et: *Ego lux in mundum veni* ²³; et: *Ego ex Patre exivi et venio* ²⁴; et: *Ego sum vita* ²⁵.

²² Rom. 1, 20. ²³ Joan. xii, 46. ²⁴ Joan. xvi, 28. ²⁵ Joan. xiv, 6.

Α δι' αὐτῶν σοι ἐξομολογήσομαι, ἀδόντων αὐτῶν οὗς πεποίηκα ὕμνους. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μεγαλυνῶ, φησὶ, τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως αὐτῶν τῶν ἐθνῶν· ἦν ἐποίησε σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς. Μεγαλυνῶ, τουτέστι τοῖς πᾶσι διαβοήσω λαμπρῶς. Ἐπειδὴ καὶ ταύτην εἰργάσατο, φησὶ. ποιῶν ἔλεον ἐπὶ τὸν χρισθέντα αὐτοῦ λαόν· εἰς βασιλεῖον γὰρ ἱεράτευμα ἐχρίσθημεν. Ποιῶν δὲ τῷ λαῷ τὸ ἔλεος καὶ μοι τῷ Δαυὶδ, παρασκευάσεις γενέσθαι αὐτῷ καὶ τῷ σπέρματι μου. Σπέρμα γὰρ τοῦ Δαυὶδ καὶ ὁ ἐξ ἐθνῶν λαός· ἅτε δὴ γεγωνὸς τέκνον τοῦ ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα γεννηθέντος Δαυὶδ.

Εἰς τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΙΗ.

Ἐπίθεσις.

Β Εἰσαγωγικὴν διδασκαλίαν περιέχει ὁ παρὼν ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἀποστόλων πρὸς τὰ ἔθνη. Διὸ καὶ οὐρανὸν, καὶ ἥλιον, καὶ τὰ ἕτερα στοιχεῖα, οὗς καὶ μεγάλους ἐνόμιζε θεοὺς ταῦτα ἀνυμνεῖν τὸν ποιητὴν αὐτῶν λέγουσιν.

Οἱ οὐρανοὶ διεγύρονται δόξαν Θεοῦ. Ὅμοιον τὸ εἰρημένον· τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἧ τὸ αἰδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης.

Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεῦνεται ῥῆμα καὶ νύξ... Ἡ ἡμέρα, φησὶ, καὶ ἡ νύξ εὐτάκτως καὶ εὐαρμόστως ἀντιπαρχωροῦνται τοὺς δρόμους ἀλλήλαις, δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸν δημιουργὸν αὐτῶν ἀνακηρύττουσιν.

Οὐκ εἰσὶ λαλῶν οὐδὲ λόγοι. Καθ' ὑποστιγμὴν ἢ ἀνάγνωσις. Ἀντιπίπτων δὲ, ὑποτέμνεται· τὸ δὲ ἀντιπίπτον ἐστὶ· Καὶ μὴ οὐ φθέγγονται; Διὸ λέγει· Ἄρα οὐκ εἰσὶ τινὰ πράγματα ἃ, καὶ μὴ ἀφιέντα φωνῆν, τὸν τεχνίτην ἀνακηρύττουσι; Ναὶ μὴν καὶ γὰρ ἐκ τῆς καλῶς ἡρμοσμένης νηδὸς ἡ τέχνη τοῦ ναυπηγοῦ φαίνεται· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὡσαύτως. Οὐκ οὖν καὶ τὰ ποιήματα τὰ προειρημένα οὕτω κηρύττει ἀπὸ μεγέθους καὶ καλλονῆς καὶ εὐαρμοστίας τὸν δημιουργόν· ὡς εἰς πᾶσαν αὐτῶν τὴν οἰκουμένην διαδραμεῖν τὸ κήρυγμα.

Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ. Τῷ ἡλίῳ, φησὶν, ἔθετο τὸ σκῆνωμα, ἦτοι οἶκον. Ποῦ δὲ ἔθετο ἢ ἐν τῷ προειρημένῳ οὐρανῷ καὶ στερεώματι; Τοῦτον δὲ τὸν οἶκον καὶ παστὸν φνόμασεν. Ὅσπερ δὲ ἡμέρα καὶ νύξ τῇ εὐτάκτῳ συμφωνίᾳ κηρύττουσι τὸν δημιουργόν, οὕτω καὶ ὁ ἥλιος, τὸ τὸν δρόμον μετὰ τίνος εὐαρμοστίας ποιεῖσθαι, δηλοῖ τοῦ προστάτοτος τὴν δύναμιν.

Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος ἐπιστρέφων ψυχάς. Ὁ εὐαγγελικὸς δηλονότι. Ὡς ἤδη δὲ ἀπὸ τῶν προειρημένων στοιχείων παιδαγωγηθέντες οἱ ἐξ ἐθνῶν, ἔνα εἶναι τὸν δημιουργόν, διδάσκονται λοιπὸν καὶ τὸν εὐαγγελικὸν νόμον, ὡς καὶ ἐπιστρέφαι τῶν ἐθνῶν ἀπάντων τὰς ψυχὰς εἰς ἀλήθειαν. Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ σοφίζουσα νήπια. Ἦν ἐμαρτύρησεν περὶ ἑαυτοῦ ὁ Μονογενὴς τὸ· Ἐγὼ εὖ εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα· καὶ, Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἦκω· καὶ, Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ.

[Σοφίζουσα νήπια, βεβαιούσα τοὺς ἀποστόλους, ἢ Ἀ νήπια τοῦ, ἐν Χριστῷ γενομένους νηπίους φησὶ καὶ β. πρνας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους σοφίας ἀπέλους.]

[Quæ infantibus sapientiam tribuo, apostolos con- firmo, aut per infantes intelligit eos qui in Christo infantes evadunt, aut insanos, hominesque sapien- tiæ e pertes.]

Daniel Barbarus : Testimonium hoc imperfectos parvulos et rudes instruit et sapientes reddit.

Τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέα εὐφραίνοντα καρ- διαρ. Ἀντὶ τοῦ, ἡ δικαιοσύνη ἡ γενομένη ἐν τῇ ἡμε- τέρα κρίσει. Κρίνας γὰρ ἡμῶν τὴν κρίσιν, ἐξέβαλε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος, διδοὺς ἡμῖν εὐφροσύνην ἐν καρδίᾳ. *Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγῆς φωτίζουσα ὀφθαλμούς.* Τοὺς τῆς διανοίας φησὶν ὀφθαλμούς πάρρωθεν τὴν αὐτὴν ἀναπέμπουσα.

9. *Justificationes Domini rectæ lætificantes corda.* Id est, justificatio in iudicio nostro facta. Nam cum de causa judicaret nostra, ejecit principem sæculi, tribuens nobis lætitiā in corde. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos* ; mentis nimirum oculos, eminus radios immittens.

Daniel Barbarus : Mentis nimirum, docens quomodo universorum Deo serviatur.

Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός διαμένων εἰς αἰῶνα Β αἰῶνος. Ὡς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ νομικοῦ φόβου τὸ τοιοῦτον· ἐκεῖνος γὰρ κολαστής. Ἡμῶν ἀγνεία ἐστὶν ἀμαρτημάτων ἀποχή. Δὶδ καὶ ἀγνός εἰρηται ὁ φόβος, ὡς ἀγνός ποιῶν· τῷ γὰρ φόβῳ Κυρίου, φη- θὶν, ἐκκλίνει τις ἀπὸ κακοῦ. Αἰώνιος δὲ ὢν ὁ φόβος, ἐν οἷς ἂν γένηται καὶ αὐτοὺς αἰωνίους ποιεῖ.

10. *Timor Domini castus permanens in sæculum sæculi.* Quasi ad differentiam legalis timoris castus dicitur : ille enim pœnam spectabat. (6) Castitas au- tem est abstinencia a peccatis. Quare castus timor dicitur, quod castos efficiat : nam præ timore Do- mini declinat quis a malo. Æternus autem cum sit timor, æternos item efficit quos ingreditur.

Ἐν τῷ φυλάσσει αὐτὰ ἀρταπόδοσις πολλή. Μισθὸς γὰρ φυλακῆς γίνεται ἡ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδιᾶν ἀνθρώπου οὐκ ἀρέθη.

12. *In custodiendis illis retributio multa.* Merces quippe observantiæ sunt quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt⁹⁶.

Adjicit Daniel Barbarus : Non est igitur sine lucro illorum observantia ; etenim multas et pulchras retri- butiones habet. Hactenus autem de pietate disseruit. Hinc percurrit quæ ad justitiæ administrationem in homines, et juris actionem spectant, deque humanis delictis agit : peccata dividit in ea quæ consulto, et in ea quæ non sponte fiunt, et ex his alia ex imbecillitate, alia ex necessitate, alia ex errore fiunt.

[*Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά.* Ὁ μυ- σταγωγηθεὶς τῷ εὐαγγελικῷ νόμῳ νέος λαός, καὶ τὰ κρίματα ἀληθινὰ φυλάττειν εἰπῶν, εὐχὴν ἀναπέμ- πει, καὶ τὸν κατὰ διάνοιαν λογισμὸν καθαρός εὐρε- θῆναι ὡσαύτως καὶ πῶν ἐν τῷ ρυθῆναι δαιμόνων.]

[*Etenim serrus tuus custodit ea.* Qui evangelica lege imbutus est populus novus, qui judicia vera se custodire dicit, preces fundit, ut et animi cogita- tionibus purus deprehendatur, ab externisque simi- liter dæmonibus liberetur.]

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. 19^ο.

I. *In finem, PSALMUS Davidi. XIX.*

Ἰπόθεσις.

Argumentum.

Λέγεται μὲν ὁ ψαλμὸς ὡς ἐκ προσώπου τῶν περὶ τὸν Δαυὶδ ἑταίρων, αὐτῷ τῷ Δαυίδ ἐπευχομένων ποι- οῦντι θυσίαν. Ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἀποστόλων, ὡς ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σταυροῦ βῆ- θέντος.

Dicitur hic psalmus tanquam ex persona familia- rium ipsius Davidis, qui ipsi Davidi sacrificium offerenti bene precantur. Refertur quoque ad personam apostolorum, quasi ea ipsa die pro- nuntiatius qua cruci Dominus affixus est.

Ἐπακούσαι σου ὁ Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως. Προστεθεὶ σοι· *Σκεπάσαι σε, φυλάξαι σε.* *Ἐξα- ποστειλαὶ σοι βοήθειαν ἐξ ἁγίου, καὶ ἐκ Σιών ἀντιλάβοιτό σου.* Λέγει δ' ἂν ταῦτα πρὸς τὴν τοῦ αθυμοῦντος παραμυθίαν ἢ ὁ ἐνυπάρχων τῇ ψυχῇ λόγος, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εὐχῆς δὲ δεῖ τῷ θλιβο- μένῳ, καὶ τοῦ μὴ καταβαλεῖν τὰς ἐλπίδας· οὕτω γὰρ θεὸς ἐπήκοος γίνεται.

2. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis* : adsit tibi : *protegat te*, id est, custodiat te.

Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου. Σωτή- ριος τοῦ Πατρὸς ἐν κόσμῳ ὁ Υἱός· σωτήριον τοῦ Υἱοῦ ἐν κόσμῳ ὁ σταυρός.

3. *Mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tuea- tur te.* Hæc ad consolationem animo deficientis fortasse dixerit Verbum quod in anima existit, aut Spiritus sanctus. Precatione autem opus ei qui angitur, nec amittenda spes, sic namque Deus efficitur propitiuus.

Ἀγαλλιασόμεθα ἐν τῷ σωτηρίῳ σου. Τὸ σω- τήριον, φησὶν, ὃ δέδωκας τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, διὰ τῆς σῆς ἀναστάσεως πᾶσι φανερόν κατέστησας.]

6. *Lætabimus in salutari tuo.* Salutare Patris in mundo Filius : salutare Filii in mundo crux.

⁹⁶ I Cor. II 9.

(6) Hæc Daniel Barbarus trit uit Origeni.

7. *Impleat Dominus omnes petitiones tuas.* Quæ erant petitiones, nisi, *Pater sancte, serva eos de mundo* 27? Palam autem est de credentibus in eum dici. [Aut Davidem aut Ezechiam dicit, tempore scilicet sacerdotum et regum, aut propter œconomiam Domini secundum carnem, et propter resurrectionem; aut quia nobis salutem consecutis, ipse salutem obtinere dicitur, qui et curam hujusce habebit, cum unum corpus simus. Quamobrem nunc dicit: In præsentī quippe cognoscimus Christum salutem nactum, quia inde nos nostræ pignus salutis accipimus. Salvos autem fecisti nos per virtutem dexteræ tuæ. Dexteram dixit opera, virtutes magnas, auxilium: aut divina signa prædicit a Christo edenda.] *Nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus Christum suum*, utpote jam illuminatus per Spiritum sanctum circa ea quæ resurrectionem spectant.

In potentatibus salutis dexteræ ejus. Salutem, inquit, nobis tribuit magnas virtutes operatus. Opera namque hic significat eo quod virtutes dexteræ accedentibus porrigat. [Illi, inquit, his confisi ceciderunt: nos autem in nomine Domini armis instructi, salutem nacti sumus.] Dexteram hic quoque humano more loquendo vocat divinam operationem.

8. *Hi in curribus, et hi in equis.* Quemadmodum, cum Israellem eriperet a sensibilibus Ægyptiis currus Pharaonis et virtutem ejus projecit in mare: ita cum totum hominum genus liberaret a spiritibus Ægyptiis, currus contrivit.

10. *Domine, salvum fac regem.* Proinde tantum nacti patrocinium, supplicamus tibi, Domine, ut cum nos, tum rex noster eo fruamur assidue.

1 *In finem, PSALMUS Davidi. XX*
Argumentum.

Hunc quoque psalmum prius memorati amici regis offerunt: tanquam lætante illo quod ex semine ipsius exortum mundo sit salutare. Hoc erat enim quod ex animo peroptabat, darique sibi maxime supplicabat. Quod ubi concessum fuisset, factum ipsi est ceu corona quædam ex pretioso lapide confecta, qua caput exornaret suum. David enim apud omnes gentes cum Domino suo atque filio secundum carnem, landibus celebratur. Neque corona tantum fuit illi hoc salutare; imo etiam vita, et diuturnitas incolumitatis, gloria, magnificentia, lætitia, gaudium, spes et misericordia nunquam nutans.

2. *Domine, in virtute tua lætabitur rex.*

7. *Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi.* In omnibus, inquit, generationibus celebris et præclarus erit, quod tantam a te fiduciam acceperit. Nam illud, *cum vultu tuo*, vertit Symmachus, *apud vultum tuum*. Lætitia itaque, ait, et

Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου. Τίνα ἦν τὰ αἰτήματα, ἢ τὸ, *Πάτερ ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου*; Ἀἴτιον δὲ, ὅτι τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. [Ἡ τὸν Δαυὶδ ἢ τὸν Ἐζεκίαν· ἐφ' ἱερῶν γὰρ καὶ βασιλέων, ἢ διὰ τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου οἰκονομίαν καὶ ἀνάστασιν· ἢ καὶ ὅτι σωζόμενον ἡμῶν, αὐτὸς λέγει σώζεσθαι, οὐ καὶ μελήσει μὲν σώματος ὄντες ἐνός. Διὸ καὶ νῦν εἶπεν· Ἐν γὰρ τῷ παρόντι γινώσκωμεν σωζόμενον τὸν Χριστόν, τῷ ἀπεντεύθεν ἀβραβῶνα ἡμᾶς δέχεσθαι σωτηρίας. Ἐσωσας δὲ διὰ τῆς δυναστείας τῆς δεξιᾶς σου. Δεξιὰν τὰς πράξεις, τὰς μεγάλας δυνάμεις, τὴν βοήθειαν εἰπὼν· ἢ τὰς θεοσημείας προαναφώνει τοῦ Χριστοῦ.] *Νῦν ἔρωκω, ὅτι ἔσωσας Κύριος τὸν Χριστόν αὐτοῦ*, ὡς ἤδη φωταγωγηθεὶς διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως.

Ἐν δυναστείαις τῆς σωτηρίας τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ. Ἐσωσεν ἡμᾶς, φησὶ, δυνάμεις μεγάλας ἐργασάμενος. Τὰς πράξεις γὰρ ἐνταῦθα σημαίνει διὰ τὰς δεξιᾶς δυνάμεις τοὺς προσιοῦσιν ὀρέγειν. [Ἐκείναι μὲν, φησὶ, πεποιθότες ἐπὶ τοῦτοις, ἔπεσον· ἡμεῖς δὲ, ἐν ὀνόματι Κυρίου καθωπλισμένοι, ἐσώθημεν.] Δεξιὰν δὲ πάλιν ἐνταῦθα ἀνθρωπίνως εἶπε, τὴν θεῖαν οὕτως ὀνομάζων ἐνέργειαν.

Οὗτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις. Ὅσπερ τῶν αἰσθητῶν Αἰγυπτίων σώζων τὸν Ἰσραὴλ, ἄρματα Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐβρίψεν εἰς θάλασσαν, οὕτω καὶ πάντων ἀνθρώπων σώζων τὸ γένος τῶν νοητῶν Αἰγυπτίων, συνέτριψε τὰ ἄρματα.

Κύριε, σώσον τὸν βασιλέα. Τοιγάρτοι τοσαύτης ἀπολαύσαντες ἀντιλήψεως ἱκετεύομεν, Δέσποτα, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὸν ἡμέτερον βασιλέα ταύτης μεταλαγχάνειν διηγεκῶς.

Εἰς τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Κ'.

Ἰπόθεσις.

Καὶ τοῦτον τὸν ψαλμὸν οἱ προδηλωθέντες ἑταῖροι τοῦ βασιλέως ἀναπέμπουσιν, ὡς ἤδη αὐτοῦ εὐφραίνονμένου διὰ τὸ ἐκ σπέρματος αὐτοῦ γεγεννημένον τῷ κόσμῳ σωτήριον. Τοῦτο γὰρ ἦν ὃ ἐπεθύμει κατὰ ψυχὴν, καὶ ἐδέετο λαβεῖν. Ὅσπερ καὶ δοθὲν γέγονεν αὐτῷ οἷά τις στέφανος ἐκ λίθου τιμίου τὴν κεφαλὴν δοξάζων· δοξάζεται γὰρ ἐν παντί τοῖς ἔθνεσιν ὁ Δαυὶδ μετὰ τοῦ Κυρίου ἑαυτοῦ καὶ υἱοῦ τὸ κατὰ σάρκα. Οὐ μόνον δὲ στέφανος αὐτῷ γέγονε τὸ σωτήριον, ἀλλὰ καὶ ζωὴ, καὶ μακροήμερευσις, καὶ δόξα, καὶ μεγαλοπρέπεια, καὶ εὐφροσύνη, καὶ χαρὰ, καὶ ἐλπίς, καὶ ἔλεος οὐ σαλευόμενον.

Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεὺς.

Ὅτι δόξης αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἐν ἀπάσαις, φησὶ, ταῖς γενεαῖς αἰδίδιμος ἔσται καὶ πολυθρύλλητος, τοσαύτην ἐσχηκῶς παρὰ σοῦ παρῆρσιαν. Τὸ γὰρ μετὰ τοῦ προσώπου σου, παρὰ τῷ προσώπῳ σου, τέθεικεν ὁ Σύμμαχος. Εὐφροσύνην τολ-

27 Joan. xvii, 11.

νυν ξει, φησι, και διηνεκῆ θυμηδίαν τοῦ προσώπου, τουτέστι τῆς σῆς εὐμενείας τυγχάνων. Αἴτιον δὲ τούτων αὐτῷ γέγονε τὸ ἐπὶ σοι πεποιθῆναι. *Εὐφρανεῖς αὐτὸν ἐν χαρῇ μετὰ τοῦ προσώπου σου.* Πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός. *Ὁ ἔωρακώς, φησιν, ἐμὲ, ἔώρακε τὸν Πατέρα.* Μετὰ τούτου εὐφραίνεσθαι κατ' οὐρανὸν ὡς νυμφαγωγοὶ μετὰ τοῦ νυμφίου μέλλομεν.

Ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον, καὶ ἐν τῷ ἔλξει. Κρείττων ἐστὶ τῶν πολεμούντων τῆς σῆς ἀπολαύων. Ἀπολαύει δὲ ταύτης ἀνθρώπων μὲν ἰδὲν θαρῶν, τῇ δὲ σῇ ἐλπίδι χρώμενος μόνῃ.

Εὐρεθείη ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου. Ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον ὁ λόγος διὰ τὰ γεγονότα κατ' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ.

[Λέγει δὲ, ὅτι θηρεύσει τοὺς ἀμαρτήσαντας. Εἰ γὰρ ἐν τῷ τηροῦντι τὰς ἐντολάς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τελειοῦται, δηλον, ὡς ὁ μὴ τηρῶν μισεῖ· ὅς καὶ ἀπολωλέκεναι λέγεται.]

Ὅτι θήσεις αὐτοὺς ὡς κλίβανον πυρὸς εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου. Ἄντι τοῦ, Πυρὸς ἀποδείξεις μετόχους. Τοῦτο γὰρ ἑαυτοῖς ἐθησαύρισαν ἐν τῇ δευτέρᾳ σου ἐπιφανεῖα, ὅταν καὶ ἀποδιῶς ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Κύριος ἐν ὄρηι αὐτοῦ συνταράξει αὐτοὺς, καὶ καταράγεται αὐτοὺς πῦρ. Ὁργὴν φησι τὴν τιμωρίαν τὴν γενησομένην αὐτοῖς διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ὕβριν.

Τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ γῆς ἀπολεῖς. Τοὺς λόγους τοὺς πονηροὺς καὶ τὰ ἐνθυμήματα. Ταῦτα δὲ εἰσιν ἐπιβουλαὶ αἱ παρ' αὐτῶν, αἱ καὶ ἀνήρηται διὰ τῆς ἀναστάσεως. [Τὰς διδασκαλίας καὶ τὰ ἄθεα δόγματα, ἃ μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτῶν, ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς ἀπωλεία παραδίδωσι.] *Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ νιῶν ἀνθρώπων.* Εὐεργεσία ἐστὶν ἀμαρτιῶν ἐκπεσεῖν καὶ ἐννοιῶν πονηρῶν. Σπέρμα γὰρ ἀμαρτίας λογισμὸς πονηρός.

Ὅτι θήσεις αὐτοὺς ῥῶτον. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· *Ὅτι θήσεις αὐτοὺς ἀποστρέφους,* τουτέστιν ὀπίσω καὶ παρακλούθημα τῶν ἐθνῶν. *Ἐν τοῖς περιλοιπίοις σου ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπον αὐτῶν.* Καταλείοιπας αὐτοῖς, φησιν, ἐπιστροφῆς καιρὸν πρὸς τὸ μετανοῆσαι. Αὕτη δὲ ἐστὶ μετὰ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν κλῆσις καὶ ἐπιστροφή.

[Ποιήσεις τοὺς ἀπιστήσαντας Ἰουδαίους. Οὗς δὲ ὁ Θεὸς ἀποστρέφεται, τίθησι ῥῶτον μὴ δυναμένους εἶναι πρόσωπον, πρὸς τὸ τὰ ὀπίσθια κατανοῦντας διὰ τῶν ποιημάτων πάλιν πρὸς αὐτὸν ἀναφέρεσθαι. Τοὺς γὰρ μὴ οἶους τε ὄραν τὸ πρόσωπον, τῷ μὴ ἔχειν καρδίαν καθαρὰν, τίθεται κατανοεῖν τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ, τὰ μετ' αὐτὸν ὄντα δημιουργήματα· ἵνα τὴν κτίσιν θεωροῦντες ἐννοίαν αὐτοῦ λάβωσι, καὶ προσβαλόντες τῷ Θεῷ αὐτῶν, τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον ἴδωσι. Περιλοιπία δὲ τοῦ Θεοῦ τὰ ἀνωτέρω τῶν κτισμάτων τῶν αἰσθητῶν.]

Υψώθητι, Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου. Ὅμοιον τῷ· *Ἐλθέτω ἡ βασίλειά σου.* Τὴν δευτέραν δὲ σα-

A voluptate afficietur vultus tui, id est, tuam nactus benevolentiam. Horum vero in causa fuit ipsi quod tibi confiderit. *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.* Vultus Patris est Filius : *Qui vidi me, ait, vidit et Patrem meum* 28. Cum illo futurum ut in caelo lætemur, velut sponsi deductores cum ipso sponso.

8. *Quoniam rex sperat in Domino, et in misericordia,* etc. Superior scilicet est hostibus, tuam nactus gratiam. Ea autem fruitur nulli hominum confidens, sed in te solum spem collocans.

9. *Inveniat manus tua omnibus inimicis tuis.* Hæc ad ipsum Dominum pertinere videntur, ob mala a Judaico populo illata ipsi.

[Ait autem se quasi venatu capturum peccatores. Si namque in eo, qui mandata servat, charitas Dei perficitur, palam est eum qui non servat, Deum odio habere· qui dicitur in perniciem ire.]

10. *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui.* Ac si diceret : ignis consortes efficies. Id enim illi ceu thesaurum reposuerunt in secundo adventu tuo, quando reddes unicuique juxta opera sua. *Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.* Iram vocat supplicium quo sunt, contumeliæ ipsi oblata causa, multandi.

11. *Fructum eorum de terra perdes.* Mala scilicet : verba et malas cogitationes. Hæc sunt insidiæ ab illis paratæ quæ per resurrectionem tolluntur. [Doctrinas et impia dogmata, quæ post ipsorum mortem Deus, utpote bonus, destruit.] *Et semen eorum a filiis hominum.* Beneficium habendum est a peccatis excidere et a pravis cogitationibus. Nam semen peccati mala cogitatio.

13. *Quoniam pones eos dorsum.* Symmachus autem sic interpretatus est : *Quoniam pones eos aversos,* id est retrorsum et appendicem gentium. *In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.* Reliquisti, ait, illis conversionis tempus ad pœnitentiam. Hæc autem est vocatio et conversio post plenitudinem gentium.

[Incredulos Judæos efficies. Quos autem Deus aversatur, eos ponit dorsum, quia non possunt esse vultus, ut posteriora (Dei) considerantes per ejus officia ad ipsum reducantur. Siquidem infirmis, qui quod cor purum non habeant, non possunt vultum ejus videre, posteriora sua consideranda offert, scilicet officia quæ post ipsum sunt ; ut, conspectis rebus creatis, in cognitionem illius deveniant, et Deo suo sese applicantes, ejus vultum videant. Reliquiæ autem Dei sunt illa, quæ rebus conditis sensum moventibus superiora sunt.]

14. *Exaltare, Domine, in virtute tua.* Simile illi : *Adveniat regnum tuum.* Hisce autem secundum

28 Joan. xiv, 9. 29 Matth. vi, 10.

ejus adventum rogat accelerari: *Cantabimus et psallemus virtutes tuas.* Tunc enim omnes justorum animæ, in supernis mansionibus constitutæ spiritualem cultum obeunt.]

1. *In finem, pro susceptione matutina,*
PSALMUS David. XXI.

Argumentum.

Canitur hic psalmus pro susceptione matutina, id est, quia nocte et caligine diabolica nos liberavit emicans unigenitum Dei Verbum, oriens ex alto, ut scriptum est ⁹⁰. Aut susceptionem matutinam appellat resurrectionis Salvatoris tempus. Resurrexit enim primo diluculo, et viam humanæ naturæ munivit ad incorruptionem. Canit vero psalmum Christus ex persona humanitatis. A

2. *Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti?* Postulat inspectionem Patris, nostra in sese transferens, ut abrogaret [nos ipsi derelicti prius, nunc autem assumpti ac salute donati sumus. Hæc dicit ut abrogaret, etc.] maledictionem, et ad nos vultum Patris adduceret. Nos enim ob Adæ prævaricationem in aversionem et derelictionem facti sumus. *Longe a salute mea verbu delictorum meorum.* Mihi, quæso, animadvertite humanitatis in Christo personam, postulantem liberari a lapsibus seu a delictis, et a sermonibus ea spectantibus. Palam est autem peti justitiam cuique homini congruentem.

[*Deus, Deus meus.* Hæc Salvator loquitur ex persona humanitatis, quasi dicat, mi Deus, mi Deus, in vocativo scilicet.]

3. *Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies, et nocte, et non ad insipientiam mihi.* Cum interpolatione legendum: significat autem nobis non inutilem esse orationis fructum. Ait enim: *Non ad insipientiam mihi.* Id est, perspicue novi, futurum esse ut clamem ego, ipse exaudiat. Quia cum in sanctis habites qui mentem in te positam habent, laus et gloria ipsi es.

4. *In te speraverunt patres nostri, speraverunt et liberasti eos.* Patres suos secundum carnem dicit, patriarchas scilicet et prophetas. Exhibet autem spei lucrum.

[*In te speraverunt patres nostri.* Quin etiam, qui ante me secundum carnem fuerunt, scilicet prophetæ, in te confidebant meam expectantes illustrationem, neque spe lapsi sunt, similiterque patriarchæ.]

7. *Ego autem sum vermis et non homo.* Docet

⁹⁰ Luc. 1, 78.

(7) Hæc a Daniele Barbaro tribuuntur Origeni.

αὐτῶς παρουσίαν εὐχεται διὰ τοῦτο γενέσθαι: Ἄσσομεν καὶ ψαλλοῦμεν τὰς δυναστείας σου. Τότε γὰρ πᾶσα δικαίων ψυχὴ, ἐν ταῖς ἄνω γενομένη μοναῖς, τὰς πνευματικὰς ἀναπέμπει λατρείας.]

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινής,
ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΚΑ'.

Υπόθεσις.

Ἄδεται ὁ προκειμένος ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινής. Τοῦτέστιν ὅτι νυκτὸς καὶ ἀχλὺς διαβολικῆς ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς, ἐπιλάμψας ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀνατολὴ ἐξ ὕψους κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἡ καὶ ἀντίληψιν ἐωθινήν τὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ὀνομάζει καιρὸν. Ἐγγηγερται γὰρ ὄρθρου βαθέος, ὀδοποιήσας τῇ ἀνθρώπων φύσει τὴν εἰς ἀφρασίαν ὁδόν. Ἄδει δὲ τὸν ψαλμὸν ὁ Χριστὸς ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος. Σαφῶς δὲ καὶ τὰ συμβαίνοντα αὐτῷ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐν τῷ καιρῷ τοῦ σταυροῦ ἐξηγεῖται ἡμῖν

Ἵ Θεὸς ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι ἵνα τί ἐγκατέλιπες με; Αἰτεῖ τὴν ἐποπτεῖαν τὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὰ ἡμῶν εἰς ἑαυτὸν μετατιθεῖς ἵνα [Ἄμβρ.. ἡμεῖς γὰρ ἤμεν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι πρότερον, νῦν δὲ προσειλημμένοι καὶ σεσωσμένοι. Ταῦτα λέγει ἵνα, καὶ τὰ ἐξῆς] παύσῃ τὴν ἄρᾶν, καὶ ἐφ' ἡμᾶς μεταγάγῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς. Ἡμεῖς γὰρ ἔσμεν οἱ γεγονότες ἀποστροφή καὶ ἐγκατάλιψις διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν. *Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου.* Σκόπει μοι πάλιν τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ἐν Χριστῷ παρακαλοῦν ἀπαλλάττεσθαι τῶν πταισμάτων ἥτοι τῶν παραπτωμάτων καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς λόγων. Δῆλον δὲ, ὅτι τῆς ἐκάστης πρεπούσης δικαιοσύνης.

[Ἵ Θεός, ὁ Θεός μου. Ταῦτα λέγει ὁ Σωτὴρ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος ἀντὶ τοῦ Θεοῦ μου, Θεοῦ μου.]

Ἵ Θεός μου, κεκράξομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ, καὶ νυκτὸς, καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἔμοι. Καθ' ὑποστιγμὴν ἀναγνωστέον. Σημαίνει δὲ ἡμῖν, ὅτι οὐκ ἀνόνητος τῆς προσευχῆς ὁ καρπός. Φησὶ γὰρ Ὁὐκ εἰς ἄνοιαν ἔμοι. Τοῦτέστιν, οἶδα σαφῶς, ὡς κεκράξομαι μὲν ἐγὼ, εἰσακούσει δὲ αὐτός. Ὅτι γὰρ καὶ, κατοικῶν ἐν ἀγίοις τοῖς εἰς σὲ τὸν νοῦν ἔχουσιν, ἔπαινος καὶ δόξα αὐτῶν γίγνηται.

Σὺ δὲ ἐν ἀγίῳ κατοικεῖς, ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραὴλ. Ἵ Ὁ ἐπαινούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰσραὴλ ἢ ὁ αὐτὸς ἔπαινος ὢν.

Ἐπὶ σοὶ ἠλιψίωσαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἠλιψίωσαν καὶ ἐρβύσω αὐτούς. Πατέρας ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα τοὺς πατριάρχας καὶ τοὺς προφῆτας φησὶ. Δείκνυσιν δὲ καὶ τῆς ἐλπίδος τὸ κέρδος.

[Ἐπὶ σοὶ ἠλιψίωσαν οἱ πατέρες ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ σάρκα πρὸ ἑμοῦ, τοῦτέστιν οἱ προφῆται, ἐπὶ σοὶ προσεδόκων, τὴν ἐμὴν ἐπιλαμψίν ἀναμένοντες, καὶ τῆς ἐλπίδος οὐ διεψεύσθησαν ὡσαύτως καὶ οἱ πατριάρχαι.]

Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Τα-

πεινώζοντες εἶναι διδάσκει, καὶ μάλιστα προσιώντας ἅ. ἄ. *Ὁνειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουδένωμα λαοῦ*. Ταῦτα σαφῶς ὁ εὐαγγελιστὴς πεπραχῆαι εἰς αὐτὸν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ φησιν· καθ' ὃν ἐπέσειον αὐτῷ οἱ παραπορευόμενοι τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐβλασφήμουν εἰς αὐτὸν λέγοντες· *Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, σώσον σεαυτὸν*.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐκσπᾶσας με ἐκ γαστρὸς. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ κατ' εὐδοκίαν τοῦ Πατρὸς ἐνηνθρώπησεν. *Ὅτε γὰρ, φησιν, ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικός*. Ἐπιγράφεται γὰρ καὶ ἐπιβὰ τὴν ἑαυτοῦ Πατέρα, καὶ τοῦτο λέγων ὡς ἄνθρωπος· ἐπειδὴ γὰρ τὸν Χριστὸν μόνον ἐκ τῆς Μαρίας ἐξέσπασεν ὁ Θεός, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων οὐκ ἐκσπασμένων, ἀλλ' ἐξερχομένων. *Ἐξῆλθε γὰρ, φησιν, Ἡσαῦ, ὧ ἡ δερὰ θασύς*.

Ἐπι σὲ ἐπεβρίβην ἐκ μητρὸς ἀπὸ γαστρὸς, κ. τ. λ. Εὐχεται πάλιν ὡς ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ γὰρ ὁ τῶν μαθητῶν αὐτὸν καταλέλοιπε χορὸς. Εἶτα προλέγει τὰ τῆς θλίψεως εἶδη.

Περιεκύκλωσάν με μύσχοι πολλοί. Τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἄρχοντας φησιν.

Ὡσεὶ ὕδωρ ἐξεχύθη, καὶ διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὄσῃ μου. Ὅσῃ αὐτοῦ φησι τοὺς ἁγίους μυσταγωγούς· εἰ γὰρ σῶμα αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, εἰκότως καὶ οἱ συνέχοντες αὐτὴν νοθεῖεν ἂν ὄσῃ. Ἡκούσαμεν δὲ τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὡς, συλληφθέντος αὐτοῦ παρὰ τῆς σπείρας τῶν στρατιωτῶν, διεσκορπίσθησαν οἱ μαθηταί. Καὶ ἄλλως· *Τὰ ὄσῃ τῆς σοφίας, τὰ ἄγαθὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας ἐστίν, ἅπερ ἐν τῷ Πάσχα μὴ συντριβεῖν τοῖς Ἰουδαίοις νενομοθέτηται· Ὅστω γὰρ αὐτοῦ, φησιν, οὐ συντριβήσετε*. *Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηκόμενος*. Ἴδιον λύπης τὸ εἰρημένον· γέγραπται γὰρ· *Ἡρξάτο λυπεῖσθαι καὶ ἀθροεῖν*. Ἐλυπεῖτο δὲ ὑπὲρ τε τοῦ Ἰουδαίου ἔθνους καὶ τοῦ προδότου, ὅτι δὴ ἀπωλεία παρελαμβάνοντο διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀσέβειαν.

[*Καὶ διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὄσῃ μου*. Εσκέδασται, φησι, καὶ διεσκορπίσθη τὰ τέως ἐν ὄσῃ τάξει τὴν περιττὸν διδάσκαλον συμπληροῦντα σύνταξιν· ἀφέντες γὰρ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἔφυγον, τὸ κατὰ πεδῖον ἀφιέμενον ὕδωρ μιμησάμενοι.]

Ἐξηράνθη ὡς ὄστρακον ἡ ἰσχύς μου, καὶ ἡ γλῶσσοσ κεκόλληται τῷ λάρυγγί μου. Σημαίνει διὰ τούτων τὴν ἐπὶ τῷ τιμῷ σταυρῷ συμβῆσαν αὐτῷ εἴψαν, ὅτε καὶ αἰτήσαντι πεινῆ, ἕξος προσήνεγκαν αὐτῷ μετὰ χολῆς. [Διδό λέγει· *Καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῷ λάρυγγί μου*.] *Καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγέ με*. Χάριτι γὰρ Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς ἔγεύσατο θάνατον. Οὐ γὰρ εἰς θάνατον, ἀλλ' εἰς χοῦν θανάτου κατήχθη ὁ Χριστός· οὐκ ἐγκατελείφθη γὰρ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς τὸν ᾄδην, οὐδὲ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν.

Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνας πολλοί. Πάλιν τοὺς ἄρχοντας σημαίνει. *Ἄρουξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου*. Διὰ τοὺς ἐν σταυρῷ ἦλους φησιν.

²¹ Marc. xv, 30. ²² Galat. iv, 4. ²³ Gen. xxv, 25. 56. ²⁷ Psal. v, 10.

esse humiles oportere, maximeque accedentes ad Deum. *Opprobrium hominum et abjectio plebis*. Hæc evangelista in tempore crucis factum ipsi enarrat, cum qui præteribant, capita moverent et blasphema hujusmodi verba profferrent in eum : *Si Filius Dei es, saluum fac te metipsum* ²¹.

10. *Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre*. Hoc ait, quia secundum Patris beneplacitum factus est homo. *Ubi namque, ait, venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum natum ex muliere* ²². Scriptum quippe est ipsum in Patre spem habuisse ; atque id ait quatenus homo ; quia solum Christum ex Maria Deus extraxit, cæteris hominibus non extractis sed egressis : *Exiit quippe, ait, Esau, cui pellis pilosa* ²³.

11. *In te projectus sum ex utero de ventre, etc.* Precatur rursum ceu ex persona humanitatis. Nam chorus discipulorum ipsum deseruerat. Exinde prædicat futuræ calamitatis species.

15. *Circumdedederunt me vituli multi*. Judæorum principes ait.

15. *Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt omnia ossa mea*. Ossa ejus vocat sanctos mysteriorum ejus initiatores. Si namque corpus ejus Ecclesia est, jure qui administrant illam ossa appellentur. Audivimus autem evangelistam narrante, quod ubi a cohorte militum captus fuisset, dispersi fuerint discipuli. Alio modo : Sapientiæ ossa sunt sacra Ecclesiæ dogmata, quæ in Paschate non comminuerentur Judæis lege cautum est. Ait enim : *Os non comminuetis ex eo* ²⁴. *Factum est cor meum tanquam cera liquescens*. Proprium doloris est quod dicitur ; scriptum enim est ²⁵ : *Capit pavere et tædere*. Indoluit autem Christus de Judæorum et proditoris pernicie, ob ipsorum in Christum impietatem illata.

[*Et dispersa sunt omnia ossa mea*. Dissipata, inquit, et dispersa sunt, quæ apud magistrum ossium munus et ordinem implebant : relicto namque eo discipuli fugerunt ²⁶, instar aquæ, quæ in planitie effunditur.]

16. *Aruit tanquam testa virtus mea, et lingua mea adhæsit faucibus meis*. His sitim significat qua in cruce laboravit, cum roganti potum acetum cum felle obtulerunt. [Quamobrem dicit : *Et in pulverem mortis deduxisti me*. Nam Dei gratia pro universo mundo gustavit mortem. Non enim in mortem, sed in pulverem mortis deductus est Christus : nequaquam enim derelicta est anima ejus in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem ²⁷.

17. *Quoniam circumdedederunt me canes multi*. Rursum principes significat. *Foderunt manus meas et pedes meos*. De crucifixi clavis ita loquitur.

²⁴ Exod. xii, 46. ²⁵ Marc. xiv, 33. ²⁶ Matth. xxvi,

18. *Dnumeraverunt omnia ossa mea. Attractantes scilicet totum corpus ipsius, et emetientes ossa singula ut explorarent ubi ligerent clavos. Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me. Id est, irriserunt. Id autem ait ob chlamydem coccineam, spinem cornam, et calamum pro sceptro datum.*

19. *Diviserunt sibi vestimenta mea. Isthæc in Evangeliiis perspicue explicata sunt.*

20. *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me. Jam in preces sermonem commutat. [Te, inquit, opitulante et patrocinante, cum post triduum resurrexero, vanas illorum insidias ostendam.] Exemplumque nobis est, quo pacto oporteat in tentationibus Deum invocare, nec in angorem et consilii inopiam decidere, neque frangi calamitatibus.*

21. *Erue a framea, Deus, animam meam. His militiam et insaniam Judæorum significat, per frameam scilicet, manum canis, os leonis, cornua unicornium. Et de manu canis unicam meam. Manum ea vocat quæ per hunc canem gesta sunt: ipsum autem canem appellat. Non enim, inquit²⁸, bonum est accipere panem filiorum, et projicere ca-tellis.*

[Framea vero fuerit diabolus, qui pungere et confodere semper conatur. Unicam autem vocat animam suam, quia sola relicta fuit, et ab aliis animabus segregata: universæ quippe peccatum noverunt, illa vero minime: et quia semper sola cum carne conjuncta cum Deo Verbo est secundum hypostasin. Unus namque Christus est ex duobus adversis constans, perfectus Deus, perfectus homo. Illas autem animas quæ multo intervallo distabant adiit. Forte etiam Ecclesiam sibi astantem vocat unicam, quod maculam nullam, nullas sordes habeat, atque ex profectu in melius repleta sit inculpatis illis sexaginta reginis, et octoginta concubinis.]

22. *Salva me ex ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te. Docuit enim nos eum qui natura et vere Deus est, et consubstantialia ipsi Patrem. Rursus ut homo conjunctus est per Ecclesiam.*

24. *Qui timetis Dominum, laudate eum; universum semen Jacob, glorificate eum. Quandoquidem Ecclesia ex gentibus juxta atque ex Judæis constat, hos atque illos ad hymnum concinendum excitat. Hos quidem a proavo suo Jacob atque Israel vocans, illos virtutis nomine compellat, quæ quidem valet generis loco homines exornare. Ita Judæos eos qui ex gentibus ad legem accederent mos erat appellare. Idque nos edocet Actuum historia. Cum oraret enim beatus Paulus, sic ait²⁹: Viri Israelitæ, et qui inter vos timetis Dominum.*

²⁸ Matth. xv, 26. ²⁹ Act. xiii, 16.

Ἐξηρίθμισαν πάντα τὰ ὀστέα μου. Ψηλαφῶντες κατὰ τὸ εἰκὸς ἅπαν αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ ἀναμετροῦντες ἕκαστον τῶν ὀστέων, ἵνα ἴδοιεν οὐ τοὺς ἧλους πῆξι: χρῆ. Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν καὶ ἐπεῖδον με. Ἄντι τοῦ, ἐπεγέλασαν. Ταῦτα δὲ φησι διὰ τὴν κοκκίνην χλαμύδα καὶ τὸν ἐξ ἀκανθῶν στέφανον, καὶ τὸν ἀντὶ σκῆπτρου κάλαμον.

Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς. Σαφῶς ταῦτα ἐν τοῖς Εὐαγγέλοις ἐγράφη.

Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρόννης τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ. Μεθίστηται τοὺς λόγους εἰς προσευχὴν. [Σοῦ, φησὶ, βοηθοῦντος καὶ ἀντιλαμβανομένου, τριταῖος ἀναστάς, ματαίαν αὐτῶν τὴν ἐπιβουλήν ἀποδείξω.] Ὑποτύπωσις ἡμῖν γενόμενος, ὡς δεῖ ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐπικλιθεῖσθαι Θεόν, καὶ μὴ καταπίπτειν εἰς ἀκηδίαν, μηδὲ ἐκλύεσθαι ὑπὸ τῶν θλίψεων.

Ῥῦσαι ἀπὸ βομφαίας τὴν ψυχὴν μου. Τὴν κακίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀνοίαν διὰ τούτων σημαίνει διὰ βομφαίας καὶ χειρὸς κυνὸς καὶ λέοντος καὶ κεράτων μονοκερώτων. Καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου. Τὰ ἐκ τούτου τοῦ κυνὸς γενόμενα χεῖρα, καὶ αὐτὸν κύνα ὀνομάζει. Οὐ καλὸν γὰρ, φησὶν, ἐστὶ λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.

[Ῥομφαία δὲ εἶη ἂν καὶ ὁ διάβολος, ἀεὶ τιτρώσκειν ἐπιχειρῶν. Μονογενῆ δὲ λέγει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, διὰ τὸ μεμονῶσθαι καὶ κεχωρισθαι τῶν ἄλλων ψυχῶν· πᾶσαι μὲν γὰρ ἐκείναι ἐγνωσαν ἁμαρτίαν, ἐκείνη δὲ οὐ: καὶ διὰ τὸ μόνην ἀεὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔνωσιν ἔχειν καθ' ὑπόστασιν μετὰ τῆς σαρκὸς. Εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἐκ δύο τῶν ἐναντιῶν, τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Ἐκείναις δὲ ἐκ διαλειμμάτων ἐπιφοιτᾷ. Τάχα δὲ καὶ τὴν παραστᾶσαν Ἐκκλησίαν αὐτῷ λέγει μονογενῆ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν σπῖλον ἢ βυτίδα ἐκ τῶν ἀμώμων συμπληρουμένην κατὰ προκοπὴν ἐκ τῶν ἐξήκοντα βασιλῶν καὶ ὄγδοῦς ἑκοντα παλλακῶν.]

Σῶσόν με ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκερώτων τὴν ταπεινώσιν μου. Διηγήσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. Ἐδίδασκε γὰρ ἡμᾶς τὸν φύσει καὶ ἀληθεῖα Θεὸν καὶ ὁμοούσιον αὐτοῦ Πατέρα.

Πάλιν ὡς ἄνθρωπος ἦνωται διὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, αἰνέσατε αὐτόν· ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰακώβ, δοξάσατε αὐτόν. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐξ ἐθνῶν καὶ ἐξ Ἰουδαίων συνέστηκε, καὶ τούτους καὶ ἐκείνους εἰς τὸν ὕμνον ἐγείρει· τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ προπάτορος ὀνομάζων Ἰακώβ τε καὶ Ἰσραὴλ, τοὺς δὲ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ὡς ἀρκούσης ἀντὶ γένους κοσμησαί. Οὕτω καὶ Ἰουδαίους τοὺς ἐξ ἐθνῶν τῷ νόμῳ προσιόντας ἔθος ἦν ὀνομάζειν. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία διδάσκει· δημηγορῶν γὰρ ὁ θεὸς Ἀπόστολος οὕτως εφη· Ἄνδρες Ἰσραηλίται, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Κύριον.

"Οτι οὐκ ἐξουδένωσεν. "Α κατώρθωσεν ἡμῖν δι' Α
ἐκτουτοῦ ὁ Μονογενῆς ἐκδιδάσκει σαφῶς.

Παρά σοῦ ὁ ἔκαιρός μου. "Επαινον τὴν δοξολογίαν
φησὶν· ἔστι δὲ ταύτην παρὰ τοῦ Πατρὸς γενομένην
ἰεῖν, ὅτε ἤλθε φωνὴ ἀνωθεν λέγουσα· Καὶ ἐδόξασα,
καὶ πάλιν δοξάσω. ["Η ὅτι ὡσπερ ἐγὼ σε δῆλον τοῖς
ἀνθρώποις ἐποίησα, οὕτω καὶ σὺ πάντως τὴν αὐτὴν
μοι προσάξεις τιμὴν, νῦν μὲν λέγων· Οὐτός ἐστιν
ὁ Υἱός μου· νῦν δὲ ἀποκαλύπτων Πέτρῳ καὶ τοῖς
λοιποῖς.] Τὴς εὐχᾶς μου ἀποδώσω. Εὐχὴ ἡ ἐπαγ-
γελλία παρὰ τῆ θείᾳ ὀνομάζεται Γραφῇ. Οὐκοῦν τῆς
ὑπακοῆς ἐκπλήρωσις ἡ γενομένη παρὰ τοῦ Υἱοῦ τῷ
Πατρὶ μέχρι θανάτου ὡσαύτως ἂν νοηθεῖ, ἀποδο-
θείσης τῆς εὐχῆς παρ' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ. [Εὐχὴ μὲν
ἡ ἐπαγγελία παρὰ τῆ θείᾳ ὀνομάζεται Γραφῇ· Οὐκοῦν
ἡ τῆς ὑπακοῆς ἐκπλήρωσις ἡ γενομένη παρὰ τοῦ Υἱοῦ
Πατρὶ, καὶ τοῦτο μέχρι τοῦ θανάτου σαρκός. "Οσαύ-
τως ἂν νοηθεῖ ἀποδοθείσης τῆς εὐχῆς παρ' αὐτοῦ τῷ
Πατρὶ.]

Daniel Barbarus : *Vota mea*. Precatio vel votum, promissio est alicujus eorum quæ religioni sacrantur. Deprecatio vero est supplex honorum petitio a Deo. Ducet autem sermo ne prius a Deo quidquam petamus, quam donum pro accipienda gratia offeramus. Precari, hoc est, vovere prius oportet, quam deprecari. Quemadmodum satio fructuum collectionem præcedit. Oportet enim prius jacere promissionis semina, et sic inde fructus ferre.

Φάγονται πένητες, καὶ ἐμπλησθήσονται. Προ-
αγέρουσιν τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως διὰ τούτων ση-
μαίνεται.

Καὶ προσκνηθήσονται ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ
πατριαὶ τῶν ἐθνῶν. Βασιλευσαὶ λέγεται ἄνθρωποι ἐπὶ γῆς, C
καίτοι βασιλεὺς πάντων ὢν καθ' ἑαυτοῦ, διὰ τὸ ἐπιστρέ-
ψαι αὐτοὺς ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων πλάνης εἰς τὴν αὐ-
τοῦ πίστιν, καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ δικαιοσύνην.

"Οτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ αὐτὸς δεσπό-
ζει τῶν ἐθνῶν. Οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαίων Θεὸς ὁ Θεός,
ὡς ἐκεῖνοι νομίζουσιν, ἀλλὰ πάσης τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως ποιητῆς. Τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος φησὶν· "Η
Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον; Οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; Ναὶ καὶ
ἐθνῶν. "Επειπερ εἰς ὁ Θεός, ὃς δικαιοῦσαι περιτο-
μὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίας διὰ τῆς πίστεως.

"Εφαγον, καὶ προσεκύνησαν πάντες οἱ πλοῦ-
τοι τῆς γῆς. Τὴν πνευματικὴν δηλονότι τροφήν. Πλοῦ-
τας δὲ αὐτοὺς καλεῖ διὰ τὸ εὐτραφέες τῶν θεῶν λογί-
ων. "Ενώπιον αὐτοῦ πεσοῦνται πάντες οἱ καταβα-
νοντες εἰς γῆν. Τοῦτο φησὶ, διὰ τὸ κλίνειν αὐτῷ γό-
νυ τοὺς πιστεύοντας. Οὗτοι δὲ οἱ πιστεύσαντες πάλαι
ἦσαν. Οἱ καταβαλλοντες εἰς τὴν γῆν· τουτέστιν οἱ
πίστοις εἰς θάλασσαν καὶ φθορὰν, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι
αὐτοὺς τὸν Κύριον.

Καὶ ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ἔζη, καὶ τὸ σπέρμα μου
δουλεύσει αὐτῷ. "Αγία γὰρ καὶ ἀμωμος ἡ Χριστοῦ
γένεσις ζωὴ, ἣν πεποίηται μετὰ σαρκὸς ἐπὶ γῆς. Μό-
νος γὰρ αὐτὸς οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, καίτοι καθ'
ἡμᾶς γεγονώς, καὶ σάρκα λαβὼν τὴν φιλαμαρτήμονα.
Σπέρμα δὲ Θεοῦ νοηθεῖν ἂν οἱ δι' αὐτοῦ κεκλημένοι
διὰ τῆς πίστεως. "Αναγγελῆσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ
ἡ ἐρχομένη. Καὶ ταῦτα περὶ τῶν ἐθνῶν ση-
μαίνει.

⁴⁰ Joan. xii, 28. ⁴¹ Matth. iii, 17; xxii, 5. ⁴² Rom. iii, 29, 30.

25. *Quoniam non sprevit*, etc. Quæ nostri gratia
Unigenitus opera edidit perspicue docet.

26. *Apud te laus mea*, etc. Laudem vocat glorifi-
cationem; videmus autem illam a Patre editam
cum vox desuper audita est: *Et glorificavi et ite-
rum glorificabo*⁴⁰. [Aut quia sicut ego te homini-
bus manifestum feci, eodem prorsus modo tu mihi
parem honorem conciliabis; modo dicens: *Hic est
filius meus*⁴¹, modo idipsum Petro revelans atque
cæteris.] *Vota mea reddam*, etc. Precatio in divina
Scriptura votum seu promissio vocatur. Itaque ob-
sequentia Filii erga Patrem usque ad mortem præ-
stita consummatio est, quæ tunc facta intelligi-
tur, cum Patri precationem obtulit. [Precatio seu
votum promissio vocatur in divina Scriptura: cum
itaque in omnibus Patri obsecutus Filius sit, etiam
usque ad mortem carnalem, pro voto Patri reddito
probe accipiat.]

27. *Edent pauperes et saturabuntur*. Hisce gen-
tium vocatio præsignificatur.

28. *Et adorabunt in conspectu ejus universæ fa-
milie gentium*. Regnare dicitur in terra etsi qua-
tenus est Deus rex est universorum, quia scilicet
convertit gentes ex errore dæmonum ad fidem
suam, et ad gratitudinem et justitiam

29. *Quoniam Domini est regnum et ipse domini-
bitur gentium*. Deus non Judæorum solum est Deus,
ut arbitrantur ipsi, sed totius humanæ opifex natu-
ræ. Id Apostolus quoque ait⁴²: *An Judæorum
Deus solum? Nonne et gentium? Imo et gentium.*
*Quoniam unus est Deus qui justificabit circumcisi-
onem ex fide, et præputium per fidem.*

30. *Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues
terre*. Spiritualem videlicet cibum. Pingues autem
vocat, ob divinorum eloquiorum succum. *In con-
spectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram.*
Hoc ait quia fideles genua ipsi flectere solent: hu-
jusmodi autem olim fideles erant. *Qui descendunt
in terram*; nimirum qui in perniciem ruunt et in
corruptionem, quod Dominum non noverint.

31. *Et anima mea illi vivet, et semen meum serviet
ipsi*. Sancta quippe et inculpata Christi vita fuit,
quam cum labore et ærumna carne indutus trans-
egit in terra. Ipse namque solus peccatum non fe-
cit, etsi ad similitudinem nostram factus sit, et
carnem assumpserit, quæ per se peccatis obnoxia
est: semen autem Dei existimandi qui ab eo per
fidem sunt vocati: *Annuntiabitur Domino generatio
ventura*. Et hæc quoque de gentibus intelligit.

32. *Populo qui nascetur, quem fecit Dominus.* A Huic simile est illud: *Non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt*⁴².

1. *PSALMUS David. XXII.*

Argumentum.

Canitur præsens psalmus ex persona gentium exsultantium quod Dominus ipse ad pascua illas perduceret. Et sane mysticum enarrant convivium, quod illis pastor Domini appositus.

Daniel Barbarus. Psalmus est redeuntium a Babylonia servitute, quoniam postquam Cyrus rex eos dimisit, cum magna lætitia et copia rerum ad suos reversi sunt. Sed et hoc beatus David ante dicit. Ex persona igitur ipsorum in patriam revertentium ait.

Dominus pascit me, et nihil mihi deerit. Magnifice in Domino sentiunt qui ab illo pascuntur.

2. *In loco pascuæ ibi me collocavit.* In herbæ luxuriantis loco me collocavit, spiritualem herbam dicit. *Super aquam refectionis educavit me.* Aqua refectionis sacrum forte baptisma intelligatur, quippe quod peccatorum molem abstergat.

[Hæc, inquit, præbe mihi, prius animæ curam gerens: atque ex devio me convertas, ut recta gradiar via.]

3. *Animam meam convertit.* Ex captivitate diaboli animam meam ad se convertens, ad sua præcepta deduxit illam ex morte ad vitam. [Ut qui olim neglecta anima sua defecerit, ac per memoratum deinde cibum recreatus sit, aversus et abductus a morte, ait: *Animam meam convertit in viam justitiæ*, in evangelica scilicet dogmata. Si ambulavero in medio umbræ mortis, quasi Patrem alloquens. C Ipsum autem Christum vocat virgam virtutis, virgam gloriosam, et virgam magnitudinis. Sicut virga corripit, ita et vis facultasque agendi docet quo pacto moderate mala feramus.] Evangelica vero dogmata indicat.

4. *Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Ipsum ait Christum. Et illud: *Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion*⁴³. Et, *virga gloriosa, virga maxima*⁴⁴. Virga est erudiendi potestas; baculus, patrocinium in consolando situm.

5. *Impinguasti in oleo caput meum.* Et hoc significat mysticum chrisma. *Et calix tuus inebrians me.* Rursum de mystica agit lætitia. *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus.* Nam qui prædicta omnia nacti sunt, in misericordia Dei positi D semper erunt, insuperque habitabunt in domo ejus.

[*Parasti in conspectu meo mensam.* Mensam mysticam indicat, oleum vero chrisma mysticum, et calicem ibidem memorat.]

1. *In finem PSALMUS David una Sabbatorum.*

XXIII.

Argumentum.

Daniel Barbarus. Asceusum Domini præsens psalmus nobis prænuntiat, necnon gentium doctrinam, et quem modum cælesti domicilio dignatæ sunt.

⁴² Joan. 1, 15. ⁴³ Psal. cix, 3. ⁴⁴ Jer. xiviii, 17.

Λαῶ τῷ τεθησομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Ὅμοιον τὸ, Ὅκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, ἀλλὰ ἐκ Θεοῦ ἐγγενήθησαν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΚΒ΄.

Ἵπόθεσις.

Ἄδεται ὁ προκείμενος ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἐθνῶν ἀγαλλομένων ἐπὶ τὸ ποιμᾶναι αὐτοὺς τὸν Κύριον. Καὶ μὴν καὶ μυστικὴν ἐξηγοῦνται εὐωχίαν, ἣν παρέθηκεν αὐτοῖς αὐτὸς ὁ ποιμᾶντων αὐτούς.

Κύριος ποιμᾶνται με. Μέγα ἐπὶ τῷ Κυρίῳ φρονοῦσιν οἱ παρ' αὐτοῦ ποιμᾶνόμενοι.

Εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν. Ἐν ὠραιότητι πάσας κατεσκήνωσέ με, τὴν νοητὴν πᾶν φησίν. Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με. Ἵδωρ ἀναπαύσεως νοηθεῖται ἂν τὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἅτε δὴ τὸ φορτίον ἐξαλείφον τῶν ἁμαρτιῶν. [Ταῦτα παρέσχε μοι, φησὶ, πρότερον τῆς ψυχῆς ἐπιμεληθεὶς, καὶ ἐκ τῆς ἀνοδίας ἐπιστρέψας πρὸς τὴν εὐθειαν ὁδὸν ὀδεύειν.]

Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν. Ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου ἐπιστρέψας πρὸς ἑαυτὸν τὴν ψυχὴν μου, ὠδήγησεν ἐπὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐκ θανάτου εἰς ζωὴν. [Ὡς παρεκλείπων πάσαι τὴν ἰδίαν ψυχὴν, διὰ τῆς εἰρημένης τροφῆς ἀναλαβῶν ἑαυτὸν, καὶ ἐπιστρέφων ἐκ θανάτου, φησὶ· *Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψε ἐπὶ τρέλους δικαιοσύνης· τὰ εὐαγγελικὰ φησι δόγματα.* Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα. Αὐτὸν δὲ τὸν Χριστὸν φησὶ ῥάβδον δυνάμεως, καὶ ῥάβδον εὐκλεῆ, καὶ ῥάβδον μεγαλότητος. Ὅσπερ ῥάβδος παιδεύει, οὕτω καὶ πρακτικὴ μετριοπαθεῖν ἐκδιδάσκει.] Τὰ εὐαγγελικὰ φησὶ δόγματα.

Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐτὰ με παρεκάλεισαν. Αὐτὸν τὸν Χριστὸν φησίν. Καὶ τὸ ῥάβδον δυνάμει ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιών. Καὶ ῥάβδος εὐκλεῆς, καὶ ῥάβδος μεγαλώτατος. ῥάβδος ἡ παιδευτικὴ δύναμις· βακτηρία δὲ ἡ διὰ τῆς παρακλήσεως ἀντίληψις.

Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου. Καὶ τοῦτο τὸ χρίσμα τὸ μυστικόν. Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με. Πάλιν τὴν μυστικὴν εὐφροσύνην φησίν. Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας. Οἱ γὰρ τῶν προλεχθέντων ἀπάντων μεταλαβόντες ἔσονται διαπαντός ἐν τῷ ἔλει τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴν καὶ κατοικήσουσιν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

[*Ἦτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν.* Τράπεζαν τὴν μυστικὴν λέγει, καὶ τὸ ἐλαιὸν τὸ χρίσμα μυστικόν, καὶ τὸ ποτήριον λέγει.]

Εἰς τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ τῇ μᾶ τῶν Σαββάτων. ΚΓ΄.

Ἵπόθεσις.

Τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ὁ παρὼν ἡμῖν κηρύττει ψαλμὸς καὶ τῶν ἐθνῶν διδασκαλίαν· πῶς ἂν καὶ αὐτοὶ ἄξιοι γένωνται τῶν ἐπουρανίων σκηνῶν.

Psalmus autem hic consecutione quadam vicesimo secundo præponi debebat : est enim ad eorum consolationem factus, qui in servitutem Babyloniam adducebantur ; ille autem ad eos dictus est qui ab ea reducebantur. Verum (quemadmodum initio diximus) non ordinatim positi psalmi sunt, sed ut inventi sunt. Cum videret ergo beatus David graviter afflictos eos qui captivi ducebantur, propterea quod patrium solum et proprium templum relinquebant, longius repetens ipsos consolatur dicens : Ne ægre feratis Babylona : nam si honeste et cum virtute vixeritis, et studiose bonos mores vitæ quæseriveritis, ibi etiam Deum invenietis, quandoquidem omnia sua sunt, et in manu ejus sunt omnes fines terræ.

Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πληρωμα αὐτῆς. Thn A *Domini est terra et plenitudo ejus.* Hisce prædicat regnum unigeniti Dei Verbi in omnes gentes.

Αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν. Ἴνα μὴ τις τῶν ἐχθρῶν δόξη εἶναι μὲν τὴν γῆν τοῦ Σατανᾶ, νοῦν δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι τὸν Χριστὸν, τούτου χάριν τὸν Χριστὸν αὐτῆς ποιητὴν ἀποδεικνυσιν, ἅμα δὲ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ δηλοῖ, ὥστε τοσοῦτον μέγεθος τῆς γῆς ἐπὶ ὕδατων στηριχθῆναι. Καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἠτοίμασεν αὐτήν. Ἀντὶ τοῦ, διεκόσμησεν.

[Τότε γὰρ ἔδραν ἡ Ἐκκλησία λαμβάνει, ὅταν τρικυμιῶν προσβαλοσῶν, ἄσειστος διαμείνη κατὰ τὴν πίστιν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ὥστε καὶ ποταμοὺς τὰς διεξόδους ἀκωλύτως ποιεῖσθαι, ἕρη τε καὶ ἄλση ζωῆς ἀπονέμεσθαι, χώρας καὶ πεδιάδας εἰς οἰκίας καὶ γεωργίας ἀνθρώποις ἀφωρῆσθαι.]

Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου (8) ; Μετὰ τὸ ἐκθέσθαι τὴν πίστιν, καὶ ἔργων διδασκαλίας ἐξηγεῖται, ἵνα δι' ἀμφοτέρων τῆς ὄντως κληρονομίας ἐπιτύχωμεν οἱ ἀκούοντες.

Ἄθως χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ. Περὶ τούτου εἴρηται ἐν τῷ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ ψαλμῷ. *Ὁς οὐκ ἔλαθεν ἐπὶ ματαίᾳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.* Ματαίωσιν τὴν ὑψηλοφροσύνην φησὶ. *Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ.*

Ὁὗτος λήψεται εὐλογία. Τὸν τοιοῦτον γενόμενον ἀθῶον χερσὶ καὶ καθαρὸν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπὶ δόλῳ μὴ ὠμοκόντα, ὑπεσχηται τὰς παρὰ Θεοῦ ληψόμενον δωρεάς, ἦτοι εὐλογίαν καὶ ἔλεος.

Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον. Ἡ τὰ προαιρημένα φυλάξασα γενεὰ φησιν.

Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὕμῶν. Οἱ διακονοῦντες τῷ Σωτῆρι ἐπὶ γῆς ἄγγελοι, ἀναλαμθανομένου αὐτοῦ, ταῖς οὐρανίαις δυνάμεισι δηλοῦσιν ἀνοίγειν τὰς πύλας.

[*Κύριος κραταῖος καὶ δυνατός.* Ξενίζονται δὲ αἱ δυνάμεις, ὀρῶσαι μετὰ σαρκὸς αὐτὸν ἐμψυχωμένης ψυχῆς νοεράς, διὰ καὶ πυνθάνονται.]

Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Ἐρωτῶσιν αἱ ἄνω δυνάμεις, τὸ παράδοξον τῆς οἰκονομίας ἐκπληττόμεναι. *Κύριος τῶν δυνάμεων αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.* Μυσταγωγοῦσι τοὺς ἄνω οἱ σὺν αὐτῷ ἀνεληθόντες ἄγγελοι τὸ μυστήριον, ὅτι ὁ καταπατήσας τοὺς ἐχθροὺς τοὺς νοητοὺς δηλονότι, αὐτός ἐστιν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος.

2. *Ipse super maria fundavit eum.* Ne quis ex adversariis putaret terram Satanæ esse, jam vero ipsi dominari Christum, hujus gratia Christum ejus opificem declarat, et una potestatem ejus ostendit, quæ tantam terræ molem super aquas fundavit. *Et super flumina præparavit eum.* Id est, concinnavit.

[Tunc enim cæsa soliditatem accipit, cum fluctibus ac tempestatibus impetita immobilis in fide perseverat : *Et super flumina* ; ita ut sine obice flumina exitus reperiant, montes et silvæ ab animalibus incolantur, agri et planities in domos et agriculturam hominibus seponantur.]

3. *Quis ascendet in montem Domini?* Postquam fidem exposuit, jam operum doctrinam enarrat, ut quotquot audierimus et obtemperaverimus, per utramque, veram hæreditatem nanciamur.

4. *Innocens manibus et mundo corde.* Hac de re dictum fuit in decimo quarto psalmo. *Qui non accipit in vano animam suam.* Vanitatem, id est superbiam. *Nec juravit in dolo proximo suo.*

5. *Hic accipiet benedictionem a Domino,* etc. Ejusmodi hominem qui fuerit innocens manibus, corde mundus, nec cum dolo juraverit, pollicetur a Deo donis remunerandum, scilicet benedictione et misericordia.

6. *Hæc est generatio quærentium Dominum.* Quæ scilicet prius memorata observat

7. *Attollite portas, principes, vestras.* Angeli Salvatoris in terra administri, ipso ascendente, cælestibus virtutibus denuntiant ut portas aperiant.

[*Dominus fortis et potens.* Stupore afficiuntur potestates, cum vident illum in carne cum anima intelligendi vi prædita ; quæ causa est ut sciscitentur.]

8. *Quis est iste rex gloriæ?* Interrogant supernæ virtutes, admirabilitate œconomix stupefactæ. *Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.* Qui cum Christo ascenderunt, eos qui in cælo erant angelos edocent mysterium, quod scilicet qui spirituales hostes conculcavit ipse sit rex gloriæ.

(8) Ambros. addit : Εἴρηται περὶ τούτων ἐν τῷ 18' ψαλμῷ.

1. PSALMUS David. XXIV.

Argumentum.

in presenti psalmo cujuslibet eorum qui vocati sunt persona inducitur: eorum scilicet qui una electi sunt ut ad spiritualem vitam dirigantur. Hæc porro verba tempore martyrii recitatu opportuna sunt.

Ad te, Domine, levavi animam meam. Ceu jam ab idololatria aversi loquuntur.

3. *Neque irrideant me inimici mei.* Spirituales videlicet.

Adjicit Daniel Barbarus: Exsecrandi et impuri demones, diabolus cum impiis hominibus. Hæc autem dicit cum forte prævideat Christi humanitatem (incarnationem), postquam inimicorum risus cessavit.

[Iniquis quasi iniquus factus sum. Hæc enim iniquitas non frustra fuit.]

Etenim universi qui sustinent te, non confundentur. Exemplo eorum qui jam ante in Deo confisi illustres facti sunt, quia fiduciam habet, affirmat futurum esse, ut quod in volis est consequatur. *Confundantur iniqua agentes supervacue.* Hæc de iis loquitur, qui adhuc idolorum cultu detinentur.

[*Confundantur iniqua agentes,* ab iis qui spem suam in Deo posuerunt, atque clari effecti sunt, quia confidebant se posse votum consequi. Qui agunt inique, *supervacue* firmi consistere volunt. Hæc de iis dicuntur, qui adhuc in idolorum cultu versantur.]

4. *Vias tuas, Domine, demonstra mihi.* Evangelica dogmata ait.

5. *Dirige me in veritate tua.* Hæc ait, ut qui nondum ad veritatem accesserit. *Et doce me, quia tu es Deus salvator meus.* Cum propheta ita oret ac si nondum cognoverit vias Domini, neque edidicerit incedere in semitis ejus; necdum directus sit ad veritatem Dei, nec edoctus de Deo ut salvatore, quis non reformidabit illud: *Væ illis qui sibi sapientes et judicio suo docti sunt* ⁴⁴!

7. *Delicta juventutis meæ et ignorantias meas ne memineris.* Juventutem stultitiam ait. Aperta autem stultitia erat idololatriæ eorum tempus. Alio modo per delicta juventutis ea quæ in Ægypto perpetrarunt intelligit: nam et illic idolorum cultui vacarunt. Ne itaque delictorum illorum jam memineris, sed humanitatis et misericordiæ qua tunc vel ignorantes persecutus es. *Propter bonitatem tuam, Domine.* Non enim meæ dignitatis, sed tuæ benignitatis gratia id consequi rogo.

8. *Propter hoc legem dabit delinquentibus in via.* Illuminabit peccatores, indicabit peccantibus viam.

10. *Universæ viæ Domini misericordia et veritas,* etc. Nam qui divinis sermonibus assidue nutriuntur, accurate ediscunt omnes Salvatoris Christi dispensationes misericordia et veritate esse permi-

(9) Ambros. ad lit. ap. πάντων. Mox post ζώην adjicit, εκ προσώπου δὲ οὗτος τοῦ λαοῦ παντὸς δειμνίου τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλλαγῆναι.

⁴⁴ Isa. v, 21.

A

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΚΑ'.

Υπόθεσις.

Ἐν τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ τὸ ἐκάστου τῶν κεκλημένων εἰσφέρεται πρόσωπον ἡγούτων αὐτῶν τῶν (9) συνειλεγμένων εἰς τὴν πνευματικὴν ἀπευθύνεσθαι ζώην. Ἐν καιρῷ δὲ μαρτυρίου λεκτέον τοῦτους τοὺς λόγους.

Πρὸς σέ, Κύριε, ἤρα τὴν ψυχὴν μου. Ὡς ἀποστραφέντες ἦδη τῆς εἰδωλολατρίας φασίν.

Μηδὲ καταγελασάτωσάν μου οἱ ἐχθροί. Οἱ νοητοὶ δηλονότι.

Ἐχθρὸς δὲ ὁ διάβολος μετὰ δαιμονίων καὶ τῶν ἀσεβοῦντων ἀνθρώπων. Ἴσως δὲ καὶ προορᾷ τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐνανθρώπησιν, μεθ' ἣν καὶ τῶν ἐχθρῶν πέπαυται λόγος [γέλως].

[Ἐγενήθη τὸς ἀνόμιος ὡς ἀνομος. Αὕτη γὰρ ἡ ἀνομία οὐ διακνήσῃ ἐγένετο.]

Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ κατασχυνθῶσιν. Ἀπὸ τῶν ἤδη πεποιθῶτων ἐπὶ Θεῷ καὶ γενομένων λαμπρῶν, διὰ τὸ τὴν πεποιθησὶν ἔχειν τῆς εὐχῆς ἐπιτεύξασθαι, διασχυρίζεται. *Αἰσχυνθήτωσαν οἱ ἀνομοῦντες διακνήσῃς.* Ταῦτα περὶ τῶν ἤδη κατεχομένων ἐν εἰδωλολατρείᾳ φασίν.

[*Αἰσχυνθήτωσαν οἱ ἀνομοῦντες,* ἀπὸ τῶν ἤδη πεποιθῶτων ἐπὶ Θεῷ καὶ γενομένων λαμπρῶν, διὰ τὸ τὴν πεποιθησὶν ἔχειν τῆς εὐχῆς ἐπιτεύξασθαι. Ἰσχυρίζονται οἱ ἀνομοῦντες *διακνήσῃς.* Ταῦτα περὶ τῶν ἔτι κατεχομένων ἐν εἰδωλολατρείᾳ.]

C *Τὰς ὁδοὺς σου, Κύριε, γνώρισόν μοι.* Τὰ εὐαγγελικὰ δόγματα φασίν.

Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. Ὡς μηδὲ φθάσας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ταῦτα φασίν. *Καὶ διδάξόν με, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ μου.* Τοῦ προφήτου, μηδέπω ἐγκωκίτος τὰς ὁδοὺς Κυρίου, μηδὲ διδαχθέντος πορεύεσθαι τρίβους αὐτοῦ, καὶ ὡς μηδέπω ὠδηγηθέντος ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, μηδὲ διδαχθέντος περὶ Θεοῦ ὡς Σωτῆρος, οὕτως εὐχομένου, τίς οὐκ εὐλαβηθήσεται τὸ, *Ὅναι οἱ σοφοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες;*

Ἄμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῆς. Νεότητα τὴν ἀφροσύνην φασίν. Ἀφροσύνη δὲ σαφῆς ὁ τῆς εἰδωλολατρίας αὐτῶν καιρὸς. Καὶ ἄλλως ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ τὰς ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ γὰρ εἰδωλολάτρευσαν ἐκεῖ. Μὴ οὖν ἐκείνων τῶν ἀμαρτημάτων νῦν μνησθῆς, ἀλλὰ τῆς φιλανθρωπίας, δι' ἣς καὶ τότε ἀγνοοῦντας ἐφιλανθρωπέυσα· καὶ ἠλέησας. *Ἐρεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε.* Οὐ γὰρ διὰ τὴν ἐμὴν ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν τοῦτου τυχεῖν ἵκετεύω.

Διὰ τοῦτο νομοθετήσῃ ἀμαρτανοντας ἐν ὁδῷ. Φωτίσει ἀμαρτωλοῦς· ὑποδείξει ἀμαρτάνουσιν ὁδόν.

Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος καὶ ἀλήθειαι. Οἱ γὰρ διηγεκῶς τοῖς θεοῖς ἐντρεφόμενοι λόγοις μανθάνουσιν ἀκριβῶς δι' ἐκείνων, ὡς πᾶσαι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ Θεοῦ ἡμῶν οἰκονομίαι ἐλέη καὶ ἀληθείαι

συγκέκρανται· τοῖς γὰρ μεταμελομένοις ἐφ' οἷς ἀπλημμέλησαν τὸν ἔλεον καὶ τὴν συγγνώμην ὀρέγεται· τοὺς δὲ ἀηττήτους τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς ἀνακηρύττει· καὶ στεφανοῖ αὖν ἀληθεῖα τὴν ψῆφον ἐκφέρων· καὶ μέντοι καὶ τοὺς παρανομία συνεζηκόσι, καὶ μεταμελεῖα μὴ χρησαμένοις κατὰ τοὺς τῆς ἀληθείας ὁρὸς ἐπιφέρει τὰς τιμωρίας.

[Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει γῆν. Αἱ πράξεις φησὶν, αἱ γενόμεναι πρόξεναι αὐτῷ τοῦ κληρονομήσαι τὴν νοσητὴν γῆν· γενήσονται γὰρ σπέρμα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, δι' ὧν τοὺς κατὰ Θεὸν γεννωμένους φησὶν.]

Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ. Δεῖ γὰρ μὴ ὑπτίους εἶναι καὶ ἀναπεπτωκότας, θαρρόντας τῷ ἔλεει τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς εἰσφέρειν τὸν διὰ τῶν ἔργων πόνον.]

13. *Daniel Barbarus* : *Anima ejus in bonis demorabitur.* Actiones illæ quæ ad intellectualem terram hæreditandam conciliatrices factæ fuerint, semina terræ fient bonorum viris illis qui secundum Deum renobuntur. Hujus, inquit, semen hæreditabit terram; nam perveniet, ait, benedictio usque ad posterus suos.

Κραταίωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν· καὶ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτούς. Ἡ εὐαγγελικὴ. Τί δὲ δηλώσει; ἢ τὴν σωτηρίας ὁδόν. Πᾶσα γὰρ, φησὶ, νομοθεσία τοῦ Θεοῦ πρὸς τοῦτο βλέπει, πρὸς τὸ ἐν ἀπολαύσει τοὺς ἀγαθοὺς ποιεῖν ὧν προελάντο. Τοῦτο γὰρ λέγει· *Δηλώσει αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ, ἐν ἀπολαύσει αὐτοὺς καταστήσει ὧν προελαντο.*

Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν. Πολλοὶ, φησὶν, ἀλγεινοὺς πανταχόθεν περιστοιχίζομαι. Ταύτην μου τοῖνον τὴν ταπεινώσιν καὶ τὴν τάλαιπωρίαν ταῖς ἐμαῖς ἀντιταλαντεύσας παρανομίαις, ὡς τὴν ἀφεςιν, καὶ τὴν συγγνώμην πάρασχε. *Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγαγέ με· ἐκ τῶν συνεχῶν μου.*

Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν κόπον μου. Δεῖ γὰρ μὴ ὑπτίους εἶναι καὶ ἀναπεπτωκότας, θαρρόντας τῷ ἔλεει τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ γὰρ εἰσφέρειν τὸν διὰ τῶν ἔργων πόνον.

Ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου, οἳ ἐπληθύνθησαν. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀδικίας τῶν ἐχθρῶν εἰς ἔλεον ἐκκαλεῖται τὸν Θεόν.

Ἄκακοι καὶ εὐθεῖς ἐκολλῶντό μοι. Καὶ τοῦτο ἴδιον ἀρετῆς, τὸ μισεῖν μὲν τῶν φαύλων τὰς συνουσίας, τοὺς δὲ τὴν ἰσότητά τιμώντας καὶ εὐθύτητι χρωμένους συνήθεις ἔχειν καὶ φίλους· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ προφήτης ἔφη πεποιημένοι, ὅτε δὴ θεραπεύειν τοῦτο τὸν Δεσπότην ἠγούμενος.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυῖδ. ΚΕ'.

Υπόθεσις.

Τῶν πεπιστευκότων εἰς Χριστὸν εἰσφέρεται τὸ πρόσωπον ἀρνούμενων καὶ διςχυριζομένων ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς κοινωνίας τῶν Ἰουδαίων τῶν συνεληλυθότων κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Κρίνον με, Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθη. Ἄκακίαν καλεῖ τὸ μὴ μετασχεῖν τῆς φαυλότητος καὶ τῆς ἀπονοίας τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ἐπὶ τῷ

stas. Nam iis quos delictorum pœnitet, misericordiam offert et veniam : invictos autem virtutis athletas, victores denuntiat, et coronat cum veritate et æquitate calculum ferens : eos vèro qui in peccato vitam egerunt, neque pœnitentia purgati sunt, ex veri et æqui præscripto supplicis afficit.

[13. *Et semen ejus hæreditabit terram.* Ejus opera, inquit, in causa sunt, ut ipse intelligibilem terram hæreditate accipiat : erunt autem, inquit, semen frugi virorum, quibus intelligit eos qui secundum Deum nati sunt.

Respice in me. Oportet enim nos, confidentes in misericordia Dei, non supinos esse et abjectos, sed etiam laborem, qui in agendis occurrit, exhibere.]

14. *Firmamentum est Dominus timentibus eum et testamentum ipsius manifestabit illis.* Evangelium scilicet, aut salutis viam. Tota quippe lex Christi hoc spectat ut probos optatis et delectis frui curet. Id namque ait, *manifestabit illis*, id est, exoptatis frui curabit.

17. *Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt.* Multis, inquit, angoribus undique circumventus sum. Hanc itaque meam humilitatem, has ærumnas appendens cum peccatis meis, da remissionem veniamque præbe. *De necessitatibus meis erue me*, assidue scilicet prementibus.

18. *Vide humilitatem meam et laborem meum.* Oportet enim non supinos et animo fractos esse, fidentes misericordiae Dei, sed afferre operum laborem.

19. *Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt.* Ex inimicorum iniquitate sumpta occasione, Deum vocat ad misericordiam.

21. *Innocentes et recti adhæserunt mihi.* Et non proprium virtutis est, improborum congressus fugere, æqui autem et recti cultores in amicis et familiaribus habere. Hoc etiam Propheta se fecisse ait : ratus nimirum id esse Dominum colere.

1. *In finem PSALMUS David. XXV.*

Argumentum.

Inducitur persona eorum qui crediderunt in Christum, negantibus interea et contradicentibus communionis constitutioni Judæis, qui convenerant adversus Dominum et adversus Christum ejus.

Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum. Innocentiam dicit non communitare cum perfidia et vesania Judæorum. *Ei in Do-*

mino sperans non infirmabor. Cum in te spem salu-
tis reponam, firmiter et immotus consistam.

2. *Proba me, Domine, et tenta me.* Si pervestiget,
inquit, profunda animæ meæ, in te solo omnem
mentis sollicitudinem me reponere deprehendes.
Quod cum agam, acceptus ero tibi, tuæ scilicet veri-
tatis amans.

Daniel Barbarus: Ure renes meos. Quasi dicat, succende et examina intimas animi mei cogitationes, et
perserutare an ita me habeo ut dico. Porro alia est hic successio Domini, quam Propheta optat, ab ea
quæ fit ardentibus maligni sagittis. Nam Dominus deteriora consumit, et renes et corda expurgat; mali-
gnus autem libidines et affectus excitat; propterea ignis qui in rubo erat non exarsit, qui vero in judi-
cibus est,⁴⁷ ex rhamno comburere dicitur.

4. *Non sedi cum consilio vanitatis.* Iniquissimorum B
judaici populi principum consilium apud eum qui
corda novit et scrutatur aperte negat et respuit.

6. *Lavabo inter innocentes manus meas.* Purus,
inquit, ero a scdissimis eorum gestis. *Et circum-
dabo altare tuum, Domine.* Aperte in hisce rationa-
bilem prædicat cultum.

8. *Domine, dilexi decorem domus tuæ.* [Cupio, in-
quit, divinam domum videre tuam, quæ gratia tua
refulget.] Decor domus sunt qui ornate et religiose
in Ecclesia degunt.

9. *Ne perdas cum impiis animam meam.* Rogat a
supplicio ximi Judæis parato.

10. *In quorum manibus iniquitates sunt, dextera C
eorum repleta est muneribus.* Aut quia donis jus ipsi
perverterent, aut quia donis proditorem corrupis-
sent; aut quia injuste raperent, ideo dexteram eo-
rum replebant muneribus.

1. *PSALMUS David priusquam liniretur. XXVI.*

Argumentum.

Instructionem adversus hostes complectitur hic
Psalmus, quæ ex bonis sibi a Deo collatis nota
erat, atque cum confessione rogat secundis se
donis augeri. Illud autem: *Antequam ungeretur,*
significat, ipsum divino Spiritu prospicere, un-
gendum se fore in regem, tentationibusque impe-
tendum. Fortitudine lumbos præcinctus ad peri-
cula propulsanda admodum præmunitur.

*Adjicit Daniel Barbarus: Vicesimus sextus, septimus, octavus et nonus psalmi idem habent argumen-
tum.* Siquidem subjecto in Assyrios eodem ex persona beati Ezechiæ dicuntur, prædicente David, et ad
hoc argumentum revocante Propheta illius personam, ita ut eadem verba prædicet et affectus ostendat.
Cæterum imitationem et differentiam quamdam habent hi psalmi: nam vicesimus sextus, et vicesimus sep-
timus, victoriæ carmina sunt tantum pro deletis Assyriis: at vicesimus octavus et vicesimus nonus de
incolumitate et sanitate Ezechiæ restituta mentionem faciunt.

*Dominus illuminatio mea et salus mea, quem ti-
mebo?* Adversarias potestates despicit, quia in Do-
mini illuminatione confidit. A te, inquit, illuminatus.
omnes una hostes contemno

Daniel Barbarus: Dominus protector vitæ meæ. Quis adeo insidiarum potens crit, ut potens Deus
est ad auxilium ferendum?

⁴⁷ Judic. ix, 15.

A *Κυριῶ ἐλπίων οὐ μὴ ἀσθενήσω.* Βεβαίαν, φησίν,
ἔξω τὴν στάσιν εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας
ἀπογραφάμενος.

Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πειρασόν με. Εἰ ἐξ-
ετάσης τῆς ψυχῆς μου τὰ βάρη, φησίν, ἐπὶ τῷ σφ
μόνῳ εὐρήσεις ἕλκει πάντα μου τῆς διανοίας τὸν πά-
νον ἐπανεχόντα. Τοῦτο δὲ ποιῶν εὐδραστος ἔσομαι
παρὰ σοὶ τὴν σὴν ἀγαπήσας ἀλήθειαν.

B *Ὀὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος.* Σα-
φῶς ἐπὶ τοῦ εἰδότος τὰς καρδίας ἐτάζειν τὸ τῶν πα-
ρανομοπατῶν ἀρχόντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἀρνεῖ-
ται συνεδριον.

Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου. Καθαρὸς
ἔσομαι, φησὶ, τῶν μαιφόνων αὐτῶν πράξεων. Καὶ
κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε. Σαφῶς ἐν-
τούτοις τὴν λογικὴν ἀνακηρύττει λατρείαν.

Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου. [Ποθῶ,
φησὶ, τὸν θεῖον οἶκον ἰδεῖν, τὸν τὴν σὴν ἀποστει-
θόντα χάριν.] Εὐπρέπεια τοῦ οἴκου· οἱ διαπρέποντες
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ θεοσεβείας.

Μὴ συναπολέσῃς μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου.
Ἐξω τῆς κολάσεως γενέσθαι εὐχεται τῆς ἀποκειμέ-
νης τοῖς Ἰουδαίους.

C *Ὅν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι, ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλή-
σθη δώρων.* Ἡ ὡς καὶ αὐτῶν δώροις παρακρινόντων
τὸ δίκαιον, ἢ διὰ τὸ δώροις τὸν προδότην ἐξωνήσασθαι·
ἢ ἐπειδὴ ἠρπάζοντο ἀνομίαν· διὰ τοῦτο τὴν δεξιὰν
αὐτῶν ἐπλήρουν δώρων.

ΨΑΛΜΟΣ τοῦ Δαυὶδ πρὸ τοῦ χρισθῆναι. ΚΓ΄.

Ἰπόθεσις.

Περιέχει ὁ ψαλμὸς κατήχησιν κατ' ἐχθρῶν, ἀφ' ὧν
ἤδη ἐδέξατο παρὰ Θεοῦ γίνωσκομένην, καὶ αἰτρίαν
δευτέρων ἀγαθῶν μετ' ἐξομολογήσεως. Τὸ δὲ,
πρὸ τοῦ χρισθῆναι, ἐκεῖνο σημαίνει, ὅτι, τῷ
Πνεύματι τῷ θεῷ προσωρακῶς, ὡς χρισθῆσεται
μὲν εἰς βασιλέα, περιπέσει δὲ τοῖς πειρασμοῖς.
ἀνδρείᾳ περιζωσάμενος τὴν ὄσφυν εὐ μάλα περὶ
τοὺς κινδύνους ἀντιζοῦσθαι διαβεβαιούται.

Ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμέ κατοῦντας. Προσηλθὼν μὲν, φησὶ, διαφθεῖραι θέλοντες πεπόνθασαι δὲ ὁ δρᾶσαι ἤλπισαν.

Τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου. Καὶ γὰρ ἀγιοπρεπὴς ἡ αἰτησις γέγονε, καὶ Θεῷ δοῦναι ἀξία. Τῷ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου. Ἐν ταύτῃ, φησὶν, εὐχομαι διαπαντός οικεῖν, ἐν ἧ καὶ τῆς σωτηρίας ἐπέτυχον.

Ἐν πέτρᾳ ὑψώσεν με. Σαφῶς ὁ Παῦλος τὴν πέτραν εἶναι τὸν Χριστὸν διςχυρίζεται. Ἄσω καὶ ψαλῶ τῷ Κυρίῳ. Σαφῶς τὴν τοῦ, Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἀνακηρύττει λατρείαν.

Εὐλόκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς μου. Ἀντὶ τοῦ, Εὐχαριστῶ σοι ὑπὲρ τῶν παρεληλυθόντων, δετηθήσομαι δὲ ὑπὲρ τῶν ἐξῆς.

Νομοθέτησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου. Τὸν εὐαγγελικὸν νόμον εὐχεται γυμνωθῆναι αὐτῷ· αὐτὸς δὲ γὰρ ἦν καὶ ἡ εὐθεία ὁδός.

Καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἐν ἐτῇ. Τουτέστιν ἠσθένησεν ἡ καθ' ἡμῶν ἀδικία.

Πιστεύω τῷ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων. Τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ φησὶν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΚΖ'.

Ἰπόθεσις.

Ἄδει τὸν παρόντα ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, διὰ δεήσεως εἰς ἐπικουρίαν καλῶν τὸν Θεόν· ἅμα δὲ καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀπονοίας κατάρσασιν ἔχει καὶ εὐχὴν τοῦ χωρισθῆναι τῆς χείρονος ἐκείνων μερίδος.

Πρὸς σὲ, Κύριε, κερράζομαι... καὶ ἰμοιωθήσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον. Ἔθος τῆς θείας Γραφῆς λάκκον ὀνομάζειν τὸν ἅδην.

Μὴ συνελκύσης με μετὰ ἀμαρτωλῶν. Ἀμαρτωλοὺς τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημέων αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, δεῖ ἐγὼ εἶμι, ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν ἀποθαρσίσθε. Αὐτοὶ δὲ καὶ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὅτι τὸν ἀθῶον καὶ δίκαιον ἀπέκτειναν, ὃν οὐκ ἀποκτείνει ὁ νόμος ἐκέλευσεν. Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πηλοσίων αὐτῶν. Τοῦτ' ἔφησιν, ὅτι, διδάσκαλον καὶ ἀγαθὸν ἀποκαλοῦντες τὸν Σωτῆρα, κακὰ διςλογίζοντο κατ' αὐτοῦ.

Ὅτι οὐ συνήκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου. Ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἠθέλησαν, φησὶ, τὴν οἰκίαν παραδέξασθαι σωτηρίαν.

Καὶ ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου. Σαφῶς τὴν ἀνάστασιν ἐν τούτοις κηρύττει.

Adjicit Daniel Barbarus: Refloret caro nostra cum spem resurrectionis accipimus; ceterum non caro, sed cor alii verterunt.

Daniel Barbarus: Ex voluntate mea confitebor ei. Dixit ex voluntate, ad differentiam legalis cultus, qui suppliciorum metu afficiebatur, id est, non invitam et coactam, sed voluntariam et promptam tibi laudem proferam: sic et alias dixit: Voluntarie sacrificabo tibi⁶¹: Et voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine, et exaudi me⁶². Sed quoniam verbum confiteri et damnationem peccatorum, et gratiarum actionem significat; ideo si hoc loco pro damnatione peccati commissi sumatur, innuit quod non pudore et respectu hominum peccare destitit: sed quoniam respexit ad odium et noxam peccati: si vero sumitur pro gratiarum actione, ostendit se de omnibus gratias agere, idque summa cum voluntate præstare: nam id vel dolore vel necessitate agere, non est ex voluntate confiteri.

⁶¹ I Cor. x, 4. ⁶² Isa. vi, 3. ⁶³ Joan. viii, 21. ⁶⁴ Psal. lxxviii, 8. ⁶⁵ Psal. cxviii, 108.

2. Dum appropriant super me nocentes. Accesserunt, inquit, animo mei perdendi, quod sperabant illaturos se mali, accidit ipsis.

4. Ut inhabitem in domo Domini. Etenim sancta et æqua postulatio, quam concedere Deo dignum est. Ut videam voluptatem Domini. In hac, inquit, precor mihi semper habitare liceat, in qua sum salutem consecutus.

6. In petra exaltavit me. Aperte Paulus petram esse Christum affirmat⁶³. Cantabo et psalmum dicam Domino. Manifeste cultum per hæc verba, Sanctus, sanctus, sanctus⁶⁴, redditum prædicat.

7. Exaudi, Domine, vocem meam. Quasi dicat: gratias tibi de præteritis ago, supplico pro futuris.

11. Legem pone mihi, Domine, in via tua. Evangelicam legem sibi notam fieri postulat; ipsa enim recta via est.

12. Et mentita est iniquitas sibi. Id est, fracta est iniquitas qua impetebamur.

13. Credo videre bona Domini in terra viventium. Supernam Jerusalem intelligit.

PSALMUS David. XXVII.

Argumentum.

Præsentem canit psalmum ex persona credentium in Christum, et supplex Dei implorat auxilium; atque una Judæorum vesaniæ execrationem continet, atque a pessima illorum sorte separari postulat.

1. Ad te, Domine, clamabo... et assimilabor ascendentibus in lacum. Mos divinæ Scripturæ lacum appellare infernum.

3. Ne simul trahas me cum peccatoribus. Peccatores Judæorum gentem dicit, juxta illud a Salvatore dictum: Nisi credideritis quia ego sum, in peccatis vestris moriemini⁶⁵, ipsi interea operantes iniquitatem, cum innocentem et justum contra quam lex vetaret occiderent. Qui loquuntur pacem cum proximo suo. Hoc ait quia Salvatorem magistrum et bonum appellantes, mala moliebantur ipsi.

5. Quoniam non intellexerunt opera Domini. Quasi diceret: Noluerunt propriam admittere salutem.

7. Et refloruit caro mea. Aperte his resurrectionem prædicat.

8. *Et protector salvationum Christi sui est.* Christus sive unctum hic vocat populum in regale sacerdotium inunctum. Ipse igitur, ait, Dominus populum protegit, ut salutem populo paret quem per se et ad se inunxit.

9. *Et pasce illos, et extolle illos usque in æternum.* Ipse namque nos pascet misso in vicem sui Paracletio. Et quidem nos extollit, id est, sublimes agit in futura et infinita sæcula.

PSALMUS David, de exitu Tabernaculi. XXVIIII.
Argumentum.

Canitur præsens psalmus ejecto Israelis populo, gentibusque eorum vice accitis, quod ipsa indicat inscriptio, Exitus Tabernaculi, quæ palam nobis exitum illorum significat.

1, 2. *Afferte Domino, filii Dei.* Filios Dei sanctos apostolos vocat, quippe quos dicere docuerit: *Pater noster qui es in cælis*⁸². *Afferte Domino filios arietum.* Filios arietum vocat eos qui per apostolos ex Judæis ad fidem Domini sunt vocati, vel etiam qui ex gentibus accesserunt, quippe qui ex irrationalibus patribus nati sunt. *Afferte Domino gloriam et honorem.* Gloriam affert Domino qui bonis operibus vacat, secundum illud quod dictum est: *Ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum*⁸³. Rursus honorem affert qui bona edit opera, juxta id quod dictum est⁸⁴: *Honora Dominum de justis tuis operibus.*

Adorate Dominum in atrio sancto ejus. Palam edicit, non oportere nos extra ecclesiam adorare: quod heterodoxorum conventuum causa dicitur. [Non oportet extra ecclesiam adorare, sed in ipsa aula Dei. Ne mihi, inquit, proprias aulas et synagogas excogitetis, una est aula sancta Dei.] Possumus item, mente sursum erecta, per atrium cælestem mansionem intelligere.

3. *Vox Domini super aquas.* Aquas dicit eorum multitudinem qui per eas salutem consequuntur. Aquæ sunt sancti, quoniam flumina de ventre eorum fluent,⁸⁵ spiritualis videlicet doctrina, qua irrigant auditores. Super hujusmodi aquas Dominus est. Sed quod historiam spectat, Elias cum pluvie defectus esset, audivit vocem aquarum multarum (*alius codex*). Vocem Domini ait in Jordane a Deo et Patre emissam ac dicentem⁸⁷: *Hic est filius meus dilectus, quam etiam tonitruo comparat.*

5. *Vox Domini confringentis cedros.* Cedros hic dicit adversarias potestates. *Et confringet Dominus cedros Libani.* Cedros Libani ait sublimes Judaici populi homines: quia plerumque in divina Scriptura Libanus Jerosolyma dicitur.

6. *Et comminnet eas tanquam vitulum Libanum.* Vitulus, id est altare. *Et dilectus quemadmodum filius unicornium.* Dilectus apostolorum chorus filius

Kal ðπερασπιστής τῶν σωτηριῶν τοῦ Χριστοῦ. Χριστὸν ἐνταῦθα τὸν χρισθέντα λαὸν εἰς βασιλείου ἰεράτευμά φησιν. Αὐτὸς οὖν, φησὶν, ὁ Κύριος ὑπερασπίζει εἰς τὸ σῶσαι τὸν χρισθέντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν λαόν.

Kal ποιμαρον αὐτοῦς, καὶ ἐπαρον αὐτοῦς ἕως τοῦ αἰῶνος. Αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς ποιμανεῖ, πέμψας ἡμῖν ἀντ' αὐτοῦ καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸν Παράκλητον. Καὶ μὴν καὶ ἐπαίρει, τούτεστιν ὑψηλοῦς ἀποφαίνει εἰς τοὺς μέλλοντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἐξόδου Σκηπῆς. ΚΗ.

Υπόθεσις.

Ὁ παρὼν βδέται ψαλμὸς, ἐκβαλλομένων μὲν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἀντεισαγομένων δὲ τῶν ἐθνῶν. Τοῦτο δὲ δηλοῖ καὶ ἡ ἐπιγραφή ἡ λέγουσα, *Ἐξόδου Σκηπῆς*, σαφῶς τὴν ἐξοδὸν αὐτῶν ἡμῖν κατασημαίνουσα.

Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ. Υἱοὺς Θεοῦ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καλεῖ· ἐδίδαξε γὰρ αὐτοὺς λέγειν· *Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* *Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν.* Υἱοὺς κριῶν τοὺς κληθέντας δι' αὐτῶν ἐκ τοῦ Ἰουδαίου ἔθνους εἰς τὴν πίστιν τὴν ἐν Κυρίῳ σημαίνει· ἢ καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότας, ἅτε δὴ φύντας ἐξ ἀλόγων πατέρων. *Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν.* Δόξαν μὲν φέρει τις τῷ Κυρίῳ ἀγαθοεργῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ὅπως Ἰδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν.* Τιμὴν δὲ πάλιν, ἀγαθὰς ἐπιτηδεύων· *πρόξεις, κατὰ τὸ εἰρημένον· Τιμα τὸν Κύριον ἀπὸ ὧν δικαίων πόρων.*

Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁγία αὐτοῦ. Σαφῶς διὰ τούτων ἡμῖν παρακαλεῖται, ὡς ἐξω τῆς ἐκκλησίας οὐ δεῖ προσκυνεῖν. Τοῦτο δὲ φησὶ διὰ τὰς τῶν ἑτεροδόξων συναγωγὰς. [Προσκύνησις δὲ οὐ χρὴ ἐξω τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ αὐλῇ τοῦ Θεοῦ τελουμένη. Μὴ μοι, φησὶν, ἰδίας αὐλὰς καὶ συναγωγὰς ἐπινοεῖτε· μία ἐστὶν αὐλὴ ἡ ἁγία Θεοῦ.] Δυνατὸν δὲ αὐλὴν ἐπαναβεθηκότας νοῆσαι τὴν ἐπουράνιον διαγωγῆν.

Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὕδατων. Ὑδατὰ φησὶ τῶν διὰ τούτων σωζομένων τὰ πλήθη. Ὑδατὰ οἱ ἅγιοι, διόπερ ποταμοὶ ῥέουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτῶν· τούτεστι πνευματικὴ διδασκαλία, δι' ἧς ἄρδουσι τοῖς ἀκούοντας. *Ἐπὶ τῶν τοιοῦτων οὖν ὑδάτων ὁ Κύριος.* Ἄλλὰ καθ' ἱστορίαν Ἡλίας μετὰ τὴν ἀβροχίαν ἤκουε φωνὴν ὑδάτων πολλῶν. Τὴν γενομένην φησὶν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ λέγουσαν· *Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός,* ἦν καὶ βροντῇ παρεικάζει

Φωνὴ Κυρίου συντριβόντος κέδρους. Κέδρους ἐν τούτοις τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶν. Καὶ *συντριβῆι Κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου.* Κέδρους Λιβάνου τοὺς ὑψηλοῦς τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ φησὶν, διὰ τὸ ὀνομάσθαι πολλάκις ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ Λιβάνον τὴν Ἱερουσαλήμ.

Καὶ λεπυνεῖ αὐτὰς ὡς τὸν μόσχον τὸν Αἰθιοπῶν. Ὁ μόσχος τὸ θυσιαστήριον δηλοῖ. Καὶ ὁ ἡγαπημένος ὡς υἱὸς μονοκερῶτων. Ὁ ἡγαπημένος,

⁸² Matth. vi, 9. ⁸³ Matth v, 16. ⁸⁴ Prov. iii, 9.

⁸⁵ Joan. vii, 38. ⁸⁶ Matth. iii, 47.

φησι, τῶν ἀποστόλων χορὸς υἱὸς γέγονε μονοκερῶ-
των. Μονοκέρωτες δὲ οἱ ἅγιοι προφήται καὶ πατρι-
άρχαι, ὧν υἱοὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι· διὰ τὸ ἐπὶ μόνῳ
Θεῷ τὸ κέρασ καὶ τὴν ἰσχὺν ἔχειν.

Φωνὴ Κυρίου διακρότοντος φλόγα πυρός. Αὐ-
τὴν τὴν ἐπαγγελίαν σημαίνει, ἣν τοῖς ἁγίοις ἐπιγγ-
γεῖλατο λέγων· Καὶ ἐὰν ἐν μέσῳ πυρός διέλθῃς, *πῦρ οὐ κατακαύσει σε.*

Φωνὴ Κυρίου συσσειοτος ἔρημον. Τὸ, συσ-
σειῶν ἐνταῦθα εἴρηται ἐπὶ τοῦ ἑξακροῦστου πάλιν,
ὡς τὸ, *Εἰσελθόντος τοῦ Ἰησοῦ, ἐσεισθη πᾶσα ἡ
πόλις.* Ἐρημον δὲ τὴν ἐξ ἔθνων Ἐκκλησίαν λέγει,
τὴν πάλαι ἔρημον οὖσαν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως. Καὶ
συσειεῖ Κύριος τὴν ἔρημον Κάδης. Κάδης
ἀγία ἐρμηνεύεται. Ἄγία δὲ ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία
νοεῖται.

Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους, καὶ ἀπο-
καλύψει δρυμοὺς. Ἐλαφοὶ μὲν οἱ ἅγιοι· καταρτι-
ζομένη δὲ ἀντὶ τοῦ, εὐτρεπίστοτος. Αὐτὸς γὰρ τοὺς
ἁγίους ἀποστόλους εὐτρεπίσας ἐξέπεμψε, κατὰ τὸ,
*Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. Δρυ-
μοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ πάλαι ξύλων
ἀκάρπων εἶναι μητέρα.*

[Καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν.
Ὁ Κύριος, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους εὐτρεπίσας ἐξ-
έπεμψεν, ὥστε τοὺς δαίμονας ἀποσοβῆσαι, καὶ τὰ
ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἀγαγεῖν.]

Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικισί. Κατακλυ-
σμὸν τὸ πλῆθος τῶν πιστευσάντων λέγει κατὰ τὸ εἰ-
ρημένον, ὅτι *Ἡ σύμπασα γῆ ἐνεπλήσθη τοῦ γινώ-
σκει τὸν Κύριον,* ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψει θάλασ-
σαν. Καὶ καθιεῖται Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν
αἰῶνα· ὅμοιον τῷ, *Ὅτι αὐτῷ κάμψις πᾶν γόνυ.*

Κύριος ἰσχὺν τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει. Ὅμοιον τῷ·
Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με Χριστῷ.
Κύριος εὐλογῆσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήρῃ.
Ὅμοιον τῷ, *Εἰρήρην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρή-
ρην τὴν ἐμὴν ἀφιημι ὑμῖν.*

Adjicit in fine Daniel Barbarus : Desolatam ab Assyriis terram iterum reformabit et habitare faciet.

ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου εἰς
τὸ τέλος τῷ Δαυὶδ. ΚΘ.

Ἐγκαινισμὸς τοῦ οἴκου ἐστίν, ἦτοι τῆς Ἐκκλησίας,
ἣ ὅτε τοῦ ἕξω ἀνθρώπου ἡμῶν φθειρομένου ὁ ἕσω
ἀνακαινοῦται.

Υπόθεσις.

Τούτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν μετὰ τὸ ρυθῆναι τῆς ἀμαρ-
τίας, ὡσπερ ἀνακαινισθείσης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς
διὰ τῆς μετανοίας, ἣ καὶ οἶκος πάλαι ἦν τοῦ ἁγίου
Πνεύματος. Ψάλλει δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως, εὐ-
χαριστίας ἀνατιθεῖς, καὶ περὶ τῶν μελλόντων
ἀσφαλῆ μένειν ἑαυτὴν εὐχόμενος, καὶ τοῖς ἄλλοις
παρέχων διδασκαλίαν, εἰ ποτε ἄρα τι τοιοῦτον
συμβῆ, εὐχὰς ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀνατείνειν.

Υγώσω σε, Κύριε, διτι ἐπέλαβές με.....

Ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκ-
κον. Λάκκον τὸν βδην φησίν.

A fuit unicornim. Unicornes autem sunt sancti pro-
phetae et patriarchae, quorum filii sunt sancti apo-
stoli, eo quod cornu et fortitudinem in solo Deo ha-
buerint.

7. Vox Domini intercidentis flammam ignis. Pro-
missionem illam significat qua sanctis se obligavit
dicens ⁸⁸. *Et si per medium ignis transieris, ignis non
te comburet.*

8. Vox Domini concutentis desertum. Concutions-
hic dictum est, eo quod ex sonitu audiretur, ut est
ihud : *Ingrediēte Jesu commota est universa civitas* ⁸⁹.
Desertum autem dicit Ecclesiam gentium, quae olim
deserta et destituta esset Dei cognitione. *Et commo-
vebit Dominus desertum Cades. Cades sancta inter-
pretatur. Et vero Ecclesia Christi sancta censetur.*

9. Vox Domini praeprantis cervos, et revelavit con-
densa. Cervi sunt sancti. Praeparantis autem est ceu
adornantis : ipse namque sanctos apostolos adornan-
tos et instructos misit, juxta illud : *Euntes docete
omnes gentes* ⁹⁰. *Condensa autem Ecclesiam dicit,
quod esset olim infructuosarum arborum mater.*

[*Et in templo ejus quisvis gloriam dicit.* Dominus
cum sanctos apostolos praeparasset, emisit eos, ut
daemones exterrerent atque fugarent, et gentes in
Dei cognitionem agerent.]

10. Dominus diluvium inhabitare facit. Diluvium
ait esse gentium multitudinem, juxta illud quod
dictum est : *Omnis terra impleta est cognitione Do-
mini* ⁹¹, ceu aqua multa quae mare operiat. *Et sede-
bit Dominus rex in aeternum,* huic simile, quoniam
ipsi curvabitur omne genu ⁹².

11. Dominus virtutem populo suo dabit : Simile
huic : *Omnia possum in eo qui me confortat Chri-
sto* ⁹³. *Dominus benedicei populo suo in pace,* simile
huic : *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo
vobis* ⁹⁴.

1. PSALMUS cantici in dedicatione domus Davidi. XXIX.

Dedicatio domus est, aut Ecclesiae, aut cum exte-
riore nostro homine corrupto interior renova-
natur.

Argumentum.

D Hunc canit psalmum postquam a peccato liberatus
et quasi renovata anima ejus per poenitentiam,
quae olim domus erat Spiritus sancti. Psallit au-
tem pro concessa venia gratias agens, et rogans
tutum se in futuro servari, aliosque docet ut, si
quid forte hujusmodi contingat, preces ad Deum
emittant

2. *Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me.....*

3. *Salvast me a descendentibus in lacum. Lacum
vocat infernum.*

⁸⁸ Isa. XLIII, 2. ⁸⁹ Matth. XVI, 10. ⁹⁰ Matth. XXVIII, 19. ⁹¹ Psal. CIII, 24. ⁹² Isa. XLV, 24. ⁹³ Epli-
lipp. IV, 13. ⁹⁴ Joan. XIV, 27.

4. *Et confitemini memorie sanctitatis ejus.* Oportet, inquit, hymnos multiplicare, memores benignitatis ejus.

6. *Quoniam ira in indignatione ejus.* Non ejus consilio et voluntate; sed quod singuli per peccata sua eam sibi pertrahant. Nam ejus voluntas vita est. *Ad vesperum demorabitur fletus.* His verbis significatur poenitentiae praestantia. Nullus enim tam ingens peccatorum numerus, quem non celeriter poenitentia in exultationem vertat.

7. *Ego autem dixi in abundantia mea: Non morabor in aeternum.* Causam lapsus enarrat. Quoniam, inquit, prosperis rebus, altos spiritus assumpsi, propterea conturbatus sum. Hoc vero non te compellente, sed tantum faciem tuam avertente, mihi accidit. Quando igitur, nisi tua fortitudine innitatur ne consistere quidem possumus, fac, obsecro, ut dum tuam impleo voluntatem, decore animam meam illustres (10). Id sibi Adam in paradiso degens eventurum speravit, antequam in fraudem deduceretur: id Ezechias postquam Assyrium devicerat. Et haec aperte docet liber Paralipomenon, cum ait exaltatum fuisse cor Ezechiae regis⁶⁵.

9. *Ad te, Domine, clamabo....* 10. *Quae utilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem.* Precor, inquit, reduci me de lacu, quia non confitebitur tibi pulvis. Quod si descendero in corruptionem, neque mihi neque aliis ulla erit utilitas. Ego autem ea vita privatus sum quae abs te obtinetur: alii vero nullam per me salutem nacti sunt. Sin vero audieris vocem meam et converteris luctum in gaudium, et me laetitia cinxeris, non parva mihi eveniet utilitas: etenim postquam pristinam gloriam meam recuperavero, cum ea te alloquar, non cum prava conscientia. Hoc enim significat illud, *Non commungar.*

12. *Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me laetitia.* Saccum dicit luctum, quando mos est lugentibus uti sacco. Nam saccum malitiam et ignorantiam significat: quoniam ex haedorum pilis confecti sunt sacci, qui haedi ad sinistram consistunt; ex pilis item hirci illius emissarii.

In finem, PSALMUS Davidi pro extasi. XXX.
Argumentum.

Præsentem canit psalmum quasi peccati causa in poenitentia adhuc versaretur et rogaret ab eo liberari. Quinimo ut jam exauditus gratias agit ac quae ipsi poenitentiae tempore contigere narrat: illud autem, *pro extasi*, nihil nisi peccatum significat, quo quasi a sana mente anima excessit: ut non ultra se assumptum iri speraret, et palam diceret: *Ego autem dixi in excessu meo, projectus sum a facie oculorum tuorum.*

2, 3. *In te, Domine, speravi... Inclina ad me aurem tuam.* Quando non potest clamor noster in al-

⁶⁵ II Paralip. xxxii, 25

(10) Haec apud Danielem Barbarum Theodoretii esse feruntur.

Kal êxomologeïste tḗ mḗmḗ tḗs ágrwsúnḗs autou̅. Προσήκει, φησίν, ἐπιτείνειν τοὺς ὕμνους, μνημένους τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας.

Ὅτι ὀργῆ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ. Οὐκ αὐτοῦ τοῦτο βουλομένου ποιεῖν· ἀλλ' ἐκάστιμ διὰ τῆς ἁμαρτίας ἐαυτῷ ταύτην ἐπεισάγοντος. Τὸ γὰρ αὐτοῦ θέλημα ζωὴ ἐστίν. Τὸ ἐσπέρας ἀβύλισθησεται κλαυθμῶς. Τὸ εὐκατόρθωτον τῆς μετανοίας διὰ τούτων σημαίνεται. Οὐδὲν γὰρ τοσοῦτον πλῆθος ἁμαρτιῶν, ὃ μὴ ταχέως ἢ μετάνοια εἰς ἀγαλλίασιν ἐκφέρει.

Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· Μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. Τὸ αἴτιον λέγει τῆς πτώσεως. Ἐπειδὴ μέγα, φησίν, ἐν τῇ εὐθυμερίᾳ πεφρόνηκα, τούτου χάριν τετάραγμαί. Γέγονε δέ μοι τοῦτο, οὐ σοῦ με προσωθήσαντος, ἀλλὰ ἀποστρέψαντος μόνον τὸ πρόσωπον. Ἐπειδὴ τοίνυν ἀνευ τῆς ἰσχύος τῆς σῆς οὐδὲ στήναι δυνάμεθα, τὸ σὸν πάλιν ἐπιτελῶν θέλημα, τὸ κάλλος μου τῆς ψυχῆς διαλάμπειν παρασχεύασον. Τοῦτο καὶ ὁ Ἀδὰμ ἤλπισεν ἐπὶ τοῦ παραδείσου προ τῆς ἀπάτης πολιτευόμενος, καὶ ὁ Ἐζεχίας νενικηκῶς τὸν Ἀσσύριον, καὶ διδάσκει τοῦτο σαφῶς τῶν Παραλειπομένων ἢ βίβλος, ὑψωθῆναι λέγουσα τὴν καρδίαν Ἐζεχίου τοῦ βασιλέως.

Πρὸς σὲ, Κύριε, κεκράξομαι.... Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου, ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν; Δέομαι, φησίν, ἀναγῆθηναι ἐκ τοῦ λάκκου, ἐπειδὴ οὐκ ἐξομολογεῖται σοὶ χούς. Ἐν δὲ τῷ καταβῆναι με εἰς διαφθοράν οὔτε μία τις ὠφέλεια οὔτε ἐμολ, οὔτε ζῆτοίς. Ἐγὼ τε γὰρ ἀπεστερούμην τῆς παρὰ σοῦ ζωῆς· ἄλλοι δὲ οὐδαμῶς ἐτύγχανον τῆς παρ' ἐμοῦ σωτηρίας. Ἐν δὲ τῷ εἰσακοῦσαί σε τῆς φωνῆς, καὶ μεταβαλεῖν τὸν κοπετὸν εἰς χαρὰν, καὶ περιζῶσαί με εὐφροσύνην, οὐχ ἡ τυχοῦσά μοι γενήσεται ὠφέλεια. Ἀπολαβὼν γὰρ τὴν πριτέραν ἐμαυτοῦ δόξαν, δι' αὐτῆς σοὶ λαλῶ, οὐ μετὰ τινος φαύλης συνειδήσεως· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό· Οὐ μὴ κατανηγῶ.

Διέβρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέβρωσάς με εὐφροσύνην. Σάκκον εἶπε τὸ πένθος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἐν πένθει καὶ σάκκῳ κεχρησῆσθαι. Ὁ γὰρ σάκκος κακίαν καὶ ἀγνωσίαν σημαίνει· ἐπειδὴ καὶ τριγες τῶν ἐρίφων εἰσὶ τῶν ἰσταμένων ἐξ εὐνοῦμων, καὶ τοῦ ἀποπομπάου χιμάρου.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἐκστάσεως. Α' Ὑπόθεσις.

Ἄδει τὸν προκείμενον ψαλμὸν ὡς ἐτι ἐν τῇ μετανοίᾳ τῇ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὦν, καὶ ἀξιῶν αὐτῆς ἐλευθερωθῆναι. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ἦδη εἰσηκουσμένος εὐχαριστίαν ἀναφέρει· καὶ μὴν καὶ τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐν τῷ τῆς μετανοίας καιρῷ διηγείται. Τὸ δὲ, ἐκστάσεως, οὐδὲν ἕτερον ἢ αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν ἡμῖν κατασημαίνει, δι' ἣν ὡσπερ ἀγαθῶν φρενῶν ἐξιστατο ἡ ψυχὴ· καὶ ὡς μὴ ἐλπίζειν ἐτι τὴν ἀνάληψιν, φάσκειν τε σαφῶς· Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Ἀπέβριμμαι ἄρα ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν σου.

Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἤλπισα Κλίενον

πρός με τὸ οὖς σου. Ἐπεὶ μὴ φθάσει ἡ ἡμετέρα κρωγὴ εἰς τὸ ὕψος, κλίνον τὸ οὖς σου πρὸς ἐμέ, διὰ τοῦ συγκαταβαίνειν μοι.

Ἐξάξεις με ἐκ παγίδος ταύτης ἧς ἐκρυψάν μοι. Ἐφεδρεύσαντες γὰρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, συνελάβοντο αὐτόν. Ἐν τίνι; ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ.

Ἐλυτρώσω με, Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας. Ὡς ἤδη εἰσακουσθεὶς τοιαυτὰ φησιν.

Ἐμίσησας τοὺς διαφυλάσσοντας ματαιότητος διακερῆς. Ματαιότητάς φησι τοῦ παρόντος βίου τοὺς περισπασμούς· οὗς καὶ ἐργαζόμενοι ματαιότητα ποιοῦμεν. Παρέπεται τὸ, διακερῆς, τῷ φυλάσσοντι ματαιότητος.

Ἀγαλλιάσομαι, καὶ εὐφρανθήσομαι. Λύπην καὶ τὰ λοιπὰ πάθη καταπατήσας.

Καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. Ἄντι τοῦ, οὐ παραδέδικας. Ἔστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου. Ἀπαλλάξας με θλίψεως, κατέστησας ἐν ἀνέσει καὶ εὐρυχωρίᾳ.

Ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ γαστήρ μου. Ὡσπερ ὀφθαλμὸν τὸν νοῦν τῆς ψυχῆς φησιν, οὕτω καὶ γαστέρα φησι τῆς ψυχῆς τὴν μνήμην· ἐν ἧ ὡσπερ ἐν γαστρὶ τὰς λογικὰς ἀποτιθέμεθα τροφάς. Ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ γαστήρ μου. Ἀπέστησα τὸν ὀφθαλμὸν μου ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ μεγάλῃ.

Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύρῃ ἡ ζωὴ μου. Τὸ ἐπιτεταμένον τῆς διανοίας δηλοῖ. Καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στεκαρμοῖς. Διετέλεσα, φησι, στενάζων ἀπὸ τῶν κακῶν. Ἡσθένησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχύς μου. Πτωχεύσας, φησι, τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας διὰ τὴν ἀμαρτίαν, ἡσθένησα. Καὶ τὰ ὀστά μου ἐταράχθησαν. Ὅσα τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις φησίν.

[Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύρῃ ἡ ζωὴ μου. Ἡ ἔνδεα, φησι, τῶν ἀναγκαίων κατέτηξέ μου τὸ σῶμα, ὅτι ὁ Σιβεὶ καὶ ὁ Βερσελεὶ ἤνεγκαν τῷ Δαυτῷ πυρούς καὶ κριθάς, καὶ ἄλευρα, καὶ κύαμον, καὶ φάκον, καὶ μέλι, καὶ ἔτερα τινὰ· καὶ τάπητας, καὶ στρώματα· καὶ προσήνεγκαν τῷ λαῷ ταῦτα, καὶ τὰς τροφάς· ὅτι ἔλεγον τὸν λαὸν πεινᾶν, καὶ ἐκλελύσθαι διψήσαντα ἐν τῇ ἐρήμῳ.]

Παρὰ πάντας τοὺς ἐχθρούς μου ἐγενήθην θνείδος. [Νεκρὸς μὲν ἀπὸ καρδίας ἐστὶν ὁ ἐστερημένος ἀρετῶν.] Καὶ οἱ ἐχθροὶ μου, φησίν, ὠνειδίζόν με, καὶ οἱ γνωστοὶ μου ἐφοβοῦντό με, καὶ οἱ θεωροῦντες ἀπέφευγον διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἧς ὑπερδεικνύμην μετανοίας· σάκκῳ δὲ καὶ σποδῷ κατατροχόμενος, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς κλαίων. Διὸ καὶ φευγόντων αὐτῶν, ἐν λήθῃ γεγένημαι, ὡσπερ ἀμέλει καὶ νεκρὸς ἐδόκουν σκεύει εὐοικεῖναι ἀπολωλότι. Τὸ δὲ, παρὰ πάντας, οὐχ ὑπὲρ πάντας εἰπεῖν βούλεται, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, παρὰ πάντας· τουτέστιν παρὰ τῶν ἐχθρῶν ὠνειδίσθην. Οὕτω γὰρ λέγει καὶ Ἀκύλας· Παρὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν μου ἐγενήθην θνείδος.

Ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν παροικούντων κελύβους. Ψόγον τὴν ἐπιβουλὴν φησιν. Λέγει δὲ, ὡς οἱ ἐχθροὶ ἐκύκλουν ἐπιβουλεύοντες. Τοῦ λαβεῖν τὴν ψυχὴν μου ἐβουλεύσαντο. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοί, Κύ-

⁶⁶ II Reg. xvi, 1-4.

A tum pertingere, inclina aurem tuam ad me, te attemperando mihi.

5. Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi. Insidiis enim ejus animæ paratis comprehenderunt eum; in quo? in peccato.

6. Redemisti me, Domine, Deus veritatis. Quasi jam postulatum impetrarit, hoc ait.

7. Odisti observantes vanitates supervacue... Vanitates appellat hujus vitæ distractiones, quibus vacantes in vanum laboramus. Subsequitur, supervacue, de eo scilicet qui observat vanitates.

8. Exsultabo et lætabor. Dolorem et reliquos animi motus conculcans.

9. Nec conclusisti me in manibus inimici, quasi dical, non tradidisti. Statuisti in loco spatiose pedes meos; postquam liberasti me ab angore animi, statuisti in tranquillam et pacificum statum.

Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea et venter meus. Sicut mentem ceu animæ oculum, ita et memoriam ventrem animæ habet: in qua ceu in ventre rationabiles cibos deponimus. Alius codex. Anima mea et venter meus. Averti oculum meum a Judaico populo in furore et in ira magna.

10. Quoniam defecit in dolore vita mea. Intentum valde animum indicat. Et annos meos in gemitibus transegi gemens ob malorum vehementiam. Infirma est in paupertate virtus mea. Cum tuum auxiliu emendicarem propter peccata mea, infirmatus sum. Et ossa mea conturbata sunt. Ossa animæ facultates appellat.

[Quoniam defecit in dolore vita mea. Rerum, inquit⁶⁶, necessarium inopia, corpus meum tabe confecit, quia Siba et Bercellai Davidi attulerunt frumentum et hordeum, farinam, fabas, lentem, mel et alia quedam, necnon tapetas et velamina: atque isthæc populo cum aliis cibis obtulerunt, quia dicebant populum fame laborare, ac siti confectum solum fuisse in deserto.]

12. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, etc. [Mortuus a corde est, qui virtutibus est vacuus.] Inimici mei, inquit, me conviciis onerabant: et noti mei fugerunt me. Et qui me videbant aufugerunt ob magnitudinem poenitentiae meae; sacco enim et cinere maceratus, flebam die nocteque. Quare fugientibus illis, in oblivionem veni, et ceu mortuus esse videbar, ut vasi perduto similis essem. Illud autem super omnes, non sibi vult pra omnibus, sed apud omnes, id est, ab inimicis opprobrio oneratus sum. Sic enim habet Aquila: Ab omnibus inimicis meis factus sum opprobrium.

14. Quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu. Vituperationem insidias vocat. Ait autem quod circumdantes inimici insidiarentur. Accipere animam meam consiliati sunt.

Ego autem in te speravi, Domine. Per animam cor A capiant, per iram et cupiditates mentem occidunt.

16. *In manibus tuis sortes meae.* Etiam si insidiis inimici animam meam comprehendere satagant; at sortes meae tute sunt in manibus tuis, quas dabis in tempore mihi, quoniam in te spem colloco meam. Quamobrem rogo in praesenti liberari ab inimicis meis. *Alius codex.* Illi, inquit, coacti, necem mihi moliantur: ego autem te Deum novi mihi atque patrum. *Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persequentibus me.* Fuge malignitatem, inquit Apostolus⁴⁷, etiam si persequitur malignitas, persequitur tamen fornicatio, avaritia, furor, ira: reliqua defecerunt.

17. *Illustra faciem tuam super servum tuum: salvum me fac in misericordia tua.* Nam te animam meam illustrante, tristitia quaeque statim evanescent. Haec una mihi, inquit, salutis ratio est, si faciem tuam illustraveris.

18. *Domine, non confundar quoniam invocavi te.* tunc ediscimus multum peccatum inter et impietatem discriminis esse. Quapropter rogat magnus ille David a peccati se turpitudine liberari, eos autem qui in impietate vitam agunt, cum infamia morte afflicti.

19. *Muta fiant labia dolosa.* Rogo, inquit, obmutescere inimicos: quod eveniet si ostenderit faciem tuam.

20. *Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine!* Ut pote jam per spiritum illustratus, de futuris gratias agit. Mos autem Davidi, vocem, quam, per admirationem usurpare, quasi, *valde.* Magna dulcedo tua est, quam recondis et servas vobis. Illud enim, *abscondisti*, est quasi, *custodisti.* Ut etiam illud, *abscondit me in tabernaculo suo.* Utitur autem voce, *abscondisti pro custodisti*, quia quod absconditur custoditur. *Perfecisti eis qui sperant in te.* Quasi dicat, perfecisti in tempore congruenti.

21. *Abscondes eos in abscondito faciei tuae.* Facies tua, inquit, tegumentum sperantibus in te factum est. *A conturbatione hominum proteges eos, in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.* Ut tegumentum, inquit, conteges eos, ita ut neque ab iis qui verbo ipsis nocere tentant, neque ab iis cui operibus oppugnant, superentur.

22. *Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.* Per me, inquit, Deus glorificatus est, quoniam circumstante me innumera hostium multitudine, et animam meam ceu magnam urbem obsidere conante, qui mei custos est vallo me munitis, misericordiam suam mirabilem ostendit.

23. *Ego autem dixi in excessu mentis meae: Pro- jectus sum.* Cum memetipsum humiliarem, inquit, ⁴⁷ Coloss. III, 8.

ριε, ἡ λειψου. διὰ τῆς ψυχῆς τὴν καρδίαν λαμβάνουσιν· διὰ γὰρ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας τὸν νοῦν θανατοῦσιν.

Ἐν ταῖς χερσίν σου οἱ κληροί μου. Εἰ καὶ ἐπιβουλεύουσιν οἱ ἐχθροί, ἐπιβουλεύοντες τὴν ψυχὴν μου λαβεῖν, ἀλλὰ οἱ κληροί μου πεφυλαγμένοι εἰσὶν ἐν ταῖς χερσὶ σου, οὐδ' ἀποδώσεις μοι κατὰ καιρὸν, διὰ τὸ ἐπὶ σοὶ με ἐλπίζειν. Διὸ καὶ δέομαι ἐπὶ τοῦ παρόντος βυσθῆναι ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἀθροισθέντες τὸν ἐμὸν καττύουσι θάνατον· ἐγὼ δὲ σὲ θεὸν οἶδα καὶ πρῦταίν. *Ῥῦσαι με ἐκ χερῶν ἐχθρῶν μου καὶ ἐκ τῶν καταδιωκόντων με.* Φεῦγε τὴν πονηρίαν, φησὶν ὁ Ἀπόστολος· εἰ καὶ διώκει ἡ πονηρία, διώκει δηλονότι καὶ ἡ μοιχεία, καὶ ἡ πλεονεξία, καὶ ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ὀργή· τὰ δὲ λοιπὰ ἀπολέ-
B λειπτο.

Ἐπιφανοῦ τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου· σώσον με ἐν τῷ ἐλέει σου. Τῆς γὰρ σῆς μοι γενομένης ἐπιφανείας, τὰ σκυθρωπὰ παραυτικά λυθήσεται. Οὗτός μοι, φησὶ, μόνος τρόπος τῆς σωτηρίας, εἰ τὸ σὸν ἐπιφάνης πρόσωπον.

Κύριε, μὴ κατασχυθῆσθαι, ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὡς πολλὴν διαφορὰν ἀμαρτία πρὸς ἀσέβειαν ἔχει. Διὸ καὶ ὁ μέγας παρακαλεῖ Δαυὶδ αὐτὸν μὲν τῆς διὰ τὴν ἀμαρτίαν γεγενημένης ἀσχύνης ἀπαλλαγῆναι, τοὺς δὲ ἐν δυσσεβείᾳ συζῶντας περ' ἀσχύνης τῷ θανάτῳ παραπεμφθῆναι.

Ἄλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια. Εὐχομαι, φησὶν, ἀποκωφωθῆναι τοὺς ἐχθροὺς· τοῦτο δὲ ἔσται, εἰ ἐπιφάνης τὸ πρόσωπόν σου.

Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε! Ὡς ἤδη διὰ τοῦ Πνεύματος φωταγωγηθεὶς, περὶ τῶν ἐσομένων εὐχαριστίαν ἀναφέρει. Ἔθος δὲ τῷ Δαυὶδ ἐπὶ ἐκπλήξεως πολλάκις λαμβάνειν τὴν, ὡς, φωνὴν, ἀντὶ τοῦ, σφόδρα. Πολλὴ σου ἐστὶν ἡ χρηστότης, ἣν ταμειεύεις καὶ φυλάττεις ἡμῖν· τὸ γὰρ, ἐκρυψας, ἀντὶ τοῦ, ἐρύλασας, ὡς καὶ τὸ· Ἐκρυψέ με ἐν σπηρῇ αὐτοῦ. Κέχρηται δὲ τῷ, ἐκρυψας, ἀντὶ τοῦ, ἐρύλασας, ἕπειδὴ τὸ κεκρυμμένον φυλάττεται. Ἐξειργάσω τοῖς ἐλλείουσιν ἐπὶ σέ. Ἀντὶ τοῦ, ἐξειργάσω ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι.

Κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου σου. Τὸ πρόσωπόν σου, φησὶ, σκέπη τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ γένηται. Ἀπὸ ταραχῆς ἀνθρώπων σκεπάσεις αὐτοὺς ἐν σπηρῇ ἀπὸ ἀντιλογίας γλώσσων. Καθάπερ, φησὶν, σκέπη σκεπάσεις αὐτοὺς, ὥστε μῆτε ὑπὸ τῶν λόγους αὐτοῖς ἐπιχειρούντων καταβλάπτειν, μῆτε ὑπὸ τῶν ἔργους πολεμούντων ἀλλίσκωνται.

Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι θαυμαστωσε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς. Δι' ἐμοῦ, φησὶν, ὁ θεὸς ἐδοξάσθη· ὅτι, μυρίων πολεμίων περὶ ἐμὲ συστάντων, καὶ δίκην μεγάλης πόλεως τὴν ἐμὴν ψυχὴν πολιορχεῖν πειρωμένον, ὁ ἐμὸς φύλαξ, φραγμὸν ἐμὸν περιβαλὼν, τὸ ἔλεος αὐτοῦ θαυμαστὸν ἔδειξεν.

Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Ἀπέψυμαι. Ὅσπηνίκα, φησὶν, ἐταπεινῶν ἐμαυτὸν ἐν τῇ

γενομένη μοι ἐκστάσει, ὅτε καὶ ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ἐπέτριβον ἑμαυτὸν ὡς ἀπεβρίμμενος διὰ τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν τούτα, φησίν, ἔλεγον, σὺ δὲ ὁ φιλόανθρωπος οὐκ ἀπέβριμψας τὸν σὸν σίκτην.

Ἀγαπήσατε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ὄσιοι αὐτοῦ. Τρέπει τὸν λόγον εἰς τὴν ἐτέρων παραίνεσιν ἀφ' ὧν εὐηργετήθη, τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὸ ἐξομολογεῖσθαι παρακαλῶν. Καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιούσιν ὑπερηφανίας. Μακροθυμεῖ μὲν ὁ Κύριος ἐπὶ τοῖς ὑπερηφάνοις, τοῖς δὲ περισσῶς ποιούσιν ὑπερηφανίαν καὶ ἀνταποδίδωσιν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ, συντέσεως. ΛΑ'.

Ἰγθθεσις.

Τὴν κακοπάθειαν αὐτοῦ τὴν πολλὴν προβαλλόμενος ὁ Δαυὶδ, ἦν ἐν τῇ μετανοίᾳ ὑπέμεινεν, μακαρίζει τοὺς τῆς ἀφέσεως τετυχηκότας διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας. Συντέσεως δὲ ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς, διὰ τὸ ταύτης μάλιστα δεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους· ὅτι δὴ σφόδρα ἐκνευκότες ἐπὶ τὰ πάθη, ἴπποις καὶ ἡμιόνοις ἀπεικασθησαν.

Μακάριοι ὧν ἀφθέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Ἀφίενται μὲν αἱ ἀνομίαι διὰ βαπτίσματος, ἐπικαλύπτονται δὲ ἁμαρτίαι διὰ τῆς πικρᾶς μετανοίας.

Μακάριος ἀνήρ οὗ οὐ μὴ λογισθῆται ὁ Κύριος ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἔσται ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος. Οὗτος γὰρ ἀληθῶς μακάριος, ὁ δὴ καρδίᾳ προσερχόμενος τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. [Ὁ γὰρ μετὰ δόλου βαπτισόμενος, σπρὸς τῷ μὴ τυχεῖν τῆς ἀφέσεως, καὶ κρίμα ἔξει.] Τοῦ αὐτοῦ· τὸ, ὅτι, τῷ, ἐπαλαιώθη, συναπτέον, ἴν' ἦ· Ὅτι ἐπαλαιώθη τὰ ὀστέα μου, ἀπὸ τοῦ κράζειν με ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐσίγησα μηκέτι φωνὴν ἀφείναι δυνάμενος. Τί δὲ ἔκραξεν, ἢ τὴν συγγνώμην τῆς ἁμαρτίας αἰτῶν;

Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβαρύνθη ἐπ' ἐμὲ ἡ χεὶρ σου. Ἀγαθὸς, φησίν, ὧν ἐπαίδευσας σφοδρῶς διὰ τῆς παιδείας ἐπιστρέφων εἰς σωτηρίαν. Ἐστράφη εἰς ταλαιπωρίαν ἐν τῷ ἐμπυρῆναί μοι διακρίθαι. Ἀκάνθαν τὴν ἁμαρτίαν φησίν. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Ἐπειδὴ ἐνεπάγη, φησὶ, τῇ ψυχῇ μου ἡ ἁμαρτία, ἐταλαιπώρησα.

Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα. Τὸν τρόπον τῆς ἐξομολογήσεως σημαίνει. Εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν. Δίκαιος ἑαυτοῦ κατηγοροῦς ἐν πρωτολογίᾳ. Καὶ λέγε σὺ, φησὶ, τὰς ἁμαρτίας σου πρώτος.

Υπὲρ ταύτης προσεύχεται πρὸς σὲ πᾶς ὄσιος. Ὑπὲρ τῆς ἐμοί, φησὶ, συγχωρηθείσης ἁμαρτίας ἕκαστος τῶν ὁσίων σοι εὐξεται. Δύο δὲ διὰ τούτων σημαίνει ἢ ὅτι ὑπόδειγμα πᾶσι μετανοίας ἔσομαι, ἢ προφητικώτερον, διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσώπου Δαυὶδ πάντα τὰ ἔθνη κατὰ καιροῦς ἐξομολογεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ. Πλὴν ἐν κατακλυσμῷ ὀδάτων πολλῶν πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐγγιούσιν. Τὸν μετανοοῦντα, φησὶ, πλῆθος πειρασμῶν οὐκ ἐπικλύσει.

⁶³ Γρον. xviii, 17.

A in superveniente mihi mentis excessu, quando conturbatus est in ira oculus meus, me macerabam quasi peccati mei causa projectus. Sed ego quidem hæc dicebam : tu vero benignus cum sis, non abjecisti famulum tuum.

24. Diligite Dominum, omnes sancti ejus. Sermone convertit ad aliorum exhortationem, a quibus beneficiis est affectus, alios ad confitendum evocans. Et retribuit abundanter facientibus superbiam. Diu quidem tolerat Dominus superbos, at abundanter facientibus superbiam promerita retribuit.

PSALMUS ipsi David, intellectus. XXXI.

Argumentum.

Ærumnas et calamitates multas queis in agenda pœnitentia perfunctus est proponens David, beatos illos prædicat qui per lavacrum regenerationis veniam sunt consecuti. Intellectus autem psalmus inscribitur, quia illo egent maxime homines : nam dum affectibus plus æquo indulgent, equis et mulis similes facti sunt.

1. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Dimittuntur iniquitates per baptismam, teguntur per amarum pœnitentiam.

2. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in ore ejus dolus. Ille namque vere beatus qui toto corde accedit ad sanctum baptismam. [Nam qui cum dolo baptizatur, veniam minime consecutus, judicio quoque damnabitur.] Quod sequitur, quoniam, cum hac voce, inveteraverunt, est connectendum, ut sententia sit, quoniam inveteraverunt ossa mea. Dum clamarem tota die Tacui cum non possem amplius vocem emittere. Quid autem clamavit, nisi veniam peccati rogans?

4. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua. Bonus, inquit, cum sis, dire et graviter me castigasti, ut ad salutem adducereres. Conversus sum in ærumna dum configitur spina. Spinam vocat peccatum. Hæc est autem sententia : Postquam confixum est animæ meæ peccatum, in ærumnis versatus sum.

5. Delictum meum cognitum tibi feci. Modum confessionis significat. Dixi : Confitebar adversum me injustitiam. Justus in principio sermonis accusator est sui⁶³, tu prior, inquit, enarrato peccatâ tua.

6. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. Pro venia peccati, inquit, mihi concessa, omnis sanctus ad te orabit. Duo autem hisce verbis significat : vel omnibus pœnitentiæ exemplar ero ; vel quod ad prophetiæ rationem magis accedit, quia futurum esset ut ex persona ipsius David omnes gentes suis temporibus confiterentur pro peccato ejus. (Scilicet hunc recitando psalmum.) Verumtamen in diffluvio aquarum multarum ad eum non approximabunt. Pœnitentiam agentem, inquit, multitudo tentationum non obruet.

7. *Tu es refugium meum*, etc. Cum illa de peccato dixisset, rogat a malis per eam invecis eripi. Et vero gratiosa datur responsio : ait enim illi benignus Dominus : *Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac*. Petenti liberationem ab inimicis respondet Deus, promittens se illi in via recta ducem futurum.

9. *Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus*. Hortatur peccantes, ne se efferatis et belluinis moribus dedant. *In campo et freno maxillas eorum constringes*. Ceu ad Dominum sermo dirigitur. Hujusmodi autem sententia est : Eos qui pœnitere noluerint, ceu quodam freno ad te converte.

PSALMUS David, qui caret titulo apud Hebræos. XXXII.

Argumentum.

In præsentī docet eos qui jam in Christum crediderunt laudare Dominum suum, commonstrans præterea potestatis suæ excellentiam; quoniam ipse redemptor est universorum, ipse Dominus, ipse improbos nihili facit, eorumque disturbat consilia; sperantes autem in se salvos facit.

1. *Exsultate, jussi, in Domino... in psalterio decem chordarum psallite illi*. Psalterium decem chordarum corpus vocat : quippe quod quinque sit sensibus præditum, et quod quinque operationes anima habeat, per singulos namque sensus singulæ operationes excitantur.

3. *Cantate ei canticum novum*. Aperte dicit legem Mosis finem accepisse.

4. *Quia rectum est verbum Domini*. Evangelicum videlicet. *Et omnia opera ejus in fide*. Credendum, inquit, iis quæ ille, ut Deum decebat, operatus est.

5. *Diligit misericordiam et judicium Dominus*. Hæc, inquit, postulat ab iis qui credunt in ipsum. *Misericordia Domini plena est terra*. Ostendere incipit ipsum rerum omnium creaturarum opificem esse, et quidem primum terræ quam misericordia replese ait : neque enim alias consisteret, nisi ea repleta esset. Et sane neque cœli unquam constitissent, nisi verbo ejus firmati fuissent, itidemque virtutes eorum, nempe divinæ et rationabiles.

[Diligit itaque misericordiam erga pœnitentes; diligit judicium eorum qui peccare non desistunt. Tale quidpiam Isaias Deo loquitur, *Quia misericordia tua in mensuram* 99 : siquidem ipse cum judicio misericordiam præstat, in pondere et numero retribuens pro cujusque merito.]

6. *Verbo Domini cœli firmati sunt*. Et hic quoque sancta Trinitas declaratur. *Et spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Os Dei Spiritum sanctum dicit : siquidem prophetæ cum eo afflante loquerentur, dicebant 10, quoniam os Domini hæc locutum est.

7. *Congregans sicut in utre aquas maris*. Congre-

99 Isa. xxviii, 17. 10 Isa. i, 20.

Σύ μου καταφυγή. Ἐκεῖνα περὶ τῆς ἁμαρτίας εἰρηκώς, ἵκετεύει τῶν διὰ ταύτην ἐπενεχθέντων ἀπαλλαγῆναι κακῶν. Καὶ μέντοι καὶ τυγχάνει τῆς ἀποκρίσεως· λέγει γὰρ πρὸς αὐτὸν φιλόφρων Κύριος· *Συνετιῶ σε καὶ συμβιβῶ σε ἐν ὁδῷ ταύτη*. Εὐξαμένῳ λύτρωσιν ἐχθρῶν ἀντιφθέγγεται Θεὸς, ὁδηγήσειν ἐπαγγελλόμενος ἐν εὐθείᾳ ὁδῷ.

Μὴ γίνεσθαι ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις. Εἰσιγγεῖται τοῖς ἁμαρτάνουσι, τοῖς ἀλόγοις μὴ ἐκδιδόναι αὐτοὺς πάθει. Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἀρξεις. Ὡς πρὸς τὸν Κύριον ὁ λόγος. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· Τοὺς μὲν βουλομένους μετανοεῖν οἶά τινα χαλινῷ ἐπίστρεφον πρὸς ἑαυτὸν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἀνεπιγραφος κατ'

Ἑβραίοις. ΛΒ΄.

Ἐπιθέσεις.

Ἐν τούτῳ διδάσκει τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, αἰνεῖν τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην, διδάσκων αὐτοὺς ἅμα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν ὑπεροχὴν, ὅτι αὐτὸς ῥύστης τῶν ὄλων, αὐτὸς Κύριος, αὐτὸς τοῦ, μὲν πονηροῦς ἐξουθενεῖ, καὶ διασκεδάνυσιν αὐτῶν τὰς βουλάς, τοὺς δὲ ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτὸν σώζει.

Ἄγαλλιάσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ. . . . ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ. Δεκάχορδοι ψαλτήριον τὸ σῶμά φησιν, ὅτε πέντε αἰσθήσεις ἔχον, καὶ πέντε ἐνεργείας ψυχῆς, δι' ἐκάστης αἰσθήσεως γινομένης ἐνεργείας ἐκάστης.

Ἄσατε αὐτῷ ἄσμα καινόν. Σαφῶς τὸν διὰ Μωσέως νόμον τέλος ἐσχηκέναι φησίν.

Ὅτι εὐθὺς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου. Ὁ εὐαγγελικὸς δηλονότι. Καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει. Πιστεύειν δεῖ, φησὶ, τοῖς δι' αὐτοῦ θεοπροπέως ἐνεργουμένοις.

Ἄγαπῃ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ Κύριος. Ταῦτα, φησίν, ἀπαιτεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ. Ἀρχεται τοῦ καὶ ποιητὴν ὄντα αὐτὸν τῆς πάσης κτίσεως δεικνύναι, καὶ πρὸ γε τῆς γῆς ἦν καὶ ἐλέους πληρῶσαι φησιν· καὶ οὐκ ἂν ἄλλως συνεστηκέναι μὴ τούτου γέμουσα. Ἀμέλει καὶ οἱ οὐρανοὶ οὐκ ἂν ποτε συνέστησαν, εἰ μὴ τῷ λόγῳ αὐτοῦ διεκρατούντο, καὶ μὴ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν, τούτεστιν αἱ θεῖαι καὶ λογικαί.

[Ἄγαπῃ οὖν ἐλεημοσύνην ἐπὶ τῶν μετανοούντων ἀγαπᾷ δὲ κρίσιν ἐπὶ τῶν ἀνευδότων. Τοιοῦτον δὲ καὶ ὁ Ἠσαίας λέγει τῷ Θεῷ· Ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη σου εἰς σταθμόν· καὶ γὰρ κάκεινος τὴν μετὰ κρίσεως ἐλεημοσύνην παρίσθηται, ζυγῶ καὶ ἀριθμῶ κατὰ τὴν ἐκάστου ἀξίαν ἀντιμετρούμενος.]

Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν. Δήλωσις κἀναῦθα τῆς ἁγίας Τριάδος. Καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. Στόμα Θεοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει· οἱ γὰρ προφήται δι' αὐτοῦ λαλοῦντες ἔλεγον· Ὅτι τὸ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.

Συράγων ὡσεὶ ἄσπρον ὕδατα θαλάσσης. Προσ-

καλούμενος, φησὶ, τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καθάπερ ἄν ἀσκή τι, ταῖς νεφέλαις ἐπισυνέχει· ὡς καὶ ἀλαχοῦ φησιν· Ὁ προκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς· καὶ πάλιν· Ἀράγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς. Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους. Καὶ τὰς ἀβύσσους, φησὶ, καθάπερ ἐν θησαυροῖς σφραγίζει, ἵνα μὴ ἀναβλύζουσαι ἐπικλύσωσι τὴν γῆράν.

Φοθηθήτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ γῆ. Μηκέτι, φησὶ, τοῖς δαιμονίοις προσαγέτω ἡ γῆ τὸ σέβας. Ἄπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. Ἀκούοντες, φησιν, αὐτοῦ οἱ τὴν οἰκουμένην οἰκοῦντες ἄνθρωποι, τῆς προτέρας στάσεως ἧς εἶχον εἰδωλολατρῶντες, δηλονότι σαλευθήτωσαν τῷ ἰδίῳ δημιουργῷ ὑπακούοντες.

Ἵτι αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν. Ἡ μὲν γένησις τὴν τῶν λογικῶν οὐσιώδη δηλοῖ· ἡ δὲ κτίσις τὴν ἀπὸ τοῦ χειρόνος ἐπὶ τὸ κρεῖττον σημαίνει μεταβολήν. *Εἰ τις γὰρ ἐν Χριστῷ καιρῇ κτίσις.*

Κύριος διασκεδάει βουλὰς ἐθνῶν. Τῶν νοητῶν δηλονότι. Ἄθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν, καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων. Ἀπράκτους γὰρ ἐπιβουλὰς πάντων ἔθηκε τῶν Ἰουδαίων, τριήμερος ἀναστήσας. Τοῦτο γὰρ ἦν ὃ καὶ βούλεται, ὅπερ καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μένει.

Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεάν καὶ γενεάν. Τὰ δόγματα, φησιν, ὃ βεβούλευται καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. Λογισμοὶ Θεοῦ αἱ κατάλληλοι διακοσμήσεις· καρδία δὲ τὸ ἀπόκρυφον τῆς οὐσίας.

Μακάριον τὸ ἔθνος οὗ ἐστὶ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ. Τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας ἐν τούτοις μακαρίου ἀποκαλεῖ.

[Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος. Εἶπεν, ἐπέβλεψεν, ἵνα μὴ τις αὐτὸν ἀγνοεῖν οἰηθῇ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τολμώμενα.]

[Ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ. Ἦτοι ἡτοιμασμένου, εὐτρεπισμένου. Οἶκος γὰρ ὡςπερ Θεοῦ ἀποκεκλήρωται ὁ οὐρανός.]

Ὁ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας αὐτῶν. Μόνος, φησιν, ὁ Θεὸς οἶδε τῶν ἀνθρώπων τὰς καρδίας. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε· *Τὶ διαλογίζεσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;*

Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν. Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἢ παντοπτικῆ αὐτοῦ δύναμις· ἢ πολλάκις ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡς ἐν μέσῳ δύο φώτων ὁ Πατὴρ τῶν φώτων.

Καὶ διαθρέψαι αὐτούς ἐν λιμῷ. Ἐν καιρῷ, φησὶ, διωγμοῦ, μὴ συνισταμένων τῶν νοητῶν τροφῶν, αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ Πνεύματος ἁγίου θρέψει αὐτούς.

Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομένει τῷ Κυρίῳ. Ὡς ἤδη ἐδειγμένοι τὴν εἰς αὐτὸν πεποθησιν προβάλλονται. *ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ὅποτε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ ἀπῆλθεν. ΑΓ'.*

Ἰπόθεσις.

Φεύγων ὁ Δαυὶδ τὸν Σαούλ, ἤλθε πρὸς Ἀβιμέλεχ, καὶ

A gans, inquit, quasi in utre quodam aquam maris, in nubibus continet illam : quemadmodum et alio loco ait⁷¹ : *Qui convocat aquam maris, et effundit eam super faciem universæ terræ. Et rursus : Educens nubes ab extremo terræ. Ponens in thesauris abyssos. Et abyssos, inquit, ceu in thesauris obsignat, ne scaturientes terram inundent.*

8. *Timeat Dominum omnis terra.* Ne ultra, inquit, dæmonibus terra cultum offerat. *Ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.* Qui orbem incolunt homines qui prius idolis dediti erant, audito ejus nomine commoveantur suoque pareant couditori.

9. *Quoniam ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt.* Factio rationabilium substantiam denotat : creatio autem, a pejore in melius mutationem : *Si quæ enim in Christo nova creatura*⁷².

10. *Dominus dissipat consilia gentium.* Spirituum videlicet, *Reprobat autem cogitationes populorum, et reprobat consilia principum.* Omnium quippe Judæorum insidias irritas fecit, post triduum resurgens. Id enim sibi vult etiam illud, in æternum manet consilium Domini.

11. *Cogitationes cordis ejus in generationem et generationem.* Dogmata, inquit, quæ decreta sunt, sive in præsentem sive in futuro sæculo. Cogitationes Dei, id est congruentes dispositiones : cor, occultum substantiæ.

12. *Beata gens cujus est Dominus Deus ejus.* Beatos his verbis vocat eos qui in Christum crediderunt.

[13. *De cælo respexit Dominus.* Ait, *respexit*, ne quis autemet ipsum ignorare hominum facinora.

[14. *De præparato habitaculo suo.* Id est, accurate instructo et ornato. Nam cælum quasi ad Dei domicilium destinatum est.]

15. *Qui finxit sigillatim corda eorum.* Solus, inquit, Deus novit hominum corda. Quamobrem Salvator Judæis dicebat : *Quid cogitatis mala in cordibus vestris*⁷³?

18. *Ecce oculi Domini super metuentes eum.* Oculi Domini sunt omnium speculatrix ejus potestas : aut plerumque Filius et Spiritus sanctus, ita ut in medio duorum luminum sit Pater luminum.

19. *Et alat eos in fame.* Tempore, inquit, persecutionis, si non adsint spirituales cibi, ipse Dominus per Spiritum sanctum enutriet illos.

20. *Anima nostra sustinet Dominum.* Quam jam exhibuerunt fiduciam erga Dominum, nunc præ se ferunt.

1. *PSALMUS David quando immutavit vultum suum coram Abimelech, et dimisit eum et abiit XXXIII.*

Argumentum.

Cum fugeret David Saulem, venit ad Abimelech:

⁷¹ Amos v, 8. ⁷² II Cor. v, 17. ⁷³ Matth. ix, 4.

et rogatus ab eo quæ causa recessus, fugam quidem negavit; sed missum se ait ab Saule postulatam Goliathi ensam. Quoniam igitur aliud dicebat aliud sentiebat, descriptum est immutasse vultum suum. Canit autem psalmum novo populo, doctrinam introducens spiritualis et evangelici cultus.

2. *Benedicam Dominum in omni tempore... In Domino laudabitur anima mea.* Etiam si laude dignus sim, quia nonnihil boni in operibus meis reperitur, id non mihi sed Deo ascribendum: ipse me et illustrem effecit et præclarum efficiet. *Audiant mansueti et lætentur.* Salutem mihi a Domino concessam quilibet justus si audiat lætatus fuerit. Quod autem ille salves faciat sperantes in se, non id admittit ut solus hymnum edat: sed eos qui consortes sunt clementiæ Domini, consortes efficit cantici.

3. *Magnificate Dominum meum et exaltemus nomen ejus in idipsum.* Quasi non sufficiat ipse solus magnificentiam Dei enuntiare, postulat ea in re aliorum operam et auxilium.

5. *Accedite ad eum et illuminamini.* Ex concessis donis accepta fiducia, alios etiam ad id invitat.

6. *Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum.* Ediscite, inquit, ex iis quæ mihi acciderunt, fiduciam habere in Dominum universorum. Me namque vilem et abjectum et pastorem ovium, sua dignatus est providentia. atque hostibus præstantiorem exhibuit.

7. *Castrametabitur angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos.* Hoc consonat cum Apostoli verbis ⁷⁴: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capturi sunt salutis.* Ita et beatus Jacob hæc precatur ⁷⁵: *Angelus qui eripuit me ex omnibus calamitatibus meis.* Eodem modo patriarcha Abraham, admirabili domestico suo ait ⁷⁶: *Dominus Deus mittet angelum suum ante faciem tuam, et accipies uxorem filio meo Isaac exinde.* Sic et beatus Zacharias ait ⁷⁷: *Angelus qui loquebatur mihi.*

8. *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus.* Ex vero, inquit, pane gustate, qui descendit ex coelo. *Beatus vir qui sperat in eo;* futuram enim vitam consequetur.

10. *Divites eguerunt et esurierunt.* Videlicet populus Judaicus. *Inquirentes autem Dominum non inveniuntur in omni bono.* Alium dicit gentium populum.

11. *Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos... et latia tua ne loquantur dolium.* Doctrinam gentibus prædicandam proponit, cujus primo esæai timorem Dei: secundo non obtrectare fratri;

τῆς ἀφίξεως τὴν αἰτίαν ἐρωτώμενος παρ' αὐτοῦ, τὴν φυγὴν μὲν ἠρνήσατο· ἀπεισάλαθαι δὲ εἶπε παρὰ τοῦ Σαοὺλ, ὡς καὶ τὴν βρομφαλὴν αἰτήσαι τοῦ Γολιάθ. Ἐπεὶ τοίνυν ἄλλα μὲν εἶπεν, ἄλλα δὲ ἐφρόνει, ἀναγράφεται τὸ ἡλλοιωκῆναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ἄδει δὲ τὸν ψαλμὸν τῷ νέφ λαψ̄, διδασκαλίαν εἰσηγησάμενος τῆς πνευματικῆς καὶ εὐαγγελικῆς λατρείας.

Ἐβλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ... Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου. Εἰ καὶ ἄξιός ἐπαίνου τυγχάνω εὐρεθέντος τινὸς καλοῦ ἐν ταῖς ἐμαῖς πράξεσιν, τοῦτο οὐκ ἐμοί, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἀναθετόν· αὐτὸς ἐμὲ καὶ πεποίηκε περιφανῆ, καὶ ποιήσει περίθλιπτον. Ἄκουσάτωσαν πράξεις, καὶ εὐφρανθήτωσαν. Τὴν ἐμοί γεγενημένην παρὰ τοῦ Κυρίου σωτηρίαν πᾶς δικαίος ἀκηχούως εὐφρανθήη. Ὅτι δὴ σώζει τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν, οὐκ ἀνέχεται μόνος ὑψῆναι τὸν ὕμνον, ἀλλὰ τοὺς κοινωνοὺς τῆς πραότητος, κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς ὑμνωδίας.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοί, καὶ ὑψώσωμεν τὸ δρομὸν αὐτοῦ ἐπιτοαυτό. Ὡς μὴ ἐξαρκῶν τὰ μεγαλεῖα ἐξαγγελῆσαι τοῦ Θεοῦ, εἰς τοῦτο αὐτὸ ὡς περισυλλαμβάνεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιοὶ καὶ συμπράττειν.

Προσέλθετε πρὸς αὐτόν, καὶ φωτισθήτε. Ἄφ' ὧν ἐδέξατο πεποιθὸς, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τοῦτο ἀνάγει.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, καὶ ὁ Κύριος εἰσηκούσεν αὐτόν. Μάθετε, φησὶν, ἐκ τῶν κατ' ἐμὲ θαρρῆν τῷ τῶν ὄλων Θεῷ. Εὐτέλη γὰρ ὄντα με καὶ προβατέα, τῆς οικείας προμηθείας ἤξιωσε, καὶ κρείττονα τῶν πολεμούντων ἀπέφηνε.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. Τοῦτο συμφωνεῖ καὶ τοῦ Ἀποστόλου τοῖς ῥήμασι· περὶ γὰρ τῶν ἀγγέλων οὗτός φησιν· Οὐχὶ πάντες εἰσι λειτουργικὰ πνεύματα εἰς λειτουργίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοῦς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ προσευχόμενός φησιν· Ὁ ἄγγελος ὁ ῥυσάμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν μου. Οὕτω καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ πρὸς τὸν θαυμάσιον οἰκέτην ἔφη· Κύριος ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸ προσώπου σου, καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἐκεῖθεν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Ζαχαρίας· Ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐμοί.

Γεύσασθε, καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος. Τοῦ ἀληθινοῦ ἄρτου, φησὶ, γεύσασθε, τοῦ καταβάντος ἐξ οὐρανοῦ. Μακάριος ἀνήρ ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν· ἔξει γὰρ τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπειράσαν. Δηλονότι ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός. Οἱ δὲ ἐκλιητούντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται πικρὸς ἀγαθοῦ. Τὸν ἕτερον λέγει τὸν τῶν ἐθνῶν.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου· φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς... καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλήσαι δόλον. Διδασκαλίαν ἐθνῶν παρυτίθεται, ἧς πρῶτον τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ εἶναι φησὶ· δεῦτερον τὸ

⁷⁴ Hebr. 1. 14 ⁷⁵ Gen. XLVIII, 15. ⁷⁶ Gen. XXIV, 40. ⁷⁷ Zachar. II, 5.

μη καταλαλαιν ἀδελφοῦ· τρίτον, ὀλοῦ παντός παύειν ἅ τὰ χεῖλη· τέταρτον, ἀποχὴν παντός κακοῦ καὶ ἐπιτή-
 δευσιν ἀγαθοῦ ἐν ἅπασιν. Ἐφ' ἅπαντι δὲ τούτοις, εἰρήνην ἐπιδιώκειν καὶ ἀντέχεσθαι αὐτῆς. Εἰρήνη δὲ ὁ Χριστός. Τούτων δὲ τὴν ἐπιτηδεύειν ζωὴν εἶναι λέγει καὶ ἡμέρας ἀγαθὰς.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, καὶ δώξον αὐτήν. Τὸ, *ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ*, ὁ φόβος διδάσκει· τὸ δὲ, *ποιήσον ἀγαθόν*, ἡ ἀγάπη. Διὸ μελιζῶν ὁ ἀγαπῶν τοῦ φοβουμένου.

Ὁσθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὤτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. Μέγαν τῆ ἐπιτηδεύσει τῆς ἀρετῆς ἀποδέδωκε μισθόν, τὸ ἐπότην ἔχειν Θεόν.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστᾶ αὐτῶν. Ὅσα φησι τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις. Αὐτὰ δὲ εἰσι δικαιοσύνη, καρτερία, εὐσέβεια καὶ πᾶσα, ὡς εἰπεῖν, ἀρετῆ.

Θάνατος ἀμαρτωλῶν ποιηρός. Τὸν τῆς ψυχῆς ὀλέαντον φησιν, ὃν καὶ διαδέχεται πῦρ αἰώνιον, σκότος ἐξώτερον, ἀκοίμητος σκώληξ, κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος τῶν ὀδόντων. Γέννα γὰρ αὐτοῦς καὶ σκότος διαδέχεται

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΛΔ'.

Ἰγόθεσις.

Ἐκ προσώπου τοῦ πεποηθότος ἐπὶ Θεὸν καὶ πολεμουμένου ὑπὸ τῶν ἀφανῶν δυνάμεων τὰ προκειμένα λέγεται, ἢ καὶ ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων. Εἰσάγεται δὲ καὶ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, τὰ ἐπὶ τῷ πάθει παρὰ τῶν Ἰουδαίων εἰς αὐτὸν γεγενημένα διηγουμένου, πρὸς ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν τῶν πολεμουμένων διὰ Θεόν.

Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικούντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με. Τῷ προσώπῳ τῶν ἀποστόλων ἀρμόζει ἡ πρόσθεσις.

Τοὺς Ἰουδαίους φησιν, οἳ μὴ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς εἰρήνην, πολέμους ἔχουσι, καὶ πολεμοῦσι Χριστὸν, ὃς ἐστὶν εἰρήνη ἡμῶν. (*Hactenus Græca.*)

pugnans Deus benefacit, hos quidem justos, illos deterius prolabuntur.

Ἐπιλαβοῦ ὄπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου. Ὅπλον καὶ θυρεὸν καὶ ῥομφαίαν τιμωρητικὰς δυνάμεις αἰνιττεται, τὰς ἐκπεμπομένας παρὰ Κυρίου πρὸς ἐπικουρίαν τῶν δικαίων.

Ἐλπὸν τῆ ψυχῆ μου Σωτηρία σου εἰμι ἐγώ. Τοῦτό σε, φησὶν, αὐτῷ εἰπεῖν τῆ ψυχῆ μου, ὡς γενήσῃ αὐτῆ βοήθης.

Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω. Εὐεργετοῦνται οἱ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τὴν κακίαν ὀδεύοντες, ἐὰν εἰς τὰ ὀπίσω ἐπιστραφῶσιν.

Ἐλθέτω αὐτῷ ἡ παγὶς ἢν οὐ γινώσκει, καὶ ἡ θήρα ἢν ἐκρυψεν συλλαβέτω αὐτόν, καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσέσθαι ἐν αὐτῇ. Ἀντεστράφη γὰρ εἰς κεφαλὰς πονηρῶν ἡ παγίς. Θηρεύσαντες γὰρ, εἰς θάνατον ἀντηγρεῦθησαν, καὶ θανάτῳ παραδίδονται.

Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσθαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. Οἱ μὲν σὺν τὴν πάγην ἐξηρτυκότες, καὶ τὸ τῆς διαφορᾶς κατὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτήρος Χριστοῦ συνθέτες σκευώρημα, τὰς τῆς εἰς αὐτὸν παρουσίας

ΠΑΤΡΟΛ. GR. XXVII.

tertio, ab omni doloso dicto labia coercere; quarto, abstinere ab omni malo, et curam in omnibus agendi boni habere. Ad hæc omnia, pacem persequi et adipisci. Pax autem Christus est. Harumce rerum sollicitudinem, aut vitam esse et dies bonos.

14. *Declina a malo et fac bonum: inquire pacem, et persequere eam.* Illud, *declina a malo*, docet timor: hoc verò, *et fac bonum*, amor. Quare amans timente præstantior.

15. *Oculi Domini super justos, et aures eius in preces eorum.* Magnam studio virtutis tribuit mercedem, quod scilicet inspectorem et tutorem habeant Deum.

21. *Custodit Dominus omnia ossa eorum.* Ossa virtutes animi dicit. Ipsa vero sunt justitia, perseverantia, pietas, et, ut dicam, virtus omnis.

22. *Mors peccatorum pessima.* Animæ mortem intelligit, quam excipient ignis æternus, tenebræ exteriores, vermis nunquam moriturus, fletus et stridor dentium. Gehenna quippe et tenebræ eos excipiunt.

PSALMUS David. XXXIV.

Argumentum.

Proposita verba dicuntur ex persona ejus qui Deo confidens ab occultis potestatibus oppugnatur, aut fortasse ex persona chori apostolorum. Inducitur item persona Christi ea enarrantis quæ sibi tempore Passionis a Judæis illata sunt mala, ad patientiæ et perseverantiæ hortamentum iis qui propter Deum impugnantur.

1. *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantis me.* Personæ apostolorum convenit supplicatio.

Daniel Barbarus. Oppugnantes Judæos intelligit, qui, cum in se pacem non habeant, bellum habent et oppugnant Christum, qui est pax nostra. Et ex vero amicos faciens, et impediens actiones quæ in

2. *Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi, etc.* Arma, scutum, framea, ultrices adumbrant potestates, a Domino ad opem justis ferendam immissas.

3. *Dic animæ meæ: Salus tua ego sum.* Id te rogo, inquit, ut animæ meæ dicas te illi adjutorem futurum.

4. *Avertantur retrorsum.* Bene agitur cum iis qui ex virtute ad malitiam transmeant, si convertantur retrorsum.

8. *Veniat illi laqueus quem ignorat, et captio quam abscondit apprehendat eum, et in laqueum cadat in ipsum.* In caput iniquorum laqueus conversus est. Cum enim ad mortem venarentur, ipsi contra capti sunt et morti traditi.

9. *Anima autem mea exsultabit in Domino.* Qui laqueum paraverunt, et perniciem omnium nostrum Salvatori Christo moliti sunt, facinoris in ipsum, modis nuper a nobis descriptis, pœnas luent. At

anima mea, inquit, omni malo semper libera erit, perpetuo apud Deum fruens gaudio, et delectata super salutari ejus.

ἔχουσα τὸ χαίρειν ἐπὶ Θεῷ, καὶ κατευφραίνεσθαι ἴλαν ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ.

Daniel Barbarus : Omnia ossa, id est, omnes homines.

10, 11. *Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.* Hinc inducitur Christi persona ad tribunal principum sacerdotum falso delati.

Retribuebant mihi mala pro bonis et sterilitatem animæ meæ. Hoc ait, quia indigni visi sunt illi vocari filii Dei, quod maxime omnium prædicat juxta illud : *Quoties volui congregare filios tuos* 78 !

12. *Ego autem, cum mihi molesti essent, induebar cilicio.* Lugebat enim eorum perniciem, ita ut doleret, vehementer angeretur, lacrymaretur, oraret pro peccato eorum.

13. *Et humiliabam in jejunio animam meam.* Ut confirmaret incarnationem, noluit jejunio abstinere. *Et oratio mea in sinu meo convertetur.* Hoc fortasse innuit illos in peccato persistere. Nihil enim, inquit, profuit ipsis præcatio mea, quam ex ingenti ignorantia ad me quasi reflecti effecerunt.

14. *Quasi proximum et quasi fratrem nostrum sic complacebam.* Quasi fratrem, inquit, et amicum, ita curabam eos beneficio demereri, volens eos ad sanitatem reducere : quapropter illorum causa lugebam.

15. *Et adversum me lætati sunt et convenerunt.* Hæc, inquit, mihi osonia, quod eorum causam dolerem, retribuerunt. *Congregata sunt super me flagella, et ignoravi.* Nullam enim causam cur me flagellis cæderent comperiebam.

16. *Dissipati sunt, nec compuncti, etc.* In varias scilicet multitudo abiit sententias, ut ait evangelista, aliis bonum, aliis malum esse dicentibus. Hisque tamen gestis nequaquam compuncti sunt, neque intellexerunt contra quem talia admitterent. Hoc autem non accusando profert, sed exoptans auxilium dari sibi. Quando, inquit, apparebis et injuria affectum ulcisceris ?

17. *Restitue animam meam a malignitate eorum.* Quæcunque paliter aut loquitur, id pro nostra salute admittit. Quia descendit ipse scilicet Christus et pro nobis est incarnatus. *A leonibus unicum meam.* Leones vocat aut malas et adversarias potestates, quæ tantum non rugiebant in Christum, sed fortasse Judæorum magistratus ; ita enim memorat eos per vocem Jeremiæ : *Facta est hæreditas mea quasi leo in silva, quamobrem odio habui illam* 79. Unicum autem appellat animam suam, ponendo unicum pro dilectam. Solet enim ingens amor unigenitorum esse.

Α εἰσπραχθήσονται δίκας, κατὰ γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους· ἡ δὲ γε ἐμὴ ψυχὴ, φησὶν, ἔξω παντὸς ἔσται δεινοῦ διγενεῆς· ἔγουν ἀκατάληκτον

Ἄναστάντες μοι μάρτυρες ἀδικοὶ, ἃ οὐκ ἐγίνωσκον ἠρώτων με. Ἐντεῦθεν εἰσάγεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον παρὰ τῇ κρίσει τῶν ἀρχιερέων συκοφαντουμένου.

Ἄνταπεδιδουσαν μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου. Τοῦτ' φησὶ, διὰ τὸ ἀναξιόους αὐτοὺς ἐφθῆναι τοῦ κληθῆναι τέκνα Θεοῦ· ὅπερ μάλιστα ἐγνώριζεν αὐτὸς κατὰ τὸ, *Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάγειν τὰ τέκνα σου!*

Ἐγὼ δὲ, ἐν τῷ αὐτοὺς παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδύμην σάκκον. Ἐπένθει γὰρ αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν, ὡς καὶ λυπεῖσθαι, καὶ ἀδύμνειν, καὶ δακρῦειν, καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Καὶ ἐταπεινῶν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου. Βεβαιῶν τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ νηστείας οὐκ ἀπέσχετο. Καὶ ἡ προσευχὴ μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφῆσται. Τοῦτο σημαντικὸν εἶη τοῦ ἐναπομείναι ἐκείνους τῇ ἁμαρτίᾳ. Οὐδὲν γὰρ ὠφελήθησαν, φησὶ, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀγνοίας, τὴν προσευχὴν ὡσπερ ἐπανακάμψαι ποιήσαντες.

Ὡς κλησίον, ὡς ἀδελφὸν ἡμέτερον, οὕτως ἐνῆρστουν. Ὡσπερ ἀδελφὸν, φησὶ, καὶ φίλον, οὕτως ἐσπούδαζον εὐεργετεῖν αὐτοὺς, βουλόμενος θεραπεύειν· διὸ καὶ ἐπένθουν ὑπὲρ αὐτῶν.

Καὶ κατ' ἐμοῦ ἐσφράνθησαν, καὶ συνήχθησαν. Ταῦτά μοι, φησὶ, τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐδύνης ἀπεδίδουν τὰ ὀνόματα. Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάλιστα, καὶ οὐκ ἔργων. Μαστίζοντές με, φησὶ, οὐκ ἐγίνωσκον οὐδὲ εὐρισκον αἰτίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ.

Δισχίσθησαν, καὶ οὐ κατενύγησαν. Ἐμερίσθη γὰρ τὸ πᾶθος, ὡς ὁ εὐαγγελιστὴς φησὶ, τῶν μὲν ἀγαθῶν εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ πονηρῶν. Καὶ τούτων γινομένων, φησὶν, οὐ κατενύγησαν, οὐδὲ συνῆκαν κατὰ τίνος αἱ πράξεις. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐγκαλῶν εἶπεν, ἀλλὰ ποθῶν τὴν βοήθειαν. Πότε, φησὶν, ἐπιφαίνῃ καὶ ἐπαμυνεῖς ἀδικουμένω ;

Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κουργίας αὐτῶν. Πάντα ὅσα πάσχει ἢ λέγει, ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ποιεῖ, διὰ τὸ κατελεῖν αὐτὸν, ἔγουν τὸν Χριστὸν, καὶ σαρκωθῆναι ἐξ ἡμῶν. Ἄπὸ λέοντων τὴν μονογενῆ μου. Λεόντας φησὶ ἢ τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις, αἱ μόνον οὐχὶ κατεβρυχάσαντο τοῦ Χριστοῦ, ἢ τὰχα που καὶ αὐτοὺς τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητάς. Οὕτω γὰρ αὐτῶν διαμνημονεύει λέγων διὰ φωνῆς Ἱερεμίας· Ἐγερῆθη ἡ κληρονομία μου ὡς λέων ἐν δρυμῷ· διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν. Μονογενῆ μὲν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὀνομάζει, τὸ μονογενῆς τιθεὶς ἀντὶ τοῦ ἡρακλημέτηρ. Ἄει γὰρ πῶς ἔστιν ἐν ἀγάπῃ πλείστη τὸ μονογενῆς ἐν τέκνοις.

78 Matth. xxiii, 57. 79 Jerem. xii, 8.

Οι μισούντες με δωρεάν και διαρευόντες ὀφθαλμοῖς. Ἀντὶ τοῦ, συντιθέντες δόλους.

Ἵτι ἐμοὶ μὲν εἰρηρικὰ ἐλάλουν, καὶ ἐπ' ὀργὴν δόλους διελογίζοντο. Τὸ, Διδάσκαλε ἀγαθέ· καὶ, Ἵτι οἶδαμεν ὅτι τὴν ἀλήθειαν διδάσκεις, καὶ ὅτι οὐ λαμβάνεις πρόσωπον ἀνθρώπου.

Καὶ ἐπλάτυναν ἐπ' ἐμέ τὸ στόμα αὐτῶν. Τὰς βλασφημίας τὰς ἐπὶ τῷ σταυρῷ γινομένης φησὶν. Εἶπον· Εὐγε, εὐγε, εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. Ὡς κατ' εὐχὴν αὐτοῖς τοῦ πέρατος ἐκβεβηκότος, τὸ κριματώθηαι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου. Τοῦτο δὲ ποιοῦσι καὶ οἱ ἐπιγαλλόμενοι τῇ θλίψει τοῦ δικαίου.

Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασιωπήσης, Κύριε, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ. Ἄνθρωπος γενόμενος ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ ἀποβαλὼν τὸ εἶναι Θεός, αἰτεῖ ὑπὲρ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀδικίας γενομένης ὑπὸ τῶν δαιμονίων δικαστὴν γενόμενον τὸν Πατέρα, αἰτεῖ ἀποσκορπίσαι τῶν ὑπερηφάνων τὴν ὕβριν. Ὁσῶ γὰρ οἱ μὲν εἰς αἰσχύνην ἀποστραφήσονται, φησὶν, οἱ δὲ ἀγαλλιάζονται, τὰς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἀνατιθέντες εὐχαριστίας.

Εἰς τέλος τῷ δούλῳ Κυρίου τῷ Δαυὶδ.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΕ΄.

Υπόθεσις.

Κατηγορίαν περιέχει ὁ παρῶν ψαλμὸς τῆς ὑπερηφάνιας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῆς κακίας Ἐλεγγον· καὶ μὴν καὶ ὑμολογίαν τῶν δικαίων κριμάτων, δι' ὧν ἐποίησε τὴν ὑπ' οὐρανόν· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Πατέρα ὑπὲρ ὧν εὐργετήσε διὰ Ἰησοῦ· ἐπ' ἅπασιν δὲ τοῦτοις εὐχὴν ἀσφαλιζομένην τοῦ μὴ πεσεῖν εἰς ὑπερηφάνιαν.

Φησὶν ὁ παράνομος (10) τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ. Οἶεται, φησὶν, ὁ κακίᾳ συντετραμμένος μηδὲνα θεωρεῖν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ κεκρυμμένα βουλεύματα. Τὸ γὰρ, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἠγείται ἢ ὑπολαμβάνει, τέθεικεν. Αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης ἀναληθείας τὸ μὴ δεδιέναι τὸν πάντα ἐφορῶντα δεσπότην. Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἄπαξ προθέμενος, φησὶ, τοῦ παρανομεῖν, ἔξω τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸν τοῦ Θεοῦ τίθεται φόβον. Τῷ γὰρ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίει πᾶς ἀπὸ κακοῦ.

Ἵτι ἐδόλωσεν ἐνάχιον αὐτοῦ. Ἐκὼν δὲ ταύτην ἔχει τὴν ἄνοιαν, οὐ βουλόμενος λογιστεῦσαι τὰ πεπραγμένα, καὶ μισῆσαι τὰ κακῶς πεπραγμένα. Τοῦ εὐρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι. Οὐδὲ τοῦτο, φησὶ, λογίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς εὐρίσκει τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ, καὶ εὐρῶν αὐτὴν, μισεῖ καὶ αὐτὴν καὶ αὐτόν.

Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος. Ἀνομίαν μὲν, δι' ἧς ἐπήγαγον ὕβρεις Χριστῷ· δόλον δὲ, ὅτι καὶ παγιδεύειν αὐτὸν βουλόμενοι, χρηστοῖς προσέειπεν λόγοις. Οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῖναι. Ἐκὼν, φησὶν, ἑαυτὸν ἔξωσεν τοῦ εὐπραγῆσαι.

Ἀνομίαν διελογίσαστο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ· παρέστη πίσχ ὀδῶ οὐκ ἀγαθῇ. Τὸ ἄπνον αὐτῶν

⁸⁰ Luc. xviii, 18. ⁸¹ Matth. xxii, 16.

(10) Hæc in Ambros. adnotantur, quæ ad vers. 4 spectant : Τὸ ἄπνον αὐτῶν τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιβουλῆς σημαίνει. Significat eorum vigilantiam in parandis adversus Christum insidiis.

19. Qui oderunt me gratis et annuunt oculis. Quasi diceret : Qui dolos struunt.

20. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, et in ira dolos cogitabant. Illud scilicet, Magister bone⁸⁰; et : Scimus quoniam veritatem doces et non accipis personam hominis⁸¹.

21. Et dilataverunt super me os suum. Blasphemia dicta dum in cruce penderet in se conjecta memorat. Dixerunt : Euge, euge, viderunt oculi nostri. Ac si optatum haberent exitum, quando is ligno suspensus fuerat. Idipsum autem agunt qui exsultant de calamitate justii.

22. Vidisti, Domine, ne sileas ; Domine, ne discedas a me. Homo factum unigenitum Dei Verbum, non amittens esse Deus, rogat injuriæ causa nobis per demones illatæ judicem Patrem. Rogat dissipari superborum contumeliam. Ita enim alii in pudorem vertentur, inquit ; alii exsultabant gratias de data salute agentes.

1. In finem servo Domini ipsi David.

PSALMUS XXXV.

Argumentum

Superbiæ Judaici populi accusationem continet hic psalmus, et malitiæ eorum confutationem, atque justa Dei judicia decantat, quod orbem condiderit. Ad hæc etiam gratiarum actionem Patri offert pro beneficiis per Jesum collatis : super his omnibus precationem ad cavendam superbiam.

Dixit injustus ut delinquat in semetipso. Arbitratur, inquit, qui in malitia educatus est, occulta animi ipsius consilia neminem conspiceret. Nam illud, dixit, pro existimat, aut arbitratur, positum. Tantæ porro indolentiæ causa est, quod omnium inspectorem Dominum non reformidet. Non est timor Dei ante oculos ejus. Cum semel, inquit, peccandi propositum admiserit, a conspectu oculorum Dei timorem amovet. Nam timore Domini declinat quilibet a malo.

2. Quoniam dolose egit in conspectu ejus. Libens eam admittit ignorantiam, nolens gesta sua secum reputare, nec prave commissa aversari. Ut invenitur iniquitas ejus ad odium. Neque illud, inquit, considerat, quod scilicet Deus peccatum ejus deprehendat, atque eo deprehenso et peccatum et peccatorem odio habeat.

3. Verba oris ejus iniquitas et dolus. Iniquitas, propter oblatas Christo contumelias ; dolus autem, cum volentes illum irretire, blandis illum sermonibus compellabant. Noluisset intelligere ut bene ageret. Libens, inquit, sese a bono opere cohibuit.

4. Iniquitatem meditatus est in cubili suo : astitit omni viæ non bonæ. Vigiles et insomnes noctes

eorum qui Christo insidias parabant significat. *Malitiam autem non odicit.* Ac si diceret, malitiam non aversatus est. A τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιβουλῆς σημαίνει. Κακίᾳ δὲ οὐ προσώχθησεν. Ἀντὶ τοῦ, τὴν κακίαν οὐκ ἐμίσησε.

5. *Domine, in caelo misericordia tua.* Declarat ex misericordia ejus caelestia, id est rationabiles potestates consistere. *Et veritas tua usque ad nubes.*

6. *Justitia tua sicut montes Dei.* Veras, inquit, et firmas esse prophetarum promissiones ostendisti. Nubes enim sunt prophetae: veras autem eas ostendisti, tantam exhibens vim justitiae, ut montibus Dei comparari possit. *Judicia tua abyssus multa.* Cum tanta veritas atque justitia insit tibi, ignoro quae causa sit quod tandiu toleres. Nam judicia tua inaspectabilem abyssi profunditatem imitantur. Nam sicut ejus profunditas ab hominibus percipi nequit, ita judiciorum tuorum cogitatio extra captum hominis est.

7. *Homines et jumenta salvabis, Domine.* Postquam de duobus populis haec Apostolus dixisset ⁶²: *Concluit Dominus omnes in incredulitate, ut omnes salvos faceret,* subjunxit: *Quam incomprehensibilia sunt judicia tua!* Simile hic habetur: nam duorum populorum, qui etiam per homines et jumenta significantur, salutem enarraturus: hominum scilicet Israelitarum qui instituti in lege sunt, et praestantiora cogitant: jumentorum autem, gentium nempe, utpote irrationabiliorum; Judaei enim mysterium per leges et prophetas edocti exciderunt, gentes vero quae nunquam illud audierant assumptae sunt; hac de causa antea dixit: *Judicia tua abyssus multa.* Rursum homines dicit eos qui rationabilem dignitatem servarunt; jumenta vero, eos qui versus terram deorsum inclinantur, et terrenis pascuntur cogitatis. Non solum itaque justos, sed etiam peccatores ad salutem vocavit.

8. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.* Id est, te protectorem adiutoremque evangelici verbi obtinebunt.

9, 10. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos,* etc. Torrens voluptatis Christus est, juxta quod dictum est ⁶³: *Declinabo super eos quasi torrens inundans gloriam gentium.* Est autem et fons vitae et lumen de lumine.

12. *Non veniat mihi pes superbiae.* Rogat nulla moveri se passione. *Et manus peccatoris non moleat me.* Neque me, inquit, pravum facinus prope te stantem dimoveat.

1. PSALMUS ipsi David. XXXVI.

Argumentum.

Doctrinam hic psalmus complectitur, abstinentiam a malis, bonorumque studium novo populo praedicans: utroque ad suadendum usus, spe scilicet praemiorum bonos spectantium, et supplicio malis reservato.

2. *Noli aemulari in malignantibus, neque zelare*

Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου. Δείκνυσιν ὡς τῷ αὐτοῦ ἔλεει καὶ τὰ οὐράνια συνέστηκε, τοῦτ' ἐστὶν αἱ λογικαὶ δυνάμεις. *Καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν.*

Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ. Ἀληθεῖς· φησί, καὶ βεβαίαις τὰς διὰ τῶν προφητῶν ἐπαγγελίας ἐδειξας· νεφέλαι γὰρ οἱ προφῆται. Ἐδειξας δὲ ταύτας ἀληθεῖς, πληθὸς δικαιοσύνης χορηγήσας τοσοῦτον, ὡς ὄρεισι παραβάλλεσθαι Θεοῦ. *Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.* Τοσαύτην δὲ ἔχων ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην, τίνας ἔνεκεν μακροθυμεῖς ἀγνώ· τὸ τῆς ἀδύσσου γὰρ ἀθεώρητον μιμεῖται σου τὰ κρίματα· καθάπερ γὰρ ἐκείνων ἀνθρώποις ἀθεώρητος ὁ βυθὸς, οὕτως ἀνέφικτος τῶν σῶν κριμάτων κατανόησις.

Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε. Περὶ τῶν δύο λαῶν εἰρηκῶς ὁ Ἀπόστολος, *Συνέκλεισεν ὁ Θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπειθειαν, ἵνα τοὺς πάντας σώσῃ,* ἐπήγαγεν· Ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ! Καὶ ἐνταῦθα ὁμοίον ἐστίν· ἐπειδὴ γὰρ ἐμελλε τῶν δύο λαῶν τὴν σωτηρίαν διηγήσασθαι, οἱ καὶ σημαίνονται διὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κτηνῶν· ἀνθρώπων μὲν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ὡς κατηχομένων ἐκ τοῦ νόμου, καὶ νοούντων τὰ διαφέροντα· κτηνῶν δὲ ὡς ἀλογωτέρων τῶν ἐξ ἐθνῶν· παιδευθέντες γὰρ οἱ ἐξ Ἰουδαίων τὸ μυστήριον διὰ νόμου καὶ προφητῶν, ἐξέπεσον· οἱ δὲ οὐδέποτε ἀκηκόετες οἱ ἐξ ἐθνῶν προσελήφθησαν· τούτου χάριν προεῖρηκε· *Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.* Ἀνθρώπους λέγει πάλιν, τοὺς τὴν λογικὴν ἀξίαν φυλάττοντας· κτήνη δὲ, τοὺς εἰς γῆν κάτω νεύοντας, καὶ τὰ γῆινα βοσκομένους φρονήματα. Οὐ μόνον οὖν δαίαιους, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλοὺς εἰς σωτηρίαν ἐκάλεσεν.

Οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου ἐλπιοῦσι. Τούτ' ἐστι, σκεπαστὴν καὶ βοηθόν σε ἔξουσι τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, φησὶν.

Μεθυσθήσονται ἀπὸ πότιτος οἴκου σου, καὶ τὸν χειμάρθρον τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς. Χειμάρθρους τρυφῆς ἐστὶν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ἐκκλίνω ἐπ' αὐτούς ὡς χειμάρθρους ἐπικλύζων δόξαν ἐθνῶν.* Ἔστι δὲ καὶ πηγὴ ζωῆς καὶ φῶς ἐκ φωτός.

Μὴ ἐλθέτω μοι πούς ὑπερηφανίας. Ἐξω τοῦ ἰάθους ἀξιοῖ γενέσθαι. *Καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσαι με.* Μὴδὲ μετακινήσάτω με, φησὶ, τῆς παρὰ σοὶ στάσεως πράξις ἄτοπος.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΛΓ'.

Ἰαθῶσις.

Διδασκαλίαν περιέχει ὁ ψαλμὸς, εἰσηγούμενος τῷ νέμω λαῶν ἀποχὴν μὲν τῶν πονηρῶν, ἐπιτήδευσιν δὲ τῶν ἀγαθῶν· ἐξ ἐκατέρων πειθῶν, ἐκ τε τῆς τοῖς ἀγαθοῖς ἠὔτρεπισμένης ἐλπίδος, ἐκ τε τῆς τοῖς πονηροῖς ἀποκειμένης κολάσεως.

Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζήλου

⁶² Rom. xi, 31-33. ⁶³ Isa. lxvi, 12.

τοὺς ποιῶντας τὴν ἀνομίαν. Παραίτει φεύγειν τὴν ἁρτίαν, ὡς ἔκπτωσιν εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ ταύτης ὑπογράφων τὸ τέλος.

Καὶ κατασκίησον τὴν γῆν, καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλοῦτῳ αὐτῆς. Ἐὖν λέγει τὴν θεόπνευστον Γραφὴν, ἐν ᾗ ὁ πλοῦτος τῶν ἀγίων, τούτέστιν αἱ ἐπαγγελίαι. Παραίτει διαπαντὸς τῶν θείων προσχέσθαι λογίων, ἔρωτι τῶν ἐν αὐτοῖς ἀποκειμένων τοῖς ἀγίοις ἀγαθῶν.

Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου, καὶ ἐλαίσον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. Ἔστι, φησὶ, φανερώς τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ βαδίζων ὁδόν.

Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου. Ἀγῶν γὰρ ἔστιν, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος εἶρηκεν, ὅτι οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος. Φῶς δὲ δικαιοσύνης γινώσκεις· ἐπειδὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη κανὼν ἐστὶν ἀρετῶν. Καὶ τὸ κρίμα σου ὡς μεσημβρίαν. Ἄντι τοῦ· Κρινεῖ σε ἄξιον ὄντα φωτός.

Καὶ αὐτὸς ποιήσει. Ὅταν ἐπ' αὐτῷ, φησὶν, ἐλπίσῃς, τότε καὶ αὐτὸς ποιήσει. Τί δὲ ποιήσει διαδεικνύσιν ἐπενεγκῶν· Ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου, καὶ τὸ κρίμα σου ὡς μεσημβρίαν. Τότε δὲ ἐξοίσει, φησὶν, ἀντὶ τοῦ ἐμφανῆ καταστήσει, καὶ οἶον περίοπτον ἀποφανεῖ, λαθεῖν οὐκ ἐὼν τῆς εὐζωίας τὸ κάλλος. Ἔσται γὰρ ἅπασιν ἐναργῆς ἡ δικαιοσύνη σου δίχην φωτός ἀναλάμπουσα, φωτὸς μεσημβρινοῦ. Μεσημβρία γὰρ μὴ ὀνομάζεται τῆς ἡμέρας αὐτὸ τὸ μεσαίτατον. Οὐ μόνον, φησὶ, δικαιοῦσιν ἐξομολογούμενον, καὶ κρίμα αὐτῷ προσφέρει χρηστότητος, ἀλλὰ καὶ εἰς φῶς αὐτοῦ προσφέρει τὴν δικαιοσύνην· τούτέστι γνωρίζει πᾶσιν, ὅτι περ αὐτὸν ἐδικαίωσεν. Οἷος ἦν ὁ ληστής, οὗ τὸ κρίμα ἐν μεσημβρία κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας σταυρούμενος ὁ Ἰησοῦς ἐξήγαγε, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δικαιοσύνην εἰς φῶς, τούτέστιν εἰς πάντων γινώσκιν ἤνεγκεν. Ἡ γὰρ ἐπ' αὐτῷ φωνή, Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ, εἰς φανερόν τῃ οἰκουμένῃ, μᾶλλον δὲ φῶς τῇ οἰκουμένῃ γεγένηται, προτροπὴ πᾶσι τοῖς ἐν μετανοίᾳ τυγχάνουσιν. Οὐκ ἔσται, φησὶ, κεκαλυμμένον τὸ τῆς δικαιοσύνης λαμπρόν, ὡσπερ νῦν, ἀλλ' ἐπιφανὲς ὡσπερ ἥλιος ἐν μεσημβρίᾳ, ὡσπερ ὁ Κύριός φησι· Τότε οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν.

ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ καὶ ἠέκουσον αὐτόν. Αὐτὸς μὲν, φησὶ, ἄξιον ὄντα (α) φωτός ἀποδείξει ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· σὺ δὲ ἐνταῦθα ὑποτάγηθι. Μὴ παραβῆλου ἐν τῷ κατευδομένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ. Μὴ μιμήσῃ, φησὶν, εὐδαιμονίαν ἐκ παρανομίας συγκροτούμενην.

[Μὴ θαύμαζε ἀνθρώπον παράνομον κατευθυνόμενον, μηδὲ μιμήσῃ εὐδαιμονίαν ἐκ παρανομίας συγκροτούμενην, μηδὲ πράττειν ἐρεθίζου τὰ ὅμοια· ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ βούλην αὐτῷ φέρεται πάντα, μὴ δάκνου μηδὲ δυσφύρει, ὅτι μὴ διδάσκει δίχην οἱ πονηροί, ἀλλ' ἐν εὐθηνείᾳ διάγουσιν, ὡς μὴ τινος τὴν τίσις εὐθύνοντος.

Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ· ἀντὶ τοῦ, μεῖζόν

^α Matth. xiii, 43. ^β Luc. xiiii, 43. ^γ Matth. xiii, 45.

(α) Deest σε. Edit.

3. Et inhabita terram, et pasceres in divitiis ejus. Terram dicit divinitus inspiratam Scripturam, in qua sita sanctorum divitiarum, id est promissiones. Hortatur autem ut divinis eloquiis semper hæreamus, amore ducti bonorum quæ in eis pro sanctis sunt reposita.

5. Revela Domino viam tuam et spera in eo, et ipse faciet. Palam, inquit, erit te per acceptam et gratam ipsi viam incedere.

6. Et educet quasi lumen justitiam tuam. Manifestum enim est quod in futuro sæculo, ut ipse Dominus dicit ^α, *justi fulgebunt sicut sol*. Lumen autem justitiarum, cognitio; quandoquidem justitia regula virtutum est. *Et judicium tuum tanquam meridiem*. Id est, Te dignum lucis judicabit esse.

Dan. Barb. : *Et ipse faciet*. Ubi, inquit, in eo speraveris, tunc ipse faciet. Sed quid faciet ostendit inferens : *Et educet quasi lumen justitiam tuam et judicium tuum tanquam meridiem*. Tum vero educet, inquit, pro, manifestum reddet, et quasi conspicuum declarabit, non permittens honestæ vitæ decorem et pulchritudinem latere. Erit enim justitia tua tanquam lumen omnibus manifesta, meridiana luce splendidior. Meridies diei dimidium dicitur. Non modo, inquit, contentem justificat, et ei clementer adjudicat, verum etiam justitiam ejus in aperto ponit, hoc est, notum omnibus facit se illum justificasse. Cujusmodi fuit latro, ejus judicium in meridie, hoc est medio die, Jesus in cruce pendens eduxit, unaque ejus justitiam in lucem, hoc est in omnium cognitionem, produxit. Nam expressa vox illa, *Amen, amen dico tibi, hodie tecum eris in paradiso* ^β, clara mundo, atque adeo lux orbi terrarum facta est, et omnibus resipiscentibus et pœnitentibus adhortatio quædam fuit. Non enim, ait, claritas justitiarum ejus occulta erit, ut modo est, sed tanquam sol in meridie conspicua. Quemadmodum Dominus ait ^γ : *Tum justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum*.

7. Subditus esto Domino et ora eum. Ipse quidem de luce dignum ostendet in futuro sæculo, tu autem hic subditus esto. *Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua*. Ne æmuleris, ait, felicitatem iniquitate comparatam.

[Ne admiratione capiaris viso homine iniquo prospere agente, neque æmuleris felicitatem ex injustitia acquisitam, neque stimuleris ad similia agenda : sed etiam si omnia ipsi ex voto sponte succedant, ne doleas neu indigne feras, quasi improbi pœnas non luant, sed prospere agant, ceu nullo ultionem et castigationem inferente.

Melius est modicum justitiam ; ac si dicat, melior est

modica Domini misericordia, quam omnes mundi d. vitia.]

8. *Desine ab ira, et derelinque furorem.* Ne respicias prosperitatem eorum, sed exspectato finem, et vellebis perniciem. Ira autem est appetitus vindictæ: vindicta autem mali retributio. *Noli æmulari ut maligneris.* Probe nosti quod ii qui ad divinam se spem commiserunt, et frugi vitam delegerunt, cum tranquillitate et pace, et voluptate degunt, firmam obtinentes conscientia puritatem; qui autem temporaneæ prosperitati fidunt, promptam invenient mutationem, et oblivioni penitus tradentur.

10. *Et quæres locum ejus et non invenies.* Simile dicto huic: *Impii autem radicibus peribunt* 97.

Daniel Barbarus. 11. *Mansueti autem hæreditabunt terram.* Terram hæreditabunt qui perniciosum iracundiæ affectum spiraverint. Ira enim et prudentes perdit, siquidem quominus honeste se gerant impediuntur. *Ira enim viri Dei justitiam non operatur* 98. Cæterum ab ira et furore Dei securus est. qui abstinet ab iis quæ iram et furorem concitant.

Et delectabuntur in multitudi pacis. Delectatio justii summa pax est, et est quædam seu indolentia animi causa vera rerum scientia.

12. *Observabit peccator justum.* Id de diabolo potest opportune accipi, atque hisce consolationem affert iis qui injuria afficiuntur. Exhibet enim peccatorem dolentem ac furentem adversus eos qui tranquillam amplexi sunt vitam; justum vero judicem deridentem ejus gesta: quippe qui mox futuram ejus mortem prospiciat.

13. *Dominus autem irridebit eum.* Irridet, inquit, peccatorum insidias adversus justam; sciens quidem quod diem statuit, in quo huic quidem æternam vitam, illi vero sempiternum supplicium retribuet.

14. *Gladium eoagnaverunt peccatores... gladius eorum intret in oorda ipsorum.* Ea, inquit, dæmones mala sunt perpassi, quæ sanctis inferre moliantur.

18. *Novit Dominus vias immaculatum.* Id est, approbat et honorat. *Et hæreditas eorum in æternum erit.* Incorruptæ namque et sempiternæ sunt sanctorum mercedes.

19. *Non confundentur in tempore malo.* In persecutionum, inquit, temporibus, deficientibus magistris, ipse Dominus suoque spiritu enutriet eos qui in ipsum crediderint.

[*Non confundentur in tempore malo.* Malum tempus est iræ ac furoris contra impios, quando illi quidem justum Dei judicium experientur; justii autem gloriam, honorem, incorruptionem et vitam æternam consequentur.]

21. *Mutabitur peccator, et non solvet.* Non gratias agit, inquit, peccator, de collatis sibi a Deo beneficiis. *Justus autem miseretur, et tribuit.* Misericordiam retributionis loco solvit, Dominum suum imitatus.

97 Job iv, 7. 98 Jac. i, 20.

ἔστι μικρὸν ἔλεος τοῦ Κυρίου ὑπὲρ πάντα τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου.]

Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλειπε θυμόν. Μὴ ἴδῃς αὐτῶν τὴν εὐημερίαν, ἀλλὰ πρόσμεινον τὸ τέλος, καὶ βῆθι τὸν βλεθρον. Ὅργη δὲ ἐστὶν ὀρεξις τιμωρίας· τιμωρία δὲ ἐστὶ κακοῦ ἀνταπόδοις. Μὴ παραζήλου ὥστε πονηρῆσθαι. Εὖ ἴσθι, ὅτι οἱ μὲν τῆς θείας ἐλπίδος σφᾶς αὐτοὺς ἀναρτήσαντες, καὶ τὸν ἐπιεικῆ προαιρούμενοι βίον, ἐν ἀπραγμοσύνῃ καὶ εἰρήνῃ διατελοῦσι, τρυφῆν ἔχοντες μόνιμον τοῦ συνειδότος τὴν καθαρότητα· οἱ δὲ τῇ προσκατρω εὐημερίᾳ θαρβυῶντες ταχεῖαν δέξονται τὴν μεταβολὴν, καὶ λήθη παραδοθήσονται παντελεῖ.

Καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρήσῃς. Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· οἱ δὲ ἀσεβεῖς ὀλόβ-
B ρίζοι ἀπολοῦνται.

Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλῆθει εἰρήνης. Τρυφή δικαίου, πλῆθος εἰρήνης ἐστὶν· ἀπάθεια δὲ ψυχῆς, μετὰ γνώσεως τῶν ὄντων ἀληθοῦς.

Παρατηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου ληφθῆναι πρόσφορον, καὶ διὰ τούτων παραψυχὴν τοῖς ἀδικουμένοις προσφέρει. Δείκνυσι γὰρ τὸν μὲν παράνομον λυπούντα καὶ μεμνηότα κατὰ τῶν ἀπράγμονα βίον ἀσπαζομένων, τὸν δὲ δίκαιον κριτὴν καταγελῶντα τῆς ἐγγχειρήσεως, ἅτε δὴ τὴν ταχεῖαν αὐτοῦ τελευτὴν προορῶντα.

Ὁ δὲ Κύριος ἐγγελᾶσται αὐτόν. Διαγελάσῃ, φησὶ, τὰς κατὰ τοῦ δικαίου ἐπιβουλὰς τοῦ ἁμαρτωλοῦ· εἰδὼς, ὡς ἔστησεν ἡμέραν καθ' ἣν τῷ μὲν ἀποδώσει τὴν αἰώνιον ζωὴν, τῷ δὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν.

Ῥομφαίαν ἐσπάρσατο οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐρέτεινον τόξον αὐτῶν . . . ἡ ρομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς καρδίαν αὐτῶν. Ταῦτα, φησὶ, πεπόνθασιν οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἃ ποιήσιν ἐπὶ ἀγίοις ἐπεβοῦλευσαν.

Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων. Ἄντι τοῦ, ἀποδέχεται καὶ τιμᾶ. Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα ἐστὶν. Ἄφθαρτοι γὰρ καὶ αἰώνιοι τῶν ἀγίων αἱ ἀνταποδόσεις.

Ὁὐ κατασχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ. Ἐν τοῖς τῶν διωγμῶν, φησὶ, καιροῖς, ἐκλειπόντων τῶν διδασκάλων, αὐτοὺς ὁ Κύριος τῷ ἑαυτοῦ πνεύματι θρέψει τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας.

[Ὁὐ κατασχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ. Καιρὸς πονηρὸς ὁ τῆς κατὰ τῶν ἀσεβῶν ὀργῆς, ἐν ᾧ οἱ μὲν τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ πειραθῆσονται· οἱ δὲ δόξαν καὶ τιμὴν, καὶ ἀφθαρσίαν, καὶ ζωὴν αἰώνιον ἀπολήφονται.]

Δαρσίζεται ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ οὐκ ἀποτίσει. Οὐκ ἀντιδίδωσι, φησὶν, ὁ ἁμαρτωλὸς εὐχαριστίαν ὑπὲρ ὧν εὐεργετῆται παρὰ Θεοῦ. Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτιρεῖ, καὶ δίδωσιν. Ἄντιδίδωσι, φησὶν, οἰκτιρμοὺς, τὸν ἑαυτοῦ Δεσπότην μιμούμενος.

Ἵτι οἱ εὐλογούντες αὐτὸν κληρονομήσουσι ἅλη. Ὁμοιον τὸ εἰρημένον πρὸς Ἀβραάμ· Τοὺς εὐλογούντάς σε εὐλογήσω, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταρώσομαι.

Παρά Κυρίου τὰ διαθήματα ἀνθρώπου κατενύσσεται. Ἀποδέχεται, φησὶν, ἣν ποιεῖται κατὰ τὸν βίον πρακτικὴν πορείαν.

Ὅταν πέση οὐ καταρβυχθήσεται. Εἰ καὶ, φησὶν, συμβῆ ὀλίγον τι παρασφαλῆναι τὸν δίκαιον, οὐκ ἀδ-κηθήσεται ἔχων ἀντιστηρίζοντα τὸν Θεόν.

Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους. Τοὺς νοητούς φησὶν, οἵτινές εἰσιν οἱ θεῖοι λόγοι.

Καὶ κατωσκήσου εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Καὶ κληρονομήσει, φησὶ, τὰς αἰωνίους σκηνάς.

Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν. Πολλαχοῦ τῆς δεδομένης γῆς τοῖς πράξεσιν ἐμνημόνευσε, προτρεπόμενος εἰς ἐπιθυμίαν αὐτῆς.

Στόμα δικαίου μελετήσεται σοφίαν. Προσῆκει, φησὶν, ἂν τῇ γλώττῃ, ἂν ἐν τῇ διανοίᾳ τὰ θεῖα λόγια περιφέρειν, καὶ τὴν τούτων μελέτην ποιεῖσθαι διηλεκτῶς· οὕτως γὰρ τὸ πρακτέον μαθάνων ὁ τῆς ἀρετῆς ἐραστής, ἀτρεμῆς μενεὶ καὶ ἀτάλευτος, τῶν καταβάλλειν ἐπιχειρούντων περιγενομένος. Ταῦτα καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ ἔφη· Ἄλλ' ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσεται ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἡ γλώσσα αὐτοῦ λαλήσεται κρίσιν. Δικαιοκρισίαν οὐ τὴν δικαστικὴν, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀπλανοῦς καὶ ὀγιῶς κριτηρίου.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὀπισθελισθήσεται τὰ διαθήματα αὐτοῦ. Κατανοεῖ ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον. Ὁ δὲ Κύριος. Διαφόρως τὰ αὐτὰ λέγει, τῇ πλείονι μελέτῃ μονιμωτέραν κατασκευάζων τὴν μνήμην. Λέγει δὲ· Οὐ περιόψεται τὸν δίκαιον ὁ Δεσπότης ἐπιβουλεύομενον ὑπὸ τῶν πονηρῶν, οὐδὲ συμψηφιεῖται αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσιν· ἀλλ' ὑπερπηθήσει παρασκευάσει τὰ δίκτυα. Ταύτης ἀπήλασεν Ἀβραάμ τῆς προνοίας, δις ἀρπαγείσης τῆς Σάρρας· ταύτης ὁ Ἰσαάκ, αὐτὸ τοῦτο παθὼν· ταύτης ὁ Ἰακώβ, ὑπ' ἀδελφοῦ καὶ κηδεστοῦ φθονομένου· ταύτης ὁ Ἰωσήφ, ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντίας πολεμηθεὶς. Καὶ τί δεῖ καταλέγειν ἅπαντα; ῥάδιον γὰρ τοῖς φιλομαθέσι καὶ τὰ πάλοι συλλέξαι, καὶ θεωρεῖσαι τὰ νέα.

Οὐδὲ μὴ καταδικάσεται αὐτὸν δευ κρήνηται αὐτόν. Ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτόν.

Ἐν τῷ ἐξολοθρεῦεσθαι ἀμαρτωλοῦς ὄψει. Ἐκποπόμενος, φησὶ, τοὺς ἀμαρτωλοὺς θεάσει.

Ἐἶθον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον, καὶ ἐπαυρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. Κατὰ τὸ εἰρημένον· Σκιά ὁ βίος ἡμῶν.

Καὶ παρήλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν. Θεασάμενος, φησὶν, ἄνδρας πονηροῦς εὐημεροῦντας, ἐνενόουν πῶς τούτου ἐπέτυχον· εἴτα τοιαῦτα ἐνοῶν καὶ δεύτερα βουλευόμενος, θεωρεῖσαι αὐτοὺς οὐκ ἴσχυσα· ἀλλ' οὐδὲ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐστάναι ἐδόκουν, οὐκ ἠδυνάμην εἰρεῖν.

Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα, ὅτι ἐστιν

⁹⁹ Gen. xii, 3. ¹⁰⁰ Psal. i, 2. ¹⁰¹ Joh viii, 9.

22. Quia benedicentes ei hæreditabunt terram Si mile huic illud ad Abraham dictum : *Benedicente te benedicam, et maledicentes te maledicam* ⁹⁹.

23. *Apud Dominum gressus hominis dirigentur* Recipit, ait, mercedem operum, quæ hanc agendo vitam edidit.

24. *Cum ceciderit non collidetur*. Etiamsi, inquit, contigerit aliquantum labi justum, nihil hinc illi mali eveniet, cum Deum habeat se confirmantem.

25. *Nec semen ejus quærens panes*. Spirituales scilicet, qui sunt divini sermones.

27. *Et inhabita in sæculum sæculi*. Et hæreditate, inquit, accipies æterna tabernacula.

29. *Justi autem hæreditabunt terram*. Plerumque datam mansuetis terram memoravit, ad ejus concupiscentiam cohortatus.

30. *Os justii meditabitur sapientiam*. Convenit, inquit, sive lingua, sive mente divina eloquia circumferre, in eorumque meditatione assidue versari. Ita enim cum quid agendum sit edidicerit qui virtutis amans est, intrepidus immotusque manebit adversus eos qui dejicere ipsum voluerint. Hæc etiam dixit psalmo primo : *Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte* ¹⁰⁰, etc. *Et lingua ejus loquetur judicium*. Judicium justum, non forense, sed quod in illo sano et nunquam errante tribunali fertur.

31, 32. *Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus*. Considerat peccator justum. Dominus autem, etc. Variis eadem ipsa modis profert, majori illa cura et meditatione stabiliorum parans rei memoriam. Ait autem : Non negliget justum Dominus improhorum insidiis appetitum, neque una calculum feret cum eis talia molientibus : sed curabit ut retia ille transiliat. Hujusmodi providentia fruebatur Abraham, Sara bis rapta : eadem Isaac, qui idipsum passus est : eadem Jacob, fratre et socero invidentibus : eadem Joseph livore et calumnia impugnatus. Ecquid opus omnia recensere ? facile namque est studioso cuique et vetera colligere, et nova animadvertere.

33. *Nec damnabit eum cum judicabitur illi*. Id est, D quando sententia de illo feretur.

34. *Cum perierint peccatores videbis*. Accisos, inquit, videbis peccatores.

35. *Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani*, etc. Juxta illud dictum : *Umbra est vita nostra* ¹⁰¹.

36. *Et transivi, et ecce non erat*. Ubi vidi, inquit, homines improbos prospere agentes, mecum reputabam qua ratione id boni consecuti essent. Deinde vero hæc cogitans et alia mecum revolvens, eos denuo videre non potui : imo neque locum in quo consistere videbantur reperire facultas fuit.

37. *Custodi innocentiam, et vide æquitatem, quo-*

piam sunt reliquæ homini pacifico. Et supplicium, inquit, improborum, et *reliquiæ*, id est hæreditas proborum, tibi suadeant ut simplicitatem et innocentiam secteris.

1. *PSALMUS ipsi David in rememorationem de Sabbato. XXXVII.*

Argumentum.

Hunc canit psalmum assiduam memorans calamitatem, quam propter peccatum sustinuit, et Deum per sese rogat, sibi sabbatismos, seu calamitatum finem concedi.

2. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.* [Dæmones, qui suppliciiis inferendis deputantur, et ultrices potestates, Dei ira et furor vocantur. Supplicat itaque ne a maligis virtutibus arguatur, neque per immissionem angelorum malorum, sed per salutaria verba corripatur.] Corripit nos Dominus, cum nos ad virtutis recordationem deducit. Sanctus autem non redargutionem aut correctionem repudiat: sed eam quæ cum ira et furore conjuncta sit.

3. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.* Sagittas vocat ultrices potestates. *Et confirmasti super me manum tuam.* Tetigit me, inquit, manus tua, peccati causa corripens.

4. *Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ.* Ira tua ingruente mihi, labefactata est caro mea. *Et non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.* Debilitata, inquit, est virtus animæ meæ, causa autem infirmitatis peccatum est.

5. *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.* Fregit, inquit, me gravis peccati moles. Cruciat me permolestus putridorum fœtor vulnere, quæ amissa prudentia, et insipientiæ subætus in me excepi. Cujus rei causa omni privatus delectatione angor et assidue crucior animo, neque ullam declinandæ tristitiæ viam invenio. *Sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Gravitationem dicit conscientiæ motum vehementer ad desperationem tendentis.

6. *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ.* Peccatum omne, turpe et putidum est: nisi enim in insipientiam anima decidat, peccatum admittere nunquam tolerarit. Inde naturam peccati novimus. Quænam illa est? Nihil certe peccatum est nisi insipientiæ nostræ fetus.

7. *Tota die contristatus ingrediebar.* Id dicatur iis qui multum rident et lætantur.

[*Miser factus sum*, etc. Gravitationem conscientiæ indicat, quæ quasi in desperationem impellit.]

8. *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus.* Quoniam, inquit, videbam inimicos mihi illudentes: intelligibiles autem inimicos significat.]

9. *Afflictus sum et humiliatus sum nimis.* Ex hujusmodi, inquit, concupiscentia, id sum consecu-

A *ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπων εἰρηρική.* Καὶ ἡ τιμωρία, φησὶ, τῶν πονηρῶν, καὶ τὸ *ἐγκατάλειμμα*, ἦτοι ἡ κληρονομία τῶν ἀγαθῶν, παρασκευάζετω σε ἐπιτιθεύειν ἀπλόττητα.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυιδ εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου. ΑΖ'.

Ἰκέθεσις

Τοῦτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν, ἀναμνηστικῶν ἑαυτοῦ τῆς συνεχούσης ταλαιπωρίας, ἧς ὑπέμεινε διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἄξιοι δὲ δι' ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν, σαββατισμοὺς αὐτῷ δοῦναι, ἦτοι ἀνάπαυσιν τῶν συμφορῶν.

Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με. [Οἱ ταῖς κολάσει διακονοῦμενοι δαίμονες, καὶ αἱ τιμωρητικαὶ δυνάμεις, τοῦ Θεοῦ ὀργὴ καὶ θυμὸς λέγονται. Ἰκετεύει οὖν μὴ διὰ πονηρῶν δυνάμεων ἐλεγθῆναι, μηδὲ δι' ἀποστολῆς ἀγγέλων σκυθρωπῶν παιδευθῆναι, ἀλλὰ διὰ λόγων σωτηρίων.] Παιδεύει ἡμᾶς ὁ Κύριος, εἰς ἀνάμνησιν ἁγίων τῆς ἀρετῆς. Ὁ δὲ ἅγιος οὐ τὸν ἐλεγχον ἢ τὴν παιδεύειν παρορτεῖται, ἀλλὰ τὴν μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ.

Ἵτι τὰ βέλη σου ἐπεπάγησάν μοι. Βέλη τὰς τιμωρητικὰς δυνάμεις φησὶ. Καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὴ τὴν χεῖρά σου. Καθήψατό μου, φησὶν, ἡ χεῖρ σου, ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας παιδεύουσα.

Ὅτι ἐστιν ἰασις ἐν τῇ σαρκὶ μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἐργῆς σου. Δελώδημαι τὴν σάρκα, ἐπενεγεμένης μοι τῆς ὀργῆς. Ὅτι ἐστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου. Ἐξησθένησε, φησὶν, ἡ δυνάμις τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἢ δὲ αἰτία τῆς ἀσθενείας, ἡ ἁμαρτία.

Ἵτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου. Κατέκαμψέ με, φησὶν, τὸ βαρὺ τῆς ἁμαρτίας φορτίον. Ἀνιᾶ δὲ με καὶ τῶν σεσηπότων ἐκείνων τραυματῶν ἢ δυσσομῶν, ἃ, τὴν φρόνησιν ἀποβαλὼν, καὶ τῇ ἀφροσύνῃ δουλεύσας, εἰσεδεξάμην. Οὐ δὴ χάριν πάσης θυμηδίας ἐστερημένος, ἀσχάλλω καὶ ἀλύω διηνεκῶς, καὶ τῆς σκυθρωπότητος μεταβολὴν οὐχ εὐρίσκω. Ὅσει φορτίον βαρὺ ἐδαρύνθησαν ἐπ' ἐμὲ. Βαρύτητα τὴν τῆς συνειδήσεως εἰς ἀπόγνωσιν ὠθησὶν μετ' ἐπιτάσεως φησὶν.

Προσώλεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μῶλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Πᾶσα γὰρ ἁμαρτία μυσαρὰ τε καὶ δυσώδης ἢ εἰ μὴ γὰρ εἰς ἀφροσύνην καταπέσει ἡ ψυχὴ, οὐκ ἂν ὑπομένοι τὴν ἁμαρτίαν. Ἐντεῦθεν τὴν φύσιν τῆς ἁμαρτίας γινώσκωμεν. Ὅμοια τίς ἐστι, πλην ὅτι ἀπὸ ἀφροσύνης ἡμῖν συμβαίνουσιν αἱ ἁμαρτίαι;

Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζω ἐπορευόμενη. Λεπτέον τοῦτο πρὸς τοὺς γελῶντας πολλὰ καὶ τερπομένους.

[Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκ., καὶ τὰ ἐξῆς. Βαρύτητα τῆς συνειδήσεως ὡς εἰς ἀπόγνωσιν ὠθησὶν.]

Ἵτι αἱ ψοαὶ μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγῶν. Ἐπειδή περ φησὶν, ἐπὶ τὸ καταπαίζειν μου λοιπὸν τοὺς ἐχθροὺς μου ἑώραν τοὺς νοητοὺς δὲ λέγει.]

Ἐκακώθη καὶ ἐταπεινώθη ἕως σφόδρα. Ἐξ ἐκείνης, φησὶ, τῆς ἐπιθυμίας ἐτρόγησα τὸ κύπτειν

εις γῆν, καὶ διηνεκῶς ὀλοφύρεσθαι διὰ τὰς πικρὰς τῆς καρδίας ὀδύνας. Τοῦτου χάριν τῆς ἐπιθυμίας μεταβῶν τὴν ἐνέργειαν, ὑπουργῶν αὐτὴν κατέστρεψε τοῦ θεοῦ βουλῆματός. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· Ὁρυόμενον ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου. Μαστίζων τὸ συνειδὸς, τὴν καρδίαν μου στεναγμοῦς ἀφιέναι ἐποιοῦν.

Καὶ ὁ στεναγμὸς μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη. Τῆς μετανοίας, φησὶν, ὁ πόθος στήτω ἐνώπιόν σου, ἢ ἔχω ἐπιθυμίαν σωθῆναι βουλόμενος. Καὶ τίς ἡ ἐπιθυμία τοῦ Χριστοῦ; τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐπιτελέσαι Πάτχα.

Ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχὺς μου. Τὸ διαλογιστικὸν καρδίαν φησί. Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ. Τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἐκλάμπων τοῖς τῆς διανοίας αὐτοῦ ὄμμασιν.

Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισον καὶ ἔστησαν. Ἐν τῷ πεπληγῆναι με, φησὶν, ἀντέστησάν μοι. Ταῦτα δὲ λέγει διὰ τὸν Ἀβσαλώμ καὶ τὸν Ἀχίτοφελ. Καὶ οἱ ἐγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν. Οἱ γὰρ συνυπουργοῦντες αὐτῷ ἄγγελοι ἐγκατέλιπον αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Τάχα γὰρ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἅγαι ὑποχωροῦσιν ἐν καιρῷ πειρασμοῦ πρὸς δοκιμὴν τοῦ πειραζομένου, ἢ πρὸς κλάσιν.

Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ἔνυχίν μου. Εἰκότως, τῶν ἀγγέλων καταλιπόντων αὐτὸν, σφοδρῆτερον οἱ δαίμονες ἐπιτίθεντο. Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι, ἐλάλησαν ματαιότητας. Ἐλάουν, φησί, πρὸς ἑαυτοὺς, ἐπιβουλὴν μοι σκευάζοντες.

Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ τὰ ἔξῃς. Ταῦτα, φησὶν, λαλοῦντων αὐτῶν, οὐδὲ ἀκούειν ἐδίδουν, οὐδὲ λαλεῖν τῆς, παρρησίας μου διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀφρημένης.

Ὅτι ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα . . . ὅτι εἶπα· Μηποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ ἐχθροί μου. Τῶν τοσοῦτων, φησί, συμβάντων κακῶν, μίαν ἔχω σωτηρίας ἐλπίδα, τὴν ἐκ σοῦ γενησομένην μοι ἐπικουρίαν.

Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐπ' ἐμέ μεταλοβήμονήσαν. Μέγα, φησί, δέδωκε φρονεῖν αὐτοῦς κατ' ἐμοῦ ἡ ἁμαρτία σαλεύσασά μου τοὺς πόδας.

Ὅτι ἐγὼ εἰς μαστίγας ἔτοιμος, καὶ ἀληθῶν μου ἐνώπιόν μου ἔστι διαπαντός. Ἠδέως δέχεσθαι τὴν ἐπιστρεπτικὴν παιδείαν φησί.

Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγεῶ, καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας μου. Διὰ δὴ τοῦτο κατήγορος ἐμαυτοῦ γίνομαι, καὶ πᾶσαν φροντίδα τῆς ὑγιείας ποιῶμαι.

Οἱ δὲ ἐχθροί μου ζῶσι, καὶ κεκραταίωρται ὑπὲρ ἐμέ. Καίτοι, φησί, μὴ ἀνεπαισθήτως ἔχων τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μεριμνῶν περὶ αὐτῆς διαπαντός, ὀρῶ τοὺς ἐχθροὺς μου κραταιουμένους. Ὅσοι δὲ οἱ ἐχθροί, μηδὲν ἕδικον παρ' ἐμοῦ πεπονηότες, διαβάλλοντές μου τὴν ἁμαρτίαν, καὶ πρόφασιν αὐτὴν ποιοῦμενοι τοῦ

Aut, ut versus terram inclinatus gemitus assidue profundam, ob acerbum animi dolorem. Quamobrem, mutato concupiscentiæ usu, administram eam divinæ voluntatis constitui. Hoc enim adjicit. *Rugiebam a gemitu cordis mei.* Castigans conscientiam meam, id efficiebam ut cor in gemitus erumperet.

10. *Et genitus meus a te non est absconditus.* Pœnitentiæ, inquit, desiderium coram te sistatur. Toto desiderio salutem consequi expeto. Ecquod desiderium Christi? Pascha nostri causa consummare 22.

11. *Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea.* Cor appellat vim animæ rationalem. *Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.* Lumen oculorum dicit spiritum animi oculis illucescentem.

12. *Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt.* Cum plagis affectus essem, inquit, obstiterunt mihi. Hæc autem dicit propter Absalom et Achitophel. *Et qui juxta me erant de longe steterunt.* Angeli enim qui auxilia bantur illi, peccati causa dereliquerunt illum. Fortassis et sanctæ virtutes secedunt in tempore tentationis ad tentati probationem et experimentum, aut fortassis ad punitionem.

13. *Et vim faciebant qui querebant animam meam.* Derelinquentibus ipsum angelis hinc vehementius irruerunt dæmones. *Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates.* Mutuo colloquebantur, inquit, parantes insidias mihi.

14. *Ego autem tanquam surdus non audiebam,* etc. Dum hæc, inquit, illi loquerentur, nec audire nec loqui videbar, ablata mihi per peccatum fiducia.

16. *Quoniam in te, Domine, speravi... quia dixi: Ne quando supergudeant mihi inimici mei.* Tantis, inquit, accidentibus malis, una superest mihi spes salutis, auxilium scilicet unum mihi affuturum.

17. *Et dum commoventur pedes mei super me magna locuti sunt.* Peccatum, inquit, meum commovens pedes meus in causa fuit ut altus adversum me spiritus assumerent.

18. *Quoniam ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper.* Libenter se correptionem conversioni suæ accommodatam excipere testificatur.

19. *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo.* Propterea et mei accusator sum, et nullam non salutis sollicitudinem geram.

20. *Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me.* Etsi, inquit, non sine sensu peccati sim, sed de ipso semper anxius sim, video inimicos meos vires sumpsisse, qui cum nihil injuriæ a me passi sint, peccatum exprobrantem meum, ipsamque occu occasionem belli contra me gerendi accipien-

22 Luc. xxii, 15.

tes, me persequebantur, se jure ac merito id agere jactitantes. Ideoque factus apud illos ceu mortuus abominabilis : quapropter obsecro te Dominum, ne discelas a me; sed properes potius ad auxilium nobis ferendum.

21. *Ne derelinquas me, Domine Deus meus, etc.* Daniel Barbarus: Possunt homines quos naturæ inop'ia ad Deum placandum impellit; hæc pro seipsis orare : sed Christus si secum Patrem habet, salutem hominum tanquam propriam petit, qui et ipse quoque petitionem hanc secundum divinitati conjunctam humanitatem tanquam suam sibi tribuit. Hoc vero fuit id quod carni compactum, et affectibus obnoxium fuit, cum alioqui divinitatem secum haberet quæ petitionem illius ratam faceret.

1. *PSALMUS XXXVIII. In finem, ipsi Idithum Canticum David.*

Argumentum.

Sacer cantor cum esset Idithum et prophetica coronatus gratia, canticum refert ad personam ipsius David, repræsentans illum confitentem peccatum suum.

2. *Dixi: Custodiam vias meas.* Evidens confirmati cordis argumentum. *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me.* Astantes autem ipsi spirituales inimici, peccatum exprobrabant illi.

3. *Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis.* Conviciis, ait, impetitus non convicia reddebam, cernens me bonis excidisse. *Et dolor meus renovatus est.* Pro responsione ad eos qui me conviciis onerabant, peccata mihi ipsi revocabam in memoriam. Memoria autem peccati quasi ignis in corde meo erat.

4. *Et in meditatione mea exardescet ignis.* Dum memoriam peccati revocabam, inflammabar igne.

5. *Locutus sum in lingua mea, etc.* Illud, in lingua, quasi dicas, demissa voce et quasi susurrando, nec ad multos sermonem proferens. Cæterum sermo ille interrogatio erat de diebus qui ipsi superessent. Sciscitabatur autem, scire peroptans num ipsi residuum vite tempus foret ad pœnitentiam satis.

6. *Ecce mensurabiles posuisti dies meos, et substantia mea tanquam nihilum ante te.* Etiamsi, inquit, longa adhuc mihi vita superforet, quasi nihil in conspectu tuo reputabitur. Si namque mille anni ante oculos tuos tanquam dies una, quid fuerit tempus hominis unius? Id rursum Symmachus sic interpretatus est: *Ecce quasi palmas dedisti dies meos, et vita mea tanquam nihilum in conspectu tuo.* Tu namque sine initio es et sine fine, nostra autem vita ceu quibusdam palmis et mensuris mensa est. Illis brevitatem declarat humanæ vitæ.

7. *Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens. Verumtamen in imagine pertransit homo, sed et frustra conturbatur.* Si autem in imagine, non in veritate pertransit homo, jure vanitatem præmisit, quando non veram vitam transigimus, sed in quadam imagine, neque veri boni studio agimur, quare frustra conturbamur. Vita, inquit, eorum qui in terra degunt, quippe quæ in sæcularibus versetur cu'is, jure vanitas æstimetur. Vel sic: Omnes vitæ

α κατ' ἐμοῦ πολέμου, κατεδιώκόν με, δίκαια λέγοντες ποιεῖν. Τοιγαροῦν καὶ γεγένημαι παρ' αὐτοῖς ὡς νεκρὸς ἐδδαιλυγμένος· διὸ δὴ καὶ δέομαι, σὲ τὸν Κύριον μὴ ἀποστῆναι ἀπ' ἐμοῦ· σπεῦσαι δὲ μᾶλλον εἰς τὴν βοήθειαν τὴν ἡμετέραν.

ΨΑΛΜΟΣ ΔΗ'. Εἰς τὸ τέλος, Ἰδοῦθι μου ὡδὴ τῷ Δαυὶδ.

Υπόθεσις.

Ἰεροφάντης ὑπάρχων Ἰδοῦθι, καὶ προφητικῇ χάριτι κατεστεμμένος, ὡδὴν ἀναβάλλεται, προσωποποιῶν εἰσφέρων αὐτοῦ τοῦ Δαυὶδ ἐξομολογουμένου ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ.

Εἶπεν· Φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου. Ἀπόδειξις σαφὴς ἰδρυμένης καρδίας. Ἐθέμην τῷ στόματι μου φυλακὴν ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου. Παριστάμενοι γὰρ αὐτῷ οἱ νοητοὶ ἐχθροὶ, ὠνεῖδιζον αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν.

Ἐκωφώθη, καὶ ἐταπεινώθη, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν. Λοιδορούμενος, φησὶν, οὐκ ἀντελοιδόρου, συνιδὼν τὴν ἐκπτώσιν μου τῶν ἀγαθῶν. Καὶ τὸ ἀληγμὰ μου ἀνεκαίρισθη. Ἀντὶ τοῦ λέγειν πρὸς τοὺς λοιδοροῦντας, τῆς ἁμαρτίας ἀνεμνήνησκον ἐμαυτῷ. Ἡ δὲ μνήμη τῆς ἁμαρτίας οἷα πῦρ περὶ τὴν καρδίαν μου ἐγένετο.

Καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ. Ἐν τῷ ἀναμνήνησκεσθαί με τοῦ ἁμαρτήματος, φησὶν, ἐκαίμην πῦρ.

Ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου· Γνώρισόν μοι, Κύριε, τὸ πέρασ μου. Τὸ, ἐν γλώσσῃ, οἷον ἤρεμα καὶ ψιθυρίζων, καὶ μὴ εἰς πολλοὺς ἐκφέρων τὸν λόγον. Ὁ δὲ λόγος ἐρώτησις ἦν περὶ τῶν λοιπῶν ἡμερῶν. Ἡρώτα δὲ, μαθεῖν βουλόμενος εἰ ἐξαρκέσει αὐτῷ εἰς μετάνοιαν ὁ λοιπὸς τῶν ἡμερῶν χρόνος.

Ἰδοῦ παλαιστάς ἐθου τὰς ἡμέρας μου· καὶ ἡ ὑπόστασις μου ὡσεὶ οὐδὲν ἐνώπιόν σου. Εἰ καὶ εἰς μῆκος, φησὶ, παρατελεῖ μοι ζωὴ, ὡς οὐδὲν ἐνώπιόν σου λογισθήσεται. Εἰ γὰρ χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου ὡς ἡμέρα μία, τί ἂν εἴη χρόνος ἐνὸς ἀνθρώπου; Τοῦτο πάλιν ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· Ἰδοῦ ὡς σπιθαμὰς ἔδωκας τὰς ἡμέρας μου, καὶ ἡ βίωσις μου ὡς οὐδὲν ἀντικρὺς σου. Σὺ μὲν γὰρ ἀναρχος καὶ ἀπέραντος· ὁ δὲ ἡμέτερος βίος οἷον τισὶ σπιθαμαῖς καὶ παλαισταῖς ἐκμεμέτρηται. Διὰ τοῦτου παρεδῆλωσε τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἀνθρώπος ζῶν. Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἀνθρώπος, πλὴν μάτην ταράσσεται. Εἰ δὲ, φησὶν, ἐν εἰκόνι, καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ πορεύεται ἀνθρώπος, εἰκότως ματαιότητα προείπεν· ἐπεὶ οὐ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, ἀλλ' ἐν εἰκόνι τινὶ· οὐδὲ τὴν σπουδὴν τῶν ὄντων ἀγαθῶν ποιούμεν· διὸ καὶ μάτην ταραττόμεθα. Ὁ βίος, φησὶ, τῶν ἐπὶ γῆς, ἅτε περὶ φροντίδας στροφόμενος κοσμικῆς, κριθεῖη ἂν ματαιότης. Ἡ οὐτως

Σύμπαντα τὰ ἔτη τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἀτμὶς ἐστὶν ἐνώπιόν σου· ἀντι γὰρ ματαιότητος ὁ Σύμμαχος ἀτμὶς ἐξέδωκε. Θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίς συνάξει αὐτά. Ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθῆ ζῶμεν ζωὴν νῦν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐν εἰκόνι· οὐδὲ περὶ τὰ ὄντως ἀγαθὰ ποιούμεθα τὴν σπουδὴν· δὲ μάτην παρασσομέθα, περὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας στρεφόμενοι, συνάγοντες θησαυροὺς, ὧν οὐκ ἴσμεν διαδόχους.

Kal nũn eis ἡ ἕπομονή μου; οὐχὶ Κύριος; Εὐκρίτως τὴν ἐλπίδα ἐπὶ Κύριον ἔχειν φησὶν, ἅτε καταγνοὺς τῶν ἐν βίῳ περισπασμῶν. *Kal ἡ ὑπόστασις μου παρὰ σοὶ ἐστίν.* Ἡ προσδοκία, ἣτις ἡ ὑπομονή.

ἽΘρειδος ἄφροσι ἐδωκάς με. Μὴ παραδῶς με, φησὶν, εἰς δειδισμὸν, διὰ τὸ εἰς ἐμὲ εἶναι σε τὸν λοιδοροῦμενον.

Ἐκωσώθη, καὶ οὐκ ἤνοιξε τὸ στόμα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας. Λοιδορούμενος, φησὶν, ἐσίγων, εἰδὼς ἀκριδῶς περὶ αὐτῆς, ὅτι σὺ εἶ ὁ τιμωρίας ἦτοι παιδείας χάριν τάξας με εἰς αὐτὸ τοῦτο οὐκ ἐδίξασθαι.

Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μάστιγὰς σου. Τὰς γινομένας αὐτῷ παρὰ τῶν δαιμόνων τιμωρίας λέγει, οὐ συγχωροῦντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ. (*Reg. 1 sic.*) Τὰς γινομένας αὐτῷ παρὰ τῶν δαιμόνων τιμωρίας παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγει, ὡς συγχωροῦντος αὐτὸν διὰ τὴν ἀμαρτίαν παθεῖν. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξέλιπον. Πολλάκις ἤδη τὴν κολάζουσαν δύναμιν χεῖρα τοῦ Θεοῦ λέγεσθαι ἐμνημονεύσαμεν. Ὅταν αὐτοὺς ἰσχυρῶς μαστίξῃ, ἐκλείπει ὁ κολαζόμενος, καθὼς τοιοῦτός ἐστιν, ἀσθενὴς δηλονότι καὶ μὴ δυνάμενος ἐφ' ἱκανὸν ἀντέχειν πρὸς μάστιγας.

[*Πλήν μάτην ταρασσονται.* Ὁ ἐν ἀνομίᾳ ζῶν, ὡς καὶ τοιαύτης παιδείας δεηθῆναι.]

Ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον. Ἐλέγων με, φησὶν, ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ, ἐπαίδευσας.

Τῆς δεήσεώς μου ἐνώτισαι. Ἀντι τοῦ, Εἰσάκουσον, καὶ συγχώρησον τὴν ἀμαρτίαν πρὸς τῆς τελευτῆς. [Τοῦτο γὰρ σημαίνει· Ὅτι πάροικός εἰμι.] Ἄρας μοι, ἵνα ἀναψύξω. Πρὸ τῆς τελευτῆς μου, φησὶν, ἀμαρτιῶν πάρασχον ἄφεσιν, ἵνα θαρρῶν εἰς ἔδου πορεύσωμαι. *Kal οὐκέτι ὑπάρξω οὐχ ὑπάρξω* τοιοῦτος ὅσος ἂν καὶ γενοίμην ἐκ τῆς πρὸς σοῦ μοι γενομένης ἀνέσεως. Ἄνεσις δὲ Θεοῦ ἐστὶν ἀπάθεια ψυχῆς μετὰ γνώσεως τῶν ὄντων ἀληθῶς.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΛΘ'.
Υπόθεσις.

Ἀναφέρεται ἡ ψῆδὴ ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ τοῦ ἀνακομισθέντος ἐκ λάκκου τάλαιπωρίας. Εἶτα μεταξὺ εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον, τοὺς εὐχαριστοῦντας διδάσκων τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον· εἶτα πάλιν τῶν πιστευσάντων ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον, ἀξιούντων ρυθῆναι τῆς διὰ τὴν ἀπειθεῖαν ἀμαρτίας, ἅμα δὲ καὶ διηγουμένων αὐτοῖς τὰ συμβεβηκότα διὰ τὴν ἀπιστίαν κακά.

Ἵπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχεν μοι. Ὅμοιον τῷ· Ἐν τῇ ὑπομονῇ θμῶν στήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

⁹⁹ Luc. XXI, 19.

A nostræ anni vapor sunt in conspectu tuo, nam pro vanitate, vaporem edidit Symmachus. *Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.* Quoniam in hoc mundo non vera vivimus vita, sed quasi in imagine: neque de iis quæ vere bona sunt curamus, ideo frustra conturbamur, dum in sæcularibus versamur desiderii, et thesauros colligimus, quorum ignoramus hæredes.

8. *Et nunc quæ est expectatio mea, nonne Dominus? Jure se spem in Dominum repositam ait habere, utpote qui distractiones hujus vitæ cognoscat. Et substantia mea apud te est.* Id est expectatio, sive patientia

9. *Opprobrium insipienti dedisti me.* Ne tradas me, inquit, in opprobrium: eo quod tu in me sis qui opprobriis oneraris.

10. *Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti.* Convictiis impetitus, inquit, tacebam, probe gnarus te esse qui me supplicii aut castigationis causa ad ejusmodi opprobria destinasti.

11. *Remove a me plagas tuas.* Inflictas scilicet sibi pœnas a dæmonibus, a Deo esse dicit, utpote qui concesserit eum peccati causa torqueri. *A fortitudine enim manus tuæ ego defeci.* Plerumque jam ultricem virtutem manum Dei vocari memoravimus. Qui cum acriter flagellat, deficit qui castigatur, quatenus talis est, scilicet infirmus, qui non diu valeat verbera tolerare.

[12. *Verumtamen vane conturbantur.* Qui vivit in iniquitate, ita ut hujusmodi egeat institutione.]

13. *In increpationibus propter iniquitatem corripisti hominem.* Cum me, inquit, propter peccatum arguebas, me corripuisti.

14. *Auribus percipe obsecrationem meam.* Quasi dicat: Exaudi et concede mihi peccati veniam antequam moriar. [Id enim significat: *Quoniam advensum.*] *Remitte mihi ut refrigerer.* Antequam moriar, ait, peccatorum veniam concede, ut cum fiducia in infernum sive in sepulcrum descendam. *Et amplius non ero.* Scilicet talis qualis essem ex tua mihi collata remissione. Remissio autem Dei est animæ tranquillitas cum vera rerum cognitione.

1. In finem PSALMUS Davidi. XXXIX.
Argumentum.

Refertur canticum ex persona novi populi de lacu miseriæ reducti. Postea inducitur Christi persona, qui eos qui gratis agendis vacant œconomix modum edocet. Deinde credentium ex Israel persona introducitur, rogantium remitti sibi peccatum incredulitatis, atque una enarrantium quæ sibi mala ob infidelitatem evenerunt.

2. *Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi.* Simile huic: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* ⁹⁹.

3. *Et eduxit me de lacu miseræ.* [Ecquid tibi præbuit? Postquam me exaudivit, ait, Eduxit ex profundo peccati et ex voluptate lutei corporis, sive ex portis mortis et corruptionis ibidem existentis, aut ex occupationibus sæculi.] *Et de luto factis.* Ex profundo peccatorum quæ luti instar iis detentos conspurcant. Lacus enim miseræ est malitia et ignorantia. *Et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos.* Ait apostolus Paulus ⁹¹: *Petra erat Christus.* Didici enim in Deo placita incedere via, id est per opera et rectam doctrinam.

4. *Et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro.* Legem evangelicam: cum enim passionibus vacamus, canimus canticum novum, renovata scilicet nostra domo. *Videbunt multi, et timebunt, et sperabunt in Domino.* Prædicatio enim per totum pervasit orbem.

5. *Beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas.* Solum esse beatum ait eum qui in Deum spem ascripsit, non autem eum qui mundanis distractus sit curis, quæ et insaniam et mendacium sunt.

[*Spes ejus.* Postea in cohortationem aliud adjicit: *Beatus, inquit, revera, qui Deum solum habuit in spem suam, neque respexit ad præsentis vitæ sollicitudines, quæ vanitates sunt, et insaniam falsam, et curæ in vanum admixtæ. Insania autem prudens, est vitæ præsentis status, qua mente capti multis esse videbantur prophetæ, qua de re gloriatur justus et ait: Ego dixi in excessu meo ⁹².]*

6. *Multa fecisti tu, Domine Deus, mirabilia tua.* Quæ fecisti, inquit, œconomiam tempore, multa sunt atque mirabilia: quæ aliis quoque renuntiavi. Prædicatio autem totum, inquit, pervasit orbem ut major sit credentium numerus quam qui iniuri possit.

7, 8. *Sacrificium et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi, etc.* Hinc ipsius persona Christi Patrem alloquentis inducitur. Quandoquidem ait sacrificium et oblationem noluisti, neque placuerunt tibi holocausta secundum legem oblata; venio postquam corpus accepi quod tu mihi aptasti. Nam Spiritus sanctus et virtus Altissimi obumbravit sanctæ Virginis. Venio autem ut faciam voluntatem tuam. Quæ autem voluntas Patris erat, nisi ea quam ipse Dominus enarravit dicens ⁹³: *Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo; sed resuscitem illud in novissimo die?* Illud autem, in capite libri, hanc habet interpretationem. Caput Hebræi tonum appellant. Isaias vero incarnationis Unigeniti myste-

⁹¹ 1 Cor. x, 4. ⁹² Psal. cxv, 11. ⁹³ Joan. vi, 40.

(11) Hic locus citatur nomine Athanasii in Κατὰ Ἑβραῖοις in Epistolas Pauli, cod. Reg. 2246, ad hunc

Καὶ ἀνήγγεγέ με ἐκ λάκκου τλαιπωρίας. [Καὶ τί σοι παρέσχε; Εἰσακούσας εἶπεν ὁ Ἀνάγγελος ἐκ βάθους τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐκ τῆς ἡδουπαθείας τοῦ πηλώδους σώματος, ἢ ἐκ τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν, καὶ ἐκεῖσε φθορᾶς, ἢ ἐκ τοῦ κόσμου περισπασμῶν.] Καὶ ἀπὸ πηλοῦ λίθος. Ἐκ βάθους ἀμαρτίας αἱ λίθος δίκην καταπάσσοι τοὺς ἀλόντας ἐν αὐταῖς. Λάκκος γὰρ τλαιπωρίας, κακία καὶ ἀγνωσία. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά μου. Φησὶν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι Ἡ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Ἐμαθον γὰρ τὴν ἀρεσκουσάν Θεῷ βαδίζειν ὁδόν, ἥτοι διὰ τῆς πρακτικῆς καὶ τῶν ὁρθῶν δογμάτων.

Καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ἄσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν. Τὸν νόμον τὸν εὐαγγελικόν· μετὰ γὰρ τὴν ἀπάθειαν ἄδομεν ἄσμα καινὸν ἀνακαινισθέντος τοῦ οἴκου ἡμῶν. Ὁφθαλμοὶ πολλοὶ, καὶ φοβηθήσονται καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον. Διεδόθη γὰρ εἰς πάντα κόσμον τὸ κήρυγμα.

Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς μεταβολήτας καὶ μαρίας ψευδεῖς. Μόνον τὸν τὴν ἐλπίδα ἐπιγραφάμενον εἰς Θεὸν μακάριον φησὶν, οὐ τὸν περισπασθέντα βιωτικαῖς μερίμναις, αἰτινες καὶ μανία καὶ ψευδὲς εἰσιν.

[Ἐλπὶς αὐτοῦ. Εἶτα καὶ εἰς προτροπῆν ἕτερον ἐπιφέρει ὁ Μακαριστός, φησὶ, τῷ ὄντι, ὅς τὸν Θεὸν μόνον ἔσχεν ἐλπίδα, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς τὰς περὶ τὸν παρόντα βίον σπουδὰς, ἀλλὰ μεταίτητες εἰσι, καὶ μανίαι ψευδεῖς, καὶ εἰς κενὸν φροντίδες. Μανία δὲ σὺφρων ἢ τοῦ παρόντος βίου κατάστασις, δι' ἣν καὶ ἐξεστῆ- κάτες τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν οἱ προφηταί, ἐφ' ἣ καὶ σεμνυόμενος καὶ ὁ δίκαιος λέγει· Εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου.]

Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσια σου. Ἡ πέπραχας, φησὶν, ἐν τῷ τῆς οἰκονομίας καιρῷ, πολλὰ ἐστὶ καὶ θαυμάσια· ἃ καὶ ἑτέροις ἀπήγγελα. Ἡ δὲ ἐπαγγελία ὅλην, φησὶ, διέδραμε τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ὡς καὶ κρείττονας ἀριθμοῦ γενέσθαι τοὺς πιστεύσαντας.

Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι (11). Ἐντεῦθεν εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον πρὸς τὸν Πατέρα λέγον. Ἐπειδὴ, φησὶ, θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, οὕτως μὴν ἠδύοκῃσας ἐν ὀλοκαυτώμασι τοῖς κατὰ τὸν νόμον· ἦ καὶ σῶμα λαθὼν ὅπερ αὐτός μοι κατηρτίσω. Πνεῦμα γὰρ ἄγιον καὶ Ὑψίστου δύναμις ἐπεσχίλας τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ. Ἦ καὶ δὲ ἴνα τὸ σὸν ποιῶσθε θέλημα. Ποῖον γὰρ ἦν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἢ δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐξηγήσατο εἰρηκῶς· Τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἴνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ; Τὸ δὲ, ἐν κεφαλίδι βιβλίου, ταύτην ἔχει τὴν ἐρμηνείαν. Κεφαλὶδα οἱ Ἑβραῖοι τὸν τόμον φασίν. Ἦστίς δὲ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον τοῦ

versum Epistolæ ad Hebræos: Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι.

Μονογενοῦς διδασκόμενος ἔκρουσε· *Λαβὲ τόμον καινόν, καὶ γράψον ἐν αὐτῷ γραφίδι ἀνθρώπου.* Συμβαίνει ὡς οὐκ ἐν πλαστῇ λιθίνῃ, ἀλλὰ σαρκίνας, γραφῆσονται τὰ θεοπίσματα τοῦ καινοῦ νόμου, καθὼς φησι δι' Ἰερεμίου τοῦ προφήτου· *Διδούς δώσω νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν γράψω αὐτούς,* ἵνα δηλοῖ, ὅτι τοῖς ἐνδοτάτοις καὶ νοητοῖς τῆς καρδίας ταμείοις ἡ Ἐκκλησία τὸν καινὸν παραδέξεται νόμον, καὶ τὰς ἐντολάς σφόδρα θελήσῃ.

Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ. Ἐκκλησία μεγάλη ἡ κατὰ πᾶν ἔθνος πιστεύσασα τῷ Σωτῆρι ψυχῇ· ἡ καὶ δεδικαίωται αὐτὸν ἔχουσα τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ. *Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου.* Δικαιοσύνην μὲν τὴν δι' αὐτοῦ κεκρυμμένην φησὶ, τὴν ὑπὲρ νόμον καὶ σκιάν· τὸ δὲ, ἔργως, ἀντὶ τοῦ, ἰδιοποιήσω. *Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα.* Οὐ σεσίγηκα, φησὶ, οὐδὲ συνέσχον ἐν ἑμαυτῷ τὴν ἀλήθειάν σου. Ἀλήθειαν δὲ φησι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα. Ἀλλ' οὐδὲ ἔκρυψα τὸ σωτήριόν σου, τουτέστι τῆς παρὰ σοῦ δοθείσης σωτηρίας τὴν ὁδόν, ἣτοι τὴν διὰ τῆς πίστεως χάριν. Συναγωγὴν δὲ πολλήν, τὴν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῶν ἐθνῶν συνειλεγμένην Ἐκκλησίαν φησίν. Ἀποκαλύπτει γὰρ ὁ Χριστὸς τοὺς περὶ ἐλέους καὶ ἀληθείας λόγους τῇ φύσει τῇ λογικῇ, καὶ τοὺς περὶ σωτηρίας. Καὶ τοὺς μὲν περὶ ἀληθείας λόγους εὐρῆσει ἐν τῇ θεωρίᾳ, τοὺς δὲ περὶ σωτηρίας ἐν τῇ πρακτικῇ.

Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οὐκρινμούς σου ἀπ' ἐμοῦ. Διδάξαντος τοῦ Χριστοῦ τὸ περὶ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, εἰσχομίζεται τοῦ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον τοῦ μείναντος ἐν ἀπειθείᾳ. Ὡς γὰρ ἀπειθήσας τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο παρεωραμένος, καὶ ἐν παντὶ γεγωνὸς κακῷ, ἀνανήφει πρὸς μετάγνωσιν, κατοικτεῖρεσθαι παρακαλῶν. Σημαίνονται δὲ ἡ ἐπ' ἐσχάτου καιροῦ γεννησομένη κλήσις αὐτῶν. *Τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διαπαντὸς ἀντιλάβουσίν με.* Ὁμολογοῦμεν, φησίν, ὅτι αὐτὸς εἰς ὁ πάλα σώζων ἡμᾶς καὶ ἀντιλαμβάνόμενος. Καὶ τυχοῦσα τῆς σωτηρίας ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, δεῖται πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ προμηθείας διὰ τὰς παντοδαπὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων ἐπαναστάσεις, ὧν ἐν τοῖς ἐξῆς μνήμην ποιεῖται.

Ὅτι περιέσχον με κακὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Ἐὰ μετὰ τὴν ἀπίστιαν τὴν εἰς Χριστὸν συμβεβηκότα αὐτοῖς διηγεῖται κακὰ. *Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με.* Ὁμοίον ὡσεὶ ἔλεγεν· Ἰσος γέγονα τοῖς οὐκ ἔχουσι νοῦν ἢ καρδίαν· γέγονε γὰρ λαὸς μωρὸς, καὶ οὐχὶ σοφός.

Ἀποστραφίσαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ κατασχυνθείσαν οἱ θέλοντές μοι κακὰ. Ἡ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν καταβοῶσιν, ἢ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων τῶν ἐπιβουλεύσαντων τῇ σωτηρίᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, λεγόντων αὐτῶν περὶ Χριστοῦ ποτὲ μὲν *Ὅτι ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν Βεελζεβοῦλ· ποτὲ δὲ· Δαιμόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτείναι;*

⁹⁷ Isa. viii, 1. ⁹⁸ Jerem. xxxi, 53. ⁹⁹ Matth. xii, 24. ¹ Joan. vii 20.

rium edoctus, audivit : *Accipe tomum novum, et scribe in ipso stylo hominis* ⁹⁷. Contingit autem non in tabulis lapideis, sed carnalibus describi præcepta novæ legis : quemadmodum ait ille per Jeremiam prophetam ⁹⁸ : *Dans dubo leges meas in mentem ipsorum, et in corde eorum describam eas, ut declaret futurum ut Ecclesia in intimis et intelligibilibus cordis receptaculis novam legem recipiat, et mandata ardentem diligat.*

10. *Annuntiavi justitiam in Ecclesia magna.* Ecclesia magna est quælibet anima quæ per omnes gentes Salvatore credidit, quæ etiam justificatur, cum habens qui justificat impium. *Justitiam tuam non abscondi in corde meo.* Justitiam ab ipso prædicatam intelligit, quæ est supra legem et umbram. Illud autem, *tu scisti*, positum, pro tibi proprium fecisti. *Veritatem tuam et salutare tuum dixi.* Non sibi neque retinui in memetipso veritatem tuam. Veritatem autem ait, evangelicam prædicationem. Neque salutare tuum abscondi, id est, salutis abs te datæ viam, sive gratiam quæ per fidem obtinetur. Concilium autem multum ait Ecclesiam ex Israël et ex gentibus congregatam. Revelat quippe Dominus naturæ rationali sermones de misericordia et veritate, et sermones de salute. Et sermones quidem de veritate inveniet homo in contemplatione : sermones autem de salute, in actione.

12. *Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me.* Postquam docuit Christus œconomix mysterium, inducit Israelis personam, qui in incredulitate permansit. Ut autem, quoniam misericordix Dei non obtemperavit, neglectus a Deo est, et nullis non affectus est malis ; resipit, et pœnitentia motus rogat ut ex misericordia secum agatur. Significatur autem Judæorum vocatio extremis temporibus futura. *Misericordia tua et veritas tua semper suscipiant me.* Confitemur, ait, te olim fuisse qui nos servabas, et præsidium nobis eras. Et olim salutem consecuta Dei Ecclesia rogat iterum Dei providentiam et auxilium, adversus multiplices hominum atque dæmonum irruptiones, quarum memoriam in sequentibus agit.

13. *Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus.* Mala recenset quæ ipsis secundum suam erga Christum infidelitatem obvenerunt. *Multiplicate sunt super capillos capitis mei, et cornu meum dereliquit me.* Perinde est ac si diceret : Similis fui eis qui nec mentem nec cor habent. Factus est enim populus stultus et insipiens.

15. *Avvertantur retrorsum et erubescant qui volunt mihi mala.* Aut adversus spirituales inimicos exclamant, aut adversus Scribas et Phariseos, qui salutem animæ ejus insidiabantur de Christo dicentes, modo : *Non ejicit dæmonia nisi in Beelzebub* ⁹⁹ ; modo : *Dæmonium habes, quis te querit interficere* ¹ ?

18. *Ego autem mendicus sum et pauper, Dominus sollicitus erit mei.* Israel ille olim admodum ferox ad poenitentiam versus, sese pauperem et mendicum vocat. Et adjungit se Dominum spem habere suam.

Adjutor meus et protector meus tu es, Deus meus, ne tardaveris. (12) *Daniel Barbarus.* Hunc exitum, inquit, habebit Ecclesia, ut quæ prius pauper fuit et in mundo inopia graviter premeretur, tandem potentia tua ditetur, et auxilio tuo gloriosa reddatur, quod petit ne in longum protrahatur, et propter ejus petitionem nihil morabitur, juxta illud quod dicitur ¹: *Veniens veniet et non tardabit.*

1. *In finem PSALMUS David. XL.*

Argumentum.

Præsens psalmus beatos prædicat eos qui crediderunt in ipsum Christum, qui sane fidei præmia ipsis tribuit, suum scilicet auxilium. Inducitur autem ipsa Salvatoris persona maledicens Judaici populi principibus, maxime autem omnium, proditori.

2. *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem.* Egenum et pauperem Christum vocat, juxta id quod dictum est ²: *Dives cum esset, inops propter nos effectus est.* Moralem hoc loco doctrinam præmisit prophetiæ, ut ex psalmo utilitas utrinque proveniret. Ecquem beatum prædicat? eum qui intelligit super egenum et pauperem, videlicet eum qui cogitat quod, hujus gratia Christus, dives cum esset, pauper effectus est, ut nos quoque pauperum utpote fratrum Creatoris et judicis nostri misereremur. Ecquod amoris erga pauperes lucrum? *In die mala liberabit eum Dominus.* Significat autem judicii diem, quæ dolores peccatoribus atque labores inferet. Liberabit Dominus, qui lux est, pauperum amantes. Nam debitor illis est humanitatis atque officii, quippe cum ab illis eleemosynam sit mutuatus; nam per Salomonem³ dixit: *Qui miseretur pauperis sængetur Deo*⁴; et suoque ore: *In quantum fecisti uni ex his minimis meis, mihi fecisti*⁵. *In die mala liberabit eum Dominus.* Diem malam, tentationum impetum dicit et inimicorum vexationes. Adumbrat autem, opinor, judicii diem, terribilem sane, improborumque ultricem. Pollicetur autem puram illius paupertatis cognitionem, horribilis illius dici malis ipsum liberaturam.

[Beatus vir ille, qui de pauperibus uti consentaneum est cogitat; ac si diceret, Qui intelligere valet inopiam, quam nostri causa suscepit Christus.]

3. *Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum ejus.* Inimicorum spiritualium videlicet.

4. *Universum stratum ejus versasti in infirmitate*

¹ Habac. II, 3. ² II Cor. VIII, 9. ³ Prov. XIX, 17. ⁴ Matth. XXV, 40.

(12) Apud solum Danielem Barbarum nomine Athanasii habetur.

ἰσῶ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης· Κύριος φρονεῖ μου. Ὁ πάνυ θρασὺς Ἰσραὴλ, ἐν μεταγνώσει γενόμενος, πένητα καὶ πτωχὸν ἑαυτὸν ἀποκαλεῖ. Καὶ μὴν καὶ αὐτὸν ἔχειν τὸν Κύριον τὴν ἐλπίδα ἐπιγράφεται.

Βοηθὸς μου καὶ ὑπερασπιστὴς μου εἰ σὺ· ὁ Θεὸς μου, μὴ χρονίσῃς. Εἰς δὲ ταῦτα τὰ τέλη, φησὶ, προθήσεται ἡ Ἐκκλησία πτωχεύσασα πρότερον καὶ διὰ πενίας πολλῆς ἐλθοῦσα ἐν κόσμῳ, καὶ τῇ παρὰ σοῦ πλουτήσασα δυνάμει, καὶ τῇ παρὰ σοῦ δοξαθεῖσα ἐπικουρίῳ, ἣν αἰτεῖ μὴ χρονίσῃ, καὶ διὰ τὴν αἰτησὶν οὐ χρονεῖ, καθὰ λέγεται τό· Ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρονεῖ.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Μ.

Ἰγπόθεσις. (Incerto auctore.)

Ὁ προκειμένος ψαλμὸς μακαρίζει τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν· καὶ μὴν καὶ ἀμοιβάζει αὐτοῖς τῆς πίστεως δίδωσι τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίαν. Εἰσφέρεται δὲ καὶ αὐτὸ τοῦ Σωτῆρος τὸ πρόσωπον, καταλέγον τῶν τε ἀρχόντων τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ προδότη ἑξαιρέτως.

Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα. Πτωχῶν καὶ πένητα τὸν Χριστόν ἀποκαλεῖ κατὰ τὸ εἰρημένον· *Πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμῶν.* Ἡθικὴν ἐνταῦθα διδασκαλίαν τῆς προφητείας πρὸς ἡμᾶς ἐτάξεν, ὡφελῆσαι τὸν ψαλμὸν τὰ ἐξ ἐκατέρου βουλόμενος. Καὶ τίνα μακαρίζει; τὸν ἐπὶ πτωχῶν συνιέντα καὶ πένητα· τουτέστι τὸν νοουῦντα, ὅτι τούτου χάριν ὁ Χριστὸς πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε, ἵνα καὶ ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ὡς ἀδελφοὺς τοῦ ἡμετέρου Δημιουργοῦ καὶ κριτοῦ ἐλεήσωμεν. Καὶ τί τῆς φιλοπτώχειας τὸ κέρδος; *Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.* Ἀηλοὶ δὲ τὴν τῆς κρίσεως ὁδὸν τοῖς ἀμαρτωλοῖς καὶ πόνους ἐπιφέρουσιν. Ῥύσεται φῶς τοὺς φιλοπτώχους ὁ Κύριος. Χρεωστὴ γὰρ αὐτοῖς φιλανθρωπίαν, ὡς αὐτοὺς τὴν ἐλεημοσύνην παρ' αὐτοῖς δανεῖσάμενος· καὶ διὰ μὲν τοῦ Σολομῶντος εἶπεν· *Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δαρκεῖ Θεόν*· οἰκεία δὲ γλώττη· *Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλεησίων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.* *Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.* Ἡμέραν πονηρᾶν τὴν τῶν πειρασμῶν ἐπιθεσὶν φησὶ καὶ τὰς διώξεις τῶν ἐχθρῶν. Αἰνέττεται δὲ, οἶμαι, καὶ τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν φοβερᾶν οὖσαν, καὶ τῶν παρανόμων κακοητικῆν. Ὑπισχεῖται τὴν εὐκρινῆ γνῶσιν τῆς πτωχείας ἐκείνης· τῶν τῆς φοβερᾶς αὐτὸν ἡμέρας ἀπαλλάξαι κακῶν.

[Μακάριος ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ὁ ἐννοῶν· ἀ προσῆκε περὶ τῶν πνεύματων, ἀντὶ τοῦ· Ὁ συνιέναι δυνάμενος τὴν πτωχείαν, ἣν δι' ἡμᾶς ἀνεληφεν ὁ Χριστός.]

Κύριος διαφυλάξῃ αὐτὸν καὶ ζῆσαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῆ, καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἐχθρῶν τῶν νοητῶν δηλονότι.

Ὁλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐστρεψάς ἐν τῇ ἀφ-

φωστία αὐτοῦ. Πρὸς τὰ ἀμείνω μετενεχθήσεται, **A** ejus. Ad meliora, ait, transferetur, et revertetur ad sanitatem. Mos enim divinæ Scripturæ versionem pro mutatione ponere. ut illud: *Convertisti planctum meum in gaudium mihi* ⁶.

Ἐγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με, ἴασαι τὴν ψυχὴν μου. Καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀμαρτίας ὁ Δαυὶδ εὐχεται, ἅτε δὴ ἐν ἑαυτῷ εἰδὼς ἕνα τῶν συνιέντων ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα. Πάλιν τὰς ἀνθρώπων ἀμαρτίας ἰδίας ὁ ὑπὲρ ἀνθρώπων πάσχων λέγει, καὶ τὸν ἐπὶ ταύταις ἔλσον εἰς ἡμᾶς ἐφ' ἑαυτοῦ ζητεῖ, ὅς λύει τὴν τῶν ἀνοοούντων ἐπ' αὐτῷ καταφρόνησιν, ἐκφαινων τὴν δόξαν· ἐπ' αὐτοῦ μὲν κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, ἐφ' ἡμῶν δὲ κατὰ τὴν Χριστοῦ χάριν.

Οἱ ἐχθροὶ μου εἶπον κακὰ μοι. Ἐντεῦθεν τὸ πρόσωπον εἰσφέρεται τὸ τοῦ Χριστοῦ, διηγούμενον **B** τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων αὐτῷ γεγεννημένα. Μέχρι μὲν τοῦ παρόντος στίχου περὶ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰρηκέναι τὸν προφήτην ὑποληπτέον, ὡς ἐκάστῳ τῶν σπουδαίων ἀρμόδιον μᾶλλον ἢ τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ. Οὐ γάρ. ὡς τινες ὑπειλήφασι, περὶ αὐτοῦ καὶ μόνου φάσκει τὰ εἰρηκέναι· οὐ γὰρ ἔφθασε μετὰ τοῦ ἄρθρου· *Μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ τῶν πτωχῶν καὶ πένητα.* Τοῦτο δὲ χωρὶς ἄρθρου λεγόμενον τὸν τινα σημαίνει καὶ μερικόν. Μετὰ δὲ ταῦτα μέτεισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων τῆς Ἐκκλησίας μελῶν ἐπ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν Κύριον δηλονότι Χριστὸν, ὅστις δὴ καὶ φησιν· *Οἱ ἐχθροὶ μου, καὶ τὰ ἐξῆς. Πότε ἀποθανεῖται καὶ ἀπολείται τὸ ὄνομα αὐτοῦ; Βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος γάρ.*

Καὶ εἰ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν, μάτην ἐλάλει. Ταῦτα περὶ τοῦ Ἰούδα φησίν. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτον ἐστίν· Ἐσχικῶς ἐσοδὸν πρὸς με, διὰ τὸ τετάχθαι ἐν μαθηταῖς, διγλωσσοῦ καὶ πολυπράγμων ἦν· ἐλάλει γὰρ μάτην, τουτέστιν οὐκ ἀληθῆς ἦν. Ἡ καρδία αὐτοῦ συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῷ. Ἐκεκρίκει, φησὶ, παραδοῦναι τοῖς φθονοῦσιν ἐμέ. Ἐξεπορεύετο ἔξω, καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό· τὸ, *Τι θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν πικρῶσω αὐτόν;*

Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροὶ μου. Τὰ κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων σκώμματα, τὰς κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων συσκευὰς σημαίνει, καὶ τὰ λεληθῆτα σκέμματα, τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς συμφωνούντας πρὸς τὸν Ἰούδαν λέγων, οἵτινες ἐψιθύριζον, τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ σύμφωνα πρὸς τὸν Ἰούδαν τιθέμενοι. **D** Ἐψιθύριζον· οὐδὲ γὰρ ἐτόλμων φανερῶς ταῦτα τὸ πλῆθος εὐλαβοῦμενοι τιθεσθαι.

Λόγον παράνομον κατέθετο κατ' ἐμοῦ. Τὸ, Ἄραι, ἄραι, σταίρωσον αὐτόν. Οὗτος δὲ ὅτι παράνομος ἦν, δῆλον ἐκ τοῦ εἰρημένου· Ἄθῶον καὶ δικαιοσύναν οὐκ ἀποκτενεῖς. Μὴ ὁ κοιμώμενος, οὐχὶ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι; Διαγελά τῶν Ἰουδαίων τὰ σκέμματα ὡς ολομένων διὰ τοῦ θανάτου θραύειν αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ φησὶ· Πῶς νομίζετε θανάτῳ περιβαλεῖν τὴν ζωὴν; Ὑπνος γάρ

5. *Ego dixi: Domine, miserere mei, sana animam meam, etc.* Et pro peccato suo David orat, utpote qui in seipso unum conspiciat ex iis qui intelligunt super egenum et pauperem (12°). Rursum hominum peccata qui pro hominibus passus est sua esse dicit, et pro his misericordiam pro nobis in sese postulat, ac ignorantium contemptum solvit, suam exhibens gloriam; in se quidem per propriam virtutem, in nobis vero per gratiam Christi.

6. *Inimici mei dixerunt mala mihi.* Hinc persona inducitur Christi, narrans quæ sibi a Judæis illata sint mala. Usque ad præsentem versum, æstimandum de tota Ecclesia catholica sermonem habuisse Prophetam, ita ut proborum cuiuslibet petitus conveniat quam Dominico homini (13°). Non enim, ut arbitratur, de ipso solo superior locutus est: neque enim cum articulo dixisset, *Beatus ille qui intelligit super egenum et pauperem.* Nam dictum sine articulo, quemdam et specialem significaret. Posthæc ab aliis Ecclesiæ membris transit ad ipsum Christum scilicet Dominum, qui dicit: *Inimici mei, etc. Quando morietur et peribit nomen ejus?* Gravis nobis est vel ipso conspectu.

7. *Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur.* Hæc ait de Juda. Id autem sibi vult: Cum aditus ei ad me esset, quia in discipulorum numero constitutus erat, erat bilinguis et negotiator: vana quippe loquebatur, id est verax non erat. *Cor ejus congregavit iniquitatem sibi.* Decreverat, inquit, me invidis tradere. *Egrediebatur foras et loquebatur in idipsum:* illud nempe: *Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam?*

8. *Adversum me susurrabant omnes inimici mei.* Derisiones atque insidias et conspirationes Judæorum adversum se structas significat, necnon occulta eorum consilia, principes sacerdotum cum Juda paciscentes indicans, qui susurrabant, pretium Jesu consonum cum Juda constituentes. *Susurrabant scilicet, non ausi palam isthæc metu plebis agere.*

9. *Verbum iniquum constituerunt adversum me.* Illud scilicet: *Tolle, tolle, crucifige eum* ⁶. Quod autem iniquum esset, palam est ex illo: *Insonitem et justum non occides* ⁷. *Nunquid qui dormit non adjiciet ultra ut resurgat?* Deridet Judæorum consilia, arbitrantium posse se illum per mortem abolere quasi unum ex nobis. Ille autem ait: *Qui arbitramini posse vos morte vitam circumvenire? Somnus*

⁶ Psal. xxix, 12. ⁷ Matth. xxvi, 15. ⁸ Joan. xix, 15. ⁹ Exod. xxiii, 7.

(12°) Hæc sunt Apollinarii.

(13°) Dominicus homo, vox Athanasiana.

namque mihi passio est. Hinc consequitur arbitrari ipsum post dormitionem subsequi resurrectionem. Dormitio mors est: ergo mortem subsequetur resurrectio.

10. *Etenim homo pacis meae in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Ludibrium, insidias, dolum. Pacis hominem Judam vocat, quia videbatur inter benevolos et amicos ejus computari, et in discipulo: um numerum allectus fuerat.

11. *Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.* Humano more propter humiliationem suam ad Patrem suum verba facit, etiam si ille sit misericordia Dei et Patris, et resurrectio atque vita.

12. *In hoc cognovi quia voluisti me.* Rursum loquitur ut homo, ut seipsum offerat Deo et Patri. *Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.* Si ex humanitatis persona hoc dicit Christus, inimicus plane intelligatur esse qui mortem nobis paravit. Sin quasi ex ipso Christo, Judaeorum princeps ait. Quod enim res ipsis permolestae fuerit, palam ex eo est quod ejus resurrectionem sint calumniati.

13. *Me autem propter innocentiam suscepisti.* Qui omnium est patrociniū, sibi quoque patrociniū fuisse ait. Non quod ille quatenus Deus intelligitur eo indigeat: sed homo factus cum sit, pro hominibus verba facit.

14. *Benedictus Dominus Deus Israel a saeculo.* Jam obsignat canticum in gratiarum actionem desinens. A praesenti, inquit, usque ad futurum. A praesenti igitur benedictio a nobis Deo oblata initium ducit, completurque in futuro: nam *ex parte cognoscimus et ex parte aphetamur*¹⁰, quare ex parte benedicimus: *Cum autem venerit quod perfectum est*, inquit Paulus¹¹, *evacuabitur quod ex parte est.* Nam profectu ad meliora accedente, cessat quod ex parte est. Ideoque Psalmista adjunxit, *Fiat, fiat*, et duplicat orationem. Siquidem beatum est, per fidem et alia bona opera benedictionem in Deum exordiri, atque ita illam coronare in futuro saeculo, ut impiis et infidelibus Deum illic laudare nullatenus concedatur. Sciendum autem, nonnullos hanc psalmorum prophetiam in libros quinque dividere: atque ad hunc usque psalmum priorem constituere; quia in fine benedictionem in Deum seu coronam habet. Unde etiam sic sequentes quatuor partiuntur.

1. *In finem ad intelligentiam filiis Core.*

PSALMUS XLI.

Argumentum.

Sacri fuere cantores filii Core, canunt autem canticum ab auctoribus acceptum, videlicet a Davide, quae in postremis temporibus adventura essent significantes. Inducunt etiam ipsius Israelis per-

A estin emoi to padein. 'Αναγκαιως δε λεγει τη κοιμησει την αναστασιν επεσθαι. 'Η δε κοιμησις εστιν ο θανατος· αναγκαιως τω θανατω ακολουθησει και η αναστασις.

Και γαρ ο ανθρωπος της ειρηνης μου ερ' ον ηλπισα, ο εσθιων αρτους μου, εμεγαλυνεν επ' εμε πτερισμόν. 'Εμπαιγμόν, επιβουλην, δόλον. Ειρηνης ανθρωπον τον Ιουδαν φησι, δια το δοκειν εν τοις ευνοουσιν αυτω τεταχθαι και φιλοις· τογε ηκων εις το ειναι μαθητην.

Συ δε, Κυριε, ελεησον με, και αναστησον με, και ανταποδωσω αυτοις. 'Ανθρωπινως μαλλον δια την κενωσιν προς τον εαυτου Πατερα ποιειται τον λογον, καιτοι αυτος ων το ελεος του Θεου και Πατρος, και η αναττασις και η ζωη.

B 'Εν τούτω εγωων. οτι θεβληκας με. λαλει παλιν ως ανθρωπος, ινα εαυτον παραθη τω Θεω και Πατρι. 'Οτι ου μη επιχαρη ο εχθρος μου επ' εμε. Ει μεν εκ προσωπου της ανθρωπιτητος ταυτα λεγει ο Χριστος, εχθρος αν νοηθει ο τον θανατον ημιν κατασκευασας· ει δε ως εξ αυτου του Χριστου, των Ιουδαιων τους αρχοντας φηεν. 'Οτι γαρ λελυπηνται, οηλον εκ του συκοφαντησαι αυτου την αναστασιν.

Εμου δε δια την ακακίαν αντελαδου. 'Η πιντων αντιληψις αντιληψιως τετυχηκεναι φησιν· ουκ αυτος ταυτης δεόμενος, καθ' ο νοειται Θεος, αλλά γενόμενος ανθρωπος, υπερ ανθρωπων ποιειται λογους.

C Ευλογητος Κυριος ο Θεος Ισραηλ απο του αιωρος. Σφραγιζει και νυν εις ευχαριστιαν την προκειμενην ψδην. 'Απο του παρόντος, φησιν, εις τον μελλοντα· ουκουν απο μεν του παρόντος η ευλογία παρ' ημων εις τον Θεον αρχεται, τελειουται δε εν τω μελλοντι· εκ μερους γαρ γινωσκομεν, και εκ μερους προφητευομεν. οθεν και εκ μερους ευλογοουμεν· 'Οταν δε ελθη το τελειον, φησιν ο Παυλος, το εκ μερους καταρηθησεται. Τη γαρ επι το μειζον προκοπη πδ απο μερους παυεται. Δια τουτο Ψαλμωδς επηγαγε, Γενοιτο, γενοιτο, και διπλασιζει την ευχην. Μακαριον γαρ εντευθεν της ευλογιας της εις τον Θεον δια πιστεως και της των αλλων αγαθων κατορθωσως· αρξασθαι, ουτω τε αυτην στεφανωσαι εις τον αιωνα τον μελλοντα, ως ο γε ασεβεις και απιστοι ευλογειν εκει τον Θεον ουκ επιτρεπονται. Ειδεναι δε δει, οτι την ψαλμικην ταυτην προφητειαν εις πέντε τινες διελδντες βιβλους, μεχρι τουτου του ψαλμου την πρωτην νομιζουσιν· επειδη προς τω τελει στεφανον ωσπερ την ευλογίαν την εις Θεον κεκτηται. 'Οθεν ουτω διαιρουσι και τας υπαρξεις τας τεσσαρας.

Εις το τέλος εις συνεσιν τοις υιοις του Κορε.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ'.

Υπόθεσις.

Προψάλται μεν γεγόνασιν οι του Κορε υιοι, εδουα δε την ψδην λαδόντες παρὰ των συνθέντων αυτην, τουτέστι του Δαυιδ, τα επ' εσχάτων σημαινοντες των καιρων. Εισφέρουσι δε το αυτου του

¹⁰ I Cor. xiii, 9. ¹¹ il. id. 10.

Ἰσραὴλ πρόσωπον ἐξομολογούμενον Χριστῷ διὰ τῆς μεταγνώσεως, ἧς ποιήσονται ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων.

Ὁν τρόπον (14) ἐπιποθεὶ ἡ Ἐλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεὶ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός. Αἱ λογικαὶ Ἐλαφοί, διαλειπούσης αὐτὰς διὰ τὰς ἀνομίας τῆς νοητῆς πηγῆς, ἀπεκλαιόντο νυκτὸς καὶ μεθ' ἡμέραν τὴν ἀπώλειαν ἐαυτῶν.

Πότε ἦξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὁ Λόγος. Σημαίνει τὸ λίαν ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς εἰς καιρὸν ἀφικέσθαι αὐτοὺς καθ' ὃν καὶ ἡ αὐτῶν ἔσται κλήσις· ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ταυτὸ δέ ἐστι καὶ τὸ τοῦ Υἱοῦ.

Ἐν φωνῇ ἀγαλλιόσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχους ἐορτάζοντος. Προεαγγελίζεται ἑαυτὸν ὡς ἐν καιρῷ τευζόμενος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας καὶ ζωῆς, καὶ ταῖς θείαις αὐλαῖς ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἀγίοις ἐνδιαιτησόμενος.

Ἦρα τί περιλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; Ἐπιτιμᾷ ταῖς λύπαις τῇ εἰς Χριστὸν ἐλπίδι ὀχυρόμενος (14'). Εἰ τετήρηται, φησὶν, ὡ ψυχῇ, καιρὸς καθ' ὃν ἡ διὰ πίστεως ἡμῶν κλήσις εἰσάγοι ἡμᾶς μετὰ τῶν ἐορταζόντων εἰς τὴν σκηνὴν, διὰ τί περιλυπος εἶ, καὶ κατατρύχῃ ταῖς λύπαις;

Διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνιέμ ἀπὸ ἕρους μικροῦ. Ἐπειδὴ ἐταράχθη, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου, ἀναμνήσαντός μου ἑμαυτὸν τῶν σὼν θαυμασίων, ὧν τε κατὰ τὸν Ἰορδάνην ἡμῖν ἐδειξας, ὧν τε κατὰ τὸ ἕρος τὸ Ἀερμιῶν, παραμυθήσομαι ἑμαυτὸν. Ἡ οὕτως· Γεγόμενος, φησὶν, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τουτέστιν ἀξιωθεὶς τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, τὸ τηνικαῦτά σου μνησθήσομαι διὰ τοῦ ῥήματος τῆς ὁμολογίας. Μνησθήσομαι δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνιέμ. Ἑρμωνιέμ δὲ ἐρμηνεύεται ὁδὸς λύχνου, ὡς τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ὁδὸν αὐτοῖς ἀνοίγοντος φωτισμοῦ.

Ἀβυσσος ἀβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρακτῶν σου. Ἐτέρων πάλιν θαυμασίων ἀναμνήσκουσιν ἑαυτοὺς. Ὅτε γὰρ ἀλλόφυλοι κατεστράτευσαν αὐτῶν, γενομένης ὑπὲρ αὐτῶν θυσίας παρὰ τοῦ Σαμουὴλ, κατηνέχθη κατὰ τῶν πολεμίων χάλαρα τοσαύτη, ὡς τοὺς ἐχθροὺς σχεδὸν ἅπαντας, οὐδεὶς αὐτοῖς ἀνθρώπων μαχομένου, πεσεῖν. Ἀβυσσον τοίνυν ἐπ' ἀβύσσῳ τρέχουσαν καλεῖ τὴν τῆς χαλᾶς φορᾶν. Τὸ δὲ, ἐπικαλεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἐρκαλεῖται. Φωναὶ δὲ τῶν καταρακτῶν αἱ τῶν χαλαζῶν φοραὶ νοθεῖεν ἄν. Ἀλλαχοῦ δὲ καταβράκται οἱ τοῦ Θεοῦ προφήται. Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ πύματά σου ἐπ' ἐμὲ διήλθον. Ἐτέρου πάλιν ἑαυτὸν ἀναμνησθεὶς θαύματος. Διήλθον γὰρ διὰ θαλάσσης

(14) Ὁν τρόπον, κ. τ. λ. Huic versui in cod. Ambros. sequentis interpretatio aptatur, cum quadam discrepantia sic: Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει τὸ λίαν ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς εἰς καιρὸν ἀφικέσθαι, καθ' ὃν καὶ αὐτῶν ἔσται κλήσις· ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς,

PATROL. GR. XXVII.

sonam Christo per poenitentiam confitentem, quam in consummatione sæculorum acturi sunt.

2. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Rationabiles cervi, deficiente ipsis, peccatorum causa, spirituali fonte, noctu dieque suam perniciem deplorabant.

3. Quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Facies Patris Verbum. His significatur summe expetere illos eo tempore ante conspectum Dei occurrere quo vocati fuerint, ut compareant ante faciem Patris: quæ eadem ipsa est atque Filii.

5. In voce exultationis et confessionis sonus exultantis. Sibi ipsi prænuntiat futurum ut aliquando per Christum salutem et vitam consequatur, et in divina aula una cum aliis sanctis habitet.

6. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Tristitiam reprehendit spe erga Christum munitus. Si servatum est, inquit, tempus, o anima mea, quo vocatio per fidem nostra introducet nos cum festum agentibus in tabernaculum illud, quare tristis es, et cur dolore maceraris?

7. Propterea memor ero tui de terra Jordanis et Hermoniim a monte modico. Quandoquidem, ait, turbata est anima mea, dum mihi in memoriam revocabo mirabilia tua, cum ea quæ in Jordane, tum ea quæ in monte Aermone ostendisti nobis, memetipsum consolabor. Aut hoc modo: Cum in Jordane fuerim, id est sacro dignatus baptismate, statim tui recordabor ob confessionis verba. Recordabor quoque Hermoniim; Hermoniim autem explicatur via lucernæ, quia sacrum baptismum viam ipsi aperit ad illuminationem.

8. Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum. Alia itidem miracula revocant in mentem. Nam cum alienigenæ bellum moverent adversus eos, cum eorum causa oblatum a Samuele sacrificium fuisset, tanta demissa vis grandinis est, ut inimici prope omnes nemine pugnante caderent. Abyssum igitur super abyssum, grandinis vehementiam dicit. Illud autem, invocat pro advocat positum. Voces autem cataractarum, grandinis imbres intelligas. Alias vero cataractæ, Dei prophetæ dicuntur. Omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt. Aliud item miraculum memoria repetit. Nam per mare, Pharaonis improbitatem fugientes, transierunt. Et videbantur, ait, fluctuum excelsa, id est

τουτέστι τῷ Υἱῷ. Vultum Dei sermo significat, quod ii vehementi ejus temporis cupidine teneantur, quo tempore et ipsi advocabuntur; ita ut præsentis sint faciei Patris, id est Filio.

(14') F. ὀχυρούμενος vel ὀχυρομένος. ΕΔΙΤ.

elationes, in eos ferri. Sed nihil læsi sunt, nam aquæ seu murus coagulata sunt.

[*Abyssus abyssum invocat.* Abyssus Pater, abyssus Filius. Abyssus peccatorum invocat abyssum commiserationis Dei, ut ipse peccatum frangat ejusque auctores, itemque corruptionem; sic si dicat, Mos est tibi ut, peccatoribus supplicantiibus, animo flectaris. Ecquid nos despicias qui tibi procumbimus?]]

9. *In die mandabit Dominus misericordiam suam, et nocte canticum ejus.* Aliud memorat miraculum. Rapsaces enim, cum Jerosolymam obsedisset, minabatur ne Deum quidem posse eripere eos de manu Assyriorum: at Deus hisce verbis pollicitus est: *Protegam hanc urbem*¹². Postea vero promissa complens, una nocte centum octoginta quinque millia Assyriorum occidit¹³. Et hoc est quod dicit: *In die mandabit Dominus misericordiam suam. Oratio Deo vitæ meæ.* Utpote qui jam crediderit, quæ fidelibus congruentia verba sunt profert, suam vitam adscribens ipsi.

11. *Dicam Deo, Susceptor meus es.* Populus ille qui pœnitentiam agit resumit supplicationem, magis magisque Deum evocans ad misericordiam.

PSALMUS ipsi David, qui apud Hebræos caret inscriptione. XLII.

Judica me, Deus, et discerne, etc. Hic psalmus (15) ejusdem est atque superior argumenti. Accedunt enim iterum Israelitæ salutem per Christum partiam postulantes. Quamobrem ait: *Emitte lucem tuam et veritatem tuam.* Futurum namque erat ut ipse in montem sanctum illos adduceret, id est ad cœlum et ad supernas mansiones, quæ tabernacula nuncupat; necnon ad spirituale altare: futurum item erat ut ipse lætificaret eorum juventutem. Juventutem autem vocat lætitiā quæ et renovat eorum animam. Quare in cithara pollicentur se illi confessionem oblaturus. Sæpe autem monuimus citharæ nomine corpus esse intelligendum.

In finem filiis Core ad intelligentiam.

PSALMUS XLIII.

Argumentum.

Hic quoque psalmus eidem argumento insistit; estque hominum, qui antiqua beneficia recensent, et assumi postulant, quia ipsum Dominum spem sibi ascripserunt, et in nomine ejus confitentur. *Humiliata est in pulvere anima nostra.* Ita loquuntur, qui depulsi a sensu eorum quæ Christi sunt, in sensum carnalem sunt delapsi.!

Deus, auribus nostris audivimus.

10. *Nunc autem repulisti, et confudisti nos. Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.* Olim, inquit, una nobiscum pugnabas. Nunc autem non

¹² IV Reg. xix, 33. ¹³ ibid. 35.

(15) Est: explicatio brevis totius psalmi *Judica me.*

ἄμεσον τὴν τοῦ Φαραῶ φεύγοντες μοχθηρίαν. Καὶ ἐδόκουν μὲν οἱ τῶν κυμάτων μετεωρισμοὶ, τουτέστιν αἱ ὑψώσεις, κατ' αὐτῶν φέρεσθαι· ἀλλ' ἠδίκουν οὐδὲν· ἐπάγη γὰρ ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα.

[*Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται.* Ἄβυσσος δὲ Πατήρ, ἄβυσσος δὲ Υἱός. Ἄβυσσος ἢ τῶν ἁμαρτιῶν ἐπικαλεῖται τὴν ἄβυσσον τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταρῥάξαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ τοὺς ταύτης αἰτίους καὶ τὴν φθοράν· οἶον ὅτι Ἔθος σοι τοῖς ἁμαρτωλοῖς δεομένοις σου ἐπικάμπτεσθαι. Καὶ ἵνα τί ἡμᾶς παραδλέπεις προσπίπτοντάς σοι;]

Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ νυκτὸς ὥδη αὐτοῦ. Ἐτέρου πάλιν μέμνηται θαύματος. Ὁ γὰρ Ῥαφάκης, περικυκλώσας τὴν Ἱερουσαλήμ, ἠπελὶει μὴδὲ τὸν Θεὸν ἰσχύειν ἐξελεῖσθαι αὐτούς ἐκ χειρὸς Ἀσσυρίων· ἀλλ' ἐπηγγεῖλατο ὁ Θεὸς λέγων· Ἰσραηλὶ τῆς πόλεως ταύτης. Ἐἴτα τὴν ἐπαγγελίαν πληρῶν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας ἀνεῖλε τῶν Ἀσσυρίων. Καὶ τοῦτό ἐστιν· Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Προσευχῇ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου. Ὡς ἤδη πεπιστευκῶς τὰ τοῖς πιστεύουσι πρέποντα ἀναφέρει ῥήματα, αὐτῷ τὴν οἰκίαν ἀναγραφόμενος ζωὴν.

Ἐρῶ τῷ Θεῷ, Ἀντιλήπτωρ μου εἶ. Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἱκετηρίαν ὁ μεταγινώσκων λαὸς, ἐπὶ πλείον ἐκκαλούμενος εἰς ἔλεον τὸν Θεόν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ ἀνεπιγραφοῦς καθ' Ἑβραίων. MB.

Κρῖνόν με, ὁ Θεὸς, καὶ δικασσον. Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν τῷ ὀπίσω καὶ ὁ παρὼν ἔχει ψαλμός. Προσεύχονται γὰρ πάλιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν ἐξαιτούμενοι. Διὸ φησιν· Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. Αὐτὸς γὰρ αὐτούς καὶ εἰς τὸ ἅγιον βροσ εἰσάγειν ἐμελλε, τουτέστιν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὰς ἄνω μονὰς, ὥσπερ καὶ σκηνώματα ὀνομάζει· καὶ εἰς τὸ νοητὸν θουσιαστήριον· καὶ αὐτὸς αὐτῶν ἐμελλεν εὐφραίνειν τὴν νεότητά. Νεότητα δὲ καλεῖ τὴν εὐφροσύνην, τὴν καὶ ἀνανεουμένην αὐτῶν τὴν ψυχὴν. Διδὸν καὶ ἐν κιθάρᾳ ὑπισχυνοῦνται αὐτῷ προσφέρειν τὴν ἐξομολόγησιν. Κιθάρᾳ δὲ πολλάκις τὸ σῶμα νοεῖν ἐδιδάχαμεν.

Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ'.

Υπόθεσις.

[Καὶ ἔτι οὗτος τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔχεται· τὰς παιδικὰς εὐεργεσίας διηγουμένων, καὶ προσληφθῆναι ἀξιούντων διὰ τοῦ αὐτῶν ἐπιγράφεσθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐξομολογεῖσθαι.]

Ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Οὕτω φασὶν ἐπειδὴ, ἀπωσάμενοι φρονεῖν τὰ Χριστοῦ, εἰς φρόνημα σαρκικὸν κατέστησαν.]

Ὁ Κύριος, ἐν τοῖς ὣσιν ἡμῶν ἠκούσαμεν.

Νυνὶ δὲ ἀπόσω, καὶ κατήσυχνας ἡμᾶς. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, Θεὸς, ἐν ταῖς θυγάτρῃσιν ἡμῶν. Πάλαι, φησὶν, συνεστρατήγεις ἡμῖν· νῦν δὲ οὐ μόνον οὐ συνεξέρχῃ

ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέστρεψας ἡμᾶς, ὡς καὶ τοῖς μι- A
σοῦσιν ἡμᾶς γενέσθαι εἰς διαρπαγὴν. Ταῦτα δὲ φη-
σιν ὁ χορὸς ὁ προφητικὸς οἰκειούμενος τοῦ λαοῦ τὰς
συμφοράς.

*Καὶ οἱ μισούντες ἡμᾶς διήρπαζον ἐαυτοῖς. Ἐκ-
λάττωσιν,* φησὶν, ἡμᾶς εἰς ἀτιμίαν.

*Καὶ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλαλάγμασιν [ἀλ-
λάττωσιν] ἡμῶν.* Ἀλαλαγμὸς ἐστὶν ἐπινίκιος ψδῆ.
Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Οὕτως, φησὶν, ἀπέβριψας ἡμᾶς ὡς
καὶ ὀλίγοις ἡμᾶς ἠττηθῆναι, καὶ τοὺς ἀλαλάζοντας
καθ' ἡμῶν μικροὺς εἶναι τινας.

Ἔθου ἡμᾶς δευσιδοῦς τοῖς γειτοῖσιν ἡμῶν. Πάντα
ἔσα ἐποίησαν εἰς Χριστὸν ἀποδεδόται αὐτοῖς· ὠνει-
δισαν, ὠνειδίσθησαν· ἐγλεῦσαν, ἀντεγλεῦσθησαν·
ἐκίνησαν ἐπ' αὐτῶν τὰς κεφαλὰς, ἐκίνησαν καὶ ἔτε- B
ροι τὰς κεφαλὰς ἐπ' αὐτοῖς.

*Ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπή μου κατεναντίον
μου ἐστίν.* Μακρὰ, φησὶν, καὶ διηνεχὴς ἡ καθ' ἡμῶν
γέγονε αἰσχύνη.

*Ταῦτα πάντα ἤλθον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελαθό-
μεθά σου.* Ἡδὴ ἔφημεν, ὡς οἱ προφηταὶ εἰσιν οἱ
αναφέροντες τὴν ἰκετηρίαν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ,
οἰκειοποιούμενοι τὰ διὰ τὰς αὐτῶν ἀμαρτίας συμβάντα
κακά.

*Καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς οδοῦ
σου.* Ταῦτα φασιν, ὅτι, ἀσεβήσαντες εἰς Χριστὸν,
καὶ τοῦ τελεῖν τὴν κατὰ νόμον θυσίαν ἐξώσθησαν.

Ὅτι ἐταπεινώσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώσεως.
Τούτο φησὶν διὰ τὸ μηδὲν ἔτι δύνασθαι φρονεῖν τῶν
ἐπισημένων· Καὶ ἤλεγξας ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ ἡμαρ- C
τηκότας. Καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς σκιά θανάτου.
Τὸν σκότον τὸν γενόμενον ἐν ταῖς τῶν ἀπιστησάντων
καρδίαις κατασημαίνει.

Εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
Τούτο φασιν, ὡς μηκέτι μετὰ τὴν τελευταίαν ἐκ-
πρωσιν εἰδωλολατρήσαντες, ἢ πάλιν ὡς ἐκ προσώπου
τῶν προφητῶν.

Ὅτι ἐνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν.
Ὁμοιον τῷ εἰρημένῳ· Ἐλιθάσθησαν, ἐπίρσθησαν,
ἐν φόβῳ μαχαίρας ἀπέθανον. Ὅσπερ δὲ τὰ τοῦ
λαοῦ ἀμαρτήματα οἰκειοποιῶνται, οὕτω καὶ τὰ ἑαυ-
τῶν ἀγαθὰ εἰς πρόσωπον ὡσπερ τοῦ λαοῦ ἀναφέ-
ρουν, καθάπερ ἐνὸς ὄντος σώματος τοῦ παντός. Ἡ D
καὶ οὕτως· Διὰ τὴν εἰς σὲ γεγονούσαν ἡμῖν ἀπιστίαν,
ρησὶν, εἰς τοσοῦτον ἤχομεν κακῶν, ὡς εἰκέναι ἀν-
θρώποις τὴν ἐπὶ θάνατον φέρουσαν ψῆφον, καὶ μὴν καὶ
προβάτοισ εἰς σφαγὴν ἀγομένοις.

Ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς, Κύριε; Τὴν πολ-
λὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ, ἣν ἐποιεῖτο διὰ τὰς ἀμαρτίας
αὐτῶν, ὑπνω παραβάλλουσιν. Ἀνάστηθι, καὶ μὴ ἀπ-
ώση εἰς τέλος. Ἀνάστηθι, λέγει, οὐχ ὅπως ἐναλλάξῃ
τὸ σχῆμα· τὸ θεῖον γὰρ ἀσχημάτιστον, ἀλλ' ἵνα κι-
νήσῃ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν εἰς ἡμετέραν βοήθειαν. Καὶ
μὴ ἀπώση εἰς τέλος μήτε τοὺς ποιοῦντας, μήτε
τοὺς πάσχοντας, ἵνα μήτε οἱ πάσχοντες, ὡς ὀλοκλή-
ρωσ δοθέντες τοῖς πειρασμοῖς ὀλισθήσῃσι, μήτε οἱ

modo non nobiscum procedis ad pugnam; sed etiam
avertisti nos, ut inimicis etiam nostris direptioni
simus. Hæc autem prophetarum chorus dicit, qua-
si sibi proprias recensens populi calamitates.

11. *Et qui oderunt nos diripiebant sibi.* Ad igno-
miniam, inquit, nos tradidisti.

13. *Et non fuit multitudo in jubilationibus nostris.*
Jubilatio, est victoriae canticum. Sententia autem
hæc est: Ita, inquit, nos abjecisti, ut et a paucis
superemur, et qui victoriae carmen contra nos
edunt modico sint numero.

14. *Posuisti nos opprobrium vicinis nostris.* Quæ-
cumque in Christum fecerunt, ipsis vicissim illata
sunt: vituperarunt, vituperati sunt: irriserunt, ir-
risi sunt: capita moverunt in eam, capita move-
runt in illos alii.

16. *Tota die verecundia mea contra me est.* Diu-
turna, inquit, et assidua fuit verecundia nostra.

18. *Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti
sumus te.* Jam diximus prophetas esse qui ex populi
persona supplicationes offerunt, quasi propria sibi
reputantes mala ipsi peccatorum causa obvenientia.

19. *Et declinasti semitas nostras a via tua.* Hæc
aiunt, quia cum erga Christum impie egissent, a
sacrificio juxta legem offerendo cohibiti sunt.

20. *Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.*
Hoc ait quia de insurgentibus malis quid æstimaret
non haberet: Et coarguisti nos ob admissum in
mundo peccatum. *Et cooperuit nos umbra mortis.*
Tenebras significat infidelium cordibus circumfusas.

21. *Si obliti sumus nomen Dei nostri.* Hoc aiunt,
quia scilicet a postremo suo lapsu non ulterius
idola coluerunt, aut rursus ceu ex persona pro-
phetarum.

22. *Quia propter te mortificamur tota die.* Simile
huic est: *Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gla-
dii mortui sunt*¹⁴. Quemadmodum autem populi
peccata sibi propria faciunt ita et sua bona quasi
ad populi personam referunt, ac si unum corpus
omnes sint. Vel hoc modo: Ob nostram in te, ait,
infidelitatem in tantum ruimus mali, ut similes si-
mus hominibus mortis sententiam ferentibus, at-
que ovibus ad occisionem ductis.

23. *Exsurge, quare obdormis, Domine? Magnani
Dei tolerantiam qua eorum peccata ferebat, somno
comparant. Exsurge et ne repellas in finem.* Exsurge,
ait, non ut immuet habitum: divinum enim quod-
libet est habitus et figuræ expers; sed ut virtutem
suam ad nostrum moveat auxilium. *Et ne repellas
in finem,* nec inferentes, neque patientes mala, ut
ne ii qui patiuntur, quasi tentationibus prorsus
dediti labantur: neque ii qui mala inferunt diu-

¹⁴ Hebr. xi, 37.

turnā iudicis tolerantia audaciores effecti, magis A magisque iniquitatem augeant. Rogant id gratiæ sibi tribuatur, ut adveniat Christus in novissimis temporibus, ne vitæ ejus sint expertes.

25. *Adhæsit in terra venter noster.* Hæc dicunt, quando a sensu et cogitatione eorum quæ Christum spectant aversi, in carnalem sensum deciderunt.

26. *Exsurge, Domine, adjuva nos.* Patrocinare, inquit, nobis, et da veram fidem profitentibus tempus ad conversionem.

1. *In finem pro iis qui commutabuntur filiis Core, ad intellectum canticum pro Dilecto. XLIV.*

Argumentum.

Præsens canticum Dilecto David offert, scilicet Christo, qui novissimis diebus venit et commutationem effecit, id est conversionem ex idololatria ad veram religionem. Meminit item filiorum Core, personam ad apostolos transferens. Hæc autem omnia intelligere nos oportet, quæ causa est quod, ad intellectum. psalmus inscribatur.

2. *Eructavit cor meum verbum bonum.* Hoc Pater ait de Filio: genitus namque est Deus ex Deo. *Dico ego opera mea regi.* Quatenus rex est utpote Deus per incarnationem imperium inisse dicitur; sic et ea quæ naturaliter novit utpote Deus, ea item dispensatione quadam audire dicitur propter humanitatem. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Quem dixit verbum, eundem et linguam vocat suam. Calamus porro scribæ velociter scribentis vocatur, quia quidquid dicit ac jubet statim efficitur, ut illud: *Volo, mundare, et statim sanatus est*¹⁵; et, *Adolescens, tibi dico, surge; et statim surrexit*¹⁶. Imo etiam illud: *Verbum abbreviatum faciet Deus in toto orbe*¹⁷.

3. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Comparisonem boni Spiritus videre est ex iis quæ Joannes inquit: *Lex per Moysen data est, gratia autem et veritas per Jesum Christum facta est*¹⁸. Præstans enim quoque Moysis calamus, qui legem nobis in pædagogum descripsit, sed non talis qui nomina nostra scriberet in cælis. *Diffusa est gratia in labiis tuis: dulciloquus namque Dominus noster est, qui ait. Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant*¹⁹; et, *Ego sum panis qui de cælo descendit; et, qui dat vitam mundo*²⁰.

4. *Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.* Ad pugnam nostri causa committendam excitat Unigenitum. Deinceps quoniam militarem ipsi habitum dedit, postquam gladium dixit, femur insuper commemorat. Ad eum namque, utpote Deum, gladius pertinet, nec extrinsecus affertur:

ποιοῦντες, τῆ τοῦ κριτοῦ μακροθυμία θάρρησαντες, ἐπὶ πλεῖον ἀνομίας προκόψωσιν. Δοθῆναι αὐτοῖς ἐβ-
χονται τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπ' ἐσχά-
των τῶν καιρῶν, ἵνα μὴ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀμοιρήσωσι
ζωῆς.

Ἐκολλήθη εἰς χοῦν ἡ γαστήρ ἡμῶν. Ταῦτά
φασιν, ἐπειδὴ, ἀπωσάμενοι τὸ φρονεῖν τὰ Χριστοῦ,
εἰς φρόνημα κατέπεσον σαρκικόν.

Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν. Ἀντιλαβοῦ,
φῆσιν, ἡμῶν, καὶ δίδου τὸ εὐμένες καὶ καιρὸν ἐπι-
στροφῆς τοῖς τὴν εἰς σὲ ἀληθινὴν πίστιν ὁμολο-
γοῦσιν.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων τοῖς
νιοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ᾧδῃ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπη-
τοῦ. ΜΔ'.

Ἐπιθεσις.

Β Τὴν προκειμένην ᾠδὴν ἀνατίθει τῷ Ἀγαπητῷ ὁ
Δαυὶδ, τούτεστι Χριστῷ, τῷ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμε-
ρῶν ἐληλυθῶτι, καὶ τὴν ἀλλοίωσιν πεποικηκότι,
τούτεστι, τὴν μεταβολὴν τὴν ἐξ εἰδωλολατρίας
εἰς θεοσέβειαν. Μέννηται δὲ καὶ τῶν υἱῶν Κορὲ,
εἰς τοὺς ἀποστόλους ἀναπέμπων τὸ πρόσωπον.
Ταῦτα δὲ πάντα ἀναγκαῖον συνιέναι ἡμᾶς διὰ καὶ
εἰς σύνεσιν ἐπιγέγραπται.

Ἐξηρεύετο ἡ καρδιά μου λόγον ἀγαθόν. Τοῦτό
φῆσιν ὁ Πατήρ περὶ τοῦ Υἱοῦ γεγένηται γὰρ Θεὸς ἐκ
Θεοῦ. Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ. Ὅσπερ βα-
σιλεὺς ὑπάρχων ὡς Θεὸς εἰς βασιλείας ἀρχὴν λέγεται
ἔρχεσθαι διὰ τὸ σσαρκῶσθαι αὐτόν· οὕτω καὶ ἄπερ
οἶδε φυσικῶς ὡς Θεὸς, ταῦτα πάλιν ἀκούειν λέγεται διὰ
τὸ ἀνθρώπινον οικονομικῶς. Ἡ γλῶσσά μου κά-
λαμος γραμματέως δευγγράφου. Ὅν εἴρηκε λόγον.
τοῦτον καὶ γλῶσσαν αὐτοῦ ἀποκαλεῖ. Κάλαμος δὲ
γραμματέως δευγγράφου ὠνόμασται, διὰ τὸ λέγειν π
καὶ εὐθέως γίνεσθαι, ὡς τὸ· Θέλω, καθαρίσθητι·
καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη· καὶ, Nearίσκε, σοὶ λέγω,
ἐγέρθητι· καὶ εὐθέως ἀνέστη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
τὸ Ἄδρον συντετμημένον ποιήσει Κύριος ἐν τῇ
οικουμένῃ ὅλη.

Ὁραῖος κάλλι παρὰ τοὺς νιοὺς τῶν ἀνθρώ-
πων. Τὴν σύγκρισιν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἔστιν
ἰδεῖν ἀφ' ὧν ὁ Ἰωάννης φῆσιν, ὅτι Ὁ νόμος διὰ
Μωσῆως ἐδόθη, ἡ δὲ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Κάλαμος γὰρ καλὸς καὶ
ὁ Μωσῆως· Ἐγραψε γὰρ ἡμῖν νόμον παιδαγωγόν·
ἀλλὰ οὐ τοιοῦτος ὡς καὶ ἔγραψε τὰ ὀνόματα ἡμῶν
ἐν οὐρανοῖς. Ἐξεχύθη χάρις ἐν χεῖρασί σου. Γλυ-
κύφωνος γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν λέγων· Ἐγὼ ἦλθον
ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσώτερον ἔχωσι· καὶ,
Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς·
καὶ, διδοὺς ζωὴν τῷ κόσμῳ.

Περίλωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρὸν
σου, δυνατέ. Εἰς μάχην τὴν ὑπὲρ ἡμῶν διεγείρει
τὸν Μονογενῆ. Εἶτα καὶ ἐπειδὴ στρατιωτικὸν αὐτῷ
σχῆμα δέδωκεν, ῥομφαίαν εἰπὼν, καὶ μηρὸν προσ-
επάγει. Αὐτοῦ γὰρ ὡς Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔξωθεν ἡ ῥομ-
φαία· δυνατὸς γὰρ ἔστι, τούτεστι τῶν δυνάμεων

¹⁵ Matth. viii, 5. ¹⁶ Luc. vii, 14. ¹⁷ Isa. x, 23, juxta LXX ¹⁸ Joan. i, 17. ¹⁹ Joan. x, 10. ²⁰ Joan. vi, 41.

Κύριος· καὶ τοῦτο κατὰ φύσιν αὐτῶ. Ἔστι δὲ καὶ ὀραῖος μὲν τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὸ ὑπερκόσμιον κάλλος κατανοεῖν δυναμένοις. Τῷ δὲ μηρῷ τὴν ῥομφαίαν ἐνήρμοσεν πρὸς τὴν τῶν ἀπιστοῦντων ἀπειλὴν καὶ τῶν ἀντικειμένων τὰς φάλαγγας. Περὶ γοῦν τῶν ἀπειθούντων φησὶν ὁ ψαλμός· Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῆτε, τῆς ῥομφαίας αὐτοῦ στιλβώσει.

Τῇ ὀραιότητι σου καὶ τῷ κάλλει σου. Ὀραιότης δὲ καὶ κάλλος τοῦ στρατευσαμένου ἢ θεότης αὐτοῦ καὶ ἡ κατὰ πάντων ὑπεροχή. Καὶ ἐντεινον, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασιλεύς. Ἐντεινον τὰ τόξα σου, φησὶ, κατευοδοῦ δὲ δεδικαιωμένους ὑπὸ σοῦ, ὧν βασιλεύεις, φησὶν, ἀπαλλάξας αὐτοὺς τοῦ τυράννου. Δείκνυσι νοερὰν οὖσαν τὴν νίκην· ὅπλων γὰρ μνημονεύσας, μέμνηται καὶ πραότητος. Πράου δὲ ἐστὶ τὰ μὲν εἰς ἑαυτὸν ἀφείναι τοῖς ἀδικουμένοις. Καὶ ὀδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου. Ἐπειδὴ γὰρ ῥομφαίας ἐμνημόνευσεν, ἀκόλουθον καὶ δεξιὰς ἐποίησατο μνήμην. Δεξιὰ δὲ αὐτοῦ τὰ δεξιὰ βουλευματα, οἷς κεχρημένος τὴν τῆς ἀμαρτίας οὐκ ἐδέξατο προσβολήν.

Τὰ βέλη σου ἠχορημένα, δυνατέ. Βέλη τοὺς ἀγίους ἀποστόλους φησὶν, οἱ καὶ ἐν καρδίᾳ καιρίας δεδώκασι πληγὰς τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλευόντων. Ταῦτα δὲ τὰ βέλη, πλήξαντα εἰς καρδίαν τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς, ἰσχυσε προσενέγκαι τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὑπὸ πόδας Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὑποθεῖναι τοῖς ζυγοῖς. Ἐν ὑπερβατῷ δὲ οἱ στίχοι, ἵνα ᾧσιν οὕτως· Τὰ βέλη σου ἠχορημένα, δυνατέ, ἐν καρδίαις τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως.

Ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Οἱ κεκλημένοι διὰ τῶν ἀποστόλων, ὁμολογοῦντες τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεότητα, φασὶν· Ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ράβδος εὐθύτης ἢ ράβδος τῆς βασιλείας σου. Ἡ εὐθύτης παρὰ τῆς θείας Γραφῆς δικαιοσύνην σημαίνει. Λέγει τοίνυν, ὡς οἱ βασιλευόμενοι παρὰ Χριστοῦ, τὴν τῆς δικαιοσύνης μάθειεν βαδίζειν ὁδόν.

Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν. Ἐπειδὴ, τὴν τροπὴν παθοῦσα, ἡ ἀνθρώπων φύσις καταλείψασα τὴν δικαιοσύνην ἠγάπησε τὴν ἀνομίαν, ταύτη τοι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, κατορθῶν ἐν ἑαυτῷ τῇ ἀνθρώπων φύσει τὸ ἀγαπᾶν δικαιοσύνην καὶ μισεῖν ἀνομίαν· καὶ ἡ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὕτη αἰτία. Διὸ φησὶν· Διὰ τοῦτο ἐχρυσέ σε ὁ θεός. Διὰ τοῦτο δὲ, ποῖον; ἢ ὥστε καὶ τοὺς ἐν μεθέξει σου γενομένους ἀγαλλιᾶσθαι· ἄτε δὴ ὡς ἡλεημένους διὰ τὸ κατωρθῶσθαι αὐτοῖς διὰ σοῦ τὸ ἀγαπᾶν δικαιοσύνην καὶ μισεῖν ἀνομίαν. Διὰ τοῦτο ἐχρυσέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου. Ἐπὶ τοῦτο κλειψέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου, φησὶ· τὸ γὰρ ἐχρυσεν, κλειψεν ἐρμηνεύεται. Συνήπται δὲ ἡ τούτου ἐρμηνεία ἀνωθεν εἰς τὸ, Ἠγάπησας δικαιοσύνην.

Σμύρρα καὶ στακτὴ καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἱματίων σου. Ἰμάτια τοῦ Μονογενοῦς νοηθεῖν ἂν δυ-

A siquidem potentissimus ille est, id est, potestatum Dominus, quod illi secundum naturam competit. Est autem speciosus iis qui norunt adventum ejus, quique pulchritudinem ejus, mundanam omnem exsuperantem, possunt intelligere. Femori ille suo gladium apposuit, ut minas infidelibus intentaret, necnon manipulis adversariorum. De infidelibus itaque psalmus dicit: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit* ¹¹.

5. *Specie tua et pulchritudine tua.* Species et pulchritudo militis illius, est deitas ejus, et præstantia qua omnes exsuperat. *Intende, prospere procede et regna.* Intende, inquit, arcus tuos, prospere procedere facito eos qui a te justificati fuerunt, in quos, ait, regnas, postquam liberasti eos a tyranno. Indicat spiritualem esse victoriam. Postquam enim arma commemoravit, de mansuetudine mentionem facit. Mansueti autem est, illatas sibi injurias dimittere. *Et deducet te mirabiliter dextera tua.* Quando enim gladium memoravit, consequenter etiam de dextera loquitur. Dextera autem ejus sunt, dextera sive genuina consilia, queis usus peccati impetum non exceptit.

6. *Sagittæ tuæ acutæ, o potens.* Sagittæ vocat: sanctos apostolos, qui etiam lethalia vulnera infixere in cor inimicorum Regis regum. Hæc porro tela quæ spirituales inimicos in corde vulnerarunt, orbem potuerunt Christi pedibus submittere, et jugo regni ejus subjicere. Cæterum hi versus per hyperbaton dicuntur, ut sonent: *Sagittæ tuæ acutæ, o potens, in cordibus inimicorum regis.*

7. *Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi.* Qui vocati per apostolos sunt confitentes Unigeniti deitatem, aiunt: *Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi.* *Virga directionis virga regni tui.* Directio in divinis Scripturis justitiam significat. Ait igitur, quibus imperat Christus in via justitiæ incedere ediscent.

8. *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem.* Quandoquidem hominum natura, mutationem perpessa, deserendo justitiam dilexit iniquitatem; ideo Unigenitus factus homo est, ut in se humanam corrigens naturam, id efficeret ut diligeret justitiam et odio haberet iniquitatem: atque isthæc fuit incarnationis causa. Quamobrem ait: *Propterea unxit te Deus.* Propterea, quare? nisi ut qui tui participes essent exsultarent, utpotè qui ex misericordia tua id consecuti sint ut diligerent justitiam et odio haberent iniquitatem. *Propterea unxit te Deus, Deus tuus.* Ideo inunxit te Deus, Deus tuus, inquit: illud enim unxit, inunxit interpretatur. Hujus autem loci interpretatio superius ad hæc verba, *Dilexisti justitiam*, adjuncta fuit.

9. *Myrrha et gutta et casia a vestimentis tuis.* Vestimenta Unigeniti probe intelligantur virtutes, ma-

¹¹ Psal. vii, 15.

gnificentia, gloria, juxta illud : *Dominus regnavit, A decorem indutus est, indutus est Dominus virtutem et præcinxit se* ²². Isthæ igitur gloria et magnificentia ejus, boni nobis odoris fuit, et quasi genus omne odamenti et incensi, juxta illud alibi dictum : *Unguentum effusum nomen tuum* ²³ : et illud : *In odorem unguentorum tuorum curram* ²⁴. (16) Est autem stacte, sive gutta, myrrhæ genus tenuissimum. Nam contrito aromate, quidquid fluidum in illo habetur in stacten sive guttam dividitur : quod crassius residuum est, myrrha vocatur. Cassia autem est cortex tenuissimus, odoratissimus, qui ligneos surculos obtendit. *A domibus eburneis ex quibus delectaverunt te. Domus, ædes splendidæ et magnifice structæ atque templa dicuntur. Eburneas autem dicit, ceu affabre elaboratas ac pulcherrimas. Reges vocat sanctos apostolos qui una cum Christo regnant. Filias autem eorum, animas quæ ipsorum opera ad Dei cognitionem regeneratæ sunt, quæ corda sua in templa concinant ornatisissima in Dei honorem, atque delectant ipsum. Perinde igitur est ac si diceret : Delectaberis, o Domine, a domibus eburneis, quas in honorem tuum filiæ regnæ adornarunt. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato. Regina quidem Ecclesia est, utpote regi magno desponsata. Collocatio autem a dextris, honorem significat quo fruetur in futuro sæculo. Vestitus autem pretiosus sunt, fides, spes, charitas. Sed et aliud splendidus vestimentum habet, ipsum scilicet Christum. Quicumque enim, ait, in Christum baptizati estis, Christum induistis* ²⁵.

11. *Audi, filia, et vide.* Rursus ceu ad Ecclesiam sermo est. *Et obliuiscere populum tuum et domum patris tui.* Nemo quippe purus ad Christi fidem accedit, nisi præteritorum malorum memoriam omnino aboleat. Populus autem Ecclesiæ olim erant idololatræ. Domus autem patris ejus sapientes sæculi, iu quibus quasi in domo inhabitat Sathanas. *Et filia Tyri in muneribus.* Ab una Tyriorum gente, gentium vocationem significat. Tyrios autem memoravit, quia ipsi potissimum piæ institutionis inimici essent.

13. *Vultum tuum deprecabuntur divites plebis.* D Hoc ait Evangelium regibus prædicans, et optimatibus : Adora Ecclesiam sive ejus Dominum. *Omnis gloria filiæ regis ab intus, in fimbriis aurcis.* Pietatem voce, *ab intus*, significat : spiritualis namque est ornatus Ecclesiæ. Fimbrias autem dicit multiplices specie virtutes.

15. *Adducentur regi virgines post eam.* Simile huic : *Rapiemur in nubibus obviam Domino in æra* ²⁶. Rursum per virginem Ecclesiam indicat :

²² Psal. cxii, 1. ²³ Cant. 1, 2. ²⁴ ibid. 3.

νάμεις, μεγαλοπρέπεια, δόξα, κατὰ τὸ Ὁ Κύριος ἐδασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν καὶ περιεώσατο. Αὕτη δὴ οὖν ἡ δόξα αὐτοῦ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια εὐώδης γέγονεν ἡμῖν, καὶ ὡς ἐν τάξει θυμιάματος παντὸς κατὰ τὸ ἀλλαχοῦ εἰρημένον· Μύρον ἐκκενωθὲν τρομὰ σου· καὶ τὸ, *Εἰς ὄσμηρ εὐωδίας σου δραμοῦμαι*. Ἔστιν ἡ στακτή σμύρνης εἶδος λεπτότατον· ἐκθλιθέντος γὰρ τοῦ ἀρώματος, ὅσον μὲν γὰρ αὐτοῦ ρυτὸν εἰς στακτὴν ἀπομερίζεται· τὸ δὲ παχύτερον ἀπομένον σμύρνα προσαγορεύεται. Ἡ δὲ κασία φλοιὸς τίς ἐστι λεπτότατος καὶ εὐώδης, ξυλωδὴ κάρφη περιτεινόμενος. Ἐκ βάρων ἐλεφαντίνων ἐξ ὧν ἠψφρανάν σε. Βάρεις μὲν οἱ πολυτελεῖς καὶ ἐξαιρέτοι οἴκοι, ἦτοι οἱ ναοί. Ἐλεφαντίνας δὲ τὰς ἀπεξεσμένας οἶονες καὶ περικαλλεστάτας φησίν. Βασιλέας δὲ ὀνομάζει τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, οἳ καὶ συμβασιλεύουσι τῷ Χριστῷ. Θυγατέρας δὲ αὐτῶν τὰς δι' αὐτῶν εἰς θεογνωσίαν ἀναγεγενημένας ψυχὰς, αἱ καὶ ναοὺς τὰς ἑαυτῶν καρδίας ἀποτελοῦσι περικαλλεστάτους, εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ εὐφραίνουσας αὐτόν. Ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγῃ· Εὐφρανθήσῃ, φησὶν, ὧ Δέσποτα, ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων ὧν κατεσκευάσαν εἰς σὴν τιμὴν αἱ τῶν βασιλέων θυγατέρες. Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχύσῃ. Βασίλισσα μὲν ἡ Ἐκκλησία, ὡς νόμφη γενομένη τοῦ μεγάλου βασιλέως· ἡ δὲ στάσις ἡ ἐκ δεξιῶν τὴν τιμὴν σημαίνει ἥς ἀπολαύσει ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἱματισμὸς δὲ αὐτῆς ποικίλος πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· ἔχει δὲ καὶ ἕτερον ἱμάτιον λαμπρότερον, τὸν Χριστὸν αὐτόν. Ὅσοι γὰρ, φησὶν, εἰς Χριστὸν ἐδραπισθήτε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.

Ἄκουσον, θυγατερ, καὶ ἴδε. Καὶ πάλιν ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ λόγος οὗτος. Καὶ ἐπιλάβου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου. Οὐκ ἂν γὰρ τις καθαρὸς τῇ διὰ Χριστοῦ προσέρχεται πίστει, μὴ παντελῆ λήθην τῶν προτέρων ποιησάμενος κακῶν. Λαὸς δὲ πάλαι τῆς Ἐκκλησίας οἱ εἰδωλοάτραι. Οἶκος δὲ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, οἱ σοφοὶ τοῦ αἰῶνος, ἐν οἷς κατοικεῖ ὡσπερ ἐν οἴκοις ὁ Σατανᾶς. Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις. Ἀπὸ ἐνὸς ἔθνους, τοῦ Τυρίων φημί, τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν κατασημαίνει. Τοὺς Τυρίους δὲ ὠνόμασε, διὰ τὸ μάλιστα αὐτοὺς ἐχθροὺς εἶναι τοῦ εὐσεβοῦς πολιτεύματος.

Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύσουσιν οἱ πλοῦσοι τοῦ λαοῦ. Τοῦτό φησιν εὐαγγελιζόμενος καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, καὶ τοὺς ἐν ὑπεροχαῖς ὄντας· Προσκύνησον τὴν Ἐκκλησίαν, ἦτοι τὸν ἑαυτῆς Κύριον. Πᾶσι ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσθω ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς. Τὸ εὐσεβὲς ἔσθω ἐν σημαίνει· νοητὸς γὰρ ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας· κροσσοὺς δὲ τὰς πολυειδεῖς ἀρετάς.

Ἄπερεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπίσω αὐτῆς. Ὅμοιον τὸ, Ἀρπαγησόμεθι ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Πάλιν ἐπὶ δ. ε.

²⁵ 2 Cor. iii, 17. ²⁶ I Thess. iv, 16.

(16) In aliis catenis hæc Basilii esse dicuntur.

τῆς παρθένου τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνει· Ἠρμυσάμην γὰρ ὑμᾶς παρθένον ἀγνήν παραστῆσαι τῷ Θεῷ. *Αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπερεχθήσονται σοι.* Τῆς γὰρ παρθενίας πλησίον ἡ ἐγκράτεια. Ὅσαι τοίνυν ἐγκρατεύονται ψυχὰι δηλονότι ἀπὸ πράξεων πονηρῶν, καὶ αὐταὶ συναπαχθήσονται. Συμβαίνει δὲ τὰς ἀπαγομέννας εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίαςιν αἰώνιον εὐρεῖν. *Ἀχθήσονται εἰς τὰς βασιλέως.* Τὸν ἐπουράνιον φησιν.

Ἄντι τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν υἱοὶ σου. Ἐπειδὴ εἶπεν αὐτῇ, Ἐπιλάθου τοῦ πατρός σου, φησὶν, *Ἄντι τῶν πάλοι πατέρων σου,* γουτέστιν ἀντὶ τῶν διδασκάλων, ἔσονται σοὶ υἱοὶ. Γιούς δὲ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· *Οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβαλοῦσι;* Ἡ καὶ τούτους τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, οἱ γεγόνασι μὲν τῆς Ἐκκλησίας υἱοὶ, κατεστάθησαν δὲ ἄρχοντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· μνησθήσονται τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.* Διὰ τῶν θείων συγγραμμάτων δηλονότι· ἐν ταῖς ἱεραῖς συλλαβαῖς μνημονεύεται τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα.

Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται σοὶ εἰς τὸν αἰῶνα. Διὰ τὸ κήρυγμα· ὡς πρὸς τὸν Χριστὸν δὲ ὁ λόγος. Διὰ τὸ μνημονεῦειν αὐτοὺς διὰ τῶν Γραφῶν τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ ὧν ἐποίησεν ἀπὸ γενεῶν ἄρχαίων, καὶ διδάσκειν τὰς ἐρχομένας γενεάς.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ ὑπὲρ τῶν κρυφίων. C
ΨΑΛΜΟΣ ΜΕ΄.

Ἐπιθέσεις.

Τὴν τῶν ἐθνῶν κλῆσιν ὁ παρῶν κατασημαίνει ψαλμὸς, καὶ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἐκβολὴν, καὶ τὴν κάθειρξιν αὐτῶν τὴν ἐν τῇ ἀβύσσῳ. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ὡσπερ διὰ παραβολῶν εἴρηται, εἰκότως ὑπὲρ κρυφίων ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς. Ἄδουσι δὲ αὐτὸν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν, καὶ πρό γε πάντων οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις. Ταῦτά φησι διὰ τοὺς ἐπαναστάντας αὐτοῖς παρὰ τῶν νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν ἐχθρῶν διωγμούς. *Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθήσόμεθα ἐν τῷ ταρασσεσθαι τὴν γῆν.* Διὰ τὸ ἔχειν σε, φησὶν, βοηθὸν, πάσης ταραχῆς ἐπανισταμένης ἡμῖν καταφρονήσομεν. Ἐταράττετο γὰρ ἡ πᾶσα γῆ, ἀρχομένου τοῦ κηρύγματος, τῶν μερόντων ἐν ἀπιστίᾳ ἐπανισταμένων τοῖς πιστεύουσι τῷ κηρύγματι. *Καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν.* Καρδίας θαλασσῶν τὰς ἀβύσσους φησὶν· ὄρη δὲ τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις. Ὡς μέλλοντες οὖν εἰς τὴν ἀβυσσον ἐκθάλλεσθαι οἱ δαίμονες, διήγειρον τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον. Ἄλλ' οὐ φοβηθήσόμεθα τοὺς τοιούτους, φησὶν.

[*Βοηθός ἐν θλίψεσι.* Διὰ τὸ ἔχειν σε, φησὶ, βοηθὸν, πάσης ταραχῆς ἐπανισταμένης ἡμῖν καταφρονήσομεν.

²⁷ Luc. xi, 19. ²⁸ Matth. xxviii, 19.

A *Despondi enim vos virginem puram exhibere Deo. Proximæ ejus afferentur tibi.* Nam virginitati proxima est continentia. Quotquot igitur animæ se continent a malis actibus, ipsæ quoque una abducuntur. Quæ abducuntur autem lætitiā et exultationem consequuntur. *Adducuntur in templum regis.* Cœleste videlicet.

17. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii.* Quoniam dixerat illi, Obliviscere patris tui, modo dicit, *pro patribus quondam tuis*, id est, pro magistris erunt tibi filii. Filios porro sanctos apostolos dicit, juxta illud a Domino dictum: *Filii vestri in quo ejiciunt*²⁷? Aut etiam eosdem Ecclesiarum Juces, B *qui facti sunt Ecclesiarum Juces*, et constituti a Domino Jesu sunt principes super omnem terram, juxta id quod dictum est: *Euntes docete omnes gentes*²⁸. *Constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui in omni generatione et generatione.* Per divinas videlicet Scripturas: in sacris namque syllabis memoratur nomen Domini.

18. *Propterea populi confitebuntur tibi in æternum.* Per prædicationem scilicet: sermo autem est ceu ad Christum. Eo quod ipsi per Scripturas commemorent mirabilia Dei quæ edidit a generationibus antiquis, et doceant generationes venturas.

C *In finem, filiis Core, pro arcanis*
PSALMUS XLV

Argumentum.

Gentium vocationem, spiritualium inimicorum depulsionem, eorumque in abyssum detrusionem significat præsens psalmus. Quandoquidem autem isthæ ceu per parabolas dicta sunt; jure *pro arcanis* inscribitur psalmus. Canunt autem illum qui in Christum crediderunt, ut maxime omnium apostoli ejus.

2. *Deus noster refugium et virtus.* Hoc ait ob insurgentes adversum ipsos spiritualium et sensibilium inimicorum opera persecutiones. *Propterea non timebimus dum turbabitur terra.* Quoniam ad jutorem habemus, inquit, quæcumque adversum nos insurgentem perturbationem despiciemus. *Turbabitur namque tota terra, cum prædicatione inchoaretur: dum ii qui in infidelitate perseverabant, adversus eos qui crediderant insurgent.* *Et transferentur montes in cor maris.* Cor maris abyssos vocat: montes autem adversarias potestates. Cum futurum esset ut dæmones dejicerentur in abyssum, excitabant ii adversus fideles bellum. Sed ejusmodi inimicos nequaquam reformidabimus, inquit.

[*Adjutor in tribulationibus.* Quoniam, inquit, te ad jutorem habemus, quæcumque nobis imminuentem perturbationem despiciemus

Aut montes dæmones dicit, qui olim excelsi ac conspicui erant, ac proinde montibus similes.]

4. *Souerunt et turbatae sunt aquae eorum.* Aquas hic dicit multitudinem populorum, quos prædicationis novitas perturbavit. *Conturbati sunt montes in fortitudine ejus.* Vis, inquit, ejus qui prædabatur impuros dæmones commovit, olim superbos et conspicuos, atque ideo montibus similes dictos.

5. *Fluminis impetus lætificant civitatem Dei.* Flumen evangelicum verbum appellat, quod lætificat Ecclesiam. *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.* Sanctus enim est qui in sanctis requiescit, habitans in sanctis, id est in Ecclesia.

6. *Deus in medio ejus, et non commovebitur, in medio Ecclesiae videlicet.* *Adjuvabit eam Deus mane diluculo.* Id ait quod declinet diluculo ad matutinum. Illud autem: *adjuvabit eam*, personam Ecclesiae respicit, quam hic repræsentant apostoli, et qui per successionem ejus sunt præfecti, quos impense roborat, ut possint prædicationi operam navare.

7. *Conturbatae sunt gentes et inclinata sunt regna.* Pugnaverunt quidem, ait, gentes adversus Ecclesiam; sed tamen earum reges inclinati sunt, id est superati, et terga dederunt; verum postremo et ipsi Christo cervicem submittere. Dicit enim Ecclesiam celeriter constructum iri ab iis qui eam diruerant. Nam pulcherrimis eam donis auctam in sublime extulerunt. *Dedit vocem suam Altissimus, et mota est terra.* Christus scilicet in cruce. *Vocem suam*, evangelicum scilicet sermonem. Si namque anima rationalis vocem Domini audierit, commoveatur, transitque ab improbitate ad virtutem et ab ignorantia ad Dei notitiam.

8. *Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob.* Victoriam adversus spirituales hostes partam ipsi Domino ascribit. Opportune autem hic Jacobi mentio habetur ob luctam cum eo habitam.

9. *Venite et videte opera Dei, quæ posuit prodigia super terram.* Pacem prædicatione initam significat, cum ait bellum omne in terra finem habuisse. *Prodigia* autem dicit cessationes et compressiones. Cessare fecit enim omne bellum.

10. *Arcum conteret et confringet arma, et scuta comburet igni.* Arcum, telum et scutum, pessimum indicant statum, et perversas cogitationes.

11. *Vacate et vaete quoniam ego sum Deus.* Nisi quis enim mundanam omnem curam abiciat, non potest nosse Deum. Vacatione enim opus est ad Dei cognitionem. *Exaltabor in gentibus, exaltabor in terra.* Prædicationis adversus omnes gentes victoriam ipsis pollicetur.

12. *Dominus virtutum nobiscum, susceptor no-*

Η ὄρη τοὺς δαίμονας φησι, τοὺς πάλαι ὑψηλοὺς καὶ περιφανεῖς, καὶ ὄρει διὰ τοῦτο ὁμοιοῦμένους.]

Ἦχησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα αὐτῶν. Ὑδατα ἐν τούτοις τὰ πλήθη φησὶν, ἃ καὶ συνετάραξε τὸ ξένον τοῦ κηρύγματος. *Ἐταράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ κραταύτῃ αὐτοῦ.* Ἡ ἰσχὺς, φησὶ, τοῦ κηρυττομένου κατέσεισε τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας τοὺς πάλαι ὑψηλοὺς καὶ περιφανεῖς, καὶ ὄρει διὰ τοῦτο ὁμοιοῦμένους.

Τοῦ ποταμοῦ ὀρημάτα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ. Ποταμὸν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησὶν, ὃς καὶ εὐφραίνει τὴν Ἐκκλησίαν. *Ἠγήσατο τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψίστος.* Ἄγιος γὰρ ἐστὶν ἐν ἁγίοις ἀναπαύμενος, κατασκηγῶν ἐν ἁγίοις· ἥτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία.

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ οὐ σαλευθήσεται, τῆς Ἐκκλησίας δηλοῦντι. Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρῶτ. Τὸ νεῦσαι πρῶτ περὶ τὸν ὄρθρον. Τὸ γὰρ, βοηθήσει αὐτῇ, καὶ ἐνταῦθα τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας νοηθεῖν ἂν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ κατὰ διαδοχὴν ἡγούμενοι αὐτῆς, οὓς καὶ νευροὶ συντόνωσ πρὸς τὸ δύνασθαι ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ κηρύγματος.

Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἐκλίναν βουσιλεῖαι. Ἐπολέμησαν μὲν, φησὶν, κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἔθνη· ἀλλ' ὅμως ἐκλίναν αὐτῶν οἱ βασιλεῖς, τουτέστιν ἤττηνται καὶ πεφύγασιν· ἀλλ' ὕστερον ἔκαμψαν καὶ αὐτοὶ τῷ Χριστῷ αὐχένα. Λέγει γὰρ, ὅτι ταχὺ οἰκοδομηθήσῃ ὑφ' ὧν καθηρέθη. Ὑψωσαν γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν, παγκάλως δῶρα προσφέροντες. *Ἐδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψίστος, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.* Ὁ Χριστὸς ἐπὶ σταυροῦ. *Φωνὴν αὐτοῦ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησὶν.* Ἐάν γὰρ ἀκούσῃ φωνῆν Κυρίου ψυχὴ λογικὴ, σαλεύεται μεταβαίνουσα ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, καὶ ἀπὸ ἀγνωσίας εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ.

Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτω ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ. Τὴν νίκην τὴν γενομένην κατὰ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν· αὐτῷ τῷ Κυρίῳ ἀνατίθησιν. Εὐκαίρως δὲ τοῦ Ἰακώβ ἡ μνήμη διὰ τὴν πάλην τὴν γενομένην πρὸς αὐτόν.

Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἃ ἔθετο τέγνα ἐπὶ τῆς γῆς. Τὴν γενομένην διὰ τοῦ κηρύγματος εἰρήνην κατασημαίνει, διὰ τοῦ πάντα πόλεμον λέγειν πεπαῦσθαι ἀπὸ τῆς γῆς. *Τέγνα* δὲ τοὺς ἀφανισμοὺς, ἥτοι τὰς καταργήσεις, φησὶν· κατήργησε γὰρ πάντα πόλεμον.

Τόξον συντρίψει, καὶ συνθλάσει ὄπλον, καὶ θυρεὸς κατακλιθεῖ ἐν πυρὶ. Τόξον νῦν, καὶ τὸ ὄπλον, καὶ ὁ θυρεὸς κατάστασιν χειρίστην σημαίνει, καὶ λογισμοὺς πονηροῦς.

Σχολάσατε, καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. Εἰ μὴ γὰρ τις πάσης κοσμικῆς φροντίδος γένηται ἐκτός, οὐ δύναται γινῶναι τὸν Θεόν. Σχολῆς γὰρ χρῆσα πρὸς τὸ γινῶναι τὸν Θεόν. Ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ. Τὴν ἐπικρατίαν τοῦ κηρύγματος τὴν κατὰ τῶν ἐθνῶν αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται.

Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτω

ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ. Τὴν εὐχαριστίαν ἀναδιπλασιάζουσι οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ΄.

Ἐπιθόσεις.

Ἄδεται ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων παραινούτων τοῖς ἔθνεσιν ἀνασχιρτᾶν διὰ πράξεων ἀγαθῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ νίκῃ κατὰ τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων.

Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας. Ἄντι τοῦ, Πράξεις ἀγαθὰς ἐπιτηδεύσατε. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως. Ἐπινίκιος ὧδὴ ἐστὶν ὁ ψαλμὸς. Ὡς οὖν πεπτωκότων τῶν ἀντικειμένων δυναμῶν, ᾄδειν τὰ ἔθνη παρακελεύεται.

Ὅτι Κύριος Ὑψίστος φοβερός. Ὑψίστος μὲν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν γενόμενος, φοβερός δὲ κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Οὐκ ἔτι, φησὶν, οἱ πονηροὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἄρχουσι. Δέδωκε γὰρ αὐτοῖς πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ αὐτὰ τὰ ἔθνη τῶν πονηρῶν δαιμόνων ὑπέταξεν αὐτῶν τοῖς ποσίν.

Ἐπέταξε λαοὺς ἡμῶν καὶ ἔθνη ὑπὸ τοῦς πόδας ἡμῶν. Καίρουσιν ἐπὶ τοῖς δεδομένοις αὐτοῖς παρὰ τοῦ Κυρίου κληροῖς. Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἑαυτῷ. Καὶ τίς ἂν εἴη ἡ κληρονομία Κυρίου ἢ περὶ ἡμετέρας παρὰ τοῦ Πατρὸς, Αἰτησαί ἂν ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου; Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ ἦν ἠγάπησεν. Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ φησὶ τὴν προφητείαν τὴν περὶ τῶν ἔθνων, περὶ ἧς εἶπε· Καὶ αὐτὸς ἐστὶν προσδοκία ἔθνων. Αὕτη δὲ καὶ ἡγαπημένη ἐστίν. Καὶ τίς ἡγαπημένη ἢ τῷ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τεθεικότι ὑπὲρ αὐτῆς; Ταύτην οὖν τὴν ἡγαπημένην, φησὶν, ἐξελέξατο.

Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ. Ἡ εἰς οὐρανοὺς ἵκετος διὰ τούτων τοῦ Κυρίου σημαίνεται. Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος. Τὰς αἰνέσεις τῶν συναναβαινόντων αὐτῷ σάλπιγγος ὠνόμασε φωνήν. Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε· ψάλατε τῷ Βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλατε. Ἐπειδὴ οἱ ἄγγελοι, φησὶ, τῶν ἀναβαίνοντα ὑμνοῦσι, καὶ ὑμεῖς, ὡς ἔθνη, τὴν αὐτὴν ἀποσώζοντες λειτουργίαν, ψάλατε τῷ βασιλεύσαντι Θεῷ τῆς γῆς· τῶν γὰρ κατὰ Θεὸν εὐθυμούντων ἐστὶ τὸ ψάλλειν. Εὐθυμεῖ, φησὶν, ἐν ὑμῖν τις; ψαλλέτω.

Ψάλλετε συνετῶς. Μὴ διὰ κιθαρῶν, ὡς οἱ πρῶην· τοῦτο γὰρ τὸ, συνετῶς.]

Ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη. Παρεδέξαντο γὰρ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν. Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἀγίου αὐτοῦ. Τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ ἐφίξει σημαίνει, δι' ἧς καθίσει κρῖναι τὴν οἰκουμένην.

Ἀρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ. Ὁμοίον τὸ, Καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ. Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταῖοι τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. Ἐν τῇ γῇ, φησὶ, τῶν πραέων τῇ ἀποδοθησμένη τοῖς ἀγίοις οἱ κραταῖοι τοῦ Θεοῦ ὑπερυψώθησαν, καὶ ὑπεροξάσθησαν, ὡς ἐδιδάχθημεν, ἐκ τοῦ φήσαντος λόγου· Καθήσεσθε ἐπὶ θρόνων δώδεκα.

²⁰ Luc. x, 19. ²¹ Psal. ii, 8. ²² Gen. xlix, 10.

Aster Deus Jacob. Qui in Christum crediderunt gratiarum actiones duplicant.

1. In finem pro filiis Core.

PSALMUS XLVI.

Argumentum.

Canitur hic psalmus ex persona sanctorum apostolorum, qui gentes hortantur ut per bona opera exsultent de parta adversus scelestos daemonum victoria.

2. Omnes gentes, plaudite manibus. Quasi dicat, Opera bona facere studete. Jubilate Deo in voce exultationis. Victoria carmen hic psalmus est. Itaque utpote lapsis adversariis potestatibus, ad canendum gentes concitat.

3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis. Excelsus propter Ecclesiam, terribilis contra hostes. Rex magnus super omnem terram. Non ultra, inquit, improbi, terrenis imperant. Dedit enim eis (nempe discipulis) potestatem calcandi super serpentes et scorpiones ²⁰, et ipsam improborum daemonum turbam pedibus eorum subiecit.

4, 5. Subiecit populos nobis, et gentes sub pedibus nostris. Gaudent de concessa sibi a Domino sorte. Elegit nobis hereditatem sibi. Ecqua fuerit hereditas Domini nisi ea de qua dicitur a Patre, Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam ²⁰? Speciem Jacob quam dilexit. Speciem Jacob vocat ejus de gentibus prophetiam, de qua dicit: Et ipse erit expectatio gentium ²¹. Ipsa quoque dilecta est. Eccui dilecta est alii, nisi ei qui animam suam pro ea posuit? Hanc itaque dilectam, inquit, elegit.

6, 7. Ascendit Deus in jubilo. Hisce significatur Domini ad caelos ascensus. Dominus in voce tubæ. Laudes ab iis qui una ascendebant ipsi datas vocem tubæ vocat. Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite. Quoniam angeli, inquit, ascendentes in caelum hymnis prosequuntur. et vos etiam, o gentes, idem observantes ministerium, psallite Deo terræ imperanti. Eorum enim qui læto secundum Deum animo sunt est psallere. Læto, inquit, animo quis est in vobis? psallat ²².

[Psallite sapienter. Non cum citharis, ut ii qui ante fuere: id enim significat illud, sapienter.]

8. Regnabit Deus super gentes. Fidem namque ejus acceperunt. Deus sedet super sedem sanctam suam. Futurum ejus adventum significat quo sedebit ut judicet orbem.

9. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Simile est illud: Sedebitis super duodecim thronos judicantes duodecim tribus Israel ²². Quoniam Dei fortes terræ vehementer elevati sunt. In terra, inquit, mansuetorum quæ sanctis assignabitur, fortes Dei vehementer exaltati sunt, et gloria mirum in modum aucti, ut edidicimus ex ea sententia: Sedebitis super thronos duodecim.

²⁰ Jac. v, 31. ²¹ Matth. xix, 28.

4. *PSALMUS cantici, filius Core, secunda Sabbati. XLVII.*

Argumentum.

Hic quoque psalmus ex persona sanctorum apostolorum canitur, narrantium vexationes ob prædicationem illatas, et victorias de iis partas.

2. *Magnus Dominus et laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.* Non jam in sola, inquit, Judæa, sed in monte sancto. Montem autem hic dicit Ecclesiam, ob sublimem de Deo doctrinam.

3. *Fundatur exultatione universæ terræ.* Extendit, inquit, exultationem per omnem terram; nam in omnem terram pervasit exultatio ejus manifestationis, et gratiam dilatavit. *Montes Sion latera aquilonis.* Jerusalem ad meridiem sita est: gentes ad aquilonem. Quoniam autem Judæi, utpote soli montem Sion incolentes magnifice sentiebant, hic ostenditur Sion esse gentes evangelicum sermonem excipientes. Nam Sionis sedes est boreæ climatus, qui boreæ climatus per latera significatur: nam ubi dicturus erat boreæ climatus, latera aquilonis dixit. Et prius quidem Paulus fuit latera aquilonis, a quo universa mala per orbem conflagrarunt; jam vero factus est montes Sion, habens in sese loquentem Christum, qui venit ex Sion²⁴, et avertit impietatem ex Jacob²⁵. *Civitas regis magni.* Hæc latera aquilonis, ait, sive gentes, civitas jure vocentur, in quibus Deus intelligitur iis patrocinari et eos a tentationibus eripere.

4. *Deus in domibus ejus cognoscitur, cum suscitavit eam.* Domus ii fuerint qui magni et præstantiores in civitate Dei sunt.

5-7. *Quoniam ecce reges terræ congregati sunt.* Bellum apostolis ob Christi prædicationem a regibus gentium illatum, sive ab inaspectabilibus dæmonibus qui olim regnabant, compressum et sublatum fuit. *Ipsi videntes sic admirati sunt.* Stupore, inquit, affecti et percussi sunt, auxilium cernentes sanctis a Deo præstitum. *Conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos.* Etenim præstantia virtutis ejus qui salutem ipsis parabat, in admirationem eorum stuporem coniecit eos.

8. *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.* Navibus Tharsis, utpote pretiosis copiosisque mercibus instructis, reges comparat. Spiritus autem vehemens, quo contrivit illos, virtutes quasdam intelligas quibus adversus inimicos apostolorum dimicavit.

9. *Sicut audivimus, ita et vidimus.* Quam, inquit, promisisti nobis, Domine, salutem, eam per opera vidimus. *In civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri.* Significat quo loco promissionem impletam viderint. Ubinam autem, nisi in Ecclesia,

²⁴ Psal. XIII, 7. ²⁵ Psal. LXXXIV, 2.

ΨΑΛΜΟΣ ψδθς τοῖς υἱοῖς Κορὲ δευτέρα Σαββάτου. ΜΖ'.

Ἰκθόθεσις.

Καὶ οὗτος ἄδεται ὁ ψαλμὸς ἀπὸ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, διηγουμένων τοὺς διὰ τὸ κήρυγμα διωγμοὺς, καὶ τὰς νίκας τὰς ἐπὶ τούτων γινομένας.

Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἀγίῳ αὐτοῦ. Οὐκ ἔτι, φησὶν, ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἡγιασμένον. Ὅρος δὲ ἐνταῦθα τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, διὰ τὸ ὑψηλὸν τῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων.

Εὐρίζων ἀγαλλιᾷματι πάσης τῆς γῆς. Ἐξέτεινε, φησὶ, τὸ ἀγαλλιᾷμα ἐπὶ πάσης τῆς γῆς· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν τὸ ἀγαλλιᾷμα τῆς αὐτοῦ θεοφανείας καὶ τὴν χάριν ἐπλάτυνεν. Ὅρη Σιών τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ. Ἡ μὲν Ἰερουσαλήμ ἐν τῷ νότῳ κεῖται, τὰ δὲ ἔθνη ἐν τῷ βορρᾶ. Ἐπειδὴ δὲ μέγα ἐφρόνουσι οἱ Ἰουδαῖοι ὡς μόνοι τὴν Σιών οἰκοῦντες, δείκνυσιν ὁ λόγος, ὅτι Σιών ἐστὶ τὰ ἔθνη τὰ παραδεξάμενα τὸν εὐαγγελικὸν λόγον. Τὸ γὰρ ἐδραῖωμα τῆς Σιών τὸ κλίμα ἐστὶ τοῦ βορρᾶ, ὅπερ κλίμα τοῦ διὰ τῶν πλευρῶν δηλοῦται βορρᾶ· ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν τὸ κλίμα τοῦ βορρᾶ, τὰ πλευρὰ εἴρηκεν. Πρῶτερον μὲν ἦν ὁ Παῦλος πλευρὰ τοῦ βορρᾶ, ἐφ' οὗ ἐξεκαύθη πάντα τὰ κακὰ ἐπὶ τῆς γῆς· νῦν δὲ γέγονεν ὄρη Σιών, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν λαλοῦντα Χριστὸν, τὸν ἐλθόντα ἐκ Σιών καὶ ἀποστρέψαντα ἀσέβειαν ἀπὸ Ἰακώβ. Ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου. Ταῦτα, φησὶ, τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ, ἦτοι τὰ ἔθνη, ἢ πόλις κληθεῖεν ἄν, ἐν οἷς γινώσκειται ὁ Θεὸς ἀντιλαμβάνομενος καὶ σώζων αὐτοὺς ἐκ τῶν πειρασμῶν.

Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκειται, ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς. Αἱ βάρεις οἱ μεγάλοι καὶ ἐξείρεται τῆς τοῦ Θεοῦ πόλεως οἱ ἐν αὐτῇ ὑπερέχοντες εἶεν ἄν.

Ὅτι ἰδοὺ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν. Ὁ πόλεμος ὁ κατὰ τῶν ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα γινόμενος ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν βασιλέων τῶν ἐθνῶν, καὶ μὴ καὶ τῶν ἀοράτων δαιμόνων τῶν πάλαι βασιλευόντων, διελύθη καὶ ἠφανίσθη. Αὐτοὶ ἰδόντες οὕτως ἐθαύμασαν. Κατεπλάγησαν, φησὶ, καὶ ἐξέστησαν τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις θεωροῦντες. Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν, τρόμος ἐπελάβετο αὐτούς. Ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῆς ἰσχύος τοῦ σώζοντος, τὸ θαῦμα αὐτοῖς καὶ τὴν κατάπληξιν εἴργασται.

Ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρίψεις πλοῖα θαρσεῖς. Πλοίοις θαρσεῖς, οἰονεὶ πολυτίμοις καὶ πολυφόροις, τοὺς βασιλεῖς παρεικάζει. Πνεῦμα δὲ βιαῖον, δι' οὗ αὐτοὺς συνέτριψε, νοήσεις τινὰς δυνάμεις δι' ὧν τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἀποστόλων κατεπολέμησεν

Καθὰπερ ἠκούσαμεν, οὕτως εἶδομεν. Ἦν ἐπηγγελίω, φησὶν, ὡ Δέσποτα, σωτηρίαν ἡμῖν, ταύτην δι' ἔργων θεθεάμεθα. Ἐν πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ὅπου τὴν ἐπαγγελίαν εἶδον πληρωθεῖσαν σημαίνει. Ποῦ δὲ ἢ ἐν τῇ Ἐκκλη-

αία, ἥτις ἐστὶ πόλις τοῦ Θεοῦ; Ὁ Θεὸς ἐθεμελίω-
σεν αὐτὴν εἰς αἰῶνα. Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ παρὰ
τοῦ Κυρίου· Ἐγὼ ἐπὶ τὴν πέτραν οἰκοδομήσω μου
τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπελάβομεν, ὁ Θεὸς, τὸ ἐλεός σου ἐν μέσῳ τοῦ
ναοῦ σου. Ἀντὶ τοῦ, τεθεάμεθα, προσεδοκήσαμεν,
φησὶν, εἰς ἅσασαν τὴν γῆν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δοξα-
σθησόμενοι, ἐκ τοῦ ἐλέου τεκμαιρόμενοι μὴ περι-
σφομένους τοὺς ἀνθρώπους ἐκτὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ
καὶ ἐγκαθιδρυμένοι τόπων τε καὶ ναῶν, τὸν παγκόσμιον
ἠλπίσσαμεν ἔλεον, εἰδότες τὸ ὄνομά σου καθολικῶν
καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὄν.

Κατὰ τὸ ὄνομά σου, ὁ Θεὸς, οὕτως καὶ ἡ αἰνε-
σίς σου. Τοῦτό φησι, διότι πᾶσιν ἀπλῶς καὶ ἀπρο-
σωπολήτως δέδωκε τὴν χάριν, κατὰ τὸ εἰρημένον·
Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἐστὶ δούλος, οὐδὲ ἐλεύθε-
ρος.

Ἐνφρανθήτω ὄρος Σιών. Ὅρος Σιών, ἡ Ἐκκλη-
σία δηλονότι. Καὶ ἀγαλλιάσθωσαν αἱ θυγατέρες
τῆς Ἰουδαίας. Θυγατέρας τῆς Ἰουδαίας τὰς τῶν
ἁγίων ἀποστόλων εἶναι φησι ψυχὰς· ἦσαν γὰρ ἐξ
Ἰουδαίων. Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε.
Κοίνας τὴν κρίσιν τῶν ἔθνῶν, ἐξήλασας τὸν κατ'
αὐτῶν πόλεμον τῶν δαιμόνων.

Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐτήν. Ταῦτα
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις παρακελεύεται,
οἰονεὶ τείχος αὐτοῦς γενέσθαι τῆς Σιών, τουτέστιν
τοῦ θεοσεβοῦς πολιτεύματος. Δηγήσασθε ἐν τοῖς
πύργοις αὐτῆς. Καὶ τίνες ἂν εἴεν οἱ πύργοι τῆς
Ἐκκλησίας ἢ οἱ κατὰ καιρὸν αὐτῆς ἡγούμενοι καὶ οἱ
δίκαιοι, οἷς καὶ διηγούνται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ οἱ
ἀπόστολοι;

[Ταῖς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ θεοσεβὲς πολιτευμα
φρουρούσαις θέλαις δυνάμεσιν, ἀγγέλοις τε ἁγίοις
προσφανεὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγον· Κυκλώσατε
τοὺς πύργους. Τὰ γὰρ κρεττονα τῆς πόλεως ὡς
ἀναγκαϊότερα πρὸς παραφυλακὴν ἀριθμῶ παραδέδο-
ται τοῖς φρουροῖς.]

Θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύναμιν αὐ-
τῆς. Δύναμις πάλιν τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὑποστηρίζον-
τες αὐτὴν λόγοι, οὓς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας κελεύει
τοὺς ἁγίους ἀποστόλους νοθετεῖν. Καὶ καταδιέλι-
σθε τὰς βάρεις αὐτῆς. Ἐκαστός, φησὶ, μέρους βα-
σιλευέτω τῶν ἔθνῶν. Διελαντο γὰρ, φησὶ, τὴν οἰκου-
μένην οἱ δώδεκα. Ὅπως διηγήσησθε εἰς γενεὰν
ἐτέραν. Οἱ γὰρ ἀπόστολοι καὶ ταῖς μετ' αὐτοῦς δι-
ηγούνται γενεαῖς, δι' ὧν καταλελοίπασι συγγραμμά-
των περὶ Χριστοῦ.

Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα.
Τῆς διανεμήσεως τὴν αἰτίαν φησὶ. Τούτου χάριν δι-
δάξατε καὶ διέλεσθε, ἵνα καὶ ταῖς ὑστερον γενησομέ-
ναις γενεαῖς ἀκουστὸν γένηται, ὅτι οὗτος ὁ δικαίως
ποιμάνας λαὸν (λέγει δὲ Κύριον) οὗτός ἐστιν ὁ καὶ
εἰς τοὺς μέλλοντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας μέλλων
ποιμαίνειν.

⁶ Matth. xvi, 18. ⁷ Galat. iii, 28

(17) Aliam affert Dan. Barbarus interpretationem quæ est Didymi.

quæ est civitas Dei? *Deus fundavit eam in æternum.*
Simile illi dicto Domini: *Suver hanc vetram ædifi-
cabo Ecclesiam meam* ¹⁰.

10. *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in
medio templi tui.* Quasi dicat, contemplati sumus,
expectavimus in universa terra nomen Dei glorifi-
catum iri, conjectantes, ex misericordia Dei non
contemnendos eos qui extra Israellem essent, quin
et in loco et in templo constituti, misericordiam
in universum orbem tuam speravimus: gnari no-
men tuum ad omnes pertingere et in omnibus
esse.

11. *Secundum nomen tuum, Deus, ita et laus
tua.* Hoc ait quia omnibus simpliciter et absque
personarum acceptione gratiam largitus est, ut di-
ctum est: *In Christo Jesu non est servus, neque
liber* ¹⁷.

12. *Lætetur mons Sion.* Mons Sion, Ecclesia
videlicet. *Et exsultent filiae Judææ.* (17) Filias Ju-
dææ animas esse dicit apostolorum; erant enim a
Judæis prognati. *Propter judicia tua, Domine.* Cum
judicasses videlicet gentium causam, depulisti dæ-
monum bellum adversus eos excitatum.

13. *Circūdate Sion et complectimini eam.* Hæc
Spiritus sanctus jubet apostolis, ut scilicet sint
veluti murus Sionis; id est religiosi vitæ instituti.
Narrate in turribus ejus. Quinam vero fuerint Ec-
clesiæ turres, nisi ii qui variis temporibus ejus
duces fuerint, atque justī, queis apostoli narrant
magnalia Dei?

[Divinas potestates, quæ Ecclesiam et religio-
sum institutum servant angelosque sanctos alloqui-
tur Spiritus sanctus, dicens: *Circumdate turres.*
Quæ enim in urbe præstantiora munimenta sunt,
custodibus numero concredita sunt, ut ipsa de-
fendant.]

14. *Ponite corda vestra in virtute ejus.* Virtus
Ecclesiæ sunt qui eam confirmant sermones, quos
apostolis jubet ut toto corde inter admonendum
usurpent. *Et distribuite domos ejus.* Singuli, inquit,
in aliquam terræ partem imperium obtineant. Nam
diviserunt sibi, ait, duodecim, orbem terræ. *Ut
enarretis in progenie altera.* Apostoli namque per
scripta quæ reliquerunt Christum enarrant gene-
rationibus subsequentibus.

15. *Quoniam hic est Deus noster in sæculum,* etc.
Distributionis causam significat. Propterea, inquit,
distribuite et docete, ut generationibus post futu-
ris notum sit, eum qui juste populum pavit (id est
Dominum) eundem ipsum esse qui per futura et
infinita sæcula pascet eos.

1. *In finem, filiis Core. PSALMUS XLVIII.* A *Εἰς τέλος τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛΜΟΣ ΜΗ'**Argumentum.*

Quæ ad divinum tribunal pertinent hoc psalmo omnibus hominibus prædicantur, necnon dies illa qua Deus condita omnia ad iudicium adducet. Fortasse vero filii Core apostolorum personam gerant qui mysteriis orbem iuitiarunt.

2. *Audite hæc, omnes gentes, auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.* Sicut ad salutem totum humanum genus vocat, eodem modo ad doctrinam divini iudicii, una omnes sermo evocat.

3. *Quique terrigenæ et filii hominum.* Terrigenas vocat agrestiores homines barbarosque, qui in desertis habitant, neque legibus cultos; filios hominum dicit eos qui humaniorem ducunt vitæ rationem et legibus parent.

4. *Os meum loquetur sapientiam.* Quemadmodum ceu in varios ordines distribuit auditores, ita et doctrinam suam in modos distinguit varios. Chorus autem apostolicus est qui hæc loquitur, et qui in ore Christum habet, qui est sapientia Patris. Utpote igitur Christum in ore ferentes, et eum semper mente versantes intelligentiam obtinebant. Ita autem mens eorum ad intelligentiam acuta et expedita erat, ut etiam parabolas Salvatoris in Evangeliiis descriptas intelligerent. Quamobrem cum diceret Christus ²⁸ : *Intellexistis hæc omnia?* dicebant ei : *Etiam.*

5. *Inclinabo in parabolam aurem meam.* Ego quidem, ait, postquam mentem meam acui ad intelligentiam parabolarum Salvatoris, in iis comprehensam sententiam assequi potui. Iis autem qui id agere ob infantiam non valent aperiam ea quæ clausa sunt, et problemata explicabo atque parabolas. Hæc autem per psalterium sive corpus meum efficiam, quod quasi organum resonat, et quo anima mea ad hymnum vertitur concinendum, per singulos sensus, membra partesque peritissime mota.

6. *Cur timebo in die mala?* Hinc orditur, postquam priorem doctrinæ partem ceu in præmio expendit. Orditur autem per interrogationem, ut responsionem accipiat. Hæc autem est interrogatio. *Cur timebo?* nam ad vocem *timebo*, interpungendum, ut isthæc sit sententia. Si quis interrogat, inquit, *Cur timebo?* volens a me causam ediscere ejus qua occupor afflictionis, cum fiducia audiat, esse aliquam diem malam, quam ego metu percussus exhorresco. Exhorresco autem, quoniam in illa die *iniquitas calcanei mei circumdabit me*, id est deflexio a divina via, qua per huiusce vitæ distractionem et fallaciam, divinam legem transgressus sum. Isthæc igitur impietas, inquit, circumdabit me; quasi dicat : Circumsistent me mala

²⁸ Matth. XIII, 51.*Υπόθεσις.*

Διὰ τοῦ παρόντος ψαλμοῦ τὰ περὶ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις κηρύττεται, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν ἄξει ὁ θεὸς πᾶν τὸ ποίημα εἰς χρίσιν. Ἐχοῖεν δ' ἂν οἱ υἱοὶ Κορὲ τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, τῶν μυσταγωγησάντων τὴν ὑπ' οὐρανόν.

Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. Ὅσπερ ἐπὶ σωτηρίᾳ πᾶν γένος ἀνθρώπων παρακαλεῖ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ διδασκαλίᾳ τῆς θείας κρίσεως ὁμοῦ πάντας ὁ λόγος ἀνακαλεῖται.

Οἱ τε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Γηγενεῖς μὲν τοὺς βαρύτερους τῶν ἀνθρώπων καλεῖ τοὺς βαρβάρους, καὶ ἐν ἐρημίαις οἰκοῦντας, καὶ μὴ νομίμως πολιτευομένους· υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων τοὺς ἡμερωτέραν πολιτεῖαν μετερχομένους, καὶ νόμοις διοικουμένους.

Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν. Ὅσπερ εἰς τάγματα πλείστα τοὺς ἀκροατὰς διεῖλεν, οὕτως καὶ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν εἰς τρόπους ἀφορίζει διαφόρους. Ὁ χορὸς δὲ ἐστὶν ὁ ἀποστολικὸς ὁ ταῦτα φηγγόμενος, καὶ ἐπὶ στόματος φέρων τὸν Χριστὸν, ὃς ἐστὶν ἡ σοφία τοῦ Πατρὸς. Ἄτε δὴ οὖν τὸν Χριστὸν ἐπὶ στόματος φέροντες, καὶ τοῦτον εἰς νοῦν ἀεὶ ἐκμελετώντες, σύνεσιν εἶχον. Οὕτω δὲ αὐτῶν ἠκόνητο πρὸς σύνεσιν ὁ νοῦς, ὡς καὶ τὰς παραβολὰς τοῦ Σωτῆρος τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φερομένας συνιέναι. Διὸ λέγοντος αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ· *Συνήκατε ταῦτα πάντα;* ἔλεγον αὐτῷ· *Ναί.*

Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου. Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ἀκονήσας τὸν ἑμαυτοῦ νοῦν εἰς σύνεσιν τῶν σωτηρίων παραβολῶν, δεδύνημαι ἐπακολουθῆσαι τῇ φερομένῃ αὐτοῖς διανοίᾳ· τοῖς δὲ μὴ τοῦτο πράττειν δυναμένοις διὰ νηπιότητα ἀνοίξω τὰ κεκλεισμένα, καὶ διασαφήσω τὰ προβλήματα καὶ τὰς παραβολὰς. Καὶ ταῦτα πράξω διὰ τοῦ ἑμαυτοῦ ψαλτηρίου, τοῦ σώματος δηλαδὴ, ὄργανου δίκην ἐπηχοῦντος, δι' οὗ πρὸς ὕμνον τρέπεται ἡ ψυχὴ, δι' ἐκάστου αἰσθητηρίου καὶ μέλους καὶ μέρους ἐπιστημόνως κινουμένη.

Ἴνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ; Ἐνεῦθεν ἀρχεται, τῆς διδασκαλίας τὰ πρῶτα ὡς ἐν προοιμίῳι διαλαλήσας. Ἄρχεται δὲ κατ' ἐρώτησιν, ἵνα καὶ ἀπὸ κρισὶν λάβοι. Ἡ δὲ ἐρώτησις ἐστὶν αὕτη· Ἴνα τί φοβοῦμαι; μέχρι γὰρ τοῦ φοβοῦμαι δεῖ στίξαι, ἵνα ᾗ ἡ διάνοια αὕτη· Εἰ τις ἐρωτᾷ, φησὶν, Ἴνα τί φοβοῦμαι; τὴν αἰτίαν θέλων γινῶναι παρ' ἐμοῦ τῆς συνεχούσης με ἀγωνίας, ἀκουέτω μετὰ παρρησίας, ὡς ἐστὶν ἡμέρα πονηρᾷ, ἣν αὐτὸς φρίττων φοβοῦμαι. Φρίττω δὲ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἡ ἀνομία τῆς πέτρης μου κυκλώσει με, τουτέστιν ἡ παρεκτροπὴ τῆς θείας ὁδοῦ, ἣν πεποίημαι κατὰ τὸν βίον, περισπασμῷ καὶ ἀπάτῃ τὸν θεῖον παραβάς νόμον. Αὕτη οὖν ἡ ἀσέβεια κυκλώσει με, φησὶν· ἀντὶ τοῦ, Περιστήσεται με τὰ ἔργα τὰ πονηρὰ ἃ πέπραχα, κυ-

κλονυτά μέ πανταχού καὶ πολιτροκούντα, καὶ μηδὲντά με τὴν κδλασιν ἐκφυγεῖν. Πονηρὰν τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν φησὶν, ἅτε δὴ πονηρὰν τοῖς κολαζομένοις ὑπάρχουσαν. Ὁ δὲ Ἀπόστολος καὶ ἡμέραν τῆς ὀργῆς αὐτὴν ἐκάλεσεν, εἰρηκῶς· *Θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρα ὀργῆς.*

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν. Ἀπὸ κοινοῦ τὸ, Ἀκούσατε ταῦτα οἱ ἐπὶ πλούτῳ καὶ τῇ δυνάμει θαβρόντες. Τίνα δὲ ἐστὶν ἃ ὀφείλουσιν ἀκούειν ἢ ἐκεῖνα, ὡς οὐδὲ αὐτοὺς κατ' ἐκεῖνην τὴν ἡμέραν ὁ πλοῦτος ὀνήσει; Θυδὲν γὰρ λυτρώσεται αὐτοὺς τῆς ἐπαχθησομένης αὐτοῖς διὰ τῆς ἀμαρτίας ὀργῆς· ὡπερ οὖν οὐδὲ ἀδελφός, φέρε εἰπεῖν, θεοφιλῆς, οὔτε ἄλλος τις ἀνθρώπων ἰσχύει λυτρώσασθαι ἐν τῇ τότε ἡμέρᾳ τινά· καὶ εἰ ὁ ἀδελφός οὐκ ἰσχύει, καὶ ταῦτα θεοφιλῆς, πολλῷ πλέον οὐκ ἰσχύει ὁ πλοῦτος.

1 Ο ἀεελφός οὐ λυτροῦται· ἀδελφὸν θεοφιλῆ λέγει καὶ τίμιον.]

Καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Διδάξας, ὡς οὐδὲν ὁ πλοῦτος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ὠφελεῖ, διδάσκει καὶ τὸ ὠφελῶν. Τί ἐξ τοῦτο ἦ τὸ ἐγκοπον καὶ ἐπίπονον βίον κτήσασθαι; Οὔτοι γὰρ καὶ τῆς ἐπιγγελημένης ζωῆς κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα θξωθήσονται. Ὁ κοπιῶν διὰ τῆς πρακτικῆς ζήσεται εἰς τέλος διὰ τῆς γνώσεως, καὶ παύσεται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς νίκος. Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος.

Οὐκ ὄψεται καταφθορὰν, ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθήσκοτας. Εἰς τοσοῦτον γὰρ μακρὰν ἔσονται τῶν ἀσεβῶν, ὡς μηδὲ πλησιάζειν αὐτῶν τῇ ἀπωλείᾳ. Τίνες δὲ ἀποθήσκοντες σοφοὶ ἦ περὶ ὧν λέλεται· Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω; Παιδεύει γὰρ διὰ πάντων ἡ παρούσα Γραφή, ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως οὔτε πλοῦσις ἑαυτὸν ρύεται, οὔτε ὁ νενομισμένος σοφός. Μόνος δὲ ἐκεῖνος τεύξεται τῆς αἰωνίου ζωῆς ὁ ἐν τῷ παρόντι βίῳ κατατήξας. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀφρων καὶ ἄνους ἀπολοῦνται. Ὁμοῦ σοφοί, φησὶ, καὶ ἄφρονες ἀπωλεία παραδοθήσονται· οὐ διεννηόχασιν γὰρ ἀλλήλων οὐδὲν, ὁμοίως εἰδωλοατροῦντες. Καὶ καταλείψουσιν ἀλλοτρίους τὸν πλοῦτον αὐτῶν. Οὐ γὰρ ἠθέλησαν αὐτὸν οἰκτεῖν ποιήσασθαι διὰ τῆς εἰς τοὺς δεομένους εὐεργεσίας.

Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκταὶ αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Διὰ τῶν τάφων τὴν νεκρότητα σημαίνει ἣν ἐνέδυσαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν, οὐδὲν ὀρθὸν οὐδὲ εὐθὲς φρονήσαντες περὶ Θεοῦ. Σκηνώματα αὐτῶν εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν. Αἱ σκηναί, φησὶν, ἐν αἷς ζῶντες ἔχουν ἀφ' ἐτέρων εἰς ἑτέρους ἤξουσι κατὰ γενεάς· τοῦτο γὰρ καὶ ἀνωτέρω εἶρηκεν, ὅτι καταλείψουσιν ἀλλοτρίους τὸν πλοῦτον αὐτῶν. Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν. Δέον, φησὶ, διὰ πίστεως καὶ πολιτείας λαμπρᾶς παρασκευάσαι γραφῆναι αὐτῶν τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οἱ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς αὐτὰ ἐπεκαλέσαντο ἑπωνύμους αὐτοῖς κτιζόντες πόλεις.

³⁹ Rom. II, 5. ⁴⁰ Isa. xxix, 14; I Cor. I, 19.

A opera quæ feci, meque undique conclusum obsidebunt, nec sinent me supplicium effugere. Malam vero iudicii diem appellat, ut quæ supplicio affectis dira et gravis futura sit. Apostolus autem eam iræ diem vocavit, cum dixit ³⁹ : *Thesaurizas tibi iram in die iræ.*

7. *Qui confidunt in virtute sua.* Quasi in commune ait illud : Audite hæc omnes qui in divitiis et in virtute confiditis. Quænam autem audiant oportet, nisi illa, quod scilicet nihil illis utilitatis in illa die divitiarum sint allaturæ? Neque enim redimet eos ab ira et vindicta ob peccatum ipsis infligenda. Itaque ne frater quidem, ut ita dicam, etiamsi religiosus sit, neque alius quispiam hominum in illa die quemquam poterit redimere. Quod si ne frater quidem possit, etsi religiosus, multo minus poterunt divitiarum.

8 [*Frater non redimit, fratrem religiosum et honorabilem virum dicit.*]

9. *Et pretium redemptionis animæ suæ.* Postquam docuit nihil profuturas divitias in die iudicii, docet quid profuturum sit. Quid autem illud, nisi vitam laboribus plenam ducere? Isti enim promissa vita in futuro sæculo dignabuntur. Qui per actiones laborat, vivet usque in finem per cognitionem, requiescet in sæculum, vivet ad victoriam. *Et laboravit in æternum, et vivet adhuc in finem.*

10. *Non videbit interitam cum viderit sapientes morientes.* Ita longo ab impiis intervallo separabuntur, ut eorum perditioni ne minimum quidem appropinquent. Qui sunt autem illi sapientes morientes, nisi ii de quibus dictum ⁴⁰ : *Perdam sapientiam sapientium, et intelligentium intelligentiam despiciam.* Docet enim ubique præsens Scriptura, quod in die iudicii, neque dives seipsum redempturus sit, neque quivis sapiens existimatus. Vitam autem æternam is solus consequetur qui in hac vita se mace-raverit. *Simul insipiens et stultus peribunt* : Una, inquit, sapientes et stulti perniciosi tradentur : non differunt enim mutuo, simili idololatriæ generi dediti. *Et relinquent alienis divitias suas.* Neque enim illas sibi proprias et firmas constituere voluerunt, beneficiis erga egenos.

12. *Et sepulcra eorum domus illorum in æternum.* Per sepulcra mortalitatem significat quia induerunt animam suam, nihil probum, nihil rectum animo versantes circa Deum. *Tabernacula eorum in progenie et progenie.* Tabernacula, in quibus dum vitam agerent habitabant, ab aliis ad alios consequenter per generationes varias devenient : illud enim superius quoque dixerat, *relinquent alienis divitias suas. Vocaverunt nomina sua in terris.* Par erat, ait, ut per fidem et præclaram institutionem id efficerent, ut ipsorum nomina in cælis describerentur ; illi autem in terris vocaverunt, cum cognomines sibi urbes construerent.

13. *Et homo cum in honore esset non intellexit.* A Quæ causa fuerit quod ipsi eo lapsi sint ut alte de se sentirent, enuntiat ille, videlicet carnis concupiscentiæ. Hoc autem est honorem proprium non intelligere, quod scilicet ad imaginem Dei facti sint. Ad similitudinem autem jumentorum insipientium, præ cælestibus tabernaculis terram incolere delegerunt, et sepulcra a Deo concedendæ vitæ prætulerunt.

14. *Hæc via illorum scandalum ipsis.* Viam divinæ litteræ cujusque hominis vitam appellare consueverunt, et vitæ hominum tempus. Hanc ergo, ait, asperam et odiosam vitam paravit illis, quia rectum nihil sentirent. Sed quando in illa profecerunt, tum scandala ne sentiebant quidem. *Postea vero in ore suo complacerebunt,* quasi dicat, Confitebuntur pœnitentiam agentes, quod in hujusmodi via incesserint; sed quando non erit ultra pœnitentiæ tempus.

15. *Sicut oves in inferno positi sunt.* Quando noluerunt sub bono pastore agere: sed repulso honore, periude atque jumenta corpore corrupti sunt; idcirco pecora inferni effecti sunt, ita ut demum pastor eorum ad pascua sua abducat eos, alios quidem in ignem æternum; illos eo ubi fletus et stridor dentium, alios in tenebras exteriores.

Adjicit Daniel Barbarus. Cæterum juxta Symmachum: Hæc via illorum dementia ipsis, posterique vero illorum sermonem probabunt: non enim primis sat fuit uti dementiae via, nisi etiam perniciosum posteris exemplum facti simile ad sui imitationem studium illis relinquerent, ut et posterique in morum suorum via sibi placerent, et illos imitatione sequerentur.

Et dominabuntur eorum justi in matutino. Non C ulterius, quemadmodum in hac vita cum essent, adversus pios homines insurgunt; verum contra qui matutino tempore dignati sunt et novo lumine, impiis imperabunt. *Et auxilium eorum veterascet in inferno,* etc. Omne, inquit, auxilium eorum, scilicet virtus quam obtinebant ex gloria, morte dissolvetur. Illud enim, *veterascet,* pro solvetur positum est.

16. *Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.* Mei, inquit, ita loquentis animam redimet Deus, ut ne una abducatur illa, et deseratur cum ovibus inferni.

17. *Ne timueris cum dives factus fuerit homo.* Cum didiceris, ait, qui finis erit impiorum, ne beatos prædices eos qui in vita divites et opulenti sunt, non timeas quasi omni spe interclusus, nec ut magnis orbatus præsentis vitæ bonis, animo deficias. Probe nosti quia te expectat redemptio a morte et vita æterna. Qui autem a multis prædicatur ob divitiarum gloriamque, et ob illam falso nuncupatam sapientiam, nihil plus habebit, nudatus quippe omnibus, a vitæ bonis abripietur.

18. *Quoniam cum interierit non sumet omnia.* Hoc solum lucri, ait, a divitiis accepisse videntur

Kal άνθρωπος ἐν τιμῇ ὦν οὐ συνῆκε. Τοῦ αἰτιῶν τοῦ ἐκπεσεῖν αὐτοὺς εἰς τὸ μέγα φρονεῖν τὰ σαρκίως ἐπιθυμήματα λέγει. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ μὴ συνιέναι τὴν τιμὴν αὐτῶν, ὅτι δὴ κατ' εἰκόνα πεποιήνται Θεοῦ. Ὅμοίως δὲ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις γῆν οἰκεῖν ἀντὶ τῶν οὐρανίων σκηνῶν κατηλλάξαντο, καὶ τάφους ἀντὶ τῆς παρὰ Θεοῦ ζωῆς.

Αὕτη ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐτοῖς. Ὅδον ἢ θεία Γραφή τὸν ἐκάστου βίον οἶδε καλεῖν, καὶ τὸν ἐκάστου τῆς ῥ ζωῆς χρόνον. Ταύτην οὖν, φησὶ, τὴν ὁδὸν τραχέϊαν καὶ ἐχθρὰν κατεσκεύασεν αὐτοῖς, ὅτι μὴδὲν εὐθὲς πεφρονηκότες. Ἄλλ' ὅτε μὲν προσέκοπτον ἐν αὐτῇ, οὐκ ἠσθάνοντο τῶν σκανδάλων. *Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐδοκήσουσιν,* ἀντὶ τοῦ, Ὅμολογήσουσι μετανοήσαντες ἐφ' οἷς τοιαύτην ὠδεύσαν τρίβον, ὅτι οὐχ ἔξουσι τῆς μετανοίας καιροῦ.

Ὅς πρόβατα ἐν ᾄδῃ ἔθετο. Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν ὑπὸ τὸν ἀγαθὸν εἶναι ποιμένα, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῶν τιμὴν ἀπωσάμενοι, παραπλησίως τοῖς κτήνεσι τὰ σώματα διεφθάρησαν· ταύτην τοὶ καὶ θρέμματα γεγενῆσιν ἔδου, ὡς λοιπὸν αὐτὸν ποιμαίνοντα αὐτοὺς εἰς τὰς αὐτοῦ νομὰς ἀπάξειν, τοὺς μὲν εἰς τὸ πῦρ ἃ αἰώνιον, τοὺς δὲ ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, τοὺς δὲ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.

Καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐθεῖς τὸ πρῶτον. Οὐκέτι ὡσπερ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ὄντες, κατεξάνονται τῶν εὐσεβῶν· τούναντιον δὲ οἱ τοῦ καιροῦ τῆς πρώτης ἀξιοθιθέντες καὶ τοῦ νέου φωτὸς τῶν ἀσεβῶν κατακυριεύσουσι. *Καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσεται ἐν τῷ ᾄδῃ.* Πᾶσα, φησὶν, ἡ βοήθεια αὐτῶν, ἥτοι ἡ ἰσχύς ἣν ἔσχον ἐκ τῆς δόξης, τῷ θανάτῳ διαλυθήσεται. Τὸ γὰρ, *παλαιωθήσεται,* ἀντὶ τοῦ, *διαλυθήσεται,* τέθειται.

Πλήρ ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἄδου, ὅταν λαμβάνῃ με. Ἐμοῦ, φησὶ, τοῦ ταῦτα λέγοντος λυτρώσεται ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν, πρὸς τὸ μὴ συναπαθῆναι αὐτὴν, καὶ ἐρημωθῆναι μετὰ τῶν τοῦ ἄδου προβάτων.

Μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος. Μαθὼν, φησὶν, ὅσον ἐστὶ τῶν ἀσεβῶν τὸ τέλος, μὴ μακαρίστης τοὺς ἐν τῷ βίῳ πλουτοῦντας, μηδὲ φοβηθῆς ὡς πάσης ἀποκεκλεισμένος ἐλπίδος, μὴ ἄθυμης δὲ ὡς μεγάλων ἀγαθῶν τῶν παρόντων ἐστερημένος. Εὐ ἴσθι, ὅτι σὲ μὲν περιμένει ἢ ἐκ θανάτου λύτρωσις καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ· ὁ δὲ παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδαίμονιζόμενος διὰ πλοῦτον καὶ δόξαν, καὶ διὰ τὴν ψευδῶν μων σοφίαν, οὐδὲν πλεον ἔχει· γυμνὸς γὰρ πάντων ἀπαθθήσεται τῶν τοῦ βίου.

Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα. Τοῦτο, φησὶ, μόνον ἔδοξαν κερδαίνειν οἱ ἄθεοι

ἀπὸ τοῦ πλοῦτου, τὸ εὐλογηθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἔν τῃ θνητῇ καὶ προσκαίρῳ ζωῆς. Ἐκείνων ἐπαινού-
των αὐτοὺς καὶ εὐδαιμονιζόντων ἐφ' οἷς ἔδοξαν ἔχειν
ἀγαθοῖς. Οὐδὲ συγκαταθῆσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐ-
τοῦ. Ἐπειδὴ πάντα πρόσκαιρα, φησί, τότε χάριν
ἀποδώσει σοι τῷ δημιουργῷ ὁ τοιοῦτος, ὅταν πληθύν-
ῃς τὰ δυνά αὐτῷ.

Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ. Μι-
μήσεται, φησί, τῶν πατέρων τὸν ζῆλον, καὶ ἐκ πονη-
ρῶν ὧν τὴν πονηρίαν διαδέχεται. Ἔως αἰῶνος οὐκ
ἔσται ὡς. Οἱ γὰρ τοιαῦτα φρονούντες τυφλοὶ ταῖς
ψυχαῖς γενόμενοι, μήτε ἐν τῷ θνητῷ βίω τῷ φωτὶ
τῆς γνώσεως φωτισθέντες, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι τοῦ
αἰωνίου φωτός ἀξιοθησόμενοι.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΜΘ.

Ἰπόθεσις.

Ἄδει τὸν ψαλμὸν ὁ Ἀσάφ τοῦ νομοθέτου τὸ πρῶ-
τον εἰσφέρων, τὰς πάλαι μὲν ἀνατρέπων θυσίας,
εἰσφέρων δὲ τὰς τῆς Νέας Διαθήκης, τὰς δι' αἰνέ-
σεως δωροφορίας. [Οἱ Ἰουδαίων πρῶτοι ἀρετῆς
ἀμελοῦντες τὸ (sic) ἐνόμιζον εἶναι ἐν τῷ τοῦς νό-
μους ἀποστοματίζειν καὶ διαγγέλλειν, καὶ θυσίας
προσφέρειν. Νόμου δὲ ἀνάγνωσις, καὶ θυσιῶν
προσφορά τῆς ἐνυπαρχούσης εἰσὶν ἀρετῆς καρπός·
ἔπειτα δὲ ταύτης ἐκείνα ποιεῖν μόνον ὁμοίον ἐστὶν
ἀλείφειν μὲν ἐπὶ τῷ παλαιῷ, αὐτῶν δὲ τῶν
παλαισμάτων καταμελεῖν, ἐξ ὧν ὁ στέφανος. Πρὸς
οὖν τοὺς οὕτω διακειμένους ἐλεγχον ποιεῖται ὁ μα-
κάριος Δαυὶδ, τὸν Θεὸν εἰσάγων ὀνειδίζοντα καὶ
δεικνύοντα, ὅτι μὴ οὐσίας ἀρετῆς, τὰς θυσίας ἀποσ-
τρέφεται, δ' καὶ διὰ Ἡσαίου ἔλεγεν· Ὁ ἄνομος ὁ
θῦων μοι μόσχον, ὡς ὁ τύπκων ἄνθρωπος, καὶ τὰ
ἐξῆς. Ἐν εἰκόني οὖν σχηματίζει τὸν Λόγον, καὶ
εἰσάγει τὸν Θεὸν ἐξ οὐρανοῦ παραγινόμενον, καὶ
καθίζοντα κριτήριον, καὶ τοὺς τῶν Ἰουδαίων κρι-
νοντα ἄρχοντας, Θεὸς θεῶν ἐλάλησε.]

Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ ἐκάλεσε τὴν
γῆν. Θεοὶ μὲν οἱ ἄγιοι παρὰ τῷ Θεῷ· Δέδωκά σε
τῷ Φαραῶ εἰς Θεόν· καὶ, Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε.
Καλοῦνται δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πότε, ἢ ὅτε ἐνανθρωπή-
σας ἐλάλησε, καὶ πᾶσαν συνεκάλεσε τὴν γῆν; Τί δὲ
ἐλάλησεν ἢ τὸ, Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα
τὰ ἔθνη, καὶ τὸ· Δεῖ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον
τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ;

Ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραότητος αὐτοῦ.
Ἐκ γὰρ τῆς ἄνω Σιών καὶ δευτέραν παρουσίαν
ποιήσεται.

[Ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραότητος αὐτοῦ.
Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει. Τὸ μὲν, ἐκ Σιών, τὴν προτέ-
ραν λέγει παρουσίαν σημαίνειν· τὸ δὲ, ἐμφανῶς,
δευτέραν. Κατὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην αὐτοῦ παρουσίαν
καὶ τὴν ἐνδοξον θεοφάνειαν ἐσιώπα ὑπ' ἀνθρώπων
κρινόμενος, οὐδὲ ἐμφανῆ τὴν ἑαυτοῦ θεότητα εἰδείκνυ·
ἐπειδὴ δὲ τὸ δεύτερον ἀφίκηται, ἤξει ἐμφανῶς, καὶ
ὡ παρασιωπήσεται· ἀλλ' ἐλέγξει τοῦ κόσμου τὴν
ἀμαρτίαν. Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει, ὁ δὲ Χρι-

A impii, quod anima eorum in hac mortali et tempo-
ranea vita ab divitiis celebrata fuerit. Laudati
scilicet et felices dicti, ob bona quæ habere vide-
bantur. Neque descendet cum eo gloria ejus, etc.
Quoniam, inquit, omnia temporanea, tum gratiam
reddet tibi creatori hujusmodi homo, cum ejus fa-
cultates auxeris.

19. Introibit usque in progenies patrum suorum.
Imitabitur, inquit, patrum suorum studium : et
cum ex improbis ortum ducat, improbitatem exci-
piet. Usque in æternum non videbit lumen. Omnes
enim qui hoc modo sentiunt, animo cæcutiunt, ne-
que in hac mortali vita lumine cognitionis illu-
strati, neque in futura æterno lumine donandi.

PSALMUS Asaph. XLIX.

Argumentum.

B Psalmum canit Asaph, personam inferens legisla-
toris, qui antiqua sacrificia evertit, et quæ ad
Novum Testamentum pertinent dona cum laude
conjuncta affert. [Judæorum primi, neglecta
virtute, religionem putabant esse sitam in recitan-
dis et enuntiandis legibus, offerendisque sacrifi-
ciis. Lectie autem legis et sacrificiorum oblatio,
virtutis intus existentis fructus esse debent :
qua deficiente illa solum præstare, perinde fuerit
ac si quis ungatur ad palæstram, et certamina
ipsa nihil curet, quibus corona obtinetur. Eos
itaque qui sic affecti sunt, coarguit beatus Da-
vid, Deumque inducit exprobrantem ac decla-
rantem se, si deficiat virtus, a sacrificiis abhor-
rere, quod per Isaiam quoque dicebat 41. Im-
pius qui mihi vitulum immolabat, est quasi ille
qui virum cædit, etc. In imagine igitur Verbum
adumbrat, inducitque Deum de cælo advenien-
tem, ac sedentem ad judicium, et de Judæorum
principibus judicium ferentem, Deus deorum lo-
cutus est.]

1. Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit
terram. Sancti ut dii apud Deum sunt : Dedi te
Pharaoni in Deum 42, et : Ego dixi : Dii estis 43.
Quandonam ita a Deo vocantur, nisi cum incarna-
tus locutus est, et totam convocavit terram? Quid
vero locutus est, nisi : Euntes baptizate omnes
gentes 44; et illud : Oportet prædicari Evangelium
hoc in universo mundo 45?

D 2. Ex Sion species decoris ejus. Nam ex superna
Sion secundo adveniet,

[Ex Sion species decoris ejus. Deus, manifeste veniet.
Illud, ex Sion, priorem dicit adventum significare;
illud autem, manifeste, secundum. Quod itaque
priorem ejus adventum, atque gloriosam Dei ma-
nifestationem, silebat dum ab hominibus judicaretur,
neque conspicue divinitatem suam ostendebat,
quando autem secundo accedet, manifeste veniet,
et non silebit, sed arguet mundi peccatum. Si
namque Deus manifeste veniat, Christus autem Deus

41 Isa. lxvi, 3. 42 Exod. vii, 1. 43 Psal. xlvi, 6. 44 Matth. xxviii, 19. 45 Marc. xiii, 10.

sit, illud sane dictum, *manifeste*, carnem declarat.]

3. *Deus manifeste veniet*. Non enim perinde atque in primo adventu incognito veniet; sed ut ipse ait: sicut fulgur quod omnia implet ab oriente ad occidentem. *Deus noster et non silebit*. Non sicut ante, inquit, silebat, et nihil agebat contra impios, ita tunc erit. *Ignis in conspectu ejus exardescet*. Ignis, ut propter impietatem merentes tradat comburendos: simile autem illud: *In conspectu illius volvebatur fluvius igneus*. Hæc ipsa mirabilia sane vidit Daniel ⁴⁶. *Fluvius enim, inquit, ignis volvebatur in conspectu ejus: thronus ejus flamma ignis, rotæ ejus ignis accensus*. Ignis autem, aut lumen ex eo manans significat; nam Christi cognitionem præcedit lumen spirituale, cujus figura est columna ignis quæ Israellem nocte ducebat; aut indicat nos omni peccatorum genere frigidus a Salvatore accensos ad studium omnis boni. Ignis vero ille ceu spiritualis, sancti Spiritus participationem inducit. Ait enim ille: *Ignem veni mittere in terram* ⁴⁷. Siquidem spiritu viventes effecti sumus quotquot tali gratia dignati sumus. Quamobrem in omni Spiritus gratia ignis manifestatio una inducitur; baptizamus enim in Christo secundum Joannis vocem in Spiritu sancto et igne. Ait item prophetarum quidam ⁴⁸: *Ipse eyreditur quasi ignis conflans et quasi herba fullonum: et descendet conflans et purgans ceu aurum et argentum*. Omnem quippe maculam in nobis tabefacit Spiritus sancti virtus. Sed nihil profuit Synagogæ Judæorum, quia gratiam non admiserunt, de quibus apud Jeremiam dicit Deus ⁴⁹: *Defecit conflator ab igne, defecit plumbum. In vanum argentarius argentum signal: malitiæ eorum non tabefactæ sunt*.

4. *Advocabit cælum desursum*. Olim qui in terra debebant partes vulpium erant, ut in Psalmis dictum est ⁵⁰, impuros colentes spiritus, et in singulis locis Deum existimantes esse id quod apparerat. Sed ubi apparuit Salvator, illustravit nos vera Dei cognitionis luce, reduxit quod erraverat, obligavit quod infirmabatur; utpote pastor bonus, feras expulit, ab ovili ovium; sanctificavit spiritu, munivit virtutibus angelicis, constituit omnes qui in terra fuere sanctos mysteriorum initiatores. *Advocabit igitur, inquit, angelos qui in cælis sunt, et eos qui in terra ad apostolatatum allekti sunt, ut discernant populum ipsius*. Nam apostoli eos quidem qui obtemperarunt, Deo obtulere, infideles autem Satanæ transmisere, tantum non dicentes: *Abscedite igitur ad lucem ignis vestri, et ad flammam qua combustis estis*. Judæis itaque non credentibus aiunt ⁵¹: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes*. Quod autem mysteriorum dispensatoribus eorumque discipulis angeli auxiliarentur, declarat Pau-

στός Θεός ἐστι, τὸ, ἐμφανῶς, ἄρα τὴν σάρκα δηλοῦ.]
 Ὁ Θεός ἐμφανῶς ἦξει. Οὐ γὰρ κατὰ τὴν προτέραν παρουσίαν λεληθότως ἀλλ' ὡς αὐτός φησιν, ὡς ἀστραπή πληροῦσα ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν. Ὁ Θεός ἡμῶν καὶ οὐ παρασιωπήσεται. Οὐχ ὡσπερ τὸ πρότερον, φησιν, ἐσιώπα τοῖς ἀσεβέσιν, οὕτω καὶ τότε. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καθήσεται. Πῦρ, ἵνα τοὺς ἀξίους διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν παραδῷ. Ὁμοιον δὲ τὸ, Ἐμπροσθεν αὐτοῦ εἴληκε ποταμὸς πυρὸς. Σφόδρα ταῦτα καὶ ὁ μακάριος θεάσατο Δανιὴλ. Ποταμὸς γὰρ, φησὶ, πυρὸς εἴληκε εμπροσθεν αὐτοῦ· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρὸς· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον. (Corderius sic.) Τὸ δὲ πῦρ ἢ τὸ φῶς σημαίνει τὸ ἐξ αὐτοῦ· τῆς γὰρ γνώσεως τοῦ Χριστοῦ τὸ διὰ πίστεως ἡγείται φῶς νοητὸν, οὗ τύπος ὁ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν νυκτὶ καθηγησάμενος πύλος πυρὸς· ἢ ὅτι τοὺς ἀπεψυγμένους ἡμᾶς εἰς ἅπασαν ἀμαρτίαν· ἐνεξωπύρησεν ὁ Σωτὴρ εἰς προθυμίαν παντὸς ἀγαθοῦ· πῦρ ὡσπερ νοητὸν τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέθεξιν ἐμβάλων. Ἐφη γοῦν ὅτι· Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν· γεγόναμεν γὰρ τῷ πνεύματι ζῶντες, ὅσοι τῆς τοιαύτης ἠξιώμεθα χάριτος. Διὸ καὶ ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι πυρὸς δήλωσις συνεισφέρεται· βαπτίζομεθα γὰρ ἐν Χριστῷ κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. Ἐφη δὲ τις καὶ τῶν προφητῶν· ὅτι Αὐτὸς ἐκπορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων· καὶ καθιεῖται χωνεύων καὶ καθαρῶν ὡς τὸ ἀργύριον καὶ χρυσίον. Ἐκτῆς γὰρ ἅπαντα ῥύπον ἐν ἡμῖν ἢ' τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμις. Ἀλλ' οὐδὲν ὠνησὶ τὴν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, ὅτι μὴ τὴν χάριν προσήκαντο, περὶ ὧν ἐν Ἱερεμίᾳ φησὶν ὁ Θεός· Ἐξέλειπε φουσητήρ ἀπὸ πυρὸς, ἐξέλειπε μόλιθος. Εἰς κενὸν ἀργυροκόπος ἀργυροκοπεῖ ποτηρία αὐτῶν οὐκ ἐτάκησεν.

Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω. (Corderius.) Πάλαι μὲν οἱ ἐπὶ γῆς μερίδες ἦσαν ἀλωπέκων, ὡς ἐν Ψαλμοῖς πού φησι, τοῖς ἀκαθάρτοις λατρεύοντες πνεύμασι, καὶ κατὰ τόπον ἕκαστον Θεὸν ἠγούμενοι τὸ δοκοῦν. Ἀλλ' ἐπιφανείας τὸ Σωτῆρ, ἐνήστραψεν ἡμῖν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας τὸ φῶς, ἐπέστρεψε τὸ πεπλανημένον, κατέδησε τὸ ἠῤῥώστηκός, ὡς ποιμὴν ἀγαθός, ἀπεσῶθησε τοὺς θῆρας τῆς τῶν προβάτων αὐλῆς· ἠγάσσε πνεύματι, ἠσφαλίσατο δυνάμει ἀγγελικαῖς, ἐπέστησε τοὺς ἀνά πάσαν τὴν γῆν ἁγίους μυσταγωγούς. Προσκαλέσεται τοίνυν, φησὶ, τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλους, καὶ τοὺς ἐξειλεγμένους ἐν γῆ πρὸς ἀποστολήν, ὥστε τὸν λαὸν αὐτοῦ διακρίναι. Οἱ γὰρ ἀπόστολοι τοὺς μὲν πειθομένους προσήνεγκαν τῷ Θεῷ, ἀπιστοῦντας δὲ τῷ Σατανᾷ παρέπεμψαν, μονονουχὶ λέγοντες· Πορεύεσθε οὖν, φησὶ, τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ ἣ ἐξεκαύσατε. Τοῖς γοῦν Ἰουδαίοις ἀπιστοῦσί φασιν· Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαλήσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθῆσθε αὐτὸν, καὶ ἀναξίους ἑαυτοὺς κρίνετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. Ὅτι δὲ τοῖς μυσταγωγοῦσι καὶ τοῖς αὐτῶν

⁴⁶ Dan. vii, 10. ⁴⁷ Luc. xii, 49. ⁴⁸ Malach. iii, 2, 3. ⁴⁹ Jerem. vi, 28, 29. ⁵⁰ Psal. lxxii, 14.

⁵¹ Act. xiii, 46.

μαθηταίς συμπράττουσιν ἄγγελοι, δηλοῖ λέγων ὁ Παῦλος· *Οὐχὶ πάντες εἰσι λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν*; Τοῦτο καὶ ἡ κλίμαξ ἐδήλωσεν, ἣν εἶδεν Ἰακώβ τὴν ἐκ γῆς διήκουσαν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐφ' ἧς ἐπεστήρικτο Κύριος, ἄνω κάτω διαθεόντων ἀγγέλων. Τοιοῦτον καὶ τό· *Παρεμβαλεῖ Κύριος κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς· δι' ὧν οὖν συμπράττουσι καὶ αὐτοὶ διακρίνουσι τὸν λαόν.*

Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω. Τοὺς δικαίους, φησὶ, τοὺς οὐράνιον πολιτεῖαν ἐπιτηδεύοντας, συνάξει εἰς τὰς ἄνω μονάς. *Καὶ τὴν γῆν τοῦ διακρίναι τὸν λαόν αὐτοῦ.* Τοὺς ἁμαρτωλοὺς φησὶ καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς συνάξει, ἐπὶ τὸ χωρῆσαι τοὺς δικαίους τῶν μὴ τοιούτων.

Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τοὺς ἀγγέλους ὁ λόγος, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· *Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συναΐξουσι τοὺς δικαίους ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων τῆς γῆς· τοὺς διαθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίας.* Θυσίας τὰς πνευματικὰς λέγει.

Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Δοξάσουσι, φησὶν, οἱ οὐρανοὶ τὸν Θεόν, ὅτι διὰ καὶ ἀνθρώπους τῶν οὐρανίων διατριβῶν ἤξιωσε. (*Corderius.*) Βούλεται τοὺς ὁσίους τοῦ πρότερον λαοῦ πρὸ τῆς μελλούσης χριστιανικῆς παύσεως εἰς θυσίας τῆς διὰ τῶν ἀλόγων ζώων σφαγῆς, ἀναλαβεῖν τὴν κατ' ἐπιστημὴν καὶ γνῶσιν. Ἐπὶ δὲ τούτοις τὸν κριτὴν αἱ οὐράνιοι δυνάμεις ἀνυμνοῦσιν, ὅτι ἀπὸ τῶν ὁσίων κατήρξατο, καὶ οἱ οὐρανοὶ διαγγέλλουσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, συγγαίροντες αὐτῶν τῇ σωτηρίᾳ. Τὸ δὲ τῆς γῆς οἰκητήριον τῷ μὴ τῆς οὐρανίου κλήσεως ἡξιωμένην τάγματι καταληφθήσεται (α). *Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν.* Ἐνταῦθα προδήλως τὸν Χριστὸν λέγει Θεόν· πᾶσαν γὰρ τὴν κρίσιν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ. Καὶ εἰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, ὁ δὲ Θεὸς κριτὴς ἐστὶ· Θεὸς ἐστὶν ὁ Χριστός. *Ἄκουσον, λαός μου, καὶ λαλήσω σοι.* Καινῶς νομοθεσίας εἰσαγωγὴν ποιούμενος, ἵνα μὴ τις ἀνθρώπινον τὸν λόγον ἢ τινος ἀγγελικῆς δυνάμεως ὑπολάβοι, προτρέπει τὸ, *Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμι ἐγώ.* Ἡ δὲ διάνοια αὐτῆ· Μὴ νόμιζε ἕτερον εἶναι με, διὰ τὸ ἕτερα νομοθετεῖν σήμερον· ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖνός εἰμι ὁ παρὰ Μωσῆ τὰ περὶ θυσιῶν νομοθετήσας. *Μαρτύρομαι δὲ σε, ὡς οὐκ ἐγκληθήσῃ παραβάς τοὺς παρὰ Μωσῆ νόμους.* Αὐτὸς γὰρ εἰμι ὁ κακεῖ διαταξάμενος τῷ παιδί μου συμφερόντως, καὶ νῦν τάδε μαρτύρομαι, ὅτι μὴ ἀνάγκη σοι τὰ περὶ θυσιῶν φυλάττειν νόμιμα. *Κἂν γὰρ μὴ προσφέρῃς αὐτά, οὕτως προσενηγεμένα ἐστί.* *Τὰ γὰρ δλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου ἐστί διαπαντός,* κἂν μὴ προσφέρῃται. *Εἰ δὲ ἐξ ἄπαντος σπουδάξεις ὡσπερ τινὰ τίμια καὶ ἀναγκαῖα ταῦτα προσάγειν, ἄκουε μετὰ παρρησίας, ὡς οὐδὲν τούτων παρὰ σοῦ δεξομαι.* Περιττὰ

lus dicens ⁵³: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capturi sunt salutis?* Hoc item indicavit scala quam vidit Jacob a terra ad caelum pertingentem, super qua firmiter consistebat Dominus, angelis sursum deo: sum discurrentibus ⁵⁴. Ejusmodi item illud est: *Castrametabitur Dominus in circuitu timentium eum, et eripiet eos* ⁵⁵; dum itaque illi auxiliantur, discernunt populum.

Advocabit caelum desursum. Justos scilicet, qui caeleste institutum sectantur, congregabit in supernis mansionibus. *Et terram discernere populum suum.* Peccatores jubet omnesque in terra degentes congregare, ad separandum justos a non justis.

5. *Congregate illi sanctos ejus.* Quasi ad angelos est sermo, juxta illud a Domino dictum: *Et mittet angelos suos, et congregabunt justos ex quatuor ventis terrae* ⁵⁶. *Qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.* Sacrificia dicit spiritualia.

6. *Et annuntiabunt caeli justitiam ejus.* Gloriam, inquit, Deo tribuent caeli, quia scilicet homines caelestibus mansionibus dignatus est. Optat ut sancti prioris populi ante futurum judicium finem faciant sacrificii per mactationem brutorum fieri soliti, et illud assumant quod secundum scientiam et cognitionem offertur. Super his caelestes virtutes judicem celebrant, quia a sanctis incipit, et caeli annuntiant justitiam ejus, de eorum salute una laetantes. Terrenum vero domicilium ei ordini relinquetur qui caesti vocatione dignatus non fuerit. *Quoniam Deus judex est.* Hic manifeste Christum dicit Deum: nam omne judicium dedit Pater Filio ⁵⁷. Quodsi omne judicium dedit illi, et Deus judex est: ergo Deus est Christus.

7. *Audi, populus meus, et loquar tibi.* Cum novam legislationem introduceret, ne quis humanum verbum esse, aut a quadam angelica virtute proficisci existimaret, praemittit illud: *Deus Deus tuus ego sum.* Haec autem est sententia: Ne putes alium me esse, quod hodie alias sanciam leges: sed idem ipse sum qui apud Mosem de sacrificiis legem tuli. Testificor autem tibi te non culpatum iri si leges Mosis praetergressus fueris. Ipse enim ego sum qui illas tunc puero meo ad utilitatem ejus tradidi, et jam testificor, tibi non necessum esse legalia de sacrificiis praecipere servare. Etiam si enim ea non obtuleris, nihilominus sunt oblata: nam *Holocausta tua in conspectu tuo sunt semper*, etiamsi non offerantur. Si autem omnino curas ea ceu pretiosa quaedam et necessaria offerre. cum fiducia audi, me eorum nihil a te ac-

⁵³ Hebr. i, 14. ⁵⁴ Gen. xxviii, 12. ⁵⁵ Psal. xxxiii, 8. ⁵⁶ Matth. xiii, 41. ⁵⁷ Joan. v, 22.

(a) Interpres legisse videtur καταλειφθήσεται. Edit.

cepturum. Superflua enim mihi omnia sunt. Quandoquidem et quæ in agris pascuntur animantia, boves, jumenta, volucres cœli, et pulchritudo agri, omnia measunt, et horum nihil egeo. Quodsi quando mihi necessitas foret alimenti, non ita egenus ego sum, ut a te talia postulem: *Meus est enim orbis terræ* 87. Sed quænam grata mihi offeres sacrificia? laudem, canticum, divinum sermonem. Cum autem hæc impleveris, tum ac si legem impleres divinam, mercedem accipies; ut cum invocaveris, exaudiaris. Et declarans quem populum alloquatur, intulit: *Israel, et testificabor tibi*. Exinde vero suum ostendit dominium: *Deus Deus tuus ego sum*, qui te Ægyptiaca servitute liberavi, qui mare in viam dedi, qui in deserto enutrivisti, qui eam tibi legem dedi. Nam ne alium me legislatorem existimaveris, ceruens legum diversitatem.

[*Deus Deus tuus*. Id est, qui magna miracula ab initio usque ad hoc tempus generi vestro exhibuit.]

8. *Non in sacrificiis tuis arguam te*. Nequam te negligentiam in offerendis sacrificiis arguo: illa namque offers assidue; sed præcipio ne hisce justitiam circumscribas.

16. *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas?* Peccatorem hoc loco promulgatorem divinarum Scripturarum dicit. Simile autem est huic dicto: *Non speciosa laus est in ore peccatoris* 88. Si namque omnia præcepta transgreditur, et omni malitiam studet, et lingua utitur dolosa, cur postea divinas litteras in ore habet?

21. *Existimasti inique, quod ero tui similis*. Olim quidem, ait, diu toleravi, sed non jam id faciam: in medium enim tui arguendi causa afferam peccata tua, quæ tu quidem existimabas non ultra existere, neque in cuspium memoriam ventura esse. Ego vero utpote Deus ad lucem producam illa, atque apponentur in conspectum tuum. Neque abscondam quemadmodum tu facis, nec similis tui ero. Producam item illa, ut palam faciens pudore te afficiam. *Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua*.

22. *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum*. Ut-pote clemens, post increpationem adhortationem adjicit, dans pœnitentiæ locum. Intelligite, me non ideo tandiu tolerare quod de facinoribus vestris gaudeam, sed ut dem pœnitentiæ locum. Alioquin abripit nos iniquus, sive iniquitas, nemine liberante. Eripio enim eos qui intelligunt et a malis desistant, atque dicunt: *Injuste egimus, iniquitatem fecimus, impie egimus* 89. Nam qui adhuc in malis versatur confiteri non potest. *Ne quando rapiat et non sit qui eripiat*. Ne quando, inquit, auferat mors animam, pœnitentiam agite; nemo enim est qui eripiat eos qui propter peccata in inferno conclusi

Α γάρ μοι πάντα· ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐν ἀγροῖς νεμόμενα ζῶα βόες καὶ κτήνη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἡ ὠραιότης τοῦ ἀγροῦ, πάντα ἐμὰ τυγχάνει, καὶ ἀνευδὲς παντὸς ὑπάρχω. Εἰ δὲ καὶ χρεῖα μοι γένοιτό ποτε τροφῆς, οὐχ οὕτως ἐνδὲς ἐγὼ, ὡς παρὰ σοῦ τὰ τοιαῦτα αἰτεῖν· Ἐμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ οἰκουμένη. Τίνας δέ μοι προσηνεῖς θύσεις θυσίας; τὴν ἀνεσίαν, τὸν ὕμνον, τὴν θεολογίαν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα πληρώσεις, τὸ τῆνικαῦτα ὡς ἂν νόμον πληρώσας θεῖον, ἀντίδοσιν λήψῃ τὸ ἐπικαλούμενος εἰσακουσθῆναι. Καὶ δεικνύς πρὸς ποῖον λαὸν διαλέγεται, ἐπήγαγεν· Ἰσραὴλ, καὶ διαμαρτύρομαι σοί. Εἶτα τὴν οἰκειαν δεικνύσας δεσποτεῖαν· Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμι ἐγὼ, ὁ τῆς Αἰγυπτιακῆς σε δουλείας ἐλευθερώσας, ὁ τὴν θάλατταν ὁδὸν ὁδωρησάμενος, ὁ ἐν ἐρήμῳ διαθρέψας, ὁ τὸν νόμον ἐκείνόν σοι δεδωκώς. Μὴ γὰρ δὴ ἄλλον με νομοθέτην νομίσης, τῶν νόμων ὁρῶν τὸ διάφορον.

[Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου. Τουτέστιν, ὁ μέγιστος θαυμάσια ἀρχήθεν μέχρι τοῦ νῦν τῷ γένει ὑμῶν ἐνδείξάμενος.]

Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε. Οὐκ ἀμελείαν σοι, φησὶν, ἐγκαλῶ θυσιῶν προσφέρεις γὰρ ταύτας διηνεκῶς· ἀλλὰ μὴ ταύταις ὀρίσασθαι τὴν δικαιοσύνην παρεγγῶ.

Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἰνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαίωμάτά μου; Ἀμαρτωλὸν ἐνταῦθα τὸν νομοθέτην τῶν θείων Γραφῶν φησὶν. Ὁμοίον δὲ τῷ εἰρημένῳ· Οὐχ ὠραῖος αἶλος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ. Εἰ γὰρ πάσας παραβαίνει τὰς ἐντολὰς καὶ πάντα ἐπιτηδεύει κακίαν, καὶ δολίαν ἀποδίδωσι τὴν γλῶσσαν· τί καὶ τὰς θείας ἐπὶ στόματος φέροι Γραφάς;

Ἐπέλαθες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαι σοὶ ὁμοίος. Πάλαι μὲν, φησὶν, ἐμακροθύμησα, ἀλλ' οὐ νῦν τοῦτο ποιήσω· παραστήσω γὰρ εἰς τὸν κατὰ σοῦ ἐλεγχον τὰ σὰ ἀμαρτήματα, ἃ δὴ σὺ μὲν ὑπέλαθες μηκέτι ὑφesseτάσαι, μηδὲ εἰς μνήμην ἤξειν τινός· ἐγὼ δὲ ὡς Θεός εἰς φῶς παράξω, καὶ προτεθήσονται ἐνώπιόν σου· οὐ κρύπτων ὡσπερ σὺ, καὶ ὁμοιωμένος σοί. Παράξω δὲ αὐτὰ, ὅπως αὐτὰ καὶ γνωρίζων αἰσχύνῃ καταχέω. Ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου.

Δ Σύνετε δὴ ταῦτα, οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ. Ὡς φιλόανθρωπος μετὰ τὸν ἐλεγχον ἐπιφέρει καὶ παραινέσιν, μετανοίας τόπον διδούς. Σύνετε, ὅτι μὴ χαίρων τοῖς ὑφ' ὑμῶν γενομένοις μακροθυμῶ, καιρὸν δὲ μετανοίας διδούς. Εἰ δὲ μὴ, ἀρπάζει ἡμᾶς ὁ ἄνομος, ἤγουν ἡ ἀνομία, μηδενὸς ἡμᾶς βυομένου. Ῥύομαι γὰρ τοὺς νοουந்தας ὅ· κακῶν εἶσι, καὶ παυσάμενους καὶ λέγοντας· Ἠνομίσσαμεν, ἠδικήσαμεν, ἠσεβήσαμεν. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξομολογεῖσθαι τὸν ἐτι τὸ κακὸν ἐνεργούντα. Μὴ ποτε ἀρπύση, καὶ μὴ ἢ ὁ βυόμενος. Μὴ ποτε, φησὶν, ἀφέλγεται τὴν ψυχὴν ὁ θάνατος, μετανοήσατε· οὐκ ἐστὶ γὰρ ὁ βυόμενος τοὺς ἐν ἄδου κατειλημμένους ταῖς ἀμαρτίαις.

87 vers. 12. 88 Eccli. xv. 9. 89 II Paral. vi, 37.

Ἀρπάζεται γὰρ ψυχὴ, ὡς παντελῶς ἐκπεσοῦσα **A** sunt. Abripitur enim anima, utpote omnino a Deo lapsa.

Θυσία αἰνέσεως δοξάζει με. Ἐπαναλαμβάνει τὰ εἰρημένα, τὴν λογικὴν ἐπιτελεῖν λατρείαν παρακελεύομενος. Μετὰ τὴν πολλὴν κατηγορίαν τὸ φάρμακον τῆς ἀμαρτίας ἔδειξε, τῶν μυστηρίων δηλαδὴ τὴν ἀπόλαυσιν. Ἐκείνη γὰρ ἀληθῶς θυσία αἰνέσεως τὸν Θεὸν δοξάζουσα. Ἐπειδὴ μετὰ τῶν ἀγγέλων αἰνοῦντες τότε καὶ μετὰ τῆς κτίσεως ἰστάμεθα. Καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ἦν δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτηριῶν μου. Ἐν τῇ θυσίᾳ, φησὶ, τῆς αἰνέσεως ὁδὸς ἐστὶ τῆς παρὰ Θεῷ σωτηρίας.

Εἰς τὸ τέλος ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς τῷ Δαυίδ. Ν΄.

Ἐν τῷ ἔλθειν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν προφήτην, ἦν ἴκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβέ.

Ἐπόθεσις.

Γούτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν ἐξομολόγησιν δύο ἐγκλημάτων περιέχοντα, τῆς τε μαιφονίας Οὐρίου καὶ μοιχείας πρὸς Βηρσαβέ. [Ἐποδείκνυσι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις σωτηρίας ὁδὸν τὴν μετάνοιαν, οἷόν τινα τέχνην τῆς διηνεκοῦς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκης. Ὁ γὰρ ταύτην ἀεὶ μελετῶν καὶ κατορθῶν διαπαντὸς γίνεται νικητὴς τοῦ ἀεὶ προσπαλαίοντος. Εἰσάγει δὲ καὶ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπολύτρωσιν, **P**articiis με, λέγων. Ναὶ μὴν καὶ διδάσκει, ὡς πεφύλακται αὐτῷ τὸ τῆς προφητείας χάρισμα. Οὐ γὰρ αἰτεῖ ὡς ἔστερημένος αὐτοῦ, ἀλλὰ μὴ ἀφαιρηθῆναι ἰκετεύει λέγων· Μὴ ἀντανέλης.] Εἰσάγει δὲ καὶ τῆς καθ' ὅλου γενησομένης τῶν ἀμαρτημάτων λυτρώσεως τὴν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος **C** προφητείαν, καὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας διδασκαλίαν. Πανταχοῦ δὲ τῶν δύο παρανομημάτων εὐρήσεις ἐξελιγόμενον.

Ἐλέησόν με, ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Ὡς ἐπὶ μεγάλου ἀμαρτήματος, τοῦ μεγάλου ἔλεου τοῦ Θεοῦ δέεται τυχεῖν. Καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου. Μόνων γὰρ ἐστὶ τῶν τοῦ Θεοῦ οἰκτιρῶν τῆς μαιφονίας ἀπολοῦσαι τὰς χεῖρας.

[Σαφέστερον δὲ ὁ λέγει ποιῶν φησιν· Ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με. Κάνταῦθα τὸν πλεονασμὸν ἤτησε τῆς καθάρσεως, διὰ τὸ δεῖξαι πανταχοῦ τὸ πλημμέλημα μέγα ἦ, ἐπεὶ παρὰ Νάθαν ἤκουσε τὴν συγχώρησιν, καὶ αἱ παντοδαπαὶ δὲ συμφοραὶ τὸ πολὺ ὑπετέμοντο τῆς ἀμαρτίας, φησὶ νῦν, ὅτι Δέομαι βυμμάτων καὶ ἐκπλύσεων, ἵνα τέλεον ὁ προστετηκῶς ἀποξεσθῆ **D** ῥύπος.]

Ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, τῆς ἐπὶ τῷ φόνῳ, φησὶ. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με, τῆς ἐπὶ μοιχείᾳ. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω. Καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ φόνῳ εἶρηκε. Καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός. Ἄνω καὶ κάτω περιστρέφει τῆς ἀμαρτίας τὴν μνήμην τῆς ἐπὶ τῇ μοιχείᾳ γινομένης, ὡς οὐκ ἐώσης αὐτὸν οὔτε ἀναχωρούσης, ἀλλὰ διαπαντὸς συνοῦσαν αὐτῷ καὶ ἄγχουσαν.

(18) Hisce quædam adjicit Dan. Barbarus, quæ sunt Hesvchii.

23. *Sacrificium laudis honorificabit me.* Repetit quæ dicta sunt, jubens iterum ut rationale sacrificium perficiatur. Post gravem et magnam accusationem, peccati remedium scilicet, mysteriorum usum et fructum indicat. Illud quippe revera sacrificium laudis est quo Deus honorificatur. Siquidem tunc cum angelis laudes canimus ac cum creatura stamus. *Et illic iter quo ostendemus illi salutare meum.* In sacrificio, inquit, laudis, via est ad salutem a Deo paratam.

1. *In finem PSALMUS cantici David. L.*

2. *Cum venit ad eum Nathan propheta, quando intravit ad Bersabee.*

Argumentum.

Hunc canit psalmum qui criminum duorum, cædis scilicet Uriæ et adulterii cum Bersabee, confessionem continet. [Subindicat etiam omnibus hominibus salutis viam esse pœnitentiam, ceu quamdam artem obtinendæ semper contra inimicum victoriæ. Nam qui semper de illa cogitat, eaque recte utitur, victor semper erit inimici assidue instantis. Inducit etiam redemptionem, quæ per sanctum baptismum affertur, *Asperges me*, dicens. Imo etiam docet, conservatum sibi prophetiæ donum. Non postulat enim quasi ipso privatus, sed supplicat non auferri sibi, dicens, *Ne auferas.*] Prophetiam quoque inducit redemptionis a peccatis omnibus per sanctum baptismum futuræ, et spiritualis Dei cultus doctrinam. Passim autem invenies duorum criminum expiationem efflagitantem.

3. *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.* Utpote magno lapsus crimine, magnam Dei misericordiam implorat (18). *Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* Nam solis Dei miserationibus competit a crimine cædis abluere manus.

[Apertius autem sententiam explicans ait : *Amplius lava me.* Atque hic quoque vim copiamque purgationis expetit, ut magnum esse facinus ostenderet : aut, quia a Nathan acceperat, veniam sibi fuisse concessam, et variæ calamitates vim peccati minuebant, nunc ait : *Opus mihi est purgationibus et ablutionibus, ut jam liquesactæ et exsiccatae sordes penitus abradantur.*]

4, 5. *Amplius lava me ab iniquitate mea, patratæ cædis, ait. Et a peccato meo munda me, adulterii videlicet. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Id quoque de cæde intelligendum. *Et peccatum meum contra me est semper.* Peccati memoriam ultro citroque versat, adulterii videlicet, utpote quæ nondum deservisset eum, neque abscessisset; sed semper adesset atque in angorem animi conjiceret.

[*Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me. Peccatum dicit adulterium. Sciendum autem est, peccatum esse a bono lapsum; iniquitatem vero prævaricationem in divinam legem: hæc sunt amborum principia. In hoc autem conveniunt, quod scilicet peccator ab eo qui secundum naturam et in natura est scopo aberraverit: humanæ quippe naturæ hic scopus positus est, ut secundum rationem vivat, semotis et procul positus iis quæ rationi adversantur. Similiter qui inique agit prævaricatur contra legem in natura datam, intemperanter se gerens. E re igitur apostolus et discipulus Christi Joannes utrumque in uno copulavit sic loquens⁶⁶: Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit; ac si diceret, Peccatum consentaneum est iniquitati. Nam quisquis inique agit, peccat; neque tamen omnis qui peccat, inique agit. Potest autem ex opposito dici, quia scilicet, Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit.]*

6. *Tibi soli peccavi et malum coram te feci.* Quasi dicat: Etsi peccando omnium oculos fugi, solos tuos non latui. Ideo dicit: *Et malum coram te feci.* Multis a te affectus bonis contraria rependi. Non ita porro loquitur quod injuria non affecisse Uriam existimet; nam quo pacto illud? sed quia iniquitas maxima in ipsum vertitur Deum, qui eum ex pastore in regem allegerat: aut quia, cum omnium suggeret oculos, Dei conspectum non effugit, sed per prophetam reprehensus est: aut, utpote rex legi hominum non subiacebat; ut autem religiosus, Deo soli: aut quoniam nemo redarguebat, sed solus corripiebat Deus. *Tibi, inquit, soli peccavi. Ut justificeris in sermonibus tuis.* Me, inquit, prævaricatum per prophetam coarguisti. Et tu quidem justus cum sis, postquam me de inimicis semper liberasti, et me regno atque prophetia ornasti; ego autem profanus et homicida sum. *Et vincas cum judicaris.* Declaratio sive confessio peccatorum.

7. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.* Quoniam prior Dei scopus erat, ut non per matrimonium et corruptionem nasceremur: sed transgressio mandati, neptias induxit ob Adami iniquitatem, id est, quod datam sibi a Deo legem vilipendisset. Omnes itaque qui ex Adam oriuntur, in iniquitatibus concipiuntur, proavi sui damnatione collapsi. Illud autem: *Et in peccatis concepit me mater mea*, significat Evam omnium nostrum matrem, ceu voluptate turgentem, concepisse peccatum. Quapropter nos in matris nostræ damnationem delapsos, concipi dicimus in iniquitatibus. Declarat quo pacto ab initio natura hominum sub peccatum conciderit ex Evæ transgressione, et sub maledictione ortus ejus fuerit. Sermonem autem altius orditur, dum divini muneris magnitudinem querit ostendere.

⁶⁶ I Joan. III, 4.

[*Ἐπὶ κλειῶν πλῦτόν με ἀπὸ τῆς ἀνομιᾶς μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με. Ἀμαρτίαν δὲ τὴν μοιχείαν. Ἰστέον, ὡς ἀμαρτία μὲν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπόπτωσις; ἐστὶν ἀνομία δὲ ἡ περὶ τὸν θεῖον νόμον πλημμελεία: καὶ ταῦτα ἔχουσιν ἀρχὴν ἐκάτερον τούτων. Συμφέρονται δὲ καὶ κατὰ ταυτὸν ὅτε γὰρ ἀμαρτάνων τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἐν τῇ φύσει ἀπέτυχε σκοποῦ· τῇ γὰρ ἀνθρωπιεῖα φύσει σκοπὸς τὸ κατὰ τὸν λόγον ζῆν τῆς ἀλογίας, πόρρω ἀπωκισμένη. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἀνομιῶν πλημμελεῖ περὶ τὸν ἐν τῇ φύσει δεδομένον νόμον, διαγενόμενος ἀκρατῶς. Καλῶς οὖν καὶ ἀπόστολος; Ἰωάννης καὶ μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ εἰς ταυτὸν ἀμφοτέρα περιέστησεν εἰπὼν· Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· ἄλλως· Ἡ ἀμαρτία κατὰλληλος τῇ ἀνομίᾳ. Πᾶς γὰρ ὁ ἀνομιῶν ἀμαρτάνει, οὐ παντὸς ἀμαρτάνοντος ἀνομιῶντος. Δύναται δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου εἰρησθαι διὰ τὸ· Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ.]*

Σοὶ μόνῳ ἤμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα. Ἄντι τοῦ· Τοὺς πάντων ἀποκρυψάμενος ὀφθαλμοὺς ἐν τῷ παρανομήματι, τοὺς σοὺς μόνους οὐ διέλαθον. Διὸ φησι· Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα. Πολλῶν γὰρ ἀπολαύσας παρὰ σοῦ, τοῖς ἐναντίοις ἠμειψάμην. Καὶ οὐ τοῦτο λέγει, ὡς οὐκ ἠδέικησε τὸν Οὐρίαν· πῶς γὰρ; ἀλλ' ὅτι ἡ μέγιστη παρανομία εἰς αὐτὸν τετόλμηται τὸν θεὸν τὸν ἐκλεξάμενον καὶ βασιλεία ἐκ προβατέως πεποιηκότα· ἢ ἐπεὶ τοὺς πάντων ἀποκρυψάμενος ὀφθαλμοὺς, τοὺς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἠλέγχθη διὰ τοῦ προφήτου· ἢ ὡς μὲν βασιλεὺς νόμῳ ἀνθρώπων οὐχ ὑπέκειτο, ὡς δὲ θεοσεβῆς τῷ θεῷ μόνῳ· ἢ ἐπεὶ ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς ἠλεγχεν, θεὸς δὲ διωρθώσατο μόνος. *Σοὶ, φησὶ, μόνῳ ἤμαρτον.* Ὅπως ἂν δικαιοῦσιν ἐν τοῖς λόγοις σου. Ἠλεγξάς με, φησὶ, διὰ τοῦ προφήτου παρανομήσαντα· καὶ σὺ μὲν δίκαιος ὢν καὶ τῶν ἐχθρῶν πάντοτε ρυσάμενος, καὶ βασιλεία καὶ προφητεία τιμήσας· ἐγὼ δὲ βέβηλος καὶ μαιφόνος. *Καὶ νικήσης ἐν τῷ κριθεσθαι σε.* Ἀπόδειξις ἦτοι ὁμολογία τῶν ἀμαρτημάτων.

Ἴδού γὰρ ἐν ἀνομιαῖς συνελήφθην, καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. Ἐπειδὴ ὁ προηγούμενος σκοπὸς τοῦ Θεοῦ ἦν τοῦ μὴ διὰ γάμου γενέσθαι ἡμᾶς καὶ φθορᾶς· ἢ δὲ παράβασις τῆς ἐντολῆς τὸν γάμον εἰσῆγαγε διὰ τὸ ἀνομῆσαι τὸν Ἀδὰμ, τουτέστιν ἀθετηῆσαι τὸν ἐκ Θεοῦ δοθέντα αὐτῷ νόμον. Πάντες οὖν οἱ ἐξ Ἀδὰμ γενόμενοι ἐν ἀνομιαῖς συλλαμβάνονται ὑποπίπτοντες τῇ τοῦ προπάτορος καταδίκῃ. Τὸ δὲ, *Καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου*, σημαίνει ὅτι ἡ Εὐα, ἀπάντων ἡμῶν ἡ μήτηρ, πρώτη ἐκίσσησε τὴν ἀμαρτίαν, ὡσπερ ὄργωσα τὴν ἡδονὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, τῇ τῆς μητρὸς καταπίπτοντες καταδίκῃ, κισσᾶσθαι λέγομεν ἐν ἀμαρτίαις. Δείκνυσιν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἡ ἀνθρώπων φύσις ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν πέπτωκεν ὑπὸ τῆς ἐν Εὐᾶ παραβάσεως, καὶ ὑπὸ κατάραν ἡ γέννησις γέγονεν. Ἄνωθεν δὲ ὑφαίνει τὸν λόγον, τὸ μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ εὐρεῖας δεῖξαι βουλόμενος.

Ἰδοὺ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας, τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι. Ὁ νοὺς οὗτος· Σὺ, φησὶ, Κύριε, ὁ ἀλήθεια ὢν, ἀληθείας ἀγαπῶν, βουλόμενος ἡμᾶς ἐν ἀλήθεια διὰγειν, ἀποκαθαριεὶς ἡμᾶς τῆς ἀρχαίας ἀμαρτίας· καὶ οὕτως ἀποκαθαριεὶς ἡμῖν δι' ὑσώπου ὡς καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθῆναι. Ὑσώπῳ δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν ἀφομοιοῖ, θερμὴν οὖσαν καὶ πάντα τὸν ἐν ἡμῖν ῥύπον ἀποσμήχουσαν. [Ἡ ἀποκάθαρσις δι' ὑσώπου γενήσεται, ἦτοι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὑσώπος γὰρ βοτάνη καθαρτικῆ·] Τὸ δὲ, *τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια σου ἐδήλωσάς μοι τῆς σοφίας*, δηλοῦντός ἐστιν, ὡς πάντα αὐτῷ τὰ ἐσόμενα ὅσα ἐν τῇ ἰδίᾳ σοφίᾳ ἔθετο ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπεκάλυψεν.

Ἔαρτιεῖς με ὑσώπῳ, καὶ καθαρισθήσομαι. Β Εἰπὼν, ὅτι Δέδωκας νόμους θείους καὶ διατάξεις, λέγει τὸ μεῖζον, ὅτι Καθαροὺς τινὰς ἐν τῷ νόμῳ ἔχαρισω, καὶ δι' ὑσώπου βαντίσματος· κατὰ τοῦτον οὖν τὸν σκοπὸν καὶ ἡμῖν νῦν παράσχου τὰ ὁμοία, ὁ αὐτός ὢν Θεός. Ἡ μυστήριον ἔοικέ τι αἰνίττεσθαι. Ἐπεὶ γὰρ Μωσῆς ἐν Αἰγύπτῳ τὸ αἷμα τοῦ προβάτου δι' ὑσώπου ταῖς φλιαῖς διεκελεύετο ἐπιρβαίνεσθαι, τιμιωτέρῳ καὶ ἡμεῖς ἠγοράσθημεν αἵματι. Ἐπεὶ οὖν φυλακτήριον ἐκεῖνο ἐγένετο μὴ τι παθεῖν τοὺς ἐνοικοῦντας ὑπὸ τοῦ ὀλοθρεύοντος, εἰκότως ὁ Δαυὶδ, τὴν τοῦ αἵματος ἐκεῖνου μνήμην ἐν ἀπορρήτῳ ποιούμενος, *Ἔαρτιεῖς με ὑσώπῳ*, φησὶ, καὶ τὰ ἐξῆς· αἰνιττέμενος τὴν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ ἀμνοῦ γεννησομένην ἅπασιν ἀποκάθαρσιν, καὶ γλιχόμενος ὅσον ταύτης τυχεῖν, ἢ μόνῃ ἀκριβῶς ῥύψαι δύναιται καὶ χιόνος θεῖναι λευκότερον.

Ἄκουτιεῖς με ἀγαλλισαὶ καὶ εὐφροσύνη. Ἄκουστέν μοι γενέσθαι, φησὶ, παρασκευάσεις πάλιν διὰ τοῦ πνεύματος τὴν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐσομένην ἀγαλλισαὶ καὶ εὐφροσύνην. Τίς δὲ ἂν εἴη αὕτη ἢ ἐκείνη ἢ γνῶσις ἢ περὶ ἀναστάσεως, ἢν ἐδίδαξεν εἰπὼν, *Ἀγαλλιᾶσονται ὅστιά τεταπεινωμένα*; Πότε δὲ ἀγαλλιᾶσονται τὰ σεσημμένα ἡμῶν ὅστιά ἢ κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν, καθ' ὃν, ὡς ἕτερός φησι προφήτης, *τὰ ὅστιά ἡμῶν ὡς βοτάνη ἀνατελεῖ*; *Ἀγαλλιᾶσεται ὅστιά τεταπεινωμένα*. Ἀγαλλιᾶσεται ἢ ἰσχύς τῆς ψυχῆς μου, ὅτι πρότερον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀσθενούσα.

Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν μου. Πάλιν ἐπὶ τὴν ἐξομολογήσιν ἀνατρέχει.

Καρδίῳ καθαρῶν κτίσων ἐν ἐμοί, ὁ Θεός. Τὴν παλαιωθεῖσάν μου, φησὶ, ψυχὴν πεσασθρωμένην ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀνακαίνισον. *Καὶ πνεῦμα εὐθές ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.* Ἀντὶ τοῦ, ἐδράον· ὁμοιον ὡσεὶ λέγει· Ἀσφάλισαι τὸν νοῦν τοῦ μηχέτι εἶναι εὐχολον καταπίπτειν εἰς ἀμαρτίαν.

Καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ ἀρτανέλης ἀπ' ἐμοῦ. (19) Εὐχεται πάλιν πνεῦμα εἰς αὐτὸν ἐλθεῖν τὸ προφητικόν. Καταλειπτός γὰρ ἦν αὐτὸν διὰ τὴν ἀμαρτίαν.

⁶¹ Exod. xii, 22. ⁶² Isa. lvi, 14.

(19) Interpretatio hujus versus deest in codice Ambrosiano videturque esse aliena: dicitur enim Davidem in pœnam peccati amisisse spiritum pro-

8. *Ecce enim veritatem dilexisti, incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Hæc est sententia: Tu, inquit, Domine, qui veritas es et veritatem diligis, cum velis nos in veritate degere, purgabis nos a veteri peccato: atque ita nos hyssopo mundabis, ut supra nivem candidi efficiamur. Hyssopo autem Spiritus sancti efficaciam comparat, tanquam calidam, et sordes omnes in nobis repurgantem. [Purgatio hyssopo conficietur, scilicet per Spiritum sanctum. Hyssopus namque est herba purgandi vi prædita.] Illud autem: *Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi*, indicantis est omnia futura, quæcunque Deus in propria sapientia reposuit, ipsi per Spiritum revelata fuisse.*

9. *Asperges me hyssopo, et mundabor.* Postquam dixit: *Leges dedisti divinas et constitutiones, jam quod majus est dicit: Purificationes quasdam in lege dedisti et aspersionem hyssopo factam: eodem igitur scopo et nobis quoque similia conferas, cum ipse Deus sis. Aut videtur mysterium quoddam hic adumbrari. Quandoquidem enim Moses in Ægypto sanguinem ovis postibus hyssopo aspergere jussus erat⁶¹, pretiosiore nos sanguine redempti sumus. Quoniam igitur sanguis ille præsidio et tutelæ fuit, ne læderentur ab exterminatore qui in aliqua domo degerent, merito David, sanguinis illius memoriam occulte faciens, *Asperges me, inquit, hyssopo, etc.*, adumbrans purificationem illam omnibus per sanguinem veri agni Christi faciendam, et exoptans illam quæ sola potest perfecte purgare et nive candidiorem efficere.*

10. *Auditui meo dabis gaudium et lætitiā. Curabis, inquit, ut auditu excipiam per spiritum illam postremis temporibus futuram exultationem et lætitiā. Quæ autem illa fuerit, nisi cognitio illa resurrectionis, quam hisce verbis docuit: *Exsultabunt ossa humiliata?* Quando autem ossa nostra putrida exsultabunt, nisi tempore resurrectionis, quo, ut ait alius propheta, *Ossa nostra quasi herba germinabunt*⁶²? *Exsultabunt ossa humiliata.* Exsultabit robur animæ meæ, quæ prius sub peccato infirma erat.*

11. *Averte faciem tuam a peccatis meis.* Rursum ad confessionem recurrit.

12. *Cor mundum crea in me, Deus. Inveteratam animam, inquit, peccato putridam renovato. Et spiritum rectum innova in visceribus meis. Hoc est, firmum; quasi dicat: Firma et robora mentem meam, ut non ulterius facile in peccatum labatur.*

13. *Et Spiritum sanctum ne auferas a me.* Precatur rursum ut spiritus propheticus in se veniat. Iosum enim propter peccatum reliquerat.

phetiæ, et rogare ut sibi iterum concedatur, cum contra in Argumento dicatur hunc psalmum propheticè scriptum esse.

14. *Redde mihi lætitiā salutaris tui. Hoc ad humanum genus omne refertur. Lætitiā quidem salutaris, adventum Domini vocat, juxta illud a Symeone dictum* ⁶³ : *Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Rogat autem ut illius particeps efficiatur. Et spiritu principali confirma me. Quem rectum superius vocavit spiritum, hic principalem vocat.*

15. *Docebo iniquas vias tuas.* Postquam, inquit, me a peccato liberaveris, statim mihi concedas Spiritum sanctum tuum. Tunc autem prævaricatores docebo incedere vias tuas.

16. *Libera me de sanguinibus, Deus Deus salutis meæ.* Rursum pro cæde Uriæ supplicationem affert, ut aliquo modo ex ejus pollutione liberetur : vel potius, *de sanguinibus*, id est de sacrificiis per sanguinem factis, ut indicant quæ in psalmo sequuntur sic : *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique, etc. Et exsultabit lingua mea justitiam tuam.* Hoc Symmachus sic interpretatus est : *Loquetur lingua mea misericordiam tuam* : nequaquam enim tacebo cum veniam sim consecutus, sed laudibus te prosequar, et beneficia tua commemorabo. Siquidem, ait, legalia sacrificia respuisti, quoniam non possunt peccata dimittere : ideo id quod diligis obtuli tibi. Hoc autem est quod per penitentiam et cor contritum offertur.

20. *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion.* Sion hic vocat Ecclesiam. Quando enim Deo Patri placuit omnia in Filio suo renovare, tunc et bona Ecclesiæ suæ pollicitus est. *Et ædificentur muri Jerusalem.* Muros Jerusalem, sanctos ait, sacerdotum ministros, qui muniunt Ecclesiam ejus.

21. *Tunc acceptabis sacrificium justitiæ.* Cum, inquit, beneficia Sioni tribues, et ædificati fuerint muri Jerusalem, tunc offerentur sacrificia, non per sanguinem, sed justitiæ, laudis scilicet. *Oblationem et holocausta, justitiæ scilicet et incruenti sacrificii. Tunc imponent super altare tuum vitulos.* Et ipsos (vitulos) justitiæ, ut sint omnia justitiæ, sacrificia, oblationes iustitiæ, holocausta justitiæ, vituli justitiæ.

Hic desinit Daniel Barbarus.

4. *In finem, intellectus David. Cum venit Doec Idumæus et nuntiavit Sauli : Venit David in domum Abimelech. LI.*

Argumentum.

Quando fugit David a facie Saulis in domum Abimelech, ac de panibus sacerdotum comedit, accipitque Goliæ gladium, abscedens quispiam rem nuntiavit Sauli ⁶⁴. Erat autem is Doec Syrus qui ⁶⁵ Luc. II, 30. ⁶⁶ I Reg. XXI, 1-10.

(20) Cod. Ambros. habet, Αί ἐν νόμῳ θυσίαι οὐ δύνανται ἀφιέναι ἀμαρτίας. Quæ sententia inferius repetitur.

Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλισίαν τοῦ σωτηρίου σου. Εἰς ἅπαν τὸ πῶν ἀνθρώπων γένος ἀναφέρεται. Ἀγαλλισίαν μὲν σωτηρίου τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεών· Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· εὐχεται δὲ καὶ αὐτὸς αὐτὸ μεταλαβεῖν. Καὶ πνεύματι ἡγεμονικῶ στήριξόν με. Ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω πνεύμα εὐθὲς, ἐνταῦθα ἡγεμονικὸν καλεῖ.

Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου. Ἐπειδὴ ἂν, φησὶ, ῥυσάμενός με τῆς ἀμαρτίας, αὐθις ἐπιδώς με τὸ σὸν ἅγιον Πνεῦμα. Τότε δὴ πάλιν τὰς σὰς ὁδοὺς βαδίζειν διδάξω τοὺς παραβαίνοντας.

Ῥύσαι με ἐξ αἱμάτων, ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου. Πάλιν ἰκετηρίαν ὑπὲρ τοῦ τοῦ Οὐρίου φόβου τίθεται, ὅπως, ἂν ῥυσθεῖη τοῦ ἐξ αὐτοῦ ματμοῦ· ἢ μᾶλλον, ἐξ αἱμάτων, τῶν δι' αἵματος θυσιῶν, ὡς τὰ ἐπαγόμενα τοῦ ψαλμοῦ διαδείκνυσιν εἰπόντος· Ὅτι, εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἂν (20), καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀγαλλιῶσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου. Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσε· Διαλαλήσει ἡ γλῶσσά μου τὴν ἐλεημοσύνην σου· οὐ γὰρ σιγήσω τῆς ἀφέσεως ἀπολύσας, ἀλλ' ὑμῶν σε διατελέσω καὶ τὰς σὰς διηγούμενος χάριτας. Ἐπειδὴ τὰς ἐν νόμῳ, φησὶ, παρητήσω θυσίας, οὐ γὰρ δύνανται ἀφιέναι ἀμαρτίας τούτου χάριν ἣν ἠγάπησάς σοι προσήνεγκα. Ἄβηθ δὲ ἐστὶν ἡ διὰ μετανοίας καὶ καρδίας συντετριμμένης.

Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών. Σιών ἐνταῦθα τὴν Ἐκκλησίαν φησὶν. Ὅταν γὰρ ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαῖωσαι τὰ πάντα ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ, τότε καὶ τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ δέδωκεν ἐπαγγελίας. Καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἱερουσαλήμ. Τείχη Ἱερουσαλήμ τοὺς ἁγίους φησὶν ἱεροργοὺς τοὺς περιφράττοντας τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης. Ὅταν, φησὶν, ἀγαθυνεῖς τὴν Σιών καὶ οἰκοδομηθῇ τὰ τείχη Ἱερουσαλήμ, τότε δὴ τότε καὶ ἀνενεχθήσονται θυσίαι, οὐχ αἱ δι' αἱμάτων, ἀλλ' αἱ τῆς δικαιοσύνης, αἱ τῆς αἰνέσεως δηλονότι. Ἀναφορὰν καὶ ὀλοκαυτώματα, καὶ αὐτὰ τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας δηλοῖ. Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους. Καὶ αὐτοὺς δικαιοσύνης, ὥστε εἶναι πάντα δικαιοσύνης, θυσίας, ἀναφορὰς δικαιοσύνης, ὀλοκαυτώματα δικαιοσύνης, μόσχους δικαιοσύνης.

Εἰς τὸ τέλος, συνέσεως τῷ Δαυὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν Δαυὶδ τὸν Ἰδουμαῖον καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· Ἦλθε Δαυὶδ εἰς τὸν οἶκον Ἀβιμέλεχ. ΝΑ'.

Ἰπόθεσις.

Ἦντο ἐφυγε Δαυὶδ ἀπὸ προσώπου Σαούλ, καὶ κατήχθη φεύγων οἶκον Ἀβιμέλεχ, τῶν τε ἄρτων τῶν ἱερέων ἐγεύσατο, τὴν τε ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ ὤδεκται· ἀπελθὼν τις ἀπαγγέλλει ταῦτα τῷ

Σαούλ. Δωῆκ δὲ οὗτος ὁ Σύρος ὃς καὶ τοσοῦτον Α ἐξεπολέμωσε τὴν ψυχὴν τοῦ Σαούλ, ὡς ἀποστείλαντα πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν ἱερέων ἀνελεῖν, καὶ μηδὲ κτήνους αὐτῶν φείσασθαι. Ταῦτα οὖν ἀκηχοῦς ὁ Δαυῖδ τὰ προκείμενα λέγει, εἰς πρόσωπον τοῦ Σύρου ἀποτεινόμενος. Ἔχει δὲ καὶ ἀναφορὰν καὶ εἰς τὸ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ πρόσωπον καὶ τοῦ Ἰούδα. Περιέχει δὲ καὶ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαν τῶν ἐσομένων, καὶ τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἰδρυσιν τῶν ἀγίων αὐτοῦ, διὰ τοῦ λέγειν· Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἔλαια κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Διὸ δὴ καὶ συνέσεως καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ ψαλμός. Χρεία γὰρ πολλῆς συνέσεως εἰς τὸ γνωρίσαι τῆς οἰκονομίας τοῦ κατὰ σάρκα Δαυῖδ τὸ μυστήριον.

Τὶ ἐγκανχῶ ἐν κακίᾳ, ὁ δυνατός; Ὡς πρὸς Β αὐτὸν τὸν Σύρον, ἢ τὸν ἐνεργήσαντα ἐν αὐτῷ διάβολον, ἀποτελεῖ τὸν λόγον.

Ὡσεὶ ξυρὸν ἠκορημένον ἐποίησας δόλον. Τοῦτό φησι, διὰ τὸ ὡσπερ ξυρῆσαι καὶ ἐκκόψαι πᾶσαν τῶν ἱερέων τὴν πόλιν.

Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθῶσύνην. Ἠδίκει γὰρ καταψευδόμενος τοῦ ἱερέως καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων σὺν αὐτῷ, καὶ τὰ μὴ πραχθέντα κατ' αὐτοῦ λέγων· τὸ γὰρ εἰπέιν, ὡς ἐπηρώτησε τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Δαυῖδ, ψεῦδος ἦν, καὶ οὐκ ἀλήθεια.

Ἠγάπησας πάντα ῥήματα καταποντισμοῦ, γλώσσαν δολίαν. Πάντα γὰρ πρὸς ἐπιβουλήν, καὶ φθόνον καὶ θάνατον τοῦ ἱερέως καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων τῶν σὺν αὐτῷ θεανατωμένων διεπράξατο· διὰ ῥήματα καταποντισμοῦ οἱ λόγοι τῆς τοῦ Δωῆκ ψευδοσολογίας εἰρηται. Ἀδρόως γὰρ πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν ἱερέων ὡσπερ ἐν βυθῷ κατεπόντισε τοῖς ἑαυτοῦ ῥήμασι. Λέγειτο δ' ἂν ταῦτα δικαίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἰούδα.

Ἐκτίλαι σε καὶ μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκηναμάτος σου. Μετετέθησαν γὰρ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν σκηνῆς, γεγονότες αἰχμάλωτοι διὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου σταυρόν. Καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώτων. Ὅμοιον τὸ, Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώτων.

[Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθέλοι σε εἰς τέλος. Λέγειτο δ' ἂν ταῦτα δικαίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων Ἰουδαίων καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα, διὰ τὸ ἠγαπηκέναι Δ βλαβερὰ εἰς τέλος, ἀντὶ τοῦ, παντελῶς. Διὰ τοῦτο καθελεῖ σε, ὡς οὐ καλῶς οἰκοδομηθέντα, ὁ καθαιρῶν ὑπερηφάνους, καὶ ὡς κακῶς φυτευθέντα, ἐκτίλαι σε, μεταστήσαι, ἢ ἐκρίζωσαι, καὶ ἀπὸ τῆς κατοικήσεώς σου, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ συγκατοικεῖν, ἐκβάλει.]

Ὅψονται δίκαιοι, καὶ φοβηθήσονται. Τῶν γὰρ ἀσεβῶν ἀναιρουμένων, οἱ δίκαιοι περὶφοβοὶ γίνονται. Καὶ σὺ μὲν, φησὶ, ταῦτα ὑπομένεις· οἱ δὲ δίκαιοι, τουτέστιν οἱ σοῦ λαοῦ, θεασάμενοι τὴν σὴν ἀπίδειαν, φόβῳ κατασθεθήσονται. Ἰκανὴ γὰρ ἡ εἰς σὲ τιμωρία κακείνου φοβῆσαι· καίτοι διὰ τὴν εἰς ἐκείνους εὐεο-

ita animum Saulis exasperavit, ut-interfectum miserit totam sacerdotum civitatem, ac ne iumentis quidem pepercerit⁶⁵. Hæc igitur cum audisset David, isthæc loquitur Syri personam spectantia. Referuntur item hæc ad personam populi Judæorum, atque Judæ. Complectitur item futurorum bonorum promissionem, et assiduam sanctorum Dei commorationem in domo ejus, quandoquidem dicit: *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei*. Quamobrem et intellectus, et in finem psalmus inscribitur. Multa enim opus intelligentia, ut ejus qui secundum carnem David est œconomix mysterium cognoscatur.

3. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es? Quasi ad ipsum Syrum, aut ad diabolum eum iustigantem, sermonem collimat.*

4. *Sicut novacula acuta fecisti dolum*. Hoc aut, quod totam sacerdotum civitatem quasi abraserit, et interneccione deleverit.

5. *Dilexisti malitiam super benignitatem*. Injuste namque agebat cum sacerdotem et reliquos omnes una calumniaretur, ac quæ gesta non fuissent adversus eum deferret: quod enim diceret eum (Abimelechum) Deum circa Davidem interrogasse, id mendacium, non veritas erat.

6. *Dilexisti omnia verba præcipationis, linguam dolosam*. Omnia enim egit ad insidias, invidiam et mortem sacerdotis reliquorumque omnium qui cum eo cæsi fuere; quare verba præcipationis dicuntur, mendacia Doec. Confertim enim totam sacerdotum civitatem suis verbis quasi in profundum præcipitavit. Hæc autem jure quoque dicantur de principibus Judæorum et de ipso Juda.

7. *Evellat te et transferat te de tabernaculo tuo*. Translati quippe sunt de sacro tabernaculo suo, captivi propter Christi crucem effecti. *Et radicem tuam de terra viventium*. Simile illud: *Deleantur de libro viventium*⁶⁶.

[*Propterea Deus destruet te in finem*. Hæc recte dicantur de principibus Judæorum et de ipso Juda, quia quæ damnosa erant dilexerunt usque in finem, ac si dicat, *semper*. *Propterea destruet te*, utpote qui non recte ædificatus fueris, qui superbos evertit, atque ut improbe satum *evellet te et emigrabit*, sive eradicabit, et a domicilio tuo, id est, ne secum habites, ejiciet te.]

8, 9. *Videbunt justii, et timebunt*. Dum cæduntur enim impii, justii reformidant. Et tu quidem, inquit, hæc toleras: justii autem, hoc est populi tui, conspecta tua pernicie, formidine complebuntur. Nam sufficit supplicium de te sumptum ut illi exterreantur. Etiamsi tuo erga illos beneficio ejus-

⁶⁵ I Reg. xxii, 18, 19. ⁶⁶ Psal. lxxviii, 29.

modi passurus es. *Ecce homo qui non posuit Deum ad-
adjutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum
suarum.* Maluit enim proditor aurum accipere,
quam adjutorem habere Jesum. *Et prevaluit in
vanitate sua; quasi dicat: Et vanum cor suum im-
plere potuit, neque poenitentia ductus finem fecit
impietatis.*

[*Sed speravit in multitudine divitiarum suarum.*
Pulchre divitias et potestatem, vanitatem vocavit, se-
cundum veram rei naturam: neque enim Doeco
profuerunt, neque Assyriis, quando unius angeli
adventu interempti sunt, ac inseculi jacuerunt.]

10. *Ego autem sicut oliva fructifera.* Floret nam-
que semper eorum gloria qui credunt in Christum. **B**
[*Fructus autem Spiritus est, charitas, gaudium, pax*
⁴⁷, etc. Hunc itaque fructum cum in seipso ha-
beret sanctus ille vir, aiebat: *Ego autem sicut oliva
fructifera; olivæ autem fructiferæ se comparat,
quia cum misericordia in ipso consistat et domi-
netur, ex consequenti hærebant et reliquæ virtutes.*
Eodem prorsus modo et Jobum virilem, et Jose-
phum temperantem, cæterosque, ex virtute in ip-
sis obtinente ac dominante nuncupaverunt.] *Spe-
ravi in misericordia Dei in æternum.* Misericordiam
Dei divinæ Scripturæ Dominum vocant, quia per
eum nobis misericordia concessa est. Omnia enim
in seipso instauravit et reparavit.

11. *Et exspectabo nomen tuum, quoniam bonum
est in conspectu sanctorum tuorum.* In nomine tuo,
inquit, fiduciam habebō, atque eam in conspectu
omnium sanctorum tuorum annuntiabo. Erit enim
mihī illud jucundum atque bonum.

4. *In finem pro Maeleth intellectus Davidi. LII.*
Argumentum.

Hunc canit psalmum in gratiam apostolorum chori,
qui et crediderant in Christum: qui exultabant
et lætabantur. Maeleth vero explicatur *chorus*
sive *chorea*. Necessario autem ea quæ Christi
incarnationem præcesserunt enuntiat, ut decla-
ret quæ sit adventus ejus utilitas. Sciendum au-
tem est, totum decimum tertium psalmum eandem
sententiam habere, iisdemque ferne omnibus
verbis constare, ita ut ii qui interpretationem
hujus perquirunt, ex illo eam aperte mutuentur.

2. *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus...*
Deus de cælo prospexit super filios hominum. Quia
Deum non cogitaverunt, humana inspectantem, ju-
dicantem judicio justo, ac nefarium opus quod-
cumque coercentem: ideo Deus de cælo prospexit.
Id enim aperte Domini ad homines transitum signi-
ficat.

4. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt,
non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*
Non hyperbolice dicta sunt isthæc; nihil enim hy-
perbolice, sed cum veritate omnia in Scriptura

γράφειν τοιαῦτά σου πάσχειν μέλλοντος. Ἰδοὺ ἀνθρώ-
πος ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ'
ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ.
Ἠγάπησε γὰρ χρυσίον μᾶλλον ὁ προδότης λαβεῖν, ἢ
βοηθὸν ἔχειν τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ
ματαιότητι αὐτοῦ. Ἀντὶ τοῦ· Καὶ ἐνίσχυσε πλη-
ρῶσαι τὴν ματαίαν αὐτοῦ καρδίαν, οὐ μεταμεληθεὶς
τῆς ἀσεβείας ἐπαύσατο.

[Ἄλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου
αὐτοῦ. Καλῶς δὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δυναστείαν
ματαιότητα ἐκάλεσεν ἀπὸ τοῦ πράγματος· οὐτε γὰρ
τὸν Δωὴκ ὠνησαν, οὐτε Ἀσσυρίους, ὅποτε ἐνδῶ;
ἀγγέλου παρουσία αὐτοὺς ἀπέκτεινε, καὶ ἀταφοί
ἔκειντο.]

Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατακαρπός. Ἐπιθαλῆς γὰρ
τῶν πιστευόντων εἰς Χριστὸν ἡ δόξα. [Ὁ δὲ καρπὸς
τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ
τὰ ἐξῆς. Τοῦτον τοίνυν τὸν καρπὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ ὁ
ἅγιος ἔλεγεν· Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατακαρπός·
ἐλαία δὲ κατακαρπῶ ὅμοιοι ἑαυτὸν, ἐπειδὴ, ἐλεημο-
σύνης ἐπικρατούσης ἐν αὐτῷ, ἀκολουθῶς εἶποντο αἰ-
λοῖται ἀρεταί. Οὕτω καὶ τὸν Ἰωὴ ἀνδρείον μὲν,
καὶ τὸν Ἰωσήφ σάφρονα, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀπὸ
τῆς ἐπικρατούσης ἀρετῆς ὀνομάζοντες αὐτοὺς.]
Ἠλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.
Ἐλεος τοῦ Θεοῦ αἱ θεῖαι Γραφαὶ ὀνομάζουσι τὸν
Κύριον, διὰ τὸ γενέσθαι ἡμῖν δι' αὐτοῦ ἔλεος· ἀν-
εξεφαλαιώσατο γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα, καὶ ἀν-
εστοιχείωσεν.

Καὶ ὑπομενῶ τὸ θροῦν σου, ὅτι χρηστὸν ἔρα-
ντιον τῶν ὀσίων σου. Ἐν τῷ ὀνόματι σου, φησί,
σχολὴν πεποίησιν, καὶ ταύτην ἐναντίον πάντων τῶν
σῶν ἁγίων ἐξαγγελῶ. Ἔσται γὰρ μοι τὸ πρᾶγμα
χρηστὸν τε καὶ ἀγαθόν.

Εἰς τέλος ὑπὲρ Μαελεθ συνέσεως τῷ Δαυίδ. ΝΒ.
Ἰπόθεσις.

Ἄδει τὸν παρόντα ὑπὲρ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων καὶ
πιστευσάντων εἰς Χριστὸν· οἱ καὶ ἠγαλλιώντο καὶ
ἠύφραινοντο. Μαελεθ δὲ ἐρμηνεύεται *χορὸς*, ἦτοι
χορεία. Ἀναγκαιῶς δὲ τὰ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ
Κυρίου λέγει, ἵνα δείξῃ ὅση τῆς παρουσίας ὠφέ-
λεια. Ἰστέον δὲ, ὡς καὶ τὴν αὐτὴν διάνοιαν πᾶσαν
ὁ τρισκαίδέκατος ψαλμὸς περιέχει, καὶ τὰς αὐτὰς
λέξεις σχεδὸν ἀπάσας· ὥστε ἐξ ἐκείνου φανερὸν
γενέσθαι τοῖς ἐπιζητοῦσι τὴν ἐρμηνείαν.

Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός...
Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς
τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ, μὴ λογισάμενοι τὸν Θεὸν
ἐφορῶντα τὰ ἀνθρώπινα, κρίνοντα κρίσει δικαία, καὶ
πᾶσαν ἀθεμιτοῦργίαν εἰργόντα, τούτου χάριν ὁ Θεὸς
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε. Τοῦτο γὰρ σαφῶς τὴν εἰς
ἀνθρώπους τοῦ Κυρίου πάροdon σημαίνει.

Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι
ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. Οὐχ ὑπερβολι-
κῶς ταῦτα εἴρηται· οὐδὲν γὰρ ὑπερβολικῶς, μετ'
ἀληθείας δὲ πάντα πρὸς τῇ Γραφῇ εἴρηται. Πάντες

⁴⁷ Galat. v, 22.

τοίνυν Ἰουδαῖοι ἐξέκλιναν τὴν ὁδὸν τὴν λέγουσαν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός. Ὅθεν καὶ ἀχρεῖοι γεγόνασι, ταύτην παραλαβεῖν οὐ βουληθέντες, οὐδενὸς ποιούντος τὸ ἀγαθόν. Ἐν ἀγνοίᾳ γὰρ αὐτοὺ πάντες ἐτύγχανον ὑπὸ τοῦ νομικοῦ πεπωρωμένοι γράμματος.

Εἰς τέλος ἐν ὕμνοις συνέσεως τῷ Δαυῖδ. Ἐν τῷ ἐλθεῖν τοὺς Ζιφαίους καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ· Οὐκ ἰδοὺ Δαυῖδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν; ΝΙ'.

Ἰπόθεσις.

Φεύγων ὁ Δαυῖδ τὸν Σαούλ ἐκάθισεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Ζήφ. Εἶτα ἀπελθόντες οἱ Ζιφαῖοι πρὸς τὸν Σαούλ ἀπήγγειλαν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἦν ἀποδιδράσκων. Ἡξίουν δὲ ἐλθόντα συλλαβέσθαι αὐτόν. Ὁ δὲ, μετὰ χεῖρας τὴν λύραν λαβὼν, ἄτε ἐγνωκῶς τῷ προφητικῷ πνεύματι, ὡς οὐδὲν δεινὸν πείσεται παρὰ τοῦ Σαούλ, τὰ προκείμενα ᾄδει. Καὶ γὰρ ἀπελθὼν εἰς σύλληψιν αὐτοῦ Σαούλ, ἤκουσεν ἀγγελίαν τῶν ἀλοφύλων, καὶ ὑπέστρεψε σπεύδων μετὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ. Ἐχοι δ' ἂν τὰ παρόντα ἀναφορὰν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀποστολικῷ χοροῦ, ὡς τὰς ἐπαναστάσεις τὰς παρὰ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, καὶ βασιλείων δὲ τῶν ἐθνῶν τὸν θυμὸν διηγούμενος, τὸν Θεὸν ἀξιοῖ ἐξ ἀπάντων σωθῆναι διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Προφητικῶς τε ἀποφαίνει, ὡς περιστρέψει τοῖς ἐχθροῖς εἰς κεφαλὴν ὁ Θεὸς τὰ κακὰ, αὐτοὺς δὲ τὰς ἐπινικίους προσάξει θυσίας. Διὸ καὶ συνέσεως ἐπιγέγραπται, εἰς τὸν εἰρημένον νοῦν ἀναπέμποντος ἡμᾶς τοῦ ψαλμοῦ.

Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματι σου σωσον με. Οὐχὶ δι' ἄλλου τινὸς ἢ διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ σωθῆναι ἀξιοῖ. [Ἐπειδὴ δὲ, φησὶ, τὸ σὸν ὄνομα ἐπικαλοῦμαι, ἐν αὐτῷ τούτῳ τὴν σωτηρίαν μου παράσχοι. *Καὶ ἐν δυναστεία σου, τουτέστι τῷ Υἱῷ σου, κρινεῖς με· ἀντὶ τοῦ· Οὐκ ἄλλοις κριταῖς, ἀλλὰ τῇ δυνάμει σου εἰς ἐξέτασιν παραδοθῆναι.*] *Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με.* Κρίνας γὰρ τὴν κρίσιν αὐτῶν, τοὺς μὲν ἀπωλεία παρέδωκε, τοὺς δὲ ἔσωσεν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν.

Ὁ Θεός, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Δέξαι μου τὰς ἱκετείας σὺν εὐμελείᾳ. Ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου. Ὁμοίον τῷ· *Καὶ νῦν, Κύριε, ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν.*

Εἰς τέλος ἐν ὕμνοις συνέσεως τῷ Δαυῖδ. ΝΔ'. Ἰπόθεσις.

Τῷ Πνεύματι θεωρήσας ὁ Προφήτης τὰ ἐσόμενα κατὰ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα, λύπης πληρούμενος καὶ ἀμηχανίας, ἦν καὶ *ἀδολοσχίαν* ἐν τῷ παρόντι ὀνόμασε, διατελεῖ ταραττόμενος καὶ ἀπορῶν ἐν τοῖς τολμωμένοις, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ἐνωτίσασθαι τὴν προσευχὴν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο αὐτῷ παρασχεῖν· εἶτα δεύτερον γινῶναι τὴν διὰ τῆς προσευχῆς ἀναπεμπομένην δέησιν· καὶ τρίτον τὴν κατάστασιν θεάσασθαι τοῦ τὴν προσευχὴν ἀναπέμποντος· καὶ οὕτως αὐτὸν καταξιώσαι τῆς ἑαυτοῦ ἀκοῆς· διὸ ἐπιλέγει· *Πρόσχε μοι, καὶ εἰσάκουσόν μου. Ἐνώτισαι, ὁ Θεός, τὴν προσευχήν μου. Δια-*

A dicuntur. Omnes itaque Judæi declinaverunt a via quæ dicit ⁶⁶ : *Ego sum via.* Unde et inutiles facti sunt, cum eam admittere nollent, quia nemo faceret bonum. In ignorantia enim ejus versabantur omaes a legali scriptura excæcati.

1. *In finem in carminibus intellectus David.* 2. *Cum venissent Ziphæi et dixissent ad Saul : Nonne David absconditus est apud nos ? LIII.*

Argumentum.

Cum fugeret David a Saule, consedit in deserto Ziph. Deinde digressi Ziphæi ad Saul, in quem locum profugisset, indicarunt. Rogabant autem ut accederet, atque eum comprehenderet ⁶⁷. Illa vero, accepta manibus lyra, utpote prophetico spiritu gnarus se nihil mali a Saule passurum, hæc canit. Nam profectus ad capiendum eum Saul, nuntium accepit adventus alienigenarum, et regressu properavit cum manu virorum se committantium. Hæc autem referri videntur ad personam apostolici chori, quasi ille narrans irruptiones Judaici populi, ac regum gentium furorem, Deum supplicet per nomen ejus ab omnibus eripi malis. Prophetice autem edicit, futurum ut mala Deus in caput inimicorum retorqueat, ipse vero in signum partæ victoriæ sacrificia offerat. Propterea *intellectus* inscribitur, psalmo nos ad supra dictam sententiam deducente

Deus, in nomine tuo salvum me fac. Per nomen ipsius, non per aliud quidpiam, salutem consequi rogat. [Quandoquidem autem, ait, nomen tuum invoco, in hoc ipso salutem mihi præbeas. *Et in virtute tua*, id est in Filio tuo, *judicabis me*; ac si diceret: Non aliis iudiciis, sed virtuti tuæ examinandum me tradas.] *Et in virtute tua judicabis me.* Judicans enim eorum causam, alios pernicii tradidit, alios salvos fecit ab inimicis.

4. *Deus, exaudi orationem meam.* Bono animo meam excipe supplicationem. *Auribus percipe verba oris mei.* Simile illi: *Et nunc, Domine, considera minas eorum* ⁷⁰.

1. *In finem in hymnis intellectus ipsi David.* LIV. *Argumentum.*

D Spiritu Propheta contemplatus quæ futura essent mala Christo per Judæos illata, ac per ipsum Judam, dolore plenus et anxietate, quam in præsentia *exercitationem* vocat: perturbatus et dubius animi, in considerando hujusmodi facinore moram extrahit, rogatque Deum ut auribus percipiat orationem suam, et id sibi concedat; secundo, ut obsecrationem precibus emissam respiciat; tertio, ut statum precantis contempletur; atque ita dignetur eum audire, quamobrem adjicit: *Intende mihi, et exaudi me.*

2. *Exaudi, Deus, orationem meam, etc.* Varias

⁶⁶ Joan. xiv, 6. ⁶⁷ I Reg. xxiii, 19; xxvi, 1, seqq. ⁷⁰ Act. iv, 29.

affert supplicationes, rogans admitti illas. Ne despicias, inquit, me supplicantem, sed benevolō animo intende mihi, et auxilium tribue.

3. *Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum.* Anxietate namque plenus erat, videns iniquitatem in Salvatore admissam, quam exinde docet his verbis: *A voce inimici et a tribulatione peccatoris.* Totius autem sententiæ mens hæc est: *Respice, quæso, quam contristatus sum, quam turbatus, quam exercitatione repletus sum: hisque admissis exaudi me.*

4-7. *Quoniam declinaverunt in me iniquitates.* Quæcumque enim adversus Salvatore acciderunt, ad suam ipse personam refert. [Hæc in me perpetrabant, ob illatæ jacturæ memoriam, ex irrationabili ira maudentem. Ira permanens iracundia vocatur. Ea vero de causa formidolosus eram, atque turbatus, ut, morte jam imminente, atque in tantam animi concertationem et formidinem incidi, ut ne radium quidem lucis viderem, sed in tenebris degerem: putabamque omnium rerum optimam esse fugam, ac rogabam dari mihi alas avolandi causa, ut alibi quiescerem.] *Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me.* Ecce cor meum, inquit, omnia mea interiora evertit: imo etiam *formido mortis cecidit super me.* Nimirum hoc de Salvatoris morte ait, ob quam formidine plenus Propheta erat, humana permotus cogitatione: aut de morte animarum, quas per hæc facinora in exitium ruere futurum erat. Sed etiam *timor et tremor* Prophetam invasit cernentem dilectum Dei hæc ab impiis pati; *contexerunt* autem eum *tenebræ*, quia scilicet tenebris digna essent quæ adversus Salvatore patrata sunt. Exinde vero quasi relictus in medio eorum qui hæc agerent, nullo relicto effugii loco, nec quo declinaret a tantis malis habens, precatur se sublimem rapi, atque instar avis per aerem avolare.

9. *Expectabam Deum qui salvum me fecit, a pusillanimitate spiritus et tempestate.* Tempestatem vocat dolorem sibi per passionem oblatum.

10. *Quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate.* Causas apponit cur eas preces fuderit.

13-15. *Quoniam si inimicus maledixisset mihi, D sustinuissem utique.* Hæc ad personam proditoris jure referantur. *Tu vero, homo unanimis, dux meus et notus meus.* Quasi dicat, A me dux constitutus es, Judas scilicet. *Qui simul mecum dulces capiebas cibos.* Perinde est ac si diceret: Ejusdem sæpe mensæ consors fuisti. *In domo Dei ambularimus cum consensu.* Hoc ait quia sæpe cum illo in templo connesserat.

16. *Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes.* Quandoquidem noluerunt te vitam accipere, ideo mors excipiet eos. Illud autem: *Descendant in infernum viventes*, quia videlicet scientes

: 1) Vide Onomast. ad vocem Ἀγαπητός.

Α φόρους Ικετείας προσφέρει δεχθῆναι ταύτας ἀντιβόλων. Μὴ παρίδῃς γὰρ με, φησί, ποτινώμενον, ἀλλ' εὐμενῶς μοι πρόσχες, καὶ τὴν βοήθειαν ὤρξου.

Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου, καὶ ἐταράχθην. Ἀμτχανίας γὰρ ἐπληροῦτο, βλέπων τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος γινομένην παρανομίαν, ἣν καὶ διδάσκει ἐφεξῆς λέγων· Ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ καὶ ἀπὸ θλίψεως ἀμαρτωλοῦ. Ὁ δὲ πᾶς νοῦς οὗτος· Πρόσχες ὅπως ἐλυπήθην, ὅπως ἐταράχθην, ὅπως ἀδολεσχία πεπλήρωμαι· ἀποδεξάμενός τε ταῦτα, εἰσάκουσόν μου.

Ἵτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμὲ ανομίαι. Πάντα γὰρ τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος συμβάντα πρὸς τὸ οἰκτεῖον ἀναφέρει πρόσωπον. [Διὰ μνησικακίαν μοι ταῦτα ἐποίησαν τεχθεῖσαν ἐξ ὀργῆς ἀλόγου. Κότος ἡ ἐπίμονος ὀργή. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν παράδοξος ἐγενόμην καὶ τεταραχμένος, ὡς ἐπιστάντος μοι ἤδη τοῦ θανάτου, καὶ τοσαύτη μοι ἦλθεν ἀγωνία καὶ φόβος, ὡς μηδὲ δοκεῖν τὴν ἀκτίνα φαίνειν, ἀλλ' ἐσκοτίσθαι· καὶ ἐλογισάμην τὴν φυγὴν εἶναι πάντων ἀμείνω, καὶ ἠύχόμην γενέσθαι μοι πτέρυγας ἐπὶ τῷ μεταστῆναι καὶ ἀλλαχοῦ καταπαῦσαι.] Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐν ἐμοί, καὶ δειλία θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμέ. Ἰδοὺ ἡ καρδία μου, φησί, διέστρεψε τὰ ἔνδον μου· ἀλλὰ καὶ δειλία θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμέ. Ἦτοι δὲ τοῦ σωτηρίου θανάτου λέγει, ἐφ' ᾧ δειλίας ὁ Προφήτης ἐπληροῦτο ἀνθρωπίνῃ λογισμῷ κινούμενος· ἢ τοῦ τῶν ψυχῶν θανάτου, τῶν ἀπόλλυσθαι μελλόντων διὰ τὰ τοιαῦτα τολμήματα. Ἀλλὰ φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσε τῷ Προφῆτῃ ὀρώντι τὸν ἀγαπητὸν (21) τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα ὑπὲρ τῶν ἀσεβῶν πάσχοντα, ἐκρυπτε δὲ αὐτὸν σκότος, ὡς ἂν σκότου ἀληθῶς ἀξία τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος δρώμενα. Εἶτα, ὡς περ ἀπολειφθεὶς ἐν μέσῳ τῶν ταῦτα δρώντων, μήτε μίαν τε ἔχων ἀποφυγὴν, μηδὲ ὅσα κλίνας ἑαυτὸν ἐκτὸς τῶν κακῶν γένοιτο, εὐχεται μᾶλλον ἐπαρθῆναι, καὶ πτηνὸς γενόμενος δι' ἄερος ἐκφυγεῖν.

Προσδεχόμεν τὸν Θεὸν σώζοντά με, ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταγίθιος. Καταγίθια ὀνομάζει τὴν διὰ τοῦ πάθους αὐτῷ συμβῆσαν λύπην.

Ἵτι εἶδον ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει. Αἰτίαν παρατίθει δι' ἣν καὶ τὴν προσευχὴν ἐποίησατο.

Ἵτι, εἰ ἐχθρὸς ὠρῆδισέ με, ὑπήνεγκα ἄν. Ταῦτα εἰς πρόσωπον τοῦ προδότου ἀναφέροντ' ἀνδικίως. Σὺ δὲ, ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἡγεμῶν μου καὶ γνωστὴ μου. Ἀντὶ τοῦ, Κατεστάθης ἡγεμῶν ὑπ' ἐμοῦ, ὁ Ἰούδας δηλονότι. Ὅς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα. Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Τῆς αὐτῆς τραπέζης πολλάκις ἤξιωμένος. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν ἐν ὁμοιοίᾳ. Τοῦτ' οὖν φησι διὰ τὸ συνεληλυθέναι αὐτῷ πολλάκις εἰς τὸ ἱερόν.

Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτοὺς, καὶ καταβήτωσαν εἰς Ἶδου ζῶντες. Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλησάν σε τὴν ζωὴν παραδέξασθαι, ταύτην τοι θάνατος διαθέξεται αὐτοῦς. Τὸ δὲ, Καταβήτωσαν εἰς Ἶδου ζῶντες, ἔτι

ὅη, γινώσκοντες αὐτὸν εἶναι τὸν κληρονόμον, εἶπον· Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν· τὴν γὰρ γινώσκιν ἀντὶ τῆς ζωῆς ἐτεθείκει.

Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ ὁ Κύριος εἰσηκούσέ μου. Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα. Καὶ τί ἐκέκραξεν; ἢ λυτρωθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ζητούντων ἀπολέσαι αὐτήν. Διὸ δὴ καὶ εἰσέχουσαι.

Ἐσπέρας καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίας διηγῆσομαι. Ἄντι τοῦ, Οὐ παύσομαι διηγούμενος, ὅτι δὴ εἰσακούσας λελύτρωσαι τὴν ψυχὴν μου.

Ὅτι ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί. Ὅτι οἱ πολλοὶ συνέσαν (22') κατ' ἐμοῦ βουλόμενοι τὴν ψυχὴν μου ἐξαιρεῖν.

Οὐ γὰρ ἔστιν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα. Ταπεινωθῆσονται, φησὶν, ἐπειδὴ οὐδὲ ἔχουσι τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἀντάλλαγμα. Ἄπαξ γὰρ ἀρνησάμενοι τὸ τίμιον αἷμα Χριστοῦ, τὸ εἰλημμένον ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, οὐκέτι εὐποροῦσι λύτρου.

Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι. Αὐτὸς μὲν ἐξέτεινε τὴν παρεκτικὴν χεῖρα τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸ μεταλαβεῖν αὐτοὺς τῆς εὐλογίας· οἱ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐδέξαντο· ἀλλὰ καὶ τὴν διαθήκην ἐβεβήλωσαν, δηλονότι τὴν εὐαγγελικὴν.

Διμερίσθησαν ἀπὸ ὄργης τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Ἐπειδὴ κακοῦργοι περὶ τὸν εὐεργέτην γεγόνασι, ταύτη τοι καὶ εἰς πάντα ἀνεμον αὐτοὺς διεσχόρπισε. Καὶ ἤγγισαν αἱ καρδίαι αὐτῶν. Πάλιν περὶ τοῦ Ἰούδα τὸν λόγον ἀποτελεῖται· Τῇ καρδίᾳ, φησὶ, κατεδέξατο τὸ προδοῦναι Χριστόν. Καὶ δὴ λόγους προσέφερεν ἀπαλούς τε καὶ λείους, ἀλλ' ἦσαν κακίας πλήρεις. Τίνες δὲ οἱ λόγοι ἢ τὸ, Χαῖρε, Ῥαββί, ἐπὶ προδοσίᾳ λεγόμενον;

Ἐπλήθυνον ἐπὶ Κύριον τὴν μεριμνάν σου, καὶ αὐτὸς σε διαθρέψει. Ὁμοιον τὸ· Μὴ μεριμνήσητε τι φάγητε, ἢ τι πίητε, ἢ τί ἐνδύσηθε. Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σάλον τῷ δικαίῳ. Ἄντι τοῦ· Ἐκσπάσει τοὺς δικαίους ἐν παντὶ καιρῷ ἀπὸ πάσης ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν.

Σὺ δὲ, ὁ Θεὸς, κατάξεις αὐτοὺς εἰς φρέαρ διαφθορᾶς. Τοὺς ἐπαναστάντας δηλονότι καὶ σταυρῷ παραδόντας. Φρέαρ γὰρ διαφθορᾶς τὸν ἄδην φησὶν. Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐ μὴ ἡμισέσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν. Ἄνδρας αἱμάτων τοὺς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀποκτείναντάς φησιν, οἱ καὶ τῆς ζωῆς οὐ πεπληρώκασιν τὸν χρόνον, τῇ Ῥωμαίων παρδοθέντες μαχαίρᾳ.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἀγίων μεμακρυσμένου, τῷ Δαυὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὅπως ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλοφύλοι ἐν Γέθ. NE.

Υπόθεσις.

Δαυὶδ φευγων τὸν Σαοὺλ ἔσχε τοὺς συνακολουθοῦντας αὐτῷ ἄνδρας ἐξακούςτους. Ἐἶτα παρεργόμενος εἰς Γέθ τετιμῆται παρὰ τῶν ἀλλοφύλων· ἀφώρισαν γὰρ αὐτῷ οικητήριον τὴν Σικελάν. Ἀναφέροιτο δ'

¹ Matth. xxi, 58. ² Matth. xxvi, 49. ³ Matth. vi, 31. ⁴ I Reg. xxvii, 2-6.

(22') Forte συνέσαν, et mox ἐξαιρεῖν. EDIT.

A ipsum hæredem esse, dixerunt, Venite, occidamus eum ¹; nam cognitionem pro vita posuit.

17. Ego autem ad Deum clamavi, et Dominus exaudivit me. Ego ad Dominum clamavi. Ecquid clamavit? nisi ut eriperetur anima ejus ab iis qui eam perdere quærebant. Quamobrem exauditus est.

18. Vespere et mane et meridie narrabo. Quasi dicat: Non finem faciam enarrandi, quod exaudiens me redemeris animam meam.

19. Quoniam inter multos erant mecum. Quoniam multi convenerunt contra me, volentes animam auferre mihi.

20. Non enim est illis commutatio. Humiliabuntur, inquit, quando non habent commutationem animæ suæ. Nam cum semel pretiosum Christi sanguinem abnegarint, qui acceptus fuit in commutationem pro vita mundi, non ultra suppetii pretium redemptionis.

21. Extendit manum suam in retribuendo. Ipsæ quidem extendit manum suam bonorum largitricem ut ipsi perciperent benedictionem; illi vero non modo non receperunt, sed etiam contaminaverunt testamentum, scilicet evangelicum.

22. Divisi sunt ab iru vultus ejus. Quoniam, inquit, in benefactorem improbi et maligni fuerunt, ideo dissipavit illos in omnem ventum. Et appropinquaverunt corda illorum. Rursum de Juda sermonem instituit: Corde, inquit, prodendi Christi consilium admisit. Et quidem lenia et blanda proferebat, sed quæ essent malitia plena. Quæ verba? nisi illud: Ave, Rabbi ², quod in prodendo protulit.

23. Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enuriet. Simile illud: Nolite solliciti esse, quid manducabitis, aut quid bibetis, aut quo operiemini ³. Non dabit in æternum fluctuationem justo. Quasi dicat: Omni tempore justos extrahet ab omni impetu inimicorum.

24. Tu vero, Deus, deduces eos in puteum interitus. Eos scilicet qui insurgent, ut cruciandum traderent. Puteum enim interitus infernum vocat. Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos. Viro sanguinum dicit eos qui vitæ principem interfecerunt, qui etiam tempus vitæ suæ non perfecterunt, Romanorum gladio traditi.

1. In finem, pro populo qui a sanctis longe factus est, ipsi David in tituli inscriptionem, cum tenerunt eum allophyli in Geth. LV.

Argumentum.

David Saulem fugiens, sexcentos viros habuit sequentes se. Deinde transiens in Geth, cum honore excipitur ab alienigenis: nam ipsi separatim in domicilium tradiderunt Sicelam ⁴. Referrī item

potest psalmus ad personam Ecclesiæ, quæ quidem olim procul a sanctis posita erat, quo tempore erat idololatriæ dedita, et dæmonibus serviebat. Eo autem a spiritualibus inimicis erepta est per eum qui ex semine David secundum carnem prodiit, qui bellum pro nobis gessit, et quasi in cippo victoriam pro nobis partam descripsit. Tunc enim eum alienigenæ honore affecerunt, id est, qui ex gentium numero crediderunt in eum.

2. *Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo.* Aut de Saule illud David ait, aut sanctus quilibet, ob ærumnas quæ in hac vita accidunt. Plerumque autem contingit ut demissus noster homo hoc gravissimum subeat bellum, tota die per Satanam impugnatus, atque ab ipso conculcatus. Licet enim hominem psalmus commemoret, attamen ipsum Satanam plerumque in divina Scriptura nominatum, aut aliquem ex ejus commilitonibus subindicat. Cæterum hæc ab ipso gentilium populo respondendo cantari consentaneum est, qui diuturno tempore per Satanam deceptus ac circumventus fuit, ejusque bellum per dæmonum insidias sustinuit : quos in sequentibus apertius subindicat.

5. *Conculcaverunt me inimici mei tota die.* Sciebat Sautem insidias sibi parare, instigantibus invisibilibus dæmonibus. Aut illud indicat : *Non est nobis pugna cum carne et sanguine, sed cum spiritualibus nequitia in cælestibus* ⁷⁵. *Quoniam multi bellantes adversum me, ab altitudine.* Eliamsi irumpant, inquit, sed spe tui fretus omnes superabo. Hæc enim spes tantam mihi tribuit fortitudinem, ut eos qui mihi hostes olim erant minime reformidem.

5. *In Deo laudabo sermones meos.* Ab inimicis, inquit, bello appetitus, ut nihil lædar arma sumpsi, sermones meos omnes in cantica converti et Deo obtuli, spemque in illum collocavi : quamobrem universæ carnis timorem ejeci.

6. *Tota die verba mea execrabantur.* Ego quidem, ait, tota die verba mea Deo offerebam ; illi vero non finem faciebant tota die curandi ut malum mihi infligerent. *Inhabitabunt et abscondent, ipsi calcaneum meum observabunt.* Illud, *inhabitabunt*, pro, *congregabuntur*, positum est. Hæc est autem sententia : Ita, inquit, tota die in eo operam ponebant, ut dicta in me commoverent, omnesque eorum cogitationes contra me vertebantur, ut curarent omnes una convenire atque clam in me conspirationem conflare, sed nec hactenus sistere gradum, imo etiam calcaneum meum, id est vitæ meæ rationem curiosius observare, si quomodo possent me deturbare. Atque vestigia mea curiose considerabant, quocumque loco incederem, ut me comprehenderent.

⁷⁵ Ezech. vi, 12.

(22) In R. 2, tribuitur Hesychio.

ἀν ὁ ψαλμὸς καὶ εἰς πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς πάλαι μὲν ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυσμένης, καὶ ἐν εἰδωολάτρει καιρὸν, καὶ δουλευούσης δαίμοσι. Ῥουθεισῆς δὲ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν διὰ τοῦ γεγονότος ἐκ σπέρματος τοῦ κατὰ σάρκα Δαυὶδ, τοῦ καὶ πολεμήσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὡσπερ ἐν στήλῃ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην γράψαντος. Τότε γὰρ καὶ τιμῆς αὐτῶν οἱ ἀλλόφυλοι ἤξιωσαν, τουτέστιν οἱ ἐξ ἔθνων πιστεύοντες εἰς αὐτόν.

Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος. Ἡ περὶ τοῦ Σαουλ ὁ Δαυὶδ φησιν, ἡ καὶ ἄγιος πᾶς, διὰ τὰς θλίψεις ἃς ἔχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ (22). Πολλὰκις δὲ καὶ ὁ καθὲς ἡμῶν ἄνθρωπος τὸν χαλεπὸν τοῦτον ὑφίσταται πόλεμον, ὅλην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Σατανᾶ πολεμούμενος καὶ παρ' αὐτοῦ πατούμενος. Εἰ γὰρ καὶ ἀνθρώπου ὁ ψαλμὸς ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' ὅμως τὸν Σατανᾶν αὐτόν, ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ πολλάκις ὀνομαζόμενον ἢ τινὰ τῶν ἐκεῖ στρατευομένων αἰνιττεται. Πλὴν καὶ τὸν λαὸν τῶν ἔθνων ταῦτα ὑποβάλλειν (23) ἀρμόδιον, χρόνῳ πολλῷ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἀπατριθέοντα, καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ πόλεμον διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς ὑπομείναντα, οὗς ἐν τοῖς ἐξῆς σαφέστερον ἐφρησεν αἰνιττόμενος.

Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροὶ μου ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡδεῖ, ὅτι Σαουλ ἐπεβούλευσεν αὐτῷ ἐντιχόμενος παρὰ τῶν ἀοράτων δαιμόνων. Ἡ καὶ τὸ, *Ὅχι ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα*, δηλοῖ, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὑψύους. Εἰ καὶ ἐπανίστανται, φησὶν, ἀλλ' ἤττησά μου ἰσχύον παρέσχεν, ὡς τοὺς πάλαι πολεμοῦντας μὴ ἐδοικέναι με.

Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαιρέσω τοὺς λόγους μου. Πολεμούμενος παρὰ τῶν ἐχθρῶν, φησὶ, καθοπιλίξω ἐμαυτὸν εἰς τὴν μηδὲν παθεῖν κακὸν, ὅλους τοὺς λόγους μου ὕμνους ποιῶν καὶ ἀνατιθεὶς τῷ Θεῷ, καὶ τὴν ἐλπίδα ἐπ' αὐτῷ ποιούμενος· διὸ καὶ πάσης σαρκὸς ἔξω τὸν φόβον ἐπιποιούμην.

Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου ἐδέξασοντο. Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ὅλην τὴν ἡμέραν ἀνετίθουν τοὺς λόγους μου τῷ Θεῷ· αὐτοὶ δὲ οὐ διέλειπον πᾶσαν ἡμέραν κατ' ἐμοῦ τὴν σπουδὴν ἐαυτῶν συντιθέτες εἰς κακά. *Παροικήσουσι καὶ κατακρύψουσιν, αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξουσιν.* Τὸ, *παροικήσουσι*, ἀντὶ τοῦ, *συραχθήσουσι*, τέθειται. Ὁ δὲ νοὺς οὗτος· Ὅτω, φησὶ, διὰ πάσης ἡμέρας ἐσχολάζον τοὺς κατ' ἐμοῦ λόγους κινούντες, καὶ πᾶς ὁ εὐαλογισμὸς αὐτῶν κατ' ἐμοῦ ἐγένετο, ὡς σπουδάζειν συνάγεσθαι αὐτοὺς ὀμοῦ καὶ λαθραίας ποιεῖσθαι τὰς κατ' ἐμοῦ σκευὰς, καὶ μὴ μέχρι τούτου χωρεῖν, ἀλλὰ καὶ περιεργάζεσθαι μου τὴν πτέρναν, τουτέστι τῆς τοῦ βίου πορείαν, εἰ πως σκελίσαντες δυνηθεῖεν καταβαλεῖν με. Καὶ τὰ ἴχνη δέ μου παρετήρουν ὅποια

(23) Vide Onomast.

βαδίζοιμι, ἵνα ἐπιλάβωνται μου. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ μάτην διώκοντες κατ' ἐμοῦ ἔπραττον· σὺ δὲ, Κύριε, ἦ ἐμῆ ἐλπίς, ἐμὲ μὲν τῆς ἀδίκου αὐτῶν κατασκευῆς ῥύσαι· αὐτοὺς δὲ μετελθὼν τῆ σαυτοῦ ὀργῆ κατὰ-λίλε.

Ὁ Θεός, τὴν ζωὴν μου ἐπήγγειλά σοι. Παρρησίαν ἄγων, φησί, καὶ μὴ ἐπασχυνόμενος τῆ ἑμαυτοῦ ζωῆ. ταύτην σοι πᾶσαν ἐξήγγειλα. Σὺ δὲ ἀποδεχόμενος αὐτὴν τὰ δάκρυά μου οὐκ ἀπώσω· ἀλλὰ πρὸ τῶν σῶν ὀφθαλμῶν ἔθου αὐτὰ, πιστούμενος τὴν σὴν ἐπαγγελίαν τὴν λέγουσαν· Ἐτι σοῦ λαλοῦντος ἐρῶ· Ἰδοὺ πάρεμι. Διὸ συνέβαιεν, ἐμοῦ εἰσακουομένου, τοὺς ἔχθρους μου εἰς τὰ ἐπίσω ἀναχωρεῖν· ὅθεν φημί· Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαι σε.

Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἔχθροί μου εἰς τὰ ὀπίσω. Αὐτοῖς ἔργοις, φησί, παρελιθῶ, καὶ ἔγνω ἀκριδῶς, ὅτι οὐκ ἐπὶ ματαίῳ ἦ ἐλπίς· ἀλλὰ Θεὸν βοηθὸν ἐκτεσάμην.

Ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, εὐχαί, ὡς ἀποδώσω αἰρέσεώς σου. Ἐπειδὴ τῆς σῆς οἰκονομίας ἠξίωσας ἡμᾶς, φησί, καὶ ἔσωσας, τί ἀνταποδώσομέν σοι, ἢ θυσίας αἰνέσεως; Ὅτι ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου. Γοῦ νοητοῦ, φησί, τουτέστι τῆς ἀγνωσίας τῆς περὶ Θεοῦ. Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος. Τῆς ἁμαρτίας λέγει, αὐτὴ γὰρ κατέφραεν εἰς θάνατον. Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώτων. Ὁ γὰρ ῥυσθεὶς τῆς ἁμαρτίας καὶ καθαρὸς ἀποτελεσθεὶς, οὗτος ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐν τῇ τῶν ζώτων χώρα εὐαρεστήσει τῷ Κυρίῳ. Τοῦ δὲ ῥυσθῆναι ἐκ θανάτου καὶ ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, μερῖδα δὲ σχεῖν καὶ ἐν τῇ τῶν ζώτων χώρα, πρόξενος ἡμῶν γέγονεν ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία. Διὸ καὶ στηλογραφία τῷ Δαυίδ ἀναγράφεται ὁ ψαλμός.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης τὸν Δαυίδ, εἰς στηλογραφίαν, ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον. ΨΑΛΜΟΣ ΝΓ'.

Υπόθεσις.

Φεύγων τὸν Σαοὺλ ὁ Δαυὶδ διώκοντα ἦλθεν εἰς σπήλαιον μετὰ ἀνδρῶν τετρακοσίων, ὅτε καὶ τὴν διπλοῖδα τοῦ πτερυγίου ἔτεμε τοῦ Σαοὺλ. Τότε δὲ καὶ τὸν ψαλμὸν ᾄδει. Ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὰ πεπραγμένα ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Χριστῷ, ὅτε ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ὄφθεις μετὰ σαρκὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἀφῆλασεν ἡμῶν τὴν φθοράν.

Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ἐλέησόν με. Ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος τὴν εἰς αὐτὸν ὑμνωδίαν προσέφερον. Ὅτι ἐν σοὶ πέποιθε ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πτερυγίων σου ἐλπίω. Ἔθος τῆ θείᾳ Γραφῇ πτέρυγας καλεῖν τὴν ἐπισκοπικὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ ροσσίμ αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας. Ἐπὶ τῇ σῇ οὖν βοηθείᾳ, φησί, τὴν ἐλπίδα ἔχω. Ἐως οὐ παρέλθῃ ἡ ἀνομία. Τουτέστιν, ἕως οὐ ἐκ μέσου γένηται ὁ Σατανᾶς καὶ αἱ σὺν αὐτῷ δυνάμεις αἱ πονηραί.

A Et hæc quidem ii qui me frustra persequebantur adversum me perpetrabant. Tu autem, Domine, spes mea, qui quidem ab ea injusta conspiratione libera, ipsos autem adortus, tua ipsius ira disturba.

7. Deus, vitam meam annuntiavi tibi. Fiduciam, inquit, habens, nec pudore vitæ meæ affectus, eam tibi totam renuntiavi. Tu autem eam acceptam habens, lacrymas meas non repulisti, sed posuisti ante oculos tuos, tuam confirmans promissionem quæ ait ⁷⁶ : Te adhuc loquente dicam : Ecce adsum. Quamobrem conigit, ut cum me exaudires, inimici mei retro cederent. Unde dico : In quacunq̄ die invocavero te.

B 10. Convertentur inimici mei retrorsum. Ipsi, inquit, operibus accepi accurateque novi, non vanam esse spem meam : sed Deum me adiutorem habere.

12, 13. In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationis tibi. Quandoquidem tua nos œconomia dignatus es, inquit, et salutem nobis tribuisti, quid retribuemus tibi, nisi hostias laudis? Quoniam eripuisi animam meam de morte. Spirituali, inquit, quæ est ignorantia Dei. Et pedes meos de lapsu. Peccati scilicet, ipsum enim conjecit in mortem. Placebo coram Domino in lumine viventium. Qui enim a peccato liberatus est, et mundus est effectus, hic in futuro sæculo in regione viventium Domino placebit. Quod autem eripiamur a morte, liberemur a peccato, partem habeamus in terra viventium, id nobis conciliavit Domini adventus. Quamobrem tituli inscriptio ipsi David inscribitur psalmus.

1. In finem, ne disperdas David, in tituli inscriptionem, cum fugeret a facie Saulis in speluncam. PSALMUS LVI.

Argumentum.

David insequentem Saulem fugiens venit in speluncam cum viris quadringentis, quando vestimentis Saulis oram excidit ⁷⁷. Tunc autem hunc psalmum cecinit, qui refertur etiam ad ea quæ nostrarum gratia Christus peregit, cum in novissimis diebus cum carne visus in terra corruptionem abegit a nobis.

D 2. Miserere mei, Deus, miserere mei. Ex persona humanitatis canticum ipsi offert. Quoniam in te confidit anima mea, et in umbra alarum tuarum sperabo. Mos est divinæ Scripturæ virtutem Dei inspettricem alas nuncupare, juxta dictum illud : Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas ⁷⁸. In auxilio, inquit, tuo spem habeo. Donec transeat iniquitas. Id est, donec Satanas ex medio tollatur, ac quæ cum illo sunt malignæ potestates.

⁷⁶ Isa. LVIII, 9. ⁷⁷ I Reg. XXIV, 4, 5. ⁷⁸ Matth. XXIII, 37.

3. *Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui benefecit mihi.* Confitebor, inquit, et gratias tibi benefactori reddam. *Misit de caelo et liberavit me.* Domini adventum aperte praedicat. *Dedit in opprobrium conculcantes me.* Spirituales videlicet et adversarias potestates. [Beneficium ergo praebens, ut mihi facultas sit dicendi cum facultate, te de caelo nostra respicere : et nostra quidem meliorem in conditionem deduxisse, res autem adversariorum contra in opprobrium detulisse. Aut de salute loquitur, quam consecutus est in spelunca : quando inimicum suum in potestatem accepit, cui etiam pepercit. Quod quidem in contumeliam vertit ei qui periculum evasit, utpote qui servatori suo insidias strueret.] *Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam.* Misericordia et veritas Patris Filius est.

5. *Et eripuit animam meam de medio catulorum leonum.* [Medius scilicet relictus inter catulos leonum Gethæorum, nempe alienigenarum. Aut quantum per me stetit, ex humana impietate dormivi conturbatus. Verum Altissimus, misso Verbo suo, liberavit animam meam, ita ut ex catulorum leonum tumultu nihil læsa sit. Quænam hæ feræ? forte filii hominum fuerint : quorum dentes et consilia sunt arma ; ac si diceret, In omnibus damnosi sunt. Sicut enim gladius acutus facile perimit, sic et lingua attenuata et acuta obrectationibus interficit.] *Catulorum leonum spiritualium videlicet.* *Dormivi conturbatus.* Quoniam, inquit, ereptus sum a spiritualibus catulis leonum, ideo inquit, requiescam, etiamsi olim ab iis conturbatus sum. *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ.* Ea significans quæ tempore passionis Domino contigerunt, cum ad Pilatum clamabant Judæi adversus Christum : *Tolle, tolle, crucifige eum*⁹⁹; et : *Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum*¹⁰⁰.

6. *Exaltare super cælos, Deus, et super [terram gloria tua.* Etiamsi, inquit, demisisti teipsum propter nostram salutem ad voluntariam exinanitionem et factus es obediens usque ad mortem¹⁰¹ : sed rursus ascendito ad cælos, quia cum ascenderis totam terram gloria tua replebis.

7. *Laqueum paraverunt pedibus meis.* Eos, ait, qui me laqueis dejiciebant, curasti ut in foveam quam fecerunt inciderent. Quamobrem hac re præclare acta super cælos exaltare.

8. *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Rogat sibi dari Spiritum sanctum, quem missurum se in cælum ascendens Unigenitus pollicitus est, paratum esse cor suum aïens ad eum recipiendum.

9. *Exsurge, gloria mea.* Gloriam suam spiritum propheticum appellat. *Exsurge, psalterium et cithara.* Psalterium dicit animam, citharam vocat corpus. *Exsurgam diluculo.* Quando, inquit, spiritualem lucem sentiam, exsurgam ad cantandum.

⁹⁹ Joan. xix, 15. ¹⁰⁰ Joan. xviii, 30. ¹⁰¹ Philipp. ii, 7, 8. ⁽²³⁾ *Ei δέ.* Forte οὐ καί. | EDIT.

A *Κεκράξομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον, τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαντά με.* Ἐξομολογήσομαι, φησί, καὶ εὐχαριστίας ἀναθήσω, σὺ τῷ εὐεργετῇ μου. *Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔσωσέ με.* Σαφῶς τὴν χάθοδον τοῦ Κυρίου κηρύσσει. *Ἔδωκεν εἰς θνητὸς τοὺς καταπατοῦντάς με.* Τὰς νοητὰς δηλονότι καὶ ἀντικειμένους δυνάμεις. [Παράσχου. οὖν τὴν εὐεργεσίαν, ἵνα ἐξῆ μοι λέγειν μετὰ παρρησίας, ὅτι ἐξ οὐρανοῦ ἐπέιδες τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα διωρῶσω, τὰβὲ τῶν ἐχθρῶν πρὸς θνητὸν ἡγαγες. Ἡ δὲ τὴν σωτηρίαν φησὶν, ἣ ἐσώθη ἐν τῷ σπηλαίῳ ὅτε μᾶλλον ὑπεξούσιον ἔλαβε τὸν ἐχθρὸν, εἰ δὲ (23'), ἐφείσατο. Ὁ δὲ καὶ θνητὸς ἦν τῷ σεσωσμένῳ, ὡς μάτην ἐπιβουλεύοντι τῷ Σωτῆρι.] *Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ.*

B *Ἐλεος καὶ ἀλήθεια τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός.*
Καὶ ἐβρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύμων. [Μέσος δὲ ἀπολειφθεὶς σκύμων τῶν τῆς Γῆς ἀλλοφύλων. Ἡ τὸ ὅσον ἐπ' ἐμὲ, καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀεθείᾳ ἐκοιμήθην τεταραγμένος. Ἄλλ' ὁ Ὑψίστος, τὸν Λόγον αὐτοῦ ἀποστείλας, ἐβρύσατο τὴν ψυχὴν μου, ὡς μηδὲν αὐτὴν ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν σκύμων βλαθῆναι. Ἦνα δὲ τὰ θηρία ταῦτα ; υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν ἄν· οἱ ὀδόντες ὄπλα καὶ αἱ βουλαί· ἀντὶ τοῦ, βλαπτικοὶ εἰσι διὰ πάντων. Ὡσπερ ἡ μάχαιρα, ἡκονημένη οὖσα, ῥᾶθίως ἀναίρει, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα, τετηγμένη οὖσα, ταῖς καταλαλιαῖς ἀναίρει.] *Σκύμων τῶν νοητῶν δηλονότι.* *Ἐκοιμήθην τεταραγμένος.* Ἐπειδὴ ἐβρύσθη, φησὶν, ἐκ τῶν νοητῶν σκύμων, τοῦτου χάριν καὶ ἀναπαύσομαι, καίτοι πάσαι ὑπ' αὐτῶν ταραττόμενος. *Υἱοὶ ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὄπλα καὶ βέλη.* Ταῦτά φησι κατασημαίνων τὰ τῷ Σωτῆρι συμβάντα κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, ἦνίκα πρὸς Πιλάτον ἐκραζον οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ Χριστοῦ τὸ, Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτὸν, καὶ ὅτι *Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοῦργος, οὐκ ἂν σοὶ παρεδώκαμεν αὐτόν.*

Ἐψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἢ δόξα σου. Εἰ καὶ καθῆκας, φησὶν, ἑαυτὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, καὶ γέγονας ὑπὸ τῆς ἀνάγκης μέχρι θανάτου, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνελθε εἰς οὐρανοὺς, ὅτι καὶ ἀνελθὼν τῆς σῆς δόξης πληρώσεις πᾶσαν τὴν γῆν.

Παρίδα ἠτοίμασον τοῖς ποσὶ μου. Τοὺς καταβάλλοντάς με, φησὶ, διὰ τῶν παγίδων παρεσκευάσας εἰς αὐτὸν ἐν ὥρουσαν βόθρον ἐμπεσεῖν. Διὸ δὲ καὶ ταῦτα κατορθώσας ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὑψώθητι.

Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός, ἐτοίμη ἡ καρδία μου. Παρακαλεῖ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δέπη γειλατο ἀνερχόμενος πέμψειν ὁ Μονογενῆς, ἐτοίμην εἰς τὸ δέξασθαι λέγων γεγενῆσθαι τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν.

Ἐξεγέρθητι, ἢ δόξα μου. Δόξαν ἑαυτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ προφητικόν φησὶν. *Ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα.* Ψαλτήριον μὲν τὴν ψυχὴν φησὶν, κιθάραν δὲ τὸ σῶμα καλεῖ. *Ἐξεγερθήσομαι ὄρθρον.* Ἐν αἰσθήσει, φησὶ, τοῦ νοητοῦ φωτὸς γενόμενος ἐπὶ τὸ ὑμνεῖν ἐξεγερθήσομαι.

Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν λαοῖς, Κύριε, ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσι. Τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπάντων ἐπιστροφὴν εὐαγγελίζεται δι' ὧν ἐξομολογείται, ἅτε δὴ πάντων τῶν ἐθνῶν τοὺς αὐτοῦ ἄδόντων ἕμνους. *Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου.* Ὅμοιον τῷ *Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου.* Ἀληθεῖς, φησὶ, τὰς τῶν νεφελῶν, τούτεστι τῶν προφητῶν, διὰ τῶν πραγμάτων ἀπέδειξάς σου φωνάς.

[*Ἔως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου.* Ἀληθεῖς, φησὶ, τὰς τῶν νεφελῶν, τούτεστι τῶν προφητῶν, διὰ πραγμάτων ἐπέδειξαν φωνάς. *Ἔως τῶν οὐρανῶν, ἕμοιον τῷ Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.*]

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθέρῃς, τῷ Δαυὶδ εἰς στήλογραφίαν. ΨΑΛΜΟΣ NZ.

Υπόθεσις.

Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχει τῷ προλαβόντι ὁ παρὼν ψαλμὸς, μᾶλλον δὲ σαφέως ἐξηγείται ποῖον κατὰ τῶν ἐπαναστάτων τῷ Σωτῆρι τὸ τέλος γέγονεν.

Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε. Ἐπειδὴ συνήγοντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἐκδικοῦντες τὸν νόμον, εἰκότως αὐτοῖς τὸ προφητικὸν ἐντέλλεται πνεῦμα, εἴ γε ἄρα τοῦ δικαίου φροντίζουσιν, εὐθέα κρίνειν, τούτεστι δίκαια. Οἱ δὲ οὐκ ἔκριναν δίκαια, τὸν ἀθῶον καὶ δίκαιον ἀποκτείνειν βουλόμενοι. *Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίας ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ.* Εἰ καὶ οἱ λόγοι, φησὶ, χρηστοί, διεκδικεῖν προσποιούμενοι τὸν νόμον· ἀλλ' ἡ καρδία πικρίας ἐστὶ πλήρης, καὶ αἱ πράξεις δὲ ὁμοίως ἀνομίας πεπληρωταί.

Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἀμυρτωλοὶ ἀπὸ μητέρας. Δείκνυσι τὸ μηδεμίαν αὐτοὺς τὸ παράπαν ἐσχηκότας αἰτίαν εἰς σωτηρίαν. [Διὰ γὰρ Ἡσαίου τοῦ προφήτου πρὸς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς ἔφη· *Ἐγγων, ὅτι ἀθετῶν ἀθετήσεις, καὶ ἀνομος εἶ, καὶ ἐκ κοιλίας κληθήσῃ· κοιλίαν τὸ ἅγιον βάπτισμα λέγων.]* *Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοιωσὶν τοῦ ὄφεως.* Θυμὸν φησὶ τὴν ψυχὴν, ἣν καὶ ὁμοίαν εἶναι φησὶ τοῦ ἐν παραδείσῳ ὄφεως· ὃς ὑποκρινάμενος ῥήματα φιλίας, τὸν θάνατον εἰσῆγαγεν. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ οὗτοι παραπλησίως, *Ῥαββὶ, καὶ Διδάσκαλε,* λέγοντες, καὶ, *Ὀίδαμεν, ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας,* καὶ τὰ τοιαῦτα προφερόμενοι ῥήματα, ἐβουλεύοντο παραδοῦναι σταυρῷ· τούτου χάριν τῇ ὁμοιώσει τοῦ ὄφεως παρεβλήθησαν. *Ὅσει ἀσπίδος κωφῆς καὶ βουούσης τὰ ὦτα αὐτῆς.* Οὐ μόνον τῷ ὄφει, φησὶ, παρεικασθεῖεν ἀν, ἀλλὰ καὶ ἀσπίδι ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐχούσῃ τὸν ἰδν, μὴ βουλομένη τε ἐπακούειν τῶν ἐπωδῶν εἰς τὸ τοῦ θυμοῦ παύεσθαι. Ταῦτα δὲ φησιν, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνὴν ἐβάρυναν τὰ ὦτα, τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τοὺς παρὰ τοῦ Κυρίου λόγους.

Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Ὀδόντας ἐν τούτῳ τὰς συκοφαντίας ὃς πεποίνηται κατὰ τοῦ Κυρίου φησὶ, καὶ μάλιστα τὰς ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως· ἡ ὀδόντας τὴν δύναμιν φη-

10. *Confitebor tibi in populis, Domine, psallam tibi in gentibus.* Omnium gentium conversionem annuntiat per confessionem suam, quia nimirum omnes gentes hymnos ejus concinunt. *Quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua.* Simile huic : *Quia et ipsa creatura liberabitur a corruptione, in libertatem filiorum Dei*⁸². *Et usque ad nubes veritas tua.* Veras, inquit, nubium, id est, prophetarum voces, re ipsa comprobasti.

[*Usque ad nubes veritas tua.* Ex operibus veras, inquit, esse declaraverunt nubium, sive prophetarum voces. *Usque ad caelos,* simile est illi : *Quoniam ipsa creatura liberabitur a corruptione in libertatem gloriae filiorum Dei.*]

B

1. *In finem, ne disperdas, Davidi in tituli inscriptionem. PSALMUS LVII.*

Argumentum.

Eamdem ipsam quam superior hic psalmus habet inscriptionem, imo potius palam enarrat qui finis eorum fuerit, qui adversus Salvatorem insurrexerunt.

2, 3. *Si vere utique justitiam loquimini.* Quia adversus Salvatorem congregabantur, quasi legis ulciscendae causa, jure illis propheticus spiritus jubet, ut si quam juris et aequi curam habeant, recta sive justa judicent. At illi nequaquam justa judicabant, cum innoxium et justum vellent interficere. *Etenim in corde iniquitates operamini in terra.* Etsi, inquit, lenes videantur sermones, ex dissimulatione ulciscendae legis; sed cor plenum acerbitate, et opera similiter iniquitate plena sunt.

C

4, 5. *Alienati sunt peccatores a vulva.* Ostendit eos nullam omnino habuisse salutis causam. [Siquidem per Isaiam prophetam Judaeis ait Deus : *Novi quia despicias et contemptor eris, atque ex ventre vocaberis impius.* Ventrem vocat sanctum baptismum.] *Furor illis secundum similitudinem serpentis.* Furorem animam dicit, quam similem ait serpenti illi qui in paradiso versabatur, qui simulatis amicitiae verbis, mortem induxit. Quando igitur et hi quoque, *Rabbi*⁸³⁻⁸⁴, et, *Magister*⁸⁵ dicentes, et, *Scimus quoniam a Deo venisti*⁸⁶, et hujusmodi verba proferentes, crucem ipsi machinabantur, idcirco serpenti comparati sunt. *Sicuti aspidis surdæ et obturantibus aures suas.* Non modo, inquit, serpenti comparari possunt, sed etiam aspidi, venenum in dentibus habenti, quæ nolit audire incantatores ut furorem sedet. Hæc autem ideo dicit, quia illi juxta Isaiae vocem aures suas aggravarunt ut non audirent sermones Domini.

D

7-9. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum.* Dentes hic vocat sycophantias quas adversus Dominum struxerunt, maxime autem eas quæ resurrectionem spectarent, aut dentes virtutem appellat,

⁸² Rom. viii, 21. ⁸³⁻⁸⁴ Joan. iii, 2. ⁸⁵ Matth. xxii, 16. ⁸⁶ Joan. iii, 2,

quia leonum vis in dentibus est. *Ad nihilum dete-*
nient tanquam aqua decurrens. Despicibiles, in-
quit, erant, perinde atque effusa aqua prorsusque
inutilis. *Intendet arcum suum donec infirmentur.*
Arcum hic vocat sententiam quam in divino tribu-
mali laturus est. Illud autem, *donec.* pro, et, jacet, ut
sententia sit, et *infirmentur.* *Supercecidit ignis et*
non viderunt solem. Injuncti, inquit, in ignem æternum,
solem justitiæ non viderunt. Simile autem est illud:
*Tollatur impius, ut non videat gloriam Domini*⁸⁷.

10. *Priusquam intelligerent spinæ vestræ rham-*
num. Rhamnus est spinosa arbor, loquitur autem
de spinea corona. Priusquam, ait, augeantur spinæ
vestræ, id est peccata vestra, et rhamnus fiant, id
est efflorescant et fructum ferant, invadet vos ira
divina.

11, 12. *Lætabitur justus cum viderit vindictam.* Ju-
sti, inquit, cum e medio sublatis improbos dæmonas
tempore justii judicii conspicient, de justo Dei judi-
cio gaudebunt. Quia scilicet innoxii reperti sunt,
atque liberi a supplicio pro morte infligendo. Illud
enim, *lavabit,* de innocente accipiendum, juxta illud,
*Lavabo inter innocentes manus meas*⁸⁸. *Utiq̄ue est*
Deus judicans eos in terra. Illud utiq̄ue pro revera
positum est. Utiq̄ue est Deus judicans eos. Confi-
tentur, vere justum esse judicium Dei in eos latum.

4. *In finem, ne disperdas, Davidi, in tituli inscri-*
ptionem, quando misit Saul, et custodivit domum
ejus, ut eum interficeret.

PSALMUS LVIII.

Argumentum.

Livore in Davidem ductus Saul, etiamsi beneficis
sibi erat, quærebat interficere eum, modo ejacu-
lans in eum hastam⁸⁹, modo obsidens in domo⁹⁰.
Refertur autem ad personam Salvatoris, qui in-
gratum Israelem beneficiis affecit, cujus personam
ferebat Saul, insidiis autem ejus appetitus est.
Prænuntiat quoque omnium gentium vocationem,
ejecto videlicet ob impietatem Israele, ab eo quod
secundum Deum est vitæ instituto.

2. *Eripe me de inimicis meis, Deus meus.* Rogat
ab inimicis cum sensibilibus tum spiritualibus eripi.
Isti enim iniqua agentes invadebant ipsi.

5. *Neque iniquitas mea, neque peccatum meum,*
Domine. Simile illi est: *Quia iniquitatem non fecit,*
*neque inventus est dolus in ore ejus*⁹¹.

6. *Intende ad visitandas omnes gentes.* Rogat con-
verti ad Christi fidem idololatrias, et ejici Israelem
ob iniquitatem suam. *Ne miserearis omnibus qui*
operantur iniquitatem. *Convertentur ad vesperam.*
Causam dicit cur precetur ut non misereantur eis.
Causa vero est quia conspirationem adversus Sal-

σιν, ἐπειδὴ τῶν λεόντων ἐν τοῖς ὀδοῦσιν ἡ δύναμις.
Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διασκορευόμενον.
Εὐκαταφρόνηται, φησὶν, ἔσονται ὕδατι παραπλησίως
ἐσκαδασμένῳ καὶ παντελῶς ἀχρήστῳ. Ἐντερεῖ τὸ
τόξον αὐτοῦ ἕως οὐ ἀσθενήσῃσιν. Τόξον ἐν τού-
τοις τὴν ἀπόφασιν τὴν ἐν τῷ θείῳ βήματι γενησομέ-
νην φησὶ. Τὸ δὲ, ἕως οὐ, ἀντὶ τοῦ, καὶ, κεῖται· ἵνα
ἦ, καὶ ἀσθενήσουσιν. Ἔπεσε τὸ πῦρ ἐπ' αὐτούς,
καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον. Ἐμβληθέντες, φησὶν, εἰς
τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον οὐκ
εἶδασσαντο. Ὅμοιον δὲ τὸ· Ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ
ἰδῇ τὴν δόξαν Κυρίου.

Πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν τὴν ρά-
μνον. Ῥάμνος ἀκανθῶδες φυτόν. Λέγει δὲ τὸν ἀκάν-
θινον στέφανον. Πρὶν, φησὶν, ἀξήσαι τὰς ἀκάνθας
ὑμῶν, τουτέστι τὰς ἀμαρτίας, καὶ γενέσθαι ράμνον,
ἀντὶ τοῦ ἐξανθήσαι καὶ καρποφορησαι, μετελεύσεται
ὑμᾶς ἡ θεία ὀργή.

Ἐυφρανθήσεται δικαίος, ὅταν ἰδῇ ἐκδίκησιν.
Οἱ δίκαιοι, φησὶν, ἐκ μέσου γιγνομένους τοὺς ἀλιτη-
ρίους θεώμενοι δαίμονας κατὰ τὸν τῆς δικαιοκρισίας
καιρὸν, ἐπὶ τῷ δικαίῳ κρίματι τοῦ Θεοῦ εὐφρανθή-
σονται· ἅτε δὴ ἀθῶοι αὐτοὶ εὐρεθέντες τῆς ἐπὶ τῷ
θανάτῳ κολάσεως. Τὸ γὰρ, *ρίψεται,* ἐπὶ τοῦ ἀθῶου
ληπτέον κατὰ τὸ· *Νίψομαι ἐν ἀθῶοις τὰς χεῖράς*
μου. Ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτούς ἐν τῇ γῆ.
Τὸ, ἄρα, ἀντὶ τοῦ, ὄντως, τέθειται. Ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς
κρίνων αὐτούς. Ὁμολογοῦσι, φησὶν, ὄντως δικαίαν
ὑπάρχειν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξενεχθεῖσαν κρίσιν τοῦ
Θεοῦ.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθέρῃς, τῷ Δαυὶδ, εἰς στη-
λογραφίαν, ὅποτε ἀπέστειλες Σαοὺλ, καὶ ἐρύ-
λαξε τὸν ὄικον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΗ'.

Υπόθεσις.

Διαφθονήσας τῷ Δαυίδ ὁ Σαοὺλ, καίτοι εὐεργέτην ὄν-
τα, ἐξήτει ἀποκτείνειν, ποτὲ μὲν ἀκοντιζὼν τὸ δόρυ
κατ' αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκπολιορκῶν αὐτόν.
Ἀναφέρεται δὲ εἰς πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος, τοῦ
εὐεργετοῦντος μὲν τὸν ἀχάριστον Ἰσραὴλ, οὐ καὶ
πρόσωπον εἶχεν ὁ Σαοὺλ, ἐπιβουλομένου δὲ παρ'
αὐτοῦ. Εὐαγγελίζεται δὲ καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπάν-
των κλήσιν, ἐκβαλλομένου δηλονότι διὰ τὴν δυσσε-
θεῖαν τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ.

Ἐξέλου με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεός. Εὐχε-
ται αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν ἀπαλλαγῆναι ἐχθρῶν.
Οὗτοι γὰρ δὴ ἄνομα πραιτόμενοι ἐφθόνου κατ' αὐ-
τοῦ.

Ὅτε ἡ ἀνομία μου, ὅτε ἡ ἀμαρτία μου, Κύριε.
Ὅμοιον τῷ· Ὅτι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέ-
θη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.

Πρόσχες τοῦ ἐπισκεύασθαι πάντα τὰ ἔθνη.
Εὐχεται ἐπιστροφῆν γενέσθαι ἐπὶ τὴν εἰς Χριστὸν
πίστιν τῶν εἰδωλολατρῶν, ἀποβολὴν δὲ τοῦ Ἰσραὴλ διὰ
τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. Μὴ οἰκτιρήσῃς πάντας τοὺς
ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν. Ἐπιστρέφουσιν εἰς
ἑσπέραν. Τὴν αἰτίαν φησὶ δι' ἧς μὴ οἰκτιρέσθαι

⁸⁷ Isa. xxvi, 10 sec. LXX. ⁸⁸ Psal. xxv, 6. ⁸⁹ 1 Reg. xix, 10. ⁹⁰ ibid. 15, 16. ⁹¹ 1 Petr. ii, 22.

αὐτοὺς ἠῤῥατο. Ἡ αἰτία δὲ, ὅτι συστροφῆν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ποιήσονται κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον, καθ' ὃν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐπεδήμησε τῷ κόσμῳ μετὰ σαρκός. Καὶ λιμώξουσιν ὡς κύνων· λιμώξουσι μὲν διὰ τὸ μὴ δέξασθαι αὐτοὺς τὸν ἄρτον τὸν ζωοποιόν· κύνας δὲ αὐτοὺς διὰ τὸ ἀναιδῆς κατονομάζει τῆς ψυχῆς. Τὸ δὲ Κυκλώσουσι πάλιν, ὅτι δὴ, ἐκπεσόντες τῆς πατριδος νόμοις τε βασιλικαῖς εἰργόμενοι αὐτῆς, ἔξωθεν κύκλῳ περιέρχονται, μόλις μακρόθεν ποθὲν αὐτὴν θεώμενοι.

Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀποφθέξονται ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Ἄντι τοῦ, βλασφημήσουσι. Καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν. Τό· Αἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν. Καὶ σὺ, Κύριε, ἐκγελάσῃ αὐτούς. Ἐβλασφήμουν, φησί, καὶ μὴν καὶ μέχρι σταυραῦ ἐπεβούλευσαν λέγοντες, ὡς οὐκ ἔσται ὁ Θεὸς τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν. Ἄλλ' εἰ καὶ ταῦτα διανοήθησαν, σὺ, Κύριε, φησί, καταγελάστους αὐτοὺς παρασκευάσεις ἐγγενέσθαι. Ἐκείνοι μὲν οὖν ἐκεῖνα τολμῶσι, σὺ δὲ καὶ ἀκροῦεις, καὶ βλέπεις, καὶ γελάς αὐτῶν τὴν ματαίαν μανίαν. Ἐξουθενώσεις πάντα τὰ ἔθνη. Τὰ νοητὰ δηλονότι, τὰ καὶ αὐτοὺς εἰς τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἐγείραντα πόλεμον. Ἄνω εἶπε· Πρόσχεῖς τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη· ἐνταῦθα· Ἐξουθενώσεις πάντα τὰ ἔθνη πολλῇ δι' ὄλου τῆι τάξει τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν ἐν μέσῳ χρησάμενος. Δεικνύς γάρ, ὅτι μὴ ἀπλῶς αἰτεῖ τὴν κατ' αὐτῶν τιμωρίαν, πρότερον ἤτησεν ἐπιθεῖν τε τὸν Θεὸν καὶ ἐξετάσαι τὰ γινόμενα· εἶτα διηγήσατο ὅσα πράττουσιν, οὐδὲ εἶναι τὸν προνοοῦντα νομίζοντες. Καὶ τότε τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν, τοῦτο λέγων, ὅτι· Ἐπὶ τούτοις ἀξίως αὐτοὺς κολάσεις, καὶ τῆι παρὰ σοῦ τιμωρίᾳ τὸ μηδὲν ἀποφανεῖς.

Τὸ κράτος μου πρὸς σέ φυλάξω. Ἐκείνοι μὲν, φησί, τὰ τοιαῦτα δεδυσσεθήκασιν κατὰ σοῦ, ἐγὼ δὲ ὁ προφήτης ὁ ταῦτα λέγων, τῷ πνεύματι τὴν ἰσχύν μου καὶ τὴν βασιλείαν μου διὰ σοῦ φυλαχθησομένην ἔξω· ὅτι δὴ καὶ συναντελάθου μου, καὶ πρὸ τῶν δεήσεων τῷ ἔλεει σου περιεσφιγξας, ὡς καὶ τὴν πτώσιν ἐπιθεῖν με τῶν ἐχθρῶν μου.

Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτούς, μὴ ποτε ἐπιλάθωνται τοῦ νόμου σου. Ἐύχεται μὲν μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι τὸ γένος τῶν ἐπαναστάντων κατὰ τοῦ Κυρίου· διασκορπισθῆναι δὲ μᾶλλον καὶ ἐν αἰγμάλωσίᾳ ζῆν αὐτοὺς ἀξιοὶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν.

Καὶ ἐξ ὀρᾶς καὶ ψεύδους διωγηθήσονται ἐν συντελείᾳ. Ἐξάκουστος, φησί, γένοιτο αὐτῶν ἡ συντέλεια διὰ τὰς κατάρτας ἃς καταρῶνται σε, καταψευδόμενοι τῆς σῆς δόξης. Συντέλειαν δὲ οὐ τὴν εἰς τὸ παντελὲς ἀπώλειαν τοῦ ἔθνους φησίν, ἀλλὰ τὴν καταστροφὴν τῆς δόξης αὐτῶν. Δόξῃ δὲ αὐτῶν αἰ κατὰ νόμον λατρεῖται, ὁ θεὸς ναός, οἱ προφῆται, οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ νομοδιδάσκαλοι, ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγέλων· ἅπερ ἅπαντα ἀθρώως μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου μαιφονίαν συντετέλεσται.

(24) Adrianus imperator vetuit Judæos Jerosolymam accedere.

⁹² Joan. xix, 15.

A vatorem facturi erant, quo tempore illa in novissimo dierum in mundum cum carne advenit. *Et famem patientur ut canis*; famem quidem patientur quod panem vivificum non accepturi sint, canes autem vocat illos ob impudentiam animi. Illud autem: *Circuibunt civitatem*, quia scilicet patria lapsi, et imperatorio decreto ejus accessu prohibiti (24), extrinsecus circumeunt, vixque procul eam conspicerē possunt.

8, 9. *Ecce loquentur in ore suo*. Quasi dicat, blasphemabunt. *Et gladius in labiis eorum*. Illud scilicet: *Tolle, tolle, crucifige eum* ⁹². *Et tu, Domine, deridebis eos*. Blasphemabant, inquit, et usque ad crucem parabant insidias, dicentes, non conspiciēna a Deo fore verba et opera ipsorum. Sed etiamsi isthæc cogitaverunt, tu, Domine, eos derideri curabis. Illi quidem hæc aggredi audent, tu autem audis atque vides, ridesque vanum eorum furorem. *Ad nihilum deduces omnes gentes*. Spirituales videlicet, quæ contra Dominum bellum excitarunt. Superius dixit: *Intende ad visitandas omnes gentes*; hic vero: *Ad nihilum deduces omnes gentes*; multum accurato usus ordine orationis per ea queis in medio est usus. Ostendens enim se non simpliciter postulare ut supplicio afficiantur, primum rogavit Deum ut ea perpenderet et gesta examinaret. Exinde narravit qualia ipsi fecissent, rati neminem esse qui rebus provideret. Ac tunc de supplicio sumendo hæc subjunxit: *His de causis merito de illis pœnas sumes, atque supplicio ad nihilum eos deduces*.

10. *Fortitudinem meam ad te custodiam*. Illi quidem, ait, eo pacto adversum te impie egerunt: ego vero propheta qui isthæc loquor, spiritualem fortitudinem meam et regnum meum per te conservatum retinebo, quia scilicet patrocinaris mihi, et antequam precarer, me misericordia tua circumplexus es, ut etiam ruinam inimicorum meorum conspicerem.

12. *Ne occidas eos, ne quando obliviscantur legis tuæ*. Precatur ut non funditus deleatur genus eorum qui insurrexerunt adversus Dominum. Sed rogat magis ut dispergantur et in captivitate vitam agant, propter delictum oris eorum, et propter eorum superbiam.

13. *Et de execratione et mendacio annuntiabuntur in consummatione*. Evulgetur, inquit, eorum consummatio, propter maledicta quibus te onerant, gloriam tuam calumniantes. Consummationem autem, non generis universi exitium, sed eversionem gloriæ eorum appellat. Gloria autem eorum sunt legales cultus atque ritus, divinum templum, prophetæ, principes sacerdotum, doctores legis, apparitio angelorum, quæ confertim omnia post homini cædem consummata sunt.

14. *Et scient quia Deus dominatur Jacob et finium A terræ. Omni gloria spoliati, inquit, re et opere cognoscent, quod tu sis Dominus Jacob, qui in fines terræ extendisti Ecclesiam tuam.*

15. *Convertentur ad vesperam.* Resumit ea quæ prius dixerat, ut prophetiam adversus eos datam firmiorem efficiat. [Quoniam dixit: *In ira consumptionis, et non erunt*; ne quis opposita dixisse prophetam arbitretur, cum sic loquitur: *Disperge illos in virtute tua*; merito eandem vocem repetit, *Convertentur*, quod dictum nonnihil obscuritatis in versibus affert. Vult enim canum exemplum exprimere, qui cum ad escam congregantur, antequam cibum attingant, sese mutuo devorant, ac plerumque cibum discerpuntur non sumpto cibo.]

16. *Ipsi dispergentur ad manducandum, si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.* Circuibunt quærentes verbum Domini, nec invenient. Quod si quando aliqua percepta Scripturæ divinæ sententia, videantur ea ad satietatem usque frui; ita quoque murmurabunt, utpote qui semper in murmuratores sint et adversus Deum loquantur.

17. *Ego autem cantabo fortitudinem tuam.* Illi, inquit, hoc modo: Ego autem, populus scilicet ex gentibus conversus, qui tuam novi virtutem, gaudebo de tua misericordia quæ in lumine advenit in die resurrectionis tuæ. Per eum namque patrocinator nobis es, et refugium in tribulatione effectus. Quapropter psalmos tibi Deo qui mei miseratus es persolyo. *Quia fuisti adjutor meus et refugium meum.* Semper enim tuo potitus sum auxilio, ac per providentiam tuam] occurrentes effugi calamitates. Cujus rei causa te solum agnosco Deum, te misericordix et clementix fontem voco. Hæc beatus David longe ante propheticis videns oculis Judæorum calamitates prædixit; atque se promisit semper Dominum laudibus celebraturum: ac promissa completiorum personam canticum offerens.

1. *In finem. Pro his qui immutabuntur.* 2. *In tituli inscriptionem, ipsi David, in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriæ et Syriam Sobal, et convertit Joab, et percussit in valle Salinarum duodecim millia.* PSALMUS LIX.

Argumentum.

Cum perspicua sit historia, quod accurate in secundo Regnorum descripta sit, id dicemus quod in ea utile occurrit: personam scilicet Davidis referri ad personam Domini, qui et mutationem et novitatem rerum: in novissimo temporum dedit, et alienigenas gentes percussit, id est spirituales. Hæc namque Scriptura ad doctrinam et institutionem nostram enarrat. Docemur itaque, quo tempore qui ex semine David secundum carnem est inimicos percussit, et gentes sibi proprias effecit Judæorum populus, cum supplicium ob Christum (necatam) sentiret, quodammodo et ipsum

Και γνώσκονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακώβ, καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς. Ἀπάσης τῆς δόξης ἀφαιρεθέντες, φησὶν, ἔργῳ γνώσκονται, ὅτι δὴ σὺ εἶ ὁ Δεσπότης τοῦ Ἰακώβ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐκτείνας τὴν σὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπιστρέφουσιν εἰς ἑσπέραν. Ἐπαναλαμβάνει τὰ προειρημένα, βεβαιότεραν τὴν κατ' αὐτῶν προφητείαν καταπραΰζόμενος. [Ἐπειδὴ εἶπεν, Ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσιν, ἵνα μὴ τις ἐναντία εἰρηκέναι νομίση τὸν προφήτην τῷ εἰπεῖν, Διασκέδασον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου] εἰκότως τῇ ταυτολογίᾳ ἐχρήσατο τῷ, Ἐπιστρέφουσιν κατὰ τὸ βῆτον ἀσάφειαν ἔχουσιν οἱ στίχοι. Βούλεται γὰρ εἰπεῖν τὸ τῶν κυνῶν ὑπόδειγμα, οἷ, συνηγμένοι ἔν τινι τροφῇ, ἀλλήλους κατασθίουσι πρὶν τοῦ βρώματος ἀψασθαι· διὸ καὶ μερίζονται ἀποτυγχάνοντες τροφῆς πολλάκις.]

Β Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φαγεῖν· ἐὰν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογγύσουσιν. Περιέλθωσι μὲν ζητοῦντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὐρωσιν. Ἐὰν δὲ καὶ ποτε, λέξείως τινος μετεληγότες τῆς θείας Γραφῆς, δόξωσιν εἰς κέρον ἀπολαύσαι, καὶ οὕτω γογγύσουσιν, ἅτε αἰεὶ γογγυσταὶ ὄντες καὶ τοῦ Θεοῦ καταλακούντες.

Ἐγὼ δὲ ἵσσομαι τὴν δυνάμιν σου. Ἐκεῖνοι μὲν οὕτως, φησὶν· ἐγὼ δὲ, ὁ ἐξ ἔθνων δηλονότι λαός, ἅτε τὴν σὴν δύναμιν ἐπιγνοῦς, χαρῆσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου τῷ γενομένῳ ἐν φωνῇ, καὶ τῇ ἀναστασίμῳ σου ἡμέρᾳ. Δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἀντελάβου ἡμῶν καὶ καταφυγὴ ἐν θλίψει ἐγένου. Διὸ καὶ ψαλμοὺς ἀναπέμψω σοὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐλεήσαντι με. Ὅτι ἐγεγῆθησεν ἀντιλήπτωρ μου καὶ καταφυγὴ μου. Ἀπήλαυσα γὰρ τῆς σῆς ἐπιουρίας αἰεὶ, καὶ διὰ τῆς σῆς προνοίας τὰς προστεσούσας διέφυγον συμφορὰς. Οὐ δὲ χάριν σὲ μόνον οἶδα Θεόν, καὶ σὲ πηγὴν ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας καλῶ. Ταῦτα ὁ μακάριος Δαυὶδ πόρρωθεν προφητικοῖς ἰδὼν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰς Ἰουδαίων προείρηκε συμφορὰς, καὶ αὐτὸς ὑμῆσειν αἰεὶ τὸν Δεσπότην ὑπέσχετο· καὶ πληροὶ γε τὰς ὑποσχέσεις, διὰ τῶν εὐσεβῶν τὴν ὑμνηδίαν προσφέρων.

Εἰς τέλος. Τοῖς ἀλλοιωθησόμενοις, ἔτι εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαυὶδ, εἰς διδασχῆν, ὁσπτε ἐνεκύρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σοβὰλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωὰβ, καὶ ἐπάταξε τὴν φάραγγα τῶν Ἀλῶν· β' χιλιάδας.

Δ ΨΑΛΜΟΣ ΝΘ'. Ἰπόθεσις. Σαφοῦς οὐσης τῆς ιστορίας, διὰ τὸ ἀκριβῶς αὐτὴν ἀναγεγράφθαι ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν, τὸ ἐξ αὐτῆς χρήσιμον ἐροῦμεν, ὡς ἀναφέρεται τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ Δαυὶδ εἰς πρόσωπον τοῦ Κυρίου, τοῦ καὶ τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν καινότητα τῶν πραγμάτων ἐπ' ἐσχάτου δεδωκότος τῶν καιρῶν καὶ πατάξαντος τὰ ἀλλόφυλα ἔθνη, τούτεστι τὰ νοητά. Ταῦτα γὰρ ἡμᾶς ἡ Γραφή ἐκπαιδεύει λέγουσα εἰς διδασχῆν. Διδασκόμεθα οὖν, ὡς κατὰ τὸν καιρὸν καθ' ὃν τοὺς μὲν ἐχθροὺς ἐπάταξεν ὁ ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα τοῦ Δαυὶδ, τὰ δὲ ἔθνη οἰκεία πεποιήται ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, ἐν αἰσθήσει τῆς

διὰ Χριστὸν τιμωρίας γεγωνός, ἐπιστροφὴν τινὰ ποιεῖται, αὐτῶν καὶ αὐτὸς τῆς διὰ Χριστὸν χάριτος ἀξιοθῆναι. Ἀποκλαίεται δὲ πρῶτον τὴν γενομένην αὐτῷ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέβειαν καταστροφὴν, διὸ καὶ φησιν·

Ὁ Θεός, ἀπόσω ἡμᾶς, καὶ καθείλες ἡμᾶς, ὠργίσθης καὶ ὦκτειρσας ἡμᾶς. Ἐτιμώρησω ἡμᾶς, φησὶ, διὰ τὴν εἰς σὲ γεγενημένην δυσσέβειαν. Ἀλλὰ καὶ ὦκτειρσας ἡμᾶς· τὸ γὰρ, ὦκτειρσας, ἀντὶ τοῦ, οὐκτειρσας, ἢ ἄλλως τὸ, ὦκτειρσας, ἐλεινοῦς καὶ ἀθλίους ἀπέφηνας, ὡς διὰ τὰς συμφορὰς καιρὸν εἶναι κατοικτειρεσθαι λοιπόν. *Συνέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν.* Τὴν Ἱερουσαλήμ φησὶ, διὰ τὸ πολιορκηθῆναι αὐτήν, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ κατασραφῆναι νεών. Ἡ καὶ τὴν νοτιήν αὐτῶν γῆν φησιν, ἥτις διὰ τὴν ἀποστροφὴν τὴν γενομένην κατ' αὐτῶν κατακεκλόνηται. *Ἰασαὶ τὰ συντριμμια αὐτῆς, ὅτι ἐσαλεύθη.* Πάλιν τὰ γεγενημένα διέξεισιν.

Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά. Τῷ πλήθει, φησὶ, τῶν συμφορῶν, καθάπερ οἶνον τινὲ κάρων ἡμῖν ἐνεποίησας, καὶ ἐθύνης ἐνέπλησας τὰς ἡμετέρας ψυχὰς. *Ἐπόισας ἡμᾶς οἶνω καταλύσεως.* Οὕτω καὶ ὁ Ἀκύλας ἠρμήνευσεν· *Ἐπόισας ἡμῖς οἶνω κάρωσσεως.* Οἶνον καταλύσεως τὰς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τιμωρίας φησὶ, τὰς προανακηρυχθείσας αὐτοῖς τῆς εἰς Χριστὸν δυσσέβειας ἕνεκα. Ἀναγινώσκοντες γὰρ καὶ τῆ περὶ τὰ προηγορημένα μανθάνοντες, καταλύπτονται τὸ συνευδός. *Ἐδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τῶξου.* Σημείωσις ὁ φωτισμὸς, καθ' ὃν δύναται τις διάκρισιν ἔχειν πνευμάτων, καὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Ταύτης γὰρ τῆς γνώσεως ὑπαρξάσης, φεύγομεν ἀπὸ τῶν χειρόνων, μακρὰν κακοῦ ἔργου καὶ πνεύματος πονηροῦ γινώμενοι. *Τοῦ αὐτοῦ.* Ἡμεῖς μὲν, φησὶ, δι' ἣν ἐπράξαμεν δυσσέβειαν τετιμωρήμεθα· οἱ δὲ φοβούμενοι σε σημεῖον ἐδέξαντο (ὄθλον δὲ, ὅτι ἐν ᾧ ἐσφραγίσθημεν), ὅπως ἀν' ἐξω πάσης κολαστικῆς ἐπιρρείας γένοιτο. Τοῦτου δὲ τοῦ σημείου τύπος ἦν τὸ ἐν ταῖς φλῆαῖς τῶν προβάτων ἐν Αἰγύπτῳ χρίόμενον αἶμα.

Ὁ Θεός ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. Ὅμοιον τῷ· *Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Ἰλῷ.* Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Τί δὲ ἐλάλησε, καὶ πρὸς τίνα ἐλάλησεν; Ἐπειδὴ ἠβξαστο ἐν τῷ προλαβόντι φάλμῳ λέγων· *Ἰψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἢ δόξα σου·* τούτου χάριν ἀποκρίνεται, ὡς τὰ Σίχημα μὲν διαμεριεῖ, τουτέστι τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ· ἐν Σιχίμοις γὰρ ἦν. *Δέδωκε γὰρ αὐτὸ ἄλλοφύλοις ἔθνεσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.* Κοιλάδα ἢ θεία Γραφή τὸ πάντων ἀνθρώπων οἰκητήριον φησὶ. Ταύτην οὖν, φησὶ, τὴν κοιλάδα πᾶσαν εἰς σκηναὺς ἐμαυτῷ διαμετρήσω· τουτέστιν ἐκκλησιῶν πληρεστάτην ἀποτελέσω.

Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς. Διὰ Γαλαὰδ καὶ Μανασσῆ σημαίνει, ὡς ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ πρῶτος Ἰουδαίους κηρύσσει τὴν χάριν.

⁹⁹ Hebr. 1, 2.

converti, postulantem dari sibi gratiam per Christum. Deplorat autem primum illatam sibi ob impietatem in Christum ruinam, quare ait :

3, 4. *Deus, repulisti nos et destruxisti nos, iratus es et misertus es nobis.* Supplicium, inquit, de nobis sumpsisti ob nostram erga te impietatem. Sed misertus es nobis; illud autem, *misertus es* pro miserrere positum est, aut alio modo, *misertus es*, miseros effecisti, ita ut propter calamitates jam tempus sit, ut nobis misericordia impendatur. *Commovisti terram et conturbasti eam.* Jerusalem dicit, quia obsessa fuit et templum ejus solo æquatam. Aut spirituales eorum terram dicit, quæ propter aversionem quæ ipsi obvenit commota est. *Sana contritiones ejus quia commota est.* Rursum quæ gesta sunt enarrat.

5, 6. *Ostendisti populo tuo dura.* Multitudine, inquit, calamitatum, quasi vino quodam soporem nobis effecisti, ac dolore animas nostras complevistis. *Potasti nos vino compunctionis.* Ita Aquila est interpretatus : *Potasti nos vino saporis.* Vinum compunctionis, supplicia in Scripturis memorata vocat, prænuntiata illis ob ipsorum erga Christum impietatem. Dum legunt enim, et quæ prædicta sunt experientia ediscunt, conscientia compunguntur. *Dedisti mentibus te significationem ut fugiant a facie arcus.* Significatio est illuminationis qua potest discretio haberi spirituum, necnon boni et mali. Hac enim præditi notitia, fugimus a malis, longèque declinamus ab improbo opere et a maligno spiritu. *Ejusdem.* Nos, inquit, ob nostram impietatem supplicium sumus affecti : at qui timent te, signum acceperunt (palam autem est illud signum esse quo ob signati sumus), ut omni supplicio liberi sint. Hujus autem signi typus erat sanguis ovium in Ægypto postibus inspersum.

8. *Deus locutus est in sancto suo.* Simile huic : *In novissimo dierum istorum locutus est nobis in Filio*⁹⁹. Ipse namque est sanctus Dei et Patris. Quid et cui locutus est? Postquam in præcedenti psalmo precatus fuerat : *Exaltare super cætos, Deus, et super omnem terram gloria tua;* ideo respondet, se quidem Sichima divisurum, id est, regiam Israelis quæ in Sichimis erat. Nam dedit eam alienis gentibus, quæ crediderant in ipsum. *Et convallem tabernaculorum metabor.* Convallem divina Scriptura omnium hominum domicilium vocat. Hanc igitur omnem convallem in tabernacula mihi dimetiar, id est, ecclesiarum plenissimam efficiam.

9. *Meus est Galaad et meus est Manasses.* Per Galaad et Manassen significat se in adventu suo Judæis primum gratiam prædicaturum. Imo etiam

Ephraim et Judas duæ regię tribus Israel gratiam similiter accipient. Illud autem : *Fortitudo capitis mei*, positum est pro, fortitudo principatus mei. Imperii enim sui, id est, Israelis fortitudo Ephraim erat; ex eo namque regnum Israel erat. *Moab olla spei meæ*. Olla est vas. Ait autem Moabitas qui nuper athei erant, spem in eum accepturos esse. *In Idumæam extendam calceamentum meum*. Idumæam quoque, inquit, circuiho. Idumæa item aliena gens erat. His autem nobis declaratur, gentes etiam ejus fidem amplexuras esse : quare ait : *Mihi alienigenæ subditi sunt*.

11, 12. *Quis deducet me in civitatem munitam?* Cum per Spiritum audisset propheta gentes gratiam esse accepturas, ait : *Quis deducet me in civitatem munitam?* Civitatem autem munitam vocat Ecclesiam, quæ Dei virtute circumvallata est. Hæc autem propheta ait quasi ex persona poenitentis Judæorum populi, et optantis accipere fidem in Christum. *Aut quis deducet me usque in Idumæam?* Declarat quæ sit civitas munita. Quæ igitur est, nisi Idumæa? Per Idumæam enim significat omnes gentes quæ fidem acceperunt. *Nonne tu, Deus, qui repulisti nos?* *Quis alius*, ait, *nos in civitatem munitam duxerit, nisi tu ipse qui, propter iniquitates nostras, nos a tua familiaritate repulisti?*

13. *Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis*. Non per humanam, inquit, belli societatem, ab ingruentibus nobis calamitatibus eripi speramus, sed per tuum solum auxilium. *Et vana salus hominis*. Qui sperat in salutem hominis vanam sibi spem proponit. Apertius Symmachus interpretatus est, adjiciens particulam conjunctivam ac dicens : *Da nobis auxilium de tribulatione. Etenim vana salus hominis*.

14. *In Deo faciemus virtutem*. Auxiliare, inquit, iis qui se male habent. Tu namque solus potes calamitatibus liberare. Hominum enim auxilia te non annuente vana sunt. Ejus itaque providentiam invocabimus, et in ejus virtute confidemus. Hæc enim sola sufficit ad gravia quæque solvenda, et ad inimicorum nos impugnantium potentiam opprimehdam. Mutuis ceu vocibus colloquuntur, dicuntque se in solo Deo spem reposuisse. Quamobrem ait : Cum a solo Deo vim futuram nobis speraverimus, tunc nihil esse inimicos nostros reperiemus.

1. *In finem in hymnis David. PSALMUS LX.*

Argumentum.

Gratias Deo refert cum pro seipso, tum pro populo salutem per gratiam adeptus. Pollicetur autem se cum in æternis degerit mansionibus incessanter laudes emissurum.

2, 3. *Exaudi, Deus, deprecationem meam*. Quoniam potentiam ac tyrannidem demonum respiciens, auxietate plenus sum; ideo obsecro, ut ad

A Ἄλλα καὶ Ἐφραΐμ, φησί, καὶ ὁ Ἰούδας, αἱ δύο βασιλείαι τοῦ Ἰσραὴλ, ὁμοίως δέξονται τὴν χάριν. Τὸ δὲ, *Κραταλώσις τῆς κεφαλῆς μου*, ἀντὶ τοῦ, ἰσχύς τῆς ἀρχῆς μου. Τῆς γὰρ ἀρχῆς αὐτοῦ ἦς ἤρχεν, τουτέστι τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ Ἐφραΐμ ἦν ἡ ἰσχύς· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἦν ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ. *Μωὰβ λέθης τῆς ἐλπίδος μου*. Λέθης, μὲν τὸ δοχεῖον. Λέγει δὲ, ὡς καὶ οἱ Μωαβίται, τουτέστι τὸ πρῶτον ἄθεον ἔθνος ὑποδέχεται τὴν εἰς ἐμὲ ἐλπίδα. *Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπόδημά μου*. Καὶ ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ, φησὶν, ἐμπεριπατήσω. Ἰδουμαία δὲ πάλιν ἀλλοφύλων ἦν ἔθνος. Δηλοῦται δὲ διὰ τούτων ἡμῖν, ὡς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν καὶ τὰ ἔθνη παραδέχονται· διὸ φησὶν· *Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν*.

Β Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς; Ἀκούσας διὰ τοῦ Πνεύματος ὁ προφήτης, ὡς τὰ ἔθνη δέχεται τὴν χάριν, φησὶ· Τίς με ἀπάξει εἰς πόλιν τῆς περιοχῆς; Πόλιν δὲ περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, τὴν περιπεφραγμένην τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει. Ταῦτα δὲ ὁ προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μετανοοῦντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων φησὶ, καὶ ἀγαπῶντος δέξασθαι τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστόν. *Ἦ· τίς ὁδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας*; Ἀπλοῖ τίς ἐστὶν ἡ πόλις τῆς περιοχῆς. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ Ἰδουμαία; Ἀπὸ δὲ τῆς Ἰδουμαίας πάντα τὰ ἔθνη σημαίνει τὰ τὴν χάριν ὑποδεξάμενα. *Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπώσαίμενος ἡμᾶς*; Τίς ἄλλος, φησὶν, ἡμᾶς εἰς τὴν πόλιν ἀγάγοι τῆς περιοχῆς ἢ σὺ αὐτὸς, ὁ καὶ διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν τῆς σῆς οἰκειώσεως ἐκβαλὼν;

Γ Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεων, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου. Οὐ διὰ ἀνθρωπίνης, φησὶ, συμμαχίας τῶν ἐπελευσομένων ἡμῖν θλίψεων ἐλπίζομεν ἐλευθερωθῆσθαι, ἀλλ' ἢ διὰ τῆς σῆς μόνης ἐπικουρίας. *Καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου*. Πᾶς γὰρ ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σωτηρίαν ἀνθρώπου εἰς ματαίαν ἐλπίδα ἤλπισε. Σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε, προσθεὶς τὸν σύνδεσμον καὶ εἰπὼν· *Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως· καὶ γὰρ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου*.

Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν. Ἐπάμνον, φησὶ, διακειμένους κακῶς. Σοὶ μόνῃ δυνατὸν διαλυσαί τὰς συμφοράς. Ἀλ' τε τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαι, σοῦ μὴ νεύοντος, μάταιαι. Τὴν τοίνυν αὐτοῦ ἐπικαλεσόμεθα πρόνοιαν, καὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει θαρρήσομεν. Αὐτὴ γὰρ ἀρκεῖ μόνῃ λύσαι τὰ χαλεπὰ, καὶ τῶν πολεμούντων ἡμῖν καταλύσαι τὴν δυναστείαν. Ἀλλήλοις ὡσπερ ἐπιφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ Θεῷ μόνῃ λοιπὸν τὰς ἐλπίδας ἔχειν τῆς σωτηρίας. Διὸ φησὶν· Ὅσα ἐπὶ τῷ Θεῷ δυναμῶσθαι ἐλπίζομεν, τότε καὶ οὐδέ· ὄντας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν εὐρήσομεν.

Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις τῷ Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

Υπόθεσις.

Εὐχαριστίαν ἀναφέρει Θεῷ ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ σωθέντος διὰ τῆς πίστεως λαοῦ. Ἐπαγγέλλεται τε καὶ ἐν ταῖς αἰωνίοις γεγωνῶς μοναῖς ἀκαταλήκτως ἀναπέμπειν τὴν αἴνεσιν.

Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς δεήσεώς μου. Ἐπειδὴ εἰς τὴν καταδυναστείαν καὶ εἰς τὴν τυραννίδα τῶν δαιμόνων ἀφορῶν, ἀκηδίας πεπληρωμαί· τούτου χάριν

ἰκετεύω, ὅπως ἐπιφανείς τῆς τῶν βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέλη χειρὸς. Ἐδὲ, Ἄπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς, σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτὸν τῆς οἰκουμένης ποιούμενον τὰς λιτάς. Ἄπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σὲ ἐκέκραξα. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶς σταθμοῖς ἢ Βαβυλῶν τῆς Παλαιστίνης ἀφέστηκε, τὰς ἐσχατίας ὑπελάμβανον τῆς οἰκουμένης οἰκεῖν οἱ ἐξανδραποδισθέντες, κάκεινην τεταγμένοι τὴν γῆν οἰκεῖν. Ἐν πέτρῳ ὑψώσας με. Δείκνυσιν εὐθέως εἰσακουσθεὶς, κατὰ τὸ Ἔστι σου λαλοῦντος, ἐρῶ Ἰδοὺ πάρειμι. Σαφῶς τε κηρύττει διὰ τίνος ἡ σωτηρία ὑψῶσθαι γάρ φησιν ἐν πέτρῳ. Κρείττους γὰρ καὶ ἀνωτέρω τῶν ἐπηρεαζόντων δαιμόνων γεγόναμεν διὰ Χριστοῦ, ὃς πέτρα παρὰ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ κατωνόμασται.

Ἰδιόησάς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου. Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ἡ ὁδός, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ θύρα, δηλον, ὅτι τὴν ἀγαθὴν ἡμᾶς βαδίζειν διδάξει τὴν ὁδόν, εἰς αὐτὸν ἐλπίζειν παρασκευάσας. Πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ. Ὅμοιοι ὡς εἰ λέγοι: Τεῖχος καὶ ἀσφάλεια γέγονας εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν ἐπηρεαζόντων τῶν ἐχθρῶν.

Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄφ' ὧν ἤδη εἰληφεν ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐλπίζει ὅτι δη, εἰς τὰς ἀνω σκηνὰς γεγῶως, ὑπὸ τὴν αὐτοῦ διαπαντός γενήσεται σκέπη.

Ἐδάκας κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου. Καὶ τίς ἡ κληρονομία ἢ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν; Δεῦτε γὰρ, φησὶν, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ τὰ ἐξῆς ὥστε κληρονομεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς Χριστιανούς.

Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλείως προσθήσεις. Σημαίνει ὁ λόγος, ὡς καὶ τοῦτο μέρος τῆς κληρονομίας ἐστίν, ἡ ζωὴ ἢ αἰώνιος. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἡμέρας ἡμερῶν τοῖς ἔτεσι τοῦ βασιλείως προσθεῖναι. Σημαίνει γὰρ διὰ τῶν ἡμερῶν χρόνους τινὰς καὶ αἰῶνας. Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἔλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκζητήσει; Ἐξ ἀναστροφῆς ὁ λόγος, ἵνα ἢ τοιοῦτος. Εἰ τις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ, οὗτος ἐν ταῖς ἀτελεστητοῖς αἰῶσι διαμένει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Οὕτως ψαλῶ τῷ ὄνοματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Οὕτως, πῶς; ἢ διαμένει ἐνώπιόν σου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι; Τότε γὰρ τῆς μακαρίας ἐκείνης στάσεως ἀξιωθεὶς, ἀδαιλείπτως ἀναπέμφω τοὺς ὕμνους. Οὕτως, καὶ οὐκ ἄλλως δοξολογῶν ὁ ἄνθρωπος, οὐ παύσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ ἀποδοῦναι Κυρίῳ τὰς εὐχάς. Οἱ πιστοὶ γὰρ οὐ παύονται ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐπιτελοῦντες τὰ θεῖα μυστήρια.

Εἰς τὸ τέλος. Ἰπὸ τοῦ Ἰδιούμου, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΕΑ'.

Ἰπὸθεσις.

Ὁ Ἰδιούμου εἰς τὴν τῶν χοροστατῶν τῶν ἐν τῷ θεῖῳ ναῷ. Οὗτος εἰς ἀμαρτίαν καταπεσὼν δέχεται παρὰ τοῦ Δαυὶδ τὸν ψαλμὸν, ἀνάκλησιν αὐτῷ παρασκευάζοντα τῆς ἀρετῆς. Προφητεύει δὲ ἐν αὐτῷ καὶ τὴν

A nostrum conspectum veniens eripias nos de manu eorum qui vim nobis inferunt. Illud autem, A finibus terræ, significat eum pro toto orbe terrarum supplicationes offerre. A finibus terræ ad te clamavi. Quoniam stationibus multis Babylon a Palæstina distat, extrema orbis inhabitare se putabant, qui in captivitatem deducti eam terram incolere jussi fuerant. In petra exaltasti me. Declarat se cito exauditum, juxta illud: Adhuc te loquente dicam: Ecce adsum⁹⁴. Aperte autem prædicat per quem salus futura sit, exaltatum enim se in petra fuisse ait. Fortiores namque ac superiores mala inferentibus dæmonibus per Christum effecti sumus, qui a beato Paulo petra appellatus est.

4. Deduxisti me quia factus es spes mea. Si enim ipse via est, et ipse porta, palam est etiam nos bonam incedere viam edocturum, atque curaturum ut in eum speremus. Turris fortitudinis a facie inimici. Quasi diceret: Turris mihi ac præsidium fuisi ut mala inferentibus inimicis nihil lædar.

5. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula. Per bona quæ jam acceperat, factum ut de futuris speret: quia in supernis tabernaculis constitutus, sub ejus tegumento et præsidio semper deget.

6. Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. Ecqua hæreditas illa nisi regnum cælorum? Venite enim, inquit, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi⁹⁵, et cætera; ita ut regnum Dei possideant, et Christiani in terra dicantur.

7. Dies super dies regis adjicies. Significatur partem hæreditatis esse vitam æternam. Illud enim est, dies super dies annis regis adjici. Significat enim per dies tempora quædam et sæcula. Permanet in æternum in conspectu Dei, misericordiam et veritatem ejus quis requirit? Præpostere sermo positus est, ut hæc sit sententia: Si quis requirat misericordiam et veritatem ejus, hic per infinita sæcula manet in conspectu Dei.

8. Sic psalmum dicam nomini tuo in sæcula. Sic, quomodo, nisi manendo in conspectu tuo in futuro sæculo? Tunc enim beata illa mansione dignatus, sine fine hymnos emittam. Sic et non alio modo, gloriam et laudes proferens homo, non finem faciet in sæculum reddendi Domino vota sua. Fideles namque non cessant quotidie divina celebrare mysteria.

1. In finem. Ab Idithum, PSALMUS ipsi David. LXI.

Argumentum.

Idithum unus erat ex chori moderatoribus in divino templo. Hic lapsus in peccatum a Davide psalmum accipit, qui virtutis ipsi redintegrationem parat. Prædicat autem in eo redemptionem per

⁹⁴ Isa. LVIII, 9. ⁹⁵ Matth. xxv, 34.

Salvatoris œconomiam toti generi humano futu-
ram, eversionemque spiritualium inimicorum ;
adhortationemque inducit qua a peccato homi-
nes avertantur, subjiciens ea quæ judicium Dei
spectant.

2, 3. *Nonne Deo subjecta erit anima mea?* Etiam-
si, inquit, commota es, o anima mea, et a statu
virtutis lapsa, sed Domino subjecta esto. Quia ipse
tibi patrocinabitur, et salvam te faciet ut ne ultra
commovearis. *Nam et ipse Deus meus.* Etenim et
ipse salutem tribuet ei qui a vobis læsus est, et
prorsus a vestra improbitate liberabit.

4. *Quousque irrueis in hominem?* Oclamat con-
tra adversarias potestates : quia in hominis natu-
ram ad malum propensam irruunt, quæ ea naturali
infirmitate similis est *parieti inclinato, ruinæ pro-*
ximo, et maceris deputæ.

5. *Verumtamen pretium meum cogitaverunt re-*
pellere. Parum enim abfuit quin ipsa vi ratiocinandi
nos privarint, cogentes adorare ligna et lapides,
ut diceretur de nobis : *Homo cum in honore esset*
*non intellexit*⁹⁶. *Cucurrerunt in siti.* Hunc, inquit,
cursum empensæ sunt adversariæ potestates, quasi
sitis ut me privent honoribus. *Ore suo bene-*
dicebant et corde suo maledicebant. Hoc ait quia
dulcia et grata nobis subjicientes, per ea nos malo-
dictionis filios efficiunt.

7, 8. *Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea.*
Rursum animam alloquitur, ad subjectionem erga
Deum cohortans. Declarat autem magnitudinem
tentationum, illudque Apostoli ait⁹⁷ : *Quoniam non*
sinet vos tentari super id quod potestis sustinere.
In Deo salutare meum et gloria mea. In eo spem
salutis et gloriæ positam habeo. Id est, ipse me et
salvum, et gloriosum victoremque eorum effi-
ciet.

[*Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea.* Pa-
rum abest quin nos ratiocinandi usu privarint, cum
necessitatem nobis induxerunt adorandi ligna et
lapides, ita ut de nobis dicatur : *Homo cum in ho-*
nore esset non intellexit. Sed illi quidem, o anima
mea, hujusmodi sunt : tu autem *subjecta esto* ser-
vitudi ejus. Deinde infert : Idipsum ab illo me spero
accepturum, videlicet salutem me ipsius patrocinio
consecuturum ; neque enim sinet me desertorem
ac transfugam ab ipso esse, sive in aliud dominium
transferri. Inde quippe salutem exspecto auxili-
umque ipsius, quia in eo spem reposui meam.]

9. *Sperate in eo omnis congregatio populorum.*
Postquam in ipso primo cursum paraverat ad pœ-
nitentiam, ad idipsum alios cohortatur, atque una
prophético ore omnium gentium vocationem præ-
nuntiat. *Effundite coram illo corda vestra.* Perinde
est ac si diceret : Ne accedite ad eum corde duplici.
Sed ut scriptum est⁹⁸ : *Diliges Dominum Deum*
esum ex toto corde tuo et ex tota mente tua.

διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος οικονομίας παντὶ τῶ τῶν ἀν-
θρώπων γένοι εὐσημένῃ λύτρωσιν, καὶ τῶν νοσητῶν
ἐχθρῶν τὴν ἀνατροπὴν· καὶ παραίνεσιν ἀποτροπὴν
κακίας περιέχουσαν τοῖς ἀνθρώποις εἰσάγει, τὰ
περὶ τῆς κρίσεως αὐτοῖς ὑποτιθέμενος τοῦ Θεοῦ.

Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγήσεται ἡ ψυχὴ μου ; Εἰ
καὶ σεσάλευσαι, φησὶ, ὡ ψυχὴ, καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν
ἐξέπεσας στάσεως, ἀλλ' ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ. Ὅτι
δὴ αὐτός σου καὶ ἀντιλήγεται, καὶ σώσει τοῦ μὴ ἐπι-
πλεῖον σαλεύεσθαι. Καὶ γὰρ αὐτός Θεός μου. Καὶ
γὰρ αὐτὸς παρέξει τὴν σωτηρίαν ἀδικουμένων παρ'
ὑμῶν, καὶ ἀπαλλάξει πάντως ὑμῶν τῆς μοχθηρίας.

Ἔως ποῦτε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον ; Τῶν ἀντι-
κειμένων δυνάμεων καταδοθῶ· ὅτι δὴ νενευκίᾳ τῆ τοῦ
ἀνθρώπου φύσει ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐπιτίθενται, καὶ
ὁμοίᾳ πως οὕσῃ διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν κλιναντι
τοιχῶν καὶ καταπίπτειν μέλλοντι, καὶ φραγμῶ ἀνα-
τετραμμένῳ.

Πλὴν τὴν τιμὴν μου ἐβουλεύσαντο ἀπόσασθαι.
Μόνον οὐχὶ γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ ἡμᾶς ἀπεστέρ-
ησαν, ξύλα καὶ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυνεῖν,
ὡς καὶ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν, ὅτι Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ
ὧν οὐ συνῆκεν. Ἐδραμον ἐν δίψει. Τοῦτον, φησὶ,
τὸν ἐρόμον ἔτρεχον αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, διψῶ-
σαι τοῦ ἀποστερησαί με τῆς τιμῆς. Τῷ στόματι αὐ-
τῶν ἠυλόγουν, καὶ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν καταρῶντο.
Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ, τὰ ἡδέα ἡμῖν ὑποβάλλοντες, δι'
αὐτῶν κατάρως ἡμᾶς ἀποφαίνουσι τέκνα.

Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου. Πάλιν
τῇ ψυχῇ διαλέγεται, τὴν ὑποταγὴν αὐτῆς τὴν πρὸς
τὸν Θεὸν ἐπιτείνων. Ἐνδεικνύεται δὲ τὸ μέγεθος τῶν
πειρασμῶν, καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου λέγει· Ὅτι οὐκ
ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε ὑπενεργ-
εῖν. Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ ἡ δόξα
μου. Ἐπὶ αὐτῷ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς δόξης ἔχω
τὴν ἐλπίδα. Τοῦτέστιν, αὐτός με καὶ περισώσει καὶ
ἐπιδοξον ποιήσει, νικητὴν τούτων ἐργασάμενος.

[Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου. Μονον-
οὐχὶ γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ ἡμᾶς ἀπεστέρησαν,
ξύλα καὶ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυνεῖν, ὡς καὶ
λέγεσθαι περὶ ἡμῶν· Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ
συνῆκεν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, ὡ ψυχὴ, τοιοῦτοι· σὺ δὲ
ὑποτάγηθι τῆς δουλείας αὐτοῦ. Εἴτα ἐπάγει, ὅτι
Αὐτὸ τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἐλπίζω, τὸ σωτηρίας τυχεῖν.
Ἀντιλαμβανομένου, καὶ μὴ συγχωροῦντος μετανάστην
γενέσθαι καὶ φυγάδα ἀπ' αὐτοῦ, ἥτοι δεσποτεῖαν ἐτέ-
ραν ἀλλάξασθαι. Ἐκεῖθεν γὰρ προσδοκῶ καὶ σώσε-
σθαι, καὶ τὸ βοηθεῖσθαι, ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐλπίζειν.]

Ἐλπίζετε ἐπ' αὐτὸν, πᾶσα συναγωγὴ λαῶν.
Ἐν αὐτῷ πρώτῳ παρασκευάσας τὸν εἰς μετάνοιαν
δρόμον, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τοῦτο παρακαλεῖ, ἅμα δὲ
καὶ προφητικώτερον τὴν τῶν ἐθνῶν πάντων προανα-
φωνεῖ κλῆσιν. Ἐκχεύετε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρ-
δίας ὑμῶν. Ὅμοιον ὡσεὶ λέγει· Μὴ προσέλθητε
αὐτῷ ἐν καρδίᾳ δισσῇ· ἀλλ' ὡς γέγραπται· Ἀγαπᾶ-
σεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας
σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου.

⁹⁶ Psal. XLVIII, 21. ⁹⁷ I Cor. x, 13. ⁹⁸ Matth. xxii, 37.

Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Εἰδὼς, ὅτι πάντες δέξονται τὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου κλήσιν, τανύκει τοὺς μὴ πιστεύοντας, καὶ μάλιστα τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγγητάς, οἱ καὶ ψευδεῖς ἦσαν, ἅτε δὴ τὴν ἀλήθειαν ἀπωθοῦμενοι· καὶ οὐ μόνον ζυγῶ καὶ σταθμοῖς τὴν ἀδικίαν ἐπετρέψουσιν, ἀλλὰ καὶ συνήγοντο ἐπὶ ματαιότητι. Μάταιος γὰρ ἀληθῶς ἡ παρ' αὐτῶν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβουλὴ. *Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν καὶ ἐπὶ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε.* Τοῦτο φησι πρὸς αὐτοὺς, ἐπειδὴ πλεονεξίας ἕνεκεν ἐπεβούλευσαν αὐτῶν, ἐλπίζοντες τὰς ἐκ τοῦ νόμου καρποφορίας παρ' αὐτῶν λαμβάνειν.

Ἄπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός, δύο ταῦτα ἤκουσα· ἓτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ. Ἀπεφῆνατο, φησί, λόγον περὶ τῆς κρίσεως ὁ Θεός, δι' οὗ ταῦτα τὰ δύο ἀκρόα· ἓν μὲν, ὅτι τοῖς μὲν δευθεῖσιν ὀργῆς διὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ὑπερβολὴν ὀργὴν ἀποδώσει· τοῖς δὲ ἀξια πεποιτηκόσιν ἐλέου, ἀπονέμοι ἔλεον. Τὸ γὰρ κράτος τὴν ὀργὴν ὑποσημαίνει, καὶ τὴν ἀποτομίαν τὴν κατὰ τῶν ἀξίων αὐτῆς γενομένην.

Τῷ Δαυὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας. ΨΑΛΜΟΣ ΞΒ.

Ἰπόθεσις.

Καὶ τοῦτον μὲν ᾄδει τὸν ψαλμὸν, φεύγων ἀπὸ προσώπου Σαούλ, καὶ διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἀρετῆς ἐπικαλούμενος εἰς βοήθειαν τὸν Θεόν. Ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τὴν πάλαι ἐν ἐρημίᾳ γενομένην παντὸς ἀγαθοῦ, εἶτα ἐπιστραφεῖσιν τῇ Χριστοῦ χάριτι.

Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ἐρρηξίω. Τὸ σπουδαῖον τῆς προσεδρίας διὰ τῶν παρόντων κατασημαίνει. Πρὸς σὲ, φησί, διανίσταμαι ἄρθρου, εἰς τὸ σοὶ τοὺς τε ὕμνους καὶ τὰς εὐχὰς ἀναπέμψαι. *Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου.* Οὐ μόνον, φησὶν, ἡ ψυχὴ τοῦ ἔρωτος ἐμπέπλησται τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ γὰρ πλεονεξίᾳ καὶ ἡ σάρξ. Οὐ γὰρ μόνον τὴν εὐσέθειαν ἡμᾶς ἐπιτηδεύειν δεῖ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ σώματος ἀρέσκειν Θεῷ, οἷον διὰ νηστείας, διὰ συνεχῶς προσευχῆς, διὰ χαμευνίας, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν, εἰς τὸ δεομένους χορηγεῖν. *Ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀδάτῳ.* Οὐδεμίαν ἀπὸ τῆς ἐρημίας βλάβην εἰσδεξάμην, φησὶν, ἀλλ' ὡς παρ' αὐτὴν ἐστρεφῶ τὴν ἱεράν σου σκηνὴν, ὑμνωδῶν προσφέρω. Τὸ γὰρ, *ἐν τῷ ἀγίῳ*, τὴν σκηνὴν λέγει. Οὕτω γὰρ ὁ θεὸς νεὼς ἠχοδόμητο. *Οὕτως ἐν τῷ ἀγίῳ ὤφθη σοι.* Οὕτως, πῶς ἢ διψῶν καὶ ἐπιποθῶν τὴν περὶ σὲ τὸν ἅγιον συνάφειαν; *Τίς δ' ἂν εἴη ἅγιος ἢ ὁ Μονογενής;*

Ὅτι κρεῖσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζωῆς. Ὅτι οἱ τῶν ἐλείε προσελθόντες τοῦ Θεοῦ, τουτέστι Χριστῶν, οὐδὲν ἠγοῦνται τοῦ παρόντος βίου τὴν ζωὴν, τὴν τοιαύτην ἀναφθέγγονται φωνήν· ὑπὲρ πλήθους ζωῆς, τῆς παρουσίας δηλονότι, λέγοντες εἶναι τὸ δεδομένον αὐτοῖς διὰ τοῦ Μονογενοῦς ἔλεος. *Οὕτως εὐλογήσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου.* Τοῦτο δὲ παρὰ πάντα μου τὸν βίον διατελέσω ποιῶν, ὑμῶν μὲν τῇ γλώττῃ, τὰς δὲ χεῖρας ἐκτείνων, καὶ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν αἰτῶν. *Ἐν τῷ ὄνματι σου ἀρῶ τὰς χεῖράς μου.* Οὐκέτι, φησὶν, ὡς καὶ πρῶτον, πρὸς Θεὸν ἀλλότριον τὰς χεῖρας

10, 11. *Verumtamen vani filii hominum, etc.* Gnarus omnes Evangelii vocationem accepturos, infelices prædicat eos qui non credituri sunt, maxime vero Judæorum magistros, qui et mendaces erant, utpote qui a veritate repulsi fuissent. Et non modo hilancibus et stateris injustitiam exercebant, sed etiam pro vanitate congregabantur. Vanæ quippe fuerunt eorum adversus Salvatorem insidiæ. *Nolite sperare in iniquitate, et rapinam nolite concupiscere.* Hoc ait illis quia avaritiæ causa insidiati sunt illi, sperantes legis se fructum accepturos ab eo.

12. *Semel locutus est Deus, duo hæc audivi: quia potestas Dei est, etc.* Deus, inquit, declaravit sermonem de judicio, ex quo hæc duo audivi: unum quidem, quod iis qui per peccatorum magnitudinem iram expetierint, iram datorum; iis vero qui opera misericordię digna perpetrarint, misericordiam præstiturus sit. Illud enim, *potestas*, iram significat atque furorem adversus eos qui fuerint ira digni.

1. *Ipsi David, cum esset in deserto Judææ. PSALMUS LXII.*

Argumentum.

Et hunc canit psalmum, fugiens a facie Saulis, et per institutum vitæ cum virtute actum Dei implorat auxilium. Refertur etiam ad animam quæ olim omni vacua bono fuerat, et quæ postea per Christi gratiam eversa est.

2, 5. *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* His significat assiduitatem. Ad te, inquit, mane surgens respicio, ut hymnos tibi et orationes offeram. *Sitavit in te anima mea.* Non modo, inquit, anima mea divino amore repleta est; sed etiam *multipliciter caro mea.* Non solum enim par est nos pietatem colere, sed etiam corpore placere Deo; videlicet, per jejunium, per frequentem orationem, per chameuniam, per opera manuum, ad eleemosynam erogandam. *In terra deserta et invia.* Nullum ex deserto loco nocumentum sensi, inquit, sed quasi apud sacrum tabernaculum tuum starem, hymnum offero. Illud enim, *in sancto*, tabernaculum significat. Nondum enim divinum templum exstructum fuerat. *Sic in sancto apparui tibi.* Sic, quomodo, nisi siticiens atque exoptans tecum, qui sanctus es, conjungi? Quis vero sanctus ille fuerit nisi Unigenitus?

4, 5. *Quoniam melior est misericordia tua super vitas.* Quoniam qui ad Dei misericordiam accedunt, id est ad Christum, nihil ducunt hujus mundi vitam, ejusmodi vocem proferunt, dicuntque misericordiam sibi per Unigenitum concessam præstantiorem esse vitæ præsentis diuturnitate. *Sic benedicam te in vita mea.* Hoc per totam vitam agere pergam, lingua scilicet hymnos cantabo, manus extendam, et tuam rogabo elementiam. *In nomine tuo levabo manus meas.* Non ultra, inquit, sicut ante feci, manus extendam ad Deum alienum, sed ad te

solum, et tuum in precationibus nomen invo- A
cabo.

6. *Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea. Ostendit quantum sit lucrum eorum qui in ipsum solum spem posuerint. Et labiis exsultationis laudabit os meum.* Cum, inquit, in memoriam mihi venit nomen tuum, tunc gaudio replentur labia mea.

7. *Si memor fui tui super stratum meum. Illud : Si memor fui, positum pro, cum memor sum ; ut sit sententia : cum memor tui essem, inquit, insomnes duxi noctes, laudibus tuis vacans, et illustria dona tua accipiens, quæ invocantibus te tribuis. Quia fuisti adjutor meus, et in velamento alarum tuarum exsultabo.* Quandoquidem, ait, tu mihi custodiæ tuæ auxilium impendis, lætitiā excipio. Velamentum enim alarum vocat custodiæ auxilium. A te, inquit, protectus summopere gaudebo.

9. *Adhæsit anima mea post te. Ne tantillum quidem possum a cogitatione mea memoriam tui avertere. Sed amoris incentivo adustus, ceu glutino quodam memoriæ, tibi desiderio conjunctus sum. Me suscepit dextera tua. Ecqua autem fuerit Patris dextera, nisi unigenitus ejus Filius?*

10. *Ipsi vero in tanum quæsierunt animam meam. Ocllamat demum contra adversarias potestates, vim illatam sibi objiciens, rogans æternis ipsas tradi suppliciiis (25).*

12. *Rex vero lætabitur in Deo.* Postquam finem eorum enarravit qui erga Christum impii fuerunt, et declaravit in partem ipsis et sortem fore inferiora terræ, ad alium hominum statum et ordinem sermonem convertit, id est, eorum qui in Christum crediderunt, qui cum regno cælorum dignati sint, reges jure vocantur, juxta illud dictum Apostoli : *Et utinam regnetis*⁹⁹. Hic autem erat populus qui regnabat, quique lætabatur lætitiā spirituali, quam ipsi Deus ipse largitus est. Ego, inquit, qui regnum accepi de auxilio tuo, non de ipsorum morte gaudeo. *Laudabuntur omnes qui jurant in eo.* Ita, inquit, gloria ipsorum Christus erit, eorum videlicet qui regnabunt ; ut jure laudentur, quia eum juramenti Deum statuunt. Jurabunt enim per Deum verum, sicut scriptum est. *Quia obstructum est os loquentium iniqua.* Ecquidem sunt illi, nisi qui ausi sunt dicere : *Tolle de terra hujusmodi, non enim expedit eum vivere*¹⁰⁰ ? Horum itaque os obstructum est, postquam Dominus mortem conculcasset ac post triduum resurrexisset. Ipsarumque adversariarum potestatum os obstructum fuit, ablato per gratiam peccato, ut alibi dictum est : *Et omnis iniquitas oppilabit os suum*¹⁰¹. *Deus enim est qui judicat, et quis est qui condemnet*¹⁰² ?

⁹⁹ I Cor. iv, 8. ¹ Act. xxii, 22. ² Psal. cvi, 42.

(25) A Corderio alia afferuntur quæ sunt Theodori.

ἐκτενώ, ἀλλ' ἢ σοι μόνω, καὶ τὸ σὸν ἐν προσευχαῖς ἐπικαλούμενος ὄνομα.

Ὡς ἐκ στέατος καὶ πιδότητος ἐμπλησθεῖη ἡ ψυχὴ μου. Δείκνυσι πόσον τὸ κέρδος τῶν ἐπ' αὐτῷ μόνω τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἠρημένον. Καὶ χειρὶ ἀγαλλιᾶσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου. Ὅταν, φησί, τοῦ σοῦ ἐν μνήμῃ ὄνοματος γίνωμαι, τότε δὴ τότε χαρᾶς πληροῦται τὰ χειρὶ μου.

Εἰ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου. Τὸ, *Εἰ ἐμνημόνευόν*, ἀντὶ τοῦ, *μνημονεύων*, τέθειται ὄνομα ἢ, *μνημονεύων* σου, φησὶν, αἰώνος ἐγενομένη περὶ τὰς σὰς αἰνέσεις, καὶ τὰς φωτεινάς σου χορηγίας, ἃς τοῖς ἐπικαλούμενοις σε δίδως. Ὅτι ἐξητήθη βοηθός μου, καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου ἀγαλλιάσομαι. Ἐπειδὴ αὐτός μοι βοηθεῖς τῇ φυλακῇ τῆς σῆς βοηθείας, τὴν εὐφροσύνην δέχομαι. Σκέπη γὰρ πτερυγῶν καλεῖ τὴν ἀπὸ τῆς βοηθείας φυλακὴν. Σκεπόμενος, φησί, παρὰ σοῦ χαρᾶ χαρήσομαι.

Ἐκολληθή ἡ ψυχὴ μου δάσω σου. Οὐδὲ πρὸς βραχὺ τὸν ἐμόν λογισμὸν, φησί, τῆς σῆς ἀποστήσας δύναμαι μνήμης. Ἄλλὰ φίλτρῳ θερμῷ πυρρυσυόμενος ὁλόν τινα κόλλη τῇ μνήμῃ, τῷ σὺ πόθῳ προσδέδεμαι. Εἶτα δείκνυσι τὸν τοῦ πόθου καρπὸν. Ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου. Καὶ τίς ἂν εἶη δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ἢ ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱός ;

Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζητήσαν τὴν ψυχὴν μου. Κατακράζει λοιπὸν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἣν ὑπέμεινε προβαλλόμενος βίαν, εὐχόμενος ταῖς αἰωνίοις αὐτοῦ παραδοθῆναι κολάσειν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐσφραθήσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ. Τὸ τέλος τῶν εἰς Χριστὸν ἀσεθησάντων διεξελθὼν, καὶ δείξας, ὡς μερὶς καὶ κληρὸς αὐτοῖς γενήσεται τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς, ἐπὶ τὸ ἕτερον τάγμα τὸν λόγον μεθίστησι· τοῦτο δὲ ἦν τὸ τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, οἷ, καὶ βασιλείας ἡξιωμένοι τῶν οὐρανῶν, εἰκότως καὶ βασιλεῖς ὀνομάζονται, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ· *Καὶ ὡφελόν γε ἐβασίλευσατε*. Οὗτος δὲ ἦν ὁ βασιλεύων λαός, ὃς ἐσφραίνεται τὴν νοητὴν εὐφροσύνην, ἣν αὐτὸς αὐτῷ κεχάρισται ὁ Θεός. Ἐγὼ, φησὶν, ὁ παρὰ σοῦ τὴν βασιλείαν λαβὼν, τῇ σῇ ἐπικουρίᾳ, οὐ τῷ θανάτῳ ἐκείνων, ἐφῆδομαι. Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὄντων ἐν αὐτῷ. Οὕτως, φησὶ, καὶ καύχημα αὐτῶν ἔσται Χριστός, τῶν βασιλευσάντων δηλονότι· ὡς καὶ ὄρκιον αὐτὸν ποιούμενος ἐπαινεῖσθαι δικαίως. Ὁμοῦνται γὰρ Θεὸν ἀληθινόν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἄδικα. Καὶ τίνες οὗτοι ἢ οἱ τολμήσαντες εἰπεῖν, *Αἶρε ἐκ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον*· οὐ γὰρ καθήκεν αὐτὸν ζῆν ; Τοῦτων δὲ οὖν ἐνεφράγη τὸ στόμα, πατήσαντος τοῦ Κυρίου τὸν θάνατον, καὶ τριημέρου ἀναστάντος. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐνεφράγη τὸ στόμα, ἀνηρημένης τῆς ἀμαρτίας διὰ τῆς χάριτος, κατὰ τὸ εἰρημένον ἀλλαχοῦ· *Καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς*. Θεός γὰρ ὁ δικαίων, καὶ τίς ὁ κατακρίτων ;

¹⁰¹ Rom. viii, 5f.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. ΕΓ'.

Ἰπόθεσις.

Τοῦτον ἄδει τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, εὐχομένων ἀπαλλαγῆναι τῶν ἐχθρῶν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, διηγουμένων τε σαφῶς τὰ κατασκευασθέντα αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἃ τε ὑπομεμενῆκασιν αὐτοὶ, ὄντων δὲ, ὅτι οἱ προλεχθέντες ἀρχόντες, τῆς εἰς Χριστὸν ἀσεβείας ἔνεκον.

Εἰσακούσον, ὁ Θεός, φωνῆς μου ἐν τῷ δέεσθαί με. Δέξαι μου, φησί, Δέσποτα, τὴν ἱκετείαν, καὶ ῥῶσόν μου τὴν διάνοιαν, ὥστε μὴ δεδιέναι τὰς προσβολὰς. Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχὴν μου. Ὅμοιον τῷ· Καὶ νῦν, Κύριε, ἑπίδρα ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου.

Οἵτινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαλὰς τὰς γλώσσας αὐτῶν. Ταῦτά φησι, διὰ τὸ βλασφημοῦντας αὐτοὺς τὸν Ἰησοῦν λέγειν τοῖς ἀποστόλοις· Παραγγεῖλαι παρηγγεῖλαμεν ὑμῖν μηδεὶν λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ. — Ἐρέτειαν τόξον αὐτῶν πρᾶγμα πικρόν. Τόξου βολῆ τὰ θανατοποιὰ τῆς γλώσσης αὐτῶν παραβάλλει ῥήματα. Πῶς γὰρ οὐ θανατοποιὰ τὰ πείθειν ἐπιχειροῦντα μὴ Θεὸν πιστεύειν εἶναι τὸν Ἰησοῦν;

Ἐξάπινα κατατοξεύουσιν αὐτὸν, καὶ οὐ φοβηθήσονται. Λοχῶντες, φησὶν, ἐξαίφνης ἐπίασιν, οὐ δεδιότες τὸν ἐφορῶντα Θεόν. Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν· τὸ διαβεβαίωσθαι· Οὐκ ἀνέστη ὁ Κύριος ἐκ νεκρῶν. Διηγήσαντο τοῦ κρύψαι παρὶδα. Ἄνω καὶ κάτω, φησὶν, ἐβουλεύοντο ἀποκτείνει λάθρα τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων τοὺς κήρυκας. Τίς, εἰπὼν, δύσεται αὐτούς; Ταῦτα ἐπραττον, φησὶ, νομίζοντες μὴ ἀπαιτεῖν αὐτοὺς τὸν Θεὸν τῆς τοιαύτης ἀσεβείας τὰς δίκας.

Προσελεύσεται ἄνθρωπος καὶ καρδία βυθεῖα. Οἱ μὲν παράνομοι, φησὶν, οὐ διελίπον πονηρὰ κατὰ τοῦ Κυρίου βουλευόμενοι· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τό· Ἐξηρησῆσαν ἀνομίαν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ὁ συνετὰ βουλευόμενος (τοῦτο γὰρ ἡ βαθεῖα καρδία δηλοῖ), ἅτε ἀκριθῶς νοήσας τὸ μυστήριον, τοῖς προσήκουσιν ὕμνοις κεχηρημένος, ὑψώσει τὸν Θεόν, κατὰ τὸ εἰρημένον ἀλλαχοῦ· Ὑψώσω σε, Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεύς μου. Βέλος ῥηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν. Εἰπὼν αὐτῶν τὸ κατὰ τῶν ἁγίων κηρύκων ἔπαρμα, διεξέρχεται καὶ τὴν ἐκπτώσιν.

Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος. Τίς γὰρ οὐκ ἂν φοβηθείη, ἐπισκοπὴν ἐκ Θεοῦ ὀρῶν γινομένην κατὰ τῶν ἀσεβῶν;

Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπίζει ἐπ' αὐτῷ. Διαφερντῶς οἱ τῶν θεῶν νόμων ἐπιμελούμενοι θυμηδίας ἐμφορηθέντες, τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδα βεβαίαν ἐργάζονται. Καὶ ἐπαυρεθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Καὶ τὴν παρὰ ἀνθρώπων καρπώσονται εὐκλειαν οἱ πρὸς Θεὸν διευθύνοντες, καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἔξω βαδίζειν οὐκ ἀνεχόμενοι.

Act. iv, 29; Act. v, 8. Psal. xxi, 2.

(26) Hic Corderius alia tribuit Athanasio quæ sunt Theodori.

1. In finem; PSALMUS David. LXIII.

Argumentum.

Hunc canit psalmum ex persona sanctorum apostolorum, qui rogant liberari se ab inimicis evangelicæ prædicationis, et dilucide narrant quæ adversum se a principibus populi Judaici gesta sint: quæque ipsi, videlicet populi principes, impietatis erga Christum causa sint perpepsi.

2. Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor. Accipe, inquit, Domine, supplicationem meam, et mentem confirma meam, ut ne timeam impetus inimicorum. A timore inimici eripe animam meam. Simile illi: Et nunc, Domine, respice in minas eorum, et da servis tuis cum fiducia loqui verbum tuum^b (26).

4. Quia exaceruerunt ut gladium linguas suas. Hæc ait, quia blasphema in Jesum dicta proferentes, dicebant apostolis: Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto^b. — Intenderunt arcum rem amaram. Arcus missili lethifera linguæ eorum dicta comparat. Quomodo enim non lethifera fuerint, quæ nituntur persuadere Jesum non credi debere Deum?

6. Subito sagittabunt eum et non timebunt. Insidiantes, inquit, subito impetum fecerunt, non metuentes inspectorem Deum. Firmaverunt sibi sermonem nequam, quod affirmarent Dominum a mortuis non resurrexisse. Narraverunt ut absconderent laqueos. Sursum deorsum, inquit, consilium inibant quo pacto evangelicæ doctrinæ præcones clam occiderent. Dixerunt, quis videbit eos? Hæc, inquit, agebant rati Deum de tanta impietate pœnas non exposcere.

8. Accedet homo et cor altum. Iniqui homines, ait, finem non fecerunt mala contra Dominum machinandi: id enim significatur per hæc verba: Scrutati sunt iniquitatem. At homo Dei, qui prudentia consilia inquit (illud enim significat, cor altum), cum accurate mysterium perpenderit, hymnis usus congruentibus, Deum exaltabit, juxta illud quod alibi dictum est: Exaltabo te, Domine Deus meus, rex meus^b. Singillatim parvulorum factæ sunt plagæ eorum. Postquam eorum adversus sanctos præcones impetum enarravit, jam eorum ruinam describit.

10. Et timuit omnis homo. Quis non timeret, inspectionem et perquisitionem a Deo adversus impios factam cernens?

11. Latabitur justus in Domino et sperabit in eo. Qui divinas curant leges, ingenti gaudio perfusi, spem erga Deum firmam efficient (27). Et laudabuntur omnes recti corde. Gloriæ laudisque fructum apud homines ferent, qui a Deo diriguntur, nec sustinent extra viam rectam incedere.

(27) Hic alia affert Corderius, quæ sunt Theodori.

1. *In finem, PSALMUS David. Canticum Jeremiae et A Ezechielis populo transmigracionis, cum inciperent exire. LXIV.*

. *Argumentum.*

In hoc psalmo personam inducit gentium, quæ clamantibus licet hujus sæculi sapientibus, crederant in Christum, et jam postulant pristinae impietatis remissionem. Ad hæc pro iis orationem enittit, qui scilicet infructuosi olim erant, jam vero per Christi fidem frugiferi facti sunt.

2. *Te decet hymnus, Deus, in Sion.* Non ultra, inquit, iis quos olim deos æstimabamus hymnos canimus, gnari non par esse illos celebrari, qui ligna, lapides et dæmonia sunt. Sed tibi soli hoc officium convenientissimum est. *Et tibi reddetur votum in Jerusalem.* Aut Jerusalem terrenam ait, quæ est Ecclesia, aut cælestem, ad quam cum per venerimus laudes offeremus.

3. *Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.* His omnium gentium vocationem annuntiat juxta id quod dictum est apud Joëlem ⁷: *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem.*

4. *Verba iniquorum prævaluerunt super nos.* Verba iniquorum dicit sapientiam sapientum sæculi hujus, qua infirmi fuerunt, a vera lapsi cognitione. *Et impietatis nostris tu propitiaberis.* Rogant liberari ab impietate in qua olim erraverant.

5. *Beatus quem elegisti et assumpsisti.* Eos qui erant virtute perfecti, et ad bravium superæ vocationis pervenerant, beatos appellant. *Replebimur in bonis domus tuæ.* Bona domus vocat diversa Spiritus dona. *Huic enim, inquit⁸, datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ et reliqua dona. Sanctum est templum tuum,* aut cæleste aut terrenum, juxta dictum illud: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos⁹.*

[Qui pleni estis sanctificatione (templumque illud tuum), per eloquia tua accedentes erudit atque docti justitiam tuam.]

6. *Exaudi nos, Deus, salutaris noster, spes omnium finium terræ.* Exaudi nos itaque et hæc nobis præbeas. In te, inquit, fines terræ sperabunt, et qui procul a mari habitant. His autem significat terminos terræ.

7. *Præparans montes in virtute sua.* Montes hic vocat adversarias potestates. *Præparans autem ad supplicium, præparavit namque illis abyssum.* Hoc autem facies, potens cum sis. *Qui conturbas profundum maris.* Mare dicit, multitudinem immundorum spirituum, quæ Christi adventu conturbatur. *Quamobrem metuentes aiebant: Venisti ante tempus torquere nos¹⁰.*

9. *Turbabuntur gentes, et timebunt qui habitant terminos, a signis tuis.* Quando, inquit, gentes, id

ΕΙς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. Ὁδὴ Ἱερραίου καὶ Ἱεζεκιήλ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας, ὅτε ἔμελλον ἐκπορεύεσθαι. ΕΔ'.

Ἰπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ εἰσάγει τὸ πρόσωπον τῶν ἐθνῶν τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν, καταθούωντων τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, αἰτούντων τε τῆς προτέρας ἀσεβείας ἄφεσιν. Ἐτι τε εὐχὴν ἀναπέμπει ὑπὲρ αὐτῶν, ὄντων μὲν πάλαι ἀκάρπων, γενομένων δὲ εὐφρόρων διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.

Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεὸς, ἐν Σιών. Οὐκέτι, φησὶν, οἷς ἐνομιζόμεν θεοῖς τοὺς ὕμνους ἀναπέμφομεν, εἰδότες ὡς ἐκείνοις μὲν οὐ πρέπει ἀνυμνεῖν, ξύλοις καὶ λίθοις καὶ δαιμονίοις οὖσιν· σοὶ δὲ μόνῳ τῷ τοιούτῳ ὑφέλημα πρεπωδέστατον. Καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἡ τῆ ἐπὶ γῆς φησὶν, ἥτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἣ τῆ ἐπουρανίῳ, ὅπου παραγενόμενοι τὰς αἰνέσεις ἀναπέμφομεν.

Εἰσάκουσον προσευχῆς μου, πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει. Εὐαγγελίζεται διὰ τούτων τὴν κλήσιν ἀπάντων τῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Ἰωηλ· Ἐκχεῶ ἀπὸ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα.

Λόγοι ἀνέμων ὑπερεδυνάμωσαν ἡμᾶς. Λόγους ἀνέμων φησὶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, δι' ἧς καὶ ἐξησθένησαν, τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως. Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν ἠλίθη. Εὐγονται τῆς συμβάσεως ἐν τῇ πλάνῃ ἀσεβείας ἀπαλλαγῆναι.

Μακάριος ἐν ἐξελέξῳ καὶ προσελύθῳ. Τοὺς τελειωθέντας κατ' ἀρετὴν, καὶ εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω φθάσαντας κλήσεως, μακαρίους ἀποκαλοῦσι. Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου. Ἀγαθὰ τοῦ οἴκου τὰ διάφορα τοῦ Πνεύματος λέγει χάρισματα. Ὁ μὲν γὰρ, φησὶ, δίδεται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, καὶ τὰ ἕτερα τῶν χαρισμάτων. Ἅγιος ὁ ναός σου· ἢ ὁ ἐπουράνιος, ἢ ὁ ἐπίγειος, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ὁ γῆρ ναός τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

[Πλήρεις ἁγιασμοῦ· καὶ τὴν σὴν δικαιοσύνην διὰ τῶν σῶν λογίων τοὺς προσιόντας παιδεύει.]

Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἣ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς. Οὐκοῦν ἐπάκουσον ἡμῶν, καὶ ταῦτα παράσχου. Εἰς σὲ, φησὶ, τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐλπιούσιν, καὶ οἱ μακρὰν τῆς θαλάσσης οἰκοῦντες. Δηλοῦται δὲ πάλιν διὰ τούτων τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα.

Ἐτοιμάζων ἔρη ἐν τῇ ἰσχυρί αὐτοῦ. Ἐνταῦθα τὰς ἀντικειμένους δυνάμεις φησὶν. Ἐτοιμάζων δὲ εἰς τιμωρίαν· ἠτοίμασε γὰρ αὐτοῖς τὴν ἄβυσσον. Τοῦτο δὲ ποιήσεις δυνατὸς ἶν. Ὁ συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης. Θάλασσαν ἐνταῦθα τὸ πλῆθος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων φησὶν, ὃ καὶ συνταράττεται τῇ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ. Διὰ καὶ φοβούμενοι ἔλεγον· Ἐλάθες πρὸ καιροῦ βυσαντίσαι ἡμᾶς.

Ταραχθήσονται τὰ ἔθνη, καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα, ἀπὸ τῶν σημείων σου.

⁷ Joel II, 28. ⁸ I Cor. XII, 8. ⁹ I Cor. III, 17. ¹⁰ Matth. VIII, 29.

Ὅτε, φησὶ, τὰ ἔθνη παραχθήσονται, τούτεστι τῶν δαιμόνων τὰ συστήματα, τότε δὴ τότε καὶ οἱ ἐν τοῖς πέρασιν τῆς οἰκουμένης ἄνθρωποι φοβηθήσονται σε, τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες. Σημεῖα δὲ τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ γεγενημένα λέγει. Ἐξόδους πρώτας καὶ ἑσπέρας τέρφεις. Ὅταν γὰρ τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες οἱ τὴν οἰκουμένην ἄνθρωποι κατοικοῦντες, φοβηθῶσι τὸν ἀγαθὸν φόβον, τότε δὴ τότε καὶ εἰς τὰς πρώτας καὶ εἰς τὰς ἑσπέρας ἐξόδους, τούτεστι ἐν παντὶ καιρῷ, τέρφεις ἔσται αὐτοῖς, ἀγαλλιωμένοις, ἐφ' οἷς κατώρθωσεν ἡ σὴ παρουσία.

Ἐπεσκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν. Δεικνυσιν ἐπὶ τίσιν τῶν ἔθνῶν ἀπάντων ἡ τέρφεις. Ἐπὶ τίσιν δὲ ἢ ἐπὶ τῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξιώσει τὴν γῆν, καὶ μεθύσαι αὐτὴν τῶν παρ' αὐτοῦ δηλονότι χαρισμάτων; Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὕδατων. Ποταμὸν ἐνταῦθα τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησὶ· πεπληρωθῆαι δὲ αὐτὸν ὑδάτων· τίνων ἢ τῶν θεῶν ἐπαγγελιῶν, φησὶν, ὧν τοῖς ἀξίους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπιγγελλατο; Εἶεν δ' ἂν αἱ ἐπαγγελίαι τὸ· Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, καὶ οἱ ἐξῆς τῶν μακαρισμῶν. Ἥτοίμασας τὴν τροφήν αὐτῶν. Τροφήν μὲν τὴν πνευματικὴν φησιν. Ἥτοίμασθαι δὲ αὐτὴν λέγει, διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισται τὸ περὶ Χριστοῦ μυστήριον, ὅς ἐστιν ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβῆς, καὶ ζῶν διδοὺς τῷ κόσμῳ.

Τοὺς ἀβλακὰς αὐτῆς μέθυσον, πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς. Ἀβλακὰς φησὶ τὰ βάθη τῶν καρδιῶν, γεννήματα δὲ τοὺς εὐσεβεῖς λογισμούς. Ἐν ταῖς σταγῶσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα. Καὶ τὰ μικρὰ, φησὶ, τῶν θεῶν χαρισμάτων τῶν διδομένων αὐτῇ εὐφραίνειν αὐτήν, καὶ ἀνατέλλειν παρασκευάζει, τὸν νοσητὸν δηλονότι καρπὸν. Νοήσεις δὲ τὰς σταγῶνας αὐτῆς ἀπὸ τοῦ εἰρημένου περὶ Χριστοῦ· Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ κόκκον, καὶ ὡς ἡ σταγὼν ἢ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν.

Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου. Ἐνιαυτὸν φησὶ τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καιρὸν, καὶ στέφανον χρηστότητος ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ ἐν πολλῇ χρηστότητι τοὺς ἁγίους ἐν αὐτῷ στεφανοῦσθαι. Καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πύργους. Πεδία πάλιν τὰς τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων ψυχὰς καλεῖ. Πλησθήσονται τὰ ὠραῖα τῆς ἐρήμου. Ὅρη μὲν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς φησὶ, τοὺς εὐτραφεῖς γεγενημένους τοῖς πνευματικοῖς χάρισμασιν· ἐρημον δὲ τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ, τὴν πάλαι ἐρημον οὖσαν τῆς περὶ Θεοῦ γνώσεως. Καὶ ἀγαλλιάσιν οἱ βουνοὶ περιβώσονται. Βουνοὺς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν προέδρους φησὶν.

Ἐρεθίσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων. Κριοὺς μὲν τῶν προβάτων τοὺς ἀρχοντας τῶν λαῶν φησὶ. Τί δὲ ἐνδύσονται ἢ τὸ τῆς ἀφθαρσίας ἱμάτιον καὶ τὸν τῆς εὐφροσύνης χιτῶνα; Κριοὺς ὀνομάζει προβάτων καὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ὡς προκύφαντας καὶ τοὺς ἐχθροὺς κερατίζειν ἰσχύοντας. καθὼς ὁ Κύριος ἐφη· Ἰδοὺ θῶν ἀποστελῶ ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων.

A est, dæmonum catervæ turbabuntur, tunc qui in terminis terræ versantur homines, turbabuntur, signa magna conspicientes. Signa autem ea sunt, quæ in ejus adventu sunt edita. Exitus matutini et vespere delectabis. Cum enim signa magna conspiciantur homines qui orbem terræ incolunt, bono metu timebunt, tum et ad matutinos et ad vespertinos exitus; hoc est, omni tempore, delectatio erit eis, exsultantibus ob res præclare a te adveniente gestas.

10. Visitasti terram et inebriasti eam. Declarat quibus de rebus delectatio fuerit omnibus gentibus. Quibusnam, nisi quia visitatione sua terram totam dignatus est, suisque donis inebriavit eam? Flumen Dei repletum est aquis. Flumen hic dicit evangelicum sermonem, et repletum aquis fuisse dicit: quibusnam, nisi divinis promissis, quæ dignis regno cælorum pollicitus est? Promissa autem hæc fuerint: Beati pauperes spiritu, et reliquæ beatitudines¹¹. Parasti cibum illorum. Cibum spiritualem dicit. Quoniam ante mundi constitutionem, decretum est mysterium Christi, qui est panis qui de cælo descendit et dat vitam mundo¹².

11. Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus. Rivos dicit profunda cordium: genimina, pias cogitationes. In stillicidiis ejus lætabitur germinans. Quantumvis parva, inquit, dona ipsi collata, eam lætari ac germinare faciunt, spiritualem scilicet fructum. Stillicidia porro ejus intelliges ex eo quod de Christo dicitur: Descendet sicut pluvia in velus, et sicut stillicidia stillantia super terram¹³.

12, 13. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. Annum dicit futuri sæculi tempus, et coronam benignitatis vocat, quia multa cum benignitate sancti in ipso coronantur. Et campi tui replebuntur ubertate. Campum iterum animas in ipsum credentes vocat. Pinguescent speciosa deserti. Montes dicit sanctos apostolos et evangelistas, qui spiritualibus donis pingues effecti sunt. Desertum vero gentium Ecclesiam vocat, quæ deserta olim erat Dei cognitione. Et exsultatione colles accingentur. Colles vocat præsides Ecclesiarum.

14. Induti sunt arietes ovium. Arietes ovium vocat principes populorum. Quo autem induentur, nisi vestimento incorruptibilitatis, et tunica lætitiæ? Arietes ovium, sanctos item apostolos vocat, utpote qui demisso capite irrumpant, et inimicos cornu petere valeant, quemadmodum ait Dominus: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum¹⁴.

¹¹ Matth. v, 3 seqq. ¹² Joan. vi, 35. ¹³ Psal. LXXI, 6. ¹⁴ Matth. xi, 16.

Ei valles abundabunt frumento. Illæ, inquit, olim pauperrimæ ac steriles gentium animæ, spiritualibus fructibus replebuntur. *Clamabunt, etenim hy-
num dicent.* Ad meliorem, inquit, deductæ statum, valles, ac repletæ spiritualibus fructibus, hymnos tibi totis viribus offerent.

4. *In finem canticum PSALMI Resurrectionis. LXV. Argumentum.*

Vocationem gentium per hunc psalmum significat, annuntiatque futuram animarum resurrectionem, juxta dictum illud: *Suscitans a terra inopem*¹⁸. Personam item inducit apostolorum, enarrantium quanta sint pro evangelica prædicatione perpessi, et quot ærumnis ad æterna gaudia deducti sint. Insuperque Judaici populi reprobatio hic significatur.

2-4. *Jubilate Deo, omnis terra, psalmum dicite nomini ejus.* Jubilatio est victoriæ canticum, quod canitur profligatis inimicis. Cæsis itaque per Christi adventum hujus sæculi principibus, jubentur omnes gentes victoriæ cantica modulari (28). *Dicite Deo: Quam terribilia sunt opera tua, Domine!* Cujusmodi opera, nisi divina signa, et quod impurorum dæmonum catervæ profligatæ sint? *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.* Judæorum hic stuporem coarguit, qui non sivit eos miraculorum magnitudini obtemperare. *Omnis terra adoret te et psallat tibi.* Quoniam, inquit, Judæi, etiamsi ingentia per te edita signa conspexerant, mentiti tamen sunt tibi. At eorum loco te adorabit omnium gentium multitudo.

5. *Venite et videte opera Dei.* Apostolorum hic personam inducit, qui gentes docent, eum qui in suo secundum carnem adventu divina signa edidit, ipsum esse qui Rubrum olim mare exsiccavit, et qui Jordanis fluente divisit, ut filii Israel pedibus transmitterent.

6. *Qui convertit mare in aridam.* Hujusce rei argumentum est quod olim gestum fuit, cum convertit mare in aridam. Ita Symmachus ait: *Mutavit mare in aridam: flumen pertransierunt pede.* Hic enim, inquit, Deus est qui reditum nobis concessit, et salutem dedit: qui olim mare et flumen divisit, et proavos nostros absque periculo trajicere jussit. *Ibi lætabimur in ipso.* Illud, *ibi*, tempus indicat. Ait igitur: Quo tempore ille in novum sæculum regnabit, nos una cum ipso regnabimus et ineffabili gaudio perfundemur.

7. *Oculi ejus super gentes respiciunt* (29). Intensus est omnibus, omnia gesta inspicit et examinat.

¹⁸ Psal. cxii, 7.

(28) Quæ habet Corderius ad hunc locum sunt Theodori.

(29) Hæc sunt Theodori.

Καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνούσι σίτον. Αἱ πάλαι, φησὶν, ἀπορώτατοι καὶ ἄγονοι τῶν ἔθνῶν ψυχαὶ πνευματικῶν καρπῶν ἔσονται πλήρεις. *Κεκράζονται· καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν.* Ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβαλοῦσαι, φησὶν, αἱ κοιλάδες καὶ πληθυνθεῖσαι νοητῶν καρπῶν, ἔκτενῶς σοὶ τοὺς ὕμνους ἀναπέμψουσιν.

Εἰς τὸ τέλος ᾠδῆ ΨΑΛΜΟΥ ἀναστάσεως. ΞΕ. Ὑπόθεσις.

Τὴν κλῆσιν τῶν ἔθνῶν διὰ τοῦ παρόντος ψαλμοῦ κατασημαίνει, καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν γεννησομένην τῶν ψυχῶν αὐτῶν εὐαγγελίζεται, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ὁ ἀριστῶν ἀπὸ γῆς πτωχόν.* Καὶ μὴν καὶ τῶν ἀποστόλων εἰσφέρει τὸ πρόσωπον, διδασκόντων ὅσα ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος πεπόνθασι τοῦ εὐαγγελικοῦ, καὶ ὅσαι θλίψεις εἰς αἰῶνους εὐφροσύνας ἐξήγαγον αὐτούς. *Ἔτι μὴν καὶ τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ σημαίνεται: ἡ ἀποβολή.*

Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ, ψάλατε δὴ τῷ ὄνοματι αὐτοῦ. Ἀλαλαγμὸς ἔστιν ἐπινίκιος ὕμνος, ἄδόμενος ἐπὶ πεπτωκόσιν ἔχθροῖς. Ὡς οὖν ἀνηρομένων τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, διὰ τῆς παρουσίας δηλονότι Χριστοῦ, πάντα τὰ ἔθνη τοὺς ἐπινίκιους ὕμνους ἀναπέμπειν παρακελεύονται. *Εἶπατε τῷ Θεῷ· Ὡς φοβερὰ τὰ ἔργα σου.* Καὶ ποῖα ἔργα ἢ τὰς θεοσημείας φησὶ, καὶ τὸ ἐκποδῶν γενέσθαι τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τὰ πλήθη; *Ἐν τῷ πληθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονται σε οἱ ἔχθροί σου.* Τῆς Ἰουδαίων ἀποπληξίας ἐνταῦθα κατηγορεῖ, ὡς μηδὲ τῶν θαυμάτων τῆς ὑπερβολῆς παρενεγκούσης αὐτοῦ εἰς τὸ πείθεσθαι. *Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι καὶ ψαλλάτωσάν σοι.* Ἐπειδὴ Ἰουδαῖοι, φησὶ, καίτοι ὑπερβολὰς ὀρώντες πραττομένας σημεῖων, ἐψεύσθησάν σοι. Ἄλλ' οὐν ἄντ' ἐκείνων προσκυνήσει σοὶ πᾶσα τῶν ἔθνῶν ἡ πληθὺς.

Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Τῶν ἀποστόλων ἐνταῦθα εἰσάγεται τὸ πρόσωπον, διδασκόντων τὰ ἔθνη, ὡς ἄρα αὐτὸς οὗτος ὁ ἐν τῇ κατὰ σάρκα παρουσίᾳ τὰς θεοσημείας ἐργαζόμενος αὐτὸς ἔστι καὶ ὁ πάλαι τὴν Ἐρυθρὰν ξηράνας θάλασσαν, καὶ μὴν καὶ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ ἀνακόψας τὰ βέεματα, ὡς ποδὶ παρελθεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ.

Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν. Καὶ τούτου ἀπόδειξις τὰ ἤδη γενόμενα, ὅπως τὴν θάλασσαν μετέβαλεν εἰς ξηρὰν. Σύμμαχος οὕτως λέγει· *Μετέβαλε θάλασσαν εἰς ξηρὰν· ποταμὸν διέβησαν ποδί.* Οὗτος γὰρ ἔστιν ὁ Θεός, φησὶν, ὁ καὶ ἡμῖν τὴν ἐπάνοδον καὶ ἡμῖν σωτηρίαν δωρούμενος· ὁ πάλαι καὶ θάλατταν καὶ ποταμὸν διαστήσας, καὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἀκινδύνως διαβῆναι κελεύσας. *Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ.* Τὸ ἐκεῖ χρόνον ἔστι σημαντικόν. Λέγει οὖν, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον καθ' ὃν τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσει, ἐκεῖ οὖν εὐφρανθησόμεθα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν. Πᾶσι προσέχει, καὶ πάντα ἐξετάζει τὰ γενόμενα. *Ὁ*

παραικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς. Καί τινες ἂν εἶεν οἱ παραικραίνοντες ἢ περὶ ὧν εἰρηται, γιὰ ἀνθρώπου, πορεύθητι πρὸς τὸν οἶκον τὸν παραικραίνοντά με; Καὶ μὴν παρεπύκρναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ πάλιν· Μὴ σκληρύνῃτε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραικρασμῷ.

Εὐλογεῖτε, ἔθνη, τὸν Θεόν. Πάντες δὲ κατὰ ταυτὸν γενόμενοι, μᾶλλον αὐτὸν ἐπαινεῖτε καὶ θαυμάζετε.

[Τοῦ θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς ζωὴν. Εὐφρανθήσομαι δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις θαυμασίοις, καὶ τῷ ταῦτα πεποιηκότι, ὃς, ἅτε Δεσπότης καὶ πάντα ἐφορῶν, διάκρισιν ποιεῖται τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τιμωρίας περιβάλλει τοὺς ἀναξίους. Ὁφθαλμοὺς τοὺς ἀποστόλους λέγει.]

Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς, Θεός, ἐπύρωσας ἡμᾶς. Τὰς θλίψεις τὰς γεννησομένας διὰ τὸ κήρυγμα τοῖς ἀποστόλοις προαναφώνει τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικόν· ἐκ προσώπου αὐτῶν καταλέγον καὶ τὰς παγίδας, ἧτοι τὰ δεσμοτήρια, τοὺς τε πειρασμοὺς τοὺς διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος κατασημαίνει.

Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν ὀλοκαυτώμασι. Τὸν ἐπουράνιον δηλονότι· ὅλους γὰρ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν τῷ Θεῷ ἐν τάξει ὀλοκαυτώματων. [Ὀλοκαυτώμασι δὲ νοητοῖς. Ἄλλὰ τὰ μὲν σὰ, φησὶ, Δέσποτα, τοιαῦτα· τὰ δὲ ἡμέτερα, τὸ οἶα εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν καὶ θῦσαι σοι χαριστήρια, τὸ αὐτὸ δὲ λέγει Διέστειλε καὶ ἐλάλησε. Τοῦτο δὲ λέγει ὅσα ἠύξάμην.] Ἀποδώσω σοι τὴν εὐχάμην μου. Ἄ ἠύξάμην, φησὶ, θλιβόμενος ἀποδώσω σοι. ἠύξάμην δὲ, ὡς τῆς θλίψεως τῆς παρούσης βυσθελὲς διαπαντὸς ἀναπέμφω σοι τὰς αἰνέσεις.

Ὀλοκαυτώματα μεμναιωμένα ἀνοίσω σοι. Ὅποσα σοι προσφέρειν προσέταξας, ἱερεύσω προθύμως. Μεμναιωμένα δὲ κέκληκε τὰ εὐτραφῆ καὶ πύονα· οὕτω γὰρ καὶ ὁ νόμος προσφέρειν ἐκέλευσεν βιωμά τε καὶ ἄρτια. Ἐπαρᾶται δὲ καὶ ὁ προφήτης Μαλαχίας τοῖς τὰ τοιαῦτα μὲν ἔχουσιν, ἀνάπηρα δὲ προσφέρουσιν. Αὕτη δὲ καὶ τῷ Κάϊν ἐγένετο τῶν κακῶν ἐκείνων ἡ ἀρχή. Διδασκόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τοῖς τιμωτέροις ὧν ἔχομεν τὸ θεῖον γεραίρειν. Ἀνοίσω σοι βόας μετὰ χιμάρων. Πνευματικὰ δὲ πάντα, ὡς ἔφη, καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ οἱ βόες καὶ οἱ χίμαροι, οὓς ἀποδώσειν ἐπαγγέλλεται.

Δεῦτε, καὶ ἀκούσατε, καὶ διηγήσομαι. Καὶ τίνα ἕτερα διηγείται ἢ ἃ φθάσας ἐξηγήσατο, τὸ, ὅτι· Ἐδοκίμασας ἡμᾶς, καὶ τὰ λοιπὰ;

Ἄδικίαν εἰ ἐθεώρουν ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος. Ἦδειν δὲ, ὅτι οὐκ ἂν, ἐμοῦ περὶ ἀδικίαν ἔχοντος, ἀκούσαι μου τῆς προσευχῆς ὁ Θεός ἀνέχοιτο. Ἀκύλις· Ἀνωφελὲς ἰδῶν ἐν καρδίᾳ μου, οὐκ εἰσακούσεται Κύριος. Βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι, τὰς αἰτήσεις τῷ Θεῷ προσάγων, ἐπεμελοῦμένη τοῦ πρέποντος, εἰδώς, ὡς οὐδὲν μοι τῆς αἰτήσεως ὄφελος, μὴ ποιῶντι τὰ θέοντα. Καὶ ἕτερόν τι καὶ

A Qui exasperant non exaltentur in semetipsis. Equinam fuerint ii qui exasperant, nisi de quibus dicitur: Fili hominis, vade ad domum exasperantem me ¹⁶? Et illud: Et exacerbaverunt eum in deserto ¹⁷: et rursum: Nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione ¹⁸.

8. Benedicite, gentes, Deum nostrum. Omnes in unum coacti ipsum laudate ac suspicite.

[9. Qui posuit animam meam ad vitam. Gaudebo de huiusmodi mirabilibus, deque eorum opifice: qui, utpote Dominus omniumque inspector, de terrenis discernit et iudicat, indignosque homines suppliciiis circumvenit. Oculos vocat apostolos.]

B 10. Quoniam probasti nos, Deus, igne nos examinasti, etc. Ærumnas apostolis ob prædicationem futuras prænuntiat Spiritus propheticus: atque ex persona eorum recenset laqueos, sive carceres; tentationesque per ignem et aquam significat (30).

13. Introibo in domum tuam in holocaustis. Cœlestem videlicet: nam se totos Deo ceu holocausta obtulerunt. [Holocaustis scilicet spiritualibus. Sed quæ tua sunt, Domine, huiusmodi: nostra autem isthæc, ingredi in templum tibi que immolare in gratiarum actionem, id ipsum autem significat distinxerunt (labia mea) atque locuta sunt. Hæc, inquit, precatus sum.] Reddam tibi vota mea. Reddam tibi, inquit, ea quæ vovi dum in calamitate versarer. Vovi autem me, cum præsentibus ærumnis liberatus ero, laudes semper redditurum tibi.

15. Holocausta medullata offeram tibi. Quæ offerri tibi iussisti alacriter immolabo. Medullata autem, crassa et pinguis vocat; ita enim lex iussit offerri immaculata et perfecta. Exsecratur autem Malachias propheta eos qui cum talia penes se habeant, mutila offerunt ¹⁹. Hoc ipsum olim Caino fuit malorum exordium. Nos autem edocemur ea quæ pretiosiora sunt numini offerre. Offeram tibi boves cum hircis. Spiritualia omnia sunt, ut iam dixi, holocausta, boves, hirci, quos oblaturum se pollicetur.

D 16. Venite, et audite, et narrabo. Ecqua alia narraturus est, nisi ea quæ superius enarravit, nimirum: Probasti nos, Deus, etc.?

18. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiat me Dominus. Sciebam equidem, si ego iniquitati hæream, non exaudiendam a Deo fore deprecationem meam. Aquila: Inutile videns in corde meo, non exaudiet Dominus. Hoc autem sibi vult: petitiones Deo offerens, ut de probo ac decoro curam necesse est, gnarus nihil mihi utilitatis ex petitione obventurum, nisi quæ decent agam. Glo-

¹⁶ Ezech. XLIV, 6. ¹⁷ Psal. LXXVII, 40. ¹⁸ Psal. xciv, 8. ¹⁹ Malach. I, 7.

(30) Hic alia habet Corderius quæ sunt Theodori.

riatur quodammodo apud Deum, quod extra ini- A
quitate omnem versetur, quamobrem se exau-
diendum fore confidit.

1. *In finem, PSALMUS in hymnis, ipsi
David. LXVI.*

Argumentum.

Rursum hic apostolorum personam inducit, qui doctrina gentes imbuunt, et rogant liberari ab iis qui doctrinae suae contradicunt. [Hic psalmus praecedenti consentaneus est : proprie enim agit de benedictione sacrorum, atque tota pene oratio in libro Judicum jacet. Ac si igitur futurum sit ut hoc eveniat, postquam reditum vaticinatus est, praedicat divinam incarnationem et adventum, atque futuram gentium salutem. Inscriptus autem est, *In hymnis*, quia Dei est hymnis celebrari, hominum autem est laudibus ornari.]

2. *Deus misereatur nostri et benedicat nobis, etc.* Tuam, inquit, miserationem obsecramus, Domine, rogamusque ut exhibeas vultum tuum nobis, ut viam sancti Evangelii tui gentibus omnibus praedicare possimus. *Salutare enim*, ipsius adventum ubique significat.

4. *Confiteantur tibi populi, Deus.* Praedicat Christi confessionem ab omnibus gentibus emittendam fore. *Luxentur et exsultent gentes.* Cum propheticus Spiritus de salute orbis summopere delectetur, plerumque eadem ipsa repetit, ex frequenti narratione gaudio affectus.

6. *Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes* (31). Non sine causa repetit, sed ut alacriores reddat auditores. *Terra dedit fructum suum.* Spiritualis videlicet. Fructus autem sunt ejus in pietate profectus.

[*Confiteantur tibi populi, Deus.* Quemadmodum bis gentes ad hymnos concinendos excitavit, ita bis ipsas ad benedictionem quaesivit : cum bis scilicet eam benedictionem accepisset. Aut quia illae benedictione repletae non ignorant Deum qui super omnia est, sed dulcissimum ipsi offerunt pietatis fructum : quem si tibi offeramus, id est virtutis studium accuratum, a te benedictionem accipiemus.]

[*Benedicat nos Deus.* Sciendum homines Deum benedicientes, ipsi verba solum proferre, sed opere ipsi beneficia impendere non posse. At Deus cum benedicit, operibus verba confirmat, ac bonorum omnium copiam iis quibus benedicit elargitur. Deinde docet quomodo.]

1. *In finem, PSALMUS cantici, ipsi
David. LXVII.*

Argumentum.

In hoc psalmo adventum Domini significat, necnon spiritualium hostium depulsionem, spiritualisque captivitatis solutionem. Docet insuper se ipsum

(31) In R. III, haec dicuntur Theodreti.

χημα προσφέρει τῷ Θεῷ τὸ ἐξω πάσης ἀδικίας γενέ-
σθαι· διὸ καὶ εἰσακούεσθαι θαρρῆει.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις ΨΑΛΜΟΣ, τῷ Δαυὶδ. ΕΓ΄.

Ἐπίθεσις.

Πάλιν κἀνταῦθα τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον εἰσάγε-
ται, διδασκαλίαν ποιούμενον τῶν ἐθνῶν, ρυσθή-
ναί τε εὐχόμενον τῶν ἀντιλεγόντων τῇ διδασκα-
λίᾳ αὐτῶν. [Ἀκόλουθος καὶ οὗτος τῷ πρὸ αὐτοῦ·
ἰδίωμα γὰρ ἔχει τῆς τῶν ἱερῶν εὐλογίας, καὶ κείται
ἐν τοῖς Κριταῖς ἡ εὐχὴ πᾶσα σχεδόν. Ὡς οὖν μέλ-
λοντος καὶ τούτου ἐπείσθαι, μετὰ τὴν ἐπάνοδον
προεφητεύθη, κηρύττει δὲ καὶ τὴν θεῖαν ἀνθρώ-
πῃσιν καὶ ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν σωτη-
ρίαν. Ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται, ἐπεὶ Θεοῦ τὸ
ὑμνεῖσθαι, ἀνθρώπων δὲ τὸ δι' ἐπαίνων ἐγκωμιά-
ζεσθαι.]

B Ὁ Θεὸς οἰκτιρήσαι ἡμᾶς καὶ εὐλογῆσαι
ἡμᾶς. Τῶν σῶν οἰκτιρῶν δεόμεθα, φησὶ, Δέσποτα,
καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ προσώπου σου, πρὸς τὸ δύ-
νασθαι φανερὰν τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγίου σου Εὐαγγελίου
πᾶσι τοῖς ἔθνεσι κηρύξαι. Σωτήριον γὰρ πανταχοῦ
τὴν παρουσίαν αὐτοῦ φησιν.

Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός. Πάντων
τῶν ἐθνῶν τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν προφητεύει.
Εὐφρανθήτωσαν καὶ ἀγαλλιάσθωσαν ἔθνη. Ἡδέ-
μενον τὸ προφητικὸν Πνεῦμα τῇ σωτηρίᾳ τῆς
οἰκουμένης, πολλάκις τὰ αὐτὰ φθέγγεται, τῇ συν-
εχεῖ διηγῆσαι εὐφροσύνης ἀπολαῦον.

Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεός, ἐξ-
ομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ πάντες. Οὐχ ἀπλῶς
τὴν ταυτολογίαν τέθεικεν, ἀλλὰ προθυμότερους τοὺς
ἀκούοντας ἐργαζόμενος. Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐ-
τῆς. Ἡ νοητὴ δηλονότι. Καρπὸς δὲ αὐτῆς αἱ κατ'
εὐσέβειαν προκοπαί.

[Ἐξομολογησάσθωσάν σοι οἱ λαοὶ, ὁ Θεός. Ὡς περ
δις τὰ ἔθνη πρὸς ὑμνωδίαν διηγείρεν, οὕτω δις αὐτοῖς
τὴν εὐλογίαν ἐζήτησεν· ἀπολαύσαντα δηλονότι καὶ
αὐτῆς εὐλογίας. Ἡ ὅτι ἐπεὶ οὐκ ἀγνοοῦσιν οἱ ἐξ αὐ-
τῆς τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν, ἀλλὰ τὸν ἕδιστον αὐτῷ
προσφέρουσι τῆς εὐσεβείας καρπὸν· ὃν εἰ προσφέρο-
μέν σοι, ἦτοι τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύσιν, εὐλογού-
μεθα παρὰ σοῦ.]

[Εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός. Εἰδέναι μὲν προσήκει,
ὡς, εὐλογούντες ἀνθρώποι τὸν Θεὸν, λόγους αὐτῷ προ-
σφέρουσι μόνους, ἔργῳ δὲ αὐτὸν εὐεργετήσαι οὐ δύ-
νανται. Ὁ δὲ Θεός, εὐλογῶν, βεβαιῶι τοὺς λόγους
τῷ ἔργῳ, καὶ παντοδαπῶν ἀγαθῶν παρέχει τοῖς εὐλο-
γούμενοις φορὰν. Εἶτα διδάσκει πῶς.]

Εἰς τὸ τέλος, τῆς ψῆδης Δαυὶδ ΨΑΛΜΟΣ. ΕΖ΄.

Ἐπίθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ση-
μαίνει, καὶ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν καθάρσειν, καὶ
τῆς νοητῆς αἰχμαλωσίας τὴν ἀπόλυσιν. Ἔτι γε μὴν

διδάσκει, ὡς αὐτὸς εἶπεν ὁ καὶ πάλαι τοὺς υἱοὺς Ἀ
 Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγών. Πρὸς δὲ τοῦτοις, ὑποδεξαμένοις τὸ κήρυγμα, Πνεύματος· ἀγίου δόσιν ἐπαγγέλλεται. Καὶ μὴν καὶ τοῖς ἀποστόλοις εἰσάγει παράκλησιν, ἐκ πάσης θλιψέως ζύεσθαι ἐπαγγελόμενος, τῆς γενομένης δηλονότι διὰ τὸ κήρυγμα. Ἄλλὰ μὴν καὶ ἐπιστρέφειν ἐκ τῶν παραπικραίων τῶν ὑπισχνεῖται πολλοὺς, καὶ μὴν καὶ ἐκ τῶν καταπεσόντων εἰς τὸ τῶν ἡδονῶν πέλαγος. Οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ τῶν ἀποστόλων κηρύττει τὴν ἀνάδειξιν, καὶ τίνες καὶ πόθεν ἦσαν. Πάντων τε τῶν ἐθνῶν τὴν εἰς τὸν Κύριον πίστιν εὐαγγελίζεται. Ἐφ' ἅπανσι δὲ τοῦτοις τὴν εἰς οὐρανούς ἀνοδὸν τοῦ Κυρίου ἐκδιδάσκει σαφῶς. Ἐξέσι δὲ ταῦτα πάντα κατὰ μέρος τοῖς στίχοις ἐπιβαλόντα θεωρεῖν.

Ἀναστήτω ὁ Θεὸς, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Τὴν εἰς τὸ κρίνειν τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας παρορμηθῆναι τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει. Τῆ γὰρ αὐτοῦ παρουσίᾳ τῆς τῶν ἀνθρώπων τυραννίδος ἐξηλάθησαν.

Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεηκῶτι ἐπὶ δυσμῶν. Ἐμπροσθεν γένεσθε, φησὶν, εἰς τὸ ταῖς ὁδοῖς ἐκείνου πορεύεσθαι, τοῦ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων ὀφθέντος ἐν σαρκὶ τοῖς ἐπὶ γῆς. Ἡ, τῷ ἐπιβεηκῶτι ἐπὶ δυσμῶν, τῷ μέχρις ἄδου πεποιημένῳ τὴν κάθοδον. *Ταραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.* Τὰ ξὺν τῶν δαιμόνων δηλονότι. Τοῦ πατρὸς ἔρῳαν καὶ κριτοῦ τῶν γηρῶν. Ὁρφανῶν μὲν τῶν ἀπροστατεύτων λέγει, γηρῶν δὲ τῶν ψυχῶν, τῶν μὴ ἔχουσῶν τὴν νομίφιον Λόγον. Προστάτης γάρ ἐστι τῶν ἀσθενῶν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην οὐκ ἔχόντων βοήθειαν, οἷον ἡμεῖς. Τίς δὲ οὗτος καὶ οἷος;

Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἀγίῳ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ εἶπεν αὐτὸν ἐπιβεηκῶτα ταῖς δυσμαῖς, τουτέστι μέχρι τῶν ἄδου μυθῶν, διδάσκει πάλιν, ὡς ἀνελθὼν εἰς οὐρανούς ἐν τοῖς ἰδίῳ γέγονε τόποις· εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐδέποτε ἀφειστήκει αὐτῶν τῆ τῆς θεότητος φύσει. *Ὁ Θεὸς κατοικίξει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ.* Μονοτρόπους φησὶ τοὺς αὐτῶ καὶ μόνῳ ἀναθέντας τὴν ἰδίαν ζῴην, καὶ πάσης διχοφυλίας καὶ κοσμικῆς ἐπιθυμίας αὐτῆν ἀλλοτριώσαντας. Τοῦτους δὲ οὐκ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῆ ἐπουρανίῳ πόλει κατοικίξειν ἐπαγγέλλεται. *Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ.* Ὁμοιον τῷ εἰρημένῳ· *τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλυθε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε.* Δεσμοὺς δὲ καὶ σκότος τὴν τῶν δαιμόνων λατρείαν φησὶν. Ὁμοίως τοῖς παραπικραίνοντα τοὺς κατοικοῦντα ἐν τάφοις. Τοῦτό φησιν, ὅτι, καὶ ἐν ἄδου πορευθεὶς, καὶ τοῖς ἐκεῖ πνεύμασιν ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασι ποτε. Τὸ γὰρ, παραπικραίνοντα, ἀντὶ τοῦ, παραπικράναντα, τέθεικεν.

Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ σου, ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ. Δείκνυσιν, ὡς καὶ ὁ μέχρις ἄδου καταβάς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ πάλαι διὰ Μωσέως ἐξαγαγών ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ. Λέγει οὖν, ὅτι, ἐν τῷ προπορεύεσθαι σε τοῦ ἐξελθούτος σου ἐξ Αἰγύπτου λαοῦ, γῆ ἐσελεθη, του-

esse, qui olim filios Israel ex Ægypto eduxerit. Ad hæc omnia iis qui prædicationem acceperint Spiritus sancti donum pollicetur. Apostolos item consolatur, pollicitus omnem prædicationis causa susceptam tribulationem removendam fore. Promittitque multorum ex iis qui ante ad iram concitabant futuram conversionem, necnon eorum qui in profundum voluptatis pelagus demersi essent. Nihilominus autem apostolorum delectum enarrat, et quoniam undeque fuerint. Annuntiat item futuram omnium gentium in Dominum fidem. Ad hæc omnia Domini in cælos ascensum palam edocet. Licet autem hæc omnia cuilibet, versibus singulis insistenti, animadvertere.

2. Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus. Dei ad judicandos impuros demones motus significatur. Nam ejus adventu a tyrannide qua homines opprimebant expulsi sunt.

5, 6. Iter facite ei qui ascendit super occasum. Probe, inquit, parati estote, ut in viis ejus ambuletis, qui in novissimo temporum iis qui in terra degebant visus est in carne. Aut, ei qui ascendit super occasum, qui usque ad infernum descenderrat. Turbentur a facie ejus. Dæmonum scilicet turbæ. Patris orphanorum et judicis viduarum. Orphanorum, id est, eorum quibus nullum patrocinium; viduarum autem, id est animarum, quibus Verbum sponsus non est. Patronus enim est infirmorum, qui humanum auxilium non habent, quales nos sumus. Quis autem et qualis est hic?

7. Deus in loco sancto suo. Postquam dixit ipsum ascendere super occasum, id est usque ad antra inferni: docet iterum, cum in cælos ascendisset in propriis locis fuisse, etiamsi nunquam ab illis remotus fuit natura divinitatis. *Deus inhabitare facit unius moris in domo. Unius moris vocat eos qui ipsi soli vitam suam obtulerunt, et quamlibet mentis duplicitatem et mundanam concupiscentiam abjecerunt. Polliceturque futurum ut ii in domo ipsius, id est in cælesti civitate inhabitent. Qui educit vincitos in fortitudine.* Simile est huic dicto: *Iis qui vincti sunt, exite: et his qui in tenebris, revelamini* ²⁰. Vincula autem et tenebras dæmonum cultum vocat. *Similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulcris.* Hoc ait quia in infernum profectus, spiritibus istis versantibus prædicavit qui increduli olim fuerant. Illud enim, qui exasperant, positum est pro, qui exasperaverunt.

8, 9. Deus, cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto. Declarat, cum qui ad infernum usque descendit, eundem ipsum esse qui olim per Mosem eduxit Israel ex Ægypto. Ait igitur: Cum populum tuum ex Ægypto egressum præcederes, terra mota est, id est, per omnem

²⁰ Isa. XLIX, 9.

terram pervasit fama exitus eorum. *Terra mota est, A etenim caeli distillaverunt.* Distillaverunt caeli spiritualem escam videlicet, id est manna. *A facie Dei Sinai.* Id est, Dei qui in monte Sina legem dedit. *A facie Dei Israel.* Israel est mens Deum videns.

10. *Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hereditati tuæ.* Pluviam dicit, evangelicum verbum, juxta illud: *Descendet sicut pluvia in vellus*²¹. *Voluntariam* autem, ad discrimen legalis cultus. Ille enim non voluntarius erat juxta hoc dictum: *Quis enim requisivit ipsa de manibus vestris*²²? et illud: *Holocausta vestra non sunt accepta, et sacrificia vestra non placuerunt mihi*²³. — *Et infirmata est, tu vero perfecisti eam.* Infirmata, inquit, est olim **B** cum idola coleret. Perfecisti porro eam, per evangelicum verbum vocando ipsam.

11. *Animalia tua habitabunt in ea.* Animalia hic vocat eos qui vivificam escam degustarunt. *In ea, in qua, nisi in hereditate ipsius? Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.* Ecquid paravit, nisi quod *oculus non vidit, nec auris audivit*²⁴? Quis pauper, nisi de quo dixit: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum*²⁵?

12. *Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.* Ipse, inquit, sanctis apostolis suis dabit verbum, ut possint Evangelium prædicare. Simile autem est illud: *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris mei qui loquitur in vobis*²⁶. Illud, *virtute multa*, refertur ad hæc verba, *Dominus dabit verbum*, non autem ad illud, *evangelizantibus*, ut quidam æstimarunt. Significat enim, quod magna virtute Deus verbum daturus sit evangelizantibus, id est, iis qui voluerint bona nostra annuntiare, ipse sermonem præbet, qui evangelizandi occasionem dedit.

13. *Rex virtutum dilecti.* Ipse scilicet Dominus qui dedit verbum initiatis: ipse namque est rex dilecti populi: ipse item est virtus ejus. *Speciei domus dividere spolia.* Domus sunt qui in Christum crediderunt: species autem domus, sancti ejus discipuli et apostoli. Ait igitur, eum evangelistis daturum esse verbum, ut dividant spolia, id est ut trahant gentes ad fidem, et expolient Satanam.

14. *Si dormiatis inter medios clericos.* Ad sanctos apostolos sermo refertur. Si, inquit, vos accipiant cleri. Cleros autem vocat eos qui ex duobus populis credere: si in ipsis requiem habeatis, dabuntur eis *pennæ columbæ, cujus posteriora dorsi deaurata erunt.* Ait autem Spiritum sanctum accepturos esse qui apostolos receperint. Μετάφρενα vero,

ἔστιν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξάκουστος ἡ ἐξοδος αὐτοῦ γεγένηται. Γῆ ἐστίσθη· καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν. Ἔσταξαν οἱ οὐρανοὶ τὴν πνευματικὴν τροφὴν δηλονότι· λέγει δὲ καὶ τὸ μάννα. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ. Ἄντι τοῦ, ἐν ὄρει Σινᾶ τὸν νόμον ὄρισαντος. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ. Ἰσραὴλ νοῦς ὁρῶν Θεόν.

Βροχὴν ἐκουσίων ἀφορισίς, ὁ Θεός, τῇ κληρονομίᾳ σου. Βροχὴν μὲν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησί. κατὰ τὸ· Καταθήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον. Ἐκουσίον δὲ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς νομικῆς λατρείας. Ἐκεῖνα γὰρ οὐκ ἦν αὐτῷ ἐκούσια κατὰ τὸ εἰρημένον· Τίς γὰρ ἐξεζήτησεν αὐτὰ ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; καὶ τὸ· Τὰ ὀλοκαυτώματά σου οὐκ εἰσι δεκτὰ, καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἤδυνά μοι.—Καὶ ἠσθένησες, σὺ δὲ κατηρτίσω αὐτήν. Ἡσθένησε μὲν πάλαι, ὅτε εἰδωλόλατρεῖ· κατηρτίσω δὲ αὐτήν, διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ καλέσας κηρύγματος.

ἢ Τὰ ζῶά σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ. Ζῶα ἐνταῦθά φησι τοὺς τῆς ζωοποιου τροφῆς μετεληφοτάς. Ἐν αὐτῇ δὲ, τίτις ἢ τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ; Ἡτοίμασεν ἐν τῇ χρηστότητι σου τῷ πτωχῷ, ὁ Θεός. Καὶ τί ἠτοίμασεν ἢ ἂ ὀφθαλμὸς σου εἶδῃ καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν; Τίς δὲ ὁ πτωχὸς ἢ περὶ ὧν εἶρηκε, Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν;

Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. Αὐτὸς, φησί, τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ δώσει ῥῆμα, εἰς τὸ δύνασθαι κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅμοιον δὲ τὸ· Μὴ μεριμνήσητε τί εἴπητε, ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί εἴπητε. Καὶ οὐχ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς μου τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Τὸ, δυνάμει πολλῇ, πρὸς τὸ, Κύριος δώσει ῥῆμα, οὐ πρὸς τὸ, εὐαγγελιζομένοις, ὡς τινες ἐνόμισαν. Βούλεται γὰρ εἰπεῖν, ὅτι μετὰ πολλῆς ὁ Θεὸς τῆς ἰσχύος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις, τούτεστι, τοῦ διαγγέλλειν τὰ ἡμέτερα ἀγαθὰ βουλομένοις, αὐτὸς παρέχει τὸν λόγον, ὁ καὶ τὴν ἀφορμὴν τοῦ εὐαγγελισθαι.

Ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ. Αὐτὸς Κύριος ὁ διδοὺς ῥῆμα τοῖς μυσταγωγοῖς· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀγαπητοῦ λαοῦ· αὐτὸς δὲ ἐστὶ πάλιν ἡ δύναμις αὐτοῦ. Τῇ ὠραιότητι τοῦ οἴκου διελέσθαι σκύλα. Οἶκος μὲν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστόν· ὠραιότης δὲ τοῦ οἴκου οἱ ἄγιοι αὐτοῦ μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι. Λέγει οὖν, ὅτι τῇ ὠραιότητι τοῦ οἴκου, τούτεστι τοῖς εὐαγγελισταῖς, αὐτὸς δώσει ῥῆμα, πρὸς τὸ διελέσθαι σκύλα, τούτεστιν ἐλκῦσαι τὰ ἔθνη τῇ πίστει, καὶ σκυλευσαι τὸν Σατανᾶν.

Ἐὰν κοιμηθῆτε ἀνά μέσον τῶν κληρῶν. Πρὸς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ὁ λόγος. Ἐὰν, φησί, δέξωνται ὑμᾶς οἱ κληροί. Κληρῶν δὲ τοὺς ἐκ τῶν δύο λαῶν πιστεύσαντας ἐφη. Ἐὰν οὖν, φησὶν, ἀναπαύσησθε ἐν αὐτοῖς, δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περιστερᾶς, τὰ μετάφρενα ἐχούσης περικεχρωμένα. Λέγει δὲ, ὡς Πνεύματος ἁγίου ἀξιωθήσονται οἱ τοὺς ἀγίους ἀπο-

²¹ Psal. LXXI, 6. ²² Isa. I, 12. ²³ Jerem. VI, 20.

²⁴ I Cor. II, 9. ²⁵ Matth. V, 3. ²⁶ Matth. Z, 19, 20.

στόλους δεξάμενοι. Μετάφρενα δὲ τῆς περιστερᾶς κεχρυσωμένα φησὶ, διότι τιμιάς ἦτοι σοφᾶς τὰς φρένας τῶν δεξαμένων ποιεῖ.

Ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς ἐκ' αὐτῆς. Βασιλεῖς μὲν τοὺς ἄρξαντας ἀποστόλους τῆς κληρονομίας αὐτοῦ φησι. Χιονωθήσονται δὲ, ἀντὶ τοῦ, ἀποκαθαρθήσονται. Ἐν Σελμών δὲ, ἐν ἀνταποδόσει, ἐρμηνεύεται. Λέγει οὖν, ὅτι οἱ δεξάμενοι τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὰς παρὰ τοῦ ἐπουράνιου βασιλέως ἀνταποδόσεις, ἦτοι ἀμοιβὰς, δέξονται τῆς ὑποδοχῆς, τὸν καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν.

Ὅρος τοῦ Θεοῦ ὄρος πῖον. Ὅρος μὲν τὴν Ἐκκλησίαν ὀνομάζει, πῖον δὲ, ὅτι εὐτραφεὶς καὶ λιπαρὰς τῶν ἐν αὐτῇ τὰς ψυχὰς ἀπεργάζεται. Ὅρος τετυρωμένον; ὄρος πῖον· ἴνα τί ὑπολαμβάνετε ὄρη τετυρωμένα; Καὶ μὴν καὶ τετυρωμένον, τουτέστι γάλακτος μεστὸν, ἀπλουστερῶς δηλαδὴ λόγου, κατὰ τὸ· Γάλα ὄμας ἐπότισα, οὐ βρώμα. Ἐπιτιμᾷ οὖν τοῖς τὰς τῶν αἰρετικῶν ἐκκλησίας ὑπολαμβάνουσιν εἶναι τετυρωμένας. Οὐδὲν γὰρ ἐν αὐταῖς τὸ δυνάμενον τρέφειν εἰς ἕξιν πνευματικῆν. Ἴνα τί τοίνυν ὑπολαμβάνετε, ὦ οὔτοι, ἕτερα ὄρη εἶναι ἐξω τῆς Ἐκκλησίας τετυρωμένα, καὶ μὴ μᾶλλον τοῦτο μόνον τὸ ὄρος, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς ἠὲ δόκησεν κατοικῆσαι ἐν αὐτῷ; Ὅτι γὰρ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατοικεῖ, δῆλον ἐξ ὧν αὐτὸς ἐφη· Ὡς κατοικήσω, ὅτι ἡρετιστάμην αὐτήν.

Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον, χιλιάδες ἐθροῦντων. Ἄρμα τοῦ Θεοῦ τὰς ἐπουρανίους καὶ νοητὰς δυνάμεις φησὶν, αἷς ἐποχεῖται ὁ Θεός. Ὅμοιον δὲ τῷ εἰρημένῳ· Χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύρια μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ. Οὔτοι δὲ εἶσι καὶ εὐθροῦντες, ἅτε ἀπῆλλαγμένοι τῆς ἁμαρτίας. Ὁ ἐν τούτῳ οὖν τῷ ἄρματι ἐποχοῦμενος τῶν μυριάδων αὐτός ἐστιν ὁ Κύριος, ὁ καὶ ἐν τῷ Σινᾷ τῷ ἁγίῳ θρεῖ τὸν νόμον δούς. Αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ εἰς ὕψος ἀναβάς, λέγει δὲ τὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ αἰχμαλωτεύσας αἰχμαλωσίαν, τουτέστι τὰς αἰχμαλωτισθείσας ψυχὰς παρὰ τοῦ διαβόλου ἀνταιχμαλωτεύσας. Τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἐπηγγέλλετο λέγων· Ὅτι ἂν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντα ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν. Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις. Καὶ παρὰ τίνος ἔλαβε δόματα ἀνθρώπων ἢ παρὰ τοῦ Πατρὸς τοῦ εἰρηκότος· Αἰτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθρη τὴν κληρονομίαν σου;

Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκηνώσαι. Οὔτοι, φησὶν, οἱ ἄνθρωποι, οὓς ἔλαβες δόματα, πάλαι ἦσαν ἀπειθοῦντες. Ἀλλὰ καὶ τούτοις, φησὶ, κατεσκήνωσας. Ἔστι δὲ δι' ὑπερβατοῦ ἡ διάνοια. Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις, ὥστε κατασκηνώσαι ἐν αὐτοῖς, δηλονότι τοῖς διδομένοις. Αὐτοὶ δὲ οὔτοι, φησὶν, οὓς ἔλαβες, πάλαι ἦσαν ἀπειθεῖς. Δῆλον δὲ, ὅτι, ὅτε τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα ἐλάτρευον.

Κύριος ὁ Θεὸς ἐλόγητός, ἐλόγητός Κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέραν. Ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι ἕμνον ἀκατέμπει τῷ Θεῷ, ὁ χορὸς δὲ δηλονότι τῶν ἀποστόλων Κατευοδόσει ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σωτη-

¹⁹ I Cor. III, 2. ²⁰ Psal. CXXI, 14. ²¹ Dan. VII, 10. ²² Ephes. IV, 8. ²³ Joan. XIII, 32. ²⁴ Psal. II, 8. ²⁵ Rom. I, 25.

A sive, posteriora dorsi columbæ, deaurata dicit, quia pretiosas et sapientes φρένας seu mentes eorum qui acceperint efficiunt.

15. Dum discernit celestis reges super eam. Reges vocat apostolos hæreditati suæ imperantes. Nive dealbabuntur, quasi dicat purgabuntur: In Selmon interpretatur in retributione. Ait igitur eos qui sanctos apostolos receperint, a coelesti rege retributiones, sive præmia accepturos, scilicet purgationem peccatorum.

16. Mons Dei, mons pinguis. Montem vocat Ecclesiam: pinguem dicit, quia pingues et opimas reddit animas quæ in illa degunt. Mons coagulatus, mons pinguis, utquid suspicamini montes coagulatos? Coagulatum, est lacte plenum, simpliciore videlicet sermone, juxta illud: Lacte vos potavi, non cibo¹⁹. Objurgat itaque eos qui hæreticorum ecclesias coagulatas esse suspicantur. Nihil quippe inest eis quod alere possit ad spiritualem vitam. Heus vos, quid suspicamini alios extra Ecclesiam montes esse coagulatos, et non potius montem illum solum suspicatis, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo? Quod enim in Ecclesia habitat, palam est ex ejus verbis: Hic habitabo quoniam elegi eam²⁰.

18, 19. Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium, etc. Currum Dei vocat cœlestes ac spirituales virtutes, quibus vehitur Deus. Simile est illi: Millia millium ministrabant ei, et decies millies dena millia assistebant ei²¹. Hi sunt qui lætantur utpote a peccato liberati. Qui hoc denorum millium curru vehitur, Dominus est, qui et in monte sancto Sinai legem dedit. Is ipse item est qui in altum, sive in crucem ascendens, captivam duxit captivitatem²², id est animas a diabolo in captivitatem ductas ipse iterum cepit. Id enim ipse pollicitus est quando dixit: Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum²³. Accepisti dona in hominibus. A quonam accepit dona hominibus præbenda, nisi a Patre qui dixit²⁴: Postula a me et dabo tibi æntes hæreditatem tuam?

D 20. Etenim non credentes inhabitare. Hi, inquit, homines, quos accepisti in dona, olim erant non credentes. Sed in illis, ait, inhabitasti. Quod per hyperbaton, sive transgressionem verborum intelligendum. Accepisti dona in hominibus, ita ut inhabites in eis, videlicet in eis qui dati sunt. Hi autem ipsi, ait, quos accepisti, olim non credentes erant: palam autem est id tum evenisse, quando creaturam potius quam Creatorem colebant²⁵.

Dominus Deus benedictus, benedictus Dominus die quotidie. Ob rem præclare gestam hymnum offert Deo chorus, ut palam est, apostolorum. Prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum. Tu,

laquit, Domine, aperies verbi jauam, ut via prædicationis prospera sit nobis.

21. *Deus noster, Deus salvos faciendi, et Domini Domini exitus mortis.* Aperte confidere se indicat eos qui propter prædicationem ad usque mortem accesserint, educturum se generose. Suos enim ait esse exitus mortis.

22. *Verumtamen Deus confringet capita inimicorum ejus, id est apostolici chori.* Ipsos enim liberabit, inimicorum scilicet capita confringens. Assumptum autem est dictum illud ex similitudine serpentum, qui cum insurrexerint in aliquem, in capite percussi intereunt. Respicit item sermo principes Judaici populi. *Verticem capilli perambulantium in delictis suis.* Verticem capilli, caput vocat; ait porro se capita eorum confracturum, qui post peccata penitentiam non egerint.

23. *Dixit Dominus: Ex Basan convertam.* Basan explicatur amaritudo, sive exacerbatio. Ait igitur: ex domo exacerbantis, id est Israelis, convertar ad meipsum. *Convertam in profundum maris.* Etiam eos qui in profundum voluptatum demersi fuerant, convertam ad meipsum.

24. *Ut intingatur pes tuus in sanguine.* Docet qua ratione convertent. Et quomodo convertent, nisi de medio sublatis malignis potestatibus? Deduxerunt enim sanguinem ipsorum in terram, juxta Isaiaꝝ vocem, ita ut pes ejus intingeretur in sanguine. Hæc autem historię more describuntur. *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.* Canes dicit spiritualis ovilis custodes, sanctos prædicatores. Quorum lingua tantum non degustat sanguinem spiritualium inimicorum. Dicit itaque apostolorum vocem tantum non fore causam mortis malignorum dæmonum.

25. *Visi sunt ingressus tui, Deus.* Ingressus Dei ait res in œconomia Christi gestas: qualia sunt, partus per Virginem, signorum operationem, ascensionem in crucem, mortem quæ per dispensationem contigit, resurrectionem a mortuis, ascensum ad cœlos. Hos ingressus manifestos fuisse ait: *Ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.* Vide quam aperte enim qui hos ingressus facit, et Deum et regem esse suum dicit. Ipsumque prædicat in sancto esse, id est in monte Sina, juxta id quod antea dictum est: *Dominus in eis, in Sina, in sancto.*

26. *Prævenierunt principes conjuncti psallentibus.* Principes vocat sanctos apostolos, de quibus dictum est²⁶. *Constitues eos principes super omnem terram; psallentes autem, eos qui rationalia sacrificia per laudes offerunt.* Ait igitur, *prævenierunt principes,* id est priores inceperunt adorationem in spiritu

ἁλῶν ἡμῶν. Σὺ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, ἀνοίξεις θύραν τοῦ λόγου, εἰς τὸ τὴν ὁδὸν τοῦ κηρύγματος κατευδοθήναι ἡμῖν.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώσαι, καὶ τοῦ Κυρίου Κυρίου αἱ διέξοδοι τοῦ θανάτου. Θαρσεῖ σαφῶς, ὡς καὶ μέχρι θανάτου ἐλθόντας διὰ τὸ κήρυγμα ἐξάξει γενναίως. Αὐτοῦ γὰρ εἶναι φησι τὰς ἐξόδους τοῦ θανάτου.

Πλὴν ὁ Θεὸς συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐτοῦ· αὐτοῦ μὲν τοῦ ἀποστολικῆς χοροῦ. Ῥυόμενος γὰρ αὐτοὺς ῥύσεται, τῶν ἐχθρῶν δηλονότι συνθραύων τὰς κεφαλὰς. Ἐλήφθη δὲ ἡ λέξις ἐξ ὁμοιώσεως τῶν ὄφρων, οἷ, ἐπειδὴν ἀρθῶσι κατὰ τινός, τότε ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πληττόμενοι ἄλλονται. Ἐχει δὲ ὁ λόγος ἀναφορὰν καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ. Κορυφὴν τριχῶς διαπορευομένων ἐν πλημμυλείαις αὐτῶν. Κορυφὴν μὲν τριχῶς πάλιν τὴν κεφαλὴν φησι. Λέγει δὲ, ὡς τούτων συνθλάσει τὰς κεφαλὰς, τῶν ἀμετανόητα ἁμαρτανόντων.

Εἶπερ Κύριος· Ἐκ Βασάν ἐπιστρέψω. Βασάν ἐρμηνεύεται πικρία, ἦτοι παραπικρασμός. Λέγει οὖν, ὡς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ παραπικραίνοντος, τουτέστι τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπιστρέψω πρὸς ἑμαυτόν. Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης. Καὶ τοὺς κατενεχθέντας, φησὶν, εἰς τὸν τῶν ἡδονῶν βυθὸν ἐπιστρέψω πρὸς ἑμαυτόν.

Ὅπως δὲ βαφῆ ὁ πῶς σου ἐν αἵματι. Πῶς ἐπιστρέψουσι διδάσκει. Πῶς δὲ ἐπιστρέψουσιν ἢ αὐτῶν ἀναιρεθειῶν δηλονότι τῶν πονηρῶν δυνάμεων; Κατήγαγον γὰρ αὐτῶν τὸ αἷμα εἰς γῆν, κατὰ τὴν Ἡσαΐου φωνὴν, ὡς καὶ τὸν πόδα αὐτοῦ βαφῆται ἐν αἵματι. Ἱστορικώτερον δὲ τὰ τοιαύτα γράφει ὁ λόγος. Ἡ γλώσσα τῶν κυρῶν σου ἐξ ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ. Κύνας μὲν τοὺς τῆς νοητῆς ποίμνης φύλακὰς φησι, τοὺς ἀγίους κήρυκας· ὧν δὲ καὶ ἡ γλώσσα μονονοχὶ τοῦ αἵματος· τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἀπογεύεται. Λέγει οὖν, ὡς μονονοχὶ θανάτου αἰτία τῶν πονηρῶν δαιμόνων γενήσεται ἢ τῶν ἀποστόλων φωνή.

Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαι σου, ὁ Θεός. Πορεῖας Θεοῦ φησι τὰς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ πράξεις γενομένας· οἷον τὴν διὰ Παρθένου ἀπόττειν, τὴν τε τῶν σημείων ἐργασίαν, τὴν τε ἀνάβασιν τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τὸν τε θάνατον τὸν γενόμενον οἰκονομικῶς, τὴν τε ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανούς ἄνοδον. Ταύτας τὰς πορεῖας φανεράς γεγενῆσθαι φησὶν· Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου, τοῦ βασιλέως μου τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ. Ὅρα, ὡς σαφῶς τοῦτον τὸν τὰς πορεῖας πεποιημένον καὶ Θεὸν εἶναι φησι, καὶ βασιλέα ἑαυτοῦ. Καὶ αὐτὸν κηρύττει ὄντα τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ, τουτέστιν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, κατὰ τὸ ὀπίσω εἰρημένον· Κύριος ἐν αὐτοῖς, ἐν Σινᾶ, ἐν ἁγίῳ.

Πρόφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενοι ψαλλόντων. Ἄρχοντας μὲν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους φησὶ, περὶ ὧν εἰρηται· Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· ψάλλοντας δὲ τοὺς τὰς δι' ἀνέσεως ἀναπέμποντας λογικὰς θυσίας. Λέγει οὖν ὡς οἱ ἄρχοντες ἐφθασαν, ἦτοι ἤρξαντο πρῶτοι τῆς ἐν πνεύματι

²⁶ Psal. xlii, 17.

ματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας, τῆς εὐαγγελικῆς δηλονότι. Ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν. Νεανιδᾶς φησι τὰς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἰσχυράς γεννημένας τῶν πιστευσάντων ψυχᾶς, τὰς κατακτυπούσας τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι τὴν ὑπ' οὐρανόν. Ὅν ἐν μέσῳ γεγόνασιν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, δηλονότι τῆς λατρείας ἐξάρχοντες.

Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραήλ. Πηγαὶ μὲν τοῦ Ἰσραήλ εἶεν ἂν οἱ μακάριοι προφῆται, καὶ πρὸ γε τούτων ὁ νόμος. Λέγει οὖν, ὡς ἄλλοθεν οὐ προσήκεν ἡμῖν τὸν Θεὸν ἢ ἐκ τούτων αὐτῶν ἀρουμένους ὑμολογεῖν. Τοῦτο δὲ φησι διὰ τὰ ἑτερόδοξα τῶν αἰρετικῶν συγγράμματα. Ἐκ γὰρ τῶν νομικῶν καὶ προφητικῶν Γραφῶν ὁ Κύριος εὐλογεῖται πρὸς τῶν δυναμένων ἀντελεῖν ἐξ αὐτῶν σπητρίου πηγὴν οὐσῶν μετ' εὐφροσύνης ὕδωρ, περὶ οὗ ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ· Ὅς δ' ἂν πίη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δίδωμι αὐτῷ, ἔξει ἐν αὐτῷ πηγὴν ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἐλεγκτέον δὲ τοὺς διαιρούσας τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Γραφήν, ὡς οὐ δύνανται ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖν τὸν Θεόν, οὐκ ἔχοντες τὰς τοῦ Ἰσραήλ πηγὰς, οὐδὲ τὸν Κύριον αὐτῶν· ἅτε καὶ τὴν θεότητα διαιρεῖν τολμῶντες.

Ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἐκστάσει. Ἐκεῖ, ποῦ, ἢ ἐν μέσῳ τῶν ψαλλόντων; Γίς δὲ ὁ Βενιαμὴν ἢ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἐκ φυλῆς Βενιαμίν; Τὸ δὲ νεώτερος, διὰ τὸ ὑστερον αὐτῷ τῶν ἀποστόλων ἐβῆθαι τὸν Κύριον. Ἐν ἐκστάσει δὲ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἀποκαλύψεων φησι, κατὰ τὸ παρ' αὐτοῦ εἰρημένον· Εἴτε ἐξέστημεν Θεῷ, εἴτε σωφρονούμεν ὑμῖν. Εἰκότως δὲ αὐτοῦ πρώτου τῶν ἄλλων ἐμνημόνευσεν, ἅτε περισσώτερον τῶν ἄλλων κοπιάσαντος. Ἀρχοντες Ἰουδα ἡγεμόνες αὐτῶν. Ἀρχοντες Ἰουδα αὐτῶν τῶν ψαλλόντων ἡγεμόνες, φησὶ, καὶ ἄρχοντες ἐχειροτονήθησαν. Ἐκ τε τῆς Ἰουδα φυλῆς, ἐκ τε τῆς Ζαβουλῶν, ἐκ τε τῆς Νεφθαλεμ. Καὶ ἐκ μὲν Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλεμ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας καὶ Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης, καθὸ τὸ εὐαγγέλιον δηλοῖ· ἐκ δὲ Ἰουδα ὁ Λευὶ, ἦτοι Ματθαῖος, καὶ οἱ ἕτεροι τῶν ἀποστόλων.

Ἐρτεilai, ὁ Θεός, τῇ δυνάμει σου. Δύναμιν τοῦ Πατρὸς τῶν Υἱόν φησι, κατὰ τὸ Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία. Παρακαλεῖ τοίνυν τὸν Πατέρα ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ἵνα δυναμώσῃ αὐτοῖς, ὃ κατήρτισεν αὐτοῖς. Τί δὲ κατήρτισεν αὐτοῖς ἢ τὸ σῶμα; Αἰτοῦσιν οὖν τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξαντα τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσαι, ὃ καὶ ποιήσει ὁ Κύριος ὅτε καταθήσεται ἐξ οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἀφθαρτοί.

Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ σοι οἰσοῦσι βασιλεῖς δῶρα. Ναὸν μὲν αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, βασιλέας δὲ τοὺς πιστευσάντας εἰς Χριστὸν λέγει, κατὰ τὸ εἰρημένον αὐτοῖς· Ὅ γμεις δὲ βασιλεῖσιον ἱεράτευμα. Φησὶν οὖν, ὡς οἱ κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου ναοῦ, τουτέστι τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ δῶρα αὐτῷ προσκομίσουσι· δῆλον δὲ, ὅτι νοητά.

A et veritate²³, id est evangelicam. In medio juvenularum tympanistriarum. Juvenulas dicit credentium animas, quæ per Spiritum sanctum fortes effectæ sunt, quæ sono evangelicæ prædicationis orbem repleverunt. In quarum medio fuere sancti apostoli, utpote adorationis principes.

27. In ecclesiis benedicite Deo Domino de fontibus Israel. Fontes Israel fuerint beati prophetæ, et ante eos lex. Dicit igitur, nequaquam par esse hymnos aliunde quam ex iis haustos offerre Deo. Hoc autem ait propter heterodoxa hæreticorum scripta. Ex legalibus quippe prophetisque Scripturis Domino benedicatur ab iis qui possunt ex illis quæ sunt fons salutis, aquam cum lætitiâ haurire, de qua dicit Salvator²⁶: Qui biberit ex aqua quam ego do ei, habebit in seipso fontem vitæ salientis in vitam æternam. Coarguendi autem sunt qui dividunt veterem Scripturam a nova, quod non possint in ecclesiis benedicere Deo, cum non habeant fontes Israelis, neque Dominum eorum, utpote qui deitate non audeant.

28. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu. Ibi, ubinam nisi in medio psallentium? Quis est autem Benjamin, nisi beatus Paulus qui ex tribu Benjamin erat? Illud autem, adolescentulus, dicitur, quia ipsi post alios apostolos visus est Dominus. I: excessu autem dicitur, ob revelationum excellentiam, juxta illud ab eo dictum: Sive mente excedimus Deo, sive sapientes sumus vobis²⁷. Jure autem illum prius quam alios memorat, quia abundantius quam alii laboravit. Principes Juda duces eorum. Principes Juda, psallentium duces, inquit, et principes constituti sunt. Ex tribu Juda, ex tribu Zabulon et ex tribu Nephthali. Et ex tribu quidem Zabulon et Nephthali erant Petrus, Andreas, Jacobus et Joannes, sicut Evangelium declarat²⁸. Ex tribu Juda, Levi, sive Mathæus, et alii apostoli.

D 29. Manda, Deus, virtuti tuæ. Virtutem Patris Filium dicit, juxta illud: Christus Dei virtus et Dei sapientia²⁹. Rogat itaque Patrem apostolicus chorus ut confirmet in eis, quod operatus est in eis. Quid operatus est sive perfectus in eis, nisi corpus? Postulant itaque ut liberet ipsos a corruptione, et induat incorruptionem, quod facturus Dominus est cum descendet ex cælo et mortui resurgent incorrupti³⁰.

30. A templo tuo in Jerusalem tibi offerent reges munera. Templum suum dicit Ecclesiam; reges vero, eos qui crediderunt in Christum; juxta id quod dictum est illis³¹: Vos autem regale sacerdotium. Ait igitur eos qui per fidem vocati sunt a terreno templo, id est Ecclesia, ad supernam Jerusalem dona ipsi obluros esse, nimirum spiritualia.

²³ Joan. iv, 24. ²⁶ ibid. 15, 14. ²⁷ II Cor. v, 15. ²⁸ Matth. iv, 15. ²⁹ I Cor. i, 24. ³⁰ I Cor. xv, 52. ³¹ I Petr. ii, 9.

Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου. Ἐπει-
 δὴ πολλοὶ οἱ τῆ κατὰ Θεὸν πολιτείας τῶν ἁγίων· δυσ-
 μεναίνοντες, καὶ μάλιστα οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες,
 τούτου χάριν εὐχεται ἐπιτιμηθῆναι αὐτοὺς θηρία
 ὄντας καλάμου. Κάλαμος δὲ τόπος ἐστὶν ἐν τῇ Πα-
 λα:στίνῃ, ὃν διώδευον οἱ ἀνιόντες εἰς Ἱερουσαλήμ.
 Οὗτος δὲ δὴ ὁ κάλαμος καὶ μεστὸς λέοντων ἐστὶν
 ἐμφυλευόντων παρὰ τὸ ἔλος· οἱ καὶ ἐπεβούλευον τοῖς
 ἀνιούσιν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ὡσπερ οὖν τοῖς ἐν τῇ
 Ἱερουσαλήμ ἀνιούσιν ἐπεβούλευον οἱ λέοντες, οὕτως
 καὶ τοῖς ἐν τῇ νοητῇ Ἱερουσαλήμ ἀνιούσιν ἐπιβου-
 λεύουσιν οἱ νοητοὶ λέοντες. Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύ-
 ρων ἐν ταῖς δαμάλεσι τῶν λαῶν. Ἐτέρους ἐναν-
 τιούς τῷ κηρύγματι φησι. Τίνες δὲ οὗτοι, ἢ οἱ ἄρ-
 χοντες τοῦ τῶν Ἰουδαίων δήμου, οἱ καὶ ταῦροι προσ-
 ηγορεύθησαν; δαμάλεων ὀνομασμένων τοῦ λαοῦ.
 Ὅτι δὲ ταῦροι προσηγορεύθησαν, δῆλον ἐκ τοῦ· *Πε-
 ρικύκλωσάν με μόσχοι πολλοὶ, ταῦροι πίνους
 περιέσχον με*, ὁτινες καὶ τὸ πλῆθος εἰς τὸν κατὰ
 τῶν κηρύκων ἔγειραν πόλεμον. Τοῦ ἐκκλεισθῆναι
 τοὺς θεδοκιμασμένους τῷ ἀργύριῳ. Ἀργύριον μὲν
 τὰ θεῖα λόγια. Λέγει δὲ διὰ τοῦτο ἐπιτίμησον τοῖς
 νοητοῖς καὶ αἰσθητοῖς ἔχθροῖς, ὅπως ἂν μὴ οἱ τοῦ
 Εὐαγγελίου κήρυκες συγκλεισθῶσι τοῦ μὴ κηρύττειν
 εἶναι. Ἡ καὶ οὕτως· Ἐπιτίμησον, φησί, τοῖς τε
 κάκεινοις· ὅπως ἂν μὴ ἐκκλεισθῶσι τοῦ κηρύττειν οἱ
 κήρυκες. *Διασκόρπισον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους
 θέλοντα.* Τὰ νοητὰ δηλονότι· πολέμους δὲ τοὺς
 κατὰ τῶν ἁγίων.

*Ἦξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου, Αἰθιοπία προ-
 φθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ.* Ὡς διασκορπισθέν-
 των καὶ δεθέντων τῶν ἔθρων τῶν νοητῶν, λοιπὸν
 ἐπὶ τὸ κήρυγμα δραμοῦνται Αἰγύπτιοι τε καὶ Αἰ-
 θίοπες. Σημαίνει δὲ διὰ μὲν τῶν Αἰγυπτίων τοὺς
 ἄγαν εἰδωλότρας καὶ ἐναντίους τῇ πολιτείᾳ τοῦ
 Ἰσραὴλ, διὰ δὲ τῶν Αἰθιοπῶν τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 Πῶς δὲ προσέδραμεν ἡ Αἰθιοπία εἰς τὸ κήρυγμα,
 ἔξεστιν ἀπὸ τοῦ εὐνοῦχου Αἰθίοπος ἰδεῖν.

Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἄσατε τῷ Θεῷ. Δηλοῖ,
 ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα ἔθνη μετὰ τῶν ἰδίων βασι-
 λέων πιστεύουσιν εἰς Χριστόν.

*Ψάλλετε τῷ Κυρίῳ τῷ ἐπιβεθῆκότι ἐπὶ τὸν
 οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ.* Ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐκέρυξεν
 ἐν τοῖς ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν μέχρις ἄδου κα-
 τάβασιν, τούτου χάριν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ
 κηρύττει ἀναφοίτησιν. Τὸ δὲ, κατ' ἀνατολὰς, παρα-
 βολικόν ἐστιν. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπὸ δυσμῶν ἐπ'
 ἀνατολὰς ἄνεισι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος
 οἰοῖται ἀπὸ τῶν τοῦ ἄδου μυκῶν ἐπέβη τοῦ οὐρανοῦ
 τὸν οὐρανόν. Ἰδοὺ δώσωι τῇ φωνῇ αὐτοῦ φωνὴν
 δυνάμεως. Φωνὴν δυνάμει φησι τὴν ἐγείρουσαν
 πάντας τοὺς νεκροὺς· καθὼ ἐν κελεύσματι αὐτοῦ
 ἀναστήσονται.

Δότε δόξαν τῷ Θεῷ. Οὕτω καὶ Παῦλος· *Δοξά-
 σατε*, φησί, *τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ
 ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν· ἅτινά ἐστιν αὐτοῦ. Δίκαιον
 γὰρ τὸν εὐεργέτην διὰ πάντων δοξάζειν.* Ἐπὶ τὸν

¹¹ Psal. xxi, 13. ¹² Act. viii, 2, seqq. ¹³ I Cor. vi, 20.

31. *Increpa feras arundinis.* Quoniam multi sunt
 ei, quod secundum Deum est, sanctorum instituto
 inimici, maximeque impuri dæmones; ideo rogat
 eos ceu feras increpari arundine. Calamus autem
 sive arundo, locus est in Palæstina, qua pertrans-
 ibant qui ascendebant in Jerusalem. Ipsæ autem
 arundines plenæ leonibus erant, qui latibula in pa-
 ludibus habebant, qui ascendentibus in Jerusalem
 insidiabantur. Quemadmodum igitur ascendentibus
 in Jerusalem leones insidiabantur; ita ascendenti-
 bus etiam in spiritualem Jerusalem spirituales leones
 insidiantur. *Congregatio taurorum in vaccis populo-
 rum.* Alios prædicationi adversantes indicat. Qui-
 nam illi nisi principes Judaici populi, qui tauri nun-
 cupati sunt? vaccæ autem plebeji appellantur. Quod
 autem illi tauri nuncupati fuerint, psalm est ex di-
 cto illo: *Circumlederunt me vituli multi, tauri pin-
 guës obsederunt me* ¹¹, qui multitudinem populi ad
 bellum contra prædicatores excitarunt. *Ut excludant
 eos qui probati sunt argento.* Argentum divina elo-
 quia sunt. Ait autem: Increpa tum spirituales, tum
 sensibiles inimicos, ut ne præcones Evangelii inter-
 cludantur a prædicatione. Aut hoc modo: Hos atque
 illos, ait, increpa; ne intercludantur præcones a
 prædicatione. *Dissipa gentes quæ bella volunt.* Spi-
 rituales scilicet, *bellum* autem contra sanctos ex-
 citatum intelligitur.

32. *Veniet legati ex Ægypto, Æthiopia præve-
 niat manum ejus Deo.* Utpote dissipatis atque ligatis
 inimicis spiritualibus, demum ad prædicationem ac-
 currunt Ægyptii et Æthiopes. Significat autem per
 Ægyptios, eos qui idolorum cultui summopere de-
 diti sunt adversariique instituto Israelitarum; per
 Æthiopes autem, terminos terræ. Quomodo Æthio-
 pia ad prædicationem accurrerit, ex eunucho Æthiope
 conspici licet ¹².

33. *Regna terræ, cantate Deo.* Declarat alias omnes
 gentes cum regibus suis in Christum credituras
 esse.

34. *Psallite Deo qui ascendit super cælum cæli.*
 Quoniam in superioribus Christi passionem prædi-
 cavit, et descensum ad infernum, ideo jam ejus ad
 cælum ascensum prædicat. Illud autem: *Ad orientem*,
 parabolicum est. Quemadmodum enim sol ab oc-
 cidente ad orientem ascendit, ita et Dominus ceu ab
 inferni recessibus ascendit super cælum cæli. *Eccæ
 dabit voci suæ vocem virtutis.* Vocem virtutis appel-
 lat eam quæ mortuos omnes excitabit: cum ejus
 jussa suscitabuntur.

35. *Date gloriam Deo.* Ita et Paulus: *Glorificate*,
 inquit ¹³, *Deum in corpore vestro et in spiritu vestro*,
 quæ sunt ejus. Æquum enim est benefactorem per
 omnia glorificare. *Super Israel magnificentia ejus.*

Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ, καὶ ἡ δύναμις αὐ-
τοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις. Θανμαστός δὲ Θεὸς ἐν τοῖς
ἀγίοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ αὐτὸς δώσει δύναμιν
καὶ κραταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, εὐλογητὸς δὲ Θεός.

Ἐπειδὴ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας μνήμην ὁ λόγος
πεποιήται, καθ' ἣν πάντας ἀναστήσει τοὺς νεκροὺς,
τούτου χάριν καὶ τὰς διαφόρως ἀποδοθησομένας τοῖς
ἀγίοις τιμὰς ἡμᾶς διδάσκει, καὶ τὰ διάφορα τῶν
ἀγίων τάγματα. Καὶ τὰ μὲν τάγματα διὰ τε τοῦ
Ἰσραὴλ, διὰ τε τῶν νεφελῶν, διὰ τε τῶν ἀγίων, διὰ
τε τοῦ λαοῦ κατασημαίνει· τὰς δὲ τιμὰς διὰ τε τῆς
μεγαλοπρεπείας, διὰ τε τῆς δυνάμεως, διὰ τε τοῦ
θαύματος, διὰ τε τοῦ κράτους διαδείκνυσιν. Ἐπι-
πᾶσι δὲ τούτοις εὐλογητὸν τὸν Θεὸν φησιν εἶναι. Ἀη-
λον γάρ, ὅτι ἐν ἐκείναις γενόμενοι οἱ ἅγιοι ταῖς
εὐλογησοῦσι τὸν Θεόν, τὴν τῶν ἄνω πνευμάτων τάξιν
μιμούμενοι.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τῷ Β 1. *In finem pro*
Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ ΕΗ.

Ἐπιπᾶσι δὲ τούτοις εὐλογητὸν τὸν Θεὸν φησιν εἶναι. Ἀη-
λον γάρ, ὅτι ἐν ἐκείναις γενόμενοι οἱ ἅγιοι ταῖς
εὐλογησοῦσι τὸν Θεόν, τὴν τῶν ἄνω πνευμάτων τάξιν
μιμούμενοι.

Περιεχίει ὁ ψαλμὸς προσευχὴν παρὰ τοῦ Σωτῆρος
ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος προσφερομένην,
τὰς τε αἰτίας δι' ἧς αὐτῷ τὸν ἐπὶ τῆς σταυροῦ
προσηνεγκαν θάνατον. Ἔτι τε αὐτὸ τὸ πάθος τοῖς
Ἰουδαίοις συμβησομένας συμφοράς· πρὸς δὲ τού-
τοις καὶ εἰσαγωγὴν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, τῆς
τε ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας τὴν διδασκα-
λίαν, εἰς ἣν καὶ περιγράφει τὸν ψαλμόν. Ὅτι δὲ
πᾶσαν ἦν ἠβξαστο ὁ Σωτὴρ προσευχὴν, ἐκ προσώπου
τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἠβξαστο, τοῦτο ἐπισημαίνει
ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ ψαλμοῦ, καὶ φησιν, Ὅτι ἐξή-
κουσε τῶν πενήτων ὁ Κύριος, καὶ τοὺς πεπεδη-
μένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν.

Σώσων με, ὁ Θεός, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως
ψυχῆς μου. Ἐπειδὴ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀνέλαθε,
περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται· εἰκότως καὶ προσεύχεται
ῥυσθῆναι ἐκ τῶν πειρασμῶν, χειμάρρου δίκην κυκλω-
σάντων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

Ἐρεπάγην εἰς ὕλην βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ἕπι-
στασις. Ταῦτα γὰρ ἡ ἀνθρωπιὰ φύσις ἐπεπόνθει,
κατενεχθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς θάνατον, καὶ εἰς
αὐτὸν τὸν τοῦ ἕδου χῶρον· ὃν καὶ ὕλην βυθοῦ καὶ
θαλάσσης βᾶθος ἐν τοῖς παρῶσιν ὀνομάζει.

Ἐκοπίασα κράζων, ἐβραχίλασεν ὁ λάρυγξ
μου. Τίνα ἦν ἡ ἐκραξία, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐν τοῖς ἐξῆς
σαφῶς ἐδίδαξεν, εἰπών· Ῥυσθεῖην ἐκ τῶν μισούν-
των με, καὶ ἐκ τοῦ βᾶθους τῶν ὕδατων, καὶ, Μὴ
με καταποντισιάτω καταιγὶς ὕδατος, καὶ τὰ ἐξῆς
ἐπιλεγόμενα. Ἡῦχeto γὰρ, ὡς ἔφη, ὑπὲρ τῆς ἀν-
θρώπου φύσεως· ὅπως καταργηθῆ τοῦ θανάτου τὸ
κράτος, μὴ συγκλειοντος κατ' αὐτῆς τὸ στόμα τοῦ
ἕδου· διὸ καὶ λέγει· Μὴδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ
τὸ στόμα αὐτοῦ.

Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς
μου οἱ μισούντές με δαρσᾶν. Πολλοὶ γὰρ οἱ τῆς
ἀνθρωπιότητος φύσεως ἐπίθουλοι δαίμονες, οἱ μὴδὲν
ἡδικοῦμενοι παρ' ἡμῶν, καὶ σπεύδοντες ἀνελεῖν.

⁴⁵ Isa. LIII, 4 seq. ⁴⁶ Vers. 15. ⁴⁷ Vers. 16. ⁴⁸ Ibid.

*A et virtus ejus in nubibus. Mirabilis Deus in sanctis
ejus, Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem
plebi suæ, benedictus Deus. Quoniam secundi ejus
adventus mentio facta est, quo tempore omnes mor-
tuos suscitabit, ideo honores sanctis vario modo
concedendos nos edocet, atque diversos sancto-
rum ordines. Hos autem ordines, per Israel, per
nubes, per sanctos et per populum significat. Ho-
nores autem et per magnificentiam, per virtutem, per
miraculum et per fortitudinem indicat. Ad hæc au-
tem omnia, benedictum dicit Deum. Manifestum
enim est sanctos in coelestibus illis mansionibus
constitutos, sine fine benedicturos esse Deum, su-
periorum spirituum ordinem imitatos.*

μοναῖς, ταῖς ἐπουρανίοις δὲ δηλονότι, ἀδιαλείπτως,
B 1. *In finem pro iis qui commutabuntur, ipsi David.
PSALMUS LXVIII.*

Argumentum.

Continet psalmus precationem Salvatoris, ex per-
sona humanitatis oblatam, et narrat quæ causæ
fuerint quod ei mortem crucis obtulerint. Insuper
ipsam passionem clare narrat, necnon calamitates
quas post passionem Judæis contingere futurum
est. Ad hæc etiam introducendum esse evange-
licum institutum, atque doctrinam cultus qui in
spiritu et veritate erit, in cujus rei limitibus psal-
mum circumscribit. Quod autem orationem totam
Salvator ex humanæ naturæ persona obtulerit,
id in fine psalmi significat, atque: *Quoniam ex-
audivit pauperes Dominus, et victos suos non de-
spexit.*

2. *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ
usque ad animam meam. Quoniam peccata nostra
suscepit, pro nobis cruciatur* ⁴⁵: ac jure rogat eripi
se a tentationibus, quæ torrentis instar animam
ejus circumdederunt.

3. *Infixus sum in limo profundî, et non est sub-
stantia, etc. Hæc enim patiebatur humana natura,
deducta per peccatum in mortem, et in ipsum in-
ferni locum, quem limum profundî et maris altitu-
dinem hic vocat.*

4. *Laboravi clamans, rauce factæ sunt fauces meæ.
Quænam clamando dixerit et quibus de causis, in
sequentibus aperte docet dicendo: Libera me ab iis
qui oderunt me et de profundis aquarum* ⁴⁶, et: *Non me
demergat tempestas aquæ* ⁴⁷, etc. Rogabat siquidem,
uti jam dixi, pro hominis natura, ut destrueretur
mortis imperium, inferno os suum post ipsum non
claudente, quamobrem dicit, *neque claudat super
me puteus os suum* ⁴⁸.

5. *Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui
oderunt me gratis. Multi namque dæmones humanæ
naturæ insidiantur, qui nihil a nobis læsi fuerant,
et tamen necem moliantur nobis. Confortati sunt*

qui persecuti sunt me inimici mei injuste. Declarat A
quam injuste sententia contra eum lata sit.

6. *Deus, tu scis insipientiam meam.* Insipientiam dicit, eam quæ talis videtur hominibus, stultitiam dico passionis. Facta enim est, juxta sacrum Apostolum ⁴⁹, crux Domini Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitia. Tu igitur, o Pater, inquit, nosti œconomiam crucis. Hoc autem ait quia fuit obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis. *Et delicta mea a te non sunt abscondita.* Simile est huic: *Qui non novit peccatum, peccatum pro nobis fecit*⁵⁰; atque hoc est quod dicitur: *A te non sunt abscondita.*

7. *Non erubescant in me qui expectant te, Domine, Domine virtutum.* Illud, in me, id est, per me, sive B
per meam pro iis passionem. Illud autem, *Non erubescant*, quasi dicas, ne ultra erubescant sicut olim quando ob corruptionem quam patiebantur pudore affecti erant. Hæc autem sententia: Quando, inquit, ego id in me suscepi, ut pro illis mortem gustarem, aboleatur illa per mortem ipsis olim illata infamia. Nam mors vere infamia erat, in hominem ad imaginem Dei creatum regnum obtinens. Significat itaque per ejus resurrectionem de medio tollendam esse mortem. Huic interpretationi adjungitur versus isti consimilis: *Non confundantur super me qui quærent te.* Pulchre superius et hoc item loco dixit, *super me.* Quia enim ipse erat qui concitabat; si victus fuisset, pudorem allaturus erat iis qui sibi obtemperassent, utpote qui per fraudem et facilitatem animi pericula adiissent.

8, 9. *Quoniam propter te sustinui opprobrium.* Postulo, inquit, ut mors de medio tollatur, quoniam obediens tibi factus ipsam accepi. *Extraneus factus sum fratribus meis.* Hoc ait quia tempore passionis ab omnibus derelictus est.

10. *Quoniam zelus domus tuæ comedit me.* Me abnegarunt, inquit, quia coarguebam eos quod impii in domum tuam essent. Enarrat autem historiam diserte Joannes, quod flagello ejecerit eos de templo ⁵¹. *Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Non modo, inquit, extraneus factus sum et peregrinus, sed etiam opprobria sustinebam ab iis qui D
per mala opera exprobrabant tibi. Nulla autem alia de causa id patiebar, nisi propter zelum domus tuæ.

11-13. *Et operui in jejunio animam meam, etc.* Dolens, inquit, de futura animarum eorum pernicie, hoc atque illud agebam. Illi vero pro quibus ejusmodi res efficiebam, omni tempore et loco me in oro versabant, exprobrantes mihi macerationes illas quas eorum causa sustinebam.

14. *Ego vero orationem meam ad te, Domine.* Etiamsi, inquit, retribuere mihi mala pro bonis, at ego non finem facio preces pro iis offerendi. Et

Ἐκραταιώθησαν οἱ ἐχθροὶ μου, οἱ ἐκδιώκοντές με ἀδίκως. Δείκνυσιν, ὡς ἀδίκως ἢ κατ' αὐτοῦ ψῆφος ἐξενήκεται.

Ὁ Θεός, σὺ ἔγνωσ τὴν ἀφροσύνην μου. Ἀφροσύνην φησὶ τὴν νομισθεῖσαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις μωρίαν, τὴν τοῦ πάθους φημί. Γέγονε γάρ, κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀπόστολον, ὁ τοῦ Κυρίου σταυρὸς Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρία. Σὺ οὖν, ὦ Πάτερ, φησὶν, ἔγνωσ τὴν διὰ τοῦ σταυροῦ οἰκονομίαν. Τοῦτο δὲ λέγει, ἐπειδὴ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. *Καὶ αἱ πλημμέλειαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβησαν.* Ὅμοιον τῷ: *Τὸν μὴ γνόρτα ἀμάρτιαν ἀμαρτιαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησας.* Καὶ τοῦτο ἐστὶ τό: *Ἀπὸ σοῦ οὐκ ἐκρύβησαν.*

Μὴ αἰσχυνθείησαν ἐπ' ἐμέ οἱ ὑπομένοντές σε, Κύριε, Κύριε τῶν θυράμεων. Τὸ μὲν, ἐπ' ἐμέ, ἀντὶ τοῦ, δι' ἐμέ, ἦτοι διὰ τοῦ ἐμοῦ ὑπὲρ αὐτῶν πάθους· τὸ δὲ, *Μὴ αἰσχυνθείησαν*, ἀντὶ τοῦ, μηκέτι αἰσχυνθείησαν, ὡς πάλαι αὐτῶν ἡσυχνομένων δι' ἡν ὑπέμειναν φθοράν. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Ἐπειδὴ ἐγὼ, φησὶ, κατεδεδέχμην ὑπὲρ αὐτῶν γεύσασθαι θάνατον, ἀναιρεθεῖν ἢ πάλαι κατ' αὐτῶν γενομένη διὰ τὸν θάνατον αἰσχύνῃ. Αἰσχύνῃ γάρ ἦν τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθέντος ἀνθρώπου βασιλεύων ὁ θάνατος. Σημαίνει οὖν, ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως ἐκ μέσου γενήσεται ὁ θάνατος. Συνῆπται οὖν ἐν ταύτῃ τῇ ἐρμηνείᾳ καὶ ὁ ἕτερος στίχος, ὁ τούτου παρόμοιος· *Μηδὲ ἐντραπέλησαν ἐπ' ἐμέ οἱ ζητοῦντές σε.* Καλῶς καὶ ἄνω εἶπε τὸ, ἐπ' ἐμέ, καὶ ὧδε. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἦν ὁ προτρέψας, ἡτηθεὶς αἰσχύνῃν ἔφερε τὰς πεισθεῖσιν, ὡς ἀπάτη καὶ εὐκολία τὸν κίνδυνον ἐλομένους.

Ὅτι ἕνεκά σου δπῆνεγκα ὄνειδισμόν. Αἰτῶ, φησὶν, ἐκποδῶν γεγέσθαι τὸν θάνατον· ἐπειδὴ καὶ σοὶ γεγωνῶς ὑπήκοος, αὐτὸν ἀναδέδειγμα. Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου. Τοῦτο φησὶ διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ ἐπὶ τοῦ πάθους παρὰ πάντων ἐγκατάλειψιν.

Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. Ἐρνήσαντό με, φησὶν, ἐπειδὴ ἤλεγχον ἀσεβεῖς αὐτοὺς γενομένους περὶ τὸν οἶκον τὸν σόν. Διηγείται δὲ τὴν ἱστορίαν σαφῶς ὁ Ἰωάννης· ὅτε ἐξέβαλε μετὰ φραγελλίου ἐκ τοῦ ἱεροῦ. *Καὶ οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδίζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.* Οὐ μόνον ξένος ἐγενήθην, φησὶ, καὶ ἀπηλλοτριωμένος, ἀλλὰ καὶ ὠνειδίζομαι ἐξ ἐκείνων ὧν ἀπὸ πονηρῶν πράξεων ὄνειδίζοντων σε. Δι' οὐδὲν δὲ ἕτερον τὰ τοιαῦτα ἐπασχον ἢ διὰ τὸν ζῆλον τοῦ οἴκου σου.

Καὶ συνεκάλυψα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου. Ἀλγῶν, φησὶ, διὰ τὴν ἐσομένην αὐτῶν ἀπώλειαν τῶν ψυχῶν, τὸ καὶ τὸ ἐποίουν. Οἱ δὲ ὑπὲρ ὧν τὰ τοιαῦτα ἔδρων, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἐπὶ στόματος ἐμὲ ἔφερον, ἃς ὑπὲρ αὐτῶν ἐποιούμην κακωπαθείας ὄνειδίζοντές με.

Ἐγὼ δὲ τῇ προσευχῇ μου πρὸς σέ, Κύριε. Εἰ καὶ πονηρά, φησὶν, ἀναπεδιδόσαν μοι ἀντὶ ἀγαθῶν, ἀλλ' οὖν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ οὐ παύομαι ποιούμην·

⁴⁹ 1 Cor. i, 23. ⁵⁰ 1 Cor. v, 21. ⁵¹ Joan. ii, 13.

νος προσευχάς. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν παρέθηκεν αὐτὸν ὁ εὐαγγελιστής, καὶ παρὰ τῷ σταυρῷ ὑπὲρ τῶν σταυρουμένων εὐχόμενον. *Καιρός εὐδοκίας. Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ. Ὁ εἰς τοῦτο ἐλθὼν φησι. Καιρός εὐδοκίας, ὁ Θεός.*

Σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαγῶ. Ταῦτα ἦν ἃ καὶ προσευχόμενος ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἔκραζεν, ὡς καὶ λέγειν αὐτὸν· *Ἐβραχίλασεν ὁ ἄβραμξ μου.* Τὸ δὲ, *ἐβραχίλασε*, τὸ ἐκτενὲς τῆς προσευχῆς κατασημαίνει.

Μὴ με καταποντισάτω καταγίγξ υδάτος, μηδὲ καταπιέτω με βυθός. Ὅρου καὶ κατάρας φρικτῆς προκειμένης, ἵνα κἂν ἄγγελος εὐαγγελισθῆται, ἢ διδάξῃ ἡμᾶς παρ' ὃ ὁ Παῦλος ἐδίδαξεν, ἀνάθεμα ἔστω. Τίς ἔστιν ὁ ὑπερκεφαλῆσαι Παῦλον, μᾶλλον δὲ τὸν ἐν αὐτῷ λαλοῦντά. Χριστὸν δυνάμενος; Οὐκοῦν καὶ εἰς ἑαυτὸν τὴν τοιαύτην εὐχὴν ἀναφέρει, καὶ μαρτυρεῖ λέγων· ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, *ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, τουτέστιν ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐρχόμενος, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, τουτέστι πρὸς τὸν Πατέρα, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων* προσήνεγκε, καὶ *εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας*· καίπερ ὧν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν. Ἐνταῦθα Παῦλος, μᾶλλον δὲ ὁ ἐν αὐτῷ λαλῶν Χριστός, καὶ τὰ σεσηγημένα καὶ λείποντα τοῖς εὐαγγελισταῖς ἡμᾶς ἐδίδαξε, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων λέγων γενέσθαι τὴν προσευχὴν, τοῦ, *Πάτερ, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, οὐκ ἐν ὑποκρίσει, οὐκ ἐπὶ τὸ δελεάσαι τὸν Σατανᾶν, οὐδ' ἐπὶ τὸ τοῦ κόσμου οἰκειούμενος θέλημα· ἀλλ' ἐξ οἴκειου προσώπου ὁ Χριστὸς οἰκονομικῶς ἐκουσίως προσεύχεται μετὰ κραυγῆς, μετὰ δακρύων, μετὰ ἰδρώτων καὶ θρόμβου αἵματος, μετὰ ἀγγέλου ἐνισχύοντος, καὶ οἶονε παρακαλοῦντος καὶ παρηγοροῦντος αὐτὸν, καίπερ Υἱὸς Θεοῦ ἀληθῶς ὑπάρχων.* Ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγωνίᾳ γενόμενος προσήνεγκε, ὡς φησιν ὁ εὐαγγελιστής, ἀλλὰ καὶ ἐκτενέστερον, ἀλλὰ καὶ δις, καὶ τρις τὴν εὐχὴν τῷ Πατρὶ προσάγει. Τοῦ οὖν Παύλου, μᾶλλον δὲ πάλιν λέγω τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐν αὐτῷ τῷ Παύλῳ λαλοῦντος, εἰς ἑαυτὸν ἀναφέροντος τὴν τοιαύτην προσευχὴν· τίς ἔστιν ὁ παραχαράξαι δυνάμενος, ἃ αὐτὸς ὁ Χριστὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐμαρτύρησεν;

Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου. Ἐπειδὴ ἀποστραφεὶς ἦν ὁ Θεός καὶ Πατὴρ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν τὴν ἀνθρώπου φύσιν, τούτου χάριν πάλιν αὐτὸν ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτὴν τὸ πρόσωπον παρακαλεῖ.

Πρόσχεῖς τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρωσαι αὐτήν· ἐκ τοῦ κατασχόντος, δηλονότι τοῦ θανάτου. *Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥύσαι με.* Ἐξ ἧς πεπόνθαμεν ἀδικίας παρὰ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὸν ἔλεον τὸν ἡμέτερον διεγείρει τὸν Πατέρα.

Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν σκειδισμὸν μου. Ὁμοίον τῷ εἰρημένῳ· *Ὅτι ἐνεκέν σου ὑπῆνεγκα ὄνει-*

A hoc manifestum est, quod evangelista eum nobis in cruce pro crucifigentibus orantem repræsentet. *Tempus beneplaciti, Deus. Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret.* Qui ad hoc venit ait : *Tempus beneplaciti, Deus.*

15. *Eripe me de luto ut non infigar.* Hæc clamabat cum pro humana natura precaretur, ita ut diceret : *Raucae factæ sunt fauces meæ.* Illud autem, *Raucae factæ sunt,* vehementiam orationis significat.

16, 17. *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum.* Cum decretum et maledictio proposita sint, ut si vel angelus evangelizet aut doceat nos præter ea quæ Paulus docuit, anathema sit, quis est qui Paulo sive potius Christo in eo loquenti superior esse possit? Ad sese igitur (Christus) hanc precationem refert, ut testificatur Apostolus in Epistola ad Hebræos, quod *in diebus carnis suæ,* hoc est cum ad crucem venisset, *obsecrationes et supplicationes cum valido clamore atque lacrymis offerebat* ei qui poterat ipsum liberare a morte, id est Patri, et *exauditus est pro sua reverentia* : licet Filius esset, edidit ex passione sua obedientiam. Hic Paulus, imo potius qui in ipso loquebatur Christus, quæ in Evangelii silentio prætermittuntur, nos edocuit, quando dixit, *cum clamore valido et lacrymis* emissam fuisse orationem illam : *Pater, transeat a me calix iste*, non in hypocrisi, non ut Satanam inescaret et deciperet, non quod mundi voluntatem et propriam efferret, sed ex propria persona Christus, per dispensationem, sponte precatur, cum clamore, cum lacrymis, cum sudore et gutta sanguinis, confortante angelo, et quasi consolante illum, etiamsi vere Filius Dei esset. Sed etiam *factus in agonia* precabatur, ut ait evangelista, imo vero *prolixius*, et usque bis terque orationem Patri offert. Paulo itaque, imo potius ipso Christo qui in Paulo loquebatur, eam orationem ad se referente : quis est qui ea adulterare possit quæ ipse Christus de se testificatus est?

18. *Ne avertas faciem tuam a puero tuo.* Quia Deus et Pater, propter Adæ transgressionem, humanam naturam aversabatur, ideo rogat ut convertat faciem suam ad eam.

19. *Intende animæ meæ et libera eam,* a morte videlicet occupante. *Propter inimicos meos eripe me.* Ex injuria nobis per inimicos spirituales illata, ad misericordiam nostri Patrem excitat.

20-22. *Tu scis improprium meum.* Simile est dicto illi : *Quoniam propter te sustinui opprobrium.*

¹² Galat. iv, 5. ¹³ Hebr. v, 7. ¹⁴ Matth. xxvi, 38. ¹⁵ Luc. xxii, 43. ¹⁶ Vers. .8.

Improperium expectavit cor meum et miseriam. Hinc nobis passionem suam recenset : quam aperte evangelistæ narraverunt.

23, 24. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum.* His significat ea quæ Judæis post passionem obventura erant. Perinde autem est ac si diceret : Similia sustineant iis quæ me experiri curarunt. Væ enim improbo, quia mala ipsi secundum opera manuum ejus evenient. *Obscurentur oculi eorum ne videant.* Quomodo enim non tenebris offusi fuerint, cum justitiæ solem non acceperint? *Et dorsum eorum semper incurva.* Non enim temporaria eorum, quemadmodum Babylonica, captivitas fuit.?

26. *Fiat habitatio eorum deserta.* Hoc ait propter vastationem quæ Hierosolymæ contigit. *Et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.* Ex ipsis videlicet Judæis; nemo enim eorum jam Hierosolymæ tabernacula inhabitat.

27. *Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt.* Causam affert cur talia passuri sint. Simile autem est huic: *Percutiam pastorem, et dispergentur oves*¹⁷. Hunc igitur, ait, qui juxta placitum tuum in passione percussus est, ipsi non recipientes extra propriam salutem sese expulerunt. *Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Hoc ait, quia ipse quidem humiliavit semetipsum, illi vero morti tradiderunt.

28. *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum.* Hoc ait, quoniam post crucem et resurrectionem ipsum calumniis impetierunt (32). *Et non intrent in justitiam tuam.* Procul erunt remoti a voluptate qua justii donabuntur.

29. *Deleantur de libro viventium.* Etsi enim inscripti fuerint, ait, quia ad ipsos promissiones pertinebant; sed quoniam hæc atque illa perpetrarunt, merito delebuntur.

30-32. *Ego sum pauper et dolens, salus tua, Deus, suscepit me, etc.* Hisce evangelicum institutum prædicatur, cui imperavit ille qui secundum Deum pauper est, cui dictum est¹⁸ : *Beati pauperes spiritu.* Ingressus autem ille pauper chorus gratias agens de salute sibi parta ab Unigenito. Ipse namque est facies Patris. Promittit porro se non ulterius cruenta sacrificia oblaturum, sed potius sacrificium laudis et spiritualis cantici.

33. *Videant pauperes et lætentur, etc.* Hæc cum uorint ii qui sunt pauperes spiritu, exsultabunt. Hæc autem dicunt apostoli propter eos qui ipsorum opera in Christum crediderunt.

34. *Quoniam exaudivit pauperes Dominus.* Ecuam orationem exaudivit nisi eam quam pro iis offerebat Unigenitus? Quid postulabat autem nisi ut ipsi liberarentur ex vinculis mortis? Quamobrem

¹⁷ Zach. xiii, 7; Matth. xxvi, 31. ¹⁸ Matth. v, 3.

(32) Hic quædam habet Corderius quæ sunt Theodori.

Α *δισμὸν. Ὅρειδισμὸν προσεδόκησεν ἡ ψυχὴ μου.* Ἐντεῦθεν ἡμῖν τὸ πάθος διηγείται· ὁ σαφῶς καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ διηγήσαντο.

Γερηθῆτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν εἰς παρῖδι. Ἐντεῦθεν τὰ συμβησόμενα τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ τὸ πάθος κατασημαίνει. Ὅμοιον δὲ ὡσεὶ λέγοι· Τὰ παραπλήσια ὑπομεινοῖεν ἂν πείραν παρεσκευασάν με λαβεῖν. Οὐαὶ γὰρ πονηρῷ, ὅτι πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ. *Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν.* Πῶς γὰρ οὐκ ἐσκοτισθῆσαν, μὴ δεξιόμενοι τὸν τῆς δικαιοσύνης ἕλιον; *Καὶ τὸν ῥώτορ αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαιρον.* Οὐ γὰρ πρόσκαιρος αὐτοῖς, ὡσπερ ἐπὶ Βαβυλωνίων, γέγονεν ἡ αἰχμαλωσία.

Β Γερηθῆτω ἡ ἐπαυλις αὐτῶν ἡρημωμένη. Τοῦτό φησι διὰ τὴν πύρρῃσιν τὴν συμβῆσαν τῇ Ἱερουσαλήμ. *Καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασι αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν.* Ἐξ αὐτῶν δηλονότι· οὐ γὰρ τις τῶν Ἰουδαίων ἔτι τὰς ἐν Ἱερουσαλήμ κατοικεῖ σκηνάς.

Ἔτι δὲ οὐ ἐπάταξας αὐτοὶ κατεδίωξαν. Αἰτίας παράθεσις δι' ἣν τὰ τοιαῦτα πείσονται. Ὅμοιον δὲ τῷ Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα. Τοῦτον οὖν, φησί, τὸν κατὰ σὴν εὐδοκίαν ἐν παταγμῷ διὰ τὸ πάθος γενόμενον αὐτοὶ οὐ παραδέξάμενοι, ἔξω που τῆς ἐαυτῶν σωτηρίας ἀπῆλθσαν. *Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου παρεθήκαν.* Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ αὐτοὺς μὲν ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, οἱ δὲ καὶ θανάτῳ περιέβαλον.

Πρόσθεσις ἀνομιῶν ἐπὶ τὴν ἀνομιῶν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο λέγει, ἐπειδὴ μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτῶν ἐσυκοφάντησαν. *Καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύνῃ σου.* Πόρρω γενήσονται, φησί, τῆς τοῖς δικαίοις ἀποδοθησομένης τρυφῆς.

Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βιβλίου ζώντων. Εἰ καὶ ἐνεγράφησαν, φησί, κατὰ τὸ αὐτῶν εἶναι τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ καὶ τὰ ἐποίησαν, εἰκότως ἐξαλειφθήσονται.

Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγὼ, ἡ σωτηρία σου, ὁ θεός, ἀντελάβετό μου, κ. τ. λ. Ἐντεῦθεν ἡ εὐαγγελική πολιτεία κηρύττεται, ἥς ἤρξεν ὁ κατὰ θεὸν πτωχός· ὃ καὶ εἴρηται· *Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι.* Εἰσέρχεται δὲ οὗτος ὁ πτωχὸς χορὸς εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ αὐτῷ σωτηρίᾳ παρὰ τοῦ Μονογενοῦς. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς. Ἐπαγγέλλεται δὲ μηκέτι τὰς δι' αἱμάτων προσφέρειν θυσίας· τὰς δι' αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῆς ὁδοῦς.

Ἰδέτωσαν πτωχοὶ, καὶ εὐφρανθήτωσαν κ. τ. λ. Ταῦτα γνόντες, φησὶν, οἱ τῷ πνεύματι πτωχοὶ, ἀγαλλιασθήσονται. Λέγουσι δὲ ταῦτα οἱ ἀπόστολοι διὰ τοὺς δι' αὐτῶν πιστευσαντας εἰς Χριστόν.

Ἔτι εἰσήκουσε τῶν κερήτων ὁ Κύριος. Καὶ ποίας εὐχῆς, ἢ ἥς ὑπὲρ αὐτῶν ἤχετο ὁ Μονογενής; Περὶ τίνος δὲ ἤχετο, ἢ ῥυσθῆναι αὐτοὺς ἐκ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν; Διὸ φησὶ· *Καὶ τοὺς κτενημένους*

αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσε. Διέρρηξε γὰρ πάντων τὰ δεσμά, εἰρηκῶς τοῖς ἐν δεσμοῖς, Ἐξέλυθε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, Ἀνακαλύφθητε. Καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσε. Καὶ οὐ διέπτυσεν ἡμᾶς ἐν συμφοραῖς θύτας, καλῶς δὲ αὐτοὺς πεπεδημένους εἶπε δι' ὧν ἔκασον ταῦτα.

Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ. Εἰ χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι, πολλῶ πλεον χαρήσονται συμπάσης ἐλευθερωθείσης τῆς γῆς. Εἰ δὲ οὐρανὸς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων χαίρει σωτηρίᾳ, καὶ αἰνεῖ ἐπὶ τούτῳ τὸν Θεόν· πολλῶ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ οἱ σωθέντες ἐπὶ τῆς γῆς αἰνεσοῦσι τὸν σώσαντα· διὸ προσέθηκε· *Θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἔρποντα ἐν αὐτοῖς*. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ καὶ ἐν ταῖς νήσοις ἐμελλον τὸ σωτήριο τοῦ Θεοῦ παραδέχεσθαι. Τὸ δὲ, ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐν τῇ γῆ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ.

Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών, καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας. Τίνα φησὶν εἶναι τὴν Σιών ἢ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἧς καὶ αἱ πόλεις ὠκοδομήθησαν, αἱ διεγερθεῖσαι δηλονότι τῶν ἀνθρώπων ψυχαί; Πεισοῦσαι γὰρ ἦσαν ὅτε ἠγνόνον τὸν Θεόν. Αὗται δὲ εἰσιν αἱ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἀνεγερθεῖσαι. Ἰουδαία γὰρ ἐξομολόγησις ἐρμηνεύεται.

Καὶ κατοικήσουσιν ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν. Οἱ νῦν, φησὶν, αἰχμάλωτοι, τῆς ἐπανόδου τυχόντες, καὶ τὰς οἰκίας οἰκοδομήσουσι πόλεις, καὶ κατοικήσουσιν αὐτάς. Οὐκ αὐτοὶ δὲ μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων παῖδες καὶ οἱ ἔκγονοι· τοῦτο γὰρ ἐκηγγαγεν.

Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων αὐτοῦ καθέξουσιν αὐτήν, καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ. Δούλοι μὲν αὐτοῦ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, ὡς Παῦλος, δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· σπέρμα δὲ αὐτῶν οἱ δι' αὐτῶν εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες.

Εἰς τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυτδ, ΕΘ΄.

Εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σώσαι μὲ Κύριον.

Υπόθεσις.

Τούτων ἄδει τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος, ἀξιούσης εἰς τὸ βοηθεῖν αὐτῇ διαναστῆναι τὸν Θεόν. Οὕτω γὰρ συνέβαιεν ἐντραπῆναι μὲν τοὺς ἀντικειμένους αὐτῇ πολεμίους δαίμονας, εὐφρανθῆναι δὲ τοὺς ὅσοι χαίρουσιν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτῆς. Ὁ Θεός, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχεες, κ. τ. λ. Αἰσχυρήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν. Διάμαρτοιεν, φησὶν, οἱ τῆς ἐμῆς σφαγῆς ἐφιέμενοι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν αἰσχύνῃν καρπάζοντο.

Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, κ. τ. λ. Καὶ πάλιν κἀναῦθα ἐν τοῖς παροῦσι στίχοις ἐπαρᾶται μὲν τοῖς αὐτὸν ἐπιβουλεύουσι, καὶ θέλουσιν αὐτὸν κακῶς παθεῖν· καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· Οἱ τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ἐφηδόμενοι τράποιντο εἰς φυγὴν μετὰ αἰσχύνῃς, τὴν ἐμὴν ὀρῶντες μεταβολῆν. Ἀποστραφήτωσαν παραυτίκα αἰσχυρόμενοι. Οἱ ἐπὶ τῷ γενομένῳ μοι πάλα· πτώματι διὰ τὴν τοῦ θανάτου κατάραν ἐπιχαρέντες.

Ἔ 18a. XLIX, 9.

ait : *Et vinctos suos non despezit*. Diripuit enim omnium vincula cum dixit iis qui vincti sunt. *Exite et iis qui in tenebris, Revelamini* Ἔ. *Et vinctos suos non despezit*. Et non respuit nos in calamitatibus constitutos; jure autem eos vinctos appellat quod talia paterentur.

35. *Laudent illum caeli et terra*. Si gaudium est in caelo super uno peccatore poenitentiam agente, multo magis gaudebunt illi cum totus orbis terrarum liberatus fuerit. Quod si caelum gaudet de hominum salute, et de hac re laudat Deum; multo magis ii ipsi qui salutem consequuntur in terra, laudabunt eum qui salutem dedit: quapropter addit: *Mare et omnia reptilia in eis*. Hoc ait quia futurum erat ut etiam in insulis reciperetur salutare Dei. Illud autem, *in eis*, id est in terra et in mari.

36. *Quoniam Deus salvam faciet Sion, et aedificabuntur civitates Juda*. Quam esse ait Sion, nisi sanctam Ecclesiam, cujus civitates aedificatae sunt, excitatae scilicet hominum animae? Ceciderant enim quando ignorabant Dominum. Ipsae porro per confessionem excitatae sunt. Judaea namque confessio interpretatur.

37. *Et inhabitabunt ibi, et haereditate acquirent eam*. Captivi, inquit, qui nunc reditum obtinuerunt, proprias urbes aedificabunt et inhabitabunt eas. Nec ipsi soli, sed et eorum filii et nepotes; id enim subjungit.

Et semen servorum ejus possidebit eam, et qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea. Servi ejus sunt sancti apostoli, ut Paulus, servus Jesu Christi: semen autem eorum sunt ii qui per ipsos in Christum crediderunt.

In finem, PSALMUS David, LXIX.

1. In rememorationem quod salvum fecerit me Dominus.

Argumentum.

Hunc canit psalmum ex persona humanae naturae, rogantis Deum ut exsurgat ad auxilium ipsi. Ita enim contigit pudore affici adversarios ejus daemones ad bellum instructos; laetari autem eos qui gaudent de salute ipsius.

2. *Deus, in adjutorium meum intende*, etc.

3. *Confundantur et reveantur*. Qui meam necem exoptant proposito labantur, atque hinc pudorem consequantur.

4. *Avertantur retrorsum et erubescant*, etc. Rursum in praesentibus versiculis execratur eos qui insidias ipsi parant, et volunt eum malis affici, et ait illis: Qui de malis meis gaudent vertantur in fugam cum pudore, cernentes immutationem meam. *Avertantur statim erubescantes*. Qui de mea olim pernicie et de maledicto mortis gaudebant,

6. *Ego autem mendicus sum et pauper. Quasi A* dicat : Justitia eorum qui prius memorati sunt privatus sum, ac in paupertate vivens, divitiarum justitiæ expers sum : quapropter tuum imploro auxilium. *Adjutor meus et liberator meus es tu, Domine, ne moreris.* Tuam enim providentiam consecutus sum. Exaudi quam citissime, et ne differas postulatam concedere.

1. *PSALMUS Davidi, in finem, filiorum Jonadab et priorum captivorum. Caret inscriptione apud Hebraeos. LXX.*

Argumentum.

Filii Jonadab viri fuere pii et justi, qui patris præcepta accurate servabant, atque ita religiosi et moribus mansueti, ut eorum virtutis testis ipse Deus, prophetam Jeremiam alloquens, fuerit ⁶⁶. B Eorum tempore prior captivitas Jerusalem sub Chaldæis fuit. Hi fortasse personam gerant apostolorum chori, qui naviter cœlestis Patris præcepta servavit, et laudibus celebratus est per beatitudines quas audierunt. Similiter et apostolorum tempore prior Hierosolymæ captivitas sub Romanis accidit. Introducuntur itaque ipsi religiosi viri, scilicet apostolorum chorus, qui per præsentem psalmum orationem et gratiarum actionem pro seipsis Deo offerunt, quod se oppressos, cum a persecutoribus ob evangelicam prædicationem, tum a spiritualibus insidiatoribus dæmonibus, liberarit. Insuperque promittunt se sacrificia laudis solum oblaturus, legali videlicet cultu C liberatos.

δέεωσεν· ἔτι τε ὑπισχνούμενοι· μόνας τὰς δι' ἀνέστεως ἀναπέμπειν θυσίας, ἀπὸ τῶν δωκόντων διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐπιβούλων τῆς αὐτῶν ψυχῆς δαιμόνων κατὰ νόμον λατρείας.

2. *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.* Ingentem fiduciam exhibet, nempe spem in Deum. *In justitia tua libera me.* Justitia Patris est Filius, per quem liberati sumus a peccato, quo in corruptione detinebamur.

3. *Esto mihi in Deum protectorem.* Gnarus apostolicus chorus pollicitum esse Deum, quod ipse in murum ignis in circuitu futurus sit iis qui cœdiderint in ipsum, rogat eam promissionem re jam in se compleri. *Quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu.* Ipse namque est petra supra quam ædificati fundamentum habemus ; et ipse murus est qui continet nos, ut nihil ex incursu malorum lædamur. *Libera me, inquit, ab iis hominibus qui D* imperium obtinent, et ceu manu quadam nos in servitutem agunt, viris scilicet peccatorum plenis, iniquis, injustis.

4. *Deus meus, eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem agentis et iniqui.* Peccatoris nomine Judæos intelligit, ipsi enim erant et contra legem agentes et iniqui : contra legem agentes, quia innoxios damnabant ; iniqui autem, quia nullam haberent adversus illos rationi consentaneam occasionem.

⁶⁶ Jer. xxxv, 5-19.

Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένθης. Ἀντὶ τοῦ, τῆς τῶν προεξηγημένων δικαιοσύνης ἐστέρημαι, καὶ πτωχὸς καὶ πένθης, τῆς δικαιοσύνης οὐκ ἔχω τὸν πλοῦτον· διὰ τῆς σῆς ἐπικουρίας ἰκετεύω τυχεῖν. *Βοηθός μου καὶ ῥύστης μου εἶ σύ, Κύριε, μὴ χροίσσης.* Τῆς σῆς γὰρ προμηθείας τετύχηκα. Ἐπάκουσον ὅτι τὰ χριστά, καὶ μὴ ἀναβάλλῃ τὴν αἰτήσιν.

Τῷ Δαυὶδ ΨΑΛΜΟΣ, εἰς τὸ τέλος, τῶν υἱῶν Ἰωναδὰβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων. Ἄνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις. Ο'.

Υπόθεσις.

Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰωναδὰβ γεγόνησαν ἄνδρες εὐλαβεῖς τε καὶ δίκαιοι, καὶ τῶν τοῦ πατρὸς ἐντολῶν φύλακες ἀκριβεῖς, καὶ οὕτω θεοσεβεῖς καὶ τὸ ἦθος χρηστοί, ὡς καὶ μάρτυρα τῆς αὐτῶν ἀρετῆς γενέσθαι Θεὸν τῷ προφήτῃ διαλεγόμενον Ἰερεμίᾳ. Ἐπὶ τούτων δὲ καὶ ἡ πρώτη τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ Χαλδαίων αἰχμαλωσία γεγένηται. Σχοίεν δ' ἂν οὗτοι πρόσωπον τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ, τοῦ καὶ σφόδρα τὰς τοῦ ἐπουρανοῦ Πατρὸς φυλάξαντος ἐντολάς, καὶ τοὺς ἐπαίνους εὐλογίας διὰ τῶν πρὸς αὐτοὺς εἰρημένων μακαρισμῶν. Ὁμοίως γοῦν καὶ ἐπὶ τούτων τῶν ἀποστόλων, φημί, ἡ πρώτη τῆς Ἱερουσαλὴμ αἰχμαλωσία ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετο. Εἰσάγονται οὖν οὗτοι οἱ θεοφιλεῖς, τοὔτεστιν ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, διὰ τοῦ προκειμένου ψαλμοῦ εὐχὴν τε καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀναφέροντες τῷ Θεῷ, ἐφ' οἷς θλιβομένους αὐτοὺς ἀπὸ τῶν δωκόντων διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐπιβούλων τῆς αὐτῶν ψυχῆς δαιμόνων

Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἠλπίσα, μὴ κατασχευθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα. Μέγα θάρσος τῆς πεποιθήσεως αὐτῷ προβάλλεται, τὴν ἐπὶ τῷ Θεῷ ἐλπίδα. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαι με. Δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' οὗ ἐβλύσθημεν τῆς κατεχούσης ἡμᾶς ἀμαρτίας εἰς φθοράν.

Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν. Εἰδὼς ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ὡς αὐτὸς ἐπήγγελται τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἔσθαι τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν, τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν ἔργῳ εἰς ἑαυτὸν πληροῦσθαι παρακαλεῖ. Ὅτι στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου εἶ σύ. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ πέτρα, ἐφ' ἣν οἱ οἰκοδομηθέντες τὸν θεμέλιον ἔχομεν· καὶ αὐτὸς τὸ τεῖχος τὸ συνέχον ἡμᾶς, πρὸς τὸ μηδὲν παθεῖν ἐξ ἐπιδρομῆς κακῶν. Ἀπάλαξόν με, φησὶ, τούτων τῶν κρατούντων, καὶ ὑπὸ τὴν δουλείαν ὥσπερ χεῖρὶ τινὶ ἀγόντων ἀνδρῶν, ἀμαρτίας πεπληρωμένων, ἀνόμων τε καὶ ἀδίκων.

Ὁ Θεός μου, ῥῦσαι με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς παρανομούντος καὶ ἀδικούντος. Τοῦ ἀμαρτωλοῦ, τῶν Ἰουδαίων φησὶν· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ καὶ παράνομος καὶ ἀδικός· παράνομος μὲν, ὅτι τοὺς ἀθώους κατέκρινεν· ἀδικός δὲ, ὅτι οὐδεμίαν εἰς αὐτοὺς εἶχεν εὐλογον πρόφασιν.

Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπομονή μου, Κύριε, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου. Ὑψαί με, φησὶν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρανόμου λαοῦ, διότι καὶ διὰ σὲ τὰ τοιαῦτα ὑπομένω καὶ διὰ τὴν εἰς σὲ ἐλπίδα, ἣν ἐδεξάμην ἐκ τῆς πρώτης καὶ ἐξ ἀρχῆς μου διὰ σοῦ γεννήσεως, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ὅσοι ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι.

Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστροῦ. Δείκνυσιν, ὡς ὁ Χριστὸς δι' ἃ τὰ τοιαῦτα ὑπέμενον, αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ ἔτι κυομένους αὐτοὺς ἐν γαστρὶ τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ προνοίας ἐξαγαγὼν εἰς φῶς. Ἐκ κοιλίας μητρὸς μου σὺ μου εἶ σκεπαστής. Ἐπειδὴ, φησὶ, σὺ αὐτὸς ὁ Κύριος, καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς μου ἐτι θύτα ἔσκεπες τῇ θεῷ σου δυνάμει, καὶ ἐβρύσω ἐκ τοῦ παρανομούντος λαοῦ· τούτου χάριν καὶ αὐτὸς ἐγὼ, ἅτε τῆς οὕτω συνεχοῦς ἡσθημένου ἐεργασίας, οὐ πάύομαι τοὺς εἰς σὲ ὕμνους ἀναπέμπων διηλεκτῶς.

Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός. Σὲ ὕμνων καὶ δοξάζων διατελώ, καὶ διὰ τῆς σῆς προνοίας ἐγενόμενὴν περιθλῆπτος. Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς. Τέρας μὲν τὸ παράδοξον καὶ μέγα τι φησὶν· ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Εἰ καὶ ἤρθην ὑψοῦ, φησὶ, καὶ μέγας τις καὶ ἐξαιρετός ἐν τοῖς πολλοῖς τεθάρσημαι ἔθνεσιν· ἀλλ' οὐκ οἰκεία δυνάμει τὸ τοιοῦτον ἔσχον ἀγαθόν. Σὺ γὰρ ἦς αὐτὸς ὁ κράτιστόν με καὶ γενναῖον διὰ τῆς σαυτοῦ βοηθείας ποιῶν.

Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, ὅπως ὕμνησω τὴν δόξαν σου. Ἐπειδὴ τῶν τοιούτων ὑπαρχθεισῶν μοι εὐεργεσιῶν, ἀνθρωπος ὢν, οὐ δύναμαι τὰς ἀξίας ἀποδοῦναι ἀμοιβάς· τούτου χάριν ἐκ τῆς σῆς σοφίας αἰνέσεώς μου τὸ στόμα πληρωθῆναι ἀξιῶ· οὕτω γὰρ καὶ μόλις τὴν σὴν δόξαν ὕμνησαι δυνήσομαι. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. Ἐπειδὴ, πληρωθέντος μου τοῦ στόματος αἰνέσεως, φησὶ, τὴν σὴν δόξαν ἀρξωμαι ὕμνεῖν, ὕμνησω καὶ διὰ πάσης ἡμέρας τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. Δόξαν δὲ ἦν ἐπὶ γῆς ἐποιήσατο οἰκονομίαν φησὶ, δι' ἧς ἐπλήρωσε τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ. Μεγαλοπρέπειαν δὲ τὴν θεότητα λέγει, δι' ἧς πάντα ἐκεῖνὰ ἀνομαλῶς εἰργάσατο.

[Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως. Δυνατὸν μὲν διαπαντὸς αἰνεῖν τὸν Θεόν, καὶ διαπαντὸς εὐλογεῖν, καὶ διαπαντὸς σωφρονεῖν· πῶς δὲ δυνατὸν διαπαντὸς ἐλπίζειν; Ὁ γὰρ ἐλπίζων διαπαντὸς, οὐδέποτε τυγχάνει τοῦ πράγματος ἐκεῖνου, οὐ ἐλπίζει τυχεῖν. Καὶ ὁ μὲν ἐρεῖ τὸ, διαπαντὸς, οὐ κατὰ τοῦ πλάτους τῶν αἰώνων τεθεῖσθαι, ἀλλὰ κατὰ τῆς ζωῆς τῆς αἰσθητῆς· ἕτερος δὲ καὶ κατὰ τοῦ πλάτους τῶν αἰώνων τὸ διαπαντὸς ἐκλήψεται, ἵνα ἢ τὸ πέρασ τῆς ἐλπίδος ἢ γνώσις τῆς ἀγίας Τριάδος.]

Μὴ ἀποβρίψῃς με εἰς καιρὸν γήρωσ. Γῆρας ἐνταῦθα τὴν ἀσθενείαν φησὶ. Λέγει οὖν, ὅτι Μὴ γένοιτο, ὦ Δέσποτα, καιρὸς καθ' ὃν ἀσθενῆς ὢν ἐπιδειχθεῖην! Ἐβγῆται οὖν μηδέποτε τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἐκπεσεῖν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἰσχὺς ἡμῶν. Ἐν τῷ ἐκ. λελ.

5. Quoniam tu es patientia mea, Domine, Domine, spes mea a juventute mea. Libera me, inquit, a populo isto legis transgressore, quia propter te, et propter spem quam in te habui ab initio, et a mea per te generatione, illa sustineo, juxta illud: Quotquot receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri¹¹.

6. In te confirmatus sum ex utero. Declarat Christum propter quem illa sustinebant, ipsum esse qui adhuc eos in utero gestatos virtute sua creatrice in lucem eduxit. De ventre matris meæ tu es protector meus. Quandoquidem, ait, tu ipse Dominus me, dum adhuc in ventre matris essem, protegebas divina tua virtute, et liberasti me ex populo contra legem agente; ideo ego, utpote qui tam frequenter tua senserim beneficia, nunquam cesso hymnos tibi offerre.

7. In te cantatio mea semper. In hymnis et laudibus tuis proferendis persevero, et per providentiam tuam præclarus evasi. Tanquam prodigium factus sum multis. Prodigium, obstupescendum et magnum aliquid significat. Hujusmodi autem est quod ait: Etiam si in sublime elevatus sum, inquit, et magnus præclarusque, apud multas gentes fiducia plenus sum: sed non propria mea virtute tantum boni adeptus sum. Tu enim eras qui me tuo auxilio et fortissimum et generosum efficiebas.

8. Repleatur os meum laude ut cantem gloriam tuam. Quoniam tantis beneficiis affectus, homo cum sim, non possum dignas retributiones rependere; ideo ex tua sapientia rogo os meum laude repleti, atque ita vix potero gloriam celebrare tuam. Tota die magnificentiam tuam. Postquam, ore meo laude repleto, tuam celebrare gloriam incæpero, tota die magnificentiam quoque tuam decantabo· gloriam autem vocat, œconomiam quam exhibuit in terra, qua terram gloria sua replevit. Magnificentiam autem vocat deitatem, per quam omnia illa variis modis effecit.

[Repleatur os meum laude. Possumus quidem laudare semper Deum, semper benedicere, semper temperanter nos gerere: at qui possibile est semper sperare? Nam qui semper sperat, nunquam rem quam sperat consequitur. Alius quidem ait, illud semper, non sæculorum spatium spectare, sed vitam solum istam sensibilem: alter spatium quoque sæculorum illud semper spectare ait, ut spei terminus sit cognitio sanctæ Trinitatis.]

9. Ne projicias me in tempore senectutis. Senectutem hic vocat infirmitatem. Ait igitur: Absit, Domine, tempus illud quo infirmus appaream! Rogat igitur ut nunquam sua in Christum spe labatur. Ipse namque est virtus nostra. Cum defecerit virtus

¹¹ Joan. 1, 12.

neque ne derelinquas me. Etiam si contigerit mihi ut, homo cum sim, in peccatum cadam, ne me propter peccatum deseras, Domine, sed me iterum revoca, clemens cum sis.

10. *Quia dixerunt inimici mei mihi.* Illud : *Quia dixerunt,* positum pro : Ne forte dicant inimici mei : Irrumpamus in eum, erit quippe nobis in prædam, Deo non opitulante.

12. *Deus meus, ne elongeris a me.* Quoniam igitur id illi dicunt, ne diutius differas auxilium. *Deus meus, in auxilium meum respice.*

13. *Confundantur et deficiant detrahentes animæ meæ.* Quandoquidem ipsi, inquit, impetum in me fecerunt, rati me a te derelictum ; si auxilium afferas, præ pudore ipsi discedent, cum vanas deprehenderit calumnias in animam meam directas. Quæ autem illæ calumniæ sunt, nisi quæ dicebant illi : *Deus dereliquit eum ?*

14. *Ego autem semper sperabo in te.* Non cessant enim per scripta sua spem erga Christum suam confiteri. *Et adjiciam super omnem laudem tuam.* Per hymnos eorum qui ipsorum opera salutem consecuti sunt.

15. *Os meum annuntiabit justitiam tuam.* Non cesso, inquit, Domine, semper justitiam tuam in ore versare. Etenim justitia Patris est Unigenitus ejus. Nam genita nobis est justitia a Deo juxta sacram Apostolum ⁶¹. *Tota die salutare tuum.* Semper, inquit, memor ero œconomix qua nobis salutem elargitus es. *Quoniam non cognovi litteraturam.* Per litteraturam aut vanas et implicatas vitæ distractiones intelligit, aut varia quæ lex offerre jubebat sacrificia. Quando, inquit, eas omnes abjeci, in supernas introibo mansiones, Domino virtutem mihi ad eam rem præbente. Simile autem est dicto huic : *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis* ⁶² ? Cum hujusce rei causa promissionem regni cœlorum acceperunt.

16. *Introibo in potentias Domini.* Tua virtute et auxilio ingressum inveniam ad terram promissionis. *Domine, memorabor justitiæ tuæ solius.* Prædictis omnibus dimissis, inquit, solius justitiæ tuæ memor ero, qua nos a peccato liberasti.

17. *Deus meus, quæ docuisti me a juventute mea.* A prima, ut ita dicam, die qua ipsos elegit, dedit illis ea quæ regnum cœlorum spectant. *Et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.* Non immemor, inquit, factus sum eorum quæ doctus fui : sed etiam ea quæ didici, aliis annuntiavi.

18, 19. *Et usque in senectam et senium.* Quoniam ipse Christus postquam resurrexit a mortuis promisit eis dicens ⁶³. *Ecce vobiscum sum omnibus die-*

bus. Πειν τὴν ἰσχὺν μου μὴ ἐγκαταλίπῃς με. Et καὶ συνέβη ἄνθρωπον ὄντα, φησὶ, ποτὲ ἀμαρτεῖν, μὴ διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐγκαταλίπῃς με, Κύριε· ἀλλὰ ἀνακάλεσαι πάλιν ὡς φιλόνηρωπος.

"Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροὶ μου ἐμοί. Τὸ, "Ὅτι εἶπον, ἀντὶ τοῦ· Μήποτε εἵποιεν οἱ ἐχθροὶ μου, Ἐπιθώμεθα αὐτῷ· Ἔσται γὰρ ἡμῖν εἰς προνομήν, μὴ ἐπικουροῦντος Θεοῦ.

'Ὁ Θεός μου, μὴ μακρόνῃς ἀπ' ἐμοῦ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐκείνοι ταῦτα φασὶ, μὴ ἐπιμήκιστον ὑπερβῆς τὴν βοήθειαν. Ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσρχες.

Αἰσχυρῆθησαν καὶ ἐκλειπέτωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντες τὴν ψυχὴν μου. Ἐπειδὴν, ἐκείνων ἐπιτιμώμενων, φησὶ, διὰ τὸ δόξαι με ἐγκαταλειφθῆναι παρὰ σοῦ, εἰ βοήθησῃς αὐτῶς, αὐτοὶ εἰς αἰσχυρὴν ἀποστραφίσκονται, ἅτε ματαίως εὐρόντες, ἅς κατὰ τῆς ψυχῆς μου ἐποίησαντο διαβολάς. Τίνες δὲ αἱ διαβολαὶ ἢ αἱ λέγουσαι· Ὁ Θεός ἐγκατέλιπεν αὐτόν ;

Ἐγὼ δὲ διαπαντὸς ἐλπῶ ἐπὶ σέ. Οὐ παύονται γὰρ διὰ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων ὁμολογούντες τὴν ἐλπίδα τὴν εἰς Χριστόν. *Καὶ προσθήσω ἐπὶ πάντων τὴν αἰρεσίαν σου.* Διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν δι' αὐτῶν σωζομένων.

Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου. Ἐπὶ στόματος ἀεὶ, φησὶν, ὧ Δέσποτα, τὴν σὴν φέρειν δικαιοσύνην οὐ παύομαι. Δικαιοσύνη γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Μονογενὴς αὐτοῦ. Ἐγενήθη γὰρ ἡμῖν δικαιοσύνη ἀπὸ Θεοῦ κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀπόστολον. *Ὁλην τὴν ἡμέραν τὴν σωτηρίαν σου.* Διαπαντὸς μνησθήσομαι, φησὶ, τῆς οἰκονομίας δι' ἧς ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ἐχαρίσω. *Ὅτι οὐκ ἔγγων γραμματείας.* Γραμματείας ἢ τοὺς ματαίους καὶ πολυπλόκους τοῦ βίου περισπασμούς φησὶν, ἢ τὰς διὰ τοῦ νόμου κεκελευσμένας πολυτρόπους προσάγεσθαι θυσίας. Ἐπειδὴ ταύτας συμπάσας, φησὶν, ἐπεβαλόμην, εἰς τὰς ἀνω εἰσελεύσομαι μόνος, εἰς τοῦτο δύνάμιν μοι τοῦ Κυρίου παρέχοντος. Ὁμοιον δὲ τῷ εἰρημένῳ· *Ἴδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολούθησαμέν σο· τί ἡμῖν ἔσται ;* "Ὅτε καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τὴν ὑπόσχεσιν διὰ ταῦτα ἐδέχοντο.

Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου. Τῇ σῇ δυνάμει καὶ βοηθείᾳ τεύξομαι τῆς εἰσόδου τῆς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. *Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύνης σου μόνου.* Πάντα τὰ εἰρημένα ἀφεις, φησὶ, μόνος μνημόνεύσω τῆς δικαιοσύνης, δι' ἧς ἡμᾶς τῆς ἀμαρτίας ἠλευθέρωσας.

Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς μοι ἐκ νεότητός μου. Ἀπὸ γὰρ πρώτης, ὡς εἶπεῖν, ἡμέρας, ἧς αὐτοὺς ἐξελέξατο, παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. *Καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαγγελέω τὰ θαυμάσια σου.* Οὐκ ἀμνήμων, φησὶν, ὧν ἐδιδάχθην γεγνημαί· ἀλλ' ἄπερ αὐτὸς ἔμαθον, ταῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπήγγεिला.

Καὶ ἕως γῆρας καὶ πρεσβείου. Ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ὑπέσχετο λέγων αὐτοῖς· *Ἴδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέ-*

⁶¹ I Cor. i, 30. ⁶² Matth. xix, 27. ⁶³ Matth. xxviii, 20.

ρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· τούτου χάριν αἰτεῖ ταύτην αὐτῷ πληρωθῆναι τὴν ὑπόσχασιν. Ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλείπῃς με, ἕως ἂν ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου. Ἐὰν μὴ ἐγκαταλείπῃς με, φησὶ, κατὰ τὴν σὴν ὑπόσχασιν, ὦ Δέσποτα, τότε γενήσεται δυνατὸν τὸν σὸν ἀπαγγεῖλαι βραχίονα τῆ ἐξ ἔθνῶν ἐσομένη πιστῆ γενεᾷ. Τίς δὲ ὁ βραχίων ἐπιφέρει λέγων· Τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δικαιοσύνην σου. Καὶ δυναστείαν μὲν, διὰ τὸ δῆσαι τὸν ἰσχυρόν φησι, καὶ διαρπάσαι τὰ σκεύη αὐτοῦ· δικαιοσύνην δὲ, ὅτι ἀδίκως ἡμᾶς αἰχμαλωσίᾳ κατεχομένους λελύτρωται. Ὁ Θεός ἕως τῶν ὑψίστων. Ἀπαγγελῶ, φησὶν, ὅτι οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς διὰ τοῦ ἰδίου ἐλυτρώσω αἵματος. Ὅμοιον δὲ τῷ· Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς. Ὁ Θεός, τίς ὁμοίός σοι; Ἐὐχαριστεῖ ἐφ' οἷς, καίτοι πάλαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν δικαίως καταβεδικασμένος θανάτῳ, οὐκ ἐναπέμεινεν τῷ θανάτῳ· ἀλλὰ τῆ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἀπολέλυται διὰ Χριστοῦ τῆς φθορᾶς.

Ὅσας ἐδειξάς μοι θλίψεις πολλάς; Ὅσων γάρ με καὶ ὕσων πείραν λαβεῖν ἐποίησας κακῶν; Καὶ ἐπιστρέψας ἐξωποιοήσας με, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με. Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλοσύνην σου, καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλεσάς με. Ὁ διπλασιασμὸς εἰκοε σημαίνει τὴν ἐπὶ τοῖς μετὰ τὸ βάπτισμα πλημμελήμασι γινομένην μετάνοιαν δεκτὴν ὑπάρχειν τῷ, ὡς εἴρηται, πλεονάσαντι ἐφ' ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητά τε καὶ δικαιοσύνην. Διὸ πρότερον μὲν τὸ, ἐξωποιοήσας με, ὡς ἐπὶ ἀναγεννήσεως εἴρηται· δεῦτερον δὲ τὸ, παρεκάλεσας, ὡς ἐπὶ καταπονουμένου τῆ τῶν ἁμαρτημάτων ἀθυμίας. Ἔστι μέντοι καὶ ἐπὶ τῆς ἐξ Αἰγύπτου μὲν λυτρώσεως τὰ πρότερα μὲν ἐκδέξασθαι, ἐπὶ τῆς τοῦ Κυρίου δὲ παρουσίας τὰ δεύτερα νοῆσαι, ὅτε καὶ ἡ παντελής ἡμῖν γέγονε παράκλησις. Οἱ γὰρ ἐξ Αἰγύπτου ἐξεληλυθότες, εἰ καὶ ἐβρύσθησαν τοῦ προσκαιροῦ θανάτου, ἀλλ' ὑπέπιπτον τῷ αἰωνίῳ, ὡς μηδέπω τῆς ἀναστάσεως δεδωρημένης.

Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν σκεύεσι ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν σου, Ὁ Θεός. Οὕτω, φησὶν, ἐμαυτὸν παρασκευάσω διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιτηδεῖον γεννηθῆναι πρὸς τὸ σκεῦος ὕμνων κληθῆναι. Εἰ δὲ σκεῦος κληθῆναι ἐκλογῆς λέλεκται, δηλονότι καὶ σκεῦος ὕμνων. Ψαλῶ σοὶ ἐν κιθάρα. Τῆ τῆς ψυχῆς ἁρμονίᾳ φησὶν· Ὅταν γὰρ μηδὲν ἐναντίον ἑαυτῆς μήτε κατὰ τὸν βίον μήτε περὶ τὰ δόγματα ποιῆ ἢ πάσχη ἢ ψυχῆ, τότε δὴ τότε νοητὴ κιθάρα κληθεῖ δικαίως.

Ἀγαλλιᾶσονται τὰ χεῖλή μου, ὅταν ψαλῶ σοι. Τοῦτο πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ νόμου λέλεκται· ὅτι ἐκεῖνα μὲν τὰ ἐπιτάγματα ἦν φορτικὰ, ὡς δυσκατόρθωτα, ταῦτα δὲ χρηστά τε καὶ εὐλαφῆ, ὡς καὶ ἡδονῆς ἀποπληροῦντα τοὺς ἀξιοθέτας αὐτῶν. Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἦν ἐλυτρώσω, τῆς ἁμαρτίας τῆς φθορᾶς, τῆς δουλείας τοῦ Σατανᾶ, τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

A bus usque ad consummationem sæculi, ideo rogat eam promissionem erga se impleri. *Deus meus, ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum.* Si me, inquit, juxta promissionem tuam non derelinquas, Domine, tunc futurum est ut annuntiem robustum brachium tuum fideli generationi ex gentibus futuræ. Quid autem sit brachium subinfert his verbis: *Potentiam tuam et justitiam tuam.* Potentiam dicit, quia ligavit fortem illum et diripuit vasa ejus; justitiam vero, quia nos captivitate injuste detentos redemit. *Deus usque in altissima.* Annuntiabo, inquit, quod non modo terrena, sed etiam cœlestia per proprium sanguinem redemeris. Simile autem est illi: *Quoniam et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis* 62. *Deus quis similis tibi?* *B* Gratias agit, quod, etiamsi olim merito peccati causa morte damnatus sit, non in morte remanserit; sed Dei clementia per Christum liberatus sit a corruptione.

20, 21. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas? Qualium me quantumque malorum experimentum sumere fecisti? Et conversus vivificasti me, et de abyssiis terræ iterum reduxisti me. Multiplicasti magnificentiam tuam, et conversus consolatus es me.* Repetitio videtur significare, pœnitentiam de peccatis post baptismum admissis acceptam ei esse, qui, ut dictum est, multiplicavit super nos bonitatem et justitiam suam. Quapropter prius, *vivificasti me*, quasi de regeneratione dictum est: secundo autem, *consolatus es me*, quasi de eo dictum est qui admissi peccati tristitia laborat. Posunt etiam priora de liberatione ex Ægypto intelligi, et secunda de Domini adventu explicari, quando nobis plena consolatio fuit. Qui enim ex Ægypto egressi sunt, etsi liberati fuerunt a temporanea morte, at inciderunt in æternam, cum nondum resurrectionis gratia data esset

22. *Nam et ego confitebor tibi in vasis psalmsi veritatem tuam, Deus.* Me, inquit, per confessionem ita adornabo, ut aptus sim qui vas hymnologix appeller. Quod si dictus est vas electionis, dictus est etiam vas hymnologix. *Psallam tibi in cithara.* *D* Animæ, inquit, concentum. Cum enim illa nihil sibi contrarium, sive secundum vitam, sive secundum doctrinam fecerit aut passa fuerit, tunc sane spiritualis cithara jure appelletur.

23. *Exsultabunt labia mea cum cantavero tibi.* Hoc ait ad discrimen legis, quia ejus quidem præcepta onerosa erant et observatu difficilia. Hæc autem mansueta ac levia sunt, ita ut eos qui illis dignati sunt voluptate repleant. *Et anima mea quam redemisti, a peccato corruptionis, a servitute Satanae, ab ipsa morte.*

62 Rom. xxviii, 21.

24. *Sed et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam, cum confusi et reveriti fuerint qui quaerunt mala mihi.* Cum spirituales inimici mei, inquit, de medio sublatis, et qui in abyso habitant infamia et pudore affecti fuerint: tunc, utpote nemine ultra praepediente, nunquam cessabo, Domine, te hymnis celebrare.

1. *In finem, PSALMUS David in Salomonem.*

LXXI.

Argumentum.

Adventus Christi hisce significatur, necnon gentium vocalio. In Salomonem autem inscribitur psalmus. Hic enim verus est Salomon pacificus, quia fecit utraque unum, et medium parietem maceriae solvit ⁶⁶.

2. *Deus, judicium tuum regi da.* Decrevisti, inquit, o Pater, ut Unigenitus tuus illustret eos qui sunt in terra. Id igitur jam olim a te judicatum, nunc exsequere. *Et justitiam tuam filio regis.* Cum ipse sit justitia Patris, propter humanam naturam dicitur justitiam accepisse. Ipse autem est Christus Rex et filius regis. *Judicare populum tuum in justitia.* Haec est causa incarnationis ad judicandam scilicet Satanæ adversum nos arrogantiam; quare cum propediem crucifigendus esset, aiebat: *Nunc judicium est hujus mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras* ⁶⁷.

3. *Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam.* Montes et colles hic evangelicas virtutes vocat, quæ olim, ob effusam impietatem, terram non incolebant, nunc autem jussæ sunt pacem cum hominibus reconciliare.

4-6. *Judicabit pauperes populi.* Pauperes dicit eos qui idololatrarum filii erant, et erant omni bono egeni. Aut universum hominum genus. Nam omnes declinaverunt, juxta psalmi vocem ⁶⁸: *Et humiliabit calumniorum.* Diabolum dicit. *Et permanebit cum sole.* In omnia sæcula, inquit, regnum ejus extendetur. *Et ante lunam in generationem et generationem.* Iste, inquit, qui in adventu suo in terrena regnum obtinuit, ipse est ante sæcula creator omnium. *Descendet sicut pluvia in vellus.* Sine strepitu ait: sic autem loquitur ob clandestinum adventum ejus.

7. *Orietur in diebus ejus justitia.* Tempore namque adventus ejus, omne gentium bellum sublatum est. *Et abundantia pacis donec auferatur luna.* Tanta erit, inquit, in adventu ejus plenitudo pacis, ut etiam ad futura usque protendatur tempora, quibus sol obscurabitur, et luna non dabit lucem suam ⁶⁹⁻⁷¹.

8. *Et dominabitur a mari usque ad mare.* Hoc aut quia omnes gentes Christi fidem receperunt: quasi dicat, Omnibus terræ sribus imperabit. Quia enim

Ἐτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὀλην τὴν ἡμέραν μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου, ὅταν αἰσχυνθῶσι, καὶ ἐντραπῶσιν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι. Ὅταν ἐκ μέσου γένωνται, φησὶν, οἱ νοητοὶ μου ἔχθροι, καὶ τὴν ἄβυσσον οἰκοῦντες περιβάλλοντάς αἰσχύνῃ· τότε δὴ, ὡς μηδενὸς ἐπι παρεμποδίζοντος, ἀκαταλήκτοις ὕμνοις αἰνέσω σε, Δέσποτα.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ εἰς Σαλομῶνα. ΟΑ'.

Υπόθεσις.

Παρουσία Χριστοῦ διὰ τῶν παρόντων κατασημαίνεται, καὶ κλήσις ἐθνῶν. Εἰς Σαλομῶν δὲ ἐπιγράφεται ὁ ψαλμὸς. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ἀληθὴς Σαλομῶν ὁ εἰρηναῖος, διότι καὶ πεποιήκεν ἐν ἀμφοτέρα, καὶ τὸ μεσῶτοιχον τοῦ φραγμαῦ ἔλυσε.

Ὁ Θεὸς τὸ κρῖμά σου τῷ βασιλεῖ δός. Κέκριταί σοι, φησὶν, ὦ Πάτερ, τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν ἐπιλάμψαι τοῖς ἐπὶ γῆς. Τοῦτο οὖν, φησὶ, τὸ πάλαι κριθέν, εἰς πέρας ἀγέσθω. Καὶ τὴν δικαιοσύνην τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως. Αὐτὸς ὢν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς, δικαιοσύνη λέγεται εἰληφέναι διὰ τὸ ἀνθρώπινον. Αὐτὸς δὲ ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως. Κρίνειν τὴν λαὸν σου ἐν δικαιοσύνῃ. Αὕτη τῆς ἐνανθρωπήσεως ἡ αἰτία τὸ κρῖναι τὴν καθ' ἡμῶν πλεονεξίαν τοῦ Σατανᾶ· διὸ καὶ μέλλων σταυροῦσθαι ἔφασκε· Νῦν ἡ κρίσις ἐστὶ τοῦ κοσμοῦ τούτου· ὁ ἀρχὼν τοῦ κόσμου τούτου ἐβλήθησεται ἔξω.

Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ, καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην. Ὅρη καὶ βουνῶς ἐνταῦθα τὰς εὐαγγελικὰς δυνάμεις φησὶ, τὰς πάλαι μὲν, διὰ τὴν κερυμμένην ἀσέβειαν, μὴ ἐπιχωριαζούσας τῇ γῆ, νῦν δὲ εἰρήνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀναλαμβάνειν κελευόμενας.

Κρίνει τὸν πτωχοὺς τοῦ λαοῦ. Πένητας τῶν ἐξ εἰδωλοατρῶν πατέρων φησὶ τῶν πτωχευθέντων ἀπὸ παντὸς καλοῦ, καὶ καθόλου πάντων ἀνθρώπων τὸ γένος. Πάντες γὰρ ἐκκεκλικασί κατὰ τὴν τοῦ ψαλμοῦ φωνήν. Καὶ ταπεινώσει σκοφοῦντην. Τὸν διάβολόν φησιν. Καὶ συμπαραρνεῖ τῷ ἡλίῳ. Εἰς αἰῶνα, φησὶν, ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐκταθήσεται. Καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν. Οὗτος, φησὶν, ὁ βασιλεύσας ἐν τῇ παρουσίᾳ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ πρὸ αἰῶνων τῶν ὄλων δημιουργός. Καταθήσεται ὡς ὕετος ἐπὶ πόρον. Ἄψοφητι, φησὶ· τοῦτο δὲ εἶπε διὰ τὴν λαθραῖαν αὐτοῦ παρουσίαν.

Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη. Κατὰ γὰρ τὸν καιρὸν τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἅπας πόλεμος ἀνήρηται [Ambros. ἀνήρητο] τῶν ἐθνῶν. Καὶ πλήθος εἰρήνης ἕως οὗ ἀνταναρρεθῆ ἡ σελήνη. Τοσοῦτον ἔσται, φησὶ, τῆς εἰρήνης τὸ πλήθος ὃ γενήσεται ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ, ὡς καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας ἐκταθῆναι χρόνους, καθ' οὓς ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς.

Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης. Τοῦτο φησὶ διὰ τὸ πάντα τὰ ἔθνη παραδέξασθαι τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν· ἀντὶ τοῦ, Πάντων κρατήσει τῶν

⁶⁶ Ephes. II, 14. ⁶⁷ Joan. XII, 31. ⁶⁸ Psal. XIII, 3.

⁶⁹⁻⁷¹ Matth. XXIV, 29.

επιμάτων τῆς οἰκουμένης. Ἐπειδὴ γὰρ πέραν τῆς Ἀγίας τὰ μεγάλα καὶ ἀπλετα πελάγη, ἀτινά τινας Ἀτλαντικά καλοῦσιν, Ὠκεανὸν, ἐσπέριον καὶ ἔφρον· εἰκότως τῆς οἰκουμένης τὸ κράτος ταῖς ἐξωθεν κυκλούσαις θαλάσσαις ἐδήλωσε· καὶ τοῦτο σαφέστερον ὁ μετὰ τούτων ἐποίησε στίχος.

Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσιν. Σφόδρα ὑποταγήσονται οἱ πολέμιοι, ὡς μὴ ὀρᾶσθαι μάχην πρὸς αὐτὸν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐπὶ γῆς πιπτόντων καὶ τὴν ὑποταγὴν σημαινόντων.

Ἰ *Ὅτι ἐβήσαστο πτωχὸν ἐκ δυνάστου.* Ἀπ' ἄκρων, φησί, πέρων τῆς οἰκουμένης ἕως ἄκρων προσκυνησοῦσιν αὐτῷ τὰ τε ἔθνη καὶ οἱ βασιλεῖς, εὐχαριστοῦντες ἐφ' οἷς τῆς καταδυναστείας αὐτοῦς ἐλυτρώσατο τοῦ Σατανᾶ. *Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν.* Ἐξελείφον τὸ κατ' αὐτῶν χειρόγραφον καὶ χαριζόμενος καὶ τῷ τὰ πεντακόσια καὶ τῷ τὰ πενήκοντα ὀφειλοντι. *Καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ.* Σεβάσμιος, φησί, ἔσται παρὰ πᾶσι καὶ ἔνδοξος.

Καὶ ζήσεται, καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυσίου τῆς Ἀραβίας. Ταῦτ' αὖ φησι διὰ τὸν ἀποστειλαντα Ἡρώδην ἀνελεῖν τὰ βρέφη. Λέγει οὖν, ὡς οὐ συμπεριληφθήσεται τοῖς ἀναιρουμένοις παιδιοῖς. Τὸ δὲ, *Καὶ δοθήσεται αὐτῷ χρυσίου Ἀραβικόν*, δηλοῖ σαφῶς ἃ προσήνεγκαν οἱ μάγοι δῶρα. *Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός.* Αὐτὸν ὀνομάζοντες ἐν προσευχαῖς, καὶ δι' αὐτοῦ δοῦναι τὸν Πατέρα αὐτοῖς ἀξιῶντες τῶν ἀγαθῶν τὴν δόσιν.

Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῇ. Τῆς Ἐκκλησίας, φησί, καὶ τῆς οἰκουμένης. Ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων, τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν. Ὑπερραθήσεται ὑπὲρ τὸν Λιβανὸν ὁ καρπὸς αὐτοῦ. Λιβανὸς μὲν ἡ Ἱερουσαλήμ· καρπὸς δὲ αὐτοῦ ὁ εὐαγγελικὸς λόγος. Λέγει οὖν, ὡς ὑπὲρ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἔσται τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν. *Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ χόρτος τῆς γῆς.* Πόλιν τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνει, περὶ ἧς γέγραπται· *Δοδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ.*

Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Δείκνυσιν, ὡς οὗτος ὁ μὴ ἀποκτανθεὶς μετὰ τῶν βρεφῶν ἔστιν ὁ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὑπάρχων μετὰ τοῦ Πατρὸς.

Εὐλόγητός ὁ Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος. Διεξηλθὼν πάντα ἃ κατορθώσει ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὕμνον ἀναπέμπει αὐτῷ λέγων, ὡς αὐτὸς εἶη ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ μόνος δυναθεὶς ταῦτα ποιῆσαι τὰ θαυμάσια. Ποῖα δὲ θαυμάσια, ἢ τὸ καταργῆσαι τὴν δυναστείαν τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐξελεῖσθαι τοὺς ἐπιβουλευομένους τῆς τῶν δαιμόνων τυραννίδος; Σκόπει δὲ, ὡς οὐχ ἄρμόσει τῷ Σολομῶντι τῷ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου οὐδὲν τῶν εἰρημένων ἐν τῷ ψαλμῷ· οὕτε τὸ· *Πρὸ τοῦ ἡλίου τὸ ὄνομα αὐτοῦ*· οὕτε τὸ· *Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ*· οὐδὲ τὸ· *Πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν.* Ἐκ πάντων οὖν τούτων δῆλον, ὅτι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν λέλεκται.

ultra fines terræ magna et immensa maria sunt, quæ Atlantica quidam vocant, Oceanum, occidentale et orientale; jure orbis imperium ambiente pelago circumscribit: quod apertius subsequenti versiculo explicatur.

9. *Et inimici ejus terram lingent.* Subjecti penitus ei erunt inimici, ut nihil pugnæ adversus eum videatur, ex metaphora eorum qui in terram procidunt in obsequentiæ signum.

12-14. *Quia liberabit pauperem a potente.* Ab extremis ad extremos usque fines terræ adorabunt eum gentes atque reges, gratias agentes, quod eos a tyrannide Satanæ liberaverit. *Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum.* Delens chirographum adversus eos scriptum, et gratis debitum remittens ei qui quingenta atque ei qui quinquaginta debebat. *Et honorabile nomen eorum coram illo.* Venerandus, inquit, et gloriosus apud omnes erit.

15. *Et vivet et dabitur ei de auro Arabia.* Hæc ait propter Herodem qui misit occisum infantem. Ait igitur eum non una cum pueris enecandis comprehendendum fore. Illud autem: *Et dabitur ei aurum Arabicum,* declarat manifeste quæ Magi dona obtulerunt⁷². *Et adorabunt de ipso semper.* Ipsum compellantes in orationibus, et per eum a Patre dari sibi honorum munera rogantes.

16. *Erit firmamentum in terra.* Ecclesiæ et orbis: *in summis montium,* apostolorum et prophetarum. *Superextolletur super Libanum fructus ejus.* Libanus est Jerusalem; fructus autem ejus est evangelicum verbum. Ait igitur prædicationem evangelicam superiorem fore legali cultu. *Et florebut de civitate sicut fenem terræ.* Per civitatem designat Ecclesiam, de qua scriptum est: *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*⁷³.

17. *Ante solem permanet nomen ejus.* Declarat eum qui non una cum infantibus interfectus est, eumdem esse qui ante mundi constitutionem cum Patre existit.

18. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* Postquam recensuit omnia quæ tempore œconomix beneficia terrigenis conferet, hymnum offert Deo, æiens eum esse Deum Israel, qui solus potuit hæc mirabilia facere. Quæ mirabilia, nisi destruere imperium Satanæ, et liberare eos qui insidiis appetuntur a dæmonum tyrannide? Animadvertite porro nihil eorum quæ in psalmo dicuntur Salomoni uxoris Uriæ filio convenire: neque illud: *Ante solem permanet nomen ejus*; neque illud: *Omnes gentes servient ei*; neque: *Ante lunam in generationem et generationem.* Ex his itaque omnibus palam est de Domino nostro Jesu Christo dictum fuisse psalmum.

⁷² Matth. II, 11. ⁷³ Psal. LXXXVI, 3.

Et benedictum nomen gloriæ. Quamobrem par est eum super omnia hymnis celebrare. Etiam si enim ejus naturam, utpote inaccessibilem, ignoramus, at salutare ejus nomen edocti sumus.

1. *Defecerunt laudes David filii Jessæ.*

PSALMUS Asaph. LXXII.

Argumentum.

In hoc psalmo narrat quam sint impares homines ad capienda Dei judicia. Ipsa enim profunda sunt inscrutabilia ac prorsus incomprehensibilia ⁷⁴ Qui porro ignorant cujusque œconomiz rationes, in absurdas cogitationes incidunt. Quamobrem propositis primo ejusmodi cogitationibus, quæ propter improborum hominum felicitatem acciderant; nam, *Ecce ipsi peccatores et abundantes*; docet postea, qualis ipsorum impiorum finis futurus sit; ut ea perspicue edocti, non moleste feramus, neque anxii simus ob inæqualitatem rerum hujus vitæ.

2. *Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde!* Narraturus prosperitatem hominum in impietate degentium, et acerbum ipsos postea paratum supplicium; præmittit illud, rectis corde bonum esse Deum, ut cognoscant qui pietatis sibi partes assumunt, solis rectis corde Deum futurum esse bonum, sed non iis qui improbe peccant. Itaque etiam si videantur prospere agere, inquit, nemo turbetur, secum reputans quantum illos paulo postea supplicium exspectet.

[*Mei autem pene moti sunt pedes.* Narrat hujusmodi mortem piis viris contingere, ut si quis rogetur an velit talem mortem obire, neutiquam abnuat.]

3-5. *Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns,* etc. Enarrat ea quæ ipsi mentis perturbationem excitant. Hæc autem sunt, primum, quod in alta pace impii degant; secundo, quod per totam vitam prospere agant; ita ut ad mortem usque felicitas extendatur, et tale genus mortis impii subeant, quale nemo subire abnuat si quis eum roget, an velit hujusmodi mortem obire. Ad hæc, quod si qua ipsis propter peccatum punitio infligatur, qua ad conversionem revocentur, ea non sit gravis, sed levis et tolerabilis. Super bis omnibus, quod non humanos labores experiantur, nec diurno quæstu egeant pro paradisi alimentis. Hic enim labor manuum, flagelli et punitionis loco hominibus imponitur.

6. *Ideo tenuit eos superbia, et cætera.* Quia omnibus fruuntur bonis, nullo affecti malo, ideo intolerantissime superbiunt, atque ita iniqui et impii evadunt, ut impietas eorum ceu pinguis et obesa sit. autous ἀπετέλεσε, καὶ ἐπὶ τοσούτου, ὡς καὶ τὰς ἀσεβείας αὐτῶν παχείς εἶναι καὶ οἰοεὶ εὐτραφεῖς.

⁷⁴ Rom. xi, 35.

(34) Vox *οἰκονομία* sæpe pro incarnatione usu venit. Vulgatius autem significat totam seriem actionum Christi.

Καὶ εὐλογημένος τὸ ὄνομα τῆς δόξης. Διὸ προσήκει παρὰ πάντων αὐτὸν ὑμνεῖσθαι. Εἰ γὰρ καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ ὡς ἀνεφίκτον ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἐδιδάχθημεν ὄνομα.

Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαυὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΟΒ΄.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν ἀνθρώπων ἣν ἔχουσι περὶ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα ἐξηγεῖται. Ἀυτὰ μὲν γὰρ ἐστὶ βαθεῖα τε καὶ ἀνεξερευνήτα, καὶ ἀκαταληψίας γέμοντα πολλῆς· οἱ δὲ τοὺς λόγους τῆς ἐν ἐκάστῳ γιγνομένης οἰκονομίας (34) ἀγνοοῦντες εἰς ἀμηχάνους ἐκπίπτουσι λογισμοὺς. Διὸ δὴ, πρότερον αὐτοὺς προθεῖς ἡμῖν τοὺς λογισμοὺς, οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ διὰ τὴν εὐπραγίαν τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων ἐπισυμβαίνοντες· Ἰδοὺ γὰρ ἀμαρτωλοὶ, φησὶ, καὶ εὐθνησοῦντες, διδάσκει μετὰ τοῦτο καὶ πόσον αὐτῶν τῶν ἀσεβῶν ἔσται τὸ τέλος· ὅπως ἂν, τὰ τοιαῦτα γνόντες σαφῶς, μὴ ἀπορῶμεν ἐν ταῖς ἀνωμαλίαις τῶν ἐν τῆδε τῷ βίῳ πραγμάτων.

Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ. Μέλλων διηγεῖσθαι τὴν τῶν ἐν ἀσεβείᾳ διαγόντων ἀνθρώπων γινομένην εὐήμερίαν, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῖς ἀποκειμένην κόλασιν πικράν, προτάττει τὸ τοῖς εὐθέσιν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Θεόν· ὅπως ἂν γνοῖεν οἱ τὴν εὐσεβῆ ἀφροῦμενοι μερίδα, ὡς μόνοις τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ ἔσται ἀγαθὸς ὁ Θεός· οὐ μὴν ἔτι καὶ τοῖς φαυλότατα ἀμαρτάνουσιν. Ὡστε, εἰ καὶ δοκοῦσιν εὐημερεῖν, φησὶ, ταρρατέσθω μηδεὶς, τὸ μικρὸν ὑστερον αὐτοὺς ἐκδεξόμενον κολαστήριον ἐνοῶν.

[*Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες.* Διηγεῖται τοιοῦτον τοὺς εὐσεβεῖς ὑπομένειν τὸν θάνατον, ὡς μὴ τινα ἀνανεῦειν εἰτις αὐτὸν ἔροιτο, εἰ βούλοιο τοιοῦτον θανάτου τυχεῖν.]

Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν ἐρώων, κ. τ. λ. Τὰ τὸν κλόνον αὐτῷ ποιήσαντα τῆς ψυχῆς ἀφηγεῖται. Ταῦτα δὲ ἐστὶ, τὸ πρῶτον μὲν ἐν εἰρήνῃ αὐτοὺς βαθεῖα διατελεῖν· ἔπειτα διαπαντὸς εὐημερεῖν τοῦ βίου, ὡς καὶ μέχρι θανάτου τὴν εὐήμερίαν συνεκτείνεσθαι, καὶ τοιοῦτον τοὺς ἀσεβεῖς ὑπομένειν αὐτὸν, ὡς μὴ τινα ἀνανεῦειν εἰ τις αὐτῶν ἔροιτο, εἰ βούλοιο τοῦ τοιοῦτου θανάτου τυχεῖν· πρὸς δὲ τοῦτο καὶ εἰ ἄρα συνέβη ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶν μάστιξ ἐπιστρεπτικῆ, ταύτην μὴ εἶναι χαλεπὴν, ἀλλ' ἐλαφρὰν τε καὶ εὐπαρακόμιστον· ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις τὸ μὴ τῶν ἀνθρωπίνων συναπολαύειν κόπων, μηδὲ δεέσθαι τῆς καθ' ἡμέραν ἐργασίας εἰς διατροφὴν ἀναγκαίων τροφῶν. Οὗτος γὰρ αὐτῶν ὁ διὰ χειρῶν κόπος οἶον ἀντὶ μαστιγῶν τοῖς ἀνθρώποις δέδοται.

Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία, εἰς τέλος. Ἐπειδὴ πάντων μὲν ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν, κακοῦ δὲ οὐδενός, τούτου χάριν περισσῶς ἐπέτηδυσαν τὴν ὑπερηφανίαν· ἤτις καὶ ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς

Διήλωσαν εἰς διάθεσιν καρδίας. Ἡ παράνομος εὐημερία, φησὶν, ἔξιν αὐτοῖς πονηρῶν εἰργάσατο περὶ τὴν ψυχὴν. Καὶ πόθεν ὄηλον ἢ ἐκ τοῦ διανοεῖσθαι αὐτοῦς καὶ λαλεῖν πονηρῶν ;

Ἄδικιαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. Ἐπίτασιν τῆς πονηρίας αὐτῶν σημαίνει, ὡς λοιπὸν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀναφέρειν τὴν βλασφημίαν. Ἐθερτο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν. Βλάσφημα, φησὶ, προέφερον κατὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα, καὶ ταῦτα ταπεινοὶ ὄντες καὶ τὴν γλῶσσαν ἐπὶ γῆς ἔχοντες.

Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψαι ὁ λαός μου. Διὰ τοῦτο μένοι ἐπαρθέντας αὐτοὺς καταβληθῆναι. * Ὁ δὲ νοῦς οὕτως· Ὁφέλειά τις, φησὶ, καὶ ἐπιστροφή τῷ ἐμῷ λαῷ γενήσεται, ἢ τοῦτων τιμωρία. Ἐωρακότες γὰρ οἶον τοὺς ἀσεβεῖς διαδέξεται τέλος, οὐκ ἂν ποτε εἰς τοῦτο ἔλθοιεν, ἐφορᾷ τὰ ἀνθρώπινα σαφῶς ἐγνωκό- τες Θεόν. Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθίσονται ἐν αὐτοῖς. Ὅταν, φησὶ, τὴν τοιαύτην κτήσονται γνώμην, τότε δὴ τότε τῆς ζωῆς αὐτῶν τὸν χρόνον καλῶς ἀναπληρώσουσι, κατὰ τὸ εἰρημένον ὅτι· Ἐκοιμήθη πλήρης ἡμερῶν· τουτέστι πλήρεις αἱ ἡμέραι αὐτῶν παντὸς γεγονασιν ἀγαθοῦ.

Καὶ εἶπαν, πῶς ἔργω ὁ Θεός ; Ὁ μὲν ἐμὸς λαός, φησὶν, ἐκ τοῦ καταβληθῆναι τοὺς ἀσεβεῖς ὠφελήθησεται. Οἱ δὲ προλεχθέντες δυσσεβεῖς καὶ ἄθεοι οὕτως ἤσέβουν, ὡς σκάνδαλον γενέσθαι τοῖς ὀρθοῖς τὸν βίον αὐτῶν, καὶ ἀμχανεῖν καὶ λέγειν· Εἰ ἄρα ἐφορᾷ τὰ ἀνθρώπινα ὁ Θεός ; Τὸ γὰρ, Πῶς ἔργω, ἀντὶ τοῦ, Πῶς γινώσκεις τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ διοικεῖν λέγεται, καὶ πῶς γινώσκεις τὴν ἐξουσίαν τῶν ἡμετέρων ;

Ἰδοὺ οὗτοι ἁμαρτωλοὶ καὶ εὐθηνοῦντες εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτον. Τὸ αἴτιον τοῦ σκανδάλου τῶν ὀρθῶν εὐθηνομένους τοὺς ἀσεβεῖς παρατίθεται. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ διακονεῖν αὐτοὺς κατὰ τὸν παρόντα βίον τῇ εὐημερίᾳ. Καὶ εἶπε· Ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου. Κἀγὼ, φησὶ, ταῦτα ὄρων, ἐθοροθυμῶμαι τοῖς λογισμοῖς, κατ' ἐμαυτὸν ἐνοῶν, μήπως ἄρα ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος ἔσται μοι μάταιος. Ἦν δὲ ὁ πόνος τὸ δικαιοσύνην ἀσχεῖν, καὶ τὸ καθαρεύειν ἀδίκου πράξεως, καὶ τὸ ὑπὲρ τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων ἑαυτὸν μαστίζειν τῇ ἐξομολογήσει, καὶ εἰς τοῦτο ὡσπερ ἐκ κοίτης διανίστασθαι εἰς τὸ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων κακοῦν ἑαυτόν.

Εἰ ἔλεγον· Διηγῆσομαι οὕτως· Ἰδοὺ τῇ γενεᾷ υἱῶν σου ἠσυνθέτηκα. Ταῦτα, φησὶν, ἐνενοῦν κατ' ἐμαυτὸν, ὡς, εἰ τοῦτους τοὺς ὑπεισεληθόντας μοι λογισμοὺς ἐτέροις ἐπαγγείλω (οὗτοι δὲ ἦσαν τὸ· Ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου), παντὸς σκανδάλου αὐτοῖς γενοίμην αἴτιος. Τοῦτο δὲ ποιῶν παρέβαινον τῶν ὁσίων υἱῶν τὰς συνθήκας, τῶν δικαίων ἀνδρῶν δευλαδῆ. Αὐταὶ δὲ ἦσαν τῶν ἁγίων αἱ συνθήκαι, τὸ μὴ ἀλλήλοις σκανδάλου αἴτιος γίνεσθαι.

Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γινῶμαι τοῦτο, κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου. Ὑπονόησας, φησὶ, τὰ οὕτω βαθέα γινῶμαι κρίματα, ἐν κόπῳ ἐνέβαλλον ἐμαυτὸν, ἅτε

7. *Transierunt in affectum cordis.* Iniqua illa felicitas, inquit, malum ipsis habitum in anima peperit. Et undenam id manifestum erit, nisi quia cogitant et loquuntur iniquitatem ?

8, 9. *Iniquitatem in excelso locuti sunt.* Augmentum iniquitatis eorum significat, ita ut vel in ipsum Deum blasphemia dicta proferre audeant. *Posuerunt in caelum os suum*, etc. *Blasphemia*, inquit, verba in Deum proferebant, licet viles essent et linguam in terra haberent.

10. *Ideo convertetur populus meus hic.* Ideo eos superbia elatos dejici continget. Sensus autem hic est : Utilitatem quamdam et conversionem populo meo afferet eorum supplicium. Cum viderint enim qui finis excipiet impios, nunquam ad quid simile agendum accesserint, gnari Deum humana omnia conspiciere. *Et dies pleni inveniuntur in eis.* Cum tali erunt, inquit, mente instructi, tunc vitæ suæ tempus probe conficiet, juxta illud dictum : *Dormivit plenus dierum* ¹⁴ ; id est, omnes eorum dies omni bono pleni fuere.

11. *Et dixerunt : Quomodo scit Deus ?* *Populus meus*, inquit, cum dejecti et deturbati fuerint impii, hinc utilitatem accipiet. Illi autem supradicti impii et athei tanta impietate fuerunt, ut videntibus eorum vitam offendiculo essent, ita ut hi dicerent anxii et dubii : Num Deus respicit humana ? Illud enim, *Quomodo scit*, id est, Cur dicitur ea quæ nos spectant cognoscere et administrare, et quo pacto rerum nostrarum scientiam habet ?

12-14. *Ecce ipsi peccatores et abundantes in saeculo obtinuerunt divitias.* Causam declarat offendiculi videntium impios in abundantia esse. Hoc autem ita dicitur, quia diuturnam hanc vitam cum felicitate ducunt. *Et dixi : Ergo sine causa justificavi cor meum*, etc. Ego, inquit, his conspectis, mento perturbatus eram, mecum reputans ne pro virtute susceptus labor inutilis esset mihi. Erat autem labor hujusmodi, justitiam exercere, omni iniquo opere purum esse, pro præteritis peccatis sese flagellare in confessione, et ad eam rem lecto sursum manere, ad sese peccati causa macerandum.

15. *Si dicebam : Narrabo sic ; ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.* Hæc, inquit, mecum cogitabam, si eas cogitationes me invadentes aliis renuntiavero (erant autem illæ : *Ergo sine causa justificavi cor meum*), offendiculi ipsis causa ero. Hoc autem agens pacta filiorum tuorum prætergressus sum, justorum videlicet virorum. Hæc autem erant pacta sanctorum, ut non sibi mutuo offendiculi causa essent.

16. *Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me.* Cum existimarem, inquit, tam profunda judicia me cognoscere, in laborem me conjeci,

¹⁴ Gen. xxv, 8.

eum ea sint, profunda et inscrutabilia. Cæterum opportunum mihi ad eam cognitionem tempus assignavi: est autem illud, tempus divini tribunalis, quando reddes unicuique secundum opera sua⁷⁵.

18, 19. *Verumtamen propter dolos posuisti eis mala*, etc. Ego, inquit, opportunum mihi ad accuratam earum rerum cognitionem assignavi futurum videlicet tempus; ac prophetico spiritu futura prænoscentes dico dolosos mores gravissimorum ipsis suppliciorum in causa futuros. Erit namque illis exaltatio in ruinam. Atque hujus vitæ divitiæ perinde illis judicabuntur, atque somniantium visa, inania et umbra ipsa infirmiora.

20. *Et in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges*. Civitas Domini superna est Jerusalem, imaginem ipsorum, id est, terreni. Hæc est autem sententia. Quandoquidem, ait, terreni imaginem gestarunt, et non cælestis⁷⁶, ideo ad nihilum redigentur, audient enim eo tempore: *Nescio vos*⁷⁷; utpote qui non gerant cælestis imaginem.

21-24. *Quia inflammatum est cor meum et renes mei commutati sunt, et ego ad nihilum reductus sum, et nescivi*, etc. Quoniam zelo zelatus sum pro Domino⁷⁸, ita ut renes mei implerentur zelo ignis, ideo dignus habitus sum qui illuminarer, et cognoscerem quæ in civitate tua geruntur, et quæ imaginem impiorum spectant. Sed antea ut jumentum insipiens vixi⁷⁹, cum non possem divinæ providentiæ rationes attingere. Attamen non a te Deus meus, derelictus sum, neque excidi spe erga te mea, sed *semper tecum* eram. Idque non mea virtute, sed ex tua gratia effeci. Tu enim ipse ex clementia tua neam dexteram apprehendens, tenuisti ne moveantur vestigia mea, neque pedes mei mutant, nec amplius tecum consistere possint.

25, 26. *Quid enim mihi est in cælo, et a te quia volui super terram?* etc. Quoniam, inquit, nihil mihi in cælo est præter te solum, hinc consequenter nolui quidpiam terrenorum accipere, utpote quæ corruptibilia omnia sint et temporanea. Unum solum consequi opto, cujus desiderio memetipsum macerabam in terra: illud autem est, ut tu solus portio inea sis.

28. *Quia ecce qui elongant se a te peribunt*, etc. Tibi assidue conjungimur, o Domine, idque jure ac merito, gnari scilicet eos qui extra te consistunt in perniciem ituros in fine. Qui autem tecum sunt bonam portionem consequentur. Continget enim illis in cælesti Jerusalem pulchram portionem obtinere. Hæc autem est, ut tuis canendis hymnis semper delectentur.

1. In:lectus Asaph. LXXIII.

Argumentum.

Supplicationem hisce canit Propheta, cernens postremam Israelis captivitatem: ne prorsus eos a sua protectione rejiciat, sed relinquat ipsis aliquam

⁷⁵ Rom. II, 6. ⁷⁶ I Cor. XV, 49. ⁷⁷ Matth. XXV, 10. ⁷⁸ III Reg. XIX, 10. ⁷⁹ Psal. LXXII, 23.

Α βαθῶν ὄντων καὶ ἀνεξερευνητῶν. Πλὴν τὸν δέοντα εἰς τὴν τούτων γνῶσιν πεπόρισμαι ἑμαυτῷ καιρὸν· οὗτος δὲ ἦν ὁ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κατὰ, κ. τ. λ. Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ἐπιτῆδειον τῆς ἀκριβοῦς περὶ τούτων γνώσεως ἐθέμην ἑμαυτῷ τὸν μέλλοντα καιρὸν ὅπως, τῷ προφητικῷ πνεύματι γνοῦς τὰ ἐσόμενα, φημί, ὡς αἰτία πικρῶν κολάσεων αὐτοῖς ἢ τοῦ τρόπου δολιότης γενήσεται. Ἔσται γὰρ αὐτῶν εἰς πτώσιν τὸ ὕψωμα. Καὶ οὗτος ὁ παρὼν αὐτοῖς κριθεὶς πλοῦτος ὡσπερ ἂν καὶ τῶν ἐνειρωτῶντων τὰ φάσματα ἀνυπόστατα καὶ πάσης σκιάς ἀσθενέστερα.

Καὶ ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδερώσεις. Πόλις μὲν τοῦ Κυρίου ἢ ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἰκὼν δὲ αὐτῶν ἢ τοῦ χοῦκοῦ. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐπειδὴ τὴν τοῦ χοῦκοῦ, φησὶ, πεφορῆκασιν εἰκόνα, καὶ οὐ τὴν τοῦ ἐπουρανίου, ταύτη τοι καὶ ἐξουδενωθήσονται· ἀκούσονται γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ· Οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἅτε μὴ φοροῦντες τὴν αὐτοῦ τοῦ ἐπουρανίου εἰκόνα.

Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδία μου, καὶ οἱ νεφροὶ μου ἠλλοιώθησαν, καὶ ἐξουδενωμένος, καὶ οὐκ ἔργων, κ. τ. λ. Ἐπειδὴ ζηλῶν ἐζήλωκα τῷ Κυρίῳ, ὡς καὶ τὴν καρδίαν καὶ τοὺς νεφροὺς πληρωθῆναι ζήλω πυρὸς, τοῦτου χάριν ἤξιώθην φωτισθῆναι καὶ γινῶναι τὰ περὶ τῆς σῆς πόλεως πεποιημένα, καὶ τὰ περὶ τῆς εἰκόνης τῶν ἀσεβῶν. Ἀλλὰ δίκην κτήνους ἀλόγου διετέλεσα πρότερον, μὴ δυνάμενος ἐπιδαλεῖν τοῖς τῆς Προνοίας λόγοις. Ὅμως οὐκ ἀπελιπόμην σου τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ἐξέπιπτον τῆς ἐπὶ σὲ ἐλπίδος· συνήμην δὲ σοὶ διαπαντός. Καὶ τούτο ἔπραττον οὐκ ἐξ ἐμῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἐκ τῆς σῆς χάριτος. Σὺ γὰρ αὐτὸς, τῇ σαυτοῦ φιλανθρωπίᾳ τῆς ἐμῆς δεξιᾶς ἐπιλαβόμενος, συνέχεες καὶ συνεχράτεις πρὸς τὸ μὴ διασεισθῆναι μου τὰ διαθήματα, μὴδὲ τοὺς πόδας μου σαλεύεσθαι τῆς παρὰ σοὶ στάσεως.

Τὶ γὰρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρὰ σοῦ τί θέλησα ἐπὶ γῆς, κ. τ. λ. Ἐπειδὴ οὐδὲν μοι, φησὶν, ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, πλὴν σοῦ μόνου, ἀναγκαιῶς οὐδὲ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δεῖξασθαι ἅτε φαρτῶν ὄντων ἀπάντων καὶ προσκαιρῶν. Ἐνὸς δὲ μένου τῆς χόμης τυχεῖν, καὶ τῷ τούτου πόθῳ κατέτρυχον ἑμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς· τούτου δὲ ἐστὶ τὸ σὲ μερίδα μοι καὶ μόνην γενέσθαι.

Ἴδοὺ ὅτι οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται, κ. ν. λ. Τῆς σῆς ἀντεχόμεν, ὡδέσποτα, συναφείας, φησὶ· καὶ τούτο καλῶ, εἰδὼς, ὡς τῶν ἐξω σοῦ τυγχανόντων δλεθρὸς ἐστὶ τὸ πέρας. Οἱ δὲ συνόντες ἀγαθὴν ἔξουσι μερίδα. Συμβήσεται γὰρ αὐτοῖς, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ γενομένοις Ἱερουσαλήμ, τὴν καλὴν μερίδα κληρονομεῖν. Αὕτη δὲ ἐστὶ τὸ τοῖς σοῖς ὕμνοις ἐντρυφᾶν ἀεὶ.

Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. ΟΓ΄.

Ὑπόθεσις.

Ἰκετηρίαν ἐν τούτοις ὁ προφῆτης ἄδει, τὴν ἔσχατον ὀρῶν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ἰσραὴλ· ὅπως ἂν μὴ εἰς τὸ παντελὲς αὐτοὺς ἐξέλη τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως,

καταλείπει δὲ τινα αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν ἀφορμῆν. **A** Διαγράφει δὲ καὶ τὴν ἄλωσιν τὴν συμβῆσαν αὐτῇ τε τῇ πόλει καὶ τῷ θεῷ ναῷ.

Ira tū, o Theus, ἀπάσσω εἰς τέλος; Ὅμοιον τῷ· Ἐφθασεν ἐὰν αὐτοῖς ἡ ὄργη ἤδη εἰς τέλος. Οὐ γὰρ εἴτι ἀνάπαυλαν ἐξονται τῶν κακῶν.

Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σοι ἧς ἐκτίσω ἀπ' ἀρχῆς. Διὰ τῶν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Ἐλυτρώσω ῥάβδῳ τὴν κληρονομίαν σου. Ἀπὸ κοινῷ τό· Μνήσθητι ἧς ἐλυτρώσω ῥάβδῳ κληρονομίας σου· τουτέστι κληρονομίας εἰς βασιλείον ἡύτρεμισμένης, καθ' ὃ πρὸς αὐτοὺς εἰρηται· Ἔσεσθέ μοι ἐξ ἀπάντων τῶν ἔθνῶν γένος ἐκλεκτῶν, βασιλείον ἱεράτευμα. Ὅρος Σιών τοῦτο ὁ κατεσκήνωσας ἐν αὐτῷ. Διὰ τὸ ἐπιφαίνεσθαι ἐν τῷ θεῷ ναῷ τὸν Θεόν.

Ἐκαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος. Τῶν καταστρατευσαμένων κατὰ τοῦ θεοῦ ναοῦ.

Καὶ ἐνεκυνήγησαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς σου. Ἐπειδὴ ἐν τῷ Πάσχα τῇ ἐορτῇ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἦσαν πόλεμον, τούτου χάριν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τοῖς πολεμοῖς παρεδόθησαν. Τῷ γὰρ Πάσχα συναγμένων κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων ἀπάντων, ἡ πολιορκία γεγένηται δικαίως ἐν ᾧ καιρῷ καὶ τῷ σταυρῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν.

Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα. Τὰ σύμβολά φησι τοῦ πολέμου· λέγει δὲ τὰ καλούμενα παρὰ τοῖς στρατεύμασι σίγνα, ὅτι ἔθεντο εἰς τὴν ὄδον τῆς πόλεως. Καὶ οὐ μέχρι τούτων ἔστησαν· ἀλλὰ καὶ ὑπερήλαντο, φησι, τουτέστι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θεοῦ ναὸν εἰσεπήδησαν, οὐ γινώσκοντες, ὅτι Θεὸς ἦν ὁ παραδιδούς τὴν πόλιν αὐτοῖς διὰ τὴν τῶν ἐνοικούντων ἀσέβειαν. Ἄτε δὴ τοῦτο ἀγνοήσαντες, τὴν μὲν οἰκειαν ἀπεθαύμασαν δύναμιν, ἀσέβειαν δὲ κατεψήφίζοντο τοῦ ἐν τῷ θεῷ ναῷ προσκυνουμένου Θεοῦ. Διὸ προῖων φησιν· Ἔως πότε, Κύριε, ἐνειδίει ὁ ἐχθρός; Τὸ δὲ ἀναδιπλασιασαί ἐν τῷ κατονομάζειν τὰ σημεῖα ἀποθαυμάζοντος εἶη πῶς ὁ θεὸς ναὸς ταῖς τῶν πολεμίων παρεδόθη χερσίν.

Ὡς ἐν δρυμῷ ξύλων ἀξίνας ἐξέκοψαν τὰς θύρας αὐτῆς, κ. τ. λ. Διαγράφει ἐν τοῖς προκειμένοις τῆς τε πόλεως τοῦ τε θεοῦ ναοῦ τὴν καταστροφήν. Ἰστομικοῖς καὶ τεκτονικοῖς ὄργανοις χρώμενοι, καὶ τοὺς περιδόλους κατέλυον, καὶ τῶν οἰκιῶν τὰς θύρας συνέκοπτον, τὰ εὖ καὶ καλῶς ἡσκημένα ὡς δρυμὸν διαφθείροντες.

Ἐρεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν σου, κ. τ. λ. Μετὰ πολλῆς ἐπελθόντες ἡμῖν τῆς συμφορᾶς, ἕνα σκοπὸν εἶχον, τὸν ὑπὸ σοῦ δεδομένον καταλύσαι νόμον. Διὰ γὰρ τῶν ἐορτῶν τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἐδήλωσε. Ταῦτα δὲ, φησὶν, ἐτόλμων, μήτε τὰς ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν ὀρώντες θαυματουργίας, μήτε ὑπὸ προφητικῆς ἐλεγχόμενοι χάριτος. Τούτων γὰρ ἀπάντων ἐξαίφνης κατέστησαν ἔρημοι. Πάλαι γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἔσχον προφήτας, τὸν Ἀγγαῖον, τὸν Ζαχαρίαν, τὸν Μιλαχίαν. Καὶ οἱ τούτων δὲ πρεσβύτε-

salutis viam. Describit porro excidium urbis ac divini templi.

Ut quid, Deus, repulisti in finem? Simile est illi: Pervenit ad eos ira jam usque in finem. Non enim amplius requiem habebunt a malis.

2. Memor esto congregationis tuæ quam possedisti ab initio. Per Abraham, Isaac et Jacob. Redemisti virga hæreditatem tuam. In commune ponitur illud: Memor esto hæreditatis tuæ, quam virga redemisti; id est, hæreditatis ad regnum adornatæ, ut dictum est illis⁹⁹: Eritis mihi ex omnibus gentibus genus electum, regale sacerdotium. Mons Sion in quo habitasti in eo. Quia Deus in divino templo apparuit.

B

3. Leva manus tuas in superbias eorum in finem. Eorum qui contra divinum templum bellum gesserunt.

4. Et gloriati sunt qui oderunt te in medio solemnitate tuæ. Quia in solemnitate Paschæ bellum contra Dominum excitarunt, ideo eo ipso tempore inimicis suis traditi sunt. Nam in Paschate congregatis secundum legem Judæis omnibus, obsidio posita est, et jure quidem, eo ipso tempore quo Salvatorem cruci affixerunt.

*5. Posuerunt signa sua signa. Belli symbola dicit, quæ in exercitiis signa vocantur, quæ posuerunt in via civitatis. Neque hic constituerunt, sed invaderunt, id est in ipsum divinum templum irruerunt, ignari Deum esse qui traderet illis urbem ob impietatem civium. Utpote hæc ignorantibus propriam virtutem mirabantur, et infirmitatis arguebant Deum qui in divino templo adorabatur. Quare ultra progressus, ait: *Usquequo, Domine, improperabit inimicus? Quod autem repetat vocem, signa, mirantis esse videtur, quod divinum templum inimicorum manibus traditum fuerit.**

C

6. Quasi in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus, etc. Describit in præsentibus urbis ac templi excidium. Fabrilibus instrumentis usi, et septa diruerunt, et ædium januas confregerunt, quæ pulchre et affabre elaborata erant, quasi silvam excidentibus.

D

7, 8. Incenderunt igni sanctuarium tuum, etc. Cum magna calamitate nostra irrumpentes, unum scopum habebant, legem scilicet a te datam abrogare. Nam per dies festos cultum legalem significavit. Hæc autem perpetrare, ait, ausi sunt, quia nec mirabilia tempore patrum nostrorum edita viderant, neque prophetica gratia redarguti sunt. Horum namque omnium subito expertes fuere. Siquidem olim etiam post reditum ex captivitate, prophetas habuere, Aggæum, Zachariam,

⁹⁹ I Petr. II, 9.

Malachiam. Et qui istis antiquiores erant prophetae, populo atque regibus futura praenuntiabant, et inimicorum insidias palam faciebant. Quod ex historia ediscere in promptu est.

9. *Signa nostra non vidimus.* Illi quidem se mutuo concitabant, ut quiescere facerent festos Domini, qui adhuc celebrabantur. Et vero verba in opus deducebant. Nos autem, dum haec agerentur, non vidimus signa illa quorum plerumque in prioribus bellis testes oculati fuimus. Ista autem signa in auxilium nobis erant adversus instantes calamitates. Quamobrem utpote qui ea non viderimus dicimus: *Ut quid, Deus, repulisti in finem? Jam non est propheta, et nos non cognoscat amplius.* Et hoc maxime in causa est quod de salute desperemus, quod non aniplius prophetam videamus in gente nostra, qui

possit nobis placare Deum.

10. *Usquequo, Deus, improperebit inimicus?* Postquam absolvit excidii descriptionem a facie inimicorum, Deum vocat ad misericordiam, et rogat animadvertere, haec omnia ad Dei contumeliam spectare. Cum dicit, *In medio solemnitatis tuae, et, Sanctuarium tuum, et, Tabernaculum nominis tui, et, Dies festos Domini, et, Nomen tuum in finem.*

11. *Ut quid avertis manum tuam, etc.* Ut quid praescindis, inquit, bonorum dona, quae olim quasi ex sinu tuo largiebaris nobis.

12. *Deus autem rex noster ante saecula.* Nunc, ait, nobis bonorum copiam praescindis: olim vero cum et Deus noster et rex noster vocari dignareris, talem nobis salutem operatus es, ut nemini lateret in terra. *Operatus est salutem in medio terrae.* Hinc occasione accepta, quidam existimarunt Jerosolymam esse terrae oculum.

13. *Tu confirmasti in virtute tua mare, contrivisti capita draconum in aquis.* Describit his verbis quo pacto olim eorum salutem operatus est. Et primo quidem quod consolidatae sint aquae maris quasi murus, quando ex Aegypto egressi sunt. Et hoc significat illud, *Confirmasti mare.* Secundo, quod contrita sint capita Aegyptiorum in aquis, quos ob malignitatem linguae dracones vocat. Ac cum illis regis ipsis imperantis caput, quem regem similiter draconem appellat.

[*Tu confirmasti in virtute tua mare.* Quando Pharaonem cum ducibus et curribus ob pravam mentem ac propositum contrivisti quasi capita draconum in aqua: sic Aegyptios Aethiopicis conterminis dedisti in escam, ipsos ac regem ipsorum vicisti a facie Aethiopicum.]

14. *Dedisti eum escam populis Aethiopicum.* Ipsum Pharaonem, et quidem post bellicam expeditionem. Populos autem dicit avium catervas, quae apud Indos sunt: quae Aegyptiorum corpora per maris fluctus ad litus rejecta vorarunt.

Αροι προφηται τῶ λαῶ καὶ τοῖς βασιλεῦσι προβλεγον τὰ ἐσόμενα, καὶ τῶν πολεμίων τὰς ἐπιβουλὰς καταδῆλους ἐποίουν. Καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἱστορίας καταμαθεῖν εὐπετές.

Τὰ σημεῖα ἡμῶν οὐκ εἶδομεν. Ἐκεῖνοι μὲν παρῶνυον ἀλλήλους, εἰς τὸ παύσειν ἐτι τελουμένας τὰς ἐορτὰς τοῦ Κυρίου, καὶ δὴ τοῖς λόγοις προσήγαγον τὰ ἔργα ἡμεῖς δὲ καθ' ὅν ταῦτα ἐπράττετο, οὐ γεγόναμεν θεαταὶ τῶν σημείων ἐκείνων ὧν πολλάκις ἐπὶ προτέροις πολέμοις αὐτόπται γεγενήμεθα. Ταῦτα δὲ ἦν τὰ σημεῖα, ἐπικουρία τῶν συνεχόντων δεινῶν. Διὸ δὴ ὡς τούτων μὴ γεγόμενοι θεαταὶ φαμεν· Ἴνα τί ὁ Θεὸς ἀπέσω εἰς τέλος; Οὐκ ἔστιν ἐτι προσήτης, καὶ ἡμᾶς οὐ γινώσεται ἐτι. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς μάλιστα ἀπευδοκεῖν τῆς σωτηρίας ποιεῖ, τὸ μηκέτι ἐν τῷ ἔθνει προφήτην ὄρᾶν τὸν δυνάμενον ὑπερῆμῶν ἐκδύσωσπεν τὸν Θεόν.

Ἔως ποτε, ὁ Θεός, ὄνειδιεῖ ὁ ἐχθρός; Πληρώσας τὴν διαγραφὴν τῆς ἀλώσεως ἀπὸ τοῦ προσώπου τῶν ἐχθρῶν, εἰς ἔλεος ἐκκαλεῖται τὸν Θεόν, καὶ θεᾶν, πῶς τὰ γινόμενα πάντα εἰς ὕβριν τοῦ Θεοῦ· τῷ τε εἰπεῖν· Ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς σου, καὶ τὸ, Ἀγιστήριόν σου, καὶ τὸ, Σκῆνωμα τοῦ ὀνόματός σου, καὶ, Τὰς ἐορτὰς τοῦ Κυρίου, καὶ, Τὸ δρομά σου εἰς τέλος.

Ἴνα τί ἀποστρέψεις τὴν χεῖρά σου, κ. τ. λ.; Ἴνα τί, φησὶν, ἀνακόπτεις τῶν ἀγαθῶν τὴν δόσιν, ὧν πάλαι ὡσπερ ἐκ κόλπου παρεῖχες ἡμῖν.

Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶνος. Νῦν μὲν, φησὶν, ἀνακόπτεις ἐξ ἡμῶν τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀναφορὰν· πάλαι δὲ, καὶ Θεὸς ἡμῶν ἀξίων προσαγορεύεσθαι καὶ βασιλεὺς, τοιαύτην ἡμῶν ἐποίησω τὴν σωτηρίαν ὡς μηδένα λαθεῖν τῶν ἐπὶ γῆς. Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς. Ἐντεῦθεν λαβόντες τινὲς ἀπεφήναντο τὰ Ἰεσοσῶλυμα ὀφθαλμὸν εἶναι τῆς γῆς.

Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν, σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Διαγράφει τῷ λόγῳ τινὲ τρόπῳ τὴν πάλαι αὐτῶν σωτηρίαν εἰργάσατο. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ παγήναι ὡσεὶ τεῖχος τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα, ὅτε ἐξ Αἰγύπτου ἐξῆσαν· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ, Ἐκραταίωσας τὴν θάλασσαν· δεῦτερον δὲ, τὸ συντριβῆναι τὴν Αἰγυπτίων ἐπὶ τῶν ὑδάτων κεφαλὴν, οὗς καὶ δράκοντας διὰ τὸ πονηρὸν τῆς γλώσσης ὀνομάζει· εἶτα μετ' αὐτῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐξάρχοντος αὐτῶν βασιλέως, ὃν καὶ αὐτὸν ὁμοίως δράκοντα προσγορεῖ.

[Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν. Τὸν Φαραῶ σὺν τριστάταις καὶ ἄρμασι συνέτριψας ὡς δρακοντείας κεφαλὰς, διὰ τὸ πονηρὸν τῆς γνώμης, ἐπὶ τοῦ ὕδατος· ὡς τοὺς Αἰγυπτίους πλησιοχώρους Αἰθίοψιν ὄντας παρέδωκας αὐτοῖς εἰς κατάδρωμα, αὐτοὺς καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν ἤττησας ἀπὸ προσώπου Αἰθίοπων.]

Ἔδωκας αὐτῶν βρῶμα λαοῖς Αἰθίοψιν. Αὐτὸν τὸν Φαραῶ, μετὰ τῆς στρατείας δὲ δηλονότι. Λαοὺς δὲ ἐνταῦθα τὰς τῶν παρὰ Ἰνδοῖς ὀρνέων ἀγέλας φησὶν· α? καὶ τῶν Αἰγυπτίων κατήσθιον τὰ σπηνώματα ἐκριζέντα ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐν τῇ γῆ.

Σὺ διεβόρηξας πηγὰς καὶ χειμάρρους. Τὰ ἐν τῇ Α ἔρημῳ φησὶν, ὅτε ἐπότισε τὸν λαὸν ἐκ πέτρας. Σὺ ἐξήρανας πεταμοὺς Ἡθάμ. Ἡθάμ ἐρμηνεύεται νότος· εἰς νότον γὰρ τῆς Ἰουδαίων χώρας ὁ Ἰορδάνης κεῖται.

Σὴ ἐστὶν ἡ ἡμέρα καὶ σὴ ἡ νύξ. Οὐ μόνον, φησὶ, τῶν ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ καὶ τῶν ἐν τῇ ἔρημῳ γέγονας ἡμῶν χορηγός· ἀλλὰ καὶ σύμπαντι τῶν ἀνθρώπων γένει ἀγαθῶν γεγένησαι πρόξενος· τοῦτο μὲν ἡμέραν καὶ νύκτα δημιουργήσας, τοῦτο δὲ ἥλιον καὶ σελήνην, τοῦτο δὲ θέρος καὶ ἔαρ, τοῦτο δὲ πῆξας ὄρια ἐν τῇ γῆ. Ταῦτα δὲ νῦν φησὶ καὶ εἰς τὴν νῦν ἐπικουρίαν αὐτὸν ἐπικαλούμενος. Διὸ φησὶ· Μνήσθητι ταύτης τῆς κτίσεώς σου. Εἰ διὰ τοῦ ἀνθρώπου, φησὶ, τὴν κτίσιν ἐποίησας, παράσχου τὴν ἐπικουρίαν δι' ὧς ἡ κτίσις ἐγένετο.

Μνήσθητι ταύτης, ὁ ἐχθρὸς ὠνειδίωσέ σε, Κύριε. Ἐπικαλεσαμένου διὰ τῆς κτίσεως εἰς οἶκτον τοῦ λαοῦ τὸν Θεόν· πάλιν ἕτέρῳ τρόπῳ αὐτὸν εἰς οἶκτον ἐπικαλεῖται. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ τρόπος τὸ μέγα φρονεῖν τὸν ἐχθρόν. Καὶ λαὸς ἄφρων παρώτρυνε τὸ δρομί σου. Ὅρα πάλιν ἕτερον οἰκτιρμού τρόπου, δ. ἃ τὸ τοὺς ἐχθροὺς παροξύναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογούμενην σοι. Ἐπανάτεινε τὸν τρόπον τῶν οἰκτιρμῶν, θηρία τοὺς ἐχθροὺς ἀποκαλέσας· ὡς ἔχοντας τι τοὺς ἡμαρτηκότας συγγνώμης διὰ τῆς ἐξομολογήσεως. Τοῦτο δὲ εὐχεται μὴ ὁμοτρόπως ἀπολέσθαι τὸν Ἰσραὴλ, ὃ γέγονε. Πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν σταυρωσάντων· μυριάδες ἐπίστευσαν, καὶ ἐσώθησαν.

Ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθήκην σου. Ἔτερος πάλιν οἰκτιρμού τρόπος· ἀφ' ὧν γὰρ ἀγαθὸς περὶ αὐτοὺς ἐγένετο διαθέμενος διαθήκην αὐτοῖς, ἀπὸ τούτου ἐπισπῶνται τὸν ἔλεον. Ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι τῆς γῆς οἴκων ἀνομιῶν. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Εἰ καὶ πλήρεις σκότους γεγόνασιν οἴκοι πολλοὶ διὰ τὰς εἰς σέ, Κύριε, γεγενημένας παρ' αὐτῶν ἀνομίας· ἀλλὰ μὴ πᾶς ὁ λαὸς ἀποστραφῆ, μηδὲ αἰσχύνῃ παραδοθῆ. Εἶγον γὰρ τινες ἐν ἑαυτοῖς σωτηρίας ἐλπίδα, οἳ καὶ διὰ τῶν ἀποστόλων ἐσώθησαν, καὶ μάλιστα διὰ Πέτρου ἐν ταῖς πρώταις δημηγορίαις, ὡς κατὰ τρισχιλίους καὶ πεντακισχιλίους καὶ μυριάδας αὐτοὺς γενέσθαι.

[Πτωχὸς καὶ πένθης ἀνέσουσι τὸ δρομά σου. Σωθέντων, φησὶ, τῶν σωτηρίας ἀξίων, ὁ πτωχὸς πνεύματι, τουτέστιν ὁ τῶν ἀποστόλων χορὸς, κατὰ τὸ, Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, τὰς σοὶ προπούσας ἀναπέμπουσι δοξολογίας.]

Ἀνάστα, ὁ Θεός, δίκασον τὴν δίκην σου. Εἰς τὴν τῶν ἀπατησάντων τὸν λαὸν τιμωρίαν ἰκετεῦον διενίστησι τὸν Θεόν. Μνήσθητι τοῦ ὄνειδισμοῦ σου. Πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὄνειδίζεσθαι εἰς οἶκτον ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρῃς, τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜΟΣ. ΟΔ'.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τὸ πρόσωπον τῶν ἀποστόλων ἐσφέρεται,

15. *Tu dirupisti fontes et torrentes.* Loquitur de gestis in deserto, quando populum ex petra potavit. *Tu siccasti fluvios Etham.* Etham interpretatur *auster*; nam ad austrum Judæorum regionis Jordanis situs est.

16, 17. *Tuus est dies et tua est nox.* Non solum inquit, in mari Rubro et in deserto bona largitus es nobis; sed etiam toti hominum generi bona tribuis: sive diem atque noctem, sive solem et lunam condens; sive æstatem, et vernal tempus, sive terminos in terra constituens. Hoc autem nunc ait ad præsens auxilium evocans. Quare ait: *Memor esto hujusce creaturæ tuæ.* Si propter homines, inquit, creaturas condidisti, præbe auxilium iis quorum causa creaturæ conditæ sunt.

18. *Memor esto hujus, inimicus impropertavit tibi, Domine.* Postquam per creaturæ statum ad miserationem populi Deum evocavit, alio rursus modo ad misericordiam vocat. Hic autem modus est quod inimicus magnifice sentiat. *Et populus insipiens incitavit nomen tuum.* Vide rursus aliam commiserationis rationem, quia scilicet inimici incitarunt nomen ejus.

19. *Ne tradas bestiis animam confitentem tibi.* Extendit commiserationis causam, inimicos vocans bestias. Quia qui peccarunt per confessionem veniam consequuntur. Rogat autem ut he pari modo omnis Israel pereat, quod etiam factum est. Multæ namque myriades eorum qui Christum crucifixerunt, postea crediderunt et salutem consecutæ sunt.

20. *Respice in testamentum tuum.* Alius iterum commiserationis modus offertur, quod enim Deus erga illos bonus et clemens fuerit, testamentum dans illis, hinc misericordiam sibi attrahere conantur. *Quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.* Quod ait ejusmodi est: *Etiamsi nullæ domus ob iniquitatem erga te ipsarum, tenebris plenæ fuerunt: at quæso ne omnis populus abjiciatur, et infantiæ tradatur.* Habuerunt enim quidam in seipsis spem salutis, qui etiam apostolorum opera salutem nacti sunt: inæxime vero prioribus Petri concionibus, ubi modo ter mille, modo quinquies mille, modo etiam myriades accessere ad fidem.

[21. *Pauper et inops laudabunt nomen tuum.* Postquam, inquit, salutem consecuti sunt qui ea digni sunt, pauper spiritu, scilicet apostolorum chorus, secundum illud, *Beati pauperes spiritus* ⁶¹, congruentes tibi laudes emittit.]

22. *Exsurge, Deus, judica causam tuam.* Hac supplicatione Deum excitat ad supplicium de iis sumendum qui populum deceperunt. *Memor esto improperii tui.* Rursus quia ipse improperatus fuit ad misericordiam Deum vocat.

1. *In finem, ne corrumpas.* PSALMUS Asaph. LXXIV.

Argumentum.

In hoc psalmo persona apostolorum inducitur,

cohortans homines ut impietatis vinem faciant, A ac representans isis horrendum illud ac divinum tribunal.

2, 3. *Confitebimur tibi, Deus . . . Narrabo omnia mirabilia tua.* Dei mirabilia enarranturum se pollicetur apostolicus chorus a persecutoribus liberatus. *Ego justitias judicabo.* Hæc ait Salvator respondens eorum promissioni.

4. *Liquefacta est terra et omnes qui habitant in ea.* Cum justa judicares, inquit, liquefecisti terram, videlicet Jerusalem, et omnes qui habitant in ea. Potest autem illud duplici modo intelligi, atque in bonam partem, scilicet *liquefacta est*, id est, malitiæ condonavit; et in malam, ut declaret supplicium de iis sumptum. *Ego confirmavi columnas ejus.* Columnæ Jerusalem sunt sancti apostoli, juxta id quod dictum est: *Columna et firmamentum veritatis*⁸¹. [Ait Apostolus: *Et cum cognovissent gratiam quæ data est mihi Jacobus et Cephas et Joannes, qui videbantur columnæ esse*⁸².]

5. *Dixi iniquis: Nolite inique agere.* Hic apostolorum persona effertur, quæ homines hortatur ut quiescant ab impietate. [Humiliat autem Judaicum populum ob ejus superbiam: exaltat vero populum ex gentibus ob humilitatem ejus.]

6. *Nolite extollere in altum cornu vestrum.* Nam cornuta animalia multum de cornibus gloriantur. Jubetur autem iniquis, ut ne arrogantia iniquitatem augeant, neque moveant linguam adversus Deum.

7. *Quia neque ab exitibus, neque ab occidente, neque a desertis montibus.* Hisce totum orbem terrarum significat. Exitus autem dicit orientem, a quo sol exit; occidentem autem vespertias partes; desertos montes, septentrionem et meridiem; quæ partes ob vehementiam frigoris et æstus habitari nequeunt. Ne, inquit, inique agatis, quia nemo in toto orbe Deum latuerit, si impium quid proferat in eum. *Hunc humiliat, et hunc exaltat.* Cum sit bonus judex, ait, impios humiliat, exaltat autem humiles corde. Hæc porro accipienda sunt de duobus populis, Judæorum scilicet et gentium. Ille namque humiliatus fuit propter arrogantiam, hic exaltatus propter humilitatem. Ipse namque constituit reges, et deturbat, suscitavit de terra inopem, et de stercore erigit pauperem. Ino etiam postquam humiliavit eos qui ex circumcisione sunt, gentes exaltavit.

9. *Quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.* Calix, inquit, est in manu Domini, in quem fructus hominis sive bonos sive malos quasi exprimens et bona malis commiscens, ipsum plenum efficit. Exinde vero quomum sæx non effunditur, id est, in quibus peccata remanent, ipsum bibunt, id est, propriis inebriantur malis; sicut contra sancti bibent calicem vitæ in regno cælorum cum

παραινούν τους ανθρώπους τῆς ἀσεβείας παύσασθαι, ὑποτιθέμενον αὐτοῖς τὸ φοβερὸν ἐκείνο καὶ θεῶν δικαστήριον.

Ἐξομολογησόμεθά σοι, ὁ Θεός. . . Διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου. Διηγείσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια ὑπισχνεῖται ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, τῶν διωκόντων ἀπαλλαγείς. Ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ. Ταῦτα ὁ Σωτὴρ φησὶν ὑπακούων αὐτῶν τῇ ὑποσχέσει.

Ἐτάκη ἡ γῆ καὶ πάντες οἱ οἰκοῦντες ἐν αὐτῇ. Δίκαια, φησὶ, κρινῶν κατέτηξας τὴν γῆν, δηλαδὴ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας. Δύναται δὲ τοῦτο διττῶς νοεῖσθαι καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ, τὸ, *ἐτάκη*, ἀντὶ τοῦ, ὑπενέδωκε τῇ πονηρίᾳ καὶ ἐπὶ κακοῦ, ἵνα δηλώσῃ τὴν τιμωρίαν τὴν γενομένην κατ' αὐτῶν. Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς. Στύλοι τῆς Ἱερουσαλήμ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Στύλος καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας.* [Φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Καὶ γρόντες τὴν δουθεῖσάν μοι Ἰάκωβος καὶ Κηφῶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι.*]

Ἐπα τοῖς παρανομοῦσι· Μὴ παρανομεῖτε. Ἐντεῦθεν τῶν ἀποστόλων τὸ πρόσωπον παραινούν τῆς ἀσεβείας τοῖς ἀνθρώποις παύσασθαι. [Ταπεινοὶ δὲ Ἰουδαϊκὴν λαὸν διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτοῦ· ὕψοι δὲ τὸν ἐξ ἔθνων διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ.]

Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρασ ὑμῶν. Καὶ γὰρ τὰ κερασφόρα ζῶα σφόδρα ἐπὶ τοῖς κέρασι γαυριᾷ. Παρεγγυᾷ δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος μὴ αὔξειν τῇ ἀλαζονείᾳ τὴν ἀνομίαν, μηδὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ γλώτταν κινεῖν.

Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ἔρουν. Διὰ τούτων τὸν πάντα κόσμον τῆς οἰκουμένης δηλοῖ. Ἐξοδὸν μὲν τὴν ἀνατολήν, ἀφ' ἧς ὁ ἥλιος ἐξέρχεται, δυσμὰς δὲ τὴν ἐσπέραν· ὄρη δὲ ἔρημα τὰ τε ἀρκυῶνα καὶ τὰ νότια· ταῦτα γὰρ δι' ἀμετρίαν κρύους τε καὶ καύσωνος ἀοικητὰ ἔστι. Μὴ παρανομεῖτε τοῖσιν, φησὶν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ λάθοι τὸν Θεὸν βλάσφημόν τι λέγων κατ' αὐτοῦ. *Τοῦτον ταπεινοὶ, καὶ τοῦτον ὕψοι.* Κριτῆς, φησὶν, ὑπάρχων ἀγαθός, ταπεινοὶ μὲν τοὺς ἀσεβεῖς, ὕψοι δὲ τοὺς ταπεινοὺς τὴν καρδίαν. Ἐκκληπτέον δὲ ταῦτα καὶ ἐπὶ τοὺς δύο λαοὺς, τῶν Ἰουδαίων τέ φημι καὶ τὸν ἐξ ἔθνων· ὁ μὲν γὰρ τεταπεινῶνται διὰ τὴν ἀλαζονείαν· ὁ δὲ ὕψοῦται διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην. (Corderius.) Αὐτὸς γὰρ καθιστᾷ βασιλεῖς, καὶ μεθιστᾷ, ἐγείρει ἀπὸ γῆς πτωχὸν, καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνίστησι πέννητα. Ἀλλὰ καὶ ταπεινώσας τοὺς ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἀπὸ τῶν ἔθνων ὕψωσεν.

Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλῆρες κεράσματος. Ποτήριον, φησὶν, ἔστιν ἐν τῇ τοῦ Κυρίου χειρὶ, εἰς ὃ ἐκάστου ἀνθρώπου τοὺς καρπούς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς πονηροὺς οἰονεὶ ἐκπιέζων, καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῖς πονηροῖς ἀνακρινῶν, πλήρεις αὐτὸ ἀποτελεῖ. Εἴτα ὧν οὐκ ἐκχεῖται ὁ τυργίας, τουτέστιν ὧν ἐναπομένουσιν αἱ ἁμαρτίαι, οὗτοι αὐτὸ ἐκπίνονται· τουτέστι τοῖς ἰδίους μεθυσθήσονται

⁸¹ I Tim. iii, 15. ⁸² Galat. ii, 9.

πικροῖς ὡσπερ ἀμέλει καὶ οἱ ἄγιοι πίνονται τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ φωνήν· Ἔως οὗ πίνω αὐτὸ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μεθ' ὑμῶν.

Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶνα, ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Ἐπειδὴ ἂν, φησί, τοῦ ποτηρίου μεταλάβω τῆς ζωῆς, εὐφροσύνη μοι γενήσεται ἐξ αὐτοῦ.

Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἀμαρτωλῶν συνθλάσω. Εἰ, ταπεινουμένων τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς ὕψος αἴρεται τὸ κέρασ, δηλονότι καὶ ὑψομένων ἁγίων, συντριβήσονται τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ κέρατα. Τίνες δὲ ἂν εἴεν οἱ ἀμαρτωλοὶ ἢ οἱ ἀντικείμενοι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποις πονηροὶ δαίμονες; Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρασ τοῦ δικαίου. Κέρασ μὲν τὴν βασιλείαν φησίν, ἦτοι τὴν δυναστείαν. Ἐπειδὴ ἂν οὖν, φησί, τὴν ἰσχὺν λάθωσιν οἱ δίκαιοι, ἀνηρημένων δηλαδὴ τῶν πονηρῶν δυνάμεων, τότε δὴ τότε καὶ τοῦ Θεοῦ δευχθήσονται τὰ θαυμάσια. Διὸ καὶ ἀρχόμενος τοῦ ψαλμοῦ ἔλεγεν· Διηγῆσομαι τὰ θαυμάσιά σου, δεῦν λάδω καιρόν.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ, ᾠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον. ΟΕ'.

Ἐπίδοσις.

Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τῆς αὐτῆς ἔχεται ὑποθέσεως τῷ ὀπίσω καὶ αὐτὸς γὰρ τὰ περὶ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου διηγέεται.

Γνωστός ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός, καὶ ἐν Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἰουδαίαν ἐνταῦθα καὶ Ἰσραὴλ τὴν ἐγνωκυῖαν τὸν Θεὸν ψυχὴν φησίν· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἀληθὴς Ἰουδαία καὶ ὁ ἀληθὴς Ἰσραήλ.

Ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ. Εἰ γὰρ ἐπερὶ τῆς ἄνω Ἰουδαίας γέγραπται, ἐνθα ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός, δηλονότι εἰρήνης ἔσται τόπος. Καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών. Τῇ νοσητῇ φησίν, ἦτοι τῇ ἄνω, ἢ τῇ τῶν ἁγίων ψυχῇ.

[Ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ. Τῇ τῶν ἁγίων ψυχῇ. Τὸ Ἑβραϊκὸν Σαλήμ ἔχει, καὶ οἱ λοιποὶ οὕτως ἡρμῆνευσαν· ὁ ἐστὶν εἰρήνη. Ἐν ταύτῃ οὖν ἢ τῇ ψυχῇ, ἢ τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ πεπυρωμένα βέλη, ἃ ὁ πονηρὸς πέμπει, συντριβόνται, ἢ τῇ ἄνω Ἰερουσαλήμ.]

Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τόξων. Σημαίνει διὰ τούτων τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις· αἱ συντριβόνται, ἐπειδὴ ἂν οἱ ἄγιοι τὰς ἐκεῖ λάχωσι κατοικεῖν μονάς.

Φωτίζεισὶν ἐν θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων. Ὁρη αἰώνια τοὺς οὐρανοὺς φησι. Φωτίζει δὲ ἡμᾶς ἐνωθεν ὁ Θεός, τὸ Πνεῦμα ἡμῶν καταπέμφας ἐξ οὐρανῶν. Φωτισμὸς ἐν ὑπερμεγέθους ἀπὸ ὀρέων ἀλώσεως. Φωτίζεισὶν ἐν θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων θήρας. Φοβερός εἰ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων καρπύμων.

[Φωτίζεισὶν ἐν θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων. Ἐκεῖθεν καταπέμπει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ ὀρέων ζωωνίων τὴν Σιών λέγει, ἀφ' ἧς ἦσαν τὸν Θεὸν ὀρμύμενον ταῦτα ποιεῖν· οὐ καὶ ναὸς αὐτοῦ ὑπερόψητο.]

A Domino Jesu, secundum ipsius Domini vocem : Donec bibam illum vobiscum in regno caelorum⁸³.

Ἔως οὗ πίνω αὐτὸ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μεθ' ὑμῶν.

10. Ego autem exultabo in saeculum, cantabo Deo Jacob. Cum calici vitae participavero, tunc mihi laetitia hinc eveniet.

11. Et omnia cornua peccatorum confringam. Si humiliatis sanctis, peccatorum cornu in altum extollitur, sane exaltatis sanctis confringentur cornua peccatorum. Quinam fuerint peccatores, nisi maligni daemones, hominibus Dei oppositi? Et exaltabitur cornu iusti. Cornu dicit regnum, sive potentiam. Postquam igitur, ait, iusti fortitudinem acceperint, sublatis videlicet malignis potestatibus, tunc Dei mirabilia ostendentur. Quare initio psalmi dixit: Narrabo mirabilia tua, cum accipero tempus.

1. In finem, in laudibus, PSALMUS Asaph, canticum ad Assyrium. LXXV.

Argumentum.

Hic quoque psalmus in eodem versatur argumento quo superior; nam quæ divinum tribunal spectant enarrat.

2. Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus. Judæam hic et Israel vocat animam quæ Deum novit: ipsa namque est vera Judæa et verus Israel.

3. Factus est in pace locus ejus. Si enim de superna Judæa dictum est: hinc effugit dolor, tristitia et gemitus; sane pacis locus erit. Et habitatio ejus in Sion. In spirituali videlicet, sive superna, aut in sanctorum anima.

[Factus est in pace locus ejus. In anima sanctorum. Hebraicus textus habet Salem, ac reliqui sic interpretati sunt: quod est pax. In ista igitur anima, aut in Ecclesia, tela ignea, quæ malignus ille emittit, conteruntur; vel intelligitur in superna Jerusalem.]

4. Ibi confregit potentias arcuum. His significat adversarias potestates, quæ confringuntur postquam sancti id consecuti sunt, ut in illis mansionibus habitent.

5. Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis. Montes æternos dicit caelos. Illuminat autem nos Dominus, quando mittit Spiritum de caelis. Illuminatio tu es perquam maxima, a montibus venationis. Illuminas tu mirabiliter a montibus venationis. Terribilis es mirabiliter a montibus fructuosus.

[Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis. Inde emittit Spiritum sanctum, scilicet a montibus æternis: Sion dicit, ex qua putabant Deum profectum talia patrare: ubi etiam templum. Ipse constructum fuerat.]

⁸³ Matth. xxvi, 29.

6. *Turbati sunt omnes insipientes corde.* Qui non receperunt illuminationem quæ per Spiritum datur, in perturbatione et agitatione versabuntur, cum divinum tribunal apparebit. *Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt.* Negligentiæ et segnitiei dediti in vita, tempore divini iudicii nihil invenerunt manibus suis retinentes, qui olim in mortali vita divites erant : quomodo enim invenire possent quæ non operati sunt? *Omnes viri divitarum in manibus suis.* Symmachus sic habet : *Omnes viri fortes manibus suis.* Nihil, inquit, profuit illis fortitudo manuum, quibus se omnium divitias direpturos sperabant. Et docens quæ causa fuerit quod nihil lucri habuerint, subjungit :

7. *Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt qui ascenderunt equos.* Lato, inquit, adversus eos justo iudicio, quasi somno et veterno traditi sunt, id est excitare se non potuerunt. Quinam autem illi sunt, nisi qui ascenderunt equos? Equos autem divina Scriptura pro more vocat eos qui effrenate ad voluptates declinant ; juxta illud : *Equi effrenati facti sunt. Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat* ⁹¹.

8. *Tu terribilis es, et quis resistet tibi?* Si enim, inquit, clauserit contra hominem, quis aperiet ⁹²? juxta Isaiaæ vocem.

9. *De caelo auditum fecisti iudicium.* Nullus, inquit, erit eis defensionis locus cum punientur : prænuntiavit enim illis quæ divinum tribunal spectant. *Terra tremuit, et quievit.* Terram hic vocat totam hominum naturam, quæ tunc reformidabit. Nemo enim tunc erit quin pertimescat, illa instante die.

[Cum enim, inquit, Deus sis cœlestis, judicasti et iudicium fecisti manifestum, ultus inimicos Jerusalem.]

10. *Cum exsurgeret in iudicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.* Divinum, inquit, tribunal mansuetis salutem tribuet : quemadmodum revera supplicia dabit peccatoribus.

11. *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi.* Sistemur ante horrendum illud tribunal, non solum de iis quæ fecimus, sed etiam de iis quæ cogitavimus, rationem daturi. *Et reliquæ cogitationis diem festum agent tibi.* Reliquiæ cogitationis sunt purificata cogitatio, in eo quod residuum erit per electionem gratiæ. Si igitur illo tempore pura deprehendatur cogitatio esse, tunc festivitatis tuæ participes erit.

[*Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi.* Quoniam omnis lingua, omnis cogitatio, omne ratiocinium confitebitur Domino in tempore iudicii, quando etiam occulta in publicum proferentur.]

12. *Vovete et reddite Domino Deo vestro.* Ad hortationem sermo convertitur. Quoniam, inquit,

Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι τῆ καρδία. Οἱ μὴ δεξάμενοι τὸν φωτισμὸν τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν ταραχῇ καὶ σάλῳ γενήσονται, τοῦ θεοῦ ἐπιφανέντος δικαστηρίου. *Ἰπνωσαν ὕπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εὔρον οὐδέν.* Ἀμελεία, φησὶ, καὶ ῥαθυμία παραδεδωκότες τὸν βίον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θείας κρίσεως, ὡς οὐδὲν εὔρον ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖρας κατέχοντας, οἱ πάλαι ἐν τῷ θνητῷ βίῳ πλοῦσιοι. Πῶς γὰρ καὶ εἶχον εὔρειν ἢ οὐκ εἰργάσαντο; *Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλοῦτου χερσὶν αὐτῶν.* Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· *Πάντες οἱ ἄνδρες οἱ ἰσχυροὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν.* Οὐδὲν αὐτοὺς, φησὶν, ὤνησε τῶν χειρῶν ἡ ῥώμη, δι' ἧς τῶν ἀπάντων ἀρπάσειν προσεδόκησαν πλοῦτον. Καὶ διδάσκων τί δήποτε οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπώαντο, ἐπήγαγεν·

Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ἐνόστησαν οἱ ἐπιβεηκότες τοῖς ἵπποις. Ἐξενεχθείσης, φησὶ, τῆς κατ' αὐτῶν δικαίας ψήφου, οἰοῦν ὕπνω καὶ κάρῳ παραδεδόνται· τουτέστιν ἀνανεύειν οὐκ ἴσχυσαν. Τίνας δὲ οὗτοι ἢ οἱ ἐπιβεηκότες τοῖς ἵπποις; Ἴππους δὲ ἡ θεία Γραφή ἐξ ἔθους καλεῖ τοὺς ἀσχετῶς ἐκκεκλικότας πρὸς ἡδονάς· κατὰ τὸ, *Ἴπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν· ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζεν.*

Σὺ φοβερός εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι; Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει; κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνήν.

Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠκούσισας κρίσιν. Οὐδεμίαν, φησὶν, ἀπολογίαν ἔξουσι κολαζόμενοι· προεκκήρυξε γὰρ αὐτοῖς τὰ περὶ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου. *Γῆ ἐφοθήθη, καὶ ἠσύχασε.* Γῆν ἐνταῦθα πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν φησὶν, ἢ καὶ δειλιάσει τότε. Οὐδέεις γὰρ ἔσται τότε ὃς οὐ φοβηθῆι, ἐκείνης ἐπιστάσης τῆς ἡμέρας.

[Οὐράνιος γὰρ, φησὶ, Θεὸς ὢν, ἔκρινας, καὶ τὴν κρίσιν ἐποίησας ἐνδὸλον, τιμωρήσας τοὺς πολεμικοὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.]

Εἰς τὸ ἀναστήναι εἰς κρίσιν τὸν Θεόν, τοῦ σώσαι πάντας τοὺς πρᾶεις τῆς γῆς. Τὸ θεῖον, φησὶ, δικαστήριον τοῖς πρᾶεῖσιν ἀποδώσει τὴν σωτηρίαν· ὡς περὶ ἀμέλει καὶ τοῖς ἁμαρτωλοῖς τὰς κολάσεις ἀποδίδωσιν.

Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι. Παραστησόμεθα ἐν ἐκείνῳ τῷ φοβερῷ βήματι, οὐ μόνον ὢν ἐπράξαμεν, ἀλλὰ καὶ ὢν βεβουλεύμεθα εὐθύνας ἀπαιτούμενοι. *Καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἐορτάσει σοι.* Ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ὁ κεκαθαρμένος ἐστὶ λογισμὸς, κατὰ τὸ λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος. Ἐπειδὴ ἂν οὖν, φησὶν, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καθαρὸς εὐρέθῃ λογισμὸς, τότε δὴ τότε καὶ τῆς σῆς μεταλάβοι ἐορτῆς.

[Ὅτι ἐνθυμῖον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι. Ὅτι πᾶσα γλῶσσα, καὶ πᾶς λογισμὸς καὶ ἐνθύμημα ἐξομολογήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ, ὅτε καὶ τὰ κρυπτὰ θριαμβεύονται.]

Ἐβξασθε, καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν. Ἐπὶ παραίνεσιν ὁ λόγος τρέπεται. Ἐπειδὴ τὰ εἰρη-

⁹¹ Jerem. v, 8. ⁹² Isa. xxii, 22.

μίνα, φησίν, ἔσται ἐν τῷ θείῳ δικαστηρίῳ, τούτου χάριν ἕως ἔσται ἐν τῷ παρόντι βίῳ, εὐξασθε τῷ Κυρίῳ ἀγαθῶν ἔργων εἶναι ἐπιμεληταί, καὶ τούτων μὴ βραδύνητε ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν. Κοιμοῦσι δὲ τὰ δῶρα, ὑπὸ τῶν γεγενημένων ἐκδειματωθέντες θαυμάτων.

Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύματα ἀρχόντων. Ἐπαγγελιασθε, φησίν, ἀγαθοεργεῖν, εἰδότες, ὡς δεῖ ὑμᾶς ἐν ἐκείνῳ γενομένους τῷ τόπῳ, οἷον εἶ δῶρα τὰς ἑαυτῶν πράξεις προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ. Οὕτως δὲ ὁ Θεὸς φοβερός ἐστιν, ὡς καὶ ἀπὸ τῶν πάλαι ἀρξάντων καὶ γενομένων πονηρῶν τὸ πνεῦμα ἀφαιρέθησεται. Ἐν γὰρ ἐκείνῳ τῷ θείῳ καὶ φοβερῷ βήματι ἐξ ἐκάστου τῶν ἡμαρτηκότων ἀφαιρεῖται τὸ δοθὲν διὰ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ Κύριος· Ἐλεγε· Διχοτομήσει τὸν δοῦλον τὸν πονηρὸν ἐλλοθῶν ὁ κύριος αὐτοῦ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τὸν ἀπιστον θήσει.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθούμ, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΟΣ΄.
Ἰπόθεσις.

Ἀκούσας Ἰδιθούμ τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων ταῦτα δὲ ἦν τάδε· Ἰνα τί ὁ Θεὸς ἀπέσω εἰς τέλος; ὑπερήλγει καὶ ἐταράττετο, τὴν παντελῆ αὐτῶν ἀποβολὴν θρηγῶν. Εἶτα συντίθησιν αὐτῷ ὁ Ἀσάφ ψαλμὸν, διδάσκων αὐτὸν, ὡς ἐν τοῖς περὶ τούτων πράγμασι πρὸς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγειν δεῖ, κάκειθεν τὴν παραμυθίαν εὐρίσκεισθαι· Ἰδὲ καὶ ἀρχόμενός φησι·

Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐπέκραξα, φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ προσέσχε μοι. Διδάσκει ἀρχόμενος τοῦ ψαλμοῦ τῷ Ἰδιθούμ, ὡς ἐγγὺς Κύριος τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν.

Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεόν ἐξεζήτησα ταῖς χερσὶ μου νυκτὸς ἐνυρτίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην. Τοσαύτη, φησὶ, περιέκλυσε θλίψις τὴν ψυχὴν μου, ὡς οὐ μόνον μεθ' ἡμέραν τὰς ἱκετείας ποιῆσαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῶν νυκτῶν καταναλίσκειν εἰς προσευχάς. Ἀλλὰ ταῦτα πράτων, οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐκ εἰς κενὸν ἐκοπίασα· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ, Οὐκ ἠπατήθην.

Ἀπρηγόνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου, ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην. Ἀνθρώπων μὲν παραμυθίας, φησίν, οὐδὲ μίαν ἠνεσχόμην· μόνη δὲ μοι ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη εὐφροσύνη καρδίας ἐγένετο. Ἦδολέσχῃσα, καὶ ὀλιγοψύχησε τὸ πνεῦμά μου. Ὅτε, φησὶ, λογισμοῖς ἀνθρωπίνους ἐχρούμην· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, Ἦδολέσχῃσα, τότε δὴ τότε καὶ εἰς ὀλιγοψύχῃσαν κατεφερόμην.

Προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου, ἐταράχθην καὶ οὐκ ἐλάλησα. Τοῦτο γὰρ, φησὶ, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐχθρῶν προκαταλαβόντων τῶν ἡμετέρων φυλακῶν τοὺς τόπους· τοῦτέστι τῶν τειχῶν τὰς ἐπάλλξεις.

Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας. Ἐκεῖνα, φησίν, ἐνεκθουν κατ' ἑμαυτὸν, καὶ ἐταραττόμην πῶς πάλαι μὲν ὁ Θεὸς ἐβοήθει· τῷ λαῷ, νυνὶ δὲ ἀπέσωσάτο. Καὶ

A ea quæ supra diximus in divino tribunali contingit, ideo, dum in præsentī vita estis, vovete Dominum, vos de bonis operibus deinceps edendis curaturos, et ne tardetis ea vota implere. Afferent autem munera, perterriti de mirabilibus editis.

13. *Terribili et ei qui aufert spiritum principum.* Promittite, inquit, vos bona opera edituros, quari oportere vos in illo loco constitutos, quasi dona opera vestra offerre Deo. Hic autem Deus terribilis est. Itaque ab iis qui olim imperarunt et improbi fuerunt spiritus auferetur. In divino namque ac terribili illo tribunali a singulis peccatoribus auferetur spiritus per baptismum datus. Et illud est quod Dominus dicebat: *Excindet servum improbum* B dominus ejus quando venerit, et portionem ejus post infidelem ponet⁶⁶.

1. *In finem, pro Idithum, PSALMUS Asaph. LXXVI.*
Argumentum.

Cum audisset Idithum quæ dicebantur de populo Hebræorum, quæ isthæc erant: *Utquid Deus repulisti in finem?* summopere dolebat et turbabatur, lugens quod omnino abjecti fugissent. Tum in ejus gratiam Asaph psalmum edit, docens illum, in ejusmodi negotiis ad Deum esse confugiendum, atque inde consolationem mutuari oportere: quare sic orditur:

2. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum, et intendit mihi.* Psalmum ordiens docet Idithum, quod prope sit Dominus invocantibus eum.

3. *In die tribulationis meæ Deum exquisivi manibus meis nocte contra eum, et non sum deceptus.* Tanta, inquit, tribulatio demersit animam meam ut non solum die supplicationes offerrem, sed et ipsum noctium tempus in precibus insumerem. Verum hæc agens non eucurri in vanum, non frustra laboravi: atque id sibi vult illud: *Non sum deceptus.*

4. *Renuit consolari anima mea, memoret sui Dei, et delectatus sum.* Nullas, inquit, hominum consolationes admittebam: sed sola Dei memoria lætitia cordis erat mihi. *Exercitatus sum, et defecit spiritus meus.* Cum humanis, inquit, utebar ratiociniis; id enim significat illud: *Exercitatus sum, tunc in defectionem animi dejectus sum.*

5. *Anticipaverunt vigilias oculi mei, turbatus sum et non sum locutus.* Hoc nos, inquit, in perturbationem conjicit, quod inimici custodiarum nostrarum loca occupent, id est, murorum propugnacula.

6. *Cogitavi dies antiquos.* Illa, inquit, mecum cogitabam, et turbabar perpendens quo pacto Deus olim populo auxiliaretur, nunc autem repulerit.

⁶⁶ Luc. xii, 46.

Et hoc me in anxietatem animi conjiciebat: ne forte in perpetuum deserti forent. Reminiscehar illorum dierum antiquorum.

14. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi.* Dum mecum versarem, inquit, cogitationes illas de populi abjectione, sero tandem intellexi, mutationem illam a bonis ad mala, quæ populo contigit, ob nihil aliud evenisse, nisi propter Altissimi dexteram. Quasi apertius diceret: Propter ea quæ contra Salvatorem Christum, qui est dextera Patris, facta sunt.

12. *Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.* Cogitavi, inquit, quanta ipsis bona tribuerit, et qualia vicissim intulerint ei mala.

13. *Et meditabor in omnibus operibus tuis.* Etsi enim illi ita se gesserint, at ego ea quæ ab initio nobis contulisti beneficia ad finem usque recensebo: id est, nullum ex nobis collatis bonis oblivioni tradam.

14. *Deus, in sancto via tua.* Sanctum vocat aut sanctificatum apostolorum chorum, quicum stupenda illa et divina signa edebat; aut quia nemo potest venire ad Patrem nisi per Christum, qui revera sanctus est, utpote Deus. *Quis Deus magnus sicut Deus noster?* Omnibus antecellis, o Domine: solus enim quæ vis mirabilia operaris.

16. *Redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob et Joseph.* Ipsi enim primis prædicavit Evangelium regni cælorum. Brachium Domini, id est Christus.

17. *Viderunt te aquæ, Deus, et timuerunt.* Et quandonam aquæ videntes timuerunt, nisi quando mare increpavit et obmutuit?

18. *Vocem dederunt nubes.* Etenim sagittæ tuæ transeunt. Nubes hic vocat sanctos apostolos, qui cœlestem et evangelicum sermonem administrant. Sagittas autem vocat operationes sancti Spiritus. Perinde igitur est ac si diceret: Operationes in discipulis tuis editæ, per totum orbem auditæ sunt. Sciendum autem ipsum Christum sagittam electam apud Isaiam prophetam nuncupatum fuisse ⁸⁷. *Vox tonitruui tui in rota.* Tonitru dicit evangelicum sermonem, qui per totum orbem vehementer insonuit. Quamobrem evangelistam, filium tonitruui appellavit ⁸⁸. Rotam autem dicit hominum vitam, ut ex Ezechiele ediscere est ⁸⁹. Perinde itaque est ac si diceret: Sermo tuus evangelicus toti hominum generi traditus est. *Illuxerunt fulgura tua orbi terræ.* Ecquænam fulgura fuerint, nisi ea quæ spiritali nos lumine illustant, sancti scilicet apostoli et evangelistæ? quibus Salvator dixit: *Vos estis lux mundi* ⁹⁰. *Commota est et contremuit terra.* Quasi dicat, Audita est ab omnibus orbem incolentibus salutaris prædicatio, per quam castus timor omnes occupavit, juxta illud: *Servite Domino in timore, et exsultate ei cum tremore* ⁹¹.

Α τοῦτο μοι τὴν ἀθυμίαν ἐκίνει, τὸ μὴ ἄρα εἰς τὰ διηνηκῆς αὐτῶν ἡ ἀποστροφή γένηται. Ὑπεμμνησκόμην ἐκείνων τῶν παλαιῶν ἡμερῶν.

Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. Κινῶν, φησί, τοὺς περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἔθνους λογισμοὺς, ὅψέ ποτε συνῆκα, ὡς ἡ μεταβολὴ αὕτη ἡ ἐξ ἀγαθῶν εἰς κακὰ γεγεννημένη τῷ ἔθνει δι' οὐδὲν ἕτερον γεγένηται ἢ διὰ τὴν τοῦ Ὑψίστου δεξιάν. Ὡς εἰ σαφέστερον ἔλεγεν· Διὰ τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πεπραγμένα, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς.

Ὅτι μνησθησομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν θαυμάτων σου. Ἐνενόησα, φησὶν, ὅσα αὐτὸς αὐτοῖς ἐνεδείξατο ἀγαθὰ, οἷα δὲ αὐτῷ ἀνταπέδωκαν κακὰ.

Καὶ μελετήσω ἐν ψαῖσι τοῖς ἔργοις σου. Εἰ καὶ οὕτως, φησὶν, ἐκείνοι, ἀλλ' ἐγὼ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὦν εἰς ἡμᾶς ἤρξατο εὐεργεσιῶν, μέχρι τέλους διεξέλωμι· τουτέστιν, οὐδὲν τῶν ἐν ἡμῖν γεγεννημένων καλῶν λήθη παραδῶ.

Ὁ θεός, ἐν τῷ ἀγίῳ ἡ ὁδός σου. Ἁγίον φησὶν ἢ τὸν ἡγιασμένον τῶν ἀποστόλων χορὸν, μεθ' ὃν ἦν ἐπιτελῶν τὰς παραδόξους θεοσημείας ἢ ὅτι οὐδεὶς δύναται ἔλθειν πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ διὰ Χριστοῦ, ὅς ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἕγιος ὡς θεός. Τίς θεός μέγας ὡς ὁ θεός ἡμῶν; Πάντων ὑπερέχεις, Δέσποτα μόνος γὰρ ἄπερ θέλεις θαυματουργεῖς.

Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν σου, τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ. Αὐτοῖς γὰρ πρώτοις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὁ βραχίον Κυρίου, τουτέστιν ὁ Χριστός.

Εἶδοσάν σε ὕδατα, ὁ θεός, καὶ ἐφοβήθησαν. Καὶ τότε αὐτὸν ἰδόντα ἐφοβήθη τὰ ὕδατα, ἢ ὅτε ἐπετίμησε τῇ θαλάσῃ καὶ περιμίωτο;

Φωτὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι. Καὶ γὰρ τὰ βέλη σου διαπορεύονται. Νεφέλας ἐν τούτοις τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησὶ τῶν οὐράνιων καὶ εὐαγγελικῶν διακονοῦντας λόγον· βέλη δὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅμοιον οὖν ὡσεὶ λέγοιεν· Αἱ ἐνεργεῖαι αἱ εἰς τοὺς ἁγίους σου μαθητὰς ἐξέκουστοι πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ γεγονάσιν. Ἰστέον δὲ, ὡς καὶ αὐτὸς βέλος ἐκλεκτὸν παρὰ τῷ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ ὠνόμασται. Φωτὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ. Βροντὴν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον φησὶ, τὸν κατακτυπήσαντα τὴν ὑπ' οὐρανόν. Διὸ καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν υἱὸν ἀπεκάλεσε βροντῆς. Τροχὸν δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν βίον φησὶν· ὡς καὶ ἐκ τοῦ Ἰεζεκιήλ ἐστι μαθεῖν. Ὅμοιον οὖν ὡσεὶ λέγοι· Ὁ λόγος σου ὁ εὐαγγελικὸς παντὶ διαδέδοται ἀνθρωπίνῳ γένει.

Ἐφανῶν αἱ ἀστραπαὶ σου τῇ οἰκουμένῃ. Καὶ τινες ἂν εἶεν αἱ ἀστραπαὶ ἢ αἱ τὸ νοητὸν ἡμῖν ἀστράπτουσαι φῶς, οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελισταί; οἷς ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ. Ἀντὶ τοῦ, Ἐξάκουστον τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον κήρυγμα, δι' οὗ καὶ φόβος ἁγνὸς πάντας ἔλαβε, κατὰ τὸ· Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε αὐτῷ ἐν τρέμῳ.

⁸⁷ Isa. XLIX, 2. ⁸⁸ Marc. III, 17. ⁸⁹ Ezech. I, 20.

⁹⁰ Matth. V, 14. ⁹¹ Psal. II, 11.

Ἐν τῇ θαλάσῃ ὁδός σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ἄβυσσοις πολλοῖς. Θάλασσαν μὲν τὸν κόσμον, ὕδατα δὲ πολλὰ τὰ ἐν αὐτῷ διάφορα τῶν ἀνθρώπων γένη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς ἐνετείλατο λέγων τοῖς ἀποστόλοις· *Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη.* καὶ, *Ἴδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας·* διέδραμον δὲ τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ ἐκήρυξαν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, συνόντος αὐτοῖς ἀοράτως δηλονότι τοῦ Κυρίου, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς αὐτοῦ ἐπαγγελίας· τοῦτου χάριν ἐπήγαγε· *Καὶ τὰ Ἰχθυῶν σου οὐ γνωσθήσονται,* διὰ τὸ ἀόρατον τῆς μετ' αὐτῶν πορείας τοῦ Κυρίου. Πλὴν καὶ μόνος αὐτὸς ὡς Θεὸς ἐποίησατο ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης τὴν πορείαν, ὡς φησιν ὁ εὐαγγελιστής.

Ἐδήγησας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου. Καὶ ὡς περὶ πρόβατα οὐκ εἰδότες ὅποι τε ἄπεισι καὶ ὅποι πορεύεται, οὕτως ἡμᾶς αὐτὸς διήγες, ὑπὲρταίς πρὸς τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Μωϋσῆα καὶ Ἀαρῶν κευρημένους. Πάντα μέντοι ἀπὸ τοῦ· *Ἐμνήσθη τῶν ἔργων Κυρίου, ἀπέδωκε πρὸς τὸ Ἐμνήσθη τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθη.* Τοῦτων γάρ, φησὶν, ὁπομιμησκόμενος, παρεκαλούμην τὴν διάνοιαν καὶ εὐφραίνωμην. Ἐνωῶν γάρ ὅσα τε καὶ οἷα ἡμῖν ὑπῆρξε τῆ σῆ βοθηεῖα, ἐπειθόμεν, ὡς οὐκ ἂν ποτε τοσαῦτα πεποιηκῶς ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ καὶ τῇ τῶν κατεχόντων τότε ἀπαλλαγῇ, νῦν ἀνάσχοιο πάντῃ ὑπεριδεῖν ἡμᾶς ἐν δουλείᾳ τε δυνάτεαι καὶ αἰχμαλωσίᾳ καὶ συμφορᾷ. *Ἐν χειρὶ Μωϋσῆ καὶ Ἀαρῶν.* Σὺ αὐτὸς, φησὶν, ὁ Δέσποτα, ὁ μετὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συνών, καὶ πάλοι ποτὲ διὰ Μωϋσεως ἐξήγαγες ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαόν σου, στρατηγούντος Μωϋσεως καὶ Ἀαρῶν. *Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜΟΣ. ΟΖ'.*

Ἐπιθέσεις.

Τούτων ἄδει τὸν ψαλμὸν Ἀσάφ, τῷ νέῳ λαῷ παραινῶν τῷ νόμῳ προσέχειν τῷ εὐαγγελικῷ, τοῦ τε παλαιοῦ ἐκείνου τῶν Ἰουδαίων δήμου κατηγορῶν, δι' οὗ πολλὰ εὐεργετημένοι, οὐδενὸς ἐμνημόνευσαν, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς τούναντίον ἔτρεψαν τὰς εὐχαριστίας, ἀχαριστία τὸν εὐεργέτην ἀμειδόμενοι.

Προσέχετε, λαός μου, τὸν νόμον μου. Καὶ ποίω λαῷ ἢ τῷ ἐξ ἔθνῶν παραινεῖ; Καὶ ποίω νόμῳ προσέχειν παρακίλεῦσται ἢ τῷ εὐαγγελικῷ; Ὅτι δὲ λαὸς αὐτοῦ τὰ ἔθνη, ὁ προφήτης Ζαχαρίας φησὶ· *Καὶ καταξυφύονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν.* *Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν πρὸς τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου.* Προθύμως γάρ, φησὶ, τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων ἀκούσατε.

Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου. Σαφῶς τοῦτο ὁ εὐαγγελιστὴς ἠρμήνευσε πληρωθὲν, ὅτε τὰς πολλὰς παραβολὰς εἶπεν ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις.

Καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν. Ὅσα παρὰ τῶν πατέρων, φησὶ, δεδιδάγμεθα ἀκούσαντες, πάντα ταῦτα διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἐγνώκαμεν.

Οὐκ ἐκρύθη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς γενεὰν ἑτέραν. Οὐχ ἑτέρᾳ, φησὶ, γενεᾷ, ἀλλὰ τοῖς τέκνοις

20. *In mari via tua et semitæ tuæ in aquis multis.* Mare vocat mundum, aquas autem multas, diversa in eo hominum genera. Quoniam autem Christus præcepit apostolis dicens⁹²: *Euntes docete omnes gentes*; et, *Ecce vobiscum sum omnibus diebus*; ipsi vero totum orbem percurrerunt, et prædicaverunt omnibus gentibus, Domino invisibiliter, secundum veraces suas promissiones, ipsis assistente; ideo intulit: *Et vestigia tua non cognoscuntur*, ob invisibilem Domini progressum cum eis. Cæterum ipse solus, utpote Deus, viam fecit in mari sensibili, ut ait evangelista.

21. *Deduxisti sicut oves populum tuum.* Quemadmodum oves quæ nesciunt quo vadant et ubi incedant, sic nos ipse deduxisti, administris ad hæc usus Moyse et Aarone. Omnia itaque ab his verbis: *Memor fui operum Domini*, refert ad illud: *Memor fui Dei, et delectatus sum.* Horum, inquit, recordatus, consolatio mihi et lætitia fuit. Cum enim mecum reputarem quanta et qualia nobis per auxilium tuum obvenerint, confidebam nunquam futurum esse, ut postquam pro nostra salute et pro liberatione eorum qui olim detinebantur tanta effecisti, nunc feras ut despicias nos in servitute, captivitate et calamitate consistentes. *In manu Moysi et Aaron.* Tu ipse, inquit, Domine, qui una cum sanctis apostolis es, olim per Moysen eduxisti populum tuum ex Ægypto, ducibus Moyse et Aarone.

Intellectus Asaph. PSALMUS. LXXVII.

Argumentum.

Hunc canit psalmum Asaph, novum populum admonens, ut evangelicæ legi attendat; populumque illum antiquum Judaicum accusat, quod multis acceptis beneficiis, nullius memores fuerint, sed contra loco gratiarum actionis, ingratitude beneficium remunerarint.

1. *Attendite, popule meus, legem meam.* Equem populum cohortatur, nisi qui ex gentibus est? *Ecce cui legi attendere jubet nisi evangelicæ? Quod autem gentes sint populus ejus, id ait propheta Zacharias: Et confugient gentes multæ ad Dominum. et erunt ipsi in populum*⁹³. *Incline aurem vestram in verba oris mei.* Alacriter, inquit, verba mea audite.

2. *Aperiam in parabolis os meum.* Hoc aperte evangelista explicavit ut impleretur⁹⁴, quando multas parabolas dixit Dominus in Evangeliiis.

3. *Et patres nostri narraverunt nobis.* Quotquot, inquit, a patribus edidicimus, hæc omnia per opera et per ejus adventum novimus.

4. *Non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera.* Non pro altera, inquit, generatione

⁹² Matth. xxviii, 19, 20. ⁹³ Zach. ii, 12. ⁹⁴ Matth. xiii, 36.

sed pro filiis eorum omnia Salvatoris mirabilia A opera patrata sunt: quare non cessarunt ipsis nar-
rantes laudes Domini et virtutes ejus.

5. *Et legem posuit in Israel.* Legem, inquit, dedi-
dit patribus eorum, et tabernaculum testimonii,
instituens eos ut per legem cognoscerent Salvo-
rem, qui in tempore ad genus hominum advenit.

6. *Filii qui nascentur.* His significat sanctos Sal-
vatoris discipulos, qui mirabilia per Christum edita
aliis suis annuntiant; id est, iis qui ipsorum opera
ad fidem accedunt.

7. *Et non obliviscantur operum Dei.* Hæc ipsis
enarrabunt, ex quibus solis poterunt Deum sibi
spem ascribere.

8. *Ne fiant sicut patres eorum.* Annuntiabunt, in-
quit, apostoli laudes Dei iis qui per ipsum instituti
sunt: ut exquirant Dei mandata, et ne patrum suo-
rum infelicitatem imitentur. Illa namque generatio
cor rectum non habuit erga Deum, neque fidem
habuit cum Deo spiritus ejus. *Generatio quæ non
dixit cor suum.* Illi namque spem in Deo firmam
non habuerunt, quia noluerunt rectam ingredi
viam; sed sententiam habuere divinis adversan-
tem legibus.

9. *Filii Ephraim intendentes et mittentes arcubus.*
Per solam tribum Ephraim totum populum Israel
a Juda segregatum et divisum significavit. Ipsi enim
et vitulos erexerunt, et a legali cultu desciverunt.
Postquam ante tetigerat patrum malignitatem, jam
eorum improbitatem ex integro recenset, atque
honorum copiam a Deo illis concessam; eorum erga
Deum infidelitatem, denique perniciem quæ his
de causis illos excepit. Ut iis instituti, malum ze-
lum effugerent. Dicit autem filios Ephraim, id est
totum Israel, qui didicerunt cum malignis dæ-
monibus pugnare, atque ad eam rem in modum ar-
cus ornati erant, ipso pugnae tempore mutasse
sententiam, atque Dominum et Deum negasse,
ut voluntate ad Barabbam, id est ad Satanam, decli-
narent.

10. *Non custodierunt testamentum Dei.* Novam
Evangelii traditionem dicit, atque illud: *Ecce dies
venit, et disponam cum eis testamentum novum* 95.
Causa autem hic redditur, quia illud non custo-
dientes, quod est nova lex Dei, *conversi sunt in
die belli.* Non enim credebant ei dicenti: *Ego ex
Patre exivi et venio* 96. Cum enim par fuisset ad-
versus eos pugnare qui contra Deum bellum gere-
rent, illi adversus Deum bellum moverunt.

11. *Et obliiti sunt benefactorum ejus.* Licet enim
multa beneficia acceperint, omnia a memoria sua
abjecerunt. Et ejusce rei argumentum illud est,
quod cum tradiderint Pilato. Obliiti sunt quomodo

A αὐτῶν πάντα πέπρακται τὰ παρὰ τοῦ Σωτῆρος με-
γαλοργήματα· διὸ οὐκ ἐπαύσαντο αὐτοῖς προαγγέ-
λοντες τὰς αἰνέσεις τοῦ Κυρίου καὶ τὰς δυνα-
στείας αὐτοῦ.

Καὶ νόμος ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ. Νόμος, φησὶν,
ἔδωκε τοῖς πατράσιν αὐτῶν, καὶ τὴν σκητὴν τοῦ
μαρτυρίου, παιδαγωγῶν αὐτοὺς εἰς τὸ γινῶναι διὰ
τοῦ νόμου τὸν κατὰ καιροὺς ἐπιδημήσαντα Σωτῆρα
τῶ γένει τῶν ἀνθρώπων.

Υἱοὶ τεχθῆσόμενοι. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων τοὺς
ἀγίους τοῦ Σωτῆρος μαθητάς, οἵτινες τὰ θαυμάσια ἃ
κατώρθωσεν ὁ Χριστὸς, τοῖς υἱοῖς αὐτῶν ἀπαγγέ-
λουσι· τουτέστι τοῖς προσελθοῦσι δι' αὐτῶν τῇ πίστει.

Καὶ μὴ ἐπιλάβονται τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα
διηγῆσονται αὐτοῖς, δι' ὧν δυνήσονται μόνον ἐλπῖδα
B τὸν Θεὸν ἐπιγράψασθαι.

Ἴνα μὴ γένωνται ὡς οἱ πατέρες αὐτῶν. Ἀπαγ-
γελοῦσι, φησὶ, τὰς αἰνέσεις τοῦ Θεοῦ τοῖς δι' αὐτοῦ
παιδαγωγουμένοις οἱ ἀπόστολοι· ἵνα καὶ ἐκζητήσωσι
τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, καὶ μὴ τὴν τῶν πατέρων κα-
κοδαιμονίαν μιμήσωνται. Ἐκεῖνη γάρ, φησὶν, ἡ
γενεὰ οὐκ ἔσχεν εὐθὴ τὴν καρδίαν πρὸς Θεόν, οὐδὲ
πίστιν ἔσχε τὸ πνεῦμα αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ. *Γενεὰ
ἥτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν αὐτῆς.* Ἐκεῖνοι
γάρ βεβαίαν τὴν εἰς τὸν Θεὸν οὐκ ἐκτήσαντο πίστιν,
τὴν εὐθεῖαν οὐκ ἐθέλησαντες πορεῖαν ὀδεῦσαι, ἀλλὰ
γνώμην ἐσχηκότες τοῖς θεοῖς ἐναντιουμένην θεσμοῖς.

Υἱοὶ Ἐφραὶμ ἐντεινοντες καὶ βάλλοντες τόξοις.
Ἀπὸ μόνης τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραὶμ ὄλον τὸν λαὸν
C τοῦ Ἰσραὴλ τὸν ἀποσχισθέντα τοῦ Ἰούδα ἐδήλωσεν.
Οὔτοι γὰρ καὶ τὰς δαμάλεις ἔσθησαν, καὶ τῆς κατὰ
νόμον λατρείας ἀπέστησαν. Ἀψάμενος τῆς τῶν πα-
τέρων πονηρίας, ἐφεξῆς καταλέγει πᾶσαν τὴν κακίαν
αὐτῶν, τὴν τε παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς ἀγαθῶν
δαψίλειαν, τὴν τε πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῶν ἀπιστίαν,
τὸν τε διαδεξάμενον αὐτοὺς διὰ ταῦτα θλιθρὸν· ἴσθ
διὰ τούτων παιδαγωγηθέντες, τὸν πονηρὸν φύγωσι
ζῆλον. Λέγει δὲ, ὡς οἱ τοῦ Ἐφραὶμ υἱοὶ, τουτέστιν
ἅπας Ἰσραὴλ, οἱ δεδιδαγμένοι τοῖς πονηροῖς μάχεσθαι
δαίμοσι, καὶ εἰς τοῦτο ὡσπερ τόξον κατασκευασθέν-
τες, παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν μετεβλήθη-
σαν, τὸν μὲν Δεσπότην καὶ Θεὸν ἀρνησάμενοι, προσ-
κλίναντες ἑαυτοὺς τῷ Βαραββᾷ, τουτέστι τῷ Σατανᾷ.

Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ. Τὴν
D καινὴν τοῦ Εὐαγγελίου παράδοσιν φησὶ, καὶ τό· Ἰδοὺ
ἡμέρα ἔρχεται, καὶ διαθήσεται αὐτοῖς διαθήκην
καινὴν. Αἰτίας δὲ ἐστὶν ἀπόδοσις, ὅτι, ταύτην μὴ
φυλάξαντες, ἥτις ἐστὶ καινὸς νόμος τοῦ Θεοῦ,
ἔστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου. Οὐ γὰρ ἐπίστευον
αὐτῶ λέγοντι· Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον καὶ
ἦκα. Δέον γὰρ βάλλειν καὶ πολεμεῖν τοὺς Θεῶ πολ-
εμούντας· οἱ δὲ κατὰ Θεοῦ ἔβησαν πόλεμον.

Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ. Καίτοι,
φησὶ, πολλὰ εὐεργετημένοι, πάντα ἀπὸ τῆς μνήμης
ἀνεβρίπισαν. Καὶ τούτου ἀπόδειξις τὸ παραδοῦναι
Πιλάτῳ. Ἐπελάθοντο τὸ πῶς διήλθεν εὐεργετῶν αὐ-

95 Baruch II, 35. 96 Joan. XVI, 27.

τοὺς πάντας, καὶ ἰώμενος τοὺς καταδυναστευομένους ἅπαντας διὰ τοῦ διαβόλου. **A** pertransierit beneficiis eos cumulans, et sanans eos qui sub potestate diaboli essent.

Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν ἠ ἐποίησε θαυμάσια. Οὕτω, φησὶ, τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῶν θαυμασιῶν ἐπελάθοντο τοῦ Χριστοῦ, ὡσπερ ἀμέλει καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ γεγενημένων, ὅτε αὐτοὺς ἠλευθέρου ὁ Θεός. Τοιοῦτον γάρ τι ἔοικεν ὑποσημαίνειν τὸ, *Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν* ὡσεὶ σαφέστερον ἔλεγεν· Ὁμοίωτροποι τῷ ζήλῳ τῶν πατέρων αὐτῶν γέγονασι τῷ πονηρῷ· καὶ ὡσπερ ἐκεῖνοι ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ οὗτοι.

Διέβρηξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτούς. Καὶ οὗ τοῦτο μόνον φησὶν, ἀλλὰ καὶ θάλασσαν διελὼν ἅπαντας διεβίβασεν. Ἐντεῦθεν ἔρχεται τὰ ἐπὶ τῆς προτέρας λυτρώσεως διηγεῖσθαι θαυμάσια. Καταδιαιρέσεως γὰρ εἰς διαιρέσεις πολλὰς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ τῶν ὑδάτων διοριζομένων καὶ ἐξ ἑκάστου μέρους μετεωριζομένων, καὶ αἰρομένων εἰς ὕψος, ὡσπερ ἐν ἀσκή τινι συνέκλεισεν αὐτὰ θεῖα τινὶ δυνάμει, ὅπως μὴ διαχεόμενα ἐπικλύσῃ τὸ πλῆθος.

Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος καὶ ἀνεβάλετο. Ἄντι τοῦ Ὑπερέθετο μικρὸν, καὶ οἶονεὶ ἀνεκοψε τὴν εὐεργετικὴν χεῖρα.

Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς. Οὐ μόνον, φησὶ, τῷ μάννα τὰ σώματα ἔτρεφεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ λογικῇ τινὶ καὶ οὐρανίῳ δυνάμει διέτρεφεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς· ὡσπερ ἀμέλει διατρέφει καὶ τοὺς ἀγγέλους. Καὶ τοῦτο ἐστὶ μὲν καὶ ἐκ τοῦ συνδέσμου ἰδεῖν, τῷ ὡσπερ ἐν ἐπαγωγῇ εἰπεῖν τὸ· *Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς.* Ἔστι δὲ οὐδὲν ἤττον καὶ τοῦ Ἀποστόλου μαθεῖν, περὶ αὐτῶν εἰρηκότος, ὡς πνευματικῶν ἔφαγον βρώμα. Τοῦτο δὲ ἦν ὁ νῦν ἅγιος ἀγγέλων ὀνομαζόμενος.

Καὶ ὡσεὶ ἄμμος θαλασσῶν πετεινὰ περωτά. Τῆν ὄρτυγομήτραν φησὶν ἐνταῦθα.

Ἔτι τῆς βρώσεως οὐσης ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Γέγονε γὰρ αὐτοῖς εἰς χολέραν ἔξιν ἢ τροφή, ἅτε ὄλον διόλου ἐκνενευκότων εἰς τὴν τῶν κρεῶν πλησμονήν.

Καὶ ἐμνήσθη, ὅτι σὰρξ εἰσιν, πνεῦμα πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέφον. Ἡλέει αὐτούς, φησὶ, καίτοι ὄρων αὐτοὺς ὀλοτρόπως ἐκκεκλιότας εἰς σάρκα, ἀντι τοῦ εἰς τὸ τὰ σαρκὸς φρονεῖν, καὶ πνεῦμα ἔχοντας, εἰς ἐπιθυμίαν σαρκὸς ἀεὶ πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον εἰς τὸ μετανοεῖν, καὶ ἐκζητεῖν ἐξ ὅλης ψυχῆς τὸν Θεόν. Δι' οὐδὲν οὖν ἔτερον ἠλέει καὶ ἔσωσεν, ἢ διὰ τὴν οἰκείαν μόνον φιλανθρωπίαν. Διὸ καὶ προλαβὼν εἶπεν· *Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων.*

Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἡμέρας ἧς ἐλυτρώσατο αὐτούς ἐκ χειρὸς θλίβοντος. Καταλέξας τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐν ἐρήμῳ αὐτοῖς δεδομένα ἀγαθὰ, ἔτερον εὐεργεσίας καταλέγει τρόπον. Ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ περιστάνα δεινὰ τοὺς ἐχθρούς· ἢ τε εἰς αἷμα μεταβολὴ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἡ κυνόμυια, καὶ ὁ βάρραχος, καὶ ἡ ἐρουσίβη, καὶ ἡ ἀκρίς, καὶ ἡ χάλαια, καὶ ἡ πάχνη, καὶ τὸ πῦρ, καὶ ἡ τῶν πονηρῶν ἀγγέλων ἀποστολή· καὶ τὰ λοιπὰ μέχρι τῆς τῶν πρωτοτόκων ἀπωλείας.

12. *Coram patribus eorum fecit mirabilia.* Ita beneficiorum et mirabilium Christi obliti sunt, sicut patres eorum qui in Ægypto fuere quando liberavit eos Dominus. Simile enim quidpiam videtur significare illud: *Coram patribus eorum*; ac si aperitius diceret: Similes patribus suis in malis studiis fuere; et sicut illi obliti sunt Deum, ita et isti.

13-15. *Interruptit mare et perduxit eos.* Non solum hoc, inquit, sed etiam mare dividens, omnes pertransire fecit. Hinc incipit ea quæ in priori liberatione edita sunt miracula recensere. Diviso enim in multas divisiones Rubro mari, ac separatis aquis et ex utraque parte in sublime elatis, quasi in utre quodam divina virtute conclusit eas, ne effusæ multitudinem demergerent.

21. *Ideo audivit Dominus et distulit.* Quasi diceret, Supersedit parum, et operatricem manum quasi cohibuit.

24. *Et panem cæli dedit eis.* Non solum, inquit, manna corpora nutrebat, sed et rationabili quadam et cælesti virtute alebat eorum animas, sicut revera etiam alit angelos. Atque illud potest ex conjunctione animadverti, quæ quasi in quadam additione jacet cum dicitur: *Et panem cæli dedit eis.* Nihilominus autem possumus id ex Apostolo ediscere, qui de illis dicit quod spiritualem cibum comederent. Illud autem erat quod hic panis angelorum vocatur.

27. *Et sicut arenam maris volatilia pennata.* De coturnice hic loquitur.

30. *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum.* Versus est illis cibus in iracundiam, utpote qui omnino ad saturitatem carniū declinat.

39. *Et recordatus est, quia caro sunt, spiritus vadens et non rediens.* Miserabatur, inquit, illos, etsi videret eos omnino declinasse ad carnes, id est, ut ea quæ carnis sunt saperent, ac spiritum habere ad concupiscentiam carnis semper vadentem, nec convertentem se ad pœnitentiam, ut quæreret Deum ex tota anima. Nulla igitur alia de causa miseratus est et salvum fecit illum, nisi propter suam solum clementiam. Quare prius dixit: *Ipse enim miserator et misericors.*

42, 49. *Non sunt recordati manus ejus, die qua redemit eos de manu tribulantis.* Postquam enumeravit bona in mari et in deserto ipsis collata, alium recenset beneficiorum modum. Hæc autem sunt mala inimicis illata, scilicet mutatio fluminis in sanguinem, cynomyia, ranæ, ærugo, locusta, grando, pruina, ignis, immissio angelorum malorum, et reliqua usque ad primogenitorum exitium.

50. *Viam fecit semitæ iræ suæ. Cum dedisset, A* inquit, mysterium agni, exitum dedit iræ, ut populum suum prætergrederetur, et ne attingeret eos qui ejus mysterium celebrarent. Sed cum custodiret eos dando semitam iræ suæ, animabus eorum, scilicet Ægyptiorum, non pepercit a morte; tradidit enim exterminatori.

54. *Et induxit eos in montem sanctificationis suæ. Jerusalem ait et templum postea in illa excitatam. Montem hunc quem acquisivit dextera ejus. Ipse namque Christus est, dextera Patris, qui olim ante populum incedebat, et sorte dedit eis terram promissionis. Et ejecit a facie eorum gentes. Amorhæum, Chettæum, et qui consequenter enumerantur. Et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis. Expulsis ac deletis septem gentibus. B Nam pulsorum urbes domosque possederunt.*

56. *Et tentaverunt et exacerbaverunt Deum excelsum. Idololatriam, quæ judicium et regum tempore inducta fuit, enarrat. Et testimonia ejus non custodierunt.*

57. *Et averterunt se, non servaverunt pactum, quemadmodum patres eorum... Quemadmodum patres eorum, ait, in deserto, redemptore abnegato, vitulum fecerunt: ita et isti erectis vitulis sacrificabant, Deo derelicto.*

58. *In iram concitaverunt eum in collibus suis. In omnibus enim montium cacuminibus immolabant dæmônibus, ut ait Oseas propheta 17.*

59. *Audivit Deus et sprevit, et ad nihilum redegit valde Israel. Traditi enim sunt variis captivitatibus.*

60. *Et repulit tabernaculum Silom. In Silom enim erat prius tabernaculum, quo tempore sacerdotium exercebant Heli et Samuel. Tabernaculum ubi habitavit in hominibus. Tabernaculum dicit arcam, quæ hominibus illis erepta est, a quinque satrapis quæ abstulerunt illam.*

61. *Et tradidit in captivitatem virtutem eorum, et pulchritudinem eorum. Virtus et pulchritudo eorum erat arca, quæ tradita est in manus Azotiorum.*

62. *Et conclusit in gladio populum suum. Cum D ducerentur enim in captivitatem moriebantur, nemine auxiliante, quia familiares eorum igne absumpti fuerant.*

64. *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt. Filios Heli sacerdotis dicit: Et viduæ eorum non plorantur. Perierunt enim eodem exitio, atque viris in morte conjunctæ sunt, neque lacrymis ut solet in mortuis fieri deploratæ sunt.*

66. *Et percussit inimicos suos in posteriora. Hoc ait quia Azotios et Ascalonitas in podicibus percussit, donec remitterent arcam.'*

67. *Et repulit tabernaculum Joseph. Hoc ait quia*

Ἰδοπολίης τρίβον τῆ ὄργῃ αὐτοῦ. Δεδωκώς, φησι, τοῦ ἀμνοῦ τὸ μυστήριον, διέδοκον δέδωκε τῆ ὄργῃ, ὅπως τὸν αὐτοῦ παρέλθῃ λαὸν, καὶ μὴ ἄλῃται τῶν αὐτοῦ τελούντων τὸ μυστήριον. Ἄλλὰ φυλάξας τούτους διὰ τοῦ ἔξοδον δοῦναι τῆ ὄργῃ, αὐτῶν τῶν ψυχῶν, δηλαδὴ τῶν Αἰγυπτίων, οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου· παρέδωκε γὰρ τῷ ἐξὸλοθρευτῇ.

Καὶ εἰσήγγυσεν αὐτοὺς εἰς ἔρος ἀγιάσματος αὐτοῦ. Ἰερουσαλήμ φησι καὶ τὸν μετὰ ταῦτα οἰκοδομηθέντα ἐν αὐτῇ ναόν. Ὅρος τοῦτο δ' ἐκτίσαστο ἢ δεξιὰ αὐτοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἡ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὁ καὶ πάλαι προπορευόμενος τοῦ λαοῦ, καὶ κατακληροδοτῶν αὐτοῖς τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν. Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν ἔθνη. Τὸν Ἀμορραῖον καὶ τὸν Χετταῖον, καὶ τοὺς ἐξῆς δὲ γλοῦμένους. Καὶ ἐκληροδότησεν αὐτοὺς ἐν σχοιρίῳ κληροδοσίας. Αὐτῶν τῶν ἐξελαθέντων καὶ ἀνηρημένων ἐπτά ἐθνῶν. Τὰς γὰρ πόλεις αὐτῶν τῶν ἐκβεβλημένων καὶ τοὺς οἴκους ἐκληρονόμησαν.

Καὶ ἐπέλασαν καὶ παρεκίρναν τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον. Τὴν ἐπὶ τῶν κριτῶν γενομένην εἰδωλοατρείαν σημαίνει, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν βασιλείων. Καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.

Καὶ ἀπέστρεψαν, καὶ ἠθέτησαν, καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν. Ὅσπερ οἱ πατέρες αὐτῶν, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν μόσχον πεποιήκασι, τὸν λυτρωτὴν ἀρνησάμενοι· οὕτω καὶ οὗτοι πάλιν τὰς δαμάλεις ἀναθέντες ἔθουον, ἐγκαταλιπόντες Θεόν.

Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βουνοῖς αὐτῶν. Ἐπὶ πᾶσαν γὰρ κορυφὴν ὄρους τοῖς ἀκαθάρτοις ἔθουον δαίμοσιν, ὡς ὁ προφήτης Ἰωσή φησιν.

Ἦκουσεν ὁ Θεὸς καὶ ὑπερέειδε, καὶ ἐξουδένωσε σφόδρα Ἰσραὴλ. Παραδέδθησαν γὰρ εἰς διαφόρους αἰχμαλωσίας.

Καὶ ἀπόσωστο τὴν σκηνὴν Σηλώμ. Ἐν Σηλώμ γὰρ ἦν τὸ πρότερον ἡ σκηνή, ἥντεκα ἱεράτευσαν Ἠλεὶ καὶ Σαμουὴλ. Σκηνῶμα δ' κατεσκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις. Σκηνῶμα τὴν κιβωτὸν φησιν, ἥπερ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνων ἀφῆρηται τῶν πέντε σατραπειῶν τῶν λαβουσῶν αὐτῆν.

Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν, καὶ καλλονὴν αὐτῶν. Ἰσχὺς αὐτῶν καὶ μὴν καὶ καλλονὴ ἡ κιβωτὸς ἦν ἢ παραδέδοται Ἀζωτιῶν εἰς χεῖρας.

Καὶ συνέκλεισεν εἰς βομφαλαὶν τὸν λαόν αὐτοῦ. Ἀγόμενοι γὰρ αἰχμάλωτοι, ἀπέθνησκον, οὐδενὸς αὐτοῖς ἐπικουρούντος, διὰ τὸ προδεδαπανῆσθαι πυρὶ τοὺς ἐπιτηδεῖους αὐτῶν.

Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν βομφαλᾷ ἐπεσον. Τοὺς υἱοὺς Ἠλεὶ τοῦ ἱερέως λέγει. Καὶ αἱ γῆραι αὐτῶν οὐ κλαυθήσονται. Συνδιολώλασι γὰρ τῆ αὐτῶν ἀπωλείᾳ, καὶ τῷ τῶν ἀνδρῶν θανάτῳ συνήφθησαν, μηδὲ τῶν ἐπὶ νεκροῖς ἀξιωθείσαι δακρύων.

Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς τὰ ὄπισθω. Τοῦτό φησι διὰ τὸ Ἀζωτίους καὶ Ἀσκαλωνίτας εἰς τὰς ἔδρας πατάξαι, ἀχρις οὗ τὴν κιβωτὸν ἀπέστειλαν.

Καὶ ἀπόσωστο τὸ σκηνῶμα Ἰωσήφ. Τοῦτό φησι

17 Ose. xi, 12.

διὰ τὸ τὴν Σηλὼμ ἐν τῇ μερίδι εἶναι τοῦ Ἰωσήφ· **A** Silom erat in portione Joseph; Ephraim autem filius erat Joseph.

Ἐφραϊμ δὲ υἱὸς Ἰωσήφ.
Καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα. Ἀπὸ γὰρ ταύτης τοὺς βασιλέας ἐποίησεν, ὧν πρῶτος Δαυὶδ. Ἰστέον δὲ, ὡς φυλὴν ἀντὶ φυλῆς ἐξελέξατο, τὴν Ἰούδα ἀντὶ τῆς Ἰωσήφ· καὶ τόπον ἀντὶ τόπου, τὸ βρος Σιών ἀντὶ τῆς Σηλὼμ.

Καὶ ψκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ. Ἄγίασμα μὲν τὸν θεῖον ἐν Ἱερουσαλὴμ ψκοδομηθέντα λέγει ναόν· Μονόκερως δὲ θηρίον ἐστὶν ἀκαταμάχτητον, διὰ τὸ δέξιν κέρας ἐπὶ μετώπου φέρειν, καὶ πάντα τούτῳ ἀναιρεῖν τὰ θηρία. Λέγει οὖν, Ὅτε οὕτως ὁ θεῖος ψκοδομήθη ναός, ὡς πάντα τὰ ἔθνη τῆς ἐνοῦσης ἐν αὐτῷ ἰσχύος δεῦτερα φαίνεσθαι.

Ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαβεν αὐτόν. **B** Τικτομένων καὶ γεννωμένων. Ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς, φησὶν, ἐπιστήμης, καὶ τοῦ εἰδέναι τὰ λοχευόμενα τῶν προβάτων διαφυλάττειν, καλῶς ἀναλαβὼν καὶ τῶν λογικῶν θρεμμάτων ποιμένα πεπολιχη. *Ποιμαίνεσιν Ἰακώβ τὸν δούλον αὐτοῦ.* Τουτέστι, διδάσκαλος αὐτοῖς ἀγαθῶν τρόπων ἐγένετο, δι' ὧν ἐπαδεικνυτο παιδεύσας αὐτούς.

Καὶ ἐν ταῖς συνήσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς. Σύνεσιν χειρῶν πᾶσαν τὴν ἐν τῷ προσήκοντι πράξιν γινομένην φησὶν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. **OH.**

Υπόθεσις.

Τούτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν ὑπὲρ τῶν ἀναιρεθέντων πικρῶς κατὰ τοὺς καιροὺς τοῦ Ἀντιόχου· αἰτῶν τε διὰ τῆς ἰκετείας ἐκδίκησιν γενέσθαι τῆς εἰς τὸ **C** ἔθνος γινομένης μισοφονίας, μεταστραφεισῶν δηλονότι τῶν συμφορῶν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐπάγοντας αὐτάς.

Ὁ Θεός, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου. Πολλοὺς γὰρ εἰσαγαγὼν ὁ Ἀντιόχος, εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐνέπρησε τὸν θεῖον ναόν. Ἐμίμνησεν τὸν ναὸν τὸν ἁγίον σου. Ἴδου, φησὶ, τῶν σῶν ἐκράτησαν ἄλλοι, καὶ τὰ σὰ ὑπὸ ἀλλοφύλων κατέχονται. Ἔθερτο Ἱεροουσαλὴμ εἰς ὀπωροφυλάκιον. Λιθολόγιος τόπος ὅπου τὴν σκητὴν ἔχει ὁ τὰς ὀπίρας φυλάσσαν.

Ἔθερτο τὰ θηρησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ. Διὰ γὰρ ὑπερβολὴν ἀπανθρωπίας οὐδὲ θάπτειν τοῖς οἰκείοις ἐπέτρεπον οἱ πολέμοι τοὺς νεκρούς. Τὰς σάρκας τῶν **D** δούλων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. Πῶς γὰρ οὐχ ὄσοι οἱ τὸ αἷμα ἐκχυθέντες ὑπὲρ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς, ὧν ἦσαν οἱ Μαχάβαιοι;

Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός σου. Ζήλωσον, φησὶ, διὰ τὸ σὸν βνομα τὸ βλασφημούμενον παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Μὴ μνησθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων. Τὰς ἐν Αἰγύπτῳ λέγει ἀμαρτίας ἀρχαίας.

Μήποτε εἰπωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἔστιν ὁ Θεός αὐτῶν; Εἰ καὶ ἐμποδίζει, φησὶ, τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν· ἀλλὰ διὰ τὸ σὸν βνομα πώησον ἡμῖν διὰ τὸν ὀνειδισμὸν ὃν ἐπιφέρουσι

A Silom erat in portione Joseph; Ephraim autem filius erat Joseph.

68. *Sed elegit tribum Juda.* Ex ea enim reges constituit, quorum primus fuit David. Sciendum autem tribum pro tribu elegisse Deum, tribum Juda pro tribu Josephi; et locum pro loco, montem Sion pro Silom.

69. *Et edificavit sicut unicornium sanctificium suum.* Sanctificium dicit, divinum in Jerusalem excitatum templum. Unicornis autem, fera est inextinguibilis, quia acutum in fronte cornu habet, atque illo belluas omnes interficit. Ait igitur, Cum exstructum fuit templum illud, omnes gentes virtute in illo contenta inferiores fuisse visas.

70, 71. *De post fetantes accepit illum.* Fetantes dicit natus et recens emissas. Davidem, quod esset pastoritiae artis peritus, et quia sciret fetas oves custodire, merito assumpsit, et rationabilium ovium pastorem constituit. *Pascere Jacob servum suum.* Id est, doctor ipsis proborum morum fuit, per ea quae fecit erudiens eos.

72. *Et intellectibus manuum suarum deduxit eos.* Intellectum manuum, omnes actus convenienti tempore editos dicit.

1. **PSALMUS Asaph. LXXVIII.**

Argumentum.

Hunc canit psalmum pro iis qui in tempore Antiochi dire caesi sunt. Rogans supplicatione sua ultionem caedis in populo factae, conversis scilicet calamitatibus in eos qui ipsas intulissent.

Deus, tenerunt gentes in hereditatem tuam. Multas enim adducens gentes Antiochus, ingressus est Jerosolymam, et divinum templum incendit. *Polluerunt templum sanctum tuum.* Ecce, inquit, tua alii occuparunt, et quae tua sunt ab alienigenis detinentur. *Posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam.* Lapidibus electis constructus est locus, ubi tabernaculum habet qui poma custodit.

2, 3. *Posuerunt morticinum servorum tuorum escas volatilibus caeli.* Ob inhumanitatis vehementiam, ne concedebant quidem cognatis ut mortuos humarent. **D** *Carnes sanctorum tuorum bestiis terrae.* Quomodo enim sancti non fuerint quorum sanguis effusus est pro legis observantia, ex quorum erant numero Machabaei.

5, 6. *Exardescet sicut ignis zelus tuus.* Zelo accendere, inquit, propter nomen tuum ab inimicis blasphematum.

8. *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum.* Peccata dicit antiqua quae in Aegypto admissa sunt.

10. *Ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum?* Etiam si, inquit, multitudo peccatorum nostrorum impedimentum est nostrae salutis: sed propter nomen tuum adjuva nos, propter convi-

ei^{um} quod proferunt in te, propter sanguinem servorum tuorum qui effusus est, propter gemitum compeditorum.

11. *Secundum magnitudinem brachii tui posside filios mortificatorum.* Virtute brachii tui, ait, salvos fac eos qui a cæde residui sunt.

1. *In finem, pro iis qui commutabuntur, testimonium Aseph, PSALMUS pro Assyriis. LXXIX.*

Argumentum. *

Ex prima verborum sententia rogat misericordiam assequi eos qui ab Assyrio in servitum redacti erant. Sed sublimiore sententia, rogat pro iis qui spiritualem captivitatem passi sunt, postquam in crucem actus est Dominus a spiritualibus Assyriis, et ab eorum principe, videlicet Satana. Supplicationem ergo effundit, rogans adventum Salvatoris nostri et liberationem totius generis Israelitici.

2. *Qui regis Israel, intende.* Te, Domine, qui pastoris instar, populi sollicitudinem geris, rogo admittas deprecationem meam.

3. *Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin et Manasse.* Dum incederet tabernaculum, una gradiebantur tres tribus, Judas nempe, Issachar et Zabulon. Subsequebantur ad meridiem tres aliæ, Ephraim, Benjamin et Manasse. Erat autem in cherubim aureis supra arcam positus gloria Dei, qui ipsos præcedebat cum incederent. Tu itaque qui sedes super cherubim, et præcedis arcam, ita ut sis ante Ephraim, Benjamin et Manasse (nam coram significat in conspectu), per tuam potentiam salutem dato.

9. *Vineam de Ægypto transtulisti.* Israellem dicit. *Ejecisti gentes, et plantasti eam.* Nam cum præcederes eos, ejecisti a facie eorum gentes.

11. *Operuit montes umbra ejus.* Umbra vineæ est legalis cultus, quia lex umbram futurorum honorum continet. Montes dicit Silom et Sion. In iis namque duobus locis tabernaculum constitutum fuit. Nihil ergo aliud significat, nisi quod legalia, quæ futurorum honorum umbra erant, in duobus hisce montibus celebrata fuerint. *Et arbusta ejus cedros Dei.* Cedri sunt cœlestes virtutes; arbusta autem vineæ, prophetæ in populo qui in sublime efferebantur, et quiescebant in supernis et rationalibus potestatibus.

12. *Extendit palmites suos usque ad mare.* Palmites et propagines vineæ dicit omnem populi multitudinem, quæ pertingebat a flumine Euphrate ad usque mare Indicum.

13, 14. *Utiquid destruxisti maceriam ejus? Maceria ejus erat angelorum custodia, quam amovit ab eis Deus. Et vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam.* Data quippe fuit in pabulum im-

σοι, διὰ τὸ αἷμα τὸ ἐκχυνόμενον τῶν σῶν δούλων, διὰ τὸν στεναγμὸν τῶν πεπεδημένων.

Κατὰ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ βραχίονός σου περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων. Τῇ δυνάμει, φησί, τοῦ βραχίονός σου σώσον τοὺς καταλειφθέντας ἐκ τῶν ἀνηρημένων.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. μαρτύριον τοῦ Ἀσάφ, ΨΑΛΜΟΣ ὑπὲρ τῶν Ἀσσυρίων. ΟΘ΄.

Υπόθεσις.

Κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον τῆς λέξεως ἐληθῆναι ἀξιοῦ τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου καταδουλωθέντας· κατὰ δὲ τὴν ὑψηλοτέραν διάνοιαν, ὑπὲρ τῶν ὑπομεινάντων τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν νοσητήν, μετὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου σταυρὸν ὑπὸ τῶν νοσητῶν Ἀσσυρίων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχοντος αὐτῶν, φημί δὴ τοῦ Σατανᾶ. Ἰκετεῖαν οὖν προβάλλεται, ἀξιών ἐπιφάνειαν γενέσθαι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ ἐλευθέρωσιν τοῦ παντὸς γένους τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, πόσυχες. Σὲ, Ἀίσποτα, τὸν ποιμένος δίκην τοῦ λαοῦ προμηθούμενον, δέξασθαί μου τὴν ἰκετεῖαν ἀντιβόλῳ.

Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, ἐμφάνηθι ἐναντίον Ἐφραὶμ, καὶ Βενιαμὴν, καὶ Μανασσῆ. Ἐν τῇ πορείᾳ τῆς σκηπῆς ἐβάδιζον τρεῖς φυλαὶ, Ἰούδα, καὶ Ἰσάχαρ, καὶ Ζαβουλὸν. Ἠκολούθουν δὲ κατὰ νότον τρεῖς ἕτεραι· ἡ τοῦ Ἐφραὶμ, ἡ τοῦ Βενιαμὴν καὶ τοῦ Μανασσῆ. Ἦν δὲ ἐπὶ τῶν χρυσῶν χερουβιμ τῶν ἐπάνω τῆς κιβωτοῦ δόξα Θεοῦ· προεβάδιε γὰρ αὐτῶν κατὰ τὴν πορείαν. Σὺ οὖν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, καὶ προπορευόμενος τῆς κιβωτοῦ, ὡς εἶναι ἐμπροσθεν τοῦ Ἐφραὶμ, Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆ (τὸ γὰρ ἐναντίον σημαίνει τὸ ἐμπροσθεν), διὰ τῆς σαυτοῦ δυναστείας τὴν σωτηρίαν ἐπιτίθου.

Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας. Τὸν Ἰσραὴλ φησιν. *Ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατέστρεψας αὐτήν.* Προπορευόμενος γὰρ, ἐξέβαλες ἀπὸ προσώπου αὐτῶν τὰ ἔθνη.

Ἐκάλυψεν ὄρη ἡ σκιά αὐτῆς. Σκιά μὲν τῆς ἀμπέλου ἡ κατὰ νόμον λατρεία, διὰ τὸ σκιάν ἔχειν τὸν νόμον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὄρη δὲ τό τε ἐν Σηλὼμ καὶ τὸ ἐν Σιών φησιν. Ἐν τούτοις γὰρ τοῖς δυσὶ τόποις Ἱερυτο ἡ σκηπῆ. Οὐδὲν οὖν ἕτερον σημαίνει, ἢ ὅτι τὰ ἐν νόμῳ, ἅτινα ἦν σκιά τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις ἐτελεῖτο ὄρεσι. *Καὶ ἀναδεδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ.* Κέδροι μὲν αἱ οὐράναι δυνάμεις· ἀναδεδράδες δὲ τῆς ἀμπέλου οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ προφήται· εἰς ὕψος ἠρμένει, καὶ ἐπαναπαύομενοι ταῖς ἀνω καὶ λογικαῖς δυνάμειν.

Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης. Κλήματα καὶ παραφυάδες τῆς ἀμπέλου τὸ πᾶν πλῆθος τοῦ λαοῦ φησιν, ὃ κατέσχευ ἀπὸ ποταμοῦ Εὐφράτου μέχρι θαλάσσης τῆς Ἰνδικῆς.

Ἴνα τι καθέλιες τὸν φραγμὸν αὐτῆς; Φραγμὸς ἦν αὐτῆ ἡ τῶν ἀγγέλων φυλακῆ, ἣν ἀπέστησεν ἀπ' αὐτῶν ὁ Θεός. Καὶ τρυφήσιν αὐτήν πάντες οἱ παραιορευόμενοι τῆρ ὁδόν. Δέδοται γὰρ εἰς βόσκημα

τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν, οἵτινες καὶ νέμονται αὐτῶν τὰς ψυχὰς, τῆς νοητῆς εὐκαρπίας ἀπογυμνοῦντες.

Ὁ Θεὸς δυνάμεων, ἐπιστρέψον. Ἰκετεύω σε τοίνυν τὸν δυνατὸν Δεσπότην ἰδεῖν ἄνωθεν τῆς ἀμπέλου τὴν λώδην, καὶ θεραπείας ἀξιώσαι τὸ πάθος. Ἡ σὴ γὰρ αὕτη πρόνοια τὴν προτέραν ἔδωκεν εὐκλήριαν.

Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν ἢ ἐξύτευσον ἢ δεξιὰ σου. Ἐπειδὴ σὺ αὐτὴν, φησί, κατεφύτευσας, εἶτα γέγονεν ἐμπεπυρισμένη καὶ κατεσκαμμένη· καὶ ἀπόλωλε, σοὺ αὐτὴν ἐπιτιμῆσαντος, κατάρτισαι αὐτὴν καὶ ἐτοίμην εἰς σωτηρίαν παρασκευάσον. Ἡ παρασκευάσον δὲ διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ γὰρ, ἐπὶ υἷον ἀνθρώπου, διὰ τοῦ υἱοῦ ἀνθρώπου σημαίνει. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἢ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησί;

Γενηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπ' ἄνδρα δεξιῶς σου. Αὕτη, φησὶν, ἢ πράξις ἢ τῆς σωτηρίας τοῦ λαοῦ, φησὶ καὶ διὰ τῆς χειρὸς σημαίνεται, ἐπ' ἄνδρα δεξιῶς σου γενηθήτω, τουτέστι διὰ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ὄντος δεξιῶς σου. Καὶ τίς οὗτος ἢ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὃς ἐστὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, εἰ καὶ γέγονεν ἀνθρώπος; Ἐπειδὴν δὲ τοῦτο γένηται, καὶ σωθῆ ἡμᾶς, φησὶν, ἢ δεξιὰ σου, ὁ χρηματίσας ἄνθρωπος καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου, οὐκ ἂν ποτε ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ, ἅτε τῆς σῆς ζωῆς μεταλαβόντες, καὶ τῷ σὺ ἐπικληθέντες ὀνόματι, τουτέστι Χριστιανοί.

Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπιστρέψον ἡμᾶς. Συνεχῶς τὴν ἱκεσίαν προβάλλεται, ἐπισπεύδων τὴν ἐπιφάνειαν γενέσθαι τοῦ Μονογενοῦς, δι' οὗ καὶ σωθήσονται.

Εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν ΨΑΛΜΟΣ
τῷ Ἀσάφ, ἀλληλουῖα. Π.

Υπόθεσις.

Ἦδῃ, τὸν ὄγδον ἐρμηνεύοντες ἀποδεδώκαμεν εἶναι ληνοῦς τὰς Ἐκκλησίας. Ἔστιν οὖν καὶ ἐκ τούτου τοῦ ψαλμοῦ ἰδεῖν, ὡς καλεῖ τὰ ἔθνη πρὸς τὴν πίστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον· αὐτοὶς διδασκαλίαν ποιούμενος τοῦ μήποτε ἀποστῆναι αὐτοῦ, τὴν τοῦ προτέρου λαοῦ διὰ τὴν κακίαν ἀποβολὴν λέγων.

Ἄγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ ἡμῶν, ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Ἀλλαγήμους ἐστὶν ἐπινίκιος ἕμνος. Πρακελεύεται οὖν τοῖς ἔθνεσι τῷ βοηθησάντι Θεῷ, καὶ ἐκ τῆς τῶν δαίμόνων αὐτοῦς βυσαμένῳ καταδυναστείας, τὰς ἐπινίκιους ᾄδειν ὑδάς.

Λάβετε ψαλμὸν, καὶ δότε τύμπανον. Ψαλμὸν ἐν τούτοις τὴν θείαν διδασκαλίαν φησί. Τύμπανον δὲ ὄργανόν ἐστι ἐκ δερμάτων πεποιημένον. Λέγει οὖν Ἐπήκοοι τοῖς θεοῖς λογίοις γενόμενοι, παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν ὄσισα ζωσάρ, εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ. Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας. Ψαλτήριον πάλιν τὸ σῶμα φησὶ, διὰ τὴν γινομένην συμφωνίαν καὶ συναρμονίαν πρὸς αὐτὸ τῆς ψυχῆς· ἐν ἄρτιοι γίνονται οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, καὶ τὰς ψυχὰς ἀνατιθέντες τῷ Θεῷ, καὶ τὸ σῶμα, οὐ τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ Κυρίῳ.

Σαλλίσσατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι. Ὅσπερ πάλαι

A puris dæmonibus, qui etiam depascunt eorum animas, et spirituali fructuum copia exspoliant.

15. *Deus virtutum, convertere.* Deprecor te igitur potentem Dominum, ut respicias de cælo vineam perniciem, et remedium vulneri applies. Tua enim ipsa providentia priorem illam optimam conditionem dederat.

16, 17. *Et perfice eam quam plantavit dextera tua.* Quoniam tu, inquit, plantasti illam, ac deinde fuit incensa igni et suffossa atque periit, te illam corripiente, perfice eam et paratam redde ad salutem; præpara autem illam per filium hominis: illud enim, *super filium hominis*, per filium hominis significat. Quis autem est filius hominis nisi ipse Dominus noster, ut ipse de se in Evangeliiis B dicit?

18, 19. *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ.* Hæc, inquit, est operatio salutis populi, quæ per manum indicatur, *super virum dexteræ tuæ fiat*, id est per virum qui est dextera tua. Ecquis ille est nisi Filius hominis, qui est dextera Patris, etiamsi factus sit homo? Cum autem hoc factum fuerit et salvos nos fecerit dextera tua, qui vocaris vir et Filii Dei, nunquam discedemus a te, utpote qui vitæ tuæ participes simus, et tuo nomine appellemur, id est Christiani.

20. *Domine Deus virtutum, converte nos.* Assidue supplicationem emittit gestiens, ut Unigenitus appareat, per quem salutem ipsi consequentur. C

1. *In finem, pro torcularibus PSALMUS*
ipsi Asaph. LXXX.

Argumentum.

Jam cum octavum interpretaremur diximus torcularia Ecclesias esse. Videre igitur est ex hoc quoque psalmo ipsum vocare gentes ad fidem in Dominum. Eam doctrinam præbens illis ut nunquam discedant ab ipso, prioris populi impietatis causa abjectionem significans.

2. *Exsultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob.* Jubilatio est victoriæ carmen. Cohortatur itaque gentes ut Deo auxilianti, qui a dæmonum potestate ipsos liberaverat, hymnos victoriæ D canant.

3 *Sumite psalmum, et dote tympanum.* Psalmum hic vocat, divinam doctrinam; tympanum autem est instrumentum pellibus confectum. Ait igitur: Obsequentes divinis eloquiis, exhibete corpora vestra hostiam viventem, *Deo placentem*^m. Psalterium jucundum cum cithara. Psalterium rursus corpus dicit, ob consensum et coaptationem animæ cum illo, ut Dei homines perfecti sint, et animas Deo dicentes et corpus, non mundo, sed Domino.

4, 5. *Buccinate in neomenia tuba.* Sicut olim Is-

^m Rom. xii. 1.

rael sensibiles sumens tubas in neomenia buccinabat, quia hoc præceptum dederat Deus in testimonium quod liberati fuissent ex Ægyptiaca servitute; ita et novus populus evangelica usus tuba, cujus sonus in omnem terram exivit, jubet in neomeniis tuba canere, id est in renovatione mentis ejus, confitens ipse atque testificans quod illum ex spirituali Ægypto liberarit, id est ex potestate tenebrarum.

6. *Linguam quam non noverat audit.* Populus, inquit, egressus ex Ægypto, audit linguam quam olim non norat. Ecqua illa fuit nisi vox Dei in monte ad populum emissa?

7. *Divertit ab oneribus dorsum ejus.* Quasi dicat, ex oneribus. Dicit porro quod illos a sarcinis liberaverit, quas deferebant cum exstruerent urbes Pharaonis. *Manus ejus in cophino servierunt.* Hoc ait quia lutum et paleas in cophinis ad opus deferebant.

8. *In tribulatione invocasti me, et liberavi te.* Simile est illi: *Quia audiivi gemitus eorum et vocem eorum audiivi, et descendi ad liberandum eos*¹.

Exaudiivi te in abscondito tempestatis. Quasi dicat, ex magna et vehementissima te angustia liberavi. *Probavi te apud aquam contradictionis.* Quando sitibundus populus ad Moysen diceret: *Da nobis aquam ut bibamus*, respondit: *Quid me conviciis oreratis et tentatis Dominum*²?

9-11. *Audi, populus meus.* Populum cohortatur, ut curet esse obsequens illi. Nam si hoc faciat, nequaquam serviet alii Deo: neque erit ipsi Dominus in Deum recentem. Ipse namque est qui olim eos ex Ægypto redemit. *Dilata os tuum, et implebo illud.* Promittit obsequentibus carnales et spirituales cibos.

12-15. *Et non audit populus meus vocem meam*, etc. Quia me hoc pollicente, ipsi surdi fuerunt; ideo repudiavi eos, dignasque de facinoribus eorum poenas sumpsit.

16. *Inimici Domini mentiti sunt ei, et erit tempus eorum in sæcula.* Quasi apertius diceret: Quia populus mentitus est Domino, erit ei tempus supplicii, id est tempus futuri sæculi.

17. *Et cibavit eos ex adipē frumenti.* Illi, inquit, mentiti sunt ei; ipse vero, utpote bonus, replevit eos spirituali cibo: qui est ipse Dominus, *panis vivus qui de cælo descendit, et dat vitam mundo*³. *Et de petra melle saturavit eos.* Petra est ipse Dominus⁴; mel, ejus divina eloquia. Ait igitur, quod eis sanctis cloquiis suis repleverit.

PSALMUS Asaph. LXXX

Argumentum.

Postquam in præcedenti psalmo de populi abjectione

¹ Exod. II, 21. ² Exod. XVII, 2. ³ Joan. VI, 55.

A ποτὲ ὁ Ἰσραὴλ αἰσθητὰς λαμβάνων σάλπιγγας ἐν τῇ νεομηνίᾳ ἐσάλπιξε, τοῦτο πρόσταγμα δεδωκότος τοῦ Θεοῦ, καὶ μαρτύριον τοῦ ἐλευθερωθῆναι αὐτοὺς τῆς ἐξ Αἰγύπτου δουλείας· οὕτω καὶ ὁ νέος λαός, τῇ εὐαγγελικῇ χρωμένως σάλπιγγι, ἧς ὁ φθόγγος εἰς πάντας τὴν γῆν ἐξῆλθεν, κελεύεται ἐν ταῖς νεομηνίαις σάλπιξεν, τουτέστι ἐν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοῦ αὐτοῦ· ὁμολογῶν καὶ αὐτὸς καὶ μαρτυρῶν, ὅτι δὴ αὐτὸν ἐκ τῆς νοητῆς ἡλευθέρωσεν Αἰγύπτου, τουτέστι ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους.

Γλώσσαις ἦν οὐκ ἔγνω ἤκουσεν. Ὁ λαός, φησὶν, ἐξελθὼν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἤκουσε γλώσσαις ἦν πάλαι οὐκ ἔγνω. Καὶ ποῖα αὕτη ἦ ἡ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαὸν γινομένη ἐν τῷ ὄρει φωνή;

Ἀπέστεισεν ἀπὸ ἄρσεων τὴν ῥώτην αὐτοῦ. Ἀντὶ τοῦ, ἐξ ἄρσεων. Λέγει δὲ, ὅτι τῶν βασταγμάτων αὐτοῦς ἡλευθέρωσεν, ὧν ἐπεφέροντο οἰκοδομοῦντες τὰς πόλεις τῷ Φαραῶ. *Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδόουλευσαν.* Τοῦτό φησι διότι τὸν πηλὸν καὶ τὰ ἄχυρα ἐν κοφίνοις ἐπὶ τὸ ἔργον ἐπεφέροντο.

Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐρῶσάμην σε. Ὅμοιον τῷ, ὅτι ἤκουσα τῶν στεναγμῶν αὐτῶν, καὶ τῆς φωνῆς αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελεῖσθαι αὐτούς. *Ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ τῆς καταγίδος.* Ἀντὶ τοῦ, Ἐκ μεγάλης καὶ ὑπερβαλλούσης ἐρῶσάμην σε θλίψεως. *Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας.* Ὅτε διψήσας ὁ λαός, ἔλεγε πρὸς Μωσῆν· *Δός ἡμῖν ὕδωρ ἵνα πίωμεν*, ἔλεγε· *Τὶ λοιδορεῖσθέ με καὶ περιβάλετε τὸν Κύριον;*

Ἄκουσον, λαός μου. Τῷ λαῷ παραίνεσιν εἰσφέρει λέγων παρεσκευασθῆναι ἐπήκουον γενέσθαι αὐτῷ. Καὶ γὰρ, εἰ τοῦτο ποιήσει, οὐκ ἂν ἐτέρῳ δουλεύῃ Θεῷ, οὐδὲ γενήσεται αὐτῷ αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς Θεὸν πρόσφατον. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ καὶ πάλαι αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου λυτρωσάμενος. *Πλάτνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό.* Ὑπισχνεῖται τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ καὶ σαρκικὰς τροφὰς καὶ πνευματικὰς.

Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαός μου τῆς φωνῆς μου. Ἐπειδὴ ταῦτα μὲν ὑπεσχόμεν ἐγὼ, αὐτοὶ δὲ τὰ ὤσα ἐκώφευσαν· τούτου χάριν ἀπεβαλόμην αὐτούς, ἀξίαν τῶν ἐπιτηδεύματων αὐτοῖς τὴν τιμωρίαν διδοῦς.

Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ, καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Ὅσει σαφέστερον ἔλεγεν· Ἀντὶ τοῦ ψεύσασθαι τῷ Κυρίῳ τὸν λαόν, ἔσται καιρὸς αὐτῷ τιμωρίας· οὗτος δὲ ἐστιν ὁ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Καὶ ἐψώμωσεν αὐτοὺς ἐκ στέατος πυροῦ. Αὐτοὶ μὲν, φησὶν, ἐψέυσαντο αὐτῷ· αὐτὸς δὲ, ἅτε ἀγαθὸς ὑπάρχων, ἐνέπλησεν αὐτοὺς νοητῆς τροφῆς· αὕτη δὲ ἐστὶν αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐξ οὐρανῶν καταβάς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. *Καὶ ἐκ πέτρας μέλι ἐχόρτασεν αὐτούς.* Πέτρα αὐτὸς ὁ Κύριος, μέλι δὲ τὰ θεῖα αὐτοῦ λόγια. Λέγει γοῦν, ὅτι τῶν ὁσίων αὐτοῦ λογιῶν ἐνέπλησεν αὐτούς.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Ἀσάφ. ΠΑ΄.

Υπόθεσις.

Τὴν ἀποβολὴν τοῦ λαοῦ ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ ψαλμῷ, ἔν-

⁴ 1 Cor. I, 4.

ταῦθα καὶ τὰς αἰτίας σαφέστερον ἐκδίδωσι, δι' ἃς A
αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἀπεβάλετο.

Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν. Θεοὺς τοὺς
ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων ἐκάλεσε, τοὺς υἱοὺς κληθέν-
τας Θεοῦ. Ἔστη οὖν ἐν μέσῳ αὐτῶν ὁ Θεός, ὅτε τὴν
σωτήριον παρουσίαν πεποιτῆται, ὅπως διακρίνη αὐ-
τοὺς, Ἐλεγχον τῶν αὐτοῖς πεπραγμένων ποιῶν.

Ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν; Τὴν ἀδικίαν τὴν γι-
νουμενὴν εἰς τὸν λαὸν παρ' αὐτῶν εἰς μέσον ἄγει.

Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Θε-
μέλια τῆς γῆς τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου φη-
σίν· οἷτινες καὶ πρό γε τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔδω-
καν δίκην, ἐκκληθέντες τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος διὰ
τοῦ λεχθέντος πρὸς ἡμᾶς λογίου· Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ
κόσμου τούτου ἐκβλήθησεται ἔξω. Ἐσαλεύθησαν
γάρ ἡς πάλαι ποτὲ ἔχον στάσεως. Ἄτε δὴ ὡς πρώ-
των αὐτῶν καταργηθέντων διὰ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ,
εἶτα τῆς ἐκβολῆς γενομένης τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τῆ κη-
ρυχθῆναι εἰς πάντα τὰ ἔθνη τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπήγα-
γεν· Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἔστε. Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρω-
ποι ἀποθνήσκετε· ἀπίτετε δὲ καὶ ὡς εἰς τῶν ἀρ-
χόντων. Καὶ ποιῶν ἀρχόντων, ἢ ὡν μικρῶ πρότε-
ρον ἐδήλωσε διὰ τῶν σαλευομένων θεμελίων τῆς γῆς;
Ῥδὴ ΨΑΛΜΟΥ τῷ Ἀσάφ. ΠΒ.

Ἰγδόσεις.

Εὐχὴν ἐνταῦθα ἀνατείνει πρὸς Θεόν, τῆς ἀλαζονείας
ἀξίων τὰ ἔθνη τιμωρησασθαι τὰ τῶν Ἀσσυρίων
εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ συμπράξαντα πόλε-
ον. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ ἐξῆς ἐν τῷ ψαλμῷ δηλούμε-
οι.

Ὁ Θεός, τίς ὁμοιωθήσεται σοι; μὴ σιγήσης
μηδὲ καταπραῖνης, ὁ Θεός. Σοὶ μὲν, φησὶν, οὐδεὶς
ἔσται ὅμοιος, ἀμνηστικός καὶ μακροθυμῶν ἐπὶ
ταῖς ἀδικίαις· ἐγὼ δὲ εὐχομαι μὴ σιγῆσαι ἐπὶ ταῖς
καθ' ἡμῶν παρὰ τῶν ἐχθρῶν γενομέναις ἀδικίαις
εφ' ὅδοις.

Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν. Ἐξάκουστος,
φησὶν, ἡ καθ' ἡμῶν παρ' αὐτῶν ἀδικία γεγένηται.

Ἐγενήθησαν εἰς ἀντίληψιν τοῖς υἱοῖς Λώτ.
Ἀντελάθοντο, φησὶ, καὶ συνεμαχῆσαντο εἰς τὸν κατ'
ἡμῶν πόλεμον οἱ προδηλωθέντες τοῖς υἱοῖς Λώτ. Υἱοὶ
δὲ Λώτ Μωαβίται καὶ Ἀμμωνίται. Ἐντεῦθεν δὲ γι-
νωσκόμεν, ὅτι προσκαλοῦνται ἀλλήλους οἱ δαίμονες
ἐπ' ἀπωλεία ψυχῆς, πανωλεθρίαν ἡμῖν ἐπάγειν, καὶ
λήθη παραδοῦναι τὴν πολυθρύλλητον Ἰσραὴλ. Εἶτα
καταλέγει ὁμόρους, ὅφ' ὧν συγκαληθέντες καὶ οἱ ἄλλοι
συνήλθον.

Ποίησον αὐτοῖς ὡς τῇ Μαδιὰμ καὶ τῷ Σισάρα.
Ὅσπερ ποτὲ Μαδιὰμ καὶ ὁ Σισάρα, ἔτι τε καὶ ὁ Ἰα-
βεὶν ἐξαναστάντες κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἐξωλοθρεύθησαν,
οἱ μὲν ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισσῶν, οἱ δὲ ἐν Ἀενδώρ·
τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἐπιθέμενοι ἡμῖν μετὰ τοῦ
Ἀσσοῦρ, τῆς ὁμοίας τιμωρίας τύχσιεν. Σισάρα μὲν
ἄρχων τῆς δυνάμεως, Ἰαβεὶν δὲ βασιλεὺς Χαναάν.
Τροποῦνται ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισσῶν ἐν τοῖς Κριταῖς;
ἐν χειρὶ Βαραάκ καὶ Δεβόρᾳ γυναικὸς Ἰσραὴλ.

° Joan. xii, 31. ° Judic. iv, 14.

locutus est, hic quæ causæ sint quod a Deo ab-
jectus fuerit clarius recenset.

1. *Deus stetit in synagoga deorum.* Deos vocat
principes Judæorum, qui filii Dei vocabantur. Stetit
igitur in medio eorum Deus, in salutari suo ad-
ventu, ut judicaret eos, facinorum eorum convic-
tionem afferens.

2, 3. *Usquequo judicatis iniquitatem?* etc. Ini-
quitate, qua erga populum usi sunt, in medium
adducit.

5-7. *Moveantur omnia fundamenta terræ.* Funda-
menta terræ dicit principes sæculi hujus, qui ante
Judæorum populum pœnas dederunt, a tyrannide
qua nos opprimebant expulsi, per illud dictum:
Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras°. Exacti
sunt a loco quem prius occupabant. Cum itaque
prius illi compressi fuissent per crucem ejus, ac
deinde abjectus sit Israel postquam Evangelium
per totam terram prædicatum fuit, subjunxit: *Ego
dixi: Dii estis. Vos autem sicut homines moriemini,
et sicut unus de principibus cadetis.* Et quibus prin-
cipibus, nisi iis quos paulo ante significavit per
commota fundamenta terræ

1. Canticum PSALMI Asaph. LXXXII.

Argumentum.

Precactionem hic effundit ad Deum, rogans ut de
arrogantia gentium, quæ cum Assyriis bellum
gesserant adversus Jerusalem, sumat pœnas.
Hæ autem gentes inferius in psalmo indicantur.

2. *Deus, quis similis erit tibi? ne taceas neque
compescaris, Deus.* Nemo, inquit, tibi similis erit,
immemor videlicet injuriarum, et æquanimitèr to-
lerans iniquitates. Ego autem precor ut non taceas
super iniquis incursionibus inimicorum, quibus
nos adoriuntur.

3. *Quoniam ecce inimici tui sonuerunt.* Publicata,
inquit, fuit eorum adversum nos iniquitas.

9. *Facti sunt in adiutorium filii Lot.* Qui supe-
rius memorati sunt auxilium et opem attulerunt
filiis Lot. Filii autem Lot sunt Moabitæ et Ammo-
nitæ. Hinc autem cognoscimus, dæmones sese
mutuo provocare ad perniciem animæ, ut nos fun-
ditus perdant, et famosum illum Israellem in obli-
vionem ducant. Deinde finitimos enumerat, a qui-
bus evocati alii convenerunt.

10. *Fac illis sicut Madian et Sisara,* etc. Sicut
olim Madian, Sisara et Jabin insurgentes contra Is-
raelem disperierunt, alii in torrente Cisson, alii
in Endor; eodem modo qui cum Assur nos ad-
oriuntur easdem pœnas luant. Sisara dux exercitus
erat; Jabin autem rex Chanaan. Qui in fugam ver-
tuntur in torrente Cisson, de qua re in libro
Judicium, [manu Barac et Deborah mulieris Israe-
litæ]°.

11. *Disperierunt in Endor.* In indecenti loco. Endor enim indecentiam significat. Facti sunt ut stercus terræ. Insepulti enim jacentes dissoluti sunt, et quasi stercus, terræ admisti.

12. *Pone principes eorum sicut Oreb.* Paria Idumæis, Ismaelitibus, Moabitibus, Agarenis et memoratis eorum sociis immitte mala in Oreb et in reliquis. Ipsi enim mali male perierunt.

14-16. *Deus meus, pone illos ut rotam.* Id est, ne maneat in eodem statu, sed in contrarium revolvantur. Sicut stipulam ante faciem venti, id est versatiles sient, ut est revera stipula spicæ. Sicut ignis qui comburit silvam. Fruantur, inquit, igne quem ipsi accenderunt, atque ipse ignis eos consumat, sicut et sensibilis ignis comburit silvam. Simile est autem huic dicto: *Ecce vos omnes ignem accenditis, eatis ad lumen ignis vestri, et flammæ quam accendistis*¹. Sicut flamma comburens montes. Parabolicus est sermo. Quemadmodum, inquit, ignis decidens comburit montes, ita comburentur illi per supplicium a te inflictum, quod ob vehementiam et gravitatem tempestati comparavit.

17. *Imple facies eorum ignominia.* Lapsi enim optatis suis, et pudore repleti, agnoscent tuam potentatem. *Et quærent nomen tuum, Domine.* Id ait, quia ex datis pœnis utilitatem percipiuri sunt. Illud, *quærent*, positum est pro, cognoscent.

1. *In finem, pro torcularibus, filii Core.*
PSALMUS LXXXIII.

Argumentum.

Rursum pro Ecclesiis in hoc psalmo verba facit, et palam est ex eo quod pro torcularibus inscribatur.

2, 3. *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum.* Tabernacula dicit sanctas ecclesias Dei, per diversa loca constructas, erga quas studio fertur religiosa anima. *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Perinde est ac si diceret: Et corpore et anima me obtuli ad serviendum Deo viventi et vero². Illud autem, Deo viventi, ad discrimen idolorum dictum est, quæ mortua sunt et ex materia sensu carente fabrefacta.

4. *Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum sibi ubi ponat pullos suos. Altaria tua, Domine.* Passer hominum animam adumbrat, cui venando insidiatur spiritualis venator, juxta id quod dictum est: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium*³. Turturæ autem vocat animam quæ in castitate et temperantia versatur. Ait igitur omnem animam hoc inventuram perfugium, ingressum scilicet in altaria.

¹ Isa. L, 11. ² Hebr. 13, 14. ³ Psal. cxliii, 7.

A *Ἐξωλοθρεύθησαν ἐν Ἀενδώρ.* Ἐν ἀσχημῶ τόποι. Ἀενδώρ γὰρ ἀπρέπεια δηλοῦται. Ἐγενήθησαν ὡσεὶ κόπρος τῆ γῆ. Ἄτιφοι γὰρ μένοντες διελύθησαν, καὶ οἷόν τις κόπρος τῆ γῆ συνεμίγησαν.

Θοῦ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν Ὠρέβ. τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἰσραηλιτῶν καὶ Μωαβιτῶν καὶ Ἀγαρηνῶν καὶ τῶν δηλωθέντων ἐταίρων τὰ ἴσα παθεῖν παρασκευάσασαν τῷ Ὠρέβ καὶ τοῖς ἑτέροις. Οὗτοι δὲ καὶ κακοὶ κακῶς ἀπολώλασιν.

Ἢ Ὁ Θεός μου, θοῦ αὐτοὺς ὡς τροχόν. Τουτέστι, Μὴ μείνειεν ἐν τῇ αὐτῇ στάσει, ἀλλὰ κυλιέσθωσαν εἰς τοῦμπάλιν. Ὡς καλάμη κατὰ πρόσωπον ἀνέμου. Τουτέστιν εὐρίπισταί γενήσονται, ὡσπερ ἀμέλει καὶ ἡ καλάμη τοῦ στάχους. Ὡσεὶ πῦρ δ διαφλέξει δρυμόν. Ἀπολαυτέωσαν, φησί, τοῦ πυρὸς δ αὐτοὶ ἐξέκαυσαν, καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ αὐτοὺς καταφάγει, ὡσπερ ἀνὲ καὶ αἰσθητῶν πῦρ καταφάγει δρυμόν. Ὅμοιον δὲ τῷ· Ἴδὸν πάντες ὑμεῖς πῦρ καίετε, πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν, καὶ τῇ φλογὶ ἢ ἐξεκαύσαστε. Ὡσεὶ φλόξ κατακαῦσαι δρυ. Παραβολικὸς δ λόγος. Ὡσπερ πῦρ ἐμπετόν, φησί, καίει δρυ, οὕτω κατακαυθήσονται ὑπὸ τῆς παρὰ σοῦ ἐπενεχθησομένης αὐτοῖς τιμωρίας, ἦντινα καὶ καταγιγίθει παρέβαλε διὰ τὸ σφοδρὸν καὶ ἐπιτεταμένον.

Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας. Διαμαρτόντες γὰρ ὧν βούλονται, καὶ αἰσχύνης ἐμπλησθέντες, ἐπιγίνωσκονται σοῦ τὴν δύναμιν. Καὶ ζητήσουσι τὸ δρομά σου, Κύριε. Τοῦτο λέγει, ὡς ἔσται αὐτοῖς ἐκ τῶν τιμωριῶν ὠφέλεια. Τὸ, *ζητήσουσιν*, ἀντὶ τοῦ γίνωσκονται.

C *Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληγῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ,*
ΨΑΛΜΟΣ ΠΓ'.

Ἰγρόθεσις.

Πάλιν ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ ποιεῖται τὸν λόγον, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ὑπὲρ τῶν ληγῶν αὐτῶν ἐπιγεγράφαι.

Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων! Σκηνώματά φησί τὰς κατὰ τόπον ἰδρυθεισὰς ἀγίας ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, εἰς ἃς καὶ πᾶσα θεοφιλῆς ἐπισπουδάξει ψυχὴ. Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσαντο εἰς Θεόν ζῶντα. Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Καὶ τῷ σώματι καὶ ψυχῇ παρέστησα ἑμαυτὸν εἰς τὸ δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ. Τὸ δὲ, Θεῷ ζῶντι, πρὸς ἀντιδιαστολήν τῶν εἰδώλων εἰρηται· ἅτε νεκρῶν ὄντων ἐκείνων, καὶ ἐξ ὕλης ἀψύχου τυγχανόντων.

Καὶ γὰρ στρουθίον εὔρειν ἐαυτῷ οἰκίαν, καὶ τρυγῶν νοσσιὰν ἐαυτῇ, οὐ θήσει τὰ νοσσία ἐκείνης, τὰ θυσιαστήριά σου, Κύριε. Στρουθίον μὲν τῶν ἀνθρώπων αἰνιττεται ψυχὴν, τὴν ὑπὸ τοῦ νοητοῦ θηρευτοῦ ἀγρευομένην, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐβρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων· τρυγὸνα δὲ τὴν ἐν ἀγείῃ καὶ σωφροσύνῃ συζῶσαν ψυχὴν. Λέγει οὖν, ὅτι πᾶσα ψυχὴ ταύτην εὐρήσει καταφυγῆν, τὴν εἰς τὰ θυσιαστήρια εἰσοδόν.

Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου· τῷ Ἀ
ἐπιπυρνήνῳ δηλονότι.

Μακάριος ὁ ἀνὴρ οὗ ἐστὶν ἀντιλήψις αὐτῷ
παρὰ σοί· ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δι-
έθετο. Ὡς ἀντιλήπτορα, φησὶν, ἐπιγεγραμμένος,
ἀγαθούς λογισμούς ἑαυτῷ καθ' ἐκάστην οἰκοδομεῖ,
οὔστινας καὶ ἀναβάσεις πρὸς τὸ παρὸν εἴρηκε, διὰ τὸ
ἐν αὐτοῖς οἰοῦναι ἀπὸ τῶν γῆινων ἀνάβασιν εἶναι εἰς
ἐπουράνια. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶτος.
Κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶτος τὸν θνητὸν βίον φησὶ. Λέγει
οὖν· Ἐν τῷ θνητῷ βίῳ πλήσεις ἀγαθῶν λογισμῶν
αὐτοὺς καθεκάστην οἰκοδομῶν. Αἰσθησις αὐτοῖς γέγο-
νεν ἐκ τῆς σῆς ἀντιλήψεως.

Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν· πορευ-
σονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν. Ἄμοιδας, φησὶ,
τῶν καλῶν λογισμῶν δώσει αὐτοῖς ὁ νομοθετῶν, τουτ-
έστιν ὁ τὸν νόμον αὐτοῖς τῆς Καινῆς δεδωκώς Διαθή-
κης. Τίνες δ' ἂν εἴεν· αἱ εὐλογίαι, ἣ τὸ ἐκ δυνάμεως
εἰς δύναμιν πορευθῆναι· λέγει δὲ ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα
πολιτείας τῆς κατὰ Θεὸν εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ,
ἐῴθα καὶ ἀπαιθόντες ὄφονται τὸν Θεὸν καθὼς ἐστίν.
Ἐπιβλέψον εἰς πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου.
Χριστὸν ἐνταῦθα τὸν κεκλημένον λαὸν εἰς βασιλεῖον
ἱεράτευμά φησι.

Ὅτι κρείσσων ἡμέρα μία ἐν ταῖς αὐλαῖς σου
ὑπὲρ χιλιάδας. Ἡμέραν μίαν τῶν αὐλῶν τοῦ Θεοῦ,
τουτέστι τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν
τοῦ Σωτῆρος ὑποδηλοῖ. Χιλιάδας δὲ, ἦτοι χιλιάδα,
οὕτω γὰρ εὐρηταὶ ἐν τῇ Ἑβραίων Γραφῇ, τὴν κατὰ
νόμον λατρείαν φησὶν, ἥτις εἰς χιλιάδα ἐτῶν κεκρά-
τηκεν, ἀρξάμενη ἀπὸ τῶν τοῦ Σολομῶντος χρόνων, ὅ
ς οὗ τεθεμελιώται ὁ θεὸς ναὸς, μέχρι τῆς τοῦ Σω-
τῆρος παρουσίας. Δείκνυσιν οὖν, ὡς πολὺ τὸ μείζον (36)
τῆς εὐαγγελικῆς πρὸς τὴν νομικὴν λατρείαν. Ἐξελε-
ξίμην κωρυφαίως εἶναι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου.
Ὅσον ὡς εἰ λέγοι· Μικρὸς τις καὶ εὐτελής εἶναι μάλ-
λον ἂν βουλοίμην τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ μέγας τῶν
ἐν τῷ ἁμαρτωλῷ λαῷ. Ταῦτα τοῖς ἐν Βαβυλῶνι πρόσ-
φρασα, καὶ ἡμῖν ἐπιτήδεια. Καὶ γὰρ ἐκείνους ἐδίδασκεν
ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος μὴ παραβλέπειν τοῦ θεοῦ
οἴκου τὴν ἐρημίαν, καὶ ἡμεῖς παιδευόμεθα τοὺς τῷ
Θεῷ ἀφιερωμένους σηκοὺς ἀεὶ ποθεῖν καὶ ἀγαπᾶν.

Κύριος οὐ στερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς πορευομέ-
νοις ἐν ἀκακίᾳ. Οἱ γὰρ ταύτην ἔχοντες τὴν διάθεσιν,
τούτων ἀπάντων ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν. Ἐλεος γὰρ
ἐκ τῶν θεῶν ἀναβλαστάνει σηκῶν, καὶ πολλὴ ἐκεῖθεν
ἀφθονος τῆς ἀληθείας ἡ χορηγία. Ἐκεῖθεν γὰρ τῶν
ἀγαθῶν δογμάτων τὴν διδασκαλίαν δεχόμεθα, καὶ χά-
ριν δὲ θεῶν ἐκ τῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος κρου-
νῶν ἀρρόμεθα· καὶ μέντοι καὶ περιθλεπτοὶ ἐντεῦ-
θεν γινόμεθα, καὶ λίαν περιφανεῖς, καὶ συλλήθδην
εἰπεῖν, πῆσαν τῶν ἀγαθῶν δεχόμεθα τὴν ἀπόλαυσιν,
κακίας μὲν καὶ πονηρίας ἀπαλλαστόμεθα, ἀπλότητι
δὲ καὶ ἀληθείᾳ συζῆν προαιρούμενοι.

Εἰς τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛΜΟΣ ΠΔ'.

Ἐπίθεσις.

Διὰ τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὴν κλήσιν τῶν ἐθνῶν δηλοῖ,

(35) Locus vitiosus.

5. Beati qui habitant in domo tua, spirituali vi-
delicet.

6, 7. Beatus vir cujus est auxilium abs te: ascen-
siones in corde suo disposuit. Qui sibi, inquit, ad-
jutorem ascripsit, bonas sibi cogitationes quotidie
instituit, quas nunc ascensiones dixit, quia in ipsis
est quasi ascensus a terrenis ad caelestia. In valle
lacrymarum. Vallem lacrymarum mortalem vitam
dicit. Ait igitur, in mortali vita replebis eos bonis
cogitationibus, quotidie instituens illos. (35) Quæ
sibi ex tuo patrocinio advenisse bona senserunt

8. Etenim benedictionem dabit legislator; ibunt de
virtute in virtutem. Retributiones, inquit, bonarum
B cogitationum dabit illis legislator, id est qui legem
Novi Testamenti dedit illis. Quæ autem fuerint illæ
benedictiones, nisi quod de virtute in virtutem
cant? Id est ab hoc vitæ instituto secundum Deum
acto, ad supernam Jerusalem, quo cum pervene-
runt, videbunt Deum sicuti est.

10. Respice in faciem Christi tui. Christum hic
appellat populum vocatum ad regale sacerdotium.

11. Quia melior est dies una in atris tuis super
millia. Dies una in atris Domini, id est in eccle-
siis, diem resurrectionis Salvatoris significat. Millia
vero, sive mille, ita enim legitur in Hebræorum
Scriptura, legalem cultum vocat, qui per mille
C annos perseveravit orsus a temporibus Salomonis,
a quo fundatum est divinum templum usque ad
adventum Salvatoris. Declarat igitur longe præ-
stantiorem esse evangelicum quam legalem cultum.
Elegi abjectus esse in domo Dei mei, etc. Ac si dice-
ret: Malo pusillus et vilis esse in Ecclesia, quam
præpotens in populo peccatore. Hæc iis qui in Ba-
bylone erant utilia, et nobis congruentia sunt.
Nam et illos edocebat gratia Spiritus, ut divinæ
domus vastitatem ne despicerent: et nos erudimur
ut Deo sacra templa semper exoptemus, et dili-
gamus.

12, 13. Dominus non privabit bonis eos qui am-
bulant in innocentia. Nam qui hujusmodi affectum
D habent, his omnibus bonis fruuntur. Misericordia
enim ex divinis templis oritur, atque largiter ex-
hinc veritas suppeditatur. Istinc enim sanorum do-
gmatum doctrinam accipimus, et divinam gratiam
ex sanctissimi Spiritus fontibus haurimus. Imo
exinde præclari evadimus, et valde illustres, et, ut
uno verbo dicam, omni honorum copia fruimur, et
a malitia improbitateque liberamur, vitam eligen-
tes in simplicitate et veritate agere.

1. In finem, filiis Core. PSALMUS LXXXIV.

Argumentum.

Per hunc psalmum vocationem gentium significat

(36) Forte μέσον.

et remissionem ob suam ad Deum conversionem A
ipsis concessam. Ad hæc inducit Judaicum popu-
lum, qui post vocationem gentium peccata sua
constitetur, et rogat ipse quoque ut per Christum
misericordiam consequatur.

2. *Benedixisti, Domine, terram tuam.* Et revera
Deus et Pater benedixit, sive placuit ipsi omnia in
Christo instaurare. *Avertisti captivitatem Jacob.*
Nam cum Judæis primum prædicaverit, multos red-
emit a spirituali captivitate in quam abducti fue-
rant. Hæc (37) significavit Dominus post propheta-
tiam Isaïæ, quæ sic habet : *Spiritus Domini super*
me, eo quod unxerit me, evangelizare pauperibus
misit me, prædicare captivis remissionem et cæcis
*restitutionem visus*¹⁰, dicens : *Hodie impleta est proph-*
*etia hæc in auribus vestris*¹¹. Ipse enim est, qui B
nos a multorum deorum erroneo cultu et a dæmon-
um servitute liberavit, et catenas peccatorum sol-
vit.

Utumque hic propheta prædicat, filiorum Israel
ex Babylone reditum, et salutem mundi : ac dupli-
ci modo totum enarrat. Sensus autem est : Deo ac-
ceptum est cor bonum ac studiosum, quod ipsius
terra est, quia recipit ejus semen, ac reddit fructum
centuplum.

3. *Remisisti iniquitatem plebis tuæ.* Quæ per fi-
dem ad ipsum accessit, ait autem populum ex gen-
tibus coactum, juxta illud a Zacharia propheta di-
ctum : *In illa die confugiet ad Dominum gentes*
*multæ, et erunt ipsi in populum*¹².

5. *Converte nos, Deus salutaris noster.* Depreca-
tionem offert ex persona populi Judæorum, rogan-
tium ut et ipsi gratiam consequantur.

8-9. *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.*
Cum Cyrus Persarum rex, juxta Isaïæ prophetiam,
redeundi potestatem dedisset, festinant patriam re-
petere suam, et propterea Deum precantur, ut
promptam ipsis pro clementia sua salutem confere-
rat. Citissime, inquit, o Domine, tuam nobis boni-
tatem ostende, ut tuam salutem consequamur, et
ex his locis commigrare possimus. Cum sic pro-
pheta supplicationem quasi ex illorum persona of-
ferat, Dei responsum accipit et ait : *Audiam quid*
loquatur in me Dominus Deus. Cum finem suppli-
candi fecisset propheta, responsum a Spiritu cum
silentio excipit.

10. *Verumtamen prope timentes eum salutare*
iusius. Excipiens propheta responsum quod audi-
turus erat a Deo de genere suo, illud notat, quod
paratus sit omnibus prope adesse, si ejus timorem
amplexi fuerint : continget autem iis qui Dei timo-
rem amplexi fuerint, quod in gloria inhabitent. *Ut*
inhabitabit gloria in terra nostra. Illis significat ceco-

καὶ τὴν γενομένην αὐτοῖς διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν
ἐπιστροφῆς ἄφρων. Ἐτι τε εἰσάγει τὸν Ἰουδαίων
λαὸν μετὰ τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν ἐξομολογούμενον
ἐφ' οἷς ἤμαρτεν, ἀξιοῦντα καὶ αὐτὸν τοῦ διὰ τοῦ
Χριστοῦ ἐλέους τυχεῖν.

Εὐδόκησας, Κύριε, τὴν γῆν σου. Καὶ γὰρ ἀλη-
θῶς εὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσα-
σθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ. Ἀπέστρεψας τὴν
αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ. Αὐτοῖς γὰρ πρῶτον κηρύξας
τοῖς Ἰουδαίοις, λελύτρωνται πολλοὺς τῆς καταλαβού-
σης αὐτοὺς νοσητῆς αἰχμαλωσίας. Ἐδήλωσεν ὁ Σω-
τὴρ μετὰ τὴν Ἡσαίου προφητείαν, τὴν φήσασαν
Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ ἐίνεκεν ἔχριστέ με,
εὐαγγελισσασθαι πτωχοῖς ἀπέστειλέ με, κηρύξαι
αἰχμαλώτοις ἄφρων, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,
B εἰπὼν· *Σήμερον πεπλήρωται ἡ προφητεία αὕτη*
ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ παύσας δουλεύον-
τας ἡμᾶς πολυθέῳ πλάνῃ καὶ δαίμοσι, τὰς τε τῶν
ἀμαρτημάτων λύσας σειράς.

Ἀμφοτέρα ἐνταῦθα προφητεύεται ἡ τε ἀπὸ Βα-
βυλῶνος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπάνοδος καὶ τῆς οἰκου-
μένης σωτηρία· καὶ διττῶς ὅλον ἐξηγεῖται. Πρὸς δὲ
διάνοιαν· Εὐδοκίᾳ Κύριος τὴν ἀγαθὴν καὶ σπουδαίαν
καρδίαν, γῆν αὐτοῦ τυγχάνουσαν, διὰ τὸ δέχεσθαι
τὸν σπέρρον τὸν παρ' αὐτοῦ, καὶ ἑκατονταπλασίονα
καρποφορεῖν.

Ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ σου. Τοῦ διὰ
τῆς πίστεως γενομένου αὐτοῦ λαοῦ· λέγει δὲ τὸ ἐξ
ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Ζαχαρίου τοῦ προ-
φήτου· *Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καταφεύξονται ἐπὶ*
C *τὸν Κύριον ἔθνη πολλὰ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς*
λαόν.

Ἐπιστρέψον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν.
Ἐντεῦθεν ἱκετεῖαν ἀναπέμπει ἐκ προσώπου τοῦ
λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀξιούντων καὶ αὐτοὺς τυχεῖν
τῆς χάριτος.

Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου. Κύρου τοῦ
Περσῶν βασιλεύσαντος, κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαίου προ-
φητείαν, δεδωκὸς τῆς ἐπανόδου τὴν ἐξουσίαν,
ἐπείγονται τὴν ἐνεγκοῦσαν καταλαβεῖν. Διὰ δὲ τοῦτο
τὸν Θεὸν ἱκετεύουσι, ταχέϊαν αὐτοῖς διὰ φιλανθρω-
πίας παρασχέιν σωτηρίαν. Τάχιστα, φησὶν, ὦ Δέ-
σποτα, τὴν σὴν ἡμῖν ἀγαθότητα δεῖξον, ἵνα τύχωμεν
τῆς σῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς. Οὕτω
τὴν ἱκετεῖαν ὡς ἐξ ἐκείνων ὁ προφήτης προσεγεγκών,
δέχεται τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπόκρισιν καὶ φησιν· Ἀκούσο-
μαι τι λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός. Πανσάμε-
νος ὁ προφήτης ἱκεσίας, τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος
D ἀπόκρισιν ἐκδέχεται σιωπῶν.

Πλήρ ἔγγυς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τὸ σωτή-
ριον αὐτοῦ. Ἐκδεχόμενος ὁ προφήτης τὴν ἀπόκρι-
σιν, ἣν ἀκούσεται περὶ τοῦ γένους μου παρὰ τοῦ
Θεοῦ, ἐκείνο ἔγνω, ὡς πᾶσιν ἔτοιμος εἶη γενέσθαι
ἐγγύς, εἴ γε τὸν αὐτοῦ φόβον ἀσπάζοντο· συμβή-
σεται δὲ τοῖς ἀσπάζομένοις τὸ ἐν δόξῃ κακασκηνώ-
σαι. Τοῦ κατασκηνώσαι δόξαν ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.

¹⁰ Isa. lxi, 1. ¹¹ Luc. iv, 21. ¹² Zach. ii, 11.

(37) Hæc dubia sunt.

Τὴν μετὰ σαρκὸς οικονομίαν τοῦ Μονογενοῦς διὰ τούτων σημαίνει. Γέγονε γὰρ ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος καὶ ἀλήθεια. Ἐλεήσας δὲ ἡμᾶς ἐδίδαξε τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴ καὶ δικαίους ἀπέφηεν, *ειρηνοποιήσας τὰ πάντα ἐν αὐτῷ τὰ τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.*

Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήγησαν. Σαφῶς τὴν διὰ τῆς Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου ἀνατείλασαν τῷ κόσμῳ κηρύττει ἀλήθειαν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, εἰ καὶ γεγένηται ἐκ γυναικὸς. *Δικαιοσύνη γὰρ καὶ ἀλήθεια κατεβίβησαν* σαφῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Θεοτόκου ἀνατείλασαν τῷ κόσμῳ ἀλήθειαν.

Καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκνυεν. Ὅμοιον τὸ εἰρημένον πρὸς τὴν Παρθένον *Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ τὰ ἐξῆς.*

Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα. Ὅταν, φησὶ, καθ' ὑπερβολὴν χρηστότητος ἐπιλάμψῃ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Κύριος, τότε καὶ ἡμεῖς, νοητὴ ὑπάρχοντες γῆ, τοὺς πνευματικοὺς καρποὺς ἀποδώσομεν τῆς δικαιοσύνης.

Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται. Εἰπὼν, ὡς δώσει ἡ νοητὴ γῆ τὸν καρπὸν, διδάσκει πῶς δώσει. Πῶς δὲ δώσει, ἢ ὅταν αὐτοῦ τοῦ ἐργαζομένου τὸ ἀγαθὸν ἢ δικαιοσύνη, προβαδίσασα εἰς τὴν ἄνω ἄγουσαν ὁδὸν, κατευθύνῃ τοῦ αὐτὴν πορευομένου τὰ διαθήματα;

Προσευχὴ τῷ Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ ΠΕ΄.

Ἐπίθεσις.

Φωτισθεὶς διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς ὁ μακάριος Δαυὶδ, καὶ τὴν ἐσομένην παντὶ τῷ καταφεύγοντι πρὸς αὐτὸν τῶν ἀμαρτημάτων ἄφεσιν, εὐχόμενος ἀναπέμπει προσευχὴν, ἕνα καὶ αὐτὸν ἀξιῶν εὐρεθῆναι τῶν σωζομένων διὰ τῆς χάριτος.

Κλίνον, Κύριε, τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσον μου. Μέγα γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐφῄδιον πρὸς τὸ εὐχόμενον ἐπακουέσθαι ἢ ταπεινοφροσύνη. Ὅτι *πτωχὸς καὶ πένης εἰμι ἐγώ.* Ταπεινοφρονηματος τῆς προσευχῆς τὸ προοίμιον. Τῆς γὰρ δικαιοσύνης ἀμφω κεκτημένοι τὸν πλοῦτον, ὅτε Δαυὶδ καὶ ὁ Ἐζεκίας πρὸς τοῦτον μὲν οὐχ ἔωρων, εἰς δὲ τὴν τῆς φύσεως πένιαν ἀπέβλεπον, καὶ τὸν Θεὸν ἠντιβόλησαν οἰκτεῖραι ταύτην πτωχεῖα συνεζευγμένην. Τὸ δὲ, *Κλίνον, Κύριε, τὸ οὖς σου,* ἐκ μεταφορᾶς τέθεικεν ἀρρώστου τινὸς ὑπὸ ἀσθενείας γεγωνότερον οὐ δυναμένου λαλεῖν, καὶ τὸν ἰατρὸν προσκλίειν τῷ στόματι τὴν ἀκοὴν ἀναγκάζοντος.

Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ὀσιός εἰμι. Ἀφ' ὧν κατώρθωσεν ἀγαθῶν ἐπακουσθῆναι ἐξαιτεῖ. *Σῶσον τὸν δούλόν σου, ὁ Θεός μου, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σοί.* Ἐπειδὴ ὅσιον ἑαυτὸν ἀνηγόρευσεν, ἐπὶ τὸ ταπεινὸν πάλιν καταφέρει τὸν λόγον, δούλον ἑαυτὸν ἀπογραφόμενος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐπαγγελάμενος.

¹³ Coloss. 1, 20. ¹⁴ Luc. 1, 34.

(38) Locus suspectus, est in uno tantum codice nomine Athanasii.

A nomiam Unigeniti cum carne. Facta quippe nobis est a Deo et Patre justitia et pax et misericordia et veritas. Nosque miseratus docuit veritatem; imo et justos reddidit nos, *pacificans omnia in seipso quæ in cælo et quæ in terra*¹³.

¹¹ *Misericordia et veritas obviaverunt sibi. Veritatem exorta per Deiparam et semper Virginem mundo exorta est aperte prædicat. Ipse namque est veritas, etiamsi ex muliere natus sit. Justitia enim et pax vere osculatæ sunt, per veritatem illam ex semper Virgine Deipara mundo orientem.*

¹² *Et justitia de cælo prospexit.* Simile est id quod ad Virginem dictum fuit: *Spiritus sanctus superveniet in te*¹⁴, etc.

¹³ *Etenim Dominus dabit benignitatem.* Cum, inquit, ob summam benignitatem, eos qui in terra sunt illuminaverit Dominus, tunc et nos qui terra sumus spiritualis, spirituales justitiæ fructus dabimus.

¹⁴ *Justitia ante eum ambulabit.* Cum dixisset spirituales terram daturam esse fructum suum, jam docet quo pacto datura sit. Quomodo dabit, nisi cum justitia præambulans, gressus ejus qui operatur bonum et incedit in via quæ sursum tendit, in ipsa via direxerit?

Oratio ipsi David. PSALMUS LXXXV.

Argumentum.

Cum per Spiritum illuminatus nosset beatus David quæ adventum Unigeniti spectabant, atque futuram omnibus qui ad eum confugerent peccatorum remissionem, jure orationem offert, rogans ut ipse unus esse deprehendatur eorum qui per gratiam salutem consequuntur.

¹ *Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me.* Opportuna sane via ut quis exaudiatur, est humilitas. *Quoniam inops et pauper sum ego.* (38) Humilitatis est procæmium in oratione. Nam justitiæ ambo divitias possidentes David atque Ezechias, ad eas non respiciebant, sed naturæ inopiam spectabant, et Deo supplicabant ut eam paupertate affectam miseraretur. Illud autem: *Inclina, Domine, aurem tuam,* ex metaphora positum est, quasi ex infirmitate non possit altius clamare, et medicum cogat ut aures ori admoveat.

² *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.* Ob bona opera quæ edidit postulat exaudiri se. *Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.* Postquam se sanctum esse dixit, ad humilitatem rursum sermonem convertit, servum sese Domino ascribens, atque spem salutis in illum tantum habere se testificatus

5. *Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamabo.* A Docemur hinc, eum qui a Deo quidpiam boni accipere voluerit, debere incessanter in precibus versari.

5. *Quoniam tu, Domine, suavis et mitis.* Docet eos qui ad Deum accedunt, ut ne anxii sint, si dona tantisper differat. Erit quippe illis propitius, utpote qui mansuetus sit et dives in misericordia.

8. *Non est similis tui in diis, Domine.* Deos vocat sanctos prophetas ad quos sermo Domini factus. Ait autem neminem prophetarum potuisse liberare homines a peccato, nisi solum Dominum, juxta id quod alibi dictum est: *Non legatus, non angelus, sed ipse Dominus salvavit nos*¹⁵.

11. *Lætetur cor meum ut timeat nomen tuum.* Qui pietate erga Deum instructus est, legitimum vitæ institutum amplectitur. Hujusmodi autem vita mater est lætitiæ. Merito itaque Propheta divino timore cor suum lætificari posse putavit. Ita enim alibi quoque ait¹⁶: *Lætetur cor quærentium Dominum, et iterum*¹⁷: *Memor fui Dei, et delectatus sum.*

12. *Confitebor tibi, Domine Deus meus, in tote corde meo.* Mutata repente oratione in confessionem, eo quod liberatus fuerit ab inferno, causam enuntiat cur peccaverit, insidias multorum atque potentium commemorans, iisque adumbrans invisibiles potestates, quæ Deum ante oculos non constituunt. Tu autem, Domine, ait, concessisti ea quæ minime illi exspectabant, tua clementia liberaus animam meam ex inferno inferiori. Hæc autem dicit Christus astantibus regibus terræ et principibus coactis in unum contra ipsum.

13. *Quia misericordia tua magna est super me.* Quasi jam consecutus quod precibus postulavit, magnam Dei misericordiam se in sæcula laudaturum ait, quia eorum animas de manu inferi liberavit.

14. *Deus, iniqui insurrexerunt super me.* His ostendit se in peccatum illud delapsus fuisse. Quomodo autem, nisi quia synagoga quædam malignorum spirituum insurrexit, et supplantavit eum ne virtutis cursum teneret?

15, 16. *Et tu, Domine Deus meus, miserator, et misericors, etc.* Etiamsi, inquit, insurgentibus in me malignis spiritibus, in peccatum dejectus sum, ac per illud in infernum illum inferiorem, sed tu ipse, Domine, tuas illas miserationes in me effundens liberasti animam meam; quare rursus misericordiam postulo. Veniet autem mihi misericordia, cum me respicias.

17. *Fac mecum signum in bonum.* Sicut olim in Ægypto filiis Israel signum dedit Dominus, ut non exterminarentur ab exterminatore; ita et sibi signum

Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι πρὸς σέ κεκράξομαι. Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος, ὡς τὸν βουλούμενόν τι παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβεῖν ἀγαθόν, ἀδιάλειπτον δεῖ εἶναι ἐν προσευχαίᾳ.

Ὅτι σὺ, Κύριε, χρηστός καὶ ἐπιεικὴς. Διδάσκει τοὺς προσερχομένους Θεῷ μὴ ἀκηδιάν, εἰ καὶ πρὸς ὄλιγον τὴν δόσιν ἀναβάλλεται. Ἔσται γὰρ πάντως αὐτοῖς ἐπήκοος, ἅτε ἡρηστος ὢν καὶ πολὺ λίαν εἰς ἔλεος πλούσιος.

Ὁὐκ ἔστιν ὁμοίος σοι ἐν θεοῖς, Κύριε. Θεοὺς μὲν γὰρ τοὺς ἁγίους προφήτας φησὶ, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο. Λέγει δὲ, ὅτι οὐδεὶς τῶν προφητῶν ἐξελέσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἁμαρτίας ἴσχυσεν ἢ μόνος αὐτὸς ὁ Κύριος, κατὰ τὸ εἰρημένον ἀλλαχού. Ὁὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς.

Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου, τοῦ φοβεῖσθαι τὸ δρομά σου. Ὁ τὴν περὶ Θεὸν εὐλάβειαν κεκτημένους τὴν ἐννομον ἀπάσκειται πολιτείαν. Μήτηρ δὲ εὐφροσύνης ἡ τοιαύτη ζωὴ. Εἰκότως τοίνυν ὁ προφήτης τῷ φόβῳ τῆν οἰκίαν εὐφρανθήναι καρδίαν ὑπόπτεισεν. Οὕτω γὰρ καὶ ἀλλαχού φησιν. Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον· καὶ πάλιν. Ἐμνήσθη τὸν Θεοῦ, καὶ εὐφράνθη.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν ὅλη καρδίᾳ μου. Μεταβαλὼν τὴν προσευχὴν εὐθύς εἰς ἐξομολόγησιν, ἐφ' οὓς ἐβρόσθη τοῦ ἄδου, τὴν αἰτίαν ἐξαγορεύει δι' ἡν ἡμαρτε, λέγων ἐπιβουλὴν πολλῶν τε καὶ κραταιῶν, αἰνιττόμενος τὰς ἀοράτους δυνάμεις, μὴ θεμένας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν Θεόν. Σὺ δὲ, Κύριε, φησὶν, ἅπερ ἐκεῖνοι μὴ προσεδόκησαν συνεχώρησας, βυσάμενος τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἄδου κατωτάτου φιλανθρωπία τῆ σῆ. Λέγει δὲ ταῦτα Χριστός, παραστάντων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἀρχόντων συναθέντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατ' αὐτοῦ.

Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμέ. Ὡς ἦδη εἰς πέρας αὐτῶν ἀχθείσης τῆς προσευχῆς, τὸ μέγα ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας αἰνέσειν φησὶν· ὅτι διὰ καὶ αὐτῶν ἐκ χειρὸς ἄδου τὰς ψυχὰς ἠλευθέρωσεν.

Ὁ Θεός, παράνομοι ἐπαρέστησαν ἐπ' ἐμέ. Δείκνυσι διὰ τούτων, ὡς εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην κατέπεσεν. Πῶς δὲ, ἢ ἐκ τοῦ συναγωγῆν τινα πονηρῶν πνευμάτων ἐπαναστήναι καὶ ὑποσκελίσαι αὐτὸν τοῦ κατ' ἀρετὴν δρόμου;

Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων. Εἰ καί, ἐπαναστάντων μοι τῶν πονηρῶν πνευμάτων, φησὶ, κατηνέχθη εἰς ἁμαρτίαν, καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν προκειμένον κατώτατον ἄδην· ἀλλὰ σὺ, Κύριε, αὐτὸς, τοὺς οἰκείους οἰκτιρμούς καὶ ἐπ' ἐμοὶ ἐφαπλώσας, ἐβρόσω τὴν ψυχὴν μου· διὸ καὶ πάλιν ἐλεεῖσθαι ἐξαιτῶ. Ἔσται δὲ μοι ὁ ἔλεος διὰ τοῦ ἐπιβλέψαι σε εἰς ἐμέ.

Πόησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν. Ὡσπερ πάλαι ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ σημεῖον ἔδωκεν ὁ Θεός, τοῦ μὴ ἀδικηθῆναι· αὐτοὺς παρὰ τοῦ

¹⁵ Isa. xxxiii. 2. ¹⁶ Psal. civ. 5. ¹⁷ Psal. lxxvi. 2.

διολθρευτοῦ, οὕτω καὶ αὐτῷ σημείον δοθῆναι ἐξαιτεῖ, **A** dari rogat, ut per illud servetur, et inimicos confundat.

ἐχθρούς.

Τοῖς υἱοῖς Κορέ ΨΑΛΜΟΣ ῥδῆς. ΠΓ'.

Ἐπόθεσις.

Ἄδουσι πάλιν τὸν ψαλμὸν τοῦτον οἱ τεῖς Κορὲ υἱοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δι' αὐτοῦ κηρύσσοντες τῶν ἐθνῶν τὴν κλήσιν, καὶ τὴν γενομένην ἐπιλαμψιν τῆ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Μονογενοῦς διὰ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας.

Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις. Αὐτοῦ μὲν τοῦ κληθέντος διὰ τῆς πίστεως λαοῦ. Λέγει δὲ, ὅτι ἐξ ἐθνῶν λαὸς ἐπιφοδομήθη ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν.

Ἄγαπῆ Κύριος τὰς πύλας Σιών ὑπὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ. Πύλας Σιών τὴν εἰσαγωγικὴν καὶ στοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας φησί· σκηνώματα δὲ Ἰακώβ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν. Φησὶν οὖν ὡς αἰρετωτέρα κέκριται παρὰ τῷ Θεῷ ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία τῆς κατὰ νόμον λατρείας.

Δεδοξασμένα ἐκλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ. Πόλις μὲν ἡ Ἐκκλησία. Ποῖα δεδοξασμένα ἐκλήθη περὶ αὐτῆς, ἢ τὸ κατοικῆσαι ἐν αὐτῇ τὸν Μονογενῆ, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ὡδε κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν;

Μνησθήσομαι Ῥαββ καὶ Βαβυλώνος. Τῶν ἐπιστρεφόντων εἰς ἐμὲ, φησί, μνήμην εἰς ἀγαθὸν ποιῆσομαι, ἢ καὶ τῶν ἐκτόπως εἰς φιληθονίαν ἐκκεκλιχέντων, καὶ τῶν ἄγαν εἰδωλολατρῶντων. Ταῦτα γὰρ ἡμῖν ἐσήμανε διὰ τῆς Ῥαββ καὶ Βαβυλώνος. Καὶ Ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ Τύρος καὶ λαὸς τῶν Αἰθίοπων. Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος σαφῶς, ὅτι δὴ ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν ἡ Ἐκκλησία συνέστηκεν.

Μήτηρ Σιών ἐρεῖ· Ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ. Μητέρα φησί, ὄντιον δὲ, ὅτι οἱ πεπιστευκότες τὴν Σιών ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιγραφόμεθα, ἐν ἧ ὁ ἄνθρωπος. ἢ ὁ αὐτὸς ὁ θεμελιώτας αὐτήν. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ γενόμενος δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος, καὶ ἐπαγγελόμενος ἐπὶ τὴν πέτραν θεμελιώσαι τὴν Ἐκκλησίαν.

Κύριος διηγῆσεται ἐν γραφῇ λαῶν καὶ ἀρχόντων. Τῶν λαῶν, φησί, καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ γενομένων, ὁ Κύριος διηγῆσεται τὴν γραφὴν. Καὶ πῶς ἂν, φησὶν, ἢ τὴν ἀπογραφὴν τὴν γενομένην ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἢν αὐτὸς ἐν αὐτοῖς διηγῆσεται λέγων· Χαίρετε, ὅτι τὰ ὄνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς;

Ὡς εὐφρανόμενων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοί. Ὅταν, φησὶν, ἐν σοὶ πάντων ἡ κατοικία τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γένηται, τότε καὶ εὐφροσύνης ἔσονται πλήρεις.

Ὡδὴ ΨΑΛΜΟΥ τοῖς υἱοῖς Κορέ. Εἰς τέλος ὑπὲρ Μαελέθ τοῦ ἀποκριθῆναι, συνέσεως Ἐθάμ τῷ Ἰσραηλίτῃ. ΠΖ'.

Ἐπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ ὁ τοῦ Χριστοῦ εἰσφέρεται θάνατος, ὃν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεδέξατο ὅπως καὶ τοῖς

1. Filiis Core PSALMUS Cantici. LXXXVI.

Argumentum.

Hunc rursus psalmum canunt filii Core in Ecclesiæ gratiam, vocationem gentium prædicantes, et illustrationem Unigeniti in Ecclesia futuram per œconomiam carnis

Fundamenta ejus in montibus sanctis. Ejus scilicet populi qui per fidem vocatus est. Ait autem ex gentibus ædificatum fuisse populum super fundamentum apostolorum et prophetarum.

2. Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. Portas Sion initialem et elementarem Ecclesiæ doctrinam dicit, tabernacula autem Jacob legalem cultum. Ait igitur optabilius apud Deum esse evangelicum institutum legali cultu.

3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. Civitas est Ecclesia. Quænam gloriosa dicta sunt de illa, nisi quod in ea habitet Unigenitus, juxta dictum illud : *Hic habitabo quoniam elegi eam* ¹⁸ ?

4. Memor ero Rahab et Babylonis. Eorum qui ad me convertuntur, ait, memoriam ad bonum conservabo : aut eorum qui indecenter ad voluptatem declinarunt, sive eorum qui idololatriæ valde addicti fuere. Hæc enim nobis significavit per Rahab et Babylonem. *Ecce alienigenæ et Tyrus et populus Æthiopum.* Palam his verbis edocemur ex omnibus gentibus Ecclesiam constare.

5. Mater Sion dicit : Homo, et homo natus est in ea. Matrem dicit, manifestum autem est nos qui credimus id Sioni sive Ecclesiæ ascripturos, in qua est homo, sive is ipse qui fundavit eam. Hic autem est qui pro nobis homo factus est, et qui pollicitus est se supra petram ædificaturum Ecclesiam.

6. Dominus narrabit in scripturis populorum et principum. Populorum, inquit, et principum qui in ipsa Ecclesia erunt scripturam Dominus enarrabit. Et qua ratione illud, nisi quia descriptionem illam in cælis factam illis ipse narrabit dicens ¹⁹ : *Caudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis* ?

7. Sicut latantium omnium habitatio est in te. Quando, ait, omnium qui in Ecclesia sunt habitatio in te fuerit, tunc latitia pleni erunt.

1. Canticum PSALMI. In finem pro Maheleth ad respondendum, intellectus Etham Israelitæ [Vulg. cum Hebr. Etham Ezrahitæ]. LXXXVII.

Argumentum.

In hoc psalmo Christi mors, quam pro nobis suscepit, memoratur : ut postquam spiritibus qui

¹⁸ Psal. cxxxii, 14. ¹⁹ Luc. x, 20.

in inferno erant prædicasset, daret resurrectionem. Desiet autem Jerusalem, utpote quæ excidisset a spe in ipsum. Ipsa autem Jerusalem sive populus, olim ceu quidam chorus erat, secundum quod portio et sors ejus nuncupabatur; quamobrem pro Maheleth inscriptus est psalmus, quod dicitur, choreæ sive chori. Quoniam autem profundum est Christi mysterium, valde subtili et spirituali mente opus est ad illud intelligendum; quare, *Intellectus*, inscribitur. Dicitur autem psalmus *Æman* esse, in *Ægypto* a Moysæ factus. Hic autem *Æman* nepos erat Israelis, utpote qui descenderet ex Zara, qui erat filius Judæ filii Israelis.

2. *Domine Deus sautis meæ, in die clamavi.* Utpote bonus, cum videret populi lapsum et discipuli perniciem, preces pro iis effundit ad Patrem, ut, improbitatis minime participes, salutem et ipsi per eum nanciscerentur.

4. *Quia repleta est malis anima mea.* Tametsi ipse peccata nostra pertulit, et pro nobis dolet, jure se malis repletum ait. *Et vita mea inferno appropinquavit.* Hoc ait quia per gratiam Dei pro universo mundo gustavit mortem.

5. *Factus sum sicut homo sine adjutorio inter mortuos liber.* Solus Jesus et mortuus est pro iniquitatis populi ductus ad mortem, juxta Isaïæ vocem²⁰: et mortuus cum esset solus erat liber²¹. Neque enim peccatum habebat quod ipsum morti faceret obnoxium. Quapropter dixit²²: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum potestatem habeo sumendi eam.*

6. *Sicut vulnerati dormientes in sepulcris.* Similis, inquit, factus sum hominibus vulneratis et jacentibus in sepulcris, qui cum tuum auxilium non accepissent, non acceperunt resurrectionem. Ego autem vulneratus sum, inquit, propter peccata populi, et in sepulcris fui, sed non ibi remansi, quia et post vulnerationem, et post depositionem in sepulcro, mei meministi. Resurrexi enim calcata morte.

8. *Super me confirmatus est furor tuus.* Furorem Dei vocat maledictionem mortis, hominum generi illatam. Quia igitur maledictio pro nobis factus est, ideo furorem Dei super se confirmatum dicit.

Et omnes fluctus tuos induxisti super me. Fluctus sive elationes vocat, vehementem pœnam hominibus prævaricationis causa inflictam. Significat item mortem.

9. *Longe fecisti notos meos a me.* Hoc ait quia tempore passionis omnes reliquerunt eum. *Posuerunt me ubi ominationem sibi.* Vide quomodo etiam

ἐν ἄδου κηρύξας πνεύμασι δωρήσεται τὴν ἀνάστασιν. Ἀποκλαίεται δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἅτε ἡ ἐκπεσομένη τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος. Αὕτη δὲ ἡ Ἱερουσαλήμ, ἦτοι ὁ λαὸς, πάλαι οἷόν τις χορὸς ἦν, καθὼ καὶ μερὶς αὐτοῦ καὶ κληρὸς προσηγορεύετο διὰ καὶ πρὸς Μαελεθ ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς, ὃ ἔστι χορείας ἦτοι χοροῦ. Ἐπειδὴ δὲ βαθὺ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ λίαν λεπτῆς διανοίας δεῖ πνευματικῆς πρὸς τὸ συνιέναι αὐτοῦ τούτου χάριν *Συνέσεως* ἐπιγέγραπται. Λέγεται δὲ τοῦ Αἰμᾶν εἶναι ὁ ψαλμὸς, ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς Μωσέως πεποιημένος. Οὗτος δὲ ὁ Αἰμᾶν (59) ἀπόγονος ἦν τοῦ Ἰσραὴλ, ἅτε ἐκγονὸς ὢν τοῦ Ζαρά, ὃς ἦν υἱὸς τοῦ Ἰούδα, τοῦ υἱοῦ Ἰσραὴλ.

Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ἡμέρας ἐκέκραξα. Ἄτε ἀγαθὸς ὢν, εἰδὼς τὴν ἐκπτώσιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν τοῦ μαθητοῦ ἀπώλειαν, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἀναπέμπεται πρὸς τὸν Πατέρα εὐχάς ὅπως ἂν, τῆς κακίας μὴ μεταλαμβάνοντες, καὶ αὐτοὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας τύχοιεν.

Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχή μου. Εἰ καὶ ἀπὸ τῶν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐθάστασε, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, εἰκότως καὶ κακῶν ἐμπέλησταί φησι. *Καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ ἄδῃ ἤγγισε.* Τοῦτο φησιν, ἐπειδὴ ὑπὲρ παντὸς χάριτι Θεοῦ ἐγεύσατο θανάτου.

Ἐγερθήσῃ ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀδοθήτορος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος. Μόνος Ἰησοῦς καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ ἀγόμενος εἰς θάνατον, κατὰ τὴν Ἡσαίου φωνήν· καὶ νεκρὸς ἂν ἐλεύθερος ἦν μόνος· οὐ γὰρ εἶχεν ἁμαρτίαν τὴν κάτοχον αὐτὸν ποιοῦσαν θανάτῳ. Διὰ καὶ ἔλεγεν· *Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ πάλιν ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν.*

Ὅσει τραυματίαι καθέδοντες ἐν τάφῳ. Παρόμοιος, φησὶ, γέγονα ἀνθρώποις τετραυματισμένοις καὶ κειμένοις ἐν μνήμασιν, οἷ, τῆς σῆς μὴ τυχόντες ἐπιχορίας, οὐ τετυγχασιν ἀναστάσεως. Ἐγὼ δὲ τετραυμάτισμαι, φησὶ, διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, καὶ ἐν τάφοις γέγονα, οὐ μὴν καὶ ἀπέμεινα· διότι μου καὶ μετὰ τὴν πρῶσιν καὶ τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσιν ἐμνήσθης. Ἀνέστην γὰρ πατήσας τὰ θάνατον.

Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου. Θυμὸν τοῦ Θεοῦ φησὶ τὴν ἐπενεχθεῖσαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τοῦ θανάτου κατάραν. Ἐπειδὴ τοίνυν γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα, τούτου χάριν τὸν θυμὸν τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐπεστηρίχθαι φησὶ.

Καὶ πάντας τοὺς μετεωρισμοὺς σου ἐπήγαγες ἐπ' ἐμὲ. Μετεωρισμοὺς τὴν μετὰ σφοδρότητος ἐπενεχθεῖσαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει ὑπὲρ τῆς παραβάσεως δίκην φησὶ. Σημαίνει δὲ πάλιν τὸν ἐλάττονον.

Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ. Τοῦτο φησιν, ἐπειδὴ πάντες αὐτὸν κατέλιπον κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν. *Ἐθερτό με βδέλυγμα ἐμ-*

²⁰ Isa. LIII, 8. ²¹ Psal. LXXXVII, 6. ²² Joan. x, 18.

(39) Sic Vulgata *Eman*. Sed Græca Psalmorum exemplaria, *Ἐθάμ*.

τοῖς. Ὅρα πῶς καὶ μέχρι νῦν Ἰουδαῖοι τὸ Χριστοῦ ἄνομα βδελύσσονται. *Παρεδόθη, καὶ οὐκ ἐξεπορεύθη.* Τοῦτό φησι, διὰ τὸ κατὰ κλειστον αὐτὸν γενέσθαι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀρχισυναγῆγου.

Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας. Ἀπεκλαιόμεν, φησὶν, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ἰδὼν αὐτοὺς τοῦ κατὰ Θεὸν πλούτου ἐκπεσομένους καὶ εἰς πτωχείαν κατενηνεγμένους ἐσχάτην.

Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε, ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐνα τοίνυν πόρον ὁδὸς τῆς τῶν δεινῶν ἀπαλλαγῆς, τὴν σὴν, Δέσποτα, προμηθεῖαν. Ἐκτείνων γὰρ αἰετὰς χεῖρας ἀντιβῶ σε. Τὴν πικρὰν δὲ τῆς ψυχῆς ὀδύνην τοῦτο τὸ σχῆμα δηλοῖ. Ὑπὸ γὰρ τῆς χρείας ἀναγκασζόμενος, σπουδαιότερόν τις ἱκατεύει τὸν δούναϊ δυνάμενον.

Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια; Ἰατροὶ ἀνωστήσουσι; Τὰς αἰτίας ἡμᾶς διδάσκει τῆς εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ καθόδου, μονοουχὶ λέγων. Ἐπειδὴ οὔτε νεκροὶ δυνατὸν, φησὶ, ποιήσασθαι θαυμάσια, οὔτε ἱατροὶ ἀναστήσαι, ἵνα ἐξομολογήσωνταί σοι, οὔτε μὴν οἱ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ δυνατοὶ ἦσαν γινῶναι σου τὴν ἀλήθειαν· τοῦτου χάριν, ὦ Πάτερ, καὶ τοῖς ἐν ζῆδου καταλλήγισμαί· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιληθισμένῃ γῆ καὶ τῶν θαυμασίων σου πείραν λάθωσιν, καὶ διηγῆσωνται οἱ πάλοι ἐν τῷ σκότει τὴν ἀλήθειάν σου.

Μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ τάφῳ τὸ ἔλεός σου; Μὴ δυνατὸν, φησὶ, τοὺς εἰς κόνην διαλυθέντας νεκροὺς καὶ ἐν τῷ ζῶφῳ τοῦ θανάτου διάγοντας, καὶ λήθη παραδεδωμένους, τῆς σῆς ἔσεσθαι φιλανθρωπίας, καὶ τῶν πᾶν θαυμάτων θεατὰς καταστήσαι;

Μὴ γνωσθῆσεται ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσια σου; Ὅσπερ ἐν τοῖς ἀπολωλόσιν οὐκ ἔστιν ἀλήθεια, οὕτως ἐν τοῖς ἐσκοτισμένοις οὐκ ἔστι θαυμάσια. Γῆ ἐπιληθισμένη ἐστὶ ψυχὴ λογικῆ τῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστερημένη καρπῶν.

Ἰνα τί, Κύριε, ἀπωθεῖς τὴν ψυχὴν μου, ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; Ὁ μὲν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσήχετο, οἱ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς σωτηρίας δι' ὑπερβολὴν κακίας ἀποφαίνονται· οἶον ἐπρακτον αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν καθιστῶντες εὐχὴν.

Πτωχός εἰμι ἐγὼ καὶ ἐν κόποις ἐκ νεότητός μου. Πτωχὸς μὲν διὰ τὸ δούλου λαβεῖν μορφὴν· ἐν κόποις δὲ ἐκ νεότητος, διότι ἐκ σπαργάνων αὐτῶν ἐπεβουλεύετο παρὰ τε Ἡρώδου καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ. Ὑψωθείς δὲ ἐταπεινώθη καὶ ἐξηπορήθη. Ὑψωσιν μὲν τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀνοδὸν φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ· Ὅταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ δὲ, ἐταπεινώθη, διὰ τὴν μέχρις ἄδου κάθοδον λέγει.

Ἐπ' ἐμὲ διεήλθον αἱ ὀργαὶ σου. Πᾶσαν, φησὶν, ἐκίνησας κατ' ἐμοῦ τὴν ὀργήν· καὶ ταῖς φοβερωτάταις με διετάραξας τιμωρίας, καὶ ταῦταις καθάπερ ὕδατιν ὑποδρύχον με πεποίησας.

Ἐμίκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον καὶ πλησίον καὶ

num Judæi Christi nomen exsecratur. Traditus sum, et non egrediebar. Hoc ait quia conclusus fuit in domo principis synagogæ.

10. Oculi mei languerunt præ inopia. Flebam, inquit, pro populo cernens eos a divitiis, quæ secundum Deum sunt, ad extremam paupertatem delapsos.

11. Clamavi ad te, Domine, tota die. Unum nobis exitum ut a malis liberemur præbeto, tuam, Domine, providentiam. Nam semper manus extendens te deprecor. Hic porro habitus acerbum animi dolorem indicat. Necessitate quippe coactus quilibet homo, ferventius ei supplicat qui id tribuere potest.

B 12. Nunquid mortuis facies mirabilia? Medici suscitabunt? Nos edocet quæ causa sit quod mortuis tempore descenderit, tantum non ita loquens: Quoniam, inquit, neque mortui possunt mirabilia facere, neque medici suscitare ut confiteantur tibi, neque ii qui in pernicie erant nosse poterant veritatem tuam, hujus rei gratia, o Pater, reputatus sum cum iis qui sunt in inferno; ut suscitati ii qui sunt in terra oblivionis, mirabilium tuorum experimentum accipiant, et qui olim in tenebris erant enarrent veritatem tuam.

13. Nunquid enarrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam? Num potest, inquit, fieri, ut mortui in pulverem redacti qui in umbra mortis degunt, et oblivioni traditi sunt, tuæ sint clementiæ participes, et tuorum mirabilium speculatores?

14. Nunquid cognoscantur in tenebris mirabilia tua? Quemadmodum apud eos qui perierunt non est veritas; ita apud eos qui in tenebris sunt, non sunt mirabilia. Terra oblivionis, est anima rationalis fructibus Spiritus sancti privata.

15. Uquid, Domine, repellis orationem meam, avertis faciem tuam a me? Ille quidem pro populo precabatur, ipsi vero ob ingentem malitiam sese salute indignos reddunt, ita ut ejus orationem pro ipsis oblatam quasi inutilem efficiant.

16. Pauper sum ego et in laboribus a juventute mea. Pauper quidem quia servi formam accepit; in laboribus autem a juventute, quia ab ipsis incunabulis, Herodis et similium ipsi hominum insidiis appetitus est. Exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus. Exaltationem dicit ascensum ad crucem, juxta id quod ab illo dictum est: Cum exaltaveritis Filium hominis. Illud autem, humiliatus sum, de suo in infernum descensu ait.

17, 18. In me transierunt iræ tuæ, etc. Omnem iram, inquit, adversum me excitasti; et terribilissimis me suppliciis conturbasti, iisque ceu aquis me demersisti.

19. Elongasti a me unicum et proximum, et

meos a miseria. Miseriam vocat passionis tempus. Ait igitur tempore passionis amicos et notos reliquisse ipsum. Ac quoniam factus est Patri obediens usque ad mortem; mortem autem crucis ²¹, in cruce autem relictus est a discipulis, ideo Patrem suum elongasse amicos et notos dicit.

1. *PSALMUS intellectus Ætham Israelitæ [Vulg. cum Hebr., Ætham Ezrahitæ]. LXXXVIII.*

Argumentum.

In præsentibus Christi ex semine David generationem, et ejus regnum, vaticinatur, insuperque salutarem passionem quam pro nobis sustinuit. *Intellectus* autem inscriptus est, quia spirituali mente opus est maxime ad intelligendam mysteriorum ejus profunditatem. De Æthan autem, quod et ipse propheta fuerit, in præcedentibus jam enarratum est.

2. *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.* Et quas misericordias Domini? quasnam erga nos effecit, quas cantare debeamus? nimirum quod principatus et potestates de medio sustulerit, et ipsum diaboli imperium: nosque liberaverit a peccato et morte. *In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.* Veritas Patris est Filius, quem sancti in generationem et generationem in ore gestant: sermo enim quasi ab apostolico choro procedit.

3. *Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur.* Tu, inquit, o Domine, dignatus es polliceri, in æternum misericordiam magnam et mirabilem assidue ædificandam in cælis, id est præparandam, sive excitandam. Nam quod ædificatur quodammodo excitatur et erigitur. Est autem illius salus et gratia per Christum data. Misericordia quidem Dei homines ædificat, veritas autem præparat sanctas virtutes. *Præparabitur veritas tua.* Quemadmodum salus Christi misericordia et gratia vocatur, ita quoque vocatur veritas, quæ usque ad cælos, ait, excitata est per sanguinem, sive in terra sive in cælo.

4. *Disposui testamentum electis meis, Abrahamo, inquit, et Jacobo: iis enim promissiones de Christo dedit, juxta id quod dictum est: Et benedicentur in semine tuo omnes tribus terræ ²². Juravi David servo meo. Et ubinam juravit, nisi cum diceret illi: Et erit postquam impleti fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, exsurget de semine tuo alius, qui erit ex ventre tuo: Et præparabo in æternum regnum ejus. Ipse ædificabit domum nomini meo. Et erigam regnum ejus in sæculum. Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium ²³?* Καὶ ἀνορθώσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. μοι εἰς υἱόν.

5. *Confitebuntur cæli mirabilia tua.* Hoc ait ob Christum natum, et quod angeli pastoribus annun-

Α τὸς γνωστοὺς μου ἀπὸ ταλαιπωρίας. Ταλαιπωρίαν τὸν τοῦ πάθους καιρὸν κατασημαίνει. Λέγει οὖν, ὡς παρὰ τὸ πάθος αὐτὸν καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ γυνήριμοι ἐγκατέλιπον. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, ἐν δὲ τῷ σταυρῷ καταλείπεται παρὰ τῶν μαθητῶν· τοῦτου χάριν τὸν Πατέρα αὐτοῦ μακρῦναι τοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωρίμους λέγει.

ΨΑΛΜΟΣ συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ.

III.

Ἰπόθεσις.

Ἐν τοῖς παροῦσι τὴν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ θεοπίζει, καὶ μὴν καὶ τὸ πάθος τὸ σωτήριον ὃ ὑπέμεινεν ὑπὲρ ἡμῶν. Συνέσεως δὲ ἐπιγέγραπται, ἐπειδὴ πνευματικοῦ μάλιστα χρεῖα νοῦ πρὸς τὸ νοῆσαι τὸ βάθος τῶν αὐτοῦ μυστηρίων. Τὰ δὲ περὶ τοῦ Αἱμᾶν, ὡς καὶ οὗτος προσήτης ἦν, ἐν ταῖς προλαβοῦσι σαφῶς διηγόρευται.

Τὰ ἐλέη σου, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἕσομαι. Καὶ ποῖα τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου, ἃ πεποίηκεν εἰς ἡμᾶς, ἃ καὶ ἄδειν ὀφείλομεν; ἢ τὸ καθελεῖν μὲν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ αὐτὸ τοῦ διαβόλου τὸ κράτος· ἐλευθερῶσαι δὲ ἡμᾶς ἀμαρτίας καὶ θανάτου. Εἰς γενεὴν καὶ γενεάν ἀπαγγελῶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματι μου. Ἀλήθεια μὲν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὃν καὶ εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἐπὶ στόματος οἱ ἅγιοι φέρουσιν· ἔστι γὰρ ὁ λόγος ὡς ἀπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ.

Ὅτι εἶπας· Εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται. Σὺ, ὦ Δέσποτα, φησὶν, ἐπαγγελισθαι κατηξίωσας, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα διηνεκῶς ἔλεος μέγα καὶ θαυμαστὸν οἰκοδομηθήσεται· ὃ ἔστι κατασκευασθήσεται, ἦγουν ἐγερθήσεται. Τὸ γὰρ οἰκοδομούμενον ἐγείρεται πως καὶ ἀνίσταται. Ἔστι δὲ τοῦτο ἢ διὰ Χριστοῦ σωτηρία καὶ χάρις. Τὸ μὲν ἔλεος τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους οἰκοδομεῖ, ἢ δὲ ἀλήθεια ἐτοιμάζει τὰς ἀγίας δυνάμεις. Ἐτοιμασθήσεται ἢ ἀλήθειά σου. Ὅσπερ ἢ διὰ Χριστοῦ σωτηρία ἔλεος καὶ χάρις, οὕτω καὶ ἢ ἀλήθεια πάλιν καλεῖται, ἢ καὶ μέχρις οὐρανῶν ἐγερται, φησὶ, διὰ τοῦ αἵματος, εἴτε ἐπὶ γῆς εἴτε ἐν οὐρανῷ.

Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου· Ἀβραάμ, φησὶ, καὶ Ἰακώβ· τούτοις γὰρ δὴ τὰς περὶ Χριστοῦ ἐπαγγελίας δέδωκε κατὰ τὸ εἰρημένον· Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματι σου πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ὁμοσα Δαυὶδ τῷ δούλῳ μου. Καὶ ποῦ ὠμοσεν ἢ ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· Καὶ ἔσται ἔταν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου· ἀναστήσεται ἐκ τοῦ σπέρματός σου ἄλλος, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου. Καὶ ἐτοιμάσω εἰς τὸν αἰῶνα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Αὐτὸς οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματι μου. Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται

Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τα θαυμάσιά σου. Τοῦτό φησι διὰ τοῦ γεννηθέντος Χριστοῦ, καὶ ποιμῆσι

²¹ Philipp. II, 8. ²² Gen. XXII, 18. ²³ I Paral. XVII, 11-14.

τοὺς ἀγγέλους εὐαγγελίζεσθαι λέγοντας· Ὅτι ἐτέ-
χθη ἡμῖν σήμερον Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ.
Καὶ ἑτέρας δὲ ἐπουρανίου στρατείας πλῆθος ὄφθηναι
λεγόντων· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς ει-
ρήνη.

Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ; Εἰ
καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, φησὶν, ὁ Μονογενής, καὶ καθ-
ῆκεν ἐκυτὸν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, καὶ ἔλαβε τὴν τοῦ
δούλου μορφήν· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐστὶν ἀσύγκριτος
ὑπὲρ πάντας καὶ οὐρανίους δυνάμεις· αἱ μὲν γὰρ οἰ-
κειτῶν ἔχουσι τάγμα· ὁ δὲ Δεσπότης τῶν ὄλων ἐστὶ
καὶ κύριος. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐν υἱοῖς Θεοῦ ὁμοίως τίς
ἐστὶν αὐτῷ. Καὶ τοῦτο αὐτοὶ μαρτυροῦσι λέγοντες,
ὅτι Ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς ἐλάβομεν.
Οὐκοῦν ὁ μὲν δίδωσιν ὡς Θεός, οἱ δὲ πλουτοῦσι
τὰ παρ' αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἀγίων, μέγας
καὶ φοβερός. Ὅσπερ οἱ ἀσύνετοι σκανδαλίζονται
ἠρώωντες αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, ἀκούοντες
δὲ λέγοντος αὐτοῦ· Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· καὶ, Πρὸ
τοῦ Ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι· οὕτως οἱ ἅγιοι
τοῦμπάλιν δοξάζουσιν αὐτὸν, καὶ μέγαν καὶ φοβερόν
καλοῦσι. Καὶ τοῦτο ἐκείθεν δῆλον, ἐκ τοῦ τὸν μὲν Πέ-
τρον ὡσπερ ἐκ στόματος ἀπάντων βοᾶν· Σὺ εἶ ὁ
Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· πάλιν δὲ
τοὺς πάντας· Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ· ὅτε τῇ θα-
λάσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπετίμησεν.

Δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω
σου· σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης.
Δεικνυσὶν ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς ὁ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορ-
φῇ ἐστὶν ὁ καὶ τὴν ὑγρὰν ἐξ ἀρχῆς παραγαγὼν οὐ-
σίαν· καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ τεθεικὼς ἄμμον ὄριον τῇ
θαλάσῃ, καὶ εἰρηκῶς αὐτῇ· Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ,
καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ. Ἐδειξε δὲ τοῦτο ὑπάρχον ἀληθές,
ἐπιτιμήσας καὶ τῇ θαλάσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις, ὅτε
μετὰ τῶν μαθητῶν συνέπλεε. Τὸν δὲ σάλον τῶν
κυμάτων αὐτῆς σὺ κατωπαρῆνεις. Σὺ ἐταπεινώ-
σας ὡς τραυματίαν τὸν ὑπερήφανον. Αὐτὸς γὰρ
ἐστὶν ὁ δῆσας τὸν ἰσχυρόν καὶ τὸν ὑπερήφανον, καὶ
δεδωκὼς τοῖς αὐτοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορ-
πίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

Σοὶ εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ. Ὅσπερ
τῆς θαλάσσης Δεσπότης ἐστὶν, οὕτω καὶ τῶν οὐρανῶν
ποιητὴς καὶ γῆς ἀπάσης. Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ
πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας. Τὸν βορρᾶν καὶ
τὴν θάλασσαν σὺ ἐκτίσας. Θαδῶρ καὶ Ἑρμών.
Τὰ τέσσαρα μέρη τῆς οἰκουμένης διὰ τούτων σημαί-
νει· διὰ μὲν τοῦ βορρᾶ τὰ ἀρκτῶα μέρη, διὰ δὲ τῆς
θαλάσσης τὰ τῆς ἐσπέρας. Θάλασσαν γὰρ ἡ Γραφή
τὴν ἐσπέραν καλεῖ· διὰ δὲ τοῦ Ἑρμών ὄρους τὸν νό-
τον· διὰ δὲ τοῦ Θαδῶρ ὄρους πάλιν τὴν ἀνατολήν.

Σὸς ὁ βραχίον μετὰ δυναστείας. Ὁ σὸς, ὡ δέ-
σποτα, βραχίων, φησὶν, ἐπιδειχθεῖν τοῖς πᾶσι μετὰ
δυναστείας. Εἰ γὰρ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος καὶ πέφηνε
καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐμφανῆς κατέστη ἡ τῆς μεγαλειότη-

tiaverint dicentes : Quia natus est nobis hodie Chri-
stus Dominus in civitate David ²⁷. Et quod alterius
caelestis exercitus multitudo visa fuerit dicentium :
Gloria in excelsis Deo, et in terra pax ²⁸.

7. Quoniam quis in nubibus aequabitur Domino?
Etiam si, inquit, Unigenitus factus sit homo, et de-
misit se ad voluntariam evacuationem, atque accep-
sit servi formam, atqui etiam sic est incomparabi-
lis, et omnes etiam caelestes virtutes antecellit. Illæ
namque domesticum et ministerialem habent ordi-
nem; Dominus autem universorum est dominator.
Imo vero neque in filiis Dei quispiam similis ei est.
Et hoc ipsi testificantur dicentes : Ex plenitudine
ejus nos omnes accepimus ²⁹. Et ille quidem dat
utpote Deus, hi vero ejus donis divites sunt.

8. Deus qui glorificatur in consilio sanctorum,
magnus et terribilis. Quemadmodum imprudentes
scandalizantur videntes eum in servi forma, audien-
tesque tamen eum dicentem : Ego sum veritas ³⁰;
et : Antequam Abraham fieret ego sum ³¹; contra
sancti glorificant eum, magnumque ac terribilem
vocant. Quod hinc palam est, quod Petrus ceu ex
omnium ore clamet : Tu es Christus Filius Dei vivi ³²;
omnesque rursum : Vere Filius Dei es ³³, quando
mare et ventos increpavit.

9, 10. Potens es, Domine, et veritas tua in cir-
cuito tuo. Tu dominaris potestati maris. Declaratur
eum qui in forma servi est, eundem ipsum esse
qui humidam substantiam produxit; atque eundem
ipsum esse qui posuit arenam in terminum maris
et dixit ei : Hucusque venies, nec pertransibis ³⁴.
Hoc autem verum esse commonstravit quando in-
crepavit mare et ventos, cum navigaret una cum
discipulis. Motum autem fluctuum ejus tu mitigas.
Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. Ipse nam-
que est qui ligavit fortem et superbum ³⁵, et suis
dedit potestatem calcandi super serpentes et scorpio-
nes, et super omnem virtutem inimici ³⁶.

12, 13. Tui sunt cæli, et tua est terra. Sicut mar-
is est Dominus, ita et cælorum et universæ terræ
conditor. Orbem terræ et plenitudinem ejus tu fun-
dasti. Aquilonem et mare tu creasti. Thabor et Her-
mon. Hisce verbis quatuor terræ partes significat,
per aquilonem, septentrionales regiones; per mare,
occidentales. Mare namque Scriptura vocat occi-
dentem: per montem Hermon, meridiem; per
Thabor, orientem.

14. Tuum brachium cum potentia, etc. Tuum, in-
quit, Domine, brachium omnibus ostendatur cum
potentia. Etiam si enim homo factus sit, et similis
nobis apparuerit; at perspicua fuit magnitudinis!

²⁷ Luc. II, 41. ²⁸ ibid. 44. ²⁹ Joan. I, 16. ³⁰ Joan. XIV, 6. ³¹ Joan. VIII, 56. ³² Matth. XVI, 16.
³³ Matth. XIV, 33. ³⁴ Job XXXVIII, 41. ³⁵ Matth. XII, 29. ³⁶ Luc. X, 19.

ejus præstantia. Atque id sibi vult illud : *Firmetur manus tua, exaltetur dextera tua.*

16, 17. *Beatus populus qui scit jabilationem.* Postquam prædicavit incarnationem Unigeniti, jure beatos prædicat eos qui hoc mysterium edidicerint. Hoc autem est victoriae carmina ipsi canere. Jubilatione enim est canticum de prostratis inimicis editum. Pro nobis enim pugnam commisit ac devicit adversarias potestates. *Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exsultabunt.* Sanctos apostolos suos beatos prædicat, quia nomine et virtute ejus stupenda illa opera edebant.

18. *Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.* Cornu dicit gloriam. Dicit igitur quasi Patrem alloquens : Quoniam tibi placuit mittere Unigenitum, ideo gloria nostra excitata est. Glorificati enim sumus conresuscitati cum Christo, et regnantes cum illo ³⁷.

20. *Tunc locutus es in visione filiis tuis.* Tunc, sive, olim, ait, per visiones propheticas, filiis tuis, iis scilicet qui ad filiorum Dei adoptionem et dignitatem vocati sunt, locutus es. Quid autem locutus es nisi illud : *Posui adiutorium in potente ?* Perinde autem est ac si diceret : Dedi auxilium in potente infirmis et a Satauræ tyrannide oppressis, ut confugerent ad potentem. Potens autem ille, quem dedit nobis Pater ad auxilium, Christus omnino est ; nam est Dominus virtutum ³⁸. *Exaltavi electum de plebe mea. Inveni David servum meum.* Intellige Christum ex semine David, qui electus vocatus est, *propter quod et Deus exaltavit illum* ³⁹. Iterumque vocat illum Davidem quatenus ex semine David erat ⁴⁰ ; servum item, quia in forma servi apparuit ⁴¹. *Oleo sancto meo unxi eum.* Cum Verbum esset Deus, natus est secundum carnem ex muliere et homo prodiit, manens Deus ut erat : tunc iudicium per te accipiens, nuncupatus est Christus. Nam cum Verbum esset Deus et rex ante sæcula ⁴², quæ nostra erant sibi propria effecit, ut nos iis quæ ipsi propria erant divites essemus.

22. *Manus enim mea auxiliabitur ei.* Ait Salvator : *Opera quæ dedit mihi Pater ut faciam, ipsa opera testificantur de me, quia ipse misit me* ⁴³. Et iterum : *A meipso nihil loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera* ⁴⁴. Et hoc ipsum est quod nunc Pater de illo dicit : *Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum.*

23. *Nihil proficiet inimicus in eo.* Etiam si dixerint : *Venite, occidamus eum, et habeamus nobis hæreditatem ejus* ⁴⁵. Sed hujusmodi consilium tam Satauræ quam Judæis inutile erat, et frustra cessit illis facinus. Resurrexit quippe Salvator tertia die, postquam mortem conculcasset et spoliasset infernum ; et ascendit ad Patrem et Deum qui est in cælis : estque in dextera throni magnitudinis in

τος αὐτοῦ ὑπεροχῇ. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ· *Κραταιωθήτω ἡ χεὶρ σου· ὑψωθήτω ἡ δεξιὰ σου.*

Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλλυλαγμόν. Κηρύξας τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Μονογενοῦς, εὐχόμενος μακαρίζει τοὺς τὸ αὐτοῦ ἐκμαθόντας μυστήριον. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τοὺς ἐπινικίους ἕδειν αὐτῷ. Ἀλλυλαγμὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἐπὶ τοῖς πεσοῦσιν ἐχθροῖς γινομένη ὕδῃ. Παρετάξατο δὲ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ νενίκηκε τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις. *Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται, καὶ ἐν τῷ ἑνόματί σου ἀγαλλιάσονται.* Τοὺς ἀγίους αὐτοῦ ἀποστόλους μακαρίζει, ὅτι δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ ἐποιοῦν ὅσα ἐποιοῦν παρὰ ἄλλους.

Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρασ ἡμῶν. Κέρασ τὴν δόξαν φησί. Λέγει οὖν, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα· Ἐπειδὴ σὺ ἠδύοκῃσας ἀποστεῖλαι τὸν Μονογενῆ, τούτου χάριν ἡ δόξα ἡμῶν διεγέγηρται. Ἐδοξάσθημεν γὰρ συνεγερεθέντες Χριστῷ, καὶ συμβασίλευσαντες αὐτῷ.

Τότε ἐλάλησας ἐν ἑράσει τοῖς υἱοῖς σου. Τότε, ἀντὶ τοῦ, πάλαί, φησί, δι' ὁράσεων προφητικῶν τοῖς υἱοῖς σου, λέγει δὲ τοῖς κεκλημένοις εἰς τὸ τῆς υἰοθεσίας ἀξίωμα, ἐλάλησας. Τί δὲ ἐλάλησας ἢ τὸ· Ἐθέμηρ βοήθειαν ἐπὶ δυνατῶν ; Ὅμοιον δὲ ὡσεὶ λέγοι· Δέδωκα, φησί, βοήθειαν ἐπὶ δυνατῶν τοῖς ἄσθενέσι καὶ πλεονεκτούμενοις ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, τοῦ καταφυγεῖν ἐπὶ δυνατῶν. Ὁ δὲ γε δυνατὸς, ὃν δέδωκεν ἡμῖν εἰς βοήθειαν ὁ Πατήρ, Χριστὸς που πάντως ἐστὶ· καὶ γὰρ ἐστὶ δυνάμεων Κύριος· Ἔγώσῃ ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ μου, εὔρον Δαυὶδ τὸν δούλον μου. Ἐνόησεν Χριστὸν τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ, ἐκλεκτὸν κεκλημένον, διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε. Δαυὶδ δὲ πάλιν αὐτὸν ὀνομάζει, καθὼς ἐκ σπέρματος ἦν Δαυὶδ· καὶ μὴν καὶ δούλον, διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ πεφνημένοι. Ἐν ἐλάλω ἀγίῳ μου ἔκρισα αὐτόν. Ὅτε Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καὶ προσῆλθεν ἀνθρώπος, μένων ὡς ἦν Θεός· τότε, τὴν κρίσιν διὰ σὲ λαθῶν, ὀνομάσθη Χριστός. Θεὸς γὰρ ὢν ὁ Λόγος καὶ βασιλεὺς πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ἰδιοποιήσατο τὰ ἡμέτερα, ἵνα καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτοῦ πλουτήσωμεν.

Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναρτιλήσεται αὐτῷ. Ὁ Σωτὴρ ἔφασκε· Τὰ ἔργα ἃ δέδωκέ μοι ὁ Πατήρ ἵνα ποιήσω, αὐτὰ τὰ ἔργα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι αὐτός με ἀπέσταλκε· καὶ πάλιν· Ἄπ' ἐμαντοῦ λαλῶ οὐδέν. Ὁ δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὃ λέγει νῦν ὁ Πατήρ περὶ αὐτοῦ· Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναρτιλήσεται αὐτῷ, καὶ ὁ βραχίον μου κατισχύσει αὐτόν.

Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ. Εἰ καὶ εἰρήκασαι Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ σχώμεν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἦν ἀνόνητος τῷ Σατανᾶ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ σκέψις, καὶ εἰς ἄρρακτον ἐκδέβτηκεν αὐτοῖς τὸ ἐγγεῖρημα. Ἀνεβίω γὰρ ὁ Σωτὴρ τριήμερος, πατήσας τὸν θάνατον καὶ σκυλεύσας τὸν ἕδην· καὶ ἀνέβη πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγ-

³⁷ Ephes. II, 6. ³⁸ Psal. cxliii, 10. ³⁹ Philipp. II, 9. ⁴⁰ Rom. I, 3. ⁴¹ Philipp. II, 7. ⁴² Psal. lxxviii, 12. ⁴³ Joan. V, 36. ⁴⁴ Joan. xiv, 10. ⁴⁵ Math. xxi, 38.

λωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, πάντων κατάρχων μετὰ τοῦ ἰδίου γεννήτορος. Οὐκοῦν ἀληθές τὸ εἰρημένον, ὅτι *Ὁὐκ ὤφελῃσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ.*

Καὶ συγκύψω ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Παραδέδονται γάρ τῇ Ῥωμαίων στρατείᾳ, καὶ διολώλασι παντελῶς.

Καὶ ἡ ἀλήθειά μου καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ. Ἀλήθειαν τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθεῖα λατρείαν φησὶν, ἣν εἰσηγήσατο ἡμῖν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ εἰρημένον πρὸς τὴν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ γυναικα· Πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνούντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Καὶ τὸ ἔλεος δὲ οὐ δι' ἄλλου πεποιτήκεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς ἢ διὰ τοῦ μονογενοῦς, αὐτοῦ Υἱοῦ. Δι' αὐτοῦ γὰρ μόνου καὶ τῆν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἐμάθομεν προσκύνησιν, καὶ κατηλεθήμεν, ἀναιρεθέντος ὀθανάτου, καὶ τῆς φθορᾶς ἐκ μέσου γενομένης. Καὶ ἐν τῷ ὄνοματι μου ὑψώθησεται τὸ κέρας αὐτοῦ. Τοῖς γὰρ ὀνόμασιν, οἷς μάλιστα πρέπουσι τῷ Πατρὶ, καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς δοξάζεται· οἷον τί φημι· Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Πατήρ· τοῦτό ἐστι καὶ Υἱός· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια· καὶ ἡ ζωὴ κατὰ φύσιν ὁ Πατήρ ἐστὶ τε καὶ ἑνομάζεται, τοῦτο δὲ πάλιν καὶ ὁ Υἱός· αὐτὸς γάρ φησιν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. (39) Τοῦτο ἔλεγε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, ὅτι Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστί, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ.

Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ. Θάλασσαν μὲν, ὡς προειρήκαμεν, τὴν ἐν δυσμαῖς χώραν φησί· ποταμοὺς δὲ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν λέγει, ἥτοι τὴν ἀνατολήν. Φησὶν οὖν, ὅτι εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἡ αὐτοῦ πρᾶξις ἐκταθήσεται. Καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιᾶν αὐτοῦ. Ἐν μὲν τῇ θαλάσῃ τίθεται ἡ χεὶρ τοῦ Χριστοῦ, ἐν δὲ τοῖς ποταμοῖς ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. Πλὴν ἐὰν θελήσῃ, ἡ θάλασσα γίνεται ποταμός· καὶ πάλιν ὁ ποταμός, ἐὰν τηρήσῃ τὸν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥέοντα ποταμόν, τοῦ ζῶντος ὕδατος γίνεται θάλασσα.

Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πατήρ μου εἰ σὺ, Θεὸς μου. Πάλιν ἐνταῦθα οικονομικῶς ὁ σεσαρκωμένος Θεὸς ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα καλεῖ, λέγων· Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν. Ὁ γὰρ προφήτης φησὶ περὶ αὐτοῦ, παιδίον γεννώμενον προφητεύων, Θεὸν ἰσχυρὸν ἔλεγεν αὐτὸν, Πατέρα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου καὶ διαθήκην μου. Αὐτῷ μὲν τῷ πεπιστευότι δι' αὐτοῦ λαῷ φησὶν· Ἐλεος δὲ τὴν διὰ πίστεως ἄφεσιν λέγει. Διαθήκην δὲ τὴν νέαν φησὶν, ἣν καὶ πιστὴν εἶναι, ἀντὶ τῶν ἀσφαλῆ καὶ βεβαίων καὶ μένουσαν. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη διαθήκη πέπτουται διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενές καὶ ἀνωφελές· οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος.

Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ. Οὐ παύσεται γὰρ τὸ Χριστιανῶν ὄνομα, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς λατρείας ἡ δύναμις· διηνεκῆς δὲ μᾶλλον ἔσται καὶ ἀκατάληκτος.

⁴⁶ Joan. iv, 24. ⁴⁷ Joan. xvii, 10. ⁴⁸ Joan. xx, 17. ⁴⁹ Isa. ix, 6.

(39) Hic deficit contextus.

A excelsis, omnibus imperans cum genitore suo. Verum itaque est quod dicitur : *Nihil proficiet inimicus in eo.*

24. *Et concidam a facie ipsius inimicos ejus.* Traditi namque sunt Romanorum exercitui, et funditus perierunt.

25. *Et veritas mea et misericordia mea cum ipso.* Veritatem dicit cultum in spiritu et veritate, quem induxit nobis Christus, juxta id quod dictum est ad Samaritanam mulierem : *Spiritus est Deus, et qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare*⁴⁶. Misericordiam vero non per alium nobis contulit Deus quam per unigenitum Filium suum. Per ipsum enim solum et adorationem in spiritu et veritate edidicimus, et misericordiam consecuti sumus, deleta morte et corruptione de medio sublata. *Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus.* Nominibus enim quæ maxime Patri conveniunt, ipse quoque Filius ornatur : exempli causa dico : Deus verus est Pater ; idipsum est Filius : ipse namque est veritas : et vita secundum naturam Pater est et vocatur, illud item est Filius : ipse namque ait : *Ego sum resurrectio et vita.* (39) Hoc dicebat ille ad Patrem : *Omnia mea tua sunt, et tua mea sunt*⁴⁷.

26. *Et ponam in mari manum ejus.* Mare, uti supra diximus, occidentalem regionem vocat ; flumina vero Mesopotamiam sive orientem nuncupat. Ait itaque per omnem terram ejus opus extensum iri. *Et in fluminibus dexteram ejus.* In mari ponitur manus Christi, in fluminibus autem dextera ejus. Verum si velit, mare efficitur flumen : et contra flumen si alvei sui aquam retineat, aquæ vivæ mare efficitur.

27. *Ipse invocabit me : Pater meus es tu, Deus meus.* Hoc loco qui incarnatus est per œconomiam Deum vocat Patrem suum dicens : *Vado ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum*⁴⁸. Nam propheta de illo loquitur, cum de puero nato prænuntians, Deum fortem vocavit illum, Patrem futuri sæculi⁴⁹.

29. *In æternum servabo illi misericordiam meam et testamentum meum.* Ipsi scilicet populo qui per eum credidit. Misericordiam autem vocat remissionem quæ per fidem obtinetur. Testamentum vero novum ait, quod fidele dicit, scilicet firmum, securum et manens. Nam primum illud testamentum ob infirmitatem et inutilitatem suam desiit. Nihil enim ad perfectum deduxit lex.

30. *Et ponam in sæculum sæculi semen ejus.* Nunquam cessabit enim Christianorum nomen, et virtus evangelici cultus ; imo potius perpetua erit et interminabilis.

36, 37. *Semel juravi in sancto meo, si David mentiar.* Simile est ei quod alio loco dicitur : *Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur*⁵⁰. *Semen ejus in æternum manebit.* Semen Davidis Christum dicit, qui secundum carnem ex semine David natus est. Qui et in æternum manebit. Non potest quippe fieri eum qui Deus sit, et vere Dei Filius, non omni modo ac ratione æternum esse.

38. *Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo.* Thronum Christi intellige Ecclesiam : in illa quippe requiescit. Erit igitur, inquit, Ecclesia Christi fulgens et illuminans orbem, manensque in æternum sicut sol et luna. Nam dictum illud ita se habet : *Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum, et testis in cælo fidelis.*

39. *In vero repulisti et despezisti, distulisti Christum tuum.* Quæ in veneranda cruce contigerunt, beati prophetæ annuntiant. Dicunt itaque Patri et Deo : Promisisti in æternum permansurum semen David, et thronum ejus sicut solem et lunam futurum : sed repulisti et despezisti, distulisti Christum tuum. Illud autem, repulisti et despezisti, significat, repelli et despici concessisti. Neque enim Pater repulit et despexit proprium Filium ; sed Judæi potius illud egerunt : at secundum permissionem Dei et Patris. Atque illud est quod dicitur : *Qui proprio Filio non revercit, sed oro nobis tradidit illum*⁵¹.

40. *Evertisti testamentum servi tui.* Distulisti, inquit, implere promissiones quæ illum spectabant : interea enim ille passus est. Quo pacto autem distulerit, ita declarat : *Evertisti, inquit, testamentum servi tui.* Promiseras enim eum in æternum mansurum. Et hoc ipsum fuit testamentum tuum de illo. Verum Judæi crucifixerunt eum, et reputatus est cum mortuis. Passus est, inquit, et crucifixus est. Itaque *evertisti testamentum servi tui.* Profanasti in terra sanctuarium ejus. Projecisti, ait, in terram gloriam ejus : nam ubi venit ad passionem, vilis homo ab iniquis Judæis æstimatus est. Sed non remansit mortuus, qui inter mortuos liber fuit, juxta Prophetæ vocem⁵² : neque infamiam ullam conspersit ipsi passio ejus ; imo vero gloriam potius accepit, quia prostravit eum qui imperium habebat mortis⁵³, id est diabolus, et liberavit hominum genus. Cæterum ea quæ tunc acciderunt annuntiant prophetæ.

41. *Destruxisti omnes sepes ejus.* Sepes et præsidia sanctos apostolos dicit, qui, illo derelicto, fugerunt omnes metu perculti⁵⁴, ac propterea dicit : *Posuisti præsidia ejus formidinem.*

42, 43. *Diripuerunt eum Lætificasti omnes*

⁵⁰ Psal. cxviii, 11. ⁵¹ Rom. viii, 32. ⁵² Psal. lxxxviii, 6.

⁵³ Hebr. ii, 14. ⁵⁴ Matth. xxvi, 56.

Ἀπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαυὶδ ψεύσομαι. Ὅμοιον τῷ ἀλλαχού εἰρημένῳ. Ὁμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ. Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένει. Σπέρμα τοῦ Δαυὶδ φησὶ τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα γεννημένον Χριστόν. Ὅς καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μένει. Οὐ γὰρ ἔστι τῶν ἔνδεχομένων, Θεὸν ἔντα καὶ Θεοῦ κατ' ἀλήθειαν Υἱὸν, μὴ πάντη τε καὶ πάντων, εἶναι αἰώνιον.

Καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου. Θρόνον Χριστοῦ ἐννοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν· ἐπαναπαύεται γὰρ αὐτῆ. Ἔσται οὖν, φησὶν, ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ μένουσα διηνεκῶς (40) ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Τὸ γὰρ ῥήτὸν τοῦτο οὕτως φησὶ· Καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου, καὶ ὡς ἡ σελήνη καταρτισμένη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

Σὺ δὲ ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας, ἀνεβύλων τὸν Χριστόν σου. Τὰ συμβεβηκότα ἐπὶ τῷ τιμίῳ σταυρῷ οἱ μακάριοι προφήται φασὶ. Λέγουσιν οὖν, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεόν· Ἐπηγγείλω, φησὶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα μένει τὸ σπέρμα Δαυὶδ, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη· ἀλλ' ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας· ἀνεβάλλου τὸν Χριστόν σου. Τὸ δὲ, ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας, ἀντὶ τοῦ, ἀπωσθῆναι, καὶ ἐξουδενωθῆναι συγκαχώρητας. Οὐ γὰρ ὁ Πατὴρ ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσε τὸν ἴδιον Υἱόν· Ἰουδαῖοι δὲ μᾶλλον τοῦτο πεπράχασιν· πλὴν κατὰ συγχώρησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον· Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφέλσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν αὐτόν.

Κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ὑπερέθευ πληρῶσαι, φησὶ, τὰς ἐπαγγελίας τὰς περὶ αὐτοῦ· πέπονθε γὰρ μεταξύ. Πῶς δὲ ὑπερέθετο, λέγει· Κατέστρεψας φάσκων τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ἐπηγγείλω γὰρ, φησὶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ αὕτη γέγονεν ἡ παρὰ σοῦ περὶ αὐτοῦ διαθήκη. Ἄλλ' ἔσταύρωσαν αὐτὸν Ἰουδαῖοι, καὶ καταλογίσθη μετὰ νεκρῶν. Πέπονθε γὰρ, φησὶ, καὶ ἐσταυρώθη· οὐκοῦν κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου. Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἁγίωμα αὐτοῦ. Ἐββίψας, φησὶν, εἰς τὴν γῆν τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὡς γὰρ ἦκεν εἰς τὸ παθεῖν, ψιλὸς ἄνθρωπος ἐνομισθῆ τοῖς παρανόμοις Ἰουδαίοις. Ἄλλ' οὐ μεμύνηκε νεκρὸς, ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· οὔτε μὴν ἀδοξίαν τινα προσετρίψατο τὸ πάθος αὐτῷ, ἀλλ' ἔδοξάσθη μᾶλλον διὰ τοῦ καταργῆσαι τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦ ἐστι τὸν διάβολον, καὶ ἐλευθερῶσαι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. Πλὴν τὰ συμβεβηκότα φασὶν οἱ προφῆται.

Καθεῖλες πάντας τοὺς φραγμούς αὐτοῦ. Φραγμούς αὐτοῦ καὶ ὀχυρώματα τοὺς ἀγίους ἀποστόλους φησὶν, οἳ καὶ, πάντες ἀφέντες αὐτόν, ἔφυγον δειλιάσαντες· καὶ διὰ τοῦτό φησιν· Ἔθου τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δευλίαν.

Διήρπαζον αὐτόν Ἐξήρανας πάντας τοὺς

ἐχθρούς αὐτοῦ. Ἐχαιρον γὰρ καὶ ἐπέσειον αὐτῷ τὰς κεφαλὰς, ὀρώντες αὐτὸν ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον.

Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς βομφαίας αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἀξίους ὄντας τὴν ἐσχάτην δίκην ἀποτίσαι τοὺς σταυρώσαντας τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸν οὐ τετιμώρηται παραχρῆμα, διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν καιρὸν μετανοίας, τὸν διὰ βαπτίσματος, καὶ αὐτοῖς χαρίζομενος· τοῦτου χάριν ἀποστρέψαι λέγεται τὴν βοήθειαν τῆς βομφαίας αὐτοῦ. Τὸ δὲ, ἀπέστρεψας, ἀντὶ, ἐπέσεως.

Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ. Τὸ, κατέλυσας, ἀντὶ τοῦ, κατήνεγκας. Κατήνεγκας οὖν, φησὶν, ἦτοι παρεσκύεσας εἰς τὸ πιστεῦσθαι, ὅτι καθάρως ἐστίν. Ἐπνεοθή γὰρ εἶναι πονηρὸς, καὶ ὡς ἀμαρτωλὸς κατεκρίθη, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλόγησθη. Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέβραξας. Ἐπειδὴ πέπονθε σαρκικῶς, καὶ γέγονεν ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος· νομίσαντες οἱ σταυρώσαντες, ὅτι πεπονηθῶς συνεστάλη, καὶ πέπαυται τοῦ καὶ ὄλωσ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι· διὰ τοῦτο τὰς τῶν σταυρωσάντων ὑπονοίας διερμηνεύει λέγων· Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέβραξας.

Ἔως πότε, Κύριε, ἀποστρέψῃ εἰς τέλος, ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου; Τούτέστι, Μέχρι τί νος ἰσχύσει τὰ τῶν Ἰουδαίων τολμήματα, ἐπισπουδαζόντων τὴν τοῦ Μονογενοῦς καὶ Σωτῆρος ἡμῶν σταύρωσιν; Ὁ δὲ Σύμμαχος· Ἔως τί νος, Κύριε, ἀποκρυβήσῃ εἰς τέλος, φλογήσεται ὡς πῦρ ὁ θυμὸς σου; Μέχρι τί νος, φησὶ, Δέσποτα, οὐκ ἐθέλεις ἰδεῖν τὰς ἡμετέρας δόξνας, οὐδ' ἐπιφαίνῃ καὶ λύεις τὰς συμφοράς· ἀλλὰ καθάπερ πῦρ τὴν ὀργὴν τῇ μνημῆ ἡμετέρων ἀμαρτῶν ἐκκαίεις;

Μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόστασις. Ἐπ' ἀφθαρσίᾳ, φησὶ, τὸν ἀνθρώπου πεπονηκῆς, καὶ κατ' εἰκόνα τὴν σὴν ἐπλασας αὐτόν· ἀλλὰ γέγονεν ὑπὸ φθορᾶν ἐξ ἀπάτης, φησὶν. Οὐκοῦν τὴν ἀφθαρσίαν ἐπίδοξ ἵνα σώζωνται, καθάπερ ἐπλάσθη τὸ ποιήμα.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὃς ζήσεται καὶ οὐκ ἔσται θάνατος; Οὐδεὶς, φησὶν, οὔτε θανάτου κρείττων γενήσεται, οὔτε μὴν ἐκ χειρὸς ἄλλοῦ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ῥύσεται, εἰ μὴ σὺ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τὴν ἀνάστασιν ἐπέδῃς.

Ποῦ εἰσι τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε; Ἀρχαῖα ἐλέη τοῦ Θεοῦ, φησὶν, ἢ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὀρισαμένη εἰς ἀφθαρσίαν ἀναστοιχείωσις.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν δούλων σου. Ἐπειδὴ ὀνειδίσαν με, Κύριε, οἱ ἐχθροὶ σου, φάσκοντες ψευδεῖς εἶναι τὰς περὶ ἐμοῦ τοῖς ἔθνεσι δεδομένας ἐπαγγελίας· αὐταὶ δὲ ἦσαν τὸ σωθῆναι αὐτὰ, καὶ ἀπαλλαγῆναι θανάτου καὶ ἀμαρτίας· ὀνειδισαν δὲ ἀφορῶντες εἰς τὸν θάνατον τὸν ἐμὸν· καὶ μεταλοῦς αὐτὰς εἶναι ἀπέφηναν· τοῦτου χάριν αὐτοῖ σοι μνησθῆναι· τὸ γὰρ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου ὀνειδισαν, φησὶν. Ἐπὶ δὲ τὸ ἀντάλλαγμα αὐτοῦ ὁ θάνατος αὐτοῦ καὶ τὸ αἶμα, τὸ ἀντίλυτρον δεδομέ-

A inimicos ejus. Gaudebant enim et movebant capiti sua, videntes eum in ligno pendentem⁵⁵.

44. Avertisti adjutorium gladii ejus. Quoniam eos qui unigenitum Dei et Patris Filium crucifixerunt, extremo supplicio dignos, non statim ultus est; sed per summam clementiam tempus poenitentiae per haptismum dedit illis; ideo dicit avertisse adjutorium gladii ejus; illud autem, avertisti, accipitur pro, retinuisti.

45. Destruxisti eum ab emundatione. Illud, destruxisti, pro, dejecisti, positum est, id est, providisti ut crederetur purus. Nam putabant malum esse, et quasi peccator damnatus est, et inter iniquos reputatus⁵⁶. Thronum ejus in terram collisisti. B Quia carnaliter passus est, et factus est inter mortuos liber, rati qui crucifixerunt eum, oppressum fuisse per passionem, ac omnino finem existentis fecisse nec ultra nominandum fore: ideo Propheta, eorum qui crucifixerunt existimationem interpretatur dicens: Thronum ejus in terram collisisti.

47. Usquequo, Domine, avertis in finem, exardescet sicut ignis ira tua? Id est, Usquequo Judaeorum ausus praevalerunt, qui curant ut Unigenitus et Salvator noster crucifigatur? Symmachus autem: Usquequo, Domine, absconderis in finem, exardescet ut ignis furor tuus? Usquequo, inquit, Domine, non vis respicere dolores nostros, neque apparatus et eruls nos a calamitatibus; sed quasi ignis iram tuam per peccatorum nostrorum memoriam accendis?

48. Memorare quae mea substantia. In incorruptione, inquit, hominem fecisti, et ad imaginem tuam formasti eum; sed fraude circumventus in corruptionem decidit. Itaque dato illi incorruptionem, ut salutem consequatur, in quem finem opus illud effectum est.

49. Quis est homo qui vivet et non videbit mortem? Nemo, inquit, aut morte superior erit, aut redimet animam suam de manu inferi, nisi tu, inquit, Domine, resurrectionem concesseris.

50. Ubi sunt misericordiae tuae antiquae, Domine? Antiquas Dei misericordias vocat, renovationem illam in incorruptionem, ante mundi constitutionem definitam.

51. Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum. Quia mihi, Domine, exprobraverunt inimici tui, dicentes falsas esse promissiones gentibus datas quae me spectabant. Erant autem illae hujusmodi, quod scilicet salutem consecuturæ essent, et liberaudæ a morte et a peccato. Exprobraverunt autem, mortem meam respicientes, et vanas esse promissiones illas declararunt. Ideo rogo te, ut memor sis; nam, inquit, exprobraverunt commutationem Christi tui. Commutatio autem ejus, videtur

⁵⁵ Matth. xxvii, 59. ⁵⁶ Isa. lxi, 12.

esse mors et sanguis ipsius, qui datus est in pretium pro mundi salute. Ejusmodi pretium illi exprobraverunt, suspicati eum sub mortis imperio fuisse. Sed non remansit in ea qui est inter mortuos liber, sed potius tertia die resurrexit. Quare totum obsignat psalmum in hæc verba desinendo :

53. *Benedictus Dominus in æternum, fiat, fiat.* Quasi videlicet ille jam resurrexerit et ascenderit in cælos, et benedictus fuerit, id est, confessione celebratus fuerit in sæcula cum Patre suo.

1. *Oratio Moysis hominis Dei. LXXXIX.*

Argumentum.

Hanc, ait, orationem in arcanis descripsisse Moyses, ut qui consequentibus temporibus futuri erant nosset, quomodo oporteret confiteri delapsos in calamitates, quæ ipsis in extremis temporibus acciderunt, postquam Domino inobsequentes fuerunt illumque occiderunt. Ut ne autem per temporis diuturnitatem oblivioni traderetur, Psalmis inserta fuit, et jure post psalmum octogesimum octavum qui passionem Domini significat.

Domine, refugium factus es nobis, a generatione in generationem. Imploraturus Dei misericordiam, jure proæmium ducit a beneficiis jam sæpe sibi collatis. Quæ autem beneficia generatione contulerit, advertere licet ex iis quæ sub Pharaone, quæ sub Jesu, et ex iis quæ in Babylone contigerunt.

2. *Præquam montes fierent, et formaretur terra.*

Quia carnem Domini spectantes, verum hominem esse putabant, dicebantque: *Triginta annos nondum habes et Abraham vidisti* ⁵⁷? Et hoc maxime ruinæ causa fuit illis, quod ignorarent deitatem. Quapropter jam confitentes dicunt eum ante omnia opificia Patri coexistere.

5. *Ne avertas hominem in humilitatem.* Ab hinc confessionis exordium ducitur. Rogat autem ut quando gentes omnes ad cognitionem veritatis vocavit, ipse quoque convertatur. Tu dixisti, inquit, Domine: *Convertimini, filii convertentes, et sanabo contritiones vestras* ⁵⁸. Quia igitur conversi sumus, ne convertas nos in humilitatem seu abjectionem.

4. *Quoniam mille anni ante oculos tuos, Domine, etc.* Tempus legalis cultus indicat, per cujus spatium absoluto maxime templo floruit. A Salomonis enim qui domum excitavit tempore ad usque obsidionem, quæ post venerabilem crucem contigit, computantur anni mille. Sed isti, inquit, mille anni, ut una dies in conspectu tuo computari possunt, imo vero modica diei pars. Merito autem nocti comparat, tempus præcedens Salvatoris adventum, eo quod in tenebris et in confusione omnes homines essent, quia nondum ipsis exortus erat sol justitiæ.

⁵⁷ Luc. viii, 57. ⁵⁸ Jerem. iii, 14.

νον τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας· ὃ καὶ ἀνείδεσαν, ὑπολαμβάνοντες αὐτὸν κεκρατῆσθαι θανάτῳ. Ἄλλ' οὐκ ἀπέμεινεν ὁ ἐν νεκροῖς ἐλευθερὸς· ἀνέστη δὲ μᾶλλον τριήμερος. Αἰδὸ καὶ ἐπισφραγίζει ὁ ψαλμὸς τό·

Ἐδλογητὸς Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, γένοιτο, γένοιτο. Ὡς ἀναστάντος ἤδη αὐτοῦ καὶ ἀνελθόντος εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ εὐλογομένου, ἦτοι ἐξομολογούμενου εἰς τοὺς αἰῶνας μετὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς.

Προσευχὴ Μωϋσῆος ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. ΠΘ'.

Ἰσόθεσις.

Ταύτην, φησὶ, τὴν προσευχὴν ἐν ἀπορόρητοις ἀναγεγραφότα τὸν Μωϋσῆα παραδοῦναι· ὅπως ἂν ἔχοιεν οἱ κατὰ καιροὺς εἰδέναι, πῶς δεῖ αὐτοὺς ἐξομολογεῖσθαι περιπεσόντας ταῖς συμφοραῖς, αἱ γεγόνασιν αὐτοῖς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου ἀπειθειάν τε καὶ μαιφονίαν γενομένην. Ὅπως δὲ μὴ λήθῃ παραδοθῆ τῷ χρόνῳ, ἐντέτακται ἐν τοῖς Ψαλμοῖς· καὶ εἰκότως μετὰ τὸν πη', ὅς καὶ ἐν πάθος τοῦ Κυρίου κατασημαίνει.

Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεῇ καὶ γενεῇ. Μέλλων ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν εἰς ἔλεον, εἰκότως ἐξ ὧν ἤδη πολλάκις εὐηργέτησε ποιεῖ τὸ προόμιον. Πῶς δὲ κατὰ γενεὰν εὐηργέτησε, τοῦτο ἴδοι τις εἰς τε τὰ ἐπὶ τοῦ Φαραῶ ἀποβλέψας εἰς τε τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ, εἰς τε τὰ ἐπὶ Βαβυλῶνος.

Πρὸ τοῦ δοῦναι γερνηθῆναι, καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν. Ἐπειδὴ εἰς τὴν σάρκα ὄρωντες τοῦ Κυρίου, ψιλὸν ἀνθρώπον ἐνόμιζον λέγοντες· Ὅπως τριακοσταετῆς γέγονας, καὶ Ἄβραάμ ἐώρακας; Καὶ τοῦτο αὐτοῖς μάλιστα αἴτιον τῆς ἐκπτώσεως γέγονε, τὸ ἀγνοεῖν τὴν θεότητα. Διὰ τοῦτο νῦν ἐξομολογούμενοι, σαφῶς αὐτὸν εἶναι λέγουσι τὴν πρὸ πάσης κτίσεως συνόντα τῷ Πατρὶ.

Μὴ ἀποστρέψῃς ἀνθρώπον εἰς ταπεινώσιν. Ἐνεῦθεν ἡ ἐξομολόγησις. Ἄξιοι δὲ ἀφ' ὧν πάντα τὰ ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλεσε, καὶ αὐτὸς ἐπιστραφῆναι. Σὺ εἶπας, φησὶν, ὦ Δέσποτα· Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ λάσσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν. Ἐπειδὴ τοῖνον ἐπεστρέψαμεν, μὴ ἀποστρέψῃς ἡμᾶς εἰς ταπεινώσιν.

Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε. Τὸν καιρὸν τῆς ἐν νόμῳ λατρείας φησὶ, καθ' ἃν μάλιστα ἐπιτελεσθέντος τοῦ θείου ναοῦ ἦνθησεν. Ἀπὸ γὰρ Σολομῶντος τοῦ τὸν οἶκον ἐγειραντος μέχρι τῆς πολιορκίας τῆς μετὰ τὸν τρίμιον γενομένης σταυρὸν εἰς τοῦτο συντείνει ἔτη χίλια. Ἀλλὰ ταῦτα, φησὶ, τὰ χίλια ἔτη μίᾳ ἡμέρᾳ λογιθεῖται ἐνώπιόν σου· μᾶλλον μὲν οὖν μικρὸν ἡμέρας μόριον. Εἰκότως δὲ νυκτὶ παρεικάζει τὸν πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος καιρὸν· ἅτε ὡς ἐν ἀωρίᾳ καὶ συγχύσει πάντων ἀνθρώπων ὄντων, διὰ τὸ μήπω αὐτοῖς ἀνατελεῖν τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης.

Τὰ ἐξουδενώματα αὐτῶν ἔτη ἔσονται τὸ πρωτῶν. Ὁσεὶ σαφέστερον ἔλεγε· Τὰ ἔτη αὐτῶν, τῶν ἀρνησαμένων σε δηλονότι, ἐν ἐξουθενήσει· ἔσται πολλῆ. Γεγόνασι γὰρ καταπάτημα καὶ ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων, ἅτε τὸν λυτρούμενον καὶ σώζοντα αὐτοὺς ἀρνησάμενοι.

Τὸ πρωτῶν ἀνθήσονται καὶ παρέλθοι. Πρωτῶν μὲν τὸν κριτὸν τῆς γενομένης αὐτοῖς ἐπιφανείας Χριστοῦ ἐν τῷ θρεῖ Σινᾷ κατασημαίνουσι. Χλόηρ δὲ τὴν νομικὴν λατρείαν δηλοῖ, ἅτε μικρὸν ὕστερον μαραινέσθαι μέλουσαν. Τὸ ἔσπερας ἀποπέσοι, σκληρυνθεῖη καὶ ξηρανθεῖη. Ἐσπέραν φησὶ τὸν ἐπ' ἐσχάτων τοῦ αἰῶνος καιρὸν, καθ' ὃν καὶ ἐπέφανεν ὁ Μονογενῆς· ἐν ᾧ δὴ καὶ παρῆλθεν ἡ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἀνθesis, σκληρυνθεῖσα ἀπάτη τῆς ἀπειθείας.

Ὅτι ἐξέλιπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου. Σαφῶς τὰς ἐπιπενηθείσας αὐτοῖς συμφορὰς διὰ τὰ ἴδια ἁμαρτήματα διαγορεύουσι. Καὶ Ἰουδαῖοις ταῦτα, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρμόδια. Καὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις, παρανομίας τίνουσα δίκας, ὑπεβλήθη ταῖς συμφοραῖς, καὶ ταῖς παντοδαπαῖς περικλύζεται τρικυμίας. Καὶ Ἰουδαῖοι, διὰ τὴν πονηρίαν τῆς γνώμης, τῆς ἐλευθερίας ἐξέπεσον.

Ἔθον τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον σου. Οὐ παρῆλθες, φησὶ, τὰς ἀνομίας ἡμῶν, ἅτε ἡμῶν ἐπικαλεσαμένων αὐτὰς εἰς τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, διὰ τὸ εἰρηκέναι· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Ὁ αἶων ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου. Ὁσεὶ ἔλεγεν· Ὁ βίος ἡμῶν καὶ αἱ ἐν αὐτῷ πράξεις πονηραὶ φαίνονται τῷ προσώπῳ σου. Οὐδὲν γὰρ ἠγνόησας τῶν ἐν ἡμῖν πεπραγμένων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξέλιπομεν. Ἡ ἁμαρτία, φησὶ, τὴν σὴν ὀργὴν ἐκίνησε καθ' ἡμῶν· ἡ δὲ ὀργὴ τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν· ἡ δὲ τιμωρία τὰς δόνας ἐπήνεγκεν. Ἐν δόναται γὰρ τὸν ὀλίγον ἡμῶν διετελέσαμεν βίον. Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχνη ἐμελέτων. Οὐδὲν βέβαιον, φησὶν, οὐδὲ στατηρὸν ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἔχει· δικὴν ἀράχνης διασπᾶται ῥαδίως.

Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη. Ἔοικε ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ εἰρημένους· Αἱ ἡμέραι μου μικραὶ καὶ πονηραὶ οὐκ ἐφθασαν εἰς τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μου. Εἰπέ μὲν οὖν οἱ καὶ πλεονα τοῦ εἰρημένου διαβιοῦσι χρόνον· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐπ' ὀλίγων συμβαίνει. Τὸ δὲ κοινὸν καὶ ὡς ἐπὶ τῶν πλείστων κρατοῦν ἐνταῦθα διδάσκει. Ὅσπερ γὰρ τῶν πρόωρον δεχομένων τὴν τελευταίαν οὐκ ἐποίησατο μνήμην, οὕτω τῶν σφόδρα γερόντων τῷ μακροβίῳ καταλείπειν. Ἄλλ' ὁμως, φησὶ, καὶ ὁ βραχύς οὗτος χρόνος ὀδύνης καὶ πόνων ἐμπέπλησται. Ὅτι ἐπῆλθε παράτης ἐφ' ἡμᾶς, καὶ παιδευθησόμεθα. Ἐπειδὴ νεκρὸς τις καὶ εὐτελής ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐ γινώσκομεν τί ἔσται ἡμῖν μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοῦ κράτους σου· τούτου χάριν πρῶως, φησὶ, παιδύσουσιν ἡμᾶς. Τὸ γὰρ, ἐπῆλθεν, ἀντὶ τοῦ, ἐπέλ-

5. *Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt mane.* Quasi apertius diceret : Anni eorum qui te abnegaverunt, in contemptum magnum venient. Fuerunt enim in conculcationem et hominibus et dæmonibus, utpote qui eum qui ipsos redimeret et salvos faceret abnegaverint.

6. *Mane floreat et transeat.* Per vocem, mane, significant tempus quo apparuit illis Dominus in monte Sina. *Herba* autem significat legalem cultum, utpote qui haud multo post arescere debeat. *Vespere decidat, induret et arescat* : vesperam vocat tempus in fine sæculi futurum, quo apparuit Unigenitus : in quo pertransiit flos legalis cultus, fallacia inobsequentis induratus.

7. *Quia defecimus in ira tua.* Aperte narrant calamitates ipsis ob propria peccata illatas. Et hæc cum Judæis, tum omnibus hominibus conveniunt. Hominum quippe natura, pœnas dans iniquitatis suæ, calamitatibus subjecta est et decumanis fluctibus demergitur. Judæi vero ob mentis malitiam, a libertate lapsi sunt.

8. *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo.* Non prætermisisti, inquit, iniquitates nostras, quippe cum nos ipsi eas in capita nostra revocaverimus, quia diximus : *Sanguis ejus super nos et super filios nostros*⁹⁰. *Sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.* Ac si diceret : Vita nostra et ejus opera, mala videntur in conspectu tuo. Nihil quippe ignoras eorum quæ in nobis acta sunt ab initio usque ad finem.

9. *Quoniam omnes dies nostri defecerunt, et in ira tua defecimus.* Peccatum, inquit, iram tuam adversum nos concitavit ; ira vero supplicium intulit ; supplicium dolores induxit. In doloribus quippe modicum vitæ nostræ tempus transegimus. *Anni nostri sicut aranea meditabantur.* Nihil firmum, inquit, nihil stabile naturæ nostræ inest : instar aranæ facile discerpitur.

10. *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni,* etc. Isthæc similia sunt iis quæ dixit patriarcha Jacob : *Dies mei pauci et mali, non pervenerunt ad dies patrum meorum*⁹⁰. Sunt itaque qui ultra prædictum tempus vitam extrahunt ; sed id paucis contingit. Hic autem significat quod vulgo evenit, et in pluribus contingere solet. Quemadmodum enim mentionem non fecit eorum qui præmatura morte tolluntur, sic eos qui ad extremam senectutem veniunt, utpote grandævos prætermisit. Attamen, inquit, perbreve illud tempus, doloris et laborum plenum est. *Quoniam supervenit mansuetudo, et corripiemur.* Quoniam ceu mortua et admodum vilis est vita nostra, et ignoramus quid nobis post hæc ab imperio tuo futurum sit ; ideo, inquit, cum mansuetudine corripe nos. Nam illud, *supervenit*, pro-

⁹⁰ Matth. xxvii, 25. ⁹⁰ Gen. xlvi, 9.

superveniat, ait. Postulant autem correptionem accipere per Christum, qui est dextera Patris, quam obrem ait :

12, 15. *Dexteram tuam sic notam fac*, etc. In communi positum est illud, *notam fac*, ita ut sensus sit : Notam fac nobis dexteram tuam, id est, Christum ; notos fac nobis eos qui in corde sapientiam habent : illi autem esse videntur apostoli et evangelistæ, quorum opera conversionis modos edidicimus.

14, 15. *Repleti sumus mane misericordia tua*. Hæc aiunt quasi jam orationis finem et scopum invenerint. Orietur namque illis Sol justitiæ in consumptione sæculi hujus.

16. *Respice in servos tuos, et in opera tua*. Illud, *respice*, rursus positum pro, respexisti, id est, inspexisti servos tuos et opera manuum tuarum. Per quam visitationem, splendorem ac lumen Dei nostri videntes, ac conversi, rectam viam incedamus, cum conversionis opera impleverimus.

17. *Et sit splendor Domini Dei nostri super nos*. Nos splendidos ac illustres effecit lumen cognitionis Dei ; et Judæi post reditum conspicui item fuerunt. *Et opera manuum nostrarum dirige*. Opera sunt legis ; opus autem, est illud quod in nova lege perficitur. Nam in Veteri Lege varia erant sacrificia : in Nova autem solus Filius immolatur. *Et opus manuum nostrarum dirige*. Opera manuum sunt singularæ actiones : opus manuum, est cognitio quæ ex his evenit.

Laus cantici David, caret inscriptione apud Hebræos.

XC.

Argumentum.

Postquam in octogesimo nono psalmo Judaici populi aversionem declaravit, consequenter in hoc psalmo personam inducit eorum qui per Christum consummati sunt, et per eum spiritualia hostes superant, principatus videlicet et potestates, et rectores mundi tenebrarum harum, et spiritualia nequitiæ, ipsumque nefarium Satanam ; qui variis modis in præsentis psalmo significantur. Timor scilicet nocturnus, sagitta volans in die, negotium perambulans in tenebris, ruina et dæmonium meridianum, mille et decem millia, aspis, basiliscus, leo et draco. Adversus hosce omnes homini Dei victoriam ascribit.

1. *Qui habitat in adjutorio Altissimi*. Propheticus spiritus, hominem qui auxilium et opem tulit, id est Christum, qui est etiam Altissimus, beatum prædicat. Quomodo non beatus qui, ut Deum cæli protectorem haberet dignus habitus est ? *In protectione Dei cæli commorabitur*. Qui manet in hoc adjutorio protegatur et custoditur.

2. *Dicit Domino : Susceptor meus es tu*. Equis est qui hoc Domino dicit, nisi homo qui confidit in ipso, et salutis ejus innixus est ?

Α θοι, φησί. Αἰτούσι δὲ τῆς διὰ Χριστὸν παιδείας μεταλαβῆναι, ὃς ἐστὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς· διὸ φησι·

Τὴν δεξιάν σου οὕτως γνώρισόν μοι. Ἀπο κοινοῦ τὸ, *γνώρισον*, ἔνα ἦ· Καὶ γνώρισον ἡμῖν τὴν δεξιάν σου, τοῦτέστι Χριστὸν· γνώρισον δὲ ἡμῖν τοὺς τῆ καρδίᾳ τὴν σοφίαν ἔχοντας· οὗτοι δ' ἂν εἶεν οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελισταί, δι' ὧν καὶ ἐμάθομεν τῆς ἐπιστροφῆς τοὺς τρόπους.

Ἐρεπλήσθημεν τὸ πρῶτ τοῦ ἐλέους σου. Ὡς ἦδη τῆς εὐχῆς εὐρόντες τὸ πέρας τὰ τριᾶδε φασιν. Ἀνατελεῖ γὰρ καὶ αὐτοῖς ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.

Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου. Τὸ, *ἴδε*, πάλιν ἀντὶ τοῦ, *ἴδες*, ἦτοι ἐπεσκέψω τοὺς δούλους σου καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. Δι' ἧς ἐπισκοπῆς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐωρακότες, καὶ ἐπιστρέψαντες, κατευθυνθεῖμεν ἐφ' οἷς τὴν τῆς ἐπιστροφῆς πρᾶξιν ἀποπληροῦμεν.

Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἡμᾶς λαμπροὺς καὶ περιφανεῖς ἀπέφηγε τῆς θεογνωσίας τὸ φῶς· καὶ Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν ἐπάνοδον περιθλεπτοὶ πάλιν ἐγένοντο. *Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον*. Ἔργα τοῦ νόμου· ἔργον τὸ ἐν τῇ Νέᾳ τελούμενον. Ἐν τῇ γὰρ Παλαιᾷ διάφοροι θυσίαι· ἐν δὲ τῇ Νέᾳ μόνος ὁ ὕψος θύεται. *Καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον*. Ἔργον μὲν χειρῶν ἐστὶν ἡ καθ' ἐκάστην πρᾶξις· ἔργον δὲ χειρῶν, ἐκ τούτων ἐπισυμβαίνουσα γνώσις.

Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαυτδ, ἀνεπίγραμμα παρ' Ἑβραίοις. 4'.

Ἰπόθεσις.

Ἀκολουθῶς μετὰ τὸ δηλῶσαι τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ τὴν ἀποστροφὴν ἐν τῷ ὀγδοηχοστῷ ἐννάτῳ ψαλμῷ, ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὸ πρόσωπον εἰσάγει τῶν διὰ Χριστοῦ τελειουμένων, καὶ νικούντων δι' αὐτοῦ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς, ἀρχὰς δηλαδὴ καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, καὶ αὐτὸν τὸν ἀλιτῆριον Σατανᾶν· οἱ καὶ πολυτρόπως διὰ τῶν προκειμένων κατασημαίνονται. Φόβος τε νυκτερινὸς καὶ βέλους ἡμέρας πετόμενον, καὶ πρᾶγμα διαπορευόμενον ἐν σκότει, καὶ σύμπωμα καὶ δαιμόνιον μεσημβρινόν, καὶ χιλιάδες καὶ μυριάδες, καὶ ἀσπίς, καὶ βασιλίσκος, καὶ λέων, καὶ δράκων. Κατὰ τούτων δὴ πάντων τὴν νίκην ἀναγορεύει τῷ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπῳ.

Ὁ κατοικῶν ἐν βοθηθείᾳ τοῦ Ἰψίστου. Τὸ προφητικὸν πνεῦμα τὸν ἀνθρώπον τὸν ποιησάμενον βοθηθειαν καὶ ἐπικουρίαν Χριστὸν, ὃς καὶ ἐστὶν Ἰψιστος, μακαρίζει. Πῶς γὰρ οὐ μακάριος ὁ τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ σκεπασθὴν ἔχειν ἀξιωθείς ; *Ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀλλισθήσεται*. Ὁ μένων ἐν ταύτῃ τῇ βοθηθείᾳ σκέπεται καὶ φυλάσσεται.

Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ· Ἄντιλήπτω μου εἰ. Καὶ τίς ὁ τῷ Κυρίῳ λέγων ἢ ἀνθρώπος ὁ πεποισθῶς ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτοῦ ἐπερειδόμενος ;

Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται σε ἐκ παγίδος. Προεδίδαξεν, ἅς αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις διὰ τούτων καταστραφώνονται.

Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι. Εἰρηκόςτος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, ὡς Θεὸς αὐτὸς ῥύσεται ἐκ τῆς τῶν θηρευτῶν παγίδος, ἐκ τε τῶν παραχωδῶν λόγων. ἀποκρίνεται τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικὸν παραθαρσύνον αὐτὸν καὶ εἰς ἀνδρείαν ὑπαλείφον πνευματικὴν· Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι· ὡσεὶ σαφέστερον λέγοι· Καλύψει σε ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν πτερόντων αὐτοῦ· καὶ μὴν καὶ ὄπλῳ σκεπάσει σε. Οὐ δὲ γενομένου, οὐδεμία τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων παραδλάψει σε.

Ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας. Ἀκάθαρτόν τινα δύναμιν νῦν βέλος ὠνόμασεν. Ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημερινοῦ. Οὐ σύγκριμα δαιμονιώδες μεσημερίας. Τὸν γὰρ μεσημερινὸν δαίμονα φησὶν εἶναι τῆς ἀκηδίας.

Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς. Κλίτος τὸ ἀριστερὸν μέρος σημαίνει, εἰκότως μὲν. Τούτῳ δὲ τὰς χιλιάδας ἐπιβουλεύειν φησὶ· τοῖς γε μὴν δεξιοῖς τὰς μυριάδας. Τὰ γὰρ ἐπιδέξια τῶν πραγμάτων ἡμῶν, καὶ τῶν ἀρετῶν καὶ ἰσχυρὰ καὶ θαυμαστότερα, τὸ πλῆθος τῶν πονηρῶν δυνάμεων παραλύειν ἐπιχειροῦσι.

Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις. Βλαβήσῃ μὲν οὐδὲν, φησὶν, ἐκ τῶν ἐπιβουλεύοντων· συμβήσεται δὲ σοι πεσόντας ἰδεῖν τοὺς ἐχθρούς.

Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγὴν σου. Ἀντιφθέγγεται τὸ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου, τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικόν, ὅσον τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ κέρδος ἐστίν.

Οὐ προσελύσεται πρὸς σὲ κακὰ. Ἡ γὰρ τῆς κακίας φύσις ἐξωθεν ἐπέρχεται, τῆς ἀρετῆς οἰκοδοεὶν τὴν πρόφασιν ἐχούσης. Εὐθὺ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον πεποίηκεν, ἕς, ζητήσας λογισμοὺς πονηροῦς, ἐξωθεν ἐπεσπάσατο τὴν κακίαν. Καὶ μάλιστα οὐκ ἐγγιστὶ ἐν τῷ σκηνώματι σου. Θαρρῆν αὐτοὺς καὶ μηδὲν ἀηδὲς πείσεσθαι παρακελεύεται, ἐκ τοῦ πιστεύειν ἄγγελον βοηθῶν τῶν εἰς Θεὸν πιστευόντων καταπεμπόμενον.

Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ. Τοῦτο καὶ ἐν τῷ λγ' ἐφη ψαλμῷ· Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. Ἀκούωμεν δὲ καὶ Ἰακώβ τοῦ πατριάρχου λέγοντος· Ὁ ἄγγελος ὁ ῥύόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν μου. Καὶ ὁ μέγας Ἀβραὰμ τὸν οἰκέτην παραθαρσύνων ἐφη· Ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸ προσώπου σου, καὶ λήψῃ γυναῖκα Ἰσαὰκ τῷ νιῷ μου ἐκείθεν. Πανταχόθεν τοῖνον μανθάνομεν, ὡς καὶ δι' ἀγγέλων φρουρεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πεποιθότας ὁ τῶν ὄλων Θεός. Τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου. Ὁ ἐν μηδενὶ πταίων, οὗτος διαφυλάσσεται ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδου σου. Ὁ πούς μὲν τὴν ψυχὴν σημαίνει, ὁ δὲ λίθος τὴν ἀμαρτίαν.

3. Quoniam ipse liberabit te de laqueo, etc. Jam docuit adversarias potestates hisce significari.

4, 5 Scapulis suis obumbrabit tibi, etc. Postquam dixisset homo Dei, quod Deus ipse liberaturus sit de laqueo venantium et a verbis turbulentis, respondet Spiritus propheticus dans ipsi fiduciam, et ad fortitudinem concitans spiritualem: Scapulis suis obumbrabit tibi, quasi clarius diceret: Sub umbra alarum suarum proteget te, atque etiam scuto operiet te. Quo facto nulla ex adversariis potestatibus lædet te.

6. A sagitta volante in die, etc. Impuram quamdam potestatem nunc sagittam vocat. A ruina et dæmonio meridiano. . . Nam meridianum dæmonem ait pigritiæ esse.

7. Cadent a latere tuo mille, etc. Latus sinistrum significatur, merito quidem. Huic vero lateri millia insidiari ait: dextris autem decem millia. Dexteras quippe actiones nostras, et virtutum gesta fortia ac mirabiliora, multitudo malignarum potestatum evertere conantur.

8. Verumtamen oculis tuis considerabis. Nihil, inquit, lædent te insidiatores. Continget autem tibi ut lapsos videas inimicos tuos.

9. Altissimum posuisti refugium tuum. Spiritus propheticus vicissim alloquitur spiritum hominis Dei, docens quantum sit spei erga Deum lucrum.

10. Non accedent ad te mala. Nam mali natura extrinsecus advenit, cum contra virtus intrinsecam habeat causam. Nam Deus fecit hominem rectum, qui quærens cogitationes malas, extrinsecus sibi malitiam attraxit. Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Confidere jubet eos, quod nihil ingratum accidat, utpote qui credat missum angelum fuisse auxiliatorem eorum qui in Deum credunt.

11. Quoniam angelis suis mandabit de te. Ipsum in tricesimo tertio psalmo ait: Castrametabitur angelus Domini in circuitu timentium eum⁶¹. Audiamus autem patriarcham Jacob dicentem: Angelus qui eripuit me ex omnibus malis meis⁶². Et magnus Abraham domestico suo fiduciam addens aiebat: Deus mittet angelum suum ante faciem tuam, et accipies uxorem Isaac filio meo exinde⁶³. Ex omni parte igitur ediscimus, quod universorum Deus eos qui credunt in ipsum per angelos custodiat. Ut custodiant te in omnibus viis tuis. Qui in nullo delinquit, is custoditur in omnibus viis suis.

12. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Pes animam significat, lapis peccatum.

⁶¹ Psal. xxxiii, 8. ⁶² Gen. xlviii, 16. ⁶³ Gen. xxiv, 7.

13. *Super aspidem et basiliscum ambulabis.* Non A solum, inquit, o homo Dei, nihil mali patieris; sed etiam ipsam spirituum multitudinem ad pedes tuos dejectam videbis, ita ut cum omni confidentia eorum capita calcas.

14. *Quoniam in me speravit liberabo eum.* Inducit personam Dei promittentem præmium fidei, videlicet salutem. Hæc demum ait universorum Deus, docens qui sit spei fructus. Liberabo enim eum, inquit, ex prædictis cum visibilibus tum invisibilibus insidiatoribus, eum spe vallabo; custodiam eum, loquentem audiam et supplicationem excipiam. *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* Non solum ab insidiatoribus meos liberabo, sed etiam interminabilem ipsis vitam concedam, et meo salutari dignos habebō. Est autem salutare nostrum Jesus Christus, qui nos ad novum certamen inducit, et efficit ut cum illo regnemus.

15. *Clamabit ad me et ego exaudiam.* Cum magna mentis voce clamaverit ad me, me exaudientem et annuentem ipsi reperiet. Semper enim ad eum illi, in quavis occasione versetur.

16. *Longitudine dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.* Salutare illud est ipse Dominus noster Jesus Christus, qui nos in novum sæculum induxit, et effecit ut cum illo regnarem.

1. PSALMUS cantici David in die Sabbati. XCI.

Argumentum.

Sabbatismus, sive Sabbatum, videtur esse futura hæreditas, quia labores hujusce vitæ requies excipiet, nobis præmia nostra accipientibus. Laudat igitur futuram illam requiem.

2. *Bonum est confiteri Domino.* Laudes enuntiat, et iis celebrandis die nocteque indesinenter vacaturum se promittit, pro gestis scilicet Unigeniti. Ecquid fecit aliud quam quod resurrectionem nobis paravit?

3. *Ad annuntiandam mane misericordiam tuam.* Ad annuntiandum diluculo misericordiam tuam, et firmitatem tuam in nocte

4. *In decachordo psalterio, cum cantico in cithara.* Decachordum psalterium dicit corpus, quod habet quinque sensus, et quinque animæ operationes; per singulos nimirum sensus singulæ sunt animæ operationes.

5. *Quia delectasti me, Domine, in factura tua.* Cernens tua opificia et ineffabilem œconomiam tuam exsulto et gaudeo, atque ex mentis voluptate linguam ad hymnos canendos moveo.

6. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine, etc.!* Ego quidem, ait, opera tua celebrans, profunditatem cogitationum tuarum summopere miror, videns ea quæ in mundo fecisti. Sed insipientes non intelligent profunditatem mysterii.

7. *Vir insipiens non cognoscat, etc.* Variis modis hoc enuntiat, quoniam qui mente ægrotus est et

Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλισκοῦ ἐπιθήσῃ. Οὐ μόνον οὐδὲν, φησὶν, ὑπομενεῖς δεῖνδον, ὡς ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τῶν πνευμάτων τὰ πλήθη ὑπὸ τοῦς πόδας ἰδοὺς ἐπενηνεγμένα τοὺς σοὺς· ὡς καὶ μετὰ πάσης ἀδείας τὰς αὐτῶν πατήσεις κεφαλὰς.

Ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν. Εἰσφέρει τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον, μισθὸν τῆς πίστεως τὴν σωτηρίαν ἐπαγγελλόμενον. Ταῦτα λοιπὸν ὁ τῶν ὄλων ἔφη Θεός, διδάσκων τίς ὁ τῆς ἐλπίδος καρπός. Ῥύσομαι γὰρ αὐτόν, φησὶν, ἐκ τῶν εἰρημμένων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐπιβούλων, τῇ ἐμῇ ἐλπίδι φραξάμενος· διὰ τοῦτο αὐτόν φρουρήσω, καὶ καλοῦντος ἀκούσομαι, καὶ τὴν δέησιν δέξομαι. *Σκεπάσω αὐτόν, ὅτι ἔγνω τὸ δρομά μου.* Οὐ μόνον, φησὶ, τῶν ἐπιβουλεύοντων τοὺς ἑμαυτοῦ ῥύσομαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν ἀτελεύτητον αὐτοῖς χάρισομαι ζωὴν· καὶ μὴν καὶ τοῦ σωτηρίου καταξιώσω τοῦ ἑμαυτοῦ. Εἴη δὲ τὸ σωτήριον ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ καὶ εἰς τὸν νέον ἡμᾶς ἀγῶνα εἰσάγων, καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ παρασκευάζων.

Κεκράξεται πρὸς με, καὶ ἐπακούσομαι. Κεκραγῶς δὲ τῇ τῆς ψυχῆς μεγαλοφωνία πρὸς ἐμὲ, ἐπακούοντά με, καὶ ἐπνεύοντα αὐτῷ εὐρήσει. Ἄει γὰρ αὐτῷ πάρεμι, ἅν ἐν περιστάσει τυγχάνῃ.

Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν, καὶ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου. Εἴη δὲ τοῦτο τὸ σωτήριον αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ καὶ εἰς τὸν νέον ἡμᾶς αἰῶνα εἰσαγαγὼν, καὶ συμβασιλεύσαι αὐτῷ καὶ παρασκευάζων.

ΨΑΛΜΟΣ ᾠδῆς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ
Σαββάτου. L'A.

Υπόθεσις.

Ὁ Σαββατισμὸς, ἦτοι τὸ Σάββατον, εἴη ἂν ἡ μέλουσα κληρονομία, ὅτι καὶ ἀνάπαυσις τοὺς ἐνθάδε πόνους διαδέχεται, τὰς ἀμοιβὰς ἡμῶν δηλονότι ἀποληψομένων. Αἰνεῖ οὖν ἐκείνην τὴν γενησομένην ἀνάπαυσιν.

Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ. Αἰνεσις προβάλλεται, φησὶ, καὶ ταύτην ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἀπαύστως ὑπισχνεῖται καταλέγειν ἐφ' οἷς πεποίηκεν ὁ Μονογενής. Καὶ τί πεποίηκεν ἢ τὴν ἀνάστασιν ἡμῖν παρεσκευάσεν;

Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρῶτὸν τὸ ἔλεός σου. Ἀπαγγέλλειν κατ' ὄρθρον τὸ ἔλεός σου, καὶ τὴν βεβαιότητά σου κατὰ νύκτα.

Ἐν δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ, μετ' ᾠδῆς ἐν κιθάρᾳ. Δεκαχόρδον ψαλτήριον τὸ σῶμά φησιν, ὅτε πάντες αἰσθήσεις ἔχον καὶ πάντε ἐνεργείας ψυχῆς, δι' ἐκάστης αἰσθήσεως γινομένης ἐνεργείας ἐκάστης.

Ὅτι εὐφρανὰς με, Κύριε, ἐν τῷ ποιήματί σου. Ὁρῶν γὰρ σου τὰς δημιουργίας καὶ τὰς ἀρρήτους οἰκονομίας ἀγάλλομαι τε καὶ γάνυμαι, καὶ τῇ τῆς ψυχῆς ἡδονῇ τὴν γλῶτταν εἰς ὕμνων διαν κινῶ.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! Ἐγὼ μὲν, φησὶ, τὰ σὰ ἔργα ἀνυμνῶν, καὶ τὸ βάθος τῶν σῶν λογισμῶν ἐκπλήττομαι, ὧν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ εἰργάσω. Ἄλλ' οἱ ἄφρονες οὐ συνιᾶσι τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος.

Ἀνὴρ ἄφρων οὐ γνώσεται. Διαφόρως ταῦτα εἴρηκεν, ὅτι ὁ τὰς φρένας νοσῶν καὶ συνέσεως ἕρημος

τούτων οὐδὲν γινώσκει, οὔτε μὴν ἀκούσεται περὶ τούτων.

Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι ἀμαρτωλοὺς ὡσεὶ χόρτον. Οἱ μὴ συνέντες, φησὶ, τὸ μυστήριον δίκην χόρτου ἴσονται, μὴ ἔχοντες τὸ βάθος δηλαδὴ, καὶ ταχέως πεσοῦνται καὶ ξηρανθήσονται.

Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος τὸ κέρασ μου. Ὅταν, φησὶν, ἀπολούνται οἱ ἐχθροὶ καὶ διασκορπισθήσονται, τότε δὴ τότε τὸ ἐμὸν κέρασ, τουτέστιν ἡ βασιλεία ἡ ἡτοιμασμένη, περιφανῆς γενήσεται. Ἡμεῖς δὲ οἱ τὴν σὴν ἐπίγνωσιν ἔχοντες, τὴν τῶν ἐχθρῶν σου κατάλυσιν θεασάμενοι, γαυρίασόμεν ἐπὶ σοὶ καὶ μέγα φρονήσομεν· ἅτε δὴ τῆς πολυθέου πλάνης ἀπηλλαγμένοι, καὶ σε τὸν ὄντα προσκυνοῦντες Θεόν. Τὸν γὰρ μονόκερων ἐνταῦθα πάλιν παρήγαγεν, ἵνα διὰ τοῦ ἐνὸς κέρατος τὸν ἕνα παραδηλώσῃ Θεόν. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνο τὸ ζῶον ἐν ἑλαβε παρὰ τῆς φύσεως κέρασ· οὕτω τῆς εὐσεβείας οἱ τρέφειμοὶ μίαν προσκυνήσουσι θεότητα. Καὶ τὸ γῆράσ μου ἐν ἐλαίῳ πλοῖσι. Μετὰ τοὺς πόνους, φησὶν, οὓς ὑπομένω, τότε δὴ οἰοεὶ ἐλαίῳ χρῆσθαι εἰς βασιλεῖον ἱεράτευμα· καὶ τοῦτό μοι ἔσται τῶν μακρῶν πόρων τὸ γέρασ.

Καὶ ἐπειδὴν ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου. Ἔσται μοι τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν, τὸ θεατὴν με γενέσθαι πιπτόντων τῶν ἐπιβούλων μου τῆς ψυχῆς.

Περυτενυμένοι ἐν τῷ ὄλῳ Κυρίου. Οὗτοι δὲ, φησὶν, οἱ τούτοις ἀπεικασμένοι τοῖς κέδροις, φυτουργὸν μὲν ἔχουσι τὸν Θεόν, παράδεισον δὲ τὸν θεῖον νεών. Ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνήήσουσιν. Ἐν ταῖς ἄνω δηλονότι μοναῖς, ἃς καὶ αὐλάς εἶναι τοῦ Κυρίου φησὶν.

Ἐτι πληθυνθήσονται ἐν γῆρα πλοῖσι, καὶ εὐπαθοῦντες ἔσονται. Τὸ, εὐπαθοῦντες, ἀντὶ τοῦ, εὐπάσχοντες. Ἀποδοθήσεται γὰρ αὐτοῖς ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὓς οὐκ ἤκουσεν.

Ὅτι εὐθὺς ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ἐπειδὴν ἐν ταῖς ἄνω μοναῖς γενόμενοι ἀπολαύσει τὰ ἡτοιμασμένα ἀγαθὰ, τότε δὴ τότε καὶ ταύτην ἀναγγελοῦσι τὴν φωνήν, ὡς δίκαιος καὶ εὐθὺς ἔσται ὁ Κύριος, ὃς τοὺς μὲν παρανόμους καὶ ἀσεβεῖς δίκην χόρτου ἀποξηρανθήναι παρεσκεύασε· τοὺς δὲ δικαίους καὶ εὐσεβεῖς οἷα κέδρους καὶ φοίνικας ἐν ταῖς ἄνω κατεφύτευσε σκηναῖς. Ἄδικία οὐκ ἔστι παρὰ τῷ Θεῷ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν κακίας ἀνεπίδεκτον.

Εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ πρὸ τοῦ Σαββάτου, ὅτε κατεφύμιστο ἡ γῆ, αἶρος φῶδης τῷ Δαυτῷ. ἡβ.

Ἐπίθεσις.

Εἰς τὸ Σάββατον ἐν τῷ προλαβόντι ψαλμῷ δηλοῦται ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου, καθ' ἣν καὶ βεβαίως τοῦ νέου αἰῶνος μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Δηλονότι τὸ, πρὸ Σαββάτου, ἂν εἴη ἡ πρώτη αὐτοῦ παρουσία, ὅτε καὶ ἡ γῆ κατέφμισται, τουτέστιν ὅτε ἡ Ἐκκλησία πάση τῇ οἰκουμένῃ τεθεμελιώται, τῶν ἁγίων ἀποστόλων δηλονότι καὶ εὐαγγελιστῶν τὸν περὶ Χριστοῦ καταγγειλάντων τῇ γῇ λόγον.

⁶⁴ I Cor. II, 9.

A intelligentia vacuus, nihil horum cognoscit, neque quidpiam de his audiet.

8. Cum exorti fuerint peccatores sicut fenum. Qui non intelligunt mysterium, ait, quasi fenum erunt, non habentes profunditatem, ac cito cadent, et arescent.

11. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum. Quando, inquit, peribunt inimici et dispergentur, tunc cornu meum, videlicet regnum præparatum, præclarum erit. Nos autem, qui tua sumus cognitione instructi, cum ruinam inimicorum tuorum viderimus, gloriabimur et altum sapiemus in te, utpote a deorum multorum errore liberati, et te qui vere Deus es adorantes. Nam unicornu hic iterum proposuit, ut per unum cornu, unum significaret Deum. Quemadmodum enim illud animal, unum a natura cornu accepit; sic alumni pietatis unam adorabunt deitatem. Et senectus mea in oleo pingui. Post labores quos sustinui, inquit, tunc ceu oleo utar ad regale sacerdotium; et hoc erit mihi in diuturnorum laborum præmium.

12. Et respexit oculus meus inimicos meos. Mihi inter alia bona computabitur, quod cadentibus insidiatoribus animæ meæ, hujusce rei spectator ego fuerim.

13, 14. Plantati in domo Domini. Hi, inquit, qui cedris illis similes sunt, cultorem habent Deum; paradysum vero, divinum templum. In atris Dei nostri florebut. In supernis scilicet mansiouiibus, quas atria esse Domini dicit.

15. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et bene patientes erunt. Bene patientes, quasi dicas, bene tolerant. Dabuntur enim illis quæ oculus non vidit, nec auris audivit⁶⁴.

16. Quoniam rectus Dominus Deus noster. Postquam in supernis mansionibus constituti parata bona nacti fuerint, hanc annuntiabunt vocem, quod justus et rectus sit Dominus, qui iniquos et impios ceu fenum arescere fecit; justos autem et pios, quasi cedros et palmas, in supernis tabernaculis plantavit. Et non est iniquitas in Deo, quia malitiæ capax non est.

D In diem ante Sabbatum, quando fundata est terra, laus cantici ipsi David, XCII.

Argumentum.

In præcedenti psalmo per hæc verba: In diem Sabbati, declaratur secundus Salvatoris adventus, quando regnabit in novum sæculum cum sanctis suis. Palam autem est illud, ante Sabbatum, designare priorem⁷ ejus adventum, quando terra habitata est, id est quando Ecclesia in toto orbe fundata est, sanctis apostolis et evangelistis de Christo sermonem per totum orbem renuntiantibus.

1. *Dominus regnavit, decorem indutus est.* Quoniam A humanum genus abscedens a regno Dei, sub tyrannide Satanæ fuit, ideo advenit Unigenitus, ut illud rursus proprio sceptro subjiceret. Dei autem decorum, ipsius generis salutem esse dicit. Nisi enim incarnatus fuisset, assumpta præter peccatum natura nostra, nulla sane nobis salus fuisset. *Oportet enim eum regnare donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus suis* 65. *Indutus est Dominus fortitudinem et præcinxit se.* Hisce reportatam de adversariis potestatibus victoriam nobis significat, quam ceu militariis armis instructus retulit. *Etenim firmavit orbem terræ qui non commovebitur.* Postquam illos, adversarios scilicet dæmones, profligasset, Ecclesiam constituit supra petram, cui ne ipsæ quidem portæ inferi prævalerent.

2. *Paratus thronus tuus ex tunc.* Hoc ait quia a constitutione mundi futuram per salutem ipsius definierat hominum generis salutem. Thronum quippe ait potestatem judicandi adversarios nostros dæmones. Resurrectionem autem significat Unigeniti. Tu igitur ipse, ait, Domine, qui nunc ad eam rem quasi in judiciali throno sedes, ut iudicium scilicet feras et nos vindices, ante sæcula Deus,

3. *Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt flumina vocem suam.* Flumina hic sanctos apostolos et evangelistas dicit, qui Dei Ecclesiam spiritualibus fluentis lætificaverunt. Dictum namque fuit illis: *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* 66.

4. *Mirabiles elationes maris.* Multæ, inquit, mystagogiæ, sententiæ apostolorum et evangelistarum fluentia, mirabiles effecerunt elationes maris. Mare autem vocat, gentium quæ crediderunt multitudinem, quarum elationes, id est sublimitates sensus, mirabiles fuere. Non enim ultra parva et humilia de Deo sentiunt, sed magna et mirabilia.

5. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Testimonia dicit promissa per sanctos prophetas gentibus facta, quæ fidelia et firma esse in novissimis diebus ostendit, sua præsentia promissa complens. *Domum tuam decet sanctitudo, Domine.* Domus ejus Ecclesia est, cui convenit quod sit sancta, quippe quæ eum inhabitantem habeat qui solus sanctus est; cum autem id factum fuerit, nacta perpetuitatem sanctificatione fruatur.

PSALMUS David, quarta Sabbatorum. XCIII.

Argumentum.

De providentia hic sermonem habet, docens ut ne anxii simus, neque animum despondeamus, etiamsi ad quoddam temporis spatium peccantibus prosperitas, piis persecutio eveniat. Nihil

Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο. Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀποστάν τῆς ὑπὸ Θεοῦ βασιλείας, ὑπὸ τὴν τυραννίδα γέγονε τοῦ Σατανᾶ, τοῦτου χάριν ἐπεδήμησεν ὁ Μονογενὴς, ἵνα πάλιν αὐτὸ τοῖς ἰδίοις ὑποτάξῃ σκῆπτροις, ὃ καὶ ἐγένετο. Θεοῦ εὐπρέπειαν δὲ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ τοῦ γένους φησίν. Εἰ μὴ γὰρ σεσάρκωται, τὴν ἡμετέραν διχα τῆς ἀμαρτίας λαβὼν φύσιν, δηλονότι οὐκ ἂν ἡμῖν ἡ σωτηρία ἐγένετο. Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ ἂν θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο. Διὰ τοῦτων τὴν καθαίρειν ἡμῖν τῶν ἀντικειμένων σημαίνει δυνάμειον, ἣν πεποιήται, ὡσπερ στρατιωτικὸν σῆμα ἀναλαβὼν. Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται. Ἐκείνους προανελὼν, τοὺς ἀντικειμένους δηλονότι δαίμονας, ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τὴν Ἐκκλησίαν, ἥς οὐδὲ αὐτὰ κατισχύσουσιν αἱ τοῦ ἔθου πύλαι.

Ἐτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε. Τοῦτό φησι, διὰ τὸ προωρισθῆαι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τὴν τοῦ ἀνθρώπινου γένους σωτηρίαν ἐσομένην διὰ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Θρόνον γὰρ τὴν εἰς τὸ κρίνειν τοὺς ἀδικήσαντας ἡμᾶς δαίμονας ἀνάστασιν δὲ σημαίνει τοῦ Μονογενοῦς. Σὺ οὖν αὐτὸς, φησίν, ὡ Δέσποτα, ὁ νῦν εἰς τοῦτο ὡσπερ ἐπὶ δικαστικοῦ θρόνου καθίσας, εἰς τὸ κρίνειν δηλονότι καὶ ἐκδικεῖν ἡμᾶς, ὑπάρχεις ὁ πρὸ τῶν αἰώνων Θεός.

Ἐπήραν οἱ ποταμοὶ, Κύριε, ἐπήραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν. Ποταμοὺς ἐναυθα τοὺς ἀγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὰς φησίν, οἳ καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν τοῖς πνευματικῶς κατεύφραναν νάμασιν. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτούς. Ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζωῆς.

Θαυμαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης. Αἱ πολλὰ, φησὶ, μυσταγωγίαι, καὶ τὰ νοήματα τῶν ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν νάματα, θαυμαστοὺς πεποίηκε τῆς θαλάσσης τοὺς μετεωρισμοὺς. Θάλασσα δὲ λέγει τῶν ἐθνῶν τῶν πιστευσάντων τὰ πλήθη, ὧν καὶ οἱ μετεωρισμοὶ, τουτέστιν αἱ ὑψώσεις τοῦ φρονήματος, θαυμασταὶ γέγονασιν. Οὐκέτι γὰρ μικρὰ καὶ ταπεινὰ φρονοῦσι περὶ Θεοῦ, ἀλλὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά.

Τὰ μαρτύριά σου ἐπιστώθησαν σφοδρὰ. Μαρτύρια τὰς ἐπαγγελίας φησὶν ἅς διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν τοῖς ἔθνεσιν ἐπηγγεῖλατο, ἅς καὶ πιστὰς ἐπ' ἐσχάτων ἐπεδείξατο τῶν ἡμερῶν, τῇ οικείᾳ παρουσίᾳ ἐργῶ πληρῶν. Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἀγίασμα, Κύριε. Οἶκος μὲν αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, πρέπει δ' αὐτῇ τὸ ἅγια εἶναι, ἅτε τὸν μόνον ἅγιον ἔχουσα ἐνοικοῦντα· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο γένηται, καὶ ἀτελευτήτου μεταλαβούσα ἀπολαύσει τοῦ ἀγιάσματος.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ τετράδι Σαββάτων. LΓ'.

Ἐπίθεσις.

Τὸν περὶ προνοίας ἐν τούτῳ εἰσάγει λόγον, διδάσκων μὴ θλίβεσθαι καὶ ἀδύμονεῖν, κἂν εἰ πρὸς καιρὸν γένοιτο καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσιν εὐημερία, καὶ τοῖς εὐσεβέσι διωγμός. Οὐδὲν γὰρ τούτων ὡσαύτως μέ-

65 I Cor. xv, 25. 66 Joan. vii, 38.

νει, ἀλλὰ μεταβαλεῖται· τοῖς μὲν ἡ θλίψις εἰς αἰώνιον ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν, τοῖς δὲ μετὰ τὸ δοκοῦν τὰ χρηστὰ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας ἡ κόλασις. *Τετράδα δὲ Σαββάτων ἐπιγράφεται*, διὰ τὸ ἐν τῷ τετάρτῳ μηνί· ἀντὶ γὰρ τοῦ μηνὸς τὴν ἡμέραν τέθεικεν ἐν ἧ τῇ τοῦ Θεοῦ πόλει τὴν ἀρχὴν γενέσθαι τῶν συμφορῶν, ἐν τούτῳ ἐπιστρατευσάντων Βαβυλωνίων, ὡς Ἱερραίας ἱστορεῖ.

Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος, ὁ Θεὸς ἐκδικήσεων ἐπαρρησιάζαστο. Ὅσπερ Θεὸς οἰκτιρῶν ἐστὶ, καὶ Θεὸς παρακλήσεων, οὕτω καὶ Θεὸς ἐκδικήσεων. Καὶ πάλιν, τούτο δὲ ἐν προοιμίῳ παραμυθίαν μεγάλην τοῖς ἐκ τῶν θλίψεων ἀκηδιάσασιν ἀπεργαζόμενος. Τὸ δὲ, *ἐπαρρησιάζαστο*, τὴν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ θείου δικαστηρίου γενομένην ἀπόφασιν κατὰ τῶν ἀσεβῶν δηλοῖ, ἧ φησι· *Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταπραμένοι.*

Ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις. Εὐχὴν ὑπὲρ τῶν θλιβομένων ἀναπέμπει, αἰτῶν αὐτοῖς ἐπιουριαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου ἰσχύοντος Θεοῦ.

Ἔως ποτε ἀμαρτωλοὶ κυχῆσονται; Τὴν σφοδρὰν ἀμνησικακίαν καὶ ὑπερβάλλουσαν διὰ τούτων κατασημαίνει τοῦ Θεοῦ.

Τὸν λαὸν σου, Κύριε, ἐταπεινώσαν. Εἰς ζῆλον τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν διεγείρει τὸν Θεόν, λαὸν αὐτοῦ καὶ κληρονομίαν εἶναι λέγων τὴν κακουμένην παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Χήραν καὶ ὄρφανὸν ἀπέκτειναν. Τούτων εἰρηται ἡ ἐρμηνεῖα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ στίχῳ, ὅμως λεχθήσεται καὶ αὐθις. Χήραν ψυχὴν καὶ προσήλυτον νοῦν ἀποκτείνει ὁ κακῶς τὰς θείας Γραφὰς ἐξηγούμενος. Ὁρφανὸς δὲ ἐστὶ νοῦς ἐστερημένος οὐρανοῦ Πατρὸς.

Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, οἱ εἰσι μάταιοι. Πῶς γὰρ οὐκ εἰσι ματαιότητος πλήρεις αἱ αἰσθήσεις ἐκεῖναι, αἱ τῆς προνοίας τοῦ ὠφελίμου ἐξορίζουν ἐπιχειροῦσαι τοῦ λόγου;

Μακάριος ἄνθρωπος ὃν ἂν παιδεύσης, Κύριε. Ἐκεῖνοι μὲν ἄθλιοι καὶ ταπεινοὶ, φησὶν, οἱ τὴν σὴν μὴ δεχόμενοι παιδείαν. Μακάριοι δὲ οἱ παρὰ σοῦ παιδευθέντες, καὶ ἐκ τοῦ σοῦ διδαχθέντες νόμου. Οὗτοι γὰρ δὴ καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι πραυνθέντες κουφισθήσονται τῶν ἀνιαρῶν, εἰδότες, ὅτι αἱ θλίψεις εἰς ἀγαθὸν τελευτώσαι ἐκθήσονται. Ἡμέρας πονηρὰς τὰς ἡμέρας τῆς κρίσεως λέγει.

Ἔως οὗ ὠρυγῇ τῷ ἀμαρτωλῷ βόθρος. Μέχρι τοσοῦτου, φησὶν, οἱ παιδευθέντες θαρρῶντες ὑπομενοῦσι τὰς θλίψεις, μέχρις οὗ τῷ ἀμαρτωλῷ ὠρυγῇ βόθρος, τουτέστιν, εἰς τὸ ἴτοιμασμένον αὐτῷ κολαστήριον ὁ ἀμαρτωλὸς βαδίζει. Ἀμαρτωλῶν δὲ τὸν Σατανᾶν φησὶν, ἥτοι πᾶσαν ἀντικειμένην δύναμιν.

Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ Τούτο ἐκεῖνοι ἂν εἰη ἀπόδοσις τοῦ εἰρημένου ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ· *Τὸν λαὸν σου, Κύριε, ἐταπεινώσαν καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν. Καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει.* Τούτο τοῦ ἀνω

eorum quippe eadem conditione manet, sed mutatur : his quidem, angustia in perpetuam bonorum possessionem ; illis autem pro bonis quæ videbantur habere, supplicium in infinita sæcula. *Quarta autem Sabbatorum* inscriptus est psalmus, quia quarto mense contigit (die scilicet pro mense posito), ut civitati Dei initium calamitatum veniret, obsidentibus Babyloniis, ut narrat Jeremias.

1. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.* Quemadmodum est Deus miserationum, et Deus consolationum, ita et Deus ultionum. Hoc autem in proœmio positum magnam iis consolationem affert qui vi calamitatum in angorem conjiciuntur. Illud autem : *Libere egit*, sententiam in divino tribunali contra impios postea ferendam significat, qua ait : *Discedite a me, maledicti* 67.

2. *Redde retributionem superbis.* Pro afflictis precatur, rogans eis auxilium a Deo qui solus valet opem ferre.

3. *Usquequo peccatores gloriabuntur?* Hisce ingentem Dei clementiam et injuriarum oblivionem significat.

4. *Populum tuum, Domine, humiliaverunt.* Ad iram adversus inimicos Deum concitat, dum ait *populum et hæreditatem ejus esse quæ affligitur ab inimicis.*

5. *Viduam et advenam interfecerunt.* Horum interpretatio allata est in superiori versu, attamen etiam nunc dabitur. Viduam animam et advenam mentem interficit, qui prave divinas Scripturas interpretatur. Pupillus autem est animus cœlesti Patre privatus.

6. *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.* Quomodo autem non sunt vanitate plenæ cogitationes illæ, quæ providentiæ utilitatem repudiare student a sermone?

7. *Beatus homo quem tu erudieris, Domine.* Hic inquit, miseri et abjecti, qui tuam institutionem non admittunt. Beati autem sunt qui a te erudiuntur, et ex tua lege edocentur. Illi enim in ærumnis mansuetiores effecti, levabuntur molestiis, gnari tribulationes illas tandem in bonum cessuras. Dies malos dicit dies judicii.

8. *Donec fodiat peccatori fovea.* Ilucusque, inquit, qui erudiuntur cum fiducia ærumnas tolerant, donec fodiat peccatori fovea, id est, donec ad deputatum ipsi supplicium peccator accedat. Peccatorem autem dicit Satanam, sive omnem adversariam potestatem.

9. *Quia non repellat Dominus plebem suam.* Hoc donum erit ejus de quo in superioribus 68 dictum est : *Populum tuum, Domine, humiliaverunt et hæreditatem tuam vexaverunt. Et hæreditatem suam non derelinquet.* Hoc ex superiore versu vendet : *Quia*

67 Matth. xxv, 11. 68 vers. 5.

non repellat Dominus plebem suam. Quasi diceret : Custodiet populum suum omni tribulationis tempore. Et eo usque gubernabit et deducet, donec divinum constituatur tribunal. Quando autem in hoc iustitia sive Christus sedebit, omnes recti corde prope ipsum accedent, juxta illud : Quoniam ipsi Deum videbunt ⁶⁹ : ita enim rem declarant quæ subsequuntur.

15. *Quoadusque iustitia convertatur in iudicium. Donec Christus iudicet mundum. Ipse namque factus est nobis sapientia a Deo, iustitia, sanctificatio, redemptio* ⁷⁰ : et iudicium omne dedit illi Pater ⁷¹.

16. *Quis consurget mihi adversus malignantes ?* Hæc est afflictorum vox. Ait autem : Quis mihi auxiliator fuerit adversus eos qui male in me agunt ? Deinceps ubi der repente sensit quis auxiliator sit, ait, jam olim animam ejus in infernum dejiciendam fuisse, nisi Dei adjutorium nactus esset.

18. *Si dicebam : Motus est pes meus. Dum afflictus, inquit, conciperem me labi, dicebam : Quando pes meus motus est ? id est, excidam a statu illo qui secundum Deum est ; statim patrocini-um et misericordiam tuam sentiebam mihi auxiliantem.*

19. *Consolationes tuæ lætificaverunt animam meam. Non me reliquisti, ait, sine consolatione : sed quot habui tribulationes, totidem consolationes a te accepi. Quæ mihi dolores in gaudium commutarunt.*

20. *Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis qui fingis laborem in præcepto ?* Ideo, inquit, consolatus es cor meum in tribulationibus. Igitur non adhæret tibi thronus iniquitatis, id est, quia utpote Deus justus iudex es et nulla in iudiciis tuis iniquitas erit, nam thronus iudicium significat (40). Secus autem ille se habet qui fingit laborem in præcepto, videlicet adversarius dæmon, qui præcepta Dei quæ levia sunt gravia efficit, laboresque hominibus præbet in iis agendis, thronum iniquitatis diabolum vocavit ; quia thronus iustitiæ Christus est qui est diabolo oppositus.

21. *Et sanguinem innocentem condemnabunt. Illi, inquit, maligni et adversarii dæmones, omni ratione conabuntur justi animam quasi venatu capere. Sed ea de causa, inquit, condemnabuntur. Id enim significat : Et sanguinem innocentem condemnabunt. Ait enim pro innocente sanguine ab ipsis effuso, in iudicium et supplicium tradendos fore.*

22. *Et factus est mihi Dominus in refugium. Ego autem Domini providentiæ fructum percepi, et ipse mihi est in vallum munitum.*

στίχου ἤρτηται, τοῦ, "Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ὅσοι λέγοι· Φυλάξει, φησί, τὸν λαὸν αὐτοῦ πάντα τῆς ὀλιγίας τὸν καιρὸν. Καὶ μέχρι τοσούτου διακυβερνήσει καὶ καθοδηγήσει, ἕως τὸ θεῖον καθέση δικαστήριον. Ἐπειδὴν δὲ εἰς τοῦτο ἡ δικαιοσύνη καθέση, τουτέστι Χριστὸς, πάντες πλησίον αὐτῆς γενήσονται οἱ εὐθεῖς τῆ καρδία, κατὰ τὸ, "Ὅτι οὗτοι τὸν Θεὸν ὄψονται. Οὕτω γὰρ δηλοῖ τὰ ἐπόμενα.

"Ἔως οὖ ὁ Χριστὸς κρινεῖ τὴν οἰκουμένην. Αὐτὸς γὰρ ἡμῶν ἐγενήθη σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγαθὸς καὶ ἀπολύτρωσις· καὶ τὴν κρίσιν δὲ πᾶσαν αὐτῷ δέδωκεν ὁ Πατήρ.

Τίς ἀναστήσεται μοι ἐπὶ πονηρευομένοις ; Αὕτη τῶν θλιβομένων ἡ φωνή. Λέγει δὲ· Τίς μοι γένηται σύμμαχος κατὰ τῶν εἰς ἐμὲ πονηρευομένων ; Εἶτα δεξιόμενος ἀίσθησιν ταχέως τοῦ βοηθοῦ, φησὶν, ὡς πάλαι· ἂν αὐτοῦ εἰς ἄδην κατήχηθαι ἡ ψυχὴ, εἰ μὴ τῆς παρὰ Θεοῦ ἀντιλήψεως ἔτυχεν.

Εἰ ἔλεγον· Σοσάλευται ὁ ποῦς μου. Θλιβόμενος, φησὶν, ὁρῶν ἑμαυτὸν ὀλισθαίνοντα, εἶπον· Πότε ὁ ποῦς μου σοσάλευται ; τουτέστι, τῆς κατὰ Θεὸν ἐκπεσοῦμαι στάσεως· εὐθὺς τὴν ἀντιλήψιν καὶ τὸ ἔλεός σου ἡσθόμεν ἐπίκουρον ἔμοι.

Αἱ παρακλήσεις σου εὐφραναι τὴν ψυχὴν μου. Οὐκ ἀφῆκας, φησὶν, ἀπαραμύθητον· ἀλλ' ὅσας θλίψεις ἔσχον, τοσαύτας καὶ παραμυθίας ἐδεχόμην παρὰ σοῦ. Αἶ καὶ εἰς εὐφροσύνην τὰς λύπας μετεδίδαξον.

Μὴ συμπροσέστω σοι θρόνος ἀνομίας ὁ πλάσσωσιν κόπον ἐπὶ προστάγματι ; Διὰ τοῦτο, φησὶ, παρεκάλεσάς μου τὴν καρδίαν ἐπὶ ταῖς θλίψεσιν. "Ὅτι δὴ οὖν οὐ προστεθήσεται σοι θρόνος ἀνομίας, τουτέστιν, ὅτι δικαίος εἰ κριτὴς ὡς Θεός, καὶ οὐκ ἔσται ἀνομία ἐν ταῖς κρίσεσί σου· ὁ γὰρ θρόνος τὴν κρίσιν σημαίνει· ὡσπερ δὴ καὶ παρ' ἐκεῖνῳ τῷ κόπον συμπλάσσωσιν ἐπὶ πρόσταγμα· εἴη δ' ἂν οὗτος ὁ ἀντικείμενος δαίμων, ὃς καὶ ἐλαφρὰς οὐσας τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς βαρείας ποιεῖ, κόπους δὲ αὐτῶν τοῖς ἀνθρώποις παρέχων. Θρόνον ἀνομίας ὠνόμασε τὸν διάβολον· ἐπειδὴ καὶ θρόνος δικαιοσύνης ἐστὶν ὁ Χριστὸς. ὅστις ἀντίκειται τῷ διαβόλῳ.

Καὶ αἷμα ἁθῶν καταδικάζονται. Οὗτοι, φησὶν, οἱ πονηροὶ καὶ ἀντικείμενοι δαίμονες ἐκ παντὸς τρόπου τὴν τοῦ δικαίου ζητήσουσι θηρεῦσαι ψυχὴν. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦτο, φησὶ, κατακριθήσονται. Τοῦτο γὰρ σημαίνει· Καὶ αἷμα ἁθῶν καταδικάζονται. Λέγει γὰρ, ὡς ἀντὶ τοῦ ἁθῶς ἐχχομένου παρ' αὐτῶν, εἰς κρίσιν καὶ κόλασιν παραδοθήσονται.

Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγὴν. Ἐγὼ ἐτῆς παρὰ τοῦ Δεσπότης προνοίας ἀπήλαυσα, καὶ αὐτὸν ἔχω περίβολον ὀχυρὸν.

⁶⁹ Matth. v, 8. ⁷⁰ I Cor. i, 30. ⁷¹ Joan. v, 22.

(40) Sic augurando locum vitiosum vertimus.

Ἄνθος ᾠδῆς τῷ Δαυὶδ, ἀνεπιγράφος παρ' Ἑβραίοις. A *Laus cantici ipsi David, caret inscriptione apud Hebræos. PSALMUS XCIV.*

Υπόθεσις.

Argumentum.

Ἐνταῦθεν ὁ τῶν ἁγίων χορὸς καὶ τοὺς ἀπειθεῖς τοῦ Ἰσραὴλ προτρέπεται ἐπὶ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν ἐλθεῖν· δεικνύς, ὡς ἐπακούσεται, εἰ προσπέσειεν αὐτῷ, ἅτε αὐτὸς ὢν ποιητὴς, καὶ τὸ ἴδιον ἔργον ἀγαπῶν. Εἰσφέρεται δὲ μετὰ τὴν τῶν ἁγίων παραίνεσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρόσωπον, αὐτοῖς τοῖς ἀπειθέσι παρακελευόμενον μὴ τὴν τῶν πατέρων μιμησασθαι ἀπιστίαν.

Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ. Ὡς ἐπὶ ἑορτῇ ἐλθεῖν αὐτοὺς ἀπειθεῖς παρακελεύονται, εἰς ἀγαλλίαν αὐτοὺς καλοῦντες, ἵνα διὰ τούτων πείσασιν. Ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ Σωτηρὶ ἡμῶν. Εὐ τὸ, ἀλαλάξωμεν, λέγει, δὴ ἤκοντες τοὺς ἐπινικίους ἄσωμεν ὕμνους. Ὁ γὰρ ἀλαλαγμὸς ὕμνος ἐστὶν ἐπὶ πεπτωκόσιν ἐχθροῖς. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων, ὡς τὰς ἀντικειμένους δυνάμεις πολέμησας ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, ἐκ μέσου πεποίηκεν.

Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει. Ὡσεὶ λέγει· Πρὶν εἰς κρίσιν καθίστη, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔστι δὲ ὁ υἱός, τῇ ἐξομολογήσει προλάθωμεν, καὶ εὐμένους αὐτοῖς καταστήσωμεν. Οὕτω γὰρ ὁμῖν συμβήσεται εἰς ἀγαθὰ τελευτήν· ἡ γὰρ ἐξομολογησὶς ἀγαθὸν ἔχει τὸ πέρας· καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ ἐν Ψαλμοῖ· Ἀλαλάξωμεν αὐτῷ.

Καὶ βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς θεούς. Δηλαδή τοὺς πιστεύσαντας, καὶ ὡς περ ἀντιμισθίαν τούτου λαχόντας τὸ ὄνομα, τὸ καλεῖσθαι θεοί, κατὰ τὸ εἰρημένον· Θεὸν δέδωκά σε τῷ Φαραῶ. Ἐάν τὴν ἐξομολογήσιν προσενέγκωμεν, φησὶν, οὐκ ἀποτευξόμεθα· οἰκτιρήσει γὰρ ὡς ἴδιον αὐτοῦ λαόν.

Ὅτι αὐτοῦ ἔστιν ἡ θάλασσα. Δείκνυσιν, ὡς αὐτὸς, ὢν δημιουργὸς πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου, οὐκ ἂν παρῆν τὸ ἴδιον ποίημα προσπίπτον δι' ἐξομολογήσεως.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ. Καὶ αὐτοὺς τῶν προσκυνούντων καὶ κλαιόντων εἶναι φασιν, ὅπως ἂν προθυμότερους εἰς τὴν ἐξομολογήσιν παρασκευάσωσι τοὺς ἀκούοντας.

Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε. Ἐνταῦθεν παραινούνται παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εὐπειθεῖς εἶναι, καὶ μὴ τοιοῦτοι οἷοι ἐν τῇ ἐρήμῳ οἱ πατέρες αὐτῶν ἐπεδείχθησαν.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐ ἐπειρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν. Ἐξεπείρασαν γὰρ τὸν Θεὸν ἄλλοτε ἄλλην πορευόμενοι ὁδόν, καὶ οὐκ εὐθεῖαν τὴν τοῦ Κυρίου.

Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν καταπαύσιν μου. Τρεῖς ἡμῖν ὁ λόγος καταπαύσεις σημαίνει· μίαν τὴν σαρκικὴν τὴν τοῦ Σαββάτου, καὶ ἑτέραν τὴν εἰσοδὸν τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἣ Ἰησοῦς κατέπαυσεν αὐτούς· καὶ τρίτην τὴν ἐπουράνιον, ἣν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος σημαίνει· οὐκ ἂν δὲ ἑτέρας ἐμέμνητο ἐνταῦθα, εἰ ἀληθῶς ἐκαίνη ἐνῆ κατά-

His sanctorum chorus eos qui increduli erant in Israele cohortatur ut ad salutem per Christum allatum accedant, declarans eum exauditurum esse si procidant ante illum, quia ipse est opifex, suumque amat opificium. Post illam autem a sanctis datam hortationem, inducitur ipsa sancti Spiritus persona: quæ non obtemperantibus præcipit, ut ne patrum suorum incredulitatem imitentur.

1. *Venite, exsultemus Domino.* Quasi ad festum accedere cohortantur eos qui non obtemperarent, ad lætitiā vocantes eos, ut ita persuadcant. *Jubilemus Deo salutari nostro.* Probe dicit, *jubilemus*, videlicet venientes canamus victoriæ cantica. *Jubilatio enim, est hymnus ob devictos hostes editus.* His autem significat Christum, bello adversariis potestatibus pro nobis illato, ipsas de medio sustulisse.

2. *Præoccupemus faciem ejus in confessione.* Ac si diceret: Priusquam sedeat, faciem ejus qui est filius confessione præoccupemus, et propitiā nobis reddamus. Ita enim continget vobis ut in bonum desinatis; nam confessio bonum habet terminum, et hoc palam facit illud in Psalmis. *jubilemus ei.*

3. *Et rex magnus super omnes deos.* Scilicet eos qui credunt, qui in mercedem hoc consecuti sunt ut dii appellentur, juxta dictum illud: *Dedi te Deum Pharaonis*⁷². Si confessionem offeramus, inquit, non spe labemur: nam nos ut proprium ipsi populum miserabitur.

5. *Quoniam ipsius est mare.* Ostendit eum cum sit opifex totius creaturæ visibilis atque invisibilis, nunquam despecturum esse opus suum, si quis confitendo procidat ante eum.

6. *Venite, adoremus et procidamus ante illum.* Se ex adorantium et plorantium numero esse dicunt, ut auditores ad confessionem promptiores efficiant.

8. *Hodie si vocem ejus audieritis.* His ab ipso Domino monentur ut obtemperantes sint, neque tales quales patres eorum in deserto fuerant.

9. *Secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me patres vestri.* Tentaverunt enim Deum alias in aliam incedentes viam, sed non illam rectam viam Domini.

11. *Sicut juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Tres nobis requiei species significantur: carnalis una quæ est Sabbati; altera est ingressus in terram promissionis, qua illos quiescere fecit Jesus Nave; tertia cœlestis, quæ hic jam denotatur, non alterius enim hic mentio est, et tamen illa vera requies sit. Ostenditur itaque vere requiem

⁷² Exod. vii, 1.

esse recessum ex hoc mundo et habitationem in A
super nis mansionibus.

1. *PSALMUS XCV. Canticum ipsi David. Quando domus edificabatur post captivitatem.*

Argumentum.

In præcedenti psalmo Judæorum abjectionem vaticinatus si in infidelitate perseverarent, in hoc gentium vocationem inducit, quæ post solutionem spiritualis illorum captivitatis facta est, quando per totum orbem Ecclesia fundata fuit.

2, 3. *Cantate Domino canticum novum.* Apostolis jubet Spiritus sanctus, ut canticum novum, id est Novum Testamentum, gentibus per totum orbem enarrant. *Cantate Domino omnis terra... Annuntiate de die in diem salutare ejus.* Nunquam enim finem facient ad usque consummationem mundi Novi Testamenti mysteria nobis enuntiandi.

4. *Quoniam magnus Dominus et laudabilis nimis.* Docete, inquit, gentes, nam si audiant, agnoscent ejus qui prædicatur deitatem et magnitudinem; si agnoscant, laudabunt eum. *Terribilis est super omnes deos.* Illud est maximum gentibus ad Domini timorem incitamentum, quod viderint eorum deos, ut vocabant, incendio traditos. Noverunt enim illos omnes non esse deos, sed dæmonia. Solus autem Dominus cælestium opifex est.

5. *Quoniam omnes dii gentium dæmonia.* Qui enim dii vocabantur, maligni dæmones fuisse com- C
partiti sunt: at *Dominus noster celos fecit.*

6. *Sanctimonia et magnificentia in sanctificatione ejus.* Sanctificatio ejus est Ecclesia, quæ et sancta et magnifica est. Exclusus namque est Ecclesiæ ornatus.

7-9. *Afferte Domino, patriæ gentium, etc.* Patrias vocat Ecclesiarum præfectos, id est, sacerdotes et præsides. Et sane convenit operibus bonis Deum glorificare, et justis laboribus honorare illum, atque insuper spiritualia illi sacrificia offerre. Offerre nimirum in atriis sanctis ejus, scilicet in ecclesiis. *Commoveatur a facie ejus universa terra.* Futurum enim erat ut per omnem terram audiretur prædicatio, et ut terra quasi a priore suo statu commoveretur.

10. *Etenim correxit orbem terræ qui non commovebitur.* Fundavit enim Ecclesiam supra petram, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. *Judicabit populos in æquitate.* Venit enim et judicavit causam nostram, et improbos tyrannos exegit, impuros scilicet dæmones.

11. *Lætentur cæli et exsultet terra.* Cum totius orbis bonum ageretur cælestes virtutes cum gaudio dicebant: *Gloria in excelsis Deo et in terra pax*¹². *Commoveatur mare et plenitudo ejus.* Mare hic significat gentium plenitudinem, quæ commota est,

A πικρῆς. Δηλοῦται οὖν, ὡς ἀληθῶς κατάπαυσις ἔστιν ἡ μετὰ τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου ἀπλλαγὴ, ἡ ἐν ταῖς ἄνω μοναῖς κατοικήσις.

ΨΑΛΜΟΣ 145'. ᾨδὴ τῷ Δαυὶδ, ὅτε ὁ οἶκος φηρομήθη μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν.

Υπόθεσις.

Ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ, τὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων θεασάμενος, εἰ γε ἐπιμένουσιν τῇ ἀπιστίᾳ, ἐν τούτῳ τὴν τῶν ἐθνῶν κλησὶν εἰσάγει, τὴν γενομένην μετὰ τὴν λύσιν τῆς νοητῆς αὐτῶν αἰχμαλωσίας, ὅτε καὶ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἡ Ἐκκλησία τεθεμελιώται.

Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν. Τοῖς ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα παρακελεύεται τὸ καινὸν ἄσμα, τοῦτέστι B τὴν Νέαν Διαθήκην, ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνεσιν. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ Ἐυαγγελίξασθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Οὐ γὰρ παύσονται μέχρι συντελείας κόσμου τὰ τῆς Νέας Διαθήκης ἡμῖν λαλοῦντες μυστήρια.

Ὅτι μέγας Κύριος καὶ αἰνετός σφόδρα διδάξατε, φησὶ, τὰ ἔθνη· καὶ γὰρ ὑπακούσαντα γνοῖεν τοῦ κηρυττομένου τὴν θεότητα καὶ τὴν μεγαλοσύνην, καὶ γνόντα ἐπαινέσουσι. Φοβερός ἐστὶν ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς. Τοῦτο μάλιστα τὰ ἔθνη ἐπὶ τὸν τοῦ Κυρίου φόβον προτρέπεται, τὸν ἐμπρησμὸν ἐωρακότα κατὰ τῶν πάλαι ὀνομαζομένων αὐτῶν θεῶν. Ἐγνωσαν γὰρ, ὡς πάντες ἐκείνοι οὐκ ἦσαν θεοί, ἀλλὰ δαιμόνια. Μόνος δὲ ὁ Κύριος τῶν οὐρανίων ποιητής.

Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια. Οἱ μὲν γὰρ καλούμενοι θεοὶ δαίμονες ὠφθησαν πονηροί, ὁ δὲ ἡμέτερος Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν.

Ἀγιάσθη καὶ μεγαλοπρέπει ἐν τῷ ἀγιάσματι αὐτοῦ. Ἀγίασμα αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, ἥτις καὶ ἀγία ἐστὶ καὶ μεγαλοπρεπής. Ὑψηλὸς γὰρ ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ, αἱ πατρίαὶ τῶν ἐθνῶν. Πατριάς καλεῖ τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, ἱερέας, φησὶ καὶ προέδρους. Καὶ πρέπει διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν δοξάζειν τὸν Θεόν, καὶ μὴν καὶ τιμᾶν ἀπὸ δικαίων πόνων αὐτῶν, ἔτι γε μὴν καὶ θυσίας αὐτῷ ἀναφέρειν νοητάς· ἀναφέρουσιν δὲ ἐν ταῖς θείαις αὐτοῦ ἀδελφαῖς, δηλαδὴ ταῖς ἐκκλησίαις. Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ. Ἐμελλε γὰρ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξάκουστον γενέσθαι κήρυγμα, D καὶ οἰνοὶ τῆς προτέρας στάσεως σαλεύειν τὴν γῆν.

Καὶ γὰρ κατάρθρωσε τὴν οἰκουμένην ἥτις οὐ σαλευθήσεται. Ἐθεμελίωσε γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Κριεὶ λαοὺς ἐν εὐθύτητι. Ἦλθε γὰρ καὶ ἐδίκασε τὴν κρίσιν ἡμῶν, καὶ τοὺς πονηροὺς τυράννους ἐξέβαλε, τοὺς ἀκαθάρτους φησὶ δαίμονας.

Ἐυφραίνεσθωσαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. Ἐπὶ γὰρ τῇ κατορθώσει τῆς οἰκουμένης αἱ οὐράναι δυνάμεις ἐφασκον χαίρουσαι· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Θάλασσαν ἐν τούτοις

¹² Luc. II, 14.

τῶν ἐθνῶν σημαίνει τὴν πληθύν, ἤτις· καὶ σεσάλευται· τούτέστιν εἰς τὸ ὑποδέξασθαι τὸ κήρυγμα κεκίνηται. *Χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ.* Διὰ τῶν πεδίων καὶ μὴν καὶ τῶν ξύλων ἀγίας ψυχᾶς εἶναι σημαίνει, ἀ ἐπὶ τῇ τοῦ κόσμου σωτηρίᾳ ἡγαλλιάσαντο.

ΨΑΛΜΟΣ Δαυὶδ, ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ καθίσταται. 147.

Ἰσοθεοισ.

Πάλιν καὶ ἐναυῖθα τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου σημαίνει, καὶ τῶν ἐθνῶν ἀπάντων τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν.

Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, ἐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί. Νήσους τὰς Ἐκκλησίας φησὶν, ἅτε δὴ ῥιπιζομένας ὑπὸ παντὸς πνεύματος, καὶ μὴν καὶ περιῤῥομένας ταῖς περιστάσεσι ταῖς ἀλμυραῖς.

Νεφέλη καὶ γρόφος κύκλω αὐτοῦ. Τὴν λεληθῦσαν αὐτοῦ ἐν ἀνθρώποις κάθοδον σημαίνει, ὅτε ἐν τῇ τοῦ δούλου πέφνηε μορφή. *Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατ' ὀρθοῦς τοῦ θρόνου αὐτοῦ.* Αὕτη γέγονε, φησὶ, τῆς ἀφέσεως αἰτία· τὸ κρίναι δικαίως τὴν κρίσιν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν δηλαδὴ πρὸς τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις.

Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται. Ἐκαστε γὰρ τῇ θεῖᾳ αὐτοῦ δυνάμει πᾶσαν πονηρὰν καὶ ἀντικειμένην ἐνέργειαν.

Ἐφαναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ. Ἀστραπαὶ αὐτοῦ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους εἶναι λέγει καὶ εὐαγγελιστὰς, οἱ φωτὸς δίκην ὑπέλαμψαν τὴν ὑπὸ οὐρανόν.

Τὰ ἔρη ἐτάκησαν ὡσεὶ κηρὸς ἀπὸ προσώπου Κυρίου. Ὁρη τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις φησὶν, ἀ καὶ κηροῦ δίκην συνετάκησαν ἀπὸ τοῦ προειρημένου δηλονότι πυρός. Ὅπερ πῆγνυσιν ὁ βορρᾶς, τοῦτο τῆκει ὁ νότος· διὸ καλῶς λέγει ἡ νύμφη ἐν τοῖς Ἄσμασι τῶν ἁσμάτων· *Ἐξεγείρου, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, τότε, διάπνευσον κητόν μου, καὶ βρυσάτωσαν ἀρώματά μου.*

Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ προσκυνῶντες τοῖς γλυπτοῖς· ὀρῶντες δηλονότι οὐς πάλαι ἐνόμιζον θεοὺς κηροῦ δίκην λυομένους ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Προσκυνήσατε αὐτῷ, πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ. Ἐφ' οἷς κατ' ὀρθοῦσε τῇ ὑπ' οὐρανόν, φησὶν, εὐχαριστήσατε.

Ἦκουσε καὶ ἐφράνθη Σιών. Σιών μὲν ἡ Ἐκκλησία. Τί δὲ ἤκουσεν, ἢ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ εὐφροσύνης αὐτῇ γέγονε πρόξενον; *Καὶ ἡγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας.* Θυγατέρας τῆς Ἰουδαίας τὰς ὁσίας ψυχὰς φησὶ, τὰς δι' ἐξομολογήσεως συνημμένας θεῷ, ἀ ἡγαλλιώντο διὰ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, ὁρῶσαι δηλονότι τοὺς τυραννήσαντας ἐκβεβλημένους, τοὺς δὲ δουλεῖα κατεχομένους εἰς ἐλευθερίαν ἐντηνεγμένους.

Οἱ ἀραπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονηρά. Παραίνεσις εἰσάγεται τοῖς τῇ ἐλευθερίᾳ λελυτρωμένοις, διδάσκουσα πᾶν εἶδος πονηρῆν ἀποστρέφασθαι. *Φυλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ὀσίων αὐτοῦ.*

¹⁴ Cant. iv, 16.

A id est ad recipiendam prædicationem deducta. *Gaudebunt campi et omnia quæ in eis sunt. Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum.* Per campos et ligna, sanctas animas significat, quæ de salute mundi exsultaverunt.

1. PSALMUS David quando terra ejus constituta est. XCVI.

Argumentum.

Hic rursum salutem mundi significat, et fidem omnium gentium in ipsum.

Dominus regnavit, exsultet terra, lætentur insulæ multæ. Insulas vocat Ecclesias, utpote omni vento agitata, et salsis asperisque ærumnarum fluctibus circumfusas.

2. *Nubes et caligo in circuitu ejus.* Latentem ejus ad homines descensum significat, quando in servi forma apparuit. *Justitia et judicium correctio throni ejus.* Hæc, inquit, remissionis causa fuit quod juste judicaverit causam nostram quam habemus videlicet adversus malignas et adversarias potestates.

3. *Ignis ante ipsum præcedet.* Divina enim sua virtute malam omnem atque adversariam operationem combussit.

4. *Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ.* Fulgura sua dicit esse sanctos apostolos et evangelistas, qui luminis instar illuminaverunt orbem.

5. *Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini.* Montes vocat adversarias potestates, quæ sicut cera fluxerunt prædicti ignis opera. Quod aquilo coagulata, id auster liquefacit, quamobrem pulchre sponsa in Canticis canticorum ait: *Exsurge, aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum et fluant aromata mea* ⁷⁴.

7. *Confundantur omnes qui adorant sculptilia.* Videntes scilicet quos olim deos putabant instar ceræ liquefactos Domini opera. *Adorate eum, omnes angeli ejus.* Gratias agite, ait, de iis quæ in terra præclare gessit.

8. *Audivit et lætata est Sion.* Sion est Ecclesia. Ecquid audivit, nisi evangelicam prædicationem, quæ æticitæ ipsi causa fuit? *Et exsultaverunt filię Judææ.* Filias Judææ sanctas animas dicit, quæ Deo per confessionem conjunctæ sunt, quæque exsultabant propter judicia Domini, videntes scilicet ejectos tyrannos, eos autem qui in servitute detinebantur in libertatem vindicatos.

10. *Qui diligitis Dominum, odite mala.* Adhortatio inducitur iis qui in libertatem vindicati sunt, docens ut ab omni specie mala avertantur. *Custodit Dominus animas sanctorum suorum.* Qui a ma-

ligno aversi estis, sancti effecti estis. Tunc enim continget vobis ut Dominus vos custodiat a maligno, qui proprie peccator est.

11. *Lux orta est justo. Evangelica videlicet. Justo autem, huic populo scilicet qui per fidem justus est. Et rectis corde lætitia; in hæc verba rectis interponendum, ita ut iis qui recti fuerint in corde criatur lætitia. In communi autem illud, orta est, accipiendum.*

PSALMUS ipsi David. XCVII.

Argumentum.

Hic quoque psalmus priorem Domini adventum significat, et fidem omnium gentium erga illum, quam dedit eis ut patribus suis pollicitus fuerat. Ea de causa hic concitantur gentes, ut cum jubilatione victoriæ carmen canant, quod eorum causa editum fuit.

1. *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Mirabile prorsus est quod mors destructa sit, et quod humanum genus revixerit. Salvavit sibi dextera ejus. Mundum enim Patri obtulit Christus, qui est dextera Patris. Non enim humano egebat auxilio.*

2. *Notum fecit Dominus salutare suum. Carnalem ejus adventum salutarem scilicet significat. Juxta illud dictum a Simeone: Quia viderunt oculi mei salutare tuum⁷⁵. In conspectu gentium revelavit justitiam suam. Ejecto scilicet hujus sæculi principe, nobis autem qui olim sub tyrannide eramus justificatis.*

3. *Recordatus est misericordie suæ. Erga Jacob. Promisit enim ei futurum esse ut omnes gentes in semine ejus benedicerentur. Videntur omnes termini terræ salutare Dei nostri. Nullum enim regnum non particeps est regni Christi.*

5, 6. *Psallite Deo nostro in cithara. Citharam dicit harmoniam et consensum animæ cum corpore. In tubis ductilibus et voce tubæ corneæ. Ardens atque vehemens studium, evangelicæ prædicationis per tubas ductiles significat; per corneam autem regiam dignitatem, quia ex cornu ungebant reges. Neque id tantum, sed quia cornea regni proclamationem faciebant.*

7. *Moveatur mare et plenitudo ejus. Mare vocat præsentem vitam, ob salsedinem et molestiam sollicitudinum ejus. Mota itaque est a priori statu, id est ab idololatria.*

8. *Flumina plaudent manu simul. Flumina dicit sanctos mysteriorum initiatores, quorum prædicandi studium indicat eo quod plaudant simul. Montes exsultabunt a conspectu Domini, quoniam venit judicare terram. Angelicæ nimirum virtutes. Nam gaudium est super uno peccatore penitentiam agente⁷⁶.*

⁷⁵ Luc. II, 30. ⁷⁶ Luc. XV, 7.

A Οἱ ἀποστραφέντες τὸν πονηρὸν, ὅσοι γεγένηθε· Τότε δὴ συμβήσεται ὑμῖν καὶ τῆς φυλακῆς τῆς παρὰ τοῦ Κυρίου τυχεῖν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· οὗτος γὰρ κυριῶς ἀμαρτωλός.

Φῶς ἀντέλει τῷ δικαίῳ. Τὸ εὐαγγελικὸν δηλονότι. Δικαίῳ δὲ, τῷδε δικαίῳ λαῷ διὰ τῆς πίστεως. Καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη· εἰς τὸ, τοῖς εὐθέσιν, ὑποστίζαι δεῖ, ἵνα τοῖς γινομένοις εὐθέσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀνατελεῖ εὐφροσύνη. Ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ, ἀνατελεῖ, ληπτέον.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. LΖ'.

Ἰπόθεσις.

Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τὴν προτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου σημαίνει, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν πάντων εἰς αὐτὸν πίστιν, ἣν ἐποίησατο κατὰ τὰς ἐπηγγελμένας τοῖς πατράσιν ἐπαγγελίας. Διὰ τοῦτο τὰ ἔθνη πάντα ἀλλάξουσιν ὁ λόγος προτρέπεται τὸν ἐπινίκιον, ὃν ὑπὲρ αὐτῶν πεποίηται.

Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἕσμα καιρὸν, ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησε. Θαυμαστὸν γὰρ ἀληθῶς τὸ καταργηθῆναι θάνατον, καὶ ἀναβιώσασθαι πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἔσωσεν αὐτῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. Προσήγαγε γὰρ τῷ ἰδίῳ Πατρὶ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ Χριστός, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς. Οὐ γὰρ ἐδέχθη ἀνθρώπινος βοηθείας.

Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Σωτήριον οὖσαν τὴν ἐνσαρκίαν αὐτοῦ παρουσίαν σημαίνει· κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεῶν· Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου. Ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Ἐκβαλὼν μὲν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, δικαιοσύνας δὲ τοὺς πάσαις τυραννηθέντας ἡμᾶς.

Ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ. Τοῦ Ἰακώβ· καὶ γὰρ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογηθῆναι πάντα τὰ ἔθνη ἐπηγγελάτο. Ἐλθοσαν πάντα τὰ κέρατα τῆς γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Οὐδεὶς γὰρ τόπος ἀμέτοχος τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

Ψάλλετε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρα. Κιθάραν τὴν τοῦ σώματος πρὸς τὴν ψυχὴν ἁρμονίαν φησί. Σάλπιξιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ σάλπιγγος κερατίνης. Τὸ πεπυρωμένον καὶ ἐκτεταμένον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος διὰ τῶν ἐλατῶν σαλπίνγων σημαίνει· διὰ δὲ τῶν κερατίνων τὸ βασιλικόν, καθὸ τῷ κέρατι ἔχρνοντο οἱ βασιλεῖς. Οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν κερατίνῃ τῆς βασιλείας τὴν ἐκφώνησιν ἐποιούντο.

Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Θάλασσαν τὸν βλον τὸν παρόντα σημαίνει, διὰ τὸ ἀλμυρὸν τῶν ἐν αὐτῷ φροντίδων. Κεκίνηται οὖν ἐκ τῆς προτέρας στάσεως, τουτέστι τῆς εἰδωλολατρίας.

Ποταμοὶ κροτήσουσι χεῖρι ἐπὶ τὸ αὐτό. Ποταμούς τοὺς ἀγίους εἶναι φησι μυσταγωγούς, ὧν καὶ τὸ σπουδαῖον τοῦ κηρύγματος διὰ τοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κροτεῖν σημαίνει. Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται, ὅτι ἤκει κρῖναι τὴν γῆν. Αἱ ἀγγελικαὶ δηλονότι δυνάμεις. Χαρὰ γὰρ γίνεται ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. LII.

Υπόθεσις.

Καὶ οὗτος τὴν Χριστοῦ βασιλείαν σημαίνει καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων αὐθάδεια.

Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζόμενος λαοί. Ὁ Χριστὸς ἐστὶν οὗ τὴν βασιλείαν οὐ παραδέχονται Ἰουδαῖοι ὀργιζόμενοι. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χειροῦν, σαλευθήτω ἡ γῆ. Αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ βασιλεύσων ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐστίν, ὁ καὶ τοῖς χειροῦν ἐποχούμενος, ὅφ' οὐ καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ. Φησὶν οὖν· Σὺ εἶ ἐπὶ τῶν χειροῦν, ἡ καὶ τὴν ἐπὶ κακῶν στάσιν μετακινήσας τῆς γῆς, γεγωνῶς καθ' ἡμᾶς. Στάσιν οὖν λέγει τὴν τῆς εἰδωλολατρείας.

Κύριος ἐν Σιών μέγας. Σιών ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἐν ἣ ἁγιάζεται καὶ ὑψοῦται Χριστὸς, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ὑψώσω σε, ὁ Θεὸς μου, ὁ βασιλεύς μου.

Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ ὀνόματι σου τῷ μεγάλῳ. Μέγα αὐτοῦ τὸ ὄνομα τὸ, Ἰησοῦς, καθὼ καὶ σωτηρία λαοῦ ἐρμηνεύεται. Μέγα πάλιν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, ὃ μέλλει κάμψαι πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα ἐξομολογήσεται· γλῶσσα, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὅτι φοβερὸν καὶ ἁγιόν ἐστίν. Φοβερὸν μὲν κατὰ τῶν ὀργιζόμενων λαῶν καὶ μὴ προσδεχομένων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν· ἁγιὸν δὲ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ. Ἐπειδὴ ἡ τιμὴ ἦτο ἡ δόξα τοῦ βασιλέως ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην, ἥτις διὰ τῆς κρίσεως ἐρμηνεύεται· τούτου χάριν τοῖς μὲν ἀπειθήσασιν τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ φοβερὸν, τοῖς δὲ ὑπακούουσιν ἁγιόν. Σὺ ἠτοίμασας εὐθύτητα. Ἐν δικαιοσύνῃ γὰρ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην.

Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν. Ὁ ὑψηλὸς ὡς Θεὸς καὶ ὑπὸ πόδας ἔχων πᾶσαν τὴν κτίσιν γέγονεν ἀτρέπτως ἄνθρωπος. Τοῦτον οὖν, φησὶ, τὸν γενόμενον ἀτρέπτως ἄνθρωπον ὑψοῦτε, προσκυνοῦντες αὐτὸν μὴ προσκυνῆσαι μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός.

Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ. Οὗτος, φησὶν, ὁ νῦν, καθὼ πέφυκεν ἄνθρωπος, βασιλεύσας τῶν ἐπὶ γῆς ἦν ὃν καὶ πάλαι Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ ἐπεκαλοῦντο. Εἰπὼν οὖν, ὅτι Προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ, καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὴν οἰκονομίαν κηρύξας, πάλιν ἀσφαλιζόμενος ἡμᾶς, τὴν θεότητα σημαίνει διὰ τοῦ δηλωθέντος ὄρους. Μεμένηκε γὰρ Θεός, εἰ καὶ ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουσας αὐτοῦς. Εἰ καὶ ἔδοξάν τι ἁμαρτάνειν ὡς ἄνθρωποι, οὐ παρέώρας, φησὶν. Ἠλέγητο οὖν ἐπὶ τοῦ μόσχου ἁμαρτάνων Ἀαρὼν καὶ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας.

Καὶ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἁγιόν αὐτοῦ. Ἡ τὴν ἐπὶ γῆς ἦ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ φησὶν· ἦ ὄρος πάλιν αὐτὸν νοητέον τὸν Μονογενῆ, κατὰ τὸ Ἐτήθη λίθος ἐξ ὄρους ἄνευ χειρῶν.

⁷⁷ Psal. cxliv, 1. ⁷⁸ Philipp. ii, 10, 11. ⁷⁹ Dan. ii, 34.

(41) Hæc pertinent ad versum 9.

A

PSALMUS ipsi David. XCVIII.

Argumentum.

Et hic quoque psalmus Christi regnum significat, atque principum sacerdotum arrogantiam.

1. Dominus regnavit, irascantur populi. Christus est cujus regnum Judæi irati non accipiunt. Qui sedet super cherubim, moveatur terra. Is enim ipse est qui in novissimis temporibus regnabit in terra, qui super cherubim vehitur, et sub quo mota est terra. Ait igitur : Tu es super cherubim, qui et malum terræ statum commutasti, cum ad nostram similitudinem factus es. De statu idololatriæ loquitur.

2. Dominus in Sion magnus. Sion est Ecclesia, in qua glorificatur et exaltatur Christus. juxta dictum illud : Exaltabo te, Deus meus, rex meus ⁷⁷.

3, 4. Confiteantur nomini tuo magno, etc. Magnum est nomen ejus illud, Jesus, quia salus populi significat. Magnum rursus nomen illud quod est super omne nomen, cui curvabitur omne genu, et omnis lingua confitebitur, quia Dominus Jesus Christus ⁷⁸, etc. Quoniam terribile et sanctum est. Terribile adversus gentes iratas quæ non receperunt ejus regnum ; sanctum autem credentibus in eum. Et honor regis judicium diligit. Quoniam honor seu gloria regis justitiam diligit, quæ per judicium intelligitur ; ideo inobsequentibus mandatum ejus terribile est, sanctum autem credentibus in eum. Tu parasti directiones. In justitia enim judicaturus est orbem.

5. Exaltate Dominum Deum nostrum. Qui excelsus est utpote Deus, et sub pedes habet omnem creaturam, sine mutatione factus est homo. Hunc itaque, ait, qui sine mutatione factus est homo, exaltate, adorantes eum una adoratione cum sua carne.

6. Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus. Hic, inquit, qui nunc quatenus homo factus est regnavit in terrena, is ipse erat quem olim Moyses et Aaron et Samuel invocabant. Postquam dixit itaque : Adorate scabellum pedum ejus (41), atque incarnationem œconomiamque prædicavit, rursus nos confirmandi, divinitatem per montem illum significat : remansit quippe Deus, etiamsi propter nostram salutem carnem assumpserit.

8. Domine Deus noster, tu exaudiebas eos. Etiam si in aliquo peccare visi sunt utpote homines, tu tamen non contempsisti eos. Peccati itaque arguebatur Aaron ob vitulum, et Moyses propter aquam contradictionis.

9. Et adorate in monte sancto ejus. Aut terrenam aut cœlestem Jerusalem dicit : aut rursus montem intelligere possumus Unigenitum, juxta illud : Excisus est lapis de monte sine manibus ⁷⁹.

1. PSALMUS in confessionem. XCIX.

Argumentum.

In hoc psalmo eos qui jam accesserant ad fidem adhortatio alloquitur, ut gratiarum actiones de iis quæ gesta sunt offerant. Confessio enim hoc in loco, gratiarum actionem cum laude conjunctam significat.

2. *Jubilare Deo, omnis terra.* Redemptos jubet victoriæ carmen canere. Redempti quippe erant omnes homines. Terram autem vocat habitantes in ea. *Servite Domino in lætitia.* Hominum servitus noxium timorem efficit, Domini autem servitus timorem castum, ex quo animæ oboritur lætitia. *Introite in conspectu ejus in exultatione.* Qui jam jubilationis lætitiā mente percepit, hic quasi stans in conspectu Christi gaudio gaudet, et hoc est exultatio.

3. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus noster.* Hic Dominus, inquit, qui proprio sanguine totam redemit terram, ipse est nostræ facturæ opifex. Non enim ex nobis ipsis exstitimus, sed opus manuum ejus sumus. Quapropter et populus ejus et oves ejus sumus, ita ut ille quidem populus sit, qui rationalior est; oves autem, qui in ordine irrationabiliorum consistunt, neque experimentum quodpiam divini eloqui habent, juxta dictum illud: *Erravi sicut ovis quæ perivi*⁸⁰.

4. *Nos autem populus ejus et oves pascuæ ejus.* Alii sunt ut populus ejus, qui scilicet præstantiores sunt; alii ut oves pascuæ ejus, qui in inferiore gradu incedunt. Cæterum, cum omnium Deus et factor sit, omnes vocat et proprios sibi efficit. Nam homines et jumenta salvat Dominus⁸¹; illos quidem ut populum suum, hos vero ut oves pascuæ suæ. *Introite portas ejus in confessione.* Portas Domini Ecclesiam quæ in terra est vocat, in qua confiteri oportet, ac denuntiatis antea peccatis, beneficia nobis collata enarrare.

Ipsi David. PSALMUS C.

Argumentum.

In hoc psalmo perfectum nobis hominem describit, qui secundum Deum vitam instituit, docetque nos quod vitæ genus amplecti debeant ii, qui regnum cælorum adipisci exoptant.

1. *Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine.* Cum ea quæ scio te nobis contulisse beneficia semper in ore feram, dabitur judicium, et sane judicium justum. Justificavit enim causam nostram adversus inimicos nostros.

2, 3. *Psallam et intelligam in via immaculata.* *Psallam*, inquit, *hymnum*, ac si diceret apertius: Non finem faciam hymnos canendi, et viam meam semper immaculatam conservabo, tuum, o Domine, adventum exspectans. Oportet enim paratos nos esse ad Domini accessum. Tantam autem hic vir mirabilis puritatem obtinebat ut cum fiducia cla-

ΨΑΛΜΟΣ εις εξομολόγησιν. LΘ.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τοῖς ἤδη προσελθοῦσι τῇ πίστει παραίνεσιν εισφέρει, ὑπὲρ τοῦ ἀναφέρειν ὑπὲρ τῶν ἤδη γεγεννημένων εὐχαριστίας. Ἡ γὰρ εξομολόγησις ἐν τούτῳ τὴν μετ' αἰνέσεως εὐχαριστίαν σημαίνει.

Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ, πᾶσα ἡ γῆ. Τὸν ἐπινίκιον τοῦς λελυτρωμένους ἕδειν παρακελεύεται. Ἦσαν δὲ οἱ λελυτρωμένοι ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Γῆν γὰρ τοῦς κατοικοῦντας τὴν γῆν καλεῖ. *Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφροσύνῃ.* Ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων δουλεία φόβον φθοροποιὸν ἐμποιεῖ, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου δουλεία φόβον ἀγνόν, ἐξ οὗ γίνεται τῇ ψυχῇ εὐφροσύνη. *Εἰσέλθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλλίασει.* Ὁ ἤδη τοῦ ἀλλαγμοῦ τὴν εἰς νοῦν δεξάμενος εὐφροσύνην, οὗτος ὡσπερ ἐνώπιον ἰστάμενος τοῦ Χριστοῦ χαρῆ χαίρει, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἀγαλλίασις.

Γνώτε ἔτι Κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν. Οὗτος, φησὶν, ὁ Κύριος ὁ τῷ ἰδίῳ αἵματι πᾶσαν λυτρωσάμενος τὴν γῆν, αὐτός ἐστιν ὁ καὶ τοῦ ἡμετέρου ποιήματος δημιουργός. Οὐ γὰρ αὐτομάτως συνέστημεν, ἀλλὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔργον ἐσμέν. Διὸ καὶ λαὸς αὐτοῦ καὶ πρόβατα αὐτοῦ τυγχάνομεν ὡς εἶναι μὲν ὁ λαὸς λογικώτερος, πρόβατα δὲ οἱ τὴν ἀλογωτέραν τάξιν ἐπέχοντες, καὶ μὴ ἐν πείρᾳ τῶν θείων ὄντες λογίων, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Ἐπλανήθη ὡς πρόβατον ἀπολωλός.*

Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ. Ἄλλοι μὲν ὡς λαὸς αὐτοῦ, οἱ κρείττους· οἱ δὲ ὡς πρόβατα νομῆς αὐτοῦ, οἱ ὑποβεβηκότες. Πλὴν ἀλλὰ, πάντων Θεὸς ὢν καὶ ποιητής, πάντας καλεῖ καὶ ἐξοικειοῦται. Ἄνθρώπους γὰρ καὶ κτήνη σῶζει Θεός· τοὺς μὲν ὡς λαὸν αὐτοῦ, τὰ δὲ ὡς πρόβατα νομῆς αὐτοῦ. *Εἰσέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν εξομολογήσει.* Πύλας τοῦ Κυρίου τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν φησὶν, ἐν ἣ ἐξομολογεῖσθαι δεῖ, ἅτε πρότερον ἐξαγγέλλοντες τὰ ἁμαρτήματα, τὰς τε εἰς ἡμᾶς γενομένας ἀφηγείσθαι εὐεργεσίας.

Τῷ Δαυὶδ. ΨΑΛΜΟΣ Ρ΄.

Υπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὸν τέλειον ἡμῖν διαγράφει, τὸν κατὰ Θεὸν πολιτευόμενον, διδάσκων ἡμᾶς ποῖαν δεῖ πολιτεῖαν ἐπιτηδεύειν τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιτυχεῖν.

Ἐλεον καὶ κρῖσιν ἕσομαι σοι, Κύριε. Ταῦτα, φησὶν, ἐπὶ στόματος φέρων διαπαντός ἃ οἶδ' εἰς ἡμᾶς κατορθωθέντα, δοθήσεται χρῖσις, τουτέστιν ἡ δικαιοκρασία. Ἐδικαίωσε γὰρ ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν τὴν δίκην ἡμῶν.

Ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ. Τὸ, *ψαλῶ τὸν ἕμνον*, φησὶν, ὡσεὶ λέγοι σαφέστερον· Ὑμῶν οὐ πύσομαι καὶ τὴν ἐμὴν ὁδὸν παρασκευάζων ἔμωμον, τὴν σὴν, ὃ Δέσποτα, παρουσίαν προσδοκῶν. Δεῖ γὰρ ἠντρεπισμένους ἡμᾶς εἶναι πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου ἀφίξιν. Τσαούτην γὰρ ὁ θαυμάζομενος οὗτος ἀνὴρ ἐκτέστρο καθαρότητα, ὡς μετὰ παρῆρησις

⁸⁰ Psal. cxviii, 176. ⁸¹ Psal. xxxv, 8.

ῥοῆται πρὸς τὸν Θεόν· Πότε ἤξεις πρὸς μέ; Ἄντ' Α τοῦ, Εὐπρεπῆ σοι τὰ βασιλεία κατέστησα, ποθῶ σου τὴν παρουσίαν, ὦ Δέσποτα, ἰμείρομαι σου τῆς ἐπιφανείας· ἀλλὰ δὸς τὸ ποθοῦμενον. *Διεπορευόμην ἐν ἀκακίᾳ καρδίας μου ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου μου.* Οὐδένα, φησὶν, ἔσχον ἀδικον συνοικούντα λογισμὸν· ἀλλ' ὅλως ἔμαυτῷ μετὰ καθαρότητος διεπορευόμην. *Ποιῶντας παραβάσεις ἐμίσησα.* Δεῖ γὰρ μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιῶντας ἀποστρέφασθαι.

Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή. Τὰ τοῦ διαβόλου βουλεύματα, ἅτε μὴδὲν εὐθὲς ἔχοντα, σκαμβὰ τέ εἰσι καὶ διεστραμμένα, ἅπερ οὐδέποτε ἐν τῇ καρδίᾳ εἰσδέδεγμα. *Ἐκκλινοτος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον.* Οὕτω, φησὶν, ἐν οὐδενὶ μέρει ἐποιούμην τοὺς πονηροὺς, ὡς καὶ τὴν παρουσίαν καὶ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν ἀγνοεῖν· διὸ γὰρ ἀπαιρόντων οὐκ ἐγίνωσκον, οὐκοῦν οὐδὲ παρόντων εἰ παρήσαν ἐγίνωσκον. Γνώμης δὲ ἀπόδειξις ἀνακειμένης Θεῷ τὸ τῶν κάτω μτῆνα ποιεῖσθαι λόγον διὰ τὴν ἀνωθεν προσοχήν

Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον. Τὰς δὲ λάθρα γινόμενας κατηγορίας οὐ προσιέμην, ἀλλὰ τοὺς τοῦτο δρᾶν πειρωμένους ἐξήλανον. *Ἵπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ καὶ ἀπλήτῳ καρδίᾳ, τοῦτ' οὐ συνήσθιον.* Οὕτε μὴν τοὺς ἀλαζονεῖα καὶ πλεονεξία χρωμένους ἐποιούμην συσσίτους.

Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ. Συνεδρίων δὲ μοι καὶ βουλής ἐκοινωνῶν οἱ πιστεῖ κοσμούμενοι, καὶ περὶ πολλοῦ τὰ θεῖα ποιούμενοι. Οἱ δὲ μὴ οὕτως διακειμένοι, ἀλλὰ τᾶναντία φρονούντες ὑπερηφανείᾳ λέγω καὶ ἀδικίᾳ καὶ ἐξουδενώσσει, πῆρῳ ἀπέβαλον ἀπ' ἐμοῦ, ὥστε μὴ δρᾶν αὐτούς.

Εἰς τὰς πρώτας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς γῆς. Ἀμαρτωλοὺς φησι τοὺς πονηροὺς λογισμῶς, ὡς ταῖς ἐωθιναῖς προσευχαῖς καὶ τῇ πρὸς Θεὸν προσεδρία ἐκώλαξε. Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν. Πόλιν Κυρίου τὴν ἁγίαν φησὶ ψυχὴν, κατὰ τὸ εἰρημένον *Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ.*

Προσευχὴ τῷ πτωχῷ, ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ. PA'.

Ἵπόθεσις.

Ὁ κατὰ Θεὸν πτωχός, τοῦτέστιν ὁ τῶν προφητῶν χορός, ὁ λύπης πεπληρωμένος ἐπὶ τῇ τοῦ πρώτου λαοῦ καταστροφῇ, προσέρχεται τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ αὐτοῦ, τοῦ λαοῦ θηλονότι, ἀναπέμπων δεήσεις μετὰ νηστείας καὶ δακρύων, ὅπως ἂν καὶ αὐτὸς εἰκτερηθῇ ὁ λαός. Κηρύττει δὲ καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν κλησίαν, τὴν γενομένην ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Τὰ συμβάντα τῷ λαῷ οικειοποιεῖται ὁ προφητικὸς χορός.

⁹⁹ Psal. LXXXVI, 3.

mauret ad Deum : Quando venies ad me? ac si diceret : Regiam tibi exornatam ac decentem paravi, tuam exopto præsentiam, o Domine, tuum adventum expeto, optatum concede. Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ, etc. Nullam, inquit, injustam cogitationem mecum habitare concedebam, sed cum puritate ambulabam. Facientes prævaricationes odivi. Oportet enim non solum abstinere a malis, sed etiam aversari eos qui illa agunt.

4. *Non adhæsit mihi cor pravum.* Diaboli consilia, utpote quæ recti nihil habèant, prava sunt et perversa, quæ unquam in corde admisi. *Declināntem a me malignum non cognoscebam.* Ita, inquit, nihili faciebam malignos, ut eorum sive præsentiam sive absentiam ignorarem. Quare abscedentibus illis non cognoscebam, ac similiter etiamsi præsentibus essent, id ignorabam. Mentis autem in Deo consistentis argumentum est, terrenas res nihil curare, ubi studium cœlestium.

5. *Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequerbar.* Accusationes occulte factas non admittebam, imo vero eos qui huic rei dabant operam expellebam. *Superbo oculo et insatiabili corde, cum hoc non edebam.* Nequaquam eos qui arrogantia et superbia tumebant, convivas admittebam.

6. *Oculi mei ad fideles terræ ut sedeant mecum.* Consensus atque consilii mecum participes erant qui fide erant ornati, et divina magni faciebant. Eos autem qui non ita affecti erant, sed contraria sentientes superbix, injustitiæ et humiliationi dabant operam, longe a me exigebam, ita ut ne respicerem quidem illos.

8. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.* Peccatores vocat malas cogitationes, quas cum matutinis orationibus, tum in Dei præsentia consistendo castigabat. *Ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitate.* Civitatem Domini sanctam dicit animam, juxta dictum illud ⁹⁹ : *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.*

1. *Oratio pauperis cum anxius fuerit, et in conspectu Domini effuderit precem suam. CI.*

Argumentum.

Qui pauper secundum Deum est, id est prophetarum chorus, repletus dolore ob prioris populi excidium, ad Dominum accedit, pro ipso populo preces effundens cum jejuniis et lacrymis, ut ipse populus misericorditer excipiat. Prædicat item hic psalmus vocationem gentium, in adventu Salvatoris nostri Jesu Christi futuram

2. *Domine, exaudi orationem meam.* Quæ populo contigerunt sibi quasi propria ascribit propheticus chorus.

4. *Quia defecerunt sicut fumus dies mei, et ossa mea sicut cremium aruerunt.* Horum jam multo ante interpretatio data est, at rursus dicitur. Tota virtus eorum per quam consistebat cultus legalis, fracta est et periit. Erant autem illa sacerdotium, templum, sacrificia armentorum, libertas populi suis legibus vivendi.

7. *Factus sum sicut nycticorax in domicilio.* Hoc dicit ob tenebras quæ populum interceperunt; ignorabat enim Deum. Quid autem proprium nycticoraci, nisi ut clamet nocte, quamobrem hujusmodi vocabulum sortitus est? Quoniam igitur totam noctem precando transigebat, sese jure nycticoraci confert.

8. *Vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto.* Ego, inquit, qui tempore peccati captus non fui, usque adeo derelictus sum, ut passeri uni similis sim. Tantæ sunt enim myriades peccatorum, ut etiam si plurimi salutem consequantur, unus tamen, tot myriadibus comparati, videantur.

9. *Tota die exprobrabant mihi inimici mei.* Ridiculus fui inimicis meis: et qui olim mihi invadebant, adversus meas calamitates jurant, rogantes ne sibi paria contingant. Illud autem, cum cinere, consimile est septuagesimo nono psalmo: *Cibabis nos pane lacrymarum*²³. Quod si cibi sumendi tempus dolore plenum fuit, vix aliud quodpiam tempus malis vacuum erit. *Et qui laudabant me adversum me jurabant.* Et amici, inquit, qui olim laudabant me, meas calamitates in jusjurandum adhibebant dicentes: Absit ut talia patiar qualia Israel!

10. *Quia cinerem tanquam panem manducabam.* Aut calamitates captivitatis significat, aut afflictionem qua se macerabant, ut populus misericordiam consequeretur.

11. *Quia elevans allisisti me.* Solus Israel enim ex omnibus gentibus excelsus erat, quippe qui solus notitiam veri Dei haberet.

12. *Dies mei sicut umbra declinaverunt.* Dies suos ait transactos in legali cultu, qui vocatur umbra futurorum bonorum. *Et ego sicut fenum arui.* Illud, ego, positum est pro, *populus*, nam, ut dixi, omnia quæ ad populum pertinent quasi propria sibi attribuit.

15. *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, et terræ ejus miserebuntur.* Lapidem vocat eos qui post resurrectionem crediderunt in Christum, et facti sunt lapides sancti, secundum Zachariæ vocem: *servos autem vocat sanctos apostolos, quorum opera qui crediderunt in Christum salvi facti sunt.* Terram autem, *populos*, qui adhuc terreno more vivunt, et adhuc non credunt, quos commiseratione dignos ait. *Servantur autem reliquiæ ad novissimum usque diem; ipsi enim per Eliam prophetam salutem consequentur.*

²³ Psal. LXXIX, 6.

Ἔστι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου, καὶ τὰ ὀστέα μου ὡσεὶ φρύγιον συνεφύγησαν. Ταῦτα μὲν ὑπεράνωθεν τὴν ἐρμηνείαν ἔλαβον, βεβήθησεται δὲ καὶ αὐθις. Πᾶσα γὰρ δύναμις αὐτῶν, δι' ἧς συνειστήκει τὰ τῆς κατὰ νόμον λατρείας, διεφθάρη καὶ ἀπόλωλεν. Ἦν δὲ ταῦτα ἡ ἀρχιερωσύνη, ὁ ναὸς, αἱ διὰ τῶν θρημμάτων θυσίαι, ἡ αὐτονομία τοῦ ἔθνους.

Ἐγενήθη ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ. Τοῦτο φησι διὰ τὸν κατειληφτότα σκότον τὸν λαόν ἀγνωσίαν γὰρ ἔσχε Θεοῦ. Τί δὲ τοῦ νυκτικόρακος ἀλλ' ἢ τοῦ βοᾶν κατὰ τὰς νύκτας ἴδιον, ὅθεν ταύτην τὴν προσηγορίαν ἔλαχεν; Ἐπειδὴ τοίνυν παννύχιον ἐποιεῖ προσευχόμενος, ἀναγκαίως ἑαυτὸν παραβάλλει τῷ νυκτικόρακι.

Ἠγρύπνησα καὶ ἐγερόμην ὡς στρουθίον μονάξου ἐπὶ δώματι. Ἐγὼ, φησὶν, ὁ μὴ τῷ καιρῷ τῆς ἀμαρτίας κατειλημμένος, τοσοῦτον κατελείφθη, ὡς καὶ ἐνὶ τοικένοι στρουθίῳ ἀπὸ γὰρ μυριάδων τοσοῦτων, εἰ καὶ πλείους ἦσαν οἱ σωζόμενοι, ἐνὶ ἅν παρεβάλλοντο ὡς πρὸς τὰς μυριάδας.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνειδιζόν με οἱ ἐχθροὶ μου. Καταγέλαστος ἐγενόμην τοῖς δυσμενέσιν· οἱ δὲ πάλαι με ζηλοῦντες κατὰ τῶν ἐμῶν ὀνειδιούσι συμφορῶν, εὐχόμενοι μὴ ἴσα παθεῖν. Τὸ δὲ, μετα σποδοῦ, αὐτὸ παραπλήσιον τῷ ἔβδομηχοστῷ ἐννάτῳ ψαλμῷ· *Ψωμίεις ἡμᾶς ἄρτω διακρύων.* Εἰ δὲ ὁ τῆς τροφῆς καιρὸς ὀδύνης ὑπέργε μεστὸς, σχολῆ γ' ἂν ἕλλοις ἀπῆλλακτο πάθους. *Καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ' ἐμοῦ ὄμνησον.* Καὶ οἱ φίλοι, φησὶν, οἱ πάλαι θαυμάζοντές με, ὄρκον ἐποιούντο τὰς ἐμὰς συμφοράς, λέγοντες· Μὴ τὰ αὐτὰ τῷ Ἰσραὴλ πάθοιμι!

Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον. Ἡ τὰς συμφορὰς τὰς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ σημαίνει, ἢ τὴν κακοπάθειαν ἣν ἐποιούντο ὑπὲρ τοῦ οἰκτειρηθῆναι τὸν λαόν.

Ὅτι ἐπάρας κατέβραξάς με. Μόνος γὰρ ἐξ πάντων τῶν ἔθνων ὑψηλὸς ἦν ὁ λαὸς Ἰσραὴλ, ἅτε καὶ μόνος γινώσιν ἔχων τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιά ἐκλίθησαν. Ἡμέρας αὐτοῦ τῆς νομικῆς λατρείας εἶναι φησὶν, ἧτις καὶ σκιά τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὀνομάζεται. *Κἀγὼ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθη.* Τὸ, ἐγὼ, ἀντὶ τοῦ, ὁ λαός. Οἰκαιοποιεῖται γὰρ, ὡς ἔφη, πάντα τὰ τοῦ λαοῦ.

Ὅτι ηὐδόκησαν οἱ δοῦλοι σου τοὺς λίθους αὐτῆς, καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς οἰκτειρήσουσι. Λίθους μὲν τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν φησὶ, καὶ γενομένους λίθους ἁγίους, κατὰ τὴν Ζαχαρίου φωνήν· *δοῦλους δὲ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησὶ, δι' ὧν ἐσώθησαν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστόν.* Χοῦν δὲ τοὺς λαοὺς, τοὺς ἐτι χαϊώτερον ζῶντας, καὶ ἐτι νῦν ἀπιστοῦντας, καὶ αὐτοὺς δὲ οἰκτιρμῶν φησὶν ἁγίους εἶναι. Τηρεῖται γὰρ εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τὸ λέψανον· σωθήσονται γὰρ καὶ αὐτοὶ διὰ Ἠλίου τοῦ προφήτου.

Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη τὸ ὄνομα Κυρίου. Α Εἰκότως μεταξύ τοῦ εὐδοκῆσαι τοὺς λίθους τοῦ προτέρου λαοῦ τῶν ἔθνων ἐπισυνάπτει τὴν κλήσιν. *Καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου.* Οἱ βασιλεῖς ἀντι τοῦ, αἱ βασιλείαι. Οὐ γάρ ἐστι βασιλεία οὐδὲ ἔθνος ὃ μὴ προσκυνεῖ τὴν δόξαν Κυρίου.

Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών. Τουτέστι τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν.

Ἐλεγον γὰρ οἱ ἑαυτοὺς ταπεινοῦντες προσευχόμενοι προφηταί. Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, πρόσχες τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη.

Γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἐτέραν. Ἡ διὰ τοῦ ψαλμοῦ προσευχὴ, καὶ ἡ περὶ τῶν ἔθνων ἐπαγγελία προφητευομένη, καθάπερ ἐν στήλῃ τυπωθεῖσα δέδοται τοῖς Ἰουδαίοις, εἰς τὸ φυλάττεσθαι τῷ νέῳ Ἰσραὴλ καὶ τῇ κατὰ Χριστὸν γενεᾷ. *Καὶ λαὸς ὁ κτισόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον.*

Ὅτι ἐξέκλυψεν ἐξ ὕψους ἀγίου αὐτοῦ. Τὴν αἰτίαν ἡμῖν τῆς κλήσεως τῶν ἔθνων παρατίθεται. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἣν ἐποίησε κλίνας οὐρανοῦς.

Τοῦ ἀκοῦσαι τὸν στεναγμὸν τῶν πεπωδημένων. Καὶ τίνες οἱ πεπωδημένοι, ἢ οὐς σιραις ἀμαρτίας ἐσφίγγεν ὁ μισόκαλος δαίμων; *Τοῦ λῦσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων.* Οἱ υἱοὶ τῶν τεθανατωμένων εἶεν ἂν οἱ ἐξ ἔθνων, καθὼν ἀπέθανον οἱ πατέρες αὐτῶν διὰ τὴν ἰδίαν ἀμαρτίαν, εἰδωλολατρῶντες ἔτι.

Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιών τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο φησὶ τῆς καθόδου αἰτιῶν, ὅπως ἡ Ἐκκλησία ἀνυμνεῖν μάθῃεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Αὕτη γάρ ἐστὶν ἡ Σιών.

Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό. Τῶν ἔθνων ἐωραχότες διὰ τοῦ πνεύματος τὴν ἐπὶ τὸν Κύριον συναγωγὴν οἱ προφῆται, παρεκάλεσαν καὶ αὐτοὶ καταξιοθῆναι ταύτης τῆς μακαρίας θεας καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκδόσεως.

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐτοῦ. Ὁ προφητικὸς χορὸς μὲν ἐστὶν ὁ ἀποκρινόμενος, ἦτοι ἐρωτῶν τὸν Θεόν. Ὁδὸν ἰσχύος αὐτοῦ τὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν φησίν. Ἦλθε γὰρ ἵνα δῆσῃ τὸν ἰσχυρόν. *Τὴν ἀλιγύτητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι.* Οἷός ἐστι, φησὶν, ὁ ἡμέτερος βλος ἀνάγγειλόν μοι. Ἦρχετο γὰρ ἰδεῖν εἰ φθάσει εἰς ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτοῦ, καθ' ἣς ἐμελλεν ἐνανθρωπήσας ἐπὶ γῆς φαίνεσθαι ὁ Μονογενής.

Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμέσῃ ἡμερῶν μου. Ἡμῖς τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἦτοι τῆς ζωῆς τὸ τέως ἐν θεωρίᾳ γενέσθαι τῆς ἐπιφανείας φησίν. Ἦρχετο οὖν πληρωθῆναι αὐτοῦ τὸν ὅλον χρόνον· καὶ εἰ οἷόν τε παρεκταθῆναι τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὅπως ἂν καὶ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐκδόσεως καταξιοθῆ. Οὕτω γὰρ ἂν ἐμελλεν ἡ πᾶσα αὐτοῦ ζωὴ πληροῦσθαι. *Ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου.* Γυνὸς ὁ προφητικὸς χορὸς διὰ τοῦ πνεύματος, ὡς οὐκ ἂν φθάσει εἰς τὸ τῶν πραγμάτων πέρασ, φησίν· Ἐγὼ δὲ κοιμηθήσομαι ἄτε θνητὸς ὢν· σὺ δὲ μόνος, ὦ Δέσποτα, καὶ εἰς ἐκεῖνας

16. *Et timebunt gentes nomen Domini.* Meritum placere lapides prioris populi subjungit gentium vocationem. *Et omnes reges terræ gloriam tuam.* Reges positum pro regna. Non est quippe regnum neque gens quæ non adoret gloriam Domini.

17. *Quia ædificabit Dominus Sion.* Id est, Ecclesiam.

18. *Respexit in orationem humilium.* Dicebant quippe prophetæ dum orando sese humiliarent. *Et tu, Domine Deus Israel, intende, ad visitandas omnes gentes.*

19. *Scribatur hæc in generatione altera.* Oratio scilicet quæ in psalmo effunditur, et promissio gentibus propheticæ facta, quasi in cippo insculpta tradita est Judæis, ut servaretur novo Israeli et Christianæ generationi. *Et populus qui creabitur laudabit Dominum.*

20. *Quia prospexit de excelso sancto suo.* Causam nobis apponit vocationis gentium. Hæc est autem adventus Salvatoris nostri Christi, quando inclinavit cælos.

21. *Ut audiret gemitum compeditorum.* Equinam compediti, nisi quos catenis peccati constringit honorum osor dæmon? *Ut solveret filios interemptorum.* Filii interemptorum fuerint gentiles, quorum patres in propriis peccatis idololatræ obierunt.

22. *Ut annuntient in Sion nomen ejus.* Et illud quoque ait est descensus causa, ut Ecclesia edisceret hymnis celebrare nomen ejus. Ipsa quippe est Sion.

23. *In conveniendo populos in unum.* Cum prophetæ per spiritum viderent congregationem gentium ad Christum, rogarunt ut et ipsi hoc felici spectaculo fruerentur, et rerum exitu.

24. *Respondit ei in via virtutis suæ.* Propheticus chorus est qui respondet, idem ipse qui interrogat Deum. Viam virtutis suæ, suum in terra adventum vocat. Venit quippe ut ligaret fortem. *Pauca dierum meorum nuntia mihi.* Qualis sit, inquit, vita nostra annuntia mihi. Precabatur autem ut indicaretur sibi, num ad eas dies perventura vita ejus esset, quibus futurum erat ut Unigenitus homo factus appareret in terra.

25. *Ne revoces me in dimidio dierum meorum.* Dimidium dierum ejus sive vitæ ejus, vocat illud quod intercedebat tempus donec adventum viderent. Rogat igitur ut impleatur totum tempus suum: et si fieri possit, producatur vita sua, ut ipsum rerum exitum videre dignus habeatur. Ita enim futurum erat ut impleretur tota vita ejus. *In generationem et generationem anni tui.* Gnarus propheticus chorus per spiritum, non perventurum se ad harum rerum finem, ait: Ego vero obdormiam utpote mortalis; tu autem solus, o Do-

⁶⁶ Psal. LVI. 8.

mine, usque ad illas generationes permanes, utpote Deus qui cœlos ab initio fecisti.

26, 27. *Ipsi peribunt, tu autem permanes.* Tu solus, inquit, o Domine, æternitatem utpote Deus habes: cœli vero etsi magnum et eximium sint opificium, attamen et ipsi corruptioni subjiciuntur. Corruptio autem hæc erit illis in renovationem: volventur enim in meliorem formam commutati.

28, 29. *Filii servorum tuorum habitabunt.* Nam cum cœli mutati fuerint, et renovata fuerit creatura, tunc in æternis tabernaculis constituti erunt filii servorum tuorum; ii autem sunt qui per sanctos apostolos crediderunt, et semen eorum in sæculum dirigitur. Semen sanctorum apostolorum est evangelica et salutaris prædicatio, quæ manet in sæculum.

PSALMUS ipsi David. CII.

Argumentum.

Novus populus ex gentibus coactus, docetur in hoc psalmo Deum hymnis celebrare, qui magna ipsi beneficia contulit. Sunt autem ea, peccati destructio et resurrectionis gloria.

1. *Benedic, anima mea, Domino.* Ipse sese ad hymnum excitat, optimum sibi ad salutem remedium esse proponens, benedicere Deum. Ex eo autem quod Deus miseraturus populum esset, de justitia sua in judicando laudatur; utpote qui a corruptione liberet et regnum cœlorum det; ita ut præsens hymnus omnibus conveniat. *Et omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus.* Per ea quæ intra sunt, significat Deum ex toto corde, ex tota virtute, et ex tota mente invocandum esse.

2. *Benedic, anima mea, Domino.* Perseverat sese exhortando ad canendum hymnos, probe sciens id esse officii sui pro magnis acceptis beneficiis. Nam qui divinorum beneficiorum recordatur, nunquam finem faciet hujus hymni concinendi. *Et noli oblivisci omnes retributiones ejus.* Pro magnis enim peccatis nostris retribuit nobis mansuetudinem, misericordiam, miserationes. Quæ oblivisci non oportet.

3, 4. *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis,* etc. Hæc sunt retributiones Dei nobis collatæ; primo quod propitius sit peccatis nostris; secundo, quod infirmitates nostras sanaverit; tertio, quod de interitu redemerit vitam nostram, cum peccatum de medio sustulit; quarto, quod propria usus clementia, misericordia et miserationibus, nos coronaverit adoptionis gratia; quinto, quod spiritualibus nos bonis repleverit, sese nobis donans panem vitæ.

5. *Renovabitur ut aquilæ juvenus tua.* Deo per regenerationem juventutem nostram quasi aquilæ renovante. Resurrectionis gratiam nobis significat. Aquilæ autem eos qui renovati sunt comparat, avi omnium maxime altivolanti, regiæ, et quæ sola potest radios solis firmiter conspiciere.

μένεις τὰς γενεάς, ἅτε δὴ καὶ σὺ αὐτὸς ὡς Θεὸς, ὁ καὶ τοὺς οὐρανοὺς πεποιτηκῶς ἐξ ἀρχῆς.

Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις. Σὺ μόνος, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τὸ ἀίδιον ἅτε Θεὸς ἔχεις· οἱ δὲ οὐρανοὶ, εἰ καὶ μέγα τι καὶ ἐξαιρετον ὑπάρχουσι κτίσμα, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτοὶ ὑποδηθῆσονται φθορᾷ. Ἡ δὲ φθορὰ αὐτῆ γενήσεται αὐτοῖς εἰς ἀνακαινισμόν· ἐλιχθήσονται γὰρ εἰς βέλτιον σχῆμα μεταβαλλόμενοι.

Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκηνώσουσι. Ὅταν γὰρ ἐλιχθήσονται οἱ οὐρανοὶ, καὶ καινὴ γεννηταί κτίσις, τότε δὴ τότε ἐν ταῖς αἰωνίοις σκηναῖς γενόμενοι οἱ τῶν ὁσίων δούλων υἱοί· οὗτοι δ' ἂν εἴεν οἱ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀποστόλων πεπιστευκότες. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα κατευθυνθήσεται. Σπέρμα τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὴ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, ὅπερ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυίδ. PB.

Ἰψόθεσις.

Ὁ νέος ἐξ ἔθνῶν λαὸς ἐν τούτῳ διδάσκεται ἀνυμνεῖν τὸν Θεὸν τὸν τὰ μεγάλα εὐεργετηκότα. Ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ εὐεργετήματα ἡ τε τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσις καὶ τῆς ἀναστάσεως τὸ καύχημα.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Αὐτὸς ἐαυτὸν ἐπὶ τὸν ὕμνον διεγείρει, καλὸν ἑαυτοῦ τῆς σωτηρίας φάρμακον τὴν εἰς Θεὸν εὐλογίαν προβαλλόμενος. Ἐφ' οἷς δὲ Θεὸς τὸν λαὸν ἡμελλεν ἐλεεῖν δικαιοσύνη δοξάζεται κριτικῆ, φθορᾶς τε ἀπαλλάττων καὶ βασιλείαν διδοὺς οὐρανόων ὡς καὶ πᾶσιν ἀρμύττειν τὸν προκείμενον ὕμνον. Καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ δρομα τὸ ἄγιον αὐτοῦ. Διὰ τῶν ἐντός τὸ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖσθαι ὁλοῖ.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Ἐνδιατρίβει τῇ περὶ τὸν ὕμνον ἑαυτοῦ προτροπῇ, εἰδὼς τοῦτο ἀντὶ τῶν μεγάλων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν ἑαυτὸν ἐποφείλοντα. Ὁ γὰρ τῶν θείων εὐεργεσιῶν μεμνημένος οὐ παύσεται τοῦτο ὕμνων. Καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ. Ἀνταπέδωκε γὰρ ἡμῖν ἀντὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ὧν ἡμάρτομεν, χρηστότητα, ἔλεον, οἰκτιροῦς. Ὡν δεῖ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι.

Τὸν εὐλατεῦοντα πάσαις ταῖς ἀνομίαις σου. Αὐταὶ εἰσὶν αἱ περὶ ἡμῶν ἀνταποδόσεις τοῦ Θεοῦ· ὅτι πρῶτον μὲν ἰλασμόν ἔθηκε τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν· δεῦτερον δὲ τὰς ἡμετέρας ἀσθενείας ἴασατο· τρίτον ἐκ φθορᾶς ἡμῶν τὴν ζωὴν ἐλυτρώσατο, ἀνελὼν τὴν ἀμαρτιαν, τέταρτον οἰκεία φιλανθρωπία καὶ ἐλέη καὶ οἰκτιροῦς χρώμενος ἐστεφάνωσεν ἡμᾶς τῷ τῆς υἰοθεσίας χάρισματι· πέμπτον τῶν πνευματικῶν ἡμᾶς ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, ἑαυτὸν ἡμῖν ἄρτον ὄντα ζωῆς ἐπιδιδούς.

Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου. Τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς καλιγγενεσίας ἀνακαινίζοντος ἡμῶν ὡς ἀετοῦ τὴν νεότητα. Τὸ τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν κατασημαίνει χάρισμα. Ἄετῷ δὲ τοὺς ἀνακαινομένους παρέϊκασεν, ὄρνιθων ἀπάντων ὄντι ὑψηλοπετεστάτῳ καὶ βασιλικωτάτῳ, καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου μαρμαρυγαῖς μόνῳ λαμπρῶς ἐνατενίζειν δυναμένῳ.

Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος καὶ κρίμα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις. Οὗτος, φησὶν, ὁ Κύριος ὁ τῷ αὐτοῦ ἐλέει τὰ προειρημένα ἡμῖν χαρισάμενος, αὐτός ἐστιν ὁ καὶ πάλαι δίκαιον κρίμα κρίνας, καὶ λυτρωσάμενος ἐξ Αἰγύπτου τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ δούς τῷ τε Μωϋσῆ καὶ παντὶ τῷ λαῷ γνώσιν τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν.

Οὐκ ἐκτείνει εἰς τέλος τὴν ὀργήν· ἐπέλαμψε γὰρ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων εἰς ἀθέτησιν τῆς φθορᾶς. *Ὅτι αὐτὸς ἐγνώ τὸ πλάσμα ἡμῶν.* Ὡς γὰρ ἴδιον πλάσμα καὶ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ κατωκτερίσεν.

Τὸ δὲ ἔλεος Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶρος. Ὅμοιον τὸ καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς φοβουμένοις με.

Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοὺς υἱῶν τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ. Ἅγιος γὰρ ὢν, ἐν ἀγίοις ἀναπαύεται, ταῖς ἀγγελικαῖς δηλονότι δυνάμεσιν.

Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠέτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ἐπαναπαύεται μὲν, φησὶ, τοῖς ἄνω πνεύμασιν· οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐπὶ γῆς τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀπέστηκεν. Αὐτὸς γὰρ ἐστιν ὁ κατεξουσιάζων τῶν ὄλων ὡς Θεός. *Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ πάντως δεσπόζει.* Δεσπόζειν δὲ πάντων, ἀλλ' οὐ βασιλεύειν εἰρηται, ἐπεὶ μὴ πάντες ἄξιοι τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Αὐτὸ τοῖς τὸν εὐαγγελικὸν κατορθοῦσι βίον τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ὁ Σωτὴρ ἐπηγγείλατο. Κρατεῖ δὲ καὶ τῶν ἀξίων ὁ Κύριος.

Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ. Διδάσκει τὸν προσιόντα τῇ πίστει λαὸν, ὡς ὁ τὸν ὕμνον ἐπιτηδεύων τὸ αὐτὸ τοῖς ἀγγέλοις ἔξει ἀξίωμα. Εἰ γὰρ αὕτη ἐκείνων ἡ λειτουργία, τὸ αἰνεῖν καὶ δοξάζειν τὸν Θεόν· αὐτὸ δὲ τοῦτο προστάττεται ποιεῖν ἡ ψυχὴ, αἰεὶ δὴ λέγων καὶ δοξολογεῖν, δηλονότι τῆς αὐτῆς ἀξίας τυχεῖν. Ὅν γὰρ ἐπιτήδευμα τὸ αὐτὸ, τούτων καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ αὐτό.

Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ. Οὐ μόνον ἄγγελοι εἰς τὸν αἶνον καλοῦνται, ἀλλὰ καὶ εἰ τι ἕτερόν ἐστιν οὐράνιον τάγμα, εἴτε θρόνοι, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι, εἴτε κυριότητες. Ταῦτα δὲ πάντα τὰ τάγματα διὰ τῶν δυνάμεων ἡμῶν κατεσήμεναν.

Τοῦ Δαυὶδ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως.

Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ΡΓ'.

Υπόθεσις.

Διδέξας διὰ τοῦ προλαβόντος ψαλμοῦ τὸν προσελθόντα

6. Faciens misericordias Dominus, et iudicium omnibus injuriam patientibus. Hic Dominus, inquit, qui sua misericordia quæ dicta sunt dedit nobis, ipse est qui olim justum iudicium tulit, et redemit ex Ægypto filios Israel, ac Moysi omnique populo dedit notitiam mandatorum suorum.

7, 8. Miserator et misericors Dominus, etc. Hæc hujusmodi beneficii et olim et nunc causa fuere, dicente Moyses: Dominus longanimis, multæ misericordiæ et verax; faciens misericordiam in millia. Has igitur misericordias suas notas fecit Moysi, quæ vocantur viæ et virtutes quibus omnia administrat. *Non in perpetuum irascetur.* Etiamsi, inquit, iratus est ob Adami prævaricationem, et genus nostrum morte damnavit; sed non usque in finem extendit iram suam: illuxit enim in novissimis temporibus ad destructionem corruptionis.

14. Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum. Ut figmentum suum et opera manuum suarum nos miseratus est.

17. Misericordia autem Domini ab æterno. Simile est illud: *Et faciens misericordiam in millia timen-tibus me.*

18. Et justitia illius in filios filiorum, his qui servant testamentum ejus. Sanctus enim cum sit, in sanctis requiescit, in angelicis videlicet virtutibus.

19. Dominus in cælo paravit sedem suam. Requiescit, inquit, in cælestibus spiritibus: neque tamen terrena ab ejus regno sunt avulsa. Ipse enim est qui utpote Deus omnium dominatur. *Et regnum ipsius omnibus dominabitur.* Dominari omnibus, at non regnare, dictum est, quandoquidem non omnes regno ejus digni sunt. Quapropter iis qui evangelicam agunt vitam, regnum cælorum Salvator pollicitus est. Imperat autem Dominus iis qui digni sunt.

20. Benedicite Domino, omnes angeli ejus. Docet populum qui accedit ad fidem, eum qui hymnis vacat, eandem quam angeli dignitatem habiturum. Nam si hoc eorum ministerium est, laudare et celebrare Deum, et hoc ipsum anima facere jubetur; cum illa glorificare semper Deum dicatur, manifestum est eandem consequi dignitatem. Nam quorum idem officium, eadem et dignitas.

21. Benedicite Domino, omnes virtutes ejus. Non solum angeli ad laudem vocantur, verum si quis alius est cælestis ordo, sive throni, sive principatus, sive potestates, sive dominationes. Hos nimirum ordines omnes per virtutes nobis significavit.

1. Davidis de mundi ortu. Caret inscriptione apud Hebræos. CIII.

Argumentum.

Postquam in præcedenti psalmo populum qui accē

⁶⁶ Exod. ικκiv, 6.

dit ad fidem docuit hymnos offerre Deo ; his docet A et declarat quanta sit res ejus erga omnes providentia. Quia non modo caelestium et aeriorum providentiam gerit, sed etiam terrenorum vel tenuissimorum ; ita ut ne vilissima quidem animalia negligat, sed etiam eorum curam gerat.

Benedic, anima mea, Domino. Docet animam Deo ob magnam providentiam ejus benedicere, sicut in praecedenti de liberatione a peccatis. Domine Deus meus, magnificatus es vehementer. Ad tuam providentiam respicientes, o Domine, ejusdem providentiae tuae praestantiam magnificamus stupore percussita enim nostram confessionem et decorem, id est laudem cum glorificatione induit ceu quoddam vestimentum.

2. *Amictus lumine sicut vestimento. A spirituali lumine hymnum orditur ipsi. Ut autem alio loco dicitur lucem habitare inaccessibilem, hic eodem lumine amictus dicitur.*

3. *Extendens caelum sicut pellem. Secundum hoc providentiae opus proponitur, quod manu artificis caelum quasi quoddam expansum extendatur. Una quoque formam declarat atque facilitatem opificis. Quemadmodum enim homini facile est pellem extendere, ita et Deo caelum nondum existens condere. Simul aliud adumbravit sublime cogitatum, quod ad aliam vitam iter instituamus, et praesentia sint umbra futurorum, ac nondum ad adyta penetraverimus, sed adhuc in praesenti vita, ceu in scena simus. Nam scena eorum est quae solvuntur. Et post pauca. Ita in caelo commutato aliud erit vitæ et sortis genus praesenti melius. Erit enim caelum novum et terra nova. Sed audiamus quænam de caelo prophetæ dicant, ut ora obturemus eorum qui magnam in barba confidentiam habent, qui quæ sese ultro offerunt menti loquentes, dicunt etiam sub terra caelum esse, contra quos stans Propheta dicebat : *Extendens caelum sicut pellem. Pellis non est sphaera quædam, ut nugantur ipsi ; sed solum hemisphaerio cuidam similis est. Quod alius propheta dicebat : Qui statuit ut fornicem caelum, et extendit ut tabernaculum ad habitandum in terra* ⁶⁶. Et rursus : *Non nutat, sed stat fixus* ⁶⁷. Ita dicit propheta : *Qui fixit caelum. Tenuitatemque ejus ad summum usque declarans ait : Caelum sicut fumus firmatum est. Qui tegit aquas superiora ejus. Ostendit non temere aquarum frequentiam in aere circumferri, sed ipsum rem agere providentia quadam, ita ut nubium concinnitate et positione videantur legi caelorum partes. γὰρ ἰδίᾳ προνοίᾳ ἄγει τὸ πρῶγμα, ὡς καὶ δοκεῖν οὐρανῶν μέρη.**

4. *Qui ponit nubem ascensum suum. Quasi apertius diceret : Qui ad ipsas usque nubes providentiam extendit ; ascensum enim pro providentia posuit. Qui ambulat super pennas ventorum. Declarat*

τῇ πίστει λαὸν τοὺς ὕμνους ἀναφέρειν τῷ Θεῷ, διὰ τῶν παρόντων διδάσκει, καὶ τῆς κατὰ πάντων προνοίας αὐτοῦ ὅσον τὸ χρῆμα δείκνυσιν. Ὅτι οὐ μόνον τῶν ἐπουρανίων καὶ ἀερίων τίθεται πρόνοια, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ἐπιγείων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς σμικροτάτων ὡς μηδὲ τῶν πάντων εὐτελεστάτων ζώων ἀμελεῖν, ἀλλὰ καὶ τούτων προνοεῖν.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Διδάσκει καὶ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ εὐλογεῖν τῇ ψυχῇ τὸν Θεόν, ὡς περ καὶ ἐπὶ τῷ προλαβόντι ἐπὶ τῇ τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγῇ. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθησθε σφόδρα. Ἀφορῶντες εἰς τὴν σὴν πρόνοιαν, ὦ Δέσποτα, μεγαλύνομεν τῆς σῆς προνοίας τὸ μέγεθος ἐκπλητόμενοι. Οὕτω γὰρ τὴν ἡμετέραν ἐξομολόγησιν καὶ εὐπρέπειαν, τουτέστι τὸν μετὰ B δοξολογίας αἶνον, ὡς περ τι περιβόλαιον ἀμφιέννυσιν.

Ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον. Ἀπὸ τοῦ νοουμένου φωτὸς ἀρχεται τὸν ὕμνον ἀναπλέκειν αὐτῷ. Ὅσπερ δὲ ἐν ἑτέρῳ λέλεκται φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον, ἐνταῦθα αὐτὸ τοῦτο τὸ φῶς ἀναβάλλεσθαι λέγεται.

*Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέβριν. Δεύτερον τοῦτο προνοίας τίθεται ἔργον, τὸ ἐκτείνεσθαι τὸν οὐρανὸν ὡς περ τι ἔκταμα ἐν χερσὶ τεχνίτου. Ὁμοῦ καὶ τὸ σχῆμα παρέστηκε καὶ τὴν εὐκολίαν τοῦ δημιουργήσαντος. Καθάπερ γὰρ ἀνθρώπῳ ῥάβδιον ἐκτείνει δέβριν, οὕτω καὶ τῷ Θεῷ τὸν οὐκ ὄντα ποιῆσαι οὐρανόν. Ἄμα δὲ καὶ τι ἕτερον ἠνίκατο νόημα ὑψηλόν, ὅτι πρὸς ἕτερον βίον ὀδεύομεν, καὶ τὰ παρόντα σκια τῶν μελλόντων, καὶ οὐδέπω πρὸς τὰ ἄδυστα ἀφικνούμεθα, ἀλλ' ^C εἶτι ἐν σκηνῇ ἐσμεν τῷ παρόντι βίῳ. Ἡ γὰρ σκηνὴ τῶν λυομένων. Καὶ μετ' ὀλίγα· Οὕτω καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ἀλλασσομένου ἕτερος ἔσται τρόπος ζωῆς καὶ λῆξις τῆς παρουσίας ἀμείνων. Ἔσται γὰρ ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινὴ. Ἄλλ' ἀκουσώμεθα ὅσα περὶ οὐρανοῦ λέγουσιν οἱ προφῆται, ἵνα τὰ στόματα τῶν ἐπὶ τῷ πύγῳι μέγα φρονούντων ἐμφράξωμεν ὡς ἐπελθόντα φθεγγάμενοι, καὶ ὑπὸ γῆν οὐρανὸν εἶναι λέγουσι· πρὸς οὓς ἰστάμενος ὁ προφήτης ἔλεγε· *Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέβριν. Ἡ δέβρις οὐ σφαῖρά τις ἐστὶ κατὰ τὴν ἐκείνων ληρωδῖαν· ἀλλ' εἰ μὴ κυκλίῃ τι καὶ ἡμισφαιρίῳ προσέοικεν. Ὅσπερ οὖν ἕτερος προφήτης δηλῶν ἔλεγε· Ὁ στήσας ὡς καμάραν τὸν οὐρανὸν, καὶ διατείνας ὡς σκηνήν κατοικεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ πάλιν, ὅτι Οὐ περιδορεῖται· ἀλλ' ἔστηκε πεληγῶς. Οὕτω φησὶν ὁ προφήτης, Ὁ πῆξας τὸν οὐρανόν. Καὶ τὴν λεπτότητα δὲ αὐτοῦ τὴν εἰς ἄκρον παριστῶν ἔλεγε, ὅτι Ὁ οὐρανὸς ὡσεὶ καπνὸς ἐστερεώθη. Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ· δείκνυσιν, ὡς οὐκ εἰκὴ τὰ τῶν ὑδάτων συστήματα ἐν ἀέρι περιφέρεται· αὐτὸς δὲ στεγάζει τῇ τῶν νεφῶν εὐαρμονίᾳ τὰ περὶ τῶν**

Ὅτι θεὸς νέζη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ. Ὅσει σφύστερον ἔδειξεν· Ὁ καὶ μέχρι τῶν νεφελῶν αὐτῶν τὰ τῆς προνοίας ἐκτείνων. Τὴν γὰρ ἐπίβασιν ἀντὶ τῆς προνοίας τέθεικεν. Ὁ περιπατῶν ἐπὶ περὶ τῶν

⁶⁶ Isa. xl, 22. ⁶⁷ Isa. li, 6.

ἀνέμων. Δείκνυσιν, ὡς οὐδὲ ἡ τῶν ἀνέμων φορὰ ἄνεμος εἰκὴ φέρεται· ἀλλ' αὐτὸς ἐστὶν ὡσπερ τις ἡνίοχος αὐτῶν γινόμενος, διὰ τοῦ ταῖς αὐτῶν ἐπιθαίνειν πτέρυξιν.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα. Ὁ κούφους, φησί, καὶ μεταρσίους τοὺς ἀγγέλους ποιῶν. Καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον. Οὕτως εἶδε Μωϋσῆς ἐν πυρὶ φλογὸς τὸν ἀγγελον λαλοῦντα αὐτῷ.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν. Μετὰ τὸ δεῖξαι τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πρόνοιαν τοῦ δημιουργοῦ, πρόβειαι καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ γῆ πρόνοιαν αὐτοῦ. Αὐτὸ τοῦτο τὸ, στερεὰν αὐτὴν οὔσαν καὶ βαρεῖαν ἐφ' ὑγρᾶς ἐδρασθῆναι οὐσίας.

Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβάλλειον αὐτοῦ. Αὐτοῦ μὲν τοῦ τῆς γῆς στοιχείου φησί. Λέγει δὲ, ὅτι ὡσπερ ἱματίῳ περιέβαλε τῇ ἀβύσσῳ τὴν γῆν, ἐξωθεν πᾶσαν περικυκλῶν ὕδατι. Ἐπὶ τῶν ὄρεων στήσονται ὕδατα, κ. τ. λ. Ὡς ὄρη, φησί, τὰ τῆς ἀβύσσου ἀνιστῶνται ὕδατα ὑψούμενα, καὶ οἰοῦνται ἀπειλοῦντα κατακλύσαι τὴν γῆν· ἀλλὰ τῷ σῶ νύματι καὶ τῇ σῆ δυνάμει, ἦτις καὶ διὰ τῆς βροντῆς σημαίνεται, ἀναχωροῦσι, φησὶν· ἢ τὰχα καὶ τὰς βροντὰς διὰ τοῦτο γεγενῆσθαι φησι, πρὸς τὸ φόβον τινὰ λαμβάνειν ἀπὸ τῶν γινομένων τῆς ἀβύσσου τὰ ὕδατα. Εἰ δὲ ἐκεῖνα τοῦτο ὑπομένει, πολλῶν πλέον τὸ τοιοῦτον δεῖ ἡμᾶς παθεῖν.

Ἀναβαλτροῦσιν ὄρη καὶ καταβαλτροῦσι πεδία. Ὑψούμενα, φησί, τὰ ὕδατα παρεικασθῆναι ἂν ἄρσιν· ἀλλ' ἀπλούμενα πάλιν ὑπὸ τοῦ σοῦ φόβου, οἰοῦνται πεδία καὶ ὀμαλὴ γίνεται γῆ. Ἐθεμελιώσας γὰρ αὐτοῖς τόπον ἂν οὐχ οἶόν τε ὑπερβαίνειν αὐτά. Καὶ τοῦτο ἐστὶ, τὸ· Ὁριον ἔθου δ' οὐ παρελεύσονται. Διὸ οὐδὲ ἐπικλύσαι δύνανται τὴν γῆν. Ὁμοιον δὲ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου· Μέχρι σούτου στήση, καὶ οὐχ ὑπερβήση. Ἄλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονται σου τὰ κύματα.

Ἀνὰ μέσον τῶν ὄρων διελεύσονται ὕδατα. Κατὰ μέρος δοξολογῶν ἐπέρχεται τῇ προνοίᾳ, καὶ τὴν μετὰ σοφίας τεθαύμακεν ἀγαθότητα, καὶ τῆς τῶν ἀλόγων ζώων πεφροντικῆτος διαμονῆς τοῦ Θεοῦ ποιήσας γὰρ αὐτά, καὶ τρέφει καὶ ποτίζει. Διὸ τὰ ὄρη τεμῶν, πάροδον τοῖς ὕδασιν ἐτεκτῆνατο.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ. Οὕτω καὶ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ἐρπετῶν καὶ θηρίων προνοεῖ, ὡς καὶ τοῦτοις τὸ πρὸς ζωὴν χρήσιμον ἐπιχορηγεῖν. Προσδέξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο τῆς σῆς προνοίας ἐστὶν ἔργον, τὸ μὴ μόνον διὰ τὰς περὶ χειμάρρους ὥρας ἐν ταῖς φάραξι καὶ τοῖς θάλασσιν τόποις ὕδατα δίδωσθαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀνὰ μέσον τῶν ὄρων, ὅπως ἂν τῶν ἀγρίων ζώων τὰ ἡμέρα διαδράσκωνται, ἐν ὧρα διαναπαύσωνται.

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερφῶν αὐτοῦ. Ποτίζει γὰρ ὄρη καὶ πεδία οὐκ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς φάραξι πηγῶν, ἢ τῶν φερομένων κατὰ γῆς ποταμῶν, ἀλλ' ἄνωθεν τοὺς αὐτάρχεις χορηγῶν ἕτερος. Ἀπὸ καρ-

non temere ferri ventorum impetum; sed ipsum esse quasi aurigam quemdam, quod ascendat super pennas ejus.

5. Qui facit angelos suos spiritus. Qui angelos, inquit, leves et sublimes facit. Et ministros suos ignem urentem. Ita vidit Moyses in flamma ignis angelum sibi loquentem.

Qui fundavit terram super stabilitatem suam. Postquam ostendit conditoris in caelo providentiam, progreditur ad providentiam ejus erga terrena. Quod firma illa et gravis cum sit, in humida substantia fundata fuerit.

6, 7. Abyssus sicut vestimentum amictus ejus, elementi scilicet terreni. Ait igitur, abysso ceu vestimento circumdedisse terram, totam exterius aquis ambiens. Super montes stabunt aquae, etc. Abyssus aquae, ait, instar montium sublimes insurgunt, et quasi mixtantur submergere terram, sed nutu et potestate tua, quae per tonitru significatur, recedunt: aut fortasse ideo tonitrua fieri ait, ut ex gestis rebus timore quodam afficiantur aquae abyssus. Quod si id illis eveniat, multo magis simile nobis contingere necesse est.

8, 9. Ascendunt montes et descendunt campi. Exaltatae, ait, aquae jure montibus comparantur, sed sedatae, inquit, per timorem tuum, quasi campus et terrae planities efficiuntur. Fundasti quippe ipsis locum, quem praetergredi non possunt. Atque illud est quod dicitur: Terminum posuisti quem non transgredientur. Quare inundare terram non possunt. Simile autem illud est quod mari dicit propheta: Hactenus stabis, neque transilies. Sed in te ipso conterentur fluctus tui⁹⁹.

10. Inter medium montium pertransibunt aquae. Providentiam celebrat minutatim gesta ejus persequens, scilicet bonitatem ejus cum sapientia conjunctam miratur, necnon perseverantiam Dei in curandis brutis animantibus: nam postquam ipsa condidit, eadem nutrit et potat. Quare montes scindens, aquis transitum fabricatus est.

11. Potabunt omnes bestiae agri. Ita brutis animantibus tam reptilibus quam feris providet, ut ipsis necessaria ad vitam suppeditet. Expectabunt onagri in siti sua. Et illud quoque providentiae tuae opus est, ut non solum ad decorem circum torrentes atque in vallibus ac virentibus locis aquae darentur; verum etiam inter medium montium, quo agrestium animantium mansuetiora confugiant et in specioso loco quiescant.

13. Rigans montes de superioribus suis. Rigant enim montes et campos, non ex fontibus qui in convallibus sunt, aut ex fluminibus in terra manantibus, sed desuper abundantes suppeditans pluvias.

⁹⁹ Job xxxviii, 11.

De fructu operum tuorum satiabitur terra. Sicut aquarum copiam dedit, ita et alimentum ex terra paravit.

14, 15. *Producens fenum jumentis, et herbam servituti hominum. Servitutum hominum vocat mansueta animalia, ut sunt bos, asinus et similia. Ut educas panem de terra. Ideo, inquit, jumentorum curam habuisti, ut arantibus illis necessaria ad victum inveniamus. Nostri enim gratia omnia illa beneficia confert.*

16, 17. *Satyrabantur ligna campi. Declarat ea quæ in silvis vegetant ligna, verbi gratia, cedros, et cætera, ejus nutu augenda fore. Facta sunt autem illa et propter alia quædam, quorum experimentum habemus, et ad nidos passerum. Erodii domus dux est eorum. Ipsorum passerum ait ducem esse seu præstare ipsis erodii nidum. Quia electis arborum celsissimis, in abietibus omnium editissimis ut plurimum nidificant.*

18. *Montes excelsi cervis. Cervis quoque, ait, in refugium montes dedit, ut eo confugerent a ferocioribus animantibus. Petra refugium herinacis. Quemadmodum cervis montes dedit ad salutem, ita et recessus petrarum herinacis sive cuniculis dedit. Quare incolomitatem nacti illi, ut superius dictum est: De medio petrarum dabunt voces. Laudem videlicet dantes servanti ipsos.*

19. *Fecit lunam in tempora. Recurrit iterum ad providentiam quæ in cælis apparet. Et ob nullam aliam causam factam esse lunam dicit, nisi ad numerum et distinctionem mensium atque dierum. Sol cognovit occasum suum. Divino et ipse mandato obtemperans.*

20. *Posuisti tenebras et facta est nox. Hoc ait, ut ne alium diei, alium noctis opificem esse arbitremur.*

23. *Exibit homo ad opus suum. Homines nocte impediabantur quominus per vias ad colendam terram pergerent. Sed jam eunt quæsitum escam, quoniam non illis terra producit fenum aut herbam.*

24, 25. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine. Postquam sermonem de providentia complevit, ad celebrandum eum qui ista condidit jam convertitur, hinc auribus requiem parans. Deinde ad aliam providentiæ partem progreditur, humidæ naturæ transitum enarrans: quæ nunquam hujusmodi fuisset, nisi Dei providentia gubernata fuisset. Omnia in sapientia fecisti. Mirabile hoc est, ut et sapientia, qua hoc effecit: est enim Christus Dei virtus et Dei sapientia.*

26. *Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Postquam de mari verba fecit draconis injecit memoriam, eum nulla alia de causa productum siens quam ut illuderetur. Et jure quidem de mari loquens hujus meminit, quia tota vita nostra ceu*

αὐτῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ. Ὡσπερ τῶν ὑδάτων δέδωκε τὴν χορηγίαν, οὕτως καὶ ἀπὸ γῆς τρέφεσθαι παρεσκεύασεν.

Ὁ ἐξαπατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. Δουλείαν τῶν ἀνθρώπων τὰ ἡμέρα τῶν κτηνῶν φησιν, οἶον βοῦς καὶ βovos καὶ τὰ ὅμοια. Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐφρόντισας τῶν κτηνῶν, ἵνα δι' αὐτῶν γεωργοῦντων τὰ πρὸς ζωὴν εὐρωμεν. Πάντα γὰρ ἐκεῖνα ἡμῶν χάριν εὐεργετεῖ.

Χορτασθήσεται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου. Λαίκευσι καὶ τὰ ἐν δρυμῶ ἀύξοντα ξύλα, οἷον κέδρους καὶ τὰ ἕτερα, τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν αὐξηθήσονται. Γέγονε δὲ ταῦτα καὶ δι' ἕτερα μὲν πλείοστα, ὧν καὶ τὴν πείραν ἔχομεν, καὶ τῶν στρουθίων δὲ εἰς καλιὰς. Τοῦ ἐρωδίου ἡ οἰκία ἡγείται αὐτῶν. Αὐτῶν μὲν τῶν στρουθίων ἡγεῖσθαι φησιν ἦτοι τὴν καλιὰν τοῦ ἐρωδίου, διὰ τὸ τὰ ὑψηλότατα τῶν δένδρων καταλαμβάνοντα νεοσττεύειν ὡς ἐπίπαν ἐν ἐλάταις ταῖς πασῶν ὑψηλοτάταις τῶν δένδρων

Ὄρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις. Καὶ ταῖς ἐλάφοις, φησὶ, δέδωκε τὰ ὄρη καταφυγὴν ἐπὶ τὸ ἐκφυγεῖν τῶν ζώων τὰ ἀγριώτερα. Πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωῖς. Ὡσπερ τὰ ὄρη εἰς σωτηρίαν ταῖς ἐλάφοις ἀπέδωκεν, οὕτως καὶ τὰς καταδύσεις τῶν πετρῶν τοῖς λαγωῖς. Διὸ δὴ καὶ αὐτοὶ ἐκ τούτων σωζόμενοι ἐν τοῖς ὀπίσω ἔλεγον τὸ Ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνὰς. Αἰνοῦντες δηλονότι τὴν σώζοντα.

Ἐποίησε σελήνην εἰς καιροῦς. Ἀνατρέχει πάλιν ἐπὶ τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πρόνοιαν. Δι' οὐδὲν δὲ ἕτερον γεγενῆσθαι τὴν σελήνην φησὶν ἢ πρὸς ἀριθμὸν καὶ διάγνωσιν μηνῶν τε καὶ ἡμερῶν. Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ. Θέλω καὶ αὐτὸς προστάγματι κειθόμενος.

Ἔθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ. Τοῦτ' φησιν, ἵνα μὴ ἄλλον δημιουργὸν τῆς ἡμέρας, καὶ ἄλλον τῆς νυκτὸς λογιώμεθα εἶναι.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι ἐξέλθαι τε πρὸς οὐδὸς καὶ γῆς ἐργασίαν ἐκωλύοντο. Τανῦν δὲ νυκτὸς ἐξεῖται ζητοῦντες βρωσιν παρὰ Θεοῦ· ἐπεὶ μὴ καὶ αὐτοῖς ἐξανέτειλεν ἡ γῆ χόρτον ἢ χλόην.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε. Τὸν περὶ τῆς προνοίας διεξελθὼν λόγον, ἐπὶ ὕμνον τοῦ κτίσαντος τὸν λόγον μετέβαλε, διαναπαύων ὡσπερ διὰ τούτου τὴν ἀκοήν. Εἶτα πάλιν ἐφ' ἕτερον μέρος τῆς προνοίας ἔρχεται, τὴν ἐν τῇ ὑγραῖ πορείᾳ ἀναγγέλλων ἡμῖν· ἦτις οὐκ ἀν' ἐγένετο ποτε, μὴ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ διακυβερνήσεως προνοίας. Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Θαυμαστικὸν δὴ τὸ, ὡς καὶ σοφία ἐν ἧ πάντα ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἔστι γὰρ Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία.

Δράκων οὗτος ἐν ἐπλάσας ἐμπαίζειν αὐτῷ. Παρενέβαλε τῷ τῆς θαλάττης λόγῳ τὴν περὶ τοῦ δράκοντος μνήμην γεγενῆσθαι· δι' οὐδὲν ἕτερον φήσας παρῆχθαι αὐτὸν, ἢ εἰς τὸ καταπαλεῖσθαι. Καὶ εἰκότως ἐν τῷ περὶ τῆς θαλάσσης λόγῳ τούτου ἐμνημό-

νευσει· ἔτε δὴ καὶ τοῦ βίου παντὸς τοῦ ἡμετέρου ἀλμυροῦ τινος ὄντος, καὶ πανταχόθεν ῥιπιζομένου, καὶ κύμασιν ἀγρίοις συγκλονουμένου.

Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσιν. Εἴτε γὰρ ἄνθρωποι, εἴτε ζώων ἀγρίων ἀγέλαι, εἴτε κτηνῶν, εἴτε ἐρπετῶν, ἄλλως οὐκ ἂν τραφεῖεν μὴ αὐτοῦ τὰ ζωαρχῆ χορηγοῦντος.

Ἄνταρελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσιν. Δείκνυσι διὰ τούτων, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ θανάτου καὶ ζωῆς δεσπότης.

Ἐφρανήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Καὶ ποῖον τὸ ἔργον αὐτοῦ; Ὁ εἰργάσατο ἀνακαινίσας τὴν ἡμετέραν φύσιν. Σημαίνει γὰρ διὰ τούτων τὴν ἐσομένην τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν, ὅτε θεὸς ἐφρανήσεται, οὐ προσκυνούμενος, ἀλλὰ σωζομένους ὁρῶν.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν. Τὴν καθόλου χρίσιν ἐπισυνάπτει, ἣ καὶ φόβον παρέξει πᾶσι τοῖς ἐπὶ γῆς. Οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ μὴ δεδοικῶς ἐκεῖνο τὸ φρικτὸν καὶ θεῖον δικαστήριον. *Ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων, καὶ καπνίζονται.* Ὁρητὰς ἀντικειμέναις δυνάμει φησὶν, ἃς καὶ ἐγκαύσει κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, οὐ καὶ σύμβολον ὁ καπνός.

Ἦδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογὴ μου. Διαλογὴ, ἀντί τοῦ, ἡ ἐκλογὴ μου. Λέγει δὲ ὅπερ ἐξελέξατο, τὸ μόνον θέλειν ὑμνεῖν τὸν Θεόν, ὃ καὶ ἀρέσει αὐτῷ τῷ ὑμνουμένῳ.

Ἐκλείπειν ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς. Ἐν ἐκείνῳ δηλονότι τῷ καιρῷ. Ἀκούσονται γάρ· *Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον,* τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. *Καὶ ἄνομοι ὥστε μὴ ὑπάρχωσιν αὐτούς.* Ἐν τῇ τῶν εὐλογούντων τὸν Θεόν δηλονότι μερίδι ἐκλείψουσιν. *Ἐδόξγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.* Ἀὐτὸς γὰρ καὶ τοῦ τῶν πονηρῶν ἀποσῆσαι κλήρου, καὶ τοῦ τῶν ἀγίων ἀξιῶσθαι ποιεῖ.

Ἄλληλουῖα. ΡΑ'.

Υπόθεσις.

Ἔστι δὲ τὸ, ἄλληλουῖα, αἶνος τῷ ἀγράτῳ. Λέγεται δὲ τοὺς ἀγγέλους ταύτη τῇ φωνῇ αἰνεῖν τὸν Θεόν, ὡς περ τὰ χερουβὶμ τὸ· Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος. Καὶ τοῦτο ἅγιοι παραδεδόκασι πατέρες, αὐτήκοι γενόμενοι, ὡς περ Ἡσαίας τῶν σεραφίμ. Διαιρεῖται δὲ τὸ ἄλληλουῖα οὕτως, *ἄλ, Θεὸς, ἡλ, ἰσχυρὸς, δ οὔτα, κραταίος.*

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀπαγγέλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ προστάττει τοῖς ἅγιοις ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ ἐξ ἐθνῶν λαῷ φανεράς ποιῆσαι πάσας τὰς θαυματουργίας, ἃς πεποίητας ἐπὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὁ Κύριος.

Ἐπαινεῖσθε ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. Ἐπαινος γὰρ καὶ δόξα τοῖς τὴν ἀρετὴν τοῦ Θεοῦ διηγούμενοις. *Ἐφρανήστω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον.* Πόσον τὸ ἐκ τοῦ ἐξομολογεῖσθαι ὄφελος γί-

A quædam salsugo est, undique agitata, et immanibus commota fluctibus.

27, 28. *Omnia a te expectant.* Nam sive homines, sive agrestium animalium, sive jumentorum, sive reptilium greges, ali nequaquam possunt nisi ad victum necessaria ipse suppeditet.

29. *Auferes spiritum eorum et deficient.* His ostendit ipsum esse mortis ac vitæ dominum.

31. *Lætabitur Dominus in operibus suis.* Ecquod ejus opus? Quod fecit renovans naturam. His enim significat notitiam Dei hominibus futuram, quando Deus lætabitur, non tantum quod ipse adoretur, sed quod salutem nactos videat.

32. *Qui respicit terram et facit eam tremere.* Universale judicium subjungit, quod terrenis omnibus terrorem incutiet. Nemo enim est quin timeat horrendum illud ac divinum tribunal. *Qui tangit montes et fumigant.* Montes adversarias dicit potestates, quas tempore judicii comburet, cujus symbolum est fumus.

34. *Jucundum sit ei eloquium meum.* Eloquium, id est electio mea. Ait autem quid illud sit quod elegerit, videlicet solum Deum hymnis celebrare, quod ipsi qui celebratur acceptum erit.

35. *Deficiant peccatores a terra.* In illo scilicet tempore. Audient enim illud: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, paratum diabolo et angelis ejus*⁹⁹. *Et iniqui ita ut non sint.* In partibus scilicet eorum qui Deo benedicunt non erunt. *Benedic, anima mea, Domino.* Ipse enim et a malignorum sorte amovebit illos, et sanctorum partibus ascribere dignabitur.

Alleluia. CIV.

Argumentum.

Alleluia significat, laus invisibili. Dicuntur autem angeli hac voce laudare Deum, veluti cherubim illud: « Sanctus, Sanctus, Sanctus »⁹⁹. Quod a sanctis Patribus qui hæc ipsi audierant traditum est, ut Isaias seraphim audivit. Alleluia autem sic dividitur, *al, Deus, el, fortis, uia, robustus.*

1, 2. *Confitemini Domino et invocare nomen ejus, annuntiate inter gentes opera ejus.* In hoc psalmo jubet apostolis Spiritus sanctus ut gentium populo manifestent mirabilia opera omnia quæ edidit Dominus in adventu suo.

3, 4. *Laudamini in nomine sancto ejus.* Laus enim et gloria iis qui virtutem Dei enarrant. *Lætetur cor quærentium Dominum.* Docet quanta ex confessione utilitas accedat. Nam si, inquit, quæ-

⁹⁹ Matth. xxv, 41. ⁹⁹ Isa. vi, 3.

raus eum, continget vobis lætitia in mente, et ut a roboretur ac glorificetur caput nostrum.

5. *Memento mirabilium ejus quæ fecit.* Signorum nempe quæ in adventu suo edidit, sive in Novo Testamento, sive in Veteri apud Moysen et priscis illis sanctis. Multa quippe et illi per Filium Dei mirabilia fecerunt. Hæc gentibus tradi jubet ab eorum præconibus, una cum iis quæ in Novo Testamento a Salvatore facta sunt : et simul quæcumque os illius judicavit, cum per veterem tum per novam Scripturam. Jubete, inquit, hæc ceu regias leges custodiri. *Prodigia ejus et judicia oris ejus.* Prodigia, miracula scilicet ab ipso edita, ut ambulare supra mare, mortuum suscitare et cætera ; judicia autem oris ejus, verba quæ diceret, cum impuros dæmones pelleret ab hominibus, aut Novi Testamenti mandata.

6. *Semen Abraham servi ejus, filii Jacob electi ejus.* Quasi ad apostolos adhuc sermo dirigitur, ut hæc sit sententia : Quasi semen Abraham et servi ejus, et filii Jacob et electi ejus : (ipse namque elegit illos,) annuntiate in gentibus, quod ipse sit Dominus Deus noster.

13. *Et pertransierunt de gente in gentem.* A gente Babyloniorum ad Palæstinos.

14. *Et corripuit pro eis reges.* Abimelechum enim ejus erga Saram intemperantiam.

15. *Nolite tangere christos meos.* Christi vocantur Abraham cum suis, quia in visionibus filii Dei conspectu digni habitus sunt.

16. *Et vocavit famem super terram.* Per œconomiam famem induxit, ut ejus causa descendentes in Ægyptum atque aucti terram promissionis acciperent. *Omne firmamentum panis contrivit.* Id ex ira Dei tempore famis contingere solet, ut comedentes homines non firmentur cibo.

18. *Donec veniret verbum ejus.* Id est prædictiones somniorum. Ait igitur hactenus mala perpesum esse, atque capitis periculum deflevisse, donec tempus accessit, ut visa per somnum implerentur.

22. *Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum.* Simile est illud : *Nonne per Deum venit explicatio eorum ?* Non enim somnia Pharaonis explicasset, nisi Deus dedisset ipsi eorum intelligentiam.

23. *Et intravit Israel in Ægyptum, et Jacob acola fuit in terra Cham.* Filii Noe, Sem, Cham et Japhet. Chami autem filius erat Chanaan. Cujus filius Mestraim interpretatur Ægyptus, a quo nomen regio accepit. Quando igitur intravit Jacob in Ægyptum, verisimile est Cham avum Mestraimi habitasse in Ægypto, Chanaan in Palæstina habi-

νεται διδάσκει. Εἰ γὰρ ζητήσητε, φησὶν, αὐτὸν, συμβήσεται ὑμῖν καὶ ἡ περὶ τὸν νοῦν εὐφροσύνη, καὶ τὸ κραταιωθῆναι καὶ δοξασθῆναι τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν.

Μνησθητι τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ ὧν ἐποίησεν. Ὃν πεποιθῆται λέγει ἐν τῇ παρουσίᾳ θεοσημεϊῶν, εἴτε τῶν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, εἴτε τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ παρὰ Μωϋσῆ καὶ τοῖς πρότερον ἁγίοις. Πολλὰ γὰρ ἐθαυματούργησεν καὶ οὗτοι διὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα τοῖς ἔθνεσιν ὡς ἀγνωοῦσι παραδοῦναι κελεύει τοὺς αὐτῶν κήρυκας πρὸς τοὺς ἐν τῇ Καινῇ παρὰ τοῦ Σωτῆρος γεγεννημένους, ὅσα τε κέρριεν αὐτοῦ τὸ στόμα διὰ τε τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς. Ὡς ἂν βασιλικούς νόμους φυλάξει κελεύσατε. *Τὰ τέρατα αὐτοῦ καὶ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ.* Τέρατα μὲν τὰ γεγεννημένα θαύματα, ὡς τὸ περιπετήσαι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ νεκρὸν ἀναστήσασθαι, καὶ τὰ λοιπὰ κρίματα δὲ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοὺς λόγους οὓς ἔλεγεν, ἐλαύνων τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας ἢ καὶ τὰς ἐντολὰς τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Σπέρμα Ἀβραὰμ δοῦλοι αὐτοῦ, Υἱοῦ Ἰακώβ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ. Ἐτι ὡς πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὁ λόγος, ἵνα ἦ : Ὡς σπέρμα μὲν ὄντες τοῦ Ἀβραάμ καὶ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ υἱοὶ ὄντες τοῦ Ἰακώβ καὶ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ (αὐτὸς γὰρ αὐτοὺς ἐξελέξατο), ἀπαγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὡς αὐτὸς ἐστι Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν.

Καὶ διήλθον ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος. Ἀπὸ τοῦ Βαβυλωνίων ἔθνους εἰς τὸ Παλαιστίνων.

Καὶ ἠλεγξεν ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς. Τὸν Ἀβιμέλεχ περὶ τῆς εἰς Σάρραν παροινίας.

Μὴ ἄψησθε τῶν χριστῶν μου. Χριστοὶ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀβραάμ, διὰ τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπιφανείας ἠξιώσθαι ἐν ὄρασεσιν.

Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν. Οἰκονομικῶς ἐποίησε γενέσθαι τὸν λιμὸν, ἵνα, δι' αὐτὸν κατελήθοντες εἰς Αἴγυπτον καὶ αὐξηθέντες, τὴν γῆν ἀπολάβωσι τῆς ἐπαγγελίας. *Πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψε.* Τοῦτο κατ' ὀργὴν Θεοῦ ἐν τοῖς λιμοῖς εἰθε συμβαίνειν, τὸ μὴ στηρίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐσθίοντας.

Μέχρι τοῦ ἐλθεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνουπνίων φησὶ. Λέγει οὖν, ὅτι μέχρι τοῦτου ἐκακοπάθησεν τὸν ὑπὲρ ψυχῆς ἀγῶνα κλαίων, ἕως ὃ τῶν ἐνουπνίων καιρὸς ἐπῆλθε τοῦ πληρῶσαι αὐτά.

Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἀρχοντας αὐτοῦ ὡς ἐαυτὸν. Ὅμοιον τὸ Ὅχι διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφησις αὐτῶν ἐστίν ; Οὐ γὰρ ἔλυσε τοὺς ὄνειρους τῷ Φαραῶ, μὴ τοῦ Θεοῦ παρασχόντος τὸ δύνασθαι συνιέναι αὐτούς.

Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον, καὶ Ἰακώβ παρέφησεν ἐν γῇ Χάμ. Υἱοὶ Νῶε, Σὴμ, Χάμ, Ἰάφετ· τοῦ δὲ Χάμ παῖς Χαναάν. Τοῦτου δὲ Μεστραῖμ ἐρμηνεύεται Αἴγυπιος, ἀφ' οὗ καὶ ἡ χώρα. Ὅτε τοῖσιν εἰσῆλθεν Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον εἰκὸς ἦν τὸν Χάμ πάππον ὄντα τοῦ Μεστραῖμ ἐν Αἰγύπτῳ κατακχηναί, τοῦ Χαναάν ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης οἰκοῦντος. Διὰ

δὲ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰακώβ, ὃς εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ οἱ τοῦτου παῖδες δηλοῦνται. Ἐν ἑβδομηκοντα γὰρ ψυχαῖς κατέβη Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον, εἶπεν ἡ Γραφή. *Καὶ Ἰακώβ παρῴκησεν ἐν γῆ Χάμ.* Χάμ ἐγέννησε τὸν Χαναάν, Χαναάν δὲ τὸν Μεστραῖμ, ὃς ἐρμηνεύεται Αἴγυπτος. Διὸ καὶ Χάμ γῆν τὴν Αἴγυπτον καλεῖ, ὡς τοῦ ἀπογόνου οὖσαν τοῦ Χάμ.

Καὶ ἠῤῥξῆσε τὸν λαὸν αὐτοῦ σφόδρα. Ὅστε τὸν Φαραὼ λέγειν, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ· *Ἴδοὺ νῦν πολυπληθεῖ τὸ ἔθνος, καὶ ἰσχύει ὑπὲρ ἡμῶν.* Οὐκ ἂν δὲ αὐξηθέντες ἐκραταύωθησαν, εἰ μὴ τῆς Ἰωσήφ ἔτυχον κροσταςίας καὶ τῆς τοῦ Φαραὼ διεξίωσης.

Καὶ μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, τοῦ μισῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ τιμᾶσθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων αὐτοὺς εἰς τὴν ὁμοίαν αὐτοῖς εἰδωλολατρείαν ἐξέβησαν, τούτου χάριν παρεσκεύασε μισῆσαι αὐτοὺς καὶ τὰ βαρῆα τῶν ἔργων ἐπιθεῖναι, ἵνα κακωθέντες καταφύγῃσι πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εὐροι χώραν πληρωθῆναι ἢ ἐπαγγελία ἢ πρὸς Ἀβραάμ. *Ἐξαπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δούλον αὐτοῦ, κ. τ. λ.* Μόνους γὰρ τοῖς περὶ τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρῶν ἀπεκάλυψε τῷ λόγῳ τὸ, εἰς αἷμα, καὶ τὰ ἕτερα τῶν σημείων.

Ἐξυπέστειλε σκότος καὶ ἐσκότασεν. Ἐπειδὴ ἀφέντες τὸν δημιουργὸν Αἰγύπτιοι τῇ κτίσει ἐλάτρευον, τούτου χάριν δι' αὐτῆς αὐτοὺς τῆς κτίσεως ἐκόλαζεν, ἐξ ἀέρος λέγω δὴ, καὶ πυρὸς, καὶ γῆς, καὶ ὕδατος.

Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷμα. Οὐ γὰρ τὴν χροῖαν τῶν ὑδάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν μετέβαλε τῆς γεύσεως τὴν ποιότητα· ὥστε ἅπαντα διαφθαρῆναι τῶν ἰχθύων τὰ γένη.

Ἄλληλουῖα. ΡΕ'.

Ἐπίθεσις.

Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὰς ἀμαρτίας καταλέγει τοῦ προτέρου λαοῦ, διδάσκων, ὡς καὶ διαγέγονεν ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν. Εἰσὶ δὲ αὗται· πρῶτον μὲν παρεπίκραναν αὐτὸν διαβαίνοντες ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσει, εἰπόντες· *Παρὰ τὸ μὴ εἶναι μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγεν ἡμῶν ὥδε ἀπολέσαι·* δεῦτερον ἐπέρασαν τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ· τρίτον παρώργισαν Μωϋσῆν ἐν τῇ παρεμβολῇ· τέταρτον ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήθ· πέμπτον ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητὴν· ἕκτον ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγῶρ· ἕβδομον παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας· ὄγδοον τῷ μὴ ἐξολοθρεῦσαι τὰ ἔθνη, ἃ εἶπε Κύριος αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ προσκυνῆσαι τοῖς εἰδώλοις, ὡς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς θυσίαν αὐτοῖς εἰσαγαγεῖν.

Ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός *Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, κ. τ. λ.* Ὅντοι γὰρ ἄξιοι μόνου τὰς δυναστείας λαλεῖν τοῦ Κυρίου, οἱ τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς ὑπὸ Θεοῦ κεκριμένα ποιῶντες, πάντα τε κρίσει καὶ λόγῳ διαπραττόμενοι, καὶ διὰ παντὸς ἔχοντες τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν.

¹ Exod. 1, 9. ² Exod. xiv, 11.

A tante. Per Israellem autem et Jacobum, qui intravit in Ægyptum, ejus etiam filii indicantur. Nam cum septuaginta animabus descendit Israel in Ægyptum, ait Scriptura. *Et Jacob accola fuit in terra Cham.* Cham genuit Chanaan, Chanaan autem Mestram, qui interpretatur Ægyptus. Quare Ægyptum Cham vocat, utpote quæ pertineret ad virum ex Cham prognatum.

24. *Et auxit populum suum vehementer.* Ita ut Pharaon diceret, ille scilicet qui non cognoscebat Josephum: *Ecce nunc magna est multitudo, et fortior nobis est* ²¹. Nunquam enim aucti et prævalidi facti essent, nisi Josephi patrocinium et Pharaonis gratiam nacti essent.

25. *Convertit cor ejus ut odiret populum ejus.* Quoniam in honore habitus apud Ægyptios, in similem atque illi idololatriam delapsi fuerant; ideo curavit ut odirent eos et gravia ipsis opera imponerent, ut afflicti ad Deum confugerent, et locus esset implendæ promissionis ad Abrahamum factæ.

26, 27. *Misit Moysen servum suum, etc.* Solis quippe Moysi et Aaron verbo revelavit signum mutationis aquarum in sanguinem, atque alia signa.

28. *Misit tenebras et obscuravit.* Quia Ægyptii relicto Creatore creaturæ serviebant: ideo per ipsam creaturam puniebat eos, per acrem scilicet, ignem, terram et aquam.

29. *Convertit aquas eorum in sanguinem.* Non enim solum aquarum colorem, sed ipsam saporis qualitatem mutavit: ita ut omnia piscium genera aqua exstingerentur.

Alleluia. CV.

Argumentum.

In hoc psalmo recenset peccata prioris populi, docens quo pacto repudiatu ille fuerit. Sunt autem illa, primo quod exacerbaverint eum in mari Rubro, dicentes: *An quia non erant sepulcra in Ægypto, eduxit nos huc ut nos perderet* ²²? secundo, quod tentaverint Deum in deserto; tertio, quod irritaverint Moysen in castris; quarto, quod fecerint vitulum in Choreb; quinto, quod pro nihilo habuerint terram desiderabilem; sexto, quod initiati sint Beelphegor; septimo, quod irritaverint eum ad aquas contradictionis; octavo, quod non disperdiderint gentes quas dixit Dominus illis, sed adoraverint idola, ita ut filios suos in sacrificium ipsis offerrent.

1, 2, 3. *Confitemini Domino quoniam bonus* *Beati qui custodiunt judicium, etc.* Hi enim solidigni sunt qui enarrent potentias Domini, qui ea quæ in Scripturis a Deo decreta sunt faciunt, atque omnia cum judicio et ratione exsequuntur, et semper ob oculos habent judicium Dei. Hi namque sunt qui

faciunt iustitiam, qui quod justum est opere exsequuntur.

4. *Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui.* Abhinc inducitur persona Judæorum, precantium ut consortes sint salutis gentibus datæ.

11. *Operuit aqua tribulantes eos.* Tribulantes scilicet, nam promiscua turba quæ cum ipsis egrediebatur, non tribulantium sed credentium erat.

12, 13. *Et crediderunt verbo ejus, et laudaverunt laudem ejus.* Nam cum propter bonitatem Domini additi fuissent fluctus in mari Rubro, statim credentes canticum cecinerunt in Exodo positum. Deinceps vero omnia oblivioni tradiderunt. *Et laudaverunt laudem ejus.* Quando exhibant choreutrixæ cum Maria dicentes : *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est* ⁹².

14. *Et tentaverunt Deum in iniquo.* Illud, *tentaverunt Deum in iniquo*, significat : irritaverunt eum statim post transitum maris Rubri.

20. *Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum.* Gloria ipsis erat Deus, quo dimisso adoraverunt vitulum.

25. *Si non Moyses electus ejus stetisset in confractione.* Quando dixit : *Si dimittis peccatum, dimitte : si non dimittis, dele me de libro tuo hoc quem scripsisti* ⁹⁴.

24. *Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.* Quinta accusatio hæc est, post alias, de mari Rubro scilicet, de deserto, de Moyse ad iram concitato, de vitulo in Choreb. Reversi namque exploratores, male loquentes de terra, alios secum abduxerunt, excepto Jesu filio Nave, et Chaleb filio Iephone.

25. *Et murmuraverunt in tabernaculis suis.* Quando reversi exploratores mentem populi averterunt.

28. *Et initiati sunt Beelphegor.* Hoc idolum est Ammonitarum, quod vocatur a Græcis Saturnus.

30. *Et stetit Phinees et placavit.* Quando Madianitidem cum mœcho occidit. Dõcemur autem his quanti sit apud Deum vel unius viri pietas.

39. *Et fornicati sunt in adinventionibus suis.* Hæc docent Judicium et Regnorum libri, quod traditi sint aliis aliis populis, Ammonitis, Amalecitis, Madianitis, alienigenis, eo modo scilicet castigati.

41. *Et dominati sunt eorum qui oderunt eos.* Babylonii et Assyrii dominati sunt Israelitis ob ipsorum impietates.

42. *Sæpe liberavit eos. Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo.* Ille pro innata sua erga homines clementia mansuetus illis erat, illi vero compellebant eum ut acerbus esset ipsis. Et rursum salvavit eum utpote Salvator. Illi autem perierunt, sese operibus perniciosis complicantes, donec cum ea sæpius repetissent penitus interirent. Illud

⁹² Exod. xv, 1. ⁹⁴ Exod. xxxii, 31, 32.

A Οὗτοι γὰρ ἀκολούθως καὶ ποιηταὶ δικαιοσύνης εἶπεν, ἐπιτελοῦντες ἔργων τὸ δίκαιον.

Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου. Ἐνεῦθεν τὸ τῶν Ἰουδαίων πρόσωπον εἰσάγεται, εὐχομένων μεταλαβεῖν τῆς τοῖς ἔθνεσι δεδομένης σωτηρίας.

Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλιβόντας αὐτούς. Δηλαθὴ τῶν θλιβόντων ὁ γὰρ συνεξελθὼν ἐπίμικτος οὗ τῶν θλιβόντων ἦν, ἀλλὰ τῶν πιστευσάντων.

Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ ἤσαν τὴν αἰρεσίαν αὐτοῦ. Αἱ ἀγαθότητες γὰρ τοῦ Θεοῦ προστεθέντων καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ κυμάτων, παραχρημα μὲν πιστεύσαντες, ἦσαν αὐτῷ τὴν ὥδην τὴν ἐν Ἐξόδῳ κειμένην· εἶτα πάντα παρέδωκαν λήθη. Καὶ ἤσαν τὴν αἰρεσίαν αὐτοῦ. Ὅτε ἐξῆλθον αἱ χορεύουσαι μετὰ Μαρίας λέγουσαι· Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Καὶ ἐπειράσαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ. Τὸ δὲ, καὶ ἐπειράσαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ· παρώργισαν γὰρ αὐτὸν εὐθέως μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν.

Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐν ὁμοιωμῆτι μόσχου ἐσθλοῦτος χόρτον. Δόξα ἦν αὐτοῖς ὁ Θεός, ὃν ἀφέντες προσεκύνησαν τῷ μόσχῳ.

Εἰ μὴ Μωϋσῆς ὁ ἐκλεκτός ἐστι ἐν τῇ θραύσει. Ὅτε εἶπεν· Εἰ μὲν ἀφείξαι αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, καμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου σου ταύτης ἡς ἐγραψας.

Καὶ ἐξουθένωσαν τὴν ἐπιθυμητήν. Πέμπτον ἐγκλημα τοῦτο μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν, καὶ τὴν ἔρημον, καὶ τὴν εἰς Μωϋσῆν παροινίαν, καὶ τὸν μόσχον τὸν ἐν Χωρήβ. Ἐπανεληθόντες γὰρ οἱ κατάσκοποι, κακῶς λέγοντες τὴν γῆν, καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέστρεψαν, χωρὶς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ Καλέβ τοῦ Ἰεφωνῆ.

Καὶ ἐγόγγυσαν ἐν τοῖς σκηνώμασι αὐτῶν. Ὅτε οἱ κατάσκοποι ἐλθόντες διέστρεψαν τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ.

Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὸρ. Εἰδῶλον τοῦτο Ἀμμωνιτῶν, καλούμενον παρ' Ἑλλήσι Κρόνος.

Καὶ ἔστη Φινεὴς καὶ ἐξήλασάτο. Ὅτε ἀνέτε τὴν Μadianίτιν μετὰ τοῦ πορνεύσαντος. Διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος πόσον δύναται ἐνός ἀνδρός εὐσέβεια πρὸς Θεόν.

Καὶ ἐπόρνευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι αὐτῶν. Ταῦτα διδάσκουσι Κριτῶν τε καὶ Βασιλειῶν αἱ βίβλοι, ὡς παρεδόθησαν ἄλλοτε ἄλλοις. Μωαβίταις, Ἀμμωνίταις, Ἀμαληκίταις, Μadianαίοις, ἀλλοφύλοις, τῇ παραδόσει παιδευόμενοι.

Καὶ ἐκυρίευσαν αὐτούς οἱ μισοῦντες αὐτούς. Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι ἐπεκράτουν τοῖς Ἰσραηλίταις διὰ τὰς παρανομίας αὐτῶν.

Πολλὰκις ἐβρόσάτο αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ παρεπικραναν αὐτὸν ἐν τῇ βουλῇ αὐτῶν. Ὁ μὲν ἦν αὐτοῖς ἐκ φιλανθρωπίας γλυκύς, οἱ δὲ πεκρὸν ἑαυτοῖς ἠνάγκαζον φαίνεσθαι. Καὶ πάλιν ἔσωσεν αὐτὸν οἶα Σωτὴρ· οἱ δὲ ἀπώλοντο ἐργοῖς ἀπωλείας ἑαυτοῦς περιτείραντες· μέχρι πολλὰκις αὐτοῦ ποιῶντες τέλος ἀπώλοντο. Τὸ δὲ, πλεονάκις, ὅμοιον τῷ Ποσδάκις

ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου; τὸ δὲ· Καὶ ἄταπεινώθησαν ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν, τῷ, ὅτι ἠθελήσατε. Ἐπάγων γὰρ τὴν παιδείαν, πάλιν μετεδίδου φιλανθρωπίας· οἱ δὲ αὐτὸν τοῖς πολεμοῖς ἠμελῶντο.

Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκιτιμοὺς ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς. Τοῦτό φησι διὰ Κύρον τὸν ἀπολύσαντα αὐτοὺς τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ Δαρεῖον καὶ Ἀρταξέρξη, τοὺς καὶ χρήματα δόντας εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ.

Ἀλληλούια. ΡΓ'.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός. Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ εἰκότως τὴν κληρίων ἔθνων κατασημαίνει, τὴν γενομένην διὰ τῶν ἀποστόλων. Διὸ καὶ αἰνεῖν προσάττει τὸν Θεὸν, καὶ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ ἐλέῳ.

Ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης. Καὶ τίνες ἐκ τῶν τεσσάρων τῆς οἰκουμένης κλιμάτων συναχθέντες ἢ πάντα τὰ ἔθνη τὰ πάσαι ἔρημα θεοσεβείας τυγχάνοντα, καὶ μηδὲ νοτίδος θείας μεταλαβόντα, ἀλλ' ἐν πολλῷ διψοῖ τυγχάνοντα;

Ὁδὸν πόλεως κατοικητηρίου οὐκ εἶρον. Οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς πολιτεία χρηστή, ἀλλ' ἦσαν ἐν πλάνῃ πολλῇ.

Πεινῶντες καὶ διψῶντες, ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλειπεν. Οὐδὲ γὰρ εἶχον ἄρτον τὸν στηρίζοντα καρδίαν ἀνθρώπου· οὐδὲ τὸ ὕδωρ τῆ ζωῆς, περὶ οὗ λέλεκται· Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν ἐσθεῖαν. Τὴν εἰς ἑαυτὸν πίστιν δηλαδὴ. Αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός. Τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου. Τὴν Ἐκκλησίαν φησίν, ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ.

Ἐξομολογησάσθησαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ... ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενήν. Καὶ τίς ἐκείνη ἡ ψυχὴ, ἢ ἐκείνων περὶ ὧν λέλεκται· Πεινῶντες καὶ διψῶντες, ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλειπεν; Καὶ ψυχὴν πεινώσαν ἐρέπλησεν ἀγαθῶν. Τοῦ νοητοῦ ἄρτου δηλονότι.

Καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου. Σκιὰν θανάτου οὐκ ἂν ἀμάρτους λέγων τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὰς ἐν ἀθεότητι πράξεις· αὐταὶ γὰρ εἰσὶν αἱ χωρίζουσαι ἡμᾶς τῆς ἀληθινῆς ζωῆς. Ἐν ταύταις δὲ ἡμεν πρότερον, διὰ τὸ παραπικραίνεσθαι τὸν Θεόν, καὶ τὴν βουλὴν τοῦ Ὑψίστου παροξύνειν. Δέον γὰρ ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων τὸν γενεσιουργὸν τῶν ὄλων θεωρεῖν, καὶ τὴν ἀίδιον αὐτοῦ δύναμιν καὶ θεϊότητα ἀπὸ κτίσεως κόσμου νοεῖν· ἡμεῖς δὲ τυφλοὶ, ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου διάγοντες, καὶ τὰς λογικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις πεπεδημένοι, καὶ πεπειρωμένοι, ἐνηλλάττομεν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιωμάτι εἰκόνας φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων. Πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδηρῷ. Ταῖς σειραῖς τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν ἕκαστος σφιγγεται, παντὸς πτωχεύων ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ.

autem, sæpe, simile est illi: Quoties volui congregare filios tuos? Illud autem: Et humiliati sum. in iniquitatibus suis, illi: Et noluistis. Cum enim castigationem immisisset, rursus misericorditer cum illis agebat, ipsi vero adversa retribuebant.

46. Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos. Hoc ait propter Cyrum, qui dimisit eos ex captivitate, et Darium et Artaxerxem qui pecunias erogarunt ad constructionem templi.

Alleluia. CVI.

1-2. Confitemini Domino quoniam bonus. Post abjectionem Judaici populi, opportune vocationem gentium per apostolos factam declarat. Quare jubet laudare Deum et confiteri illi ob magnam ipsius misericordiam.

3. A solis ortu et occasu, ab aquilone et mari. Ecquoniam ex quatuor terræ lateribus congregati sunt nisi omnes gentes, quæ olim pietate et religione vacuæ erant, et ne stillam quidem divinam accipientes, sed ingenti siti afflictæ?

4. Viam civitatis habitaculi non invenerunt. Non erat eis honestum institutum vitæ, sed magno in errore versabantur.

5. Esurientes et sitientes, anima eorum in ipsis defecit. Neque enim habebant panem confirmantem cor hominis: neque aquam vivam de qua dictum est: Qui bibit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.

7. Et deduxit eos in viam rectam. Fidem scilicet in ipsum. Ipse namque dixit: Ego sum via. Ut irent in civitatem habitationis. Ecclesiam dicit, aut cœlestem Jerusalem.

8-9. Confiteantur Domino misericordię ejus... quia satiavit animam inanem. Quænam illa anima, nisi eorum de quibus dictum est: Esurientes et sitientes anima eorum in ipsis defecit? Et animam esurientem satiavit bonis, spirituali videlicet pane.

10. Sedentes in tenebris et umbra mortis. Umbra mortis si dicas esse idololatriam et impietatis opera, nequaquam a vero aberraveris. Ipsæ namque sunt quæ nos separant a vera vita. In hisce versabamur prius, quia exacerbabamus Deum, et consilium Altissimi irritabamus. Oportet enim ex magnitudine et pulchritudine creaturarum, universorum opificem contemplari, et sempiternam ejus virtutem ac divinitatem a creatura mundi intelligere. Nos utpote cæci in tenebris et umbra mortis degentes, et facultatibus animæ rationalibus præpediti et obdurati, immutavimus gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis hominis corruptibilis et volatiliū, et quadrupedum. Vincitos in mendicitate et ferro. Catenis propriorum peccatorum unusquisque constringitur, inopis omnis boni et honesti.

⁶⁵ Luc. xiii, 34. ⁶⁶ ibid. ⁶⁷ Joan. iv, 15. ⁶⁸ Joan. xiv, 6.

11. *Quia exacerbarunt eloquia Dei.* Divinam A legem nullatenus admittentes, sed sapientibus hujus sæculi sese instituendos tradentes. *Et consilium Altissimi irritaverunt.* Quoddam erat consilium Altissimi, nisi quod velit ipse omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire¹?

12. *Infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret.* Nemo enim poterat peccatum destruere.

13. *Et de necessitatibus eorum liberavit eos.* Equænam major necessitas, quam ut quis malignorum spirituum servus sit, in ignorantia mentis, animi mendicitate, et paupertate per malitiam inducta?

14. *Et vincula eorum dirupit.* Illud, dirupit, repentinam peccati destructionem indicat.

15-16. *Consteantur Domino misericordiæ ejus.* Eadem ipsa de beneficiis ejus repetit. *Quia contrivit portas æreus.* Descensum Salvatoris ad infernum significat, quo cum pervenisset, portas inferni aperuit, olim vinculis insolubilibus, omnibus clausas. Non enim facultas erat volentibus retrogredi; sed ipse dixit iis qui vinciti sunt: *Exite, et iis qui in tenebris: Revelamini*¹.

18. *Omnem escam abominata est anima eorum.* Non enim aderat verbum quod posset eos enutrire. Portæ autem mortis sunt peccata quæ ad mortem ducunt.

22. *Et sacrificent ei sacrificium laudis.* Ad sanctos apostolos sermonem convertit; ipsi namque sunt C qui mysteria Novi Testamenti nobis tradiderunt.

33. *Posuit flumina in desertum.* Judæorum volubile ac improbum genus dicit. Nam eos qui olim fame tabescebant, et spirituali cibo egentes erant, propter ea flumina collocavit.

34. *Terram fructiferam in salsuginem.* Judæorum synagogam inquit. Erant dæmones habitatores terrenæ civitatis, quem fructum impietas ferebat. Eam autem exsiccaverunt ipsi apostoli sale doctrinæ, de quibus ait: *Vos estis sal terræ*².

35. *Posuit desertum in stagna aquarum.* Populum gentilem significat, nam commista est prophetia, duorum populorum ferens personam. Illius scilicet D abjectionem, hujus introductionem.

36. *Et constituerunt civitates habitationis.* Bonam videlicet et cœlestem vitæ rationem.

37. *Fit seminavit agros et plantavit vineas.* Agros intelliges ab hujusmodi dicto: *Exiit qui seminavit, seminare semen suum*³; vineas autem Ecclesias, ut dictum est: *Vineæ floruerunt, odorem dederunt*⁴.

38. *Et jumenta eorum non minoravit.* Jumenta vocat eos qui irrationabiliores sunt in Ecclesia juxta illud: *Ut jumentum factus sum apud te*⁵; et, *Homines et jumenta salvabis, Domine*⁶.

Ὅτι παρέπικραναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Οὐδαμῶς τὸν θεῖον παραδεχόμενοι νόμον, ἀλλὰ τοῖς σοφοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου προνέμοντες ἑαυτούς. Καὶ τὴν βουλὴν τοῦ Ὑψίστου παρώξυναν. Καὶ ποία ἦν ἡ βουλὴ τοῦ Ὑψίστου, ἢ τὸ θέλειν αὐτὸν πάντας ἀνθρώπους σώζεσθαι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν;

Ἦσθένησαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν. Οὐ γὰρ ἰσχυεῖ τις τῆς ἁμαρτίας ποιήσασθαι τὴν ἀναίρεσιν.

Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς. Τίς γὰρ μετῴν ἀνάγκη τοῦ δεδουλωσθαι πνεύμασι πονηροῖς ἐν ἀγνοίᾳ Θεοῦ, καὶ πτωχεῖα ψυχῆς, καὶ πενία κακίας;

Καὶ τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν διέβηξε. Τὸ, διέβηξε, τὴν ἀθρόαν τῆς ἁμαρτίας καθαίρεσιν καταδείκνυσιν.

Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεη αὐτοῦ. Τὰ αὐτὰ δεύτερον εἶπεν ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις αὐτοῦ. *Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκῆς.* Τὴν μέχρις ἄδου τοῦ Σωτῆρος κάθοδον σημαίνει, ἣν ποιησάμενος, ἀνεπέτασε τοῦ ἄδου τὰς πύλας, πάλαι δεσμοῖς ἀρρήκτοις κεκλεισμένας πᾶσιν. Οὐ γὰρ ἦν παλινδρομησαὶ βουλομένοις· ἀλλ' αὐτὸς εἰρηκε τοῖς ἐν δεσμοῖς· *Ἐξέλαθαι, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει· Ἀνακαλύφθητε.*

Πᾶν βρῶμα ἐδεδλύξατο ἡ ψυχὴ αὐτῶν. Οὐ γὰρ ἦν ὁ διατρέφειν αὐτοὺς δυνάμενος λόγος. Πύλαι δὲ θανάτου αἱ φέρουσαι πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι.

Καὶ θυσάτωσαν αὐτῷ θυσίαν· ἀνέσεως. Ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους μεταφέρει τὸν λόγον· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ τὰ μυστήρια τῆς Καινῆς Διαθήκης παραδόντες ἡμῖν.

Ἔθετο ποταμοὺς εἰς ἔρημον. Τὸ τῶν Ἰουδαίων εὐρυτον ἀδόκιμον γένος φησὶ. Τοὺς γὰρ πάλαι λιμῶν τηχομένους καὶ τῆς πνευματικῆς τροφῆς ἐνδεεῖς ἐν ἐκείνοις κατῴκισε τοῖς ποταμοῖς.

Ἦν καρποφόρον εἰς ἄλμυρ. Τὴν τῶν Ἰουδαίων φησὶ συναγωγὴν. Ἦσαν γὰρ οἱ δαίμονες οὐκίτροτες τῆς γηίνης πολιτείας· ἐκαρποφόροι δὲ αὐτὴν ἡ ἀσέθεια. Ἐξήραναν δὲ αὐτὴν οἱ ἀπόστολοι τῷ ἄλατι τῆς διδασκαλίας, περὶ ὧν φησιν· *Ἦμεῖς ἐστέ τὸ ἄλας τῆς γῆς.*

Ἔθετό ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων. Τὸν ἐξ ἐθνῶν διασημαίνει λαόν· σύμμικτος γὰρ ἡ προφητεία, τῶν δύο λαῶν εἰσφέρουσα τὸ πρόσωπον· τοῦ μὲν τὴν ἀποβολὴν, τοῦ δὲ τὴν εἰσβολὴν.

Καὶ συνεστήσαντο πόλεις κατοικεσίας. Ἀγαθὴν δηλονότι καὶ οὐράνιον πολιτείαν

Καὶ ἔσπειρον ἀγροὺς καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελώνας. Νοήσεις τοὺς ἀγροὺς ἀπὸ τοῦ εἰρηκότος· *Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι τὸν σπόρον αὐτοῦ*· τοὺς δὲ ἀμπελώνας τὰς Ἐκκλησίας, καθὼ εἰρηται· *Αἱ ἀμπελοὶ ἐκύπρισαν, ἔδωκαν ὀσμὴν.*

Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν οὐκ ἐμίχρυσεν. Κτήνη τοὺς ἀλογωτέρους τῆς Ἐκκλησίας φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Κτηνώδης ἐγενήθη παρὰ σοῦ*· καὶ, *Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε.*

¹ 1 Tim. II, 4. ² Isa. XLIX, 9. ³ Matth. V, 13. ⁴ Matth. XIII, 3. ⁵ Cant. II, 13. ⁶ Psal. LXXII, 23. ⁷ Psal. XXXV, 7.

Καὶ ὠλιγόθησαν. Οἱ ἐν τῷ προτέρῳ δηλονότι ἄλλω.

Ἐξεχύθη ἐξουδένωσις ἐπ' ἀρχοντας αὐτῶν. Τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους φησί. *Καὶ ἐπλάττησεν αὐτοὺς ἐν ἀβάτῳ, οὐχ ὁδῷ.* Πλανῶνται· γὰρ, φησὶν, ἀγνοήσαντες τὸν εἰπόντα· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός.

Καὶ ἐδοήθησε πένητι ἐν πτωχείᾳ. Καὶ τίς ὁ πένης, ἢ ἐκεῖνος περὶ οὗ εἰρηται· *Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι; Καὶ ἔθετο ὡς πρόβατα πατριᾶς.* Ἰδίας, φησὶν, ἐλογίσαστο τὰς ἐκ τῶν πατριῶν ἀπάνταν συναγομένας ἀγέλας.

Ὅψονται εὐθεῖς καὶ εὐφρανθήσονται. Καὶ τίνες οἱ εὐθεῖς, ἢ περὶ ὧν εἰρηται· Ἰμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀρθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσιν. *Καὶ πᾶσα ἀνομιὰ ἐμψράξει τὸ στόμα αὐτῆς.* Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ πατακρίων,

Ῥοδὴ ΨΑΛΜΟΥ τῷ Δαυίδ. PZ.

Ἰπὸθεσις.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἢ εἰς τὰ ἔθνη γενομένη κηρύττεται. Ἦδη δὲ πάντων τῶν στίχων τῶν ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ ἐν τοῖς ὀπίσω ψαλμοῖς ἔρμηνευομένων, περιττὸν ἂν εἶη πάλιν τοῖς αὐτοῖς χρῆσασθαι εἰς ἔρμηνειαν τῶν προκειμένων.

Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἢ εἰς τὰ ἔθνη γενομένη κηρύττεται. Ἦδη δὲ τῶν στίχων τούτων τὴν ἔρμηνειαν ἐν τῷ 18^ῳ ψαλμῷ τεθείκαμεν.

Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου. Δόξα δὲ αὐτοῦ ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἕξις, καθ' ἣν διακρίεται πρὸς τὴν ἡθικὴν καὶ διακονητικὴν ἀρετήν.

Ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου. Τοσοῦτόν σου τὸ ἔλεος, ὡς ὑπερβαίνειν ὕψος οὐράνιον, καὶ πανταχοῦ διέφττουσιν αἱ τῆς σῆς ἀληθείας ἀκτίνες, προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ διδασκάλων ταῖς ἐκεῖνης βράνισιν ἀρθευόντων τὴν γῆν.

Ἰψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός. Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς παρουσίας λέξεως ὁ αὐτός ἐστι τῷ πεντηκοστῷ ἔκτῳ ψαλμῷ, καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι τέλους τῷ πεντηκοστῷ ἐνάτῳ. Καὶ εἰρηται τὰ εἰκότα.

Ἰψωθῆσονται καὶ διαμεριῶ Σίχιμα. Τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔγκριτα καὶ ἐξαιρετα διαμερίζειν τοῖς ἔθνεσι καὶ εἰς κληρονομίαν καταμετερεῖν μετὰ χαρᾶς ὑπέσχετα. Ὡς γὰρ ἀγαθὸς πατήρ χαίρει πολλοὺς υἱοὺς προσλαμβάνων καὶ κτώμενος. Συμβολικῶς δὲ ταῦτα καὶ δι' αἰνίγματος αἰνιττόμενος φηέγγεται. Ἐπὶ γὰρ τῇ κοιλάδι τῶν ἐθνῶν χωρίον τοῦτο τῆς Σιχέμ καὶ Σίχιμα λεγομένης ἐτύγχανεν. Ὁ Ἰακώβ, ἐκ Μεσοποταμίας ἀναβὰς μετὰ τῶν τέκνων, ἤκησεν ἐνθα τὴν Δεῖνα θυγατέρα τοῦ Ἰακώβ Ἐμώρ ὁ υἱὸς τοῦ Σιχέμ ἐρασθεὶς ἤρπασε καὶ ἔφθειρεν. Οἱ γὰρ τοῦ Ἰακώβ παῖδες αὐτὸν μετὰ παντὸς λαοῦ κατέσφαξαν ἀπαντήσαντες. Οὕτω τὰ Σίχιμα, τῶν σκηνῶν κοιλάς, κτίσματα τοῦ πατριάρχου γέγονε. Τοῦτο τοίνυν τὸ χωρίον μερίζων Ἰακώβ τοῖς παισὶ, τὸν κληρὸν ἐξείρετον Ἰωσὴφ ἀπένειμεν ἔπειθ' ἰτοὺς ἀδελφοῖς νέος ὢν οὐκ ἀκοινῶνει τοῦ δράματος. Καὶ τούτου χάριν καταμε-

39. *Et pauci facti sunt.* Qui in priori scilicet populo erant.

40. *Effusa est contemptio super principes eorum.* Scribas et Phariseos dicit. *Et errare fecit eos in invio, et non in via.* Errant enim, inquit, quia ignorant eum qui dixit : *Ego sum via* ⁷.

41. *Et adjuvit pauperem in inopia.* *Ecquis pauper, nisi de quo dictum est : Beati pauperes spiritu* ⁸ ? *Et posuit sicut oves familias.* Proprios, inquit, sibi existimavit greges ex omnibus familiis coactos.

42. *Videbunt recti et lætabuntur.* *Ecquoniam recti nisi de quibus dictum est : Vestri autem oculi beati quia vident* ⁹. *Et omnis iniquitas opprobabit os suum* ¹⁰. *Deus qui justificat, quis est qui condemnet?*

I. Canticum PSALMI ipsi David. CVII.

Argumentum.

In hoc quoque psalmo adventus Domini ad gentes prædicatur. Cum autem versus omnes hujus psalmi in præcedentibus explicati fuerint, supervacaneum esset iisdem ipsis uti ad horum interpretationem.

2. *Paratum cor meum, Deus.* In hoc quoque psalmo adventus Domini ad gentes prædicatur. Horum vero explicationem in quinquagesimo nouo psalmo attulimus.

5. *Exsurge, gloria mea.* Gloria autem ejus est habitus contemplandi et agendi, secundum quem ad moralem et administratorem virtutem est propensus.

5. *Quia magna est super caelos misericordia tua.* Tanta est misericordia tua, ut caelorum altitudinem exsuperet, et ubique transiliunt veritatis tuæ radii, prophetis, apostolis et magistris terram per ejus stillas irrigantibus.

6. *Exaltare super caelos, Deus.* Ab initio ad hunc versum usque idem est hic psalmus atque quinquagesimus sextus, ab hoc autem versu ad finem idem atque quinquagesimus nonus. Et jam quæ competeabant dicta sunt.

8. *Exaltabor et dividam Sichima.* Promittit se Judæorum præstantissima et pretiosissima gentibus divisurum et in hæreditatem distribaturum. Nam utpote bonus pater, filios multos cum gaudio suscipit et possidet. Hæc porro figurate, et per ænigma atque obscure loquitur. In valle namque gentium, locus hic, Sichem aut Sichima situs erat : in quo Jacob cum ex Mesopotamia ascendisset, cum filiis suis habitavit. Ubi Dinam Jacobi filiam Emor filius Sichem, puellæ pulchritudine captus, rapuit et vitiauit. Tum filii Jacob eum cum omni populo suo obtruncarunt. Ita Sichima, convallis tabernaculorum, ad possessionem patriarchæ devoluta est. Hunc itaque locum Jacob cum terram filiis suis divideret, quasi præcipuam sortem Josepho dedit : quia juvenis cum esset, ejusmodi facinoris consors cum fratribus non fuisset. Ideoque se divigu-

⁷ Joan. xiv, 6. ⁸ Matth. v, 3. ⁹ Matth. xiii, 16.

¹⁰ Rom. viii, 33.

rum et distributurum, ut præstantiorem illam novi A
Joseph Christi hæreditatem figurate intelligas gen-
tibus dividendam esse.

1. In finem, PSALMUS David. CVIII.

Argumentum.

Præsens psalmus passiones Christi significat, nec-
non supplicia de Juda et de populo Judaico su-
menda. Quæcunque porro in hoc psalmo optando
dicantur, prophetice omnia dicta fuisse sciendum
est. Ut cum dicit : *Diabolus stet a dextris ejus*,
perinde est ac si diceret : *Stabit*. Non enim optat
ut id eveniat ; sed quæ ejus improbitatis causæ
eventura sint ipse prænuntiat : quod etiam de
aliis similiter dicendum. Habeant illi, inquit,
calumniatores, qui non abscedant ab eis. Si porro
judicentur, ab illis damnentur. Imo etiam si te B
in tempore angustię invocaverint, id illis in pec-
catum computetur, revocata peccatorum ipsorum
memoria. Dies eorum abbrevia, ut ipsis adhuc
viventibus ac videntibus, dignitatem illam qua
nunquam vere potiti sunt alter rapiat. Deinde
psos tolle de medio, ita ut ipsorum calamitas ad
eorum posteror devolvatur ; et filii eorum sint
orphani, et uxor eorum viduitate affligatur ; ac
filii vi pertracti atque raptati, de patrum sceleri-
bus pœnas luant.

2. *Deus, laudem meam ne tacueris*. In Ecclesiis
Christi quantumcunque per orbem multiplicentur et
exoriantur, laudat Deus Filium suum. Ait igitur
Patri suo Christus : Etiamsi Judas cum me tradi-
dit visus sibi fuerit impedire laudem meam ; at tu
me laudato, deitæque meæ præbe testimonium,
quam quia non credidit Judas, me tradidit. *Quia os
peccatoris et os dolosi super me apertum est. Pecca-
toris, scilicet diaboli ; ipse namque peccator adver-
sus veritatem : dolosi autem, Judæ nempe ; ambo
enim contra Christum locuti sunt.*

3, 4, 5. *Pro eo ut me diligere detrahebant mihi....
et posuerunt adversum me mala pro bonis*, etc. Verba
alia amoris sunt, alia odii, alia ad neutrum perti-
nent. Adulabatur namque ille ceu magistrum, atque
dolis id contendebat ut magistrum proderet.

6. *Constitu super eum peccatorem*. Peccator est
ipse peccati inventor Satanæ. Hlud autem, *consti-
tue*, positum est pro, futurum est ut constituatur. D
*Super eum, super quem nisi proditorem Judam ?
Et diabolus stet a dextris ejus*. In Zacharia quoque
scriptum est ¹¹ : *Et ostendit mihi Dominus Jesum
sacerdotem magnum, stantem ante faciem angeli
Domini, et diabolus stabat a dextris ejus, ut adver-
saretur ipsi*. Non adversatur autem Judæ.

7. *Cum judicatur exeat condemnatus*. In futuro,
inquit, tribunali nullam habebit defensionis ratio-
nem. *Et oratio ejus fiat in peccatum*. Quidam sunt
quorum vel ipsa oratio in peccatum evadit, ut, exem-
pli causa, gentilium, qui idolis vel creaturæ preces
fundunt ; et Judæorum qui Deum quidem orant,

¹ Zach. iii. 1.

τρσιν καὶ μερίζειν ἐπαγγέλλεται· ἵνα τὴν ἐξαιρετον
τοῦ νέου Ἰωσήφ τοῦ Χριστοῦ κληρονομίαν μερίζε-
σθαι συμβολικῶς νοήσης τοῖς ἔθνεσιν.

Εἰς τὸ τέλος, ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΠΙΓ.

Υπόθεσις.

Ὁ παρὼν ψαλμὸς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ κατασημαί-
νει, τὰς τε ἐσομένας τιμωρίας κατὰ τε τοῦ Ἰουδα
καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ. Ὅσα δὲ εὐκτικῶς λέ-
λεχται ἐν τῷ ψαλμῷ, ἰστέον, ὅτι προφητικῶς πάντα
εἰρηται. Ὅζον ὅταν λέγει· *Διάβολος στήτω ἐκ δε-
ξιῶν αὐτοῦ*, ἀντὶ τοῦ, *στήσεται*, λέγει. Οὐ γὰρ
εὐχεται τοῦτο γενέσθαι· ἀλλ' ὁ μέλει συμβῆναι διὰ
τὴν ἐκείνου κακίαν τοῦτο προαγορεύει· καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων δὲ ὡσαύτως. Ἐξοίεν, φησί, καὶ οὗτοι τοὺς
διαβάλλοντας, καὶ μὴ ἀποσταίεν αὐτῶν. Εἰ δὲ κρι-
νοιντο, πρὸς αὐτοὺς κατακριθεῖεν. Ἀλλὰ καὶ εἰ
ἐπεκαλέσασάντ' σε, φησὶν, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνάγκης,
εἰς ἁμαρτίαν αὐτοῖς λογισθεῖη, μνήμης γενομένης
ᾧν ἤμαρτον. Σύντεμε δὲ τὰς ἡμέρας αὐτῶν, ἵνα,
ζώντων καὶ ὀρώντων αὐτῶν, τὴν ἀξίαν, ἣν οὐδὲ
ὄντως ὠνήσαντο, ἕτερος ἀφαρπάσῃ. Ἐπειτα δὲ καὶ
αὐτοὺς ἀνελε, ὡς διαθῆναι τὴν συμφορὰν εἰς τοὺς
ἐξ ἐκείνων· ὥστε ὀφρανωθῆναι μὲν τοὺς υἱοὺς αὐ-
τῶν, χηρεῖα δὲ ἐκδοθῆναι τὴν γυναῖκα· ὥστε τοὺς
υἱοὺς βιαζομένους καὶ συρομένους ὑπὲρ πατρῶων
παρανομημάτων δίκας ὑπέξειν.

Ὁ Θεός, τὴν ἀνεσίαν μου μὴ παρασιωπήσης.
Ὅσον αἱ Ἐκκλησίαι Χριστοῦ συνεστῶσιν αἱ ἀνατέλλουσαι
πανταχοῦ, αἰνεῖ ὁ Θεὸς ἐν αὐταῖς τὸν Ἰόν. Λέγει οὖν ὁ
Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα· Εἰ καὶ προδιδοὺς με ὁ
Ἰούδας, δόξει ἐμποδίζειν τὸν αἰὼν μου· οὕτως δὲ
ἀνεσόν με, μαρτυρῶν μου τῇ θεότητι, ἣν μὴ
πιστεύσας ἐν ἐμοὶ Ἰούδας, προδέδωκέ με. Ὅτι
στόμα ἁμαρτωλοῦ καὶ στόμα δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνοι-
χθη. Ἅμαρτωλοῦ τὸ διάβολου· αὐτὸς γὰρ ἁμαρτω-
λὸς πρὸς ἀλήθειαν· δολίου τοῦ Ἰουδα· ἄμφω γὰρ κατὰ
τοῦ Χριστοῦ ἐλάλησαν.

Ἀντὶ τοῦ ἀγαπῆν με ἐνδιέβαλλον με... καὶ
ἔθετο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, κ. τ. λ. Τῶν λό-
γων οἱ μένεισιν ἀγάπης, οἱ δὲ μίσους, οἱ δὲ οὐδ' ἐτέρως
ἔχοντες. Ἐκολάκευε γὰρ ὡς διδάσκαλον, καὶ τῷ δόλῳ
ὡς ἐδόκει ἠγωνίζετο εἰς προδοσίαν τοῦ διδασκάλου.

Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἁμαρτωλόν. Ἅμαρτωλὸς
μὲν αὐτὸς ὁ τῆς ἁμαρτίας εὐρετῆς ὁ Σατανᾶς· τὸ δὲ,
κατάστησον, ἀντὶ τοῦ, μέλλει καθίστασθαι. Ἐπ' αὐ-
τὸν δὲ τίνα ἢ τὸν προδότην Ἰούδα; Καὶ διάβολος
στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ δὲ
φησὶ· Καὶ ἐδειξέ μοι Κύριος Ἰησοῦν τὸν ἱερέα
τὸν μέγαν, ἐστῶτα πρὸ προσώπου ἀγγέλου Κυρίου,
καὶ διάβολος εἰστήκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τοῦ ἀντικει-
σθαι αὐτῷ. Οὐκ ἀντίκειται δὲ τῷ Ἰουδα.

Ἐν τῷ κρινεσθαι αὐτὸν ἐξέλθοι καταδεδικασ-
μένος. Ἐν τῷ μέλλοντι, φησὶ, δικαστηρίῳ οὐδένα
ἔξει λόγον ἀπολογίας. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γε-
νέσθω εἰς ἁμαρτίαν. Εἰσὶ τινες ᾧν αὕτη ἡ προσευχὴ
εἰς ἁμαρτίαν γίνεται, ὡς ἐθνῶν προσευχυμένων εἰ-
δώλοισι· ἢ τῇ κτίσει· καὶ Ἰουδαίων οὐ διὰ Ἰησοῦ Χρι-

στοῦ προσευχομένου τῷ Θεῷ· καὶ αἰρετικῶν εὐχομένων Θεῷ οὐκ ἔντι· καὶ προσευχομένων δὲ μετὰ ὀργῆς καὶ διὰ λογισμῶν, ἢ διψυχίας, ἢ προσευχὴ γίνεται εἰς ἁμαρτίαν.

Γενηθήτωσαν οἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι. Εὐθέως γὰρ μετὰ τὴν προδοσίαν ἀγρόνη ἐαυτὸν μεταχειρίσας ἀτηλλάγη, καὶ οὐκ ἐφάνη. *Καὶ τὴν ἐπισκοπήν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.* Περὶ τοῦ Μαθίου φησὶν· αὐτὸς γὰρ ἐλογίσθη εἰς δικαιοσύνην εἰς τὸν κληρον τῶν ἀποστόλων.

Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοί. Υἱοὶ οἱ λογισμοὶ αὐτοῦ· ὄρφανοὶ γὰρ ἐγένοντο ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Γυνὴ δὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· ἐχέρησε γὰρ καὶ αὐτὴ ἐκπεσοῦσα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς παρανομίας. *Σαλευόμενοι μεταναστήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἐπαιτησάτωσαν.* Οἱ γὰρ λογισμοὶ αὐτοῦ, ὅς ἐφαμεν εἶναι υἱούς, μετανάσται γενόμενοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν φιλαργυρίαν χεῖρα ἐξέτειναν εἰς τὸ ἀργύριον, ὡς ἐνθεεῖς καὶ προσοῦται.

Ἀναμνησθεὶς ἡ ἁμαρτία τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐναντι Κυρίου. Αὐτοῦ τοῦ λαοῦ· σονάπτει γὰρ τῷ προδότη τὸν παράνομον λαόν. Ἀνομίαν δὲ τῶν πατέρων λέγει τὸ ἀποκτεῖναι τοὺς προφήτας, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· ὅτι πᾶν αἷμα δικαίων ἐκχυνόμενον ἀπὸ τοῦ Ἄβελ ἕως Ζαχαρίου τοῦ προφήτου ἐκδικηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. *Καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλειφθεῖ.* Μητέρα τοῦ δυσσεβοῦς λαοῦ τὴν πονηρὰν ἐκελεῖνην νοήσεις συναγωγὴν, τὴν πολλὰκις παραπικράνασαν τὸν Θεόν.

Γενηθήτω ἐναντίον Κυρίου διαπαντός· καὶ ἐξολοθρευθεῖς ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. Ὅσα, φησὶν, ἐτόλμησαν ἀεὶ θεώμενος ὁ Θεὸς οὐδεμίαν αὐτοῦ ἀξιώσει φειδοῦς· ὡς περὶ πάντων δὲ τῶν ἡπιστηκότων. Καὶ οὐ μόνον λέγων Ἰούδαν, τὸ μνημόσυνον αὐτῶν, ἔφη πληθυντικῶς. Λέγοις δ' ἂν καὶ ἄλλως πατέρας Ἰούδα τοὺς κατὰ προδοσίαν αὐτὸν γεννήσαντας. Οὗτοι δ' ἂν εἴην οἱ διὰ τῶν ἀργυρίων αὐτὸν παρορμήσαντες. Καὶ πρῶτος ὁ ἐμβαλὼν τὴν καρδίαν αὐτοῦ Σατανᾶς, καὶ οἱ ἔχοντες σοφίαν τούτου τοῦ αἰῶνος ἄρχοντες, περὶ ὧν ὁ Παῦλος φησὶν· *Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐ Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. Καὶ ἐξολοθρευθεῖς ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ.* Τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα φησὶν· ἢ καὶ ἄλλως, τῶν ἀρχόντων ἐκελεῖνων τῶν κατὰ Χριστοῦ συστάτων. Οὐδὲ γὰρ σπέρμα αὐτῶν ἔμεινεν εἰς μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἄνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος. Τὸ ἔλεος, φησὶν, οὐκ ἠθέλησε δεῖξασθαι ὁ δέδωκεν ὁ Πατὴρ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ πρὸς τοῖς αὐτοῖς τοῖς ἀπολωλόσι προβάτοις τοῦ Ἰσραὴλ. Τὸ γὰρ, ποιῆσαι, ἀντὶ τοῦ, δεῖξασθαι, τέθεικεν.

Καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον πέννητα καὶ πτωχόν. Αὐτόν φησι τὸν Κύριον, ὃς ἐπτώχευσε πλούσιος ὧν, Ἰν' ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχεῖα πλουτήσωμεν. *Καὶ κατανευγημένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατώσαι.* Ἄντι

A sed non per Jesum Christum ; necnon hæreticorum qui Deum non vere existentem orant : item eorum qui cum ira et cogitationibus alienis, vel animo duplici precantur, oratio fit in peccatum.

8. *Fiant dies ejus pauci.* Nam statim a prodicione, laqueo se præfocans interiit, nec ultra visus est. *Et episcopatum ejus accipiat aliter.* De Matthia loquitur, qui ad apostolorum clerum justitiæ causa allectus est.

9, 10. *Fiant filii ejus orphani.* Filii sunt ejus cogitationes : orphani namque gratia Christi fuerunt. Uxor autem, ejus est anima, nam et ipsa vidua fuit lapsa a Christo per iniquitatem suam. *Nutantes transferantur filii ejus et mendicent.* Cogitationes enim ejus, quas esse filios ejus diximus, a Christo remotæ, præ avaritiæ ad pecuniam manum extenderunt, ut egeni et mendici.

14. *In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini.* Populi ipsius videlicet ; proditori namque prævaricatorem populum adjungit. Iniquitatem autem patrum dicit, quod occiderint prophetas, juxta illud Domini dictum ¹², quod scilicet omnis sanguinis justii effusi ab Abele usque ad Zachariam prophetam poena sumenda sit ab hac generatione. *Et peccatum matris ejus non deleatur.* Matrem impii populi, improbam illam Synagogam intelligas, quæ plerumque Deum exasperavit.

C 15. *Fiat contra Dominum semper et dispereat de terra memoria eorum.* Cum, inquit, Deus omnia ejus facinora semper viderit, nullatenus miserabitur eum, perinde atque omnes qui non crediderunt. Neque enim de solo Juda loquitur, cum pluraliter, *memoria eorum*, dicatur. Alio modo dici potest patres Judæ indicari, qui ad prodicionem genuerunt illum. Hi autem fuerint, qui per argenteos perpulerunt illum. Et primus eorum Satanæ es, qui immisit in cor ejus, necnon principes sapientia præditi hujus mundi, de quibus ait Paulus : *Nam si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* ¹³. *Et dispereat de terra memoria eorum.* Memoria Judæ scilicet ; aut alio modo, principum eorum qui adversus Christum una steterunt. Neque enim semen eorum remansit ad memoriam eorum.

D 16. *Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.* Noluit, inquit, misericordiam accipere, quam dedit Pater hominibus, et ipsis oculibus quæ perierant ex Israel. Nam, facere, hic positum est pro, accipere.

17. *Et persecutus est hominem inopem et mendicum.* Ipsum ait Dominum, qui factus est pauper cum dives esset, ut nos ejus inopia ditiesceremus ¹⁴. *Et compunctum corde mortificare.* Id est, dolentem ;

¹² Matth. xxiii, 35. ¹³ I Cor. ii, 8. ¹⁴ II Cor. viii, 9.

dolebat enim videns eorum perniciem. Hunc igitur A
qui propter eos dolebat ad mortem quaerebant.

18, 19. *Et dilexit maledictionem.... et induit maledictionem sicut vestimentum.* Quando, inquit, finem facientes me benedicendi, maledicunt mihi quotidie : id namque ad hunc usque diem Judæi agunt ; ideo omnia superius memorata evenient ipsis. *Et intravit sicut aqua in interiora ejus.* Non modo enim exterius sed etiam interius circumstant nos mala inundantia. *Et sicut oleum in ossibus ejus.* Oleum enim habet stabilem humiditatem. Malorum porro colluviem dicit. Siquidem aqua vehementiam denotat ; oleum autem stabilitatem. Quibus inquit malis quasi vestimento operiatur, et quasi zona præcingatur.

20. *Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, et qui loquuntur malu adversus animam meam.* Hos percipient fructus qui odium adversum me susceperunt, et proditor qui eorum administer fuit. Cum enim eum Deo adversarium ac prævaricatorem vocarent, jure ait : *Qui detrahunt mihi apud Dominum.*

21. *Et tu, Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum.* Hæc item Dominus Christus secundum humanitatem loquitur. Humana enim omnia præter peccatum implevit. Natus enim est secundum naturæ legem. Nasci enim ex muliere, id humanæ naturæ est ; supra humanam autem naturam est, nasci ex virgine. Admisit pannos et circumcisionem, necnon lactis alimentum : hostias obtulit, jejunavit, esurivit, sitivit, lassus fuit ; ita diu orasse illum in sacris Evangelii scriptum est. Pariterque nunc humano more divinum implorat auxilium.

22. *Libera me quia egenus et pauper ego sum.* Hoc ab ipso in sacris Evangelii dictum invenimus. Accessurus enim ad passionem ait : *Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam ? Pater, salva me ex hac hora. Abba, propterea veni in hanc horam* ¹⁵.

23. *Sicut umbra cum declinat ablatus sum.* Perinde atque umbra declinans, finem vitæ invenit : sed et instar locustarum a vento circumquaque raptarum, vitam egi, non urbem, non vicum, non domum habens, alias ad alia loca et ad montes commigrans, interdum ad desertum accurrens.

25. *Viderunt me et moverunt capita sua.* Hoc ait quia dum in cruce esset, movebant capita sua, et dicebant : *ui Templum solis, salvum fac temetipsum* ¹⁶.

27. *Et sciant quia manus tua hæc.* Manus voca opus illud quo sese ex mortuis excitavit.

28. *Maledicent illi, et tu benedices ; qui insurgunt in me confundantur.* Nam pudore affecti sunt omnes, quod non esset ipsis sacerdos, nec sacrificium, nec

τοῦ, λυπούμενον· ἐλυπεῖτο γὰρ ὁρῶν αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν. Τοῦτον οὖν τὸν δι' αὐτοὺς λυπούμενον ἐδίωκον θανατῶσαι.

Καὶ ἠγάπησε κατάραν καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡσεὶ ἱμάτιον. Ἐπειδὴ, φησὶν, ἀφέντες τὸ εὐλογεῖν ἐμὲ, καθ' ἑκάστην ἡμέραν καταρῶνται· τοῦτο γὰρ μέχρι τῆς σήμερον Ἰουδαίων παῖδες ποιοῦσιν· τοῦτου χάριν πάντα αὐτοῖς τὰ προλελεγμένα γενήσεται. *Καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ.* Ὅ γὰρ ἐξῴθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνδοθεν περικρίνεται τὰ κακὰ περικλύζοντα. *Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ.* Τοῦτο γὰρ ἔχει μόνιμον τὴν ὑγρότητα. Φορὰν δὲ φησι κακῶν, τοῦ μὲν ὕδατος τὸ σφοδρὸν δηλοῦντος, τοῦ δὲ ἐλαίου τὸ μόνιμον. Ὑψ' ὦν, φησὶ, καὶ ὡς ἐν ἐσθῆτι καλυπτέσθω, καὶ ὡς ζωστήρι σφιγγέσθω.

Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόντων καὶ τῶν λαλούντων ποηρὰ τῆς ψυχῆς μου. Τοῦτους τρυγῆσουσι τοὺς καρποὺς οἱ τὸ πρὸς ἐμὲ μῖσος ἀναδείξαντες, καὶ ὁ τοῦτοις ὑπουργήσας προδότης. Ἐπειδὴ γὰρ ἀντίθεον αὐτὸν καὶ παράνομον ἐκάλουν, εἰκότως εἶπε· *Τῶν ἐνδιαβαλλόντων με παρὰ Κυρίου.*

Καὶ σὺ, Κύριε, Κύριε, ποιήσον μετ' ἐμοῦ ἔρεκεν τοῦ ὀνόματός σου. Καὶ ταῦτα ἀνθρωπίνως εἰρηκεν ὁ Δεσπότης Χριστός. Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα πλὴν ἁμαρτίας πεπλήρωκεν. Ἐτέθη γὰρ κατὰ νόμον φύσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ γυναικὸς, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὑπὲρ ταύτην δὲ, ἐκ Παρθένου. Ἐδέξατο σπάργανα καὶ περιτομὴν, καὶ τὴν ἐκ γάλακτος τροφήν· καὶ θυσίας ἐξήνεγκεν, ἐνήστευσε, καὶ ἐπεινήσε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἐκοπίασεν· οὕτω καὶ προσευχόμενος ἐν τοῖς ἁγίοις Εὐαγγέλοις διηνεκῶς ἀναγγέλλεται. Καὶ ἐνταῦθα ἀνθρωπίνως τὴν θεῖαν ἐπικαλεῖται βοήθειαν.

Ῥῦσαι με, ὅτι πτωχὸς καὶ πένθης εἰμι ἐγώ. Τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγέλοις εἰρησκομεν εἰρημένον. Μέλλων γὰρ προσίεναι τῷ πάθει εἶπε· *Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραιται. Καὶ τί εἶπω ; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὕρας ταύτης.* Ἀθὼ, διὰ τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὴν ὥραν ταύτην.

Ὅσει σκιὰ ἐν τῷ ἐκκλίῃ αὐτὴν ἀνταρτηρέθην. Σκιὰ κλιθεῖση παραπλησίως ἐδεξάμην τοῦ βίου τὸ τέλος· ἀλλὰ καὶ δίκην περιφερομένων ὑπ' ἀνέμων ἀκρίδων διετέλεσα οὐ πόλιν ἔχων, οὐ κώμην, οὐκ οἰκίαν, ἀλλοτε δὲ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς ὄρη μεταβαίνων, ἔσθ' ὅτε καὶ τρέχων εἰς ἔρημον.

Εἶδοσάν με καὶ ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν. Τοῦτό φησι διὰ τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ ὄντι αὐτῷ κινεῖν τὰς κεφαλὰς, καὶ λέγειν· Ὁ καταλύων τὸν ναὸν, σῶσον σεαυτόν.

Καὶ γνάτωσιν, ὅτι ἡ χεὶρ σου αὕτη. Χείρας ἐνταῦθα τὴν πράξιν φησὶν, ἣν εἰργάσατο ἀναστήσας ἑαυτὸν ἐκ νεκρῶν.

Καταράσονται αὐτοὶ, καὶ σὺ εὐλογήσεις, οἱ ἐπανιστάμενοί μοι αἰσχυρῆθήσων. Κατησχύνθησαν γὰρ ἅπαντες, οὐκ ἔντος αὐτοῖς ἱερέως, οὐδὲ οὐσίας

¹⁵ Joan. xii, 27. ¹⁶ Matth. xxvii, 40.

θυσίας, οὐτε ιερατείας, οὐτε λογίου, κατὰ τὴν τοῦ Ἀ
προφήτου φωνήν. Ὁ δὲ δούλος σου εὐφρανθήσε-
ται. Οὐδὲ τοῦτο ἡμᾶς τὸ ῥῆμα λαβεῖν εἰς ἑτέραν ὑπό-
θεσιν ἀναγκάσει. Παύλου λέγοντος· Ἄλλ' ἑαυτὸν
ἐπένωσε μορφήν δούλου λαβών· καὶ Ἡσαίου·
Ὁδτως λέγει Κύριος ὁ πλάσας με ἐν κοιλίᾳ δοῦ-
λον ἑαυτοῦ· καὶ αὐτὸς δὲ φησιν ἐν Εὐαγγελίοις, ὡς
Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακορηθῆναι,
ἀλλὰ διακονῆσαι.

Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἐντρο-
πήν. Ποία γὰρ οὐκ ἔστιν Ἰουδαίσι αἰσχρὴ; Τὰ μὲν
ἄγρια τὰ ἑαυτῶν ὀρώσιν ἐκ βάθρων ἠφανισμένα· τοῦ-
τό τε τοῦ παρ' αὐτῶν ἀτιμασθέντος καὶ σταυρωθέν-
τος προσκυνούμενον μνήμα· καὶ τὰς Ἐκκλησίας αὐτοῦ
πανταχοῦ τοσοῦτον ἐπιτιδούσας εἰς τε πλήθος καὶ
δόξαν.

Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα ἐν τῷ στό-
ματι μου. Ἡ ἐξομολόγησις τὴν εὐχαριστίαν σημαί-
νει, ἣν ποιεῖται διὰ τῶν ἐθνῶν ὁ Υἱὸς. Καὶ ἐν μέσῳ
πολλῶν αἰρέσω αὐτόν. Διὰ γὰρ τῆς Ἐκκλησίας αἰνεῖ
τὸν Πατέρα.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΘ'

Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δε-
ξιῶν μου. Τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου
διὰ τῶν παρόντων κατασημαίνει, καὶ τὸν εὐαγγελι-
κὸν αὐτοῦ λόγον, τὸν πάντων κατακυριεύσαντα τῶν
ἐθνῶν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἀνοδόν, ἧς κατάρ-
χεται ὁ ψαλμὸς λέγων· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ
μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.

Ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν
ποδῶν σου. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ ἐχθροὶ ὁ Ἀπόστο-
λος δηλοῖ βοῶν· Ὅταν καταργήσῃ τὰς ἀρχὰς καὶ
τὰς ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας, ἔσχατος
ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.

Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ
Σιών. Τὸν εὐαγγελικὸν φησὶ λόγον τὸν ἀπεσταλμέ-
νον, ὃς καὶ πάντων τῶν ἐχθρῶν ἐκυριεύσεν.

Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου.
Ἡ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως διὰ τούτων σημαίνει, ἐν
ᾧ δυνάμει θεῖα πάντας κρινεῖ ἐλθὼν μετὰ τῶν ἁγίων
ἀγγέλων αὐτοῦ· ἢ τὸν καιρὸν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ,
ἧτις καὶ ἡμέρα δυνάμεως προσαγορεύεται. Μετὰ σοῦ
γὰρ ἔσται ἡ ἀρχή. Κατεξουσιάζει γὰρ τῶν ὕλων, εἰ
καὶ γέγονεν ἄνθρωπος. Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν
ἀγίων σου. Τὸ δὲ, Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἀγίων
σου, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὰς χορείας ἐκείνας τῶν ἁγίων
ἀγγέλων ἡμῖν κατασημαίνει, τὰς παρὰ τὴν νύκτα
ἐκείνην καθ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς βοῶσας· Δόξα
ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. Ἐκ γαστρὸς
πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε. Ὅρα πῶς οικειοῦται
τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς ὁ Πατὴρ.
Φησὶ γὰρ ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱόν· Πρὸ γὰρ τοῦ ὀρω-
μένου κόσμου τούτου καὶ διαυγοῦς φωτὸς γεννήσεως,
ἐγὼ γεγέννηκά σε. Οὐχ ὅτι γαστέρα ἔχει ὁ Θεός· ἀλλ'
ἐπειδὴ τὰ γνήσια, καὶ οὐ νόθα, ἐκ γαστρὸς πρωτο-
τοκίων πεφύκασιν.

Ἦμοσε Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. Ο

altare, nec sacerdotium, neque rationale, juxta
Prophetæ vocem. *Servus autem tuus lætabitur.* Ne-
que hoc dictum ad aliud argumentum transferre
necesse nobis est; cum Paulus dicat: *Sed semet-*
ipsum exinanivit formam servi accipiens 17; et
Isaias: *Sic dicit Dominus qui formavit me ex utero*
servum sibi 18; et ipse in Evangeliiis ait: *Filius ho-*
minis non venit ministrari, sed ministrare 19.

29. *Induantur qui detrahunt mihi pudore.* Ecquod
non est Judæis pudoris genus? Sancta sua vident
a fundamentis diruta: sepulcrum autem ejus qui
ad ipsis despectui habitus ac crucifixus est adorari:
Ecclesiasque ejus ubique terrarum tantum numero
et gloria augeri.

30. *Confitebor Domino nimis in ore meo.* Confes-
sio gratiarum actionem significat, quam per gentes
Filius reddit. *Et in medio multorum laudabo eum.*
Per Ecclesiam namque Patrem laudat.

PSALMUS CLX.

1. *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris*
meis. Hisce verbis generationem Domini secundum
carnem significat, et evangelicum ejus verbum,
quod omnibus gentibus dominatur: et ejus ascen-
sum in coelos, quem enarrat psalmus dicendo:
Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis.

Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuo-
rum. Quinam hostes sint declarat Apostolus cum
clamat: *Cum evacuaverit principatum et potestates*
et rectores mundi, novissima omnium inimica mors
destruetur 20.

2. *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.*
Evangelicum dicit verbum, quod emissum inimicis
omnibus dominatum est.

3. *Tecum principium in die virtutis tuæ.* His si-
gnificat aut judicii tempus, quo virtute divina om-
nes judicabit veniens cum sanctis angelis suis:
aut tempus generationis illius, quæ etiam dies vir-
tutis appellatur. Tecum enim erit principium. Nam
dominatur universis etiamsi factus sit homo. *In*
splendoribus sanctorum tuorum. Illud: *In splendori-*
bus sanctorum tuorum, nihil aliud significat quam
choreas illas sanctorum angelorum, clamantes qua
nocte natus Christus est: *Gloria in excelsis Deo.*
et in terra pax 21. *Ex utero ante luciferum genui te.*
Vide quo pacto Pater Unigeniti generationem se-
cundum carnem sibi propriam efficit. Ait enim
Pater ad Filium: *Ante mundum hunc visibilem, et*
splendidum lumen ego te genui. Non quod ventrem
Deus habeat; sed quia germana, et non spuria, ex
ventre primogenituræ oriri solent.

4. *Juravit Dominus et non pœnitebit eum.* Jur-

17 Philipp. 11, 7. 18 Isa. XLIX, 5. 19 Matth. XX, 28. 20 I Cor. XV, 26. 21 Luc. 11, 14.

mentum Dei, est verbum ejus, quod auditores certiores facit, et fidem cuique dat, quæ ipse promittit ac loquitur omnino futura esse. Non enim perinde atque homo Deus jurat; sed verbum ejus nobis instar juramenti est ad veritatem; nimirum omne verbum ejus tale est ut nunquam pœnitcat ipsum, quippe cum promissi juramento firmati fidem habeat. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Quia non oleo Melchisedec ad sacerdotium unctus est, quemadmodum Aaron, quia non cruentas obtulit hostias; quia gentium pontifex erat, et quia per panem et vinum benedixit Abrahamo.

5. *Dominus a dextris tuis confregit in die iræ suæ reges.* Diem iræ, judicii tempus esse dicit, quo homines qui olim ex fallacia dæmonum regnabant, confringet, intra abyssum concludens ipsos.

6. *Judicabit in nationibus, implebit ruinas.* Nationes, inquit, impurorum dæmonum puniens in tempore judicii, ruinis plenas ostendet, id est pœnis in inferioribus partibus terræ infligendis. *Conquassabit capita in terra multorum.* Simile illud est dicto Domini per Isaiam: *Et dejeci sanguinem ipsorum in terram*²².

7. *De torrente in via bibit.* Torrentem vocat Scriptura tentationem. Viam autem dicit descensum ejus in terram, in qua passus est qui per torrentem descendit. *Propterea exaltabit caput.* Propterea, quare nisi quia passus est in carne? Simile autem est dictum illud: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem*²³.

PSALMUS CX. Alleluia.

1. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo.* Ex persona apostolorum præsens psalmus inducitur, enarrantium quanta et qualia fuere in œconomia Salvatoris opera. Hæc autem docent novum populum, simul gratias agentem de salute sua, quam obrem Alleluia inscriptus est. *In consilio rectorum et congregatione.* Consilium rectorum dicit novæ Synagogæ populum, ad differentiam populi veteris Synagogæ. Illa quippe recta non est, utpote quæ semper corde erraverit.

2. *Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates ejus.* In synagoga rectorum omnes voluntates Domini exquisitæ sunt. Nullum enim ejus præceptorum est quod non requirat et impleat synagoga rectorum, [semper scilicet studens ejus voluntatem implere.

3. *Confessio et magnificentia opus ejus.* Opera dicit ea quæ in œconomia sua perfecit. Laudentur illa utpote quæ magnifica sint. *Et justitia ejus manet in sæculum.* Justitiam dicit evangelicum verbum: quia omnibus æqualiter hominibus salutem proposuit.

4. *Misericors et miserator Dominus.* Olim promisit per prophetas suos, se in tempore œconomiz

Α ὄρκος τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστι, πληροφορῶν τοὺς ἀκούοντας, καὶ πίστιν ἐκάστῳ παρέχων, ὅτι ὁ ἐπήγγελται καὶ λαλεῖ, πάντως γενήσεται. Οὐ γὰρ ὡς ἄνθρωπος ὁμνύει Θεός· ἀλλ' ἤμιν ὁ λόγος αὐτοῦ ἀντὶ ὄρκου πρὸς ἀλήθειαν γίνεται, ὡς τοῦ ἀμεταμελήτου παντὸς ἐσομένου, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ὄρκου τυγχάνοντος. *Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.* Ὅτι οὐ δι' ἐλαίου εἰς ἱερωσύνην ἐχρίσθη ὁ Μελχισεδέκ, ὡς Ἀαρῶν· καὶ ὅτι οὐ τὰς δι' αἱμάτων προσήγαγε θυσίας· καὶ ὅτι τῶν ἐθνῶν ἦν ἀρχιερεὺς, καὶ ὅτι δι' ἄρτου καὶ οἴνου ἡυλόγησε τὸν Ἀβραάμ.

Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν ἐν ἡμέρᾳ ἔργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς. Ἡμέραν ὄργῆς τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν φησιν, ἐν ἧ τὸς πάλαι βασιλεύσαντας ἐξ ἀπίτης τῶν δαιμόνων ἀνθρώπους συνθραύσει, εἰς τὴν ἄβυσσον καθείρξας αὐτούς.

Κρινεῖ ἐν τοῖς ἔθνεσι, πληρώσει πτώματα. Τὰ ἔθνη, φησὶ, τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ κολάζων, πτωμάτων ὀποδείξει πλήρη, τοῦτέστι τῆς εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς τιμωρίας. *Συνθλάσει κεφαλὰς ἐπὶ γῆς πολλῶν.* Ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ παρ' αὐτοῦ διὰ Ἡσαίου· *Καὶ κατήγαγον τὸ αἷμα αὐτῶν εἰς τὴν γῆν.*

Ἐκ χειμάρρου ἐν ἔδῳ πίεται. Χειμάρρον ἡ Γραφή τὸν πειρασμὸν φησιν. Ὅδον δὲ τὴν κατὰ γῆν αὐτοῦ πορείαν σημαίνει, ἐν ἧ τὸ πάθος ὑπέμεινεν ὁ καὶ διὰ τοῦ χειμάρρου κατέρχεται. *Διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν.* Διὰ τοῦτο, ποῖον ἢ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν σαρκί; Ὅμοιον δὲ τὸ εἰρημένον, τὸ, *Ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου.*

ΨΑΛΜΟΣ ΠΓ. Ἀλληλουῖα.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. Ἐκ προσώπου τῶν ἀποστόλων ὁ παρῶν εἰσφέρεται ψαλμὸς, διηγουμένων ὅσα τοῦ Σωτῆρος καὶ οἷα γέγονε τῆς οἰκονομίας τὰ ἔργα. Διδάσκουσι δὲ ταῦτα καὶ τὸν νέον λαόν, ἅμα εὐχαριστοῦντες ἐπὶ τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ· διὸ καὶ Ἀλληλουῖα ἐπιτέγραπται. *Ἐν βουλῇ εὐθέων καὶ συναγωγῇ.* Βουλὴν εὐθέων εἶπε τὸν τῆς νέας συναγωγῆς λαόν πρὸς τὴν τῆς παλαιᾶς διαστολήν. Ἐκεῖνη γὰρ οὐκ ἦν εὐθεῖα, ἅτε ἀεὶ πλανωμένη τῇ καρδίᾳ.

Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου, ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ. Ἐν τῇ τῶν εὐθέων συναγωγῇ πάντα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ εἰσιν ἐξεζητημένα. Οὐ γὰρ ἐστὶ τῶν παρ' αὐτοῦ δεδομένων ἐντολῶν ὁ μὴ ἐκζητεῖ καὶ κατορθοῖ ἢ τῶν εὐθέων συναγωγῆ, τοῦ αὐτοῦ θέλημα διαπαντὸς σπουδάζουσα ἐπιτελεῖν.

Ἐξομολήσεις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἔργα φησὶν ἅπες ἐν τῇ οἰκονομίᾳ διεπράξατο. Ὑμνεῖσθε ἅτε μεγαλοπρεπῆ ὑπάρχοντα. *Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.* Δικαιοσύνην τὴν εὐαγγελικὴν λόγον φησὶν· ὅτι δὴ ἐπ' Ἰσῆς πάντων ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν προῦθηκεν.

Ἐλεῆμων καὶ οἰκτιρῶν ὁ Κύριος. Πάλαι μὲν ἐπηγγεῖλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ τῆς οἰκ-

²² Isa. xxxiv, 7. ²³ Philipp. ii, 8.

νομίας καιρῶ ποιήσῃν θαυμάσια· τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ἐκ-
πληροῦν ἠθέλησε· ποῖα δὲ ἦν ἃ ἐπηγγέλατο, ἦ,
Τότε ανοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ τὰ
λοιπὰ τῶν σημείων; οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐθνῶν
ἀπάντων ἡ κλήσις, ἦν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐπετέλεσε.
Τροφήν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Τὸν νοη-
τὸν ἄρτον φησί, τὸν ἐξ οὐρανῶν καταβάνα.

Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ.
Διαθήκης τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ· ὅτι· Εὐλογηθήσονται
ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. Ἰσχὺν ἔργῳ αὐτοῦ.
Ὁ ἀποστολικὸς, φησί, χορὸς τῷ κληθέντι πρὸς πίστιν
λαῶ τὴν ἰσχὺν τῶν ἔργων ἀνήγγειλε τοῦ Χριστοῦ·
ἀντὶ τοῦ· Αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ αἰεὶ ἐργάζεται· ἐν τῇ ἰδίᾳ
ἰσχύϊ.

Ἄλληλούϊα. Τῆς ἐπιστροφῆς Ἀγγαίου καὶ Ζαχα-
ρίου. ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΑ'.

Μακάριος ὁ ἀνήρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἔν
ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα. Ἐν
τούτῳ διδάσκειται ὁ ἀποστολικὸς χορὸς, ὡς ἡ τῶν ἐν-
τολῶν ἐκπλήρωσις, μακαρίους τοὺς ἐργαζομένους ἀπο-
φαίνουσα, ἀγαθὰς προσδοκίας εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα
παρέχεται.

Δυνατὸν ἐν τῇ γῇ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ.
Σπέρμα τὰς ἀγαθὰς πράξεις φησὶν, αἳ καὶ δύνανται
ἔξουσι πνευματικῆν εἰς ἐκείνην τὴν πράξιν γῆν, εἰς
τὸ ἀπολαβεῖν αὐτοὺς ὧν ἐργάσαντο τὰς ἀμοιβάς.

Δόξῃ καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Καὶ ἡ δό-
ξα καὶ ὁ πλοῦτος μὴ τῶν παρερχομένων λογίζεσθαι·
οὐδὲν γὰρ ὅμοιον παρὰ τοῖς ἀγίοις εὐρίσκειται.

Ἐξάρτετεκεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐθέσι. Διὰ
τῆς γνώσεως καὶ τῆς διδασκαλίας. Τίς δὲ, ἦ ὁ ἀπο-
στολικὸς χορὸς ὁ τὴν ἀγνωσίαν ἐξελάσας τῶν ἐθνῶν
διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος;

Οἰκονομήσει τοὺς λίθους αὐτοῦ ἐν κρίσει. Οὐ
δεῖ γὰρ ἀπλῶς καὶ ἀκρίτως πᾶσι προθεῖναι τῆς μυ-
σταγωγίας τὸν λόγον. Καὶ τοῦτο ἦν ὃ εἶπεν αὐτοῖς ὁ
Κύριος· Μὴ βάλετε τὰ ἄγια τοῖς κυσίρ.

Ἀπὸ ἀκοῆς ποτηρᾶς οὐ φοβηθήσεται. Οὐδὲν
γὰρ πρὸς τοὺς ἀγίους τῶν κολαζομένων ὁ φόβος.

Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι. Πένητας κάν-
ταῦθα τοὺς ἐνδεεῖς νοήσεις τοῦ θεοῦ λόγου, τὰ ἔθνη
δηλονότι· οἱ γεωργῶν δικτὴν τὸν νοητὸν κατέσπειραν
λόγον. Οὐδὲν γὰρ κωλύει καὶ ἱστορικῶς αὐτὸ δέξασθαι.
Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὰ
ἔξῃς. Τοῦ διανείμαντος δηλονότι τὸν εὐαγγελικὸν
λόγον.

Ἄμαρτωλὸς ἔψεται καὶ ὀργισθήσεται. Ἄμαρ-
τωλὸν τὸν διάβολόν φησιν, ὃς καὶ σωζομένων τῶν
ἐθνῶν ἀγανακτήσει, ἅτε τὴν πάντων διψήσας ἀπ-
ώλειαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΒ'. Ἄλληλούϊα.

Ἐπίθεσις.

Ἐν τούτῳ διδάσκειται ὁ νέος λαὸς ἀδιάλειπτον ὕμνον
πρὸςφέρειν τῷ λυτρωσαμένῳ· ἅμα δὲ καὶ τῶν
ἐθνῶν ἀπάντων κατασημαίνει τὴν κλήσιν.

Ἀλρεῖτε, παῖδες, τὸν Κύριον, ἀλρεῖτε τὸ δρομα
τοῦ Κυρίου. Διδάσκειται ὁ νέος λαὸς, ὡς, εἰ καὶ ἀν-

A mirabilia facturum, eademque ipsa implere voluit.
Quænam vero promisit, nisi ea : Tunc aperientur
oculi caecorum ²¹, *et reliqua signa ? imò vero ipsam*
gentium omnium vocationem, quam verbo et opere
implevit. Escam dedit timentibus se. Spiritualem
panem dicit, qui de cœlis descendit.

5. Memor erit in sæculum testamenti sui. Testa-
menti scilicet cum Abrahamo pacti : In te benedi-
centur omnes gentes ²². *Virtutem operum suorum.*
Apostolicus chorus, inquit, populo ad fidem vocato,
virtutem operum Christi annuntiavit, scilicet ea
ipsa opera quæ propria virtute semper operatur.

Alleluia. Reversionis Aggæi et Zachariæ.

PSALMUS CXI.

1. Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus
volet nimis. In hoc docetur apostolicus chorus, mandatorum
observationem, beatos eos efficere qui illa opere complent,
et bonam spem ad futurum sæculum præbere.

2. Potens in terra erit semen ejus. Semen dicit
bona opera, quæ virtutem habebunt spiritualem in
illa mansuetorum terra, ita ut mercedem istic ope-
rum accipiant.

3. Gloria et divitiæ in domo ejus. Gloria et divi-
tiæ illæ ne existimentur fluxæ et transitoriæ esse ;
nihil quippe simile in sanctis reperitur.

4. Exortum est in tenebris lumen rectis. Per cog-
gnitionem et per doctrinam. Quod autem lumen,
nisi apostolicus chorus, qui per evangelicam præ-
dicacionem ignorantiam a gentibus eliminavit ?

5. Disponet sermones suos in judicio. Non par
est enim temere et inconsiderate omnibus myste-
riorum verba proponere. Et hoc erat quod dicebat
illis Dominus : Nolite projicere sancta canibus ²³.

7. Ab auditione mala non timebit. Sanctis nullus
inest timor supplicia videntibus.

9. Dispersit, dedit pauperibus. Pauperes etiam hic
intelligas egenos divini verbi, scilicet gentes : quæ
agricolarum more spirituale verbum seminarunt.
Nihil enim vetat, quominus hæc historice intelli-
gantur. Justitia ejus manet in sæculum sæculi, etc.
Ejus scilicet qui evangelicum sermonem dispen-
sat.

10. Peccator videbit et irascetur. Peccatorem
hic diabolus vocat, qui gentibus salutem conse-
quentibus irascetur, utpote qui omnium perniciosum
sitiat.

PSALMUS CXII. Alleluia.

Argumentum.

In hoc docetur novus populus, hymnum incessan-
ter liberatori proferre : atque una significatur
omnium gentium vocatio.

1. Laudate, pueri, Dominum, laudate nomen Do-
mini. Docetur novus populus, etiamsi Dominus

²¹ Isa. xxxv, 5. ²² Gen. xxi, 3. ²³ Matth. vii, 6.

noster assumptus sit in dextera Patris, attamen A etiam nunc plenam esse omnem terram et frui visitatione ejus.

7. *Suscitans a terra inopem.* Videlicet gentium populum.

9. *Qui habitare facit sterilem in domo.* Sterilis fuit gentium multitudo, quæ domus fuit spiritualis, utpote quæ Dominum inhabitantem habuerit. Fuit etiam multorum filiorum mater cum lætitia. Nam filii ejus per fidem in Christum salutem nacti sunt. Hoc autem discrimen est inter eam et Synagogam, quod Synagoga de filiis lætata non fuerit, utpote perniciæ traditis.

PSALMUS CXIII. *Alleluia.*

Argumentum.

In hoc item psalmo gentium vocatio significatur. Ad hæc, doctrina ad eos qui salutem consequuntur; quod vetus testamentum, Dei esse cognoscant, et pristinam illam salutem populi ex circumcisione, per Dominum factam esse.

1. *In exitu Israel de Ægypto... Facta est Judæa sanctificatio ejus.* Cum, inquit, liberatus est populus a servitute Ægyptiorum; tunc Judæa facta est sanctificatio ejus. Non in solum autem Israel imperavit, sed jam, ait, omnibus gentibus gratia datur.

4. *Montes exsultaverunt ut arietes.* Cum Deus in ipsis montibus appareret, quasi exsultabant de Israelis salute.

5. *Quid est tibi, mare, quod fugisti, et tu Jordanis, quia conversus es retrorsum?* Quoniam illa irrationabilia et inanimata erant, ipse eorum vice respondet.

7. *A facie Domini mota est terra, etc.* Hæc singula, ait, ob advenientem Dominum facta sunt. Hac de causa fuit terræ commotio et divisio maris. Ipse namque sterilem petram, ac humiditate omnium vacuam, quæ ne incisionem quidem ob duritiam admittibat, aquarum copia inundavit, jussitque ut hinc copiosæ aquarum scaturigines emanarent. Nihil igitur, ait, mirum evenit: jussit enim opifex et divisum est mare, ac prærupta petra scaturivit aquam: cælum manna suppeditavit, venti ortygommetram congregaverunt, et reliqua omnia ipso anuente facta sunt.

1. *Nou nobis, Domine, non nobis, sed nomini tue da gloriam.* Videtur adumbrare lapsum populi ex circumcisione: orationemque ipsis tradere ad confessionem, utpote qui divinam virtutem inspectricem ac providentem ultra non habeant. Docet autem eos dicere: Nos quidem indigni gratia sumus quæ gentes omnes dignæ habitæ sunt. Verum propter nomen tuum, quod ab initio invocatum est super nos, illud agas. Sed ne nobis justitiæ tuæ retributionem dederis, tu qui vere Deus es, et non sicut idola, quapropter subjungit:

ελήφθη ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐν καὶ οὕτως πλήρης ἐστὶ πᾶσα ἡ γῆ, καὶ ἀπολαύει τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ.

Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχόν. Τὸν τῶν ἐθνῶν δηλονότι λαόν.

Ὁ κατοικίζων στεῖραν ἐν οἴκῳ. Στεῖρα μὲν ἡ τῶν ἐθνῶν πληθὺς, ἤτις καὶ οἶκος γέγονε πνευματικῶς, ἅτε τὸν Κύριον ἐνοικον ἔχουσα. Γέγονε δὲ καὶ πολλῶν τέκνων μήτηρ μετ' εὐφροσύνης. Ἐσώθη γὰρ αὐτῆς τὰ τέκνα διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Ἔχει δὲ τινα καὶ ἀντιδιαστολήν πρὸς τὴν συναγωγὴν, ὅτι ἐκεῖνη οὐκ εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς τέκνοις, ἅτε ἀπωλεῖξ παραδεδομένοις.

ΨΑΛΜΟΣ CIII'. Ἀλληλουῖα.

B

Ἰσόθεσις.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ κλήσις τῶν ἐθνῶν κατασημαίνεται. Διδασκαλία τε πρὸς τοῦτο αὐτοῖς τοῖς σωζομένοις ἐπὶ τῷ καὶ τὴν Παλαιᾷ εἰδέναι Διαθήκην, οὖσαν Θεοῦ, καὶ τὴν προτέραν σωτηρίαν τοῦ ἐκ περιτομῆς λαοῦ, διὰ τοῦ Κυρίου γεγενημένην.

Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ Ἐγενήθη Ἰουδαία δαίμα ἅγισμα αὐτοῦ. Ὅτε, φησὶν, ἀπηλλάγη τῆς τῶν Αἰγυπτίων δουλείας· τότε ἡ Ἰουδαία ἅγισμα αὐτοῦ γέγονεν. Οὐκ αὐτοῦ δὲ Ἰσραὴλ ἤρξε μόνου, ἀλλὰ νῦν, φησὶν, εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἡ χάρις δίδεται.

Τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριοί. Τοῦ Θεοῦ τὰς ἐπιφανείας ἐν αὐτοῖς ποιουμένου, αἰνεῖ ἐσκίρτων ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰσραὴλ σωτηρίᾳ.

C

Τί σοι ἐστὶ, θάλασσα, ὅτι ἐφυγες, καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω; Ἐπειδὴ ἄλογα ἦν ἐκεῖνα καὶ ἄψυχα, αὐτὸς ποιεῖται ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ἀπόκρισιν.

Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ. Τοῦτο ἕκαστον, φησὶ, διὰ τὸν ἐπιφανέντα γεγένηται Κύριον. Ταύτην αἰτίαν τῆς γῆς ὁ κλύνας καὶ ἡ τῆς θαλάσσης διαίρεσις. Αὐτὸς γὰρ καὶ τὴν ἄγονον πέτραν τὴν πάσης ἰκμάδος ἐστερημένην, καὶ μηδὲ τομῆς διὰ τὸ στερέμιον ἀνεχομένην, τῇ προσχύσει τῶν ὑδάτων ἐπέκλυσε, πηγὰς ἐκείθεν ὑδάτων ἀφθόνους ἀναδοθῆναι κελεύσας. Οὐδὲν οὖν, φησὶ, θαυμαστὸν γεγένηται· προσέταξε γὰρ ὁ ποιητῆς, καὶ διηρέθη τὸ πέλαγος, καὶ ἡ ἀκρότομος ἔβλυσε πέτρα, καὶ ἡ οὐρανὸς ἐχορήγησε μάννα, οἱ ἀνεμοὶ τὴν ὀρυγομήτραν συνήθροισαν· καὶ ἄλλα πάντα αὐτοῦ γεγένηται νεύσαντος.

D

Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ τῷ ὄνοματι σου δὸς δόξαν. Ἔοικεν αἰνίττεσθαι τοῦ ἐκ περιτομῆς λαοῦ τὴν ἀπόπτωσιν· εὐχὴν τε τούτοις παραδιδόναι πρὸς ἐξομολόγησιν, ὡς μηκέτι τὴν ἐπισκοποῦσαν θεῖαν ἔχουσι δύναμιν. Διδάσκει δὲ λέγειν ὡς ἡμεῖς μὲν ἀνάξιοι τῆς χάριτος τῆς ἅπαν ἔθνος ἤξλωται. Πλὴν διὰ τὸ σὸν βνομα ποιήσον τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς. Ἀλλ' οὐ δικαιοσύνης διδοὺς ἀμοιβάς, θεὸς ὢν ἀληθινός, ἀλλ' οὐκ οἶα τὰ εἰδῶλα· διέπερ ἐπήγευσεν

Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἅ ἐργα χειρῶν ἀνθρώπων. Τινῶν τῶν ἀντιγράφων ἀρχὴν ἔχει ταῦτα ἐτέρου ψαλμοῦ, ὡς εἶναι τοῦτον ἑκατοστὸν τεσσαρεσκαίδεκατον. Ἡμεῖς δὲ, τῷ Ἑβραϊκῷ παρεπέμναι μέρει, εἶναι ταῦτα τιθέμεθα τοῦ ἑκατοστοῦ τρισκαίδεκάτου. Παιδεύονται γὰρ οἱ παῖδες οἷς ἔλεγεν Ἄλφεισε, παῖδες, Κύριον· τουτέστιν ὁ νέος λαός. Πεῖον Κύριον προσῆκόν ἐστιν αἰνεῖν; Αὐτὸν δὴ τὸν ἐπὶ τῶν ἐξ Αἰγύπτου τοσαῦτα τερατουργήσαντα, μετὰ τοῦ μαθεῖν ὅποιοι τινες ἦσαν οἱ πάλοι τούτων θεοί. Τὰ γὰρ εἰδῶλα οὐ μόνον οὐδὲν ἔχον ὅμοιον τῷ παραδοξοποιούντι Θεῷ, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς τῶν ἐμψύχων ἐσγάτοις, οἷς αἰσθήσεως μετέχει. Κάκεινα μὲν ἔργα Θεοῦ, ταῦτα δὲ τέχνης ἀνθρώπων. Αἰδιάσκονται δὲ λέγειν· Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο. Οὐκ ἀνθρώποις ἐπαρώμενοι. Μανθάνομεν δὲ οἷον τὸ τῆς εἰδωλοατρείας τέλος ἀπόκειται. Οἱ γὰρ ἀναισθήτως ἐπανεχόντες οὐκ ἐν αὐτῶν κατὰ γνώμην διοίσουσιν. Τοσαύτην βλάβην αὐτοῖς τῆς ἐμφωλευούσης δαιμονικῆς ἐνεργείας ποιούσης.

Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιῶντες αὐτά. Ἔσονται οὕτως ἀπολλύμενοι, ὡς τὰ χρήματα καὶ οἱ ὀψευρίζοντες αὐτά.

Ὀἶκος Ἰσραὴλ ἠλίπισεν ἐπὶ Κύριον. Ταῦτα τὰ ἔθνη φασίν, ὅτι, ὡς περὶ πάλοι πιστεύσαντα τὸν Ἰσραὴλ ἔσωσεν, οὕτω καὶ νῦν τὰ ἔθνη σώσει. Οἱ γὰρ φοβούμενοι τὸν Κύριον, τὰ ἔθνη εἶεν ἄν. Ὑπεξαίρουμένου γὰρ τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ, τουτέστι παντὸς τοῦ πληθους, καὶ τοῦ οἴκου Ἀαρῶν καὶ τοῦ οἴκου Λευὶ τῶν ἐτέρους εἶναι συμβαίνει τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ἢ τὸν ἐξ ἔθνων λαόν;

Προσθετὴ Κύριος ἐφ' ἡμᾶς, ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν οὗ τοὺς νόμους φυλάττομεν. Ἴνα γὰρ μὴ νομίῃ τις ἄλλου τινὸς εἶναι τὴν διὰ Μωϋσεως νομοθεσίαν, πρὸ τῆς ταύτων δόσεως τὰ περὶ τῆς κοσμοποιίας παρέδωκε· δεῖ ἤς ἓνα Θεὸν εἶναι διδάσκει, τὰ δὲ λοιπὰ γενητά.

Ὅχι οἱ νεκροὶ ἀνέσουσί σε, Κύριε. Νεκροὺς καλεῖ τοὺς τῶν δαιμόνων θεραπευτὰς, τοὺς μὴ ἔχοντας ἐν αὐτοῖς τὴν ζωὴν, τουτέστι τὴν γνῶσιν τοῦ μόνου Θεοῦ.

Ἄλληλουῖα. ΨΑΛΜΟΣ ΠΙΔ'.

Ἐκδοθεῖς.

Ἐν τούτῳ ἀγῶνα τῶν τῆν εὐαγγελικὴν πολιτείαν μετ' ἐρχομένων σημαίνει, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν αὐτῶν νίκην, καὶ τὸν ἐσόμενον ὑπὲρ τῶν πόνων στέφανον.

Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τῆς φωνῆς τῆς δεησεώς μου. Καὶ τίνα ἠγάπησε; Κύριον τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας, καὶ ἐξ ὅλης ἰσχύος· καὶ τῆς ἀγάπης μισθὸν ἐδέξατο τὴν ὑπακοήν.

Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι. Καὶ ποῖαις ἡμέραις, ἢ ταῖς τοῦ ἀγῶνος, ὅτε ἐκινδύνευσεν αὐτοῦ ἡ ψυχὴ;

Περίεσχον με ὠδίνες θανάτου. Τὴν ὑπερβολὴν κατασημαίνει τῶν θλίψεων, τῶν γενομένων αὐτῷ διὰ

4. *Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.* In quibusdam exemplaribus, hæc sunt initium alterius psalmi, ita ut hic sit centesimus decimus quartus. Nos autem Hebraicum sequentes, hæc partem esse statuimus psalmi centesimi decimi tertii. Docentur enim pueri quibus dixit: *Laudate, pueri, Dominum* 27; id est, novus populus. Ecquem Dominum laudare convenit? Ipsum sane, qui in Ægyptios tanta prodigia edidit, postquam didicerunt quales fuerint olim illorum dii. Idola enim nedum quidquam simile Deo prodigia operanti haberent, ne infimis quidem animalibus quibus sensus est quidpiam, paria erant. Nam illa quidem sunt Dei opera, hæc autem idola, artis humanæ: docentur autem dicere: *Similes illis fiant.* Non quod hominibus mala precentur. Ediscimus autem qui finis idololatriæ deputatus sit. Qui enim quasi sensu carerent idolis animum adhibens, nihil ab eis secundum mentem differunt. Tantum scilicet ipsis nocuenti afferunt dæmonum illæ latitantes insidiæ.

8. *Similes illis fiant qui faciunt ea.* Perinde in perniciem ibunt, atque divitiæ et ii qui recondunt illas.

9. *Domus Israel speravit in Domino, etc.* Hæc dicunt gentes: quod scilicet quemadmodum olim credentem Israel salvum fecit; ita et nunc gentibus salutem tribuet. Nam qui timent Dominum, ii gentes fuerint. Sublata quippe domo Israel, id est omni multitudine, et domo Aaron atque Levi; qui alii esse possint qui timent Dominum, nisi gentilis populus.

14. *Adjiciat Dominus super nos, super nos et super filios nostros.* Ipse namque est cujus leges observamus. Ne cogitet enim quispiam alius esse legem Moysis; ante leges, mundi creationem tradidit: per quam docet unum esse Deum, reliqua vero facta.

17. *Non mortui laudabunt te, Domine.* Mortuos vocat dæmonum cultores, qui non habent in se vitam, id est solius Dei cognitionem.

Atteluia. PSALMUS CXIV.

Argumentum.

D In hoc significat certamen eorum qui evangelicum vitæ institutum ingressi sunt, eorumque victoriam Dei nutu reportatam, et futuram pro laboribus coronam.

Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ. Ecquem dilexit? Dominum Deum ex toto corde et ex tota mente, et ex tota virtute; et in dilectionis præmium exaudivit illum Deus.

2. *Et in diebus meis invocabo.* Et in quibus diebus; nisi in diebus certaminis cum ejus anima in periculo versabatur?

3. *Circumdederunt me dolores mortis.* Vehementiam significat afflictionum, quæ ipsi pietatis causa

27 Psal. cxii, 1.

acciderunt, quam calamitatem et dolorem mortis, et vericula inferni, et afflictionem et dolorem vocat. Sed eo quod invocaverit Deum iis omnibus superior evasit. Quare in precibus dicebat : *Dilexi, quoniam exaudivit Dominus vocem orationis meae.*

4. *O Domine, libera animam meam.* Singulariter superius : *Et in diebus meis invocavi.* Jam vero docet quæ sit invocatio. Ecquænam illa est, nisi illa : *O Domine, libera animam meam ?* Hæc autem dixit gnarus eum, utpote misericordem, exauditorium esse. *Et Deus noster miseretur.* (42) Misericordia est passio eorum qui commiseratione permoti sunt erga eos qui amissa pristina dignitate humiliati sunt. Quia igitur nos ex nobilibus ignobiles evasimus, amissa paradisi commoratione ; videns Deus quales ex qualibus evasimus, miseratur nos. Nam vox misericordie Adamum compellavit dicens : *Ubi es* ²⁴ ? videlicet : unde et quo delapsus es ?

6. *Custodiens parvulos Dominus.* Parvulos dicit eos qui per Spiritum sanctum in Christo regenerati sunt : qui secundum Jesu Christi præceptum, parvuli sunt, quia scilicet conversi sunt et effecti sunt sicut parvuli. Eos Dominus custodit ; neque permittit ab inimicis oppugnari, quia nondum tempus certaminis. (*Alius codex.*) Parvulos enim vocat eos qui per Spiritum sanctum in Christo Jesu regenerati sunt. Et juxta simplicem sermonis usum, in utero ipse infantes custodit : ac in eo loco tam angusto, tantaque humiditate pleno, ubi nec movendi nec respirandi facultas, impedit ne præfocentur, atque motum et escam tribuit, prohibetque ne ex frigore extinguantur, quando ex calore vulvæ in locum aere et vento circumfusum transeunt. Aut sic : quoniam humiliatus sum sicut parvulus, et quasi infans suscepi regnum cælorum, qui custodit parvulos Dominus salvavit me. Alio item modo : eos qui juxta præceptum Jesu Christi conversi efficiuntur ut parvuli, ipse Dominus custodit : et quia nondum tempus belli est, tentari non sinit. Sed me, utpote qui pueris longe fortior essem, magnis certaminibus humilians, inexpugnabilem tamen conservavit.

7. *Convertere, anima mea, in requiem tuam.* Requiem ejus dicit supernas mansiones, quas in certaminum præmium nanciscetur. Requies item animæ est temperantia a peccatis.

8, 9. *Quia eripuit animam meam de morte, etc.* De morte peccati, inquit, in quam metuens ne decideret, collacrymandi finem non faciebat, rogans ut ipsam effugere liceret. Quamobrem ejus pedes, id est gressus animæ, apud Deum firmi steterunt, omni lapsu liberi et superiores. Regionem autem vivorum vocat cælestem Jerusalem, in qua qui secundum Deum pugnaverunt, utpote fortissimi victores, audient illud : *Euge, serve bone et fidelis* ²⁵.

²⁴ Gen. iii, 9. ²⁵ Matth. xxv, 21.

(42) In Reg. 2 hæc dicuntur Didymi

Α-τήν εὐσέβειαν, ἣν καὶ ὀδύνας θανάτου καὶ κινδύνους ἄδου, καὶ θλίψιν καὶ ὀδύνην ἀποκαλεῖ. Ἄλλὰ διὰ τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν ὑψηλότερος τούτων γέγονε, φησί. Διὰ καὶ ἐν προκρίμοις εἰλεγε· *Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τῆς φωνῆς δεήσεώς μου.*

Ἦ Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου. Ἐνικῶς ἀνωτέρω, ὅτι καὶ ἐπεκαλεσάμην ἐν ταῖς ἡμέραις μου. Τίς ἢ ἐπὶ κλησὶς διδάσκει. Καὶ ποῖα αὐτῆ, ἢ τὸ, Ἦ Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ; Εἶπε ἐλ ταῦτα εἰδώς, ὡς ἐλεῖ μὲν ἐπακούσεται. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ. Ἐλεός ἐστι πάθος ἐπὶ τοὺς παρ' ἀξίαν τεταπεινωμένους παρὰ τῶν συμπαθῶς θεθεμιμένων γινόμενον. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡμεῖς ἐξ ἐνόδων γεγόναμεν ἄδοξοι, τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ διαγωγῆς ἐκπεσόντες, οἷοι ἀνθ' οἶων γεγόναμεν ὄρων ἡμᾶς ὁ Θεός, ἐλεεῖ. Ἐλέου γὰρ ἀνεκαλεῖτο φωνὴ τὸν Ἀδάμ· *Ποῦ εἶ ;* δῆλον τὸ, Πῶθεν ποῖ πέτωκας ;

Φυλάσσω τὰ νήπια ὁ Κύριος. Νήπια φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριστῷ ἀναγεννηθέντας, τοὺς κατὰ τὴν Ἰησοῦ ἐντολὴν νηπίους ὄντας, τῷ ἐπιστρέφῃ καὶ γερονταί ὡς τὰ παιδία. Αὐτοὺς ὁ Κύριος φυλάσσει, οὐκ ἔων προσβαλεῖν αὐτοῖς τοὺς πολεμίους, τῷ μήπω καιρὸν ἔχειν ἀγῶνος. Νήπια γὰρ φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀναγεννηθέντας. Καὶ κατὰ τὸν ἀπλοῦν γὰρ λόγον, αὐτοὺς ἐν μητρὶ φυλάττει τὰ βρέφη· ἐν ᾧ τῷ μὲν ὀμικρῷ καὶ τοσαύτης ὑγρότητος πλήρη καὶ μήτε κινεῖσθαι μήτε ἀναπνεῖν συγχωροῦντα κωλύων ἀποπνιγῆναι, καὶ κίνησιν διδοὺς καὶ τροφήν, καὶ περιψυχόμενα κωλύων ἀποθανεῖν, ἐπειδὴν ἐκ τῆς ἐν μητρὶ θερμότητος εἰς ἀθήθῃ τόπον προέλθῃ. Ἦ καὶ οὕτως· Ἐπειδὴ ἐταπεινώθη ὡς νήπιον, καὶ ὡς παιδίον ἐδεξάμην τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁ φυλάσσω τὰ νήπια Κύριος ἔσωσέ με. Καὶ ἄλλως· Τοὺς κατὰ τὴν ἐντολὴν Ἰησοῦ νηπιάζοντες, τὸ στραφέντας καὶ ὡς παιδία γερονταί, αὐτοὺς ὁ Κύριος φυλάσσει, τὸ μήπω καιρὸν ἔχειν ἀγῶνος, ἀπειράστους τῶν. Ἄλλ' ἐμὲ, ὡς ὑπερανθεθηκότα τοὺς παῖδας, διὰ μεγάλων ταπεινώσεως ἀγῶνων, ἀκαταγώνιστον ὁμῶς ἐτήρησεν.

Ἐπίστρεψον, ἢ ψυχὴ μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσιν σου. Ἀνάπαυσιν αὐτοῦ τὰς ἀνω λέγει μονὰς, ἃς ἀπολήφεται τῶν ἀγῶνων εἰς ἀντιμισθίαν. Ἀνάπαυσις δ' αὖ πάλιν τῆς ψυχῆς ἢ τῶν ἀμαρτημάτων ἀποχή.

Ὅτι ἐξείλετο τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου. Θανάτου τῆς ἀμαρτίας φησὶν· ὅν καὶ δεδοικώς μήπως ἄρα εἰς αὐτὸν κατηγέχθη, οὐ διέλειπε δακρύων, τὴν ἐξ αὐτοῦ φυγὴν αἰτῶν, οὐ δὴ χάριν καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ, τουτέστι τὰ διαθήματα τῆς ψυχῆς, ἐν τῇ κατὰ Θεὸν ἔστησαν στάσει, παντὸς ὀλίθου κρείττους γινόμενοι. Χώραν δὲ ζώντων τὴν ἐπουράνιον φησι Ἰερουσαλήμ, ἐν ἣ ὁ κατὰ Θεὸν ἀγωνισάμενος ὡς ἄριστοι νικηφόροι ἀκούσονται τὸ, *Εὐ, δοῦλε ἀγαθὸ καὶ πιστὸ.*

* Ἄν ἐπιστρέφῃ? Εἰπ.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΙΕ. Ἀλληλοῦτα.

A

Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. Εἰρηκώς· Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, ὡς εὐαρεστήσας τῷ Κυρίῳ, ἐν ταῖς ἀνώ παραγενόμενος μοναῖς, φησὶν· ὡς οὐκ ἂν τοῦτον προσέφερε τὸν λόγον, εἰ μὴ θαρβύσας ἦν ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαις· αἱ δὲ ἦσαν ἐλέους γέμουσαι· Μακάριοι οἱ κλιότερες τῶν, ὅτι αὐτοὶ χαρήσονται. Εἰ δὲ πληρεῖς ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύων, δηλονότι τὴν ἐγγαλλίαν ἐν ἐκείναις ἀπολήφονται ταῖς μοναῖς. Τὴν δὲ λέξιν ταύτην προσφέρει Κορινθίους ὁ Παῦλος, Ἐχότες, εἰπὼν, τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ, Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. Καρδίᾳ γὰρ πιστεῖται εἰς δικαιοσύνην· στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτήριον· καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν. Πνεῦμα πίστεως λέγων, ἦτοι τὴν ἔξιν τὴν ἀπ' αὐτῆς ἐγγινομένην, ἣ τὸ ἐπιχορηγούμενον ἐκ Θεοῦ τῷ πίστιν ἔχοντι πνεῦμα. Συνάδει δὲ τῷ Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, τοιοῦτον καὶ τὸ· Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε. Πρῶτον πιστεύει τις, εἶτα συνιᾷ, καὶ μετὰ ταῦτα λαλεῖ. Ὅτε δὲ, φησὶ, πιστεύσας ἐλάλησα μεγάλη, τότε μηδὲν ἑμαυτὸν ἰδὼν ἐταπεινώθη σφόδρα. Τοιοῦτον τὸ τοῦ Ἰωάννου περὶ τοῦ Ἰησοῦ· Ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. Ἠλαττοῦτο γὰρ, οὐκ ἀποβαλὼν τι οὐπερ εἶχε μεγέθους· ἀντιπαράθετε δὲ τῆς καθ' ὑπεροχὴν Χριστοῦ διδασκαλίας καὶ πολιτείας. Οὕτω νῦν τὸ, ἐταπεινώθη, οὐ κατὰ ὕψους ἀφαιρέσιν εἶπεν, ἀλλ' ἐκ τῆς μείζονος ἣ καθ' ἑαυτὸν θεωρίας. quamdā celsitudinis suæ reductionem intelligit, tione.

Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πῶς ἄνθρωπος ψεύστης. Γενόμενος, φησὶν, ὑπὲρ ἄνθρωπον, πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἐξηυτέλισα. Ἡ γὰρ ἐκστασις τὴν ἀλλοίωσιν σημαίνει. Εἰρηκώς, φησὶν, ὡς εὐαρεστήσω Κυρίῳ, εἶτα εἰδώς, ὡς πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης· λογισμὸς γὰρ ἀνθρώπων δόλιοι· τοῦτου χάριν ἐταπεινὸν ἑαυτὸν καὶ ἐσκληραγώγουν ταῖς κακοπαθείαις, μήπως τῆς τοιαύτης ἐκπέσω στάσεως.

Τίμος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὀσίων αὐτοῦ. Ἄλλη, φησὶν, οὐκ ἔσται ἡμῖν ἀμοιβὴ ὧν ἐλήφθαμεν παρὰ Θεοῦ, ἣ ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπομείναι θάνατον, καὶ ταύτη μιμῆσθαι τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην. Οὕτος δὲ δὴ ὁ θάνατος καὶ τῶν σφόδρα τιμίων ἔσται παρὰ Θεῷ.

Ὁ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδείας σου. Θαυρῶν δοῦλον ἑαυτὸν εἶναι φησὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον· παιδίσκης δὲ υἱὸν, τῆς προτέρας εἰσαγωγῆς τῆς διὰ νόμου φησὶν.

Διέβηξας τοὺς δεσμούς μου. Καὶ τίνες οἱ δεσμοὶ ἢ οἱ τῆς ἀμαρτίας, κατὰ τὸ εἰρημένον· Σειραῖς γὰρ ἑαυτοῦ ἀμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται; Σὺ οὕτω θυσίαν ἀνέσεως. Ὡς ἐν προκοπῇ γενόμενος τὰς μὲν δι' αἱμάτων παραιτεῖται, τὰς δὲ ἀνέσεως ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται.

Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω. Εὐχὰς τὰς ἐπαγγελίας φησὶ. Τί δὲ ἐπηγγελλато, ἣ, τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου λαβὼν, ἐπικαλεῖσθαι αὐτοῦ τὸ ὄνομα; Ὁ

PSALMUS CXV. Alleluia.

A

10. *Credidi propter quod locutus sum.* Postquam dixit : Credidi propter quod locutus sum, cum Domino placuisset, in supernis mansionibus constitutus, ait : se nunquam isthæc prolaturum fuisse, nisi Dei promissionibus confidisset ; erant autem illæ misericordia plenæ, scilicet, *Beati qui nunc sient quoniam ipsi gaudebunt* ²⁰. Quod si oculi lacrymis fuere pleni, gaudium sane in illis mansionibus percepturi sunt. Hoc porro dictum Corinthiis profert Paulus : *Habentes*, ait, *eundem spiritum fidei, secundum illud : Credidi, propter quod locutus sum. Corde enim creditur ad justitiam : ore autem confessio fit ad salutem ; et nos credimus, propter quod et loquimur* ²¹. Cum autem spiritum fidei dicit, B aut ejusdem fidei habitum intelligit, aut spiritum ex Deo ei qui fidem habet, datum. Concinit autem huic dicto : *Credidi propter quod locutus sum*, illud quoque dictum : *Nisi credideritis, non intelligetis* ²². Primum quis credit, postea intelligit, ac deinde loquitur. Cum autem, inquit, postquam credidi, magna locutus sum, tunc videns me nihil esse *humiliatus sum nimis*. Simile est illud Joannis de Jesu loquentis : *Illum oportet crescere, me autem minui*. ²³ Minuebatur enim non quod vel tantillum magnitudinis suæ amitteret ; sed in comparatione excellentissimæ Christi doctrinæ ac conversationis. Ita quoque nunc illud, *humiliatus sum*, non secundum sed ex inajori quam pro facultate ejus specula-

11. *Ego dixi in excessu meo : Omnis homo mendax.* Supra hominem effectus, inquit, omnia humana vilia et abjecta esse duxi. Nam excessus immutationem significat. Postquam dixeram, inquit : *Placebo Domino*, deinde videns omnem hominem mendacem esse : nam cogitationes hominum dolosæ sunt ; ideo memetipsum humiliabam, et me macerationibus affigebam, ne ab illo statu dilaberer.

15. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.* Alia, inquit, retributio, nobis non erit pro bonis quæ accepimus a Deo, nisi quod pro illo mortem sustineamus, atque ita Dominum nostrum imitemur. Hæc autem mors valde pretiosa erit apud Deum.

16. *O Domine, ego servus tuus et filius ancillæ tuæ.* Cum fiducia sese servum dicit, secundum Apostolum : ancillæ autem filium, loquens de priore initiatione per legem facta.

17. *Dirupisti vincula mea.* Et quæ vincula, nisi peccati, juxta dictum illud : *Vinculis enim peccatorum suorum unusquisque constringitur* ²⁴? *Tibi sacrificabo hostiam laudis.* Quasi in profectu et majore perfectione, sacrificia per sanguinem recusat, sacrificia vero laudis oblatum se promittit.

17. *Vota mea Domino reddam.* Vota, id est promissiones. Quid autem promisit, nisi quod accepto calice Domini, invocaturus esset nomen ejus? Quod

²⁰ Matth. v, 5. ²¹ II Cor. iv, 15; Rom. x, 10. ²² Isa. vii, 9. ²³ Joan. iii, 3. ²⁴ Prov. v, 22.

faciam, inquit, cum in divinis aulis ero; id est in A Ecclesia Christi, vel in superna Jerusalem.

Alleluia. PSALMUS CXVI.

1, 2. *Laudate Dominum, omnes gentes... quoniam confirmata est super nos misericordia ejus.* Nunquam gentes talem mutationem experti fuissent, inquit, nisi peccatis nostris validior fuisset misericordia Dei. *Et veritas Domini manet in æternum.* Salutem enim dedit quam per sanctos prophetas promiserat. Id et beatus Paulus, ordiens litteras ad Romanos, ait: *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis*²⁵. Et iterum: *Dico Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum: gentes autem super misericordia honorare Deum*²⁶. Quando igitur universorum Deus implevit promissiones, et salutem quam pollicitus est dedit, ac misericordię fontes aperuit omnibus; et vos qui ex Judæis processistis, et vos qui ex gentibus credidistis, concordēs hymnos commiscetes, benefico vicem reddite.

Alleluia. PSALMUS CXVII.

Argumentum.

Docetur novus populus compositus ex Judæis et gentibus, unum solum oportere auxiliatorem invocare, ipsum scilicet quod humanam assumpsit naturam Dei Verbum, atque ex ipso in tempore persecutionis auxilium omne quærere, scilicet opem ex cœlo missam: ipsique referre gratiarum actiones pro victoria, atque ab ipso vias virtutis petere: et ad hæc omnia, confiteri Domino qui nominatur lapis: reprobatus quidem ab ædificantibus, sed factus in caput anguli.

1-4. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Dicat nunc domus Israel.* Ipsos priores confessionem inire jubet, utpote qui primi vocati fuerint per evangelicam prædicationem.

5-9. *De tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine.* Duo docet hic versus, quod tribulationes habere debeant qui accedunt ad fidem: D juxta illud: *Accedis ad serviendum Domino, præpara animam tuam ad tentationem*²⁷. Et quod is qui in ærumnis versatur, non alium debeat adiutorem invocare quam ipsum Dominum, qui tribulationem nostram in latitudinem magnam deducit. Pro parvis namque laboribus magnas accipiemus mercedes.

10-14. *Omnes gentes circueverunt me... Circumderunt me sicut apes favum, et in nomine Domini ultus sum eos.* Dei namque populus solum vocabat Deum, et nomen ejus memorans, hostes visibiles et invisibiles ulciscibatur: homines autem his insi-

καὶ ποιήσω, φησὶν, ἐπειδὴν ἐν ταῖς θείαις αὐλαῖς γενοίμην· τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ, ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ.

Ἀλληλουία. ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΓ'.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη... ὅτι ἐξαιτιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς. Οὐκ ἂν, φησὶ, τῆς τοιαύτης μεταβολῆς ἐτύγχανε τὰ ἔθνη, εἰ μὴ ἐπικρατέστερον τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν τὸ ἔλεος ἐγένετο τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ ἀλήθεια Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα· ἦν γὰρ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ὑπέσχετο δέδωκε σωτηρίαν. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, τῶν πρὸς Ῥωμαίους γραμμάτων ἀρχάμενος· Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὁ προεπηγγελματοῦ διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς ἁγίαις· καὶ πάλιν δέ· Λέγω Χριστὸν Ἰησοῦν διάκονον γενέσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ τοίνυν πεπλήρωκε τὰς ὑποσχέσεις ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ ἦν ὑπέσχετο δέδωκε σωτηρίαν, καὶ ἀνέφην ἅπασιν τὰς τοῦ ἐλέους πηγὰς, καὶ ἡμεῖς οἱ ἐξ Ἰουδαίων προσεληλυθότες, καὶ ἡμεῖς οἱ ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότες, σύμφωνον ὕμνωδιαν κεράσαντες, τὸν εὐεργέτην ἀμείψασθε.

Ἀλληλουία. ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΖ'.

Υπόθεσις.

Διδάσκεται ὁ νέος λαὸς ὁ συνεστικῶς ἐκ τε Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν, ὡς ἓνα μόνον δεῖ ἐπικαλεῖσθαι βοηθόν, αὐτὸν τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐν καιρῷ διωγμοῦ τὴν ἐπικουρίαν ζητεῖν πᾶσαν, τὴν ἐξ οὐρανοῦ παραπεμπομένην βοήθειαν· αὐτῷ τε ἀναφέρειν τῆς νίκης τὰ χαριστήρια· αἰτεῖν τε τὰς διὰ τῶν ἀρετῶν ὁδοὺς, καὶ πρὸς τοῦτοις ἅπασιν ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ τῷ ὀνομαζομένῳ λίθῳ· ἀπηγορευμένῳ μὲν παρὰ τῶν οἰκοδόμων, γενομένῳ δὲ εἰς κεφαλὴν γωνίας.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἰσραὴλ. Πρώτους αὐτοὺς τῆς ἐξομολογήσεως ἀρχεσθαι παρακελεύεται, ἅτε πρώτους κεκλημένους διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος.

Ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν. Δύο διδάσκει ὁ παρῶν στίχος, ὡς καὶ θλίψεως ἔχειν δεῖ τοὺς προσερχομένους τῇ πίστει, κατὰ τὸ, *Προσέρχῃ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, κτομασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν.* Καὶ θλιβόμενον μὴ ἕτερον ἐπικαλεῖσθαι βοηθὸν ἢ αὐτὸν τὸν Κύριον, ὅς καὶ τὴν θλίψιν ἡμῶν εἰς εὐρυχωρίαν ἀγεί πολλήν. Τῶν μικρῶν γὰρ πόνων μεγάλας ἀποληψόμεθα τὰς ἀμοιβὰς.

Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με... Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον, καὶ τῷ ὄνοματι Κυρίου ἡμυνάμην αὐτός. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ λαὸς μόνον ἐκάλει τὸν Θεόν, καὶ τὸ ὄνομα λέγων αὐτοῦ ἠμύνατο τοὺς φαινομένους καὶ ἀφανεῖς πολεμίους· οἱ δὲ τοῦ-

²⁵ Rom. 1, 1, 2. ²⁶ Rom. xv, 8, 9. ²⁷ Eccli. 11, 1.

τοῖς ἐπιβουλεύοντες ἄνθρωποι μόναις θαρρόουσιν ἀρχαῖς τε καὶ δυναστείαις ἀνθρώπων. Τὸ δὲ, πάντα τὰ ἔθνη, ὑπερβολικόν· τὴν γὰρ Ἰουδαίαν πᾶσαν ἐκύκλουν πάντα τὰ ἔθνη. Ἡ παρέοικε τῷ· *Εἰς τὰς πρώτας ἀπέκτεινον πάντα τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς*· δηλαδὴ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς ὑπὸ δαιμόνων ἐπαγομένους, καὶ λόγους ἐπαφεῖεν σοφιστικούς. Ταῦτα γὰρ ἀνατρέψει τὰ ἔθνη. Ἔσθ' ὅτε καὶ ἀναιρεῖται τούτους ἐπικλήσει Θεοῦ, τὰς παθητικὰς ἐκκόπτων ὄρμας, καὶ λόγους ἀνατρέπων σοφιστικούς. Οἱ δὲ κηφῆνες, ταῖς μελιτταῖς παρεοικότες, ὡς καὶ λανθάνειν τοὺς ἀγνοοῦντας, οὐ κέντρον ἔχουσιν, οὐκ ἐργάζονται μέλι· σῶμα δὲ μεῖζον ἔχοντες, τῶν μελιττῶν τὸ ἔργον ἐσθίουσιν· οὗς καὶ διαφθείρουσι μετ' ἀλλήλων αἱ μελιτταῖ· συνιστάμεναι. Ἔστιν οὖν ἡ Ἐκκλησία μέλισσα· μελιττουργὸς δὲ ἡ τὴν τοῦ Θεοῦ προτιμῶσα σοφίαν· ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιώται πρὸς ὕγιαν προσφέρονται, καίπερ ἀσθενοῦς οὐσης· κατὰ τὸ, *Μὴ ἐν πειθοῖ σοφίας ἀνθρωπίνης ἔχειν τὸ κήρυγμα*. Ὅμως ἔχει τὸ κέντρον ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμει Θεοῦ, τὸν τῆς πίστεως ἔχουσα λόγον· ὡς καὶ ἀναιρεῖν τὰς αἰρέσεις, καθάπερ κηφῆνας, ἐλέγχῃ ταύτας διχοτομοῦσα τῆς ἀληθείας. Μία μὲν ἡ τιμήσασα τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μέλισσα· πολλὰ δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἀπέστησαν· οὐ μέλισσαι, ἀλλ' ὡς μέλισσαι κηφῆνες ὑπάρχουσαι· βουλόμενοι τῆς μίαις ἀναλῶσαι τὸ μέλι, καὶ ὡσεὶ πῦρ ἐν ἀκάνθαις ἐκκαίονται· τὸ γὰρ αἰσχρὸν ἐπιθυμιῶν οἱ ἀπὸ τῶν αἰρέσεων ἐκκαίονται πῦρ· καθὼς φησὶν ὁ Παῦλος· *Τὰ γὰρ κρηφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν*. Ἀκάνθας δὲ τὰς ἡδονὰς ἡρμήνευσε τὸ εὐαγγέλιον· ὦν τοὺς λόγους ὁ τὸν Θεὸν καλῶν ἀνατρέπει. Τὰ γὰρ ὄπλα αὐτοῦ οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ καθαιροῦντα πᾶν ὑψῶμα ἐπιυρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

Φωνὴ ἀγαλλιᾶσεως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς δικαίων. Ὡς ἤδη ἀνηρημένων τῶν νοσητῶν ἐχθρῶν τῶν κατὰ καιροὺς διωξάντων τὸν τοῦ Θεοῦ λαόν, εἰκότως λοιπὸν τῆς ἀγαλλιᾶσεως αἱ φωναὶ ἀκούονται, καὶ οὐχ ἐτέρωθι που ἢ ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς.

Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν. Αὕτη ἡ τῆς ἀγαλλιᾶσεως φωνὴ ἡ γενομένη παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ ὁμολογεῖν, ὅτι αὕτη ἡ μόνη ἡ τοῦ Κυρίου δύναμις τοὺς ἀγωνιζομένους διέσωσε καὶ ὑψηλοτέρους ἀπέδειξεν.

Ἀνοῖξάτε μοι πύλας δικαιοσύνης. Πύλας δικαιοσύνης τὰς κατ' ἀρετὴν νοήσεις προκοπὰς, ἃς καὶ ὀδεύουσιν οἱ τοὺς καιροὺς τῶν θλίψεων ὑπομειναντες. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δικαιοὶ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ. Οἱ διὰ τῶν ἀρετῶν περιπατοῦντες εἰς ἐκείνην ἀπαντήσουσι τὴν πύλην, τὴν εἰς αὐτὴν ἄγουσαν τὴν τοῦ Κυρίου θεωρίαν. Καὶ ποῖα αὕτη, ἢ τῆς καρδίας καθαρότης; *Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι τὸν Θεὸν ὄψονται*.

³⁸ I Cor. II, 4. ³⁹ Ephes. V, 12. ⁴⁰ II Cor. X, 5.

(45) Locus vitatus.

diantes, solis confidunt principatibus et potestatibus hominum. Illud autem, *omnes gentes*, hyperbolice dictum : nam Judæam omnem circumdabant omnes gentes. Ac simile est dicto illi : *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*; id est cogitationes et affectus per dæmones immissos, et subdola verba ab iis inducta. Hæc enim gentes profligabunt. Contingit autem aliquando ut eas per invocationem Dei de medio tollat; passionum impetum excindens, et dolosa verba profligans. Vespæ autem quæ apibus ita similes sunt, ut qui eas probe non norint facile decipi possint, spiculum non habent, neque mel operantur; sed cum crassiore sint quam apes mole, opus comedunt : quos (45) unum post alium interimunt apes una coactæ. Apis est Ecclesia : mel autem operatur, quæ Dei sapientiam plurimi facit. Cujus labores tam reges quam privati ad sanitatem afferunt, etiamsi infirma sit, secundum illud : *Non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis*³⁸ prædicatio efficitur. Attamen spiculum habet in ostensionem spiritus et virtutis Dei, cum fidei sermonem habeat; ita ut hæreses, ceu vespas de medio tollat, dissecans illas argumento veritatis. Sola apis est quæ sapientiam Dei honorat. Multæ autem a Dei sapientia defecerunt, non apes quidem, sed vespæ ad similitudinem apum. Quæ vespæ ubi volunt unius apis mel absumere, quasi *ignis in spinis* comburuntur. Nam hæretici turpem cupiditatum ignem accendunt, quemadmodum Paulus ait : *Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere*³⁹. Spinæ autem voluptates esse sanctum Evangelium interpretatum est : quorum verba evertit qui Deum vocat. Arma autem ejus non carnalia, sed *potentia Deo ad destruendam omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei*⁴⁰.

15. *Vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum*. Utpote jam de medio sublatis spiritualibus inimicis, qui variis temporibus Dei populum persecuti fuerant, jure deinceps audiuntur voces exultationis, non alio in loco quam in tabernaculis justorum.

16. *Dextera Domini fecit virtutem*, etc. Hæc est vox exultationis edita in Ecclesia, qua constitetur ipsam solam Domini virtutem concertantes salvos fecisse ac inimicis excelsiores exhibuisse.

19, 20. *Aperite mihi portas justitiæ*, etc. Portas justitiæ intelligas profectum in virtutibus, quem obtinent qui afflictionum tempora sustinent. *Hæc porta Domini, justi intrabunt in eam*. Qui per virtutes incedunt, ad illam perveniunt portam, quæ ducit ad ipsam Domini contemplationem. Ecquænam illa est nisi cordis puritas? *Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt*⁴¹.

⁴¹ Matth. V, 8.

22. *Lapidem quem reproverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Te ipsum qui propter nos factus es lapis abjectus, reproverunt quidem ædificantes; sed post gentium mutationem alterius anguli caput effectus es: et quodnam illud? Copulavit duos populos in unum novum hominem* ⁴².

24. *Hæc dies quam fecit Dominus, etc.* Quænam hæc dies, nisi ea quæ gentibus omnibus salutaris est, quia lapis ille rejectus factus est in caput anguli? Significatur autem dies resurrectionis Salvatoris nostri, quæ ipsi cognominis est, scilicet Dominica.

25-27. *O Domine, salvum me fac, o Domine, bene prosperare: benedictus qui venit in nomine Domini.* B Doxologia (id est cantus in honorem Trinitatis) Jerusalemiana docet, de quonam id dictum sit. Illud autem: *Benediximus vobis de domo Domini*, prophetæ dicunt iis qui credunt in Christum: *Beatos, inquit, vos prædicabimus, quia fuistis domus spiritualis: inhabitat quippe Dominus in vobis. Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris. Constituite diem solemnem.* Intelligendum dat, eos qui ad fidem accedent, ita impleturos divinum tabernaculum, ut præ multitudine usque ad cornua altaris pertingant. Condensa autem vocat cherubim, quæ propitiatorium adumbrabant; id enim significat illud, *condensis*. Nam condensum esse idem est quod tegere. Cherubim vero alis suis propitiatorium tegebant.

28. *Deus meus es tu, et confitebor tibi.* Hanc vocem Salvatori Christo referre edocentur.

Alleluia. CXVIII.

Argumentum.

In hoc psalmo describit sanctorum institutum vitæ, certamina, ærumnas; fraudes et irruptiones demonum, sexcentas cogitationes immissas, laqueos, venabula, necnon ea quibus isthæc superant, legem, eloquia divina, patientiam, supernum et cœlestis commilitium; deinde post labores, bravia, coronas, præmia.

1. *Beati immaculati in via.* Qui nullatenus peccat, is immaculatus et beatus est.

2. *Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirent eum.* Non oportet enim modo legem implere, modo prævaricari. Quid enim lucri erit, si simpliciter exquirent testimonia ejus, et ex toto corde Deum non querant?

3. *Non enim qui operantur iniquitatem in viis ejus ambulaverunt.* Igitur divinam legem ignorat qui peccat; nam cognoscere idem est ac observare illam.

⁴² Ephes. II, 15.

Ἄβρον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. Σοὶ αὐτῷ τῷ γεγονότι δι' ἡμᾶς λίθῳ ἀπηγορευμένῳ ἀπεδοκίμασαν μὲν οἱ οἰκοδομοῦντες· μετὰ δὲ τὴν τῶν ἔθνῶν μεταβολὴν ἑτέρας γωνίας κεφαλὴ γέγονας· καὶ ποία αὕτη; *Συνῆψε τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καιρὸν ἀνθρώπων.*

Αὕτη ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Καὶ τίς ἂν εἴη, ἢ ἡ ἀναστάσιμος τοῦ Κυρίου ἡμέρα; Ποία δὲ αὕτη ἡμέρα ἀλλ' ἢ ἡ σωτήριος τῶν ἔθνῶν ἀπάντων, καθ' ἣν ὁ ἀποδληθεὶς λίθος γέγονεν εἰς κεφαλὴν γωνίας; Στμαίνει δὲ ὁ λόγος, τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτήρος ἡμῶν, τὴν γε ἐπάνωμον αὐτοῦ γενομένην, δηλαδὴ Κυριακὴν.

Ὁ Κύριε, σῶσον δὴ, ὦ Κύριε, εὐδωσον δὴ. B *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.* Τοῦτο καὶ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις δοξολογία ἐπὶ τίνᾳ φέρεσθαι ἐδίδαξεν. Τὸ δὲ, *Εὐλογῆκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυρίου*, ταῦτα οἱ προφῆται φασὶ πρὸς τοὺς πιστεύοντας τῷ Χριστῷ. Μακαρίους, φασὶν, ἀποκλέσμεν ὑμᾶς, ὅτι δὴ οἶκος γεγόνατε πνευματικός· ἐνοικεῖ γὰρ ἐν ὑμῖν ὁ Κύριος. *Συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσι.* *Συστήσασθε ἑορτὴν.* Συνεῖναι κελεύει τοὺς προσελθόντας τῇ πίστει, καὶ πληροῦν τὴν θεῖαν σκηνὴν, ὡς καὶ μέχρι τῶν κεράτων φθάνειν τοῦ θυσιαστηρίου διὰ τὸ πλήθος. Πυκάζοντα δὲ τὰ χερουβίμ φησι, τὰ ἐπισκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, *πυκάζουσι*. Πυκάζειν γὰρ τὸ σκέπειν. Τὰ χερουβίμ δὲ ἔσκεπον ταῖς πτέρυξι τὸ ἱλαστήριον.

C *Θεός μου εἶ σὺ, καὶ ἐξομολογήσομαι σοι.* Ταύτην ἀναφέρειν τῷ Σωτηρῷ Χριστῷ διδάσκονται τὴν φωνήν.

Ἀλληλουῖα. ΠΒ΄.

Ἵπόθεσις.

Ἐν τούτῳ τῶν ἁγίων διαγράφει τὴν πολιτείαν, τοὺς ἀγῶνας, τὰς θλίψεις, τὰ σκάμματα, τὰς τῶν δαιμόνων ἐπαναστάσεις, τοὺς μυρίους ὑποβαλλομένους λογισμοὺς, τὰς παγίδας, τὰ θήρατρα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὧν περιγίνονται, τὸν νόμον, τὰ λόγια, τὴν ὑπομονήν, τὴν ἀνωθεν συμμαχίαν· ἔπειτα μετὰ τοὺς πόνους, βραβεῖα, τοὺς στεφάνους, τὰς ἀμοιβάς.

D *Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδοῖ.* Ὁ μηδαμῆ μηδαμῶς ἀμαρτάνων, οὗτος ἂν εἴη ἄμωμος καὶ μὴν καὶ μακάριος.

Μακάριοι οἱ ἐξερευνηῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. Οὐ γὰρ δεῖ ποτὲ μὲν κατορθοῦν τὸν νόμον, ποτὲ δὲ παραβάτην γενέσθαι. Τί γὰρ κέρδος τοῦ ἐξερευνησαὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ ἀπλῶς, καὶ ἐξ ὅλης δὲ καρδίας τὸν Θεὸν μὴ ἐκζητεῖν;

Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν. Οὐκοῦν τὸν θεῖον νόμον οὐκ οἶδεν ὁ ἀμαρτάνων· τὸ γὰρ γινώσκειν ἐστὶ τὸ ἐργάζεσθαι αὐτόν.

Ἐν ἐντελλῶ τὰς ἐντολάς σου φυλάξασθαι σφόδρα. Ὁφελον κατευθυνθῆσαν αἱ ὁδοὶ μου τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαιώματά σου. Γνωὺς, ὡς τῆς ἀνωθεν ἐπικουρίας χωρὶς οὐ δυνατὸν τινα φύλακα γενέσθαι τοῦ νόμου, εὐχῆ τοῦτο ἑαυτῷ κατορθοῦν τὸ, ὄφελον, ἀντὶ τοῦ, γένοιτο, καίται.

Ἐξομολογήσῃ σοι ἐν εὐθύτητι καρδίας. Μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ τὸ ἀπὸ προαιρέσεως τίθησιν. Ἄρχῃ δὲ τῆς σωτηρίας ἡ ἐξομολόγησις.

Μὴ με ἐγκαταλείπῃς ἕως σφόδρα. Πάλιν τὴν ἀνωθεν συμμαχίαν ἐπικαλεῖται.

Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; Πολλῶν, φησὶν, ἐστὶν ἡ νεότης σκανδάλων μεσση. Πῶς οὖν τις ταῦτα ὑπερέβη, ἢ διὰ τοῦ ἔχειν τὴν μνήμην τοῦ τοῦ Θεοῦ λόγου διαπαντός; ἢ γὰρ ἔννοια τοῦ θείου νόμου καὶ καθαριστικὴ καὶ φυλακτικὴ πάντως ἐστίν.

Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξεζητήσά σε. Εἰ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ, φησὶ, τοὺς Σατανικοὺς ἐκδύναι παρασκευάζει βρόχους, ἐγὼ δὲ ἑμαυτοῦ ὅλην τὴν διάνοιαν ἀνέθηκά σοι τῷ Θεῷ ἀξιόσ εἰμι τῶν σὺν ἐξω μὴ μένειν ἐντολῶν. Ἄ φησὶ, μὴ ἀπογνῶμά τις ἢ πρὸς ὅπερ ἐρούμεν, ἐπιθυμίᾳ τῇ περὶ τὸν νόμον χρώμενοι, δέδωκε τὴν ἀσυνεσίαν· ἢ πολλοῖς τὴν σπουδὴν εἰς τοῦναντίον περιίστησι, καὶ ἐν οἷς δοκοῦσι κατορθοῦν ἐσφάλησαν, κατὰ τὸ λεγόμενον παρὰ Σολομῶνι· Ἔστιν ὁδὸς ἡ δοκεῖ παρὰ ἀνθρώποις ὀρθὴ εἶναι· τὰ δὲ τελευταῖα αὐτῆς ἔρχεται εἰς πνυμένα ἄδου. Οὐκ οὖν ὅστις ἐξ ἡμισείας καρδίας τὸν Θεὸν ἐπιζητεῖ, οὐκ μὲν αὐτῷ, οὐκ δὲ τῷ κόσμῳ σχολάζειν βουλόμενος, τοῦτον ἀποβάλλει τῶν οἰκείων ἐντολῶν, ὡς στρατιώτην ἀδόκιμον.

Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου. Εἰ μὴ γὰρ καθάπερ ἐν θησαυροῖς τις τῇ καρδίᾳ ἐναποκλείσῃ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, ἔρχεται ὁ κακούργος καὶ ἀρπάξει αὐτάς. Ἄμαρτάνει τῷ Θεῷ ὁ ἀξιωθείς λόγιων ἀποβῆτοτέρων, καὶ κρύπτεσθαι ἀπὸ τῶν πολλῶν ἀξίων, καὶ μὴ κρύπτων αὐτὰ ἀφ' ὧν δεῖ. Κίνδυνος γὰρ οὐ μόνον τὸ τὰ ψευδῆ λέγειν, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ ἀληθῆ, ἐπὶ ὅλως ἢ μὴ δεῖ ἀπαγγεῖλαι τις· Οὐ γὰρ δεῖ τοὺς μαργαρίτας βάλλεσθαι ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, οὐδὲ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς κυσίν.

Ἐὐλογητὸς εἶ, Κύριε, διδουξόν με τὰ δικαιώματά σου. Αἰσθόμενος τῆς ἑαυτοῦ προκοπῆς τῆς ἀπὸ τοῦ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσαι τὸν Θεόν, εὐλογεῖ αὐτὸν, εὐχαριστῶν ἡδὴ ἐφ' οἷς ἡξιώθη· καὶ παρ' αὐτοῦ ζητεῖ μαθεῖν τίνα νοῦν ἔχει τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.

Ἐν τοῖς χείλεσί μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρίματα τοῦ στόματός σου. Ἄ μὲν ἐχρῆν κρύπτειν ἔκρυπτον, φησὶν, ἃ δὲ ἐξαγγέλλειν ἐξήγγειλλον· ὅτι τῷ σῶ κριτηρίῳ τοὺς πάντας παραστήναι δεῖ· ἵνα κομισώμεθα πρὸς ἃ ἐπράξαμεν.

Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μυρτιῶν σου ἐτέρφθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ. Τίς ὁ κατὰ Θεὸν πλοῦτος παιδεύεται· διὰ φησὶν· Οὐδὲν με εἶλεν ἐν τῷ παρόντι

⁶³ Prov. xvi, 25. ⁶⁴ Matth. vii, 6.

(44) Locum vitijsum augurando vertimus.

4, 5. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendus justificationes tuas! Gnarus, sine cælesti auxilio non posse quempiam legis esse observatorem, id oratione sibi comparat. Illud, *utinam*, positum est pro fiat.

7. Confitebor tibi in directione cordis. Post orationem explicat qua sit inclinatione voluntatis. Principium autem salutis, est confessio.

8. Non me derelinquas usquequaque. Rursum superius memoratum postulat auxilium

9. In quo corrigi adolescentor viam suam. Multis, inquit, offendiculis plena est juvenus. Quo pacto igitur illa quis superaverit, nisi conservando semper memoriam verborum Dei? Nam cogitatio divinæ legis, una mundat atque custodit.

10. In toto corde meo exquisivi te. Si Dei memoria, inquit, ad Satanicos laqueos vitandos juvat; ego vero totam cogitationem meam tibi Deo obtuli; dignus sum qui non maneam extra mandata tua (34). Quæ ait, ne in desperationem incidamus nos qui erga legem desiderio tenemur. Sunt enim quos Deus permittat in imprudentiam labi; sive etiam multis studium in contrarium convertit; ita ut in quibus se recte agere putant hallucinentur, juxta illud a Salomone dictum ⁶³: *Est via quæ videtur apud homines recta esse, cujus extrema veniunt ad profundum inferni*. (45) Igitur quisquis ex media cordis parte Deum quærit, et modo ipsi mox mundo vacare cupit; hunc ille a suis mandatis abjicit ut militem ignavum.

11. In corde meo abscondi eloquia tua. Nisi enim quilibet Dei mandata in corde ceu thesauros recondat, venit malignus ille et rapit ea. (Alius codex.) In Deum peccat qui dignus habetur secretiora accipere verba, quæ par erat abscondere multis, neque tamen abscondit iis quos ea ignorare oportebat. Periculosum namque est, non modo falsa loqui, sed etiam vera, quando quispiam ea quæ non oportet renuntiat: *Non oportet enim margaritas projicere ante porcos, neque dare sancta canibus* ⁶⁴.

12. Benedictus es, Domine, doce me justificationes tuas. Cum senserit profectum suum, quem fecerat exquirendo Deum in toto corde suo, ipsum benedicit gratias agens de collatis bonis, et rogat ab ipso doceri, quam mentem habeant justificationes ejus.

13. In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui. Quæ abscondi oportebat, inquit, abscondebam; quæ renuntiare, renuntiabam; quia ante tribunal tuum omnes adfuturi sumus, ut accipiamus secundum opera nostra.

14. In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis. Edocetur quænam sunt secundum Deum divitiæ; quamobrem ait: *Nihil*

(45) In Reg. 2 hæc dicuntur Hesyhii.

me cepit in presenti vita, non aurum, non dignitas, A non potentia : sed vice omnium mihi sunt testimonia tua : hæc gaudia, hæc divitiæ meæ.

16. *In justificationibus tuis meditabor, non obliviscar sermones tuos.* Non verborum tantum tenus meditatio illa : sed ita ut qui intelligit ea exsequatur. Non enim auditores justificationum, justus sunt apud Deum, sed factores earum. Ita enim nemo unquam earum obliviscetur.

17. *Retribuere servo tuo, vivifica me.* Ecquid vult dari sibi pro iis quæ attulit, nisi ut ejus mens illustretur, nisi ut cognoscat mirabilia opera Dei?

18. *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua.* Vanitatem, inquit, hujusce vitæ non mihi propriam effeci, quare divinorum cognitionem mandatorum expeto, quorum alia nota, alia ignota sunt. Nota quidem sunt : *Non occides* et quæ sequuntur⁴³; ignota sunt alia, verbi gratia, quare pueri octavo die circumciduntur, et qua de causa pro recens natis offeruntur sacrificia.

21. *Increpasti superbos.* Qui superbis resistit, hic increpat superbos : atqui Dominus resistit superbis, Dominus igitur increpat superbos.

22. *Aufer a me opprobrium et contemptum.* Impii in tempore persecutionis exprobrantes, me nihili facient. Rogo itaque ut vana sint opprobria eorum mihi illata. Si quando, inquit, contra carnem sensi, sed conversus rogo divinis verbis vivificari. Si quidem ita ad extremum angustiae redactus sum, inquit, rogo liberari me ab iniquis juxta promissionem tuam.

23, 24. *Etenim sederunt principes et adversum me loquebantur, etc.* Ideo, inquit, rogavi ut auferretur opprobrium, quia adversum me loquebantur assidue. Cæterum id agentibus principibus iniquitatis, servus Dei non abscedit a justificationibus ejus : Dei veritas, quæ justificationes vocat, consiliariorum loco ad eam rem usus. Hujusmodi autem homo nullum malum admittit consiliarium. Sed principes hujus sæculi, velut contra Christum convenerunt in unum adversum Dominum et adversum Christum ejus⁴⁴. Ad quos pertinet sapientia hujus sæculi.

25. *Adhæsit pavimento anima mea.* Ad ultimum angustiae deductus sum, inquit, compulsus a celestis, et rogo salutem mihi tribui secundum promissionem tuam qua dixisti : *Et torrentes non concludent te.*

26, 27. *Vias meas enuntiavi et exaudisti me. . . Viam justificationum tuarum intelligere me fac.* Accepta enim intelligentia mysteriorum ejus, potero circa mirabilia ejus versari et de iis sermonem habere.

28. *Dormitavit anima mea præ tædio.* Docet non posse alio modo segnitiei spiritum expelli, quam per meditationem divinorum eloquiorum. Sobrie itaque

⁴³ Exod. xx, 15 seq. ⁴⁴ Psal. ii, 2.

βίω, οὐ χρυσοῦς, οὐκ ἀξίωμα, οὐ δυναστεία· ἀντὶ δὲ πάντων ἐμοὶ τὰ μαρτύριά σου, εὐφροσύνη καὶ πλοῦτος.

Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου. Οὐ μέχρι λέξεως ἢ μελέτης· ἀλλὰ τὸν νενοηκότα ποιεῖ αὐτά. Οὐ γὰρ ἀκροαταὶ δικαιομάτων Θεοῦ δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ αὐτῶν. Οὕτω γὰρ οὐδέποτε τις αὐτῶν ἐπιλήσεται.

Ἄρταπόδος τῷ δούλῳ σου, ζήσόν με. Καὶ τί βούλεται ἀντιδοθῆναι αὐτῷ ἀνθ' ὧν εἰσενέγκατο, εἰς τὸ φωτισθῆναι αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, εἰς τὸ γινῶναι τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ; Ἀποκάλυψον τοῖς ὀφθαλμοῦς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. Οὐκ οικείαν, φησὶ, τὴν ἐν τῷ βίῳ πεποίημαι ματαιότητα· διὸ αἰτῶ γινῶσιν τῶν θείων δέξασθαι ἐντολῶν· αἱ μὲν γὰρ γνωσταὶ εἰσιν· αἱ δὲ ἀγνωστοὶ γνωσταὶ μὲν ὡς τὸ, *Οὐ φρονεῖτε*, καὶ τὰ ἕτερα· ἀγνωστοὶ δὲ τὸ, *τίνας χάριν ἐν τῇ ὁγδόῃ ἡμέρᾳ τὰ βρέφη περιτέμνεται*· ἢ, *τίνας χάριν ὑπὲρ ἀρτιγεννητῶν ἀναφέρονται θυσία*.

Ἐπετίμησας ὑπερηφάνους. Ὅ ἀντιπασόμενος τοῖς ὑπερηφάνοις, οὗτος καὶ ὑπερηφάνους ἐπιτιμᾷ. Κύριος δὲ ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, Κύριος ἄρα καὶ τοῖς ὑπερηφάνοις ἐπιτιμᾷ.

Περὶ λέξαι ἐμοῦ δυνεῖδος καὶ ἐξουδένωσιν. Οἱ ἀσεβεῖς ἐν καιρῷ διωγμοῦ δυνεῖδίζοντες ἐξουδενήσουσι με. Αἰτοῦμαι οὖν ἵνα μάταια γένωνται κατ' ἐμοῦ δυνεῖδη. Καὶ εἴ ποτε, φησὶ, πεφρόνηκα κατὰ τῆς σαρκὸς, ἀλλ' ἐπιστρέψας αἰτῶ τοῖς θεοῖς ζωοποιηθῆναι λόγοις· εἰ οὕτως εἰς ἐσχάτην ἤκον ἀπορίαν, φησὶν, ἐλαυνόμενος, ἐκ τῶν παρανομούντων ἀξιώσωθῆναι κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν σου.

Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες καὶ κατ' ἐμοῦ κατελάλουν. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἤτησα περιαιρεῖσθαι τὸ δυνεῖδος, ἐπεὶ ἔργον εἶχον τὸ λαλεῖν κατ' ἐμοῦ. Πλὴν καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς ἀδικίας ταῦτα ποιούντων, ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος οὐκ ἀφίσταται τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ· τοὺς τοῦ Θεοῦ λόγους, ἅπερ ἐφη δικαιομάτα, συμβούλους ἔχων πρὸς τοῦτο. Οὐδ' ἓνα δὲ πονηρὸν ὁ τοιοῦτος ἐπιδέχεται σύμβουλον. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες τούτου τοῦ αἰῶνος, καθάπερ ἐπὶ Χριστοῦ *συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ*. Ὡν ἐστὶν ἡ σοφία τοῦ αἰῶνος τούτου.

Ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ μου. Εἰς ἐσχάτην ἤκον ἀπορίαν, φησὶν, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῶν παρανομούντων, καὶ ἀξιώσωθῆναι κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν σου τὴν λέγουσαν· *Καὶ χεῖμαρροι οὐ συγκλείσουσί σε*.

Τὰς ὁδοὺς μου ἐξηγήσεια, καὶ ἐπήκουσά μου . . . Ὁδὸν δικαιωμάτων σου συνέτισόν με. Σύνεσιν γὰρ τῶν ἐν αὐτοῖς μυστηρίων λαβῶν, ὡς καὶ ταύτην ὀδεῦσαι, δυνήσομαι περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς θαυμασίων ἠμιλεῖν τε καὶ λόγον ποιεῖσθαι.

Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας. Διδάσκει, ὡς τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας οὐκ ἐστὶν ἄλλως ἐκβάλλειν ἢ ἐκ τῆς μελέτης τῶν θείων λογίων. Νή-

φειν ουν και γρηγορεῖν χρη διὰ τὸν εἰπόντα· Γρηγορεῖται και προσεύχεσθε.

Ἵδὸν ἀδικίας ἐπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, και τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με. Ἵδὸν ἀληθείας ἤρετισάμην. Τὸ μὲν αἰτεῖ παρὰ Θεοῦ, τὸ δὲ ἐαυτῷ εἰσφέρειν ἐμολογεῖ.

Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα. Ματαιότης ἐστὶν ἡ περὶ τὰς θέας μανία, ἡ περὶ τῶν μὴ δεόντων θεωρία, και ἡ κατὰ δianoian δὲ ἄτοπος φαντασία, ἣν και σαφηνίζει ὁ Παῦλος λέγων· Ἐν ματαιότητι τοῦ νόου αὐτῶν ἐσκοτωμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ. Ὅρα ματαιότητα νόος λεγομένη, ὅτ' ἂν σχῆ τις νόον, και τοῦτου μὴ χρῆσθαι πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν θεωρίαν, ἀλλὰ παρέχει αὐτὸν τῷ δεσμεύοντι Σατανᾷ. Τοῦτο τοίνυν εὐχόμενός φησιν· Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητας. Καὶ τοῦτο γὰρ χάρις Θεοῦ. Τοῦ αὐτοῦ. Τὰ ἐν σώματι ὠραία και σαρκὸς ὀφθαλμοῖς φαινόμενα καλά, ματαιότητα ἀποκαλεῖ.

Στήσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν σου εἰς τὸν φόβον σου. Ἐπειδὴ παιδαγωγῷ δίκην ἀναγκαῖος ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἐν πάσαις ἐντολαῖς· τούτου χάριν ἐφιστάναί αὐτῷ αὐτὸν εὐχεται τὸν Θεόν. Τὸ δὲ, Περὶελε τὸν ὄνειδισμόν μου, μετὰ τὸ ἐπιστήσαι ὡσπερ τινὰ φύλακα τῶν θείων νόμων. Καὶ περὶ ὧν ἦδη πρότερον συνέγνω ἐαυτὸν ὄνειδῶν ἐξομολογεῖται.

Στήσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν σου. Ἐπεὶ δούλος σου τυγχάνων φοβοῦμαι σε, βούλομαι δὲ λογικῶς και κατὰ τὸν λόγον φόβον ἔχειν, στήσον τὸ λόγιόν σου εἰς τὸν φόβον σου, τὸν ὄντα σὸν, οὐκ ἀπ' οὐ φοβῆσθαι σὺ, ἀλλ' ἀπ' οὐ ἐγὼ φοβοῦμαι σε. Ἵνα μὴ ἐξ ἄνευ λόγου φόβον, μηδὲ ἄνευ φόβου λόγον ἔχωμεν· ἔστι δὲ ὁ Θεὸς τὸ λόγιον αὐτοῦ εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ, βεβαιῶν δι' ἀποδείξεως αὐτὸ τοῖς εὐλαβέσιν. Ὅσπερ γὰρ τινὲς εἰσιν ἔχοντες ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, οὕτως εἰσὶ τινες ἔχοντες φόβον Θεοῦ, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Περὶελε τὸν ὄνειδισμόν μου ὅν ὑπέωπτευσα. Ποιήσας ὁ προφήτης ὡς ἄνθρωπος ἁμαρτίαν, παρακαλεῖ, ἐπεὶ ὄρᾳ τὸν ὄνειδισμόν παρακολουθοῦντα ἐν τῷ θεῷ δικαστηρίῳ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, και λέγει τὸν προκειμένον στίχον. Οὐκ ἂν δὲ λέγοις τοῦτο λέγων· Περὶελε τὸν ὄνειδισμόν σου. Ὅταν γὰρ ὄνειδίζομαι διὰ τὸν Χριστόν, ἐκεῖνος ὁ ὄνειδισμὸς οὐκ ἐστὶν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ· ὅταν δὲ ὄνειδίζομαι διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας, και μὴ μετανοῶ, οὐκ ὀφείλω λέγειν· Περὶελε τὸν ὄνειδισμόν μου ἀπ' ἐμοῦ, ὅν ὑπέωπτευσα, ὅτι τὰ κρίματά σου χρηστά.

Ἵδὸν ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με. Ἄμοιβὴν αἰτεῖ τὴν δικαίαν ζωὴν και κατ' ἀρετὴν, οὐ μόνον φυλάξας τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ και ἐρωτικῶς περὶ αὐτὰς διακελμένος, και οὐκ ἄλλων χάριν, ἀλλ' αὐτὰς και δι' αὐτὰς ἐκτελεῶν. Καὶ ἐπεὶ δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὁ ἐν Υἱῷ ζῆσαι βουλόμενος τοῦτέ φησι.

A agere et vigilare convenit propter eum qui dicit : Vigilate et orate.

29, 30. Viam iniquitatis amove a me, et de lege tua miserere mei. Viam veritatis elegi. Illud quidem a Deo postulat, hoc se sibi ascribere confitetur.

37. Averte oculos meos ne videant vanitatem. Vanitas est spectaculorum insanus amor, illicita rerum speculatio, absurda phantasia in mente recepta, quam significat Paulus his verbis : In vanitate mentis suæ, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei ⁴⁶. Animadvertite vanitatem mentis dici, cum quis mente pollens, ea non ulitur ad veritatis contemplationem ; sed præbet eam Satanæ colliganti. Hoc igitur precando ait : Averte oculos meos ne videant vanitates. Nam et illud gratia Dei est. Eiusdem. Corporea quæ speciosa sunt, et oculis carnis pulchra videntur, vanitatem appellat.

38. Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo. Quoniam in omnibus præceptis timor Dei pædagogus instar necessarius est, ideo rogat Deum ut statuat sibi illum. Illud autem : Amputa opprobrium meum, dicit postquam quemdam ceu custodem divinarum legum constituit. Et jam iterum confitetur opprobria de quibus prius se sibi conscium esse dixerat.

Statue servo tuo eloquium tuum. Quia servus tuus cum sim, timeo te, voloque rationabiliter et secundum verbum timorem habere, statue eloquium tuum in timorem tuum : qui revera tuus est, non quod tu timeas, sed quia ego timeo te. Ut autem nec sine verbo timorem, nec sine timore verbum habeamus, statuit sane Deus eloquium suum in timorem suum, per certa argumenta firmans illud apud pios homines. Quemadmodum enim quidam sunt zelum habentes, sed non secundum scientiam ⁴⁷, ita sunt quidam habentes timorem Dei, sed non secundum scientiam. Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum. Cum Propheta peccasset ut homo, orat et deprecatur opprobrium quod futurum videt post resurrectionem in divino tribunali, et recitat hunc versum. Neque dixeris hoc modo : Amputa opprobrium tuum. Nam cum opprobriis afficior propter Christum, illud opprobrium non est meum, sed Christi est : cum autem opprobriis afficior propter peccata mea, neque pœnitentiam ago, non oportet me dicere : Amputa opprobrium meum a me, quod suspicatus sum, quia judicia tua jucunda.

40. Ecce concupivi mandata tua, in æquitate tua vivifica me. Probam et in virtute actam vitam in præmium postulat : non solum quia præcepta servavi, sed quia amoris affectu illa complectitur, nec alterius rei causa, sed illa solum quærens et propter illa agens. Et quia Filius est justitia Patris, illud ait qui in Filio vitam agere vult.

⁴⁷ Matth. xxvi, 41. ⁴⁸ Ephes. iv, 17, 18. ⁴⁹ Rom. x, 2.

41. *Et veniat super me misericordia tua, Domine.* A Si misericordiam tuam, ait, consequar, quæ misericordia per salutare tuum ad me accedet, fiduciam habebō adversus eos qui mihi opprobrium dicunt, et adversum me insurgunt.

42. *Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speravi in sermonibus tuis.* Respondebo enim non æquum esse conviciis onerari eum qui ea tenet dogmata; quæ irrident impuri illi homines a fide alieni. Ego vero ostendam illa prudentiæ atque sapientiæ plena esse. Respondebo autem verbum, quia in verbis tuis supersperavi.

43. *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in judiciis tuis supersperavi.* Usque ad extremum, inquit, halitum; si indigne vivamus iis quæ recte loquimur, Deus auferet verbum veritatis de ore nostro.

44. *Et custodiam legem tuam semper.* (47) Custos, inquit, ero legis tuæ: neque modo recte me geram, modo secus; sed et in presenti et in futuro vitæ meæ tempore legem implebo.

46. *Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum.* Talis fuit Paulus, talis Petrus, talis apostolorum et martyrum chorus. Hæc martyri conveniunt qui propter Christum ad reges et præsidēs adducitur; convenit item iis qui os aperiunt in conspectu sanctorum animo regio præditorum. Dedecore namque dignus qui verbum accipiens a Deo, non eo utitur ad Evangelium annuntiandum virtutis multa. Proba namque vita fiduciam parit.

47. *Et meditabar in mandatis tuis quæ dilexi valde.* *Et levavi manus meas ad mandata tua.* Manus hic vocat operandi virtutes. Operatio enim est finis meditationis mandatorum. Nam post assumptionem Verbi mandatorum, operæ pretium est manus extendere ad mandatorum operationem; non ex tristitia aut ex necessitate, sed ex affectu. Ac postea frequenter super iis meditari, ac de iis loqui oportet.

49. *Memor esto verbi tui servo tuo.* Et cujusnam verbi memorem esse rogat, nisi, ut sit cum illis juxta promissionem suam, quæ consolatio ipsius fuit in persecutionibus?

50. *Hæc me consolata est in humilitate mea.* Septuaginta: *Reviscere facies me.* Hæc spes per verbum tuum oblata mihi, consolata est me, et solatio mihi fuit. Nam si quando casus, aut periculum, aut mortis expectatio, gravis morbus, aut opum jactura aut persecutio quælibet, aut aliorum quidpiam, quæ vulgo gravia existimantur, evenit mihi, spes erga te mea consolationi mihi erat. Quia eloquium tuum vivificavit me. Nihil æque animam rationalem vivere facit, vita scilicet ipsi propria, atque eloquium Dei. Nam dum augetur eloquium Dei, sive conceptum, sive comprehensum in hominis anima, tantumdem augetur quæ vitam spectant. Illa autem sunt,

(47) Alius codex hæc Eusebio trikulit.

Kal êlθoi êπ' êμέ τό έλεός σου, Κύριε. El τοῦ σου ἐλέους τύχω, φησί, τοῦτο δὲ τὸ έλεος διὰ τοῦ σωτηρίου σου γενήσεται μοι, παρήρξίαν ἔξω πρὸς τοὺς ὀνειδίζοντας καὶ ἐπανισταμένους μοι.

Kal ἀποκριθήσομαι τοῖς ὀνειδίζουσί μοι λόγον, ὅτι ἠλπισα ἐπὶ τοῖς λόγοις σου. Ἐρῶ γάρ, ὡς οὐκ ἄξιος ὀνειδίζεσθαι τὸν τὰ τοιαῦτα ἔργατα ἔχοντα, ἄτινα γελῶσιν οἱ τῆς πίστεως ἀλλότριοι οἱ μωροί. Ἐγὼ δὲ συνέσεως ἀποδείξω καὶ σοφίας πεπληρωμένα. Ἀποκριθήσομαι δὲ λόγον, ἐπεὶ εἰς τοῖς λόγους σου ἐπήλπισα.

Kal μὴ περιέλῃς ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα ὅτι ἐπὶ τοῖς κρίμασί σου ἐπήλπισα. Μέχρι τῆς ἐσχάτης πνοῆς, φησίν. Ἐὰν ἀναξίως ὦν καλῶς λέγομεν βιώσωμεν, περιελεῖ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν ὁ Θεός.

Kal φυλάξω τὸν νόμον σου διὰ παντός. Φύλαξ, φησίν, ἔσομαι τοῦ νόμου σου, οὐ ποτὲ μὲν κατορθῶν, ποτὲ δὲ οὐ· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς, φησί, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τοῦτον κατορθώσω.

Kal ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων. Τοιοῦτος γέγονεν ὁ Παῦλος, τοιοῦτος ὁ Πέτρος, τοιοῦτος τῶν ἀποστόλων ὁ χορὸς καὶ τῶν μαρτύρων. Ἀρμόσει τοῦτο τῷ μάρτυρι τῷ ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀγομένῳ διὰ Χριστόν· ἀρμόσει καὶ τοῖς ἀνοίγουσι τὸ στόμα ἐπὶ τῶν βασιλικῶν τὰς ψυχὰς ἀγίων. Αἰσχύνῃς γὰρ ἄξιος ὁ μὴ πρὸς τὸ εὐαγγελίζεσθαι δυνάμει πολλῆ βῆμα λαθῶν ἐκ Θεοῦ· ἢ γὰρ ἔννομος ζωὴ παρήρξιας δημιουργός.

Kal ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, αἷς ἠγάπησα σφόδρα. *Kal ἤρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου.* Χεῖρας ἐνταῦθα τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας εἶναι φησίν. Ἡ γὰρ πρᾶξις τέλος μελέτης ἐστὶν ἐντολῶν· μετὰ γὰρ ἀνάληψιν τοῦ τῶν ἐντολῶν λόγου καλῶν τὸ ἐπάραι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς τῶν ἐντολῶν πράξεις· μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ καὶ διαθέσεως· καὶ μετὰ ταῦτα συνεχῶς περὶ αὐτῶν ἀδολεσχεῖν τε καὶ διαλέγεσθαι.

Μνήσθητι τὸν λόγον σου τῷ δούλῳ σου. Καὶ ποῖος ὁ λόγος οὐ μνησθῆναι αὐτὸν ἀξιολ, ἢ τὸ εἶναι μετ' αὐτῶν, καθ' ἣν δέδωκεν αὐτοῖς ἐπαγγελίαν, ἣτις καὶ παράκλησις αὐτοῖς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἐγένετο;

Αὕτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου. Οἱ ἔβδομήκοντα· *ἀναζωώσεις με.* Αὕτη τις ἢ ἑλπίς, ἐγγινομένη μοι ἀπὸ τοῦ σου λόγου, παρεκάλεσέ με, καὶ παρεμυθίσαστό με, εἰς τὸ· εἴ ποτε περιστάσεις ἢ κίνδυνος, ἢ θανάτου δοκιμῆ, νόσος χαλεπῆ, ἢ ἀπώλεια τῶν ὑπαρχόντων, ἢ διωγμοῦ, ἢ εἴ τι δεῖ ποτε τῶν νομιζομένων χαλεπῶν κατελάμβανέ με, ἢ ἐπὶ σὲ ἑλπίς παράκλησίς μου ἦν. Ὅτι τὸ λόγιόν σου ἐξήσέ με. Οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ζῆν λογικὴν ψυχὴν τὴν ἐαυτῆς ζῶν ὡς τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ. Καθ' ὃ γὰρ αὕξει τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νοούμενον καὶ παραλαμθανόμενον εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, κατὰ τοῦτο αὕξεται καὶ τὰ τῆς ζωῆς. Ταῦτα δὲ ἐστὶ τὸ

σὺν ἀρετῇ ζῆν ἐν ταῦθα· μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν αἰώνιον Α
 δίδωσι ζωὴν.

Υπερήφανοι παρηρόμουν ἕως σφόδρα, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ἐπολιτευομένην τηρῶν τὸ ἡγεμονικόν μου, ἵνα μὴ γένηται ῥῆμα κρυπτόν ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀνόμιμον. Ἐκείνων γὰρ λίαν παρανομούντων, οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐγὼ τὸν νόμον σου παρέβαινον.

Ἐμνήσθην τῶν κριμάτων σου ἀπ' αἰῶνος, Κύριε, καὶ παρεκλήθην. Μεμνημένος γὰρ τῶν ἀπ' αἰῶνος καὶ ἕως αἰῶνος ἀποδοθησομένων ἐκάστω, παρακαλεῖται καὶ ἄλυτος ὁ δίκαιος μένει λέγων· Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. Ὡν ἐποίησας πά-
 λαι τοῖς ἀδικοῦσι τὸν Ἰσραὴλ, μνημονεύσας κριμά-
 των, παρεκλήθην· εἰδώς, ὡς οὐδὲ αὐτοὺς ἐν τοῖς διω-
 γμοῖς ἐγκαταληφθήσομαι, καὶ ὡς πάντα κατὰ Θεοῦ κρῖσις
 τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνει.

Ἄθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἀμυρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιπαρόντων τὸν νόμον σου. Ἐπὶ τῶν ἀμαρτωλῶν, οἱ μὲν ἀνόμως ἀμαρτάνουσι, τῷ μηδὲ τὴν ἀρχὴν πειρασθῆναι νόμων· οἱ δὲ ἐν νόμῳ, τῷ παραβαίνειν αὐτόν. Καὶ μετ' ὀλίγα· Εἴ τι γὰρ πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· καὶ ἐὰν δοξάζεται ἐν μέλος, συγκαίρει πάντα τὰ μέλη. Καὶ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς σὺν ἡμῶν τοῖς ἀμαρτάνουσι, λυπεῖσθαι καθήκει, ὅτι τοιοῦτοί εἰσι, καὶ οὕτω διακεῖσθαι κατὰ τὸν ἔργον τοῦτον.

Ψαλτὰ ἦσαν μοι τὰ δικαίωματά σου ἐν τόπῳ παροικίας μου. Τόπον παροικίας τὸν παρόντα βίον C
 φησί· κατὰ τὸ· Εἰδότες, ὅτι ξένοι καὶ παρεκλι-
 θεμοὶ ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν ᾧ εὐρύθμως εὐφραι-
 νόμην λέγων τὰ δικαίωματά σου· τοῦτο μὲν θεωρῶν,
 ταῦτο δὲ πράττων αὐτά.

Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς σου, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου. Ἐπειδὴ πᾶσαν τὴν γνώμην εἰς τὰς σὰς, φησὶν, ἀνέθηκα ἐν-
 ταλάς, τοῦτου χάριν τῶν μαρτυριῶν ἐπορεύθην τὴν ὁδόν.

Ἦτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην. Εἰδώς τὸ εἰρημένον· Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ Κυ-
 ρίῳ, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν·
 καὶ τοῦτο μελετῶν διαπαντός ἐν ταῖς ἐφόδοις οὐκ ἐταραττόμην, ἅτε μεμελετηκώς αὐτὰς φέρειν γεν-
 ναίως.

Σχοινία ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι. Καὶ τίνα ἦν τὰ σχοινία, ἢ οἱ πονηροὶ λογισμοί, δι' ὧν τῆς κατὰ Θεὸν στάσεως ἐπεχειροῦν καταβαλεῖν;

Μεσοῦνχιον ἐγερσιμόμην τοῦ ἐξομολογησασθαι σοι. Οὐ γὰρ μεθ' ἡμέραν μόνον, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ, κατ' αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ μεσαίτατον, ἐν ᾧ μετὰ πλείονος ἡδονῆς ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, ὕμνων σε διετέλουν, καὶ τὰς δίκαλας σου ψήφους ἀνηψήμουν. Τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος μετὰ τοῦ Σίλα πεποίηκε, καὶ τὸν πόδα κάκει προσδεδεμένος, μετὰ αἰχίας καὶ μάστιγος τῇ προσευχῇ τὴν ὑμνοδίαν

cum virtute in hac vita agere; post hæc autem et vitam largitur æternam.

51. *Superbi inique agebant usquequaque, a lege autem tua non declinavi.* In illa enim vitam agebam observans vim animæ principalem, ne fieret in corde meo verbum absconditum illegitimum. Illis enim iniquissime agentibus, ne tantillum quidem ego legem tuam transgressus sum.

52. *Memor fui iudiciorum tuorum a sæculo, Domine, et consolatus sum.* Memor enim eorum quæ a sæculo usque in sæculum singulis danda sunt, consolationem justus accipit, nec in tristitia agit, dicens: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*⁹⁰. (*Alius codex.*) Memor iudiciorum quæ olim tulisti adversus eos qui injuriam facerent Israeli, consolatus sum: gnarus, neque me in persecutionibus comprehendendum fore, atque omnia secundum Dei iudicium hominibus contingere.

53. *Defectio tenuit me pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam.* Peccatores, alii absque lege peccant qui nunquam leges vel tantillum experti sunt; alii in lege peccant cum transgrediuntur illam. *Et post pauca*: Si quid enim patitur membrum unum, una patiuntur omnia membra. Et si laudetur unum membrum, congaudent omnia membra⁹¹. Par est ergo de fratribus etiam nostris qui peccant dolere, quia scilicet tales sunt; et pari modo affectos nos esse, quo sanctus ille.

54. *Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.* Locum peregrinationis præsentem vitam dicit; juxta illud: *Scientes quia peregrini et hospites erant super terram*⁹². In quo modulate lætabar narrans justificationes tuas. Sive contemplans, sive operans illas.

59. *Cogitavi vias tuas, et converti pedes meos in testimonia tua.* Quoniam, inquit, totam mentem præceptis tuis addixi, ideo in via testimoniorum tuorum incessi.

60. *Paratus sum et non sum turbatus.* Cum sciam illud: *Fili, si accedis ad serviendum Domino, præpara animam tuam ad tentationem*⁹³: hæc semper meditans, in incursibus inimicorum non sum turbatus, utpote meditatione paratus ad ea fortiter ferenda.

61. *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* Et quinam funes, nisi malæ cogitationes, quibus me a Dei gratia deturbare conabantur?

62. *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Non enim die tantum, sed etiam noctu, et sub ipsum noctis dimidium, quo majore voluptate somnus homines occupat, hymnis ad tui laudem canendis vacabam, et justa judicia tua decantabam. Hoc divinus etiam Apostolus cum Sila fecit, et alligatus pede, vulneribus et flagris oneratus, orationem hymnorum cantu temperavit, et optimarum vigiliarum

⁹⁰ Rom. viii, 18. ⁹¹ I Cor. xii, 26. ⁹² Hebr. xi, 15. ⁹³ Eccli. ii, 1.

fructum percepit⁶⁶. Divinæ namque munificentiae a donis auctus est.

65. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Perfectus homo particeps Christi fuerit, juxta dictum illud : *Nam Christi participes facti sumus*⁶⁷. Hic autem quasi initiatus, se timentium Dominum participem esse dicit; neque tantum timentium, sed etiam eorum qui propter timorem Dei ejus præcepta servant. Argumentum autem timoris Dei est observatio præceptorum.

64. *Misericordia tua, Domine, plena est terra. Justificationes tuas doce me.* Prophetice quæ futura sunt enuntiat, plenam scilicet fore universam terram timentium Dominum. Et hoc, inquit, non ex alio usu quam ex tua misericordia; nam tu ipse id misericorditer facis, teipsum dans hominibus doctorem.

65. *Bonitatem fecisti cum serro tuo, Domine.* Docetur qui divinis eloquiis eruditus est, ne ingratus sit in Deum beneficia conferentem. Nunquam enim a peccatis liberatus fuisset, et annumeratus servis Dei, nisi divina quædam gratia eorum ipsis in causa fuisset.

67. *Priusquam humiliarer ego deliqui.* Traditus, inquit, ob pristina peccata mea, humiliatus sum, hoc ex justo Dei judicio passus. Ideoque castigationi traditus, rogo mihi doctrinam immitti, ut cognoscam humiliationem illam mihi per bonitatem et ad castigationem evenisse.

68. *Bonus es tu, Domine.* Qui justus est in omnibus, quantumvis molesta sint quæ accidunt, dicit Deo : *Bonus es tu.* Simile est illud : *Benedicam Dominum in omni tempore*⁶⁸. — *Ei in bonitate tua doce me justificationes tuas.* Et rogat a bonitate Dei edoceri, quia bonæ sunt justificationes Dei, ad cujusque meritum accommodatæ : de quibus apte dicatur : *Et justificata sunt judicia tua, Deus*⁶⁹.

69, 70. *Multiplicata est super me iniquitas superborum.* Eo usque, ait, superbix processerunt, ut cordi eorum id quod sequitur acciderit. *Coagulatum est sicut lac cor eorum.* Tentationibus malis gravibusque traderis, quibus in vita humiliaberis. Et docebunt te corpus tuum castigare et in servitute redigere, nec incedere in lata et spatiosa via superborum, sed in angusta et arcta. Nam tenue est cor sanctorum, cor autem superborum pingue.

71. *Bonum mihi quia humiliasti me.* Ac si diceret : Mihi placeo in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis, ut dignus videar justificationibus tuis, quærens ea quæ alias edisci non possunt.

72. *Bonum mihi lex oris tui, super millia auri et argenti.* Ediscit initiatus homo quanto sit honore donatus.

75. *Manus tuæ fecerunt me.* Altera dignitas, quod

ἐκέρασε, καὶ τῆς καλῆς ἀγρυπνίας ἐτρύγησε τὸν καρπὸν. Τῆς θείας γὰρ φιλοτιμίας ἀπέλαυσε.

Μέτοχος ἐγὼ εἰμι πάντων τῶν φοβουμένων σε. Ὁ μὲν τέλειος Χριστοῦ ἂν εἴη μέτοχος, κατὰ τὸ εἰρημένον· *Μέτοχοι γὰρ τοῦ Χριστοῦ γινόμεθα.* Ὁ δὲ παρὼν, ὡς εἰσαγόμενος, τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον μέτοχον ἑαυτὸν εἶναι λέγει· οὐχ ἀπλῶς δὲ τῶν φοβουμένων, ἀλλὰ τῶν διὰ τὸ φοβείσθαι φυλασσόντων τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Δεῖγμα δὲ τοῦ θείου φόβου ἡ τῶν ἐντολῶν φυλακὴ.

Τοῦ ἐλέους σου, Κύριε, πλήρης ἡ γῆ. Τὰ δικαιώματά σου διδάξόν με. Προφητικῶς τὰ ἐσθμένα φησιν, ὡς ἔσται πᾶσα ἡ γῆ πλήρης τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον. Καὶ οὐκ ἐξ ἐτέρας φησὶ τοῦτο χρείας γενήσεται ἢ ἐκ τοῦ σοῦ ἐλέους· καὶ αὐτὸς γὰρ τοῦτο ἐλεητικῶς ποιεῖς, ἐπιτιδοῦς ἑαυτὸν τῶν ἀνθρώπων εἶναι διδάσκαλον.

Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ δούλου σου, Κύριε. Διδάσκεται ὁ τὰ θεία λόγια πεπαιδευμένος μὴ ἀνασθῆτως ἔχειν τὰς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας. Οὐ γὰρ ἄλλως ἀπήλλακτο μὲν τῆς ἁμαρτίας, κατηρήθητο δὲ ἐν δούλοις Κυρίου, εἰ μὴ θεία τις χάρις τούτων αὐτῷ αἰτία γέγονεν.

Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα. Διὰ τὰς προτέρας μου, φησὶ,πραχθείσας ἁμαρτίας παραδοθεὶς, ἐταπεινώθη, κρίσει δικαίᾳ τοῦ Θεοῦ τοῦτο παθών. Οὐ δὴ καὶ χάριν παιδείᾳ παραδοθεὶς, δέομαι διδασκαλίας ὡς ἂν γνῶ, ὅτι ἡ ταπεινωσις ἡ γενομένη μοι κατὰ χρηστότητα καὶ παιδείαν ἐγένετο.

Χρηστὸς εἶ σὺ, Κύριε. Ὁ δίκαιος ἐπὶ πᾶσι, κἂν ἢ πικρὰ τὰ συμβαίνοντα, λέγει τῷ Θεῷ· *Χρηστὸς εἶ σὺ.* Τοιοῦτον καὶ τὸ· *Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. Καὶ ἐν τῇ χρηστότητι σου διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου.* Καὶ δεῖται τὸ χρηστῷ Θεῷ διδαχθῆναι· ὅτι χρηστὰ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστου γινόμενα· ἐφ' οἷς λέγειν ἔξιον· *Ἐδικαίωθη τὰ κρίματά σου, ὁ Θεός.*

Ἐπληρώθη ἐπ' ἐμὲ ἀδικία ὑπερηφάνων. Ἐπὶ τοσοῦτον, φησὶν, ἤλασαν ὑπερηφανίας, ὡς γενέσθαι τὴν καρδίαν ἐν αὐτοῖς. *Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐτῶν.* Τοῖς πονηροῖς καὶ μοχθηροῖς πειρασμοῖς παραδοθήσῃ βίῳ καὶ πολιτείᾳ ταπεινοῦσι, καὶ διδάσκουσιν ὑποπιάζειν τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγεῖν, καὶ μὴ ὀδεύειν τὴν πλατείαν καὶ εὐρύχωρον τὴν τῶν ὑπερηφάνων, ἀλλὰ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην· λεπτή μὲν γὰρ ἡ τῶν ἀγίων, πῶν δὲ ἡ τῶν ὑπερηφάνων καρδία.

Ἀγαθὸν μοι, ὅτι ἐταπεινώσας με. Ὡσεὶ εἰπεν· *Εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσι, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις, ἕξιός ὄφθηναί τῶν σῶν δικαιοματίων, ζητῶν ἅπερ οὐκ ἔστιν ἄλλως μαθεῖν.*

Ἀγαθὸς μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιᾶδας χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ. Ὅσης ἡξιώται ἄνθρωπος διδάσκεται εἰσαγόμενος.

Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με. Ἐτερον ἀξίωμα τὸ

⁶⁶ Act. xvi, 25. ⁶⁷ Hebr. iii, 14. ⁶⁸ Psal. xxxiii, 2. ⁶⁹ Psal. xviii, 10.

δεκτικὸν αὐτὸν εἶναι καὶ χωρητικὸν τῆς αὐτοῦ δια-
νοίας. *Συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου.* Τῆ ἐπὶ τῆς ποιήσεως εὐχαριστία λαν ἀκολούθως ἢ τῆς νοητικῆς δυνάμεως τῆς συνιέναι ποιούσης τὰς ἐντολάς.

Οἱ φοβούμενοί σε, δύνονται σε, καὶ εὐφρανθήσονται. Διδάσκει, ὡς οὐκ αὐτὸς μόνος καθέξει τὸ χάρισμα, φθάσει δὲ καὶ εἰς πάντας τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον. Τοῖς γὰρ εὐσεβέσι μόνοις ἐστὶν ἡδὺς, αἰσθητῶς δὲ ὄραθεις καὶ κατὰ τὸν λόγον καὶ κατὰ τὰ νοήματα τῆς σοφίας ἣν ἔχει· τοῖς δὲ ἄλλοις βαρὺ· ἐστὶ καὶ βλεπόμενος. Ὅτι ἀνόμοις τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ καὶ ἐξηλλαγμένοι αἱ τρίθοι αὐτοῦ, διὰ τοῦτο δὲ φησιν· *Εὐφρανθήσονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.*

Ἔγνων, Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ κρίματά σου. Β Διδασκόμεθα, ὡς πάντα ἡμῖν ὁ Θεὸς δικαίως ἐπιφέρει· ὥστε ἀναγκαῖον μὴ ὀλιγωρεῖν ἡμᾶς ἐν ταῖς παιδείαις, προσπίπτειν δὲ μᾶλλον, καὶ ἐκ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς τὸν ἔλεον ἐξαιτεῖν.

Γενηθήτω δὴ τὸ ἔλεός σου τοῦ παρακάλεισάι με. Ἐλεός τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὃς καὶ παρεκάλεσεν ἡμῶν τὰς καρδίας τυραννουμένας ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ. Ἡ καὶ οὕτως Δέομαι κατὰ τὸν σὸν Λόγον ἔμοι τῷ δούλῳ σου ἐπὶ παρακλήσει καὶ παραμυθίᾳ τὸ ἔλεός σου γενέσθαι. Πολλοὶ γὰρ παρακλήσεως τυχόντες ἐπατώνται, ὡς ἐξ ἰδίας φρονήσεως τούτ' ἐσηκνέαι. Ὅπως μὴ ὡσαύτως τούτοις λαμπηθῶ, ἔμοι τῷ δούλῳ σου τὸ ἔλεός σου, κατὰ τὸ λόγιόν σου, γενέσθω.

Ἐλθέτωσάν μοι οἱ οἰκτιρμοί σου, καὶ ζήσομαι. Ὡσπερ ὑπέσχου, φησὶ, τὴν παράκλησιν οὕτως ποιήσον, C τούς σοὺς οἰκτιρῶν οἰκέτας.

Αἰσχυρῆθησαν ὑπερήφανοι, ὅτι ἀδίκως ἠνόμησαν εἰς ἐμέ. Εἰ τύχοιμι, φησὶ, τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας, τότε οἱ πονηροὶ δηλαδὴ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ αἰσχυρῆθησονται. Ἐγὼ δὲ, ἐκείνων αἰσχυνομένων, οὐκ ἐπαρθήσομαι· ἀλλ' ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχήσω.

Ἐπιστρέψάτωσάν μοι οἱ φοβούμενοί σε. Τῆς παρὰ τῶν σῶν οἰκετῶν διδασκαλίας τύχοιμι. Ἔστα, δὲ τοιαύτη, οἷα καὶ ἐπιστρέφειν εἰδυῖα ψυχᾶς, διὰ τὸ πλουτεῖν τὸν φόβον τὸν σόν.

Γενηθήτω ἡ καρδιά μου ἄμωμος. Οὐκ ἂν μετὰ τοσαῦτα ἔχων καρδίαν ἄμωμον ἔλεγε· *Γενηθήτω ἡ καρδιά μου ἄμωμος.* Τούτῳ παραπλήσιον· *Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός.* Τότε γὰρ μόνον οὐκ αἰσχυρῆσομαι, ὅταν ἀμώμως τὰς τοῦ Θεοῦ φυλάξω ἐντολάς.

Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυχή μου, καὶ εἰς τὸν λόγον σου ἐπήλπισα. Διδάσκει ἡμᾶς ὁ Προφήτης ἐπιθυμεῖν τοῦ λόγου, καὶ ἐρωτικῶς ἔχειν πρὸς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰ ἂν εἴη ἕτερον τὸ σωτήριον ἢ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου; *Εἰς τὸν λόγον σου ἐπήλπισα.* Νόει ἀντὶ τοῦ, τὴν ἐπαγγελίαν. Λέγεται δὲ λόγιον καὶ ἡ θεόπνευστος Γραφή. Ἐκλείπει τοῖνυν οὐ μόνον ὁ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν θείαν ἀναμένων,

A sit capax talis intelligentiæ. *Da mihi intellectum, ut discam mandata tua.* Post gratiarum actiones de creatione sua, valde consequenter annectuntur gratiarum actiones pro data cogitandi facultate, quæ mandata intelligere facit.

74. *Qui timent te videbunt te, et lætabuntur.* Docet non se solum eam gratiam consecuturum, sed eam omnibus timentibus Deum obventuram. Nam piis solum hominibus dulcis est; ita ut etiam sensibilibus videatur, et secundum verbum, et secundum cogitationes sapientiæ quam habet; aliis autem gravis et durus est, etiamsi videatur. Quia aliis dissimilis est vita ejus et diversæ viæ ejus, ideo dicit: *Lætabuntur, quia in verbis tuis supersperari.*

75. *Cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua.* Docemur Deum nobis omnia juste conferre; ita ut consultum sit, nos non animo concidere in castigationibus, sed eas potius amplecti, atque ex legis custodia misericordiam postulare.

76. *Fiat misericordia tua ut consoletur me.* Misericordia Patris Filius, qui consolatus est corda nostra Satanæ tyrannide oppressa. Vel etiam sic: Obsecro te, per Verbum tuum, ut mihi servo tuo ad consolationem misericordia tua accedat. Multi namque qui consolationes accipiunt decipiuntur, quasi ex sua prudentia id nacti fuerint. Ne itaque pari ego modo aberrem, mihi servo tuo fiat misericordia tua, secundum eloquium tuum.

77. *Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam.* Quem admodum, inquit, consolationem promisisti, ita promissum imple, ac miserere domesticos tuos

78. *Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me.* Si tuum, inquit, auxilium consequar, tunc maligni dæmones et homines veritatis inimici confundentur. Ego autem, iis pudore affectis, non extollar. Sed *in mandata tua exercebor.*

79. *Convertantur mihi timentes te.* Domesticorum tuorum doctrina imbuar, quæ talis erit, ut sciat animas convertere, quia timore tuo dives est.

80. *Fiat cor meum immaculatum.* (48) Etiamsi cor purum habeat, ait: *Fiat cor meum immaculatum.* Huic simile est: *Cor mundum crea in me, Deus*⁶⁰. (Alius codex.) Tunc, inquit, non confundar, quando immaculate Dei præcepta servabo.

81. *Deficit in salutare tuum anima mea, et in verbum tuum supersperavi.* Docet nos Propheta desiderare verbum, et vehementer amore salutare Dei prosequi. Ecquid aliud fuerit salutare Dei, nisi adventus Domini? *In verbum tuum supersperavi*, intellige, in promissionem. Eloquium autem vocatur etiam Scriptura divinitus inspirata. Deficit ergo non solum qui divinam promissionem exspectat, necnon

⁶⁰ Psal. L, 12.

(48) Locus vitiat.

instantium maiorum solutionem ; sed etiam qui divina legit eloquia, et qui eorum mentem accurate ediscere exoptat, et consolationem oblectationemque animi habet cum invenerit.

82. *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum.* In Dominum videlicet nostrum Jesum Christum, inquit. Ipsum namque habemus advocatum apud Patrem, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, juxta apostoli vocem⁸⁰. *Dicentes, quando consolaberis me?* Cum verbum adveniet mihi, tunc consolationem accipiam.

83. *Quia factus sum sicut uter in pruina.* Justi etsi viventes sint, quasi mortui ex ærumnis efficiuntur, ita ut utriusque magis quam hominibus similes sint, refrigescunt quasi pruina congelata, qui ardorem practicæ vitæ delegerunt. *Ejusdem.* Uter in pruina efficitur, qui carnem suam exsiccatur, et nihil in ea ardoris et concupiscentiæ relinquit, sed eam quasi refrigerat.

84. *Quot sunt dies servi tui?* Pauci enim sunt dies hominum super terram, in quibus rogat statim conteri Satānam sub pedibus ejus, ut anima subjiciatur divino Verbo in eam immisso.

85. *Narraverunt mihi iniqui fabulationes.* Aut aniles fabulas vocat Judæorum doctrinam, aut præcepta hominum et nugæ sapientium hujus sæculi.

86. *Omnia mandata tua veritas, inique persecuti sunt me, adjuva me.* Gnarus se in divino tribunali mercedem accepturum pro iis quæ injuste passus est, gestit illud tempus videre.

87. *Paulo minus consummaverunt me in terra.* Parum absuit quin ex sua persecutione me consummarent.

88. *Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui.* Os Dei sunt prophetæ qui administrant testimonia, præcepta, justificationes ejus.

In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo. In profectu versatur, et sublimiora dogmata attingit, atque æternum Patris Verbum meminit, et tantum non illud : *In principio erat Verbum*⁸¹ dicit ; deque universi ornatu loquitur, et clare naturam rerum omnem servam ejus vocat.

89. *In generationem et generationem veritas tua.* Duæ sunt generationes quæ Dei veritatem capiunt : Judæorum populus, qui habet legem et prophetas, et Ecclesia. Non in generationes itaque veritas Dei, sed in generationem primam et in generationem secundam. Aliæ autem gentes in errore versantur. Cum autem prior illa generatio rejecit veritatem et dixit : *Tolle, tolle*⁸² de terra hujusmodi, transivit veritas ab illa in hanc generationem. *Fundasti terram et permanet.* Hac veritate terra fundata est. In hoc enim angulari lapide in fundamentum posito,

⁸⁰ 1 Joan. ii, 2. ⁸¹ Joan. i, 1. ⁸² Joan. xix, 15.

Α καὶ τὴν λύσιν τῶν ἐπιχειμένων κακῶν προσδεχόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῖς θεοῖς ἐντυγχάνων λογίσις, καὶ τὴν τούτων διάνοιαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς ἐπιέμενος, καὶ παράκλησιν καὶ ψυχαγωγίαν ὑπολαμβάνει τὴν εὐρεσιν.

Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοὶ μου εἰς τὸ λόγιόν σου. Εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, φησὶν. Αὐτὸν γὰρ ἔχομεν παράκλητον πρὸς τὸν Πατέρα, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου φωνήν· καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστι πρὸς τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Λέγοντες, πότε παρακαλέσεις με ; Ὅταν γὰρ ἐπιδημήσει μοι λόγος, τότε παρακαλοῦμαι.

Ὅτι ἐγενήθην ὡσεὶ ἀσκὸς ἐν πάχῃ. Νεκροὶ μὲν μᾶλλον οἱ ζῶντες ὑπὸ τῶν κακώσεων γίνονται οἱ δίκαιοι, ὡς ἀσκόσις ἐοικέναι μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις ἀποψυχόμενοι καθάπερ πάχῃ περιπηγνυμένη, τὸ θερμὸν καὶ πρακτικὸν προαιρούμενοι. Τοῦ αὐτοῦ. Ἄσκος ἐν πάχῃ γίνεται ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα κατατήξας, καὶ μηδὲν ἐν αὐτῷ πυρῶδες καὶ ἐπιθυμητικὸν ἔων, ἀλλ' ἀποψύξας ὡσπερ αὐτήν.

Πόσαι εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου ; Ὀλίγαι γὰρ αἱ τῶν ἀνθρώπων ἡμέραι ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αἷς εὐχεται εὐθέως συντριβῆναι τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὡς ἂν ὑποτάσσοιτο τὴν ψυχὴν τοῦ θεοῦ λόγου γεγονότος ἐν αὐτῇ.

Διηγήσατό μοι παράνομοι ἀδολοσχίας. Ἡ τοῦς γραῶδεις μύθους τῶν Ἰουδαίων φησὶ τὰς διδασκαλίας, ἣ καὶ τὰ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς φλυαρίας τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου.

Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου ἀλήθεια· ἀδίκως καταδίωξάν με· βοήθησόν μοι. Εἰδὼς, ὡς ἐν τῷ θεῷ δικαστηρίῳ ἀπολήψεται ὑπὲρ ὧν πέπονθεν ἀδικίῳν, ἐπισπεύδει ἰδεῖν καιρὸν ἐκεῖνον.

Παρὰ βραχὺ συντελέσάν με ἐν τῇ γῇ. Μικροῦ δεῖν ἐκ τοῦ διωγμοῦ αὐτῶν.

Κατὰ τὸ ἔλεός σου ζήσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόματός σου. Στόμα Θεοῦ οἱ διακονήσαντες προφήται τοῖς μαρτυρίοις, καὶ ἐντολαῖς, τοῖς δικαιομασίαις αὐτοῦ.

Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἐν προκοπῇ γινόμενος, καὶ ὑψηλοτέρων ἄπτεται δογμάτων, τοῦ τε αἰθέριου λόγου τοῦ Πατρὸς μνημονεύων, καὶ μονουχοῦ τὸ Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, λέγων, καὶ τῆς διακοσμήσεως τοῦ παντός, σαφῶς τε δούλην αὐτοῦ τὴν σύμπασαν κτίσιν ἀποκαλεῖ.

Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἡ ἀλήθειά σου. Δύο εἰσὶ γενεαί, αἱ χωρήσασαι τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν, ὁ τε τῶν Ἰουδαίων λαὸς ἔχων τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, καὶ ἡ Ἐκκλησία. Οὐκ εἰς γενεὰς οὖν ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς γενεὰν τὴν προτέραν καὶ εἰς γενεὰν τὴν δευτέραν. Τὰ δὲ ἄλλα ἔθνη πεπλάνηται. Ὅτε δὲ καὶ ἡ προτέρα γενεὰ ἐξέβαλε τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἶπεν· *Αἰεὶ, αἰεὶ* ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον μεταβέβηκεν ἡ ἀλήθεια ἀπ' ἐκείνης τῆς γενεᾶς ἐπὶ ταύτην τὴν γενεὰν Ἐθεμελίωσας τὴν γῆν καὶ διαμένει. Ταυτὴ δὲ τῇ ἀλήθειᾳ ἡ γῆ τεθεμελιώται.

Ἐπὶ τοῦτω γὰρ τῷ ἀκρογωνιαίῳ λίθῳ καταβεβλημένῳ θεμελίῳ οἰκοδομοῦνται πάντες οἱ ἐκ γῆς σωζόμενοι. Ὅθεν καὶ διαμένει ἡ γῆ, ἀβραγῆ καὶ ἀσφαλῆ κρηπίδα καὶ θεμέλιον ἔχουσα. Ἄλλὰ καὶ γῆν φωτίσασα ἡ ἀλήθεια ἡμέραν ἐποίησε, Θεοῦ ἐπιλάμψαντος αὐτήν.

Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα, ὅτι τὰ σύμματα δοῦλά σοι. Οὐκ ἀλλαττομένη, οὐδὲ τέλος λαμβάνουσα, ὡς ὁ κατὰ τὴν Παλαιὰν Γραφὴν φωτισμός. Ἐπεὶ καὶ μέγρι καιροῦ διορθώσεως τέθειτο. Ταῦτα δὲ πάντα ὑπὸ Θεοῦ ὑπῆρχται. Ἐπειπερ κτίστου καὶ προνοητοῦ ὄντος, δοῦλα τὰ σύμπαντά ἐστιν αὐτοῦ.

Εἰ μὴ ὁ νόμος σου μελέτη μου ἔστι, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου. Εἰσβαλόντων, φησὶ, τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων πολεμούντων ἐμῶ, ἔχον ἂν ἀπολέσθαι, εἰ μὴ ὁ σὸς νόμος εἰς στήριγμα ἐγένετο.

Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι τῶν δικαιοματιῶν σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐξησάς με. Τοῖς σοῖς νόμοις ὄψομαι, φησὶν· ἔξω γὰρ ἐν αὐτοῖς τὴν ζωὴν, καθὰ δὴ μοι καὶ εἴρηκας, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἀνθρώπος ζῆσται ἐν αὐτοῖς. Ζῶν οὖν μόνος ὁ δικαίος, κἀν τεθνηκέναι δοκῆ· νεκροὶ δὲ οἱ ἄδικοι, κἀν ζῆν φαίνονται. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὴν τῆς ζωῆς σύστασιν ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι, τὴν δικαιοσύνην· οἱ δὲ ταύτην οὐκ ἔχοντες τοῖς οὐ παρ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἔξωθεν κινουμένοι ἀψύχοις ἔοικασιν.

Σὸς εἰμι ἐγὼ, σώσον με. Προσυπακούεται τῷ, σὸς εἰμι δοῦλος, σὸς εἰμι κατὰ χάριν υἱός, εἰμὶ σὸς θεράπων.

Ἐμὲ ὑπέμειναν ἁμαρτωλοὶ τοῦ ἀπολέσαι με· τὰ μαρτύριά σου συνῆκα. Ἄντι τοῦ, ἐμελέτησα, καὶ διὰ τῆς σῆς μελέτης ἄπρακτον αὐτῶν ἀπέφηνα τὴν ἐπιβουλήν.

Πάσης συντελείας εἶδον πέρασ, πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. Συντέλειαν τὴν ἐπιβουλήν φησὶ τὴν παρὰ τῶν δαιμόνων. Ταύτης εἶδον τὸ πέρασ ἐκδὸν εἰς οὐδὲν, ὅτε καὶ πλατεῖά μοι γέγονεν ἡ ἐντολή. Τοῦτο τοῦ διὰ πάσης προκοπῆς εἰς τὸ τέλος ἀφιγμένου τῆς ἀρετῆς, ἐπὶ τὸ τέλειον ἀγαθὸν διαβαίνοντος· πολλὰς ἀρχὰς καὶ τέλη καταβαλλομένου. Ἡ γὰρ τῆς προτέρας βελτιώσεως περιγραφὴ ἀρχὴ τῆς ἐχομένης ἐστὶ, κατὰ τό· Ὅταν συντελέσῃ ἀνθρώπος, τότε ἀρχεται.

Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε; ὀλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἔστιν. Ὅ πάντα κατὰ τὸν νόμον καὶ λέγων καὶ πράττων μελετᾷ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ψαλμῷ τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὴν μελέτην καὶ τὴν νύκτα προσέθηκε τῷ μακαρίῳ γενησομένῳ. Ἐλέγομεν γὰρ, ὡς μικτός ἐστιν ἐνταῦθα τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος. Διὸ νῦν ἐχομεν ἡμέραν καὶ νύκτα· γενομένους δὲ ἀγίους οὐ διαδέξεται νύξ. Ὅ τοίνυν προκόπτων ἡμέραν μὲν ἀγει κατὰ τὸν νόμον βίου· νύκτα δὲ, ὅτε μὴ μελετᾷ ἐν ὄλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ· Μὴ πράττει τι κατὰ. . . .

Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηοῦς ἐκάλυσα τοὺς πόδας.

⁹² Levit. xviii, 5. ⁹³ Eccli. xviii, 6.

A zediicantur omnes terrigenæ qui salutem nacti sunt. Quamobrem remanet terra, infractam et inconcusam basin ac fundamentum habens. Imo etiam ipsa veritas terram illustrans diem effecit, Deo illam emittente.

91. Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia serviunt tibi. Non mutata neque finem accipiens, sicut illuminatio illa quæ in Veteri Scriptura memoratur. Quandoquidem usque ad correctionis tempus posita est. Hæc autem omnia Deo subjecta sunt. Nam cum creator provisorque sit, omnia ipsi famulantur.

92. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte perissem in humilitate mea. Irrumpentibus, inquit, malis cogitationibus, et adversariis potentibus me oppugnantibus, futurum erat ut in perniciem irem, nisi lex tua in fulcrum mihi fuisset.

93. In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me. Tuas, inquit, leges respiciam : in ipsis enim vita fruar, quemadmodum tu ipse dixisti mihi, quia qui fecerit ea homo vivet in illis⁹². Solus itaque justus vivit, etiamsi mortuus esse videatur : injusti autem mortui sunt, etiamsi vivere videantur. Illi namque vitæ constitutionem in se habent, justitiam scilicet ; hi contra cum illam non habeant, rebus inanimatis, non a se, sed extrinsecus vitam habentibus, similes sunt.

94. Tuus sum ego, salvum me fac. Subauditur, servus tuus sum, filius tuus per gratiam, famulus tuus.

95. Me exspectaverunt peccatores ut perderent me ; testimonia tua intellexi. Id est, meditato sum, et per meditationem hujusmodi, insidias eorum vanas effeci.

96. Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Consummationem dicit insidias dæmonum. Harum finem vidi ad nihilum evadere, cum latum mihi factum est mandatum tuum. Hoc autem ad eum pertinet, qui omni profectu ad finem virtutis pervenit, et ad perfectum bonum accessit, qui multa initia et multos fines posuit. Nam prioris profectus circumscriptio initium est subsequentis, juxta illud : Cum consummatur homo, tunc incipit⁹³.

[97. Quomodo dilexi legem tuam, Domine ? tota die meditatio mea est. Qui omnia secundum legem dicit et perficit, is meditatatur legem Dei. In primo autem psalmo, ad meditationem diei noctem adjicit, iis qui beati futuri sunt. Dicebamus enim hic permistam esse hominum vitam. Quamobrem nunc habemus diem ac noctem ; postquam autem sancti evasimus, nulla subsequitur nox. Qui igitur proficit diem agit dum secundum legem vivit : noctem autem, cum non meditatatur eam ex toto corde. . . . Hic deficit textus.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos. Hoc

est enim custodire divinam legem, operibus eam **A** *μου*. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ φυλάξαι τὸν θεῖον νόμον, τὸ ἔργους αὐτὸν ἀποπληρῶσαι.

102. *A iudiciis tuis non declinavi. Semper memini divini tribunalis.*

103. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo. Dulcia ob rationabilem in illis positam voluptatem: imo super mel, per quod omnia dulcia apud homines significantur.*

105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Nam qui in lumine divinæ legis ambulat, rectum et inoffensum cursum vitæ conficit.

112. *Humiliatus sum usquequaque.* Aut spirituum inimicorum irruptionibus, aut macerationibus ex propria voluntate susceptis.

113. *Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi.* **B** Sapientes hujus sæculi ait et hæreticorum principes.

115. *Declinate a me, maligni.* Aut malas cogitationes ait, aut prædictos magistros.

117. *Adjuva me et salvus ero.* Etiamsi, inquit, adjutor meus et susceptor meus es tu, at indolenti auxilio est opus. Quanto enim tempore hic sumus, nondum perfectum est illud, *salvus ero*. Sed ubi cum angelis Dei vivemus, tunc meditatio justificationum erit facie ad faciem, non in umbra, sed in veritate.

118. *Sprevisti omnes discedentes a iudiciis tuis.* Hic finis exspectat eos qui Dei legem contemnunt.

119. *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ; ideo dilexi testimonia tua.* (Prævaricantes scilicet) quia divinam legem conculcare vellent.

120. *Confige timore tuo carnes meas.* Illud, *confige*, positum pro, *obdura*. *Obdura igitur, inquit, ad castitatem carnes meas.* Hoc enim solummodo dicere Christo potero: *Confixus sum cruci.* — *A iudiciis enim tuis timui.* Divinam scilicet legem timui. Non enim peccatum quis admittit, nisi sese ante extra Dei timorem collocaverit.

125. *Oculi mei defecerunt in salutare tuum.* In divinum adventum, inquit, quo sperabat et se et totum humanum genus salutem consecuturum. *Et in eloquium justitiæ tuæ.* Etiamsi quidam inique agentes, neque timorem tuum ante oculos habentes, legem tuam de medio sustulerint; at ego omni tempore hanc unam legem exsequebar, quod in meditatione perpetuo versarer.

125. *Servus tuus sum ego, da mihi intellectum, et sciam testimonia tua.* Qui nollatenus servus est peccati, dicat: *Servus tuus sum ego.* Mercedem autem servitutis, intelligentiam nempe postulat, quæ datur a Deo, et apud eum quasi in thesauri theca reconditur. Nam Spiritus sapientiæ et intellectus et reliqua sunt honorum munera. Inter enim hanc et aliam sapientiam differentiam constituens, ait in

μου. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ φυλάξαι τὸν θεῖον νόμον, τὸ ἔργους αὐτὸν ἀποπληρῶσαι.

Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέκλινα. Διαπαντὸς ἐμμενήμην τοῦ θεοῦ δικαστηρίου.

Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου! Γλυκέα διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς λογικὴν τέρψιν· ἀλλ' ὅπερ μέλι, τῶν παρ' ἀνθρώποις πάντων ἡδέων δι' αὐτοῦ δηλουμένων.

Ἀγχος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου. Ὁ γὰρ τῷ φωτὶ τοῦ θεοῦ νόμου περιπατῶν ὀρθὴν καὶ ἀπρόσκοπον τὴν πορείαν ποιεῖται τοῦ βίου.

Ἐταπεινώθη ἕως σφόδρα. Ἡ ταῖς τῶν νοσητῶν ἐγθρῶν ἐπιθέσεις, ἣ ταῖς ἰδία καὶ ἐκ ποσοιῶσεως γινομέναις σκληραγωγίαις.

Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα. Τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνός φησι καὶ τοὺς τῶν αἰρεσιωτῶν ἄρχοντας.

Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, ποτηρευόμενοι. Ἡ τοὺς ποτηροὺς λογισμοὺς φησιν, ἣ τοὺς προειρημένους διδασχάλους.

Βοήθησόν μοι, καὶ σωθήσομαι. Εἰ γὰρ καὶ, ἔφη, βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σὺ, ἀλλὰ δεῖται βοηθείας ἀδιαλείπτου. Ἐν ὅσῳ γὰρ ἐσμεν ἐνταῦθα, οὕτω τέλειον τὸ, *σωθήσομαι*. ἀλλ' ὅταν μετὰ τῶν ἀγγέλων ζήσωμεν τοῦ Θεοῦ, τότε γὰρ καὶ μελέτη δικαιομάτων πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, οὐ κατὰ τὴν σκιάν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀλήθειαν.

Ἐξουδένωσας πάντας τοὺς ἀποστατούντας ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων σου. Τοῦτο γὰρ περιμένει τὸ τέλος τοὺς τὸν νόμον ἀθετοῦντας τοῦ Θεοῦ.

C *Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύρια σου.* Τὸ πατήσαι βούλεσθαι τὸν θεῖον νόμον.

Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. Τὸ, *καθήλωσον*, ἀντὶ τοῦ, *πῆξον*. Πῆξον οὖν, φησὶν, εἰς ἀγγελίαν τὰς σάρκας μου. Οὕτως γὰρ μόνως δυναθεῖεν εἰπεῖν Χριστῷ· *Συνεσταύρωμαι· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθη.* Τὸν θεῖον δηλονότι νομον. Οὐ γὰρ ἄλλως τις ἐπιτελεῖ τὴν ἁμαρτίαν, μὴ ἔξω ἑαυτὸν πρότερον καταστήσας τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ὄφθαλμοί μου ἐξέλιπον εἰς τὸ σωτήριόν σου. Εἰς τὴν θείαν ἐπιφάνειαν, φησὶ, δι' ἧς ἠλπίζε σωθῆσθαι καὶ αὐτὸς καὶ ἅπαν τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. **D** *Καὶ εἰς τὸ λόγιον τῆς δικαιοσύνης σου.* Εἰ καὶ παρανομούντες τινες, καὶ τὸν σὸν πρὸ ὀφθαλμῶν οὐκ ἔχοντες φόβον, τὸν σου ἐκ μέσου πεποιήγεται νόμον· ἀλλ' ἐγὼ τὸν πάντα καιρὸν ἕνα ἐποιούμην τοῦτον, ἐν μελέτῃ ἔχων διαπαντός.

Δούλος σου εἰμι, συντέτιόν με, καὶ γνώσομαι τὰ μαρτύριά σου. Ὁ μὴ δουλεύων κατ' οὐδὲν τῇ ἁμαρτίᾳ λεγέτω· *Δούλος σου εἰμι ἐγώ.* Μισθὸν δὲ δουλείας τὴν σύνεσιν ἀπαιτεῖ διδομένην παρὰ Θεοῦ, καὶ παρ' αὐτῷ κεκμημένη ὡς ἐν θησαυροφυλακίᾳ. Πνεῦμα γὰρ σοφίας καὶ συνέσεως καὶ τὰ ἐξῆς τῶν ἀγαθῶν τὰ χαρίσματα. Πρὸς ἑτέραν γὰρ ἀντιδιαστέλλων, ἐν *Παροιμίᾳ* φησὶ· *Σύνεσις δὲ ἀγαθὴ δίδωσι*

⁶⁶ Galat. II, 19

χάριν. Εἰ γὰρ πᾶσα συνεσις ἀγαθῆ, οὐκ ἂν προσέθη-
κεν ἀγαθῆ.

Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ, δισκέδισαν τὸν νόμον σου. Ἐγὼ μὲν ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην· ἔσται δὲ ποτε καὶ σοὶ καιρὸς τῷ Θεῷ τοῦ ποιῆσαι δηλονότι κρίμα καὶ δικαιοσύνην κατὰ τῶν διασκευασάντων τὸν νόμον σου.

Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ τὸ χρυσίον καὶ τοπάζιον. Ταῦτα συνῆδει τῷ· Ἀγαθὸν μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου καὶ ἀργυρίου· καὶ τῷ· Λάβετε παιδείαν, καὶ μὴ ἀργύριον, καὶ γνώσιν ὑπὲρ χρυσίου δεδοκιμασμένον. Κρείσσων γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν.

Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην. Διὰ τοῦτο, ποίον, ἢ τὸ μελέτην ἔχειν διαπαντός τοῦ νόμου;

Καὶ συνετιεῖ νήπια. Νήπια νοήσεις τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ κατεχομένους καὶ βρέφειν δοκίματας. Τούτους γὰρ ὁ λόγος σου, φησί, τῷ σῶ καταναζομένους φωτὶ συνέσεως ἐμφορεῖ.

Τὸ στόμα μου ἠνοιξα, καὶ ἐλλυσα πνεῦμα. Διανοίξεως δὲ δεῖται τὰ λόγια. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ διηνοιξε τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς. Καὶ τὴν δι' ἡδονῆς ἢ δόξης ἀπάτην ἢ διὰ τῶν λόγων σύνεσις ἐνδιδομένη κωλύει.

Ἐπιβλέψον ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐλέησόν με, κ. τ. λ. Ὡς κερικας, φησί, ἐπιβλέψαι, καὶ πολλῆς ἐπισκοπῆς ἀξίωσαι τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ὄνομά σου· οὕτω με τῆς αὐτῆς ἀξίωσον ἐπισκοπῆς, τοῦ αὐτοῦ ἐλέους.

Τὰ διαθήματά μου κατεύθυνον κατὰ τὸ λόγιόν σου. Κατὰ τὸ λόγιον αὐτοῦ ὁ Θεὸς κατεύθινει τὰ διαθήματα τοῦ ἀπὸ κακίας καὶ ἀγνοίας εἰς ἀρετὴν καὶ γνώσιν διαβαίνοντος. Ὁ γὰρ ὀρθὸς λόγος τῶν τοιούτων ἡγείται· Οἱ μὴ ποιούντες τὴν ἁμαρτίαν οὐκ εἰσὶ δούλοι τῆς ἁμαρτίας.

Ἀντρωσαί με ἀπὸ συνοφαντίας ἀνθρώπων. Συκοφαντίαν ἀνθρώπων τὴν τῶν αἰρετικῶν διδασκαλίαν φησί, καὶ τὴν τῶν σφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου. Τούτου τετύχηκεν αἰσθητῶς Ἰωσήφ καὶ Σωσάννα. Τροπικῶς δὲ ἀνθρώπους τὰς πονηρὰς λέγει δυνάμεις, ἀφ' ὧν τῆς συκοφαντίας μόνου λυτροῦσθαι Θεοῦ.

Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δούλόν σου. Τὴν παρουσίαν ἐπιποθεῖ τοῦ Κυρίου θεάσασθαι. Αὐτὸς γὰρ ἐστίν ὁ χαρακτήρ τοῦ Πατρὸς. Καὶ διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. Τὴν Νέαν Διαθήκην φησί, δι' ἧς δεδικαίωκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς.

Δις ὄδους ὑδάτων κατέβησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. Πλήθος ἠφίειν δακρῶν τοὺς τὸν σὸν παραβαίνοντας νόμον ἀποθρηγῶν.

Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθὴς ἡ κρίσις σου. Τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσι, δι' ἣν ἀπεκλαίετο τοὺς παραβαίνοντας τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ὅτι διὰ τοῦτον παραβαίνουσιν ἐν τῷ θείῳ δικαστηρίῳ τιμωρίαν ἠπελησσε,

A Proverbio ⁶⁶: *Intelligentia autem bona dat gratiam.* Nam si omnis intelligentia bona esset, nequaquam posuisset bona.

126. *Tempus faciendi Domino, dissipaverunt legem tuam.* Ego quidem feci iudicium et justitiam: erit autem tibi quoque Deo tempus faciendi iudicium et justitiam, contra eos qui dissipaverunt legem tuam.

127. *Ideo dilexi mandata tua super aurum et topazion.* Hæc concinunt illi dicto: *Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti* ⁶⁶: et huic: *Accipite eruditionem et non argentum, et cognitionem super aurum probatum.* Nam melior est sapientia variis lapidibus: et omne pretiosum non est illa dignum ⁶⁷.

B 128. *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar.* Propterea, quare nisi quia semper meditabar legem?

130. *Et intellectum dat parvulis.* Parvulos intelleges eos qui in ignorantia detinentur, et infantibus similes sunt. Hos enim, inquit, verbum tuum, tuo illustratos lumine intelligentia replet.

131. *Os meum aperui et attraxi spiritum.* Apertione indigent eloquia. Quare Salvator aperuit discipulorum mentem ut intelligerent Scripturas. Et fraudem quæ aut per voluptatem aut per gloriam paratur, intelligentia quæ per verba datur impedit.

132. *Respice in me, et miserere mei,* etc. Quemadmodum, ait, decrevistis me respicere, et magna providentia tua dignari eos qui diligunt nomen tuum, ita me eadem providentia, eadem misericordia digneris.

133. *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum.* Secundum eloquium suum Deus gressus dirigit ejus qui a malitia et ignorantia ad veritatem et ad scientiam transiit. Rectus enim sermo ejusmodi rebus anteit: Qui non faciunt peccatum non sunt servi peccati.

134. *Redime me a calumnia hominum.* Calumniam hominum vocat hæreticorum, necnon sapientium hujus sæculi, doctrinam. Hoc bonum sensibili modo nactus est Joseph et Susanna. Tropice autem homines vocat malignas potestates, a quarum calumnia liberare solius Dei est.

D 135. *Faciem tuam illumina super servum tuum.* Domini adventum videre exoptat. Ipse namque est character Patris. *Et doce me justificationes tuas.* Novum Testamentum dicit, quo Deus et Pater eos qui super terram erant justificavit.

136. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei.* Lachrymarum vim emittebam, deplorans eos qui transgredierentur legem tuam.

137, 138. *Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum.* Causam reddit, cur deploraret eos qui transgredierentur legem Dei, quia scilicet eam transgredientibus pœnas se in divino illo tribunali inflictu-

⁶⁶ Prov. XIII, 15. ⁶⁷ vers. 72. ⁶⁸ Prov. VIII, 10, 11.

rum comminatus, et jam ipsas adfuturas esse testificatus sit. *Mandasti justitiam testimonia tua, etc.* Quenam alia, testibus caelo et terra, mandasti testimonia, quæ sint justitia et veritas apertissima? Sed non occultasti ea, scilicet rectissimæ sunt judiciorum tuorum regulæ, quæ tuam justitiam significant. Itaque testimonia tua sunt sacræ Scripturæ, quæ sunt justitia quidem secundum moralia præcepta, veritas autem secundum speculationem verborum.

139. *Tabescere me fecit zelus tuus, quia oblitus sunt verba tua inimici mei.* Qualem suscepi zelum, ai quem viderem aliquando verborum tuorum immemorem. Neque simpliciter zelum, sed talem ut tabescerem ab hujusmodi zelo pro te suscepto, si quos viderem sermonum tuorum immemores. Hujus zeli recordati sunt discipuli, de quo ex persona Domini in psalmo dicitur: *Quoniam zelus domus tuæ comedit me* 60.

140. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Eloquium Domini ignitum est vehementer, sublime, omni probatione superius. Et si quis hoc ignitum eloquium habeat, is omnia judicat et a nemine judicatur.

141. *Adolescentulus sum ego et contemptus.* Adolescentulus quidem est qui divinis eloquiis ceu elementis initiatur, contemptus autem quia sese humiliat.

142. *Justitia tua justitia in æternum.* Nam justitia hominum qui juste judicant, ad breve tempus judicium fert, justitia autem Dei judicium reddit æternum.

143. *Tribulationes et angustia invenerunt me.* In quibuslibet occasionibus, ait, legis tuæ meditationem non neglexerunt.

144. *Æquitas testimonia tua in æternum.* Quæ dedisti mihi testimonia, inquit, non ad breve tempus utilia, justitia sunt in æternum, nam justificant eum qui affectu ad ipsa accedit. *Intellectum da mihi, et vivifica me.* Nam justitia quam in præsentem tempore exercemus, retribuit nobis, non ad paucos dies, sed in æternum. Sed vivam, inquit, si intellectum dederis mihi. In illam enim beatam vitam insipientes non ingreditur. Postulanda igitur intelligentia est ab eo qui dat omnibus toto animo postulanti-
B

145, 146. *Clamavi in toto corde meo.* Primo: *Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine: justificationes tuas requiram.* Secundo: *Clamavi ad te, salvum me fac.* Nam quod loquebar secundum præcipuam animi partem, nihil aliud erat quam Deus. Magna igitur voce te invocans, magna voce promitto me tua præcepta observaturum.

147. *Præveni in maturitate et clamavi.* Maturitatem hic vocat tenebras, sive rerum confusionem. Hæc autem ait: Etiamsi improbi cum confusione omnia agerent, multa in tua lege incedens peraveham.

60 Psal. LXXIII, 10.

A καὶ ταύτην ἐντεῦθεν ἤδη διεμαρτύρατο. Ἐντετελιω δίκαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου, κ. τ. λ. Τὰ μετὰ μαρτύρων οὐρανοῦ καὶ γῆς τινῶν ἄλλων ἐντετελιω μαρτύρια, δικαιοσύνην ὄντα καὶ ἀλήθειαν τρανωτάτην; Ἄλλ' οὐκ ἡμαῦρους· ἤγουν εὐθύτατοι τῶν σῶν κριμάτων κανόνες τὴν σὴν δικαιοσύνην μηνύουσι. Τὰ οὖν σὰ μαρτύρια αἱ θείαι Γραφαὶ· δικαιοσύνη μὲν κατὰ τὰ ἠθεκά τυγχάνουσι παραγγέλματα, ἀλήθεια δὲ κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν λόγων.

Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλος σου, ὅτι ἐπελάβοτό τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροὶ μου. Ὅσον ζῆλον ἀνελάμβανον, εἴ ποτε ἐώρων τινὰ ἐπιλεησιμῶν τῶν σῶν λόγων. Καὶ οὐκ ἀπλῶς ζῆλον, ἀλλὰ διὰ τὸν τιθέντα μοι ἐκτέλεσθαι ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ πρὸς σέ, εἰ ἐθεώρουν τινὰς ἐπιλανθανομένους σου τῶν λόγων. Περὶ τούτου τοῦ ζήλου ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταί, ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου ἐν ψαλμῷ εἰρημένου. Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ ὀκου σου κατέφαγέ με.

Πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου σφόδρα. Τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ πεπυρωμένον ἐστὶ σφόδρα καὶ ἐξιστάμενον, καὶ πάση βασάνῃ ἀνελεγκτον. Καὶ εἴ τις ἔχει πεπυρωμένον τοῦτο τὸ λόγιον, ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.

Νεώτερος ἐγὼ εἰμι καὶ ἐξουδενωμένος. Νεώτερος μὲν ὁ τοῖς θεοῖς λόγους στοιχειούμενος, ἐξουδενωμένος δὲ διὰ τὸ ταπεινοῦν ἑαυτόν.

Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα. Ἡ μὲν γὰρ παρ' ἀνθρώποις δικαιοσύνη πρὸς ὀλίγον ψηφίζεται χρόνον τῷ κρινομένῳ τὸ δίκαιον, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν αἰώνιον ἀποδίδωσιν.

Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὐρυσάν με. Οὐδὲ ἐν ταῖς περιστάσεσι, φησὶ, τοῦ τὸν σὸν μελετᾶν ἡμέλησαν νόμον.

Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἄ δέδωκάς μοι, φησὶ, μαρτύρια, οὐ πρὸς ὀλίγον ὄντα ὠφέλιμα, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα τυγχάνουσι, δικαιοῦντα τὸν διαθέσει συνεγγιζόντα αὐτοῖς. Συνέτισόν με, καὶ ζήσόν με. Ἦν γὰρ ἀσχοῦμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος δικαιοσύνην ἀποδίδοται οὐκ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἡμῶν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα. Ἄλλὰ καὶ ζήσομαι, φησὶν, ἐάν με συνετίσης· εἰς ἐκείνην γὰρ τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀνόητος οὐκ εἰσέρχεται. Αἰτητέον οὖν σύνεσιν παρὰ τοῦ δίδοντος πᾶσι τοῖς ἐξ ὄλης ψυχῆς αἰτοῦσιν αὐτόν.

Ἐκέκραξα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. Πρῶτερον· Ἐκέκραξα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, ἐπάκουσόν μου, Κύριε· τὰ δικαιώματά σου ἐκζητήσω. Δεύτερον· Ἐκέκραξά σοι, σώσόν με. Ὁ γὰρ ἐλάλουν κατὰ τὸ ἡγεμονικόν, οὐκ ἄλλο τι ἦν ἢ ὁ Θεός. Μεγάλως οὖν σε καλέσας, μέγας ἐπαγγέλλομαι τὰ σὰ φυλάξαι μαρτύρια.

Πρόεφθασον ἐν ἁωρίᾳ καὶ ἐκέκραξα. Ἄωρις τὸν σκότον, ἦτοι τὴν σύγχυσιν τῶν πραγμάτων φησὶ. Ταῦτα δὲ λέγει· Καίτοι τῶν παρανόμων ἐν συγχύσει πάντα ποιούντων, πολλὰ ἐν τῷ σῶ νόμῳ ἐστοβχουν.

Προσήγγισαν οἱ καταδιώκόντές με ἀνομίᾳ. Συν-
ῆψαν οἱ πολεμοῦντές με τῇ ἀνομίᾳ, φησίν. Οὐδέ
γάρ τις διώκει τὸν δίκαιον μὴ ἀνομίᾳ συνεῖναι βου-
λέμενος.

Ἐγγύς εἰ σὺ, Κύριε. Ὁ Θεὸς ἀλαχοῦ φησι·
Θεὸς ἐγγύζων ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν,
λέγει Κύριος. Ἡ δύναμις γὰρ τοῦ Θεοῦ πανταχοῦ
ἐστὶ, κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας καὶ προνοίας λόγον.

*Κρίνον τὴν κρίσιν μου, καὶ λύτρωσαί με, διὰ
τὸν λόγον σου κησόν με.* Λόγον τὴν ἐπαγγελίαν
φησίν· ἐπιγγελλάτο γὰρ ἤξειν, καὶ σώσειν ἡμᾶς.

Μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν σωτηρία. Ἦν ἐπλεο-
νέκτησαν οἱ ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου. Ὅτι δικαιο-
ματὰ σου οὐκ ἐξεζήτησαν. Αὕτη ἡ αἰτία τοῦ κατα-
διώκειν τὸν δίκαιον, τὸ μακρὰν ἐαυτοῦ ἀποστήσει
τὸ θείου νόμου.

Οἱ οικτιρμοὶ σου πολλοί, Κύριε. Ἐγνων, φησίν,
ὡς διεμαρτύρω τὰς ἐντολὰς ἡμῖν, ὅτι βέβαιοί εἰσι καὶ
ἀμετακίνητοι. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ καὶ ἐν τῷ ἄνω στίχῳ,
τὸ, *Κατ' ἀρχὰς ἔγνων ἐκ τῶν μαρτυριῶν σου.*

Εἶδον ἀσυνετούτητας, καὶ ἐξετηκόμην. Εἰ τινα
ἔώρακα μὴ συνιέντα ἐγὼ, ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ἐξετηκό-
μην ἀπὸ τοῦ ζήλου κατὰ τὴν θεοσέβειαν.

Ἰδὲ, ὅτι τὰς ἐντολὰς σου ἠγάπησα, Κύριε.
Ὅφει γὰρ ἐν ἐμοὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τοὺς τύπους·
οὐ γὰρ ἀπλῶς ἐτήρησα, ἀλλ' ἠγάπησα, μηδὲν ἔχων
πρὸς ταῦτα ἠναγκασμένον. Ἄλλ' οὐδὲν ἤπτον ἐλεοῦν-
τός σου δέομαι πρὸς τὸ ζησαί με.

Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια. Αὕτη πρώτη τῶν
σῶν δέδοται ἐντολῶν, τὸ ἀληθεύειν ἐν πᾶσι, καὶ πρά-
ξει, καὶ λόγῳ, καὶ διανοίᾳ.

Ἀρχοντες κατεδιώξαν με δωρεάν. Ἐθλιβόν με,
φησίν, οἱ κατὰ καιροῦς ἄρχοντες, ἐχθροὶ ὄντες τῆς
ἀληθείας. Ἄλλ' οὐ δέδοικα τὰς ἐκείνων θλίψεις, τὸν
σὸν λόγον δεδοικώς. Καὶ ποῖος οὗτος, ἢ τό· *Μὴ φο-
βήθητε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ
ψυχὴν ἀποκτείνει μὴ δυναμένων· φοβήθητε δὲ
μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπο-
λῆσαι εἰς γέεννην;*

*Ἀγαλλιάσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια σου, ὡς ὁ
ἐδρῶσκων σκύλα πολλά.* Οὐ φόβῳ δὲ μόνον τὴν
ὑπακοὴν τὴν πρὸς τοὺς θείους λόγους πεποιῆσθαι
φησίν, ἀλλὰ καὶ χαρᾶ, ἥτις ἐπὶ πλοῦτῳ χαίρει πολ-
λά. Βεβαιωτέρα δὲ τήρησις ἢ ἐν χαρᾷ γινομένη.
Πολεμίων δὲ διωκόντων μνησθεῖς, καὶ σκύλων εἰκότως
ἐμνήσθη. Οὐκ ἂν γὰρ, φησὶ, πάντας ἀνέλων καὶ σκυ-
λεύσας, τοσοῦτον ᾤθηται, ὡς ἐπὶ τοῖς λόγοις ταῖς σαῖς.
(*Cord.*) Ποίοις λόγοις, ἢ περὶ ὧν λέγει ὁ Παῦλος·
*Πρῶτοι γὰρ ἐπιστεύσαμεν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ,
περὶ τῶν Ἰουδαίων φάσκων.*

Ἀδικίαν ἐμίσησα, κ. τ. λ. Οὐ γὰρ κατ' ἐκείνους νε-
κρὸν ἤμυνα καὶ σκύλα λαθῶν βδελύττομαι· μόνον γὰρ
ὀφείλιμον ἀδικίαν βδελύττεσθαι· διό σου καὶ δεόντως
τὸν νόμον νοήσας ἠγάπησα, μηδαμῶς αὐτὸν ἔλκων ἐπὶ

150. *Appropinquaverunt persequentes me iniquitati.*
Qui mihi bellum inferebant, inquit, iniquitati
addicti erant. Nemo enim justum persequitur, nisi
iniquitati haerere velit.

151. *Prope es tu, Domine (49).* Deus alibi ait :
Deus appropinquans ego sum, et non Deus a longe,
dicit Dominus 69. Nam Dei virtus ubique est, juxta
creationis et providentiæ rationem.

154. *Judica judicium tuum et redime me, propter
verbum tuum vivifica me.* Verbum dicit promissio-
nem. Nam promisit se venturum et salutem allatu-
rum nobis.

155. *Longe a peccatoribus salus.* Contra quam sa-
lutem superbe egerunt principes sæculi hujus. (*Quia
justificationes tuas non exquisierunt.* Hæc causa est
cur justum persecuti sunt, quod longe abscesserint
a divina lege.

156. *Misericordiæ tuæ multæ, Domine.* Novi,
inquit, te testificatum esse nobis, præcepta tua firma
et immota esse. Hoc enim significat in superiore
versu : *Initio cognovi de testimoniis tuis.*

158. *Vidi prævaricantes, et tabescebam.* Si quem
videbam non intelligentem, ejus causa ex zelo pie-
tatis ego tabescebam.

159. *Vide quoniam mandata tua dilexi, Domine.*
Videbis enim in me bonorum operum vestigia. Non
tantum enim observavi, sed etiam dilexi, nulla vi ad
ea impulsus. Verum nihilominus rogo te miscrator-
em ut vivifices me.

160. *Principium verborum tuorum veritas.* Hoc
primum est præceptorum tuorum, ut veraces simus
in omnibus, opere, verbo, mente.

161. *Principes persecuti sunt me gratis.* Me, in-
quit, affligebant, qui variis temporibus principes
fuere, utpote veritatis inimici. At eorum persecu-
tiones non reformido, sed solum verbum tuum.
Quodnam illud est, nisi : *Nolite timere ab iis qui
occidunt corpus, animam autem non possunt occidere :*
*sed potius timete eum qui potest et animam et cor-
pus perdere in gehennam* 70 ?

162. *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui
invenit spolia multa.* Non timore tantum se ad
obsequendum divinis verbis adduci ait, sed etiam
gaudio, quod de acceptis divitiis permagnum est.
Firmior autem est observatio ex gaudio parta. Cum
autem persequentes inimicos memoraverit, jure
spoliorum mentionem fecit. Nam si omnes, inquit,
de medio sustulissem ac spoliassetem, non tanti id
facerem, quanti verba tua. (*Corderius.*) Quæ verba,
nisi de quibus Paulus : *Primi enim credidimus elo-
quia Dei* 71, de Judæis loquens ?

163. *Iniquitatem odio habui,* etc. Non enim per-
inde atque illi, mortuum ultus sum, et raptis
spoliis, ipsum abominatus sum. Nam iniquitatem
solam abominari utile est. Quare tuam legem intel-

69 Jerem. xxv, 25. 70 Matth. x, 28. 71 Rom. iii, 2.

(49) In R. 2 hæc dicuntur Origenis esse.

figens, uti par erat dilexi, nullatenus eam trahens ad terrena. Nos enim utpote una cum Christo resuscitati, superna quaerimus, non terrena.

164. *Septies in die laudem dixi tibi. Per totam vitam suam illuminatus qui justus est, in perfecta die versabitur, non interrupta per noctem, et supra mundum elevatus Deum septies laudat, eo quod supra mundum sex diebus conditum insurrexerit; nimirum in paradiso Dei constitutus, creationis et providentiæ Dei rationem contemplatus, ipsum laudat super judicia justitiæ Dei. Secundum ea vero judicia, singulorum multiplicem providentiam gessit. (Alius codex.) His significat laudem nunquam desinentem. Semper, ait, memor fui judiciorum tuorum, quæ juste tulisti; principibus qui superbe agebant ejectis, iis vero qui injuria afficiebantur liberatis.*

170: *Appropinquet deprecatio mea... Intret dignitas mea in conspectu tuo, Domine. Vide rectum divinatorum verborum ordinem. Primum enim ponitur, appropinquet, deinde, quod majus est, intret postulatio mea: ante ingressum enim appropinquandum. Nam ubi appropinquavit quispiam domum, si sit amicus patrisfamilias, ingreditur. Quam autem deprecationem vocavit, nunc dicit dignitatem, a dignando. Num forte quia sunt mundanæ dignitates, ita animæ etiam dignitates sunt? Dignitas quippe est apostolum esse: dignitates item sunt ordines ecclesiastici. Dignitas autem animæ, virtutes habere, aut earum aliquam. Qui hujusmodi dignitatem obtinet hæc loquitur.*

171. *Eructent labia mea hymnum. Eructatio, ut plurimum, saturatis accidit. Novit igitur divinum verbum spiritualem escam. Ipsum igitur Verbum se panem esse ait. Ego enim sum panis vitæ qui de cælo descendit⁷². Ait item: Qui manducat meam carnem, habet vitam in semetipso⁷³. Hunc cum comedimus, hymnum eructamus. Hanc opto mihi eructationem accidere. Quod fieri nequit nisi me docueris justificationes tuas.*

172. *Pronuntiet lingua mea eloquia tua. Rogat ut ea quæ ipse loquitur sint verbum Dei, juxta illud: Aperi os tuum verbo Dei⁷⁴. Hujusmodi autem homo otiosa verba non loquitur. Quare Paulus ait: Illud enim, Non occides, non mæchaberis, non furtum facies, et si quod aliud præceptum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum⁷⁵. Nam illud justitia est: Diliges proximum tuum.*

173. *Fiat manus tua ut salvet me. Significat non factam esse manum ejus, sed ejus statum erga eos qui salutem consequuntur. Quale est illud: Esto mihi in Deum protectorem⁷⁶.*

174. *Concupivi salutare tuum, Domine. Si velis retrogredi et superiora respicere, salutare tuum Christus est. Jesus enim significat Dei salus. Hic ad nos missus est. (Alius codex.) Opus est concupiscere*

τὰ γήινα. Ἡμεῖς γὰρ ὡς συνεγεσθέντας Χριστῷ τὰ ἄνω ζητοῦμεν, οὐ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἤρεσά σοι. Παρ' ὄλον τὸν βίον αὐτοῦ ὁ δίκαιος φωτιζόμενος ἐν ἡμέρᾳ ἔσται τελεία, οὐ μεσολαβουμένη ὑπὸ νυκτός· καὶ αἰνεῖ τὸν Θεὸν ἐπτάκις ὑπερκόσμιος γεγονός, τοῦ ἄνω κερωρηκέναι τοῦ ἐν ἐξ ἡμέραις γενομένου κόσμου· ἅτε καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ γεγεννημένος, τὸν τῆς δημιουργίας καὶ προνοίας Θεοῦ λόγον θεωρήσας, ἐξομολογεῖται ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ· καθ' ἃ κρίματα ἐκάστων ποικίλην δημιουργίαν καὶ πρόνοιαν ἔσχεν. Τὸ ἀδιάλειπτόν φησιν. Λέγει δὲ, ὅτι διαπαντός ἐμνημόνεον τῶν σῶν κριμάτων, ὧν δικαίως ἐπήγαγες· τοὺς μὲν πλεονεκτήσαντας ἐκβαλὼν ἀρχοντας, τοὺς δὲ ἀδικηθέντας λυτρωσάμενος.

Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου. Εἰσεέλθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου, Κύριε. Ὅρα τῶν θείων βημάτων τὸ εὐτακτον. Πρῶτον γὰρ τὸ, ἐγγισάτω· εἶτα, τὸ μεῖζον, τὸ, εἰσελθοι τὸ ἀξίωμά μου· πρὸ γὰρ τοῦ, εἰσελθοι, τὸ, ἐγγίσει. Ἐγγίσας γὰρ τις οἰκίαν, ἐὰν ἦ φίλος τοῦ οἰκοδεσπότου, εἰσέρχεται. Ἦν δὲ κέκληκε δέησιν, νῦν εἶπεν ἀξίωμα, παρὰ τὸ ἀξιοῦν. Μήποτε ὡς ἔστι κοσμικὰ καθ' ὑπεροχὴν ἀξιώματα, οὕτω καὶ ψυχικά; Ἀξίωμα γὰρ ἀπόστολον εἶναι Χριστοῦ· ἀξιώματα καὶ τάγματα τὰ ἐκκλησιαστικά. Ἀξίωμα δὲ ψυχῆς καὶ τὸ ἔχειν τὰς ἀρετὰς, ἡ μίαν αὐτῶν. Ὁ τοιοῦτον ἔχων ἀξίωμα τὰ παρόντα φησίν.

Ἐξερεύξοιτο τὰ χεῖλη μου ὕμνον. Ἡ ἐριγὴ ὡς ἐπὶ πᾶν γίνεται τοῖς κεκορησμένοις. Οἶδεν οὖν ὁ θεὸς λόγος πνευματικὴν τροφήν. Αὐτὸς οὖν ὁ Λόγος φησὶν ἄρτος εἶναι. Ἐγὼ γὰρ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς· λέγει δὲ καὶ· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ. Τοῦτον δὲ φάγοντες, ὕμνον ἐρεουργόμεθα. Τοιαύτης εὐχομαι τυχεῖν ἐρυγῆς. Ὅπερ ἀδύνατον, ἐὰν μὴ με διδάξῃς τὰ δικαιοῦματα.

Φθέγγοιτο ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγιά σου. Εὐχεται ἃ δ' ἂν εἶποι λόγον εἶναι Θεοῦ, κατὰ τὸ· Ἄνοιγε σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ. Ὁ δὲ τοιοῦτος ἀργὸν βῆμα οὐ λαλεῖ. Διὸ φησὶν ὁ Παῦλος· Τὸ γὰρ, οὐ φρονεῖς, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, καὶ εἰ τις ἕτέρα ἐντολή, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνυκεφαλαιοῦται τὸ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. Δικαιοσύνη γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου.

Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαι με. Δηλοῖ γὰρ οὐ τὴν κατ' οὐσίαν γένεσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα σχέσιν. Ὅποιον καὶ τὸ· Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

Ἐπεπόθησα τὸ σωτήριόν σου, Κύριε. Ἐὰν θέλῃς ἐπαναδῆναι τῷ λόγῳ, τὸ σωτήριόν σου ὁ Χριστὸς ἔστιν. Ἰησοῦς γὰρ ἐρμηνεύεται Θεοῦ σωτήριον. Οὗτος ἡμῖν ἐπέμπεθη. Ἔργον ἐστὶ τὸ ἐπιποθεῖν τῷ Θεοῦ

⁷² Joan. vi, 35. ⁷³ ibid. 55. ⁷⁴ Prov. xxxi, 9. ⁷⁵ Rom. xiii, 9. ⁷⁶ Psal. xxi, 3

τὸ σωτήριον. Οἱ γὰρ πολλοὶ τὸ κατὰ σάρκα ποθοῦσι. Τὸ δὲ τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐν αὐτῷ σωθῆναι, τὸ ἐν αὐτῷ ἀναπαύεσθαι, κληρονομήσαι τὰ ἅγια. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ἢ αἰώνιος ζωὴ. Ἄλλὰ καὶ Ἰησοῦς ἐρμηνεύεται Θεοῦ σωτήριον, πεμφθεὶς ἡμῖν ἐπὶ σωτηρίῃ· οὐ πρὸς τὸν πόθον ὁ θέλων ὀδεῦσαι μελετήσει τὸν νόμον.

Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου, καὶ αἰνέσει σε. Περὶ μελλούσης λέγει ζωῆς. Ἡ γὰρ ζωὴ ἡμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. Τότε κυρίως αἰνέσω, τότε βοηθήσαι μοι· τὰ ἐπιβόητα γενόμενα τῶν κρινομένων σοι κρίματα τῷ μὲν δικαίῳ χωρὶς βασάνων, τῷ δὲ δεομένῳ διὰ βασάνων.

Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπωλόλος. Μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ ἔργα κατορθωκότος, πάλιν πρόβατον ἑαυτὸν πεπλανημένον εἶναι λέγει, ταπεινοφροσύνην ἐπιτηδεύων, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου· Ὅταν πάντα καθορθώσητε, λέγετε· Δούλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν.

Ῥῆθ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΙΘ'.

Ἐπόθεσις.

Τὴν πρώτην ψῆθ τῶν ἀναβαθμῶν ἔδει τῷ Θεῷ ὁ ἐν Βαβυλῶνι λαός, ἀθμονῶν ἐπὶ τῷ μήκει τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ εὐχόμενος ἐλευθερωθῆναι.

Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλιβεσθαι με ἐκέκραξα Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδικῶν καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας. Πῶς γὰρ οὐκ ἔδικα χεῖλη τῶν Βαβυλωνίων, τὰ τὴν εἰδωλοατρῆσαν ὠμολογηκότα. Αὐτὴ δὲ καὶ γλῶσσα κληθεῖ δολία, ἅτε μηδὲν εὐθὲς λαλοῦσα περὶ Θεοῦ.

Τι δοθεῖ σοι, καὶ τι προστεθεῖ σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν; Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονήματα. Τι πλέον δοθῆναι σοι αἰτεῖς, φησὶν, ἢ τί θέλεις ἕτερον προστεθῆναι σοι τοῦ κατὰ τῶν δολίων χειλέων; Βέλη πυρὸς μεστὰ ἐξαφθῆναι παρὰ τοῦ δυνατοῦ. Σημαίνει, δὲ τὴν κατὰ τῶν Βαβυλωνίων ἕσον ὀπῳ τιμωρίαν ἐσομένην.

Οἱ μοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη. Ἐτέραν αἰτησὶν εὐχεταὶ παρὰ Θεοῦ, τῆς παροικίας ἐλευθερωθῆναι. *Κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ.* Χώρα τις ἐστὶν ἡ Κηδάρ ἐπὶ τῆς ἐρήμου τῆς πρὸς ἀνατολὰς κειμένη, καὶ μέχρι τῆς Περσῶν παρατείνουσα, ἣν γένος Σαρακηνῶν οἰκεῖ. *Πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχὴ μου.*

Μετὰ τῶν μισούντων εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός. Κακία Βαβυλωνίων τὸ πολεμεῖν ἄντ' οὐδενὸς τοῖς εἰρηνεύουσιν. Εἰ μὴ τι δέοι κριτικῆς τιμωρίας, ἦν κατὰ Χανααίων καὶ Ἀμορραίων ἐπέταττεν ὁ Θεός, τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀπαγορεύων φιλίαν. Οἱ δὲ φαῦλο πρὸς τούτους ἀσύμβατοι, τὴν θεοσέβειαν βδελυττόμενοι. Ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.

Ῥῆθ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΚ'.

Ἐπόθεσις.

Τὴν δευτέραν ψῆθ ἔδει, προαπολυθεὶς μὲν τῆς αἰχμαλωσίας, ἐν ὁδῷ δὲ ὀδεύων τῆς μακρᾶς ὁδοῦ τῆς

⁷⁷ Coloss. iii, 3. ⁷⁸ Luc. xvii, 10.

(50) Incertus locus.

A salute Dei. Multi enim quæ secundum carnem sunt concupiscunt. Quod autem secundum Deum, est, in ipso salutem consequi, in ipso requiescere, sancta in hæreditatem accipere. Illud namque est salutare Dei, æterna vita. Imo etiam Jesus explicatur *Dei salutare*, quia missus est nobis ad salutem. Ad cuius desiderium si quis incedere velit, meditabitur legem.

175. *Vivet anima mea et laudabit te.* De futura vita loquitur. *Nam vita nostra abscondita est cum Christo in Deo* ⁷⁷. Tunc proprie laudabo, tunc auxiliare mihi. Laudabo scilicet judicia tua illa decantata, de justo lata sine tormentis, de noxio cum tormentis.

176. *Erravi sicut ovis quæ periit.* Postquam opera recte a se gesta narravit, rursus ait se ovem errantem fuisse, humilitati vacans, juxta illud Domini dictum: *Cum omnia perfeceritis, dicite: Servi inutilis sumus* ⁷⁸.

Canticum graduum. CXLIX

Argumentum.

Primum graduum canticum Deo canit populus in Babylone constitutus, pertæsus diuturnæ captivitatis, et rogans libertatem.

1, 2. *Ad Dominum cum tribularer clamavi . . . Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa.* Quo pacto non iniqua] Babyloniorum labia, quæ idololatriam profitebantur? Hæc autem lingua recte dolosa vocetur, utpote quæ nihil rectum de Deo loquatur.

3, 4. *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Sagittæ potentis aculé.* Quid ultra dari tibi postulas, inquit, aut quid aliud vis adjici tibi adversus linguas dolosas? Sagittas igne plenas a potente incensas. Significat autem Babyloniorum ultionem mox futuram.

5, 6. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est!* Aliud a Deo postulat, nimirum ut ab incolatu liberetur. *Habitavi cum habitationibus Cedar.* Cedar regio quædam est ad eremum versus orientem sita, et usque ad Persidem pertingens, quam incolit Saracenorum genus. *Mulum incola fuit anima mea.*

7. *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus* (50). Ea erat malitia Babyloniorum, ut nulla de causa iis qui pacem colebant bellum inferrent. Nisi fortasse respiciat supplicium quod de Chanaanæis et Amorrhæis sumi præcepit Deus, vetans ne amicitiam inirent cum illis. Nulla autem est ipsius amicitia cum improbis qui veram religionem exsecrantur. *Cum loquebar illis, impugnabant me gratis.*

1. *Canticum graduum. CXX.*

Argumentum.

Secundum modulatur canticum, dum post solutam captivitatem longum iter ageret Babylone Jero-

solymam. Atque inter medium montium interceptus, rogat auxilium sibi impendi, quem exaudiens propheticus Spiritus respondet: *Dominus custodiet introitum tuum et exitum tuum.*

1, 2. *Levani oculos meos in montes . . . auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram. Ostendens Dei potentiam ait: Qui fecit cælum et terram.*

3, 4. *Non det in commotionem pedem tuum, neque dormiet qui custodit te. Ecce non dormitabit, etc. Hanc habeto spem, et salvaberis. Illud autem, non dormitabit, non laborem eorum qui custodiunt exercitus, urbes, ovilia; sed impatibilitatem Dei significat illud: Non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel. Videtur autem dormitare cum turbulentis hujus vitæ negotiis et insidiis agitur.*

5. *Dominus custodiat te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.* Idipsum in decimo quinto psalmo sit: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear*⁷⁹. Et hoc item loco dicit: *Ad dexteram manum tuam constitutus, et proteget, et custodiet, et omni providentia dignabitur.*

Canticum graduum. CXXI.

Argumentum.

Tertium canticum iter agentibus prædicat ut in domum Dei concedant. Quare sic loquitur.

1. *Lætatus sum in iis quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus.*

2. *Stantes erant pedes nostri in utriusque tuis, Jerusalem. Vox senum hæc est, qui captivitatem sustinuerunt, et narrant pedes suos quibus jam iter agerent olim stetisse in Jerusalem.*

3. *Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas. Ita, inquit, civitas olim erat; non hinc inde dispersa, sed ita constructa, ut videretur una domus esse, ex domorum continua serie et concinnitate.*

4. *Illuc enim ascenderunt tribus.* Omnes tribus, inquit, quæ ex Ægypto per virtutem Domini egressæ sunt, ad eam urbem properabant, ad ferendum testimonium, sive ad gratias agendas Deo Israel. *Ad confitendum nomini Domini.* Eo quod impleverit admirabilem promissionem suam. *Thronos autem domus David super eam fundatos esse ait, quoniam scilicet regnum in omnes prænuntiat David. Non unius imperium memorans, sed commune, in optimos et religiosissimos quosque, a quibus regnum Davidis erigitur per gratiam Christi: qui duodecim apostolis, super duodecim thronos sedentibus, potestatem dedit judicandi Israellem.*

5. *Quia illic sederunt throni in judicio.* Secundum historiam illic regia fuit, illic sacerdotum throni;

⁷⁹ Psal. xv, 8

μεταξύ Βαβυλώνας καὶ Ἱερουσαλήμ. Ὅς, καὶ μέσος τῶν ὀρέων ἀποληφθεὶς, εὐχεται αὐτῷ βοηθεῖαν γενέσθαι· οὐ καὶ ἐπακούσας, τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικὸν ἀποφθέγγεται· Κύριος φυλάξει τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἐξοδὸν σου.

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὰ ὄρη
Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Τοῦ Θεοῦ δεικνύντος τὸ δυνατόν, Τοῦ ποιήσαντος, φησὶ, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὴ δόξῃ εἰς σάλον τὸν πόδα σου, μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε. Ταύτην ἔχε τὴν ἐλπίδα, καὶ σώξῃ. Τὸ δὲ, οὐ νυστάξει, οὐ τὸ ἐπίκουρον ἀπὸ τῶν φυλαττόντων τὰς στρατίας καὶ πόλεις καὶ ποίμνια, ἀλλὰ τὸ ἀπαθὲς τὸ Θεῖον δηλοῖ τὸ, οὐ νυστάξει οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων Ἰσραὴλ. Δοκεῖ δὲ νυστάζειν, ἐπειδὴν τοῖς ἀσάτοις τοῦ βίου σαλευόμεθα πράγμασι, ταῖς καθ' ἡμῶν ἐπιθουλαῖς.

Κύριος φυλάξει σε, Κύριος σκέπη σοι, ἐπὶ χεῖρα δεξιᾶν σου. Τοῦτο καὶ ἐν τῷ ιε' ἔφη ψαλμῷ· Προεωρώμηγ τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. Καὶ ἐν ταῦθα πάλιν φησὶν, ὅτι Παρὰ τὴν δεξιάν σου χεῖρα γενόμενος, καὶ σκεπάσει, καὶ φρουρήσει, καὶ πάσης ἀξιώσει προνοίας.

Ἐδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΚΑ'.

Ἰχθυοεῖς.

Ἡ τρίτη ὁδὸς τοὺς εἰς ὁδοιποροῦντας εὐαγγελίζεται, τὴν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἀφίξιν. Διὸ καὶ ἀναφθέγγεται.

Ἡὺςφάνθηρ ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ. Αὕτη τῶν γεγηρακότων ἢ φωνῶν, τῶν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ὑπομεινάντων, διηγουμένων, ὡς ἄρα αὐτῶν οἱ πόδες, οἱ νῦν τὴν πορείαν ποιούμενοι, πάλαι ἔστησαν ἐν Ἱερουσαλήμ.

Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις. Οὕτω, φησὶν, ἦν πάλαι ὡς πόλις, οὐ διεσπαρμένη ὡς καχεῖσε· ἀλλ' οὕτως ἦν ἡρμοσμένη, ὡς δόξαι ἓνα οἶκον εἶναι τῇ συναφείᾳ καὶ τῇ ἀρμονίᾳ τῶν οἰκοδομημάτων.

Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί. Πᾶσαι αἱ φυλαί, φησὶν, ἐξ Αἰγύπτου δυνάμει Κυρίου ἐξεληθῶσαι, εἰς αὐτὴν ἔσπευδον τὴν πόλιν μαρτυρῆσαι, ἥτοι εὐχαριστήσῃαι τῷ Θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου. Ἐφ' οἷς ἐπλήρωσε τὴν θαυμασίαν ὑπόσχεσιν, θρόνους τε τοῦ οἴκου Δαυὶδ ἰδρυνηναί φησὶν ἐπ' αὐτῆς· ἐπεὶ καὶ βασιλείαν πάντων ὁ Δαυὶδ προφητεύει· οὐχ ἑνὸς λέγων ἀρχὴν, ἀλλὰ κοινὴν, ὑπὲρ ἀρίστων καὶ θεοσεβεστάτων· δι' ὧν ἡ βασιλεία Δαυὶδ ἀνορθοῦται χάριτι τοῦ Χριστοῦ, τοῖς δώδεκα δεδωκότος ἀποστόλοις, τοῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνοις καθεζόμενοις κρίνειν τὸν Ἰσραὴλ.

Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν. Καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἐκεῖ τὰ βασίλεια, καὶ τῶν ἱερῶν οἱ θρό-

νοι· ὡς περ τινὶ διπλῶ στεφάνῳ καὶ διαδήματι καλλωπιζομένης τῆς πόλεως. Νῦν δὲ πάντων ἐκπτώσις, καὶ τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας ἐλάχιστα λείψανα. *Θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαυὶδ.* Ἐν ταύτῃ, φησί, τῇ πόλει, τουτέστι τῇ Ἱερουσαλήμ, θρόνοι ἐτέθησαν βασιλικοὶ κρίμα δίκαιον κρινόντες· ὡν πρῶτος κατήρξε Δαυὶδ, ἔπειτα οἱ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα. Διδὸς καὶ οἶκον αὐτοῦ ὀνομάζει τοῦ Δαυὶδ.

Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ. Μαθόντες, ὡ οὔτοι, τίς ποτε ἦν Ἱερουσαλήμ, εὐχασθε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης αὐτῆς, μηδὲν ἐκζητοῦντες ἕτερον ἢ τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῆς συντελοῦντα.

Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ θυράμει σου, καὶ εὐθηνία ἐν τοῖς πυργοῦσίν σου. Ἄντι τοῦ, ἐν τοῖς βασιλείοις σου. Εὐχομαί σοι, φησί, τὰ ἀγαθὰ διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν σοί, πλησίον ὄντας καὶ ἀδελφούς. Ταῦτα γὰρ οἱ γεγηρακότες εὐχονται τῇ Ἱερουσαλήμ, τὸ ἐν τοῖς τεύχεσιν αὐτῆς εἶναι εἰρήνην. *Δυνάμει γὰρ τὰ τεύχη φησὶν· ἢ καθ' ἕτερον λόγον τοὺς ἐν αὐτῇ ἁγίους.*

Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι. Ἐπὶ ἐν σοὶ ἐστίν, ὧ Ἱερουσαλήμ, οἶκος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀμειβόμενός σε ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι.

Ὁδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKB'.

Ἰπόθεσις.

Ἡ τετάρτη ψῆδὴ εὐχὴν περιέχει τῶν ἐν τῇ ὁδοπορίᾳ διὰ πολλῶν ἐτῶν τὴν ἐπάνοδον ποιουμένων. *Οἱ καὶ, καμώντες κατὰ τὴν ὁδὸν, ἐλέους καὶ οἴκτου δέονται τυχεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξουθενημένοι παρὰ τῶν ἐθνῶν. Διδὸς καὶ ἀναφθγγεται πρὸς αὐτοὺς παραμυθούμενον τὸ Πνεῦμα, καὶ λέγον· Τοῖς εὐθηνούσι τὸ θναῖος.*

Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἴδου ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν. Τῶν μὲν ἐχόντων τὸ πνεῦμα τῆς δουλείας εἰς φόβον ὀφθαλμοὶ εἰς χεῖρας κυρίων τε καὶ κυρίας· τοῦ δὲ τὸ πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας ἔχοντος, πρὸς Κύριον τὸν Θεόν.

Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς. Ὁ ἀναδιπλασιασμός δηλοῖ τὸ θερμὸν τῆς αἰτήσεως, οὐχ ὡς ἄξιοι τὸν ἔλεον αἰτούμεν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ οὐκ εἰσὶν ἄξιοι λαβεῖν γενόμενοι.

Ὁδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKF'.

Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν.

Ἰπόθεσις.

Τὴν πέμπτην ψῆδὴν ἄδοντες οἱ ἐπιδάντες τῆς Ἰουδαίας γῆς, εὐχὰς ἀναπέμπουσιν, ἐφ' οἷς ἐρρύσθησαν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῶν μεταξὺ ἐχθρῶν.

Ὁδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKA'.

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών.

Ἰπόθεσις.

Τὴν ἕκτην ψῆδὴν ἄδουσιν ἐπ' αὐτὸ τὸ ποδοῦμενον ὄρος γενόμενοι. Ἐἴτα ὁρῶντες τὴν πόλιν ἀτέλειστον, τεύχος αὐτῆς τὴν τοῦ Κυρίου ἐπικουρίαν εὐχονται γενέσθαι, φησί, καὶ μὴν καὶ τῶν ἐχθρῶν θαρροῦσι διαφυγεῖν τὰς ἐπιβουλὰς· ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς ἐπικου-

A civitate seu quadam duplici corona ac diademate ornata. Jam vero omnium ruina cernitur et pristinae felicitatis reliquiae exiguae. *Throni super domum David.* In hac, inquit, civitate, id est in Jerusalem, throni regii positi sunt, in quibus justorum iudicium redditur. Quos prior occupavit David, ac deinde qui ex illo secundum carnem orti sunt. Quapropter domum ipsius David nuncupat.

6. *Rogate quae ad pacem sunt Jerusalem.* Heus vos, cum didiceritis quanam olim Jerusalem esset, precamini pro pace ejus, nihil aliud requirentes quam quae ad pacem ejus conducunt

7. *Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis.* Ac si dicat, in regia tua. Rogo, inquit, tibi bona, propter inhabitantes in te, qui propinqui et fratres tui sunt. Haec senes Jerosolymae precantur, ut scilicet pax sit in muris ejus: per haec enim, *In virtute*, muros intelligit. Aut secundum aliam rationem, sanctos qui in ipsa erant.

9. *Propter domum Domini Dei nostri quaevisi bona tibi.* Quia, inquit, o Jerusalem, in te est domus Dei nostri, accepta referens beneficia quaevisi bona tibi.

Canticum graduum. CXXII.

Argumentum.

Quartum canticum orationem continet eorum qui remigrantes multis annis in itinere versati fuerant. Qui defessi in via, misericordiam et miserationem a Deo impendi sibi postulant, utpote qui a gentibus nihili penderentur. Quare consolans ipso Spiritus sanctus, respondet et ait: *Opprobrium abundantibus.*

1, 2. *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in caelis. Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum.* Oculi eorum qui habent spiritum servitutis in timore⁹⁹ sunt in manibus dominorum et dominæ; ejus autem qui spiritum adoptionis⁹¹ habet, ad Dominum Deum.

3. *Miserere nostri, Domine, miserere nostri.* Reduplicatio fervorem preceationis ostendit. Non quasi digni simus misericordiam postulamus, sed utpote opprobriis onerati.

Canticum graduum. CXXIII.

Nisi quia Dominus erat in nobis.

Argumentum.

Quintum canticum canentes qui in Judæam ascenderunt, preces emittunt, eo quod liberati sint a captivitate, et ab inimicis quos postea superarunt.

Canticum graduum. CXXIV.

Qui confidunt in Domino sicut mons Sion.

Argumentum.

Sextum canticum canunt, postquam ad ipsum desideratum montem pervenerant. Deinde videntes urbem absque muris, murum ipsi fore postulant Domini auxilium, inquit, ac inimicorum insidias effugere posse confidunt: ex eodem nimirum auxi-

⁹⁹ Rom. viii, 15. ⁹¹ ibid.

Ho Dei, « qui non relinquit virgam peccatorum A
super sortem justorum et sanctorum suorum ²². »

5. *Pax super Israel.* Pax enim quæ omnem superat mentem ²³, ei soli datur qui mente valet. Imo etiam deletis inimicis hi pace fruebantur.

Canticum graduum. CXXV.

Argumentum.

Septimum canticum canunt qui cum ad ipsam urbem pervenerint, liberationis a captivitate certitudinem habent. Rogant autem pro reliquis qui adhuc erant in Babylone, ut ipsi etiam redimerentur.

1. *In convertendo Dominus captivitatem Sion facti sumus sicut consolati.* Hæc apostoli prænuntiant de seipsis et de gentibus. Nam Davidis tempore nulla captivitas erat. Fortasse vero hæc de spirituali captivitate dicit. Illud enim, *dicent*, futurum prophetice significat.

2-4. *Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus, etc.* Hoc nos multis lacrymis deplorandos esse ab omnibus significat. Omnes enim Dei magnificentiam mirantur, quod nos ex acerba illa servitute liberaverit. Et nos quidem clamamus, neque enim vacamus sensu, cum reliquos captivos nondum vacaverimus, pro quibus ita supplicamus: *Converte, Domine, captivitatem nostram sicut torrens in austro.* His significant magnam adhuc multitudinem in Babylone remanere, ita ut reditus ejus Ægyptii fluminis decursui similis dicatur. Auster hic desertum dicitur.

5, 6. *Qui seminant in lacrymis in exultatione metent. Euntes ibant et fiebant.* Rogantibus pro reliquiis captivorum, respondet Spiritus propheticus, et ait: Si flevierint pro iis qui in Babylone supersunt, reditus illis concedetur.

Canticum graduum Salomoni. CXXVI.

Argumentum.

Octavum canitur canticum jactis fundamentis templi, sperantibus Judæis fore ut ædificium immotum semper maneret. Latenter igitur prænuntiat futurum ejus denuo sub Romanis excidium. D
Adjicitque prophetiam de Christi Ecclesia. Canitur porro prophetice a Salomone. Sicut etiam revera aliqui psalmi Zachariæ sunt et Aggæi. Octava autem jure intelligatur esse principium Novi Testamenti.

1. *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.* Hæc Judæis ait, de firmitate ædificii sui alte sentientibus.

3. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini, filii.* Alte de templo nolite sentire, inquit, quasi in illo vobis hæreditas data sit. Verum ea

ρίας πάλιν τοῦ Θεοῦ, « μὴ ἀφιέντος τὴν βλάβον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρον τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. »

Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ. Ἡ γὰρ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰρήνη μόνῃ τῷ νοῦν ἔχοντι δίδεται. Ἄλλὰ καὶ τῶν πολεμίων ἀποκλωστών, οὗτοι τῆς εἰρήνης ἀπήλασαν.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKE'.

Ῥπόθεσις.

Τὴν ἑβδόμην ᾄδουσιν ᾠδὴν οἱ τὸ ἀσφαλὲς ἐσχηκότας τῆς λυτρώσεως διὰ τὸ ἐν αὐτῇ γεγενῆσθαι τῇ πόλει. Παρακαλοῦσι δὲ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν, τῶν ἔτι ὄντων ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ὅπως ἂν καὶ αὐτοὶ λυτρωθῶσιν.

Ἐν τῷ ἐπιστρέφει Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι. Οἱ ἀπόστολοι ταῦτα προφητεύοντα περὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσι. Κατὰ γὰρ τοὺς τοῦ Δαυὶδ χρόνους οὐκ ἦν αἰχμαλωσία. Τάχα οὖν περὶ τῆς νοητῆς ταῦτά φησι. Τὸ γὰρ, ἔροῦσι, προφητικῶς τὸ μέλλον δηλοῦται.

Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· Ἐμεγάλυνε Κύριος, κ. τ. λ. Τοῦτο δὲ ἡμεῖς πολυθρηνητοὺς παρὰ πᾶσιν ἀπέφηεν. Ἄπαντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοῦργίαν θαυμάζουσιν, ὅτι τῆς πικρᾶς ἐκείνης ἡμᾶς δουλείας ἀπήλλαξε· καὶ ἡμεῖς μέντοι βοῶμεν, οὐ γὰρ ἀναισθητοῦμεν, εἰ καὶ μὴ τοὺς λοιποὺς ἀπειλήσαμεν· περὶ ὧν ἵκετεύομεν λέγοντες· Ἐπιστρέψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν ὡς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ. C
Δηλοῦσι τὸ πολὺ πλῆθος ἐναπομείναν ἐν Βαβυλῶνι, ὡς καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ, παρεικάξαι αὐτοὺς τῷ ρεύματι τοῦ Αἰγυπτίου ποταμοῦ. Νότον γὰρ τὴν ἔρημὸν φησιν.

Οἱ σπειροντες ἐν τοῖς δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιᾶσει θεριούσι. Πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἐκλαίον. Τοῖς εὐξαμένοις περὶ τῶν καταλοιπῶν ἀποκρίνεται τὸ προφητικὸν Πνεῦμα, καὶ φησιν, ὅτι, Εἰ κλαύσαιεν ὑπὲρ τῶν ἐν Βαβυλῶνι, ἔσται καὶ αὐτοῖς ἡ ἐπιστροφή.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν τῷ Σολομῶνι. PKG'.

Ῥπόθεσις.

Ἡ ὀδὸς ἄδεται ᾠδῇ, καταβεβλημένων ἤδη τῶν θεμελιῶν τοῦ ἱεροῦ· ἐλπίζόντων ἀδιάσειστον εἶναι τὸ τεῖχοςμα. Ἀληθῶς οὖν προφητεύει τὴν ἐσομένην αὐτοῦ πτώσιν πάλιν ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Συνάπτει δὲ καὶ προφητεῖαν περὶ τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας· Ἄδεται δὲ προφητικῶς ὑπὸ τοῦ Σολομῶνος· καθάπερ ἀμέλει καὶ Ζαχαρίου εἰσὶ ψαλμοὶ καὶ Ἀγγαίου. Ἡ δὲ ὀδὸς εἰκότως ἀρχῆ τῆς Νέας Διαθήκης.

Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίσαν οἱ οἰκοδομοῦντες. Ὡς μέγα φρονούντων τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῷ στερεῷ τῆς οἰκοδομῆς, τὰ τοιαῦτά φησιν.

Ὅταν δῶ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὑπνον, ἴδου ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοί. Μὴ μέγα φρονεῖτε, φησιν, ἐπὶ τῷ ἱερῷ, ὡς ἐν αὐτῷ τῆς κληρονομίας

²² Vers. 5. ²³ Philipp. iv, 7.

ὀμῶν δεδομένης. Οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτῆ. Ἄλλ' ὅταν ἀνα-
 παύσῃ τοὺς ἠγαπημένους αὐτοῦ ἐκ τοῦ προτέρου
 λαοῦ, τούτεστι τοὺς προφήτας· τότε τοῖς ἐκείνου
 υἱαῖσι τὴν κληρονομίαν δώσει. Τίνες δ' ἂν εἴεν οὗτοι
 ἢ οἱ μαθηταί; (Cord.) Ἡ γὰρ θεία ὑπόσχεσις, καὶ
 ἡ περὶ τοὺς παῖδας εὐλογία, καθάπερ τις μισθὸς τοῖς
 ἐπ' αὐτὸν ἠλπικόσι δεδορηται. Ὁ μισθὸς τοῦ καρ-
 ποῦ τῆς γαστρὸς. Ὁ καρπὸς τῆς γαστρὸς εἴη ἂν
 ἡ σωτηρία τοῦ πνεύματος, κατὰ τό· Ὡδὴ ἠσάμεν
 καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποίησάμεν
 ἐπὶ τῆς γῆς. Τούτου τοῦ καρποῦ μισθὸς ὡσπερ καὶ κληρονομία δοθήσεται ἡ υἰοθεσία.

Ὁσει βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως οἱ υἱοὶ
 τῶν ἐκτετιναγμένων. Ἐκτετιναγμένους τοὺς ἀποβ-
 ριφέντας φησὶ τοῦ προτέρου λαοῦ· ὣν οἱ υἱοὶ, τού-
 ἐστιν οἱ ἀπόστολοι, γεγόνασι βέλη τοῦ δυνατοῦ. Δι'
 αὐτῶν τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις κατετόξευσεν.

Μακάριος ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐξ
 αὐτῶν. Ἐξ αὐτῶν μακαρίζει τοὺς ἐκ τῆς διδασκα-
 λίας ὠφεληθησομένους. Οὐ καταισχυνθήσονται,
 ὅταν λαλώσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις.
 Σαφῶς τὴν παρουσίαν τοῦ κηρύγματος δηλοῖ.

Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKZ.

Ἰπόθεσις.

Ἡ ἐνάτη ψδὴ μακαρίζει τὸν προσελθόντα τῷ φόβῳ
 τοῦ Θεοῦ. Εἰκότως δὲ μετὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν ἀπο-
 στῶλων μακαρίζει τοὺς πιστεύσαντας.

Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον.

Ἡ γυνὴ σου ὡς ἀμπέλως εὐθηροῦσα. Τῷ φοβου-
 μένῳ τὸν Κύριον δῶρον δίδεται οὐχ ἡ τυχοῦσα γυνή,
 ἀλλ' ἡ καρποῖς ἀγαθοῖς κεκοσμημένη. Γυνὴ γὰρ ἀγα-
 θὴ μερὶς ἀγαθῆ.

Καὶ ἰδοὺς τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ πάσας τὰς
 ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Τὰ νοητὰ δηλονότι· Ἄ
 ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ τὰ ἐξῆς.

Καὶ ἰδοὺς υἱοὺς τῶν υἰῶν σου, εἰρήνη ἐπὶ τὸν
 Ἰσραὴλ. Τὰς ἐπαγγελίας λέγει. Ὡσπερ γὰρ πρῶ-
 τοι καρποὶ τῆς θεοφιλοῦς ψυχῆς εἰσι τὰ γεννήματα,
 οὕτως καὶ δεῦτεροι αἱ ἐπαγγελίαι.

Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKH.

Ἰπόθεσις.

Ἡ δεκάτη ψδὴ τοὺς πολλοὺς διωγμοὺς τῷ Χριστοῦ
 λαῷ ἐκιδάσκει, καὶ ὡσπερ πάντα ὑπερπηθήσει
 κρείττων ἀεὶ τῶν ἐπιβουλεύοντων γενόμενος. Τοῦ-
 τό φησι διὰ τὸ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κηρύγματος γενέσθαι
 τοὺς διωγμοὺς.

Πλεονάκεις ἐπολέμησάν με Κύριος δι-
 καιος συνέτριψεν ἀχένας ἀμαρτωλῶν. Πάντες
 γὰρ οἱ διώξαντες κακοὶ κακῶς ἀπολοῦνται.

Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. PKΘ.

Ἰπόθεσις.

Ἡ ἐνδεκάτη ψδὴ εὐχὴν περιέχει μαρτύρων, καὶ διδα-
 σκαλίαν ἐξομολογήσεως τῷ νέῳ λαῷ. Σαφῶς δὲ
 ἀρετῆς ἰλασμὸν κηρύσσει, ὃς ἐστὶ Χριστός. Πε-
 ρὶ αὐτοῦ γὰρ εἶρηται· Καὶ αὐτὸς Ἰλασμὸς ἐστὶ
 περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

Ἐκ βαθῶν ἐξέκραξά σοι, Κύριε

A hæreditas vere non est. At cum dilectos suos ex
 priore populo requiescere fecerit, id est prophetas,
 tunc filiis suis hæreditatem daturus est. Ecqui-
 nam ii fuerint, nisi discipuli? (Cord.) Nam divina
 promissio, et puerorum benedictio, ceu quædam
 merces sperantibus in eum data est. Merces fru-
 ctus ventris. Fructus ventris est salus spiritus,
 juxta illud: Parturivimus et peperimus spiritum
 salutis, quem fecimus in terra⁶⁵. Hujusce fructus
 merces, ut et hæreditas dabitur, scilicet adoptio.

4. Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii ex-
 cussorum. Excussos vocat eos ex priore populo
 qui abjecti sunt. Quorum filii, scilicet apostoli,
 fuere sagittæ potentis. Hisce enim adversarias po-
 testates quasi sagittis confecit.

5. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex
 ipsis. Beatos prædicat eos qui ex doctrina utilitatem
 percipient. Non confundentur cum loquentur inimi-
 cis suis in portis. Aperte prædicationis adventum
 significat.

Canticum graduum. CXXVII

Argumentum.

Nonum canticum beatum prædicat eum qui accedit
 ad timorem Dei. Jure autem postquam apostolos
 futuros declaravit, beatos prædicat eos qui cre-
 diderunt.

1. Beati omnes qui timeant Dominum.

3. Uxor tua sicut vitis abundans. Timenti Deum
 dono datur non quævis mulier, sed quæ bonis
 fructibus ornata sit. Nam bona mulier, bona
 portio.

5. Et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ
 tuæ. Spiritualia scilicet bona, quæ oculus non vi-
 dit⁶⁶, etc.

6. Et videas filios filiorum tuorum, pax super
 Israel. Promissiones dicit. Sicut enim primi fructus
 animæ erga Deum religiosæ sunt fetus ejus, sic se-
 cundi sunt promissiones.

Canticum graduum. CXXVIII.

Argumentum.

Decimum canticum multa persecutionum genera
 Christi populum edocet, et quo pacto omnia su-
 peraturus sit, insidiatoribus semper superior ef-
 fectus. Hoc autem ait quia ab initio prædicationis
 persecutiones fuerunt.

1, 4. Sæpe expugnaverunt me... Dominus justus
 contrivit cervices peccatorum. Nam omnes qui per-
 secuti sunt mali male peribunt.

Canticum graduum. CXXIX.

Argumentum.

Undecimum canticum orationem complectitur mar-
 tyrum et doctrinam confessionis novo populo da-
 tam. Clare autem virtutis propitiationem prædi-
 cat, quæ Christus est. De ipso namque dictum est:
 Et ipse propitiatio est pro peccatis nostris⁶⁶.

1. De profundis clamavi ad te, Domine...

⁶⁵ Isa. xxvi, 18. ⁶⁶ 1 Cor. ii, 9. ⁶⁷ 1 Joan. i, 2.

2. *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.* Aures in Deo angelicas potestates intelligimus esse, per quas supplicationes nostræ ad Deum accedunt.

3. *Si iniquitates observaveris, Domina, Domine, quis sustinebit?* Illa autem reduplicatio vocis, *Domine, Domine*, admirantis est divinæ clementiæ magnitudinem, apud quem esse propitiationem dicit, at non in bonis operibus nostris.

4. *Propter nomen tuum sustinui te, Domine.* Hæc sunt verba eorum qui non propter necessitatem spiritualem, sed propter venerandum nomen ipsius accedunt, *ac si in patientia currunt propositum certamen*⁷⁷, et nullo tempore abscedunt a Deo, et ab iis quæ ipsi placent.

6. *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.* Oportet enim etiam in molestis rebus Dominum expectare. Non solum enim in matutina custodia, non conspicua omnia sunt, sed etiam usque ad tenebrosa negotia et eventa. Sed oriente vero lumine, mens perspicax, lætarum rerum augmentum, tristium vacuitatem accipit; speret in illum quasi in fontem; apud illum namque est misericordia qui redemptio est et propitiatio, qui virtute multa peccata purgat.

Canticum graduum. CXXX.

Argumentum.

Duodecimum canticum docet eum qui propitiatione donatus fuit, ne fidens suo profectu exaltetur, sed humiliter sentiat.

Domine, non est exaltatum cor meum... Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me, etc. Ut quis non exaltetur, ait contrariam virtutem esse admodum utilem, quam Salvator docuit his verbis: *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum*⁷⁸. Ablactatos autem pueros dicit, tribulationem significans. Et enim non nisi cum fletibus infans a matre discedit, dolens quod lacte privatus fuerit. Ita et ego, inquit, in ærumnis degens, semper Deum precor. Quod si non ita affectus essem, extremum supplicium luerem.

Canticum graduum. CXXXI.

Argumentum.

Decimum tertium canticum orationem continet pro Davide. Nam cum propitiatio omnibus remissionem peccatorum conciliet, necessario Spiritus propheticus, cum reliquis qui salutem consequuntur et cum Davide ait: « Domine, memento, secundum mansuetudinem ejus retribue illi. » Quemadmodum enim ille, mansuetus cum esset, dimisit Sauli injurias sibi illatas, ita et ipsi delicta remitte.

1, 2. *Memento, Domine, David et omnis mansuetudinis ejus. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob,* etc. Cum didicisset enim ex Spiritu sancto, Dominum apud homines adventurum, daturumque

⁷⁷ Hebr. xii, 1. ⁷⁸ Matth. xviii, 3.

(50) Locus vitiatas.

Γερθηθήτω τὰ ὦτά σου προσεχόντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου. Ὡτα ἐπὶ Θεοῦ, καὶ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις νοοῦμεν, δι' ὧν αἱ δεήσεις ἡμῶν πρὸς Θεὸν εἰσέρχονται.

Ἐὰν ἀνομιὰς παρατηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; Ὁ δὲ τοῦ, *Κύριε, Κύριε*, διπλασιασμοῦ θαυμάζοντός ἐστι τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τὸν ἔγκον, παρ' ἧς καὶ τὸν ἱλασμὸν εἶναι φησιν, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις κατορθώμασιν.

Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε. Ταῦτα τῶν μὴ διὰ χρεῖαν πνευματικῆν, δι' αὐτὸ δὲ τὸ σεπτὸν ὄνομα προσόντων, οὕτω καὶ ἐν ὑπομονῇ τρεχόντων τὸν προκείμενον ἀγῶνα, καὶ κατὰ μὴδ' ἓνα καιρὸν ἀφισταμένων Θεοῦ καὶ τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ.

Ἀπὸ φυλακῆς πρώτης μέχρι νυκτὸς ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον. Δεῖ γὰρ καὶ ἐν τοῖς σκυθρωποῖς προσδοκᾶν ἐπὶ Κύριον. Οὐ γὰρ μόνον ὅτα φυλακῆ πρώτῃ μὴ καὶ λαμπρὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν ζοφερῶν περιστάσεων. Ἀλλὰ καὶ ἀνατέλλοντος τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ὁ διορατικὸς νοῦς προσθήκην λαμβάνει ἐκ Θεοῦ τῶν φαιδρῶν, καὶ τῶν σκυθρωπῶν ἀπαλλαγὴν (50). Ἐλπισάτω παρ' αὐτῷ γὰρ ὡς ἐν πηγῇ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος, τῷ αὐτῷ ὄντι λυτρώσει, καὶ τῷ ἱλασμῷ, τῷ ἱκανώσει πολλῇ τὰς ἁμαρτίας περικαθαίροντι.

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑ'.

Ἰπόθεσις.

Ἡ δωδεκάτη ᾠδὴ τὸν καταξιωθέντα τοῦ ἱλασμοῦ διδάσκει μὴ ἐπαίρεσθαι, τῇ ἑαυτοῦ βελτιώσει θαρροῦντα, ἀλλὰ ταπεινοφρονεῖν.

Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου . . . οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις οὐδὲ ἐν θαυμαστοῖς ὑπὲρ ἐμέ, κ. τ. λ. Πρὸς δὲ τὸ μὴ ἐπαρθῆναι φησι τὴν ἐναντίαν ἀρετὴν εἰς ὑπερβολὴν ἐπιτήθειον, ἦν καὶ ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξε λέγων· *Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.* Ἀπογαλακτισθέντα δὲ λέγει παιδία, τὴν θλίψιν δηλῶν. Οὐ γὰρ ἀρίσταται τῆς μητρὸς, ὀδυνώμενον ἐπὶ τοῦ στερηθῆναι τοῦ γάλακτος. Οὕτως ὦν ἐν συμφοραῖς καγῶ, φησιν, τῷ ἰσχυρῶν ἀεὶ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ μὴ οὕτως εἶην, δίκην δοίην ἐσχάτην

ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑΑ'.

Ἰπόθεσις.

Ἡ τρισκαιδεκάτη ᾠδὴ εὐχὴν περιέχει ὑπὲρ τοῦ Δαυὶδ. Τοῦ γὰρ ἱλασμοῦ πᾶσι προξενούντος ἁμαρτιῶν ἄφεσιν, ἀναγκαίως τὸ Πνεῦμα τὸ προφητικὸν μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν σωζομένων, καὶ τοῦ Δαυὶδ φησι· « Κύριε, μνήσθητι, κατὰ τὴν πραότητα αὐτοῦ ἀποδοῦς αὐτῷ. » Ὡς γὰρ αὐτὸς πρῶτος ὦν ἤφειε τῷ Σαοὺλ τὰ εἰς αὐτὸν ἀδικήματα, οὕτω καὶ αὐτῷ συγχώρησον τὰς πλημμελείας.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ. Ὡς ὡμοσε τῷ Κυρίῳ, ἠξίστο τῷ Θεῷ Ἰακώβ, καὶ τὰ ἐξῆς. Μαθὼν γὰρ ἐξ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἐπιδημήσει τοῖς ἀνθρώποις ὁ Κύριος,

ἄρεσιν δεδοὺς τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων, καὶ αὐτὸς σωθήσεται διὰ ταύτης ἐλπίσας, σπεύδει μαθεῖν πότε ἔσται, καὶ ποῦ γενήσεται, τίνα δὲ τρόπον ἐπιδημήσει. Ταῦτα γινῶναι ποθῶν, εἰς τοσαύτην ἑαυτὸν ὑπέβαλε κάκωσιν, ὡς πᾶσαν μὲν παραιτεῖσθαι στωμνήν, ἀποτάξασθαι δὲ τῷ οἴκῳ, κείσθαι δὲ πρὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ πρόσωπον τοῦ ἁγιάσματος ἐπ' ἑδάφους, ὄρκῳ βεβαιώσας μὴ ἀναστῆναι πρὶν ταῦτα μαθεῖν. Ἐπὶ δὲ τῆ τοῦτου εὐτονίᾳ λαβὼν οἴκτον ὁ Θεὸς ἐπιπέσει· ὡς ἐν ἁπαξ ὠμόσας μὴ ψεύσατο· ἔθεν ἐπιήνεγκεν· Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Εὐφρανθᾶ· αὕτη ἐστὶν ἡ Βηθλεέμ. Τίνα δὲ αὐτὴν ἦ τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι Κυρίου Ἐλευσιν;

Ἐύρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ. Τὸ γὰρ σπήλαιον ἐν ᾧ γεγένηται ὁ Χριστὸς ἐν πεδίοις ἐστίν, ἦτο: τοῖς ἀγροῖς.

Ἐισελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ. Τὰς κατὰ καιρὸν ἐσομένας Ἐκκλησίας σημαίνει, Προσκυνηήσομεν εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. Τὸ δρος τῶν Ἑλαιῶν φησιν, ἔνθα πᾶς παρερχόμενος προσκυνεῖ.

Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου. Τὴν εἰς οὐρανούς ἀνάληψιν ἐπισπεύδουσιν αὐτοῦ. Σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος σου. Κιβωτὸν τοῦ ἁγιάσματος τὴν ἅγιαν αὐτοῦ σάρκα φησίν.

Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην. Οὐκ ἔτι, φησὶ, κατὰ τὸν νόμον στολᾶς, ἀλλ' αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην. Δικαιοσύνη δὲ ὁ Χριστὸς.

Ἐρεκεν Δαυὶδ τοῦ δούλου σου μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου. Μετὰ τῆς εἰς πάντας ἀνθρώπους εὐεργεσίας καὶ τοῦ Δαυὶδ μνήσθητι, ὁ ποιήσας αὐτὸν ἐπιστρέφειν διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Δούλος γὰρ ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα λαβὼν τὴν τοῦ δούλου μορφήν.

Ὁμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν. Καὶ ποῦ τὸ, ὡμοσεν; ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν· Καὶ ἔσται, ὅταν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθῆσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, ἀναστήσεται ἐκ τοῦ σπέρματος σου ἄλλος, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου. Καὶ ἐτοιμάσω εἰς τὸν αἰῶνα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Αὐτὸς οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὄνοματι μου καὶ ἀνορθώσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν.

Ἐὰν φυλάξωται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου. Τὴν μέλλουσαν σαφῶς ἀνακηρύττει διαθήκην, ἦν εἰ ἦσαν φυλάξαντες οἱ κατὰ σάρκα υἱοὶ τοῦ Δαυὶδ, ἔμελλον ἂν μὴ ἐκπείσῃ τῆς ἡτοιμασμένης βασιλείας.

Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα. Εἰ γὰρ ὁ πάλαι ναὸς ἔρημος διὰ μανίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' οὖν ἐκεῖ πάλιν καὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἀναλήψεως τὰ χωρία τῆς θείας ἡξίωται χάριτος.

Τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω. Ἐκαστος γὰρ τῶν τοιούτων, δικαίου σπέρμα τυγχάνων, οὐκ

⁸⁸ II Reg. vii, 12-14.

(51) Implicatus locus.

PATR. GR. XXVII.

A multorum peccatorum remissionem, et cum speret ipse per ejus adventum salutem se consecuturum, ediscere gestit, quandonam id erit, et ubi adventurus sit, et quonam modo peregrinaturus. Hac edoceri exoptans, in tantam sese afflictionem coniecit, ut lectum omnem recusaverit, domui vale dixerit. et ante Deum iaceat humi prostratus ante faciem sanctuarii, juratus se nunquam surrecturum nisi hæc edisceret. Ob ejus perseverantiam misericordia motus Deus, annuit ipsi: ac postquam semel juravit non frustrabitur. Quare intulit: *Ecce audivimus eam in Ephratha*, ipsa est Bethlehem. Et quam audivit nisi futuram peregrinationem Domini?

6. *Invenimus eam in campis silvæ.* Nam spelunca ubi natus est Christus in planitie, seu in campis B est.

7. *Introibimus in tabernaculum ejus.* Ecclesias subsequenti tempore futuras significat. *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus.* Montem Olivarum dicit, ubi omnis qui pertransit adorat.

8. *Surge, Domine, in requiem tuam.* Ejus in caelos ascensum videre gestiunt. *Tu et arca sanctificationis tuæ.* Arcam sanctificationis sanctam ejus carnem vocal.

9. *Sacerdotes tui induentur justitiam.* Non vestimenta de more, inquit, sed ipsam justitiam; justitia autem est Christus.

10. *Propter David servum tuum non avertas faciem Christi tui.* (51) Cum beneficiorum omnibus hominibus collatorum, tum Davidis memento, quem propter peccatum ad conversionem adduxisti. Servus quippe est qui ex illo secundum carnem servi formam accepit.

11. *Juravit Dominus David veritatem.* Et quandonam juravit? cum diceret ei ⁸⁸: *Et erit postquam impleti fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, exsurget ex semine tuo alius qui erit ex ventre tuo: et præparabo in sæculum regnum ejus, ipse ædificabit domum nomini meo: et erigam regnum ejus in sæculum. Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium.*

D 12. *Si custodierint filii tui testamentum meum.* Futurum testamentum aperte prænuntiat, quod si custodissent qui ex Davide secundum carnem erant, futurum erat ut a parato sibi regno non exciderent.

14. *Hæc requies mea in sæculum.* Nam si antiquum illud templum, ob Judæorum furorem desertum sit, at ibidem loca crucis, resurrectionis, ascensionis divina gratia donata sunt.

15. *Escam ejus benedicens benedicam. Pauperes ejus saturabo panibus.* Singuli namque eorum justi

comen cum sint non egent panibus. Scribitur quoque : *Vidua ejus*, scilicet eam quæ patrociniis caret. *Pauperes ejus saturabo panibus*. Id est, eos qui secundum Deum pauperes sunt. Panibus autem spiritualibus.

16. *Sacerdotes ejus induam salutari*. Ipse item Christus est, qui salutare est, justitia quoque supra vocatus.

17. *Illuc producam cornu David*. Quo tempore salutare apparebit, gloria Davidis orietur. *Paravi lucernam Christo meo*. Hoc de Joanne ait, juxta Domini dictum : *Ipse erat lucerna ardens et lucens* ⁹⁰.

Canticum grauum. CXXXII.

Argumentum.

Decimum quartum canticum declarat bonum a Salvatore, postquam illuxit hominibus, collatum, dicens :

1, 2. *Ecce quam bonum et quam jucundum. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam*. Cum congregata, inquit, fuerit Ecclesia, et quemdam ceu concentum fecerit : tum unctio sancti Spiritus ac sacerdotum inducetur, primum quidem in caput Ecclesiæ, quod est Christus : deinde in barbam, quæ est decor faciei Ecclesiæ. Hic autem intelliguntur apostoli. Postremo autem ad totum corpus pertransiit, id est ad omnes qui in Ecclesia Christum induerunt.

3. *Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, et vitam usque in sæculum*. Illic, ait, videlicet apud fratres habitantes in unum ; et vitam ; non quamlibet, sed immortalem. In Sion enim sanctissimi Spiritus ros vivificus in sacros apostolos demissus est, per quem omnes qui credunt benedictionem æternam consequuntur. Illorum enim cor et anima una.

Canticum grauum. CXXXIII.

1. *Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini*.

Argumentum.

Decimum quintum canticum, jubet eos qui adhuc in Ecclesia catechumeni sunt laudare Deum. Servos autem vocat ipsos, utpote qui nondum ad optionem dignati sint. 2. *In noctibus extollite manus vestras in sancta*. In noctibus adhuc consistere illos ait, quia nondum Spiritus sancti illuminatione donati sunt.

3. *Benedicat te Dominus ex Sion*. Ex Sion dicit : quia hoc nomen amabile ipsis erat, ubi erat ipsis omnis sanctificationis argumentum. Exinde vero docet ex quocunque loco invocandum esse, dicens : *Qui fecit cælum et terram*.

Alleluia. CXXXIV.

1. *Laudate nomen Domini, laudate, servi, Domini*.

⁹⁰ Joan. v, 35.

ἄλλαττοῦται ἄρτοις. Γράφεται δὲ καὶ, *τὴν χήραν αὐτῆς*, καὶ δηλονότι τὴν ἀπροστασίαστον. *τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων*. τοὺς κατὰ θεὸν μὲν πτωχεύσαντας ἄρτων δὲ τῶν νοητῶν.

τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν. αὐτός ἐστι πάλιν ὁ Χριστός ἡ σωτηρία, ὁ καὶ δικαιοσύνη ἐν τοῖς ἀνωτέροις ἄνωμασμένους.

Ἐκεῖ ἐξαγατελῶ κέρασ τῷ Δαυὶδ. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐπιφανεῖ τὸ σωτήριον, δηλονότι ἡ δόξα ἀνατελεῖ τοῦ Δαυὶδ. *Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου*. τοῦτο περὶ Ἰωάννου φησὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Κυρίου· *Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαιρόμενος*.

Ἐδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑΒ'.

Ἐπόθεσις.

Ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτη ᾠδὴ ἀκολουθῶς τῇ τοῦ σωτήρος ἐπιλάμψει τὸ ἐξ αὐτοῦ δωρούμενον τοῖς ἀνθρώποις καλὸν φανερόν ποιεῖ λέγουσα.

Ἴδού δὴ τί καλόν, ἢ τί τερπνόν. Ὡς μύσρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα. Ἐπειδὴν, φησὶ, συναχθεῖ ἡ Ἐκκλησία, καὶ μιαν ὥσπερ τινὰ ἄρμονίαν ποιήσεται, τότε δὴ τότε καὶ χριστὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἱεράτευμα προσαχθεῖ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός, ἔπειτα καὶ εἰς τὸν πώγωνα, ὅς ἐστιν εὐπρέπεια τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας. Νοοῦνται δὲ διὰ τοῦτου οἱ ἀπόστολοι. τὸ τελευταῖον δὲ καὶ εἰς ὄλον τὸ σῶμα μεταβέβηκε, τούτεστιν εἰς ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνδεδυμένους Χριστόν.

Ὅτι ἐκεῖ ἐνετελέματο Κύριος τὴν εὐλογίαν, καὶ ζῶν ἕως τοῦ αἰῶνος. Ἐκεῖ, φησὶ ὁ δῆλον δὲ, ὅτι παρ' αὐτοῖς τοῖς κατοικοῦσιν ἀδελφοῖς ἐπὶ τὸ αὐτό καὶ ζῶν· οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν ἀθάνατον. Ἐπὶ τὴν Σιών γὰρ ἡ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους ζωοποιὸς κατεπέμφθη δρόσος, δι' ἧς ἅπαντες οἱ πιστεύοντες τὴν αἰώνιον εὐλογίαν καρποῦνται. Ἐκεῖνον γὰρ ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία.

Ἐδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΡΑΓ'.

Ἴδού δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι Κυρίου.

Ἐπόθεσις.

Ἡ πεντεκαίδεκάτη ᾠδὴ τοῖς ἐτι κατηχομένους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αἰνεῖν τὸν θεὸν παρακελεύεται. Δοῦλοι δὲ αὐτοὺς καλεῖ, ἅτε μὴ πω τῆς υἰοθεσίας ἠξιωμένους. Ἐν ταῖς νυκτὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια. Ἐν νυκτὶ ἐστάναι αὐτοὺς φησιν, ἅτε μὴ φωτισματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἠξιωμένους.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών. Ἐκ Σιών δὲ φησιν· ἐπειδὴ καὶ τοῦνομα ποθεινὸν ὄπῃρην αὐτοῖς, ἐνθα πάσης ἀγιότητας ὑπόθεσις ἦν. εἶτα διδάσκει πανταχόθεν καλεῖν λέγων· Ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Ἄλληλούια. ΡΛΑ'.

Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε, δοῦλοι, Κῦ-

ριον. Ἐτι καὶ οὗτος τοῖς εἰσαγομένοις λέγεται ψαλμὸς, παρακαλούμενος, Αἰνεῖτε τὸν Θεόν. Τὸ γὰρ, ἀλληλοῦ, ἑρμηνεύεται, αἰνεῖτε, τὸ δὲ, Ια, τὸν Κύριον.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύριος· ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι καλόν. Ψάλλειν αὐτοῦς προτρέπεται, ἀφ' ὧν ἦδη καὶ ἕτερον ἐν Αἰγύπτῳ εἰδωλολατρήσαντες. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ ἐξ Ἰακώβ. Ἐκλήθησαν δὲ εἰς τὸ ὑμνεῖν τὸν Θεόν. Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμόν αὐτῶν. Ἄντι τοῦ, ἐξαίρετον· ὁ γὰρ διορατικὸς νοῦς ἐστὶν Ἰσραήλ.

Ὅτι ἐγὼ ἔγνων, ὅτι μέγας Κύριος, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς. Ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως ἔγνωκεν αὐτὸν Κύριον.

Ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ἀβύσσοις. Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτων τῆς γῆς. Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ ἔξωθεν τὴν γῆν περιέχουσιν αἱ θάλασσαι, ἀφ' ὧν τὰς νεφέλας ἀνάγει. Ἀστραπὰς εἰς ὑπερὸν ἐποίησε. Καὶ τοῦτο σύμβολον εἶη τῆς θεοπροποῦς δυνάμεως, τὸ ἐν τῷ αὐτοῦ συμμῆξαι τὸ πυρῶδες τῶν ἀστραπῶν καὶ τὸ ὕδωρ. Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτῶν. Τὸ ἀκατάληπτον ἀνθρώποις τῆς τῶν ἀνέμων ἐδήλωσε φύσεως διὰ τῶν θησαυρῶν. Ὁμοιον δὲ τὸ εἰρημένον παρὰ Κυρίου· Τὸ Πνεῦμα ὁπον θέλει πρεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει.

Ὅς ἐπάταξ τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους. Τὴν τελευταίαν πληγὴν ἔθηκε πρώτην, ἐπεὶ μετ' αὐτὴν ἐδέξαντο τὴν ἐλευθερίαν. Λέγει δὲ καὶ κτηνῶν, ἐπειδὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον ταῦτα γηγένηται, καὶ δι' αὐτὸν καὶ κολάζεται. Ὅστε πρὸς αὐξήσιν φόβου δειχθῆναι θεήλατον τὴν πληγὴν.

Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Μετὰ τὸ δεῖξαι τὴν θείαν πρόνοιαν καὶ δοξολογήσαι, ὡς εἰ δούλοις τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἀρτίως προσελθοῦσι διαλεγόμενος, παραβάλλει τῶν θεῶν ὧν ἠγοῦντο πάλαι τὸν ἔλεγχον ἀκολούθως· ὡς εἶπεν· Ὅτι ἐγὼ ἔγνων, ὅτι μέγας ὁ Κύριος, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς. Ὁ μὲν γὰρ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα πεποίηκεν· οἱ δὲ πρότερον ὑμῶν θεοὶ μόνον εἰδῶλα νεκρὰ καὶ κωφὰ, οἷς ὅμοιοι γένοιτο οἱ ποιοῦντες αὐτά. Πῶς γὰρ οἱ τοῖς ἀψύχοις προσκυνοῦντες οὐκ ἀπελιθώθησαν τὰς ψυχὰς; καὶ οὗς ἔφη κατὰ τὴν συνήθειαν ἀκωθῶν θεοὺς, νῦν ἐπαισχύνει καὶ κέκληκεν εἰδῶλα, διαβάλλων τῇ τε ὕλη καὶ τῇ ἐργασίᾳ.

Ἀλληλουῖα. ΠΑΒ'.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαίρεσεις. Λόγος ἀρχαῖός φησιν εἰς δώδεκα τμήματα διαιρεθεῖσαν τὴν θάλασσαν, ἐκάστη φυλὴ μίαν ἀποδοῦναι ὄδον.

Τῷ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οὐκ ἔλαττον τῆς θαλάσσης τῆς ἐρήμου τὸ θαῦμα.

A num. Hic quoque psalmus initiatis dicitur, iubens laudare Deum. Nam illud, *allelu*, interpretatur, *laudate*, illud autem, *ia*, Dominum.

3. *Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini ejus quoniam suave.* Hortatur eos ad psallendum, qui olim in Ægypto idololatriæ dediti fuerant. Hi autem erant Jacobi posterii. Vocati sunt autem ad Deum hymnis celebrandum. *Israel in possessionem sibi.* Quasi dicat, electum; perspicax enim mens Israel est.

5. *Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, et Dominus noster præ omnibus diis.* A creatrice facultate novit ipsum esse Dominum.

6, 7. *In mari et in omnibus abyssis. Educens nubes ab extremis terræ.* Hoc ait, quia terram exterius ambiunt maria, ex quibus nubes educit. *Fulgura in pluviam fecit.* Hoc item symbolum fuerit divinæ virtutis, quod in eodem loco fulgurum ignem cum aqua misceat. *Qui producit ventos de thesauris suis.* Per thesauros declarat incomprehensibilem hominibus esse ventorum naturam. Simile autem huic est illud Domini dictum: *Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis: sed nescis unde veniat aut quo vadat* *.

8. *Qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus.* Postremam plagam primam ordine ponit, quia post ipsam libertate donati sunt. Pecora autem memorat, quia propter hominem facta sunt, et propter eum castigantur, ita ut per augmentum terroris divinitus immissam fuisse plagam perspicuum sit.

15. *Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.* Postquam divinam providentiam ostendit et laudibus celebravit, gentibus quæ nuper ad fidem accesserunt, quasi etiamnum servis loquens, affert deorum quos olim colebant confutationem. Postquam dixit: *Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, et Deus noster præ omnibus diis.* Ipse enim tanta taliaque opera edidit; illi autem dii olim vestri, solum simulacra erant mortua, et cæca quibus similes fiant qui faciunt ea. Quomodo enim qui inanimata adorant non lapides animo sunt? Quos autem superius ex consuetudine deos vocavit, nunc confundit et vocat idola, et materiæ et operæ exprobrans.

Alleluia. CXXXV.

1. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.*

13. *Qui divisit mare Rubrum in divisiones.* Antiquo sermone fertur in duodecim sectiones divisum fuisse mare, ut singulis tribus singulæ viæ darentur.

16. *Qui traduxit populum suum per desertum.* Non minus miraculum in deserto quam in mari editum

* Joan. III, 8

est. Multa quippe erant quæ mortem minabantur, fame, æstus, sitis, ferarum multitudo, commodorum omnium indigentia. Illi vero nemine perterrefaciente iter agebant. Ex duobus autem fortissimis regibus, qui de robore et magnitudine gloriabantur, liberavit eos. Ex quibus Og novem longitudinis, quinque latitudinis cubitos habebat, et lecto ferreo utebatur.

19. *Sehon regem Amorrhæorum*, etc. Non sine causa aliis omissis hos memoravit reges, sed ut populo in mentem revocaret divinitus concessam victoriam. Nam de robore ipsi et potentia et corporis mole gloriabantur.

23. *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus*. Hæc verba: *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus*, aptius conveniunt iis qui a spiritali sive sensibili captivitate liberati sunt.

25, 26. *Qui dat escam omni carni*. Non enim pios tantum benignus Deus curat, sed etiam usque ad bruta animantia; ita ut congruentem singulis cibum dispenset, et providentiam suam extendat a mirabilibus cæli usque ad villissima terræ; et exhiinc rursum ad usque cælum progreditur. Quare post illud, *omni carni*, adjicit: *Confitemini Deo cæli*. Nam licet omnium sit opifex, per excellentiam tamen Deus cæli dicitur, eorum qui isthic degunt famulatu cultus. Siquidem locus ille a peccato purus et vacuus est.

Davidi per Jeremiam. PSALMUS CXXXVI.

1. *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus*. Docetur hic futurum ut ii qui multis post annis in Babylone propter iniquitatem habitaturi erant, flerent et anxii essent, cupientes bona repetere sua.

5. *Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea*. Scilicet, ne supernum auxilium consequar.

6. *Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui*. Quæ enim utilitas instrumenti ad sermonem destinati si ad officium non moveatur? Quamobrem beati viri per totam vitam de hymnis celebrandis curam habuere dicentes: *Cantabo Domino in vita mea* 99. Erat autem illis veneranda civitas ob divinum cultum, ut ante dictum est: *Propter domum Domini Dei nostri quæsi vi bona tibi*.

Si non proposuero Jerusalem in principio lætitiæ meæ. Tuam, inquit, memoriam omni lætitiæ præponam. Ita enim contingit ut reliquæ omnes lætitiæ bonæ sint. Dominus item sacros cibos ante corporales inducit.

7. *Memor esto, Domine, filiorum Edom*, etc. Filii Edom ab Esau Idumæi, qui capta Jerusalem, acerbè insultabant, donec eam a fundamentis dirutam viderint.

8. *Filia Babylonis misera*. Propheticus est sermo,

99 Psal. ciii, 23.

Πολλά γὰρ τὰ θάνατον ἀπειλοῦντα, λιμὸς, ἀρχμὸς, δίψα, πλῆθος θηρίων, ἀπάντων ἐπιτηδείων ἡ ἐρημία. Οἱ δὲ μηδεὸς φοβούμενος ἐβάδιζον. Ἐκ δὲ δύο δυνατῶν καὶ βασιλέων, οἱ ἐπὶ ῥώμῃ καὶ δυναστείᾳ καὶ μεγέθει σώματος ἐσεμνύοντο, ἐβρῦσατο αὐτούς. Ὡγ πηγῶν ἔχων ἑννέα τὸ μῆκος, καὶ πέντε τὸ πλάτος, καὶ σιδηρᾶν εἶχε τὴν κλίντην.

Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τοὺς ἄλλους παραλείπων βασιλέας τούτων διαφροντικῶς ἐμνήσθη, ἀλλὰ τὸν λαὸν τῆς θεοδότου νίκης ἀναμιμνήσκει. Ἐπὶ ῥώμῃ γὰρ οὗτοι καὶ δυναστεία καὶ μεγέθει σώματος ἐσεμνύοντο.

Ἵτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος. Πλέον ἀρμόσει ὁ λόγος ὁ λέγων, Ἵτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, τοῖς τῆς νοητῆς δουλείας ἀπαλλαγείσιν, ἦτοι, τῆς αἰσθητῆς.

Ὁ διδοὺς τροφήν πάσῃ σαρκί. Οὐ γὰρ μέχρι τῶν εὐσεβοῦντων ἡ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ κηδεμονία, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν ἀλόγων, ὡς ἐκάστῳ κατάλληλον δίδουσι τροφήν, ἐκτείνεσθαι τε τὴν πρόνοιαν ἀπὸ τῶν κατ' οὐρανῶν θαυμάτων μέχρι τῶν ἐπὶ τῆς ἀμικροτάτων· ἐντεῦθεν δὲ πάλιν διήκειν εἰς οὐρανόν. Διδὸς μετὰ τὸ, πάσῃ σαρκί, ἐπενήνοχεν· Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ πάντων ὧν ποιητῆς, οὐρανοῦ κατ' ἐξαιρετον χρηματίζει Θεὸς, ὅπερ τῶν ἐκεῖ διατιωμένων θεραπεύμενος. Καθαρὸν γὰρ ἀμαρτίας ἐστὶ χωρίον.

Τῷ Δαυὶδ διὰ Ἱερεμίου. ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΓΓ'.

Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλώνας ἐκεῖ ἐκαθίσασμεν καὶ ἐκλαύσαμεν. Διδάσκει ὁ λόγος τοὺς πολλοὺς ὑστερον χρόνους ἐσομένους ἐν Βαβυλώνι διὰ τὴν ἀνομίαν κλαίειν, ἀδύμονεῖν, ἐπιζητούντας τῶν οἰκειῶν ἀγαθῶν τὴν ἀπόληψιν.

Ἐὰν ἐπιλάβωμαι σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθήσῃ ἡ δεξιὰ μου. Ἦτοι, μὴ τύχοιμι τῆς ἀνωθεν βοηθείας.

Κολληθήσῃ ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ. Τί γὰρ ὕψελος ἐβρῶσθαι λόγου ὄργανον, πρὸς τὸ δέον μὴ κρούμενον; Διδὸς καὶ τὴν ζωὴν ἄπασαν οἱ μακάριοι ἄνδρες τῇ περι τοὺς ὕμνους ἂν ἦσαν φροντίδι λέγοντες· Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου. Ἦν δὲ ἡ πόλις αὐτοῖς τιμία διὰ τὴν θείαν λατρείαν, ὡς προεῖρηται τὸ, Ἐρεκα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξεξήτησα ἀγαθὰ σοι.

Ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου. Τὴν σὴν, φησὶ, μνημὴν πάσης εὐφροσύνης προτάξω. Ἀγαθὰς γὰρ οὕτω καὶ τὰς λοιπὰς ἡμῖν εὐφροσύνας γενέσθαι συμβαίνει. Καὶ ὁ Κύριος δὲ τὰς ἱερὰς τροφὰς πρὸ τῶν σωματικῶν εἰσηγείται.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν υἱῶν Ἐδὼμ. Οἱ υἱοὶ Ἐδὼμ οἱ ἀπὸ Ἡσαὺ Ἰθουμαῖοι, οἱ καὶ ἀλύσεως τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπέμβαλλον πικρῶς, ἕως ἐκ θεμελίων αὐτὴν ἀνασπασθεῖσαν ἔγκωσαν.

Θυγάτηρ Βαβυλώνας ἡ ταλαίπωρος. Προφητικὸς

ὁ λόγος κάκεινος τῆς Βαβυλῶνος σημαίνει τὴν πόρ-
θησιν. Μακάριος ὃς ἀνταποδώσει τὸ ἀνταποδομὴ
σου. Ἐκεῖνος, φησὶ, μακάριος ὁ ἀνταίχμαλωτεύων σε.

Τῷ Δαυὶδ διὰ Ζαχαρίου. ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΖ'.

Ἰαθόθεσις.

Ὁ πρῶν ψαλμὸς προφητείαν περιέχει τῆς ἀπάντων
ἔθνῶν κλήσεως· ἐφ' ἣ καὶ εὐχαριστεῖ, ὅτι οὐ μόνος
αὐτὸς, βασιλεὺς ὢν, ἠξίωται τῆς θείας θεοφανείας·
ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν ἔθνῶν βασιλεῖς φησὶ τῆς αὐ-
τῆς ἀξιώθῃσθαι χάριτος, ὅπερ μόνον μετὰ τὴν
ἐπιδημίαν γεγένηται.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ
μου. Ταύτην τῷ πλουσίῳ δέδωκεν ὁ Σωτὴρ τὴν ἐν-
τολὴν, εἰπὼν· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ
ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος
σου.

Καὶ ἐναντίον ἀγγέλων ψαλῶ σοι, προσκυνήσω
πρὸς τὰς πόδας σου. Ὅς παρόντων τῶν ἀγγέλων,
καὶ τὴν κατὰ Θεὸν αὐτοῦ νίκην αἰεὶ ἐπιθεωρούντων.
Καὶ ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματι σου ἐπὶ τῷ
ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου. Εὐχαριστήσω, φη-
σὶν, ἐφ' οἷς τῆς μὲν σκιάς λελύτρωμαι, τῆς δὲ ἀλη-
θείας ἠξίωμαι. Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πάντων τὸ ὄνομα
τὸ ἁγιόν σου. Ἐπὶ τῇ τῶν ἔθνῶν κλήσει τὴν εὐχα-
ριστίαν ἀναφέρειν λέγει. Οὐκ ἐφ' οἷς εὖ ἔπαθον μόνον
εὐχαριστῶ· ἀλλὰ καὶ δι' ὅλου τὴν δόξαν τὴν σὴν
θεωρῶν, δημιουργήσαντος, εὐεργετούντος, κολάζον-
τος. Οὐδὲν γὰρ τῆς κτίσεως ὃ μὴ τὴν σὴν μεγαλο-
σύνην κηρύττει.

Πολυωρήσεις με ἐν ἰσχύϊ μου δυνάμει σου. Ἐ
Πολυωρίαν τὴν πολυχρονιότητά φησιν. Ὁ δὲ νοῦς·
Δυνάμει τῇ σῇ μεταποιήσεις με ἐκ φθορᾶς εἰς
ἀφθαρσίαν.

Καὶ ψάλλουσιν ἐν ταῖς ψαλμοῖς Κυρίου, ὅτι με-
γάλη ἡ δόξα Κυρίου. Ἡ δὲ δόξα Κυρίου ἀναγράφεται,
ὃς ἔδωκε τοὺς ἔθνη πάντας ἐπαγγέλλεται.

Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾷ. Μὴ
θαυμάσης, φησὶν, εἰ ταῦτα γενήσεται ἐν ἀνθρώποις·
οὐ γὰρ ἀπηλλοτριώται τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας τὰ ἀν-
θρώπινα. Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει.
Προῦρισε γὰρ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου κατὰ τὸν θεῖον
Ἀπόστολον τὴν κλήσιν τῶν ἔθνῶν, καὶ τὴν εἰς τὰ
ὑψηλὰ ἀναγωγὴν.

Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεως, ζήσεις με. Ἐ
Ὅμοιον τὸ· Θλίψιν ἔξετε ἐν τῷ κόσμῳ· ἀλλὰ
θαροῦντε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. Ἐπ' ὀργῆν
ἐχθρῶν μου ἐξέτεινας τὰς χεῖράς σου. Ἐπενήνε-
κται γὰρ κατ' αὐτῶν ἡ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, τουτέστιν
ὁ Υἱὸς, ἦτις καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς.

Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ. Κρίνας γὰρ
τὴν καθ' ἡμῶν ἀδικίαν, ἐξέβαλε τὸν ἄρχοντα τοῦ
κόσμου.

Εἰς τέλος τῷ Δαυὶδ ΨΑΛΜΟΣ διὰ Ζαχαρίου ἐν
τῇ διασπορᾷ. ΡΑΗ.

Ἰαθόθεσις.

Ἀναφέρεται μὲν ὁ ψαλμὸς εἰς τὸ τοῦ Ζαχαρίου
πρόσωπον, ἔτι δὲ τῶν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τῶν υἱῶν

⁹¹ Matth. xxi, 37 ⁹² Joan. xvi, 33.

A qui Babylonis excidium prænuntiat. *Beatus qui re-
tribuet tibi retributionem tuam. Ille, inquit, beatus
qui te in captivitatem duxerit.*

Davidi per Zachariam. PSALMUS CXXXVII.

Argumentum.

Præsens psalmus prophetiam continet vocationis
omnium gentium, de qua gratias agit, quod non
solum ipse qui rex erat, Dei adventu et conspectu
dignatus sit, sed etiam multos gentium reges,
eadem gratia donandos ait, quod post adventum
Domini duntaxat factum est.

1. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo. Hoc
præceptum dedit Salvator diviti, dicens: Diliges
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex totis
viribus tuis* ⁹¹.

2. *In conspectu angelorum psallam tibi, adorabo
ad templum sanctum tuum. Quasi scilicet præsen-
tibus angelis, et ejus victoriam per Dei auxilium
partam semper cernentibus. Et confitebor nomini
tuo super misericordia tua et veritate tua. Gratias
agam, inquit, quod ab umbra liberatus, et veritatem
consecutus sim. Quoniam magnificentasti super omne
nomen sanctum tuum. De gentium vocatione gratias
se referre dicit. Neque tantum de collatis mibi be-
neficiis gratias ago, sed quod tui gloriam in omni-
bus contempler, creatoris scilicet, benefactoris,
ultoris. Nihil quippe est in rerum natura quod ma-
gnitudinem tuam non prædicet.*

3. *Diuturnam curam habebis animæ meæ virtute
tua. Πολυωρίαν dicit diuturnitatem. Hæc est autem
sententia: Virtute tua transmudabis me a corrup-
tione in incorruptionem.*

5. *Et cantent in canticis Domini, quoniam magna
est gloria Domini. Cantica Domini descripsit, quæ
ab omnibus exigentium populo credentibus canenda
prædicat.*

6. *Quoniam excelsus Dominus et humilia respicit.
Ne mirere, inquit, si hæc apud homines futura
sint, humana quippe non a Dei providentia aliena
sunt. Et alta a longe cognoscit. Prædefinivit enim
a constitutione mundi vocationem gentium, juxta
divinum Apostolum, assumptionemque ad excelsa.*

7. *Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis
me. Simile est illud: Tribulationem habebitis in mun-
do; sed confidite, ego vici mundum* ⁹². *Super iram
inimicorum meorum extendisti manus tuas. Immissa
quippe est adversus illos dextera Patris, id est Fi-
lius, quæ nos salvos fecit.*

8. *Dominus retribuet pro me. Postquam judicavit
enim de injustitia qua læsi sumus, principem mundi
ejecit.*

In finem PSALMUS Davidi per Zachariam in
dispersione. CXXXVIII.

Argumentum.

Refertur psalmus ad personam Zachariæ, dum filii
Israel adhuc essent in captivitate et Propheta

quoque cum illis. Describit autem rationem di- A
vinæ erga nos providentiæ, et quod non solum
ad universa extendatur, sed rebus etiam singulis
prospiciat; ita ut neque motus nostri neque co-
gitationes ab ejus providentia negligantur. Admi-
ratur œconomix profunditatem, vocationem gen-
tium aperte significat, et repugnantiam Israelitici
populi adversus Christum. Propter hæc omnia
in finem Davidi inscriptus est. Plerumque autem
diximus, psalmos ita inscriptos ad tempus ad-
ventus Domini spectare.

1. *Domine, probasti me et cognovisti me.* Utpote
qui confidat, se firmam in Christum fidem habere, B
nihilque sibi commune esse cum iniquitate improbi
populi, eum ipsum qui corda formavit evocat in
testem.

3. *Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam
meam et funiculum meum investigasti.* Etiamsi Deus
cogitationum motum videat, multo magis vitæ cur-
sum cognoscit. *Semitam meam et funiculum meum
investigasti.* Σχοινοσμός est mensura quædam viæ.
Dicit autem eum omnem cogitationis motum scire;
per vias enim, motus significat.

4. *Quoniam non est dolus in lingua mea.* Et hoc
est quam maximum Davidis meritum, quod nemi-
nem læserit lingua, vel mendacio, vel perjurio, vel C
fraude dolove, aliaque simili ratione.

5. *Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima
et antiqua.* Media tacet, quia in medio sita malitia
est. Non ab initio enim fuit, nec in fine erit. *Tu for-
mast me et posuisti super me manum tuam.* Etiam-
si, inquit, me formaveris, formatum me tenes et
servas; nam impositio manus Dei collatum nobis
Spiritus donum significat. Quemadmodum apostoli
per manuum impositionem Spiritum sanctum præ-
bebant.

6. *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confort-
ata est et non potero ad eam.* Ejusmodi est quod
dicit: multa alia esse a Deo in se facta, quæ ipse
cognoscere non possit. Nam exsuperant, inquit,
facultatem meam, et eorum cognitio mente mea D
longe superior est, ita ut ea, nec investigare nec
loqui possim. Quæcunque enim dixi parva exigua-
que sunt. Divinæ siquidem virtutis notitia parvita-
tem meam fugit.

8. *Si ascendero in cælum, tu illic es.* Simile illud:
Cælum mihi thronus est 29. *Si descendero in infer-
num, ades.* Prædicat futurum Domini descensum in
infernum.

9. *Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero
in extremitis maris.* Id est, si accipiam avium alas
nondum defessas; id enim significat illud, *diluculo,*

Ἰσραὴλ, καὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Προφήτου σὺν
αὐτοῖς. Γράφει δὲ τῆς περὶ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς κηδεμο-
νίας τὸν τρόπον· καὶ ὡς οὐ μόνον τῶν καθόλου
ποιεῖται πρόνοιαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν κατὰ μέρος·
ὡς μὴδὲ τὰς κινήσεις, μὴδὲ τὰς ἐνθυμήσεις ἡμῶν
τῆς αὐτοῦ λείπεσθαι προνοίας. Ἀποθαυμάζει γὰρ
μὴν καὶ τῆς οἰκονομίας τὸ βάθος, τὴν τε τῶν ἐθνῶν
κλήσιν κατασημαίνει σαφῶς, καὶ τὴν γεγενημένην
ἀντιλογίαν τῷ Σαυτῆρι Χριστῷ παρὰ τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ
λαοῦ. Διὰ δὲ ταῦτα πάντα καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπι-
γέγραπται τῷ Αὐτῷ. Εἶπομεν δὲ πολλάκις, ὡς οἱ
οὕτω τῶν ψαλμῶν ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸν τῆς ἐπι-
δημίας ἀναπέμπονται καιρόν.

Κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνωσάς με. Ὡς θαρβῶν
βεβαίαν ἔχειν τὴν πίσιν τὴν εἰς Χριστὸν, καὶ ὡς
οὐδέμητι αὐτῷ κοινωνία γέγονε τῆ τοῦ φαύλου λαοῦ
παρανομία, αὐτῶν τῶν καρδιῶν τὸν πλάστην ἐπικα-
λεῖται μάρτυρα.

Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμοὺς μου ἀπὸ μα-
κρόθεν, τὴν τρίβον μου καὶ τὸν σχοινόν μου σὺ
ἐξεχνήσας. Εἰ καὶ τῶν διανοημάτων οἶδε τὴν κίνη-
σιν ὁ Θεὸς, πολλῶν πλέον τῆς κατὰ τὸν βίον πορείας
ἔχει τὴν γνώσιν. *Τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοινόν-
μου σὺ ἐξεχνήσας.* Σχοινοσμός μὲν μέτρον ἐστὶν
ὠρισμένον ὁδοῦ. Λέγει δὲ, ὡς πᾶσαν κίνησιν λογι-
σμοῦ ἐπίστασαι· τὰς γὰρ κινήσεις διὰ τῶν ὁδῶν ση-
μαίνει.

Ὅτι οὐκ ἐστὶ δόλος ἐν γλώσση μου. Καὶ τοῦτο
μέγιστον τῶν κατορθωμάτων τῷ Δαυὶδ, μὴ ἀδικῆσαι
τὴν γλῶσσαν μήτε ἐν ψεύδει, μήτε ἐν ἐπιπορείᾳ, μήτε
ἐν ἀπάτῃ καὶ δόλῳ, καὶ πάσῃ τοιαύτῃ ἄλλῃ ὁδῷ.

Ἴδού, Κύριε, σὺ ἔγνωσάς πάντα τὰ ἔσχατα καὶ
τὰ ἀρχαῖα. Τὰ μέσα παρασεσώπηται, διὰ τὸ τὴν
κακίαν εἶναι ἐν τῷ μεταξύ. Οὐ γὰρ ἦν ἐν ἀρχῇ, οὐδὲ
ἔσται πάλιν ἐν τέλει. Σὺ ἐπλασάς με, καὶ ἔθηκας
ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου. Εἰ καὶ ἐπλασάς με, φησί,
καὶ γεγονότα διακρατεῖς· ἡ γὰρ ἐπίθεσις τῆς χειρὸς
τοῦ Θεοῦ τὴν χορηγηθεῖσαν ἡμῖν τοῦ Πνεύματος δω-
ρεάν σημαίνει· ὡς οἱ ἀπόστολοι διὰ τῆς ἐπιθέσεως
τῶν χειρῶν παρεῖχον Πνεῦμα ἅγιον.

Ἐθαυμαστώθῃ ἡ γνώσις σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκρα-
ταιώθῃ, σὺ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν. Ὁ λέγει τοιοῦ-
τόν ἐστιν· Ὅτι ἕτερα πλεῖστά ἐστι τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
εἰς αὐτὸν γεγενημένα, καὶ οὐκ οἶός τέ ἐστι διαγνω-
σκεῖν. Ὑπερβάλλει γὰρ τὴν ἐμὴν δύναμιν, φησί,
καὶ ἐπέκεινά ἐστι τῆς ἐμῆς καταλήψεως ἡ τούτων
γνώσις, ὡς μὴ δύνασθαι με ἐξευρεῖν ἢ ἐξεῖπαιν αὐτά.
Ὅσα γὰρ εἶπα μικρὰ καὶ ἐλάχιστα τυγχάνει. Τῆς
γὰρ θεϊκῆς δυνάμεως ἡ κατάληψις τὴν ἐμὴν μικρό-
τητα διαφεύγει.

Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ. Ὁμοίως
τὸ, Ὁ οὐρανός μοι θρόνος. Ἐὰν καταβῶ εἰς ἅδην,
πάρει. Προφητεύει τὴν γενομένην εἰς ἅδου κάθοδον
τοῦ Κυρίου.

Ἐὰν ἀνυλάβοιμι τὰς πτέρυγας μου κατ' ἑρ-
θρον, καὶ κατασηκνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θα-
λάσσης. Τοῦτέστιν, εἰ λάβοιμι πτέρυγας πτηνῶν

29 Matth. v. 34.

μήπω κεκηκώτας· τούτο γὰρ σημαίνει το, κατ' ὄρ-
θροσ, νεαράς ἐν τῷ πέτασθαι καὶ δυνάμει πεπλη-
ρωμένας. Ὁ δὲ πῶς νοῦς οὗτος· Πάντα, φησί, περι-
εληφώς Κύριος, καὶ πάντα προλαβὼν οἶδας, καὶ
πανταχοῦ πάρει, καὶ πάντα πληροῖς ὡς Θεός. Εἶτα·
Τίς γένωμαι, ἂν τι συμβῆ μοι ἀμάρτημα, καὶ εἰ
γένοιτό μοι χρεία δρασμοῦ καὶ φυγῆς, σοῦ τοῦ Κυ-
ρίου πάντα ὑπειληφότες

Καὶ εἶπα· Ἄρα σκότος καταπατήσει με. Τὸ κα-
ταπατήσει, ἀντὶ τοῦ, σκεπάσει καὶ ἀποκρύψει τῶν
σῶν ὀφθαλμῶν. Ἄλλὰ καὶ τούτο, φησί, τὸ σκότος
οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ σῇ γνώσει, ὡσπερ ἂν εἴη καὶ αὐτὸ
τὸ φῶς.

Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.
Καθάπερ γὰρ ἐμοὶ ζοφώδης ἡ νύξ, οὕτως ἐστὶ σοὶ
φωτεινῆ. Νεφροῦς δὲ φησὶν εἶναι τοὺς φόβου ποιητι-
κούς. Λέγει δὲ, ὅτι Σὲ διαπαντὸς ἐφοδοῦμην, ἐπεὶ
πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχον ἀεὶ τὴν κρῖσιν. Ἄρτελάδου
μον ἐκ γαστροῦ μητροῦ μου. Εἰκότως, φησί, τὸν
σὸν φόβον ἐκτησάμην, ἐπειδὴ κυόμενόν με ἡ σὴ πε-
ριφρουρεῖ πρόνοια.

Ἐξομολογήσομαι σοι, ὅτι φοβερώς ἐθανμαστώ-
θης. Εὐκαίρως μετὰ τὴν προειρημένην θεολογίαν τὴν
ἐξομολόγησιν ἀναφθέγγεται. Θαυμάσια τὰ ἔργα σου,
καὶ ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα. Ἦτις ἐστὶ, φη-
σὶν, ἐμοὶ δύναμις ἀπόρρητος, καὶ αὐτῇ σοὶ τῷ Θεῷ
φανερὰ τυγχάνει.

Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὄστούν μου ἀπὸ σοῦ ὃ ἐποίη-
σας ἐν κρυφῇ. Οὐκ ἔλαβε, φησί, τῆς γυναικὸς ὃ
ἐλισθος, ἦν ἐκ τοῦ ὄστέου μου λεληθότως ἐπαίησας,
ὑπὸν βαρεῖ εὐνάσας με· ἀλλ' ἔγνωσ τὰ ἡμέτερα κρύ-
πια, ὃ ἐκέλευν κρυφίως ὑποστησάμενος. Καὶ ἡ ὑπό-
στασις μου ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς. Καὶ εἰ
διαλυθεῖν, φησί, καὶ εἰς χοῦν πορευθεῖν, σοὶ πάλιν
γνωστὸν τὸ τοιοῦτόν ἐστιν

Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ σου.
Πρὶν γενέσθαι, φησί, καὶ πρὶν μορφωθῆναι, οἱ σοὶ
τῆς προγνώσεως ὀφθαλμοὶ ἐθεάσαντό με καὶ προεί-
δόν με, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ἦδη ἐγκείμενον, καὶ συν-
γρηθημένον, καὶ ἐν τῇ βίβλῳ σου γεγραμμένον.
Ἡμέραι πλασθήσονται, καὶ οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς.
Κατὰ πάσας τῆς ζωῆς αὐτῶν τὰς ἡμέρας εὐρύθμωσ
καὶ εὐπλάστως ἑαυτοὺς διηγαγον, καὶ μηδὲ μίαν
ἡμέραν αὐτοὺς ἄτυπον ἢ ἀπλαστον ἐσχηκέναι.

Ἐμοὶ δὲ Μαρ ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὃ Θεός·
Ὅμοιον τό· Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα
προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται. Ἐξαριθμή-
σομαι αὐτούς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται.
Εὐελπίς εἰμι, φησί, τοὺς φίλους τιμῶν τοὺς σοὺς,
ὅτι δὴ ἐν τῇ ἀναστάσει μετ' αὐτῶν στήσομαι, καὶ δι'
αὐτοὺς τὴν παρὰ σοῦ κτήσομαι τιμὴν. Τότε δὴ, φησί,
καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀποκτενοῦντο, τουτέστι, τὰς προ-
σηκούσας ἀπολήψονται δίκας.

Ἐὶν ἀποκτείνης ἀμαρτωλοὺς, ὃ Θεός. Εἰδὼς
τὰς ἐσομένας κατ' αὐτῶν δίκας, ἔξω που ἀφορίζει
αὐτοὺς ἑαυτοῦ. Ἄνδρες αἱμάτων, ἐκκλίνατε ἀπ'
ἐμοῦ, ὅτι ἐριστὰ ἐστε εἰς διαλογισμούς. Τὴν αἰ-

A integris scilicet viribus ad volandum, et robore
plenas. Hæc est autem sententia : Tu, Domine, qui
omnia contines, omnia priusquam eveniant cognos-
cis, ubique præsens, omnia imples utpote Deus.
Deinde, quo me vertam, si in quodpiam peccatum
incidam, et si fugæ mihi necessitas incumbat, cum
tu, Domine, omnia contineas?

11. Et dixi : Forsitan tenebræ conculcabunt me.
Conculcabunt, id est, contegent et occultabunt me
oculis tuis. Sed ipsæ tenebræ perinde tuæ cogni-
tioni sunt atque lumen.

12. Sicut et tenebræ ejus ita et lumen ejus, etc.
Quemadmodum enim mihi nox tenebrosa est, ita
est tibi lucida. Renes autem dicit, terroris incus-
sores. Te, inquit, semper timebam, quia mihi
semper judicium tuum ob oculos versabatur. Sus-
cepisti me de utero matris meæ. Jure, inquit, tui
utero habui, quandoquidem me in utero ver-
santem providentia tua conservat.

14. Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus
es. Opportune præmissa illa theologia, confessio-
nem postea edit. Mirabilia opera tua, et anima
mea cognoscit nimis. Virtus illa quæ mihi occulta
est, tibi Deo conspiciua est.

15. Non est occultatum os meum a te quod feci-
sti in occulto. Non latuit, inquit, mulieris lapsus,
quam ex osse meo clam efformasti, postquam me
gravi somno oppressisses; sed abscondita nostra
cognoscis, qui latenter illam existere fecisti. Et
substantia mea in inferioribus terræ. Etiamsi dissol-
var, inquit, et in pulverem abeam, illud etiam no-
tum est tibi.

16. Imperfectum meum viderunt oculi tui, etc.
Antequam fierem, inquit, et antequam formarer,
præscientiæ tuæ oculi me contemplati sunt ac præ-
viderunt; nec simpliciter, sed ut jam positum, con-
numeratum et descriptum in libro tuo. Dies for-
mabuntur et nemo in eis. Omnibus vitæ suæ die-
bus probe et ordinate sese gesserunt, ita ut ne
unam quidem diem incompositam et inordinatam
egerint.

17, 18. Mihi autem nimis honorificati sunt
amici tui, Deus. Simile est illud⁹⁹ : Qui recipit pro-
phetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ
accipiet. Dinumerabo eos et super arenam multipli-
cabuntur. Spes, inquit, mihi est quod amicos tuos
honore prosequar, futurum ut in resurrectione
cum illis consistam, et propter eos honorem a te
accipiam. Tunc, inquit, peccatores occiduntur, hoc
est, promoteritas pœnas luant.

19. Si occideris, Deus, peccatores. Gnarus sup-
pliciorum quibus futurum est ut afficiantur, eos
quodammodo ab se segregat. Viri sanguinum, de-
cline a me, quia contentiosi estis in cogitationibus.

⁹⁹ Matth. x, 41.

Causam indicat cur ab se peccatores expellat. Ideo, inquit, expelluntur, quia adversus Deum loquuntur ipsique repugnant, et frustra elati superbe agunt adversum genus humanum.

21, 22. *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam?* Amicos quidem tuos diligebam et in amicitiam meam recipiebam: inimicos autem tuos perfecte oderam. Inimici autem Dei sunt primo quidem et proprie impuri dæmones: secundi post illos, qui idololatriam defendunt, et hæresum principes.

In finem PSALMUS David. CXXXIX.

1. *Eripe me, Domine, ab homine malo.* Clamat ad Deum ut ulciscatur injuriam a dæmonibus humanæ naturæ illatam, et ut iniquitatem in caput iniquorum convertat. Hæc autem etiam de sensibilibus inimicis dici possint.

2. *Qui cogitaverunt iniquitatem in corde, tota die constituebant prælia.* Non tantum enim humana ratiocinia admiserunt, sed etiam opera cogitationibus adjecerunt. Illud autem, *tota die*, Symmachus, *per singulos dies*, interpretatur.

6. *Juxta iter scandalum posuerunt mihi.* Hæc omnia, inquit, faciebant, ut cursum ejus ad Deum sisterent, laqueis pedes ejus complicantes, ut eum a Dei conspectu deicerent.

9. *Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccatori.* Ego, inquit, Domine, salutem expeto, ne igitur derelinquas me, ne ex hac via deturbatus tradar peccatori, scilicet diabolo. *Cogitaverunt contra me, ne derelinquas me ne forte exaltemur.* Sub tegumento alarum ejus contegi rogat, et sub potenti manu ejus, a qua nemo eripere potest; ne itaque ut in alia qualibet re magnifice sentiant.

10. *Caput circuitus eorum, labor, etc.* In ipsos, inquit, recidat consilium eorum. Hoc enim significat, caput circuitus eorum. Caput enim peccatorum est cogitatio et sensus. Insidiarum quibus me circumdederunt principium et caput, imo etiam defatigatio et labor ipsorum adversum me susceptus in ipsos recidat. Quos æquum est ignis supplicio tradi.

11. *Cadent super eos carbones in igne.* Nam ceu quodam igne ira tua absumes eos. *Dejicies eos in miserias, et non subsistent.* Decident in calamitates, ex quibus non evadent. Hoc autem contigit Sauli in bello adversus alienigenas. Ibi enim confossus finem vitæ accepit.

12. *Vir linguosus non dirigitur in terra.* Exipit impios ignis æternus. Et in hac vita vir linguosus non dirigitur usque in finem. Nemo enim contentiosus et maledicus, qui in terreno quopiam proposito versetur, dirigitur: ex eo namque quod contentiosus sit pervertitur. Cum enim hujusmodi homines peccatis dediti sint, qua ratione a virtute dirigantur? *Virum injustum mala capient in inte-*

τίαν φησὶ δι' ἣν ἀπελαύνει ἀφ' ἑαυτοῦ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐλαύνονται, ὅτι ἀντιφθέγγονται καὶ ἀντιφιλονεικοῦσι Θεῷ, καὶ μάτην ἐπαϊρόμενοι καταλαζονεούμενοι τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου.

Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα; Ὅτι τοὺς μὲν σοὺς ἡγάπων καὶ ἀπεδεχόμεν φιλοῦς· τοὺς δὲ ἐχθροὺς σου τελείως ἐμίσουν. Ἐχθροὶ δὲ τοῦ Θεοῦ πρώτως μὲν καὶ κυρίως οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες· δεύτεροι δὲ μετ' ἐκείνους οἱ τε τὴν εἰδωλολατρείαν πρεσβεύοντες, καὶ οἱ τῶν αἱρέσεων ἀρχηγοί.

Εἰς τέλος ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΡΑΘ

Ἐξέλου με, Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πονηροῦ. Τῆς γενομένης ἀδικίας παρὰ τῶν δαιμόνων τῇ ἀνθρώπου φύσει κεκραγῆναι πρὸς τὸν Θεὸν ποιῆσαι τὴν ἐκδικησιν, καὶ μεταστρέφαι εἰς κεφαλὴν τῶν ἀδικούντων τὴν ἀδικίαν. Λεχθεὶ δὲ καὶ ἐπὶ αἰσθητῶν ἐχθρῶν τὰ λεγόμενα.

Οἴτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ, ὄλησεν τὴν ἡμέραν παρέτασσαν πολέμους. Οὐ γὰρ μόνον πονηροὺς ἐχρῆσαντο λογιμοῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα προσέθηκαν τοῖς λογιμοῖς. Τὸ δὲ, ὄλησεν τὴν ἡμέραν, ὁ Σύμμαχος, κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, ἐρμηνεύει.

Ἐχόμενα τρίβους σκάνδαλα ἔθεντό μοι. Ταῦτα πάντα, φησὶν, ἐποίουν, ἵνα τὸν δρόμον στήσῃσι τῆς κατὰ Θεὸν πορείας, τοὺς πόδας αὐτοῦ παγίσαι περιβάλλοντες, ἵνα τῆς ἐν Θεῷ στάσεως αὐτὸν καταβάλῃσιν.

Μὴ παραδῶς με, Κύριε, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου ἁμαρτωλῶ. Ἐγὼ, φησὶ, Κύριε ἐπιθυμίαν ἐπιθυμῶ σωτηρίας· μὴ οὖν ἐγκαταλείπῃς με, ὥστε ταύτης παρατραπέντα παραδοθῆναι ἁμαρτωλῶ, ἦτοι τῷ διαβόλῳ. *Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ· μὴ ἐγκαταλείπῃς με, μήποτε ὑψωθῶσιν.* Ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν αὐτοῦ ἀξιοῖ σκεπασθῆναι, καὶ ὑπὸ τὴν κραταίαν αὐτοῦ χεῖρα, ἀφ' ἧς οὐδεὶς δύναται ἀρπάσαι, ἵνα μὴ ὡς ἐπὶ τι ἄλλο τι μεγαφρονήσῃσιν.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν. Ἐπ' αὐτοῦς, φησὶν, ἔλθοι δ' ἐβουλεύσαντο. Τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν. Κεφαλὴ γὰρ τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ λογισμὸς καὶ ἡ αἰσθησις. Τῆς οὖν ἐπιβουλῆς αὐτῶν τῆς κατ' ἐμοῦ, δι' ἧς ἐκύκλωσάν με ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ κεφαλὴ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ κόπος αὐτῶν, καὶ ὁ μόχθος ὁ κατ' ἐμοῦ, εἰς αὐτοὺς ἔλθοι. Οὐς καὶ δίκῃ παραδοθῆναι τῇ διὰ πυρός.

Πεσοῦνται ἐπ' αὐτοὺς ἀνθρακες ἐν πυρὶ. Οἶον γὰρ τι πυρὶ τῇ ὀργῇ καταναλώσεις αὐτούς. *Καταβαλεῖς αὐτούς ἐν τειλαιωπαρίαις, καὶ οὐ μὴ ὑποστῶσι.* Περιπεσοῦνται συμφοραῖς, καὶ οὐ περιέσονται τούτων. Ταῦτα δὲ συμβαίνει τῷ Σαοὺλ ἐν τῷ κατὰ τοὺς ἄλλοφύλους πολέμῳ. Ἐκεῖ γὰρ σφαγῆς ἐδέξατο τὸ τοῦ βίου τέλος.

Ἀνὴρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκδέχεται μὲν τοὺς ἀσεβεῖς τὸ αἰώνιον πῦρ. Καὶ ἐν τούτῳ δὲ τῷ βίῳ εἰς τέλος οὐ κατευθυνθήσεται γλωσσώδης. Οὐδεὶς γὰρ μάχιμός τε καὶ λοιδορὸς, ὅς ἐστιν ἐν τῇ γεῶδει προαιρέσει, κατευθύνεται, ὑπὸ τοῦ μάχιμος εἶναι στρεβλούμενος. Φιλαμαρτήμονες γὰρ ὄντες οἱ τοιοῦτοι, πῶς ὑπ' ἀρετῆς κατευθύνονται; *Ἄνθρωπος ἀδικὸς κακὰ θηρεύσει εἰς διασθοράν.*

Ὅσπερ γὰρ ὑπὸ οἰκείας νόσου διαφθείρεται ἄνευ Α
τῆς ἑαυτοῦ κακίας, δικὴν δούς τὴν προσήκουσαν.
Ἰκανὴ γὰρ ἔστιν ἀντὶ πάσης τιμωρίας τὴν ἔχουσαν
αὐτὴν ψυχὴν ἢ κακία διαφθεῖρειν.

ΨΑΛΜΟΣ τῷ Δαυὶδ. ΡΜ΄.

Ἰπόθεσις.

Ὅμοιος καὶ αὐτὸς τῷ ὀπίσω κείται, πλὴν δογμα-
τικώτερος.

Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου
πρὸς ἧς τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ κεκρα-
γέται με πρὸς σέ. Ἡ κραυγὴ τὸ σύντονον τῆς δια-
νοίας πάντως δηλοῖ. Εὐμενῶς, φησὶ, Δέσποτα, δέξαι
τὴν ἐμὴν ἱκετείαν.

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα
ἐνώπιόν σου. Τὰ ἀπὸ διανοίας θυμιάμασι παρεϊκά-
ζει, ἅτε λεπτὰ ὄντα, καὶ τῷ μόνῳ ἀνατιθέμενα τῷ Β
Θεῷ. Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἔσπερινή.
Τὰς πράξεις τὰς διὰ τῶν χειρῶν δηλουμένας θυσία
παρεϊκάζει, ἅτε παχύτερα ὄντα παρὰ τὰς τῆς δια-
νοίας αἰρέσεις. Τὸ δὲ ἔσπερινὴν φησιν, ὅτι χρὴ μέχρι
τέλους πράξεις ἐπιτηθεῖν ἀγαθὰς.

Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματι μου, καὶ θύ-
ραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου. Ἐπειδὴ μέγα
οἶδε τὸ κατορθοῦν τῆς γλώσσης τὴν φυλακὴν, τὸν Θεὸν
αἰτεῖ ταύτης τὴν ἐγκράτειαν αὐτῷ χάρισσασθαι.

Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πο-
νηρίας. Τουτέστι μὴ συγχωρήσης παρατραπήναι εἰς
τὸ ἐναντίον τὴν ἁπαξ καλῶς κατασκευασθεῖσάν μου
διάνοιαν ἵνα μὴ νοῶ, φησὶν, ἐννοίας παρανομίας.

Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με.
Πᾶσαν μὲν παιδείαν δεξαίμην τοῦ δικαίου, τὴν εὐλο-
γίαν δὲ καὶ τὴν κολακείαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ μὴ λά-
θοιμι, δι' ἧς ὡσπερ ἔλαιον τὴν κεφαλὴν μου κατα-
χρίουσιν.

Ὅτι ἐτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις
αὐτῶν, κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ κριταὶ
αὐτῶν. Ἐγγύς, φησὶ, πέτρας γενόμενοι καταποντι-
εθήσονται. Σημαίνει δὲ, ὡς αὐτὸς αὐτοὺς ὁ Χριστὸς
καταποντεῖ εἰς τὴν ἄβυσσον. Ἀκούσονται τὰ ῥή-
ματά μου, ὅτι ἠδύνησαν. Ἐκθασίς, φησὶ, τῆς
κατ' αὐτῶν προλεχθείσης τιμωρίας, πίστιν ἀληθείας
καὶ εὐπρεπείας τὰ ἐμὰ λάβοιεν ῥήματα.

Ἦσει πάχος γῆς ἐρράγη ἐπὶ τῆς γῆς. Πᾶν,
φησὶ, τὸ γεῶδες ἡμῶν διεβρόχησamen, ταπεινοῦντες
ἑαυτοὺς διὰ σέ· οὕτως ὡς πᾶσαν δύναμιν ἡμῶν μέχρι Δ
ἕδου κατενεχθῆναι. Ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ, Ἐνεκα σοῦ
θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου.
Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ τῶν ἀνθρωπίνων θαρρῶ· ἀλλὰ τὴν σὴν
προσμένω βοήθειαν, καὶ παρακαλῶ ταύτης τὴν ἐμὴν
μὴ γυμνωθῆναι ψυχὴν. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισα, μὴ ἀρ-
τιώλης τὴν ψυχὴν μου. Ἀντὶ τοῦ· Μὴ ἐκχύσης
ἢ ἐκκενώσης τῆς ἐλπίδος ἧς ἔχω πρὸς σέ.

Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτῶν οἱ ἁμαρτω-
λοί. Ἐμπέσοιεν, φησὶν, εἰς τὰ ἑαυτῶν δίχτυα οἱ
ἁμαρτωλοί. Καταμόνας εἰμὶ ἐγὼ ἕως ἂν παρέλθω.

⁹⁷ Rom. viii, 36.

ritu. Quasi enim proprio sibi morbo ex sua im-
probitate interit, congruenti pœna multatus. Sola
enim improbitas animam ea affectam, vice suppli-
cii cujuslibet, in interitum conjicit.

PSALMUS David. CXL.

Argumentum.

Similis est hic psalmus præcedenti; verum ad do-
ctrinam commodior.

1. Domine, clamavi ad te, exaudi me: intende
voci supplicationis meæ cum clamavero ad te. Cla-
mor contentionem mentis prorsus indicat. Bene-
volo, inquit, animo, Domine, excipe supplicatio-
nem meam.

2. Dirigatur oratio mea sicut incensum in con-
spectu tuo. Quæ ex mente procedunt, incenso com-
parat, utpote quæ subtilia sint et Deo soli offeran-
tur. Elevatio manuum mearum sacrificium vesper-
tinum. Opera per manus edita sacrificio comparat,
quia sensibilibiora sunt animi voluntatibus. Vesper-
tinum autem ait, quia oportet ad finem usque bon-
is operibus vacare.

3. Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium
circumstantiæ labiis meis. Quia novit magnam rein-
esse linguam perfecte custodire, Deum rogat ut
sibi concedat linguæ temperantiam.

4. Non declines cor meum in verba malitiæ. Id
est, ne concedas mentem meam semel probe con-
cinnatam in adversum vergere, ut non admittam,
inquit, cogitationes iniquitatis.

5. Corripiet me justus in misericordia, et incre-
pabit me, etc. Omnem castigationem a justo acci-
piam: benedictionem autem et adulationem pecca-
toris ne admittam, qua veluti oleo caput meum
inungunt.

6. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis
eorum, absorpti sunt juxta petram judices eorum.
Juxta petram constituti, ait, absorbentur. Si-
gnificat autem ipsum Christum eos in abyssum dem-
mersurum. Audient verba mea quoniam placuerunt.
Eventus, ait, prænuntiati contra illos supplicii
aderit: hinc autem veritatis et modestiæ fidem
verba mea accipiant.

7. Sicut crassitudo terræ erupta est super terram.
Quod terrenum erat in nobis, inquit, dirupimus,
nosmetipsos propter te humiliantes; ita ut omnis
nostra virtus ad infernum usque deprimeretur. Si-
mile est autem illi: Propter te mortificamur tota
die⁹⁷.

8. Quia ad te, Domine, Domine, oculi mei. Ego
vero nulli humanæ rei confido; sed tuum exspecto
auxilium, et rogo ut ne anima mea illo nudetur.
In te speravi, non auferas animam meam. Id est,
ne effundas aut evacues quam in te positam spem
habeo.

10. Cadent in retiaculo ejus peccatores. Incidant,
inquit, in sua retia peccatores: Singulariter sum
ego, donec transeam. Tunc, ait, sine timore et sol-

licitudine pertransibo, cum ipsi peccatores in sua A retia inciderint. Ego vero ab iis segregatus de- gam, donec vitæ finem accepero.

1. *Intellectus David, cum esset in spelunca, oratio. CXLII.*

Argumentum.

Oratio et nihil aliud sunt isthæc. Verum intellectu opus habent; ut ediscamus nos quo pacto inter varias occasiones, mala effugere valeamus.

2-3. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum. Effundam in conspectu ejus orationem meam. Totam mentem suam, inquit, Domino dicavit. Tribulationem meam ante ipsum pronuntiabo. In curriculo, inquit, pro ipsa anima concertans, supplicationes offero, rogans tribulationes minui. Nosti utique me injuria persecutionem pati.*

4. *In deficiendo ex me spiritum meum. Hæc, ait, faciebam, malorum vehementia conspecta; nam prope mortem ipsam versabar. Et tu cognovisti semitas meas. Hæc verba: Et tu cognovisti semitas meas, sunt fidentis in vitæ cursu et in operibus. Cum videret autem spirituales hostes curantes introduci Saulem in speluncam, Davidis capienti causa, jure dicebat: Absconderunt laqueum mihi, quem præsens oratio dissipavit. Nam quod homines spectabat, comprehensus spelunca, omni effugiendi via interclusus erat, nec erat qui liberaret eum, nec qui requireret animam ejus.*

5. *In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi. Si quis speluncæ locum consideret, hæc congruenter dicta fuisse reperiet. Considerabam ad dexteram et videbam, et non erat qui cognosceret me. Apponebant virtutem colentibus congruentia malitiæ machinamenta, videlicet ei qui cum sapientia ambulabat; abscondebant pro laqueo, sapientiam quæ secundum Deum non est; quærenti cognitionem apponebant eam quæ falso ita vocatur. Hoc porro dictum aliquam habet cum illo affinitatem, Juxta iter scandalum posuerunt mihi. Possunt autem hic laquei per hyperbolen declarari; in quos scilicet incidit qui non sibi cavet, de quibus dicit: Considerabam ad dexteram. sunt*

Periit fuga a me, et non est qui requirat animam D meam. Nulla quippe supererat fugiendi via in spelunca, cum ante ostium obsiderentur a Saule. Nemo, ait, animæ meæ salutem quærit.

6. *Clamavi ad te, Domine. In ipsum enim solum spem salutis reponere convenit.*

8. *Educ de custodia animam meam. Hæc ait quasi ad speluncam respiciens. Symmachus autem: Educ a conclusionibus animam meam. Ad confitendum nomini tuo. Quando me, ait, ab hujusmodi ærumna et a custodia liberasti, tibi gratiarum actionis cantica rependam. Me expectant justî do-*

Τότε, φησί, παρελεύσομαι ἀφόδως καὶ ἀμερίμως, θταν αὐτοὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοῖς ἑαυτῶν περιπέσωσι δικτύοις. Ἐγὼ δὲ τούτων χειρωρισμένως διατελέσω ἕως ἂν δέξωμαι τοῦ βίου τὸ πέρας.

Συνέσεως τῷ Δαυὶδ, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ, προσευχῆ. PMA'.

Ἰπόθεσις.

Προσευχὴ μὲν ἔστι καὶ οὐδὲν ἕτερον τὰ προκείμενα. Πλὴν ἀλλὰ δεῖται συνέσεως ὅπως ἂν ἡμεῖς μάθωμεν τίνοι τρόποι ἐν περιστάσεσιν ὄντες διαφυγεῖν δυνηθῶμεν τὰ πηνηρά.

Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα· φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐδεήθην. Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου. Ὀλην ὡσπερ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἀνατέθεικε, φησί, τῷ Κυρίῳ. Τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελάω. Τὸν περὶ αὐτῆς, φησί, τῆς ψυχῆς ἀγωνιζόμενος δρόμον, τὰς δεήσεις ἀναφέρω, τὰς θλίψεις διαδοῦναι εὐχόμενος. Ὡς οὐ δικαίως διώκομαι, ἐπίστασαι, φησὶν.

Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου. Ταῦτα δὲ ἔδρων, τὴν ὑπερβολὴν θεώμενος τῶν κακῶν παρ' αὐτὸν γὰρ ἐσκηνοῦμην τὸν θάνατον. Καὶ σὺ ἐγνωσ τὰς τρίβους μου, θάρρουντος τῆ τοῦ βίου πορείᾳ καὶ ταῖς πράξεσι τὸ, Σὺ ἐγνωσ τὰς τρίβους μου. Ὅρων δὲ τοὺς νοητοὺς τῆς ψυχῆς ἐχθροὺς παρασκευάσαντας εἰσελεῖν τὸν Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον ὑπὲρ τοῦ συλληφθῆναι τὸν Δαυὶδ, εἰκότως ἐλέγετο Ἐκρυψαν παγίδα μοι, ἣν ἡ παρούσα κατήργησε προσευχῆ. Τὸ γὰρ ἐπ' ἀνθρώποις, συλληφθεὶς ἐν τῷ σπηλαίῳ, δρασμοῦ παντὸς ἀποκέκλειστο, καὶ οὐκ ἦν ὁ βύόμενος, ἢ ἐκζητῶν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἣ ἐπορευόμην Εκρυψαν παγίδα μοι. Εἰ τις τὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ λογισται τόπον, εὐρήσει προσηκόντως τὰ εἰρημένα. Κατερόνν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με. Παρατιθέντες τὰς ἀγχιθύρους κακίας τοῖς ἀσκουμένοις ἀρεταῖς. Οἷον ὀδεύοντι ἐπὶ σοφίαν, ἐκρυπτον παγίδα, σοφίαν οὐ Θεοῦ· καὶ ζητοῦντι γνῶσιν, παρτίθεσαν τὴν ψευδῶνυμον. Ἐχει δὲ τινα ὁμοίτητα τὸ ῥητὸν πρὸς τὸ, Ἐχόμενα τρίβου, σκάνδαλα ἔθεντό μοι. Δύνανται δὲ καὶ αἱ ὑπερβολαὶ δηλοῦσθαι παγίδες, εἰς δὲ ἐμπίπτει ὁ μὴ φυλαττόμενος, περὶ ὧν λέγει· Κατερόνν εἰς τὰ δεξιὰ. Τοῖς γὰρ φιλοτιμοτέροις εἰς δεξιὰ παγίδες.

Ambitiosioribus enim ad dexteram laquei positi

Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου. Οὐ γὰρ ἦν ἀποδιδράσκειν ἐκ τοῦ σπηλαίου τῶν ἐμπροσθεν κατεχομένων ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ. Οὐδεὶς, φησὶ, τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὴν σωτηρίαν ἐπιζητεῖ

Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε. Ἐπ' αὐτῷ γὰρ μόνῳ δεῖται τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας.

Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου. Ταῦτά φησιν ὡς πρὸς τὸν τοῦ σπηλαίου τόπον. Ὁ δὲ Σύμμαχος· Ἐξω ποίησον ἀποκλεισμοῦ τὴν ψυχὴν μου. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι σου. Ἐπειδὴν, φησὶ, ταύτης με τῆς θλίψεως ἀπέλευσας καὶ τῆς εἰρκτικῆς, εὐχαριστηρίου· ἀναπέμψω ψῆδός.

Ἐμὲ ὑπομένουσι δίκαιοι ἕως οὗ ἀνταποδῶς μοι. Ἐάν ἐξαγάγῃς με, φησὶν, ἐντεῦθεν ἀμειψάμενός μου τὰς ἀγαθὰς πράξεις, καὶ οἱ λοιποὶ δίκαιοι ἐμὲ ὑπόδειγμα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ ἐκ τῶν κατ' ἐμὲ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀποταμιεύμενοι, ἀποδώσουσί σοι τὰς λιτὰς καὶ σοὶ προσδραμοῦνται.

ΨΑΛΜΟΣ ψδῆς τῷ Δαυίδ, ὅτε κατεδίωκεν αὐτὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀβессαλωμ. PMB.

Υπόθεσις.

Καὶ οὗτος ὁμοίαν ἔχει τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν. Εὐχεται γὰρ ἀπὸ τῶν διωκόντων ρυθῆναι, ὡς ὁ Ἀπόστολός φησι. Τυπικῶς δὲ ταῦτα συνέθη τοῖς ἀρχαιότεροις· ἐγράφη δὲ πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν. Διδασκόμεθα τοίνυν ἐν περιστάσεσιν ἐπὶ μόνον καταφεύγειν τὸν Θεόν. Ἰστέον δὲ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ἢ προσευχῆ καταδιωκομένης καὶ θλιβομένης ὑπὸ τοῦ πλεονεκτήσαντος Σατανᾶ, οὗ καὶ ρυθῆναι εὐχεται διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς.

Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου. Εἰσακουσθῆναι, φησὶν, ἀξίω διὰ τῆς σῆς ἀληθείας. Ὁμοίον δὲ ὡσεὶ λέγοι· Ἔσο μοι ὑπήκοος, τὸν Μονογενῆ σου ἀποστείλας, ὅς ἐστιν ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη.

(Deest unum folium in Colh. 2 et 3.)

Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡσεὶ νεκροὺς αἰῶνος. Σκοτίαν τὴν ἀγνωσίαν ἣν ἔσχε ποτὲ δηλοῖ. Οὐδὲν γὰρ διεφερόμην νεκροῦ. Νεκροὺς αἰωνίους τοὺς πάλαι εἰδωλολάτρας φησὶν.

Ταχὺ εἰσάκουσόν μου, Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου. Ἐν ταῖς ἐσχάταις περιστάσεσιν, ἐπειδὴν ἀνακινδυνεύει τινὸς ἢ ψυχῆ, προσήκει τοῦτο λέγειν, οὐ μὴν ἐν ἀνθρωπίνους πράγμασιν ἀναγκαίως κεχρῆσθαι.

Ἄκουστόν ποιησόν μοι τὸ πρῶτ' τὸ ἑλεός σου. Τὴν πρωϊνὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου λέγει· ἢ τάχα καὶ τὴν πρωϊνὴν ἀνάστασιν εὐχεται παραγενέσθαι Χριστοῦ, δι' ἣ, ἐλεοῦμέθα.

Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι. Τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας εὐχεται τυχεῖν.

Ἐξέλου με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου. Τῶν νοητῶν δηλονότι.

(Hic desunt in Colh. 3 quædam folia.)

Τῷ Δαυίδ πρὸς τὸν Γολιάθ. PMF.

Εὐλογητός Κύριος ὁ Θεός μου. Ἐκ περιχαρείας τὸ προομιον. Ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν. Χεῖρας τὰς πράξεις φησὶν εἶναι τὰς κατὰ θεοσέβειαν γενομένας, δι' ὧν πολεμοῦμεν τὸν Σατανᾶν.

Ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη. Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων τῷ κόσμῳ τοῦτω ὡμοιώθη.

Ἄστραφον ἄστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς αὐτοῦς. Ἄστραπὴν τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμά φησιν.

Ἐξαπέστειλον τῆς χεῖρά σου ἐξ ὑψους· ἐξέλου με, καὶ ῥῦσαι με ἐξ ὑδάτων πολλῶν, ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτριῶν. Ὅταν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητος. Τῶν περικυκλωσάντων ἡμᾶς λογισμῶν ὑπὸ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς. Ἢ καὶ ὑδάτα τῶν τῶν Ἰουδαίων φησὶ λαβὴν τὸν κυκλώσαντα τοὺς ἀπο-

A nec retribuas mihi. Si me exhibe eduxeris, inquit, in mercedem bonorum operum, reliqui justi me in exemplam præ oculis habentes, et ex iis quæ mihi contigerant quæ ipsos spectant secum reputantes, supplicationes offerent tibi et ad te accurrent.

1. PSALMUS cantici David, quando persequatur eum Abessalom filius ejus. CXLII.

Argumentum.

Similis argumenti eum priore est hic psalmus. Rogat enim liberari a persequentibus, ut ait Apostolus. Figurata autem isthæc antiquioribus contigere, scriptaque sunt ad monitionem nostram. Docemur itaque in occasionibus ad solum Deum confugere. Sciendum autem est, orationem referri ad personam humanæ naturæ agitæ et afflictæ ab ærogante illo Satana, a quo per Unigeniti adventum redimi se postulat.

2. Domine, exaudi orationem meam. Exaudiri me, inquit, postulo per veritatem tuam. Perinde autem est ac si diceret: Exaudi me, mitteque Unigenitum tuum, qui est veritas et justitia.

3. Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi. Per obscuritatem indicat ignorantiam, in qua olim versabatur. Nihil enim, inquit, differebam a mortuo. Mortuos sæculi, vocat idololatrias illos veteres.

7. Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus. In postremis occlusionibus quando cujuspiam anima periclitatur id convenit dicere; neque tamen in humanis negotiis iis uti necesse est.

8. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam. Matutinam Domini resurrectionem significat: aut fortasse rogat advenire matutinam Christi resurrectionem, qua misericordiam consecuti sumus.

Notam fac mihi, Domine, viam in qua ambulem. Evangelicam doctrinam consequi rogat.

9. Eripe me de inimicis meis. Spiritualibus videlicet.

Davidi adversus Goliath. CXLIII

1. Benedictus Dominus Deus meus. Ex gaudio tale præmium emittitur. Qui docet manus meas ad prælium. Manus vocat opera cum pietate erga Deum facta, per quæ Satanam impugnamus.

3. Homo vanitati similis factus est. Singuli homines huic mundo similes sunt.

6. Fulgura coruscationem, et dissipabis eos. Fulgur vocat evangelicam prædicationem.

7. Emitte manum tuam de alto, eripe me et libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est vanitates. Agit de cogitationibus quæ ex dæmonum insidiis nos circumstant. Aut forte aquas dicit Judæorum populorum qui circumdabat apostolos, ut cohiberet ac

perderet. Atque illi ipsi fuerint filii alieni, qui vana loquuntur: et quæ vana, nisi cum Christo dicerent: *Quare tu, homo cum sis, facis teipsum Deum* 99?

9. *Deus, canticum novum cantabo tibi.* Evangelicum scilicet; sermo autem est ex persona Davidis. *In psalterio decichordo psallam tibi.* Psalterium decachordum est corpus, quod quinque sensus habet, et quinque animæ operationes: singulis scilicet sensibus insunt singulæ operationes.

10, 11. *Qui das salutem regibus nostris.* Sanctis scilicet apostolis, quos Christus principes eorum constituit. *Qui redemisti David servum tuum de gladio maligno, eripe me, et erue me de manu filiorum alienorum.* Propter tua cum illis pacta, omnem nostri sollicitudinem geras. Gladium namque malignum, irruentium furorem et ferocitatem vocavit. Ipsos autem alienos vocat, utpote impios.

12. *Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua.* Ejus qui secundum carnem est populi, inquit, florentes sunt; ejus autem qui secundum spiritum, humiles. Hi namque sunt qui dicunt: *Etiamsi exterior noster homo corrumpitur, interior renovatur* 100.

Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi. De ornatu terrestri loquitur. Quamobrem non templum Dei factæ sunt, sicut sanctæ credentium animæ; sed similitudo templi. Simulabant enim se secundum legem vitam agere. At in se Verbum non habebant, sed malignum spiritum.

13. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.* Recondiderunt enim non cœlestes, sed terrenas divitias.

14. *Oves eorum fetosæ, abundantes in egressibus suis, etc.* Pinguia et secunda sunt pecora eorum. *Non est ruina maceriæ neque transitus.* Magnam, inquit, felicitatem nacti sunt; quæ tamen ad finem usque non perdurabit. Illud enim in alio psalmo docuit his verbis: *Dejecisti eos dum eleventur* 1.

15. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Et illi quidem non recte judicantes, sed quæ carnem spectant magni facientes, eum qui hæc ample possideat beatum esse existimant. Verum id nequaquam felicitas est. Sed invocare Dominum Deum suum (illud est vere felicitas).

Laudatio ipsi David. CXLIV

1. *Exaltabo te, Deus meus, rex meus.* Non altitudinem ipsi dat quasi ea careat; sed aliis declarat eam ipsum obtinere. Quale est illud: *Pater, clarifica nomen tuum in terra* 2. Non rogat enim eam accipere quam non habet, sed eam quam habet manifestari, ut indicat illud: *Clarifica me claritate quam habui apud te antequam mundus fieret* 3.

99 Joan. x, 33. 100 II Cor. iv, 16. 1 Psal. LXXII, 18. 2 Joan. xii, 28. 3 Joan. xvii, 5.

στολούς, ἐν τῷ συσχεῖν καὶ ἀπολέσαι. Καὶ οὗτοι εἶεν υἱοὶ ἡλλοτριωμένοι, οἱ καὶ μάταια λαλοῦντες. Καὶ ποῖα μάταια, ἢ τὸ λέγειν τῷ Χριστῷ· Πῶς σὺ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν;

Ὁ Θεός, ᾧδὴν καιρὴν ἔσομαι σοι. Τὴν εὐαγγελικὴν δηλονότι. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ προσώπου τοῦ Δαυὶδ ὁ λόγος ἐστίν. Ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλῶ σοι. Ψαλτήριον δεκάχορδον τὸ σῶμά ἐστιν, ἅτε πέντε αἰσθήσεις ἔχον, καὶ πέντε ἐνεργείας ψυχῆς, δι' ἐκάστης αἰσθήσεως γιγνομένης ἐνεργείας ἐκάστης.

Τῷ δίδοτι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν. Τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, οὓς κατέστησεν ἀργοντας αὐτῶν ὁ Χριστός. Τῷ λυτρομένῳ Δαυὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐκ ρωμαίων πονηρῶν· ῥύσαι με καὶ ἐξέλου με ἐκ χειρὸς υἰῶν ἡλλοτριῶν. Διὰ γὰρ τὰς πρὸς ἐκείνους συνθήκας πᾶσαν ἡμῶν κηδεμονίαν ποίησον. Ῥωμαίαν γὰρ πονηρᾶν τῶν ἐπελθόντων πᾶν μανικὸν καὶ θηριώδες ἐκάλεσε· τοὺς δὲ αὐτοὺς ἡλλοτριούς, ὡς δυσσεβεῖς.

Ὅν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν. Τοῦ κατὰ σάρκα λαοῦ υἱοὶ, φησὶν, εὐθαλεῖς εἰσι· τοῦ δὲ κατὰ πνεῦμα τεταπεινωμένοι. Οὗτοι γὰρ εἰσιν οἱ λέγοντες· Εἰ καὶ ὁ ἐξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἐσω ἀνακαινοῦται.

Αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναί, περιεκοσμημέναί ὡς ὁμοίωμα ναοῦ. Τῷ ἐπιγείῳ κόσμῳ. Διὸ καὶ οὐ ναὸς Θεοῦ γέγονασιν, ὡς αἱ ἄγιοι τῶν πιστευσάντων ψυχαί, ἀλλ' ὁμοίωμα ναοῦ· προσεποιεῦντο γὰρ τὴν κατὰ νόμον ἐπιτηδεύουσαι πολιτεῖαν. Ἄλλ' οὐκ ἔσχον ἐν αὐταῖς τὸν Λόγον, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν πνεῦμα.

Τὰ τιμιεῖα αὐτῶν πλήρη ἐξερευγόμενα ἐκ τοῦτου εἰς τοῦτο. Ἐθησαύρισαν γὰρ οὐ τὸν οὐράνιον, ἀλλὰ τὸν ἐπίγειον πλοῦτον.

Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν. Πίονα δὲ αὐτῶν καὶ πολύγωνα τὰ κτήνη. Οὐκ ἔστι κατάπτωμα φραγμοῦ οὐδὲ διέξοδος. Πολλὴν, φησὶν, ἔσχον τὴν εὐημερίαν· ἀλλ' οὐ μέχρι τέλους αὐτοῖς στήσεται. Τοῦτο γὰρ ἐν ἄλλῳ ψαλμῷ ἐδίδαξεν εἰπών· Κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι.

Ἐμακάρισαν τὸν λαόν ᾧ ταῦτά ἐστι· μακάριος ὁ λαός ὃς Κύριος ὁ Θεός αὐτοῦ. Οἱ μὴ ὀρθῶς κρίνοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ φανταζόμενοι τὰ σαρκῆς, τὸ τοῦτων ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι πολλῇ μακάριον εἶναι νομίζουσιν. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο μακάριον· ἀλλὰ τὸ ἐπικαλεῖσθαι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ.

Αἰρέσις τῷ Δαυίδ. ΡΜΔ'.

Υψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεύς μου. Οὐχ ὡς μὴ ἔχοντι δὲ δίδωσιν ὕψος· ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις δεικνυσὶν ἔχοντα. Ὅποιον· Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα ἐν τῇ γῆ. Οὐ γὰρ ἦν μὴ εἶχεν αἰτεῖ, ἀλλ' ἦν καὶ εἶχε δειχθῆναι· ὡς δηλοῖ τὸ· Δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣν εἶχον παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογήσω σε. Ἀρχὴ παρ' Ἰβραῖοις τοῦ παρόντος στίχου τὸ Βήθ. Διδάσκει δὲ ὡς οὐ μίαν ἡμέραν παραπεμπτέον ὑμνων χωρὶς. Ὁλη μὲν οὖν ψυχῆ καὶ διανοίᾳ ὑψῶν δεῖ καὶ εὐλογεῖν τὸν Θεόν· τὸ ὄνομα δὲ αὐτοῦ δοξάζειν θνητοῖς ὀνόμασι τε καὶ ῥήμασιν.

Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαιῶσει τὰ ἔργα σου. Τὴν ἀμφοτέρων φησὶ λαῶν συναχθεῖσαν Ἐκκλησίαν ἐκ τῶν ἐκ περιτομῆς καὶ τῶν ἐξ ἐθνῶν. Ἔργα δὲ αὐτοῦ, ἃ πεποιῆται ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ φησὶ· πολυτρόπως δὲ αὐτὰ ὑμνεῖ· δύναμιν, καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ δόξαν, καὶ ἀγιωσύνην, καὶ θαυμάσια· καὶ πάλιν δύναμιν καὶ μεγαλωσύνην καὶ χρηστότητα, καὶ δικαιοσύνην καὶ οἰκτιρμούς προσαγορεύων.

(Desunt quædam folia in fine in C. 3.)

Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἐροῦσι. Πρακτικῶς ἐροῦσι καὶ μετὰ ὀρθοῦ φρονήματος. Ὁὖν ἐστὶ· Φοβερὸν τὸ ἐμπειεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Καὶ τὸ, Ἀλαλάξατε Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως· ὅτι Κύριος ὑψιστος φοβερός. Ταῦτα γὰρ ἐροῦσι δι' αὐτοῦ τοῦ φοβεῖσθαι καὶ σέβας ἔχειν Θεοῦ. Δηγήσονται δὲ καὶ ὡς πέρας οὐκ ἔχουσαν αὐτοῦ τὴν μεγαλωσύνην, οὐ περιγράφαντες γνώσει, ἀλλ' ὡς οὖσαν ἀκατάληπτον· μόνος γὰρ ὁ Υἱὸς γινώσκει τὸν Πατέρα, καὶ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν. Εἰ δὲ καὶ ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα οἷς βούλεται, ἀλλ' οὖν ὡς ἐφικτὸν γενητοῖς ἰδεῖν, κατὰ ἀναλογίαν ἧς τις ἔχει προπαρασκευῆς.

Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητός σου ἐξερεύονται. Πᾶσι μὲν αὐτός, ἅτε Θεὸς ὢν ἀγαθός, ἐπιδέδωκε τὴν χρηστότητα, καὶ οἰκτερεῖ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Σώζονται δὲ οἱ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ ἀπολαύειν ἐθέλουσιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΕ'.

Αἰνεῖ, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον· αἰνέσω τὸν Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου.

Ἐν ἐκείτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διολογισμοὶ αὐτοῦ. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου, φησὶ, πάντα ὅσα ἐφρόνησεν ἠχῆσονται, καὶ οὐδὲν ἔσται ὢν ἐφαντάζετο ἐπὶ γῆς.

Διδόντα τροφήν τοῖς πεινῶσι. Πνευματικὴν δηλονότι τοῖς λιμῶξουσι παντός ἀγαθοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΓ'.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸν ψαλμός. Ἐν μὲν τῷ προλαβόντι αὐτός ἑαυτὸν παρήγει εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἔχειν τὴν ἐλπίδα· ἐν δὲ τούτῳ τὸν ἀποστολικὸν χορὸν δεικνύσι διδάσκοντα τὸ πλῆθος αἰνεῖν τὸν Θεόν, ἐφ' οἷς τὸ γένος εὐηργέτησεν.

Ἀναλαμβάνων πραεῖς ὁ Κύριος. Πραεῖς μὲν τοὺς τὴν πίστιν αὐτοῦ δεξαμένους φησὶ, τοὺς μιμησαμένους τὸν εἰπόντα· Πρᾶός εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ δὲ τοὺς ἀμαρτωλοὺς μισῶ, φησὶν, οἵτινες εἰσιν οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, οἱ τῷ πυρὶ ἐνοικοῦντες.

Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. Δουλείαν τῶν ἀνθρώπων φησὶ βούς, καὶ ἡμίονους καὶ τὰ ἕτερα τῶν κτηνῶν.

† Hebr. x, 31. * Psal. xlvii, 2. ° Matth. xi, 29.

(52) Nota Athanasiani styli.

2. Per singulos dies benedicam tibi. Apud Hebræos initium præsentis versiculi est Beth. Docet autem, nullam esse diem absque hymnis prætermittendam. Tota igitur anima, tota mente, exaltare Deum, et benedicere illi oportet, nomenque ejus glorificare mortalibus nominibus atque verbis.

4. Generatio et generatio laudabit opera tua, etc. Ecclesiam ait ex ambobus populis congregatam, ex circumcissione scilicet et ex gentibus. Ejus autem opera narrat quæ in adventu suo fecit : multisque modis ea celebrat, virtutem, magnificentiam, gloriam, sanctitatem, et mirabilia dicens, ac rursus virtutem, magnitudinem, suavitatem, justitiam et miserationes.

6. Et virtutem terribilium tuorum dicent. Cum bonis operibus ita loquentur, et cum recta sententia. Quale est illud : Terribile est incidere in manus Dei viventis. Et illud : Jubilate Deo in voce exultationis : quoniam Dominus excelsus terribilis. Ecce enim dicent quod timeant et honorent Deum. Non rabunt autem ejus magnitudinem, utpote quæ terminum non habeat, non circumscriptibilem (52). Solus namque Filius cognoscit Patrem, et Pater Filium. Etiam si vero Patrem manifestet quibus vult, at ut opificiis possibile est ipsum videre, habita ratione præparationis ejusque hominis.

7. Memoriam abundantie suavitatis tuæ eructabunt. Omnibus ipse hominibus, utpote qui Deus bonus sit, suavitatem suam impertivit, et miseratur omnia opera sua. Salutem autem consequuntur qui suavitate ejus frui volunt.

PSALMUS CXLV.

1. Lauda, anima mea, Dominum ; laudabo Dominum in vita mea.

4. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. In hora mortis, inquit, omnia cogitata ejus publica fient, nec occultum erit quidpiam eorum quæ in terra cogitavit.

7. Dat esram esurientibus. Spiritualem scilicet, iis qui omne bonum expetent.

PSALMUS CXLVI.

1. Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus. In præcedenti psalmo sese hortabatur in Deum solum spem ponere ; in hoc autem apostolicum chorum exhibet docentem multitudinem, laudare Deum de beneficiis generi hominum collatis.

6. Suscipiens mansuetos Dominus. Mansuetos vocat eos qui fidem ejus susceperunt, imitati eum qui dixit : Mitis ego sum. Ego autem peccatores odio habeo, inquit, qui sunt impuri dæmones in igne habitantes.

8. Et herbam servituti hominum. Servitutem hominum vocat boves, mulos et reliqua jumenta.

IN FRAGMENTA SUBSEQUENTIA MONITUM.

Quæ subsequuntur fragmenta Commentariorum Athanasii in psalmos prior edidit Petrus Felckmannus sub finem appendicis ad editionem Commelinianam, hac præmissa ad lectorem admonitione.

PETRUS FELCKMANNUS LECTORI.

« Cum præmissam appendicem hucusque jam perduxissem, incidi in opera Luciferi episcopi Calaritani, cujus crebra et laudata in Athanasio nostro mentio, jam olim Lutetiæ a Joanne Tilio episcopo Meldensi edita. Quæ cum pervolverem, incidi in tres Athanasii epistolas, duas ad Luciferum, et tertiam ad solitariæ vite studiosos, quarum ne fama quidem ante ad nos pervenerat. Quas cum ex rerum cum aliis Athanasii epistolis similitudine et tractatione genuinas esse existimem, hic subjungendas esse putavi. Et quia eodem quoque tempore fragmenta quædam Commentariorum sancti hujus nostri in psalmos in συλλογῇ Nicetæ Heracleotæ in Biblioth. Palatina reperi, eadem similiter, donec integra aliunde prodeant, adjeci tumultuario opere festinantibus prelis a me versa. Quanquam fortasse non omnia quæ Nicetas ex illis decerpserit, damus. Nam codex quo usi sumus in psalm. LXXVI deficiebat. Et verisimile non est Nicetam in reliqua psalmorum parte Athanasii explicationes, quas eatenus tam frequenter citat, omisisse.

« Denique brevem Athanasii sententiam, et locorum quorundam varias lectiones ad finem subdidi, depromptas ex vetustissimo codice Biblioth. Palatinæ, qui continebat similem catenam expositionum in Jobum, ab incerto auctore concinnatam. Tu vero, benevole lector, auctarium hocce benevole acceptare, nostrisque studiis favere velis oro. » Hæc Felckmannus.

Epistolas porro memoratas a Felckmanno ad Luciferum et ad monachos, edidimus supra. Hæc autem fragmenta quod spectat, consimillima illa sunt, paucissimis exceptis, expositionibus Athanasii supra editis. Quod si quandoque nonnulla occurrant quæ in Expositionibus non compareant, non ideo repudianda, et Athanasio abjudicanda; nam, quod observasse juvabit, ad eos psalmorum versus pertinent, quorum explicatio non existat in Expositionibus, utpote non integris ac persæpe deficientibus. Cæterum hæc excerpta non ad verbum refert Nicetas, sed plerumque quoad sententiam tantum nec raro permixta cum aliorum Patrum commentariis, quorum ipse nomina affert. Etenim quando eadem omnino, nec immutata nec auctiora sunt quam in Expositionibus, ea omisimus, ne bis idem inutiliter repetatur.

FRAGMENTA COMMENTARIORUM D. ATHANASII

IN PSALMOS.

Ex Nicetæ metropolitæ Heracleæ catena expositionum, sive ut ipse vocat, Συναγωγῇ ἐξηγήσεων, ex Græcis Patribus in Psalmos collecta

Nicetas hic in præmio tertiam ex quinque, quas sibi præmittendas esse quæstiones censuit, hanc, τί τὸ ψαλτήριον, explicans, addito nomine Ἀθανασίου, sequentia subjicit.

Est igitur psalterium instrumentum musicum A constans decem chordis, de summis ipsius compagis partibus sonum perficiens, vocemque consona quadam melodia articulatae voci similem reddens: ac dicitur, Hebræis quidem, naula; Græcis vero, cithara. Conficitur vero hoc modo: sumpto ligno recto, nihilque penitus inflexo, decem in ea chordæ tendebantur; ac singulae seorsim in summitate ipsius psalterii fixæ constringebantur: earum autem principia desursum demittuntur. In cubito (sive collo) namque ipsius psalterii decem claviculæ sive paxilli trajecti vertuntur, qui chordas tendunt, remittuntve, prout vocum consonantia et proportio requirit, et ad psallentis libitum. Et hoc est, quod magnus Basilius ait, etc.

Ἔστι τοίνυν τὸ ψαλτήριον ὄργανον μουσικὸν δεκά-
χορδον, ἐκ τῶν ἄνωθεν μερῶν τῆς κατασκευῆς ἀπο-
τελοῦν τὸν ἦχον, ἐναρμονίως τοὺς φθόγγους πρὸς τὴν
ἐκ τῆς φωνῆς μελωδίαν ἀποδιδόν· παρὰ μὲν Ἑβραίοις
ναῦλα λεγόμενον, παρ' Ἑλλησι δὲ κιθάρα ὀνομαζόμε-
νον. Κατεσκευάσαστο γὰρ αὐτοῖς ὄρθον ξύλον καὶ ἀπαρ-
έγκλιτον, χορδαὶ δὲ ἐν τούτῳ δέκα ἐτείνοντο. Ἐκάστη
δὲ τῶν χορδῶν εἰς τὸ ἀκροτελεύτιον τοῦ ψαλτηρίου
διηρημένως ἐναπασφίγγετο· αἱ δὲ ἀρχαὶ τῶν χορδῶν
καθίσεντο ἄνωθεν. Δέκα γὰρ κόλλαβοι εἶπουν πασσαλι-
σκοὶ, περὶ τὸν πῆχυν τοῦ ψαλτηρίου στρεφόμενοι,
ἐτείνον τε τὴν χορδὴν καὶ ἐχάλων πρὸς τε τὸν ῥυθμὸν
τῆς ἀρμονίας καὶ πρὸς τὸ τοῦ ψαλτῆροῦ βούλημα.
Καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, etc.

Idem explicans ista psalmi II, « Convenerunt reges terræ, » etc., ponit :

Ἀθανάσιος. Διὰ τί δὲ οἱ βασιλεῖς Ἡρώδης ὁ Ἀσκα- A
λωνίτης καὶ Πιλάτος ὁ Πόντιος παρέστησαν, τουτέστι
παρετάξαντο καὶ ἐπέβησαν κατὰ Χριστοῦ; Διὰ τί δὲ οἱ
ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων οἱ ἀσεβεῖς, καὶ λοιμοὶ, καὶ
ἀμαρτωλοὶ, Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι, καὶ νομικοὶ,
εἰς ταῦτον συνέδραμον, καὶ κατὰ τοῦ Κυρίου, τουτ-
έστι τοῦ Πατρὸς, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλύττησαν,
τουτέστι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ; Ὁ γὰρ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν
οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾶ. Τάχα μὲν οὖν, ἐπειδὴ τὰ παρ'
ἐκείνοις τετολμημένα τοῦ Κυρίου μᾶλλον τὴν δύνα-
μιν ἔδειξε, καὶ εἰς τοῦναντίον αὐτοῖς τὰ ἐπιχειρήματα
γένονεν, οἷον ἐμικτηρίζει αὐτοὺς ὁ Δαυὶδ, ὡς εἰς
κενὸν πάντα τολμήσαντας· τάχα δὲ καὶ μέμφεται. Τί
γὰρ δήποτε αἰτιώμενοι οἱ κατὰ Χριστοῦ συνδραμόντες
σταυρῷ τοῦτον ἀνήρτησαν; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῖς
ἔθνεσι μὲν δεδωκὼς τὴν σοφίαν, τοῖς δὲ βασιλεῦσι τὸ
κράτος παρασχὼν, καὶ τοῖς ἄρχουσι τὴν ἀρχὴν κρα-
τυνόμενος, καὶ τοῖς Ἰουδαίοις τὰ μέγιστα τερατοῦρ-
γήσας καὶ βοῶμενα θαύματα;

Et in versum sequentem scribens :

Ἀθανάσιος. (53) Ἐνταῦθα λείπει τὸ, λέγοντες, ἵνα ἡ
ἢ διάνοια αὕτη· *Συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ
κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, λέγοντες· Διακόψωμεν
τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν.* Τίνων; τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
Υἱοῦ· οὐ γὰρ ἤθελον εἰσω τῆς ἱερᾶς γενέσθαι σαγή-
νης· Ἀποβρίψωμεν δὲ τὸν ζυγόν, τουτέστι τὸν εὐ-
αγγελικὸν νόμον καὶ τὴν ἐντολήν, περὶ οὗ γέγραπται·
Ὁ ζυγός μου χρηστός ἐστι. Τοῦτο δὲ αὐτὸς ὀνειδί-
ζων αὐτοῖς διὰ Ἰερεμίου ἔλεγεν· *Ἐλπας· Οὐ δουλεύ-
σω σοι·* τουτέστιν, οὕτως ἐπολιτεύσω, ὥστε ἀποσει-
σασθαι τὴν ἐμὴν δουλείαν. Ἡ τοίνυν ταῦτα ἐκ προσ-
ώπου τῶν Ἰουδαίων εἰρηται ἀθετούντων τὴν εἰς τὸν
Κύριον ὑποταγὴν, καὶ οὐτε αὐτῷ οὐτε τῷ Πατρὶ ὑπο-
ζεύχθαι θελόντων· ἢ καὶ τοῖς πιστεύουσι τὸ Πνεῦμα
παρεγγυᾷ καὶ λέγει· Μὴ ὁμοιωθῶμεν τοῖς ἐπιβουλεύ-
ουσι τῷ Χριστῷ, μηδὲ συνδεθῶμεν αὐτοῖς κατὰ τὴν
δόμοιαν· ἀλλὰ καὶ τὸν βαρὺν τοῦ παλαιοῦ νόμου ζυ-
γὸν ἀποτιναξόμεθα, μηδὲν ἠγούμενοι τὰ ἐν τύποις,
εἰ μὴ νοοῖντο πνευματικῶς. Ἀσυντελὲς γὰρ πρὸς δνη-
σιν ἡ σικιά, εἰ μὴ τὸ Χριστοῦ μυστήριον ζωγραφῆται.

Et in illa verba : « Tunc loquetur ad eos in ira sua, » v. 5.

Ἀθανάσιος. (54) Τότε. Πότε, ἢ ὅτε ἔλεγεν· *Διαρρή- D
ξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν;* Τίνα δὲ ἐστὶν ἐν ὀργῇ
παρ' αὐτοῦ λαληθέντα; *Ὅσαι ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι, ὅτι ἀρθήσεται ἀπ' ὑμῶν ἡ βασιλεία
τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῖς νομικοῖς, ὅσαι.* Ἡ τὸ, *Τότε,* εἰς
τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως ἀναφέρεται, *ὅταν ὄψονται
εἰς ὃν ἐξέκέντησαν.* Τότε γὰρ ταράζει αὐτοὺς λέ-
γων· *Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταγραμένοι.* Ἐπει-
ράθησαν δὲ θείας ὀργῆς, καὶ ὅτε ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοῖς
ἐπιστάσα στρατιὰ τὴν τε πόλιν ἐνέπρησε, καὶ τὸν

(53) Hæc habentur superius, sed breviora.

⁷ Joan. v, 23. ⁸ Matth. xi, 30. ⁹ Jerem. ii, 20.
¹⁰ Matth. xxv, 41.

Athanasius. Quæ vero causa erat, quod reges, Herodes Ascalonita et Pontius Pilatus convenirent, hoc est, conspirarent, et impetum facerent contra Christum? Aut quid rei erat, quod principes Judæorum, impii illi, pestilentissimi et facinorosissimi homines, Scribas dico, Phariseos et legisperitos, in unum congregati sunt, et contra Dominum, hoc est Patrem, insanierunt, contraque Christum ejus, scilicet Filium? Nam qui non honorat Filium, is neque Patrem honorat⁷. Quandoquidem igitur et quæ ab illis patrata sunt, Domini potentiam adhuc magis demonstrarunt, ipsorumque conatus plane contrarium exitum sortiti sunt : idcirco videtur illos David quasi irridere, ut qui in vanum omnia tentarunt : vel fortasse etiam accusare. Qua enim, quæso, causa culpave in Christo deprehensa concursu facto ipsum in crucem sustulerunt? Nonne ipse est, qui gentibus sapientiam dedit, qui regibus imperium tribuit; qui principibus dominatum confirmat? qui denique Judæis summa et proclamatis-
sima illa operatus est miracula?

Athanasius. Deest hic illud, dicentes, ut hic sit sensus, *Congregati sunt contra Dominum et contra Christum ejus, dicentes : Dirumpamus vincula eorum.* Quorum? Patris nimirum et Filii : nolabant enim intra sacram Domini sagenam esse : *abjiciamus vero etiam jugum ipsorum,* hoc est, legem et præcepta Evangelii, de quo scriptum est : *Jugum meum suave est*⁸. Hoc vero etiam ipsemet Dominus C
ipsis exprobrat per Jeremiam, dum ait : *Dixisti : Non serviam tibi*⁹, quasi dicat, Sic te gessisti, ut servitute meam excuteres. Aut igitur hæc tanquam ex Judæorum persona dicuntur, qui subesse Domino recusant, et nec ipsi, neque Patri ejus subijci volunt : aut certe Spiritus credentes admonet et dicit : Ne assimilemur iis qui Christo insidiati sunt, neque connectamur ipsis consentiendo : quin potius grave illud veteris legis onus abjiciamus, nihil æstimantes typos illos, nisi spiritualiter intelligantur. Umbra namque res quædam est imperfecta atque inutilis, si Christi mysterium non describit.

Athanasii. Tunc. Quando, nisi cum dicerent : *Dirumpamus vincula ipsorum?* Porro quæ sunt illa, quæ in ira ab ipso dicta sunt? Hæc scilicet : *Væ vobis, Scribæ et Pharisei, quia tolletur a vobis regnum Dei*¹⁰. *Et vobis legisperitis, væ*¹¹. Vel certe illud, *tunc,* refertur ad tempus judicii, quando *videbunt in quem transfixerunt*¹². Tunc enim conturbabit eos, dicens : *Discedite a me, maledicti*¹³. Divinam autem iram Judæi experti sunt, cum Romanus in ipsos irruens exercitus urbem inceudit, templum

(54) Hæc item superius, sed pauciora.

¹⁰ Matth. xxi, 43. ¹¹ Luc. xi, 46. ¹² Joan. xix,

expilavit, et denique maximam ipsorum partem morte delevit.

ναὸν ἐπύρθησε, καὶ τοὺς πλείονας αὐτῶν θανάτῳ παρέπεμψεν.

Idem in inscriptionem psalmi tertii.

Athanasii et Cyrilli. Tertii psalmi inscriptio remittit nos ad historiam, quæ exstat in secundo libro Regnorum. Habuerat David ex diversis uxoribus complures filios. Inter hos Amnon erat primogenitus; ex alia vero conjuge suscepti Abessalom, et Thamar filia, uterque forma egregia. Hujus amore correptus Amnon, ac morbum simulans, cum a Davide visitaretur, petiit ab ipso, ut sororem sibi curatricem adesse juberet. Atque ita eam corrumpit: post etiam odio habens, domo ejecit. Ipsa vero fratri Abessaloni de injuria conqueritur. Qui licet vehementer esset commotus, iram tamen dissimulat. At aliquanto post tempore Amnonem ad cœnam vocatum interimit, metuensque patris iram, fugit: demumque post tres annos revertitur, ira Davidis jam remissa. Non illico tamen in conspectum Patris admissus, sed demum post duos annos. Tunc vero insidias Patri struere cœpit, currusque sibi et equites comparavit, sibi que conciliavit eos, qui regem judicii causa adhibant, sub specie benevolentiae et clementiae subjiciens sibi Patris subditos, cogensque ingentem transfugarum multitudinem, ut Patri insidias tenderet. Ad extremum, defecit, seque regem nuncupavit. Assumpsit vero cum multis aliis etiam Achitophalem, qui Davidi erat a consiliis, virum valrum et industrium. Quo audito, fugit David cum iis, qui circa ipsum erant, nudis pedibus. Tunc etiam Semei ipsum execratus est. Precatus vero David, ut Deus consilium Achitophelis velit facere irritum, submittit etiam Chusi, amicum suum, qui sententiae illius contradicant, ac per sacerdotes Sadowicum et Abiatharem sibi omnia significet Abessaloni consilia. Chusi vero, ubi ad patricidam pervenit, ab ipso tanquam fidelis et benevolus creditus, una cum Achitophale in medium consulere jubetur, quo pacto bellum geri oporteat. Et Achitophel quidem auctor est, ut Abessalom, prius tamen cum patris pellicibus congressus, eum a tergo persequatur, atque imparatum aggrediatur. Chusi autem, de pellicibus quidem nihil consilii dat; at ut e vestigio in patrem impetum faciat, hoc Abessaloni dissuadet. Ne, inquit, in montibus in ipsum incidens, clade accepta, cum exercitum perdas, tum vero ipse in patris manus captivus pervenias. Parricida igitur dicente: *Melius est consilium Chusi, quam Achitophelis*¹⁴, mœrore correptus Achitophel sibi ipsi laqueo vitam eripuit. Chusi vero omnia Davidi per sacerdotes significavit: jussitque insuper etiam fugere. Deinceps vero cum Abessalom rebus omnibus instructis, corruptis etiam prius patris pellicibus idque publice, patrem persequeretur, David quidem ipse in aciem non prodiit; ducibus vero suis credito exercitu præcepit ipsis, dicens: *Parcite filio meo Abessaloni*¹⁵. Prælio vero acri

Ἀθανασίου, Κυρίλλου. Sic absque copula utrumque nomen conjungens: forte ex utroque sequentia conflata esse innuere volens. Ἡ τοῦ τρίτου ψαλμοῦ ἐπιγραφή πρὸς τὴν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν ἱστορίαν ἡμᾶς παραπέμπει. Τῷ Δαυὶδ ἐκ διαφόρων γυναικῶν παῖδες ἐγένοντο πλείονες. Ἐν τούτοις καὶ ὁ Ἀμνὼν ἦν πρωτότοκος· ἐξ ἐτέρας δὲ ὁ Ἀβεσσαλὼμ καὶ ἡ Θάμαρ, ἀμφὶ τὴν ἕψιν καλοί. Ταύτης ἡράσθη ὁ Ἀμνὼν· καὶ νοσεῖν ὑποκρινάμενος, ἐπειδὴ ὁ Δαυὶδ αὐτὸν ἐπεσκέψατο, παρεῖναι ἤξλου τὴν ἀδελφὴν αὐτὸν θεραπεύουσαν. Καὶ διαφθείρας, εἶτα μισήσας, εὐθύς ἐξέπεμψεν. Ἡ δὲ τῷ ἀδελφῷ Ἀβεσσαλὼμ τὴν ὕβριν ἀπήγγειλε. Κάκεινος ἀγανακτεῖ μὲν, κρύπτει δὲ τὴν ὀργὴν. Μετὰ τινα δὲ καιρὸν τὸν Ἀμνὼν εἰς δεῖπνον καλέσας, ἀπέκτεινε, καὶ φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς, ἀπέφυγε· μετὰ δὲ τρία ἔτη ἐπάνεισι, τοῦ θυμοῦ κοπάσαντος τῷ Δαυὶδ. Οὐ μὴν καὶ ὕψως ἀξιοῦται τῆς πατρικῆς αὐτίκα, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔνιαυτούς. Ἡρξάτο δὲ ἐπιθουλεῖν τῷ πατρὶ, καὶ ἄρματα ἑαυτῷ καὶ ἵπποις ἐποίησε, καὶ ἰδιοποιεῖτο τοὺς ἐρχομένους κριθῆναι πρὸς τὸν βασιλέα, σχήματι ἐπεικειας ὑπαγόμενος τοὺς ὑπηκόους, καὶ πλῆθος ἀποστατῶν συνθροίζων, εἰς ἐπιθουλήν τοῦ πατρὸς. Καὶ τέλος ἀπέστη, καὶ βασιλέα ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε. Προσελάβετο δὲ σὺν ἄλλοις πολλοῖς καὶ τὸν Ἀχιτόφελ, ὃν ὁ Δαυὶδ εἶχε σύμβουλον, ἄνδρα δεινὸν καὶ δραστήριον. Καὶ ὁ Δαυὶδ ἀκούσας, φεύγει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν γυμνοῖς τοῖς ποσίν· ὅτε καὶ Σεμεὶ αὐτῷ καθηράτο. Εὐχόμενος δὲ τῆν τοῦ Ἀχιτόφελ διασκεδασθῆναι βουλήν ὁ Δαυὶδ, πέμπει καὶ τὸν ἑαυτοῦ φίλον Χουσί τῇ ἐκείνου γνώμῃ ἀντιταξόμενον, καὶ διὰ τῶν ἱερέων Σαδὼκ καὶ Ἀδιάβαρ δηλώσονται αὐτῷ πᾶν ὃ ἂν βουλευσῆται ὁ Ἀβεσσαλὼμ. Ὁ δὲ Χουσί, ἐπειδὴ πρὸς τὸν πατραλοῖαν τοῦτον ἀφίκετο, πιστευθεὶς ὡς εὐνοῦς αὐτῷ, αὐτὸς τε καὶ Ἀχιτόφελ προτρέπονται ὅ τι δέον περὶ πολέμου εἰπεῖν. Καὶ ὁ Ἀχιτόφελ προτρέπεται, ταῖς τοῦ πατρὸς τοῦτον μίγνεντα παλλακαῖς, ὀπίσω διώκειν, καὶ ἀσυντάκτω προσβαλεῖν. Ὁ δὲ Χουσί περὶ μὲν τῶν παλλακῶν οὐδὲν ἀπεφῆγατο· ἐξορμᾶν δὲ εὐθύς κατὰ τοῦ πατρὸς οὐ συνεχώρει τῷ Ἀβεσσαλὼμ· ἵνα μὴ, ἐν ὄρεσι, φησὶν, ἐμπεσῶν καὶ δυσφορίας, τό τε στρατόπεδον διαφθείρης, καὶ αὐτὸς ταῖς τοῦ πατρὸς λεηθθείης χερσὶ. Τοῦ δὲ πατραλοῖου εἰπόντος· Ἀγαθὴ βουλὴ Χουσί ὑπὲρ τῆν βουλήν Ἀχιτόφελ, λυπηθεὶς Ἀχιτόφελ ἀπήγγαστο. Ὁ δὲ Χουσί τῷ Δαυὶδ πάντα διὰ τῶν ἱερέων ἐδήλωσε, καὶ φεύγειν ἔτι ἐκέλευσεν. Ἐπεὶ δὲ παρασκευασάμενος ὁ Ἀβεσσαλὼμ ὀπίσω τοῦ πατρὸς κατεδίωξε, πρότερον ταῖς ἐκείνου παλλακαῖς ἐν ὑπαίθρῳ μίγεις, ὁ μὲν Δαυὶδ οὐκ ἐξῆλθεν αὐτὸς εἰς ἀντιπαράταξιν, ἡγεμόσι δὲ πιστεύσας τὸ στράτευμα, ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων· Φείσασθέ μου τοῦ παιδαρίου Ἀβεσσαλὼμ. Τοῦ δὲ πολέμου συρραγέντος ἐν τῷ δρυμῷ Ἐφραῖμ, πίπτουσι μὲν εἰκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν ἀπὸ τοῦ στρατεύματος τοῦ Ἀβεσσα-

¹⁴ II Reg. xviii, 14. ¹⁵ II Reg. xviii, 5.

λάμ· αὐτὸς δὲ, ὡς εἶχεν, ἔφευγε στρέψας τὸν χαλι- A
νόν. Βαθεῖαν δὲ τὴν κόμην καὶ πολλὴν τρέφων, ἐμ-
πλέκεται ταύτην δρυΐ· καὶ ἡ μὲν ἡμίονος ἐκ τῶν σκε-
λῶν αὐτοῦ διωλίσθησεν· ὁ δὲ μετέωρος ἐπὶ τοῦ δέν-
δρου ἐκρεμάτο, ἕως, ἰδὼν τις αὐτὸν, ἀπαγγέλλει τῷ
Ἰωάβ. Εἰς δὲ τῶν τοῦ Δαυὶδ ἡγεμόνων ἦν ὁ Ἰωάβ.
Καὶ οὗτος, τρία βέλη λαβὼν ἀπὸ χειρὸς, εἰς τὴν καρ-
δίαν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἐνέπηξε, καὶ ἀνείλεν αὐτόν. Ὁ
δὲ Δαυὶδ, ἀκούσας, πενθεῖ· *Υἱέ μου, λέγων, Ἀβεσ-
σαλὼμ, υἱέ μου. Τίς δόφη τὸν θάνατόν μου ἀντι-
σοῦ; Καὶ οὕτω τοῦ τυράννου διασφαρέντος, πάλιν ὁ
Δαυὶδ τὴν βασιλείαν ἀναλαμβάνει. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν
ὑστερον. Τὴν δὲ μετὰ χεῖρας ψαλμὴν συντάξεν ἐτι
διωκόμενος. Διὸ καὶ θρήνους ἔχει καὶ ἔλοφυρμούς.
Ἀναθήσεται δὲ καὶ εἰς Χριστὸν ὁ ψαλμὸς, τὸν ἀλη-
θινὸν Δαυὶδ· Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *πεποθημένος*
καὶ *ικανὸς χειρὶ*. Τίς δ' ἂν εἴη ὁ φύσις καὶ ἀληθῶς
πεποθημένος ἢ ὁ Χριστὸς, ὁ *ὠραῖος κάλλει παρὰ
τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων*; Τίς δὲ *ικανὸς τῇ χειρὶ*,
εἰ μὴ ὁ ἰσχυρὸς Ἰησοῦς, ὁ τῇ δυνάμει τῆς θεότητος
πάντας τοὺς ἀλλοφύλους τροπωσάμενος δαίμονας;
Τοῦτον γὰρ ἐδίωκεν, ὡς ἄλλος τις Ἀβεσσαλὼμ, ὁ αἰ-
σθητὸς καὶ κατὰ σάρκα Ἰσραήλ, οἱ Ἰουδαῖοι. Περὶ
ᾧ λέγει διὰ Ἠσαίου· *Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψώσα-
αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν*. Συνήργει δὲ πρὸς τὴν δίω-
ξιν, οἳα τις Ἀχιτόφελ ὁ Ἰουδαῖς· ὃν σύμβουλον εἶχεν
ὁ νοητὸς Δαυὶδ ὁ Χριστὸς. Περὶ αὐτοῦ γὰρ εἴρηται ἐν
τινι τῶν ψαλμῶν· *Σὺ δὲ, ἄνθρωπε ἰσχύουσε, ἡγε-
μὼν μου, καὶ γνωστὴ μου*. Ἀλλὰ γὰρ Ἰουδαῖς μὲν
παραπλησίως τῷ Ἀχιτόφελ ἀπελθὼν ἀπήγγεζο· ὁ δὲ
Χριστὸς, ἀποστέλλων τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ μαθητὰς C
εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ πόλεμον, ἐνετέλλετο,
ὡσπερ ὁ Δαυὶδ, ἵνα φείσωνται τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, οὕτω
καὶ αὐτὸς, ἵνα τοὺς Ἰσραηλίτας μὴ παρῶνται· *Ἔσε-
σθε γάρ μοι, φησὶ, κήρυκός τε καὶ μάρτυρες ἐν
Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ Σα-
μαρείᾳ, καὶ ἕως ἄσχατου τῆς γῆς*. Ὡσπερ δὲ καὶ ἡ
ἡμίονος καὶ αἱ τρίχες τὸν Ἀβεσσαλὼμ τῷ θανάτῳ
παρέδωκαν, οὕτω τοὺς Ἰουδαίους ἡ ἀλογία καὶ τὸ
μέγα φρονεῖν ἐπὶ ταῖς ἕξω καὶ σωματικαῖς τῆς ἀλη-
θινης ζωῆς ἀπεστέρησε· καὶ οὕτε τῆς γῆς ἀπολαύειν
ἔλασεν, οὕτε τοῦ οὐρανοῦ.
et animus in rebus externis et corporalibus defixus,
et nec terra, neque caelo perfrui permisit.*

Deinde subsequitur Athanasii nomine argumentum psalmi vii prout habetur superius.

Item illa verba psalmi xi, "Ὅτι ὠλιγώθησαν ἀλήθειαι, etc., praevisa prius Chrysostomi sententia, subjicit :

(55) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον σαφῶς ὁ λόγος D
ἐνταῦθα τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν ἐλέγχει. Διὸ Μωσῆς
πρὸς αὐτοὺς ἀπέτεινε φάσεων· *Υἱὸ ἀνθρώπων οὗς
οὐκ ἔστι πίστις ἐν αὐτοῖς*.

Et in ejusdem psalmi versum sequentem, praevisa rursus Chrysostomi explicatione.

Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου. Τοῦτο καὶ ἐπὶ Ἰου-
δαίων ἀληθές· *Ἐκαστος ἐλάλησε μάταια πρὸς τὸν
πλησίον, τὰς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συνάγων ἐπι-
βουλὰς*.

Sed secundum magnum illum Athanasium evi-
denter arguunt haec verba Judaeorum infidelitatem.
Quare Moses ad eos respexit, cum diceret : Filii
hominum, in quibus nulla fides est ²¹.

Cyrilli et Athanasii. Hoc etiam de Judaeis verum
est : *Unusquisque enim vana locutus est ad proxi-
mum suum, Salvatori nostro insidias struens*.

¹⁰ II Reg. xix, 40. ¹⁷ Psal. xliiv, 4. ¹⁸ Isa. i, 2. ¹⁹ Psal. liv, 14. ²⁰ Act. i, 8. ²¹ Deut. xxxii, 5, 6.

(55) Haec apprime conveniunt cum interpretatione psalmi xi, ubi ad Judaeos haec referuntur.

Tum etiam Græcorum poetæ et oratores, qui cum omnino nullam ejus rei curam haberent, verane essent quæ dicerent, conscripserunt singuli, sine prævio examine, quæ ipsis videbantur, hunc solum finem habentes, ut nimirum linguæ suæ elegantiam ostentarent.

Item in psalm. xliii περιγραφὴν.

Athanasii. Secundum anagogen vero, aperit in hoc psalmo et explicat clarissime hominum impietatem et legis prævaricationem in omnibus suis cœnatiis : ut hinc necessitatem adventus Christi prædicet. Atque sic quidem divus Athanasius : secundum autem magnum Basilium, etc.

Similiter in titulum psalm. xiv, præmissa Theodoretii sententia, subjicit :

Athanasius autem et Basilium, magni illi Patres, auunt, Davidem psalmum hunc cecinisse, ut doceret, quidnam illud sit, quod hominem præparet ad beatam illam quietem consequendam. Quare, cum propositum esset in hoc psalmo hominem perfectum describere, eum, inquam, qui beatitudinis particeps futurus est, ordine ac via quadam utitur in iis quæ in ipso spectari solent, a proximis ac primis facto exordio. Sic igitur incipit, *Domine, etc.*

Rursum in psalm. xv illa verba, « Sanctis qui sunt in terra, » etc., v. 3.

Athanasius. Sanctos esse ait hic, qui in Spiritu sunt sanctificati : Christi vero terram, Ecclesiam. Illud vero, *Mirificasti, pro, Declarasti, ponitur.* Voluntas porro ipsius Patris intelligit. Ut universorum hic sit sensus : *lis qui in fide sanctificati sunt, cognitam reddidit voluntatem Patris. Potes tamen hunc versum sic intelligere : Admirabiles reddidit Deus sanctos suos. Quare ? Quia voluntates ejus omnes in ipsis erant, et ab ipsis implebantur.*

Adhuc ad inscriptionem psal. xviii.

Athanasius. Quandoquidem David hoc loco canit, ut et in *xliii* psalmo, rerum omnium opificium, reprehendit eos, qui mundum a seipso et casu existitisse dicunt, et nulla regi potentia : illos etiam, qui serviunt creaturæ præ Creatore. Quid igitur loquitur ad eos qui ex gentibus vocati sunt ?

Item in ejusdem psalmi verba ista, Οὐκ εἰσι λαλιαί, etc., v. 4.

Porro S. Cyrillus et maximus ille Athanasius per modum interrogationis legunt, quod hic dicitur : *Nonne sunt loquelæ, aut sermones, quorum voces non audientur ?* quasi dicat David : Nonne audientur etiam mutarum sive rerum, sive operum voces absque sermone et lingua ? Sane, dicat aliquis. Nam quemadmodum textoris artificium clamat varia ac versicolor vestis ; ac navis, in qua nihil reprehendi potest, opificem suum prædicat ; fabrum denique ipsius opus : sic et creatura, cujus mentionem fecimus, etsi sermone ac ratione de-

Καὶ οἱ παρ' Ἑλλήσι δὲ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ ἀληθεῖς εἶναι φροντίσαντες, συντεθείκασιν ἀβασανίστως τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, σκοποῦν ἔχοντες ἓνα, τὸ ἐπίδειξιν ποιήσασθαι γλώττης.

(56) Ἀθανασίου. Κατὰ μέντοι ἀναγωγὴν, διαβρῆδον ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ σαφηνίζει τῶν ἀνθρώπων τὴν εἰς τὸ παντελὲς τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν, ἵνα τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐπιφανείας ἀνακηρύξῃ Χριστοῦ. Καὶ οὕτως μὲν ὁ θεὸς Ἀθανάσιος κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον, etc.

(57) Ἀθανάσιος δὲ καὶ Βασίλειος, οἱ μεγάλοι Πατέρες, φασίν· ὅτι τοῦτον ἄδει τὸν ψαλμὸν ὁ Δαυὶδ διδάσκων, τί ἂν ἄνθρωπον παρασκευάσοι τῆς μακαρίας ἐκείνης τυχεῖν λήξεως. Διὸ τὸν τέλειον ἡμῖν ἐ λόγος ὑπογράφαι βουλομένους, τὸν τῶν μακαρισμῶν, ἐπιτυγχάνειν μέλλοντα, τάξει τινα καὶ ὁδῷ τῶν περὶ αὐτὸν θεωρουμένων χρησάμενος, ἀπὸ τῶν προσεχιστέρων καὶ πρώτων τὴν ἀρχὴν πεποιήται. Ἀρχόμενος οὖν φησι· Κύριε, etc.

(58) Ἀθανάσιος. Ἄγιος εἶναι φησὶν ἐνταῦθα τοὺς ἡγιασμένους ἐν Πνεύματι· Χριστοῦ δὲ γῆν τὴν Ἐκκλησίαν· τὸ δὲ Ἐθαυμάστως, ἀντὶ τοῦ, Ἐρανέρωσας. Θελήματα δὲ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς· ἐν ᾗ τὸ εἶναι οὕτω· τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. Νοήσεις δὲ τὸν στίχον καὶ οὕτως· Ἐθαυμάστως τοὺς ἄγλους ὁ Θεός. Διὰ τί; Διότι τὰ θελήματα αὐτοῦ πάντα ἐν αὐτοῖς ἦσαν, καὶ παρ' αὐτοῖς ἐγίνοντο.

(59) Ἀθανάσιος. Ἐνταῦθα μέντοι ὁ Δαυὶδ, ὡς ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ ψαλμῷ, ψάλλων τὰ τῆς γενέσεως, αἰτιᾶται τοὺς αὐτόματα λέγοντας ὑπερσάναι τὰ θντα καὶ ἀπρονόητα εἶναι, καὶ τοὺς λατρεύοντας τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. Τί οὖν ἄρα φησὶ τοῖς ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοις ; Sic ibi sensu incompleto.

(60) Ὁ δὲ ἅγιος Κύριλλος καὶ ὁ παμμέγας Ἀθανάσιος ἐν ἐρωτήσει ἀναγινώσκουσι τὸ, Οὐκ εἰσι λαλιαί, οὐδὲ λόγοι, ὡς οὐχὶ ἀκούσονται αἱ φωναὶ αὐτῶν ; τουτέστιν· Ἄρα οὐκ εἰσι καὶ τῶν ἀφώνων, ἢ πραγμάτων, ἢ ἔργων, φωναὶ χωρὶς λόγου καὶ γλώττης ; Ναί, φαίη ἂν τις. Ὡσπερ γὰρ τοῦ ὑφάντου τὴν τέχνην ἢ πολυποικίλους ἐσθῆς ἀναβοᾷ, καὶ τὸν ναυπηγὸν ἢ ἀδιαβλήτως ἔχουσα ναῦς ἀνακηρύττει, καὶ τὸν σιδηρέα τὸ ἔργον αὐτοῦ· οὕτω καὶ ἡ κτίσις, ἢς ἀρτίως διεμνημονεύσαμεν, ἄφωνος μὲν, ἤρουν ἄλογος· λαλιὰ δὲ ὡσπερ αὐτῆς τὸ θαῦμά ἐστι, καὶ

(56) Hoc argumentum superius præmittitur psalmo *xliii*, sed priora verba, κατὰ μέντοι ἀναγωγὴν, ibi desunt.

(57) Vide psal. *xiv*.

(58) Hæc leguntur ad versum 3 psal. *xv*, et pau-

lum mutata et auctiora hic sunt.

(59) Hæc non leguntur in *Expositionibus*, sed sunt Athanasio digna.

(60) Vide *ibid.* superius ad versum 4.

ὄλον φωνῆ τὸ κάλλος καὶ εὐταξία. Τὸ γὰρ διήγημα τὸ ἄστυν οὐράνιον καὶ τὸ βῆμα τὸ παρὰ τῆς ἡμέρας βοώμενον φωνῆ μὲν ἑναρθρὸς οὐκ ἔστιν, οὔτε λαλιά διὰ στόματος· διδασκαλία δὲ θείας δυνάμεως γίνεται τοῖς ἐπαεῖν ἐπισημαμένοις σιωπῶσης φωνῆς. Πλὴν ἄφωνον τὴν κρίσιν εἰπὼν ὁ Δαυὶδ, ἀπέφηνεν, ὅτι μήτε ἔμπρους, μήτε λογική, κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς Ἑλλήνων σοφοῖς. Ζῶν γὰρ εἶναι φασιν ἐν τῶν σύμπαντα τοῦτον κόσμον· ζῶα δὲ ὁμοίως καὶ τὰ μέρη, ἐξ ὧν συμπληροῦται.

sapientibus placet. Hi namque animal quoddam unum esse dicunt universum hunc mundum: imo et partes ejus, ex quibus constat, animalia existimant.

Item in titulum psal. xix.

(61) Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ἐπιγέγραπται, μελλόντων τινῶν ἔχων προαγόρευσιν. Κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, λέγεται μὲν ὁ ψαλμὸς ὡς ἐκ προσώπου τῶν περὶ τὸν Δαυὶδ ἑταίρων, αὐτῶ τῷ Δαυὶδ ἐπυχομένων ποιοῦντι θυσίαν· ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἀποστόλων, ὡς ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σταυροῦ τῷ Χριστῷ συνευχομένων.

Et in psal. xxviii hæc verba, « Et conteret cedros Libani, » etc., v. 5.

(62) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, κέδροι Λιβάνου οἱ ὑψηλοὶ τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ, διὰ τὸ ὠνομάσθαι πολλάκις ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ Λίβανον τῆν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ μόσχος τὸ θυσιαστήριον δηλοῖ. Συντριβόνται οὖν αὐτοὶ τε καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς εἰς τέλος θυσιαστήριον.

At in psal. xxxiv, verba ista, « Et oratio mea in sinum meum, » etc., adnotat, v. 13.

(63) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον, τὸ ἀποστραφῆναι εἰς κόλπον τὴν ὑπὲρ Ἰουδαίων τοῦ Χριστοῦ προσευχὴν σημαντικὸν ἂν εἴη τοῦ ἐναπομείναι ἐκεῖνους τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ μηδὲν ὠφεληθῆναι, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀπονοίας τὴν προσευχὴν ὡς περ ἀνακάμψαι ποιήσαντας. Ὁ μὲν γὰρ Κύριος, θεωρῶν τὸν καταληψόμενον αὐτοὺς ὄλεθρον, καὶ τὴν ἐσχάτην ἀπόλειαν, ἐπέθηκε ὑπὲρ αὐτῶν· οἱ δὲ τοιαῦτα ἐπραττον, ὡς τὴν εὐχὴν αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν μὴ παραπέμπεσθαι εἰς τὰ ὦτα τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὡς περ ἀντικρουμένην ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς αὐτῶν δυσσεβείας, καθέλικεσθαι καὶ ἐπαναστρέφειν πρὸς αὐτόν. Δὶδ' ἔλεγε· Καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται. Εἰ γὰρ σώζεσθαι ἐμελλον καὶ μεταβαλεῖν τῶν ἀσεβημάτων, εὐθυδρομοῦσα ἡ προσευχὴ τοῦ Σωτῆρος ἀκωλύτως ἂν καὶ ἀπαρτηδίστως ἐπὶ τὰ ὦτα τὰ πατρικά παρῆι.

In psal. xxxviii verba, « Utique in imagine ambulat homo, » v. 7.

(64) Κατὰ δὲ τοὺς πάνυ Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον· Ἐπειδὴ ἐν εἰκόνι καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ νῦν διαπορεύεται ὁ ἄνθρωπος· ἡ γὰρ ἀληθὴς ζωὴ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἔστιν· εἰκότως ὁ ψάλλον τὴν εἰκόνα ματαιότητα προσεῖπεν. Ἐπειδὴ οὐ τὴν ἀληθινὴν νῦν ζῶμεν ζωὴν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐν εἰκόνι, οὐδὲ περὶ τὰ βῆμα ἀγαθὰ ποιούμεθα τὴν σπουδὴν, διὸ μάτην τα-

stituitur, loquelæ tamen instar ipsa est, admiranda ipsius magnitudo, voxque est: eximia ipsius pulchritudo et ordinatissima dispositio. Cælorum namque narratio, verbaque, quæ dies loquitur, quantumvis non constant voce articulata, neque fiant ministerio oris; docent tamen divinam potentiam eos, qui vocem mutam audire ac intelligere norunt. Quanquam etiam hoc asseruit David, cum mutam diceret creaturam, quod nimirum neque animala, neque rationalis sit, ut Græcorum

Inscriptio etiam hujus psalmi est, *In finem*, quia futurorum quorundam prædictionem continet. Nam secundum magnum illum Athanasium, dicitur hic psalmus in persona amicorum Davidis, ipsi sacrificanti astantium beneque precantium. Referri tamen potest etiam ad apostolos, qui Christo, cum crucifigeretur, preces suas conjungebant.

At secundum magnum Athanasium, cedri Libani dicuntur eminentiores in populo Judaico, eo quod Jerusalem sæpe Libanus vocetur in sacra Scriptura. Vitulus vero significat altare. Conteruntur igitur in finem et ipsi Judæi et eorum altare.

Secundum vero divum Athanasium, quod Christi precatio pro Judæis in sinum ejus revertitur, denotat eos peccato suo immanere, nec quidquam juvari eo quod insanix suæ exsuperantia efficiunt, ut preces Christi quasi retrorsum flectantur. Dominus enim, cum intueretur extremam perniciem quæ ipsos comprehensura erat, mærore ingenti eorum causa afficiebatur: ipsi vero talia agebant, ut preces Christi pro ipsis neutiquam transmitterentur ad aures usque Patris, sed repercussæ quodammodo a magnitudine impietatis ipsorum retraherentur ac reverterentur ad Dominum. Ideoque aiebat: *Et oratio mea in sinum meum revertetur*. Nam si salvandi fuissent et ab impietate convertendi, transiisset utique precatio Salvatoris recto cursu, atque a nemine impedita ad aures usque paternas accessisset.

Sententia vero magnorum Athanasii et Cyrilli hæc est: Quandoquidem homo nunc non in veritate, sed in imagine incedit, vita enim vera demum in futuro erit sæculo, idcirco fortassis Psalter vanitatem appellavit imaginem. Quia ergo non veram hic vivimus vitam, sed talem, quæ est quasi in imagine, neque circa vera bona versamur, idcirco

(61) Est argumentum psalm. xix.

(62) Habetur ibid.

(63) Hæc habentur ibidem, sed multo pauciora.

(64) Expressum ex interpretatione hujus versiculi, supra.

frustra conturbamur circa mundana desideria nos **A** ρασσόμεθα περι κοσμικᾶς ἐπιθυμίας στρεφόμενοι, volentes, ac congerentes thesauros, quorum hæredes futuros non novimus. και συνάγοντες θησαυροὺς ὧν οὐκ ἴσμεν τοὺς διαδόχους.

In illa verba psal. xli, « Quemadmodum desiderat cervus. »

At secundum magnos Athanasium et Cyrillum : Quia in proxime præcedente psalmo ex persona Christi ad Patrem hæc dicta sunt : *Excita me, et retribuam ipsis* ²², idcirco hic Christum cruci affligentium persona inducitur, qui intolerabiliter laborabant ; cum manifestum sit, eus tandem assumendos esse, insertos, ut ait Paulus ²³, propriæ oleæ. Ista igitur Israel respiscens loquitur.

Sic in versus sequentis verba, « Sitivit anima mea ad Dominum. »

Athanasii et Cyrilli. Quandoquidem qui Christum in crucem tulerant, dolent de suo casu ac respiscunt, idcirco dicunt, se sitire Deum, ac fontem, qui apud ipsum est, desiderare : de quo dictum est : *Quia apud te est fons vitæ* ²⁴. Desiderant etiam Deo appropinquare, affectu scilicet et sanctificatione quæ est per fidem in Christo. Et quem ad mortem tradiderant atque interfecerant, principem, inquam, vitæ nostræ, eum appellant Deum viventem. Illud vero : *Quando veniam?* desiderantium est vocationem futuram, et cognoscere cupientium tempus illud, in quo etiam ipsi coram facie Dei et Patris versabuntur (quæ eadem etiam Filii est), quantumvis nunc sint a Deo aversi. Avertam enim, inquit, oculos meos a vobis. Quamobrem? Manus enim vestræ plenæ sunt sanguine. **C**

Rursum in versus sequentem.

Athanasius et Cyrillus. Quia Christus prædixerat, inquiens : *Quando videritis Jerosolimam circumsessam castris* ²⁵; ubi verbum istud in opus erupit, Romanis eam diripientibus, ejulabant : primum quidem, quod contra Deum quodammodo impigissent ; deinde quod excidissent a salute, quæ ab ipso est ; tertio denique, quod vicini ipsos invadentes atque conviciis insectantes dicerent : *Ubi est Deus tuus?*

In proœmio psal. xlii (68).

Athanasio vero illi magno idem videtur esse hujus psalmi argumentum atque præcedentis. Israelitæ enim rursum accedunt, salutem, quæ per Christum est, postulantes. Ideo alloquuntur Patrem : *Emitte lucem tuam et veritatem tuam.* Ipse enim eos in sanctum montem ducturus erat : hoc est, in cœlum et supernas illas mansiones (quas etiam tabernacula appellat) et ad altare intellectuale : ipse etiam eorum exhilaraturus juventutem. Juventutem vero appellat lætitiā, et renovatam ipsorum animam. Unde et promittunt se ipsi in cithlara

(65) Κατὰ δὲ τοὺς μεγάλους Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον· Ἐπέπερ ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ ἐκ τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Πατέρα εἰρηται· Ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς, νῦν τὸ τῶν ἐσταυρωκῶτων ὑπόκειται πρόσωπον, οἱ πεπόνθασιν ἀνήκεστα, προδῆλου ὄντος, ὡς ὑστερον προσληφθήσονται, ἔχεν τρισθέντες, ὡς φησι Παῦλος, τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ. Μεταγινώσκων οὖν ὁ Ἰσραὴλ ταῦτα φησιν.

B Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου. Ἀγαθῶντες ἐπὶ τῇ ἐκπτώσει αἱ σταυρωταὶ τοῦ Κυρίου καὶ μεταγινώσκοντες, διψῆν λέγουσι τὸν Θεόν, καὶ τῆς παρ' αὐτῷ πηγῆς ἐπιθυμεῖν· περὶ τῆς εἰρηται· Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς. Καὶ ποθοῦσιν ἐγγὺς γενέσθαι Θεοῦ, κατὰ διάθεσιν καὶ ἀγιασμόν τὸν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ. Καὶ ὃν ἀπεκτόνασι, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν, καὶ τῷ θανάτῳ παρέδωκαν, τοῦτον Θεὸν ὀνομάζουσι ζῶντα (66). Τὸ δὲ, Πότε ἤξω ; γλιχομένων ἐπὶ τῆς εἰς ὑστερον κλήσεως, καὶ ζητούντων μαθεῖν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν καὶ αὐτοὶ ἐμφανεῖς ἔσονται τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς (ταυτὸν δὲ ἐστὶ καὶ τῷ τοῦ Υἱοῦ)· εἰ καὶ νῦν εἰσιν ἐν ἀποστροφῇ. Ἀποστρέψω γὰρ, φησι, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν. Διὰ τί ; Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις.

(67) Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος. Τοῦ Σωτῆρος προειπόντος· Ὅταν ἴθιτε τὴν Ἱερουσαλήμ κυκλιουμένην ὑπὸ στρατοπέδων· ὅτε πρὸς ἔργον ἐξέβη ὁ λόγος, Ῥωμαίων αὐτοὺς πορθησάντων, ἐβρῆνον· πρῶτον μὲν ὡς προσκεκρυμμένοι Θεῷ· εἶτα ὡς τῆς ἐξ αὐτοῦ σωτηρίας ἐκπεπτωκότες· καὶ τρίτον, ὅτι παρ' αὐτοῖς οἱ ἀστυγέροντες ἐπεμβαίνοντες τὸ, Ποῦ ἔστιν ὁ Θεός σου ; διασύροντες ἔλεγον.

D Ἀθανασίῳ δὲ τῷ πάνυ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχειν τῷ προτεταγμένῳ καὶ ὁ παρὼν δοκεῖ ψαλμός. Προσέρχονται γὰρ πάλιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν αἰτούμενοι. Διό φησι πρὸς τὸν Πατέρα· Ἐξαπόστειλον ἐδὲ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. Αὐτὸς γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ ἄγιον ὄρος εἰσάξειν ἔμελλε· τουτέστιν, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὰς ἀνω μονὰς (ἃς καὶ σκηνώματα ὀνομάζει), καὶ εἰς τὸ νοητὸν θυσιαστήριον· καὶ αὐτὸς αὐτῶν ἔμελλεν εὐφραίνειν τὴν νεότητα. Νεότητα δὲ καλεῖ τὴν εὐφροσύνην, τὴν καὶ ἀνανεουμένην αὐτῶν τὴν ψυχὴν. Διὸ ἐν κ-

²² Psal. xl, 11. ²³ Rom. xi, 24. ²⁴ Psal. xxxv, 10. ²⁵ Luc. xix, 43.

(65) Expressum ex interpretatione hujus psalmi.
(66) Hæc habentur supra ad hunc versum.

(67) Hæc non habentur superius ad hunc versum.
(68) Vide ibid.

θάρα ὑπισχνούνται προσφέρειν αὐτῷ τὴν ἐξομολόγη- A oblaturos confessionem. Per citharam vero sæpe
σιν. Κιθάρα δὲ πολλάκις τὸ σῶμα νοεῖν ἐδίδαζεν. corpus intelligi docuit.

Et in ejusdem psalmi verba, « Quia tu es Deus fortitudo mea, » v. 2.

(69) Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Θεοδώρητος. Καὶ οἱ
ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες κραταίωμα ἑαυτῶν τὸν
Θεὸν ἐπιγράφονται· καὶ οἱ ἐξ ἔθνῶν πιστεύσαντες
τοῦτον ἰσχύιν ἑαυτῶν τίθενται· καὶ οἱ αἰχμάλωτοι
παρ' ἄλλου λυτρωθῆναι οὐκ ἐλπίζουσιν.

Athanasius, Cyrillus, Theodoretus. Et qui ex cir-
cumcisione resipiscunt, Deum firmamentum suum
appellant: et qui ex gentibus, ipsum fortitudinem
suam dicunt: et qui captivi sunt, ab alio se libe-
randos non sperant.

Item in ista verba, « Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus, » v. 4.

Ἀθανάσιος, Κύριλλος. Κιθάραν τὸ σῶμα λέγει,
δε' οὐ πέφυκεν ὁ νοῦς ἀνακρούεσθαι, καθάπερ διὰ
χορδῶν τῶν αἰσθητηρίων μελωδία ἀναπέμπων Θεῷ. B
Δηλοὶ δὲ ἡ κιθάρα καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ σώματος,
καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν ἀρετῶν. Τὴν μὲν γὰρ νέκρωσιν
αἱ νευραὶ, τὴν δὲ συμφωνίαν αἱ ἀρμονίαι αἰνέττονται.
Ἔδειξε δὲ τὴν μὲν φαιδρότητα τῇ τῆς κιθάρας προσθή-
κῃ, τὴν δὲ ἀγάπην ἐν τῇ προσωφήσει τῇ δις ἐπαναλαμ-
βανομένῃ· Ὁ Θεός γάρ, φησιν, ὁ Θεός μου. Ἴνα μάθης,
ὅτι τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν, τοῦτον ἐξαίρετον Θεὸν διὰ ζῆ-
λον καὶ πίστιν οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες, καὶ
οἱ ἐξ ἔθνῶν πιστεύοντες ἐπιγράφονται· οἷς καὶ ἡ
πνευματικὴ νεότης εὐφραίνεται, ἀντικειμένως ἔχουσα
πρὸς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Μόνος γὰρ ὁ πνεύματι
καὶ φρονήματι νεάζων συγγενῶς τῷ καινῷ ἀνθρώπῳ
καὶ τῇ καινότητι τοῦ πνεύματος εἰσεῖσι πρὸς τὸν Θεὸν,
τὸν εὐφραίνοντα τὴν τοιαύτην νεότητα.

Athanasius, Cyrillus. Citharam appellat corpus,
quo mens per sensus quasi per chordas quasdam
canticum Deo sursum mittit. Significat vero citha-
ra, tum mortificationem corporis, tum consonan-
tiam virtutum. Nam mortificationem, nervi: con-
sonantiam vero harmoniæ innunt. Demonstravit
autem hilaritatem quidem adjectione citharæ: di-
lectionem autem, in allocutione illa bis repetita.
Nam inquit: *Deus Deus meus*: ut discas quod
Deum illum, qui supra omnia est, hunc Deum exi-
mum propter zelum et fidem, qui ex circum-
cisione resipuerunt, et qui ex gentibus crediderunt,
appellant. Quibus etiam spiritualis juvenus laeta-
tur, repugnans veteri homini. Ille enim solus ac-
cedit ad Deum exhilarantem ejusmodi juventam,
qui spiritu et mente renovatur consimiliter novo
homini et novitati spiritus.

Et in proœmio psal. XLIII.

70) Κατὰ μὲν τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἔτι καὶ οὐ- C
τος ὁ ψαλμὸς τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔχεται, τὰς τε
παλαιὰς εὐεργεσίας διηγουμένων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ,
μεταγινωσκόντων καὶ προσληφθῆναι ἀξιούντων παρὰ
Χριστοῦ, διὰ τὸ αὐτῷ ἐπιγράφεσθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ
ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐξομολογεῖσθαι· κατὰ δὲ τὸν
Χρυσόλογον Πατέρα, κ. τ. λ.

Secundum quidem magnum Athanasium, etiam
hic psalmus ejusdem argumenti est cum præce-
dentibus, eo quod narrent Israelitæ vetera Dei in
se beneficia, ac resipiscentes orent recipi a Chri-
sto, propterea quod spem suam in ipso ponant,
et nomini ipsius confiteantur: at secundum au-
reos sermones fundentem Patrem, etc.

Item in illa verba ejusdem, « Convertisti nos retrorsum. »

(71) Ἀθανάσιος. Πάλαι, φησὶ, συνεστρατήγεις ἡμῖν·
ἦν δὲ οὐ μόνον οὐ συνέρχη ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέστρε-
ψας ἡμᾶς, καὶ ἐσχάτους ἑταῖρας παντὸς ἐναντίου·
ὡς καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς γενέσθαι εἰς διαρπα-
γὴν. Καὶ περιέστρεψεν ἡμᾶς ἡ τότε κατασχούσα D
τοὺς πολεμίους αἰσχύνη, καὶ γεγόναμεν ἡλαττωμένοι
παρ' ἐκείνους ὧν ἐκρατοῦμεν τὸ πρότερον, καὶ διηρ-
πάσθημεν ὑπ' αὐτῶν οὗς διηρπάσαμεν. Ταῦτα δὲ
φησιν ὁ χορὸς ὁ προφητικὸς κατὰ τὸν μέγαν Ἀθα-
νάσιον (72), οἰκοιούμενος τοῦ λαοῦ τὰς συμφορὰς·
κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους, ὁ τῶν Μακκαβαίων στρατός.

Athanasius. Olim, inquit, simul nobiscum ad prælia
exibas: nunc vero non modo non adjungis te nobis,
sed et avertisti nos, et subjecisti nos omnibus nostris
inimicis, adeo ut etiam præda facti simus odio habentibus
nos. Comprehendit etiam nos ignominia, quæ
olim inimicos nostros tenebat, et subacti sumus ab illis
quibus ante dominabamur, direpti denique sumus ab
iis quos diripuimus. Hæc porro verba ex sententia
magni Athanasii sunt chori prophetici, calamitates
populi quasi sibi factas reputantis: ut vero
aliis placet, exercitus Machabæorum.

Bursum in verba: « Oblivisceris paupertatis nostræ, » etc., v. 23.

(73) Ἀθανάσιος. Ὑπνῷ μὲν οὖν παραβάλλουσι

Athanasius. Somno igitur comparant diuturnam

(69) Nihil horum habetur superius ad hunc psalmum.

(71) Hæc superius ad hunc versum, sed pauciora.

(72) Vide ibidem.

(70) Hujusmodi argumentum, quod videtur sane thanasii, non habetur in Expositionibus.

(73) Hæc desunt in Expositionibus supra.

Dei dilationem, qua usus est erga ipsorum peccata. Precantur vero, ut sibi contingat ille Christi adventus, qui sub extrema tempora futurus erat, ne expertes sint vitæ, quæ ab ipso est: atque inquirunt: *Cur abscondis faciem tuam, et oblivisceris calamitatum et afflictionum nostrarum?* Tu quidem, o Deus, abscondis et avertis faciem tuam, ne videas turpia, et indigna facta, atque tuo contuitu aliena. Verum quia nobis in enumeratis istis factis præclaris fiducia aliqua superest, cur abscondis faciem tuam? Cumque tot passi mala simus cultus tui ac pietatis causa, cur oblivisceris afflictionis aut paupertatis nostræ? Nam licet ea non perinde magna sint apud te, ut apud nos, sed egena et parva et paucissima: magna tamen, quatenus ex nobis sunt. Itaque supplicamus, ne obliviscaris paupertatis nostræ, o Domine: quin potius remisceris afflictionis, quam sustinuimus tui causa.

Α τὴν πολλὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ ἢ ἐποιεῖτο διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν. Ἐύχονται δὲ δοθῆναι αὐτοῖς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐπ' ἐσχάτων τῶν καιρῶν, ἵνα μὴ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀμοιρήσασαι ζωῆς· καὶ φασιν· Ἴνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποκρύπτεις, καὶ ἐπιλανθάνῃ τῆς κακώσεως ἡμῶν καὶ θλίψεως; Κρύπτεις μὲν τὸ σεαυτοῦ πρόσωπον, ὁ Θεός, καὶ ἀποστρέφεις, πρὸς τὸ μὴ βλέπειν τὰ αἰσχρὰ καὶ ἀπρεπῆ, καὶ τῆς σῆς θέας ἀλλότρια· ἀλλ' ἐπεὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι κατορθώμασι παβήρισαν ἄγομεν, ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου κρύπτεις; Τοσαῦτα δὲ πασχόντων καὶ κακοπαθούντων τῆς σῆς ἔνεκεν εὐσεβεῖας, ἵνα τί ἐπιλανθάνῃ τῆς κακώσεως ἡμῶν, ἥτοι τῆς πτωχείας; Εἰ γὰρ καὶ μεγάλα ταῦτα ὡς πρὸς ἡμᾶς τὰ κατορθώματα, ἀλλ' ὡς πρὸς σὲ πάντα πτωχὰ καὶ μικρὰ καὶ ὀλίγιστα· πλὴν ὡς ἐξ ἡμῶν μεγάλα. Διὸ ἱκετεύομεν μὴ λήθην ποιήσασθαι τῆς ἡμετέρας πτωχείας· μνησθῆναι δὲ καὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν, ἧς ὑπεμείναμεν χάριν σου, ὦ Δέσποτα.

Et in versum sequentem 25.

Athanasius. Porro depressam sibi mentem esse dicunt etiam Judæi: quia postquam ea quæ Christi sunt sentire recusarunt, deciderunt in sensum carnalem.

(74) Ἀθανάσιος. Τεταπεινωθῆναι δὲ αὐτῶν τὴν ψυχὴν φασὶ καὶ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ, ἀπωσάμενοι τὸ φρονεῖν τὰ Χριστοῦ, εἰς φρόνημα κατέπεσον σαρκικόν.

Item in versum ultimum.

Athanasius. Deinde indicant hi versus vocatorem illam et conversionem Israelitarum, quæ ultimis temporibus accidet. Qui etiam dicunt: Recipe nos, et sis nobis propitius. Tempus quoque conversionis suæ, fidem scilicet in te, o Deus, veram confitentur; subjicientes illud: *Propter nomen tuum, diserte fatentur, quod non sint digni qui misericordiam consequantur, quod contrarii Christo fuerint. Et tamen dignum est ipso, misereri et ignoscere lapsibus humanis propter seipsum. Ait enim: Non facio propter vos, inquit Dominus, sed propter nomen meum*²⁶.

(75) Ἀθανάσιος. Καὶ τὴν ἐν ὑστέροις δὲ καιροῖς ἐσομένην τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιστροφὴν καὶ κλήσιν οἱ στίχοι σημαίνουσιν. Οἱ καὶ φασιν· Ἀντιλάθου δὴ ἡμῶν, καὶ δίδου τὸ εὐμένες. Καὶ καιρὸν ἐπιστροφῆς τὴν εἰς σὲ ἀληθινὴν πίστιν ὁμολογοῦσιν· ἐπάγοντες τὸ· Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, διαβήσθην ὁμολογοῦσιν, ὡς οὐκ ἀξιοὶ τοῦ ἐλεῖσθαι εἶσιν οἱ κατὰ Χριστοῦ γενόμενοι. Πρέπει γε μὴν τὸ ἐλεεῖν αὐτῶν, καὶ κατοικτεῖρειν τοῖς ἀνθρωπίνους πταίσμασι· δι' εὐατόν. Φησὶ γάρ· Οὐ δι' ὑμᾶς ἐγὼ ποιῶ, λέγει Κύριος, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ὄνομά μου.

Deinde sequitur argumentum in psalmum XLIV eisdem versus verbis quibus habetur supra; quare omissum est.

Et in versum primum, præmissa Basilii, Chrysostomi et Eusebii sententia, subjicit.

Magnus vero Athanasius, et divus Cyrillus, quasi hæc ex persona Dei et Patris dicerentur, intelligunt ea de Verbo, quod apud Patrem erat in principio; quod, inquirunt, quodammodo ex corde aut ipsis visceribus progenuit. De quo etiam dicit per Davidem: *Eruclavit cor meum verbum bonum.* Prognatus namque est Filius, ut sermo ex mente, bonus ex bono, Deus ex Deo. Observandum porro, loqui Patrem de Filio tanquam incarnato, cum ait: *Dico ego opera mea regi.* Nam tantum non promit-

(76) Ἀθανάσιος δὲ ὁ πᾶν καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς λέγεσθαι ταῦτα νοοῦσι περὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος πρὸς αὐτὸν λόγου, ὃν ἐκ τῆς οἰονεὶ καρδίας ἢ αὐτῶν τῶν σπλάγγνων, φασὶ, προήγαγε. Περὶ οὗ καὶ λέγει διὰ Δαυὶδ· Ἐξηρέξαιτο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. Γεγέννηται γάρ, ὡς λόγος ἐκ νοῦ, ἀγαθὸς ἐξ ἀγαθοῦ, Θεὸς ἐκ Θεοῦ. Ἄθρει δὲ ὡς περὶ ἐνανθρωπήσαντος τοῦ Υἱοῦ λέγοντα τὸν Πατέρα· Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ. Μονονοχὶ γὰρ καθυπισχεῖται διδάσκειν αὐτὸν,

²⁶ Ezech. xi, 44.

(74) Hæc loī vide.

(75) Hæc auctiora sunt quam in *Expositionibus*.

(76) Expressum ex interpretatione psalmi XLIV.

ὁποῖοις τισὶ λόγοις χρῆσεται. ἐμβιβάζων ἡμᾶς εἰς τὸ ἄρᾳ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἔργα δὲ Θεοῦ φαμεν τὴν εὐσεβῆ πολιτείαν, ἣτις διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων γέγονεν ἡμῖν ἐμφανῆς. Προσλαλῶν δὲ Χριστὸς Ἰουδαίους τὰ χρεῖσιμα πρὸς σωτηρίαν, τῷ Πατρὶ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἀντιθεῖ λέγων· Ἄπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν· καὶ πάλιν· Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ πάντα δακνύσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ. Καλεῖ δὲ αὐτὸν βασιλέα κατὰ καιρὸν ὁ Πατὴρ, ὡς ἂν μὴ τῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως μέτρῳ δόξη τῆς ἐνοούσης αὐτῷ κατὰ φύσιν ἀξίας ἀποφέρεσθαι. Ἐμείνει γὰρ καὶ μετὰ τὴν οἰκονομίαν οὐδὲν ἤττον, ἐκ βασιλείως ὧν τοῦ Πατρὸς, βασιλεὺς, καὶ ὡσπερ βασιλεὺς ὑπάρχων καὶ Θεός, εἰς βασιλείως ἀρχὴν. λέγεται ἔρχεσθαι, διὰ τὸ σεσαρκῶσθαι. Οὕτω καὶ ἄπειρα οἶδε φυσικῶς, ὡς Θεός, ταῦτα πάλιν ἀκούειν λέγεται διὰ τὸ ἀνθρώπινον οἰκονομικῶς. Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ βασιλεὺς, ὃ τὰ ἔργα λέγει ὁ Πατὴρ. Ὅν δὲ εἰρηκε Λόγον, τοῦτον καὶ γλῶσσαν αὐτοῦ ἀποκαλεῖ· ὡς οὐχ ἕτερον τι λαλοῦντα πλὴν ὅτι ἐν αὐτῷ πατρικόν ἐστι βούλημα. Καὶ παρ' ἡμῖν γὰρ γλῶττα διαπορθεύει τοῖς ἔξω τὸν νοῦν. *Κάλαμος δὲ γραμματέως ὀξυγράφου ὠνόμασται, διὰ τὸ λέγειν τι καὶ εὐθέως γενέσθαι, ὡς τὸ· Λέγω· Καθαρίσθητι, καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη· Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ εὐθέως ἠγέρθη.* Ἀλλὰ καὶ ὡς κάλαμος ὀξέως ἐγγράφει ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὸ βούλημα τοῦ Πατρὸς. Βούλημα δὲ, φησὶν αὐτὸς, τοῦ Πατρὸς, Ἴνα πάντ' ὁ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ. Ὅξος δὲ ὁ κάλαμος τοῦ Πατρὸς. Ὅ μὲν γὰρ Μωσέως νόμος διὰ τῶν κατὰ τὸ γράμμα κύκλων ἀμυδρῶς ἐδήλου τὰ χρεῖσιμα· ὁ δὲ κοινὸς Σωτὴρ συντόμως ἐδήλωσε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. Ἔστι γὰρ Μεγάλης βουλῆς ἄγγελος. Καὶ λόγον, φησὶ, συντεταγμένον ποιήσει Κύριος ἐν τῇ οἰκουμένῃ ὅλη.

tit se ipsum edocturum, cujusmodi verbis uti debeat, inducens nos, ut faciamus opera ejus. Opera vero Dei dicimus, piam conversationem, quæ per prædicationem evangelicam nobis manifestata est. Christus vero, cum exponeret Judæis quæ ad salutem facerent, ascribit ea Patri suo, inquit: *A me ipso nihil facio; et rursum: Pater diligit Filium, et ostendit ipsi omnia quæ facit*²⁷. Appellat vero etiam Pater Filium regem pro tempore, ne videatur mediocritate incarnationis aliquid detrhere majestati, quam per naturam habet. Mansit enim etiam post incarnationem nihilominus rex, natus ex Patre rege: et licet rex atque Deus, dicitur ad regiam dignitatem evehi, propter incarnationem. Similiter, quæcunque naturaliter novit ut Deus, eadem rursus audire dicitur secundum humanitatem, propter dispensationem. Christus enim est rex ille, cui opera sua Pater exponit. Porro quem Verbum dixit, hunc linguam suam quoque appellat: eo quod nihil aliud quam Patris voluntatē loquatur. Nam etiam in nobis lingua, mentis sensa aliis quasi transfretare facit. Dicitur quoque, *calamus scribæ velociter scribentis*, quod quæ loquitur, illico etiam in effectum deducat: quemadmodum illud: *Mundare, et statim mundatus est*²⁸. *Adolescens, dico tibi, Surge, et statim surrexit*²⁹. Quancquam etiam in cordibus nostris ut calamus velociter inscribat voluntatem Patris. Voluntas autem Patris est, ut ipsemet ait: *Ut omne quod dedit mihi, nihil perdam ex eo*³⁰. Velox vero est calamus Patris. Lex namque Mosis per ductus litterarum perobscure significavit ea quæ ad utilitatem hominum sunt: Salvator vero communis in compendio demonstravit nobis voluntatem Patris. Est enim magni consilii angelus. *Et verbum, inquit, abbreviatum faciet Dominus in universo orbe*³¹.

Et in ejusdem psalmi hæc verba: « Audi, filia, et vide, » etc., postquam Basilii et Chrysostomi exvlicationem, qui totum hunc locum de Ecclesia intelligunt, præmisit, subjicit:

77) Ἀθανάσιος δὲ ὁ πᾶν καὶ τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ ἀνατίθησι τὸ· Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ τὸ· Αὐτὸς ἐστὶ Κύριός σου. ὡσπερ ὁμοίον ἐστὶ τὸ· Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Εἰρηκῶς γὰρ, φησὶν, ὁ Δαυὶδ Χριστὸν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, εὐθύς καὶ τὴν ἀνθρωπίνην γέννησιν δεδήλωκε, τὴν ἐκ παρθένου. Καὶ ὁ μὲν Γαβριὴλ κεχαριτωμένην ἀπλῶς καλεῖ, ξένος ὡν αὐτῆς κατὰ τὴν γέννησιν· ὁ δὲ Δαυὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσαν θυγατέρα προσφωνεῖ.

Athanasius vero ille magnus, ad sanctam quoque Deiparam refert, quod dicitur, *Audi, filia: et istud: Ipse enim Dominus tuus. Cui simile est illud: Ave, gratia plena, Dominus tecum*³¹. Nam postquam dixit David, Christum esse Verbum Dei, illico humanam quoque ejus ex virgine nativatem exposuit. Et Gabriel quidem simpliciter gratia plenam appellat, eo quod alienus ab ea esset quoad genus: David vero filiam dicit, quod eam ex semine suo esse sciret.

At in inscriptionem psalmi xlvj.

(78) Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος. Κληῖτον ἐθνῶν ὁ ψαλμὸς σημαίνει, ἀδόμενος ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων παραινούντων βλακῆς ἔθνεσιν ἀνασκιρτᾶν

Athanasius et Cyrillus. Præsignificat hic psalmus vocationem gentium, cum ex persona sanctorum apostolorum canatur, qui gentes cohortantur, ut

²⁷ Joan. v, 20. ²⁸ Matth. viii, 3. ²⁹ Luc. vii, 14. ³⁰ Joan. vi, 39. ³¹ Isa. xi, 23. ³¹ Luc. i, 28.

(77) Hæc diversa sunt ab expositione hujus verus: ubi id de Ecclesia explicat Athanasius supra.

(78) Vide argumentum psalmi xlvj.

per actiones bonas ac præclaras exsultent ac triumphent de parta victoria de dæmonibus perniciosissimis. Inscriptus porro est, *Pro filiis Core* : non quod ipsorum causa composita hæc oda, sed quod per ipsos præcineretur, utpote ad laudes Deo offerendas constitutos. Dicuntur autem ista, ut jam præmissum, in persona sanctorum apostolorum, utpote qui jussi erant docere omnes gentes. Quia vero fides plurimorum et maximorum bonorum conciliatrix gentibus fuerat : per hanc enim vocati erant in adoptionem Dei, ac participationem Spiritus sancti, divinæ quoque naturæ communionem sortiti, ac opulenti redditu gratiis cælestibus, participes denique facti erant spei sanctorum, idcirco igitur et quidem non absque ratione, jubentur publicas festivitates peragere.

A διὰ πράξεων ἀγαθῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ νίκῃ κατὰ τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων. Ἐπιγέγραπται δὲ Ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ· οὐχ ὡς ὑπὲρ ἐκείνων πάντως γεγενημένης τῆς ᾠδῆς, ἀλλ' ὡς δι' αὐτῶν ὑπηρετεῖν τεταγμένων τῇ ἀναφορᾷ τῆς ᾠδῆς. Ἔστι δὲ, ὡς εἰρηται, τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, ὡς κεκλευσμένων πάντα μαθητεῦσαι τὰ ἔθνη. Ἐπειδὴ δὲ πλείστων ὄσων αὐτοῖς καὶ μεγάλων ἀγαθῶν προμνηστρια γέγονεν ἡ πίστις· κέκληνται γὰρ δι' αὐτῆς εἰς υἰοθεσίαν Θεοῦ, εἰς μέθεξιν τε ἁγίου Πνεύματος, θείας τε φύσεως γεγόνασι κοινωνοί, τὰ τε ἐξ οὐρανοῦ χαρίσματα πεπλουτήχασαι, καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἐλπίδος συμμέτοχοι καθεστήχασι· ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως πανηγυρίζειν αὐτοῖς ἐπιτάττουσιν.

B

Et in ejusdem psalmi verba ista : « Subjecit populos nobis, » etc., v. 4

Divus vero Athanasius, per populos et gentes intelligit Satanam, et quæ cum eo sunt malignas potestates. De quibus dixit Salvator : *Ecce dedi vobis potestatem incedendi super serpentibus et scorpionibus* ²⁷. Dæmonum namque gentes subjecit pedibus apostolorum.

(79) Ὁ δὲ θεὸς Ἀθανάσιος λαοὺς καὶ ἔθνη τὸν τε Σατανᾶν καὶ τὰς σὺν αὐτῷ πονηρὰς δυνάμεις εἶναι φησι· περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ· Ἰησοῦ δέδωκα ὑμῖν κατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων. Τὰ γὰρ ἔθνη τῶν δαιμόνων ὑπέταξε τοῖς τῶν ἀποστόλων ποσίν.

Item in proemio psal. XLVII.

Athanasius. Canitur igitur et hic psalmus ex persona sanctorum apostolorum, enarrantium quas passi sunt persecutiones propter prædicationem, et victorias quas in persecutionibus retulerunt. Inscrabitur autem *Canticum psalmi*, eo quod ethica philosophia cum theoretica in eo conjuncta sit.

(80) Ἀθανάσιος. Ἄδεται μέντοι καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, διηγουμένων τοὺς διὰ τὸ κήρυγμα διωγμοὺς, καὶ τὰς νίκας τὰς ἐπὶ τούτοις γενομένας. Ὡδὴ δὲ ψαλμοῦ ἐπιγέγραπται, ὡς τῆς ἡθικῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν θεωρητικὴν συνδραμούσης.

Et in verba ejus : « Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, » etc., v. 5.

At secundum magnum Athanasium, significatur hic bellum, quod ob prædicationem contra apostolos gestum est, tam a visibilibus gentium regibus, quam ab invisibilibus dæmonibus, qui olim dominabantur. Qui et conturbati sunt ac mente commoti, ubi viderunt Deum sanctis suis auxiliari. Insigne enim robur servantis eos, admirationem et stuporem attulit. Deinde etiam conturbati sunt, ut qui bellum Deo intulissent, ac in summis fuere doloribus. Quod vero deinceps subjicitur, scias, naves Tharsis dici quæ ingentes divitias Salomoni afferbant, quemadmodum in historia Regnorum cognovimus. Quare etiam hic per contritas naves Tharsis, significavit exterminationem opum et potentie regum prædictorum. Spiritum vero violentum sumes pro potentiis intellectualibus, per quas apostolorum hostes debellavit.

(81) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ὁ κατὰ τῶν ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα γενόμενος πόλεμος ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν βασιλέων τῶν ἐθνῶν, καὶ μὴν καὶ τῶν ἀοράτων δαιμόνων τῶν πάλαι βασιλευόντων, ἐνταῦθα σημαίνεται. Οἱ καὶ κατεπλάγησαν καὶ ἐξέστησαν, τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις θεωροῦντες. Ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῆς ἰσχύος τοῦ σώζοντος τὸ θαῦμα αὐτοῖς καὶ τὴν κατάπληξιν εἰργασται. Εἶτα ἐταράχθησαν, ὡς ἂν Θεοῦ καταστάντες πολέμιοι, καὶ ἤσαν ὡς ἐν ὄδοι. Τό γε μὴν ἐξῆς εἰρημένον ἐπιστήσας νοήσεις, ὡς νῆες θαρσεῖς ἐλέγοντο, πλοῦτον φέρουσαι μέγαν τῶν Σολομῶντι, καθάπερ ἐν τῇ τῶν Βασιλειῶν ἐγνώκαμεν ἱστορίᾳ. Διὸ καὶ νῦν διὰ τῶν συντριβομένων πλοίων θαρσεῖς τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλούτου καὶ τῆς δυναστείας τῶν προλεχθέντων ἐδήλωσε βασιλέων. Πνεῦμα δὲ βίαιον νοητὰς δυνάμεις τινὰς νοήσεις, δι' ὧν τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἀποστόλων κατεπολέμησεν.

Item in illa verba : « Propter judicia tua, Domine. »

Athanasii. Quia, inquit, dijudicans gentium cau-

(82) Ἀθανασίου. Ὅτι κρίνας τὴν δίκην τῶν ἐθνῶν,

²⁷ Luc. x, 19.

(79) Vide in argumento hujus psalmi.

(80) Vide ibidem.

(81) Ibi videsis.

(82) Vide ibid.

ἐξήλασας τὸν κατ' αὐτὸν πολέμιον δαίμονα. Εἰ δὲ ἄβουλει, ὄρος Σιών οἱ τὸ ὕψος τῆς θεολογίας πεπιστευμένοι· θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας αἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαι, ὡς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παγεῖσαι, οἱ τὸ γένος ἐξ Ἰουδαίων κατήγον. Παρεγγυᾶ δὲ καὶ τοῖς κηρύττουσιν εὐφραίνεσθαι ἕνεκα τῶν δικαίων τοῦ Θεοῦ κριμάτων, οἷς χρῆσάμενος, τῆμ τῆς εἰκουμένης φωτηρίαν ἐπραγματεύσατο.

Item in psal. XLIX illa verba : « Ex Sion species decoris ejus, » etc., v. 2.

(83) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐκ τῆς ἄνω Σιών ὁ Κύριος τὴν δευτέραν παρουσίαν ποιήσεται, τὴν ἐπιφανῆ καὶ ἔνδοξον, ἣν καὶ εὐπρέπειαν ὠραιότητος κέκληκεν.

In psal. I. verba : « Cor mundum creavit in me, Deus, » v. 12.

(84) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, Πνεῦμα τὸν Βρυῶν ἐκάλεσεν· εὐθὺς δὲ αὐτῷ τὸ ἔδραϊον ὡσαύτως λέγει· Ἀσφάλισαί μου τὸν νοῦν, τοῦ μηκέτι εὐχολοῦναι καταπίπτειν εἰς ἁμαρτίαν.

In psal. LX illa verba : « A finibus terræ ad te clamavi, » etc., v. 3.

Ἀθανασίου καὶ Εὐσεβίου. Ἀκηδιᾶ δὲ ἀληθῶς καὶ ἀδύμονοι πάς θεοφιλῆς τῷ θνητῷ ἐνδιατρίβων βίῳ· ἀδημονεῖ δὲ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν, τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων θεωρῶν. Ἐπειδὴ οὖν καὶ Δαυὶδ, εἰς τὴν καταδυναστείαν καὶ τυραννίδα τῶν δαιμόνων θεωρῶν, ἀκηδίας πεπλήρωτο, τούτου χάριν ἱκετεύει, ὅπως, ἐπιφανεῖς ὁ Κύριος, τῆς τῶν βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέλῃται χειρὸς (85). Τὸ δὲ, ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς, σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτῶν τῆς οἰκουμένης ποιούμενον τὰς λιτάς. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων οὐσίας πολὺ παριστώμενα, κατὰ τὸ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ· Ὁ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σὺ ἐν τῇ γῇ κάτω. Τοῦ μέντοι Συμμάχου σαφέστερον εἰπόντος, ἐν τῷ ἀδημονεῖν, ἐνσργότερον καὶ ἐμφαντικώτερον εἶπον οἱ Ἐβδομήκοντα, Ἐν τῷ ἀκηδιάσαι. Ἀδημονεῖν γὰρ καὶ ἐπὶ τοῖς μικροῖς λέγεται· ἀκηδιᾶν δὲ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις πάντως, ὅταν διὰ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν λοιπῶν τῶν ἐν μέσῳ τις περιλαμβάνεται, ἀπαγορεύῃ πρὸς αὐτὰ καὶ οἷον ἀπογινώσκει, βίβλας τοῦ νοδὸς βουλεύματα, ὡς μηκέτι φέρειν οἶός τε ἔσται.

Et in vers. sequentem : « In petra exaltasti me, » v. 3.

(86) Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ διάνοιαν κρείττους γένοναμεν τῶν ἐπηρεαζόντων δαιμόνων διὰ Χριστοῦ, ὃς πέτρα τῆ μακαρίῳ κατωνόμασαι Παύλῳ. Καὶ ἵνα τὸν νοῦν ἅπαντα τῆς ψαλμῶδίας εἶπω, εὐχαριστίαν ὁ λόγος περιέχει. Ταῦτα γὰρ μοι, φησὶν, ὑπῆρξαν ὅσα προεἶρηκα, ἐπειδὴ σὺ αὐτὸς, ὁ Θεὸς, ἐπῆράς με,

⁸³ Eccle. v, 1. ⁸⁴ I Cor. x, 4.

(83) Vide ibid.

(84) Vide supra ad hunc locum.

(85) Hæc habentur in *Expositionibus* ad hunc

sam, ejecisti dæmonem ipsas impugnantem Quod si ita vis, mons Sion, sint quibus suprema theologia concedita est : illiæ vero Judææ, Ecclesiæ quæ per orbem terrarum dispersæ sunt, ab apostolis, qui genus ex Judæis ducebant, constitutæ. Jubet vero etiam prædicatores gaudere propter justa Dei judicia, quæ exercens orbis salutem operatus est.

At secundum magnum Athanasium, ex superna Sione secundum adventum suum constituet Dominus, illustrem, inquam, illum et gloriosum, quem etiam idcirco speciem decoris appellavit.

Secundum autem magnum illum Athanasium, Spiritum appellavit ipsam mentem ; rectitudinem vero pro firmitate ejus dixit, quasi dixisset : Confirma mentem meam, ut nequaquam proclivis sit deinceps ad prolabendum in peccatum.

Athanasii et Eusebii. Anxius certe est et dolet omnis Dei amans, dum agit in hac vita : dolet vero etiam ob benevolentiam, videns tantam hominum multitudinem perire. Quia igitur etiam David, cum respiceret ad potentiam ac tyrannidem dæmonum, anxietate corripiebatur, idcirco supplicat Deo, ut Dominus in carne se manifestans, nos de manibus torquentium eruat. Illud vero, a finibus terræ, significat ipsum pro universo terrarum orbe preces fundere. Neque hoc tantum, sed et medium quiddam inter Dei ac hominum substantiam constituere, secundum illud Ecclesiastæ : *Deus in caelo sursum est : et tu in terra infra* ⁸³. Et Symmachus quidem sic clare hunc locum reddidit, *Cum dolerem*. Significans vero et apertius Septuaginta : *Dum anxius essem*. Dolor enim etiam de minutis malis dicitur : anxietas vero de magnis tantummodo, quando, multitudine malorum circumventus quis, animum despouet ac quasi desperat, abjecto omni animi consilio, ut qui malo ferendo par non sit.

versum.

(86) Ibi vide superius.

acciderunt mihi quoniam tu, o Deus, exaltasti me, et extulisti me in petra, quæ apud te est, in verbo scilicet tuo : Christus enim erat petra illa. Quia igitur verbo tuo me exaltasti, atque ita sublimem fecisti, ut non amplius in medio terræ, sed in extremis ejus habitem : insuper etiam quia deduxisti me, ut jam propinquus tibi factus sim, et quia spes quæque mea factus es, qua confidens non confundar, quia denique cum hostes multi me impeterent ac quærerent animam meam, tu solus contra omnes sufficiebas, factus mihi turris fortitudinis; hæc, inquam, omnia cum a te consecutus sim, merito tibi hymnos offero, ut qui mihi omnium honorum auctor fueris.

Et in versum sequentem : « Deduxisti me, » etc., v. 4

Athanasii et Cyrilli. Quia vero viæ ducum proprium est demonstrare, quænam via tuta sit, quæ vero periculosa et perniciosa : etiam hoc Christus fecisse comperitur, dum ait : *Ego sum via et ostium* ²⁵. Illud vero, turris fortitudinis, idem est ac si dixisset : Murus ac tutamen mihi factus es, ut nihil mihi accidat mali, cum hi molestiam pariunt inimici. Christus namque turris est stabilis atque inconcussa.

Et in sequentia : « Habitabo in tabernaculo tuo, » etc., v. 5.

Athanasius, Cyrillus. Ad sensum vero : Ex bonis quæ jam a Deo acceperat, spem sibi facit etiam de futuris, quod nimirum receptus in superna tabernacula, semper sub Dei erit protectione. Quemadmodum enim qui festum aliquod acturi sunt, eo jam præ foribus existente, jucunditate ac lætitia quadam perfunduntur, et quod nondum præsens quasi præsens intuentur : sic etiam sancti, cum bonas spes habeant de futura vita, lætantur de ipsa. Alas vero appellat Providentiæ divinæ potestatem : a qua tectus omnis Dei amans nunquam ex tabernaculo Dei excedit, sed in æternum in ipsa permanet.

Et adhuc in verba : « Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum, » etc.

Eusebii et Athanasii. Sciendum porro, esse in his verbis obscuram significationem veræ illius hæreditatis. Ea vero est vita æterna. Sed cum ista æternum in futuro sæculo danda sit, quomodo ergo ait David, *Dedisti ?* Ideo nimirum, quia licet ea expectetur post resurrectionem, data tamen est, quia jam olim parata est iis qui suo tempore eam sunt adepturi. Observa autem, etiam timentibus Deum datam esse hæreditatem. Si itaque his qui longe inferiores sunt ea data est : multo ergo magis iis qui longe alius conscenderunt, hoc est diligentibus Deum. Quod vero indefinite dixit, timentibus, nec addidit Judæis aut gentibus, eo ipso expandit gratiam suam super universos homines.

²⁵ Joan. xiv, 6; x, 9.

(87) Vide superius in *Expositionibus*.

καὶ ὑψώσας ἐν τῇ παρὰ σοὶ πέτρᾳ, ἥτις ἐστὶν ὁ σὸς λόγος· ἡ πέτρα γὰρ ἦν ὁ Χριστός. Ἐπεὶ τοίνυν τῷ λόγῳ σου ὑψώσας με, καὶ μετέωρον ἐποίησας, ὡς μήκρτε κατοικεῖν τὰ μέσα τῆς γῆς, ἀλλ' ἐν ἄκροις αὐτῆς γενέσθαι· ἦδη δὲ καὶ ὠδήγησάς με, ὥστε πλησίον σου φθάσαι, γέγονάς τε ἐλπίς μου, διὰ τὴν ἐλπίδα οὐ κατασχυνθήσομαι· ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐπιχειμένων νοητῶν ἐχθρῶν, τῶν ζητούντων τὴν ψυχὴν μου, ἀντὶ πάντων ἤρκεσας σὺ μόνος, πύργος ἰσχύος μοι γενόμενος· εἰκότως τούτων ἀπάντων τυχῶν, σὺ (forte σοὶ) τοὺς ὕμνους ἀναπέμπω, ὡς ἀπάντων μοι τῶν ἀγαθῶν νενομένῃ αἰτίῳ.

(87) Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου. Ἐπεὶ δὲ τῶν ὀδηγούντων ἴδιον τὸ δεῖκνυεῖν, ποῖα μὲν ἀσφαλῆς ὁδός, ποῖα δὲ σφαλερὰ καὶ βλαβερὰ μαρτύρεσθαι· καὶ τοῦτο Χριστὸς πεποικῶς εὐρίσκειται, ἐν τῷ λέγειν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ θύρα. Τὸ δὲ, πύργος ἰσχύος, ὁμοῖον ὡσεὶ λέγει· Τοίχος καὶ ἀσφάλεια γέγονας, εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν ἐπηρεαζόντων τῶν ἐχθρῶν. Πύργος γὰρ ἑδραῖος, ἀκατάσειστος ὁ Χριστός.

(88) Ἀθανάσιος, Κύριλλος. Πρὸς δὲ νοῦν, ἀφ' ὧν ἦδη ἐληφεν ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐλπίζει, ὅτι δὴ, εἰς τὰς ἄνω σκηνὰς γεγωνῶς, ὑπὸ τῆν αὐτοῦ διὰ παντὸς γενήσεται σκέπη. Ὅσπερ γὰρ οἱ μέλλοντες ἐπιτελεῖν ἑορτὴν, ἐγγύς τε καὶ ἐπὶ θύραις ἔχοντες αὐτὴν, προαναπίμπλονται θυμηδίας, καὶ τὴν οὐκ παρούσαν ὡς ἦδη παρούσαν ὁρῶσιν· οὕτω καὶ οἱ ἄγιοι, χρηστάς ἔχοντες ἐλπίδας ἐπὶ τῇ μελλούσῃ ζωῇ, χαίρουσιν ἐπ' αὐτῇ. Πτέρυγας δὲ καλεῖ τὰς τοῦ Θεοῦ προνοητικὰς δυνάμεις· ὅφ' ἂς σκέπεται ὁ θεοφύλης, μηδέποτε τῆς σκηνῆς ἀναχωρῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δι' αἰῶνος ἐν αὐτῇ κατοικῶν.

Εὐσεβίου καὶ Ἀθανασίου. Ἰστέον μέντοι, ὅτι ταῦτα ἀνιγμὰ ἔχει καὶ τῆς ἀληθοῦς κληρονομίας. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ. Ἀλλὰ μὴν αὕτη ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δοθήσεται· πῶς οὖν εἶπε, Δέδωκας; Ὅτι, εἰ καὶ προσδοκᾶται μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ γε τῷ ἦδη εὐπρέπεσθαι, δέδοται τοῖς αὐτὴν κατὰ καιρὸν τὸν δέοντα ληψομένοις. Ὅρα δὲ, ὅτι καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν δέδοται ἡ κληρονομία. Εἰ οὖν αὐτοῖς ὑποδεεστεροὺς οὖσι, πολλῶν πλέον τοῖς ὑπερ-αναβεθεκόσιν, εἴθουν ἀγαπῶν τὸν Θεόν. Ἀορίστως δὲ εἰπὼν, τοῖς φοβουμένοις, καὶ οὐ προσθεῖς, Ἰουδαίους, ἦ; Ἐλλήσιν, ἦ πλάσσει τὴν χάριν ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους· μάλιστα δὲ τοὺς ἐξ ἔθνῶν προσιόντας, φοβουμένους τὸν Κύριον, εἰθωθεν ἀποκαλεῖν ὁ λόγος. Ποῖα

(88) Ita fere in *Expositionibus* supra.

ὅτι ἡ κληρονομία ἀλλ' ἢ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν; ἦν ἄ
 ἐν τοῖς μακαρισμοῖς εἰρηκεν ὁ Σωτῆρ.

Cum primis autem, timentes Deum solet appellare
 Scriptura, qui ex gentibus accedunt. Quæ vero alia
 hæreditas est, quam regnum cœlorum? quam etiam
 in beatitudinibus celebravit Salvator.

Et in sequentia : « Diem supra diem regis appones, » etc., v. 7.

(89) *Εὐσεβίου, Ἀθανασίου, Κυρίλλου.* Πρὸς δὲ
 νοῦν σημαίνει ὁ λόγος, ὡς καὶ τοῦτο μέρος κληρονο-
 μίας ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἡμέρας
 ἡμερῶν τοῖς ἔτεσι τοῦ βασιλέως προσθῆναι. Σημαίνει
 γὰρ διὰ τῶν ἡμερῶν χρόνους τινὰς καὶ αἰῶνας. Μὴ
 ὑπολάβῃς δὲ, ὅτι περὶ ἐνός τινος βασιλέως τὰ τοιαῦτα
 φησὶν· Ἰσθὶ δὲ μᾶλλον, ὅτι περὶ παντὸς τοῦ κεκλημέ-
 νου εἰς βασιλείαν οὐρανῶν· ὃν καὶ διαμένειν φησὶν
 εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Οἱ γὰρ σύμμορφοι
 γενόμενοι τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ συμβασιλεύ-
 σουσιν αὐτῷ διηνεκῶς. Προειπὼν μέντοι ὁ Προφήτης,
 ὅτι Σὺ, ὁ Θεὸς, εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου, καθ' ὑπερβα-
 τὸν συνῆψε τό· Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως προσ-
 θήσεις. Ἐκούσας γὰρ, φησὶ, τῶν εὐχῶν μου· ἡμέρας
 ἐφ' ἡμέρας προσέθηκας. Διὰ μέσου δὲ ἐνεβλήθη ἡ
 περὶ τῶν φοβουμένων τὸ ὄνομα Κυρίου μήμηξ· ἐπειδὴ
 καὶ αὐτοῖς ἐπήγγελεται τὴν κληρονομίαν ἡ προφητεία.
 Ἦν δὲ ἡ αἰώνιος ζωὴ.

Eusebii, Athanasi, Cyrilli. Sensus vero spiritua-
 lis est : indicant hæc verba, quod etiam hæc portio
 hæreditatis vita æterna sit. Hoc enim est, annis
 regis adjicere dies dierum. Denotant namque dies
 tempora quædam et sæcula. Cave vero ne existi-
 mes hæc talia de aliquo rege dici : quin potius scito
 hæc de omnibus, qui in regnum Dei vocantur, ac-
 cipienda esse : quos utique etiam permansuros
 ait in æternum in conspectu Dei. Qui enim con-
 formes redditi sunt passionibus ejus, ii regnabunt
 quoque cum ipso in perpetuum. Quia igitur Pro-
 pheta præmisit, quia Tu, o Deus meus, exaudisti
 preces meas ; adjecit per quemdam verborum tra-
 jectum illud, Dies ad dies regis adjicies. Nam, in-
 quit, quia exaudisti preces meas, addidisti dies su-
 pra dies. Interposita vero est inter hæc mentio
 timentium nomen Domini, quia etiam istis a
 Propheta promissa est hæreditas. Hæc vero est
 vita æterna.

Et adhuc in sequentem versum : « Permanebit in sæculum, » etc.

(90) *Ἀθανάσιος.* Ἐξ ἀναστροφῆς δὲ ὁ λόγος, ἵνα
 ἢ τοιοῦτος· Ἐἰ τις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν
 ἀλήθειαν, οὗτος ἐν τοῖς ἀτελευτήτοις αἰῶσι διαμενεῖ
 ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ σαφέστερον ὁ Σύμμαχος
 ἡρμήνευσεν· Ἐλεος καὶ ἀλήθεια διατηρήσουσιν
 αὐτόν. Ταῦτα γὰρ τῆς ἀθανασίας αὐτῷ ἔσται αἷτια,
 τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια. Κατὰ δὲ τοὺς Ἐβδο-
 μήκοντα· Τίς, φησὶν, ἱκανὸς τὸν κεκριμένον καὶ δι-
 καιον τοῦ Θεοῦ ἔλεον καταμαθεῖν ἀκριβῶς; Τὰ γὰρ
 κρίματα αὐτοῦ ἄβυσσος πολλή.

Athanasius. Inversa est oratio : talis enim esse
 debet : Quicunque exquisiverit misericordiam ejus
 et veritatem, is permanebit in conspectu Dei in sæ-
 cula nunquam terminanda. Hoc porro magis per-
 spicue expressit Symmachus, sic : *Misericordia et
 veritas custodient ipsum.* Hæc enim causæ erunt,
 quod ipse immortalitatem consequatur, Dei mise-
 ricordia et veritas. At secundum Septuaginta hic
 est sensus : Quis potest accurate cognoscere occul-
 tam et justam Dei misericordiam? Judicia enim
 ejus abyssus multa.

*Exinde sequitur argumentum psalmi LXXIII ad verbum ut legitur in Expositionibus, ideoque ipsum præter-
 missimus.*

Item in illa verba : « Qui acuerunt ut gladium, » etc., v. 4.

(91) *Ἀθανάσιος.* Πρὸς δὲ νοῦν ταῦτά φησι διὰ τὸ
 βλασφημοῦντας αὐτοὺς τὸν Ἰησοῦν λέγειν τοῖς ἀπο-
 στολοις· *Οὐ παραγγεῖλα παρηγγεῖλα μὲν ὑμῖν, μηδ-
 ἐνὶ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦτῳ;* Τοὺς μέντοι
 λόγους τῆς διαβολῆς βρομαίαν ἡκονημένην ὠνόμασεν,
 ἵνα δείξῃ τὸ ὀξύτερον πρὸς ἀναίρεισιν· καὶ τόξῳ τὴν
 γλῶσσαν τοῦ συκοφάντου παρείκασεν, ὅτι καὶ τοὺς
 πόρρω βλέπτει. Οὐδενὸς γὰρ οὔτε παρόντος οὔτε
 ἀπόντος ὁ λοιδορὸς καὶ συκοφάντης φεῖδεται.

Athanasius. Sensu vero secretiore dicuntur hæc
 in Judæorum principes, eo quod blasphemias in
 Jesum jacentes, dicerent apostolis : *Nonne præci-
 piendo præcipimus vobis, ne doceretis in nomine
 isto* ²⁸? Verba itaque calumniosa, appellavit rom-
 phæam acutam, ut innuat et ipsa acuta esse et fa-
 cile perimere. Linguam vero sycophantæ compa-
 ravit sagittæ, eo quod etiam longe absentes lædat.
 Maledicus enim et sycophanta nulli, nec præsentī,
 nec absentī parcat.

Item in illa psalmi ejusdem, « Conturbati sunt omnes qui vid., » etc., v. 10.

(92) *Ἀθανάσιος.* Οἱ θεωροῦντες, φησὶ, τοὺς τοιοῦ-
²⁸ Act. v. 28.

Athanasius. Quoiquot vident, inquit tales viros

(89) Vide in *Expositionibus.*

(90) Hujus loci nulla est interpretatio in *Exposi-
 tionibus.*

(91) Vide expositionem in hunc versum.

(92) Hujus loci nulla est interpretatio in *Exposi-
 tionibus.*

tantis excidere negotiis et a proposito aberrare, conturbantur ac corripuntur metu, et divinam mirantur providentiam. Dum enim divinam protectionem apud se considerant, terrentur horrore divini iudicii, ac intelligunt omnes Deum fuisse, qui dolos et insidias eorum irritas fecit, eo quod quæ contra me inierant consilia vana demonstrata sunt. Adeo ut jam omnes pronuntient, tuum fuisse, o Domine, hoc opus, tibi que cuncta ascribant. Quis enim non metuat, ubi videt Dei animadversionem in impios. et ultionem pro injuste acta relata?

Item in titulum psa. LXIV, præmissa Theodoretis sententia.

Athanasius. Conjuncta porro est cum harum re- rum prædictione etiam prophetia de salute gentium. David namque introducit hic eos qui ex gentibus in Christum crediderunt, quasi contradicentes sapientibus hujus sæculi, ac orantes prioris impietatis dimissionem. Orat deinde etiam pro iis qui olim steriles et infructuosi erant, nunc vero fertiles facti sunt per fidem in Christum. Dictum vero est *jam ante*, quod psalmus praxin, canticum vero theoriam denotet. Quando igitur per utrumque istorum res aliqua præclare gesta est, ethica scilicet philosophia cum theoretica concurrente, psalmus cantici existit. Vita enim contemplativa operibus ornata, reddit perfectum hominem.

In ejusdem psalmi verba, « Beatus quem elegisti, » etc., v. 5. Postquam ex Theodoro sensum litteralem exposuisti, subjicit :

Athanasius. Spiritualiter vero adumbrat populum illum novum, qui Christo in sortem hæreditatis ex gentibus electus est. Aulas vero intelligere debemus Ecclesias per regiones dispersas. Alias vero beatum etiam prædicat hic Propheta eum, qui virtutibus est consummatus. Deus enim eum eligit, qui ad certandum et cursu contendendum est idoneus; qui vero victoriam jam reportavit, præclaro que sine vitam conclusit, hunc assumit in cœlum, ubi etiam ipsi tabernaculum tribuit, in propriis sibi aulis, de quibus dictum est: Multæ sunt mansiones apud Patrem²⁶. Ut ita perfectius quidam sit assumi ab eligente quam eligi. Nam ubi qui electus est omnia secundum Dei voluntatem peregerit, tunc demum cum gloria in promissa bona assumitur, et, domicilio ejus de terrenis locis translato, illic tabernaculum figit, in palatiis, inquam, eligentis se. Quorum desiderio quidam illic adhuc constitutus cum teneretur, inquit: *Anima mea deficit in atria Domini*²⁷. Verba ergo hæc: *Beatus quem elegisti et assumpsisti*, merito protulerint, qui præsentī vita abstractos imitantur, ac beatos prædicant.

Et in versum sequentem: præmissa rursus litterali explicatione ex Theodoro, sequitur.

Athanasii. Horum sententia hæc. Bona domus

²⁶ Joan. xiv, 2. ²⁷ Psal. lxxxiii, 3.

(93) Hæc in *Expositionibus* ad secundam partem versus 10.

(94) Hæc auctiora sunt quam in *Expositionibus*.

τους και τοσούτους τῶν ἐγχειρημάτων διαμαρτόντας και ἀστοχῆσαντας θορούου και δέουσι ἐπλήσθησαν, και τὴν θείαν ἐθαύμασαν πρόνοιαν. Ἐν περινοίᾳ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας γενόμενοι, τὸ θεῖον κριτήριον ἔδεισαν, και πάντες συνῆκαν, ὅτι παρὰ Θεοῦ κατεργάζεται τὸ τῆς αὐτῶν δολιότητος ἀπρακτον, ὅτι τὰ κατ' ἐμοῦ μάταια ἠλέγηθη. Ὡς πάντας ἀπαγγέλλειν, ὅτι Σὺν, ὦ Δέσποτα, ἔργον τοῦτο, και σοὶ τὰ γενομένα ἐπιγράφουσι. (93) Τίς γὰρ οὐκ ἂν φοβηθεῖ, ἐπισκοπῆν ἐκ Θεοῦ ὄρων γινομένην κατὰ τῶν ἀσεβῶν, και ἐκδίχτην ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων;

(94) Ἄθανάσιος. Ἀναμέμικται δὲ τῇ περὶ τούτων προῤῥήσει και τῆς τῶν ἐθνῶν σωτηρίας ἡ προφητεία. Εἰσάγει γὰρ ὁ Δαυὶδ ἐνταῦθα τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, καταβῶντας τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, αἰτοῦντάς τε τῆς προτέρας ἀσεβείας ἄφεσιν· ἔτι τε εὐχὴν ἀναπέμπτει ὑπὲρ αὐτῶν, ὄντων μὲν πάλαι ἀκάρπων, γενομένων δὲ εὐφώρων διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Εἰρηται δὲ πρότερον, ὡς πρᾶξιν μὲν ὁ ψαλμὸς, θεωρίαν δὲ ἡ ψῆδὴ δηλοῖ· Ὅταν οὖν δι' ἀμφοτέρων ἢ τὸ ἀγαθὸν κατορθούμενον, τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν θεωρητικὴν συνδραμούσης, ψαλμὸς ψῆδης γίνεται. Ὁ θεωρητικὸς γὰρ ἄμα τῷ πρακτικῷ κατορθούμενος βίῳ ἄνδρα τέλειον ἀποδείκνυσιν.

(95) Ἄθανάσιος. Πρὸς δὲ] διάνοιαν αἰνείτταται τὸν λαὸν τὸν νεόν, τὸν ἐξ ἐθνῶν ἐκλεγέντα τῷ Χριστῷ εἰς κληρονομίαν. Αὐτὰς δὲ τὰς κατὰ χώραν Ἐκκλησίας ὑποληπτέον. Ἐτέρως δὲ και τὸν τελειωθέντα ἐν ἀρεταῖς, τοῦτον και ὁ Προφήτης μακαρίζει. Ἐκλέγεται μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀγωνίζεσθαι και δραμεῖν ἐπιτήδειον· τὸν δὲ ἤδη νενικηκότα, και καλῶ τέλει τὴν ζωὴν περικλείσαντα, εἰς οὐρανὸν προσλαμβάνεται, ἐνθα και σκηνὴν αὐτῷ ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς ἀποκληροῖ· περὶ ὧν εἰρηται· Πολλοὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρὶ. Ὅστε τελειώτερον τοῦ ἐκλεγῆναι τὸ προσληφθῆναι παρὰ τοῦ ἐκλεξαμένου. Ὅταν γὰρ ὁ ἐκλεγείς πάντα κατὰ βούλησιν Θεοῦ πράξῃ, τότε μετὰ δόξης εἰς τὰς ἐπαγγελίας προσλαμβάνεται, και μεταοικισθεὶς τοῦ περὶ γῆν τόπου, ἐκεῖ κατασκηνοῖ, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ ἐκλεξαμένου. Ὅν ἐντεῦθεν εἰ: πόθον τις ἔχων, εἶπεν· Ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλάς τοῦ Κυρίου. Ὅστε τὰς λέξεις ταύτας, φημὶ δὴ τὸ, Μακάριος, ἐν ἐξελέξω και προσελάθου, εἰκότως προφέρουσιν οἱ τοὺς ἀπαλλαγέντας τοῦ βίου ζηλοῦντες και μακαρίζοντες.

(96) Ἄθανάσιος. Πρὸς δὲ νοῦν· Ἀγαθὸς τοῦ

(95) Hæc non habentur superius ad hunc versum.

(96) Horum quædam superius habentur ad hunc versum.

οίκου τοῦ Θεοῦ τὰ τοῦ Πνεύματος διάφορα χαρίσματα. Οἶκον δὲ Θεοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Παῦλος καλεῖ. Ἐν δὲ τούτῳ θαυμαστῶς ἐπιτελεῖται ἡ ἀρετὴ, καλουμένη δικαιοσύνη. Ὁ τοῖνον πιστεύων καὶ ἔργων ἀγαθῶν πληρωθεὶς ἔχει τὸν Κύριον ἐν ἑαυτῷ. Εἰρη-
ται γὰρ διὰ τῆς πίστεως κατοικεῖν τὸν Χριστὸν εἰς τὸν ἕσω ἄνθρωπον, καὶ πρὸς τὸν τηροῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐρχόμενος μόνην ποιεῖται. Καὶ γίνεται ὁ τοιοῦτος ναὸς, (κατὰ τὸ· *Ὁὐκ οἰδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστέ*;) ὃς καὶ δικαιοσύνην θαυμαστῶς κατορθοῖ, τὴν διὰ πίστεως συνισταμένην. Ἄγιος μέν-
τοι ἐστὶν ὡς καθαρὸς, θαυμαστὸς δὲ ἐπὶ τῇ δικαιο-
σύνῃ.

Et in ejusdem psalmi verba : « Qui præparat montes, » etc., v. 7. Similiter præmissa Theodoretis sententia, subjecto Athanasii nomine, ait :

Πρὸς δὲ διάνοιαν· Ἐγὼ, φησὶν, Ἰ ὁ τὰ ὄρη, ἤγουν B
τὰς ἀντικειμένους δυνάμεις, ἐτοιμάζων εἰς τιμωρίαν
(ἡτοίμασαι γὰρ αὐταῖς ἡ ἀβύσσος)· τοῦτο δὲ
ποιήσεις, δυνατὸς ὢν.

Et in versum sequentem Theodoretis explicationi hæc subjicit :

Ἄθανασίου καὶ Κυρίλλου. Πρὸς δὲ διάνοιαν·
Συνταράσσει Χριστὸς οἷόν τι κύτος καὶ πλάτος θαλάσ-
σης τὰ πλήθη τῶν ἐθνῶν, μὴ συγχωρήσας αὐτὰ ἡρε-
μεῖν ἐν ταῖς ἀρχαῖαις ἀπάταις· κενικηκῶς δὲ μάλ-
λον εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως, καὶ ὡσπερ
τινάς ἤχους κυμάτων, ἀνασαλεύσας ἀπάντων τὰς ἐπ'
αὐτῷ δοξολογίας. Ἡ θάλασσαν ἐνταῦθα τὸ πλῆθος
τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων φησὶν, ὃ συνταράσσεται
τῇ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ. Διὸ καὶ φοβούμενοι ἔλεγον·
Ἥλθεσ ὡδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς. Ἡ θά-
λασσαν μὲν τὸ πλῆθος καλεῖ τῶν τυράννων διὰ τὸ
ἀλμυρὸν τῆς εἰδωλολατρίας αὐτῶν, ἤχους δὲ κυμά-
των τὰς κατὰ τῶν μαρτύρων ἐπιβουλὰς καὶ βασά-
νους. Ἄς τίς ὑπέμεινεν, εἰ μὴ τῇ δυνάμει Χριστοῦ
ἐνεδυναμούτο καὶ ἐστηρίζετο;

Et adhuc in versum sequentem Theodoretis explicationi subjungit :

Ἄθανασίου. Παρεδῆλθε δὲ καὶ τὸ τῶν ἁγίων
ἀποστόλων κήρυγμα· ὅπερ διὰ τὸ ἀθηναῖς καὶ διὰ τὸ
καταλύεσθαι τὸ πατρῶον τῶν ἐθνῶν σέβας, καὶ τὴν
πολιτείαν αὐτῶν ἀμείβεσθαι, παραχρῆν εὐθύς καὶ ζά-
λην τοῖς ἀνθρώποις ἐκίνησε κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου
φωνὴν, χωρίζον νύμφην ἐκ πενθερᾶς, καὶ πατέρα ἐξ
υἱοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ζάλην κατέπαυσε, καὶ τὴν εἰρήνην
ἄπασιν ἐπρυτάνευσε. Ὅτε οὖν, φησὶ, τὰ ἔθνη παρα-
χθήσονται, τουτέστι τῶν δαιμόνων τὰ συστήματα,
τότε δὴ τότε καὶ οἱ ἐν τοῖς πέρασιν τῆς οἰκουμένης
ἄνθρωποι φοβηθήσονται σε, τὰ μεγάλα σημεῖα θεω-
ρήσαντες, τὰ ἐπὶ τῇ σῇ παρουσίᾳ γεγεννημένα.

Item in sequentem v. 9.

Ἄθανασίου, Εὐσεβίου καὶ Κυρίλλου. Καὶ μέν-
τοι ὕταν τὰ μεγάλα σημεῖα θεωρήσαντες οἱ τὴν οἰκου-

A Dei, dicuntur, diversa Spiritus sancti dona. Donum
autem Dei vocat Paulus ipsam Ecclesiam. In hac
vero domo mirabiliter perficitur virtus illa, quæ
appellatur justitia. Qui igitur credit, ac bonis ope-
ribus abundat, is habet Dominum in seipso. Dictum
namque est alibi, quod Christus habitet in homine
interiore per fidem : et quod venturus sit cum Patre
ad eum qui sermonem ejus servat, ac mansionem
apud ipsum facturum. Atque ita fit hic talis domus
Dei : (secundum illud : *Nescitis quoniam templum
Dei estis* ³⁰ ?) qui etiam mirabiliter operatur justiti-
am, illam, inquam, quæ per fidem existit. San-
ctus igitur est, quia purus ; mirabilis vero propter
justitiam.

B Ad mentem vero : Tu, inquit, es, qui montes, hoc
est adversarias potestates, præparas ad supplicia
(istis enim præparata est abyssus) : et hoc facies,
quia potens es.

Athanasii et Cyrilli. Hæc autem sic intelliguntur,
Christum esse qui conturbat multitudinem gen-
tium instar maris profundi ac latissimi, dum non
sinit eas conquiescere in antiquis erroribus : sed
potius commovet et perducit ad cognitionem suæ
potentiæ, ac omnes ad sui laudem quasi fremitus
fluctuum excitat. Vel appellat hic mare, ingentem
illam multitudinem spirituum impurorum, qui con-
turbantur Christi adventu. Unde etiam metuentes
dicebant : *Venisti ante tempus torquere nos* ³⁰. Vel
certe mare quidem dicit multitudinem tyrannorum,
propter salsedinem sive acerbiteriam idololatriæ ipso-
rum ; fremitus vero fluctuum, insidias et tormenta
sanctis martyribus ab ipsis inflictæ. Quæ quis sus-
tinuerit, nisi qui potentia Christi roboratus atque
suffultus fuerit ?

Athanasii. Significavit vero simul etiam sancto-
rum apostolorum prædicationem, quæ tum quod
inconsueta esset, tum etiam quod demoliretur avi-
tum gentilium cultum, vitamque eorum ac con-
versationem corrigeret, illico turbas ac motus
dedit inter homines, ac secundum illam Domini
vocem, nulum a socru, et filium a patre segrega-
bat ³⁰. Quanquam post etiam motus illos sedaverit,
et pacem cunctis reddiderit. Quando igitur, inquit,
gentes, hoc est dæmonum examina commovebun-
tur, tunc te metuent homines in extremis terræ
finibus constituti, miracula ingentia conspicientes,
quæ sub adventum tuum edentur.

Athanasii, Eusebii et Cyrilli. Et quidem cum
viderint magna illa signa qui orbem terrarum in-

³⁰ I Cor. iii, 16. ³⁰ Matth. viii, 21. ³⁰ Matth. x, 35.

colunt, ac timuerint sibi timore bono, tunc utique tam matutinis quam vespertinis egressibus (hoc est, omni tempore) lætantes oblectabuntur in iis quæ Christi adventus reparavit. Porro ipsius etiam Christi duo sunt egressus, aut progressus: alter quidem mane, hoc est ante omnem æternitatem ex Patre factus, secundum illud: *Egressionem ejus a principio a diebus æternis*⁴¹; alter vero vesperi, ille nimirum ex virgine, qui contigit in consumptione sæculorum. Uterque autem delectationi est et gaudio. Symmachus quidem reddens, *Accessiones matutini et vespere laudibus efferunt*, hoc dicere videtur, quod et ex oriente et desinente die acceptam Deo offerent laudem ei, qui errore derelicto, natura Deum cognoverunt.

Et in versum adhuc sequentem, litterali expositione ex Theodoro precedentem, v. 10:

Athanasius. Secundam intellectum autem: **Ex-** saturasti, inquit, terram universam bonis tuis desursum, implevisti gratis spiritualibus omnes qui sub cælo degunt; nos vero tunc errabundos, ac instar terræ aridæ et inaquosæ constitutos, fertiles, anno fecundissimos ac vere sacros reddidisti.

Idem et in versum proxime sequentem.

Athanasius. Secundam autem intelligentiam fluvius Dei est unigenitus ejus Filius. Quemadmodum enim ex fonte profluit fluvius, ita etiam ex substantia generantis nascitur Filius, et est ipsi consubstantialis. Est etiam plenus aquis, quia plenitudo deitatis habitat in ipso: *Et vidimus gloriam ejus, qui plenus erat gratia et veritate*⁴². Quamquam etiam per fluvium possit intelligi ipse Spiritus sanctus, qui plenus est aquis, hoc est variis gratiæ donis. Præparatus autem esse dicitur cibus spiritualis, eo quod ante jacta mundi fundamenta, definitum ac decretum erat Christi mysterium, qui panis est, qui de cælo descendit, ac dat vitam mundo⁴³. Quia, inquit, hæc est illa præparatio, veri cibi: quod ipse eum præparasti, et non aliter: quasi diceret, summa providentia ac digne majestate divina. Deo enim convenit talia præparare, quorum qui sunt participes, ei per poenitentiam conscendunt ad divinam dignationem.

Adhuc in versum sequentem, præmissa rursus Theodoræti sententia, v. 11.

Athanasii et Eusebii. Altiori vero contemplatione: **D** Morare adhuc, inquit, o Domine, ac riga profunditates cordium humanorum ut sulcos, et inebria eas ac redde fertiles, ut multiplicentur fructus justitiæ ipsorum; non solum per fluvium (hoc est per gratiam sancti Spiritus), sed et per stillas rotantes a magistris, tanquam ex nubibus quibusdam: hoc est per notitiam et intellectum divinarum Scripturarum.

Et in proxime annexum v. 12.

Athanasius. Quod igitur ad verhorum sensum attinet, annum benignitatis benedictum appellavit

⁴¹ Mich. v, 2. ⁴² Joan. i, 14. ⁴³ Joan. vi, 55.

ἄ μὲνην οἰκοῦντες φοβηθῶσι τὸν ἀγαθὸν φόβον, τότε δὴ καὶ εἰς τὰς πρωίας καὶ εἰς τὰς ἐσπέρας ἐξόδους, τουτέστι ἐν παντὶ καιρῷ, τέρψις ἔσται αὐτοῖς ἀγαλλιωμένοις, ἐφ' οἷς κατώρθωσεν ἡ Χριστοῦ παρουσία. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Χριστοῦ δύο ἐξοδοί, ἡγουν πρόοδοι· ἡ μὲν πρωίας, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γενομένη, κατὰ τὸ· Αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος· ἡ δὲ ἐσπέρας, ἡ ἐκ παρθένου, ἧτις ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἀπήντησεν. Ἐκατέρα δὲ τέρψις ἐστὶ καὶ ἀγαλλίασις. Ὁ μέντοι Σύμμαχος εἰπὼν, *Τὰς προσελεύσεις τοῦ ἕρθρου καὶ τῆς ἐσπέρας ὑμυολογοῦσι*, τοῦτο δοκεῖ λέγειν, ὅτι καὶ ἀρχομένης καὶ ληγοῦσης ἡμέρας τὴν ἀρεστὴν τῷ Θεῷ προσοίσουσιν ὑμυφίαν οἱ τὴν πλάνην καταλιπόντες τὸν δὲ φύσει γνόντες Θεόν.

Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ διάνοιαν· Κατεχόμενος ἂ φησί, τῶν ἀνωθεν ἀγαθῶν τὴν σύμπασαν γῆν· πεπληρώκας τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τοὺς κατὰ πᾶσαν ὄντας τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἡμᾶς δὲ τοὺς τότε πλανωμένους, γῆν ὡσπερ τινα ξηρὰν ὄντας καὶ ἄνυδρον, καρποφόρον ἀνέδειξας, καὶ γονιμωτάτην, καὶ ἱερὰν ἀληθῶς.

Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ νοῦν ποταμὸς Θεοῦ ὁ Μονογενῆς. Ὡς γὰρ ἀπὸ πηγῆς ἔρχεται ποταμὸς, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας, καὶ ἔστιν ὁμοούσιος αὐτῷ· ὅς πλήρης ὑδάτων ἔστιν· ἐπεὶ τὸ πληρωμα τῆς θεότητος ἐν αὐτῷ κατοικεῖ. *Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.* Νοηθεῖν δ' ἂν ποταμὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρες ὑδάτων τῶν διαφόρων χαρισμάτων. Ἡτοιμάσθαι δὲ φησί τὴν πνευματικὴν τροφήν, διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισται τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ὅς ἔστιν ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζῶν διδοὺς τῷ κόσμῳ. Ὅτι οὕτως, φησὶν, ἡ ετοιμασία τῆς ἀληθινῆς τροφῆς, ὡς αὐτὸς ἠτοιμάσας, καὶ οὐκ ἄλλως (ἢ ἄλλοις) ἀντὶ τοῦ προνοητικώτατα καὶ θεοπρεπῶς. Θεῷ γὰρ πρέπει τοιαῦτα ετοιμάζειν, ὧν οἱ μεταλαμβάνονται εἰς ἀξίαν Θεοῦ διὰ τῆς μεταβολῆς ἀναβαίνουσιν.

Ἀθυσίου καὶ Εὐσεβίου. Θεωρητικῶς δὲ· Ἐπιμεινον, φησί, Δέσποτα, τὰ βῆθη τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καθάπερ τινας ἀβλακὰς ἄρδων, καὶ μεθύσκων, καὶ εἰς καρπογονίαν διεγείρων· ὥστε πληθυνθῆναι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν, οὐ μόνον διὰ τοῦ ποταμοῦ (τουτέστι τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος), ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν φερομένων ψεκᾶδων, ὡς παρὰ τινῶν νεφελῶν τῶν διδασκάλων, τουτέστι διὰ τῶν νοημάτων τῶν θεῶν Γραφῶν.

σαν, ὡς τῆ τοῦ Θεοῦ χρηστότητι τὴν εὐστηρίαν δε-
χόμενον, καὶ εὐλογίας διὰ τῆς εὐθηνίας πληρούμενον·
πρὸς δὲ νοῦν. *Sequentia Cyrilli sunt. Et paulo post,*
Θεοδώρητου καὶ Ἀθανασίου. Εἴη δ' ἂν καὶ ὁ μέλ-
λων αἰὼν στέφανος χρηστότητος, διὰ τὸ ἐν πολλῇ
χρηστότητι τοὺς ἁγίους ἐν αὐτῷ στεφανοῦσθαι.

Item in illa : « Et campi tui complebuntur pinguedine. » Præmissa Theodoretii litterali explicatione subtextit.

Ἀθανασίου. Πρὸς δὲ νοῦν πεδίοις καὶ γαλαίς
παρεικάζει τὰς τῶν πιστευόντων ψυχάς. Ἄς τοῖς
θείοις καὶ πνευματικοῖς χαρίσμασι καταπιαίνει Θεός,
ἵνα δύνωνται φέρειν τοὺς τῆς εὐσεβείας καρπούς.

Et in verba : « Pinguescent speciosa deserti, » etc., v. 15.

(97) Ἀθανασίου. Πρὸς δὲ νοῦν ὠραία τοὺς ἁγίους
ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς φησι, τοὺς εὐτραφεῖς
γεγεννημένους τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν. Ἐρημον
δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ, τὴν πάλαι Ἐρημον οὖσαν
τῆς περι Θεοῦ γνώσεως.

Et in verba sequentia, v. 3. Theodoretii explicationi subjiciuntur hæc.

Ἀθανασίου, Κυρίλλου. Πρὸς δὲ νοῦν Τῆς τοῦ Θεοῦ
φανερίσης χρηστότητος, ἡ πάλαι Ἐρημος καρποφόρη-
σει, καὶ οἱ βουνοὶ, οἱ ταῖς εἰδωλικαῖς θυσίαις μαινό-
μενοι, τοὺς τὸν ἀγγελικὸν αἰρουμένους βίον δεξάμε-
νοι, εὐφρανθήσονται. Ἡ βουνοῖς ἀπεικάζει τοὺς κατὰ
καιροὺς τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, καὶ λαῶν
προεστηκότας, ἧτοι ποιμένας καὶ διδασκάλους. Ὅσπερ
γὰρ τῆς ἄλλης ἀπάσης γῆς ὑπερανέχουσι τὰ ὄρη καὶ
οἱ βουνοὶ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τῶν ἁγίων μυστα-
γωγῶν ἀξία ὑψηλοτέρα τῶν ἄλλων ἐστίν. Οὕτοι καὶ
ἀγαλλίασιν περιζώννυνται, τουτέστι τὴν τοῦ πνεύμα-
τος παράκλησιν.

Rursum in verba ista : « Et valles abundabunt frumento. »

Γρηγορίου Θεολόγου καὶ Ἀθανασίου. Αἱ μὲν
τῆς γῆς τὸν αἰσθητὸν καὶ ἐφήμερον· αἱ δὲ τῶν ψυ-
χῶν τῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωργουμένων τὸν πνευ-
ματικὸν καὶ αἰώνιον. Αἱ γὰρ πάλαι, φησὶν, ἀπορώ-
ταται καὶ ἄγονοι τῶν ἐθνῶν ψυχαὶ πνευματικῶν καρ-
πῶ ἔσονται πλήρεις.

Et in verba ultima, Theodoretii subjungitur.

Ἀθανάσιος. Ἀπλῶς δέ·] Ἄπαντες, φησὶν, οἱ
προλεχθέντες σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὸν Θεὸν ἀνυμ-
νήσουσι, τὴν τοιαύτην μεταβολὴν τῆ τῶν ἀνθρώπων
διωρησάμενον φύσει.

In psalmi lxxv versum primum, post Theodoretii explicationem sequitur.

Ἀθανασίου. (98) Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἀλαλα-
γμὸς ἐστὶν ἐπινίκιος ὕμνος ἐπὶ ἐχθροῖς πεπτω-
κόσιν ἄδόξοις. Ὡς οὖν ἀνηρημένων τῶν ἀρχόντων
τοῦ αἰῶνος τούτου διὰ τῆς Χριστοῦ παρουσίας,
πάντα τὰ ἔθνη τοὺς ἐπινίκιους ὕμνους ἀναπέμπειν
παρακελεύεται τῷ τῆς νίκης αἰτίῳ Θεῷ καὶ τῷ
δνόματι αὐτοῦ, τουτέστι τῷ Υἱῷ.

(97) Hæc superius suo loco habentur.

(98) Hæc habentur superius suo loco, sed pauciora.

A eum qui prosperos successus habuit, ut qui a Dei
benignitate commodam aeris temperiem accepit, ac
omni benedictione propter prosperam rerum fortunam
fuit impletus. Et paulo post, Theodoretii et Athanasii.
Fuerit vero corona benignitatis etiam futurum sæ-
culum, eo quod in eo magna benignitate sancti co-
ronandi sint.

¶ Athanasii. Sensu vero spirituali comparat David
animas credentium campis et agris. Quas Deus spi-
ritualibus et divinis donis ita pinguefacit, ut pro-
ferre possint pietatis fructus.

Athanasii. Secundum vero intelligentiam, spe-
ciosa ait ipsos sanctos apostolos et evangelistas,
qui bene saginati fuerant spiritualibus donis. De-
sertum autem vocat Ecclesiam, quod olim deserta
ac vacua esset cognitione Dei.

Athanasii, Cyrilli. Ad intellectum vero: Appa-
rente Dei benignitate, quæ olim deserta fuerat,
fructum feret, et colles idolorum sacrificiis polluti,
suscipientes eos qui angelicam vitam sectantur,
exsultabunt. Vel certe collibus assimilat eos, qui
quibusvis temporibus sanctarum Ecclesiarum duces
sunt, ac populorum præsidēs, sive pastores et
doctores. Quemadmodum enim montes et colles
cæteras omnes terræ partes altitudine excedunt, ita
etiam altior est dignitas sanctorum doctorum,
quam aliorum hominum. Et hi exsultatione cir-
cumcinguntur, hoc est consolatione spiritus.

Gregorii Theologi, et Athanasii. Terrestres nimi-
rum valles, sensibile diariumque frumentum fun-
dent; animæ vero eorum qui præclare verbo culti
sunt, spirituale illud atque æternum. Ethnicorum
enim animæ, inquit, quæ olim egentissimæ erant
atque infecundæ, fructu spirituali abundabunt.

Athanasius. Simpliciter vero: Omnes, inquit,
prædicti cum omni alacritate laudabunt Deum,
qui talem permutationem naturæ hominum don-
navit.

Athanasii. At secundum altiore intelligentiam:
jubilatio est hymnus, qui cantatur propter hostes
devictos. Quia igitur principes sæculi hujus per
Christi præsentiam sublatis sunt: idcirco jubet
omnes gentes, ut laudes triumphales Deo offerant,
ut qui causa fuerit victoriæ; et nomini ejus, hoc
est Filio. Nam quemadmodum nos ex nomine ipsius

cognoscimur, sic cognoscitur etiam Pater per A Ὡς γὰρ ἡμεῖς διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ γνωρίζομεθα, Filium. οὕτω καὶ ὁ Πατήρ διὰ τοῦ Υἱοῦ.

Rursum in sequentem versum 2. Præcedit similiter Theodoretus (99).

Cyrius, Athanasius. At hic quidem verborum sensus est historicus. At secundum spiritualem acceptionem, valde metuenda sunt Christi opera, sive divina ejus miracula, et quod de medio nostri sustulit impurorum dæmoniorum multitudinem. Multitudo autem et abundantia potentiae, resurrectio ipsius est: quæ quidem subvertit robur mortis; revocavit vero ad incorruptionem universam hominis naturam. Quia autem Judæi, cum spectatores essent miraculorum Christi, ubi stupere oportebat, ipsi eorum auctorem calumniabantur ac impostorem vocabant, idcirco objurgans eos Psaltes ait: Desistite, ac potius dicite ipsi: Tremenda sunt opera tua. Deinde, quoniam videbat eos sibi morem non gerere, averso ab ipsis sermone ad Christum calumniis impetum se convertit dicens: Multa est potentia tua, quantumcunque hostes tui de te mentiti sint, sponte sua oculos claudentes ad divinum tuum lumen quod mundo apparuit, adeo ut ne quidem præcellentia miraculorum eos ad obedientiam permoveere potuerit. Nam cum Dominus noster multitudine potentiae suam ex mortuis (quod ad humanam naturam attinet, resurrectionem perfecisset, mentiebantur de eo Hebræi hostes ejus: hoc est calumniabantur ejus resurrectionem.

Κύριλλος, Ἀθανάσιος. Καὶ οὕτω μὲν πρὸς ἱστορίαν πρὸς δὲ πνευματικὴν ἐκλήψιν λίαν φοβερά τὰ ἔργα Χριστοῦ, εἶπον αἱ θεοσημεῖαι, καὶ τὸ, ἐκποδῶν γενέσθαι τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τὰ πλήθη. Πλήθος δὲ καὶ παρουσία δυνάμεως ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, καταστρέφουσα μὲν τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἅπασαν δὲ τὴν ἀνθρώπου φύσιν εἰς ἀφθαρσίαν ἀνακαινίζουσα. Ἐπεὶ δὲ Ἰουδαῖοι, τῶν Χριστοῦ θαυμάτων γενόμενοι θεωροὶ, θέον ἐκπλήττεσθαι, τὸν τερατουργὸν ἐνδιέβαλλον, καὶ πλάνον ἐκάλουν, ἐπιπλήττων ὁ ψάλλον φησί· Παύσαθε, εἴπατε δὲ μᾶλλον αὐτῷ, ὅτι φοβερά τὰ ἔργα σου. Εἶτα ἐπεὶ ἀπειθοῦντας ἑώρα, ἀφεις τὸ πρὸς αὐτοῦ διαλέγεσθαι, τῷ συκοφαντουμένῳ Χριστῷ προσομιλεῖ, λέγων· Πολλὴ σου ἡ δύναμις, εἰ καὶ οἱ ἐχθροὶ σου ἐψεύσαντό σε, ἐκουσίως πρὸς τὸ φανέν τῷ κόσμῳ θεῖόν σου φῶς μύσαντες, καὶ μηδὲ τῶν θαυμάτων τῆς ὑπερβολῆς παρενεγκούσης αὐτοῦ εἰς τὸ πειθεσθαι. Πλήθει γὰρ δυνάμεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκτελέσαντος τὴν οἰκίαν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ Ἑβραῖοι ἐψεύσαντο αὐτόν· τουτέστιν, ἐνδιέβαλλον τὴν ἀνάστασιν.

Et in versum proxime coherentem 4

Athanasius, Cyrillus, Gregorius Nyssenus. Licet, C inquit, Judæi te negaturi sint, subjicietur tamen tibi pro ipsis et adorabit te omnis terra, sive gentes quæ inhabitabant terram. Neque enim amplius adoratio fiet Jerosolymis: cum jam legalis umbra cessaverit secundum illum: Adorabunt eum quisque ex loco suo⁴⁴, et adoratio jam fiat in spiritu et veritate, eo quod congruentia peraguntur opera Dei adorationi, ipsius appellatione illis imposita. Ista porro, prædictio sunt præsentis hujus temporis, quo in omnibus gentibus universorum Deus hymnis celebratur, ac Dominus noster Jesus Christus, altissimus ab omnibus vocatur.

(1) Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Γρηγόριος Νύσσης. Εἰ καὶ Ἰουδαῖοι, φησὶν, ἀρνήσονται σε, ἀντ' ἐκεῖνων ὑποκληθήσεται σοὶ καὶ προσκυνήσει πᾶσα ἡ γῆ, ἦτοι τὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὴν γῆν. Οὐκέτι γὰρ ἐν Ἱερουσαλήμ ἡ προσκύνησις, τῆς νομικῆς παυσασμένης σκιᾶς, κατὰ τὸ Προσκυνησουσιν αὐτῷ ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ τῆς προσκυνήσεως γενομένης ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, καταλλήλων ἔργων γινομένων τῇ προσκυνήσει Θεοῦ, τῆς αὐτοῦ προσηγορίας ἐπικληθείτης αὐτοῖς. Πρόβρῃσις δὲ ταῦτα τοῦ παρόντος καιροῦ, καθ' ὃν ἐν ἅπασιν τοῖς ἔθνεσιν ὁ τῶν ὄλων ὑμνεῖται Θεός, καὶ ὁ Δεσπότης Χριστός ὕψιστοπαρὰ πάντων καλεῖται.

Rursum in ista verba: « Venite et videte opera Dei, » etc., 5.

Athanasius. Inducit hic apostolorum personam D qui doceant gentes, quod iste qui in præsentia sua secundum carnem divina illa miracula operatus est, ipse idem sit, qui olim mare Rubrum arefecit, et Jordanis fluentia divisit, adeo ut pede eum Israelitæ transirent. Inquit igitur: Cognoscite animo atque intelligite ex singulis quæ a bono Deo effecta sunt, quam is sit in consiliis suis incomprehensibilis: admiremini etiam ineffabilem ejus sapientiam, per quam humanum genus perducit ad pie-

(2) Ἀθανάσιος. Τῶν ἀποστόλων ἐνταῦθα εἰσάγει τὸ πρόσωπον, διδασκόντων τὰ ἔθνη, ὡς ἄρα οὗτος ὁ ἐν τῇ κατὰ σάρκα παρουσίᾳ τῆς θεοσημείας ἐργαζόμενος, αὐτός ἐστιν ὁ πάλαι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ξηράνας, καὶ μὴν καὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνακόψας τὰ ρεῦματα, ὡς ποδὶ παρελθεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ. Φησὶν οὖν· Ἐπιστήσατε τὸν νοῦν καὶ κατανοήσατε τῶν ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ γινομένων ἐκάστων, ὅπως ἐστὶν ἐν βουλαῖς ἀκατάληπτος· καὶ τὴν ἀβρότητα αὐτοῦ σοφίαν θαυμάσατε, δι' ἧς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος

⁴⁴ Sophon. 11, 3.

(99) Hæc habentur superius ad hunc versum.

(1) Hæc superius ad huc

(2) Hæc supra, sed breviora.

ποδηγεῖ πρὸς εὐσέβειαν. Φοβεραῖς γὰρ καὶ θαυμα- A latem. Tremendis namque et admirandis machinis
σταῖς μηχαναῖς ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων κέχρηται usus est propter hominum salutem.
σιωτηρίας.

In verba ejusdem : « Ibi lætabimur, » etc., v. 6.

Præmissa explicatione ex Theodoro, sequitur (3).
Ἄθαρσιόν. Πρὸς δὲ νοῦν Ἐκεῖ σὺν Χριστῷ βα-
σιλεύσομεν, ἦνίκα τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσει, καὶ
εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ. Εὐφραινόμεθα δὲ ἐν τῷ
ποιήσαντι τὰ δυσχερῆ ῥάδια.

Athanasii. Sed ad intellectum : Illic regnabimus
cum Christo, cum novo ille sæculo imperabit, et
lætabimur super ipso. Lætabimur vero in eo, qui
quæ difficilia erant, levia reddidit.

Similiter in versum sequentem 7.

Ἀθανάσιος, Εὐσέβιος. Κατὰ δὲ πνευματικὴν
ἐκδοχὴν ὀφθαλμοῦ Θεοῦ τοὺς ἀποστόλους νοήσομεν
παραπικραίνοντας δὲ τοὺς Ἰουδαίους, οὓς καὶ οἱ προ-
φήται οἶκον ἐκάλουν παραπικραίνοντα. Τίς γάρ, B
φήσιν, ὁ παραπικραίνων ἀλλ' ἢ ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ; Τῷ
γούν παραπτώματι τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπέδεν
ὁ Κύριος. Ὅθεν μὴ ὑφούσθωσαν οἱ ἄσεβεις, ὡς δυνά-
μενοι ἀπολέσαι τοὺς τῷ Εὐαγγελίῳ προσερχομένους·
ἀλλὰ μὴδ' ὁ ὑπερόπτης λαός, ἦγουν ὁ Ἰσραὴλ, μέγα
φρονεῖτω, μὴδὲ κατὰ τῆς τῶν ἐθνῶν πληθύος ὑψη-
λὴν ἐπαυρέτω τὴν ὄφρυν. Μὴ λεγέτω καθ' ἑαυτὸν
Ἐγὼ γέγονα πρωτότοκος ἐν τέκνοις Θεοῦ· ἴστω δὲ
μᾶλλον, ὅτι παρεπύκρυνεν τὸν κτίσαντα. Διδὲ καὶ μετ-
έστησεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐπισκοπήν.

Athanasius, Eusebius. Si vero spiritualiter hæc
accipiuntur, oculos Dei apostolos dici intellige-
mus : exacerbantes vero, Judæos, quos etiam pro-
phetæ vocarunt domum exacerbantem⁴². Quis enim
est, ait Deus, qui me exacerbat, nisi domus Israel?
Cum igitur Israel excidisset, respexit Deus ad gen-
tes. Quocirca non est cur sese impii jactitent,
quasi qui exterminare possint eos qui Evangelio
accedunt : imo non est, ut superbus ille populus,
Israelem dico, altum sapiat, neque etiam elatum
tollat supercilium contra gentium multitudinem.
Ne dicat apud seipsum : Ego sum primogenitus in-
ter filios Dei, quin potius sciat quod exacerbavit
Creatorem suum. Quamobrem etiam hic ad eum
respicere desinit.

Eadem ratione in verba sequentia.

Ἀθανάσιος. Πρὸς δὲ νοῦν οἱ ἀπόστολοι τοῖς ἐξ
ἐθνῶν φασιν Ὅταν ἀκούσῃτε παρ' ἡμῶν, τίνα τρόπον
προσῆκει δοξολογεῖν, τότε μεθ' ἡμῶν εὐλογήσατε, C
οὐκ ἔτι τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ἡμῶν
τὸν τῆς ζωῆς δοτήρα. Ζωὴ γὰρ ἦν ἡ τοῦ παραδείσου
τροφή, ἐν ᾗ ἔθετο ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον ἐργάζεσθαι
καὶ φυλάσσειν αὐτόν.

Athanasius. Secundum mentem vero, apostoli
sic alloquuntur gentiles : Ubi audieritis ex nobis,
quomodo Deus sit laudibus celebrandus, tunc lau-
date nobiscum, non jam amplius falso sic dictos
deos, sed Deum nostrum vitæ largitorem. Vita
namque erat paradisi voluptas : in quo posuerat
Deus hominem, ut eum coleret atque custodiret.

Eodem modo in verba : « Probasti nos, Deus, » etc., v. 10.

Ἀθαρσιόν, Κυρίλλου. (4) Πρὸς δὲ νοῦν τὰς
ὀλίφεις τὰς γενομένας διὰ τὸ κήρυγμα τοῖς ἀπο-
στόλοις τὸ Πνεῦμα προαναγγωνεῖ, ἐκ προσώπου αὐ-
τῶν ταύτας καταλέγον. Ὡς περ γὰρ ὁ ἄργυρος πυρὶ
τηκόμενος εὖ μάλα διακαθαίρεται, οὕτω καὶ αἱ τῶν
ἁγίων ψυχὰι παντὸς ἀπαλλάττονται ῥύπου, ταῖς τῶν
πειρασμῶν ἐφ' ὁδοῖς προσβάλλουσαι νεανικῶς. Καὶ ἡ
αὐτῶν εὐδοκίμησις διὰ πυρώσεως γίνεται, δοκιμαζο-
μένων ὡς διὰ πυρός. Ταύτας τὰς φωνὰς τοῖς ἁγίοις
μάρτυσιν ὁ Παῦλος ἀνατίθεισιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ πυ- D
ρός καὶ ὕδατος τοῦ ζέοντος θυμοῦ, καὶ τῆς διακεχυ-
μένης ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας διελθόντες, καὶ μὴ
ἐναπομείναντες τούτοις τοῖς πάθεσιν, εὐρίσκουσι τὴν
ἀνάψυξιν.

Athanasii, Cyrilli. At vero ad intellectum, præ-
dicit Spiritus sanctus calamitates apostolis obven-
turas propter prædicationem Evangelii, enumerans
eas in apostolorum persona. Quemadmodum enim
argentum igne liquefactum optime perpurgatur, et
etiam sanctorum animæ tentationum insultibus
strenue resistentes, ab omnibus mundantur sordibus.
Earum autem probatio per combustionem effi-
citur : nam per ignem probantur. Has porro voces
refert divus Paulus ad sanctos martyres. Quanquam
etiam ii refrigerium inveniunt qui per ignem et
aquam ferventis iræ, ac diffusarum voluptatum ac
cupiditatum pertransierunt, si in istiusmodi animi
passionibus non permauserint.

Item in verba : « Introibo in domum tuam, » etc., v. 15.

(5) Ἀθανάσιος. Πρὸς νοῦν φασὶν οἱ ἀπόστολοι·
Εἰσελευσόμεθα εἰς τὸν ναὸν τὸν ἐπουράνιον οὐκ ἐν
αἰσθητοῖς, ἀλλ' ἐν νοητοῖς ὀλοκαυτώμασιν. Ὅλους
γὰρ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν τῷ Θεῷ ἐν τάξει ὀλοκαυτω-
μάτων.

Athanasius. Ad intellectum vero : Intrabimus,
inquiunt apostoli, in domum cœlestem, non in
sensibilibus, sed in intelligibilibus holocaustis.
Se namque totos, instar holocaustatum, Deo
consecrarunt.

⁴² Ezech. 11, 5 et seqq.

(3) Hæc paulum diversa supra.

(4) Hæc superius, paulum diversa.

(5) Hæc superius, sed breviora.

Adhuc in sequentia.

Athanasius, Cyrillus, Basilus. Hæc est altior **A** *Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Βασίλειος.* Πρὸς δὲ διά-
sententia : Omnia sunt spiritualia, et holocausto-
mata, et boves, et hirci, quos oblatum se pro-
miffit. Sacrificium quoque offertur cum arietibus.
Sunt vero arietes motus atque impetus animi ab
irascibili ejus parte excitati : aut certe ratiocina-
tiones reetricis animæ facultatis, passiones quasi
cornibus petentes et impugnantes. Bovem vero sa-
crificat, qui seipsum Deo offert hostiam vivam, per
actiones honestas. Habet enim hos similitudinem
quamdam cum corpore ex terra formato, cum
terræ colendæ adhibeatur. Hirci vero sunt opera
resipiscentiæ : illi namque pro peccato offerebantur. Suffitus autem est bonus odor quem puræ animæ
exhalant.

Et in verba : « Venite, audite, » etc., 16.

Athanasius. Apostoli quidem non rerum antiqua- **B** *Ἀθανάσιος.* Οἱ μέντοι ἀπόστολοι οὐκ ἀρχαίων
rum renovant memoriam : sed recentia Salvatoris
dihγημάτων ποιῶνται μνήμην· ἀλλὰ τὰ νέα τοῦ Σω-
nostri mirantur opera, quæ is omnium nostrum
τήρος ἡμῶν θαυμάζουσι κατορθώματα, ἕσα ταῖς
animabus largitus est.

Item in psal. LXXII verba : « Sicut deficit fumus, deficient, » etc., 3.

Athanasii. Peccatores vero fortasse dicuntur ipsi *Ἀθανασίου.* Τάχα δὲ ἀμαρτωλοὶ οἱ τῆς ἀμαρτίας
dæmones peccati inventores : qui etiam ut fumus
εὐρεταὶ δαίμονες· οἱ καὶ ὡς καπνὸς ἐκλείπουσι, τῷ
deficiunt, a sancto Spiritu submoti ac dispersi : et
ἀγίῳ Πνεύματι ἐλαυνόμενοι καὶ σκεδανύμενοι καὶ
ut cera liquefiunt succumbentes adventui Christi,
ὡς κηρὸς τήκονται ὑπορρέοντες τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ
qui ignis dicitur consumens improbitatem. De cæ-
Χριστοῦ, ὃς πῦρ λέγεται καταναλίσκον τὴν μοχθη-
tero sublata dæmonum tyrannide, qui ex fide ju-
ρίαν. Καὶ λοιπὸν οἱ δικαιοθέντες ἐκ πίστεως, κατα-
stificati sunt, lætantur.

Item in ejusdem psalmi verba : « Pa'ate viam ei, qui, » etc., 5.

Eusebii, Athanasii. Et sol quoque ille justitiæ for- **C** *Εὐσεβίου, Ἀθανασίου.* Καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης
mam servi suscipiens, ac radios deitatis suæ quasi
ἤλιος, μορφήν δούλου λαβὼν, καὶ τὰς ἀκτῖνας τῆς
subducens, deque cælo descendens, in corpore,
αὐτοῦ ὡσπερ συστελλας θεότητος, καὶ καταδὺς ἐν τῷ
imo vero etiam in ipsa morte, sustulit tenebras
σώματι, ἧ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θανάτῳ, τὸ κατακεχυμέ-
hominum animis offusas. Et licet in nostram vene-
νον τῶν ἀνθρωπείων ψυχῶν σκότος ἀπήλασε. Πλὴν
rit paupertatem, propriamque gloriam per œcono-
εἰ καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπέθρη πτωχείας, καὶ τὴν οἰκείαν
miam umbra quodammodo obscurarit, cum ad ho-
οἰκονομικῶς συνεσκεπασε δόξαν, τὴν εἰς ἀνθρώπου
mines descenderet, ac carnem inhabitare cœpisset,
ποιησάμενος πάροδον καὶ τὴν ἐνσαρκον ἐνδημίαν,
nihilominus tamen Dominus est nomen ipsi. Nam
ἀλλ' οὖν Κύριος ὄνομα αὐτῷ. Καὶ γὰρ ἀνθρώπος γε-
etiam homo factus non desiit esse Deus. Jubentur
γονῶς οὐκ ἀπέβαλε τὸ εἶναι Θεός. Παρακελεύει
igitur sancti apostoli his verbis, ut exsultantes et
τοῖνον ὁ λόγος τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοι· μετὰ χορείας
laudantes pleno cursu ad gentiles ferantur, ac viam
καὶ ὑμνηδίας εἰς τὰ ἔθνη δραμεῖν, καὶ τὴν ὁδὸν τῶν
animarum ipsorum per prædicationem præparent
ψυχῶν αὐτῶν εὐτρεπίσαι τῷ τῶν ὀλων παμβασιεῖ
universorum Regi. Occasus vero etiam ac noctes,
διὰ τοῦ κηρύγματος. Ἐλεν δ' ἂν δυσμαεῖ εἶπουν νύκτας
fortassis sunt animæ, quæ ex sole justitiæ excident :
καὶ αἱ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἤλιου ἐκπεσοῦσαι ψυχαί·
a quibus Christus erroris tenebras depulerat, inha-
ὦν Χριστὸς τὸν τῆς πλάνης ζόφον ἐξήλασεν, ἐνοική-
bitans ipsis per fidem.

Item in psalm. LXXII verba : Καὶ ὑπέλαθον τοῦ γυνῶναι, etc., v. 16.

At secundum D. Athanasium ait David, cum exi-
stimarem posse me cognoscere tam profunda tua
judicia, conjeci me in molestias : cum illa sint in-
scrutabilia. Et tamen idoneum eorum cognoscen-
dorum tempus mihi acquisivi. Id vero est tempus
judicii, quando reddes unicuique secundum opera

(6) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον, ὑπονοήσας, φησὶ,
τὰ οὕτω βαθέα γυνῶναι κρίματα, ἐν κόπῳ ἐνέβαλον
ἐμαυτὸν, ὅτε ἀνεξερευνήτων ὄντων. Πλὴν τὸν δέοντα
εἰς τὴν τούτων γυνῶν ἐμαυτῷ πεπόρισμαι καιρὸν.
Οὗτος δὲ ἦν ὁ τοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσεις
ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τότε γὰρ ἀκριβῶς οἱ

(6) Hæc superius, sed breviora.

μικρόψυχοι εἴσονται, ὅποιον μὲν ἡ ἀρετὴ, ὅποιον δὲ A sua. Tunc enim accurate cognoscent, qui animo fuerunt remissiore, qualis res sit virtus, qualis etiam malitia.

Et in psal. ejusdem verba : « Quid enim mihi est in caelo, » etc., 25.

(7) Κατὰ δὲ τὸν ἱερὸν Ἀθανάσιον· Ἐπειδὴ οὐδὲν μοι, φησὶν, ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ πλὴν σοῦ μόνου, ἀναγκαιῶς οὐδέ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δέξασθαι παρὰ σοῦ, ἅτε φθαρτῶν ὄντων πάντων καὶ προσκαίρων· ἐνδὸς δὲ μόνου ἠύχόμην τυχεῖν, καὶ τῷ τοῦτου πόθῳ κατέτρυχον ἑμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ σὲ μερίδα μοι καὶ μόνον γενέσθαι. Ἐξέλιπε γὰρ ἡ καρδία μου· τί ἐπιζητοῦντος; τὰς ἄνω διατριβάς.

At secundum sanctum Athanasium : Quandoquidem, inquit, cum in caelo praeter te solum nihil habeam, non debui quoque velle accipere a te quae in terra sunt (cum omnia corruptibilia sint et momentanea), sed unum tantummodo, ut consequar oravi, cujus etiam desiderio me ipsum confecci in terra. Id vero est, ut tu mea portio, et quidem solus sis. Defecit enim anima mea : quid expetens ? Illas mansiones, quae sursum sunt.

Hactenus fragmenta ex catena Nicetae, cujus, ut dixi, priorem saltem partem ex bibl. archipalat. nacti sumus. Quod si quis et reliquam habet, poterit quae desiderantur adjicere. Sequentia vero similitur sunt ex cod. archipalat. biblioth. vetustissimo, continente similem συναγωγὴν explanationum in Johannem ex Graecis Patribus contextam, ab auctore incerto. Is igitur quisquis fuit ad illa verba cap. 41 : Δένδρα φθινοπωρινὰ ἄκαρπα, παρὰ πάπυρον, καὶ κάλαμον, καὶ βούτομον, praemissu alia explanatione subjicit. Haec Felckmannus.

[Fragmentum Athanasii in Psalmos ut ineditum exhibet card. Ang. Mai tomo III Bibliothecae novae Patrum; incipit: Τρίτον προέχαιτο ζητῆσαι εἰ τὸ Ψαλτήριον, etc. Ἔστι τοίνυν, etc. Legitur supra col 547. Edit.]

(7) Haec superius, sed pauciora.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
 ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
 ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ

Η

ΠΕΡΙ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ΨΑΛΜΩΝ.

—
S. P. N. ATHANASII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRIÆ

INTERPRETATIO PSALMORUM

SIVE

DE TITULIS PSALMORUM.

—
EPISTOLA PRÆFIXA EDITIONI ROMANÆ ANNI MDCCXLVI.

—
 SACRO AC VENERABILI

SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIE CARDINALIUM COLLEGIO, EPISCOPIIS, PRESBYTERIS, DIACONIS.

Magnus Athanasius, quem laudare virtutem laudare est, aiebat S. Gregorius Nazianzenus (1), novis quotidie Arianorum calumniis vexatus, et pravorum hominum circumventus insidiis, Romam, quasi ad tutissimum communionis suæ portum confugit, ut quos nec hominum pudor, nec Dei timor retinebat, prolato ex Petri cathedra justæ damnationis decreto, Romana coereret auctoritas. Posteaquam vero in Urbem pervenit, B. Julius, qui tum Romanæ Ecclesiæ præerat, et ecclesiasticus senatus, qui ipsi assidebat, peramanter eum exceperunt (2), afflictum consolati sunt, dejectum sublevarunt, innocentem defenderunt, sanctum et omni virtutum genere cumulatam, rejectis hæreticorum criminibus, præclaro testimonio suo universo orbi declararunt. Duo autem ex Romano presbyterio, ejusdem Julii voluntate, Elpidius et Philoxenus legationem susceperunt ad Eusebianos episcopos, ut eos ad Romanam synodum, quam ipsi postulaverant, evocarent. Sed expavit ad Romanos affatus Ariana calliditas, et Romanorum fidem pertinuit, quæ, Apostolo prædicante, laudata est; et ad eos venire renuerunt, ad quos perfidia habere non potest accessum. Itaque frustra diu expectatis, cum delictorum suorum conscientia territi ad præstitutam diem, varias contumaciæ suæ prætexentes causas, judicio sedis apostolicæ se minime

(1) In Orat. de S. Athan. Hieron. in *Epitaphio Marcellæ*.

(2) De Athanasii itinere Romano cf. ejus *Apolog. contra Arianos*, tom. I, pag. 110, et *Hist. Arian. ad monach.*, p. 227; S. Cyprian. ep. 55, ad *Cornel.*; S. Jul. in *epist. ad Danium aliosque Orientales episcopos*.

sisterent, congregata est demum Romana synodus in una ex vestris titularibus ecclesiis, ubi Romanus presbyter Vito conventus agebat. Is enim una cum Vincentio Nicænae synodo interfuit, et quia ambobus rectam Athanasii fidem morumque integritatem probe cognitam perspectamque habebant, verisimile admodum est, sicut pro Marcello Ancyrano episcopo, multo magis pro sanctissimo Alexandrino antistite testimonium eos dixisse in sacro illo conventu, qui unanimi supremoque iudicio Athanasii innocentiam adversus Arianorum dolos ac fraudes vindicavit, eamque sententia sua veritatis ac iustitiæ ponderata libramine, manifestam omnibus ac testatam esse voluit. Quamobrem pontifex Julius, datis deinde litteris ad clerum et populum Alexandrinum, quibus de Athanasii ad eos reditu gratulatus est, post plures laudes, quibus sanctum episcopum merito effert: Quid autem, inquit, tanto viro dignum proferri potest? qui tot, et tantis periculis exantatis laboribus redditur tandem vobis incolumis, non beneficio nostri tantummodo, verum etiam totius concilii iudicio talis declaratus? Post hæc autem, malorum hominum odio ac invidia magis æque gliscente, novasque semper insidias contra Athanasii nomen molientibus Arianis, Sardicensis œcumenica synodus convocata est, cui duo Romani presbyteri Archidamus et Philoxenus cum Hosio Cordubensi episcopo, nomine ac vice Julii pontificis præfuerunt; in hac vero Athanasii fidei integritas vitæque sanctitas rursus ab universa synodo agnita est, et omnium suffragiis contra perfidos et catholicæ veritatis et Athanasii innocentiam inimicos comprobata. Sed quorsum hæc tam longe repetita, et ab altis revocata principiis? Nimirum, ut omnes intelligant, quam consentaneum et conveniens fuerit, ut opus S. Athanasii, cujus B. Hieronymus meminuit, quod pii ac eruditi homines diu desiderarunt, et frustra quæsitum, veluti amissum ac deperditum complorarunt, cum nunc primum in lucem prodeat, illud vestro illustri nomine inscriptum, et vobis, eminentissimi Patres, dicatum in publicum edatur. Vos enim sacri illius senatus, qui magnum Athanasium ad B. Petri cathedram, ad centrum unitatis, ad fontem catholicæ communionis confugientem complexus est, fovit, tutatus est, vices tenetis et dignitatem; imo vero cum in vestrum clarissimum cœtum præter septem, nunc vero sex cardinales episcopos urbanos seu suburbicarios, selectissimi ex toto orbe juxta sacrorum canonum præscripta (3) a Romanis pontificibus cooptandi sint, admirabili divinæ Providentiæ in Ecclesia sua dirigenda ac gubernanda consilio, eo perducta res est, ut amplissimus vester ordo e tribus supremis in Ecclesia ordinibus, nempe episcopis, presbyteris et diaconibus S. R. E. cardinalibus compositus ex universo terrarum orbe, ut sanctæ Ecclesiæ canones provide sapienterque consuluerunt, selectis atque accessitis, non modo antiquum Romanum presbyterium repræsentet, sed Romanæ synodi, quæ a primis catholicæ fidei temporibus Romano pontifici gravissimis de rebus deliberanti semper aderat, et quam Græci ἐπιδημοῦσαν seu ἐνδημοῦσαν vocant, et ego vocabulo fortasse haud inepto præsentem dixerim, locum adeptus sit et auctoritatem: quin etiam, quod longe magis est, universalis quodammodo, et domesticæ, ut hoc nomine utar, concilii Romano pontifici continue assistentis præstantissimam nobis speciem pulcherrimamque imaginem exhibeat, et potestatem etiam non minima ex parte dignitatemque obtineat. Ad hæc accedit, quod tenuis hæc ingenii mei facultas, et in ecclesiasticis aliisque rebus labor et industria, quæcumque ea sit, quam sentio, quam sit exigua, tota vestra est, tum ratione muneris, quo fungor, tum electione voluntatis: ratione quidem muneris, quia abhinc biennium omnium vestrum suffragiis a secretis præclarissimi collegii vestri renuntiatus sum, et humanissima animorum vestrorum significatione exceptus; electione autem voluntatis, quia ego semper præstantissimum vestrum cœtum summo animi obsequio, et ea veneratione, qua par erat, prosecutus sum. Etenim a prima juventute, quamvis eo tempore assiduam apud duodecim viros, quos Rotæ auditores vocant, causis cognoscendis operam darem, de titulorum origine, qui a sancto Evaristo Romanis presbyteris distributi sunt, deque sacra liturgia, et de collectis seu elemosynis, aliisque rebus, quæ ad titulos, et ecclesias vestras pertinebant, libellum in publicam lucem emisi. Nec multo post, uno ex vestro collegio et generis nobilitate, et morum integritate eximio, qui jampridem ex hac mortali vita ad cœlestem patriam, ut sperare fas est, migravit, hortante ac suadente, vestrum sanctissimum nomen, vestramque auctoritatem, quæ quorundam improborum sermonibus impetebatur, tueri curavi prolixo opere scripto, quod nunquam prodivit in publicum, quia neque ratio temporum, quæ postea subsequuta sunt, neque reipublicæ utilitas, neque ulla ejusdem operis præstantia exigebat. Deinde vero singulari beneficentia sanctæ memoriæ Clementis XII credita mihi est custodia sanctioris archivi castri S. Angeli, et paulo post munus abbreviatoris de curia, quibus in muneribus, quoad potui, ea cura ac diligentia versatus sum, ut vos ipsi sæpius de me honorificentissimum testimonium perhibere non dubitaveritis. Interea vero iis temporum intervallis, quæ mihi a reliquis occupationibus concedebantur, multum operæ laborisque consumpsi in adornandis observationibus, longioribusque, si quando opus fuit, dissertationibus typis etiam in publicum editis, pro corrigendis ecclesiasticis Orientalium nationum libris, ut ex sententia congregationis nonnullorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, cujus ego a secretis ab eodem Clemente XII, pon-

(3) Concil. Trident. *De reform.*, sess. xxiv, cap. 1.

tificatus sui initio, cl. mem. cardinali Francisco Barberino postulante constitutus, et a sanctissimo domino nostro Benedicto XIV confirmatus fui, emendati in typographia sacræ congregationis de Propaganda Fide ad communem exterarum nationum utilitatem imprimerentur. Demum per eadem hæc tempora, quoties mihi demandatum est, et quantum ingenii mei imbecillitas aliæque occupationes sinebant, non defui in asserendis Romanæ Ecclesiæ juribus, defendendaque ejus dignitate et auctoritate, et potissimum in tuendo ejus dominio atque imperio in nobilissima ejus patrimonii parte, quæ aliorum armis occupata etiamnum immerito retinetur, donec sedatis tantorum bellorum motibus, et pacatis bellantium principum animis, per eum, qui mari et ventis imperat, ac tranquillitatem facit, spes melior Europæ et Romanæ Ecclesiæ rebus affulgeat. Quare intelligitis, eminentissimi Patres, mea omnia, qualiacunque sint, vestra esse, cum a primis juventutis annis omne meum studium, ingenium, operam, laborem atque industriam vestro nomini, et apostolicæ sedi penitus addiderim ac dicaverim. Ex his autem cognoscere potestis, quot nominibus vobis deberetur præclarum hoc magni Athanasii opus, in quo e Græco in Latinum vertendo, corruptis in locis, quoad valui, emendando, et nonnullis parvis notis illustrando auctoriq̄ suo asserendo non parum allaboravi. Ut vero munusculum hoc, quod vobis humillime offero, lubenti animo excipiatis, satis esse puto Athanasii nomen : hac una enim commendatione, certus sum vobis fore gratissimum. Nam eminentissimus Baronius, magnum ordinis vestri ornamentum et decus, in suis *Ecclesiasticis Annalibus* (4) : « Adeo, inquit, post tot tantaque ejus pro recta fide certamina, Athanasii nomen posteris doctrinæ et sanctitatis fulgoribus clarum effulsit, ut quæque ipsius scripta non modo avide legerentur, sed singulari quadam reverentia colerentur. » Itaque nihil aliud mihi reliquum est, nisi ut Deum immortalem submissis precibus orem, ut vos diu sanos atque incolumes præset cum supremo nostro, atque omnium fidelium pastore Benedicto XIV, catholicæ Ecclesiæ, plaudentibus omnibus, divinitus dato, qui quantum inter reliquos mortales dignitate ac potestate præeminet, tantum ingenio rerumque intelligentia præcellit : qui cum apostolici gradus sublimitate supra omnes sit, humanitate ac benignitate infra omnes esse videtur : qui me adhuc adolescentem singulari benevolentia complexus est : qui me non solum verbis, sed etiam præclaro exemplo suo, et ad juris tam privati quam publici notitiam assequendum, et ad hæc alia sanctora studia, quæ in sortem Dei vocatos maxime decent, verbis suis jam olim impulit ac stimulavit : qui summus Ecclesiæ pontifex renuntiatus, postero electionis die, ut liberiores mihi ad eum aditus essent, inter familiares, qui ab intimo cubiculo sunt, primum omnium ascivit, et triennio-post a secretis sacræ congregationis super rebus consistorialibus declaravit : qui demum, cum rerum ecclesiasticarum scientiam, et sacrarum litterarum studia non modo in se amet ac diligit, sed etiam in aliis esse quam maxime cupiat, parvam meam bibliothecam præclaris suis operibus *De beatificatione et canonizatione servorum Dei, De Jesu Christi Matrisque ejus festis, De missæ sacrificio* liberaliter donatis instruxit, quo munere nihil mihi splendidius magnificentiusque esse duco. Valete.

Romæ, Kalendis Junii 1746

Nicolaus ANTONELLUS

Ejusdem sac. Collegii et sac. Consistorii a secretis

(6) Ad an. 540, n. XI.

INDEX EORUM QUÆ IN PRÆFATIONE CONTINENTUR.

- § I. Laudantur bibliothecarum conditores, et præcipue cardinalis Franciscus senior, et alii e domo Barberina.
- § II. Codex Græcus, quo continetur opus S. Athanasii in Psalmos, cujus fuerit, et unde in Barberinam bibliothecam venerit.
- § III. — Descriptus fuit ex alio bibliothecæ Augustanæ, et e Græco in Latinum versus, hortante cl. mem. cardinali Francisco Barberino juniore.
- § IV. Referuntur voriæ Psalmorum expositiones, seu commentarii sancto Athanasio ascripti.
- § V. Agitur de eisdem expositionibus, seu commentariis, ac primum de expositione, seu commentario, qui in bibliothecis Mediolanensibus et Venetis reperitur.
- § VI. Dissertitur de commentario in Psalmos edito a Patribus Benedictinis.
- § VII. Illum commentarium esse Athanasii aliqui dubitant.
- § VIII. Tractatur de alio commentario sub nomine Athanasii lingua Illyrica seu Slavica scripto.
- § IX. Andreas Schottus et Lucas Holstenius commentarium, seu expositionem, quæ in publicum datur, S. Athanasio tribuerunt.
- § X. Commentarium hunc eundem esse, ac librum sancti Athanasii de titulis Psalmorum.
- § XI. Librum autem de titulis Psalmorum eundem fuisse ac librum Interpretationis Psalmorum, cujus meminit Nicæna synodus secunda, diversum autem ab Epistola ad Marcellinum.
- § XII. Et quidem Athanasii esse nostrum commentarium præter testimonium Schotti et Holstenii probatur etiam ex eo, quod auctor Hebraïca nomina accurate interpretatur, et sensum allegoricum seu mysticum Psalmorum exponit.
- § XIII. Apud Philo Alexandrinum primus edidit Dictionarium Hebraïcum nominum, eorumque interpretationem.
- § XIV. Deinde Origenes interpretatus est nomina Hebraïca Novi Testamenti.
- § XV. Allegorica sacrarum Scripturarum interpretatione qui primi omnium usi sint.
- § XVI. Schola Alexandrina secuta est allegoricam Scripturarum interpretationem.
- § XVII. Therapeutæ, quos Christianos fuisse antiqui Patres, et plures recentiores scriptores crediderunt, allegoricas Scripturarum interpretationes amplexi sunt.
- § XVIII. Allegorica Scripturarum interpretatio in Oriente obtinuit, eaque laudatur, dummodo in ea modus servetur.
- § XIX. Allegoricus seu mysticus Scripturarum sensus auctoritate Novi Testamenti asseritur.
- § XX. Terullianus et Cyprinus, alique allegoricam et litteralem Scripturarum expositionem approbaverunt.
- § XXI. Allegoricus Psalmorum sensus Christianorum proprius est.
- § XXII. Quæ enim in Veteri Testamento scripta vel gesta sunt, in figura fuerunt rerum quæ in Novo fieri, vel evenire debebant.
- § XXIII. Interpretatio Psalmorum de Christo Domino ejusque Ecclesia primis Christianæ religionis sæculis probata ac recepta est, non solum in Oriente, sed etiam in Occidente.
- § XXIV. Vetus etiam Synagoga sensum litteralem et spiritualem in sacris Scripturis agnovit.
- § XXV. Apud Patres autem Veteris Testamenti aliqua traditio fuit de mystico Scripturarum sensu.
- § XXVI. Moyses, prophetae atque sancti Veteris Testamenti non Judaicam Kubulam a Deo edocti fuerunt, sed aliqua ex parte cœlestia mysteria et arcanum Scripturarum sensum agnoverunt.
- § XXVII. Cur antiqui Orientalis Ecclesiæ Patres spiritalem ac mysticum Scripturarum sensum potius quam litteralem exposuerunt.
- § XXVIII. Ariana atque hæreses postea enatæ in causa fuerunt, cur deinde Patres ejusdem Orientalis Ecclesiæ ad litteralem Scripturarum sensum explicandum animum appulerint: qua in re maxime floruit schola Antiochena.
- § XXIX. Allegorica interpretatio maxime convenit libro Psalmorum: clavis autem spiritalis, et allegorici sensus in Psalmis est cujusque psalmi titulus.
- § XXX. Ex antiqua divisione Psalmorum per versiculos vetustæ expositionis seu commentarii probatur.
- § XXXI. Usus rubricæ titulorum vetustatem ejusdem commentarii comprobatur.
- § XXXII. Quod aliqua, quæ Athanasii nomine feruntur, in eo non reperiantur, non ideo magno Athanasio abjudicandus est.
- § XXXIII. Neque etiam aliquid in contrarium colligi potest ex eo quod beata Maria ^{Magdalena} dicatur.
- § XXXIV. Ex mystica interpretatione tituli Psalmorum « Pro octava » ad Athanasium commentarium potius pertinere, quam adimi ipsi debere, ostenditur.
- § XXXV. Ex interpretatione psalmi cxxxv aliud argumentum affertur pro adjudicando commentario, de quo agitur, magno Athanasio.
- § XXXVI. Item ex iis quæ dicuntur in expositione psalmi cxxxiii de majore diei longitudine.
- § XXXVII. Similiter ex aliis pluribus indicis et argumentis.
- § XXXVIII. Denique id evincitur ex collatione nostri commentarii cum aliis operibus beati Athanasii.
- § XXXIX. Causa, et occasio exponitur, cur opus beatissimi Athanasii nunc in publicum edatur.

PRÆFATIO.

I. Neminem esse puto qui non existimet, bene de humano genere meritos esse eos principes viros, qui sedula cura ac diligenti studio libros ac scripta doctorum hominum conquisiverunt, eosque undequaque collectos in bibliothecis magnifice exstructis servarunt, ut scientias, inventa, et vitæ subsidia hominum memoriæ traderent, et sapientum monita, prudentum consilia, et clarorum virorum dicta, et facta, et cogitationes ipsas ad posteros transmitterent, quibus edocti atque eruditi melius sapientiusque vitam instituerent, eamque utilius commodiusque transigerent. Hac autem gloriæ laude cum plurimi superiori ætate floruerint, inter eos utique summum locum obtinet cardinalis Franciscus, alique e Barberina domo, qui doctos atque excellentes viros e remotis regionibus accessitos in domo sua tanquam in tranquillissimo portu retinuerunt, summis beneficiis cumularunt, reditibus auxerunt, dignitatibus ornarunt. Horum autem opera atque cura non solum libros typis impressos, sed etiam codices manuscriptos Græcos, Latinos, Arabes maximo in numero omnibus ex partibus summa impensa collectos in magnificentissima biblio-

theca collocarunt. Nam ex ea typis impressi in lucem prodierunt præclari scriptores, qui in tenebris delitescebant, veluti Georgius Pachymeres, Stephanus Byzantius *De urbibus*, S. Nilus, alique: nonnulli vero emendatiores correctioresque in publicum emissi sunt, hortantibus, aut codices et sumptus commo-
dantibus cardinalibus, et principibus Barberinis, qui communi litterarum litteratorumque hominum utilitati semper studuerunt, eosque et opera et censu, quantum in se fuit, iuvarunt.

II. Inter alios autem pretiosos codices quos Barberina bibliotheca servat, exstat codex Græcus, ea forma quam in *quarto* vocant, chartaceus, non calligraphia seu characteris pulchritudine, qui recens et informis est, sed re quam continet præstantissimus. Etenim eo continetur interpretatio Græca Psalmorum sanctissimi Patris atque archiepiscopi Alexandrini Athanasii. Codex apographus est, descriptus ab Andrea Schotto, inclyto Societatis Jesu alumno, seu potius ejus jussu ab amanuensi ex altero codice bibliothecæ Augustanæ. Hunc postea codicem in potestatem venisse puto Lucæ Holstenii, qui hæredem ex asse instituit clarissimum cardinalem Franciscum Barberinum seniore, et deinde ex illius hæreditate in Barberinam bibliothecam translatum fuisse. Doctissimus autem vir Holstenius, se ipse Andreas Schottus, singulis paginis Græcæ interpretationis S. Athanasii paginam Psalterii Græco Latini typis impressi inseruit, adeo ut unicuique psalmo Græca sanctissimi episcopi interpretatio e regione, seu ex adversa facie posita respondeat. Præterea idem eruditissimus vir Holstenius principio codicis inscriptionem in fronte totius libri ponendam, cum in publicum, ut forte sibi faciendum proposuerat, ederetur, et brevem præfationem Latinam ascripsit, quam ego hoc loco, ne tanti viri eruditus lector elucubratiunculam desideret, ascribam; ea autem ita se habet:

LECTORI SAL. LUCAS HOLST.

Scripserunt, ut nemini hodie ignotum, ex antiquioribus Patribus in Davidis Psalterium commentarios eruditos plurimi in catena Græcorum Patrum singulatim enumerati, in primis Origenes, et Eusebius Cæsareæ Palæstinæ episcopus: mox Theodorus Heracleotes: item Asterius Scythiopolita: item Apollinaris Laodicensis versibus, credo, heroicis, qui leguntur: denique Didymus Alexandrinus, sed qui magnam intercederint partem: tum vero maxime perspicue. et præsertim τὰ παλαιὰ, quam nunc damus, S. Athanasius conscripsit, sed in tenebris hæcenus sepulta jacuit, ac lutuit, eruta nunc tandem in lucemque revocata industria Andrea Schotti, Societatis Jesu presbyteri, ex Augustana, vere augusta bibliotheca, unde velut ex equo Trojano boni multi exierunt scriptores Græci, antea delitescerent, idque auspiciis viri illustri Marci Velseri reipubl. dumniviri, et optime de studiis patriæque meriti, et opera Davidis Hoesch. Augustani, cui Appiani Illyrica, multaque Chrysostomi, Basilii Magni, Nysseni accepta ferimus. Psalmos etiam hymnosque Salomonis Græce ad parentis Davidis regii valis exemplum compositos hinc habemus, ab eodem revocatos in apertam lucem, qui et Photii patriarchæ vastum dedit scriptorum ab illo lectorum Bibliothecam: item de patribus sanctis quasdam Basilii epistolæ versionesque meliores: item sancti Cyrilli διακρίβη in Pentateuchum Mosis, et ἑσπερινοὶς, seu Paschales sermones xxx, et S. Isidori Pelusiote epistolæ prope sexcentas e Vaticana Pont. Max. bibliotheca. Consule itaque, mi lector, boni tantæ S. Athanasii Psalmorum ad verbum interpretationem, et cum reliquis ejusdem sanctissimi viri comparare grate ne sit, ut partem legitimum nimisque diu in tenebris jacentem. Vale.

Ita præfatio, cui inscriptio Græco-Latina ab ipso Holstenio vel ab Andrea Schotto præposita est hujusmodi:

ΕΙΣ ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ

Ἐρμηνεία τοῦ ἁγίου Πατρὸς ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

IN DAVIDIS REGIS AC PROPHETÆ PSALMORUM LIBRUM

S. ATHANASII ARCHIEPISC. ALEXAND. METAPHRASIS

Eruta nunc primum ex Augustana Bibliotheca ab

Andrea Schotto Societatis Jesu.

III. Codex autem, quo usus est Andreas Schottus, an Augustæ Vindelicorum nunc exstat, me latet. Illud certum est, in catalogo Græcorum codicum qui sunt in bibliotheca reip. Augustanæ Vindelicæ, quem in lucem edidit David Hreschelius anno 1595, nulla mentio est de commentario S. Athanasii in *Psalmos*, et cum per amicum scribi ad homines eruditos Augustæ commorantes curaverim, ille responsum se accepisse mihi retulit, nullum ibi codicem hujusmodi reperiri. Neque etiam mihi compertum est an Lucas Holstenius, vel Andreas Schottus ante illum in animo habuerit, interpretationem, seu metaphrasin S. Athanasii duntaxat, an vero Græcam et Latinam in lucem edere. Profecto cum anxie perquisivissem, an uspiam translatio Latina exstaret, neque in laudato codice, neque in tota bibliotheca Barberina versione ullam Latinam invenire mihi contigit. Itaque hortante atque stimulante cl. mem. cardinali Francisco Barberino, qui, exemplo suorum majorum, et præcipue alterius cardinalis Francisci patris sui erga litteras optime animatus singulari me benevolentia complectebatur, opusculum sanctissimi doctoris, ut melius potui, erat enim codex mendosus, e Græco in Latinum verti. In versione autem adornanda Latini sermonis puritatem, et styli elegantiam secutus non sum, sed beatissimi archiepiscopi metaphrasin de verbo ad verbum transferre curavi, et ut Græce aiunt, κατὰ πρόβα, veritus ne dum verborum lenocinia

sequor, a sententia, et mente sanctissimi doctoris discederem. Albertus Fabricius scribit Hamburgi in bibliotheca Joannea exstare manuscriptam versionem Latinam S. Athanasii in *Psalms* elaboratam ab Elia Ehingero, qui codice Græco bibliothecæ Augustanæ usus est. An illa translatio sit hujusce commentarii, seu metaphrasis, quam nunc in lucem damus, an vero alterius omnino diversæ, certo statuere non ausim, cum ad manus meas non pervenerit. Sed si conjectura agere licet, verosimillimum quidem est, hujusmodi commentarium S. Athanasio ascriptum aliis jam in lucem editis minime esse dissimilem; nam si secus foret, id ipsum animadvertere, ac lectoribus suis indicare, ut in sua *Bibliotheca* passim facere solet eruditissimus æque ac diligentissimus vir, non prætermisisset.

IV. Sed quoniam idem Albertus Fabricius varias Psalmorum expositiones, quæ S. Athanasio tribuuntur, recenset (5), operæ pretium est ejus verba hoc loco referre: « Expositiones in *Psalms*, » ait loquens de operibus sancti Athanasii, « quarum exigua apospasmata quædam verterat Politianus, atque priores editiones Græcæ et Latinæ exhibuerant, Daniel item Barbarus nonnulla et Corderius vulgaverant in cætenis Patrum ad *Psalms*: sed Benedictini longe copiosiores in totum Psalterium, licet nec ita plenas, aut integras, e codicibus Regiis et Colbertiis catenarum, et expositionum in *Psalms* offerunt p. 1009-1239. Mediolani in bibliotheca Ambrosiana occurrunt commentaria Athanasii in *Psalms* Græcè descripta ex codice bibl. Scorialensi, et Latine reddita sive ab Antonio Giggeo, sive alio quodam. Ex illis argumentum in *Psalms* dignum lectu et supplementa quædam commentariorum dedit Montfauconius in *Collectione nova Patrum*, tom. II, pag. 70-101. Animadvertendum est, inquit idem vir clarissimus in *Diario Italico*, p. 12, alium etiam commentarium in ista bibliotheca, nec non in Museo Justiniano Venetiis (adde pag. 69) occurrere, qui Athanasii nomen præfert, at Athanasii magni esse nequit. Istius initium est: *Μακάριος ἀνὴρ... αὐτῆ ἡ προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖος*. Athanasius in *Psalms* ex versione Latina Eliæ Ehingeri, qui codice Græco bibliothecæ Augustanæ usus fuit, exstat ms. in bibliotheca Joannea hujus urbis Hamburgensis. Habuit etiam Athanasii in *Psalms* commentarium Græcè descriptum Wagenselius δ *μακαρίτης*, unde assertat eundem Lipsiæ in patria mea thesaurus librarius amplissimi senatus. Expositionem Athanasii in *Psalms* Serviana lingua (est hæc Slavica dialectus) ms. in bibliotheca S. Salvatoris Bononiæ, atque Arabice una cum *Epistola ad Marcellinum* in bibliotheca Ambrosiana codice 300 annorum memorat idem Montfauconius ad Athanasium tom. I, pag. 1005 et 1006. Fragmenta commentariorum Athanasii in *Psalms* a Petro Felckmanno collecta e Nicetæ metropolitæ Heracleæ *Συναγωγῆ ἐξηγήσεων* in priores psalmos 72 manuscripta in bibliotheca Palatina, pag. 1241-1262, lib. II, pag. 511. » Hacenus Fabricius.

V. Quamobrem, cum plures sint Psalmorum expositiones, quæ S. Athanasii nomen inscriptum præ se ferunt, necesse est paulum aliquid de illis disserere, quo magis compertum fiat, an ea, quam in lucem damus, tanquam genuinum ejus opus sanctissimo Doctore sit ascribenda. Ac primum verba faciam de illa quæ Mediolani in bibliotheca Ambrosiana, et Venetiis in bibliotheca Justiniana reperitur. Hanc autem sancto Athanasio abjudicat Pater Montfauconius, existimatque vel falso Athanasii nomen inscriptum esse, vel alterius Athanasii fuisse magno Athanasio recentioris. Nam in admonitione quæ proposita est supplemento commentariorum in *Psalms* in *Nova collectione Patrum et scriptorum Græcorum*, talia scribit: « Lectorem monere juvat, commentarium alium Athanasii nomine ferri in bibliotheca Justiniana Venetiis, inque Ambrosiana Mediolani, prorsus diversum ab edito, cujus initium: *Ἡ μὲν προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖον* sed cum a nemine scriptorum memoretur, vel alterius nostro gentilis opus fuerit, vel Athanasium illum magnum ementitur. » Et in *Diario Italico* (6) recensens codices a se in bibliotheca Ambrosiana inspectos: « Animadvertendum est, inquit, alium commentarium in ista bibliotheca, nec non in Museo Justiniano Venetiis occurrere, qui Athanasii nomen item præfert: at Athanasii magni esse nequit. Germanum enim singulis ferme paginis multis post Athanasium sæculis patriarcham Constantinopolitanum memoratum novimus. Istius initium est: *Μακάριος ἀνὴρ*, » etc. Et in eodem *Diario* loquens de bibliotheca Justiniana ait: « Adest quoque commentarius Athanasii in *Psalms*, cujus scriptor, vel Athanasium ementitur, vel alius δ *μύνημος* est titulus: *Βίβλος τοῦ προφητῆνακτος Δαβὶδ, καὶ θεοῦ ὑμνογράφου, Liber prophetæ regis, ac divini hymnorum scriptoris Davidis*. Post hæc: *Ἐξηγήσεις τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου*. *Expositio S. Patris nostri Athanasii*. Idem commentarius est, atque ille de quo in Ambrosiana supra. » Et quoniam erit fortasse aliquis rerum ecclesiasticarum studiosus, qui commentarium, cujus locis supra laudatis meminit Montfauconius, si non totum, certe ex parte inspicere desiderabit; haud ingratis me lectori rem facturum credidi, ut suam de eo sententiam tutius ferre possit, si ex eodem commentario expositionem in primum S. regis Davidis psalmum hoc loco ascripserim; eam quidem scriptam inveni in pagella inserta in nostrum codicem, et minime cum aliis codicis paginis assuta et conglutinata. Quod eo libentius facio, quia in expositione, quam in publicum edere statui, manca est interpretatio primi psalmi. Itaque illius loco supplementi vice hæc erit, quæ talis est.

(5) Lib. v *Bibl. Græc.*, pag. 304 (vet. edit.).

(6) Cap. 2, pag. 12.

Ψαλμ. Α'.

A

Psalm. I'

1. Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισε.

2. Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός.

3. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων.

4. Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ.

5. Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορβύσεται,

6. Καὶ πάντα ὅσα ἀν ποιήσῃ κατεουδωθήσεται.

7. Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ ὡσεὶ χνούς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἀνεμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

8. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ ἐν βουλή δικαίων.

9. Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείται.

ATHANASII INTERPRETATIO.

1. Ἡ μὲν προφητεία πληροῦται εἰς τὸν Ἰωσήφ Β τὸν Ἀριμαθαῖον, ὅτε μὴ συμπαρεγένετο τοῖς Ἰουδαίοις, ἡνίκα πονηρὰ ἐβουλευόντο. Τὸ δὲ ἴδιον τοῦ λόγου μακαρίζει πάντα ἄνθρωπον τὸν μὴ συνεδριάζοντα, μηδὲ συμπαρονοῦντα τοῖς κακὰ βουλευομένοις, τουτέστι ἀπατῶσι.

2. Οὕτε γὰρ ἄλλοις κατοροῦται ἀρετὴ, καὶ ἀποχὴ κακῶν, εἰ μὴ διὰ μελέτης τῶν θείων Γραφῶν.

3. Ὡς γὰρ τὰ ξύλα ἐστῶτα παρὰ τοῖς ὕδασι ἀεὶ θάλλουσιν, οὕτως ὁ ἀρδευόμενος τῇ τῶν Γραφῶν μελέτῃ ἀναθάλλει τὸν νοῦν ἀεὶ, καὶ ὑγιάν τὴν διάνοιαν πέκνεται: ξύλον δὲ λέγει τὸν σταυρὸν τοῖς ὕδασι κολυμθήθρας περιεχόμενον, καὶ θάλλοντα (7) τοὺς φωτιζομένους.

4. Τῷ γὰρ ἰδίῳ καιρῷ ἐκαρποφόρησεν ὁ σταυρὸς τῆν ἡμῶν σωτηρίαν, τουτέστι τὸν βότρυν τῆς ἡμῶν σωτηρίας καὶ ζωῆς.

5. Φύλλα τοῦ σταυροῦ οἱ πιστοὶ, ὡς ἐπ' αὐτοῦ γενημένοι, καὶ ἐν αὐτῷ μένοντες οὐκ ἀπορβύσονται.

6. Πάντα γὰρ ὅσα διὰ τοῦ σταυροῦ γίνονται κατασοδοῦνται. Προκόπτει γὰρ, καὶ ἐνέστη, καὶ πέρας οὐκ ἔχει ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς, καὶ ἡ ἀγάπη.

7. Οὐδὲν γὰρ τῶν τοῦ σταυροῦ παρὰ αἱρετικοῖς ἢ Ἰουδαίοις ἢ Ἑλλήσι κρατεῖ, καὶ καρποφορεῖ. Ἄλλ' ὡσπερ ὁ χνούς σκωρπίζεται· οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς ἀνοίας, καὶ ἀπιστίας ἀπέστησαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνερβρίπισθησαν διὰ πάντα τῆς γῆς.

8. Οἱ γὰρ μὴ γινώσκοντες, ἢ σέβας Θεῷ μὴ προσφέροντες, μετὰ τὴν ἀνάστασιν εὐθύνας οὐκ ἀπαιτοῦνται, ἔχουσι γὰρ τὴν ἀπόφασιν αὐθαίρετον· οὐδὲ γὰρ εὐρίσκειται ἐν αὐτοῖς ἔργον δικαιοσύνης.

9. Ἔγνωται γὰρ τῷ Θεῷ, καὶ ἡ τῶν δικαίων ὁδὸς, καὶ ἡ τῶν ἀδίκων· καὶ τὴν μὲν σώζει, τὴν δὲ βδελύττεται, καὶ ἀπορβρίπτει ὡς ἄχρηστον.

VI. Nunc vero agendum est de altera Psalmorum expositione magno Athanasio ascripta, quæ a clarissimis PP. Benedictinis cum aliis operibus sanctissimi archiepiscopi in lucem edita est. De hac vero iidem Patres in admonitione quæ initio primi voluminis legenti occurrit, ita præfatur: « Expositiones S. Athanasii in *Psalmos* sistimus, lector erudite, illas scilicet diu expetitas, a multis laudatas antiquæ, mediæ, infimæ ætatis auctoribus. Quarum ἀποσπασμάτια quædam in prius editis exstabant. Utrum vero hi commentarii idipsum sint, quod liber *De titulis Psalmorum* ab Hieronymo laudatus, ut nuperi cujusdam fert opinio, non satis exploratum est; id sane si verum esset, non commode satis inscriptio posita fuisset, cum non de titulis modo, sed etiam de versiculis omnibus hic agatur. » At enim hujusmodi opus, quod Patres Benedictini, ut germanum, et genuinum M. Athanasii fetum in publicum emisserunt, an ejusdem sancti sit, nonnulli eruditi viri, qui illud attentius expendunt, maxime dubitarunt. Sensit id Montfauconus, qui curam suam atque diligentiam in adornanda operum S. Athanasii editione summa cum laude collocavit; ideo cum supplementum ejusdem expositionis in *Nova Bibliotheca Patrum* postea ederet, hæc acripit (8): « Supplementum expositionum in *Psalmos* ex codice Ambrosiano, dum Meiolani ageremus,

(7) Leg. θάλλοντα, germinantem.

(8) Tom. II, pag. 69.

exscripsimus. Estque codex ille recens ab antiquiori Scorialensi desumptus. Nam ut in Athanasii edito, a nobis haud ita pridem adornato, monuimus, expositiones illæ Athanasii non omnibus suis partibus, et numeris absolutæ sunt, sed amanuensium ausibus passim truncatæ, et in compendium redactæ: quædam etiam ex catenis erutæ. Nihil moror scriptorem nuperum, qui expositiones illas in *Psalmos* non esse Athanasii præpropere pronuntiavit; sed nulla oblata negandi ratione. Nihil ille curavit, imo potius dissimulavit, hoc operis, omnibus post Athanasium sæculis, Athanasii nomine, allatis plerumque locis, ut in hodierno commentario exstant, a plerisque scriptoribus memorari: nihil movit affinitas styli, verbaque frequentia Athanasiani usus, nihil codicum, unde prodierunt, vetustas; quæ sane accurato censori, antequam sententiam ferret, serio erant excutienda. Verum ille nasuti se critici partes egisse putavit, cum, missa importuna illa investigandi et disquirendi opera, incunctanter pronuntiavit: *Non sunt Athanasii*; cui nos pari facilitate reponimus: *Sunt Athanasii*; a qua re denuo comprobanda nos exemisti, dum nihil offers, quo tot scriptorum testimonia, totque alia γνησιότητος argumenta convellas. Nemo sane nobis dicam impingat, quod ex affecta vel præjudicata opinione spuria vel dubia opera pro germanis et assertis dederimus; nam pro virili, et ut æqui ratio postulabat, νοθείας, vel γνησιότητος notas quibusque præmissimus. Ac licet cuique liberum sententiæ adversum nos ferendæ arbitrium mittamus, si quis tamen hanc provinciam adeat, non nisi excussis argumentis, et notis, quas pro facultate tractatibus singulis præmissimus, iudicis et censoris partes occupet. »

VII. Postea vero severiorem censuram in commentarium *super Psalmos*, et in alia opera in sacram Scripturam Athanasii nomine a PP. Benedictinis seu P. Montfaucono edita tulit Casimirus Oudinus in hunc modum (9): « Quis credat unquam magnum Athanasium, in omni vita tot exiliis, fugis et persecutionibus agitatum, tantum habuisse otii, ut commentarios in Psalmos, Jobum, Cantica, Evangelium Matthæi, et Lucæ, Epistolam ad Hebræos, et expositionem in Symbolum scriberet? Sunt hæc nugæ, et commenta recentioris Græciæ antiquis incognita scriptoribus, quorum nullus veterum mentionem unquam fecit. Miror Benedictinos monachos ita pueros fuisse, ut excerptis istis et commentariis adhibeant fidem, dubio procul, ut in hac nova sua editione, novum aliquid, licet falsum magni Athanasii produxisse videantur. Commentarius in *Psalmos* eductus ex recentiori bibliothecæ Ambrosianæ codice, qui trecentorum annorum non est, quique rectius multo ob codicis novitatem Athanasio patriarchæ Constantinopolitano tribueretur, qui sub Andronico seniore circa annum 1500 floruit, cujus ætatem refert. Imo alter commentarius in *Psalmos* in eadem bibliotheca longe prolixior sub Athanasii ejusdem nomine, quem tamen ipsius non esse evincunt citationes Patrum Athanasio recentiorum, uti fatetur ipse Bernardus de Montfauconio in *Diario Italico*, cap. 2, pag. 42, ubi Germanum multis post Athanasium sæculis patriarcham Constantinopolitanum memoratum refert. » Hæc convicia potius quam censuram acriori stomacho evomit vir a catholicæ religionis castris transfuga et rebellis, cujus refellendæ audaciæ provinciam Benedictinis Patribus relinquo. Verum illud prætermittendum non est, quod superius admonui: commentarios in *Psalmos* Athanasii nomine ab ipsis editos ad magnum Athanasium non pertinere, non ejus unius iudicium est, sed aliorum etiam doctorum virorum, qui in legendis sanctissimi archiepiscopi aliorumque veterum Patrum operibus versati sunt. Tillemontius, ut alios omittam, vir singularis eruditionis, affirmat (10), se in commentariis, de quibus agitur, aliqua aliorum scriptorum loca, quam Athanasii, cui tribuuntur, observasse. Sed hactenus de commentariis *super Psalmos* a PP. Benedictinis in publicam utilitatem evulgatis; nunc de Slavica seu Illyrica Psalmorum interpretatione, in qua itidem Athanasii nomen inscriptum occurrit, aliquid mihi dicendum superest.

VIII. Exhibet in suo *Diario Italico* (11) clar. vir Pater Bernardus Montfaucon notam codicum cœnobii Canonicorum Regularium S. Salvatoris. Inter cæteros autem commentarium in *Psalmos* sancti Athanasii Slavica lingua scriptum his verbis enuntiat: « Codex non spernendæ vetustatis, in quo psalmi caractere Slavico. » In admonitione autem, quæ præmittitur *Expositioni Psalmorum* sancti Athanasii, quam in parte secunda tomi primi operum ejusdem sanctissimi Doctoris ipse edidit, talia habentur: « Narrat Gabriel Grodecus, Dantzicanus, professor Hebraicæ linguæ in academia Lipsiana, vir doctus, ac necessitudine mihi conjunctus, exstare in bibliotheca S. Salvatoris Bononiensis in codice perantiquo expositionem Athanasii in *Psalmos* Serviana lingua, quæ est Slavica dialectus, sunt autem Servii Mysiæ superioris populi, nec ambigo ex his nostris expositionibus Slavice versam fuisse. » Sed fallitur vir eruditus: iste enim commentarius Slavica seu Illyrica, non autem Serviana lingua scriptus est; neque est in Slavicam dialectum translatus ex Græcis expositionibus, quas ipse inter opera S. Athanasii edidit, sed idem est ac ille qui Græcis litteris ac verbis scriptus et compositus Venetiis in Justiniana, et Mediolani in Ambrosiana bibliotheca reperitur, et quem, ut paulo ante dixi, non esse Athanasii, P. Montfaucon affirmat. Equidem hujus commentarii initium, nempe orationem quæ commentario præponitur, et expositionem

(9) *Comm. de script. Eccl.*, tom. I, sæc. IV, c. 8, *Diss. de op. S. Athan.*, pag. 384.

(10) *Mém. eccl.*, tom. VIII, pag. 257.

(11) Cap. 27, pag. 407.

in primum psalmum dabo, quam nactus sum et opera et cura reverendissimi P. abbatis Migliavacca, Canonici Regularis ordinis S. Salvatoris, qui etiam se ab aliis audivisse mihi narravit : P. Montfauconum, cum per Bononiam iter faceret, monasterii S. Salvatoris bibliothecam adivisse, atque in ea inspectis antiquis codicibus manuscriptis, quibus bibliotheca illa præstat, cum hunc de quo agitur attente considerasset, suasisse bibliothecario, ut nomen Athanasii deleteret, atque in fronte codicis ascriberet nomen S. Cyrilli Alexandrini; et quidem ut ab amico sibi novissime significatum esse asserebat, nunc in parva scheda, quæ in eodem codice existit, recentiori characterè scriptum legi nomen S. Cyrilli episcopi Alexandrini; in tegmine autem codicis adhuc remanere nomen Athanasii. Qua de causa autem eruditus vir id faciendum censuerit, me latet. Itaque cujuscunque auctoris commentarius ille sit, me rem gratam curioso lectori facturum existimo, si ejus initium Illyrica, et Latina lingua hoc loco, ut paulo ante pollicitus sum, exhibeam (12).

Ter sancta Trinitas totius mundi adjuva, et dirige cor meum ad incipiendum cum intelligentia, et finiendum opus bonum a Deo inspirati hujus libri, quem sanctus Spiritus per os David eructavit, et quem aggredior recitare. Agnoscens vero meam ignorantiam, adoro te exorans, et tuum auxilium invoco, Domine Jesu Christe, doce intellectum meum non in sermonibus labiorum ob-

ctari, sed in cognitione eloquiorum gaudere, et preparare me ad facienda opera, quæ disco et loquor, ut bonis operibus illuminatus, in tuo judicio dextere partis particeps fiam. Et nunc Domine, benedic, ut ex corde producto suspirio, lingua canam :

Beatus vir qui non abiit in consilium impiorum, etc.

PSALTERIUM DAVID REGIS SANCTÆ CIVITATIS FILII JESSE ET JUDEÆ SECUNDUM PROGENIEM PRO PRIMO ALLELUIA
INITIUM PRIMI LIBRI, QUI EST APUD JUDEOS PSALM. I.

1. Beatus vir, qui non abiit in consilium impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentie non sedit.
2. Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.
3. Et erit tanquam lignum quod plantatum est secundum decursus aquarum :
4. Quod fructum suum dabit in tempore suo.

5. Et folium ejus non defluet,
6. Et omnia quæcunque fecerit, prosperabuntur ei.
7. Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ.
8. Ideo non resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum.
9. Quoniam novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit.

ATHANASII COMMENTARIUS IN PSALMOS.

Psalmus David 1.

1. Prophetia hæc adimpletur in Josepho ab Arimathæa, quoniam non venit ad Judæos, qui in Christum insidias faciebant. Proprietas autem sermonis hujus beatum dicit omnem hominem, qui non communicat, nec se immiscet iniqua consilia agentibus, aut aliquem injuste persequentibus. Quod vero additur : *Et in via*, viam esse præsentem vitam asserit; nos enim viventes ad interitum vite sensim accedimus.

2. Alter enim non instruetur homo, ut recedat a malo, nisi se exercuerit lectione librorum, ac doctrina sapientum.

3. Nam prout ligna plantata ad aquas semper sunt arida, ita intellectus sacra librorum doctrina irrigatus pulchre floret, et salutare semper cogitationes habet. Lignum etiam hoc dicitur crux fontibus baptismalibus circumdata, per quam nos lætificamur ac illuminamur.

4-6. In tempore suo fructificavit crux nostram salutem : fructus utpote vivaces, et folia crucis sunt fideles, qui per illam muniti, et in illa permanentes, non decidunt seu non defluunt ab eadem ; omnia enim, quæ propter crucem seu Christi passionem fiunt, prospere succedunt.

7. Crux enim illa, quæ ab hæreticis, Judæis, et ethnicis non colitur, apud eos non fructificat, sed tanquam pulverem eos dissipat. Sic Judæi cum ob incredulitatem ac insipientiam defecissent a Christo, dispersi sunt per universam terram.

8. Nam qui Deum non agnoverunt, vel solam hanc impietatem secum ferentes, post resurrectionem de aliis causis non interrogabuntur ; jam enim habebunt damnationem libere per semetipsos volitam, nec invenietur in ipsis ullum opus justitiæ.

9. Noscit enim omnem viam tam justorum quam injustorum, et primos quidem salvat, alteros vero damnat, ac a se rejicit, utpote inutiles.

IX. Age vero, quoniam locus hic jam postulat, de auctore expositionis quam Athanasio in Barberino codice ascriptam nunc primum in lucem trado, verba faciamus. Profecto ut eam magno Athanasio tribuendam existimem, primum moveor judicio duorum doctissimorum virorum Andreæ Schotti, et Lucæ Holstenii, quorum alter ex antiquo codice Augustanæ bibliothecæ describendam curavit ; alter vero non solum præfationem, brevem quidem, sed admodum elegantem, et tanto viro dignam ascripsit, sed ulterius hoc Athanasii opus inter cætera sanctissimi doctoris præcipue excellens, et eximium esse censuit, et ut verbis Tillemontii utar (13), *comme le chef-d'œuvre de S. Athanase*. Etenim an. 1627 cum accepisset novam operum S. Athanasii editionem Parisiis adornari, septem homilias S. Athanasii nomine inscriptas, quæ adhuc lucem non viderant, ad typographum Parisiensem misit, qui ea de re lectorem monuit his verbis : « Postremo vir eruditus Lucas Holstenius, Hamburgensis, postquam nos

(12) Exhibet ille quidem hoc loco initium commentarii Illyrica et Latina lingua ; nos vero Latinam tantum versionem et interpretationem exhibemus. Si quis est curiosus lector, et Slavicæ linguæ peritus, illud videat in Romana edit., p. xix.

(13) *Mém. eccl.* tom. VIII, p. 150, not. 110 sur S. Athanase.

admonuisset, habere se e Regia et Oxoniensi bibliotheca, et e manuscripto etiam codice R. P. Sirmondi e Societate Jesu homilias numero septem nondum editas, quas Latine convertisset, rogatus a nobis lubenti animo concessit, ut eas, quia serius hoc rescivimus, veluti per appendicem posteriori tomo subjiceremus. » His autem septem homiliis, quas vir eruditione æque ac pietate eximius in Latinum verterat, epistolam ad lectorem præmisit, eam exorsus in hunc modum (14): « Cum divi Athanasii Opera recudi a typographis audirem, rem me facturum existimavi, et publice utilem, nec bonis, doctisque ingratam, si cætera sanctissimi Patris ἀνέχδορα [conquirerem, et in lucem hac occasione producerem. Collegi ergo opera tumultuaria ex Christianissimi regis bibliotheca, atque ex clar. mem. R. P. Sirmondi, meisque schedis homilias septem Athanasii nomine prænotatas: neque enim Athanasii omnes esse credat, cui vel minimum in hisce studiis iudicii, quique vel obiter tantum cætera ejus scripta inspexerit; » in fine autem ejusdem epistolæ de sancti Athanasii commentario nostro in *Psalmos*, quem, ut puto, viderat, sed non adhuc ab Andrea Schotto nactus fuerat, ita loquitur: « Cætera, quæ adhuc latent in Italix et Hispanix bibliothecis alii dabunt, præsertim commentarium perpetuum in *Psalmos*, quod ego palmarium Athanasii opus existimo. » Hæc Holstenius.

X. Quod autem magnus Athanasius scripserit etiam *super Psalmos*, nemo est qui dubitare possit. Hujus enim rei locuples testis est beatus Hieronymus in libro *De scriptoribus ecclesiasticis* (cap. 87), ubi, enumeratis sanctissimi episcopi Athanasii operibus, inter alia recenset librum *De titulis Psalmorum*. Quæ beatissimi doctoris verba in Græcam linguam ita vertit Sophronius: Περὶ ἐπιγραφῆς Ψαλμῶν, *De inscriptione Psalmorum* Hujusmodi autem nuncupationem non bene aptari commentario in *Psalmos*, quem ediderunt Patres Benedictini, ubi de titulis Psalmorum ne verbum quidem, ipsi ingenue fassi sunt. At vero in expositionem, quam nos magni Athanasii nomine inscriptam in lucem damus, optime convenire, neminem esse puto qui inficias iverit. Siquidem initio cujusque psalmi ejus titulus seu inscriptio accurate ac diligenter explicatur: deinde convenienter, consequenterque ad tituli inscriptionem ejusque interpretationem psalmus tótus exponitur.

XI. Commentarii S. Athanasii in *Psalmos* meminit etiam Nicæna synodus, et quem Hieronymus *De titulis Psalmorum* et Sophronius *De inscriptione Psalmorum* synodus vocat *Librum interpretationis Psalmorum*, eique nos docet præfixam fuisse ejusdem Athanasii *Epistolam ad Marcellinum*. Unde etiam compertum sit, librum *De titulis Psalmorum* non eundem fuisse ac librum seu *Epistolam ad Marcellinum*, ut aliquis suspicatus est. Verba autem quæ in actione synodi sexta memoriæ traditum est lecta fuisse ab Epiphanio diacono, sunt hujusmodi: « Qui vero ab immortalitate nomen habet Athanasius, clarissime nobis in *Epistola ad Marcellinum* (15), quam præposuit libro interpretationis Psalmorum, disserit sic dicens: « Librum Psalmorum aliquis assumens, prophetias de Salvatore continuo, ut in aliis Scripturis admiratus, et adorans enarrat, » etc. Hanc autem epistolam, de qua mentio facta est in Nicæna synodo (ut occasione mihi data lectorem admoneam, factique mei rationem reddam) explicationi Psalmorum, quam in publicum emitto, adjungam, ut integrum sanctissimi Patris opus, quemadmodum ab ipso editum esse traditur, exhibeam.

XII. Erit; fortasse quispiam eorum quibus volupe est, ut ita dicam, magnis clarescere inimicitiis, et emunctæ naris censoris nomen adipisci, qui contracta fronte, et grandi supercilio opusculum nostrum a sanctissimo archiepiscopo abjudicandum esse decernet, vel quia auctor interpretationis Psalmorum, quam damus, pueriliter, ut forte sibi videbitur, in explicandis Psalmorum titulis Hebraicorum nominum interpretationem sectatur, vel quia psalmos omnes in allegoricum sensum exponit. Ego autem e diverso tantum abesse existimo, ut hisce de causis Athanasii nomen e fronte commentarii expungi debeat, quin potius inde putem, duo gravissima argumenta suppetere, quibus liber magno Athanasio, cujus nomen præfert, vindicetur.

XIII. Quod ut planum faciam, opus est paucis disserere, quis primus auctor fuerit, qui Hebraica nomina juxta eorum etymologias ordine alphabetico in Græcum exposita publico usui, et sacrarum litterarum studiosorum commoditati ad sacrarum Scripturarum intelligentiam facilius assequendam prodiderit. Quod sane difficile haud est; posteritatis enim memoriæ id mandavit Hieronymus (16): « Qui Philo, inquit, vir disertissimus Judæorum, Origenis quoque testimonio comprobatur edidisse librum *Hebraicorum nominum*, eorumque etymologias juxta ordinem litterarum e latere copulasse. Qui cum vulgo habeatur a Græcis, et bibliothecas orbis impleverit, studii nostri fuit in Latinam linguam eum vertere. » Et antequam Hieronymus ita scriberet, Eusebius Cæsariensis de eodem Philone in sua *ecclesiastica Historia* (17) litteris tradiderat: « Sed et Hebraicorum nominum, quæ in lege et in prophetis occurrunt, interpretationes ab ipso compositæ esse dicuntur. » Philo autem, gente ac religione Judæus,

(14) Vide tom. IV Operum S. Athanasii nostræ recensionis, col. 941. EDIT. PATR.

(15) Synod. Nic. II, act. 6, p. 1518.

(16) Præfat. in libro *De interpret. nom. Hebr.*

(17) Lib. II, cap. 48.

patria quidem fuit Alexandrinus. Quare si ejus liber *De nominibus Hebraicis* adeo celebris et frequens in litteratorum manibus erat, ut a Græcis vulgo haberetur, et nulla esset, teste Hieronymo, orbis bibliotheca quæ ipsum non servaret, inde conjecturam facere licet quanto in pretio quantoque in usu apud suos populares Alexandrinos, Christianos præsertim vel Hebræos, esset. Et quidem hac de re non leve argumentum vel inde sumi potest, quod hujusmodi liber neque ipsos gentiles Alexandrinos scriptores latuit, cum ex eo plura in suum usum decerpserint. Nam quæ Hesychius grammaticus Alexandrinus de Hebraicis nominibus in Lexicum suum induxit, ex eo mutuo accepisse verisimile est. Id autem jam antea animadvertisse comperi Joannem Martianæum, qui probabili conjectura hæc adnotat (18): « Quarta species verborum et interpretationum Philonis superest, ni fallor, in Græco Lexico Hesychii, grammatici Alexandrini, qui non ab alio quam e libro Græco Judæorum disertissimi Hellenistæ, id est ex libro nominum Hebraicorum mutuari potuit nomina bene multa, quæ ipse interpretatur juxta proprietatem linguæ Hebraicæ. Nam unde fluxit apud Hesychium tanta copia nominum, quorum ratio ignorata erat ab omnibus Græcis scriptoribus profanis, nisi ab illo primo conditore voluminis Hebraicarum vocum, sive Lexici sacri, cujus usuram habuisse Alexandrinis facile licuit? » Si autem Alexandria Philonis liber magno in pretio habebatur apud homines a Judaica religione et Christiana veritate alienos, quisque inde conjecturam capere potest quanta apud Christianos in existimatione quantoque in usu in sacris Scripturis explicandis esset.

XIV. Quod si quispiam esset qui ea de re dubitaret, facile omnis ex animo dubitationis scrupulus evelli posset ex iis quæ de Origene tradit Hieronymus: nimirum quod in Hebraicis nominibus Veteris Testamenti fecerat Philo, id in nominibus Novi Testamenti præstitisse Origenem, ea laude atque omnium doctorum virorum approbatione, ut eum postea ipse Hieronymus imitatus sit vertendo in linguam Latinam, quæ Græcæ tantum circumferebantur, ut quod Græci Philonis, et Origenis labore, atque industria habebant, id Latini lectionis sacrarum Scripturarum studiosi cura, atque opera sanctissimi Doctoris adipiscerentur. Verba B. Hieronymi talia sunt (19): « Ac ne forte consummato ædificio, quasi extrema deesset manus, Novi Testamenti verba et nomina interpretatus sum; imitari volens ex parte Origenem, quem post apostolos, Ecclesiarum magistrum, nemo, nisi imperitus negabit. Inter cætera enim ingenii sui præclara monumenta etiam in hoc laboravit, ut quod Philo quasi Judæus omiserat, hic ut Christianus impleret. » Ex his vero quæ Hieronymus scripsit, duo ad rem nostram colliguntur: Hebraicorum nominum interpretationem, rem puerilem et nullius utilitatis, ut quidam autumant, minime censendam esse, cum in ea tria præclarissima omnium ætatum ingenia elaboraverint, Philo, Origenes, Hieronymus; et nostram Psalmorum metaphrasin seu commentarium in quo accurate et diligenter allata Hebraicorum nominum interpretatione, Psalmorum tituli exponuntur, auctorem præferre scriptorem Alexandrinum, minimeque eam magni Athanasii vel ætati, vel patriæ, vel studiis, et sacræ doctrinæ repugnare, sed quam maxime convenire.

XV. Nunc vero agendum est de allegorica interpretatione, juxta quam perpetuo commentario Psalmi exponuntur. Primum allegoricæ sacrarum Scripturarum interpretationis auctorem veteres scriptores faciunt Philonem Hebræum. Scribit enim de eo in sua *Bibliotheca* (20) Photius: « Circumferuntur ejusdem alia quoque varia opuscula, quibus disputationes fere de moribus continentur, Veterisque Testamenti explanationes ad allegoriam ut plurimum ipsa littera aptata. Et vero ab hoc arbitror omnem allegoricum sacræ Scripturæ sermonem in Ecclesiam promanasse. » Is autem Alexandria, ubi natus erat, scripsit, et non solum inter suos, sed etiam inter Christianos celebri nomine ob sacrarum Scripturarum scientiam, et profanarum doctrinarum eruditionem fuit, imo etiam Christianæ religioni nomen dedisse, a quibusdam traditum est. Sane Hieronymus de eo scribit (21), famam fuisse, eum, cum in secunda legatione ad Caium Romam venisset, locutum esse cum apostolo Petro, ejusque habuisse amicitias, et ob hanc causam etiam Marci discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus; et ante Hieronymum idem de Philone tradiderat Eusebius Cæsariensis, qui doctissimum Judæum magnis laudibus ornat; unde constat quanto nomine et quo in honore ille esset Eusebii quoque ætate apud Christianos: Hic porro, inquit Eusebius (22), vir in dicendo copiosus, in sententiis locuples, in divinæ Scripturæ intelligentia sublimis atque excelsus, variam ac multiplicem sacrarum voluminum expositionem edidit. E Philone igitur, qui ἀνὴρ τὰ πάντα εὐδοξος, ait Josephus (23), non solum in sacris Scripturis excellenter versatus, sed etiam externis disciplinis egregie excultus præclara opera in publicum ediderat, allegoricam sacrarum Scripturarum interpretandarum rationem in Alexandrinam Christianorum scholam aliqua ex parte, et quadamtenus derivatam fuisse, quam verisimillimum esse, nemo, ut puto, negabit.

(18) Tom. II Opp. S. Hieron., p. 90 edit. Paris.

(19) Lib. III, cap. 3, n. 7.

(20) Codice cv.

(21) *De script. eccles.* n. 41.

(22) *Hist. eccl.* lib. II, cap. 18.

(23) *Antiq. Judaic.* cap. 9.

XVI. Quod autem schola Alexandrina allegoricam interpretationem secuta sit, argumento esse possunt opera Clementis et Origenis, qui ambo Alexandrinæ scholæ præfuerunt. Quorum primus in sacris Scripturis explicandis sapissime allegoriis utitur, sed in libris *Stromatum* mysticos Scripturarum sensus potissimum amplexus est; siquidem tria sua præclara opera, *Protrepticon*, *Pædagogon*, et *Stromatum* libros eo ordine, et ratione instituit (24), ut gentilium mystagogorum, ac veterum philosophorum exemplo tres gradus, ἀποκάθαρσιν, μῦθον, ἐποπέταν referret. Alter vero in allegoriis sectandis adeo nimius fuit, ut etiam hoc nomine a multis reprehendatur. Quare et accurata Hebraicorum nominum interpretatio, et allegorica interpretandi ratio in causa esse non possunt, cur noster Psalmorum commentarius magno Athanasio abjudicetur, sed potius argumento esse debet, cur illum sanctissimo episcopo, cujus nomen præfert, asseramus. Nam utraque intento, ut ita dicam, digito indicare videtur, auctorem commentarii scriptorem Alexandrinum fuisse, Alexandriæ natum, et in Alexandrina schola educatum. Profecto non dissimili ratione, qua Athanasius in suo commentario titulorum interpretationem prosecutus est, nonnullorum psalmorum titulos Origenem quoque explicasse, fidem facit fragmentum commentarii Origenis in Psalmos, quod ex codice Vaticano cum aliis in lucem edidit P. Montfauconius, et suæ *Hexaplorum* editioni præmisit (25); ac proinde de antiquitate usus, ac disciplinæ interpretandi in allegoricum sensum psalmorum titulos in schola Alexandrina dubitari nequit.

XVII. Quin imo longe ante Pantæni, Clementis et Origenis ætatem, qui successivis temporibus Alexandrinam scholam rexerunt, allegoricas et mysticas Scripturarum expositiones usu apud Christianos Alexandrinos receptas fuisse, testimonio esse possunt, quæ memoriæ posteritatis tradita sunt de Therapeutis, quorum nomine veteres illos Christianos Marci evangelistæ discipulos significatos fuisse antiqui Patres (26), et plures ex recentioribus scriptoribus existimarunt. Mores enim, et instituta Therapeutarum referens Philo (27): « Totum vero, inquit, diei spatium, quod ab ortu solis ad vesperum interjacet, in meditatione philosophiæ traducunt. Sacra enim volumina lectitantes philosophantur more patrio præcepta sapientiæ a majoribus tradita allegorice explicando. Quippe existimant verba ipsa nihil aliud esse quam imagines et signa rerum abditarum, quæ per allegorias dec'arandæ sunt. Sunt etiam apud eos commentarii veterum quorundam, qui sectæ illius auctores quamplurima eis monumenta doctrinæ illius, quæ in allegoriis posita est, reliquerunt. Quibus isti tanquam exemplaribus utentes morem hunc institutumque imitantur. » Ad hæc autem Philonis verba talia subdit Eusebius (28): « Hæc certe ab eo homine dicta videntur, qui nostras sacras litteras exponentes audiverit. Quos autem, ait, penes illos fuisse veterum quorundam commentarios, verisimile est, ipsa esse Evangelia, et apostolorum scripta, et expositiones quasdam veterum prophetarum: cujusmodi plures tum in aliis Pauli Epistolis, tum in illa quæ ad Hebræos scripta est, continentur. » At enim Henricus Valesius censet libros Novi Testamenti a Philone haud significari potuisse, cum dicat συγγράμματα παλαιῶν ἀνδρῶν, quales non erant Philonis ætate apostoli et evangelistæ. Ego autem Eusebii sententiam haud prorsus rejiciendam esse puto: nam sæpe παλαιῶν, seu veterum nomine intelliguntur, qui una tantum ætate seu generatione (29) nos præcesserunt: et quidem, si in re longe posita a nostra memoria atque ætate, uti conjectura licet, censeo Philonem commentariorum nomine inter alios libros indicare voluisse Evangelium secundum Ægyptios. Nam in eo peculiare quoddam fuisse dicendi genus allegoriis et abstrusis ac mysticis sensibus plenum, fidem faciunt fragmenta quæ ab antiquis scriptoribus ad nostram usque ætatem servata sunt. Ænigmatum enim instar illa sunt quæ ex illo Evangelio laudantur in epistola secunda S. Clementis pontificis Romani, et in libro tertio *Stromatum* alterius Clementis cognominis presbyteri Alexandrini, ex quorum scriptis aliorumque veterum Patrum nobis compertum fit, Evangelio illo, qualecunque fuerit, antiquos illos Christi in Ægypto assecras usos fuisse. Verum enim postea temporis, cum in universo terrarum orbe fere ad omnium fidelium manus pervenissent quatuor Evangelia, aliæque canonicæ Scripturæ, quæ a sacris evangelistis, et sanctis apostolis θεοπνεύστοις, a Deo inspiratis, in fidelis populi utilitatem, et Ecclesiæ ædificationem nobis divini beneficentia tradita sunt; Evangelium illud allegoricum, et fere ænigmaticum, uti exorto et illucescente sole nebulæ dispelluntur, paulatim in desuetudinem abiit, et e fidelium manibus excussum est. Verumtamen posteaquam ex Ecclesia catholica Evangelium secundum Ægyptios eliminatum est, benignos receptores habuit hæreticos; quia cum abstrusos et ambiguos sensus contineret, ad suos astruendos errores obtenebrandamque veritatem, pluribus etiam de suo adjectis suppositisque, opportune eo uti posse censuerunt. Profecto Sabelliani aliique firmum inde

(24) Dan. Heins. in præf. ad Clem. Alex.

(25) Vide hujus *Patrologiæ* tom. XV.

(26) Euseb. *Hist. eccl.* l. v. c. 10; l. vi, c. 14, 15. Hieron. *De vir. illustr.*

(27) *De vit. contempl.*

(28) *Hist. eccl.* lib. II, c. 17.

(29) Nam γεναὶ εἰς τριακονταετία, *triginta annorum ætas*, ut Porphyrius notat in *Homericiæ questionibus*. Aulus Gellius (lib. II *Noct. Attic.*, c. 5). codicem *Æneidos* Virgilio, quem sibi Romæ quidam grammaticus emptum in sigillariis xx aureis ostenderat. *mirandæ vetustatis* vocat, et tamen Gellius non adeo longe post Virgilio ætatem vixit.

patrocinium, ut ipsi autumabant, vel ad Trinitatis mysterium subvertendum, vel ad legitimas nuptias rejiciendas sibi compararunt. Itaque hinc factum est, ut postea hujus Evangelii a sectariis corrupti et interpolati, in pravosque sensus ejus verbis expositis, tanquam libri apocryphi, et veluti putidæ hæreticorum mercis meminerint S. Epiphanius, S. Hieronymus, Origenes, Titus Bostrensis, Theophylactus (30). Sed eo revertor, unde paulo ante digressus sum.

XVIII. Enimvero non solum Alexandriæ, sed etiam ubique Ecclesiarum Orientis primis Christianæ fidei sæculis allegorica sacrarum Scripturarum interpretatio obtinuit. Et quidem quemadmodum nimius atque immoderatus hujusmodi interpretationis usus, cum scilicet abditis Scripturarum sensibus explicandis minime inservit, sed ea scriptor ad suo indulgendum ingenio abutitur, reprehensione dignus videtur: ita e diverso laude excipiendus est, cum receptis veterum Patrum regulis ac præceptis insistit, et intra suos limites se continet. Itaque duo in hac re scopuli summopere vitandi sunt, in quorum alterum impegisce videntur, qui sequentes mysticos sensus, et allegoricas interpretationes ab historica sacrarum litterarum veritate discesserunt; apud alterum vero misere naufragium fecisse, qui mordicus litterali interpretationi inhærentes, relictis veterum sanctorum Patrum vestigiis, in devia ac prærupta abeuntes in luce diviniæ eorum sapientiæ ac celestis doctrinæ caligaverunt. Atque ita, clausis ad evangelicum lumen oculis, per humilia reptantes, solum humana ac terrena percipientes, majestatem Dei in Christo Domino animo comprehendere nequiverunt, ideo negare ausi sunt; et sectantes humilitatem litteræ a sublimitate exciderunt Divinitatis. Ex horum numero fuerunt Ebionæi, Paulianistæ, Socinianistæ, aliique istorum sequaces. Quamobrem ne recto itinere relicto, in brevia ac syrtes aberremus, in re tam difficili, tantique momenti omnino servanda a nobis est regula, quam sibi sequendam proposuit sanctus Gregorius Nazianzenus, qui in oratione quadragesima secunda: « Nos, inquit, media quadam via inter eos qui crassiore omnino ingenio sunt, et eos qui nimio contemplationis et anagogiæ studio ducuntur, incedentes, ut nec prorsus inertes ac torpidi maneamus, nec rursus curiosiores simus quam par sit, atque a proposito argumento excidamus et evagemur (alterum enim Judaicum quodammodo et abjectum, alterum ineptum, ac somniorum conjectore dignum, paremque utrumque reprehensionem meretur), ad hunc modum de his rebus pro virium nostrarum modulo non nimis absurde nec ridicule disseremus. » Teneatur etiam altera interpretationis lex a magno Augustino aliisque Patribus tradita, ut tum solum proprietas litteræ relinquatur, si ex litterali intelligentia absurdus Scripturæ sensus, vel catholica Ecclesiæ doctrinæ et traditioni contrarius eliciatur. Sin secus, ita mysticum et allegoricum sensum a Patribus probatum sequi placeat, ut proprietas litteræ non repudiatur. Verba Augustini in libro viii, cap. 1 *De Genesi ad litteram*, ubi loquitur de paradiso, talia sunt: « Sane si nullo modo possent salva fide veritatis ea, quæ corporaliter hic nominata sunt, corporaliter etiam accipi, quid aliud remaneret, nisi ut ea potius figurate dicta intelligeremus, quam Scripturam sanctam impie culparem? Porro autem si non solum non impediunt, verum etiam solidius asserunt divini eloquii narrationem hæc etiam corporaliter intellecta, nemo erit, ut opinor, tam infideliter pertinax, qui, cum ea secundum regulam fidei exposita proprie viderit, malit in propria remanere sententia, si forte illi visa fuerant, nonnisi figurate posse accipi. » Demum ad hæc et illud addendum putò, quod docet beatus Joannes Chrysostomus, omnium qui unquam fuerunt aut sunt Scripturarum interpretes, præstantissimus, et quod omnes præ oculis habere debent, qui sacras Scripturas interpretari aut legere aggrediuntur: « Neque enim, inquit (31), sapientia humana opus habet divina Scriptura, ut ea quæ scripta sunt, intelligantur, sed revelatione Spiritus, ut verum sensum eorum quæ in illis continentur percipientes, magnam inde referamus utilitatem. »

XIX. Cæterum mysticus seu allegoricus Scripturarum sensus (auctoritate Novi Testamenti innititur. Passim enim occurrunt in Evangeliiis et canonicis Epistolis mystici sacræ Scripturæ sensus et allegoricæ explicationes. Quare magnus Gregorius exponens Romano populo parabolam illam de homine qui exiverat ad seminandum, recte aiebat: « Si nos vobis semen verbum, agrum mundum, volucres dæmonia, spinas divitias significare diceremus, ad credendum nobis mens forsitan vestra dubitaret; unde et idem Dominus per semetipsum dignatus est exponere quod dicebat, ut sciatis rerum significationes quærere in iis etiam quæ per semetipsum noluit explicare. Exponendo ergo quod dixit, figurate se loqui iznotuit, quatenus certos vos redderet, cum vobis nostra fragilitas verborum illius figuras aperiret. » Et quidem quis unquam sibi persuaderet per duos Abrahæ filios, quorum unus natus est de ancilla, alter de libera, duo Testamenta significari, unum quidem in monte Sina in servitute generans; alterum vero in libertatem filiorum Dei, qua Christus nos donavit? Quis crederet per sacerdotem Melchisedech æternum pontificem Christum Dominum?, per tabernaculum cælum?, per sanguinem hircorum, et vitulorum sanguinem ejusdem Christi Domini, per Sancta sanctorum interioris cœli aditum adumbratum fuisse? Quis in animum

¹ Galat. iv, 22, 23, seqq. ² Hebr. viii, 1 seqq. ³ Hebr. viii, 5 seqq. ⁴ Hebr. ix, 5, 11 seqq.

(30) Epiph. hæret. lxxii, cap. 2; Hier. præf. hom. in *Matth.*; Orig. hom. in *Luc.*; Tit. Bostren., *Theoph. ad pr. Luc.*

(31) Ilom. in *Genes.*

suum induceret per animalia, quorum sanguis inferebatur pro peccato in Sancta per pontificem, corpora autem cremabantur extra castra, indicatum esse Jesum, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam civitatis Jerusalem passurum esse; nisi hæc divina et admiranda mysteria nobis apostolus Paulus aperiret? Cujus in mentem unquam venisset, per Adam, qui immisso a Domino sopore, et per Evam, quam ex dormientis costa in mulierem Deus ædificavit⁶, et de qua dictum est⁷: *Quamobrem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una*: Christum significari et Ecclesiam, quæ ex latere Christi Domini sanguine et aqua fluente obdormientis in cruce, immisso voluntariæ mortis sopore, efformata est, et sanguine ipsius redempta, et aqua baptismi sanctificata, ob quam reliquit (52) æternum suum Patrem, descendens ipse de cælo, ut humanam carnem susciperet, et deseruit matrem, nempe ingratham et incredulam Synagogam, unde originem, ut homo, ducebat, ut scilicet adhæreret Ecclesiæ fidelium, et ejus caput existens mysticum illud corpus efformaret; nisi idem beatus apostolus admiratione obstupefactus ad illa verba clamans diceret: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, et in Ecclesia*⁸. Quis hæc, et plurima alia, quæ in divinis Pauli litteris continentur, unquam crederet, nisi ea nos beatus apostolus edoceret? Neque ideo Origenes reprehenditur ab Eustathio martyre Antiocheno (33), a magno Basilio (34), Joanne Chrysostomo (35), Epiphanio, Theophilo, Hieronymo (36), aliisque, quod spiritalem Scripturarum sensum exposuerit, vel quod ingenii solertia caruerit, qua mysticos, quos revera complectitur Scriptura sensus, investigaret; sed quod ea in re nimium ingenio suo indulserit, et spreto litterali sensu allegorias quæsierit locis propemodum innumeris, a quibus prorsus alienæ sunt.

XX. Et quidem veteres Ecclesiæ doctores etiam ubi sacris Scripturis explicandis litteralem potius sententiam quam allegoricam secuti sunt, spiritalem tamen ac mysticam agnoscunt ac probant, et primum corpori, alterum vero animæ comparant. Tertullianus agens de Oratione Dominica (57): «*Quamquam, inquit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, spiritualiter potius intelligamus. Christus enim panis noster est, quia vita Christus, et vita panis, etc. Itaque petendo panem quotidianum, perpetuitatem postulamus in Christo, et individuitatem a corpore ejus. Sed et quia carnaliter admittitur ista vox, non sine religione potest fieri et spiritualis disciplinæ. Panem enim veti mandat, quod solum fidelibus necessarium est; cætera enim nationes requirunt. Ubi dictione illa *spiritualiter* allegoricum et mysticum verborum sensum, illa vero *carnaliter* litteralem significat.*» Nec dissimiliter sanctissimus martyr Cyprianus Tertullianum, quem magistrum vocabat, secutus, loquens de eadem Orationis Dominicæ petitione (38): «*Quod potest, ait, et spiritualiter, et simpliciter intelligi: quia et uterque intellectus utilitate divina proficit ad salutem. Nam panis vitæ Christus est, et panis hic omnium non est, sed noster est, etc. Potest vero et sic intelligi, ut qui sæculo renuntiavimus, et divitias ejus, et pompas fide gratiæ spiritualis abjecimus, cibum nobis tantum petamus et victum.*» Quibuscum consentit beatus Augustinus (39), qui loquens de paradiso ab Origene ejusque discipulis non proprie, sed figurate intellecto: «*Quasi propterea, inquit, non potuerit esse paradisos corporalis, quia potest etiam spiritualis intelligi? Tanquam ideo non fuerint duæ mulieres, Agar et Sara, et ex illis duo filii Abraham, unus de ancilla, et alius de libera; quia duo testamenta in eis figurata dicit Apostolus; aut ideo de nulla petra, Moyse percutiente, aqua defluerit, quia potest illic figurata significatione etiam Christus intelligi, eodem Apostolo dicente: *Petra autem erat Christus*⁹. Nemo itaque prohibet intelligere paradisos, vitam beatorum; quatuor ejus flumina, quatuor virtutes, etc. Hæc et si qua alia commodius dici possunt de intelligendo spiritualiter paradiso, nemine prohibente, dicantur: dum tamen illius historiæ veritas fidelissima rerum gestarum narratione commendata teneatur.*» His autem addi possunt cæteri omnes Patres quotquot in Ecclesia Dei floruerunt ab exortu Christianæ fidei ad postrema usque et ætati nostræ propiora sæcula. Quamobrem tantum abest, ut nostra Psalmorum translatio, seu interpretatio, qua Psalmorum verba de Christo et Ecclesia explicantur, Athanasio, cujus nomen inscriptum est, adimi debeat, vel tanquam inepta ac puerilis a sensatis viris et in

⁶ Hebr. xiii, 14, 12. ⁷ Genes. ii, 21. ⁸ Ibid. 24. ⁹ Ephes. v, 32. ¹⁰ I Cor. x, 4.

(52) Si ergo Christus adhæsit Ecclesiæ, ut essent duo in carne una, quomodo reliquit Patrem? quomodo matrem? Reliquit Patrem, quia «*cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.*» Hoc est enim, reliquit Patrem, non quia deseruit et recessit a Patre; sed quia non ea in forma apparuit hominibus, in qua æqualis est Patri. Quomodo reliquit matrem? relinquendo Synagogam Judæorum, de qua secundum carnem natus est; et inhærendo Ecclesiæ, quam ex omnibus gentibus congregavit. S. Aug. tract. ix, in cap. ii Joan., n. 10.

(33) In serm. De ventiloqua. seu Pythonissa.

(34) Hom. 5, in Hexameron., n. 9.

(35) Hom. 15 in Genesim.

(36) Hieron. ep. 38 ad Pammach.; in præf. lib. v Comment. in Isaiam, et præfat. in Malach.

(37) Cap. 6.

(38) In expl. Orat. Dom.

(39) L. b. xiii De civit. Dei, c. 21.

ecclesiasticis studiis et Christiana pietate excultis eadem contemni, quin potius reor argumentum hinc recte sumi posse ut sanctissimo Doctorei adjudicetur.

XXI. Cardinalis Thomasius, vir et eruditione et morum sanctitate illustris, allegoricos Psalmorum sensus Christianos sensus vocat in præfatione ad Psalterium, quod cum Latina interpretatione ab eo elaborata in publicam utilitatem emisit: « Porro, inquit, ne aliqua saltem decisset vel brevis manulectio ad secretiora mysteria, sensaque Psalmorum tum de Christo et ipsius corpore Ecclesia universa, et particularibus hujus corporis, sive collegii membris, id est fidelibus, tum etiam de cœlesti patria, quos sensus recte appellaveris sensus Christianos, patefactos nobis, tanquam scisso templi velo, morte Christi, quod apostolis aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas, et quæ scripta sunt in Lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de ipso, » etc. Ita recte ac sapienter pius et doctus cardinalis ex veterum Patrum doctrina de allegorico et spiritali Psalmorum et sacræ Scripturæ sensu locutus est. Nam Origenes in libro *De principiis* (40) arguens eos qui ex circumcissione erant, quod in Salvatore nostrum non crediderunt, sed in varios errores lapsi sunt, quia sacras Scripturas non secundum spiritalem sensum, sed secundum litterarum sonum interpretantes in via veritatis voluntario casu cæcuerunt: « Iis autem omnibus nulla, inquit, falsarum opinionum, nulla impietatis et stolidorum de Deo sermonum causa esse alia videtur, quam Scriptura non secundum spiritalem sensum intellecta, sed secundum litteralem accepta. Quapropter iis qui persuasum habent sacros libros non hominum esse commentarios, sed sancti Spiritus afflatu, voluntate Dei parentis universorum per Jesum Christum scriptos esse et ad nos pervenisse, qua via in eorum lectione insistendum esse nobis videatur, indicare conabimur, servata cœlestis secundum successionem apostolorum Ecclesiæ Jesu Christi regula. Et esse quidem mysticas quasdam dispensationes, quas divinæ Scripturæ indicant, etiam simpliciores fidelium credunt. » Ad hæc autem Origenis verba apposite subjicit Carolus de Larue (41): « Nihil his verbis accuratius. Generale illud principium, quod mysticos in Veteri Testamento sensus ponit, apostolicæ doctrinæ pars est, et veritas certa, quæ ministerio pastorum ad nos usque pervenit. »

XXII. Profecto dubitari nequit omnia quæ in Veteri Testamento vel scripta, vel gesta fuerunt, in figura fuisse rerum quæ in Novo fieri aut contingere debebant, eaque respicere personam Messias, ejusque Passionem, Resurrectionem, et humani generis redemptionem, evangelicæ doctrinæ propagationem, gentilium conversionem, et quæcumque alia, quæ ad ejus divinam personam et dispensationem seu *οὐνοπλατυ* pertinent. Quare si in explicandis Scripturis omnia ad Christum ejusque Ecclesiam prudenter referantur, neque erroris, neque ineptiæ id accusari debet, cum illa hoc consilio, et hac mente, Spiritu sancto dictante, scripta sint. Et quidem huc pertinere videntur verba illa apostoli Pauli, omnia scripta fuisse ad nostram institutionem: *Quæcumque enim, ait, scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt* ⁹. Et de spiritali ac sublimiori Scripturarum intelligentia non improbabilius ab aliquibus accipiuntur verba S. Lucæ, quibus refert Christum Dominum post resurrectionem suam apostolos ad Scripturas intelligendas instituisse: *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas* ¹⁰. Ad hæc enim evangelistæ verba respiciens S. Leo scribebat ad Flavianum in præclara illa epistola contra Eutychetem: « Donato intelligentiæ lumine, sacrarum Scripturarum occulta pandebat. » Origenes autem in eundem sensum interpretatur verba illa Joannis: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* ¹¹. Respondens enim conviciis ac calumniis Celsi impii philosophi, sanctæque nostræ religionis irrisoris, ad locum illum evangelistæ hæc subjicit (42): « Hic quærimus quænam fuerint multa illa, quæ Jesus discipulis suis dicere habebat, et quæ tum portare non poterant. Et dico: Forte quia Judæi erant apostoli, et Mosaica lege secundum litteram accepta innutriti, hæc fuerunt, quæ illis dicere habebat: Quænam esset vera lex, quarum rerum cœlestium umbra, signisque cultus Judaicus constaret; quæ futura bona præscripti de cibo, et potu, de festis, neomeniis et Sabbatis ritus adumbrarent. » Et quoniam furcifer ille affirmabat Scripturas nostras non posse allegoriam pati, reponit Origenes (43): « Fortasse probabile quid dici ab eo videretur, si Scripturas allegoriis interpretari inventum esset recens. Cum autem id fecerint vel ipsi dogmatum parentes et scriptores, quid aliud cogitandum est, quam illa fuisse scripta sic, ut eorum præcipua mens in allegoriis contineatur. »

XXIII. Quod vero propius rem nostram attingit, nempe rationem interpretandi Psalmos de Christo Domino et Ecclesia, primis Christianæ fidei temporibus ubique receptam, et probatam fuisse, locupletissimum nobis testimonium perhibent non solum Ecclesiæ Orientalis scriptores; verum etiam multi inter Oc-

⁹ Rom. xv, 4. ¹⁰ Luc. xxiv, 39. ¹¹ Joan. xvi, 12.

(40) Lib. iv, n. 9.

(41) Præfat. in tom. II Orig., art. 5.

(42) *Contra Cels.* l. II, n. 2.

(43) *Ibid.*, lib. iv, n. 49.

cidentales, sed omnium instar unus sit Hilarius doctrina et sanctitate rebusque gestis scriptisque insignis, Athanasio coævus, et amicitia et fœdere adversus fidei hostes conjunctus, qui in præfatione commentariorum quos in *Psalmos* composuit, talia scribit : « Non est vero ambigendum, ea quæ in Psalmis dicta sunt, secundum evangelicam prædicationem intelligi oportere ; ut ex quacunque licet persona prophetiæ Spiritus sit locutus, sit tamen totum illud ad cognitionem adventus Domini nostri Jesu Christi, et corporationis, et Passionis, et regni, et ad resurrectionis nostræ gloriam, virtutemque referatur. » Hilario, cæteris omis- sis, quia longum esset omnes referre, unum adjungam Augustinum (44), qui : « Vix est, inquit, ut in Psalmis invenias voces nisi Christi et Ecclesiæ, aut Christi tantum, aut Ecclesiæ tantum. » Itaque nemini dubium esse debet tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesiæ Patres, qui primis Christianæ fidei sæculis floruerunt, spiritalem sacrarum Scripturarum sensum potissimum sibi exponendum proposuisse, præsertim in Psalmorum libris, in quibus multa vix aliter quam de Christo et Ecclesia explicari possunt. Qua in re exemplum habebant et Christi Domini, et apostolorum, qui et in Evangelio, et in canonicis epistolis plura loca Veteris Testamenti in mysticum sensum, ut antea dixi, interpretati sunt.

XXIV. Et quidem ante Christi adventum Syuagoga ipsa utrumque sensum et spiritalem et litteralem agnovit, quorum primo Pharisei, alteri vero Sadducei studuisse videntur, licet utrique Scripturas falsis interpretationibus, divinæ veritati fabulas suas subjicientes, corruerint. Profecto plures doctissimi viri in arcanis Judæorum disciplinis ac litteris versati, censuerunt fieri non potuisse, ut omni careret fundamento Kabala Judaica (45), fœdissime licet corrupta et adulterata. Antiquis enim fabulis vulgo concedi solet aliquid veri loco fundamenti subesse : neque verisimile esse e nihilo provenisse famam et existimationem doctrinæ Kabalisticæ, a tot sæculis sermonibus hominum agitata. Quibus auctor quidam rerum Judaicarum peritus addit (46), si Kabala aliqua a sanctis viris et prophetis exulta et conservata sit, et sⁱ Sephiroth qua forma nunc pingi solent, vere fuerint illius Kabalæ compendium, non aliud fuisse ejus argumentum quam doctrinam gratiæ Ecclesiæ a Deo revelatam : et Sephiroth, adjungit alius scriptor Rabbini- cis rebus eruditus (47), ea figura picta, qua delineari solent, exhibere speciem corporis humani, unde nobis Messiam regem, et hominem Deum repræsentari, cujus divinas virtutes et perfectiones in suo regno et persona manifestandas summatim contineri decem illis Sephiroth, nempe coronam, sapientiam, intelligentiam seu bonitatem, magnificentiam, severitatem, gloriam, victoriam, majestatem, fundamentum, regnum. Et Reuchlinus lib. II *Kabalæ* : « Antiqui Hebræi, inquit, tres istas supremas Sephiras cognoverunt in *סוד אלהים* *en soph* in Deo reperiri cœternas et consubstantiales Deo, quas ob vocum indigentias tres luces vocaverunt, de quibus aliquod vestigium habemus apud Joannem, qui de Verbo æterno testatur vers. 9, quod *erat lux vera*, » etc. Post hæc autem Reuchlini verba ita prosequitur Bartoloccius (48) : « De his lucibus earumque reali distinctione inter se, et processione unius ab altera, et identificatione cum essentia divina conspicue et diserte egit doctissimus episcopus Marsicensis Joseph Ciantes in suo libello *De sanctissima Trinitate contra Judæos*. Quibus rite intellectis (loquitur de decem illis Sephiroth), nihil video in ea doctrina aliquid contra sanam doctrinam, imo omnia consona esse Ecclesiæ catholicæ, et cum iis quæ docentur a theologis convenire. Verum tamen est, quod moderni Kabalisticæ, ut mysteriis religionis Christianæ omni spiritu se opponant, totam œconomiam Sefhirarum suis vanis commentationibus, et chimericis atque inanibus nominibus inficiunt, quæ ex certis sacræ Scripturæ locis, juxta artem, quam modernorum Hebræorum Kabalisticæ tradunt, eliciuntur. » Verum quidquid sit de Rabbini- cis hisce figuris, quas Sephiroth seu Sephiras, quod nomen numerationem seu personam significat, vocant, illud certum est, hujus vocis *Kabalæ*, ut observavit Joannes Morinus (49), triplicem esse apud inferioris ætatis Hebræos significationem : primo sumitur pro traditionibus, quas vocare solent legem oralem, quæ *Talmude* continetur (50) ; secundo pro rabbinorum et doctorum a

(44) Ad psal. LIII.

(45) Hebraice *הקבלה*, *Hakabalâ*, Latine *traditio*.

(46) Burnet, *Archæolog. philosoph.*; auct. *Kabal. denua*. part. II.

(47) Vitring. *Obsér. sac.* I. I, dissert. 2, *De Sephiroth Kabalist.*

(48) *Bibl. Rabb.*, parte IV, pag. 252.

(49) *Exercit.* lib. II, exerc. 9, cap. 5.

(50) Rabbenù Hakkadosc, qui temporibus Antonini Pii, M. Aurelii, L. Veri, et Commodi imperato- rum inter suos maxime claruit, priscorum sapientum Judæorum, ut rabbi tradunt, schedulas om- nes, quibus memoriæ juvandæ causa, *תורת שבועל פה* *Thorath Scebaâl Pe*, oralis lex scripta erat, diligenter collegit, et ex iis circa annos Domini 189 et 194 volumen composuit, quod ab ipso *משנה* *Mi- scnâ*, hoc est *repetitio legis* inscriptum est. Alia autem opuscula, quæ a priscis rabbinis, post rabbinum Hakkadosc composita sunt, veniunt sub nomine *Miscnayoth*, et vocantur *Baraycthoth*, nempe ex- tranææ traditiones, quarum lectionem una cum *Miscnâ* conjungunt Hebræi. Totum autem istud jus Judaicum, seu legis repetitio duabus partibus coalescit *Miscnâ* et *Ghemarâ*. *Miscnâ* est purus et pri- marius textus, quo summatim et veluti per aphorismos hujusmodi lex repetita seu jus Judaicum ex- hibetur. *Ghemarâ* vero, quæ ita dicta est tanquam legis orâlis perfectio, absolutio et consum- matio, est altera pars, qua *Miscnâ* variæ explicationes et variarum opinionum discussiones conti-

Moysē in hæc usque tempora successione; tertio Kabala dicitur doctrina quædam mystica ex variis nominum divinarum combinationibus et resolutionibus litterarum alphabeti vario situ, permutatione, decussatione, decem Sephiroth, sive Dei attributis varie inter se comparatis, aliisque ejusmodi nœniis orta et eruta. Ita Morinus. Et quoniam Kabalæ nomen, ut dictum est, proprie significat legem seu doctrinam a majoribus ore traditam, distingui etiam ea solet in veterem ac recentiorē. Recentior quidem, quæ in priscis rabbinorum scholis ortum et principium habuit, nihil aliud est, ut aliqui putant, quam philosophia Pythagorica, quatenus Pythagoræ dogmata posteritati innotuere, sive Platonica de Deo et rebus spiritalibus ex Scriptura illustrata, et ænigmatice ac symbolice proposita; vel potius sanctarum Scripturarum theologia symbolis Platoniorum et Pythagoricorum ænigmatibus, et rabbinorum fabulis ac puerilibus tricis obscurata. Hæc Kabalistarum libris continetur, et ad eam illustrandam incubuerunt Joannes Carolus Saracenus, Picus Mirandulanus, Joannes Reuchlinus, Paulus Riccius et auctor anonymus librorum *Kabalæ denudaæ*; cui et alia Kabalæ species posteriorum rabbinorum propria adjungenda videtur, si non tempore æqualis, certe non multo illa inferior, de qua præter Morinum a me nuper laudatum, aliosque scriptores Bartoloccius pluribus in locis suæ *Bibliothecæ Rabbiniæ* meminit, eamque detestatur his verbis: « Auctores infamis illius artis quam kabalisticam appellant, et per quam profani homines, qui kabalistæ inter Judæos dici voluere, totam sacram Scripturam litterarum permutationibus, valoribus numericis pro elementis alphabetariis acceptis, dictionibus intergrīs in numeros resolutis, et in alium omnino usum diversum, et quandoque contrarium, et diame-trice oppositum ipsi sacræ Scripturæ, ausu prorsum temerario et omnino damnando, eandem sacram paginam deturpare conati sunt. » Altera vero antiquior est, quæ ante Christum natum inter viros vera Scripturarum scientia instructos obtinuit (51), quæque versabatur in intelligendo mystico Scripturarum sensu, et longe sublimiori illo, qui ex litterali et naturali verborum intellectu legenti occurrit: et hanc quidem scientiam fuisse, aiunt, prophetarum et sanctorum Veteris Testamenti a Moysē, et a Deo ipso sævis suis traditam, quæ non solum versabatur circa allegoricos et mysticos sacrarum Scripturarum sensus, sed etiam complectebatur dogmata præcipua fidei Judaicæ de veneranda in Deo Trinitate, de adventu Messiæ, atque humani generis redemptione, animarum immortalitate atque aliis hujusmodi, quæ difficile ex verbo divino non adhuc aperte tradito, intelligi poterant.

XXV. Profecto Christus Dominus et apostoli quibusdam Veteris Testamenti locis usi sunt ad confirmandam veritatem, qui, licet ex proprio litterali sensu ad probandum id quod intendebant, suam vim haberent atque auctoritatem, longe tamen majus eis pondus accedebat ex traditione prophetarum et sanctorum veterum, unde constabat illōs ad Messiam respicere, atque in illis de Redemptore agi. Quæ quidem, traditione seclusa, minoris ponderis et levioris auctoritatis apud eos fuissent, et nunc hujusmodi esse forte quibusdam videri poterunt, qui non satis animum intendunt ad tempus, et locum, et personas, quibus illa prolata sunt. Profecto, quæ de mystico et allegorico Scripturarum sensu et doctrina apud Veteris Testamenti Patres per manus, ut ita dicam, tradita dicta sunt, fidem ac probationem accipere videntur ex verbis Hilarii (52): « Qui Moyses, ait, quamvis Veteris Testamenti verba in litteris condidisset, tamen separatim quædam ex occultis legis secretiora mysteria Septuaginta senioribus, qui doctores deinceps manerent, intimaverat. Cujus doctrinæ etiam Dominus in Evangeliiis meminit dicens: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei: omnia quæcunque dixerint vobis servate et facite, secundum] vero facta eorum nolite facere.* Doctrina ergo horum mansit in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta in hoc seniorum officio et numero conservata est (53). »

nantur. Ex *Ghemarâ* autem juncta *Miscnæ* תלמוד, *Talmud*, quæ vox doctrinam significat, constituitur. *Talmud* vero duplex est, alterum est Babylonicum, alterum vero Hierosolymitanum. Babylonicus auctor fuit Raû Ascè, Babylonicus, et quia morte præventus opus perficere nequivit, postea absolutum est a Marimar, et a Mar filio Raû Ascè, circa annum Domini 500 aut 505; Hierosolymitanum vero, quod est commentarium super nonnullos, non autem super omnes *Miscnæ* libros, ex diversis rabbinorum sententiis collectum in terra Israelitica pro iis præsertim, qui eam regionem incolebant, circa annum Domini 368 scripsit Rabbi Jochanaû dialecto Hierosolymitana; et ideo Hierosolymitanum dictum est. De utroque *Talmud* plura videri poterunt apud Bartoloccium in sua *Bibliotheca Rabbiniæ*, ubi fuse et multifaria eruditione hisce de rebus pertractat.

(51) Rich. Sim. *Crit. Vet. Testam.*, et in *Litt. resp. ad animadvers. Claud. de Veil.*; Cunæus *De Republ. Hebr.*, lib. III, cap. 8.

(52) Com. in *Psal.* II, n. 2.

(53) Verum enim summopere cavendum est a recentiorum rabbinorum commentis, qui hujusmodi historia et traditione, quam nobis prodit Hilarius, abutuntur in suas nœnias et fabulas confirmandas, et ad eas simplicioribus obtrudendas. Fabulantur enim rabbinici doctores, Deum in monte Sina præter legem scriptam alia plura ortenus Moysi tradidisse, quæ *Legis oralis* nomine complectuntur: Moysen autem Josue, Josue vero septuaginta senioribus, seniores prophetis, prophetas viris Synagogæ: magnæ, quorum ultimum Simconem, cognomento Justum, non tamen illum, qui puerum Jesum in ulnis suscepit, sed alium multo antiquiorem, tempore Alexandri Magni, Antigono Sochæo, et aliis subsequentibus viris synedrii magni, et sic deinceps usque ad Rabbenû Hakkadosc, qui ne omnino obli-vioni traderentur, ac perirent, schedulas priscorum sapientum, ut ipsi affirmant, huc illuc dispersas

XXVI. At vero si rem totam præ oculis positam attentius intueamur, et quæ in Veteri Testamento scripta et quæ in Novo, et quæ a majoribus accepta nobisque tradita sint, diligentius consideremus, nemo erit, ut puto, qui facile animum suum inducat, ut credat, Moysen, prophetas, atque alios veteris legis magistros et sanctitate et scientia præstantes aliquam certam Scripturas allegorice interpretandi rationem seu doctrinam a Deo accepisse, quæ *Kabala* nominanda sit; sed potius generatim eis compertum fuisse in simplicioribus sacrarum Scripturarum verbis arcanos et sublimiores sensus reconditos esse, quos, quantum in se erat, rimati sunt atque investigaverunt. Illis autem non tam suo labore atque industria, quam summa omnipotentis Dei benignitate magis, minusque pro personarum conditione, Spiritu sancto edocente, qui spirat ubi vult, aliqua revelata fuisse, alia vero per manus quodammodo accepisse ex traditione majorum, qui similiter cœlestia mysteria velamine verborum occultata ex parte aliqua assecuti sunt. Cæterum intueri, sublato velamine, divina et superna mysteria, et dispulsis figurarum tenebris, arcanos Scripturarum sensus introspicere, ad id tempus servatum est, quo splendor Patris, lux mundi populis jacentibus in tenebris et umbra mortis exoriretur in terris. Huc autem spectare videntur verba Apostoli in Epistola ad Corinthios: *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti, non littera, sed spiritu: littera enim occidit, spiritus autem vivificat*¹¹; et paulo inferius: *Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur: sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem id ipsum velamen in lectione Veteris Testamenti manet non revelatum (quoniam in Christo evacuatur), sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum... Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu*¹². Ad illa autem Apostoli verba de velamine super cor Judæorum, cum legitur Moyses, ita commentatur Origenes refellens Celsum (54), qui, Judæorum sensus eodem esse ac Christianorum in sanctis Scripturis interpretandis, temere affirmabat. « Dicemus, inquit, in confesso esse apud utrosque, libros divino Spiritu fuisse scriptos; de illorum autem librorum interpretatione nos cum Judæis dissentire. Quippe non ut Judæi vivimus, negamusque mentem legis contineri sensu, quem legum littera præ se fert. Quinimo affirmamus, cum legitur Moyses, velamen positum esse super cor eorum, eam ob causam, quia legis Mosaicæ mens occultatur iis, qui viam a Jesu Christo monstratam ingredi recusarunt. Scimus autem, quando se quis ad Dominum, qui Spiritus est, converterit, velamen auferri, eumque *relecta facie Domini gloriam, velut in speculo, intueri* in illis sensibus, quos littera legis abscondebatur, et in suam ipsius gloriam gloriæ divinæ participem fieri. Nam id, quod hic per figuram vocatur *facies*, aperte loquenti est intellectus, in quo est interioris hominis facies, quæ, perspecto vero legum sensu, tota lumine et gloria resplendet. » Quamobrem juxta verba beati Apostoli spiritualis sacrarum Scripturarum intelligentia, et sublimioris illarum sensus perfecta prorsus atque absoluta cōgnitio revera solis apostolis, sanctisque Patribus, et Ecclesiæ Dei vivi, quæ est columna, et firmamentum veritatis¹³, et ad quam ex apostolica traditione dimanavit, tribui debet. Nam ex iis quæ circa Christum Dominum contigerunt, magna lux sacræ Scripturæ, et præcipue prophetis oraculis allata est. Præterea Christus postquam in cœlum ascendit, Spiritum sanctum, quem promiserat apostolis, misit, qui doceret eos omnem veritatem; ideo docente Spiritu veritatis pervenire apostoli potuerunt ad allegoricum seu spiritalem sacrarum Scripturarum sensum percipiendum, et eo pertingere quo Patribus Veteris Testamenti et magnis prophetis penetrare non licuit.

XXVII. Apostolorum igitur exemplo excitatos, eorumque vestigiis et doctrinæ inhærentes vetustissimos orientalis Ecclesiæ Patres mystico Scripturarum, sensui aperiendo potissimum studuisse, fidem faciunt, ut superius dixi, præter Origenem et Clementem Alexandrinum epistola quæ Barnabæ ascribitur; Commentaria in *quatuor Evangelia* Theophili episcopi Antiocheni, vel alterius antiqui scriptoris, qui Evangelium mystica interpretatione explicat, tum etiam Hebraica nomina quæ in Novo Testamento continentur diligenter interpretatur, et allegoricum sensum pie ac solerter exponit; tum alia ejusdem Theophili aliorumque veterum Ecclesiæ Patrum opuscula quæ ad nos pervenerunt. Cur autem antiqui Orientis Patres in perscrutando mystico seu spiritali Scripturarum sensu adeo diligentes et assidui fuerint, duplici ex causa evenisse, quisque, ut reor, judicabit. Prima, quia hujusmodi interpretationem aptiorem existima-

¹¹ II Cor. III, 3, 6. ¹² *ibid.* 13-18. ¹³ I Tim. III, 15.

collegit, librumque *Miscnâ* confecit, a quo cum *Chemarâ* conjuncto *Talmud* componitur. *Talmud* autem Hebræi æque ac sacram Scripturam magni faciunt; imo etiam præferunt. Est autem liber plenus ridiculis et putidis fabulis, superstitionibus, blasphemis et impietatibus refertus, ut merito pluries fuerit a Romanis pontificibus proscriptus, et igni damnatus, et longe antea ab imperatore Justiniano ejus lectio Hebræis interdicta videtur in novella 146, tit. *De Hebræis*, verbis illis: « Quæ vero Deuterosis, quasi secundaria eruditio ab ipsis dicitur, in universum interdicimus, ut qui sacris libris comprehensa non sit, neque desuper tradita per prophetas, sed excerpta quadam virorum contumacia, qui terrena duntaxat loquantur, neque quidquam in se divini habeant Numinis, etc.

(54) *Orig. contra Cels.* lib. V, n. 60.

bant ad alendam fidelium pietatem et magis accommodatam Christianæ religioni, quæ adoratores exigit in spiritu et veritate; tum etiam quia omnino necessariam esse censebant rectam Scripturarum intelligentiam, cum quædam in Veteri Testamento occurrant, quæ nisi spiritualis interpretatio adhibeatur in absurdum sensum accipi possunt. Altera autem haud dubie ea est, quia per id tempus exorta erat hæresis Gnosticorum, qui catholicorum magistros et doctores, veluti rudes atque imperitos traducunt, specie quadam sublimioris scientiæ ad se alliciebant Christianos, et novis allegoricis interpretationibus adulterantes Scripturas, fabulas suas pro nova quadam reconditaque doctrina venditabant, et non secus ac Pharisei in veteri lege errores suos ac deliramenta simplicioribus obtrudebant. Profecto Gnosticorum hæresis a Phariseorum fermento, a quo ut caverent, apostolos monuit Christus Dominus, originem suam ducebat. Neque enim Gnosticorum pseudo-theologia aliud erat, ut etiam alii observarunt, quam philosophia Pythagorica, atque etiam Platonica, ut ab Hebræis kabalistis exposita et interpolata est, et pluribus additis, inversis, amputatis, non parum immutata. Nam Judæorum Kabala, de qua plura superius dixi, quemadmodum et primis Ecclesiæ sæculis a rabbinis tradebatur, atque etiamnum a nonnullis rabbinicarum traditionum magistris traditur (55), agit potissimum de rerum origine et ratione, ac modo generationis seu progressionis et fluxus rerum a primo *ente*, et de earumdem rerum gradibus descensuque a summis ad ima. Non autem dissimile fuit Gnosticæ pseudo-theologiæ argumentum, ut videre licet apud Irenæum et apud Epiphanium, aliosque veteres Ecclesiæ scriptores. Non tam Gnosticos quam veteres Kabalistas circa duos potissimum versatos fuisse (56), ex veterum scriptis, quæ ad nos pervenerunt, comperitur. Primum, ut fabulosis suis commentis exponerent, quo ordine, et qua serie res omnes a Deo sint, tanquam a prima causa, quæ necessario existit; secundum, ut ostenderent causam primam et originem mali. Quod de Gnosticis manifesto constat ex ejusdem sancti Irenæi libris *Adversus hæreses*, ubi refert impii Valentini errores. De Kabalisticis vero ex eorum libris qui ad nos pervenerunt, et quibus explicandis non solum ipsi Judæi, sed etiam aliqui eruditi viri ex Christianis inanibus variæ scientiæ promissis decepti, ex ænigmaticis sensibus ac præstigiis illusi allaborarunt. Profecto primi Gnosticorum hæresis auctores Judæi fuerunt, ac proinde in kabalisticis fabulis et ænigmatibus versati. Itaque nil mirum est si Gnostici, suorum magistrorum ænigmatica doctrina imbuti, sacras Scripturas ænigmatibus atque ambagibus verborum, mysticis atque alienis sensibus interpretarentur, et Dei Verbum fabulosis suis commentis corrumperent. Quamobrem antiqui illi primorum sæculorum Patres, ut Gnosticorum impietatem et audaciam in adulterina ac perversa Verbi Dei interpretatione rudibus ac simplicibus obtrudenda coercerent, et pestiferæ eorum doctrinæ clanculum serpenti obviam irent, investigando potissimum sacrarum Scripturarum mystico sensui studium omne ac diligentiam adhibuerunt et summopere curarunt, quod pastoralis eorum muneris præcipuum erat, ut Scripturarum allegorico sensu juxta Ecclesiæ ab apostolis acceptam doctrinam, et prædecessorum regulas exposito, Gnosticorum commentis ac fabulis spiritualis interpretationis veritatem opponerent. Quæ cum ita sint, ut paucis concludam, neminem esse puto, qui non intelligat, explicationem Hebraicorum nominum et allegoricam Scripturarum interpretationem et patriæ atque instituto Athanasii, tum etiam ejus ætati ac doctrinæ admodum consentaneam esse, minimeque adversari.

XXVIII. Verum per eadem tempora, quibus claruit Athanasius, exorta impii Arii hæresi, necesse fuit accuratius litteralem Scripturarum sensum excutere atque explicare; quoniam Ariani contextum Scripturarum subdole interpungentes, vel vim verborum astute ac subtiliter exponentes, sacrarum Scripturarum auctoritate ad suæ impietatis confirmationem abutebantur. Itaque novis subinde enascentibus erroribus, et inter Christianos effervescente disputatione, cum alii pro veritate, alii contra starent, et utrique in humanis disciplinis, et dialectica facultate, et Scripturarum lectione apprime versati essent, accurateque proprium Scripturarum sensum ad grammaticæ leges expenderent atque exigerent, in causa fuit cur deinde, disputationis necessitate suadente, litteralis Scripturarum expositio usu recepta in Oriente sit, in qua inter catholicos doctores excelluit S. Joannes Chrysostomus. Nam, ut memoriæ traditum est (57), et Patrum scripta quæ ad nos transmissa sunt, ostendunt, in litterali sacrarum Scripturarum interpretatione maxime floruit schola Antiochena. Siquidem Eusebius Emisenus, qui magistros habuit Patrophilum Scythopolitanum et Eusebium Cæsariensem, Antiochiæ diu versatus est, ibique etiam, ut puto, docuit, familiariter usus Euphronio et Flacillo ejusdem urbis episcopis (58). Exemplo autem et institutione Eusebii historiam, hoc est sensum litteralem (ita enim intelligenda videntur verba Hieronymi, quæ inferius afferam), studiose prosecutus est Diodorus Tarsensis, magister S. Joannis Chrysostomi, Theodori Mopsuesteni, Maximi Seleuciensis, et Nestorii (59-60), quem tamen potius

(55) Burnet. *Archæolog. philos.* c. 7.

(56) Vjtring. *Observ. sacr.*, dissert. II, lib. I, c. 2, in not.

(57) Socr. *Hist. eccl.* lib. II, c. 9.

(58) Sozom. *Hist. eccl.*, lib. III, c. 6; Socr. *Hist. eccl.*, lib. VI, c. 5

(59-60) Sozom. *Hist. eccl.*, lib. VIII, c. 2; Socr. lib. VII, c. 29.

Theodorum, a quo etiam errorum suorum virus hausit, vel certe utrumque audivisse crediderim. Joannes quidem Chrysostomus a B. Hieronymo vocatur (61) « Eusebii Emiseni, Diodorique sectator. » Theodorum vero Mopsuestenum inauspicato magistrum habuit Theodoretus episcopus Cyri, qui et S. Joannem Chrysostomum audivit, ejusque eloquentiam imitatus est; amborum autem meminisse videtur in præfatione suorum commentariorum *ad Epistolas Pauli*, ubi ait: « Sed fortasse me arrogantia et temeritatis accusabunt, quod post hunc et illum, qui totius orbis sunt lumina, audeam apostolicam interpretationem aggredi. Ἄλλ' αὐθαδεῖας με τυχόν, καὶ θρασύτητος γράφονται, μετὰ τὸν δεῖνα τοὺς τῆς οἰκουμένης φωστῆρας, τῆς ἀποστολικῆς ἐρμηνείας κατατολμῶντα. Et Theodori quidem Mopsuestiæ episcopi, et magistri sui errores etiam scriptis adversus S. Cyrillum libellis infeliciter tutatus est, laudibusque immodicis in sua *Eccllesiastica historia* ornavit (62). De Diodoro autem Tarsensi hæc memoriæ tradidit Hieronymus (63): « Exstant ejus in Apostolum commentarii, et multa alia ad Eusebii magis Emiseni characterem pertinentia: cujus cum sensum secutus sit, eloquentiam imitari non potuit propter ignorantiam sæcularium litterarum. » Cum Hieronymo consentiunt Socrates (64), ac Sozomenus (65), quorum primus: « Diodorus, » inquit, « ad episcopatum Tarsi promotus multos conscripsit libros, simplicem duntaxat, atque obvium Scripturarum sensum inquirens, allegoricam vero earum interpretationem refugiens. » Διδῶρος δὲ ἐπίσκοπος Ταρσοῦ γενόμενος πολλὰ βιβλία συνέγραψε, ψιλῶ τῷ γράμματι τῶν θεῶν προσέχων Γραφῶν, τὰς θεωρίας αὐτῶν ἐκτρέπόμενος. Alter vero non absimilia tradidit scribens: « Diodorum, qui et Tarsensis Ecclesiæ episcopus fuit, multos, audivi, libros posteris scriptos reliquisse, et sacra volumina ad litteram exposuisse, repudiatis allegoriis. Διδῶρον τὸν ἡγησάμενον τῆς ἐν Ταρσῷ ἐκκλησίας· ὃ ἐπιθόμην ἰδίων συγγραμμάτων πολλὰς καταλιπεῖν βίβλους· περὶ δὲ τὸ βῆτον τῶν ἱερῶν λόγων τὰς ἐξηγήσεις ποιῆσασθαι, τὰς θεωρίας ἀποφεύγοντα. Quin etiam eundem Diodorum refert Suidas (66) inter alios plures librum composuisse, cui hunc titulum fecit: Τίς διαφορὰ θεωρίας καὶ ἀλληγορίας; « Quæ differentia sit inter theoriam et allegoriam? » Ludolpho Kustero, qui nitidissimam Suidæ editionem adornavit, aqua hæret, nec facile se expedit in assignando discrimine inter theoriam et allegoriam. In notis enim, quibus Suidæ opus illustravit, ad verba illa Suidæ talia scribit: « Θεωρία, theoria igitur quid significet, hinc patet. Ab ea differt allegoria, quod hæc in inferioribus subsistat, nec in tam sublimi argumento versetur quam theoria: quæ ratio est, quare Diodorus, ut Suidas hic testatur, de differentia theoriæ et allegoriæ scripserit. » Ego vero mendum puto esse in textu, et pro θεωρίας seu ἀλληγορίας legendum ἱστορίας, adeo ut titulus libri fuerit: Τίς διαφορὰ θεωρίας καὶ ἱστορίας, vel τίς διαφορὰ ἱστορίας καὶ ἀλληγορίας. « De differentia sensus allegorici, et literalis. » Nam apud Græcos ecclesiasticos scriptores theoriæ nomine significari consuevisse sensum spiritalem et allegoricum manifestum fit tum ex allatis verbis Socratis et Sozomeni, aliorumque plurimorum scriptorum, tum ex multis locis hujusmet commentarii S. Athanasii. E diverso ἱστορίας seu historiæ nomine sensum litteralem et historicum Græcos scriptores nuncupasse, res notior est, quam ulla probatione indigeat, cum plura veterum auctorum loca ad id probandum omnibus in promptu sint (67). Sed redeo ad Hieronymum, ejusque verba de Eusebio Emiseno afferam. Sanctissimus igitur doctor in *Catalogo virorum illustrium* (68) de eodem Eusebio, quem Diodorus sibi sequendum imitandumque proposuit, hæc litteris mandavit: « Eusebius Emisenus episcopus elegantis et rhetorici ingenii, innumerabiles, et qui ad plausum populi pertinent, confecit libros, magisque historiam secutus, ab his qui declamare volunt, studiosissime legitur. » Verum hac de re haud plura, cum ad rem propositam parum pertinere cuiquam videri possint. Ac vero a me hæc omnia hactenus eo consilio disputata sunt ut ostenderem, modum ac rationem sacras Scripturas in allegoricum exponendi sensum, non solum Athanasio æqualem, sed etiam ejus ætate antiquiorem fuisse. Præterea, ut manifestum facerem quibus auctoribus et quo tempore utraque sacros libros explicandi ratio tum allegorica seu mystica, tum historica seu literalis cœperit ac floruerit. Nam id magnopere intererat, ut nostrum Commentarium jure merito sancto Athanasio, cujus nomen præfert, vindicarem.

XXIX. Profecto inter cætera sacrarum Scripturarum volumina potissimum Psalmorum libro allegoricum convenire sensum testimonio veterum Patrum, qui in eo aperiendo operam suam collocarunt allatis Hilarii et Augustini verbis, a nobis supra ostensum est, et latius si opus esset, facile demonstrari posset; sed inane ac superfluum est in re minime dubia testibus uti non necessariis. Clavis autem ape-

(61) In *Catal. vir. illust.*; Niceph. lib. iv, c. 54.

(62) Theod. *Hist. eccl.* lib. v, c. 40.

(63) Hieron. *Catal. vir. illustr.* c. 119.

(64) Lib. vi-*Hist. eccl.*, c. 3.

(65) Lib. viii, c. 2.

(66) In voce Διδῶρος.

(67) Vide Lexicon Suiceri in verbis Θεωρία, ἱστορία, Ἀναγωγὴ, Διάνοια.

(68) C. 91.

riendi mysticos sacrorum canticorum sensus, et janua penetrandi arcana Davidicorum psalmodum adyta, est titulus cujusque psalmi, teste veteri scriptore, cujus commentarii in *Psalms* sub nomine Hieronymi editi sunt : « Quid est titulus, inquit, nisi clavis? Ut ita dixerim, in domum non ingreditur, nisi per clavem : ita et uniuscujusque psalmi intellectus, per clavem, hoc est per titulum intelligitur, in cujus persona cantatur, aut in persona Christi, aut in persona Ecclesie, aut in persona Prophetæ. » Et S. Augustini titulum psalmi præconem totius psalmi vocat in expositione psalmi cxxxiv, et idem Augustinus de titulo psalmi LIII, quem in allegoricum sensum de Christo exponit : « Inde enim, inquit, pendet omnis versus qui cantatur. Si quis itaque agnoscat, quod in domus fronte præfixum est, securus intrabit, nec cum intraverit, errabit ; hoc enim in ipso poste prænotatum est, quomodo interius non erretur : » Et rursus in commentario ad *psalmum* LXIV, cujus titulum in allegoricum sensum sanctissimus Doctor interpretatur : « Agnoscenda est, ait, vox sanctæ prophetiæ ex ipso titulo psalmi. » Titulos autem inscriptos fuisse potius ad intelligendum percipiendumque psalmodum sensum allegoricum et spiritalem, quam litteralem et historicum, ideoque ad eum potissimum respicere et ad illum pertinere, testimonio sunt quæ scribit idem Augustinus in locis nuper a me laudatis, tum etiam in expositione psalmi LIX, ubi monet qua mente et consilio, Spiritu sancto dictante, tituli psalmis inscripti sint : « Verumtamen sicut solet propheticus spiritus in psalmodum titulis recedere aliquantulum ab expressione rerum gestarum, et aliquid dicere quod in historia non invenitur, et hinc potius admonere non propter cognoscendas res gestas esse hujusmodi titulos inscriptos, sed propter futura præfiguranda, » etc. Augustino in hac eadem sententia de titulis psalmodum prævit S. Hilarius, qui ad *psalmum* LXIII : « Psalmi, ait, superscriptio historiam non continet, simplex est. et prophetali spiritu editus... cum enim illi ipsi psalmi, qui secundum titulorum inscriptiones res gestas continentur creduntur, in plurimis a tituli sui et rerum, ac personarum proprietate dissentiant, magisque per editiones nominum, atque gestorum, spiritualium operationum significant effectus. » His autem addi debet Cassiodorus, qui in Præfatione ad *Psalms* sententiam magni Augustini more suo secutus, hæc habet : « Quasdam superscriptiones psalmodum per allusionem consimilem constat spiritualiter intueudas : quia si litteram consideras, extraneum est, cum non ea invenias in psalmis quæ continentur in titulis ; si vero trabantur ad tropicum intellectum, nimis videntur accommodæ. » Quare paraphrasis nostra, in qua psalmodum cujusque titulus in allegoricum sensum exponitur, ac deinde totus psalmus in eundem sensum allegoricum seu mysticum de Christo, et Ecclesia, ejusque membris mira brevitate explicatur, sanctissimo episcopo Athanasio, cujus nomen inscriptum præfert, non solum digna reputanda est, sed etiam multo in pretio atque existimatione ab omnibus habenda videtur, cum veterum Ecclesie Patrum menti ac sententiæ in recte exponendis intelligendisque psalmis maxime conveniens sit, et consentanea.

XXX. Cæterum inter alia argumenta quæ ad vetustatem nostræ translationis seu interpretationis comprobendam afferri possunt, illud non minimi ponderis est, quod interpretatio versiculis respondet, in quos membra distincti per cola et commata psalmi antiquitus scribi solebant, non autem per versus longiores, ut in recentioribus codicibus reperiuntur, et in editis libris, quibus Ecclesia et omnes vulgo nunc utuntur, retinentur. Profecto de divisione librorum sacræ Scripturæ per versiculos, seu *στίχους*, nos docet Hesychius Hierosolymitanus, qui, ut quidam putant, sæculo sexto vixit, id inventum, atque institutum fuisse a sanctis Patribus majoris perspicuitatis gratia, ut legens periodum per sua membra distinctam facilius orationis intellectum assequeretur (69). Imo vero jam ante Christi Domini adventum comperitur, usu receptum fuisse apud Hebræos, ut Psalmodum aliique sacræ Scripturæ libri versiculis distincti scriberentur ; et fortasse inde mos iste ad Christianos devenit. Veterem versuum distinctionem secutus est Origenes in suis *Hexaplis*, quem imitatus est Hieronymus (70), qui Psalterium aliosque sacræ Scripturæ libros per versus breviores disposuit, providens, ut ipse inquit, utilitati legentium ; nam per cola scripti, et commata manifestiorem legentibus sensum tribuunt. Antiquiores utique codices Græci mille et plus annos ante scripti versuum distinctionem retinent ; et non solum Græca, sed etiam vetustiora Latina exemplaria hujusmodi descriptionem per cola et commata habent. Et quidem Psalterium ex antiquo codice Vaticano versiculis brevioribus distinctum ad publicam utilitatem et fidelium pietatis incrementum in lucem edidit ven. mem. cardinalis Thomasius, qui etiam ex divo Augustino in Enarratione secunda in psalmum XXI observat, eandem versuum distinctionem adhibitam fuisse in Ecclesia, dum cantor ex ambone psalmum particulatim præcinebat ; quod autem ipse pronuntiabat, reddebatur a Dei plebe. Verba Augustini talia sunt : « Putas ibi ponunt aures, quando

(69) Ἔστι μὲν ἀρχαῖον τοῦτο τοῖς θεοφόροις τὸ σπούδασμα, στιχηδὸν ὡς τὰ πολλὰ, πρὸς τὴν μελετῶμένων σαφείαν τῆς προφητείας ἐκτίθεσθαι. HESYCH. in lib. *Στιχηρὸν* XII *Propheetarum*, tom. VIII *Crit. sac.*, pag. 26.

(70) Præf. in *Ezechiel*.

lector ipsorum dicit : *Commemorabuntur, et convertentur ab Dominum universi fines terræ?* Eia forte unus versus est : aliunde cogitabas, cum fratre tuo fabulabaris, quando illud dixit : attende, quia repetit, et surdos pulsat : *Et adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ gentium.* Adhuc surdus est, non audit ; pulsetur iterum : *Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium.* Tres istos versus tenete, fratres, etc. » Quibus clarissimus cardinalis hæc subjicit : « Ex quo loco apparet in cantu psalmi responsorii olim tum in Oriente, tum in Occidente usitatio, in quo lector præcinebat versus, et populus eosdem ipsos respondendo repetebat, usurpatam fuisse antiquam illam versuum distinctionem, qui breviores erant ; non alteram sequentis ævi versuum paulo prolixiorum... Nam præterquam quod id postulabat ratio ejusmodi institutionis, nempe ut rudis populus psalmos caneret, quos nec de libro legeret, nec memoria teneret ; unde et necesse erat verba ei pauca præberi repetenda, ut membratim cæsimque totum psalmum percurreret. » Sed de hujusmodi divisione per στίχους pluribus erudite disserunt idem cardinalis Thomæsius, et Henricus Valesius et Pater Martiane (71), aliique, quos consulere poterit, qui hac de re plura scire desiderat. Quod enim pertinet ad rem, de qua agitur, illud est, quod præter antiquissimum Vaticanum codicem, quo laudatus cardinalis Thomæsius usus est, etiam codex Alexandrinus eodem modo habet Psalterium versiculis distinctum. Codex autem Alexandrinus scriptus est, ut fertur (72), manu Theclæ nobilis feminae Ægyptiæ paulo post concilium Nicænum, ætate scilicet Athanasii, quem Alexandria, unde Alexandrinus dictus, secum Constantinopolim detulit Cyrillus Lucary, primum in illa, post in hac urbe Græcorum schismaticorum patriarcha, a quo deinde Carolo I Anglorum regi dono missus est. Quare cum translatio nostra versuum distinctioni codicis Alexandrini apprime respondeat, et vetustatem, et auctorem esse Athanasium, cujus nomen præfert, etiam ex hac parte quodammodo demonstrat. Non autem parvi laboris fuit, cum id animadvertissem, ita disponere sanctissimi episcopi translationem, ut singulis psalmorum versiculis subjecta ejusdem Athanasii interpretatio responderet. Erat enim confuse scripta, sæpe commistis Psalmsorum cum ipsius expositionis verbis, et ita disposita, ut potius cum recentiori longiorum versuum distinctione, quæ nunc in usu apud omnes Ecclesias est, conveniret. Plura præterea aderant, ut jam a principio monui, menda et errata ; sed de textu quidem nihil immutare ausus sum ; meas vero conjecturas, notulas et emendationes in margine, appposito asterisco seu litterula, ascripsi.

XXXI. Ut vero rem mihi propositam prosequare, hanc interpretationem aut Græcum Psalmorum commentarium, quem in lucem damus, recentioris usus aut temporis haud quisquam fuisse autumat, quia in eo legitur inscriptiones seu titulos psalmorum rubro colore seu cinnabari scriptos fuisse. Siquidem morem adhibendi purpureum colorem minio vel cinnabari confectum in scribendis librorum, seu capitum, aut lectionum titulis longe ante Athanasii ætatem receptum fuisse tum apud Latinos, tum apud Græcos, et probant vetustissimi codices, et pluribus ostendunt duo eruditissimi viri ejusdem Benedictinæ congregationis Mabillonius et Montfauconus (73). Et quidem in ipso Alexandrino codice titulos psalmorum rubro colore inscriptos esse testatur Joannes Ernestus Grabe his verbis : « Sequitur inde ipsum Psalterium, in quo cujuslibet psalmi inscriptio, aut ubi nulla datur, veluti psalmi primi, prima linea minio scripta est, nec non vox διὰ ψαλμα, quocumque occurrit, id, quod etiam de titulis odarum, et orationum psalmis subnexarum dicendum est. » Encausto autem, quod genus atramenti erat purpurei coloris ex cocti muricis, vel triti conchylii cruore confectum, ut nemini præter imperatorem uti liceret, illudque habere, aut quærere, lege cautum est a Leone imperatore in constitutione Hilariano magistro officiorum, et patricio inscripta (74). Exstant etiamnum in archivo castri Sancti Angeli professiones fidei Græcorum imperatorum Græce tantum, vel Græce et Latine in charta pergamena scriptæ, eorumque manu encausto subscriptæ, quas ad Romanam sedem, tanquam ad caput totius catholicæ Ecclesiæ miserunt : sed eo revertor, unde digressus sum.

XXXII. Neminem ad temere abjudicandam magno Athanasio nostram metaphrasim, seu translationem ex eo commoveri velim, quod in ea non leguntur quæ ex S. Athanasio laudat S. Germanus patriarcha Hierosolymitanus in epistola ad Thomam in hunc modum (75) : « Beatus Athanasius illud psalmi dictum interpretans : *Qui sedes super cherubim, appare, talem de illis tradidit intelligentiam.* Et certe illorum cherubim principalia ἀρχέτυπα ignota sunt omnimodis natura hominibus : spiritus enim et ignis existunt, et ab omni corporali formatione atque natura extranea. » Si autem hæc Germani verba considerentur, evidens est, eum minime affirmare, quæ ex S. Athanasio laudat, ab eo in commentario *super*

(71) Card. Thomæsius. in præf. ad Psal. vers. dist. ; Mart. Proleg. iv, in *Bibl. S. Hier.* ; Vales. in not. ad Euseb. *Hist. eccl.*, lib. vi, c. 16.

(72) Joann. Ern. Grab. *Proleg. ad Vet. Test.* LXX Interpr. ex *Cod. Alex.* c. 1, § 1.

(73) Mabill. *De re dipl.*, lib. 1, c. 10, n. 3 ; Montfauc. *Palæograph.* lib. 1, c. 1.

(74) *Leg. Sacri affatus, Cod. De divers. rescript.*

(75) *Act. iv Conc. Nic.* 11, tom. IV *Concil. Hard.*, pag. 258.

Psalmos scripta fuisse. Itaque fieri potest, ut verba illa Davidica : *Qui sedes super cherubim* ¹⁴ : in alio Opere, quod B. archiepiscopus scripserat, explanaverit, et quod illud ad nostram ætatem minime pervenerit; plura enim præter ea quæ typis impressa sunt, S. Athanasium scripsisse, tum ex veteribus scriptoribus, tum ex antiquis Græcis codicibus manifestum est, et potissimum ex vetustissima catena Græcorum Patrum, quam fere totam mea manu descripsi ex alio antiquiori codice annis ab hinc octingentis scripta, ubi fragmenta afferuntur ex aliis sanctissimi episcopi operibus, præter ea quæ a Patre Montfaucono, Guillelmo Caveo, Lambecio, Fabricio, Oudino aliisque memorantur. Adrianus etiam papa hoc nomine primus in epistola ad Carolum Magnum auctoritatem affert ex commentario S. Athanasii *super Psalmos* his verbis : « Item S. Athanasii de interpretatione psalmorum inter cætera : Civitas enim Domini, quæ sursum Jerusalem ¹⁵ : imago autem eorum terrestris. Quod enim dicit, tale est : Quoniam terrestris, inquit, induti sunt imaginem, et non cœlestis, propter hoc ad nihilum redigentur. Audient enim illo tempore : *Nescio vos* ¹⁶ : utpote non indutos eadem Domini imagine. » Adriano additur *Chronicon Alexandrinum*, cujus verba, tum etiam Adriani non leguntur in nostra translatione, sed in commentario *super Psalmos* inveniuntur, quod editum est inter alia opera a P. Montfaucono ejusque sociis. Sed haud difficile est respondere præter translationem seu μετάφρασιν quam edimus, S. Athanasium etiam illum commentarium, si ita aliquibus placet, composuisse; vel certe, quod ille esset Athanasii, cum ipsius nomen præferret inscriptione deceptum Adrianum papam, ut P. Montfaucono aliisque ejus sociis contigisse videtur, crediderit. Quod sane, ut mihi persuadeam, eo magis inducor quia in eadem epistola alia sunt quæ eorum sanctorum esse, quorum nominibus ascribuntur, nemo certo asserere ac præstare voluerit. Quæ vero in *Chronico Alexandrino* habentur, ut etiam de illo aliquid dicam, integra non exstant in commentario Patrum Benedictinorum, et insuper *Chronicon* illud plura apocrypha et supposititia continet. Demum animadvertendum est, quæ referuntur veluti ex S. Athanasio a S. Germano, et ab Adriano hujusmodi sunt, ut translationi seu μετάφρασι, parum apta esse videantur, sed commentario potius et fusiori Psalmorum expositioni magis convenienti, ac proinde validum inde argumentum sumi nequit ad quæstionem movendam de auctore nostræ translationis, si in ea non reperiantur quæ translationi minime congruunt; imo potius ab hujusmodi brevibus et compendiosis expositionibus aliena videntur, ideo vel Athanasii non sunt, sed per errorem ei ascripta, vel in commentariis fusiori stylo scriptis, qui temporum forte injuria, ut plura alia deperierunt, quærenda sunt. Quæ quidem recte mea sententia dici possunt de omnibus aliis quæ sub nomine Athanasii leguntur in catenis Patrum editis a Balthazarre Corderio aliisque. Præterea pro commentario nostro seu interpretatione tuenda certe illud silentio prætermittendum non est, quod iis, quæ a S. Germano tanquam ex Athanasii scriptis allegantur, admodum consentanea sunt quæ leguntur in nostra metaphrasi ad psalmum ciii, ubi ad verba illa ¹⁷ : *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignis flammam*, hæc subjicitur interpretatio : « Manifestum quidem est, quod sancti ejus (nempe angeli) spiritus sunt, et virtutes ministrantes ei sunt ignis. » Levis etiam momenti sunt, et nullius fere ponderis, quæ in *Monito*, quod præmittitur commentario Athanasii nomine inscripto, ab iisdem Patribus Benedictinis tanquam ex Theodoro afferuntur. Primum quia non sunt Theodoretis, ut ipsi innuunt, sed alicujus amanuensis ignoti nominis, et incertæ ætatis, ac proinde nullius auctoritatis : deinde, quia illa omnia, quæ de aliis dicta sunt, de hujus scriptoris fragmento seu testimonio dici possunt : demum ut generatim ac breviter respondeam, et paucis ostendam quam infirmum sit argumentum quod inde a clarissimis Patribus Benedictinis ducitur, ut commentarium de quo agitur S. Athanasio ascribatur, ex eo quod unus vel alter locus veterum scriptorum qui Athanasii scripta laudarunt, in eo inveniatur; exemplo utar commentariorum in *Psalmos*, qui Hieronymi nomen inscriptum habent, in quibus etsi ea quæ S. Augustinus et S. Gregorius VII et ipse Hieronymus ex suis commentariis in *Psalterium* allegat, inveniuntur; tamen nunc omnes fere eruditi unanimi consensu conveniunt, non esse illos B. Hieronymo ascribendos, sed alteri scriptori, qui aliquanto post sancti doctoris ætatem scripsit.

XXXIII. At vero alius quispiam fortasse erit qui ad denegandam magno Athanasio nostram metaphrasim, inde sibi non levem conjecturam et argumentum suppetere putabit, quod auctor ejusdem translationis beatam Virginem Θεοτόκον, hoc est, *Deiparam*, nuncupat, cum Joannes Meursius in suo *Glossario* affirmet, « inditum esse hoc nomen Matri Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi a synodo v Constantinopolitana tempore Justiniani. » Enimvero si quis ita sibi persuaderet, longe a veritate aberraret. Quippe multo ante Athanasii ætatem ea voce usos esse veteres Patres, indubitatum est. Quare Socrates (76)

¹⁴ Psal. LXXIX, 2. ¹⁵ Galat. iv, 26. ¹⁶ Matth. xxv, 12. ¹⁷ Vers. 4.

(76) *Hist. eccl.* lib. vii, c. 32.

inascitæ arguit Nestorium, qui hanc vocem Θεοτόκον tanquam novam rejiciebat, quoniam eadem usum fuisse affirmat Origenem et Eusebium Cæsariensem. Profecto eadem vox legitur in Epistola Dionysii Alexandrini, quam *adversus Paulum Samosatenum* scripsit, et in epistola quam *adversus Arii hæresim* Alexander Alexandriae episcopus, et Athanasii in Alexandria sede prædecessor ad episcopum Constantinopolitanum, cognominem suum, aliosque episcopos adversus Arium ejusque errores misit; quæ utique, quantum ego censeo, scripta est ab ipso Athanasio, quo defensore, et, ut ita dicam, catholici dogmatis advocato et patrono in Nicæna synodo ipse Alexander usus est; cum enim archidiaconi munus in Ecclesia Alexandrina obtineret, verisimile est etiam scribendarum epistolarum curam ei, qui, teste Ruffino (77), Alexandri episcopi consiliis aderat, demandatam fuisse. Profecto epistolam illam auctorem habere Athanasium, eam attente consideranti, et cum aliis Athanasii operibus conferenti facile persuadebitur. Sed demum hac de re nulla in cujuspiam animo dubitatio insidere potest, si edita S. episcopi opera inspexerit; pluribus enim in locis Mariam Virginem Θεοτόκον nuncupat beatissimus Athanasius; ita in oratione tertia et quarta contra Arianos, in libro *De Incarnatione*, et in libro *contra Apollinarium*.

XXXIV. Si quis vero mihi negotium facessere velit, persuadens sibi commentarium, seu interpretationem, quæ agit, sequiori ætate scriptam fuisse ex iis quæ adnotata occurrunt in argumentum psalmi vi, et alibi in hunc modum: « Titulus præpositus continet: *In finem in hymnis pro octava Psalmus David*. Hoc autem significat: In sæculorum consummatione sancti rogabunt, ut liberentur a judicio, et digni fiant æternæ mercedis retributione: sexto enim sæculo consummatur mundus: septimo autem orbem terræ judicat Dominus: octavo vero hi abeunt in vitam æternam, et hi in supplicium æternum. Propterea dictus est psalmus: *In finem in hymnis pro octava*, eo quod liberentur sancti in octava; id a me responsam ferat, tantum abesse, ut hinc aliquid contra ea quæ de auctore commentarii disserui, colligi possit, quin potius ejusdem antiquitas astruatur. Neque enim veteres Patres alia ratione locuti sunt de Sabbato, et de Octava, et de psalmis qui *Pro octava* inscribuntur. Ita quidem S. Barnabas in sua Epistola catholica, § 15, ubi loquitur de Sabbato ejusque sanctificatione; et in notis ad verba ejusdem Epistolæ Cotelierius affert ex codice manuscripto fragmentum Græcum S. Irenæi, cujus verba, cum admodum similia sint iis quæ in nostro commentario leguntur, non alienum erit a re nostra Latine reddita hoc loco afferre. In eo quidem, allatis Scripturæ verbis ex capite secundo Genesis, hæc subdunt: « Hoc autem est et antefactorum narratio et futurorum prophetia. Est enim dies Domini quasi mille anni. In sex igitur diebus consummata sunt quæ facta sunt. Manifestum ergo est quoniam consummatio ipsorum sextus millesimus annus est. Et septima die orbem judicat: et octava, quæ est futurum sæculum, alios quidem tradit in pœnam æternam, alios in vitam. Propter hoc dicti sunt psalmi *Pro octava*. Eadem leguntur in antiqua interpretatione Latina libri quinti *adversus hæreses* ejusdem Irenæi (78): in eadem sententiam verba facit Origenes in libro *contra Celsum* (79); Hippolytus apud Photium (80); auctor *Quæstionum et responsionum* inter opera Justini Martyris (81), et Lactantius libro septimo *Institutionum* (82); quibus addendi sunt ex Latinis S. Hieronymus in epistola ad Cyprianum; S. Augustinus *De civitate Dei* (83), et in *expositione psalmi sexti*; Cassiodorus in libro *Variarum* (84); ex Græcis autem S. Gregorius Nazianzenus in oratione *in sanctum Pentecosten*, quæ est quadragesima quarta inter editas; Eusebius Cæsariensis in commentario *in psalmum vi*; auctor *expositionis in Psalmos* a Patribus Benedictinis S. Athanasio ascriptæ in argumento psalmi sexti; S. Joannes Damascenus in homilia *De transfiguratione Domini*, et *De fide orthodoxa* (85); aliique scriptores tum Græci, tum Latini. Horum autem verbis omissis, ne longior sim quam oportet, solum hoc loco afferam quæ eadem de re scribit S. Jacobus Nisibenus episcopus, qui ætate major quidem Athanasio fuit, sed cum eo, dum adhuc Alexandrinæ Ecclesie diaconus esset, in Nicæna synodo interfuit. Ejus opera, digna quidem quæ in lucem prodeant, non adhuc typis impressa sunt, et a pluribus clarissimis scriptoribus tanquam perdita deplorantur; sed apud me, et alibi fortasse manuscripta existunt lingua Armena. Operum autem S. Jacobi ex antiquis scriptoribus, ut id obiter admoneam, meminit Gennadius, qui ideo putat in *Catalogo ecclesiasticorum scriptorum* de illis B. Hieronymum mentionem non fecisse, quia nondum e Syro sermone in aliam linguam versa fuerant. Verba autem Gennadii talia sunt: « Hunc virum B. Hieronymus in libro *Χρονικῶν*, velut magnarum virtutum hominem nominans, in *Catalogo scriptorum* cur non posuerit, facile excusabitur: si consideremus ipsos tres, vel quatuor Syros, quos

(77) *Hist. eccl.* lib. i, c. 5.

(78) Lib. v, cap. 28, 29.

(79) Lib. ii,

(80) *Biblioth.* cod. ccxcii.

(81) Resp. 71.

(82) Cap. 14.

(83) Lib. xx, c. 15; et xxii, c. 30.

(84) Lib. i, ep. 10.

(85) Lib. iv, cap. 23.

posuit, interpretatos in Græcum se legisse, testatum; unde constat eum ignorasse illo tempore Syram linguam vel litteras. Et ideo hunc, qui necdum in aliam versus est linguam, nescisse scriptorem. Ita Gennadius. At vero quo tempore Hieronymus librum *De ecclesiasticis scriptoribus* composuit, optime jam callebat linguam Syriacam. Siquidem eum librum absolvit, ut ipse testatur, anno decimo quarto imperij Theodosii (36), hoc est anno Domini 392 in Bethlehemitico secessu, cum jam esset provectus ætate, annum agens sexagesimum circiter. Itaque tum vel linguam Syrorum didicerat, vel nunquam, quod certe falsum est, didicit. Ad hæc accedit, quod plures annos antequam opus *De ecclesiasticis scriptoribus* absolveret, cum Hebraicæ linguæ notitiam adeptus esset, Chaldæorum quoque ediscendæ operam sedulo dedit. Lingua autem Chaldaica et Syriaca, veluti ejusdem linguæ diversæ dialecti, adeo inter se affines sunt, ut si characterum diversitatem, seu litterarum formam et figuram, quibus in scribendo Chaldæi et Syri utuntur, et nonnullas vocum terminationes, et pauca quædam alia parvi momenti excipias, eadem pene sint, adeo ut qui alteram ex his novit, facile utramque intelligat. Insuper posito etiam quod linguam Syriacam Hieronymus ignoraret, tamen id minime impedimento esse poterat, quominus de operibus S. Jacobi Nisibeni aliquid litteris traderet, quemadmodum de S. Ephrem, ejusque libris Syriacæ scriptis in laudato *Catalogo illustrium virorum* mentionem fecit in hunc modum. « Multa, inquit, Syro sermone composuit. » Neque enim cum inter Syros degeret, opera S. Jacobi Nisibeni, si lingua Syrorum scripta fuissent, ac proinde ob auctoris celebritatem omnibus vulgo nota essent, ignorare eum potuisse, verisimile est. At vero non solum Hieronymi ætate, sed etiam postea temporis apud Syros et Syriacarum rerum scriptores nulla mentio est de S. Jacobi Nisibeni operibus, quippe quæ ab ipso non Syriaca, sed Armena lingua, qua utebatur S. Gregorius Illuminator, a quo rogatus ea composuit, scripta fuerunt. Itaque vel mendum irrepsit in textum Gennadii, et pro *Syro sermone* legendum est *Armeno*, vel potius, ut reor, et probabilius etiam videtur, memoria lapsus est Gennadius scribens Syriaca lingua, non autem Armena opera S. Jacobi scripta fuisse, aut conjecturam faciens ex patria Jacobi, quæ Syrorum urbs erat, qua lingua scripta fuissent opera, quorum, ut verisimile est, in Massiliensi monasterio vel solam versionem Latinam, vel aliqua excerpta, vel catalogum seu indiculum duntaxat habebat. Locus autem S. Jacobi Nisibeni, qui ad rem, quæ agit, pertinet, in sermone secundo *De dilectione*, ubi verba facit de postrema Jerusalem eversione et captivitate, talis est: « Non videantur tibi difficilia, charissime, quæ scripsi, quod in dimidio diei suæ dimisit Deus Jerusalem, quia ita scribit David in psalmo octogesimo nono: *Mille anni ante oculos Domini tanquam dies hesternæ, quæ præterit*¹⁸; quam sententiam explicantes doctores nostri sapientes dicunt, quod in similitudine septem dierum positus est hic mundus a Deo, et in consummatione sex mille annorum solvetur mundus hic, et erit Sabbatum Dei in similitudinem dierum Sabbati, quod est post sex dies. » Imo vero hujusmodi persuasio de duratione mundi et Sabbatismo, laudatis supra a me Patribus antiquior est, eamque ex veteri Hebræorum traditione originem sumpsisse crediderim. Siquidem ex iis quæ cap. xxv Levitici præcipiuntur de sabbatizando Sabbato, colligunt veteres rabbini mundum duntaxat per sex millia annorum duraturum, et quod septimus millenarius futurus sit Sabbatum Domini. Mille autem annos numerant pro uno die, quia in psalmo dictum est: *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ, quæ præterit*. Et quidem in Sanhedrin ita scriptum habetur: « Sex millibus annorum durabit mundus, et uno millenario desolatus erit. Duobus millibus durabit devastatio ejus (id est inculta hominum vita), et duobus millibus lex, atque duobus millibus dies Messicæ. » Unde duo inferuntur, ut id obiter moneam, contra ipsos Hebræos: nempe jam pridem Messiam venisse, et legem Mosaicam duraturam non fuisse, nisi usque ad adventum ipsius Messicæ. Sed relictis rabbinicis traditionibus reditum faciamus ad Athanasium.

XXXV. Præter hactenus a me allata, archiepiscopo Alexandrino *Expositionem Psalmorum*, quam nunc primum in publicum edimus, alia quoque non parvi momenti vindicant. Ac primum vetustatem scriptoris commentarii, ejusque natale solum, vel domicilium Alexandriae fuisse, aut certe non procul ab ea urbe manifesto, ut mihi videtur, indicant, quæ in expositione ad psalmum cxxv leguntur: ibi enim loquitur de Rhinocurura, seu Rhinocolura (87) tanquam de urbe quæ propius aberat e loco unde ipse scribebat. Erat autem Rhinocolura urbs in finibus Ægypti posita, hoc nomine nuncupata, ut inquit Strabo: « ab iis qui nares truncati eo fuere translati: nam Æthiopum quidam Ægyptum invadens non nece, sed nasi mutila-

¹⁸ Psal. LXXXIX, 4.

(86) Marcell. in *Chronico*

(87) Ρινόκλουρα, Rhinocolura dicitur a Strabone in *Geograph.* lib. xvi, et alibi, et a Plinio lib. v, c. 13, a Πτολιμαίο in *Geograph.* Ρινόκλουρα. Rhinocurura autem ab Eusebio et Hieronymo in lib. *De situ et nomine locorum Hebraicæ.*, et ab eodem Hieron. in cap. xx *Ezech.*, tum quoque a Sozomeno, lib. vi *Hist. eccl.* cap. 21, qui etiam refert plures ibi ascetas, seu monasticæ professionis viros floruisse et clerum Ecclesiæ Rhinocerurensis communem domum et mensam, et reliqua omnia communia habuisse. Torrenti autem, qui Rhinoculuram alluebat, nomen fuisse videtur *Torrentis Besor* (*1 Reg.* xxx, 40), sive *Torrentis deserti.* (*Amos* vi, 14.)

tione maleficia coercens eos ibi collocavit, ut propter oris deformitatem redire domum non auderent. » Saracenos autem (quos Arabas scenitas fuisse, vel ex hoc commentarii loco probari potest) in tabernaculis seu tentoriis, vel sub pellibus adhuc habitantes, et nondum urbibus potitos, sed latronum instar in proxima Ægypti loca et urbes suctos excurrere, prædasque inde avertere, non dissimiles eorum de quibus poeta cecinit:

. *semperque recentes*

Confectare juvat prædas et vivere ripto (88):

Tales eos nobis exhibet auctor commentarii, quales ætate sua fuisse repræsentat Ammianus Marcellinus (89), qui: « Saraceni tamen nec amici, ait, nobis unquam, nec hostes optandi, ultro citroque discursantes, quidquid invenire poterant, momento temporis parvi vastabant, nilviorum rapacium similes, qui si prædam dispexerint celsius, volatu rapiunt celeri, aut nisi impetraverint, non immorantur. » Quispiam autem Saracenorum nomen audiens, nolim eum in suspicionem adduci, ut existimet, commentarium scriptum fuisse posteriori tempore, quo Saracenorum nomen cum eorum imperio late propagatum est, quod utique, regnante Heraclio imperatore, et post ejus obitum volvente sæculo septimo contigit. Siquidem Saracenorum mentio occurrit et apud Ammianum Marcellinum, quem supra laudavi, et apud Ælium Spartianum in *Pescennio Nigro*, et apud Flavium Vopiscum in *Aureliano*, et apud Procopium *De bello Persico* (90): Saracenorum meminerunt etiam Julianus in epistola ad S. Basilium, S. Augustinus quæstione vicesima in *Numeros*, Socrates (91) et Sozomenus (92) in *Historia ecclesiastica*, aliique scriptores, adeo ut nulla inde oriri possit dubitatio.

XXXVI. His autem ad commentarium nostrum magno Athanasio asserendum addantur illa quæ scripta leguntur in expositione psalmi cxxxiii, ubi auctor notos suos ac populares alloquens: « Non ignoratis, inquit, dilecti, quod cum nox ad summum deficit, dies est quindecim horarum. » Nonne hæc quasi intento digito aperte demonstrant scriptorem expositionis esse vel civem vel incolam Alexandrinum? Nam Alexandriæ Ægypti latitudo est graduum 31, minorum primorum 11 (93), secundorum 20; in ea autem latitudine dies longissimus, computatis horis a solis ortu ad ejusdem occasum, est horarum 14, minorum 4, quibus si hora una addatur propter crepuscula, habebitur dies longissimus horarum 15, qualem nobis exprimit ac designat auctor expositionis.

XXXVII. Præterea multa alia occurrunt, quibus tanquam notis et vestigiis Athanasius operis auctor esse deprehenditur. Et quidem ubi occasio sese offert ut Christi divinitatem comprobet, ostendatque Verbum ab æterno fuisse, et Patri consubstantiale, astruere non prætermittit, et disertis verbis constanter asserere; unde haud obscure innuitur eo tempore hæc scripta fuisse, quo hujusmodi controversiæ agitabantur. Quin etiam assiduas auctori fuisse cum hæreticis pugnas, et quotidiana certamina, qualia cum Arianis habuit Athanasius, aperte nos docent quæ leguntur in expositione psalmi cxviii, et alibi sæpius. Quid vero illa, quæ exstant in commentario psalmi xxi, ubi ad ea verba¹⁹: *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me: ad defensionem meam conspice*, alia explicatione eorundem verborum primum proposita, deinde hæc insuper adjungitur: « Possunt etiam hæc dici ex persona ipsius Domini, qui exemplum nobis præbuit utendi his verbis tempore martyrii? » Quid vero illa alia, quæ ad versiculum psalmi sequentis²⁰: *Nam, etsi ambulavero in medio umbræ mortis, nontimebo mala, quoniam tu mecum es*, subjiciuntur in hunc modum: « Cum ego tormenta pro te sustinuerim, nullus me cruciatus terrebit, quoniam tu vires mihi præbes, ut illos perferam? Nonne manifesto indicant auctorem vel eodem tempore, quo tyrannorum persecutio adhuc in Christianos sæviebat, vel non longe ab eo fuisse?

XXXVIII. At enim agetum, quæ in nostro commentario scripta sunt cum iis quæ in aliis libris, quos nemo dubitat magni Athanasii esse, conferamus, ut ex hujusmodi comparatione, si utrobique Psalmorum verba eodem modo, et in eundem sensum intellecta atque explicata comperiantur, certius ac dilucidius appareat, eundem, non autem diversum et commentarii nostri, et aliorum operum, quæ S. Athanasio ab omnibus concordis suffragio ascribuntur, auctorem esse. Rem propositam brevius, quoad fieri potest, expeditiam.

¹⁹ Vers. 20. ²⁰ Vers. 4.

(88) Virgil. lib. ix *Æneid.*, vers 612 et 613.

(89) Lib. xiv, c. 5.

(90) Lib. i, c. 19.

(91) Lib. iv, c. 56.

(92) Lib. vi, c. 38.

(93) Ex libro, cui titulus: *Connaissance des temps publiée par l'ordre de l'Académie des sciences et calculée par M. Meraldi de la même Académie.*

Verba psalmi xxiii (vers. 20, juxta antiquam, A item sunt cœlestes virtutes. Nam inquit: Dominus quam secutus sum, divisionem): «Attollite portas, principes, vestras:» in libro *De Incarnatione Verbi Dei* (t. I, p. 55), S. Athanasius interpretatur dicta fuisse de reditu Christi in cœlum his verbis: «Quemadmodum pro omnibus corpus morti tradidit, sic etiam per idem illud iter in cœlum aperuit.» — In nostro autem commentario ad eundem versiculum 20 et sequentes psal. xxiii hæc adnotantur: «De ipsius reditu (hoc est Christi) loquitur, quem fecit in cœlos.»

In eodem libro *De Incarnatione* (p. 26) verba psalmi cvi, vers. 39, «Misit Verbum suum, et sanavit eos,» et psal. cxvii, vers. 52, «Deus Dominus, et illuxit nobis,» explicat de adventu Verbi Dei in mundum in hunc modum: «Negligunt videre Dominum, quem Scripturæ prædixerunt orbi terrarum illuxisse, et corpore indutum apparuisse.» Ita etiam in *Oratione secunda contra Arianos*, pag. 595. — In nostro autem commentario ad versum eundem 39 psal. cvi hæc leguntur: «Misit Deum Verbum Pater, et transfixo ejus latere nos omnes sanati sumus,» et ad vers. 52 psalmi cxvii, «Quandoquidem cum Deus esset Jesus Dominus apparuit in terra.»

Ad verba illa psalmi lxxi, vers. 1, «Deus, judicium tuum regi da:» — «Supplicant, ait, ut judicium mortis contra nos prolatum Filio detur.» In tract. in illud: «Omnia mihi tradita sunt,» p. 85. — In commentario ad verba ejusdem psalmi hæc subjiciuntur: «Filio tuo.»

In *Epistola de decretis Nicænæ synodi*, contra Arianos verba faciens: «Verum, inquit, falsa hæc sunt, quæ propugnatis: siquidem ipse fecit nos, et non ipsi nos. Ipse est, qui per suum Verbum omnia et parva, et magna fecit.» — In nostro commentario ad eadem verba psalmi xcix hujusmodi apponitur adnotatio: «Ipse nos fecit, et non ex nobis sumus, ut aliqui dicunt.»

Verba psalmi ii, vers. 15, «Ego hodie genui te,» et illa alia psalmi cix, vers. 7, «Ex utero ante Luciferum genui te,» de æterna Verbi generatione contra Arianos explicat in *Ep. de decret. Nicænæ synodi*, pag. 172; item pag. 178, et in *Ep. de sententia Dionysii*, pag. 192, et in *Orat. ii contra Arianos*, t. II, pag. 415, et in *Orat. iv contra Arianos*, pag. 504. — In commentario ad vers. 15 et 14 ejusdem psalmi ii hæc habentur: «Et cœlis audire fecit vocem suam clamans ad me: «Tu es Filius meus dilectus;» et ad sequentem vers. 15, hæc alia: «Qua die te manifestavi. Nam ante sæcula absconditus eras in me Patre tuo, quemadmodum de ipso scriptum est: Existens in sinu Patris.» Ad vers. vero 7 psal. cix talia leguntur: «In me eras semper, ex quo cœpi creare omnia per te, manifestavi te, quod habebam, et habeo Filium in me ipso.»

In eadem epistola, t. I, pag. 177, scribit nomen virtutis diversis rebus tribui, deinde addit: «Aliæ

virtutum nobiscum.» Psal. xlv, vers. 13. — In commentario ad eundem psalmi versiculum: «Dominus, ait, omnis supercœlestis militiæ nobiscum est.»

In *Epistola de sententia Dionysii*, p. 197, scribit: «Nos enim quantum ad corpus ejusdem generis sumus ac Dominus, propterea ipse dixit: Narrabo nomen tuum fratribus meis.» Psalm. xxi, vers. 43. — In commentario eadem psalmi verba ita exponit: «Populo, inquit, narrabo nomen tuum: quemadmodum dixit in Evangelio: Manifestavi nomen tuum hominibus²¹.»

In *Oratione prima contra Arianos*, t. II, pag. 528, ad probandam æternitatem Filii cum Patre utitur verbis psalmi xxxv versiculi 20, «In lumine tuo videbimus lumen;» et psalmi lxxxix versic. 17, «et sit splendor Domini super nos;» et psalmi cxliv versiculi 20, «Regnum tuum regnum omnium sæculorum.» — In commentario ad eundem versiculum psalmi xxxv subjicitur: «In ipso Filio tuo videbimus lucem:» ad v. 17 psal. lxxxix, «Gratia ipsius;» ad v. 20 psal. cxliv, «Regnum sempiternum, et dominatio tua super credentes verbo Evangelii, et super non credentes.»

In eadem oratione prima ad probandam immutabilitatem Verbi affert Athanasius quæ dicuntur a sancto Davide in psalmo ci, vers. 48, «Initio tu, Domine,» etc., et vers. 53, «Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.» — In commentario ad verba illa vers. 53 hæc adnotantur: «Tu autem et factus homo idem es qualis eras, et sicut dierum principium non habes, ita neque vite finem.»

In eadem pariter oratione allatis verbis psalmi lxxxviii, vers. 52, 53, «et in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es,» talia subjicit: «Si porro Filius justitia est, non ergo ille exaltatione opus habet; sed nos sumus, qui in justitia exaltamur, quæ nempe ipse est.» Pag. 352. — In commentario versiculus ille 52 ejusdem psalmi ita exponitur: «Et in Filio tuo glorificabuntur;» et subsequens versiculus 53, «Quoniam in te gloriantur et corroborantur.»

In eadem similiter *Oratione prima contra Arianos*, pag. 355: «Hæc, inquit, verba sacri cantoris: «Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi (versic. 15 psal. xlv). Virga directionis virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem. Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.» Deinde ita prosequitur: «Attendite, o Arianos, saltemque ex hoc loco agnoscite veritatem. Consortes Domini nos omnes Psalmista appellat. Quod si ex nihilo et una e rebus factis esset Filius, ipse quoque inter consortes numeraretur. Cum autem illum Deum æternum his verbis cecinerit: Regnum tuum Deus,» etc. — In commentario eju-

²¹ Joan. xvii, 6.

dem psalmi XLIV hujusmodi brevis expositio contra eorumdem Arianorum sententiam ascribitur: « Regnum tuum sempiternum (ad vers. 16). Potestas æterna regnum tuum (ad versic. 17). Dilexisti sanctos tuos, et odisti inventores iniquitatis, diabolum nempe et angelos ejus (ad vers. 18, 19). Propterea renuntiavit te Pater per Spiritum sanctum, regem jam existentem: quandoquidem semper exististi rex supra eos qui participes fuerunt gratiæ tuæ. »

In *Oratione quarta* Arianos temere asserentes in Veteri Testamento nullam Filii, sed solius Verbi fieri mentionem refellit his verbis: « Sed etiam revera in Veteri Testamento multa de Filio occurrunt, ut in psalmo secundo: »—« Filius meus es tu: ego hodie genui te. » Et in nono inscripto: « In finem pro cultis Filii, Psalmus David. » Et in quadagesimo quarto: « In finem pro iis qui commutabantur, filiis Core, ad intellectum, canticum pro dilecto, » etc... Quis autem dilectus est præter Filium Unigenitum, » etc. — In commentario, quæ habentur ad verba psal. II supra attuli. Psalmi autem noni inscriptio ita explicatur: « In novissimo die pro incomprehensibilibus mysteriis Filii Dei. » Interpretatio tituli psalmi XLIV deest in codice, sed eam consentaneam

fuisse iis quæ in *Orat. IV contra Arianos* dicuntur, nempe inscriptionem ibi quoque de Verbo Dei Filio expositam fuisse, aperte indicat explicatio totius psalmi, cujus prima verba sunt: « Pater dicit manifestasse Filium suum Deum Verbum. »

In *Epistola prima ad Serapionem*, t. II, pag. 539, « Spiritus Domini universum orbem replevit. Ita enim David cecinit: « Quo ibo a Spiritu tuo? » (Psalmo cxxxviii, vers. 11.)— In commentario ad eundem versiculum psalmi cxxxviii, « Ubi enim abscondere me possum a sancto tuo Spiritu, qui nescit omnia? »

In *Epistola de synodis*, pag. 609, « Et de Patre quidem scriptum est: « Dominus Deus tuus unus Dominus est. » (*Deut. vi, 4.*) « De Filio autem: « Deus Dominus et illuxit nobis (*Psal. cxvii, vers. 52*), et videbitur Deus deorum in Sion (*Psal. lxxxiii, vers. 14*). » — In commentario similiter utriusque psalmi verba de Filio ita exponuntur (*Psal. cxvii*): « Quandoquidem cum Deus esset Jesus Dominus apparuit in terra. » Et psalm. lxxxiii: « Videbitur Dei Filius Deus deorum, qui tales gratia sunt, in adventu suo. »

Restaret modo, ut commentarium, seu metaphrasim nostram cum *Epistola ad Marcellinum* comparerem. Quæ enim in ea beatus Athanasius affirmat a sancto Propheta dicta fuisse in Psalmis de Salvatoris adventu, et de ejus æterna generatione a Patre, eumque Patris Verbum esse, et Sapientiam (§ 5); quæ de Messia ejusque æterno regno (§ 6), de Judæorum insidiis, pravisque consiliis adversus eundem Christum Dominum, deque ejus acerbissima passione (§ 7): item de gloriosa ejusdem in cælum ascensione, tum etiam sessione ad dexteram Patris, de pœnis ac punitione diaboli (§ 8): demum de futuro judicio, de vocatione omnium gentium, et in fine etiam ipsorum Judæorum: hæc quoque in nostro commentario cum in eundem sensum exposita legantur, inde magis magisque comprobatur, eumdem Athanasium commentarii nostri, seu metaphrasim auctorem fuisse, æque ac *Epistolæ ad Marcellinum*, quam S. Athanasii esse nemo dubitat, eamque sanctum Doctorem operi suo *De titulis Psalmorum* præponi voluisse, posteritatis memoriæ traditum est. Sed, quoniam res longius procederet quam oportet, et epistolam sanctissimi archiepiscopi integram exhibui, id studioso lectori faciendum relinquo.

XXXK. Etenim, ne majori tædio legentem afficiam, ad finem dicendi propero; sed priusquam id faciam, et institutum sermonem absolvam, illud a me omittendum non est, cum Latinam hujus metaphrasim seu commentarii versionem quatuor aut quinque ab hinc annis cum eruditissimo P. Blanchino congregationis Oratorii presbytero, qui alia etiam sanctorum Patrum opuscula in lucem edere parabat, communicassem, ipse in publicum emittendi curam in se suscepit, promisitque in opere, cui titulus: *Vindiciæ canonicarum Scripturarum*. Postea autem cum ei scribendæ ecclesiasticæ historiæ munus a suæ congregationis sodalibus delatum fuisset, clarissimus vir (quem ego pluribus hoc loco jure merito laudarem, easque referrem laudes, quas immerito in me contulit, ni vereretur ejus modestiam offendere, et merito censeri, alios importune laudando indebitas mihi laudes velle aucupari) fidem publico datam exsolvere nequivit. Itaque ne expectatione sua fraudarentur rerum ecclesiasticarum amatores, et diutius desiderarent præclarum opus sanctissimi Patris, de cujus operibus recte aiebat abbas ille Cosmas (93*), et sanctitate morum et monastica professione illustris: « Si inveneris aliquid ex opusculis S. Athanasii, nec habueris chartam ad scribendum, in vestimentis tuis scribe illud; » quod ille promiserat, id ego præstare, quoad per occupationes libebat, constitui. Cunctanti autem stimulos addidit singularis benignitas excellentissimi Prænestis principis Julii Cæsaris, qui ex nobilissima Columnensi domo in Barberinam familiam ascitus spectatissimam feminam principem Corneliam Barberinæ stirpis unicum superstes germen in matrimonium duxit, et universas Barberinorum opes ac facultates possidendas custodiendasque accepit. Ipse enim, qui vetustissimi generis nobilitatem virtutum præstantia æmulatur, vereque germanus frater est non solum natalibus, sed etiam moribus eminentissimi cardinalis Prosperi, cujus magnanimitas, huma-

(93*) Ap. Joan. Moschum, lib. x, cap. 40.

nitas, probitas et præclara ingenii indoles ad dignitatem et virtutem nata, haud satis laudari pro meritis potest; ipse, inquam, præstantissimo fratri haud dissimilis codicem Græcum, quo commodius in lucem edere possem, domum deferendum tradidit. Utinam vel codex doctiorem me interpretem nactus esset, vel ego codicem correctiorem! Erat enim, ut superius dixi, mendosus, mancus, oscitanter scriptus, permistis sæpe psalmorem et interpretationis verbis, minimeque interpretatio, ut a me factum est, in versiculos juxta veterem Psalmorem divisionem distincta. Quare si quæ lectori occurrant quæ forte obscura, inepta, aliena, et minime inter se consentanea videantur, id vel codicis vitiositati vel typographi incuriæ, vel potius inscitiae meæ in Græcis vertendis, supplendis corrigendisque, ut tribuat, velim.

—

Monitum ad Lectorem excerptum ex Antonelli præfatione Appendici præfixa.

Posteaquam Commentarius, seu Interpretatio Psalmorem magni Athanasii nomine insignita in publicum prodierat, forte fortuna contigit, ut scriptores Bibliothecæ Vaticanæ, cum codices in quibus psalterium aliiq̄ue Veteris Novique Testamenti libri continentur, evolverent, in eum incidere quo et Psalmi et Commentarius noster inerat. Qua de re statim admonitus ad Vaticanam bibliothecam me contuli, et potestate mihi a summo pontifice Benedicto XIV benigne facta, codicem mecum domum retuli, eoque cum Commentario a me in lucem edito, quo citius per occupationes licuit, collato, varias lectiones ea majori diligentia, qua potui, exscripsi, easque, ratus sum me rem gratam lectori facturum, si ad calcem Commentarii seu Interpretationis jam typis impressæ adjungerem (94). Siquidem plura quæ in nostro codice deerant, suppleuntur: multa ex conjectura a me emendata confirmantur: plurima prave, mendose, ac præpostero ordine scripta corriguntur. Demum divisionem Psalmorem in minores versiculos per cola et commata, ut veteres vocant, quam servatam fuisse a nostro Psalterii interprete, ex antiquo more ac consuetudine verosimiliter conjeceram, veram esse et minime commentitiam manifesto ostenditur, et multa ita se habere, ut per conjecturam fuerant a me emendata, probantur.

Codex autem exstat in Bibliotheca Vaticana inter codices Palatinos numero 44, ea forma quam vulgo in quarto vocant. Est quidem membraneus, non autem chartaceus, ut ille quo in mea editione adornanda usus sum. Scriptus est sæculo nono exeunte, ut ex caractere, tum certius ex verbis constat, quæ in adnotatione ad calcem codicis ascripta leguntur: hæc autem in Latinum versa talia sunt:

Ut dulcis navigantibus tranquillus portus

Ita et scribentibus ultimus versus.

Scriptus est liber iste interpretis Psalterii

manu Leonis Tabularii Monobasiæ

Mense Augusto 28, die 2, Ind.

anno 6045 (94).*

Lector deprecare mihi, ut per Christum

liberer ab igne gehennæ.

Codicis inscriptio, ex qua nomen auctoris Interpretationis Psalmorem certius nobis compertum flet, majori ex parte deleta est. Litteras vero, quæ adhuc supersunt, et quæ, præ vetustate quidem jam fugientes, aliqua tamen diligentia, et cura adhibita, legi poterant, cæteris omnino deletis, hoc loco ascribam ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΨΑΛΜΩΝ ΟΙΟΥ ΤΟΥ eas autem sic legerem:

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΨΑΛΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

INTERPRETATIO PSALMORUM MAGNI ATHANASII

Post inscriptionem sequitur primus psalmus cum interpretatione, quæ deerat in nostro codice. Sed verba psalmi et interpretationis vel vetustate, vel humiditate, vel alio casu non minima ex parte oblitterata et corrupta non absque maxima difficultate legi potuerunt; ea autem quacunq̄ue potui diligentia a me descripta lector reperiet.

(94) Quæ vero Antonellus ad calcem Commentarii adjunxit, nos suis locis inseruimus

(94*) An. 6045 a creatione mundi apud Græcos, est a nativitate Christi 897.

SANCTI PATRIS NOSTRI
ATHANASII
DE TITULIS PSALMORUM

ΒΙΒΛΟΣ ΨΑΛΜΩΝ.

A

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπιγράφος παρ' Ἑβραίοις.

ΨΑΛΜΟΣ Α'.

1. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν,
2. Καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη,
3. Καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν·
4. Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ,
5. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός.
6. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον, τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων·
7. Ὁ τὴν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ,
8. Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρυθήσεται·
9. Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευδοθήσεται.
10. Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως
11. Ἄλλ' ἢ ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.
12. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει,
13. Οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων.
14. Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων,
15. Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείπεται.

LIBER PSALMORUM.

Psalmus David sine titulo apud Hebraeos.

PSALMUS I.

1. Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum,
2. Et in via peccatorum non stetit
3. Et in cathedra pestilentiae non sedit;
4. Sed in lege Domini voluntas ejus,
5. Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.
6. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum,
7. Quod fructum suum dabit in tempore suo,
8. Et folium ejus non defluet;
9. Et omnia quaecunque faciet, prosperabuntur
10. Non sic impii, non sic;
11. Sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terrae.
12. Ideo non resurgent impii in judicio,
13. Neque peccatores in consilio justorum.
14. Quoniam novit Dominus viam justorum,
15. Et iter impiorum peribit.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

ATHANASII

Archiepiscopi Alexandrini

INTERPRETATIO.

Psalmus primus deest : ita scriptum legitur rubris litteris in margine paginæ Psalterii Græci et Latini typis impressi, et paginis nostri codicis insertæ; in inferiori autem margine ad verba illa, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείπεται, iter impiorum peribit, hæc adnotata sunt : Τὰ ἐπιτηδεύματα τοῦ διαβόλου μετὰ τὴν ἀνάστασιν οὐκ ἐτι ἔσονται. Diabolica studia, et adinventiones non amplius erunt post resurrectionem.

Habes in sequenti pagina iterum psalmum primum cum interpretatione, prout exstat in codice Vaticano. Vide Monitum supra.

INTERPRETATIO PSALMORUM MAGNI A
ATHANASII.

PSAL. I.

1. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum,
2. Et in via peccatorum non stetit.
Quam beati sunt, qui talia et ita faciunt!
3. Et in cathedra pestilentiae non sedit.
Joseph etiam ab Arimathæa non consedit cum
Judæis.
4. Sed in lege Domini voluntas ejus,
Explorans quod Deo placitum est, et illud (a).
5. Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

6. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est
secus decursus aquarum.

Die ac nocte meditans in lege, est veluti arbor
(b) irrigata a (c)
(d) in paradiso (e) ita et (f) . .
(g)

7. Quod fructum suum dabit in tempore suo.
Cum (h) tempestivum fructum præbebit.

8. Et folia ejus non defluent,
Et decor animæ non excidet.

9. Et omnia quæcunque faciet prosperabuntur.
Diligentibus autem Deum omnia (i) ¹. . .

10. Non sic impii, non sic, sed tanquam pueris,
quem projicit ventus a facie terræ.

(k) maledicti (l)
virenum paratum (m) ². . . .

11. Ideo non resurgent impii in judicio,
Ad Dei interrogationem.

12. Neque peccatores in consilio justorum.
In congregatione justorum, inquit; separabit
enim justos a peccatoribus.

13. Quoniam noscit Dominus viam justorum,
Quia rectæ sunt actiones, in quibus ambulant.

14. Et via impiorum peribit.

Ad inventiones diaboli post resurrectionem non
amplius erunt.

¹ Rom. viii, 28. ² Matth. xxv, 41.

- (a) Faciens.
(b) Semper bene virens, et.
(c) Dulci.
(d) Fonte.
(e) Indesinenter.
(f) Hi.
(g) A Domino.
(h) Advenerit Jesus.
(i) Cooperantur in bonum.
(k) Cum dicet ipsis: Abite.
(l) In ignem.
(m) Diabolo et angelis ejus.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΨΑΛΜΩΝ.
ΣΙΟΥ ΤΟΥ.
ΨΑΛ. Α'.

1. Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσε-
δῶν,
2. Καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη.
Ὁς μακάριοι πάντες οἱ ποιοῦντες οὕτως ὡσαύτως!
3. Καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.
Ὁ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ Ἀριμαθαίας οὐ συγκαθέζετο
τοῖς Ἰουδαίοις.
4. Ἄλλ' ἦ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ·
δοκιμάζον τὸ εὐάρεστον ἔϋ Θεῷ, καὶ τοῦτο (a)...
5. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ
νυκτὸς.

6. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον, τὸ πεφυτευμένον παρὰ
B τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων.

Ἡμέρας καὶ νυκτὸς μελετῶν ἐν τῷ νόμῳ, ὡς δέν-
δρον ἔστιν (b). ποτιζόμενον
ὑπὸ τῆς γλ (c). (d). . . ἐν τῷ παρα-
δείσῳ. στως (e), οὕτως καί. . . (f) τοι
ὑπὸ. . . (g) υ.

7. Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ
Ἠνίκα παρα (h). ὕς, παραδώ-
σει ὄριμον τὸν καρπὸν.

8. Καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ οὐκ ἀπορροήσεται.
Καὶ ἡ εὐπρέπεια τῆς ψυχῆς οὐκ ἐκπεσείται.

9. Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ κατενοδωθήσεται.
Τοῖς μὲν ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνε (i). . .

10. Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἦ ὡσεὶ
C χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

(k). Ὑπάγετε, οἱ κατηρα-
μένοι (l). αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμέ-
ρον (m).

11. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει,
Εἰς ἐπερώτησιν τοῦ Θεοῦ

12. Οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων.

Ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν δικαίων λέγει· ἀφορίζει γὰρ
αὐτοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν.

13. Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων.

Ἐπειδὴ αἱ πράξεις αὐτῶν, ἐν αἷς περιεπάτουν,
ὄρθαι εἰσι.

14. Καὶ ὁδὸς ἀσεδῶν ἀπολείπεται.

D Τὰ ἐπιτηδεύματα τοῦ διαβόλου μετὰ τὴν ἀνάστα-
σιν οὐκ ἔτι ἔσονται.

- (a) Ποιῶν suppl.
(b) Ἀεὶ εὐθάλλον, καὶ suppl.
(c) Γλυκείας suppl.
(d) Πηγῆς suppl.
(e) Ἀπαύστως suppl.
(f) Οὔτοι suppl.
(g) Κυρίου suppl.
(h) Παραγίνεται Ἰησοῦς suppl.
(i) Συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν suppl.
(k) Ὅτι ἐρεῖ αὐτοῖς suppl.
(l) Εἰς πύρ suppl.
(m) Τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ supp.

Ἀνεπίγραφος. ΨΑΛ. Β΄.

A

Sine titulo. PSAL. II.

1. Ἴνα τί ἐφρούραξαν ἔθνη,
2. Καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;
3. Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς.
4. Καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.
5. Διαβρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν,
6. Καὶ ἀποβρίψωμεν ἀφ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν.
7. Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς,
8. Καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς.
9. Τότε λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ,
10. Καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταράξει αὐτούς.
11. Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ.

1. Quare fremuerunt gentes,
2. Et populi meditati sunt inania?
3. Astiterunt reges terræ,
4. Et principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus.
5. Dirumpamus vincula eorum,
6. Et projiciamus a nobis jugum ipsorum.
7. Qui habitat in caelis irridebit eos,
8. Et Dominus subsannabit eos.
9. Tunc loquetur ad eos in ira sua
10. Et in furore suo conturbabit eos.
11. Ego autem constitutus sum rex ab eo.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Ἀνεπίγραφος, ὅπερ δηλοῖ ἀγνωσίαν ἔθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων ὑπεμφαίνειν τὸν ὑποτεταγμένον ψαλμόν. Πᾶν γὰρ τὸ ἀνεπίγραφον ἄδηλον ὑπάρχει τοῖς πολλοῖς. Ἀγνωσίαν οὖν ἔθνῶν Ἰουδαίων (1) κατηγορεῖ ὁ ὑποτεταγμένος ψαλμός· ἀγνωσίαν δὲ, ἣν ἐσχηκότες δείκνυνται περὶ τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην, καθὼς (2) γέγραπται· Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· εἰ γὰρ ἔγνωσαν αὐτὸν, οὐκ ἂν αὐτὸν σταυρῷ προσέπηξαν. Τὴν οὖν ἀγνωσίαν (3) αὐτῶν ἐπειδὴ ὁ ψαλμὸς δημηγορεῖ, διὰ τοῦτο τὸ ἀνεπίγραφον (4) ἐπίκειται αὐτῷ. Ὡς πλέον πλησθήσει [πληθῆ] ἐπιστήσας (5) ἑαυτὸν τῷ ψαλμῷ, *Τί γάρ, ἤρξατο λέγειν.*

Titulus sive inscriptio, quæ huic psalmo præmittitur, cinnabari confecta, continet: psalmum esse sine titulo, quod significat: psalmum, qui subjicitur, manifestare gentium et Judæorum ignorantiam. Omne enim, quod titulum sive inscriptionem non habet, multis ignotum est. Subjectus igitur psalmus gentium et Judæorum ignorantiam accusat: ignorantiam quidem, quam de Domino suo habuisse ostenderunt, quemadmodum scriptum est: *In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit*³; si enim eum cognovissent, eum non crucifixissent⁴. Quoniam igitur psalmus illorum increpat ignorantiam, ideo nullus in eo inscribitur titulus. Ut magis feriat, seipsum psalmo intendens, *Quare*, cœpit dicere.

1. Ἴνα τί κατεπήρησαν τοῦ Θεοῦ,
2. Καὶ ἐβουλεύσαντο ἅπερ οὐκ ἠδύναντο ἐκτελέσαι κατ' αὐτοῦ;
3. Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς.
4. Πόντιον Πιλάτον λέγει, καὶ Ἄνναν, καὶ Καϊάφαν.
5. Τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης, ἧς εἶχον οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτούς.
6. Λαβόντες γὰρ τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων οὐκ ἐφύλαξαν, ἀλλ' ἐδουλώθησαν τῇ ἁμαρτίᾳ.

- 7, 8. Ἐξουθενώσει γὰρ αὐτούς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως,
9. Ἐν τῇ κρίσει λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ,
10. Καὶ ἀποβρίψει αὐτούς ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ.

11. Ἐγὼ δὲ ἀνεδείχθην βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν, καθὼς ὑποτετάχεται ἐνταῦθα (6)· *Σὺ εἶ ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός.*

C

1. Quid enim insurrexerunt contra Deum,
2. Et adversus eum deliberaverunt, quæ non poterunt perficere?
3. Herodes rex.
4. Pontius Pilatus, Annas et Caiphas.

5. Vinculum dilectionis, quo angeli cum eis conjungebantur.

6. Accipientes enim legem in dispositione angelorum, non custodiverunt eam⁵, sed servi facti sunt peccato.

7, 8. Nam in die judicii contemnet eos,

9. In judicio loquetur ad eos in ira sua,

10. Et projiciet eos a facie sua.

D

11. Ego enim declaratus sum rex a Patre cum ea, quæ hic subjiciuntur, dixit: *Tu es Filius meus dilectus*⁶.

³ Joan. i, 10. ⁴ I Cor. ii, 8. ⁵ Act. vii, 53. ⁶ Matth. iii, 17; xvii, 5; II Petr. i, 17.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀγνωσίας οὖν τῶν ἔθνῶν τῶν Ἰουδαίων.
(2) Καθ' ἑ.
(3) Ἄγνωσιαν.

(4) Τὸ ἀνεπίγραφος.
(5) Πεισθεὶς θήσει ἐπιστήσας.
(6) Οἷ ποτε τὰ ἐνταῦθα.

12. Super Sion montem sanctum eius,
 13. Prædicans præceptum ejus
 14. Dominus dixit ad me : Filius meus es tu,
 15. Ego hodie genui te.
 16. Postula a me, et dabo tibi gentes hæredita-
 tem tuam,
 17. Et possessionem tuam terminos terræ.
 18. Reges eos in virga ferrea,
 19. Et tanquam vas figuli confringes eos.
 20. Et nunc, reges, intelligite,
 21. Erudimini, qui judicatis terram.
 22. Servite Domino in timore :
 23. Et exsultate ei cum tremore.
 24. Apprehendite disciplinam,
 25. Ne quando irascatur Dominus,
 26. Et pereatis de via justa.
 27. Cum exarserit in brevi ira ejus,
 28. Beati omnes qui confidunt in eo.

- A 12. Ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ,
 13. Διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου.
 14. Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἶ σύ·
 15. Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.
 16. Αἰτήσαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τῆν
 κληρονομίαν σου,
 17. Καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 18. Ποιμανεῖς αὐτούς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ,
 19. Ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτούς.
 20. Καὶ νῦν, βασιλεῖς, σύνετε,
 21. Παιδεύθητε, πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν.
 22. Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ·
 23. Καὶ ἀγαλλιάσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ.
 24. Δράξασθε παιδείας,
 25. Μήποτε ὀργισθῆῃ Κύριος,
 B 26. Καὶ ἀπολείψῃ ἐξ ὁδοῦ δικαίας.
 27. Ὅταν ἐκκαυθῆ ἐν τάχει ὁ θυμὸς αὐτοῦ,
 28. Μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Sion interpretatur locus, ubi tabernaculum.
 Rex igitur declaratus est a Patre in Sion, hoc est
 in cælis, ubi verum tabernaculum, quod edificavit
 Dominus, non autem homo ¹.

13, 14. E cælis audire fecit vocem suam, cla-
 mans ad me : Tu es Filius meus dilectus.

15. Qua die te manifestavi ². Nam ante sæcula
 absconditus eras in me Patre tuo, quemadmodum
 de illo scriptum est : Existens in sinu Patris ³.

16, 17. Ideo dixit in Evangelio : Pater, quos ae-
 disti mihi volo, ut ubi sum ego, et illi sint ⁴.

18, 19. In potestate valida omnes, qui tibi non
 obediunt, comminues et domabis.

20. Cognoscite hunc esse Deum.

21. Si cognoscere non potestis, erudimini e divi-
 nis Scripturis, quod ipse est Deus noster.

22. Servite, inquit, ei in timore, et tremore,

23. Et in regno ejus exsultate.

24. Confirmamini in doctrina Domini,

25. Nequando vobis eam negligentibus ac despi-
 cientibus, irascatur,

26. Et vos statione sanctorum, quæ a dextris est,
 indignos existimet.

27. Cum ignis ultionis ante eum præcedet,

28. Beati omnes, qui in eo spem habent.

¹ Hebr. viii, 2. ² Joan. xvii, 6. ³ Joan. i, 18. ⁴ Joan. xvii, 24.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτοῦ, ucest in Cod.
 (2) Νῦν.

(3) Θέλω, ἵνα ὄπου.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅποτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβессαλώμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ΨΑΛ. Γ'.

1. Κύριε, τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με;
2. Πολλοὶ ἐπανεστήσαν [ἐπανίστανται] ἐπ' ἐμέ.
3. Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου·
4. Οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ.

Διάψαλμα.

5. Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ,
6. Δόξα μου, καὶ ὑψῶν τὴν κεφαλὴν μου.
7. Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα·
8. Καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου αὐτοῦ.

A *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalon filii sui.*
PSAL. III.

1. Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me?
2. Multi insurgunt adversum me.
5. Multi dicunt animæ meæ :
4. Non est salus ipsi in Deo ejus.

Diapsalma (a).

5. Tu autem, Domine, susceptor meus es,
6. Gloria mea, et exaltans caput meum.
7. Voce mea ad Dominum clamavi ;
- B 8. Et exaudivit me de monte sancto suo.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ, ὅποτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβессαλώμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο οὖν ἔστιν ὃ λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι περὶ ὁ χορὸς τῶν προφητῶν διώκεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *πεποθημένος*, ὅπερ (1) ἐρμηνεύεται ὁ χορὸς τῶν προφητῶν. Ὡς περὶ οὖν ὁ Ἀβессαλώμ ἀντάραι ἐζήτει κατὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, τουτέστι τοῦ Δαυὶδ, οὕτως καὶ Ἰουδαῖοι ἐπανεστήσαν κατὰ τῶν πατέρων αὐτῶν τῶν προφητῶν, μὴ δεχόμενοι τὰ προφ' τάγματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀντιστάμενοι αὐτοῖς.

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus, continet : *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalom filii sui.* Hoc autem est, quod psalmus significat : Cum chorus prophetarum persecutionem patretur a populo Judaico. David enim interpretatur *desideratus*, quo nomine prophetarum chorus designatur. Quemadmodum igitur Absalon se erigere tentabat contra patrem suum, nempe Davidem, ita etiam Judæi insurrexerunt contra patres suos prophetas, non admittentes Dei præcepta, sed illis resistentes.

1. Λογισμοὶ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ.
2. Περὶ δαιμόνων λέγει.
3. Οἱ δαίμονες λέγουσι τῇ ψυχῇ μου (2)·
4. Οὐ δύναται σε ῥύσασθαι ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἐπιθυμιῶν ἡμῶν·

Τὸ διάψαλμα ἐρμηνεύεται *ἀεὶ*. Εἰς ὃν οὖν στίχον κεῖται, σημαίνει τὸ λεγόμενον ῥητὸν ὑπὸ τοῦ στίχου, ὅτι τοῦτο λεγόμενον ἐν τῷ στίχῳ ἔστιν ἀεὶ, εἴτε ἀγαθὸν ἔστιν ὃ λέγει ὁ στίχος, εἴτε φαῦλον· οὐ μόνον δὲ τοῦτο· ἀλλ' εἰς ὃν κεῖται τὸ διάψαλμα, σημαίνει, ὅτι περὶ τοῦ ἄλλου μέλλει λέγειν ὁ ψαλμὸς προσώπου, καὶ οὐχὶ περὶ οὗ ἔλεγεν ἕως τοῦ διαψάλματος. Αὕτη οὖν ἡ διήγησις περὶ τοῦ διαψάλματος.

5. Τοῖς γὰρ ἐπερχομένοις τῇ ψυχῇ μου δαίμοσι πολεμοῖς,
6. Τουτέστι, τὴν ἐξουσίαν δέδωκάς μοι, τὴν ἐσχον (3) Δ
7. Ἀνεβόησα πρὸς αὐτόν· Κύριε, σῶσόν με,
8. Καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους (4) ἁγίου αὐτοῦ, ἦγγου τοῦ οὐρανοῦ.

- C 1. Cogitationes Deo inimicæ.
2. De dæmonibus loquitur.
3. Dæmones dicunt animæ meæ :
4. Non potest Deus te liberare e nostris cupiditatibus

Diapsalma interpretatur *semper*. In eo igitur versu, in quo appositum est, notat dictum, quod eo versu continetur, *semper* esse, sive bonum, sive malum sit, quod versus dicit. Non id solum autem; sed etiam significat in eo versu, in quo reperitur diapsalma, quod psalmus locutus est de alia persona, et non de illa, de qua locutus est usque ad diapsalma. Hæc autem est explicatio diapsalmatis.

5. Dæmones enim in animam meam irruentes impugnas,
6. Hoc est, potestatem, quam prius habebam, dedisti mihi.
7. Clamavi ad eum : Domine, salva me,
8. Et exaudivit me de monte sancto suo, scilicet e cælo.

Addenda et corrigenda ex cod. Vetic.

- (1) Ὅπερ ἔστιν ὁ χορὸς τῶν προφητῶν, μὴ δεχόμενοι.
- (2) Πρὸς τὴν ψυχὴν μου λέγουσιν.

- (3) Ἐσχον.
- (4) Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦγγου. Rel. de:unt.

(a) Ita. cod. Vat. — De diapsalmate, quod apud Hebræos dicitur *sela* סֵלָה, hæc S. Hieronymus in epistola ad Marcellianum : *Quidam diapsalma, inquit, commutationem metri dixerunt esse; alii pausationem spiritus; nonnulli, alterius sensus exordium; sunt qui rhythmici distinctionem, et quia psalmi tunc temporis juncta voce ad organum canebantur, cujusdam musicæ varietatis existiment silentium.* Harum nullam sententiam probat sanctus doctor; sed sequitur Aquilam, qui, verborum Hebræorum diligentissimus explicator, *sela*, quod *diapsalma* reddiderunt Septuaginta et Theodotion et Symmachus, *semper* transtulit. Convenit igitur cum nostro Psalterii interprete, qui insuper illud addidit, hæc voce significari etiam mutationem personæ, de qua psalmus loquitur. Theodoretus autem in præfatione *Commentarii in Psalmos* talia scribit : *Diapsalma etiam variis modis exposuerunt. Nonnulli enim intermissionem operationis Spiritus sancti suspicati sunt esse; alii vaticinationis commutationem; quidam vero canus vicissitudinem. Unus autem Aquilæ interpretationem secutus, pro diapsalmate posuit semper, cum præcedenti versu id coherere pronuntiavit.*

9. Ego dormivi et soporatus sum ;
 10. Et exurrexi, quia Dominus suscepit me.
 11. Non timebo millia populi circumdantis me.

12. Exsurge, Domine; salvum me fac, Deus meus.
 13. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa ;

14. Dentes peccatorum contrivisti.
 15. Domini est salus ;
 16. Et super populum tuum benedictio tua.
In finem, in carminibus, psalmus David.
 PSAL. IV.

Cum invocarem exaudivit me Deus justitiæ meæ ;

2. In tribulatione dilatasti mihi.
 3. Miserere mei, et exaudi orationem meam.
 4. Filii hominum, usquequo gravi corde ?
 5. Ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium ?
 6. Et scitote quoniam mimificavit Dominus sanctum suum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Unusquisque prophetarum dicit : Nullus fui in mea prædicatione propter hominum incredulitatem,

10. Novissime autem meus sermo exsurrexit, quoniam Dominus per seipsum mundum allocutus est.

11. Tentationes, ait me aggredientes.

12. Exsurge, Domine, de quo dicturus erat Thomas : *Dominus meus et Deus meus* ¹¹.

13. Quoniam tu crucifixus pro nobis percussisti omnes rectores mundi, hoc est peccati.

14. Eorum scilicet doctrinas, quibus devorabant corda hominum qui illis auscultabant.

15. Tui quidem, qui natura ipsa Dominus es,

16. Et super sanctos tuos gratia tua ; omnis enim salus ab homine vana ¹².

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἢ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ*. Τοῦτο οὖν ἐστίν, *Εἰς ὕμνον εἶρηται ὑπὲρ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ* (6), ὑπὲρ τῶν ἀθανάτων μυστηρίων δι' ὧν σώζονται οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ, δι' ὧν (7) λέγουσι καὶ τὸν ὕμνον τῷ σώσαντι αὐτοὺς τῷ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ. Δαυὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *ικανὸς χειρὶ*, ὅπερ ἐστὶ Κύριος (8) ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus, continet : *In finem in hymnis, psalmus David*. Scilicet in hymnum, hoc est in laudem, psalmus dictus est pro sanctis Dei de immortalibus mysteriis, quibus sancti Dei salvantur, et ob quæ hymnum canunt Dei Filio, qui salvavit eos. David enim interpretatur *manu potens*, qualis est Dominus Deus noster.

1. Veniens ad me opem mihi tulisti,
 2. Animadvertens meam infirmitatem,
 3. Non rejecisti deprecationem meam.
 4. Corde lapidei.
 5. Quæ in mundo sunt.
 6. Intelligite quoniam Dominus servum suum glorificavit.

¹¹ Joan. xx, 28. ¹² Psal. lxx, 13.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐν τῷ μέν.
 (2) Ἐλάλησεν αὐτῶν (αὐτῶν) τῷ κόσμῳ.
 (3) Ἐμοῦ.
 (4) Τῶν αὐτῶν τούτων.
 (5) Κυρίου, ἢ σωτηρία.

- A 9. Ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην, καὶ ὑπνώσα·
 10. Ἐξηγήρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήφεται μου·
 11. Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κώκλῳ συνεπιτιθεμένων μοι.
 12. Ἀνάστα, Κύριε· σῶσόν με, ὁ Θεὸς μου.
 13. Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθραίνοντάς μοι ματαίως·
 14. Ὅδόντας ἀμαρτωλῶν συνέτριψας.
 15. Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία·
 16. Καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου
Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ.
 ΨΑΛ. Δ'.

1. Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με, εἰσηκουσέ μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου.

2. Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς μοι.

B 3. Οἰκτείρησόν με, καὶ εἰσακούσον τῆς προσευχῆς μου.

4. Ἰσὺ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάριοι ;

5. Ἴνα τί ἀγαπάτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεύδος ;

6. Καὶ γινῶτε, ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν δσιν αὐτοῦ.

9. Ἐκαστος λέγει τῶν προφητῶν, ὅτι Ἐν μὲν (1) κηρύγματί μου ἀνωφελὴς ἐγενόμην διὰ τὴν ἀπίθειαν τῶν ἀνθρώπων,

10. Ὑστερον δὲ ἐξανέστη ὁ λόγος μου, ὅτι Κύριος δι' ἑαυτοῦ ἐλάλησεν τῷ κόσμῳ (2).

11. Τῶν πειρασμῶν λέγει τῶν ἐπερχομένων μοι.

12. Ἀνάστα, Κύριε, περὶ οὗ μέλλει λέγειν Θωμᾶς· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.

C 13. Ὅτι σὺ σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν (3) ἐπάταξας πάντας τοὺς κοσμοκράτορας τῆς ἀμαρτίας.

14. Τὰς διδαχὰς αὐτῶν τουτέστιν (4), ἐν αἷς καθήσθιον τὰς καρδίας τῶν ὑπακούοντων αὐτοῖς.

15. Σοῦ γὰρ (5) τοῦ κατὰ φύσιν Κυρίου,

16. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἡ χάρις σου· πᾶσα γὰρ σωτηρία ἀνθρώπου ματαία.

D 1. Παραγενόμενος πρὸς με, ἐβοήθησάς μοι, λέγει,

2. Προσεσχηκῶς τὸ ἀσθενές μου,

3. Μὴ ἀπορρίψῃς τὴν ἰκεσίαν μου.

4. Λιθοκάριοι.

5. Τὰ ἐν τῷ κόσμῳ.

6. Νοήσατε (9) ὅτι ὁ Κύριος ἐδόξασε τὸν δουλεύοντα αὐτῷ.

(6) Τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ.

(7) Διό.

(8) Ἐστὶ Ἰησοῦς.

(9) Ποιήσατε.

7. Κύριος εἰσακούσεται μου, ἐν τῷ κεκραγῆναι με ἄ-
πρὸς αὐτόν.

8. Ὁργίσεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε·

9. Ἄ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοι-
ταις ὑμῶν καταλύγητε.

10. Θύσατε θυσιᾶν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίζατε ἐπὶ
Κύριον.

11. Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;

12. Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου
σου, Κύριε·

13. Ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου.

14. Ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου [σίτου καὶ οἴνου]
καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν.

15. Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ
ὕπνωσω.

16. Ὅτι σὺ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατ- B
ῴκισάς με.

*Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς κληρονομώσεως, ψαλμὸς
τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Ε΄.*

1. Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι, Κύριε·

2. Σύνες τῆς κραυγῆς μου [τῆ κραυγῆ μου]·

3. Πρόσχευς τῆ φωνῆ τῆς δεήσεώς μου,

4. Ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου.

5. Ὅτι πρὸς σὲ προσεύξομαι, Κύριε·

6. Τὸ πρῶτ' εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου.

7. Dominus exaudiet me, cum clamavero ad
eum.

8. Irascimini, et nolite peccare ;

9. Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus
vestris compungimini.

10. Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in
Domino.

11. Multi dicunt : Quis ostendet nobis bona ?

12. Signatum est super nos lumen vultus tui,
Domine ;

13. Dedisti lætitiā in corde meo

14. A fructu frumenti, vini [frumenti et vini] et
olei sui multiplicati sunt.

15. In pace in idipsum dormiam et requiescam.

16. Quoniam tu, Domine, singulariter in spe
constituisti me.

*In finem, pro ea quæ hæreditatem consequitur,
psalmus David. PSAL. V.*

1. Verba mea auribus percipe, Domine ;

2. Intellige clamorem meum ;

3. Intende voci orationis meæ,

4. Rex meus, et Deus meus.

5. Quoniam ad te orabo, Domine,

6. Mane exaudies vocem meam.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Οὐδένης (1) γὰρ παροργᾶ τῶν ἀναστεναζόντων
πρὸς αὐτόν.

8, 9. Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ
ὑμῶν.

10. Εἰδῶσθε καὶ ψάλατε ἐν καρδίᾳ καθαρῇ.

11. Τὸν Κύριόν σου (2), καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.

12. Ἐγνώσθη ἐν ἡμῖν ὁ Υἱός σου, Κύριε.

13. Τὸ Πνεῦμά σου λέγει τὸ ἅγιον.

14. Ἐκ τοῦ ἐπουρανίου ἄρτου, καὶ οἴνου, καὶ
τῆς χάριτος τοῦ Πατρὸς (3) τοῦ ἁγίου.

15. Ἀναπαύσομαι, λέγει.

16. Σὺ μόνος κατώκισάς με ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

7. Neminem enim despicit eorum qui ad eum
ingeniscunt.

8, 9. Sol non occidat super ira vestra ¹³

10. Orate et psallite corde puro.

11. Filium tuum et Spiritum tuum sanctum.

12. Manifestatus est in nobis Filius tuus, Domine.

13. Spiritum tuum sanctum, ait.

14. Ex supercælesti pane, et vino, et gratia Pa-
tris sancti.

15. Requiescam, dicit

16. Tu solus habitare me fecisti in regno tuo.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς κληρο-
νομώσεως, ψαλμὸς τῷ Δαυίδ.* Τοῦτον οὖν (4) ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας λέγει τὸν ψαλμὸν τῆς μελλούσης κληρο-
νομεῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Λέγει δὲ τὸν ψαλμὸν τῷ Δαυίδ, λέγω δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Δαυὶδ γὰρ
ἐρμηνεύεται οὗτος ἀγαπητός, ὅπερ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τὸν (5) μονογενῆ Υἱόν.

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus, continet : *In finem, pro ea quæ hæreditatem conse-
quitur, psalmus David.* Hunc igitur psalmum dicit pro Ecclesia, quæ futura est hæres regni cælorum.
Dicitur autem : *Psalmus David, scilicet Dei Filio.* David enim interpretatur : *Hic dilectus, quod dictum est
a Patre ad Filium suum unigenitum ¹⁴.*

1. Εἰσελεύσονται τὰ ῥήματά μου εἰς τὰς ἀκοάς σου. D

2-4. Ἀνάκρινε τὰ προσφερόμενά σοι παρ' ἐμοῦ·

5. Ὅτι σοι μέλλω προσιέναι.

6. Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι τὸ φῶς σου ἐν τῇ καρδίᾳ μου

¹³ Ephes. iv, 26. ¹⁴ Matth. iii, 17; xvii, 5; II Petr. i, 17.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Οὐδένα.

(2) Υἱόν σου.

(3) Πνεύματος.

(4) Τοῦτο οὖν ἐστίν.

(5) Πνεύματος εἰς τόν.

7. Mane astabo tibi, et videbis me,
8. Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
9. Neque habitabit juxta te malignus,
10. Neque permanebunt injusti ante oculos tuos.

11. Odisti omnes qui operantur iniquitatem,

12. Perdes omnes qui loquuntur menacium.

13. Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.

14. Ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam,

15. Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

16. Domine, deduc me in justitia tua :

17. Propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.

18. Quoniam non est in ore eorum veritas ;

19. Cor eorum vanum est.

20. Sepulcrum patens est guttur eorum .

21. Linguis suis dolose agebant.

22. Judica illos, Deus.

23. Decidant a cogitationibus suis ;

24. Secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos ;

25. Quoniam irritaverunt te, Domine.

ATHANASH INTERPRETATIO.

7. Cum omnes tenebras dispulero a me, cujus gratia me tibi sistam, et tunc me inspicias.

8. Non enim tu es Deus libenter videns tenebricosas cogitationes in corde hominis.

9. Non erit tibi amicus, qui tibi benevolens et mundo corde non servit.

10. Non enim digni aestimabuntur injusti stare coram te in aeternitate.

11. Qui facit peccatum, et injustitiam facit.

12. Projicies enim eos in ignem, ubi est diabolus pater mendacii.

13. De Caino loquitur, et de reliquis ejus similibus.

14. In supernam Jerusalem.

15. In supercaelesti civitate.

16. Deduc me in Filio tuo, quia lux est.

17. Fac me incedere in luce tua propter inimicos meos, qui tenebrae sunt.

18. In doctrina eorum ;

19. Cogitatio eorum.

20. Omnes enim devorant, qui peccatis moriuntur.

21. Adulando decipiunt.

22, 25. Non praevalcat consilium eorum,

24. Quemadmodum seipsum elongaverunt a te tempore vitae suae, ita eos projice abs te in resurrectione ;

25. Quoniam viventes irritaverunt te.

A 7. Τὸ πρῶτ' παραστήσομαι σοι, καὶ ἐπόψει με,

8. Ὅτι οὐχὶ θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ.

9. Οὐ παροικῆσει σοι πονηρευόμενος,

10. Οὐδὲ διαμενοῦσι παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.

11. Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

12. Ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.

13. Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσεται Κύριος.

14. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἔλεους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου,

15. Προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἁγίόν σου ἐν φόβῳ σου.

16. Κύριε, ὁδήγησόν με ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου

17. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεύθυνον ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου.

18. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἀλήθεια .

19. Ἡ καρδία αὐτῶν ματαία.

20. Τάφος ἀνεπιγμένως ὁ λάρυγξ αὐτῶν .

21. Ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιούσαν.

22. Κρίνον αὐτοὺς, ὁ θεός.

23. Ἀποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν .

24. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν ἔξωσον αὐτούς .

25. Ὅτι παρεπίκρανάν σε, Κύριε.

7. Ὅτι πᾶσαν σκοτίαν ἀπελάσω ἀπ' ἐμοῦ, τοῦ παραστήσομαι σοι (1), καὶ τότε ἐπόψει με.

8. Οὐ γὰρ εἶ ὁ (2) θεὸς ἡδέως ὀρῶν σκοτεινὰς ἐνθυμήσεις ἐν καρδίᾳ ἀνδρός.

9. Οὐκ ἔσται σοι οικεῖος ὁ μὴ καθαρῶς σοι δουλεύων μετ' ἐννοίας.

10. Οὐ γὰρ ἀξιωθήσονται ἀτελευτήτως ἰσθάναι ἐνώπιόν σου παράνομοι.

11. Ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ.

12. Βαλεῖς γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ πῦρ, ἐνθα ὁ διάβολος ὁ πατήρ τοῦ ψεύδους.

13. Περὶ τῶν κατὰ τὸν Κάϊν λέγει καὶ τῶν λοιπῶν.

14. Εἰς τὴν ἁγὴν Ἱερουσαλήμ.

15. Εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν.

16. Ὁδήγησόν με ἐν τῷ Υἱῷ σου, ὅτι φῶς ἐστι.

17. Διὰ τοὺς ἐχθρούς μου τοὺς ὄντας σκότος ἐν τῷ φρωτί σου πορεύεσθαι με ποίησον.

D 18. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν .

19. Ἡ ἐνθύμησις (3) αὐτῶν.

20. Πάντας γὰρ τοὺς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώματι καταπίνουσιν.

21. Κολακεύοντες ἀπατῶσιν.

22, 25. Μὴ ἰσχυσάτω ἡ βουλή αὐτῶν .

24. Καθὼς ἑαυτοὺς ἐμάκρυναν ἀπὸ σοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν, οὕτως αὐτοὺς ἀπὸρρίψον ἀπὸ σοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει .

25. Ὅτι παρεπίκρανάν σε ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Παρ' ἑαυτοῦ παραστήσομαι σοι.

(2) Art. ὁ δεστ.

(3) Αἱ ἐνθυμήσεις.

26. Καὶ εὐφρανθήσονται [εὐφρανθήτωσαν] πάντες οἱ ἄ
ἐλπίζοντες ἐπὶ σέ.

27. Εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται, καὶ κατασκηνώσει,
ἐν αὐτοῖς.

8. Καὶ καυχῆσονται ἐν σοὶ πάντες οἱ ἀγαπῶντες
τὸ ὄνομά σου.

29. Ὅτι σὺ εὐλόγησας δίκαιον.

30. Κύριε, ὡς ὄπλῳ εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς.

*Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὀγδόης,
ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Γ'.*

1. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με.

2. Μὴ δὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με.

3. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι.

4. Ἰάσαί με, Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστά μου.

5. Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα.

6. Καὶ σὺ, Κύριε, ἕως πότε;

7. Ἐπίστρεψον, Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου

8. Σῶσόν με, ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου.

9. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ἡ μνημονεὺν σου,

10. Ἐν δὲ τῷ ᾄδῃ τίς ἐξομολογήσεται σοι;

ATHANASII INTERPRETATIO.

26. Ἀτελευτήτως εὐφρανθήσονται καὶ ἀγαλλιάσονται οἱ πιστεύοντες εἰς σέ,

27. Θεωροῦντες τὸ πρόσωπόν σου διὰ παντός.

28. Ὁ καυχόμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω,

29. Λέγων πρὸς αὐτούς· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου.

30. Διὰ τοῦ σταυροῦ σου τῆς οὐρανοῦ βασιλείας ἡξίωσας (1) ἡμᾶς.

Ἡ τοῦ ψαλμοῦ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὀγδόης, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ῥυσθῆναι τῆς κρίσεως οἱ ἅγιοι παρακαλοῦσι καὶ ἡξιωθῆναι τῆς αἰωνίου μισθαποδοσίας. Τῷ γὰρ ἕκτῳ αἰῶνι συντελεῖται ὁ κόσμος· τῷ δὲ ἕβδομῳ (2) κρίνει τὴν οἰκουμένην ὁ Κύριος· τῷ δὲ ὀγδῶ οὗτοι ἀπέρχονται εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. Διὰ τοῦτο εἶρηται ὁ ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι τοὺς ἁγίους ἐν τῇ ὀγδῷ.

Psalmo præpositus titulus, cinnabari scriptus, continet : *In finem, in hymnis pro octava, psalmus David.* Hoc autem significat : In sæculorum consummatione sancti rogabunt, ut liberentur a iudicio, et digni fiant æternæ mercedis retributione. Sexto enim sæculo consummatur mundus ; septimo autem orbem terræ iudicat Dominus ; octavo vero hi abeunt in vitam æternam ; et hi in supplicium æternum ¹⁴. Propterea dictus est psalmus pro eo quod liberentur sancti in octava.

1, 2. Κύριε, μὴ ἐκτὸς τοῦ ἐλέους σου ἐλέγξῃς με, Δ
καὶ παιδεύσῃς με.

3. Σαθρὸς τῇ διανοίᾳ.

4. Καὶ οὐκ εἰμι ἁσθηριγμένος (3) περὶ τὰς ἐντολάς σου.

5. Ἐν ἁμαρτήμασι πεφυρμένος εἰμι, λέγει.

6, 7. Ἐλθέ, Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου,

8. Διὰ τὸ εἶναι (4) ἐλεήμονα.

9. Ὁ ὅλως μνημονεὺν σου ἐκκλίνει (5) ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

10. Ὁ γὰρ νοῦς ὁ κυριευόμενος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας οὐκ ἐξομολογήσεται σοι.

¹⁴ I Cor. i, 31. ¹⁵ Matth. xxv, 34. ¹⁶ ibid. 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀξίωσον.

(2) Καὶ τῷ ἕβδομῳ.

(3) Ἐπεσθηριγμένος.

26. Et lætentur omnes qui sperant in te ;

27. In æternum exsultabunt, et habitabis in eis.

28. Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum ;

29. Quoniam tu benedices iusto.

30. Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

In finem, in carminibus pro octava, psalmus David. PSAL. VI.

1. Domine, ne in furore tuo arguas me ;

2. Neque in ira tua corripas me.

3. Misere mei, Domine, quoniam infirmus sum ;

4. Sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea ;

5. Et anima mea turbata est valde.

6. Sed tu, Domine, usquequo ?

7. Convertere, Domine, et eripe animam meam ;

8. Salvum me fac propter misericordiam tuam.

9. Quoniam non est in morte, qui memor sit tui,

10. In inferno autem, quis confitebitur tibi ?

26. Perpetuo lætabuntur, et exsultabunt, qui credunt in te,

27. Videntes faciem tuam in æternum.

28. Qui gloriatur, in Domino gloriatur ¹⁴,

29. Dicens illis : Venite, benedicti Patris mei ¹⁵.

30. Per crucem tuam dignos nos fecisti cœlesti regno.

1, 2. Domine, ne extra misericordiam tuam arguas me, et corripas me.

3. Mente corruptus ;

4. Et non sum firmatus in mandatis tuis.

5. In peccatis commistus sum, inquit.

6, 7. Veni, Domine, libera animam meam,

8. Quia misericors es.

9. Qui prorsus memor est tui, declinat a peccato ;

10. Mens enim, quæ dominatur a peccato, non confitebitur tibi.

11. Laboravi in gemitu meo,
 12. Lavabo per singulas noctes lectum meum ;
 13. Laeymis meis stratum meum rigabo.
 14. Turbatus est a furore oculus meus :
 15. Inveteravi inter omnes inimicos meos.
 16. Discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem :
 17. Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.
 18. Exaudivit Dominus deprecationem meam :
 19. Dominus orationem meam suscepit.
 20. Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei :
 21. Convertantur et erubescant valde velociter.

Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini. PSAL. VII.

1. Domine Deus meus, in te speravi :

- A 11. Ἐκοπίσα ἐν τῷ στεναγμῷ μου,
 12. Λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου
 13. Ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω.
 14. Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου ·
 15. Ἐπαλαιώθην ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς μου.
 16. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι ἄνθρωποι ·
 17. Ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς τοῦ κλαυθμοῦ μου.
 18. ἤκουσε Κύριος τῆς δεήσεώς μου ·
 19. Κύριος τὴν προσευχὴν μου προσεδέξατο.
 20. Αἰσχυνθεῖσαν καὶ ταραχθεῖσαν πάντες οἱ ἐχθροί μου.
 21. Ἀποστραφείσαν καὶ καταισχυνθεῖσαν σφόδρα διὰ τάχους.
Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὃν ᾄσῃ τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί υἱοῦ Ἰεμενί. ΨΑΛ. Ζ΄.
 1. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ ἠλπισα ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Gravatus peccato ingemiscam.
 12. Emundabo ab omni peccato corpus meum :
 13. Et in lacrymis requiem meam ; hoc est Dominum lacrymis rigabo, ut meretrix in Evangelio¹⁷.
 14. Pura est a suggestione diaboli mens mea.
 15. Perditus omnino sum, et in nihilum redactus.
 16. Dæmones anlea me ducentes ad omnem improbam cupiditatem.
 17. Gemitum cordis mei.
 18. Hanc non aversatus est.
 19. Eam enim adimplet.
 20. Confundantur, quod non amplius me in captivitate redigere possunt, quia custodior a Domino, et hanc ob causam irascantur,
 21. Et quam celeriter confusi recedant.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει · Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὃν ᾄσῃ τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί υἱοῦ Ἰεμενί. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ᾄσῃ τὸν ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ προφητεύων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ μέλλοντος ἀπὸ ἁμαρτιῶν λυτρωθῆναι καὶ ἐπιστρέφειν, καὶ ἀξιῶσθαι τῆς ἐκ δεξιῶν στάσεως τοῦ Χριστοῦ · Χουσί γὰρ ἐρμηνεύεται Αἰθίοψ, τουτέστιν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ὄντος μέλανος ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ᾄσῃ τὸν ψαλμὸν τῷ Κυρίῳ. Ἰεμενί δὲ ἐρμηνεύεται δεξιὰ μου · ἐπειδὴ ὁ λαὸς ὁ Αἰθίοψ, λέγω δὴ ὁ μέλας, ῥυσεῖς ἐκ τῶν ἀριστερῶν, μέλλει ἴστασθαι ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinabari scriptus, continet : *Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini.* Hoc autem significat, quod psalmum David cecinit Filio Dei prophetans de populo, qui futurus erat, ut a peccatis liberaretur, et converteretur, et dignus fieret stare a dextris Christi. Chusi enim interpretatur *Æthiops*, hoc est : Pro populo, qui erat niger a peccatis, cecinit psalmum Domino. Jemini autem interpretatur *dextera mea* ; quoniam populus *Æthiops*, niger, inquam, ob peccata, liberatus e sinistris stabit a dextris Dei.

1. Te constitui adiutorem meum omni tempore, D 1. Σε ἐθέμην βοηθόν μου πάντοτε, σώσον με.
 salva me.

¹⁷ Luc. vii, 38.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Στενάξω.
 (2) Καθαρίσης ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

(3) Καὶ ἐν δάκρυσί μου.

2. Σώσόν με ἐκ (α) πάντων τῶν διωκόντων με, καὶ ῥύσαι με.
 3. Μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυχὴν μου,
 4. Μὴ ὄντος λυτρουμένου, μηδὲ σώζοντος.
 5. Κύριε ὁ Θεὸς μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο,
 6. Εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσὶ μου,
 7. Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσι μοι κακά·
 8. Ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός.
 9. Καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου, καὶ καταλάβοι,
 10. Καὶ καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου,
 11. Καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι.
 12. Ἀνάστηθι, Κύριε, ἐν ὀργῇ σου,
 13. Ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν σου.
 14. Καὶ ἐξεγέρθητι, Κύριε ὁ Θεὸς μου, ἐν προστάματι, ᾧ ἐντείλω,
 15. Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε.
 16. Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρεψον.
 17. Κύριος κρινεῖ λαούς.

Διδύχαλμα.

18. Κρινόν μοι, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου,

(a) V. 2 incipit ab ἐκ.

2. Salvum me fac ex omnibus persequentibus me, et libera me.
 3. Nequando rapiat ut leo animam meam,
 4. Dum non est, qui redimat, neque qui salvum faciat.
 5. Domine Deus meus, si feci istud,
 6. Si est iniquitas in manibus meis,
 7. Si reddidi retribuentibus mihi mala :
 8. Decidam merito ab inimicis meis inanis.
 9. Persequatur utique inimicus animam meam, et comprehendat,
 10. Et conculcet in terra vitam meam ;
 11. Et gloriam meam in pulverem deducat.
 12. Exsurge, Domine, in ira tua,
 13. Et exaltare in finibus inimicorum tuorum.
 14. Et exsurge, Domine Deus meus, in præcepto, quod mandasti,
 15. Et synagoga populorum circumdabit te.
 16. Et propter hanc in altum regredere.
 17. Dominus judicabit populos.

Diapsalma.

18. Judica me, Domine, secundum justitiam tuam,

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Τῶν δαιμόνων, λέγει.
 3. Ὁ αἰμοπότης διάβολος.
 4. Τοῦ ἀνθισταμένου αὐτῷ ὑπὲρ ἐμοῦ.
 5. Ὁ μέλλων λέγειν·
 6. Ἀρπαγὴ τις·
 7. Εἰς αὐτὸν ἐξεδίχησά ποτε (1)·
 8. Ἐκπέσω τῆς υἰοθεσίας σου ἡττηθεὶς (2) τοῖς δαίμοσιν·
 9. Ἐκπέσω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διαβόλου, ἢ τοιοῦτον (3) ἐποίησα τῶν προλεχθέντων.
 10. Καὶ ὑποπόδιον αὐτοῦ ἔσομαι τὰ ἔτη μου πάντα·
 11. Καὶ τὴν καρδίαν μου εἰς τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ἀποκλείσει (4).
 12. Εἰς ἐμὴν βοήθειαν, ἐκείνων δὲ ἀπώλειαν.
 13. Δοξάσθητι εἰς τὰ τέλη τῶν ἐχθρῶν σου
 14. Περὶ οὗ εἶπε τοῖς ἀποστόλοις· Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι.
 15. Οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάστασιν οἱ συναγαγόντες τὸν κόσμον ὅλον εἰς τὴν πίστιν.
 16. Περὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου (5) λέγει
 17. Παιδεύσει, λέγει.
 18. Ποίησόν μοι, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου.

¹⁰ Matth. xxvii, 63.

2. Ex dæmonibus, ait.
 3. Sanguipotior diabolus.
 4. Qui illi resistat pro me.
 5. Qui dicturus est :
 6. Rapina aliqua ;
 7. Si unquam ultus sum in ipsum ;
 8. Excidam tua adoptione superatus a dæmonibus
 9. Incidam in manus diaboli, si quidquam eorum quæ dicta sunt commisi.
 10. Et scabellum pedum ejus ero omnibus annis meis ;
 11. Et cor meum in cupiditatibus suis concludet.
 12. In meum auxilium, in illorum autem exitium.
 13. Glorificare in novissimis inimicorum tuorum ;
 14. De quo dixit apostolis : Post tres dies resur-
 D gam ¹⁰.
 15. Apostoli post resurrectionem totum mundum in fidem congregantes.
 16. De assumptione Domini loquitur.
 17. Corripiet, inquit.
 18. Fac mihi, Domine, secundum justitiam tuam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἰ ἐαυτὸν ἐξεδίχησά ποτε.
 (2) Ἡττηθεὶς.
 (3) Εἰ τι οὖν τι.

- (4) Αὐτῶν ἀναποκλείσει.
 (5) Τοῦ Χριστοῦ.

19. Et secundum innocentiam meam super me. A 19. Καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου ἐπ' ἐμοί.
 20. Consumetur nequitia peccatorum, 20. Συντελεσθήτω δὴ πονηρία ἀμαστωλῶν,
 21. Et diriges justum, 21. Καὶ κατευθυνεῖς δίκαιον,
 22. Scrutans corda et renes Deus. 22. Ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς ὁ Θεός (α).
 23. Justum adiutorium meum a Domino, 23. Δικαία ἡ βοήθεια μου παρὰ τοῦ Θεοῦ.
 24. Qui salvos facit rectos corde. 24. Τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.
 25. Deus, iudex justus, fortis et patiens; 25. Ὁ Θεός, κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος·
 26. Nunquid irascitur per singulos dies? 26. Καὶ μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἐκάστην ἡμέραν;
 27. Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit; 27. Ἐὰν μὴ ἐπιστραφήτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στυλῶσει·
 28. Arcum suum tetendit, et paravit illum. 28. Τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἠτοίμασεν αὐτό.
 29. Et in eo paravit vasa mortis: 29. Καὶ ἐν αὐτῷ ἠτοίμασε σκευὴ θανάτου·
 30. Sagittas suas ardentibus effecit. 30. Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξείργασατο.
 31. Ecce parturiit injustitiam, concepit dolorem, et peperit iniquitatem. 31. Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν, συνέλαβε πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν. B
 32. Lacum aperuit, et effodit eum, 32. Λάκκον ὠρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν,
 33. Et incidit in foveam quam fecit. 33. Καὶ ἐμπροσθεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο.
 34. Convertetur dolor ejus in caput ejus, 34. Ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ,
 35. Et in verticem ipsius, iniquitas ejus descendet. 35. Καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταθήσεται.
 36. Confitebor Domino secundum justitiam ejus, 36. Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
 37. Et psallam nomini Domini altissimi. 37. Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑψίστου.

(α) Ὁ Θεός δίκαιος, in margine ὡς Θεός. V. 23. Ἡ βοήθειά μου, etc.; τῇ καρδίᾳ. V. 24. Ὁ Θεός κριτὴς δίκαιος. V. 25. Καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

19. Secundum dilectionem meam, quam habeo C 19. Κατὰ τὴν ἀγάπην μου οὕτως μοι ποιήσον, ἣν erga te, et erga omnes, ita mihi fac.
 20. Peribit, ait. 20. Ἀπολείται, λέγει.
 21. Illuminabis; 21. Φωταγωγῆσεις·
 22. Intuens cogitationes, et uniuscujusque cupiditates. 22. Ἐφορῶν τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐκάστου.
 23. Verum auxilium a Deo est, inquit. 23. Ἡ ἀληθὴς βοήθεια ἐκ Θεοῦ ἐστὶ, λέγει (1).
 24. Iudex utique justus in futuro saeculo: cuique enim retribuet secundum opera ejus¹⁹. 24. Κριτὴς μὲν δίκαιος ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἐκάστῳ γὰρ ἀποδίδωσι κατὰ τὰ ἔργα (2) αὐτοῦ.
 25. Fortis et longanimis: fortis quidem contra adversarias potestates: longanimis autem erga genus humanum. 25. Ἰσχυρὸς δὲ καὶ μακρόθυμος· τὸ μὲν κατὰ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, τὸ δὲ πρὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.
 26. Quemadmodum in eremo intulit iram suam in Judaeos, non amplius facit. 26. Ὡς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπέγαγε τοῖς Ἰουδαίοις, οὐκ ἐτι ἐπάγει (3) τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, λέγει.
 27. Minas suas praeprabit contra nos. 27. Τὴν ἀπειλήν (4) αὐτοῦ εὐτρεπίσει καθ' ἡμῶν.
 28. Praedicationem ejus significat: 28. Τὸ κήρυγμα αὐτοῦ λέγει·
 29. Contra diabolum, et potestates ejus; 29. Κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ·
 30. Apostolos contra daemones. 30. Τοὺς ἀποστόλους κατὰ τῶν δαιμόνων.
 31-35. De diabolo loquitur. 31-35. Περὶ (5) τοῦ διαβόλου λέγει.
 36. 37. Et hymnum nomini Domini supercaelestis emittam. 36 (6), 37. Καὶ ὕμνον ἀναπέμφω τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ἐπουρανοῦ.

¹⁹ Rom. II, 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀληθὴς ἡ βοήθειά μου, λέγει.
 (2) Τὸ ἔργον.
 (3) Ἐπαγάγει.
 (4) Τὴν ὀργήν.

- (5) Ὅλα ταῦτα περί, etc.
 (6) Δουλώσω ἑμαυτὸν τῷ Κυρίῳ κατὰ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληρῶν, ψαλμὸς Ἀ τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Η΄.

1. Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ!
2. Ὅτι ἐπὶ ῥῆθῃ ἡ μεγαλοπρέπεια σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν.
3. Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον,
4. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν σου,
5. Τοῦ καταλῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν.
6. Ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου,
7. Σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐθεμελίωσας.
8. Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμηθήσῃ αὐτοῦ;
9. Ἡ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν;
10. Ἥλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους;
11. Δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν,
12. Καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.
13. Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ,

In finem pro torcularibus, psalmus David. PSAL. VIII.

1. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!
2. Quoniam elevata est magnificentia tua super caelos.
3. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem,
4. Propter inimicos tuos,
5. Ut destruas inimicum et ultorem.
6. Quoniam videbo caelos tuos opera digitorum tuorum,
7. Lunam et stellas, quæ tu fundasti.
8. Quid est homo, quod memor es ejus?
9. Aut filius hominis, quoniam visitas eum?
10. Minuisti eum paulo minus ab angelis:
11. Gloria et honore coronasti eum,
12. Et constituisti eum super opera manuum tuarum.
13. Omnia subjecisti sub pedibus ejus,

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληρῶν, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει· Ἐπ' ἐσχάτων (1) τῶν χρόνων ὑπὲρ τῶν ἐχόντων ἐν ἑαυτοῖς τὸν οἶνον τὸν εὐφραίνοντα καρδίας (2), τουτέστι τὸν Κύριον· διὰ τοῦτο γὰρ ληρούς αὐτοὺς εἶπε. Ψάλλει οὖν Δαβὶδ εἰς ἑαυτοὺς τὸν ψαλμὸν τῷ Κυρίῳ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus, continet: *In finem pro torcularibus, psalmus David.* Hoc igitur est, quod dicit: In novissimis temporibus pro iis, qui habent in se ipsis vinum lætificans corda, hoc est Dominum; idcirco enim eos dixit *torcularia*. David igitur in eorum persona psallit Domino.

1. Κύριε ὁ Θεὸς (3) ἡμῶν, ὡς ἐνδοξον τὸ ὄνομά σου παρὰ πᾶσιν ὑπάρχει! ὅτι Θεὸς ὢν πέπονθας ὑπὲρ ἡμῶν.
2. Ἡ χάρις σου ἐν τοῖς ἀποστόλοις.
3. Τὰ παῖδια λέγει τὰ ἐν τῷ ἱερῷ κρᾶζοντα, καὶ τὰ ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντα δι' αὐτόν.
- 4, 5. Περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ διαβόλου λέγει.
6. Ἔργα λέγει τοὺς οὐρανοὺς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου.
7. Σελήνην λέγει τὸν κόσμον, ἀστέρας δὲ τοὺς ἁγίους.
8. Οὐκ ἀπὸ γῆς ἐστὶν ἕκαστος τῶν κατὰ φύσιν ἀνθρώπων;
9. Τίς (4) οὕτως αὐτὸν ἠγάπησας;
10. Περὶ τοῦ Κυρίου λέγει καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ· ἐπειδήπερ οἱ μὲν ἄγγελοι ἀθάνατοί εἰσι, τὸν δὲ ὁμοούσιον αὐτοῦ Υἱὸν παρέδωκεν ὁ Πατὴρ ὑπὲρ ἡμῶν εἰς θάνατον·
11. Τοῦτο γὰρ αὐτῷ ὑπῆρχε δόξα.
12. Πάντας, οὓς ἔκτισας ἀνθρώπους, ἐποίησας φυλάττεσθαι ὑπ' αὐτοῦ.
13. Αὐτῷ γὰρ, ὡς δυνατὸς ᾔ, ᾧ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων, ἐπιγείων (5), καταχθονίων, ἐξομολογούμενοι, ὅτι Ἰησοῦς ὡς ἀληθῶς Υἱὸς σου κατὰ φύσιν τῆς σῆς οὐσίας ἐστίν.

1. Domine Deus noster, quam gloriosum est nomen tuum apud omnes! quoniam cum Deus esses, passus es pro nobis.
2. Gratia tua in apostolis.
3. Pueros significat in templo clamantes et in Bethlehem propter eum occisos.
- 4, 5. De Judæis et de diabolo loquitur.
6. Cælos vocat opera Spiritus sancti.
7. Lunam vocat mundum, stellas autem sanctos.
8. Nonne e terra unusquisque est secundum humanam naturam?
9. Cur ita eum dilexisti?
10. De Domino loquitur, et de passione ejus; quoniam angeli quidem immortales sunt, Filium autem suum consubstantialem morti tradidit Pater pro nobis;
11. Hoc enim ei gloriæ fuit
12. Omnes, quos creasti homines, fecisti ab eo custodiri.
13. Ipsi enim, cum potens sit, omne genu flectet cælestium, terrestrium et inferiorum, confitentium quod Jesus vere Filius tuus est secundum naturam tuæ essentiæ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἄπ ἐσχάτου.
- (2) Καρδίαν.
- (3) Ὁ Κύριος.

- (4) Τί.
- (5) Ὡς δύναμις ἡ, πᾶν . . . καὶ ἐπιγείων καὶ, etc.

14. Oves et boves universas,
15. Insuper et pecora campi,
16. Volucres cœli, et pisces maris,

17. Qui perambulant semitas maris.

18. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

In finem pro occultis filii, psalmus David.

PSAL. IX.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo;
2. Narrabo omnia mirabilia tua.
3. Lætabor et exultabo in te;
4. Psallam nomini tuo, Altissime
5. In convertendo ininicum meum retrorsum;
6. Infirmabuntur, et peribunt a facie tua.
7. Quoniam fecisti iudicium meum, et causam B
meam;
8. Sedisti super thronum, qui iudicas justitiam.
9. Increpasti gentes, et periit impius;
10. Nomen ejus delevisti in æternum, et in sæcu-
lum sæculi.
11. Inimici defecerunt frameæ in finem et civi-
tates destruxisti.

ATHANASII INTERPRETATIO.

14, 15. Diversitatem significat hominum in eum credentium.

16, 17. Aves cœli nominat eos qui mentem in cœlestibus habent; pisces autem maris, qui in mundo conversantur.

18. Domine, qui redemisti nos pretioso sanguine tuo, quam honorabile et gloriosum est nomen tuum in omnibus gentibus!

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ὑπὲρ τῶν ἀκαταλήπτων μυστηρίων τοῦ Υἱοῦ (1) λέγει τὸν ψαλμὸν τῷ (2) Δαβίδ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus, continet: *In finem, pro occultis filii, psalmus David.* Hoc igitur significat: In novissimo die pro incomprehensibilibus mysteriis Filii Dei, psalmum dicit esse David.

1. Enuntiabo, Domine, in toto corde meo;
2. Et narrabo omnia mirabilia tua, recordatus eorum quæ a te pro nobis facta sunt.
3. Lætabor, et exultabo in recordatione tui;
4. Et magnifice te laudabo.
5. Diabolum significat.
6. Ab adventu tuo.
7. Consumptis inimicis meis, me vindicasti.

8. Constituisti apostolos tuos magistros nostros, docens nos operari justitiam.

9. (a) Admonuisti gentes ne peccarent; et perii diabolus.

10. Diabolum ait, ex libro viventium.

11. Virtutes ejus, et principatus, et potestates significat.

- A 14. Πρόβατα καὶ βόας ἀπάσας,
15. Ἐτι δὲ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου,
16. Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης,

17. Τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν.

18. Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Θ.

1. Ἐξομολογήσομαι σοί, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου·
2. Διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.
3. Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί·
4. Ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου, Ὑψίστε,
5. Ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου εἰς τὰ ὀπίσω.
6. Ἀσθενήσουσι, καὶ ἀπολούνται ἀπὸ προσώπου σου.
7. Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν δίκην μου·
8. Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην·
9. Ἐπέτιμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής·
10. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
11. Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαίαι εἰς τέλος, καὶ πόλεις καθεῖλες.

4, 15. Τὴν διαφορὰν λέγει τῶν ἀνθρώπων τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν.

16, 17. Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ λέγει τοὺς ἔχοντας τὴν διάνοιαν εἰς τὰ ἐπουράνια· ἰχθύας δὲ τῆς θαλάσσης τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφόμενους.

18. Κύριε, ὁ ἐξαγοράσας ἡμᾶς τῷ τιμῆ σου αἵματι, ὡς ἔντιμον καὶ ἔνδοξον τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις!

Ἡ διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων λέγει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ὑπὲρ τῶν ἀκαταλήπτων μυστηρίων τοῦ Υἱοῦ (1) λέγει τὸν ψαλμὸν τῷ (2) Δαβίδ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus, continet: *In finem, pro occultis filii, psalmus David.* Hoc igitur significat: In novissimo die pro incomprehensibilibus mysteriis Filii Dei, psalmum dicit esse David.

- C 1. Ἐξείπω, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου·
2. Καὶ διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου, μνησθεὶς τῶν ὑπὸ σοῦ γεγεννημένων ὑπὲρ ἡμῶν.
3. Εὐφρανθήσομαι, καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ τῇ σῆ μνηξ·
4. Καὶ ἀνυμνήσω σε μεγαλοπρεπῶς.
5. Τὸν διάβολον λέγει.
6. Ἀπὸ τῆς παρουσίας σου.
7. Ἐποίησας τὴν ἐκδίκησίν μου καταναλώσας τοὺς ἐχθρούς μου.
8. Κατέστησας τοὺς ἀποστόλους σου παιδευτὰς ἡμῶν, ὁ διδάσκων δικαιοσύνην ἐργάζεται (3).
9. Ἐνουθέτησας τὰ ἔθνη, τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν· καὶ ἀπώλετο ὁ διάβολος.
10. Τὸν διάβολον λέγει ἐκ βίβλου ζώντων.
11. Τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἐξουσίας λέγει.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοῦ Υἱοῦ, deest in cod.

(2) Ὁ, dicit David.

(a) Versiculus iste in coolce est ultimus versus pag. 8, a tergo. Quæ sequuntur paginæ novem scriptæ sunt alio caractere prorsus dissimili, et multo magis recentiori, et continent diversam omnino interpretationem et alio stylo scriptam. Hæc autem inserta videtur ad supplendum codicis defectum, qui est, ut dixi, a versiculo decimo psalmi hujus noni usque ad versiculum decimum nonum psalmi xx.

12. Ἀπόλετο τὸ μνημόσουν αὐτῶν μετ' ἤχου·
 13. Καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα μένει.
 14. Ἦτοίμασεν ἐν κρίσει τὸν θρόνον αὐτοῦ·
 15. Καὶ αὐτὸς κρίνει τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ
 16. Κρίνει λαοὺς ἐν εὐθύτητι,
 17. Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι,
 18. Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσι.
 19. Καὶ ἐλπισάτωσαν ἐπὶ σοὶ οἱ γινώσκοντες τὸ
 ὄνομά σου·
 20. Ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε, Κύριε.
 21. Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών·
 22. Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἐπιτηδεύματα
 αὐτοῦ·
 23. Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη·
 24. Οὐκ ἐπελάθετο τῆς κρυφῆς τῶν πενήτων.
 25. Ἐλέησόν με, Κύριε· ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου
 ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου
 26. Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πολῶν τοῦ θανάτου,
 27. Ὅπως ἂν ἐξαγγελῶ πάσας τὰς αἰνήσεις σου
 28. Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών.
 29. Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.
 30. Ἐνεπάγησαν ἔθνη ἐν διαφθορᾷ, ἣ ἐποίησαν.
 31. Ἐν παγίδι ταύτῃ, ἣ ἐκρυψαν, συνελήφθη ὁ
 ποὺς αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Οὕτως ἀπόλοντο, ὥστε ἀκουσθῆν γενέσθαι τῆν
 ἀπόλειαν αὐτῶν, καὶ μηδὲ μνήμην αὐτῶν φέρεσθαι·
 13. Ὁ δὲ Κύριος ἀίδιος ζωὴ ἐστίν.
 14. Προώρισε τὸν θρόνον αὐτοῦ.
 15. Αὐτὸς γὰρ κρίνει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,
 16. Ὁρθῶς, ἀπροσωπολήπτως
 17, 18. Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσιν· εὐκαι-
 ρίαις, λέγει, ὡσανεὶ ἐν τῷ εἶναι τὸν πένητα τῆ
 ψυχῆ ἀβοήθητον, ἐγένου αὐτῷ βοηθός.
 19. Οἱ γὰρ μὴ γινόντες αὐτὸν ἐσταύρωσαν αὐτόν.
 20. Τοὺς ἐπιποθοῦντάς σε, Κύριε.
 21. Ἀνυμνήσατε τὸν οἰκίσαντα Κύριον ἐν τῇ Σιών,
 ἐνθα ὤφθη.
 22. Ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ· τὰ δικαιοῦματα λέγει.
 23. Αἶμα λέγει τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
 24. Τὴν κρυφὴν τῶν πενήτων, τῶν ἁγίων λέ-
 γει.
 25. Τῶν διαβόλων λέγει.
 26. Πύλας θανάτου λέγει τὰς διαχὰς τοῦ διαβόλου.
 27. Ὅπως ἂν κηρύξω πάσας τὰς εὐφημίας σου.
 28. Σιών μὲν ἐρμηνεύεται σκοπευτήριον· περὶ
 δὲ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ λέγει.
 29. Ἀγαλλιασόμεθα ἐν τῷ πάθει σου, λέγει.
 30, 31. Ἐθνη λέγει τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἐμ-
 παγείας, καὶ συλληφθείσας ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώ-
 νων ἐν ταῖς ἀνομίαις, αἷς αὐτοὶ ἐφεῦρον· διὰ τοῦτο
 λέγει· Ὁ ποὺς αὐτῶν συνελήφθη, τουτέστι τὰ
 ἔσχατα αὐτῶν· τέλος γὰρ παντὸς τοῦ σώματος ὁ ποὺς
 ἐστίν· διὸ καὶ θεωρεῖται καὶ ἀλληγορεῖται εἰς τὰ τέλη
 τῶν αἰώνων.

- A 12. Periit memoria eorum cum sonitu ;
 13. Et Dominus in æternum permanet.
 14. Paravit in iudicio thronum suum ;
 15. Et ipse iudicabit orbem terræ in æquitate ;
 16. Iudicabit populos in justitia,
 17. Et factus est Dominus refugium pauperi,
 18. Adjutor in opportunitatibus, in tribulationibus.
 19. Et sperent in te, qui noverunt nomen tuum ;
 20. Quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine.
 21. Psallite Domino qui habitat in Sion ;
 22. Annuntiate inter gentes studia ejus ;
 23. Quoniam requirens sanguinem eorum, recor-
 datus est ;
 B 24. Non est oblitus clamorem pauperum.
 25. Miserere mei, Domine : vide humilitatem
 meam de inimicis meis ;
 26. Qui exaltas me de portis mortis,
 27. Ut annuntiem omnes laudationes tuas.
 28. In portis filiæ Sion.
 29. Exultabimus in salutari tuo.
 30. Infixæ sunt gentes in interitu, quem fecerunt.
 31. In laqueo isto, quem absconderunt, compre-
 hensus est pes eorum.

12. Ita pereant, ut eorum ruina audiat, neque
 ulla eorum memoria supersit :
 C 13. Dominus autem æterna vita est.
 14. Præfinivit thronum suum.
 15. Ipse enim de unoquoque iudicabit secundum
 opera ejus,
 16. Recte et sine personarum acceptione.
 17, 18. Adjutor in opportunitatibus, in tribula-
 tionibus : in opportunitatibus dicit, veluti cum ani-
 ma pauper esset, et sine adjutore, factus es ipsi
 adjutor.
 19. Etenim non cognoscentes eum, crucifixerunt.
 20. Desiderantes te, Domine,
 21. Laudate Dominum, qui habitat in Sion, ubi
 visus est.
 22. Studia ejus, justitias significat.
 23. Sanguinem vocat animas eorum.
 D 24. Clamorem pauperum, clamorem sanctorum
 vocat.
 25. De diabolis ait
 26. Portas mortis vocat, doctrinas diaboli.
 27. Ut prædicem omnes laudes tuas.
 28. Sion quidem interpretatur specula : de super-
 na Jerusalem loquitur.
 29. Exultabimus in passione tua, inquit.
 30, 31. Gentes vocat potestates inimici in fine
 sæculorum infixas, et comprehensas in iniquitati-
 bus, quas ipsi invenerunt ; propterea dicit : Pes eo-
 rum comprehensus est, hoc est eorum novissima ; fi-
 nis enim totius corporis pes est ; propterea allego-
 rice consideratur, et dicitur de sæculorum fine.

32. Cognoscetur Dominus judicicia faciens. A 32. Γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν.
 33. In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. 33. Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός.
 34. Convertantur peccatores in infernum ; 34. Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾄδην·
 35. Omnes gentes quæ obliviscuntur Deum. 35. Πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπιλανθανόμενα τοῦ Θεοῦ.
 36. Quoniam non in finem oblivio erit pauperis : 36. Ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλαθήσεται ὁ πτωχός·
 37. Patientia pauperum non peribit in finem. 37. Ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπολείται εἰς τέλος.
 38. Exsurge, Domine, non confortetur homo : 38. Ἀνάστηθι, Κύριε, μὴ κραταιούσθω ἄνθρωπος·
 39. Judicentur gentes in conspectu tuo. 39. Κριθῆτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου.
 40. Constitue, Domine, legislatorem super eos : 40. Κατάστησον, Κύριε, νομοθέτην ἐπ' αὐτούς·
 41. Ut sciant gentes quoniam homines sunt. 41. Γνώτωσαν ἔθνη ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν.
 42. Utiq̄uid, Domine, recessisti longe ? 42. Ἴνα τί, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν ;
 43. Desoicis in opportunitatibus, in tribulationibus ? 43. Ὑπερορᾶς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσιν ;
 44. Dum superbit impius, incenditur pauper. B 44. Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ἐμπυρίζεται ὁ πτωχός.
 45. Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant. 45. Συλλαμβάνονται ἐν διαβουλοῖς, οἷς διαλογίζονται.
 46. Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, 46. Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ·
 47. Et iniquus benedicitur. 47. Καὶ ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται.
 48. Exacerbavit Dominum peccator ; 48. Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός·
 49. Secundum multitudinem iræ suæ non quæret. 49. Κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ οὐκ ἐκζητήσει.
 50. Non est Deus in conspectu ejus : 50. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ·
 51. Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. 51. Βεβηλοῦνται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἐν παντί καιρῷ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

32. Cognoverunt omnes, quod potest vindictam C 32. Ἐπέγνωσαν πάντες, ὅτι δύναται ἐκδίκησιν
 facere. ποιεῖν.
 33. Cordis sui inquit. 33. Τῆς καρδίας αὐτοῦ λέγει.
 34, 35. Omnes enim peccatores, qui nunc sunt, in terram revertentur ; quoniam oblitus est Dei qui creavit eos, et descendent in profundum inferni. 34, 35. Οἱ γὰρ ὄντες εἰς τὴν γῆν ἀπελεύσονται, ὅτι ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ κτίσαντος αὐτούς, καὶ καταθήσονται εἰς πυθμένα ᾄδου.
 36, 37. Pauperem et inopem, vocat justum. 36, 37. Πτωχὸν καὶ πένητα τὸν δίκαιον λέγει.
 38. Veni, Domine, ne veluti jure suo quisque nostrum libere dominetur. 38. Ἐλθέ, Κύριε, μὴ ὡς αὐτοδеспοτησάτω ἕκαστος ἡμῶν.
 39. Demonstrentur, quod peccant. 39. Δειχθήτωσαν, ὅτι διαμαρτάνουσιν.
 40. Legislatorem Dominum vocat. 40. Νομοθέτην τὸν Κύριον λέγει.
 41. Cognoscant suam infirmitatem. 41. Ἐπιγνώσι τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν.
 42. Sivisti nos voluntate nostra incedere. 42. Εἴσασ ἡμᾶς τῷ βουλήματι ἡμῶν πορεύεσθαι.
 43. In opportunitatibus dicit, videlicet cum essem omni auxilio destitutus. 43. Εὐκαιρίαις, λέγει, ὡσανεὶ ἐν τῷ εἶναι με ἀβοήθητον.
 44. Cum insurgit diabolus adversus justos, bellum eorum mentibus infert : D 44. Ἐν τῷ κατεπαῖρεσθαι τὸν διάβολον κατὰ τῶν δικαίων, πολεμεῖ αὐτοῖς κατὰ διάνοιαν.
 45. Et demum quisque hominum his cogitationibus tenetur, quæ a Propheta subjiciuntur. 45. Καὶ λοιπὸν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων κρατεῖται λογισμοῖς τοῖς ὑποκειμένοις ὑπὸ τοῦ Προφήτου.
 46, 47. Unusquisque eorum, qui aliquid mali perpetrant, et divitiis abundant, qui seipsos mundanis cupiditatibus tradunt, laudantur et glorificantur ab ipsis. 46, 47. Ἐκαστος τῶν ποιούντων κακόν τι καὶ πλουτούντων, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ κόσμου ἐκδιδόντων ἑαυτούς, ἐπαινεῖται καὶ δοξάζεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν.
 48, 49. Vehementer quidem adversus peccatorem irascitur, rursus autem longanimitas est cum eo. 48, 49. Ὅργιζεται μὲν μεγάλως ἐπὶ τῷ ἁμαρτάνοντι, μακροθυμεῖ δὲ πάλιν ἐπ' αὐτῷ.
 50, 51. Ille autem non intelligens Dei longanimitatem, non sibi proponit Deum judicem suum futurum ; sed quidem in peccatum usquequaque spectat. 50, 51. Ἐκεῖνος δὲ, μὴ συνιὼν τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, οὐ τίθησι τὸν Θεὸν κριτὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ ἐν πᾶσιν ὁρῶ [ὄρᾷ].

52. Ἀνταναιρεῖται τὰ κρίματά σου ἀπὸ προσώπου Α
αὐτοῦ·

53. Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει.

54. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐ μὴ σαλευθῶ
ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἄνευ κακοῦ.

55. Οὐ ἀρᾶς τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει, καὶ πικρίας καὶ
δόλου,

56. Ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ πόνος.

57. Ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρῳ μετὰ πλουσίων,

58. Ἐν ἀποκρύφοις, τοῦ ἀποκτεῖναι ἀθῶον.

59. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα ἀποβλέπουσιν·

60. Ἐνεδρεύει ἐν ἀποκρύφῳ, ὡς λέων ἐν τῇ μάν-
δρᾳ αὐτοῦ.

61. Ἐνεδρεύει τοῦ ἀρπάσαι πτωχόν,

62. Ἀρπάσαι πτωχὸν ἐν τῷ ἐλκύσει αὐτόν.

63. Ἐν τῇ παγίδι αὐτοῦ ταπεινώσει αὐτόν·

64. Κύψει καὶ πεσεῖται, ἐν τῷ αὐτὸν κατακυριεύσαι
τῶν πνήτων.

65. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Ἐπιλέλησται ὁ Θεός.

66. Ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ μὴ βλέ-
πειν εἰς τέλος.

67. Ἀνάστηθι, Κύριε ὁ Θεός μου, ὑψώθητω ἡ χεὶρ
σου, μὴ ἐπιλάβῃ τῶν πνήτων σου.

68. Ἐνεκεν τίνος παρώξυνεν ὁ ἀσεβὴς τὸν Θεόν;

69. Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἐκζητήσει.

70. Βλέπεις, ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κατανοεῖς·

71. Τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν εἰς χεῖράς σου.

72. Σοὶ ἐγκαταλείπεται ὁ πτωχός.

52. Auferuntur judicia tua a facie ejus :

53. Omnium inimicorum suorum dominabitur.

54. Dixit enim in corde suo : Non movebor a ge-
neratione in generationem sine malo.

55. Cujus maledictione os plenum est, et amari-
tudine, et dolo,

56. Sub lingua ejus, labor et dolor.

57. Sedet in insidiis cum divitibus,

58. In occultis, ut interficiat innocentem.

59. Oculi ejus in pauperem respiciunt :

60. Insidiatur in abscondito, quasi leo in spelun-
ca sua.

61. Insidiatur ut rapiat pauperem,

62. Rapere pauperem dum attrahit eum.

B 63. In laqueo suo humiliabit eum :

64. Inclinet se et cadet, cum dominatus fuerit
pauperum.

65. Dixit enim in corde suo : Oblitus est Deus .

66. Avertit faciem suam ne videat in finem.

67. Exsurge, Domine Deus meus, exaltetur ma-
nus tua, ne obliviscaris pauperum tuorum.

68. Propter quid exasperavit impius Deum?

69. Dixit enim in corde suo: Non requiret.

70. Vides, quoniam tu laborem et dolorem con-
sideras,

71. Ut tradas eum in manus tuas.

72. Tibi derelictus est pauper :

ATHANASII INTERPRETATIO.

52. Κεχώρισται τὰ δικαιώματά σου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. C

53. Πάντων τῶν ἀνθρώπων κατακυριεύσει.

54. Εἶπε γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ διάβολος·
Οὐκ ἂν ἀποστῶ ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

55. Ἐκκοπῆς γὰρ καὶ ἐπάρσεως γέμει τὸ στόμα αὐτοῦ.

56. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ θάνατος καὶ ὀδύνη.

57. Ἐνεδρεύει εἰς τὰς καρδίαις τῶν ἀσεβῶν καὶ πο-
νηρῶν ἀνθρώπων, διεγείρων αὐτούς κατὰ τῶν δικαίων.

58, 59. Ἐπιτηρεῖ τὸ [δὲ] πῶς αὐτὸν ἀπολέσει.

60-62. Δι' ἐνθυμήσεων καὶ λογισμῶν ἀνόμων ἀρ-
πάσαι ζητεῖ τὸν δίκαιον.

63, 64. Καὶ ἐν τῷ αὐτὸν ταπεινώσαι πολεμοῦντα
τούς δικαίους, αὐτοὺς πεσεῖται ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν,
ἐν τῷ τὸν Θεὸν ἀντιλαβέσθαι τῶν δικαίων.

65, 66. Εἶπε γὰρ ἐν ἑαυτῷ ὁ διάβολος· Ἐπιλέλη-
σται ὁ Θεὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, πρόνοιαν αὐ-
τῶν οὐ ποιεῖται. D

67. Βουλήθητι ἐπιδειξασθαι τὴν πρόνοιάν σου τὴν
εἰς ἡμᾶς· μὴ τῶν ταπεινωθέντων καὶ βοώντων πρὸς
σὲ τὴν μνήμην καταλείψης.

68. Τίνος χάριν παρώργισεν ὁ ἀσεβὴς τὸν Θεόν;

69. Εἶπε γὰρ ὁ διάβολος ἐν ἑαυτῷ· Οὐ ζητήσει
τούς πεπλανημένους ὁ Θεός.

70, 71. Ὁρᾶς σὺ, Κύριε, τὸν θυμὸν καὶ τὸν πό-
νον, τουτέστι τὸν διάβολον, παραδοῦναι αὐτὸν ἐν τῇ
παρουσίᾳ σου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἁγίων.

72. Εἰς τὴν σὴν βοήθειαν ἀφορᾷ.

52. Secesserunt justificationes tuæ ab inimico.

53. Omnium hominum dominabitur.

54. Dixit enim in corde suo diabolus : Non desi-
stam a malo a generatione in generationem.

55. Nam perfractum, et jactantia plenum est os ejus.

56. In doctrina ipsius mors, et dolor.

57. Insidiatur in cordibus malorum, atque impio-
rum hominum, excitans eos contra justos.

58, 59. Observat autem quomodo eum perdat.

60-62. Cupiditatibus, et iniquis cogitationibus
quaerit rapere justum.

63, 64. Et dum se deprimit, ut neminem adversus
justos gerat, ipse cadet sub eorum pedes; quoniam
Deus justis subvenit.

65, 66. Dixit enim in se ipso diabolus : Oblitus
est Deus humani generis, nullam de eo curam
gerit.

67. Ostendere velis providentiam tuam, quam de
nobis habes : ne deponas memoriam eorum, qui se
humiliant, et clamant ad te.

68. Quare irritavit impius Deum?

69. Dixit enim diabolus in se ipso : Qui errarunt,
non requiret Deus.

70, 71. Vides tu, Domine, dolorem et laborem,
hoc est diabolium, ut tradas eum in adventu tuo
sub potestate sanctorum.

72. Respicit in auxilium tuum.

73. Orphanu tu fuisti adjutor.
 74. Contere brachium peccatoris et maligni :
 75. Quæretur peccatum illius, et non inveniatur.
 76. Regnabit Dominus in æternum, et in sæculum sæculi :
 77. Peribitis, gentes, de terra illius.
 78. Desiderium pauperi an exaudivit Dominus.
 79. Præparationi cordis eorum attendit auris tua.
 80. Judica pupillo et humili,
 81. Ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

In finem Psalmus David. PSALM. X.

1. In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ : B
 2. Transmigra in montem sicut passer ?
 3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum ;
 4. Paraverunt sagittas suas in pharetra,
 5. Ut sagittent in obscuro rectos corde :
 6. Quoniam quæ perfecisti, ipsi destruxerunt.
 7. Justus autem quid fecit ?
 8. Dominus in templo sancto suo :

- A 73. Ὁρφανῶ σὺ ἦσθα βοηθός.
 74. Σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ ·
 75. Ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῆ·
 76. Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 77. Ἀπολείσθε, ἔθνη, ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.
 78. Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσε Κύριος.
 79. Τῇ ἐτοιμασίᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου.
 80. Κρίναι ὄρφανῶ καὶ ταπεινῶ,
 81. Ἴνα μὴ προσθῆ ἔτι τοῦ μεγαλαυχεῖν ἀνθρώπος ἐπὶ τῆς γῆς.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. P.

1. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα, πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου ·
 2. Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον ;
 3. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τόξον
 4. Ἡτοίμασαν βέλη εἰς φρέτραν,
 5. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθαῖς τῆς καρδίας·
 6. Ὅτι ἃ σὺ κατηρτίσω, αὐτοὶ καθέλω.
 7. Ὁ δὲ δίκαιος τί ἐποίησε ;
 8. Κύριος ἐν ναῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

73. Orphanum dicit eum, qui non habet humanam auxilium.
 74. Dominationem diaboli.
 75, 76. Quæretur peccatum ejus, et non amplius ipse diabolus inveniatur; quoniam traditus est in ignem æternum : et demum Dominus solus regnabit.
 77. Gentes, quæ ei non obtemperaverunt, a suo cælesti regno alienantur.
 78. Desiderium pauperum exaudit Deus et Dominus, quoniam quæ ipsi grata sunt concupiscunt.
 79. Clamorem eorum, qui contriti et humiliati sunt corde, exaudivit auris tua.
 80. Vindica eos, qui auxilium non habent ;
 81. Ne contra ipsos diabolus, et qui ab eo sunt, superbiant in terris.

- C 73. Ὁρφανὸν λέγει τὴν ἀνθρωπίνην βοήθειαν μὴ ἔχοντα.
 74. Τὴν δυναστείαν τοῦ διαβόλου.
 75, 76. Ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔτι αὐτὸς ὁ διάβολος οὐ μὴ εὑρεθῆ· διὰ τὸ παραδοθῆναι αὐτὸν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, καὶ λοιπὸν Κύριος μόνος βασιλεύσει.
 77. Ἔθνη τὰ μὴ πειθόμενα αὐτῷ ἀλλοτριουῦνται τῆς ἐπουρανίου αὐτοῦ βασιλείας.
 78. Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσακούει ὁ Θεὸς καὶ Κύριος, ἐπειδὴ τὰ ἀστερὰ [ἀρστέα] αὐτῷ ἐπιθυμοῦσι.
 79. Τῶν συντετριμμένων καὶ τεταπεινωμένων τῆν καρδίαν ἤκουσε τῆς βοῆς τὸ οὖς σου.
 80. Ποιῆσαι τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀβοηθήτων ·
 81. Ἴνα μὴ κατ' αὐτοὺς ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ D τετυφωμένοι ὧσιν ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*, τούτέστιν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐρῆται ὁ ψαλμὸς εἰς τοὺς ἁγίους τοῦ Θεοῦ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται, *τούτων ἐπόθησα*, τούτέστι τῶν ἁγίων.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus continet : *In finem psalmus David*, hoc est in novissimis temporibus psalmus dicitur de sanctis Dei. David enim interpretatur, *hos desideravi*, hoc est sanctos.

1. In Deo speravi, quid suadetis ?
 2. Extolle oculos mentis tuæ ad cælestia, et nullam mundanarum rerum curam gere.
 3-5. Quoniam dæmones cupiditates et ostentationes hujus vitæ immittunt inter tenebras mundi in corda justorum.
 6. Justificationes Domini, quas ipse præparavit, ipsi subverterunt.
 7. Justus autem quid horum fecit ?
 8. Dominus non in speluncis hæreticorum inhabitat, sed in templo sancto suo.

1. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἠλπίσα, τί συμβουλεύετε ;
 2. Ἐπαρον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας σου εἰς τὰ ἐπουράνια, καὶ μηδεμίαν ἔχε φροντίδα βιωτικῆν.
 3-5. Ὅτι οἱ δαίμονες τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἀλαζονείας τοῦ βίου καταπέμπουσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν δικαίων ἐν τῷ σκότει τοῦ κόσμου.
 6. Τὰ δικαιώματα τοῦ Κυρίου, ἃ αὐτὸς κατηρτίσατο, αὐτοὶ ἀπεστράφησαν.
 7. Ὁ δὲ δίκαιος τί τοῦτο [τούτων] ἐποίησεν ;
 8. Κύριος οὐκ ἐν σπηλαίοις αἰρετικῶν κατοικεῖ, ἀλλ' ἐν ναῷ ἁγίῳ αὐτοῦ.

9. Κύριος, ἐν οὐρανῷ ὁ θρόνος αὐτοῦ.
 10. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα ἐπιβλέπουσι,
 11. Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.
 12. Κύριος ἐξετάζει τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ·
 13. Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.
 14. Ἐπιθρέξει ἐπὶ ἀμαρτωλοὺς παγίδας·
 15. Πῦρ, καὶ θεῖον, καὶ πνεῦμα καταγιγδός ἡ μερίς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν.
 16. Ὅτι δίκαιος Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν,
 17. Εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.
 ΨΑΛΜ. ΙΑ'.

1. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὁσος·
 2. Ὅτι ὠλιγόθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.
 3. Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ·
 4. Χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ ἐλάλησαν κακά.
 5. Ἐξολοθρευσεῖ Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια
 6. Καὶ γλώσσαν μεγαλοῤῥήμονα.
 7. Τοὺς εἰπόντας· Τὴν γλῶσσαν ἡμῶν μεγαλυνοῦμεν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Ἐν τοῖς ὑψίστοις.
 10. Ἐπὶ τοὺς δικαίους αὐτοῦ.
 11. Ἐφορᾷ Κύριος τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.
 12. Ὁ Κύριος γυμνοῖ, καὶ φανεροῖ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λογισμοὺς τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀσεβοῦς.
 13-15. Ὁ δὲ κολλώμενος τῇ ἀμαρτίᾳ μισεῖ ἑαυτὸν· παραδίδοται γὰρ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ· ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα πρόκεινται δεῖγμα τοῦ αἰωνίου πυρὸς εἰς ἃς ἔθρεξεν ὁ θεὸς πῦρ καὶ θεῖον.
 16. Ὅτι ἀληθὴς Κύριος, καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τοὺς ποιούντας αὐτὴν ἠγάπησεν.
 17. Ὅδους ὀρθὰς ἠδέως ἀγαπᾷ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων βυσθῆναι τῆς κρίσεως οἱ ἅγιοι παραβαλοῦσιν ἀξιοθῆναι τῆς αἰωνίου μισθαποδοσίας· τῷ γὰρ ἑξακιχλιοστῷ ἔτει συντελεῖται κόσμος, καὶ τῷ ἑβδόμῳ κρίνει τὴν οἰκουμένην· τῷ δὲ ὀγδῶ τούτους μὲν παραδίδωσιν εἰς κόλασιν αἰωνίαν, τοὺς δὲ εἰς ζῶην αἰώνιον. Διὰ τοῦτο εἰρηται ὁ ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ὀγδόης παρὰ τὸν Δαβὶδ ἅγιον [τοῦ Δαβὶδ ἁγίου].

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus continet : *In finem pro octava psalmus David* : hoc autem est, quod significat, in consummatione sæculorum sancti obsecrant, ut liberentur a iudicio et digni censeantur æternæ mercedis retributione. Nam sex millesimo anno consummatur inmundus, et septimo Deus iudicat ; octavo autem hi traduntur in supplicium æternum, illi autem in vitam æternam⁹⁹. Propterea psalmus *pro octava* dictus est apud sanctum Davidem [a sancto Davide].

1. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι πάντες ἄθεοι ὑπάρ- D
 χουσι.
 2. Οὐκ ἐστὶ διδασκαλία Θεοῦ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.
 3. Ἐκαστος δολίως ἐλάλησε πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ.
 4. Ῥήματα ἀκολασίας προσφέρουσι, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἔχουσι τὴν κακίαν.
 5. Τοὺς δαίμονας.
 6. Τὸν Σατανᾶν λέγει.
 7. Περὶ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων λέγει.

⁹⁹ Ps. xiv, 4.

- A 9. Dominus, in cælo sedes ejus.
 10. Oculi ejus in pauperem respiciunt,
 11. Palpebræ ejus interrogant filios hominum.
 12. Dominus interrogat justum et impium ;
 13. Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.
 14. Pluet super peccatores laqueos,
 15. Ignis et sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum.
 16. Quoniam justus Dominus, et justitias dilexit :
 17. Æquitates vidit vultus ejus.

In finem pro octava psalmus David. PSALM. XI.

1. Salvum me fac, Domine, quoniam defecit B
 sanctus :
 2. Quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum,
 3. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum :
 4. Labia dolosa in corde, et in corde locuti sunt mala.
 5. Disperdet Dominus universa labia dolosa,
 6. Et linguam magniloquam :
 7. Qui dixerunt : Linguam nostram magnificabimus.

- C 9. In altissimis.
 10. Super justos suos.
 11. Intuetur Dominus opera hominum.
 12. Dominus denudat, et manifestat cogitationes animique sensus justi et impii.
 13-15. Qui adhæret peccato, odit se ipsum, traditur enim igni æterno ; quemadmodum Sodoma et Gomorrha, super quas ignis et sulphur divinitus pluit, in exemplum æterni ignis propositæ sunt.
 16. Quoniam verax Dominus, et veritatem amat et qui eam facit.
 D 17. Vias rectas propense diligit.

1. Salvum me fac, Domine, quoniam omnes athei sunt.
 2. Non est doctrina Dei apud homines.
 3. Unusquisque dolose locutus est proximo suo.
 4. Verba intemperantiæ proferunt, et in corde suo habent malitiam.
 5. Dæmones.
 6. Satanau significat.
 7. De contrariis potestatibus loquitur.

8. Labia nostra a nobis sunt.
 9. Quis noster Dominus est?
 10. Propter miseriam inopum,
 11. Et gemitum pauperum,
 12. Nunc exurgam (dicit Dominus) :
 13. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
 14. Eloquia Domini, eloquia casta.
 15. Argentum igne examinatum, probatum terræ,
 16. Purgatum septuplum.
 17. Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos,
 18. A generatione hac, et in æternum.
 19. In circuitu impii ambulat :
 20. Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

In finem psalmus David. PSALM. XII.

1. Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem?

8. Τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστί·
 9. Τίς ἡμῶν Κύριός ἐστιν ;
 10. Ἐνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν,
 11. Καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων,
 12. Νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος,
 13. Θήσομαι ἐν σωτηρίῳ· παρρησιάσομαι ἐν αὐτῷ.
 14. Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἀγνά.
 15. Ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον τῆ γῆ,
 16. Κεκαθαρισμένον ἐπταπλασίως.
 17. Σὺ, Κύριε, φυλάξεις ἡμᾶς, καὶ διατηρήσεις ἡμᾶς,
 18. Ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ εἰς τον αἰωνα.
 19. Κύκλω οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσι·
 20. Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολυώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

B τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛΜ. ΙΒ'.

1. Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήθη μου εἰς τέλος;

ATHANASH INTERPRETATIO.

- 8, 9. Hæc dixerint dæmones, eorumque sequaces.
 10. Propter infirmitatem pusillanimatorum.
 11. Justorum, ait.
 12. Ut adveniam.
 13. In cruce dicit fiducialiter agam, et triumphabo de principatibus et potestatibus tenebrarum hujus sæculi.
 14-16. Est argentum, quod septies igne examinatum probius evadit; ita igitur eloquia Domini septem diebus probata, hoc est singulis diebus probatiora inveniuntur ab exquirentibus ea.

- 17, 18. Tu, Domine, circumdabis nos, et custodies nos nunc, et in futuro sæculo.
 19. Dæmones circumambulant in mundo, sive in cordibus hominum.
 20. Domine, in virtute tua traxisti ad teipsum filios hominum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*· τουτέστιν εἰς τὸ τέλος τῶν αἰῶνων ὁ ψαλμὸς οὗτος εἴρηται τῷ ἱκανῷ τῆ χειρὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τὰ [τῷ] διὰ τῆς δυναστείας τῶν παθημάτων αὐτοῦ καταργήσαντι τὸν θάνατον, καὶ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τούτου τὸν διάβολον. Ὡσαύτως δὲ ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή, ὡς οἶμαι, εἴρηται καὶ εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἐχει γάρ· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ*· ὡσανεὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ὁ ψαλμὸς οὗτος εἴρηται τῷ μόνῳ, λέγω δὴ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, φημί δὴ τῷ ἀδοθητῷ. Οὐ μόνον γὰρ Δαβὶδ ἐρμηνεύεται ἱκανὸς χειρὶ, ἀλλὰ καὶ μόνος, ὅπερ ὑπέρχε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Titulus, qui psalmo præmittitur, cinnabari scriptus continet: *In finem, psalmus David*: hoc est in fine sæculorum psalmus iste dictus est manu potenti Dei Filio, qui potentia suæ passionis destruxit mortem et diabolium, qui hujus potestatem habebat. Similiter eadem inscriptio, ut existimo, dicta est etiam in genus humanum. Habet enim: *in finem psalmus David*, videlicet in fine plenitudinis temporum psalmus iste dictus est ei, qui solus erat, scilicet humano generi, quod solum, inquam, et auxilium destitutum erat. Etenim David non modo interpretatur *manu potens*, sed etiam *solus*, quale fuit genus humanum ante adventum Filii Dei.

1. Ex persona humanitatis loquitur.

(a) *Εἰποισαν*. Forte *εἶπασαν*, ut *εἶδασαν*. **EDIT.**

- 8, 9. Ταυτα οἱ δαίμονες ἂν εἶποισαν (a), καὶ οἱ τοῦτοις ἐπόμενοι.
 10. Ἐνεκεν τῆς ἀσθενείας τῶν ὀλιγοψύχων.
 11. Τῶν δικαίων, λέγει.
 12. Ἐπὶ τὸ παραγενέσθαι.
 13. Τῷ σταυρῷ, λέγει, παρρησιάσομαι, καὶ θριαμβεύσω τὰς ἀρχάς, τὰς ἐξουσίας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου.
 14-16. Ἔστιν ἀργύριον ἕπερ πυρούμενον ἕβδωμον θαυμαστότερον γίνεται· οὕτως οὖν τὰ λόγια Κυρίου ἐν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις δοκιμαζόμενα, τουτέστι καθ' ἑκάστην, δοκιμώτερα εὐρίσκονται τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτά.
 17, 18. Σὺ, Κύριε, κυκλώσεις ἡμᾶς, καὶ φρουρήσεις ἡμᾶς ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 19. Ἐν τῷ κόσμῳ ἢ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων οἱ δαίμονες περιπατοῦσι.
 20. Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εἴλκυσας πρὸς σεαυτὸν τὸν τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

C

D

2. Ἔως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ ;

3. Ἔως τίνος θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου,

4. Ὅδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός ;

5. Ἔως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ ;

6. Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου, Κύριε ὁ Θεὸς μου.

7. Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον.

8. Μήποτε εἶποι ὁ ἐχθρὸς μου Ἐσχυσάμενος πρὸς αὐτόν.

9. Οἱ θλίβοντές με ἀγαλλιάσονται, ἐκ σαλευθῶ .

10. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου ἤλπισα.

11. Ἀγαλλιάζεται ἡ καρδία μου ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.

12. Ἄσω τῷ Κυρίῳ τῷ εὐεργετήσαντί με .

13. Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑψίστου.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΓ'.

1. Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ Ὁὐκ ἔστι Θεός.

2. Διεφθάρησαν, καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασιν.

3. Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός.

4. Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ,

2. Usquequo avertis faciem tuam a me ?

3. Quandiu ponam consilia in anima mea ,

4. Dolorem in corde meo per diem et noctem ?

5. Usquequo exaltabitur inimicus meus super me ?

6. Respice, et exaudi me, Domine Deus meus.

7. Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte.

8. Ne quando dicat inimicus meus : Prævalui adversus eum.

9. Qui tribulant me exsultabunt, si motus fuero :

10. Ego autem in misericordia tua speravi.

11. Exsultabit cor meum in salutari tuo.

B 12. Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi :

13. Et psallam nomini Domini altissimi.

In finem psalmus David. PSALM. XIII.

1. Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus.

2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis .

3. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

4. Dominus de cælo prospexit super filios hominum ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Βδελύσση μου τὴν δέησιν.

3. Ἔως πότε τὰς βουλὰς τῶν δαιμόνων δέξομαι ἐν τῇ ψυχῇ μου ;

4. Ὅδύνας γὰρ εἰσι διὰ παντός τῆς καρδίας μου.

5. Καταδυναστεύσει μου.

6. Προσεσχηκῶς τὴν τυραννίδα, ἣν τυρανοῦμαι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

7. Τοὺς ὀφθαλμούς τῆς καρδίας μου φώτισον, ἵνα μὴ ἕναπομείνω τῇ ἁμαρτίᾳ.

8. Μήποτε εἶποι ὁ διάβολος Ἐπεριέγονα αὐτοῦ.

9. Τοὺς δαίμονας λέγει.

10. Ἐγὼ δὲ ἤλπισα, ὅτι σώσεις με ἐν τῷ σταυρῷ σου .

11. Ἐπὶ τῷ Υἱῷ σου.

12. Ὑμνον ἀναπέμψω τῷ Κυρίῳ τῷ ἰασαμένῳ τὴν D ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς μου.

13. Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ἐπουρανοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει Ἐἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· τουτέστιν, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου τῆς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν λέγει. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος, ὅπερ ἔστιν καὶ παρὰ τῷ ἑαυτοῦ Πατρὶ, καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις [Υἱὸς] τοῦ Θεοῦ.

Titulus, qui psalmo præponitur, cinnabari scriptus continet : *In finem, psalmus David*: hoc est, pro adventu Domini dicit in novissimis diebus. David enim interpretatur desideratus, qualis est, et apud suum Patrem, et apud homines, Dei Filius.

1. Ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ αὐτοῦ εἶπαν περὶ τοῦ σταυρωθέντος.

2. Ὑπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν τῶν πονηρῶν ἐμολύθησαν, καὶ βδελυκτοὶ ἐγένοντο παρὰ τῷ Θεῷ.

3. Οὐκ ἔστι ποιῶν τι χρήσιμον.

4. Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπέειδεν ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων .

2. Abominaris precationem meam.

3. Usquequo excipiam consilia dæmonum in anima mea ?

4. Dolores enim omni tempore cordi meo sunt.

5. In me dominabitur.

6. Considerans tyrannidem, qua opprimor ab inimico.

7. Oculos cordis mei illumina, ut non permaneam in peccato.

8. Ne quando dicat diabolus : Superavi eum.

9. Dæmones significat.

10. Ego autem speravi, quod salvabis me in cruce tua.

11. In Filio tuo.

12. Hymnum cantabo Domino, qui sanavit infirmitatem animæ meæ,

13. Et psallam nomini Domini supercælestis.

1. Satanas, et qui ejus sunt, dixerunt de crucifixo.

2. Improbis eorum factis contaminati sunt, et abominabiles facti sunt apud Deum.

3. Nemo est, qui utile aliquid faciat.

4. Dominus e cælo respexit super omnes filios hominum :

5. Ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum.

6. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt:

7. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

8. Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem,

9. Qui devorant plebem meam sicut escam panis?

10. Dominum non invocaverunt.

11. Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor:

12. Quoniam Dominus in generatione justorum.

13. Consilium inopis confudistis;

14. At Dominus spes ejus est.

15. Quis dabit ex Sion salutare Israel?

16. Cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ,

17. Exsultabit Jacob, et lætabitur Israel.

In finem psalmus David. PSALM. XIV.

1. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?

5. Τοῦ ἰδεῖν, εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.

6. Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἡχρειώθησαν·

7. Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός

8. Οὐχὶ γνώσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν,

9. Οἱ ἐσθίοντες τὸν λαὸν μου ἐν βρώσει ἄρτου;

10. Τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο·

11. Ἐκεῖ ἐδειλάσαν φρόν, οὐ οὐκ ἦν φόβος·

12. Ὅτι Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων.

13. Βουλήν πτωχοῦ κατησχύνετε·

B 14. Ὁ δὲ Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ ἔστι.

15. Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ;

16. Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,

17. Ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΔ'.

1. Κύριε, τίς παοικίσει ἐν τῷ σκηνώματι σου;

ATHANASHI INTERPRETATIO.

5. Qui mente Deum concipiat, illumque quaerat. C

6. Omnes recesserunt, simul inutiles facti sunt,

7. Non est faciens bonum, non est neque unus eorum, qui a Deo deficient.

8. Iniquitatem operantes non cognoscent Dominum.

9. Opprimentes justum.

10. Non eum posuerunt sibi adiutorem.

11. De mundo loquitur.

12. In medio ipsorum inambulatur, et inhabitat.

13. Non accepistis justorum doctrinam.

14. Æternæ retributionis.

15. Nisi ipse per se ipsum largietur salutem omnibus in eum credentibus: Israel enim interpretatur vir videns Deum,

16. In cruce, dicit.

17. Populum dicit, qui ex Judæis et gentibus crediturus est: Jacob enim supplantator interpretatur, quales erant Judæi: Israel autem gentes significat.

5. Ἄνω λαβεῖν τὸν Θεόν, καὶ ζητεῖν τοῦτον.

6. Πάντες ἀπέστησαν, ἅμα ἀχρηστοὶ ἐγένοντο.

7. Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνὸς τῶν ἀποστατούντων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

8. Οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν οὐ γνώσονται τὸν Κύριον.

9. Οἱ καταδυναστεύοντες τὸν δίκαιον.

10. Οὐκ ἔθεντο αὐτὸν βοηθόν.

11. Εἰς τὸν κόσμον λέγει.

12. Ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐμπεριπατεῖ, καὶ ἐνοικεῖ.

13. Τὴν διδασχὴν τῶν δικαίων οὐκ ἐδέξασθε.

14. Τῆς αἰωνίου μισθοποδοσίας.

15. Εἰ μὴ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ χαρίσεται τὴν σωτηρίαν τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὄρων Θεόν.

16. Ἐν τῷ σταυρῷ, λέγει.

D 17. Τὸν λαὸν ἐξ Ἰουδαίων, καὶ ἐξ ἐθνῶν μέλλοντα πιστεῦειν λέγει. Ἰακώβ γὰρ περιριστὴς ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Ἰσραὴλ θεὰ [Ἰσραὴλ δὲ τὰ] ἔθνη.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν σημαίνει, ὅπερ εἴρηται εἰς τοὺς σωζομένους ἀγίους ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος, τουτέστιν ὁ χορὸς τῶν ἀγίων, ὃν ὁ Κύριος ποθήσας εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον ὑπὲρ τοῦ πεποθημένου χοροῦ τῶν ἀγίων.

Titulus, qui psalmo præponitur, continet: *in finem psalmus David.* Hoc autem significat, quod dictus est de sanctis, qui salvi fiunt in consummatione sæculi. David enim interpretatur desideratus: hoc est chorus sanctorum, quem Dominus desiderans usque in finem dilexit, et tradidit morti se ipsum pro desiderato sanctorum choro.

1. In civitate tua sancta.

1. Ἐν τῇ πόλει σου τῇ ἁγίᾳ.

2. Ἡ τίς κατασκηνώσει ἐν βρει ἀγίῳ σου;
3. Πορευόμενος ἄμωμος, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην

4. Ἀλλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ·

5. Ὃς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ,

6. Οὐδὲ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν·

7. Καὶ ὀνειδισμὸν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοὺς ἐγγίστα αὐτοῦ.

8. Ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος·

9. Τοὺς δὲ φοβούμενους τὸν Κύριον δοξάζει.

10. Ὁ ὀμνῶν τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀθετῶν·

11. Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ·

12. Καὶ δῶρα ἐπ' ἀθώοις οὐκ ἔλαβεν.

13. Ὁ ποιῶν ταῦτα οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐπιλογραφία τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΕ'.

1. Φύλαξόν με, Κύριε· ὅτι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα.

2. Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Κύριός μου εἶ σὺ,

3. Ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.

4. Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ· ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος,

5. Πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς.

A 2. Aut quis requiescet in monte sancto tuo?

3. Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam:

4. Qui loquitur veritatem in corde suo:

5. Qui non egit dolum in lingua sua:

6. Nec fecit proximo suo malum:

7. Et opprobrium non accepit adversus proximos suos.

8. Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus:

9. Timentes autem Dominum glorificat.

10. Qui jurat proximo suo, et non decipit:

11. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram:

12. Et munera super innocentes non accepit.

13. Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

Tituli inscriptio, ipsi David. PSALM. XV.

1. Conserva me, Domine; quoniam speravi in te.

2. Dixi Domino: Deus meus es tu,

3. Quoniam bonorum meorum non egess.

4. Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit Dominus,

5. Omnes voluntates suas in eis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Ἐν τῇ ἄνῳ Ἱερουσαλήμ.

3. Πορευόμενος ἐν πίστει, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην.

4. Ἄνυποκρίτως οὕτως.

5. Ὁ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀγάπην ἔχων.

6. Οὐκ ἐχάρη κακῶς πασχόντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

7. Οὔτε ὀνειδίσεν αὐτοὺς ἐφ' οἷς ἤμαρτον.

8. Ἀνθιστάμενος τῷ Θεῷ, λέγει.

9. Αὐτῷ τῷ φοβεῖσθαι αὐτοὺς αὐτόν.

10. Μὴ ψευδόμενος.

11. Πνίγει γὰρ τὸν πτωχὸν ὁ τόκος· πιγομένου δὲ τοῦ πτωχοῦ, ὁρᾷ πάντες ἡ ἀμαρτία τὸν ἐπὶ τόκων δανείσαντα [ὁρῶσι πάντες τὴν ἀμαρτίαν τοῦ ἐπὶ τόκων δανείσαντος]· ἄλλως τε καὶ πλεονεξία σαφής, ὅταν ἂν τις, ἃ δέδωκε, μόνον λαβεῖν οὐκ ἀνέχεται.

12. Περὶ τοῦ παντελῶς μηδὲν λαμβάνειν τὸν δανείζοντα χάρισματος ἕνεκεν ἢ τόκου παρὰ τοῦ δανειζομένου.

2. In superna Jerusalem.

3. Procedens in fide, et operans justitiam:

4. Ita sine simulatione.

5. Erga omnes homines habens charitatem,

6. Non gavisus est malis suorum inimicorum,

7. Neque opprobavit eis quæ peccaverunt.

8. Deo resistens, ait.

9. Ob id ipsum, quod eum timent.

10. Non mentiens.

11. Suffocat enim pauperem fœnus; suffocato autem paupere omnes vident peccatum fœnerantis: alio modo manifesta etiam avaritia est, cum quis, quæ dedit, sola accipere non sustinet.

12. Quod nihil omnino accipere oportet, qui mutuo dat, vel gratiæ, vel fœneris causa ab eo, qui mutuatur.

D

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἐπιλογραφία τῷ Δαβίδ· τοῦτο οὖν λέγει, τὰς τῶν ἁγίων πολιτείας στήλας διαγράφει. Εἶρηται οὖν ὁ ψαλμὸς παρὰ τοῦ Δαβίδ εἰς τὰς τῶν ἁγίων ἀρετάς.

Titulus, qui psalmo præponitur, continet: Tituli inscriptio ipsi David; hoc autem significat, Sanctorum vitæ institutum, et conversationem quasi in cippo describit. Dictus est igitur psalmus a Davide de virtutibus sanctorum.

1. Ὅτι σε ἐθέμην βοηθὸν, φύλαξόν με.

2. Ἐπέγνω [Ἐπέγνω] τὴν ἑαυτοῦ δεσποτείαν.

3. Τῶν χρημάτων μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.

4. Τοὺς ἁγίους ἐδόξασεν.

5. Ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ τὰ ἀίρετά.

1. Quoniam te posui adiutorem, custodi me.

2. Agnovi ipsius dominationem;

3. Divitiis meis non indiges.

4. Sanctos glorificavit;

5. In sanctis ejus, quæ optabilia sunt.

6. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum. A 6. Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν.
 7. Postea acceleraverunt. 7. Μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν.
 8. Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus, 8. Οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἐξ αἱμάτων,
 9. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. 9. Οὐδ' οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου.
 10. Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei. 10. Κύριος ἡ μερίς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου.
 11. Tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi 11. Σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστῶν τὴν κληρονομίαν μου ἐμοί.
 12. Funes ceciderunt mihi in præclaris : 12. Σχοινία ἐπέπεσαν μοι ἐν τοῖς κρατίστοις·
 13. Etenim hæreditas mea præclara est mihi. 13. Καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοι ἐστίν.
 14. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum, 14. Εὐλογήσω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαντά με,
 15. Insuper et usque ad noctem increpauerunt me B 15. Ἐτι δὲ καὶ ἕως νυκτὸς ἐπαίδευσάν με οἱ νεφροί μου.
 16. Providebam Dominum in conspectu meo 16. Προσευρόμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς,
 17. Quoniam a dextris est mihi ne commovear. 17. Ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.
 18. Propter hoc lætatum est cor meum, 18. Διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου,
 19. Et exultavit lingua mea, 19. Καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου,
 20. Insuper et caro mea requiescet in spe 20. Ἐτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδ·
 21. Quoniam non derelinques animam meam in inferno 21. Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾗδου,
 22. Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. 22. Οὐδὲ δώσεις τὸν ὁσίων σου ἰδεῖν διαφθοράν.
 23. Notas mihi fecisti vias vitæ, 23. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Ipsorum tentationes multiplicatæ sunt C 6. Οἱ πειρασμοὶ αὐτῶν ἐπληθύνθησαν.
 7. Postea transiverunt. 7. Μετὰ ταῦτα παρήλθον.
 8. De dæmonibus, ait. 8. Τῶν δαιμόνων, λέγει.
 9. Adversariorum potestatum, inquit. 9. Τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, λέγει.
 10. Dominus pars et æternæ meæ retributionis, et requietis meæ. 10. Κύριος μερίς καὶ τῆς αἰωνίας μου μισθαποδοσίας καὶ τῆς ἀναπαύσεώς μου.
 11. Æterna tua refrigeria. 11. Τὰς αἰωνίους σου ἀναπαύσεις.
 12. Cogitationes bonæ mihi venerunt a Domino, inquit. 12. Λογισμοὶ ἀγαθοὶ ἤλθον μοι περὶ [παρὰ] τοῦ Κυρίου, λέγει.
 13. Promissio regni cælorum æterna est. 13. Ἡ ἐπαγγελία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀτελεύτητός ἐστιν.
 14. Cognoscam ipsum : 14. Ἐπιγνώσομαι αὐτόν·
 15. Donec quievi a mundanis rebus; et tunc omne desiderium meum in ipso fuit. 15. Ἔως δ' ἂν ἠσχάσα ἐκ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων· καὶ τότε ἡ ἐπιθυμία μου πᾶσα γέγονεν ἐν αὐτῷ.
 16. Præ oculis semper habui Dominum opitulantem mihi. D 16. Πρὸ ὀφθαλμῶν μου εἶχον πάντοτε τὸν Κύριον ἀντιλαμβάνοντά μου,
 17. Et deducentem me in vias dexteræ, ne ab eis declinem. 17. Καὶ ἔδηγούντα εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς δεξιὰς, ἵνα μὴ ἐκκλίνω ἀπ' αὐτῶν.
 18. Propterea spirituali gaudio repletus sum : 18. Διὰ τοῦτο χάσας πνευματικῆς ἤμην πεπληρωμένος.
 19. Laudavi ipsum ore meo : 19. Ἐδόξασα αὐτὸν ἐν τῷ στόματί μου.
 20. Expectabo resurrectionem mortuorum. 20. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν·
 21. Non relinques illam in receptaculis mortis, sed liberans eam educes. 21. Οὐκ ἂν ἐάσης αὐτὴν εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ θανάτου, ἀλλὰ λυτρωσάμενος ἀναγάγεις αὐτήν.
 22. De Domino loquitur. 22. Περὶ τοῦ Κυρίου λέγει.
 23. Præcepta tua me docuisti. 23. Τὰς ἐντολάς σου ἐδίδαξάς με.

24. Πληρώσεις με ευφροσύνης μετά τοῦ προσώπου σου ·
25. Τερπνότητες ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος.

Προσευχὴ τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΙΓ΄.

1. Εἰσάκουσον, Κύριε, δικαιοσύνης μου ·
2. Πρόσχεσ τῇ δεξίει μου ·
3. Ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν μου οὐκ ἐν χεῖρεσι δολίους.
4. Ἐκ προσώπου σου τὸ κρίμα μου ἐξέλθοι ·
5. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἰδέτωσαν εὐθύτητας [ὀρθότη-
τας *cod. Barb.*].
6. Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ἐπεσκέψω νυκτός ·
7. Ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ εὐρέθῃ ἐν ἐμοὶ ἀδικία ·
8. Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.
9. Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς.
10. Κατάρτισαι τὰ διαθήματά μου ἐν ταῖς τρίβοις σου,
11. Ἴνα μὴ σαλευθῶσι τὰ διαθήματά μου.

24. Adimplebis me lætitia cum vultu tuo :

25. Delectationes in dextera tua usque in finem.

Oratio David. PSALM. XVI.

1. Exaudi, Domine, justitiam meam :
2. Intende deprecationem meam :
3. Auribus percipe orationem meam non in labiis dolosis.
4. De vultu tuo iudicium meum prodeat :
5. Oculi mei videant æquitates.
6. Probasti cor meum, et visitasti nocte :
7. Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas ;
8. Ut non loquatur os meum opera hominum.
9. Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.
10. Perfice gressus meos in semitis tuis,
11. Ut non moveantur vestigia mea.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Πληρωθῶ εὐφροσύνης, ὅταν ἴδω τὸ πρόσωπόν σου :

25. Χαρὰ μετὰ τῶν ἁγίων διαπαντός.

24. Implebor lætitia, cum videro faciem tuam.

C 25. Gaudium æternum cum sanctis.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· *Προσευχὴ τῷ Δαβίδ*· τουτέστι, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἰρήκαμεν μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτι περ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ οὕτως, ἀγαπητός, ὡς ἐκ τούτου λαμβάνεσθαι τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ μονογενῆ Υἱόν· ὅπερ ἔστι καὶ νῦν [νῦν] ὑπολαβεῖν· ὅτι ἡ προσευχὴ ἡ εἰρημένη ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ εἰρηται. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐτέρως εἰπεῖν εἰς τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν, ἐπειδὴ καὶ ἐτέρως τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα ἐρμηνεύεται *πεποθημένος*, ὅπερ ἀναγκαῖον λαβεῖν εἰς τὸν τῶν ἁγίων χορόν, τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεποθημένον, ὡς δὲ αὐτοὺς λέγειν πρὸς τὸν Υἱόν τοῦ Θεοῦ τὸν ὑποτεταγμένον ψαλμόν.

Titulus præpositus continet : *oratio David* ; hoc est Dei Filio. Nam superius diximus, quod David interpretatur hoc modo, *aiectus*. Hinc autem est, ut accipiat de unigenito Dei Filio, quemadmodum etiam nunc accipiendum est : nempe, quod oratio, quæ psalmo continetur, dicta est Dei Filio. Aliter etiam explicari potest eadem inscriptio, quoniam et aliter nomen David interpretatur, nempe *desideratus*, quod necesse est accipere de sanctorum choro, qui a Deo desideratus est, ita ut ipsi ad Dei Filium psalmum, quæ subjicitur, dicant.

1. Τῆς δικαίας μου αἰτήσεως.
2. Εὐτυχὲ αὐτῇ.
3. Ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν μου τὴν ἀληθινήν.
4. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου τὸ θέλημά μου ἔστω.
5. Οἱ τῆς καρδίας μου ὀφθαλμοὶ γνώσων ἐχέτωσαν D
περὶ τὸ ὄν θέλημα.
6. Εἶδες τὴν καρδίαν μου οὕσαν ἐν ἁμαρτίαις, καὶ ἐβοήθησάς μοι.
7. Ἐκαθάρισάς με, καὶ οὐχ εὐρέθῃ ἐν ἐμοὶ ἀδικία.
8. Ὅπως ἂν μὴ ποιήσω τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.
9. Διὰ τὰς ἐπαγγελίας τῆς βασιλείας σου ἐγὼ ἐφύλαξα τὰ προστάγματά σου.
10. Κατάρτισαι τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ δικαιώματα.
11. Τὰ ὀρθὰ νοήματά μου ἵνα μὴ ἀποστῶσιν ἀπ' ἐμοῦ.

1. Justam meam postulationem.
2. Propitius ei sis ;
3. Exaudi orationem meam non fictam, sed veram.
4. In veritate tua voluntas mea sit.
5. Oculi cordis mei cognoscant voluntatem tuam.
6. Vidisti cor meum, quod erat in peccatis, et opem mihi tulisti,
7. Emundasti me, et non est inventa in me iniquitas.
8. Ne faciam opera hominum :
9. Propter promissiones regni tui ego custodivi præcepta tua.
10. Perfice cor meum in justificationibus.
11. Recti animi mei sensus ne a me discendant.

12. Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus : A
 13. Inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea.
 14. Mirifica misericordias tuas,
 15. Qui salvos facis sperantes in te :
 16. A resistentibus dexteræ tuæ,
 17. Custodi me ut pupillam oculi.
 18. Sub umbra alarum tuarum proteges me,
 19. A facie impiorum, qui me afflixerunt.

20. Inimici mei animam meam circumdederunt,
 21. Adipem suum concluserunt :
 22. Os eorum locutum est superbiam.
 23. Projicientes me nunc circumdederunt me.
 24. Oculos suos statuerunt declinare in terram.
 25. Susceperunt me, sicut leo paratus ad prædam, B
 26. Et sicut catulus leonis habitans in abditis.
 27. Exsurge, Domine, præveni eos, et supplantas eos :
 28. Eripe animam meam ab impio,
 29. Framea tua ab inimicis manus tuæ :
 30. Domine a paucis de terra,
 31. Divide eos in vita eorum.
 32. Et de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.
 33. Saturati sunt filiis,
 34. Et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.
 35. Ego autem in justitia apparebo conspectui tuæ,
 36. Satiabor cum apparuerit mihi gloria tua. C

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Propterea ad te clamavi expertus jam quod exaudis eos, qui te deprecantur.
 13. Benignus mihi esto, et imple quæ a te posco.
 14, 15. Magnifica misericordiam tuam in me.
 16, 17. De dæmonibus loquitur :
 18. In justificationibus tuis adjuva me ;
 19. Dæmonum, qui peccare me fecerunt.
 20. Dæmones.
 21. Voluptates suas statuerunt declinare in terram.
 22. Putaverunt se deos esse.
 23. Abstrahentes me a te circumdederunt me.
 24. Consilium eorum est efficere, ut a te declinem.
 25, 26. Sicut leo, et catulus habitant in corde meo.
 27. Veni, Domine, et compedi eos sub pedes D meos.
 28-31. Domine, celeriter dispelle eos ab hominibus :
 32. Projectos abs te devoraverunt.
 33, 34. Saturati sunt, sed iniquis.
 35. Cum venerit judicare terram.
 36. Cibus meus, cum apparuerit mihi gloria tua in futuro sæculo, est in gloriæ tuæ visione.

12. Ἐγὼ ἐκέκραξα, ὅτι ἐπήκουσάς μου, ὁ Θεός·
 13. Κλίνον τὸ οὖς σου ἔμοι, καὶ εἰσάκουσον τῶν ῥημάτων μου.
 14. Θαυμάστωσον τὰ ἔλεή σου,
 15. Ὁ σώζων τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.
 16. Ἐκ τῶν ἀνθεστηκότων τῇ δεξιᾷ σου
 17. Φύλαξόν με ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.
 18. Ἐν σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με,
 19. Ἀπὸ προσώπου ἀσεβῶν τῶν ταλαιπωρησάντων με.
 20. Οἱ ἐχθροὶ μου τὴν ψυχὴν μου περιέσχον,
 21. Τὸ στόμα αὐτῶν συνέκλεισαν·
 22. Τὸ στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ὑπερηφανίαν.
 23. Ἐχθάλοντές με νῦν περιεκύκλωσάν με.
 24. Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθεντο ἐκκλίνειν ἐν τῇ γῆ.
 25. Ὑπέλαβόν με, ὡσεὶ λέων ἐτοιμος εἰς θήραν,
 26. Καὶ ὡσεὶ σκύμνος οἰκῶν ἐν ἀποκρύφοις.
 27. Ἀνάστηθι, Κύριε, πρόρθησον αὐτοὺς, καὶ ὑποσκέλισον αὐτούς·
 28. Ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀσεβοῦς,
 29. Ῥομφαία σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρὸς σου·
 30. Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς,
 31. Διαμέρισον αὐτοὺς ἐν τῇ ζῳῇ αὐτῶν.
 32. Καὶ τῶν κεκρυμμένων σου ἐπλήσθη ἡ γαστήρ αὐτῶν·
 33. Ἐχορτάσθησαν υἱὼν,
 34. Καὶ ἀφήκαν τὰ κατὰλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν.
 35. Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ἐφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου,
 36. Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὄφθηναι μοι τὴν δόξαν σου.

12. Διὰ τοῦτο ἐδόξα πρὸς σέ, ἦδη πείραν σου ἔχων, ὅτι εἰσακούεις τῶν δεομένων σου.
 13. Εὐμενής μοι γενοῦ, καὶ πλήρωσον ἅπερ αἰτῶ σε.
 14, 15. Μεγάλυνον τὸ ἔλεός σου εἰς ἐμέ.
 16, 17. Περὶ τῶν δαιμόνων λέγει.
 18. Ἐν τοῖς δικαιομασί σου βοηθήσον μοι.
 19. Τῶν δαιμόνων τῶν ποιησάντων ἁμαρτήσαι με.
 20. Οἱ δαίμονες.
 21. Τὰς ἡδονὰς αὐτῶν ἔθεντο ἐκκλίνειν ἐν τῇ γῆ.
 22. Ἠγήσαντο ἑαυτοὺς εἶναι θεοῦς.
 23. Ἀποσπάσαντές με ἀπὸ σοῦ, περιεκύκλωσάν με.
 24. Ἡ βουλὴ αὐτῶν ἐστὶ ποιήσαι με ἐκκλίνειν ἀπὸ σοῦ.
 25, 26. Ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος οἰκοῦσιν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 27. Ἐλθέ, Κύριε, καὶ συμπόδισον αὐτοὺς ὑπὸ τοὺς πόδας μου.
 28-31. Κύριε, ἐν τάχει διασκέδασον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων.
 32. Τοὺς ἀπερβιμένους ἀπὸ σοῦ κατέπιαν.
 33, 34. Ἐχορτάσθησαν, ἀλλὰ τῶν ἀνομούντων.
 35. Ὅταν ἔλθῃ κρίναι τὴν οἰκουμένην.
 36. Ἡ τροφή μου, ἐν τῷ ὄφθηναι μοι τὴν δόξαν σου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐστὶν εἰς τὸ ὄρξην με τὴν δόξαν σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(15) Ἄ ἐλάλησεν. Hæc delenda videntur.

Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβὶδ, ἃ ἐλά-
λησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ψῆδης ταύτης
ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἐβόυσατο αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ χειρὸς
πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαούλ,
καὶ εἶπεν· ΨΑΛ. ΙΖ'.

1. Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἡ ἰσχὺς μου.
2. Κύριος στερέωμά μου, καὶ καταφυγὴ μου, καὶ
βύσσης μου,
3. Ὁ Θεός μου, βοηθός μου, καὶ ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν·
4. Ὑπερασπιστής μου, καὶ κέρασ σωτηρίας μου,
καὶ ἀντιλήπτωρ μου.
5. Αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον, καὶ ἐκ τῶν
ἐχθρῶν μου σωθήσομαι.
6. Περιέσχον με ὠδίνες θανάτου,
7. Καὶ χεῖμαρροι ἀνομίας ἐξετάραξάν με.
8. Ὠδίνες ἄδου περιεκύκλωσάν με·
9. Προέφθασάν με παγίδες θανάτου.
10. Καὶ ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον·
11. Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου ἐκέκραξα.
12. Ἦκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φωνῆς μου·

A In finem puero, Domini David, quæ locutus est
Domino verba cantici hujus in die, qua eripuit eum
Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de
manu Saul, et dixit : PSAL. XVII.

1. Diligam te, Domine, fortitudo mea.
2. Dominus firmamentum meum, et refugium
meum, et liberator meus,
3. Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum :
4. Protector meus, et cornu salutis meæ, et sus-
ceptor meus.
5. Laudans invocabo Dominum, et ab inimicis
meis salvus ero.
6. Circumdederunt me dolores mortis,
7. Et torrentes iniquitatis conturbaverunt me.
- B 8. Dolores inferni circumdederunt me :
9. Præoccupaverunt me laquei mortis.
10. In tribulatione mea invocavi Dominum :
11. Et ad Deum meum clamavi.
12. Et exaudivit de templo sancto suo vocem
meam :

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ· τουτέστιν, ἃ ἐλάλησεν (15)
ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων τῷ δουλεύοντι τῷ Κυρίῳ λαῷ πεποθημένῳ· τοῦτο γὰρ ἐνταῦθα ἐρμηνεύεται τὸ, Δαβίδ.
Εἶτα τὸ, Ἄ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ψῆδης ταύτης ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἐβόυσατο αὐτὸν Κύριος ἐκ
χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, φημί δὴ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐβόυσατο αὐτόν. Εἶτα· Καὶ ἐχθρὸς
[ἐκ χειρὸς] Σαούλ· ὅπερ ἐρμηνεύεται καὶ χειρὸς τοῦ διαβόλου, τοῦ αἰτουμένου πάντα ἄνθρωπον εἰς τὸ
πειράσαι· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Σαούλ, αἰτητός [αἰτητής]. Καθὼς πάλαι ἐπειράσατο καὶ τὸν Ἰωβ,
ἤτήσατο πειράσαι καὶ τοὺς ἀποστόλους, ὡς ὁ Κύριος αὐτὸ τοῦτο τῷ Πέτρῳ λέγει· Πέτρε, Πέτρε, ποσάκις
ἤτησατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς σιναῖσαι ὡς τὸν σίτον!

Titulus præpositus continet : In finem puero Domini David : Hoc est, in fine sæculorum servienti Domino
populo desiderato. Ita enim hic interpretatur David. Deinde : quæ locutus est Domino verba cantici hujus
in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, immundorum, inquam, spirituum
liberavit eum. Postea : et de manu Saul : quod interpretatur, et de manu diaboli, qui petit omnem homi-
nem ad eum tentandum. Saul enim interpretatur petitus [petitor]. Quemadmodum olim tentavit et Job,
expetivit tentare etiam apostolos, sicut Dominus hoc ipsum Petro dixit : Petre, Petre, quoties Satanas
expetivit vos, ut cribraret sicut triticum ²¹ !

- C 1. Πόθον ἐνδελξομαι ἐν σοί, Κύριε, ὁ δυναμῶν με
εἰς πᾶσαν ἀρέσκειάν μου.
2. Κύριος, διαχωρίζων ἀπ' ἐμοῦ πᾶσαν ἐπιβουλήν
τῶν ἐχθρῶν μου, ὃν τρόπον διαχωρίζει τὸ στερέωμα
ἀναμέσον ὕδατος καὶ ὕδατι.
3. Ὁ Θεός μου ἀφαιρῶν ἀπ' ἐμοῦ πᾶν βᾶρος, καὶ
ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν.
4. Σκεπαστής μου, καὶ βασιλεὺς τῆς σωτηρίας μου,
καὶ ἀντιποιούμενός μου.
5. Περὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων λέγει.
6. Πέριξ τῆς ψυχῆς μου συνέστησαν αἱ ἐναντία
δυνάμεις.
7. Ὡς ρεύματα ὕδατων, οὕτως ἐνέρρηξάν μοι.
8. Καὶ ἐνθυμήσεις σκοτειναί, καὶ ζοφώδεις περι-
εκύκλωσαν τὴν καρδίαν μου.
- D 9. Ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἡμᾶς αἱ τῶν ἐναντιῶν δυ-
νάμειν παγίδες.
10. Εἰς βοήθειάν μου.
11. Ἐν πόνῳ τῆς καρδίας μου ἐβόησα.
12. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγει.

²¹ Luc. xxii, 31.

1. Affectum meum ostendam in te, Domine, qui
vires mihi tribuis ad omnem meam voluntatem.
2. Dominus separans a me omnes insidias inimi-
corum meorum, quemadmodum firmamentum divi-
dit aquas ab aquis.
3. Deus meus auferens a me omne pondus, et
sperabo in eum.
4. Defensor meus, et rex salutis meæ, et viudex
meus.
5. De immundis spiritibus loquitur.
6. Circa animam meam constiterunt adversariæ
potestates.
7. Tanquam aquarum fluctus, ita in me irruerunt.
8. Et tenebræ, et caliginosæ cogitationes cor
meum circumdederunt.
- D 9. Invaluerunt super me adversariarum potesta-
tum laquei.
10. In auxilium meum.
11. In labore cordis mei clamavi.
12. De cælo dicit.

13. Et clamor meus in conspectu ejus, introibit A
in aures ejus.
14. Et commota est, et contremuit terra;
15. Et fundamenta montium conturbata sunt.
16. Et commota sunt; quoniam iratus est eis.
17. Ascendit fumus in ira ejus;
18. Et ignis a facie ejus exardescet,
19. Carbores succensi sunt ab eo.
20. Et inclinavit caelos, et descendit;
21. Et caligo sub pedibus ejus.
22. Et ascendit super cherubim, et volavit;
23. Volavit super pennas ventorum.
24. Et posuit tenebras, latibulum suum;
25. In circuitu ejus tabernaculum ejus,
26. Tenebrosa aqua in nubibus aeris.
27. Præ fulgore in conspectu ejus nubes transie- B
runt,
28. Grando, et carbores ignis.
29. Et intonuit de caelo Dominus;
30. Et Altissimus dedit vocem suam;
31. Misit sagittas suas; et dissipavit eos;
32. Et fulgura multiplicavit; et conturbavit eos.
33. Et apparuerunt fontes aquarum;

13. Καὶ ἡ κραυγὴ μου ἐνώπιον αὐτοῦ εἰσελεύσεται·
εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ.
14. Καὶ ἐσαλεύθη, καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ·
15. Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὄρέων ἐταράχθησαν,
16. Καὶ ἐσαλεύθησαν· ὅτι ὠργίσθη αὐτοῖς.
17. Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὄργῃ αὐτοῦ·
18. Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλεγέσται·
19. Ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ.
20. Καὶ ἐκλινεν οὐρανοὺς, καὶ κατέβη·
21. Καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.
22. Καὶ ἐπέβη ἐπὶ χερουβιμ, καὶ ἐπετάσθη·
23. Ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.
24. Καὶ ἔθετο σκότους ἀποκρυφὴν αὐτοῦ·
25. Κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ,
26. Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.
27. Ἀπὸ τῆς τριλαυγῆσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νε-
φέλαι διήλθον,
28. Χάλαζα, καὶ ἀνθρακες πυρός.
29. Καὶ ἐθρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος·
30. Καὶ ὁ Ὑψίστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ·
31. Ἐξαπέστειλε βέλη, καὶ ἐσκόρπισεν αὐτούς·
32. Καὶ ἀστραπάς ἐπλήθυνε, καὶ συνετάραξεν
αὐτούς.
33. Καὶ ὤφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων·

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Perveniat ad eum supplicatio mea, et exau-
diar.
14. Terrestria;
15. Potestates inimici.
16. Contremuerunt comminatione ejus.
17. Defecerunt, perierunt dæmones, tanquam
fumus.
18. Videntes enim Dominum in adventu ejus,
exarserunt a facie ipsius.
19. Sermones Domini.
20. Et advenit in terram, et implevit, quod pro-
miserat.
21. Caligo diabolus est.
22, 23. Cherubim interpretatur *cognitio*, et *intel-
ligentia*: super justos igitur dicit, quod *ascendit*:
etenim similiter apostolorum animas *ventos* dixit.
24. Tenebrarum filios a se abalienavit.
25. Fideles ejus
26. Sermo parabolarum in prophetis.
27. Ante adventum ipsius Domini sermo prophe-
tarum promulgatus est.
28. Sermones prophetarum significat, qui quidem
duri erant, exurentes autem peccatores.
29. Intonuit Spiritus sanctus adventum suum.
30. Apostolos.
31. Apostolos contra dæmones.
32. *Multiplicavit*, inquit, *loquentibus apostolis
variis linguis, prout Spiritus dabat loqui illis*²².
33, 34. Et concurrerunt omnes, et admirati sunt

13. Φθασάτω πρὸς αὐτὸν ἡ ἱκεσία μου, καὶ εἰσακου-
σθήσομαι.
14. Τὰ καταχθόνια.
15. Αἱ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ.
16. Ἐντρομα γενένηται διὰ τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ.
17. Ἐξέλιπον, ἀπίλονται οἱ δαίμονες ὡς καπνός.
18. Ὁρῶντες γὰρ τὸν Κύριον ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐ-
τοῦ, ἐκαίοντο ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ.
19. Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου.
20. Καὶ παρεγένετο ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πεπλήρωκεν
δ ἐπηγγελίατο.
21. Γνόφος ὁ διάβολός ἐστιν.
22, 23. Χερουβιμ ἐρμηνεύεται *γνώσις καὶ σύν-
εσις*· εἰς τοὺς δικαίους οὖν λέγει, ὅτι *ἐπέβη*· καὶ γὰρ
ἀνέμους τὰς ψυχὰς τῶν ἀποστόλων εἴρηκεν ὡσαύτως.
24. Τοὺς τοῦ σκότους ἀπηλοτριώσεν ἑαυτοῦ.
25. Οἱ πιστοὶ αὐτοῦ.
26. Ὁ λόγος τῶν παραβολῶν ἐν τοῖς προφήταις.
27. Πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὁ λόγος
τῶν προφητῶν προεκήρηττεν [προεκηρύχθη].
28. Τοὺς λόγους λέγει τῶν προφητῶν, σκληροὺς
μὲν ὄντας, καίοντας δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας.
29. Ἐθρόντισε τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὴν ἑαυτοῦ παρ-
ουσίαν.
30. Τοὺς ἀποστόλους.
31. Τοὺς ἀποστόλους κατὰ τῶν δαιμόνων.
32. Ἐπλήθυνε, λέγει, τὸ λαβεῖν [τῷ λαεῖν] τοῖς
ἀποστόλοις *ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα
ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι*.
33, 34. Καὶ σύνεδραμον πάντες, καὶ ἐθαύμαζον

²² Act. II, 4.

34. Καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης, A
 35. Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου, Κυριε,
 36. Ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς σου.
 37. Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους, καὶ ἔλαβέ με ·
 38. Προσελάβετό με ἐξ ὕδατων πολλῶν.
 39. Ἐρβύσατό με ἐξ ἐχθρῶν μου δυνατῶν,
 40. Καὶ ἐκ τῶν μισούντων με ·
 41. Ὅτι ἐστερεώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.
 42. Προέφθασάν με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς μου ·
 43. Καὶ ἐγένετο Κύριος ἀντιστήριγμά μου.
 44. Καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν ·
 45. Ῥύσεται με, ὅτι ἠθέλησέ με.
 46. Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου,
 47. Καὶ κατὰ τὴν καθριότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι.
 48. Ὅτι ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς Κυρίου,
 49. Καὶ οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου ·
 50. Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου ·
 51. Καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ.
 52. Καὶ ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ ·
 53. Καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου.
 54. Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου, ἰ

34. Et revelata sunt fundamenta orbis terrarum :
 35. Ab increpatione tua, Domine,
 36. Ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
 37. Misit de summo, et accepit me ;
 38. Assumpsit me de aquis multis.
 39. Eripuit me de inimicis meis fortissimis,
 40. Et ab iis, qui oderunt me :
 41. Quoniam confortati sunt super me.
 42. Prævenērunt me in die afflictionis meæ ·
 43. Et factus est Dominus protector meus.
 44. Et eduxit me in latitudinem :
 45. Salvum me faciet, quoniam voluit me.
 46. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam :
 47. Et secundum puritatem manuum mearum
 B retribuet mihi.
 48. Quia custodivi vias Domini :
 49. Nec impie gessi a Deo meo :
 50. Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo :
 51. Et justitias ejus non repuli a me.
 52. Et ero immaculatus cum eo ·
 53. Et observabo me ab iniquitate mea.
 54. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam,

ATHANASII INTERPRETATIO.

οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ θεωροῦντες, καὶ βλέποντες τοὺς ἀποστόλους λαλοῦντας τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ · C
 πηγὰς γὰρ καὶ θεμέλια αὐτοὺς λέγει.
 35. Ἀπὸ τῆς διδασκαλίας σου,
 36. Καὶ ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου.
 37, 38. Ἐβαπτίσθησαν γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς παρὰ τῶν ἀποστόλων ψυχαὶ ὡς τρισχίλια · διὰ τοῦτο λέγει ἐκ προσώπου τῶν πεπιστευχότων.
 39, 40. Τουτέστι τῶν δαιμόνων.
 41. Ἐρβύσθησαν γὰρ βαπτισθέντες ἐκ τῶν κατεξουσιαζόντων αὐτῶν δαιμόνων.
 42. Ὅτε ἠσθένουν τῇ ψυχῇ, συνέκλεισάν με.
 43, 44. Διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐστῆσέ με εἰς ἀνάπαυσιν.
 45. Ἄφ' οὗ περιεποιήσατό με, ῥύσεται με τοῦ λοιποῦ.
 46. Καὶ λοιπὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως ἀνταποδώσει μοι.
 47. Κατὰ τὴν καθαρότητα τῶν ἔργων μου.
 48. Τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 49. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἐτέρῳ οὐκ ἐλάτρευσα.
 50. Ὅτι οὐδὲν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀπόβλητόν ἐστι παρ' ἐμοῦ, ἀλλὰ πρὸ ὀφθαλμῶν μου ἔχω αὐτά.

51. Καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἀδιαλείπτως μελέτη μου ἐστι.
 52. Καὶ ἀεὶ ἄσπιλος αὐτῷ τηρηθῆην.
 53. Τηρήσω ἐμᾶντον τοῦ μὴ περιπεσεῖν ταῖς προτέραις μου ἐπιθυμίαις.
 54-56. Καὶ ἐν τῇ δικαίᾳ αὐτοῦ μισθαποδοσέ μοι ἀποδοῦ ὧν ἐργασάμην ἐνώπιον αὐτοῦ, ὃ ἀποδοῦς ἐκίστη κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

²² Act. 11, 7. ²³ ibid. 41.

habitantes Jerusalem considerantes, et videntes apostolos loquentes magnalia Dei²² : fontes enim, et fundamenta eos vocat.
 35. A doctrina tua,
 36. Et ab operatione Spiritus sancti.
 37, 38. Et baptizate sunt in die Pentecostes ab apostolis animæ quasi tria millia²³ : propterea hæc, dicit ex persona eorum, qui crediderunt.
 39, 40. Hoc est dæmonum.
 41. Baptizati enim liberati sunt a] dæmonibus, qui eis dominabantur.
 42. Quando anima infirmus eram concluderunt me.
 43, 44. Per baptismum me in requie constituerunt.
 45. Ex quo me acquisivit, deinceps me liberabit.
 46. Et demum iudicii tempore retribuet mihi.

D 47. Secundum puritatem mearum operationum.
 48. Præcepta ejus habens in corde meo.
 49. Extra cum nulli alii servivi.
 50. Quoniam nullum suorum præceptorum despicatum est apud me, sed præ oculis meis ipsa habeo.
 51. Et justificationes ejus assidua meditatio mea sunt.
 52. Et sine labe ipsi semper servatus sum.
 53. Custodiam me ipsum, ne decidam in priores meas cupiditates.
 54-56. Et in justa ejus retributione reddet mihi, quæ operatus sum coram ipso, qui unicuique retribuit secundum opera ejus.

55. Et secundum puritatem manuum mearum A retribuet mihi,
 56. In conspectu oculorum ejus.
 57. Cum sancto sanctus eris :
 58. Et cum viro innocente innocens eris :
 59. Et cum electo electus eris :
 60. Et cum perverso perverteris.
 61. Quoniam tu populum humilem salvum facies :
 62. Et oculos superbiorum humiliabis.
 63. Quoniam tu illuminabis lucernam meam, Domine.
 64. Deus meus, illuminabis tenebras meas.
 65. Quoniam in te eripiar a tentatione :
 66. Et in Deo meo transgrediar murum.
 67. Deus meus impolluta via ejus :
 68. Eloquia Domini igne examinata.
 69. Protector est omnium sperantium in se :
 70. Quoniam quis Deus præter Dominum ?
 71. Aut quis Deus præter Deum nostrum ?
 72. Deus, qui præcinxit me virtute,
 73. Et posuit immaculatam viam meam ;
 74. Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum,
 75. Et super excelsa statuens me :
 76. Qui docet manus meas ad prælium.
 77. Et posuisti arcum æreum brachia mea :

55. Καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι,
 56. Ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.
 57. Μετὰ ὁσίου ὁσιος ἔσθι,
 58. Καὶ μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔσθι·
 59. Καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτός ἔσθι·
 60. Καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις.
 61. Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις,
 62. Καὶ ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.
 63. Ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου, Κύριε.
 64. Ὁ Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου.
 65. Ὅτι ἐν σοὶ ῥυσθήσομαι ἀπὸ πειρατηρίου,
 66. Καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τείχος.
 67. Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ·
 B 68. Τὰ λόγια Κυρίου πεπυρωμένα.
 69. Ὑπερασπιστὴς ἐστὶ πάντων τῶν ἐλπίζόντων ἐπ' αὐτόν·
 70. Ὅτι τίς Θεὸς πλην τοῦ Κυρίου ;
 71. Ἥ τίς Θεὸς πλην τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ;
 72. Ὁ Θεὸς ὁ περιζωνύων με δύναμιν,
 73. Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου·
 74. Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡσεὶ ἐλάφου,
 75. Καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστῶν με·
 76. Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον.
 77. Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

57-60. Hoc dicit, quicumque præsidet, hujus et mores imitatur, et partis consors erit.

61. Se ad te convertentes.
 62. Fæmonum, eorumque sectatorum.
 63. Oculos mentis meæ.
 64. Omnem cogitationem a diabolo clam in me disseminatam veluti a te procedentem, hanc notam mihi fac alienam a te esse, ut eam repellam.
 65. A voluptatibus vitæ.
 66. Diabolum.
 67. Singula ejus mandata nullam reprehensionem habent.
 68. Munda, et splendidissima.
 69. Scilicet propugnator, defensor, custos.
 70, 71. Solus Deus verus ; ipse est Deus in cælo et in terra.
 72. Spiritu sancto, dicit.
 73. Aberrantem a scopo, præcipientem angelis suis, ut me custodirent²².
 74. Effecit, ut ego serpentes et scorpiones, tanquam cervi, conculcarem atque occiderem.
 75. Super præcepta sua.
 76. Mentem meam, inquit armari contra diabolum.
 77. Validum effecisti cor meum ne me tela inimici interficerent.

²² Psal. xc, 41.

57-60. Τοῦτο λέγει, ὅστις προεδρεύει, τούτου καὶ τοὺς τρόπους μιμεῖται, καὶ τῆς μερίδος μέτοχος γενήσεται.

- C 61. Τοὺς ἐπιστρέφοντας.
 62. Τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν ἐξακολουθούντων αὐτοῖς.
 63. Τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας αὐτοῦ [μου].
 64. Πᾶσαν ἐνθύμησιν ἐν ἐμοὶ ὑποσπαρείσαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου ὡς δῆθεν παρὰ σοῦ οὖσαν, ταύτην γνώρισόν μοι ἄλλοτρίαν σου ὑπάρχουσαν, ἵνα ταύτην ἀπόσωματ.
 65. Τῶν ἡδονῶν τοῦ βίου.
 66. Τὸν διάβολον.
 67. Μέμψιν οὐδεμίαν ἔχει ἐκάστη ἐντολὴ αὐτοῦ·
 68. Καθαρὰ, ὑπερέκλαμπρα.
 69. Ἐντὶ τοῦ ὑπέρμαχος, σκεπαστῆς, φύλαξ.
 70, 71. Μόνος Θεὸς ἀληθινός· αὐτός ἐστι Θεὸς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.
 D 72. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα λέγει.
 73. Ἀπόσκοπον ἐντειλάμενος τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ διαφυλάττειν με.
 74. Καταπατεῖν, καὶ φονεύειν τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπίους ἐποίησέ με, ὡς τοὺς ἐλάφους.
 75. Ἐπὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 76. Τὴν διανοίαν μου λέγει ὀπλισασθαι κατὰ τοῦ διαβόλου.
 77. Τὴν καρδίαν μου ἐποήσας ἰσχυράν, ἵνα τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ μὴ θανατοῦσί με.

78. Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας.
 79. Καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου.
 80. Καὶ ἡ παιδεία σου ἀνώρθωσέ με εἰς τέλος.
 81. Καὶ ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει.
 82. Ἐπλάτυνας τὰ διαθήματά μου ὑποκάτω μου,
 83. Καὶ οὐκ ἠσθένησε τὰ ἴχνη μου.
 84. Καταδιώξω τοὺς ἐχθροὺς μου, καὶ καταλήψομαι αὐτούς.
 85. Καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλείψωσιν.
 86. Ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ δύνασθαι στήναι.
 87. Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.
 88. Καὶ περιέξωσάς με δύναμιν εἰς πόλεμον.
 89. Συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου.
 90. Καὶ τοὺς ἐχθροὺς μου ἔδωκάς μοι νῶτον.
 91. Καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας.
 92. Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων.
 93. Πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν.
 94. Καὶ λεπυνῶ αὐτούς ὡσεὶ χνοῦν κατὰ πρόσωπον ἀνέμου.
 95. Ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτούς.
 96. Ῥῦσαι με ἀπὸ ἀντιλογιῶν λαοῦ.
 97. Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν.
 98. Λαός, ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδοῦλεύσέ μοι.

- A 78. Et dedisti mihi protectionem salutis.
 79. Et dextera tua suscepit me :
 80. Et disciplina tua correxit me in finem :
 81. Et disciplina tua, ipsa me docebit.
 82. Dilatasti gressus meos subtus me :
 83. Et non sunt infirmata vestigia mea.
 84. Persequar inimicos meos; et comprehendam illos :
 85. Et non convertar donec deficient.
 86. Confringam illos; nec poterunt stare :
 87. Cadent subtus pedes meos.
 88. Et præcinxisti me virtute ad bellum :
 89. Et supplantasti omnes insurgentes in me, subtus me.
 90. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum :
 B 91. Et odientes me disperdisti.
 92. Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret ;
 93. Ad Dominum; nec exaudivit eos
 94. Et comminuum eos ut pulverem ante faciem venti :
 95. Ut lutum platearum delebo eos.
 96. Eripe me de contradictionibus populi :
 97. Constitues me in caput gentium.
 98. Populus quem non cognovi, servivit mihi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

78. Ἐδωκάς μοι γὰρ ὑπερασπισμὸν τὸν σταυρὸν σου.
 79. Ὁ Υἱός σου ἀντελάβετό μου.
 80, 81. Τὸ πτωχεύσαι σε, λέγει, καὶ γενέσθαι ἀνθρωπὸν ἀνώρθωσέ με, καὶ διδάξει με.
 82. Ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου, τοῦ πορεύεσθαι με ἐν ταῖς ὁδοῖς σου.
 83. Αἱ ἐνθυμήσεις μου.
 84. Περιγένωμαι τῶν λογισμῶν τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ φθάσαι με τὴν κακίαν αὐτῶν.
 85. Καὶ οὐ παύσομαι ἕως ἂν ἀνιστῶσιν.
 86. Διώξω αὐτούς, καὶ οὐκ ἀντιστήσονται.
 87. Ὑποτάξω αὐτούς ὑπ' ἐμέ.
 88. Περιέξωσάς με τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος σου ἐν αὐτῇ ὀπλίξεσθαι, καὶ ἀνθίστασθαι ταῖς μεθοδεῖαις τοῦ διαβόλου.
 89. Ἐδωκάς μοι ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.
 90. Ἐδωκάς μοι αὐτοὺς ὑποχειρίους.
 91. Τοὺς δαίμονας.
 92, 93. Κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν Εὐαγγελίῳ· *Τι ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ, γιὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ἤλθεσ προὐ καιροῦ ἀπολέσθαι ἡμῖς.*
 94. Ἦνίκα ἐμφυρῆσω αὐτοῖς ἀφανεῖς γενήσονται.
 95. Ἐξαλείψω αὐτούς ἐκ τῆς καρδίας μου.
 96. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν ἀντιστρατεύομένων ἐν τοῖς μέλεσίν μου ἡδονῶν.
 97. Κατακυριεύειν με τῶν ἐθνικῶν πράξεων.
 98, 99. Περὶ τοῦ κηρύγματος τῶν ἐθνῶν λέγει, καὶ τῆς ὑπακοῆς αὐτῶν.

78. Nam dedisti mihi crucem tuam in protectionem.
 79. Filius tuus suscepit me.
 80, 81. Pauperem inquit et hominem te factum esse, correxit me, et docebit me.
 82. Dilatasti cor meum, ut procederem in viis tuis.
 83. Cogitationes meæ.
 84. Consiliorum inimici, eorum malitiam avertendo victor ero.
 85. Nec cessabo, donec insurgunt.
 86. Persequar eos, nec consistent.
 87. Sub me eos subjiciam.
 88. Præcinxisti me gratia sancti Spiritus tui, ut ipsa armatus diaboli insidiis resisterem.
 89. Potestatem mihi dedisti deambulandi super serpentes et scorpiones et super omnem potestatem inimici.
 90. Eos mihi subjecisti.
 91. Dæmones.
 92, 93. Quemadmodum in Evangelio scriptum est : *Quid nobis, et tibi, Jesu Fili Dei altissimi? venisti ante tempus perdere nos* 20.
 94. Cum contra eos insufflato disperibunt.
 95. Ex corde meo abolebo eos.
 96. Eripe me ex voluptatibus, quæ in membris meis militant contra me.
 97. Ad dominandum actionibus gentilitatis.
 98, 99. De prædicatione, quæ gentibus facta est loquitur, et de earum obedientia.

20 Matth. vii, 29.

99. In auditu auris obedivit mihi.
 100. Filii alieni mentiti sunt mihi :
 101. Filii alieni inveterati sunt :
 102. Et claudicaverunt a semitis suis.
 103. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus :
 104. Et exaltetur Deus salutis meæ.
 105. Deus, qui das vindictas mihi :
 106. Et subdis populos sub me :
 107. Liberator meus de inimicis meis iracundis :
 108. Et ab insurgentibus in me, exaltabis me :
 109. A viro iniquo eripies me.
 110. Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine;

111. Et nomini tuo psalmum dicam.

112. Magnificans salutem regis ejus :

113. Et faciens misericordiam christo suo David, B

114. Et semini ejus usque in sæculum.

In finem psalmus David.

PSALM. XVIII

1. Cœli enarrant gloriam Dei :
 2. Et opera manuum ejus annuntiat firmamentum.
 3. Dies diei eructat verbum :
 4. Et nox nocti indicat scientiam.
 5. Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum :

- A 99. Εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μου.
 100. Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι·
 101. Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν,
 102. Καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν.
 103. Ζῆ Κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς μου·
 104. Καὶ ὑψώθητω ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
 105. Ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί,
 106. Καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ,
 107. Ὁ ρύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων.
 108. Ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμέ ὑψώσεις με·
 109. Ἀπὸ ἀνδρῶς ἀδίκου ρύσαι με.
 110. Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν ἔθνεσι, Κύριε,

111. Καὶ τῷ ὀνόματι σου ψαλῶ.

112. Μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως αὐτοῦ,

113. Καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ τῷ Δαβίδ,

114. Καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.

Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ

PSALM. IŦ.

1. Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται ἔξιν Θεοῦ·
 2. Πόησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.
 3. Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα·
 4. Καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γινῶσιν.
 5. Οὐκ εἰσὶ λαλιὰ οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται σφῶνα αὐτῶν·

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 100, 101. Judæi desciverunt a Deo, et deleti sunt.
 102. Claudicantes a divinis præceptis.
 103. Etsi propter nos mortuus est, vivit tamen, C
 et benedictus est in æternum.
 104. Et assumatur in cœlum Deus, qui salvat me.
 105. Vim, et potentiam præbens mihi contra adversarias potestates.
 106. Adversarias potestates.
 107. De ipsis spiritibus.
 108. A cogitationibus, inquit.
 109. A Satana.
 110, 111. Glorificabo te.
 112. Enarrans promissiones populi.
 113, 114. Populo, inquit, populo desiderato a Domino, et ejus operationibus, David enim desideratus interpretatur : semen autem ejus sunt opera ejus justa.

Ἡ προκείμενη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ.* Περὶ τῆς παρουσίας οὖν τοῦ Κυρίου λέγει τὸν ψαλμὸν ὁ Δαβίδ, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Titulus cinnabari inscriptus continet : *In finem David.* Canit igitur huic psalmum David de adventu Domini, et de consummatione sæculi.

1. Apostoli passiones ejus.
 2. Sanctorum firmamenti annuntiat justificationes ejus.
 3. Apostoli laudem populo.
 4. Prophetæ Judæis.
 5. Non est qualiscunque toquela, aut sermo apostolorum, seu prophetarum, quorum prædicationes usque nunc ab hominibus non audiuntur.

- 100, 101. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς ἀφανισμόν γεγόνασι.
 102. Χωλάναντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.
 103. Εἰ καὶ ἀπέθανε δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ ζῆ, καὶ εὐλογητὸς ἐστὶ δι' αἰῶνος.
 104. Καὶ ἀναληφθήτω ὁ Θεὸς ὁ σώζων με.
 105. Δύναμιν καὶ ἐξουσίαν διδοὺς μοι κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 106. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 107. Τῶν αὐτῶν πνευμάτων.
 108. Τῶν λογισμῶν, λέγει.
 109. Τοῦ Σατανᾶ.
 110, 111. Δοξάσω σε.
 112. Διηγούμενος τὰς ἐπαγγελίας τοῦ λαοῦ.
 113, 114. Τῷ λαῷ, λέγει· τῷ λαῷ τῷ πεποθημένῳ ὑπὸ Κυρίου, καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Δαβίδ γὰρ πεποθημένος ἐρμηνεύεται· σπέρμα δὲ αὐτοῦ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ δίκαια ὑπάρχει.

- D 1. Οἱ ἀπόστολοι τὰ παθήματα αὐτοῦ.
 2. Τὰ δικαίωματα ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα τῶν ἁγίων.
 3. Οἱ ἀπόστολοι τῷ λαῷ τὸν αἶνον.
 4. Οἱ προφῆται τοῖς Ἰουδαίοις.
 5. Οὐκ ἔστιν οἰαδήποτεὺν λαλιὰ, ἢ λόγος τῶν ἀποστόλων, ἢ τῶν προφητῶν, ὧν ἄχρι τοῦ δεῦρο οὐκ ἀκούονται τὰ κηρύγματα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

6. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φόβος αὐτῶν · **A**
 7. Καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.
 8. Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ ·
 9. Καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ,
 10. Ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὄδον αὐτοῦ ·
 11. Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ,
 12. Καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ·
 13. Καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβήσεται τῆς θερμῆς αὐτοῦ.
 14. Ὁ νόμος Κυρίου ἀμωμος, ἐπιστρέφων ψυχάς ·
 15. Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ, σοφίζουσα νῆπια.
 16. Τὰ δικαίωμα Κυρίου εὐθέα, εὐφραίνοντα **B** καρδίαν ·
 17. Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς ·
 18. Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος ·
 19. Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό ·
 20. Ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίου καὶ λίθου τίμιον πολύν ·
 21. Καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον.
 22. Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά ·

6. In omnem terram exivit sonus eorum :
 7. Et in fines orbis terræ verba eorum.
 8. In sole posuit tabernaculum suum :
 9. Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo,
 10. Exsultavit ut gigas ad currendam viam suam :
 11. A summo cœlo egressio ejus,
 12. Et occursus ejus usque ad summum cœli :
 13. Nec est qui se abscondat a calore ejus.
 14. Lex Domini immaculata, convertens animas :
 15. Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.
 16. Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda :
 17. Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.
 18. Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi :
 19. Judicia Domini vera, justificata in semet ipsa :
 20. Desiderabilia super aurum, et lapidem pretiosum multum :
 21. Et dulciora super mel et favum.
 22. Etenim servus tuus custodit ea :

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Εἰς πᾶν ἔθνος καὶ γένος διεδόθη ἡ διδασκαλία **C** αὐτῶν.
 7. Καὶ περιῆλθε τὰ ῥήματα αὐτῶν, ἔνθα ἔστιν ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.
 8. Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τοὺς πιστούς.
 9. Ὁ αὐτὸς Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος.
 10. Τὴν παρουσίαν αὐτοῦ σημαίνει.
 11. Ὅτε ἔκλιεν οὐρανοὺς, καὶ κατέβη.
 12. Τὴν ἀνοδὸν αὐτοῦ λέγει.
 13. Τὴν πίστιν αὐτοῦ.
 14. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀναμάρτητος, ὡς Θεὸς ἐπιστρέφων ἐκ σκοτῶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ φῶς αὐτοῦ τὸ θαυμαστόν.
 15. Ὅτε ἐμαρτύρησεν ἐν τῷ ὄρει ὁ Πατὴρ περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς ἔστιν ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱός, καὶ ἐπιστάσαστο τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.
 16. Τὰ δικαίωμα Κυρίου οὐδὲν ἔχουσιν ἑαυταῖς σχολιδὸν οὐδὲ στραγγαλιώδες, ἀλλὰ πάντα ὀρθά.
 17. Ἡ ἐντολὴ Κυρίου καθαρὰ, ἰωμένη, καὶ λαμπρύνουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν.
 18. Ἐνθα ὁ φόβος Κυρίου, ἀγνός ἐκαίνος ὁ ἄνθρωπος διαμένει καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 19. Τὰ θεοπύσματα τοῦ Κυρίου ἀψευδῆ μεμαρτυρημένα, ὅτι αὐτὸ τοῦτό ἐστιν ὃ λέγουσι, καὶ οὐδὲν ἕτερον· εἴτε περὶ τῆς μισθαποδοσίας, εἴτε περὶ κρισίως διεγούνηται.
 20. Τοῖς ἐκζητοῦσιν ταῦτα.
 21. Τοῖς συνιοῦσιν αὐτά.
 22. Ὁ δοῦλός σου ὑπάρχων φυλάσσει αὐτά.

6. In omnes gentes, ac nationes eorum doctrina disseminata est.
 7. Et verba eorum pervenerunt ubicunq; terrarum homines sunt.
 8. Fideles in Filio posuit.
 9. Ipse Dominus e cœlo veniens.
 10. Adventum suum significat.
 11. Quando inclinavit cœlos, et descendit.
 12. Ascensionem suam significat.
 13. A fide sua.
 14. Filius Dei impeccabilis, ut Deus convertens a tenebris animas hominum in admirabilem suam lucem.
 15. Quando Pater in monte testimonium perhibuit de Filio suo, quod ipse est Filius suus unigenitus, et discipulos ejus in fide confirmavit.
 16. Justitiæ Domini nihil perversum habent, nihil distortum, sed omnia recta.
 17. Purum est mandatum Domini sanans, et illustrans oculos cordis.
 18. Ubi est timor Domini, purus manet homo ille, et in præsentī et in futuro sæculo.
 19. Oracula Domini sine mendacio et testificata, quod hoc ipsum est, quod enuntiant, et nihil aliud, sive de mercedis retributione, sive de judicio loquantur.
 20. Exquirentibus hæc.
 21. Intelligentibus ipsa.
 22. Qui servus tuus est, custodit ea.

23. In custodiendis illis retributio multa.
 24. Delicta quis intelligit ?
 25. Ab occultis meis munda me :
 26. Et ab alienis parce servo tuo.
 27. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero :
 28. Et emundabor a delicto maximo.
 29. Et erunt ut complaceant eloquia oris mei :
 30. Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.
 31. Domine adiutor meus, et redemptor meus.

In finem, psalmus David. PSAL. XIX.

1. Exaudiat te Dominus in die tribulationis :
 2. Protegat te nomen Dei Jacob.
 3. Mittat tibi auxilium de sancto :
 4. Et de Sion tueatur te.
 5. Memor sit omnis sacrificii tui :
 6. Et holocaustum tuum pingue fiat.
 7. Tribuat tibi secundum cor tuum :
 8. Et omne consilium tuum confirmet.
 9. Lætabimur in salutari tuo :
 10. Et in nomine Dei nostri magnificabimur.

- A 23. Ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή.
 24. Παραπτώματα τίς συνήσει ;
 25. Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με ·
 26. Καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φείσαι τοῦ δούλου σου.
 27. Ἐάν μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι
 28. Καὶ καθαρισθῆσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας μεγάλης.
 29. Καὶ ἔσονται εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια τοῦ στόματός μου
 30. Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου ἐνώπιόν σου διαπαντός.
 31. Κύριε βοηθέ μου, καὶ λυτρωτά μου.

Eis τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΙΘ΄.

- B 1. Ἐπακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως ·
 2. Ὑπερασπίσαι σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ.
 3. Ἐξαποστείλαι σοι βοήθειαν ἐξ ἁγίου ·
 4. Καὶ ἐκ Σιών ἀντιλάβοιτό σου ·
 5. Μνησθεὶ πάσης θυσίας σου ·
 6. Καὶ τὸ ὄλοκαύτωμά σου πιανάτω.
 7. Δῶν σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου
 8. Καὶ πᾶσαν τὴν βουλὴν σου πληρώσαι.
 9. Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ·
 10. Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυθησόμεθα.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

23. In servandis illis quisque nostrum pro mercede habet vitam æternam.
 24. Cordis cogitationes.
 25. De iisdem cogitationibus loquitur.
 26. Ab incursibus inimici libera me.
 27. Cogitationes, ait.
 28. Et a diaboli dominatione sublevabor.
 29. Oratio mea, inquit.
 30. Et desiderium cordis mei in lege tua die ac nocte.
 31. Domine, qui defendis et liberas me a diabolo, et ministris ejus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει · *Eis τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο λέγει, ὃ περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος εἴρηται.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David.* Hoc autem significat, quod de consummatione sæculi psalmus dictus est.

- 1, 2. Ipse enim dixit : *Invoca me in die tribulationis tuæ, et eruam te, et glorificabis me* 27.
 3. Filium ejus.
 4. E cælo significat. Sion enim interpretatur locus, ubi est tabernaculum.
 5. Sancti, inquit.
 6. Sanctificet animam, et corpus tuum.
 7. Bonas tuas petitiones.
 8. Propositum tuum in ipsum.
 9. In ejus pro nobis adventu.
 10. Gloriamur.

27 Psal. xlix, 15.

- C 23. Ἐν τῷ κρατεῖν αὐτὰ ἕκαστον ἡμῶν, ἀνταπόδοσιν ἔχει ζωὴν ἀτελεύτητον.
 24. Τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ λογισμοὺς.
 25. Τῶν αὐτῶν λογισμῶν λέγει.
 26. Τῶν εισβολῶν τοῦ ἐχθροῦ ῥῦσαι με.
 27. Οἱ λογισμοί, λέγει.
 28. Καὶ κουφισθῆσομαι τῆς δυναστείας τοῦ διαβόλου.
 29. Ἡ εὐχή μου, λέγει.
 30. Καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς καρδίας μου ἐν τῷ νόμῳ σου ἡμέρας καὶ νυκτός.
 31. Κύριε, ὁ ἀνθιστάμενος καὶ λυτρούμενός με ἀπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ.

- 1, 2. Αὐτὸς γὰρ εἶπεν · *Ἐπικάλεισαι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελεύμαι σε, καὶ δοξάσεις με.*
 3. Τὸν Ἰὶδὸν αὐτοῦ.
 4. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγει. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται τόπος, ὅπως [ἴσου] ἡ σκηνή.
 5. Ἁγίας, λέγει.
 6. Ἁγιάσαι [ἀγιάσαι] σου τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα.
 7. Τὰ αἰτήματά σου τὰ ἀγαθὰ.
 8. Τὴν πρόθεσίν σου τὴν εἰς αὐτόν.
 9. Ἐν τῇ παρουσίᾳ τῇ ὑπὲρ ἡμῶν.
 10. Καυχησόμεθα.

11. Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου.
 12. Νῦν ἔγνω, ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστὸν αὐτοῦ·
 13. Ἐπακούσεται αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἁγίου αὐτοῦ·
 14. Ἐν δυναστεῖαις ἡ σωτηρία τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ.
 15. Οὗτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις·
 16. Ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἐπι-
 καλεσόμεθα.
 17. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν, καὶ ἔπεσον·
 18. Ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν, καὶ ἀνωρθώθημεν.
 19. Κύριε, σῶσον τὸν βασιλέα·
 20. Καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν, ἐν ἧ ἡμέρᾳ ἐπικα-
 λεσώμεθά σε.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Κ.

1. Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βα-
 σιλεύς·
 2. Καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσεται σφόδρα.
 3. Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ ἔδωκας αὐτῷ·
 4. Καὶ τὴν θέλησιν τῶν χειλέων αὐτοῦ οὐκ ἐστέρ-
 ησας αὐτόν.
 5. Ὅτι προέφθασα αὐτὸν ἐν εὐλογίαις χρηστό-
 τητος·
 6. Ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ
 λίθου τιμίου.
 7. Ζωὴν ἠτήσατό σε, καὶ ἔδωκας αὐτῷ
 8. Μακρότητα ἡμερῶν εἰς αἰῶνα, καὶ εἰς αἰῶνα
 αἰῶνος·
 9. Μεγάλη ἡ δόξα αὐτοῦ ἐν τῷ σωτηρίῳ σου·

- A 11. Impleat Dominus omnes petitiones tuas.
 12. Nunc cognovi, quoniam salvum fecit Dominus
 Christum suum :
 13. Exaudiet illum de caelo sancto suo :
 14. In potestatibus salus dexteræ ejus.
 15. Hi in curribus, et hi in equis :
 16. Nos autem in nomine Domini Dei nostri in-
 vocabimus.
 17. Ipsi obligati sunt, et ceciderunt :
 18. Nos autem surreximus, et erecti sumus.
 19. Domine, salvam fac regem :
 20. Et exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

In finem, psalmus David. PSAL. XX.

- B 1. Domine, in virtute tua lætabitur rex :
 2. Et super salutare tuum exultabit vehementer.
 3. Desiderium cordis ejus tribuisti ei :
 4. Et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.
 5. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus
 dulcedinis :
 6. Posuisti in capite ejus coronam de lapide
 pretioso.
 7. Vitam petiit a te, et tribuisti ei
 8. Longitudinem dierum in sæculum, et in sæ-
 culum sæculi :
 9. Magna est gloria ejus in salutari tuo :

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Τὰ ἄρεσά αὐτῷ, καὶ σοὶ συμφέροντα.
 12. Τὸν λαὸν αὐτοῦ λέγει.
 13. Γνωστὴ ἔσται ἡ φωνὴ ἑαυτοῦ παρὰ τῷ Θεῷ.
 14. Τῶν ἁγίων, λέγει.
 15, 16. Ἡμεῖς δὲ [ἐν] τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ ἐπικαλε-
 σόμεθα.
 17. Οἱ δαίμονες.
 18. Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν διεγείραντος ἡμᾶς, καὶ
 ἰασαμένου.
 19. Τὸν λαὸν λέγει.
 20. Ἐν οἰκηροῦν καιρῷ δεηθῶμεν σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.* Τουτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ὁ ψαλμὸς εἴρηται τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ λαῷ τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. Δαβὶδ γὰρ [εἰς] ἀμφότερα ἐρμηνεύεται, καὶ εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν τὸν ἀγαπητὸν, καὶ εἰς τὸν λαὸν τὸν ἅγιον τὸν πεποθημένον ὑπὸ Κυρίου.

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David.* Hoc est, quod in fine sæculorum psalmus dictus est Dei Filio, et populo sancto ejus. *David* enim de utroque interpretatur, et de Filio Dei dilecto, et de populo sancto desiderato a Domino.

1. Ὁ λαὸς ὁ πιστός.
 2. Τῷ σταυρῷ σου.
 3. Τὰ αἰτήματα αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ.
 4. Δεδώρησαι γὰρ αὐτῷ προθύμως μελετᾶν ἐν τῷ
 νόμῳ σου, καὶ ἀναγγέλλειν τὴν αἴνεσίν σου.
 5. Ὅτι ἠυρέπιστας αὐτῷ εὐλογίας ἐν τῇ βασιλείᾳ
 σου.
 6. Τὸν Κύριον λέγει· παντὸς γὰρ πιστοῦ κεφαλὴ ὁ
 Υἱός ἐστιν.
 7, 8. Τὴν αἰώνιον ζωὴν λέγει.
 9. Μεγά τὸ καύχημα αὐτοῦ ἐν τῷ σταυρῷ σου.

11. Quæ ipsi sunt placita, et tibi utilia.
 12. Populum ejus significat.
 13. Ipsius vox nota erit apud Deum.
 14. Sanctorum, inquit.
 15, 16. Nos autem in nomine Jesu invocabi-
 mus.
 17. Dæmones.
 18. Jesu Deo nostro suscitante nos, et sanante.
 19. Populum significat.
 20. Quocunque tempore te deprecemur.

- D 1. Populus fidelis.
 2. Super crucem tuam.
 3. Petitiones ejus bonas.
 4. Nam ei donasti prompte meditari in lege tua,
 et annuntiare laudem tuam.
 5. Quoniam præparasti ipsi benedictiones in
 regno tuo.
 6. Dominum significat : cunctorum enim fide-
 lium caput est Filius.
 7, 8. Vitam æternam dicit.
 9. Magna est gloriatio ejus in cruce tua.

10. Gloriam, et magnum decorem impones super eum.

11. Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi :

12. Iætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

13. Quoniam rex sperat in Domino :

14. Et in misericordia Altissimi non commovebitur.

15. Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis :

16. Dextera tua inveniat omnes qui te oderunt.

17. Pones eos, ut clibanum ignis in tempore vultus tui.

18. Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.

19. Fructum eorum de terra perdes ;

20. Et semen eorum a filiis hominum.

21. Quoniam declinaverunt in te mala :

22. Cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire :

23. Quoniam pones eos dorsum :

24. In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

25. Exaltare, Domine, in virtute tua.

26. Cantabimus et psallemus virtutes tuas.

10. Δόξαν και μεγαλοπρέπειαν ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτόν.

11. Ὅτι δώσεις αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος·

12. Εὐφρανεῖς αὐτόν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου σου

13. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον·

14. Καὶ ἐν τῷ ἐλέει τοῦ Ὑψίστου οὐ μὴ σαλευθῆ.

15. Εὐρεθεῖη ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου·

16. Ἡ δεξιὰ σου εἴροι πάντας τοὺς μισοῦντάς σε.

17. Ὅτι θήσεις αὐτούς ὡς κλίβανον πυρὸς εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου.

18. Κύριος ἐν ὀργῇ αὐτοῦ συνταράξει αὐτούς, καὶ καταφάγεται αὐτούς πῦρ.

19. Τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπολεῖς.

B 20. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἰῶν ἀνθρώπων.

21. Ὅτι ἐκλίναν εἰς σὲ κακά·

22. Διελόισαντο βουλὰς, αἷς [in marg. cod. B.] οὐ μὴ δύνωνται στήναι [στήσαι].

23. Ὅτι θήσεις αὐτοὺς νῦτον

24. Ἐν τοῖς περιλοιπίοις σου ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπον αὐτῶν.

25. Ὑψώθητι, Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου.

26. Ἄσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυναστείας σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. In regno tuo.

11. Dicens ad eum: *Veni, benedictus Patris mei* ¹⁰.

12. Videns faciem tuam in regno tuo lætabitur.

13. Populus fidelis.

14. Cum Deus ipse venerit, confirmabitur.

15. Filius tuus confringet inimicos tuos.

16. Ipse unigenitus Filius tuus, qui sedit a dextris tuis, per quem fecisti omnia, veluti per dexteram concludet eos omnes in supplicium æternum.

17. Quia in sæculorum consummatione dabis eos in ignem æternum.

18. Alios quidem in fletum, et stridorem dentium tradet: alios autem in ignem inextinguibilem.

19. In æternam doctrinam eorum disperdes.

20. Adinventiones eorum iniquas.

21. Alii quidem insurgentes in te in adventu tuo; alii autem resistentes veritati tuæ.

22. Pugnare contra te voluerunt.

23, 24. Quoniam pones eos in supplicium cum iis, qui perierunt.

25. Glorificare Domine in potentia fortitudinis tuæ tempore iudicii.

26. In præpositis psalmis laudantes narrabimus iudicia tremendi tui tribunalis.

¹⁰ Math. xxv, 34.

10. Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

C 11. Λέγων πρὸς αὐτόν· Δεῦρο, ὁ εὐλογημένος τοῦ Πατρὸς μου.

12. Θεωρῶν τὸ πρόσωπόν σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου εὐφρανθήσεται.

13. Ὁ πιστὸς λαός.

14. Ἐν τῷ τὸν Θεὸν ἐλθεῖν αὐτόν, ἐστηριγμένος ἔσται.

15. Ὁ Υἱός σου συντρίψει τοὺς ἐχθρούς σου.

16. Ὁ αὐτὸς μονογενὴς Υἱός σου ὁ ἐκ δεξιῶν σου καθήμενος, δι' οὗ ἐποίησας τὰ πάντα, ὡς διὰ δεξιᾶς συγκλείσει πάντας αὐτούς εἰς αἰωνίαν κόλασιν.

17. Ὅτι ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος δώσεις αὐτοὺς [αὐτούς] εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

18. Τοὺς μὲν γὰρ εἰς τὸν κλαυθμὸν καὶ βρυγμὸν τῶν ὀδόντων παραδῶ, τοὺς δὲ ἀσβέστῳ πυρὶ.

19. Τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἀφανιεῖς εἰς τὸν αἰῶνα.

D 20. Τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν τὰ ὄνομα (1).

21. Οἱ μὲν ἐπανίστανται [ἐπανιστάντες] (2) σοι ἐν τῇ παρουσίᾳ σου· οἱ δὲ ἀνθιστάμενοι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

22. Ἀντάραι ἠθέλησαν κατὰ σοῦ.

23, 24. Ὅτι θήσεις αὐτούς εἰς τιμωρίαν μετὰ τῶν ἀπολλυμένων.

25. Δοξάσθητι, Κύριε, ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος σου ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως.

26. Ἀνυμνοῦντες ἐν τοῖς προκειμένοις ψαλμοῖς διηγησόμεθα τὰ κριτήρια τοῦ φοβεροῦ σου βήματα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἄνομα

(2) Ἐπαναστάντες

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἑωθινής, A *In finem, pro susceptione matutina, psalmus David.*
ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΚΑ΄.

1. Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με;
2. Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου.
3. Ὁ Θεός μου, κεκραξομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ,
4. Καὶ νυκτὸς, καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί.
5. Σὺ δὲ ἐν ἁγίῳ κατοικεῖς, ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραήλ.
6. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν,
7. Ἠλπισαν, καὶ ἐβρόσθη αὐτοῦς
8. Πρὸς σὲ ἐκέκραξαν, καὶ ἐσώθησαν,
9. Ἐπὶ σοὶ ἠλπισαν, καὶ οὐ κατησχύνθησαν.
10. Ἐγὼ δὲ εἰμι· σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος,
11. Ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα [*in marg. B cod. ἐξουθένωμα*] λαοῦ.
12. Πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτήρισάν με·
13. Ἐδάλησαν ἐν χειλέσιν, ἐκίνησαν κεφαλῆν.
14. Ἠλπισεν ἐπὶ Κύριον, βυσάσθω αὐτόν·
15. Σωσάτω αὐτόν, ὅτι θέλει αὐτόν.
16. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐκσπασάς με ἐκ γαστρὸς·

1. Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?
2. Longe a salute mea verba delictorum meorum.
3. Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies,
4. Et nocte, et non ad insipientiam mihi.
5. Tu autem in sancto habitas, laus Israel.
6. In te speraverunt patres nostri,
7. Speraverunt, et liberasti eos:
8. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt,
9. In te speraverunt, et non sunt confusi.
10. Ego autem sum vermis, et non homo;
11. Opprobrium hominum, et abjectio plebis.
12. Omnes videntes me, deriserunt me:
13. Locuti sunt labiis, et moverunt caput.
14. Speravit in Domino, eripiat eum:
15. Salvum faciat eum, quoniam vult eum.
16. Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre:

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἑωθινής, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ψαλμὸς εἰρηταί ὑπὸ τοῦ Δαβίδ περὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς γενομένης ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ, ἥντινα ἀνέτειλεν ἡμῖν φῶς διὰ τοῦ ἑαυτοῦ πάθους τοῖς καθημένοις ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου.

Titulus præpositus continet: *In finem, pro susceptione matutina, psalmus David.* Hoc autem significat, quod psalmus dictus est a Davide de susceptione, quæ facta est nobis a Deo nostro Jesu, cum nobis sedentibus in tenebris et umbra mortis, per ipsius passionem lux orta est ²⁹.

1. Ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ λέγει.
2. Διὰ τὰ παραπτώματά μου ἐμακρύνθη ἡ σωτηρία μου.
3. Ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν προφητῶν.
4. Ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων βοήσομαι, καὶ οὐκ εἰς μάτην μοι γενήσεται.
5. Ἐν τῷ Πατρὶ κατοικεῖς, ὁ ἔπαινος (2) τῶν ἁγίων.
- 6-9. Νῶε, Λώτ, Ἰακώβ, Μωϋσῆς, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ οἱ Κριταί.
- 10, 11. (3) Ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου λέγει τὸ ἐπὶ γῆς ὀφθῆναι (4) ἀναστρεφόμενον, καὶ ἐπὶ ξύλου (5) τοῦ σταυροῦ αὐτόν τεθνάναι ἐμπαγέντα τῷ (6) ξύλῳ ὑπὸ τῶν ἡλῶν, καὶ γενομένον (7) δέλεαρ τῷ διαβόλῳ.
- 12, 13. (8) Ὄντος γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμου αὐτόν λέγοντες· *Ei D* *Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατὰσθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, κινουῦντες τὰς κεφαλὰς ἔλεγον ταῦτα.*
- 14, 15. Ἐλεγον οἱ ἀρχιερεῖς· *Πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· βυσάσθω αὐτόν* (9).
16. Ὁ ἐσταυρωμένος λέγει τῷ Πατρὶ· *Ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησάς με* (10).

²⁹ Isa. ix, 2. ³⁰⁻³⁰ Matth. xxvii, 40. ³¹ ibid. 43. ³² Psal. cix, 3.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
- (2) Ὁ ἐπάνω τῶν ἁγίων.
- (3) N. 10, 11, in cod. n. 10 tantum
- (4) Αὐτόν ὀφθῆναι.
- (5) Τοῦ ξύλου.

- (6) Οὖν τῷ.
- (7) Καὶ γενομένον, etc., desunt in cod.
- (8) N. 12, 13, in cod. n. 11-13.
- (9) Αὐτῶν, εἰ θέλει αὐτόν.
- (10) Γεγέννησάς με.

17. *Spes mea ab uberibus matris meae* : A 17. Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς μητρὸς μου·
 18. *In te projectus sum ex utero* : 18. Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίβην ἐκ μήτρας·
 19. *De ventre matris meae, Deus meus es tu* : 19. Ἀπὸ γαστρὸς μητρὸς μου θεὸς μου εἶ σὺ·
 20. *Ne discesseris a me, quoniam tribulatio proxima est,*
 20. Μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι θλίψις ἐγγύς,
 21. *Quoniam non est, qui adjuvet me.*
 21. Ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν μοι.
 22. *Circumdederunt me vituli multi,*
 22. Περιεκύκλωσάν με μόσχοι πολλοί,
 23. *Tauri pingues obsederunt me :*
 23. Ταῦροι πίνονες περιέσχον με·
 24. *Aperuerunt super me os suum,*
 24. Ἦνοιξαν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν,
 25. *Sicut leo rapiens, et rugiens.*
 25. Ὡς λέων ἀρπάζων, καὶ ὠρυόμενος.
 26. *Sicut aqua effusus sum,*
 26. Ὡσεὶ ὕδωρ ἐξεχύθην,
 27. *Et dispersa sunt omnia ossa mea.*
 27. Καὶ διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀστέα μου.
 28. *Factum est cor meum tanquam cera lique- scens in medio ventris mei.*
 28. Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηχόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου·
 29. *Arui tanquam testa virtus mea :*
 29. Ἐξηράνθη ὡς ὄστρακον ἡ ἰσχύς μου,
 30. *Et lingua mea adhæsit faucibus meis :*
 30. Καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῷ λάρυγγί μου·
 31. *Et in pulverem mortis deduxisti me.*
 31. Καὶ εἰς χεῖν θανάτου κατήγαγές με.
 32. *Quoniam circumdederunt me canes multi :*
 32. Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί·
 33. *Concilium malignantium obsedit me.*
 33. Συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

17. *Spes mea ab uberibus matris meae* : Mariæ matris Domini, aut significat facientes voluntatem Patris ejus, qui in cœlis est, hoc est discipulos, hoc modo : Spes tua in me ex doctrina discipulorum meorum est.
 17. (1) Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίβην ἐκ μητρὸς· Μαρία (2) τοῦ Κυρίου λέγει τοὺς ποιῶντας τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, τουτέστι τοὺς μαθητάς. Ἡ ἐλπίς σου (3) ἡ εἰς ἐμὲ ἐκ τῆς διδασχῆς τῶν μαθητῶν μου ἔστιν. [Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς μητρὸς μου· Μαρία τοῦ Κυρίου, ἡ λέγει τοὺς ποιῶντας τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, τουτέστι τοὺς μαθητάς, οὕτως· Ἡ ἐλπίς σου ἡ εἰς ἐμὲ ἐκ τῆς διδασχῆς τῶν μαθητῶν μου ἔστιν.]
 18. *Illud autem : In te projectus sum ex utero,* quando Gabriel, cum esset ipse in utero Virginis, de eo dixit, quod Filius Dei est.
 18. Τὸ δὲ, Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίβην (4) ἐκ μήτρας, ὅταν ὁ Γαβριὴλ, ὄντος αὐτοῦ ἐν μήτρᾳ τῆς Παρθένου ἔλεγε περὶ αὐτοῦ, ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔστιν.
 19. *Et in ventre cum essem ejus, quam mihi matrem esse voluisti, spectasti me tu solus, Pater : quis sum.*
 19. Καὶ ἐν τῇ γαστρὶ με ὄντα, ἧς ἡβουλήθη [ἡβουλήθη] μητρὸς μου, τεθέασαι με σὺ μόνος, Πάτερ· τὸ τίς εἰμι.
 20. *Ne discesseris a me* : ego enim in te, Pater, et tu in me. Passurus sum, quod apud homines est tribulatio, non apud me.
 20. Οὐκ ἀποστῆς (5) ἀπ' ἐμοῦ· ἐγὼ γὰρ ἐν σοί, Πάτερ, καὶ σὺ ἐν ἐμοί. Πάσχειν μέλλω, ὃ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἔστι θλίψις, οὐ γὰρ [παρ'] (6) ἐμοί.
 21. *Ipse enim sibi ipsi auxiliatur, utpote omnipotens, et rerum omnium dominus.*
 21. Αὐτὸς γὰρ ἑαυτῷ βοηθῶν (7), ὡς παντοδύναμος καὶ ἐξουσιαστής.
 22-25. *De Judæis loquitur, quando circumdederunt eum, et clamabant : Tolle, tolle, crucifige eum*⁴³.
 22-25. Περὶ τῶν Ἰουδαίων λέγει, ὅτι ἐκύκλωσαν αὐτὸν, καὶ ἔκραζον· Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν.
 26, 27. *Ossa sua Judæorum populum dicit.*
 26, 27. Ὅστέα αὐτοῦ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων λέγει.
 28. *Cor suum rursus populum Judæorum dicit, quia ejus eloquia in cordibus eorum erant.*
 28. Καρδίαν αὐτοῦ τὸν λαὸν πάλιν τῶν Ἰουδαίων λέγει, διὰ τὰ λόγια αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἶναι.
 29. *Judæos significat.*
 29. Τοὺς Ἰουδαίους (8) λέγει.
 30. *Defecit enim ex ore ipsorum fons vitæ, et propterea adhæsit in sitim populus Judæorum.*
 30. Ἐξέλιπε γὰρ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐκολλήθη εἰς δίψαν ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 31. *Ad Judæos me misisti.*
 31. Πρὸς τοὺς Ἰουδαίους με ἀπέστειλας.
 32, 33. *Judæi enim circumdederunt me,*
 32, 33. Οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι ἐκύκλωσάν με.

⁴³ Joan. XIX, 15.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 17, in cod. n. 17, 18.

(2) Μητέρα.

(3) Οὖν.

(4) Ἔστιν. Τὸ δὲ· Ἐπὶ σὲ ἐπεβρίβην, etc.

(5) Οὐκ ἂν ἀπέστης.

(6) Γὰρ ἐν ἐμῇ.

(7) Βοηθῶ.

(8) Τοὺς αὐτοὺς Ἰουδ.

34. Ὄρουσαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου.
 35. Ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστέα μου.
 36. Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν, καὶ ἐπειδὸν με.
 37. Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς.
 38. Καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλήρον.
 39. Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ.
 40. Εἰς τὴν ἀντιληψίν μου πρόσχες.
 41. Ῥῦσαι ἀπὸ βρομφαίας τὴν ψυχὴν μου,
 42. Καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου.
 43. Σῶσόν με ἐκ στόματος λέοντος,
 44. Καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκερώτων τὴν ταπεινωσίν μου.
 45. Διηγήσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου.
 46. Ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε.
 47. Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, αἰνέσατε αὐτόν.

- A 34. Foderunt manus meas, et pedes meos :
 35. Dinumeraverunt omnia ossa mea.
 36. Ipsi vero consideraverunt, et inspexerunt me.
 37. Diviserunt sibi vestimenta mea :
 38. Et super vestem meam miserunt sortem.
 39. Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me :
 40. Ad defensionem meam conspice.
 41. Erue a framea, Deus, animam meam,
 42. Et de manu canis unicum meam.
 43. Salva me ex ore leonis,
 44. Et a cornibus unicornium humilitatem meam.
 45. Narrabo nomen tuum fratribus meis :
 B 46. In medio ecclesiae laudabo te.
 47. Qui timetis Dominum, laudate eum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

34. Τοὺς ἴλους τοὺς ὑπὸ (1) τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ λέγει.

35. Τῷ κατὰ πάντων τῶν μελῶν προσαγαγεῖν (2) αὐτοὺς τιμωρίας αὐτῷ· ἐφραγγέλωσαν γὰρ αὐτόν, καὶ ἐρράπισαν, καὶ ἐκολάφισαν, καὶ εἶθ' οὕτως ἐσταύρωσαν.

36. Ὅτε ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὄρωντες αὐτόν ἔλεγον· Οὐά! (3) ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι.

37, 38. Οἱ σταυρώσαντες αὐτόν στρατιῶται.

39, 40. Πρῶτον μὲν ὁ προφήτης λέγει πρὸς αὐτόν, ἔτι Σὺ, Κύριε, ταῦτα (4) ὑπομένων ὑπ' [ὕπερ] ἡμῶν, μιμούμενος ἡμᾶς, [μὴ] μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ, τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' εἰς ἀντιληψίν ἡμῶν εὐδοκίμησον (5). Ἔστι δὲ καὶ ἐκ προσώπου αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγεσθαι ταῦτα, ὑποτύπωσιν ἡμῖν διδοὺς τὸ ταμῶντος λόγους κεχρησθαι ἐν καιρῷ μαρτυρίου.

41, 43. Αὐτὸς προσεύχεται νῦν, Θεὸς ὢν, ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ διαβόλου, ἵνα σὺ, ἄνθρωπος ὢν, μὴ ἀμελήσῃς (6).

44. Τὸ κέρας τοῦ μονοκέρωτος ὑψηλὸν ἐστὶ, καὶ ἀναιρετικόν· περὶ οὖν τῆς καρδίας τῶν Ἰουδαίων τῆς δολίας καὶ ὑψηλῆς λέγει.

45. (7) Τῷ λαῷ, λέγει, διηγήσομαι τὸ ὄνομά σου· ὡς εἶρηκεν ἐν Εὐαγγελίῳ· Ἐφανέρωσα τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀνθρώποις.

46. (8) Περὶ τῶν ἁγίων λέγει.

47. (9) Τοὺς πιστοὺς λέγει.

34. Claves in pedibus, et manibus ejus significat.

35. Per omnia ipsius membra admovendo ei cruciatus. Ipsum enim flagellaverunt, et alapis percusserunt, et colaphizarunt, atque ita deinde crucifixerunt

36. Quando in cruce eum videntes dixerunt : *Vah ! alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere* ⁴⁵.

37, 38. Milites, qui eum crucifixerunt.

39, 40. Primum quidem propheta ad eum dicit : *C Tu, Domine, hæc patiens pro nobis, imitans nos, ne elongaveris auxilium tuum a me, hoc est populo Judaico, sed complacet tibi in auxilium nostrum venire. Possunt etiam hæc dici ex persona ipsius Domini, qui exemplum nobis præbuit his sermonibus utendi tempore martyrii.*

41-43. Ipse nunc orat, cum Deus sit, ut liberetur a diabolo : ne tu cum sis homo, negligenter agas.

44. Cornu unicornis elevatum est, et mortiferum : de corde igitur Judæorum doloso et superbo loquitur.

45. *Populo, inquit, narrabo nomen tuum ; quem admodum dixit in Evangelio : Manifestavi nomen tuum hominibus* ⁴⁵.

46. De sanctis loquitur.

47. Fideles significat.

⁴⁵ Math. xxvii, 42. ⁴⁶ Joan. xvii, 6.

†Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπί.
 (2) Αὐτοῦ προσάγειν αὐτ.
 (3) Οὐχί.
 (4) Ὁ ταῦτα.
 (5) Εὐδόκησον.

(6) Ἄμελεις.
 (7) In cod. n. 45, 46.
 (8) In cod. n. 47.
 (9) In cod. n. 48.

48. Universum semen Jacob, glorificate eum.
 49. Timeat eum omne semen Israel :
 50. Quoniam non spreuit, neque offensus est deprecatione pauperis,
 51. Nec avertit faciem suam a me :
 52. Et cum clamarem ad eum, exaudivit me.

53. Apud te laus mea :
 54. In ecclesia magna confitebor tibi :
 55. Vota mea reddam in conspectu timentium [In conspectu Domini omnium timentium] eum.
 56. Edent pauperes, et saturabuntur :
 57. Et laudabunt Dominum, qui requirunt eum :
 58. Vivent corda eorum in sæculum sæculi.
 59. Remiscentur, et convertentur ad Dominum universi fines terræ :
 60. Et adorabunt in conspectu ejus universæ familie gentium.
 61. (a) Quoniam Domini est regnum,
 62. Et ipse dominatur gentium.
 63. Manducaverunt, et adoraverunt omnes pingues terræ :

(a) Vers. 61, 62 desunt in cod. Barberin.

ATHANASII INTERPRETATIO.

48, 49. Personam, quæ supra orat, timeat utique omne genus eorum, qui corde mundi sunt. Israel enim interpretatur mens videns Deum.

50, 51. Quoniam non despexit hominum genus, nec permisit eos perire, abominatus ob eorum peccata, neque in sinem oblitus est figmenti sui.

52. Et dum eum invocarem, ut ipse in auxilium meum veniret, exaudivit me; et non solum venit, sed etiam passus est pro me.

53. Hoc est, quod in Evangelio dixit Dominus : *Est Pater meus, qui glorificat me*⁴⁶.

54. Hoc adimplens in Evangelio dixit : *Confitebor tibi, Pater Domine cæli et terræ*⁴⁷.

55. Quæ promisi per prophetas, impleo.

56. Justificationes Domini, et implebuntur Spiritu sancto.

57. Hymnos speciosos de eo cantabunt oblectati ejus pulchritudine.

58. Letale peccatum in ipsis non admittent.]

59. Recordabuntur ejus, qui ipsos fecit.

60. Tribus terræ.

61, 62. Ipse enim est rex regum, et Dominus dominantium, et solus Dominus totius humani generis, utpote qui solus proprio sanguine eos redemit.

63. Participaverunt gratiam Dei animo poenentes.

⁴⁶ Joan. viii, 54. ⁴⁷ Matth. x, 25.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Οὐ κατεφρόνησα.

- A 48. Ἄπαν τὸ σπέρμα Ἰακώβ, δοξάσατε αὐτόν.
 49. Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰσραὴλ.
 50. Ὅτι οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχθησε τῇ δεξιῇ τοῦ πτωχοῦ,
 51. Οὐδὲ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ.
 52. Καὶ ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς αὐτὸν εἰσῆχουσέ μου.
 53. Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου.
 54. Ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη ἐξομολογήσομαί σοι.
 55. Τὰς εὐχάς μου ἀποδώσω ἐνώπιον τῶν [ἐν ὧπιον τῷ Κυρίῳ πάντων τῶν] φοβουμένων αὐτόν.
 56. Φάγονται πένιτες, καὶ ἐμπλησθήσονται.
 57. Καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες αὐτόν.
 58. Ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς αἰῶνα αἰῶνος.
 59. Μνησθήσονται, καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Β Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 60. Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν.
 61. Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία,
 62. Καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν.
 63. Ἐφαγον, καὶ προσεκύνησαν πάντες οἱ πίνους τῆς γῆς.

C 48, 49. Ἀπὸ προσώπου τοῦ ἀνωτέρω προσευχομένου φοβηθήτω δὴ ἅπαν τὸ γένος τῶν καθαρῶν τῇ καρδίᾳ Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται τοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν.

50, 51. Ὅτι οὐκ ἀπεφρόνησε (1) τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐκ εἶασεν αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι βδελυσσόμενος ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν, οὐδὲ εἰς τέλος τοῦ πλάσματος αὐτοῦ ἐπελάβετο.

52. Καὶ ἐν τῷ καλεῖν αὐτὸν ἔλθειν αὐτὸν εἰς βοήθειάν μου, εἰσήκουσέ μου· καὶ οὐ μόνον ἐλήλυθεν, ἀλλὰ καὶ πέπονθεν ὑπὲρ ἐμοῦ.

53. Τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἔλεγεν ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος· Ἔστιν ὁ Πατήρ μου ὁ δοξάζων με

54. Τοῦτο πληρῶν ἐν Εὐαγγελίῳ ἔλεγεν· Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε Πάτερ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.

55. Ἄπερ ἐπηγγειλάμην δια τῶν προφητῶν, πληρώσω.

56. Τὰ δικαιώματα τοῦ Κυρίου, καὶ ἐμπλησθήσονται Πνεύματος ἁγίου.

57. Ὑμνοὺς ὠραιότητος ἐψωσιν εἰς αὐτὸν οἱ τερπόμενοι τοῦ κάλλους αὐτόν (2).

58. Ἀμαρτίαν θανατηφόρον οὐ δέξονται ἐν αὐτοῖς.

59. Μνησθήσονται τοῦ πεποιηκότος αὐτούς.

60. Αἱ φυλαὶ τῆς γῆς.

61, 62. Αὐτὸς γάρ ἐστι βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, καὶ μόνος δεσπότης παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὡς μόνος αὐτοῦς ἐξαγοράσας τῷ ἰδίῳ αἵματι.

63. Μετέλαβον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ οἱ δυνατοὶ τῇ

64. Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται πάντες οἱ κατα- A
βαίνοντες εἰς γῆν.

65. Καὶ ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῆ,

66. Καὶ τὸ σπέρμα μου δουλεύσει αὐτῷ.

67. Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη·

68. Καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ

69. Δαψ τῷ τεχθσομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΚΒ΄.

1. Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει·

2. Εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν·

3. Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με.

4. Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν·

5. Ὁδήγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης,

6. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

7. Ἐάν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου,

8. Οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ. B

9. Ἡ ράβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταὶ με
παρεκάλεσαν

10. Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξεναντία,
τῶν θλιβόντων με·

11. Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου

64. In conspectu ejus cadent omnes, cui descen-
dunt in terram.

65. Et anima mea illi vivit,

66. Et semen meum serviet ipsi.

67. Annuntiabitur Domino generatio ventura :

68. Et annuntiabunt justitiam ejus

69. Populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.

Psalmus David. PSAL. XXII.

1. Dominus pascit me, et nihil mihi deerit .

2. In loco pascuæ ibi me collocavit :

3. Super aquam refectionis educavit me.

4. Animam meam convertit :

5. Deduxit me super semitas justitiæ,

6. Propter nomen suum.

7. Nam etsi ambulavero in medio umbræ mortis,

8. Non timebo mala ; quoniam tu mecum es.

9. Virga tua, et baculus tuus, ipsa me consolata
sunt.

10. Parasti in conspectu meo mensam adversus
eos, qui tribulant me :

11. Impinguasti in oleo caput meum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

64. Πάντες οἱ τὰ γῆινα φρονούντες.

65. Αὐτῷ μὲν ἡ ψυχὴ μου (1)· τῷ δὲ κόσμῳ τε-
θανάτωται·

66. Καὶ πᾶσα μου ἐνθύμησις ὑποταγήσεται αὐτῷ.

67. Δεκτή ἐστὶ τῷ Κυρίῳ.

68. Κηρύξουσι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

69. Τεχθσομένῳ, λέγει, ἐν τῷ βαπτίσματι.

Ἡ προκαιμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, τουτέστι ψαλμὸς τῷ γεροντί ποιμένι τῶν
προβάτων.* Δῆλον γάρ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ποιμὴν ἦν προβάτων. Ψαλμὸς οὖν τῷ Δαβίδ, λέγω δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῷ
καλῷ Ποιμένι· διὸ ἐπάγει πρὸς αὐτὸν λέγων·

Titulus præpositus continet : *Psalmus David, hoc est, psalmus ei, qui fuit pastor ovium.* Siquidem ma-
nifestum est, quod David erat pastor ovium. Psalmus igitur David, Dei, inquam, Filio, qui Pastor bonus
fuit : ideo subdit ad eum dicens :

1. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θετικῶς
ὑπὲρ ἡμῶν (3).

2. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἔνθα οἱ ἄγιοι αὐτοῦ
ἀνοοῦσιν.

3. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος ἁγίου.

4, 5. Ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου ἐπι-
στρέψας τὴν ψυχὴν μου (4) πρὸς ἑαυτὸν ὠδήγησεν (5)
ἐπὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ,

6. Ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

7. Εἰς τὸ τιμωρηθῆναι με ὑπὲρ σοῦ.

8. Οὐ πτοήσει με πᾶσα τιμωρία, ὅτι σὺ ἐνισχύεις
με ὑπομένειν ταύτας.

9. Ὁ Υἱὸς σου καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον ἐπ-
έστρεψάν με.

10. Τὴν ἐπουράνιον λέγει τράπεζαν τὸ μυστήριον
τὸ ἀθάνατον.

11. Τὸ ἐλαίον λέγει τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος.

64. Omnes, qui terrena cogitant.

65. Ipsi quidem anima mea, mundo autem mor-
tua est :

66. Et omnis mea cogitatio subdetur ipsi.

67. Accepta erit Domino.

68. Prædicabunt præcepta ejus.

69. Qui nascetur, inquit, in baptismo.

C

4. Bonus pastor, qui posuit animam suam pro
nobis.

2. In Ecclesia Dei, ubi sancti ejus florent.

3. In gratia Spiritus sancti.

4, 5. E diaboli captivitate animam meam ad se
convertens deduxit in præcepta sua,

D

6. Pro nomine ejus.

7. Cum ego tormenta pro te sustinuerō.

8. Nullus me cruciatus terreat, quoniam tu vires
mihi præbes, ut illos perferam.

9. Filius tuus, et Spiritus sanctus tuus conver-
terunt me.

10. Cælestem mensam vocat mysterium immor-
tale.

11. Oleum dicit gratiæ Spiritus sancti.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ ψυχὴ μου ζῆ.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.

(3) Τίθεισιν ὑπὲρ προβάτων.

(4) N. 4. Ἐκ τῆς... τὴν ψυχὴν μου.

(5) N. 5. Ὁδήγησέ με... αὐτοῦ.

12. Et calix tuus inebrians, quam præclarus est : A 12. Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με, ὡσεὶ κρᾶ-
φιστον·
13. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ : 13. Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πάσας τὰς
ἡμέρας τῆς ζωῆς μου·
14. Et ut inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum. 14. Καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς μακρό-
τητα ἡμερῶν.
- Prima Sabbati, psalmus David. PSAL. XXIII.* *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτου. ΨΑΛ. ΚΓ'.*
1. Domini est terra, et plenitudo ejus, 1. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς,
2. Orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo. 2. Ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.
3. Quia ipse super maria fundavit eum : 3. Αὐτὸς γὰρ ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν,
4. Et super flumina præparavit eum. 4. Καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἠτοίμασεν αὐτήν.
5. Quis ascendet in montem Domini ? 5. Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου ;
6. Aut quis stabit in loco sancto ejus ? 6. Ἡ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ ;
7. Innocens manibus, et mundo corde : 7. Ἄθῶος χερεσὶ, καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ,
8. Qui non accepit in vano animam suam · B 8. Ὃς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ,
9. Nec juravit in dolo proximo suo : 9. Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ πρὸς πλησίον αὐτοῦ·
10. Hic accipiet benedictionem a Domino, 10. (a) Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου,
11. Et misericordiam a Deo salutari suo. 11. Καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ σωτήρος αὐτοῦ.
12. Hæc est generatio quærentium eum : 12. Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον,
13. Quærentium faciem Dei Jacob. 13. Ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ.
14. Attollite portas, principes, vestras : 14. Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν·
15. Et elevamini, portæ æternales : 15. Καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι·
16. Et introibit rex gloriæ. 16. Καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
17. Quis est iste rex gloriæ ? 17. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης ;
18. Dominus fortis, et potens, 18. Κύριος κραταίος καὶ δυνατὸς,
19. Dominus potens in prælio. 19. Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ.

(a) Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ Σωτήρος αὐτοῦ, καὶ ἐλεηθήσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτόν. *Hic accipiet benedictionem a Deo Salvatore suo, et misericordiam consequetur a Deo, qui saluum facit eum.* In marg. cod. Barberin.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

12. Immortalem potum divini sanguinis significat. C 12. Τὴν ἀθάνατον πόσιν τοῦ θείου αἵματος λέγει
13. Indesinenter mihi erit. 13. Ἀδιάλειπτως μοι (1) ἔσται.
14. In superna Jerusalem. 14. Εἰς τὴν ἄνω Ἰερουσαλήμ.
- Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτου.* Τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἴρηται ὁ ψαλμὸς παρὰ τοῦ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.
- Titulus præpositus continet : *Psalmus David prima Sabbatorum.* Hoc autem significat, quod psalmus dictus est a Davide de resurrectione Domini.
1. In principio enim fecit terram. 1. Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἐποίησεν τὴν γῆν (3).
2. Omnia autem, quæ in ea sunt, et qui habitant in ea, ipse fecit. 2. Πάντα δὲ τὰ ἐν αὐτῇ αὐτὸς ἐποίησεν, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ.
3. Terra enim ex aqua jussu ejus consistit. 3. Ἡ γῆ γὰρ ἐξ ὕδατός ἐστι συνεστῶσα τῇ αὐτοῦ κελεύσει.
4. Ut per eum flumina transirent. 4. Εἰς τὸ διοδεύειν τοὺς ποταμούς ἐν αὐτῇ.
5. In cœlestem civitatem, inquit. 5. Εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν, λέγει.
6. Quis dignus æternis mansionibus ? 6. Τίς ἄξιος (4) τῶν αἰωνίων μονῶν ;
7. Omnem a se abjiciens iniquitatem, et omnia ad Dei voluntatem faciens. 7. Ὁ πᾶσαν ἀδικίαν ἀπορρίπτων ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ πάντα ποιῶν εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα.
8. Quæ in mundo sunt, non dilexit. 8. Οὐκ ἠγάπησεν τὰ ἐν τῷ κόσμῳ.
9. Neque pejeravit, neque mentitus est. 9. Οὐκ ἐπίωρχησεν, οὐδὲ ἐψεύσαστα.
- 10, 11. Nunc, et in futuro sæculo. 10, 11. Ἐν τῷ νῦν (5) καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
12. Diligentium Dominum. 12. Ἀγαπῶντων τὸν Κύριον.
13. Desiderantium ipsum videre. 13. Ἐπιθυμούντων αὐτὸν θεάσασθαι.
- 14-19. De descensu loquitur, quem fecit in inferiores partes terræ, et spoliavit infernum. 14-19. Περὶ τῆς καταβάσεως λέγει, ἧς ἐποίησατο τὰ (6) κατώτερα μέρη τῆς γῆς, καὶ ἐσπούλευσε τὸν ἕρην.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatican.

(1) Ἀδιάλειπτόν μοι.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειως περι.

(3) Ἡ γῆ καὶ πάντα.

(4) Πᾶς ἄξιόμηνος.

(5) N. 10. Καὶ ἐν τῷ νῦν, etc. N. 11. Καὶ ἐλεηθήσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτόν.

(6) Εἰς τὰ.

20. Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν
 21. Καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι·
 22. Καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης·
 23. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;
 24. Κύριος τῶν δυνάμεων αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς
 τῆς δόξης.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΔ'.

1. Πρὸς σέ, Κύριε, ἤρα τὴν ψυχὴν μου·
 2. Ὁ Θεὸς μου, ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ κατασχυν-
 θείην εἰς τὸν αἰῶνα
 3. Μὴδὲ καταγελασάτωσάν με οἱ ἐχθροὶ μου·
 4. Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομνοντές σε οὐ μὴ κα-
 τασχυνθῶσιν.
 5. Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ ἀνομοῦντες διακενής.
 6. Τὰς ὁδοὺς σου, Κύριε, γινώρισόν μοι,
 7. Καὶ τὰς τρίβους σου διδάξόν με.
 8. Ὁδήγησόν με ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου [ἐπὶ τὴν ἀλή-
 θειάν σου],
 9. Καὶ διδάξόν με, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ σωτήρ μου·

- A 20. Attollite portas, principes, vestras :
 21. Et elevamini, portæ æternales :
 22. Et introibit rex gloriæ :
 23. Quis est iste rex gloriæ ?
 24. Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

Psalmus David. PSAL. XXIV.

1. Ad te, Domine, levavi animam meam ;
 2. Deus meus, in te confido, non erubescam.
 3. Neque irrideant me inimici mei :
 4. Etenim universi, qui sustinent te, non con-
 fundentur.
 5. Confundantur omnes iniqua agentes super-
 B vacue.
 6. Vias tuas, Domine, demonstra mihi,
 7. Et semitas tuas edoce me :
 8. Dirige me in veritate tua [in veritatem tuam],
 9. Et doce me. quia tu es Deus salvator meus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

20-24. Περὶ τῆς ἐπανόδου (1) αὐτοῦ λέγει, ἤς (2)
 ἐποίησατο εἰς οὐρανοῦς.

20-24. De ipsius reditu loquitur, quem in cælos
 fecit.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. Διπλῶς οὖν ἡ ἐπιγραφή ἴνεται, καὶ εἰς τὸν
 τοῦ Θεοῦ μονογενῆ Υἱόν, καὶ εἰς τοὺς αὐτῷ ἀνακειμένους· ἡ γὰρ ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Δαβὶδ ποτὲ μὲν
 ἐρμηνεύεται *ικανὸς χειρὶ*, ὅπερ οὐχ ἕτερος εἴη τις εἰμὶ [εἰ μὴ] ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός· ποτὲ δὲ *πεποθημένος*,
 ὅπερ (4) φθάσει εἰς τοὺς αὐτῷ προστρέχοντας. Οὕτως οὖν εἰς ἀμφοτέρους τὸν ψαλμὸν εὐρήσεις εἰρημένον· οἱ
 γὰρ καταφεύγοντες (5) εἰς αὐτόν, τὸν ψαλμὸν αὐτῷ προσφέρουσι. Ψαλμὸς οὖν τῷ Δαβὶδ, τῷ [τὸ μὲν] Ἰνα (6)
 προσφέρηται· τὸ δὲ Ἰνα προσφέρῃ· δύο γὰρ ἐρμηνειῶν εἴπαμεν εἶναι τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*. Dupliciter autem inscriptio intelligitur, et de Filio Dei
 unigenito, et de illis, qui ei se dedicant. Nomen enim David nunc interpretatur *manupotens*, qui nullus alius
 est, quam Dei Filius; nunc vero *desideratus*, quod convenit in eos, qui ad ipsum accurrunt. Ita igitur
 psalmum de utrisque dictum invenies : qui enim ad ipsum confugiunt, psalmum ipsi dicunt. *Psalmus* igitur
David, partim quidem quatenus illi dicitur, partim quatenus isti dicunt. Duplicem enim diximus no-
 men interpretationem habere.

1. Σοὶ προσήγαγον (7) αὐτήν.
 2. Μὴδὲ ἐν τῷ νῦν, μὴδὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 3. Μὴδὲ καταπαιξάτωσάν μου.
 4, 5. Γέγραπται γάρ· Ὅτι διὰ πολλῶν θλι-
 ψῶν (8) θεῖ ἡμῶς εἰσελεῖθαι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν· οὐκοῦν ὁ ὑπομείνας εἰς τὸ τέλος, οὗτος
 σωθήσεται.
 6, 7. Νήπιος γάρ εἰμι, καὶ δέομαι τῆς σῆς διδασκα-
 λίας.
 8, 9. Ὁδήγησόν με (9) τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι.

- C 1. Ad te eam adduxi.
 2. Neque nunc, neque in futuro sæculo.
 3. Ne mihi illudant.
 4, 5. Nam scriptum est : *Quoniam per multas tri-
 bulationes oportet nos intrare in regnum cælorum* ⁴⁸.
 Itaque permanens in finem hic salvus erit.
 6, 7. Infans enim sum, et opus habeo tua doctrina.
 8 9. Deduc me Spiritu sancto tuo.

⁴⁸ Act. xiv, 21.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Ἀνόδου.
 (2) Ἦν.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (4) Ἄπερ.
 (5) Καταφυγόντες.
 (6) Τῷ μὲν Ἰνα... τῷ δέ, etc.

- (7) Προσήγαγα.
 (8) *Θλίψεων εἰσελεύσονται εἰς, etc.*, ὀδομήνας.
 (9) Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν πίστιν σου· σὺ γὰρ εἶ
 ἡ τοῦ Πατρὸς ῥάβδος. Καὶ διδάξόν με τῷ ἁγίῳ σου
 Πνεύματι, Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός, ὁ Σωτήρ μου.

10. Et te sustinui tota die.
 11. Reminiscere miserationum tuarum, Domine,
 12. Et misericordiarum tuarum, quæ a sæculo sunt.
 13. Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineris :
 14. Secundum misericordiam tuam memento mei tu,
 15. Propter bonitatem tuam, Domine.
 16. Dulcis et rectus Dominus,
 17. Propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
 18. Diriget mansuetos in iudicio,
 19. Docebit mites vias suas.
 20. Universæ viæ Domini misericordia et veritas,
 21. Requirentibus testamentum ejus, et testimonia ejus.
 22. Propter nomen tuum, Domine,
 23. Et propitiare peccato meo ; multum est enim.
 24. Quis est homo, qui timet Dominum ?
 25. Legem statuet ei in via, quam elegerit.
 26. Anima ejus in bonis demorabitur :
 27. Et semen ejus hæreditabit terram.
 28. Firmamentum est Dominus timentibus eum :
- A 10. Καὶ σε ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν.
 11. Μνήσθητι τῶν οἰκτιρμῶν σου, Κύριε,
 12. Καὶ τὰ ἐλέη σου, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος εἰσιν.
 13. Ἀμαρτίας νεότητάς μου, καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῆς·
 14. Κατὰ τὸ ἔλεός σου μνήσθητί μου σύ,
 15. Ἐνεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε.
 16. Χρηστὸς καὶ εὐθὺς ὁ Κύριος·
 17. Διὰ τοῦτο νομοθετησεὶ ἀμαρτάνοντας ἐν ὁδῷ.
 18. Ὁδηγήσει πραεῖς ἐν κρίσει,
 19. Διδάξει πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ.
 20. Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος καὶ ἀλήθεια,
 21. Τοῖς ἐκζητοῦσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ, καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ.
 22. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος σου, Κύριε,
 23. Καὶ ἰλάσθητι τῇ ἀμαρτίᾳ μου· πολλὴ γάρ ἐστι.
 24. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον ;
 25. Νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδῷ, ἣ ἤρετίσατο.
 26. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς αὐλισθήσεται·
 27. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει γῆν.
 28. Κραταίωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν·
- B 22. Propter nomen tuum, Domine,
 23. Et propitiare peccato meo ; multum est enim.
 24. Quis est homo, qui timet Dominum ?
 25. Legem statuet ei in via, quam elegerit.
 26. Anima ejus in bonis demorabitur :
 27. Et semen ejus hæreditabit terram.
 28. Firmamentum est Dominus timentibus eum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Quando sum in luce, exspecto te, et promissionem tuam.
 11, 12. Recordare, Domine, quoniam misericors es, et quod a sæculo consuevisti misereri eorum, qui tibi se prosternunt.
 13. Obliviscere omnium peccatorum meorum, quæ juvenis, et ignorantia ductus commisi.
 14, 15. Propter bonitatem tuam, Domine. Quemadmodum magna est tua misericordia, ita mei recordatus dignum fac me misericordia tua, quoniam tu facilis es ad excipiendum, et omnibus teipsum præbes.
 16. Quoniam bonus est, et misericors,
 17. Propterea peccatores ad se convertit.
- 18, 19. Deducet in veritatem eos, qui ei non resistunt, et docebit eos, qui ei auscultant, quomodo perveniant in regnum cælorum.
 20, 21. Omnia mandata Domini misericordia, et fides sunt volentibus implere Vetus Testamentum secundum ea, quæ a Domino, et ab ipsis apostolis dicta sunt.
 22, 23. Agnus Dei existens, et tollens peccatum meum ; multum enim est.
 24. Quis est ille, qui cogitet Deum inspectorem habere ?
 25. Erudiet eum in præceptis suis.
 26. In locis supercælestis civitatis.
 27. Supernam terram significat.
 28. Auxiliator est Dominus timentium eum.
10. Ἦνίκα εἶμι ἐν τῷ φωτὶ, ἀπεκδέχομαι σε, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν σου.
 11, 12. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι οἰκτιρμῶν εἶ, καὶ ὅτι ἀπ' αἰῶνος εἴωθε (1) ἐλεεῖν τοὺς προσπίπτοντάς σοι.
 13. Ἀθήνη πάντων ποιήσον τῶν ἀμαρτιῶν μου, ὡς πεποιεῖμαι νέος ὢν, καὶ ἀγνοία φερόμενος
 14, 15. Ἐνεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε. Ὅσπερ μέγα σου τὸ ἔλεός ἐστιν, οὕτως μου μνησθεὶς ἀξιῶσόν με τοῦ ἐλέους σου, ἕνεκεν τοῦ εἶναι σε εὐπάρχον [εὐπαράδοχον] (α), καὶ πᾶσιν ἐαυτὸν παρέχειν.
 16. Ἐπειδὴ ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ ἐλεήμων,
 17. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπιστρέφει πρὸς αὐτόν.
 18, 19. Ὁδηγήσει εἰς ἀλήθειαν τοὺς μὴ ἀνθισταμένους αὐτῷ, καὶ διδάξει τοὺς ὑπακούοντας αὐτῷ, πῶς ἔλθωσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
 20, 21. Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ Κυρίου ἐλεημοσύνη καὶ πίστις εἰσὶ τοῖς θέλουσι πληρῶσαι τὴν Παλαιὰν Διαθήκην κατὰ (2) ὑπὸ τοῦ Κυρίου λαληθέντα, καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτῶν.
 22, 23. (3) Ὁ ὑπάρχων Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν μου· πολλὴ γάρ ἐστιν.
 24. Τίς ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ ἐνοῶν (4) ἔφορον ἔχειν τὸν Θεόν ;
 25. Στοιχεῖώσει αὐτόν ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ.
 26. Ἐν τόποις τῆς ἐπουρανίου πόλεως.
 27. Τὴν ἄνω λέγει γῆν.
 28. Βοηθὸς ἐστὶ Κύριος ὁ τῶν (5) φοβουμένων αὐτόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἴωθας.
 (2) Καὶ τὰ.
 (3) Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ὁ Ἄμνος ὑπάρχων
 (α) Legendum potius εὐπάρχοχον. Edit.

- τοῦ Θεοῦ, ἄρον τὴν.
 (4) Ὁ ἐννοούμενος.
 (5) Βοήθεια λέγει Κύριος τῶν, etc.

29. Καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς.
 30. Οἱ ὀφθαλμοί μου διαπαντὸς πρὸς τὸν Κύριον,
 31. Ὅτι αὐτὸς ἐκπάσει ἐκ παγίδος τοῦς πόδας μου.
 32. Ἐπίβλεψόν ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐλέησόν με.
 33. Ὅτι μονογενὴς καὶ πτωχὸς εἰμι ἐγώ.
 34. Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν.
 35. Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγατέ με.
 36. Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν κόπον μου.
 37. Καὶ ἄφες πάσας τὰς ἀμαρτίας μου.
 38. Ἴδε τοῦς ἐχθροῦς μου, ὅτι ἐπληθύνθησαν.

- A 29. Et testamentum ipsius manifestabit illis.
 30. Oculi mei semper ad Dominum,
 31. Quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.
 32. Respice in me, et miserere mei :
 33. Quia unicus et pauper sum ego.
 34. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt :
 35. De necessitatibus meis erue me.
 36. Vide humilitatem meam et laborem meum :
 37. Et dimitte universa delicta mea.
 38. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati

sunt :

39. Καὶ μίσος ἄδικον ἐμίσησάν με.
 40. Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, καὶ βῦσαί με.
 41. Μὴ καταισχυθῆιην, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ σέ.
 42. Ἄκακοι καὶ εὐθεῖς ἐκολώντό μοι, ὅτι ὑπέμεινά σε, Κύριε.
 43. Αὐτρωσαι, ὁ Θεὸς, τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ.

59. Et odio iniquo oderunt me.
 40. Custodi animam meam, et erue me :
 41. Non erubescam, quoniam speravi in te.
 42. Innocentes et recti adhæserunt mihi, quia sustinui te.
 43. Liberæ, Deus, Israel ex omnibus tribulationibus suis.

Ψαλμός τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΕ'.

1. Κρίνον μοι, Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην.

Psalmus David. PSAL. XXV.

1. Judica me, Domine ; quoniam ego in innocentia mea ingressus sum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Διδάξει αὐτούς.
 30. Τῆς καρδίας μου λέγει.
 31. Ἀπὸ ἀμαρτιῶν (1).
 32. Πρόσχες τὸ ἀσθενές μου, καὶ ἐλέησόν με.
 33. Μηδὲν (2) ἔχων.
 34. Αἱ ἀμαρτίαι μου.
 35. Ἀπὸ ἀμαρτιῶν (3).
 36, 37. Ἐπίδε, ὅτι χυῖς εἰμι, καὶ πρόσχες τὸ δυνατὸν τῶν ἐπιθεμένων μοι πολεμίων (4), καὶ σπλαγχνισθεὶς ἄφες πάσας τὰς ἀμαρτίας μου.
 38. Τοῦς δαίμονας λέγει.
 39. Μηδὲν ἀδικηθέντα (5) ὑπ' ἐμοῦ.
 40. Ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 41. Μὴ ἀλλοτριώσεις με ἑαυτοῦ, ὅτι ἤλπισα, ὅτι προσδέξῃ με.
 42. Χαρᾶς ἐπληρούμην μεμνημένος τῶν ἐπαγγελιῶν σου.
 43. Τὸν νοῦν, λέγει, τὸν ὁρῶντα τὸν Θεὸν λύτωσαι.

- C 29. Docebit eos.
 30. Cordis mei, inquit.
 31. A peccatis.
 32. Attende infirmitatem meam, et miserere mei.
 33. Nihil habens.
 34. Peccata mea.
 35. A peccatis.
 36, 37. Inspice quoniam pulvis sum, et considera potentiam inimicorum irruentium in me, et miseratus dimitte omnia peccata mea.
 38. Dæmones significat.
 39. Nulla enim injuria a me affecti sunt.
 40. A contrariis potestatibus
 41. Me a te ipso non alienabis, quoniam speravi, quod me excipies.
 42. Gaudio impletus sum, promissionum tuarum recordatus.
 43. Mentem, inquit, quæ videt Deum, libera.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· (6) Ψαλμός τῷ Δαβὶδ, τουτέστι, Ψαλμός τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *ικανὸς χειρὶ*, ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, (7) καθὰ ὁ προφήτης Ἐζεκιὴλ δείκνυται λέγων

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*, hoc est : *Psalmus Filio Dei*. David enim interpretatur *pro-ens manu*, quod est *Filius Dei*, quemadmodum propheta Ezechiel ostendit, dicens in visione cherubim :

1. Θέλησον, Κύριε (8), καταδικάσαι ἐμοί, καὶ τοῖς Βαβυλωνίοις, ὅτι ἐγὼ μὲν πάση ἀκακίᾳ κέχρημαι εἰς αὐτούς, [αὐτοὶ] δὲ εἰς ἐμὲ πονηρὰ [πονηρίᾳ].

1. Velis, Domine, judicare inter me et Babylo-nios, quoniam ego quidem in eos omni innocentia usus sum ; ipsi autem in me omni nequitia.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.
 (2) Μηδένα.
 (3) Ἐκ τῶν ἀνομιῶν μου.
 (4) Πολέμων, καὶ ὡς σπλαγ.
 (5) Ἀδικηθέντες.

- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περ.
 (7) Ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, etc.
 (8) Ἐλέησόν με λέγει, Κύριος. Reliqua desunt in cod.

2. Et in Domino sperans, non infirmabor. A 2. Καὶ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζων, οὐ μὴ ἀσθενήσω.
 3. Proba me, Domine, et tenta me : 3. Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με ·
 4. Ure renes meos, et cor meum. 4. Πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου ·
 5. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est : 5. Ὅτι τὸ ἔλεός σου κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐστὶ ,
 6. Et complacui in veritate tua. 6. Καὶ εὐηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.
 7. Non sedi cum concilio vanitatis : 7. Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος ·
 8. Et cum iniqua gerentibus non introibo : 8. Καὶ μετὰ παρανομοῦντων οὐ μὴ εἰσέλθω.
 9. Odivi ecclesiam malignantium. 9. Ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων ·
 10. Et cum impiis non sedebō. 10. Καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω.
 11. Lavabo inter innocentes manus meas : 11. Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου ·
 12. Et circumdabo altare tuum, Domine, 12. Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε ,
 13. Ut [ut ego] audiam vocem laudis, 13. Τοῦ ἀκοῦσαι φωνῆς [;Τοῦ ἀκοῦσαί με φωνὴν] αἰνεσεώς σου,
 14. Et enarrem universa mirabilia tua. B 14. Καὶ διηγῆσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.
 15. Domine, dilexi decorem domus tuæ, 15. Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου,
 16. Et locum habitationis gloriæ tuæ. 16. Καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.
 17. Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam : 17. Μὴ συναπολέσῃς μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου ,
 18. Et cum viris sanguinum vitam meam : 18. Καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωὴν μου ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

ἐν τῇ ὀπτασίᾳ τῶν χερουβίμ· Ὡς φωνὴ (1) παρεμβολῆς. Οὐκοῦν τῷ εἰπεῖν αὐτὸν, Ὡς φωνὴ ἱκανοῦ (α), ἀκηκοέναι τὴν φωνὴν εἶρηκε τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἰκανὸς γὰρ χειρὶ ὁ Θεὸς Λόγος ἂν εἴη. Εἰρήκαμεν γὰρ, ὅτι Ψαλμὸς τῷ Ἰλιῷ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ Δαβὶδ ἐρμηνεύεται ἱκανὸς χειρὶ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεὸς Λόγος, καθὰ ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ μεμαθήκαμεν.

Ut vox potentis. Profecto dicendo ipsum, *Ut vox potentis*, vocem audivisse, dixit Dei Verbi. *Potens enim manu Deus Verbum utique est.* Diximus itaque, quod *Psalms Filio Dei*; quoniam David interpretatur *potens manu*, quod est Deus Verbum, quemadmodum a propheta Ezechiele didicimus.

2. Habeo enim confortantem me Deum, in quem C 2. Ἐχω γὰρ τὸν ἐνδυναμοῦντά με Θεὸν (2), εἰς ὃν spero. ἐλπίζω.
 3, 4. Ut cordium cognitor nosti omnia quæ in me, quomodo sunt circa te. 3, 4. Ὡς καρδιογνώστης οἶδας πάντα τὰ ἐν ἐμοί, πῶς εἰσι περὶ σέ.
 5. Quoniam misericordia tua, quam mihi præcepisti, ut indigentibus facerem, ante oculos meos est. 5. Ὅτι τὸ ἔλεός σου, ὃ προσέταξάς μοι ποιεῖν εἰς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας, πρὸ ὀφθαλμῶν μου ἐστίν.
 6. Et in hoc faciendo fidelis repertus sum coram te. 6. Καὶ ἐν τῷ ποιεῖν με τοῦτο πιστὸς εὐρέθην ἐνώπιόν σου.
 7. Non acquievi iniquorum murmuratōnibus. 7. Οὐ συνανεπαυσάμην γογγυσμοῖς (3) πονηρῶς.
 8. Neque cum eis consociatus sum. 8. Οὐδὲ συνεθέμην αὐτοῖς.
 9. Multitudinem, inquit, odio habui eorum, qui insurgunt in eum, qui fecit eos. 9. Πλῆθος, λέγει, ἐμίσησα ἐπανισταμένων κατὰ τοῦ ποιήσαντος αὐτούς.
 10. Non consiliabor. 10. Οὐ (4) μὴ συνεδρεύσω.
 11. Animæ manus significat. 11. Τὰς τῆς ψυχῆς (5) χεῖρας λέγει.
 12. Et tibi ministrabo. 12. Καὶ λειτουργήσω σοι.
 13, 14. Lectionem significat : *Et [ut] enarrem D 13, 14. Τὴν ἀνάγνωσιν λέγει· Καὶ (6) διηγῆσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.*
 15. Populum fidelem. 15. Τὸν λαὸν τὸν πιστόν.
 16. Ubi inhabitas. 16. Ἐνθα κατοικεῖς.
 17. Ne me constituas a sinistris tuis. 17. Μὴ στήσῃς με ἐξ ἀριστερῶν σου.
 18. Homicidarum. 18. Ἀνθρωποκτόνων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὡς φωνὴ ἱκανοῦ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὰ φωνὴ τοῦ Λόγου, ὡς φωνὴ παρεμβολῆς, etc., εἶρηκε τοῦ Θεοῦ Λόγου. Οὐκοῦν ὁ ἱκανὸς χειρὶ ὁ Θεὸς Λόγος εἴη. Αὐτὸν (fort. αὐτὸς) οὖν τὸν ψαλμὸν προφέρει· τὸ γὰρ εἰπεῖν ἐνταῦθα ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Εἰρήκαμεν γὰρ ψαλμὸς, etc.

(a) Σ., Θ., βροντὴ Θεοῦ ἱκανοῦ. Ο', φωνὴ Θεοῦ σαδάτ. Ἄ., ἱκανοῦ. Hexaol. Orig. ap. Montfauc. *Vox Dei omnipotentis*, vers. vulg.

- (2) Χριστόν.
 (3) Λογισμοῖς.
 (4) Καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ, etc.
 (5) Ψυχῆς μου
 (6) Καί, etc. *desunt in cod.*

19. Ὡν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι·
 20. Ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων.
 21. Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην·
 22. Λύτρωσαι με, Κύριε, καὶ ἐλέησόν με.
 23. Ὁ ποὺς μου ἔστη ἐν εὐθύτητι·
 24. Ἐν ἐκκλησίαις εὐλόγησά σε, Κύριε.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸ τοῦ χρισθῆναι. ΨΑΛ. ΚΖ΄.

1. Κύριος φωτισμὸς μου καὶ σωτὴρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;
 2. Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;
 3. Ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας, τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου·
 4. Οἱ θλιβόντές με καὶ οἱ ἐχθροὶ μου, αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσαν.
 5. Ἐὰν παρατάξῃται ἐπ' ἐμὲ παροεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου·
 6. Ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω [ἐλπῶ].
 7. Μίαν ἡττησάμην παρὰ Κυρίου, ταύτην ζητήσω,
 8. Τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου,

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Τῶν διὰ πλοῦτον ἐκκλινόντων.
 20. Ἐτοιμοὶ ἦσαν ἀεὶ συναινεῖν ἐν πασῇ ἀδικίᾳ.
 21. Οὐκ ἐν δόλῳ, οὐκ ἐν μνησικακίᾳ.

22. Καὶ τοῦ νῦν αἰῶνος τοῦ πονηροῦ λύτρωσαι με, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει ἐλέησόν με (1).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) *Ψαλμὸς* (3) *τῷ Δαβὶδ, πρὸ τοῦ χρισθῆναι*. Πρὸ τοῦ φωτισματος εἰς τοὺς κατηχομένους εἴρηται ὁ ψαλμὸς (4) *τῷ Δαβὶδ εἰπεῖν τῷ Δαβὶδ [εἶπε τῷ Δαβὶδ], τουτέστι τοῖς ἐξουθετημένοις*· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα, *ἐξουθένημα*. Λέγεται δὲ καὶ *καὶ ἰκανὸς χειρὶ, καὶ πεποθημένος, καὶ τοῦτον ἐπόθησα, καὶ οὗτος ἀγαπητός, καὶ τὸν πεποθημένον [ὁ πεποθημένος], καὶ μόνος*. Λοιπὸν πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ψαλμοῦ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ψαλμοῦ λαμβάνομεν [τοῦ ὀνόματος Δαβὶδ λαμβάνομεν].

Titulus præpositus continet : *Psalmus David antequam liniretur*. Psalmus David dictus est in catechumenos ante illuminationem (nempe ante baptismum). Dixit, David, hoc est *contemptis*. Ita enim interpretatur David nomen, *contemptio*. Exponitur etiam et *manu potens*, et *desideratus*, et *hunc desideravi*, et *hic dilectus*, et *desideratus*, et *solus*. Cæterum consequenter ad Psalmum interpretationem nominis David accipimus.

1. Κύριος φωτίζων, καὶ σώζων με ἐκ πάντων, **D** τίνα φοβηθήσομαι;
 2. Κύριος πρόνοιαν ποιεῖται τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;
 3. Τοὺς δαίμονας λέγει.
 4. (5) Τὰς αὐτὰς ἐναντίας δυνάμεις λέγει.
 5, 6. Ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος ὁρατὸς ἢ ἀόρατος, ἐν τῇ πίστει τοῦ Κυρίου ἐγὼ ἐλπίζω τροποῦσθαι αὐτόν.
 7. Μίαν αἴτησιν ἡττησάμην παρὰ Κυρίου.
 8. Εἰς τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ βασιλείαν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 23. Τεθεμελίωμαι, λέγει, ἐπὶ σέ. N. 24. Ἐν τοῖς πιστοῖς λαοῖς δοξάσω σε.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
 (3) Ψαλμὸς *deest* in cod.

- A** 19. In quorum manibus iniquitates sunt;
 20. Dexteræ eorum repleta est muneribus.
 21. Ego autem in innocentia mea ingressus sum;
 22. Redime me, et miserere mei.
 23. Pes meus stetit in directo;
 24. In Ecclesiis benedicam te, Domine.

Psalmus David, priusquam liniretur. PSAL. XXVI.

1. Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?
 2. Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?
 3. Dum appropinquant super me nocentes, ut edant carnes meas;
 4. Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt.
 5. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum:
 6. Si exsurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.
 7. Unam petii a Domino, hanc requiram,
 8. Ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ,

19. Ob divitias declinantium [*a lege tua*].
 20. Prompti semper erant ad consentiendum omni injustitiæ.
 21. Neque in dolo, neque in recordatione injuriarum.
 22. Et a præsentī sæculo malo libera me, et in **C** futuro judicio miserere mei.

1. Dominus illuminans, et ex omnibus salvans me, quem timebo?
 2. Dominus curam gerit vitæ meæ, a quo trepidabo?
 3. Dæmones dicit.
 4. Ipsas contrarias potestates dicit.
 5, 6. Si *exsurgat adversum me prælium* visibile aut invisibile, in fide Domini ego spero, in fugam illud converti.
 7. Unam postulationem postulavi a Domino.
 8. In cœlesti ejus regno.

- (4) Ὁ ψαλμὸς. Τὸ δὲ εἰπεῖν τῷ Δαβὶδ, etc.
 (5) N. 4. Ὁμοίως περὶ αὐτῶν λέγει. N. 5. Τὰς αἰσῆτας, etc., N. 6. Ἐὰν, etc.

9. Ut videam voluptatem Domini,
 10. Et visitem templum sanctum ejus.
 11. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo,
 12. In die malorum meorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.
 13. In petra exaltavit me ;
 14. Et nunc ecce exaltavit caput meum super inimicos meos.
 15. Circuivi, et immolavi in tabernaculo ejus hostiam laudis et jubilationis :
 16. Cantabo, et psalmum dicam Domino.
 17. Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te :
 18. Miserere mei, et exaudi me.
 19. Tibi dixit cor meum : Dominum quaeram.
 20. Exquisivit te facies mea :
 21. Faciem tuam, Domine, requiram.
 22. Ne avertas faciem tuam a me :
 23. Et ne declines in ira a servo tuo.
 24. Adjutor meus esto, ne derelinquas me :
 25. Neque despicias me, Deus salutaris meus.
 26. Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me :
 27. Dominus autem assumpsit me.
 28. Legem pone mihi, Domine, in via tua :
- (a) Hic desinit n. 41 in cod. Barb.
 (b) V. 16, Θυσταν, etc., τῷ Κυρίῳ.
 (c) Πρὸς σέ desunt in cod.

- A 9. Τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου ,
 10. Καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἅγιον αὐτοῦ.
 11. Ὅτι ἐκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ,
 12. Ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου (a) ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ.
 13. Ἐν πέτρᾳ ὑψώσέ με.
 14. Καὶ νῦν ἰδοὺ ὑψώσε κεφαλὴν μου ἐπ' ἐχθροῦς μου.
 15. Ἐκύκλωσα, καὶ ἔθυσα ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ θυσίαν (b) αἰνέσεως καὶ ἀλαλαγμοῦ·
 16. Ἄσω καὶ ψαλῶ τῷ Κυρίῳ.
 17. Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς μου, ἧς ἐκέκραξα πρὸς σέ (c)·
 18. Ἐλέησόν με, καὶ εἰσάκουσόν μου.
 19. Σοὶ εἶπεν ἡ καρδίᾳ μου· Κύριον ζητήσω.
 20. Ἐξεζήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου·
 21. Τὸ πρόσωπόν σου, Κύριε, ζητήσω.
 22. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ·
 23. Καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου.
 24. Βοηθός μου γενοῦ, μὴ ἀποσκορπίσῃς με·
 25. Καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς με, ὁ Θεὸς ὁ σωτήρ μου.
 26. Ὅτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με·
 27. Ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με.
 28. Νομοθέτησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 9, 10. Gloriam ejus.
 11. Ut me custodiret in puritate, animam et membra mea.
 12. Infirmum me peccatis sanavit Dominus in ejus baptismo, et seipsum me induit. Nam baptisterium est locus absconditus Ecclesiae.
 13. Aedificavit me Dominus in ipso.
 14. Et dominari inimicis meis me fecit.
 15. Mente pura orationem meam ad eum transmissi.
 16. Laudans eum, et clamans in exultatione ad ipsum.
 17, 18. Orationem refert.
 19. Conglutinatus sum tibi.
 20, 21. Anima mea videre te desiderat.
 22. Ne auferas Spiritum sanctum tuum a me.
 23. Ne iratus relinquas me.
 24, 25. Neque deficiat mihi lux tua, ne caecus efficiar in visione mentis meae.
 26, 27. Nullum auxilium me habente, tibi me vindica.
 28. Statue me in lege tua.

- C 9, 10. Τὴν δόξαν αὐτοῦ (1).
 11. Φυλάττειν με ἐν ἀγνείᾳ, τὴν ψυχὴν καὶ τὰ μέλη μου.
 12. Ἀσθενοῦντά με ἐν ἀμαρτίαις ἴασατο ἐν τῷ βαπτίσματι αὐτοῦ, καὶ ἑαυτὸν με ἐνέδυσε. Τὸ γὰρ φωτιστήριον ἀπόκρυφόν ἐστι τῆς Ἐκκλησίας.
 13. Ἐκοδόμησέ με ὁ Κύριος ἐν αὐτῷ.
 14. Ἄρχειν με τῶν ἐχθρῶν μου πεποίηκεν.
 15. Ἐν καθαρᾷ διανοίᾳ μου τὴν εὐχὴν μου ἀνεπέμψα αὐτῷ.
 16. Αἰνῶν αὐτὸν, καὶ βοῶν ἐν ἀναλλιᾷσει πρὸς αὐτόν.
 17, 18. Διηγεῖται τὴν εὐχὴν (2).
 19. Συνεταξάμεν σοι.
 20, 21. Ἡ ψυχὴ μου θεωρῆσαι σε ἐπιθυμεῖ.
 22. Μὴ ἀντανέλῃς τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἀπ' ἐμοῦ.
 23. Μὴ ὀργισθεὶς (3) ἐγκαταλείψῃς με.
 24, 25. Μὴ ἐκκλείψῃ (4) τὸ φῶς σου ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα μὴ τυφλωθῶ εἰς ὄρασιν τῆς διανοίας μου.
 26, 27. Μηδεμίαν ἀντιλήψιν ἔχοντος (5), σοὶ περιποίησαί με.
 28. Ἐπίστησόν με τὸν νόμον σου (6)

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) In cod. n. 9. tantum. N. 10. φυλάττειν. n. 11. Ἀσθενοῦντά με, etc. ἐνέδυσεν. N. 12. Τὸ γὰρ, etc.
 (2) Εὐχὴν ἑαυτοῦ.
 (3) Ὀσινθεῖς etc.

- (4) Ἐκλείψῃς, etc., ἵνα μὴ τυφλωθῇ ἡ ὄρασις, etc.
 (5) Μοῦ ἔχοντος, σὺ περιποίησά μου.
 (6) Τῷ νόμῳ σου.

29. Καὶ ὁδήγησόν με ἐν τριβῶν εὐθείᾳ ἕνεκα (α) Ἀ
πῶν ἐχθρῶν μου.

30. Μὴ παραδῶς με εἰς ψυχὰς θλιβόντων με ·

31. Ὅτι ἐπανεστήσαν μοι μάρτυρες ἄδικοι,

32. Καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἐαυτῆς.

33. Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῆ ζώντων.

34. Ὑπόμεινον τὸν Κύριον

35. Ἀνδρίζου, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ
ὑπόμεινον τὸν Κύριον.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΚΖ'.

1. Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράξομαι, ὁ Θεός μου ·

2. Μὴ παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ.

3. Μήποτε παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθήσομαι
τοῖς καταβαλίνουσιν εἰς λάκκον.

4. Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου,
ἐν τῷ δέεσθαί με πρὸς σέ,

5. Ἐν τῷ αἰρεῖν με χεῖράς μου πρὸς ναδὸν ἁγίων
σου.

6. Μὴ συνελκύσης με μετὰ ἁμαρτωλῶν [Μὴ συνελκύσης
μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν ψυχὴν μου] ·

7. Καὶ μετὰ ἐργαζομένων ἀδικίαν μὴ συναπολέσης
με ·

(α) V. 30. ἕνεκα, etc., usq. ad θλιβόντων με.

29. Et dirige me in semitam rectam, propter inimicos meos.

30. Ne tradideris me in animas tribulantium me :

31. Quoniam insurrexerunt in me testes iniqui :

32. Et mentita est iniquitas sibi.

33. Credo videre bona Domini in terra viventium.

34. Exspecta Dominum :

35. Viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum.

Psalmus David. PSAL. XXVII.

1. Ad te, Domine, clamabo, Deus meus :

2. Ne sileas a me.

3. Ne quando taceas a me, et assimilabor descendentibus in lacum.

4. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ, dum oro ad te,

5. Dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

6. Ne simul trahas me cum peccatoribus [Ne simul trahas cum peccatoribus animam meam] :

7. Et cum operantibus iniquitatem ne perdas me :

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Καὶ τὸν Ἰωσήφ πλανώμενον ὁδήγησον (1).

30. Διὰ τοὺς ἐχθροὺς μου μὴ ἐάσης με.

31. Διδάσκαλοι αἵρετικῶν.

32. Καὶ ψεῦδός ἐστιν ἡ διδασκαλία αὐτῶν, ἣν ἐαυτοῖς
ἐψεύρον, καὶ οὐχὶ παρὰ σοῦ.

33. Ἄ ἐπηγγεῖλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

34. Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

35. Μὴ ἐκλυέσθω, ἀλλὰ δυναμούσθω (2) ἡ καρδία σου· καὶ
ὑπόμεινον τὸν Κύριον.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· [Ψαλμὸς] τῷ Δαβὶδ ὡσανεὶ προσευχὴ τοῦ λαοῦ, τοῦ ἐαυτὸν χωρήσαντος τοῦ κόσμου. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *μόνος* (3).

Titulus præpositus continet : *Psalmus David* : veluti oratio populi seipsum separantis a mundo. David enim interpretatur *solus*.

1. Στενάξω πρὸς σέ.

2. Μὴ παρακούσης μου.

3. Μήποτε ἀφρόντιστόν με ἐάσης, καὶ ἐξισωθῶ
τοῖς ἐαυτοῖς ἐπιβρίπτουσιν ἐν ἁμαρτίαις (4).

4. Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου
ἐν τῷ προσφέρειν αὐτὴν ἐνώπιόν σου.

5. Ἐν τῷ αἰρεῖν με τὴν διάνοιάν μου εἰς τὸν οὐρανόν.

6. (5) Μὴ παράδος με τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις
αὐτοῦ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.

29. Et tanquam Joseph errantem in via dirige.

30. Propter inimicos meos ne dimittas me.

31. Magistri hæreticorum.

32. Et mendax est doctrina eorum, quam sibi ipsi invenerunt, non autem acceperunt a te.

33. Quæ promisit diligentibus se.

34. Qui enim permanserit usque in finem, hic salvus erit.

35. Ne dissolvatur, sed confortetur cor tuum, et sustine Dominum.

1. Ingemiscam ad te.

2. Ne me inauditum prætercas.

3. Nequando me neglectum dimittas, et adæquer projicientibus se in peccata.

4. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ, dum eam profero coram te.

5. Dum extollo mentem meam in cœlum.

6. Ne tradas me diabolo et angelis ejus in ignem æternum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὄς, etc., ὁδήγησας.

(2) Ἐνδυναμούσθω.

(3) Ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει·
εὖθι Δαβὶδ, ὡς ἂν ἦ προσευχὴ τοῦ λαοῦ τοῦ ἐαυτοῦ

PATROL. GR. XXVII.

χωρήσαντος, etc.

(4) Ἐαυτοῦς . . . εἰς ἁμαρτίαν.

(5) N. 6, 7. Μὴ παράδος με μετὰ τοῦ διαβόλου, καὶ
τῶν ἀγγέλων, etc. N. 8, 9. . . . καὶ μνηιαστῶν.

24

8. Qui loquuntur pacem cum proximo suo : A 8. Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν·
9. Mala autem in cordibus eorum. 9. Κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
10. Da illis, Domine, secundum opera eorum, 10. Δὸς αὐτοῖς, Κύριε, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν,
11. Et secundum nequitiam adinventionum ipsorum. 11. Καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν τῶν ἐπιτηδεύματων αὐτῶν.
12. Secundum opera manuum eorum tribue illis : 12. Κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν δὸς αὐτοῖς·
13. Redde retributionem eorum ipsis. 13. Ἀπόδος τὸ ἀνταπόδομα αὐτῶν αὐτοῖς.
14. Quoniam non intellexerunt opera Domini, 14. Ὅτι οὐ συνήκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου,
15. Et in opera manuum ejus : 15. Καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ.
16. Destrues illos, et non ædificabis eos. 16. Καθελεῖς αὐτούς, καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς.
17. Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ. 17. Εὐλόγητός Κύριος, ὅτι εἰσήκουσε τῆς φωνῆς τῆς δεησῆώς μου.
18. Dominus adjutor meus et protector meus. 18. Κύριος βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου.
19. In ipso speravit cor meum, et adjutus sum : B 19. Ἐπ' αὐτῷ ἠλπισεν ἡ καρδία μου, καὶ ἐβοηθήθην·
20. Et refloruit caro mea : 20. Καὶ ἀνέθαλεν ἡ σὰρξ μου·
21. Et ex voluntate mea confitebor ei. 21. Καὶ ἐκ θελήματός μου ἐξομολογήσομαι αὐτῷ.
22. Dominus fortitudo plebis suæ ; 22. Κύριος κραταίωμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ·
23. Et protector salvationum Christi sui est. 23. Καὶ ὑπερασπιστής τῶν σωτηρίων τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ἐστίν.
24. Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hæreditati tuæ. 24. Σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου.
25. Et rege eos, et extolle illos usque in æternum. 25. Καὶ πρίμανον αὐτούς, καὶ ἔπαρον αὐτούς ἕως τοῦ αἰῶνος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 7, 9. Cum dæmonibus, et hypocritis, et in- C 7,9. Τῶν δαιμόνων, καὶ ὑποκριτῶν, καὶ μανιαστῶν.
- sanis.
10. Quemadmodum duplices sunt, da illis dupli- 10. (1) Καθὼς εἰσι δισοῖ, δὸς αὐτοῖς δισοὶν σύν-
citem afflictionem. τριμμα.
11. Secundum injustitias eorum. 11. Καθὼς τὰς ἀδικίας αὐτῶν.
- 12, 13. Quemadmodum consueverunt mala sin- 12, 13. Καθὼς πονηρὰ εἰώθασιν ἐκάστηρ διδόναι,
gulis dare, ita da ipsis. οὕτως δὸς αὐτοῖς.
- 14, 15. Quoniam nec opera Domini scire volunt, 14, 15. Ὅτι ἔργα Κυρίου εἰδέναι οὐ θέλουσιν, οὐδὲ
nec judicium ejus. τὰ δικαίωματα αὐτοῦ.
16. Percuties eos, et non sanabis ; non enim 16. Πατάξεις αὐτούς, καὶ οὐ μὴ ἰάση· οὐ γὰρ
pœnitebunt. μετανοήσουσιν (2).
17. Benedictus Dominus, quoniam implevit vocem 17. Εὐλόγητός Κύριος, ὅτι ἐπλήρωσε τὴν φωνὴν
deprecationis meæ. τῆς δεησῆώς μου.
18. Dominus protegens me, et insurgens in ini- 18. Κύριος σκέπων με, καὶ ἐπανιστάμενος τοῖς
micos meos. ἐχθροῖς μου.
19. Ei seipsum tradidit cor meum, et conforta- D 19. Αὐτῷ ἑαυτὴν ἐξέδωκεν ἡ καρδία μου, καὶ ἐν-
tum est ab eo. εδυναμώθη ὑπ' αὐτοῦ.
20. In resurrectione. 20. Ἐν τῇ ἀναστάσει.
21. Prompte tibi serviam, et tradam meipsum 21. Προθύμως δουλεύσω σοι, καὶ ἐκδώσω σοι
tibi. ἑμαυτόν (3).
22. Dominus virtus populi sui. 22. Κύριος δύναμις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
23. Sanctorum Filii sui protector est. 23. Τῶν ἁγίων τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ὑπερασπιστής ἐστίν.
24. Et nunc et in futuro sæculo. 24. Καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
25. Glorifica eos in regno tuo. 25. Δόξασον αὐτούς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 10. Κακὰ δὸς ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. N. 11. Καθὼς εἰσι, etc. N. 12. Κατὰ τὰς (non καθὼς). N. 13. Καθὼς πονηρὰ, etc.

(2) Ἰάσης αὐτούς· οὐ γὰρ μετ.
(3) Δουλεύσω σοι ἑμαυτόν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐξόδου σκηρῆς.

ΨΑΛ. ΚΙΡ.

1. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ·
2. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν.
3. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν·
4. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ·
5. Προσκυήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐτῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ.
6. Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων·
7. Ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησε·
8. Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.
9. Φωνὴ Κυρίου ἐν ἰσχυί·
10. Φωνὴ Κυρίου ἐν μεγαλοπρεπειᾷ.
11. Φωνὴ Κυρίου συντριβόντος κέδρους·
12. Καὶ συντριβεὶ Κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου·
13. Καὶ λεπτυνεῖ αὐτὰς ὡς τὸν μόσχον τοῦ [τὸν]

Λιβάνου·

14. Καὶ ὁ ἡγαπημένος ὡς υἱὸς μονοκερῶτων.
15. Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός.
16. Φωνὴ Κυρίου συσειόντος ἔρημον·

A

Psalmus David, exitus e tabernaculo.

PSAL. XXVIII.

1. Afferte Domino, filii Dei;
2. Afferte Domino filios arietum.
3. Afferte Domino gloriam et honorem;
4. Afferte Domino gloriam nomini ejus;
5. Adorate Dominum in atrio sancto ejus.
6. Vox Domini super aquas;
7. Deus majestatis intonuit;
8. Dominus super aquas multas.
9. Vox Domini in virtute;
10. Vox Domini in magnificentia.
11. Vox Domini confringentis cedros;
12. Et confringet Dominus cedros Libani;
13. Et comminuet eas tanquam vitulum Libani;
14. Et dilectus quemadmodum filius unicornium.
15. Vox Domini intercidentis flammam ignis.
16. Vox Domini concutientis desertum;

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐξόδου σκηρῆς· τουτέστιν, ὁ ψαλμὸς τῷ (2) Δαβὶδ εἴρηται, περὶ ὧν ὀφείλει ἕκαστος προσφέρειν Θεῷ, τὸ ἀγαθὸν [τῶν ἀγαθῶν] ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἔργῳ καὶ λόγῳ· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐκπορεύονται πάντα. Διὰ τοῦτο εἶπεν· Ἐξόδου σκηρῆς, λέγω δὴ τὰ ἐκπορεύόμενα ἐκ τῆς καρδίας.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David, exitus e tabernaculo* : nempe Psalmus a Davide dictus est de iis quæ quisque debet offerre Deo, bona ex corde suo, opere et sermone ; ex corde enim omnia procedunt. Ideo inquit : *Exitus e tabernaculo*, nempe exeuntia ex corde.

1. (3) Τοὺς ἀποστόλους λέγει.
2. Τοὺς μαθητὰς τῶν ἀποστόλων·
3. Τὸν ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν λαόν.
4. Τοὺς πιστεύσαντας τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπίσαντας τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.
5. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ.
6. Τὸ κήρυγμα εἰς τὰ ἔθνη.
7. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους.
8. Ὅμοίως ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.
9. Τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ποιῶν (4) δυνάμεις.
10. Τὸ ὄνομα Κυρίου ἐνδοξαζόμενον.
11. Τοὺς δαίμονας λέγει.
12. Τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων λέγει.
13. Οὕτως συντριβεὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὡς μόσχον ὃν ἐποίησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὃν ἐλέπτυνε Μωϋσῆς.
14. Καὶ ὁ λαὸς ὁ πιστὸς ἔχει κατὰ τοῦ μετώπου αὐτοῦ κέρασ ὕψηλόν, ὡς υἱὸς μονοκερῶτων.
15. Ὅτε εἶπε τῷ ληστῇ· Μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.
16. Ἀκίνητον ὄντα τὸν κόσμον τῆς εἰδωλολατρίας μετήγαγεν εἰς πίστιν ὁ λόγος αὐτῶν (5).

C

1. Apostolos significat.
2. Discipulos apostolorum.
3. Populum ex Judæis et gentibus.
4. Credentes Domino, et in ejus nomine sperantes.
5. In superna Jerusalem.
6. Prædicatio in gentibus.
7. Spiritus sanctus sui ipsius adventum super apostolos.
8. Item ejus prædicatio in gentibus.
9. Ejus prædicatio faciens virtutes.
10. Nomen Domini glorificatum.
11. Dæmones significat.
12. Significat magistros Judæorum.
13. Ita confringet principes et populos Judæorum, ut vitulum, quem in eremo fecerant, Moyses comminuit.
14. Et populus fidelis habet in fronte sua cornu elevatum, ut filius unicornium.
15. Quando dixit latroni : *Hodie mecum eris in paradiso*⁵¹.
16. Mundum, qui ab idololatria amoveri non poterat, sermo apostolorum traduxit in fidem.

⁵¹ Luc. XIII, 43.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.
- (2) Τοῦ.
- (3) N. 1. Οἱ ἄγγελοι.

- (4) Ποιῶν.
- (5) Αὐτοῦ.

17. Et commovebit Dominus desertum Cades.
 18. Vox Domini præparantis cervos :
 19. Et revelabit condensa.
 20. Et in templo ejus omnes dicent gloriam.
 21. Dominus diluvium inhabitare faciet :
 22. Et sedebit Dominus rex in æternum.
 23. Dominus virtutem populo suo dabit,
 24. Dominus benedicet populo suo in pace.
In finem. Psalmus cantici in dedicatione domus David. PSAL. XXIX.
 1. Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me :
 2. Nec delectasti inimicos meos super me.
 3. Domine Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me.
 4. Domine, eduxisti ab inferno animam meam :
 5. Salvasti me a descendentibus in lacum.
 6. Psallite Domino, sancti ejus ;
 7. Et confitemini memoriæ [memoriam] sanctitatis ejus :

- A 17. Και συσεισει Κύριος τὴν ἔρημον Κάδης.
 18. Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους·
 19. Καὶ ἀποκαλύψει δρυμούς.
 20. Καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν.
 21. Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικιεῖ·
 22. Καὶ καθιεῖται Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα.
 23. Κύριος ἰσχύον τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει,
 24. Κύριος εὐλογήσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ.
Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ψδῆς τοῦ ἑγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου Δαβίδ. ΨΑΛ. ΚΘ.
 1. Ὑψώσω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με·
 2. Καὶ οὐκ εὐφρανας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμέ.
 3. Κύριε ὁ Θεὸς μου, ἐκέκραξα πρὸς σέ, καὶ ἴασαι με.
 4. Κύριε, ἀνήγαγες ἐξ ᾗδου τὴν ψυχὴν μου·
 5. Ἔσωτάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον.
 6. Ψάλατε τῷ Κυρίῳ, οἱ ὅσιοι αὐτοῦ·
 7. Καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ [τὴν μνήμην] τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

17. Cades interpretatur *illuminata* : mundum igitur significat, quem transtulit in sui ipsius cognitionem.
 18. Apostolos.
 19. Gentes significat.
 20. Et omnes in ejus templo glorificabunt eum.
 21. Baptismum significat.
 22. In cælo et in terra.
 23. Spiritum sanctum significat.
 24. Pater in Filio suo fidelibus benedicet.

17. Κάδης ἐρμηνεύεται *διηλλαγμένη* (1)· τὸν κόσμον οὖν λέγει, ὃν μετέβαλεν εἰς ἐπίγνωσιν ἑαυτοῦ.
 18. Τοὺς ἀποστόλους.
 19. Τὰ ἔθνη λέγει.
 20. Καὶ πάντες ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ δοξάσουσιν αὐτόν.
 21. Τὸ βάπτισμα λέγει.
 22. Ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ.
 23. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει.
 24. Ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ εὐλογήσει τοὺς πιστούς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ψδῆς τοῦ ἑγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου τοῦ Δαβίδ*. Τοῦτο οὖν λέγει· Ὁ ψαλμὸς τῆς ψδῆς ταύτης εἴρηται, ἐπειδὴ εἰς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος καινοποιήσει τοὺς πιστοὺς πάντας ὁ Κύριος, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν· οἶκος γὰρ αὐτοῦ ἡμεῖς ἐσμεν, καθὼς εἶπεν· Ἐνοικήσω ἐν αὐτῷ καὶ ἑμπεριπατήσω, καὶ ὅτι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰσάγει αὐτούς (2).

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus cantici in dedicatione, seu renovatione, domus David*. Hoc igitur significat : Psalmus cantici hujus dictus est, quia in sæculi fine Dominus renovabit omnes fideles, exsuscitans eos a mortuis. Domus enim ejus nos sumus, quemadmodum dixit : *Inhabitabo in eo, et inambulabo* ³, et quoniam in regnum suum introducet eos.

- D 1. Glorificabo te, Domine, quoniam restaurabor.
 2. Contrarias potestates.
 3. Ex corde meo clamavi.
 4. E peccato.
 5. A dæmonibus.
 6. Mundi corde.
 7. Cum vos Domini memineritis, glorificate eum.

1. Δοξάσω σε, Κύριε, ὅτι ἀνακαλέτομαι (3).
 2. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 3. Ἐκ τῆς καρδίας μου ἐκέκραξα.
 4. Ἐκ τῆς ἀμαρτίας (4).
 5. Τῶν δαιμόνων.
 6. Οἱ (5) καθαροὶ τῆ καρδία.
 7. Ἐν τῷ μνημονεύειν ὑμᾶς τοῦ Κυρίου, δοξάσατε αὐτόν.

³ II Cor. vi, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐνηλλαγμένης.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως· περ. τῷ Δαβίδ, etc. Εἴρηται δὲ εἰς τὸ τέλος, etc., ἐκαινοποίησε πάντας τοὺς πιστοὺς ὁ Κύριος, etc., οἶκος γὰρ τούτου, etc. Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ, etc., καὶ ὅτι εἰς τὴν βασι-

λείαν αὐτοῦ εἰσαγάγει αὐτούς.
 (3) Ὅτι ἀν. desunt in cod.
 (4) Ἀμαρτίας μου.
 (5) Ψάλατε τῷ Κυρίῳ, οἱ, etc.

8. Ὅτι ὀργὴ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ,
 9. Καὶ ζωὴ ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ.
 10. Τὸ ἐσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμὸς,
 11. Καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλίασις.
 12. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· Οὐ μὴ σα-
 λευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα.
 13. Κύριε, ἐν τῷ θελήματι σου παρέσχου τῷ κάλ-
 λει μου δύναμιν·
 14. Ἀπέστρεψας δὲ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγενή-
 θην τεταραγμένος.
 15. Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράξομαι·
 16. Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου δεηθήσομαι.
 17. Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου, ἐν τῷ καταβαί-
 νειν με εἰς διαφθοράν;
 18. Μὴ ἐξομολογήσεται σοι χουῖς·
 19. Ἡ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου;
 20. Ἦκουσε Κύριος, καὶ ἠλέησέ με
 21. Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου.
 22. Ἐστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί·
 23. Διέβρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς
 με εὐφροσύνην·
 24. Ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου, καὶ οὐ μὴ κα-
 τανυγῶ·
 25. Κύριε ὁ Θεός μου, εἰς τὸν αἰῶνα ἐξομολογήσο-
 μαί σοι.

- A 8. Quoniam ira in indignatione ejus ;
 9. Et vita in voluntate ejus ;
 10. Ad vesperum demorabitur fletus ;
 11. Et ad matutinum lætitia.
 12. Ego autem dixi in abundantia mea : Non
 movebor in æternum.
 13. Domine, in voluntate tua præstitisti decori
 meo virtutem ;
 14. Avertisti faciem tuam a me, et factus sum
 conturbatus.
 15. Ad te, Domine, clamabo ;
 16. Et ad Deum meum deprecabor.
 17. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo
 in corruptionem ?
 18. Nunquid confitebitur tibi pulvis ;
 19. Aut annuntiabit veritatem tuam ?
 20. Audivit Dominus, et misertus est mei ;
 21. Dominus factus est adjutor meus.
 22. Convertisti planctum meum in gaudium. mihi.
 23. Conscidisti saccum meum, et circumdedisti
 me lætitia ;
 24. Ut cantet tibi gloria mea, et non com-
 pungar ;
 25. Domine Deus meus, in æternum confitebor
 tibi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Ἐν τῇ ἀγανακτήσει αὐτοῦ ὀργὴ ἐπέρχεται, καθ'
 ὧν ἀγανακτεῖ.
 9. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ.
 10. Ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ πένθος ἐστί.
 11. Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ φωτὸς ἀγαλλίασις.
 12. Ἐγὼ δὲ, ὅταν ἤμαρτον, ἔλεγον· Οὐ μὴ ἐπέλθῃ
 ἐπ' ἐμέ κακά.
 13. Σὺ δὲ, πρὸ τοῦ ἀμαρτεῖν με, ἔδωκας τῇ ψυχῇ
 μου τὴν χάριν σου.
 14. Ὅστερον δὲ ἡμαρτηκότος μου, ἀπεστράφηξ με,
 καὶ ἐν ἀγῶνι πολλῷ ἐγενόμην μνημονεύων τῆς ἡμέ-
 ρας τῆς κρίσεως.
 15. Πρὸς σέ τὸν ποιητὴν μου βοησομαι.
 16. Καὶ πρὸς σέ τὸν ἐρροδόν μου δεηθήσομαι.
 17. Ἐλεγον ἐμαυτῷ· Τίς ὠφέλεια τῇ ψυχῇ μου ἐν
 τῷ ἀμαρτάνειν με ;
 18, 19. Ἡ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ἐξομολογήσασθαι
 σοι δύναμαι ;
 20, 21. Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου, ταῦτά μου
 προσευχομένου (1).
 22. Τὸ πένθος τῆς ἀμαρτίας μου.
 23. Τὴν ἀμαρτίαν μου διέβρηξας, καὶ περιέζωτάς
 με τὴν χάριν σου.
 24. Ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ καρδιά μου, καὶ οὐ μὴ
 μεταμεληθῶ.
 25. Οὐκ ἐν καιρῷ μὴ δουλώσω (2) σοι ἐμαυτὸν,
 ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα.

8. In indignatione ejus ira advenit in illos con-
 tra quos indignatur.
 9. In præceptis ejus.
 10. In peccato luctus est.
 11. Et in operibus lucis exsultatio.
 12. Ego autem cum peccavi, dixi : Non adve-
 nient in me mala.
 13. Tu autem, priusquam peccarem, dedisti a-
 nimæ meæ gratiam tuam.
 14. Postea autem peccante me, aversatus es me,
 et in angore multo fui propter recordationem dici
 judicii.
 15. Ad te factorem meum clamabo.
 16. Et ad te inspectorem meum deprecabor.
 17. Dicebam mihimetipsi : Quæ utilitas in pec-
 cando animæ meæ ?
 18, 19. An postquam mortuus fuero confiteri
 tibi possum ?
 20, 21. Ita me deprecante, Dominus factus est
 adjutor meus.
 22. Luctum peccati mei.
 23. Peccatum meum conscidisti, et circumdedisti
 me gratia tua.
 24. Ut cantet tibi cor meum, et non me pœ-
 nitent.
 25. Non ad tempus me ipse tibi in servitutem
 addicam, sed in æternum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ταῦτά μου προσ. hæc tantum in cod.

(2) Καιρῷ τινι δουλ.

In finem, psalmus David pro exstasi.
PSAL. XXX.

1. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum :
2. In justitia tua libera me, et eripe me.
3. Inclina ad me aurem tuam :
4. Accelera ut eruas me.
5. Esto mihi in Deum protectorem,
6. Et in domum refugii, ut salvum me facias.
7. Quoniam fortitudo mea et refugium meum es tu :
8. Et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.
9. Educas me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi :
10. Quoniam tu es protector meus, Domine.
11. In manus tuas commendabo spiritum meum :
12. Redemisti me, Domine Deus veritatis.
13. Odisti [omnes] observantes vanitates supervacue.
14. Ego autem in Domino speravi :
15. Exsultabo, et lætabor in misericordia tua.
16. Quoniam respexisti humilitatem meam :
17. Salvasti de necessitatibus animam meam :
18. Et non conclusisti me in manibus inimicorum :

A Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἐκστάσεως.
ΨΑΛ. Α'.

1. Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, μὴ καταισχνυθεῖην εἰς τὸν αἰῶνα·
2. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με.
3. Κλῖνον πρὸς με τὸ οὖς σου·
4. Τάχυνον τοῦ ἐξελέσθαι με.
5. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν,
6. Καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς τοῦ σῶσαι με.
7. Ὅτι κραταιωμά μου, καὶ καταφυγή μου εἶ σύ·
8. Καὶ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὁδηγήσεις με, καὶ διαθρέψεις με.
9. Ἐξάξεις με ἐκ παγίδος ταύτης, ἧς ἐκρυψάν μοι·
10. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ὑπερασπιστής μου, Κύριε.
11. Εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου·
12. Ἐλυτρώσω με, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας.
13. Ἐμίσησας τοὺς [πάντας τοὺς] διαφυλάσσοντας ματαιότητος διακηνῆς.
14. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἤλπισα·
15. Ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου.
16. Ὅτι ἐπέιδες ἐπὶ [ἐπὶ deest] τὴν ταπεινωσίν μου·
17. Ἔσωσας ἐκ τῶν ἀναγκῶν τὴν ψυχὴν μου·
18. Καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ψαλμὸς (1) τῷ Δαβὶδ, ἐκστάσεως, τουτέστι τὸν ψαλμὸν· εἶρηκεν ὁ Δαβὶδ εἰς τοὺς τελείως ἐκστάντας ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐπιστρέψαντας ἐπὶ τὸν Κύριον.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David pro exstasi*, seu pro discessu, hoc est, psalmum dixit David de discedentibus omnino a peccatis, et se ad Dominum convertentibus.

1. Omnem meam sollicitudinem habens in te.
2. Ne reprobus fiam, Domine.
3. Benignas aures mihi præbe.
4. Et festina ad me liberandum.
5. *Esto mihi in Deum* opitulantem mihi.
6. Qui enim ad te venit non ejicietur.
7. Quoniam virtus mea et munimentum meum es tu.
8. Et propter nomen tuum deduc me, et enutri me in justificationibus tuis.
9. Ex peccato inhabitante in corde meo.
10. Quoniam tu es protector meus, Domine.
11. Animam meam, inquit.
12. Redemisti me ex servitute mendacii tu, qui es Deus populi veritatis.
13. Odisti permanentes in peccato.
14. Constituyente extra errorem.
15. Cum misericordiam a te consecutus fuero, exsultabo et lætabor in corde meo.
16. Quoniam animadvertisti infirmitatem meam.
17. Ex peccatis.
18. Diaboli.

- C 1. Τὴν μέριμνάν μου πᾶσαν ἐπὶ σὲ ἔχω (2).
2. Μὴ ἀδόκιμος γένωμαι, Κύριε.
3. Εὐμενῆ μοι τὰ ὅσα (3) παράσχου.
4. Καὶ σπεῦσον τοῦ ἐξελεῖσθαι με.
5. *Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν* ἀντιποιούμενόν μου.
6. Ὁ γὰρ ἐρχόμενος πρὸς σὲ οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔξω.
7. Ὅτι ἰσχύς μου καὶ τεῖχος μου εἶ σύ.
8. Καὶ διὰ τοῦ ὀνόματός σου (4) ὁδήγησόν με, καὶ διάθρεψόν με ἐν τοῖς δικαίωμασί μου (5).
9. Τῆς ἐνοικουσίας ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἁμαρτίας.
10. Ὅτι σὺ εἶ ὁ σκεπαστής μου, Κύριε.
11. Τὴν ψυχὴν μου, λέγει.
12. Ἐλυτρώσω με τῆς δουλείας τοῦ ψεύδους ὁ τοῦ λαοῦ τῆς ἀληθείας Θεός.
- D 13. Ἐμίσησας τοὺς ἐπιμένοντας τῇ ἁμαρτίᾳ.
14. Τῷ ἐκτός (6) πλάνης παρέχοντι.
15. Ἐν τῷ ἐλεεῖσθαι με ὑπὸ σοῦ ἀγαλλιάσομαι, καὶ εὐφρανθήσομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου
16. Ὅτι προσέσχες τῇ ἀσθενείᾳ μου.
17. Ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν.
18. Τοῦ διαδόλου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς, etc.
- (2) N. 1. Mf., etc. ἐπὶ σὲ ἐθέμην, μὴ ἀδ., etc. N.
2. Ἐν τῷ Ἰψ σου ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με.

- (3) Ὠτά σου.
- (4) Τὸ ὄνομά σου.
- (5) Σου.
- (6) Ἐκτός.

19. Ἐστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου.
 20. Ἐλήσόν μου, Κύριε, ὅτι θλιβόμαι.
 21. Ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμός μου,
 22. Ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἡ γαστήρ μου.
 23. Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύῃ ἡ ζωὴ μου.
 24. Καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στεναγμοῖς.
 25. Ἡσθένησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχύς μου.
 26. Καὶ τὰ ὀστέα μου ἐταράχθησαν.
 27. Παρὰ πάντα τοὺς ἐχθρούς μου ἐγενήθην
 ὄνειδος.
 28. Καὶ τοῖς γείτοσί μου σφόδρα,
 29. Καὶ φόβος τοῖς γνωστοῖς μου.
 30. Οἱ θεωροῦντές με ἔξω ἐφυγον ἀπ' ἐμοῦ.
 31. Ἐπελήσθη ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας.
 32. Ἐγενήθην ὡσεὶ σκευὸς ἀπολωλός.
 33. Ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν παροικούντων κυ-
 κλόθεν.
 34. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι αὐτοὺς ἄμα ἐπ' ἐμὲ,
 35. Τοῦ λαθεῖν τὴν ψυχὴν μου ἐβουλεύσαντο.
 36. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα.
 37. Εἶπα· Σὺ εἶ ὁ θεός μου.
 38. Ἐν ταῖς χερσὶ σου οἱ κλῆροί μου.
 39. Ῥῦσαι με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου,
 40. Καὶ ἐκ τῶν καταδιωκόντων με.

- A 19. Statuisti in loco spatioso pedes meos.
 20. Miserere mei, Domine, quoniam tribulor :
 21. Conturbatus est in ira oculus meus,
 22. Anima mea, et venter meus.
 23. Quoniam defecit in dolore vita mea ;
 24. Et anni mei in gemitibus.
 25. Infirmata est in paupertate virtus mea :
 26. Et ossa mea conturbata sunt.
 27. Super omnes inimicos meos factus sum op-
 probrium :
 28. Et vicinis meis valde,
 29. Et timor notis meis.
 30. Qui videbant me foras fugerunt a me :
 31. Oblivioni datus sum tanquam mortuus a
 corde :
 B 32. Factus sum tanquam vas perditum.
 33. Quoniam audivi vituperationem multorum
 commorantium in circuitu :
 34. In eo dum convenirent ipsi simul adversum me,
 35. Accipere animam meam consiliati sunt.
 36. Ego autem in te, Domine, speravi.
 37. Dixi, Deus meus es tu :
 38. In manibus tuis sortes meæ.
 39. Eripe me de manu inimicorum meorum,
 40. Et a persequentibus me.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.
 20. Ὅτι ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις μοι ἡμαρτόν
 σοι.
 21. Ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἡ διάνοιά μου.
 22. Καὶ ἡ γαστήρ, λέγει, τῆς ψυχῆς μου· λέγω δὴ,
 ἔνθα συνέλαβον τὴν ἁμαρτίαν.
 23. Ἐν ἁμαρτίᾳ, λέγει.
 24. Ὁ πᾶς χρόνος μου βαρούμενος ὑπὸ ἁμαρτιῶν.
 25. Ἐν ἀβουθήσῃ.
 26. Συμπέφυρμαι τῇ ἁμαρτίᾳ.
 27. (1) Πάντες, λέγει, οἱ ἐχθροί μου, τουτέστιν οἱ
 δαίμονες μετὰ τὸ ἁμαρτησαί με, ὀνειδίζουσί με.
 28. Οἱ ἐν ἐμοὶ μένοντες.
 29. Οἱ δὲ γνῶσιν ἔχοντες ὀρώντες με φοβοῦνται,
 μὴ δὲ αὐτοὶ οὕτως ἡττηθῶσιν.
 30. Οἱ ἄγγελοι σου ἀφίσταντο ἀπ' ἐμοῦ.
 31. Ὡσεὶ (2) νεκρὸς λήθη γίνεται ἀπὸ καρδίας
 τῶν ζώντων, οὕτως καγὼ ἐγενόμην.
 32. Ἀχρηστον λέγει.
 33. (3) Ὅτι ἀκούω τῶν δαιμόνων ὀνειδίζόντων με
 ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 34, 35. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ γεγονάσι τοῦ αἰχμαλωτι-
 σαι με.
 36, 37. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοί, ἤλπισα, ὅτι ἐξ αὐτῶν λυ-
 τρώσῃ με (4)· σὺ γὰρ εἶ ὁ θεός μου.
 38. Ἐν ταῖς χερσὶ σου ἔθηκα τὴν ψυχὴν μου.
 39, 40. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων, λέγει.

- C 19. In mandatis tuis.
 20. Quoniam præteritis temporibus tibi peccavi.
 21. A diabolo mens mea.
 22. Et venter, ait, animæ meæ : Ubi, inquam,
 concepi peccatum.
 23. In peccato, dicit.
 24. Omne meum tempus gravatum a peccatis.
 25. In suxillii inopia.
 26. Subjectus et commistus sum peccato.
 27. Omnes, inquit, inimici mei, hoc est dæmo-
 nes, postquam ego peccavi, me probris afficiunt.
 28. Qui in me manent,
 29. Qui autem cognoscunt, videntes me timent,
 ne ipsi quandoque similiter succumbant.
 D 30. Angeli tui a me discesserunt.
 31. Sicut mortuus oblivioni traditur in corde vi-
 ventium, ita et ego factus sum.
 32. Inutile, inquit.
 33. Quoniam audio dæmones opprobrantes mihi
 in corde meo.
 34, 35. Cum simul congregati sunt, ut me capti-
 vum ducerent.
 36, 37. Ego autem in te, Domine, speravi, quod
 me ab illis liberabis ; tu enim es Deus meus.
 38. In manibus tuis posui animam meam.
 39, 40. A contrariis potestatibus inquit.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 27, 28, 29. Λέγει, οἱ ἐχθροί μου, etc., ὀνει-
 δίζουσί μοι, οἱ ἐν ἐμοί, etc., μὴ καὶ αὐτοὶ οὕτως ἡτ-
 τηθῶσιν.

(2) Ὡς ὁ.

(3) N. 33. Ἀκούω, etc., με. N. 34, Ἐν τῇ καρδίᾳ
 μου. N. 35. Ἐπὶ, etc.

(4) Λυτρώσεις με.

41. Illustra faciem tuam super servum tuum : A 41. Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δούλον σου·
42. Salvum me fac in misericordia tua. 42. Σῶσόν με ἐν τῷ ἐλέει σου.
43. Domine, non confundar, quoniam invocavi te. 43. Κύριε, μὴ κατασχυνθείην. ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε.
44. Erubescant impii, et deducantur in infernum : 44. Αἰσχυνθείσαν ἀσεβεῖς, καὶ καταχθείσαν εἰς ᾗδου.
45. Muta fiant labia dolosa, 45. Ἄλαλα γενεθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια,
46. Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem, 46. Τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν,
47. In superbia et contemptu. 47. Ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐξουδενώσει.
48. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine : 48. Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε·
49. Quam abscondisti timentibus te : 49. Ὅπως ἐκρύψας τοῖς φοβουμένοις σε.
50. Perfecisti eis, qui sperant in te, 50. Ἐξεργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ,
51. In conspectu filiorum hominum. 51. Ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.
52. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, B 52. Κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου σου,
53. A conturbatione hominum : 53. Ἀπὸ (α) ταραχῆς ἀνθρώπων·
54. Proteges eos in tabernaculo a contradictione linguarum. 54. Σκεπάσεις αὐτοὺς ἐν σκηνῇ ἀπὸ ἀντιλογίας ῥησασῶν.
55. Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam in civitate munita. 55. Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐθαυμάστωσε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς.
56. Ego autem dixi in excessu mentis meæ : 56. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου·
57. Projectus sum a facie oculorum tuorum. 57. Ἀπέβριμμαι ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν σου.
58. Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te. 58. Διὰ τοῦτο εἰσήκουσας τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ κερραγεῖναι με πρὸς σέ.
59. Diligite Dominum, omnes sancti ejus : 59. Ἀγαπήσατε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ὅσοι αὐτοῦ·
- (a) V. 53. Ἀπό, etc., αὐτοῦς. V. 54. Ἐν σκηνῇ, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 41, 42. Visita me servum tuum, et salva me in C 41, 42. Ἐπισκοπήν ποιήσόν μου τοῦ δούλου σου, καὶ σῶσόν με ἐν τῷ ἐλέει σου.
43. Ne despicias me. 43. Μὴ παρακούης μου (1).
44. Dæmones. 44. Οἱ δαίμονες.
45. Aggressus immundorum spirituum. 45. Αἱ εἰσβολαὶ (2) τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
46. Contra Deum et servos ejus. 46. Κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ.
47. In jactantia et despicientia. 47. Ἐν ἀλαζονείᾳ καὶ ὑπεροψίᾳ.
- 48, 49. Bonorum tuorum, quæ præparasti sanctis tuis. 48, 49. Τῶν ἀγαθῶν σου, ὧν ἠτοίμασας τοῖς ἁγίοις σου.
50. Incomparabilia parasti sperantibus in te. 50. Ἀσύγκριτα ὑπέβρισας τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ.
51. In conspectu eorum qui a sinistris stabunt. 51. Ἐνώπιον τῶν ἐξ ἀριστερῶν ἐστῶτων
52. Custodies eos in Filio tuo. 52. Φυλάξεις αὐτοὺς ἐν τῷ Υἱῷ σου.
53. A potestate hominum eripiens gratia tua. 53. (3) Ἀπὸ δυναστείας ἀνθρώπων ῥυσάμενος τῇ χάριτί σου.
54. Custodies eos in tabernaculo, quod compegit Dominus in cælis. D 54. Φυλάξεις αὐτοὺς ἐν τῇ σκηνῇ, ἣν ἐπηξεν ὁ Κύριος ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
55. Multiplicavit misericordiam suam super populum fidelem. 55. Ἐπλήθυνε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λαὸν τὸν πιστόν.
- 56, 57. Ego autem dixi in peccato meo. 56, 57. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου.
58. Quia confessus sum tibi peccata mea in humilitate cordis mei, exaudisti gemitum animæ meæ. 58. Διὰ τὸ ἐξομολογήσασθαί σοι τὰς ἁμαρτίας μου ἐν ταπεινώσει τῆς καρδίας μου, εἰσήκουσας τοῦ δερμοῦ (4) τῆς ψυχῆς μου.
59. Omnes qui odistis improba, diligite Dominum. 59. Πάντες οἱ μισοῦντες πονηρὰ (5), ἀγαπήσατε τὸν Κύριον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κύριε, μὴ παρακούσης μου.

(2) Ἐκβολαί, etc.

(3) N. 53. Ἀπό, etc., φυλάξεις αὐτοῦς. N. 54. Ἐν

τῇ, etc.

(4) Ὑδερμῶν.

(5) Πᾶν πονηρὸν.

60. Ὅτι ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος.
 61. Καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιούσιν ὑπερφηανίαν.
 62. Ἀνδρίζεσθε, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία ὑμῶν,
 63. Πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύριον.
 Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ· συνθέσεως. ΨΑΛ. ΛΑ΄.
 1. Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι·
 2. Καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι.
 3. Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίστηται Κύριος ἁμαρτίαν·
 4. Οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος.
 5. Ὅτι εἰσήγησα, ἐπικλαιώθη τὰ ὀστέα μου,
 6. Ἀπὸ τοῦ κράζειν με ὅλην τὴν ἡμέραν.
 7. Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐδαρύνθη ἐπ' ἐμὲ ἡ χεὶρ σου·
 8. Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν, ἐν τῷ ἐμπαγῆναί μοι ἄκανθαν.
 9. Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα·
 10. Καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου οὐκ ἐκάλυφα.
 11. Εἶπα· Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ·
 12. Καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου·
 13. Ὅτι ἐπὶ ταύτης προσεύξεται πρὸς σὲ πᾶς ὁσῖος ἐν καιρῷ εὐθέτῳ·

60. Ἀγαθὰ ἔργα.
 61. Τοῖς ποιούσιν ἁμαρτίαν, λέγει.
 62. Μὴ ἐκλύσθωσαν (1) ὑμῶν αἱ καρδίαι, ἀλλὰ δυναμούσθωσαν.
 63. Πάντες οἱ τὴν ἐλπίδα ἔχοντες ἐπὶ Κύριον.
 Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) [Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ] τοῦ Δαβὶδ συνθέσεως. Τοῦτο οὖν σημαίνει, ὅτι οἱ ἡμαρτηκότες εἰς σύνεσιν ἐρχόμενοι ἐπιστρέφουσι. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξουδένωμα, ὅπερ ἔστιν (3) οἱ ἡμαρτηκότες.

Titulus praepositus continet : *Psalmus David, intellectus*. Hoc igitur significat, quod peccatores in intellectum venientes convertuntur. David enim interpretatur *contemptio*, quales sunt peccatores.

- 1, 2. Τοὺς ἐν τῷ βαπτίσματι λέγει.
 3. Ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
 4. Ψεῦδος λέγει.
 5, 6. (4) Ὅτι εἰσήγησα ἀπὸ τοῦ εὐχεσθαι με ἀδialeίπτως, καὶ ἠφανίσθη ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 7. Καὶ λοιπὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὠργίζου μοι.
 8. Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν· εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐξ ἧς (5) ἐβρύσω με· καὶ ἐκολλήθησάν μοι ἁμαρτίαι.
 9, 11. Εἶπα, ἐπιστρέψας πρὸς σέ· Ἐξομολογήσομαι (6) σοι λέγων· Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐνώπιόν σου· οὐκ ἐμὲ ἀξιόκληθῆναι υἱὸς σου.
 12. Σὺ δὲ μόνον ἀκούσας (7) ταῦτα λέγοντος, εἶπας· Οὗτος ὁ υἱὸς μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν ἀπελαλώς ἦν, καὶ εὐρέθη.
 13. Καὶ λοιπὸν πάντες οἱ ἄγγελοι σου χαίροντες (8) ἐδόξασάν σε δι' ἐμέ.

¹ Luc. xv, 21. ² ibid. 32.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐκλύεσθωσαν.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.
 (3) Εἰσίν.
 (4) N. 5, 6, 7. Ὅτι... καί· deest in cod. ὠργί-ζου μοι.

- A 60. Quoniam veritates requirit Dominus ;
 61. Et retribuit abundanter facientibus superbiam.
 62. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum,
 63. Omnes qui speratis in Domino·
Psalmus David ; intellectus. PSAL. XXXI.
 1. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates ;
 2. Et quorum tecta sunt peccata.
 3. Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum ;
 4. Nec est in ore ejus dolus.
 5. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea,
 6. Dum clamarem tota die.
 7. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua :
 B 8. Conversus sum in ærumna, dum configitur mihi spina.
 9. Delictum meum cognitum feci :
 10. Et injustitiam meam non abscondi.
 11. Dixi : Confitebor adversum me injustitiam meam Domino :
 12. Et tu remisisti impietatem cordis mei ;
 13. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno :

ATHANASII INTERPRETATIO.

60. Bona opera.
 61. Facientibus peccatum, dicit.
 62. Ne dissolvantur corda vestra, sed confirmantur.
 63. Omnes, qui spem habetis in Domino.

Τοῦτο οὖν σημαίνει, ὅτι οἱ ἡμαρτηκότες εἰς σύνεσιν ἐρχόμενοι ἐπιστρέφουσι. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξουδένωμα, ὅπερ ἔστιν (3) οἱ ἡμαρτηκότες.

Hoc igitur significat, quod peccatores in intellectum venientes convertuntur. David enim interpretatur *contemptio*, quales sunt peccatores.

- C 1, 2. Eos dicit, qui baptizati sunt.
 3. In die judicii.
 4. Mendacium, inquit.
 5, 6. Quoniam silui desistens ab indesinenter orando, ideo consumptus sum a peccato.
 7. Et deinceps die ac nocte iratus es mihi.
 8. *Conversus sum in ærumna* : in peccato, a quo me liberasti, et conglutinata sunt mihi peccata.

9, 11. Dixi conversus ad te, Confitebor tibi dicens : *Pater, peccavi in cælum et coram te : jam non sum dignus vocari filius tuus* ¹.

12. Tu autem solum audiens hæc dicentem dixisti : *Hic filius meus mortuus erat et revixit ; perdidit ierusalem, et inventus est* ².

13. Et proinde omnes angeli tui gaudentes te glorificaverunt propter me.

(5) Ὅτι ἐστράφην εἰς τὴν ἀνομίαν, ἐξ ἧς, etc.

(6) Ἐξομολογησάμην.

(7) Ἦκουσας.

(8) Ἄγγελοι συχαίροντες.

14. Verumtamen in diluvio aquarum multarum A ad eum non approximabunt.

15. Tu meum es refugium a tribulatione, quæ circumdedit me.

16. Exsultatio mea, erue me a circumdantibus me.

17. Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac, qua gradieris :

18. Firmabo super te oculos meos.

19. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.

20. In camo et freno maxillas eorum constringe [constringes],

21. Qui non approximant ad te.

22. Multa flagella peccatoris :

23. Sperantem autem in Domino misericordia B circumdabit.

24. Lætamini in Domino, et exsultate, justi ;

25. Et gloriamini, omnes recti corde.

Psalmus David. Sine inscriptione apud Hebræos.

PSAL. XXXII.

1. Exsultate, justi, in Domino :

2. Rectos decet collaudatio.

3. Constemini Domino in cithara .

14. Πλὴν ἐν κατακλυσμῷ ὕδάτων πολλῶν, πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐγγιούσι.

15. Σὺ μου εἶ καταφυγή ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχοῦσής με.

16. Τὸ ἀγαλλιάμα μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με.

17. Συνετιῶ σε, καὶ συμβιβῶ σε ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἧ πορεύση·

18. Ἐπιστηριῶ ἐπὶ σὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου.

19. Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις.

20. Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἀγξαις [ἀγξαι, in marg. cod. Ἰγξεις],

21. Τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ.

22. Πολλὰ αἱ μάστιγες τοῦ ἀμαρτωλοῦ·

23. Τὸν δὲ ἐλπίζοντα ἐπὶ Κύριον ἔλεος κυκλώσει.

24. Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιάσθε, δίκαιοι·

25. Καὶ καυχᾶσθε, πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

ΨΑΛ. ΛΒ΄.

1. Ἀγαλλιάσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ·

2. Τοῖς εὐθέσι πρέπει αἰνεσις.

3. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Lacrymis suis delentur peccata sua.

15. Hæc clamat se convertens cum lacrymis. C

16. A peccatis meis, inquit.

17. Dominus ad eum dicit : Ego te docebo, qua via incedes.

18. Et in ea custodiam te.

19. Et amplius ne pecca, tanquam intellectum non habens.

20. Sed corpori tuo et animæ frena injiciens in servitutem redige, cum tibi non obediunt.

21. Qui tibi non obtemperant.

22. Multa erant flagella tua,

23. Sed quoniam sperasti in misericordia mea, ab ipsis liberatus es·

24. Æterna lætitia et exsultatione.

25. Qui enim gloriatur, in Domino gloriatur ²⁵.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή παρέχει [περιέχει· Ψαλμὸς] (4) τῷ Δαβίδ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος, ὅπερ ἐστὶ λαβεῖν εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων, ὅτι πεποθημένος ἐστὶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Τῷ οὖν πεποθημένῳ χορῷ εἴρηται ὁ ψαλμὸς, τουτέστι τοῖς οὔσι κατὰ τὸν Δαβὶδ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ὀνόματος καὶ ταῖς ἐντολαῖς.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*. David enim interpretatur *desideratus*, quod accipere licet de choro sanctorum, quoniam desideratus est a Domino. A choro igitur sanctorum *desiderato* dictus est psalmus : hoc est, ab iis qui David, juxta nominis interpretationem et mandatorum observantiam, assimulantur.

1. Gaudete semper in Domino.

2. Rectos decet laudare Dominum.

3. Mortificantes vosmetipsos mundo, ita hymnis laudabitis eum.

²⁵ I Cor. 1, 31.

14. Διὰ τῶν δακρῶν αὐτοῦ ἐξαλείφονται αἱ ἀμαρτίαι αὐτοῦ.

15. Ταῦτα βῶθ ὁ ἐπιστρέφων μετὰ δακρῶν.

16. Τῶν ἀμαρτιῶν μου, λέγει.

17. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτὸν λέγει· Ἐγὼ σε διδάσκω [διδάξω] ἐν ποίᾳ ὁδῷ πορεύση.

18. Καὶ φυλάξω σε ἐν αὐτῇ.

19. Καὶ μηκέτι ἀμάρτανε, ὡς μὴ ἔχων σύνεσιν.

20. Ἀλλὰ τὸ σῶμά σου καὶ τὴν ψυχὴν (1) χαλιναγωγῶν δουλαγωγῶ, ὅταν μὴ πείθονται σοι.

21. Τῶν μὴ (2) πειθομένων σοι.

22. Πολλὰ σου ἦσαν αἱ μάστιγες.

23. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἠλπισας (3) ἐπὶ τὸ ἔλεός μου, ἐβρόύθης ἀπ' αὐτῶν.

24. Εὐφροσύνην αἰώνιον καὶ ἀγαλλίασιν.

25. Ὁ γὰρ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.

D 1. Χαίrete πάντοτε ἐν Κυρίῳ.

2. Τοῖς εὐθέσι πρέπει αἰνεῖν τὸν Κύριον.

3. Νεκρῶσαντες ἑαυτοὺς τῷ κόσμῳ, οὕτως ὑμνήσετε αὐτόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ψυχὴν σου.

(2) Τῶν μελλόντων μὴ, etc.

(3) Ἠλπισεν.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περιέχει· τῷ, etc.

4. Ἐν ψαλτηριῷ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ.
 5. ᾠσατε αὐτῷ ᾠσμα καινόν·
 6. Καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ.
 7. Ὅτι εὐθύς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου·
 8. Καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει.
 9. Ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ Κύριος·
 10. Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ.
 11. Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν·
 12. Καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.
 13. Συνάγων ὡσεὶ ἄσκον ὕδατα θαλάσσης·
 14. Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους.
 15. Φοβηθήτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ γῆ·
 16. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατακούντες τὴν οἰκουμένην.
 17. Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν·
 18. Αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.
 19. Κύριος διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν·
 20. Ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν·
 21. Καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων.
 22. Ἡ δὲ βουλή τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει·

- A 4. In psalterio decem chordarum psallite illi.
 5. Cantate ei canticum novum :
 6. Bene psallite ei in vociferatione.
 7. Quia rectum est verbum Domini :
 8. Et omnia opera ejus in fide.
 9. Diligit misericordiam et judicium Dominus :
 10. Misericordia Domini plena est terra.
 11. Verbo Domini caeli firmati sunt :
 12. Et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.
 13. Congregans sicut utrem aquas maris :
 14. Ponens in thesauris abyssos.
 15. Timeat Dominum omnis terra ;
 16. Ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.
 17. Quoniam ipse dixit, et generata sunt :
 18. Ipse mandavit, et creata sunt.
 19. Dominus dissipat consilia gentium :
 20. Reprobat autem cogitationes populorum :
 21. Et reprobat consilia principum.
 22. Consilium autem Domini in aeternum manet :

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Διὰ τῶν δέκα ἐντολῶν δοξάσατε αὐτόν.
 5. ᾠσμα λέγει καθαρόν.
 6. Ἐκ τῆς καρδίας ὑμῶν.
 7. Ἀληθῆς ἡ ἐπαγγελία (1) αὐτοῦ.
 8. Ἄ (2) ποιεῖτε, ἐν πίστει ποιεῖτε.
 9. Ἐλεημοσύνη καὶ πίστις μου ἐκλιπέτωσάν σοι (3).
 10. Ἠπλωται τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἐπὶ (4) πᾶσαν φυγὴν ἀνθρώπου.
 11. (5) Περὶ τῶν ἀποστόλων λέγει.
 12. Καὶ ὅτι ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν λέγων· *Λάθετε Πνεῦμα ἁγίων*, ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν τὰς γὰρ θανάμεις, ἅς ἐποίησαν οἱ ἀπόστολοι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐπετέλουν, ᾧ ἔλαβον ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.
 13. Συνήγαγον τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου νενεκρωμένα (6) ὡς ἄσκον.
 14. Ἐν τοῖς ἀποστόλοις τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
 15. Ὡς εἶδυε αὐτὸν ἑαυτῆς δημιουργόν.
 16. Μετατεθῶσι πάντες εἰς τὸν Κύριον.
 17. Ἐν τῷ βαπτίσματι.
 18. Ἀνεκαίνισε γὰρ αὐτούς.
 19. Τὰς προτέρας ἀπορρίπτει ἀπὸ τῶν καρδιῶν αὐτῶν.
 20. Καὶ ἄλλοτριῶν προτέρους αὐτῶν λογισμοὺς.
 21. Καὶ τὰς βουλὰς τῶν δαιμόνων διασκεδάζει.
 22. Ἡ διδασχὴ αὐτοῦ.

4. Per observantiam decem præceptorum glorificate eum.
 5. Canticum, inquit, mundum.
 6. Ex corde vestro.
 7. Vera promissio ejus.
 8. Quæ facitis, facite in fide.
 9. Misericordia et fides nunquam tibi deficient.
 10. Super omnem hominis animam expansa est misericordia tua, Domine.
 11. De apostolis loquitur.
 12. Et quod insufflavit in faciem eorum dicens : *Accipite Spiritum sanctum*⁶⁶, cum resurrexit a mortuis. Etenim miracula, quæ faciebant apostoli, per Spiritum sanctum faciebant, quem ex ore ejus acceperunt.
 13. Gentes mundi mortuas peccato congregaverunt velut utrem.
 14. In apostolis justificationes ejus.
 15. Ut quæ scit eum creatorem suum fuisse.
 16. Transferantur omnes in Dominum.
 17. In baptismo.
 18. Eos enim renovavit.
 19. Priora projicit consilia e cordibus eorum.
 20. Et immutat anteriores eorum cogitationes
 21. Et consilia dæmouum dissipat.
 22. Doctrina ejus.

⁶⁶ Joan. xx, 22.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εὐαγγελια.
 (2) Καὶ πάντα ἄ. etc.
 (3) Μή... σε, non σοι.
 (4) Ἐλεος Κυρίου ἐπὶ, etc.

(5) N. 11. Περὶ, etc., ὅτε ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, τὰς εἰε., ἐπετέλουν, ᾧ, etc., αὐτοῦ.
 (6) Συνήγαγεν... νεκρωμένα ὡσεὶ, etc.

23. Cogitationes cordis ejus in generationem et generationem.
24. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus :
25. Populus, quem elegit in hæreditatem sibi [suam].
26. De cælo respexit Dominus ;
27. Vidit omnes filios hominum.
28. De præparato habitaculo suo,
29. Respexit super omnes qui habitant terram,
30. Qui finxit singulatim corda eorum ;
31. Qui intelligit omnia opera eorum.
32. Non salvatur rex per multam virtutem :
33. Et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ :
34. Fallax equus ad salutem :
35. In abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.
36. Ecce oculi Domini super metuentes eum :
37. Sperantes super misericordia ejus ;
38. Ut eruat a morte animas eorum ;
39. Et alat eos in fame.
40. Anima autem nostra sustinet Dominum :
41. Quoniam adjutor et protector noster est :
42. Quia in eo letabitur cor nostrum ;
43. Et in nomine sancto ejus speravimus.
23. Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεάν καὶ γενεάν.
24. Μακάριον τὸ ἔθνος, οὗ ἐστὶ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ ·
25. Λαὸς, ὃν ἐξελέξατο εἰς κληρονομίαν αὐτῷ [ἐαυτοῦ].
26. Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος ·
27. Εἶδε πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.
28. Ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ,
29. Ἐπέβλεψεν ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν,
30. Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν ·
31. Ὁ συνιείς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν.
32. Οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν ·
33. Καὶ γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ.
34. Ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν ·
35. Ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται.
36. Ἴδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν ·
37. Τοὺς ἐλπίζοντας [in marg. cod. γράφεται καὶ τοῖς ἐλπίζουσιν] ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ·
38. Ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐτῶν ·
39. Καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῷ.
40. Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομένει τῷ Κυρίῳ ·
41. Ὅτι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἐστίν ·
42. Ὅτι ἐν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία ἡμῶν ·
43. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ἠλπισαμεν.

ATHANASH INTERPRETATIO.

23. Illuminatio ejus.
24. Sanctorum gentem et populum ejus significat.
25. Complacuit, inquit, salvum facere.
26. Semper enim homines respexit.
- 27, 29. Intuitus est e cælo sancto suo hominum genus, et eis omnibus consuluit atque providit.
30. In baptismo.
31. Gaudet præterea eorum operibus.
32. In die judicii.
33. Salus a Domino et in præsentem et in futuro sæculo unicuique datur.
34. Non autem ut in præsentem equum habens, tunc poterit in eo aufugere.
35. Non enim cujusque potentia salvabit eum tempore judicii.
- 36, 37. Delectatur enim subjectione et spe, quam in eo habent.
38. A morte æterna.
39. Non famem panis significat, sed famem audiendi verbum Domini.
40. Anima nostra exspectat semper misericordiam ab eo.
41. Quoniam ipse semper curæ nos habet.
42. Inhabitante ipso in nobis.
43. Quoniam potens est salvare nos.
23. Ὁ φωτισμὸς αὐτοῦ.
24. (1) Τὸ τῶν ἁγίων ἔθνος καὶ τὸν αὐτοῦ λαὸν λέγει.
25. Εὐδόκησε τοῦ σώσαι, λέγει.
26. Ἄελ γὰρ ἐβλεπε τοὺς ἀνθρώπους.
- 27-29. Ἐπεῖθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρόνοιαν αὐτῶν πάντων πεποιήται.
30. Ἐν τῷ βαπτίσματι.
31. Χαίρει (2) λοιπὸν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν.
32. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.
33. Παρὰ Κυρίου ἡ σωτηρία καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐκάστῳ δίδεται.
34. Οὐδὲ ὁ ἵππος (3) ἔχων ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τότε δυνήσεται ἐν αὐτῷ φεύγειν.
35. Οὐ γὰρ ἡ δυναστεία ἐκάστου σώζει [σώσει] αὐτὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως.
- 36, 37. Ἐρᾶται ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ καὶ τῇ ἐλπίδι, ἣν ἔχουσιν εἰς αὐτόν.
38. Τοῦ αἰωνίου θανάτου.
39. Οὐ λέγει λιμὸν ἄρτου, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου (4).
40. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν περιμένει πάντοτε τὸ παρ' αὐτοῦ ἔλεος.
41. Ὅτι αὐτὸς ἀεὶ φροντίδα ἡμῶν ποιεῖται.
42. Κατασκηνοῦντος αὐτοῦ ἐν ἡμῖν.
43. Ὅτι δύναται σώσαι ἡμᾶς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸ πᾶν, etc., λέγει. N. 26, 27. Ἄελ γὰρ, etc. N. 28, 29. Ἐπεῖθεν ἐκ. etc.
- (2) Χαίρει γὰρ, etc.

- (3) Οὐδὲ ἵππον.
- (4) Λόγον Θεοῦ.

44. Γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθά- A
περ ἠλπίζαμεν ἐπὶ σέ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσε αὐτόν,
καὶ ἀπήλθεν. ΨΑΛ. ΔΓ'.

1. Εὐλογῆσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ·
2. Δι᾿ παντὸς ἡ αἰνεῖσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι μου.
3. Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου·
4. Ἀκουσάτωσαν πραεῖς, καὶ εὐφρανθήτωσαν.
5. Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοί·
6. Καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.
7. Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ μου·
8. Καὶ ἐκ πατῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρύσατό με.
9. Προσέλθετε πρὸς αὐτόν, καὶ φωτισθήτε·
10. Καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κατασχυνοῦν·
11. Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, καὶ ὁ Κύριος εἰσ-
ήκουσεν αὐτοῦ·
12. Καὶ ἐκ πινῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

44. Fiat misericordia tua, Domine, super nos,
quemadmodum speravimus in te.

Psalmus David, cum immutavit vultum suum coram
Abimelech, et dimisit eum, et abiit.
PSAL. XXXIII.

1. Benedicam Dominum in omni tempore·
2. Semp̄er laus ejus in ore meo.
3. In Domino laudabitur anima mea·
4. Audiant mansueti et lætentur.
5. Magnificate Dominum mecum·
6. Et exaltabimus nomen ejus in idipsum.
7. Exquisivi Dominum, et exaudivit me.
8. Et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
9. Accedite ad eum, et illuminamini·
10. Et facies vestræ non confundentur.
11. Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit
eum·
12. Et ex omnibus tribulationibus ejus salvavit
eum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

44. Ὡς ἠλπίζαμεν, ὅτι τὸ ἔλεός σου ἀμέτρητον καὶ
ἀνεξιχνίαστον ἐστὶν εἰς ἡμᾶς, οὕτως ἡμῖν αὐτὸ πα-
ράσχου, Κύριε.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅποτε ἠλλοίωσε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἐναντίον
Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσε αὐτόν, καὶ ἀπήλθεν. Αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ ἡρμηνεία· Περὶ τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ
νεκρῶν ἔργων ἐπὶ τὸν Κύριον εἰρηται. Λέγει γάρ· Τῷ Δαβὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται, τοῦτον ἐπόθησα. Ὅποτε
δὲ ἠλλοίωσε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, τοῦτέστιν ὅταν τις τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας αὐτοῦ
ἀλλοιώσῃ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς ἀγαθὸν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν πατέρων ἡμῶν· ἐρμηνεύεται γάρ Ἀβιμέ-
λεχ, Πατὴρ μου βασιλεία, ὅπερ νοεῖται εἰς τὸν Κύριον, ὡς φησι τῷ ἀλλοιοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας
αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν· Τέκνον, ἀφέωνται σοὶ ἁμαρταὶ σου.

Titulus præpositus continet: Psalmus David, cum immutavit faciem suam coram Abimelech, et dimisit
eum, et abiit. Hæc igitur est interpretatio: Psalmus dictus est de iis qui se convertunt e mortuis operibus
ad Dominum. Dicit enim David, quod interpretatur, hunc desideravi. Cum immutavit faciem suam coram
Abimelech, hoc est cum quis faciem cordis sui immutavit a malo in bonum coram Rege patrum nostro-
rum. Abimelech enim interpretatur regnum Patris mei, quod intelligitur de Domino, quandoquidem ait
inmutantem faciem cordis sui a malo in bonum: Fili, dimittuntur tibi peccata tua⁵⁷.

- 1, 2. (2) Ἀπαύστως, λέγει.
3. Ἀσιγήτως ὁ ἐπαινος αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι μου.
4. Παρὰ Κυρίου, λέγει.
5. Αἱ ἄγιοι δυνάμεις.
6. Καὶ δοξάσωμεν αὐτόν ἡμεῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὡσπερ
ὁμ. 3 (3) ἐν οὐρανῷ.
7. Διὰ τῆς δεήσεως, λέγει (4).
8. Τῶν ἁμαρτιῶν μου.
- 9, 10. Αἱ καρδίαι ὑμῶν.
11. Ὁ ταπεινὸς τῆ καρδίᾳ.
12. Ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ.

⁵⁷ Marc. 11, 5.

- C 1, 2. Indesinenter, dicit.
3. Laus ejus in ore meo nunquam conticescet.
4. A Domino, inquit.
5. Sanctæ potestates.
6. Et glorificabimus eum nos in terra, quemad-
modum vos in cælo.
7. Per orationem, inquit.
8. E peccatis meis.
- 9, 10. Corda vestra.
11. Humilis corde.
12. Ab omni tentatione.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ, ὅποτε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέ-
λεχ, καὶ ἀπέλυσε αὐτόν, καὶ ἀπήλθεν. Αὕτη οὖν ἐστὶν
ἡ ἡρμηνεία· τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ νεκρῶν ἔργων
ἐπὶ τὸν Κύριον λέγει. Τῷ γάρ Δαβὶδ εἰρηκεν, ὅπερ
ἐρμηνεύεται, τοῦτον ἐπόθησα. Πότε δὲ τοῦτον ἐπόθη-
σεν (fort. leg. οὗτος πεποθημένος). Πότε (lege ὅποτε)
δὲ ἠλλοίωσε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ· τοῦ-
τέστιν ὅταν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀλλοιώσῃ (lege ἠλ-
λοίωσεν) ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον τοῦ

βασιλέως πατέρων ἡμῶν. Ἐρμηνεύεται γάρ Ἀβιμέ-
λεχ, πατὴρ μου βασιλεία. Ὅπερ νοεῖται εἰς τὸν Κύριον,
ὡς φησι τῷ ἀλλοιοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας αὐ-
τοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν· Τέκνον, ἀφέωνται
σου αἱ ἁμαρταὶ.

(2) N. 1. Ἀπαύστως, λέγει. N. 2. Ἀσιγήτως.
N. 3. Παρὰ τοῦ, etc. N. 4. Αἱ ἄγιοι. N. 5, 6. Καὶ
δοξάσωμεν, etc.

(3) Ὑμεῖς.

(4) Λέγει, ἐξεζήτησα.

13. *Castrametabitur angelus Domini in circuitu A timentium eum, et eripiet eos.*

14. *Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus :*

15. *Beatus vir, qui sperat in eo.*

16. *Timete Dominum, omnes sancti ejus :*

17. *Quoniam non est inopia timentibus eum.*

18. *Divites eguerunt et esurierunt :*

19. *Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.*

20. *Venite, filii, audite me :*

21. *Timorem Domini docebo vos.*

22. *Quis est homo qui vult vitam,*

23. *Diligens dies videre bonos ?*

24. *Prohibe linguam tuam a malo :*

25. *Et labia tua ne loquantur dolum.*

26. *Diverte a malo, et fac bonum :*

27. *Inquire pacem, et persequere eam.*

28. *Oculi [Quoniam oculi] Domini super justos ;*

29. *Et aures ejus in preces eorum.*

30. *Vultus autem Domini super facientes mala ;*

31. *Ut perdat de terra memoriam eorum.*

32. *Clamaverunt justi, et Dominus exaudivit eos,*

13. *Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ῥύσεται αὐτούς.*

14. *Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος·*

15. *Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.*

16. *Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ·*

17. *Ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.*

18. *Πλοῦσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν·*

19. *Οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθῶσονται παντὸς ἀγαθοῦ.*

20. *Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου·*

21. *Φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς.*

22. *Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν,*

23. *Ἄγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς ;*

24. *Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ·*

B 25. *Καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλήσαι δόλον.*

26. *Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν·*

27. *Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν.*

28. *Ὅφθαλμοὶ [ὅτι ὀφθαλμοὶ] Κυρίου ἐπὶ δικαίους·*

29. *Καὶ ὤτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.*

30. *Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιῶντας κακά·*

31. *Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυον αὐτῶν.*

32. *Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι, καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν,*

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. *Ut super tribus pueris in camino ignis.*

14. *Immortale donum, dicit.*

15. *Quod enim quisque ab eo sperat obtinere, illud accipiet, et amplius accipiet.*

16. *Qui enim sancti esse vultis, timete eum.*

17. *Quoniam nullum bonum deest timentibus eum.*

18. *Deficientibus divitiis, in quibus speraverunt. Proprie autem Judæorum populum significat.*

19. *Divitiæ enim eorum sunt Dominus, qui bonus et indeficiens est, in cujus manu omnia sunt; ipse enim ea fecit.*

20-23. *Desiderans æterne vivere, et dies interminabiles quærens videre.*

24. *A convicio.*

25. *Prohibe a mendacio.*

26. *Ab omni peccato.*

27. *Dominum, et sequere eum.*

28, 29. *Gaudet videns eos propter opera eorum, et delectatur audiens deprecationem eorum, quoniam, quæ placita ei sunt, ab eo petunt.*

30. *Irascitur autem, atque indignatur super facientes mala.*

31. *Et ex hac terra et futura.*

32. *Sicut in tempestate maris discipuli clamaverunt et ex omni æstu animam a corpore separatam*

13. *Ὡς ἐπὶ τῶν τριῶν παιδῶν τὴν (1) κάμινον τοῦ πυρός.*

C 14. *Τῆς ἀθανάτου δωρεᾶς, λέγει.*

15. *Ὁ γὰρ τις ἐλπίζει κομισασθαι (2) ἀπ' αὐτοῦ, τοῦτο λήφεται, καὶ περισσότερον λήφεται.*

16. *Ὅσοι ἅγιοι θέλετε εἶναι, φοβεῖσθε αὐτόν.*

17. *Ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν λείπει τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.*

18. *Ἐκλείψαντος τοῦ πλοῦτος (3), ἐφ' ᾧ ἐπεποίθησαν. Κυριῶς (4) δὲ τὸν τῶν Ἰουδαίων φησὶ λαόν.*

19. *Ὁ γὰρ πλοῦτος αὐτῶν Κυριῶς ἐστιν, ὁ ἀγαθὸς καὶ ἀνεκλείπτος (5), οὗ ἐν τῇ χειρὶ τὰ πάντα ἐστίν· αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν αὐτά.*

20-23. (6) *Ὁ ἐν ἐπιθυμίᾳ ἔχων αἰδίως ζῆν, καὶ τὰς ἡμέρας τὰς ἀτελευτήτους ζητῶν ἰδεῖν.*

24. *Ἀπὸ λοιδορίας.*

25. *Κώλυσον (7) ἀπὸ ψεύδους.*

26. *Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.*

27. *Τὸν Κύριον, καὶ ἀκολουθεῖ αὐτῷ.*

28, 29. *Χαίρει ὁρῶν αὐτούς διὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ τέρπεται ἀκούων τῆς δεήσεως αὐτῶν, ὅτι τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ αἰτοῦνται παρ' τοῦ (8).*

30. *Θυμοῦται δὲ, καὶ ὀργίζεται ἐπὶ τοὺς ποιῶντας κακά.*

31. *Καὶ ἐκ ταύτης τῆς γῆς καὶ τῆς μελλούσης.*

32. *Καθάπερ ἐν τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσσης οἱ μαθηταί, καὶ ἐκ παντὸς τοῦ κλύδωνος ψυχὴν σώμα-*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) *Εἰς τῆν.*

(2) *Κομισασθαι ἀγαθὸν παρ' αὐτοῦ, οὕτω etc.*

(3) *Αὐτῶν πλ.*

(4) *Κυριῶς et reliqua desunt in cod.*

(5) *Ἀνεκλειπής, etc.*

(6) *N. 20, 21. Οἱ ἐρχόμενοι ἐπὶ τὸ διδαχθῆναι, ἔλθετε, καὶ ἀκούσατέ. N. 22, 23. Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ ἐν ἐπιθυμίᾳ, etc.*

(7) *Καὶ τὰ χεῖλη σου κώλυσον.*

(8) *Αὐτοῦ.*

33. Καὶ ἐκ πτωσῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.

34. Ἐγγύς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν [τῆ καρδίᾳ],

35. Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

36. Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων,

37. Καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος.

38. Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστέα αὐτῶν.

39. Ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

40. Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρός.

41. Καὶ οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

42. Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ.

43. Καὶ οὐ μὴ πλημμελήσωσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΛΔ'.

1. Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικούντάς με.

2. Πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με.

3. Ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου.

33. Et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

34. Juxta Dominus iis qui tribulato sunt corde:

35. Et humiles spiritu salvabit.

36. Multæ tribulationes justorum,

37. Et ex omnibus his liberabit eos Dominus.

38. Custodit Dominus omnia ossa eorum

39. Unum ex his non conteretur.

40. Mors peccatorum pessima:

41. Et qui oderunt justum, delinquent.

42. Redimet Dominus animas servorum suorum;

43. Et non delinquent omnes, qui sperant in eo.

Psalmus David. PSAL. XXXIV.

1. Judica, Domine, nocentes me:

2. Expugna impugnantes me:

3. Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium meum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

τος χωριζομένην, καὶ (1) βοώντων πρὸς αὐτόν εἰσηκούσε, καὶ εἰσακούει αὐτῶν.

33. Τῶν πειρασμῶν τοῦ ἐχθροῦ.

34. Τοῖς πράξι (2).

35. Τοὺς ταπεινόφρονας (3), λέγει, σώσει, οὐ τοὺς ταπεινολόγους, καὶ ταπεινοσχήμους.

36. Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

37. Διὰ γὰρ αὐτὸν θλίψεις ὑπομένουσιν.

38. Τὴν ἰσχὺν τῆς (4) ψυχῆς αὐτῶν.

39. Ἐν οὐδενὶ ἔλασει φθαρῆναι αὐτοὺς ὑπὸ ἀμαρτίας.

40. Ἡ ἀμαρτία.

41. Καὶ οἱ μισοῦντες τὸν Θεὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ [δούλους] ἀμαρτήσουσιν.

42. Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.

43. Καὶ οὐ μὴ ἀμάρτωσι (5) πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ Δαβίδ καὶ τὴν ἐκδικησὶν ἐποίησε τῶν ἀρπαγέντων προβάτων, καὶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ πολεμήσας τὴν νίκην πεποιήται πατάξας τὸν Γολιάθ. Ὅπερ εὐρίσκομεν γεγενημένον ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ· ὅτι καὶ τὴν ἐκδικησὶν ἐποίησε τῶν καταπονουμένων ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, καὶ πολεμήσας καὶ καταβαλὼν τὸν διάβολον, νίκην δεδώρηται τῷ γένει ἡμῶν. Ἀληθῆ δὲ ταῦτά σοι παρίστησιν οὗτος ὁ ψαλμὸς οὕτως (6).

Titulus præpositus continet: *Psalmus David*. Hoc autem significat, quod psalmus iste ad Dei Filium pertinet. David enim et raptas oves vindicavit, et pro populo pugnans, percusso Goliath, victoriam obtinuit. Quod invenimus a Dei Filio factum esse: quoniam et ab adversariis potestatibus oppressos vindicavit, et, inita pugna, prostratoque diabolo, victoriam donavit generi humano. Has autem veritates tibi ita exhibet hic psalmus.

1. Ὅτι δίκαιος εἰ κριτής.

2. Τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ.

3. Τοῦ σταυροῦ σου, λέγει, καὶ τῆς πίστεώς σου.

D 1. Quoniam justus es iudex.

2. Potestates inimici.

3. Crucis tuæ, inquit, et fidei tuæ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Παντὸς δὲ κλύδωνος ψυχῆς καὶ χειμαζομένην καὶ, etc.

(2) Πράξις.

(3) Ταπεινοφρονοῦντας.

(4) Πᾶσαν τὴν ἰσχὺν λέγει τῆς, etc.

(5) Ἀμαρτήσουσιν.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· τῷ Δαβίδ, etc. Οὗτος εἶρηται τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, etc. Γεγενημένον καὶ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, etc. Καὶ πολεμήσας τὸν πόλεμον τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, λέγω δὴ τὸν διάβολον, etc. Ἀληθῆ δὲ ταῦτα οἷον παρίστησιν αὐτὸς ὁ ψαλμὸς οὕτως.

4. Effunde frameam, et conclude adversus eos A
qui persequuntur me.

5. Dic animæ meæ : Salus tua ego sum.

6. Confundantur et revereantur quærentes animam meam.

7. Avertantur retrorsum et confundantur cogitantes mihi mala.

8. Fiant tanquam pulvis ante faciem venti :

9. Et angelus Domini coarctans eos.

10. Fiat via illorum tenebræ et lubricum :

11. Et angelus Domini persequens eos.

12. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui :

13. Supervacue exprobraverunt animam meam.

14. Veniat illi laqueus, quem igoarat :

15. Et captio, quam abscondit, apprehendat eum : B

16. Et in laqueum cadat in ipsum.

17. Anima autem mea exsultabit in Domino :

18. Et delectabitur super salutari suo.

19. Omnia ossa mea dicent : Domine, Domine, quis similis tibi ?

20. Eripiens inopem de manu fortiorum ejus ;

21. Et egenum et pauperem a diripientibus eum.

4. Ἐκχεον βρομφαίαν, καὶ σύγκλεισον ἐξεναντίας τῶν καταδιωκόντων με.

5. Εἶπον τῇ ψυχῇ μου · Σωτηρία σου εἰμι ἐγώ.

6. Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου.

7. Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταισχυνθήτωσαν οἱ λογιζόμενοι μοι κακά.

8. Γενήθῃτωσαν ὡσεὶ γροῦς κατὰ πρόσωπον ἀνέμου ·

9. Καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐκθλίβων αὐτούς

10. Γενήθῃτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλισθημα ·

11. Καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς.

12. Ὅτι δωρεὰν ἔκρυψάν μοι διαφθορὰν παγίδος αὐτῶν.

13. Μάτην ὠνείδισαν τὴν ψυχὴν μου.

14. Ἐλθέτω αὐτῷ παγίς, ἣν οὐ γινώσκει ·

15. Καὶ ἡ θήρα, ἣν ἔκρυψε, συλλαβέτω αὐτόν ·

16. Καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσεῖται ἐν αὐτῇ.

17. Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ·

18. Τερφθήσεται ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ.

19. Πάντα τὰ ὀστέα μου ἐροῦσι · Κύριε, Κύριε, τίς ὁμοίός σοι ;

20. Ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ ·

21. Καὶ πτωχὸν καὶ πένητα ἀπὸ τῶν διαρπαζόντων αὐτόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4, 5. Et gratia Spiritus sancti circumdans animam meam, dic ipsi : Ne timeas, salus tua ego sum.

6. Atque ita demum confundantur et revereantur potestates inimici.

7. Similiter eadem potestates.

8. Exsufflabit dæmones ex corde meo Spiritus sanctus tuus.

9. Et illuminatio tua expellens eos ex corde meo.

10. Inopes consilii præ timore concidant.

11. Et gratia tua persequetur eos.

12. Cum nulla res mihi esset cum ipsis, mundanas voluptates in corde meo posuerunt.

13. Afflixerunt, inquit, animam meam.

14. Veniat diabolo dies iudicii, quod non exspectat.

15. Et mors, quam ipse invenit.

16. Et in gehennam ignis projicietur in ipsam.

17. Gaudebit in Domino in æternum.

18. In iudiciis ejus.

19. Omnis virtus mea, inquit.

20. Humilem corde, inquit, eripiens a spiritibus immundis.

21. Ab inimicis visibilibus et invisibilibus liberat eos, et in præsentem, et in futuro sæculo.

4, 5. Καὶ τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου (1) Πνεύματος κυκλώσας τὴν ψυχὴν μου, εἶπέ αὐτῇ · Μὴ φοβοῦ, σωτηρία σου εἰμι ἐγώ.

6. Καὶ οὕτω λοιπὸν αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν αἱ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ.

7. Ὁμοίως αἱ αὐταὶ δυνάμεις.

8. Ἐκφυσήσει τοὺς δαιμόνας ἐκ τῆς καρδίας μου τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.

9. Καὶ ὁ φωτισμός σου διώκων αὐτούς ἐκ τῆς καρδίας μου.

10. Ἐν ἀπορίᾳ ὄντες ἀπὸ τοῦ φόβου (2) πεσέτωσαν.

11. Καὶ ἡ χάρις σου διώξει αὐτούς.

12. Οὐδὲν ἔχοντός μου πρὸς αὐτούς ἔθηκεν τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

13. Ἐθλίψαν, λέγει, τὴν ψυχὴν μου.

14. Ἐλθέτω τῷ διαβόλῳ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως, ὅπερ (3) οὐ προσδοκᾷ.

15. Καὶ ὁ θάνατος, ὃν αὐτὸς ἐφεῦρεν (4).

16. Καὶ ἐν τῇ γεέννῃ τοῦ πυρὸς βληθήσεται (5) ἐν αὐτῇ.

17. Χαρήσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ αἰδίως.

18. Ἐν τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ.

19. Πᾶσα ἡ ἰσχύς μου, λέγει.

20. Τὸν πτωχὸν τῇ καρδίᾳ, διαλέγει (6), ῥυόμενος ἰπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.

21. Ἐκ τῶν ὀρατῶν καὶ ἀόρατων ἐχθρῶν ῥύεται (7) αὐτούς, καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἁγίου σου.

(2) φόβου σου.

(3) Ὅτε.

(4) Ἐφεῦρεν.

(5) Βληθήσονται.]

(6) Λέγει.

(7) Ῥύεται.

22. Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἃ οὐκ ἐγίνωσκον, ἠρώτων με ·
23. Ἀνταπεδίδοσάν μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ·
24. Καὶ ἀτεχνίαν τῆ ψυχῆ μου.
25. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτοῦς παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδύμην σάκκον ·
26. Καὶ ἐταπεινῶν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου ·
27. Καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφίσεται.
28. Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφῷ ἡμετέρῳ, οὕτως εὐηρέστουν ·
29. Ὡς πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων οὕτως ἐταπεινούμην.
30. Καὶ κατ' ἐμοῦ εὐφράνθησαν, καὶ συνήχθησαν ·
31. Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάστιγες, καὶ οὐκ ἔργων.
32. Διεσχίσθησαν, καὶ οὐ κατενύγησαν ·
33. Ἐπειράσαν με, ἐξεμυκτήρισάν με μυκτηρισμῷ.
34. Ἐθρῆξαν ἐπ' ἐμὲ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν.
35. Κύριε, πότε ἐπόψῃ;
36. Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν ·

22. Surgentes mihi testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me :
23. Retribuebant mihi mala pro bonis ;
24. Et sterilitatem animæ meæ.
25. Ego autem, cum ipsi molesti essent mihi, induer bar cilicio :
26. Et humiliabam in jejuniio animam meam :
27. Et oratio mea in sinu meo convertetur.
28. Quasi proximo, quasi fratri nostro, sic complacebam :
29. Quasi lugens et contristatus, sic humiliabar.
30. Et adversum me lætati sunt, et convenerunt :
31. Congregata sunt super me flagella, et igno-
B ravi.
32. Dissipati sunt, nec compuncti :
33. Tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione.
34. Frenduerunt super me dentibus suis.
35. Domine, quando respicies ?
36. Restitue animam meam a malignitate eorum :

ATHANASHI INTERPRÆTATIO.

22. Ἀναστάντες λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου, ἃς οὐκ ἠθέλον, ἐνέβαλόν μοι.
- 23, 24. Καὶ τὸ σπαρέν μοι παρὰ τοῦ Κυρίου (1) ἐλάμβανον, τὰ δὲ ἑαυτῶν ὑπετίθουν μοι (2), καὶ ἔκαρπον ἐποίησαν τὴν ψυχὴν μου.
- 25, 26. Ἐγὼ δὲ, ἐν τῷ τοῦς ἀκάρπους λογισμοὺς τῇ καρδίᾳ μου ἐπιμένειν (3), ἐπέπνθουν μετὰ δακρύων καὶ νηστειῶν προσευχόμενος, εἰ πως ὁ Θεὸς συμπαθήσας ἐλεήσει με.
27. Καὶ ἡ αἰτήσις μου εἰσακουσθεῖσα ποιήσει με συλλαβεῖν ἔργα δικαιοσύνης.
- 28, 29. Ὡς τινὰ τῶν φίλων μου, ἢ τῶν ἀδελφῶν μου πενθῶν, οὕτως ἐμαυτὸν ἐπέπνθουν διὰ τὴν οἰκουσαν (4) ἐν ἐμοὶ ἁμαρτίαν, καὶ οὕτως διὰ τῶν δακρύων μου εὐηρέστουν.
30. Ἐκεῖνοι δὲ, ὡς εἶδόν με πενθοῦντα, συναχθέντες εὐφραίνονται [εὐφράνθησαν] (5) ἐπὶ τῇ θλίψει μου.
31. Συναχθέντων αὐτῶν ἐπ' ἐμὲ, οὐδενὶ αὐτῶν ἐκολλώμην.
32. Ἀπέκοπτον αὐτοὺς ἐκ τῆς καρδίας μου (6), καὶ οὐδὲν οὕτως ἐπαύοντο.
33. Ἐπειράζον με (7), καὶ κατέπαιζον τῆς ἀσθενείας μου.
- 34, 35. Βρῦχοντες ἀπ' ἐμοῦ [ἐπ' ἐμὲ] (8) τοὺς ὀδόντας αὐτῶν · ἐγὼ δὲ ἔλεγον · Κύριε (9), πότε ἐπόψῃ;
36. Λύτρωσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν.

22. Surgentes cogitationes in corde meo, voluptates vitæ, quas nolebam, iniecerunt mihi.
- 23, 24. Quod erat in me satum a Domino, suppositis mihi suis, abstulerunt, effeceruntque animam meam infructiferam.
- 25, 26. Ego autem, cum steriles cogitationes in corde meo permanerent, lugebam cum lacrymis et jejuniis orans, si quando Deus compatiens misereretur mei.
27. Et petitio mea exaudita faciet me concipere opera justitiæ.
- 28, 29. Veluti aliquem ex amicis meis, vel ex fratribus meis plorans, ita me deplorabam propter inhabitans in me peccatum, et ita lacrymis meis complacebam.
30. Illi autem ut me gementem viderunt, simul congregati lætati sunt in tribulatione mea.
31. Congregatis ipsis in me, nulli eorum adhærebam.
32. Abscindebam eos ex corde meo, et ita neutquam quiescebant.
33. Tentabant me, et irridebant infirmitatem meam.
- 34, 35. Frendebant super me dentibus suis, ego autem dicebam : Domine, quando respicies ?
36. Libera animam meam a malignitate eorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Θεοῦ.
(2) Μοι.
(3) Ἐπιμένειν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
(4) Ἐνοικοῦσαν.
(5) Εὐφραίνοντο.

- (6) Ἐν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ οὐδὲ οὕτως οὐκ ἐπαύοντο.
(7) Με ἔτι, καί.
(8) Κατ' ἐμοῦ.
(9) Κύριε, πρόσχες μοι.

37. A leonibus unicum meam.
 38. Confitebor tibi in ecclesia magna.
 39. In populo gravi laudabo te.
 40. Non supergaudeant mihi, qui adversantur mihi inique:
 41. Qui oderunt me gratis; et annuntiant oculis.
 42. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur;
 43. Et in iracundia dolos cogitabant.
 44. Dilataverunt super me os suum:
 45. Dixerunt, euge, euge: viderunt oculi nostri.
 46. Vidisti, Domine, ne sileas:
 47. Domine, ne discedas a me.
 48. Exsurge, Domine, et intende iudicio meo,
 49. Deus meus, et Dominus meus in causam meam.
 50. Judica me, Domine, secundum iustitiam tuam, Domine Deus meus, et non supergaudeant mihi:
 51. Non dicant in cordibus suis: Euge, euge animæ nostræ:
 52. Nec dicant: devoravimus eum,
 53. Erubescant et reverentur simul, qui gratulantur malis meis:
 54. Induantur confusione et reverentia, qui magna loquuntur super me:
 55. Exsultent et lætentur, qui volunt iustitiam meam:
 (a) V. 51, Κύριε, etc., μοι οἱ ἐχθροὶ μου. V. 52, Μὴδὲ εἴποιεν ἐν καρδίᾳ αὐτῶν, ἔτι. V. 53, Μὴδὲ εἴποιεν, etc. V. 54, Αἰσχυνθείσαν, etc.
- A 37. Ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου.
 38. Ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν ἐκκλησίᾳ πολλῇ.
 39. Ἐν λαῷ βαρεὶ αἰνέσω σε.
 40. Μὴ ἐπιχαρείησάν μοι οἱ ἐχθραίνοντές μοι ἀδικως.
 41. Οἱ μισοῦντές με δωρεὰν, καὶ διανευοντες ὀφθαλμοῖς.
 42. Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν.
 43. Καὶ ἐπ' ὄργην δόλους διελογίζοντο.
 44. Ἐπλάτυναν ἐπ' ἐμέ τὸ στόμα αὐτῶν.
 45. Εἶπον· Εὕγε, εὕγε· εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.
 46. Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασιωπήσης.
 47. Κύριε, μὴ ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ.
 48. Ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ πρόσχες τῇ κρίσει μου,
 49. Ὁ Θεός μου, καὶ ὁ Κύριός μου εἰς τὴν δίκην μου.
 B 50. Κρίνον με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ μὴ ἐπιχαρείησάν μοι.
 51. (a) Μὴ εἴποιαν ἐν καρδίαις αὐτῶν· Εὕγε, εὕγε τῇ ψυχῇ ἡμῶν.
 52. Μὴδὲ εἴποιεν· Κατεπίομεν αὐτόν.
 53. Αἰσχυνθείσαν καὶ ἐτραπήσαν ἅμα οἱ ἐπιχαίροντες τοῖς κακοῖς μου.
 54. Ἐνδυσάσθωσαν αἰσχύνῃ καὶ ἐντροπῇ οἱ μεγαλοβήμονοὺντες ἐπ' ἐμέ.
 55. Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν οἱ θέλοντες τὴν δικαιοσύνην μου.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

37. Ab adversariis potestatibus rapientibus animam meam desolatam.
 38. Inter sanctos tuos narrabo auxilium, quod mihi a te allatum est.
 39. Et in populo multo laudabo te.
 40, 41. Importune me odio habentes, et meditantur me interficere.
 42, 43. Veluti mussitationes pietatis subeuntes tentabant me devorare.
 44. Quærebant me deglutire.
 45. Et dicunt: Ah! ah! cadentem eum videmus.
 46, 47. Vidisti, Domine, ne sinas me auxilio tuo destitui.
 48, 49. Ita præscribe mihi vitam meam institue, quemadmodum tibi est beneplacitum.
 50. Domine Deus meus, tu mei dominare, et non isti satellites inimici.
 51. Ne gaudeant corda eorum de lapsu meo.
 52. Neque glorientur, lucrati fuimus eum.
 53. De iisdem immundis spiritibus loquitur.
 54. Edicentes me interfectores.
 55. De me, quod a contrariis potestatibus liberatus sim, sanctæ tuæ virtutes exsultent.
- C 37. Ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν ἀρπαζόντων τὴν ψυχὴν μου τὴν μεμονωμένην (1).
 38. Ἐπὶ τῶν ἁγίων σου διηγῆσομαι τὴν παρὰ σοῦ μοι γεγεννημένην (2) βοήθειαν.
 39. Καὶ ἐπὶ λαοῦ πολλοῦ αἰνέσω σε.
 40, 41. Οἱ μισοῦντές με ἀκαίρως καὶ βουλευόμενοι ἀνελεῖν με.
 42, 43. Ὡς γογγυσμοὶ (3) θεοσεβείας ὑπεισερχόμενοι ἐπεχείρουν καταφαγεῖν με.
 44. Καταπιεῖν με ἐζήτουν.
 45. Καὶ λέγουσι· Ναὶ ναὶ ὀρώμεν αὐτὸν πίπτοντα.
 46, 47. Εἶδες, Κύριε, μὴ ἐάσης με ἀβοήθητον.
 48, 49. (4) Οὕτως ὀρίσον μοι πολιτευσθαι, ὡς ἔστιν σοὶ εὐάρεστον.
 50. Κύριε ὁ Θεός μου, σύ μου κυριεύσον, καὶ μὴ οὗτοι οἱ τοῦ ἐχθροῦ δορυφόροι.
 51. Μὴ χαρῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν ἐπὶ τῇ πτώσει μου.
 52. Μὴδὲ καυχῆσονται, ὅτι ἐκερδήσαμεν.
 53. Περὶ τῶν αὐτῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων λέγει.
 54. Οἱ ἐπαγγελλόμενοι με ἀνελεῖν.
 55. Ὑποσθέντος μου ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων ἀγαλλιάσθωσαν αἱ ἄγια σου δυνάμεις.
- D 50. Κύριε ὁ Θεός μου, σύ μου κυριεύσον, καὶ μὴ οὗτοι οἱ τοῦ ἐχθροῦ δορυφόροι.
 51. Μὴ χαρῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν ἐπὶ τῇ πτώσει μου.
 52. Μὴδὲ καυχῆσονται, ὅτι ἐκερδήσαμεν.
 53. Περὶ τῶν αὐτῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων λέγει.
 54. Οἱ ἐπαγγελλόμενοι με ἀνελεῖν.
 55. Ὑποσθέντος μου ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων ἀγαλλιάσθωσαν αἱ ἄγια σου δυνάμεις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Μεμαιομένην.

(2) Γενομένην.

(3) Λογισμοί... καταβαλεῖν με.

(4) N. 48. Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἑαυτὸν διηγείρον, εἰς

τὸ ἰδεῖν τὴν ἀδικίαν μου. N. 49. Ἦν ἔχω πρὸς τὰς τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις. N. 50. Οὕτως, etc. N. 51. Κύριε. N. 52. Μὴδὲ καυχῆσονται, ὅτι ἐκερδήσαν με. N. 53. Μὴ καυχῆσονται αἱ, etc. N. 54. Περὶ τῶν, etc.

56. Καὶ εἰπάτωσαν διαπαντός· μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος, ὁ
 57. Οἱ θέλοντες τὴν εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ.
 58. Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσει τὴν δικαιοσύνην
 σου·
 59. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαιτόν σου.

*Εἰς τὸ τέλος· τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ.
 ΨΑΛΜ. ΛΕ΄.*

1. Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ·
 2. Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν
 αὐτοῦ·
 3. Ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ·
 4. Τοῦ εὑρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, καὶ μισῆσαι.
 5. Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος·
 6. Οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῶναι.
 7. Ἀνομίαν διελογίσαστο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ·
 8. Παρέστη πάση ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ·
 9. Κακία δὲ οὐ προσώχθισε.
 10. Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου·
 11. Καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν.
 12. Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρος Θεοῦ·

56. Et dicant semper : Magnificetur Dominus,
 57. Qui volunt pacem servi ejus.
 58. Et lingua mea meditabitur justitiam tuam :
 59. Tota die laudem tuam.

In finem : servo Domini David. PSALMUS XXXV.

1. Dicit injustus, ut delinquat in semetipso ;
 2. Non est timor Dei ante oculos ejus :
 3. Quoniam dolose egit in conspectu ejus ;
 4. Ut inveniret iniquitatem suam, et odio ha-
 beret.
 5. Verba oris ejus iniquitas et dolus :
 6. Noluit intelligere ut bene ageret :
 7. Iniquitatem meditatus est in cubili suo :
 8. Astitit omni viæ non bonæ :
 9. Malitiam autem non odivit.
 10. Domine, in cælo misericordia tua.
 11. Et veritas tua usque ad nubes.
 12. Justitia tua sicut montes Dei :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

56. Καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνομά σου δι' ἐμέ.
 57. Οἱ ἄγγιλοι τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι.
 58. Καὶ λοιπὸν μελετήσω ἐν τοῖς προστάγμασί σου.
 59. Ἐν τῷ φωτὶ ἀπαύστως ἀνυμνήσω σε.

56. Et propter me glorificent nomen tuum.
 57. Sancti angeli Dei.
 58. Et posthac in præceptis tuis meditabor.
 59. Incessanter laudabo te in luce.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος τῷ δούλῳ Κυρίου τῷ Δαβίδ.* Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος εἰρηταί ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων τῷ λαῷ τῷ δουλεύοντι τῷ Κυρίῳ τῷ πεποθημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· πρὸς μὲν τὴν τοῦ διαβόλου πονηρίαν (2) [καὶ] ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, πρὸς δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν τὸ πῶς πᾶσιν ἀνθρώποις πλουσίως ἐκχέει τὸν ἑαυτοῦ ἔλεον καὶ τὴν χάριν (3).

Titulus præpositus continet : *In finem servo Domini David.* Hoc igitur significat, quod psalmus iste dictus est in consummatione sæculorum populo, qui servit Domino, et ab eo desideratus est : de nequitia quidem et insurrectione diaboli adversus genus humanum ; de bonitate autem Dei, et erga homines benevolentia, quomodo in universum humanum genus divitias misericordiæ et gratiæ suæ effundit.

1. Φησὶν ὁ ἀμαρτάνειν ὀλέων ἐν ἑαυτῷ·
 2. Οὐκ ἔστι κρίσις Θεοῦ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 3, 4. Τοῦτο δὲ λέγει ὁ τοιοῦτος, ὅτι οὐ πρόθετο τοῦ (4) ἐπιγνώναι τὴν ἑαυτοῦ ἀμαρτίαν καὶ παίσασθαι.
 5. Ἡ ἐνθύμησις τῆς καρδίας αὐτοῦ.
 6. Οὐκ ἠθέλησεν ἐπιγνῶναι, καὶ ποιῆσαι τὸ ἀγαθόν.
 7. Ἀλλ' ἡ ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀνομία τυγχάνει (5).
 8, 9. (6) Οὐδ' ἐνέμεινεν ἐν μιᾷ κακίᾳ, ἀλλὰ διάφορους ἐπενόησεν ἑαυτῷ.
 10. Ἐν τοῖς τὰ οὐράνια φρονουσί τὸ ἔλεός σου.
 11. Τῶν αὐτῶν ἁγίων, λέγει.
 12. Οἱ δίκαιοι (7).

- C 1. Dicit peccare volens in semetipso :
 2. Non est divinum judicium in futuro sæculo.
 3, 4. Hoc autem is dicit, quoniam non proposuit agnoscere peccatum suum et abigere.
 5. Cogitatio cordis ejus.
 6. Noluit agnoscere et facere bonum.
 7. Sed requies animæ ejus iniquitas est.
 8, 9. Neque in una mansit iniquitate, sed diversas sibi excogitavit.
 10. In cogitantibus cælestia misericordia tua.
 11. Usque ad ipsos sanctos, dicit.
 D 12. Justi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (2) Πονηρίαν ἐπαν.
 (3) Τὴν ἑαυτοῦ χάριν.
 (4) Τοῦ *deest in cod.* . . . καὶ παύσασθαι.

- (5) Ὑπάρχει.
 (6) N. 8. Τέρπεται ἐπιμένων πάσῃ ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ.
 N. 9. Οὐκ . . . ἐποίησεν ἑαυτῷ.
 (7) Οἱ δίκαιοί σου.

13. *Judicia tua abyssus multa.*
 14. *Homines et jumenta salvabis, Domine.*
 15. *Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus!*
 16. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt:*
 17. *Inebriantur ab ubertate domus tuæ:*
 18. *Et torrente voluptatis tuæ potabis eos.*
 19. *Quoniam apud te fons vitæ:*
 20. *In lumine tuo videbimus lumen*
 21. *Præterde misericordiam tuam scientibus te;*
 22. *Et justitiam tuam his, qui recto sunt corde.*
 23. *Non veniat mihi pes superbiæ:*
 24. *Et manus peccatoris non moveat me.*
 25. *Ibi ceciderunt omnes, qui operantur iniqui-*

litem:

26. *Expulsi sunt, nec potuerunt stare.*
Psalmus David. PSALMUS XXXVI.
 1. *Noli æmulari in malignantibus;*
 2. *Neque zelaveris facientes iniquitatem.*
 3. *Quoniam tanquam fenum velociter arescent:*

- A 13. Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.
 14. Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε.
 15. Ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου, ὁ Θεός!
 16. Οἱ δὲ υἱοὶ ἀνθρώπων ἐν σκέπη τῶν πτερόων σου ἐλπιοῦσι.
 17. Μεθυσθήσονται ἀπὸ πύργου οἴκου σου.
 18. Καὶ τὸν χειμάρθρου τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς.
 19. Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς.
 20. Ἐν τῷ φωτὶ σου ὀφόμεθα φῶς.
 21. Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε.
 22. Καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τοῖς εὐθέσι τῆ καρδίᾳ.
 23. Μὴ ἐλθέτω μοι πούς ὑπερηφανίας.
 24. Καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσαι με.
 25. Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.
 26. Ἐξώσθησαν, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι
Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΛΓ΄.
 1. Μὴ παραζηλοῦ ἐν πονηρευομένοις.
 2. Μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν.
 3. Ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται

ATHANASII INTERPRETATIO. •

13. *Judicia tua immensa.*
 14. *Incedentes voluntate tua.*
 15. *Quemadmodum multiplicasti genus humanum, et misericordiam tuam in omnes homines effudisti.*
 16. *Sub tuo auxilio.*
 17. *A gratia tua.*
 18. *Sancto tuo Spiritu.*
 19. *Quoniam apud te Patrem Filius est.*
 20. *In ipso Filio tuo videbimus lucem.*
 21. *Credientibus in te.*
 22. *Et justam tuam retributionem in sempiternum dona mundis corde.*
 23. *Nullum peccatum me supplantet.*
 24. *Non glorietur de me potentia inimici.*
 25, 26. *Cadunt utique gaudentes in peccato.*
 Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3) · *Τῷ Δαβίδ.* Ἐρμηνεύεται δὲ *πεπονημένος καὶ ἐξουθενημένος* · ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος ληπτέον, διὰ τὸ εἰρῆσθαι τὸν ψαλμὸν εἰς τοὺς δικαίους τοὺς πεπονημένους ὑπὸ Θεοῦ · τοὺς (4) ἀσεβεῖς τοὺς ἐξουθενημένους. Γέγραπται γάρ · *Ἐξουθένωσας πάντας τοὺς ἀποστατούντας ἀπὸ τῶν δικαιομάτων σου, ὅτι ἄδικον τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν.*

Titulus præpositus continet: *Psalmus David.* David autem interpretatur *desideratus et contemptus*; quod in præsentia ita accipiendum est, propterea quod psalmus dictus est in justos a Deo desideratos: in impios a Deo contemptos. Scriptum est enim: *Sprevisti omnes discedentes a judiciis tuis, quia injusta cogitatio eorum* ⁵⁸.

1. *Noli assimilari malignantibus.*
 2. *Neque te comparaveris ad illorum actiones.*
 3. *Quoniam tanquam fenum decor divitiarum suarum.*
 D 1. Μὴ ὁμοίου τοῖς πονηρευομένοις.
 2. Μηδὲ ἐξισούται (5) [ἐξισού σε]ταῖς ἐκείνων πράξεσι.
 3. Ὅτι (6), ὡσεὶ χόρτος ἡ εὐπρέπεια τῶν χρημάτων αὐτῶν.

⁵⁸ Psalm. cxviii, 418.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κατισχύση μου.
 (2) Ἀνατρέπονται γὰρ ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ μὴ δυνάμενοι στῆναι, πίπτουσι χαίροντες, etc.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάσεως περιέχει τῷ Δαβίδ. Τῷ Δαβίδ δὲ ἐρμ. πεπ.
 (4) Καὶ εἰς τοὺς, etc.
 (5) Ἐξισού.
 (6) N. 3, 4. Ὅτι... αὐτῶν ταχὺ μαραινθήσεται, καὶ ἐκ τῆς δόξης τοῦ πλοῦτου αὐτῶν ταχὺ ἀπ., etc.

4. Καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται.
 5. Ἐλπίσον ἐπὶ Κύριον, καὶ ποιεὶ χρηστότητα.
 6. Καὶ κατασκήνου τὴν γῆν.
 7. Καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς.
 8. Κατατρίψῃσιν τοῦ Κυρίου, καὶ δώσει σοὶ τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου.
 9. Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου,
 10. Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς ποιήσει.
 11. Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου.
 12. Καὶ τὸ κρίμά σου ὡς μεσημβριαν.
 13. Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐκτέουσιν αὐτόν.
 14. Μὴ παραζήλου ἐν τῷ κατενοδομένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ.
 15. Ἐν ἀνθρώπῳ ποιοῦντι παρανομίαν.
 16. Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν.
 17. Μὴ παραζήλου, ὥστε πονηρεῦσθαι.
 18. Ὅτι οἱ πονηρεῦόμενοι ἐξολοθρευθήσονται.
 19. Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν.
 20. Καὶ ἔτι ὀλίγον, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξῃ ὁ ἀμαρτωλός.
 21. Καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρήσῃς.
 22. Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν.
 23. Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πληθῆει εἰρήνης.

- A 4. Et quemadmodum olera herbarum cito decident.
 5. Spera in Domino, et fac bonitatem;
 6. Et inhabita terram;
 7. Et pasceris in divitiis ejus.
 8. Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.
 9. Revela ad Dominum viam tuam,
 10. Et spera in eo, et ipse faciet:
 11. Et educet quasi lumen justitiam tuam.
 12. Et judicium tuum tanquam meridiem.
 13. Subditus esto Domino, et ora eum.
 14. Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua;
 15. In homine faciente injustitias.
 B 16. Desine ab ira, et derelinque furorē:
 17. Noli æmulari, ut maligneris;
 18. Quoniam, qui malignantur, exterminabuntur:
 19. Sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.
 20. Et adhuc pusillum, et non erit peccator.
 21. Et quæres locum ejus, et non invenies.
 22. Mansueti autem hæreditabunt terram:
 23. Et delectabuntur in multitudine pacis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- C 4. Ταχὺ ἀποπεσοῦνται θανάτῳ παραδοθέντες.
 5. Καὶ ποιεὶ πᾶν ἔργον ἀγαθόν.
 6, 7. Καὶ οἰκεῖ ἐπὶ τῆς γῆς ποιμαινόμενος ὑπὸ Κυρίου· πλοῦτος γὰρ τῆς γῆς ὁ Κύριος ὑπάρχει, ὁ πλουτῶν αὐτὴν ἀνθεὶ διαφόροις καὶ δένδροις παντοδαπέσι.
 8. Ἀγάπησον τὸν Κύριον ἐξ ὅλης ψυχῆς, (1) καὶ τὰ θελήματά σου ποιήσει.
 9. Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν καρδίαν σου,
 10. Καὶ αὐτὸς ὀδηγήσει σε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.
 11. Καθαράν, λέγει.
 12. Πεφωτισμένην.
 13-15. Ταπεινώσουσιν σε αὐτοὶ (2) ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα· μὴ, ἐὰν ἴθης τοὺς ἀμαρτάνοντας εὐθηνούντας, ὀργισθῆς ἐν τῇ καρδίᾳ σου δι' αὐτούς, καὶ θελήσῃς γενέσθαι τοιοῦτος ὅποιος κακέινος.
 16. Ὀργὴ γὰρ ἀνδρός δικαιοσύνην Θεοῦ οὐκ ἀπεργάζεται (3).
 17. Μὴ μιμοῦ τὸ κακόν.
 18. Ὅτι οἱ ποιοῦντες τὸ κακὸν ἐξολοθρευθήσονται.
 19. Οἱ δὲ ἀπεκδεχόμενοι τοῦ Κυρίου τὴν ἐπιφάνειαν, αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
 20. Ὀλίγον γὰρ ἔστι, καὶ παρέρχεται ὁ κόσμος.
 21. Παραδίδοται γὰρ ἕκαστος τῶν ἀμαρτανόντων τῇ αἰωνίᾳ κολάσει (4).
 22. Τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ λέγει.
 23. Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

- C 4. Cito decident morti traditi.
 5. Et fac omne opus bonum.
 6, 7. Et habita in terra nutritus a Domino: divitiæ enim terræ Dominus sunt, ditans eam diversis floribus et omni genere arborum.
 8. Dilige Dominum ex tota anima, et faciet voluntates tuas.
 9. Revela ad Dominum cor tuum,
 10. Et ipse deducet te in omne opus bonum.
 11. Mundam, inquit.
 12. Illuminatum dicit.
 13-15. Humilia te ipsum sub potenti ejus manu: ne, si videris peccatores prospere agentes, indigneris propter eos in corde tuo, et velis talem fieri, D quales illi sunt.
 16. Ira enim hominis justitiam Dei non operatur.
 17. Ne imiteris malum.
 18. Quoniam facientes malum exterminabuntur.
 19. Expectantes autem Domini adventum, ipsi hæreditabunt regnum cælorum.
 20. Pusillum enim est, et mundus pertransit.
 21. Singuli enim peccatores æternæ punitioni traduntur.
 22. Supernam Jerusalem significat.
 23. In sæculum sæculi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ψυχῆς σου, καὶ τὰ *et rel. desunt in cod.*
 (2) N. 15. Ταπεινώσουσιν ἐξουτὸν... χεῖρα. N. 14,
 15. Μὴ... γενέσθαι: τοσοῦτος, ὅποιοι κακέينوι.

- (3) Οὐ κατεργάζεται.
 (4) Εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν.

24. Observabit peccator justum :
 25. Et stridebit super eum dentibus suis.
 26. Dominus autem irridebit eum :
 27. Quoniam prospicit, quod veniet dies ejus.
 28. Gladium evaginaverunt peccatores ;
 29. Intenderunt arcum suum [suum, rem amar-
 ram] ;
 30. Ut deficiant pauperem et inopem ;
 31. Ut trucident rectos corde.
 32. Gladius eorum intret in cor [corda] ipsorum ;
 33. Et arcus eorum confringantur.
 34. Melius est modicum justo, super divitias pec-
 catorum multas :
 35. Quoniam brachia peccatorum conterentur.
 36. Confirmat autem justos Dominus.
 37. Novit Dominus vias immaculatarum :
 38. Et hæreditas eorum in æternum erit.
 39. Non confundentur in tempore malo :
 40. Et in diebus famis saturabuntur.
 41. Quia peccatores peribunt :
 42. Inimici vero Domini mox ut honorificati fue-
 rint ipsi et exaltati,
 43. Deficientes quemadmodum tumus deficient.
 44. Mutuatur peccator, et non solvet :
 45. Justus autem miseretur, et tribuet.

- A 24. Παρατηρήσεται ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον ·
 25. Καὶ βρῦξει ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ.
 26. Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτόν ·
 27. Ὅτι προβλέπει, ὅτι ἔξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ.
 28. Ῥομφαλίαν ἐσπάσαντο οἱ ἀμαρτωλοί ·
 29. Ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν [αὐτῶν πρᾶγμα πι-
 κρόν] ·
 30. Τοῦ καταβαλεῖν πτωχὸν καὶ πένητα ·
 31. Τοῦ σφάζει τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.
 32. Ἡ ρομφαλία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὴν καρδίαν
 [εἰς καρδίας] αὐτῶν ·
 33. Καὶ τὰ τόξα αὐτῶν συντριβεῖη.
 34. Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δίκαιῳ ὑπὲρ πλοῦτον ἀμαρ-
 τωλῶν πολύν.
 35. Ὅτι βραχίονες ἀμαρτωλῶν συντριβήσονται ·
 B 36. Ὑποστηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος.
 37. Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων ·
 38. Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται.
 39. Οὐ καταίσησθησονται ἐν καιρῷ πονηρῷ ·
 40. Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται.
 41. Ὅτι οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται ·
 42. Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου, ἅμα τῷ δοξασθῆναι
 αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι,
 43. Ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον.
 44. Δανεῖζεται ὁ ἀμαρτωλὸς, καὶ οὐκ ἀποτίσει ·
 45. Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτελεῖ, καὶ δίδωσιν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Diabolus et ejus ministri observant fideles.
 25. Quærens ipsum perdere.
 26. Eum infirmum ostendet; et ejus voluntatem
 irritam faciet.
 27. Dies punitionis ejus.
 28. Dæmones peccatum.
 29. Mundi cupiditates.
 30. Justum.
 31. Sanctos.
 32. Conversa est iniquitas eorum in ipsos.
 33. Ignita dæmonum tela significat.
 34. Amplius est justo paulum misericordiæ Do-
 mini, quam omnes mundi divitiæ.
 35. Quoniam omnis eorum potentia peribit.
 36. Immotos eos custodit in æternum.
 37. Ejus enim sunt opera sanctorum.
 38. Et regnum cœlorum eorum est.
 39. In die judicii.
 40. Non panis famem significat, sed gratiæ Dei.
 41-43. Dæmones et qui illis obsequuntur, in
 nihilum rediguntur.
 44. Peccata peccatis addit, et pœnitentiam non
 agit, deprecans pro illis.
 45. Justus autem offert Deo per eleemosynas di-
 vitias suas.

- C 24. Ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ παρατηροῦνται τοὺς
 πιστοὺς.
 25. Ζητῶν αὐτὸν ἀναλώσει.
 26. Ἀσθενῆ αὐτὸν ἀναδείξει, (1) καὶ τὴν βουλήν
 αὐτοῦ ματατώσει.
 27. Ἡ ἡμέρα τῆς κολάσεως αὐτοῦ.
 28. Οἱ δαίμονες τὴν ἀμαρτίαν.
 29. Τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου.
 30. Τὸν δίκαιον.
 31. Τοὺς ἁγίους.
 32. Ἐπέστρεψεν ἡ κακία αὐτῶν ἐπ' αὐτούς.
 33. Τὰ πεπυρωμένα βέλη τῶν δαιμόνων λέγει.
 34. Μείζον ἔστιν μικρὸν ἔλεος τοῦ Κυρίου τῷ δε-
 καίῳ ὑπὲρ πάντα τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου.
 35. Ὅτι πᾶσα ἡ δυναστεία αὐτῶν ἀπολεῖται.
 D 36. Ἀσαλεύτους αὐτοὺς διαφυλάττει εἰς τοὺς αἰῶνας.
 37. Αὐτοῦ γὰρ εἰσι τὰ ἔργα τῶν ἁγίων.
 38. Καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν αὐτῶν ἔστιν (2).
 39. Ἐν ἡμέρᾳ (3) κρίσεως.
 40. Οὐ λιμὸν ἔρτου λέγει, ἀλλὰ τῆς χάριτος τοῦ
 Θεοῦ.
 41-43. Οἱ δαίμονες καὶ οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς εἰς
 οὐδὲν γενήσονται.
 44. Προστίθῃσιν ἀμαρτίας ἐφ' ἀμαρτίας, καὶ οὐ
 μεταμελεῖται προσφέρων δεήσεις ὑπὲρ αὐτῶν.
 45. Ὁ δὲ δίκαιος προσφέρει τῷ Θεῷ δι' ἐλεημοσυ-
 νῶν τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀποδείξει.
 (2) Ἔσται.

(3) Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρ.

46. Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν κληρονομήσουσι γῆν· A
 47. Οἱ δὲ καταρώμενοι αὐτὸν ἐξολοθρευθήσονται.
 48. Παρὰ Κυρίου τὰ διαθήματα ἀνθρώπου κατευ-
 θύνεται·
 49. Καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα.
 50. Ὅταν πέσῃ, οὐ καταραχθήσεται·
 51. Ὅτι Κύριος ἀντιστηρίζει χεῖρα αὐτῷ [αὐτοῦ].
 52. Νεώτερος ἐγενόμην, καὶ ἐγήρσα·
 53. Καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον,
 54. Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.
 55. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ, καὶ δανεῖζει ὁ δίκαιος·
 56. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται.
 57. (a) Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ,
 58. Καὶ ποιήσον ἀγαθόν, καὶ κατασχήνου εἰς αἰῶνα
 αἰῶνος.
 59. Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν·
 60. Καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει τοὺς ὁσίου αὐτοῦ·
 61. Εἰς τὸν αἰῶνα φυλαχθήσονται.
 62. Ἄνομοι δὲ ἐκδιωχθήσονται,
 63. Καὶ σπέρμα ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται.
 64. Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν.
 65. Καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἐπ
 αὐτῆς.
 66. Στόμα δικαίου μελετήσεται σοφίαν·
 a) Vers. 57, Ἐκκλινον, etc., ἀγαθόν. ἢ 58. Καὶ κατασμήνου, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

46. Οἱ δοξάζοντες αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν κληρο-
 νομήσουσι τὴν μέλλουσαν πόλιν.
 47. Οἱ δὲ βλασφημοῦντες αὐτὸν, ἢ ἀρνούμενοι ἐξ- C
 ολοθρευθήσονται (1).
 48. Διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἕκαστος [ἕκαστον] τῶν
 πιστῶν ὁδηγεῖ (2) εἰς τὸ ἀγαθόν.
 49. Ἐρᾶται τῆς πολιτείας αὐτοῦ πάνυ.
 50. Ἐὰν (3) οὐχ ἀμάρτη, οὐκ ἀπομένοι τῇ ἀμαρτίᾳ.
 51. Ὅτι διὰ τοῦ ἔλεους αὐτοῦ ἐγείρει αὐτόν.
 52. Οὕτως καὶ γὰρ ποτε ἡμάρτανον, νῦν δὲ τέλειος
 ἐν Χριστῷ ἐγενόμην.
 53. Καὶ οὐκ εἶδον (4) ποτε ἦλθέ μοι ταῦτα ὑπὸ
 τοῦ Θεοῦ.
 54. Οὐδὲ τὴν καρδίαν αὐτοῦ λιπομένην τῶν χαρι-
 σμάτων Θεοῦ.
 55. Ἄει ἐν τῷ φωτὶ ὧν δι' ἐλεημοσύνης δανεῖζει τῷ
 Θεῷ.
 56. Τὰ ἔργα αὐτοῦ λέγει.
 57. Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.
 58. Εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.
 59. Δικαιοσύνην.
 60. Τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.
 61. Εἰς τὸν νῦν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.
 62. Εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.
 63. Τὰ ἔργα τῶν ἀσεβῶν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.
 64. Τὴν μέλλουσαν λέγει.
 65. Καὶ οἰκήσουσιν εἰς τὰς ἀτελευτήτους μονὰς
 αὐτῆς.
 66. Τὰ δικαίωμα τῶν Θεοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐξολοθρευθήσονται εἰς τὸν αἰῶνα.
 (2) Ὁδηγεῖται.

46. Quia benedicentes ei, hæreditabunt terram :
 47. Maledicentes autem ei disperibunt.
 48. A Domino gressus hominis diriguntur :
 49. Et viam ejus volet valde.
 50. Cum ceciderit, non collidetur :
 51. Quia Dominus supponit manum ipsi [suam].
 52. Junior fui, etenim senui ;
 53. Et non vidi justum derelictum,
 54. Nec semen ejus quærens panem.
 55. Tota die miseretur et commodat justus :
 56. Et semen illius in benedictione erit :
 57. Declina a malo,
 58. Et fac bonum, et inhabita in sæculum sæ-
 culi.
 B 59. Quia Dominus amat judicium :
 60. Et non derelinquet sanctos suos :
 61. In æternum conservabuntur,
 62. Injusti autem expellentur,
 63. Et semen impiorum exterminabitur.
 64. Justi autem hæreditabunt terram :
 65. Et inhabitabunt in sæculum sæculi super
 eam.
 66. Os justii meditabitur sapientiam :

46. Glorificantes eum bonis operibus hæredita-
 bunt futuram civitatem.
 47. Blasphemantes autem eum, aut negantes ex-
 terminabuntur.
 48. Unumquemque fidelium gratia sua in bonum
 deducet.
 49. Ejus vivendi rationem amat multum.
 50. Si peccat, non perseverat in peccato.
 51. Quoniam misericordia sua erigit eum.
 52. Ita etiam ego quondam peccavi, nunc autem
 perfectus factus sum in Christo
 53. Et non vidi : quando venerunt mihi hæc a
 Domino.
 54. Neque cor ejus divinis donis destitutum.
 55. In luce semper existens per eleemosynam
 feneratur Deo.
 D 56. Opera ejus significat.
 57. Ab omni peccato.
 58. In vita futura.
 59. Justitiam.
 60. Sanctos ejus.
 61. In præsentī sæculo et in futuro.
 62. In tenebras exteriores.
 63. Opera impiorum in ignem æternum.
 64. Futuram dicit.
 65. Et habitabunt in sempiternis ejus mansio-
 nibus.
 66. Divina judicia.
 (3) Ὅταν.
 (4) Ἐἶδον ποτε ἐαθέντα τινὰ αὐτῶν ὑπὸ, etc.

67. Et lingua ejus loquetur judicium : A 67. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἀλάτῃσιν κρινεῖν·
 68. Lex Dei ejus in corde ipsius, 68. Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ,
 69. Et non supplantabuntur gressus ejus. 69. Καὶ οὐχ ὑποσκαλισθήσεται τὰ διαδήματα αὐτοῦ·
 70. Considerat peccator justum, et quærit mor- 70. Κατανοεῖ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ ζητεῖ
 tificare eum. τοῦ θανατώσαι αὐτόν.
 71. Dominus autem non derelinquet eum in ma- 71. (a) Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπη αὐτὸν εἰς
 nibus ejus : τὰς χεῖρας αὐτοῦ·
 72. Nec damnabit eum : 72. Οὐδ' οὐ μὴ [οὐδὲ μὴ in cod. Barb.] καταδι-
 κάσῃται αὐτόν,
 73. Cum judicabitur illi : 73. Ὅταν κρινῆται αὐτῷ [αὐτόν in cod. Barb.].
 74. Exspecta Dominum, et custodi viam ejus : 74. Ὑπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν
 αὐτοῦ·
 75. Et exaltabit te, ut hæreditate capias terram. 75. Καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομήσαι γῆν·
 76. Cum perierint peccatores videbis. 76. Ἐν τῷ ἐξολοθρευέσθαι ἁμαρτωλοῦς, ὄψει [ὄψῃ
 id. cod. Barb.].
- B 77. Eίδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυφούμενον,
 78. Καὶ ἐπαίρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου·
 79. Καὶ παρήλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν·
 80. Καὶ ἐζήτησα αὐτόν, καὶ οὐκ εὗρέθη ὁ τόπος αὐ-
 τοῦ·
 81. Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα·
 82. Ὅτι ἐστὶν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπων εἰρηνικῶ.
 93. Οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται ἐπὶ τὸ αὐτῶ·
 84. Τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν ἀσεβῶν ἐξολοθρευθή-
 σονται.
 85. Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυρίου·
- (a) Vers 71. Καὶ ζητεῖ. ἢ 72. δέ, etc. ἢ 73. Οὐδὲ μὴ κατ . . . αὐτῷ. ἢ 74. Ὑπόμεινον, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

67. Veritatem, inquit.
 68. Fides Dei sui in corde ejus.
 69. Et nunquam discedet ab eo.
 70. Bello peccati.
 71. Non ipse sinet superari improbis ejus cupiditatibus.
 72. Cum impugnat eum
 73. Loco dicendi : cum ipse judicabitur.
 74. Præstolare Dominum, et custodi fidem et mandata ejus.
 75. Et glorificabit te in regno suo.
 76. Cum traduntur igni æterno.
 77, 78. Diabolum.
 79. Et transivi sub Deo in resurrectione, et non amplius inventus est diabolus : traditur enim igni æterno.
 80. Alienatus enim est e loco justorum.
 81. Tene Dominum in teipso, et fac omne opus bonum.
 82. Quoniam retributio est diligentibus eum.
 83. Simul in consummatione omnes peribunt injusti, neque unus relinquetur.
 84. Opera eorum cum ipsis peribunt.
 85. Et in præsentibus et in futuro sæculo.
- C 67. Ἀλήθειαν λέγει.
 68. Ἡ πίστις τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.
 69. Καὶ (1) ἀποστήσεται ποτε ἀπ' αὐτοῦ.
 70. (2) Διὰ τοῦ πολέμου τῆς ἁμαρτίας.
 71. Οὐκ ἂν αὐτὸς συγχωρήσῃ ἡττηθῆναι ταῖς πω-
 νηραῖς ἐπιθυμήσειν αὐτοῦ.
 72. Ὅταν πολεμῇ αὐτόν.
 73. Ἄντι τοῦ, ἐν τῷ κρινέσθαι αὐτόν.
 74. Ἀπεκδέχου τὸν Κύριον, καὶ φύλασσε τὴν πί-
 στιν καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 75. Καὶ δοξάσει σε ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.
 76. Ὅταν παραδίδωνται τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.
 77, 78. Τὸν διάβολον.
 79. Καὶ παρήλθον (3) ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀνα-
 στάσει, καὶ οὐκ ἔτι εὑρηται ὁ διάβολος· παραδίδεται
 D γὰρ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.
 80. Ἠλλοτριωτο γὰρ τοῦ τόπου (4) τῶν δικαίων.
 81. Κράτει τὸν Κύριον ἐν αὐτῷ, καὶ ποίει πᾶν ἔρ-
 γον ἀγαθόν.
 82. Ὅτι ἐστὶ μισθοποδοσία τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν
 83. Ὅμοῦ ἅμα ἐν τῇ συντελείᾳ πάντες ἀπολοῦν-
 ται οἱ παράνομοι, καὶ οὐδὲ εἰς περιλειφθήσεται.
 84. Τὰ ἔργα αὐτῶν σὺν αὐτοῖς ἀπολοῦνται.
 85. Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰώνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ οὐκ, etc.
 (2) N. 70. ὁ διάβολος. n. 71. Διὰ, etc. n. 72. Οὐκ ἂν αὐτόν συγ . . . ἐπιθυμίαις, etc. n. 73. Ὅταν πολεμεῖται αὐτόν, versiculus Ἄντι deest in cod.
 n. 74. Ἀποδέχου.
 (3) Παρήχθη . . . εὗρέθη ὁ, etc.
 (4) Τῶν τόπων αὐτοῦ, etc.

86. Καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστὶν ἐν καιρῷ θλι- A
φews.

87. Καὶ βοηθήσει αὐτοῖς Κύριος, καὶ ῥύσεται αὐ-
τούς,

88. Καὶ ἐξελεῖται αὐτούς ἐξ ἁμαρτωλῶν ·

89. Καὶ σώσει αὐτούς, ὅτι ἠλπισαν ἐπ' αὐτόν.

*Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ · εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ
Σαββάτου. ΨΑΛ. ΛΖ'.*

1. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με ·

2. Μὴ δὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με.

3. Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι ·

4. Καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου.

5. Οὐκ ἔστιν ἴσσις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου
τῆς ὀργῆς σου ·

6. Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προ-
σώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου.

7. Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου · B

8. Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ.

9. Προσώρεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μύλωνές μου,

10. Ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου.

86. Et protector eorum est in tempore tribulatio-
nis.

87. Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos,

88. Et eruet eos a peccatoribus :

89. Et salvabit eos, quia speraverunt in eo.

*Psalmus David : in commemoratione de Sabbato.
PSAL. XXXVII.*

1. Domine, ne in furore tuo arguas me :

2. Neque in ira tua corripias me.

3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi :

4. Et confirmasti super me manum tuam.

5. Non est sanitas in carne mea a facie iræ
tuæ

6. Non est pax ossibus meis a facie peccatorum
meorum.

7. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt
caput meum :

8. Sicut onus grave gravatæ sunt super me.

9. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ,

10. A facie insipientiæ meæ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

86. Πρόνοιαν αὐτῶν ἀεὶ ποιούμενος.

87. Τῇ χειρὶ αὐτοῦ σκέπων, καὶ δυνάμῶν αὐτοῦ
ἐν ὑπομονῇ πολλῇ.

88. Καὶ λυτρώσεται αὐτούς ἐκ τῶν δαιμόνων, καὶ
τῶν ὑπουργῶν αὐτῶν.

89. Εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν αὐτοῦ, εἰς ἣν ἠλπί-
σαμεν (1).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2). *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Σαββάτου* · τουτέστιν, ὁ ψαλμὸς οὗτος εἰρηται τῷ δικαίῳ τῷ κατὰ τὸν Δαβὶδ, ἡνίκα ὑπεμνήσθη τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως, λέγων δὲ τοῦ ἐπτασιχιλωστοῦ ἔτους · Σάββατον γὰρ ἐρμηνεύεται *ἀνάπαυσις*.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David in commemoratione de Sabbato* : hoc est, psalmus iste dictus est ab homine justo, qualis erat David cum recordatus est diei iudicii, septem millesimi, inquam, anni : Sabbatum enim *requies* interpretatur.

1. Κύριε, μὴ θυμωθῆς (3), καὶ ἀποστραφῆς με, C
καὶ πάντες γνῶσιν, ὅτι ἀδοθήτηός εἰμι'.

2. Μὴ δὲ πάλιν ὀργισθῆς μοι (4), καὶ ἐάσης με ὑπὸ
τῶν δαιμόνων μαστιγέσθαι.

3. Αἱ πληγαὶ σου, λέγει.

4. Καὶ ἐταπείνωσάς με.

5. (5) Οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς ἁμαρτήμασί μου ἴσσις, ὅτι
ὀργίζει με [ὀργίζου μοι].

6. Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τῇ ἰσχυί τῆς ψυχῆς μου · αἱ
γὰρ ἁμαρτίαι μου πολεμοῦσί μοι.

7. Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου κατεδυνάστευσάν μου.

8. Καὶ οὐκ ἐῷσί με ἀνανεῦσαι πρὸς σέ.

9, 10. Καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ τυγχάνειν με ἰάσεως παρὰ
σοῦ, εἰλωμένος εἰμι ἔλος, καὶ βδελυκτὸς ἐγενόμην
παρὰ σοὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου (6).

86. Curam illorum semper gerens.

87. Manu sua protegens, et confortans eos in
multa patientia.

88. Et liberabit eos ex dæmonibus, eorumque
administris.

89. In æterno ejus regno, in quo speraverunt.

1. Domine, ne mihi succenseas, neque averseris
me, et omnes agnoscant, quod sum sine auxilio.

2. Neque rursus irascaris mihi, et sinas me
flagellari a dæmonibus.

3. Plagæ tuæ, inquit.

4. Et humiliasti me.

5. Non est in peccatis meis sanitas, quoniam ira-
tus es mihi.

6. Non est pax in fortitudine animæ meæ ; mea
enim peccata pugnant contra me

7. Quoniam iniquitates meæ prævaluerunt contra
me.

8. Et non sinunt me ad te respicere.

9, 10. Et quia a te sanitatem non sum assecutus,
totus ulceribus plenus sum, et abominabilis factus
D sum apud te ob peccatum meum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἠλπισαν.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.

(3) Θυμωθεῖς μοι ἀποστ.

(4) Ὀργισθεῖς μοι ἐάς .

(5) N. hic deest in cod. n. 5, 6. Οὐκ ἔστιν εἰρήνη.

6) Mou deest in cod.

11. Miser factus sum, et curvatus usque in finem.
 12. Tota die contristatus incedebam.
 13. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus :
 14. Et non est sanitas in carne mea.
 15. Afflictus sum et humiliatus sum nimis :
 16. Rugiebam a gemitu cordis mei.
 17. Domine, ante te omne desiderium meum :
 18. Et gemitus meus a te non est absconditus.
 19. Cor meum conturbatum est :
 20. Dereliquit me virtus mea :
 21. Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.
 22. Amici mei et proximi mei adversum me appropinquerunt, et steterunt :
 23. Et qui juxta me erant de longe steterunt :
 24. Et vim faciebant, qui quærebant animam meam :
 25. Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates :
 26. Et dolos tota die meditati sunt.
 27. Ego autem tanquam surdus non audiebam :

11. Ἐταλαιπύρησα, καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους·
 12. Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην.
 13. Ὅτι αἱ ψοαὶ μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων·
 14. Καὶ οὐκ ἔστιν ἰασις ἐν τῇ σαρκί μου.
 15. Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα.
 16. Ὠρούμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου
 17. Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου.
 18. Καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη
 19. Ἡ καρδία μου ἐταράχθη·
 20. Ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχὺς μου·
 21. Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ.
 22. Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξεναντίας μου ἤγγισαν, καὶ ἔστησαν·
 23. Καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν·
 24. Καὶ ἐξεδιόζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου·
 25. Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακὰ μοι ἐλάλησαν ματαιότητας·
 26. Καὶ δολιότητος ὄλην τὴν ἡμέραν ἐμελέτησαν.
 27. Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον·

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Servus factus sum, inquit, omni peccato.
 12. Quotidie incedebam in peccatis.
 13. Quoniam omnis fortitudo animæ meæ impleta est omni iniquitate
 14. Et non est sanitas in carnalibus operationibus meis.
 15. Infirmata est, inquit, anima mea usque in finem.
 16. Plorabo solum non audens te deprecari.
 17. Domine, nosti, quod misericordia tua indigeo.
 18. Quare ingemiscam, non ignoras.
 19, 20. Inquinato corde meo ab omni peccato, gratia tua me deseruit.
 21. Et non amplius illuminat oculos cordis mei gratia tua.
 22. Dona tua, quæ antea habebam, ablata sunt mihi.
 23. Sanctæ tuæ virtutes.
 24. Et demum trahunt me ad seipsos dæmones.
 25. Et omnem iniquitatem et peccatum in animam meam incessanter injiciunt.
 26. Omni tempore cogitationes quasdam veluti prima specie honestas quæsierunt subjicere in corde meo.
 27. Ego autem tanquam non audiens, quæ ab ipsis dicuntur, hoc modo ea non committam.

11. Κατεδούλομαι [Κατεδουλόμην], λέγει, πᾶσα ἁμαρτία (1).
 12. Δι' ὅλου ἐν ἁμαρτίαις ἐπορευόμην.
 13. Ὅτι πᾶσα ἡ ἰσχὺς τῆς ψυχῆς μου πεπλήρωται πάσης ἀνομίας (2).
 14. Καὶ οὐκ ἔστιν ἰασις ἐν ταῖς σαρκικαῖς πράξεσί μου.
 15. Ἡσθένησε, λέγει, ἡ ψυχὴ μου ἕως τέλους (3).
 16. Στενάξω (4) μόνον μὴ τολμῶν δεηθῆναι σου.
 17. Κύριε, οἶδας, ὅτι τοῦ ἐλέους σου χρῆζω.
 18. Οὐκ ἀγνοεῖς διὰ τί στενάξω (5).
 19, 20. Θολωθείσης γὰρ τῆς καρδίας μου ὑπὸ πάσης ἁμαρτίας, ἐγκατέλιπέ με ἡ χάρις σου.
 21. Καὶ οὐκ ἔτι φωτίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας μου ἡ χάρις σου.
 22. Τὰ χαρίσματά σου, ἃ εἶχον τὸ πρότερον, ἀφῆρέθησαν ἀπ' ἐμοῦ.
 23. Αἱ ἄγλαι σου δυνάμεις.
 24. Καὶ λοιπὸν ἔλκουσί με πρὸς ἑαυτοὺς οἱ δαίμονες.
 25. Καὶ πᾶσαν ἀνομίαν καὶ ἁμαρτίαν ἐμβάλλουσιν ἀπαύστως τῇ ψυχῇ μου.
 26. Δι' ὅλου ἐνθυμήσεις τινὰς ὡς εὐλογοφανεῖς ἐσκέποντο (6) ὑποτιθέναι ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 27. Ἐγὼ δὲ, ὡς μὴ ἀκούων τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα, οὕτως οὐκ ἐπιτελῶ ταῦτα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πᾶση ἁμαρτία.
 (2) Ἄμαρτίας.
 (3) Ἔως τέλους δεest.

- (4) Στενάξω.
 (5) Στενάξω.
 (6) Ἐσκέποντο.

28. Καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ · A
 29. Καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων,
 30. Καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἐλεγμούς.
 31. Ὅτι ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα ·
 32. Σὺ εἰσακούσῃ, Κύριε ὁ Θεός μου.
 33. Ὅτι εἶπον, Μήποτε ἐπιχαρώσιν μοι οἱ ἐχθροί μου ·
 34. Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου, ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλορρήμονησαν.
 35. Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος ·
 36. Καὶ ἡ ἀλγηδὼν μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός.
 37. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγελῶ ·
 38. Καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας μου.
 39. Οἱ δὲ ἐχθροί μου ζῶσι, καὶ κεκραταίνονται ὑπὲρ ἐμέ.
 40. Καὶ ἐπληθύνθησαν οἱ μισοῦντές με ἀδίκως.
 41. Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν,
 42. Ἐνδιέβαλλον με, ἐπεὶ κατεδιωκὼν ἀγαθοσύνην (a).
 43. Μὴ ἐγκαταλίπῃς με, Κύριε,
 44. Ὁ Θεός μου, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ.
 45. Πρόσχευε εἰς τὴν βοήθειάν μου, Κύριε τῆς σωτηρίας μου.

(a) In textu legitur δικαιοσύνην, sed supra ascriptum est ἀγαθοσύνην.

ATHANASII INTERPRETATIO.

28. Οὐκ ἀνταπεκρινάμην (1) αὐτοῖς.
 29. Ἀνήκοος διέμενον μὴ πληρῶν ὕπερ ἦθελον.
 30. Ὡς μὴ δυνάμενος αὐτοὺς ἐλέγχειν.
 31. Ὅτι εἰς τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἤλπισα.
 32. Διὰ τοῦτο εἰσακούσεις (2), Κύριε ὁ Θεός μου.
 33. Ὅτι εἶπον · Κύριε, ἐὰν μὴ εἰσακούσῃς μου, χαίρονται οἱ ἐχθροί μου.
 34. Καὶ ἐν τῷ ἀπὸ ἀσθενείας πίπτειν με, ἐκεῖνοι ἀγαλλιώνται.
 35. Ὅτι ὑπόκειμαι τῇ αἰωνίᾳ κολάσει.
 36. Καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ἦδη προβλέπω.
 37. Ἐξομολογοῦμαι σοὶ τὴν ἀνομίαν μου.
 38. Καὶ μετανοήσω ὑπὲρ ὧν ἔπραξα κακῶν.
 39. Οἱ δὲ ἄρχοντες τοῦ διαβόλου κατισχύουσί μου. D
 40. Καὶ πολλοὶ ἐγένοντο ἐπ' ἐμέ.
 41. Οἱ τὴν σὴν διδασκαλίαν λαθόντες ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας δεδωκότες μοι.
 42. Πρὸς ἑαυτοὺς συνεβουλεύοντο (3) ἀπολέσαι με, ἐπειδὴ θέλω μετανοῆσαι.
 43, 44. (4) Μὴ ἐάσῃς με, Κύριε ὁ Θεός μου.
 45. Ἄλλ' ἔλθε εἰς τὴν βοήθειάν μου.

28. Et sicut mutus non aperiens os suum :
 29. Et factus sum sicut homo non audiens,
 30. Et non habens in ore suo redargutiones.
 31. Quoniam in te, Domine, speravi :
 32. Tu exaudies me, Domine Deus meus.
 33. Quia dixi, Nequando supergaudeant mihi inimici mei :
 34. Et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.
 35. Quoniam ego in flagella paratus sum .
 36. Et dolor meus in conspectu meo est semper.
 37. Quoniam iniquitatem meam ego annuntiabo :
 38. Et cogitabo pro peccato meo.
 39. Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt B super me :
 40. Et multiplicati sunt, qui oderunt me iniique.
 41. Qui retribuunt mihi mala pro bonis,
 42. Detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.
 43. Ne derelinquas me, Domine :
 44. Deus meus, ne discesseris a me :
 45. Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

- C 28. Nec eis contra respondi.
 29. Veluti non audiens manebam non implens, quod volebant.
 30. Tanquam non valens eos redarguere.
 31. Quoniam in misericordia tua, Domine, speravi.
 32. Propterea exaudies me, Domine Deus meus.
 33. Quia dixi : Domine, si me non exaudis, gaudent inimici mei.
 34. Et cum præ infirmitate decido, illi exultant.
 35. Quoniam obnoxius sum æterno supplicio.
 36. Et jam prospicio ignem æternum.
 37. Confitebor tibi iniquitatem meam.
 38. Et pœnitentiam agam de iis, quæ feci mala.
 39. Principes autem diaboli invaluerunt contra me.
 40. Et multi fuerunt adversus me.
 41. Qui auferentes doctrinam tuam a me, et suas mihi dederunt cupiditates.
 42. Secum ipsi consilium iniverunt, ut me perderent, quoniam pœnitentiam agere volebam.
 43, 44. Ne dimittas me, Domine Deus meus.
 45. Sed in auxilium meum veni.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀπεκρῖνομην.
 (2) Διὰ τοῦτο εἰσακούσον.
 (3) N. 42. Συνεβουλεύοντο τὸ πῶς ἀπολ. . . .

- μετανοῆσαι · καὶ ἀπέβριψάν με τὸν ἀγαπητὸν, ὡσεὶ νεκρὸν ἐβδελυγμένον.
 (4) N. 43, 44, 45. Μή, etc., ἀλλ' ἔλθε εἰς τὴν, etc

In finem, Idithum canticum David.]
PSAL. XXXVIII.

A *Εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδοῦμ, ὡδὴ τῷ Δαβίδ.*
ΨΑΛ. ΛΗ'.

1. Dixi. Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.

2. Posui ori meo custodiam,

3. Cum consisteret peccator adversum me.

4. Obmutui et humiliatus sum, et silui a bonis :

5. Et dolor meus renovatus est.

6. Concaluit cor meum intra me :

7. Et in meditatione mea exardescet ignis.

8. Locutus sum in lingua mea : notum fac mihi, Domine, finem meum,

9. Et numerum dierum meorum, quis est ?

10. Ut sciam quid desit mihi.

11. Ecce mensurabiles posuisti dies meos :

12. Et substantia mea, tanquam nihilum ante te :

13. Verumtameu universa vanitas, omnis homo vivens.

Diapsalma.

14. Verumtamen in imagine pertransit homo :

15. Tamen frustra conturbatur :

(a) Vat. ced. Pal.

1. Εἶπα· φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου, τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσσει μου.

2. Ἐθέμηην τῷ στόματί μου φυλακῆν,

3. Ἐν τῷ συστήναι τὸν ἀμαρτωλὸν ἐναντίον μου.

4. Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν·

5. Καὶ τὸ ἄληγμά μου ἀνεκαινίσθη.

6. Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου·

7. Καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ.

8. Ἐλάλησα ἐν γλώσσει σου· γνώρισόν μοι, Κύριε, τὸ πέρασ μου.

9. Καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου, τίς ἐστίν ;

10. Ἴνα γινῶ τί ὕστερῶ ἐγώ.

B 11. Ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου,

12. Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ὡσεὶ οὐδὲν ἐνώπιόν σου·

13. Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος ζῶν·

Διάψαλμα α,.

14. Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος·

15. Πλὴν μάτην ταρασσεται.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδοῦμ* (2), ὡδὴ τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν λέγει· ἡ ὡδὴ τῷ Δαβίδ αὕτη ἐλέχθη εἰς τὴν συντέλειαν τῶν αἰῶνων τῷ ἐνὶ κριτῇ τῷ ἐρχομένῳ. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Ἰδοῦμ, *ἐνός κριτοῦ ἐρχομένου*.

Titulus præpositus continet : *In finem Idithum canticum David*. Hoc autem significat, quod canticum istud dictum est a Davide uni iudici advenienti. Ita enim interpretatur Idithum : *unus iudex adveniens*.

1. Deliberavi haud amplius producere sermones, C qui mihi ab inimico suggerunt.

2. Proposui nullum verbum otiosum producere ex ore meo.

3. Diabolum significat.

4. Abducens meipsum a bonis mundi, et solitarius sedens meipsum in silentio humiliabam.

5. Et recordatus sum peccati mei.

6. Ingemuit cor meum intra me.

7. Et præ dolore exarsi.

8. Et oravi dicens : Da mihi, Domine, ut sciam, quando me oportet astare tuo tribunali.

9. Et quod dies mei pauci sunt.

10. Ut tandem cognoscam, quid de præceptis tuis prætermisi.

11. Miserabiles significat, et demetitos.

12. Pulvis sum, inquit.

13. Verumtamen opera hominum, quæ in hoc mundo, sunt vanitas.

14. Veluti umbra transcurrit homo.

15. Et hic, et illic intempestive perturbatur.

1. Ἐβουλευσάμην μὴ πάλιν (3) τοὺς λόγους τοὺς παρὰ τοῦ ἐχθροῦ μοι ὑποβαλλομένους.

2. Ἐθέμηην τοῦ μηδένα λόγον ἀργὸν προάγειν (4) ἐκ τοῦ στόματός μου.

3. Τὸν διάβολον λέγει.

4. Ἄρας ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, καὶ καθεσθεις κατὰ μόνας, ἐταπεινῶν ἑαυτὸν ἡσυχάζων.

5. Καὶ ὑπεμνησκόμην τῆς ἀμαρτίας μου.

6. Ἐστενεν (5) ἡ καρδία μου ἐντός μου.

7. Καὶ ἐφλεγόμην ἀπὸ τῆς ὀδύνης (6).

8. Καὶ προσηυχόμην λέγων· Δός μοι, Κύριε, εἰδέναί, ὅτι παραστήναι με δεῖ τῷ βήματι σου.

9. Καὶ ὅτι αἱ ἡμέραι μου ὀλίγαι εἰσίν.

10. Ἴνα γινῶ λοιπὸν τί παρέλειψα τῶν ἐντολῶν σου.

D 11. Οἰκτρὰς λέγει, καὶ μετρητὰς (7).

12. Χοῦς·εἰμι, λέγει.

13. Πλὴν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ματαιότης ἐστίν.

14. Ὡσεὶ (8) σκιά διατρέχει ὁ ἄνθρωπος

15. Καὶ ἀκαίρως ὧδε κάκει θορυβεῖται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
(2) Ἰδοῦμ ψαλμὸς ὡδὴς τῷ Δαβίδ· αὕτη ἐλέχθη, etc.

(3) Μὴ λαλεῖν . . . ἐχθροῦ μου.

(4) Προαγαγεῖν.

(5) Ἐστενεν.

(6) Ὀδύνης τῆς ἐν τῇ ψυχῇ μου.

(7) Καὶ μετρητὰς δευσι in cod.

(8) Καὶ ὧς.

16. Θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίνη συνάξει αὐτά. A
 17. Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ ὁ Κύριος;
 18. Καὶ ἡ υποστασις μου παρὰ σοῦ ἐστίν.
 19. Ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου βύσαι με.
 20. Ὅνειδος ἄφρονι ἔδωκάς με.
 21. Ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι (a)
 σὺ ἐποίησας.
 22. Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μάστιγὰς σου.
 23. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξ-
 ἔλιπον.
 24. Ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἀνθρω-
 πον.
 25. Καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχὴν μου [αὐ-
 τοῦ *cod. Barb.*].
 26. Πλήν μάτην πᾶς [μάτην ταράσσεται πᾶς, etc.] B
 ἀνθρωπος.

Διάψαλμα (b).

27. Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, Κύριε, καὶ τῆς
 δεήσεώς μου [μου ἐνώτισαι].
 28. (c) Ἐνώτισαι τῶν δακρῶν μου.
 29. Μὴ παρασιωπήσης, ὅτι πάροικος ἐγὼ εἰμι πα-
 ρὰ σοί.
 30. Καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου.

(a) Ὅτι, etc., desunt.

(b) Vat. cod. Pal.

16. Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.
 17. Et nunc quæ exspectatio mea? nonne Do-
 minus?
 18. Et substantia mea a te est.
 19. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me :
 20. Opprobrium insipienti dedisti me.
 21. Obmutui, et non aperui eos meum, quoniam
 tu fecisti.
 22. Remove a me plagas tuas :
 23. A fortitudine enim manus tuæ ego defeci.
 24. In increpationibus propter iniquitatem corri-
 puisti hominem :
 25. Et tabescere fecisti sicut araneam animam
 ejus.
 26. Verumtamen vane omnis [vane perturbatur
 omnis, etc.] homo.

Diapsalma.

27. Exaudi orationem meam, Domine, depreca-
 tionem meam [meam auribus percipe] :
 28. Auribus percipe lacrymas meas.
 29. Ne sileas, quoniam advena ego sum apud te ;
 30. Et peregrinus, sicut omnes patres mei.

(c) V. 28, Τῶν δακρῶν μου μὴ παρασιωπήσης.
 V. 29, Ὅτι πάρ. ἐγὼ εἰμι ἐν τῇ γῆ. V. 30, Καί, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Θησαυρίζει γὰρ, καὶ οὐ γινώσκει τίς αὐτῶν C
 κυριεύει (1).
 7. Καὶ νῦν τὸ ὑπομένειν με τὸ ἀγαθὸν (2) παρὰ
 τοῦ Κυρίου ἔχω.
 18. Καὶ ἡ συνιστώσα με χάρις παρὰ σοῦ ἐστίν.
 19. Καθάρισόν με, λέγει, τῶν ἀνομιῶν μου.
 20. Καταγελῶντά (3) με ἔχει ὁ διάβολος διὰ τὰς
 ἀμαρτίας μου.
 21. Οὐκ ἔτι ὑπακούω τῇ ἀμαρτίᾳ, ὅτι σὺ ἐποίησας
 τοῦτό με ποιῆσαι.
 22. Ἰλάσθητί μοι, λέγει.
 23. Ἀπὸ γὰρ τῆς προσδοκίας τοῦ λογίζεσθαι με,
 ὅτι μέλλει (4) με κρίνειν Ἰσον θανάτου ἐγενόμην.
 24. Ἐλεγχόμενος παρὰ σοῦ διὰ τὰς ἀνομίας μου
 ἐδιδάχθην μὴ ἀμαρτάνειν.
 25. Καὶ ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς ψυχῆς μου ἐτάκην
 ὄλωσ.
 26. Πλήν οὐδὲν ἐστίν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων.
 27. Μὴ ἀπόση τὴν προσευχὴν μου, ἀλλὰ μακροθύ-
 μως ταύτην (5) ἀκουσον.
 28. Μὴ παρίδης τὰ δάκρυά μου.
 29. Ὅτι ἐναπόγραφός σου εἰμι ἐγώ.
 30. Καὶ ἐπὶ τῆς γῆς παρεπίδημός εἰμι· ἡ γὰρ ἄνω
 Ἱερουσαλήμ πόλις μου ἐστίν.

16. Thesaurizat enim, et ignorat, quis eorum
 dominus erit.
 17. Et nunc superest mihi, ut bonum a Dom.no
 exspectem.
 18. Et gratia, quæ me sustentat, a te est.
 19. Munda me, inquit, ab iniquitatibus meis.
 20. Derisui me habet diabolus propter peccata
 mea.
 21. Non amplius ausculto peccato, quoniam tu
 fecisti ut ego id facerem.
 22. Miserere mei, dicit.
 23. Ob exspectationem enim, dum mecum reputo,
 quod tu me iudicaturus es perinde ac mortuus fa-
 ctus sum.
 24. Corruptus a te propter iniquitates meas edo-
 ctus sum non peccare.
 25. Et præ afflictione animæ meæ penitus con-
 tabui.
 26. Verumtamen nihil est omnis homo.
 27. Ne repellas orationem meam, sed patienter
 hanc audi.
 28. Ne despicias lacrymas meas.
 29. Quoniam ascriptitius tuus sum ego.
 30. Et in terra peregrinus sum : superna enim
 Jerusalem civitas mea est.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κυριεύσει.

(2) Ἀγαθὸν οὐχὶ παρὰ τοῦ Κυρίου ἔχω;

(3) Καταγέλωτα.

(4) Μέλλεις.

(5) Ταύτης ἀκουσον, καὶ δεήσεώς μου.

31. Remitte mihi ut refrigerer ;
32. Priusquam abeam, et amplius non ero.

In finem, psalmus David. PSAL. XXXIX.

1. Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi;
2. Et exaudivit preces meas.
3. Et eduxit me de lacu miseriae,
4. Et de luto faecis :
5. Et statuit super petram pedes meos :
6. Et direxit gressus meos.
7. Et immisit in os meum, canticum novum :
8. Carmen Deo nostro.
9. Videbunt multi et timebunt, et sperabunt in Domino.
10. Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus ;
11. Et non respexit in vanitates et insanias falsas.
12. Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua :
13. Et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi :
14. Annuntiavi et locutus sum, multiplicati sunt super numerum.

- A 31. Ἄνεσ μοι, ἵνα ἀναψύξω·
32. Πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν, καὶ οὐκ ἔτι οὐ μὴ ὑπάρξω.
Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΛΘ'.
1. Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι·
2. Καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου.
3. Καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας.
4. Καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος·
5. Καὶ ἐστήσεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου·
6. Καὶ κατεύθυνε τὰ διασθέντά μου.
7. Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾄσμα καινόν·
8. Ὑμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν
9. Ὅψονται πολλοὶ καὶ φοβηθήσονται, καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον.
10. Μακάριος ἀνὴρ, οὗ ἔστι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ·
11. Καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας καὶ μανίας ψευδεῖς.
12. Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου·
13. Καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι τις ὁμοιωθήσεται σοι.
14. Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα, ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ ἀριθμόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31, 32. Parce mihi priusquam rursus abeam in terram, ex qua sumptus sum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ (2). Τοῦτο οὖν λέγει ταῦς ἕως τέλους κολλᾶσθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ μὴ ἀφίστασθαι αὐτήν.

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus David.* Hoc igitur significat illos, qui usque in finem Domino adhærent, et ab ipso non deficiunt.

1. Indesinenter permanens in oratione mea.
2. Expectans enim misericordiam ejus ipsa non fraudabitur.
3, 4. Peccatorum meorum.
5. In præceptis suis obfirmavit mentem meam.
6. In omne opus bonum direxit cor meum.
7, 8. Et charitate sua effecit, ut eum glorificarem.
9. Videntes omnes veniam, quam peccatis meis elargitus est, obstupefacti credent in ejus misericordiam.
10. Nam sperans in eum, omnia bona, quæ postulat, ab eo reportat, neque petitione sua excidit.
11. In maleficia, inquit, aut divinationes, aut astronomias, aut veneficia, aut idololatrias, aut incantationes, aut ligaturas, aut aliquid hujusmodi.
12. Inenarrabilia sunt beneficia tua.
13, 14. Et qui tanta bona nobis provideat, non est alius, et hæc ipsa enarravi, et dixi, quod innu-mera sunt.

31, 32. Συγχώρησόν μοι πρὸ τοῦ ἀπελθεῖν πάλιν εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ (2). Τοῦτο οὖν λέγει ταῦς ἕως τέλους κολλᾶσθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ μὴ ἀφίστασθαι αὐτήν.

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus David.* Hoc igitur significat illos, qui usque in finem Domino adhærent, et ab ipso non deficiunt.

- C 1. Ἀδιαλείπτως ὑπομένων (3) τῇ πρόσευχῇ μου.
2. Οὐ (4) γὰρ περιμένων αὐτοῦ τὸ ἔλεος, οὐ μὴ στερηθῆ τούτου.
3, 4. Τῶν ἁμαρτιῶν μου.
5. Εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐπεστήρισε (5) τὴν διάνοιάν μου.
6. Εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν κατεύθυνε τὴν καρδίαν μου.
7, 8. Καὶ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐποίησέ με δοξάζειν αὐτόν.
9. Ἐωραχότες πάντες τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὧν ἐχαρήσατό μοι, ἐκπλησόμενοι πιστεύουσιν (6) ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
10. Ὁ γὰρ ἐλπίζων ἐπ' αὐτὸν πᾶσαν αἴτησιν ἀγαθῶν κομίζεται (7) παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἂν αὐτῆς ἐκτὸς γένηται.
11. Εἰς μάστιγας (8) λέγει, ἢ μαντείας, ἢ ἀστρονομίας, ἢ φαρμακείας, ἢ ειδωλολατρίας, ἢ ἐπασιδίας, ἢ περὶ ὄμμασιν, ἢ τι τῶν τοιούτων.
12. Ἀνεκδιήγητοὶ εἰσιν αἱ εὐεργεσίαι σου.
13, 14. (9) Καὶ οὕτως ἀγαθὰ βουλευόμενος περὶ ἡμῶν οὐκ ἔστιν ἄλλος, καὶ αὐτὰ ταῦτα διηγησάμενη, καὶ ἐλάλησα, ὅτι ὑπὲρ ἀριθμόν εἰσι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
(2) Τῷ Δαβὶδ ψαλμὸς... λέγει ἕως τοῦ τέλους... ἀφίστασθαι αὐτοῦ.
(3) Ἐπέμεινον τῇ πρόσευχῇ. Deest μου.
(4) Ὁ.
(5) Ἐπέστησεν.

- (6) Πιστεύουσιν.
(7) Κομίζεται... γίνεται.
(8) Μαστίγας λέγει, ἢ εἰς μαντείας... ἢ ἐπασιδίας, etc.
(9) N. 13. Καὶ οὕτως, etc., ἄλλος. N. 14. Καὶ αὐτὰ, etc., εἰσι. N. 15. Ἐψάν, etc.

15. Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας ·
 16. Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι ·
 17. Ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας ·
 18. Τότε εἶπον, ἰδοὺ ἦκω.
 19. Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ,
 20. Τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου, ὁ Θεὸς μου, ἡθουλήθην [ἐβουλήθην],
 21. Καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου.
 22. Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη ·
 23. (α) Ἴδου τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω · Κύριε, σὺ ἔγνωσ.
 24. Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 25. Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα ·
 26. Οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου,
 27. Καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ὑπὸ συναγωγῆς πολλῆς.

(α) V. 35, Ἴδου, etc. τὴν δικαιοσύνην. V. 24, Οὐκ, etc.. τὴν ἀληθειάν σου. V. 25, Τὴν ἀληθειάν σου, καὶ τὸ, etc. V. 26. Οὐκ, etc.

- A 15. Sacrificium et oblationem noluisti :
 16. Corpus autem perfecisti mihi.
 17. Holocausta et pro peccato non postulasti :
 18. Tunc dixi, ecce venio.
 19. In capite libri scriptum est de me,
 20. Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui,
 21. Et legem tuam in medio ventris mei.
 22. Annuntiavi justitiam in ecclesia magna :
 23. Ecce labia mea non prohibebo : Domine, tu scisti.
 24. Justitiam tuam non abscondi in corde meo :
 B 25. Veritatem tuam et salutare tuum dixi :
 26. Non abscondi misericordiam tuam,
 27. Et veritatem tuam a concilio multo.

ATHĀNASHI INTERPRETATIO.

15. Θυσίαν γὰρ καὶ προσφορὰν ἢ ὀλοκαυτώματα (1) περὶ τῶν ἁμαρτιῶν οὐτε ἠθέλησας, οὐτε ἐζήτησας
 16. Σὰρξ δὲ γενόμενος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἔδωκεν (2).
 17. Ἀλλὰ ψυχὰς ἀνθρώπων ἐζήτησας ἀγνάς σοι προσέρχεσθαι καὶ αἰνεῖν σε.
 18. Εἰρηκῶς τοῦτο αὐτὸς ὁ λαλῶν, πάρειμι.
 19. Ὁ Θεὸς Λόγος λέγει · Ἐν ἀρχῇ παντὸς εὐαγγελίου περὶ ἐμοῦ γέγραπται, περὶ οὗ καὶ ὁ Ἐυαγγελιστῆς Ἰωάννης ἔλεγεν · Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ μετ' ὀλίγα ἐπήγαγεν, καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο.
 20. Ὁ αὐτὸς Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα λέγει, ὅτι τὸ θέλημά σου ἐβουλήθην ποιῆσαι, ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.
 21. Κατὰ (3) πρόσταγμά σου ἔτεκον ἐπὶ τῆς γῆς μετ' ὀδύνης, ἧς εἶχον ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.
 22. Διὰ τῶν ἀποστόλων, λέγει, εὐηγγελισάμην τῷ κόσμῳ.
 23. Τοὺς ἀποστόλους λέγει χεῖλη [σου] τοὺς κηρύξαντας ἐκ προσώπου αὐτῶν (4).
 24. Τοὺς αὐτοὺς (5) πάλιν λέγει καρδίαν ἑαυτοῦ.
 25. Τοῖς αὐτοῖς ἀποστόλοις.
 26. Οὐκ ἐπεσειλάμην (6) ἀναγγεῖλαι τῷ λαῷ σου, ὅτι ἐπιστρέφειν θέλεις τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ ζητεῖν αὐτόν.
 27. Καὶ τὴν πίστιν δὲ τὴν εἰς σὲ ἐφανερωσαν.

15. Sacrificium enim, et oblationem, aut holocausta pro peccatis neque voluisti, nec quaesivisti.

16. Caro autem factus seipsum pro nobis dedit.

17. Sed animas hominum puras ad te accedere et te laudare quaesivisti.

- C 18. Hoc ipse locutus dicens, adsum.

19. Deus Verbum dicit, in principio totius Evangelii de me scriptum est, de quo et evangelista Joannes dixit : *In principio erat Verbum*, et post pauca subjecit, *et Verbum caro factum est* ⁵⁹.

20. Ipse Filius ad Patrem dicit : quoniam voluntatem tuam volui facere, *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* ⁶⁰.

21. Juxta praecipitum tuum peperit in terra cum dolore, quem pro genere humano sustinuit.

22. Per apostolos, inquit, mundo annuntiavi.

23. Apostolos, ex persona sua praedicantes labia sua vocat.

24. Ipsos rursus cor suum vocat.

- D 25. Ipsis apostolis.

26. Non refugi annuntiare populo tuo, velle te peccatorem convertere et ipsum quaerere.

27. Et fidem tuam manifestavi.

⁵⁹ Joan. 1, 1, 14 ⁶⁰ Philipp. 11, 8.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὀλοκαύτωμα... τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

(2) Ἐδωκας.

(3) Καὶ τὰ προστάγματα σου.

(4) Αὐτοῦ.

(5) Τοὺς ἀποστόλους λέγει πάλιν, etc.

(6) Ὑπεστάλην μὴ ἄν... καὶ ζῆν αὐτόν.

28. Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me :

29. Misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me [suscipiat me].

30. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus ;

31. Comprehenderunt me iniquitates meæ, et non potui ut viderem :

32. Multiplicate sunt super capillos capitis mei,

33. Et cor meum dereliquit me.

34. Complaceat, Domine, ut eruas me :

35. Domine, ad adjuvandum me respice.

36. Confundantur et reveantur simul qui quaerunt animam meam, ut auferant eam.

37. Avertantur retrorsum et reveantur, qui volunt mihi mala.

38. Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi: euge, euge.

39. Exsultent et lætentur super te omnes quaerentes te, Domine,

40. Et dicant semper, magnificetur Dominus,

41. Qui diligunt salutare tuum [tuum semper].

42. Ego autem mendicus sum et pauper, Dominus sollicitus erit mei.

(a) Ἐπὶ σοὶ deest in cod.

28. Σὺ δὲ-Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οἰκτιρισμοὺς σου ἀπ' ἐμοῦ·

29. Τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διαπαντὸς ἀντελάβοντό μου [ἀντελάβετό μου].

30. Ὅτι περιέσχον με κακὰ, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς·

31. Κατέλαβόν με αἱ ἀνομίαι μου, καὶ οὐκ ἠδυνήθην τοῦ βλέπειν·

32. Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου,

33. Καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με.

34. Εὐδόκησον, Κύριε, τοῦ ῥύσασθαι με·

35. Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαι μοι πρόσχες.

36. Καταισχυνθείσαν [αἰσχυνθείσαν] καὶ ἐντραπήθησαν ἅμα οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξῆραι αὐτήν.

37. Ἀποστραφείσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταισχυνθείσαν οἱ θέλοντές μοι κακὰ.

38. Κομισάσθωσαν παραχορῆμα αἰσχύνῃν αὐτῶν, οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε, εὐγε.

39. Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ (a) πάντες οἱ ζητοῦντές σε, Κύριε,

40. Καὶ εἰπάτωσαν διαπαντὸς, μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος,

41. Οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριόν σου [σου διαπαντὸς].

42. Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης, Κύριος φρονεῖ με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

28. Deinde qui crediderunt dicunt Domino :

29. Filius tuus et sanctus tuus Spiritus susceperunt me semper.

30. Peccata, inquit.

31. Dominatæ sunt mihi iniquitates meæ et hebetarunt oculos cordis mei.

32. Pro immensurabiliter, et investigabiliter.

33. Et demum factus sum tanquam insipiens.

34. Libera me gratia tua, Domine.

35. Ad me erigendum festina.

36. Contrariæ potestates.

37. Similiter contrariæ potestates, te eas persequente, avertantur.

38. Et qui volunt ruinam meam, videntes me a te adjuvari, statim accipiant confusionem.

39. Et sancti tui glorificabunt te videntes, quod convertisti me.

40. Et indesinenter exaltabunt te.

41. Diligentes crucem tuam.

42. Ego autem humilis, et miser sum, sed Dominus curam mei geret.

C 28. Λοιπὸν οἱ πεπιστευκότες λέγουσι πρὸς τὸν Κύριον (1).

29. Ὁ Υἱός σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἀντελάβοντό (2) μου πάντοτε.

30. Αἱ ἁμαρτίαι (3), λέγει.

31. Κατεκυριεύσαν με αἱ ἀνομίαι μου, καὶ ἠμβλυναν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας μου.

32. Ἄντι (4) τοῦ· ἀμετρήτως, καὶ ἀνεξιχνιάστως.

33. Καὶ ὡς ἀνοῦς ἐγενόμην λοιπὸν.

34. Ἐλευθέρωσόν με διὰ τῆς σῆς χάριτος, Κύριε.

35. Εἰς τὸ ἀναστῆσαι (5) με σπεῦσον.

36. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.

37. Ὅμοιος αἱ ἐναντίαι δυνάμεις διωκόμεναι ὑπὸ σοῦ ἀποστραφείσαν.

D 38. Καὶ οἱ θέλοντες τὴν πτώσιν μου, ὀρῶντές με βοηθούμενον ὑπὸ σοῦ, εὐθέως λάθωσιν αἰσχύνῃν.

39. Καὶ οἱ ἅγιοι σου δοξάσουσί σε ὀρῶντες, ὅτι ἐπέστρεψάς με.

40. Καὶ ἀδιαλείπτως δοξάσουσί σε.

41. Οἱ ἀγαπῶντες τὸν σταυρόν σου.

42. Ἐγὼ δὲ ταπεινός εἰμι, ἀλλ' ὁ Κύριος πρόνοιάν μου ποιεῖται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Θεόν.

(2) Ἀντελάβετό μου διαπαντὸς.

(3) Ἄμαρτίας μου.

(4) Ἐπληθύνθησαν γὰρ ἀμετρ.

(5) Ἀναστῆσαι μου.

43. Βοηθός μου καὶ ὑπεράπιστός μου εἶ σύ (a), ὁ Θεός (b) μου, μὴ χρονίσῃς.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Μ'.

1. Μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα·
2. Ἐν ἡμέρᾳ βύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.
3. Κύριος διαφυλάξαι αὐτὸν, καὶ ζῆσαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῆ.
4. Καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ.
5. Κύριος βοηθήσαι αὐτῷ ἐπὶ κλίνης δούνης αὐτοῦ.
6. Ὅλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐστρεψας ἐν τῇ ἀρβύλω στίχ αὐτοῦ.
7. Ἐγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με·
8. Ἴασαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἤμαρτόν σοι.
9. Οἱ ἐχθροί μου εἶπον κακά μοι·
10. Πότε ἀποθάνεταί, καὶ ἀπολείται τὸ ὄνομα αὐτοῦ;

11. Καὶ εἰσπορεύετο τοῦ ἰδεῖν, μάτην ἐλάλει (c) ἡ καρδία αὐτοῦ,

12. Συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτοῦ·
13. Ἐξεπορεύετο ἔξω, καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό.

(a) *Et sū deest in cod.*

(b) *V. 44, Ὁ Θεός μου, etc.*

(c) *V. 42, Ἡ καρδία, etc., τὸ ἑαυτοῦ. V. 13, Ἐπὶ αὐτό, etc., οἱ ἐχθροί μου.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

43. Πολεμεῖς τοῖς πολεμοῦσί με, καὶ σκέπεις (1) ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων μοι, ὁ Θεός (2) μου, μὴ ἐάσης με.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ ὧν μέλλει πάσχειν ἐπ' ἐσχάτων (4) τῶν ἡμερῶν ὁ Ἀγαπητὸς τοῦ Πατρὸς, τουτέστιν ὁ Κύριος. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβὶδ, οὗτος ἀγαπητός.

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus David.* Hoc igitur significat, quod psalmus dictus est de futuro iudicio, et de iis quæ passurus est ultimis diebus Dilectus Patris, hoc est Dominus; ita enim interpretatur David, *hic dilectus.*

1. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

2. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, λέγει, βύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. Κατακαυχᾷται γὰρ ἕλωσ κρίσεως, καθὼς (5) γέγραπται.

3. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι βυσάμενος αὐτὸν ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως.

4, 5. Καὶ μὴ παραδῶ αὐτὸν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτοῦ (6).

6. Πάσας τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ ἀπέβρυξας.

7, 8. Ταῦτα τῷ Κυρίῳ λέγει ὁ ἡμαρτηκός.

9. Εἶτα μετέρχεται εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

10. Ταῦτα ἔλεγον εἰς ἑαυτοὺς οἱ Ἰουδαῖοι (7) συμβουλεύμενοι ἀνελεῖν αὐτόν.

11. Περὶ τοῦ Ἰούδα λέγει, ὅτι δολίως ἐλάλει τῷ Κυρίῳ.

12. Προσέθετο παραδοῦναι τὸν Κύριον

13. Ἐξελθὼν γὰρ συντίθετο τοῖς Ἰουδαίοις, πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς.

¹ *Matth. v, 6, 7.* ² *Jac. ii, 13.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) *Μοι, καὶ σκέπεις με.*

(2) *N. 44, Ὁ Θεός, etc.*

(3) *Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.*

(4) *Ἐσχάτου.*

45. Adjutor meus et protector meus es tu. Deus meus, ne tardaveris.

In finem psalmus David. PSAL. XL.

1. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem :
2. In die mala liberabit eum Dominus.
3. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra :
4. Et non tradat eum in manus inimicorum ejus.
5. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus :
6. Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.
7. Ego dixi : Domine, miserere mei :
8. Sana animam meam, quia peccavi tibi.
9. Inimici mei dixerunt mala mihi :
10. Quando morietur, et peribit nomen ejus ?

11. Et ingrediebatur ut videret, vana loquebatur cor ejus,

12. Congregavit iniquitatem sibi.

13. Egrediebatur foras, et loquebatur in idipsum.

45. Impugnans impugnantes me, et protegis ab adversantibus mihi : Deus meus, ne derelinquas me.

1. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* ⁶¹.

2. In die iudicii, inquit, liberabit eum Dominus : *Gloriatur enim misericordia adversus iudicium, quemadmodum scriptum est* ⁶².

3. In futuro sæculo liberans eum ab æterno supplicio.

4, 5. *Et non tradat eum peccatis suis.*

6. *Omnia peccata ejus projecisti.*

7, 8. *Hæc Domino dicit peccator.*

9. *Deinde pertransit ad Judæos.*

10. *Hæc dicebant intra se ipsi Judæi deliberantes eum interficere.*

11. *De Juda loquitur, quod dolose loquebatur Domino :*

D 12. *Secum statuit tradere Dominum.*

13. *Egrediens enim convenit cum Judæis, quomodo eum ipsi traderet.*

(5) *Καθά.*

(6) *N. 5, Ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.*

(7) *Αὐτοί.*

14. Adversum me susurrabant omnes inimici mei, A
 15. Adversum me cogitabant mala mihi.
 16. Verbum iniquum constituerunt adversum me :
 17. Nunquid qui dormit non adjiciet ut resurgat ?
 18. Etenim homo pacis meæ, in quo speravi,
 19. Qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.
 20. Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.
 21. In hoc cognovi, quoniam voluisti me ;
 22. Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.
 23. Me autem propter innocentiam suscepisti ;
 24. Et confirmasti me in conspectu tuo in æternum.
 25. Benedictus Dominus Deus Israel,
 26. A sæculo et in sæculum, fiat, fiat.

In finem, in intellectum filii Core.

PSAL. XLI.

1. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum ;

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Et ipsi Judæi consilium iniverunt cum Juda,
 15. Ut eum comprehenderent,
 16. Ut ipsum interficerent.
 17. Mortem Domini significat, et quod seipsum resuscitavit.
 18. Hic enim est pax nostra dicens : *Pacem meam do vobis* ¹².
 19. De Juda loquitur, et ejus proditione.
 20. Demum populus a Domino liberatus dicit ad eum : Tu, Domine, qui hæc sustinuisti, resuscitanos per mortem tuam, et dominabimur potestatibus inimicorum.
 21, 22. Hinc cognovimus, quoniam voluisti salvare nos, eo quod nos liberasti a diabolo.
 23. Propterea suscepisti me, quia sincero corde credidi,
 24. Et promisisti mihi regnum cælorum.
 25, 26. Benedictus Dominus Deus cordium videntium eum a præsentis sæculo, et usque in sempiternum. Amen Amen. Israel enim interpretatur *mens videns Deum*. Illud autem *fiat loco Amen* ponitur.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2) *Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς Κορέ*· τοῦτέστιν, οἱ ἀντιλέγοντες διὰ τὰς ἀμαρτίας (3) τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Κορέ εἰσιν· ἐπειδὴ χάκεινος ἀντιλογικῶς γεγένηται πρὸς τὸν Θεόν· τοῖς οὖν οὕτως ἀντιλογικοῖς οὖσι τὸ πρότερον, ἐπὶ τέλος (4) δὲ ἐπὶ σύνεσιν ἀγαθὴν ἐλθοῦσιν, εἴρηχε τὸν ψαλμόν.

Titulus præpositus continet : *In finem, in intellectum filii Core* : noc est, qui contradicunt Domino propter peccata, filii Core sunt, quoniam et ille contradictor Deo exstitit : his igitur ita prius contradicentibus, in finem autem in bonum intellectum venientibus psalmum dixit.

1. Quemadmodum cervus, posteaquam edit ser-
 1. Ὄσπερ ἡ εἰλαφος μετὰ τὸ ἐσθίειν τὸν ὄσιν τρέχει
 12 Joan. xiv, 27.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτός.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(3) Τῆς ἀμαρτίας.

(4) Τέλει.

2. Οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός. A
 3. Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα.
 4. Πότε ἤξω, καὶ ἐφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ;
 5. Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἔμοι ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς,
 6. Ἐν τῷ λέγεισθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· Ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου;
 7. Ταῦτα ἐμνήσθην, καὶ ἐξέχεα ἐπ' ἐμέ τὴν ψυχὴν μου.
 8. Ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ,
 9. Ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχου ἑορτάζοντος.
 10. Ἴνα τί περιλυπὸς εἶ, ἡ ψυχὴ μου; καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με;
 11. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ.
 12. Σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου.
 13. Πρὸς ἑμαυτὸν ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη.
 14. Διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου,

2. Ita desiderat anima mea ad te, Deus.
 3. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum :
 4. Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?
 5. Fuerunt lacrymæ meæ mihi panes die ac nocte,
 6. Dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus ?
 7. Hæc recordatus sum, et effudi in me animam meam;
 8. Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei,
 9. In voce exultationis et confessionis soni festa celebrantis.
 10. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me ?
 11. Spera in Deo, quoniam constebor illi :
 12. Salutare vultus mei et Deus meus.
 13. Ad meipsum anima mea conturbata est :
 14. Propterea mæmor ero tui de terra Jordanis,

ATHANASII INTERPRETATIO.

- ἐπὶ τὴν γῆν (1) τοῦ ὕδατος πρὸς τὸ πιεῖν, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τοῦ ὄφιος ἀδικηθῇ.
 2, 3. Οὕτως καὶ ἐγὼ ζητῶ ἐλθεῖν πρὸς σέ, καὶ πιεῖν C τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου, ἵνα μὴ θανατωθῶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 4. Πότε καταξιωθῶ τοιοῦτος γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀποστρέφεται με ὁ Θεός προσεγγίζοντα (2) αὐτῷ.
 5. Κεκορσμέννος εἰμι ἀπὸ τῆς πολλῆς θλίψεως τῆς οὐδης νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 6. Ἀπὸ τοῦ ὄνειδίζεσθαί με ὑπὸ τῶν ἐναντίων πνευμάτων (3).
 7. Ταῦτα ἐμνημόνευον καὶ διελύθην (4) ὅλως ἀπὸ τῆς θλίψεως.
 8. Καὶ ἔπεινα (5) τὴν διάνοιάν μου εἰς τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ.
 9. Ὅπου ἡ φωνὴ τῆς ἀγαλλιᾶσεως, καὶ τῆς ἐξομολογήσεως (6) τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων τῶν ἀεὶ ἑορταζόντων.
 10, 11. Καὶ ἔλεγον τῇ ψυχῇ μου· Ἴνα τί περιλυπὸς εἶ; Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ ἐξομολόγησαι (7) αὐτῷ.
 12. Σωτηρία γὰρ τῆς ψυχῆς μου ὁ Θεός μου ἐστίν.
 13. Λοιπὸν ἡ ψυχὴ μου ἐν ἔμοι μετὰ δακρύων ἔλεγεν.
 14. Διὰ τὸ εἶναι σε ἐλεήμων μνημονεύω (8) σου ἐκ τῶν κατωτάτων τῆς γῆς. Ἰορδάνης γὰρ ἐρμηνεύεται γῆ κατωτάτη.

- pentem, currit ad terram irriguam, ut bibat, ne a serpentis veneno lædatur;
 2, 3. Ita etiam ego quæro venire ad te, et bibere Spiritum sanctum tuum, ne interficiar a peccato.
 4. Quando dignus efficiar talis fieri, ut me Deus ad ipsum accedentem non avertatur.
 5. Saturatus sum tribulatione multa, quæ est die ac nocte in corde meo.
 6. Dum contumelias afficior a contrariis spiritibus.
 7. Hæc recordabar, et penitus consumptus sum tribulatione.
 8. Et intendi mentem meam in cælum in tabernaculum Dei.
 9. Ubi vox exultationis, et confessionis angelorum, et sanctorum festa semper celebrantium.
 10, 11. Et dicebam animæ meæ : Quare tristis es ? spera in Deum, quoniam misericors est, et confitere ipsi.
 12. Salus enim animæ meæ Deus meus est.
 13. Demum anima mea intra me cum lacrymis dicebat.
 14. Quoniam tu misericors es, mæmor sum tui ex inferioribus terræ. Jordanis enim interpretatur terra infera.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- 1) Πηγὴν.
 2) Ἀποστρέφεται ὁ Θεός, ἀλλ' ἐφορᾷ με προσεγγ.
 3) N. 6 deest.
 4) Μνημονεύων διελύθην.

- (5) Ἀνέπεινα.
 (6) Καὶ τῆς ἐξομολογήσεως deest in cod.
 (7) Ἐξομολογήσομαι.
 (8) Μνημονεύσω.

15. Et Hermoniim a monte modico.
16. Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum :
17. Omnia excelsa tua, et fluctus tui super me transierunt.
18. In die mandabit Dominus misericordiam suam,
19. Et nocte canticum ejus apud me.
20. Oratio Deo vitæ meæ.
21. Dicam Deo : Susceptor meus es, quare oblitus es mei ?
22. Et quare contristatus incedo dum affligit me inimicus ?
23. Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi inimici mei.
24. Dum dicunt ipsi mihi per singulos dies : Ubi est Deus tuus ?
25. Quare tristis es, anima mea ? et quare conturbas me ?
26. Spera in Deo, quoniam confitebor illi :
27. Salutare vultus mei et Deus meus.
- (a) V. 22, Διὰ τί ἀπίσωμαι ; καὶ ἵνα, etc., ἐχθρόν ;
- A 15. Καὶ Ἐρμωνιεῖμ ἀπὸ ὄρους μικροῦ.
16. Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρακτῶν σου·
17. Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμὲ διήλθον.
18. Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ,
19. Καὶ νυκτὸς ᾠδὴ αὐτῷ παρ' ἐμοί.
20. Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου.
21. Ἐρῶ τῷ Θεῷ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ· διὰ τί μου ἐπελάθου ;
22. (a) Καὶ ἵνα τί σκυθρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν ἐχθρόν ;
- B 23. Ἐν τῷ καταθλάσθαι τὰ ὀστά μου, ὠνειδίζόν με οἱ ἐχθροὶ μου.
24. Ἐν τῷ λέγειν αὐτοῦς μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου ;
25. Ἴνα τί περιλυπὸς εἶ, ἡ ψυχὴ μου ; καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με ;
26. Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ·
27. Σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

15. Et a peccato meo, dicit. Nam Hermoniim C interpretatur dolor anathematis, quod est peccatum.
16. Cor meum invocat misericordiam tuam in voce cultus mei.
17. Omnes sermones tui illuminantes mentem meam ad supercœlestium altitudines, et fulgor tuus, qui in ipsis est, ad cor meum pervenerunt.
18. Expurgiscenti mihi a peccato exhibet Dominus misericordiam suam.
19. Et demum requies mea canticum ejus apud me est.
20. Oro ad Dominum vitæ meæ,
21. Et dico ipsi : Susceptor meus es.
22. Et quare obtenebratus incedo, dum mihi dominatur diabolus.
- 23, 24. Dum anima mea peccato conteritur, concitiantur mihi dæmones.
25. Ego autem dico animæ meæ : Quare tristis es ?
26. Spera in Domino, quoniam misericors est. et confitere ipsi.
27. Salus enim animæ meæ Deus meus est.
15. Καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου, λέγει. Ἐρμωνιεῖμ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀναθέματος λύπη, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία.
16. Ἡ καρδία μου τὸ ἔλεός σου ἐπικαλεῖται ἐν τῇ φωνῇ τῆς λατρείας μου (1).
17. Πάντες οἱ λόγοι σου οἱ φωτίζοντες τὴν διάνοιάν μου ἐπὶ τὰ ὕψη τῶν ἐπουρανίων, καὶ ἡ ἀπειλή σου [ἀστραπή σου], οἱ [ἡ] ἐν αὐτοῖς (2), εἰς τὴν καρδίαν μου ἦλθον.
18. Ἐν τῷ ἀνανῆσθαι με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας παρέχει Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
19. Καὶ λοιπὸν ἡ ἀνάπαυσις μου ᾠδὴ αὐτοῦ (3) ἐστὶ παρ' ἐμοί.
20. Προσεύχομαι τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου,
21. Καὶ λέγω αὐτῷ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ.
- D 22. Καὶ ἵνα τί ἐσκοτισμένος πορεύομαι ἐν τῷ καταδυναστεύειν μου τὸν διάβολον ;
- 23, 24. Ἐν τῷ συντριβεσθαι τὴν ψυχὴν μου ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ὠνειδίζουσί με οἱ δαίμονες.
25. Ἐγὼ δὲ λέγω τῇ ψυχῇ μου· Ἴνα τί περιλυπὸς εἶ ;
26. Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Κύριον, ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ ἐξομολόγησαι (4) αὐτῷ.
27. Σωτηρία γὰρ τῆς ψυχῆς μου ὁ Θεός μου ἐστίν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

1) Σου.

2) Καὶ αἱ ἀπειλαὶ σου, αἱ ἐν αὐτοῖς.

(3) Αὐτῷ.

(4) Θεόν... ἐξομολογήσομαι.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΜΒ'.

1. Κρίνον μοι, ὁ Θεός, καὶ δίκασον τὴν δίκην μου ἐξ ἔθνους οὐχ ὁσίου·
2. Ἄπὸ ἀνθρώπου ἀδίκου καὶ δολοῦ ῥύσαι με·
3. Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός κραταίωμα μου.
4. Ἴνα τί ἀπίσω με;
5. Καὶ ἵνα τί σκυθρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν ἐχθρόν;
6. Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀληθειάν σου·
7. Αὐτὰ με ὠδήγησαν, καὶ ἤγαγον με εἰς ὄρος ἁγίόν σου,
8. Καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου.
9. Καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ,
10. Πρὸς τὸν Θεὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου·
11. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν κιθάρῃ, ὁ Θεός, ὁ Θεός μου.
12. Ἴνα τί περιλυτός εἶ, ἡ ψυχὴ μου; καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με;
13. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ·
14. Σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου.

A

Psalmus David. PSAL. XLII.

1. Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta :
2. Ab homine iniquo et doloso erue me :
3. Quia tu es Deus fortitudo mea.
4. Quare me repulisti ?
5. Et quare tristis incedo dum affligit me inimicus ?
6. Emitte lucem tuam et veritatem tuam :
7. Ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in montem sanctum tuum,
8. Et in tabernacula tua.
9. Et introibo ad altare Dei;
10. Ad Deum, qui lætificat juventutem meam :
11. Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.
12. Quare tristis es, anima mea? et quare conturbas me?
13. Spera in Deo, quoniam confitebor illi :
14. Salutare vultus mei et Deus meus.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· τουτέστιν, ὁ ψαλμὸς οὗτος εἴρηται τῷ πταίσαντι, καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐλθόντι. Δαβίδ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξουθενημένος καὶ ἡλεημένος, ἅπερ ἀμφοτέρω εὐρήσεις εἰς τὸν ἡμαρτηκότα, καὶ εἰς μετάνοιαν ἐλθόντα.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus David*. Hoc est, hic psalmus dictus est ab eo, qui cecidit, et in pœnitentiam venit. David enim interpretatur *neglectus et misericordiam consecutus*, utrumque convenit in eum, qui peccat, et ad pœnitentiam convertitur.

1. Σπλαγχνίσθητι, ὁ Κύριος (2), καὶ ὀρῶν με ἀδικούμενον ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, λύτρωσαι με.
2. Ἄπὸ τοῦ διαβόλου, λέγει (3).
3. Ὅτι σὺ εἶ ἡ βοήθειά μου.
4. Ἴνα τί ἀπέβριψάς με;
5. Καὶ ἵνα τί ἐσκοτισμένος πορεύομαι ἐν τῷ καταδυναστεύειν μου τὸν διάβολον;
6. Ἐξαπόστειλον τὸν Υἱόν σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου φο ἅγιον.
- 7, 8. Αὐτὰ με νῦν ὠδήγησαν [καὶ ἤγαγον], ὑπομνησθῆναι τῆς οὐρανοῦ πολιτείας καὶ τῶν αἰώνων σου ἀναπαύσεων (4).
9. Καὶ τῇ διανοίᾳ εἰσέλθω εἰς τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ.
10. Τὸν εὐφραίνοντα, λέγει, ψυχὴν μου.
11. Δοξάσω, λέγει, ἐν τῇ ψυχῇ μου, καὶ ἐν τῷ σώματι, νεκρώσας τῇ ἁμαρτίᾳ ὅλον ἑαυτόν· κιθάρα γὰρ ξύλον ἐστὶ ξηρὸν ἔχον νεῦρα, ἀόρατον φωνὴν ἀποτεκοῦσα (5) κατ' ἐνέργειαν τοῦ κινουῦντος αὐτήν.
12. Ἴνα τί οὕτως ἀπέγνωσ ἑαυτῆς;
13. Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν τὸν σώζοντα τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ, ὅτι καὶ γὰρ μέλλω αὐτῷ ἐξομολογήσασθαι (6).
14. Αὐτός ἐστιν ὁ Θεός μου (7).

1. Miserere, Domine, et videns me inique pertractatum a contrariis potestatibus libera me.
2. A diabolo, inquit.
3. Quoniam tu es auxilium meum.
4. Quare me projecisti ?
5. Et quare obtenebratus incedo, dum mihi dominatur diabolus ?
6. Mite Filium tuum, et Spiritum sanctum tuum.
- 7, 8. Ipsa me nunc deduxerunt et adduxerunt, ut recorderer cœlestis conversationis, et æternarum tuarum requietum.
9. Et mente ingredior ad supercœleste altare Dei.
10. Lætificantem, inquit, animam meam.
11. Glorificabo, inquit, in anima mea, et in corpore mortificans totum meipsum peccato : cithara enim est lignum aridum habens nervos, invisibilem vocem emittens secundum operationem eam moventis.
12. Quare ita de te ipsa desperasti ?
13. Spera in Deum, qui salvat ad se confugientes, quoniam et ego ipsi confessurus suum.
14. Ipse est Deus meus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (2) Ὁ Θεός.
- (3) Λέγει, ῥύσαι με.
- (4) Ἀπολαύσεων.

- (5) Ἀποτελοῦσα.
- (6) Ἐξομολογεῖσθαι.
- (7) Μου, καὶ σωτήρ μου.

In finem : filiis Core ad intellectum.
PSAL. XLIII.

1. Deus, in auribus nostris audivimus,
2. Patres nostri annuntiaverunt nobis
3. Opus, quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.
4. Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos :
5. Afflixisti populos, et expulisti eos.
6. Nec enim in gladio suo possederunt terram :
7. Et brachium eorum non salvavit eos :
8. Sed dextera tua et brachium tuum, et illuminationis vultus tui,
9. Quoniam complacuisti in eis.
10. Tu es ipse rex meus et Deus meus,
11. Qui mandas salutes Jacob.
12. In te inimicos nostros ventilabimus cornu,
13. Et in nomine tuo spernemus insurgentes nobis.
14. Non enim in arcu meo sperabo :
15. Et gladius meus non salvabit me.

Α Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν.
ΨΑΛ. ΜΓ΄.

1. Ὁ Θεὸς, ἐν τοῖς ὠσὶν ἡμῶν ἤκούσαμεν,
2. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἀνήγγειλαν ἡμῖν
3. Ἔργον, ὃ εἰργάσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις.
4. Ἡ χεὶρ σου ἔθνη ἐξωλόθρευσε, καὶ κατεφύτευσας αὐτούς·
5. Ἐκάκωσας λαοὺς, καὶ ἐξέβαλες αὐτούς.
6. Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκληρονόμησαν γῆν·
7. Καὶ ὁ βραχίον αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς·
8. Ἄλλ' ἡ δεξιὰ σου, καὶ ὁ βραχίον σου, καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου,
9. Ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς.
10. Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεὸς μου,
- Β 11. Ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακώβ.
12. Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν,
13. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξουδενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν.
14. Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἔλπῳ·
15. Καὶ ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν* (α)· καὶ ἐτέρως δὴ (2) τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν εἰπομέν· λέγει γάρ· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν*. Τὸ δὲ Κορὲ ἐρμηνεύεται *φαλακρός* (3). Τοῖς οὖν γυμνὸν ἔχουσι τὸ ἡγεμονικὸν τῆς καρδίας ἀπὸ ἔργων (4), ἐπὶ τέλει δὲ εἰς σύνεσιν ἐρχομένων ὁ ψαλμὸς οὗτος εἴρηται.

Titulus inscriptus continet : *In finem, filiis Core ad intellectum....*; et alia interpretatione ita hæc explicamus : dicit enim : *In finem, filiis Core ad intellectum*. Core autem interpretatur : *Calvus*. Itaque ab habentibus mentem cordis nudatam ab operibus, in fine autem in intellectum venientibus psalmus iste dictus est.

1. A fidelibus viris accepimus, quæ narraturi C sumus.
2. Moyses et prophete in Scripturis narraverunt de gentibus, quas ejecit Deus.
3. Quomodo in omnibus bellis debellasti variis modis inimicos eorum.
4. Filius tuus disperdidit eos, et in hæreditatem dedit filiis Israel.
5. Vulneratos eos in fugam coniecisti.
6. Non enim eorum armis possederunt terram promissionis,
7. Et potentia eorum non salvavit eos;
8. Sed unigenitus Filius tuus, qui est splendor gloriæ tuæ.
- 9, 10. *Tu es ipse*, qui et tunc, et in novissimis temporibus.
11. Qui per te ipsum enarras mandata tua.
12. In te, dicit, e medio tollemus inimicos nostros, D hoc est cogitationes cordis nostri.
13. Diabolos significat.
14. Non enim in potentia mea sperabo.
15. Et arma mea non salvabunt me

1. Παρὰ πιστῶν ἀνδρῶν παρελήφαμεν, ἃ μέλλομεν διηγείσθαι (5).
2. Μωσῆς καὶ οἱ προφῆται διὰ τῶν Γραφῶν διηγήσαντο περὶ τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξέβαλεν ὁ Θεός.
3. Τὸ πῶς ἐν ἐκάστῳ πολέμῳ αὐτὸς διαφόρως ἐπολέμησας τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν.
4. Ὁ Υἱὸς σου ἐξωλόθρευσεν αὐτούς, καὶ κατεκληροδότησε (6) τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ.
5. Τιτρωσκομένους αὐτούς φυγάδας ἐποίησας.
6. Οὐ γὰρ ἐν τοῖς ὅπλοις αὐτῶν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας,
7. Καὶ ἡ δυναστεία αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς·
8. Ἄλλ' ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς, ὁ ὧν ἀπαύγασμα τῆς δόξης σου.
- 9, 10. (7) Σὺ εἶ ὁ αὐτὸς ὁ τότε, καὶ ἐπ' ἐσχάτων (8) τῶν χρόνων.
11. Ὁ δι' ἑαυτοῦ διηγούμενος τὰ προστάγματά σου.
12. Ἐν σοὶ, λέγει, ἀναιρούμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, λέγω δὴ τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν λογισμούς.
13. Τοὺς διαβόλους (9) λέγει.
14. Οὐ γὰρ ἐν τῇ δυναστείᾳ μου ἔλπῳ.
15. (10) Καὶ τὰ ὅπλα μου οὐ σώσει με

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
- (2) Δέ.
- (3) Φαλάκρωμα.
- (4) Ἔργων ἀγαθῶν.
- (5) Διηγῆσθαι.

(a) Aliquid deesse videtur.

- (6) Κατεκληρονόμησε.
- (7) N. 9, Ὅτι ἠβέλησας αὐτούς. N. 10, Σὺ εἶ, etc.
- (8) Ἐσχάτου.
- (9) Δαιμόνας.
- (10) N. 15 deest.

16. Ἔσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς ·
 17. Καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατήσχυνας ·
 18. Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινεθῶμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν ·
 19. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου ἐξομολογησώμεθα εἰς
 τὸν αἰῶνα.

20. Νυνὶ δὲ ἀπώσω καὶ κατήσχυνας ἡμᾶς ·
 21. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν.
 22. Ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω παρὰ τοὺς
 ἐχθροὺς ἡμῶν.
 23. Καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήρπασον ἑαυτοὺς.
 24. Ἐδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως ·
 25. Καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι διέσπειρας ἡμᾶς
 26. Ἀπέδου τὸν λαὸν σου ἄνευ τιμῆς ·
 27. Καὶ οὐκ ἦν πληθὸς ἐν τοῖς ἀλαλάγμασιν ἡμῶν.

28. Ἔθου ἡμᾶς θνητὸς τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ·
 29. Μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.

30. Ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνεσι,
 31. Κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς.
 32. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπὴ μου κατεναντίον
 μου ἔστι,

33. Καὶ ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου μου ἐκάλυψέ με.
 34. Ἀπὸ φωνῆς ὄνειδίζοντος, καὶ καταλαλοῦντος (α) ·
 (α) Παρακαλοῦντος, in margine cod. ut in textu.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 17. Τὰς αὐτὰς (1) δυνάμεις.
 18. Ἐν τῷ Θεῷ καυχησώμεθα ἀεὶ ὄντες ἐν τῷ φωτί.
 19. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιόν σου
 ποιήσομεν.
 20. Τὸν λαὸν λέγει τῶν Ἰουδαίων.
 21. Καὶ ἐν τοῖς ἀρχουσι τῶν Ἰουδαίων οὐκ εὐδοκήσει.
 22. Παρέδωκας, λέγει, τοὺς Ἰουδαίους ταῖς ἐπιθυ-
 μίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν.
 23. Τὰς ψυχὰς ἡμῶν οἱ δαίμονες διήρπασον.
 24. Καὶ ἡμᾶς (2) ὑπὸ τῶν ἀμαρτιῶν ὡς ὑπὸ λύκων
 ἀρπάζεσθαι.
 25. Καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ πεπραμένοι ἔσμεν ταῖς
 ἀμαρτίαις ἡμῶν.
 26. Δούλους εἴσασας ἡμᾶς εἶναι τῆς ἀμαρτίας (3).
 27. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ βοῶν πρὸς σὲ μετὰ κραυγῆς
 ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων.
 28. Αἰσχύνην κατέλιπες ἡμᾶς τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ.

29. Καταγέλωτα, λέγει, τοῖς δαίμοσιν.
 30. Λαλῶν γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις ἐν τοῖς ἔθνεσι, τοὺς Ἰου-
 δαίους (4) παραβολὴν ἤγαγεν οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις.
 31. Καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξουσίας, ἣν εἶχον οἱ Ἰου-
 δαῖοι, μετήγαγεν εἰς τὰ ἔθνη.
 32. Ἀπαύστως ἡ ἀμαρτία μου μετ' ἐμοῦ ἔστιν.
 33. Καὶ ἡ αὐτὴ ἀμαρτία τῆς ψυχῆς μου σκοτίζει με.
 34. Ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ διαβόλου.

^a Hebr. v, 7.

16. Salvasti enim nos de affligentibus nos :
 17. Et odientes nos confudisti.
 18. In Deo laudabimur tota die :
 19. Et in nomine tuo confitebimur in sæculum.

20. Nunc autem repulisti et confudisti nos :
 21. Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.
 22. Avertisti nos retrorsum post inimicos no-
 stros.
 23. Et qui oderunt nos diripiebant sibi.
 24. Dedisti nos tanquam oves escarum ;
 25. Et in gentibus dispersisti nos.
 26. Vendidisti populum tuum sine pretio :
 27. Et non fuit multitudo in commutationibus
 nostris.

28. Posuisti nos opprobrum vicinis nostris :
 29. Subsannationem et derisum his qui in cir-
 cuitu nostro.
 30. Posuisti nos in similitudinem in gentibus,
 31. Commotionem capitis in populis.
 32. Tota die verecundia mea contra me est,

33. Et confusio faciei mei cooperuit me.
 34. A voce exprobrantis et obloquentis :

C 16. A contrariis potestatibus.
 17. Eisdem potestates.
 18. In Deo gloriabimur semper existentes in luce.
 19. Et in nomine tuo quæ placita tibi sunt coram
 te faciemus.
 20. Populum Hebræorum significat.
 21. Et in principibus Judæorum non complacebit.
 22. Tradidisti, inquit, Judæos concupiscentiis cor-
 didium eorum.
 23. Animas nostras dæmones diripuerunt.
 24. Et nos a peccatis veluti a lupis rapi.
 25. Et veluti in captivitate venditi sumus pec-
 catis nostris.
 26. Servos sivist nos esse peccati.
 27. Et non est clamans ad te cum clamore valido
 et lacrymis ^a.
 28. Ad ignominiam reliquisti nos iis qui in mundo
 sunt.
 29. Ludibrium, inquit, dæmonibus.
 30. Loquens enim in Evangeliiis in gentibus, in
 parabolam Judæos adduxit non semel, sed sæpius.
 31. Et principatum potestatis, quam habebant
 Judæi, transtulit in gentes.
 32. Indesinenter peccatum meum mecum est.
 33. Et ipsum peccatum animæ meæ obtenebrat me.
 34. A doctrina diaboli.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτὰς ἐναντίας, etc.
 (2) Ἐδωκας ἡμᾶς.

(3) Ἐάσας . . . τῆς ἀνομιᾶς.
 (4) Τοῖς Ἰουδαίοις.

35. A facie inimici et persequentis.
 36. Hæc omnia venerunt super nos, nee obliti sumus te :
 37. Et inique non egimus in testamento tuo :
 38. Et non recessit retro cor nostrum.
 39. Et declinasti semitas nostras a via tua :
 40. Quoniam humiliasti nos in loca afflictionis :
 41. Et cooperuit nos umbra mortis.
 42. Si obliti sumus nomen Dei nostri ;
 43. Et si expaudimus manus nostras ad deum alienum :
 44. Nonne Deus requiret ista ?
 45. Ipse enim novit abscondita cordis.
 46. Quoniam propter te mortificamur tota die :
 47. Æstimati sumus sicut oves occisionis.
 48. Exsurge, quare obdormis, Domine ?
 49. Exsurge, et ne repellas in finem.
 50. Quare faciem tuam avertis ?
 51. Oblivisceris inopiæ nostræ et tribulationis nostræ ?
 52. Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra :
 53. Conglutinatus est in terra venter noster.
 54. Exsurge, Domine, adjuva nos :

- A 35. Ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ καὶ ἐκδιώκοντος.
 36. Ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθα σου ·
 37. Καὶ οὐκ ἠδικήσαμεν ἐν τῇ διαθήκῃ σου ·
 38. Καὶ οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδία ἡμῶν.
 39. Κατέξελκινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου ·
 40. Ὅτι ἐταπεινώσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώσεως ·
 41. Καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς σκιά θανάτου.
 42. Εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ·
 43. Καὶ εἰ διεπετάσαμεν χεῖρας ἡμῶν πρὸς θεὸν ἄλλοτριον ·
 44. Οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα ;
 45. Αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας.
 46. Ὅτι ἕνεκα σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν,
 47. Ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.
 B 48. Ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνῴεις, Κύριε ;
 49. Ἀνάστηθι, καὶ μὴ ἀπόσῃ εἰς τέλος.
 50. Ἴνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις ;
 51. Ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν καὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν ;
 52. Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν ·
 53. Ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστήρ ἡμῶν.
 54. Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

35. A peccato, quod ab inimico est in me, et quod non sinit me stare in præceptis tuis.
 36. Horum omnium rei facti recordati sumus, quod misericors es.
 37. Et non increduli fuimus testamento tuo.
 38. Et non in finem recessimus a te.
 39. Et propter peccata nostra abstulisti a nobis justificationes tuas.
 40. Et corripuisti nos in mundo peccantes.
 41. Et omnis tribulatio ac dolor circuminsidet animæ nostræ.
 42. Non obliti sumus nominis tui, Domine.
 43. Et ad neminem alium intendimus cor nostrum.
 44. Nonne Deus sanctorum suoram vindictam faciet ?
 45. Gemitum nostrum.
 46. Sancti prophetæ.
 47. Apostoli, et martyres, et mortificantes membra sua peccato.
 48. Excitet te deprecatio mea.
 49. Veni et ne derelinquas nos usque in finem.
 50. Quare non reconcilias nos ?
 51. Non excipis deprecationem nostram cum confessione peccatorum.
 52. Quoniam anima mea serva facta est peccati.
 53. Et terrenis actibus inhæsit anima nostra.
 54. Veni, Domine, in auxilium nostrum.

35. Ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τῆς παρὰ τοῦ ἐχθροῦ (1) οὖσης ἐν ἐμοί, καὶ ἐάσης (α) με στήναι ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.
 36. Τούτων πάντων ὑπεύθινοι γενόμενοι ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐλεήμων εἶ.
 37. Καὶ οὐκ ἠπιστήσαμεν τῇ διαθήκῃ σου (2).
 38. Καὶ οὐκ εἰς τέλος ἀπέστημεν ἀπὸ σοῦ.
 39. Καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀπέσπασας ἀφ' ἡμῶν τὰ δικαιώματά σου.
 40. Καὶ ἠλεγξας ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ ἡμαρτηκότας.
 41. Καὶ πᾶσα θλίψις, καὶ ὀδύνη περικείται τῇ ψυχῇ ἡμῶν.
 42. Οὐκ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε.
 43. Καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ οὐκ ἀνετείνουμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν.
 D 44. Οὐχὶ ὁ Θεὸς ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ;
 45. Τὸν στεναγμὸν ἡμῶν.
 46. Οἱ ἅγιοι προφῆται.
 47. Οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ νεκοῦντες τὰ ἑαυτῶν μέλη ἐν (3) ἁμαρτίᾳ
 48. Διαγείρει σε ἡ δέησίς μου.
 49. Ἐλθέ, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς ἕως τέλους
 50. Ἴνα τί οὐ διαλλάσῃς ἡμᾶς ;
 51. Οὐ προσδέχῃ τὴν δέησιν ἡμῶν κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν (4).
 52. Ὅτι ἐδουλώθη τῇ ἁμαρτίᾳ ἡ ψυχὴ μου (5).
 53. Καὶ τῶν γηίνων πράξεων ἐγκεκόλληται ἡ ψυχὴ ἡμῶν.
 54. Ἐλθέ, Κύριε, εἰς βοήθειαν ἡμῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐχθροῦ. Reliqua desunt.

(2) N. 37 deest.

(3) Τῇ.

(α) Ἐδάσης. Forte οὐκ ἐώσης. EDIT.

(4) Ἐμαρτιῶν ἡμῶν.

(5) Ἄνομία ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

55. Καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου. **A**
Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ὧδὴ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπητοῦ.

ΨΑΛ. ΜΑ΄.

1. Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν·
2. Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ.
3. Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου.
4. Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων·
5. Ἐξεχύθη χάρις ἐν χειλεσί σου·
6. Διὰ τοῦτο εὐλόγησέ σε ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.
7. Περιζῶσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ·
8. Τῆ ὠραιότητί σου, καὶ τῷ κάλλει σου,
9. Καὶ ἔντεινε, καὶ κατεουδοῦ, καὶ βασιλευε,
10. Ἐνεκεν ἀληθείας, καὶ πραότητος, καὶ δικαιοσύνης·
11. Καὶ ὀδηγήσει σε Θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου.
12. Τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ
13. Λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται,
14. Ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως.
15. Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

55. Et redime nos propter nomen tuum.
In finem : pro iis, qui commutabuntur filius Core ad intellectum, canticum pro Dilecto.

PSALM. XLIV.

1. Eructavit cor meum verbum bonum
2. Dico ego opera mea regi.
3. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.
4. Speciosus forma præ filiis hominum .
5. Diffusa est gratia in labiis tuis :
6. Propterea benedixit te Deus in æternum.
7. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime,
8. Specie tua, et pulchritudine tua,
9. Et intende, et prospere procede, et regna,
10. Propter veritatem, et mansuetudinem, et iustitiam :
11. Et deducet te mirabiliter dextera tua.
12. Sagittæ tuæ acutæ, potentissime :
13. Populi sub te cadent,
14. In corde inimicorum regis.
15. Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

55. Καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου.

55. Et redime nos propter nomen tuum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ὧδὴ ὑπὲρ τοῦ Ἀγαπητοῦ* (2).

Titulus psalmo inscriptus continet : *In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core ad intellectum, canticum pro Dilecto.*

1. Ὁ Πατὴρ λέγει περὶ (3) τοῦ φανερωσαί τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν τὸν Θεὸν Λόγον. **C**
2. Ὁ Κύριος ἀναγγελεῖ τῷ πιστῷ λαῷ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα.
3. Ὁ Πατὴρ λέγει· Τὸ Πνεῦμά μου τὸ ἅγιον κάλαμός ἐστι τοῦ Υἱοῦ μου· ἐν αὐτῷ γὰρ γράφει τὰς καρδίας τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν.
4. Ὁ Υἱός μου ἄσπιλος ἐστὶ καὶ ἄμωμος ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.
5. Τοῖς τὸ κήρυγμα αὐτοῦ τοῖς ἔθνεσιν ἀναγγελλας [ἀναγγελλας]. Καὶ [οἱ] ἀναγγελοῦσι, χεῖλη αὐτοῦ (4) εἰρηκεν.
6. Τὸν πιστὸν λαὸν ὁ Κύριος εὐλόγησεν.
7. Ἐν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ ἀναγέννησον τοὺς πιστεύοντας εἰς σέ.
8. Τῷ λόγῳ σου καὶ τῇ χάριτί σου. **D**
9. Καὶ ἐνίσχυσον τοὺς ἁγίους (5), καὶ τὸ κήρυγμα αὐτῶν κατεούδωσον, καὶ βασιλευσον.
10. Διὰ τοὺς ἁγίους σου.
11. Καὶ ἔχοντές σε οἱ ἅγιοι ἐν ἑαυτοῖς, ἀγάγωσι σε τοῖς ἔθνεσι διὰ τοῦ κηρύγματος.
12. Οἱ ἀπόστολοι σου ἠκονημένοι διὰ τῆς χάριτός σου.
13. Ὑποταγήσονται σοι ἔθνη διὰ τῆς πίστεώς σου (6).
14. Ἐπι. (7) ὄντες ἐν ταῖς ἀμαρτίαις.
15. Ἡ βασιλεία σου ἀτελεύτητος.

1. Pater loquitur de manifestatione Filii sui Dei Verbi.

2. Dominus annuntiabit populo fideli opera sua.

3. Pater dicit : Spiritus meus sanctus calamus est Filii mei : in ipso enim scribit corda credentium in eum.

4. Filius meus incontaminatus est, et immaculatus super filios hominum.

5. Annuntiantibus ejus prædicationem gentibus, et qui annuntiabunt, labia ejus vocat.

6. Populum fidelem Dominus benedixit.

7. In Spiritu sancto tuo regenera credentes in te.

8. Verbo tuo, et gratia tua.

9. Et corrobora sanctos, et prædicationem eorum prospere dirige, et regna.

10. Propter sanctos tuos.

11. Et sancti habentes te in se ipsis adducent te gentibus per prædicationem.

12. Apostoli tui, quos exauit gratia tua.

13. Subjicientur tibi gentes per fidem tuam.

14. Adhuc permanentes in peccatis.

15. Regnum tuum sempiternum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.

(2) Explicatio tituli deest in utroque codice.

(3) *Ἐπι* deest.

(4) *Διαγγελλασιν, καὶ ἀναγγελοῦσιν, χεῖλη αὐτοῦς,*

etc.

(5) Ἁγίους σου.

(6) *Σου* deest.

(7) *Οἱ.*

16. Virga directionis virga regni tui.
 17. Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem :
 18. Propterea unxit te Deus, Deus tuus,
 19. Oleo lætitiæ præ consortibus tuis.
 20. Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis,
 21. A domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te
 22. Filiæ regum in honore tuo :
 23. Astitit regina a dextris tuis,
 24. In vestitu deaurato circumdata varietate.
 25. Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam :
 26. Et obliviscere populum tuum et domum patris tui.
 27. Et concupiscet rex decorem tuum :
 28. Quoniam ipse est Dominus tuus, et adorabis eum.
 29. Et filia Tyri in muneribus.
 (a) V. 29, Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ θυγατέρες Τύρου ἐν δώροις V. 30, Τό, etc.
- A 16. Ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ράβδος τῆς βασιλείας σου.
 17. Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν·
 18. Διὰ τοῦτο ἐχρίσέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου,
 19. Ἐλαίον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.
 20. Σμύρνα, καὶ στακτή, καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἱματίων σου,
 21. Ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων, ἐξ ὧν εὐφρανάν σε
 22. Θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου·
 23. Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου,
 24. Ἐν ἱματισμῷ διαχύρῳ περιβεβλημένη, ποικιλιμένη.
 25. Ἄκουσον, θυγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ σῶς σου.
 26. Καὶ ἐπιλάβου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου.
 27. Καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου·
 28. Ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ.
 29. (a) Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Potestas æterna regnum tuum.
 17. Dilexisti sanctos tuos, et odisti inventores iniquitatis, diabolum nempè, et angelos ejus.
 18, 19. Propterea renuntiavit te Pater per Spiritum sanctum regem jam existentem : quandoquidem semper exstitisti rex supra eos, qui participes fuerunt gratiæ tuæ ; Melchisedech, inquam, et David, et Ezechia, et Josia, et quotquot his similes fuerunt.
 20. Myrrha interpretatur melodia ipsorum. Melodiam igitur eorum, et gentium fragrantiam significat, quam a doctrina collegit.
 21. Ab urbibus firmis et decoris, hoc est a sanctis, unde lætificatus es.
 22. Animæ sanctorum glorificabunt te.
 23. Ecclesia.
 24. In multifaria sapientia ornata.
 25. Audi, dicit Ecclesiæ ex gentibus prædicationem Domini, et attende oculis cordis præceptis Domini, et ausculta eum.
 26. Et obliviscere gentilitatis, et idololatriæ.
 27. Dominus fidem tuam.
 28. Quoniam ipse est Dominus tuus, et ipsi flebitur omne genu in cælo et in terra *.
 29. Et filia confusionis, nempe idololatriæ, adducta est ad fidem. Tyrus enim interpretatur confusio.
 * Isa. XLV, 24 ; Rom. XIV, 11 ; Philip. II, 10.
- C 16. Ἐξουσία αἰώνιος ἡ βασιλεία σου.
 17. Ἠγάπησας τοὺς ἁγίους σου, καὶ ἐμίσησας τοὺς εὐρετὰς τῆς ἀνομίας, φημί δὴ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ.
 18, 19. Διὰ τοῦτο ἀνέδειξέ σε ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου βασιλεὺς ὄντα· ἐπειδὴ περ ὑπῆρχες αἰεὶ βασιλεὺς ὑπὲρ τοὺς γενομένους μετόχους τῆς χάριτός σου· λέγω δὴ Μελχισεδέχ, καὶ Δαβὶδ, καὶ Ἐζεχία, καὶ Ἰωσία, καὶ ὅσοι κατ' αὐτούς.
 20. Σμύρνα ἐρμηνεύεται μελωδία αὐτῶν. Τὴν οὖν μελωδίαν αὐτῶν (1), καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν ἔθνῶν λέγει, ἣν ἐπισυνήγαγεν ἀπὸ τῆς διδασκαλίας (2).
 21. Ἀπὸ τῶν πόλεων τῶν ἰσχυρῶν, τῶν εὐπρεπῶν, τουτέστι τῶν ἁγίων, ἐξ ὧν εὐφράνθης.
 22. Αἱ ψυχὰς τῶν ἁγίων δοξάσουσί σε.
 23. Ἡ Ἐκκλησία.
 24. Ἐν τῇ σοφίᾳ τῇ πολυποικίλῳ κεκοσμημένη.
 25. Ἄκουσον, λέγει τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐξ ἔθνῶν, τοῦ κηρύγματος τοῦ Κυρίου, καὶ πρόσχεες τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς καρδίας ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου, καὶ ὑπάκουσον αὐτοῦ.
 26. Καὶ ἐπιλάβου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς εἰδωλολατρίας.
 27. Ὁ Κύριος τῆς πίστεώς σου.
 28. Ὅτι αὐτός ἐστι Δεσπότης σου, καὶ αὐτῷ κλῖνει (3) [πᾶν] γόνυ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.
 29. Καὶ τῆς συγχύσεως θυγάτηρ, λέγω δὴ τῆς εἰδωλολατρίας, προσηνέχθη ἐν πίστει. Τύρος γὰρ σύγχυσις ἐρμηνεύεται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatiē

(1) Αὐτῶν δεest.
 (2) Διδασκαλίας σου.

(3) Κλινεῖς.

30. Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύουσιν οἱ πλοῦσιοι Ἀ τοῦ λαοῦ.

31. Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν.

32. Ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποιικιλμένη.

33. Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὅπως ῥύτῃς.

34. Αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονται σοι.

35. Ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει.

36. Ἀχθήσονται εἰς ναὸν βασιλέως.

37. Ἄντι τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοὶ σου.

38. Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

39. Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ B καὶ γενεᾷ.

40. Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται σοι,

41. Εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων. Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΜΕ'.

1. Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις,

2. Βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὐρούσαις ἡμᾶς σφόδρα.

30. Vultum tuum deprecabuntur divites plebis.

31. Omnis gloria filiae regis ab intus,

32. In fimbriis aureis circumamicta varietatibus.

33. Adducentur regi virgines post eam :

34. Proximæ ejus afferentur tibi.

35. Afferentur in lætitia et exultatione :

36. Adducentur in templum regis.

37. Pro patribus tuis nati sunt filii tui :

38. Constitues eos principes super omnem terram.

39. Memor ero nominis tui in omni generatione et generatione.

40. Propterea populi confitebuntur tibi,

41. In æternum, et in sæculum sæculi.

In finem pro filiis Core, pro arcanis. Psalmus David. PSAL. XLV.

1. Deus noster refugium et virtus,

2. Adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Δοξάσουσι τὴν παρουσίαν σου οἱ ἅγιοι (1). C

31. Πᾶσα ἡ χάρις τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κρυπτῷ νῆς καρδίας.

32. Ἐν χαρίσμασι πεπληγμένοις (2) τιμίοις καὶ ποικίλοις περιβεβλημένη ἡ Ἐκκλησία

33. Προσενεχθήσονται τῷ Κυρίῳ ψυχαὶ νηπιαὶ ἀκολουθεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

34. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων

35. Αἱ αὐταὶ ψυχαὶ ἀπενεχθήσονται ἐν χαρᾷ ἀνεκάλητῳ καὶ δεδοξασμένῃ.

36. Εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ

37. Ὅτι πρότερον οἱ ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων γεννηθέντες ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ ἐγένοντο υἱοὶ τῆς Ἐκκλησίας.

38. Ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους.

39. Ἄδιαλείπτως.

40, 41. Δοξάσουσί σε καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι (3).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων ψαλμὸς.* Τοῦτο οὖν ἔστιν ὃ λέγει ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν υἱῶν τῆς ἀντιλογίας, τουτέστι τῶν ἐθνῶν τῶν υἱῶν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων παθημάτων τοῦ Χριστοῦ ὃ ψαλμὸς εἴρηται.

Titulus præpositus continet : *In finem pro filiis Core, pro arcanis psalmus.* Hoc autem est, quod significat in consummatione sæculorum pro filiis contradictionis, scilicet pro gentibus filiis peccati, et pro passionibus Christi in consummatione sæculorum psalmus dictus est.

1. Οἱ ἀπόστολοι κηρύσσουσι τοῖς ἔθνεσιν.

2. Βοηθὸς ἔστιν ὁ Θεὸς τοῦ λυτρώσασθαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πλῆθους τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

30. Adventum tuum sancti glorificabunt.

31. Omnis Ecclesiæ pulchritudo in occulto cordis.

32. Ecclesia circumamicta multiplicibus donis variis, et pretiosis.

33. Adducentur Domino animæ infantes sequendo Ecclesiam.

34. Animæ sanctorum.

35. Ipsæ animæ adducentur in gaudio inenarrabili et glorificato.

36. In supercaelestem Jerusalem.

37. Quoniam prius sacerdotes Judæorum geniti in lavacro facti sunt filii Ecclesiæ.

38. Episcopos, et presbyteros, et diaconos.

D 39. Indesinenter.

40, 41. Glorificabunt te, et in præsentī, et in futuro.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἄγγελοι.

(2) Πεπλεγμένοις.

(3) Μέλλοντι αἰῶνι.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναδόβρεως περ.

3. Propterea non timebimus, dum turbabitur A
terra.
4. Et transferentur montes in cor maris.
5. Sonuerunt et turbatæ sunt aquæ eorum :
6. Conturbati sunt montes in fortitudine ejus.
7. Fluminis impetus lætificat civitatem Dei.

Diapsalma.

8. Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.
9. Deus in medio ejus, et non commovebitur :
10. Adjuvabit eam Deus mane diluculo.
11. Conturbatæ sunt gentes, et inclinata sunt
regna :
12. Dedit vocem suam Altissimus, mota est terra.
13. Dominus virtutum nobiscum :
14. Susceptor noster Deus Jacob.
15. Venite et videte opera Dei,
16. Quæ posuit prodigia super terram.
17. Auferens bella usque ad fines terræ :

18. Arcum conteret et confringet arma,
19. Et scuta comburet in igne.

(a) Ita in cod.*(b)* V. 9. Deest in cod., sed exstat in marg. recent. caractere.

5. Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθῶμεθα ἐν τῷ ταράσσεσθαι
τὴν γῆν,
4. Καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν.
5. Ἦχησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα αὐτῶν·
6. Ἐταράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ κραταιότητι αὐτοῦ.
7. Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὄρηματα εὐφραίνουσι τὴν πό-
λιν τοῦ Θεοῦ.

Διάψαλμα (a).

8. Ἦγίασε τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψίστος.
9. *(b)* Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ οὐ σαλευθήσεται·
10. Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρωί·
11. Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἐκλίναν βασιλείαι·
12. Ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψίστος, ἐσαλεύθη ἡ γῆ·
13. Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν·
14. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ.
15. Δεῦτε, καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ,
16. Ἄ εθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς.
17. Ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περάτων τῆς
γῆς·
18. Τόξον συντρίψει, καὶ συνθλάσει ὄπλον,
19. Καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν πυρὶ.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

3. Propterea non amplius timemus, insurgentibus
in nos terrenis spiritibus.
4. Et justificationes Dei erunt in cordibus gen-
tium.
5. Territæ sunt et ululant adversariæ potestates.
6. Domini virtute dissolutæ sunt eadem contra-
riæ potestates.
7. Dona enim sancti Spiritus illuminaverunt Ec-
clesiam Dei.
8. Sanctificavit chorum sanctorum Dominus.
9. Deus in cordibus populi, et immobiles perman-
ent in fide.
10. Adjuvabit Deus Ecclesiam in splendore lucis
suæ.
11. Dissipati sunt dæmones, et superatæ sunt vires
inimici.
12. Prædicavit Deus verbum suum, et auscultave-
runt gentes.
13. Dominus omnis supercælestis militiæ nobis-
cum est.
14. Susceptor noster Deus Jacob, Christus, in-
quam, qui providet nobis.
15. Advocant gentes apostoli.
16. Quæ fecit mysteria in terra.
17. Dissolvit bella totius mundi.
18, 19. Potestates inimici.

3. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔτι φοβούμεθα, ἐπεγειρομένων
ἡμῖν γηίνων πνευμάτων.
4. Καὶ τὰ δικαίωματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐν ταῖς καρ-
δίαις τῶν ἐθνῶν.
5. Ἐφοβήθησαν καὶ ἀλαλάζουσιν αἱ ἐναντίαι δυνά-
μεις.
6. Διελύθησαν (1) αἱ αὐταὶ ἐναντίαι δυνάμεις ἐν τῇ
ισχύϊ τοῦ Κυρίου.
7. Τὰ γὰρ χάρισματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφώ-
τισαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.
8. Ἦγίασε τὸν χορὸν τῶν κυρίων [ἁγίων] ὁ Κυ-
ριος (2).
9. Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς καρδίαις τοῦ λαοῦ, καὶ ἀκίνητοι
διαμένουσιν ἀπὸ τῆς πίστεως.
10. Βοηθήσει ὁ Θεὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ
φωτὸς αὐτοῦ.
11. Διελύθησαν οἱ δαίμονες, καὶ (3) ἠττήθησαν αἱ
τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
12. Ἐκήρυξεν ὁ Θεὸς (4) τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ
ὑπήκουσαν αὐτοῦ τὰ ἔθνη.
13. Ὁ Δεσπότης πάσης ἐπουρανίου στρατιᾶς μεθ'
ἡμῶν ἔστι.
14. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ, λέγω δὲ
Χριστὸς, ὁ προνοῶν ἡμῶν.
15. Προσκαλοῦνται τὰ ἔθνη οἱ ἀπόστολοι.
16. Ἄ ἐποίησε μυστήρια ἐπὶ τῆς γῆς.
17. Τοὺς πολέμους ὅλου (5) τοῦ κόσμου διέλυσεν.
18, 19. Τὰς τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις (6).

D

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ διελύθησαν.
(2) Versiculus 8 deest in cod.
(3) Καὶ deest.
(4) Ὁ Κύριος.

- (5) Ὀλους.
(6) N. 18. Τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τὸν θάνατον. N. 19.
Τὰς τοῦ ἐχθροῦ, etc.

20. Σηολάσατε καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. A

21. Ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῆ.

22. Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν.

23. Ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεός Ἰακώβ.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ. ΨΑΛ. ΜΓ'.

1. Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας.

2. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως.

3. Ὅτι Κύριος ὑψιστος, φοβερός,

4. Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

5. Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν, καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν.

6. Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἑαυτῶν,

7. Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ, ἣν ἠγάπησεν.

Διάψαλμα (α).

8. Ἀνέβη ὁ Θεός ἐν ἀλαλαγμῷ.

9. Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος.

10. Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε.

11. Ψάλατε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλατε.

12. Ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός.

13. Ψάλατε συνετῶς.

(g) [In cod. Vatic.

ATHANASII INTERPRETATIO.

20. Cessate a peccatis.

21. Glorificabor in gentibus, et in populo Judæorum in me credentium.

22. Dominator omnium supercælestium potestatum nobiscum in terra versabitur.

23. Susceptor noster existens Deus, qui postrema mundi ad se ipsum congregat. *Jacob enim interpretatur postrema tenens.*

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ ψαλμός· τουτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν καιρῶν ὑπὲρ τῶν υἱῶν τῆς ἀντιλογίας τῶν ἐπιστρεφόντων (2) ὁ ψαλμὸς εἰρηται.

Titulus inscriptus continet: *In finem, pro filiis Core psalmus.* Hoc est in fine temporum pro filiis contradictionis se convertentibus psalmus dictus est.

1. Agalliasite tuis cordibus.

2. Doxasate autόν.

3. Οὐκ ἔτι αἱ ἐπίγειαι δυνάμεις βασιλεύουσιν ἡμῶν.

4. Ἀλλὰ βασιλεύει πάσης τῆς γῆς ὁ Ὑψιστος ὁ φοβερός.

5. Ἐδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἔχθροῦ.

6. Τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ἐξελέξατο.

7. Καὶ οὗς ἠγάπησεν ἐκ τοῦ λαοῦ Ἰουδαίων (3).

8. Τὴν ἀνάληψιν λέγει τοῦ Θεοῦ Λόγου.

9. Δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν ἁγίων δυνάμεων.

10. Καὶ ἡμεῖς ἐπὶ γῆς δοξαζόμεν αὐτόν.

11. Τῷ πρὸ αἰώνων.

12. Ὁ βασιλεὺς ἐστὶν (4) ἐφ' ἡμᾶς.

13. Δοξάσατε αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.

⁶⁶ Luc. x, 19.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(2) Ἀντιλογίας, λέγω δὴ ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τῶν υἱῶν τῆς ἀμαρτίας, τῶν ἐπιστρ.

20. Vacate et cognoscite quoniam ego sum Deus.

21. Exaltabor in gentibus, exaltabor in terra.

22. Dominus virtutum nobiscum :

23. Susceptor noster Deus Jacob.

In finem, pro filiis Core. PSAL. XLVI.

1. Omnes gentes, plaudite manibus ;

2. Jubilate Deo in voce exultationis,

3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis,

4. Rex magnus super omnem terram.

5. Subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus nostris.

6. Elegit nobis hæreditatem sibi,

7. Speciem Jacob, quam dilexit.

B

Diapsalma.

8. Ascendit Deus in jubilo :

9. Dominus in voce tubæ.

10. Psallite Deo nostro, psallite :

11. Psallite regi nostro, psallite.

12. Quoniam rex omnis terra: Deus,

13. Psallite sapienter.

D

1. Cordibus exultate.

2. Glorificate eum.

3. Non amplius terrenæ potestates nobis dominantur.

4. Sed excelsus et terribilis regnat in universa terra.

5. Potestatem nobis dedit ambulandi super serpentes et scorpiones, et super omnem potestatem inimici ⁶⁶.

6. Elegit sanctos apostolos,

7. Et quos dilexit de populo Judæorum.

8. Assumptionem significat Dei Verbi.

9. Glorificatus a sanctis virtutibus,

10. Et nos glorificabimus eum in terra.

11. Regi ante sæcula.

12. Rex est super nos.

13. Glorificate eum in veritate.

(3) N. 7. Ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων.

(4) Ὅτι βασιλεὺς ἡ, etc.

14. Regnavit Deus super gentes ;
 15. Deus sedet super sedem sanctam suam.
 16. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham :
 17. Quoniam Dei fortes terræ vehementer elevati sunt.

Psalmus cantici filiis Core, secunda Sabbati.

PSAL. XLVII.

1. Magnus Dominus, et laudabilis nimis,
 2. In civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.
 5. Bene fundata exultatione universæ terræ ;
 4. Montes Sion latera aquilonis,
 5. Civitas regis magni.
 6. Deus in domibus ejus cognoscitur,
 7. Cum suscipiet [suscipit] eam.
 8. Quoniam ecce reges terræ congregati sunt,
 9. Convenerunt in unum.
 10. Ipsi videntes sic admirati sunt.
 11. Conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos.
 12. Ibi dolores ut parturientis :
 13. In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.
 14. Sicut audivimus, sic et vidimus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Convertens eorum captivitatem.
 15. A dextris Patris
 16. Apostoli cum Domino.
 17. Quoniam electi Dei multum confortati sunt.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3) · Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς (4), δευτέρα Σαββάτου. Τοῦτο οὖν λέγει ὁ ψαλμὸς τῆς ᾠδῆς ταύτης περὶ τῶν υἱῶν τῆς ἀναπαύσεως (5). Λέγω δὴ μετὰ τὸ τὴν χριστὸν γενέσθαι εἰς τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου (6) κατάπαυσιν. Σάββατον γὰρ κατάπαυσιν (7) ἐρμηνεύεται.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus cantici filiis, secunda Sabbati.* Hoc igitur significat, quod psalmus cantici hujus canitur de filiis requietis. Dico autem posteaquam judicium factum fuerit, cum Dominus secundo requieverit : *Sabbatum enim requies* interpretatur.

1. Mirabilis est et glorificatus,
 2. In superna Jerusalem.
 3. Gaudens fide gentium.
 4. Quibus antea diabolus illudebat, electi sunt supernæ Jerusalem.
 5. Ecclesia Dei nostri Jesu Christi.
 6, 7. Deus in sanctis ejus manifestatur.
 8. Apostoli.
 9. Ad prædicandum.
 10. Quoniam in terris apparuit.
 11. Populus Judæorum.
 12. In synagoga Judæorum.,
 13. In magna ira conteres Judæorum principes, qui habent in seipsis Scripturarum cognitionem. *Tharsis enim interpretatur inspectio lætitiæ.*

14. Quemadmodum audivimus de adventu Dei nostri.

- A 14. Ἐδουλοῦσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη·
 15. Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ.
 16. Ἀρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ·
 17. Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταίω τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν.

Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς Κορέ, δευτέρα Σαββάτου.
ΨΑΛ. ΜΖ.

1. Μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὸς σφόδρα,
 2. Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἁγίῳ αὐτοῦ.
 3. Εὐρίζω ἀγαλλιάματι πάσης τῆς γῆς·
 4. Ὅρη Σιών τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ,
 5. Ἡ πόλις τοῦ βασιλείου τοῦ μεγάλου.
 6. Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκειται,
 7. Ὅταν ἀντιλαμβάνηται [ἀντιλαμβάνεται] αὐτῆς.
 B 8. Ὅτι ἰδοὺ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν,
 9. Διήλθοσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ.
 10. Αὐτοὶ ἰδόντες οὕτως ἐθαύμασαν,
 11. Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν, τρόμος ἐπελάβετο αὐτῶν.
 12. Ἐκεῖ ᾠδῆνες ὡς τικτούσης·
 13. Ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρίψεις πλοῖα θαρσεῖς.
 14. Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἶδομεν·

14. Ἐπιστρέψας (1) αὐτῶν τὴν αἰχμαλωσίαν.
 15. Ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.
 16. Οἱ ἀπόστολοι μετὰ τοῦ Κυρίου (2).
 17. Ὅτι οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ πάνυ ἐνίσχυσαν.

- C 1. Θαυμαστός ἐστι καὶ δεδοξασμένος,
 2. Εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 3. Χαίρων ἐπὶ τῇ πίστει τῶν ἐθνῶν.
 4. Εἰς οὓς ἂν ἐπάισατο τὸ (8) πρότερον ὁ διάβολος, ἐκλεκτοὶ εἶσι τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 5. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 6, 7. Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῆς (9) φανεροῦται.
 8. Οἱ ἀπόστολοι.
 9. Εἰς τὸ κήρυγμα (10).
 10. Ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη.
 11. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 12. Ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων.
 13. Ἐν ὀργῇ μεγάλῃ συντρίψεις τοὺς ἀρχοντας τῶν Ἰουδαίων, τοὺς ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς τὴν τῶν Γραφῶν γνώσιν. *Θαρσεῖς γὰρ ἐρμηνεύεται κατασκοπὴ εὐπροσύνης.*

- D 14. Καθάπερ ἠκούσαμεν περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐπέστρεψας.
 (2) Ἰσοῦ.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (4) Ἰσοῖς Κορέ.
 (5) Ἰσίων τῶν τῆς ἀναστάσεως.

- (6) Θεοῦ.
 (7) Ἀνάπαυσιν.
 (8) Ἀνεπαύετο.
 (9) Αὐτοῦ.
 (10) Τὰ κηρύγματα.

15. Ἐν πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων,
 16. Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
 17. Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα.
 18. Ὑπελάδομεν, ὁ Θεὸς, τὸ ἔλεός σου ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου.
 19. Κατὰ τὸ ὄνομά σου, ὁ Θεὸς, οὕτω καὶ ἡ ἀφνεισί σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς.
 20. Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιὰ σου.
 21. Εὐφρανθήτω ὄρος Σιών,
 22. Καὶ ἀγαλλιάσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας,
 23. Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε.
 24. Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐτήν·
 25. Διηγῆσαθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς.
 26. Θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύναμιν αὐτῆς·
 27. Καὶ καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς,
 28. Ὅπως ἂν διηγῆσηθε εἰς γενεὰν ἑτέραν·
 29. Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν,
 30. Εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
 31. Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας.
Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛ. ΜΗΨ.
 1. Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη,
 2. Ἐνωπίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.

- A 15. In civitate Domini virtutum,
 16. In civitate Dei nostri.
 17. Deus fundavit eam in æternum.
 18. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio populi tui.
 19. Secundum nomen tuum, Deus, sic et laus tua in fines terræ.
 20. Justitia plena dextera tua.
 21. Lætetur mons Sion,
 22. Et exsultent filiæ Judæ,
 23. Propter judicia tua, Domine.
 24. Circumdate Sion, et complectimini eam,
 25. Narrate in turribus ejus.
 26. Ponite corda vestra in virtute ejus;
 27. Et distribuite domos ejus,
 28. Ut enarretis in progenie altera
 29. Quoniam hic est Deus noster,
 30. In æternum, et in sæculum sæculi:
 31. Ipse pascet nos in sæcula.

In finem, filiis Core. PSAL. XLVIII.

1. Audite hæc, omnes gentes,
 2. Auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 15, 16. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 17. Ἀσάλευτός ἐστιν εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
 18. Διηγῆσάμεθα (1) τὰ παθήματά σου.
 19. Ὡς ἀτελεύτητόν ἐστι τὸ ὄνομά σου, οὕτως καὶ ἡ ἀφνεισί σου.
 20. Ὁ λαὸς ὁ ἐστὼς ἐκ δεξιῶν μου (2).
 21. Ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 22. Αἱ ψυχὰς τῶν ἁγίων.
 23. Ἐνεκεν τῆς ἀνταποδόσεώς σου, Κύριε.
 24. Οἰκήσατε τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν ἔσχετε (α).
 25. Ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῆς διηγῆσαθε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
 26. Θέσθε τὴν διάνοιαν ὑμῶν εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 27. Καὶ μερίσσεθε (β) τὰς μονὰς αὐτῆς.
 28. Ὅπως ἂν διηγῆσαθε ἐν (γ) τῷ χρόνῳ τῶν ἁγίων.
 29. Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν.
 30, 31. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς (3).

- C 15, 16. In superna Jerusalem.
 17. Immobilis est in sempiterna sæcula.
 18. Narravimus passiones tuas.
 19. Sicut sempiternum est nomen tuum, ita et laus tua.
 20. Populus stans a dextris tuis.
 21. Superna Jerusalem.
 22. Animæ sanctorum.
 23. Propter retributionem tuam, Domine.
 24. Habitate supernam Jerusalem, et possidete eam.
 25. Narrate in sanctis ipsius justificationes ejus
 26. Ponite mentem vestram in præceptis illius.
 27. Et dividite mansiones ejus.
 28. Ut enarretis in tempore sanctorum.
 29. Quoniam hic est Deus noster
 30, 31. Pastor bonus, qui pascet nos.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός*· περὶ τοῦ τέλους τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας ὁ ψαλμὸς λέγει. *Κορὲ λέγει ἀπειθῆς* (5) *τῷ Θεῷ γηγένηται*· διότι καὶ τοὺς τοιοῦτους υἱοὺς αὐτοῦ καλεῖ ἡ Γραφή.

Titulus inscriptus continet: *In finem, filiis Core psalmus*. De fine filiorum inobedientiæ psalmus loquitur. *Core* significat, *inobediens Deo factus est*, propterea tales ejus filios vocat psalmi inscriptio.

1. Παιδεύθητε ταῦτα, ἃ μέλλω λέγειν, πάντα τὰ ἔθνη.
 2. Ἐκδέξαθε τὰ ὦτα ὑμῶν ἃ ἐρῶ ὑμῖν (6).

1. Discite hæc, quæ dicturus sum, omnes gentes.
 2. Excipite auribus vestris, quæ dicam vobis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διηγῆσάμεθα.
 (2) Σου.
 (3) N. 29, 30, 31, leguntur conjunctim, ac post ἡμᾶς hæc adduntur, εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας, ὁ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θεὸς ὑπέρ ἡμῶν.

- (4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (5) Κορὲ γὰρ ἀπ.
 (6) Εἰσδέξαθε εἰς τὰ... ὑμῖν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.

- (α) Ἐσχετε. Forte ἔχετε, vel ἴσχετε. EDIT.
 (β) Μερίσσεθε. Leg. vid. interp., μερίσασθε. ED.

- (γ) Διηγῆσαθε. Forte διηγῆσηθε. EDIT.

5. Quique terrigenæ et filii hominum,
4. Simul in unum dives et pauper.
5. Os meum loquetur sapientiam,
6. Et meditatio cordis mei prudentiam.
7. Inclinaabo in parabolam aurem meam,
8. Aperiam in psalterio propositionem meam.
9. Cur timeo in die mala?
10. Iniquitas calcanei mei circumdabit me.
11. Qui confidunt in virtute sua,
12. Et in multitudine divitiarum suarum glorianantur.
13. Frater non redimit, redimet homo,
14. Non dabit Deo placationem suam,
15. Et pretium redemptionis animæ suæ.
16. Et laborabat in æternum, et vivet in finem.
17. Non videbit interitum,
18. Cum viderit sapientes morientes?
19. Simul insipiens et stultus peribunt:
20. Et relinquent alienis divitias suas.

- A 5. Οἱ τε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων,
4. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλοῦσι καὶ πένη.
5. Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν,
6. Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σύνεσιν.
7. Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου·
8. Ἀνοίξω ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου.
9. Ἴνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ;
10. Ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώσει με.
11. Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν,
12. Καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτῶν καυχόμενοι.
13. Ἀδελφός οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται ἄνθρωπος·
14. Οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ,
15. Καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.
16. Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος.
- B 17. Οὐκ ὄψεται καταφθορὰν,
18. Ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας;
19. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄφρον καὶ ἄνους ἀπολοῦνται·
20. Καὶ καταλείψουσιν ἄλλοτρίοις τὸν πλοῦτον αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

3. Terreni filii hominum.
4. Eandem doctrinam vobis omnibus propositurus sum.
5. Apostoli per prædicationem loquuntur sapientiam ejus, non hujus sæculi.
6. Et meditatio credentium in me intelligentia est.
7. Adducam in parabolam mysterium meum.
8. Describam in psalterio propositionem meam.
9. Tempore passionis meæ.
10. Judas ultimus discipulorum meorum insurget in me.
11. Principes Judæorum.
12. Scribæ et Pharisei Scripturarum scientia elati.
13. Non frater noster est, qui redimit nos, hoc est nostræ naturæ et conditionis, sed Deus per gratiam factus homo liberabit nos.
14. Et non dabit seipsum placationem pro anima sua, sed pro omnibus.
15. Neque pretium aliquod dabit, ut liberet animam suam.
16. Et passus est in mundo, sed vivit in æternum.
17. Hic quidem non novit corruptionem; neque enim possibile erat, ut ipse corruptione teneretur.
18. Omnes autem sapientes hujus sæculi ipse morientes videbit.
19. Simul omnes peribunt non confitentes ipsum esse Deum.
20. Dæmonibus animas suas tradent.

3. Οἱ γῆινοὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
4. Τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν πᾶσιν ὑμῖν μέλλω προτιθέναι (1).
5. Οἱ ἀπόστολοι διὰ τοῦ κηρύγματος λαλήσουσι σοφίαν αὐτοῦ, [οὐκ] αἰῶνος (2) τούτου.
6. Καὶ ἡ μελέτη τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ σύνεσις ἐστίν.
- C 7. Ἀγάγω εἰς παραβολὴν τὸ μυστήριόν μου.
8. Ἀναγράψω ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημα.
9. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους μου.
10. Ἰούδας ὁ ἔσχατος τῶν μαθητῶν μου ἐπισυστήσεται (3) [ἐπισυστήσεται] μοι.
11. Οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων.
12. Οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐπὶ τῇ γνώσει (4) τῶν Γραφῶν ἐπαίρομενοι.
13. Οὐκ ἀδελφός ἡμῶν ἐστίν ὁ λυτρούμενος ἡμᾶς, τουτέστιν ὁ τῆς (5) ἡμετέρας φύσεως, ἀλλ' ὁ Θεὸς κατὰ χάριν γενόμενος ἄνθρωπος λυτρώσεται ἡμᾶς.
14. Καὶ οὐδὲ ἑαυτὸν δώσει ἐξίλασμα τὴν (6) ψυχὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ πάντας.
15. Οὐδὲ τιμὴν τινα δώσει, ἵνα λυτρώσεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.
- D 16. Καὶ πέπονθε τῷ (7) κόσμῳ, ἀλλὰ ζῆ ἀτελευτήτως.
17. Οὗτος μὲν οὐκ εἶδε διαφθορὰν· οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῆς φθορᾶς.
18. Πάντας δὲ τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου αὐτὸς ὄψεται ἀποθνήσκοντας.
19. Ὁμοθυμαδὸν πάντες ἀπολοῦνται οἱ μὴ λέγοντες αὐτὸν εἶναι Θεόν.
20. Τοῖς δαίμοσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐμπιστεύσουσι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Λέγει πᾶσιν... προτιθέναι.

(2) Σοφίαν οὐ τοῦ αἰῶνος.

(3) Ἐπισυστή μοι.

(4) Γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ, etc., ἐπὶ τὴν γνῶσιν.

(5) Οὐ τῆς.

(6) Καὶ οὐ δι' ἑαυτὸν δώσει ἐξίλασμα τὴν, etc.

(7) Ἐν τῷ.

21. Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκίαι αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα· A
 22. Σκηνώματα αὐτῶν εἰς γενεάν καὶ γενεάν·
 23. Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν αὐτῶν.
 24. Καὶ ἄνθρωπος, ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκε·
 25. Παρασυμβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὠμώθη αὐτοῖς.
 26. Αὕτη ἡ ἑδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐτοῖς·
 27. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐδοκῆσουσιν.

Διάψαλμα (a).

28. Ὡς πρόβατα ἐν ἄδῃ ἔθεντο·
 29. Θάνατος ποιμανεῖ αὐτούς.
 30. Καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐθεῖς τὸ πρωτῆ.
 31. Καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσεται ἐν τῷ ἄδῃ,
 32. Ἐκ τῆς δόξης αὐτῶν ἐξώσθησαν.
 33. Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἄδου,
 34. Ὅταν λαμβάνῃ με.
 35. Μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος,
 36. Ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

(a) Ita cod. Vatic.

21. Et sepulcra eorum domus illorum in æternum :
 22. Tabernacula eorum in progeniem et progeniem :
 23. Vocaverunt nomina sua in terris suis.
 24. Et homo cum in honore esset, non intellexit.
 25. Comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.
 26. Hæc via illorum scandalum ipsis :
 27. Et postea in ore suo complacent.

Diapsalma.

28. Sicut oves in inferno positi sunt :
 29. Mors depascet eos.
 30. Et [dominabuntur eorum justii in matutino.
 31. Et auxilium eorum veterascet in inferno,
 32. A gloria eorum expulsi sunt.
 33. Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi,
 34. Cum acceperit me.
 35. Ne timueris cum dives factus fuerit homo,
 36. Aut cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

21. Καὶ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν ἀποθανοῦνται. C
 22. Ἡ νέκρωσις αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 23. Περιεποιήσαντο τὰς γῆϊνας ἡδονὰς αὐτῆς (1).
 24. Καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν, ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ γέννηται.
 25. Ἄλλ' ὡς ἵπποι θηλυμανεῖς εὐρέθησαν (2).
 26. Ἡ τρυφή καὶ ἀπάτη τοῦ βίου τούτου παγίς αὐτοῖς.
 27. Καὶ μετὰ ταῦτα τὴν σπατάλην τοῦ βίου τούτου ἐράσουσιν (3).
 28. Ὡς ἄλογα ζῶα τῇ ἡδονῇ τοῦ βίου ἑαυτοῦς παρέδωκαν.
 29. Θάνατος αὐτῶν κυριεύσει.
 30. Οἱ ἄγιοι τοῦ Θεοῦ κρινούσιν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀναστάσει.
 31. Καὶ ἡ σοφία καὶ ὁ πλοῦτος αὐτῶν σὺν αὐτοῖς εἶη εἰς ἀπώλειαν.
 32. Καὶ τῆς υἰοθεσίας, ἧς εἶχον τὸ πρότερον, ἐξέπεσαν.
 33. Ὅμως ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ τῆς ἀμαρτίας τοῦ θανάτου.
 34. Ὅταν περιποιηθῆται με.
 35. Μὴ φοβοῦ, ὅταν εὐθηνεῖ ἄνθρωπος.
 36. Ἢ ὅταν ἀξιώμασι καὶ τιμαῖς μεγίσταις περιβέβληται ὁ οἶκος αὐτοῦ.

21. Et in peccatis suis morientur.
 22. Interitus eorum in sæculum sæculi.
 23. Comparaverunt sibi terrenas voluptates.
 24. Et non cognoverunt, quod secundum Dei imaginem facti sunt.
 25. Sed veluti equi in feminas insanientes inventi sunt
 26. Deliciæ et illecebræ hujus vitæ laqueus ipsis.
 27. Et post hæc luxum hujus sæculi amabunt.
 28. Ut bruta animalia voluptatibus vitæ se ipsos tradiderunt.
 29. Mors eis dominabitur.
 30. Sancti Dei judicabunt eos in resurrectione.
 31. Et sapientia, et divitiæ eorum cum ipsis erunt in perditionem.
 32. Et ab adoptione, quam antea habebant, exciderunt.
 33. Verumtamen Deus liberabit animam meam a peccato mortis.
 34. Cum possederit me.
 35. Ne timeas, cum prosperatur homo.
 36. Et cum domus ejus dignitatibus et maximis honoribus circumdata est.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐαυτοῖς.
 (2) Ἡρέθησαν.

(3) Ἐφ' ὧνται.

37. Quoniam cum interierit ipse, non sumet A omnia,
 38. Neque descendet cum eo gloria ejus [gloria domus ejus].
 39. Quia anima ejus in vita insius benedicetur,
 40. Confitebitur tibi cum benefeceris ei.
 41. Introibit usque in progeniem patrum suorum,
 42. Usque in æternum non videbit lumen.
 43. Et homo cum in honore esset, non intellexit.
 44. Comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.

Psalmus Asaph. PSAL. XLIX.

1. Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram.
 2. Ab ortu solis usque ad occasum.
 3. Ex Sion species decoris ejus :
 4. Deus manifeste veniet, Deus noster,
 5. Et non silebit.
 6. Ignis in conspectu ejus exardescet :
 7. Et in circuitu ejus tempestas valida.

(a) Vers. 5, 'Ο Θεός, etc., παρασιωπῆσεται.

37. Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα,
 38. Οὐδὲ συγκαταθήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ [δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ].
 39. Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εὐλογηθήσεται,
 40. Ἐξομολογήσεται σοι, ὅταν ἀγαθῶν αὐτόν.
 41. Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ,
 42. Ἔως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς.
 43. Καὶ ἄνθρωπος, ἐν τιμῇ ὧν, οὐ συνῆκε·
 44. Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς.

Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΜΘ

1. Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ ἐκάλεσε τὴν Β γῆν,
 2. Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν.
 3. Ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ·
 4. Ὁ Θεὸς ἐφανῶς ἤξει, ὁ Θεὸς (α) ἡμῶν,
 5. Καὶ οὐ παρασιωπῆσεται.
 6. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καθύψεται·
 7. Καὶ κύκλω αὐτοῦ καταίγῃς σφοδρά.

ATHANASII INTERPRETATIO.

37, 38. *Nihil enim intulimus in mundam; haud dubium, quod nec auferre quid poterimus* ⁶⁷.

39. Quoniam anima ejus in hoc sæculo beata prædicabitur.

40. Confitebitur tibi in iudicio, cum humiliabis eum.

41. Tradetur enim in locum diaboli et angelorum ejus.

42. Est enim in tenebris exterioribus ⁶⁸.

43. Nam cum esset secundum Dei imaginem, non cognovit factorem suum.

44. Similis inventus est jumentis recalcitrantibus, et resiliantibus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3) Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, τουτέστι ψαλμὸς (4) τῷ κριτῇ. Ἀσάφ γὰρ κριτῆς ἐρμηνεύεται.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus Asaph, hoc est psalmus Judici. Asaph enim iudex interpretatur.*

1, 2. Deus hominum Dominus per prædicationem locutus est, et vocavit omnes ad fidem suam ab ortu solis usque ad occasum.

3. E caelis adventus gratiæ ejus.

4. In consummatione sæculi rursus veniet.

5. Redarguet enim omnes peccatores.

6. Flumen et lacus ignis.

7. Ventus vehemens magis magisque accendens flammam ignis illius.

37, 38. *Oὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν* (1) *εἰς τὸν κτ σμῶν· δῆλον, ὅτι οὐδὲ ἐξενεργεῖν τι δυνασόμεθα*

39. Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μακαροσθήσεται.

40. Ἐξομολογήσεται σοι ἐν τῇ κρίσει, ὅταν ταπεινώσεις αὐτόν.

41. Παραδοθήσεται γὰρ εἰς τὸν τόπον τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.

42. Εἰς τὸ σκότος γὰρ ἐστὶ (2) τὸ ἐξιώτερον.

43. Κατ' εἰκόνα γὰρ Θεοῦ ὧν, οὐκ ἐπέγνω τὸν ποιήσαντα αὐτόν.

44. Ἴσος εὐρέθη τῶν ἀποσκιρτώντων καὶ ἀποστάντων κτηνῶν.

Ἡ ἐπιγραφή περιέχει (3) Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, τουτέστι ψαλμὸς (4) τῷ κριτῇ. Ἀσάφ γὰρ κριτῆς ἐρμηνεύεται.

Titulus inscriptus continet : *Psalmus Asaph, hoc est psalmus Judici. Asaph enim iudex interpretatur.*

1, 2. Θεὸς ὁ τῶν ἀνθρώπων Κύριος ἐλάλησε διὰ τοῦ κηρύγματος, καὶ ἐκάλεσε πάντας εἰς τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἕως δυσμῶν.

3. Ἐκ τῶν οὐρανῶν ἡ παρουσία τῆς χάριτος αὐτοῦ.

4. Ἐν τῇ συντελείᾳ πάλιν τοῦ αἰῶνος ἔλθῃ (5).

5. Ἐλέγξει γὰρ πάντας τοὺς ἡμαρτηκότας.

6. Ὁ ποταμὸς καὶ ἡ λίμνη τοῦ πυρός.

7. Ἄνεμος σφοδρὸς ἐξάπτων μειζότως τὴν φλόγα τοῦ πυρός ἐκεῖνου.

⁶⁷ I Tim. vi, 7. ⁶⁸ Matth. viii, 12; xxii, 13; xxv, 30.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰσηνέγκαμεν ἐν τῷ κόσμῳ . . . τί τις δυνασται.

(2) Ἔστει.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(4) Ψαλμὸς deest.

(5) Ἐλθῃ deest in cod.

8. Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν, A
 9. Τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ.
 10. Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ,
 11. Τοὺς διατιθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ
 θυσίαις.
 12. Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην
 αὐτοῦ·
 13. Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν.
 14. Ἄκουσον, λαὸς μου, καὶ λαλήσω σοι, Ἰσραὴλ,
 15. Καὶ διαμαρτύρομαι σοι·
 16. Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμι ἐγώ.
 17. Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε·
 18. Τὰ δὲ ὀλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου ἐστὶ
 διαπαντός.
 19. Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους,
 20. Οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους.
 21. Ὅτι ἐμά ἐστι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ,
 22. Κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες.
 23. Ἐγνοκα πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ·
 24. Καὶ ὠραιότης ἀγροῦ μετ' ἐμοῦ ἐστίν.
 25. Ἐὰν πεινάσω, οὐ μὴ σοι εἴπω·
 26. Ἐμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα
 αὐτῆς.

8. Advocabit cœlum sursum et terram,
 9. Ut discernat populum suum.
 10. Congregate illi sanctos ejus,
 11. Qui ordinant testamentum ejus super sacri-
 ficia.
 12. Et annuntiabunt cœli justitiam ejus :
 13. Quoniam Deus judex est.
 14. Audi, populus meus, et loquar tibi, Israel,
 15. Et testificabor tibi :
 16. Deus Deus tuus ego sum.
 17. Non in sacrificiis tuis arguam te :
 18. Holocausta autem tua in conspectu meo sunt
 semper.
 19. Non accipiam de domo tua vitulos,
 20. Neque de gregibus tuis hircos.
 21. Quoniam meæ sunt omnes feræ silvarum,
 22. Jumenta in montibus, et boves.
 23. Cognovi omnia volatilia cœli :
 24. Et pulchritudo agri mecum est.
 25. Si esuriero, non dicam tibi :
 26. Meus est enim orbis terræ, et plenitudo ejus.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

8, 9. Στήσει τοὺς τὰ οὐράνια φρονήσαντας, καὶ
 τοὺς τὰ γήινα, καὶ ἕκαστον κρίνει κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

10. Στήσει αὐτοὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ
 11. Ἐπὶ ἐλεημοσύνη καὶ πίστει ὁρθῆ.
 12, 13. Ἀνυμνήσουσιν οἱ ἅγιοι τὴν δόξαν αὐτοῦ,
 ἔμολογοῦντες, ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν.

14. Διὰ τὸ τὸν Θεὸν μέλλειν κρίνειν τὴν οἰκουμέ-
 νην, παραινῶ σοι, εἰς ὑπακοὴν εὐτρέπισόν μοι τὰ
 ὤτά σου, καὶ διδάξω σε.

15. Καὶ διαμαρτύρομαι σοι, ἃ μέλλεις φυλαττεῖν,
 ὁ λαὸς ὁ τοῦ Θεοῦ. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται λαὸς
 ἰσχυρός.

16. Ἐγώ (1) ὁ Θεός, φημί, ὁ Θεός σου.

17. Ὅτι οὐκ ἐπ' (2) ἐμοὶ προσφέρεις θυσίας τῷ
 Θεῷ σου, ἀλλὰ δαίμοσι, καὶ εἰδώλοις, καὶ δένδροισι.

18. Τὰ δὲ κρύφια τῆς καρδίας σου ὁρῶ διαπαντός.

19. Τοὺς κερατίζοντας καὶ σκιρτῶντας ὑμῶν ὡς
 μοσχάρια οὐ δέχομαι.

20. Τοὺς τριχώδεις, τουτέστι τοὺς πόρνους καὶ βε- D
 βήλους, οὐ δέχομαι (3).

21. Τὰ ἔθνη λέγει.

22. Τοὺς ἁγίους ἐν ταῖς Γραφαῖς καὶ τοὺς ἀπο-
 στόλους.

23. Τὰς ψυχὰς λέγει τὰς ἐπὶ τὰ οὐράνια ἀνεπτα-
 μένας.

24. Οἱ πεπιστευκότες ἐν τῷ κόσμῳ.

25. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς παρουσίας μου.

26. Πάντες οἱ λαοὶ τῶν ἐθνῶν.

8, 9. Sistet sibi eos, qui cœlestia cogitarunt, et
 qui terrena, et unumquemque judicabit secundum
 opera sua.

10. Constituet eos a dextris suis.

11. In misericordia et fide recta.

12, 13. Laudabunt sancti gloriam ejus, confiten- C
 tes quod Deus judex est.

14. Quoniam Deus judicaturus est mundum,
 hortor te, ut mihi præpares aures tuas ad audien-
 dum, et docebo te.

15. Et testificabor tibi, quæ a te custodienda
 sunt, popule Dei. Israel enim interpretatur *populus
 fortis*.

16. Ego Deus, inquit, Deus tuus.

17. Quoniam non amplius mihi offers sacrificia
 Deo tuo, sed dæmonibus, et idolis, et arboribus.

18. Occulta autem cordis tui video semper.

19. Petulosos, et lascivientes tanquam vitulos ex
 vobis non accipio.

20. Pilosos, hoc est fornicatores, et immundos
 non accipio.

21. Gentes significat.

22. Sanctos in Scripturis, et apostolos.

23. Animas significat, sursum ad cœlestia evo-
 lantes.

24. Qui erederunt in mundo.

25. Tempore mei adventus.

26. Omnes gentium populi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐγώ εἰμι ὁ Θεός, ὁ Θεός σου.

(2) Ἐτι.

(3) Ὡς Ἡσαῦ, τουτέστι... δέχομαι.

27. Nunquid manducabo carnes taurorum? A 27. Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων;
28. Aut sanguinem hircorum potabo? 28. Ἡ αἷμα τράγων πίνωμαι;
29. Immola Deo sacrificium laudis, 29. Θύσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως·
30. Et redde Altissimo vota tua. 30. Καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου.
31. Et invoca me in die tribulationis tuae: 31. Καὶ ἐπικάλῃσαι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου·
32. Eruam te, et glorificabis me. 32. Καὶ ἐξελεύμαι σε, καὶ δοξάσεις με.
33. Peccatori autem dixit Deus: 33. Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός·
34. Quare tu enarras justitias meas? 34. Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιοῦματά μου;
35. Et assumis Testamentum meum per os tuum? 35. Καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου;
36. Tu vero odisti disciplinam: 36. Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν·
37. Et projecisti sermones meos retrorsum. 37. Καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω.
38. Si videbas furem, currebas cum eo: 38. Εἰ ἐθεώρῃς κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ·
39. Et cum adultero [adulteris] portionem tuam ponebas. 39. Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθεις.
40. Os tuum abundavit malitia: 40. Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν·
41. Et lingua tua concinnabat dolos. 41. Καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητος.
42. Sedens adversus fratrem tuum loquebæris: 42. Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις·
43. Et adversus filium matris tuae ponebas scandalum. 43. Καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου ἐτίθεισκάνδαλον.
44. Hæc fecisti, et tacui: 44. Ταῦτα ἐποίησας, καὶ εἰσήγησα·
45. Existimasti iniquitatem, quod ero tui similis. 45. Ὑπέλαθες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαι σοι ὅμοιος.
46. Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua. 46. Ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου.
47. Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum: 47. Σύνετε δὴ ταῦτα, οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 27, 28. Non accipiam vestrorum petulcorum principum C 27, 28. Μὴ καταδέξομαι τὰς τῶν ἀρχόντων ὡμῶν
carneles, et sanguinolentas cupiditates. τῶν κερατιζόντων σαρκικὰς καὶ αἱματώδεις ἐπιθυμίας.
29. Honora eum bonis operibus. 29. Δόξασον αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν.
30. Et quæ Domino promisisti, adimple. 30. Καὶ πληρῶσον τῷ Κυρίῳ τὰ ἐπηγγελίας (1).
31. Et cum inimicus impugnabit animam tuam, 31. Καὶ ἤνικα ὁ ἐχθρὸς πολεμεῖ τὴν ψυχὴν μου (2),
invoca me. ἐπικάλῃσαι με.
32. Et liberabo te, et gratias mihi ages. 32. Καὶ ῥύσομαι σε, καὶ εὐχαριστήσεις μοι.
33. Perseveranti in peccato, sive diabolo. 33. Τῷ ἐπιμένοντι τῇ ἁμαρτίᾳ, ἢ τῷ διαβόλῳ.
34. Quare tu non custodiens ea, hæc enarras? 34. Ἴνα τί σὺ, μὴ φυλάττων αὐτὰ, ἐκδιηγῇ ταῦτα;
35. Et vis esse legis magister exponens Testamentum meum. 35. Καὶ θέλεις εἶναι νομοδιδάσκαλος διηγούμενος
τὴν διαθήκην μου.
- 36, 37. Qui igitur alium doces, cur te ipsum non 36, 37. Ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, διὰ τί σεαυτὸν οὐ
instruis? παιδεύεις;
38. Dicens non furandum, furaris; 38. Ὁ λέγων μὴ κλέπτειν κλέπτεις.
39. Dicens non mœchandum, mœcharis⁹⁹. 39. Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύεις.
40. Mendacio. 40. Ψεῦδος.
41. Nihil rectum. 41. Οὐδὲν ὀρθόν.
42. Conviciabaris. 42. Ἐλοιδοῦρεις.
43. Calumniabaris. 43. Ψευδοκατηγόρεις (3).
44. Hactenus enim, te peccante, patienter tuli. 44. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἁμαρτανοντίας σου ἐμακρο-
θύμησα.
45. Existimasti me hypocritam esse, uti et tu es. 45. Ἐνόμισας, ὅτι ὑποκριτὴς εἰμι. ὡς καὶ σὺς (4)
[σὺ εἶς].
46. In die iudicii. 46. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.
47. Cogitate hæc, qui non custoditis Dei mandata. 47. Νοήσατε ταῦτα, οἱ μὴ φυλάσσοντες τὰς ἐντο-
λάς τοῦ Θεοῦ.

⁹⁹ Rom. II, 20-22.

Addenda et corrigenda: ex cod. Vatic.

(1) Ἐπηγγείλω αὐτῷ.
(2) Σου.(3) Ψεῦδος κατηγορίας.
(4) Σὺ.

48. Μήποτε ἀρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ᾗ ὁ βυῦσμος. **A**
 49. Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με·
 50. Καὶ ἐκεῖ ὁδὸς, ᾗ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου [ἤμ... σωτήριον τοῦ Θεοῦ].
Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν προφήτην, ἠντίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν γυναῖκα Οὐρίου. ΨΑΛ. Ν'.
 1. Ἐλέησόν με, ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου·
 2. Καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου.
 3. Ἐπιπλεῖον πλυνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου·
 4. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με.
 5. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω·
 6. Καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός.
 7. Σοὶ μόνῳ ἤμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα·

ATHANASI INTERPRETATIO.

48. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου.
 49. Ὁ συντετριμμένη καρδία καὶ τεταπεινωμένη λατρεύων μοι, οὗτος δοξάζει με· ἐπειδὴ διὰ τῆς ταπεινώσεως δείκνυσιν, ὅτι παρίσταται μετὰ φόβου καὶ ἀληθείας τῷ Θεῷ (1).
 50. Καὶ ἐν τῇ πίστει μου δείξω αὐτῷ τὰς ἐντολάς μου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2). *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν προφήτην, ἠντίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ.* Αὕτη οὖν ἡ ἐρμηνεία τοῦ γράμματος. Δαβὶδ [γάρ] ἐρμηνεύεται ἐξουδένημα. Βηρσαβεὲ δὲ, πρὸς ἣν εἰσῆλθεν, ἐρμηνεύεται φρέαρ πλησμονῆς. Νάθαν δὲ ὁ προφήτης, ὁ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὸν, ἐρμηνεύεται δόσις. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ἐξουδενημένος ἦν τὸ πρότερον διὰ (3) τὰς ἀμαρτίας· εἰς τὸ τέλος, τουτέστι μετὰ ταῦτα, ὅτε εἰσέλθη εἰς τὸ φρέαρ τῆς πλησμονῆς, λέγω δὴ τοῦ βαπτίσματος, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν ὁ προφήτης ὁ λεγόμενος δόσις· φημί δὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ πάντα προεῖπε, καὶ λέγει· καὶ λοιπὸν ἀρχεται λέγειν ὁ φωτιζόμενος τὸν προκειμένον ψαλμὸν.

Titulus præpositus continet: *In finem, psalmus David, cum ingrederetur ad ipsum Nathan propheta quando intravit ad Bersabee.* Inscriptionis interpretatio talis est. *David* enim interpretatur *contemptio*. *Bersabee* autem, ad quam intravit, interpretatur *puteus redundantis*. *Nathan* autem propheta qui ingressus est ad eum, interpretatur *donum*. Hoc igitur significat, quod *contemptio* erat antea propter peccata; *in finem*: hoc est postea cum intravit *in puteum abundantis*, videlicet baptismatis, venit ad eum propheta qui dicitur *donum*, scilicet Spiritus sanctus: qui omnia prædicit et loquitur, et demum illuminatus incipit canere subjectum psalmum.

1. Ἀπὸ τῆς αἰτήσεώς σου (4) [μου] τοῦ ἐλέους σου **C** δείκνυμι πᾶσι: τὸ πῶς ἤμαρτον.
 2. Τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου νικήσει τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν μου.
 3. Ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος σου ἰσχύσει (5), ὥστε φθάσαι αὐτὸ καὶ ἕως τῆς ψυχῆς μου.
 4. Ὁ θεὸς καὶ ἐπουράνιος Ἄμνος, ὁ ἀφρων τὴν ἀνομίαν (6) τοῦ κόσμου.
 5. Ἐγὼ οἶδα πῶς ἤμαρτόν σοι.
 6. Ὅρῳ (7) τὰς πράξεις μου τὰς πονηρὰς ἐστώσας ἐμπροσθέν σου.
 7. Εἰς σὲ ἤμαρτον, τὴν εἰκόνα σου φθείρας τῇ ἀμαρτίᾳ· λέγω δὴ ἐμαυτὸν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ταπεινώσεως οὕτως δείκνυσιν, ὅτι Θεῷ παρίσταται μετὰ φόβου, καὶ εὐλαθείας.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρεως περ.
 (3) Ὅτι ἐξουδενημένος τὸ πρότερον ὦν διὰ, etc.

48. Ne quando rapiat, et non sit qui eripiat.
 49. Sacrificium laudis honorificabit me:
 50. Et illic iter, quo ostendam illi salutare [quod... salutare Dei] meum.
In finem, psalmus David, cum ingrederetur ad ipsum Nathan propheta, quando intravit ad Bersabee uxorem Uriæ. PSAL. L.
 1. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam:
 2. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.
 3. Amplius lava me ab iniquitate mea:
 4. Et a peccato meo munda me.
 5. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco:
 6. Et peccatum meum coram me [te] est semper.
 7. Tibi soli peccavi: et malum coram te feci:

- B** 48. Tempore mortis.
 49. Qui me corde contrito et humiliato colit et servit, hic me glorificat, quoniam humilitate ostendit, quod astat Deo cum timore et veritate.
 50. Et in fide mea ostendam illi præcepta mea.

1. Postulatione mea misericordis tue ostendo omnibus, quantum peccavi.
 2. Multitudo misericordiarum tuarum superavit multitudinem peccatorum meorum.
 3. Tantum aqua baptismatis tui poterit ut ipsa usque ad animam meam perveniat.
 4. Divinus et supercælestis Agnus, qui tollis iniquitatem mundi.
 5. Ego novi quomodo tibi peccavi.
 6. Video pravas meas actiones stantes coram te.
 7. Contra te peccavi, imaginem tuam corrumpens peccato, hoc est me ipsum.

- (4) Σου δεest.
 (5) Ἰσχύει.
 (6) Τὰς ἀνομίας.
 (7) Ὅρων.

8. Ut justificeris in sermonibus tuis,
 9. Et vincas cum judicaris.
 10. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum :
 11. Et in peccatis concepit me mater mea.
 12. Ecce enim veritatem dilexisti :
 13. Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.
 14. Asperges me hyssopo et mundabor :
 15. Lavabis me, et super nivem dealbabor.
 16. Auditui meo dabis gaudium et lætitiā :
 17. Exsultabunt ossa humiliata.
 18. Averte faciem tuam a peccatis meis :
 19. Et omnes iniquitates meas dele.
 20. Cor mundum crea in me, Deus :
 21. Et spiritum rectum innova in visceribus meis.
 22. Ne projicias me a facie tua :
 23. Et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.
 24. Redde mihi lætitiā salutaris tui :
 25. Et Spiritu principali confirma me.
- A 8. Ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου·
 9. Καὶ νικῆσης ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.
 10. Ἴδού γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην·
 11. Καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσησέ με ἡ μήτηρ μου.
 12. Ἴδού γὰρ ἀληθεῖαν ἠγάπησας·
 13. Τὰ ἀδρῆλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι.
 14. Ῥαντιεῖς με ὑσώπῳ, καὶ καθαρισθήσομαι·
 15. Πλουεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.
 16. Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην·
 17. Ἀγαλλιᾶσονται ὅσπερ τεταπεινωμένα.
 18. Ἀπόστρεφὼν τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου·
 19. Καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον.
 20. Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός·
 21. Καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.
 22. Μὴ ἀποβρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου·
 23. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ.
 24. Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου·
 25. Καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῶ στήριξόν με.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 8, 9. Quoniam prædixisti nobis, quod peccatum mors est, et inexcusabilis est omnis homo coram te.
 10. Ecce enim in iniquitatibus, quas feci, conclusus sum.
 11. Et cum essem in peccatis suscepit me lavacrum.
 12. Ecce enim me Satanæ renuntiantem amasti.
 13. Et symbolum fidei tuæ me docuisti.
 14. Asperges me per Spiritum sanctum sanguine Filii tui, et emundabor.
 15. Et aqua lateris tui mundum me et immaculatum reddes.
 16. Et demum docebis me præcepta tua.
 17. Exsultabit fortitudo animæ meæ, ob peccatum antea infirma.
 18. Deprecor te, ne amplius eorum recorderis
 19. Eas omnes dele.
 20. Cor meum in baptisate purum effice.
 21. Et fac ut Spiritus sanctus tuus habitet in anima mea et in mente mea.
 22. Ne indignum me reputes gratia tua.
 23. Arrham adoptionis.
 24. Consigna me signo Spiritus tui.
 25. Et sancto Spiritu ob divinitatem omnipotenti conforta me.
- 8, 9. (1) Ὅτι προεῖπες ἡμῖν, ὅτι ἡ ἁμαρτία θάνατός ἐστι, καὶ ἀναπολόγητός ἐστι πᾶς ἄνθρωπος ἐνώπιόν σου.
 10. Ἴδού γὰρ ἐν ἀνομίαις, ἃς ἐπραξα συγκεκλεισμένος εἰμί.
 11. Καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὄντα με συνέλαβέ με ἡ κολυμβήθρα.
 12. Ἴδού γὰρ ἀποταξάμενόν με τῷ Σατανᾷ ἠγάπησας.
 13. Καὶ τὸ σύμβολον (2) τῆς πίστεώς σου ἐδίδαξάς με.
 14. Ῥαντιεῖς με τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ αἷμα (3) τοῦ Υἱοῦ σου, καὶ καθαρισθήσομαι.
 15. Καὶ τῷ ὕδατι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς σου ἄσπιλον καὶ ἄμωμον ἀναδείξεις με.
 16. Καὶ λοιπὸν διδάξεις με τὰς ἐντολάς σου.
 17. Ἀγαλλιάσεται ἡ ἰσχύς τῆς ψυχῆς μου, ἡ τὸ πρότερον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀσθενούσα.
 18. Δέομαι σου· μὴ μνησθῆς αὐτῶν ἐτι.
 19. Ὅλας αὐτάς ἀφάνισον (4).
 20. Ἀγνὴν ποίησον ἐν (5) τῷ βαπτίσματι τὴν καρδίαν μου.
 21. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐνοικεῖν ποίησον ἐν τῇ ψυχῇ μου καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ μου.
 22. Μὴ ἀνάξιόν με ἡγήσῃ τῆς χάριτός σου.
 23. Τὸν ἀρραθῶνα τῆς υἰοθεσίας.
 24. Σφράγισόν με τῇ σφραγίδι τοῦ Πνεύματός σου.
 25. Καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τῷ τῇ θεότητι αὐτακρατορικῶ (6) δυνάμει μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) n. 8. Ὅτι, etc., n. 9. Καὶ ἀναπολόγητός, etc.
 (2) Σύμβολον.
 (3) Τῷ αἵματι τοῦ, etc.

- (4) Ἀφανεῖς ποίησον.
 (5) Ἐν δεστ.
 (6) Ἀγίῳ σου... αὐτακρατορικῶς.

26. Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου.
 27. Καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσι.
 28. Ῥῦσαί με ἐξ αἱμάτων, ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου.
 29. Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου.
 30. Κύριε, τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου
 31. Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν.
 32. Ὁλοκαυτώματα οὐκ εἰδοκῆσεις.
 33. Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον.
 34. Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει.
 35. Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών.
 36. Καὶ οἰκοδομηθῆτω τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ.
 37. Τότε εἰδοκῆσεις θυσίαν δικαιοσύνης,
 38. Ἀναφορὰν καὶ ὀλοκαυτώματα.
 39. Τότε ἀνοίτουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους.

- A 26. Docebo iniquos vias tuas :
 27. Et impii ad te convertentur.
 28. Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ :
 29. Exsultabit lingua mea justitiam tuam.
 30. Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam :
 31. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem atique :
 32. Holocaustis non delectaberis.
 33. Sacrificium Deo spiritus contribulatus
 34. Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias.
 35. Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion :
 36. Ut ædificentur muri Jerusalem.
 37. Tunc acceptabilis sacrificium justitiæ,
 38. Oblationes et holocausta :
 39. Tunc imponent super altare tuum vitulos.

ATHANASH INTERPRETATIO.

26. Καὶ διηγήσομαι τοῖς μὴ εἰδόσι σε τὴν εἰς σὲ πίστιν καὶ τὸ σὺν ἔλεος.
 27. Καὶ ἀκούοντες ἀσεβεῖς, ὅτι οὕτως συγχωρεῖς τοῖς πιστεύουσιν εἰς σὲ, ἐπιστρέψουσιν (1).
 28. Ῥῦσαί με ἐκ τῶν τοῦ ἔχθρου δυνάμεων.
 29. Μελετήσῃ ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγια σου.
 30. Πλήρωσον τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μου τῆς χάριτός σου, ἵνα τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου.
 31. Οὐδὲν ἠθέλησας λαβεῖν παρ' ἐμοῦ, ἐπεὶ ἔδωκα ἄν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου.
 32. Σεαυτὸν γὰρ μέλλεις σφαγῆν (2) διδόναι ὑπὲρ ἡμῶν.
 33. Ταπεινωθέντα με ἐξομολογήσασθαί (3) σοί.
 34. Καρδίαν ἐξομολογουμένην σοὶ οὐκ ἀπορρίπτεις.
 35. Ὑπακοὴν ποίησον, Κύριε, τῷ θελήματι σου τὴν καρδίαν μου. Σιών γὰρ σκοπευτήριον ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.
 36. Καὶ αἱ ἐντολαὶ σου πληρωθῶσιν ἐν τῇ διανοίᾳ μου. Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται αὐτὸ (4) πνεῦμα ἡμῶν χάριτος.
 37. Τότε, ὅτ' ἂν τις πληρώσῃ τὰς ἐντολάς σου, εὐπρόσδεκτός ἐστιν ἡ εὐχή (5) αὐτοῦ παρὰ σοί.
 38. Καὶ ἡ προσευχή μου, καὶ ὁλος εὐπρόσδεκτός σοί εἰμι.
 39. Τότε περιστώτες ἐν τῷ ἐπουρανίῳ θυσιαστήριβω οἱ ἅγιοι ἄγγελοι σου δοξάσουσί σε, ὅτι ἠλέησάς με.

26. Et narrabo nescientibus te fidem tuam et misericordiam tuam.
 27. Et impii audientes, quod ita veniam præbes credentibus in te, convertentur.
 28. Libera me a potestatibus inimici.
 29. Cogitabit lingua mea eloquia tua.
 30. Imple labia cordis mei gratia tua, ut os meum annuntiet laudem tuam.
 31. Nihil voluisti a me accipere, quoniam dedissem utique pro peccatis meis.
 32. Te ipsum enim traditurus es victimam pro nobis.
 33. Humiliatum me confiteri tibi.
 34. Cor tibi confitens non rejicias.
 35. Fac, Domine, obtemperare voluntati tuæ cor meum. Sion enim interpretatur specula, quale est cor.
 36. Et præcepta tua impleantur in mente mea.
 D Jerusalem enim interpretatur ipse spiritus gratiæ.
 37. Tunc cum quis impleverit præcepta tua, acceptabilis est oratio ejus apud te.
 38. Et oratio mea, et ego totus tibi gratus, et acceptabilis sum.
 39. Tunc circumstantes in supercælesti altari sancti angeli tui glorificabunt te, quoniam misertus es mei.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οἱ ἀσεβεῖς... ἐπιστρέψουσιν.
 (2) Ἐαυτὸν γὰρ μέλλεις εἰς σφαγῆν, εἰς.
 (3) Ἐξομολογήσασθαι.

- (4) Αὐτοῦ.
 (5) Εὐπρόσδεκτοί εἰσιν αἱ εὐχαί.

In finem, intellectus David, cum venit Doec Idumæus A et annuntiavit Sauli, et dixit ei: Venit David in domum Abimelech. PSAL. LI

1. Quid gloriatur in malitia.
2. Potens in iniquitate tota die?
3. Injustitiam cogitavit lingua tua:
4. Sicut novacula acuta fecisti dolum.
5. Dilexisti malitiam super benignitatem:
6. Iniquitatem magis, quam loqui æquitatem.
7. Dilexisti omnia verba præcipitationis, linguam dolosam.
8. Propter hoc Deus destruet te in finem:
9. Evellet te et emigrare faciet te de tabernaculo tuo:
10. Et radicem tuam de terra viventium.
11. Videbunt justi et timebunt:

(a) V. 1. Τί, etc., ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός. V. 2, 3. Ἀνομίαν, etc., V. 5, 6. Ἠγάπησας, etc., ὑπέρο του λαλήσας δικαιοσύνην.

ATHANASH INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Eis τὸ τέλος συνέσεως τῷ Δαβίδ*, ἐν τῷ ἐλθεῖν (2) *Δωὶκ τὸν Ἰδουμαῖον*, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ, καὶ εἰπεῖν (3) αὐτῷ· Ἦλθε Δαβὶδ εἰς τὸν οἶκον Ἀβιμέλεχ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅταν τις ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ τέλει (4) εἰς σύνεσιν ἔλθῃ τοῦ ἀγαθοῦ, τότε αἱ (5) ἐναντία δυνάμεις συμβουλεύονται μετὰ τοῦ διαβόλου τὸ πῶς ἀποδύσουσι (6) [ἀποβάλλωσι] τὸν ἐπιστρέφοντα. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται οὗτος ἀγαπητός, τουτέστιν ὁ ἐπιστρέφων. Δωὶκ δὲ ὁ Ἰδουμαῖος ἐρμηνεύεται πειρασμός ἐκλείπων, ὅπερ εἰσὶν αἱ ἐναντία δυνάμεις. Σαούλ δὲ ἐρμηνεύεται αἰτητός [αἰτητής]· λέγω δὲ ὁ διάβολος, ὁ πάντας τοὺς δικαίους αἰτῶν πειράζειν. Ἀβιμέλεχ δὲ ἐρμηνεύεται πρὸς ὃν εἰσῆλθεν ὁ ἐπιστρέψας, πατὴρ μου βασιλεῖα [βασιλεὺς], ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ βασιλεὺς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Titulus inscriptus continet: *In finem intellectus David: cum venit Doec Idumæus, et annuntiavit Sauli, et dixit ei: Venit David in domum Abimelech.* Hoc igitur significat, cum quis a peccato tandem in cognitionem boni venerit, tunc contrariæ potestates consultant cum diabolo, quomodo qui se convertit, perdit. *David* enim interpretatur *hic dilectus*: hoc est, *qui se convertit*. *Doec* autem *Idumæus* interpretatur, *tentatio deficiens*: quales sunt *contrariæ potestates*. *Saul* autem interpretatur *petitus* [*petitor*]: hoc est *diabolus*, qui omnes justos tentare postulat. *Abimelech* autem, ad quem venit se convertens, interpretatur *rex patris mei*, qualis est *Filius Dei*, qui est *rex patrum nostrorum*.

1. Quid gloriatur diabolus in malitia sua?
2. In iniquitate qua indesinenter cingitur.
3. Et injustitiam suggeris.
4. Nudam et inhonoratam reddis omnem animam, quemadmodum novacula efficit barbam et caput.
5. Magis amas interfectorem, quam bonos sermones loquentem.
- 6, 7. Delectaris blasphemiam et omni improba doctrina.
8. Propterea in consummatione sæculorum in æternum te perdes.
9. Exstirpabit te, ab imperio tuo te eliminabit.
10. Et memoriam tuam tollet a recordatione viventium.
11. In die iudicii.

Eis τὸ τέλος, συνέσεως τῷ Δαβίδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν (2) *Δωὶκ τὸν Ἰδουμαῖον*, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· Ἦλθε Δαβὶδ εἰς οἶκον Ἀβιμέλεχ. ΨΑΛ. ΝΑ'.

1. (a) Τί ἐγκαυχᾶ ἐν κακίᾳ
2. Ὁ δυνατὸς ἀνομίαν ἔλην τὴν ἡμέραν,
5. Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου
4. Ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον ἐποίησας δόλον.
5. Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύνην·
6. Ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλήσαι δικαιοσύνην.
7. Ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα καταποντισμοῦ, γλῶσσαν δολίαν.
8. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθέλοι σε εἰς τέλος·
9. Ἐκτίλαι σε καὶ μεταναστεύσει σε ἀπὸ σπηνώματός σου·
10. Καὶ τὸ ῥιζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων.
11. Ὑψονται δίκαιοι, καὶ φοσηθήσονται·

(a) V. 1. Τί, etc., ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός. V. 2, 3. Ἀνομίαν, etc., V. 5, 6. Ἠγάπησας, etc., ὑπέρο του λαλήσας δικαιοσύνην.

ATHANASH INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Eis τὸ τέλος συνέσεως τῷ Δαβίδ*, ἐν τῷ ἐλθεῖν (2) *Δωὶκ τὸν Ἰδουμαῖον*, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ, καὶ εἰπεῖν (3) αὐτῷ· Ἦλθε Δαβὶδ εἰς τὸν οἶκον Ἀβιμέλεχ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅταν τις ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ τέλει (4) εἰς σύνεσιν ἔλθῃ τοῦ ἀγαθοῦ, τότε αἱ (5) ἐναντία δυνάμεις συμβουλεύονται μετὰ τοῦ διαβόλου τὸ πῶς ἀποδύσουσι (6) [ἀποβάλλωσι] τὸν ἐπιστρέφοντα. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται οὗτος ἀγαπητός, τουτέστιν ὁ ἐπιστρέφων. Δωὶκ δὲ ὁ Ἰδουμαῖος ἐρμηνεύεται πειρασμός ἐκλείπων, ὅπερ εἰσὶν αἱ ἐναντία δυνάμεις. Σαούλ δὲ ἐρμηνεύεται αἰτητός [αἰτητής]· λέγω δὲ ὁ διάβολος, ὁ πάντας τοὺς δικαίους αἰτῶν πειράζειν. Ἀβιμέλεχ δὲ ἐρμηνεύεται πρὸς ὃν εἰσῆλθεν ὁ ἐπιστρέψας, πατὴρ μου βασιλεῖα [βασιλεὺς], ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ βασιλεὺς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Titulus inscriptus continet: *In finem intellectus David: cum venit Doec Idumæus, et annuntiavit Sauli, et dixit ei: Venit David in domum Abimelech.* Hoc igitur significat, cum quis a peccato tandem in cognitionem boni venerit, tunc contrariæ potestates consultant cum diabolo, quomodo qui se convertit, perdit. *David* enim interpretatur *hic dilectus*: hoc est, *qui se convertit*. *Doec* autem *Idumæus* interpretatur, *tentatio deficiens*: quales sunt *contrariæ potestates*. *Saul* autem interpretatur *petitus* [*petitor*]: hoc est *diabolus*, qui omnes justos tentare postulat. *Abimelech* autem, ad quem venit se convertens, interpretatur *rex patris mei*, qualis est *Filius Dei*, qui est *rex patrum nostrorum*.

1. Τί καυχᾶται ὁ διάβολος ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ (7)
2. Ἐν τῇ ἀνομίᾳ ἢ περιβάλλεται (8) ἀπαύστως.
3. Καὶ ἀδικίαν ὑποβάλλεις.
4. Γυμνὴν καὶ ἄτιμον ἀποδεικνύεις πᾶσαν ψυχὴν, ὡσπερ τὸ ξυρὸν ἀποδεικνύει τὸν πώγωνα καὶ τὴν κεφαλὴν.
5. (9) Ἠδέως ἔχεις τὸν φονευτὴν μᾶλλον ἢ τὸν καλὸν ἕως λόγου ἀγαθοῦ λαλοῦντα.
- 6, 7. Ἠδέως ἔχεις βλασφημίαν καὶ πᾶσαν διδαχὴν πονηράν.
8. Διὰ τοῦτο ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ἀπολεῖ σε εἰς τέλος
9. Ἐκριζώσει σε, κατασπάσει σε ἀπὸ τῆς δυναστείας σου.
10. Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου ἀρεῖ (10) ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ζώντων.
11. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (2) Εἰσελθεῖν.
- (3) Εἶπεν.
- (4) Τελέται.
- (5) Τουτέστιν αἱ.

- (6) Ἀπολέσωσιν.
- (7) Δυνάμεις.
- (8) Καὶ τῇ ἀνομίᾳ περιβάλλεται, etc.
- (9) N. 5. 6. Ἠδέως. N. 7. Ἠδέως, etc.
- (10) Ἀρεῖ.

12. Καὶ ἐπ' αὐτὸν γελάσονται, καὶ ἐροῦσιν·
 13. Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ·
 14. Ἄλλ' ἐπὶ πλησεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ·
 15. Καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ.
 16. Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ·
 17. Ἠλίπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 18. Ἐξομολογήτομαί σοι εἰς τὸν αἰῶνα ὅτι ἐποίησας·
 19. Καὶ ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου, ὅτι ὀπιστὸν ἐναντίον τῶν ἁγίων σου.
 Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, συνέσεως τῷ Δαβίδ.
 ΨΑΛ. ΝΒ'.
 1. Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός.
 2. Διεφθάρησαν, καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομίαις·
 3. Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν.
 4. Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων,

- A 12. Et super eum ridebunt, et dicent :
 13. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorium suum :
 14. Sed speravit in multitudine divitiarum suarum :
 15. Et prævaluit in vanitate sua.
 16. Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei :
 17. Speravi in misericordia Dei in æternum, et in sæculum sæculi.
 18. Confitebor tibi in sæculum, quia fecisti :
 19. Et exspectabo nomen tuum, quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum.
In finem, pro Maeleth, intellectus David.
 B
 1. Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus.
 2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus :
 3. Non est qui faciat bonum.
 4. Deus de cælo prospexit super filios hominum,

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Χαίροντες εἴπωσιν·
 13. Οὗτος ἦν ὁ ἀνθιστάμενος τῷ Θεῷ.
 14. Ἄλλ' ἐθάρει (1) [ἐθάρρησεν] ἐπὶ τῇ ἀλαζονείᾳ ἑαυτοῦ.
 15. Καὶ ἰσχυρεν ἐν τῇ ἀνομίᾳ, ἣν ἐφηῦρεν (2).
 16. Ὁ δὲ χορὸς τῶν ἁγίων πλήρης ἐστὶν ἐλέους καὶ καρπῶν εἰρηνικῶν.
 17. Ἀδιαλείπτως πέποιθα ἐπὶ τὸ ἀμέτρητον ἔλεος τοῦ Θεοῦ.
 18. Δοξάσω σε εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι (3) σὺ με εἰς τοῦτο ἤγαγες.
 19. Καὶ διαμενῶ (4) δεῖ ἐν τῷ ὀνόματί σου, ὅτι τοῦτο ἀγαθόν ἐστι πᾶσι τοῖς ἁγίοις σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, συνέσεως τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν ἐστὶν [ὃ λέγει] ἐπὶ τέλει τῶν αἰῶνων ὑπὲρ τοῦ Κυρίου λέγει ὁ ψαλμὸς, πῶς (6) ἐπιστρέφει τὸν λαὸν λυτρούμενος αὐτὸν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δυναστείας. Μαελέθ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀπαρχή· ἀπαρχὴ δὲ ὁ Χριστός ἐστιν. Εἰς σύνησιν [Συνέσεως] δὲ τῷ Δαβίδ, τοῦτέστιν ὅταν ἔλθῃ εἰς σύνησιν ὁ λαὸς ὁ πεποθημένος· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται ὁ Δαβίδ.

Titulus præpositus continet : *In finem pro Maeleth, intellectus David.* Hoc igitur est [quod significat] : Psalmus loquitur de Domino in fine sæculorum, quomodo convertit populum, liberans eum ex potestate diaboli. *Maeleth* enim interpretatur *primitiæ* : *primitiæ* autem *Christus* est : *Intellectus* autem *David*, hoc est, cum in intellectum venerit populus desideratus ; ita enim interpretatur *David*.

1. Ὁ διάβολος καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες περὶ τοῦ τε- D
 γθέντος ἐκ τῆς Παρθένου.
 2. Κατεφθάρησαν καὶ προσώζεσαν ἐν ἀμαρτίαις·
 3. Τῶν ἀπειθούντων τῷ Θεῷ τῷ ἀγαθῷ, καὶ κολωμένοις (7) τῷ πονηρῷ.
 4. Κατανοεῖν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

- C 12. Gaudentes dicent
 13. Hic erat, qui Deo adversabatur.
 14. Sed confisus est in jactantia sua.
 15. Et prævaluit in iniquitate quam invenit.
 16. Chorus autem sanctorum plenus est misericordia, et fructibus pacificis.
 17. Indeficienter confisus sum in immensa Dei misericordia.
 18. Glorificabo te in æternum, quoniam tu me huc usque adduxisti.
 19. Et permanebo semper in nomine tuo, quoniam hoc bonum est omnibus sanctis tuis.
1. Diabolus et omnes qui ejus sunt dixerunt de nato ex Virgine.
 2. Corrupti sunt et putruerunt in peccatis.
 3. Eorum qui Deo optimo resistunt, et adherent malo.
 4. Ut cognosceret opera hominum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐθάρει.

(2) Ἰσχυρεν . . . ἐφεῦρεν.

(3) Σε ἀπαύστως, ὅτι, etc.

(4) Διαμείνω

(5) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως περ.

(6) Ὅς.

(7) Κολλωμένων.

- 5. Ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum. A
- 6. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt :
- 7. Non est qui faciat bonum, non est usque ad eum.
- 8. Nonne scient omnes, qui operantur iniquitatem ?
- 9. Qui devorant plebem meam ut cibum panis, Dominum [Deum] non invocaverunt :
- 10. Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.
- 11. Quoniam Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent :
- 12. Confusi sunt, quoniam Deus sprexit eos.
- 13. Quis dabit ex Sion salutare Israel ?
- 14. Cum converterit Deus captivitatem plebis suae,
- 15. Exsultabit Jacob, et ietabitur Israel.

In finem, in hymnis intellectus David, cum venissent Ziphæi, et dixissent Saul : Nonne David absconditus est apud nos ? PSAL. LIII.

- 1. Deus, in nomine tuo salvum me fac

- 5. Τοῦ ἰδεῖν, εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.
- 6. Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν·
- 7. Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός.
- 8. Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ;
- 9. Οἱ κατεσθίοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει κρέου τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο·
- 10. Ἐκεῖ ἐφοβήθησαν φόβον, οὗ οὐκ ἦν φόβος.
- 11. Ὅτι ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὀστέα ἀνθρωπαρέσκων.
- 12. Κατησχύνθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξουδένωσεν αὐτούς.
- 13. Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραήλ ;
- 14. Ἐν τῷ ἐπιστρέφει τὸν Θεὸν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,
- 15. Ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις συνέσεως τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἔλθειν τοὺς Ζιφθαίους, καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ· Οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν ; ΨΑΛ. ΝΙ.

- 1. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με·

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 5. Ut videat si est credens in eum.
- 6. Omnes defecerunt a Deo et simul periverunt.
- 7. Non est neque unius eorum opus gratum Deo.
- 8. Non noverunt Deum facientes iniquitatem.
- 9. Absumentes sanctos meos occisione gladii Deum non timuerunt.
- 10. Sed potius regnum mundi hujus timuerunt.
- 11. Dissecabit partem nypocritarum.
- 12. In die iudicii dieet eis : Non novi vos⁷⁰.
- 13. Quis alius poterit dare salutem populo in Sion ?
- 14. Nisi Deus Verbum ibi crucifixus, cum per mortem suam captivitatem nostram convertit.
- 15. Exsultabit populus Judæorum, qui crederunt : similiter autem et gentium, quæ crediderunt. D

- 5. Τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι πιστεύων εἰς αὐτόν.
- 6. Πάντες ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ (1) ἅμα ἀπόλοντο.
- 7. Οὐκ ἔστιν ἐνός αὐτῶν ἔργον δεκτὸν παρὰ τῷ (2) Θεῷ.
- 8. Οὐκ οἶδασι τὸν Θεὸν οἱ ποιοῦντες τὴν ἀνομίαν.
- 9. Οἱ ἀναλισκόμενοι (3) τοὺς ἁγίους μου ἐν φόνῳ μαχαίρας, τὸν Θεὸν οὐκ ἐφοβήθησαν.
- 10. Ἀλλὰ μᾶλλον τὴν βασιλείαν τοῦ κόσμου τούτου ἐφοβήθησαν.
- 11. Διχοτομήσει τὸ μέρος τῶν ὑποκριτῶν.
- 12. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἐρεῖ αὐτοῦς (4)· Οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
- 13. Τίς ἄλλος δυνήσεται (5) τὴν σωτηρίαν δοῦναι τῷ λαῷ ἐν τῇ Σιών ;
- 14. Εἰ μὴ ὁ ἐν αὐτῇ σταυρωθεὶς Θεὸς Λόγος, ὅταν ἐπιστρέψῃ τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου.
- 15. Ἀγαλλιάσεται ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐθνῶν τῶν πεπιστευκότων.

⁷⁰ Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· *Εἰς τὸ τέλος, συνέσεως ἐν ὕμνοις τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἔλθειν τοὺς Ζιφθαίους, καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ· Οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν ; Δαβὶδ οὖν ἐρμηνεύεται ἐξουθέ-*

Titulus qui inscribitur continet : *In finem, intellectus in hymnis David, cum venissent Ziphæi, et dixissent Saul : Nonne David absconditus est apud nos ? David igitur interpretatur contemptus ; Ziphæi au-*

- 1. Deus nomen tuum requiescat super me.

- 1. Ὁ Θεός, τὸ ὄνομα σου ἐπαναπαύεσθαι (7) [ἐπαναπαύεσθω] ἐπ' ἐμέ.

⁷⁰ Matth. xxv, 12.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ δεστ.
 (2) Τῷ δεστ.
 (3) Ἀναλίσκοντες.
 (4) Αὐτοῖς.

(5) Δύνηται.
 (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
 (7) Τῷ ὀνόματί σου ἐπαναπαύεσθω.

2. Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με.
 3. Ὁ Θεὸς, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.
 4. Ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου.
 5. Ὅτι ἄλλότριοι ἐπανεστῆσαν ἐπ' ἐμέ.
 6. Καὶ κραταιοὶ ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου.
 7. Καὶ οὐ πρόβηεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν.
8. Ἴδου γὰρ ὁ Θεὸς βοήθει μοι.
 9. Καὶ ὁ Κύριος ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου.
 10. Ἀποστρέψῃ [Ἀποστρέψει] τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου.
 11. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολόθρευσον αὐτούς.
 12. Ἐκουσίως θύσω σοι,
 13. Ἐξομολογήσομαι τῷ ὄνοματι σου, Κύριε, ὅτι ἀγαθόν.
14. Ὅτι ἐκ πάσης θλίψεως ἐβόησα με.
 15. Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου.
- A** 2. Et in virtute tua judicabis me.
 3. Deus, exaudi orationem meam :
 4. Auribus percipe verba oris mei.
 5. Quoniam alieni insurrexerunt adversum me :
 6. Et fortes quæsierunt animam meam :
 7. Et non proposuerunt Deum ante conspectum suum.
 8. Ecce enim Deus adjuvat me
 9. Et Dominus susceptor animæ meæ.
 10. Avertes [avertet] mala inimicis meis .
 11. Et in veritate tua disperde illos.
 12. Voluntarie sacrificabo tibi :
 13. Confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum.
- B** 14. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me :
 15. Et super inimicos meos despexit oculus meus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

ἤμα· Ζιφαῖοι δὲ ἐρμηνεύονται ἀγαθάλλοιτες. Σαούλ δὲ ἐρμηνεύεται αἰτητός. Τοῦτο οὖν λέγει· οἱ δαίμονες τῷ διαβόλῳ λέγουσιν· Ἴδου συγκεκλεισμένοι (1) ἔχομεν τὸν ἐξουθενημένον ἐκείνον· λοιπὸν ὁ (2) συλληφθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τέλει εἰς σύνεσιν ἔλθῃ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀνυμνεῖ τὸν Θεὸν, καὶ δέεται αὐτοῦ λέγων·

tem interpretantur *repullulantes*. Saul vero interpretatur *petitus*. Hoc igitur significat, dæmones diabolo dicunt: Ecce conclusum habemus contemptum illum. At demum comprehensus ab ipsis, cum tandem divina ope venit in intellectum, laudat Deum, et precatur ipsum, dicens :

2. Καὶ κατὰ τὴν δυνάμιν σου βοηθήσόν με (3).
 3. Εἰς τὰ ὠτά σου εἰσακουσθήτω ἡ προσευχή μου.
 4. Πάντων ὁμοῦ (4) τῶν ῥημάτων ἀκούσαι κατ' αἰσίων· μηδὲν αὐτῶν ἀπόβλητον ἔστω παρὰ σοί.
 5. Οἱ δαίμονες.
 6. Ὅμοίως αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.
 7. Καὶ οὐκ ἐλογίσαντο, ὅτι ὁ Θεὸς δυνατός ἐστι τοῦ ῥύσασθαι με ἀπ' αὐτῶν.
 8. Ἴδου γὰρ ὁ Θεὸς λυτροῦται με καθ' ἐκάστην (5).
 9. Καὶ ὡς Δεσπότης μου ἀντιποιεῖται τοῦ πλάσματος αὐτοῦ.
 10. Ἀποστρέψει (6) [Ἀποστρέφεται] ἡ ὀδύνη αὐτῶν ἐπ' αὐτούς.
 11. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπέλασον αὐτούς ἀπὸ τῆς ψυχῆς μου.
 12. Ἴνα λοιπὸν ἐν μηδενὶ κατεχόμενος δοξάσω σε.
 13. Ἀνυμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἀγαθόν ἐστιν ἐπαναπαυόμενον ἐπὶ τίνα.
 14. Πάσης ἀμαρτίας (7).
 15. Καὶ τῇ διανοίᾳ προσέσχον μετ' ὀργῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου.
- C** 2. Et secundum tuam potentiam adjuva me.
 3. In auribus tuis audiatur oratio mea :
 4. Dignare audire omnia verba mea ; nullum eorum a te rejiciatur.
 5. Dæmones.
 6. Similiter adversariæ potestates.
 7. Et non cogitaverunt, quod Deus potens est ab ipsis me liberare.
 8. Ecce enim Deus liberat me quotidie.
 9. Et veluti Dominus meus protegit figmentum suum.
 10. Convertetur dolor eorum in ipsos.
- D** 11. Gratia sancti Spiritus expelle eos ab anima mea.
 12. Ut demum nulla in re detentus te glorificem.
 13. Laudabo nomen tuum, quoniam bonum est, cum super aliquem requiescit.
 14. Ex omni peccato.
 15. Et mente attendi cum ira contra inimicos meos.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Συγκεκλεισμένον.
 (2) Λοιπὸν οὖν ὁ.
 (3) Βοηθήσεις μοι.
 (4) Μου.

(5) Ἐκάστην ἀπ' αὐτῶν.
 (6) Ἐπιστρέφεται.
 (7) Ἀμαρτίας λέγει.

In finem, in hymnis [Psalmus] intellectus David. A Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις [ψαλμὸς] συνθέσεως τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. LIV.

1. Exaudi, Deus, orationem meam,
2. Et ne despexeris deprecationem meam
3. Intende mihi, et exaudi me.
4. Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum,
5. A voce inimici, et a tribulatione peccatoris.

6. Quoniam declinaverunt in me iniquitatem, et in ira molesti erant mihi.

7. Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me.

8. Timor et tremor venit super me :

9. Et contexerunt me tenebrae.

10. Et dixi : Quis dabit mihi pennas sicut columbae, et volabo et requiescam ?

11. Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine.

1. Ἐνώτισαι, ὁ Θεός, τὴν προσευχὴν μου,

2. Καὶ μὴ ὑπερίδῃς τὴν δέησίν μου ·

3. Πράχῃς μοι, καὶ εἰσάκουσόν μου.

4. Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου, καὶ ἐταράχθην,

5. Ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ καὶ ἀπὸ θλίψεως ἀμαρτωλοῦ.

6. Ὅτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμέ ἀνομίαν, καὶ ἐν ὀργῇ ἐνεκόντου μοι.

7. Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐν ἐμοί, καὶ δειλία (a) θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμέ.

8. Φόβος καὶ τρόμος ἤλθεν ἐπ' ἐμέ ·

9. Καὶ ἐκάλυψέ με σκότος.

10. Καὶ εἶπα · Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς · καὶ πετασθήσομαι, καὶ καταπαύσω ;

11. Ἴδού ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ἠύλισθην ἐν τῇ ἐρήμῳ.

(a) V. 8. Καὶ δειλία, etc. V. 9. Φόβος, etc., σκότος. V. 10. Καὶ περιστερᾶς. V. 11. Καὶ πετασθήσομαι etc. V. 12. Ἴδού, etc. V. 13. Προσεδεχόμεν, etc. V. 14. Ἀπὸ ὀλιγοψυχίας, etc. V. 15. Καταπόντισον, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος λέγεται παρὰ τοῦ ἐπὶ τέλει ἐπιστρέφοντος, καὶ δεομένου τοῦ Θεοῦ ἐν ὕμνοις βυσθῆναι ἀπὸ τῶν τοῦ διαβόλου δυνάμεων, ἡνίκα ἀποτάξῃται τῷ κόσμῳ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται οὗτος ἀγαπητὸν ὄπερ ἐστὶν ὁ (2) ἀποτασσόμενος τῷ κόσμῳ.

Titulus præpositus continet : In finem in hymnis psalmus David. Hoc igitur significat, quous psalmus iste dicitur ab eo, qui in finem se convertit, et Deum in hymnis precatur, ut liberetur a potestatibus diaboli, cum mundo renuntiaverit. David enim interpretatur hic dilectus, qualis est qui mundo vale dicit.

1. Exaudi, Deus, orationem meam.
2. Et ne derelinquas eam acceptam non esse apud te.
3. Quoniam usque nunc aversus a me fuisti, nunc libenter me audi.
4. Dolore affectus sum in afflictione mea, et timui.
5. A dominatione diaboli et peccati.

6. Quoniam adhæserunt mihi, et cum ira multa obtenebrant me.

7. Ob futurum iudicium.

8, 9. Agon multus mihi est, et non novi quid faciam.

10. Et dixi : Quis dignabitur me gratia sancti Spiritus, et auferam me ipsum a mundo, et conticescam ?

11. Secessi a mundo, solitarius quievi

1. Εἰσάκουσον, ὁ Θεός, τὴν προσευχὴν μου (3).
2. Καὶ μὴ καταλίπῃς αὐτὴν ἀπρόδεκτον εἶναι παρὰ σοῦ (4).
3. Ἐπειδὴ ἕως τοῦ νῦν ἀπεστραμμένος ὑπῆρχες, νῦν (5) ἠδέως μου ἄκουσον.
4. Ἐλυπήθην ἐν τῇ μερίμνῃ μου, καὶ ἐφοβήθην.

5. Ἀπὸ τῆς δυναστείας τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας.

6. Ὅτι ἐκολλήθησάν μοι, καὶ μετ' ὀργῆς πολλῆς σκοτίζουσί με.

7. (6) Διὰ τὴν μέλλουσαν γενέσθαι κρίσιν.

8, 9. Ἄγὼν πολὺς μοι ἐστὶ, καὶ οὐκ οἶδα τί ποιήσω.

10. Καὶ εἶπα · Τίς καταδιώξει [καταξιώσει] με τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ λάθω ἐμαυτὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ ἡσυχάσω ;

11. Ἀνεχώρησα ἐκ τοῦ κόσμου, ἀνεπαυσάμην καταμόνας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
- (2) Ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ ὁ, etc.
- (3) Ἄκουσον, ὁ Θεός, τῆς προσευχῆς μου.
- (4) Σοί.
- (5) Ἀπεστραμμένος μου ἦς, καὶ νῦν, etc.

- (6) N. 7. Ἐολίθειν. n. 8. Διὰ τὴν, etc. n. 9. Ἄγών, etc. n. 10. Καὶ εἶπα, etc. n. 11. Καὶ λάθω, etc. n. 12. Ἀνεχώρησα, etc. καὶ ἀνεπαυσάμην, etc. n. 13. Καὶ λοιπόν, etc. n. 14. Ἀπο τῶν εἰσβολῶν, etc. n. 15. Θανάτωσον, etc. n. 16. Ὅτι ἡσθόμεν, etc.

12. Προσεδεχόμενη τὸν Θεὸν τὸν σώζοντά με ἀπὸ Ἀ
ὀλιγοψυχίας, καὶ ἀπὸ καταγίγδοσ.

13. Καταπόντισον, Κύριε, καὶ καταδίελε τὰς
γλῶσσας αὐτῶν·

14. Ὅτι εἶδον ἀνομίαν, καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πό-
λει.

15. Ἡμέρας καὶ νυκτὸς κυκλώσει αὐτὴν ἐπὶ τὰ
τείχη αὐτῆς·

16. Καὶ ἀνομία καὶ κόπος ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ ἀδι-
κία.

17. Καὶ οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν πλατειῶν αὐτῆς τόκος
καὶ δόλος.

18. Ὅτι, εἰ ὁ ἐνθροῦς ὠνεῖδισέ με, ὑπήνεγκα ἐν.

19. Καὶ εἰ ὁ μισῶν με ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλοβήμονησεν,
ἐκρύβην ἀν. ἀπ. αὐτοῦ!

20. Σὺ δὲ, ἄνθρωπε ἰσάφυγε, ἡγεμῶν μου, καὶ γνω-
στὲ μου·

21. Ὅς [Ὅς mss.] ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι
ἐδέσματα·

22. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν ἐν ὁμονοίᾳ.

23. Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς,

24. Καὶ καταθήτωσαν εἰς ἕδου ζῶντες·

25. Ὅτι πονηρία ἐν ταῖς παροικίαις αὐτῶν, ἐν μέ-
σῳ αὐτῶν.

26. Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ ὁ Κύριος
εἰσήκουσέ μου.

12. Exspectabam Deum, qui salvum me facit a
pusillanimitate spiritus et tempestate.

13. Præcipita, Domine, et divide linguas eorum :

14. Quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem
in civitate.

15. Die ac nocte circumdabit eam super muros
ejus :

16. Et iniquitas et labor in medio ejus, et injusti-
tia.

17. Et non defecit de plateis ejus usura, et dolus.

18. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi,
sustinuissem utique.

19. Et si is qui oderat me super me magna locu-
tus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo.

20. Tu vero homo unauimicus, dux meus, et notus
meus :

21. Qui [Quippe] simul mecum dulces capiebas
cibus :

22. In domo Dei ambulavimus in consensu.

23. Veniat mors super illos,

24. Et descendant in infernum viventes :

25. Quoniam nequitia in habitaculis eorum, in
medio eorum.

26. Ego ad Deum clamavi, et Dominus exaudi-
vit me :

ATHANASII INTERPRETATIO:

12. Λοιπὸν προσεδεχομένη τὸν Θεὸν τὸν λυτρούμενόν **C**
με ἀπὸ τῶν εἰσβολῶν τοῦ ἐχθροῦ.

13. Θανάτωσον, Κύριε, καὶ σύντριψον κακίαν
αὐτῶν.

14. Ὅτι αἰσθομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

15. Ἀπαύστως ἡμέρας καὶ νυκτὸς περικαθέζεται
μοι ἡ ἁμαρτία.

16. Πεπλήρωται ἡ διάνοιά μου λογισμῶν.

17. Καὶ οὐκ ἀφίσταται ἀπὸ τῆς καρδίας μου ἡ
προϋπάρχουσα ἁμαρτία.

18. Καὶ ὅτε ὁ ἐχθρὸς ὠνεῖδιζέ με, ὑπέφερον.

19. Καὶ πάλιν ὅτε τὴν ἀπάτην τοῦ βίου ἐνέβαλέ μοι,
οὐκ ἠνεχόμην [ἠνεσχόμην] αὐτοῦ.

20. Σὺ δὲ λέγω τῇ διανοίᾳ μου· Τὸ ἡγεμονικόν μου·

21. Τὸ μετ' ἐμοῦ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ἡδέως ἔχον· **D**

22. Πορευθῶμεν ἅμα εἰς προσευχὴν.

23. Καὶ ἔρχεται ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς λογισμοὺς
τοὺς κακοῦς.

24. Καὶ ἄφανεις γίνονται περὶ χρήματος (1) (α).

25. Ὅτι κακία πολλὴ ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅταν οἰκῶσιν (2)
ἐν αὐτῇ.

26. Ἐγὼ ἀδικούμενος ὑπ' αὐτῶν ἀνεβόησα πρὸς τὸν
Θεὸν, καὶ ὁ Κύριος ἐβοήθησέ μοι (3).

12. Denique exspectabam Deum, qui me liberat
ab incursibus inimici.

13. Mortifica, Domine, et contere malitiam eo-
rum.

14. Quoniam sensi in corde meo.

15. Incessanter die ac nocte circumassidet mihi
peccatum.

16. Repleta est mens mea cogitationibus.

17. Et non discessit a corde meo, quod antea existi-
stebat peccatum.

18. Et cum inimicus maledixit mihi, toleravi.

19. Et rursus cum deceptionem vitæ mihi in-
jecit, ipsum non sustinui.

20. Tibi autem dico mens mea, Principatum in
me tenes :

21. Mecum eloquia Dei suaviter habens :

22. Ivimus simul ad orationem.

23. Et venit ira Dei super cogitationes malas.

24. Et evanescent in ipso rerum usu.

25. Quoniam malitia multa in corde est, cum
ipsi in eo habitant.

26. Ego læsus ab ipsis clamavi ad Deum, et Do-
minus adjuvit me.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic:

(1) Γίνονται παραχρηῆμα.

(2) Οἰκήσουσιν.

(3) Εἰσήκουσέ μου.

(α) Χρήσεως. In cod. Barb. hoc verbum exstat in textu nigra lineola subternotatum.

27. Vespere, et mane, et meridie narrabo,
 28. Et annuntiabo, et exaudiet vocem meam.
 29. Redimet in pace animam meam ab his, qui
 appropinquant mihi :
 30. Quoniam inter multos erant mecum.
 31. Exaudiet Deus, et humiliabit illos, qui est
 ante sæcula

Diapsalma.

32. Non enim est illis commutatio, quoniam non
 timuerunt Deum.
 33. Extendit manum suam in retribuendo :
 34. Contaminaverunt testamentum ejus :
 35. Divisi sunt ab ira vultus ejus.
 36. Et appropinquerunt corda eorum.
 37. Molliti sunt sermones eorum super oleam,
 38. Et ipsi sunt jacula.
 39. Jacta super Dominum curam tuam, et ipse
 te enutriet :
 40. Non dabit in æternum fluctuationem justo.
 41. Tu vero, Deus, deduces cos in puteum inte-
 ritus.
 42. Viri sanguinum, et dolosi,
 45. Non dimidiaverunt dies suos.
 (a) Vers. 27., Ἐσπέρας, etc. ἀπαγγεῶ. Vers 28, Καὶ εἰσα., etc.

- A 27. (a) Ἐσπέρας, καὶ πρωτῶ, καὶ μεσημέριας δι-
 ηγήσομαι,
 28. Καὶ ἀπαγγεῶ, καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου.
 29. Λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν
 ἐγγιζόντων μοι.
 30. Ὅτε ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί.
 31. Εἰσακούσεται ὁ Θεὸς, καὶ ταπεινώσει αὐτούς,
 ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων.

Διάψαλμα.

- Γ 32. Οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα, ὅτι οὐκ ἐφο-
 βήθησαν τὸν Θεόν.
 33. Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι.
 34. Ἐβεβήλωσαν τὴν διαθήκην αὐτοῦ.
 35. Διεμερίσθησαν ἀπὸ ὀργῆς τοῦ προσώπου αὐτοῦ,
 36. Καὶ ἤγγισαν αἱ καρδίαι αὐτῶν.
 B 37. Ἠπαλύθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ εἰλαιον,
 38. Καὶ αὐτοὶ εἰσι βολίδες.
 39. Ἐπὶ ῥίψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ
 αὐτός τε διαβρέψει.
 40. Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σάλον τῷ δικαίῳ.
 41. Σὺ δὲ, ὁ Θεὸς, καταξέεις αὐτούς εἰς φρέαρ δια-
 φθορᾶς.
 42. Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος,
 43. Οὐ μὴ ἡμισεύσῃσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

27. Sine intermissione orans confitebor tibi.
 28. Et quoties clamabo ad eum, ut impleat peti-
 tionem meam, et curam mei sumet.
 29. Liberabit gratia sua animam meam ab im-
 probis cogitationibus.
 30. Quoniam multæ erant in corde meo.
 31. Deprecationem meam in finem adducet, et
 substernet eos pedibus meis Deus, qui ante sæcula.
 32. Non enim ipsis parcat.
 33. Detinere me voluit inimicus, cum me Deus
 liberaret a peccato.
 34. Contaminaverunt homines iniquitate.
 35. Decepti sunt homines a dæmonum malitia.
 36. Et corda eorum conclusa sunt.
 37. Deceptione peccati.
 38. Tanquam arcus sublati sunt ab ipso.
 39. Deprecare Dominum, et ipse te vivificabit.
 40. Non patietur unquam tentari justum ⁷¹
 41. In futuro sæculo dæmones.
 42. Inimici potestates.
 43. Erant enim immortales ; tradentur autem in
 ignem æternum ipsis præparatum.

⁷¹ I Cor. x, 13.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δὲ ἐσόμενος.
 (2) Ἄν δεest : paulo post, αἰτημά σου, καὶ πρό-
 νοιαν αὐτοῦ ποιήσεται.

- C 27. Ἀπαύστως δεόμενος (1) ἐξομολογήσομαι σοι.
 28. Καὶ ὁσάκις ἂν (2) ἀναβοήσω πρὸς αὐτὸν πλη-
 ρῶσαι τὸ αἰτημά μου, καὶ πρόνοιάν μου ποιήσεται.
 29. Λυτρώσεται διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν
 μου ἀπὸ τῶν πονηρῶν λογισμῶν.
 30. Ὅτι πολλοὶ ἦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.
 31. Εἰς πέρας ἀγαγεῖ τὴν δέησίν μου καὶ ὑποστρώ-
 σει αὐτούς τοῖς ποσὶ μου ὁ προαιώνιος Θεός.
 32. Οὐ γὰρ συγχωρησεται (3) αὐτοῖς.
 33. Κατασχεῖν με ἠθέλησεν ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ τὸν Θεὸν
 λυτροῦσθαι με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 34. Ἐμόλυναν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τῆς ἀνομίας.
 35. Ἠπατήθησαν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς κακίας τῶν
 δαιμόνων.
 D 36. Καὶ συνεκλείσθησαν αἱ καρδίαι αὐτῶν.
 37. Τῇ ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας.
 38. Ὡς τόξον ἐπάρθησαν ἀπ' αὐτοῦ (4).
 39. Δεῖθῃτι τοῦ Κυρίου, καὶ αὐτός σε ζωοποιήσει.
 40. Οὐκ ἔασει ποτὲ πειρασθῆναι τὸν δίκαιον.
 41. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τοὺς δαίμονας.
 42. Αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
 43. Ἦσαν γὰρ ἀθάνατοι· παραδοθήσονται δὲ εἰς
 τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον αὐτοῖς.

- (3) Συγχωρηθήσεται.
 (4) Ἐν αὐτοῖς.

44. Ἐγὼ δὲ, Κύριε, ἐλπῶ ἐπὶ σέ.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. ΨΑΛ. ΝΕ'.

1. Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος·

2. Ὅλην τὴν ἡμέραν πολεμῶν, ἐθλιψέ με.

3. Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην τὴν ἡμέραν·

4. Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμουῦντές με ἀπὸ ὕψους.

5. Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι·

6. Ἐγὼ δὲ ἐλπῶ ἐπὶ σέ.

7. Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους μου·

8. Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπιστα οὐ συζηθήσομαι, τί ποιήσεις μοι σάρξ.

9. Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους ἐβδελύσσοντο

10. Κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κινῶν.

A 44. Ego autem, Domine, sperabo in te.

In finem, pro populo, qui a sanctis longe factus est, David, in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. PSAL. LV.

1. Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo :

2. Tota die impugnans tribulavit me.

3. Conculcaverunt me inimici mei tota die :

4. Quoniam multi bellantes adversum me ab altitudine.

5. Die non timebo.

6. Ego vero in te sperabo :

7. In Deo laudabo sermones meos :

B 8. In Deo speravi, non timebo, quid faciat mihi caro.

9. Tota die verba mea exsecrabantur.

10. Adversum me omnes cogitationes eorum in malum.

ATHIANASH INTERPRETATIO.

44. Ἐγὼ δὲ ἐλπίζω ἐπὶ σέ, ὅτι λυτροῦσαί με [νῦν λυτρώσῃ με], καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι πάσης τιμωρίας.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. Τῶν ἀπὸ τῶν ἁγίων δὲ μεμακρυμμένου* [ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμμένου]· *τουτέστιν ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τῶν τὸ πρότερον μεμακρυμμένων ἀπὸ τῶν ἁγίων. Εἶτα, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν· λέγω δὴ ἐπὶ τέλει ἐπιστροφόντων εἰς τὴν τοῦ Κυρίου εὐάρεστον πολιτείαν· ὡσπερ γὰρ στήλην τινα διαγράφει ταύτην· τὸν δὲ Δαβὶδ εἰς τὸν Κύριον θεωρητέον, διὰ τὸ ἐρμηνεύεσθαι αὐτὸν ἰκανὴν χειρὶ· εἶτα· Ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ. Ἀλλόφυλοι ἐρμηνεύονται πλιττοτες ποτήματι (2). Ἐν Γέθ δὲ ἐρμηνεύεται ἐν Ἀηρῷ. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅταν τις κατέχεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πολιτείαν, ἀρχεται λέγειν τῷ Θεῷ τὸν παρακείμενον ψαλμόν.*

Titulus præpositus continet : *In finem, pro populo, qui a sanctis longe factus est, David, in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. Pro populo, qui a sanctis longe factus est, hoc est pro gentibus, quæ antea se elongaverunt a sanctis. Deinde David, in tituli inscriptionem; dico autem in fine pro se convertentibus ad conversationem Domino acceptam; veluti enim titulum quemdam hanc describit: Illud autem David, allegorice intelligendum est de Domino, quoniam David interpretatur manu fortis: deinde: cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. Allophyli interpretantur, potu cadentes; in Geth autem interpretatur in torculari. Hoc igitur significat: cum quis teneretur in corde suo a contrariis potestatibus et conversus ad Dominum conversationem incipit dicere Deo appositum psalmum.*

1. Περὶ τοῦ διαβόλου λέγει.

2. Ἀπαύστως ἐμβάλλων μοι τὰς ἑαυτοῦ ἐνθυμήσεις.

3. Οἱ δαίμονες καὶ αὐτοὶ ὁμοίως, ἀπαύστως.

4. Οἱ λογισμοὶ οἱ πετάμενοι, καὶ εἰσιόντες ἐν ταῖς καρδίαις (3).

5, 6. Ὡν ἐν τῷ φωτι σου νῦν (4) οὐκ ἔτι φοβοῦμαι· ἀλλ' ἐλπῶ ἐπὶ σοί.

7. Τὴν εὐχὴν μου (5) προσενέγκω.

8. Τουτέστιν, οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἁμαρτία.

9. Πάντοτε τὴν εὐχὴν μου, ἣν ἀνέπεμπον τῷ Θεῷ, ἐκείνοι ἐφρευγον.

10. Καὶ λοιπὸν συνεβουλεύοντο τὸ πῶς πηχιδεύσασί με.

C 1. De diabolo loquitur

2. Incessanter injiciens mihi suas cupiditate.

3. Dæmones etiam ipsi similiter, sine intermissione.

4. Cogitationes advolantes, et ingredientibus in corda.

5, 6. Existens nunc in luce tua, non amplius timeo, sed sperabo in te.

7. Orationem meam afferō.

8. Hoc est, non timebo quid faciet mihi peccatum.

9. Semper orationem meam, quam ad Deum mittebam, illi fugiebant.

10. Et demum consultabant quomodo me laqueis irretirent.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(2) Πτώματα.

(3) Πετώμενοι... εἰς τὰς καρδίας.

(4) Σου νῦν desunt.

(5) Μου λέγει.

11. Inhabitabunt, et abscondent :
 12. Ipsi calcaneum meum observabunt,
 13. Sicut sustinuerunt animam meam.
 14. Pro nihilo salvos facies illos
 15. In ira populos confringes.
 16. Deus, vitam meam annuntiavi tibi :
 17. Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo,
 sicut et in promissione tua.
 18. Convertentur inimici mei retrorsum :
 19. In quacunque die invocavero te
 20. Ecce cognovi quoniam Deus meus es tu.
 21. In Deo laudabo verbum,
 22. In Domino laudabo sermonem.
 23. In Deo speravi, non timebo quid faciat
 mihi homo.
 24. In me, Deus, vota, quæ reddam laudationis tuæ.
 25. Quoniam eripuisti animam meam de morte,
 26. Oculos meos a lacrymis,
 27. Et pedes meos de lapsu.
 28. Placebo coram Domino in lumine viventium.
In finem, ne disperdas, David, in tituli inscriptione.
Cum ipse sugeret a facie Saul in speluncam.
 PSAL. LVI.
 1. Miserere mei, Deus, miserere mei :
 2. Quoniam in te confidit anima mea.

- A 11. Παροικήσουσι, και κατακρύψουσιν·
 12. Αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξουσι,
 13. Καθάπερ ὑπέμειναν τὴν ψυχὴν μου.
 14. Ὑπὲρ τοῦ μηδενὸς σώσεις αὐτούς
 15. Ἐν ὀργῇ λαοὺς κατὰξεις.
 16. Ὁ Θεός, τὴν ζωὴν μου ἐξηγγεῖλά σοι·
 17. Ἔθου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν σου, ὡς καὶ ἐν
 τῇ ἐπαγγελίᾳ σου.
 18. Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροὶ μου εἰς τὰ ὀπίσω·
 19. Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαι σε
 20. Ἰδοὺ ἔγνω, ὅτι Θεός μου εἶ σύ.
 21. Ἐπὶ τῷ Θεῷ αἰνέσω ῥῆμα,
 22. Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ αἰνέσω λόγον.
 23. Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθήσομαι· τί ποιή-
 σει μοι ἄνθρωπος ;
 24. Ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, εὐχαί, ἃς ἀποδώσω αἰνέσεώς σου.
 25. Ὅτι ἐρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου,
 26. Τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων,
 27. Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος.
 28. Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων.
*Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ, εἰς στη-
 λογραφίαν, ἐν τῷ αὐτῶν ἀποδιδράσκειν ἀπὸ
 προσώπου Σαούλ εἰς τὸ σπήλαιον. ΨΑΛ. ΝΣΓ.*
 1. Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ἐλέησόν με·
 2. Ὅτι ἐπὶ σοὶ πέποιθεν ἡ ψυχὴ μου.

ATHANASH INTERPRETATIO.

11. Expectabunt et observabunt quomodo me C
 comprehendant.
 12. Expectant supplantare me.
 13, 14. Quomodo ipsi expectant ut importune
 perdant animam meam, ipse eos dejecit.
 15. Eorum multitudinem.
 16. Primam meam conversationem confessus sum
 tibi.
 17. Ipse autem effudi lacrymas, quemadmodum
 denuntiasti poenitentibus ut facerent.
 18. Recedent daemones confusi.
 19. Ex ea die, qua te invocavi.
 20. Cognovi, quod Deus meus es tu.
 21. In Deo, dicit, gloriabor
 22. Orationem meam.
 23. Quid faciat mihi diabolus?
 24. Perinanebunt, Domine, gratiarum actiones,
 quas reddam gloriæ tuæ.
 25. A peccato.
 26. A daemonibus.
 27. A casu.
 28. Gratias agam Domino in viis sanctorum.

11. Παραμενοῦσι καὶ τηρήσουσι τὸ πῶς πιάσωσι
 με.
 12. Ἐκδέχονται σκελίσαι με
 13, 14. Ὡς αὐτοὶ ἐκδέχονται ἀπολέσαι τὴν ψυχὴν
 μου ἀκρίτως, αὐτοὺς κατέβαλεν (1) αὐτούς.
 15. Τὸ πλῆθος αὐτῶν.
 16. Τὴν προτέραν μου ἀναστροφὴν ἐξωμολογησά-
 μην σοι (2).
 17. Αὐτοὺς δὲ ἐξέδωκα τὰ δάκρυα, καθὼς ἐπηγγει-
 λαμεν (3) τοῖς μετανοοῦσι ποιεῖν.
 18. Ἀναχωρήσουσιν οἱ δαίμονες ἀσχυρόμενοι.
 19. Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπεκαλέσάμην σε.
 20. Ἔγνω, ὅτι Θεός μου εἶ σύ.
 21. Ἐπὶ τῷ Θεῷ, λέγει, καυχήσομαι.
 22. Τὴν εὐχὴν μου.
 23. Τί ποιήσει μοι ὁ διάβολος ;
 24. Διαμενοῦσι, Κύριε, αἱ εὐχαρισταί, ἃς ἀπο-
 δώσω τῇ δόξῃ σου.
 25. Ἐκ τῆς ἁμαρτίας.
 26. Ἀπὸ τῶν δαιμόνων.
 27. Ἀπὸ πτώματος.
 28. Εὐχαριστήσω (4) τῷ Κυρίῳ ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν
 ἁγίων.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· *Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ, εἰς στηλογραφίαν, ἐν
 Titulus præpositus continet : In finem ne corrumpas, David, in tituli inscriptionem, cum ipse sugeret a
 1, 2. Deprecor te, Deus, miserere mei, quoniam
 confidi in te, quia misericors es.*
 1, 2. Δέχομαι σου, ὁ Θεός, ἐλέησόν με, ὅτι πεπί-
 στευκά σοι, ὅτι ἐλεήμων εἶ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κατὰβλε.
 (2) Σὺν *vel melius* σοι.
 (3) Ἐξέδωκας... ἐπηγγεῖλω.

- (4) Εὐαρεστήσω.
 (5) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρεως περ.

3. Καὶ ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πτερύγων σου ἐλπῶ,
 4. Ἔως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνομία.
 5. Κεκράζομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον,
 6. Τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαντά με.
 7. Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔσωσέ με·
 8. Ἔδωκεν εἰς ἔνδειος τοὺς καταπατοῦντάς με.
 9. Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ·
 10. Καὶ ἐβρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύμων·
 11. Ἐχοιμήθην τεταραγμένος.
 12. Ἰδοὺ ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὄπλα καὶ βέλη·
 13. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα.
 14. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός·
 15. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.
 16. Παύσα ἡτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου·
 17. Καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχὴν μου.
 18. Ὄρυσαν πρὸ προσώπου μου βόθρον·
 19. Καὶ ἐνέπεσον εἰς αὐτόν.

Διάψαλμα (α).

20. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός·
 21. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ἄσομαι, καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ σου.

(u) Cod. Palat.

- A 3. Et in umbra alarum tuarum sperabo,
 4. Donec transeat iniquitas.
 5. Clamabo ad Deum altissimum :
 6. Deum qui benefecit mihi.
 7. Misit de caelo, et liberavit me :
 8. Dedit in opprobrium conculcantes me.
 9. Misit Deus misericordiam suam, et veritatem suam :
 10. Et eripuit animam meam de medio catulorum leonum :
 11. Dormivi conturbatus.
 12. Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ.
 13. Et lingua eorum gladius acutus.
 14. Exaltare super caelos, Deus :
 15. Et in omni terra gloria tua,
 B 16. Laqueum paraverunt pedibus meis :
 17. Et incurvaverunt animam meam.
 18. Foderunt ante faciem meam foveam :
 19. Et inciderunt in eam.

Diapsalma.

20. Paratum cor meum, Deus :
 21. Paratum cor meum, cantabo, et psalmum dicam in gloria mea.

ATHANASII INTERPRETATIO.

τῷ αὐτὸν ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου Σαουλ εἰς τὸ σπήλαιον. Τοῦτο οὖν δηλοῖ, ὅταν τις φεύγῃ ἀπὸ προσώπου Σαουλ εἰς τὸν μονήρη βίον, μηκέτι διαφθείρει (1) εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πολιτείαν, ἀλλὰ βοᾷν [βοᾷ] πρὸς αὐτὸν τὸν προκειμένον ψαλμόν. Σαουλ γὰρ εἰς τὸν διάβολον ἐρμηνεύεται, καθὼς πολλάκις εἰρηκαμεν. *facie Saul in speluncam*. Hoc igitur significat, cum quis fugit a facie Saul in vitam solitariam, non amplius corrumpit conversationem Domini, sed clamando ad eum appositum psalmum dicit. Saul enim pro diabolo accipitur, quemadmodum sæpe diximus.

3. Καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν δύο σου διαθηκῶν C ἐλπῶ·
 4. Ἔως οὗ συντελεσθῇ ὁ κόσμος.
 5. Δεηθῆσομαι, λέγει, τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου·
 6. Τὸν δωρησάμενον (2) τὰ ἑαυτοῦ πάντα.
 7. Τὸν Θεὸν Λόγον ἐξαπέστειλεν ὁ Πατήρ
 8. Τοὺς δαίμονας λέγει.
 9. Τὸν Ἰῶν αὐτοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον.
 10. Ἐκ μέσου τῶν δαιμόνων.
 11. Ἀνεπαυσάμην μετὰ φροντίδος τῶν ἁμαρτιῶν μου.
 12. Τῶν ἀνθρώπων αἱ διδασκαλῆαι θανατηφόροι εἰσὶν.
 13. Καὶ ἡ λαλιὰ αὐτῶν ἠκονημένη εἰς κακά.
 14. Δοξάζῃται ἐν τοῖς ἁγίοις σου, ὁ Θεός.
 15. Καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ἡ πίστις σου.
 16. Οἱ δαίμονες τὴν (3) ἁμαρτίαν.
 17. Καὶ εἴλκυσαν τὴν ψυχὴν μου.
 18. Ἠυτέρισάν μοι τοῦ πσεῖν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐμὲ μὲν ἐβρύσω·
 19. Ἐκεῖνοι δὲ ἐνέμειναν ἐν αὐτῇ.
 20. Εἰς τὸ θέλημά σου.
 21. Ἀνυμῶν σου καὶ λέγων τὰς δωρεὰς ἃς ἔχαρισω μοι.

3. Et in refrigerio duorum testamentorum tuorum sperabo :
 4. Donec consummetur mundus.
 5. Deprecabor, inquit, Deum altissimum :
 6. Qui sua omnia donavit.
 7. Deum Verbum misit Pater.
 8. Dæmones significat.
 9. Filium suum et sanctum suum Spiritum.
 10. De medio dæmonum.
 11. Requievi sollicitus de peccatis meis.
 12. Doctrinæ hominum mortiferæ sunt.
 13. Et loquela eorum acuta ad malum.
 14. Glorificare in sanctis tuis, Deus.
 15. Et in omni mundo fides tua.
 D 16. Dæmones peccatum.
 17. Et traxerunt animam meam.
 18. Paraverunt mihi ut caderem in peccatum, et me quidem liberasti.
 19. Ipsi autem in eo permanserunt.
 20. In voluntatem tuam.
 21. Laudans et enarrans dona tua, quæ elargitus es mihi.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Διαφθείρης. (2) Δωρησάμενόν μοι.

(3) Εἰς τὴν.

22. Exsurge, gloria mea :
 23. Exsurge, psalterium et citbara :
 24. Exurgam diluculo.
 25. Confitebor tibi in populis, Domine.
 26. Et psalmum dicam tibi in gentibus.
 27. Quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua :
 28. Et usque ad nubes veritas tua.
 29. Exaltare super caelos, Deus :
 30. Et super omnem terram gloria tua.

In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem.
 PSAL. LVII.

1. Si vere utique justitiam loquimini :
 2. Recta judicate filii hominum.
 3. Etenim in corde iniquitates operamini in terra : B
 4. Injustitiam manus vestrae concinnant.
 5. Alienati sunt peccatores a vulva :

(a) Vers. 22, Ἄσσομαι, καὶ ψαλῶ σοι· deest ἐν τῇ δόξῃ μου. Vers. 23, Ἐξεγέρθητι, etc.

- A 22. (a) Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου·
 23. Ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα.
 24. Ἐξεγερόθησμαι ὄρθρου.
 25. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν λαοῖς, Κύριε·
 26. Ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσιν.
 27. Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου·
 28. Καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου.
 29. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός·
 30. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν. ΨΑΛ. NZ'.

1. Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε,
 2. Εὐθείας κρίνατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
 3. Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίαν ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ·
 4. Ἄδικιαν αἱ χεῖρες ὑμῶν συμπλέκουσιν.
 5. Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μητέρας·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

22. Gratia tua.
 23. Spiritus sanctus tuus.
 24. In luce tua.
 25. Glorificabo te, dicit.
 26. Cum crucifixus es pro universo mundo.
 27. Quoniam glorificata est a terra usque ad caelos passio tua.
 28. Et fides tua in sanctos.
 29. Ascende in caelos :
 30. Et in omni terra passio tua glorificabitur.

22. Ἡ χάρις σου.
 23. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 24. Ἐν τῷ φωτὶ σου.
 25. Δοξάσω σε, λέγει.
 26. Ὅταν (1) σταυρωθεὶς [σταυρωθῆς] ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου.
 27. Ὅτι ἐδοξάσθη ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τῶν οὐρανῶν C τὸ πάθος σου.
 28. Καὶ ἡ πίστις (2) σου εἰς τοὺς ἁγίους.
 29. Ἀναλήφθητι εἰς τοὺς οὐρανοὺς (3).
 30. Καὶ ἐν τῇ γῇ πάση τὸ πάθος σου δοξασθήσεται

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· *Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν.* Τοῦτο οὖν λέγει· ἕως τέλους μὴ διαφθείρης κατὰ (5) Θεόν σου πολιτείαν· ὡς γὰρ πολλάκις εἰρήκαμεν, ἡ στηλογραφία εἰς τὴν πολιτείαν θεωρεῖται.

Titulus praepositus continet : *In finem, ne corrumpas, David in tituli inscriptionem.* Hoc igitur significat usque in finem, ne corrumpas secundum Deum conversationem tuam : ut enim saepe diximus tituli inscriptio allegorice explicatur de conversatione seu vitae institutione.

1. Si revera estis Christiani :
 2. Justa et digna de vos ipsis consulite.
 3. Etenim in hominibus extrinsecus justi apparetis ; intus vero omuem errorem colitis.
 4. Et corda vestra adinventiones quasdam componunt.
 5. Tales abalienati sunt a meo lavacro.

1. Εἰ κατὰ ἀλήθειαν ἰηριστιανοὶ ἐστε,
 2. Δίκαια καὶ ἄξια βουλευέσθε περὶ ἑαυτοῦ (6) [ἑαυτῶν].
 3. Καὶ γὰρ τοῖς ἀνθρώποις φαίνεσθε δίκαιοι ἔξωθεν· ἔσωθεν δὲ νέμετε (7) πάσης πλάνης.
 4. Καὶ αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐξερευνήσεις τινὰς συνειθεῖσιν (8).
 5. Οἱ τοιοῦτοι ἀπηλλοτριώθησαν ἀπ' ἐμοῦ τῆς (9) κολυμβήθρας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁ γὰρ.
 (2) Τὴν πίστιν, at melius ἡ πίστις... ἁγίους σου.
 (3) Οὐρανοῦς, ὁ Θεός.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, etc.*

- (5) Τὴν κατὰ, etc.
 (6) Ἐμοῦ.
 (7) Γέμετε.
 (8) Συντίθουσιν.
 (9) Ἀπὸ τῆς, etc.

6. Ἐπλανήθησαν ἀπὸ γαστρὸς, ἐλάλησαν ψευδῆ. A
 7. Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφρα,
 8. Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς, καὶ βουούσης τὰ ὦτα αὐτῆς·
 9. Ἥτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων, φαρμακοῦ τε,
 10. (a) Φαρμακευομένη παρὰ σοφοῦ.
 11. Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς δόντας αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν·
 12. Τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν ὁ Κύριος.
 13. Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπορευόμενον·
 14. Ἐντενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀσθενήσουσιν.
 15. Ὡσεὶ κηρὸς τακεῖς, ἀνταναιρεθήσονται·
 16. Ἔπεσε πῦρ ἐπ' αὐτούς, καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον.
 17. Πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν τὴν ῥάμμον·
 18. Ὡσεὶ ζῶντας, ὡσεὶ ἐν ὀργῇ καταπίεται αὐτούς (b).
 19. Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν ἴδῃ ἐκδίκησιν·
 20. Τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ.
 21. Καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος· Εἰ ἄρα ἐστὶ καρπὸς τῆ δικαίῳ·
 22. Ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτούς ἐν τῇ γῆ.

(a) Vers. 10, Φαρμακοῦ τε, etc., σοφοῦ.

(b) In marg. cod. ὑμᾶς.

6. Erraverunt ab utero, locuti sunt falsa.
 7. Furor illis secundum similitudinem serpentis :
 8. Sicut aspidis surdæ, et obturantis aures suas :
 9. Quæ non exaudiet vocem incantantium, et venefici,
 10. Quæ incantatur a sapiente.
 11. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum :
 12. Molas leonum confregit Dominus.
 13. Ad nihilum deveniunt tanquam aqua decurrens.
 14. Intendet arcum suum, donec infirmetur.
 15. Sicut cera quæ fluit, auferentur :
 16. Cecidit ignis super eos, et non viderunt solem.
 17. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum :
 18. Sicut viventes, sicut in ira absorbet eos.
 19. Lætabitur justus cum viderit vindictam :
 20. Manus suas lavabit in sanguine peccatoris.
 21. Et dicet homo : Si utique est fructus justo :
 22. Utique est Deus judicans eos in terra.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Πλάνην γὰρ (1) ἔλαβον ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. C
 7. Ἡ διδαχὴ αὐτῶν θανατηφόρος, ὡς ὁ υἱὸς τοῦ ὄφρα.
 8. Ἀπὸ τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέφουσιν.
 9. Οὕτως οὐδὲ οὗτοι ἀκούουσι τῶν διδασκόντων αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν.
 10. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν τῇ σοφίᾳ τοῦ κόσμου τούτου ἀπατώσιν αὐτούς.
 11. Τὰς διδασκαλίας αὐτῶν.
 12. Τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν.
 13. Ἡ ἡμέρα (2) τῆς κρίσεως ἀπορρίψει αὐτούς.
 14. Ἐνισχύσει τὸν λόγον τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ ἕως τῆς συντελείας.
 15. Ὡς ὁ κηρὸς (3) ἐν τῷ πυρὶ ἀναλίσκεται, οὕτως ἔσται ἡ ἀπώλεια αὐτῶν·
 16. Κατεκυρίευσεν αὐτῶν ὁ Σατανᾶς, καὶ οὐκ ἔγνωσαν τὸν Κύριον.
 17, 18. Πρὸ τοῦ τὰς ἀνομίας ὑμῶν κεκολληθῆσαι τῷ ε.αβδλω, ὡς ἐτι ἐστὲ ζῶντες, ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ κατέπιεν ὑμᾶς διὰ τὴν πλάνην τῆς αἰρέσεως ὑμῶν.
 19. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνταποδόσεως.
 20. Ἄθῶον ἑαυτὸν δείξει (4) ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 21. Καὶ ἐρεῖ ἕκαστος· Ὅντως ἐστὶν μισθαποδοσία τῷ δικαίῳ.
 22. Ὅντως ἐστὶν ὁ ποιῶν αὐτῶν τὴν ἐκδίκησιν.

6. A baptismo enim errorem amplexi sunt.
 7. Doctrina eorum mortifera, ut filius serpentis.
 8. Avertunt auditum a veritate.
 9. Ita neque isti audiunt docentes eos veritatem.
 10. Magistri eorum sapientia hujus mundi decipiunt eos.
 11. Ipsorum doctrinas.
 12. Duces eorum.
 13. Dies judicii projiciet eos.
 14. Corroborabit sermonem prædicationis suæ usque ad consummationem.
 15. Ut cera igne consumitur, sic erit perditio eorum.
 16. Dominatus est eis Satanas, et non cognoverunt Dominum.
 17, 18. Priusquam vestræ iniquitates adhæreant diabolo, ut adhuc viventes estis, in ira sua devorabit vos propter errorem hæresis vestræ.
 19. In tempore retributionis.
 20. Purum se ipsum ostendet a peccato.
 21. Et dicet unusquisque: Vere est justo retributio.
 22. Profecto est faciens eorum vindictam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πλάνην, ἣν παρέλαβον.
 (2) Τῇ ἡμέρᾳ... ἀπορρίψεις.

- (3) Ὡσεὶ κηρὸς, etc.
 (4) Ἄποδείξει.

In finem, ne disperdas, David, in tituli inscriptio- **A** *Eis τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβίδ, εἰς στη-*
nam, cum misit Saul, et custodivit domum ejus, ut *λογραφίαν, ὅποτε ἀπέστειλε Σαούλ, καὶ ἐφύ-*
eum interficeret. PSAL. LVIII. *λαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν*
ΨΑΛ. ΝΗ.

1. Eripe me de inimicis meis, Deus : 2. Et ab insurgentibus in me libera me. 3. Eripe me de operantibus iniquitatem : 4. Et de viris sanguinum salva me. 5. Quia ecce ceperunt animam meam . 6. Irruerunt in me fortes. 7. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine : 8. Sine iniquitate cucurri, et direxi. 9. Exsurge in occursum meum, et vide : 10. Et tu, Domine Deus virtutum, Deus Israel, 11. Intende ad visitandas omnes gentes : 12. Non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem.	1. Ἐξέλου με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεός· 2. Καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ λύτρωσαι με. 3. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν· 4. Καὶ ἐξ ἀνδρῶν αἱμάτων σῶσόν με. 5. Ὅτι ἰδοὺ ἐθήρευσαν τὴν ψυχὴν μου 6. Ἐπέθεντο ἐπ' ἐμὲ κραταιοί. 7. Οὔτε ἡ ἀνομία μου, οὔτε ἡ ἁμαρτία μου, Κύριε· 8. Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον, καὶ κατεύθυνα. 9. Ἐξεγέρθητι εἰς συνάντησίν μου, καὶ ἴδε· 10. Καὶ σὺ, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, 11. Πρόσχευς τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη· 12. Μὴ οἰκτειρήσης πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Eis τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβίδ εἰς στηλογραφίαν.* Τοῦτο οὖν λέγει· εἰς ἀρετὴν τινα τοῦ Κυρίου, ἣτις ἐστὶ στηλογραφία, *μὴ διαφθείρης* ἕως τέλους. *Εἶτα· Ὅποτε ἀπέστειλε Σαούλ, καὶ ἐφύλαξεν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν,* τουτέστιν, οὕτως καὶ ὁ διάβολος ἀποστέλλει ἐπιτηρῆσαι τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι. Μὴ διαφθείρης οὖν ἕως τέλους [τινά] τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ λέγε τὸν ὑποτεταγμένον ψαλμόν. Πολλάκις γὰρ εἶπαμεν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ Σαούλ, καὶ τοῦ Δαβίδ, ὅτε μὲν εἰς τὸν Κύριον καὶ εἰς τοὺς αὐτοῦ ἐρμηνεύεται, ὅτε δὲ εἰς τὸν διάβολον.

Titulus præpositus continet : *In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem.* Hoc igitur dicit : *ne* in aliquam Domini virtutem, quæ est tituli inscriptio, *disperdas* (hoc est, ne pecces) usque *in finem.* Deinde : *Cum misit Saul, et custodivit domum ejus, ut interficeret eum,* hoc est, ita etiam diabolus mittit custodire domum ejus, ut interficiat. Ne disperdas igitur usque in finem aliquod mandatorum Domini, sed dic subjectum hic psalmum. Sæpe enim diximus interpretationem nominis *et Saul et David* nunc accipi de Domino, et de iis qui Domini sunt, nunc vero de diabolo.

1, 2. De cogitationibus in corde meo. 3. A voluptatibus militantibus in membris meis. 4. De contrariis potestatibus. 5. Quoniam ecce constringunt animam meam. 6. Dæmones. 7. Neque iniquitas mea dulcis mihi est, neque peccatum meum, Domine. 8. Odio habens iniquitatem cucurri in mandatis tuis, et direxi in corde meo. 9. Veni in auxilium meum. 10, 11. Tu ipse, Domine, veni, et per adventum tuum sana omnes gentes. 12. Contrariis potestatibus.	C 1, 2. Τῶν ἐν (2) καρδίᾳ μου λογισμῶν. 3. Τῶν ἡδονῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς βλέφασί μου (3). 4. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων. 5. Ὅτι ἰδοὺ συνέχουσι τὴν ψυχὴν μου. 6. Οἱ δαίμονες. 7. Οὔτε ἡ ἀνομία μου ἡδέα [ἡδέει] μοι ἐστίν, οὔτε ἡ ἁμαρτία μου, Κύριε. 8. Μισήσας (4) τὴν ἀνομίαν, ἔδραμον ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, καὶ κατεύθυνα ἐν τῇ καρδίᾳ μου. 9. Ἐλθὲ εἰς τὴν ἀντιλήψιν μου. 10, 11. Σὺ αὐτὸς, Κύριε, ἐλθὲ, καὶ διὰ τῆς σῆς παρουσίας ἴασαι πάντα τὰ ἔθνη. 12. (α) Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· *Eis τὸ τέλος, τῷ Δαβίδ, μὴ διαφθείρης εἰς στηλογραφίαν, ὅποτε ἀπέστειλε Σαούλ, καὶ ἐφύλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.* Τοῦτο οὖν λέγει εἰς ἀρετὴν τινα Κυρίου, ἣτις ἐστὶ στηλογραφία, *μὴ διαφθείρης* ἕως τέλους. *Εἶτα· Ὅποτε ἀπέστειλε Σαούλ, καὶ ἐφύλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν,* τουτέστιν, οὕτως καὶ ὁ διάβολος ἀποστέλλει ἐπιτηρῆσαι τὸν οἶκον αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι αὐτόν. Μὴ διαφθείρης οὖν ἕως τέλους τῶν ἐντολῶν, εἰς.

(a) N. 12 *deest.*

Διάψαλμα (a).

A

Diapsalma.

13. Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἐσπέραν, λιμώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώσουσι πόλιν.

14. Ἴδου αὐτοὶ ἀποφθέγονται ἐν τῷ στόματι αὐτῶν

15. (b) Καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν·

16. Ὅτι τίς ἤκουσε; Καὶ σὺ, Κύριε, ἐκγελάσεις αὐτούς·

17. Ἐξουδενώσεις πάντα τὰ ἔθνη.

18. Τὸ κράτος μου πρὸς σὲ φυλάξω·

19. Ὅτι σὺ, ὁ Θεός, ἀντιλήπτωρ μου εἶ.

20. Ὁ Θεός μου, τὸ ἔλεος αὐτοῦ προφθάσει με·

21. Ὁ Θεός μου δείξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου.

22. Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτούς, μήποτε ἐπιλάθωνται τοῦ ὄνομος σου.

23. Διασκόρπισον αὐτούς ἐν τῇ δυνάμει σου·

24. Καὶ κατάγαγε αὐτούς, ὁ ὑπερασπιστής μου **B** Κύριε.

25. Ἄμαρτία στόματος αὐτῶν λόγος χειλέων αὐτῶν·

26. Καὶ συλληφθήτωσαν ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ αὐτῶν.

27. Καὶ ἐξ ἀρᾶς καὶ ψεύδους διαγγελήσονται ἐν συντελείᾳ.

28. Ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσι.

29. Καὶ γινώσκονται, ὅτι ὁ Θεός δεσπόζει τοῦ Ἰακώβ, καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς.

(a) Cod. Palat.

(b) Vers. 15. Καὶ ῥομφαία, etc., ἤκουσε. Vers. 16, Καὶ σὺ, etc., αὐτούς.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

13. Ἔρχονται ἐν σκότει κυκλοῦντες τὴν ψυχὴν, **C** καὶ κατεσθλεῖν ζητοῦσιν ὡς κύνες.

14. Ἴδου αὐτοὶ οὗτοι πειθανότητάς τινας λαλοῦσι (1).

15. Καὶ ἀναιροῦσιν ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν τοὺς ἀκούοντας αὐτῶν.

16. Καὶ σὺ, Κύριε, ἀπελάσεις αὐτούς.

17. Τὰ ἔθνη αὐτὰ ταῦτα.

18. Τὴν βοήθειάν μου παρὰ σοῦ αἰτήσω.

19. Ὅτι σὺ ὑπάρχεις Θεός μου.

20. Ὁ ἐφορός μου (2), τὸ ἔλεος αὐτοῦ σκεπάσει με.

21. Τοῖς δαίμοσι (3).

22. Μὴ παντελῶς ποιήσης αὐτούς μὴ εἶναι, μήποτε ὡς μὴ ὑπάρχοντες οὐκ εἶτι μνημονεύσουσι τῶν κολάσεων, ὧν ἐπάγεις αὐτοῖς.

23. Ἀλλὰ διασκόρπισον αὐτούς εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. **D**

24. Καὶ εἰς τάρταρα τῆς γῆς κατάγαγε αὐτούς.

25. Διὰ τὰς ἀμαρτίας τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ τοὺς λόγους (4) οὓς ἐλάλησαν κατὰ σοῦ.

26. Καὶ καταδικασθῶσιν ἐν τῇ ἀνταρσίᾳ αὐτῶν.

27. Καὶ τῆς ἐκκοπῆς (5), καὶ τοῦ ψεύδους, οὓς ἐλάλησαν, καὶ ἐδίδαξαν ἐν τῷ κόσμῳ.

28. Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ τῆς συντελείας οὐ μὴ ὑπάρξωσιν.

29. Καὶ τότε γινώσκονται, ὅτι τῷ Θεῷ δουλεύουσι πῶσαι φυλαὶ γλώσσας (6).

13. Convertentur ad vesperam, famem patientur ut canis, et circuibunt civitatem.

14. Ecce ipsi loquentur in ore suo :

15. Et gladius in labiis eorum :

16. Quoniam quis audivit ? Et tu, Domine, deridebis eos :

17. Ad nihilum deduces omnes gentes.

18. Fortitudinem meam ad te custodiam :

19. Quia tu, Deus, susceptor meus es.

20. Deus meus, misericordia tua praeveniet me :

21. Deus meus ostendet mihi super inimicos meos.

22. Ne occidas eos, ne quando obliviscantur legis tuae.

23. Disperge illos in virtute tua :

24. Et depone eos, protector meus Domine.

25. Delictum oris eorum, sermo labiorum ipsorum :

26. Et comprehendantur in superbia sua :

27. Et de execratione, et mendacio annuntiantur in consummatione,

28. In ira consummationis, et non erunt.

29. Et scient, quia Deus dominatur Jacob, et finium terræ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Παλήσοι.

(2) Αὐτοῦ. *sed melius* μου. *Paulo priori* προφθάσει **ms.**

(3) Δαίμοσι λέγει.

(4) Λόγους αὐτῶν, etc.

(5) Ἐκκοπῆς τοῦ ψεύδους.

(6) Ὅτι Ἰησοῦ τῷ Θεῷ . . . αἱ φυλαὶ καὶ γλώσσας.

30. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canis,

31. Et circuibunt civitatem.

32. Ipsi dispergentur ad manducandum :

33. Si vero non fuerint saturati et murmurabunt.

34. Ego autem cantabo fortitudinem tuam.

35. Et exultabo mane misericordiam tuam.

36. Quia factus es susceptor meus,

37. Et refugium meum in die tribulationis meae.

38. Adjutor meus es, tibi psallam :

39. Quia tu, Deus, susceptor meus es :

40. Deus meus misericordia mea.

In finem, pro his qui immutabuntur, in tituli inscriptionem David in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriam, et Syriam Sobal : et convertit Joab ; et percussit Edom in valle Salinarum, duodecim millia. PSALMUS LIX.

1. Deus, repulisti nos, et destruxisti nos :

(a) Vers. 36, 37, sub unico numero.

30. Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων,

31. Καὶ κυκλώσουσι πόλιν.

32. Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φαγεῖν·

33. Ἐάν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογγύσουσι [γογγύσωσιν].

34. Ἐγὼ δὲ ἄσομαι τῇ δυνάμει σου [τὴν δυνάμιν σου]

35. Καὶ ἀγαλλιάσομαι τὸ πρωὶ τὸ ἑλεός σου.

36. (a) Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου,

37. Καὶ καταφυγὴ μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου.

38. Βοηθός μου εἶ, σὺ ψαλῶ·

39. Ὅτι σὺ ὁ Θεός ἀντιλήπτωρ μου εἶ·

40. Ὁ Θεός μου τὸ ἑλεός μου.

Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαβὶδ εἰς διδασχὴν, ὁπότε ἐνεπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σωδάλ· καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ καὶ ἐπάταξε τὸν Ἐδὼμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν Ἀλῶν, δώδεκα χιλιάδας. ΨΑΛΜΟΣ ΝΘ'.

1. Ὁ Θεός, ἀπόσω ἡμᾶς, καὶ καθέλιες ἡμᾶς·

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Adducentur in consummatione latrantes ut canis.

31. Extra Hierusalem.

32. Ipsi projicientur.

33. Cibo aeterno.

34. Murmurabunt quidem daemones, ego autem laudabo potentiam tuam quoniam illos superasti.

35. Et propter misericordiam tuam exultabo in aeterna luce.

36, 39. In te ipse mea recipis.

40. Deus meus, cujus misericordia reficior.

Ἡ προκειμένη (4) ἐπιγραφή περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαβὶδ εἰς διδασχὴν, ὁπότε ἐνεπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας καὶ τὴν Συρίαν Σωδάλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ, καὶ ἐπάταξε τὸν Ἐδὼμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν Ἀλῶν, δώδεκα χιλιάδας.* Τοῦτο οὖν ἐστιν 8 λέ-

Titulus praepositionis continet : *In finem, pro iis qui immutabuntur in tituli inscriptionem, David in doctrinam : cum succendit Mesopotamiam Syriam, et Syriam Sobal, et convertit Joab, et percussit Edom in valle Salinarum, duodecim millia.* Hoc igitur est quod significat, quod in fine qui mutantur ; hoc est qui trans-

1. Deus, projecisti nos a dono auoptionis, qua honorasti nos a principio.

30 (1) Ἀχθήσονται ἐν τῇ συντελείᾳ ὑλακτοῦντες ὡς κύων.

31. Ἐξω τῆς Ἱερουσαλήμ.

32. Αὐτοὶ ἀποθρήψονται.

33. Τῆς αἰωνίου τροφῆς.

34. Γογγύσουσι μὲν οἱ δαίμονες, ἐγὼ δὲ ἀνυμνήσω τὴν δυνάμιν σου, ὅτι τούτων περιεγένου.

35. Καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν τῷ αἰδίῳ φωτὶ διὰ τὸ ἑλεός σου.

36-39. (2) Εἰς σεαυτὸν ἀναδέχη τὰ κατ' ἐμέ.

40. Ὁ Θεός μου, οὗ (3) εὐσπλαγχνος [εὐσπλαγχνία] καταρτίζομαι.

1. Ὁ Θεός, (5) ἀπέθρεψας ἡμᾶς τοῦ χαρίσματος τῆς υἰοθεσίας, ἧς ἐτίμησας ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 30. Ἀχθήσονται... ὑλακτοῦντες ὡς κύων ἐξω τῆς Ἱερουσαλήμ. N. 32, 33, sub unico numero. N. 33. Ἐάν δὲ ἀποθρήψουσιν, ὀλούξωσι. N. 34. Γογγύσουσι μὲν οἱ δαίμονες. *Hæc verba in cod. desunt, reliqua habentur* : Ἐγὼ, etc.

(2) N. 36, 37. Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου, καὶ καταφυγὴ μου ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. N. 38. Ὁ Θεός ἀπαύστως. N. 39. Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός, εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχη, etc.

(3) Δι' οὗ εὐσπλαγχνως.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., τὴν

Μεσοποταμίαν Συρίαν, etc., καὶ ἐπάταξε τὴν φάραγγα τῶν, etc., φημι δὴ εἰς τὴν διδασχὴν, etc., καὶ, λοιπὸν τὴν ἔπαρσιν τοῦ μετεωρισμοῦ, ὡς ἂν ἦ, etc., τούτῳ ἐστι τὸν θάνατον, καὶ ἐπάταξε τὸ χάσμα τῶν δύο, τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, δώδεκα χιλιάδας. Εἶπε δὲ τὸ πᾶν τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Συρία ἐρμηνεύεται μετεωρισμός. Μεσοποταμία ἐρμηνεύεται ἐκαιρομένη κλήσει τινί. Σωδάλ ἐρμηνεύεται ματαία παλαιωσις. Ἀλῶν ἐρμηνεύεται δίσ.

(5) Ὁ Θεός et reliqua usque ad τῆς υἰοθεσίας desunt in cod.

2. Ὁργισθῆς, καὶ ψκτείρησας ἡμᾶς.
3. Συνέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν·
4. Ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι ἐσαλεύθη.
5. Ἔδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά.
6. Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως.
7. Ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν, (α) τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τῶσου.
8. Ὅπως ἂν βυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου.
9. Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.
10. Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ·
11. Ἀγαλλιᾶσθε, καὶ διαμεριῶ Σίχιμα·
12. Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.
13. Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς·

(a) Vers. 8, Τοῦ... γ. 9, Ὅπως.

- A 2. Iratus es, et misertus es nobis.
3. Commovisti terram, et conturbasti eam .
4. Sana contritiones ejus, quia commota est.
5. Ostendisti populo tuo dura :
6. Potasti nos vino compunctionis.
7. Dedisti metuentibus te significationem , ut fugiant a facie arcus.
8. Ut liberentur dilecti tui :
9. Salvum fac dextera tua, et exaudi me.
10. Deus locutus est in sancto suo :
11. Lætabor, et partibor Sichimam :
12. Et convallem tabernaculorum metibor.
13. Meus est Galaad, et meus est Manasses :

ATHANASII INTERPRETATIO.

γαι, ὅτι ἐπὶ τέλει οἱ ἀλλοιούμενοι, τουτέστιν οἱ μεταβαλλόμενοι ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν, εἰς στηλο-
γραφίαν ἔρχονται, λέγω δὴ εἰς τὴν ἐνάρετον πολιτείαν· εἶτα· Τῷ Δαβὶδ εἰς διδασχὴν, φημι καὶ εἰς διδασχὴν
τοῦ ἱκανοῦ τῇ χειρὶ, ὅπερ εἰς τὸν Κύριον ἀναφέρεται· καὶ λοιπὸν ἐνεπύρισε τὴν ἑπαρσιν τοῦ μετεωρισμοῦ
ὡσανεὶ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸν μετεωρισμὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ παλαιώσεως, τουτέστι τὸν θάνατον· δώδεκα
γὰρ χιλιάδες [χιλιάδας] εἶπε διὰ τὸ πᾶν τῆς ἁμαρτίας τοῦ θανάτου.

feruntur a malo in bonum, veniunt in tituli inscriptionem, dico autem ad bonam vitæ institutionem. De-
inde : *David in doctrinam, et in doctrinam, inquam, manu fortis ; quod ad Dominum refertur. Et demum :
Succedit elevationem sublimitatis ; nempe peccatum, et sublimitatem peccati et vetustatis : hoc est mor-
tem : Duodecim enim millia dixit, propter omne genus peccati mortalis.*

2. Οὐκ εἰς τέλος ἀπεστράφης, οὐδὲ ἐπελάθου ἡμῶν. B 2. Non in finem aversatus es, neque oblitus es nostri.
3. Οἱ ἐξ ἐθνῶν (1) ἀκούσαντες διὰ τοῦ κηρύγματος, δὲ ἔσθησας ἡμέραν, ἐν ἧ ἔλλειψις κρίναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ.
3. Qui ex gentibus sunt audientes per prædicationem, quod statuisti diem, in quo judicaturus es orbem in justitia.
4. Ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι ὑπήκουσέ σοι.
4. Sana contritiones ejus, quoniam obedivit tibi.
5. Πάντα τὰ προστάγματά σου.
5. Omnia mandata tua.
6. Τὴν χάριν σου εἰς ἐπιστροφὴν
6. Gratia tua ad conversionem.
7. Τοῖς (2) πιστοῖς γινώσιν, τοῦ φυγεῖν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
7. Fidelibus cognitionem, ut fugiant a peccato.
8. Ἀπ' αὐτῆς (3) τῆς ἁμαρτίας.
8. Ab ipso peccato.
9. Ἐπάκουσόν μου, καὶ σῶσον ἐν τῷ Υἱῷ σου.
9. Exaudi me, et salva in Filio tuo
10. Ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ.
10. Pater in Filio.
11. Σίχιμα ἐρμηνεύεται ἀναβαίνουσα. Τὴν οὖν ἀναβαίνουσαν ψυχὴν πρὸς με, ἢ αὐτήν (4) τὴν Ἐκκλησίαν ἀποχωρήσω ἀπὸ τοῦ κόσμου ἑμαυτῷ.
11. Sichima interpretatur ascendens. Ascendentem igitur animam ad me, seu ipsam Ecclesiam separabo mihi a mundo.
12. Καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν (5) ταπεινῶν ἐμπεριπατήσω.
12. Et in anima humilium inambulabo.
13. Γαλαὰδ ἐρμηνεύεται κατοικία μαρτυρίου (6). Μανασσῆς ἐρμηνεύεται ἐπιλανθανόμενος. Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, ὃ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μέτοικος γινόμενος πρὸς ἐμὲ ἐν μαρτυρίᾳ (7)· καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς, ὃ ἐπιλανθανόμενος τῶν προτέρων αὐτοῦ πονηρῶν πράξεων.
13. Galaad interpretatur inhabitatio testimonii. Manasses interpretatur oblitus. Hoc igitur significat, *Meus est Galaad : qui a peccato transmigraverit ad me in testimonio : et, meus est Manasses, qui oblitus est pristinarum suarum malarum actionum.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οἱ ἐξ ἐθνῶν *desunt*.
- (2) Ἔδωκας τοῖς, etc.
- (3) Τοῦ φυγεῖν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. N. 9. Ἀπὸ αὐτῆς.

- (4) Πρὸς μὲν τὴν αὐτήν, etc.
- (5) Καὶ τὴν ψυχὴν τῶν, etc.
- (6) Μετοικία μαρτυρίας.
- (7) Εἰς μαρτυρίαν.

14. Et Ephraim fortitudo capitis mei.
 15. Juda rex meus :
 16. Moab olla spei meæ.
 17. In Idumæam extendam calceamentum meum :
 18. Mihi alienigenæ subditi sunt.
 19. Quis deducet me in civitatem munitam ?
 20. Aut quis deducet me usque in Idumæam ?
 21. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos ?
 22. Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris ?
 23. Da nobis auxilium de tribulatione :
 24. Et vana salus hominis.
 25. In Deo faciemus virtutem :
 26. Et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.
In finem, in hymnis David. PSALMUS LX.

1. Exaudi, Deus, deprecationem meam :

- A 14. Καὶ Ἐφραὶμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου.
 15. Ἰούδας βασιλεὺς μου.
 16. Μωὰβ λέβηθ τῆς ἐλπίδος μου.
 17. Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενώ τὸ ὑπόδημά μου.
 18. Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
 19. Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς ;
 20. Ἢ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας ;
 21. Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡμᾶς ;
 22. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν ;
 23. Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως.
 24. Καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.
 25. Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν.
 26. Καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς
Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. Ξ'.
- B 1. Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς δεήσεώς μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. *Ephraim* interpretatur *consolator*, consolator autem est Spiritus sanctus. Fortitudo igitur mentis meæ est Spiritus sanctus : caput enim sæpe significat nobiliores mentis partem.

15. *Judas* : notum autem, quod ex Juda Dominus ortus est.

16. *Ex Ruth Moabite* genus ducit sancta Maria ; ideo propter virginitatem *Moab* hic nominatur. Virgo igitur olla Domini facta est, quia et in utero suo concepit Dominum super naturam, non secundum naturam.

17. *Idumæa* regio erat *Esau*. *Esau* autem interpretatur *hirsutus*, quales erant gentes propter asperitatem cordis eorum : ad has igitur, inquit, transitum meum faciam.

18. *Auscultaverunt autem et crediderunt prædicationi meæ.*

19. In cœlestem civitatem quis me deducet, nisi tu ejus conditor ?

20. Aut quis deducet me in tabernaculum tuum æternum ?

21, 22. Nisi tu, Deus, qui projecisti nos.

23. Reduc nos a peccato in tuam cognitionem.

24. Omnis salus humana inanis.

25. Dei cruce armabimur.

26. Et ipsa crux abiget immundos dæmones.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (8)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις τῷ Δαβὶδ*. Τοῦτο οὖν ἐστίν, ὃ λέγει· Titulus præpositus continet : *In finem, in hymnis David*. Hoc igitur est quod significat : in fine in hym-

1. *Accepta fiat coram te deprecatio mea.*

14. Ἐφραὶμ ἐρμηνεύεται *παράκλητος*· ὁ δὲ παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστι. Κραταίωσις οὖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον (1) τῆς διανοίας μου· ἡ κεφαλὴ γὰρ πολλάκις εἰς τὸ ἡγεμονικὸν τῆς διανοίας θεωρεῖται.

15. Ἰούδας (2)· δῆλον γάρ, ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλ-
 κεν ὁ Κύριος.

16. Ἐκ τῆς *Ροῦθ* τῆς *Μωαβιτιδος* κατάγεται ἡ ἁγία *Μαρία* (3)· ὡς οὖν διὰ τὴν παρθένον *Μωὰβ* καλεῖται. Ἡ Παρθένος οὖν λέβηθ τοῦ Κυρίου γεγένηται, διὰ τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς συλληφθεῖσας καὶ τὸν Κύριον ὑπὲρ φύσεως, καὶ κατὰ φύσιν.

C 17. Χώρα (4) ἦν τοῦ Ἡσαὺ ἢ Ἰδουμαία. Ἡσαὺ δὲ ἐρμηνεύεται *τριχώδης*, ὅπερ ἦσαν τὰ ἔθνη διὰ τὴν τραχύτητα τῆς καρδίας αὐτῶν. Ἐπὶ τούτους οὖν, λέγει, τὴν πορείαν μου ποιήσομαι.

18. Ὑπήκουσαν δὲ (5) ἐπίστευσαν τῷ κηρύγματι μου.

19. Εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν τίς ἀπάξει με (6), εἰ μὴ σὺ ὁ δημιουργὸς αὐτῆς ;

20. Ἢ τίς ὀδηγήσει με εἰς τὴν σκηνὴν σου τὴν ἀτελεύτητον ;

21, 22. (7) Εἰ μὴ σὺ, ὁ Θεὸς, ὁ ἀπορρέψας ἡμᾶς

23. Ἀνάγαγε ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὴν ἐπίγνωσίν σου.

24. Πᾶσα σωτηρία ἀνθρωπίνῃ ματαία.

25. Ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Θεοῦ ὀπλισόμεθα.

D 26. Καὶ αὐτὸς ὁ σταυρὸς ἀπελάσει τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, *desunt*.

(2) Ἰούδας *deest*, δῆλον.... Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ὁ πρὸ αἰώνων βασιλεὺς.

(3) *Μαρία*. Ὡς οὖν διὰ τὴν *Ροῦθ* τὴν *Μωαβίτιδα*, καὶ τὴν *Μαρίαν* τὴν παρθένον *Μωὰβ* καλεῖ. Ἡ παρθένος οὖν λέβηθ, etc., συλληφθῆναι τὸν Κύριον ὑπὲρ φύσιν, etc.

(4) Χώρα μὲν ἦν, etc., *τριχώδης*, etc., ἐπὶ ταῦτα, etc.

(5) *Καί*.

(6) *Πολιτείαν τίς ἀπάξει με*.

(7) N. 21. Εἰ μὴ, etc. N. 22. Καὶ οὐκ ἐξελεύσει ὁ Θεὸς, ὡς εἰς τῶν βασιλέων, ἢ τῶν ἀρχόντων ἡμῶν.

(8) Ἢ διὰ τῆς κινναθάρως περ.

2. Πρόσχεσ τῆ προσευχῆ μου.
 3. Ἐν τῶ (a) ἀκηδιάσαι τὴν καρδίαν μου.
 4. Ἐν πέτρᾳ ὑψώσας με.
 5. Ὁδήγησάς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου,
 6. Πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ.

Διάψαλμα (b).

7. Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας.
 8. Σκεπασθήσομαι ἐν τῇ σκέπῃ τῶν περύγων σου.
 9. Ὅτι σὺ, ὁ Θεός, εἰσέηκουσας τῶν εὐχῶν μου.
 10. Ἐδωκας κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομα σου.

11. Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως προσθήσεις,
 12. Τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ γενεᾶς.

13. Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.
 14. Ἐλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκζητήσει;
 15. Οὕτω ψαλῶ τῶ ὀνόματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας [τὸν αἰῶνα].
 16. Τοῦ ἀποδοῦναί με τὰς εὐχάς μου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.

(a) Vers. 4. Ἐν τῶ, etc., ὑψώσας με.

(b) Cod. Palat. ut infra.

- A 2. Intende orationi meæ:
 3. A finibus terræ ad te clamavi, dum anxietetur cor meum:
 4. In petra exaltasti me.
 5. Deduxisti me, quia factus es spes mea,
 6. Turris fortitudinis a facie inimici.

Diapsalma.

7. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula.
 8. Protegar in velamento alarum tuarum.
 9. Quoniam tu, Deus, exaudisti orationem meam:
 10. Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

11. Dies super dies regis adjicies,
 12. Annos ejus usque in diem generationis et generationis.

- B 13. Permanebit in æternum in conspectu Dei.
 14. Misericordiam et veritatem ejus quis requiret?
 15. Sic psalmum dicam nomini tuo in sæcula [sæculum]:
 16. Ut reddam vota mea de die in diem.

ATHANASII INTERPRETATIO.

μέχρι τέλους εἰς ὕμνον εἴρηται τῶ *κατῶ* τῆ *χειρὶ*, τουτέστι τῶ *Υἱῶ* τοῦ Θεοῦ. *Δαβὶδ* γὰρ ἐρμηνεύεται *κατὸς χειρὶ*, ὡς εἴρηκα (1) πολλάκις.

num dictus est Psalmus *manu forti*, hoc est Filio Dei. David enim interpretatur *manu fortis*, ut sæpius dixi.

2. Μὴ ἀποστραφῆς τὴν προσευχὴν μου.
 3. Ὅλων τῶν γηίνων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καθάρισας τὴν διάνοιάν μου, οὕτως ἐδεήθην σου.

4. Ἐν τῷ νυστάξει εἰς τὴν ἁμαρτίαν τὴν καρδίαν μου, ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἐθεμελίωσάς με.

5. Ἐν τῷ φωτὶ τῆς χάριτός σου ὠδήγησάς με.

6. Τεῖχος ἰσχυρόν μοι (2) ὑπάρχεις φεύγοντι ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

7. Ἐν τοῖς δικαίωμασι σου διαμῆνω (3) [διαμενῶ] διαπαντός.

8. Φυλαχθῆσομαι ὑπὸ τῶν δύο Διαθηκῶν σου (4).

9. Πληρώσας με τοῦ φωτισμοῦ σου.

10. Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔδωκας τοῖς ποιούσι τὸ θέλημά σου.

11. Καὶ τῶ ἀξιωθέντι πιστῶ σου λαῶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τοῦ φωτός τῆς χάριτός σου προσθήσεις αὐτῶ καὶ τοῦ αἰῶνι φωτός ἀπολαῦσαι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

12. Καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἀτελεύτητός ἐστιν (5).

13. Καὶ ἀχώριστός ἐστι τοῦ ὄραν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

14. Τὴν εὐσπλαγγίαν αὐτοῦ καὶ τὴν δικαιοκρασίαν τίς (6) καταλάβῃ;

15. Οὕτως ψαλῶ σοι (7) ἀπαύστως, ὡς ὀφείλων, ἐν εὐχαριστίαις.

16. Ἄνυμνεῖν σε καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

- C 2. Ne averseris orationem meam.
 3. Cum ab omnibus rebus terrenis, quæ in mundo sunt, mundasses mentem meam, ita te deprecatus sum.

4. Cum dormitaret in peccato cor meum in præceptis tuis fundasti me.

5. In luce gratiæ tuæ deduxisti me.

6. Murus fortissimus mihi es fugienti a peccato.

7. In justificationibus tuis permanebo semper.

8. Custodiar sub duobus Testamentis tuis.

9. Replens me illuminatione tua.

10. Regnum cælorum dedisti facientibus voluntatem tuam.

11. Et populo tuo fideli, qui in hoc sæculo dignus factus est luce gratiæ tuæ, adjicies ipsi etiam fruitionem æternæ lucis in venturo sæculo.

12. Et vita ejus sempiterna est.

13. Et inseparabilis est a visione gloriæ Dei.

14. Misericordiam ejus et justum judicium quis comprehendet?

15. Sic psalmum dicam tibi incessanter, ut debeo, in gratiarum actionibus.

16. Ut laudem te et in præsentī sæculo et in futuro.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πολλάκις εἰρήκαμεν.
 (2) Μου.
 (3) Διαμείνω.
 (4) Σοὺ δέωστ.

- (5) Ἔσται.
 (6) Αὐτοῦ τίς.
 (7) Σοὶ δεῖ, ἀπαύστως ὄφελον ἐν, etc.

In finem, pro Idithum psalmus David.

PSAL. LXI.

1. Nonne Deo subjecta erit anima mea?
2. Ab ipso enim Salutare meum.
3. Nam et ipse Deus meus et Salutaris meus,
4. Susceptor meus, non movebor amplius.
5. Quousque irruitis in hominem?
6. Interficietis universi vos:
7. Tanquam parieti inclinato et macerix de-
pulsæ?
8. Verumtamen pretium meum cogitaverunt re-
pellere.
9. Cucurri in siti.
10. Ore suo benedicebant, corde [et corde, etc.]
suo maledicebant.

Diapsalma.

11. Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea:
12. Quoniam ab ipso patientia mea.
13. Quin ipse Deus meus et Salvator meus:
14. Adjutor meus, non emigrabo.

(a) Codex Palat.

Α ΕΙς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθὸν ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

ΨΑΛ. ΞΑ'.

1. Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγήσεται ἡ ψυχὴ μου;
2. Παρ' αὐτῷ γὰρ τὸ Σωτήριόν μου.
3. Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου,
4. Ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ ἐπὶ πλείον.
5. Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον;
6. Φονεύετε πάντες ὁμεις,
7. Ὡς τοίχῳ κεκλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ;
8. Πλὴν τὴν τιμὴν μου ἐβουλεύσαντο ἀπώσασθαι.
9. Ἐδραμον ἐν δίψῃ.
10. Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν, τῇ καρδίᾳ αὐτῶν
κατηρῶντο.

B

Διάψαλμα (α).

11. Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου·
12. Ὅτι παρ' αὐτῷ ἡ ὑπομονὴ μου.
13. Ὅτι αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου·
14. Ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μὴ μεταναστεύσω

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθὸν ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· τοῦτο οὖν λέγει· ἐπὶ τέλει τῶν αἰῶνων ὑπὲρ τοῦ ἐνδὸς κριτοῦ τοῦ ἐρχομένου· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰδιθὸν· εἰτα· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, τουτέστι ψαλμὸς, τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβίδ. Οὐκοῦν σαφῶς λέγει περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐνδὸς κριτοῦ ἐρχομένου Ἰκανοῦ χειρὶ δυντος (2).

Titulus præpositus continet: *In finem, pro Idithum psalmus David.* Hoc igitur significat: in fine sæculorum pro uno iudice venturo; ita enim interpretatur *Idithum*. Deinde: *Psalmus David*, hoc est psalmus *manu forti*, ita enim interpretatur *David*. Itaque manifeste loquitur de Filio Dei, qui unicus Iudex venturus est, et *manu fortis est*.

1. Neque justum neque utile est animæ meæ ulla C
in re adversari Deo.

2. Nam apud eum vita mea et in præsentī sæculo.

3. Nam et ipse est creator meus et Salvator meus.

4. Non discedam ab eo usque in finem.

5. Quousque humana potentia et auxilio utimini?

6. Et occiditis inferiores vobis:

7. Veluti muro cadenti, et macerix disjectæ?

8. Ita mandata mea repelluntur.

9, 10. Veluti currens in siti, qui ore quidem bibit, cor autem ejus nihil potus excipit: ita etiam isti ore eorum eloquia mea accipiunt, cor autem eorum longe abest.

11. Tu autem, anima mea, Deo subjecta esto.

12. Quoniam apud ipsum retributio mea.

13. Nam et ipse Deus meus et Salvator meus.

14. Susceptor meus est; nulli alteri adhærebo.

1. Οὐ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶ τῇ ψυχῇ μου ἐν
μηδενὶ ἀνθίστασθαι τῷ Θεῷ.

2. Παρ' αὐτῷ γὰρ ἡ ζωὴ μου καὶ ἐν τῷ νῦν (3) ὄντι.

3. Καὶ γὰρ αὐτὸς ἐστὶ δημιουργὸς μου καὶ Σωτὴρ
μου.

4. Οὐ μὴ ἀποστῶ ἀπ' αὐτοῦ ἕως τέλους.

5. Ἔως πότε τῇ ἀνθρωπίνῃ δυναστείᾳ καὶ βοηθείᾳ
χρῆσθε (4);

6. Καὶ φονεύετε τοὺς ὑποδεεστέρους ὑμῶν·

7. Ὡς τοίχῳ πίπτοντι καὶ φραγμῷ ριφέντι;

8. Οὕτως τὰ προστάγματά μου ἀπωθοῦνται.

9, 10. Ὡς ὁ τρέχων ἐν τῇ (5) δίψῃ τῷ μὲν στόμα-
τι πίνει, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ οὐδὲν δέχεται τοῦ πόμα-
τος· οὕτω καὶ οὗτοι τῷ στόματι αὐτῶν τὰ λόγια μου
δέχονται, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρωθεν (6) ἀπέχει.

D 11. Σὺ δὲ, ψυχὴ μου, τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι.

12. Ὅτι παρ' αὐτῷ ἡ μισθαποδοσία μου.

13. Καὶ γὰρ (7) αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου.

14. Ἀντιλήπτωρ μοῦ ἐστίν· οὐ μὴ ἄλλῳ τινὶ καλῶ
ληθῶ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(2) Ὅντως.

(3) Νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

(4) Κεχρησθαι;

(5) Τῇ δεest.

(6) Πόρρω.

(7) Καὶ γὰρ, etc, τῷ, desunt.

15. Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ ἡ δόξα μου. A
16. Ὁ Θεὸς τῆς βοηθείας μου, καὶ ἡ ἐλπίς μου ἐπὶ τῷ Θεῷ.

17. Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν, πᾶσα συναγωγὴ λαῶν (a).

18. Ἐκχέετε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν ·

19. Ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς ἡμῶν.

Διάψαλμα.

20. Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ·

21. Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς, τοῦ ἀδικήσαι ·

22. Αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπὶ τὸ αὐτό.

23. Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν ·

24. Καὶ ἐπὶ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε ·

25. Πλοῦτος ἐὰν ῥέη, μὴ προστιθεσθε καρδίαν.

26. Ἐπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς, δύο ταῦτα ἤκουσα.

27. (b) Ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ,

28. Καὶ σοῦ (c), Κύριε, τὸ ἔλεος.

29. Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ · ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰδουμαίας. ΨΑΛ. ΞΒ'.

1. Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρβρίζω. ·

(a) In marg. cod. λαοῦ.

(b) Vers. 27, 28, sub unico num.

(c) Σοὶ in marg. cod.

ATHANASII INTERPRETATIO.

15. Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἡ ζωὴ μου καὶ τὸ καύχημά μου.

16. Ὁ Θεός μου βοηθός μου γίνεται ἀεὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐλπίς μου ἐπ' αὐτῷ ἐστι.

17. Καὶ ὅμοις οὖν, ἐπ' αὐτὸν (1) ἐλπίσατε πάντες. C

18. Τῷ ἐτοίμως βοηθοῦντι τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπ' αὐτὸν προσενέγκατε αὐτῷ τὰς καρδίας ὑμῶν.

19. Ἀντίκειται τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν.

20. Οἱ τὰ ἀνθρώπινα φρονούντες.

21. Δόλιοι καταδυναστεύοντες καὶ ἀδικούντες.

22. Ἐκ πλεονεξίας συναγαγεῖν ἑαυτοῖς ἡ φρονὶς αὐτῶν ἐστιν.

23-25. Οἱ γὰρ πλουτεῖν θέλοντες ἐμπιπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.

26. Τὰ αὐτὰ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς καὶ ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἐν τοῖς προφήταις τὰ δύο ταῦτα ·

27. Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου.

28. Καὶ ποιήσεις ἔλεον τῷ πλησίον σου ὡς ἑαυτῷ.

29. Αὐτὸς γὰρ ἀποδώσει ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ · ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰδουμαίας*. Τοῦτο οὖν ἐστιν ὃ λέγει. *Δαβὶδ* ἐρμηνεύεται *ἐξουθένημα*, *ἐρημος* καὶ (3) ὁ κόσμος θεωρεῖται. *Ἰδουμαία* δὲ ἐρμηνεύεται *ἐκλείπουσα* · τούτέστιν ὁ ἀμαρτωλὸς ὁ ἐξουθενημένος ὢν (4) ἐστι τῷ κόσμῳ τῷ ἐκλεί-

Titulus præpositus continet : *Psalmus David : cum esset ipse in deserto Idumææ*. Hoc igitur est, quod significat. *David* interpretatur *abjectio*, et *deserti* nomine *mundus* allegorice intelligitur : *Idumæa* autem interpretatur *deficiens* : nempe peccator, qui coram Deo contemptus et abjectus est, manens in mundo

1. Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, ἐπὶ τὸ φῶς σου θέλω ἐλθεῖν.

¹ I Tim. vi, 9.

² Deut. vi, 5; Matth. xxii, 37.

1. Deus Deus meus, ad lucem tuam volo venire.

² Levit. xix, 18; Matth. xxii, 39. ³ Rom. ii, 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσατε πάντες τῷ ἐτοίμως, etc., ἐπ' αὐτόν. N. 18. Προσενέγκατε.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

15. In Deo salutare meum et gloria mea.

16. Deus auxilii mei, et spes mea in Deo.

17. Sperate in eo, omnis congregatio populorum.

18. Effundite coram illo corda vestra :

19. Quia Deus adjutor noster.

Diapsalma.

20. Verumtamen vani filii hominum :

21. Mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant.

22. Ipsi de vanitate in idipsum.

23. Nolite sperare in iniquitate :

24. Et rapinas nolite concupiscere.

25. Divitiæ si affluent, nolite cor apponere.

26. Semel locutus est Deus, duo hæc audiavi :

B 27. Quia potestas Dei,

28. Et tua, Domine, misericordia.

29. Quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

Psalmus David : cum esset ipse in deserto Idumææ.
PSALM. LXII.

1. Deus Deus meus, ad te de luce vigilo.

15. In Deo vita mea, et gloriatio mea.

16. Deus meus adjutor meus est semper, et idea spes mea in ipso est.

17. Et vos igitur omnes, sperate in eum.

18. Prompte opitulanti sperantibus in eo afferte ipsi corda vestra.

19. Adversatur inimicis nostris.

20. Humana cogitantes

21. Dolosi impotenter dominantes, et injuste argentes

22. Ut sibi e turpi lucro congregent, cura eorum est.

23-25. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in temptationem et in laqueum diaboli¹.

26. Eadem locutus est Deus et in lege, et in prophetis hæc duo :

27. Diliges Dominum Deum tuum².

28. Et facies misericordiam proximo tuo sicut tibi ipsi³.

29. Ipse enim unicuique reddet juxta opera sua⁴.

2. Sitivit te anima mea :
3. Quam multipliciter tibi caro mea.
4. In terra deserta, et in via, et in aquosa :
5. Sic in sancto apparui tibi :
6. Ut viderem virtutem tuam, et gloriam tuam.
7. Quoniam melior est misericordia tua super vitas :
8. Labia mea laudabunt te,
9. Sic benedicam te in vita mea :
10. Et in nomine tuo levabo manus meas.
11. Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea :
12. Et labiis exsultationis laudabit os meum.
13. Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabar in te.
14. Quia fuisti adjutor meus :
15. Et in velamento alarum tuarum exsultabo.
16. Adhæsit anima mea post te :
17. Me autem suscepit dextra tua.
18. Ipsi vero in vanum quæsierunt animam meam.

- A**
2. Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου·
 3. Ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ μου.
 4. Ἐν γῆ ἐρήμῳ, καὶ ἀβάτῳ, καὶ ἀνύδρῳ
 5. Οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ ὄφθην σοι·
 6. Τοῦ ἰδεῖν τὴν δύμαμιν σου καὶ τὴν δόξαν σου.
 7. Ὅτι κρείσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζωάς·
 8. Τὰ χεῖλη μου ἐπαίνέσουσί σε.
 9. Οὕτως εὐλόγησά σε ἐν τῇ ζωῇ μου·
 10. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀρῶ τὰς χεῖράς μου.
 11. Ὡς ἐκ στέατος καὶ πιότητος ἐμπλησθεῖ ἡ ψυχὴ μου·
 12. Καὶ χεῖλη ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου.
 13. Εἰ ἐμνημόνευσόν σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου, ἐν ὅσις ὄρθοις ἐμελέτων εἰς σέ·
- B**
14. Ὅτι ἐγενήθης βοηθός μου·
 15. Καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἀγαλλιάσομαι.
 16. Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου·
 17. Ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου.
 18. Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

ποντι, θέλων ἐπιστρέψαι καὶ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ βάπτισμα, πάλιν μετὰ (1) βάπτισμα ἡμαρτηκῶς, καὶ θέλων μετανοῆσαι λέγει τὸν ψαλμὸν τοῦτον.

deficiente, cum vult converti, et venire ad baptismum, et rursus post baptismum cum peccaverit, et vult penitentiam agere, dicit hunc psalmum.

2. Desideravit te anima mea.
3. Multipliciter innumerabiliter.
4. Quoniam tanquam nihil sum coram te : siquidem neque radix, neque flos, neque fructus est in me.
5. Sic in domo sancta tua accessi ad te.
6. Ut discerem resurrectionem tuam et passionem tuam.
7. Quoniam multo melior est misericordia tua quam voluptates et divitiæ hujus sæculi.
8. Labia cordis mei laudabunt te.
9. Semper.
10. Intendo ad te cor meum.
11. Gratia tua.
12. Corde exsultante laudabit te os meum.
13. Si meminero tui in quiete animæ meæ, in mandatis tuis meditabor.
14. Quia semper in mandatis tuis corroboraui me.
15. Et in duobus tuis Testamentis exsultabo.
16. Vestigia tua sequetur.
17. Tu autem ipse deduxisti me dextera tua.
18. Dæmones.

- C**
2. Ἐπεθύμησέ σε ἡ ψυχὴ μου.
 3. Ποσαπλῶς ἀναριθμητῶς.
 4. Ὅτι ὡς οὐδέν εἰμι ἐνώπιόν σου· ἐπειδὴ οὐτὰ ῥίζα, οὐτε ἄνθος, οὐτε καρπός ἐστιν ἐν ἐμοί.
 5. Οὕτως ἐν τῷ οἴκῳ (2) τῷ ἁγίῳ σου προσῆλθόν σοι.
 6. Τοῦ μαθεῖν τὴν ἀνάστασιν (3) σου καὶ τὸ πάθος σου.
 7. Ὅτι πολὺ βέλτιον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ αἰῶνος τούτου.
 8. Τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μου ἀνυμνήσουσί σε.
 9. Διαπαντός.
 10. Ἀνατείνω πρὸς σέ τὴν καρδίαν μου.
 11. Τῇ χάριστί σου (4).
- D**
12. Τῆς καρδίας ἀγαλλιωμένης, αἰνέσει τὸ στόμα μου.
 13. Ἐὰν μνημονεύσω σου ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς ψυχῆς μου, ἐν τοῖς προστάγμασί σου μελετήσω.
 14. Ὅτι αἰεὶ ἐν τοῖς προστάγμασί σου ἐνεδυνάμωσά με (5).
 15. Καὶ ἐν ταῖς δυσί σου Διαθηκαῖς ἀγαλλιάσομαι.
 16. Τοῖς ἔγχεσί σου ἐξακολουθήσει (6).
 17. Αὐτὸς δὲ ὠδήγησάς με τῇ δεξιᾷ σου.
 18. Οἱ δαίμονες.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Μετὰ τὸ, etc.
- (2) Ναφ. Paulo post deest σου.
- (3) Ἀνάπαυσιν, etc.

- (4) Τῆς χάριστός σου.
- (5) Ἐνεδυνάμωσάς με.
- (6) Ἐξακολουθήσω.

19. Εισαλεύονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς.
 20. Παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομφαίας·
 21. Μερίδες ἄλωπέκων ἔσονται.
 22. Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ·
 23. Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν αὐτῷ·
 24. Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἄδικα.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΕΓ'.

1. Εἰσάκουσον, ὁ Θεός, τῆς φωνῆς μου, ἐν τῷ
 δέεσθαι με πρὸς σέ·
 2. Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξέλου τὴν ψυχὴν μου.
 3. Σκέπασόν με ἀπὸ συστροφῆς πονηρευομένων,
 4. Ἀπὸ πλήθους ἐργαζομένων ἀδικίαν.
 5. Οἵτινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς γλώσσας αὐ-
 τῶν,
 6. Ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν, πρᾶγμα πικρὸν,
 7. Τοῦ κατατοξεύσαι ἐν ἀποκρούφοις ἄμμων·
 8. Ἐξάπινα κατατοξεύουσιν αὐτὸν, καὶ οὐ φοβη-
 θήσονται [φοβηθήσεται].
 9. Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν·
 10. Δηγήσαντο τοῦ κρύψαι παγίδα.
 11. Εἶπον· Τίς ἴψεται αὐτούς;

- A 19. Introibunt in inferiora terræ :
 20. Tradentur in manus gladii :
 21. Partes vulpium erunt.
 22. Rex vero lætabitur in Deo :
 23. Laudabitur omnis qui jurat in eo .
 24. Quia obstructum est os loquentium iniqua.

In finem, psalmus David. PSALM. LXIII.

1. Exaudi, Deus, vocem meam, cum deprecor
 ad te :
 2. A timore inimici eripe animam meam.
 3. Protege me a conventu malignantium.
 4. A multitudine operantium iniquitatem.
 5. Qui exacerunt ut gladium linguas suas,
 B 6. Intenderunt suum arcum, rem amaram,
 7. Ut sagittent in occultis immaculatum :
 8. Subito sagittabunt eum, et non timebunt [ti-
 mebit].
 9. Firmaverunt sibi sermonem nequam :
 10. Narraverunt ut absconderent laqueum :
 11. Dixerunt : Quis videbit eos?

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Εἰς τὰ τάρταρα τῆς γῆς· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθ-
 μὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
 20. Εἰς κόλασιν αἰώνιον.
 21. Τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν ὑποκριτῶν οἱ δαίμονες
 μερίδες εἰσὶν.
 22. Ὁ πιστὸς λαός.
 23. Δοξασθήσεται ὁ πιστεύων τῷ Κυρίῳ· ὄρκος
 γὰρ λόγος πιστούμενός ἐστι.
 24. Τῶν δαιμόνων καὶ τῶν αἱρετικῶν.

19. In tartara terræ : ibi erit fletus et stridor
 dentium.
 20. In supplicium æternum.
 21. Hæreticorum et hypocritarum dæmones par-
 tes sunt.
 22. Populus fidelis.
 23. Glorificabitur credens Domino ; juramentum
 enim est sermo cui fides habetur.
 24. Dæmonum et hæreticorum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ*· περὶ τῶν ἐστὶ συντελεῖα (2)
 τῶν αἰῶνων ἐσομένων ὁ ψαλμὸς λέγεται παρὰ τὸν Κύριον τὸν [τῷ] Δαβίδ (3).

Titulus præpositus continet : *In finem, psalmus David.* De iis quæ futura sunt in consummatione
 sæculorum psalmus dicitur ad Dominum a Davide.

1. Προσκαλούμενός (4) σε εἰς βοήθειαν εἰσάκου- C 1. Invocans te in adjutorium, exaudi orationem
 σον τῆς δεήσεως ἧς προσάγω σοι.
 2. Τοῦ διαβόλου.
 3. Τῶν αἱρετικῶν.
 4. Τῶν δαιμόνων.
 5. Οἱ δαίμονες κατήρτισαν τοὺς αἱρετικούς.
 6. Καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς πλάνης αὐτῶν ἐπλεό-
 νησαν.
 7. Τοῦ ῥήματα βλάσφημα λέγειν κατὰ τὸν Θεόν (5).
 8. Ἐτοίμως ῥήματα ἀσεβείας λέγουσι κατὰ τοῦ
 Θεοῦ, καὶ οὐ φοβοῦνται.
 9. Τὰς ἐξηγήσεις αὐτῶν τὰς διαβολικάς.
 10. Συνεγράψαντο πιθανολογίας, δι' ὧν παγιδεύ-
 σουσιν τοὺς ἀνθρώπους.
 11. Λογίζονται, οὐδεις δύναται αὐτοῖς ἀντιστῆναι (6). D 11. Cogitant, neminem posse eis resistere.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
 (2) Τῶν οὖν ἐπὶ συντ.
 (3) Παρὰ τῶν κατὰ τὸν Δαβίδ δικαίων.

- (4) Προσκαλούμενου.
 (5) Τοῦ Θεοῦ.
 (6) Ἀντιθῆναι.

12. Scrutati sunt iniquitatem :
 13. Defecerunt scrutantes scrutiny.
 14. Accedet homo , et cor profundum :
 15. Et exaltabitur Deus.
 16. Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum :
 17. Et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
 18. Conturbati sunt omnes , qui videbant eos :
 19. Et timuit omnis homo.
 20. Et annuntiaverunt opera Dei,
 21. Et facta ejus intellexerunt.
 22. Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo :
 23. Et laudabuntur omnes recti corde.

In finem, psalmus cantici David : (canticum Jeremiæ et Ezechielis, de populi transmigratione quando profecturi erant.) PSAL. LXIV.

1. Te decet hymnus, Deus, in Sion :

(a) Vers. 19, 20, sub unico num.

- A 12. Ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν ·
 13. Ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις.
 14. Προσελεύσεται ἄνθρωπος, καὶ καρδία βαθεῖα ·
 15. Καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός.
 16. Βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν
 17. Καὶ ἐξησθένησαν ἐπ' αὐτοὺς αἱ γλῶσσαι αὐτῶν.
 18. Ἐταράχθησαν πάντες οἱ θεωροῦντες αὐτούς ·
 19. (a) Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος.
 20. Καὶ ἀνήγγειλαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ,
 21. Καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνῆκαν.
 22. Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν ·
 23. Καὶ ἐπαινεθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.
 Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ · (ᾠδὴ Ἱερμίου καὶ Ἰεζεκιήλ τοῦ λαοῦ τῆς παροιουσίας, ὅτε ἐμελλόν ἐκπορεύεσθαι.) ΨΑΛ. ΞΔ'.

B

1. Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεός, ἐν Σιών ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. In philosophia quædam perversa loquuntur contra Deum.

13. Perierunt nullam quærentes veritatem.

14. Veniet ad homines habentes gratiam in Scripturis.

15. Et glorificabitur Deus in ipsis.

16. Verba enim eorum existimata acuta esse, in forma inveniuntur contra hominem Dei.

17. Et confusi sunt in doctrina eorum.

18. Obstupuerunt omnes qui eos victos viderunt.

19, 20. Et miratus est omnis homo, et ita dixit : Gratia Dei est in homine qui confundit hæreticos.

21. Et veritatem Dei cognoverunt.

22. Exsultabit homo qui hæreticos superavit.

23. Et laudabuntur omnes qui recte cogitant de Domino.

12. Ἐν φιλοσοφίᾳ τιτὶ διεστραμμένα λαλοῦσι (1) κατὰ τοῦ Κυρίου.

13. Ἀπώλοντο ζητοῦντες οὐδὲν ἀληθές.

14. Ἐλεύσεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας χάριν (2) ἐν ταῖς Γραφαῖς.

15. Καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς (3).

16. Τὰ ῥήματα γὰρ αὐτῶν τὰ νομιζόμενα ἡκονημένα εἶναι (4) ἀνίσχυρα εὐρίσκονται πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον.

17. Καὶ κατησχύνθησαν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν.

18. Ἐξενίσθησαν πάντες οἱ ὀρῶντες αὐτοὺς ἡττηθέντας.

19, 20. Καὶ ἐθαύμασε πᾶς ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν οὕτως· Χάρις τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ κατασχύνοντι τοὺς αἰρετικούς.

21. Καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐπέγνωσαν.

22. Ἀγαλλιάσεται ὁ ἄνθρωπος (5), ὁ τοὺς αἰρετικούς νικήσας.

23. Καὶ ἐπαινεθήσονται πάντες οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες περὶ τοῦ Κυρίου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ. Τοῦτο οὖν λέγει· ὁπὲρ τῶν μελλόντων ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν γίνεται (7) ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὁ ψαλμὸς τῆς ᾠδῆς ταύτης εἴρηται τῷ Δαβὶδ, τουτέστιν τῷ Ἰακώβ τῇ χειρὶ, ὅς ἐστι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Titulus præpositus continet : In finem, psalmus cantici David. Hoc igitur significat : pro iis quæ futura sunt in novissimis diebus ut fiant a Domino, psalmus cantici hujus dicitur David, hoc est manu forti, qualis est Dominus Deus noster.

1. Te decet hymnus, Deus, in corde sitiendi : Sion enim interpretatur sitiens.

1. Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεός, ἐν καρδίᾳ διψώσῃ (8)· Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται διψῶσα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Λαλήσουσιν.

(2) Πρὸς αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἔχων χάριν, etc.

(3) Αὐτῶν.

(4) Εἶναι, deest.

(5) Ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

(6) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περ.

(7) Γίνεσθαι.

(8) Διψώσῃ σε.

2. Καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ.
 3. Εἰσάκουσον προσευχῆς μου, πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει.
 4. Λόγοι ἀνόμων ὑπερεδυνάμωσαν ἡμᾶς.
 5. Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν σὺ Ἰλάση.
 6. Μακάριος, ὃν ἐξελέξω, καὶ προσέλαβου.
 7. Κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐλαῖς σου.
 8. Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου.
 9. Ἅγιος ὁ ναὸς σου, θαυμαστός ἐν δικαιοσύνῃ.
 10. Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν,
 11. Ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περᾶτων τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακρᾶν.
 12. Ἐτοιμᾶζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ,
 13. Περιεζωσμένος ἐν δυναστείᾳ.
 14. Ὁ συνταράσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης,
 15. Ἦχος κυμάτων αὐτῆς τίς ὑποστήσεται;
 16. Ταραχθήσονται τὰ ἔθνη, καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα ἀπὸ τῶν σημείων σου.
 17. Ἐξόδους πρωίας, καὶ ἐσπέρας τέρψεις.
 18. Ἐπισκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν.
 19. Ἐπλήθυνας τοῦ πλουτῆσαι αὐτήν.

- A 2. Et tibi reddetur votum in Hierusalem.
 3. Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.
 4. Verba iniquorum prævaluerunt super nos :
 5. Et impietatibus nostris tu propitiaberis.
 6. Beatus, quem elegisti et assumpsisti :
 7. Inhabitabit in atriis tuis.
 8. Replebimur in bonis domus tuæ :
 9. Sanctum templum tuum, mirabile in æquitate.
 10. Exaudi nos, Deus Salvator noster,
 11. Spes omnium finium terræ, et eorum qui in mari longe.
 12. Præparans montes in virtute sua
 13. Accinctus potentia :
 14. Qui conturbas profundum maris,
 15. Sonum fluctuum ejus quis sustinebit?
 16. Turbabuntur gentes, et timebunt qui habitant terminos a signis tuis :
 17. Exitus matutini, et vespere delectabis.
 18. Visitasti terram, et inebriasti eam :
 19. Multiplicasti locupletare eam.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῇ ὁρώσῃ σε ἀποδοθήσεται σοὶ εὐχή· Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται *δρασις εἰρήνης*.
 3. Εἰσάκουσον τῆς παραστησόμεθα (1).
 4. Ἡ διδαχὴ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ κατίσχυεν (2) ἡμῶν.
 5. Ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὁ ἀφρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου.
 6. Μακάριος ὃν ἐβρύσω ἐκ (3) τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ ἐφύλαξας αὐτόν.
 7. Ἐν ταῖς αἰωνίαις ἀναπαύσεσιν.
 8. Ἐμπλησθῶμεν πῶν δικαιοματίων τοῦ λαοῦ σου.
 9. Ὁ λαὸς ὁ πιστεύων εἰς σὲ, ἐν οἷς αὐτὸς κατοικεῖς.
 10. Πρόσδεξαι τοὺς ὕμνους ἡμῶν, οὓς σοὶ προσφέρομεν.
 11. Τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν πάντων.
 12. Ταπεινῶν τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 13. Ἐρχόμενος ἐν δυναστείᾳ.
 14. Ὁ συντριβὼν τὸ κέρασ τοῦ ἀρχοντος τοῦ κόσμου πύτου.
 15. Τὰς ὑποβολὰς τῶν ἐξουσιῶν τοῦ ἐχθροῦ τίς ὑποφέρει ;
 16. Ἐμφοβὰ ἐντρομα (4) γενήσονται τὰ ἔθνη ἀπὸ τῶν θαυμάτων σου, ὧν ἀκηκόασιν.
 17. Ἐν τῷ φωτὶ σου ἐξαγάγεις τὰ ἔθνη, καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος πληρώσεις αὐτὰ ἀγαλλιᾶσεται.
 18. Ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ πάσης εὐφροσύνης ἐπλήρωσας τοὺς ἀνθρώπους.
 19. Ἐπλήθυνας τὰ χαρίσματά σου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

2. Et anima vidente te reddetur tibi oratio : *Jerusalem enim interpretatur visio pacis.*
 3. Exaudi orationem meam, quoniam omnes ante tribunale tuum statuemur.
 4. Doctrina diaboli et ministrorum ejus prævaluit contra nos.
 5. Agnus Dei qui tollit peccatum mundi.
 6. Beatus quem liberasti a peccatis suis, et custodisti eum.
 7. In æternis refrigeriis.
 8. Replebimur justificationibus populi tui.
 9. Populus credens in te, in ipso tu habitas.
 10. Excipe hymnos nostros, quos tibi offerimus.
 11. Judæorum et omnium gentium.
 12. Humilians contrarias potestates.
 13. Veniens in potentia.
 14. Conterens cornu principis mundi hujus.
 15. Insidias potestatum inimici quis sustinebit?
 16. Timidæ ac trepidæ fient gentes ob mirabilia tua quæ audiverunt.
 17. In luce tua educis gentes, et in consummatione sæculi implebis eas exultatione.
 18. In terra visus es, et omni lætitia replevistis homines.
 19. Multiplicasti dona tua in Ecclesia.

C

D

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) *Παριστάμεθα*. In marg. cod. hæc leguntur eodem caractere, Ἐν ἄλλοις, παραστησόμεθα. Hæc autem adnotatio ostendit vetustatem hujus interpretationis seu commentarii, cujus plures codices mss. sæculi IX jam exstabant.

(2) Κατίσχυεν.

(3) Ἀπό.

(4) Καὶ ἐντρομα γενήσονται τὰ ἔθνη, καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος πληρώσεις αὐτὰ ἀγαλλιᾶσεως.

20. Fiumen Dei repletum est aquis :
21. Parasti cibum illorum, quoniam ita præparatio.

22. Rivos ejus inebria :
23. Multiplica geminima ejus.
24. In stillicidiis ejus lætabitur germinans.
25. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ :

26. Et campi tui implebuntur ubertate.
27. Pinguescent speciosa deserti :
28. Et exultatione colles accingentur.
29. Induti sunt arietes ovium :
30. Et valles abundabunt frumento :
31. Clamabunt, etenim hymnum dicent.

In finem, canticum psalmi resurrectionis.

PSAL. LXV.

1. Jubilate Dōmino, omnis terra :
2. Psalmum dicite nomini ejus.
3. Date gloriam in laude ejus.
4. Dicite Deo : Quam terribilia sunt opera tua !

(a) Codex Palat.

ATHANASII INTERPRETATIO.

20. Spiritus sanctus Dei requievit super gentes.

21. Eloquia tua præparasti eis.
22. Corda fidelium reple gratia tua.

23. Et auge opera justitiæ eorum.
24. Cum gratia tua descenderit super populum, in lætitia facient fructum pœnitentiæ.
25. Populo, qui credidit.
26. Et mansueti corde implebuntur Spiritu sancto.
27. Participabant gratia tua, quos e mundo e-

legisti.
28. Et filii prophetarum gaudebunt.
29. Gratia sancti Spiritus apostoli.
30. Animæ humiles abundabunt germinibus justitiæ.
31. Glorificabunt, et hymnis te laudabunt.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Εἰς τὸ τέλος, ὡδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως. Τουτέστιν, εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἡ ὡδὴ αὕτη εἴρηται μετὰ ψαλμοῦ (3) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τῶν (4) ἐθνῶν ἐπιτροφῆς.

Titulus præpositus continet : *In finem, canticum psalmi resurrectionis.* Hoc est, in fine sæculorum hoc canticum psalmi dictum est de resurrectione Domini, et conversione gentium.

1, 2. In voce valida laudate Dominum in psal-

mis, omnes gentes.
3. Et in fine uniuscujusque psalmi gloriam præbete ei.
4. Dicite Deo : Quomodo inenarrabiliter conceptus es, et natus es in terra ?

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ δοξάζοντες ἀνυμν.
(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
(3) Εἴρηται τοῦ ψαλμοῦ.

A 20. Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὡδάτων·
21. Ἠτοίμασας τὴν τροφὴν αὐτῶν, ὅτι οὕτως ἡ ἐτοιμασία.

22. (a) Τὰς αὐλακὰς αὐτῆς μέθυσον·
23. Πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς.
24. Ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα.

25. Εὐλογῆσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου·

26. Καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πύργουτος.

27. Πιανθήσονται τὰ ὄρη αἰ τῆς ἐρήμου·

28. Καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται.

29. Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων·

30. Καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνούσι σῖτον·

31. Κεκραζόνται, καὶ γὰρ ὁμνήσουσιν.

B Εἰς τὸ τέλος, ὡδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως.
ΨΑΛ. ΞΕ'

1. Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ·

2. Ψάλατε δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ·

3. Δότε δόξαν ἐν αἰθέσει αὐτοῦ.

4. Εἰπατε τῷ Θεῷ· Ὡς φοδερὰ τὰ ἔργα σου.

20. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀνεπαύσατο ἐπὶ τὰ ἔθνη.

21. Τὰ λόγια σου ἠὑπρέπισας αὐτοῖς.

22. Τὰς καρδίας τῶν πιστῶν ἐμπλήσον τῆς χάριτός σου.

23. Καὶ πλεόνασον τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν.

24. Ἐν τῷ τῆν χάριν σου κατιέναι ἐπὶ τὸν λαὸν, ἐν εὐφροσύνῃ ποιήσουσι καρπὸν μετανοίας.

25. Τὸν λαὸν τὸν πεπιστευκότα.

26. Καὶ οἱ πραεῖς τῇ καρδίᾳ πληθήσονται Πνεύματος ἁγίου.

27. Μεταλάβωσι τῆς χάριτός σου, οὓς ἐξελέξω ἐκ τοῦ κόσμου.

28. Καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν χαρίσονται.

29. Τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἱ ἀπόστολοι.

30. Αἱ ψυχαὶ αἱ ταπειναὶ πληθυνούσι γεννήματα δικαιοσύνης.

31. Δοξάζονται, καὶ ἀνυμνήσουσι (1) σε.

1, 2. Ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ ἀνυμνήσατε τὸν Κύριον ἐν ψαλμοῖς, πάντα τὰ ἔθνη.

3. Καὶ ἐν τῷ τέλει ἐκάστου ψαλμοῦ δόξαν αὐτῷ προσαγάγετε (5).

4. Εἰπατε τῷ Θεῷ· Ὡς ἀνεκδιηγήτως συνελήφθης, καὶ ἐτέχθης ἐπὶ τῆς γῆς ;

(4) Κυρίου, καὶ τῆς τῶν.
(5) Δόξαν ἀναπέμφατε αὐτῷ.

5. Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονται σε A
οἱ ἐχθροὶ σου.

6. Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι, καὶ ψαλάτω-
σάν σοι ·

7. Ψαλάτωσαν δὴ τῷ ὀνόματι σου, Ὑψίστε.

8. Δεῦτε, καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ

Διάψαλμα (α).

9. Ὡς φοβερὸς ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀν-
θρώπων.

10. Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν ·

11. Ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί.

12. Ἐκεῖ εὐφρανθήσόμεθα ἐπ' αὐτῷ,

13. Τῷ δεσπύζοντι ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐτοῦ τοῦ αἰῶ-
νος

14. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν ·

15. Οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς. B

16. Εὐλογεῖτε, ἔθνη, τὸν Θεὸν ἡμῶν ·

17. Καὶ ἀκούσασθε τὴν φωνὴν τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ.

18. Τοῦ θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς ζωὴν.

19. Καὶ μὴ δόντος εἰς σάλον τοὺς πόδας μου.

20. Ὅτι ἔδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ Θεὸς, ἐπίρωσας ἡμᾶς,
ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον.

(α) Codex Palat.

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Καὶ ἐν τῷ πάθει καὶ (1) τῇ ἀναστάσει σου ἀρ-
νήσονται σε Θεὸν οἱ Ἰουδαῖοι.

6. Τὰ ἔθνη πάντα πιστεύουσιν, καὶ δοξάζουσί σε.

7. Ἀνυμνήσουσι τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου (2).

8. Τῇ καρδίᾳ ἡμῶν προσέχετε (3) τοῖς δικαιώμασιν C
αὐτοῦ.

9. Ὅτι ἡ διδαχὴ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐνδοξότερα ἐστὶ
τῆς σοφίας τῶν ἀνθρώπων.

10. Ὁ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου θανατῶν

11. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζήσουσιν
ἀφόβως.

12. Ἐν τῇ χάριτι (4) τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εὐφραν-
θήσόμεθα ὁρῶντες τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

13. Πᾶτήρ γάρ ἐστι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

14. Οἱ ἀπόστολοι ἐπὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἐθνῶν πο-
ρεύονται.

15. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, μὴ καυχᾶσθε λέγοντες·
Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν.

16. Οὐκ ἐτι γὰρ μόνων Ἰουδαίων ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ
ἐθνῶν.

17. Καὶ ὑπακούσατε τῷ κηρύγματι τῆς δόξης αὐτοῦ.

18. Τοῦ μεταγαγόντος ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν.

19. Καὶ μὴ ἔασαντός με ἕως τέλους τῇ ἀμαρτίᾳ
συναπολέσθαι.

20. Ὅτι εἶδες [εἶδες], ὅτι ὑπακούομεν (5) τῷ κη-
ρύγματι σου · (6) πᾶσαν ἀκαθαρσίαν οὐσαν ἐν ἡμῖν
ἐποίησας ἡμᾶς ἀποθέσθαι.

¹⁶ Joan. viii, 33. ¹⁷ Rom. iii, 29.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐν τῷ πλήθει, καί.

(2) Τὸ ὄνομά σου μεγαλοπρεπῶς.

(3) Πρόσθετε.

(4) Καρῶ.

5. In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi
inimici tui.

6. Omnis terra adoret te et psallat tibi :

7. Psalmum dicat nomini tuo, Altissime.

8. Venite, et videte opera Dei :

Diapsalma.

9. Quam terribilis in consiliis super filios no-
minum.

10. Qui convertit mare in aridam :

11. In flumine pertransibunt pede.

12. Ibi lætabimur in ipso,

13. Qui dominatur in virtute sua in æternum :

14. Oculi ejus super gentes respiciunt :

15. Qui exasperant non exaltentur in semetipsis.

16. Benedicite, gentes, Deum nostrum :

17. Et auditam facite vocem laudis ejus.

18. Qui posuit animam meam ad vitam :

19. Et non dedit in commotionem pedes meos.

20. Quoniam probasti nos, Deus, igne examinasti
nos, sicut examinatur argentum.

5. Et in passione, et in resurrectione tua nega-
bunt te Deum Judæi.

6. Gentes omnes credent, et glorificabunt te.

7. Laudabunt magnificum nomen tuum.

8. Cordibus vestris attendite justificationibus
ejus.

9. Quoniam doctrina gratiæ ejus gloriosior est
humana sapientia.

10. Qui mortificat peccatum mundi.

11. In gratia sancti Spiritus secure vivent.

12. In gratia venturi sæculi lætabimur viuentes
gloriam Dei.

13. Pater enim est venturi sæculi.

14. Apostoli ad prædicationem gentium profi-
ciscuntur.

15. Populi Judæorum ne gloriemini dicentes ·
Semen Abrahamus ¹⁶.

16. Non amplius enim solum Judæorum est Deus,
D sed etiam gentium ¹⁷.

17. Et auscultate prædicationi gloriæ ejus.

18. Qui transfert a morte in vitam.

19. Et non passus est me usque in finem cum
peccato perire.

20. Quoniam vidisti, quod obtemperamus prædi-
cationi tuæ : omnem immunditiam, quæ erat in
nobis, fecisti ut nos deponeremus.

(5) Ὅτι εἶδες, ὅτι ὑπακούομεν.

(6) N. 21. Πᾶσαν, etc. N. 22. Ἦγαγες ἡμᾶς εἰς
τὴν σύνταξίν σου. N. 23. Ἦλενφας, etc.

21. Induxisti nos in laqueum :
 22. Posuisti tribulationes in dorso nostro :
 25. Imposuisti homines super capita nostra.
 24. Transivimus per ignem, et aquam :
 25. Et eduxisti nos in refrigerium.
 26. Introibo in domum tuam in holocaustus :
 27. Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea :
 28. Et locutum est os meum in tribulatione mea.
 29. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus :
 30. Offeram tibi boves cum hircis.
 31. Venite, audite, et narrabo vobis, omnes qui timetis Deum.

Diapsalma.

32. Quanta fecit animæ meæ.
 33. Ad ipsum ore meo clamavi :
 34. Et exaltavi sub lingua mea :
 35. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiat me Dominus.

- a) Vers. 21. Ἐπυρωσας, etc. † 22. Εἰσήγαγες, etc. † 23. Ἐθου, etc.
 b) Vers. 30. Μετά, etc. † 31. Ἀνοίσω, etc.

- A 21. (a) Εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα
 22. Ἐθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν.
 23. Ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν.
 24. Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος.
 25. Καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν.
 26. Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν ὀλοκαυτώμασιν.
 27. Ἀποδώσω σοὶ τὰς εὐχὰς μου, ἃς διέστειλε τὰ χεῖλη μου.
 28. Καὶ ἐλάλησε τὸ στόμα μου ἐν τῇ θλίψει μου.
 29. Ὀλοκαυτώματα μεμειλωμένα ἀνοίξω σοὶ μετὰ (b) θυμιάματος καὶ κριῶν.
 30. Ἀνοίσω σοὶ βόας μετὰ χιμάρων.
 31. Δεῦτε, ἀκούσατε, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν, παντες B οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν.

Διάψαλμα.

32. Ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου.
 33. Πρὸς αὐτὸν τῷ στόματί μου ἐκέκραξα.
 34. Καὶ ὕψωσα ὑπὸ τὴν γλῶσσάν μου.
 35. Ἀδικίαν εἰ ἐθεώσουν ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος.

ATHANASII INTERPRETATIO

21. Induxisti nos in cognitionem tuam.
 22. Redarguisti iniquitates nostras, et humiliasti nos.
 25. Constituisti nobis duces sanctos tuos.
 24. Per baptismum tuum.
 25. Et duxisti nos liberatos a peccatis nostris in refrigerium.
 26. Ingrediemur in supernam Jerusalem perfecte emundati.
 27. Implebo quæ promisi tibi in baptismo.
 28. Et in quæ conveni adhuc existens in peccato.
 29. Totum meipsum adducam tibi cum oratione, et operibus justitiæ progredientibus ante te.
 30. Membra mea, et animam meam dedicabo tibi.
 31. Venite, audite quomodo salvavit me.
 32. Non solum condonavit mihi peccata, sed etiam filium suum me fecit.
 33. Solum invocavi eum.
 34. Et confessus sum ipsum lingua mea.
 35. Si sincero corde non credidi ipsi, non me exaudiat Dominus.

21. Εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν συνεσιν σου.
 22. Ἠλεγξας ἡμῶν τὰς ἀνομίας, καὶ ἐταπεινώσας ἡμᾶς.
 23. Κατέστησας τοὺς ἁγίους σου ἡγεῖσθαι ἡμῶν.
 C † 24. Διὰ τοῦ βαπτίσματός σου.
 25. Καὶ (1) εἰς ἀνάπαυσιν ἤγαγες ἡμᾶς λυτρωθέντας τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
 26. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλὴμ κεκαθαρισμένοι ὀλοτελῶς (2).
 27. Πληρώσω ἃ ἐπηγγειλάμην σοὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος.
 28. Καὶ ἃ συνεθέμην ἔτι ὄν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 29. Ὅλον ἑμαυτὸν προσαγάγω σοὶ μετὰ (3) προσευχῆς καὶ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τῶν προκορευομένων ἔμπροσθέν σου.
 30. Τὰ μέλη μου, καὶ τὴν ψυχὴν μου ἀνάθωμαι σοὶ [ἀναθήσομαι σοὶ].
 31. Δεῦτε, ἀκούσατε πῶς ἔσωσέ με.
 32. Οὐ μόνον συνεχώρησέ μοι τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ υἱὸν ἑαυτοῦ ἐποίησέ με.
 33. Μόνον ἐπεκαλεσάμην αὐτόν.
 34. Καὶ ὠμολόγησα αὐτὸν τῇ (4) γλώσσῃ μου.
 35. Εἰ μὴ ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ ἐπίστευσα αὐτῷ, μὴ εἰσακουσάτω μου ὁ Κύριος.

Adversus et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 25. Καὶ δεστ.
 (2) Ὀλοτελεῖς.
 (3) Μετὰ προσευχῶν, καὶ, etc., ἔμπροσθέν μου.

- N. 31. Τὰ μέλη, etc., ἀνάθωμαι σοὶ. N. 32, in cod.
 33. Τὰς ἁμαρτίας-μου, etc.
 (4) Ἐν τῇ.

36. Διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου ὁ Θεός·
 37. Προσέσχε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.
 38. Ἐὐλόγητός ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχὴν μου καὶ τὸ ἔλεος (α) αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ.

*Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ
 ΨΑΛ. ΕΣ'.*

1. Ὁ Θεός οἰκτειρήσαι ἡμᾶς, καὶ εὐλογήσαι ἡμᾶς
2. (b) Ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς,
3. Καὶ ἐλεήσει ἡμᾶς.
4. Τοῦ γινῶναι ἐν τῇ γῇ τὴν ὁδὸν σου,
5. Ἐν πᾶσιν ἔθνεσι τὸ σωτήριόν σου.
6. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοί, ὁ Θεός·
7. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοί πάντες.
8. Εὐφρανθήτωσαν, καὶ ἀγαλλιάσθωσαν ἔθνη·
9. Ὅτι κρινεῖς λαοὺς ἐν εὐθύτητι,
10. Καὶ ἔθνη ἐν τῇ γῇ ὁδηγήσεις.

Διάψαλμα.

11. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοί, ὁ Θεός
 12. Ἐξομολογήσασθωσάν σοι λαοί πάντες·
 13. Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς.
 14. Εὐλόγησαι ἡμᾶς ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν, εὐλογήσαι ἡμᾶς ὁ Θεός (c).
 15. Καὶ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς.
- (a) Vers. 39, καὶ τὸ ἔλεος, etc.
 (b) Vers. 2, 3, vers. unus.
 (c) Ὁ Θεός deest.

ATHANASH INTERPRETATIO.

36, 37. (1) Ὅτι ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μου προσήλθον· διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου.

38. Οὐκ ἀπόσωτο τὴν προσευχὴν μου, ἀλλὰ ἐδέξατο αὐτὴν δωρησάμενός μοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις* [ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ]· τουτέστι περὶ τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ὁ ψαλμὸς ᾄδεται.

Titulus præpositus continet : *In finem, in hymnis* [psalmus cantici David] : hoc est de plenitudine temporum psalmus canitur.

1. Ὁ Θεός εὐσπλαγχνισθήσεται (3) εἰς ἡμᾶς, καὶ C ἐλεύσεται ἐπὶ τῆς γῆς.
- 2, 3. Πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁραθήσεται, καὶ ἐλεήσει ἡμᾶς (4).
- 4, 5. (5) Τὸ κήρυγμα τοῦ σταυροῦ σου.
6. Ὁμολογήσουσί σε οἱ λαοί, ὅτι Θεός εἶ.
7. Ἐν τῇ χάριτί σου.
8. Ὅτι παρέστησαν αὐτοὺς εἰς τὰ ἔργα ἀγαθὰ.
- 9, 10. Τῷ φωτι τῆς χάριτος.
11. Ἀνυμνήσουσί σε.
12. Δοξάσουσί σε.
13. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως προσαγάγωσιν ἔργα δικαιοσύνης οἱ πιστεύσαντες τῷ Κυρίῳ.
14. *Οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου* (6) ἐηλονότι.
15. Αὐτῷ γὰρ λοιπὸν μόνῳ λατρεύσουσι, καὶ οὐδὲν ἕτερον.

⁷⁸ I Cor. xiii, 12. ⁷⁹ Matth. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 36, ὅτι, etc. N. 37, 38, οὐκ, etc.
- (2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ... ἐν ὕμνοις ψαλμὸς ᾠδῆς, τουτέστιν... ὁ ψαλμὸς λέγει.
- (3) Σπλαγχνισθήσεται.
- (4) Ἐώραθη ἡμῖν, καὶ ἠλέησεν ἡμᾶς.
- (5) N. 4. Τοῦ μαθεῖν ἕκαστον τὴν πίστιν. N. 5. Τοῦ

- A 36. Propterea exaudivit me Deus :
37. Attendit voci deprecationis meæ.
38. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me.

*In finem, in hymnis, psalmus cantici David.
 PSAL. LXVI.*

1. Deus misereatur nostri, et benedicat nobis :
2. Illuminet vultum suum super nos,
3. Et misereatur nostri.
4. Ut cognoscamus in terra viam tuam :
5. In omnibus gentibus salutare tuum.
6. Confiteantur tibi populi, Deus :
7. Confiteantur tibi populi omnes.
8. Lætentur, et exsultent gentes :
9. Quoniam judicabis populos in æquitate,
- B 10. Et gentes in terra diriges.

Diapsalma.

11. Confiteantur tibi populi, Deus :
12. Confiteantur tibi populi omnes
13. Terra dedit fructum suum.
14. Benedicat nos Deus. Deus noster, benedicat nos Deus :
15. Et metuant eum omnes fines terræ.

36, 37. Quoniam ex tota anima mea accessi ad eum, propterea exaudivit me.

38. Non repulit orationem meam, sed suscepit eam donans mihi misericordiam suam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις* [ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ]· τουτέστι περὶ τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ὁ ψαλμὸς ᾄδεται.

Titulus præpositus continet : *In finem, in hymnis* [psalmus cantici David] : hoc est de plenitudine temporum psalmus canitur.

1. Deus miseratione commovebitur erga nos, et veniet in terram.
- 2, 3. Facie ad faciem videbitur⁷⁸, et miserabitur nostri.
- 4, 5. Prædicationem crucis tuæ
6. Confitebuntur te populi Deum esse.
7. In gratia tua.
8. Quoniam se exhibuerunt in opera bona.
- 9, 10. Luce gratiæ.
11. Laudabunt te.
12. Glorificabunt te.
13. In die judicii credentes Domino afferent opera justitiæ.
14. Videlicet *Benedicti Patris mei*⁷⁹.
15. Ipsi enim soli, et nulli alteri demum servient.

σταυροῦ σου τὸ κήρυγμα. N. 6. Ἐξομολογήσουσί σε λαοὶ πάντες. N. 7. Ὁμολογήσουσί σε λαοί. ὅτι Θεός σὺ εἶ. N. 8. Ἐν τῇ χάριτί σου. N. 9. Ὅτι παρέστησας αὐτοὺς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. N. 10. Τῷ, etc., χάριτός σου. (6) Ἐρεῖ γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· « Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς υἱοῦ. »

In finem cantici [psalmus cantici], psalmus David. Α *Εἰς τὸ τέλος ψδῆς [ψαλμὸς ψδῆς], ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΕΖ.*

1. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus : 1. Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ διασκορπισθῆτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ.
2. Et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. 2. Καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν.
3. Sicut deficit fumus, deficiant : 3. Ὡς ἐκλείπει καπνὸς, ἐκλιπέτωσαν.
4. Sicut fluit cera a facie ignis, 4. Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς,
5. Sic pereant peccatores a facie Dei. 5. Οὕτως ἀπολοῦνται (α) οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ.
6. Et justī lætentur, et exsultent in conspectu Dei, 6. (b) Καὶ οἱ δίκαιοι εὐφρανθήτωσαν, ἀγαλλιάσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ,
7. Delectentur in lætitia. 7. Τερφθήτωσαν ἐν εὐφροσύνῃ.
8. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus : 8. ᾄσατε τῷ Θεῷ, ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.
9. Iter facite ei qui ascendit super occasum : Dominus nomen illi : 9. Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεηκότι ἐπὶ δυσμῶν· Κύριος ὄνομα αὐτοῦ.
10. Et exultate in conspectu ejus. 10. Καὶ ἀγαλλιᾶσθε ἐνώπιον αὐτοῦ.
11. Turbentur a facie ejus : 11. Ταραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.
12. Patris orphanorum, et judicis viduarum. 12. Τοῦ πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν.
13. Deus in loco sancto suo : 13. Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ.
14. Deus, qui inhabitare facit unius moris in domo : 14. Ὁ Θεὸς κατοικίζει μονοτρόπου· ἐν οἴκῳ.

(a) In marg. cod., ἀπόλοιτο.

(b) Vers. 6. Καὶ, etc., εὐφρανθήτωσαν. Διάβαλα. Vers. 7. Ἀγαλλιάσθωσαν, etc. Vers. 8. Τερφθήτωσαν, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς ψδῆς τῷ Δαβίδ*· τουτέστι, περὶ τῶν εἰς τὸ τέλος τῶν Χριστοῦ [εἰς τὸν Χριστὸν] μελλόντων πιστεύειν ὁ ψαλμὸς ἄδεται τῷ *ἱκανῷ χειρὶ*· Δαβὶδ γὰρ οὕτως ἐρμηνεύεται, ὅς ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : In finem, psalmus cantici David : hoc est de iis, qui in finem in Christum credituri sunt psalmus canitur manu forti : David enim ita interpretatur, qui est Filius Dei.

1. Veniet Dominus, et conterentur dæmones. C 1. Ἐλεύσεται ὁ Κύριος (2), καὶ συντριβήσονται οἱ δαίμονες.
2. Ipsi dæmones videntes eum clamabunt : [sine] quid nobis et tibi, Jesu Nazarene, venisti huc ante tempus perdere nos⁹⁹ ? 2. Οἱ αὐτοὶ δαίμονες, ὁρῶντες αὐτόν, βοήσουσιν· *Αἶα [ἔα] (3) τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἤλθες ὧδε πρὸ καιροῦ ἀπολέσαι ἡμᾶς.*
- 3, 4. Contrariæ potestates. 3, 4. Αἱ ἐναντία δυνάμεις.
5. In adventu ejus videntes eum consumentur. 5. Ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ὁρῶντες αὐτόν καταναλίσκονται (4).
6. Credentes in ipsum, et facientes voluntatem ejus, videntes ipsum gaudebunt. 6. Οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν, καὶ οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ, θεασάμενοι (5) αὐτόν, χαρίσονται.
7. Spiritus sancti, 7. Πνεύματος ἁγίου,
8. Angelorum opus peragite super terram. 8. Ἀγγέλων ἔργον ἐπιτελέσατε ἐπὶ τῆς γῆς.
9. Præparate corda vestra ei qui descendit e cœlis. 9. Ἐτοιμάσατε τὰς καρδίας ὑμῶν τῷ καταβεηκότι ἀπὸ τῶν οὐρανῶν.
10. Quoniam digni facti sunt videre adventum ejus. 10. Ὅτι ἡξιώθησαν ἰδεῖν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ.
11. Inimici potestates. D 11. Αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.
12. Animarum, quæ tanquam infantes, et sine adjutorio sunt. 12. Τῶν νηπίων ψυχῶν, καὶ τῶν ἀβοηθήτων οὐσῶν.
13. Deus habitat non solum in cœlo, sed etiam in terra. 13. Ὁ Θεὸς οἰκεῖ οὐ μόνον ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γῆς.
14. Qui secundum Christum vitam monasticam agunt. 14. Τοὺς κατὰ Χριστὸν (6) μονάζοντας.

⁹⁹ Matth. viii, 29; Luc iv, 33.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ. Mox pro Χριστοῦ habet χρόνων, etc. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *ἱκανὸς χειρὶ*. Ἰκανὸν δὲ χειρὶ εἶπε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ Θεός.

(3) Αἶα deest.

(4) N. 4, 5... καταναλίσκοντο.

(5) N. 7. Θεασάμενοι, etc. N. 8. Πνεύματος, etc.

N. 9. Ἀγγέλων, etc. N. 10. Ἐτοιμάσατε, etc., τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν. N. 11. Ὅτι ἡξιώθητε, etc.

(6) Θεόν.

15. Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ,
 16. Ὁμοίως τοὺς παραπικραίνοντας, τοὺς κατοικούντας ἐν τάφοις.
 17. Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ σου,
 18. Ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ, γῆ ἐσεισθή·
 19. (α) Καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ,
 20. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ.
 21. Βροχὴν ἔκαυσιν ἀφοριεῖς, ὁ Θεὸς, τῇ κληρονομίᾳ σου·
 22. Καὶ ἠσθένησε· σὺ δὲ κατηρτίσω αὐτήν.
 23. Τὰ ζῴα σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ·
 24. Ἦτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου τῷ πτωχῷ, ὁ Θεός.
 25. Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ.
 26. Ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ·
 27. Τῇ ὠραιότητι τοῦ οἴκου διελέσθαι σκῦλα.
 28. Ἐὰν κοιμηθῆτε ἀναμέσον τῶν κληρῶν·
 29. Πτέρυγες περιστερᾶς περιηργυρωμέναι,

- A 15. Qui educit victos in fortitudine,
 16. Similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulcris.
 17. Deus, cum egredereris in conspectu populi tui :
 18. Cum pertransires in deserto, terra mota est :
 19. Etenim cœli distillaverunt a facie Dei Sinai,
 20. A facie Dei Israel.
 21. Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ :
 22. Et infirmata est ; tu vero perfecisti eam.
 23. Animalia tua habitabunt in ea :
 24. Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
 B 25. Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.
 26. Rex virtutum dilecti :
 27. Speciei domus dividere spolia.
 28. Si dormiatis inter medios clericos :
 29. Pennæ columbæ deargentatæ,

(α) Vers. 19. Γῆ, etc. usque ad ἔσταξαν. ὃ 20. Ἀπὸ προσώπου usque ad Ἰσραήλ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

15. Τοὺς αὐτοὺς μονάζοντας ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν ἁμαρτιῶν λυτρούμενος ἐν ἰσχύϊ (1) κατὰ τῆς ἁμαρτίας.
 16. Τοὺς διὰ τῶν ἁμαρτιῶν (2) παραπικραίνοντας αὐτὸν πρότερον, ὕστερον δὲ μετανοήσαντας, καὶ κατοικούντας ἐν τάφοις, τουτέστι ἐν ταῖς μοναῖς, ἐξάγει ἐν ἀνδρείᾳ κατὰ τοῦ διαβόλου.
 17. Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων, ὀφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς τοῖς ἀνθρώποις.
 18. Ἐν τῷ ὁδοιορεῖν σε ἐν τῷ κόσμῳ, τὰ ἔθνη (3) μετετέθησαν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας εἰς τὴν ἐπίγνωσίν σου.
 19. Καὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι σου τὸν λόγον σου ἔταξαν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν.
 20. Ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ σου.
 21. Τὸ κήρυγμα τοῖς ἔθνεσιν.
 22. Καὶ ἠσθένησαν τὰ ἔθνη, καὶ ὁ Κύριος ἰασάμενος κατηρτίσεν αὐτὰ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ.
 23. Οἱ πιστοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.
 24. Τῷ λαῷ τῷ ταπεινῷ τῇ καρδίᾳ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 25. Τοῖς ἀποστόλοις.
 26. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ.
 27. Τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ λαοῦ δίδωσι διάφορα χαρίσματα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.
 28. Ἐὰν ἀναπαύσῃ σε ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ.
 29. Αἱ δύο διαθήκαι, αἱ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι λαληθεῖσαι πᾶσαν καθαρότητα ἔχουσαι.

15. Eosdem monachos e vinculis peccatorum redimens in fortitudine contra peccatum.
 16. Qui prius exacerbaverant eum peccatis, deinde pœnitentes, et habitantes in sepulcris, hoc est in monasteriis, educit in fortitudine contra diabolum.
 17. Deus, cum tu procederes ex sinu Patris, tu appareres in terra hominibus.
 18. Cum tu iter faceres in mundo, gentes translatae sunt ab idololatria in cognitionem tuam.
 19. Etenim apostoli tui sermonem tuum distillaverunt in eorum corda.
 20. A Filio tuo.
 21. Prædicationem gentibus.
 22. Et gentes infirmatae sunt, et Dominus cum sanavisset, perfecit eas in voluntatem suam.
 23. Fideles in Ecclesia.
 24. Populo humili corde supernam Hierusalem.
 25. Apostolis.
 26. Sanctus Spiritus Filii.
 27. Electis populi dat Spiritus sanctus diversa dona.
 28. Si requieveritis in mandatis Dei.
 29. Duo testamenta, quæ a Spiritu sancto enuntiata sunt, omnem habent puritatem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἰσχύϊ δὲ αὐτοῦ, etc.
 (2) Ἁμαρτιῶν αὐτῶν, etc., τὸ πρότερον, etc., μετανοήσαντας· κατοικούντας δέ, etc., ἐξάγειν ἄν

- δρείᾳ, etc.
 (3) Ν. 19. Ἔθνη, etc., ἔσταξαν, etc., pro ἔταξαν.

30. Et posteriora dorsi ejus in pallore auri:
 31. Dum discernit caelestis reges super eam,
 32. Nive dealbantur in Selmon.
 33. Mons Dei, mons pinguis:
 34. Mons coagulatus, mons pinguis:
 35. Utquid suspicamini montes coagulatos?
 6. Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare
 in eo:
 37. Etenim Dominus habitabit in finem.
 38. Currus Dei decem millibus multiplex.
 39. Millia abundantium:
 40. Dominus in eis in Sina in sancto.
 41. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem:
 42. Accepisti dona in hominibus:
 43. Etenim non credentes inhabitare.
 44. Dominus Deus benedictus, benedictus Dominus die quotidie:
 45. Prosperum iter faciat nobis Deus salutarium nostrorum.

Diapsalma.

46. Deus noster, Deus salvos faciendi:
 47. Et Domini, Domini exitus mortis.

(a) Vers. 45. Εὐλογητός, etc., κανευοῶσεται.

- A 30. Καὶ τὰ μετὰρρενα αὐτῆς ἐν χλωρότητι χρυσοῦ.
 31. Ἐν τῷ διαστῆλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς.
 32. Χιονωθήσονται ἐν Σελμών.
 33. Ὅρος τοῦ Θεοῦ ἄρος πῖον.
 34. Ὅρος τετυρωμένον ἄρος πῖον.
 35. Ἴνα τί ὑπολαμβάνετε θρη τετυρωμένα;
 36. Τὸ ἄρος, ὃ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ.
 37. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος.
 38. Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον.
 39. Χιλιάδες εὐθηνούντων
 40. Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐν Σινᾷ ἐν τῷ ἁγίῳ.
 41. Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἠχμαλίωσεν αἰχμαλωσίαν.
 42. Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις
 B 43. Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκηνώσαι.
 44. Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητός, εὐλογητός Κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέραν.
 45. (a) Κατευοῶσεται ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν

Διάψαλμα.

46. Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν.
 47. Καὶ τοῦ Κυρίου, Κυρίου αἱ διέξοδοι τοῦ θανάτου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Et cognitio divinæ Scripturæ veluti aurum exfulget.
 31, 32. Cum miserit Dominus apostolos in mundum, emundabuntur in auxilio ejus.
 33. Virginem, et Deiparam significat,
 34. Obsignatam videlicet virginitate.
 35. Populus Judæorum, qui corde coagulati sunt.
 36. Ut non existimetis virginem corruptam.
 37. Etenim Dominus in consummatione sæculi habitabit in ea.
 38. Novum testamentum, et fides Dei.
 39. Et multitudo fidelium.
 40. Filius in sanctis, qui sunt in mandato Patris sui.
 41. Assumptus es in gloria accipiens captivos in servitute redactos a diabolo.
 42. Dono accepisti homines.
 43. Etenim fecisti ut qui tibi erant antea infideles, nunc permaneant in præceptis tuis.
 44. Æternus et sine principio.
 45. Et dirigat cor nostrum in præcepta sua.
 46. Jesus Dominus noster.
 47. Primus enim ipse resurgens a morte fecit exitum iis qui dormierunt.

30. Καὶ ἡ γνώσις τῆς θείας Γραφῆς, ὡς χρυσοῦ ἐξαστράπτει.
 31, 32. (1) Ἐν τῷ τὸν Κύριον ἀποστέλλειν τοὺς ἀποστόλους εἰς τὴν οἰκουμένην, καθαρισθήσονται ἐν τῇ βοθησίᾳ αὐτοῦ.
 33. Τὴν Παρθένον λέγει καὶ Θεοτόκον,
 34. Συνεσφραγισμένη τῇ παρθενίᾳ δηλονότι.
 35. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, οἱ τῇ καρδίᾳ τετυρωμένοι.
 36. Ἴνα (2) μὴ δοκῆτε τὴν Παρθένον φθαρεῖσαν.
 37. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος κατασκηνώσει ἐν αὐτῇ.
 38. Ἡ νέα διαθήκη καὶ ἡ πίστις τοῦ Θεοῦ.
 39. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν.
 40. Ὁ Υἱὸς ἐν τοῖς ἁγίοις, τοῖς ἐν τῇ ἐντολῇ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ.
 41. Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ λαβὼν τοὺς (3) αἰχμαλώτους, τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
 42. Ἐλαβες δόματα τοὺς ἀνθρώπους.
 43. Καὶ γὰρ ἐποίησας τοὺς ἀπειθοῦντάς σοι τὸ πρότερον νῦν ἐπιμένειν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου (4).
 44. Ἄειδος καὶ ἀναρχος.
 45. Καὶ κατευθύνει [κατευθύναι] (5) τὴν καρδίαν ἡμῶν εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 46. Ἰησοῦς ὁ Κύριος ἡμῶν.
 47. Πρῶτος γὰρ αὐτὸς ἀναστὰς ἐκ τοῦ θανάτου ἐποίησεν ἐξοδὸν τοῖς κεκοιμημένοι

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 31. Ἐν τῷ, etc. N. 32. Καθαρίζονται. N. 33. Τὴν, etc., mox pro καὶ præfert τὴν. N. 34. Συνεσφριγμένην (sed leg. vid. συνεσφραγισμένην) τὴν παρθενίαν αὐτῆς ὄγλοι.

(2) Ἴνα τί.
 (3) Τούς δεστ.
 (4) Σου δεστ.
 (5) Κατευθυνεῖ.

48. Πλὴν ὁ Θεὸς συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐ- A
τοῦ, 48. Verumtamen Deus confringet capita inimico-
49. Κερυφὴν τριχῶς διαπορευομένων ἐν πλημμει-
λείαις αὐτῶν. 49. Verticem capilli perambulantium in delictis
50. Εἶπε Κύριος· Ἐκ Βασάν ἐπιστρέψω, 50. Dixit Dominus: Ex Basan convertam,
51. Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης. 51. Convertam in profundum maris.
52. Ὅπως ἂν βαφῆ ὁ ποῦς σου ἐν αἵματι· 52. Ut intingatur pes tuus in sanguine:
53. Ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ. 53. Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.
54. Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαι σου, ὁ Θεὸς, 54. Visi sunt ingressus tui, Deus,
55. Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου τοῦ βασιλέως, τοῦ ἐν
τῷ ἁγίῳ. 55. Ingressus Dei mei regis, qui est in sancto.
56. Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενα φαλλόντων, 56. Prævenērunt principes conjuncti psallenti-
bus,
57. Ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν. 57. In medio juvenularum tympanistriarum.
58. Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν, 58. In Ecclesiis benedicite Deo,
59. Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ. B 59. Domino de fontibus Israel.
60. Ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἐκστάσει 60. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis ex-
cessu:
61. (a) Ἄρχοντες Ἰούδα ἡγεμόνες αὐτῶν· 61. Principes Juda duces eorum·
(a) γ. 61, 62, Sub unico numero, sicuti et 66 et 67; item 81 et 82.

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων. 48. Contrariorum potestatum.
49. Τὸν διάβολον τὸν τὴν κακίαν ἐφευράντα εἰς
ἀμαρτίαν. 49. Diabolum inventorem malitiæ in peccatum.
50. Εἶπε Κύριος· Τοὺς (1) ἐκ τῆς αἰσχύνῃς ἐπι-
στρέψω· Βασάν γὰρ ἐρμηνεύεται αἰσχύνῃ, ἥτις C
ἐστὶν ὁ κόσμος. 50. Dixit Dominus: eos, qui ex confusione sunt,
convertam: Basan enim interpretatur ignominia,
51. Ἐπιστρέψω αὐτοὺς ἐπὶ τὸ βάπτισμα. 51. Convertam eos ad baptismum.
52. Ὅπως ἂν τὰ τελευταῖα τῶν μελῶν σου, του-
τέστι τὰ ἔθνη, βαπτισθῶσιν ἐν τῷ αἵματι σου. 52. Ut postrema membra tua, hoc est gentes,
baptizentur in sanguine tuo.
53. Τῶν ἐθνῶν αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἐδάφη ἐν τῷ
αἵματι σου τῷ θανάτῳ (2), ὅτε ἐπέστρεψαν, ἐκ τῶν
ἐθνῶν. 53. Ipsarum gentium, et lingua tincta est in
sanguine tuo per mortem, quando converterunt se
ex gentibus.
54. Τὰ δικαιοματά σου ἐπεγνώσθησαν. 54. Justificationes tuæ cognitæ sunt.
55. Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ὄντος ἐν τῷ Πατρὶ.
56. Οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναζόντων ἤλθον εἰς ἀπάν-
τησιν τοῦ Κυρίου κατέχοντος (3) τοὺς ἑαυτῶν μα-
θητάς. 56. Præsides monachorum venerunt obviam Do-
mino secum habentes suos discipulos.
57. Ἐν μέσῳ τῶν ψυχῶν τῶν νεωστὶ (4) ἀποτα-
ξαμένων καὶ νεκρουσῶν τὰ μέλη ἑαυτῶν. 57. In medio animarum, qui recenter renuntia-
verunt mundo, et mortificaverunt membra sua.
58. Ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν
(5), καθὼς γέγραπται· Ὅτι ὑμεῖς ναὸς Θεοῦ ἐστε
καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. D 58. In membris vestris benedicite Deo, quemad-
modum scriptum est: quia vos templum Dei estis,
et Spiritus Dei habitat in vobis²¹.
59. Κύριον ἐκ τῶν καρδιῶν ὑμῶν δοξάζετε (6)·
Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν Θεοῦ.
60. Τὸν Παῦλον λέγει.
61. Οἱ ἀπόστολοι τοῦ Θεοῦ ἀεινοῦ· Ἰούδας γὰρ
ἐρμηνεύεται, Θεὸς ἀεινοτός.

²¹ I Cor. III, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοὺς abest a cod.
(2) In textu τῷ θανάτῳ. In marg. cod. adnotatur
ἐν ἄλλοις τῷ ἀθανάτῳ, ex quo apparet, quod superius
etiam monui, tanti fuisse sæc. IX hanc interpretationem,
seu commentarium, ut jam plura exstarent
exemplaria, quibus scriptor nostri codicis usus est.

(3) Κατέχοντες.
(4) Νεωστὶ deest: paulo post νεκρωσάντων.
(5) Εὐλογήσατε τὸν Κύριον.
(6) Κύριος, etc., δοξάζεται, etc.; sed mel. Κύ-
ριον . . . δοξάζετε.

62. Principes Zabulon,
 63. Principes Nephthali.
 64. Manda, Deus, virtuti tuæ :
 65. Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.
 66. A templo tuo in Hierusalem,
 67. Tibi offerent reges munera.
 68. Increpa feras arundinis :
 69. Congregatio taurorum in vaccis populorum :
 70. Ut excludantur ii, qui probati sunt argento.
 71. Dissipa gentes quæ bella volunt :
 72. Venient legati ex Ægypto :
 73. Æthiopia præveniet manus ejus Deo.
 74. Regna terræ cantate Deo, psallite Domino.
 75. Qui ascendit super cælum cæli ad orientem.
 76. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis.
 77. Date gloriam Deo :
 78. Super Israel magnificentia ejus :
 79. Et virtus ejus in nubibus.
 80. Mirabilis Deus in sanctis suis :

ATHANASII INTERPRETATIO.

62, 63. Ipsi apostoli, quoniam erant ex tribu Zabulon, et Nephtholim.

64. Gratia tuæ.

65. Fidem tuam.

66, 67. Ex anima et corpore afferent tibi opera fideles justi in superna Hierusalem.

68. Dæmones, et Judæos.

69. Principes, et scribas Judæorum.

70. Quando conjecerunt in carcerem ipsi Judæi, et Pharisei apostolos, quemadmodum in Actis narratur ⁶³ : quia loquebantur verbum Dei.

71. Populos Judæorum volentes voluptates, et concupiscentias vitæ.

72. Venient apostoli e carcere loquentes verbum in templo.

73. Judæi, qui crediderunt in illa die animarum D quasi quinque millia ⁶⁴.

74. Apostoli stantes in templo loquimini populo verba vitæ hujus.

75. Qui assumptus est super cælos.

76. Apostolis prædicationem ejus.

77. Unigenite Dei Filio.

78. Gratia sua super eos, qui mente eam vident.

79. Et sanctus ejus Spiritus in apostolis.

80. Glorificatur Deus in sanctis suis.

⁶³ Act. iv, 5. ⁶⁴ Act. ii, 41 ; iv, 4.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(i) O! αὐτοὶ Φαρισαῖοι τοὺς ἀποστόλους ἐν ταῖς Πράξεσιν διὰ τὴν ἐλάλουν τῷ λόγῳ (leg. τὸν λόγο,) τῷ λαῷ.

- A 62. Ἄρχοντες Ζαβουλῶν,
 63. Ἄρχοντες Νεφθαλείμ.
 64. Ἐντειλαί, ὁ Θεὸς, τῇ δυνάμει σου
 65. Δυνάμωσον, ὁ Θεὸς, τοῦτο, ὃ κατηργάσω ἐν ἡμῖν.
 66. Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ,
 67. Σοὶ οἴσουσι βασιλεῖς δῶρα.
 68. Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου.
 69. Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύρων ἐν ταῖς δαμαλασι τῶν λαῶν.
 70. Τοῦ ἐγκλεισθῆναι τοὺς δεδοκιμασμένους τῷ ἀργυρίῳ.
 71. Διασκόρπισον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα.
 72. Ἦξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου.
 73. Ἀ!θιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ.
 B 74. Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἕσασθε τῷ Θεῷ, ψάλατε τῷ Κυρίῳ,
 75. Τῷ ἐπιθεθηκότῃ ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς.
 76. Ἴδου δώσει τῇ φωνῇ αὐτοῦ φωνὴν δυνάμεως.
 77. Δότε δόξαν τῷ Θεῷ.
 78. Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ.
 79. Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις.
 80. Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

62, 63. Οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐκ τῆς φυλῆς Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλεῖμ ἦσαν.

C 64. Τῇ χάριτι σου.

65. Τὴν πίστιν σου.

66, 67. Ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος σοὶ προσ-αγάγωσιν ἔργα δίκαιοι πιστοὶ ἐν τῇ ἁνῶ Ἱερουσαλήμ.

68. Τοῖς δαίμοσι καὶ τοῖς Ἰουδαίοις.

69. Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων.

70. Ὅτε ἐνέκλεισαν εἰς φυλακὴν οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι καὶ Φαρισαῖοι τοὺς ἀποστόλους [ὡς] ἐν ταῖς Πράξεσι· διὰ τὴν [διότι] ἐλάλουν τὸν λόγον τῷ Θεῷ [τοῦ Θεοῦ] (1).

71. Τοὺς δῆμους τῶν Ἰουδαίων τοὺς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ βίου θέλοντας.

72. Οἱ ἀπόστολοι ἐλεύσονται ἐκ τῆς φυλακῆς, λαλοῦντες τὸν λόγον ἐν τῷ ἱερῷ.

73. Οἱ πεπιστευκότες Ἰουδαῖοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ πεντακισχίλια.

74. Οἱ ἀπόστολοι σταθέντες ἐν τῷ ἱερῷ, λαλεῖτε τῷ λαῷ τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.

75. Τῷ ἀναληφθέντι ὑπερᾶνω τῶν οὐρανῶν.

76. Τοῖς ἀποστόλοις τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.

77. Τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

78. Ἡ χάρις αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὁρῶντας αὐτὸν τῇ διανοίᾳ.

79. Καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀποστόλοις.

80. Δοξάζεται ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

81. Ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· αὐτὸς δώσει δύναμιν καὶ κρα- A
ταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

82. Εὐλογητὸς ὁ Θεός.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ψαλ-
μὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΞΗ.

1. Σῶσόν με, ὁ Θεός, ὅτι εἰσῆλθοσαν ὕδατα ἕως ψυ-
χῆς μου.

2. Ἐνεπάγγην εἰς λίην βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπό-
στασις.

3. Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταί-
γης κατεπόντισέ με.

4. Ἐκοπίασα κράζων, ἐβραγχίασεν ὁ λαρυγξ μου.

5. Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με
ἐπὶ τὸν Θεόν μου.

6. Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς B
μου οἱ μισοῦντές με δωρεάν.

7. Ἐκραταιώθησαν οἱ ἐχθροί μου, οἱ ἐκδιώκοντές
με ἀδίκως.

8. Ἄ οὐκ ἤρπαζον, τότε ἀπετίγγουσιν.

9. Ὁ Θεός, σὺ ἔγνωσ τὴν ἀφροσύνην μου,

10. Καὶ αἱ πλημμέλειαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύ-
βησαν.

11. Μὴ αἰσχυνηθεῖσαν ἐπ' ἐμὲ οἱ ὑπομένοντές σε,
Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων·

81. Deus Israel; ipse dabit virtutem, et fortitu-
dinem plebi suæ :

82. Benedictus Deus.

In finem, pro iis qui commutabuntur, psalmus
David. PSAL. LXVIII.

1. Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt
aquæ usque ad animam meam.

2. Infixus sum in lino profundi, et non est sub-
stantia.

3. Veni in altitudinem maris, et tempestas de-
mersit me.

4. Laboravi clamans, rauxæ factæ sunt fauces
meæ.

5. Defecerunt oculi mei, dum spero in Deum
meum.

6. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei,
qui oderunt me gratis.

7. Confortati sunt, qui persecuti sunt me, ini-
mici mei injuste :

8. Quæ non rapui, tunc exsolvebam.

9. Deus, tu scis insipientiam meam,

10. Et delicta mea a te non sunt abscondita.

11. Non erubescant in me qui exspectant te, Do-
mine, Domine virtutum :

ATHANASII INTERPRETATIO

-81, 82. Ὁ Θεὸς τῶν καθαρῶν τῇ καρδίᾳ, αὐτὸς
δώσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ·
θεδοξασμένοι γὰρ ἔστιν ἐν αὐτοῖς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ·
τοῦτο οὖν λέγει, ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν μεταβληθέντων ἐθνῶν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸν Κύριον,
καὶ τῶν Ἰουδαίων τῶν μεταβληθέντων ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ψαλμὸς τῷ (2) Δαβὶδ·
ὡσανεὶ ψαλμὸς τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : In finem, pro iis, qui commutabuntur, psalmus David. Hoc igitur signifi-
cat, in fine sæculorum pro gentibus, quæ translatae sunt a peccato in Dominum, et pro Judæis, qui o
mandatis Dei se transtulerunt in peccatum. Psalmus David : videlicet psalmus manu forti, hoc est Dei
Filio

1. Ἐλθέ, ὁ Θεός, εἰς βοήθειάν μου, ὅτι αἱ ἐπιθυ- C
μῖαι τοῦ κόσμου κατέχουσίν με.

2. Δεδούλωμαι τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ οὐκ ἰσχύω ἀπο-
στῆναι.

3. Ἦλθον εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ
κόσμου, καὶ ἡ ἁμαρτία κατεκυρίευσέ με (3).

4. Εἰς ἀπόγνωσιν λοιπὸν (4) ἀπὸ τοῦ μὴ εἰσακούε-
σθαι τὴν δέησίν μου.

5. Ἀπὸ τοῦ δακεύειν (5) με, καὶ περιμένειν τὸ
ἔλεος τοῦ Θεοῦ μου.

6. Πολλοὶ εἰσιν οἱ δαίμονες οἱ ἀντικείμενοί μοι (6).

7. Περὶ τῶν αὐτῶν ἐναντιῶν δυνάμεων λέγει.

8. Ἄ ἐμίσησαν, ταῦτα ἐπραττον.

9. Ὁ Θεός, σὺ οἶδας τὴν ἁμαρτίαν μου,

10. Καὶ αἱ ἀνομίαι μου φανεραὶ εἰσιν (7).

11. Μὴ, διὰ τὸ ἁμαρτάνειν με, (8) ἔχωσι παρῶν- D
σίαν οἱ ἅγιοι σου τοῦ πρᾶσβεύειν ὑπὲρ ἐμοῦ.

1. Veni, Deus, in adjutorium meum, quoniam
cupiditates mundi detinent me.

2. In servitatem redactus sum a peccato, et ne-
queo absistere.

3. Veni in voluptates, et concupiscentias mun-
di, et peccatum dominatum est in me.

4. Dum in desperationem veni, eo quod ora-
tio mea non exaudiretur.

5. Dum furem, et exspectarem misericordiam
Dei mei.

6. Multi sunt dæmones, qui mihi adversantur.

7. De ipsis adversariis potestatibus loquitur.

8. Quæ oderam, hæc faciebam.

9. Deus, tu nosti peccatum meum.

10. Et iniquitates meæ manifestæ sunt.

11. Ne timeant sancti tui propter peccata mea
pro me intercedere.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.

(2) Ψαλμὸς δὲ τῷ, etc.

(3) Μου.

(4) Ἦλθον.

(5) Δακρύειν.

(6) Μου.

(7) Σοὶ εἰσιν.

(8) Μή.

12. Neque confundantur super me, qui quaerunt A te, Deus Israel.
 13. Quoniam propter te sustinui opprobrium :
 14. Operuit confusio faciem meam.
 15. Extraneus factus sum fratribus meis :
 16. Et peregrinus filiis matris meae.
 17. Quoniam zelus domus tuae comedit me :
 18. Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.
 19. Et operui in jejunio animam meam :
 20. Et factum est [factus sum] in opprobria mihi.
 21. Et posui vestimentum meum cilicium :
 22. Et factus sum illis in parabolam.
 23. Adversum me loquebantur qui sedebant in portis,
 24. Et in me psallebant qui bibebant vinum.
 25. Ego vero oratione mea ad te, Domine :
 26. Tempus beneplaciti.
 27. Deus, in multitudine misericordiae tuae exaudi me.
 28. In veritate salutis tuae.
 29. Eripe me de luto, ut non infigar :
 30. Liberatus sum ab iis, qui oderunt me, et de profundis aquarum.

(a) In marg. cod. Κάγω.

(b) Vers. 26. Καιρός εὐδοκίας ὁ Θεός. Vers. 27. Ἐν τῷ, etc.

12. Μηδὲ ἐντραπήνησαν ἐπ' ἐμέ οἱ ζητοῦντές σε, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ.
 13. Ὅτι ἐνεκά σου ὑπήνεγκα ὄνειδισμόν.
 14. Ἐκάλυψεν ἐντροπή τὸ πρόσωπόν μου.
 15. Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου.
 16. Καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρὸς μου.
 17. Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγε με.
 18. Καὶ οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.
 19. Καὶ συνεκάλυφα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου.
 20. Καὶ ἐγενήθη [ἐγενήθην] εἰς ὄνειδισμοὺς ἐμοί.
 21. Καὶ ἐθέμην τὸ ἐνδυμᾶ μου σάκκον.
 22. Καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβολήν.
 23. Κατ' ἐμοῦ ἠδολέσχουν οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις.
 24. Καὶ εἰς ἐμέ ἐψάλλον οἱ πίνοντες οἶνον.
 25. Ἐγὼ δὲ (a) τῇ προσευχῇ μου πρὸς σέ, Κύριε.
 26. (b) Καιρὸς εὐδοκίας.
 27. Ὁ Θεός, ἐν τῷ πληθί τοῦ ἐλέους σου ἐπάκουσόν μου.
 28. Ἐν ἀληθείᾳ τῆς σωτηρίας σου.
 29. Σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαῶ.
 30. Ῥυσθείην ἐκ τῶν υἰσούντων με καὶ ἐκ τῶν βαθέων τῶν ὕδατων.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Et deprecatio sanctorum tuorum, quam pro C me fundunt, infirma non fiat.
 13. Quoniam propter spem, quam habeo in te, despicio tribulationes.
 14. Infamia peccati mei.
 15. Baptizatis.
 16. Ablutis in lavacro.
 17. Qui mihi est contra peccatum.
 18. Ratiocinationes dæmonum.
 19. Et abstinui ab omni malo.
 20. Propter sermones, quibus exprobraverunt mihi dæmones.
 21. Fletum significat.
 22. In derisum.
 23. Contrariæ potestates contra me consultabant.
 24. Et in me aspexerunt gaudentes in malis.
 25. Ego autem oro ad te, Domine.
 26. Ecce tempus acceptabile deprecationis meae.
 27. Ecce nunc dies salutis meae propter multitudinem misericordiae tuae.
 28. In certa salute, quæ mihi a te est.
 29. Reduc me a peccato, ne permaneam.
 30. Liberatus sum ab immundis spiritibus, et ab eorum cupiditatibus.

12. Καὶ τῶν ἁγίων σου ἡ δεησις ἡ ὑπεὸ ἐμοῦ μὴ ἀνίσχυρος γένηται.
 13. Ὅτι διὰ τὴν ἐπὶ σέ ἐλπίδα ὑπεροπῶ θλίψεως.
 14. Ἡ ἀισχύνη τῆς ἀμαρτίας μου.
 15. Τοῖς ἐν τῷ βαπτίσματι.
 16. Τοῖς ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ.
 17. Οἱ [Ὁς μοι κατὰ] τῆς ἀμαρτίας ὑπάρχοι (1).
 18. Οἱ λογισμοὶ τῶν δαιμόνων.
 19. Καὶ ἀπέσχον (2) ἀπὸ παντὸς κακοῦ.
 20. Διὰ (3) τῶν λογισμῶν, ὧν ὠνεῖδιζόν με οἱ δαίμονες.
 21. Λέγω δὴ πένθος.
 22. Εἰς καταγέλωτα.
 23. Αἱ ἐναντία δυνάμεις κατ' ἐμοῦ ἐβουλεύοντο.
 24. Καὶ εἰς ἐμέ εἶδον οἱ εὐφραίνόμενοι ἐπὶ τοῖς κακοῖς.
 25. Ἐγὼ δὲ δέομαι πρὸς σέ, Κύριε.
 26. Ἴδου (4) καιρὸς εὐπρόσδεκτος τῆς δεήσεώς μου.
 27. Ἴδου νῦν ἡμέρα σωτηρίας μου διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου.
 28. Ἐν τῇ ἀπλανεῖ σωτηρίᾳ μου τῇ παρὰ σοί (5).
 29. Ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀνάγαγέ με, ἵνα μὴ ἀπομείνω.
 30. Ῥυσθείην ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων καὶ ἐκ τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὑπουργοί.
 (2) Ἀπεσχόμεν.
 (3) Καὶ διὰ.

- (4) Ἴδου νῦν.
 (5) Σοῦ.

31. Μή με καταποντισάτω καταγίς ὕδατος·
 32. Μηδὲ καταπιέτω με βυθός·
 33. Μηδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ τὸ στόμα αὐτοῦ.
 34. Εἰσάκουσόν μου, Κύριε, ὅτι χρηστὸν τὸ ἑλεός σου·
 35. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ
 36. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου·
 37. Ὅτι θλίβομαι, ταχὺ ἐπάκουσόν μου.
 38. Πρόσχευε τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρωσαι αὐτήν.
 39. Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥῦσαι με.
 40. Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν μου, καὶ τὴν αἰσχύνην μου, καὶ τὴν ἐντροπήν μου.
 41. Ἐναντίον σου πάντες οἱ θλίβοντές με.
 42. Ὀνειδισμὸν προσεδόχησεν ἡ ψυχὴ μου (α), καὶ τελαιπωρίαν.
 43. Καὶ ὑπέμεινα συλλυπούμενον, καὶ οὐχ ὑπῆρξε·
 44. Καὶ παρακαλοῦντας, καὶ οὐχ εὔρον.
 45. Καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρωμά μου γολήν·
 46. Καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὕδωρ.
 7. Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν εἰς παγίδα,
 (α) In marg. cod., ἡ καρδία μου.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 31, 32. (1) Μὴ μου κατακυριευσάτω ἐπιθυμία τῶν καιμιμόνων.
 33. Μηδὲ συγκλείσῃ με ἐν ἑαυτῷ ὁ διάβολος.
 34. Ὁφέλιμόν (2) ἔστιν.
 35. Ὅσον ὑπάρχεις οἰκτιρῶν, βοήθησόν με (3).
 36. Μὴ ὀργισθῆς, Δέσποτα, τῷ σῷ οἰκέτῃ.
 37. Ὅτι θλίβομαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν μου ταχὺ ἐπάκουσόν (4) μου.
 38. Προνόησον τῇ ψυχῇ μου (5).
 39. Εἰ καὶ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄγιος (6) δυσωπήσαι σε, ἀλλὰ διὰ τὸ μισεῖν σε τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 40. Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν μου τὸν παρ' αὐτῶν, καὶ τὴν αἰσχύνην ἣν ἔχω, καὶ τὴν ἐντροπήν.
 41. Αἱ ἐναντία δυνάμεις εἰσὶν αἱ θλίβουσαι με.
 42. Παρὰ πᾶσιν θνείδος καὶ βδελυκτὸς ἐγενόμην.
 43. Λοιπὸν ὁ Κύριος λέγει, ὅτι Περιέμεινα ἰδεῖν τινα συλλυπούμενον, τῷ ἁμαρτάνοντι, καὶ οὐδεὶς ὄλωσ.
 44. Νουθετοῦντας ἐξεζήτησα (7) ἐλθὼν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ οὐχ εὔρον.
 45. Ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.
 46. Ὁμοίως (8) ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.
 47. Ἡ καρδία αὐτῶν ἐβω [ἔστω] εὐτρεπισμένον (9) τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 31. Μή, etc. N. 32. Ὁ διάβολος. N. 33. Μηδὲ usque ἑαυτῷ.
 (2) Ὅτι ὀφέλιμόν ἐστι τὸ ἑλεός σου.
 (3) Μοι.
 (4) Ἐπάκουσόν.
 (5) Προνόησαι τῆς ψυχῆς μου.

- A : 31. Non me demergat tempestas aquæ :
 32. Neque absorbeat me profundum :
 33. Neque urgeat super me puteus os suum.
 34. Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua
 35. Secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.
 36. Ne avertas faciem tuam a puero tuo :
 37. Quoniam tribulor, velociter exaudi me.
 38. Intende animæ meæ, et libera eam :
 39. Propter inimicos meos eripe me.
 40. Tu enim scis improprium meum, et confusionem meam, et reverentiam meam :
 41. In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me.
 B 42. Improperium expectavit anima mea, et miseriariam.
 43. Et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit :
 44. Et qui consolaretur, et non inveni.
 45. Et dederunt in escam meam fel.
 46. Et in siti mea potaverunt me acetos.
 47. Fiat mensæ eorum coram ipsis in laqueum,

- 31, 32. Non amplius in me dominetur concupiscentia dæmonum.
 33. Neque concludat me in se ipso diabolus.
 34. Utilis est.
 35. Quantum es misericors adjuva me.
 36. Ne irasceris, Domine, servo tuo.
 37. Quoniam tribulor propter peccatum meum, velociter exaudi me.
 38. Provide animæ meæ.
 39. Et si ego dignus non sim ut te exorem, verumtamen quoniam odisti contrarias potestates.
 40. Tu enim scis opprobrium meum, quod ab eis mihi est, et confusionem, quam habeo, et pudorem.
 41. Contrariæ potestates sunt, quæ tribulant me.
 D 42. Apud omnes probrosus, et abominabilis factus sum.
 43. Demum Dominus dicit, quoniam expectavi videre aliquem condolentem peccatori, et nemo omnino fuit.
 44. Admonentes quærsivi veniens in terram, et non inveni.
 45. In cruce.
 46. Similiter in cruce.
 47. Cor eorum sit præparatum diabolo, et angelis ejus.

- (6) Εἰ καὶ ἐγὼ ἀνάγιός εἰμι. Μοχ μισεῖν . . . δυνάμεις, ῥῦσαι με.
 (7) Καὶ νουθετοῦντας ἐζήτησα.
 (8) Ὁμοίως πάλιν, etc.
 (9) Ἦτω εὐτρεπισμένη.

48. Et in retributionem, et in scandalum.
 49. Obscurentur oculi eorum, ne videant :
 50. Et dorsum eorum semper incurva.
 51. Effunde super eos iram tuam :
 52. Et furor iræ tuæ comprehendat eos.
 53. Fiat habitatio eorum deserta :
 54. Et in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet.
 55. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt :
 56. Et super dolorem vulnere meorum addiderunt.
 57. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum :
 58. Et non intrent in justitiam tuam.
 59. Deleantur de libro viventium :
 60. Et cum justis non scribantur.
 61. Pauper et doleus sum ego :
 62. Salus tua, Deus, suscepit me.
 63. Laudabo nomen Dei [Dei mei] cum cantico :
 64. Magnificabo eum in laude.
 65. Et placebit Deo super vitulum novellum, cornua producentem et unguilas.
 66. Videant pauperes et lætentur.

(a) Ἀντελάβετο ms. et cod. Pal.

(b) V. 66. Κέρατα, etc. V. 67. Ἰδέτωσαν, etc. V. 68. Ἐκζητήσατε, etc., usq. ἡμῶν.

ATHANASHII INTERPRETATIO.

48. Et in præsentī sæculo (*retributionem*) accipiant, et in futuro condemnentur, quia scandalo sunt.
 49. Oculi mentis eorum.
 50. Et non resipiscant a peccatis eorum, sed in ipsis moriantur.
 51. Igne comburi fac eos e cælo.
 52. Et nemo eorum salvetur.
 53. Mentem eorum significat.
 54. Sine auxilio sint.
 55. Quoniam, quem tu misisti in mundum, ipsi occiderunt.
 56. Lancea transfixerunt.
 57. Quemadmodum ipsi contenti non fuerunt me crucifixisse, sed aliam etiam plagam mihi intulerunt.
 58. In regnum tuum.
 59. E cælis.
 60. In cælis.
 61. Mendicavit in servitutem redactum genus nostrum.
 62. Et sepultura et resurrectio tua, Deus, suscepit me.
 63. Hymnis celebrabo eum in exultatione.
 64. Glorificabo eum in laude.
 65. Super populum Judæorum petulcum, et lascivientem in peccatis.
 66. Pauperes corde,

- A 48 Καὶ εἰς ἀνταπόδοσιν, καὶ εἰς σκάνδαλον.
 49. Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν·
 50. Καὶ τὸν νῦτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον.
 51. Ἐχρεον ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργὴν σου·
 52. Καὶ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου καταλάβοι αὐτούς.
 53. Γενηθήτω ἡ ἐπαυλις αὐτῶν ἡρημωμένη
 54. Καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν μὴ ἕστω ὁ κατοικῶν.
 55. Ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατεδίωξαν.
 56. Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκαν.
 57. Πρόσθεες ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν·
 58. Καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύνῃ σου.
 59. Ἐξαιλεψθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώντων·
 60. Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν.
 61. Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ·
 62. Ἡ σωτηρία σου ὁ Θεὸς ἀντιλάβοιτό (α) μου.
 63. Αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ [Θεοῦ μου] μετ' ᾠδῆς·
 64. Μεγαλυνῶ αὐτὸν ἐν αἰνέσει.
 65. Καὶ ἀρέσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὀπλάς.
 66. (b) Ἰδέτωσαν πτωχοὶ, καὶ εὐφρανθήτωσαν.

B

48. Καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀπολάβωσι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κατακριθῶσιν, ὡς σκάνδαλον ὄντες.
 49. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας αὐτῶν.
 50. Καὶ μὴ ἀνανεύσωσιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἀποθανοῦνται.
 51. Πυρρικαύστους αὐτοὺς (1) ποίησον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
 52. Καὶ μηδεὶς αὐτῶν διασωθῆ.
 53. Τὴν διάνοιαν (2) αὐτῶν λέγει.
 54. Ἀδοθητοὶ ὧσιν.
 55. Ὅτι ὃν σὺ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, αὐτοὶ ἐφόνευσαν.
 56. Λόγῃ (3) ἐξεκέντησαν.
 57. Ὅσπερ αὐτοὶ οὐκ ἤρξασθησαν σταυρώσαντές με, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν πληγὴν ἐπήγαγόν μοι,
 58. Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
 59. Ἐκ τῶν οὐρανοῦν.
 60. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 61. Ἐπτώχευσε δουλωθὲν τὸ γένος ἡμῶν.
 62. Καὶ ἡ ταφή καὶ ἡ ἀνάστασις σου, ὁ Θεὸς, ἀντελάβετό μου.
 63. Ἀνυμνήσω αὐτὸν ἐν ἀγαλλιάσει.
 64. Δοξάσω αὐτὸν ἐν αἰνέσει.
 65. Ὑπὲρ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων τοὺς (4) κέρατίζοντας, καὶ σκιρτῶντας ἐν ταῖς ἁμαρτίαις.
 66. Οἱ τῇ καρδίᾳ πτωχοὶ.

B

Addenda et corrigenda ex cod. Valic.

(1) Αὐτοὺς δεεστ.

(2) Ἡ διάνοια.

(3) Τῇ λόγῃ ἐξεκέντησάν με.

(4) N. 66. Τοὺς κερ., etc. N. 67. Οἱ τῆ, etc., usque ad ἔθνη.

67. Ἐκζητήσατε τὸν Θεόν,
 68. Καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν.
 69. Ὅτι εἰσήκουσε τῶν πενήτων ὁ Κύριος·
 70. Καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν.
 71. Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ,
 72. Θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἔρποντα ἐν αὐτῇ·
 73. Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών·
 74. Καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας·
 75. Καὶ κατοικήσουσιν ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν.
 76. Κατὰ σπέρμα τῶν δούλων σου καθέξουσιν αὐτήν.
 77. Καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ.

Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν, εἰς τὸ σωθῆναι με, Κύριος. ΨΑΛ. ΕΞΘ.

1. Ὁ Θεὸς, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχευε.
 2. Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαι μοι σπεῦσον.
 3. Αἰσχυνήτησαν, καὶ ἐντραπήτησαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου.
 4. Ἀποστραφήτησαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταίσχυνήτησαν οἱ βουλόμενοί μοι κακά.

- A 67. Quærite Deum,
 68. Et vivet anima vestra.
 69. Quoniam exaudivit pauperes Dominus :
 70. Et vinctos suos non despexit.
 71. Laudent illum cœli et terra,
 72. Mare et omnia reptilia in eo :
 73. Quoniam Deus salvam faciet Sion ;
 74. Et ædificabuntur civitates Juda :
 75. Et inhabitabunt ibi, et hæreditate acquirant eam.
 76. Et semen servorum tuorum possidebit eam.
 77. Et qui diligunt nomen tuum habitabunt in ea.

In finem, David, in rememorationem quod salvum me fecerit Dominus. PSAL. LXIX.

- B 1. Deus, in adiutorium meum intende :
 2. Domine, ad adjuvandum me festina.
 3. Confundantur, et revercantur, qui quærunt animam meam.
 4. Avertantur retrorsum, et erubescant, qui volunt mihi mala.

ATHANASII INTERPRETATIO

67. Τουτέστι τὰ ἔθνη.
 68. Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 69. Τῶν ἁγίων (1).
 70. Τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 71. Οἱ ἐπουράνιοι καὶ οἱ ἐπίγειοι.
 72. Ὁ κόσμος καὶ οἱ ἀναστρεφόμενοι ἐν αὐτῷ.
 75. Τὴν ψυχὴν τὴν διψῶσαν αὐτόν. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται διψῶσα.
 74. Καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ καρδίαι, αἱ τῷ Θεῷ ἐξομολογούμεναι. Ἰουδαία γὰρ ἐρμηνεύεται Θεῷ ἐξομολογούμενος (2).
 75. Τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 76. Καὶ τὰ ἔργα τῶν ἁγίων σου κρατήσουσιν αὐτήν.
 77. Καὶ αὐτοὶ ἅγιοι σκηνώσουσιν (3) ἐν αὐτῇ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· *Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σωθῆναι με, Κύριος* (5). Τοῦτο οὖν ἐστίν, ἐπὶ τέλος (6) ὁ ἐξουθενημένος, ἢ ὅταν ἔλθῃ εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σωθῆναι αὐτόν ἀπὸ Κυρίου λέγει τὸν ψαλμόν. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται *ἐξουθενημένος*, ὅπερ ἡ ὁ δίκαιος, [δς] εὐρίσκειται παρὰ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐξουθενημένος, ἢ ὁ ἁμαρτωλὸς ὀνειδιζόμενος.

Titulus præpositus continet : *In finem, David in rememorationem, quod salvum me fecerit Dominus. Hoc igitur est, in fine contemptus, aut cum venerit in rememorationem, quod salvum eum fecerit Dominus dicit psalmum. David enim interpretatur contemptus, qualis est justus, qui invenitur contemptus ab iis qui in mundo sunt, aut qualis est peccator opprobriosus.*

1. Ὁ Θεὸς, εὐδόκησον εἰς τὸ ἀντιλαβέσθαι μου.
 2. Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαι ὑπὲρ ἐμοῦ παραγίνου (7).
 3. Μὴ ποιήσωσι (8) τὸ θέλημα αὐτῶν ἐν μηδενί.
 4. Μηδὲν ἀνύσαντες (9) παοαυτικά αἰσχυρόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε, εὐγε.

67. Hoc est gentes.
 68. In sæculum sæculi.
 69. Sanctos.
 70. Confugientes ad eum a peccatis
 71. Cœlestes, et terreni.
 72. Mundus, et qui in eo versantur.
 75. Animam sitiientem eum. Sion enim interpretatur sitiens.
 74. Et ædificabuntur corda consentientia Deo. *Judea enim interpretatur confitens Deo.*
 75. Supernam Jerusalem.
 76. Et opera sanctorum tuorum obtinebunt eam.
 77. Et ipsi sancti habitabunt in ea

- D 1. Complaceat tibi, Deus, mihi opem ferre
 2. Domine, ad ferendum pro me auxilium adveni.
 3. Voluntatem suam nulla in re exsequantur.
 4. Nihil proficientes statim erubescant dicentes mihi : Euge, euge.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἁγίων λέγει.
 (2) Ἐξομολογούμενη.
 (3) Οἱ αὐτοὶ ἅγιοι οἰκήσουσιν.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
 (5) Κύριον.

- (6) Ἐπὶ τέλει, etc. Ἐἴτα ὅτε ἔλθῃ, etc.
 (7) Πολεμήσαι... παραγένοι.
 (8) Ποιήσω.
 (9) N. 4. Μηδὲν ἀνύσαντες ἐν ἐμοί, οὕτως ἀπαλείψονται. N. 5. Ἀπαοάκλητοι, etc.. αὐτὴν ἀπώλειαν.

5. Avertantur statim erubescences, qui dicunt A mihi : Euge, euge. 4

6. Exsultent et lætentur in te omnes, qui quæ-runt te Deus.

7. Et dicant semper : Magnificetur Dominus [Deus].

8. Qui diligunt salutare tuum.

9. Ego vero egenus sum, et pauper, Deus, ad-juva me.

10. Adjutor meus, et liberator [protector] meus es tu, Domine ; ne moreris.

Psalmus David filiorum Jonadab, et priorum captivorum : sine titulo apud Hebræos.

PSAL. LXX.

1. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

2. In justitia tua libera me, et eripe me :

3. Inclina ad me aurem tuam, et salva me.

4. Esto mihi in Deum protectorem,

5. Et in locum munitum, ut salvum me facias :

6. Quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu.

(a) Κύριε. At in marg. cod., ὁ Θεός, charact. divers.

5. Ἀποστραφῆτωσαν παραυτίκα αἰσυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε, εὐγε.

6. Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάν-τες οἱ ζητοῦντές σε, ὁ Θεός (α).

7. Καὶ λεγέτωσαν διαπαντός· Μεγαλυνθήτω ὁ Κύ-ριος [ὁ Θεός].

8. Οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριόν σου.

9. Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πέννης, ὁ Θεός, βοήθη-σόν μοι.

10. Βοηθός μου, καὶ ρύστης μου εἶ σὺ, Κύριε, μὴ χρονίσῃς.

Ψαλμός τῷ Δαβὶδ τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ΨΑΛ. Ο'.

1. Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἤλπισα, μὴ καταισχυθεῖν εἰς τὸν αἰῶνα.

2. Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ρύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με·

3. Κλίνον πρὸς με τὸ οὖς σου, καὶ σῶσόν με.

4. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν,

5. Καὶ εἰς τόπον ὄχυρον τοῦ σῶσαί με·

6. Ὅτι στερέωμά μου καὶ καταφυγὴ μου εἶ σὺ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Re infecta statim recedent, qui dicunt mihi : Utique utique videamus ejus interitum.

6. Se ad te convertentes.

7. Glorificetur Deus.

8. Diligentes voluntatem tuam.

9. Pauper sum justitia.

10. Adjutor et liberator meus es tu ex inimicis meis, Domine, ne cuncteris

5. Ἄπρακτοι παραχρῆμα ἀναχωρήσουσιν οἱ λέγον-τές μοι· Ναὶ ναὶ ἴδωμεν αὐτοῦ τὴν ἀπώλειαν.

6. Οἱ ἐπιστρέφοντες πρὸς σέ.

7. Δοξασθήτω ὁ Θεός.

8. Οἱ ἀγαπῶντες τὸ θέλημά σου.

9. Τῇ δικαιοσύνῃ πτωχός εἰμι.

10. Βοηθός καὶ ρύστης μου εἶ σὺ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, Κύριε, μὴ βραδύνης.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει (1)· *Ψαλμός τῷ Δαβὶδ τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμα-λωτισθέντων· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.* Τοῦτο οὖν λέγει *ψαλμός τῷ Δαβὶδ τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ.* τουτέστι τῷ Κυρίῳ. Εἶτα τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰβ (2), ὅπερ ἐστὶ τῶν υἱῶν τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ, ὡσανεὶ τῶν ἁγίων. Ἰωνὰδὰβ γὰρ ἐρμηνεύεται Θεοῦ ἐκουσιότης. Εἶτα καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων, τουτέστι τῶν (3) ὑποκειμένων τῇ ἁμαρτίᾳ τὸ πρότερον, ὕστερον δὲ ἐπιστρεφάντων.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David filiorum Jonadab, et priorum captivorum : sine titulo apud Hebræos.* Hoc autem significat *psalmus David manu forti,* hoc est Domino. Deinde, *filiorum Jonadab,* vi-delicet filiorum beneplaciti Dei, quemadmodum sancti sunt. *Jonadab* enim interpretatur *Dei spontaneus.* Et deinde, *priorum captivorum,* hoc est eorum, qui prius subiacebant peccato, et deinde conversi sunt.

1. In te speravi, Domine, quod custodiar, et nulla in re inveniar offendens coram te.

2. In Filio tuo libera me, et eripe me a peccatis meis.

3. Exaudi me, et salva me.

4. Esto mihi in Deum protectorem.

5. In supernam Jerusalem.

6. Quoniam auxilium meum et refugium meum es tu.

1. Ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, Κύριε, ὅτι φυλαχθήσομαι, καὶ (4) ἐν μηδενὶ εὐρεθῶ πταίσας ἐνώπιόν σου.

2. Ἐν τῷ Υἱῷ σου ρύσαι με, καὶ ἐξελοῦμαι (5) ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου.

3. Ἐπάκουσόν μου, καὶ σῶσόν με (6).

4. Ἔστω (7) μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

5. Εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

6. Ὅτι βοήθειά μου καὶ καταφυγὴ (8) εἶ σὺ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(2) Λέγει ὁ ψαλμός τοῦ Δαβὶδ τῶν υἱῶν Ἰωνὰδὰβ, etc.

(3) Λέγω δὴ τῶν, etc.

(4) Καὶ deest.

(5) Ἐξελοῦ με.

(6) Ἐτι ἀκούσας σῶσόν με.

(7) Ἔσο.

(8) Βοήθεια καὶ καταφυγὴ μου, etc.

7. Ὁ Θεός μου, ῥῦσαι με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ· A 7. Deus meus, eripe me de manu peccatoris :
 8. Ἐκ χειρὸς παρανομοῦντος καὶ ἀδικοῦντος. 8. De manu contra legem agentis et iniqui.
 9. Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπεμονή μου, Κύριε· 9. Quoniam tu es patientia mea, Domine :
 10. Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου. 10. Domine, spes mea a juventute mea.
 11. Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστρὸς· 11. In te confirmatus sum ex utero :
 12. Ἐκ κοιλίας μητρὸς μου σὺ μου εἶ σκεπαστής· 12. De ventre matris meæ tu meus es prote-
 cior.
 13. Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός. 13. In te cantatio mea semper.
 14. Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς· 14. Tanquam prodigium factus sum multis :
 15. Καὶ σὺ βοηθός μου κραταίως. 15. Et tu adjutor fortis.
 16. Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, 16. Repletur os meum laude,
 17. Ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου· 17. Ut cantem gloriam tuam :
 18. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειαν σου. 18. Tota die magnitudinem tuam.
 19. Μὴ ἀπορρίψῃς με εἰς καιρὸν γήρωσ· 19. Ne projicias me in tempore senectutis :
 20. Ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου, μὴ εγκατα- 20. Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas
 λήψῃς με. B me.
 21. Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροὶ μου ἔμοι· 21. Quia dixerunt inimici mei mihi :
 22. Καὶ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχὴν μου, 22. Et qui custodiebant animam meam,
 23. Ἐβουλεύσαντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ, 23. Consilium fecerunt in unum,
 24. Λέγοντες· Ὁ Θεὸς εγκατέλιπεν αὐτὸν· 24. Dicentes : Deus dereliquit eum
 25. Καταδιώξατε, καὶ καταλάβετε αὐτόν· 25. Persequimini, et comprehendite eum
 26. Ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ῥυόμενος. 26. Quia non est qui eripiat.
 27. Ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ. 27. Deus meus, ne elongeris a me :
 28. Ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες. 28. Deus meus, in auxilium meum respice.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

7. Τοῦ διαβόλου (1) λένει. 7. Diaboli, inquit.
 8. Τοῦ αὐτοῦ. 8. Ejusdem.
 9. Ὅτι σὺ εἶ ἡ παράκλησίς μου, Κύριε. C 9. Quoniam tu es consolatio mea, Domine.
 10. Σὺ εἶ ἐλπίς μου ἀφ' οὗ ἐνεποιήθην (2). 10. Tu es spes mea, ex quo ingenuus sum.
 11. Ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. 11. A baptismo.
 12. Ἐκ τῆς κολυμβήθρας. 12. Ex lavacro.
 13. Ἡ προσδοκία μου. 13. Exspectatio mea
 14. Ὡσεὶ παύριον (3) τοῖς δαίμοσι. 14. Tanquam ludibrium dæmonibus.
 15. Καὶ σὺ βοηθός μου ἰσχυρός. 15. Et tu adjutor meus validus.
 16. Τῆς χάριτός σου. 16. Gratia tua
 17. Τὴν ὠραιότητα (4) τῆς δυνάμεώς σου. 17. Pulchritudinem potentix tuæ.
 18. Κοιτάζομενος, καὶ διανιστάμενος, καὶ πορευόμε- 18. Dormiens et surgens, et ambulans laudabo
 νος ὑμνήσω τὸ μέγεθος τὸ ἀκατάληπτον τῆς εὐφρε- magnitudinem incomprehensibilem decoris tui.
 πείας σου
 19. Μὴ ἀπορρίψῃς με, ὅταν ἐγγὺς γίνομαι (5) 19. Ne abjicias me cum prope es, ut dispeream.
 ἀφανισμοῦ. D 20. Ne dimittas me cum anima mea infirmatur.
 20. Ἐν τῷ ἀσθενεῖν τὴν ψυχὴν μου μὴ ἐάσῃς με. 21. Quoniam mihi iniantur dæmones.
 21. Ὅτι ἀπειλοῦσί με (6) οἱ δαίμονες. 22. Et qui expectant laqueis me irretire.
 22. Καὶ οἱ ἐκδεχόμενοι παγιθεῦσαι με. 23. Fœdus iniverunt contra me,
 23. Συνταγὰς ἔχουσι κατ' ἐμοῦ, 24. Dicentes : Deus dimisit eum.
 24. Λέγοντες· Ὁ Θεὸς εἴασεν αὐτόν. 25. Tenete eum, et dominamini in ipsum
 25. Κρατήσατε αὐτόν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτοῦ. 26. Quoniam nemo potest illum a nobis liberare.
 26. Ὅτι οὐδεὶς δύναται αὐτὸν ῥύσασθαι ἐξ ἡμῶν. 27. Deus meus, ne dimittas me.
 27. Ὁ Θεός μου, μὴ ἐάσῃς με. 28. Inspector meus complacet tibi ut provisor
 28. Ὁ εφορός μου, προνοητής μου εὐδόκησον 28. Inspector meus complacet tibi ut provisor
 εἶναι. meus sis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐκ χειρὸς τοῦ διαβόλου. Deest λέγει.
 (2) Ἐνεποιήθην.
 (3) Παύριον ἐγενήθην.

- (4) Θεότητα
 (5) Γένωμα.
 (6) Μοι

29. Confundantur et deficiant detrahentes animæ A
meæ.

30. Operiantur confusione et pudore qui quærun-
t mala mihi.

31. Ego autem semper sperabo in te :

32. Et adjiciam super omnem laudem tuam.

33. Os meum annuntiabit justitiam tuam,

34. Tota die salutare tuum.

35. Quoniam non cognovi litteraturas

36. Introibo in potentia Domini

37. Domine, memorabor justitiæ tuæ solius.

38. Deus meus, quæ docuisti me a juventute
mea :

39. Et usque nunc pronuntiabo mirabilia tuæ.

40. Et usque in senectam et senium : Deus meus,
ne derelinquas me :

41. Donec annuntiem brachium tuum generationi
omni, quæ ventura est.

42. Potentiam tuam et justitiam tuam,

43. Deus, usque in altissima, quæ fecisti mihi ma-
gnalia.

44. Deus, quis similis tibi ?

45. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas
et malas !

(a) Vers. 42. Τὴν δυναστείαν, etc., usque ad ὑψίστων. Vers. 43. Ἄ ἐποίησας, etc., usque ad ὁμοίος σ·

ATHANASHII INTERPRETATIO.

29. Infirmi sicut qui insidiantur animæ meæ.

30. Infecta eorum voluntate.

31. Incessanter.

32. Totum cor meum tradam ad te glorificandum.

33. Meditabitur eloquia tua.

34. Indesinenter præcepta tua.

35. Distentiones aut mundi sapientiam ⁶⁴.

36. Gloriabor in præceptis tuis.

37. Præcepta tua.

38. Sacras litteras, quas me docuisti a juventute
mea.

39. Et usque nunc eas meditabor.

40. Et usque ad extremum meum spiritum in ipsis
custodi me.

41. Donec narrem in superna Jerusalem sanctis
tuis auxilium tuum, quo mihi subvenisti.

42. Et fortitudinem tuam magnam et veram usque
in sanctos tuos.

43. Misericordiam quam ostendisti.

44, 45. Constituisti mentem meam, ut cognosce-
rem peccata, quæ feci.

⁶⁴ Eccle. 1, 13, *just. LXX.*

29. Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐκλιπέτωσαν οἱ ἐνδιαβάλλ-
οντες τὴν ψυχὴν μου.

30. Περιβαλλέσθωσαν αἰσχύνῃ καὶ ἐντροπῇ ἢ
ζητούντες τὰ κακά μοι.

31. Ἐγὼ δὲ διαπαντὸς ἐλπῶ ἐπὶ σέ.

32. Καὶ προσθήσω ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἀνεσίῃ σου.

33. Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου.

34. Ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν σωτηρίαν σου.

35. Ὅτι οὐκ ἔγνω γραμματείας,

36. Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου·

37. Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύνης σου μόνου.

38. Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου

39. Καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου.

40. Καὶ ἕως γήρων καὶ πρεσβείου· ὁ Θεός μου,
B μὴ ἐγκαταλίπῃς με·

41. Ἔως ἂν ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου τῇ γενεᾷ
πάσῃ τῇ ἐρχομένῃ

42. (a) Τὴν δυναστείαν σου, καὶ τὴν δικαιοσύ-
νην σου,

43. Ὁ Θεός, ἕως τῶν ὑψίστων, ἃ ἐποίησάς μοι
μεγαλεῖα.

44. Ὁ Θεός, τίς ὁμοίός σοι;

45. Ὅσας ἐδίδαξάς μοι θλίψεις πολλὰς καὶ κακὰς.

C 29. Ἀνίσχυροι γίνονται (1) οἱ ἐπιβουλεύοντες τῇ
ψυχῇ μου.

30. Μὴ γενομένου (2) τοῦ θελήματος αὐτῶν.

31. Ἀπαύστως.

32. Τὴν καρδίαν μου ὅλην δῶ (3) εἰς τὸ δοξά-
ζειν σε.

33. Μελετήσει τὰ λόγια σου.

34. Ἀπαύστως τὰς ἐντολάς σου.

35. Περισπασμούς ἢ τὴν σοφίαν (4) τοῦ κόσμου.

36. Καυχῆσομαι ἐν τοῖς προστάγμασί σου.

37. Τὰ προστάγματα σου.

38. Τὰ ἱερὰ γράμματα, ἃ ἐδίδαξάς με ἀπὸ νεότη-
τός (5) μου.

39. Καὶ μέχρι νῦν (6) αὐτὰ μελετήσω.

40. Καὶ ἕως ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς ἐν αὐτοῖς φύ-
D λαζόν με.

41. Ἔως οὗ εἶπω ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ τοῖς
ἁγίοις σου τὴν βοθησίαν σου, ἐν ἣ ἀντελάθου μου.

42. Καὶ τὴν ἰσχύν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἀλη-
θινήν ἕως (7) τῶν ἁγίων σου.

43. Ἄ ἐπέδειξω σπλάγγνα (8).

44, 45. Ἐπέστησας τὸν νοῦν μου ἐπινυνῶναι με τὰς
ἁμαρτίας μου, ἃς ἐποίησα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γίνονται οἱ διαβουλεύοντες.

(2) Γενομένου... αὐτοῦ.

(3) Δός.

(4) Ὅτι οὐκ οἶδ' ἐτὶ τὴν σοφίαν.

(5) Νηπιότητος.

(6) Τοῦ νῦν.

(7) Καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἣν ἕως.

(8) Εἰς ἐμὲ σπλάγγνα.

46. Καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με·
 47. Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με (a).
 48. Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλωσύνην σου·
 49. Καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλεσάς μου.
 50. Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πάλιν ἀνήγαγές με.
 51. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν λαοῖς,
 Κύριε (b)·
 52. Ἐν σκεύεσι ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν σου, ὁ Θεός.
 53. Ψάλλω σοὶ ἐν κιθάρα, ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ.
 54. Ἀγαλλιάσονται τὰ χεῖλη μου, ὅταν ψάλλω
 σοὶ·
 55. Καὶ ἡ ψυχὴ μου, ἣν ἔλυτρώσω.
 56. Ἐτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὄλην τὴν ἡμέραν
 (c) μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου·
 57. Ὅταν αἰσχυρῶσι, καὶ ἐντραπῶσιν οἱ ζητοῦν-
 τες τὰ κακὰ μοι.

Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς Σαλομών.

ΨΑΛΜ. ΟΑ'.

1. Ὁ Θεός, τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεῖ δός·
2. Καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως.
3. Κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ·

(a) Πάλιν ἀνήγαγές με. *Emendatum fuit παλαιά manu recenti, sed πάλιν legebatur ut in vers. 50.*

(b) Ἐν λαοῖς, Κύριε desunt.

(c) Ὀλην τὴν ἡμέραν desunt; at in marg. cod. legitur diver. charact. tantum ὄλην.

- A 46. Et conversus vivificasti me :
 47. Et de abyssis terræ reduxisti me.
 48. Multiplicasti super me magnificentiam tuam :
 49. Et conversus consolatus es me.
 50. Et de abyssis terræ iterum reduxisti me.
 51. Nam et ego confitebor tibi in populis, Do-
 mine.
 52. In vasis psalmi veritatem tuam, Deus :
 53. Psallam tibi in cithara, sanctus Israel.
 54. Exsultabunt labia mea, cum cantavero tibi :
 55. Et anima mea, quam redemisti.
 56. Sed et lingua mea tota die meditabitur justi-
 tiam tuam :
 57. Cum confusi, et reveriti fuerint, qui quærent
 mala mihi.

In finem, Psalmus David in Salomonem.

PSALM. LXXI.

1. Deus, judicium tuum regi da :
2. Et justitiam tuam filio regis.
3. Judicare populum tuum in justitia :

ATHANASII INTERPRETATIO.

46. Καὶ ἐποίησάς με μετανοῆσαι διὰ τῆς χάριτός σου, καὶ ζωοποιηθῆναι ἐν τῷ βαπτίσματι.
 47. Ἐκ τῶν ἀμαρτιῶν μου.
 48. Καὶ πάλιν ἡμαρτηκός μου οὐ παρείδες με.
 49. Ἄλλ' ἐπιστρέψας με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας διὰ τῶν
 ἁγίων Γραφῶν ἐνουθέτησάς με.
 50. Καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου διὰ τῆς μετανοίας ἐρ-
 ρύσω με ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν μου.
 51. Διηγῆσομαι πᾶσι, τὸ πῶς με ἠλέησας.
 52. Ἐν τῇ γλώσσῃ μου καὶ ἐν τοῖς χεῖλεσί μου (1).
 53. Νεκρώσαι (2) τὸ σῶμά μου διὰ τῆς ἐγκρα-
 τίας οὕτως ἀνυμνήσω σε.
 54. Τὰ χεῖλη τῆς καρδίας μου.
 55. Ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς.
 56. Ἐν τῷ νόμῳ σου ἐπιζητεῖ, ὃ τι ἀρεστὸν ἐν
 σοὶ ἐστίν (3).
 57. Οἱ δαίμονες.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· *Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς Σαλομών*· Τοῦτο οὖν λέγει· ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν εἰς τὸν εἰρηνικώτατον ἐστίν ὁ ψαλμὸς, λέγω δὴ εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν· *Σαλομών* γὰρ εἰρηνικός ἐρμηνεύεται.

Titulus præpositus continet : *in finem : Psalmus David in Salomonem.* Hoc igitur significat : in ulti-
 mis diebus in summe pacificum est psalmus. Dico autem in Dominum Jesum. *Salomon* enim interpreta-
 tur *pacificus*.

1. Ἐν τῇ γλῶσσῃ σου.
2. Τοῖς ἁγίοις σου.
3. Ποιεῖν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ σου πορεύε-
 σθαι,

46. Et fecisti me gratia tua poenitere. et vivificari
 in baptismo.
 47. E peccatis meis.
 48. Et rursus cum peccassem, non neglexisti me.
 49. Sed convertens me a peccato sanctis Scriptu-
 ris me admonuisti.
 50. Et rursus secundo per poenitentiam eripuisti
 me ab iniquitatibus meis.
 51. Narrabo omnibus quomodo misertus es mei.
 52. In lingua mea, et in labiis meis.
 53. Mortificando corpus meum per continentiam
 ita laudabo te.
 54. Labia cordis mei.
 55. Ex inimicis suis.
 56. In lege tua quæret, quodcunque placitum in
 ea tibi est.
 57. Dæmones.

- D 1. Filio tuo.
 2. Sanctis tuis.
 3. Facere, ut populus tuus in justitia tua am-
 bulet

Addenda et corrigenda ex cod. Vatie.

- (1) Μου deest
- (2) Νεκρώσας.
- (3) Ἐπιζητήσω, τί τὸ ἀρεστὸν ἐστὶ σοι.

PATROL. GR. XXVII.

- (4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· εἰς Σαλομών.
 Τοῦτο, etc. Paulo post Σαλομών.

4. Et pauperes tuos in iudicio.
 5. Suscipiant montes pacem populo :
 6. Et colles iustitiam.
 7. Iudicabit pauperes populi :
 8. Et salvos faciet filios pauperum :
 9. Et humiliabit calumniatorem.
 10. Et permanebit cum sole,
 11. Et ante lunam in generatione et generatione-
 nes.
 12. Descendet sicut pluvia in vellus :
 13. Et sicut gutta stillans super terram.
 14. Orietur in diebus ejus iustitia,
 15. Et abundantia pacis, donec auferatur luna.
 16. Et dominabitur a mari usque ad mare,
 17. Et a fluminibus usque ad terminos orbis ter-
 rarum.
 18. Coram illo procident Æthiopes :
 19. Et inimici ejus terram lingent.
 20. Reges Tharsis, et insulæ munera offerent :
 21. Reges Arabum et Saba dona adducent.
 (a) Kai deest.

- A 4. Καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει.
 5. Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ·
 6. Καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην.
 7. Κρινεῖ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ·
 8. Καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενητῶν·
 9. Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην.
 10. Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ,
 11. Καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς καὶ (a) γενεῶν.
 12. Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον·
 13. Καὶ ὡσεὶ σταγῶν ἢ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν.
 14. Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη,
 15. Καὶ πλήθος εἰρήνης, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῆ ἡ
 σελήνη.
 16. Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσ-
 σης,
 17. Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμέ-
 νης.
 18. Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες·
 19. Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσι.
 20. Βασιλεῖς Θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα προσοίσουσι·
 21. Βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβᾶ δῶρα προσάξουσι.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Et pauperes spiritu in veritate.
 5. Prophetæ prædicabunt Domini adventum.
 6. Et apostoli ipsum Dominum annuntiabunt.
 7. Adducet pauperes spiritu.
 8. Et salvos faciet apostolorum discipulos.
 9. Diabolum.
 10. Et permanebit cum sanctis.
 11. Et ante mundum elegit eos.
 12. Descendet e caelis emundans omnem iniqui-
 tatem.
 13. Dona sua in apostolis.
 14. Sancti.
 15. Pax multa erit in eis usque ad consummatio-
 nem sæculi.
 16. A principio mundi usque ad finem.
 17. Et a gentibus usque ad reliquos omnes po-
 pulos.
 18. Procident coram eo denigrati a peccatis.
 19. Dæmones.
 20. Apostoli, et populus fidelium adducent ani-
 mas suas. Dicemus autem et aliam interpretatio-
 nem. Tharsis interpretatur inspectio gaudii, quod
 convenit apostolis, eo quod visitarent ejus populum.
 Insulæ vero Ecclesiæ dictæ sunt, quia omnes in
 ipsis salvantur.
 21. Item similiter apostoli, et se convertentes
 adducent se ipsos in donum Domino. Dicamus

- C 4. Καὶ τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι ἐν ἀληθείᾳ.
 5. Οἱ προφῆται κηρύξουσι τὸν Κύριον ἐρχόμενον.
 6. Καὶ οἱ ἀπόστολοι τὸν αὐτὸν κηρύξουσιν.
 7. Ἀγάγει τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι.
 8. Καὶ σώσει τοὺς μαθητὰς τῶν ἀποστόλων.
 9. Τὸν διάβολον.
 10. (a) Καὶ συμπαραμενεῖ τοῖς ἀγίοις.
 11. Καὶ πρὸ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο αὐτούς.
 12. Καταβήσεται ἀπὸ τῶν οὐρανῶν καθαίρων πᾶ-
 σαν ανομίαν.
 13. Τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀποστόλοις.
 14. Οἱ ἅγιοι.
 15. Ἡ (1) εἰρήνη πολλὴ ἔσται ἐν αὐτοῖς ἕως τῆς
 συντελείας τοῦ αἰῶνος.
 16. Ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ κόσμου ἕως [ἐσχάτης] ἀρχῆς.
 17. Καὶ (2) ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἕως τῶν λοιπῶν πάντων.
 D 18. Προσπέσουσιν (3) αὐτῷ οἱ μελανωθέντες ἀπὸ
 τῶν ἁμαρτιῶν
 19. Οἱ δαίμονες.
 20. Οἱ ἀπόστολοι καὶ ὁ λαὸς τῶν πιστῶν τὰς ἑαυ-
 τῶν ψυχὰς προσαγάγωσιν. Λέξωμεν δὲ καὶ ἄλλως τὴν
 ἐρμηνείαν· Θαρσεῖς ἐρμηνεύεται κατασκοπὴ χα-
 ρᾶς, ὅπερ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, διὰ τὸ ἐπισκέπτεσθαι
 αὐτοῦ (4) τὸν λαόν. Νῆσοι δὲ αἱ Ἐκκλησίαι εἰρήνευ-
 ται, διὰ τὸ πάντας ἐν αὐταῖς σώζεσθαι.
 21. Ὁμοίως πάλιν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἐπιστρέ-
 φοντες προσαγάγωσιν ἑαυτοὺς δῶρα τῷ Κυρίῳ. Εἰ-

Addenda et corrigenda ex coa. Vatic.

(1) Καὶ pro ἡ.
 (2) Καὶ deest.

(a) N. 10. Doest.

(3) Προπεσοῦνται, etc., τῆς ἁμαρτίας.
 (4) Αὐτούς, etc., εἰρηνεύται, etc.

22. Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς ἅς τῆς γῆς ·
 23. Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ.
 24. Ὅτι ἐρρύσατο πτωχὸν ἐκ δυνάστου,
 25. Καὶ πένητα, ᾧ οὐκ ὑπήρχε βοηθός.
 26. Φείσεται πτωχοῦ καὶ πένητος ·
 27. Καὶ ψυχὰς πενήτων σώσει.
 28. Ἐκ τόκου, καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν ·
 29. Καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτῶν.
 30. Καὶ ζήσεται, καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυσίου τῆς Ἀραβίας ·
 31. Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός ·
 32. Ὅλην τὴν ἡμέραν εὐλογήσουσιν αὐτόν.
 33. Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῆ ἐπὶ ἄκρων τῶν ὄρεων ·
 34. Ὑπεραρθήσεται ὑπὲρ τὸν Λίβανον ὁ καρπὸς αὐτοῦ ·
 35. Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ χόρτος τῆς γῆς.
 36. Ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας ·
 37. Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
 38. Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς ·

22. Et adorabunt eum omnes reges terræ :
 23. Omnes gentes servient ei.
 24. Quia liberabit pauperem a potente,
 25. Et pauperem, cui non erat adjutor.
 26. Parcelt pauperi et inopi :
 27. Et animas pauperum salvas faciet.
 28. Ex usuris, et iniquitate redimet animas eorum.
 29. Et honorabile nomen ejus coram illis.
 30. Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiæ ·
 31. Et adorabunt de ipso semper :
 32. Tota die benedicent ei.
 33. Et erit firmamentum in terra in summis montium :
 34. Superextolletur super Libanum fructus ejus :
 35. Et florebut de civitate sicut fenum terræ :
 36. Erit nomen ejus benedictum in sæcula :
 37. Ante solem permanet nomen ejus.
 38. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ :

ATHANASII INTERPRETATIO.

- πωμεν δὲ καὶ ἄλλως τὴν ἐρμηνείαν. *Sabā* ἐρμηνεύεται ἐπιστροφή· Ἀράβων δὲ ἐρμηνεύεται τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, ἐπειδὴ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει τὸν νόμον ἐδέξαντο. Τὸ δὲ Σινᾶ ὄρος ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἐστὶ. Διὰ τοῦτο οὖν τοὺς ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων στόμα [*Sabā* καὶ] Ἀραβας (1) ἐκάλεσε.
 22. Οἱ βασιλεύοντες κατὰ τῆς ἁμαρτίας.
 23. Ἐξαγορασθήσονται ὑπὸ (2) αὐτοῦ.
 24. Τοὺς πτωχοὺς (3) ἐκ τοῦ διαβόλου.
 25. Τὸν πιστεύοντα παλαιόν (4).
 26. Τῶν ἁγίων.
 27. Τῶν προσφευγόντων ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 28. Ἐκ τῆς προϋπαρχούσης αὐτῶν ἁμαρτίας.
 29. Δεδοξασμένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς ἐστιν (5).
 30. Οἱ ἀπόστολοι δοθῶσιν αὐτῷ ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων.
 31. Ἀπαύστως κηρύξουσιν περὶ αὐτοῦ.
 32. Ἀδιαλείπτως δοξάσουσιν αὐτόν.
 33. Ἔσται βεβαίως τῶν προφητικῶν λόγων (6) τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων.
 34. Ὁ λαὸς ὁ πιστὸς ὑπὲρ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων.
 35. Καὶ (7) ἐκλάμψουσιν ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἰερουσαλήμ.
 36. Εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
 37. Ἀνάρχως καὶ ἀπερινοήτως.
 38. Ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἁγιασθήσονται οἱ πιστεύοντες (8) αὐτῷ.

autem et aliam interpretationem. *Saba* interpretatur conversio : Arabes autem gens Judæorum, quoniam in monte Sina legem acceperunt ; Sina autem mons in Arabia est. Ideo igitur Judæorum populum *Saba* et Arabes vocavit.

22. Regnantes contra peccatum.
 23. Redimentur ab ipso.
 24. Pauperes a diabolo.
 25. Fidelem veterem.
 26. Sanctis.
 27. Eorum qui ad ejus misericordiam confugiunt.
 28. Ex præcedentibus eorum peccatis.
 29. Glorificatum est nomen ejus in ipsis.
 30. Apostoli dabunt [dabuntur] ei ex gente Judæorum.
 31. Incessanter de eo prædicabunt.
 32. Indesinenter ipsum glorificabunt.
 33. Erit confirmatio prophetorum sermonum prædicatio apostolorum.
 34. Populus fidelis super populum Judæorum.
 35. Et affulgebunt in superna Jerusalem.
 36. In infinita sæcula.
 37. Sine principio, et incomprehensibiliter.
 38. In nomine ejus credentes in ipsum sanctificabuntur.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἰουδαίων ἀποστόλους Ἀαρῆας, etc.
 (2) Γὰρ ὑπὸ.
 (3) Πιστοῦς.
 (4) Λαόν.

- (5) Ἔστιν deest.
 (6) Τῶν λόγων τῶν προφητῶν.
 (7) Καὶ deest.
 (8) Πιστεύσαντες.

39. Omnes gentes beatificabunt eam.
 40. Benedictus Dominus Deus Israel :
 41. Qui facit mirabilia solus.
 42. Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum, et in sæculum sæculi.
 43. Et replebitur majestate ejus omnis terra :
44. Fiat, fiat.
- Defecerunt laudes David filii Jesse. Psalmus Asaph. PSALM. LXXII.
1. Quam bonus Deus Israel his qui recto sunt corde !
 2. Mei autem pene moti sunt pedes :
 3. Pene effusi sunt gressus mei.
 4. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.
 5. Quia non est respectus in morte eorum :

(a) Τοῦ non legitur.

(b) Vers. 43, 44, unic. num.

(c) Vers. 5, Εἰρήνην, etc. Vers. 6, Καὶ στερέωμα, etc. Vers. 7, Ἐν κόπῳ, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

39. Fideles glorificabunt eum.
 40. Sanctificatus secundum naturam erit Deus sanctorum.
 41. Miraculorum patrator, et antea, et post adventum suum.
 42. Et sanctificatum nomen excellentiæ ejus in præsentī sæculo, in sæculo judicii, et in sæculum interminabile :
 43, 44. Et implebitur omnis terra fide ejus, amen, amen.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει · Ἐξέλιπον ὕμνοι (2) Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. Τοῦτο οὖν λέγει· Ἐξέλιπον πάντῃ (3) οἱ ὕμνοι τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Δαβὶδ γὰρ ἐνταῦθα ἐξουθέτημα ἐρμηνεύεται, ὅπερ εἰσὶν οἱ Ἰουδαῖοι. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ψαλμὸς κατηγορεῖ αὐτῶν ὡς τελείως (4) αὐτῶν ἐκκλινάντων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα· Τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί [Ἰεσσαί δὲ ἐρμηνεύεται] μεταλλοῶσις (5)· μετεβλήθησαν γὰρ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Τηλαυγέστερον δὲ αὐτὸ σημαίνει λέγων· Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, τουτέστι συναγωγῇ. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τῷ Ἀσάφ.

Titulus præpositus continet : *Defecerunt laudes David filii Jesse, psalmus Asaph.* Hoc igitur significat : defecerunt penitus laudes populi Judæorum. David enim interpretatur hoc loco *contemptio*, quod convenit Judæis : hac enim de re et psalmus eos accusat, ut prorsus a Deo declinantes. Deinde : *Filii Jesse* : Jesse autem interpretatur *immutatio*. Conversi enim sunt a Deo in idololatriam. Apertius autem id significat dicens : *Psalmus Asaph*, hoc est *Synagogæ*, ita enim interpretatur *Asaph*.

1. Bonus est Deus iis qui mente eum vident.
 2. Ego autem pene declinavi et cecidi.
 3. Pene consensi peccato.
 4. Quoniam videbam peccatores hic in deliciis esse, pene quæsiivi talem fieri.
 . Quoniam non posuit eos de peccatis suis.

- A 39. Πάντα τα ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν.
 40. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ (a) Ἰσραὴλ·
 41. Ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος.
 42. Καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 43. (b) Καὶ πληρωθῆσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ·
 44. Γένοιτο, γένοιτο.
- Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ, υἱοῦ Ἰεσσαί. Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΟΒ΄.
1. Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐθέσει τῆ καρδίᾳ !
 2. Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες·
 3. Παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου.
 4. Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, (c) εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν.
 5. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάνευσις ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν,

59. Οἱ πιστοὶ δοξάσουσιν αὐτόν.
 40. Ἅγιασμένος κατὰ φύσιν ἔσται ὁ Θεὸς τῶν δόξων.
 41. Ὁ θαυματοποιὸς καὶ πρὸ τῆς παρουσίας, καὶ μετὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ.
 C 42. Καὶ ἁγιασμένον τὸ ὄνομα τῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα ἑστώτα (1), καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῆς κρίσεως, καὶ εἰς τὸν ἀτελετέτητον αἰῶνα
 43, 44. Καὶ πληρωθῆσεται τῆς πίστεως αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ· Ἀμήν, ἀμήν.
- D 1. Ἀγαθὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς τοῖς ὀρώσιν αὐτόν τῆ διανοίᾳ.
 2. Ἐγὼ δὲ παρὰ μικρὸν ἐξέκλινα καὶ ἐξέπεσα (6).
 3. Παρ' ὀλίγον συνένεσα (7) [συνένευσα] τῆ ἁμαρτίας.
 4. Ὅτι εἶδον τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐν ἀπολαύσει θντας ἐνταῦθα, ἐξῆσαν παρὰ μικρὸν τοιοῦτο (8) γενέσθαι.
 5. Ὅτι οὐ μεταμέλονται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὑπεροχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ἕνεστώτα αἰῶνα, etc.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειως περιέχει· Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι, etc.
 (3) Πάντες.
 (4) Πλιῶς·

- (5) Ἰεσσαί, ὅπερ ἐρμηνεύεται τῷ Ἰεσσαί μεταλλοῶσις.
 (6) Καὶ ἐξέπεσα deest.
 (7) Συνέπεσα.
 (8) Ἐξήτησα κάτω παρὰ μικρὸν τοιοῦτος, etc.

6. Καὶ στερέωμα ἐν τῇ μάστιγι αὐτῶν.
 7. Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ·
 8. Καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγώθησονται.
 9. Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία αὐ-
 τῶν εἰς τέλος (a).
 10. Περιεβάλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέθειαν ἑαυτῶν.
 11. Ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία αὐτῶν·
 12. Διήλθοσαν εἰς διάθεσιν καρδίας.
 13. Διενόηθησαν, καὶ ἐλάλησαν ἐν πονηρίᾳ·
 14. Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν.
 15. Ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν·
 16. Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς.
 17. Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαὸς μου ἐνταῦθα·
 18. Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθήσονται ἐν αὐτοῖς.
 19. Καὶ εἶπον· Πῶς ἔγνω ὁ Θεός;
 20. Καὶ εἰ ἐστὶ γνώσις ἐν τῷ Ὑψίστῳ;
 21. Ἴδου οὗτοι οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ εὐθηνούντες
 22. Εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτου.
 23. Καὶ εἶπα· Ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρ-
 δίαν μου;

(a) Αὐτῶν εἰς τέλος desunt.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

6. Καὶ ἐπιμένουσι τῇ ἁμαρτίᾳ (1).
 7. Οὐ λογιζονται ἑαυτοὺς ἵνα ὡς ἕκαστος τῶν ἀν-
 θρώπων.
 8. Οὐδὲ ὅτι μετὰ τῶν ἀνθρώπων μέλλουσι κρί-
 νεσθαι.
 9. Διὰ τοῦτο οὐ μετεμελήθησαν ἐπὶ τῇ σπάρσει (2)
 τῆς καρδίας αὐτῶν.
 10. Ταῖς ἑαυτῶν ἁμαρτίαις καὶ ἀδικίαις σφίγγον-
 ται.
 11. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἰσχυρὰ ἡ ἁμαρτία
 αὐτῶν ἀναδειχθῆ (5).
 12. Ἐξηκολούθησαν.
 13. Ἐσκέψαντο, καὶ ἐλάλησαν πονηρὰ κατὰ τοῦ
 Θεοῦ.
 14. Ῥήματα βλάσφημα κατὰ τοῦ Κυρίου (4) ἐλά-
 λησαν.
 15. Δυσφημούντες κατὰ τοῦ Θεοῦ.
 16. Καὶ ἡ διδαχὴ αὐτῶν κατέσχευεν ἐπὶ τῆς γῆς.
 17. Διὰ τοῦτο τὸν λαόν μου ἐπισυναγάγη [ὁ λαὸς
 μου ἐπισυναγάγεται] ἐν (5) βασιλείᾳ μου.
 18. Καὶ οὐδὲν σκοτεινὸν ἔργον ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ
 τοῦ φωτὸς πάντων [πάντα] (6).
 19. Καὶ εἶπαν οἱ ἀσεβεῖς· Πόθεν οἶδεν ὁ Θεός
 τι περὶ ἐμοῦ (7);
 20. Καὶ εἰ ὅλως ἐστὶ φροντὶς περὶ τούτων τῶ Θεῶ;
 21. Ἐν τῷ κόσμῳ εὐθηνούντες (8).
 22. Εἰς τὸν αἰῶνα τὸν νῦν (9).
 23. Καὶ ἐλογισάμην καθ' ἑαυτόν· Ἄρα μὴ εἰς μά-
 ττην οὐκ ἐξέδωκα εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου τὴν
 καρδίαν μου;

- A 6. Et firmamentum in plaga eorum.
 7. In laboribus hominum non sunt :
 8. Et cum hominibus non flagellabuntur.
 9. Ideo tenuit eos superbia eorum in finem :
 10. Operti sunt iniquitate et impietate sua.
 11. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum :
 12. Transierunt in affectum cordis.
 13. Cogitaverunt, et locuti sunt in nequitia :
 14. Iniquitatem in excelso locuti sunt.
 15. Posuerunt in caelum os suum :
 16. Et lingua eorum transiit in terra.
 17. Ideo convertetur populus meus hic :
 18. Et dies pleni invenientur in eis.
 19. Et dixerunt : Quomodo scivit Deus ?
 B 20. Et si est scientia in Excelso ?
 21. Ecce ipsi peccatores, et abundantes :
 22. In saeculo obtinuerunt divitias.
 23. Et dixi : Ergo sine causa justificavi cor
 meum ?

6. Et manent in peccato.
 7. Non considerant seipsos veluti reliquos homi-
 nes.
 8. Neque quod cum aliis hominibus iudicandi
 sunt.
 9. Propterea eos non poenituit propter elationem
 cordis eorum.
 10. Constringuntur peccatis, et iniquitatibus suis.
 11. In die iudicii grave ostendetur eorum pecca-
 tum.
 12. Secuti sunt.
 13. Consideraverunt, et locuti sunt improba con-
 tra Deum.
 14. Verba blasphema locuti sunt contra Domi-
 num.
 15. Murmurantes contra Deum.
 16. Et doctrina eorum obtinuit super terram.
 17. Propterea populus meus congregabitur in
 regno meo.
 18. Et nullum opus tenebrosum in ipsis, sed om-
 nia lux erunt.
 19. Et dixerunt impii : Unde scivit Deus aliquid
 de me ?
 20. Et si ulla est cura de his Deo ?
 21. In mundo prospere agentes.
 22. In hoc saeculo.
 23. Et apud me ipsum cogitavi : Ergo frustra ab-
 stinui cor meum a mundi divitiis ?

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Ἁμαρτία αὐτῶν.
 (2) Ἐπάρσει.
 (5) Ἀναδειχθεῖη.
 (4) Θεοῦ.
 (5) Ἐπισυναγάγω ἐν τῇ.

- (6) Ἀλλὰ πλήρη τοῦ φωτὸς πάντα.
 (7) Ὁ Θεός, τί ποιούμεν.
 (8) Εὐθηνούσιν.
 (9) Νῦν κατέσχον πλοῦτου.

24. Et lavi inter innocentes manus meas.
 25. Et fui flagellatus tota die :
 26. Et castigatio mea in matutinis.
 27. Si dicebam, narrabo sic :
 28. Ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.
 29. Et existimabam ut cognoscerem :
 30. Hoc labor est ante me.
 31. Donec intrem in sanctuarium Dei :
 32. Et intelligam in novissimis eorum.
 33. Verumtamen propter dolos eorum posuisti eis mala :
 34. Dejecisti eos dum allevarentur.
 35. Quomodo facti sunt in desolationem ?
 36. Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.
 37. Velut somnium surgentis,
 38. Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
 39. Quia inflammatum est cor meum, et renes mei commutati sunt.

(a) Ἐναντίον μου. At in marg., ἐνώπιόν μου.

(b) Vers. 35, Ἰκός, etc., ἐξάπινα. Vers. 36, Ἐξέλιπον, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Et emundavi mentem meam ab ipsis.
 25. Et plaga statim venit super me, solum quia hoc dixi.
 26. Et evigilans, cor me damnavit.
 27, 28. Et dicebam Deo : Narrabo generationi filiorum tuorum, cui praecepta dedisti, quod si ita cogitavi, et aemulatus sum peccatorum divitias, etiam flagellatus sum a Deo.
 29, 30. Consideravi et cognovi, quod tribulatio constitit in mundo adversus me.
 31. Donec revertar ad Deum meum.
 32. Et tunc videbo, quae erunt omnia novissima peccatorum.
 33. Verumtamen propter peccata eorum praeparasti eis supplicia aeterna.
 34. Dispersisti eos a te propter superbiam cordis eorum.
 35. Quomodo exterminati sunt ?
 36. Mortui sunt, et perierunt propter injustas eorum divitias.
 37. Quemadmodum dormiens amat saepe se ipsum in divitiis esse, expergefactus autem nihil invenit, ita contigit etiam his circa divitias suas.
 38. Domine, in superna Jerusalem abjicies eos a facie tua.
 39. Quoniam tribulatus sum in mundo, et omnino consumptus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ εἰ ἔλεγον, etc., ὅτι οὕτως λογισσομαι, etc. Ultimum καὶ deest.

(2) Καὶ ἐνεθυμήθην, καὶ ἔγνω, ὅτι θλίψις νῦν ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ τῷ κατὰ Θεὸν ὄντι.

(3) Ἔσται τὰ ἔσχατα πάντων τῶν, etc.

- A 24. Καὶ ἐνιψάμην ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου.
 25. Καὶ ἐγενομένην μεμαστιγωμένους ὄλην τὴν ἡμέραν.
 26. Καὶ ὁ ἔλεγχός μου εἰς τὰς πρωίας.
 27. Εἰ ἔλεγον, διηγησσομαι οὕτως.
 28. Ἴδού τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἡσυνθέτηκα.
 29. Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γινῶναι.
 30. Τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου (a).
 31. Ἔως οὐ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ.
 32. Καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν.
 33. Πλήν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακά.
 34. Κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι.
 35. Πῶς (b) ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν ;
 36. Ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν B αὐτῶν.
 37. Ὡσεὶ ἐνώπτιον ἐξεχειρομένου,
 38. Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις.
 39. Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδία μου, καὶ οἱ νεφροὶ μου ἠλωκώθησαν.

24. Καὶ ἐκαθάρισα τὴν διάνοιάν μου ἀπ' αὐτῶν.

25. Καὶ πληγὴ εὐθέως ἤλθεν ἐπ' ἐμὲ, μόνον εἶπα τοῦτο.

26. Καὶ ἀνανήφουσα, κατεγίνωσκέ μου ἡ καρδία.

27, 28. Καὶ ἔλεγον (1) τῷ Θεῷ· Διηγήσομαι τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου, ἣ ἐνετείλω, ὅτι, ἵνα [ἐάν] οὕτως λογισσομαι, καὶ ζηλώσω [ἐλοισάμην, καὶ ἐζήλωσα] τὸν πλοῦτον τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ἐμιστριώθην παρὰ τοῦ Θεοῦ.

29, 30. Ἐνεθυμήθην, καὶ ἔγνω, ὅτι θλίψις συνέσιν [συνέστη] ἐν τῷ κόσμῳ τῷ κατέναντι (2) [κατέναντί μου].

31. Ἔως οὐ ἀναλύσω πρὸς τὸν Θεόν μου.

32. Καὶ τότε ὁρῶ τί ἐσται πάντα τὰ ἔσχατα τῶν (3) ἀμαρτωλῶν.

33. Ὅμως (4) διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν εὐτρέπισας αὐτοῖς κολάσεις αἰωνίας

34. Διεσκόρπισας αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς καρδίας αὐτῶν.

D 35. Πῶς ἐγένοντο εἰς ἀφανισμόν ;

36. Ἀπέθανον, καὶ ἀπώλοντο διὰ τὸν ἀδικον πλοῦτον αὐτῶν.

37. Ὡσπερ ὁ ἐνυπνιαζόμενος ἐρᾷ (5) πολλάκις ἑαυτὸν ἐν πλοῦτῳ ὄντα, δι' ὑπρισθείς δὲ οὐδὲν ἔχει, οὕτω γέγονε καὶ τούτοις ὁ πλοῦτος αὐτῶν.

38. Κύριε, ἐν τῇ ἁγῇ Ἱερουσαλὴμ ἀποβρίψεις αὐτοὺς ἀπὸ (6) προσώπου σου.

39. Ὅτι ἐθλιώθη ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐτάκην ὄλω.

(1) Ὁμοίως, etc., εὐτρέπισσα, etc., sed altera lectio praefereunda.

(2) Ὁρᾷ, etc., μοχ διυπνισθείς, etc., οὕτως γέγονεν οὐδὲν καὶ, etc.

(3) Ἀπὸ τοῦ.

40. Κάγω ἐξουδενωμένος, καὶ οὐκ ἔγνω·
 41. Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί.
 42. Κάγω διαπαντός μετὰ σοῦ·
 43. Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου·
 44. Καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με·
 45. Καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με.
 46. Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ;
 47. Καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς;
 48. Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου, ὁ
 Θεὸς (α) τῆς καρδίας μου·
 49. Καὶ ἡ μερίς μου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.
 50. Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ
 ἀπολοῦνται·
 51. Ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ.
 52. Ἔμολ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθὸν ἐστίν·
 53. Τίθεσθαι ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου.
 54. Τοῦ ἐξαγγεῖλαι με πάσας τὰς αἰνέσεις σου,
 55. Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών.

(a) Vers. 49, Ὁ Θεός, etc., τὸν αἰῶνα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

40. Καὶ ἐξουδενωμένος ἤμην παρ' αὐτοῖς, καὶ οὐκ
 ἔμελέ μοι.
 41. Καὶ ὡς κτήνος ἤμην παρὰ σοὶ τῷ βουλήματι
 ἐπιθέμενος πάντη (1).
 42. Ὁ Κύριος λέγει πρὸς αὐτόν· Καὶ ἐγὼ διὰ τοῦτο
 ἤμην διαπαντός μετὰ σοῦ.
 43, 44. Καὶ ὡς κτήνος, ὅπου ἐὰν ὠδήγησέ (2) με
 ἡ χεὶρ σου καὶ τὸ θέλημά σου, ἐπορεύομην.
 45. Καὶ νῦν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου μετὰ δόξης προσ-
 ελάβου με.
 46. Τί γάρ μοι ἐστὶν ἄλλο ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰ μὴ διὰ
 τῆς χάριτός σου δοξασθῆσομαι (3) ὑπὸ σοῦ;
 47. Καὶ ἐτι ὦν ἐν τῇ γῇ τοῦτο ἠθέλησα παρὰ σοῦ.
 48. Οὐδὲν θέλημα τῆς καρδίας μου, ἢ τῆς σαρκὸς
 μου ἐποιούμην.
 49. Ἄλλ' ἐν (4) παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν ὁ Θεός μου
 ὑπάρχει.
 50, 51. Οἱ ἀποσχινίζοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ (5)
 ἀπολοῦνται.
 52. Ἔμολ δὲ τὸ ἀχώριστον εἶναι τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμη-
 τέον (6) ἐστίν.
 53. Πᾶσαν τὴν μέριμνάν σου (7) ἐπὶ ἑβρυφον ἐπ'
 αὐτόν.
 54. Τοῦ διηγείσθαι (8) με τὰς εὐεργεσίας σου.
 55. Ἀπαύστως ἀνυμνοῦντά σε ἐν τῇ ἄνω Ἱερου-
 σαλήμ.

¹¹ Psalm. LIV, 23.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῷ βουλήματι σου ἐπιθόμην πάντα.
 (2) Ὁδήγησέν με.
 (3) Δοξασθῆναι με.
 (4) Ἄλλὰ τὰ πάντα ἐν, etc.
 (5) N. 50. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἀποσχινίζοντες ἀπὸ σοῦ

- A 40. Et ego ad nihilum redactus sum, et nescivi:
 41. Jumentum factus sum apud te.
 42. Et ego semper tecum:
 43. Tenuisti manum dexteram meam·
 44. Et in consilio tuo deduxisti me:
 45. Et cum gloria suscepisti me.
 46. Quid enim mihi est in cœlo?
 47. Et a te quid volui super terram?
 48. Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis
 mei:
 49. Et pars mea Deus in æternum.
 50. Quia ecce qui elongant se a te, peribunt:
 51. Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.
 52. Mihi autem adhærere Deo, bonum est:
 B 53. Ponere in Domino Deo spem meam.
 54. Ut annuntiem omnes laudes tuas,
 55. In portis filiaë Sion.

40. Et contemptus fui ab ipsis, et neglecti.
 41. Et veluti jumentum fui apud te, omni volun-
 tati tuæ deditus.
 42. Et Dominus dicit ad eum, et ego propterea
 fui semper tecum.
 43, 44. Et veluti jumentum, quocumque deduxit
 C me manus tua, et voluntas tua, procedebam.
 45. Et nunc in regno tuo cum gloria suscepisti
 me.
 46. Quid enim mihi est aliud in cœlo, nisi ut
 per gratiam tuam a te glorificer?
 47. Et adhuc vivens in terra hoc volui a te.
 48. Nullam voluntatem cordis mei, et carnis
 meæ effeci.
 49. Sed omni in re, et in omnibus Deus meus
 est.
 50, 51. Sejungentes scipsos a te peribunt.
 52. Mihi autem non separari a Deo in votis est
 53. Omnem curam tuam jacta super eum ¹¹.
 54. Ut enarrem beneficentias tuas.
 55. Indesinenter te laudans in superna Jerusa-
 lem.

- ἑαυτοῦς, etc. N. 51. Περὶ εἰδώλων λέγει.
 (6) Ἐπιθυμητόν.
 (7) Μου.
 (8) Διηγῆσασθαι.

Intellectus Asaph. PSALM. LXXIII.

A

1. Ut quid, Deus, repulisti in finem?
2. Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?
3. Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio :
4. Redemisti virgam hæreditatis tuæ :
5. Mons Sion, in quo habitasti in eo.
6. Leva manus tuas in superbias eorum in finem :
7. Quanta malignatus est inimicus in sancto tuo ?
8. Et gloriati sunt, qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.
9. Posuerunt signa sua signa, et non cognoverunt,
10. Sicut in exitu super summum.
11. Quasi in silva lignorum, securibus exciderunt januas ejus :
12. In idipsum in securi, et ascia dejecerunt eam.
13. Incenderunt in igne sanctuarium tuum :
14. In terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

- (a) Ἐν τοῖς ἀγίοις σου. At in marg. cod. caract., ἐν τῷ ἁγίῳ σου.
 (b) Ρίζας. In marg. autem eod. caract. θύρας.
 (c) Τοῦ Θεοῦ pro σου

Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΟΓΨ.

1. Ἴνα τί, ὁ Θεὸς, ἀπώσω εἰς τέλος;
2. Ὠργίσθη ὁ θυμὸς σου ἐπὶ πρόβατα νομῆς σου;
3. Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτίσω ἀπ' ἀρχῆς·
4. Ἐλυτρώσω βλάβδον κληρονομίας σου·
5. Ὅρος Σιών τοῦτο, ὃ κατεσχῆνωσας ἐν αὐτῷ.
6. Ἐπικρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος.
7. Ὅσα ἐπονητεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἁγίῳ σου (a),
8. Καὶ ἐνεκαυχῆσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς σου.
9. Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα, καὶ οὐκ ἔγνωσαν,
10. Ὡς εἰς τὴν ἐξοδὸν ὑπεράνω.
11. Ὡς ἐν θρυμῷ ξύλων, ἀξίναις ἐξέκοψαν τὰς θύρας (b) αὐτῆς·
12. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν πελέκει καὶ λαξευτηριῷ κατέβραξαν αὐτήν.
13. Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν σου (c)·
14. Εἰς τὴν γῆν ἐβεβήλωσαν τὸ σκῆνωμα τοῦ ὀνόματός σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. Τοῦτο οὖν λέγει περὶ τῶν εἰς σύνεσιν ἐρχομένων ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπιστρεφόντων ἐπὶ τὸν Κύριον. Ἀσάφ γὰρ ἐρμηνεύεται *συναγωγή*.

Titulus præpositus continet : *Intellectus Asaph*. Hoc igitur significat : de venientibus in intellectum ex populo Judæorum, et se convertentibus ad Dominum. *Asaph* enim interpretatur *synagoga*.

1. Gentem Judæorum.
2. Minatus es iratus eo quod ipsi epularentur supra montes, et sub arbores idololatrantes.
3. Memor esto, quod ab initio propter misericordiam tuam possedisti eos, ut salvares ex Ægypto.
4. Sanctos tuos.
5. In choro sanctorum.
6. Contra dæmones.
7. Diabolus contra populum fidelem.
8. Judæi qui te crucifixerunt.
9. Cognoverunt, voces prophetarum veras esse, et falso eas interpretati sunt.
10. Auxerunt nunc peccata, quæ peccaverunt in exitu Ægypti
11. Ut ligna infructifera ad comburendum parata, ita facti sunt eorum principes.
12. In peccatis, et iniquitatibus existentes considerunt.
13. Contaminaverunt peccato templum Dei.
14. Carnalibus concupiscentiis, quas perpetrarunt, ut blasphemaretur Deus.

- C 1. Τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων.
2. Ἡπειλήσας θυμῶθεις ἐπιδόσκεισθαι αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ δένδρα εἰδωλολατροῦντας.
3. Μνήσθητι, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς διὰ τὸ ἔλεός σου ἐκτίσω αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τὸ (2) σῶσαι.
4. Τοὺς ἁγίους σου.
5. Ἐν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων.
6. Κατὰ τῶν δαιμόνων.
7. Ὁ διάβολος κατὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ.
8. Οἱ Ἰουδαῖοι σταυρώσαντές σε.
9. Ἔγνωσαν τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, ὅτι ἄληθεῖς εἰσι, καὶ παρελόγισαντο αὐτάς.
10. Πλέον νῦν ἡμαρτον, ὧν ἡμαρτον εἰς τὴν ἐξοδὸν Αἰγύπτου.
- D 11. Ὡς ξύλα ἄκαρπα εἰς καῦσιν ὄντα, οὕτως ἐγένοντο οἱ ἄρχοντες αὐτῶν.
12. Ἐν ἁμαρτίαις καὶ ἀνομίαις ὄντες κατέπεσον (3).
13. Διὰ τῆς ἁμαρτίας ἐμόλυναν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ.
14. Δι' ὧν ἐπραττον σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν βλασφημείσθαι τὸν Θεὸν (4).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
 (2) Διὰ τὸ.

- (3) Κατέπεσαν.
 (4) Τὸν Θεὸν παρεσκευάζον.

15. Εἶπον (α) ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἱ συγγένειαι αὐ- A
τῶν ἐπὶ τὸ αὐτό·

16. Δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν πάσας τὰς ἐορτὰς
τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς.

17. Τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ εἶδομεν·

18. Οὐκ ἔστιν ἔτι προφήτης, καὶ ἡμᾶς οὐ γινώσκεται
ἔτι.

19. Ἔως πότε, ὁ Θεὸς, δνειδιεὶ ὁ ἐχθρὸς;

20. Παροξυνεὶ ὁ ὑπεναντίας τὸ ὄνομα σου εἰς τέλος;

21. Ἴνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου;

22. Καὶ τὴν δεξιάν σου ἐκ μέσου τοῦ κόλπου σου εἰς
τέλος;

23. Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰώνων,

24. Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς.

25. Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν·

26. Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ B
τοῦ ὕδατος.

27. Σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος·

28. Ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι.

29. Σὺ διέβρηξας πηγὰς καὶ χειμάρρους·

30. Σὺ ἐξήρανας ποταμούς· Ἡθάμ [Αἰθάμ].

31. Σὴ ἔστιν ἡ ἡμέρα, καὶ σὴ ἔστιν ἡ νύξ·

32. Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον.

33. Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὄρια τῆς γῆς·

(α) Εἶπαν, etc. In marg. cod. ἡ συγγένεια.

15. Dixerunt in corde suo cognationes eorum
simul :

16. Venite et quiescere faciamus omnes dies fe-
stos Dei a terra.

17. Signa nostra non vidimus :

18. Non est amplius propheta, et nos non cogno-
sset amplius.

19. Usquequo, Deus, improperabit inimicus ?

20. Irritabit adversarius nomen tuum in finem ?

21. Utquid avertis manum tuam ?

22. Et dexteram tuam de medio sinu tuo in fi-
nem ?

23. Deus autem rex noster ante sæcula,

24. Operatus est salutem in medio terræ.

25. Tu confirmasti in virtute tua mare :

26. Tu contrivisti [confregisti] capita draconum
in aqua

27. Tu confregisti [contrivisti] caput draconis :

28. Dedisti eum escam populis Æthiopum

29. Tu dirupisti fontes et torrentes :

30. Tu siccasti fluvios Etham.

31. Tuus est dies, et tua est nox :

32. Tu fabricatus es auroram et solem.

33. Tu fecisti omnes terminos terræ :

ATHANASII INTERPRETATIO.

15, 16. (1) Οἱ συγγενεῖς αὐτῶν οἱ δαίμονες ἐβουλεύ- C
σαντο· Ἐκκλίνας ποιήσωμεν πάντας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

17. Οὐχ ὀρώμεν ἑαυτοὺς ἀποβλήτους ὄντας ἀπὸ
τῶν ἀνθρώπων.

18. Οὐκ ἔστι τις ἐπὶ τῆς γῆς ὁ εὐαρεστῶν αὐτῶ,
καὶ ἡμᾶς οὐκ ἔτι πολεμήσει.

19. Ἔως πότε καυχᾶται ὁ διάβολος ;

20. Ὁ αὐτός (2).

21, 22. Ἴνα τί ἀποκρύπτεις, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίη-
σας, τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ ἐν ἑαυτῶ, καὶ οὐ φα-
νεροῖς αὐτὸν ἕως τέλους ;

23. Ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ὁ Υἱὸς σου βασιλεὺς ἡμῶν
πρὸ αἰῶνος (3).

24. Ἐσταυρώθη.

25. Σὺ ἐστήριξας ἐν τῇ πίστει σου τὸν λαόν (4) σου. D

26, 27. (5) Τοῦ διαβόλου.

28. Ἔδωκας τὸν διάβολον εἰς ἀνάλωσιν τοῖς ἁγίοις
σου. Αἰθίοπες γὰρ ἐρμηνεύονται ταπεινοί, ὅπερ
εἰσὶ τῇ καρδίᾳ οἱ ἅγιοι.

29. Τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν.

30. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων. Αἰθάμ γὰρ ἐρμηνεύε-
ται ὑψηλὸς παροργισμός, ὅπερ ἦσαν Ἰουδαῖοι (6).

31. Σὴ ἔστι καὶ ἡ πρώτη παρουσία, ἐν ᾗ ἐφώτι-
σας τὰ πάντα, σὴ ἔστι καὶ ἡ συντέλεια τῶν αἰώνων.

32. Σὺ ἐποίησας υἱοὺς φωτὸς, καὶ ὡς τὸν ἥλιον
λάμπειν τοὺς ἁγίους.

33. Τὰς ἐντολάς σου.

15, 16. Cognati eorum dæmones consultaverunt
dicentes : Faciamus, ut omnes deficiant a Deo.

17. Non videmus nos ipsos projectos esse ab ho-
minibus.

18. Nemo est in terra, qui ipsi complaceat, et
nos non impugnabit amplius.

19. Usquequo gloriatur diabolus ?

20. Ipse.

21, 22. Ut quid abscondis, per quem omnia fe-
cisti, Filium tuum unigenitum in seipso, et non
manifestas eum usque in finem ?

23. Deus enim Verbum Filius tuus rex noster
ante sæcula.

24. Crucifixus est.

25. Tu confirmasti populum tuum in fide tua.

26, 27. Diaboli.

28. Dedisti diabolum in consummationem sanctis
tuis. Æthiopes enim interpretantur humiles, quales
sunt corde sancti.

29. Apostolos, et eorum discipulos.

30. Populum Judæorum. Ætham enim interpre-
tatur alta irritatio, quales erant Judæi

31. Tuus est prior adventus in quo omnia illu-
minasti, tua quoque est sæculorum consummatio.

32. Tu fecisti filios lucis, et uti solem splendere
sanctos.

33. Præcepta tua.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 15. Καὶ οἱ συγ., etc., ἐβουλεύσαντο. N. 16.
Ἰκκλίνας, etc.

(2) Ὁ αὐτὸς διάβολος.

(3) Προαιώνιος.

(4) Τὸν κόσμον.

(5) N. 26. Τοῦ διαβόλου. N. 27, 28. Ἔδωκας, etc.

(6) Οἱ Ἰουδαῖοι.

34. *Æstatem et ver tu plasmasti ea,*
 35. *Memor esto hujus.*
 36. *Inimicus improperavit Domino :*
 37. *Et populus insipiens incitavit nomen tuum.*
 38. *Ne tradas bestiis animam confitentem tibi :*
 39. *Animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.*
 40. *Respice in testamentum tuum :*
 41. *Quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.*
 42. *Ne avertatur humilis factus, et confusus :*
 43. *Pauper, et inops laudabunt nomen tuum.*
 44. *Exsurge, Deus, judica causam tuam [ineam]:*
 45. *Memor esto inferiorum tuorum, quæ ab insipiente sunt tota die.*

46. *Ne obliviscaris vocem servorum tuorum :*
 47. *Superbia eorum, qui oderunt te, ascendit semper [ascendit ad te semper].*

In finem : ne corrumpas. Psalmus cantici Asaph. PSALM. LXXIV.

1. *Confitebimur tibi, Deus :*

(a) *Kal deest.*

- A 34. *Θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἐπλασας αὐτὰ,*
 35. *Μνήσθητι ταύτης.*
 36. *Ἐχθρὸς ὠνείδισε τὸν Κύριον ·*
 37. *Καὶ λαὸς ἄφρων παρώξυνε τὸ ὄνομά σου.*
 38. *Μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι.*
 39. *Τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐπιλάβῃ εἰς τέλος.*
 40. *Ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθήκην σου ·*
 41. *Ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἔσκοτισμένοι τῆς γῆς οἰκῶν ἀνομιῶν.*
 42. *Μὴ ἀποστραφῆτω τεταπεινωμένος, καὶ (a) καταψηχυμένος ·*
 43. *Πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄνομά σου.*
 44. *Ἀνάστα, ὁ Θεὸς, δικάσον τὴν δίκην σου [μου] ·*
 45. *Μνήσθητι τοῦ ὀνειδισμού σου, τοῦ ὑπὲρ ἀφρονος ὅλην τὴν ἡμέραν.*
 46. *Μὴ ἐπιλάβῃ τῆς φωνῆς τῶν οἰκετῶν σου ·*
 47. *Ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε ἀνέβη διαπαντός [ἀνέβη πρὸς σὲ διαπ.].*
Εἰς τὸ τέλος · μὴ διαφθείρῃς. Ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΟΔ΄.
 1. *Ἐξομολογησόμεθα σοι, ὁ Θεός ·*

ATHANASII INTERPRETATIO.

34. *Sanctos tuos in quibus crescit lux tua, et C germinant flores donorum tuorum, tu fecisti.*
 35. *Memor esto igitur testamenti hujus.*
 36. *Diabolus.*
 37. *Judæorum populus.*
 38. *Ne tradas dæmonibus supplices se tibi pro sternentes.*
 39. *Sanctorum tuorum.*
 40. *In eisdem sanctos tuos.*
 41. *Dæmones sibi adhærentibus.*
 42. *Ne abjicias confugientem ad te.*
 43. *Pauperes corde.*
 44, 45. *Exsurge, et memor esto eorum, quæ fecit Satanas in hoc sæculo.*
 46. *Sanctorum tuorum.*
 47. *Superbia dæmonum, et hæreticorum cognita tibi est.*

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· *Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρῃς· ᾠδῆς τῷ Ἀσάφ ψαλμὸς.* Τοῦτο οὖν παραινεῖ ὁ ψαλμὸς· *Μηδεὶς διαφθείρῃ (4) ἕως τέλους τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.* Ψαλμὸς δὲ τῷ Ἀσάφ, ὅπερ ἐρμηνεύεται *συναγωγῆ, καὶ συλλέγων.* Ταῦτα δὲ εἰς τὸν Κύριον ἐρμηνεύονται (5), τὸ *συλλέγων, καὶ εἰς τὸν κόσμον, τῷ συναγωγῆ.*

Titulus præpositus continet : *In finem, ne corrumpas, Psalmus cantici Asaph.* Hoc igitur psalmus suadet, ut nemo corrumpat usque in finem aliquod Dei præceptum. Psalmus autem *Asaph, quod interpretatur congregatio, et congregans.* Hæc autem *congregans* interpretatur de Domino, *congregatio* autem de mundo.

1. *Confitebimur, Deus, nos servitio tuo addictos esse.*

34. *Τοῖς ἁγίοις [Τοὺς ἁγίους] σου, ἐν οἷς αὖξει τὸ φῶς σου, καὶ βλαστάνει τὰ ἄνθη τῶν χαρισμάτων σου, σὺ ἐποίησας.*
 35. *Μνήσθητι οὖν τῆς τοιαύτης διαθήκης.*
 36. *Ὁ διάβολος.*
 37. *Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.*
 38. *Μὴ παραδῶς τοῖς δαίμοσι τοὺς προσπίπτοντάς σοι.*
 39. *Τῶν ἁγίων σου.*
 40. *Εἰς τοὺς αὐτοὺς ἁγίους σου.*
 41. *Οἱ δαίμονες τῶν κολλωμένων αὐτῶν (1).*
 42. *Μὴ ἀποβάλλῃ τὸν προσφεύγοντά σοι.*
 43. *Οἱ πτωχοὶ τῇ καρδίᾳ.*
 44, 45. (2) *Ἀνάστηθι, καὶ μνήσθητι ὧν ἐποίησεν ὁ Σατανᾶς ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ.*
 46. *Τῶν ἁγίων σου.*
 47. *Ἡ ὑπερηφανία τῶν δαιμόνων καὶ τῶν αἰρετικῶν ἐγνωσμένη σοὶ ἐστίν.*

- D 46. *Τῶν ἁγίων σου.*
 47. *Ἡ ὑπερηφανία τῶν δαιμόνων καὶ τῶν αἰρετικῶν ἐγνωσμένη σοὶ ἐστίν.*
 1. *Ὁμολογήσομεν ἑαυτοὺς δεδουλωσθαι σοι, ὁ Θεός.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) *Αὐτοῖς.*
 (2) *N. 44. Ἐλθὲ, Κύριε · χρῆνον τὴν οἰκουμένην*
N. 45. Μνήσθητι τῶν ἐποίησεν etc.
 (3) *Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως γ.ε.ρ. Μοχ ψαλμὸς τῷ*

- Ἀσάφ ᾠδῆς.*
 (4) *Μὴ διαφθείρῃς.*
 (5) *Ἐρμηνεύεται. Μοχ τὸ συναγωγῆ.*

2. Ἐξομολογησόμεθα σοι, καὶ ἐπικαλεσόμεθα (α) τὸ ἄ
 θνομά σου.

3. Διηγῆσομαι τὰ θαυμάσιά σου ·

4. Ὅταν λάβω καιρὸν, ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ.

5. Ἐτάκη ἡ γῆ, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐ-
 τῇ ·

Διάψαλμα.

6. Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς ·

7. Εἶπα τοῖς παρανομοῦσι · Μὴ παρανομεῖτε ·

8. Καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι · Μὴ ὑψοῦτε κέρας.

9. Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὑψος τὸ κέρας ὑμῶν ·

10. Καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν.

11. Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν,

12. Οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὀρέων, ὅτι ὁ Θεὸς κριτῆς
 ἐστι.

13. Τοῦτον ταπεινοῖ, καὶ τοῦτον ὑψοῖ.

14. Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἴνου (β) ἀκρά-
 του πλήρες κεράσματος.

15. Καὶ ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, πλὴν ὁ τρυ-
 γίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη ·

16. Πίνονται πάντες οἱ ἀμαρτωλοὶ τῆς γῆς.

17. Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶνα ·

18. Ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

(α) Vers. 2. Καὶ ἐπικαλεσόμεθα, etc. Vers. 3. Διηγῆσομαι πάντα τὰ, etc.

(β) Vers. 15. Οἴνου, etc. V. 16. Καὶ ἐκλινεν, etc. V. 17. Πλὴν ὁ, etc. V. 18. Πίνονται, etc.

2. Confitebimur tibi, et invocabimus nomen
 tuum.

3. Narrabo mirabilia tua :

4. Cum accepero tempus, ego justitias judicabo.

5. Liquefacta est terra, et omnes qui habitant
 in ea :

Diapsalma.

6. Ego confirmavi columnas ejus.

7. Dixi iniquis : Nolite inique agere :

8. Et delinquentibus : Nolite exaltare cornu.

9. Nolite extollere in altum cornu vestrum ;

10. Et nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

11. Quia neque ab oriente, neque ab occidente,

12. Neque a desertis montibus, quoniam Deus
 judex est.

13. Hunc humiliat, et hunc exaltat :

14. Quia calix in manu Domini, vini meri
 plenus misto.

15. Et inclinavit ex hoc in hoc, verumtamen
 fœx ejus non est exinanita :

16. Bibent omnes peccatores terræ.

17. Ego autem gaudebo in sæculum :

18. Cantabo Deo Jacob.

ATHANASII INTERPRETATIO

2. Δεηθῶμεν ἐπικακῆσθαι τὸ θνομά σου ἐφ' ἡμᾶς. C
 nos.

3. Κηρύξω τὰ θαυματουργήματά σου.

4. Ἐν τῇ παρουσίᾳ μου λέγει ὁ Κύριος.

5. Ὑπὸ (1) τῆς ἀμαρτίας.

6. Τοὺς ἀποστόλους.

7. Τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων.

8. Τοῖς αὐτοῖς λέγει Ἰουδαίους.

9. Μὴ λέγετε, ὅτι τέκνα Ἀβραάμ ἐσμεν.

10. Καὶ μὴ λέγετε τῷ Υἱῷ, ὅτι Ἄνθρωπος εἶ (2)
 σὺ, καὶ οὐχὶ Θεός ·

11, 12. Οὔτε τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἀνθρώπων (3) καὶ
 μέχρι δυσμῶν, ἢ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τις κριτῆς
 ἐστιν ἢ μόνος ὁ Θεός.

13. Τὸν μὲν (4) εἰς γῆρας ἄγει, τὸν δὲ προκόπτειν
 τῇ ἡλικίᾳ [οὐ] ποιεῖ.

14. Ὅτι ὁ θάνατος πάντων ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ
 ἐστι, καὶ τοῦ (5) βρέφους, καὶ τοῦ νέου, καὶ τοῦ
 τελείου, καὶ τοῦ εἰς γῆρας ὄντος.

15. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πρεσβύτου εἰς τὸ βρέ-
 φος · ὁμοῦς αὐτὸς ὁ θάνατος ἀκμὴν πέρασ οὐκ ἔλαβεν.

16. Ἔως σου ἔλθῃ εἰς πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς
 γῆς.

17. Εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα λέγει.

18. Ὑμνον ἀναπέψω τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

⁶⁶ Joan. viii, 33 37. ⁶⁷ Joan. x, 33.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

(1) Ἐτάκησαν ὄπο, etc.

(2) Τῷ Ἰησοῦ · Ἄνθρωπος εἶ, etc.

(3) Τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν, etc. Mox
 εἰ μὴ μόνος, etc.

(4) Μὲν γάρ, etc., προκόπτειν τὴν διάνοιαν ποιεῖ.

(5) N. 15. Καὶ τοῦ, etc., καὶ τοῦ γηράσαντος. N. 16.
 Καὶ διήγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ, etc. N. 17. Ὅμοῦς, etc.
 N. 18. Ἔως οὐ ἔλθῃ, etc.

19. Et omnia cornua peccatorum confringam : A
20. Et exaltabitur cornu justī.

In finem, in laudibus : Psalmus Asaph. Canticum ad Assyrium. PSAL. LXXV.

1. Notus in Judæa Deus :
2. In Israel magnum nomen ejus.
3. Et factus est in pace locus ejus :
4. Et habitatio ejus in Sion.
5. Ibi confregit potentias arcuum,
6. Scutum et gladium et bellum.
7. Illuminas tu mirabiliter a montibus æternis :
8. Turbati sunt omnes insipientes corde.
9. Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt,
10. Omnes viri divitiarum in manibus suis.
11. Ab increpatione tua, Deus Jacob,
12. Dormitaverunt qui ascenderunt equos.
13. Tu terribilis es, et quis resistet tibi ?
14. Ex tunc ira tua.
15. De cælo auditum fecisti judicium :

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Regna adversariorum potestatum.
20. In regno cælorum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· *Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ· ᾠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον.* Ἀσάφ (2) ἐρμηνεύεται *συλλέγων*. Ἀσσύριος δὲ ἐρμηνεύεται *κατευθύνων*. Τοῦτο (3) λέγει ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων, εἰς ὕμνον ὁ ψαλμὸς εἰρήται (4), *τουτέστι τῷ Κυρίῳ ὠδῆς [Ἀσάφ ὠδῆ]*· τὸ δὲ *πρὸς τὸν Ἀσσύριον* πρὸς τὸν διάβολον λέγει.

Titulus præpositus continet : *In finem, in laudibus, psalmus Asaph, canticum ad Assyrium. Asaph interpretatur colligens. Assyrius autem interpretatur dirigens : hoc dicit in fine sæculorum, psalmus dictus est in laudem Asaph, hoc est, Domino canticum. Illud autem ad Assyrium contra diabolum significat.*

1. Visus est in Judæa Deus.
2. In hominibus videntibus eum, quod Deus est, magnum nomen ejus.
3. In Jerusalem enim erat locus ejus, *Salem* enim *pax* interpretatur.
4. Illic enim habitavit in Sion.
- 5, 6. Crucifixus enim in Sion, et Jerusalem, contrivit principatus, et potestates diaboli.
7. Prophetarum scripturas tu nobis mirabiliter aperis.
8. Judæi dicebant : *Unde hic litteras scit cum non didicerit* ⁸⁹?
9. Custodientes sepulcrum Jesu.
10. Omnes principes Judæorum dederunt argentum militibus.
11. A jussione.
12. *Militis facti sunt velut mortui* ⁹⁰.
13. Nihil enim est, quod sustinere possit excedentem gloriam tuam.
14. Ex quo peccare cœpit genus humanum.
15. E cælo auditum est, quod judicium est.

⁸⁹ Joan. vii, 15. ⁹⁰ Math. xxviii, 4.

19. Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἀμαρτωλῶν συνθλάσω·
20. Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρασ τοῦ δικαίου.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ· ᾠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον. ΨΑΛ. ΟΕ'.

1. Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός·
2. Ἐν τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
3. Καὶ ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ·
4. Καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών.
5. Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τόξων,
6. Ὅπλον καὶ ῥομφαίαν καὶ πόλεμον.
7. Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων·
8. Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι τῇ καρδίᾳ.
9. Ὑπνωσαν ὕπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εὔρον οὐδὲν,
10. Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλοῦτου ταῖς χερσὶν αὐτῶν.
11. Ἀπὸ ἐπιτιμησεύς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ,
12. Ἐνύσταξαν οἱ ἐπιθεδηκότες τοῖς ἵπποις.
13. Σὺ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι ;
14. Ἀπὸ τότε ἡ ὀργή σου.
15. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤκουτίσας κρίσιν·

19. Τῶν ἐναντίων δυνάμεων τὰς βασιλείας.
20. Ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

- C 1. Ἐωράθη ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός.
2. Ἐν τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἑρῶσιν αὐτὸν, ὅτι ἐστὶ Θεός, μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
3. Ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ γὰρ ἦν ὁ τόπος αὐτοῦ. *Σαλήμ* (5) γὰρ *εἰρήνη* ἐρμηνεύεται.
4. Ἐκεῖ γὰρ κατέκει ἐν τῇ Σιών.
- 5, 6. Σταυρωθεὶς γὰρ ἐν τῇ Σιών καὶ (6) Ἱερουσαλήμ, ἐτριψε τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου.
7. Τὰς Γραφὰς ἡμῖν σὺ θαυμαστῶς διανοίγεις τῶν προφητῶν.
8. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον· *Πόθεν οὗτος οἶδε γραμματα μὴ μεμαθηκώς ;*
9. Οἱ τηροῦντες τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ.
10. Πάντες οἱ ἄνδρες [ἄρχοντες] τῶν Ἰουδαίων ἔδωκαν ἀργύρια τοῖς στρατιώταις.
- D 11. Ἀπὸ τῆς κελεύσεως (7).
12. Οἱ στρατιῶται ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί.
13. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τὸ δυνάμενον φέρειν τὴν ἄσπεκτον δόξαν σου.
14. Ἀφ' οὗ ἤρξατο ἀμαρτάνειν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων (8).
15. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀκουστὸν ἐγένετο, ὅτι ἐστὶ κρίσις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
- (2) Ἀσάφ γάρ, etc.
- (3) Τοῦτο οὖν, etc.
- (4) Εἰρήται τῷ συλλέγοντι.

- (5) Ἱερουσαλήμ, etc.
- (6) Καὶ τῆ, etc., συνέτριψε.
- (7) Κελεύσεώς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ.
- (8) In cod. legitur tantum τῶν ἀνθρώπων.

16. Γῆ ἐφοβήθη, καὶ ἠσύχασεν. ἐν τῷ ἀναστῆναι Ἀ
εἰς κρίσιν τὸν Θεόν·

17. Τοῦ σῶσαι πάντας τοὺς πραεῖς τῆς γῆς.

18. Ὅτι ἐνθυμίον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι·

19. Καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἐορτάσουσί σοι.

20. Ἐξέσθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν.

21. Πάντες οἱ κύκλι αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα,

22. Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύματα ἀρ-
χόντων,

23. Φοβερῷ παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθύμ· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.
ΨΑΛΜ. ΟΓ΄.

1. Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα,

2. Φωνῆ μου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ προσέσχε μοι.

3. Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐξεζήτησα,

16. Terra tremuit et quievit, cum exurgeret in
judicium Deus :

17. Ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.

18. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi :

19. Et reliquæ cogitationis diem festum agent
tibi.

20. Vovete, et reddite Domino Deo vestro.

21. Omnes qui in circuitu ejus afferent munera,

22. Terribili et auferenti spiritum principum.

23. Terribili apud reges terræ.

In finem, pro Idithum : Psalmus Asaph.
PSALM. LXXVI.

1. Voce mea ad Dominum clamavi,

2. Voce mea ad Deum, et intendit mihi.

3. In die tribulationis meæ Deum exquisivi,

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Τὰ ἔθνη πάντα ἐπαίσαντο ἀπὸ τῆς καρδίας (1) Β
τοῦ κόσμου, ἐν τῷ τὸν Θεὸν ἐλθεῖν ἐπὶ τῆς γῆς.

17. Τοὺς καταπραῦνομένους [καταπαυομένους] (2)
ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

18. Ὅταν οἱ λογισμοὶ μου κατηγοροῦσιν, ἢ καὶ ἀπο-
λογοῦνται.

19. Τῶν ἐνδεικνυμένων τὸ ἔργον τοῦ νόμου γρα-
πτῶν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυροῦσης αὐ-
τοῖς (3) τῆς συνειδήσεως.

20. Ἄ ἐπηγγείλασθε ἐν τῷ βαπτίσματι πληρώ-
σατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν.

21. Οἱ ἅγιοι αὐτοῦ ἀγάγωσιν αὐτῷ τὰ ἔργα τῆς
δικαιοσύνης,

22. Τῷ ἰσχυρῷ, καὶ δυνατῷ τῷ (4) ἀφαιροῦντι
ἐκ ψυχᾶς τῶν ἐν ἐξουσίᾳ ὄντων.

23. Δυνατοῖς ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖς (5) τῆς γῆς. C

16. Gentes omnes mundi corde conciderunt,
cum Deus venit in terram.

17. Cessantes a peccato.

18. Cum cogitationes meæ accusabunt, aut de-
fendent.

19. Ostendentium opus legis scriptum in cordibus
suis, testimonium reddente illis conscientia **.

20. Quæ promisistis in baptismo Domino Deo no-
stro implete.

21. Sancti ejus afferent ipsi opera justitiæ.

22. Forti et potenti auferenti animas eorum, qui
sunt in potestate.

23. Potenti super reges terræ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθύμ· ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. Τοῦτο οὖν λέ-
γει· Ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ὑπὲρ κριτοῦ τοῦ ἐρχομένου (7)· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Ἰδιθύμ. Ἐἴτα·
Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, τοῦτέστι ψαλμὸς τῷ συλλέγοντι. Ἀσάφ γὰρ ἐρμηνεύεται συλλέγων, ὅπερ ἐστὶν ὁ
Κύριος, ὁ πάντας συνάγων (8).

Titulus præpositus continet : In finem, pro Idithum, psalmus Asaph. Hoc igitur significat : in consum-
matione sæculi pro Judice adveniente ; ita enim interpretatur Idithum. Deinde : psalmus Asaph, hoc est,
psalmus colligenti. Asaph enim interpretatur colligens, qualis est Dominus, qui omnes congregat

1. Ἐκ πόνου καὶ συνοχῆς τῆς καρδίας μου ἐβόη-
σα πρὸς σέ (9), Κύριε ὁ Θεός.

2. Καὶ ἡ φωνή μου ἠκούσθη παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ
προσέσχε, τοῦ πληρῶσθαι (10) τὴν δέξίν μου.

3. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀμαρτίας μου τὸν Θεὸν ἐπ-
εζήτησα. D

1. E labore, et cordis mei angustia clamavi ad
te, Domine Deus.

2. Et vox mea audita est a Deo, et intendit, ut
impleret deprecationem meam.

3. Tempore peccati mei Deum exquisivi.

** Rom. II, 15.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπαύσαντο ἀπὸ τῆς κακίας.

(2) Τοὺς καταπραῦνομένους, etc.

(3) Αὐτῶν.

(4) Τῷ deest : mox ζώντων pro ὄντων.

(5) Δυνατῷ ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖς.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναδάραως περ.

(7) Ἰπὲρ τοῦ ἐνὸς κριτοῦ.

(8) Συλλέγων.

(9) Ἐφώνησα πρὸς σέ. Deest Κύριε ὁ Θεός.

(10) Προσέσχε μοι, τοῦ πληρῶσθαι.

4. Manibus meis nocte coram eo, et non sum deceptus.
 5. Renuit consolari anima mea :
 6. Memor fui Dei, et delectatus sum :
 7. Exercitatus sum, et defecit spiritus meus.
 8. Anticipaverunt vigiliis oculi mei :
 9. Turbatus sum, et non sum locutus.
 10. Cogitavi dies antiquos :
 11. Et annos æternos in mente habui, et meditatus sum :
 12. Nocte cum corde meo exercitabar, et scopebat spiritus meus.
 13. Nunquid in æternum projiciet Dominus ?
 14. Et non apponet ut complacitior sit adhuc ?
 15. Aut in finem misericordiam suam abscindet, consummavit verbum a generatione in generationem ?
 16. Nunquid obliviscetur misereri Deus
 17. Aut continebit in ira sua misericordias suas ?
- (a) Vers. 15. Ἡ εἰς τέλος ἀποκόψει τὸ ἔλεος αὐτοῦ. V. 16. Συνέτελε, etc. V. 17. Μὴ ἐπιλήσεται, etc. V. 18. Ἡ συνέξει, etc. V. 19. Καὶ εἶπα, etc.

4. Ταῖς χερσὶ μου νυκτὸς ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην.
 5. Ἀπηγήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου ·
 6. Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην ·
 7. Ἠδολέσχῃσα, καὶ ὀλιγοψύχησα τὸ πνεῦμά μου ·
 8. Προκατελάδοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοὶ μου ·
 9. Ἐταράχθην, καὶ οὐκ ἐλάλησα.
 10. Διςλογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας ·
 11. Καὶ ἔτη αἰώνια ἐμνήσθην, καὶ ἐμελέτησα.
 12. Νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας μου ἠδολέσχουν, καὶ ἔσκαλλε τὸ πνεῦμά μου.
 13. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώσεται Κύριος ;
 14. Καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι ;
 15. (a) Ἡ εἰς τέλος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀποκόψει, συνέτελεσε ῥῆμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ;
 16. Μὴ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτιρῆσαι ὁ Θεός ,
 17. Ἡ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ ;

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Corde meo in silentio eum deprecatus sum, et non deceptus [sum a cogitationibus subeuntibus mihi].
 5. Desperavit de se anima mea propter subingredientia in eam.
 6. Verumtamen Domini recordatus lætatus sum.
 7. Cogitavi mecum, quæ ad me spectabant, et ad nihilum redactus sum.
 8. Præmunivi mente mea mihi ipsi.
 9. Turbatus sum a cogitationibus meis, et silui.
 10. Et cogitavi dies meos præteritos, in quibus peccavi.
 11. Et in mente habui vitam æternam, et æternum supplicium.
 12. In silentio manens conferebam hæc in corde meo, et in sollicitudine multa fui dicens :
 13. Nunquid perpetuo projiciet me Deus ?
 14. Et non permanebit voluntas ejus erga me ?
 15. Aut omnino misericordiam suam abscindet a me ?
 16. Nunquid super me cessabit Deus misereri ?
 17. Aut propter iram suam contra me a largientiis mihi miserationibus suis se continebit ?

4. Τῇ καρδίᾳ μου ἐν ἡσυχίᾳ ἐδεήθην αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην ὑπὸ τῶν λογισμῶν τῶν ὑπερεχομένων (1) μοι.
 5. Ἀπέειπεν ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ μου διὰ τὰ ὑπεισερχόμενα αὐτῇ.
 6. Ὅμως εὐφράνθην μνησθεὶς τοῦ Κυρίου (2).
 7. Ἐνεθυμήθην τὰ κατ' ἑμαυτὸν, καὶ εἰς ὀλίγον ἤλθον.
 8. Προησφαλισάμην τῇ διανοίᾳ μου [ἑμαυτῶ] ἑαυτῶ (3).
 9. Ἐταρασσόμην ὑπὸ τῶν ἐνθυμησέων μου, καὶ ἡσύχασα.
 10. Καὶ διελογιζόμην τὰς προτέρας μου ἡμέρας, ἐν αἷς ἤμαρτον.
 11. Καὶ ἐμνήσθην τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως (4).
 12. Ἐν ἡσυχίᾳ ὡν συνέβαλλον ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ ἐν ἀγῶνι πολλῶ ἐγενόμην λέγων ·
 13. Ἄρα μὴ τελείως ἀπορρίψει με ὁ Θεός (5) ;
 14. Καὶ οὐκ ἐπιμενεῖ τοῦ θελήσαι με ;
 15. Ἡ (6) τελείως τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀποκόψει ἀπ' ἐμοῦ ;
 16. Μὴ ἐπὶ ἐμοῦ ἄρα παύσεται ὁ Θεὸς τοῦ μὴ οἰκτιρῆσαι ;
 17. Ἡ διὰ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ τὴν πρὸς ἐμὲ συνέξει πρὸς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ τοῦ μὴ δοῦναι ;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὑπεισερχομένων.
 (2) Ὅμως ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠφράνθην.
 (3) Τὴν διάνοιάν μου εἰς ἑαυτόν.
 (4) Κοιτάσεως.
 (5) Ὁ Κύριος.
 (6) N. 15. Ἀπ' ἐμοῦ λέγει. N. 16. Ἐγὼ οἶδα,

οτι εθεσπισε τὸ ῥῆμα τοῦτο τοῦ ἐλέην ἀδιαλείπτως. N. 17. Μὴ ἐπὶ ἐμοῦ ἄρα παύσεται τοῦ οἰκτιρῆσαι ὁ Θεός ; N. 18. Ἡ διὰ τὴν, etc., συνέξει τοὺς οἰκτιρμοὺς, etc., πρὸς non existat in cod. N. 19. Καὶ εἶπα· deest Κύριος.. μοι θεός μοι γενεῶν.

18. Καὶ εἶπα · Νῦν ἠρξάμην ·
 19. Αὐτὴ ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου.
 20. Ἐμνήσθην τῶν ἔργων Κυρίου ·
 21. Ὅτι μνησθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν θαυμασίων σου ·
 22. Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου ·
 23. Καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου ἀδολεσχήσω.
 24. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ δόξα σου ·
 25. Τίς Θεός μέγας ὡς ὁ Θεός ἡμῶν ;
 26. Σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ ποιῶν θαυμάσια.
 27. Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύναμίν σου ·
 28. Ἐλυτρῶσας ἐν τῷ βράχιόνι σου τὸν λαόν σου,
 29. Τοῦς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ.
 30. Εἶδοσάν σε ὕδατα, ὁ Θεός ·
 31. Εἶδοσάν σε ὕδατα, καὶ ἐφοβήθησαν.
 32. Ἐταράχθησαν ἄβυσσοι, πληθὸς ἡχοῦς ὕδατων ·
 33. Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι,
 34. Καὶ γὰρ τὰ βέλη σου διαπορεύονται ·
 35. Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Καὶ εἶπα · Κύριε, ὡς νῦν ἀρξαμένου μου κολᾶσθαι σοι, ἑλεός μου γενεὸν.
 19. Καὶ τὸ οὕτως μεταβληθῆναι με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν φόβον σου τῆς χάριτός σου ἐστίν.
 20. Καὶ λοιπὸν ἐν νῷ ἔλαβον τί ἐστι τὸ εὐάρεστον (1) τῷ Κυρίῳ.
 21. Ὅτι ἐξ ἀρχῆς μνησθήσομαι τῶν δικαιοματιῶν σου.
 22. Καὶ ἐπιμενῶ πᾶσιν αὐτοῖς.
 23. Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῆς δικαιοσύνης σου τερφῆσομαι.
 24. Ὁ Θεός, ἐν τῷ Υἱῷ σου ἡ πίστις σου.
 25. Περὶ οὗ Παῦλος ἔφη · Τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόττος ἐμὲν ἀντιλυτρον ὑπὲρ πάντων.
 26. Σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ ἰασάμενος ἐν (2) τῇ παρουσίᾳ σου πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
 27. Ἐφανέρωσας τοῖς ἀνθρώποις τὸν Χριστόν σου.
 28. Ἐν αὐτῷ τῷ Υἱῷ σου.
 29. Τοῦς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται δνείδου [δνείδους] ἀφαιρέσεις, ὅπερ εἰσὶ τὰ (3) ἔθνη.
 30. Ἐπέγνωσάν σε οἱ δαίμονες.
 31. Ἐλεγον γὰρ οἱ δαίμονες · Τί σοι [Ἐὰ τί ἡμῖν καὶ σοί. etc.] δ ἅγιος τοῦ Θεοῦ (4) ;
 32. Ἐκραζον γὰρ αὐτό (5) [τοῦτο αὐτό] · Δεόμεθά σου, μὴ βασανίσῃς ἡμᾶς · τὸ πληθὸς τοῦ λεγεῶνος τὸ εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθόν.
 33. Οἱ προφῆται προανεφώνησαν περὶ αὐτοῦ.
 34. Τὰ λόγια σου ἠκούσθησαν.
 35. Τὸ κήρυγμά σου ἐν τῷ κόσμῳ.

¹ Tit. II, 13; I Tim. II, 6. ² Matth. VIII, 29; Marc. I, 24; Luc. IV, 34. ³ Marc. V, 7; Luc. VIII, 28.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀρεστόν.
 (2) Ἐν deest.
 (3) Ὀνειδίου ἀφαιρέσεις ὅπερ ἐστὶν τὰ, etc.

- A 18. Et dixi : Nunc cœpi :
 19. Hæc mutatio dexteræ Excelsi.
 20. Memor fui operum Domini :
 21. Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.
 22. Et meditabor in omnibus operibus tuis :
 23. Et in adinventionibus tuis exercebor.
 24. Deus, in sancto via tua :
 25. Quis Deus magnus sicut Deus noster ?
 26. Tu es Deus, qui facis mirabilia :
 27. Notam fecisti in populis virtutem tuam :
 28. Redenisti in brachio tuo populum tuum,
 29. Filios Jacob et Joseph.
 30. Viderunt te aquæ, Deus :
 31. Viderunt te aquæ et timuerunt.
 B 32. Turbati sunt abyssi, multitudo sonitus aquarum :
 33. Vocem dederunt nubes,
 34. Etenim sagittæ tuæ transeunt :
 35. Vox tonitruī tui in rota.

18. Et dixi : Domine, veluti nunc incipiente me adhærere tibi, esto misericordia mea.
 19. Et ita me transferri a peccato in timorem tuum, gratiæ tuæ est.
 20. Et demum in mente accepi, quod est beneplacens Domino.
 21. Quoniam ab initio memor ero justificationum tuarum.
 C 22. Et in omnibus ipsis permanebo.
 23. Et delectabor in operibus justitiæ tuæ.
 24. Deus, in Filio tuo fides tua.
 25. De quo Paulus dicebat : Magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit seipsum redemptionem pro omnibus ¹.
 26. Tu es Deus, qui sanasti in adventu tuo omnes qui erant sub dominatione diaboli.
 27. Manifestasti Christum tuum hominibus.
 28. In ipso Filio tuo.
 29. Judæos et gentes. Joseph enim interpretatur ablatio opprobrii, quales erant gentes.
 D 30. Cognoverunt te dæmones.
 31. Dicebant enim dæmones : Quid nobis et tibi, etc., Sanctus Dei ² ?
 32. Clamaverunt enim hoc ipsum : Obsecramus te ne torqueas nos ³ : multitudo legionis descendens in abyssum.
 33. Prophetæ prænuntiaverunt de ipso.
 34. Eloquia tua audita sunt.
 35. Prædicatio tua in mundo.

- (4) Οἱ δαίμονες · Οἰδαμέν σε, τίς εἶ ἅγιος τοῦ Θεοῦ.
 (5) Αὐτῷ.

36. Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ :
 37. Commota est et contremuit terra.
 38. In mari viæ tuæ.
 39. Et semitæ tuæ in aquis multis :
 40. Et vestigia tua non cognoscuntur.
 41. DeIuxisti sicut oves populum tuum in manu
 Moysi et Aaron.

Intellectus Asaph. PSALM. LXXVII.

1. Attendite, popule meus, legem meam :
 2. Inclinate aurem vestram in verba oris mei.
 3. Aperiam in parabolis os meum :
 4. Loquar propositiones ab initio.
 5. Quanta audivimus et cognovimus ea,
 6. Et patres nostri narraverunt nobis :
 7. Non sunt occultata a filiis eorum in genera-
 tione altera.

(a) In marg. cod. ἡ ὁδός σου.

36. Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ σου τῆ οἰκουμένην·
 37. Ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ.
 38. Ἐν τῇ θαλάσῃ αἱ ἕδοί σου (a)·
 39. Καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς·
 40. Καὶ τὰ ἰχνη σου οὐ γνωσθήσονται.
 41. Ὁδήγησας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου, ἐν χειρὶ
 Μωϋσῆ καὶ Ἀαρών.

Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΟΖ'.

1. Προσέχετε, λαός μου, τῷ νόμῳ μου·
 2. Κλίνετε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα τοῦ στόμα-
 τός μου.
 3. Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου·
 4. Φθέγγομαι προβλήματα ἀπ' ἀρχῆς·
 5. Ὅσα ἤκουσαμεν, καὶ ἐγνωμεν αὐτά,
 6. Καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν.
 7. Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς γενεὴν
 ἑτέραν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

36. Apostoli, inquit.
 37. Cum timore audiverunt gentes.
 38, 39, 40. Quoniam Dominus ambulavit supra
 mare stadia viginti quinque, aut triginta, ut inquit
 evangelista ⁹⁴, quæ sunt plus minus tria millia.

41. In potestate filii tui. *Moses* enim et *Aaron*
 de ipso interpretantur. *Moses* quidem interpretatur
ablatio ex aqua, quod ad Dominum refertur, assum-
 plus enim est e mundo. *Aaron* autem interpretatur
mens virtutis, istud ipsum quoque convenire in Do-
 minum invenies, quemadmodum Daniel dixit : quod
abscissus est lapis de monte sine manu, et implevit
universam terram ⁹⁵ : hoc est Dominus.

⁹⁴ Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (6)· *Συνέσεως τῷ Ἀσάφ*, τούτεστι τῷ λαῷ τῷ εἰς σύνεσιν ὄντι.
⁹⁵ Ἀσάφ γὰρ ἔρμηνεύεται συναγωγῆ.

Titulus præpositus continet : *Intellectus Asaph*, hoc est *populo*, qui in intellectu est. *Asaph* enim interpre-
 tatur *congregatio*.

1. Intendite oculis mentis vestræ in legem meam.
 2. Auscultate verbis oris mei.
 3. In Evangeliiis.
 4. Loquar in initio Evangelii parabolas.
 5. Quæcunque audivimus a prophetis de te, et
 ipsis oculis vidimus ea.
 6. Prophetæ.
 7. In singulis generationibus ea enuntiantes.

⁹⁴ Joan. vi, 19. ⁹⁵ Dan. ii, 34, 35.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Λέγει deest.
 (2) Ἐπήκουσαν.
 (3) Ὅτε περιεπάτησεν ἐν τῇ θαλάσῃ σταδίους
 εἰκοσι πέντε, ἢ τριάκοντα, ὡς, etc., χίλια τεσσαρα-
 τριτην παρόλιγον.

36. Οἱ ἀπόστολοι, λέγει (1).
 37. Μετὰ φόβου ὑπήκουον (2) τὰ ἔθνη.
 38-40. Ὅτι περιεπάτησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης
 σταδίου, Κύριε, ἢ τριάκοντα [Κύριος εἴκοσι πέντε
 ἢ τριάκοντα], ὡς (3) εἶπεν ὁ εὐαγγελιστής, ὅπερ εἰσὶ
 χίλια τρίτον παρ' ὀλίγων [τρία παρ' ὀλίγων].
 41. Ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Υἱοῦ σου. *Μωϋσῆς* γὰρ καὶ
 Ἀαρών εἰς αὐτὸν ἐρμηνεύεται (4). *Μωϋσῆς* μὲν ἐρ-
 μηνεύεται ἀναίρεσις ὕδατος, ὅπερ εἰς τὸν Κύριον
 ἀναφέρεται· ἀνελήφθη γὰρ ἐκ τοῦ κόσμου· Ἀαρών
 δὲ ἐρμηνεύεται ὄρος δυνάμεως, ὅπερ καὶ αὐτὸ εἰς
 τὸν Κύριον εὐρήσεις, καθὼς ὁ Δανιὴλ εἶρηκεν· ὅτι
 Ἐτμήθη λίθος ἄνευ χειρὸς (5) [ἀπεσχίσθη λίθος
 ἐξ ὄρους ἄνευ χειρῶν vers. LXX], καὶ ἐπλήρωσε
 τὴν οἰκουμένην· τούτεστιν, ὁ Κύριος.

1. Ἐνατενίσατε τῷ νόμῳ μου τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς
 διανοίας (7) ὑμῶν.
 2. Ἐπακούσατε τοῖς ῥήμασι τοῦ στόματός μου.
 3. Ἐν Εὐαγγελίοις.
 4. Φθέγγομαι ἐν ἀρχῇ τοῦ Εὐαγγελίου παραβολάς.
 5. Ὅσα ἤκουσαμεν παρὰ τῶν προφητῶν περὶ σοῦ,
 καὶ αὐταῖς ὄψεσιν εἶδομεν αὐτά.
 6. Οἱ προφήται.
 7. Κατὰ γενεὰν αὐτὰ (8) διηγούμενοι.

- (4) Ἐρμηνεύονται.
 (5) Χειρῶν.
 (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως παρ.
 (7) Καρδίας.
 (8) Αὐτὰ deest.

8. Ἀπαγγέλλοντες τὰς αἰνήσεις τοῦ Κυρίου,
9. Καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ,
10. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε.
11. Καὶ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακώβ·
12. Καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ.
13. Ὅσα ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡμῶν,
14. Τοῦ γνωρίσαι αὐτὰ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν.
15. Ὅπως ἂν γινῶ γενεὰ ἐτέρα, υἱοὶ τεθησόμενοι

16. Καὶ ἀναστήσονται, καὶ ἀπαγγελοῦσιν (α) αὐτὰ
τοῖς υἱοῖς αὐτῶν.

17. Ἴνα θῶνται ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν·
18. Καὶ μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ·
19. Καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐκζητήσωσιν.
20. Ἴνα μὴ γένωνται ὡς οἱ πατέρες αὐτῶν,
21. Γενεὰ σχολιὰ καὶ παραπικραίνουσα·
22. Γενεὰ, ἣτις οὐ κατεύθυε (β) τὴν καρδίαν
ἐκυτῆς.

23. Καὶ οὐκ ἐπιστώθη μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα
αὐτῆς.

24. Υἱοὶ Ἐφραΐμ ἐντεινοντες καὶ βάλλοντες τόξον
[τόξους],

25. Ἐστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου.

(α) Ἀναγγελοῦσιν. At in marg. ἀπαγγελοῦσιν.

(β) Κατεύθυε. At in marg. κατεύθυε.

8. Narrantes laudes Domini,
9. Et virtutes ejus,
10. Et mirabilia ejus, quæ fecit.
11. Et suscitavit testimonium in Jacob.
12. Et legem posuit in Israel.
13. Quanta mandavit patribus nostris,
14. Ut nota faceret ea filiis suis.
15. Ut cognoscat generatio altera, filii qui na-
scentur :

16. Et exsurgent et narrabunt ea filiis suis.

17. Ut ponant in Deo spem suam :

18. Et non obliviscantur operum Dei :

19. Et mandata ejus exquirant.

20. Ne fiant sicut patres eorum,

21. Generatio prava et exasperans :

22. Generatio, quæ non direxit cor suum,

23. Et non est creditus cum Deo spiritus ejus.

24. Filii Ephraim intendentes et mittentes arcum,
[arcubus],

25. Conversi sunt in die belli.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων.
9. (1) Ἐπὶ τε τοῦ Φαραῶ.
10. Καὶ τῶν λοιπῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰσραὴλ.
11. Τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.
12. Τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ ἐν τοῖς ὁρῶσιν αὐτὸν Θεὸν
τῆ πίστει· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ.
13. Τοῖς προφήταις (2) προεμαρτύρησε τὰ εἰς Χρι-
στὸν παθήματα.

14. Τοῖς μέλλουσι καταντῆν εἰς τὰ τέλη τῶν αἰώνων,
τοῦτέστιν ἡμῖν.

15, 16. Κηρύξουσιν αὐτὰ.

17. Τὴν πίστιν αὐτῶν.

18. Τῶν παθημάτων αὐτοῦ.

19. Τὰς ἐν Εὐαγγελίοις.

20. Οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

21. Ὁ αὐτὸς λαὸς τῶν Ἰουδαίων.

22. Ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἐπίστευσαν αὐ-
τὸν (3).

23. Οὐκ ἐνεπίστευσαν τῷ Θεῷ, περὶ ὧν αὐτοῖς
ἐπηγγελάτο.

24. Υἱοὶ ἠύξημένοι ἀντεπολέμουν τῷ Κυρίῳ.
Ἐφραΐμ (4) γὰρ ἠύξημένος ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἦν
ἐ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.

25. (5) Καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου, οὗ ἐποιεῖτο
ὁ Κύριος δι' αὐτοῦς, καὶ ἡμᾶς πρὸς τὸν διάβολον,
ἀπεστράφησαν τὸν Κύριον τῆ ἀπιστίας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 9, 10. Ἐπὶ τῷ Φαραῶ, καὶ τῶν, etc., usque
ad Ἰσραὴλ.

(2) N. 13. Τοῖς προφήταις. N. 14. Προμαρτύρα-
σθαι, etc. N. 15. Τοῖς μέλλουσι, etc. N. 16. Κηρύξου-
σιν αὐτὰ.

8. In Judæis.
9. Et in Pharaone.
10. Et in reliquis inimicis Israel.
11. Crucem suam.
12. Pater Filium in videntibus ipsum Deum per
fidem; ita enim interpretatur *Israel*.
13. Prophetis prænuntiavit passiones in Christo.

14. Qui occursuri sunt in finibus sæculorum,
hoc est nobis.

15, 16. Eas prædicabunt.

17. Fidem suam.

18. Passionum ejus.

19. Quæ in Evangeliiis sunt.

20. Qui fuerunt in deserto.

21. Ipse populus Judæorum.

22. In adventu ejus eum non crediderunt.†

23. Non crediderunt Deo de iis, quæ ipsis man-
daverat.

24. Filii, qui aucti fuerant, repugnabant Domino.
Ephraim enim interpretatur *auctus*, qualis erat Ju-
dæorum populus.

25. Et tempore belli, quod gessit Dominus pro-
pter ipsos, et propter nos contra diabolum, aversati
sunt Dominum ob infidelitatem.

(3) Αὐτῷ.

(4) Ἐφραΐμ, etc., mox ὅπερ ἐστίν.

(5) N. 25, 26. Καὶ ἐν τῷ, etc. N. 27. Καὶ τοῖς, etc.,
usq. ad καὶ τοῦ νόμου οὐκ ἠθέλησαν πείθεσθαι. N.
28, 29. Ἐπελάθοντο τὸ πῶς, etc.

26. Non custodierunt testamentum Dei.
 27. Et in lege ejus noluerunt ambulare.
28. Et oblitī sunt benefactorum ejus,
 29. Et mirabilium ejus, quæ ostendit eis.
30. Coram patribus eorum, quæ fecit mirabilia,
31. In terra Ægypti, in campo Taneos
 32. Interrupit mare, et perduxit eos :
 33. Et statuit aquas quasi utrem.
 34. Et deduxit eos in nube diei :
 35. Et tota nocte in illuminatione ignis.
 36. Interrupit petram in eremo :
 37. Et adaquavit eos velut in abyssu multa :
 38. Et eduxit aquam de petra :
 39. Et eduxit tanquam flumina aquas.
 40. Et apposuerunt adhuc peccare ei :
 41. In iram excitaverunt Excelsum in inaquoso.
 42. Et tentaverunt Deum in cordibus suis,

(a) ἠθέλον. At in marg. ἠβουλήθησαν.

(b) Τοῦ Θεοῦ. In marg. αὐτοῦ.

(c) Ἔδωκεν. In marg. ἔδειξεν.

- A 26. Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ.
 27. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ ἠβουλήθησαν (a)
 πορεύεσθαι.
 28. Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ (b),
 29. Καὶ τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ, ὧν ἔδειξεν (c)
 αὐτοῖς.
 30. Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν, ἃ ἐποίησε
 θαυμάσια,
 31. Ἐν γῆ Αἰγύπτῳ, ἐν πεδίῳ Τάνεως.
 32. Διέβρηξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτούς ·
 33. Παρέστησεν ὕδατα ὡσεὶ ἀσκόν.
 34. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς ἐν νεφέλῃ ἡμέρας ·
 35. Καὶ ὄλην τὴν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρός.
 36. Διέβρηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ ·
 37. Καὶ ἐπότισεν αὐτούς ὡς ἐν ἀβύσσῳ πολλῇ.
 B 38. Καὶ ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας ·
 39. Καὶ κατήγαγεν ὡς ποταμούς ὕδατα.
 40. Καὶ προσέθεντο ἐτι τοῦ ἀμαρτάνειν αὐτῶν
 41. Παρεπίκραναν τὸν Ὑψίστον ἐν ἀνύδρῳ.
 42. Καὶ ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐ-
 τῶν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

26. In iis quæ de Domino dicta sunt per prophetas.
 27. Et ea quæ legis erant, noluerunt facere.
 28, 29. Oblitī sunt quomodo pertransivit ipsi
 omnibus benefaciens, et sanans omnes qui possi-
 debantur a diabolo.
 30. Coram principibus Judæorum, quæ fecit mi-
 rabilia.
 31. In terra obtenebrata in gente, quæ nihil sub-
 blime agit. Taneis enim interpretatur humilia jus-
 sus, hoc est Judæi.
 32. Aperuit corda eorum, ut cessarent a pristina
 eorum conversatione.
 33. Et advocavit gentes mortuas ob peccatum.
 34. In luce sua.
 35. Et omnem tenebrosam priorem ipsorum con-
 versationem commutans, in illuminatione gratiæ
 suæ deduxit eos.
 36. Latus suum in mundo aperuit.
 37. Sanguine suo adaquavit justificationes suas.
 38. Ex latere suo.
 39. Et ipsa aqua, quæ fluxit ex latere ejus illu-
 minavit gentes.
 40. Increduli Judæi.
 41. Contristaverunt Spiritum sanctum in sterili-
 tate animæ eorum.
 42. Filium Dei in adventu suo.
26. Καὶ τοῖς εἰρημίνοις περὶ τοῦ Κυρίου διὰ τῶν
 προφητῶν.
 C 27. Καὶ τὰ τοῦ νόμου οὐκ ἠθέλησαν ποιῆσαι.
 28, 29. Ἐπελάθοντο πῶς διήλθεν εὐεργετῶν αὐ-
 τοῦς πάντας, καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυνα-
 στευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
 30. Ἐμπροσθεν τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων, ἃ
 ἐποίησε θαυμάσια.
 31. Ἐν τῇ γῆ (1) ἔσχοτισμένην ἐν τῷ ἔθνει τῷ μη-
 δὲν τέλειον ποιούντι. Τάνεις γὰρ ἐρμηνεύεται ἐντελ-
 λόμενος ταπεινά, τούτεστιν οἱ Ἰουδαῖοι.
 32. Διήνοιξε τὰς καρδίας αὐτῶν, τοῦ παύσασθαι
 (2) τῆς προτέρας αὐτῶν ἀναστροφῆς.
 33. Καὶ προσεκαλέσατο τὰ ἔθνη νενεκρωμένα (3)
 ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 34. Ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.
 35. Καὶ ὄλην τὴν σκοτεινὴν (4) τὴν προτέραν
 αὐτῶν ἀναστροφήν μεταβαλὼν, ἐν τῷ φωτισμῷ τῆς
 χάριτος αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς
 36. Τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ διήνοιξε.
 37. Διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐπότισε (5) τὰ δικαίω-
 ματα αὐτοῦ.
 38. Ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ.
 39. Καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐ-
 τοῦ ἐφώτισε τὰ ἔθνη.
 40. Οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι.
 41. Ἐλύπησαν ἐθὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ ἀκαρπ-
 τῆς ψυχῆς αὐτῶν.
 42. Τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῇ γῆ τῇ, etc., mox ἐντελλόμενοι.
 (2) Interpretatio hujus vers. incipit a verbo παύ-
 σεσθαι.

- (3) Νικηώμενα.
 (4) Τὴν σκοτίαν, ἢ τὴν προτέραν, etc.
 (5) Ἐπότισεν αὐτούς, etc.

43. Τοῦ αἰτῆσαι βρώματα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. A 43. Cum peteret escas animabus suis.
 44. (a) Καὶ κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ · 44. Et male locuti sunt de Deo ·
 45. Κἀν εἶπον · Μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι 45. Et dixerunt : Nunquid poterit Deus para-
 ἐράπεζαν ἐν ἐρήμῳ ; mensam in deserto ?
 46. Ἐπεὶ ἐπάταξε πέτραν, καὶ ἐρρύθησαν ὕδατα · 46. Quoniam percussit petram et fluxerunt aquae ·
 47. Καὶ χεῖμα ῥοι κατεκλύσθησαν. 47. Et torrentes inundaverunt.
 48. Μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι ; 48. Nunquid et panem poterit dare ?
 49. Ἦ ἐτοιμάσαι τράπεζαν τῷ λαῷ αὐτοῦ ; 49. Aut parare mensam populo suo ?
 50. Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος, καὶ ἀνεβάλετο · 50. Ideo audivit Dominus et distulit ;
 51. Καὶ πῦρ ἀνήφθη ἐν Ἰακώβ. 51. Et ignis accensus est in Jacob :
 52. Καὶ ὀργὴ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. 52. Et ira ascendit in Israel.
 53. Ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἐν (b) τῷ Θεῷ. 53. Quia non crediderunt in Deo :
 54. Οὐδὲ ἠλπισαν ἐπὶ τὸ σωτήριον αὐτοῦ. 54. Nec speraverunt in salutari ejus.
 55. Καὶ ἐνετελίωτο νεφέλαις ὑπεράνωθεν · 55. Et mandavit nubibus desuper :
 56. Καὶ θύρας οὐρανοῦ ἀνέψξε. 56. Et januas caeli aperuit.
 57. Καὶ ἔδρεξεν αὐτοῖς μάννα φαγεῖν · B 57. Et pluit illis manna ad manducandum
 58. Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς. 58. Et panem caeli dedit eis.
 59. Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος · 59. Panem angelorum manducavit homo :

(a) Vers. 44. Καί, etc., usque ad εἶπον. V. 45. Μὴ δυνήσεται, etc.
 (b) Ἐπί. In marg. ἐν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

43. Ἐν τῷ (1) ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς τὰς σαρκικὰς 43. Cum ipsi concupiscerent carnales concupi-
 ἐπιθυμίας. scientias.
 44. Ὅτε ἤρχοντο ἐξ Αἰγύπτου. 44. Quando venerunt ex Ægypto.
 45. Ἀδύνατος τοῦ (2) ποιῆσαι τοῦτο ἔλεγον. 45. Impotens est, dicebant, ad hoc faciendum.
 46, 47. (3) Νόμισον ἐκ τῆς πέτρας ἐδυνήθη ἐξ- 46, 47. Puta, quoniam ex petra potuit educere
 ἀγαγεῖν ὕδωρ, διέξοδον, πλήθος ὕδατων · C aquas, exitum, multitudinem aquarum :
 48. Μὴ δὲ (4) ἄρτον ἔχει, πῶθεν Θεὸς δοῦναι ἐν τῇ 48. Nunquid autem panem habet, quem Deus dare
 ἐρήμῳ ; possit in deserto ?
 49. Ἄρτους καὶ κρέα ; 49. Panem et carnem ?
 50. Διὰ τοῦτο ἀκούσας αὐτῶν τότε ὁ Κύριος, μετὰ 50. Ideo cum audivisset eos tunc Dominus, postea
 ταῦτα ἐχόρτασεν αὐτοὺς ἐν παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐν τῇ satiavit ipsos in adventu suo in deserto, quando
 ἐρήμῳ, ὅτε τοὺς δώδεκα κοφίνους [ἤραν τὸ περισσεῦον 50. [tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum
 τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις], καὶ plenos, et septem sportas *], ut ostenderet eis, quod
 τὰς ἐπιτὰ σφυρίδας, ἵνα δείξῃ αὐτοῖς, ὅτι δύναται potest parare mensam in deserto.
 ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν τῇ (5) ἐρήμῳ.
 51. Καὶ θυμωθεὶς, εἰς ἀφανισμόν ἔδωκεν αὐ- 51. Et iratus in interitum dedit eos.
 τοὺς (6).
 52. Καὶ κατέφαγεν πλῆθος ἐξ αὐτῶν. 52. Et ex eis multitudinem devoravit.
 53, 54. Ὅτι οὐτε τὸ πρότερον οὐτε ἐν τῇ παρουσίᾳ 53, 54. Quoniam neque ante, neque in adventu
 αὐτοῦ ἐπίστευσαν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. D ipsius Filio Dei crediderunt.
 55. Τοῖς μετὰ ταῦτα προφήταις τοῖς [οἷς] περι- 55. Post hæc prophetis, quos comprehenderunt,
 ἔλαβον, μηκέτι (7) αὐτοῖς λαληθῆναι τὸν λόγον τῆς ne amplius eis loquerentur verbum vitæ.
 ζωῆς.
 56. Τοὺς ἀποστόλους, δι' ὧν ἀνέψξε (8), εἰσέρ- 56. Apostolos, per quos aperuit, unde fideles in
 χονται εἰς οὐρανοὺς οἱ πιστοί. caelos ingrediantur.
 57. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐξαπέστειλεν αὐτοῖς. 57. Filium suum ad eos misit.
 58. Τὸν αὐτὸν Κύριον Ἰησοῦν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ. 58. Ipsum Dominum Jesum credentibus in eum.
 59. Τὸν ζωοποιούντα τοὺς ἀνθρώπους (9) ἔφαγεν 59. Vivificantem homines, manducavit unusquis-
 ἕκαστος τῶν πιστευόντων αὐτῷ, ὅτι ἐστὶ Θεός. que credentium ei, quod est Deus.

* Matth. xv, 37 ; Marc. vi, 43 ; viii, 8.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἰς τό.
 (2) Ἀδύνατός ἐστι τοῦ, etc., τοῦτο non legitur.
 (3) N. 46. Νόμισον ἐκ πέτρας, ἠδυνήθη ἐξαγαγεῖν 5 (5) Τῇ deest.
 ὕδωρ. N. 47. Διέξοδοι πλήθους ὕδατων. 6 (6) Αὐτοὺς ἔδωκεν.
 (4) Δὲ καὶ Θεός non leguntur. 7 (7) Τοῖς περὶ Ἄγαθον, μηκέτι, etc.
 8 (8) Ἀνέψξε non legitur ; εἰς τοὺς οὐρανοὺς, etc.
 9 (9) Ἀγγέλους, etc. Deest αὐτῷ καὶ Θεός.

60. Cibaria misit eis in abundantia.
 61. Transtulit austrum de caelo :
 62. Et induxit in virtute sua aëricum.
 63. Et pluit super eos sicut pulverem carnes :
 64. Et sicut arenam maris volatilia pennata.
 65. Et ceciderunt in medio castrorum eorum,
 66. Circa tabernacula eorum.
 67. Et manducaverunt et saturati sunt nimis :
 68. Et desiderium eorum attulit eis :
 69. Non sunt fraudati a desiderio suo.
 70. Adhuc esca erat in ore ipsorum,
 71. Et ira Dei ascendit super eos.
 72. Et occidit plurimos eorum :
 73. Et electos Israel compedivit.
 74. In omnibus his peccaverunt adhuc :
 75. Et non crediderunt in mirabilibus ejus.
 76. Et defecerunt in vanitate dies eorum :
 77. Et anni eorum cum festinatione.
 78. Cum occideret eos, tunc quærebant eum :
 79. Et revertebantur, et diluculo veniebant ad Deum.

- A 60. Ἐπιστισμὸν ἀπέστειλεν αὐτοῖς εἰς πληρομὴν.
 61. Ἀπῆρε νότον ἐξ οὐρανοῦ·
 62. Καὶ ἐπήγαγεν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ λίβα.
 63. Καὶ ἔβρεξεν ἐπ' αὐτοὺς ὡσεὶ χοῦν σάρκας·
 64. Καὶ ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν πετεινὰ πτερωτά.
 65. Καὶ ἐπέπεσον ἐν μέσῳ τῆς παρ μβολῆς αὐτῶν,
 66. Κύκλω τῶν σκηνωμάτων αὐτῶν.
 67. Καὶ ἔφαγον, καὶ ἐνεπλήσθησαν σφόδρα·
 68. Καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἤνεγκεν αὐτοῖς.
 69. Οὐκ ἐστερήθησαν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν.
 70. Ἔτι τῆς βρώσεως οὖσης ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 71. Καὶ ὄργη τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτούς.
 72. Καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν·
 73. Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισεν.
 74. Ἐν πάσι τοῦτοις ἡμαρτον ἔτι·
 B 75. Καὶ οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τῷ θαυμασίῳ αὐτοῦ.
 76. Καὶ ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν·
 77. Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς.
 78. Ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτούς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν·
 79. Καὶ ἐπέστρεφον, καὶ ὠρριζον πρὸς τὸν Θεόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

60. Vitam sempiternam.
 61. Transtulit populum Judæorum de promissis suis.
 62. Et adduxit eis ex Occidente Vespasianum.
 63, 64. Multitudinem exercitus.
 65. Pars eorum descendit in castra Judæorum.
 66. Circumdede runt eos.
 67. Plagis ab eo illatis.
 68. Et sermonem quem locuti sunt crucifigentes Dominum dicentes : *Nos Cæsaris sumus**, attulit eis.
 69. Quod exquisiverunt et adepti sunt.
 70. Ex quo dicebant hoc in ore suo.
 71. Fuit ipsa ira a Deo super eos.
 72. Et occidit multitudinem eorum.
 73. Et eorum reliquos, qui ceasebantur pro essec tradidit in servitutem.
 74. Et rursus permanserunt in peccato.
 75. Et non crediderunt eis, quæ facta sunt ipsi a Deo.
 76. Et in vanitate mentis eorum perierunt.
 77. Et anni eorum cum festinatione defecerunt.
 78. Cum occideret eos scilicet quærebant eum.
 79. Et veniebant, et confitebantur eum.

60. Ζωὴν ἀτελεύτητον (1).
 61. Μετέστησε τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ (2).
 62. Καὶ ἤγαγεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Δύσεως Οὐεσπασιανὸν (3).
 C 63, 64. (4) Τὸ πλῆθος τοῦ στρατευομένου.
 65. Τὰ μέλη αὐτῶν κατῆλθον εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἰουδαίων.
 66. Ἐκύκλωσαν αὐτούς.
 67. Τὰς πληγὰς τὰς ἐναχθείσας (5) [ὅπ'] αὐτοῦ.
 68. Καὶ τὸν λόγον, ὃν ἔλεγον σταυροῦντες τὸν Κύριον, ὅτι Ἠμεῖς τοῦ Καίσαρος ἐσμεν, ἤνεγκεν αὐτοῖς.
 69. Ὁ ἐπεζήτησαν, καὶ ἔλαβον (6).
 70. Ἀπ' οὗ ἔλεγον τούτο ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 71. Ἦν αὐτὴ ἡ ὄργη ἐπ' αὐτοὺς περὶ (7) Θεοῦ.
 72. Καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν ἀπέκτεινε.
 73. Καὶ τοὺς λοιποὺς αὐτῶν τοὺς νομιζομένους θεοσβεῖς εἶναι εἰς δουλείαν ἔδωκεν.
 D 74. Καὶ πάλιν ἐπέμενον τῇ ἁμαρτίᾳ.
 75. Καὶ οὐκ ἐπίστευσαν τοῖς γεγενημένοις αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.
 76. Καὶ ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦ αὐτῶν ἀπόλωντο (8).
 77. Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς ἐξέλιπον (9).
 78. Ὅταν ἀπέκτεινεν (10) αὐτοὺς δῆθεν ἐξεζήτουν αὐτόν
 79. Καὶ ἤρχοντο, καὶ ἐξωμολογοῦντο αὐτόν (11).

* Joan. xix, 15.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀνεκλήπη.
 (2) Ἐκ τῶν ἐθνῶν τῶν πατριῶν αὐτοῦ.
 (3) Τὸν Οὐεσπασιανόν.
 (4) N. 63. Τὸ πλῆθος τοῦ στρατεύματος. N. 64. Τὰ βέλη αὐτῶν, καὶ ἦλθον εἰς. N. 65, 66. Καὶ ἐκύκλωσαν αὐτούς.
 (5) Ἐνεδήσας αὐτοῖς.

- (6) Ἐλαβον.
 (7) Παρά.
 (8) Ἀπολοῦντο.
 (9) Αὐτῶν ματαιῶς ἐξέλιπον.
 (10) Ἀπέκτεινεν.
 (11) Αὐτῷ.

80. Καὶ ἐμνήσθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς αὐτῶν ἐστι· A 80. Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum :
81. Καὶ ὁ Θεὸς ὁ ὑψίστος λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστι. 81. Et Deus excelsus redemptor eorum est.
82. Καὶ ἠγάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· 82. Et dilexerunt eum in ore suo :
83. Καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτῷ. 83. Et lingua sua mentiti sunt ei.
84. Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ εὐθεῖα μετ' αὐτοῦ· 84. Cor autem eorum non rectum cum eo :
85. Οὐδὲ ἐπιστώθησαν ἐν τῇ Διαθήκῃ αὐτοῦ. 85. Nec fideles habiti sunt in Testamento eius.
86. Αὐτὸς δὲ (a) ἐστὶν οἰκτιρμων· 86. Ipse autem est misericors :
87. Καὶ ἰλάσεται τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· 87. Et propitius fiet peccatis eorum :
88. Καὶ οὐ διαφθερεῖ. 88. Et non disperdet.
89. Καὶ πληθυνεῖ, τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ· 89. Et abundabit, ut averteret iram suam :
90. Καὶ οὐχ ἐκκαύσει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. 90. Et non accendet omnem iram suam.
91. Καὶ ἐμνήσθη, ὅτι σὰρξ εἶσι, 91. Et recordatus est, quia caro sunt,
92. Πνεῦμα πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον. 92. Spiritus vadens, et non rediens.
93. Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἔρῃμῳ ; 93. Quoties exacerbaverunt eum in deserto ?
94. Παρώρισαν αὐτὸν ἐν γῆ (b) ἀνύδρω ; B 94. In iram concitaverunt eum in terra in-aquosa ?
95. Καὶ ἐπέστρεψαν, καὶ ἐπειράσαν τὸν Θεόν· 95. Et conversi sunt, et tentaverunt Deum·
96. Καὶ τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ παρώξυναν. 96. Et Sanctum Israel exacerbaverunt.
97. Καὶ (c) οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ. 97. Et non recordati sunt manus ejus,
98. Ἡμέρας, ἧς ἐλυτρώσατο αὐτοὺς (d) ἐκ χειρὸς θλιόντος. 98. Die, qua redemit eos de manu tribulantis
- (a) Γάρ. In marg. δέ.
(b) Γῆ deest in textu ; at leg. in marg.
(c) Καὶ non legitur.
(d) Αὐτοὺς deest in textu ; legitur in marg. ; mox θλιόντων, in marg. θλιόντος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 80, 81. Καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν. ὅσα ἐποίησε τοῖς δυοῖ βασιλεῦσι τῶν Ἀμορραίων, καὶ τῶν Ἀμαλχη ἐν τῇ ὁδῷ. C 80, 81. Et ascendit in cor eorum quidquid fecit duobus regibus Amorrhæorum, et Amalec in via.
82. Καὶ συνετίθειτο τοῖς προσταγμασι αὐτοῦ τῷ στόματι αὐτῶν. 82. Et assensi sunt mandatis ejus ore suo.
83. Ἠρνήσαντο αὐτόν. 83. Negabant eum.
84. Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέειχεν ἀπ' αὐτῶν (1). 84. Cor autem eorum longe aberat ab eo.
85. Οὐδὲ ἠνείχοντα ἐπιθέσθαι (2) τῆς Διαθήκης αὐτοῦ. 85. Neque sustinuerunt intendere Testamento ejus.
86. Αὐτὸς δὲ μακρόθυμος ἐστίν. 86. Ipse autem longanimis est.
87. Καὶ ἰλατεύει τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. 87. Et propitius redditur peccatis eorum.
88. Καὶ οὐκ ἀπόλλει (3) αὐτοὺς ἐκδεχόμενος τὴν μετάνοιαν αὐτῶν. 88. Et non perdit eos exspectans eorum penitentiam.
89. Καὶ ἐπὶ πολὺ ἐπιμενεῖ (4) τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ. 89. Et multum exspectabit ob suam bonitatem.
90. Καὶ οὐκ ὀργίσει τελείως. 90. Et non irascitur usque in finem.
91. Μνημονεύει γὰρ, ὅτι πληθὸς εἶσι. D 91. Recordatur enim, quod multitudo sunt.
92. Ὅτι (5) ἐὰν ἀναχωρήσῃ αὐτῶν ἡ ψυχὴ, οὐκ ἔτι δύνανται μετανοῆσαι. 92. Quod si recesserit ab eis anima, non amplius possunt pœnitere.
- 93, 94. Παρώξυναν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν. 93, 94. Irritaverunt in corde eorum.
- 95, 96. Καὶ ἐποίησαν αὐτοὺς τοὺς μετανοοῦντας. 95, 96. Et finxerunt se ipsos pœnitentes.
97. Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. 97. Non recordati sunt pœnitentiæ ejus.
98. Ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ λυτρώμενος αὐτοὺς ἐκ χειρὸς Φαραώ. 98. Quod ipse est, qui liberavit eos de manu Pharaonis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αὐτοῦ.
(2) Πείθεισθαι τῇ Διαθήκῃ, etc.
(3) Ἀπολλύει.
(4) Ἐπιμένει.

- (5) N. 92. Ὅτις ἐν, etc. N. 93, 94. Παρώξυναν non legitur. N. 95. Καί, etc. N. 96. Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

99. Sicut posuit in Ægypto signa sua,
 100. Et prodigia sua in campo Taneos.
 101. Et convertit in sanguinem flumina eorum,
 102. Et imbres eorum, ne biberent.
 103. Misit in eos cynomyiam, et comedit eos :
 104. Et ranam, et disperdidit eos.
 105. Et dedit ærugini fructus eorum :
 106. Et labores eorum locustæ.
 107. Ocrudit in grandine vineas eorum :
 108. Et moros eorum in pruina.
 109. Ft tradidit grandini jumenta eorum .
 110. Et possessionem eorum igni.
 111. Misit in eos iram indignationis suæ ,
 112. Indignationem et iram et tribulationem ,
 113. Immissionem per angelos malos.
 114. Viam fecit semitæ iræ suæ :
 115. Et non pepercit a morte animarum eorum :
 116. Et jumenta eorum in morte conclusit.
 117. Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti ,

- A 99. Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ,
 100. Καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πεδίῳ Τάνεως.
 101. Καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμοὺς αὐτῶν,
 102. Καὶ τὰ ὄμβρῆματα αὐτῶν, ὅπως μὴ πίωσιν.
 103. Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυϊαν, καὶ καταέφαγεν αὐτούς.
 104. Καὶ βάτραχον, καὶ διέφθειρεν αὐτούς.
 105. Καὶ ἔδωκε τῇ ἐρυσίβῃ τοὺς καρποὺς αὐτῶν,
 106. Καὶ τοὺς πόρους αὐτῶν τῇ ἀκρίδι.
 107. Ἀπέκτεινεν ἐν χαλάστῃ τὴν ἀμπέλον αὐτῶν .
 108. Καὶ τὰς συκαμίλους αὐτῶν ἐν τῇ πάχυνι.
 109. Καὶ παρέδωκεν εἰς χάλαζαν τὰ κτήνη αὐτῶν
 110. Καὶ τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν τῷ πυρὶ.
 111. Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὄργην θυμοῦ αὐτοῦ,
 112. Θυμὸν καὶ ὄργην, καὶ θλίψιν,
 113. Ἀποστολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν .
 114. Ὀδοποίησε τρίβον τῇ ὄργῃ αὐτοῦ .
 115. Καὶ οὐκ ἐφέισατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν.
 116. Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν εἰς θάνατον συνέκλεισε.
 117. Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

99. Quanta fecit in Ægypto.
 100. Et mirabilia ejus in punctionibus.
 101. Et quoniam noluerunt habere Deum in cognitione, tradidit eos peccato eorum ⁹⁹.
 102. Et corda eorum non dignatus est gratia sua.
 103. Gentes, quæ eos in captivitatem redegerunt.
 104. Et contrarias potestates.
 105. Et tradidit concupiscentiæ corda eorum.
 106. Et filios eorum in captivitatem gentibus.
 107. In ira dejecit eorum gentem,
 108. Et duritiam cordis eorum ob peccatum.
 109. Et impios eorum tradidit in interitum,
 110. Et multitudinem eorum diabolo.
 111. Permisit ut in eos dominarentur adversariæ potestates.
 112. Concupiscentias mundi.
 113. Per immundos spiritus.
 114. Concessit, ut tyrannide opprimerentur.
 115. Quoniam noluerunt.
 116. Et redarguit insipiens cor eorum existens in peccato.
 117. Et post hæc contrivit laqueos diaboli.

99. Ὅσα (1) ἐποίησεν ἐν Αἰγύπτῳ.
 100. Καὶ τὰ θαύματα (2) αὐτοῦ ἐν ταῖς κολάσεσι.
 101. Καὶ καθὼς οὐκ ἠθέλησαν τὸν [Θεόν] ἔχειν (3) ἐν ἐπιγνώσει, εἴασεν αὐτοὺς τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶν.
 102. Καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν οὐκ ἤξιωσε τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 103. Τὰ ἔθνη τὰ αἰχμαλωτίσαντα αὐτούς.
 104. Καὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 105. Καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ παρέδωκε τὰς καρδίας αὐτῶν.
 106. Καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς αἰχμαλωσίαν τῆς ἔθνεσιν.
 107. Ἐν ὄργῃ κατέβαλε τὸ ἔθνος αὐτῶν.
 108. Καὶ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν τῇ ἀμαρτίᾳ.
 109. Καὶ παρέδωκεν εἰς ἐξολόθρευσιν τοὺς ἀσέβητους [ἀσεβεῖς] (4) αὐτῶν.
 110. Καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν τῷ διαβόλῳ.
 111. Εἴασεν αὐτοὺς κυριεῦσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
 D 112. Τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου.
 113. Διὰ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
 114. Συνεχώρησεν αὐτοὺς καταδυναστεύεσθαι.
 115. Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν (5).
 116. Καὶ ἤλεγξε τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καρδίαν οὖσαν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ.
 117. Καὶ μετὰ ταῦτα συνέτριψε τὰς τοῦ διαβόλου παγίδας (6).

⁹⁹ Rom. 1, 28.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἄ pro ὄσα.
 (2) Θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.
 (3) Τὸν Θεόν ἔχειν non legitur. Mox ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ.

(4) Ἀσυνέτους.
 (5) Ἠθέλησεν.
 (6) Δυνάμεις.

118. Ἀπαρχὴν παντὸς πόνου αὐτῶν, ἐν τοῖς σκη- A
νώμασι Χάμ.
119. Καὶ ἀπῆρεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν αὐτοῦ.
120. Καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ὡσεὶ ποίμνιον ἐν ἐρήμῳ.
121. Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπιδί, καὶ οὐκ
ἔδειλσαν.
122. Καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκάλυψε θάλασσα.
123. Καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς ὄρος ἀγιασματος
αὐτοῦ,
124. Ὅρος τοῦτο, ὃ ἐκτήσατο ἡ δεξιὰ αὐτοῦ.
125. Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν ἔθνη.
126. Καὶ ἐκληροδότησεν αὐτοὺς ἐν σχοινίῳ κληρο-
δοσίας.
127. Καὶ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν B
τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.
128. Καὶ ἐπείρασεν, καὶ παρεπίκραναν τὸν Θεὸν
τὸν ὑψίστον.
129. Καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.
130. Καὶ ἀπέστρεψαν, καὶ ἠθέτησαν, καθὼς καὶ
οἱ πατέρες αὐτῶν.
131. Μετεστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν.
132. Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βουνοῖς αὐτῶν.

118. Primitias omnis laboris eorum in taberna-
culis Cham.
119. Et abstulit sicut oves populum suum :
120. Et perduxit eos tanquam gregem in de-
serto :
121. Et deduxit eos in spe, et non timuerunt :
122. Et inimicos eorum operuit mare.
123. Et induxit eos in montem sauctificationis
suae,
124. Montem hunc, quem acquisivit dextera
ejus.
125. Et ejecit a facie eorum gentes :
126. Et sorte divisit eis in funiculo distributionis.
127. Et habitare fecit in tabernaculis eorum tri-
bus Israel.
128. Et tentaverunt, et exacernaverunt Deum
excelsum :
129. Et testimonia ejus non custodierunt.
130. Et averterunt se, et non servaverunt pactum,
quemadmodum et patres eorum :
131. Conversi sunt in arcum pravum.
132. Et in iram concitaverunt eum in collibus
suis :

ATHANASII INTERPRETATIO.

118. Ἀπὸ τοῦ ἀρχηγῶ αὐτῶν τοῦ διαβόλου, καὶ
πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως. Χάμ γὰρ *τολμηρὸς*
ἠρμηνεύεται.
119. Καὶ ἐβρύσατο ὡς ἀπ' ἐλέου (1) τοὺς πιστεύον-
τας αὐτῶ.
120. Καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς φθορας τῆς C
ἀμαρτίας τοῦ (2) βαπτίσματος.
121. Καὶ ὠδήγησεν (3) αὐτοὺς ἐν πίστει, καὶ οὐκ
ἀφοδῆθησαν τὴν ἀμαρτίαν.
122. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐθανάτωσε τὸ βάπτισμα.
123. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (4).
124. Ἡ Ἐκκλησία ἦν (5) περιποιήσατο διὰ τοῦ
ἰδίου αἵματος ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
125. Τοὺς δαίμονας ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν.
126. Ἐμέρισεν αὐτοῖς τὰ χαρίσματα τῆς χάριτος
αὐτοῦ.
127. Καὶ ἡγεῖσθαι ἐποίησεν αὐτῶν τοὺς ἀποστόλους.
128. Οἱ μὴ πιστεύσαντες αὐτῶ Ἰουδαῖοι.
129. Τὰς μαρτυρίας τὰς εἰρημένους περὶ αὐτοῦ διὰ D
τῶν προφητῶν.
130. Καὶ ἠρνήσαντο αὐτὸν, καθὼς οἱ πατέρες αὐτῶν.
131. Εἰς διδασκαλίαν οὐκ ὀρθήν.
132, 133. Ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

118. A principe eorum diabolo, et omni ejus po-
testate. *Cham* enim interpretatur *audax*.
119. Et veluti prae-miseratione liberavit credentes
in ipsum.
120. Et reduxit eos a corruptione peccati per
baptismum.
121. Et deduxit eos in fide, et non timuerunt
peccatum.
122. Adversarias potestates mortificavit bap-
tismus.
123. In Ecclesiam.
124. Ecclesiam, quam comparavit proprio san-
guine unigenitus Filius Dei.
125. Dæmones ex cordibus eorum.
126. Divisit eis dona gratiae suae.
127. Et constituit duces eorum apostolos.
128. Judæi, qui ipsi non crediderunt.
129. Testimonia dicta de ipso per prophetas.
130. Et negaverunt eum, quemadmodum patres
eorum.
131. In doctrinam perversam.
132, 133. In cordibus eorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀπὸ λέοντος
(2) Διὰ τοῦ.
(3) ὠδήγησεν.

- (4) Τὴν Ἐκκλησίαν λέγει.
(5) Τὴν Ἐκκλησίαν, ἦν, εἰε.

135. Et in sculptilibus suis ad æmulationem provocaverunt eum.
134. Audivit Deus, et sprevit,
135. Et ad nihilum redegit valde Israel.
136. Et repulit tabernaculum Silo,
137. Tabernaculum, quod habitavit in hominibus.
138. Et tradidit in captivitatem virtutem eorum:
139. Et pulchritudinem eorum in manus inimicorum.
140. Et conclusit in gladio populum suum:
141. Et hæreditatem suam sprevit.
142. Juvenes eorum comedit ignis:
143. Et virgines eorum non sunt lamentatæ.
144. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt:
145. Et viduæ eorum non plorabuntur.
146. Et excitatus est tanquam dormiens Dominus,
147. Tanquam potens, et crapulatus a vino:
148. Et percussit inimicos suos in posteriora:
149. Opprobrium sempiternum dedit illis.
150. Et repulit tabernaculum Joseph:
- A 153. Καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν παρεζήλωσα τὸν.
134. Ἦκουσεν ὁ Θεὸς, καὶ ὑπερεῖδε,
135. Καὶ ἐξουδένωσε σφόδρα τὸν Ἰσραὴλ.
136. Καὶ ἀπίσαστο τῆν σκητὴν Σιλῶμ,
137. Σκῆνωμα, ὃ κατεσχῆνωσεν ἐν ἀνθρώποις.
138. Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν.
139. Καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῶν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.
140. Καὶ συνέκλεισεν ἐν ῥομφαίᾳ τὸν λαὸν αὐτοῦ.
141. Καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ὑπερεῖδε.
142. Τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε πῦρ.
143. Καὶ αἱ παρθέναι αὐτῶν οὐκ ἐπενόηθησαν.
144. Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἔπεσον,
- B 145. Καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐ κλαυσθήσονται.
146. Καὶ ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος
147. Ὡς δυνατὸς, καὶ κεκραίπαλῶς ἐξ οἴνου.
148. Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω.
149. Ὅνειδος αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς.
150. Καὶ ἀπίσαστο τὸ σκῆνωμα Ἰωσήφ:

ATHANASII INTERPRETATIO.

134. Reliquit eos.
135. Reprobavit eos.
136. Et repulit gentem Judæorum, unde ipse dignatus est hominem fieri. Silo enim interpretatur non est eorum.
137. Et in terra visus est, et cum hominibus conversatus est.
138. Et gentibus tradidit Scripturas prophetarum.
139. Et mandata, quæ ipsi habebant, dedit in corda gentium.
140. Et redarguit Judæos omnes existentes sub peccato.
141. Populum Judæorum incredulum.
142. Peccatum.
143. Animæ eorum pœnitentiam non egerunt.
144. Magistri eorum cum peccato morui sunt.
145. Corda eorum auxilio destituta non resipuerunt,
146. Et resurrexit a mortuis tertia die.
147. Tanquam fortis, et ex passione vulneratus.
148. Et contrivit potentiam immundorum spirituum.
149. Eos perpetuo infirmos effecit.
- 150, 151. Et repulit non resipiscentes, sed ad
34. Κατέλιπεν αὐτούς.
135. Ἀπεδοκίμασεν αὐτούς (1).
136. Καὶ ἀπίσαστο τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, ὅθεν αὐτὸς κατηξίωσε γενέσθαι ἀνθρώπος. Σιλῶμ γὰρ ἐρμηνεύεται οὐκ ἔστιν αὐτῶν (2).
- C 137. Καὶ ἐπὶ τῆς (3) γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη.
138. Καὶ τοῖς ἔθνεσι παρέδωκε τὰς Γραφὰς τῶν προφητῶν.
139. Καὶ τὰς ἐντολάς, ἃς εἶχον αὐτοὶ, ἔδωκεν (4) εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐθνῶν.
140. Καὶ ἤλεγε τοὺς Ἰουδαίους πάντας ὄντας ὑπομαρτίας (5).
141. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων τὸν ἀπειθοῦντα.
142. Ἡ ἁμαρτία.
143. Αἱ ψυχὰι αὐτῶν οὐ μετεμελήθησαν.
144. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν τῇ ἁμαρτίᾳ συναπέθανον.
145. Αἱ καρδίαι αὐτῶν αἱ (6) ἀδοθήθητοι οὐ μετενόησαν
- D 146. Καὶ ἐξανέστη ἐκ τῶν (7) νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ.
147. Ὡς ἰσχυρὸς, καὶ ἡματωμένος (8) ἐκ τοῦ πάθους.
148. Καὶ συνέτριψε τὸ κράτος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
149. Ἀσθενεῖς αὐτούς (9) ἐποίησεν ἀδιαλείπτως.
- 150, 151. (10) Καὶ ἀπίσαστο τοὺς μὴ μετανοοῦντας,
150. Baruch III, 38.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ ἀπεδοκίμασεν αὐτούς τελείως.
- (2) Αὐτός.
- (3) Τῆς δεστ.
- (4) Ἐδωκεν (leg. tamen ἔδωκεν).
- (5) Ἰψ' ἁμαρτίαν.
- (6) Αἱ δεστ.
- (7) Τῶν non exstat.

- (8) Αἱματωμένος, mendose.
- (9) Αὐτούς δεστ.
- (10) N. 150. Καὶ, etc. Προστίθοντας. Μοx ἐφ' ἁμαρτίας. Ἰωz. γὰρ ἐρμ. προστίθων. N. 151. Τοὺς καρποφοροῦντας τῇ ἁμαρτίᾳ. Ἐφραῖμ γὰρ ἐρμηνεύεται καρποφόρος.

151. Καὶ τὴν φυλὴν Ἐφραΐμ οὐκ ἐξελέξατο.
 152. Καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα,
 153. Τὸ ἕρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησε.
 154. Καὶ ᾠκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ ἅγλασμα αὐτοῦ,
 155. Ἐν τῇ γῆ ἔθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα.
 156. Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὸν δούλον αὐτοῦ,
 157. Καὶ ἀνέλαθεν αὐτὸν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων,
 158. Ἐξόπισθεν τῶν λογευομένων ἔλαθεν αὐτόν,
 159. Ποιμαίνειν Ἰακώβ τὸν δούλον αὐτοῦ,
 160. Καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.
 161. Καὶ ἐποίμανεν αὐτούς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ.
 162. Καὶ ἐν ταῖς συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς.

Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΟΗ'

1. Ὁ Θεὸς, ἠλθουσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου.
2. Ἐμίαναν τὸν λαὸν τὸν ἅγιόν σου.

- A 151. Et tribum Ephraim non elegit.
 152. Et elegit tribum Juda,
 153. Montem Sion, quem dilexit.
 154. Et ædificavit sicut unicornis sanctificium suum,
 155. In terra quam fundavit in sæcula.
 156. Et elegit David servum suum :
 157. Et sustulit eum de gregibus ovium,
 158. De post foetantes accepit eum :
 159. Pascere Jacob servum suum,
 160. Et Israel hæreditatem suam,
 161. Et pavit eos in innocentia cordis sui :
 162. Et in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

Psalmus Asaph. PSAL. LXXVIII.

1. Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam :
2. Polluerunt templum sanctum tuum

ATHANASII INTERPRETATIO.

ἀλλ' ἐκ προστιθούνας ἀμαρτίας ἐφ' ἀμαρτίας. Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται προστιθῶν τῇ ἀμαρτίᾳ. Ἐφραΐμ γὰρ ἐρμηνεύεται καρποφόρος.

152. Τοὺς ἐξομολογουμένους αὐτῷ. Ἰούδας γὰρ ἐρμηνεύεται ἐξομολογούμενος.

153. Τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν (1) εἰς τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται ἐντολή.

154. Τὸ (2) πλῆθος τῶν ἁγίων ἔχειν [ἔχον] κατὰ τοῦ μετώπου τὸν σταυρὸν, ὡσπερ ὁ μονόκερος τὸ κέρας αὐτοῦ.

155. Τὴν Ἐκκλησίαν (3).

156. Τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων, τὸν πεποθημένον. C Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος.

157. Ἐκ τῶν φυλῶν τῶν Ἰουδαίων ἐξελέξατο αὐτὸν τὸν χορὸν.

158. Μετὰ τοὺς προφήτας ἔλαθε τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων.

159. Ποιμαίνειν τὸν λαὸν τὸν ἀπλάστον, τουτέστι τὸν ἀκαχον.

160. Καὶ τοὺς ὁρῶντας Θεὸν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ.

161. Καὶ ἐποίμανεν αὐτούς ἐν τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων.

162. Καὶ ἐν ταῖς διδασκαλίαις τῶν ἀποστόλων ἐφώτισεν αὐτούς.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ψαλμὸς συλλέγοντι, τευτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *Psalmus Asaph*, quod interpretatur *psalmus colligenti* : hoc est *Dei Filio*.

1. Αἱ ἐναντία δυνάμεις εἰς τοὺς δούλους σου.
2. Τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τῶν δούλων σου.

- D 1. Contrariæ potestates in servos tuos.
 2. Animas, et corpora servorum tuorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatiç.

(1) Τῶν πιστῶν τῶν, etc.

(2) Τὸ πλῆθος, etc. ἔχει, etc. Ὁ μονοκέρωτος.

(3) Τὴν Ἐκκλησίαν λέγει.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως πρῶ.

3. Posuerunt Hierusalem velut [in] pomarum custodia-
- stodiam :
4. Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cæli :
5. Carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.
6. Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem.
7. Et non erat qui sepeliret.
8. Facti sumus opprobrium vicinis nostris :
9. Subsannatio et illusio his, qui in circuitu nostro sunt.
10. Usquequo, Domine, irasceris in finem ?
11. Accendetur velut ignis zelus tuus ?
12. Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt,
13. Et in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.
14. Quia comederunt Jacob, et locum ejus desolaverunt.
15. Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum :
16. Cito anticipent nos misericordię tuæ, Domine :
17. Quia pauperes facti sumus nimis.
18. Adjuva nos, Deus salutaris noster :
19. Propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos :
20. Et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.
- (a) Vers. 7. Κύκλω, etc., usque ad θάπτων.

3. Ἔθεντο Ἱερουσαλήμ ὡς [εἰς] ὄπωροφυλάκιον·
4. Ἔθεντο τὰ θνησιμαὶα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ·
5. Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.
6. Ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ κύκλῳ (α) Ἱερουσαλήμ.
7. Καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων.
8. Ἐγενήθημεν θυμῶδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν·
9. Μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.
10. Ἔως πότε, Κύριε, ὀργισθήσῃ εἰς τέλος ;
11. Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλος σου ;
12. Ἐκχεσον τὴν ὀργὴν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ γινώσκοντά σε.
13. Καὶ ἐπὶ βασιλείας, αἵ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκαλέσαντο.
14. Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακώβ, καὶ τὸν τόπον αὐτοῦ ἠρήμωσαν.
15. Μὴ μνηστῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων·
16. Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε·
17. Ὅτι ἐπτωχεύσαμεν σφόδρα.
18. Βοήθησον ἡμῖν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν·
19. Ἐνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ῥῦσαι ἡμᾶς·
20. Καὶ ἐλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

3. Cor nostrum videns posuerunt in desolationem.
4. Adversariæ potestates Judæos mortuos ob peccatum posuerunt in consumptionem.
5. Filios Abraham, et Isaac, et Jacob ipsos Judæos immundis spiritibus.
6. Animas eorum in perditionem.
7. In universo mundo non est mortificans peccatum.
8. Adversariis potestatibus.
9. Ipsi similiter.
10. Quare omnino iratus es.
11. Contra dæmones.
12. In ipsos exercitus inimici.
13. Potestates diaboli.
14. Judæorum populū, et corda eorum.
15. Quæ tot, tantisque temporibus congregatæ sunt.
16. Antequam absolvamus vitam nostram.
- 17, 18. Quoniam omnino nudatus sumus auxilio tuo, nunc elargire nobis istud, Deus Salvator noster.
19. Quoniam benignus es.
20. Quoniam misericors, et faciens misericordias nominaris.

3. Τὴν καρδίαν ἡμῶν τὴν ὀρώσαν (1) ἔθεντο εἰς ἐρήμωσιν.
4. Ἔθεντο εἰς ἀνάλωσιν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις τοῖς Ἰουδαίοις τοὺς νεκρωθέντας διὰ τῆς ἁμαρτίας·
5. Τοὺς υἱοὺς Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ τοὺς αὐτοὺς Ἰουδαίους τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν.
6. Τὰς ψυχὰς αὐτῶν εἰς ἀπώλειαν.
7. Ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ οὐκ ἐστὶν ὁ θανατῶν τὴν ἁμαρτίαν.
8. Ταῖς ἐναντίαις δυνάμει.
9. Τοῖς αὐτοῖς (2) ὁμοίως (α).
10. Διὰ τί τελείως ὀργισθῆς ;
11. Κατὰ τῶν δαιμόνων.
12. Ἐπὶ τὰς αὐτάς τοῦ ἔθρου στρατιάς.
13. Αἱ τοῦ διαβόλου δυνάμεις.
14. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν.
15. Τῶν ἐπὶ τοσοῦτων χρόνων συναχθεισῶν.
16. Πρὸ τοῦ πληρῶσαι ἡμᾶς τὸν βίον ἡμῶν.
- 17, 18. Ὅτι γυμνοὶ γεγόναμεν πάντῃ ἀπὸ τῆς σῆς βοήθειας, νῦν δώρησαι ἡμῖν ταύτην, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν.
19. Ὅτι φιλόθρωπος ὑπάρχεις.
20. Ὁ ἐλεήμων καὶ οἰκτιρῶν ὀνομάζει.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὀρώσαν σε.

(2) Τοῖς αὐτοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν.

(a) Post pag. 112 quæ sequitur pagina desideratur ; ob idque deest textus et commentarius a vers. 12 psalmi hujus lxxviii, una cum interpretatione tituli psalmi sequentis.

21. Μήποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς ἂν αὐτῶν;

22. Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν,

23. Ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου τοῦ ἐκκεχυμένου.

24. Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμὸς τῶν πεπεδημένων.

25. Κατὰ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ βραχίονός σου,

26. Περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων.

27. Ἀπόδος τοῖς γειτοσὶν ἡμῶν ἑπταπλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν,

28. Τὸν ὄνειδισμὸν αὐτῶν, ὃν ὄνειδισάν σε, Κύριε.

29. Ἡμεῖς δὲ λαὸς σου καὶ πρόβατα νομῆς σου.

30. Ἀνθομολογησόμεθά σοι, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα·

31. Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἐξαγγελοῦμεν τὴν ἀνεστίν σου.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, μαρτύριον τῷ Ἀσάφ, ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου.

ΨΑΛ. ΟΘ'.

1. Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, πρόσχε·

21. Ne forte dicant gentes : Ubi est Deus eorum ?

22. Et innotescat in nationibus coram oculis nostris,

23. Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est.

24. Introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

25. Secundum multitudinem brachii tui,

26. Posside filios mortificatorum.

27. Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum,

28. Improperium ipsorum, quod exprobraverunt tibi, Domine.

29. Nos autem populus tuus, et oves pascuæ tuæ,

30. Confitebimur, tibi, Deus, in sæculum :

31. In generationem et generationem annuntiabimus laudem tuam.

In finem : pro his, qui commutabuntur, testimonium Asaph, psalmus pro Assyrio.

PSAL. LXXIX.

1. Qui regis Israel, intende :

ATHANASII INTERPRETATIO.

21. Τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα.

22. Καὶ ἐπιγνώσιν αἱ αὐτὰ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ὅτι ὀρώντων ἡμῶν ποιεῖς τὴν ἐκδίκησιν.

23. Ὑπὲρ τῶν ἀπολομένων ψυχῶν τῶν δούλων σου.

24. Καταξιοθῆ εἰσελθεῖν πρὸς σὲ ἡ ἐξομολόγησις τῶν δεδεμένων ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.

25. Κατὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ Υἱοῦ σου.

26. Περιποίησαι διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν τοὺς θνητὰς υἱοὺς τῶν παραπτωμάτων.

27. Ἀδιαλείπτως τὴν κόλασιν εὐτρέπισον ταῖς τοῦ διαβόλου δυνάμειςιν.

28. Ὅτι κατεκαυχῶντο ὡς ἀνίκητοι θνητες.

29. Ἡμεῖς δὲ κληρὸς σου, καὶ πρόβατά σου τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, καὶ τῶν σῶν αὐλῶν.

30. Ἀλλήλοις διηγησόμεθα, καὶ κατὰ πᾶσαν γενεάν.

31. Τὴν δόξαν τῆς φιλανθρωπίας σου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, μαρτύριον τῷ Ἀσάφ, ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου*· τούτεστιν, ὑπὲρ τῷ τέλει ἀλλοιουμένων ἀπὸ τῆς πονηρᾶς ἀναστροφῆς ἐπὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμεμπτον πολιτείαν. Εἶτα *μαρτύριον τῷ Ἀσάφ*, ὅπερ ἐστὶν ἐρμηνευόμενον καὶ δηλούμενον *μαρτύριον τῷ συλλέγοντι*, τούτεστι τοῦ Υἱοῦ [τῷ Υἱῷ] τοῦ Θεοῦ. Εἶτα *ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου*, ὅπερ καὶ τοῦτο ἐρμηνεύεται *ὑπὲρ τοῦ κατευθύνοντος*, ὡσανεὶ τοῦ κατευθύνοντος τὴν καρδίαν σου.

Titulus præpositus continet : *In finem, pro iis, qui commutabuntur, testimonium Asaph, psalmus pro Assyrio* : hoc est pro iis, qui in finem commutabuntur ab improba vitæ conversatione in rectam et irreprehensibilem. Deinde *testimonium Asaph*, quod ea significatione sumptum est, perinde ac diceret : *Testimonium colligenti*, hoc est, *Dei Filio*. Postea *psalmus pro Assyrio*, quod etiam interpretatur *pro dirigente nempe dirigente cor tuum*.

1. Ὁ ποιμαίνων τοὺς ὀρώντάς σε τὸν Κύριον (1), καὶ θεὸν τῆς διανοίας· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσοαήλ.

1. Qui regis videntes te Dominum, et Deum mente : ita enim interpretatur *Israel*.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Κύριον, καὶ desunt.

2. Qui deducis velut ovem Joseph.
3. Qui sedes super cherubim, manifestare,
4. Coram Ephraim et Benjamin et Manasse.
5. Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos.
6. Deus, converte nos,
7. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.
8. Domine Deus virtutum.
9. Quousque irasceris super orationem servorum tuorum ?
10. Cibabis nos pane lacrymarum :
11. Et potum dabis nobis in lacrymis in mensura.
12. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris :
13. Et inimici nostri subsannaverunt nos.
14. Domine Deus virtutum, converte nos :
15. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

Diapsalma.

16. Vineam de Ægypto transtulisti.
17. Ejecisti gentes, et plantasti eam.

- A 2. Ὁ ὀδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ
3. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, ἐμφάνθη.,
4. Ἐναντίον Ἐφραϊμ καὶ Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆ.
5. Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς.
6. Ὁ Θεὸς, ἐπιστρέφον ἡμᾶς,
7. Καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα.
8. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων,
9. Ἔως πότε ὀργίζῃ ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν δούλων σου ;
10. Ψωμίεις ἡμᾶς ἄρτον δακρύων·
11. Καὶ ποτιεὶς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ.
12. Ἔθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν
- B 13. Καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐμυκτήρισαν ἡμᾶς.
14. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπιστρέφον ἡμᾶς·
15. Καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα.

Διάψαλμα.

16. Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετέφρας.
17. Ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Convertentem se, et liberatum a peccatis suis. C *Joseph enim interpretatur ablatio opprobrii.*
3. Deus Verbum appare.
4. Coram afferentibus fructum, et filiis dexteræ tuæ, et obliviscentibus priorum malarum actionum. *Ephraim interpretatur fructum ferens. Benjamin interpretatur oblivio.*
5. Divina charitate motus propter humanum genus veni ad salvandum nos.
6. Ex peccato.
7. Et manifesta Filium tuum super terram, et salvi erimus.
- 8, 9. Prophetæ dicunt.
10. In tribulatione est vita nostra.
11. In dolore assidue.
12. Nam omnes homines contradicunt prædicationi nostræ.
13. Nos irrisui habent.
14. Ex peccato.
15. Appare super terram, et salvi erimus.
16. Populum Judæorum, ut cessaret a peccato, hortatus es per legem.
17. A doctrinis gentium eos cessare fecisti, et plantasti in lege tua.
2. Τὸν ἐπιστρέφοντα, καὶ ρυσθέντα τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ. Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται ὀνειδῶν ἀφαιρέσις.
3. Ὁ Θεὸς Λόγος ὠράσθητι (1).
4. Ἐνώπιον τῶν καρποφορούντων, καὶ τῶν υἱῶν τῆς δεξιᾶς σου, καὶ τῶν ἐπιλανθανόντων (2) προτέρων πονηρῶν πράξεων. Ἐφραϊμ ἐρμηνεύεται καρποφορῶν. Βενιαμὴν ἐρμηνεύεται ἐπιλησμονή.
5. Θεία ἀγάπη κινούμενος διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς (5)
6. Ἐκ τῆς ἀμαρτίας.
7. Καὶ (4) φανέρωσον τὸν Υἱόν σου ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ σωθησόμεθα.
- 8, 9. Οἱ προφῆται λέγουσιν.
10. Ἐν θλίψει ἐστὶν ἡμῖν ἡ ζωή.
11. Ἐν (5) ὀδύνη ἀδιαλείπτως.
12. Ἀντιλέγουσι γὰρ πάντες οἱ ἄνθρωποι τῷ κηρύγματι ἡμῶν.
13. Καταγέλωτα (6) ἔχουσιν ἡμᾶς.
14. Ἐκ τῆς ἀμαρτίας.
15. Ὁράθητι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ σωθησόμεθα.
16. Τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων τῆς ἀμαρτίας παύπασθαι παρήνεις (7) διὰ τοῦ νόμου.
17. Τὰς τῶν ἐθνῶν διδασκαλίαις παύσασθαι αὐτοὺς πεποίηκας, καὶ ἐν τῷ νόμῳ σου κατεφύτευσας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁράθητι.
- (2) Ἐπιλανθανομένων, etc. Ἐφραϊμ γὰρ, etc. Βενιαμὴν ἐρμηνεύεται υἱὸς δεξιᾶς. Μανασσῆς ἐρμηνεύεται ἐπιλησμονή.
- (3) Ἐλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς θεῖα, etc.

- (4) Καὶ abest.
- (5) Καὶ ἐν.
- (6) Καὶ καταγ.
- (7) Παραινείς.

18. Ὁδοποίησας ἔμπροσθεν αὐτῆς.
 19. Καὶ κατεφύτευσας τὰς ρίζας αὐτῆς, καὶ ἐπλήρωσε τὴν γῆν.
 20. Ἐκάλυψεν ὄρη ἢ σκιὰ αὐτῆς·
 21. Καὶ αἱ ἀναθενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ.
 22. Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης,
 23. Καὶ ἕως ποταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς.
 24. Ἴνα τί καθεῖλες τὸν φρυγμὸν αὐτῆς·
 25. Καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ πλοαπορευόμενοι τὴν ὁδόν·
 26. Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὅς ἐκ δρυμοῦ·
 27. Καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτὴν.
 28. Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον δὴ·
 29. Καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε,
 30. Καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην.
 31. Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου.
 32. Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῷ.
 33. Ἐμπεπυρισμένη πυρὶ, καὶ ἀνεσκαμμένη·
 34. Ἀπὸ ἐπιτιμήσεως τοῦ προσώπου σου ἀπολοῦνται.

- A 18. Dux itineris fuisti in conspectu ejus :
 19. Et plantasti radices ejus, et implevit terram :
 20. Operuit montes umbra ejus :
 21. Et arbusta ejus cedros Dei.
 22. Extendit palmites suos usque ad mare,
 23. Et usque ad flumina propagines ejus.
 24. Utquid destruxisti maceriam ejus :
 25. Et vindemiant eam omnes, qui prætergre-
 diuntur viam ?
 26. Exterminavit eam aper de silva :
 27. Et singularis ferus depastus est eam.
 28. Deus virtutum, convertere jam :
 29. Et respice de cælo, et vide,
 30. Et visita vineam istam.
 31. Et perfice eam, quam plantavit dextera tua.
 32. Et super filium hominis, quem confirmasti tibi.
 33. Incensa igni, et suffossa :
 34. Ab increpatione vultus tui peribunt.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

18. Τὰς ἐντολάς σου προσέθηκεν (1) αὐτῇ.
 19. Τοὺς λόγους τῶν προφητῶν.
 20. Ἐθανάτωσε τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἢ βοήθεια αὐτῆς, τουτέστιν ὁ Θεὸς αὐτῆς.
 21. Καὶ αἱ τοῦ Θεοῦ διδασκαλαὶ ἐφύλαξαν τοὺς ἀντίους τοῦ Θεοῦ (2).
 22. Τοὺς ἀποστόλους ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον.
 23. (2) Καὶ ἕως ποταμῶν τὰς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων.
 24. Ἴνα τί ἀφείλου τὴν βοήθειαν τῆς συναγωγῆς·
 25. Καὶ κατακυριεύουσιν αὐτῆς αἱ ἐναντία δυνάμεις·
 26. Ὁ θάνατος διὰ (3) τῆς ἁμαρτίας.
 27. Καὶ ὁ διάβολος κατανήλωσε αὐτὴν (4).
 28. Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἔλθε πρὸς ἡμᾶς.
 29. Καὶ εὐσπλαγχνίσθητι ἐξ οὐρανοῦ, καὶ πρόσχευε.
 30. Καὶ ἐπίσκεψαι τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων.
 31. Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν τὴν συναγωγὴν ἐν πίστει (5), ἣν ἐφύτευσεν ὁ Υἱὸς σου καὶ ἡ χεὶρ σου.
 32. Καὶ ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου πιστεύειν, ὃν διεβεβαίωσω (6) εἶναι σου Υἱὸν ἀἰῶνιον.
 33. Ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐφθάρη, καὶ ἠφανίσθη.
 34. Ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Υἱοῦ σοῦ συντριβήσονται αἱ ἐναντία δυνάμεις.

- C 18. Præcepta tua apposuisti ei.
 19. Sermones prophetarum.
 20. Mortificavit adversarias potestates auxilium ejus, hoc est Deus ejus.
 21. Et divinæ doctrinæ custodiverunt sanctos Dei.
 22. Misit apostolos in mundum.
 23. Et usque ad flumina doctrinas apostolorum.
 24. Utquid abstulisti auxilium Synagogæ :
 25. Et dominantur in ea adversariæ potestates ?
 26. Mors per peccatum.
 27. Et diabolus consumpsit eam.
 28. Deus virtutum, veni ad nos.
 29. Et de cælo miserere, et attende.
 30. Et visita Synagogam Judæorum.
 31. Et perfice eamdem Synagogam in fide, quam plantavit Filius tuus, et manus tua.
 32. Et credere in Filium hominis, quem confirmasti esse Filium tuum æternum.
 33. A peccato corrupta est, et consumpta.
 34. Adventu Filii tui conterentur adversariæ potestates.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Προσέθηκας.
 (2) Ἁγίουσ αὐτοῦ.
 (2) In cod. deest comment. hujus versus.
 (5) Ὁ διὰ τῆς.
 (4) Κατανήλωσεν.

- (5) Ἐν τῇ πίστει. Hæc autem ultima verba καὶ ἡ χεὶρ σου, desunt in cod.
 (6) Ἀνθρώπου πιστεύειν, καὶ κατάρτισαι αὐτοὺς ἐν ταυτῷ διεβεβαίωσω, etc.

35. Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, A
36. Et super filium hominis, quem confirmasti tibi.
37. Et non discedimus a te [a te, et a gloria misericordiae tuæ] :
38. Vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus.

39. Domine Deus virtutum, converte nos :
40. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

In finem, pro torcularibus, psalmus Asaph.
PSAL. LXXX.

1. Exsultate Deo adjutori nostro :
2. Jubilate Deo Jacob.
3. Sumite psalmum, et date tympanum,
4. Psalterium jucundum cum cithara.
5. Buccinate in neomenia tuba,
6. In insigni die solemnitatis vestræ.
7. Quia præceptum in Israel est :
8. Et judicium Deo Jacob.

35. Γενηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπὶ ἄνδρα δεξιᾶς σου, A
36. Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐνέκραταις καταστήσῃς.
37. Καὶ οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ.
38. Ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομα σου ἐπικαλεσόμεθα.

39. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον ἡμᾶς
40. Καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθῶμεθα.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.
ΨΑΛ. II.

1. Ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῶν ἡμῶν.
2. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ.
3. Λάβετε ψαλμὸν, καὶ ἴδτε τὸ τυμπανον,
4. Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας.
5. Σαλπίζατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι,
6. Ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ὑμῶν. B
7. Ὅτι πρόσταγμα τῷ Ἰσραὴλ ἐστὶ :
8. Καὶ κρίμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

35. Fiat nobis auxilium tuum per hominem, qui est dextera tua.

36. Et super Filium hominem, quem per te ipsum testatus es esse Filium tuum coæternum.

37. Et si in ipso opitulaberis nobis, non amplius discedemus a te.

38. Et per eum vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus.

39. Revoca nos, et manifesta Filium tuum, et salvi erimus.

40. Ostende nobis figuram substantiæ tuæ¹ tibi in omnibus æqualem, et salvi erimus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. Ἐπὶ τέλει (5) τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν δεχομένων ἐν ἑαυτοῖς τὸν οἶνον τῆς εὐφροσύνης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν (6). Ἐἴτα· Τῷ Ἀσάφ ψαλμὸς τῷ συλλέγοντι, τουτέστιν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ψαλμὸς. Τοῦτο γὰρ (7) ἐρμηνεύεται Ἀσάφ συλλέγων.

Titulus præpositus continet : In finem, pro torcularibus, psalmus Asaph. In fine sæculorum pro excipientibus in semetipsis vinum lætitiæ Dominum nostrum Jesum. Deinde : psalmus Asaph perinde ac diceret, colligenti : hoc est psalmus Filio Dei. Nam Asaph colligens interpretatur.

1. Gaudete in Domino semper.
2. Canticis spiritualibus ipsum glorificate.
3. Excipite gratiam Dei, et mortificate membra vestra peccato.
4. Corda vestra grata facite Deo mortificantes vos ipsos peccato.
5. Prædicate in gratia prædicationis.
6. In tempore passionis Dei nostri.
- 7, 8. Quoniam ita præcepit apostolis suis, qui eum viderunt. Israel enim interpretatur vir videns Deum.

¹ Hebr. 1, 3.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διὰ τοῦ ἀνδρός, ἦτις, etc.
- (2) Ἀνθρώπου, ὃν δι' αὐτοῦ ἐμαρτύρουν.
- (3) Καὶ δι' αὐτοῦ.
- (4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περι-
- (5) Τοῦτο οὖν λέγει ἐπὶ τέλει.

35. Γενηθήτω ἡμῖν ἡ βοήθειά σου διὰ ἀνδρὸς τῆς [δοτικῆς] (1) ὑπάρχει ἡ δεξιὰ σου.

36. Καὶ ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν δι' αὐτοῦ ἐμαρτύρουν [δι' ἑαυτοῦ ἐμαρτύρεις] (2) εἶναι σου Υἱὸν ἀναρχον.

37. Καὶ ἐὰν ἐν αὐτῷ βοηθήσης ἡμῖν, οὐκ ἔτι ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ.

38. Καὶ διὰ τοῦ (3) ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομα σου ἐπικαλεσόμεθα.

39. Ἀνακάλεσαι ἡμᾶς, καὶ φανέρωσον τὸν Υἱόν σου, καὶ σωθῶμεθα.

40. Ὑπόδειξον ἡμῖν τὸν χαρακτήρα τῆς ὑποστάσεώς σου τὸν ἴσον σου ἐν πάσι, καὶ σωθῶμεθα.

1. Χαίrete ἐν τῷ (8) Κυρίῳ πάντοτε.
2. Ὡδαὶς πνευματικαῖς αὐτὸν δοξολογεῖτε.
3. Δέξασθε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τῇ ἁμαρτίᾳ.
4. Τὰς καρδίας ὑμῶν ἡδεῖας ποιήσατε τῷ Θεῷ νεκρώσαντες ἑαυτοὺς τῇ ἁμαρτίᾳ.
5. Κηρύξατε ἐν τῇ χάριτι τοῦ κηρύγματος.
6. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
- 7, 8. (9) Ὅτι οὕτως ἐνετείλατο τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ τοῖς αὐτὸν θεασαμένοις. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνήρ ὁρῶν Θεόν.

- (6) Ἰησοῦν Χριστόν.
- (7) Τῷ συλλέγοντι· τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο γάρ, etc.
- (8) Τῷ δεῖσθαι.
- (9) N. 7. Ὅτι, etc. N. 8. Καὶ ὄλκωμα τῷ Θεῷ ἔθετο αὐτό.

9. Μαρτύριον ἐν τῷ Ἰωσήφ ἔθετο αὐτόν·
 10. Ἐν τῷ ἐξελθεῖν αὐτόν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
 11. Γλώσσαν ἦν οὐκ ἔγνω, ἤκουσεν.
 12. Ἀπέστησεν ἀπὸ ἄρσεων τὸν νῦτον αὐτοῦ·
 13. Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κορῖνῳ ἐδούλευσαν·
 14. Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐῤῥυσάμην σε·
 15. Ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καταγίθους·
 16. Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας.

Διάψαλμα.

17. Ἄκουσον, λαός μου, καὶ διαμαρτύρομαι σοι, Ἰσραὴλ (α)
 18. Ἐάν ἀκούσης μου, οὐκ ἔσται ἐν σοὶ Θεὸς πρόσφατος·
 19. (β) Οὐδὲ προσκυνήσεις θεῷ ἄλλοτριῳ.
 20. Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου·
 21. Ὁ ἀναγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου·
 22. Πλάτυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό.
 23. Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαός μου τῆς φωνῆς μου·
 24. Καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέσχε μοι.
 25. Καὶ ἐξαπέστειλα αὐτοὺς [αὐτοὺς] κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν·

(α) Vers. 18. Ἰσραὴλ· Ἐάν, etc. V. 19. Οὐκ ἔσται, etc.

(β) Vers. 20. Οὐδέ, etc. V. 21. Ἐγὼ γάρ, etc. V. 22. Ὁ ἀναγαγὼν σε, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Τὸ πάθος αὐτοῦ μνημόσυνον ἔθετο ἐν τῷ λαῷ πᾶ καθαρικομένῳ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν (1). Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται *ὄνειδου ἀφαίρεσις*, οἵπερ εἰσὶν οἱ φωτιζόμενοι.
 10. Ἐν (2) τῷ τὸν λαὸν λυτροῦσθαι τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.
 11. Τὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου, ὅπερ οὐκ ἤδεισαν, ἤκουσαν τὰ ἔθνη.
 12. Ἀπέστησε, καὶ ἀπεστράφη μετὰ ταῦτα τὸ σκληροτραχεῖν (3) τῶν Ἰουδαίων.
 13. Οἱ ἀπόστολοι ἐν τῷ κόσμῳ τῷ πεπληγμένῳ τὸ κήρυγμα διηκόνουν.
 14. Πρὸς τὸν λαὸν λέγει· Ἐν ἁμαρτίαις ὧν ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐῤῥυσάμην σε.
 15. Ἐπήκουσά σου ἐν τῷ σκότει τῆς (4) ἁμαρτίας.
 16. Ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος.
 17, 18. (5) Ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος διαμαρτύρεται αὐτῷ· ἀνὴρ ὁ τὸν Θεὸν ὄρων, ἐάν ἀκούσης μου, οὐκ ἔστι ἐν σοὶ, ὡς πρὸ τούτου μὲν μὴ ὦν, μετὰ ταῦτα λέγων.
 19. Οὐδὲ κτίσμα προσθήκη τινὰ προσκυνήσεις Ἰσραὴλ τῆς Τριάδος.
 20, 21. Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ Θεὸς σου, καὶ Δημιουργός σου, ὁ διὰ τοῦ πάθους μου ἀναγαγὼν σε ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας.
 22. Ἄνοιξον τὸ στόμα σου, καὶ λαβὴ Πνεῦμα ἅγιον.
 23. Καὶ οἱ ἀπίθοντες (α) Ἰουδαῖοι οὐκ ἐπίστευσάν μου.
 24. Οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι ἠρνήσαντό με.
 25. Καὶ εἴασα αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἁμαρτιῶν αὐτῶν, etc.; ὅπερ pro οἵπερ.
 (2) N. 10. Ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος.
 (3) N. 12. Ἀπεστράφη μ. τ. τ. σκληροτράχηλον, etc.
 (4) Σκότει δντος τῆς.
 (α) Ἀπιθοῦντες. Forte ἀπιστοῦντες. EDIT.

- A 9. Testimonium in Joseph posuit illud :
 10. Cum exiret ipse de terra Ægypti :
 11. Linguam quam non noverat, audivit.
 12. Divertit ab oneribus dorsum ejus :
 13. Manus ejus in cophino servierunt.
 14. In tribulatione invocasti me, et liberavi te :
 15. Exaudivi te in abscondito tempestatis :
 16. Probavi te apud aquam contradictionis.
Diapsalma.
 17. Audi, populus meus, et contestor te Israel :
 18. Si audieris me, non erit in te Deus recens :
 19. Neque adorabis deum alienum.
 20. Ego enim sum Dominus Deus tuus :
 B 21. Qui eduxi te de terra Ægypti :
 22. Dilata os tuum, et implebo illud.
 23. Et non audivit populus meus vocem meam·
 24. Et Israel non intendit mihi.
 25. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum :

9. Passionem suam memoriam posuit in p̄rb̄dio emundato a peccatis. *Joseph* enim interpretatur *oblatio opprobrii*, quod convenit illuminatis.

10. Cum liberaret populum a peccatis eorum.

11. Dominicam prædicationem : quam non noverant, audiverunt gentes.

12. Discessit, et retro conversa est post hæc perveracia Judæorum.

13. Apostoli in mundo stupore percusso prædicationem administrabant.

14. Ad populum loquitur : Existens in peccatis invocasti me, et liberavi te.

15. Exaudivi te in tenebris peccati.

16. In baptismo.

17, 18. In baptismo contestatus est ei ; vir videns Deum, si audieris me, non erit in te, quem admodum nec antea fuit, ut postea dicit.

19. Neque rem creatam additamentum aliquid adorabis, sed solam Trinitatem.

20, 21. Ego enim sum Dominus, et Creator tuus, qui per passionem meam eduxi te e servitute peccati.

22. Aperi os tuum, et accipe Spiritum sanctum.

23. Et increduli Judæi mihi non crediderunt.

24. Idem Judæi negaverunt me.

25. Et dimisi eos in concupiscentiis cordium eorum.

(5) N. 17. Ἐπὶ, etc. N. 18. Ἀνὴρ, etc. N. 19. Οὐκ ἔσται ἐν σοὶ, πρὸ τούτου Θεὸς μὲν μὴ ὦν, μετὰ ταῦτα δὲ ὦν. N. 20. Οὐδὲ κτίσμα, ἢ προσθήκη, etc. N. 21. Ἐνὸς ἄο etc. N. 22. Ὁ διὰ σοῦ πάθους μου.

26. Ibunt in adinventionibus suis.
 27. Si populus meus audisset me :
 28. Israel in viis meis si ambulasset.
 29. Pro nihilo forsitan inimicos eorum humili-
 liassem :
 30. Et super tribulantes eos, misissem manum
 meam.
 31. Inimici Domini mentiti sunt ei :
 32. Et erit tempus eorum in sæcula.
 33. Et cibavit eos ex adipe frumenti :
 34. Et de petra melle saturavit eos.
Psalmus Asaph. PSAL. LXXXI.
 1. Deus stetit in synagoga deorum :
 2. In medio autem deos dijudicat.
 3. Usquequo iudicatis iniquitatem :
 4. Et facies peccatorum sumitis?
Diapsalma.
 5. Judicate egeno et pupillo :
 6. Humilem et pauperem justificate.
 7. Eripite pauperem, et egenum :
 8. De manu peccatoris liberate eum.

(α) Θεῶν deest in textu. At marg. cod. charact. adnotatur, ἐν ἄλλοις θεῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

26. In iniquitatibus suis.
 27. Ipsi Judæi.
 28. In justificationibus meis.
 29. Diaboli potestates.
 30. Super immundos spiritus.
 31. Judæi, quæ ei promiserant in monte Sina
 adimplere, non fecerunt.
 32. Et maledictio eorum perpetua est.
 33. Fideles pane cœlesti (cibavit).
 34. Et de gratia sua eloquiis suis saturavit
 eos.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ψαλμὸς εἰς τὸν λέγον-
 τα (4) καὶ εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων (5)· τὰ γὰρ ἀμφότερα ἐρμηνεύεται τῷ Ἀσάφ, καὶ συλλέ-
 γων, καὶ συναγωγῇ· τὸ οὖν πρῶτον εἰς τὸν Θεόν, τὸ δὲ (6) δεύτερον εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Titulus præpositus continet : *Psalmus Asaph, quod interpretatur psalmus in colligentem, et in Synago-
 gam seu congregationem Judæorum, utroque enim modo interpretatur Asaph, et colligens, et synagoga,
 seu congregatio : primum igitur in Deum, deinde in Judæos.*

1. Deus Verbum advenit in medio Judæorum.
 2. In manifesto autem redarguit eos.
 3. Usquequo nihil verum facitis ;
 4. Hominibus placetis ?
 5. Justum iudicium judicate, et opitulamini
 pupillo et pauperi.
 6. Et humilibus ac pauperibus subvenite.
 7. Injuria affectum.
 8. Vindicate oppressum.

- A 26. Πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν.
 27. Εἰ ὁ λαὸς μου ἤκουσέ μου.
 28. Ἰσραὴλ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη·
 29. Ἐν τῷ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐτα-
 πείνωσα·
 30. Καὶ ἐπὶ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν
 τὴν χεῖρά μου.
 31. Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐφύσαντο αὐτῷ·
 32. Καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα.
 33. Καὶ ἐφώμισεν αὐτοὺς ἐκ στέατος πυροῦ·
 34. Καὶ ἐκ πέτρας μέλι ἐχόρτασεν αὐτούς.
Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛ. ΠΑ'.
 1. Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν (α).
 2. Ἐν μέσῳ δὲ Θεοῦ [θεοῦς] διακρινεῖ.
 3. Ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν·
 B 4. Καὶ πρόσωπα ἁμαρτωλῶν λαμβάνετε ;
Διάψαλμα.
 5. Κρίνατε ὄρφανῷ καὶ πτωχῷ·
 6. Ταπεινὸν καὶ πένητα δικαιοῦσατε.
 7. Ἐξέλθε πένητα καὶ πτωχόν·
 8. Ἐκ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ ῥύσασθε αὐτόν.

26. Ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν.
 27. Οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι.
 28. Ἐν τοῖς δικαιομασί σου (1).
 29. Τὰς τοῦ διαβόλου δυνάμεις.
 30. Ἐπὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα.
 31. Οἱ Ἰουδαῖοι, ἃ συνέθεντο αὐτῷ ἐν ὄρει Σινῶ
 πληροῦν, οὐκ ἐποίησαν.
 32. Καὶ ἡ κατάρα αὐτῶν ἀτελευτήτος ἐστὶ (2).
 33. Τοὺς πιστοὺς τὸν οὐράνιον ἄρτον.
 34. Καὶ ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὰ λόγια αὐτοῦ
 ἐχόρτασεν αὐτούς.

1. Ὁ Θεὸς Λόγος παρεγένετο ἐν μέσῳ τῶν Ἰουδαίων
 2. Ἐν δὲ τῷ (7) φανερῷ ἐλέγχει αὐτούς.
 3. Ἔως πότε οὐδὲν ἀληθὲς ποιεῖτε·
 4. Ἀνθρωπαρσεκεῖτε ;
 5. Τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε, καὶ βοηθήσατε ὀρ-
 φανῷ καὶ πτωχῷ.
 6. Καὶ τοῖς ταπεινοῖς καὶ πένησι συνέρχεσθε (8).
 7. Ἀδικούμενον.
 8. Ποιήσατε ἐκδικήσιν τῷ καταπονουμένῳ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Μου.
 (2) Ἔσται.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ-
 (4) Συλλέγοντα.
 (5) Τῶν Ἰουδαίων deest.

- (6) Τοῦτο οὖν ἐρμηνεύεται· τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὸν
 Κύριον, τὸ δὲ, etc.
 (7) Καὶ ἐν τῷ, etc.
 (8) Ὑπερένεσθαι.

9. (α) Οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν·
 10. Ἐν σκότει διαπορεύονται·
 11. Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια τῆς γῆς.
 12. Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ἵψίστου πάν-
 τες·
 13. Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκατε
 14. Καὶ ὡς εἰς τῶν ἀρχόντων πίπτετε.
 15. Ἀνάστα, ὁ Θεός, κρῖνον τὴν γῆν.
 16. Ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνε-
 σιν.

Ῥδὴ ψαλμοῦ τῷ Ἀσάφ. ΨΑΛΜ. ΠΒ'.

1. Ὁ Θεός, τίς ὁμοιωθήσεται σοι ;
 2. Μὴ σιγήσης, μηδὲ καταπραυνῆς, ὁ Θεός.
 3. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν·
 4. Καὶ οἱ μισοῦντές σε ἤραν κεφαλῆν.
 5. Ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργέσαντο γνώμην·
 6. Καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγίων σου.
 7. Εἶπον (β)· Δεῦτε, καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτούς
 ἐξ ἔθνους

(α) Vers. 9, 10, sub unico vers.!

(β) Εἶπαν. In marg. εἶπον.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Οὐκ (1) ἐπέγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν ὥσπερ αὐ-
 τοῖς προσέταξα·
 10. Ἀλλὰ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ πορεύονται.
 11. Μετατεθήτωσαν πάντα τὰ ἔθνη εἰς τὰς ἐντο-
 λὰς τῶν Ἰουδαίων.
 12. Ἐγὼ εἶπα εἶναι ὑμᾶς θεοὺς τῆς χάριτός μου (2),
 καὶ υἱοὺς τοῦ Πατρὸς μου.
 13. Ὑμεῖς δὲ ὡς γῆ καὶ σποδὸς ἐν ταῖς γῆναις ἐπι-
 θυμίαις ἐναπομένετε.
 14. Καὶ ὡς ὁ διάβολος πίπτετε ἀπὸ τῶν οὐρανῶν
 ἐντολῶν εἰς γῆναν (3).
 15. Τῇ (4) τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ σῶσον τὸν κόσμον.
 16. Ὅτι σὺ περιποίησας (5) εἰς σωτηρίαν τῷ
 ἰδίῳ σου αἵματι πάντα τὰ ἔθνη.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· (6) ὁμοίως τοῦ πρώτου ψαλμοῦ τὴν ἐρμηνείαν ἔχει εἰς τὸν Κύριον καὶ
 εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Titulus præpositus continet : similiter ac antecedens psalmus interpretationem habet in Dominum,
 et Judæos.

1. Οὐκ ἔστιν οὕτως δυνατὸς καὶ δίκαιος.
 2. Μὴ μακροθυμήσης ἐπὶ τοῖς γινομένοις.
 3. Οἱ δαίμονες ὑψώθησαν (7).
 4. Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κατεπήθησάν σου.
 5. Ἐπὶ τὸν λαόν σου ἐβουλεύσαντο.
 6. Κατὰ τῶν προφητῶν.
 7. Οἱ δαίμονες κατὰ τῶν ἁγίων εἶπαν· Δεῦτε, καὶ
 ἔρωμεν αὐτῶν τὴν μνήμην ἀπὸ τῆς γῆς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οὐτε, etc., οὕτε συνιοῦσιν ἄπερ αὐτοῖς, etc.
 (2) Τῇ χάριτί μου.
 (3) Πίπτει, etc., εἰς τὰ γῆνα.
 (4) Ἀνάστα, ὁ Θεός, τῇ τρίτῃ, etc.
 (5) Περιποίησαι.

- A 9. Nescierunt (α), neque intellexerunt :
 10. In tenebris ambulans :
 11. Movebuntur omnia fundamenta terræ.
 12. Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi omnes :
 13. Vos autem sicut homines morimini :
 14. Et sicut unus de principibus caditis.
 15. Surge, Deus, judica terram :
 16. Quoniam tu hæreditabis in omnibus gen-
 tibus.

Canticum psalmi Asaph. PSALM. LXXXII.

1. Deus, quis similis erit tibi ?
 2. Ne taceas, neque compescaris, Deus.
 3. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt :
 4. Et qui oderunt te extulerunt caput.
 5. Super populum tuum malignaverunt consi-
 lium :
 6. Et cogitaverunt adversus sanctos tuos :
 7. Dixerunt : Venite, et disperdamus eos de
 gente

9. Neque cognoverunt, neque intellexerunt quo-
 modo ipsis præcepi ;
 10. Sed in peccato ambulans.
 11. Transferantur omnes gentes in præcepta Ju-
 dæorum.
 12. Ego dixi, esse vos deos gratia mea, et filios
 Patris mei.
 13. Vos autem veluti terra c. cinis permanetis
 in terrenis concupiscentiis.
 14. Et tanquam diabolus a cœlestibus præceptis
 caditis in terrena.
 15. Tertia die, et salva mundum.
 16. Quoniam tu proprio tuo sanguine omnes
 gentes ad eas salvandas acquires.

- C 12. Ego dixi, esse vos deos gratia mea, et filios
 Patris mei.
 13. Vos autem veluti terra c. cinis permanetis
 in terrenis concupiscentiis.
 14. Et tanquam diabolus a cœlestibus præceptis
 caditis in terrena.
 15. Tertia die, et salva mundum.
 16. Quoniam tu proprio tuo sanguine omnes
 gentes ad eas salvandas acquires.
 D 1. Non est aliquis ita potens et justus.
 2. Ne diutius feras quæ patrata sunt.
 3. Dæmones exaltati sunt.
 4. Et Judæi contra te elevati sunt.
 5. Contra populum tuum dolose egerunt
 6. Contra prophetas.
 7. Dæmones dixerunt contra sanctos : Venite, et
 tollamus eorum memoriam e terra.

- 8. Et non memoretur nomen Israel ultra.
 - 9. Quoniam cogitaverunt unanimiter simul,
 - 10. Adversum te testamentum disposuerunt.
 - 11. Tabernacula Idumæorum, et Ismaelitæ
 - 12. Moab, et Agareni,
 - 13. Gebal, et Ammon, et Amalec,
 - 14. Alienigenæ cum habitantibus Tyrura
 - 15. Etenim et Assur venit cum illis :
 - 16. Facti sunt in adiutorium filiis Lot.
 - 17. Fac illis sicut Madian et Sisaræ,
 - 18. Sicut Jabin in torrente Cisson :
 - 19. Disperierunt in Endor :
 - 20. Facti sunt ut sterqus terræ.
 - 21. Pone principes eorum sicut Oreb, et Zeb, et Zebee, et Salmana :
 - 22. Omnes principes eorum.
- (a) Vers. 22. Καὶ Ζήβ, etc.

- A 8. Καὶ οὐ μὴ μνησθῆ τὸ ὄνομα Ἰσραὴλ ἔτι.
- 9. Ὅτι ἐβουλεύσαντο ἐν ὁμοιοῖα ἐπὶ τὸ αὐτὸ
- 10. Κατὰ σοῦ διαθήκην διέθεντο.
- 11. Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων, καὶ οἱ Ἰσμαηλίται,
- 12. Μωάβ, καὶ οἱ Ἀγαρηνοί,
- 13. Γεβὰλ, καὶ Ἀμμων, καὶ Ἀμαλήκ,
- 4. Ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν κατοικοῦντων Τύρον·
- 15. Καὶ γὰρ καὶ Ἀσσὺρ συμπαραγένετο μετ' αὐτῶν·
- 16. Ἐγενήθησαν εἰς ἀντίληψιν τοῖς υἱοῖς Λώτ.
- 17. Ποίησον αὐτοῖς ὡς τῇ Μαδιάμ καὶ τῷ Σισάρα,
- 18. Ὡς τῷ Ἰαβεὶμ [Ἰαβὴν] ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισσῶν.
- 19. Ἐξωλοθρεύθησαν ἐν Ἀενδώρ·
- 20. Ἐγενήθησαν ὡσεὶ κόπρος τῇ γῆ.
- 21. Θοῦ τοὺς ἀρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν Ὀρήβ καὶ Ζήβ (a), καὶ Ζεβεὲ, καὶ Σαλμανᾶν·
- 22. Πάντας τοὺς ἀρχοντας αὐτῶν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 8. Videntium Deum mente.
- 9, 10. Et dæmones cum Judæis consilium iniverunt contra te.
- 11. Deficientes dæmones, et exaudientes eos Judæi.
- 12, 13. Et hospitantes in peccato. *Gebal* interpretatur *populus deficiens*, quæ omnia de Judæis interpretantur.
- 14. Judæi cum dæmonibus habitantibus idololatricam : qualis est gens Judæorum. *Tyrus* autem interpretatur *angustia*, quale est peccatum.
- 15. *Assur* interpretatur *insidiæ*, quod de populo Judaico dictum est.
- 16. Adjutores fuerunt filiis diaboli. *Lot* enim interpretatur *exclusus*, qualis est diabolus.
- 17, 18. Fac illis sicut iniquitati, et diabolo. *Sisar* enim interpretatur *elevans rebelles*. *Jabin* interpretatur *ignominia exsiccata* in duritia eorum.
- 19. Disperit intelligentia generationis eorum. *Endor* enim interpretatur *oculus generationis*.
- 20. Perditio facti sunt in mundo.
- 21. Ut *corvum aridum*, ita enim interpretatur *Oreb*, et ut *lupum*, et ut *victimam*, et ut *umbram fluctuationis*. Hæc est enim illorum nominum interpretatio.
- 22. In gladio consume ut illos

- 8. Τῶν ὁρώντων Θεὸν (1) τῇ διανοίᾳ.
- 9, 10. (2) Καὶ οἱ δαίμονες ἅμα τοῖς Ἰουδαίοις συνεβουλεύσαντο συμβουλίαν κατὰ σοῦ.
- 11. Οἱ ἐκλείποντες δαίμονες, καὶ οἱ εἰσακούοντες αὐτούς (3) Ἰουδαῖοι.
- 12, 13. (4) Καὶ οἱ προσηλυτεύοντες τῇ ἁμαρτίᾳ. *Γεβὰλ* ἐρμηνεύεται *λαὸς ἐκλείπων*, ἅπερ ἀμφοτέρω εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐρμηνεύονται.
- 14. Οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τῶν κατοικοῦντων (5) δαιμόνων τὴν εἰδωλολατρείαν· ἀλποτήματι ὅπερ ἐστὶ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων. *Τύρος* δὲ *συνοχὴ* ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία.
- 15. Ἀσσὺρ ἐρμηνεύεται *ἐνεδρον*, ὅπερ εἰς τὸν Ἰουδαῖον (6) εἰρηται.
- 16. Βοηθοὶ γεγόνασι τοῖς υἱοῖς τοῦ διαβόλου. Λώτ γὰρ *ἀποκεκλεισμένος* ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ διάβολος.
- 17, 18. (7) Ποίησον αὐτοῖς ὡς τῇ ἀδικίᾳ καὶ τῷ διαβόλῳ. *Σισάρα* γὰρ ἐρμηνεύεται *αἵρων ἀποστασίους*. *Ἰαβεὶμ* ἐρμηνεύεται *αἰσχύνῃ ξηραινομένη* ἐν τῇ σκληρότητι αὐτῶν.
- 19. Ἐξωλοθρεύθη ἡ διάνοια τῆς γενεᾶς αὐτῶν. Ἀενδώρ γὰρ ἐρμηνεύεται *ὀφθαλμὸς γενεᾶς*.
- 20. Ἀπόλεια γεγόνασιν ἐν τῷ κόσμῳ.
- 21. (8) Ὡς *κόρακα ξηρὸν*, τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ὀρήβ, καὶ ὡς *λύκον*, καὶ ὡς *θυσιασμὸν* [θυσίασμα], καὶ ὡς *σκιάν σάλου*. Αὕτη γὰρ ἐρμηνεία τῶν ὀνομάτων.
- 22. Ἐν *βομφαίᾳ* ἀνάλωσον ὡς ἐκείνους.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸν Θεόν.
 (2) N. 9. Ὅτι οἱ δαίμονες συνεβουλεύσαντο. Συμβούλιον ἔθεντο κατὰ σοῦ.
 (3) Αὐτῶν Ἰουδαῖοι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ τῶν ὀνομάτων ἐρμηνεία.
 (4) N. 12. Ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ οἱ προσηλυτεύοντες, τουτέστιν τῇ ἁμαρτίᾳ. N. 13. Γεβὰλ ἐρμηνεύεται *τὸ γλῶσσομα παλαιόν*. Ἀμμὼν δὲ ἐρμηνεύεται *υἱὸς λαοῦ μου*. Ἀμαλήκ δὲ ἐρμηνεύεται *λαὸς ἐκλείπων*, etc.
 (5) Κατοικοῦντων δεest. Εἰδωλολατρείαν. Ἀλλό-

φυλοὶ γὰρ ἐρμηνεύονται πίπτοντες ποτήματι, ὅπερ ἐστὶν, etc.
 (6) Ἰούδαν.
 (7) N. 17. Ποίησον, etc., *αἵρων ἀποστασίων*. N. 18. Ἰαβὴν, etc., *ξηραινομένη*. Κισσῶν δὲ ἐρμηνεύεται *σκληρότης*. Ὡσαύτως οἱ Ἰουδαῖοι ὑπάρχον αἰσχύνῃ ξηραινομένη ἐν τῇ σκληρότητι αὐτῶν.
 (8) N. 21. Ὡς *κόρακα*, etc. usque ad Ὀρήβ. N. 22. Καὶ ὡς *λύκον*, καὶ ὡς *θυσιασμὸν*, καὶ ὡς *σκιά σάλου*. Αὕτη, etc.

23. Οἷτινες εἶπον· Κληρονομήσωμεν αὐτοῖς τὸ ἅγιον αἰὼν τῶν αἰώνων τοῦ Θεοῦ.

24. Ὁ Θεός μου, θεὸς αὐτῶν ὡς τροχόν·

25. Ὡς καλάμην κατὰ πρόσωπον ἀνέμου.

26. Ὡσει πῦρ, ὃ διαφλέξει δρυμόν·

27. Ὡσει φλόξ, ἢ (α) κατακαύσει ὄρη.

28. Οὕτω καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ καταγίδει σου·

29. Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτούς·

30. Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας·

31. Καὶ ζητήσουσι τὸ ὄνομά σου, Κύριε.

32. Αἰσχυνθήτωσαν, καὶ παραχθήτωσαν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·

33. Καὶ ἐντραπήτωσαν, καὶ ἀπολέσθωσαν.

34. Καὶ γινώτωσαν, ὅτι ὄνομά σοι Κύριος·

35. Σὺ μόνος ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ Β
ψαλμός. ΨΑΛΜ. ΠΓ΄.

1. Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων!

(α) H deest in textu, legitur in marg. κατακαῦσαι.

23. Qui dixerunt: Hæreditate possideamus nobis sanctuarium Dei.

24. Deus meus, pone illos ut rotam:

25. Et sicut stipulam ante faciem venti.

26. Sicut ignis, qui comburet silvam:

27. Et sicut flamma, quæ comburet montes.

28. Ita persequeris illos in tempestate tua:

29. Et in ira tua conturbabis eos.

30. Imple facies eorum ignominia:

31. Et quærent nomen tuum, Domine.

32. Erubescant, et conturbentur in sæculum sæculi:

33. Et confundantur et pereant

34. Et cognoscant, quia nomen tibi Dominus.

35. Tu solus altissimus in omni terra.

In finem, pro torcularibus filii Core psalmus.

PSALM. LXXXIII.

1. Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum!

ATHANASII INTERPRETATIO.

23. Αἰχμαλωτίσωμεν τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν ναὸν αὐτοῦ (1) διαρπάσωμεν.

24. Κιλιουμένους (2) ὑπὸ τῶν ἐλκόντων αὐτοὺς εἰς ἁμαρτίαν.

25. Ὡδε χάκει περιφερομένους ὑπὸ τῶν καταδυσαστευομένων (3).

26. Ὡς ξύλα ἄκαρπα ἀνάλωσον αὐτούς.

27. Ὡς ἡ θεϊότης σου κατακαίει τὴν ἐναντίαν δύναμιν (4).

28. Ἐν τῷ θυμῷ σου.

29. Ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν συναπολέσεις (5) αὐτούς.

30. Τὰς καρδίας αὐτῶν.

31. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιγινώσκονται (6) τὴν βοήθειάν σου καὶ τὰς εὐεργεσίας σου.

32. Διαπαντὸς οἱ μὴ πειθόμενοι σου (7).

33. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

34, 35. Ἐν τῇ δόξῃ τῆς παρουσίας σου (8) ἐπιγινώσκονται, ὅτι ἐν ἐξουθένου Ἰὼν ἀνθρώπου, οὗτος Κύριος πάντων ἐστὶ, καὶ αὐτῷ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι σὺ εἶ Κύριος ὑψιστος εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (9)· Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός, ὅπερ ἔρμηνεύεται· εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ὑπὲρ τῶν ἐχόντων ἐν ταῖς καρδίαις (10) τὸν οἶνον τῆς εὐφροσύνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦν. Εἶτα τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός. Κορὲ γὰρ ἔρμηνεύεται φαλακρός· ὁ δὲ φαλακρός παρὰ τῷ νόμῳ καθαρὸς ἐστίν.

Titulus præpositus continet: In finem, pro torcularibus filiis Core psalmus, quod interpretatur in fine sæculorum pro habentibus in cordibus vinum lætitiæ Dominum nostrum Jesum. Deinde filiis Core psalmus. Core enim interpretatur calvus. Calvus autem secundum legem mundus est.

1. Αἱ αἰώνια σου ἀναπαύσεις.

1. Æterna tua refrigeria.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτῶν.

(2) Κοιμωμένους.

(3) Καταδυναστευόντων αὐτούς.

(4) Θεότης, etc., τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

(5) Συναπολείς.

(6) Ἐπιγινώσκονται.

(7) Σοί.

(8) Ἐν τῇ ἐνδόξῳ σου παρουσίᾳ, etc. Πατρὸς ἡμῶν.

(9) Ἡ διὰ τῆς κινναβάου περ.

(10) Καοδίας αὐτῶν.

2. Concupiscit, et deficit anima mea in atria A Domini.

3. Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum

4. Etenim passer invenit sibi domum :

5. Et turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos :

6. Altaria tua, Domine virtutum, rex meus et Deus meus.

7. Beati qui habitant in domo tua :

8. In sæcula sæculorum laudabunt te.

Diapsalma.

9. Beatus vir, cui est auxilium ipsi abs te :

10. Ascensiones in corde suo disposuit,

11. In valle lacrymarum in loco, quem posuit.

12. Etenim benedictionem dabit legislator :

13. Ibunt de virtute in virtutem :

14. Videbitur Deus deorum in Sion.

15. Domine Deus virtutum, exaudi orationem meam :

Diapsalma.

16. Auribus percipe, Deus Jacob.

17. Protector noster aspice, Deus :

(a) Vers. 7. 'Ο βασιλεύς μου, etc. V. 8. Μακάριοι πάντες οι, etc.

(b) Οὗ ἐστιν ἀντιληψίς αὐτοῦ παρὰ σοῦ. At in marg. σοί.

(c) Τόν δεest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Cupio dissolvi, et esse cum Christo ¹.

3. Tota anima; et corpore in Deo inhæreo.

4. Omnis anima sanctorum apud Deum requiem habet.

5. Et Filius Dei habet rursus ubi habitare faciat sanctos suos.

6. Corda sanctorum tuorum, regnans et dominans in me.

7. In superna Jerusalem.

8. Incessanter.

9. In quo inhabitavit gratia tua.

10. Cœlestia cogitat, et operatur.

11. Humilians se, et plorans corde suo inhærente tibi.

12. In regno suo, dicit Dominus: Venite, benedicti Patris mei, accipite paratum vobis regnum ².

13. Ibunt ex gratia, quæ hic est in ipsis, in futuram vitam.

14. Videbitur Dei Filius Deus deorum, qui tales gratia sunt, in adventu suo.

15. Imple petitiones meas.

16. Audi, Deus Jacob.

17. Attende, Deus.

¹ Philipp. i, 23. ² Matth. xxv, 54.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πόλι, τοῦ etc., αὐτοῦ δεest.

(2) Σου non legitur.

(3) N. 7. 'Ο βασιλεύων μου, καί, etc. N. 8. Εἰς τὴν ἄνω.

2. 'Επιποθεῖ, καί ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλάς τοῦ Κυρίου.

3. 'Η καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζώντα.

4. Καὶ γὰρ στρουθίον εὗρεν ἑαυτῷ οἰκίαν·

5. Καὶ τρυγὼν νοσσιὰν ἑαυτῇ, οὐ θήσει τὰ νοσσία ἑαυτῆς.

6. Τὰ θυσιαστήριά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων, ὁ βασιλεύς (a) μου καὶ ὁ Θεός μου.

7. Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου·

8. Εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνέσουσί σε.

Διάψαλμα.

9. Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ ἐστὶν ἀντιληψίς αὐτῷ παρὰ σοί (b).

10. 'Αναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο,

11. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, εἰς τὸν (c)

B τόπον, ὃν ἔθετο.

12. Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν.

13. Πορεύονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν·

14. 'Οφθῆσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών.

15. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου·

Διάψαλμα.

16. 'Ενώτισαι, ὁ Θεὸς 'Ιακώβ.

17. 'Υπερασπιστὰ ἡμῶν, ἔε, ὁ Θεός·

C 2. 'Επιποθῶ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι.

3. 'Ὅπως τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι πρόσκειμαι ἐπὶ τὸν Θεόν.

4. Πᾶσα ψυχὴ ἁγίων ἔχει ἀνάπαυσιν παρὰ τῷ Θεῷ.

5. Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει πάλιν ὅπου (1) κατοικήσει τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

6. Αἱ καρδίαι τῶν ἁγίων σου (2), ὁ βασιλεύων (3), καὶ ὁ δεσπόζων μου.

7. Εἰς ἄνω 'Ιερουσαλήμ.

8. 'Ακαταπαύστως.

9. Εἰς ὃν ἐπεσκήνωσεν ἡ χάρις σου.

10. Τὰ ἐπουράνια φρονεῖ, καὶ πολιτεύεται.

11. Ταπεινῶν, καὶ (4) πενθῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τῇ ἀνακειμένῃ σοι.

12. 'Ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν (5) λέγει ὁ Κύριος: Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, ἀπολάβετε τὴν ἠτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν.

13. Πορεύονται ἐκ τῆς χάριτος τῆς οὐσης ἐν αὐτοῖς ἐνταῦθα εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

14. 'Ὁραθήσεται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (6) τῶν κατὰ χάριν θεῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

15. Πλήρωσον τὰ αἰτήματά μου.

16. 'Ακουσον, ὁ Θεὸς 'Ιακώβ.

17. Πρόσχε, ὁ Θεός.

(1) Ταπεινῶν ἑαυτὸν, καί, etc.

(2) Αὐτοῦ, etc., βασιλείαν πρὸ καθολῆς τοῦ κόσμου.

(3) 'Ο Θεός, etc.

18. Καὶ (α) ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου.

19. Ὅτι κρεῖσσων ἡμέρα μία ἐν ταῖς αὐλαῖς σου ὄπῃ χιλιάδας.

20. Ἐξελεξάμην παραβριπεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ (β) οἰκεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἀμαρτωλῶν.

21. Ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος ὁ Θεός,

22. Χάριν καὶ δόξαν δώσει.

23. Κύριος οὐ στερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ.

24. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ.

Εἰς τὸ τέλος. τοῖς υἱοῖς Κορέ. ΨΑΛΜ. ΠΔ'.

1. Εὐδόκησας, Κύριε, τὴν γῆν σου.
2. Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ.
3. Ἀφήκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ σου.
4. Ἐκάλυψας πάσας τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.
5. Κατέπαυσας πᾶσαν τὴν ὀργὴν σου.

(α) Καὶ non legitur.

(β) Vers. 21. Ἡ οἰκεῖν, etc. Vers. 22. Ὅτι ἔλεος, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Ἀντιλαβοῦ (1) τῶν ἁγίων σου.

19. Ὅτι μεῖζον τὸ αἰδίων φῶς τῆς βασιλείας σου ὄπῃ τὰς ἑξ χιλιάδας τῶν ἐνιαυτῶν τοῦ νῦν αἰῶνος.

20. Συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ (2) Θεοῦ, (3) ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπλάουσιν ἐν τοῖς πλουσίοις τοῦ νῦν αἰῶνος τοῖς μὴ ποιούσι τὰ θέληματα τοῦ Θεοῦ.

21. Ὅτι τῇ ἐλεημοσύνῃ καὶ πίστει εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.

22. Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τοῖς ποιούσι ταῦτα δώσει χάριν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δοξάσει αὐτούς.

23. Οὐ γὰρ στερήσει τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ τοὺς μηδὲν πονηρὸν ποιούντας.

24. Ὁ πιστεύων εἰς σέ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) Ἐἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορέ ψαλμός, ὅπερ ἐρμηνεύεται τοῖς υἱοῖς τῆς ἀμαρτίας. Κορὲ γὰρ ἀντιλογία σχεήσατο [ἐσχίσαστο] (5) πρὸς τὸν Θεόν. Οὐκοῦν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀντιλογίας, τουτέστι τῆς ἀμαρτίας, τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἔθνῶν ὁ ψαλμὸς εἰρηται περὶ τῶν εἰς τὰ τέλη τῶν αἰῶνων παρασχεθέντων αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *In finem, filiis Core psalmus, quod interpretatur filii peccati.* Core enim contradictione separatus est adversus Deum. Igitur filiis contradictionis, hoc est peccati, populo Judæorum et gentium psalmus dictus est de iis, quæ in fine sæculorum præbita sunt ipsis a Deo.

1. Ἐπιθυμία ἐπεθύμησας σῶσον (6) τὸν κόσμον. D.

2. Ἐρῶσω τοὺς (7) Ἰουδαίους τοὺς πιστεύοντάς σοι ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἀμαρτίας.

3. Συνεχώρησας πάντας (8) τὸν κόσμον [πάσας ἀνομίας τῷ κόσμῳ].

4. Ἀθήνην πεποίηκας πασῶν τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ κόσμου [τοῦ αὐτοῦ] σου.

5. Μετεβλήθης ἔλωσ (9) εἰς ἔλεος.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ ἀντιλαβοῦ.

(2) Τοῖς ἁγίοις τοῦ, etc.

(3) N. 21. Ἡ πρόσκαιρον, etc., τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. N. 22. Ὅτι ἐλεημοσύνῃ, etc., Κύριος ὁ Θεός.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως κερ.

(α) Vide Psal. vi et xi et Præfationem.

18. Et respice in faciem Christi tui.

19. Quia melior est dies una in atriis tuis, super millia :

20. Elegi abjectus esse in domo Dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

21. Quia misericordiam et veritatem diligit Dominus Deus

22. Gratiam et gloriam dabit.

23. Dominus non privabit bonis eos, qui ambulat in innocentia.

24. Domine Deus virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

In finem, filiis Core. PSALM. LXXXIV.

B 1. Benedixisti, Domine, terram tuam :

2. Avertisti captivitatem Jacob.

3. Remisisti iniquitates plebi tuæ :

4. Operuisti omnia peccata eorum.

5. Mitigasti omnem iram tuam.

18. Suspice sanctos tuos.

19. Quia melior est æterna lux regni tui super sex millia annorum præsentis sæculi (α).

20. Potius vexari cum populo Dei, quam temporaria voluptate peccati frui inter divites præsentis sæculi, qui non faciunt Dei voluntates.

21. Quoniam misericordia, et fide delectatur Deus.

22. Hæc facientibus in hoc sæculo dabit gratiam, et in futuro glorificabit eos.

23. Non enim privabit futuris bonis eos, qui nihil improbum faciunt.

24. Qui in te credit.

D 1. Desiderio desiderasti salvare mundum.

2. Liberasti Judæos credentes tibi e servitute peccati.

3. Condonasti omnes iniquitates mundo.

4. In oblivionem tradidisti omnia peccata ejusdem mundi.

5. Totus conversus es in misericordiam.

(5) Ἐχρήσατο.

(6) Σῶσαι τὸν κόσμον σου.

(7) Αὐτούς τοὺς, etc.

(8) Παντὶ τῷ κόσμῳ σου.

(9) Ὅλος εἰς ἔλεος.

6. Avertisti ab ira indignationis tuæ.
7. Convertite nos, Deus salutaris noster.
8. Et averte iram tuam a nobis.
9. Nunquid in æternum irasceris nobis?
10. Aut extends iram tuam a generatione in generationem?
11. Deus, tu conversus vivificabis nos:
12. Et plebs tua lætabitur in te.
13. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam:
14. Et salutare tuum da nobis.
15. Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus.
16. Quoniam loquetur pacem in plebem suam,
17. Et super sanctos suos, et super eos, qui convertunt cor ad eum.
18. Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius,
19. Ut inhabitet gloria in terra nostra.
20. Misericordia et veritas obviaverunt:
21. Justitia et pax osculatæ sunt.
22. Veritas de terra orta est:
23. Et justitia de cælo prospexit.

- A 6. Ἀπέστρεψας ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ σου.
7. Ἐπίστρεψον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν.
8. Καὶ ἀπέστρεψον τὸν θυμὸν σου ἀφ' ἡμῶν.
9. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῆς ἡμῖν;
10. Ἡ διατενεῖς τὴν ὀργὴν σου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;
11. Ὁ Θεὸς, σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡμᾶς.
12. Καὶ ὁ λαὸς σου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σοί.
13. Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου.
14. Καὶ τὸ σωτήριόν σου δόξης ἡμῖν.
15. Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός.
16. Ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ,
17. Καὶ ἐπὶ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτόν.
- B 18. Πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τὸ σωτήριον αὐτοῦ,
19. Τοῦ κατασκηνώσαι δόξαν ἐν τῇ γῆ ἡμῶν.
20. Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήτησαν.
21. Δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν.
22. Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε.
23. Καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Propitius factus es universo generi humano. C
7. Ad te ipsum congrega nos.
8. Et cessare fac maledictum, quod fuit ab Adam, et Cain, et reliquis.
9. Nunquid permanebit sententia illa semper?
10. Transeuntem de generatione in generationem?
11. Deus tu, qui convertisti nos ex morte peccati, vivifica per gratiam tuam.
12. Credentes in te.
13. Filium tuum.
14. Spiritum sanctum tuum.
15. Adjiciam jam mentem meam iis, quæ ab eodicta sunt in adventu suo.
16. Quoniam pacem suam donabit nobis.
17. Et super apostolos suos, et super omnes credentes in eum.
18. Verumtamen proxima est salus timentium eum, et credentium ipsi.
19. Ut gratia Dei veniat in corda nostra.
20. Gentium et Judæorum populus simul crediderunt.
21. Similiter Judæorum, et gentium populi convicti sunt invicem in fide et charitate.
22. Opera justitiæ de cordibus hominum.
23. Filius Dei advenit.

6. Ἰλεως γενεῶ παντὶ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.
7. Ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν.
8. Καὶ παῦσον τὴν κατάραν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ καὶ Κάιν, καὶ τῶν λοιπῶν.
9. Μὴ ἐπιμείνη ἡ ἀπόφασις ἐκεῖνη διὰ παντός;
10. Διερχομένην ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;
11. Ὁ Θεὸς, σὺ ἐπιστρέψας ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας, ζωοποίησον διὰ τῆς χάριτός σου.
12. Οἱ πιστεύοντες ἐν σοί (1).
13. Τὸν Υἱόν σου.
14. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
15. Ἐπιστήσω τὸν νοῦν μου λοιπὸν τοῖς λεγομένοις (2) ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.
16. Ὅτι τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην δωρήσεται ἡμῖν.
- D 17. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, καὶ εἰς (3) πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.
18. Ὅμως πλησίον ἐστὶν ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ πιστευόντων αὐτῷ.
19. Τοῦ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔλθειν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν (4).
20. Τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων (5) λαὸς ἐπίστευσαν ἅμα.
21. Ὁμοίως οἱ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν (6) [λαοὶ] ἠνώθησαν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ ἀλλήλοις.
22. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης ἐκ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων.
23. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ παραγένετο.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰς σέ.
 (2) Λεγομένοις μοι.
 (3) Ἐπί.

(4) Ἰμῶν.
 (5) Ὁ τῶν ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων.
 (6) Οἱ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν, etc.

24. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα ·
 25. Καὶ ἡ γῆ ὑμῶν [ἡμῶν] δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς.
 26. Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται ·
 27. Καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τὰ διαθήματα αὐτοῦ.

Προσευχὴ τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΠΕ΄.

1. Κλῖνον, Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.
 2. Ὅτι πτωχὸς καὶ πένθης εἰμι ἐγώ.
 3. Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι δσιός εἰμι ·
 4. Σῶσον τὸν δούλόν σου, ὁ Θεός μου, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ [σοί].
 5. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι πρὸς σέ κεκράξομαι ὅλην τὴν ἡμέραν.
 6. Εὐφρανον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου ·
 7. Ὅτι πρὸς σέ ἤρα τὴν ψυχὴν μου.
 8. Ὅτι σὺ, Κύριε, χρηστὸς καὶ ἐπιεικής,
 9. Καὶ πολυέλεος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις σε.
 10. Ἐνώπιον, Κύριε, τὴν προσευχὴν μου ·
 11. Καὶ πρόσθετος τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.
 12. Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξα πρὸς σέ, ὅτι ἐπήκουσάς μου.

- A 24. Etenim Dominus dabit benignitatem :
 25. Et terra nostra dabit fructum suum.
 26. Justitia ante eum ambulabit :
 27. Et ponet in via gressus suos.

Oratio David. PSALM. LXXXV.

1. Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me :
 2. Quoniam inops et pauper sum ego.
 3. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum :
 4. Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te
 5. Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi tota die.
 6. Lætifica animam servi tui :
 7. Quoniam ad te animam meam levavi.
 B 8. Quoniam tu, Domine, suavis et mitis,
 9. Et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te.
 10. Auribus percipe, Domine, orationem meam :
 11. Et intende voci deprecationis meæ.
 12. In die tribulationis meæ clamavi ad te, quia exaudisti me.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ ἀγαθὸν δωρεῖται ἡμῖν.
 25. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης.
 26. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν προφητῶν.
 27. Καὶ ἐντελεῖται ἐν πίστει τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1) · *Προσευχὴ τῷ Δαβίδ*, τουτέστι *τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ* · τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Δαβίδ*, ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *Oratio David*, hoc est, *manu forti*, ita enim interpretatur *David*, qualis est *Filius Dei*.

1. Εὐμενές μοι ποιήσον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς προσευχῆς μου (2).
 2. Τῇ καρδίᾳ.
 3. Ἀσφάλισαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι σε ἐγὼ σέβομαι.
 4. Σῶσόν με τὸν δούλόν σου, ὁ Θεός, ὅτι ἐλπίζω, ὅτι σώσεις με.
 5. Ἀδιαλείπτως προσεύχομαι ἐν καρδίᾳ πεφωτισμένῃ.
 6. Διὰ τῆς χάριτός σου.
 7. Τῷ θελήματι (3) αὐτὴν ἀνεθέμην.
 8. Ἀγαθὸς καὶ πραῦς.
 9. Καὶ ἀμέτρητος σὺ ἐν τῷ ἐλεεῖν τοὺς καταφεύγοντας ἐπὶ σέ.
 10. Ἄκουσον.
 11. Καὶ ἔργον ἀποτελέσον τὴν προσευχὴν μου (4).
 12. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀπολέσθαι με ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐδεήθην σου, ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε ἐπήκουσάς μου.

24. Spiritum suum sanctum, et bonum donabit nobis.
 25. Genus humanum opera justitiæ.
 26. Joannes Baptista, et multitudo prophetarum.
 27. Et præcipiet in fide justificationes ejus.

1. Benignam mihi fac aurem tuam, et exaudi orationem meam.
 2. Corde.
 3. Muni animam meam, quoniam ego te coeo.
 4. Salva me servum tuum, Deus, quoniam spero quod me salvabis.
 5. Indesinenter oro corde illuminato.
 6. Per gratiam tuam.
 7. In voluntate tua eam reposui.
 8. Bonus, et mitis.
 9. Et immensa est misericordia tua erga eos, qui confugiunt ad te.
 10. Audi.
 11. Et opus effice orationem meam.
 B 12. In tempore, quo perii a peccato deprecatus sum te, quoniam et alias me exaudisti.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ., etc. *Δαβίδ ἰκανὸς χειρὶ*, ὅπερ, etc.
 (2) Ἐπιθυμητὴ σου ἦτω ἡ προσευχὴ μου.

- (3) Θελήματι σου.
 (4) Τῇ προσευχῇ μου.

13. Non est similis tui in diis, Domine :
 14. Et non est secundum opera tua.
 15. Omnes gentes, quasunque fecisti, venient,
 16. Et adorabunt coram te, Domine,
 17. Et glorificabunt nomen tuum.
 18. Quoniam magnus es tu, et faciens mirabilia :
 19. Tu es Deus solus.
 20. Deduc me, Domine, in via tua :
 21. Et ingrediar in veritate tua.
 22. Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.
 23. Confitebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde meo :
 24. Et glorificabo nomen tuum in æternum.
 25. Quia misericordia tua magna est super me :
 26. Et eruisti animam meam ex inferno inferiori.
 27. Deus, iniqui insurrexerunt super me :
 28. Et synagoga potentium quæsierunt animam meam :
 29. Et non proposuerunt te in conspectu suo.
 30. Et tu, Domine Deus meus, miserator, et misericors,
- (a) Vers. 18, 19, sub unico vers.
- A 13. Οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε -
 14. Καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου.
 15. Πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἤξουσιν,
 16. Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, Κύριε,
 17. Καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνομά σου.
 18. (a) Ὅτι μέγας εἶ σύ, καὶ ποιῶν θαυμάσια -
 19. Σὺ εἶ Θεὸς [ὁ Θεὸς] μόνος.
 20. Ὁδήγησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου -
 21. Καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.
 22. Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου, τοῦ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου.
 23. Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε ὁ Θεὸς μου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου -
 24. Καὶ δοξάσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα.
 25. Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμέ -
 26. Καὶ ἐῤῥύσω τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἄβυθου κατωτάτου.
 27. Ὁ Θεὸς, παράνομοι ἐπανεστήσαν ἐπ' ἐμέ -
 28. Καὶ συναγωγὴ κραταιῶν ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου,
 29. Καὶ οὐ προέθεντό σε ἐνώπιον αὐτῶν.
 30. Καὶ σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

13. Benignus.
 14. Ita liberans, et salvans.
 15. Ad tremendum tuum baptismum.
 16. Flectet omne genu.
 17. Et omnis lingua confitebitur tibi, *Quia Dominus Jesus in gloria Dei Patris* ⁴. Amen.
 18, 19. Inenarrabilis.
 20, 21. Duc me, Domine, in fide tua in omne opus bonum.
 22. Gratia sancti Spiritus tui impleatur cor meum, ut timeam nomen tuum.
 23. Interminabiliter laudabo te.
 24. In omni tempore.
 25. Quoniam condonasti mihi multitudinem peccatorum meorum.
 26. E diabolo.
 27. Adversariæ potestates.
 28. Exercitus diaboli.
 29. Et non cogitaverunt, quod tui ipse inspectas quæ ipsi faciunt.
 30. Et novi, Domine Deus meus, quoniam miserator et misericors es.
- C 13. Φιλάνθρωπος.
 14. Οὕτως λυτρούμενος, καὶ σώζων.
 15. Εἰς τὸ βάπτισμά σου (1) τὸ φοβερόν.
 16. Κάμψει πᾶν γόνυ.
 17. Καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογεῖται σοι (2), ὅτι Κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.
 18, 19. Ἀνεκδιήγησις [ἀνεκδιήγητος] (3).
 20, 21. (4) Ἀγαγέ με, Κύριε, ἐν τῇ πίστει σου εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.
 22. Τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματός σου πληρωθήτω ἡ καρδία μου, ἵνα φοβῶμαι (5) τὸ ὄνομά σου.
 23. Ἀνυμνήσω σε ἀμετewρίστως.
 24. Διαπαντός.
 25. Ὅτι πλῆθος ἁμαρτιῶν μου συνεχώρησας (6).
- D 26. Τοῦ διαβόλου.
 27. Αἱ ἐναντία δυνάμεις
 28. Ἡ (7) στρατιὰ τοῦ διαβόλου.
 29. Καὶ οὐκ ἐλογίσαντο, ὅτι ἐφορᾷ αὐτὸς (8), ὁ ποιῶν.
 30. Καὶ οἶδα, Κύριε ὁ Θεός μου, ὅτι οἰκτίρμων εἶ καὶ ἐλεήμων

⁴ Philipp. II, 10, 11.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Βῆμά σου.
 (2) Σοι δεῖσι.
 (3) Ἀνεκδιήγητα.
 (4) N. 20. Ἀγαγέ, εἰς, πίστει σου. N. 21. Καὶ πορεύσομαι εἰς πᾶν, etc.

(5) Μου, ἵνα φοβοῦμαι.
 (6) Συνεχώρησαν, male.
 (7) Ἡ non legitur.
 (8) Αὐτὸς.

- 31. Μακρόθυμος, και πολυέλεος, και ἀληθινός ·
- 32. Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ, και ἐλέησόν με.
- 33. Δὸς τὸ κράτος σου τῷ παιδί σου ·
- 34. Καὶ σῶσον τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης σου.
- 35. Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν ·
- 36. Καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, και αἰσχυρθή-
τωσαν.
- 37. Ὅτι σύ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι, και παρεκά-
λεσάς με.

Τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμὸς ψδῆς. ΨΑΛΜ. ΠΓΖ.

- 1. Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις ·
- 2. Ἀγαπᾷ (α) Κύριος τὰς πύλας Σιών ὑπὲρ πάντα
τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.
- 3. Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ
Θεοῦ.
- 4. Μνησθήσομαι Ῥαῦβ, και Βαβυλῶνος τοὺς γι-
νώσκουσί με.

Διάψαλμα.

- 5. Καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι, και Τύρος, και λαὸς τῶν
Αἰθιοπίων, οὗτοι (β) ἐγενήθησαν ἐκεῖ.

(α) Ἀγαπᾷ, etc. Ὑπὲρ, etc. Vers. duo sub unico num.

(β) Vers. 6. Οὗτοι, etc. Μήτηρ, etc. Καὶ ἄνθρωπος, etc., vers. tres sub unico num. V. 7. Καὶ αὐτὸς, etc. V. 8. Κύριος, etc. Διάψαλμα. V. 9. Καὶ ἀρχόντων, etc. V. 10. Ὡς, etc.

- 31. Patiens, et multæ misericordiæ, et verax :
- 32. Respice in me, et miserere mei.
- 33. Da imperium tuum puero tuo :
- 34. Et salvum fac filium ancillæ tuæ.
- 35. Fac mecum signum in bonum :
- 36. Ut videant, qui oderunt me, et confundan-
tur.
- 37. Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et conso-
latus es me.

Filiis Core psalmus cantici. PSALM. LXXXVI.

- 1. Fundamenta ejus in montibus sanctis :
- 2. Diligit Dominus portas Sion, super omnia ta-
bernacula Jacob.
- 3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.
- 4. Memor ero Rahab, et Babylonis scientium
me.

Diapsalma.

- 5. Ecce alienigenæ, et Tyrus, et populus Æthio-
pum, hi fuerunt illic.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 31. Ἀνεξίτακος, και ἀδιαλείπτως ἐλεεῖς, και ἐν ὄ-
ρα ἀληθεῖα.
- 32. Πρόσχες, Κύριε, και ἐλέησόν με.
- 33. Δὸς τὴν χάριν σου τῷ δούλῳ σου.
- 34. Καὶ σῶσον τὸν λαὸν τῆς συναγωγῆς των Ἰου-
δαίων.
- 35. Νεκρὸν ὄντα με ζωοποίησον.
- 36. Αἱ ἐναντία δυνάμεις.
- 37. Ὅτι σύ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι, και ἀνέπαυ-
σάς με ἐκ τοῦ κόπου και φορτίου (1) τῶν ἁμαρτιῶν
μου.

- 31. Patiens, et impediter misereris, et in veri-
tate.
- 32. Attende, Domine, et miserere mei.
- 33. Da gratiam tuam servo tuo.
- 34. Et salva populum synagogæ Judæorum.
- 35. Mortuum me vivifica.
- 36. Contrariæ potestates.
- 37. Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et re-
creasti me a labore, et onere peccatorum meo-
rum

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει (2) · Τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμὸς ψδῆς, τουτέστι τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ
δ (3) ψαλμὸς ᾄδεται.

Titulus præpositus continet : *Filiis Core psalmus cantici* : hoc est mundis corde psalmus canitur.

- 1. Αἱ μαρτυρίαι τῆς παρουσίας και τῶν παθημά-
των αὐτοῦ ἐν τοῖς προφήταις.
- 2. Τοὺς ἀποστόλους ἀγαπᾷ Κύριος ὑπὲρ τὸ πλη-
θος τῶν Ἰουδαίων.
- 3. Μεγάλα και (4) θαυμαστὰ εἶρηται περὶ σοῦ τῆς
ἁγ. Ἰερουσαλήμ.
- 4. Τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰουδαίων (5) τῶν πιστευόν-
των εἰς ἐμέ. Ῥαῦβ ἐρμηνεύεται *πλατυνθεῖσα*. Βα-
βυλῶν δὲ ἐρμηνεύεται *σύγχυσις*, ὅπερ εἰσὶ τὰ ἔθνη.
- 5. Καὶ ἰδοὺ οἱ πιστεύοντες (6) · τοῦτο γὰρ ἐρ-
μηνεύεται *ἀλλόφυλοι*. Εἶτα Τύρος, τουτέστιν ἡ συρ-

- 1. Testimonia adventus, et passionum ejus in
prophetis.
- 2. Apostolos diligit Dominus supra multitudi-
nem Judæorum.
- 3. Magna, et mirabilia dicta sunt de te, superna
Jerusalem.
- 4. Ecclesiæ Judæorum credentium in me. *Rahab*
interpretatur *dilatata*. *Babylon* autem interpretatur
confusio, quales sunt gentes.
- 5. Et ecce credentes : ita enim interpretantur *alie-
nigenæ*. Deinde *Tyrus*, hoc est *angustia*, et populus

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ τοῦ φορτίου.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.

(3) Ὁ δεστ.

(4) Καὶ δεστ.

(5) Τῶν ἐθνῶν τῶν. Ῥαῦβ γὰρ ἐρμηνεύεται συρ-
χυσις, ὅπερ ἐστὶ τὰ ἔθνη.

(6) Οἱ πεσόντες, etc., τουτέστι· συνοχὴ, και ὁ λαὸς
ὁ ταπεινός, etc

6. Mater Sion, dicet homo :
 7. Et homo natus est in ea
 8. Et ipse fundavit eam Altissimus.
 9. Dominus narrabit in scripturis populorum, et principum horum, qui fuerunt in ea.

10. Sicut lætantium omnium habitatio est in te.
Canticum psalmi filii Core, in finem pro Maheleth, ad respondendum sermonem intellectus Ætham Israelitæ. PSALM. LXXXVII.

1. Domine Deus salutis meæ,
 2. Die clamavi et nocte coram te.
 3. Intret in conspectu tuo oratio mea :
 4. Inclina aurem tuam ad precem meam.
 5. Quia repleta est malis anima mea :
 6. Et vita mea inferno appropinquavit.

- A 6. Μήτηρ Σιών, ἐρεῖ ἄνθρωπος·
 7. Καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῇ·
 8. Καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος.
 9. Κύριος διηγήσεται ἐν γραφῇ λαῶν, καὶ ἀρχόντων τούτων, τῶν γεγενημένων ἐν αὐτῇ.
 10. Ὡς εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοί.
 Ὡδὴ ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, τοῦ ἀποκριθῆναι λόγον συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλιτῇ. ΨΑΛ. ΠΖ'.
1. Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
 2. Ἡμέρας ἐκέκραξα καὶ ἐν νυκτὶ ἐναντίον σου.
 3. Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου·
 4. Κλίνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησίν μου.
 5. Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχή μου·
 B 6. Καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ ἕδῃ ἤγγισεν

ATHANASII INTERPRETATIO.

[populus Æthiopum] humilis denigratus a peccato, hi omnes in lavacro renovati sunt.

6. Matrem vocant Ecclesiam, ubi confessio singulorum fidelium.
 7, 8. Et Altissimus homo advenit in eam, et ipse fundavit eam.
 9. Dominus hæc ipsa narrabit in Scripturis Judæorum, et apostolorum, et evangelistarum, qui sunt in Ecclesia fidelium.
 10. Sicut exercitus sanctorum angelorum semper lætantium, ita est habitatio in te.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· Ὡδὴ ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, τοῦ ἀποκριθῆναι λόγον συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλιτῇ. Αὕτη οὖν ἐρμηνεῖα τοῦ ἐπιγράμματος. Κορὲ ἀντιλογικὸς γεγένηται πρὸς τὸν Θεόν. Μαελέθ δὲ ἐρμηνεύεται ἀπαρχή. Αἰθὰμ δὲ ἐρμηνεύεται ὑψηλός. Ἰσραηλιτῆς δὲ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὁρῶν τὸν Θεόν. Ἡ ὥδῃ οὖν τοῦ ψαλμοῦ τοῖς ἀντιλογικοῖς ἐστὶ, τουτέστι· τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων ὑπὲρ τῆς ἀπαρχῆς, ὡσανεὶ τοῦ Χριστοῦ ἀποκρίνοντος εἰς σύνεσιν αὐτῷ τῷ ὑψηλῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τῷ ὁρῶντι τὸν Πατέρα. Οὐδεις ἐώρακε τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ τοῦ Πατρὸς ὢν, καθὼς εἶρηκεν ἐν Εὐαγγελίῳ. Ἐκ προσώπου οὖν τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐπιστρεφόντων εἰς τὸν Κύριον ἐστὶν ὁ ψαλμός

Titulus præpositus continet : *Canticum psalmi filii Core, in finem pro Maheleth, ad respondendum sermonem intellectus Ætham Israelitæ.* Hæc igitur est interpretatio inscriptionis. Core contradictor factus est contra Deum. Maheleth autem interpretatur primitiæ. Ætham autem interpretatur altissimus. Israelita autem interpretatur Vir videns Deum. Canticum igitur psalmi est etiamnum contradicentibus, hoc est populo Judæorum pro primitiis, nempe Christo respondente in intellectum, ipsi Altissimo Dei Filio videnti Patrem. Nemo vidit Patrem, nisi qui Patris est : quemadmodum dixit in Evangelio^s. Ex persona igitur Judæorum convertentium se ad Dominum est psalmus.

1. Domine Deus vitæ meæ.
 2. Incessanter.
 3. Non prohibebunt peccata mea ne ad te accedat deprecatio mea.
 4. Libenter excipe supplicationem meam.
 5. Quia repleta est peccatis anima mea.
 6. Et propterea vita mea Christus inferno appropinquavit, ut liberaret me.

^s Joan 1, 18; vi, 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 6. Καὶ ὁ, etc. N. 8. Ὁ Κύριος, etc., τῶν Ἰουδαίων. N. 9. Καὶ τῶν ἀποστόλων, etc. N. 10. Ὡς αἱ, etc., ἐν σοὶ τῇ ἀνω Ἰερουσαλῆμ.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., τοῦ ἀπο-

κριθῆναι συνέσεως, etc., τοῖς ἀντιλογικοῖς ἐστὶν, etc., τοῦ Χριστοῦ. Ἀποκρίνονται εἰς, etc., ὁ ἐκ τοῦ Πατρὸς ὢν, etc., τῶν ἐπιστρεφόντων ἐστὶν ὁ ψαλμός.

(3) Δέησιν.

7. Προσελογίσθη μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον·

8. Ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀδοθήτος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος.

9. Ὡσεὶ τραυματῖαι καθεύδοντες ἐν τάφῳ (a), ὧν οὐκ ἐμνήσθης ἔτι·

10. Καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπίσθησαν.

11. Ἔθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ,

12. Ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου.

13. Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου·

14. Καὶ πάντας τοὺς μετεωρισμοὺς σου ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ.

15. Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστοὺς μου ἀπ' ἐμοῦ·

16. Ἔθεντό με βδέλυγμα ἑαυτοῖς.

17. Παρεδόθην, καὶ οὐκ ἐξεπορευόμην·

18. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας. B

19. Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε, ὅλην (b) τὴν ἡμέραν·

20. Διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖράς μου.

21. Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια;

Διάψαλμα.

22. Ἡ ἱατροὶ ἀναστήσουσι, καὶ ἐξομολογήσονται σοι;

23. Μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσιά σου;

(a) Ἐν τάφοις. In marg. ἐν τάφῳ.

(b) Vers. 20. Ὅλην, etc., χεῖράς μου.

7. *Æstimatus sum cum descendentibus in lacum:*

8. *Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber.*

9. *Sicut vulnerati dormientes in sepulcro, quorum non es memor amplius:*

10. *Et ipsi de manu tua repulsi sunt.*

11. *Posuerunt me in lacu inferiori,*

12. *In tenebrosis et in umbra mortis.*

13. *Super me confirmatus est furor tuus:*

14. *Et omnes elevationes tuas induxisti super me.*

15. *Longe fecisti notos meos a me:*

16. *Posuerunt me abominationem sibi.*

17. *Traditus sum et non egrediebar:*

18. *Oculi mei languerunt præ inopia.*

19. *Clamavi ad te, Domine, tota die:*

20. *Expandi ad te manus meas.*

21. *Nunquid mortuis facies mirabilia?*

Diapsalma.

22. *Aut medici suscitabunt et confitebuntur tibi?*

23. *Nunquid narrabit aliquis in tenebris mirabilia tua?*

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Καὶ προσελογίσθη ὁ Κύριος μετὰ τῶν ἀσθενούντων καὶ (1) ἀποθνησόντων.

8. Καὶ ἐγένετο ὁ Κύριος ὡς ἄνθρωπος (2) ἀδοθήτος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, τουτέστι μὴ χρεωστῶν θάνατον.

9. Ὡς οἱ ἁμαρτωλοὶ οἱ ἀποθανόντες, ὧν οὐκ ἔστι (3) μνημόνευσις.

10. Ἀπίσθησαν γὰρ ζῶντες ἐκ τῆς βοηθείας σου.

11. Οἱ δαίμονες ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.

12. Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ κόσμου καὶ τοῦ θανάτου.

13. Ὁργίσθης μοι.

14. Τὰς ἀπειλάς σου.

15. Τοὺς προφήτας.

16. Μεμισημένον.

17. Ἐκρατούμην ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ οὐκ ἤδυνάμην ἀποστῆναι.

18. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας μου ἠσθένησαν (4) ἀπὸ τοῦ ἀδοθήτον με εἶναι.

19. Δέομαί σου,

20. Τὴν καρδίαν μου ἀνέτεινα πρὸς σέ.

21. Μὴ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν με ποιήσεις ἐπ' ἐμέ (5) τὰ θαυμάσιά σου;

22. Ἡ ἱατροὶ δύνανται ἀναστῆσαι με, ἵνα ἐξομολογήσωμαί σοι;

23. Μὴ ἐν τῷ τάφῳ δωρήσει μοι συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων μου (6);

7. *Et reputatus est Dominus cum infirmis et morientibus.*

8. *Et factus est Dominus tanquam homo sine adjutorio inter mortuos liber, hoc est non debens mortem.*

9. *Sicut peccatores morientes, quorum nulla est memoria.*

10. *Viventes enim depulsi sunt de auxilio tuo.*

11. *Dæmones in peccato.*

12. *In concupiscentiis mundi et mortis.*

13. *Iratus es mihi.*

14. *Minas tuas.*

15. *Prophetas.*

16. *Odiusum.*

17. *Detentus sum a peccato, et non potui absistere.*

18. *Oculi mentis meæ infirmati sunt, quod sine adjutorio essem.*

19. *Deprecor te,*

20. *Cor meum ad te intendi.*

21. *Nunquid postquam mortuus fuero facies super me mirabilia tua?*

22. *Aut medici possunt me suscitare ut confitear tibi?*

23. *Nunquid in sepulcro dabit mihi veniam peccatorum meorum?*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τῶν ἀσθενούντων, καὶ desunt.

(2) Ὁ κόσμος ἄνθρωπος.

(3) Ἐτι.

(4) Οἱ ὀφθαλμοὶ μου τῆς διανοίας ἠσθένησαν, etc.

(5) Εἰς ἐμέ, deest τὰ.

(6) Τὴν συγχ. τ. ἀ. ἡμῶν;

24. Et veritatem tuam in perditione?
 25. Nunquid cognoscuntur in tenebris mirabilia tua?
 26. Et justitia tua in terra oblivioni tradita?
 27. Et ego ad te, Domine, clamavi:
 28. Et mane oratio mea praveniet te.
 29. Ut quid, Domine, repellis animam meam?
 30. Avertis faciem tuam a me?
 31. Pauper sum ero, et in laboribus a juventute mea:
 32. Exaltatus autem, humiliatus sum, et conturbatus.
 33. In me transierunt irae tuae:
 34. Et terrores tui conturbaverunt me.
 35. Circumdederunt me sicut aqua tota die:
 36. Circumdederunt me simul.
 37. Elongasti a me amicum,
 38. Et proximum et notos meos a miseria.

Intellectus Ætham Israelitæ. PSAL. LXXXVIII.

1. Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.

(a) Ἀποστρέψης. In marg. Ἀποστρέψεις.

(b) Vers. 36. Ὀλην, etc. Vers. 37. Ἐμάκρυνας, etc.

(c) Ἰσραηλῆτου in cod. mss.

- A 24. Καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῇ ἀπωλείᾳ;
 25. Μὴ γνωσθῆσεται ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσιά σου;
 26. Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ἐν γῆ ἐπιλησμένη;
 27. Κἀγὼ πρὸς σέ, Κύριε, ἐκέκραξα.
 28. Καὶ τὸ πρῶτ' ἡ προσευχὴ μου προφθάσει σε.
 29. Ἴνα τί, Κύριε, ἀπωθῆ τὴν ψυχὴν μου;
 30. Ἀποστρέψεις (a) τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;
 31. Πτωχὸς εἶμι ἐγὼ, καὶ ἐν κόποις ἐκ νεότητός μου.
 32. Ὑψωθείς δὲ, ἐταπεινώθην, καὶ ἐξηπορήθην.
 33. Ἐπ' ἐμὲ διήλθον αἱ ὄργαι σου.
 34. Οἱ φοβερῖμοί σου ἐξετάραξάν με.
 35. Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ ὕδωρ ὄλην (b) τὴν ἡμέραν.
 36. Περιέσχον με ἅμα.
 37. Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον,
 38. Καὶ πλησίον, καὶ τοὺς γνωστούς μου ἀπὸ ταλαιπωρίας.

Συνέσεως Αἰθᾶμ τῷ Ἰσραηλίτῃ (c). ΨΑΛΜ. III.

1. Τὰ ἐλέη σου, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἄσονται.

Vers. 38. Καὶ τοὺς γνωστούς μου, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Et discam facere justificationes tuas, postquam reversus fuero in terram, ex qua sumptus sum?

25. Nunquid qui in peccato sunt, possunt cognoscere mirabilia tua?

26. Et justitia tua nunquid potest intelligi in corde derelicto?

27. Non aliud auxilium mihi proposui nisi te.

28. Cum lux tua in corde meo exoritur, oratio mea te præstolabitur.

29. Projicis me?

30. Non exaudis me?

31. Sine adjutorio sum, et in peccatis a principio.

32. Gloriatum autem humiliatus sum et abjectus.

33. Tolerantiæ in lege tua.

34. Minæ tuæ.

35. Continuerunt me.

36. Indesinenter.

37. Omnes sanctos tuos.

38. Prophetas et apostolos ab omni peccato.

C 24. Καὶ μάθω τὰ δικαιώματά σου ποιεῖν μετὰ τὸ ἀναλῦσαι με εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην;

25. Μὴ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὄντες δύνανται τὰ θαυμάσιά σου γινῶναι;

26. Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου μὴ δύναται γνωσθῆναι (1) ἐν καρδίᾳ ἐγκαταλειμμένη;

27. Οὐκ ἄλλην βοήθειαν ἐθέμην (2) εἰ μὴ σε.

28. Ἐν τῷ τὸ φῶς σου ἀνατέλλειν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἡ προσευχὴ μου περιμένει (3) σε.

29. Ἀποβρίπτεις με;

30. Οὐκ εἰσακούεις (4) μου;

31. Ἀβοήθητός εἶμι, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐξ ἀρχῆς.

32. Μεγαλαυχήσας δὲ ἐταπεινώθην καὶ ἀπεβρίβην.

33. Αἱ καρτερίαι (5) ἐν τῷ νόμῳ σου.

34. Αἱ ἀπειλαὶ σου.

35. Συνέσχον με.

36. Ἀδιαλείπτως.

D 37. Ἐκαστον τῶν ἁγίων σου (6).

38. Τοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (7) συνέσεως Αἰθᾶμ τῷ Ἰσραηλίτῃ· τουτέστι, τῆς χάριτος τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ σπειραντος Θεοῦ ψαλμοῦ, περιέχει (8). Σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ ἡ χάρις αὐτοῦ ὑπάρχει. Αἰθᾶμ δὲ ἐρμηνεύεται ὑψηλός. Ἰσραηλῆτου δὲ ἐρμηνεύεται σπειραντος Θεοῦ.

Titulus appositus continet: *Intellectus Ætham Israelitæ*: hoc est, gratiæ Altissimi Dei seminantis psalmus. Intellectus enim bonus gratia ipsius est. *Ætham* autem interpretatur *Altissimus*. *Israelitæ* autem interpretatur *Deus seminans*.

1. Quæ fecisti in singulis generationibus filiis hominum.

1. Ἄ ἐποίησας καθ' ἐκάστην γενεάν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γνωρισθῆναι.

(2) Καὶ ἐγὼ οὐκ ἄλλην ἐθέμην βοήθειαν, etc.

(3) Περιμένει.

(4) Εἰσακούσεις.

(5) Αἱ κατάραι αἱ, etc.

(6) Σου decet.

(7) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ., etc. Τοῦ Ἰσραηλίτου, etc.

(8) Περιέχει abundare videtur

2. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἀπαγγελῶ τὴν ἀλήθειάν Α σου ἐν τῷ στόματι μου.

3. Ὅτι εἶπας· Εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται·

4. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου.

5. Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου·

6. Ὡμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου.

7. Ἔως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου·

8. Καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεάν καὶ γενεάν τὸν θρόνον σου.

Διάψαλμα.

9. Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε·

10. Καὶ γὰρ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν Ἐκκλησίᾳ ἁγίων.

11. Ὅτι τις ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ;

12. Ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;

13. Ὁ Θεὸς, ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων,

14. Μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντα τοὺς περὶ κύκλῳ αὐτοῦ.

15. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τίς ὁμοίός σοι;

16. Δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλου σου.

17. Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης·

18. Τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραθεῖς.

2. In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

3. Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur:

4. In cœlis præparabitur veritas tua.

5. Disposui testamentum electis meis:

6. Juravi David servo meo.

7. Usque in æternum præparabo semen tuum:

8. Et ædificabo in generationem et generationem sedem tuam.

Diapsalma.

9. Confitebantur cœli mirabilia tua, Domine:

10. Etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.

11. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino?

12. Similis erit Domino in filiis Dei?

13. Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum,

14. Magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.

15. Domine, Deus virtutum, quis similis tibi?

16. Potens es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo.

17. Tu dominaris potestati maris:

18. Motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Τὰ προστάγματα σου κηρύξω.

3. Ὅτι ἐπηγγείλω ἀδιαλείπτως τὸν ἠλεημένον λαὸν περιποιῆσαι (1) εἰς οἰκοδομὴν.

4. Ἐν τοῖς ἁγίοις ἡ πίστις (2).

5. Ἐπηγγειλάμην τοῖς ἁγίοις τὴν βασιλείαν μου (3). C

6. Τοῖς κατὰ τὸν Δαβὶδ πρᾶεῖς [πραεῖσι] τῇ καρδίᾳ (4).

7. Προαγάγω ἐν τῷ κόσμῳ.

8. Τὴν βασιλείαν σου.

9. Διηγῆσονται οἱ ἀπόστολοι καὶ (5) οἱ ἅγιοι τὰ θαυμάσιά σου.

10. Καὶ γὰρ τὴν πίστιν σου ἐν τῷ πλήθει τῶν ἁγίων.

11, 12. (6) Τίς τῶν προφητῶν ἢ τῶν ἁγίων ἰσοδύναται εἶναι τοῦ Κυρίου [τῷ Κυρίῳ]; Ἐκεῖνοι γὰρ κατὰ χάριν αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ εἰσι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲ κατὰ φύσιν.

13. Ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

14. Ἀκατάληπτος καὶ παντοδύναμὸς ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

15. Φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων.

16. Οἱ ἅγιοι σου.

17. Πάσης ὁμοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξουσίαν (7) ἔχεις ὡς δημιουργὸς αὐτῆς.

18. Τοὺς πειρασμοὺς αὐτῆς ἀνισχύρους ποιεῖς.

2. Præcepta tua prædicabo.

3. Quia indesinenter demuntiasti populum misericordiam adeptum possidere in ædificationem.

4. In sanctis fides.

5. Annuntiavi sanctis regnum meum.

6. Juxta David mitibus corde.

7. Producam in mundo.

8. Regnum tuum.

9. Narrabunt apostoli et sancti mirabilia tua.

10. Etenim fidem tuam in multitudine sanctorum.

11, 12. Quis prophetarum aut sanctorum æqualis esse potest Domino? Illi enim gratia ejusdem Jesu sunt Dei filii, ipse autem natura.

13. In cordibus eorum.

14. Incomprehensibilis et omnipotens est super omnes sanctos suos.

15. Benignus et misericors.

16. Sancti tui.

17. Totius simul universi potestatem habes ut ejusdem creator.

18. Tentationes ejus infirmas facis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Περιποιεῖσθαι.

(2) Πίστις σου.

(3) Σου.

(4) Πρᾶεῖς ὧσι κατὰ τὴν καρδίαν μου.

(5) Οἱ ἀπόστολοι, καὶ desunt.

(6) N. 11, Τίς... Ἰσὸς δύναται τοῦ Κυρίου.

N. 12, Ἐκεῖνοι... τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

(7) Σὺ ἐξουσίαν.

19. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum :
 20. In brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
 21. Tui sunt caeli et tua est terra :
 22. Orbem terræ et plenitudinem ejus tu fundasti.
 23. Aquilonem et mare tu creasti :
 24. Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt :
 25. Tuum brachium cum potentia.
 26. Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua.
 27. Justitia et judicium, præparatio sedis tuæ.
 28. Misericordia et veritas præcedent faciem tuam :
 29. Beatus populus qui scit jubilationem.
 30. Domine, in lumine vultus tui ambulabunt :
 31. Et in nomine tuo exultabunt tota die :
 32. Et in justitia tua exaltabuntur.
 33. Quoniam gloria virtutis eorum tu es :
 34. Et in beneplacite tuo exaltabitur cornu nostrum.

19. Σὺ ἐταπεινώσας ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον ·
 20. Ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς σου διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου.
 21. Σοὶ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ ·
 22. Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας.
 23. Τὸν βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἐκτίσας ·
 24. Θαβὼρ καὶ Ἑρμῶν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ·
 25. Σὺς ὁ βραχίων μετὰ δυναστείας.
 26. Κραταιωθήτω ἡ χεὶρ σου, ὑψωθήτω ἡ δεξιὰ σου.
 27. Δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἐτοιμασία τοῦ θρόνου σου.
 28. Ἐλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύονται πρὸ προσώπου σου ·
 29. Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλαγμόν.
 30. Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται ·
 31. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν ·
 32. Καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσονται.
 33. Ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν σὺ εἶ.
 34. Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρασ ἡμῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Diabolum.
 20. In fortitudine Filii tui perdidisti contrarias potestates.
 21. Tui sunt sancti tui in caelo, et gentes credentes in te : similiter et caelum et terra tua sunt, quia ea creasti.
 22. Omnes simul homines fundasti in fide tua.
 23. Adversantes tibi Judæos, et mundum tu rursus renovasti.
 24. Electi tui et peccatores in nomine tuo gaudent.
 25. Filius tuus qui potens est.
 26. Regnet Filius tuus, et glorificetur tuus Unigenitus.
 27. Severitas et aequitas in tuo tribunali.
 28. In praesenti autem saeculo fides et misericordia acceptæ apud te.
 29. Qui ex corde suo gemit.
 30. In gratia Filii tui.
 31. Indesinenter in æterna futura luce gaudebunt.
 32. Et in Filio tuo glorificabuntur.
 33. Quoniam in te gloriantur et corroborantur.
 34. Et in voluntate tua et Filii tui dirigetur potestas nostra, quam nobis ab initio dedisti.

19. Τὸν διάβολον.
 20. Ἐν τῇ ἰσχύϊ τοῦ Υἱοῦ σου ἀπώλεσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 21. Σοὶ εἰσιν (1) οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ ἅγιοι σου, καὶ τὰ ἔθνη τὰ πιστεύοντα εἰς σέ · ὁμοίως καὶ κατὰ τὸ δημιουργητικὸν αὐτοῦ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ.
 22. Πάντας ὁμοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἐθεμελίωσας ἐν τῇ πίστει σου.
 23. Τοὺς ἐναντιουμένους σοι Ἰουδαίους καὶ τὸν κόσμον σὺ πάλιν ἀνεκαίνισας.
 24. Οἱ ἐκλεκτοὶ σου καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου χαρίζονται.
 25. Σὺς ὁ Υἱὸς ὁ δυνατός (2).
 26. Βασιλευέτω (3) ὁ Υἱός σου, καὶ δοξασθήτω ὁ Μονογενής σου.
 27. Αἰσθηρότης (4) καὶ ἀπροσωποληψία ἐν τῷ βῆματί σου.
 28. Ἐν δὲ τῷ νῦν αἰῶνι πίστις καὶ ἐλεημοσύνη δεκταὶ παρὰ σοί.
 29. Ὁ ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ πενθεῖ (5).
 30. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Υἱοῦ σου.
 31. Ἀδιαλείπτως ἐν τῷ αἰδίῳ φωτὶ τῷ μέλλοντι χαρίζονται.
 32. Καὶ ἐν τῷ Υἱῷ σου δοξασθήσονται.
 33. Ὅτι ἐν σοὶ καυχῶνται καὶ δυναμοῦνται.
 34. Καὶ ἐν τῷ θελήματί σου, καὶ τοῦ Υἱοῦ σου ἀνορθωθήσεται (6) ἡ ἐξουσία ἡμῶν, ἣν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς δέδωκας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Σοὶ εἰσι καὶ οἱ, etc. Ὅμως καὶ, etc. Leg. vid., ὁμοίως.

(2) Ὁ σὺς Υἱὸς δυνατός.

(3) Βασιλευσάτω.

(4) Αἰσθηρότης.

(5) Πενθῶν.

(6) Ἀνορθωθήτω.

35. Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ ἀντίληψις,
 36. Καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ βασιλέως ἡμῶν.
 37. Τότε ἐλάλησας ἐν ὄρασει τοῖς υἱοῖς σου,
 38. Καὶ εἶπας· Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατὸν·
 39. Ὑψῶσα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ μου.
 40. Εὖρον Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου·
 41. Ἐν ἐλαίῳ ἁγίῳ μου ἔχρισα αὐτόν.
 42. Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναντήληφεται αὐτῷ·
 43. Καὶ ὁ βραχίον μου κατισχύσει αὐτόν·
 44. Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ·
 45. Καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν.
 46. Καὶ συγκόψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ·
 47. Καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσωμαι.
 48. Καὶ ἡ ἀλήθειά μου, καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ·
 49. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι μου ὑψωθήσεται τὸ κέρασ αὐτοῦ.
 50. Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ·
 51. Καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιὰν αὐτοῦ.
 52. Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πατήρ μου εἶ σὺ,
 53. Θεὸς μου, καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς σωτηρίας μου.
 54. Κἀγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτόν,
 55. Ὑψηλὸν παρὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς.

- A** 35. Quia Domini assumptio,
 36. Et sancti Israel regis nostri.
 37. Tunc locutus es in visione filii tuis,
 38. Et dixisti : Posui adjutorium in potente :
 39. Exaltavi electum de plebe mea.
 40. Inveni David servum meum :
 41. Oleo sancto meo unxi eum.
 42. Manus enim mea auxiliabitur ei.
 43. Et brachium meum confortabit eum.
 44. Nihil proficiet inimicus in eo :
 45. Et filius iniquitatis non apponet nocere ei.
 46. Et concidam a facie ipsius inimicos ejus :
 47. Et odientes eum in fugam convertam
 48. Et veritas mea, et misericordia mea cum ipso :
 49. Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus :
 50. Et ponam in mari manum ejus :
 51. Et in fluminibus dexteram ejus.
 52. Ipse invocabit me : Pater meus es tu
 53. Deus meus, et susceptor salutis meæ.
 54. Et ego primogenitum ponam illum,
 55. Excelsum præ regibus terræ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 35, 36. Ὅτι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀντίληψις ἡμῖν (1).
 37. Τότε τοῖς Ἰουδαίοις ἐν αἰνίγμασι διὰ τῶν προφητῶν ἐλάλησας,
 38. Καὶ εἶπας· Τῷ Υἱῷ μου βοηθήσω ὑμῖν.
 39. Τὸν χορὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐξελεξάμην καὶ ἐδόξασα.
 40. Εὖρον (2) λαὸν τὸν πεποθημένον.
 41. Ἐν τῷ Πνεύματι μου τῷ ἁγίῳ τὸν αὐτὸν πιστὸν λαὸν ἠγάπησα (3).
 42. Ὁ γὰρ Υἱός μου ὑπερασπίζει αὐτόν.
 43. Καὶ αὐτὸς ὁ Υἱός μου ἐνισχύει (4) αὐτόν.
 44. Οὐ κατακυριεύσει ὁ διάβολος αὐτοῦ.
 45. Ὁ αὐτὸς ἀντικείμενος οὐκ ἂν δυνηθῇ αὐτοῦ.
 46. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 47. Τοὺς δαίμονας ὑποτάξω αὐτοῖς.
 48. Καὶ τὸ Πνεῦμά μου τὸ ἅγιον, καὶ ὁ Υἱός μου ἀχώριστοι ἔσονται τοῦ πιστοῦ λαοῦ.
 49. Ἡ βασιλεία τοῦ λαοῦ.
 50. Ἐν τῷ κόσμῳ τὴν δυναστείαν αὐτοῦ.
 51. Καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 52. Τὸ, Πάτερ ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 53. Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς (5) εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
 54. Ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
 55. Δεδοξασμένον ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖς (6).

• Matth. vi, 9-13.

- 35, 36. Quoniam Patris et Filii et Spiritus sancti assumptio nostra.
 37. Tunc Judæis in ænigmatibus per prophetas locutus es,
 38. Et dixisti : In Filio meo adjuvabo vos.
 39. Chorum sanctorum apostolorum elegi et glorificavi.
 40. Inveni populum desideratum.
 41. In Spiritu sancto meo eundem fidelem populum dilexi.
 42. Nam Filius meus protegit ipsum.
 43. Et idem Filius meus confortat eum.
 44. Non dominabitur in eum diabolus.
 45. Idem adversarius nihil poterit adversus eum.
 46. Adversarias potestates.
 47. Dæmones subjiciam ipsis,
 48. Et Spiritus sanctus meus, et Filius meus non separabuntur a populo fideli.
 49. Regnum populi.
 50. In mundo dominationem ejus.
 51. Et in gentibus præcepta ipsius.
 52. Pater noster qui es in cælis.
 53. Ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo *.
 54. In regnum cælorum.
 55. Glorificatum super reges.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡμῶν.
 (2) N. 40. Εὖρον τὸν λαὸν τὸν πεποθημένον· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβίδ.
 (3) Ἡγίασα.

- (4) Ἐνισχύσει.
 (5) Μετὰ ἡμᾶς. Ita etiam mox.
 (6) Παρὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς.

6. Avertisti ab ira indignationis tuæ.
 7. Convertite nos, Deus salutaris noster.
 8. Et averte iram tuam a nobis.
 9. Nunquid in æternum irasceris nobis?
 10. Aut extendes iram tuam a generatione in generationem?
 11. Deus, tu conversus vivificabis nos:
 12. Et plebs tua lætabitur in te.
 13. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam:
 14. Et salutare tuum da nobis.
 15. Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus.
 16. Quoniam loquetur pacem in plebem suam,
 17. Et super sanctos suos, et super eos, qui convertunt cor ad eum.
 18. Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius,
 19. Ut inhabitet gloria in terra nostra.
 20. Misericordia et veritas obviaverunt:
 21. Justitia et pax osculatæ sunt.
 22. Veritas de terra orta est:
 23. Et justitia de cælo prospexit.

- A 6. Ἀπέστρεψας ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ σου.
 7. Ἐπίστρεψον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν.
 8. Καὶ ἀπέστρεψον τὸν θυμὸν σου ἀφ' ἡμῶν.
 9. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῆς ἡμῖν;
 10. Ἡ διατενεῖς τὴν ὀργὴν σου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;
 11. Ὁ Θεὸς, σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡμᾶς.
 12. Καὶ ὁ λαὸς σου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σοί.
 13. Δείξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου.
 14. Καὶ τὸ σωτήριόν σου δός ἡμῖν.
 15. Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος, ὁ Θεός.
 16. Ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ,
 17. Καὶ ἐπὶ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτόν.
 18. Πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τὸ σωτήριον αὐτοῦ,
 19. Τοῦ κατασκηνώσαι δόξαν ἐν τῇ γῆ ἡμῶν.
 20. Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήτησαν.
 21. Δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν.
 22. Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε.
 23. Καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Propitius factus es universo generi humano. C
 7. Ad te ipsum congrega nos.
 8. Et cessare fac maledictum, quod fuit ab Adam, et Cain, et reliquis.
 9. Nunquid permanebit sententia illa semper?
 10. Transeuntem de generatione in generationem?
 11. Deus tu, qui convertisti nos ex morte peccati, vivifica per gratiam tuam.
 12. Credentes in te.
 13. Filium tuum.
 14. Spiritum sanctum tuum.
 15. Adjiciam jam mentem meam iis, quæ ab eo dicta sunt in adventu suo.
 16. Quoniam pacem suam donabit nobis.
 17. Et super apostolos suos, et super omnes credentes in eum.
 18. Verumtamen proxima est salus timentium eum, et credentium ipsi.
 19. Ut gratia Dei veniat in corda nostra.
 20. Gentium et Judæorum populus simul crediderunt.
 21. Similiter Judæorum, et gentium populi ununcti sunt invicem in fide et charitate.
 22. Opera justitiæ de cordibus hominum.
 23. Filius Dei advenit.

6. Ἦλεως γενοῦ παντὶ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.
 7. Ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν.
 8. Καὶ παύσον τὴν κατάραν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, καὶ Κάιν, καὶ τῶν λοιπῶν.
 9. Μὴ ἐπιμείνη ἡ ἀπόφασις ἐκεῖνη διὰ παντός;
 10. Διερχομένην ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;
 11. Ὁ Θεός, σὺ ἐπιστρέψας ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας, ζωοποίησον διὰ τῆς χάριτός σου.
 12. Οἱ πιστεύοντες ἐν σοί (1).
 13. Τὸν Υἱόν σου.
 14. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 15. Ἐπιστήσω τὸν νοῦν μου λοιπὸν τοῖς λεγομένοις (2) ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.
 16. Ὅτι τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην δωρήσεται ἡμῖν.
 17. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, καὶ εἰς (3) πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.
 18. Ὅμως πλησίον ἐστὶν ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ πιστευόντων αὐτῷ.
 19. Τοῦ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔλθειν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν (4).
 20. Τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων (5) λαὸς ἐπίστευσαν ἅμα.
 21. Ὁμοίως οἱ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν (6) [λαοὶ] ἠνώθησαν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ ἀλλήλοις.
 22. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης ἐκ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων.
 23. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ παραγέγονε.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἰς σέ.
 (2) Λεγομένοις μοι.
 (3) Ἐπί.

- (4) Ὑμῶν.
 (5) Ὁ τῶν ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων.
 (6) Οἱ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν, etc.

24. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα ·
 25. Καὶ ἡ γῆ ὑμῶν [ἡμῶν] δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς.
 26. Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται ·
 27. Καὶ θήσει εἰς ὄδον τὰ διαβήματα αὐτοῦ.

Προσευχὴ τῷ Δαβίδ. ΨΑΛΜ. ΠΕ'.

1. Κλῖνον, Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.
 2. Ὅτι πτωχὸς καὶ πένθης εἰμι ἐγώ.
 3. Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ὁσὶς εἰμι ·
 4. Σῶσον τὸν δοῦλόν σου, ὁ Θεός μου, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ [σοί].
 5. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι πρὸς σέ κεκράξομαι ὅλην τὴν ἡμέραν.
 6. Εὐφρανὸν τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου ·
 7. Ὅτι πρὸς σέ ἤρα τὴν ψυχὴν μου.
 8. Ὅτι σὺ, Κύριε, χρηστὸς καὶ ἐπιεικής,
 9. Καὶ πολυέλεος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις σε.
 10. Ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν προσευχὴν μου ·
 11. Καὶ πρόσχος τῆ φωνῆ τῆς δεήσεώς μου.
 12. Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξά πρὸς σέ, ὅτι ἐπήκουσάς μου.

- A 24. Etenim Dominus dabit benignitatem :
 25. Et terra nostra dabit fructum suum.
 26. Justitia ante eum ambulabit :
 27. Et ponet in via gressus suos.

Oratio David. PSALM. LXXXV.

1. Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me :
 2. Quoniam inops et pauper sum ego.
 3. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum :
 4. Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te
 5. Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi tota die.
 6. Lætifica animam servi tui :
 7. Quoniam ad te animam meam levavi.
 B 8. Quoniam tu, Domine, suavis et mitis,
 9. Et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te.
 10. Auribus percipe, Domine, orationem meam :
 11. Et intende voci deprecationis meæ.
 12. In die tribulationis meæ clamavi ad te, quia exaudisti me.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

24. Τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ ἀγαθὸν δωρήσεται ἡμῖν.
 25. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης.
 26. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν προφητῶν.
 27. Καὶ ἐντελεῖται ἐν πίστει τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1)· *Προσευχὴ τῷ Δαβίδ*, τουτέστι *τῷ ἰκαρῷ τῇ χειρὶ*· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβίδ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *Oratio David*, hoc est, *manu forti*, ita enim interpretatur David, qualis est Filius Dei.

1. Εὐμένες μοι ποιήσον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς προσευχῆς μου (2).
 2. Τῇ καρδίᾳ.
 3. Ἀσφάλισαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι σε ἐγὼ σέβομαι.
 4. Σῶσόν με τὸν δοῦλόν σου, ὁ Θεός, ὅτι ἐλπίζω, ὅτι σώσεις με.
 5. Ἀδιαλείπτως προσεύχομαι ἐν καρδίᾳ πεφωτισμένη.
 6. Διὰ τῆς χάριτός σου.
 7. Τῷ θελήματι (3) αὐτὴν ἀνεθέμην.
 8. Ἄγαθος καὶ πραῆς.
 9. Καὶ ἀμέτρητος σὺ ἐν τῷ ἐλεεῖν τοὺς καταφεύγοντας ἐπὶ σέ.
 10. Ἄκουσον.
 11. Καὶ ἔργον ἀποτελέσον τὴν προσευχὴν μου (4).
 12. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀπολέσθαι με ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐδεήθην σου, ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε ἐπήκουσάς μου.

24. Spiritum suum sanctum, et bonum donabit nobis.
 25. Genus humanum opera justitiæ.
 26. Joannes. Baptista, et multitudo prophetarum.
 27. Et præcipiet in fide justificationes ejus.

1. Benignam mihi fac aurem tuam, et exaudi orationem meam.
 2. Corde.
 3. Muni animam meam, quoniam ego te coo.
 4. Salva me servum tuum, Deus, quoniam spero quod me salvabis.
 5. Indesinenter oro corde illuminato.
 6. Per gratiam tuam.
 7. In voluntate tua eam reposui.
 8. Bonus, et mitis.
 9. Et immensa est misericordia tua erga eos, qui confugiunt ad te.
 10. Audi.
 11. Et opus effice orationem meam.
 B 12. In tempore, quo perii a peccato deprecatus sum te, quoniam et alias me exaudisti.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ., etc. Δαβίδ ἰκαρὸς χειρὶ, ὅπερ, etc.
 (2) Ἐπιθυμητὴ σου ἦτω ἡ προσευχή μου.

(3) Θελήματί σου.
 (4) Τῇ προσευχῇ μου.

13. Non est similis tui in diis, Domine :
 14. Et non est secundum opera tua.
 15. Omnes gentes, quasunque fecisti, venient,
 16. Et adorabunt coram te, Domine,
 17. Et glorificabunt nomen tuum.
 18. Quoniam magnus es tu, et faciens mirabilia :
 19. Tu es Deus solus.
 20. Deduc me, Domine, in via tua :
 21. Et ingrediari in veritate tua.
 22. Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.
 23. Confitebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde meo :
 24. Et glorificabo nomen tuum in æternum.
 25. Quia misericordia tua magna est super me :
 26. Et eruisti auiam meam ex inferno inferiori.
 27. Deus, iniqui insurrexerunt super me :
 28. Et synagoga potentium quesierunt animam meam :
 29. Et non proposuerunt te in conspectu suo.
 30. Et tu, Domine Deus meus, miserator, et misericors,

(a) Vers. 18, 19, sub unico vers.

- A 13. Οὐκ ἔστιν ὁμοίος σοι ἐν θεοῖς, Κύριε ·
 14. Καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου.
 15. Πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἤξουσιν,
 16. Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, Κύριε,
 17. Καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνομά σου.
 18. (a) Ὅτι μέγας εἶ σύ, καὶ ποιῶν θαυμάσια ·
 19. Σὺ εἶ Θεός [ὁ Θεός] μόνος.
 20. Ὁδήγησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου ·
 21. Καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.
 22. Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου, τοῦ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου.
 23. Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ·
 24. Καὶ δοξάσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα.
 25. Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμέ ·
 26. Καὶ ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐξ ᾄδου καταστάτου.
 27. Ὁ Θεός, παράνομοι ἐπανάστησαν ἐπ' ἐμέ ·
 28. Καὶ συναγωγὴ κραταιῶν ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου,
 29. Καὶ οὐ προέθεντό σε ἐνώπιον αὐτῶν.
 30. Καὶ σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

13. Benignus,
 14. Ita liberans, et salvans.
 15. Ad tremendum tuum baptisma.
 16. Flectet omne genu.
 17. Et omnis lingua confitebitur tibi, *Quia Dominus Jesus in gloria Dei Patris* ⁴. Amen.
 18, 19. Inenarrabilis.
 20, 21. Duc me, Domine, in fide tua in omne opus bonum.
 22. Gratia sancti Spiritus tui impleatur cor meum, ut timeam nomen tuum.
 23. Interminabiliter laudabo te.
 24. In omni tempore.
 25. Quoniam condonasti mihi multitudinem peccatorum meorum.
 26. E diabolo.
 27. Adversariæ potestates.
 28. Exercitus diaboli.
 29. Et non cogitaverunt, quod tui ipse inspectas quæ ipsi faciunt.
 30. Et novi, Domine Deus meus, quoniam miserator et misericors es.

⁴ Philipp. II, 10, 11.

- C 13. Φιλάνθρωπος.
 14. Οὕτως λυτρούμενος, καὶ σώζων.
 15. Εἰς τὸ βάπτισμά σου (1) τὸ φοβερόν.
 16. Κάμψει πᾶν γόνυ.
 17. Καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογεῖται σοι (2), ὅτι Κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.
 18, 19. Ἄνεκδιήγησις [ἀνεκδιήγητος] (3).
 20, 21. (4) Ἀγαγέ με, Κύριε, ἐν τῇ πίστει σου εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.
 22. Τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματός σου πληρωθήτω ἡ καρδία μου, ἵνα φοβῶμαι (5) τὸ ὄνομά σου.
 23. Ἀνυμνήσω σε ἀμτεωριστως.
 24. Διαπαντός.
 25. Ὅτι πλῆθος ἁμαρτιῶν μου συνεχώρησας (6).
 D 26. Τοῦ διαβόλου.
 27. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις
 28. Ἡ (7) στρατιὰ τοῦ διαβόλου.
 29. Καὶ οὐκ ἐλογίσαντο, ὅτι ἐφορᾷ αὐτὸς (8), ἃ ποιῶσιν.
 30. Καὶ οἶδα, Κύριε ὁ Θεός μου, ὅτι οἰκτιρῶν εἶ καὶ ἐλεήμων

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Βῆμά σου.
 (2) Σοι δεest.
 (3) Ἄνεκδιήγητα.
 (4) N. 20. Ἀγαγέ, etc., πίστει σου. N. 21. Καὶ πορεύσομαι εἰς πᾶν, etc.

- (5) Μου, ἵνα φοβοῦμαι.
 (6) Συνεχώρησαν, male.
 (7) Ἡ non legitur.
 (8) Αὐτὸς.

31. Μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ ἀληθινός ·
 32. Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐλέησόν με.
 33. Δὸς τὸ κράτος σου τῷ παιδί σου ·
 34. Καὶ σῶσον τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης σου.
 35. Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν ·
 36. Καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, καὶ αἰσχυνοθή-
 τωσαν.
 37. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι, καὶ παρεκά-
 λησάς με.

Toῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμὸς ᾠδῆς. ΨΑΛΜ. ΠΓΓ'.

1. Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις ·
 2. Ἀγαπᾷ (α) Κύριος τὰς πύλας Σιών ὑπὲρ πάντα
 τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.
 3. Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ
 Θεοῦ.
 4. Μνησθήσομαι Ῥαὰβ, καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γι-
 νώσκουσί με.

Διάψαλμα.

5. Καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι, καὶ Τύρος, καὶ λαὸς τῶν
 Αἰθιοπῶν, οὗτοι (β) ἐγενήθησαν ἐκεῖ.

(α) Ἀγαπᾷ, etc. Ὑπὲρ, etc. Vers. duo sub unico num.
 (β) Vers. 6. Οὗτοι, etc. Μήτηρ, etc. Καὶ ἀνθρώπων, etc., vers. tres sub unico num. V. 7. Καὶ αὐτὸς,
 etc. V. 8. Κύριος, etc. Διάψαλμα. V. 9. Καὶ ἀρχόντων, etc. V. 10. Ὡς, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31. Ἀνεξίκακος, καὶ ἀδιαλείπτως ἐλεεῖς, καὶ ἐν Ἐ
 ἀληθείᾳ.
 32. Πρόσχες, Κύριε, καὶ ἐλέησόν με.
 33. Δὸς τὴν χάριν σου τῷ δούλῳ σου.
 34. Καὶ σῶσον τὸν λαὸν τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰου-
 δαίων.
 35. Νεκρὸν ὄντα με ζωοποίησον.
 36. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις.
 37. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι, καὶ ἀνέπαυ-
 σάς με ἐκ τοῦ κόπου καὶ φορτίου (1) τῶν ἁμαρτιῶν
 μου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει (2) · *Toῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμὸς ᾠδῆς, τουτέστι τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ*
 ὁ (3) ψαλμὸς ἄδεται.

Titulus præpositus continet : *Filiis Core psalmus cantici* : hoc est mundis corde psalmus canitur.

1. Αἱ μαρτυρίαι τῆς παρουσίας καὶ τῶν παθημά- D
 των αὐτοῦ ἐν τοῖς προφήταις.
 2. Τοὺς ἀποστόλους ἀγαπᾷ Κύριος ὑπὲρ τὸ πλῆ-
 θος τῶν Ἰουδαίων.
 3. Μεγάλα καὶ (4) θαυμαστά εἰρηται περὶ σοῦ τῆς
 ἁνῶ Ἱερουσαλήμ.
 4. Τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰουδαίων (5) τῶν πιστευόν-
 των εἰς ἐμέ. Ῥαὰβ ἐρμηνεύεται *πλατυνθεῖσα*. Βα-
 βυλῶν δὲ ἐρμηνεύεται *σύγχυσις*, ὅπερ εἰσὶ τὰ ἔθνη.
 5. Καὶ ἰδοὺ οἱ πιστεύοντες (6) · τοῦτο γὰρ ἐρ-
 μηνεύεται *ἀλλόφυλοι*. Εἶτα Τύρος, τουτέστιν ἡ συν-

31. Patiens, et multæ misericordiæ, et verax :
 32. Respice in me, et miserere mei.
 33. Da imperium tuum puero tuo :
 34. Et salvum fac filium ancillæ tuæ.
 35. Fac mecum signum in bonum :
 36. Ut videant, qui oderunt me, et confundan-
 tur.
 37. Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et conso-
 latus es me.

Filiis Core psalmus cantici. PSALM. LXXXVI.

1. Fundamenta ejus in montibus sanctis :
 2. Diligit Dominus portas Sion, super omnia ta-
 bernacula Jacob.
 3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.
 4. Memor ero Rahab, et Babylonis scientium
 me.

Diapsalma.

5. Ecce alienigenæ, et Tyrus, et populus Æthio-
 pum, hi fuerunt illic.

31. Patiens, et indesinenter misereris, et in veri-
 tate.
 32. Attende, Domine, et miserere mei.
 33. Da gratiam tuam servo tuo.
 34. Et salva populum synagogæ Judæorum.
 35. Mortuum me vivifica.
 36. Contrariæ potestates.
 37. Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et re-
 creasti me a labore, et onere peccatorum meo-
 rum

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ τοῦ φορτίου.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ.
 (3) Ὁ deest.
 (4) Καὶ deest.

- (5) Τῶν ἐθνῶν τῶν. Ῥαὰβ γὰρ ἐορμηνεύεται *συγ-
 χυσις*, ὅπερ ἐστὶ τὰ ἔθνη.
 (6) Οἱ πεσόντες, etc., τουτέστι *συνοχή*, καὶ ὁ λαὸς
 ὁ ταπεινός, etc

6. Mater Sion, dicet homo :
7. Et homo natus est in ea
8. Et ipse fundavit eam Altissimus.
9. Dominus narrabit in scripturis populorum, et principum horum, qui fuerunt in ea.
10. Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

Canticum psalmi filiis Core, in finem pro Maheleth, ad respondendum sermonem intellectus Ætham Israelitæ. PSALM. LXXXVII.

1. Domine Deus salutis meæ,
2. Die clamavi et nocte coram te.
3. Intret in conspectu tuo oratio mea :
4. Inclina aurem tuam ad præcem meam.
5. Quia repleta est malis anima mea :
6. Et vita mea inferno appropinquavit.

- A
6. Μήτηρ Σιών, ἐρεῖ ἄνθρωπος·
 7. Καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῇ·
 8. Καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψίστος.
 9. Κύριος διηγῆσεται ἐν γραφῇ λαῶν, καὶ ἀρχόντων τούτων, τῶν γεγενημένων ἐν αὐτῇ.
 10. Ὡς εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοί.
- ᾠδὴ ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελεθ, τοῦ ἀποκριθῆναι λόγον συνέσεως Αἰθάμ τῷ Ἰσραηλιτῇ. ΨΑΛ. ΠΖ'.*
1. Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
 2. Ἡμέρας ἐκέκραξα καὶ ἐν νυκτὶ ἐναντίον σου.
 3. Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου·
 4. Κλῖνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησίν μου.
 5. Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχή μου·
 6. Καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ ᾄδῃ ἤγγισεν

ATHANASII INTERPRETATIO.

[populus Æthiopum] humilis denigratus a peccato, hi omnes in lavacro renovati sunt.

6. Matrem vocant Ecclesiam, ubi confessio singulorum fidelium.
- 7, 8. Et Altissimus homo advenit in eam, et ipse fundavit eam.
9. Dominus hæc ipsa narrabit in Scripturis Judæorum, et apostolorum, et evangelistarum, qui sunt in Ecclesia fidelium.
10. Sicut exercitus sanctorum angelorum semper lætantium, ita est habitatio in te.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· ᾠδὴ ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελεθ, τοῦ ἀποκριθῆναι λόγον συνέσεως Αἰθάμ τῷ Ἰσραηλιτῇ. Αὕτη οὖν ἐρμηνεῖα τοῦ ἐπιγράμματος. Κορὲ ἀντιλογικὸς γεγένηται πρὸς τὸν Θεόν. Μαελεθ δὲ ἐρμηνεύεται ἀπαρχή. Αἰθάμ δὲ ἐρμηνεύεται ὑψηλός. Ἰσραηλιτῆς δὲ ἐρμηνεύεται ἀνὴρ ὀρών τὸν Θεόν. Ἡ ᾠδὴ οὖν τοῦ ψαλμοῦ τοῖς ἀντιλογικοῖς ἐστὶ, τουτέστι· τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων ὑπὲρ τῆς ἀπαρχῆς, ὡσανεὶ τοῦ Χριστοῦ ἀποκρίνοντος εἰς σύνεσιν αὐτῷ τῷ ὑψηλῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τῷ ὀρώντι τὸν Πατέρα. Οὐδεὶς ἐώρακε τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ τοῦ Πατρὸς ὢν, καθὼς εἰρηκεν ἐν εὐαγγελίῳ. Ἐκ προσώπου οὖν τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐπιστρεφόντων εἰς τὸν Κύριον ἐστὶν ὁ ψαλμὸς

Titulus præpositus continet : *Canticum psalmi filiis Core, in finem pro Maheleth, ad respondendum sermonem intellectus Ætham Israelitæ.* Hæc igitur est interpretatio inscriptionis. *Core contradictor* factus est contra Deum. *Maheleth* autem interpretatur *primitiæ*. *Ætham* autem interpretatur *altissimus*. *Israelita* autem interpretatur *Vir videns Deum*. Canticum igitur psalmi est etiamnum contradicentibus, hoc est populo Judæorum pro primitiis, nempe Christo respondente in intellectum, ipsi Altissimo Dei Filio videnti Patrem. *Nemo vidit Patrem, nisi qui Patris est* : quemadmodum dixit in Evangelio⁵. Ex persona igitur Judæorum convertentium se ad Dominum est psalmus.

1. Domine Deus vitæ meæ.
2. Incessanter.
3. Non prohibebunt peccata mea ne ad te accedat deprecatio mea.
4. Libenter excipe supplicationem meam.]
5. Quia repleta est peccatis anima mea.
6. Et propterea vita mea Christus inferno appropinquavit, ut liberaret me.

⁵ Joan 1, 18; vi, 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 6. Καὶ ὁ, etc. N. 8. Ὁ Κύριος, etc., τῶν Ἰουδαίων. N. 9. Καὶ τῶν ἀποστόλων, etc. N. 10. Ὡς αἱ, etc., ἐν σοὶ τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., τοῦ ἀπο-

- C
1. Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ζωῆς μου.
 2. Ἀπαύστως.
 3. Μὴ κωλύσουσιν αἱ ἁμαρτίαι μου τοῦ προσεγγίσει σοὶ τὴν δέησίν μου.
 4. Ἡδέως μου δέξαι τὴν ἱκεσίαν (3).
 5. Ὅτι ἐπλήσθη ἁμαρτιῶν ἡ ψυχή μου.
 6. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ζωὴ μου ὁ Χριστὸς τῷ ᾄδῃ ἤγγισεν, ἵνα ρύσῃται με.

κριθῆναι συνέσεως, etc., τοῖς ἀντιλογικοῖς ἐστὶν, etc., τοῦ Χριστοῦ. Ἀποκρίνονται εἰς, etc., ὁ ἐκ τοῦ Πατρὸς ὢν, etc., τῶν ἐπιστρεφόντων ἐστὶν ὁ ψαλμὸς.

(3) Δέησιν.

7. Προσελογίσθη μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον·

8. Ἐγενήθη ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος·

9. Ὡσεὶ τραυματῖαι καθεύδοντες ἐν τάφῳ (a), ὧν οὐκ ἐμνήσθης ἔτι·

10. Καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπώσθησαν.

11. Ἔθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ,

12. Ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου.

13. Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου·

14. Καὶ πάντα τοὺς μετεωρισμούς σου ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ.

15. Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ·

16. Ἔθεντό με βδέλυγμα ἑαυτοῖς.

17. Παρεδόθη, καὶ οὐκ ἐξεπορευόμην·

18. Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας. B

19. Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε, ὄλην (b) τὴν ἡμέραν·

20. Διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖράς μου.

21. Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια;

Διάψαλμα.

22. Ἡ λατρεία ἀναστήσουσι, καὶ ἐξομολογήσονται σοι;

23. Μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσιά σου;

(a) Ἐν τάφοις. In marg. ἐν τάφῳ.

(b) Vers. 20. Ὄλην, etc., χεῖράς μου.

7. Æstimatus sum cum descendentibus in lacum:

8. Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber.

9. Sicut vulnerati dormientes in sepulcro, quorum non es memor amplius:

10. Et ipsi de manu tua repulsi sunt.

11. Posuerunt me in lacu inferiori,

12. In tenebrosis et in umbra mortis.

13. Super me confirmatus est furor tuus:

14. Et omnes elevationes tuas induxisti super me.

15. Longe fecisti notos meos a me:

16. Posuerunt me abominationem sibi,

17. Traditus sum et non egrediebar:

18. Oculi mei languerunt præ inopia.

19. Clamavi ad te, Domine, tota die:

20. Expandi ad te manus meas.

21. Nunquid mortuis facies mirabilia?

Diapsalma.

22. Aut medici suscitabunt et confitebuntur tibi?

23. Nunquid narrabit aliquis in tenebris mirabilia tua?

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Καὶ προσελογίσθη ὁ Κύριος μετὰ τῶν ἀσθενούντων καὶ (1) ἀποθνήσκόντων.

8. Καὶ ἐγένετο ὁ Κύριος ὡς ἄνθρωπος (2) ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, τουτέστι μὴ χρεωστῶν θάνατον.

9. Ὡς οἱ ἁμαρτωλοὶ οἱ ἀποθανόντες, ὧν οὐκ ἔστι (3) μνημόνευσις.

10. Ἀπώσθησαν γὰρ ζῶντες ἐκ τῆς βοηθείας σου.

11. Οἱ δαίμονες ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.

12. Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ κόσμου καὶ τοῦ θανάτου.

13. Ὁργίσθης μοι.

14. Τὰς ἀπειλάς σου.

15. Τοὺς προφήτας.

16. Μεμισημένον.

17. Ἐκρατούμην ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ οὐκ ἤδυναμην ἀποστήναι.

18. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας μου ἠσθένησαν (4) ἀπὸ τοῦ ἀβοήθητόν με εἶναι.

19. Δέομαί σου,

20. Τὴν καρδίαν μου ἀνέτεινα πρὸς σέ.

21. Μὴ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν με ποιήσεις ἐπ' ἐμέ (5) τὰ θαυμάσιά σου;

22. Ἡ λατρεία δύνανται ἀναστήσαι με, ἵνα ἐξομολογήσωμαί σοι;

23. Μὴ ἐν τῷ τάφῳ δωρήσει μοι συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων μου (6);

7. Et reputatus est Dominus cum infirmis et morientibus.

8. Et factus est Dominus tanquam homo sine adjutorio inter mortuos liber, hoc est non debens mortem.

9. Sicut peccatores morientes, quorum nulla est memoria.

10. Viventes enim depulsi sunt de auxilio tuo.

11. Dæmones in peccato.

12. In concupiscentiis mundi et mortis.

13. Iratus es mihi.

14. Minas tuas.

15. Prophetas.

16. Odiosum.

17. Detentus sum a peccato, et non potui abstinere.

18. Oculi mentis meæ infirmati sunt, quod sine adjutorio essem.

19. Depreor te,

20. Cor meum ad te intendi.

21. Nunquid postquam mortuus fuero facies super me mirabilia tua?

22. Aut medici possunt me suscitare ut confitear tibi?

23. Nunquid in sepulcro dabit mihi veniam peccatorum meorum?

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τῶν ἀσθενούντων, καὶ desunt.

(2) Ὁ κόσμος ἀνθρώπου.

(3) Ἐτι.

(4) Οἱ ὀφθαλμοὶ μου τῆς διανοίας ἠσθένησαν, etc.

(5) Εἰς ἐμέ, deest τὰ.

(6) Τὴν συγχ. τ. ἀ. ἡμῶν;

24. Et veritatem tuam in perditione ?
 25. Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua ?
 26. Et justitia tua in terra oblivioni tradita ?
 27. Et ego ad te, Domine, clamavi :
 28. Et mane oratio mea praeveniet te.
 29. Ut quid, Domine, repellis animam meam ?
 30. Avertis faciem tuam a me ?
 31. Pauper sum ego, et in laboribus a juventute mea :
 32. Exaltatus autem, humiliatus sum, et conturbatus.
 33. In me transierunt irae tuae :
 34. Et terrores tui conturbaverunt me.
 35. Circumdederunt me sicut aqua tota die :
 36. Circumdederunt me simul.
 37. Elongasti a me amicum,
 38. Et proximum et notos meos a miseria.

Intellectus Ætham Israelitæ. PSAL. LXXXVIII.

1. Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.

(a) Ἀποστρέψης. In marg. Ἀποστρέψεις.

(b) Vers. 36. Ὀλην, etc. Vers. 37. Ἐμάκρυνας, etc.

(c) Ἰσραηλῆτου in cod. mss.

- A 24. Καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ;
 25. Μὴ γνωσθήσεται ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσια σου ;
 26. Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ἐν γῆ ἐπιλεησμένη ;
 27. Κἀγὼ πρὸς σέ, Κύριε, ἐκέκραξα ·
 28. Καὶ τὸ πρῶτ ἡ προσευχὴ μου προφθάσει σε.
 29. Ἵνα τί, Κύριε, ἀπόθῃ τὴν ψυχὴν μου ;
 30. Ἀποστρέψεις (a) τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ ;
 31. Πτωχός εἰμι ἐγώ, καὶ ἐν κόποις ἐκ νεότητός μου ·
 32. Ὑψώθεις δὲ, ἐταπεινώθην, καὶ ἐξηγορήθην.
 33. Ἐπ' ἐμὲ διήλθον αἱ ὀργαὶ σου ·
 34. Οἱ φοβερισμοὶ σου ἐξετάραξάν με.
 35. Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ ὕδωρ ὄλην (b) τὴν ἡμέραν ·
 36. Περιέσχον με ἅμα.
 37. Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον,
 38. Καὶ πλησίον, καὶ τοὺς γνωστούς μου ἀπὸ ταλαιπωρίας.

B

Συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ (c). ΨΑΛΜ. III'.

1. Τὰ ἐλέη σου, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἄσσομαι ·

Vers. 38. Καὶ τοὺς γνωστούς μου, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Et discam facere justificationes tuas, postquam reversus fuero in terram, ex qua sumptus sum ?
 25. Nunquid qui in peccato sunt, possunt cognoscere mirabilia tua ?
 26. Et justitia tua nunquid potest intelligi in corde derelicto ?
 27. Non aliud auxilium mihi proposui nisi te.
 28. Cum lux tua in corde meo exoritur, oratio mea te præstolabitur.
 29. Projicis me ?
 30. Non exaudis me ?
 31. Sine adjutorio sum, et in peccatis a principio.
 32. Gloriatum autem humiliatus sum et abjectus.
 33. Tolerantiæ in lege tuæ.
 34. Minæ tuæ.
 35. Continuerunt me.
 36. Indesinenter.
 37. Omnes sanctos tuos.
 38. Prophetas et apostolos ab omni peccato.

C

24. Καὶ μάθω τὰ δικαιώματά σου ποιεῖν μετὰ τὸ ἀναλῦσαί με εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην ;
 25. Μὴ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὄντες δύνανται τὰ θαυμάσια σου γινῶναι ;
 26. Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου μὴ δύναται γνωσθῆναι (1) ἐν καρδίᾳ ἐγκαταλειμμένη ;
 27. Οὐκ ἄλλην βοήθειαν ἐθέμην (2) εἰ μὴ σε.
 28. Ἐν τῷ τὸ φῶς σου ἀνατέλλειν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἡ προσευχὴ μου περιμενεῖ (3) σε.
 29. Ἀποβρίπτεις με ;
 30. Οὐκ εἰσακούεις (4) μου ;
 31. Ἀβοήθητός εἰμι, καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐξ ἀρχῆς.
 32. Μεγαλαυχήσας δὲ ἐταπεινώθην καὶ ἀπεβρίφην.
 33. Αἱ καρτερίαι (5) ἐν τῷ νόμῳ σου.
 34. Αἱ ἀπειλαὶ σου.
 35. Συνέσχον με.
 36. Ἀδιαλείπτως.
 37. Ἐκαστον τῶν ἁγίων σου (6).
 38. Τοὺς προφῆτας καὶ ἀποστόλους ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.

D

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (7) · Συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ · τουτέστι, τῆς χάριτος τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ σπειραντος Θεοῦ ψαλμῶς, περιέχει (8). Σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ ἡ χάρις αὐτοῦ ὑπάρχει. Αἰθὰμ δὲ ἐρμηνεύεται ὑψηλός. Ἰσραηλῆτου δὲ ἐρμηνεύεται σπειραντος Θεοῦ.

Titulus appositus continet : *Intellectus Ætham Israelitæ* : hoc est, gratiæ Altissimi Dei seminantis psalmus. Intellectus enim bonus gratia ipsius est. *Ætham* autem interpretatur *Altissimus*. *Israelita* autem interpretatur *Deus seminans*.

1. Quæ fecisti in singulis generationibus filiis hominum.

1. Ἐποίησας καθ' ἐκάστην γενεάν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Γνωρισθῆναι.
 (2) Καὶ ἐγὼ οὐκ ἄλλην ἐθέμην βοήθειαν, etc.
 (3) Περιμένει.
 (4) Εἰσακούσεις.
 (5) Αἱ κατάρα: αἱ, etc.

- (6) Σου deest.
 (7) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ., etc. Τοῦ Ἰσραηλίτου, etc.
 (8) Περιέχει abundare videtur

2. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἀπαγγεῶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματί μου.
 3. Ὅτι εἶπας· Εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται·
 4. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου.
 5. Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου·
 6. Ὡμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου.
 7. Ἔως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου·
 8. Καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεάν καὶ γενεάν τὸν θρόνον σου.

Διάψαλμα.

9. Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε·
 10. Καὶ γὰρ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν Ἐκκλησίᾳ ἁγίων.
 11. Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ;
 12. Ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;
 13. Ὁ Θεὸς, ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων,
 14. Μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περὶ κύκλῳ αὐτοῦ.
 15. Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τίς ὁμοίός σοι;
 16. Δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλου σου.
 17. Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης·
 18. Τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις.

2. In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.
 3. Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur:
 4. In cœlis præparabitur veritas tua.
 5. Disposui testamentum electis meis:
 6. Juravi David servo meo.
 7. Usque in æternum præparabo semen tuum:
 8. Et ædificabo in generationem et generationem sedem tuam.

Diapsalma.

9. Constebuntur cœli mirabilia tua, Domine:
 10. Etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.
 11. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino?
 12. Similis erit Domino in filiis Dei?
 13. Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum,
 14. Magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.
 15. Domine, Deus virtutum, quis similis tibi?
 16. Potens es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo.
 17. Tu dominaris potestati maris:
 18. Motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Τὰ προστάγματα σου κηρύξω.
 3. Ὅτι ἐπηγγείλω ἀδιαλείπτως τὸν ἠλεημένον λαὸν περιποιῆσαι (1) εἰς οἰκοδομήν.
 4. Ἐν τοῖς ἁγίοις ἢ πίστις (2).
 5. Ἐπηγγειλάμην τοῖς ἁγίοις τὴν βασιλείαν μου (3).
 6. Τοῖς κατὰ τὸν Δαβὶδ πράξεις [πραεῖσι] τῆ καρδίας (4).
 7. Προαγάγω ἐν τῷ κόσμῳ.
 8. Τὴν βασιλείαν σου.
 9. Διηγῆσονται οἱ ἀπόστολοι καὶ (5) οἱ ἅγιοι τὰ θαυμάσιά σου.
 10. Καὶ γὰρ τὴν πίστιν σου ἐν τῷ πλήθει τῶν ἁγίων.
 11, 12. (6) Τίς τῶν προφητῶν ἢ τῶν ἁγίων ἰσοδυναταὶ εἶναι τοῦ Κυρίου [τῷ Κυρίῳ]; Ἐκεῖνοι γὰρ κατὰ χάριν αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ εἰσι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲ κατὰ φύσιν.
 13. Ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
 14. Ἀκατάληπτος καὶ παντοδύναμός ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.
 15. Φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων.
 16. Οἱ ἅγιοί σου.
 17. Πάσης ὁμοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξουσίαν (7) ἔχεις ὡς δημιουργὸς αὐτῆς.
 18. Τοὺς πειρασμοὺς αὐτῆς ἀνισχύρους ποιεῖς.

2. Præcepta tua prædicabo.
 3. Quia indesinenter denuntiasti populum misericordiam adeptum possidere in ædificationem.
 4. In sanctis fides.
 5. Annuntiavi sanctis regnum meum.
 6. Juxta David mitibus corde.
 7. Producam in mundo.
 8. Regnum tuum.
 9. Narrabunt apostoli et sancti mirabilia tua.
 10. Etenim fidem tuam in multitudine sanctorum.
 11, 12. Quis prophetarum aut sanctorum æqualis esse potest Domino? Illi enim gratia ejusdem Jesu sunt Dei filii, ipse autem natura.
 13. In cordibus eorum.
 14. Incomprehensibilis et omnipotens est super omnes sanctos suos.
 15. Benignus et misericors.
 16. Sancti tui.
 17. Totius simul universi potestatem habes ut ejusdem creator.
 18. Tentationes ejus infirmas facis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Περιποιεῖσθαι.
 (2) Πίστις σου.
 (3) Σου.
 (4) Πραεῖς ὅσαι κατὰ τὴν καρδίαν μου.

- (5) Οἱ ἀπόστολοι, καὶ desunt.
 (6) N. 11, Τίς... ἴσος δύναται τοῦ Κυρίου.
 N. 12, Ἐκεῖνοι... τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.
 (7) Σὺ ἐξουσίαν.

19. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum :
 20. In brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
 21. Tui sunt caeli et tua est terra :
 22. Orbem terræ et plenitudinem ejus tu fundasti.
 23. Aquilonem et mare tu creasti :
 24. Thabor et Hermon in nomine tuo exsultabunt :
 25. Tuum brachium cum potentia.
 26. Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua.
 27. Justitia et judicium, præparatio sedis tuæ.
 28. Misericordia et veritas præcedent faciem tuam :
 29. Beatus populus qui scit jubilationem.
 30. Domine, in lumine vultus tui ambulabunt :
 31. Et in nomine tuo exsultabunt tota die :
 32. Et in justitia tua exaltabuntur.
 33. Quoniam gloria virtutis eorum tu es :
 34. Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

19. Σὺ ἐταπεινώσας ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον ·
 20. Ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς σου διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου.
 21. Σοὶ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ ·
 22. Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας.
 23. Τὸν βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἐκτίσας ·
 24. Θαβὼρ καὶ Ἑρμῶν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ·
 25. Σὺ δὲ βραχίων μετὰ δυναστείας.
 26. Κραταιωθήτω ἡ χεὶρ σου, ὑψωθήτω ἡ δεξιὰ σου.
 27. Δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἐτοιμασία τοῦ θρόνου σου.
 28. Ἐλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύονται πρὸ προσώπου σου ·
 29. Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλαγμόν.
 30. Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται ·
 31. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν ·
 32. Καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσονται.
 33. Ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεώς αὐτῶν σὺ εἶ.
 34. Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρασ ἡμῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Diabololum.
 20. In fortitudine Filii tui perdidisti contrarias potestates.
 21. Tui sunt sancti tui in caelo, et gentes credentes in te : similiter et caelum et terra tua sunt, quia ea creasti.
 22. Omnes simul homines fundasti in fide tua.
 23. Adversantes tibi Judæos, et mundum tu rursus renovasti.
 24. Electi tui et peccatores in nomine tuo gaudebunt.
 25. Filius tuus qui potens est.
 26. Regnet Filius tuus, et glorificetur tuus Unigenitus.
 27. Severitas et æquitas in tuo tribunali.
 28. In præsentem autem sæculo fides et misericordia acceptæ apud te.
 29. Qui ex corde suo gemit.
 30. In gratia Filii tui.
 31. Indesinenter in æterna futura luce gaudebunt.
 32. Et in Filio tuo glorificabuntur.
 33. Quoniam in te gloriantur et corroborantur.
 34. Et in voluntate tua et Filii tui dirigetur potestas nostra, quam nobis ab initio dedisti.

19. Τὸν διάβολον.
 20. Ἐν τῇ ἰσχύϊ τοῦ Υἱοῦ σου ἀπώλεσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 21. Σοὶ εἰσιν (1) οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ ἅγιοι σου, καὶ τὰ ἔθνη τὰ πιστεύοντα εἰς σέ · ὁμοίως καὶ κατὰ τὸ δημιουργητικὸν αὐτοῦ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ.
 22. Πάντας ἁποὺ τοὺς ἀνθρώπους ἐθεμελίωσας ἐν τῇ πίστει σου.
 23. Τοὺς ἐναντιουμένους σοὶ Ἰουδαίους καὶ τὸν κόσμον σὺ πάλιν ἀνεκαίνισας.
 24. Οἱ ἐκλεκτοὶ σου καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου χαρίζονται.
 25. Σὺ δὲ Υἱὸς ὁ δυνατός (2).
 26. Βασιλευέτω (3) ὁ Υἱός σου, καὶ δοξασθήτω ὁ Μονογενής σου.
 27. Αἰσιχρότης (4) καὶ ἀπροσωποληψία ἐν τῷ βήματί σου.
 28. Ἐν δὲ τῷ νῦν αἰῶνι πίστις καὶ ἐλεημοσύνη δεκταὶ παρὰ σοί.
 29. Ὁ ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ πενθεῖ (5).
 30. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Υἱοῦ σου.
 31. Ἀδιαλείπτως ἐν τῷ αἰδίῳ φωτὶ τῷ μέλλοντι χαρίζονται.
 32. Καὶ ἐν τῷ Υἱῷ σου δοξασθήσονται.
 33. Ὅτι ἐν σοὶ καυχῶνται καὶ δυναμοῦνται.
 34. Καὶ ἐν τῷ θελήματί σου, καὶ τοῦ Υἱοῦ σου ἀνορθωθήσεται (6) ἡ ἐξουσία ἡμῶν, ἣν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς δέδωκας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Σοὶ εἰσι καὶ οἱ, etc. Ὅμως καὶ, etc. Leg. vid., ὁμοίως.
 (2) Ὁ σὺς Υἱὸς δυνατός.
 (3) Βασιλευσάτω.

- (4) Αὐστηρότης.
 (5) Πενθῶν.
 (6) Ἀνορθωθήτω.

35. Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ ἀντιληψίς,
 36. Καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ βασιλείως ἡμῶν.
 37. Τότε ἐλάλησας ἐν ὄρασει τοῖς υἱοῖς σου,
 38. Καὶ εἶπας· Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατὸν·
 39. Ὑψῶσα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ μου.
 40. Εὔρον Δαβὶδ τὸν δουλὸν μου·
 41. Ἐν ἐλαίῳ ἁγίῳ μου ἔχρισα αὐτόν.
 42. Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναντιλήφεται αὐτῷ·
 43. Καὶ ὁ βραχίον μου κατισχύσει αὐτόν·
 44. Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ·
 45. Καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι
 αὐτόν.
 46. Καὶ συγκόψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς
 αὐτοῦ·
 47. Καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσωμαι.
 48. Καὶ ἡ ἀλήθειά μου, καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ·
 49. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι μου ὑψωθήσεται τὸ κέρα
 αὐτοῦ.
 50. Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ·
 51. Καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιὰν αὐτοῦ.
 52. Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πατήρ μου εἶ σὺ,
 53. Θεὸς μου, καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς σωτηρίας μου.
 54. Κἀγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτόν,
 55. Ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 35, 36. Ὅτι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ C
 ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀντιληψίς ἡμῖν (1).
 37. Τότε τοῖς Ἰουδαίοις ἐν αἰνίγμασι διὰ τῶν προ-
 φητῶν ἐλάλησας,
 38. Καὶ εἶπας· Τῷ Υἱῷ μου βοηθήσω ὁμῖν.
 39. Τὸν χορὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐξελεξάμην
 καὶ ἐδόξασα.
 40. Εὔρον (2) λαὸν τὸν πεποθημένον.
 41. Ἐν τῷ Πνεύματί μου τῷ ἁγίῳ τὸν αὐτὸν πι-
 στὸν λαὸν ἠγάπησα (3).
 42. Ὁ γὰρ Υἱὸς μου ὑπερασπίζει αὐτόν.
 43. Καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς μου ἐνισχύει (4) αὐτόν.
 44. Οὐ κατακυριεύσει ὁ διάβολος αὐτοῦ.
 45. Ὁ αὐτὸς ἀντικείμενος οὐκ ἂν δυνηθῇ αὐτοῦ.
 46. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 47. Τοὺς δαίμονας ὑποτάξει αὐτοῖς.
 48. Καὶ τὸ Πνεῦμά μου τὸ ἅγιον, καὶ ὁ Υἱὸς μου
 ἀχώριστοι ἔσονται τοῦ πιστοῦ λαοῦ.
 49. Ἡ βασιλεία τοῦ λαοῦ.
 50. Ἐν τῷ κόσμῳ τὴν δυναστείαν αὐτοῦ.
 51. Καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.
 52. Τὸ, Πάτερ ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 53. Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς (5) εἰς πειρασμόν,
 ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
 54. Ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
 55. Δεδοξασμένον ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖς (6).

• Matth. vi, 9-13.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡμῶν.
 (2) N. 40. Εὔρον τὸν λαὸν τὸν πεποθημένον· τοῦτο
 γὰρ ἐρμηνεύεται Δαβίδ.
 (3) Ἠγίασα.

- A 35. Quia Domini assumptio,
 36. Et sancti Israel regis nostri.
 37. Tunc locutus es in visione filiis tuis,
 38. Et dixisti : Posui adjutorium in potente :
 39. Exaltavi electum de plebe mea.
 40. Inveni David servum meum :
 41. Oleo sancto meo unxi eum.
 42. Manus enim mea auxiliabitur ei.
 43. Et brachium meum confortabit eum.
 44. Nihil proficiet inimicus in eo :
 45. Et filius iniquitatis non apponet nocere ei.
 46. Et concidam a facie ipsius inimicos ejus :
 47. Et odientes eum in fugam convertam
 48. Et veritas mea, et misericordia mea cum
 ipso :
 49. Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus :
 50. Et ponam in mari manum ejus :
 51. Et in fluminibus dexteram ejus.
 52. Ipse invocabit me : Pater meus es tu
 53. Deus meus, et susceptor salutis meæ.
 54. Et ego primogenitum ponam illum,
 55. Excelsum præ regibus terræ.

- 35, 36. Quoniam Patris et Filii et Spiritus sancti
 assumptio nostra.
 37. Tunc Judæis in ænigmatibus per prophetas
 locutus es,
 38. Et dixisti : In Filio meo adjuvabo vos.
 39. Chorum sanctorum apostolorum elegi et glo-
 rificavi.
 40. Inveni populum desideratum.
 41. In Spiritu sancto meo eundem fidelem popu-
 lum dilexi.
 42. Nam Filius meus protegit ipsum.
 43. Et idem Filius meus confortat eum.
 44. Non dominabitur in eum diabolus.
 45. Idem adversarius nihil poterit adversus eum.
 46. Adversarias potestates.
 47. Dæmones subjiciam ipsis,
 48. Et Spiritus sanctus meus, et Filius meus non
 separabuntur a populo fideli.
 49. Regnum populi.
 50. In mundo dominationem ejus.
 51. Et in gentibus præcepta ipsius.
 52. Pater noster qui es in cælis.
 53. Ne inducas nos in tentationem, sed libera nos
 a malo *.
 54. In regnum cælorum.
 55. Glorificatum super reges.

- (4) Ἐνισχύσει.
 (5) Ms pro ἡμᾶς. Ita etiam mox.
 (6) Παρὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς.

56. In æternum servabo illi misericordiam meam : A
 57. Et testamentum meum fidele ipsi.
 58. Et ponam in sæculum sæculi semen ejus :
 59. Et thronum ejus sicut dies cæli :
 60. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam,
 61. Et in judiciis meis non ambulaverint
 62. Si justitias meas profanaverint :
 63. Et mandata mea non custodierint,
 64. Visitabo in virga iniquitates eorum .
 65. Et in verberibus peccata eorum.
 66. Misericordiam autem meam non dispergam
 ab eis.
 67. Neque nocebo in veritate mea.
 68. Neque profanabo testamentum meum :
 69. Et quæ procedunt de labiis meis, non faciam
 irrita.
 70. Semel juravi in sancto meo, si David menti-
 tiar?
 71. Semen ejus in æternum manebit [manet] :
 72. Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo.
 75. Et sicut luna perfecta in æternum :
Diapsalma.
 74. Et testis in cælo fidelis.
- B
 67. Οὐδ' οὐ μὴ ἀδικήσω ἐν τῇ ἀληθείᾳ μου.
 68. Οὐδ' οὐ μὴ βεθλώσω τὴν διαθήκην μου.
 69. Καὶ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων μου οὐ
 μὴ ἀθετήσω.
 70. Ἄπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ
 ψεύσομαι ;
 71. Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μενεῖ [μένει].
 72. Καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου.
 73. Καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρητισμένη εἰς τὸν αἰῶνα.
Διάψαλμα
 74. Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

ATHANASII INTERPRETATIO.

56. Indesinenter.
 57. Et passiones fideles ipsi.
 58. Opera justitiæ ejus.
 59. Et regnum ipsius interminabile.
 60. In concupiscentiis cordium eorum sequentur.
 61. Et declinabit cor eorum in vanitatem.
 62. In intemperantias convertentur.
 63. Et omnino a me discedent.
 64. Quem enim diligo, corrigo et castigo.
 65. Flagello autem in infirmitate et tribulatione,
 omnem filium exspectans ad pœnitentiam.
 66. Castigans autem eos non morti tradam.
 67. Neque projiciam eos convertentes se in præ-
 ceptis meis.
 68. Neque omnino exterminabuntur.
 69. Et quæ promitto non destituo.
 70. Semel constitui in filio meo David, non
 mentiar.
 71. Sancti.
 72. Regnum ipsorum effulgebit.
 73. Similiter regnum ipsius fundatum est.
 74. Hoc dicitur de Patre, et de Filio, et de Spi-
 ritu sancto : de Patre quidem, quoniam e cælo
 dixit : *Hic est Filius meus dilectus* : de Filio autem
 Matth. xvii, 5.
56. Ἀδιᾶλειπτον.
 57. Καὶ τὰ παθήματα (1) πιστὰ αὐτῷ.
 58. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ.
 59. Καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀτελεύτητον.
 60. Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἐξ-
 C ακολουθήσουσι.
 61. Καὶ ἐκκλίνη ἡ καρδιά αὐτῶν εἰς ματαιότητα.
 62. Ἐν ἀσελγείαις τραπήσονται.
 63. Καὶ παντελῶς ἀποστήσουσι (2) ἀπ' ἐμοῦ.
 64. Ὅν γὰρ ἀγαπῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω.
 65. Μαστιζῶ δὲ ἐν ἀρρώστια καὶ θλίψει, πάντα
 υἱὸν εἰς μετάνοιαν ἀπεκδεχόμενος.
 66. Παιδεύω δὲ αὐτοὺς οὐ μὴ θανατώσω.
 67. Οὐδὲ μὴ (3) ἀπορρίψω αὐτοὺς ἐπιστρέφοντας
 ἐν τοῖς προστάγμασί μου.
 68. Οὐδὲ μὴ τελείως εἰς ἀφανισμόν ἔσονται (4).
 69. Καὶ ἅπερ ἐπαγγέλλομαι, οὐ μὴ παοεκλεί-
 πω (5).
 70. Ἄπαξ ὤρισα ἐν τῷ υἱῷ μου τῷ Δαβὶδ, οὐ
 ψεύσομαι.
 D
 71. Οἱ ἅγιοι (6).
 72. Ἡ βασιλεία αὐτῶν (7) ἐκλάμψει.
 73. Τεθεμελιωμένη ὁμοίως ἡ βασιλεία αὐτοῦ.
 74. Λέγεται τοῦτο ἐπὶ (8) τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ
 Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐπὶ μὲν τοῦ Πατρὸς,
 ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν εἶπεν· *Οὗτός ἐστιν ὁ*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Παθήματά μου.
 (2) Παντὶ ἀποστῶσιν.
 (3) Οὐδ' οὐ μὴ
 (4) Ἐστῶσαν.

- (5) Ἐπαγγέλλομαι, οὐ μὴ παραλείπω.
 (6) Τοῦτέστιν οἱ ἅγιοι.
 (7) Αὐτοῦ.
 (8) Τοῦτο καὶ ἐπὶ, etc.

75. Σὺ δὲ ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας,
 76. Ἀνεβάλου τὸν Χριστὸν σου,
 77. Κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου·
 78. Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἅγλασμα αὐτοῦ.
 79. Καθεῖλες πάντας τοὺς φραγμοὺς αὐτοῦ·
 80. Ἔθου τὰ ὄχυράματα αὐτοῦ δειλίαν.
 81. Διήρπαζον αὐτὸν πάντες οἱ διοδεύοντες ὁδόν (α)·
 82. Ἐγενήθη θνεῖδος τοῖς γείτοσιν αὐτοῦ.
 83. Ἔψωσας τὴν δεξιάν τῶν θλιβόντων αὐτόν·
 84. Εὐφρυνας πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.
 85. Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς ῥομφαίας αὐτοῦ·

86. Καὶ οὐκ ἀντελάθου αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ.
 87. Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ·
 88. Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέβραξας.
 89. Ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας τοῦ χρόνου αὐτοῦ·
 90. Κατέχεας αὐτοῦ [αὐτῷ] αἰσχύνην.

Διάψαλμα.

91. Ἔως πότε, Κύριε, ἀποστρέφῃ εἰς τέλος;
 92. Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου;
 93. Μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόστασις·

(α) Οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν. At in marg., οἱ διοδεύοντες ὁδόν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Υἱός μου ἀγαπητός (1)· περὶ δὲ τοῦ Υἱοῦ, ἐπειδὴ πέπονθεν ἐπὶ τῆς γῆς· περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπειδὴ ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Υἱοῦ, καθὼς ὁ Κύριος εἶπεν· Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐκείνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.

75. Σὺ δὲ, ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ἀπόσω, καὶ ἐξουδένωσας τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν βασιλέα σου.
 76. Τὸν Χριστὸν ἕτερον παρ' αὐτὸν ἀπεκδεχόμενος.
 77. Τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων.
 78. Ἀφελίου (2) τὴν χάριν σου ἀπὸ τοῦ ἁγιάσματος αὐτῶν.
 79. Ἐλαβες τὴν βοήθειάν σου ἀπ' αὐτῶν.
 80. Τὸ θράτος αὐτῶν (3) μετέβαλες εἰς δειλίαν.
 81. Ἥχμαλώτευσαν αὐτοὺς τὰ ἔθνη.
 82. Εἰς δουλείαν γεγόνασι τοῖς ἔθνεσι (4).
 83. Κατακυριεύεσθαι αὐτοὺς συνεχώρησας ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

84. Εἶπας αὐτοὺς σαλευθῆναι (5) ὑπ' αὐτῶν.
 85. Ἀνίσχυροι γέγοναν.
 86. Πρόνοιαν αὐτῶν οὐκ ἔτι ἐποίησω (6).
 87. Τὴν περιτομὴν ἑαυτῶν κατέλεγον (7).
 88. Τὴν δόξαν αὐτῶν καὶ τὴν ὑπερηφανίαν εἰς σποδὸν κατήγαγες.
 89. Τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐστερήθησαν.
 90. Καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 91. Ὁ προφήτης δέεται ὑπὲρ αὐτῶν· *Διὰ τί τολείως ἀποστρέφῃ αὐτούς;*
 92. Ἐπ' αὐτοὺς ἐν τῇ παρουσίᾳ σου
 93. Ὅτι γῆ καὶ σποδὸς εἰμι.

* Joan. xv, 26.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὁ ἀγαπητός.
 (2) Ἀφελίας.
 (3) Τὸ θάρος αὐτοῦ.
 (4) Ἔθνεσιν αὐτοῦ.

PATROL. GR. XXVII.

- A 75. Tu vero repulisti et despexisti,
 76. Distulisti Christum tuum,
 77. Evertisti testamentum servi tui :
 78. Profanasti in terra sanctuarium ejus.
 79. Destruixisti omnes sepes ejus :
 80. Posuisti firmamentum ejus formidinem.
 81. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam :
 82. Factus est opprobrium vicinis suis.
 83. Exaltasti dexteram deprimentium eum :
 84. Lætificasti omnes inimicos ejus.
 85. Avertisti adjutorium gladii ejus :

86. Et non es auxiliatus ei in bello.
 87. Destruixisti ab emundatione sua :
 88. Et sedem ejus in terra collisisti.
 89. Minorasti dies temporis ejus :
 90. Perfudisti eum confusione.

Diapsalma.

91. Usquequo, Domine, avertis in finem ?
 92. Exardescet sicut ignis ira tua ?
 93. Memorare quæ mea substantia :

quia passus est in terra; de sancto autem Spiritu, quia testimonium perhibuit de Filio, quemadmodum Dominus dixit: *Cum autem venerit Paracletus Spiritus veritatis, ille testimonium perhibebit de me.*⁶

- C 75. Tu autem, popule Judæorum, repulisti, et despexisti Filium Dei regem tuum.
 76. Alium Christum præter eum exspectans.
 77. Populi Judæorum.
 78. Abstulisti gratiam tuam a sanctuario eorum.
 79. Abstulisti adjutorium tuum ab ipsis.
 80. Audaciam eorum convertisti in formidinem.
 1. In captivitatem abduxerunt eos gentes.
 82. In servitatem facti sunt gentibus.
 83. Permisisti ut homines in eos dominarentur.

84. Sivisti eos ab ipsis jactari
 85. Infirmi facti sunt.
 D 86. Non amplius curam de illis gessisti.
 87. Eorum circumcisionem reprobasti.
 88. Gloriam eorum et superbiam in pulverem deduxisti.
 89. Æterna viæ privati sunt.
 90. Et in præsentī et in futuro sæculo.
 91. Propheta pro ipsis deprecatur: *Quare perperito averteris eos?*
 92. Super eos in adventu tuo.
 93. Quod terra et pulvis sum.

- (5) Σαλευθῆναι.
 (6) Ποίησω.
 (7) Αὐτῶν κατέλυσαν

94. Nunquid enim vane constituisti omnes filios A hominum?

95. Quis est homo qui vivet, et non videbit mortem?

96. Eruet animam suam de manu inferi.

97. Ubi sunt misericordiae tuae antiquae, Domine,

98. Quas jurasti David in veritate tua?

99. Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum,

100. Quod continui in sinu meo multarum gentium.

101. Quod exprobraverunt inimici tui, Domine,

102. Quod exprobraverunt commutationem Christi tui.

103. Benedictus Dominus in aeternum: fiat, fiat. B

Oratio Moysi hominis Dei. PSAL. LXXXIX.

1. Domine, refugium factus es nobis in generatione et generatione.

(a) Ἀνθρώπων in ed.

94. Μὴ γὰρ ματαίως ἔκτισας πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων;

95. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον;

96. ῥύσεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς ἄδου.

97. Ποῦ εἶσι τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε,

98. Ἄ ὄμοσας τῷ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου;

99. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν δούλων σου,

100. Οὐ ὑπέσχου [ὑπέσχου] ἐν τῷ κόλπῳ μου πολλῶν ἐθνῶν.

101. Οὐ ὠνειδίσαν οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε,

102. Οὐ ὠνειδίταν τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου.

103. Εὐλογητὸς Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα. Γένοιτο, γένοιτο.

*Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπου (a) τοῦ Θεοῦ
ΨΑΛΜ. ΠΘ.*

1. Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

ATHANASH INTERPRETATIO.

94. Nunquid fecisti homines, ut perderes?

95, 96. Quis hominum potest vivere, et non videre mortem? Et si viderit mortem, quis potest eruere animam suam, nisi tu solus, qui propter nos homo factus es? Etenim non solum se ipsum suscitavit, sed multa corpora sanctorum, qui dormierant.

97, 98. Ubi sunt misericordiae, quas promisisti Filio tuo facere super omnes?

99, 100. Recordare, Domine, quod opprobriis afflicimur ab adversariis potestatibus dicentibus: Ubi sunt, quae promisit Deus ostendere genti David?

101. Judaei.

102. Quando conviciati sunt Filio tuo, qui dedit se ipsum commutationem pro populo tuo, qui unctus est.

103. Amen, amen.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει ἡ Προσευχὴ τῷ Μωϋσεῖ ἀνθρώπου (4) τοῦ Θεοῦ. Αὕτη οὖν ἐρμηνεία ὑπάρχει. Μωϋσεῖ ἀναλήψις ἐρμηνεύεται. Πᾶς οὖν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ προσεύχεται τὸν προκειμένον ψαλμὸν τῇ ἀναλήψει, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Οὐ γὰρ εἶπε, προσευχὴ Μωϋσεῶς (5), ἀλλὰ τῷ Μωϋσεῖ ὡσανεὶ τῇ ἀναλήψει [τουτέστι] τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καθὼς (6) προείπαμεν, ὅτι ἕκαστος τῶν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων οὕτως προσεύχεται, καθὼς ὁ ψαλμὸς περιέχει.

Titulus praepositus continet: *Oratio Moysi hominis Dei.* Haec igitur interpretatio est. *Moses assumptio* interpretatur. Omnis igitur homo Dei orat appositum psalmum assumptioni, hoc est Filio Dei. Non enim dixit, *oratio Moysis*, sed *Moysi*, perinde ac si dixisset assumptioni, hoc est Filio Dei, sicut antea diximus, quod unusquisque homo Dei ita orat quemadmodum psalmus continet.

1. Ab Abel, et in singulis generationibus.

• Matth. xxvii, 52.

94. Μὴ γὰρ ἐπὶ τὸ ἀπολέσαι πεποίηκας τοὺς ἀνθρώπους;

95, 96. Τίς δύναται τῶν ἀνθρώπων ζῆσαι, καὶ μὴ ἰδεῖν θάνατον; Καὶ ἐὰν ἴδῃ θάνατον, τίς δύναται ῥύσασθαι τὴν αὐτοῦ ψυχὴν, εἰ μὴ σὺ (1) ὁ μόνος ὃς ἐμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος; Οὐ μόνον γὰρ αὐτὸν ἀπέτησεν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἀγίων ἤγειρεν.

97, 98. Ποῦ εἶσιν, ἃ ἐπηγγεῖλω τῷ Υἱῷ σου ποιεῖν ἐπὶ πάντας ἐλέη;

99, 100. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι ὀνειδίζόμεθα ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων λεγόντων· Ποῦ εἶσιν ἃ ἐπηγγεῖλωτο ὁ Θεὸς δεῖκνυσθαι ἔθνεσι τοῦ Δαβὶδ (2);

101. Οἱ Ἰουδαῖοι (3).

102. Ὅτε ὠνειδίσαν τὸν Υἱόν σου τὸν δεδωκότα ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου τοῦ χρισθέντος.

103. Ἀμήν, ἀμήν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰ μὴ ὁ μόνος σὺ, etc.

(2) Ἀναδείκνυσθαι ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ;

(3) Deest *of Ἰουδαῖοι.*

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειως περιέχει Προσευχὴ

D Μωϋσεῖ ἀνθρώπων, etc.

(5) Τοῦ Μωϋσεῶς.

(6) Ἀναλήψει: τ. Υ. τ. Θ. καθά, etc.

(7) Καὶ deest.

2. Πρὸ τοῦ ὄρη γεννηθῆναι, καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν, A
καὶ τὴν οἰκουμένην,
3. Καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.
4. Μὴ ἀποστρέψῃς ἀνθρώπων εἰς ταπεινώσιν·
5. Καὶ εἶπας· Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
6. Ὅτι χιλία ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε, ὡς (A)
ἡμέρα,
7. Ἡ ἑχθὲς, ἥτις διήλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτὶ,

8. Τὰ ἐξουδενώματα αὐτῶν ἔτη ἔσονται·.
9. Τὸ πρῶν ὡσεὶ χλόη παρέλθοι·
10. Τὸ πρῶν ἀνθήσαι, καὶ παρέλθοι·
11. Τὸ ἐσπέρας ἀποπέσοι, σκληρυνθεῖη, καὶ ξηραν-
θεῖη.
12. Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου·
13. Καὶ ἐν τῷ θυμῷ σου ἐταράχθημεν. B
14. Ἔθου τὰς ἀνομίαις ἡμῶν ἐναντίον [ἐνώπιόν] σου·
15. Ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμόν τοῦ προσώπου σου.

(A) Vers. . . Ὡς, etc., νυκτὶ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2, 3. (1) Ὡς γὰρ αἰδιος θεὸς πάντων προϋπάρχων, ὡς πάντων Δημιουργός, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχετο, οὔτε ζωῆς τέλος.

4. Μὴ οὕτως ἐάσης ἡμᾶς ἐν ἁμαρτίαις ὄντας ἀποστρέψαι εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθημεν.

5. Καὶ εἶπας· Ὁὐ βούλομαι τὸν θάνατόν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτόν.

6. Ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως.

7. Ὡς ἡ παρελθοῦσα ἡμέρα, οὕτως διερχεται καὶ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως· καὶ ὡσπερ ἐν νυκτὶ (2) φυλακὴ ἐστίν, οὕτως καὶ μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ἀσφάλεια ἔσεται, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως.

8. Αἱ κολάσεις αὐτῶν, ἐν αἷς ἀναριθμητοὶ ἔσονται (3).

9. Ἡ νηπιότης ὡς χλόη παρέλθοι.

10. Καὶ πάλιν εὐθέως ἡ νηπιότης ἀνθήσει εἰς νεότητα, καὶ αὐτὴ ὁμοίως παρελεύσεται.

11. Ὅταν δὲ γηράση, συγκαμφοθήσεται καὶ τελευτήσει.

12. Ὅτι ἡμαρτηκότων ἡμῶν διὰ τῆς παρακοῆς ὀργισθῆς, καὶ ἀπέστρεψας ἡμᾶς (4).

13. Ὅτι ἐλήφθη με, καὶ (5) θυμωθέντος σου ἀφαισμός ἐγενόμεθα.

14. Ἀναγεγραμμένοι εἰσὶν ἡμῶν αἱ ἀνομίαι ἐνώπιόν σου.

15. Ἡ ζωὴ ἡμῶν γένηται πεφωτισμένη διὰ τῆς παρουσίας σου.

¹⁰ Ezech. xxxiii, 11.

2. Priusquam montes fierent, et formaretur terra et orbis,
3. Et a sæculo, et usque in sæculum tu es.
4. Ne avertas hominem in humilitatem :
5. Et dixisti : Convertimini, illi hominum.
6. Quoniam mille anni ante oculos tuos, Domine, tanquam dies [tanquam in nocte],
7. Dies hesternæ, quæ præterit, et custodia in nocte,
8. Quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt.
9. Mane sicut herba transeat :
10. Mane floreat et transeat :
11. Vespere decidat, induret et arescat.

12. Quia defecimus in ira tua :
13. Et in furore tuo turbati sumus.
14. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo :
15. Sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.

B

C

D

2, 3. Nam sicut Deus æternus ante omnia existens, ut omnium Creator, neque habuit dierum principium, neque habebit vitæ finem.

4. Ne ita sinas nos in peccatis existentes reverti in terram, ex qua sumpti sumus.

5. Et dixisti : *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat* ¹⁰.

6. Dies iudicii,

7. Sicut dies, quæ præterit, ita transit et dies iudicii : et quemadmodum in nocte custodia est, ita et post diem iudicii securitas erit, et æternæ vitæ et æterni supplicii.

8. Supplicia eorum, in quibus sine ulla temporaria mensura permanebunt.

9. Infantia sicut herba transeat.

10. Et rursus statim adolescentia adolescet in juventutem, et ipsa similiter pertransibit.

11. Cum autem senuerit incurvabitur et morietur.

12. Quoniam peccantibus nobis per inobedientiam iratus es et avertisti nos.

13. Quoniam reliquisti me, et te irascente exterminati sumus.

14. Descriptæ sunt iniquitates nostræ coram te.

15. Vita nostra illuminetur adventu tuo.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 2. Ὡς, etc., προϋπάρχεις, etc. N. 3. Οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχεις, etc.

(2) Παρέρχεται· καὶ ἡ τῆς κρίσεως ἡμέρα· καὶ ὡσπερ ἐν τῇ νυκτὶ, etc., ἀσφάλειά ἐστιν.

(3) Αἷς παραδοθήσονται ἀναρ.

(4) Ἡμᾶς, ὅθεν ἐλήφθημεν.

(5) N. 13. Καὶ θυμωθέντος σου εἰς ἀφαισμόν, etc.

16. Quoniam omnes dies nostri defecerunt :
 17. Et in ira tua defecimus.
 18. Anni nostri sicut aranea meditabuntur :
 19. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta
 anni :
 20. Si autem in potentatibus octoginta anni :
 21. Et amplius eorum labor, et dolor.
 22. Quoniam supervenit mansuetudo super nos,
 et corripemur.
 23. Quis novit potestatem iræ tuæ ?
 24. Et iræ timore tuo iram tuam dinumerare ?
25. Dexteram tuam sic notam fac mihi :
 26. Et eruditos corde in sapientia.
 27. Convertere, Domine, usquequo ?
 28. Et deprecabilis esio super servos tuos.
 29. Repleti sumus mane misericordia tua, Do-
 mine :
 30. Et exultavimus, et delectati sumus
 31. In omnibus diebus nostris.
 32. Lætati sumus.
 33. Pro diebus quibus nos humiliasti :
 34. Annis quibus vidimus mala.

(a) Κύριος non legitur.

(b) Vers. 31, 32, sub unico num.

- A 16. Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον·
 17. Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξελίπομεν.
 18. Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχνη ἐμελέτων·
 19. Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομή-
 κοντα ἔτη·
 20. Ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις ὀγδοήκοντα ἔτη·
 21. Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος.
 22. Ὅτι ἐπῆλθε πραότης ἐφ' ἡμᾶς, καὶ παιδευθη-
 σόμεθα.
 23. Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς σου ;
 24. Καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου σου τὸν θυμὸν σου ἐξ-
 αριθμήσασθαι ;
 25. Τὴν δεξιάν σου οὕτω γνώρισόν μοι·
 26. Καὶ τοὺς πεπαιδευμένους τῇ καρδίᾳ ἐν σοφίᾳ.
 27. Ἐπίστρεψον, Κύριε, ἕως πότε ;
 28. Καὶ παρακλήθητι ἐπὶ τοῖς δούλοις σου.
 29. Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρῶλ τοῦ ἐλέους σου, Κύριε (a)·
 30. Καὶ ἡγαλλιασάμεθα, καὶ εὐφράνθημεν,
 31. (b) Ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν.
 32. Εὐφρανθήμεν [εὐφράνθημεν].
 33. Ἀνθ' ὧν ἡμερῶν ἐταπεινώσας ἡμᾶς·
 34. Ἐτῶν, ὧν εἶδομεν κακά.

ATHANASH INTERPRETATIO.

16. Quoniam jam completum est hoc sæculum.
 17. Nam priori sæculo nongentorum erat vita ho-
 minum, nunc autem diminuta est in centum vi-
 ginti annos.
 18. Anni nostri miserabiles et infirmi facti sunt.
 19-21. Nam ad septuaginta et octoginta annos
 pervenimus : si autem longius vixerit homo, labor
 est, et dolor propter peccatum, quod est in mundo.
 22. Quoniam Filius Dei venit, et edocti sumus
 contemnere hanc vitam.
 23. Quis novit æterna supplicia ?
 24. Habens timorem tuum potest cognoscere ju-
 dicium tuum.
 25. Potentiam tuam per timorem tuum fac me
 intelligere.
 26. Et humiles corde repletos gratia tua fac me
 agnoscere.
 27. Veni ad nos, Domine.
 28. De anterioribus temporibus peccati.
 29. Exoriente te, impleti sumus gratia tua.
30. In Spiritu sancto.
 31. In omni opere bono.
 32. In præsentī sæculo.
 33, 34. Tempore peccati.

- C 16. Ὅτι λοιπὸν πεπλήρωται ὁ αἰὼν οὗτος.
 17. Ὁ γὰρ πρότερος αἰὼν (1) ἑννακοσίων ἐτῶν ἦν
 ἢ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, νῦν δὲ ἡλαττώθησαν εἰς ρα-
 ἕτη.
 18. Τὰ ἔτη ἡμῶν οἰκτρὰ καὶ ἀνίσχυρα γεγόνασιν.
 19 - 21. Εἰς ἑβδομήκοντα γὰρ καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη
 ἐφθάσαμεν· ἐὰν δὲ πλεῖονα ζήσῃ ἄνθρωπος, κόπος
 ἐστὶ καὶ πόνος διὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν οὖσαν ἐν τῷ
 κόσμῳ.
 22. Ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθε, καὶ παιδευόμεθα κα-
 ταφρονεῖν τῆς ζωῆς ταύτης.
 23. Τίς οἶδε τὰ αἰωνίου κολάσεως ;
 24. Ὁ ἔχων τὸν φόβον σου δύναται ἐπιγῶναι τὴν
 κρίσιν σου.
 25. Τὸ δυνατόν σου διὰ τοῦ φόβου σου ποίησόν (2)
 D με εἶδέναι.
 26. Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ τοὺς πεπληρω-
 μένους τῇ χάριτι σου (3) ποίησόν με εἶδέναι.
 27. Ἐλθέ πρὸς ἡμᾶς, Κύριε.
 28. Περὶ τῶν προτέρων χρόνων τῆς ἁμαρτίας.
 29. Ἀνατείλαντός σου, ἐπληρώθημεν τῆς χάριτός
 σου.
 30. Ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.
 31. (4) Ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.
 32. Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι.
 33, 34. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἁμαρτίας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸ γὰρ πρότερον ὁ αἰὼν, etc.
 (2) Ποίησμαι εἶδέναι.
 (3) Τῆς χάριτός σου.

- (4) N. 31, 32, Ἐν παντί, etc. N. 33, Ἐν τῷ νῦν
 αἰῶνι. N. 34, Ἐν τῷ καιρῷ, etc.

35. Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου· A
 36. Καὶ ὀδήγησον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν.
 37. Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
 ἐφ' ἡμᾶς·
 38. Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον ἐφ'
 ἡμᾶς·
 39. Καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον.

Αἶνος ψδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.
 ΨΑΛ. Ι΄.

1. Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου,
 2. Ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀλλισθήσεται.
 3. Ἐρεῖ (α) τῷ Κυρίῳ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ,
 4. Καὶ καταφυγὴ μου, ὁ Θεός μου· καὶ ἐλπῶ ἐπ'
 αὐτόν·
 5. Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται σε ἐκ πανίδος θηρευτῶν, B

(α) Vers. 3, Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ σὺ, καὶ καταφυγὴ μου. V. 4, 5, Ὁ Θεός μου, ἐλπῶ ἐπ' αὐτόν. Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται με, etc.

35. Et respice in servos tuos, et in opera tua :
 36. Et dirige filios eorum.
 37. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos :
 38. Et opera manuum nostrarum dirige super
 nos.
 39. Et opus manuum nostrarum dirige.

Laus cantici David sine titulo apud Hebræos.
 PSAL. XC.

1. Qui habitat in adjutorio Altissimi,
 2. In protectione Dei caeli commorabitur.
 3. Dicit Domino : Susceptor meus es tu :
 4. Et refugium meum, Deus meus : sperabo in
 eum :
 5. Quoniam iose liberabit te de laqueo venan-
 tium,

ATHANASII INTERPRETATIO

35. Τοὺς πιστεύοντας εἰς σέ.
 36. Τὰ ἔργα αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ.
 37. Ἡ χάρις αὐτοῦ.
 38. Καὶ τὰς δεήσεις τῶν καρδιῶν ἡμῶν τὰς ἀγαθὰς
 πληρῶσον ἐν ἡμῖν (1).
 39. Καὶ τὴν θέλησιν τῆς δεήσεως ἡμῶν κατεύθυνον
 εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· Αἶνος ψδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις (3), τοῦτέστι τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, τοῦτο λέγει, ὡς νομίζω· Οὗτος ὁ ψαλμὸς οὐκ ἀναγέγραπται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν Ἑβραίων. Προστάσσει γὰρ αὐτοῖς ὁ ψαλμὸς ἐπιμένειν τῷ (4) Θεῷ καὶ τῇ αὐτοῦ βοηθείᾳ. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι οὐκ ἠθέλησαν ἐμμεῖναι. Οὐκοῦν δικαίως ἐπιγέγραπται ὁ ψαλμὸς ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡσανεὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου, ὡς μεμφόμενος αὐτοὺς καὶ ἐν ἐτέρῳ λέγει· Αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ βοηθείᾳ μου (5), καὶ γὰρ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει Κύριος.

Titulus præpositus continet : *Laus cantici David sine titulo apud Hebræos*, hoc (est *manu forti*, nempe Dei Filio. Illud autem, *sine titulo aut inscriptione apud Hebræos*, hoc, ut reor, significat : hic psalmus inscriptus non est in cordibus Hebræorum. Præcipit enim ipsius psalmus, ut permancant in Deo ejusque adjutorio, Hebræi autem noluerunt permanere. Itaque recte psalmus inscriptus est sine titulo apud Hebræos, utpote qui non permanserunt in adjutorio Altissimi, ut eos redarguens, et alio loco dicit : [*Quoniam*] *Ipsi non permanserunt in adjutorio meo, et ego neglexi eos, dicit Dominus* ¹¹.

1. Ὁ πᾶσαν τὴν μέριμναν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ ἔχων C
 ἐπὶ (6) τὸν Θεόν.
 2. Τετσίχισται ὑπὸ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 3. (7) Λέγει γὰρ προσευχόμενος τῷ Κυρίῳ· Οὐκ
 ἔξ με, Κύριε, κυριευθῆναι ὑπὸ τινος
 4. Ἀπὸ πάσης χειμασσίας λιμῆν μου ὑπάρχεις, ὁ
 Θεός μου· πιστεύω γὰρ εἰς σέ.
 5. Ἀπὸ πάσης φιλαργυρίας.

¹¹ Jer. xxxi, 32; Hebr. viii, 9.

1. Omnem curam spei suæ habens in Deo.
 2. Munitus est gratia ipsius.
 3. Dicit enim orans Dominum : Ne sinas ut me,
 Domine, aliquis dominetur.
 4. Ab omni tempestate portus mihi es, Deus meus;
 credo enim in te.
 5. Ab omni avaritia.

Addenda et corrigenda ex eod. Vatic.

- (1) Ἐφ' ἡμᾶς.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ.
 (3) Παρ' Ἑβραίοις. Τοῦτο οὖν λέγει· Αἶνος ψδῆς
 τῷ Δαβὶδ, τοῦτέστι, etc.
 (4) Ἐν τῷ.

- D (5) Διαθήκη μου.
 (6) Πρὸς.
 (7) N. 3. Κύριε ὁ Θεός μου, ἀντιλήπτωρ μου εἶ σὺ.
 N. 4, 5. Ἀπὸ τῆς φιλαργυρίας. N. 6. Καὶ πάσης δι-
 δασκαλίας διαβολικῆς. N. 7. Ἐν τοῖς ἄσμασιν, etc.

6. Et a verbo aspero.
 7. Scapulis suis obumbrabit tibi :
 8. Et sub pennis ejus sperabis.
 9. Scuto circumdabit te veritas ejus :
 10. Non timebis a timore nocturno.
 11. A sagitta volante in die :
 12. A negotio perambulante in tenebris.
 13. Ab incursu et dæmonio meridiano.
 14. Cadent a latere tuo mille,
 15. Et decem millia a dextris tuis :
 16. Ad te autem non appropinquabit.
 17. Verumtamen oculis tuis considerabis :
 18. Et retributionem peccatorum videbis.
 19. Quoniam tu es, Domine, spes mea :
 20. Altissimum posuisti refugium tuum.
 21. Non accedet ad te malum :
 22. Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
 23. Quoniam angelis suis mandavit de te,
 24. Ut custodiant te in omnibus viis tuis.
 25. In manibus portabunt te :
 (a) Έν δεεσι.

- A 6. Καὶ ἀπὸ λόγου παραυΐδους.
 7. Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι ·
 8. Καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐλπτεῖς.
 9. Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ ·
 10. Οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ.
 11. Ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας ·
 12. Ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου,
 13. Ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ,
 14. Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς,
 15. Καὶ μυριάς ἐκ δεξιῶν σου ·
 16. Πρὸς σὲ δὲ οὐκ ἔγγειϊ.
 17. Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις ·
 18. Καὶ ἀνταπόδοισιν ἁμαρτωλῶν ὄψει.
 19. Ὅτι σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ·
 20. Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγὴν σου.
 B 21. Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ ·
 22. Καὶ μάστιγι οὐκ ἔγγειϊ ἐν (a) τῷ σκηνώματι σου.
 23. Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ ·
 24. Τοῦ διαφυλάξει σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου.
 25. Ἐπὶ χειρῶν ἀρῶσὶ σε ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Et ab omni diabolica doctrina.
 7. In donis suis refocillabit te.
 8. Et in duobus Testamentis ejus credens salvus fies.
 9. Invulnerabilem te custodiet gratia ipsius.
 10. Ab omni comminatione diaboli.
 11. Ab astu dæmoniaco.
 12. Ab omni voluptate diaboli.
 13. Ab omni peccato permanente, et dæmonio effundente in te concupiscentias pravas.
 14. Signato te signo crucis suæ.
 15. Omnes adversariæ potestates conterentur.
 16. Et earum nulla approximabit tibi.
 17. Vigila tamen mentis oculis.
 18. Et in die iudicii videbis æternum supplicium diaboli, et angelorum ejus, eorumque, qui eis obtemperarunt.
 19-21. Non accedent ad te mala, et dic : Tu, Domine, spes mea : Dominus autem ad eum dicit : Pone me adiutorem tuum, non approximabit aliquod malum.
 22. Et potestas diaboli in te non dominabitur.
 23, 24. Quoniam præcipiet angelis suis, ut ab omni deceptione te liberent.
 25. Et te deducant in omne opus bonum.

6. Καὶ ἀπὸ πάσης διδασκαλίας διαβόλων.
 7. Ἐν τοῖς χαρίσμασιν ἀναπαύσει σε.
 8. Καὶ ἐν ταῖς δυσὶν αὐτοῦ Διαθήκαις πιστεύσας σωθήσῃ.
 C 9. Ἀτρωτόν σε φυλάξει (1) ἡ χάρις αὐτοῦ.
 10. Ἀπὸ πάσης ἀπειλῆς τοῦ διαβόλου (2).
 11. Ἀπὸ (3) λογισμοῦ δαιμονιώδους.
 12. Ἀπὸ πάσης ἡδονῆς (4) τοῦ διαβόλου.
 13. Ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας ἐπιμενούσης, καὶ δαιμονίου ἐκχρόντος εἰς ἐπιθυμίας πονηράς.
 14. (a) Σημειωσαμένου σου τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.
 15. Πᾶσαι αἱ ἐναντίαι δυνάμεις συντριβήσονται.
 16. Καὶ οὐδαὶ αὐτῶν πλησιάσει σοι.
 17. Ὅμως νῆφε τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς.
 18. Καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὄψει τὴν αἰώνιον κόλασιν τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τῶν αὐτοῖς πειθόμενων (5).
 19-21. Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, καὶ λέγε (6) · Σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου · ὁ δὲ Κύριος · Ἐμὲ θεοῦ βοηθόν σου, οὐ πλησιάσει κακόν τι.
 22. Καὶ δυναστεία τοῦ διαβόλου οὐ κυριεύσει σοι (7).
 23, 24. (8) Ὅτι προστάξει τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ λυτρωσθαι σε ἀπὸ πάσης πλάνης.
 25. Καὶ ὀδηγοῦσὶ σε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διαφυλάξει.
 (2) Ἀπὸ πάσης πλάνης ἐχθροῦ.
 (3) Ἀπὸ non legitur.
 (4) Πλάνης.
 (5) Καὶ πᾶσι τοῖς πειθόμενοις.
 (6) N. 19. Καὶ λέγε, etc., desunt præcedentia.
 (a) N. 14, 15, 16, unus comment.

- N. 20, 21. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν · Ἐμὲ, etc. οὐ πλησιάσει σοι κακόν. Τι non legitur.
 (7) Σοι.
 (8) N. 23. Ὅτι, etc. N. 24. Λυτρωσασθαι σε, etc. N. 25. Αὐτοὶ δὲ ὀδηγοῦσὶ σε, etc.

26. Μήποτε προσκόψης πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. A
 27. Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσῃ·
 28. Καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα.
 29. Ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν
 30. Σκεπάσω αὐτόν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομά μου.

31. Κακράξεται πρὸς μὲ, καὶ ἐγὼ ἐπακούσομαι αὐτοῦ·

32. Μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλίψει·

33. Ἐξελεύμαι αὐτόν, καὶ δοξάσω αὐτόν.

34. Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν·

35. Καὶ δείξω αὐτῷ τὸ Σωτήριόν μου.

Ἐαλμός ψδῆς, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου.

ΨΑΛΜ. 4Α'.

1. Ἄγαθόν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ,

2. Καὶ ψάλλειν τῷ ὀνόματι σου, Ὑψίστε.

3. Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωὶ τὸ ἔλεός σου,

4. Καὶ τὴν ἀλήθειάν σου κατὰ νύκτα,

5. Ἐν δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ, μετ' ᾠδῆς ἐν κιθάρᾳ.

6. Ὅτι εὐφρανάς με, Κύριε, ἐν τῷ ποιήματι σου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

26. Μήποτε κατὰ Θεὸν ἐπιτελοῦντός (1) σου ἔργον ἐνθυμηθῆς, τίς ἐπιθυμία τοῦ διαβόλου, καὶ ἐκκλήνης ἀπ' αὐτῆς.

27. Ἐπὶ τὴν ἰοδόλον καὶ τυραννικὴν ἐνέργειαν τοῦ διαβόλου κατισχύσεις.

28. Καὶ τὸ κράτος αὐτῶν συντρίψεις (2).

29. Ὅτι ἐμὲ βοηθὸν ἔθετο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

30. Φυλάξω αὐτόν, ὅσι πεπίστευκεν εἰς ἐμὲ.

31. Τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιήσω.

32. Βοηθὸς αὐτοῦ ἔσομαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀπολογίας. C

33. Ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως λυτρωσάμενος αὐτόν, μεταστήσω αὐτόν ἐν τῇ βασιλείᾳ μου.

34. Εἰς (3) τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις εἰσαγάγω αὐτόν.

35. Τὴν ἀναπόδοσίν μου.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Ψαλμός ψδῆς, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, ὅπερ ἐρμηνεύεται εἰς τὴν συντέλειαν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ Σάββατον, ὅπερ ἐρμηνευόμενον λέγεται κατάπαυσις.

Titulus præpositus continet: *Psalmus cantici, in diem Sabbati, quod interpretatur in consummationem.* Hoc enim declarat dictio illa *Sabbatum* quod interpretatur *requies*.

1. Τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας διηγεῖται τῷ Κυρίῳ (5). D

2. Ἐν μελέτῃ ἐπαίνουσά [ἐπαίνεσίν] σοι (6) προσφέρειν.

3. Τοῦ διηγεῖσθαι φανερῶς τὸ πῶς ἠλεήθης (7).

4. Καὶ κατὰ (8) πάσης ἀμαρτίας προσφέρειν τὴν ἀλήθειαν τῶν προσταγμάτων σου.

5. Ἐν ταῖς δέκα ἐντολαῖς νεκρώσας τὸ σῶμα ἐν τῇ διανοίᾳ ἐν ψαλμοῖς ᾄδειν τῷ Κυρίῳ (9).

6. Τὴν καρδίαν μου διὰ τῶν ἐντολῶν σου.

26. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

27. Super aspidem, et basiliscum ambulabis:

28. Et conculcabis leonem et draconem.

29. Quoniam in me speravit, et liberabo eum

30. Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.

31. Clamabit ad me, et ego exaudiam eum:

32. Cum ipso sum in tribulatione:

33. Eripiam eum, et glorificabo eum.

34. Longitudine dierum replebo eum:

35. Et ostendam illi Salutare meum.

Psalmus cantici, in diem Sabbati. PSALM. XC.

1. Bonum est confiteri Domino,

2. Et psallere nomini tuo, Altissime.

B 3. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam,

4. Et veritatem tuam per noctem,

5. In decachordo psalterio cum cantico in cithara.

6. Quia delectasti me, Domine, in factura tua:

26. Ne forte obeunte te opus secundum Deum ea cogites, quæ sunt concupiscentia diaboli, sed declines ab ipsa.

27. Super venenatam, et tyrannicam diaboli operationem prævalebis.

28. Et eorum potentiam conteres.

29. Quoniam me adiutorem posuit in corde suo.

30. Custodiam eum, quoniam credidit in me.

31. Voluntatem ejus faciam.

32. Adjutor ejus ero in die defensionis.

33. E supplicio æterno liberans eum transferam eum in regnum meum.

34. In æterna refrigeria introducam iusum.

35. Retributionem meam.

1. Abscondita cordis enarrare Domino.

2. In meditatione laudem tibi afferre.

3. Ad manifestandum quomodo misertus es.

4. Et ad proferendam contra omne peccatum veritatem præceptorum tuorum.

5. In decem præceptis mortificato corpore canere mente psalmos Domino.

6. Cor meum in mandatis tuis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐνθυμηθέντος σου ἔργον, ἐνθύμησις τῆς ἐνεργείας τοῦ διαβόλου συναντιπῶσται.

(2) Αὐτοῦ συντρίψει.

(3) N. 32, 33 34. Εἰς, etc., ἀγάγω αὐτόν, adducam ipsum.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ., etc., ἐρμηνεύεται ἢ. Ψαλμός τῆς ψδῆς εἰς τὴν συντέλειαν ἔστιν εἰρη-

μένος. Τοῦτο γάρ, etc.

(5) Τὰ κατὰ τῆς καρδίας διηγεῖσθαι τῷ Θεῷ.

(6) Ἐν ἐλέει ἐπαίνους σοι, etc.

(7) Ἠλεήθην.

(8) Κατὰ, etc., deest καί.

(9) Θειρ.

7. Et in operibus manuum tuarum exultabo.
 8. Quam magnificata sunt opera tua, Domine :
 9. Nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
 10. Vir insipiens non cognoscet :
 11. Et stultus non intelliget hæc.
 12. Cum exorti fuerint peccatores sicut fenem,
 13. Et apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem.
 14. Ut intereant in sæculum sæculi.

15. Tu autem Altissimus in æternum, Domine.
 16. Quoniam ecce inimici tui, Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt.
 17. Et dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.
 18. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum ; B
 19. Et senectus mea in oleo uberi.
 20. Et despexit oculus meus inimicos meos :
 21. Et in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.
 22. Justus ut palma florebit :
 23. Sicut cedrus in Libano multiplicabitur.
 24. Plantati in domo Domini.

(a) Vers. 17. Ὅτι, etc., ἀπολούνται. V. 18. Καὶ διασκορπισθήσονται, etc. V. 19. Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μοχοκέρωτων, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. In præceptis Spiritus tui.
 8. Glorificata sunt iudicia tua.
 9. Investigabiles sunt voluntates tuæ.
 10. Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei.¹²
 11. Nam qui in divitiis et dignitatibus sunt, C
 perturbantur curis sæculi.
 12. Visi sunt solum glorificati in mundo.
 13. In futuro iudicio.
 14. In igne æterno.
 15. Indesinenter glorificatus es.
 16. Dæmones.
 17. Qui obediunt ipsis, erunt in perditionem.
 18. In cælis erit subsistentia mea.
 19. Et mea novissima in multo refrigerio.
 20. Et vidit oculus meus, quomodo viri impii tradantur in punctionem æternam.
 21. Et audiam sententiam prolatam a Domino contra adversarias potestates.
 22. Mundus corde invenietur in regno cælorum.
 23. In incorruptibilia sæcula permanebit.
 24. In superna Jerusalem.

¹² I Cor. II, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀνεξιχνίαστοι εἰσιν αἱ ἐντολαὶ σου.
 (2) N. 10, 11. Ψυχικός, etc. N. 12. Ἐν πλούτῳ, etc. Οὐ συγχωροῦνται, etc. N. 13. Ἐωράθησαν, etc. N. 14. Εἰς τὴν, etc. N. 15. Δεδοξασμένος, etc. N. 16. Οἱ δαίμονες. N. 17. Εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. N. 18. Οἱ πειθόμενοι αὐτῶν, etc. N. 19. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔσται ἡ ὑμνησίς μου.

- A ? 7. Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἀγαλλιάσομαι.
 8. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε.
 9. Σφόδρα ἐθαβύνθησαν οἱ διαλογισμοὶ σου.
 10. Ἀνὴρ ἀφρων οὐ γνώσεται.
 11. Καὶ ἀσύνετος οὐ συνήσει ταῦτα.
 12. Ἐν τῷ ἀνατελεῖν ἀμαρτωλοῦς ὡσεὶ χόρτον,
 13. Καὶ διέκυψαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.
 14. Ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 15. Σὺ δὲ Ὑψίστος εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε.
 16. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε, οἱ (a) ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἀπολούνται.
 17. Καὶ διασκορπισθήσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.
 18. Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος τὸ κέρασ μου.
 19. Καὶ τὸ γηράς μου ἐν ἐλαίῳ πύονι.
 20. Καὶ ἐπέθεν ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου.
 21. Καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ πονηρευμένοις ἀκούσται τὸ ὄψ μου.
 22. Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνήσει.
 23. Ὡσεὶ κέδρος ἢ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται.
 24. Πευτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου,

7. Ἐν τοῖς προστάγμασι τοῦ Πνεύματός σου.
 8. (a) Ἐδοξάσθησαν τὰ κρίματά σου.
 9. Ἀνεξιχνίαστοι (1) εἰσιν αἱ βουλαὶ σου.
 10. (2) Ψυχικός ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ.
 11. Ἐν πλούτῳ γὰρ καὶ ὑπεροχῇ ὄντες συγχωροῦνται [συγχέουνται] ὑπὸ τῆς τοῦ βίου μερίμνης.
 12. Ἐωράθησαν μόνον δεδοξασμένοι ἐν τῷ κόσμῳ.
 13. Εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν.
 14. Εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.
 15. Δεδοξασμένος εἰ ἀπαύστως.
 16. Οἱ δαίμονες.
 17. Οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς εἰς ἀπώλειαν ἔσονται.
 18. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔσται ἡ ὑπαρξίς μου.
 19. Καὶ τὰ τέλη μου ἐν ἀναπαύσει πολλῇ.
 20. Καὶ εἶδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου πῶς παραδίδονται εἰς κόλασιν αἰώνιον οἱ ἀσεβεῖς ἄνδρες.
 21. Καὶ κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων ἐκφερομένην τὴν ἀπόφασιν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀκούσω.
 22. Καθαρὸς εὐρεθήσεται τῇ καρδίᾳ ἐν τῷ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
 23. Εἰς ἀφθάρτους αἰῶνας διαμενεῖ (3).
 24. Ἐν (4) τῇ θνῶ Ἱερουσαλήμ.

(3) Ἀφθάρτος διαμενεῖ.

(4) N. 24. Ἐν τῇ, etc. usque διαπαντός. N. 25. Ἐκλάμψουσιν, etc. N. 26. Εἰς δεεστ. Ἀτελευτήτους αἰῶνας διαμείνωσιν εὐθνηοῦντες. N. 27. Ἐν ἀγαθοῖς, etc. N. 28. Ἐπιτὴ ἀληθῆς Κύριος, etc. N. 29. Καὶ οὐδὲν ψεῦδος, etc.

(a) Deest commentarius iste in cod., sed num. 8 et 9 sunt sub unico comment. n. 9.

25. Ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσιν. **A**
 26. Ἐπι πληθυνθήσονται ἐν γῆρα πίονι.
 27. Καὶ εὐπαθοῦντες ἔσονται (α) τοῦ ἀναγγεῖλαι·
 28. Ὅτι εὐθύς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν·
 29. Καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ.

*Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ
 προσαβδάτου, ὅτε κατέκτιστο ἡ γῆ (b).*

ΨΑΛΜ. 4B.

1. Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο.
 2. Ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν, καὶ περιεζώσατο.
 3. Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ
 σαλευθήσεται.
 4. Ἐτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε·
 5. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.
 6. Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ, Κύριε·
 7. Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν.
 8. Ἀρούσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρέψεις αὐτῶν·

(a) Vers. 28. Τοῦ ἀναγγεῖλαι ὅτι, etc.

(b) Sine titulo apud Hebræos.

25. In atriis Dei nostri fiorebunt.
 26. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi:
 27. Et bene patientes erunt ut annuntient:
 28. Quoniam reclus Dominus Deus noster;
 29. Et non est iniquitas in eo.

*Laus cantici David, in die ante Sabbatum, quando
 fundata est terra. PSALM. XCII.*

1. Dominus regnavit, decorem indutus est:
 2. Indutus est Dominus fortitudinem, et præ-
 cinxit se.
 3. Etenim firmavit orbem terræ, qui non com-
 movebitur.
 4. Parata sedes tua ex tunc:
 5. A sæculo tu es.
 6. Elevaverunt flumina, Domine;
 7. Elevaverunt flumina voces suas.
 8. Elevaverunt flumina fluctus suos.

ATHANASII INTERPRETATIO.

25. Διαπαντός ἐκλάμψουσιν εἰς τὰς αἰωνίους ἀνα-
 παύσεις.

26. Εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας διαμενοῦσιν.

27. Εὐθηνούντες ἐν ἀγαθοῖς ἔσονται, τοῦ ψάλλειν
 τῷ Θεῷ.

28, 29. Ἀληθὴς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐδὲν
 ψεῦδος παρὰ τῷ Θεῷ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ, [εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαβδάτου, ὅτε
 κατέκτιστο] ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τοῦτο δὲ (2) λέγει· αἶνος τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ ψαλμὸς, καὶ
 τὸ· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαβδάτου, ὅτε κατέκτιστο], ὅτι βασιλεύει διὰ τῆς πίστεως ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη.
 Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἑβραῖοι οὐκ ἐδέξαντο τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐπιγέγραπται ἀνεπιγραφος παρ'
 Ἑβραίοις, ὡσανεὶ οὐ γέγραπται ταῖς (3) καρδίαις αὐτῶν, περὶ οὗ διαγορεύει ὁ ψαλμὸς.

Titulus præpositus continet: *Laus cantici David [in die ante Sabbatum, quando fundata est terra] sine
 titulo apud Hebræos. Hoc autem significat: laus manu potenti, hoc est, Psalmus Dei Filio, et [illud: in die
 ante Sabbatum, quando fundata est terra,] quia per fidem regnat super omnes gentes. Quoniam autem
 Hebræi non susceperunt regnum Dei, ideo inscribitur sine titulo seu inscriptione apud Hebræos, tan-
 quam si diceret, quod inscriptus non est in cordibus eorum ille, de quo loquitur psalmus.*

1. Ἐβασίλευσεν (4) ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸν πι- **C**
 στὸν λαὸν περιεποίησατο διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ.

2. Ἐξῆλθεν εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ διαβόλου.

3. Ἐστερέωσε τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ,
 Καὶ πύλαι Ἰδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

4. Ἄει ὠπῆρχεν ἡ βασιλεία σου.

5. Ὁ ὄφθεις ἐπὶ τῆς γῆς.

6. Οἱ εὐαγγελιστοὶ τὸ κήρυγμα αὐτῶν.

7. Ἀνύψωσαν μεγάλην τῇ φωνῇ μετὰ παῤῥησίας
 τὸ κήρυγμα αὐτῶν.

8. Ἀποχωοῖσουσιν οἱ εὐαγγελιστοὶ τὰς ἑαυτῶν δι-
 δασκαλίας,

¹³ Matth. xvi, 18.

25. Semper effulgebunt in æternis refrigeriis

26. In infinita sæcula permanebunt.

27. Bene agentes erunt in bonis, ut psallant
 Deo.

28, 29. Verax Dominus Deus noster, et nullum
 mendacium in Deo est.

1. Regnavit super cælos, et fidelem populam
 acquisivit sanguine suo.

2. Exivit in bellum contra diabolum.

3. Firmavit Ecclesiam in fide sua, *Et portæ inferi
 non prævalebunt adversus eam*¹³.

4. Semper exstitit regnum tuum.

5. Qui visus est super terram.

6. Evangelii præcones prædicationem suam.

7. Exaltaverunt magna voce cum fiducia prædi-
 cationem suam.

8. Separabunt doctrinas suas Evangelii prædica-
 tores,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.

(2) Τοῦτο οὖν λέγει· Αἶνος ᾠδῆς τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ
 τ. τ. Υ. τοῦ Θεοῦ· περὶ γὰρ τῆς παρουσίας αὐτοῦ

D λέγει ὁ ψαλμὸς, καὶ ὅτι βασ., etc.

(3) Οὐκ ἐγγέγραπται ἐν ταῖς, etc.

(4) Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, etc.

9. A vocibus aquarum multarum.
10. Mirabiles elationes maris :
11. Mirabilis in altis Dominus.
12. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis :
13. Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum.

Psalmus David quarta Sabbati. PSAL. XCIII.

1. Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.
2. Exaltare, qui iudicas terram :
3. Redde retributionem superbis.
4. Usquequo peccatores, Domine ?
5. Usquequo peccatores gloriabuntur ?
6. Effabuntur et loquentur iniquitatem
7. Loquentur omnes, qui operantur injustitiam. B
8. Populum tuum, Domine, humiliaverunt :
9. Et hæreditatem tuam vexaverunt.
10. Viduam, et pupillum interfecerunt :

(a) Vers. 2. 'Ο Θεός, etc.

- A 9. 'Από φωνῶν ὑδάτων πολλῶν.
10. Θαυμαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης ·
11. Θαυμαστὸς ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος.
12. Τὰ μαρτύρια σου ἐπιστώθησαν σφόδρα ·
13. Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἀγίασμα, Κύριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τετράδι Σαββάτου. ΨΑΛ. LIII.

1. Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος, Θεὸς (a) ἐκδικήσεων ἐπαρρησιάσατο.
2. Ὑψώθητι, ὁ κρίνων τὴν γῆν ·
3. Ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις.
4. Ἔως πότε ἀμαρτωλοὶ, Κύριε ;
5. Ἔως πότε ἀμαρτωλοὶ καυχῶνται ;
6. Φθέγγονται καὶ λαλήσουσιν ἀδικίαν ;
7. Λαλήσουσι πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ανομίαν.
8. Τὸν λαόν σου, Κύριε, ἐταπείνωσαν ·
9. Καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν.
10. Χήραν καὶ ὄρφανὸν ἀπέκτειναν ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. A doctrina hujus mundi, scilicet a sapientia mundana.
10. Glorificati sancti in mundo.
11. Glorificatus in sanctis Dominus.
12. Passiones tuæ creditæ sunt in mundo.
13. Populum tuum decet gratia tua in infinita sæcula.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τετράδι Σαββάτου* · ὡς πολλάκις εἰρηκαμέν · *Ψαλμὸς* [τῷ Δαβὶδ, τουτέστι] τῷ *κινῶν τῇ χειρὶ*, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα *τετράδι Σαββάτου*, ὅπερ δηλοῦ, ὅτι περὶ νηστειῶν καὶ ἐγκρατείας δηλοῖ ὁ ψαλμὸς · οὕτως γὰρ (3) ἔθος ἔχειν τὴν τετράδα. Τοῦ δὲ (4) *Σαββάτου* σημαίνει, ὅτι καὶ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως ὁ ψαλμὸς εἴρηται (5). Κατάπαυσις γὰρ τὸ *Σάββατον* εἴρηται.

Titulus præpositus continet ; *Psalmus David quarta Sabbati* : ut sæpius diximus : *Psalmus David*, hoc est, *manu forti*, nempe Dei Filio. Deinde *quarta Sabbati*, quod significat, psalmum agere de jejuniis, et continentia ; ita enim mos est accipere numerum quaternarium. Dictio autem illa *Sabbati* indicat, quod etiam de futuro iudicio psalmus dictus est. Sabbatum enim requies interpretatur

1. Unigenitus Dei Filius, quando visus est in C terra, et cum hominibus conversatus est ¹⁴, dicebat Judæorum sacerdotibus : *Ego palam locutus sum in templo* ¹⁵.
2. Glorificare, Fili Dei.
3. In die iudicii.
4. Deliciabuntur in mundo ?
5. In jactantia, et rapinis suis.
6. Contra te, Domine.
7. Gloriantur in jactantiis suis.
8. Credentes in te occiderunt.
9. Sanctos tuos in carceribus concluserunt.
10. Egenos populi tui.

¹⁴ Baruch III, 38. ¹⁵ *Ego palam locutus sum mundo : ego semper docui in synagoga, et in templo.* Joan. XVIII, 20.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- 1) N. 14. Εἰς τοὺς, etc.
- 2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειως περ.
- 3) Τοῦτο γὰρ, etc.
- 4) Δέ δεest.

- D (5) Ὁ ψαλμὸς εἴρηκαεν.
- (6) N. 2. Ὅτε, etc. Ἐλεγε γὰρ τοῖς τ. Ἰ. ἱεραεῦσιν, etc. N. 5. Δοξάσθητι, etc.
- (7) Κύριε, non legitur.

11. Καὶ προσήλυτον ἐφάνευσαν.
 12. Καὶ εἶπον· Οὐκ ἔβηται Κύριος·
 13. Οὐδὲ συνήσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ.
 14. Σύνετε δὴ, ἄφρονες, ἐν τῷ λαῷ·
 15. Καὶ μωροὶ ποτὲ, φρονήσατε.
 16. Ὁ φυτεύσας τὸ οὖς οὐχὶ ἀκούει·
 17. Ἡ ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν οὐχὶ κατανοεῖ·
 18. Ὁ παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει·
 19. Ὁ διδάσκων ἀνθρώπων γινώσκων·
 20. Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.
 21. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσῃς, Κύριε
 22. Καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξῃς αὐτόν.
 23. Τοῦ πρᾶναι αὐτὸν ἀφ' ἡμερῶν πονηρῶν·
 24. Ἔως οὐ ὀρυγῇ τῷ ἀμαρτωλῷ βόθρος.
 25. Ὅτι οὐκ ἀπίσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ·
 26. Καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει·
 27. Ἔως οὐ δικαιοσύνη ἐπιστρέψῃ εἰς χρισίν.
 28. Καὶ ἐρύκει αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεῖς τῆ καρδίᾳ.
 29. Τίς ἀναστήσεται υιοὶ ἐπὶ πονηρευομένοις [πονηρευομένους];

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Καὶ τῶν πενήτων κατεδυνάστευσαν
 12. Οὐ ποιεῖται πρόνοιαν τῶν ἀνθρώπων.
 13. Οὐδὲ νοεῖ τὰ γεγεννημένα (1).
 14. Νοήσατε, οἱ λέγοντες (2) εἶναι Θεόν.
 15. Καὶ οἱ ἀσύνοιτοι, ἀνανήψατε.
 16. Ὁ ἰασάμενος τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ὅτε Πέτρος ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον μόνον ἀψάμενος, καὶ (3) αὐτὸς ὁ ἰασάμενος ἄρα οὐκ ἀκούει·
 17. Ὁ τοῦ ἐκ γεννητῆς τυφλοῦ τῷ ἰδίῳ πτύσματι τοὺς ὀφθαλμοὺς πλάσας (4)·
 18, 19. Ὁ ἐνοικῶν εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν, καὶ διδάσκων αὐτοὺς τὸ θέλημα αὐτοῦ οὐκ ἔχει ἐλέγξει ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως·
 20. Ὅτι ἀνωφελεῖς εἰσὶν αἱ σοφαὶ τῶν ἀνθρώπων.
 21. Διὰ τῆς χάριτός σου, ὃν ἂν παιδεύσῃς ἐπιγινώσκει τὰ προστάγματά σου,
 22. Διδάξεις (5) αὐτὸν ἐπιτελεῖν αὐτά.
 23. Τοῦ τὴν εἰρήνην σου δοῦναι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ (6).
 24. Ἔως οὐ τὸ αἰώνιον πῦρ δέξεται τὸν διάβολον.
 25. Ὅτι οὐκ ἀποβρέψῃ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ.
 26. Καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ οὐ παρίδῃ.
 27. Ἔως οὐ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ κρίναι τὴν οἰκουμένην.
 28. Καὶ πλησίον (7) αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ.
 29. Τίς ἂν ἕτερος ἦλθε πολεμῆσαι κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων

¹⁰ Luc. xxii, 50, 51. ¹¹ Joan. ix, 6, 7.

¹² addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Γινόμενα.
 (2) Οἱ μὴ λέγοντες.
 (3) Τὸ ὠτίον αὐτοῦ ἀψάμενος μόνον ἴασατο τὸ οὖς, καὶ, etc.

- A 11. Et advenam occiderunt.
 12. Et dixerunt: Non videbit Dominus:
 13. Neque intelliget Deus Jacob.
 14. Intelligite, insipientes in populo:
 15. Et stulti aliquando, sapite.
 16. Qui plantavit aurem, non audit?
 17. Aut qui finxit oculum, non considerat?
 18. Qui corripit gentes, non arguet?
 19. Qui docet hominem scientiam?
 20. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.
 21. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine·
 22. Et de lege tua docueris eum.
 23. Ut mitiges ei a diebus malis:
 24. Donec fodiat peccatori fovea.
 B 25. Quia non repellet Dominus plebem suam;
 26. Et hæreditatem suam non derelinquet.
 27. Quoadusque justitia convertetur in iudicium:
 28. Et qui juxta illam omnes, qui recto sunt corde.
 29. Quis consurget mihi adversus malignantes?

11. Et pauperes potentia sua oppresserunt.
 12. Non prospicit hominibus.
 13. Neque quæ facta sunt noscit.
 14. Intelligite, dicentes non esse Deum.
 C 15. Et insipientes, respiscite.
 16. Qui solo tactu sanavit servum principis, quando Petrus ei abscidit auriculam ¹⁶, num ipse, qui aurem sanavit, non audit?
 17. Qui oculos cæci a nativitate proprio sputo formavit ¹⁷?
 18, 19. Qui inhabitat in cordibus credentium in eum, et docet ipsos voluntatem suam, redarguere nequibit vos in die iudicii?
 20. Quoniam inutiles sunt humanæ scientiæ.
 21. Quem per gratiam tuam erudieris ad cognoscendæ præcepta tua,
 22. Docebis eum eadem implere.
 23. Ut des pacem tuam in corde ejus.
 D 24. Donec æternus ignis excipiat diabolum.
 25. Quoniam non abjiciet Dominus populum suum.
 26. Et sanctos suos non despiciet.
 27. Quoadusque Dei Filii veniet ad iudicandum mundum.
 28. Et juxta eum omnes sancti ipsius.
 29. Quisnam alius veniet ad pugnandum contra adversarias potestates?

- (4) Πλάσας, ὡς νομίζεται, οὐκ ἐφορᾷ;
 (5) Καὶ διδάξεις, etc.
 (6) Ἀπῶν.
 (7) Καὶ πλῆρσοι, etc., οἱ εὐθεῖς τῆ καρδίᾳ.

30. Aut quis stabit mecum adversus operantes A
iniquitatem?

31. Nisi quia Dominus adjuvit me :

32. Paulo minus habitasset in inferno anima
mea.

33. Si dicebam : Motus est pes meus :

34. Misericordia tua, Domine, adjuvabat me.

35. Secundum multitudinem dolorum meorum in
corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt ani-
mam meam.

36. Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis,

37. Qui fingis laborem in præcepto ?

38. Captabunt in animam justi :

39. Et sanguinem innocentem condemnabunt.

40. Et factus est mihi Dominus in refugium :

41. Et Deus meus in adiutorium spei meæ.

42. Et reddet illis Dominus [secundum] iniquita- B
tem ipsorum.

43. (a) Et secundum malitiam eorum :

44. Disperdet illos Dominus Deus [noster]

(a) Vers. 43, 44, vers. unus.

30. Ἡ τίς συμπαραστήσεται μοι ἐπὶ τοῖς ἐργασ-
μένοις τὴν ἀνομίαν;

31. Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι·

32. Παρὰ βραχὺ παρώκησε τῷ ἔθῃ ἡ ψυχὴ μου.

33. Εἰ εἶλεγον· Σεσάλευται ὁ ποῦς μου·

34. Τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἐβοήθει μοι.

35. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ
μου· αἱ πασακλήσεις σου εὐφράναν τὴν ψυχὴν μου.

36. Μὴ συμπροσέστω σοι θρόνος ἀνομίας,

37. Ὁ πλάσσων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα;

38. Θηρεύσουσιν ἐπὶ ψυχὴν δικαίου·

39. Καὶ αἷμα ἀθῶων καταδικάζονται.

40. Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγὴν·

41. Καὶ ὁ Θεός μου εἰς βοήθην ἐλπίδος μου.

42. Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν [κατὰ τὴν] B
ἀνομίαν αὐτῶν.

43. Καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν

44. Ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός [ἡμῶν].

ATHANASII INTERPRETATIO.

30. Aut quis mihi opem feret contra immundos
spiritus ?

31. Nisi Deus Dei Filius adjuvisset me.

32. Paulo minus permansissem in morte pec-
cati.

33. Si videbam me ipsum in tentatione, et cla- C
mabam ad te.

34. Nisi Dei Filius adjuvit me.

35. Secundum multitudinem adversariorum pote-
statum insurgentium in corde meo superabunda-
vit gratia tua, et ejiciens illorum cogitationes in
lætitiam et gaudium animam meam convertit.

36. Nunquid inhabitat in corde meo dominatio
diaboli.

37. Volens vitam instituere secundum Dei præ-
cepta.

38. Captabunt enim dæmones, si fieri potest,
etiam animas justas.

39. Et animas sanctorum tanquam peccati reas
calumniabuntur.

40. Ad ipsum enim confugiens liberatus sum ab
inimicis meis.

41. Ex ipsis me redemit.

42. In die judicii.

43, 44. Et secunoum eorum malitiam tradet in
supplicium ætænum.

30. Ἡ τίς συναντελάθεται (1) μοι ἐπὶ τὰ πνεύμα-
τα ἀκάθαρτα;

31. Εἰ μὴ ὁ Θεός τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησέ μοι.

32. Παρ' ὀλίγον ἐναπέμεινα τῷ θανάτῳ τῆς ἀμαρ-
τίας.

33. Εἰ ἐβλεπον ἑαυτὸν πειραζόμενον, καὶ ἐβόων
πρὸς σέ.

34. Εἰ (2) μὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησέ μοι.

35. Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων τῶν
ἐπαισταμένων ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὑπερεπερίσσευσεν
ἡ χάρις σου, καὶ ἐκβαλὼν τὰς ἐκαίμων ἐνθυμήσεις εἰς
εὐφροσύνην καὶ χαρὰν μετέβαλε τὴν ψυχὴν μου.

36. Μὴ ἐνοικεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ μου δυναστεία τοῦ
διαβόλου.

37. Ὁ κατὰ τὸ (3) πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ ἀσκεῖσθαι
βουλόμενος.

38. Θηρεύσουσι γὰρ οἱ δαίμονες, εἰ δυνατόν, καὶ
ψυχὰς δικαίας (4).

39. Καὶ τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς συκοφαντοῦσιν, ὡς
D ὑποκειμένας ἀμαρτία (5).

40. Αὐτῷ γὰρ προσδραμῶν ἐρρύσθη ἐν (6) τῷ
ἐχθρῷ μου.

41. Ἐλυτρώσατό με (7) ἐξ αὐτῶν.

42. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

43, 44. Καὶ κατὰ τὴν κακίαν αὐτῶν παραδώσει
εἰς (8) κόλασιν αἰώνιον.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Συναντελάθετό μοι πνεύματα, etc.

(2) Εἰ εὐσπλαγγνία σου, Κύριε, ἐβοήθη μοι.

(3) Τό δεστ.

(4) Δικαίων.

(5) Ἀμαρτίαις.

(6) Ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, et ita leg.

(7) Γάρ με.

(8) Πονηρίαν αὐτῶν παραδώσει αὐτοὺς εἰς, etc.

Αἴνος ψῆδης τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Δ
ΨΑΛ. ΙCΔ'.

1. Δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ·
2. Ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν.
3. Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει·
4. Καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ
5. Ὅτι Θεὸς μέγας Κύριος·
6. Καὶ βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν [ἐπὶ πάντας τοὺς λαοὺς].
7. Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ [ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ· ὅτι ἐν τῇ χειρὶ, etc.] αὐτοῦ τὰ πέοατα τῆς γῆς·
8. Καὶ τὰ ὕψη τῶν ὄρεων αὐτοῦ εἰσιν.
9. Ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ θάλασσα, καὶ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτήν·

Laus cantici David, sine titulo apud Hebræos.
PSAL. XCIV.

1. Venite exsultemus Domino :
2. Jubilemus Deo salutari nostro :
3. Præoccupemus faciem ejus in confessione :
4. Et in psalmis jubilemus ei.
5. Quoniam Deus magnus Dominus :
6. Et rex magnus super omnem terram [super omnes populos] :
7. Quia in manu [Quoniam non repellet Dominum plebem suam, quia in manu, etc.] eius fines terræ :
8. Et altitudines montium ipsius sunt.
9. Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud :

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Αἴνος ψῆδης τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, αἴνος ψῆδης τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Χρῆστί τῷ Θεοῦ. Εἶτα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν (2)· οὐ γὰρ ἔχουσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ ψαλμοῦ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Τοῦ γὰρ ψαλμοῦ καλοῦντος αὐτοὺς πρὸς τὸν Κύριον, καὶ πάλιν λέγοντος· Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν (3). Λαλοῦντος δὲ αὐτοῖς τοῦ Κυρίου ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, οὐχ ὑπήκουσαν αὐτοῦ· διὸ ἐπιγράφεται ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τῆς γὰρ παραγγελίας τοῦ ψαλμοῦ οὐχ ὑπήκουσαν ὡς μὴ ἔχοντες αὐτὸν ἐν αὐτοῖς (4). Οὐκοῦν ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις ὁ ψαλμὸς, ὡσανεὶ ἀπρόσδεκτος· οὐ γὰρ ὑπήκουσαν αὐτοῦ.

Titulus præpositus continet : *Laus cantici David sine titulo apud Hebræos*, ut sæpe diximus, *laus cantici manu forti*, hoc est, *Dei Filio*. Deinde *sine titulo apud Hebræos* : non enim, ut sæpe diximus, habent doctrinam psalmi in cordibus suis. Nam psalmo vocante eos ad Dominum, et rursus dicente : *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*. Loquente vero ipsis Domino in adventu suo non audiverunt eum, ideo inscribitur sine titulo apud Hebræos. Psalmi enim denuntiationem non audiverunt. ut qui non habebant illum in se ipsis. Itaque *sine titulo apud Hebræos psalmus*, quippe qui ab ipsis exceptus non est, non enim illi auscultaverunt.

1. Δεῦτε, πληρωθῶμεν πάσης χαρᾶς ἐν (5) Κυρίῳ. C
2. Δεηθῶμεν μετὰ δακρῶν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ· πὸ γὰρ Σωτήρ, Ἰησοῦς (6) ἐρμηνεύεται.
3. Καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ δεηθῶμεν αὐτοῦ.
4. Καὶ ψάλλοντες ἱκετεύσωμεν αὐτόν.
5. Ἰησοῦς Χριστός (7)· καθὼς ὁ Ἀπόστολος αὐτὸν λέγει μέγαν Θεὸν ἐν τῷ εἰπεῖν· Τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐδώκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν.
6. Ἐπὶ πάντα δὲ (8) τὰ ἔθνη βασιλεύσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ.
7. Ὁ λαὸς ὁ πιστός.
8. Οἱ λόγοι τῶν (9) προφητῶν.
9. Ὅτι αὐτοῦ ἐστὶ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτὸ, καὶ τὸ πρῶτον (10) ἐδημιούργησεν αὐτοὺς, καὶ πάλιν ἐν τῷ βαπτίσματι ἀνεκαίνισεν.

1. Venite, impleamur omni gaudio in Domino.
2. Deprecemur cum lacrymis Dominum nostrum Jesum ; *Salvator enim Jesus interpretatur.*
3. Et ante adventum ipsius obsecremus eum.
4. Et psallentes supplicemus ipsi.
5. Jesus Christus : quemadmodum Apostolus eum vocat magnum Deum dicens, *Magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis*¹⁰.
6. Super omnes autem gentes regnabit per fidem suam.
7. Populus fidelis.
8. Prophetarum sermones.
9. Quoniam ipsius est universa hominum multitudo, et ipse, et primum creavit eos, et deinde in baptismo renovavit,

¹⁰ Tit. II, 13, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περ.
- (2) Ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, hæc desunt in cod.
- (3) Ἰμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, etc.
- (4) Ἐαυτοῖς, paulo post παρ' αὐτοῖς pro παρ' Ἑβραίοις.
- (5) Πλησθῶμεν πάσης χάριτος ἐν τῷ, etc.

- (6) Τῷ γὰρ Σωτῆρι Ἰησοῦ, etc.
- (7) Ἰησοῦς ὁ Χριστός, etc., ὃς δέδωκεν.
- (8) Δέ δεest.
- (9) Οἱ λοιποὶ τῶν, etc.
- (10) Καὶ αὐτὸς, καὶ τὸ πρότερον, etc., ἀνεκαίνισεν αὐτούς.

10. Et aridam manus ejus formaverunt.
 11. Venite adoremus, et procidamus ei :
 12. Et ploremus coram Domino, qui fecit nos :
 13. Quia ipse est Deus noster :
 14. Et nos populus pascuæ ejus :
 15. Et oves manus ejus.
 16. Hodie, si vocem ejus audieritis :
 17. Nolite obdurare corda vestra, sicut in irritatione :
 18. Secundum diem tentationis in deserto :
 19. Ubi tentaverunt me patres vestri :
 20. Probaverunt me, et viderunt opera mea.
 21. Quadraginta annis offensus fui generationi illi :
 22. Et dixi : Semper errant corde.
 23. Ipsi vero non cognoverunt vias meas :
 24. Ubi juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam.

a) Vers. 21, Προσώχθισα, etc.

- A 10. Καὶ τὴν ξηρὰν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπλασαν.
 11. Δεῦτε, προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ.
 12. Καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς.
 13. Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν.
 14. Καὶ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ.
 15. Καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ.
 16. Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε.
 17. Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.
 18. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ.
 19. Οὐ ἐπειρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν.
 20. Ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου.
 21. Τεσσαράκοντα ἔτη προσώχθισα (a) τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ.
 B 22. Καὶ εἶπα· Ἄει πλανῶνται τῇ καρδίᾳ.
 23. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου.
 24. Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου· Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Et cor omnium creavit Spiritus sanctus ejus in lavacro incorruptibilitatis.

11. Primum flectamus ei genua, tanquam rei, et tunc postulemus veniam eorum, quorum debitores sumus.

12. Constebimur coram Domino, qui regeneravit nos.

13. Qui intuetur omnes.

14. Et nos populus ovilis ejus.

15. Et oves dexteræ ejus.

16. Ex quo visus est in terris, audite et vocem ejus, et prædicantium ipsum.

17. Ne sitis corde lapideo.

18. Sicut majores nostri, qui exacerbaverunt eum in eremo.

19. Nequaquam vos eum ita tentabitis in adventu suo, quemadmodum patres vestri tentaverunt me.

20. Experti sunt omnia, quæ intulit eis.

21. Quadraginta annos permansi in illa generatione indignatus eorum operibus, et patienter ferrens.

22. Et dixi : Non est fides in ipsis.

23. Ipsi autem noluerunt cognoscere mandata ea.

24. Ut constitui de ipsis : Si introibunt in æterna mea refrigeria.

10. Καὶ τὴν καρδίαν πάντων ἔκτισε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ (1) ἐν τῷ λουτρῷ τῆς ἀφθαρσίας.

11. Πρῶτον αὐτῷ κλίνωμεν γόνυ, ὡς ὑπεύθυνοι ὄντες, καὶ τότε συγχώρησιν αἰτήσωμεν, ὧν ὀφειλομεν αὐτῶν.

C 12. Ἐξομολογησόμεθα ἐνώπιον Κυρίου τοῦ ἀναγεννήσαντος ἡμᾶς.

13. Ὁς ἐφορᾷ πάντας.

14. Καὶ ἡμεῖς λαὸς τῆς αὐλῆς αὐτοῦ.

15. Καὶ πρόβατα τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ.

16. Ἄφ' οὗ ὀφθῆ (2) ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀκούετε τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ τῶν κηρυσσόντων αὐτόν.

17. Μὴ γίνεσθε λιθοκάρδιοι.

18. (3) Ὡς οἱ πατὲρ ἡμῶν οἱ παραπικράσαντες αὐτόν ἐν τῇ ἐρήμῳ.

19. Μὴδὲ ὑμεῖς οὕτως αὐτόν μέλλετε πειράζειν ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν ἐπειρασάν με.

20. Ἐχουσι πείραν πάντων ὧν ἐπήγαγεν (4) αὐτοῖς.

21. Τεσσαράκοντα ἔτη παρέμεινα ἐν γενεᾷ (5) ἐκείνῃ ὀργιζόμενος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτῶν, καὶ μακροθυμῶν.

22. Καὶ εἶπα (6)· Οὐκ ἔστι πίστις ἐν αὐτοῖς.

23. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἠθέλησαν εἰδέναι τὰς ἐντολάς μου.

24. Ὡς ὤρισα περὶ αὐτῶν· Εἰ (7) εἰσελεύσονται εἰς τὰς αἰωνίους μου ἀναπαύσεις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πάντων τῶν ἀνθρώπων ἔκτισε τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον, etc.

(2) Ὁφθεις, etc., ἀκούσατε, etc.

(3) N. 18. Ὡς οἱ πατὲρ ὑμῶν οἱ παραπικραίνοντες, etc. Μὴ καὶ ὑμεῖς, etc. usque ad αὐτοῦ. N. 19,

Ὡς καὶ οἱ πατέρες, etc.

(4) Ἐπήγαγον.

(5) Ἐν τῇ γενεᾷ.

(6) Εἶπον.

(7) Εἰ deest.

Αἶνος ψδῆς τῷ Δαυὶδ, ὅτε ὁ οἶκος ᾠκοδομήτο μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.
ΨΑΛ. 145.

1. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἱσμα καινόν·
2. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ.
3. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, εὐλογήσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
4. Εὐαγγελίσεθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ Σωτήριον αὐτοῦ.
5. Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ·
6. Ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.
7. Ὅτι μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὸς σφόδρα.
8. Φοβερούς [φοβερός, etc.] ἐστὶν ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς.
9. Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν δαιμόνια·
10. Ὁ δὲ Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν.
11. Ἐξομολόγησις καὶ ὠραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ [αὐτῶν]·
12. Ἀγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ ἁγιάσματι αὐτοῦ.

Laus cantici David, quando domus edificabatur post captivitatem: sine titulo apud Hebræos. PSAL. XCV.

1. Cantate Domino canticum novum:
2. Cantate Domino, omnis terra.
3. Cantate Domino, benedicite nomini ejus:
4. Annuntiate de die in diem Salutare ejus.
5. Annuntiate inter gentes gloriam ejus:
6. In omnibus populis mirabilia ejus.
7. Quoniam magnus Dominus, et laudabilis nimis,
8. Terribilis est super omnes deos.
9. Quoniam omnes dii gentium dæmonia:
10. Dominus autem caelos fecit.
11. Confessio, et pulchritudo in conspectu ejus [eorum]:
12. Sanctimonia, et magnificentia in sanctificatione ejus.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ὡδὴ τῷ Δαυὶδ, ὅποτε ὁ οἶκος ᾠκοδομήθη (2) μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· σαφῶς εἰρήκαμεν, ὅτι τὸ ψδῆ τῷ Δαυὶδ τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ ἐστὶ, τουτέστι τῷ μονογενεῖ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐἶτα, ὅποτε ὁ οἶκος ᾠκοδομήθη, ὡσανεὶ οἱ πιστοὶ ᾠκοδομήθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει (3)· Χριστὲ δὲ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ; οὗ οἶκος ἡμεῖς ἐσμεν [Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὗ οἶκος ἐσμεν ὑμεῖς]. Ἐἶτα, μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, φημὶ μετὰ τὴν τοῦ ἔθρου αἰχμαλωσίαν, ἣν ἐξηχμαλώτευσεν. (4) τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τότε ᾠκοδομήθη ὁ οἶκος, οἱ πιστοὶ, ὡς προεῖρήκαμεν· εἶτα λοιπὸν ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τὰ γὰρ ἐν αὐτῷ ἐγκείμενα οὐκ ἔβλησαν νοῆσαι, ὡς μὴ ἔχοντες αὐτὸν ἐγγράφως. Διὸ καλῶς ἐπιγέγραπται ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Titulus præpositus continet: *Canticum David, quando domus ædificata est post captivitatem: sine titulo apud Hebræos*: diserte diximus, quod *Canticum David* idem est ac *manu forti*, hoc est *Unigenito Dei Filio*. Deinde, *quando domus ædificata est*, videlicet cum fideles ædificati sunt à Domino, quemadmodum Apostolus dicit: [*Christus vero tanquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos.*] *Christus vero in domo sua, cujus domus nos sumus*¹⁹. Deinde *post captivitatem*, post captivitatem, inquam, inimici, quæ captivum duxit genus humanum, tunc *ædificata est domus*, hoc est *fideles*. ut antea diximus: mox demum *sine titulo apud Hebræos*. Nam quæ in ipso continentur noluerunt intelligere, perinde ac si psalmum scriptum non haberent. Ideo apte inscribitur *sine titulo* seu *inscriptione apud Hebræos*.

1. Δοξάσατε τὸ πάθος αὐτοῦ.
2. Πάντα τὰ ἔθνη.
3. Ἄδοντες τοὺς ὕμνους αὐτοῦ, λέγετε τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ.
4. Διηγῆσασθε (5), ὅτι διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ σωζόμεθα.
5. Κηρύξατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸ πάθος αὐτοῦ.
6. Τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ.
7. Ὅτι ἄξιός ἐστι τοῦ δοξάζεσθαι διὰ τὴν ἰσχὴν αὐτοῦ.
8. Ἐπὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
9. Πνεύματα ἀκάθαρτα τηρούμενα εἰς κρίσιν αἰῶνιον (6) πυρός.
10. Εἰς οὓς ἐκεῖνοι ἀνελεθῆν οὐδαμῶς (7).
11. Οἱ πιστεύοντες αὐτῷ.
12. Ἡ χάρις αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ.

- C 1. Laudate Passionem ejus.
2. Omnes gentes.
3. Cantantes hymnos suos, dicite beneficentiarum ejus.
4. Narrate, quod per mortem ejus salvi facti sumus.
5. Prædicate in gentibus ejus Passionem.
6. Resurrectionem ipsius.
7. Quoniam dignus est, ut glorificetur propter potentiam suam.
8. Super adversarias potestates.
9. Spiritus immundi reservati in judicium æternum ignis²⁰.
10. In quos illi nullo modo ascendere possunt.
11. Credentes ei.
- D 12. Gratia ejus super populum suum.

¹⁹ Hebr. iii, 6. ²⁰ II Petr. ii, 4; Jud. 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ.
- (2) ᾠκοδόμητο, etc., ita ei infra
- (3) Λέγει· Ὁ οἶκος, etc.
- (4) Φημὶ δὲ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἣν ἐξηχμαλώ-

- τισεν, etc.
- (5) Διηγείσθαι.
- (6) Αἰώνιου, etc.
- (7) Οὐ τολμῶσιν.

13. Afferte Domino, patriæ gentium,
 14. Afferte Domino gloriam et honorem.
 15. Afferte Domino gloriam nomini ejus.
 16. Tollite hostias, et introite in atria ejus :
 17. Adorate Dominum in atrio sancto ejus.
 18. Commoveatur a facie ejus universa terra :
 19. Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit.
 20. Etenim correxit orbem terræ, qui non commovebitur.
 21. Judicabit populos in æquitate.
 22. Lætentur cæli, et exsulet terra :
 23. Commovea ur mare, et plenitudo ejus :
 24. Gauderunt campi, et omnia, quæ in eis sunt.
 25. Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum
 26. A facie Domini, quia venit :
 27. Quoniam venit judicare terram.
 28. Judicabit orbem terræ in æquitate :
 29. Et populos in veritate sua.
- Psalmus David : quando terra ejus restituta est : sine titulo apud Hebræos. PSAL. XCVI.*
1. Dominus regnavit, exsulet terra :
- A 13. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων,
 14. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν.
 15. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ.
 16. Ἄρατε θυσίας, καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ.
 17. Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁγία αὐτοῦ.
 18. Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ.
 19. Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσε.
 20. Καὶ γὰρ κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται.
 21. Κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι.
 22. Εὐφραίνεσθωσαν οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ.
 23. Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.
 24. Χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.
 25. Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ,
 26. Ἄπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται.
 27. Ὅτι ἔρχεται κρίναι τὴν γῆν.
 28. Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ.
 29. Καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.
- B 26. Ἄπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται.
 27. Ὅτι ἔρχεται κρίναι τὴν γῆν.
 28. Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ.
 29. Καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.
- Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. ΨΑΛ. LCV.*
1. Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 13, 14. Populum fidelem.
 15. Credentes in nomen ejus.
 16. Facientes misericordiam communicate mysteriis ipsius. Talibus enim sacrificiis placatur Deus.
 17. In corde mundo.
 18. Transferantur ab errore in veritatem omnes gentes ob adventum ejus.
 19. Prædicate in gentibus, quod contrivit adversarias potestates.
 20. Omnium corda in fide sua renovavit.
 21. Docebit gentes facere veritatem.
 22. Supercelestes virtutes, et multitudo credentium.
 23. Turbetur mundus, et in ipso principatus, et potestates.
 24. Animæ mansuetorum et humilium.
 25. Gentes quæ prius quidem erant infructifera, nunc autem credentes.
 26. Ut videatur in terra.
 27. Et rursus in glorioso ejus adventu.
 28. Universum mundum.
 29. Sine acceptione personarum.
- Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Τῷ Δαβὶδ ὁπότε ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο [ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο] ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, ὡς πολλὰκις εἰρήκαμεν (3), καὶ πάλιν λέγω τῷ ἱκανῶς Titulus appositus continet : *Psalmus David : quando in terram suam restitutus est [terra ejus restituta est] : sine titulo apud Hebræos, ut sæpe diximus, et rursus dico psalmus David interpretatur manu forti.*
1. Per fidem regnavit : exsultent gentes, quoniam regnavit super eas
- 15, 14. Τὸν πιστὸν λαόν.
 15. Τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
 16. Ἐλεημοσύνην ποιῶντες κοινωνεῖτε τοῖς μυστηρίοις αὐτοῦ. Τοιαύτας γὰρ θυσίας εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.
 17. Ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ.
 18. Μετατεθῶσιν ἀπὸ τῆς πλάνης εἰς τὴν ἀλήθειαν διὰ (1) τῆς παρουσίας αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη.
 19. Κηρύξατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι συνέτριψε τὰς ἐναντίας δυνάμεις
 20. Ἀνεκαίνισε τὰς καρδίας πάντων ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ.
 21. Διδάξει ποιεῖν τὰ ἔθνη ἀλήθειαν.
 22. Αἱ ἐπουράνιοι δυνάμεις καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιστευόντων.
 23. Ταραχθήτω ὁ κόσμος, καὶ ἐν αὐτῷ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι.
 24. Αἱ ψυχὰι τῶν πραέων καὶ ταπεινῶν.
 25. Τὰ ἔθνη τὰ πρότερον μὲν ὄντα ἀκαρπα, νῦν δὲ πεπιστευκότα.
 26. Ὁφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς.
 27. Καὶ πάλιν ἐν τῇ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ.
 28. Πάντα τὸν κόσμον.
 29. Ἀπροσωπολήπτως.
- D 26. Ὁφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς.
 27. Καὶ πάλιν ἐν τῇ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ.
 28. Πάντα τὸν κόσμον.
 29. Ἀπροσωπολήπτως.
1. Διὰ τῆς πίστεως ἐβασίλευσεν ἀγαλλιᾶσθωσαν τὰ ἔθνη, ὅτι ἐβασίλευσεν ἐπ' αὐτά.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Διὰ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη. Des. hæc verba in cod. ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ καθίσταται, etc.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ, (3) Εἶρηκα.

2. Εὐφρανῆτιωσαν νῆσι πολλαί.
 3. Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλω αὐτοῦ.
 4. Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ.
 5. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται·
 6. Καὶ φλογεῖ κύκλω τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.
 7. Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῆ οἴκουμένη·
 8. Εἶδε, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.
 9. Τὰ ὄρη ὡσεὶ κηρὸς ἐτάκῃσαν ἀπὸ προσώπου Κυρίου·
 10. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου πάσης τῆς γῆς.
 11. Ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ·
 12. Καὶ εἶδον πάντες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ.
 13. Αἰσχυνθῆτιωσαν πάντες οἱ προσκυνῶντες τοῖς γλυπτοῖς,
 14. Οἱ ἐγκαυχώμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.
 15. Προσκυνῆσατε αὐτῷ, πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ·
 16. Ἦκουσε, καὶ εὐφράνθη ἡ (α) Σιών,
 (α) Ἡ deest.

- A 2. Latentur insulae multae.
 3. Nubes et caligo in circuitu ejus :
 4. Justitia, et judicium correctio sedis ejus.
 5. Ignis ante ipsum praecedet :
 6. Et inflammabit in circuitu inimicos ejus.
 7. Illuxerunt fulgura ejus orbi terrae :
 8. Vidit, et commota est terra :
 9. Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini :
 10. A facie Domini omnis terra :
 11. Annuntiaverunt caeli justitiam ejus :
 12. Et viderunt omnes populi gloriam ejus.
 13. Confundantur omnes, qui adorant sculptilia,
 14. Qui gloriantur in simulacris suis.
 15. Adorate eum, omnes angeli ejus :
 16. Audivit, et laetata est Sion,
- B

ATHANASII INTERPRETATIO.

τῆ χειρὶ ἐρμηνεύεται τῷ Δαβὶδ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· εἶτα· ὅτε ἐν (1) τῇ γῆ αὐτοῦ καθίσταται, ὡσανεὶ ὅτε τὸν κόσμον αὐτοῦ περιφερόμενον (2) τῇ ἀμαρτίᾳ βυσάμενος, καὶ εἰς κατάσχεσιν ἀγαγὼν παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ. Εἶτα· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, λέγω δὴ τὴν τῷ (3) ψαλμῷ βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μῆθεισαν οὐ προσεδέξαντο, ἀλλὰ ἀπώσαντο. Οὐκοῦν δικαίως εἶρηται ὁ ψαλμὸς ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τὰ γὰρ ἐν αὐτῷ ἐγκείμενα περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀδέδαια γεγένηται παρ' αὐτοῖς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

hoc est Dei Filio. Deinde : *quando in terram suam restitutus est* [*terra ejus restituta est*], nimirum cum mundum suum in peccatis immersum liberavit, et in possessionem omnis hominis operis deduxit. Postea : *sine titulo apud Hebraeos, Regnum*, inquam, Dei Filii in psalmo annuntiatum ipsi non admiserunt, imo repulerunt. Itaque psalmus inscriptus est : *sine titulo apud Hebraeos*, quae enim in ipso continentur de Filio Dei, irrita facta sunt apud eos propter eorum perfidiam.

2. Αἱ ἐκκλησίαι τῶν πιστῶν (4).
 3. Οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνας ἐκτὸς αὐτοῦ.
 4. Οἱ πεπιστευκότες αὐτῷ λαοὶ, εὐτρεπισαντες τὰς καρδίας ἑαυτῶν, ἐδέξαντο ἐν αὐτοῖς (5) τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.
 5. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.
 6. Καὶ κατακυριεύσει (6) τοῦ ἀπειθοῦντος αὐτῷ.
 7. Οἱ ἀπόστολοι ἐφώτισαν τὰ ἔθνη διὰ κηρύγματος.
 8. Ἀνέβλεψον (7) τὰ ἔθνη τῆ διανοίᾳ, καὶ ἠκολούθησαν τῇ πίστει.
 9. Αἱ ἐναντία δυνάμεις ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου.
 10. Ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Δεσπότου τῶν ἐθνῶν.
 11. Οἱ ἀπόστολοι διὰ τοῦ κηρύγματος.
 12. Καὶ ἐφωτίσθησαν πάντες τῷ πάθει (8) αὐτοῦ.
 13. Ξύλοις, καὶ λίθοις, καὶ πάσαις ὕλαις κτισταῖς.
 14. Ὅτι (9) τὸ καύχημα αὐτῶν τύφλωσιν, καὶ κώφωσιν, καὶ νέκρωσιν εἶχον.
 15. Οἱ πιστοὶ οἱ δουλεύοντες αὐτῷ.
 16. Ἐν (10) ἄνω Ἱερουσαλήμ.
- C 2. Ecclesiae fidelium.
 3. Increduli Judaei, et gentiles extra ipsum.
 4. Populi, qui crediderunt ei praeparantes corda sua exceperunt in ipsis regnum Dei.
 5. In die judicii.
 6. Et subjugabit non credentem sibi.
 7. Apostoli lucem attulerunt gentibus praedicatione.
 8. Mente respexerunt gentes, et secutae sunt fidem.
 9. Adversariae potestates defecerunt advente Domino.
 10. Adveniente gentium Domino.
 11. Apostoli per praedicationem.
 12. Et illuminati sunt omnes passione ejus.
 13. Ligna, et lapides, et omnes materias creatas.
 14. Quoniam gloriationem suam in caecis, mutis, et mortuis habuerunt.
 15. Fideles servientes ipsi.
 16. In superna Jerusalem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ, etc.
 (2) Συμπεριφερόμενον τ. ἀ. β. εἰς κατάστασιν ἡγαγεν παντός, etc.
 (3) Ἐν τῷ.
 (4) Ἐθνῶν.
 (5) Ἐαυτοῖς.
 (6) Κατακυριεύσει τοὺς ἀπειθοῦντας, etc.
 (7) Ἀνέβλεψαν.
 (8) Τὸ πάθος.
 (9) Οἱ τό, etc., ἔχοντες.
 (10) Ἡ ἄνω, etc.

17. Et exsultaverunt filiae Judæ,
 18. Propter judicia tua. Domine.
 19. Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram :
 20. Nimis exaltatus es super omnes deos.
 21. Qui diligitis Dominum, odite malum ;
 22. Custodit Dominus animas sanctorum suorum :
 23. De manu peccatoris liberabit eos.
 24. Lux orta est justo :
 25. Et rectis corde lætitia.
 26. Lætamini justi in Domino :
 27. Et confitemini memoriæ sanctificationis ejus.
Psalmus David. PSAL. XC VII.
 1. Cantate Domino canticum novum ;
 2. Quia mirabilia fecit Dominus.
 3. Salvavit eum dextera ejus.
 4. Et brachium sanctum ejus.
 5. Notum fecit Dominus salutare suum :
 6. In conspectu gentium revelavit justitiam suam.

- A 17. Καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας,
 18. Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε.
 19. Ὅτι σὺ Κύριος ὑψίστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν
 20. Σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς.
 21. Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονηρά·
 22. Φυλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν δούλων αὐτοῦ·
 23. Ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ ῥύσεται αὐτούς.
 24. Φῶς ἀντέειλε τῷ δικαίῳ·
 25. Καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη.
 26. Εὐφράνθητε, δίκαιοι, ἐν τῷ Κυρίῳ·
 27. Καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγιοσύνης αὐτοῦ.
Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΙΖ.
 1. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾄσμα καινόν·
 2. Ὅτι θαυμαστά ἐποίησεν ὁ Κύριος.
 B 3. Ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ·
 4. Καὶ ὁ βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ.
 5. Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ·
 6. Ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

17. Animæ sanctorum, et quæ repositæ sunt in superna Hierusalem.
 18. Propter ea, quæ de nobis deliberasti, et fecisti.
 19. Quoniam tu, Domine, glorificatus es in universo mundo.
 20. Vere demonstratus es, quod tu es solus Deus, non autem illi, qui dii dicantur.
 21. Diligentes Dominum fugite omne peccatum. C
 22. Colentium eum.
 23. Ex diaboli potestate.
 24. Gratia sua in cordibus fidelium.
 25. Et mundis corde Spiritus ejus sanctus.
 26, 27. Exsultate, et glorificate eum memoriâ habentes sanctitatis ejus, qua sanctificati estis, et vos sanctificati.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (7)· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, τουτέστι τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David, hoc est manu forti, Domino nostro Jesu Christo.*

1. Mundum.
 2. In terra.
 3. Filius ejus acquisivit omnes sibi ipsi, et Patri suo.
 4. Unigenitus Deus Verbum.
 5. Manifestavit Pater Filium suum.
 6. Per prædicationem revelavit Pater Dominum nostrum Jesum Christum
 D 1. Καθαρόν.
 2. Ἐπὶ τῆς γῆς.
 3. Ὁ Υἱὸς αὐτοῦ περιποιήσατο πάντας (8) ἑαυτῷ καὶ τῷ Πατρὶ αὐτοῦ.
 4. Ὁ μονογενὴς Θεὸς Λόγος.
 5. Ἐφάνερωσεν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ.
 6. Διὰ τοῦ κηρύγματος ἀπεκάλυψεν ὁ Πατὴρ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αἱ pro καί.
 (2) Ὁ Θεός, etc.
 (3) Αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.
 (4) Τοῦ πιστοῦ λαοῦ.

- (5) Καὶ deest.
 (6) Ἁγιάματος αὐτοῦ, οὐ ἡγιάσθη... ἡμᾶς.
 (7) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
 (8) Αὐτῷ πάντας.

7. Ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ ·
 8. Καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ.
 9. Εἶδον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
 10. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ, πάντα ἡ γῆ ·
 11. Ἄσατε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, καὶ ψάλατε.
 12. Ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ, ἐν (α) κιθάρᾳ, καὶ φωνῇ ψαλμοῦ ·
 13. Ἐν σάλπιγγιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ σάλπιγγος κεραινῆς.
 14. Ἀλαλάξατε ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Κυρίου ·
 15. Σαλευθήτω ἡ θάλασσα, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς,
 16. Ἡ οἰκουμένη, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.
 17. Ποταμοὶ κροτήσουσι χεῖρι ἐπὶ τὸ αὐτό ·
 18. Τὰ ὄρη (β) ἀγαλλιάσονται,
 19. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου · ὅτι ἔρχεται, ὅτι ἦκει κρῖναι τὴν γῆν.
 20. Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ·
 21. Καὶ λαοὺς ἐν εὐθύτητι.
 Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. LIIIF.
 1. Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί ·
 (α) Vers. 13, Ἐν, etc. Vers. 14, Ἐν σάλπιγγιν, etc. Vers. 15, Ἀλαλάξατε, etc.
 (β) Vers 18, Τὰ ὄρη, etc., ἔρχεται. Vers. 19, Ὅτι, etc.

- A 7. Recordatus est misericordiae suae Jacob :
 8. Et veritatis suae domui Israel.
 9. Viderunt omnes termini terrae salutare Dei nostri.
 10. Jubilate Deo, omnis terra :
 11. Cantate, et exultate, et psallite.
 12. Psallite Domino in cithara, in cithara, et voce psalmi :
 13. In tubis ductilibus, et voce tubae cornearum.
 14. Jubilate in conspectu regis Domini :
 15. Moveatur mare, et plenitudo ejus,
 16. Orbis terrarum, et omnes qui habitant in eo ·
 17. Flumina plaudent manu simul :
 B 18. Montes exultabunt,
 19. A conspectu Domini : quoniam venit, quoniam venit judicare terram :
 20. Judicabit orbem terrarum in justitia :
 21. Et populos in aequitate.
 Psalmus David. PSAL. XCVIII.
 1. Dominus regnavit, irascantur populi :

ATHANASII INTERPRETATIO.

7. Ἐμνήσθη τοῦ ἐλεῆσαι τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων,
 8. Καὶ τὸ γένος τῶν προφητῶν τῶν ὁρώντων τὸν Θεὸν ἐν τῇ διανοίᾳ · τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ.
 9. Ἐφωτίσθησαν πάντα τὰ ἔθνη τῷ (1) πάθει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
 10. Δοξάζετε αὐτὸν, πάντα τὰ ἔθνη.
 11. (2) Τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νεκρώσαντες τὰ μέλη ὑμῶν διὰ τῆς ἐγκρατείας.
 12. Ἐν τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος ὑμῶν καὶ τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 13. Ἐν τοῖς κηρύγμασι τῶν προφητῶν καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ.
 14. Κηρύξατε ἐν παντὶ τόπῳ.
 15. Εἰς σύνεσιν ἀγαθὴν ἔθνη πᾶς ὁ κόσμος.
 16. Ἡ συναγωγὴ καὶ αἱ φυλαὶ αὐτῆς.
 17. Τὰ ἔθνη χαρήσονται ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
 18. Οἱ προφήται διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ.
 19. Ὅτι ἦλθεν ἀντιλαβέσθαι τὸν ἄνθρωπον (3).
 20. Καταρτίσει (4) τὴν συναγωγὴν εἰς τὰ ἔργα τῆς Δ δικαιοσύνης.
 21. Καὶ τὰ ἔθνη καταρτίσει εἰς τὴν ἀλήθειαν.
 Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5) · Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπιγραφοῦς παρ' Ἑβραίοις, ψαλμὸς τῷ Titulus praepositus continet : Psalmus David sine titulo apud Hebraeos, psalmus manu sortii Filio Dei.
 1. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐβασίλευσε διὰ τῆς πίστεως ἐπὶ τὸν κόσμον, σπαρασσέσθωσαν ἀπὸ μανίας οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι.

7. Recordatus est misereri populi Judaeorum.
 8. Et generis prophetarum videntium mente Deum : ita enim interpretatur Israel.
 9. Illuminatae sunt omnes gentes passione Dei nostri.
 C 10. Glorificate eum, omnes gentes.
 11. Patri, et Filio, et Spiritui sancto mortificantes membra vestra per continentiam.
 12. In mortificatione corporis vestri, et gratia Spiritus sancti.
 13. In praedicationibus prophetarum, et in doctrina Domini, quae in Evangelio continetur.
 14. Praedicate in omni loco.
 15. In intellectum bonum veniat mundus univversus.
 16. Synagoga, ejusque tribus.
 17. Gentes gaudebunt in cordibus suis.
 18. Prophetae propter adventum ejus,
 19. Quoniam venit ad hominem suscipiendum.
 20. Praeparabit synagogam in opera justitiae.
 21. Et gentes praeparabit in veritatem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸ πάθος.
 (2) N. 11. Τῷ Πατρὶ, etc. usque Πνεύματι. N. 12. Ψάλατε αὐτῷ νεκρώσαντες, etc. N. 13. Ἐν τῇ νεκρώσει, etc., τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. N. 14. Ἐν

- τοῖς κηρύγμασι, etc. N. 15. Κηρύξατε, etc.
 (3) Τῶν ἀνθρώπων.
 (4) Καταρτίσαι, ita et in n. seq.
 (5) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.

3. Qui sedes super cherubim, moveatur terra. A 2. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, σαλευθήτω ἡ γῆ.
3. Dominus in Sion magnus, 3. Κύριος ἐν Σιών μέγας.
4. Et excelsus super omnes populos. 4. Καὶ ὑψηλός ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς λαούς.
5. Confliteantur [omnes] nomini tuo magno : 5. Ἐξομολογήσασθωσαν [πάντες] τῷ ὀνόματι σου τῷ μεγάλῳ.
6. Quoniam terribile, et sanctum est : 6. Ὅτι φοβερὸν καὶ ἅγιόν ἐστι.
7. Et honor regis iudicium diligit. 7. Καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ.
8. Tu parasti directiones : 8. Σὺ ἠτοίμασας εὐθύτητας.
9. Iudicium et iustitiam in Jacob tu fecisti. 9. Κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας.
10. Exaltate Dominum Deum nostrum : 10. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν.
11. Et adorate scabellum pedum ejus : 11. Καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ.
12. Quoniam sanctus est. 12. Ὅτι ἅγιός ἐστι.
13. Moyses, et Aaron in sacerdotibus ejus, 13. Μωϋσῆς, καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ,
14. Et Samuel inter eos, qui invocant nomen 14. Καὶ Σαμουὴλ ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα
ejus, B αὐτοῦ,
15. Invocabant Dominum, et ipse exaudiebat 15. Ἐπεκαλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸς εἰσήκουεν
eos. αὐτῶν.
16. In columna nubis loquebatur ad eos. 16. Ἐν στύλῳ νεφέλης ἐλάλει πρὸς αὐτούς.
17. Quoniam custodiebant testimonia ejus, 17. Ὅτι ἐφύλασσον τὰ μαρτύρια αὐτοῦ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἰκανῶ τῇ χειρὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· ἀπρόδεκτος (1) γάρ ἐστιν παρ' Ἑβραίοις ὁ ἐγκείμενος ἐν τῷ ψαλμῷ, τουτέστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Deinde sine titulo apud Hebræos : exceptus enim non est ab Hebræis, qui in psalmo continetur, hoc est Dei Filius.

2. Qui sedes super Cnerabim, in cognitionem ve- C 2. Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβιμ, εἰς (2)
niant gentes. ἐπίγνωσιν Ἐθνη τὰ ἔθνη.
3. In animabus sitientibus eum magnus est. Sion 3. Ἐν ταῖς ψυχαῖς ταῖς διψώσαις αὐτὸν μέγας ἐστὶν.
enim interpretatur sitiens. Σιών γὰρ διψώσα ἐρμηνεύεται.
4. Glorificatus in gentibus. 4. Δεδοξασμένος ἐν τοῖς ἔθνεσι.
5. Peccata sua. 5. Τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.
6. Quoniam honorabile, et immortale est. 6. Ὅτι ἐντιμον καὶ ἀθάνατόν ἐστι.
7. Et gloria Filii Dei verum diligit. 7. Καὶ ἡ δόξα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὸ ἀληθὲς ἀγαπᾷ.
8. Mandata tua ante constitutionem mundi. 8. Τὰς ἐντολάς σου (3) πρὸ καταβολῆς κόσμου.
9. Legem, et prophetas in populo Judæorum tu 9. Τὸν νόμον καὶ (4) προφήτας ἐν τῷ λαῷ τῶν Ἰου-
dedisti. δαίων σὺ ἔδωκας.
10. Glorificate. 10. Δοξάσατε (5).
- 11, 12. Crucem ejus. 11, 12. Τῷ σταυρῷ αὐτοῦ.
13. Fideles veluti Moyses in prædicatione, et 13. Οἱ πιστοὶ ὡς Μωϋσῆς εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ
omnis Ecclesia. Aaron enim interpretatur mons vir- πᾶσα ἡ Ἐκκλησία. Ἀαρὼν γὰρ ἐρμηνεύεται ὄρος
tutis, qualis est Ecclesia fidelium. D δυνάμεως, ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν.
14. Populus habens nomen Dei, hoc est Chri- 14. Ὁ λαὸς ὁ ἔχων τὸ ὄνομα (6) τοῦ Θεοῦ, τουτέστι
stianus. Nam Samuel interpretatur nomen ejus Χριστιανός. Σαμουὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ὄνομα αὐ-
Deus. τοῦ ὁ Θεός.
15. Fideles. 15. Οἱ πιστοὶ (7).
16. In apostolis, qui ex propnetis erant, prædi- 16. Ἐν τοῖς ἀποστόλοις τοῖς (8) ἐκ τῶν προφητῶν
cavit eis. ἐκήρυξεν αὐτοῖς.
17. Quoniam crediderunt in doctrinas ejus, 17. Ὅτι ἐπίστευσαν (9) ἐν τοῖς μαθήμασιν αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex eod. Vatic.

(1) Τουτέστιν ἀπρόδεκτος παρ' Ἑβραίοις ἐν τῷ ψαλμῷ βασιλεύς, etc.

(2) Ἐπὶ γνῶσιν.

(3) Μου.

(4) Καὶ τούς, etc.

(5) Δοξάσατε αὐτόν.

(6) Ὄνόματα.

(7) Οἱ πιστοὶ ὁπῆρχον.

(8) Τοῖς δεεσθ.

(9) Ἐπίστευον, etc., παθήμασιν.

18. Καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, ἃ ἔδωκεν αὐτοῖς. **A**
 19. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουες αὐτῶν·
 20. Ὁ Θεὸς, σὺ εὐλάτος ἐγίνου αὐτοῖς,
 21. Καὶ ἐκδικῶν ἐπὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν.
 22. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν·
 23. Καὶ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἅγιον αὐτοῦ·
 24. Ὅτι ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς ἐξομολόγησιν. ΨΑΛ. ΙϞϞ.

1. Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ, πᾶσα ἡ γῆ·
 2. Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφροσύνῃ.
 3. Εἰσέλθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει.
 4. Γνώτε, ὅτι Κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν·
 5. Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ οὐχ ἡμεῖς·
 6. Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ. **B**
 7. Εἰσέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει·
 8. Εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ ἐν ὕμνοις.
 9. Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
 10. Ὅτι χρηστὸς Κύριος.
 11. Εἰς τὸν αἰῶνα τὸ [αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ] ἔλεος αὐτοῦ·

18. Et praecepta ejus, quae dedit illis.
 19. Domine Deus noster, tu exaudiebas eos :
 20. Deus tu propitius fuisti eis,
 21. Et ulciscens in omnes adinventiones eorum.
 22. Exaltate Dominum Deum nostrum :
 23. Et adore in monte sancto ejus :
 24. Quoniam sanctus Dominus Deus noster.

Psalmus David in confessione. PSAL. XCIX.

1. Jubilate Deo, omnis terra :
 2. Servite Domino in laetitia.
 3. Introite in conspectu ejus in exultatione.
 4. Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus noster.
 5. Ipse fecit nos, et non ipsi nos :
 6. Nos autem populus ejus, et oves pascuae ejus.
 7. Introite portas ejus in confessione,
 8. Atria ejus in hymnis.
 9. Confitemini illi, laudate nomen ejus :
 10. Quoniam suavis est Dominus.
 11. In aeternum [in saeculum saeculi] misericordia ejus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Τὰς παραδόσεις τοῦ μυστηρίου τοῦ θανάτου. **C**
 19. Σὺ (1) ἐπλήρους τὰ αἰτήματα αὐτῶν.
 20. Διὰ τοῦ τιμίου σου σώματος καὶ αἵματος.
 21. Καὶ πολεμῶν καὶ συντριβῶν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν.
 22. Δοξάσατε αὐτόν.
 23. Ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 24. Κατὰ φύσιν μόνος αὐτός.

18. Traditiones mysterii mortis.
 19. Tu adimplebas petitiones eorum.
 20. Per pretiosum tuum corpus, et sanguinem.
 21. Et impugnans, et conterens eorum inimicos.
 22. Glorificate eum.
 23. In superna Jerusalem.
 24. Secundum naturam solus ipse.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· *Ψαλμὸς πάντας εἰς πίστιν, καὶ ἐξομολόγησιν·*

Titulus praepositus continet : Psalmus omnes ad fidem, et confessionem.

1. Δεήθητε τοῦ Θεοῦ μετὰ δακρῦων.
 2. Ὑπάγητε (3) αὐτῷ μετὰ προθυμίας.
 3. Προσέλθετε (4) αὐτῷ μετὰ χαρᾶς.
 4. Πιστεύσατε (5) τῷ σταυρωθέντι, ὅτι αὐτός ἐστιν **D**
 ὁ Θεὸς ἡμῶν.
 5. Αὐτὸς ἡμᾶς ἐποίησε (6), καὶ οὐχὶ ἐξ ἡμῶν τὸ εἶναι, ὡς τινες λέγουσιν.
 6. Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα τῆς ποιμνῆς αὐτοῦ.
 7. Τῇ (7) διανοίᾳ ὑμῶν.
 8. Εἰσαγάγετε ἐν τοῖς οὐρανοῖς τὰς εὐχὰς ὑμῶν.
 9. Ἐξομολογοῦντες τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, καὶ εὐχαριστοῦντες αὐτῷ.
 10, 11. Ὅτι ἀγαθὸς Κύριος, καὶ (8) ἀτελεύτητον τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

1. Orate Deum cum lacrymis.
 2. Subjicite vos illi cum alacritate.
 3. Accedite ad eum cum gaudio.
 4. Credite crucifixo, quod ipse est Dominus noster.
 5. Ipse nos fecit, et non ex nobis sumus, ut aliqui dicunt.
 6. Nos autem populus ejus, et oves gregis ejus.
 7. Mente vestra.
 8. Introducite in caelos preces vestras.
 9. Confitentes peccata vestra, et gratias ipsi agentes.
 10, 11. Quoniam bonus Dominus, et aeternum nomen ejus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ, etc.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· *Ψαλμὸς εἰς ἐξομολόγησιν*· προτρέπεται γὰρ ὁ ψαλμὸς πάντας, etc.
 (3) Ὑποτάγητε.
 (4) Προσέλθετε.

- (5) Ἐπιστεύσατε.
 (6) Ἐπλασεν, *plasmavit*.
 (7) N. 7. Τῇ, etc., εὐχὰς ὑμῶν. N. 8, 9, ὁμολογούντες τ. ἅ. ὁ., εὐχαριστήσατε, etc.
 (8) Καὶ non legitur.

12. Et usque in generationem, et generationem A [generationes] veritas ejus.

Psalms David. PSAL. C

1. Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine :

2. Psallam et intelligam in via immaculata, quando venies ad me.

3. Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meae.

4. Non proponebam ante oculos meos rem injustam :

5. Facientes praevaricationes odivi.

6. Non adhaesit mihi cor pravum :

7. Declinantem a me malignum non cognoscebam.

8. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequerbar.

9. Superbo oculo, et insatiabili corde, eum hoc non edebam.

10. Oculi mei ad fideles terrae,

11. Ut sedeant ipsi mecum.

12. Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

12. Καὶ ἕως γενεᾶς καὶ γενεᾶς [γενεῶν] ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. Ρ.

1. Ἐλεον καὶ κρίσιν ἄσμομαί σοι, Κύριε·

2. Ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, πότε ἤξεις πρὸς μέ.

3. Διεπορευόμενῃ ἐν ἀκακίᾳ καρδίας μου ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου μου.

4. Οὐ προετιθέμην [προεθέμην] πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον·

5. Ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα.

6. Θὺκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμθῆ·

7. Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐγίνωσκον.

8. Τὸν καταλαοῦντα λάθρα τὸν πλησίον [τοῦ πλησίου] αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδιώκον.

9. Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ, καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συνήσθιον.

10. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς,

11. Τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ.

12. Πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός μοι ἐλειτούργει.

ATHANASII INTERPRETATIO.

12. Et fides ejus sempiterna.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ψαλμός τῷ Δαβίδ, τούτεστι τῷ εὐμυρεστοῦντι ἐν πᾶσι Θεῷ. Ἐρμηνεύεται γὰρ τῷ (2) τοῦ Δαβίδ ὄνομα τοῦτον ἐποίησα [ἡγάγησα], ὡσαυτε τῶν ἐν πᾶσι Θεῷ εὐμυρεστῶν.

Titulus praepositus continet : *Psalms David*, hoc est ei, qui in omnibus complacet Deo. Interpretatur enim *David* nomen *hunc feci [dilexi]*, nempe eum, qui in omnibus Deo complacet.

1. Beneficentiam tuam, et fidem tuam meditor, Domine.

2. Intelligam, quae psallam in corde puro, cum inhabitabit in me gratia tua, Domine.

3. Permanebam in exultatione cordis mei in medio membrorum meorum.

4. Non recepi in mente cordis mei rem pravam.

5. Cogitationes diabolicas.

6. Doctrina diaboli.

7. Absistente parum a me maligno, non cunctabar, sed inspiciebam.

8. Cogitationem suggerentem mihi aliquid pravam contra aliquem hominem ejiciebam e corde meo.

9. Sensus superbiae, et avaritiae non alui in corde meo.

10, 11. Mens mea in praecipis tuis, ut permanent ipsa in corde meo.

12. Spiritus sanctus tuus hic mihi ministrabat gratiam tuam.

12. Καὶ ἡ πίστις αὐτοῦ ἀτελεύτητος.

1. Τὴν εὐποιαν σου καὶ τὴν πίστιν σου μελετήσω, Κύριε.

2. Ἐννοήσω (3) ἄπερ ψαλῶ ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ, ὅταν ἐπισκηνώσῃ ἡ χάρις σου, Κύριε.

3. Διετέλουν ἐν ἀγαλλιᾶσει τῆς καρδίας μου ἐν μέσῳ τῶν μελῶν μου.

4. Οὐκ ἔδεχόμην ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς καρδίας μου πρᾶγμα (4) πονηρῶν.

5. Ἐνθυμήσεις δαιμονικάς.

6. Διδασκαλία τοῦ διαβόλου.

7. Ἀφισταμένου μικρῶν ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἠμέλλον (5), ἀλλ' ἐνηφέρω [ἐναφώρων].

8. Τὸν λογισμόν τὸν ὑποβάλλοντά μοι τι πονηρῶν κατὰ τινος τῶν ἀνθρώπων ἐξέβαλον ἐκ τῆς καρδίας μου.

9. Ἐνθυμήσεις (6) ὑπερηφανίας καὶ φιλαργυρίας, οὐκ ἔτρεψον ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

10, 11. Ἡ διάνοιά μου ἐν τοῖς προσταγμασι σου ἐστι τοῦ διαμένειν αὐτὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

12. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον τοῦτό (7) μοι ἐλειτούργει τὴν χάριν σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει.

(2) Τὸ τοῦ Δαβίδ ὄνομα, τοῦτον ἐπόθησα, ὡσαυτε τῶν ἐ. π. θ. εὐμυρεστοῦντα.

(3) Ψαλῶ, καὶ συνήσω ἄπερ ψάλλω ἐν, etc., ἐπισκηνώσῃ, etc.

(4) Λόγον.

(5) Ἡμέλουν, ἀλλ' ἐνιφρον.

(6) Ἐνθυμήσιν, etc., ἔτρεψον, etc.

(7) Αὐτό μοι.

13. Οὐ κατῴκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιῶν ἅπερ ἠφανίαν.

14. Ἁλλῶν ἄδικα, οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου.

15. Εἰς τὰς πρῶτας ἀπέκτεινον [ἀπέκτενον] πάντα τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς,

16. Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυρίου πάντα τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

Προσευχὴ τῷ πτωχῷ, ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ.
ΨΑΛ. ΡΑ'.

1. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου ·

2. Καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σὲ ἐλθέτω.

3. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ ·

4. Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ θλίβωμαι, κλῖνον πρὸς μετὸ οὐς σου.

5. Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαι σε, ταχὺ ἐπακουσόν μου.

6. Ὅτι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου ·

7. Καὶ τὰ ὀστέα μου ὡσεὶ φρύγιον συνεφύγησαν.

13. Non habitabat in medio domus meæ, qui facit superbiam.

14. Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

15. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.

16. Ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

Oratio pauperi, cum anxius fuerit, et in conspectu Domini effuderit precem suam. PSAL. CI.

1. Domine, exaudi orationem meam ·

2. Et clamor meus ad te veniat.

3. Non avertas faciæ tuam a me ·

4. In quacunq̄ die tribulor, inclina ad me aures tuas.

5. In quacunq̄ die invocavero te, velociter exaudi me.

6. Quia defecerunt sicut fumus dies mei :

7. Et ossa mea sicut cremium aruerunt.

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Οὐ κατῴκει (1) ἐν τῇ καρδίᾳ μου λογισμὸς τοῦ διαβόλου.

14. Ὑποτιθέμενός μοι ἐνθυμήσεις ἀδίκους οὐκ ἴσχυσεν ἐν τῇ διανοίᾳ μου.

15. Ἐν γὰρ τῇ χάριτι σου φωτιζόμενος (2) πάντα αὐτοὺς νεκροὺς ἀπέλυον.

16. Τοῦ ἀπορρῆψαι ἐκ (3) τῆς καρδίας μου πάντα τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, καὶ πάσας τὰς ἐνθυμήσεις τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) · *Προσευχὴ τῷ πτωχῷ*, τουτέστι *τῷ ἁμαρτωλῷ*. Εἶτα · *ὅταν ἀκηδιάσῃ*, ὡσανεὶ ὅταν εἰς ἀπόγνωσιν ἔλθῃ ἑαυτοῦ · *καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ* · λέγω δὴ μετανοῶν, ἐφ' οἷσπερ ἐκρίθει ἑαυτὸν ἐπ' ἐδάφους, καὶ μετὰ δακρῶν ἰσχυρῶν καὶ στεναγμῶν ἀλαλήτων ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ οὐ σχήματι, ἀλλ' ἔργοις καὶ λόγοις.

Titulus præpositus continet : *Oratio pauperi, hoc est peccatori.* Deinde : *cum anxius fuerit*, perinde ac si diceret cum in desperationem sui ipse venerit : *et coram Domino effuderit deprecationem suam*, rænitens, inquam, eorum, pro quibus seipsum prosternit super terram, et cum lacrymis validis, et gemitibus inenarrabilibus constitetur Domino non habitu corporis, sed verbis et operibus.

1. Κύριε, εἰσελθέτω εἰς τὰ ὦτά σου ἡ προσευχή μου.

2. Τῆς καρδίας μου ὁ στεναγμός.

3. Διὰ τὰς ἁμαρτίας μου.

4. Μόνον θλιβόμενον [θλιβόμενος] (5) βοήσω πρὸς σέ.

5. Συντόμως πληρωσόν μου τὴν αἴτησιν.

6. Ὅτι ἐν ἁμαρτίᾳ (6) γεγήρακα.

7. Καὶ ἡ ἰσχύς (7) μου συγχέχεται, καὶ μεμελάνεται ὡσεὶ φρύγιον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.

¹¹ Ephes. II, 1.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatie.

(1) Κατῴκησεν.

(2) Φωτιζόμενος.

(3) Ἀπὸ τῆς paulo post deest καὶ, deinde εἰς τὸν αἰῶνα δυνάμεων pro τῶν ἐναντίων δυνάμεων, sed vet. alt. lectio.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει · *προσευχὴ τῷ πτωχῷ, ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντι Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ* · *προσευχὴ τῷ πτωχῷ*, τουτέστι

13. Non habitabat in corde meo diabolica cogitatio.

14. Subjiciens mihi cogitationes injustas non prævaluit in mente mea.

15. Nam gratia tua illuminatus omnes eos mortuos ¹¹ dimittebam.

16. Ut projicerem ex corde meo omnes operantes iniquitatem, et omnes cogitationes adversariorum potestatum.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) · *Προσευχὴ τῷ πτωχῷ*, τουτέστι *τῷ ἁμαρτωλῷ*. Εἶτα · *ὅταν ἀκηδιάσῃ*, ὡσανεὶ ὅταν εἰς ἀπόγνωσιν ἔλθῃ ἑαυτοῦ · *καὶ ἐναντίον Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ* · λέγω δὴ μετανοῶν, ἐφ' οἷσπερ ἐκρίθει ἑαυτὸν ἐπ' ἐδάφους, καὶ μετὰ δακρῶν ἰσχυρῶν καὶ στεναγμῶν ἀλαλήτων ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ οὐ σχήματι, ἀλλ' ἔργοις καὶ λόγοις.

Titulus præpositus continet : *Oratio pauperi, hoc est peccatori.* Deinde : *cum anxius fuerit*, perinde ac si diceret cum in desperationem sui ipse venerit : *et coram Domino effuderit deprecationem suam*, rænitens, inquam, eorum, pro quibus seipsum prosternit super terram, et cum lacrymis validis, et gemitibus inenarrabilibus constitetur Domino non habitu corporis, sed verbis et operibus.

1. Domine, ingrediatur in aures tuas oratio mea.

2. Gemitus cordis mei.

3. Propter peccata mea.

4. Solum, cum tribulor, clamabo ad te.

5. Confestim imple petitionem meam.

6. Quia in peccato consenui.

7. Et virtus mea combusta est, et denigrata est a peccato, veluti cremium.

τῷ ἁμαρτωλῷ · *ὅταν ἀκηδιάσῃ*, ὡσανεὶ ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπίγνωσιν · εἶτα μετανοῶν ἐφ' οἷς ἐπραξεν, ρίψει ἑαυτὸν, εἰς., ἐξομολογήσεται τῷ Κυρίῳ ἔργῳ, οὐ σχήματι, καὶ λόγῳ.

(5) Φωτίζομαι βοῆσαι.

(6) Ἁμαρτίαις.

(7) Ἰσχύς τῆς ψυχῆς μου, εἰς. Ὡσεὶ φρύγιον desunt.

8. Percussus sum ut fenum,
 9. Et aruit cor meum :
 10. Quia oblitus sum comedere panem meum.
 11. A voce gemitus mei adhæsit os meum carni
 meæ.
 12. Similis factus sum pellicano solitudinis :
 13. Factus sum sicut nycticorax in domicilio.
 14. Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius
 in teeto.
 15. Tota die exprobrabant mihi inimici mei :
 16. Et qui laudabant me adversum me jura-
 bant.
 17. Quia cinerem tanquam panem manduca-
 bam :
 18. Et potum meum cum fletu miscebam.
 19. A facie iræ tuæ, et indignationis tuæ ·
 20. Quia elevans allisisti me.
 21. Dies mei sicut umbra declinaverunt :
 22. Et ego sicut fenum arui.
 23. Tu autem, Domine, in æternum permanes :

- A 8. Ἐπλήγην ὡσεὶ χόρτος,
 9. Καὶ ἐξηράνθη ἡ καρδία μου·
 10. Ὅτι ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον μου.
 11. Ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐκολλήθη τὸ
 ὄστούν μου τῇ σαρκί μου.
 12. Ὡμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῷ·
 13. Ἐγενήθην ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ.
 14. Ἠγρώπησα, καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθίον μο-
 νόζον ἐπὶ δώματος [ἐγενήθην, etc., δώματι].
 15. Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνεῖδίζόν με οἱ ἐχθροὶ μου·
 16. Καὶ οἱ ἐπαινούντές με κατ' ἐμοῦ ὠμνουν.
 17. Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον·
 18. Καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρων.
 B 19. Ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, καὶ τοῦ θυμοῦ σου·
 20. Ὅτι ἐπάρας κατέβραξάς με.
 21. Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιά ἐκλήθησαν·
 22. Κἀγὼ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθην.
 23. Σὺ δὲ, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

8. Concidi vulneratus a peccato.
 9. Quia gratia Spiritus tui non erat in me.
 10. Quoniam neglexi meditari in lege tua.
 11. Ob gemitum consumptus sum, et ossa peni-
 tus evasi.
 12. Sicuti pelicanus in loco arido deprehensus
 omnino consumitur, ita et ego consumptus sum in
 peccato, cum gratia tua mihi deesset.
 13. Nycticorax in tenebris degit, et in nocte cla-
 mat : ita igitur, inquit, et ego manens in tenebris
 peccati, plorans clamo.
 14. Multos insidiatores habet passer solitarius,
 anguem, et abominanda reptilium, et multa volati-
 lium ; in ictu igitur oculi somnum ipse capit, quia
 circumspicit, ne insidiator aliquis ei superveniat :
 ita igitur, inquit, et ego eram sollicitus, ne
 aliqua adversariorum potestatum in me irrueret.
 15. Incessanter dæmones contra me gloriabantur.
 16. Et qui prius gaudebant mea prodigalitate,
 post hæc me irridebant dicentes, ne ita fiam, tan-
 quam iste.
 17. In pœnitentiâ meâ.
 18. Defluebant lacrymæ meæ in potum meum,
 cum bibebam.
 19. Quia eognovi, quod aversatus es me.
 20. Et quod projecisti me a te.
 21, 22. Eo quod non haberem pinguedinem aquæ
 gratiæ tuæ
 23. Immortalis.

8. Συνέπεσα πληγείς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 9. Ἀπὸ τοῦ χάριν (1) τοῦ Πνεύματός σου μὴ εἶναι ἐν
 ἐμοί.
 10. Ὅτι ἡμέλησα (2) μελετᾶν ἐν τῷ νόμῳ σου.
 11. Ἀπὸ τοῦ στεναζεῖν με ἐξετάκην, καὶ ὄλω,
 ὁστέον γέγονα.
 12. Ὡσπερ ὁ πελεκᾶν (3) ἐν ἀνύθρῳ τόπῳ εὐρεθεὶς
 ὄλωσ κατατῆκεται, οὕτως κἀγὼ κατανηλώθην ἐν τῇ
 ἁμαρτίᾳ, τῆς χάριτός σου μὴ οὐσης ἐν ἐμοί
 13. Ὁ νυκτικόραξ ἐν σκότει διαγεί, καὶ ἐν νυκτὶ
 βοᾷ· οὕτως οὖν, λέγει, κἀγὼ, ἐν σκότει τῆς ἁμαρ-
 τίας ὢν, ὀδυρόμενος βοῶ.
 14. Πολλοὺς ἐπιβούλους ἔχει τὸ στρουθίον, τὸν
 ὄφιν, καὶ τὰ μουσάρὰ τῶν ἑρπετῶν, καὶ πολλὰ τῶν
 πετεινῶν· ἐν βίτῃ οὖν ὀφθαλμοῦ ἐστὶν ὁ ὕπνος αὐ-
 τοῦ, διὰ τὸ περιβλέπεσθαι αὐτὸ μὴ τις τῶν ἐπιβού-
 λων (4) ἔρχεται ἐπ' αὐτῷ· οὕτως οὖν, λέγει, κἀγὼ
 ἤμην μεριμνῶν, μὴ τις ἐπιβρίβῃ μοι τῶν ἐναντίων
 δυνάμεων.
 15. Ἀπαύστως οἱ δαίμονες κατεκαυχῶντό μου (5).
 16. Καὶ οἱ τὸ πρότερον χαίροντες ἐπὶ τῇ ἀσωτίᾳ
 μου, μετὰ ταῦτα κατεγέλων μου λέγοντες· Οὕτως μὴ
 γένομαι, ὡς οὗτος.
 17. Ἐν τῇ μετανοίᾳ μου.
 18. Κατέβρει τὰ δάκρυά μου ἐν τῷ πόματί μου,
 ὡς ἔπινον.
 19. Διὰ τὸ ἐπιγνώναί με, ὅτι ἀπεστράφης με.
 20. Καὶ ὅτι ἀπέβριξάς με ἀπὸ σοῦ.
 21, 22. (6) Ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχειν με πικότητα τοῦ
 ὕδατος τῆς χάριτός σου.
 23. Ἄφθαρτος.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὴν χάριν.
 (2) Ἠθέλησα μελετῶν.
 (3) Πελεκᾶνος.
 (4) Ἐπιβούλων αὐτοῦ, etc. Κἀγὼ non legitur.

- (5) Mol.
 (6) N. 21. Ἀνωφελεῖς μοι γεγονάσιν. N. 22.
 Ἀπό, etc., ἐαυτῷ πικότητα.

24. Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν καὶ γε-
νεάν.
25. Σὺ ἀναστὰς οἰκτειρήσεις τὴν Σιών·
26. Ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτήν, ὅτι ἦκει
καιρὸς.
27. Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δοῦλοι σου τοὺς λίθους αὐτῆς·
28. Καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς οἰκτειρήσουσι.
29. Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη τὸ ὄνομα Κυρίου
[ὄνομά σου, Κύριε].
30. Καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς; τὴν δόξαν σου.
31. Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών·
32. Καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ.
33. Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπει-
νῶν [ἐθνῶν]·
34. Καὶ οὐκ ἐξουδένωσε τὴν δέησιν αὐτῶν.
35. Γραφῆτω αὕτη εἰς γενεὰν ἑτέραν·
36. Καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον.
37. Ὅτι ἐξέκυψεν ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ·
38. Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐπέβλεψε,
39. Τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων,
40. Τοῦ λύσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων.

24. Et memoriale tuum in generationem et gene-
rationem.
25. Tu exsurgens misereberis Sion :
26. Quia tempus miserendi ejus, quia venit tem-
pus.
27. Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus :
28. Et terræ ejus miserebuntur.
29. Et timebunt gentes nomen Domini [nomen
tuum, Domine] :
30. Et omnes reges terræ gloriam tuam.
31. Quia ædificabit Dominus Sion :
32. Et videbitur in gloria sua.
33. Respexit in orationem humilium [gentium] :
34. Et non sprexit precem eorum.
35. Scribatur hæc in generatione altera :
36. Et populus qui creatur laudabit Dominum.
37. Quia prospexit de excelso sancto suo :
38. Dominus de cælo in terram aspexit,
39. Ut audiret gemitus compeditorum,
40. Ut solveret filios interemptorum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

24. Ἀτελεύτητον.
25. Σιών ἄβυσσος [ἀβυσσος] (1) ἐρμηνεύεται·
τὴν οἰκουμένην οὖν λέγει.
26. Τῆς παρουσίας σου (2).
27. Ὅτι θέλουσιν (3) οἱ ἅγιοι σου, τουτέστιν ὁ
χορὸς τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, τὰ ἔθνη ἐπὶ
ἐν πίστευσιν.
28. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἡθῆ καταφθαρέντων ὑπὸ
τῆς ἁμαρτίας ψικτείρησαν (4).
29. Ὑπακούσῃ τῷ κηρύγματι (5) αὐτοῦ.
30. Οἱ βασιλεύοντες κατὰ τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς
χαρίτός σου φοβηθήσονται τὸν σταυρὸν σου.
31. Τὴν ἀβυσσὸν (6), τὴν διψῶσαν, τουτέστι τὴν
ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν· τὰ γὰρ ἀμφοτέρα ἐρμηνεύεται
Σιών, καὶ ἀβυσσος [ἀβυσσος], καὶ διψῶσα.
32. Ἐπὶ γῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.
33. Τῶν ἁγίων.
34. Καὶ οὐ παρεῖδε τὴν ἰκεσίαν αὐτῶν, ἣν ἐποί-
ουν (7) ὑπὲρ ἡμῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας.
35. Ἡ φιλάνθρωπία αὕτη τοῦ Θεοῦ γνωρισθῆ-
τω (8) διὰ τῆς γραφῆς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
36. Ὁ ἐν τῷ βαπτίσματι ἀνακαινιζόμενος (9).
37. Ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελήλυθε.
38. Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν παρεγένετο.
39. Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν (10) τῶν καταπονου-
μένων ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
40. Τοῦ λυτρώσασθαι τὰ τέκνα τῆς ἁμαρτίας καὶ
τοῦ θανάτου.

24. Sempiternum.
25. Sion *inextinguibilis* interpretatur : mundum
igitur significat.
26. Adventus tui.
27. Quoniam volunt sancti tui, hoc est chorus
prophetarum, et apostolorum, ut gentes in te cre-
dant.
28. Et miserti sunt multitudinis eorum qui cor-
rupti erant a peccato.
29. Obedient prædicationi ejus.
30. Regnantes contra peccatum per gratiam tuam,
timebunt crucem tuam.
31. Inextinguibilem, et sitiensem, hoc est Ecele-
siam ex gentibus ; utroque enim modo interpreta-
tur Sion, et *inextinguibilis*, et *sitiens*.
32. Super terram in adventu suo.
33. Sanctorum.
34. Et non despexit supplicationem eorum, quam
die, noctuque pro nobis faciebant.
35. Benignitas ipsa Dei nota fiat per scripturam
filiis hominum.
36. Qui in baptismo renovatur.
37. Quia de cælo descendit.
38. Dominus de cælo in terram advenit.
39. Ut vindicaret oppressos a peccato.
40. Ut redimeret filios peccati et mortis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἄβυσσος.
(2) Ὅτι ἦκει καιρὸς τῆς παρουσίας μου.
(3) Θελήσουσιν, εἰς., ἐν σοί, etc.
(4) Ὀκτειρήσας.
(5) Τὸ κήρυγμα.

- (6) Ἄβυσσος, etc., τὸ Σιών, καὶ ἀβυσσος, etc.
(7) Εἴ τι ἐποίουν.
(8) Γνωρίσει σοὶ δ. τ. γ. πᾶσι τοῖς, etc.
(9) Ἀνακαινούμενος.
(10) Τὴν ἐκδίκησιν.

41. Ut annuntiet in Sion nomen Domini.
 42. Et laudem ejus in Hierusalem.
 43. In conveniendo populos in unum, et reges ut
 serviant Domino.
 44. Respondit ei in via virtutis suae :
 45. Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.
 46. Ne revoces me in dimidio dierum meorum :
 47. In generationem generationum anni tui.
 48. Initio tu, Domine, terram fundasti :
 49. Et opera manuum tuarum sunt caeli.
 50. Ipsi peribunt : tu autem permanes :
 51. Et omnes sicut vestimentum veterascent.
 52. Et sicut opertorium vertes eos, et mutabun-
 tur :
 53. Tu autem idem ipse es, et anni tui non defi-
 cient.
 54. Filii servorum tuorum habitabunt :
 55. Et semen eorum in saeculum dirigetur.

(a) Vers. 43, Καὶ βασιλεῖς, etc. Vers 44, Ἀπεκρίθη, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

41. Ut praedicaretur in mundo peccatorum rem-
 issio in nomine Domini nostri Jesu Christi.
 42. In superna Hierusalem.
 43. In conveniendo gentes per praedicationem.
 44. Auscultaverunt gentes Domino credendo pas-
 sionem ejus.
 45. Concede mihi, te deprecor, ut prorsus persua-
 sum, certumque habeam, paucos esse dies hujus
 saeculi.
 46. Ne me transferas ab hoc mundo, priusquam
 impleverim praecipia tua.
 47. Sempiterni.
 48. Natus es in terra.
 49. Qui in eos assumptus es.
 50. Novos autem caelos, et novam terram exspe-
 ctamus juxta tuam promissionem.
 51. Corruptentur.
 52. Tanquam liber caeli involventur.
 53. Tu autem et factus homo, idem es qualis
 eras, et sicut dierum principium non habes, ita ne-
 que vitae finem.
 54. Qui sunt per fidem filii prophetarum, et apo-
 stolorum habitabunt in superna Hierusalem.
 55. Et opera justitiae eorum permanebunt in sae-
 culum sempiternum.

- A 41. Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιών τὸ ὄνομα Κυρίου,
 42. Καὶ τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.
 43. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ,
 [καὶ] (a) βασιλεῖς τοῦ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ.
 44. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐτοῦ·
 45. Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀναγγεῖλόν μοι.
 46. Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμέσαις ἡμερῶν μου·
 47. Ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου.
 48. Κατ' ἀρχὰς σὺ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας·
 49. Καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί.
 50. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται· σὺ δὲ διαμένεις·
 51. Καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται.
 52. Καὶ ὡσεὶ περιβάλοιον ἐλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλ-
 λαγήσονται·
 53. Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλεί-
 ψουσιν.
 B 54. Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκηνώσουσι·
 55. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα κατε-
 θυνηθήσεται.

41. Τοῦ κηρυχθῆναι ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἄφεςιν ἀμαρ-
 τιῶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 42. Ἐν τῇ ἁγῶ Ἱερουσαλήμ.
 43. Ἐν τῷ ἐλθεῖν διὰ τοῦ κηρύγματος τὰ ἔθνη.
 44. (1) Ἰπήκουσαν τὰ ἔθνη τῷ Κυρίῳ πιστεῖ
 τοῦ πάθους αὐτοῦ.
 45. Δέομαι σου, δός μοι πληροφορηθῆναι, ὅτι αἱ
 ἡμέραι τοῦ αἰῶνος τούτου ὀλίγαι εἰσίν.
 C 46. Μὴ με μεταστήσης ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου μὴ
 τελειώσαντά με τὰς ἐντολάς σου.
 47. (2) Ἀτελεύτητα.
 48. Ἐτέχθης ἐπὶ τῆς γῆς.
 49. Τοῦ ἀναληφθέντος ἐν αὐτοῖς.
 50. Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς, καὶ καινὴν γῆν προσδο-
 κῶμεν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ.
 51. Καταφθαρήσονται.
 52. Εἰληθήσονται (3) οἱ οὐρανοὶ ὡς βιβλίον.
 53. Σὺ δὲ καὶ γενόμενος (4) ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς εἶ
 ὅποιος ἦς, καὶ ὡς περ ἀρχὴν ἡμερῶν οὐκ ἔχεις, οὐ-
 τως οὐδὲ ζωῆς τέλος.
 54. Οἱ διὰ τῆς πίστεως υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ
 τῶν ἀποστόλων κατασκηνώσουσιν ἐν τῇ ἁγῶ Ἱερου-
 σαλήμ.
 D 55. Καὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν εἰς τὸν
 ἀτελεύτητον αἰῶνα μενεῖ.

addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 44. Καὶ τοὺς βασιλεῖς τοῦ δουλεύειν διὰ
 τῆς πίστεως τῷ Κυρίῳ. N. 45. Ἰπήκουσαν, etc., ἐν
 τῇ πίστει.

(2) N. 47, 48. Ὁ τεχθεὶς ἐπὶ τῆς γῆς.
 (3) Εἰλιγθήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον.
 (4) Γενόμενος.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΠΒ.

1. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον·
2. Καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ δνομα τὸ ἄγιον αὐτοῦ.
3. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον·
4. Καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀναποδόσεις αὐτοῦ.
5. Τὸν εὐίλατεῦντα πάσας τὰς ἀνομίας σου [πάσαις ταῖς ἀνομίαις σου]·
6. Τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους σου·
7. Τὸν λυτροῦμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου·
8. Τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς.
9. Τὸν ἐμπιμπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου·
10. Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου·
11. Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος·
12. Καὶ χρῆμα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις.
13. Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῆ·
14. Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ.
15. Οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος,
16. Μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.
17. Οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται·
18. Οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μνησεί.

A

Psalmus David. PSAL. CII.

1. Benedic, anima mea, Domino :
2. Et omnia, quæ intra me sunt nomini sancto ejus
3. Benedic, anima mea, Domino :
4. Et noli oblivisci omnes retributiones ejus.
5. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis :
6. Qui sanat omnes infirmitates tuas.
7. Qui redimit de interitu vitam tuam :
8. Qui coronat te in misericordia et miserat-ionibus.
9. Qui replet in bonis desiderium tuum :
10. Renovabitur ut aquilæ juvenus tua.
11. Faciens misericordias Dominus :
12. Et judicium omnibus injuriam patientibus.
13. Notas fecit vias suas Moysi :
14. Filiis Israel voluntates suas.
15. Miserator et misericors Dominus.
16. Longanimis et multum misericors.
17. Non in perpetuum irascetur :
18. Neque in æternum comminabitur.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Τῷ Δαβίδ ψαλμός, τουτέστι τῷ ἰκανῷ τῇ χειρὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : Psalmus David, hoc est manu forti Dei Filio.

- 1, 2, 3. Ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἡ καρδία μου (2), καὶ ἡ ἰσχύς μου, εὐλόγει τὸν Κύριον.
- 4 (3) Ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸ εἶναι σε παρήγαγε.
- 5 Καὶ τῷ αἵματι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐλυτρώσατό σε ἀπὸ θανάτου τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐπηγγελατό σοι ζωὴν αἰώνιον.
6. Διὰ τοῦ πάθους τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου.
7. Διὰ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου.
8. Τὸν χαρισάμενόν σοι τὸ βασιλεύειν ἐν τῇ χάριτι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
9. Τὸν πληροῦντα (4) τῶν χαρισμάτων τὴν καρδίαν σου.
10. Ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
11. Παρέχων τὰ ἐλέη αὐτοῦ ὁ Κύριος.
12. Καὶ ἐκδικῶν πάντας (5) τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
13. Τῷ λαῷ (6) ἀνανεχθέντι ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. Μωϋσῆς γὰρ ἐρμηνεύεται ἀναίρεσις ὕδατος.
14. Τοῖς υἱοῖς τῶν ὀρώντων τὸν Θεὸν ἐγνώρισε τὰς ἐντολὰς καὶ τὸ θελημα αὐτοῦ.
- 15, 16. Οἰκτεῖρει (7) πάντας ὁ Κύριος, καὶ μακροθυμεῖ, καὶ πληθύνει τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
- 17, 18 Οὐκ ἀποστραφῆσεται (8) ἡμᾶς.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περ., etc., Ψαλμός deest.

(2) Μου καὶ ἡ διάνοιά μου, καὶ ἡ ἰσχύς μου. Reliqua desunt.

(3) Ν. 4. Ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι σε παρήγαγεν, καὶ τῷ αἵματι τοῦ Υἱοῦ (suppl. ex cod. Barb. αὐτοῦ ἐλυτρώσατό σε ἀπὸ θανάτου) τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐ. ζ. αἰών. Ν. 5, Διὰ τοῦ, etc., desunt ἐκ

φθορᾶς τὴν ζωὴν σου. Ν. 6, 7. Διὰ τῆς χάριτος, etc.

(4) Πληροφοροῦντα.

(5) Πάντας deest.

(6) Τῷ λαῷ τῷ, etc., εὔρεσις ὕδατος.

(7) Οἰκτεῖρει πάντας, καὶ ἐλεεῖ ὁ Κύριος, καὶ μακροθυμεῖ πρὸς πάντας, καὶ πληθύνει, etc.

(8) Ἀποστραφῆ.

19. Non secundum iniquitates nostras [peccata A nostra] fecit nobis :
 20. Neque secundum peccata nostra [iniquitates nostras retribuit nobis].
 21. Quoniam secundum altitudinem caeli a terra,
 22. Corroboravit Dominus misericordiam suam super timentes se.
 23. Quantum distat ortus ab occidente,
 24. Longe fecit a nobis iniquitates nostras.
 25. Quomodo miseretur pater filiorum :
 26. Misertus est Dominus timentibus se.
 27. Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum :
 28. Recordatus est, quoniam pulvis sumus.
 29. Homo sicut fenum dies ejus :
 30. Tanquam flos agri sic efflorescit.
 31. Quoniam spiritus pertransibit in illo, et non B subsistet :
 32. Et non cognoscet amplius locum suum.
 33. Misericordia autem Domini ab aeterno, et usque in aeternum super timentes eum.
 34. Et justitia illius in filios filiorum,
 35. His qui servant testamentum ejus,
 36. Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.
 37. Dominus in caelo paravit sedem suam :
 38. Et regnum ipsius omnibus dominatur.
 39. Benedicite Domino, omnes angeli ejus,
 40. Potentes virtute facientes verbum illius,
19. Οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας [ἀμαρτίας] ἡμῶν ἐποή-
 σαν ἡμῖν ·
 20. Οὐδὲ κατὰ τὰς ἀμαρτίας [ἀνομίας] ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν.
 21. Ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς,
 22. Ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.
 23. Καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν,
 24. Ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν.
 25. Καθὼς οἰκτελεῖ πατὴρ υἱούς ·
 26. Ὁκτείρησε Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν.
 27. Ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν ·
 28. Ἐμνήσθη, ὅτι χυρὸς ἐσμεν.
 29. Ἀνθρώπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ·
 30. Ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει.
 31. Ὅτι πνεῦμα διήλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ οὐχ ὑπάρ-
 χει ·
 32. Καὶ οὐχ ἐπιγνώσεται ἔτι τὸν τόπον αὐτοῦ.
 33. Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.
 34. Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοῖς υἱῶν,
 35. Τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ,
 36. Καὶ μεμνημένοι τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, τοῦ ποιῆ-
 σαι αὐτάς.
 37. Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ ·
 38. Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ πάντων δεσπόζει.
 39. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ,
 40. Δυνατοὶ ἰσχυροὶ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Non oblitus est nostri, quemadmodum nos C ejus obliti sumus in peccatis.
 20. Neque ita fecit, quemadmodum digni sumus, ut nos ipse abominaretur.
 21, 22. Immensam et investigabilem misericordiam elargitus est timentibus eum.
 23, 24. Nos enim lucis filios effecit, peccata autem nostra dissolvit in baptismo.
 25, 26. Propter miserationes ejus passus est pro nobis.
 27, 28. Quoniam terra et pulvis sumus.
 29. Germinavit, floruit, exaruit.
 30. Ditescit, et glorificatur in vita sua.
 31. Quoniam angelus superveniens accepit animam illius, et defecit.
 32. Et non amplius revertitur.
 33. Gratia, et benignitas ejus.
 34. Et retributio ejus.
 35, 36. His, qui ei beneplacent.
 37. Habuit, et habet.
 38. Coelestibus, et terrestribus, et inferis.
 39, 40. Obedientes ei in omnibus.
19. Οὐκ ἐπελάθετο ἡμῶν, καθὼς ἡμεῖς ἐπελαθόμεθα αὐτῷ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις.
 20. Οὐκ ἐ καθὼς ἄξιοι ἐσμεν τοῦ βδελυχθῆναι ἀπ' αὐτοῦ, οὐκ ἐποίησε τοῦτο.
 21, 22. Ἀμέτρητον καὶ ἀνεξιχνίαστον ἐδωρήσατο ἔλεος (1) τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
 23, 24. Ἡμᾶς γὰρ υἱούς φωτὸς ἀνέδειξε, τὰς δὲ ἀμαρτίας ἡμῶν κατέλυσε ἐν τῷ βαπτίσματι.
 25, 26. [Διὰ] τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἔπαθεν (2) ὅπερ ἡμῶν.
 27, 28. Ὅτι γῆ καὶ σποδὸς ἐσμεν.
 29. Ἐβλάστησεν (3), ἤνθησεν, ἐξηράνθη.
 30. Πλουτεῖ, καὶ δοξάζεται ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.
 31. Ὅτι ἄγγελος ἐπιστάς (4) ἔλαβε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ἐξέλιπεν.
 D 32. Καὶ οὐκ (5) ἔτι ὑποστρέφεται.
 33. Ἡ χάρις καὶ ἡ φιλανθρωπία αὐτοῦ.
 34. Καὶ (6) ἡμισθαποδοσία αὐτοῦ
 35, 36. Τοῖς εὐαρεστοῦσιν αὐτῷ.
 37. Ἔχει, καὶ ἔχει.
 38. Ἐπουρανόων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων.
 39, 40. Οἱ ὑπακούοντες αὐτῷ εἰς πάντα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- 1) Τὸ ἔλεος.
 2) Ἐπαθεν.
 3) Ἐβλάστησεν, ἠύξησεν ἤνθησεν, ἐξηράνθη.
 4) Ἐπιστάς αὐτῷ.

- (5) Καὶ οὐκ ἐπιστραφῆ οὐκ ἔτι ἐν τῷ κοσμῷ τοῦτῳ.
 (6) Καὶ deest.

41. Τοῦ ἀκούσαι τῆς φωνῆς τῶν λόγων αὐτοῦ. A
 42. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ,
 43. Λειτουργοὶ αὐτοῦ, οἱ (α) ποιοῦντες τὸ θέλημα
 αὐτοῦ.

44. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ,
 45. Ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ.
 46. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου συστά-
 σεως [γενέσεως]. ΨΑΛ. ΡΓ'.

1. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.
 2. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης [ἐμεγαλύνθη]
 σφόδρα.

3. Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω.
 4. Ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.
 5. Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρβην.
 6. Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ.
 7. Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίθασιν αὐτοῦ.

(a) *Oi non legitur.*

41. Ad audiendam vocem sermonum ejus.
 42. Benedicite Domino, omnes virtutes ejus,
 43. Ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.
 44. Benedicite Domino, omnia opera ejus,
 45. In omni loco dominationis ejus :
 46. Benedic, anima mea, Domino.

Psalmus David pro creatione mundi.

PSAL. CIII.

1. Benedic, anima mea, Domino :
 2. Domine Deus meus, magnificatus es [magni-
 ficatus est] vehementer.

3. Confessionem et decorem induisti :
 4. Anictus lumine sicut vestimento.
 5. Extendens cœlum sicut pellem :
 6. Qui tegit in aquis superiora ejus.
 7. Qui ponit nubes ascensum suum :

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

42, 43. Ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι ποιοῦν-
 τες τὸ θέλημα αὐτοῦ.

44-46. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ πιστοὶ
 αὐτοῦ ἐν παντὶ τόπῳ, ἐν ᾧ εἰσιν οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ
 διάκονοι τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ. Ὅσπερ γὰρ (1) οἱ
 τοῦ κόσμου τούτου βασιλεῖς ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς δεσπό-
 ζουσι, καθιστῶσι (2) τοὺς ἑαυτῶν πιστοὺς ἄνδρας, οὐ-
 τως καὶ ὁ Κύριος εἰς οὓς οἶδε τόπους ὅτι τῆς δεσποτείας
 αὐτοῦ εἰσι, τοὺς ἑαυτοῦ πιστοὺς οἰκέτας καθίστησι
 διοικεῖν τὰ ἐν αὐτοῖς τοῖς τόποις, ὥστε ἀπὸ τῶν (3)
 τόπων ἡ δεσποτεία γνωρίζεται.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἀνεπιγραφῆς παρ' Ἑβραίοις, τουτ-
 ἔστιν ὅτε πᾶς ὁ κόσμος ἀνεκαινοποιήθη τῶν ἐθνῶν. Ἐἴτα, τῷ Δαβὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται τῷ Ικανῷ τῇ χει-
 ρί (5), τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ἐἴτα, ἀνεπιγραφῆς παρ' Ἑβραίοις, ὡσαυτὸν τὸν λαλήσαντα ἐν τῷ ψαλμῷ τὸν Υἱὸν
 τοῦ Θεοῦ οὐκ οἶδασιν οἱ Ἑβραῖοι.

Titulus præpositus continet : *Pro mundi creatione Psalmus David sine titulo apud Hebræos, hoc est*
quando mundus universus gentium renovatus est. Deinde David, quod interpretatur manu forti, (scilicet)
Dei Filio. Deinde : sine titulo apud Hebræos, perinde ac si diceret : Dei Filium, qui locutus est in psalmo,
Hebræi non noverunt.

1. Διηγοῦ πάντα (6), ἅπερ ἐποίησεν εἰς ἀπόλαυσιν
 σὴν.

2. Ἐπεδείξω (7) τὸ σοφὸν καὶ δυνατὸν διὰ τῶν ἔρ-
 γων σου.

3. Τὸν λαὸν τῶν ἁγίων περιποιήσω.

4. Ἐμπροσθεν (8) τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γέγονε τὰ
 ἱμάτια αὐτοῦ λευκά, ὡς τὸ φῶς. Προβαλλόμενος
 ἕκαστος [Περιβαλλόμενος ἕκαστος] τῶν ἁγίων αὐτοῦ
 ὡς σκέπην.

5, 6. Ὁ βοήθειαν παρέχων ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ χα-
 ρίσματα αὐτοῦ.

7. Ὁ ἐμβατεύων εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

** Matth. xvii, 2.

42, 43. Episcopi, presbyteri, diaconi facientes
 voluntatem ejus.

44-46. Benedicite Domino, omnes fideles ejus in
 omni loco, in quo sunt magistri, et ministri dono-
 rum ejus. Nam quemadmodum reges hujus mundi
 in locis, in quibus dominantur, constituunt viros
 sibi fideles, ita etiam Dominus in locis, quos novit
 esse dominationis suæ, habitatores constituit sibi
 fideles, ut administrent quæ ad ipsa loca pertinent,
 ut a locis dominatio cognoscatur.

C

1. Narra omnia, quæ fecit, ad tuam voluptatem.

2. Ostendisti sapientiam, et potentiam operibus
 tuis.

3. Populum sanctorum acquisivisti.

4. Coram discipulis suis *vestimenta ejus facta*
sunt alba, sicut lux **. Circumdatus singulis sanctis
 suis veluti tegumento.

D

5, 6. Qui in auxilium præbet gentibus dona suæ.

7. Qui ascendit in sanctos suos.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Γάρ deest.

(2) Καὶ καθιστῶσιν.

(3) Οἰκονομοῦντων τὸν τόπον ἡ, etc.

(4) Ἡ διὰ τῆς κιναβάρεως περιέχει. Ἐπὶ τῆς
 τοῦ κόσμου γενέσεως. Τῷ Δαβὶδ, τουτέστιν ὅτε πᾶς,
 etc.

(5) Χεῖρι, τουτέστι τῷ, etc.

(6) Πάντα, ὅσα, etc.

(7) Ἐπεδείξω.

(8) N. 4. Ὅτε ἐν τῷ ὄρει μεταμορφώθη ἔμπροσθεν,
 etc. N. 5, Προβαλλόμενος, etc., ὡς σκέπην. N. 6. Ὁ
 βοήθειαν, etc. N. 7. Ὁ ἐμβατεύων, etc.

8. Qui ambulat super pennas ventorum.
 9. Qui facit angelos suos spiritus :
 10. Et ministros suos ignis [ignem urentem] flammam.
 11. Qui fundasti terram super stabilitatem suam :
 12. Non inclinabitur in sæculum sæculi.
 13. Abyssus sicut vestimentum amictus ejus :
 14. Super montes stabunt aquæ.
 15. Ab increpatione tua fugient :
 16. A voce tonitru tui formidabunt.
 17. Ascendunt montes, et descendunt campi,
 18. In locum, quem fundasti eis.
 19. Terminum posuisti, quem non transgredientur :
 20. Neque convertentur operire terram.

- A 8. Ὁ περιπατῶν ἐπὶ περὺγων ἀνέμων.
 9. Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα ·
 10. Καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πύρ [πῦρ φλέγον] φλόγα.
 11. Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς ·
 12. Οὐ κλιθῆσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 13. Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ ·
 14. Ἐπὶ τῶν ὄρεων στήσονται ὕδατα.
 15. Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύξονται ·
 16. Ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν.
 17. Ἀναβαίνουσιν ὄρη, καὶ καταβαίνουνσι πεδία,
 18. Εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά.
 19. Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται ·
 20. Οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Qui inambulat in cordibus apostolorum.
 9, 10. Manifestum quidem est, quod sancti ejus spiritus sunt, et virtutes ministrantes ei ignis sunt. Verumtamen sensus allegoricus hoc significat, qui facit annuntiantes voluntatem suam spirituales et administrantes sibi ignem comburentem contra adversarias potestates. Versiculus autem, in quo est hoc signum limnisci sub duobus [super duo sigla] OB, ad septuaginta duos interpretes pertinet, et per particulam, quæ post versiculum est, indicat, per duas autem punctiones, sive puncta, duo juga [duo sigla, seu notas compendiarias] septuaginta duorum interpretum significat (a).
 11. Qui mundum fundasti in fide ejus.
 12. Portæ enim inferi non prævalebunt adversus fidem tuam.
 13. Justificationes ejus sicut vestimentum dicit.
 14. In adventu prophetarum restiterunt eorum doctrinæ dæmones.
 15. A sermone autem adventus tui dissipabuntur.
 16. A voce præcepti tui dispergentur.
 17. Elevati sunt sicut montes, et dejecisti eos in terram.
 18. In ignem, quem præparasti eis.
 19. Diem judicii, quam non præteribunt.
 20. Neque revertentur ad dominandum in hominibus.

- B 8. Ὁ ἐμπεριπατῶν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀποστόλων.
 9, 10. Δῆλον μὲν ἐστίν, ὅτι οἱ ἄγιοι (1) αὐτοῦ Πνεύματά εἰσι, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ (2) λειτουργοῦσαι αὐτῷ πῦρ εἰσιν. Ὅμως ἡ θεωρία τοῦτο λέγει · Ὁ ποιῶν τοὺς ἀναγγέλλοντας τὸ (3) βούλημα αὐτοῦ πνευματικούς, καὶ τοὺς λειτουργοῦντας αὐτῷ πῦρ φλέγον κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων. Ὁ στίχος δὲ, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ λημνίσκου, ὑπὸ δύο ζυγῶν ᾧ [ὑπὲρ δύο σιγλῶν] τῶν OB ἑρμηνευτῶν ἐλθεται, καὶ διὰ μὲν τῆς κεφαλῆς τῆς μετὰ τὸν στίχον δηλοῖ · διὰ δὲ τῶν δύο σιγμῶν ἦτοι νόγματα [νυγμάτων], τὰς δύο ζυγὰς [σιγλὰς] τῶν ἑρμηνευτῶν ἐσήμανεν. Ita in Cod. ms. Barb.
 11. Ὁ τὸν κόσμον θεμελιώσας ἐν (4) τῇ πίστει αὐτοῦ.
 12. Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύσουσι τῆς πίστεως αὐτοῦ.
 13. Τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὡς ἱμάτιον λέγει.
 14. Ἐπὶ τῆς παρουσίας τῶν προφητῶν ἀνθίσταντο τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν οἱ δαίμονες.
 15. Ἀπὸ δὲ (5) τοῦ λόγου τῆς παρουσίας σου ἀφανεῖς γενήσονται.
 16. Ἀπὸ φωνῆς τοῦ προστάγματός σου διαλυθῆσονται.
 17. Ὑψώθησαν ὡς ὄρη, καὶ κατέβαλες αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν.
 18. Εἰς τὸ πῦρ, ὃ ἠτοίμασας αὐτοῖς.
 19. Τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἣν οὐχ ὑπερβήσονται.
 20. Οὐδὲ ἀναλύσουσι κυριεύσαι (6) τῶν ἀνθρώπων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἄγγελοι.
 (2) Αἱ, deest.
 (3) Τῷ βουλήματι.
 (4) Ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ. Mel. alt. lectio

- ubi tamen legendum videtur σοῦ non αὐτοῦ.
 (5) Δέ non legitur.
 (6) Κυριεύσαι πάλιν.

(a) Notet sibi unusquisque, vel jacentem lineam, vel signa radiantia, id est, obelos +, vel astericos ✕, et ubicunque viderit virgulam + præcedentem ab ea usque ad duo puncta, quæ impressimus, sciat in septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem stellæ similitudinem perspexerit, de Hebræis voluminibus additum noverit, æque usque ad duo puncta, juxta Theodotionis duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis et septuaginta interpretibus non discordat. Præfat. sancti Hieron. ad Paul. et Eustoch. in Psalt., etc.

21. Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραξιν·
 22. Ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα.
 23. Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ·
 24. Προσδέχονται θναγοὶ εἰς δίψαν αὐτῶν.
 25. Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκη-
 νόωσι·
 26. Ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν.
 27. Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερήμων αὐτοῦ.
 28. Ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται
 ἡ γῆ.
 29. Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι,
 30. Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.
 31. Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς·
 32. Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.
 33. Τοῦ ἱλαρῶναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ·
 34. Καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.
 35. Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου,
 36. Αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ὅς ἐφύτευσας.
 37. Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι·

- A 21. Qui emittis fontes in convallibus :
 22. Inter medium montium pertransibunt aquæ.
 23. Potabunt omnes bestię agri .
 24. Expectabunt onagri in siti sua.
 25. Super ea volucres cœli habitabunt :
 26. De medio petrarum dabunt voces.
 27. Rigans montes de superioribus suis.
 28. De fructu operum tuorum satiabitur terra.
 29. Producens fenum jumentis.
 30. Et herbam servituti hominum.
 31. Ut educas panem de terra :
 32. Et vinum lætificet cor hominis.
 33. Ut exhilaret faciem in oleo :
 B 34. Et panis cor hominis confirmet.
 35. Saturabuntur ligna campi.
 36. Et cedri Libani, quas plantavit.
 37. Illic passerres nidificabunt :

ATHANASII INTERPRETATIO.

21. Ὁ ἐξαποστέλλων τοὺς ἀποστόλους εἰς τὰ ἔθνη.
 22. Ἀνὰ μέσον τῶν ἔθνῶν διελεύσονται οἱ εὐαγ-
 γελισταί.
 23. Τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελιστοῦ (1) κηρύξουσιν
 πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῦ κόσμου.
 24. Προσδέχονται τὰ ἔθνη τὸ κήρυγμα εἰς ἀπάντη-
 σιν (2) τῶν ψυχῶν.
 25. Ἐπ' αὐτὰ τὰ ἔθνη κατοικήσει τὰ χαρίσματα
 αὐτοῦ.
 26. Ἐκ μέσου τῶν καρδιῶν αὐτῶν δοξάσουσιν αὐ-
 τόν (3).
 27. Ποτίζων τὰ ἔθνη (4) ἐκ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ.
 28. Ἀπὸ τῆς χάριτος τῶν προσταγμάτων σου
 ἐμπλησθήσονται αἱ ψυχαὶ τῶν ἔθνῶν.
 29. Ὁ μαραίνων τὸν πλοῦτον τῶν ἀσεβῶν.
 30. Καὶ [ἐξανατέλλων] τὰ προστάγματα αὐτοῦ
 ταῖς ψυχαῖς, καὶ τοῖς μέλεσι τῶν ἐπεγνωκότων τὴν
 ἀλήθειαν.
 31. Τὸ σύστημα τῶν πεπιστευκότων (5).
 32. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς.
 33. Τοῦ πληρῶσαι τῆς χάριτος αὐτοῦ πᾶσαν καρ-
 διαν ἐν τῷ ἔλεει αὐτοῦ.
 34. Ὁ ἐπουράνιος ἄρτος (6) ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦς.
 35. Τὸ πλῆθος τῶν ἀγίων τῶν (7) πλήρες ἔργων
 ἀγαθῶν χορτασθήσεται τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 36. Οἱ αὐτοὶ ἄγιοι ἄσηπτοι, καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ
 οἱ φυτευθέντες ἐν τῇ πίστει παρὰ τοῦ Κυρίου. Λι-
 βανος γὰρ λευκασμὸς ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ
 Κύριος ὁ λευκαίνων (8) πάντας.
 37. Τὰ ἔθνη ἐν τοῖς ἀποστόλοις.

21. Qui emittis apostolos in gentes.
 22. Per medium gentium pertransibunt prædica-
 tores Evangelii.
 23. Sermonem Evangelii prædicabunt omnibus
 gentibus mundi.
 24. Expectabunt gentes prædicationem in refri-
 gerium animarum.
 25. Super ipsas gentes habitabunt ejus dona.
 26. E medio cordium suorum glorificabunt eum.
 27. Rigans gentes de donis suis.
 28. Gratia mandatorum tuorum implebuntur ani-
 mæ gentium.
 29. Marcescere faciens divitias impiorum.
 30. Et exoriri faciens præcepta sua animis, in-
 ternisque sensibus agnoscentium veritatem.
 31. Congregationem credentium.
 32. Dominus noster Jesus.
 33. Ut impleat gratia sua cor omnium in miseri-
 cordia ipsius.
 34. Supercœlestis panis Dominus noster Jesus.
 35. Multitudo sanctorum plena operibus bonis
 satiabitur gratia ipsius.
 36. Ipsi sancti incorruptibiles, et mundi corde
 plantati in fide a Domino. Libanus enim interpreta-
 tur dealbatio, quod convenit Domino, qui dealbat
 omnes.
 37. Gentes in apostollis.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εὐαγγελίου ποιήσαντες πᾶσι, etc.
 (2) Ἀνάπαυσιν.
 (3) Τὸν Θεόν.
 (4) Ὄρη.
 (5) Πεπιστευκότων ἔθνῶν.

- (6) Αὐτός pro ἄρτος.
 (7) Τὸ πλῆρες, etc., χορτασθήσονται τῆς χάρι-
 τός σου.
 (8) Λευκαίνων.

38. Erodii domus dux est eorum.
 39. Montes excelsi cervis :
 40. Petra refugium leporibus.
 41. Fecit lunam in tempora :
 42. Sol cognovit occasum suum.
 43. Posuisti tenebras et facta est nox :
 44. In ipsa pertransibunt omnes bestiae silvae.
 45. Catuli leonum rugientes ut rapiant,
 46. Et quaerant a Deo escam sibi.
 47. Ortus est sol, et congregati sunt :
 48. Et in cubilibus suis collocabuntur.
 49. Exhibit homo ad opus suum,
 50. Et ad operationem suam usque ad vesperam.
 51. Quam magnificata sunt opera tua, Domine :

- A 38. Τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγείται αὐτῶν.
 39. Ὅρη τὰ ὑψηλά ταῖς ἐλάφοις·
 40. Πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγοῖς.
 41. Ἐποίησε σελήνην εἰς καιροῦς·
 42. Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.
 43. Ἐθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ·
 44. Ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.
 45. Σχύμνοι ὠρούμενοι τοῦ ἀρπάσαι,
 46. Καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρώσιν αὐτοῖς.
 47. Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν·
 48. Καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.
 49. Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ.
 50. Καὶ ἐπὶ τὴν ἔργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.
 51. Ὡς ἐμεγαλύθη τὰ ἔργα σου, Κύριε·

ATHANASII INTERPRETATIO.

38. Erodii interpretatur imperantis. In habitatione B igitur Domini imperantis merito apostoli duces sunt gentium.

39. Mandata caelestia interficientibus venenata animalia.

40. Dominus humilibus, et mansuetis, et promptis ad proficiscendum refugium est.

41, 42. Dominus locutus est de morte sua.

43. Posuisti tenebras in synagoga propter incredulitatem eorum : nocti enim per prophetam assimilasti eam.

44. In tenebris degunt Judaei non credentes illi.

45, 46. Gentes clamant ad Deum, ut rapiant ejus regnum. Catulos dixit gentes, quoniam catulus, quando natus est, intra tres dies oculos aperit, ita C etiam gentes per triduum commemorationem Domini in baptismo visum receperunt. Nam in tribus submersionibus baptismi tres noctes mortis Domini representantur, quoniam in submersione nihil videre possunt tanquam in nocte, in tribus autem emersionibus baptismi tres dies Domini exprimuntur, quoniam velut in die cuncta conspiciunt in emersione : haec catuli est interpretatio.

47. Resurrexit Dominus, et crediderunt, et venerunt ad eum in Dei Ecclesias.

48. Et in aeternis requietibus.

49. Quisque fidelium prompte seipsum tradet in divina mandata.

50. Et in opera justitiae usque ad consummationem.

51. Quam superabundarunt dona tua.

B 38. Ἐρωδιοῦ (1) ἐρμηνεύεται κατάρχοντος. Τοῦ Κυρίου οὖν κατάρχοντος τῆ κατοικία, εἰκότως οἱ ἀπόστολοι ἡγούνται τῶν ἐθνῶν.

39. Αἱ ἐντολαὶ αἱ ἐπουράνιαι (2) τοῖς ἀναιροῦσι τὰ λογία τῶν θηρίων.

40. Ὁ Κύριος (3) τοῖς ταπεινοῖς, καὶ πράξι, καὶ προθύμοις ἐπὶ τὴν πορείαν καταφυγὴ ὑπάρχει.

41, 42. Ὁ Κύριος ἔλεγε (4) περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

43. Ἐθου σκότος ἐν τῇ συναγωγῇ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν : νυκτὶ γὰρ ὠμολώσας (5) αὐτὴν διὰ τοῦ προφήτου.

44. Ἐν σκότει διατελοῦσιν οἱ ἀπειθοῦντες αὐτῷ Ἰουδαῖοι.

45, 46. (6) Τὰ ἔθνη βῶσι πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ ἀρπάσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Σχύμνους εἴρηκε τὰ ἔθνη, ἐπεὶ ὁ σχύμνος, ὅτε τεχθῆ, διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀναβλέπει· οὕτως οὖν καὶ τὰ ἔθνη διὰ τῆς τριημέρου μεμνήσεως τοῦ Κυρίου ἐν τῷ βαπτισματι ἀνέβλεψαν. Ἐν γὰρ ταῖς τρισὶ καταδύσει τοῦ βαπτισματος τὰς τρεῖς νύκτας τοῦ θανάτου Κυρίου μιμοῦνται, ἐπεὶ ἐν τῇ καταδύσει οὐδὲν δύναται βλέπειν ἐν νυκτί : ἐν δὲ ταῖς τρισὶ ἀναλύσει τοῦ βαπτισματος τὰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ Κυρίου μιμοῦνται, ἐπεὶ ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ πάντα καθορῶσιν ἐν τῇ ἀναλύσει αὐτὴ οὖν ἐρμηνεία τοῦ σχύμνου.

47. Ἀνέστη ὁ Κύριος, καὶ ἐπίστευσαν, καὶ ἦλθε πρὸς αὐτὸν εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας.

48. Καὶ εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.

49. Πᾶς τῶν πιστῶν προθύμως ἐπιδῶ ἑαυτὸν εἰς τὰ προσταγμάτα τοῦ Θεοῦ.

D 50. Καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης ἕως τῆς συντελείας

51. Ὡς ὑπερεπλεόνασαν (7) τὰ χαρίσματά σου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐρωδιοῦ, etc., τοῦ κατάρχοντος ἡ κατοικία, τουτέστιν οἱ ἀπόστολοι, etc.

(2) Ἐπουράνιοι.

(3) Ὁ Χριστός, etc., ὑπάρχων.

(4) Προέλεγεν.

(5) Ὁμολώσας.

(6) N. 45. Τὰ ἔθνη, etc. Σχύμνοι εἴρηκεν, etc. Ἐπειδὴ γὰρ, etc., μιμήσεως τοῦ Κυρίου, etc., τοῦ

θανάτου τοῦ Κυρίου, etc., δύναται βλέπειν, ὡς ἐν νυκτί, etc., ἀναδύσειν τοῦ, etc., ἐν ἡμέρᾳ πάντα καθαιρῶσιν (leg. ut in cod. Barb. καθορῶσιν) ἐν τῇ ἀναδύσει, etc. N. 46. Τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. N. 47. Ἀνέστη ὁ Κύριος, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. N. 48. Εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις. N. 49. Πᾶς, etc.

(7) Ὑπερεπλεόνασεν, τ. χ. σ. Κυριε.

52. Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας·
 53. Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.
 54. Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος·
 55. Ἐκεῖ ἐρπετὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς,
 56. Ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων.
 57. Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται·
 58. Δράκων οὗτος, ὃν ἐπλάσας ἐμπαίζειν αὐτῷ.
 59. Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφήν αὐτῶν [αὐτοῖς] εἰς εὐκαιρον·
 60. Δόντος σου αὐτοῖς, συλλέξουσιν.
 61. Ἀνοιξαντός σου [δέ σου] τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος·
 62. Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον, ταραγθῆσονται.
 63. Ἀντανεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι·
 64. Καὶ εἰς τὸν χυῶν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν.
 65. Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται·
 66. Καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.
 67. Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας·
 68. Εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.
 69. Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν.

- A 52. Omnia in sapientia fecisti :
 53. Impleta est terra possessione tua.
 54. Hoc mare magnum, et spatiosum manibus :
 55. Illic reptilia, quorum non est numerus,
 56. Animalia pusilla cum magnis.
 57. Illic naves pertranseunt :
 58. Draco iste, quem formasti ad illudendum ei.
 59. Omnia a te expectant ut des escam ipsorum [ipsis] in tempore :
 60. Dante te illis, colligent.
 61. Aperiente [autem] te manum, omnia implebuntur bonitate.
 62. Avertente autem te faciem, turbabuntur.
 63. Auferes spiritum eorum, et deficient :
 64. Et in pulverem suum revertentur.
 65. Emittes Spiritum tuum, et creabuntur
 66. Et renovabis faciem terræ.
 67. Sit gloria Domini in sæcula :
 68. Lætabitur Dominus in operibus suis.
 69. Qui respicit terram, et facit eam tremere,

ATHANASII INTERPRETATIO.

52. Πάντα τὰ χαρίσματα σου ἐν τῇ πολυποικίλῳ σου σοφίᾳ κατήρτισας (1).
 53. Ὁ κόσμος (2) τῶν ἁγίων σου.
 54. Ἡ οἰκουμένη.
 55. Οἱ δαίμονες.
 56. Οἱ ἄνθρωποι.
 57. Οἱ ἄγιοι ἔχοντες ἐν αὐτοῖς (3) τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῶν (4) τρέφοντες τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.
 58. Ὁ διάβολος ὁ (5) καταπαιζόμενος ὑπὸ τῶν ἁγίων σου.
 59. Τὰ ἔθνη ἀπεκδέχονται τὴν παρὰ σοῦ τροφήν, ἣν αὐτοῖς δώσεις ἐν εἰρήνῃ.
 60. Δεδωκός σου αὐτοῖς, τὰς ἐντολάς σου δέξονται.
 61. Φανερώσαντος δέ σου τὸν Κύριον Υἱόν, ὁ (6) κόσμος σου πλησθήσεται τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου.
 62. Ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀποστρέψαντος τὸ πρόσωπόν σου, εἰς ἀφανισμὸν ἔσονται (7).
 63. Λάθης τὴν χάριν ἀπ' αὐτῶν, καὶ διαλυθήσονται. D
 64. Καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῶν ἐναπομένωσιν (8).
 65. Ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας εἰς σέ.
 66. Καὶ ἀνανεώσεις τὴν διάνοιαν τῆς καρδίας αὐτῶν.
 67, 68. (9) Τοῖς ἁγίοις.
 69. Ἐπὶ τὸ σύστημα τῶν δαιμόνων.

52. Omnia dona tua, in multifaria tua sapientie perfecisti.
 53. Mundus sanctis tuis.
 54. Orbis terrarum.
 C 55. Dæmones.
 56. Homines.
 57. Sancti habentes in seipsis eloquia Dei, et eisdem alentes humanum genus.
 58. Diabolus delusus a sanctis tuis.
 59. Gentes expectant a te escam, quam ipsis dabis in pace.
 60. Cum tu dederis ipsis mandata tua, excipient.
 61. Manifestante autem te Dominum Filium, mundus tuus implebitur Spiritu sancto tuo.
 62. Avertente te faciem tuam a Judæis ad nihilum redigentur.
 63. Auferes gratiam ab ipsis, et peribunt.
 64. Et in peccato suo permanebunt.
 65. Super credentes in te.
 66. Et renovabis mentem cordis eorum.
 67, 68. In sanctis.
 69. Dæmonum œstium.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κατήρτισα.
 (2) Ἐπληρώθη ὁ κόσμος, etc.
 (3) Ἐαυτοῖς.
 (4) Δι' αὐτῶν.
 (5) Ὁ deest.

- (6) Τὸν Υἱόν σου, ὁ, etc.
 (7) Γενήσονται.
 (8) Ἐναπομένωσιν.
 (9) N " Ἀπαύστως. N. 68. Τοῖς ἁγίοις.

70. Qui tangit montes et fumigant.
 71. Cantabo Domino in vita mea :
 72. Psallam Deo meo quandiu sum.
 73. Jucundum sit ei eloquium meum :
 74. Ego vero delectabor in Domino.
 75. Deficiant peccatores a terra,
 76. Et iniqui ita ut non sint :
 77. Benedic, anima mea, Domino.

Alleluia. PSAL. CIV.

1. Confitemini Domino, et invocate nomen ejus :
 2. Annuntiate inter gentes opera [magnalia] ejus.
 3. Cantate ei, et psallite ei [laudate eum] :.
 4. Narrate omnia mirabilia ejus.
 5. Laudamini in sancto [nomine] ejus :
 6. Lætetur cor quærentium Dominum.
 7. Quærite Dominum, et confirmamini :
 8. Quærite faciem ejus semper.
 9. Mementote mirabilium ejus, quæ fecit,

- A 70. Ὁ ἀπτόμενος τῶν ὄρεων, καὶ καπνίζονται.
 71. Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου ·
 72. Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.
 73. Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογία μου ·
 74. Ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.
 75. Ἐκλείποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς,
 76. Καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς
 77. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

Ἀλληλουΐα. ΨΑΛ. ΡΔ'.

1. Ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ·
 2. Ἀπαγγεῖlate ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔργα αὐτοῦ.
 3. Ἄσατε αὐτῷ, καὶ ψάλατε αὐτῷ.
 4. Διηγῆσασθε πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ·
 5. Ἐπαινείσθε ἐν τῷ ἁγίῳ [ὀνόματι] αὐτοῦ ·
 B 6. Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον.
 7. Ζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ κραταιώθητε ·
 8. Ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διαπαντός.
 9. Μνήσθητε τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησε,

ATHANASII INTERPRETATIO.

70. Qui urit contrarias potestates, et deficiunt.
 71. In futuro sæculo.
 72. In præsentī tempore.
 73. Placebit ipsi laudatio mea.
 74. Gaudebo.
 75. Dæmones a terra sanctorum, cujus hæredes ipsi futuri sunt.
 76. Adversariæ potestates, et qui illis obediunt.
 77. Glorifica.

70. Ὁ φλέγων τὰς ἐναντίας δυνάμεις καὶ ἐκλείπουσιν.
 71. Ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 72. Ἐν τῷ νῦν αἰῶνι.
 73. Ἀρέσει αὐτῷ ἡ ὕμνος ἡ μου.
 74. Χαρήσομαι.
 75. Οἱ δαίμονες ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ἁγίων ἧς μέλλουσι κληρονομεῖν.
 76. Αἱ ἐναντία δυνάμεις, καὶ οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς.
 77. Δοξολόγει (1).

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) Ἀλληλουΐα, αἶνος, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε τὸν θεὸν ὡς θεὸν. Titulus præpositus continet: *Alleluia, laus*, quod interpretatur *laudate eum, qui Deus est*.

1. Enarrate peccata vestra Domino, orate eum. C
 2. Prædicate gentibus præcepta ejus.
 3. Exsultantes glorificate eum.
 4. Quoniam cum Deus esset, propter nos factus est homo manens Deus, et passus est, et resurrexit, et assumptus est unde propter nos descendens non fuerat separatus.
 5. Ex bona vestra conversatione honorabiles sitis, et Deo et hominibus.
 6. Impletur spiritu cor credentium in Dominum.
 7. Credite in Deum, et confortamini.
 8. Postulate gratiam ipsius indesinenter.
 9. In memoriam revocate, quemadmodum pertransivit benefaciens, et sanans omnes, sui sub potestate erant diaboli.

1. Ἐξαγορεύονται [Ἐξαγορεύεσθε] (3) τὰς ἁμαρτίας ἡμᾶς τῷ Κυρίῳ, ἱκετεύσατε αὐτόν.
 2. Κηρύξτε τοῖς (4) ἔθνεσι τὰ προστάγματα αὐτοῦ.
 3. Ἀγαλλιώμενοι δοξάσατε (5) αὐτόν.
 4. Ὅτι, θεὸς ὢν, γέγονε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος μείνας θεὸς, καὶ πέπονθε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνελήθη θέν δι' ἡμᾶς κατελθὼν οὐκ ἐχωρίσθη.
 5. Ἐκ τῆς καλῆς ὑμῶν ἐπιστροφῆς ἔντιμοι γίνεσθε (6), καὶ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
 6. Πλησθήσεται πνεύματος καρδία πιστευόντων εἰς τὸν Κύριον.
 7. Πιστεύσατε εἰς τὸν θεὸν (7), καὶ δυναμώσθε.
 8. Αἰτήσασθε τὴν χάριν αὐτοῦ ἀδιαλείπτως.
 9. Ὑπόμνησιν λάβετε, ὡς διήλθεν εὐσεργετῶν, καὶ ἰώμενος πάντα τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ D διαβόλου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δοξολογεῖ.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.
 (3) Ἐξαγορεύοντες, etc. ὑμῶν, etc. ἱκετεύετε, etc.
 (4) Ἐν τοῖς.

- (5) Ἀγαλλιώμενος δοξάζει, etc.
 (6) Γενέσθε.
 (7) Κύριον.

10. Τὰ τέρατα αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα τοῦ στόμα- A
τος αὐτοῦ.
11. Σπέρμα Ἀβραάμ δούλοι αὐτοῦ,
12. Υἱοὶ Ἰακώβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ.
13. Αὐτὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν,
14. Ἐν πάσῃ τῇ γῆ τὰ κρίματα αὐτοῦ.
15. Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ,
16. Λόγου, οὗ ἐνετετατο εἰς χιλίας γενεάς.
17. Ὃν διέθετο τῷ Ἀβραάμ,
18. Καὶ τοῦ ὄρκου αὐτοῦ τῷ Ἰσαάκ.
19. Καὶ ἐστῆσεν αὐτὸν τῷ Ἰακώβ εἰς πρόσταγμα
20. Καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς διαθήκην αἰώνιον.
21. Λέγων· Σοὶ δώσω τὴν γῆν Χαναάν·
22. Σχοίνισμα κληρονομίας ὑμῶν.
23. Ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἀριθμῷ βραχεῖς,
24. Ὀλιγοστοὺς καὶ παροίκους ἐν αὐτῇ. B
25. Καὶ διῆλθεν ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος·
26. Καὶ ἐκ βασιλείας εἰς λαὸν ἕτερον.

10. Prodigia ejus, et judicia oris ejus.
11. Semen Abraham servi ejus,
12. Filii Jacob electi ejus.
13. Ipse Dominus Deus noster,
14. In universa terra judicia ejus.
15. Memor fuit in sæculum testamenti sui,
16. Verbi, quod mandavit in mille generationes.
17. Quod disposuit Abraham,
18. Et juramenti sui Isaac.
19. Et statuit illud Jacob in præceptum,
20. Et Israel in testamentum æternum.
21. Dicens : Tibi dabo terram Chanaan,
22. Funiculum hæreditatis vestræ
23. Cum essent ipsi numero modici,
24. Paucissimi et incolæ ejus.
25. Et pertransierunt de gente in gentem :
26. Et de regno ad populum alterum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Αἱ ἰάσεις καὶ αἱ διδασκαλίαι τοῦ λόγου τῆς χά-
ριτος αὐτοῦ (1).
11. Οἱ πιστοὶ ὡς Ἀβραάμ.
12. Οἱ ἀπόστολοι ὡς Ἰακώβ, τουτέστι καθαροὶ τῇ
καρδίᾳ.
13. Ὁ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς καὶ ἐπὶ γῆς ὄφθεις (2).
14. Τὰ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις προστάγματα αὐτοῦ.
15. Ἐπλήρωσεν ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ τὰ περὶ τῆς βασι-
λείας αὐτοῦ.
16. Περὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ, οὗ προέλεγε καθ' ἐκά-
στην γενεάν διὰ τῶν προφητῶν.
17. Ὅτι εἶπε τῷ Ἀβραάμ· Ἔσται τὸ σπέρμα σου
ὡς τὰ ἀστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει καὶ τῷ φωτί.
18. Καὶ τὴν πίσιν αὐτῷ τῷ λαῷ τῆς χάριτος (3)
[χαρᾶς]. Ὁρκος γὰρ πίστις ἐστίν. Ἰακώβ δὲ ἐρμη-
νεύεται χάρις.
19. Καὶ ἐπλήρωσεν αὐτὴν ἀσάλευτον τὴν ἐπαγγε-
λίαν τῆς πίστεως τῷ λαῷ τῷ τὰ τέλη τῶν Ἰουδαίων
κατασχόντι.
20. Καὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς ἁγίοις πᾶσι
τοῖς ὁρῶσιν αὐτὸν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, καὶ ὁμο-
λογοῦσιν αὐτὸν, ὡς Θεὸν (4) κατ' οὐσίαν, ὡσπερ ὁ
Ἰσραὴλ ὁρῶν τὸν Θεόν.
21. Λέγων τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων· Ὑμεῖν δώσω
πάντα τὸν κόσμον τῶν ἔθνων. Χανιὰν γὰρ ἐρμηνεύε-
ται προσκυνητῶν τῆν (5) ἀνομιαν, ὅπερ ἦσαν τὰ ἔθνη. D
22. Ἀπέραντον πλήθος τῆς κληρονομίας ὑμῶν.
23. Ἦσαν γὰρ δώδεκα.
24. Ἰδιώτας τῷ λόγῳ, καὶ πτωχοὺς ἐν τῷ κόσμῳ.
25. Κηρύσσοντες τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (6).
26. Καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων διῆλθον κηρύσ-
σοντες εἰς τὰ ἔθνη.
10. Sanationes, et doctrinæ verbi gratiæ ipsius
11. Fideles sicut Abraham.
12. Apostoli sicut Jacob. hoc est mundi corde :
13. Qui a principio, idem et in terra visus est.
14. Præcepta ejus, quæ in Evangeliiis continentur.
15. Implevit in tempore novissimo quæ de regno
suo promiserat.
16. De passione sua, quam prædixit in singulis
generationibus per prophetas,
17. Quoniam dixit Abraham : Erit semen tuum
sicut astra cœli multitudine, et luce ²².
18. Et fidem eidem populo gratiæ [lætitia] ; nam
juramentum fides est. Jacob autem interpretatur
gratia.
19. Et implevit ipsam incommutabilem promi-
sionem fidei populo detinenti novissima Judæorum.
20. Et apostolis et sanctis omnibus videntibus
eum in similitudinem hominum et constantibus
eum ut Deum secundum essentiam, quemadmodum
Israel videns Deum interpretatur.
21. Dicens choro apostolorum : Vobis dabo omnem
mundum gentium. Chanaam enim interpretatur ad-
orans iniquitatem, quales erant gentes.
22. Infinitam multitudinem hæreditatis vestræ
23. Erant enim duodecim.
24. Sermone imperiti et pauperes in mundo
25. Prædicantes regnum Dei.
26. Et de populo Judæorum pertransierunt ad
prædicandum in gentibus

²² Gen. xv, 5 ; xvi, 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Χάριτος σου.
(2) Ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθη.
(3) Αὐτοῦ τῷ λαῷ τῆς χάριτος, etc., Ἰσαάκ δὲ, etc.

(4) Εἰς Θεόν, etc.
(5) Τῆν deest.
(6) Θεοῦ εἰς πάντα τὰ ἔθνη.

27. Non reliquit hominem nocere eis :	A	27. Οὐκ ἀφήκεν ἄνθρωπον ἀδικῆσαι αὐτοῦς ·
28. Et corripuit pro eis reges.		28. Καὶ ἤλεγξεν ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς.
29. Nolite tangere christos meos .		29. Μὴ ἅπτειθε τῶν χριστῶν μου ·
30. Et in prophetis meis nolite malignari.		30. Καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε.
31. Et vocavit famem super terram :		31. Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν
32. Omne firmamentum panis contrivit.		32. Πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψεν.
33. Misit ante eos virum :		33. Ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄνθρωπον
34. In servum venundatus est Joseph.		34. Εἰς δοῦλον ἐπράθη Ἰωσήφ.
35. Humiliaverunt in compedibus pedes ejus ·		35. Ἐταπεινωσαν ἐν πέδαις τοὺς πόδας αὐτοῦ ·
36. Ferrum pertransiit animam ejus.		36. Σίδηρον διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.
37. Donec veniret verbum ejus :		37. Μέχρι τοῦ ἔλθειν τὸν λόγον αὐτοῦ.
38. Eloquium Domini inflammavit eum.		38. Τὸ λόγιον Κυρίου ἐπύρωσεν αὐτόν.
39. Misit rex, et solvit eum :		39. Ἀπέστειλε βασιλεὺς, καὶ ἔλυσε αὐτόν ·
40. Princeps populi et dimisit eum.		40. Ἄρχων λαοῦ, καὶ ἀφήκεν αὐτόν.
41. Constituit eum Dominum domus suæ,		41. Κατέστησεν αὐτὸν Κύριον τοῦ οἴκου αὐτοῦ,
42. Et principem omnis possessionis suæ.		42. Καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς κτήσεως αὐτοῦ.
43. Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum,		43. Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ ὡς ἑαυτὸν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Non reliquit quempiam eorum, qui tunc imperium obtinebant, ut apostolos superarent.	B	27. Οὐκ ἀφήκεν τίνα τῶν τότε κρατούντων καταδυναστεῦσαι τῶν ἀποστόλων.
28. Herodem et Neronem interfecit.		28. Ἡρώδη καὶ Νέριωνα ἐθανάτωσεν.
29. Apostolos.		29. Τῶν ἀποστόλων.
30. Erant enim iidem apostoli etiam prophetæ, annuntiantes quæ futura sunt in regno cælorum.		30. Ἦσαν γὰρ οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι καὶ προφῆται, λέγοντες τὰ μέλλοντα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
31. In Synagogam intulit non famem panis, sed famem audiendi verbum Domini ²⁴ .		31. Ἐν τῇ συναγωγῇ ἤνεγκεν οὐ λιμὸν ἄρτου, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου (1).
32. Omnem eorum mundanam doctrinam dedit in perditionem.		32. Πᾶσαν αὐτῶν τὴν διδασκαλίαν τὴν κοσμικὴν εἰς ἀφανισμόν ἔδωκεν.
33. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes ²⁵ .		33. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης
34. Humanum genus venditum erat in servitutum ab Adam ob peccatum : nam Joseph interpretatur addidi.		34. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εἰς δουλείαν ἦν πεπραμένον (2) τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ · Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται προσέθηκα.
35. Domuerunt adversariæ potestates genus humanum peccato.	C	35. Ἐδάμασαν ἐναντία (3) δυνάμεις τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τῇ ἁμαρτίᾳ.
36. In mortem incidit anima universi humani generis.		36. Εἰς θάνατον ἐπέπεσε (4) ἡ ψυχὴ παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.
37. Donec venit unigenitus Filius Dei.		37. Ἔως οὗ ἦλθεν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
38. Doctrina et adventus Domini mundavit genus humanum.		38. Ἡ διδασχὴ καὶ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἐκαθάρισε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.
39. Pater Filium misit, et solvit totum mundum a peccatis suis.		39. Ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἀπέστειλε, καὶ ἔλυσε πάντα τὸν κόσμον ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.
40. Liberos ipsos effecit a dominatione peccati.		40. Ἐλευθέρους αὐτοὺς πεποίηκε τοῦ κυριεῦσθαι (5) ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.]
41. Pater Filium suum declaravit Dominum omnium sanctorum, et dixit : Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.		41. Ὁ Πατὴρ ἀνέδειξε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ Κύριον πάντων τῶν ἁγίων, καὶ εἶρηκεν, ὡς Οὗτός (6) ἐστίν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε.
42. Principem et Dominatorem omnis simul cælestis et terrestriæ, et infernæ creaturæ.	D	42. Ἄρχοντα καὶ ἐξουσιαστὴν πάσης ὁμοῦ τῆς ἔπουρανίου, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων (7) κτίσεως.
43. Apostolos ejus.		43. Τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ.

²⁴ Amos viii, 11. ²⁵ Joan. i, 6.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

(1) Θεοῦ.

(2) Πεπραμένον, etc., προσέθηκεν.

(3) Αἱ ἐναντία.

(4) Ἰπέπεσαν, etc. Τοῦ δεστ.

(5) Τοῦ μὴ κυριεῦσθαι.

(6) Ἄγιον αὐτοῦ, εἰρηκώς · Οὗτος, etc.

(7) Ἐπιγείου, καὶ καταχθονίου, etc.

44. Καὶ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ σοφίαι.
 45. Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον·
 46. Καὶ Ἰακώβ παρώκησεν ἐν γῆ Χάμ.
 47. Καὶ ἠβύησεν τὸν λαὸν αὐτοῦ σφόδρα·
 48. Καὶ ἐκραταίωσεν αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς ἐχθρούς αὐ-
 τοῦ.
 49. Μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐτοῦ τοῦ μισησαί
 τὸν λαὸν αὐτοῦ·
 50. Τοῦ δολιοῦσθαι ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ.
 51. Ἐξάπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δούλον αὐτοῦ,
 52. Ἀαρὼν, ὃν ἐξελέξατο ἑαυτῷ.
 53. Ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων αὐ-
 τοῦ,
 54. Καὶ τῶν τεράτων αὐτοῦ ἐν γῆ Χάμ.
 55. Ἐξάπέστειλε σκότος καὶ ἐσκότασεν·
 56. Ὅτι παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐτοῦ.
 57. Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷμα·
 58. Καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐτῶν.
 59. Ἐξεῖρψεν ἡ γῆ αὐτῶν βατράχους
 60. Ἐν τοῖς ταμείοις τῶν βασιλέων αὐτῶν.

- A 44. Et senes ejus prudentiam doceret.
 45. Et intravit Israel in Ægyptum :
 46. Et Jacob accola fuit in terra Cham.
 47. Et auxit populum suum vehementer :
 48. Et firmavit eum super inimicos ejus.
 49. Convertit cor ejus ut odiret populum ejus :
 50. Et dolum faceret in servos ejus.
 51. Misit Moysen servum suum,
 52. Aaron, quem elegit sibi.
 53. Posuit in eis verba signorum suorum,
 54. Et prodigiorum suorum in terra Cham.
 55. Misit tenebras et obscuravit :
 B 56. Quia exacerbaverunt sermones suos :
 57. Convertit aquas eorum in sanguinem :
 58. Et occidit pisces eorum.
 59. Edidit terra eorum ranas
 60. In penetralibus regum ipsorum:

ATHANASII INTERPRETATIO.

44. Καὶ επισκόπους καὶ πρεσβυτέρους ἐν πλήθει
 τῆς (1) χάριτος αὐτοῦ.
 45. Ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων εἰσῆλθεν ἐν τῇ θλίψει
 τοῦ κόσμου. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται τοὺς ὁρῶν
 τὸν Θεόν, ὅπερ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι. Αἴγυπτος δὲ ἐρ-
 μηνεύεται θλίψις.
 46. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ παρώκησεν ἐν τῷ κόσμῳ.
 47. Καὶ κατήρτισε τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.
 48. Ἐνίσχυσε τοὺς ἁγίους ὑπὲρ τὰς ἐναντίας δυ-
 νάμεις.
 49. Ἀπεστράφη τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν
 ἀπιστίαν αὐτῶν.
 50. Ἐπειδὴ ἐδολιεύσαντο κατὰ τῶν προφητῶν αὐ-
 τοῦ.
 51. Ἐξάπέστειλε τὸν χορὸν τῶν ἀλιέων (2).
 Μωϋσῆς γὰρ ἐρμηνεύεται ἀναίρεσις ἀφ' ὕδατος.
 Ἀπὸ γὰρ τῆς θαλάσσης ἀνεῖλετο τοὺς ἀποστόλους·
 ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.
 52. Ἀαρὼν ἐρμηνεύεται ἔργος δυνάμενος (3),
 ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, ἣν περιεποιή-
 σαστο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.
 53. Τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἔθετο ἐν τῷ λαῷ.
 54. Καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ, ὧν ὑπέμεινε τῇ
 (4) συναγωγῇ τῶν τολμηρῶν ἀνθρώπων. Χάμ γὰρ
 τολμηρὸς ἐρμηνεύεται.
 55. Ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐ-
 τῶν.
 56. Ὅτι οὐκ ἐφύλαξαν τὰ προστάγματα αὐτοῦ.
 57. Ἀφείλετο αὐτῶν τὴν χάριν, καὶ εἴασε αὐτοὺς
 δουλεῖν τῇ ἁμαρτίᾳ.
 58. Τὰς ψυχὰς αὐτῶν τὰς ἐν κόσμῳ (5) νηχομένας.
 59. Αἱ καρδίαι αὐτῶν τὰς ἐπιθυμίας τῶν δαιμόνων.
 60. Ἐν ταῖς διανοαῖς τῶν ἀρχόντων αὐτῶν.

44. Et episcopos et presbyteros in plenitudine
 gratiæ suæ.
 45. Chorus apostolorum ingressus est in tribula-
 tionem mundi. *Israel* enim interpretatur *mens videns*
Deum, quales erant apostoli. *Ægyptus* autem inter-
 pretatur *tribulatio*.
 46. Filius Dei habitavit in mundo.
 47. Et perfecit sanctos suos.
 48. Corroboravit sanctos super adversarias pote-
 states.
 49. Aversatus est gentem Judæorum propter suam
 infidelitatem.
 50. Quoniam dolos fecerunt contra prophetas
 suos.
 51. Misit chorum piscatorum. *Moses* enim inter-
 pretatur *assumptio ab aqua*. E mare siquidem sustu-
 lit apostolos : erant enim piscatores.
 52. *Aaron* interpretatur *mons virtutis*, qualis est
 D *Ecclesia fidelium*, quam comparavit sibi sanguine
 suo.
 53. Præcepta sua posuit in populo.
 54. Et passionum suarum, quas passus est in con-
 gregatione audacium hominum. *Cham* enim *audax*
 interpretatur.
 55. In congregationem eorum propter eorum in-
 fidelitatem.
 56. Quia non custodiverunt ejus præcepta.
 57. Abstulit eis gratiam, et permisit eos servire
 peccato.
 58. Animas eorum in mundo natantes.
 59. Corda eorum concupiscentias dæmonum,
 60. In mentibus principum eorum.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐμπλήσαι· τῆς, etc.
 (2) Ἀλιέων, ὃν Μωϋσῆς ἐρμηνεύεται ἀναίρεσις
 ὕδατος, etc. ἀνήλατο, etc.

- (3) Δυνάμεως.
 (4) Ἐν τῇ.
 (5) Ἐν τῷ κόσμῳ.

61. Dixit, et venit cœnomyia,
 62. Et cinipes in omnibus finibus eorum.
 63. Posuit pluvias eorum grandinem,
 64. Ignem comburentem in terra ipsorum.
 65. Et percussit vineas eorum et ficulneas eorum :
 66. Et contrivit omne lignum finium eorum.
 67. Dixit, et venit locusta,
 68. Et bruchus, cujus non erat numerus.
 69. Et comedit omne fenum in terra eorum [omnem fructum terræ eorum]:
 70. Et comedit omnem fructum terræ eorum [omne fenum in terra eorum].
 71. Et percussit omne primogenitum in terra eorum [in terra Ægypti]:
 72. Primitias omnis laboris eorum.
 73. Et eduxit eos in argento et auro :
 74. Et non erat in tribubus eorum infirmus.
 75. Lætata est Ægyptus in protectione eorum :
 76. Quia incubuit timor eorum super eos.
 77. Expandit nubem in protectionem eis :
 78. Et ignem ut luceret eis per noctem,
 79. Petierunt, et venit coturnix :

- A 61. Εἶπε, καὶ ἦλθε κυνόμυια,
 62. Καὶ σκνίπες ἐν πᾶσι τοῖς ὄροις αὐτῶν.
 63. Ἔθετο τὰς βροχὰς αὐτῶν χάλασαν,
 64. Πῦρ καταφλέγον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν.
 65. Καὶ ἐπάταξε τὰς ἀμπέλους αὐτῶν καὶ τὰς σκᾶς αὐτῶν·
 66. Καὶ συνέτριψε πᾶν ξύλον ὄρου αὐτῶν.
 67. Εἶπε, καὶ ἦλθεν ἀκρίς,
 68. Καὶ βρούχος, οὗ οὐκ ἦν ἀριθμὸς.
 69. Καὶ κατέφαγε πάντα χόρτον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν·
 70. Καὶ κατέφαγε πάντα τὸν καρπὸν τῆς γῆς αὐτῶν.
 71. Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν·
 B 72. Ἀπαρχὴν παντὸς πόνου αὐτῶν.
 73. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσῷ.
 74. Καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν.
 75. Εὐφράνθη Ἄιγυπτος ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν·
 76. Ὅτι ἐπέπεσαν ὁ φόβος αὐτῶν ἐπ' αὐτούς.
 77. Διεπέτασε νεφέλην εἰς σκέπην αὐτοῖς·
 78. Καὶ πῦρ τοῦ φωτίσαι αὐτοῖς τὴν νύκτα.
 79. ἤτησαν, καὶ ἦλθεν ὄρνυγομήτρα·

ATHANASII INTERPRETATIO.

61. Permisit, et venerunt gentes contra ipsos.
 62. Et plaga insanabilis super eorum animas.
 63. Reliquit eos obedire doctrinæ dæmonum.
 64. Diabolum, qui consumpsit eorum gentem.
 65. Animas eorum, quia infructiferæ manebant.
 66. Omnem hominem earum tribuum fructum non ferentem,
 67. Permisit, ut venirent gentes adversus eos.
 68. Gens Romanorum valde eos numero excedens.
 69, 70. Perdidit omnem eorum gentem.
 71. Et occidit omnem Judæum in Jerusalem; ipsum enim populum Scriptura primogenitum autem dixit.
 72. Cum ipsis primoribus interfecerunt omnem eorum multitudinem.
 73. Judæos autem ipsi credentes eduxit ex Jerusalem in gratia sua.
 74. Et nullus Judæorum credentium inventus est, qui vulneratus fuerit in bello.
 75. In eorum interitu.
 76. Quia custodiebant eos,
 77. Expandit auxilium suum credentibus :
 78. Gratiam suam, ut mundum illuminaret,
 79. Cœlestia sua dona dedit fidelibus :

61. Συνεχώρησε, καὶ ἦλθε τὰ ἔθνη κατ' αὐτῶν.
 62. Καὶ πληγὴ ἀνίατος ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
 63. Ἔλασεν αὐτοὺς διδαχῇ (1) τῶν δαιμόνων κείθεσθαι.
 64. Τὸν διάβολον καταφθείροντα τὸ ἔθνος αὐτῶν.
 65. Τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ἐπειδὴ ἀκαρποὶ ἔμενον (2).
 66. Πάντα ἀνθρώπων τῶν φυλῶν αὐτῶν μὴ καρποφοροῦντα.
 67. Τὰ ἔθνη συνεχώρησεν ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν [αὐτούς] (3).
 68. Τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων λαὸν ἐκλείποντα (4) [λαὸν ἐκλείπον] αὐτούς.
 69, 70. Ἐξολόθρευσε ἅπαν (5) τὸ ἔθνος αὐτῶν.
 71. Καὶ ἐφόνευσε πάντα Ἰουδαίον ἐν τῇ Ἱερουσαλῆμ. Αὐτὸν γὰρ τὸν λαὸν ἡ Γραφὴ πρωτότοκον ἔλεγε πρότερον.
 72. Ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῶν ἐφόνευσαν πᾶν τὸ πλῆθος αὐτῶν.
 73. Τοὺς δὲ πιστεύσαντας αὐτῷ Ἰουδαίους ἐξήγαγεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλῆμ ἐν τῇ χάριτι αὐτοῦ.
 74. Καὶ οὐχ εὐρέθη τις τῶν πιστευσάντων Ἰουδαίων ὁ πληγὴς ἐν τῷ πολέμῳ.
 75. Ἐπὶ τῇ (6) ἀπωλείᾳ αὐτῶν.
 76. Ὅτι ἐφρουροῦντο (7) αὐτούς.
 77. Τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἠπλωσε τοῖς πιστεύουσι (8).
 78. Τὴν χάριν (9) αὐτοῦ φωτίσαι τὸν κόσμον.
 79. Τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἔδωκε τοῖς πιστοῖς·

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τῇ διδαχῇ
 (2) Διέμενον.
 (3) Αὐτὸν habet etiam cod. Vat.
 (4) Ἐκλείποντα. Forte legendum ἐκλιγεύοντα,
 (5) Πάντα,

- (6) Ἐν τῇ.
 (7) Ἐφοδοῦντο.
 (8) Αὐτοῦ τοῖς πιστοῖς.
 (9) Καὶ τὴν χάριν, εἰς.

80. Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἐπέπλησεν αὐτούς.
 81. Διέβρηξε πέτραν, καὶ ἐρρύθησαν ὕδατα.
 82. Ἐπορεύθησαν ἐν ἀνύδροις ποταμοί.
 83. Ὅτι ἐμνήσθη τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου αὐτοῦ,
 84. Τοῦ πρὸς Ἀβραάμ τὸν δοῦλον αὐτοῦ.
 85. Καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει.
 86. Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ.
 87. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς χώρας ἐθνῶν.
 88. Καὶ πόλους λαῶν κατεκληρονόμησαν.
 89. Ὅπως ἂν φυλάξωσι τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.
 90. Καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκζητήσωσι.

Ἀλληλουία. ΨΑΛ. PE.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός.
 2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου;
 4. Ἀκουστάς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;
 5. Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, καὶ (α) ποιοῦν-
 τες δικαιοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ.

(a) Vers. 6. Καὶ ποιοῦντες, etc. V. 7. Μνήσθητι, etc.

- A 80. Et pane cæli saturavit eos [panem cæli dedit eis].
 81. Dirupit petram, et fluxerunt aquæ :
 82. Abierunt [Et abierunt] in siccis flumina.
 83. Quoniam memor fuit verbi sancti sui
 84. Quod habuit ad Abraham puerum suum.
 85. Et eduxit populum suum in exultatione :
 86. Et electos suos in lætitia.
 87. Et dedit illis regiones gentium :
 88. Et labores populorum possederunt.
 89. Ut custodiant justificationes ejus :
 90. Et legem ejus requirant [requirant].

Alleluia. PSAL. CV.

1. Constemini Domino, quoniam bonus.
 2. Quoniam in sæculum misericordia ejus,
 3. Quis loquetur potentias Domini?
 4. Auditas faciet omnes laudes ejus?
 5. Beati qui custodiunt iudicium, et faciunt ju-
 stitiam in omni tempore.

ATHANASH INTERPRETATIO.

80. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν (1) εἰς
 μετάληψιν (a).

81. Τὴν πλευρὰν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ (2) διήνοξε, καὶ
 ἔπότησε τὸν κόσμον.

82. Ἐπορεύθησαν ἐν τοῖς ἔθνεσιν οἱ εὐαγγελισταί.

83, 84. (3) Ὅ ἔπηγγελιατο λέγων τῷ Ἀβραάμ.
 Ἐν τῇ πίστει σου εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη.

85. Ἐκ τοῦ κόσμου τούτου τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ ἐρ-
 ρύσατο.

86. Καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ ἐν χαρῇ.

87. Τὰς αἰωνίους ἀνεπαλιν (4).

88. Τὰς μονὰς τῶν ἁγίων.

89. Ἀτελευτήτως διαμένωσιν (5) εἰς τὸ βάπτισμα
 τοῦ Θεοῦ.

90. Καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐξακριβώσαντες πληρῶ-
 σουσι.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (6) Ἀλληλουία, ἧπερ ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus appositus continet : *Alleluia*; quod interpretatur *laudate eum qui Deus est*.

Ἐξαγγεiliate αὐτῷ τὰς προτέρας ἐν τῇ ἀγνοίᾳ D
 ὑμῶν πράξεις, ὅτι ἀγαθός ἐστιν.

2. Καὶ ἀδιάλειπτον τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

3, 4. Τίς δυναθῆ διηγῆσασθαι μόνον τὰς εὐεργε-
 τίας τοῦ Κυρίου, ἃς παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα
 ἀκούοντες ὑμῶσιν (7) αὐτόν;

5. (8) Μακάριοι οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ κρίσις,
 καὶ ποιοῦντες δικαιοσύνην, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας
 ποιοῦντες ἀγαθόν.

²⁰ Gen. xii, 18.

Addenda et corrigenda ex coo. Vatic.

(1) Ἐδωκεν αὐτοῖς, etc.

(2) Αὐτοῦ deest.

(3) N. 83, Ὅ, etc. N. 84, 85. Ἐκ τοῦ.

(4) Ἀναπαύσεις.

(5) Διαμένωσιν.

80. Filium suum unigenitum dedit in participa-
 tionem.

81. Latus Filii sui aperuit, et potum dedit
 mundo.

82. Abierunt in gentes Evangelii præcones.

83, 84. Quod promiserat Abraham dicens. In
 fide tua benedicentur omnes gentes **.

85. Ex hoc mundo fideles suos liberavit.

86. Et sanctos suos in gaudio.

87. Æterna refrigeria.

88. Sanctorum mansiones.

89. In sempiternum permaneant in Dei baptismo.

90. Et legem ejus accurate ac diligenter im-
 plement.

1. Enuntiate ipsi priores vestras actiones, quæ
 in ignorantia commisistis, quoniam bonus est.

2. Et indefectibilis misericordia ejus.

3, 4. Quis poterit narrare solum beneficentias
 Domini, quas præbet hominibus, ut audientes lau-
 dent eum?

5. Beati credentes, quod est iudicium, et fa-
 cientes justitiam, et nocte ac die bonum operantes.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει.

(7) Ὑμῶσιν.

(8) N. 5, Μακάριοι usque ad κρίσις. N. 6. Καὶ
 νυκτὸς, etc. τὸ ἀγαθόν. Desunt καὶ ποιοῦντες δικαιο-
 σύνην.

(a) Μετάληψις, *communio* seu participatio Eucharistiæ. Vid. *Lex. Suic.*

6. Memento nostri, Domine, in beneplacito po- A
Puli tui :
7. Visita nos in salutari tuo.
8. Ad videndum in bonitate electorum tuorum,
9. Ad lætandum in lætitia gentis tuæ,
10. Ut lauderis cum hæreditate tua.
11. Peccavimus cum patribus nostris :
12. Injuste egimus, iniquitatem fecimus.
13. Patres nostri in Ægypto non intellexerunt
mirabilia tua ;
14. Non fuerunt memores multitudinis miseri-
cordiæ tuæ :
15. Et irritaverunt ascendentes in mare Rubrum.
16. Et salvavit eos propter nomen suum ;
17. Ut notam faceret potentiam suam,
18. Et increpuit mare Rubrum, et exsiccatum
est .
19. Et deduxit eos in abyso sicut in deserto,
20. Et salvavit eos de manu odientis [odientium]:
21. Et redemit eos de manu inimicorum.
6. Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ
σου ·
7. Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου.
8. Τοῦ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου,
9. Τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ ἔθνους σου,
10. Τοῦ ἐπαινεῖσθαι μετὰ τῆς κληρονομίας σου.
11. Ἡμάρτομεν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν ·
12. Ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν.
13. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν Αἰγύπτῳ οὐ συνῆκαν τὰ
θαυμάσιά σου ·
14. Οὐκ ἐμνήσθησαν τοῦ πλήθους τοῦ ἐλέους σου ·
15. Καὶ παρεπίκραναν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ
θαλάσῃ.
16. Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ·
17. Τοῦ γνωρίσαι τὴν δυναστείαν αὐτοῦ.
18. Καὶ ἐπέτιμψε τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, καὶ ἐξη-
ράνθη ·
19. Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐν ἀβύσσῳ ὡς ἐν ἐρήμῳ.
20. Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς μισοῦντος ·
21. Καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

6. Memento nostri, Domine, quoniam tibi pla-
cuit ut venires ad eos qui credituri erant,
7. Visita nos infirmos in passione tua,
8. Ad faciendam misericordiam nobiscum in ho-
nitate, quam facis erga Dei electos.
9. Ad lætandum in gratia, quam præbes sanctis
tuis.
10. Ut digni efficiamur beatitudine eorum, qui
beneplacent tibi.
11, 12. Nos et patres nostri crucifigentes te ini-
que egimus.
13. Patres nostri, cum in tenebris essent, non
intellexerunt magnitudinem misericordiæ tuæ.
14. Non recordati sunt impensitatis misericor-
diæ tuæ, qui cum Deus esses, dignatus es hominem
feri, et manifestari hominibus,
15. Et mente elati irritaverunt te mundana tur-
pitudine.
16. Et eorum infirmos, aut a diabolo possessos
salvavit propter benignitatem nominis sui.
17. Ut ostenderet ipsis suam potentiam.
18. Et increpuit verbo gratiæ suæ peccatum
mundi, et mortificavit illud.
19. Et credentes ei deduxit in baptismo, in illu-
minatione ut filios Israel in eremo.
20, 21. Baptismus principes Satanæ mortificavit.
6. Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ὅτι εὐδοκεῖς τοῦ ἐλ-
θεῖν [πρὸς] τοὺς πιστεύοντας (1).
7. Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς τοὺς ἀσθενεῖς ἐν τῷ πάθει σου ·
8. Τοῦ δὲ ἡμᾶς (2) ἐλεῆσαι ἐν τῇ ἀγαθότητι ἣν
ποιεῖν [ποιεῖς] τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ.
9. Τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ χάριτι ἣν (3) παρέχεις
C τοῖς ἁγίοις σου.
10. Τοῦ ἀξιωθῆναι μακαριασμοῦ (4) τῶν εὐαρε-
στησάντων σοι.
11, 12. Ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ σταυρώσαν-
τές σε ἠνομήσαμεν.
13. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν (5) σκότει διπτες οὐ συν-
ῆκαν τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐσπλαγγίας σου.
14. Οὐκ ἐμνήσθησαν τὸ ἀμέτρητον (6) ἐλέους σου,
ὅτι Θεὸς ὢν ἠξίωσας ἀνθρώπος γενέσθαι, καὶ ὀφθῆναι
τοῖς ἀνθρώποις.
15. Καὶ παρεπίκρανάν σε ἐπαιρόμενοι τῇ δια-
νοίᾳ ἐν (7) τῇ αἰσχύνῃ τοῦ κόσμου.
16. Καὶ τοὺς ἀσθενούντας αὐτῶν, ἣ καταδυνα-
στευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἔσωσε διὰ τὸ ὄνομα
αὐτοῦ τὸ φιλόνητον.
17. Ἴνα φανερώσῃ αὐτοῖς τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ.
18. Καὶ ἐπέτιμψε διὰ τοῦ λόγου τῆς χάριτος αὐ-
τοῦ τῇ ἀμαρτίᾳ τοῦ κόσμου, καὶ ἐνέκρωσεν αὐτήν.
19. Καὶ τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ ὠδήγησεν ἐν τῷ
βαπτίσματι, ἐν φωτισμῷ ὡς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν
τῇ ἐρήμῳ.
20, 21. (8) Τὸ βάπτισμα τοὺς ἀρχοντας τοῦ Σα-
τανᾶ ἐθανάτωσεν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- 1) Ἐλθεῖν, καὶ σῶσαι τοὺς πιστεύοντας σοι.
2) Τοῦ καὶ ἡμᾶς, etc. ἢ ποιεῖς τοῖς ἐκλεκτοῖς, etc.
3) Ἡ.
4) Τοῦ μακαριασμοῦ.
5) Ἐν τῷ, etc.

- (6) Ἄμετρον.
(7) Διανοία κατὰ σοῦ, ἐν, etc.
(8) N. 20, 21, 22. Τό, etc. N. 23. Πάντας γὰρ
αὐτοὺς, etc.

22. Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλίβοντας αὐτούς·
 23. Εἷς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη.
 24. Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.
 25. Καὶ ᾄσαν τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ.
 26. Ἐτάχυναν, ἐπελάθοντο τῶν ἔργων αὐτοῦ·
 27. Οὐχ ὑπέμειναν τὴν βουλήν αὐτοῦ.
 28. Καὶ ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ ἐρήμῳ·
 29. Καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ.
 30. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ αἴτημα αὐτῶν·
 31. Ἐξαπέστειλε πλησμονὴν εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
 32. Καὶ παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ παρεμβολῇ,
 33. Τὸν (α) Ἰααρὼν τὸν ἅγιον Κυρίου.
 34. Ἦνοιχθη ἡ γῆ, καὶ κατέπεε Δαθάν·
 35. Καὶ ἐκάλυψεν ἐπὶ τὴν συναγωγὴν Ἀβειρών.
 36. Καὶ ἐξεκαύθη πῦρ ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν·
 37. Φλόξ κατέφλεξε ἀμαρτωλοῦς.

(α) Τὸν deest.

- A 22. Operuit aqua tribulantes eos :
 23. Unus ex eis non remansit.
 24. Et crediderunt verbo ejus [verbis] :
 25. Et cecinerunt laudem [laudaverunt laudem]
 ejus.
 26. Cito fecerunt, obliiti sunt operum ejus :
 27. Et non sustinuerunt consilium ejus,
 28. Et concupierunt concupiscentiam in deserto :
 29. Et tentaverunt Deum in inaquoso,
 30. Et dedit eis petitionem ipsorum :
 31. Misit saturitatem in animas eorum,
 32. Et irritaverunt Moysen in castris ,
 33. Aaron sanctum Domini.
 34. Aperta est terra, et deglutivit Dathan :
 35. Et operuit super congregationem Abiron,
 36. Et exarsit ignis in synagoga eorum .
 B 37. Flamma combussit peccatores.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 22, 23. Πάντας γὰρ συνέτριψεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος.
 24. Οἱ βαπτισθέντες ἐπίστευσαν τοῖς ῥηθείαι παρ' αὐτοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγέλοις περὶ τῆς ἀποκειμένης βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
 25. Καὶ ἐδόξασαν αὐτόν.
 26. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων
 27. Οὐ διέμειναν ἐν τῷ νόμῳ καὶ ταῖς φωναῖς τῶν προφητῶν.
 28. Καὶ μᾶλλον ἠγάπησαν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ κόσμου τούτου.
 29. Καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ταῖς μὴ ἔχουσαις χάριν Θεοῦ, λέγοντες αὐτῷ· *Σημεῖον θέλομεν ἰδεῖν ἀπὸ σοῦ.*
 30. Ὅπερ (1) ἠθέλησαν.
 31. Ἐκ τῶν πέντε (2) ἄρτων, καὶ πάλιν ἐκ τῶν ἑπτὰ ἐχόρτασεν αὐτούς.
 2, 33. (3) Καὶ ἐπέμειναν παροργίζοντες τὸν Υἱὸν ἐν τῷ κόσμῳ. *Μωϋσῆς* γὰρ ἐρμηνεύεται *ἀνάληψις*, ὅπερ ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀνελήφθη γάρ. *Ἰααρὼν* ἐρμηνεύεται *ὄρος δυναμῆως*· τὸν οὖν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ λέγει, τὸν κατὰ φύσιν ἅγιον.
 34. Ἦνοιχθη ἡ ψυχὴ τῶν ἀπειθούντων τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔλαβεν ἑαυτοὺς τὴν ἀμαρτίαν [ἡ ἀμαρτία] αὐτῶν· *Δαθάν* γὰρ *κρίσις δεδομένη* ἐρμηνεύεται (4).
 35. *Ἀβειρών* ἐρμηνεύεται *πατέρων ὑψηλῶν*. Ἐκάλυψεν οὖν ἡ ἀμαρτία τὴν συναγωγὴν τὸ μὲν πρῶτον τῶν Πατέρων τῶν ἁγίων, [δεύτερον δὲ] τῶν ἀρχόντων (5) τῶν τετυφλωμένων.
 36. Καὶ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν.
 37. Καὶ ἀνομία κατηνώλεσεν αὐτούς.

¹ Matth. xii. 32. ² Matth. xiv. 16 ; xv. 34 ; Marc. vi. 38 ; viii. 4 ; Joan. vi. 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὅπερ, etc.
 (2) Πέντε γάρ.
 (3) N. 32. Καὶ ἐ. π. τ. Υἱ. τοῦ Θεοῦ usque ad ἀνελήφθη γάρ. N. 33. Ἰααρὼν ἐ. δ. δυνατόν, etc.

- 22, 23. Omnes enim contrivit in aqua.
 24. Baptizati autem crediderunt ea quæ dicta sunt in Evangeliiis de regno cælorum, quod eis repositum est.
 25. Et glorificaverunt eum.
 26. Populus Judæorum.
 27. Non permanserunt in lege et dictis prophetarum.
 28. Et magis dilexerunt mundi hujus oblectationem.
 29. Et tentaverunt Deum in cordibus eorum gratiam Dei non habentibus, dicentes ipsi : *Voluimus a te signum videre* ¹.
 30. Quod voluerunt.
 31. Quinque panibus, et rursus septem satiavit eos ².
 32, 33. Et perseveraverunt irritantes Filium in mundo. *Moses* enim interpretatur *assumptio*, quod convenit Dei Filio, qui assumptus est. *Aaron* interpretatur *mons virtutis* : itaque significat Dei Filium, qui secundum naturam sanctus est.
 34. Aperta est anima non obtemperantium Domino, et peccatum eorum suscepit ipsos ; nam *Dathan* *judicium datum* interpretatur.
 35. *Abiron* interpretatur *pater excelsus*. Peccatum igitur cooperuit synagogam antea Patrum sanctorum, et deinde principum eorum, qui exccati sunt.
 36. Et abundavit peccatum in corde eorum.
 37. Et iniquitas consumpsit eos

- (4) Ἐλαβον ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν ἀμαρτίαν αὐτῶν. *Δαθάν* γὰρ ἐρμηνεύεται *κρίσις δεδομένη*.
 (5) Τὸ δὲ δεύτερον βούλεται ἡ ἐρμηνεία τῶν ἀρχόντων, etc.

- 38. Et fecerunt vitulum in Choreb :
- 39. Et adoraverunt sculptile.
- 40. Et mutaverunt gloriam suam
- 41. In similitudinem vituli comedentis fenum.
- 42. Et oblitī sunt Deum, qui salvavit eos :

- 43. Qui fecit magnalia in Ægypto,
- 44. Mirabilia in terra Cham,
- 45. Terribilia in mari Rubro.
- 46. Et dixit ut disperderet eos :
- 47. Si non Moyses electus ejus
- 48. Stetisset in confractioe in conspectu ejus,
- 49. Ut averteret iram ejus, ne disperderet eos.

- 50. Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem :
- 51. Non crediderunt verbo ejus.
- 52. Et murmuraverunt [murmurabant] in tabernaculis suis :

(a) Καὶ δεστ.

- A 38. Καὶ ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήθ·
- 39. Καὶ προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ.
- 40. Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ
- 41. Ἐν ὁμοιώματι μόσχου ἐσθλοῦτος χόρτον.
- 42. Καὶ (a) ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτούς·
- 43. Τοῦ ποιήσαντος μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ,
- 44. Θαυμάσια ἐν γῆ Χάμ,
- 45. Φοδερὰ ἐπὶ θαλάσσης Ἐρυθρᾶς.
- 46. Καὶ εἶπε τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς·
- 47. Εἰ μὴ Μωϋσῆς ὁ ἐκλεκτός αὐτοῦ
- 48. (b) Ἐστῆ ἐν τῇ θραύσει ἐκώπιον αὐτοῦ,
- 49. Τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς.
- 50. Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητὴν·
- B 51. Οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.
- 52. Καὶ ἐγόγγυσαν [ἐγόγγυζον] ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν·

- (b) Vers. 48 omissus est ab antiquo scriptore.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 38. Et fecerunt sibi ipsis cor insipiens in mentis suæ obcæcatione. *Choreb* enim interpretatur *essicatio*, qualis est cæcitas.
- 39. Et in servitutem redacti sunt a peccato.
- 40. Et gloriam intellectus, quem dedit eis Deus, C transmutaverunt in mentem reprobam.
- 41. Et assimilati sunt jumento insipienti, et quemadmodum illud fenum edit, quod in ignem mittitur, ita et isti peccatum suscipiunt, quod in combustionem projicitur.
- 42. Et oblitī sunt Salvatorem mundi.
- 43. Qui magna fecit in tenebris mundi; *Ægyptus* enim *tenebræ* interpretatur.
- 44. In synagoga Judæorum. *Cham* enim *audax* interpretatur, qualis est Judæorum populus.

- 45. Terribilia in mundo iniquitatis.
- 46. Et dixit Pater, ut disperderet eos.
- 47, 48. Nisi Filius ejus stetisset in cruce dicens : *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt* 29.
- 49. Ut averteret iram ejus, ne disperderet eos. *Moses* enim *assumptio* interpretatur, quod convenit Domino nostro Jesu, qui assumptus est.

- 50. Deiparam Mariam injuriis afficientes, et Domino de ipsa dicentes : *Nos ex fornicatione nati non sumus* 30.
- 51. Non crediderunt, quod Filius Dei esset.
- 52. Murmuraverunt in se ipsis dicentes : *Nonne hic est fabri filius* 31 ?

- 38. Καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς ἀσύνετον καρδίαν ἐν τῇ πηρώσει τῆς διανοίας αὐτῶν. Χωρήθ γὰρ ἐρμηνεύεται *ξηρασμός*, ὅπερ ἐστὶ πῆρωσις.
- 39. Καὶ ἐδουλώθησαν τῇ ἁμαρτίᾳ.
- 40. Καὶ τὴν (1) δόξαν τῆς συνέσεως, ἧς ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεός, μετέβαλον εἰς ἀδόκιμον νοῦν.
- 41. Καὶ ὁμοιώθησαν κτήνει ἀσυνέτῳ, καὶ ὥσπερ ἐκεῖνα χόρτον ἐσθίει τὸν εἰς τὸ πῦρ βαλλόμενον, οὕτως καὶ οὗτοι τὴν ἁμαρτίαν μεταλαμβάνουσι τὴν εἰς καῦσιν βαλλομένην.
- 42. Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.
- 43. Τοῦ ποιήσαντος μεγάλα ἐν τῷ σκότει τοῦ κόσμου. *Αἰγύπτος* γὰρ *σκότος* ἐρμηνεύεται (2).
- 44. Ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων. *Χάμ* γὰρ *τολμηρός* ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
- 45. Φοδερὰ ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ανομίας
- 46. Καὶ εἶπαν ὁ Πατήρ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς.
- 47, 48. Εἰ μὴ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ἔστῃ (3) ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ λέγων· *Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν*.
- 49. Ὅπως ἀποστρέψῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς. *Μωϋσῆς* γὰρ *ἀνάληψις* ἐρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς· ἀνελήφθη γὰρ.
- 50. Τὴν Θεοτόκον *Μαρίαν* ὀνειδίζοντες, τῷ Κυρίῳ περὶ αὐτῆς καὶ λέγοντες· *Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννημέθα*.
- 51. Οὐκ ἐπίστευσαν, ὅτι ὁ Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ.
- 52. Ἐγόγγυζον καθ' ἑαυτούς λέγοντες· *Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτορος υἱός;*

29 Luc. xiii, 34. 30 Joan. viii, 41. 31 Matth. xiii, 55; Joan. vi, 42.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 40. Καὶ τὴν etc., usque ad ἀσυνέτῳ. N. 41. Καὶ ὥσπερ, etc.

(2) Ἐρμηνεύεται σκότως. (3) Ἐστῆ non legitur.

53. Οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου.
 54. Καὶ ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς,
 55. Τοῦ καταβαλεῖν αὐτούς ἐν τῇ ἐρήμῳ.
 56. Καὶ τοῦ καταβαλεῖν τὸ σπέρμα αὐτῶν ἐν τοῖς
 ἰθνεσι.
 57. Καὶ διασκορπίσαι αὐτούς ἐν ταῖς χώραις.
 58. Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγῶρ·
 59. Καὶ ἔφαγον θυσίας νεκρῶν.
 60. Καὶ παρώξυναν αὐτὸν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
 κτύων·
 61. Καὶ ἐπληθύνθη ἐν αὐτοῖς ἡ πτώσις.
 62. Καὶ ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξήλασατο·
 63. Καὶ ἐκόπασεν ἡ θραύσις.
 64. Καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην,
 65. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἕως τοῦ αἰῶνος.
 66. Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας·
 67. Καὶ ἐκακώθη Μωϋσῆς δι' αὐτούς.
 68. Ὅτι παρετίκραναν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ·
 69. Καὶ διέστειλεν ἐν τοῖς γέλωσιν αὐτοῦ.

- A 53. Non exaudierunt vocem Domini.
 54. Et elevavit manum suam super eos,
 55. Ut prosterneret eos in deserto.
 56. Et ut dejiceret semen eorum in nationibus :
 57. Et dispergeret eos in regionibus.
 58. Et initiati sunt Beelphegor :
 59. Et comederunt sacrificia mortuorum.
 60. Et irritaverunt eum in adinventionibus
 suis :
 61. Et multiplicata est in eis ruina.
 62. Et stetit Phinees et placavit :
 63. Et cessavit quassatio.
 64. Et reputatum est ei in justitiam,
 65. In generationem et generationem usque in
 B sempiternum.
 66. Et irritaverunt eum ad aquam contradic-
 tionis :
 67. Et vexatus est Moyses propter eos.
 68. Quia exacerbaverunt spiritum ejus :
 69. Et distinxit in labiis suis.

ATHANASHI INTERPRETATIO

53. Οὐκ εἰσήκουσαν τῆς μαρτυρίας τοῦ Πατρὸς
 ἐπ' οὐρανῶν βωῶσης (1)· Ὁὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου
 ὁ ἀγαπητός.
 54. Καὶ ὠργίσθη αὐτούς (2).
 55. Τοῦ συναπολέσθαι (3) αὐτούς τῇ ἁμαρτίᾳ.
 56. Καὶ τοῦ παραδοῦναι αὐτούς τῇ τῶν ἐθνῶν ἀνα-
 στροφῇ.
 57. Καὶ ἀποστρέψαι (4) αὐτούς ἐν ταῖς τοῦ βίου
 ἐπάταις.
 58. Καὶ ἐλάτρευσαν τῷ διαβόλῳ διὰ τῆς ἀνομίας·
 Βεελφεγῶρ γὰρ ἐρμηνεύεται εἶδος ἀσχημοσύνης,
 καὶ δαιμονομαγῶν.
 59. Καὶ μετέλαβον τὰς ἐπιθυμίας τὰς νεκρούσας
 τὴν ψυχὴν αὐτῶν.
 60. Ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν.
 61. Καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν συνέπεσε τῇ ἁμαρτίᾳ.
 62. Καὶ Στεφάνος πάλιν προσήγατο περὶ αὐτῶν
 λιθαζόμενος λέγων· Κύριε, μὴ θήσης αὐτοῖς τὴν
 ἁμαρτίαν ταύτην· Φινεὲς γὰρ ἐρμηνεύεται στόμα
 αὐτοῦ σιγῶν· τοῦτο γὰρ εἰπὼν ἐκοιμήθη.
 63. Καὶ ἐπαύσατο ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ.
 64, 65. Καὶ ἐλογίσθη τῷ Στεφάνῳ εἰς δικαιοσύνην.
 66. Καὶ παρώργισαν τὸν Κύριον μὴ πιστεῦσαι (5)
 τῷ βαπτίσματι αὐτοῦ.
 67. Καὶ ἠσθένησεν ὁ νόμος δι' αὐτούς.
 68. Ὅτι παρώργισε τὸν λαλήσαντα δι' αὐτοῦ (6).
 69. Οὐκ ἔτι ἐλάλει αὐτοῖς ὁ νόμος.

53. Non exaudierunt Patris testimonium e caelis
 clamans : *Hic est Filius meus dilectus* ²¹.
 54. Et iratus est eis.
 55. Ut ipsos perderet cum peccato.
 56. Et ut traderet eos gentium subversioni.
 57. Et averteret eos in deceptiones vitae.
 58. Et coluerunt diabolum per iniquitatem : *Beel-
 phegor* enim interpretatur *species deformitatis, et
 daemonem amans*.
 59. Et acceperunt concupiscentias occidentes
 eorum animam.
 60. In peccatis eorum.
 61. Et multitudo eorum concidit peccato.
 62. Et rursus Stephanus cum lapidaretur oravit
 pro eis dicens : *Domine, ne statuas illis hoc peccu-
 tum* ²². *Phinees* enim interpretatur *os ejus silens*
 D hoc enim dicens obdormivit.
 63. Et cessavit ira Dei.
 64, 65. Et reputatum est Stephano in justitiam.
 66. Et irritaverunt Dominum ejus baptismo non
 credendo.
 67. Et lex infirmata est propter eos.
 68. Quia irritaverunt loquentem per eum.
 69. Non amplius eis loquebatur lex.

²¹ Matth. xvii, 3. ²² Act. vii, 59.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

(1) Βωῶντος, etc., ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδὸκησα.
 (2) Ἐπ' αὐτούς.
 (3) Συναπολέσαι.

(4) Ἀπορρέψαι.
 (5) Πιστεῦσιντες.
 (6) Παρώργισαν π. λ. ἐν αὐτῷ.

70. Non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis :

71. Et commisti sunt inter gentes :

72. Et didicerunt opera eorum.

73. Et servierunt sculptilibus eorum :

74. Et factum est illis in scandalum.

75. Et immolaverunt filios suos, et filias suas dæmoniis.

76. Et effuderunt sanguinem innocentem,

77. Sanguinem filiorum suorum et filiarum,

78. Quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.

79. Et cæde polluta est terra in sanguinibus [eorum] :

80. Et contaminata est [terra] in operibus eorum :

81. Et fornicati sunt in adinventionibus suis.

82. Et iratus est furore Dominus in populum suum :

83. Et abominatus est hæreditatem suam.

84. Et tradidit eos in manus inimicorum [gentium] :

85. Et dominati sunt eorum, qui oderunt eos.

86. Et tribulaverunt eos inimici eorum :

87. Et humiliati sunt sub manibus eorum :

70. Οὐκ ἐξωλόθρευσαν τὰ ἔθνη, & εἶπε Κύριος αὐτοῖς·

71. Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι·

72. Καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν.

73. Καὶ ἐδούλευσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν·

74. Καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς σκάνδαλον.

75. Καὶ ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις.

76. Καὶ ἐσχέαν αἷμα ἁθῶν,

77. Αἷμα υἱῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων,

78. Ὡν ἔθυσαν τοῖς γλυπτοῖς Χαναάν.

79. Καὶ ἐφονοκτονήθη ἡ γῆ ἐν τοῖς αἵμασι [αὐτῶν]·

80. Καὶ ἐμίανθη [ἡ γῆ] ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν·

81. Καὶ ἐπορνεύσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν.

82. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ·

83. Καὶ ἐδεδούλωτο τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.

84. Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς γείτονας ἐνθούων·

85. Καὶ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ μισοῦντες αὐτούς.

86. Καὶ ἐθλίψαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν·

87. Καὶ ἐταπεινώθησαν ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

70. Non projecerunt carnales concupiscentias, quas dixit illis Dominus.

71. Et adhæserunt dæmonibus.

72. Et didicerunt eorum doctrinas.

73. Iniquitatibus.

74. Et comprehensi sunt in illis.

75. Corpora et animas eorum interfecerunt in peccato.

76-78. Et dedecoraverunt genus eorum electum redigentes in servitutem animas, et eorum corpora per ea, quibus perpetraverunt iniquitatem. Chanaan enim interpretatur adoratio iniquitatis.

79, 80. Et mortificata est tota Judæorum synagoga in peccatis.

81. Adhærentes dæmonibus, et discedentes a Deo.

82. Et iratus est in populum antea suum.

83. Ipsos Judæos.

84. Permisit, ut in eos dominarentur contrariæ D potestates.

85. Dæmones.

86. In servitutem redegerunt eos potestates inimici.

87. Et subjugati sunt a potestatibus immundorum spirituum.

70. Οὐκ ἀπέβριψαν τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, ἃς εἶπεν αὐτοῖς Κύριος.

71. Καὶ ἐκολληθήσαν τοῖς δαίμοσι.

72. Καὶ ἔμαθον τὰς διδαχὰς αὐτῶν.

73. Ταῖς ἀνομίαις.

74. Καὶ ἐπαγιδεύθησαν ἐν αὐτοῖς (1).

75. Τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐθανάτωσαν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ.

76-78. Καὶ κατήσχυναν τὸ γένος αὐτῶν τὸ ἐκλεκτὸν δουλώσαντες τὰς ψυχὰς, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν, δι' ὧν ἐπετέλουν τὴν ἀνομίαν. Χαναάν γὰρ ἐρμηνεύεται προσκλήσις ἀνομίας (2).

79, 80. (3) Καὶ ἐνεκρώθη ὅλη ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων ἐν ταῖς ἁμαρτίαις.

81. Κολληθέντες τοῖς δαίμοσι, καὶ ἀποστάντες τοῦ Θεοῦ.

82. Καὶ ὠργίσθη ἐπὶ τὸν πρότερον λαὸν αὐτοῦ.

83. Αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους.

84. Συνεχώρησεν αὐτοὺς καταδυναστεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

85. Οἱ δαίμονες.

86. Κατεδουλώσαντο αὐτοὺς αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.

87. Καὶ ὑπετάγησαν ὑπὸ τὰς ἐξουσίας τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐταῖς.

(2) Προσκλήσις ἀνομίαν.

(3) N. 79. Καί, etc. ἀμαρτίαις αὐτῶν. N. 80, 81. Κολληθέντες, etc., ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

88. Πλεονάκις ἐβόρυσσας αὐτούς·
89. Αὐτοὶ δὲ παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ βουλή
αὐτῶν·

90. Καὶ ἐταπεινώθησαν ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν.
91. Καὶ εἶδε Κύριος ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς·
92. Ἐν τῷ αὐτὸν εἰσακοῦσαι τῆς δεήσεως αὐτῶν.
93. Καὶ ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ·
94. Καὶ μετεμελήθη κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους
αὐτοῦ.
95. Καὶ ἔδωκεν αὐτούς εἰς οἰκτιρμοὺς,
96. Ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων
αὐτούς.

97. Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν·
98. Καὶ ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐθνῶν·
99. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι σου τῷ ἁγίῳ·
100. Τοῦ ἐγκαυχᾶσθαι ἐν τῇ αἰνέσει σου.
101. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ·
102. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
103. Καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς· Γένοιτο, γένοιτο.

Ἀλληλούια. ΨΑΛ. ΡΖ'.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός·

A 88. Sæpe liberavit eos .

89. Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo :

90. Et humiliati sunt in iniquitatibus suis.
91. Et vidit Dominus, cum ipsi tribularentur :
92. Et audivit orationem eorum.
93. Et memor fuit testamenti sui :
94. Et pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.
95. Et dedit eos in misericordias,
96. In conspectu omnium, qui cœperant eos.

97. Salvos nos fac, Domine Deus noster :

98. Et congrega nos de nationibus :

99. Ut confiteamur nomini sancto tuo :

100. Et gloriemur in laude tua.

101. Benedictus Dominus Deus Israel :

102. A sæculo, et usque in sæculum.

103. Et dicet omnis populus : Fiat, fiat.

Alleluia. PSAL. CVI.

1. Confitemini Domino, quoniam bonus

ATHANASII INTERPRETATIO.

88. Πολλάκις συνεχωρησεν αὐτούς.
89. Αὐτοὶ δὲ παρώργιζον αὐτὸν ἐν τῇ ἀπιστίᾳ
αὐτῶν.
90. Καὶ κατενύγησάν τινες αὐτῶν.
91. Τοὺς (1) λυπούμενους αὐτῶν.
92. Καὶ δεομένων αὐτῶν πρὸς αὐτὸν εἰσήκουσεν
αὐτῶν.
93. Καὶ ἐμνήσθη, ὅτι καὶ αὐτοὶ σπέρμα Ἀβρααμ
εἰσι.

94. Καὶ ἐσπλαγγίσθη.
95. Καὶ ἔδωκεν αὐτούς εἰς ἐπιγνώσιν ἐλέους (2).
96. Καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς δαίμοσι τοῖς αἰχμαλω-
τεύσασιν αὐτούς.
97. Καὶ τοῦ βοᾶν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος·
Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

98. Ἐκ (3) τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
99. Τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν.
100. Ἐν (4) τοῖς προστάγμασί σου.
101. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τῶν διανοιῶν τῶν
ἡμολογούντων σε, ὅτι Θεὸς εἶ. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύε-
ται Ἰσραὴλ, τοὺς ὁρῶν τὸν (5) Θεόν.

102. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.
103. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς τῶν πιστῶν λέγει· Ἀμήν,
ἀμήν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλούια, ὅπερ ἐρμηνεύεται, ἀνέσκατε, καὶ (6) ὑμνήσατε τὸν δεῦρα Θεόν.

Titulus præpositus continet : Alleluia, quod interpretatur, laudate, et exaltate eum, qui Deus est.

1. (7) Προσαγάγετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ.

88. Sæpe condonavit eis.

89. Ipsi autem irritaverunt eum in infidelitate sua.

90. Et aliqui eorum compuncti sunt.

91. Ipsos contristatos.

92. Et deprecantibus ipsis illum, exaudivit eos.

93. Et recordatus est, quod et ipsi semen Abraham sunt.

94. Et misertus est.

95. Et dedit eos in cognitionem misericordiæ.

96. Et repugnare dæmonibus redigentibus eos in captivitatem.

97. Et clamare ad eum per baptismum : Domino Deus noster.

98. Ex contrariis potestatibus.

99. Peccata nostra.

100. In præceptis tuis.

101. Benedictus Dominus Deus mentium confitentium te Deum esse. Ita enim interpretatur Israel, mens videns Deum.

102. A præsentis sæculo, et in futurum.

103. Et universus fidelium populus dicat : Amen, amen.

1. Afferte animas vestras Domino.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ εἶδε Κύριος τοὺς, etc.

(2) Ἐλθεῖν.

(3) Καὶ ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς ἐκ, etc.

(4) Τοῦ ἐγκαυχᾶσθαι ἐν etc.

(5) Τὸν deest.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc. Deest καί.

(7) N. 1. Προσαγάγετε, usque ad ἔστιν. N. 2. Ὅτι, etc.

2. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
3. Dicant qui redempti sunt a Domino :
4. Quos redemit de manu inimici :
5. Et de regionibus congregavit eos :
6. A solis ortu, et occasu, ab aquilone, et mari.
7. Erraverunt in solitudine in Inaquoso :
8. Viam civitatis habitaculi non invenerunt
9. Esurientes, et sitiientes :
10. Anima [Animæ] eorum in ipsis defecit [defecerunt].
11. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :
12. Et de necessitatibus eorum eripuit eos.
13. Et deduxit eos in viam rectam,
14. Ut irent in civitatem habitationis.
15. Consteantur Domino misericordix ejus,
16. Et mirabilia ejus filiis hominum.
17. Quia satiavit animam inanem :
18. Et animam esurientem satiavit bonis.

- A 2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
3. Εἰπάτωσαν οἱ λευτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου .
4. Οὓς ἐλυτρώσατο ἐκ χειρὸς ἐχθροῦ .
5. Καὶ ἐκ τῶν χωρῶν συνήγαγεν αὐτούς .
6. Ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ, καὶ θαλάσσης.
7. Ἐπλανήθησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν ἀνύδρῳ .
8. Ὅδον πόλεως κατοικητηρίου οὐχ εὔρον
9. Πεινῶντες, καὶ διψῶντες .
10. Ἡ ψυχὴ [Αἱ ψυχῆ] αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλιπε [ἐξέλιπον].
11. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς .
12. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.
13. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς εἰς ὄδον εὐθείαν .
- B 14. Τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου.
15. Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ,
16. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
17. Ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενήν .
18. Καὶ ψυχὴν πεινῶσαν ἐνέπλησεν ἀγαθῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Quoniam bonus est, quoniam infinita est misericordia ejus.
3. Dicant liberati a Domino per baptismum, quoniam bonus, et indeficiens est misericordia ejus.
4. Diaboli.
5. Et circumvit Jesus urbes et regiones prædicans regnum Dei, et sanans omnem morbum et omnem infirmitatem.
6. A populo Judæorum, et gentium.
7. Erraverunt in mundo in idololatria, et omni actione infructifera.
8. Præceptum cœlestis civitatis non invenerunt.
9. Ut refocillarentur eorum animæ.
10. Exarserunt, et consumptæ sunt eorum animæ a peccato.
11. Et clamaverunt ad Deum cum possiderentur a peccato.
12. De adversariis potestatibus.
13. In fidem veritatis suæ.
14. Ut invenirent requiem in superna Jerusalem.
15. Narrabunt omnibus misericordias ejus.
16. Immensam ejus bonitatem filiis hominum.
17. Qui confortavit omnem animam infirmam.
18. Et implevit donis Spiritus sui boni.

2. Ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ὅτι ἀτελεύτητον τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
3. Εἰπάτωσαν οἱ λευτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου τῷ βαπτίσματι, ὅτι ἀγαθός, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀδιάρκειον ἐστὶ (1).
- C 4. Τοῦ διαβόλου.
5. Καὶ περιήγεν ὁ (2) Ἰησοῦς τὰς πόλεις, καὶ τὰς χώρας κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰώμενος πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν.
6. Ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν.
7. Ἐπλανήθησαν ἐν τῷ κόσμῳ ἐν τῇ εἰδωλωλατρείᾳ καὶ πάσῃ πράξει ἀκάρπῳ.
8. (3) Ἐντολὴν τῆς ἐπουρανοῦ πόλεως οὐχ εὔρον.
9. Ἴνα ἀναπαύσωνται αἱ ψυχῆ αὐτῶν.
10. Ἐξεκαλοντο, καὶ κατετήκοντο αἱ ψυχῆ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.
11. Καὶ ἐβόησαν πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι κατεδυναστεύοντο ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
12. Ἐκ (4) τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
- D 13. Εἰς τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ.
14. Τοῦ εὐρεῖν αὐτοὺς ἀνάπαυσιν τῇ (5) ἄνῳ Ἰερουσαλήμ.
15. Διηγῆσονται πᾶσι τὰ ἐλέη αὐτοῦ.
16. Καὶ τὴν ἀμέτρητον αὐτοῦ ἀγαθότητα τοῖς (6) υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
17. Ὅτι πᾶσαν ψυχὴν ἀσθενῆ (7) ἐνεδυνάμωσεν.
18. Καὶ ἐνέπλησε τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ Κυρίου, etc., διαπαντός ἐστίν.
- (2) Περιήγε γὰρ ὁ, etc.
- (3) N. 8. Ἐντολὴν usque ad αὐτῶν. N. 9. Ἐξεκαλοντο, etc.

- (4) Ἐκ deest.
- (5) Ἐν τῇ.
- (6) Τοῖς, etc., desunt.
- (7) Ἀσθενούσαν.

19. Καθημένους ἐν σκοτει καὶ σκιᾷ θανάτου,
 20. Πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ.
 21. Ὅτι παρεπίκραναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ.
 22. Καὶ τὴν βουλὴν τοῦ Ὑψίστου παρώξυναν.
 23. Καὶ ἐταπεινώθη ἐν κόποις ἡ καρδίᾳ αὐτῶν.
 24. Ἡσθένησαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν.
 25. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς.
 26. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς.
 27. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτούς ἐκ σκότους καὶ σκιᾶς θανάτου.
 28. Καὶ τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν διέβηξεν.
 29. Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεῃ αὐτοῦ,
 30. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 31. Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς.
 32. Καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέβλασεν.
 33. Ἄντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐτῶν
 34. Διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἐταπεινώθησαν
 35. Πᾶν βρῶμα ἐβδελύξατο ἡ ψυχὴ αὐτῶν.
 36. Καὶ ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου.

- A 19. Sedentes in tenebris et umbra mortis,
 20. Vinclos in mendicitate et ferro.
 21. Quia exacerbaverunt eloquia Dei :
 22. Et consilium Altissimi irritaverunt.
 23. Et humiliatum est in laboribus cor [anima] eorum :
 24. Infirmati sunt, nec erat qui adjuvaret.
 25. Et clamaverunt ad Dominum cum tribuarentur :
 26. Et de necessitatibus eorum salvavit [liberavit] eos.
 27. Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis :
 28. Et vincula eorum dirupit.
 29. Confiteantur Domino misericordiae ejus,
 30. Et mirabilia ejus filiis hominum.
 31. Quia contrivit portas aëreas :
 32. Et vectes ferreos confregit.
 33. Suscepit eos de via iniquitatis eorum :
 34. Propter injustitias enim suas humiliati sunt.
 35. Omnem escam abominata est anima eorum .
 36. Et appropinquaverunt usque ad portas mortis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Ἐγκεκλεισμένοι (1) ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ θανάτου.
 20. Ῥερημένους [Πεπεδημένου] ἐν θλίψει, καὶ ὀδύνη ἰσχυρῇ.
 21. Ὅτι ἐναντία τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ πεποιήκασι.
 22. Μὴ ποιήσαντες τὸ θέλημα αὐτοῦ.
 23. Ἐδουλώθη ἐν ἁμαρτίᾳ (2) ἡ καρδίᾳ αὐτῶν.
 24. Αἱ ψυχᾶι αὐτῶν ἠσθένησαν, καὶ οὐδεὶς ἰσχυρὸς βοηθῆσαι αὐτοῖς.
 25. Καὶ ἐδεήθησαν ἐν τῷ κυριευεσθαι αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.
 26. Καὶ ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἔσωσεν αὐτούς.
 27. Τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου.
 28. Καὶ τὰς ἐπιθυμίας τὰς πονηρὰς ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἀπέβηξεν.
 29. Ἄνυμνήσατε (3) τὰ ἔλεῃ τοῦ Κυρίου.
 30. Καὶ διηγῆσονται τὴν ἀμέτρητον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν.
 31. Ὅτι συνέτριψε τὰς ἐναντίας δυνάμεις.
 32. Καὶ τοὺς ἀρχοντας τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας ἀπόλεσεν.
 33. Ἐβρόύσατο αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν τῆς πονηρᾶς.
 34. Διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἐδουλώθησαν.
 35. Ἐξετάκῃσαν αἱ ψυχᾶι αὐτῶν καὶ ἀπεγνώσθησαν.
 36. Ἔως (4) τῆς συντελείας παο' ὀλίγον ὁ θάνατος ἐκυλοῦσε τῶν ἀνθρώπων.

19. Inclusos in peccato mortis.
 20. Fractos [compeditos] tribulatione, et dolore valido.
 21. Quoniam contraria sermonibus Dei fecerunt.
 22. Non facientes voluntatem ejus.
 23. Subjugatum est in peccato cor eorum,
 24. Et animæ eorum infirmatæ sunt, et nemo potuit eis auxiliari.
 25. Et deprecati sunt, cum in eos dominaretur peccatum.
 26. Et ex immundis spiritibus salvavit eos.
 27. Ex diaboli potestate.
 28. Et disjecit improbas concupiscentias ex eorum cordibus.
 29. Laudate misericordias Domini.
 30. Et narrabunt immensam ejus benignitatem.
 31. Quoniam contrivit adversarias potestates.
 32. Et perdidit principes tenebrarum peccati.
 33. Liberavit eos ex improba eorum conversatione.
 34. Nam in servitutum redacti sunt propter eorum iniquitates.
 35. Contabuerunt animæ eorum et desperaverunt.
 36. Usque ad consummationem paulo minus mors dominata est in hominibus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐγκεκλεισμένους.
 (2) Ἅμαρτίας.

- (3) Ἄνυμνοῦσιν.
 (4) Ἔως γὰρ.

7. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :
 38. Et de necessitatibus eorum liberavit eos.
 39. Misit verbum suum, et sanavit eos :
 40. Et eripuit eos de interitionibus eorum.
 41. Confiteantur Domino misericordiae ejus,
 42. Et mirabilia ejus filiis hominum.
 43. Et sacrificent ei sacrificium laudis,
 44. Et annuntient opera ejus in exultatione.
 45. Qui descendunt in mare in navibus,
 46. Facientes operationem in aquis multis.
 47. Ipsi viderunt opera Domini,
 48. Et mirabilia ejus in profundo.
 49. Dixit, et stetit spiritus procellae :
 50. Et exaltati sunt fluctus ejus.
 51. Ascendunt usque ad caelos :
 52. Et descendunt usque ad abyssos :
- A 37. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς·
 38. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς.
 39. Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἰάσατο αὐτούς·
 40. Καὶ ἐρρύσατο αὐτούς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν.
 41. Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεα αὐτοῦ,
 42. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 43. Καὶ θυσάτωσαν αὐτῷ θυσίαν ἀνέστεως·
 44. Καὶ ἐξαγγελιάτωσαν τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει.
 45. Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις,
 46. Ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς.
 47. Αὐτοὶ εἶδον [εἶδον] τὰ ἔργα Κυρίου,
 48. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ.
 49. Εἶπε, καὶ ἔστη πνεῦμα καταιγίδος·
 50. Καὶ ὑψώθη τὰ κύματα αὐτῆς.
 51. Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν·
 52. Καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων·

ATHANASII INTERPRETATIO.

37. Clamaverunt ad Dominum et Deum cum detinerentur a peccatis suis.
 38. Et de potentia diaboli salvavit eos.
 39. Misit Deum Verbum Pater, et transtixit ejus latere nos omnes sanati sumus, ut inquit Isaias :
Livore ejus omnes sanati sumus 23.
 40. Nam morte sua contrivit mortem.
 41. Glorificabunt misericordias ejus.
 42. Et narrabunt filiis hominum, quod in similitudinem nostram factus 24, passus est propter nos Deus Verbum, et resurrexit.
 43. Et laudabunt eum in cordibus suis.
 44. Et narrabunt passiones ejus, et resurrectionem, gloriantes et gaudentes.
 45. Apostoli dicentes : *Nobis autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* 25.
 46. Erant enim piscatores.
 47. Suis oculis conspexerunt passionem et resurrectionem.
 48. Cum navigarent in regionem Gaoarenorum.
 49. Spiritu præcepti ejus descendit procella D
 venti.
 50. Mare excitatum est.
 51. Et coibant [conscendebant] fluctus in navem.
 52. Et complebantur, et commoti sunt.
 23 Isa. LIII, 5. 24 Philipp. II, 7. 25 Galat. VI, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πρὸς τὸν Θεόν, etc.
 (2) Κεντηθέντος τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν, etc., καθὼς Ἦσαϊας, etc. Τῷ μῶλωπι αὐτοῦ τοῦ ἀπρωσταλέντος Λόγου ἡμεῖς πάντες ἰάθημεν.
 (3) Δοξάσωσιν.
 (4) Ἀνυμνοῦσιν.
 (5) Εἶπ.

- (6) Ἀλιεῖς· ὁμως καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐποίησεν ἐργασίαν πολλήν, κηρύσσοντας αὐτοῖς.
 (7) Παθημάτων αὐτοῦ, etc.
 (8) Τὸ Πνεῦμα τοῦ, etc.
 (9) Καὶ διηγήρετο.
 (10) Ἐκινδύνευσον.

53. Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο.
 54. Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν ὡς ὁ μεθύων·
 55. Καὶ πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν κατεπόθη.
 56. Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς·
 57. Καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐξήγαγεν αὐτούς.
 58. Καὶ ἐπέταξε τῇ καταγίτιδι, καὶ ἔστη εἰς αὐραν·
 59. Καὶ ἐσίγησαν τὰ κύματα αὐτῆς.
 60. Καὶ εὐφράνθησαν, ὅτι ἠσύχασαν·
 61. Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς ἐπὶ λιμένα θελήματος αὐτοῦ.
 62. Ἐξομολογήσασθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ,
 63. Καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 64. Ὑψώσατωσαν αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ λαοῦ·
 65. Καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεσάτωσαν αὐτόν.
 66. Ἔθετο ποταμούς εἰς ἔρημον·
 67. Καὶ διεξόδους ὕδατων εἰς δίψαν.
 68. Γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμην,
 69. (α) Ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ.
 70. Ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας ὕδατων·
 (α) Vers. 69, 70, 71, sub unico comment.

- A 53. Anima eorum in malis tabescebat.
 54. Turbati sunt, et moti sunt sicut ebrius:
 55. Et omnis sapientia eorum devorata est.
 56. Et clamaverunt ad Dominum cum tribulantur:
 57. Et de necessitatibus eorum eduxit eos.
 58. Et mandavit procellæ, et stetit in auram:
 59. Et siluerunt fluctus ejus.
 60. Et lætati sunt, quia siluerunt:
 61. Et deduxit eos in portum voluntatis suæ.
 62. Confiteantur Domino misericordiæ ejus,
 63. Et mirabilia ejus filiis hominum.
 64. Exaltem eum in ecclesia plebis:
 65. Et in cathedra seniorum laudent eum.
 B 66. Posuit flumina in desertum:
 67. Et exitus aquarum in sitim.
 68. Terram fructiferam in salsuginem,
 69. A malitia inhabitantium in ea.
 70. Posuit desertum in stagna aquarum

ATHANASII INTERPRETATIO.

53. Ἐφοβήθησαν, καὶ ὠλιγοψύχησαν.
 54. Καὶ ἐν ἀγωνίᾳ πολλῇ γέγονα (1).
 55. Καὶ πᾶσα ἡ τέχνη αὐτῶν ἠττήθη ὑπὸ τοῦ κλύδωνος· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.
 56. Καὶ ἐδόθησαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· *Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα.*
 57. Καὶ ἐκ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ λαλαπος τοῦ ἀνέμου ἐξήγειρεν (2) αὐτούς
 58. Ἐπετίμησε γὰρ τῷ ἀνέμῳ, καὶ ἐπαύσατο, καὶ μόνον αὐραν παρεῖχεν εἰς ἀνάψυξιν αὐτοῖς.
 59. Καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.
 60. Καὶ ἐπλήσθησαν χάριτος, ὅτι (3) διεσώθησαν.
 61. Κατέπλευσαν γὰρ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν.
 62. Διηγῆσονται ἐν Εὐαγγελίῳ (4).
 63. Καὶ αὐτὰ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ σὺν τοῖς λυιποῖς τοῖς (5) υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 64. Δοξάσουσι αὐτὸν διὰ τοῦ κηρύγματος ἐν τοῖς ἔθνεσιν.
 65. Καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν ἀνίων αἰνεσάτωσαν αὐτόν.
 66. Τὰς φυλάς τῶν Ἰουδαίων.
 67. Καὶ ἀπὸ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἀφελεῖ (6) τὴν χάριν αὐτοῦ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
 68, 69. Τὴν συναγωγὴν τὴν ἄτεκνον.
 70, 71. Καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν βρῶειν τὴν χάριν αὐτοῦ.

53. Et timuerunt, et animo defecti sunt.
 54. Et in agone multo fuerunt.
 55. Et omnis ars eorum superata est a tempestate, erant enim piscatores.
 56. Et clamaverunt ad Jesum: *Domine, salva nos, perimus*³⁶.
 57. Et ex fluctibus et venti procella sublevavit eos.
 58. Increpavit enim ventum, et quievit, et solum auram emisit in eorum refrigerium.
 59. *Et facta est tranquillitas magna*³⁷.
 60. Et impleti sunt gaudio, quoniam salvi facti sunt.
 61. Navigaverunt enim in regionem Gadarenorum.
 62. Narrabunt in Evangelio.
 63. Et hæc mirabilia ejus, et alia filiis hominum.
 64. Glorificabunt eum per prædicationem in gentibus.
 65. Et in reuie sanctorum laudent eum.
 66. Tribus Judæorum.
 67. Et e cordibus eorum auferet gratiam suam propter eorum infidelitatem.
 68, 69. Synagogam sterilen
 70, 71. Et corda eorum ut germinent gratiam suam.

³⁶ Matth. viii, 25. ³⁷ Ibid. 26.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Γεγόνασιν.
 (2) Ἐξήγαγεν, etc.
 (3) Καὶ ἐπιπρώθησαν χαρᾶς, ὅτι, etc.

- (4) Εὐαγγελίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ.
 (5) Τοῖς δεεστ.
 (6) Ἀφείλεν.

71. Et terram sine aqua in exitus aquarum.
 72. Et collocavit illic esurientes :
 73. Et constituerunt civitates habitationis.
 74. Et seminaverunt aëros, et plantaverunt vineas :
 75. Et fecerunt fructum nativitatis.
 76. Et benedixit eis, et multiplicati sunt [nimis] :
 77. Et jumenta eorum non minoravit.
 78. Et pauci facti sunt, et vexati sunt.
 79. A tribulatione malorum et dolore.
 80. Effusa est contemptio super principes eorum :
 81. Et errare fecit eos in iuvio, et non in via.
 82. Et adjovit pauperem de inopia :
 83. Et posuit sicut oves familias.
 84. Videbunt recti, et lætabuntur :
 85. Et omnis iniquitas oppilabit os suum.
 86. Quis sapiens et custodiet hæc?
 87. Et intelliget misericordias Domini?

(a) Αὐτῶν deest.

- A 71. Καὶ γῆν ἀνυδρον εἰς διεξόδους ὑδάτων.
 72. Καὶ κατώκισεν ἐκεῖ πεινῶντας·
 73. Καὶ συνεστήσαντο πόλεις κατοικεσίας.
 74. Καὶ ἔσπειραν ἀγρούς, καὶ ἐφύτευσαν ἀμπελώ-
 νας·
 75. Καὶ ἐποίησαν καρπὸν γεννήματος.
 76. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ ἐπληθύνθησαν [σφό-
 δρα]·
 77. Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν οὐκ ἐσμίκρυνε.
 78. Καὶ ὠλιγώθησαν, καὶ ἐκακώθησαν
 79. Ἀπὸ θλίψεως κακῶν καὶ ὀδύνης.
 80. Ἐξεχύθη ἐξουδένωσις ἐπ' ἀρχοντας αὐτῶν (a)·
 81. Καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς ἐν ἀβάτῳ, καὶ οὐχ ὀδῶ.
 82. Καὶ ἐβοήθησε πένητι ἐκ πτωχείας·
 83. Καὶ ἔθετο ὡς πρόβατα πατριάς.
 B 84. Ὁφονται εὐθεῖς, καὶ εὐφρανθήσονται·
 85. Καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς.
 86. Τίς σοφὸς καὶ φυλάξει ταῦτα;
 87. Καὶ συνήσουσι τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου;

ATHANASHI INTERPRETATIO.

72. Multitudinem gentium in Ecclesia.
 73. Eorum corda.
 74. Apostoli corda gentium.
 75. Gentes fructum justitiæ.
 76. Fideles.
 77. Et humiles inter eos, et mites non contempsit.
 78. Populus Judæorum.
 79. A tribulatione malorum, et doloris, quam in-
 tulerunt eis gentes, quæ in eos dominatæ sunt.
 80. Judæorum.
 81. Et demisit eos incedere in concupiscentia
 cordium suorum.
 82. Populum ex gentibus.
 83. Gentes.
 84. Sanctæ virtutes gaudentes clamabunt: *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax*²⁸, etc.
 85. Et omnis contraria potestas confusa conti-
 nescet cum sua doctrina.
 86, 87. Non dicit: Quis sapiens hujus mundi?
 sed quis repletus sapientia abscondita, ut mentem
 D suam advertat ad ea, quæ hic dicta sunt, et co-
 gnoscat misericordias Domini immensas, et inve-
 stigabiles?

²⁸ Luc. II, 14.

72. Τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.
 73. Τὰς καρδίας αὐτῶν.
 74. Οἱ ἀπόστολοι τὰς καρδίας τῶν ἐθνῶν.
 75. Τὰ ἔθνη καρπὸν δικαιοσύνης.
 76. Τοὺς πιστοὺς.
 77. Καὶ τοὺς ταπεινοὺς αὐτῶν, καὶ (1) πραεῖς οὐκ
 ἐξουδένωσεν.
 78. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.
 79. Ἀπὸ θλίψεως (2) κακῶν καὶ τῆς ὀδύνης τῆς
 C γενομένης αὐτοῖς παρὰ τῶν ἐθνῶν τῶν κυριευσάντων
 αὐτούς.
 80. Τῶν Ἰουδαίων.
 81. Καὶ εἶασεν αὐτοὺς τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν καρδιῶν
 αὐτῶν (3) πορεύεσθαι.
 82. Τῷ (4) ἐξ ἐθνῶν λαῶ.
 83. Τὰ ἔθνη.
 84. Αἱ ἅγαι δυνάμεις χαίρομεναι βοήσωσι· *Δόξα*
ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη (5), καὶ τὰ
 ἐξῆς.
 85. Καὶ πᾶσα ἐναντία δύναμις καταισχυθεῖσα
 παύσεται μετὰ τῆς διδαχῆς αὐτῶν (6).
 86, 87. Οὐ λέγει· Τίς σοφὸς τοῦ κόσμου τούτου;
 D ἀλλὰ τῆς ἀποκεκρυμμένης σοφίας τίς ἐμπεπλησμένος,
 ἵνα πρόσχη τῇ διανοίᾳ [πρὸς] ταῦτα τὰ εἰρημένα ἐν-
 ταῦθα, καὶ ἐπιγῶν τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου τὰ ἀμέτρητα
 καὶ ἀνεξιχνίαστα;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ταπεινοὺς τῷ πνεύματι, καὶ, etc.
 (2) Θλίψεων, etc., κυριευσάντων αὐτῶν.
 (3) Deest ἁμαρτία.

- (4) Τῷ λαῶ τῶν ἐξ ἐθνῶν.
 (5) Εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.
 (6) Αὐτῆς.

ᾠδὴ ψαλμὸς [ψαλμοῦ] τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. PZ. A

1. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεὸς, ἐτοίμη (α) ἡ καρδία μου·
 2. Ἄσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου.
 3. Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου·
 4. Ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα·
 5. Ἐξεγεροθήσομαι ὄρθρου.
 6. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν λαοῖς, Κύριε·
 7. Ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσιν.
 8. Ὅτι μέγα ἐπένω τῶν οὐρανῶν τὸ ἑλεός σου
 9. Καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου.
 10. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός·
 11. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.
 12. Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου
 13. Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου, καὶ ἐπάκουσόν μου.
 14. Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ·
 15. Ὑψωθήσομαι, καὶ διαμεριῶ Σίχιμα·
- (a) Vers. 2, Ἐτοίμη, etc., δόξα μου.

Canticum psalmi David. PSAL. CVII.

1. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum :
2. Cantabo et psallam in gloria mea.
3. Exsurge, gloria mea :
4. Exsurge, psalterium et cithara :
5. Exsurgam diluculo.
6. Confitebor tibi in populis, Domine :
7. Et psallam tibi in nationibus.
8. Quia magna est super caelos misericordia tua :
9. Et usque ad nubes veritas tua.
10. Exaltare super caelos, Deus :
11. Et super omnem terram gloria tua.
12. Ut liberentur dilecti tui :
13. Salvum fac dextera tua, et exaudi me.
14. Deus locutus est in sancto suo :
15. Exaltabor, et dividam Sichimam ·

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) ᾠδὴ ψαλμοῦ τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται τὸ ἄσμα τοῦ ψαλμοῦ τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Ὑψὸ τοῦ Θεοῦ (2).

Titulus praepositus continet : Canticum psalmi David, quod interpretatur, Canticum psalmi manu fortis, hoc est Dei Filio.

1. Εἰς τὸ δοξάζεσθαι (3) τὴν χάριν σου.
2. Ἐν ἀγαλλιάσει τῆς χάριτός σου ψαλῶ (4).
3. Ἐλθὲ ἐν τῇ διανοίᾳ μου, ὁ Θεός (5).
4. Καὶ διανίστατο (6) τὸ πνεῦμά μου σὺν τῇ διανοίᾳ μου.
5. Ὅταν φωτίσης με διὰ τῆς χάριτός σου, τότε ἐξεροθήσομαι (7) τῇ καρδίᾳ.
6. Ἀνυμνήσω σε ἐν λαοῖς, Κύριε.
7. Δοξάσω σε ἐν τοῖς ἔθνεσιν.
8. Διηγούμεν (8) πᾶσιν, ὅτι πολλὸς ὁ μισθὸς ὁ ἀποκείμενος τοῖς ἀγαπῶσι σε.
9. Καὶ ἡ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἕως τῶν ἁγίων (9) τῶν κεχωρισμένων ἐκ τῆς γῆς.
10. Ἀναλήφθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός.
11. Καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη τὸ κήρυγμα τῶν παθημάτων σου (10).
12. Οἱ πιστεύοντες εἰς σέ.
13. Ἐπάκουσόν μου, καὶ σῶσον τῇ ἰσχύϊ σου.
14. Λοιπὸν ὁ Θεὸς λόγος ἀποκρίνεται διὰ τοῦ χοροῦ τῶν προφητῶν·
15. Ὅταν σταυρωθῶ, τότε πάντας τοὺς πιστοὺς ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν. Σίχιμα γὰρ ἐρμηνεύεται ἡ ἀραδαίνουσα, τουτέστιν ἡ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία· ἢ πάλιν ἡ ποθοῦσα ψυχὴ τὸν Κύριον· χωρίζει γὰρ (11) ἐκ τοῦ κόσμου· ἢ πάλιν ἔστιν ἄλλως θεωρῆσαι τὸν Κύριον λέγοντα, ὅτι Ὅταν σταυρωθῶ, τὰ χαρίσματά μου διαμερίσω τοῖς πιστεύουσιν εἰς ἐμέ.

1. Ad glorificandam gratiam tuam.
2. In exultatione gratiae tuae psallam.
3. Veni in mentem meam, Deus
4. Et assurge, spiritus meus cum mente mea.
5. Cum illuminabis me gratia tua, tunc exurgam corde.
6. Laudabo te in populis, Domine.
7. Glorificabo te in gentibus.
8. Narrabimus omnibus, quoniam multa merces reposita est diligentibus te.
9. Et promissio futurorum bonorum usque ad sanctos, qui separati sunt a terra.
10. Ascende super caelos, Deus.
11. Et super omnes gentes praedicationum tuarum.
12. Credentes in te.
13. Exaudi me, et salva fortitudine tua.
14. Deinde Deus Verbum respondet per chorum prophetarum :
15. Cum crucifixus fuero, tunc omnes fideles traham ad me ipsum. Sichima enim interpretatur ascendens, hoc est Ecclesia ex gentibus ; aut aliter anima desiderans Dominum, secedit enim de mundo ; aut iterum alio modo allegorice explicari haec possunt de Domino dicente : Cum crucifixus fuero, dividam dona mea credentibus in me.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
- (2) Θεοῦ εἰρηται.
- (3) Δέξασθαι.
- (4) Ψαλῶ non legitur.
- (5) Καρδίᾳ μου, ὁ Θεός μου.
- (6) Διαναστήσω.

- (7) Ἐξεγεροθήσομαι.
- (8) Διηγούμενος.
- (9) Ἁγίων σου.
- (10) Μαθητῶν σου.
- (11) Γὰρ αὐτῶν.

16. Et convallem tabernaculorum dimetiar.
 17. Meus est Galaad, et meus est Manasses :
 18. Et Ephraim susceptio capitis mei :
 19. Judas rex meus.
 20. Moab lebes spei meæ :
 21. In Idumæam injiciam [extendam] calceamentum meum :
 22. Mihi alienigenæ subditi facti sunt.
 23. Quis deducet me in civitatem munitam ?
 24. Aut quis deducet me usque in Idumæam ?
 25. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos ?
 26. Et non exhibis, Deus, in virtutibus nostris ?
 27. Da nobis auxilium de tribulatione :
 28. Quia vana salus hominis.

- A 16. Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.
 17. Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς ·
 18. Καὶ Ἐφραΐμ ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς μου ·
 19. Ἰούδας βασιλεὺς μου ·
 20. Μωὰβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου ·
 21. Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβάλω [ἐκτενω] τὸ ὑπόδημά μου ·
 22. Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
 23. Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς ;
 24. Ἡ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας ;
 25. Οὐχὶ σὺ, ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡμᾶς ;
 26. Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεός, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν ;
 27. Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως ·
 28. Καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

16. Et cor seipsum humilians inhabitabo, et inambulabo.

17. *Galaad* interpretatur *peregrinus* : *Manasses* interpretatur *oblitus*. Meus igitur est, inquit, qui a peccato fugiens, et peregrinus factus apud me, et oblitus est præcedentium suarum improbarum actionum.

18. *Ephraim* interpretatur *consolator*. Spiritus sanctus Consolator, ait, susceptio cordis mei est.

19. Et Filius Dei rex meus : manifestum enim est, Deum Verbum ex Judæis ortum esse, quando ipse factus est caro ex Virgine.

20. In quinquagesimo nono psalmo hunc eundem versum positum invenies, eandemque interpretationem.

21. *Idumæa* interpretatur *deficiens* : in mundum igitur deficientem ingrediar.

22. *Allophyti* (Latine alienigenæ) interpretatur *cadentes potu* : gentes igitur, quæ prius ceciderant propter potum peccati, subditæ factæ sunt mihi per filem.

23. Quis deducet me in supernam Hierusalem?

24. *Ad Idumæam*, videlicet ad Ecclesiam ex gentibus, antea deficientem.

25. Nonne tu, Deus, deduces nos ad eam, qui prius nos abjecisti ?

26. Non egredieris ut unus regum, aut principum nostrorum.

27. Libera nos a peccato.

28. Nam cunctorum hominum potentia inanis.

B 16. Καὶ τὴν καρδίαν τὴν ταπεινοῦσαν ἑαυτὴν (1) ἐνοικήσω, καὶ ἐμπεριπατήσω.

17. *Γαλαὰδ* ἐρμηνεύεται *μέτοικος* · *Μανασσῆς* ἐρμηνεύεται *ἐπιλανθανόμενος*. Ἐμός οὖν ἐστι, λέγει, ὁ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας φεύγων, καὶ μέτοικος γενόμενος παρ' ἐμοὶ, καὶ ὅς ἐστι λανθανόμενος (2) τῶν προτέρων αὐτοῦ πονηρῶν πράξεων.

18. *Ἐφραΐμ* ἐρμηνεύεται *παράκλητος*. Πνεῦμα (3) τὸ ἅγιον, λέγει, Παράκλητος ἀντίληψις τῆς καρδίας μου.

19. Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ βασιλεὺς μου · δῆλον γὰρ (4) ἐξ Ἰουδαίων ἀνέσταλκεν ὁ Θεὸς Λόγος, ὅταν αὐτὸς γέγονε σὰρξ ἐκ τῆς Παρθένου.

20. Ἐν τῷ πενητηκοστῷ ἐνάτῳ ψαλμῷ τὸν αὐτὸν στίχον εὐρήσεις ἐγκείμενον, καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτὴν (5).

C 21. Ἰδουμαία ἐρμηνεύεται *ἐκλείπουσα* · ἐπὶ τὴν οἰκουμένην οὖν τὴν ἐκλείπουσαν ποιήσομαι τὴν πορείαν μου.

22. Ἄλλόφυλοι ἐρμηνεύεται (6) *πίπτοντες ποτήματι* · τὰ ἔθνη οὖν τὰ πρότερον πίπτοντα διὰ τοῦ πώματος τῆς ἀμαρτίας ὑπετάγησάν μοι διὰ τῆς πίστεως.

23. Τίς ἀπαγάγει (7) με εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ ;

24. *Πρὸς* (8) *τὴν Ἰδουμαίαν*, ἤγουν πρὸς τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν τὴν τὸ πρότερον ἐκλείπουσαν.

25. Οὐχὶ σὺ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὀδηγήσεις πρὸς αὐτὴν ὁ τὸ (9) πρότερον ἡμᾶς ἀπορρίψας,

26. Οὐκ ἐξελεύσῃ (10) ὡς εἶς τῶν βασιλέων ἢ τῶν ἀρχόντων ἡμῶν.

D 27. Λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

28. Πάντων γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἡ (11) δυναστεία ματαία.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὴν ταπεινὴν οὔσαν ἑαυτὴν, etc.
 (2) Καὶ ὁ ἐπιλανθανόμενος.
 (3) Τὸ Πνεῦμα, etc., τὸ Παράκλητον.
 (4) Γὰρ, ὅτι ἐξ Ἰουδα ἀνατέταλκεν ὁ Θεός, etc., ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν.
 (5) Αὐτοῦ λέγουσαν περὶ τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Κυρίου.
 (6) Ἐρμηνεύονται πίπτοντες πτώματα, etc., διὰ

- τοῦ πώματος, etc.
 (7) Ἀπάγει.
 (8) Ἡ τίς ὀδηγήσει με πρὸς τὴν Ἰουδαίαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐξ ἔθνῶν, τὴν τό, etc.
 (9) Σὺ τό, etc.
 (10) Καὶ οὐκ ἐξελεύσει.
 (11) Ἡ deest.

29. Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν,
 30. Καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.
Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. PH.
 1. Ὁ Θεὸς, τὴν αἰνεσίμ μου μὴ παρασιωπήσης ·
 2. Ὅτι στόμα ἀμαρτωλοῦ, καὶ στόμα δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνείχθη.
 3. Ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσση δολία ·
 4. Καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με ·
 5. Καὶ ἐπολέμησάν με δωρεάν.
 6. Ἄντι τοῦ ἀγαπᾶν με ἐνδιέβαλλόν με ·
 7. Ἐγὼ δὲ προσηυχόμην.
 8. Καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντι ἀγαθῶν ·
 9. Καὶ μίσος ἀντι τῆς ἀγαπήσεώς μου.
 10. Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἀμαρτωλόν ·
 11. Καὶ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ
 12. Ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν, ἐξέλθοι καταδεδικασμένος ·

- A 29. In Deo faciemus virtutem :
 30. Et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.
In finem : Psalmus David. PSAL. CVIII.
 1. Deus, laudem meam ne tacueris :
 2. Quia os peccatoris, et os dolosi super me apertum est.
 3. Locuti sunt adversum me lingua dolosa :
 4. Et sermonibus odii circumdederunt me :
 5. Et expugnaverunt me gratis.
 6. Pro eo ut me diligenter, detrahebant mihi :
 7. Ego autem orabam.
 8. Et posuerunt adversum me mala pro bonis :
 9. Et odium pro dilectione mea.
 10. Constitue super eum peccatorem :
 B 11. Et diabolus stet a dextris ejus.
 12. Cum judicatur ipse, exeat condemnatus .

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Ἐν τῷ Θεῷ διὰ τῆς πίστεως δύναμιν θῶ-
 μεν (1).
 30. Καὶ αὐτὸς ἀσθενεῖς ποιήσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.

29. In Deo per fidem virtutem reponimus.
 30. Et ipse infirmos reddet inimicos nostros.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2) · Ὅτι ὁ ψαλμὸς εἰς τὰ τέλη εἰρηται τῶν μελλόντων συμβήσεων τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *Quod Psalmus dictus est de iis quæ in fine eventura erant manu forti, hoc est Dei Filio.*

1. Ὁ Θεὸς ὁ Πατήρ μου, ὁ μόνος με γινώσκων, C τὴν δόξαν μου φανέρωσον τίς ὑπάρχει.
 2. Ὅτι ὡς ἓνα τῶν ἀνθρώπων οὗτος ὁ ἀμαρτωλὸς ὁ (3) Ἰούδας μετὰ δόλου ἦλθεν φιλήσαι με λέγων· Χαῖρε, Ῥαββί.
 3. Συνέθετο μετὰ τῶν Ἰουδαίων λαβεῖν (4) ἀργύρια παρ' αὐτῶν, καὶ παραδοῦναι με.
 4. Καὶ βουλευσάμενοι ἐκύκλωσάν με.
 5. Καὶ μετὰ ξύλων καὶ μαχαιρῶν ἐλθόντες ἐκράτησάν με ἀδίκως.
 6. Ὑπὲρ ὧν ὤφειλον ἀγαπᾶν με, ὅτι τοὺς ἀσθενοῦντας αὐτῶν ἱασάμην, κατηγοροῦν μου (5).
 7. Ἐγὼ δὲ προσηυχόμην τύπον τοῖς μαθηταῖς μου διδούς ἐν καιρῷ πειρασμοῦ οὕτως προσεύχεσθαι.
 8. Καὶ ὤρισαν ἀναιρεθῆναι με ἀντι τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἀεὶ παρέσχον αὐτοῖς.
 9. Καὶ ἀντι τῆς ἀγάπης, ἧς ἐγὼ ἠγάπησα αὐτοὺς (6), ἐμίσησαν με.
 10, 11. Ἀρχέτω αὐτοῦ, καὶ κυριεύσάτω ἀπ' ἀρχῆς (7) ἀμαρτωλὸς ὁ διάβολος.
 12. Ἀναπολόγητος ἔστω ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως

1. Deus Pater meus, qui solus me cognoscis, gloriam meam manifesta qualis est.
 2. Quoniam veluti ad unum ex hominibus, ita peccator Judas cum dolo venit ad osculandum me dicens : *Ave, Rabbi* .
 3. Convenit cum Judæis argentum ab eis accipere ut me traderet.
 4. Et inito consilio circumdederunt me.
 5. Et cum fustibus et gladiis venientes comprehenderunt me injuste.
 6. Pro iis ob quæ debebant me diligere, quod eorum infirmos sanavi, accusabant me.
 7. Ego autem orabam, exemplum præbens meis discipulis tempore tribulationis similiter orare.
 8. Et statuerunt me interficere pro bonis quæ semper eis præbui :
 9. Et pro dilectione qua eos ego dilexi, odio me habuerunt.
 10, 11. In eo imperium ac dominationem exerceat diabolus, qui fuit ab initio peccator.
 12. Inexcusabilis sit in die iudicii.

²⁹ Math. xxvi, 49.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Δυναμωθῶμεν.
 (2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Τοῦτο οὖν δηλοῖ, Ὅτι, etc. Συμβήσεσθαι τῷ, etc.
 (3) Ὁ δεστ.

(4) Λαμβάνειν.
 (5) Μοι.
 (6) Ἀγαπήσεως ἧς ἠγάπησα αὐτοὺς ἐγώ, etc.
 (7) Αὐτοῦ ὁ ἀπ' ἀρχῆς, etc.

13. Et oratio ejus fiat in peccatum. A 13. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς ἁμαρτίαν.
14. Fiant dies ejus pauci : 14. Γενηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι
15. Et episcopatum ejus accipiat alter. 15. Καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.
16. Fiant filii ejus orphani : 16. Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοί·
17. Et uxor ejus vidua. 17. Καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα.
18. Nutantes transferantur filii ejus et mendicent : 18. Σαλευόμενοι μεταναστήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπαιτησάτωσαν·
19. Ejiciantur de habitationibus suis. 19. Ἐκδιηθήτωσαν ἐκ τῶν οἰκοπέδων αὐτῶν.
20. Scrutetur fenerator omnem substantiam ejus : 20. Ἐξερευνησάτω δανειστῆς πάντα, ὅσα ὑπάρχει αὐτῷ·
21. Et diripiant alieni labores ejus. 21. Καὶ διαρπασάτωσαν ἄλλότριους τοὺς πόρους αὐτοῦ.
22. Non sit illi adjutor 22. Μὴ ὑπαρξάτω αὐτῷ ἀντιλήπτωρ·
23. Nec sit qui misereatur pupillis ejus. 23. Μὴδὲ γενηθήτω οἰκτιρῶν τοῖς ὄρφανοῖς αὐτοῦ.
24. Fiant nati ejus in interitum : 24. Γενηθήτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς ἐξολόθρευσιν·
25. In generatione una deleatur nomen ejus. 25. Ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλειφθεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
26. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in B 26. Ἐναντιοθήσεται ἡ ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐναντι Κυρίου·
- conspectu Domini : 27. Καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλειφθεῖ.
27. Et peccatum matris ejus non deleatur. 27. Καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλειφθεῖ.
28. Fiant contra Dominum semper : 28. Γενηθήτωσαν ἐναντίον Κυρίου διαπαντός·
29. Et dispereat de terra memoria eorum. 29. Καὶ ἐξολοθρευθεῖ ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.
30. Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam : 30. Ἐάνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος·

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Et cor ejus fiat in tenebras. 13. Καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ γενέσθω εἰς σκότος.
14. Eadem enim die abiens se suspendit. 14. Αὐθήμερον γὰρ ἀπελθὼν ἀπήγγετο.
15. Matthias, non autem publicanus. 15. Ματθίας, οὐχ ὁ τελώνης.
16. Opera ejus inutilia. 16. Τὰ ἔργα αὐτοῦ μάταια (1).
17. Et anima ejus direpta. 17. Καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ διαρπαζομένη.
18. In egestate intellectus mens ejus consistat. 18. Ἐν ἐνδεῖα συνείσεως καταστῶσιν αἱ φρένες αὐτοῦ.
19. Excidat ab ipso mens ejus ob improbas con- 19. Ἐκδιηθήτωσαν ἀπ' αὐτοῦ αἱ φρένες αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τεχθέντων πονηρῶν ἐνθυμήσεων.
- scientias adnatas in corde suo. 20. Μηδεμίαν ἁμαρτίαν (2) αὐτοῦ συγχωρήσει ὁ Κύριος.
20. Nullam peccatum ejus condonabit Dominus. 21. Καὶ (3) αἱ ἐναντίαι δυνάμεις κατακυριεύσουσι τῆς ψυχῆς καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ.
21. Et adversariæ potestates dominabuntur in 22. Μηδεὶς εὐρεθῆ βοήθης αὐτῶν (4).
- anima et membris ejus. 23. Μὴδὲ οἰκτιρήσῃ ὁ Κύριός τι τῶν ἔργων αὐτοῦ τῶν πονηρῶν.
22. Nullus ei adjutor inveniatur. 24. Τὰ ἔργα αὐτοῦ (5).
23. Neque Dominus misereatur ullius improba- 25. παρὰ χρῆμα ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς.
- rum ejus actionum. 26. Τῶν Πατέρων αὐτοῦ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐναντιομένων ἀεὶ τῷ Κυρίῳ.
24. Opera ejus. 27. Τῆς συναγωγῆς.
25. Statim ex libro viventium. 28. Γενηθήτωσαν (6) ἀεὶ ἐναντιούμενοι τῷ Κυρίῳ.
26. Patrum ejus, qui in eremo semper Domino D 29. Καὶ (7) ἐξολοθρευθεῖ ἐκ τῆς γῆς τῶν ζώντων τὸ μνημόσυνον τῶν ἀπειθούντων Ἰουδαίων.
- a.aversati sunt. 30. Ἐάνθ' ὧν οὕτως ἐπενοήσατο (8)
27. Synagogæ.
28. Fiant semper contrarii Domino.
29. Et dispereat de terra viventium memoria 29. Καὶ (7) ἐξολοθρευθεῖ ἐκ τῆς γῆς τῶν ζώντων τὸ μνημόσυνον τῶν ἀπειθούντων Ἰουδαίων.
- pervicacium Judæorum.
30. Pro eo quod ita cogitavit.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὰ μάταια.
 (2) Αὐτῷ ἁμαρτίαν, etc.
 (3) Καὶ deest.
 (4) Εὐραθείη βοηθῶν αὐτῷ.

- (5) Αὐτοῦ, λέγει.
 (6) Γενέσθωσαν.
 (7) Καὶ deest.
 (8) Ἐπενοήσατο

31. Καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον πένητα καὶ πτωχόν, Α
32. Καὶ κατανευγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατῶσαι.
33. Καὶ ἠγάπησε κατάραν, καὶ ἤξει αὐτῷ·
34. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογίαν, καὶ μακρυνθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
35. Καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον·
36. Καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ·
37. Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ.
38. Γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον ὃ περιβάλλεται·
39. Καὶ ὡσεὶ ζώνη ἦν διαπαντὸς περιζώννυται.
40. Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόντων με παρὰ Κυρίου,
41. Καὶ τῶν λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου.
42. Καὶ σὺ, Κύριε Κύριε, ποίησον μετ' ἐμοῦ [ἔλεος] Β ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου·
43. Ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου [Κύριε].
44. Ῥῦσαι με, ὅτι πτωχὸς καὶ πένης εἰμι ἐγώ·
45. Καὶ ἡ καρδία μου τετάρακται ἐντός μου
46. Ὡσεὶ σκιὰ ἐν τῷ ἔκκλιναι αὐτῆν, ἀντανηρέθην·
47. Ἐξετινάχθην ὡσεὶ ἀκρίδες.

31. Et persecutus est hominem inopem et mendicum,
32. Et compunctum corde mortificare.
33. Et dilexit maledictionem, et veniet ei :
34. Et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo.
35. Et induit maledictionem sicut vestimentum :
36. Et intravit sicut aqua in interiora ejus :
37. Et sicut oleum in ossibus ejus.
38. Fiat ei sicut vestimentum quo operitur :
39. Et sicut zona qua semper præcingitur.
40. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum,
41. Et qui loquuntur mala adversus animam meam.
42. Et tu, Domine Domine, fac mecum [misericordiam] propter nomen tuum :
43. Quia suavis misericordia tua [Domine]
44. Libera me quia egenus et pauper ego sum :
45. Et cor meum conturbatum est intra me.
46. Sicut umbra cum declinat, ablatus sum :
47. Et excussus sum sicut locustæ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31. Καὶ κατεδίωξε τὸν πλούσιον τὸν δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντα.
32. Τὸν πρῶτον τῇ καρδίᾳ.
33. Καὶ ἡ ἀγάπη (1) θάνατον, καὶ ἤξει αὐτοῖς.
34. Καὶ οὐκ ἠθέλησε τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ ἀποστήσεται ἀπ' αὐτοῦ. C
35. Τὸν θάνατον ὡς ἱμάτιον.
36. Πρηνὴς γὰρ γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγγνα αὐτοῦ.
37. Περιεχύθη ὁ θάνατος ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ.
38. Ἔστω μετ' αὐτοῦ διὰ παντὸς ἡ (2) ἀμαρτία περιπτυσσομένη αὐτόν.
39. Περισφίγγου (3) αὐτὴν ἀεὶ.
40. Τοῦτο γενέσθω ἐπὶ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ.
41. Καὶ [κατὰ] τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τῶν συμβουλευομένων ἀπολέσθαι (4) τὴν ψυχὴν μου.
42. Καὶ σὺ, Κύριε Κύριε, ὅτι τὸ ἐνομά σου φιλήνθρωπον λέγεται καὶ ἐστίν, οὕτως καὶ ποίησον μετ' ἐμοῦ·
43. Ὅτι ἀγαθὸν τὸ ἔλεός σου.
44. Ῥῦσαι με, ὅτι πτωχὸς εἰμι, καὶ πένης ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς ψυχῆς μου.
45. Καὶ ἡ καρδία μου ἐν ἀγῶνι πολλῷ καθέστηκεν·
46. Ἀσθενήσασθαι αὐτῆς καὶ ἐκκλίναςθαι [Ἀσθενήσασθαι αὐτὴν καὶ ἐκκλίναςθαι] εἰς ἀμαρτίαν ἐθανάτωσας (5).
47. Κατεβρέβην ἀπὸ τῶν ἀερίων πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων.

31. Et persecutus est divitem propter nos pauperem factum.
32. Mitem corde.
33. Et dilexit mortem, et veniet ei.
34. Et noluit vitam æternam, et aberit ab eo.
35. Mortem ut vestimentum.
36. Et suspensus crepuit medius, et diffusa sunt omnia viscera ejus ⁴⁰.
37. Circumdifusa est mors in membris ejus.
38. Sit cum ipso semper peccatum circumdans eum.
39. Coangustet eum semper.
40. Hoc fiat contra diabolum et angelos ejus.
41. Et [contra] adversarias potestates, quæ ineunt consilia, ut perdant animam meam.
42. Et tu, Domine Domine, quoniam nomen tuum benignum dicitur, et est, ita etiam fac mecum :
- D
43. Quoniam bona misericordia tua.
44. Libera me, quoniam mendicus et pauper sum in fortitudine animæ meæ.
45. Et cor meum in agone multo constitit :
46. Ipsum autem infirmatum, et delapsam in peccatum morti tradidisti.
47. Projectus sum ab aeriis immundis spiritibus.

⁴⁰ Act. 1, 18.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) ἠγάπησεν, etc., αὐτῷ.
 (2) Ἡ deest.
 (3) Καὶ περισφίγγουσα, etc.

- (4) Ἀπολέσαι.
 (5) Εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἐθανάτωθη.

48. Genua mea infirmata sunt a jejunio :
 49. Et caro mea immutata est propter oleum.
 50. Et ego factus sum opprobrium illis :
 51. Viderunt me et moverunt capita sua.
 52. Adjuva me, Domine Deus meus :
 55. Et salvam me fac secundum misericordiam tuam.

54. Et sciant quia manus tua hæc :
 55. Et tu, Domine, fecisti eam.
 56. Maledicent illi, et tu benedices :
 57. Qui insurgunt in me confundantur :
 58. Servus autem tuus lætabitur.
 59. Induantur qui detrahunt mihi, pudore :
 60. Et operiantur sicut diploide confusione sua.

61. Confitebor Domino nimis in ore meo :
 62. Et in medio multorum laudabo eum.
 63. Quia astitit a dextris pauperis,
 64. Ut salvam faceret a persequentibus animam meam

A 48. Τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας·
 49. Καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον.
 50. Κἀγὼ ἐγενήθην δνειδος αὐτοῖς·
 51. Εἶδосάν με, ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν.
 52. Βοήθησόν μοι, Κύριε ὁ Θεός μου·
 53. Καὶ σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου.
 54. Καὶ γνώτωσαν ὅτι ἡ χεὶρ σου αὐτῆ·
 55. Καὶ σὺ, Κύριε, ἐποίησας αὐτήν.
 56. Καταράσσονται αὐτοί, καὶ σὺ εὐλόγησεις·
 57. Οἱ ἐπανιστάμενοί μοι αἰσχυνθήτωσαν·
 58. Ὁ δὲ δοῦλός σου εὐφρανθήσεται.
 59. Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἐντροπῆν·
 60. Καὶ περιβαλέσθωσαν ὡς διπλοῖδα αἰσχύνῃ αὐτῶν.
 B 61. Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα ἐν τῷ στόματί μου·
 62. Καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰνέσω αὐτόν.
 63. Ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος,
 64. Τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδιωκόντων τὴν ψυχὴν μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

48. Maceravi me ipsam in jejuniis confitens tibi.
 49. Et facta est species mea tanquam mortui, ut misericordiam a te consequerer.
 50. Et veluti ludibrium me habent adversariæ potestates videntes me in poenitentia.
 51. Et aspicientes minantur mihi.
 52. Impugna insurgentes in me.
 53. Immensam.
 54. Et cognoscant, quod manus tua potest me adjuvare et salvare.
 55. Et tu, Domine, præparasti eam in auxilium.
 56. Volent me perdere, et tu me servabis in salutem.
 57. Nihil potentes mihi facere adversariæ potestates confundantur.
 58. Ego autem, et omnis servus tuus lætabitur in gratia tua.
 59. Principes mundi.
 60. Adversariæ potestates.
 61. Incessanter confitebor salutem mihi factam a Deo.
 62. Et super omnia laudabo eum.
 63. Quoniam astitit protegens me, et non permittens quempiam ex iis qui mihi insidiabantur ad me accedere.
 64. Ut liberaret a contrariis potestatibus animam meam.

48. Ἐξέτηξα ἑμαυτὸν ἐν (1) νηστείαις ἐξομολογούμενός σοι.
 49. Καὶ γέγονεν ἡ εἰδέα μου ὡσεὶ νεκροῦ, διὰ τὸ ἐλεθθῆναι με παρὰ σοῦ.
 50. Καὶ ὡς δνειδός με (2) ἔχουσιν αἱ ἐναντία δυνάμεις ὀρῶσαι με ἐν τῇ μετανοίᾳ.
 51. Καὶ βλέποντες (3) ἀπειλοῦσί μοι.
 52. Πολέμησον τοὺς ἐπανισταμένους μοι.
 53. (4) Τὸ ἀμέτρητον.
 54. Καὶ ἐπιγνώσιν, ὅτι ἡ χεὶρ σου δύναται βοηθῆναι, καὶ σῶσαι με.
 55. Καὶ σὺ, Κύριε (5), ἠὐρέπισας αὐτήν εἰς βοηθειαν.
 56. Θελήσουσι ἀπολέσθαι με, καὶ σὺ περιποιήσεις με εἰς σωτηρίαν.
 57. Μηδὲν δυνάμενοι ποιῆσαι μοι (6) αἱ ἐναντία δυνάμεις αἰσχυνθήτωσαν.
 58. Ἐγὼ δὲ καὶ πᾶς δοῦλός σου, εὐφρανθήσόμεθα ἐν τῇ χάριτί σου.
 59. Οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου (7).
 D 60. Αἱ ἐναντία δυνάμεις.
 61. Ἀπαύστως ὁμολογήσω τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ μοι (8) γενομένην σωτηρίαν.
 62. Καὶ ἐπὶ πάντων ἀνυμνήσω αὐτόν.
 63. Ὅτι παρέστη ὑπερασπίζων μου, καὶ μὴ συχωρῶν τινα τῶν ἐπιβούλων μου πλησιάζαι μοι (9).
 64. Τοῦ λυτρώσασθαι ἐκ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τὴν ψυχὴν μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ ἐξετεῖναξα ἑαυτὸν ἐν, etc., mel. Ἐξέτηξα.
 (2) Ὀνειδόν με.
 (3) Βλέποντές με.
 (4) N. 53. 54. Τὸ ἀμέτρητον deest. Καὶ ἐπιγνώσιν, etc., βοηθῆσαι καὶ σῶσαι.

(5) Σὺ γὰρ, Κύριε, etc., βοηθειαν καὶ σωτηρίαν.
 (6) Δυνάμενοι ποιῆσαι με.
 (7) Σκότους.
 (8) Μου.
 (9) Με.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΘ.

A

Psalmus David. PSAL. CIX.

1. Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου·

2. Ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.

3. Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιών·

4. Καὶ κατακυριεῦε ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου.

5. Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου,

6. Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου·

7. Ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησά σε.

8. Ὡμοσε Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται·

9. Σὺ ἱερεὺς (α) εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέχ.

(α) Cod. Σὺ εἶ βασιλεύς. Leg. ἱερεὺς, ut constat ex comment. seu interpret.

1. Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis :

2. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

3. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion :

4. Et dominare in medio inimicorum tuorum.

5. Tecum principium in die virtutis tuæ,

6. In splendoribus sanctorum tuorum :

7. Ex utero ante Luciferum genui te.

8. Juravit Dominus, et non pœnitebit eum :

9. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, Ψαλμός τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : Psalmus David, quod interpretatur, ut sæpius diximus, Psalmus munus fori, hoc est Dei Filio.

1. Εἶπεν ὁ Πατὴρ τῷ ἐξαγοράσαντί με τῷ τιμίῳ Β αἵματι αὐτοῦ· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου (2), ἵνα πάντες γνῶσιν, ὅτι σὺ εἶ ἡ δόξα μου.

2. Ἔως ἂν οἱ ἀέριοι, καὶ ἐπίγειοι, καὶ καταχθόνιοι ἐχθροὶ σου γόνου κάμψουσιν δεδεμένοι δεσμοῖς (3) αἰδίοις, ἐξομολογούμενοι, ὅτι ὄντως Κύριος Ἰησοῦς εἰς δόξαν τοῦ ἑαυτοῦ Πατρὸς.

3. Ἐν δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ μεγάλῃ ἐλεύσεται ἀπὸ τοῦ Πατρὸς· Σιών γάρ, ἐρμηνεύεται τόπος, ὅπου ἡ σκηρῆ.

4. Καὶ βασιλεύσεις (4) ἀτελευτήτως κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου.

5. Ἐμπροσθέν σου ὁ σταυρὸς τοῦ πάθους σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐνδόξου σου παρουσίας.

6. Ὅταν οἱ ἅγιοι σου ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος.

7. Ἐν ἐμοὶ ἦς ἀεὶ ἀφ' οὗ ἠρξάμην δημιουργεῖν τὰ πάντα διὰ σοῦ· ἐφάνέρωσά σε, ὅτι εἶχον, καὶ ἔχω Υἱὸν ἐν (5) ἑαυτῷ.

8. Ἔθετο ὁ Πατὴρ βουλὴν ἀσάλευτον καὶ ἀμετάβλητον.

9. Σὺ εἶ ὄντως ἱερεὺς ἀληθῆς, ὁ καθάρας πάντα τὸν λαόν σου (6) ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ· οὐ δεήσεις ἢ ἱκεσίας ποιησάμενος πρὸς τινα, ἀλλὰ τῷ τιμίῳ αἵματι πάντας καθάρσας. Τὸ δὲ, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέχ, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Πρῶτον μὲν ὁ Μελχισεδέχ ἱερεὺς ἀνεδείχθη οὐκ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ τῆς ἱερατείας, ὡσπερ οὔτε ὁ Κύριος, ὅτε εὐδόκησεν ἐπὶ τῆς γῆς τεχθῆναι, οὐκ ἐκ τοῦ Λευὶ ἐτέχθη· δεύτερον δὲ τὰς δεκάτας, ἃς εἰδίβου ὁ ἱερεὺς τῷ Θεῷ, ταύτας προσήνεγκεν Ἀβραάμ τῷ Μελχισεδέχ. Ἐπειδὴ κατὰ πάντα τύπον ἔφερον ὁ Μελχισεδέχ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

¹ Philipp. II, 10, 11. ² Matth. XIII, 43. ³ Gen. XIV, 20.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρους περιέχει.

(2) Desunt Κάθου ἐκ δεξιῶν μου·

(3) Δεσμοῖς.

(4) Βασιλευς.

(5) Ἐν deest.

(6) Λαὸν αὐτοῦ ἁ. τ. ἀ. αὐ. δεήσεις ἱκεσίας, etc., τῷ τιμίῳ σου αἵματι πάντα ἐκαθάρισας, etc., ὡσπερ οὗτος Κύριος, etc., τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

10. Dominus a dextris tuis confregit in die iræ A
sue reges.

11. Judicabit in nationibus, implebit ruinas :

12. Conquassabit capita in terra multorum.

13. De torrente in via bibet :

14. Propterea exaltabit caput.

Alleluia. PSAL. CX.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo ·

2. In consilio justorum et congregatione.

3. Magna opera Domini,

4. Exquisita in omnes voluntates ejus.

5. Confessio et magnificentia opus ejus :

6. Et justitia ejus manet in sæculum sæculi.

(a) Vers. 11, Συνέθλασεν, etc. Vers. 12, Κρινεῖ, etc. Vers. 13, Συνθλάσει, etc.

(b) In marg. ad vers. 1, legitur Ἀσάφ; ad vers. 2 et 3, Γῆθ; ad vers. 4, Γάμελ; ad vers. 5, Δάλεθ.

10. Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν (a) ἐν ἡμερᾷ
ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς.

11. Κρινεῖ ἐν τοῖς ἔθνεσι, πληρώσει πτώματα ·

12. Συνθλάσει κεφαλὰς ἐπὶ γῆς πολλῶν.

13. Ἐκ χειμάρρου ἐν ὁδῷ πίεται ·

14. Διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΠΡ.

1. (b) Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὄλῃ καρδίᾳ
μου ·

2. Ἐν βουλῇ εὐθέων καὶ συναγωγῆ.

3. Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου

4. Ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ.

5. Ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον
αὐτοῦ ·

6. Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ
B αἰῶνος.

ATHANASII INTERPRETATIO.

10. Tu a dextris Patris, et Spiritus sanctus tuus
a dextris tuis; Spiritu enim oris ejus perdet Domi-
nus diabolum et potestates ejus ⁴⁵.

11. Faciet vindictam in nationibus ⁴⁵, et omnes
principatus inimici mortificabit.

12. Dæmonum.

13. Ex multitudine gentium in fide bibet eorum
salutem.

14. Propterea pristinum principatum super om-
nia quæ in terra sunt, et potestatem quam dedit
nobis in Adam, rursus nobis restituet.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) · Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνέσατε, ὑμνήσατε, πάντα, ἕσπον.

Titulus præpositus continet : (a) *Alleluia*, quod interpretatur, *laudate et exaltate eum qui Deus est.*

1. Cum cœpero loqui, nihil celabo eorum quæ in C
corde meo sunt.

2. Cum congregabuntur sancti in die judicii.

3. Magna enim eorum retributio a Domino. Nam
Geth [*Beth*] interpretatur *lacus*, quod est lætitia.

4. Probata opera sanctorum in omnes voluntates
Domini. Illud enim *Gimel* interpretatur *retributio*,
scilicet operationis sanctorum.

5. Qui inventi sunt in misericordia et fide, os-
tensi sunt Domini esse.

6. Et sanctorum multitudo manet in æternitate : D
hæc enim est interpretatio.

⁴⁵ II Thess. II, 8. ⁴⁵ Psal. CXLIX, 7.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Πατὴρ κατὰ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, καὶ αὐτὸ
ἐκ δεξιῶν σου.

(2) N. 11. Τῷ γάρ, etc., deest art. ὁ.

(3) Ἀποκαταστήσει.

(4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., ὑμνη-
σατε τὸν ὄντα Θεόν.

(5) Λαλεῖν με, etc., καρδίᾳ μου · ἐρμηνεύεται γάρ

(a) Psalmus iste est carmen alphabeticum. Vid. Hieron. in *Præfat. in lib. Reg. et al. Scr.*

10. Σὺ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸ Πνεῦμά σου
τὸ ἅγιον ἐκ δεξιῶν σου (1) · τῷ γάρ (2) Πνεύματι
τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀναλώσει ὁ Κύριος τὸν διάβολον
καὶ τὰς ἐξουσίας αὐτοῦ.

11. Ποιήσει ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ πάσας
τοῦ ἐχθροῦ τὰς ἀρχὰς θανατώσει.

12. Τῶν δαιμόνων.

13. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ πίστει πίε-
ται τὴν σωτηρίαν αὐτῶν.

14. Διὰ τοῦτο τὴν προτέραν ἀρχὴν κατὰ πάντων
τῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ἡμῖν ἐπὶ
τοῦ Ἀδάμ, πάλιν ἀποκατέστησεν (3) ἡμῖν.

1. Ἐν τῷ ἄρξασθαι με λαλεῖν (5), οὐκ ἀποκρύψω τι

τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

2. Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι τοὺς ἁγίους ἐν τῇ ἡμέρᾳ
τῆς κρίσεως.

3. Μεγάλη ἡ ἀνταπόδοσις αὐτοῦ [αὐτῶν] παρὰ τοῦ
Κυρίου (6). Τὸ γάρ Γῆθ [Βῆθ] ἐρμηνεύεται *ληνός*,

ὅπερ ἐστὶν εὐφροσύνη.

4. Δεδοκιμασμένα τὰ ἔργα τῶν ἁγίων κατὰ πάντα
τὰ θελήματα τοῦ Κυρίου. Τὸ γάρ *Γιμὲν* (7) [*Γιμὲλ*]
ἐρμηνεύεται *ἀνταπόδοσις*, τουτέστι τοῦ ἔργου τῶν
ἁγίων.

5. Οἱ ἐν ἐλεημοσύνῃ καὶ πίστει εὐρεθέντες τοῦ
Κυρίου ἀνεδείχθησαν (8).

6. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων μένει ἀτελευτητῶς ·
ἡ [αὕτη] (9) γὰρ ἐρμηνεῖται ἐστίν.

τὸ Ἀσάφ ἀρχὴ στόματος.

(6) Αὐτοῖς παρὰ Κυρίου.

(7) Γαμὲλ, etc., τὰ ἔργα τῶν ἁγίων.

(8) Ἀνεδείχθησαν. Δάλεθ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀνά-
κρισις.

(9) Ἡ γὰρ ἐρμηνεύεται ἐστίν.

<p>7. Μνεῖαν ἐποιήσατο τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ,
8. Ἐλεήμων καὶ οἰκτιρῶν ὁ Κύριος·
9. Τροφήν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
10. Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ·
11. Ἰσχύϊ ἔργων αὐτοῦ ἀνήγγειλε τῷ λαῷ αὐτοῦ,

12. Τοῦ δοῦναι αὐτοῖς κληρονομίαν ἐθνῶν.
13. Ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ἀλήθεια καὶ κρίσις.
14. Πίσται πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ·
15. Ἐστηριγμένοι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
16. Πεποιημένοι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι.
17. Λύτρωσιν ἀπέστειλε [ἀπέστειλε Κύριος, etc.],
τῷ λαῷ αὐτοῦ·
18. Ἐνετείλατο εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην αὐτοῦ·
19. Ἅγιον καὶ φοβερὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
20. Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου·
21. Σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιούσιν αὐτήν·
22. Ἡ ἀφνειὴ αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.</p> | <p>A 7. Memoriam fecit mirabilium suorum,
8. Misericors et miserator Dominus :
9. Escam dedit timentibus se.
10. Memor erit in sæculum testamenti sui :
11. Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo,
12. Ut det illis hæreditatem gentium,
13. Opera manuum ejus, veritas et judicium.
14. Fidelia omnia mandata ejus :
15. Confirmata in sæculum sæculi
16. Facta in veritate et æquitate.
17. Redemptionem misit [misit Dominus] populo suo :
18. Mandavit in æternum testamentum suum :
19. Sanctum et terribile nomen ejus.
B 20. Initium sapientiæ timor Domini :
21. Intellectus bonus omnibus facientibus eam :
22. Laudatio ejus manet in sæculum sæculi.</p> |
|--|---|

ATHANASII INTERPRETATIO.

<p>7. Ἐμνημόνευσεν, ὡς προεῖπε διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ, ἔλθειν, καὶ (1) διὰ τῶν παθημάτων αὐτοῦ σωθῆναι ἡμᾶς.
8. Ἐλεήμων γὰρ καὶ οἰκτιρῶν ὑπάρχει ὁ Κύριος.
9. Ἐαυτὸν γὰρ τροφήν, καὶ τὰ λόγια αὐτοῦ ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
10. Ἀδιαλείπτως μνησθήσεται τῶν ἁγίων αὐτοῦ.
11. Τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν (2) τῶν προλεχθέντων ἐφανέρωσε τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ.

12. Τοῦ δοῦναι τοῖς ἀποστόλοις ἐξουσίαν κυριεῦσαι διὰ (3) τοῦ κηρύγματος πάντων τῶν ἐθνῶν.
13. Τὰ ἔργα τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ πίστις καὶ δικαιοσύνη.
14. Ἀληθεῖς αἱ ἐπαγγελίαι αὐτοῦ.
15. Καὶ ἀμεταμέλητα τὰ χαρίσματα αὐτοῦ (4).
16. Κατηρτισμένα (5) ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ.
17. Ὁ Πατήρ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.
18. Ἐνετείλατο τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ φυλάσσειν τὰ προστάγματα αὐτοῦ.
19. Ἐνδοξὸν τοῖς ἁγίοις καὶ φοβερὸν τοῖς δαίμοσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
20. Καὶ ἀρχαί (6) πίστεως τὸ φοβηθῆναι τὸν Κύριον.
21. Χάρις δὲ Πνεύματος ἁγίου ἐστὶ πᾶσι τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον.
22. Ἀτελεύτητος μένει (7) ἡ ἀφνειὴ τοῦ Κυρίου. D</p> | <p>7. Recordatus est, ut prædixit per suos prophetas, venire, et per passionem suam salvare nos.

8. Misericors enim et miserator est Dominus.
9. Se ipsum enim in escam, et eloquia sua dedit timentibus eum.
10. Indesinenter recordabitur sanctorum suorum.
11. Virtutem [hoc est arcanum sensum] Scripturarum de iis quæ prædicta fuerunt, manifestavit apostolis suis.
12. Ut daret apostolis potestatem dominandi super omnes gentes per prædicationem.
13. Opera apostolorum ejus fides et justitia.

C 14. Veræ promissiones ejus.
15. Et sine pœnitentia dona ipsius.
16. Perfecta in fide et justitia.
17. Pater Filium suum unigenitum dedit pro mundi vita.
18. Præcepit credentibus ei custodire mandata sua.
19. Gloriosum sanctis, et terribile dæmonibus nomen ejus.
20. Et initium fidei timere Dominum (a).

21. Gratia autem Spiritus sancti est omnibus timentibus Dominum.
22. Sine fine manet laudatio Domini</p> |
|--|--|

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

<p>(1) Ἐν προεῖπεν δ. τ. π. τοῦ ἐλεεῖν, καὶ, etc., σωθῆναι ἡμᾶς.
(2) Προφοτῶν (leg. potius videtur προφητειῶν.)
(3) Διὰ deest.</p> | <p>(4) Ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ.
(5) Κατηρτισμένα.
(6) Ἀρχαί, etc., καὶ ἐτ.
(7) Μένει deest.</p> |
|--|---|

(a) Aliam affert Dan. Barbarus interpretationem, quæ est Didymi.

Alleluia. PSAL. CXI.

1. Beatus vir, qui timet Dominum :
2. In mandatis ejus volet nimis.
3. Potens in terra erit semen ejus :
4. Generatio rectorum benedicetur.
5. Gloria et divitiæ in domo ejus :
6. Et justitia ejus manet in sæculum sæculi.

7. Exortum est in tenebris lumen rectis.
8. Misericors et miserator et justus :
9. Jucundus vir qui miseretur et commodat :
10. Disponet sermones suos in judicio :
11. Quia in æternum non commovebitur.
12. In memoria æterna erit justus :
13. Ab auditione mala non timebit.
14. Paratum cor ejus sperare in Domino :
15. Confirmatum est cor ejus, non timebit

A

Ἀλληλουΐα. ΨΑΛ. ΠΙΑ'.

1. Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον ·
2. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα.
3. Δυνατὸν ἐν τῇ γῆ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ ·
4. Γενεὰ εὐθέων εὐλογηθήσεται.
5. Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ·
6. Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

7. Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐθέσιν ·
8. Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρων καὶ δίκαιος.
9. Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτεῖρων καὶ κηρῶν ·
10. Οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει ·
11. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσεται.
12. Εἰς μνημόσυνον αἰῶνιον ἔσται δίκαιος ·
13. Ἀπὸ ἀκοῆς πονηρᾶς οὐ φοβηθήσεται.
14. Ἐτοίμη ἡ καρδία αὐτοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον ·
15. Ἐστηρικταὶ ἡ καρδία αὐτοῦ, οὐ μὴ φοβηθῆ,

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἀλληλουΐα, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰρέσατε, ὑμνήσατε τὸν θεόν Θεόν.

Titulus præpositus continet: Alleluia, quod interpretatur, laudate et exaltate eum qui Deus est.

1. Quia abstinet ab omni malo.
2. Studet implere ejus præcepta.
3. In terra viventium pretiosa erunt opera ejus.
4. Chorus eorum, qui corde mundi sunt, glorificabitur.
5. Omnis gratia et justitia in sorte sanctorum.
6. Et eorum retributio sempiterna.
7. Ostendit in mundo sanctis Filium suum.
- 8, 9. Bonus vir, qui in charitate communicat cum proximo suo dona, quæ ipsi a Deo data sunt.

10. Dicet enim Domino in judicio: Domine, quinquæ talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque talenta lucratus sum ⁴⁶.

11. Impletus est enim gaudio et exsultabit (a).
12. Dicet enim ipsi Dominus: Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui ⁴⁷.

13. Non amplius enim erit ei adversarius.
14. Paratum est semper cor ejus ad placendum Deo.
15. Perfectum [fundatum] est cor ejus in Deo.

⁴⁶ Matth. xxv, 20. ⁴⁷ ibid. 21.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναοἰάρεως περιέχει.
- (2) N. 6, 7. Καί, etc., ἀτέλευτος, ὃς ἀνέδειξεν, etc.
- (3) N. 8. Κύριος ὁ Θεός. N. 9. Ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ, etc.

- (4) N. 11. Λέγει γάρ, etc. N. 12. Οὐκ ἔτι, etc.
- N. 13. Πεπλήρωται γάρ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως
- (5) Εἰς τὴν.

(a) Comment. sub num. 11, non legitur in cod., sed exstat inferius ad n. 13, et hic legitur comment. n. 12, et ita deinceps vrapostero ordine, ut videtur.

16. Ἔως οὐ ἐπίδη ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.
 17. Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν·
 18. Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

19. Τὸ κέρας αὐτοῦ ὑψωθήσεται ἐν δόξῃ.
 20. Ἄμαρτωλὸς ἕψεται, καὶ ὀργισθήσεται·
 21. Τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ βρύξει, καὶ τακθήσεται·
 22. Ἐπιθυμία ἁμαρτωλοῦ ἀπολείται.

Ἄλληλουϊα. PIB'

1. Αἰνεῖτε, παῖδες, Κύριον·
 2. Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου.
 3. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον
 4. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
 5. Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν
 6. Αἰνετὸν τὸ ὄνομα Κυρίου.
 7. Ὑψηλὸς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη ὁ Κύριος·
 8. Ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ἡ δόξα αὐτοῦ.

(a) Vers. 1 et 2. Vers. unicus. Vers. 3 et 4 : in cod. est 2. Vers. 5 et 6 : in cod. 3. Vers. 7 et 8 : in cod. 4. Vers. 9 : in cod. 5. Vers. 10 et 11 : in cod. 6. Vers. 12 : in cod. 7. Vers. 13 et 14 : in cod. 8. Vers. 15 : in cod. 9, et sic deinceps.

ATHANASH INTERPRETATIO.

16. Ἄφ' οὗ ἴδῃ, ὅτι παρεδόθησαν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ ὁ διάβολος καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.

17, 18. (1) Ὡς ὁ Κύριος πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς, καὶ τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἔβωκε πᾶσιν ὁμοίως καὶ οὗτος ἐποίησε, πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ δέδωκεν τοῖς ἔθνεσιν· διὰ τοῦτο ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

19. Ἐρεῖ (2) αὐτῷ ὁ Κύριος· Δεῦρο εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

20. Ὁ διάβολος ὀρών τὴν ἀναπόδοσιν τῶν δικαίων.

21. Ὁ διάβολος εἰς τὴν αἰώνιον ὑπάρχει (3) κόλασιν.

22. Ἡ πρόσκαιρος ἀπόλαυσις γὰρ (4) τοῦ κόσμου ἀπολείται.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· Ἄλληλουϊα, ὅπερ ἐστὶ, αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus præpositus continet : *Alleluia*, hoc est, *laudate eum qui Deus est*.

1. (6) Οἱ ἀπόστολοι τῇ καρδίᾳ.

2. Ἀδιαλείπτως.

3. Ἐν πᾶσιν ἔθνεσιν·

4. Καὶ πάλιν, ἀφ' οὗ ἀνατελεῖ τὸ φῶς αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ ἕως τῆς συντελείας·

5, 6. Καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν καὶ ἕως τῆς γῆς αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου.

7. Δεδοξασμένος.

8. Ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἡ χάρις αὐτοῦ.

⁴⁰ Matth. xxv, 34.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 17. Ὡς, etc., δέδωκεν πᾶσιν, etc., οὗτος ἐποίησεν οὕτως, πάντα, etc., τοῖς πένησιν non ἔθνεσιν. N. 18. Διὰ τοῦτο, etc.

(2) Ἐρεῖ γάρ, etc., ὁ εὐλογημένος τοῦ Πατρὸς μου, ἀπόλαβε τὴν, etc.

(3) Ὑπάρχων.

(4) Γὰρ et ἀπολείται desunt.

(5) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περ., etc., ὅπερ ἔρμηνευεται αἰνέσατε, ὑμνήσατε τὸν, etc.

(6) N. 1. Οἱ, etc. N. 2. Ἀτελευτήτως. N. 3. Ἐν

A 16. Donec despiciat inimicos suos.

17. Dispersit, dedit pauperibus :

18. Justitia ejus manet in sæculum sæculi :

19. Cornu ejus exaltabitur in gloria.

20. Peccator videbit et irascetur :

21. Dentibus suis fremet et tabescet :

22. Desiderium peccatoris peribit.

Alleluia. CXII.

1. (a) Laudate, pueri, Dominum :

2. Laudate nomen Domini.

3. Sit nomen Domini benedictum

4. Ex hoc nunc, et usque in sæculum.

5. A solis ortu usque ad occasum

6. Laudabile nomen Domini.

B 7. Excelsus super omnes gentes Dominus :

8. Super cælos gloria ejus.

16. Ex quo vidit, quod traditi sunt igni æterno diabolus et angeli ejus.

17, 18. Quemadmodum Dominus, cum dives esset, pauper factus est propter nos, et dona sua omnibus elargitus est ; ita etiam iste fecit, omnes suas divitias dedit pauperibus : propterea justitia ejus manet in sæculum sæculi.

19. Dicet ei Dominus : Venite, benedicti Patri mei, possidete paratum vobis regnum a constituto mundi ⁴⁰.

20. Diabolus videns retributionem justorum.

21. Diabolus in æterno supplicio existit.

22. Temporaria enim oblectatio mundi peribit.

D 4. Et iterum, ex quo exorta est lux ejus in mundo, propter ipsius adventum et usque ad consummationem :

5, 6. Et rursus a cælis usque ad terram laudate nomen Domini.

7. Glorificatus.

8. Super sanctos gratia ejus.

πᾶσιν ἔθνεσιν· καὶ [πάλιν, ἀφ' οὗ ἀνατελεῖ τὸ, etc., usque ad τὸ ὄνομα Κυρίου. Deest δεδοξασμένος. N. 8, in cod. 4. Ἐπὶ τοὺς ἁγίους, etc. N. 9, in cod. 5. Τίς ἐστὶν οὕτως φιλόνηρος ; N. 10, 11, in cod. 6. Ὅτι, etc. N. 11, in cod. 7.... ὢν, αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. N. 13, 14, in cod. 8. Ὁ, etc. N. 15, in cod. 9. Τοῦ, etc. N. 16, in cod. 10. Μετὰ τῶν ἁγέλων, etc. N. 17, in cod. 11. Τὴν Ἐκκλησίαν, etc., τὴν τὸ πρότερον, etc., πίστεως εἰς βασιλείαν σου. N. 18, in cod. 12. Τὴν, etc.

9. Quis sicut Dominus Deus noster?
10. Qui in altis habitat :
11. Et humilia respicit [respicit et alta a onge cognoscit],
12. In caelo et in terra.
13. Suscitans a terra inopem.
14. Et de stercore erigens pauperem,
15. Ut collocet eum cum principibus,
16. Cum principibus populi sui.
17. Qui habitare facit sterilem in domo,
18. Matrem in filii lætantem.

Alleluia. CXIII

1. In exitu Israel de Ægypto,
2. Domus Jacob de populo barbaro.
3. Facta est Judæa sanctificatio ejus :
4. Israel potestas ejus.
5. Mare vidit et fugit :

- A
9. Τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ;
 10. Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν ·
 11. Καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν [ἐφορῶν, καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γιγνώσκων],
 12. Ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ ·
 13. Ὁ ἐγεῖρων ἀπὸ γῆς πτωχόν,
 14. Καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένητα,
 15. Τοῦ καθίσει αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων,
 16. Μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ.
 17. Ὁ κατοικίζων στείραν ἐν οἴκῳ,
 18. Μητέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραινομένην.
- Ἄλληλουῖα. ΠΙΓ'.*
1. Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου,
 2. Οἴκου Ἰακώβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου.
 3. Ἐγενήθη Ἰουδαία ἀγίασμα αὐτοῦ ·
 4. Ἰσραὴλ ἐξουσία αὐτοῦ.
 5. Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν ·
- B

ATHANASII INTERPRETATIO.

9-11. Quod in caelo habitans humiles et peccatores adeo dilexit.

12. Qui in caelo manens, et in terram advenit.

13, 14. Qui genus humanum, quod ceciderat ob terrenas et flagitiosas concupiscentias, sublevavit, et gloriam ei donavit adoptionis.

15. Ut dignum faceret genus humanum deliciis angelorum.

16. Cum sanctis, qui sunt cum angelis suis.

17. Introducens per fidem Ecclesiam gentium antea infructiferam.

18. In supernam Hierusalem in sanctis gaudentem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1) Ἄλληλουῖα,

ἃ ἔστιν, *αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν.*

Titulus præpositus continet : *Alleluia*, hoc est, *laudate eum qui Deus est.*

1. *Israel* interpretatur *populus fortis* : *Ægyptus* C autem *obtenebratio*. Dum igitur liberati sunt fideles a tenebris peccati.

2. *Fidelium* tenentium extrema. *Jacob* enim interpretatur *tenens extrema* : illud autem, *ex populo barbaro*, notum est [significat], quod fidelis populus egrediens e tenebris recessit a barbaris, hoc est a contrariis potestatibus.

3. Et demum *Ecclesia* facta est ei sanctificatio per baptismum ; *Judæa* dicitur propterea quod gratia in ipsa est Dei, qui dignatus est ex *Juda* nasci. Secundum autem nominis interpretationem *Judæa* interpretatur *confitens Deo*. Cum igitur anima Deo confitetur, fit ipsa confessio sanctificatio, eo quod auferantur peccata.

4. Et viri videntes Deum, hoc est, apostoli, principes ejus : ita enim interpretatur *Israel*, *vir videns Deum*.

5. *Idololatria* fugit videns Deum in terra.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει · Ἄλληλουῖα, ἃ περ ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε, etc.

(2) Δε ἐρμηνεύεται, etc.

(3) Ἐξομολογούμενη.

9-11. Ὅτι ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικῶν τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς οὕτως ἠγάπησεν.

12. Ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ ὢν καὶ ἐπὶ γῆς παραγέγονεν.

13, 14. Ὁ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν γῆινων καὶ ἀσώτων ἐπιθυμιῶν πεσὸν ἀναστήσας, καὶ δοξάσας διὰ τῆς υἰοθεσίας.

15. Τοῦ ἀξιῶσαι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἀγγέλων.

16. Μετὰ τῶν ἁγίων τῶν συνόντων τοῖς ἁγίοις [ἀγγέλοις] αὐτοῦ.

17. Ὁ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐθνῶν τὴν πρότερον ἄκαρπον εἰσάγων διὰ τῆς πίστεως.

18. Τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ χαίρουσαν ἐπὶ τοῖς ἁγίοις, ἃ ἔστιν, *αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν.*

1. Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται *λαὸς ἰσχυρός* · Αἰγύπτου δὲ (2) *σκότωσις* · ἐν τῷ οὖν τοῖς πιστευόντας ῥυθῆναι ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας.

2. Τῶν πιστῶν τῶν κατασχόντων τὰ ἔσχατα. Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται *κρατῶν ἔσχατα* · τὸ δὲ, *ἐκ λαοῦ βαρβάρου*, ὁῦλον [δηλοῖ] ὅτι ὁ πιστὸς λαὸς ἐξεληθὲν ἐκ τοῦ σκότους ἀνεχώρησε τῶν βαρβάρων, τουτέστι τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

3. Καὶ λοιπὸν γίνεται αὐτῷ ἡ Ἐκκλησία ἀγίασμα διὰ τοῦ βαπτίσματος. Ἰουδαία λέγεται διὰ τὸ τὴν χάριν εἶναι ἐν αὐτῇ τοῦ καταξιώσαντος Θεοῦ ἐξ Ἰούδα τεχθῆναι. Κατὰ δὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος Ἰουδαία ἐρμηνεύεται Θεῷ ἐξομολογούμενος (3). Ὅταν οὖν ψυχὴ Θεῷ ἐξομολογήσεται, γίνεται αὐτῇ ἡ ἐξομολόγησις ἀγίασμα διὰ τῆς ἀφαιρέσεως (4) τῶν ἁμαρτιῶν.

4. Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ὀρώντες Θεὸν (5), τουτέστι οἱ ἀπόστολοι, ἄρχοντες αὐτοῦ · τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ, *ἀνὴρ ὀρών Θεόν.*

5. Ἡ εἰδωλολατρεία ἐφυγεν ἰδοῦσα Θεὸν ἐπὶ γῆς (6).

(4) Ἀφέσεως.

(5) Τὸν Θεόν, etc.

(6) Τὸν Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς.

6. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω.
 7. Τὰ ὄρη ἐσκήρτησαν ὡσεὶ κριοί·
 8. Καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων.
 9. Τί σοί ἐστι, θάλασσα, ὅτι ἐφυγες;
 10. Καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω;
 11. Τὰ ὄρη, ὅτι ἐσκήρτησας ὡσεὶ κριοί;
 12. Καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων;
 13. Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ,
 14. Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ·
 15. Τοῦ στρέψαντος τὴν πέτραν εἰς λίμνας ὑδάτων.
 16. Καὶ τὴν ἀκρότομον εἰς πηγὰς ὑδάτων.
 17. Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν,
 18. Ἄλλ' ἢ τῷ ὀνόματι σου δὸς δόξαν.
 19. Ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου·
 20. Μήποτε εἰπωσὶ τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν;

- A 6. Jordanis conversus est retrorsum.
 7. Montes exultaverunt ut arietes :
 8. Et colles sicut agni ovium.
 9. Quid est tibi, mare, quod fugisti?
 10. Et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum?
 11. Montes, quia exultastis sicut arietes?
 12. Et colles sicut agni ovium?
 13. A facie Domini mota est terra,
 14. A facie Dei Jacob :
 15. Qui convertit petram in stagna aquarum,
 16. Et rupem in fontes aquarum.
 17. Non nobis, Domine, non nobis,
 18. Sed nomini tuo da gloriam.
 19. Super misericordia tua et veritate tua :
 20. Nequando dicant gentes, ubi est Deus eo-
 B rum?

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Ὁ (1) Ἰορδάνης ἐρμηνεύεται τῇ ἐσχάτῳ· πλη-
 θος οὖν τῶν ἐθνῶν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς εἰδωλολα-
 τρείας, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν ἐξ ἀρχῆς Δεσπότην, καὶ
 Δημιουργὸν Ἰησοῦν.
 7. Οἱ προφῆται ἀγάλλονται καὶ ἐπὶ τῇ (2) ἐπι-
 στροφῇ τῶν ἐθνῶν·
 8. Καὶ οἱ ἐκ τῶν προφητῶν ἀνατελιαντες, τουτέστιν
 οἱ ἀπόστολοι ὡσπερ οἱ βουνοὶ ἐκ τῶν ὄρέων.
 9. Τί σοί ἐστιν, εἰδωλολατρεία, ὅτι ἐφυγες, ὅπερ
 ἐπὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἐποίησας;
 10. Καὶ ὑμεῖς, τὰ ἔθνη πάντα, ὅτι ἀπέστητε ἀπὸ
 τῆς εἰδωλολατρείας;
 11. Καὶ ὑμεῖς, οἱ προφῆται, ὅτι οὕτως ἀγαλλιάσθε;
 12. Ὁμοίως καὶ ὑμεῖς, οἱ ἐκ τῶν προφητῶν ἀπό-
 στολοι, τί οὕτως χαίρετε;
 13. Ὁμοῦ δὲ πάντες ἀποκρίνονται· ἡ μὲν εἰδω-
 λολατρεία ἀποδουρομένη, τὰ δὲ ἔθνη, καὶ οἱ προφῆται,
 καὶ οἱ ἀπόστολοι χαίροντες βοῶσιν, ὅτι, ὀφθέντος τοῦ
 Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, πάντες μετετέθησαν εἰς τὴν ἐπι-
 γνωσιν αὐτοῦ.
 14. Ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ κηρυχθέντος (3)
 Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀκοή.
 15. Τοῦ μεταβάλλοντος (4) τὴν λιθίνην καρδίαν
 τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν χάριν· *Δυνατὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός,*
καθὼς εἶπεν [Ἰωάννης, ἐγείρει τέκνα] υἱῷ· "Ἐγειρον
τέκνα τῷ Ἀβραάμ ἐκ τῶν λίθων τούτων.
 16. Καὶ τὴν σκληροτάτην αὐτῶν διάνοιαν εἰς τὰ
 χάρισμα αὐτοῦ.
 17. Οὐχ ὅτι ἄξιοι ἐσμεν, τοῦτο (5) ἐποίησας·
 18. Ἄλλ' ἵνα δοξασθῇ τὸ ὄνομά σου, ὅτι φιλόανθρω-
 πος καὶ ἐλεήμων εἶ.
 19. Διὰ τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀληθείαν σου.
 20. Ἴνα μὴ καυχῶνται αἱ ἐναντία δυνάμεις λέ-
 γουσαι· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός ὁ ποιήσας αὐτούς;

¹⁰ Matth. III, 9.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἰορδάνης ἐρμηνεύεται γῆ ἐσχάτη. Τὸ πλη-
 θος, etc.
 (2) Ἀγαλλιῶνται ἐπὶ τῇ, etc.
 (3) Τοῦ κηρυχθέντος.

6. Jordanis interpretatur in extremo : multitudo
 igitur gentium secessit ab idololatria, et venit ad
 antiquum Dominum, et Creatorem Jesum.
 7. Prophetæ exultant etiam in conversione
 gentium :
 8. Et qui ex prophetis orti sunt, hoc est apo-
 stoli sicut colles ex montibus.
 9. Quid est tibi, idololatria, quod fugisti, quod
 sub prophetis non fecisti?
 10. Et vos, gentes omnes, quod abscessistis ab
 idololatria?
 11. Et vos, prophetæ, quod adeo exultastis?
 12. Similiter etiam vos, qui ex prophetis estis
 C apostoli, cur ita gaudetis?
 13. Simul omnes respondent : idololatria qui-
 dem lamentans, gentes autem, et prophetæ, et
 apostoli gaudentes clamant, quoniam, apparen-
 te Deo in terra, omnes translati sunt in ejus cog-
 nitionem.
 14. Ab adventu Dei, qui annuntiatus est : *Jacob*
 enim interpretatur *auditis*.
 15. Qui transmutat lapidea gentium corda in
 gratiam : *Quoniam potens est Deus, quemadmodum*
dixit Joannes, suscitare filios Abraham de lapidi-
bis istis ¹⁰.
 16. Et durissimam illarum mentem in ejus dona.
 17. Non quia nos digni simus, hoc fecisti :
 D 18. Sed ut glorificetur nomen tuum, quoniam
 benignus et misericors es.
 19. Propter misericordiam tuam et veritatem tuam.
 20. Ne glorientur adversariæ potestates dicen-
 tes : ubi est Deus qui fecit eos?

(4) Μεταβάλλοντος, etc., τὴν χάριν αὐτοῦ, etc.,
 καθὼς εἶπεν Ἰωάννης· Ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεί-
 ραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.

(5) Ἐσμεν, Κύριε· οὐχ ὅτι ἄξιοι ἐσμεν, τοῦτο, etc.

21. Deus autem noster in caelo et in terra,
 22. Omnia quaecunque voluit fecit.
 23. Simulacra gentium argentum et aurum,
 24. Opera manuum hominum.
 25. Os habent, et non loquentur :
 26. Oculos habent, et non videbunt.
 27. Aures habent, et non audient :
 28. Nares habent, et non odorabunt.
 29. Manus habent, et non palpabunt :
 30. Pedes habent, et non ambulabunt :
 31. Non clamabunt in gutture suo.
 32. Similes illis fiant [Neque enim est spiritus in ore ipsorum : similes illorum fiant] qui faciunt ea,
 35. Et omnes qui confidunt in eis.
 34. Domus Israel speravit in Domino :
 35. Adjutor et protector eorum est.

- A 21. Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ,
 22. Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησε.
 23. Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον,
 24. Ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.
 25. Στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσιν·
 26. Ὀφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὄψονται.
 27. Ὦτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἀκούσονται·
 28. Ῥίνας ἔχουσι, καὶ οὐκ ὀσφρανθήσονται.
 29. Χεῖρας ἔχουσι, καὶ οὐ ψηλαφήσουσι·
 30. Πόδας ἔχουσι, καὶ οὐ περιπατήσουσιν·
 31. Οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν.
 32. Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο [Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· ὅμοιοι αὐτῶν γένοινται] οἱ ποιοῦντες αὐτὰ,
 33. Καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.
 B 34. Οἶκος Ἰσραὴλ ἠλπισεν ἐπὶ Κύριον·
 35. Βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστίν.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

21-23. Avaritia enim gentiliter viventium idololatria est, quemadmodum dixit Apostolus ⁵⁰. Quæ autem dicta sunt de idolis manifesta omnibus sunt, quod formam quidem habent, nulla autem inest operatio in membris, et ea, quæ dicuntur in apposito psalmo de iis qui illa faciunt, vel in illis confidunt, verissima sunt; sed conveniens duxi, descendere ad allegoriam, et singulis versibus subjicere propriam sententiam sensus allegorici.

24. Opus concupiscentiarum hominum est avaritia.

25. Nullum enim bonum loquentur gaucentes pecuniis.

26. Tanquam non habentes oculos ad eorum perditionem progredientur.

27. Non enim auscultabunt præceptis Dei.

28. Non enim beneplaciti Dei participes erunt.

29. Non enim exquisiverunt invenire portam vitæ, hoc est Dominum.

30. Claudicaverunt enim, perversas sequentes vias in actionibus suis.

31. Non invocabunt Dominum.

32. Peribunt non secus ac pecuniæ, qui eas thesaurizant.

33. Et omnes in pecuniis sperantes.

34. Mente autem Deum videntes speraverunt non in pecuniis, sed in Domino.

35. Et ideo confortat eos, iisdemque prospicit.

⁵⁰ Coloss. III, 5.

21-23. (1) Ἡ γὰρ φιλαργυρία τῶν ἐθνικῶς ζώντων εἰδωλολατρεία ἐστὶ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος. Τὰ δὲ εἰρημμένα περὶ τῶν εἰδώλων δῆλα πᾶσιν εἰσιν, ὅτι χαρακτῆρα μὲν ἔχουσιν, ἐνέργεια δὲ μηδεμίαν ὑπάρχει ἐν τοῖς λεγομένοις μέλεσιν (2), καὶ ἡ ἀπόφασις δὲ ἡ εἰρημνὴ ἐν τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ περὶ τῶν ποιοῦντων αὐτὰ, καὶ περὶ τῶν πεποιθότων ἐπ' αὐτοῖς ἀληθὲς ὑπάρχει· ἀλλὰ δίκαιον ἡγησάμην καὶ ἐπὶ τὴν ἀλληγορίαν ἐλθεῖν, καὶ ὑποθῆναι ἐκάστοις στίχοις (3) τὸ ἴδιον νόημα τῆς θεωρίας.

24. Ἔργα ἐπιθυμιῶν ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ φιλαργυρία.

25. Οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν λαλήσουσιν (4) οἱ τοῖς χρήμασι χαίροντες.

26. Ὡς μὴ ἔχοντες γὰρ ὀφθαλμοὺς κατὰ τῆς ἐαυτῶν ἀπωλείας (5) πορεύονται.

27. Οὐ γὰρ ὑπακούουσι τοῖς τοῦ Θεοῦ προσταγμασιν.

28. Οὐ γὰρ τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ (6) μετέχουσιν.

29. Οὐ γὰρ ἐξεζητήσαν εὐρεῖν τὴν θύραν τῆς ζωῆς, τουτέστι τὸν Κύριον (7).

30. Ἐχώλαναν γὰρ διεστραμμένας ὁδοὺς πορεύοντες ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν.

31. Οὐ μὴ ἐπικαλέσονται τὸν Κύριον.

32. Ἔσονται οὕτως ἀπολλύμενοι ὡς τὰ χρήματα οἱ θησαυρίζοντες αὐτὰ.

33. Καὶ πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ τοῖς χρήμασι.

34. (8) Οἱ δὲ τῇ διανοίᾳ Θεὸν ὁρῶντες ἠλπισαν οὐκ ἐπὶ χρήμασιν, ἀλλ' ἐπὶ Κύριον.

35. Καὶ (9) διὰ τοῦτο ἐνισχύει αὐτοὺς, καὶ πρόνοιαν αὐτῶν ποιεῖται.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N 21, 22. Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ πάντα, ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν. N. 23. Ἡ γὰρ φιλαργυρία, etc.

(2) Μέλεσιν αὐτῶν.

(3) Παραθῆνα: ἐκάστῳ στίχῳ.

(4) Λαλοῦσιν.

(5) Τῆς ἐαυτῶν ἀπωλείας.

(6) Εὐδοκίας τοῦ Χριστοῦ.

(7) Χριστόν.

(8) N. 33, 34. Οἱ δὲ etc.

(9) Καὶ non legitur.

36. Οίκος Ἀαρὼν ἠλπισεν ἐπὶ Κύριον ·
 37. Βοηθὴς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστιν.
 38. Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἠλπισαν ἐπὶ Κύριον
 [ἐπ' αὐτόν] ·
 39. Βοηθὴς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστιν.
 40. Κύριος μνηστὴς ἡμῶν, εὐλόγησεν ἡμᾶς ·
 41. Εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἰσραὴλ ·
 42. Εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἀαρῶν.
 43. Εὐλόγησε τοὺς [Εὐλόγησε πάντας τοὺς] φοβου-
 μένους τὸν Κύριον ,
 44. Τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων.
 45. Προσθεῖη Κύριος ἐφ' ὑμᾶς,
 46. Ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν.
 47. Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ ·
 48. Τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
 49. Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ ·
 50. Τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 51. Οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσὶ σε, Κύριε ·
 52. Οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς ᾄδου.
 53. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν τὸν Κύριον.
 54. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 36, 37. (1) Οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ κρίσις, καὶ
 λογιζόμενοι, ὡς λόγον ἀποδώσουσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν
 αὐτῶν, οὐκ ἐπὶ δυναστεία ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπὶ Κύριον
 ἐλπίζουσιν.
 38, 39. Οἱ πιστεύοντες ὁμοίως ἐπὶ Κύριον καὶ λο-
 γιζόμενοι, ὅτι ἐστὶ κρίσις, καὶ τὰ λοιπὰ.
 40. Τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.
 41. Τῶν ὁρώντων αὐτὸν τῇ διανοίᾳ εὐλόγησε τὰς
 ψυχὰς καὶ τὰ σώματα · Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται
 τοὺς ὁρῶν Θεόν.
 42. Τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐθνῶν · ὄρος γὰρ δινά-
 μως Ἀαρῶν ἐρμηνεύεται.
 43. Τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ.
 44. Ἀπὸ τῶν ἐσχάτων τῶν ἡμῶν (2) πεπιστευ-
 κότων ἕως τῶν προφητῶν.
 45, 46. Τὴν χάριν αὐτοῦ (3).
 47. Οἱ πιστοὶ καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
 αἰῶνι.
 48. Τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα.
 49. Τὸ κατοικητήριον τῶν ἁγίων τοῦ Κυρίου (4)
 ἐστὶν (4).
 50. Τοῖς δὲ ἀνθρώποινα φρονουσὶν ὡς κτήνη κατ-
 ἔλειπεν αὐτοὺς τὰ γήινα φρονεῖν (5).
 51. Οὐ δοξάσουσὶ σε οἱ νενεκρωμένοι τῇ (6) ἀμαρ-
 τίᾳ.
 52. Οὐδὲ οἱ πορευόμενοι ἐν ἀνομίᾳ.
 53. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ
 δοξάσομεν τὸν Κύριον.
 54. Ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ (7) εἰς τὸν ἀτελεύτητον
 αἰῶνα.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 36, 37, Καὶ οἱ ἀμετακίνητοι καὶ ἔδρατοι ὡς
 ὄρος δυνατὸν οὐκ ἐπὶ πλούτῳ [πλούτου] ἀδηλόγητι, ἀλλ'
 ἐπὶ Κύριον. Ἀαρῶν γὰρ ἐρμηνεύεται ὄρος δυνατὸν.
 N. 38, 39. Οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶν κρίσις etc.
 (2) Ἡμερῶν.
 (3) Αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τὰ

- A 36. Domus Aaron speravit in Domino :
 37. Adjutor et protector eorum est.
 38. Qui timent Dominum, speraverunt in Do-
 mino [in eum].
 39. Adjutor et protector eorum est.
 40. Dominus memor fuit nostri, et benedixit
 nobis :
 41. Benedixit domui Israel :
 42. Benedixit domui Aaron.
 43. Benedixit timentibus [omnibus qui timent]
 Dominum,
 44. Pusillis cum majoribus.
 45. Adiciat Dominus super vos,
 46. Super vos, et super filios vestros.
 47. Benedicti vos a Domino :
 B 48. Qui fecit cœlum et terram.
 49. Cœlum cœli Domino :
 50. Terram autem dedit filiis hominum.
 51. Non mortui laudabunt te, Domine :
 52. Neque omnes, qui descendunt in infernum :
 53. Sed nos, qui vivimus, benedicemus Domino,
 54. Ex hoc nunc, et usque in sæculum.

36, 37. Credentes futurum judicium, et cogi-
 tantes rationem se reddituros pro animabus suis,
 non in hominum potentia, sed in Domino
 sperant.

38, 39. Item credentes in Dominum, et cogita-
 tes futurum judicium, et reliqua.

40. Credentibus in ipsum.

41. Videntium eum mente benedixit animis, et
 corporibus : *Israel* enim interpretatur *mens videns
 Deum*.

42. *Ecclesie gentium : mons enim virtutis* inter-
 pretatur *Aaron*.

43. Humilibus corde.

44. Ab ultimis inter nos credentibus usque ad
 prophetas.

45, 46. *Gratiam suam*.

47. *Fideles et in præsentī, et in futuro sæculo*.

48. *Visibilia, et invisibilia*.

49. *Habitaculum sanctorum Domini est*

50. *Qui autem humana sapiunt, tanquam ju-
 menta, reliquit eos terrena sapere*.

51. *Non glorificabunt te, qui peccato mortui
 sunt*.

52. *Neque ambulantes in iniquitate*.

53. *Sed nos viventes per gratiam ejus gloria-
 bimus Dominum*.

54. *Ex hoc nunc, et usque in sæculum sempiternum*.

Ἔργα ὑμῶν, λέγει.

(4) Τοῦ λαοῦ τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ ἐστίν.

(5) Γήινους κατέλειπεν αὐ. τ. γ. κρατεῖν.

(6) Ἐν τῇ.

(7) Νῦν αἰῶνος, καὶ, etc.

Alleluia. PSAL. CXIV.

1. Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meae.

2. Quia inclinavit aurem suam mihi :

3. Et in diebus meis invocabo.

4. Circumdederunt me dolores mortis :

5. Pericula inferni invenerunt me :

6. Tribulationem et dolorem inveni :

7. Et nomen Domini invocavi.

8. O Domine, libera animam meam :

9. Misericors Dominus et justus :

10. Et Deus noster miseretur.

11. Custodiens parvulos Dominus :

12. Humiliatus sum, et liberavit me.

13. Convertere, anima mea, in requiem tuam : B

A

Ἀλληλουΐα. ΨΑΛ. ΠΛΔ'.

1. Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τῆς φωνῆς τῆς δεησεώς μου.

2. Ὅτι ἐκλινε τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοί·

3. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι.

4. Περιέσχον με ὡδίνες θανάτου·

5. Κίνδουνοι ἄδου εὐροσάν με.

6. Θλίψιν καὶ ὀδύνην εὗρον·

7. Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην.

8. Ὁ Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου·

9. Ἐλεήμων ὁ Κύριος καὶ δίκαιος·

10. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ.

11. Φυλάσσων τὰ νήπια ὁ Κύριος·

12. Ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με.

13. Ἐπίστρεψον, ψυχὴ μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου·

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιεχει Ἀλληλουΐα, ὅπερ ἐστίν, αἰρέσατε [καὶ] ὑμνήσατε τὸν Θεόν. Εἶτα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, τωτέστι τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι [οὐ] πεποιήκασιν· οὔτε γὰρ ἤνεσαν, οὔτε ὑμνησαν τὸν ὄντα Θεόν· εἰς εἰδωλολατρείαν γὰρ καὶ ἀποστασίαν (1) ἐτρέπησαν τὸ πρότερον, ἐπὶ τέλει δὲ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐσταύρωσαν.

Titulus præpositus continet : Alleluia, hoc est laudate [et] exaltate Deum. Deinde sine titulo apud Hebraeos, scilicet hoc Hebræi [non] fecerunt, neque laudaverunt Dominum, neque glorificaverunt eum, qui Deus est : quoniam prius rebellaverunt, et idololatrati sunt, et demum ipsum Deum crucifixerunt.

1. Credidi, quod Dominus exaudiet gemitum confessionis meae.

2. Quia cognovi, quod ob benignitatem paratus est ad me exaudiendum.

3. Et cum exspectatus fuero a somno peccati mei, invocabo eum.

4. In me dominati sunt dolores peccati usque ad mortem.

5. Concupiscentiæ inimici detinuerunt me.

6. Et illuminante me Deo expergefactus sum, et inveni rursus iniquitatem, et peccatum in me.

7, 8. Et Dominum deprecatus sum dicens : Oro te, Domine, libera animam meam.

9. Et Deus noster miseretur, et misericors est Dominus, et non despiciet me justificatum : novit enim, quod velle absistere a peccato adjacet mihi¹⁾ ; quomodo autem, non agnosco :

10. Miseretur, et ab eo me liberabit.

11. Nam parvulos animo custodit Dominus

12. Cum dominaretur in me peccatum, salvavit.

13. Subjecta igitur esto, anima mea, auferenti a te laborem, et onus tuum, et qui per gratiam suam prolapsam te sublevavit.

¹⁾ Rom. vii, 18.

1. Ἐπίστευσα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τοῦ κλαυθμοῦ τῆς ἐξομολογήσεώς μου.

2. Ὅτι ἐγνων, ὅτι διὰ φιλανθρωπίαν ἐτοιμὸς ἐστὶ τοῦ εἰσακούσαι μου.

3. Καὶ ὅταν ἀνανήψω ἐκ τοῦ ὕπνου τῆς ἀμαρτίας μου, ἐπικαλέσομαι αὐτόν.

4. Ἐκυριεύσάν με ἄς συνέλγεια ἀμαρτάνει [εἰς ἐμὲ αἱ συναλγείαι τῆς ἀμαρτίας] ἕως θανάτου (2).

5. Αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ ἐχθροῦ οὐ (3) κατέσχον με.

6. Καὶ φωτίσαντός με τοῦ Θεοῦ ἀνένηψα, καὶ εὗρον πάλιν ἀνομίαν καὶ ἀμαρτίαν ἐν ἐμοί.

7, 8. (4) Καὶ ἐδεήθην τοῦ Κυρίου λέγων· Δέομαι σου, Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου.

9. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ, καὶ ἐλεήμων ἐστὶν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἂν παρίθι με δικαιοῦμενον· οἶδεν γὰρ, ὅτι παράκειται μοι τὸ θέλειν ἀποστῆναι ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· τὸ δὲ πῶς, οὐ γινώσκω.

10. Ἐλεεῖ, καὶ ῥύσεται με ἀπ' αὐτῆς.

11. Τοὺς γὰρ νηπίους τῆ ψυχῆ φυλάσσει ὁ Κύριος.

12. Κυριευόμενόν με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἔσωσεν.

13. Ὑποτάγηθι οὖν, ψυχὴ μου, τῷ αἵροντι ἀπὸ σοῦ τὸν κόπον καὶ τὸ φορτίον σου, καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ αὐτοῦ ἀναπεσόντα (5) σε.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ἀλληλουΐα ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· ὅπερ ἐρμηνεύεται, αἰρέσατε, ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν. Εἶτα ἀνεπίγραφος, ἵτις, οὔτε γὰρ ὑμνησαν, etc., εἰς εἰδωλολατρείας γὰρ, καὶ ἀποστασίας, etc.

(2) Ἐκυριεύσάν μου, ἄς συνέλαβον ἀμαρτίας ἕως θανάτου.

(3) Οὐ non exstat.

(4) N. 7. Καί, etc. N. 8. Δέομαι. N. 9, 10. Unicus Comment. cuius initium est ab his verbis : Ἐλεήμων ἐστίν, etc., παρίδει με ἀδικούμενον· οἶδεν γὰρ ὅτι θέλειν παράκειται μοι, etc., οὐ γινώσκω· ἐλεεῖ δὲ, καὶ ῥύσεται με ἀπ' αὐτῆς.

(5) Ἀναπεσόντα σε. Leg. videretur, ἀναπαύοντί σε.

14. Ὅτι Κύριος εὐηργέτησέ σε.
 15. Ὅτι ἐξείλετο [ἐξήλατο] τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου.
 16. Τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀπὸ δακρῶν.
 17. Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος.
 18. Ἐβαστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρῃ ζώντων
 Ἀλληλουία. ΨΑΛ. ΠΙΕ'.
 1. Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα.
 2. Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα.
 3. Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης.
 4. Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀντέδωκέ μοι;
 5. Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι.
 6. Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι.
 7. Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
 8. Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ.

- A 14. Quia Dominus benefecit tibi.
 15. Quia eripuit animam meam de morte:
 16. Oculos meos a lacrymis.
 17. Et pedes meos a lapsu.
 18. Placebo Domino in regione vivorum.
 Alleluia. PSAL. CXV.
 1. Credidi, propter quod locutus sum.
 2. Ego autem humiliatus sum nimis.
 3. Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.
 4. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?
 5. Calicem salutaris accipiam:
 6. Et nomen Domini invocabo.
 B 7. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus.
 8. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

14. Ὅτι τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἐχαρίσατό σοι.
 15. Ὅτι, ἀπελάσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἀπ' ἐμοῦ, ἀπέσπασέ με ἀπ' αὐτῶν.
 16. Τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας μου ἀπὸ τῶν ἔδυνων τῶν ἔχουσῶν με.
 17. Καὶ τοὺς (1) μηκέτι ἀκολουθοῦντάς με τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς ἁμαρτίας συμπίπτειν με.
 18. (2) Διαπαντός.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλουία, ὅπερ ἐστὶν ἑρμηνεῖα ὁμοίως τῶν πρὸ (3) αὐτοῦ ψαλμῶν. Titulus præpositus continet: Alleluia, cujus interpretatio est eadem ac in superioribus

- C 1. Ἐπίστευσα, ὅτι πέποιθεν ὁ Θεὸς, διὸ καὶ τοῦτο κηρύσσω πᾶσιν.
 2. Τὸ (4) πρότερον ἐταπεινώθην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πᾶν.
 3. Καὶ ὅταν ἀπειτιθέμην τὰ τοῦ κόσμου πάντα, καὶ (5) εἶπα· Ὅντως ὑπόδικός ἐστι πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ.
 4. Ἵνα παραλείπω τὸ ἐκ τοῦ μη ὄντος ἀχθῆναι με ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἐδημιούργησε καὶ εἰς ἀπόλαυσίν μου, τίς δύναται αὐτῷ ἀνταποδοῦναι, ὅτι οὕτως ἀπειθοῦντός μου αὐτῶν οὐκ ἀπιστράφη με, ἀλλ' ἐαυτὸν ἕως θανάτου ἔδωκε, καὶ ὑπὲρ τῆς (6) σωτηρίας μου;
 5. (7) Οὐδὲν οὖν ἄλλο δύναμαι αὐτῷ ἀνταποδοῦναι εἰ μὴ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθανεῖν, καὶ τοῦτο διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 6, 7. Ἐν ἐκκλησίαις ὁμνήσω αὐτόν.
 8. (8) Ὅτι ἔνδοξος ὁ θάνατος (9) ἐνώπιον αὐτοῦ τῶν οὕτως ἐκδιδόντων ἑαυτοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ.

⁹⁹ Rom. III, 19.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ τοῦ μηκέτι ἀκολουθοῦντάς με, etc. Ultimum me deest.
 (2) Non legitur Comment. n. 18.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ἀλληλουία, τὴν ἑρμηνεῖαν ἔχει ὁμοίως τὴν πρὸ, etc.
 (4) Ἐγὼ δὲ τό, etc.
 (5) Ἀπειθέμην, etc., πάντα ἔγνω, καὶ, etc.
 (6) Τοῦ ἐκ τοῦ μη, etc., καὶ ὅσα, καὶ ὅσα ἐδημιούρ-

14. Quia divitias suas donavit tibi.
 15. Quia ejiciens a me adversarias potestates ab eis me eripuit:
 16. Oculos mentis meæ a doloribus habentibus me.
 17. Et pedes, ne amplius sequentes me concupiscentia peccati corruam.
 18. In æternum.

- C 1. Credidi quod Deus passus est, propterea et hoc omnibus prædico.
 2. Antea enim humiliatus sum a peccato vehementer.
 3. Et cum renuntiassem omnibus, quæ in mundo sunt, tum dixi: Utique subditus est omnis mundus Deo ⁹⁹.
 4. Ut omitam; quod ex nihilo ab eo eductus sum, et quanta creavit etiam ad oblectationem, quis potest ipsi retribuere, quod me ita ei inobediente, non me aversatus est, sed se ipsum in mortem tradidit, et pro mea salute?
 5. Nihil igitur aliud possum ei retribuere, nisi pro ipso mori, et hoc pro ejus gratiam.
 D 6, 7. In ecclesiis laudabo eum.
 8. Quoniam gloriosa mors coram ipso ita se ipsos tradentium pro eo.

- γῆσε πρὸς ἀπόλαυσίν μου, ὅτι δύναμαι αὐτῷ, etc., ἀπειθοῦντός μου αὐτῷ, etc., ἔδωκεν ὑπὲρ τῆς, etc.
 (7) N. 5, 6. Οὐδὲν ἄλλο δύναμαι, etc., μετὰ τῆς χάριτός σου.
 (8) Comment. qui legitur sub n. 6, 7, deest in cod. sicut N. 7 hujus psalmi.
 (9) N. 8 Ἐνδοξος θάνατος, etc.

9. O Domine, ego servus tuus,
 10. Ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ:
 11. Dirupisti vincula mea.
 12. Tibi sacrificabo hostiam laudis.
 13. Et nomen Domini invocabo.
 14. Vota mea Domino reddam,
 15. In conspectu omnis populi ejus.
 16. In atriis domus Domini,
 17. In medio tui, Jerusalem.

Alleluia. PSAL. CXVI.

1. Laudate Dominum, omnes gentes:
 2. Laudate eum, omnes populi.
 3. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus:

4. Et veritas Domini manet in æternum.

Alleluia. PSAL. CXVII.

1. Confitemini Domino, quoniam bonus,

(a) Vers. 15, 16, 17, hoc modo leguntur sub unico vers. 'Ἐν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐν μέσῳ σου, Ἱερουσαλήμ.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Precor te, Domine, pretioso sanguine tuo redemptus sum.

10. Ego vestigia tua sequor, et filius sum obedientiæ tuæ.

11. Projecisti peccata mea.

12. Adorabo te, in anima contritus glorificabo te.

13. Et a nomine tuo postulabo, quæ ad salutem pertinent.

14, 15. Fructus pœnitentiæ, quos promisi ei afferre.

16. In requietibus æternis.

17. In superna Jerusalem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλοῦια, ὅπερ ἐστίν, αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν· ἀνεπίγραφος, τοῦτ' ἐστὶν οὐ τοῖς Ἑβραίοις λαλεῖ ὁ ψαλμὸς ἀνηχοῦν, ἀλλὰ τοῖς ἔθνεσιν (1)

Titulus præpositus continet: *Alleluia*, quod est, *laudate eum qui est Deus, sine titulo*: hoc est non loquitur psalmus Hebræis, qui aures obstruxerunt, sed gentibus.

1. Vos, laudate Dominum, quoniam gratiam suam abstulit Judæis propter eorum incredulitatem, et dedit vobis.

2. Admiramini ejus bonitatem, quoniam Deus existens factus est homo propter nos immutabiliter et incomprehensibiliter.

3. Quoniam super omnes misericordiam suam confirmavit.

4. Et fides ejus manet in nobis.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλοῦια, ὅ ἐστιν αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν (8)

Titulus præpositus continet: *Alleluia*, quod est, *laudate eum qui Deus est.*

1. Laudate eum in toto corde.

- A 9. Ὁ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σου,
 10. Ἐγὼ δοῦλος σου, καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου.
 11. Διέβρωξας τοὺς δεσμούς μου.
 12. Σὺ θύσω θυσίαν αἰνεσεως·
 13. Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι.
 14. Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω.
 15. (a) Ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
 16. Ἐν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου,
 17. Ἐν μέσῳ σου, Ἱερουσαλήμ.

Ἀλληλοῦια. ΨΑΛ. ΠΙΣ'.

1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη·
 2. Ἐπαινεῖσατε αὐτὸν, πάντες οἱ λαοί.
 3. Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς.

4. Καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
Ἀλληλοῦια. ΨΑΛ. ΠΙΖ'.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός,

9. Δέομαί σου, Κύριε, ἐν τῷ τιμῷ σου αἵματι ἰγοράσθην.

10. Ἐγὼ τοῖς ἴχνεσί σου ἐξακολουθῶ, καὶ υἱὸς εἶμι τῆς ὑπακοῆς σου (1).

11. Ἀπέβρωξας τὰς ἀμαρτίας μου.

12. Σὺ λατρεύσω, ἐν ψυχῇ συντετριμμένος (2) δόξασω σε.

13. Καὶ παρὰ τοῦ ὀνόματός σου αἰτήσω τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα.

14, 15. (3) Τοὺς καρπὸς τῆς μετανοίας, οἷς ὑπέσχόμην προσενεγκεῖν αὐτῷ.

16. Εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.

17. Ἐν τῇ ἁγῇ Ἱερουσαλήμ.

1. Ὑμεῖς αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι τὴν χάριν αὐτοῦ ἀρεῖλεν ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ ὑμῖν δέδωκεν (5).

2. Θαυμάσατε τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ, ὅτι, Θεὸς ὢν, γέγονε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἀτρέπτως καὶ ἀκαταλήπτως.

3. Ὅτι ἐπὶ πάντας τὸ ἔλεος αὐτοῦ περιεπέζητο (6).

4. Καὶ ἡ πίστις αὐτοῦ διαμένει ἐν (7) ἡμῖν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλοῦια, ὅ ἐστιν αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν (8)

Titulus præpositus continet: *Alleluia*, quod est, *laudate eum qui Deus est.*

1. Anumēte αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ (9).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Σου non legitur.
 (2) Συντετριμμένη καί, etc.
 (3) N. 14. Τοῦς, etc., μετανοίας σου (leg. νηλεῖται μου) ὑπέσχόμην προσενεγκεῖν αὐτῷ. N. 15, 16, D 17. Εἰς τὰς, etc., Ἱερουσαλήμ.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ἀλληλοῦια, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τὴν δὲ ἐρμηνείαν τοῦ Ἀλληλοῦια ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου στίχου ἔχει. Εἶτα, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις, λαλεῖ ὁ ψαλμὸς διὰ τὴν ἀνηχοῦσαν αὐτῶν, ἀλλὰ τοῖς ἔθνεσιν.

(5) Ἀπεῖθειαν αὐτῶν, καὶ ἡμῖν δέδωκεν.

(6) Ὅτι πάντας, etc., περιεπέζητο.

(7) Ἐν deest.

(8) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει· Ἀλληλοῦια, ὅπερ, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, ἐπιτρέπει πᾶσιν ἀνυμνεῖν τὸν Θεόν, καθὼς καὶ ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ψαλμοῦ αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ.

(9) Ἀνυμνεῖτε αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, ὅτι ἀγαθός ἐστιν.

2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι ἀγαθός,
 4. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 5. Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἀαρὼν, ὅτι ἀγαθός.
 6. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 7. Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον,
 ὅτι ἀγαθός,
 8. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 9. Ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον,
 10. Καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν.
 11. Κύριος ἔμοι βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι· τί
 ποιήσει μοι ἄνθρωπος;
 12. Κύριος ἔμοι βοηθός, καὶ γὰρ ἐπόψομαι τοὺς
 ἐχθροὺς μου.
 13. Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον,
 14. Ἡ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον.
 15. Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον,
 16. Ἡ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχουσι [ἄρχοντας]
 17. Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με
 18. Καὶ τῷ ὄνοματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτοῦς.
 19. Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με

- A 2. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 5. Dicat nunc domus Israel, quoniam bonus,
 4. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 5. Dicat nunc domus Aaron, quoniam bonus,
 6. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 7. Dicant nunc omnes timentes Dominum, quo-
 niam bonus,
 8. Quoniam in sæculum misericordia ejus.
 9. De tribulatione invocavi Dominum,
 10. Et exaudivit me in latitudine.
 11. Dominus mihi adjutor, et non timebo, quid
 faciat mihi homo?
 12. Dominus mihi adjutor, et ego despiciam ini-
 micos meos.
 13. Bonum est confidere in Domino,
 B 14. Quam confidere in homine.
 15. Bonum est sperare in Domino,
 16. Quam sperare in principibus.
 17. Omnes gentes circumierunt me:
 18. Et nomine Domini ultus sum in eos.
 19. Circumdantes circumdederunt me:

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Ὅτι ἀνελλιπὲς τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 3. Ἡ καρδία τῶν ὁρώντων Θεὸν τῇ διανοίᾳ (1).
 4. Ὅτι ἀνελλιπὲς (2) τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 5. Εἰπάτω δὴ ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, ὅτι ἀγαθός ἐστιν·
 Ἀαρὼν γὰρ ἐρμηνεύεται ἕως δυνάμεως.
 6. Ὅτι ἠπλωταὶ ἐπὶ πάντας τοὺς βουλομένους τὸ
 ἔλεος αὐτοῦ.
 7. Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ,
 ὅτι ἀγαθός ἐστιν,
 8. Ὅτι τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἐστιν (3).
 9. Ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας κρατούμενος ἐδεή-
 θην αὐτοῦ (4).
 10. Καὶ ἐπήκουσέ μου, καὶ ἤγαγέ με εἰς ἀνάπαυ-
 σιν τοῦ φωτός αὐτοῦ.
 11. Ἀφ' οὗ αὐτὸς περισπίζει (5) μου, τί δειλιῶ
 τίνα τῶν γηίνων δυνάμεων;
 12. Κύριος ἀντιλαμβάνεται μου, καὶ γὰρ μόνον ἴστα-
 μαι ὁρῶν τοὺς ἄρχοντας τοῦ σκότους συντριβομένους
 ὑπ' αὐτοῦ.
 13, 14. (6) Ἀγαθὸν θαρβεῖν, καὶ καυχᾶσθαι ἐπὶ
 τὸν Κύριον, ἢ πεποιθέναι ἐπὶ γηίνῃ δυναστείᾳ.
 15, 16. Ἀγαθὸν ἐν ὑπομονῇ περιμένειν τὴν τῶν
 μελλόντων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν
 ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν.
 17. Αἱ ἐναντία δυνάμεις ἐκύκλωσάν με.
 18. Καὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ συνέτριψα αὐτὸν
 [αὐτάς] (7).
 19. Καὶ πάλιν ἐπέμειναν ἐπιμονῆς.

2. Quoniam indeficiens misericordia ejus.
 5. Cor videntium Deum mente.
 4. Quoniam indeficiens misericordia ejus.
 5. Dicat nunc chorus sanctorum, quoniam bonus
 est: Aaron enim interpretatur *mons virtutis*.
 6. Quoniam explicata est super omnes volentes
 misericordia ejus.
 7. Dicant nunc omnes humiles corde, quoniam
 bonus est,
 8. Quoniam super eos misericordia ejus est.
 9. In tenebris peccati detentus deprecatus sum
 eum.
 10. Et exaudivit me, et adduxit me in requiem
 lucis suæ.
 11. Ex quo ipse me protegit, quid timebo ter-
 renas potestates?
 12. Dominus opitulatur mihi, et ego solus sto vi-
 dens tenebrarum principes ab eo contritos.
 13, 14. Bonum confidere, et gloriari in Domino,
 quam fiduciam habere in terrena potestate.
 15, 16. Bonum in patientia expectare frui futu-
 ris bonis, quam temporariam capere peccati vo-
 luptatem.
 17. Contrariæ potestates circumdederunt me
 18. Et cruce Christi contrivi eas.
 19. Et rursus perseveranter perstiterunt.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Εἰπάτω δὴ καρδία τῶν ὁρώντων τὸν Θεόν, ὅτι
 ἀγαθός ἐστιν.
 (2) Ἀτελεύτητον.
 (3) Ἔστι διαπαντός.
 (4) Σου.

- (5) Ὑπερασπίζει.
 (6) N. 15. Ἀγαθόν, etc. N. 14. Ἡ θαρβεῖν ἐπὶ γηί-
 νων δυναστείαν.
 (7) Αὐτοῦς.

20. Et nomine Domini ultus sum in eos
 21. Circumdede runt me sicut apes :
 22. Et exarserunt sicut ignis in spinis :
 23. Et nomine Domini ultus sum in eos.
 24. Impulsus eversus sum ut caderem :
 25. Et Dominus suscepit me.
 26. Fortitudo mea et laus mea Dominus .
 27. Et factus est mihi in salutem.
 28. Vox exultationis et salutis in tabernaculis
 justorum.
 29. Dextera Domini fecit virtutem :
 30. Dextera Domini exaltavit me :
 31. Dextera Domini fecit virtutem.
 32. Non moriar, sed vivam :
 33. Et narrabo opera Domini.
 34. Castigans castigavit me Dominus :
 35. Et morti non tradidit me.
 36. Aperite mihi portas justitiæ :
 37. Ingrediens in eas confitebor [ut ingrediens, etc.,
 confitear, etc.] Domino,
 38. Hæc porta Domini,

- A 20. Καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.
 21. Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον
 22. Καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις .
 23. Καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.
 24. Ὡσθεις ἀνετράπην τοῦ πεσεῖν .
 25. Καὶ ὁ Κύριος ἀνελάβετό μου.
 26. Ἰσχύς μου καὶ ὑμησις μου ὁ Κύριος .
 27. Καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν.
 28. Φωνὴ ἀγαλλιᾶσεως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς
 δικαίων.
 29. Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν .
 30. Δεξιὰ Κυρίου ὑψώσέ με :
 31. Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν.
 32. Οὐκ ἀποθανοῦμαι, ἀλλὰ ζήσομαι .
 33. Καὶ διηγήσομαι τὰ ἔργα Κυρίου.
 B 34. Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος .
 35. Καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με.
 36. Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης .
 37. Εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ Κυ-
 ρίῳ.
 38. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου

ATHANASHI INTERPRETATIO.

20. Et invocatione Domini ejeci eas.
 21. Tentaverunt nidificare in me, et vitæ volu-
 ptates congregare in corde meo.
 22. Et carnales concupiscentias accenderunt in
 me.
 23. Et ego rursus invocans gratiam Domini exstinxī
 eas.
 24. Irrumpentes subito irruerunt super me.
 25. Et Dominus non permisit ut ipsæ in me du-
 minarentur.
 26. Ipse confortat me adversus illas.
 27. Etenim salus mea est.
 28. Gaudium ineffabile, et gratia Dei in animis,
 et membris sanctorum.
 29, 30. Filius Dei corroboravit me.
 31. Filius Dei confortavit me contra diabolum.
 32. Non amplius in me dominabitur peccatum,
 sed vivificabor gratia sua.
 33. Et narrabo quæ mihi fecit.
 34. Visitans me ostendit mihi Dominus fugere a
 peccato.
 35. Et non permisit in perpetuum me perire cum
 iniquitate mea.
 36, 37. Revelate mihi sensus Scripturarum, ut
 instructus in ipsis subjiciam me ipsum Domino.
 38. Fides ejus.

20. Καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ κυρίου ἀπῆλασα αὐτόν
 [αὐτάς] (1).
 21. Ἐπέχειρον θεοσεύειν εἰς ἐμὲ, καὶ τὰς
 ἡδονὰς τοῦ βίου συναγειν εἰς τὴν (2) καρδίαν μου.
 22. Καὶ ἐπιθυμίας σαρκικὰς ἐξέκαιον (3) ἐν
 ἐμοί.
 23. Καὶ πάλιν ἐγὼ ἐπικαλούμενος τὴν χάριν τοῦ
 Κυρίου κατέσβεσθον [κατέσβεσα] (4) αὐτάς.
 C 24. (5) Ἐπιβρίψαντες αἰφνιδίον ἐνέβρηξάν μοι.
 25. Καὶ ὁ Κύριος οὐ συνεχώρησε κυριευθῆναι με
 ὑπ' αὐτῶν.
 26. Αὐτὸς δυναμῶς με κατ' αὐτῶν (6).
 27. Καὶ γὰρ ὑπάρχει μοι σωτηρία.
 28. Χαρὰ ἀνεκλάλητος, καὶ χάρις Θεοῦ ἐν ταῖς ψυ-
 χαῖς, καὶ τοῖς (7) μέλεσι τῶν ἁγίων.
 29, 30. (8) Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνίσχυσέ με.
 31. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνεδυνάμωσέ με κατὰ τοῦ
 διαβόλου.
 32. Οὐκ ἔτι κυριευθήσομαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ
 ζωοποιηθήσομαι διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 33. Καὶ διηγήσομαι ἃ ἐποίησεν μετ' ἐμοῦ.
 34. Ἐπισκεψάμενός με (9) ὑπέδειξε μοι φεύγειν
 ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ Κύριος.
 D 35. Καὶ οὐ συνεχώρησέ με (10) ἕως τέλους συν-
 ἀπολέσθαι τῇ ἀνομίᾳ μου.
 36, 37. (11) Ἀποκαλύψετε μοι τὰ νοήματα τῶν
 Γραφῶν, ἵνα, συνετισθεὶς ἐν αὐταῖς, δουλώσω ἑμαυ-
 τὸν τῷ Κυρίῳ.
 38. Ἡ πίστις αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αὐτούς.
 (2) Ἐνοσεύειν, etc., συναίρειν εἰς τὴν, etc.
 (3) Ἐπιθυμίας σαρκικὰς ἐξέκαιον, etc.
 (4) Κατέσβηνον.
 (5) N. 24, 25. Ἐπιβρίψαντες αἰφνιδίον ἐβρήξαν
 μοι, καὶ ὁ Κύριος συνεχώρησε μὴ κυριευθῆναι, etc.
 (6) Αὐτῶν, καὶ δεξιάσω αὐτόν.

- (7) Ἐν τοῖς.
 (8) N. 29. Ὁ Υἱὸς, etc. N. 30. Ὁ Υἱὸς, etc. N. 31.
 32, 33. Οὐκ ἔτι, etc. usque μετ' ἐμοῦ.
 (9) Ms. deest. φεύγειν pro φεύγειν.
 (10) Μοι.
 (11) N. 36. Ἀποκαλύψετε, etc. N. 37, ἵνα ἀνη-
 εντισθεὶς αὐτάς, etc.

- 39 Δίκαιοι εἰσελευσονται ἐν αὐτῇ.
 40 Ἐξομολογήσομαι σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου.
 41 Καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν.
 42 Λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
 43 Οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας.
 44 Παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη.
 45 Καὶ ἐστὶ θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.
 46 Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος.
 47 Ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ.
 48 Ὁ Κύριε, σῶσον δὴ.
 49 Ὁ Κύριε, εὐλόγησον δὴ.
 50 Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.
 51 Εὐλόγηκαμεν ὑμᾶς ἐξ οὐκοῦ Κυρίου.
 52 Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.
 53 Συστήσαθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν,
 54 Ὡς τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου.

- A 39. *Justi intrabunt in eam.*
 40. *Confitebor tibi, quoniam exaudisti me :*
 41. *Et factus es [factus est] mihi in salutem.*
 42. *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes,*
 43. *Hic factus est in caput anguli.*
 44. *A Domino factum est istud :*
 45. *Et est mirabile in oculis nostris.*
 46. *Hæc est dies, quam fecit Dominus.*
 47. *Exsultemus et lætemur in ea.*
 48. *O Domine, salvum me fac :*
 49. *O Domine, bene prosperare :*
 50. *Benedictus qui venit in nomine Domini.*
 51. *Benediximus vobis de domo Domini :*
 52. *Deus Dominus et illuxit nobis.*
 53. *Constituite diem solemnem in condensis,*
 54. *Usque ad cornu altaris.*

ATHANASII INTERPRETATIO.

39. Οἱ μισούντες τὰ πονηρὰ.
 40. Ταπεινώσω ἐμαυτὸν ὑπὸ τὴν χάριν σου, ὅτι ἐπήκουσάς μου.
 41. Καὶ ὑπάρχεις μοι σωτηρία (1).
 42. Τὸν γῆλον τοῦ ἀνθρώπου, ὃν ἐξουδένωσαν οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, καὶ οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου τούτου.
 43. Οὗτος ἀνεδείχθη τὰ ἐπουράνια πάντα, καὶ τὰ ἐπίγεια μόνον (2) περιέχων, καὶ πάντα συνιστῶν, καὶ ἐπάνω πάντων ὢν, καὶ μετῶν πάντων ὑπάρχων.
 44. Παρὰ τοῦ Πατρὸς ἡ μαρτυρία αὕτη γένηται λέγοντος ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ γῆλος μου ὁ ἀγαπητός.
 45. Καὶ ἡμεῖς ἐθευσάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
 46. Ἡ πίστις αὐτοῦ ἐστὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθές (3).
 47. Ἀγαλλιασώμεθα οὖν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ (4), καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ.
 48. Δεόμεθά σου, Κύριε (5).
 49. Κατάρτισαι τὰς καρδίας ἡμῶν ἐν ἀληθείᾳ πορεύεσθαι.
 50. Τοῦτο εἰρηται παρὰ τῶν παίδων τῶν Ἰουδαίων, ὅταν εἶδον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ πύλου καθήμενον, καὶ ἐλαβον τὰ βῆλα.
 51. Οἱ ἀπόστολοι κηρύσσουσι [ἐκήρυξαν] Ἰουδαίους καὶ Ἕλλησι λέγοντες Ἐὐγγελισάμεθα ὑμῖν τὰ εἰρημένα τῶν προφητῶν περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι πεπλήρωται (6).
 52. Ὡς γὰρ ὢν ὁ (7) Θεὸς Ἰησοῦς Κύριος ὤφθη ἐπὶ τῆς γῆς.
 53. Λοιπὸν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἑστήσατε χαρὰν ἀνεκλάητον τοῖς ἀποθεμένοις τὴν σκληρότητα τῆς καρδίας αὐτῶν, καὶ ἤδη ἀνοοῦσιν ἐν τῇ πίστει.

- B 39. *Odio habentes mala.*
 40. *Humiliabo me ipsum sub gratia tua, quoniam exaudisti me.*
 41. *Et salus mea es.*
 42. *Filium hominis, quem reprobaverunt principes Judæorum, et sapientes hujus mundi*
 43. *Hic declaratus est solus continens omnia, celestia, et terrena, et omnia confirmans, et super omnia, et major omnibus existens.*
 44. *A Patre ei testimonium redditum est dicente : Hic est Filius meus dilectus⁵³.*
 45. *Et nos vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ, et veritatis⁵⁴.*
 46. *Fides ejus est lux vera :*
 47. *Exsultemus igitur in Spiritu sancto, et lætemur in ea.*
 48. *Precamur te, Domine.*
 49. *Perfice corda nostra, ut in veritate procedant.*
 50. *Hoc dictum est a pueris Judæorum, cum viderunt eum sedentem super pullum, et acceperunt palmas⁵⁵.*
 51. *Apostoli prædicant [prædicaverunt] Judæis et gentilibus dicentes : Annuntiavimus vobis, quæ dicta sunt a prophetis de Domino, impleta esse.*
 52. *Quandoquidem, cum esset Deus, -esus Dominus visus est in terra.*
 53. *Deinde Dominus ad apostolos dicit : Constituite gaudium ineffabile deponentibus duritiam cordis sui, et jam in fide florentibus.*
 54. *Una cum cœlestibus virtutibus exultate.*

⁵³ Matth. xvii, 5. ⁵⁴ Joan. i, 14. ⁵⁵ Matth. xxi, 7, 9.

Addenda et corrigenda ex coa. Vatic.

- (1) Μοι εἰς σωτηρίαν.
 (2) Μόνος.
 (3) Ἀληθινόν.
 (4) Ἀγαλλιασώμεθα σὺν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, etc.

- (5) Δέομαί σου, Κύριε.
 (6) Εὐαγγελισάμεθα, etc., πεπλήρωται.
 (7) Ὁ δεεστ.

53. Deus meus es tu, et confitebor tibi :
 56. Deus meus es tu, et exaltabo te.
 57. Confitebor tibi, quoniam exaudisti me .
 58. Et factus es mihi in salutem.
 59. Constemini Domino, quoniam bonus,
 60. Quoniam in sæculum misericordia ejus.

Alleluia (†) *PSAL. CXVIII.*

1. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.

2. Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirent eum.

3. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.

4. Tu mandasti mandata tua, custodiri nimis.

5. Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas justificationes tuas.

6. Tunc non confundar cum perspexero in omnibus mandatis tuis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

53, 56. Unusquisque credentium audiens amorem, et viscera crucifixi propter nos, dicit : *Deus meus es tu, et confitebor*, me ipsum redemptum esse pretioso tuo sanguine.

57, 58. Deus meus es tu, et glorificabo te : tradam me ipse, quoniam non aversatus es me, sed ostensus es adiutor mihi in salutem.

59. In toto corde deprecamini eum, quoniam bonus est.

60. Quoniam non avertit a nobis misericordiam suam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἀλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται [*αἰνεῖτε τὸν ὄντα Θεὸν*] διάφορος [διαφόρως], εἰς ὕμνον καὶ αἶνον ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ προτροπομένου.

Titulus præpositus continet : *Alleluia*, quod interpretatur [*laudate eum, qui Deus est*] varie nos adhortante Deo ad canticum et laudem.

1. Beati, qui secundum Job, abstinent ab omni opere malo.

2. Beati quæ, in singulis actionibus probant quid beneplacitum, et perfectum coram Deo. Ferventes circa charitatem ejus non dormitabunt, curam habentes, quomodo cum in ipsis hospitio accipient.

3. Non enim dicentes se esse Christianos, et concupiscentias mundi habentes, ejus mandatis obediunt.

4. Tu dixisti : *Maledictus omnis qui facit opus Dei negligenter* ⁹⁶.

5. Det gratia tua, ut instruantur voluntates cordis mei ad fructificandum me in justificationibus tuis.

6. In die judicii non audiam a te illud *Non novi te*, si mens mea illuminata fuerit in omnibus præceptis tuis.

⁹⁶ Jer. xl.viii, 40.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 53. Ἐκαστος, etc., καὶ ἐαυτὸν, etc. N. 56. Θεὸς μου εἶ σύ, καὶ δοξάσω σε. N. 57. Ἐκδώσω, etc. N. 58, ἀλλ' ἀπέδειξας.

(†) Divisio versiculorum hujus psalmi in codice Vaticano omnino diversa erat, ideo necesse fuit integrum fere psalmum cum sua interpretatione ascribere, omissis solum nonnullis versiculis, in quibus sive

A 55. Θεὸς μου εἶ σύ, καὶ ἐξομολογήσομαι σοι .

56. Θεὸς μου εἶ σύ, καὶ ὑψώσω σε.

57. Ἐξομολογήσομαι σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου .

58. Καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν.

59. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός,

60. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛ. ΠΙΗ.

1. Μακάριοι εἰ ἄμωμοι ἐν ἔδῳ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου.

2. Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ. ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν.

3. Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν.

4. Σὺ ἐνετείλω τὰς ἐντολάς σου, τοῦ φυλάξασθαι σφόδρα.

B 5. Ὁφείλον κατευθυνθεῖσαν αἱ ὁδοί μου, τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαίωματά σου.

6. Τότε οὐ μὴ αἰσχυνθῶ, ἐν τῷ με ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου .

53, 56. (1) Ἐκαστος τῶν πιστευσάντων, ἀκούσας τὴν ἀγάπην, καὶ τὰ σπλάγγνα τοῦ σταυρωθέντος δι' ἡμᾶς, λέγει· Θεὸς μου εἶ σύ, καὶ ἐμαυτὸν ὁμολογήσω ἐξηγοῦσθαι τῷ τιμίῳ σου αἵματι.

57, 58. Θεὸς μου εἶ σύ, καὶ δοξάσω σε· ἐκδώσω ἐμαυτὸν, ὅτι οὐκ ἀπεστράφησ με, ἀλλ' ἀπέδειχθης βοηθός μου εἰς σωτηρίαν.

59. Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ προσεύχεσθε αὐτῷ, ὅτι ἀγαθός ἐστιν.

60. Ὅτι οὐκ ἀπεστράφη ἀπ' ἡμῶν τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

1. Μακάριοι οἱ κατὰ τὸν Ἰωβ, οἱ ἀπεχόμενοι ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.

2. Μακάριοι οἱ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν δοκιμάζοντες τὴν εὐάρεστον καὶ τέλειον παρά τῷ Θεῷ. Θερμοὶ ὄντες περὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ οὐκ ὑπνώσουσι μεριμνῶντες, πῶς αὐτὸν δέξονται ἔνοικον αὐτοῖς.

3. Οὐ γὰρ οἱ λεγόμενοι εἶναι Χριστιανοί, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου ἔχοντες, τοῖς πράγμασιν [πραστάγμασιν] αὐτοῦ πείθονται.

4. Σὺ εἶπας· Ἐπικατάρατος πῶς ὁ ποιῶν τὰ τοῦ Κυρίου ἀμελῶς.

5. Δῶψ ἡ χάρις σου συνετισθῆνα· τὰ θελήματα τῆς καρδίας μου τοῦ καρποφορεῖν με ἐν τοῖς δικαίωμασί σου.

6. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως οὐ μὴ ἀκούσω παρὰ τοῦ τοῦ, *Οὐκ οἶδά σε*, ἂν ἡ διάνοιά μου πεφώτισται [ἐπὶ] πάσας τὰς ἐντολάς σου.

7. Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν εὐθύτητι καρδίας ἐν τῷ Α
μεμαθηγμέναί με τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.
8. Τὰ δικαίωματά σου φυλάξω, μή με ἐγκαταλίπῃς
ἕως σφόδρα.
9. Ἐν τίνι κατορθώτει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ;
ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου.
10. Ἐν ὅλη καρδίᾳ μου ἐξεζήτησά σε, μή ἀπόση
με ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου.
11. Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐκρυψά τὰ λόγια σου, ὅπως
ἂν μὴ ἀμάρτω σοι.
12. Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαίωματά
σου.
13. Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου ἐξηγγεῖλα πάντα τὰ κρί-
ματα τοῦ στόματός σου.
14. Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυριῶν σου ἐτέρφθην, ὡς
ἐπὶ παντὶ πλούτῳ.
15. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχῆσω, καὶ κατα-
νοήσω τὰς ὁδοὺς σου.
16. Ἐν τοῖς δικαίωμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπι-
λήσομαι τῶν λόγων σου.
17. Ἀνταπόδος τῷ δούλῳ σου, ζῆσόν με, καὶ φυ-
λάξω τοὺς λόγους σου

7. Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod
didici judicia justitiæ tuæ.
8. Justificationes tuas custodiam, non me dere-
linquas usquequaque.
9. In quo corrigit adolescentior viam suam? in
custodiendo sermones tuos.
10. In toto corde meo exquisivi te, ne repellas
me a mandatis tuis :
11. In corde meo abscondi eloquia tua, ut non
p'ceem tibi.
12. Benedictus es, Domine, doce me justificatio-
nes tuas.
13. In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris
tui.
14. In via testimoniorum tuorum delectatus sum,
B sicut in omnibus divitiis.
15. In mandatis tuis exercebor, et considerabo
vias tuas.
16. In justificationibus tuis meditabor, non obli-
viscar sermones tuos.
17. Retribue servo tuo, vivifica me, et custodiam
sermones tuos.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

7. Ἐκδῶ ἑμαυτὸν σοι ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ, ἐν τῷ
ἀκοῦσαί με, καὶ πιστεῦσαι περὶ τῆς μελλούσης δι-
κασίας ἀνταποδόσεως.
8. Τὰ δικαίωματά σου οὐκ ἐάσω, μόνον, μή με
ἐγκαταλίπῃς ἕως τέλους.
9. Πῶς τῶν νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν ἐπελάθετό τις ;
C Ἐν τῷ μνημονεύειν αὐτὸν τῶν εἰρημένων παρὰ σοῦ,
ὅτι μέλλουσιν ἀκούειν οἱ ἀμαρτωλοί· Ὑπάγετε ἀπ'
ἐμοῦ οἱ καταγραμμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, καὶ
τὰ ἐξῆς.
10. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μου ἐπεπόθησά σε, μή
ἀνάξιον ἡγήσης με τῆς χάριτός σου.
11. Ἐν πάσῃ φύλακῇ ἐτήρουν ἑαυτὸν, μή ἐλθῶν ὁ
πονηρὸς λάβῃ ἀπὸ τῆς καρδίας μου τὰ λόγια σου, καὶ
μείνω χέρσος.
12. Δεδοξασμένος εἶ, Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαίω-
ματά σου.
13. Οὐχ ὑπεστελάμην τοῦ μὴ διδάξαι, καὶ διαμαρ-
τύρασθαι πάντα τὰ θελήματά σου.
14. Οὕτως χαρᾶς πληροῦμαι, ὅταν ποιῶ τὰς ἐντο-
λάς σου, ἅπαξ ὡς πλούτον θησαυρίζων ἑαυτῷ ἐν τῷ
οὐρανῷ.
15. Ἐν ταῖς Γραφαῖς σου ἀναγνῶ, καὶ τοῖς οφθαλ-
μοῖς τῆς διανοίας μου ἐπιγνῶ τὴν δύναμιν αὐτῶν.
16. Νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ πληρώσω αὐτοὺς ἔρ-
γους.
17. Δός μοι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ
ζῆσῶ ποιηθῆσομαι δι' αὐτῆς, καὶ πληρώσω τοὺς λόγους
σου δι' ἔργων.

7. Tradam me ipsum tibi sincero corde, cum
audivero, et credidero de futura justa retributione.
8. Justificationes tuas non dimittam, solum ne
derelinquas me usque in finem.
9. Quomodo juvenilium cupiditatum quis obli-
viscetur? Dum ipse meminerit quæ a te dicta sunt,
quod peccatores audituri sunt : *Discedite a me, ma-
ledicti, in ignem æternum* ⁴⁷, etc.
10. Ex tota anima mea desideravi te, ne me indi-
guum existimes gratia tua.
11. Omni custodia meipsum custodiebam, ne ve-
niens malus accipiat e corde meo eloquia tua, et
terrenus remaneam.
12. Glorificatus es, Domine, doce me justificatio-
nes tuas.
13. Non me subdixi, quominus docerem et te-
stificarer omnes voluntates tuas.
14. Ita gaudio impleor cum exsequor mandata
tua, veluti, ut uno verbo dicam, divitias congerens
mihimetipsi in cælo.
15. In Scripturis tuis legam, et oculis mentis meæ
intelligam earum virtutem.
16. Noctes, atque dies, in sermonibus tuis me-
ditabor, et illos operibus implebo.
17. Da mihi gratiam sancti Spiritus, et ipsa
vivificabor, et implebo sermones tuos operibus.

⁴⁷ Matth. xxv, 41in psalmo sive in interpretatione, nulla varietas ac diversitas erat, neque illos ad divisionem versiculo-
rum indicandam necesse erat ascribere. ANTONELLUS. Quæ vero Antonellus ascripsit, nos post finem psalmi
hujus addemus.

18. Revela oculos meos, et considerabo mirabilia A
de lege tua.

19. Incola ego sum in terra, non abscondas a me
mandata tua.

20. Concupivit anima mea desiderare justifica-
tiones tuas in omni tempore.

21. Incepasti superbos, maledicti qui declinant
a mandatis tuis.

22. Aufer a me opprobrium et contemptum, quia
testimonia tua exquisivi.

25. Etenim sederunt principes, et adversum me
loquebantur, servus autem tuus exercebatur in
justificationibus tuis.

24. Nam et testimonia tua meditatio mea est, et
consilium meum justificationes tuas.

25. Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me
secundum verbum tuum.

26. Vias meas enuntiavi et exaudisti me, doce
me justificationes tuas.

27. Viam justificationum tuarum instrue me, et
exercebor in mirabilibus tuis.

28. Dormitavit anima mea præ tædio, confirma
me in verbis tuis.

18. Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατα-
νοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου.

19. Πάροικος ἐγώ εἰμι ἐν τῇ γῆ, μὴ ἀποκρύψῃς
ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου.

20. Ἐπεπότησεν ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ
κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ.

21. Ἐπετίμησας ὑπερηφάνοις, ἐπικατάρτοι οἱ
ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου.

22. Περίλεε ἀπ' ἐμοῦ θνητός καὶ ἐξουδένωσιν· ὅτι
τὰ μαρτύριά σου ἐξεζήτησα.

23. Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες, καὶ κατ' ἐμοῦ
κατελάλουν· ὁ δὲ δοῦλός σου ἡδολέσχει ἐν τοῖς δι-
καιώμασί σου.

24. Καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου ἐστὶ,
καὶ αἱ συμβουλῆαι μου τὰ δικαιώματά σου

25. Ἐκολληθῆ τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ μου, ζῆσόν με
κατὰ τὸν λόγον σου.

26. Τὰς ὁδοὺς μου ἐξηγγείλα, καὶ ἐπήκουσάς μου
διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου.

27. Ὁδὸν δικαιωμάτων σου συνέτισόν με, καὶ
ἀδολεσχήσω ἐν τοῖς θαυμασίοις σου.

28. Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας, βε-
βαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις σου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

18. Separa tenebras e corde meo, et lux tua
illuceat, et agnoscam legis tuæ præcepta.

19. Non habeo civitatem hic permanentem, sed
futuram in caelis inquirō, cujus tu artifex et fabri-
cator es; ne indignum me existimes agnoscere vo-
luntatem tuam.

20. Desiderat anima mea, et non detrectat facere
judicia tua nocte atque die.

21. Diabolum et angelos ejus: In interitum re-
servati sunt, qui a tuis præceptis se avertunt, et
in pristinas iniquitatis suæ conversationes rever-
tuntur.

22. Adime a me veterem illam improbam con-
cupiscentiam, quia delector in præceptis tuis,
unde singuli homines laudes ac testimonium ac-
cipiunt.

23. Etenim principes tenebrarum harum consul-
taverunt adversum me. ego autem, quem rede-
misti pretioso tuo sanguine, considerabam Scriptu-
ras tuas.

24. Etenim meditans die ac nocte, quæ contesta-
tus es mihi, et hæc suadeo animæ meæ.

25. Humiliatus sum coram te, vivifica me sicut
vult gratia tua.

26. Confessus sum tibi pristina in ignorantia
mea peccata, et statim misertus es mei: dona igitur
mihi gratiam tuam.

27. Illuminationem Scripturarum tuarum fac me
intelligere per gratiam tuam, præ delectatione
non cessabo loqui in magnitudine sermonum tuo-
rum.

28. Submersa est anima mea a peccato, sed
excita me gratia tua in verbis tuis

18. Διαχώρισον το σκότος ἐκ τῆς καρδίας μου, καὶ
τὸ φῶς σου λάμψον, καὶ ἐπιγνώ τὰ προστάγματα
τοῦ νόμου σου.

19. Οὐκ ἔχω πόλιν ὧδε μένουσαν, ἀλλὰ τὴν μελ-
λουςαν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐπιζητῶ, ἧς τεχνίτης καὶ
δημιουργός αὐτῆς ὑπάρχεις· μὴ ἄξιον ἡγήσῃ με τοῦ
γῶναι τὸ θέλημά σου.

20. Ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου, καὶ οὐκ ὀρέννυται
[ἀρνεῖται] τὰ κρίματά σου ποιεῖν νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

21. Τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· Ἐπὶ
ἀπωλεία τετήρηται οἱ ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου λαθόν-
τες ἑαυτοὺς, καὶ εἰς τὰς προτέρας αὐτῶν πονηρίας
ἀναστροφῆς πορευόμενοι.

22. Ἄφελε ἀπ' ἐμοῦ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐπιθυ-
μίαν τὴν πονηρὰν, ὅτι ἡδέως ἔχω τὰ προστάγματα
σου, δι' οὗ μαμαρτύρηται ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων.

23. Καὶ γὰρ οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους τούτου βου-
λεύονται κατ' ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ ἦν ἐξηγόρασας τῷ τιμῆ
σου αἵματι ἐπεσκεπτόμην τὰς Γραφάς σου

24. Καὶ γὰρ μελετῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἡ δι-
εμαρτύρω μοι, καὶ αὐτὰ συμβουλεύω τῇ ψυχῇ μου.

25. Ἐταπεινώθην ἐνώπιόν σου, ζωοποίησόν με
καθὼς θέλει ἡ χάρις σου.

26. Ἐξωμολογησάμην τὰς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ
μου ἁμαρτίας, καὶ εὐθύς ἠλέησάς με· δώρησαι οὖν
μοι τὴν χάριν σου.

27. Τὸν φωτισμὸν τῶν Γραφῶν σου συνέτισόν με
διὰ τῆς χάριτός σου, ἀπὸ τῆς τέρψεως [οὔ] παύσομαι
λέγειν ἐν τῇ μεγαλειότητι τῶν λόγων σου.

28. Βεβύθησται ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας,
ἀλλὰ διέγειρόν με τῇ χάριτί σου ἐν τοῖς λόγοις σου.

29. Ὁδὸν ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τῷ νόμῳ Α σου ἐλέησόν με.

30. Ὁδὸν ἀληθείας ἠρετισάμην, καὶ τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

31. Ἐκολλήθην τοῖς μαρτυρίοις σου, Κύριε, μὴ με καταιχνύης.

32. Ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου.

33. Νομοθέτησόν με, Κύριε, τὴν ὁδὸν τῶν δικαιοματίων σου, καὶ ἐκζητήσω αὐτὴν διαπαντός.

34. Συνέτισόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

35. Ὁδήγησόν με ἐν τῇ τριβῇ τῶν ἐντολῶν σου, ὅτι αὐτὴν ἠθέλησα.

36. Κλίνον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, καὶ μὴ εἰς πλεονεξίαν.

37. Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιώτητα, ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με.

38. Στήσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν σου εἰς τὸν φόβον σου.

39. Περῖελε τὸν ὄνειδισμόν μου, ὃν ὑπάπτεισα, ὅτι τὰ κρίματά σου χρηστά.

40. Ἴδού ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με.

29. Viam iniquitatis amove a me, et de lege tua miserere mei.

30. Viam veritatis elegi, et judicia tua non sum oblitus.

31. Adhæsi testimoniis tuis, Domine, nobi me confundere.

32. Viam mandatorum tuorum cuncurri, cum dilatasti cor meum.

33. Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper.

34. Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo.

35. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui.

36. Inclina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam.

37. Averte oculos meos ne videant vanitatem; in via tua vivifica me.

38. Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo.

39. Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum, quia judicia tua jucunda.

40. Ecce concupivi mandata tua, in æquitate tua vivifica me.

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Ἀπέλασον τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἐλέησόν με ὁδηγῶν με ἐν τῷ νόμῳ σου.

30. Πεπόθηκα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας· ἐμνημόνευον γὰρ τὸ βῆμά σου τὸ φοβερόν.

31. Ἀκολουθεῖν ἠρξάμην τοῖς προστάγμασί σου, Κύριε, μὴ ἀδόκιμόν με ἐάσης ἐν αὐτοῖς.

32. Προθύμως πομῶ τὸ θέλημά σου, ὅταν ἀνοίξης τὴν καρδίαν μου ἐγγράψας ἐν αὐτῇ τὸν νόμον σου.

33. Στήριξον ἐν τῇ διανοίᾳ μου τὸ πῶς ἐπιτελέσω τὰ δικαιοματά σου, καὶ ἐπιποθήσω ἀεὶ αἰτεῖσθαι (1) παρὰ σοῦ τὴν χάριν ταύτην.

34. Φώτισόν με, καὶ ἐπιζητήσω τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν σου, καὶ σπουδάσω πληρῶσαι αὐτὴν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

35. Ἐπεὶ νηπιός εἰμι, καὶ οὐκ οἶδα βαδίζειν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, ζητῶν καὶ τὴν ὁδὸν αὐτῶν· κράτησον τῇ χάριτί σου τὴν ψυχὴν μου, καὶ ποίησόν με πατεῖν ἐν αὐταῖς.

36. Ἰπτάσθων τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, καὶ [οὐκ] εἰς τὴν πλεονεκτοῦσάν με ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ᾧ δεδουλωμένος.

37. Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας μου, τοῦ μὴ προσχεῖν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ κόσμου· ἐν τῷ Υἱῷ σου ζωοποίησόν με.

38. Στήριξον εἰς τὴν καρδίαν μου τὸ λόγιόν σου μετὰ τοῦ φόβου σου.

39. Ἀφελε ἀπ' ἐμοῦ τὴν αἰσχύνην [ἣν] προσέδοκῃσα ἔχειν ἐπι τοῦ βήματός σου, ὅτι αἱ ἐπαγγελίαι σου ἀγαθαί.

40. Ἴδού ἐδίψησα ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου, πότισόν με τὴν χάριν σου.

(1) Vox αἰτεῖσθαι: abundare videtur.

29. Expelle a me mundi concupiscentias, et miserere mei deducens me in lege tua.

30. Desideravi Filium Dei, qui est via veritatis; recordatus enim sum tremendi tui tribunalis.

31. Institui sequi præcepta tua, Domine, ne me reprobum in ipsis dimittas.

32. Alacriter facio voluntatem tuam, cum aperueris cor meum inscribens in ipso legem tuam.

33. Confirma in mente mea quomodo perficiam justificationes tuas, et desiderabo semper a te hanc gratiam.

34. Illumina me, et exquiram interpretationem tuarum Scripturarum, et studebo eam implere per opera bona.

35. Quoniam infans sum, et novi ambulare in præceptis tuis, quærens adhuc eorum viam: apprehende gratia tua animam meam, et fac ut in ipsis ambulem.

36. Subjice cor meum testimoniis tuis, et non circumvenienti me peccato, ne redigar in servitutum.

37. Illumina oculos mentis meæ, ne adhæream mundi voluptatibus: in Filio tuo vivifica me.

38. Confirma in corde meo eloquium tuum cum timore tuo.

39. Aufer a me pudorem, quem subire expectavi in tuo tribunali, quia bonæ sunt promissiones tuæ.

40. Ecce sitiivi facere mandata tua, pota me gratia tua.

41. Et veniat super me misericordia tua, Domine, salutare tuum secundum eloquium tuum.

42. Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speravi in sermonibus tuis.

43. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in iudiciis tuis supersperavi.

44. Et custodiam legem tuam semper, in saeculum et in saeculum saeculi.

45. Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisivi.

46. Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, et non confundebar.

47. Et meditabar in mandatis tuis, quae dilexi valde.

48. Et levavi manus meas ad mandata tua, quae dilexi, et exercebar in justificationibus tuis.

49. Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50. Haec me consolata est in humilitate mea, quia eloquium tuum vivificavit me.

51. Superbi inique agebant usquequaque, a lege autem tua non declinavi.

41. Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμέ τὸ ἔλεός σου, Κύριε, τὸ σωτήριόν σου κατὰ τὸν λόγον σου.

42. Καὶ ἀποκριθῆσομαι τοῖς ὀνειδιζουσί μοι λόγον, ὅτι ἠλπισα ἐπὶ τοῖς λόγοις σου.

43. Καὶ μὴ περιέλθῃς ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα, ὅτι ἐπὶ ταῖς κριμασί σου ἐπλήπισα.

44. Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διαπαντός εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

45. Καὶ ἐπορευόμην ἐν πλατυσμῷ, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.

46. Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ἠσχυνόμην.

47. Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, ἃς ἠγάπησα σφόδρα.

48. Καὶ ἤρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα, καὶ ἠδολέσχουν ἐν τοῖς δικαίωμασί σου.

49. Μνήσθητι τῶν λόγων σου τῷ δούλῳ σου, ᾧ ἐπλήπισάς με.

50. Αὕτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου, ὅτι τὸ λόγιόν σου ἐξησέ με.

51. Ὑπερήφανοι παρηγόμουν ἕως σφόδρα, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινα.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

41. Et veniat super me Spiritus tuus sanctus vivificans, quemadmodum mihi promisisti.

42. Et da mihi gratiam, ut ego loquar e sanctis tuis Scripturis contra omnes haeticos, et Judaeos, et gentiles, quoniam desideravi sermones tuos.

43. Et ne auferas a me gratiam tuam usque in finem, quoniam totus effusus sum in praecipis tuis.

44. Et indesinenter faciam legem tuam, habens eam in me ipso, et in praesenti, et futuro saeculo.

45. Et exsultavit cor meum, quoniam sollicitus fui facere voluntatem tuam.

46. Et recogitabam in mente mea praecipia tua, et restitii regibus tenebrarum, et non sunt in me dominati.

47. Et in corde meo explicabam Scripturas, quia earum desiderio effusus sum.

48. Et intendi mentem cordis mei in contemplationem Scripturarum tuarum, quas dilexi, et permansi probans et dijudicans quae in tuis Scripturis continentur.

49. Recordare, quod promisisti misereri mei, si in sermonibus tuis versabor.

50. Haec promissio tua consolata est me, quando eram in peccato meo, quoniam dixisti: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat* ⁵⁴.

51. Contemnentibus praecipia tua impie agunt usque in finem, ego autem a lege tua non recessi.

41. Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμέ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον τὸ ζωοποιούν, καθὼς ἐπήγγειλάς μοι.

42. Καὶ δός μοι τὴν χάριν τοῦ λέγειν με ἀπὸ τῶν ἁγίων Γραφῶν σου πρὸς πάντας αἱρετικούς, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας, ὅτι ἐπεπόθειν [ἐπεπόθησα] ἐπὶ τοὺς λόγους σου.

43. Καὶ μὴ ἀφέλῃς ἀπ' ἐμοῦ τὴν χάριν σου ἕως τέλους, ὅτι ἐν τοῖς προστάγμασιν ὄλωσ ἐκκέχυμαι.

44. Καὶ ποιήσω ἀδιαλείπτως τὸν νόμον σου ἔχων αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

45. Καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ καρδία μου, ὅτι μερίμνῶν [ἐμερίμνησα] τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου.

46. Καὶ ἐμνημόνευον ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἀπὸ τῶν προσταγμάτων σου, καὶ ἀνθιστάμην τοῖς τοῦ σκότους βασιλεῦσι, καὶ οὐκ ἐκυριεύομην ὑπ' αὐτῶν.

47. Καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐπέλυον τὰς Γραφάς, ὅτι ἐκκέχυμαι ποθεῖν αὐτάς.

48. Καὶ ἐνέτεινον τὴν διάνοιαν τῆς καρδίας μου εἰς τὴν θεωρίαν τῶν Γραφῶν σου, ἃς ἠγάπησα, καὶ ἐπέμμενον δοκιμάζων, καὶ ἀνακρίνων τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς σου.

49. Μνήσθητι, ὅτι ἐπήγγειλας ἐλεεῖν με, ἂν ἐπιστρέψω ἐν τοῖς λόγοις σου.

50. Αὕτη ἡ ἐπαγγελία σου παρεμυθήσατό με, ὅταν ἤμην ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου, ὅτι εἶρηκας· *Ὁὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέφειν, καὶ ζῆν αὐτόν*.

51. Οἱ ἐξουθενοῦντες τὰ προστάγματά σου ἀσεβοῦσιν ἕως τέλους· ἐγὼ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου σου οὐκ ἀφιστάμην.

⁵⁴ Ezech. xxxiii, 11

52. Ἐμνήσθην τῶν κριμάτων σου ἀπ' αἰῶνος, Κύριε, καὶ παρεκλήθην.

53. Ἄθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἀμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου.

54. Ψαλλὲ ἡσάν μοι τὰ δικαιώματά σου ἐν τόπῳ παροικίας μου.

55. Ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, καὶ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου.

56. Αὕτη ἐγενήθη μοι, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα.

57. Μερὶς μου εἶ, Κύριε, εἶπα τοῦ φυλάξασθαι τὸν νόμον σου.

58. Ἐδεήθην τοῦ προσώπου σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου.

59. Διελογισάμην τὰς ἰδοῦς σου, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου.

60. Ἦτοιμάσθην, καὶ οὐκ ἐταράχθην τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου.

61. Σχοινία ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

62. Μεσονύκτιον ἐξηγεύρομην, τοῦ ἐξομολογηθῆσαι σοὶ ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

63. Μέτοχος ἐγὼ εἰμι πάντων τῶν φοβουμένων σε, καὶ τῶν φυλασσόντων τὰς ἐντολάς σου.

52. Memor fui iudiciorum tuorum a saeculo, Domine, et consolatus sum.

53. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

54. Cantabiles mihi erant justificationes tuae in loco peregrinationis meae.

55. Memor fui nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam.

56. Haec facta est mihi, quia justificationes tuas exquisivi.

57. Portio mea es, Domine, dixi custodire legem tuam.

58. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo, miserere mei secundum eloquium tuum.

59. Cogitavi vias meas, et converti pedes meos in testimonia tua.

60. Paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua.

61. Funes peccatorum circumplexi sunt me, et legem tuam non sum oblitus.

62. Media nocte surgebam, ad confitendum tibi super iudicia justificationis tuae.

63. Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium mandata tua.

ATHANASII INTERPRETATIO.

52. Μόνον ἐν νῷ λαβὼν τὰ προσηγορεύματά σου, τὰ ἐξ ἀρχῆς, Κύριε, χαίρεται ἡ καρδία μου.

53. Πολλὴ θλίψις εἶχέ με, ὅταν εἶδον τοὺς ἀμαρτάνοντας καταφρονούντας τοὺς νόμους σου.

54. Ἄε ἐν τοῖς δικαιώμασί σου ἐτερπόμεν, [ἐν] παντὶ τόπῳ τῆς γῆς ὑπάρχων.

55. Ἀμαρτίας μοι ὑπέσειλοῦσής, ἐμνήσθην, ὅτι Θεός μου εἶ, καὶ ἀπέστην ἀπ' αὐτῆς· τοῦτο γὰρ ἐνελεῖλω μοι [ἐνετειλεῖω μοι].

56. Αὕτη μοι βοήθεια ὑπῆρξεν, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐπεπόθησα μᾶλλον ἢ τὴν ἀμαρτίαν.

57. Σὺ εἶ ἡ ζωὴ μου, Κύριε· συνεθέμην γὰρ τοῦ πληρῶσαι τὸν νόμον σου.

58. Ἐδεήθην ἐλθεῖν [τῇ χάριτι σου], ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, ἐλέησόν με, καὶ ἀπόστειλον αὐτὴν, καθὼς εἶρηκας· Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν.

59. Ἐν νῷ ἔλαβον, ὅτι ἐν ἀμαρτίαις πορεύομαι, καὶ μετανοήσας κατέφυγον εἰς τὰ παθήματά σου.

60. Ἔως θανάτου ἡτύρησα τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸ θέλημά σου, καὶ οὐκ ἦν μοι δυσχερὲς τὸ πληροῦν τὰς ἐντολάς σου.

61. Λογισμοὶ τῶν ἐναντίων δυνάμεων εἰς ἐπιθυμίας ὑπεισήρχοντά μοι· ἐμνημόνευον γὰρ, ὅτι οἱ πορνεύσαντες ἐν τοῖς κατακλυσμοῖς ἀπόλοντο, καὶ οἱ Σοδομίται ἐθραύθησαν [συνεκαύθησαν].

62. Ὅταν πάντες ὑπὸν κατέιχοντο, ἐγὼ νηφούσῃ τῇ διανοίᾳ παριστάμενος· ἐλάτρευόν σοι ἐν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς.

63. Ὅρων ἕκαστον τῶν εὐαρεστούντων σοι, σημεῖοῦμαι, πῶς ἕκαστος αὐτῶν πολιτεύεται, καὶ ἀπ' ἑκάστου κρατῶ παρ' ἐμαυτοῦ, ἐκτελῶν αὐτὸ ὡς ἐκεῖνος.

52. Solum recordatus praeceptorum tuorum, quia ab initio sunt, Domine, exultat cor meum.

53. Multa tribulatio tenuit me, cum videbam peccatores contemnentes leges tuas.

54. Semper in justificationibus tuis delectabar, ubique terrarum existens.

55. Subingrediente in me peccato, recordatus sum, quod Deus meus es, et abstiti ab eo, hoc enim praecipisti mihi.

56. Hoc mihi auxilio fuit, quod justificationes tuas desideravi magis, quam peccatum.

57. Tu es vita mea, Domine: proposui enim implere legem tuam.

58. Deprecatus sum, ut veniret gratia tua, in toto corde meo, miserere mei, et mitte eam, quemadmodum dixisti: Petite, et dabitur vobis.

59. Recordatus sum, quod in peccatis ambulo, et poenitens confugi ad passiones tuas.

60. Usque ad mortem praeparavi animam meam in voluntatem tuam, et non erat mihi difficile implere praecepta tua.

61. Suggestiones contrariarum potestatum ad excitandas cupiditates in me subingressae sunt: recordatus autem sum, quod adulterantes in diluvio perierunt, et Sodomitae concremati sunt.

62. Cum omnes somno detinebantur, ego vigilante astans serviebam tibi in psalmis, et hymnis et canticis spiritualibus.

63. Spectans singulos, qui placent tibi, observo, quomodo quisque eorum vitam instituit, et a singulis aliquid accipiens teneo apud me ipsum, peragens hoc ipsum, sicut ille.

⁶³ Matth. vii, 7

64. Misericordia tua, Domine, plena est terra, A
justificationes tuas doce me.

65. Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine,
secundum verbum tuum.

66. Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce
me, quia mandatis tuis credidi.

67. Priusquam humiliarer ego deliqui, propterea
eloquium tuum custodivi.

68. Bonus es tu, et in bonitate tua doce me justifi-
cationes tuas.

69. Multiplicata est super me iniquitas superbō-
rum: ego autem in toto corde meo scrutabor man-
data tua.

70. Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego
vero legem tuam meditatus sum.

71. Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam B
justificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui, super millia auri et
argenti.

73. Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me,
da mihi intellectum; et discam mandata tua.

74. Qui timent te videbunt me, et lætabuntur:
quia in verba tua supersperavi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

64. Non est homo, cujus non miserearis, atque
etiam mei misereberis, et docebis me justificationes
tuas.

65. Omnem tuam bonitatem implevisti in me,
quemadmodum mihi promisisti.

66. Charitatem, et humilitatem, et virtutem Scri-
pturarum tuarum scire me per gratiam tuam con-
cede mihi, quia credidi quod est retributio justis
atque injustis.

67. Priusquam subjicerer tibi, ego in te multa C
peccavi, propterea nunc, quod præcepisti mihi, cu-
stodivi.

68. Bonus es, Domine, et in Spiritu tuo bono do-
ce me justificationes tuas et cognoscere et facere.

69. Multitudo cupiditatum et cogitationum dia-
bolicarum irruit in me: ego autem nequaquam tra-
dididi in ipsas cor meum, nam mentem meam habe-
bam in præceptis tuis.

70. Obduratum est cor eorum, ego autem men-
tem meam in timore tuo habeo.

71. Bonum mihi, quod mansuefecisti cor meum,
ut excipiam gratiam tuam.

72. Bonæ mihi sunt divitiæ, quas dedisti mihi di-
cens: *Accipite Spiritum sanctum*⁶⁶, qui super omnes
divitias est, quas quispiam unquam animo conceperit.

73. Tu ab initio, cum ego lutum essem, et terra,
formasti me secundum tuam imaginem, et simili-
tudinem, et nunc corruptum cor meum a terrenis
concupiscentiis renova illud, et fac, cum tua imago
sit, ut habeat in se inscripta præcepta tua.

74. Sancti tui et omnes angeli tui exultabunt
videntes quod me prænuit.

⁶⁶ Joan. ix, 20.

64. Τοῦ ἐλέους σου, Κύριε, πλήρης ἡ γῆ, τὰ δικαίω-
ματά σου διδάξόν με.

65. Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ δούλου σου,
Κύριε, κατὰ τὸν λόγον σου.

66. Χρηστότητα, καὶ παιδείαν, καὶ γνῶσιν διδάξόν
με, ὅτι ταῖς ἐντολαῖς σου ἐπίστευσα.

67. Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα,
διὰ τοῦτο τὸ λόγιόν σου ἐφύλαξα.

68. Χρηστὸς εἶ σύ, Κύριε; καὶ ἐν τῇ χρηστότητι
σου διδάξόν με τὰ δικαίωμάτά σου.

69. Ἐπληθύνθη ἐπ' ἐμὲ ἀδικία ὑπερφηάνων· ἐγὼ
δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξερευνησά τὰς ἐντολάς σου.

70. Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐτῶν· ἐγὼ δὲ τὸν
νόμον σου ἐμελέτησα.

71. Ἀγαθὸν μοι, ὅτι ἐταπεινώσάς με, ὅπως ἂν μά-
θω τὰ δικαίωμάτά σου.

72. Ἀγαθὸς μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χι-
λιάδας χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου.

73. Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἐπλάσαν με,
συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου.

74. Οἱ φοβούμενοί σε βίβονται με, καὶ εὐφρανθή-
σονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

64. Οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃν οὐκ ἐλεεῖς, κάμῃ ἐλεῆ-
σεις, καὶ διδάξεις με τὰ δικαίωμάτά σου.

65. Πᾶσαν τὴν ἀγαθωσύνην σου ἐπλήρωσας εἰς ἐμὲ,
καθὼς ἐπηγγέλω μοι.

66. Ἀγάπην, καὶ ταπεινώσειν, καὶ τὴν δύναμιν τῶν
Γραφῶν σου εἰδέναι με διὰ τῆς χάριτός σου δώρησαι
μοι, ὅτι ἐπίστευσα, ὅτι ἔστιν ἀνταπόδοσις δικαίων
καὶ ἀδίκων.

67. Πρὸ τοῦ με ὑποταγῆναί σοι, ἐγὼ εἰς σὲ πολλὰ C
ἤμαρτον, διὰ τοῦτο νῦν ὅπερ ἐνετείλω μοι, ἐφύλαξα.

68. Ἀγαθὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι σου τῷ
ἀγαθῷ διδάξόν με τὰ δικαίωμάτά σου, καὶ γινώσκου, καὶ
ποιεῖν.

69. Πλήθος ἐπιθυμιῶν καὶ ἐνθυμησεων διαβολικῶν
ἐπέστη μοι· ἐγὼ δὲ οὐδὲ ὅλως ἐξέδωκα εἰς αὐτὰ τὴν
καρδίαν μου· τὴν γὰρ διάνοιάν μου εἶχον εἰς τὰς
ἐντολάς σου.

70. Ἐσκλήρυνται ἡ καρδία αὐτῶν, ἐγὼ δὲ τὴν διά-
νοιάν μου εἰς τὸν φόβον σου ἔχω.

71. Ἀγαθὸν μοι, ὅτι ἐπράυνας τὴν καρδίαν μου,
ὅπως ἂν δέξωμαι τὴν χάριν σου.

72. Ἀγαθὸς μοι ὁ πλοῦτος ὃν ἔδωκάς μοι λέγων·
Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον ὑπὲρ πάντα πλοῦτον, ὃν ἔαν
τις ἐνθυμηθῇ.

73. Σὺ ἐν ἀρχῇ πηλὸν ὄντα με, καὶ γῆν, ἐπλάσας
κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, καὶ νῦν φθαρείσης τῆς
καρδίας μου ὑπὸ τῶν γῆινων ἐπιθυμιῶν ἀνακαινίσου
αὐτήν, καὶ ποίησον, ὡς σὴν οὖσαν εἰκόνα, τὰς ἐντο-
λάς ἔχειν ἐν αὐτῇ ἐγγεγραμμένας.

74. Οἱ ἄγιοί σου καὶ πάντες οἱ ἄγγελοί σου ἀγα-
λιάσσονται ὀρώντες, ὅτι μετενόησα.

75. Ἐγνων, Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ κρίματά σου, καὶ ἀληθεία ἐταπεινώσάς με.

76. Γενθήτω δὴ τὸ ἔλεός σου τοῦ παροικαλέσαι με κατὰ τὸ λόγιόν σου τῷ δούλῳ σου.

77. Ἐλθέτωσάν μοι οἱ οικτιρμοὶ σου, καὶ ζήσομαι, ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστίν.

78. Αἰσχυνθήτωσαν ὑπερήφανοι, ὅτι ἀδίκως ἠνόμησαν εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ ἀδολεσχήσω ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.

79. Ἐπιστρέψάτωσάν με οἱ φοβούμενοί σε, καὶ οἱ γινώσκοντες τὰ μαρτύριά σου.

80. Γενθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαίωμασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυνθῶ.

81. Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυχὴ μου, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

82. Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς τὸ λόγιόν σου, Β λέγοντες· Πότε παρακαλέσεις με;

83. Ὅτι ἐγενήθη ὡς ἀσὸς ἐν πάχυν, τὰ δικαίωματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

84. Πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου; πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν καταδικνόντων με κρίσιν;

85. Διγῆσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου, Κύριε.

75. Cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua, et in veritate tua humiliasti me.

76. Fiat misericordia tua ut consoletur me secundum eloquium tuum servo tuo.

77. Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam: quia lex tua meditatio mea est.

78. Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Convertantur mihi timentes te, et qui noverunt testimonia tua.

80. Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar.

81. Defecit in salutari tuum anima mea, et in verba tua supersperavi.

82. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?

83. Quia factus sum sicut uter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.

84. Quot sunt dies servi tui? quando facies de persequentibus me iudicium?

85. Narraverunt mihi iniuri: fabulationes, sed non ut lex tua, Domine.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

75. Φωτισθείς ὑπὸ τῆς χάριτός σου ἔγνων, ὅτι δίκαιά εἰσι τὰ προστάγματα σου, καὶ ἄπερ ἀπεφῆνω ἐν αὐτοῖς κατ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ δίκαιως ὤρισας.

76. Ἀλλὰ πάλιν γένοιτο τὸ ἔλεός σου παραμυθούμενόν με, ὅτι οὕτως εἶπας· Ὁ δούλου μοι τὸν ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιτρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. C

77. Ἐπισκηνώσει ἡ χάρις σου εἰς ἐμέ, καὶ νεκρωθέντα με ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ζωοποιήσῃ, ὅτι ἡρξάμην μελετᾶν τὸν νόμον σου.

78. Αἰσχυνθήτωσαν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, ὅτι αὐταὶ με ἐξηκολούθησαν· ἐγὼ δὲ ἐπιστήσω τὴν διάνοιάν μου εἰς τὰ θελήματα σου.

79. Κατηχήσουσι, καὶ διδάξουσιν οἱ ἔχοντες τὴν χάριν σου, καὶ εἰδότες τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων σου Γραφῶν.

80. Καθαρισθῆτω ἡ καρδία μου ὑπὸ τῆς χάριτός σου εἰς τὰ δικαίωματά σου, μὴ ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ ἐπιθυμίαν ἢ φροντίδα γηίνην, ἵνα μὴ πάλιν αἰσχυνθῶ εἰς τὸ βῆμά σου.

81. Διψᾷ ἡ ψυχὴ μου τὴν σωτηρίαν σου [τὸ σωτήριόν σου], πότισόν με τὰ λόγια σου. D

82. Ἐξετάκην ὅλος ἀπ' ἐπιθυμίας μεριμνῶν, πότε ποτίσεις με τὴν χάριν σου.

83. Ὅτι ἐνεκρώθην, καὶ ἐξηράνθην ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου, οἶδα, καὶ μνημονεύω, ὅτι εἶπας ἐν τοῖς δικαίωμασί σου τὸν ἁμαρτωλὸν ἀντιλαμβάνεσθαι.

84. Πόσας ἄλλας ἔχω ζῆσαι ἡμέρας; πότε τοσοῦτον χρόνον δώσει [δώσει] μοι ἐξουσίαν πατεῖν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ [τῶν ἐχθρῶν], ὅσον αὐτοὶ μοι κατεδυνάστευσαν;

85. Ὑπέθεντό μοι τὸ πρότερον οἱ δαίμονες τὰς ἑαυτῶν ἀπάτας, ἀλλ' οὐχ ὡς σὺ θέλεις, Κύριε.

75. Illuminatus gratia tua cognovi, quod justa sunt præcepta tua, et quæ in ipsis pronuntiasti contra me peccatorem, juste definivisti.

76. Sed rursus fiat misericordia tua consolans me, quoniam ita dixisti: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat* ⁴¹.

77. Habitet gratia tua in me, et me mortuum ob peccatum vivificabit, quoniam cœpi meditari legem tuam.

78. Erubescant contrariæ potestates, quod ipse me in captivitatem redegerunt, ego autem firmabo mentem meam in præceptis tuis.

79. Instruent, et docebunt, qui habent gratiam tuam, et qui noverunt potestatem sanctarum tuarum Scripturarum.

80. Emundetur cor meum a gratia tua in justificationibus tuis, non habens in seipso cupiditatem et curam terrenarum rerum, ne rursus confundar ante tuum tribunal.

81. Sinit anima mea salutare tuum, pota me eloquiis tuis.

82. Consumptus sum lotus ob desiderium anxie cogitans, quando me potabis gratia tua.

83. Quoniam mortificatus sum, et arefactus in peccato meo, novi et recordatus sum, quod dixisti tuis in justificationibus suscipere peccatorem.

84. Quot alii mihi supersunt dies vitæ? quando tanto tempore dabis mihi potestatem conculcandi omnem inimicorum potentiam, quanto ipsi in me dominati sunt?

85. Subdiderunt mihi dæmones pristinas suas fallacias, sed non quemadmodum tu vis, Domine.

⁴¹ Ezech. xxxii, 2.

86. Omnia mandata tua veritas : inique persecuti sunt me, adjuva me.

87. Paulo minus consummaverunt me in terra, ego autem non dereliqui mandata tua.

88. Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui.

89. In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo :

90. In generationem et generationem veritas tua: fundasti terram, et permanet.

91. Ordinatione tua perseverat dies : quoniam omnia serviunt tibi.

92. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte perissem in humilitate mea.

95. In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me.

94. Tuus sum ego, salvum me fac : quoniam justificationes tuas exquisivi.

95. Me exspectaverunt peccatores, ut perderent me, testimonia tua intellexi.

96. Omnis consummationis vidi finem : latum mandatum tuum nimis.

86. Πάσαι αἱ ἐντολαὶ σου ἀλήθεια· ἀδίκως κατεδίωξαν με, βοήθησόν μοι.

87. Παρὰ βραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ γῆ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγκατέλιπον τὰς ἐντολάς σου.

88. Κατὰ τὸ ἐλεός σου ζήσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόματός σου.

89. Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ·

90. Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἡ ἀληθεία σου· ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ διαμένει.

91. Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα, ὅτι τὰ σύμπαντα δούλα σά.

92. Εἰ μὴ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστὶ, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου.

95. Εἰς τὴν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάβωμαι τῶν δικαιοματίων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐξήσάς με.

94. Σὸς εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με, ὅτι τὰ δικαιοματὰ σου ἐξεζήτησα.

95. Ἐμὲ ὑπέμειναν ἁμαρτωλοὶ τοῦ ἀπολέσαι με, τὰ μαρτύριά σου συνῆκα.

96. Πάσης συντελείας εἶδον πέρυς, πλατεία ἡ ἐντολή σου σφόδρα.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

86. Novi quod justus iudex es in omnes : fugiente me ab ipsis, et volente ad te venire, qui secundum naturam Dominus meus es, persequuntur me quærentes me prædari, adjuva me.

87. Ita valide in me irruerunt, ut paulo minus interfecissent me in peccato ; ego autem in corde meo dicebam animæ meæ : Recordare quid tibi præceperit Deus.

88. Quemadmodum misericordia tua immensa et investigabilis est, ita gratiam tuam da mihi vivificantem me, et implebo præcepta quæ mandasti mihi.

89. In corde, in quo familiariter inhabitas, incessanter est voluntas tua.

90. In sanctis, qui omni tempore complacuerunt tibi, vere est fides tua : fundasti mundum in fide tua, et portæ inferi non prævallebunt adversus eam⁶⁷.

91. Dono gratiarum tuarum permanet lux tua, quoniam tu Dominus es cælestium, et terrestrium, et infernorum.

92. Nisi saltem nunc cœpissetem discere legem tuam, sed mansissem ut prius, omnimode periturus eram in peccato meo.

95. Non utique obliviscar passionum tuarum, quoniam me mortuum sanguine tuo vivificasti.

94. Omnino redemisti me pretioso tuo sanguine; salva me, quoniam, audita prædicatione tua, credidi.

95. Me quæsierunt contrariæ potestates perdere in idololatriâ; dicta autem a te de fide in te, et spe audiens credidi.

96. Omnis gloriæ, et carnalis voluptatis vidi finem.

⁶⁷ Matth. xvi, 18

86. Οἶδα, ὅτι δίκαιος κριτὴς εἶ εἰς πάντας· φεύγοντός μου ἀπ' αὐτῶν, καὶ θέλοντος ἔλθειν πρὸς σέ τὸν κατὰ φύσιν μου Δεσπότην, καταδιώκουσί με ζητούντες ἀρπάσαι με· βοήθησόν μοι.

87. Οὕτως ἰσχυρῶς ἐπέβησάν με, ὅτι παρὰ μικρὸν ἐθανάτωσάν με ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ· ἐγὼ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔλεγον τῇ ψυχῇ μου· Μνημόνευε τί σοι ἐντέταται ὁ Θεός.

88. Καθὼς τὸ ἐλεός σου ἀμέτρητον, καὶ ἀνεξιχνίαστον ἐστίν, οὕτω τὴν χάριν σου δός μοι τὴν ζωοποιούσάν με, καὶ πληρῶσω τὰ πρῶτα ἔργατα, ἃ ἐνετείλω μοι.

89. Εἰς τὴν καρδίαν, ἐν ἣ ὀικεῖως ἐμπεριπατεῖς, ἀπαύστως ἐστὶ τὸ θέλημά σου.

90. Εἰς τοὺς ἁγίους τοὺς καθ' ἑκάστην εὐαρεστήσαντάς σοι ὄντως ἐστὶν ἡ πίστις σου· ἐθεμελίωσας τὸν κόσμον ἐν τῇ πίστει σου, καὶ πύλαι ἁδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

91. Τῇ δωρεᾷ τῶν χαρισμάτων σου διαμένει τὸ φῶς σου, ὅτι ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων αὐτὸς δεσπάζεις.

92. Εἰ μὴ καὶ νῦν ἠρξάμην μανθάνειν τὸν νόμον σου, ἀλλ' ἔμεινον οὕτως ὡς τὸ πρότερον, παντὶ τρόπῳ εἶχον ἀπολέσθαι ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου.

95. Οὐκ ἂν ἐπιλάβωμαι ποτε τῶν παθημάτων σου, ὅτι νεκρὸν με ὄντα ἐν τῷ αἵματί σου ἐζωοποίησας [ἐζωοποίησας].

94. Ἐξηγόρασάς με τῷ τιμίῳ σου αἵματι τελείως σῶσόν με, ὅτι, ἀκούσας τὸ κήρυγμά σου, ἐπίστευσα.

95. Ἐμὲ ἐζήτησαν αἱ ἐναντία δυνάμεις ἀπολέσαι ἐν τῇ ἰδωλολατρειᾳ· τὰ δὲ λεχθέντα παρὰ σοῦ περὶ τῆς εἰς σέ πίστεως καὶ ἐλπίδος ἀκούσαι [ἀκούσας] ἐπίστευσα.

96. Πάσης δόξης, καὶ ἀπολαύσεως σαρκικῆς εἶδον

97. Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε, ὄλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἐστίν.

98. Ὑπὲρ τοὺς ἐχθροὺς μου ἐσφυσάσ με τὴν ἐντολήν σου· ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐμοί ἐστίν.

99. Ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα, ὅτι τὰ μαρτυρίά σου μελέτη μου ἐστίν.

100. Ὑπὲρ πρεσβυτέρους συνῆκα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.

101. Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς ἐκώλυσά τοὺς πόδας μου, ὅπως ἂν φυλάξω τοὺς λόγους σου.

102. Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέκλινα· ὅτι σὺ ἐνομοθέτησάς με.

103. Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου.

104. Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου συνῆκα· διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ὁδὸν ἀδικίας.

105. Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου.

106. Ὁμῶσα, καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

97. Ut dilexi legem tuam, Domine, tota die meditatio mea est.

98. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo : quia in æternum mihi est.

99. Super omnes docentes me intellexi : quia testimonia tua meditatio mea est.

100. Super senes intellexi, quia mandata tua quaesivi.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos, ut custodiam verba tua.

102. A judiciis tuis non declinavi : quia tu legem posuisti mihi.

103. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.

104. A mandatis tuis intellexi : propterea odivi omnem viam iniquitatis.

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen seniliis meis.

106. Juravi, et statui custodire judicia justitiarum tuarum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

τέλος· ὁ δὲ τὴν ἐντολήν σου φυλάττοντες ἀτελευτή-
του δόξης, καὶ ἀπολαύσεως ἀξιοῦνται.

97. Ὡς μόνος ἠρξάμην ἀγαπᾶν τὸν νόμον σου, ἀδολείπτως λοιπὸν φωτίζομαι, καὶ προσκόπτω ἐν αὐτῷ.

98. Ταῖς γὰρ ἐναντίας δυνάμεισι καὶ πᾶσι τοῖς αἰρετικοῖς οὐκ ἔδωκας τοιαύτην χάριν, ὡς ἐμοί, τοῦ εἰ-
βῆναι τὰς ἐντολάς σου, ὅτι ἐμοὶ ἀδολείπτως ἔδωρῆσθε τὴν χάριν αὐτήν.

99. Ὑπὲρ τοὺς παλαιότερους μου τῇ ηλικίᾳ ἐφω-
τίστην τὰ λόγια σου, ὅτι νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν αὐ-
τοῖς μελετῶ.

100. Ὑπὲρ τοὺς πρὸ ἐμοῦ ὄντας τῇ γνώσει συνῆκα τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπέθησα.

101. Ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας πονηρᾶς ἐπαυσάμην, ὅπως πληρῶσω εἰς σὲ καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην.

102. Ἐν τοῖς προστάγμασι σου πλαγελίς οὐκ ἐπορεύθη, ὅτι σὺ τῆς χάριτός σου [ἐπορεύθη, ὅτι σὺ τῇ χάριτί σου] ὁδηγήσεις με.

103. Τὸ μὲν πρῶτον ἰδικὸν τοῦτο ἐστίν, ὅτι ὑπὲρ τὸ μέλι γλυκύτερά εἰσι τὰ λόγια σου· ἐκεῖνο γὰρ οὔτε εἰς τὴν καρδίαν μου εἰσέρχονται [εἰσέρχεται], καὶ μετὰ λαβεῖν αὐτὸ, εὐθέως ἡ γλυκύτης αὐτοῦ παύεται· ταῦτα δὲ διαμένοντα εἰς τὴν καρδίαν μου πλεονάζουσιν εἰς ἐμὲ τὴν γλυκύτητα αὐτῶν· τὸ δὲ ἀλληγορησαί τοῦτο ἐστίν, ὅπερ ὑπὲρ πᾶσαν ἡδύτητα τοῦ κόσμου γλυκύτερά εἰσι τὰ λόγια σου, ὅτι τῆς αἰωνίου ἀπολαύσεως ἔχουσι τὴν προσδοκίαν.

104. Ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων σου συνεπίστην· διὰ τοῦτο ἀπεστράφην πᾶσαν ἀμαρτίαν.

105. Ὅταν σκότος ἐπέλθῃ μοι τῆς ἀμαρτίας, φαίνεται μοι ὄνομά σου, μὴ προσκόψαι [προσκόψαντά με] τῇ ἀμαρτίᾳ πεσεῖν, ἢ πληγῆναι ἐτι τῆς διανοίας μου [τῇ διανοίᾳ μου], καὶ φωτίζει με, τί ποιήσω.

106. Ὁ ὄρκος πίστις ἐστίν· πιστεύσας οὖν εἰς σὲ, ἐστήριξα τὴν καρδίαν μου, τοῦ πληρῶσαι τὸ θέλημα τῆς ἀγαθότητός σου.

nem : custodientes autem mandatum tuum digni facti sunt intermina gloria, et voluptate.

97. Ut solum coepi diligere legem tuam, indesinenter postea illuminor, et proficio in ipsa.

98. Nam contrariis potestatibus, et omnibus hæreticis non dedisti talem gratiam, sicut mihi, ut intelligerem mandata tua, quoniam mihi indesinenter donasti eam gratiam.

99. Super omnes seniores me illuminatus sum in eloquiis tuis, quoniam nocte ac die in ipsis meditor.

100. Super omnes, qui antecedeabant me cognitione, intellexi virtutem Scripturarum, quoniam mandata tua desideravi.

101. Ab omni pravo peccato cessavi, ut erga te et proximum charitatem implerem.

102. In præceptis tuis territus ambulavi, quoniam tu deduces me gratia tua.

103. Primus quidem proprius sensus hic est, quod melle dulciora sunt eloquia tua ; illud enim neque in cor meum ingreditur, et postquam acceptum est, statim cessat ejus dulcedo ; hæc autem, cum perseverant in corde meo, augent in me suam dulcedinem : allegorice autem hoc significat, quod eloquia tua dulciora sunt omni mundi dulcedine, quoniam exspectationem habent æternæ voluptatis.

104. A justificationibus tuis edoctus sum, propterea abominatus sum omne peccatum.

105. Cum peccati tenebræ ingruunt mihi, apparet mihi nomen tuum, ne offendens in peccatum, cadam, aut etiam mente mea percutiar, et illuminat me, quid faciam.

106. Juramentum fides est : credens igitur in te, obfirmavi cor meum. ut impleam voluntatem bonitatis tuæ.

107. Humiliatus sum usquequaque : Domine, vivifica me secundum verbum tuum.

108. Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine, et judicia tua doce me.

109. Anima mea in manibus meis semper, et legem tuam non sum oblitus.

110. Posuerunt peccatores laqueum mihi, et de mandatis tuis non erravi.

111. Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum : quia exsultatio cordis mei sunt.

112. Inclinaui cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.

113. Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi.

114. Adjutor et susceptor meus es tu, et in verbum tuum supersperavi.

115. Declinate a me, maligni, et scrutabor mandata Dei mei.

116. Suscipe me secundum eloquium tuum, et vivifica me, et non confundas me ab expectatione mea.

117. Adjuva me, et salvus ero, et meditabor in justificationibus tuis semper.

107. Ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα· Κύριε, ζήσόν με κατὰ τὸν λόγον σου.

108. Τὰ ἐκούσια τοῦ στόματός μου εὐδόκησον δὴ, Κύριε, καὶ τὰ κρίματά σου διδάξόν με.

109. Ἡ ψυχὴ μου ἐν ταῖς χερσαί σου διαπαντός, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

110. Ἔθεντο ἁμαρτωλοὶ παγίδα μοι, καὶ ἐκ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἐπλανήθην.

111. Ἐκληρονόμησα τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἀγαλλίασμα τῆς καρδίας μου εἰσιν.

112. Ἐκλίνα τὴν καρδίαν μου, τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιώματά σου εἰς τὸν αἰῶνα δι' ἀντάμειψιν.

113. Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

114. Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σύ, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

115. Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, πονηρευόμενοι, καὶ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ μου.

116. Ἀντιλαβοῦ μου κατὰ τὸ λόγιόν σου, καὶ ζήσόν με, καὶ μὴ καταισχύνης με ἀπὸ τῆς προσδοκίας μου.

117. Βοήθησόν μοι, καὶ σωθήσομαι, καὶ μελετήσω ἐν τοῖς δικαιώμασί σου διαπαντός.

ATHANASII INTERPRETATIO.

107. Antea cum dominaretur in me peccatum, multa inique gessi coram te ; vivifica me, quemadmodum dixisti : Qui credit in me, habet vitam æternam⁶⁶.

108. Et incerta, et abscondita sapientiæ tuæ manifestata mihi.

109. Tu tradidisti te ipsum usque ad mortem, et non sum oblitus dilectionis erga te, et proximum.

110. Dæmones mihi injecerunt pecuniæ cupiditatem, et non erravi ; recordatus sum enim te dixisse⁶⁷ : Quam difficile, qui pecunias habent, ingrediuntur in regnum cælorum.

111. Occultavi, dum video manifestationem tuorum testimoniorum, gaudium ineffabile esse cordi meo.

112. In æternum tradidi totum me ipsum ad placendum tibi omni tempore propter æternam bonorum tuorum retributionem.

113. Volentes abducere me a veritate, aversatus sum, præcepta autem tua delixi in corde meo.

114. Tu in omnibus protegis me, credidi enim quæ dicta sunt a te de beata spe.

115. Recedite a me, adversariæ potestates, et firmabo mentem meam, quomodo impleam præcepta Dei mei.

116. Libera me ex laqueis diaboli quemadmodum promisisti dicens : Mors non amplius in vo dominabitur, et non permittes me superatum privari æterna vita.

117. Circumdanda gratia tua cor meum, et custo-

107. Κυριευθεὶς τὸ πρότερον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πολλὰ ἠνόμησα ἐνώπιόν σου· καθὼς εἰρήκαμεν [ζήσόν με, καθὼς εἰρηκας]· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον.

108. Καὶ τὰ ἀόδηλα, καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου φώτισόν με.

109. Σὺ ἐξέδωκας ἑαυτὸν ἕως θανάτου, καὶ τῆς εἰς σὲ ἀγάπης καὶ τοῦ πλησίον οὐκ ἐπελαθόμην.

110. Οἱ δαίμονες ἐνέβαλόν μοι φιλαργυρίαν, καὶ οὐκ ἐπλανήθην· ἐμνημόνευον γάρ σου εἰπόντος, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

111. Κατεκρύψησα ἐν τῷ εἰδέναι με τὴν φανέρωσιν τῶν μαρτυριῶν σου, ὅτι χαρὰ ἀνεκλάλητός ἐστι τῇ καρδίᾳ μου.

112. Εἰς τὸν αἰῶνα ἐξέδωκα ἑμαυτὸν ὅλον εἰς τὸ εὐαρεστήσαι διὰ παντός διὰ τὴν αἰωνίαν ἀνταπόδοσιν τῶν ἀγαθῶν σου.

113. Τοὺς θέλοντάς με ἀποστῆσαι τῆς ἀληθείας ἀπεστρεφόμην, τὰ δὲ προστάγματα σου περιεπυσσόμην [περιεπηξάμην] ἐν τῇ καρδίᾳ μου.

114. Σὺ ἐν πᾶσιν ὑπερασπίζεις μου· ἐπίστευσα γὰρ τοῖς εἰρημένους περὰ σοῦ περὶ τῆς μακαρίας ἐλπίδος.

115. Ἀναχωρήσατε ἀπ' ἐμοῦ, αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, καὶ ἐπιστήσω τὸν νοῦν μου. πῶς πληρώσω τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ μου.

116. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου, καθὼς ἐπηγγείλω λέγων· Θάνατος ὑμῶν οὐ μὴ κυριεύσει, καὶ μὴ συγχωρήσης ἡττηθέντα με στέρηθῆναι· τῆς αἰωνίου ζωῆς.

117. Κύκλωσον τῇ χάριτι σου τὴν καρδίαν μου,

⁶⁶ Joan. vi, 47. ⁶⁷ Marc. x, 24.

118. Ἐξουδένωσας πάντας τοὺς ἀποστατοῦντας A ἀπὸ τῶν δικαιομάτων σου· ὅτι ἄδικον τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν.

119. Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύριά σου.

120. Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθην.

121. Ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην· μὴ παραδῶς με τοῖς ἀδικοῦσί με.

122. Ἐκδεξαι τὸν δούλον σου εἰς ἀγαθόν· μὴ συκοφανησάτωσάν με ὑπερήφανοι.

123. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐξέλιπον εἰς τὸ σωτήριόν σου, καὶ εἰς τὸ λόγιον τῆς δικαιοσύνης σου.

124. Ποίησον μετὰ τοῦ δούλου σου κατὰ τὸ ἐλεός σου, καὶ τὰ δικαιώματά σου διδάξόν με.

125. Δοῦλός σου εἰμι ἐγώ, συνέτισόν με, καὶ γνώσσομαι τὰ μαρτύριά σου.

126. Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ· διεσκέδασεν τὸν νόμον σου.

127. Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ χρυσίον, καὶ τοπάζιον.

118. Sprevisi omnes discedentes a iudiciis tuis : quia injusta cogitatio eorum.

119. Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ : ideo dilexi testimonia tua.

120. Confige timore tuo carnes meas : a iudiciis enim tuis timui.

121. Feci iudicium et justitiam : non tradas me calumniantibus me.

122. Suscipe servum tuum in bonum : non calumnientur me superbi.

123. Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in eloquium justitiæ tuæ.

124. Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam, et justificationes tuas doce me.

125. Servus tuus sum ego, da mihi intellectum, et sciam testimonia tua.

126. Tempus faciendi Domino : dissipaverunt legem tuam.

127. Ideo dilexi mandata tua super aurum, et topazion.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

καὶ φυλαχθῆσομαι, καὶ εἰρήνης οὐσης ἐν ἐμοί, οὐδεμία μοι ἄλλη [ἄλλη] ἔσται φροντίς, ἢ μὴ τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου διαπαντός.

118. Ὅτι οἱ μὲν ἐπίστευσαν εἶναι σε Θεόν, οἱ δὲ τῇ ἀσελείᾳ, καὶ τῇ πλεονεξίᾳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐξέδωκαν ἑαυτούς. C

119. Ἐλογισάμην, ὅτι ἀπολλύμενοί εἰσι πάντες οἱ τῇ ἀσελείᾳ κεκολλημένοι· διὰ τοῦτο ποθῶ τὰ μαρτύριά σου· ὅτι ζωὴ αἰώνιος εἰσιν.

120. Πεπηγῆναι ποίησον ἀσάλευτον ἐν τοῖς μέλεσί μου τὸν φόβον σου, ἵνα νενεκρωμένος ὑπάρχω τῇ ἁμαρτίᾳ· ἤκουσα γὰρ περὶ τῶν αἰωνίων κολάσεων, καὶ ἐφοβήθην.

121. Ἐπίστευσα καθὼς ἐνετείλω μοι, καὶ τὸ θέλημά σου πεπλήρωκα· μὴ συγχωρήσης κυριευθῆναι με ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

122. Μακροθύμησον εἰς τὴν μετάνοιάν μου, μὴ αὔρωσιν αἱ ἐναντίαι δυνάμεις ἀφορμὴν τινα κατηγορεῖσθαι με πρὸς σέ.

123. Ὅλος ὁ πόθος μοι ἔστι τὸ δεῖξασθαι τὴν χάριν D σου, καὶ πληρῶσαι ἅπερ ἐνετείλω μοι.

124. Καὶ τὰ δικαιώματά σου ποίησον μετ' ἐμοῦ, ὡς εἶπες τὸ ἐλεός σου, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἐλέους καὶ τῇ χάριτί σου καταράτῃσι τὴν καρδίαν μου ἐπιτελεῖν τὰ δίκαια μετὰ σοῦ.

125. Ἐξηγόρατάς με τῷ τιμίῳ αἵματι, καὶ ὑπέταξά σοι ἑμαυτόν· δός μοι τὴν χάριν, ἵνα ἐπιγνώπῳς ἐπιτελεῖν ἅπερ ἐνετείλω μοι.

126. Nūn ἔστιν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σου ἀγωνισασθαι ἕως θανάτου, ἐπειδὴ ἠρνήσαντο τὴν πίστιν σου.

127. Διὰ τοῦτο μᾶλλον τὰς ἀγίας σου Γραφὰς ἐκράτησα ὑπὲρ τὸ χρυσίον τὸ ἐξάιρετον. Τοπάζιον γὰρ ἀγαθόν ἐρμηνεύεται· ἐπεὶ οὖν οὗτος ὁ πλοῦτος

diar, et cum pax erit in me, nulla alia mihi cura erit, nisi facere voluntatem tuam semper.

118. Quoniam alii quidem crediderunt te Deum esse, alii autem lasciviæ et avaritiæ, et reliquis vitiis se ipsos tradiderunt

119. Cogitavi, quod perditum sunt omnes, qui adhærent libidini, ideo amo testimonia tua, quoniam sunt vita æterna.

120. Fac ut immobilis configatur timor tuus in membris meis, ut mortuus sim peccato. audiavi enim de æternis suppliciis, et timui.

121. Credidi quomodo mihi præcepisti, et voluntatem tuam implevi ; ne permissas, ut in me dominantur contrariæ potestates.

122. Patienter me exspecta ad pœnitentiam, ne adversariæ potestates causam aliquam inveniant accusandi me apud te.

123. Omne meum desiderium est gratiam tuam accipere, et implere quæ mihi præcepisti.

124. Et justificationes tuas fac mecum, quemadmodum consuevit misericordia tua, et secundum magnitudinem misericordiæ etiam perfice gratia tua cor meum, ut tecum, quæ iusta sunt, perficiat.

125. Redemisti me pretioso sanguine, et subjeci tibi me ipsum, da mihi gratiam, ut agnoscam quomodo perficiam quæ præcepisti mihi.

126. Nunc tempus est decertare pro tua veritate usque ad mortem, quoniam negaverunt fidem tuam.

127. Propterea tenui magis sanctas tuas Scripturas, quam aurum electum. Topazion enim interpretatur bonum : quia igitur præsentem di-

128. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar : A
omnem viam iniquam odio habui.

129. Mirabilia testimonia tua : ideo scrutata est
ea anima mea.

130. Declaratio sermonum tuorum illuminat, et
intellectum dat parvulis.

131. Os meum aperui, et attraxi spiritum : quia
mandata tua desiderabam.

132. Aspice in me, et miserere mei secundam
judicium diligentium nomen tuum.

133. Gressus meos dirige secundum eloquium
tuum, et non dominetur mei omnis injustitia.

134. Redime me a calumniis hominum, et cu-
stodiam mandata tua.

135. Faciem tuam illumina super servum tuum,
et doce me justificationes tuas.

136. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei : quia
non custodivi legem tuam.

137. Justus es, Domine, et rectum judicium
tuum.

138. Mandasti justitiam testimonia tua, et veri-
tatem tuam nimis.

128. Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατ-
ωρθοῦμην· πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον ἐμίσησα.

129. Θαυμαστά τὰ μαρτύριά σου· διὰ τοῦτο ἐξ-
ερεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχὴ σου.

130. Ἡ δὴλωσις τῶν λόγων σου φωτίζει, καὶ συν-
ετιεῖ νηπίους.

131. Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ ἐῴκυσα πνεῦμα·
ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπεπόθουν.

132. Ἐπίδλεψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐλέησόν με κατὰ τὸ
κρίμα τῶν ἀγαπώντων τὸ ὄνομά μου.

133. Τὰ διαθήματά μου κατεύθυνον κατὰ τὸ λόγιόν
σου, καὶ μὴ κατακυριεύσάτω μου πᾶσα ἀνομία.

134. Λύτρωσαι με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων,
καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς μου.

135. Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν
σου, καὶ διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου.

136. Διεξόδους ὑδάτων κατέδυσαν οἱ ὀφθαλμοὶ μου·
ἐπεὶ οὐκ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου.

137. Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου.

138. Ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου, καὶ
ἀλήθειαν σφόδρα.

ATHANASII INTERPRETATIO.

vitæ temporariæ sunt, neque propter mandata
tua æternæ existunt, ideo magis dilexi præcepta tua.

128. Propterea ad omnes tuas voluntates paratus
eram, et omne peccatum abominatus sum, quoniam
in retributionem respicio.

129. Testimonia tua admiratione plena sunt ei,
qui illa intelligere potest; propterea desideravi
agnoscere vim tuarum Scripturarum.

130. Interpretatio Scripturarum tuarum illumi-
nat, et in intellectum adducit, qui infantes sunt in
intelligendo.

131. Sitiens gratiam tuam deprecatus sum te,
et dedisti mihi Spiritum sanctum tuum, quoniam
desiderabam agnoscere Scripturarum interpreta-
tionem.

132. Quemadmodum respicis diligentes te cum
misericordia et miseratione, ita etiam me aspice,
et miserere mei.

133. Fac cor meum prompte sequi voluntatem D
tuam, et non poterit omnis diaboli potestas abdu-
cere me ab amore tuo.

134. Libera me ab omni dæmonum incursu, et
implebo mandata tua.

135. Lux gratiæ tuæ fac, ut exoriat in corde
meo, et doce me intelligere, et facere justificatio-
nes tuas.

136. Fluvios lacrymarum deduxi ab oculis meis
semens, et cogitans quod non custodivi legem
tuam.

137. Justus judex es, Domine, et non est perso-
narum acceptio apud te.

138. Præcepisti facere justitiam in tui testimo-
nium, et nihil per simulationem.

πρόσκαιρός ἐστίν, οὐδὲ διὰ τῶν ἐντολῶν σου αἰώνιος
ὑπάρχει, διὰ τοῦ [τοῦτο] μᾶλλον ἠγάπησα τὰς ἐντο-
λάς σου.

128. Διὰ τοῦτο πρὸς πάντα τὰ θελήματά σου ἐτοι-
μος ἤμην, καὶ πᾶσαν ἁμαρτίαν ἀπεστρεφόμην, ἐπειδὴ
εἰς τὴν μισθαποδοσίαν ἀποβλέπω.

129. Πάσης ἐκπλήξεως μετὰ [μεστὰ] εἰσι τὰ μαρ-
τύριά σου δυναμένῳ αὐτὰ νοῆσαι· διὰ τοῦτο ἐπεθύ-
μησα γινῶναι τὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν σου.

130. Ἡ ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν σου φωτίζει, καὶ εἰς
σύνεσιν ἄγει τοὺς νηπίους ὄντας περὶ τοῦ νοῆσαι.

131. Διψῶν τὴν χάριν σου ἔδεξθην σου, καὶ ἔδωκάς
μοι τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ ἐπεπόθουν τὴν
ἐρμηνείαν γινῶναι τῶν Γραφῶν.

132. Καθὼς ἐφορᾷς τοὺς ἀγαπώντάς σε μετὰ ἐλέους
καὶ οἰκτιρμῶν, οὕτως καὶ ἐπιδο, καὶ ἐλέει με.

133. Τὴν προθυμίαν τῆς καρδίας μου ποίησον ἐξ-
ακολουθεῖν τῷ θελήματί σου, καὶ μὴ ἰσχύση πᾶσα
δύναμις τοῦ διαβόλου ἀποστῆσαι με τῆς πρὸς σὲ
ἀγάπης.

134. Λύτρωσαι με ἀπὸ πάσης ἀφορμῆς τῶν δαιμό-
νων, καὶ πληρώσω τὰς ἐντολάς σου.

135. Τὸ φῶς τῆς χάριτός σου ἀνάτειλον ἐν τῇ καρ-
δίᾳ μου, καὶ διδάξόν με νοεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ δικαιώ-
ματά σου.

136. Ποταμοὺς δακρῶν κατήγαγον ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
μῶν μου κλαίων, καὶ ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐκ ἐφύλαξα
τὸν νόμον σου.

137. Δικαιοκρίτης εἶ, Κύριε, καὶ οὐκ ἐστὶ προσ-
ωποληψία παρὰ σοί.

138. Προέταξας εἰς μαρτυρίαν σου δικαιοσύνην
ποιεῖν, καὶ μηδὲν καθ' ὑπόκρισιν.

139. Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλος σου ὅτι ἐπελάβοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου.

140. Πεπτρωμένον τὸ λόγιόν σου σφοδρᾶ, καὶ δοῦλός σου ἠγάπησεν αὐτό.

141. Νεώτερος ἐγὼ εἰμι καὶ ἐξουδενωμένος, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

142. Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀλήθεια.

143. Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὔροσάν με, αἱ ἐντολαὶ σου μελέτη μου.

144. Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα, συνέτισόν με, καὶ ζήσομαι.

145. Ἐκέκραξα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, ἐπάκουσόν μου, Κύριε, τὰ δικαιώματα σου ἐκζητήσω.

146. Ἐκέκραξά σοι, σῶσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύριά σου.

147. Προέφθασα ἐν ἀωρία καὶ ἐκέκραξα, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπλήπισα.

139. Tabescere me fecit zelus meus : quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140. Ignitum eloquium tuum vehementer, et servus tuus dilexit illud.

141. Adolescentulus sum ego et contemptus, justificationes tuas non sum oblitus.

142. Justitia tua, justitia in æternum, et lex tua veritas.

143. Tribulatio et angustia invenerunt me, mandata tua meditatio mea est.

144. Justitia testimonia tua in æternum, intellectum da mihi, et vivam.

145. Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine, justificationes tuas requiram.

146. Clamavi ad te, salvum me fac, et custodiam mandata tua.

147. Præveni in maturitate. et clamavi : quia in verba tua supersperavi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

139. Ἐμαράνθην ὅλος ἀπὸ τοῦ ζήλου περ. σε, ὅτι ὄρω τοὺς αἵρετικούς ἐναντία τῶν Γραφῶν σου λαθόντας περὶ τῆς πίστεώς σου.

140. Ἐπειδὴ πῦρ αὐτὸς ὑπάρχει [ὑπάρχεις], πεπτρωκόμενα καὶ τὰ λόγια σου εἰσι πρὸς τὸ κατακαλεῖν ξύλα, χόρτον, καλάμου [καλάμην], τουτέστι ταῖς πονηραῖς πράξεσι [τὰς πονηρὰς πράξεις]. Ὁ δὲ δοῦλός σου ὑπάρχων ἀγαπᾷ τὸ λόγιόν σου, ἐπειδὴ πεπτρωμένον ὑπάρχων καταφθείρει τὰς ἀκάνθας τοῦ βίου.

141. Ἐγὼ νῦν ἠρξάμην τοῦ ἐπιστρέφειν πρὸς σὲ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν μου, καὶ πάντες θνεῖδός με ἔχουσιν ὡς ἀμαρτωλόν· ἐγὼ δὲ θνειδιζόμενος ὑπ' αὐτῶν τὰ δικαιώματά σου ἐφύλαττον.

142. Ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην δικαίως ἐστὶν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πάντα ὅσα ἐπηγγεῖλω περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀλήθειά ἐστιν.

143. Ἐνδεια, καὶ διωγμὸς εὔροσάν με, ἐγὼ δὲ ὑπεμνησκόμην (α), ὅτι περὶ εἶπας· Μακάριοι οἱ πεινῶντες [καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην], καὶ μακάριοι ἐστε, ὅταν θνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι.

144. Δικαιοσύνη ἐστὶ τὰ μαρτύριά σου καὶ εἰς τὸν νῦν, καὶ εἰς μέλλοντα αἰῶνα· συνέτισόν με αὐτὰ, καὶ ζήσομαι δι' αὐτῶν.

145. Κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοὶ ἀποδώσω· ἐπιθλέψω γὰρ εἰς τὰς Γραφάς σου, καὶ ἐπὶ γνώσιν τί [καὶ ἐπέγνωκα τί] οὐκ ἐπλήρωσα ἐν αὐταῖς, καὶ τοῦτο σοὶ ἀποπληρώσω.

146. Ἐν ὀδῇ τῆς καρδίας μου πρὸς σὲ· βεθυθισμένον ὄντα με ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας σῶσον, ὡς ἔσωσας τὸν Πέτρον ἐν τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσσης, καὶ οὐκ ἂν ἔλασά τὰ μαρτύριά σου.

147. Ὡς ἑώρακα ἠσυχάζουσιν τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν ἐνοχλοῦσῶν αὐτὴν, ἐξωμολογούμην σοὶ τὰς ἀμαρτίας μου· ἠλπισα γὰρ εἰς τοὺς λόγους σου, ὅτι ἦς εἰρηκώς· δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ σφοδρισμένοι, κατὰ ἀναπαύσω ὑμᾶς.

139. Emarcui totus ob zelum erga te, quoniam video hæreticos contraria fidei tuæ sumentes e Scripturis tuis.

140. Quoniam ignis ipse es, et ignita eloquia tua sunt ad comburendum ligna, fenum, stipulam **, hoc est improbas actiones. Qui autem servus tuus est, diligit eloquium tuum, quoniam, cum ignitum sit, vitæ spinas comburit.

141. Ego nunc cœpi convertere me a peccatis meis ad te, et omnes me opprobrio habent, tanquam peccatorem ; ego autem opprobratus ab ipsis justificationes tuas custodivi.

142. Faciens justitiam justus est in æternum, et ea omnia, quæ de venturis bonis promisisti, veritas sunt.

143. Indigentia et persecutio invenerunt me, ego autem recordatus sum, quoniam dixisti : *Beati qui esuriunt [et sitiunt justitiam], et beati estis, cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint***.

144. Justitia sunt testimonia tua, et in præsentī, et in futuro sæculo, fac ut ea intelligam, et per ipsa vivam.

145. Domine, patienter mecum age, et omnia reddam tibi : respiciam enim in Scripturas tuas, et cognoscam quid non implevi in ipsis, et hoc tibi adimplebo.

146. *Clamavi in dolore cordis mei ad te ; submersum me a peccato salva, quemadmodum salvasti Petrum in fluctu maris, et non relinquam testimonia tua.*

147. Ut vidi animam meam quiescentem a perturbantibus eam, confessus sum tibi peccata mea ; speravi enim in sermonibus tuis, quoniam dixisti : *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos***.

** I Cor. III, 12. ** Matth. V, 6, 11. ** Matth. XI, 28.

(α) Lege ὑπεμνησκόμην, ὅτι περ εἶπας, ut col. 1217, N. 164.

148. Prævenierunt oculi mei ad te diluculo, ut A meditarer eloquia tua.

149. Vocem meam audi secundum misericordiam tuam, Domine, [et] secundum iudicium tuum vivifica me.

150. Appropinquerunt persequentes me iniquitati, a lege autem tua longe facti sunt.

151. Prope es tu, Domine, et omnes viæ tuæ veritas.

152. Initio cognovi de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti ea.

153. Vide humilitatem meam, et eripe me, quia legem tuam non sum oblitus.

154. Judica iudicium meum, et redime me: propter eloquium tuum vivifica me.

155. Longe a peccatoribus salus, quia iustifica- B tiones tuas non exquisierunt:

156. Misericordiæ tuæ multæ, Domine, secundum iudicium tuum vivifica me.

157. Multi qui persequuntur me, et tribulant me: a testimoniis tuis non declinavi.

158. Vidi prævaricantes, et tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.

159. Vide, quoniam mandata tua dilexi: Domine, in misericordia tua vivifica me.

148. Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοὶ μου πρὸς ἕρπον τοῦ μελετᾶν τὰ λόγια σου.

149. Τῆς φωνῆς μου ἀκουσον, Κύριε, κατὰ τὸ ἔλεός σου, [καὶ] κατὰ τὸ κρίμά σου ζῆσόν με.

150. Προσῆγγισαν οἱ καταδιώκοντές με ἀνομίᾳ, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου ἐμακρύνθησαν.

151. Ἐγγὺς εἶ σὺ, Κύριε, καὶ πᾶσαι αἱ δόξαι σου ἀλήθεια.

152. Κατ' ἀρχῆς ἔγνων ἐκ τῶν μαρτυρίων σου, ὅτι εἰς τὴν αἰῶνα ἐθεμελίωσας αὐτά.

153. Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου, καὶ ἐξελοῦ με, ὅτι τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

154. Κρίνον τὴν κρίσιν μου, καὶ λύτρωσαι με, διὰ τὸν λόγον σου ζῆσόν με.

155. Μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν σωτηρία, ὅτι τὰ δικαίωματά σου οὐκ ἐξεζήτησαν.

156. Οἱ οἰκτιρμοὶ σου πολλοὶ, Κύριε, κατὰ τὸ κρίμά σου ζῆσόν με.

157. Πολλοὶ οἱ ἐκδιώκοντές με, καὶ θλίβοντές με· ἐκ τῶν μαρτυρίων σου οὐκ ἐξέκλινα.

158. Εἶδον ἀσυνετοῦντας, καὶ ἐξετηκόμην, ὅτι τὰ λόγια σου οὐκ ἐφυλάξαντο.

159. Ἴδε, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα· Κύριε, ἐν τῷ ἔλεει σου ζῆσόν με

ATHANASII INTERPRETATIO.

148. Vigilaverunt oculi cordis mei ad suaviter excipiendam lucem Scripturarum tuarum.

149. Sicut immensa est misericordia tua, ita exaudi me, et secundum voluntatem tuam ita vivifica me.

150. Attulerunt adversariæ potestates improbas cupiditates; ut vero viderunt in me existentem legem tuam, disparuerunt.

151. Prope es tu, Domine, volentibus ad te confugere, et omnia mandata tua non sunt onerosa.

152. Ab initio cognovi e Scripturis tuis, quod invicta [immutabilia] sunt mandata tua.

153. Recordare, quod terra et pulvis sum, et eripe me ab adversariis potestatibus, quoniam indesinenter sollicitus sum, quomodo impleam legem tuam.

154. Quandoquidem justus iudex existis, me inique oppressum a dæmonibus libera, et sermone tuo vivifica me.

155. Quoniam dixisti: Nemo vestrum inique agat; mortii traditi sunt peccatores, quia respuerunt promissionem vitæ venturæ.

156. Novi immensas esse miserationes tuas, secundum voluntatem tuam vivifica me.

157. Contrariæ potestates. Nam recordatus sum te dixisse: *In patientia possidebitis animas vestras*⁶⁷; et: *Qui sustinuerit in finem, hic salvus erit*⁶⁸.

158. Observavi pereuntes, et præ tribulatione tabescebam, quia voluntati tuæ resistebant.

159. Qui omnium corda noscis, novisti suave mihi esse implere præcepta tua, Domine, miserens mei, et adjuvans me vivifica me gratia tua.

148. Ἀνῆψαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας μου τὸ ἠδέως δέξασθαι τὸ φῶς τῶν Γραφῶν σου.

149. Καθὼς ἀμέτρητόν ἐστι τὸ ἔλεός σου, οὕτως ἀκουσόν μου, καὶ καθὼς θέλεις, οὕτως ζῆσόν με.

150. Προσέφερον αἱ ἐναντία δυνάμεις ἐπιθυμίας πονηράς· ὥσει [ὡς δὲ] εἶδον ἐν ἐμοὶ ὄντα τὸν νόμον σου, ἀφανεῖς ἐγένοντο.

151. Πλησίον εἶ σὺ, Κύριε, τῶν θελώντων προσφεύγειν σοι, καὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου οὐκ εἰσὶ βαρεῖαι.

152. Ἐξ ἀρχῆς συνετίσθην ἐκ τῶν Γραφῶν σου, ὅτι ἀνίκητὰ [ἀκίνητά] εἰσι τὰ προστάγματά σου.

153. Μνήσθητι, ὅτι γῆ καὶ σποδός εἰμι, καὶ ἐξελοῦμαι [ἐξελοῦ με] ἐκ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, ὅτι μεριμνῶ ἀδιαλείπτως τὸ πῶς πληρώσω τὸν νόμον σου.

154. Ὡς δικαιοκρίτης ὑπάρχεις, ἀδικούμενόν με ὑπὸ τῶν δαιμόνων λύτρωσαι, καὶ διὰ τὸν λόγον σου ἐτίσόν με [ζῆσόν με].

155. Ὅτι εἶπας· Οὐδὲν [οὐδεὶς] ὁμῶν οὐ μὴ ἀδικήσῃ· τεθνατωμένοι εἰσὶν οἱ ἀμαρτωλοὶ, ὅτι τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ζωῆς τῆς μελλούσης οὐκ ἠθέλησαν.

156. Οἶδα ὅτι ἀμέτρητοὶ εἰσὶν οἱ οἰκτιρμοὶ σου, ὡς θέλεις, ζῆσόν με.

157. Αἱ ἐναντία δυνάμεις. Ἐμμενήμην γὰρ εἰπόντος σου· *Ἐν ὑπομονῇ κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.*

158. Προσεῖχον τοὺς ἀπολλυμένους, ἐξετηκόμην ἀπὸ τῆς θλίψεως, ὅτι τῷ βουλήματι σου ἀνθίσταντο.

159. Καρδιογνώστα πάντων, οἶδας, ὅτι ἠδέως ἔχω πληρῶσαι τὰς ἐντολάς σου, Κύριε· ἐλεῶν με, καὶ βοηθῶν με, ζῆσόν με διὰ τῆς χάριτός σου.

⁶⁷ Luc. xxi, 19. ⁶⁸ Marc. xiii, 13.

160. Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἅπαντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

161. Ἀρχοντες κατεβίωζάν με δωρεάν, καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου ἐδειλάσεν ἡ καρδία μου.

162. Ἀγαλλιάσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια σου, ὡς ὁ εὐρίσκων σκύλα πολλά.

163. Ἀδικίαν ἐμίσησα, καὶ ἐδεδελυξάμην· τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

164. Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σε ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

165. Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον.

166. Προσεδόκων τὸ σωτήριόν σου, Κύριε, καὶ τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα.

167. Ἐφύλαξεν ἡ ψυχὴ μου τὰ μαρτύριά σου, καὶ ἠγάπησεν αὐτὰ σφόδρα.

168. Ἐφύλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου· ὅτι πᾶσαι αἱ ὁδοὶ μου ἐναντίον σου, Κύριε.

169. Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν σου, Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου συνέτισόν με.

160. Principium verborum tuorum veritas, et in æternum omnia judicia justitiæ tuæ.

161. Principes persecuti sunt me gratis, et a verbis tuis formidavit cor meum.

162. Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.

163. Iniquitatem odio habui, et abominatus sum : legem autem tuam dilexi.

164. Septies in die laudem dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ.

165. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum.

166. Expectabam salutare tuum, Domine, et mandata tua dilexi.

167. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer.

168. Servavi mandata tua et testimonia tua : quia omnes viæ meæ in conspectu tuo, Domine.

169. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine, juxta eloquium tuum da mihi intellectum.

ATHANASII INTERPRETATIO.

160. Ἀρχὴ τῶν προσταγμάτων σου τὸ πιστεῦναι εἰς σὲ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀπόδοσις ἐκάστου κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

161. Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις ἤλθον κατέχειν με εἰς ματαιότητα ματαιότητων, καὶ ἐπιμνησθεὶς τῆς αἰωνίου κρίσεως ἐφοβήθη ἡ καρδία μου εἶναι σὺν αὐτοῖς.

162. Οὕτως χαίρω εἰς τὰ λόγια σου, ὡς ὁ εὐρίσκων θησαυρὸν ἀμέτρητον.

163. Πᾶσαν ἀμαρτίαν ἐμίσησα, καὶ βδελύσσομαι· τὸ δὲ ἀγαπᾶν σε καὶ τὸν πλησίον, χαρὰ μου ἔστιν.

164. Τὸ μὲν πρῶτον· ἀπαύστως ἤνεσά σοι, ἐπιτελῶ διεγείρων ἀγαθὴν τὴν δικαιοσύνην σου· καὶ ἐτέρως δὲ πάλιν νοεῖται· ὅτι διὰ τῶν ἑπτὰ χαρισμάτων τοῦ φωτός σου τῶν ἐν τοῖς προσταγμάσι τῆς δικαιοσύνης σου ἤνεσά σε ἔργῳ καὶ λόγῳ.

165. Οἱ πῶθον ἔχοντες πληρῶσαι τὸν νόμον σου οὐ πολεμοῦνται ὑπό·τινος, οὐδὲ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἐπιθυμία τις πονηρά· ἔχοντες γὰρ ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀμέτρητον χάριν σου, ἦν ἠγάπησας, βοηθοῦσι, καὶ διδάσκουσιν αὐτούς.

166. Ἀπέβλεπον εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, Κύριε, καὶ διὰ τοῦτο ἄπερ προσέταξάς μοι, ἠδέως εἶχον.

167. Μένονται ἀεὶ τῶν παθημάτων σου ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἐγκείμενά ἐστιν ἀεὶ διὰ τῆς μνήμης εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῆς πάνυ.

168. Ἐφύλαξα ἐν ἑμαυτῷ ὅπερ προσέταξάς μοι, καὶ διεμαρτύρουν μοι πάντες σφόδρα, ὡσπερ ἐπιτελῶν [ὅπερ ἐπετέλουν] ἔργῳ καὶ λόγῳ.

169. Οὕτως ἰσχυράν, καὶ δυνατὴν ποιήσον τὴν δέησίν μου, ὥστε δυνηθῆναι αὐτὴν ἀνελοῦσαν πλησίον σου εὐρεθῆναι. Ἡ πάλιν· Αὐτὸς ἑαυτὸν κλίνας διὰ τῆς φιλανθρωπίας πλησίον αὐτῆς γένου [γενοῦ]; ἔνα οὕτε [οὕτως], ἐγγίση μου, καὶ καθὼς εἶπας, *Alteite, καὶ δοθήσεται ὑμῖν*, δός μοι αἰτουμένῳ τὴν χάριν σου, καὶ ἐν αὐτῇ συνέτισόν με.

“ Matth. vii, 7.

160. Initium mandatorum tuorum credere in te, et in venturo sæculo retributionem cuique secundum opera ejus.

161. Contrariæ potestates venerunt, ut detinerent me in vanitate vanitatum, et recordatus æterni judicii extimuit cor meum esse cum ipsis.

162. Ita gaudeo in eloquiis tuis, sicut qui immensum thesaurum invenit.

163. Odio habui, et abominor omne peccatum ; diligere autem te et proximum, gaudium meum est.

164. Primum quidem : incessanter laudavi te, perago excitans justitiam tuam bonam : aliter autem etiam intelligitur : quod per septem lucis tuæ dona, quæ in præceptis justitiæ tuæ sunt, opere, et verbo laudavi te.

165. Qui desiderant implere legem tuam, a nemine impugnantur, neque est in ipsis aliqua improba cupiditas : habentes enim in seipsis immensam tuam gratiam, quam dilexisti, adjuvant, et docent eos.

166. Respexi in æternam vitam, Domine, et propterea quæ præcepisti mihi, suavia mihi fuerunt.

167. Recordata est semper passionum tuarum anima mea, et recordatione semper infixæ sunt in mente ejus valde.

168. Custodivi in me ipso quod præcepisti mihi, et testabantur mihi omnes vehementer, quod opere et sermone perficiebam.

169. Ita validam ac potentem redde precationem meam, ut proxime ad te valeat ipsa pervenire. Aut alio modo : humanitate te ipsum inclinans prope eam sis, ut hoc modo mihi appropinques, et quemadmodum dixisti : *Petite, et dabitur vobis* “, da mihi petenti ratiam tuam, et in ipsa da mihi intellectum.

170. Intret postulatio mea in conspectu tuo, Domine, secundum eloquium tuum eripe me.

171. Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me justificationes tuas.

172. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum, quia omnia mandata tua æquitas.

175. Fiat manus tua ut salvet me, quoniam mandata tua elegi.

174. Concupivi salutare tuum Domine, et lex tua meditatio mea est.

175. Vivet anima mea, et laudabit te, et judicia tua adjuvabunt me.

176. Erravi sicut ovis quæ periit, quære servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

170. Εἰσελθοὶ τὸ ἀξίωμα μου ἐνώπιόν σου, Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου ρῦσαι με.

171. Ἐξερεῦξαντο τὰ χεῖλη μου ὕμνον, ὅταν διδάξης με τὰ δικαιώματά σου.

172. Φθέγγεται ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγια σου, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου δικαιοσύνη.

175. Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαί με, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠρετισάμην.

174. Ἐπεπόθησα τὸ σωτήριόν σου, Κύριε, καὶ ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστίν.

175. Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου, καὶ αἰνέσει σε, καὶ τὰ κρίματά σου βοηθήσει μοι.

176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλὸς· ζήτησον ἅ τὸν δοῦλόν σου, ὅτι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελαθόμην.

ΨΑΛ. PII'. PSAL. CXVIII.

1. Μακάριοι, etc. Beati, etc.

2. Οἱ πορευόμενοι, etc. Qui ambulant, etc.

3. Μακάριοι, etc. Beati, etc.

4. Ἐν ὅλῃ, etc. In toto, etc.

5. Οὐ γὰρ, etc. Non enim, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

170. Aperi portas cœlorum tuorum, et deprecationem meam recipe, quemadmodum dixisti: *In voca me in die tribulationis tuæ, et eruam te, et glorificabis me*⁷⁰: ita nunc excipiens deprecationem meam libera me.

171. Hymnum rependam glorificans te, cum illuminabis me ad intelligendas et faciendas justificationes tuas.

172. Loquar confidenter sermonem tuum, quoniam ab initio usque in finem justitia sunt, quæ mandasti nobis.

175. Præpara gratiam tuam ad custodiendum me, quoniam præcepta tua elegi.

174. Desideravi, Domine, cognoscere manifestationem præceptorum tuorum, propterea exquiro singularum Scripturarum explicationem.

175. Vivifica animam meam per gratiam tuam, et ejus auxilio te laudabit: et judicia tua arma mihi sint adversus contrarias potestates.

176. Erravi relinquens te verum pastorem: sed cognoscis ubi sum; fac ut velis me reperire, quoniam etiam errabundus existens, tanquam ovis clamans quæro te, et gregem tuum, timens ne propter meum peccatum et in prædam sim contrariis potestatibus.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc. Ἐρμηνεύεται διαφόρως καὶ πολυτρόπως εἰς, etc. ἡμῶς προτραπέμενον. Titulus præpositus cinnabari scriptus continet, etc. Interpretatur diverse et varie ad hymnos et laudem nos exhortans.

1. Μακάριοι οἱ κατὰ τὸν Ἰωβ. Τὸ Ἄλεφ, τὸ διὰ τῆς κινναδάρεως παρακείμενον, ἐρμηνεύεται ἀρχὴ στόματος, τουτέστιν ὁ δυνάμενος μὴ παταῖν ἐν λόγῳ, οὗτος τέλειος ἀνὴρ. Beati, qui secundum Job. Aleph cinnabari versui ascriptum interpretatur

⁷⁰ P'sal. xliix, 15. ⁷¹ Jac. iii, 2.

170. Ἄνοιξον τὰς πύλας τῶν οὐρανῶν σου, καὶ τὴν παράκλησίν μου δέξαι, καθὼς εἶπας· Ἐπικαλέσεται με [ἐπικάλεσαί με] ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαι σε, καὶ δοξάσεις με· οὕτως νῦν, δεξιμένου μου τὴν παράκλησιν, ρῦσαι με.

171. Ἀνέπεμψα [Ἀναπέμψω] ὕμνον δοξάζων σε, ὅταν φωτίσης με τὰ δικαιώματά σου, καὶ νοεῖν, καὶ πράττειν.

172. Αἰλήσω τὸν λόγον σου μετὰ παρρησίας, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους δικαιοσύνη εἰσίν, ἅπερ ἐνετάλλω ὑμῖν [ἡμῖν].

175. Εὐτρέπισσον τὴν χάριν σου [εἰς τὸ] φυλάττειν με, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξελεξάμην.

174. Ἐπεπόθησα γινῶναι, Κύριε, τὴν φανέρωσιν τῶν προσταγμάτων σου· διὰ τοῦτο ἐπιζητῶ ἐκάστης Γραφῆς τὴν ἐπιλυσιν.

175. Ζωοποίησον τὴν ψυχὴν μου διὰ τῆς χάριτός σου, καὶ αἰνέσει [σε] δι' αὐτῆς· καὶ τὰ κρίματά σου ὄπλα μοι γένοιτο κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

176. Ἐπλανήθην καταλιπὼν σε τὸν ἀληθινὸν ποιμένα· ἀλλὰ γινώσκεις ποῦ εἰμι· θέλησον εὐρεῖν με, ὅτι καὶ πεπλανημένος ὢν ὡς πρόβατον ἀναβοῶν ζητῶν [ζητῶ] σε, καὶ τὴν σὴν ποιμνὴν, φοβούμενος, μήποτε διὰ τῆς ἁμαρτίας μου καὶ θηριάλωτος γένωμαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

principatus oris, hoc est, qui potest non offendere in verbo, hic perfectus vir⁷¹.

2. Οἱ ἀπεχόμενοι, etc. Qui abstinent, etc.

3. Μακάριοι, etc. Beati, etc.

4. Θερμοί, etc., τὸ πῶς, etc., ἐνοικον ἐν αὐτοῖς.

Ferventes, etc., quomodo eum accipiant inhabitantem in se ipsis.

5. Οἱ γὰρ λαγόμενοι, etc., τοῖς προσταγμάσιν αὐτοῦ οὐ πείθονται. Dicentes enim se esse, etc., præceptis ejus non obediunt.

6. Σύ, etc. Tu, etc., τοῦ δεεστ.
 7. Ὁφελον, etc. Utinam, etc.
 8. Τότε, etc. Tunc, etc.
 9. Ἐξομολογήσομαι, etc. Confitebor, etc.
 10. Ἐν τῷ μεμαθηχέναι, etc. In eo, quod didici, etc.
 11. Τὰ δικαιοῦματά σου, etc. Justificationes tuas, etc.
 12. Ἐν τίνι, etc. In quo, etc.
 13. Ἐν τῷ φυλάξασθαι, etc. In custodiendo, etc.
 14. Ἐν ὅλῃ, etc. In toto, etc.
 15. Ἐν τῇ καρδίᾳ, etc. In corde, etc.
 16. Εὐλογητός, etc. Benedictus, etc.
 17. Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου, etc. In labiis meis, etc.
 18. Ἐν τῇ ὁδῷ, etc. In via, etc.
 19. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς, etc., καὶ κατανοήσω τὰ θαυμασιά σου. In mandatis, etc., et considerabo mirabilia tua.
 20. Ἐν τοῖς δικαιοῦμασί σου, etc. In justificationibus tuis, etc.
 21. Οὐκ ἐπιλήσομαι, etc. Non obliviscar, etc.

- A 22. Ἀναπόδος, etc. Retribue, etc.
 23. Ἀποκάλυψον, etc. Revela, etc.
 24. Πάροικος, etc. Incola, etc.
 25. Μὴ ἀποκρύψῃς, etc. Non abscondas, etc.
 26. Ἐπεπόθησεν, etc. Concupivit, etc.
 27. Ἐπετίμησας, etc. Increpasti, etc.
 28. Ἐπικατάραιοι, etc. Maledicti, etc.
 29. Περὶελε, etc. Aufer, etc.
 30. Καὶ γάρ, etc. Etenim, etc.
 31. Καὶ γάρ τὰ μαρτύριά σου, etc. Nam et testimonia tua, etc.
 32. Ἐκολλήθη, etc. Adhæsit, etc.
 33. Τὰς ὁδοὺς μου, etc. Vias meas, etc.
 34. Ὀδόν, etc. Viam, etc.
 35. Ἐνύσταξεν, etc. Dormitavit, etc.
 36. Ὀδόν, etc. Viam, etc.
 37. Ὀδὸν ἀληθείας, etc., καὶ δεεστ. Viam veritatis, etc.
 42. Ὀδήγησόν με, etc. Deduc me, etc.
 43. Κλῖνον, etc. Inclina, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Σὺ εἶπας, etc., τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς. Tu dixisti, etc., opera Dei negligenter.
 7. Δόξη, etc. Det, etc.
 8. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεώς σου μὴ, etc. In die iudicii non audiam, etc.
 9. Ἐκδῶ, etc. Tradam, etc.
 10. Ἐν τῷ ἀκούσαι με, etc. Cum audiero, etc.
 11. Τὰ δικαιοῦματά σου, etc. Justificationes tuas, etc.
 12. Πῶς τῶν νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν ἐπιλάθεται τις; Τὸ διὰ τῆς κιναθάρους παρακείμενον ὄνομα, τὸ Βήθ, ἐρμηνεύεται οἶκος. Ἀγνοοῖ δὲ, ὅτι οὕτω κατορθοῖ νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐν τῷ εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ οἶκον Θεοῦ. Quomodo juvenilium cupiditatum quis obliviscitur? Illud cinnabari ascriptum nomen: Beth interpretatur domus. Significat autem, quod ita corrigit adolescentior viam suam, si anima et membra insius sint domus Dei.
 13. Ἐν τῷ, etc., τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Cum recordatus sum, quæ a te dicta, etc., in ignem æternum, quod paratum est diabolo et angelis ejus.
 14. Ἐξ ὅλης, etc., ἡγήση, etc. Ex tota, etc., existimes, etc.
 17. Οὐχ ὑπεστειλάμην τοῦ διδάξαι, etc. Non refugi docere, etc.
 18. Οὕτως χαρᾶς, etc. Ita gaudio, etc.
 19. Ἐν ταῖς Γραφαῖς σου, etc., τῆς καρδίας μου, etc. In scripturis tuis, etc., cordis mei, etc.
 20. Νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Die noctuque.
 21. Καὶ πληρῶσω αὐτοὺς ἔργῳ. Et implebo eos opere.
 22. Δός, etc., τοῦ ἀγίου σου, etc. Da, etc., sancti tui Spiritus, etc.

23. Διαχώρισον τὸ σκότος σου, etc. Separa tenebras, etc.
 24. Οὐκ ἔχω, etc. Non habeo, etc.
 25. Μὴ ἀνάξιον ἡγήση με τοῦ γινῶναι με τό, etc. Ne indignum existimes me agnoscere me voluntatem tuam.
 26. Ἐπιποθεῖ, etc., καὶ οὐ κορέννυται τά, etc. Desiderat anima mea, et non satiatur facere.
 27. Τῷ διαβόλῳ, etc. Diabolum, etc.
 28. Ἐπὶ ἀπωλείᾳ, etc., πονηρὰς ἀναστροφὰς πορευόμενοι. In interitum, etc., ad pristinas iniuqas suas conversationes revertuntur.
 29. Ἄφελε, etc., μεμαρτύρησαι ἕκαστον τῶν, etc. Adime, etc.
 30. Καὶ γάρ, etc. ἐπεσχεπτόμην, etc. Etenim, etc.
 31. Καὶ γάρ μελετῶν, etc. Etenim, etc.
 32. Ἐταπεινώθην, etc. Humiliatus sum, etc.
 33. Ἐξωμολογησάμην σοι, etc., καὶ εὐθέως ἤθελῆσάς με, etc. Confessus sum tibi, etc., et statim voluisti me, etc.
 34. Τὸν φωτισμόν, etc., καὶ ἀπὸ τῆς τέρφews οὐ παύσομαι μελετῶν ἐν τῇ, etc. Illuminationem, etc., et præ delectatione non cessabo meditando in, etc.
 35. Βεθύθησται, etc. Submersa est, etc.
 36. Ἀπέλασον, etc. Expelle, etc., secundum me deest.
 37. Ἐπεπόθησά σε τόν, etc. Mνημονεύω γάρ τό, etc. Desideravi te filium, etc., meminini enim tremendi, etc.
 42. Ἐπειδὴ νήπιος, etc. βαδῖσαι, etc., ζήτησω δὲ τὴν, etc., με περιπατεῖν, etc. Quoniam infans, etc., incedere, etc., quæram autem viam, etc., et fac me inambulare in ipsis.
 43. Ὑπόταξον, etc., καὶ μὴ εἰς τὴν, etc., ἵνα εἰμί, etc. Subjice, etc., et non, etc., ut sim, etc.

¹ Matth. xxv, 41.

44. Ἀπόστρεψον, etc. Averte, etc.
 45. Ἐν τῇ ὁδῷ, etc. In via, etc.
 46. Στήσον, etc. Statue, etc.
 47. Περὶελε, etc. Aufer, etc.
 48. Ἰδοῦ, etc. Ecce concupivi, etc.
 49. Καὶ ἔλθοι, etc. Et veniat, etc.
 50. Καὶ ἀποκριθήσομαι, etc. Et respondebo, etc.
 51. Ὅτι ἤλπισα ἐπὶ τοὺς λόγους σου. Quia speravi, etc.
 52. Καὶ μὴ, etc. Et ne auferas, etc.
 53. Καὶ φυλάξω, etc. Et custodiam, etc.
 54. Καὶ ἐπορευόμην, etc. Et ambulabam, etc.
 55. Καὶ ἐλάλουν, etc. Et loquebar, etc.
 56. Καὶ ἐμελέτων, etc., αἷς ἡγάπησα, etc. Et meditabar, etc.
 57. Καὶ ἤρα, etc. Et levavi, etc.
 58. Καὶ ἠδολέσχουν, etc. Et exercebar, etc.
 59. Μνήσθητι, etc. Memor, etc.
 60. Αὕτη, etc. Hæc me, etc.
 61. Ὅτι τὸ λόγιόν σου, etc. Quia eloquium tuum, etc.
 62. Ὑπερήφανοι παρηγόμουν, etc. Superbi inique etc.
- A 63. Ἐμνήσθην, etc. Memor fui, etc.
 64. Ἀθυμία, etc. Defectio, etc.
 65. Ψαλτά, etc. Cantabiles, etc.
 66. Ἐμνήσθην, etc. Memor fui, etc.
 67. Αὕτη, etc. Hæc facta est, etc.
 68. Μέρῃς μου, etc., φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου. Portio mea, etc., custodire leges tuas.
 69. Ἐδεήθην, etc. Deprecatus sum, etc.
 70. Διελογισάμην, etc. Cogitavi, etc.
 71. Ἦτοιμάσθην, etc. Paratus sum, etc.
 72. Σχοινία, etc. Funes, etc.
 73. Καὶ τοῦ νόμου, etc. Et legem, etc.
 74. Μεσονύκτιον, etc. Media nocte, etc.
 75. Μέτοχος, etc. Particeps, etc.
 76. Τοῦ ἐλέους, etc. Misericordia tua, etc.
 B 77. Χρηστότητα, etc., κατὰ τὸ λόγιόν σου. Bonitatem, etc.
 81. Ἐπληθύνθη, etc. Multiplicata est, etc.
 82. Ἐτυρώθη, etc. Coagulatum est, etc.
 83. Αἱ χεῖρές σου, etc. Manus tuæ, etc.
 86. Συνέτισόν με, etc. Da mihi intellectum, etc.
 87. Οἱ φοβούμενοί σε, etc. Qui timent, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO

44. Φώτισον, etc., προσχεῖν με εἰς, etc. Illumina, etc., ne ego adhæream, etc.
 45. Ἐν τῷ Υἱῷ σου ζήσόν με. In Filio tuo, etc.
 47. Ἀφελε, etc., τὴν αἰσχύνην, καὶ δός μοι παρησίαν σχεῖν ἐπὶ τοῦ, etc. Aufer a me pudorem, et da mihi fiduciam habere in, etc.
 49. Καὶ ἔλθοι, etc. ζωοποιῶν με καθὼς ἐπηγγείλω μοι. Et veniat, etc., vivificans me, quemadmodum promisisti mihi.
 50. Καὶ δός μοι, etc., et da mihi, etc.
 51. Ὅτι ἐπεπόθησα ἐπὶ, etc. Quoniam desideravi, etc.
 52. Καὶ μὴ, etc., προστάγμασί σου ἐκκέχυμαι. Et me, etc., in præceptis tuis effusus sum.
 53. Καὶ ποιήσω, etc. τὸν νόμον ἔχων, etc., καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Et faciam, etc.
 54. Καὶ ἡγαλλιάσατο, etc., ὅτι μεριμῶ τοῦ, etc. Et exultavit, etc.
 56. Καί, etc., ἐπέλυον ἐν ἑαυτῷ τὰς, etc., ἐκκέχυμαι πόθῳ ἐν αὐταῖς. Et, etc., dissolvebam in me ipso, etc., effusus sum desiderio in ipsis.
 57. Καὶ ἀνέτεινον, etc., ὧν ἡγάπησα. Et intendi, etc.
 58. Καὶ ἐπέμενον, etc. Et permansi, etc.
 59. Μνήσθητι, ὅτι ἐπηγγείλω μοι, etc., ἐὰν ἐπιστρέψω ἐν, etc. Recordare, quod promisisti mihi, etc., si versabor in, etc.
 60. Αὕτη, etc. Hæc, etc.
 61. Ὅτι ἦς εἰρηκώς, etc., τὸ ἐπιστρέψαι, καί, etc.
 62. Οἱ ἐξουθενούντες, etc. Contemnentes, etc.
 63. Μόνον, etc. Solum, etc.
 64. Πολλή, etc. ὅταν θεώρουσ τούς, etc., τοῦ νόμου σου. Multa, etc. cum aspiciebam, etc., legem tuam
65. Ἀεὶ, etc., ἐν παντὶ τόπῳ, etc. Semper, etc., in omni loco, etc.
 66. Ἀμαρτίας, etc. Τοῦτο γὰρ ἐνετεῖλω μοι. Subingrediente in me peccato, etc., hoc enim præcipisti mihi.
 C 69. Ἐδεήθην ἔλθειν ἐν ὅλῃ, etc., καὶ ἀπόστειλον τὴν βοήθειάν σου, καθὼς εἶπας· Αἰτεῖτε, etc. Deprecatus sum venire in toto, etc., et mitte auxilium tuum, sicut dixisti: Petite, etc.
 72. Λογισμοί, etc., εἰς ἐπιθυμίαν, etc. Suggestiones, etc.
 73. Ἐμνημόνευον γὰρ, etc., ἐν τῷ κατακλυσμῷ, etc., ἐκεραυνοβολήθησαν. Recordabar enim, etc., in diluvio, etc., fulminibus percussi sunt.
 74. Ὅταν, etc. παριστάμην λατρεύων σοι, etc. Cum, etc., astiti serviens tibi.
 76. Οὐκ ἔστιν, etc., καμὲ ἐλέησον, καὶ διδάξον με, etc. Non est, etc., et miserere mei, et doce me, etc.
 81. Πλήθος, etc., εἰς αὐτὰς τὴν, etc., ἔσχον εἰς τὰς, etc. Multitudo, etc.
 82. Ἐσκληρυνταὶ αἱ καρδίαι αὐτῶν κατ' ἐμοῦ. Ἐγὼ δέ, etc., εἰς τὸν νόμον σου ἔχω. Obdurata sunt corda eorum contra me, ego autem, etc., in lege tua habeo.
 85. Σὺ ἐν ἀρχῇ, etc., ἐπλασάς με κατ', etc. Tu ab initio, etc., formasti me secundum, etc.
 86. Καὶ νῦν, etc., ἀνακαίνισον αὐτήν, ὡς σὴν οὖσαν, etc., τὰς ἐντολάς σου ἔχειν ἐν ἑαυτῇ, etc. Et nunc, etc., renova illud, ut quod est tua imago, præcepta tua habeat in seipso inscripta.
 87. Οἱ ἅγιοι σου, etc., ὀρώντες με, etc. Sancti tui, etc., videntes me, etc.

88. Ἐγνων, etc. Cognovi, etc.
 89. Καὶ ἀληθεία, etc. Et veritate, etc.
 90. Γενηθήτω, etc. Fiat misericordia, etc.
 91. Ἐλθέτωσαν, etc. Veniant, etc.
 92. Αἰσχυθήτωσαν, etc. Confundantur, etc.
 93. Ἐπιστραφάτωσάν με, etc. Convertantur mihi, etc.
 94. Γενηθήτω, etc. Fiat cor meum, etc.
 95. Ἐκλείπει, etc., καὶ εἰς τοὺς λόγους, etc. Defecit, etc., et in tuos sermones, etc.
 96. Ἐξέλιπον, etc. Defecerunt, etc.
 97. Ὅτι, etc. Quia, etc.
 98. Τὰ δικαιώματά σου, etc. Justificationes tuas, etc.
 99. Πόσαι, etc. Quot sunt, etc.
 100. Δηγήσαντό μοι, etc., ἀδολεσχίαν, etc. Narrauerunt mihi, etc., fabulationem, etc.
 101. Πόσαι, etc. Omnia, etc.
 102. Ἀδίκως, etc., βοήθησόν με, etc. Inique, etc., adjuva me.
 103. Παρά, etc. Paulo minus, etc.
 104. Κατά, etc. Secundum, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

88. Φωτισθείς, etc. Illuminatus, etc.
 89. Καὶ ἄπερ, etc. Et quæ, etc.
 90. Ἀλλὰ πάλιν γένοιτο τό, etc. Sed, etc.
 91. Ἐπισκηνώσει, etc., ζωοποιήσον, ὅτι, etc. Habitet, etc., vivifica, quoniam, etc.
 92. Κατηγήσουσι, etc., καὶ ἰδόντες τῶν ἁγίων Γραφῶν, Instruent, etc., et videntes, etc., sanctorum Scripturarum.
 93. Καταστρεφθήτω, etc. Perficiatur, etc.
 94. Στήθη, etc. Stetit, etc.
 95. Ἐξετάκη ὁ λόγος, etc. Consumptus est sermo, etc., legend. ut in cod. Barb. Ἐξετάκην ἔλος.
 96. Ὅτι, etc. Quoniam, etc.
 97. Οἶδα, καὶ μνημονεύω, etc., τῶν ἁμαρτωλῶν ἀντιλαμβάνεσθαι. Novi, et recordor, etc., peccatoribus subvenire.
 98. Πόσας, etc., δώσεις μοι, etc., μου κατεδουάστευσαν; Quot, etc., dabis mihi, etc., in me dominati sunt?
 99. Ὑπέθεντό μοι τό, etc., ἀλλ' οὐχ οὕτως οὐ θέλεις, Κύριε. Subdiderunt mihi, etc., sed non sic vis, Domine, etc.
 100. Οἶδα, ὅτι δικαιοκρίτης εἶ εἰς πάντα. Novi, quod justus iudex es in omnem.
 101. Φεύγοντός μου, etc. Fugiente me, etc.
 102. Οὕτως, etc., ἐπέδησάν μοι, etc., ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ μου, ἐγώ, etc. Ita, etc., irruerunt mihi, etc., in peccato meo, ego, etc.
 103. Καθώς, etc., τὰ προστάγματα σου, etc. Quemadmodum, etc., præcepta tua, etc.
 104. Εἰς τὴν καρδίαν, ἐν ᾗ οἰκεῖς, καὶ ἐμπεριπατεῖς, etc. In corde, in quo habitas, et inambulabas, etc.
 105. Εἰς τοὺς ἁγίους σου τοὺς καθ' ἐκάστην γενεάν, etc. In sanctis tuis, qui, etc.
 106. Εἰς τοὺς ἁγίους σου τοὺς καθ' ἐκάστην γενεάν, etc. In sanctis tuis, qui, etc.
 107. Ἐθεμελίωσας πάντα τὸν κόσμον, etc. Fun-

- A 105. Εἰς τὸν αἰῶνα, etc. In æternam, etc.
 106. Εἰς γενεάν, etc. In generationem, etc.
 107. Ἐθεμελίωσας, etc. Fundasti, etc.
 108. Τῇ διατάξει, etc. Ordinatione, etc.
 109. Εἰ μὴ, etc. Nisi, etc.
 110. Εἰς τὸν, etc. In æternum, etc.
 111. Σὺς εἰμι, etc. Tuus sum, etc.
 112. Ἐμέ, etc. Me exspectaverunt, etc.
 113. Πάσης, etc. Omnis, etc.
 114. Πλατεία, etc. Latum, etc.
 115. Ὡς, etc. Quomodo, etc.
 116. Ὅλην, etc. Tota, etc.
 117. Ὑπὲρ τοὺς, etc., ἐμὴ ἔστιν. Super inimicos, etc.
 118. Ὑπὲρ πάντας, etc. Super omnes, etc.
 119. Ὑπὲρ, etc. Super senes, etc.
 120. Ἐκ πάσης, etc. Ab omni via, etc.
 121. Ἀπὸ τῶν, etc. A judiciis, etc.
 122. Ὡς, etc. Quam dulcia, etc.
 123. Ἀπὸ τῶν, etc. A mandatis, etc.
 124. Λύχνος, etc. Lucerna, etc.

dasti omnem mundum, etc.

110. Οὐκ ἄν, etc., ἐζωοποίησας. Non utique, etc., vivificasti.

112. Ἐμέ, etc., παρὰ σοῦ περὶ τῆς σῆς ἐλπίδος ἀκούσας ἐπίστευσα. Me, etc., dicta autem a te de tua spe audiens credidi.

113. Πάσης, etc., εἶδον πέρας. Omnis, etc., vidi finem.

114. Οἱ δέ, etc. Custodientes autem, etc.

115. Ὡς μόνον, etc., ἀγαπᾶν τὸ ὄνομά σου. Ut solum, etc., nomen tuum.

116. Ἀδιαλείπτως, etc., καὶ προκόπτω ἐν αὐτῷ. Indesinenter, etc., et proficio in ipsa.

117. Ταῖς γάρ, etc., τὴν χάριν ταύτην. Nam contrariis, etc., hanc gratiam.

118. Ὑπὲρ, etc. Super, etc.

119. Ὑπὲρ τοὺς πρό, etc. Super omnes, etc.

120. Ἀπὸ πάσης, etc. Ab omni, etc.

121. Ἐν τοῖς, etc., πλάγιος οὐκ ἐπορεύθην, ὅτι σὺ τῇ χάριτί σου, etc. In præceptis tuis transversim non abivi, quoniam tu gratia tua deduxisti me.

D 122. Τὸ μὲν πρῶτον τὸ ἰδικόν, etc., ἐστὶ μοι τὰ δικαιώματά σου· καὶ μετὰ τὸ παραλαβεῖν αὐτό, etc., αὐτοῦ πέεται, etc. Τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ὑπὲρ πάντων, etc. Primus quidem proprius, etc., dulciores sunt mihi justificationes tuæ, etc., et postquam acceptum est, etc., statim excidit ejus dulcedo, etc.

123. Ἀπὸ τῶν, etc., συνετίσθην. A justificationibus, etc.

124. Ὅταν, etc., φαίνει μοι ὁ νόμος σου τῷ μὴ προσκόψαντί μοι [προσκόψαι με] τῇ ἁμαρτίᾳ μου πεσεῖν ἢ πληγῆναί τι τῆς, etc. Cum, etc., apparet mihi lex tua, ne offendens in peccatum cadam, aut aliquid mentis meæ vulneretur, et illuminat me, ut sciam quid faciam?

125. Ὁμοσα, etc. Juravi, etc.
 126. Ἐταπεινώθην, etc. Humiliatus sum, etc.
 127. Τὰ ἐκούσια, etc. Voluntaria, etc.
 128. Καὶ τὰ κρίματα, etc. Et judicia, etc.
 129. Ἡ ψυχὴ μου, etc. Anima mea, etc.
 130. Ἔθεντο, etc. Posuerunt, etc.
 131. Ἐκληρονόμησα, etc. Hæreditavi, etc.
 132. Ἐκλίνα, etc. Inclinaui, etc.
 133. Παρανόμους, etc. Iniquos, etc.
 134. Βοηθὸς μου, etc. Adjutor, etc.
 135. Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, etc. Declinate, etc.
 136. Ἀντιλαβοῦ, etc., καὶ ζήσονται, etc. Sus-
 cipe, etc.
 137. Βοήθησόν μοι, etc. Adjuva me, etc.
 138. Ἐξουδένωσας, etc. Sprevisi, etc.
 139. Παραβαίνοντας, etc. Prævaricantes, etc.
 140. Καθήλωσον, etc. Conflige, etc.
 141. Ἐποίησα, etc. Feci, etc.

- A 142. Ἐκδεξαι, etc. Suscipe, etc.
 143. Οἱ ὄφθαλμοί μου, etc. Oculi mei, etc.
 144. Ποίησον, etc. Fac, etc.
 145. Δοῦλός σου, etc. Servus tuus, etc.
 146. Καιρός, etc. Tempus, etc.
 147. Διὰ τοῦτο, etc. Ideo, etc.
 148. Διὰ τοῦτο, etc. Propterea ad, etc.
 149. Θαυμαστά, etc. Mirabilia, etc.
 150. Ἡ δήλωσις, etc. Declaratio, etc.
 151. Τὸ στόμα, etc. Os meum, etc.
 152. Ἐπίβλεψον, etc., τὸ ὄνομά σου, etc. Aspi-
 ce, etc., nomen tuum, etc.
 153. Τὰ διαβήματά μου, etc. Gressus meos, etc.
 154. Ἀύτρωσαί με, etc. Redime me, etc.
 159. Ἐξέτηξέ με, etc. Tabescere me, etc.
 B 160. Πεπυρωμένον, etc. Ignitum, etc.
 161. Καὶ ὁ δοῦλός σου, etc. Et servus tuus, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

125. Ὁ ὄρκος, etc. Juramentum, etc.
 126. Κυριευθεῖς, etc., ἐνώπιόν σου καὶ ζῆσόν με,
 καθὼς εἶρηκας· ὁ, etc. Antea cum dominaretur,
 etc., coram te; et vivifica me: quemadmodum
 dixisti, etc.
 127. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, ὡς θυμίαμα
 ἐνώπιόν σου. Dirigatur oratio mea, sicut incensum
 in conspectu tuo.
 128. Καὶ τὰ ἀδηλα, etc. Et incerta, etc.
 129. Σὺ ἐξέδωκας, etc. Tu tradidisti, etc.
 130. Οἱ δαίμονες ἐπέβαλον μοι, etc. Dæmones in-
 jecerunt mihi, etc.
 131. Κατετρώφισα ἐν, etc., ἔστιν ἐν τῇ, etc. De-
 liciatus sum in sciendo manifestationem, etc., quo-
 niam gaudium ineffabile est in corde meo.
 132. Ἐξέδωκα, etc., εὐαρεστησαί σοι διὰ, etc.
 Tradidi totum meipsum ad placendum tibi, etc.
 133. Τούς, etc., περιεπτυσσόμεν ἐν, etc. Volen-
 tes, etc., præcepta autem tua amplexus sum in corde
 meo.
 134. Σὺ, etc., τοῖς εἰρημένοις μοι, etc., Tu, etc.,
 quæ dicta sunt a te mihi de, etc.
 135. Ἀναχωρήσατε, etc., τὸ πῶς, etc. Recede-
 dite, etc.
 136. Ῥῦσαι με, etc. Libera me, etc.
 137. Κύκλωσον, etc., οὐδέν μοι ἄλλη ἔσται, etc.
 Circumda, etc., nulla mihi alia erit cura, etc.
 138. Ὅτι οἱ μὲν οὐκ ἐπίστευσαν, etc. Quoniam
 alii quidem non crediderunt, etc.
 139. Ἐλογισάμην, etc., οἱ τῆς ἀσελείας κεκολλη-
 μένοι, etc., ἔστιν. Cogitavi, etc.
 140. Πεπηγέναι, etc. Fac ut immobilis, etc.
 141. Ἐπίστευσα εἰς σὲ καθὼς, etc. Credidi in te
 quemadmodum, etc.
 142. Μακροθύμησον, etc., κατηγορησαί μου πρὸς
 σέ. Patienter me exspecta, etc.
 143. Ὅλος ὁ πόθος μου ἐστὶ τὸ δέξασθαι με
 τὴν, etc. Omne, etc.
 144. Ποίησον μετ' ἐμοῦ, etc., τοῦ ἐλέους σου, etc.,

τὰ δικαιώματά σου. Fac mecum, etc., misericordiam
 tuam, etc., ut justificationes tuas efficiam.

145. Ἐξηγόρασας, etc., τιμίῳ σου, etc., τὴν χάριν
 σου, etc., τὸ πῶς, etc. Redemisti, etc., pretioso
 tuo, etc., gratiam tuam, etc.

146. Νῦν ἐστίν, etc. Nunc tempus est, etc.

147. Διὰ τοῦτο, etc. Ἐπειδὴ οὖν οὗτος ὁ πλοῦτος
 πρόσκαιρος, ὁ δὲ διὰ τῶν ἐντολῶν σου πλοῦτος αἰ-
 ῶνος ὑπάρχει, διὰ τοῦτο μᾶλλον, etc. Nunc est, etc.,
 C quia igitur præsentēs divitiæ temporariæ sunt, di-
 vitiæ autem ex præceptis tuis æternæ existunt,
 propterea magis dilexi, etc.

148. Διὰ τοῦτο, etc., ἀπέβλεπον. Propterea, etc.,
 respiciebam.

149. Πάσης ἐκπλήξεως μεστὰ εἶσι, etc., τῷ δυνα-
 μένω, etc. Διὰ τοῦτο οὖν, etc., τῶν Γραφῶν. Testi-
 monia tua plena sunt, etc., propterea igitur, etc.

150. Ἡ ἔρμηνεῖα περὶ τὸ νοῆσαι. Interpreta-
 tio, etc.

151. Διψῶν, etc., ἐπειδὴ ἐπεθύμουν ἐπιγῶναι
 τὴν ἔρμηνειαν τῶν Γραφῶν σου. Sitiens, etc., quo-
 niam desiderabam agnoscere interpretationem tua-
 rum Scripturarum.

152. Καθὼς ἐφόρεσας τοὺς, etc., καὶ ἐλέησόν με.

D Quemadmodum respexisti, etc., et miserere mei.

153. Τὴν προθυμίαν, etc. Fac cor meum, etc.

154. Ἀύτρωσαί με ἀπὸ πάσης συκοφαντίας καὶ
 ἀφορμῆς, etc. Libera me ab omni fraude et in-
 cursu, etc.

159. Ἐμαράνθην, etc., λαλοῦντας περὶ, etc. Emar-
 cui totus, etc., hæreticos contraria Scripturis tuis
 loquentes de fide tua.

160. Ἐπειδὴ, etc., ὑπάρχεις, etc., καλὰ μὲν, του-
 ἐστὶν αἱ πράξεις αἱ πονηραί. Quoniam ignis ipse
 existis, etc., stipulam, hoc est pravās operationes.

161. Ὁ δὲ δοῦλός σου, etc., τὰς ἐν αὐτῷ ἀκάνθας
 τοῦ βίου. Qui autem servus, etc., vitæ spinas in se
 ipso comburit.

162. Νεώτερός εἰμι ἐγὼ, καί, etc. Adolescentiu- A
lus sum ego, etc.
166. Ἐξέκραξα, etc. Clamavi, etc.
167. Τὰ δικαιώματά σου, etc. Justificationes, etc.
168. Ἐξέκραξα, etc. Clamavi ad te, etc.
169. Προέφθασα, etc. Præveni, etc.
170. Εἰς τοὺς λόγους, etc. In sermones tuos, etc.
171. Προέφθασαν, etc. Prævenērunt, etc.
172. Τῆς φωνῆς μου, etc., κατὰ τὸ λόγιόν σου,
κατὰ τό, etc. Vocem meam, etc., secundum elo-
quium tuum, secundum iudicium tuum, etc.
173. Προσῆγγισαν, etc. Appropinquaverunt, etc.
177. Κρῖνον, etc. Judica, etc.
178. Μακράν, etc. Longe a peccatoribus, etc.
179. Οἱ οἰκτιρμοὶ σου, etc. Misericordiæ tuæ, etc.
180. Πολλοί, etc., καὶ ἐκ τῶν, etc. Multi qui, etc. B
181. Εἶδον, etc. Vidi prævaricantes, etc.
182. Ἴδε, ὅτι, etc. Vide quoniam, etc.
183. Ἀρχή, etc. Principium verborum, etc.
184. Ἀρχοντες, etc. Principes, etc.
185. Καὶ ἀπὸ τῶν λόγων, etc. Et a verbis, etc.
186. Ἀγαλλιάσσομαι, etc. Lætabor, etc.
187. Ἀδικίαν, etc. Iniquitatem, etc.
188. Ἑπτάκις, etc. Septies in die, etc.
189. Εἰρήνη, etc. Pax multa, etc.
192. Ἐφύλαξα, etc. Servavi, etc.
193. Ἐγγισάτω, etc. Appropinquet, etc.
194. Κατὰ τὸ λόγιόν σου, etc. Juxta eloquium
tuum, etc.
195. Εἰσέλθοι, etc. Intret, etc.
196. Ἐξερεύζονται, etc. Eructabunt, etc.
197. Φθέγγεται, etc. Pronuntiabit, etc.
198. Γενέσθω, etc. Fiat manus tua, etc.
200. Ζήσεται, etc. Vivet anima mea, etc.
201. Ἐπλανήθην, etc. Erravi, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

162. Ἐγὼ νῦν, etc., καὶ πάντες εἰς δνειδός με, etc.
Ego nunc, etc.
164. Ἐνδεια, etc., ὅτι περ εἶπες· Μακάριος, etc.,
ὅταν δώξωσιν ὑμᾶς, καὶ δνειδίωσιν ὑμᾶς. Indigen-
tia etc., quoniam dixisti: Beati, etc., cum perse-
quentur vos et exprobrabunt vobis.
165. Δικαιοσύνη, etc., καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μέλλοντα,
σύνετισόν με, etc. Justitia, etc.
166. Κύρια, etc. Domine, etc.
167. Ἐπιβλέψω, etc., καὶ ἐπιγνώ τί, etc. Respi- C
ciam, etc., et cognoscam quid non, etc.
168. Ἐν δόυνῃ, etc., βοῶ πρὸς σέ, etc. In dolore
cordis mei clamo ad te, etc.
169. Ὡς ἐώρακα, etc., ἐξομολογοῦμαι σοι, etc. Ut
vidi, etc., confiteor tibi, etc.
170. Ἠλπισα, etc. Speravi, etc.
171. Ἀνένηψαν οἱ, etc., τοῦ ἡδέως, etc. Vigilave-
runt, etc.
172. Καθώς, etc., καὶ καθὼς θέλεις, ζῆσόν με.
Sicut, etc., et quemadmodum vis vivifica me.
173. Προσέφερόν μοι αἱ, etc., ὡς δὲ εἶδον ἐν
ἐμοί, etc. Attulerunt mihi adversariæ, etc., ubi vero
viderunt in me, etc.
177. Ὡς δικαιοκρίτης ὑπάρχων, etc., λύτρωσαί με, D
καὶ διὰ λόγον σου συνέτισόν με, ὅτι εἶπας· Οὐδὲν
ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήση. Quandoquidem, etc., libera
me et sermone tuo instrue me, quoniam dixisti:
Nihil vos lædet.
178. Τεθανατωμένοι, etc. Morti traditi sunt, etc.
179. Οἶδα, etc. Novi, etc.
180. Ἐμεμνήμην, etc. Recordatus sum, etc.
181. Προσείχον, etc., καὶ ἐτηχόμην, etc. Obser-
vavi, etc.
182. Οἶδας, ὅτι, etc., καὶ βοηθῶν μοι, etc. Novi-
sti, etc.
183. Ἀρχή, etc., πιστεύειν σοι, etc., ἀποδώσεις,
etc. Initium, etc., credere tibi, etc., reddes unicu-
que, etc.
184. Αἱ ἐναντία, etc. Contrariæ, etc.
185. Καὶ ὑπομνησθεῖς, etc. Et recordatus, etc.
186. Οὕτως χαίρω ἐγὼ, etc. Ita ego gauden, etc.
187. Πᾶσαν, etc., χαρὰ μοί ἐστιν. Odio habui, etc.,
gaudium mihi est.
188. Τὸ μὲν πρῶτον, etc., ἤνεσά σε, ἐπιτελῶν διὰ
ἔργων ἀγαθῶν τήν, etc. Primum quidem incessan-
ter laudavi te peragens per bona opera justitiam
tuam, etc.
189. Οἱ πόθον, etc., ἦν ἠγάπησαν βοηθοῦσαν, καὶ
διδάσκουσαν αὐτούς. Qui, etc., quam dilexerunt ad
juvantem et docentem eos.
192. Ἐφύλαξα ἐν αὐτῷ ἅπερ προστάξάς μοι, καὶ
διεμαρτύρω μοι, ὅτι πάντα ἐφορᾷς ἅπερ ἐπιτελῶ ἔρ-
γω καὶ λόγῳ. Custodivi in meipso quæ constitulisti
mihi, et contestatus es mihi, quod omnia inspicias
quæcunque efficio opere vel sermone.
193. Οὕτως, etc., γενεῶ, ἵνα οὕτως ἐπισίσης μοι
[ἐγγίσης μου]. Ita, etc.
194. Καὶ καθὼς, etc. Et quemadmodum, etc.
195. Ἄνοιξον, etc., ἐπιπάλασαί με, etc. Aperi, etc.,
invoca me, etc.
197. Λαλήσω, etc., ἐνετελω ἡμῖν. Loquar, etc.
198. Εὐτρέπισσον, etc., τοῦ φυλάττειν, etc. Præ-
para, etc.
200. Ζωοποίησον, etc., καὶ αἶνεσαι (α) δι' αὐτῆς,
etc., γέρονται, etc. Vivifica, etc.
201. Ἐπλανήθην, etc., εἰμὲ νῦν. Θέλησον οὖν, etc.,
ἀναβοῶ ἐπιζητῶν σε, etc. Erravi, etc., ubi sum nunc.
Fac ut velis igitur reperire me, etc., clamo quærens
te, etc.

(a) In cod. Barb., αἰνέσεις σε.

Canticum Graduum. PSAL. CXIX.

1. Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me.
 2. Domine, libera animam meam a labiis iniquis,
 3. Et a lingua dolosa.
 4. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
 5. Sagittæ potentis acutæ
 6. Cum carbonibus desolatoriis.
 7. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est,
 8. Habitatavi cum habitantibus Cedar :
 9. Multum incola fuit anima mea.
 10. Cum his, qui oderunt pacem eram pacificus :
 11. Cum loquebar illis, impugnant me gratis.

A ᾨδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΙΘ.

1. Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐξέκραξα, καὶ εἰσήκουσέ μου·
 2. Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων,
 3. Καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας.
 4. Τί δοθεῖται σοι, καὶ τί προστεθεῖται σοι πρὸς γλῶσσαν δολίαν ;
 5. Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα
 6. Σὺν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἐρημικοῖς.
 7. Οἱμοί, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη,
 8. Κατεσχῆνωσα μετὰ τῶν σνηνωμάτων Κηδάρ·
 9. Πολλὰ παραψήθη ἡ ψυχὴ μου.
 10. Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός·
 11. Ὄταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) ᾨδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἐρχομένων ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν, ἀνιέναι εἰς τὴν τοῦ Κυρίου πίστιν, καὶ τὰς τούτου ἐντολάς. Ἀναβαθμοὶ οὖν διὰ τοῦτο εἰρηται (2), ὅτι, ὡσπερ ἐξ ὑδάτων, οὕτως ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῶν ἔργων ταύτης (3) ἀρχονται οἱ ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τοῦ πρώτου ψαλμοῦ τῶν Ἀναβαθμῶν ἐξομολογεῖσθαι, καὶ καθεξῆς καθ' ἕκαστον βαθμὸν ἀνιέναι [ἀνιόντες] ὑψηλοτέρους δείκνυσθαι τούτοις· τελειότερους δὲ καὶ τελειοτέρας (4) ἐξομολογήσεις, καὶ εὐχαριστίας ἀναπέμπειν.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur *confessio venientium a peccatis*, ut ascendant ad fidem Domini, ejusque præcepta. Gradus igitur ideo dicti sunt, quoniam quemadmodum ex aquis [baptismi], ita ab idololatria, et hujus operibus incipiunt, qui convertuntur, a primo psalmo graduum confiteri, et deinceps per singulos gradus ascendentes his gradibus, quos ascenderunt, sublimiores ostendi ; perfectiores autem perfectiores etiam confessiones, et gratiarum actiones referre.

1. Cum redactus essem in servitutem a peccato, C ad Dominum lacrymans clamavi, et exaudivit me.

2, 5. Domine, deprecor te, libera animam meam a contrariis potestatibus, et diabolo.

4. Deus autem audiens eum dicit ipsi : Quid tibi dabo, et quali auxilio succurram, ut liberem te ab idololatria ?

5, 6. Mittam tibi apostolos Filii mei, cum verbis ejus desolantibus idololatriam, et omnem potentiam inimici.

7. Confitetur deinde hic dicens : Hei mihi, quod omnem meam vitam consumpsi luxuriose vivendo.

8. Et mansi mutus, et adorans idola potestatum tenebrarum : Cedar enim tenebræ interpretatur.

9. Vecors fui, et omnem meam spem in ipsis repositam habui.

10. Amicus eram potestatum diaboli, aux inimicæ sunt.

11. Cum serviebam ipsis, dominabantur in me captivum me deducentes in cupiditates inutiles, et vanas.

1. Ἐν τῷ εἶναι με δεδουλωμένον τῇ ἁμαρτίᾳ πρὸς Κύριον ἀνεβόησα μετὰ δακρυῶν, καὶ εἰσήκουσέ μου.

2, 5.] Κύριε, δεόμενός σου (5), ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων καὶ τοῦ διαβόλου.

4. Ὁ δὲ Θεός, ἀκούσας (6) αὐτοῦ, λέγει πρὸς αὐτόν· Τί σοι δωρήσομαι, καὶ μετὰ ποίας βοήθειας πρὸς τὸ ῥυθῆναι σε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας ;

5, 6. Ἀποστειλῶ (7) σοι τοὺς ἀποστόλους τῷ Υἱῷ μου μετὰ τῶν λόγων αὐτοῦ τῶν ἐρημούτων τὴν εἰδωλολατρίαν, καὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

7. Ἐξομολογεῖται λοιπὸν οὗτος λέγων· Οὐαί μοι (8), ὅτι πάντα τὸν βίον μου ἀνήλωσα ζῶν ἀσώτως.

8. Καὶ διέμενον κωφὸς καὶ (9) σεβόμενος τὰ εἰδωλα τῶν τοῦ σκότους δυνάμεων· ἐρμηνεύεται γὰρ (10) Κηδάρ σκότος.

9. Ἀπονηπιόθεν (11) [ἀπενεσθῆν] τὴν ἐλπίδα μου πᾶσιν ἐν ἑαυτοῖς εἶχον.

10. Φίλος ἤμην τῶν τοῦ διαβόλου δυνάμεων τῶν ἐχθρῶν τῆς εἰρήνης.

11. Ὄταν ἐλάτρευον αὐτοῖς, κατεδυνάστευόν μου αἰχμαλωτίζοντες (12) εἰς ἐπιθυμίας ἀνωφελεῖς, καὶ ματαίας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.
 (2) Ἐρμηνεύονται.
 (3) Αὐτῆς.
 (4) Ἀναβαθμὸν ἀνιόντες, ὡς εἰς βαθμοὺς ὑψηλοτέρους δείκνυσθαι, τουτέστι τελειότεροι, καὶ τελειοτέρας, etc.
 (5) Δέομί σου, etc. Καὶ δεest

- (6) Εἰσακούσας.
 (7) Ἀποστέλλω, etc., τοῦ Υἱοῦ μου.
 (8) Οὕτως λέγων· Οὐαί μοι ἐστίν, etc.
 (9) Πεποιθώς, καὶ, etc.
 (10) Οὖν.
 (11) Ἀπὸ νηπιόθεν, etc., πᾶσαν ἐν αὐτοῖς εἶχον.
 (12) Ἐλάλουν, etc., αἰχμαλωτίζοντές με, etc.

Ὁδὴ τῶν Ἀναβιβῶν. ΨΑΛ. PK'.

1. Ἦρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν (a) ἤξει ἡ βοήθειά μου.
 2. Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου,
 3. Τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
 4. Μὴ δώης εἰς σάλον τὸν πόδα σου,
 5. Μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσων σε.
 6. Ἴδου οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσων τὸν Ἰσραήλ.
 7. Κύριος φυλάξοι σε,
 8. Κύριος σκέπη σοι [σου] ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου.
 9. Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε ·
 10. Οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.
 11. Κύριος φυλάξοι σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ ·
 12. Φυλάξοι τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος.

(a) Vers. 2. Πόθεν ἤξει, etc. Vers. 3. Ἡ βοήθειά, etc., τὴν γῆν.

ATHANASII IŪTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει· Ὁδὴ τῶν Ἀναβιβῶν· ἐξομολόγησις (1) τῶν ἀνιέντων ἀπὸ τοῦ πρώτου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν δεύτερον, τουτέστιν ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἅμα νῆφειν τῆ (2) διανοίᾳ, καὶ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐπιγινώσκειν, ὅτι περ παρὰ Θεοῦ ἐστίν.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum* ; confessio ascendentium a primo gradu in secundum, hoc est a confessione peccatorum ad simul evigilandum mente, et ad agnoscendum auxilium suum, quod a Deo est.

1. Ἀνέτεινα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας μου ἀκούσαι παρὰ τῶν ἁγίων Γραφῶν, πόθεν ἐλεύσεται ἡ βοήθειά μου.

2, 3. Καὶ ἤκουσα ἐν αὐταῖς, ὅτι ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου ἐστὶ (3) τοῦ δημιουργοῦ πάντων τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων.

4. Παραγγελεῖ (4) αὐτῷ λοιπὸν ὁ Θεός· Μηκέτι εἰς τὸν ὄλισθον τῶν προτέρων σου ἁμαρτημάτων περιπάτει [περιπατεῖν]. Σάλος γὰρ πειρασμὸς ἐρμηνεύεται.

5. Μηδὲ δὲ ὑπνώσῃ ὁ νοῦς σου τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ γρηγορεῖτω, καὶ προσευχέσθω τοῦ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμὸν.

6. Ἴδου [οὐδὲ] στιγμήν, οὐδὲ χρόνον παραλείπει (5) ὁ Θεὸς ἐφορῶν, καὶ φυλάσων τὸν νοῦν τὸν ὀρώντα αὐτόν. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται ὀρών Θεόν.

7, 8. Κύριος ἐκ δεξιῶν σου ἐστίν φυλάσων καὶ σκέπων (6) εἰς τὰ ἔργα δικαιοσύνης.

9. Ἐν τῷ φωτὶ ὧν (7) [δύνα] πᾶσα θέρμη πειρασμοῦ οὐ ξηρανεῖ σε· ἔχεις γὰρ ἐν ἑαυτοῖς τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς.

10. Οὐδὲ ἡ ἀπάτη τοῦ βίου τούτου ἐν τῷ σκότει κυριεύσει σου.

11, 12. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὁ Κύριος οὐ συγκαύσει σε· οὐ γὰρ μέλλεις ἔχειν τοιαῦτα ἔργα, μὲν ὧν ὀφελείς τῷ πυρὶ παραδοθῆναι, οὐδὲ ἡ πρόσκαιρος δόξα τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου ἢ κατ' ὀλίγον φθίνουσα, ὡς περ ἡ σελήνη, καταδυναστεύσει σου (8).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ δὲ τῆς κινναθάρως περιέχει· Ὁ. τ. Ἀ. ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις, etc.

(2) Τῆς πρώτης ἐξομολογήσεως τ. ἀ. ἀρχεται ἀνανήφειν τῆ, etc.

(3) Ἔσται, etc., desunt duo τῶν.

(4) Παραγγελεῖ, etc., περιπατήσης, etc.

Canticum Graduum. PSAL. CXX.

1. Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.

2. Auxilium meum a Domino,

3. Qui fecit caelum et terram.

4. Non det in commotionem pedem tuum,

5. Neque dormitet qui custodit te.

6. Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel.

7. Dominus custodit te :

8. Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.

9. Per diem sol non uret te :

10. Neque luna per noctem.

11. Dominus custodit te ab omni malo :

B 12. Custodiat animam tuam Dominus.

1. Intendi oculos mentis meae ad audiendum a sanctis Scripturis, unde veniet auxilium mihi.

2, 3. Et ex ipsis audivi, quod auxilium meum erit a Domino creatore visibilium omnium et invisibilium.

4. Denuntiabit deinde ipsi Deus : Ne amplius incedas in lubrico anteriorum tuorum peccatorum. *Salus enim tentatio* interpretatur.

5. Neque mens tua dormiat in posterum in peccato, sed vigilet, et oret, ne incidat in tentationem.

6. Ecce neque punctum, neque momentum præterit Deus, in quo non aspiat, et custodiat mentem videntem eum. *Israel enim interpretatur videns Deum.*

7, 8. Dominus a dextris tuis est custodiens, et protegens in opera justitiae.

9. In luce permanentem omnis tentationis æstus non te exuret ; habes enim in teipso fontem vitæ.

D 10. Neque deceptio hujus vitæ in tenebris dominabitur tibi.

11, 12. In die iudicii Dominus non te comburet, non enim habiturus est talia opera, quibuscum igni tradendus sis neque temporaria gloria principum hujus mundi paulatim deficiens, sicut luna, dominabitur in te.

(5) Χρόνον οὐ παραλείπει, etc., τῶν ὀρώντων, etc., οὐς ὀρών, etc.

(6) Φυλάττων σε, καὶ σκέπων σε, etc.

(7) Φωτὶ σου δύνας, etc., ἐν ταυτῷ.

(8) Καταδυναστεύει σου.

13. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum,
14. Ex hoc nunc et usque in sæculum.
- Canticum graduum. PSAL. CXXI.*
1. Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi:
2. In domum Domini ibimus.
3. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem:
4. Jerusalem quæ ædificatur ut civitas;
5. Cujus participatio ejus in idipsum.
6. Illuc enim ascenderunt tribus,
7. Tribus Domini, testimonium Israel,
8. Ad confitendum nomini Domini [nomini tuo, Domine].
9. Quia illic sederunt sedes in judicio,
(a) Vers. 1 et 2. Vers. unus.
(b) 'Er ταῖς αὐλαῖς σου 'Ιερουσαλήμ. Hæc verba addita sunt in cod. alio charact.
13. Κύριος φυλάξοι τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἐξοδὸν σου
14. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
'Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. PKA'.
1. (a) Εὐφράνηθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκαῖ μοι.
2. Εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.
3. Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἰερουσαλήμ (b).
4. Ἰερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις.
5. Ἦς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.
6. Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί,
7. Φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τοῦ Ἰσραὴλ.
8. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου [ὀνόματι σου, Κύριε].
B 9. Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

13. Dominus custodiat auditum tuum, ne auscultes peccato, et cor tuum, ne educat pravas et perniciosas cupiditates.
14. Ex hoc nunc et usque in finem.
'H προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3) · Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου βαθμοῦ τῆς καθ' ἑαυτὸν ἐξομολογήσεως, καὶ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τῆς κατηχήσεως ἀνιέντων (4) ἐπὶ τὸν τρίτον βαθμὸν τοῦ σπουδάζειν λοιπὸν ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς ἱερεῦσι τοῦ Θεοῦ (5) ἐξομολογεῖσθαι, καὶ παρ' αὐτῶν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ θέλοντες φωτισθῆναι.
Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum*, quod interpretatur *confessio ascendentium* a primo gradu internæ confessionis, et a secundo gradu institutionis seu catechismi in tertium gradum desiderii veniendi demum in domum Dei et confitendi Dei sacerdotibus, et ab ipsis audire verbum Dei, volentes illuminari (nempe baptizari).
1, 2. Impletus sum gaudio audiens ab iis, qui C mihi consilio aderant: Adeamus Ecclesiam Dei.
3. Deinde ingrediens loquitur ad seipsum: Ascenderunt pedes mei in atria tua, ubi Spiritus gratiæ Domini est: ita enim *Jerusalem* interpretatur *Spiritus gratiæ ejus*.
4. Ecclesia Dei ædificata et munita divina gratia: *Portæ enim inferi non prævalebunt adversus eam* 73.
5. Cujus gratiæ sancti tui participes sunt et ego.
6, 7. Ad ipsam enim ascenderunt apostoli, apostoli Domini testes, qui viderunt Deum: *Israel* enim interpretatur, ut antea dixi, *videns Deum*.
8. Ad prædicandum in nomine Domini remissionem peccatorum.
9. Quia in Ecclesia sederunt apostoli cum episcopis et presbyteris.
73 Matth. xvi, 18.
13. Ὁ Κύριος φυλάξοι τὴν ἀκοήν σου τοῦ μὴ ὑπακούσαι τῇ (1) ἁμαρτίᾳ, καὶ τὴν καρδίαν τοῦ μὴ ἐξαγαγεῖν πονηροῦς καὶ ἐπιθυμίας βλαβεράς.
14. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τῆς (2) συντελείας.
3. Εἶτα εἰσελθὼν ἀποκρίνεται πρὸς αὐτὸν [ἑαυτόν]· Ἐπέβησαν οἱ πόδες μου ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, ἔνθα τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἐστὶ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰερουσαλήμ, Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος.
4. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ οἰκοδομουμένη καὶ τετιχισμένη ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.
5. Τῆς χάριτος οἱ ἅγιοι σου μετέχουσιν, ἧς καὶ αὐτός (7).
6, 7. (8) Ἐν αὐτῇ γὰρ ἀνέβησαν οἱ ἀπόστολοι, οἱ ἀπόστολοι Κυρίου οἱ μάρτυρες, οἱ ἑωρακότες τὸν Θεόν· Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται, ὡς προεῖπον, ὁρῶν Θεόν.
D 8. Τοῦ κηρύξαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου (9) ἄρεσιν ἁμαρτιῶν.
9. Ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκάθισαν οἱ ἀπόστολοι σὺν ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Κύριος φυλάξει τ. ἀ. σ. τ. μ. ὑπακούειν, etc., λογισμούς πονηροῦς, etc.
(2) Τῆς, deest.
(3) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει.
(4) Ἀνιέντων.
(5) Κυρίου.
(6) Χαράς ἐπληρώθην, etc. τοῦ Θεοῦ ἀπελεθῆν.
(7) Τῆς αὐτῆς χάριτος οἱ ἅγιοι σου μετέχουσιν καὶ αὐτοί.
(8) Ν. 6. Ἐν αὐτῇ γὰρ εἰσὶν οἱ ἀπόστολοι· Ν. 7. Οἱ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, etc. προεῖπον, καὶ πάλιν λέγω· ἀνὴρ ὁρῶν Θεόν.
(9) Ὀνόματι σου, Κύριε, etc.

10. Θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαβὶδ.
 11. Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ,
 12. Καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσί σε.
 13. Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου,
 14. Καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοῦσίν σου.
 15. Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίον μου,
 16. Ἐλάλουν δὴ εἰρήνην [εἰρήνην] περὶ σοῦ.
 17. Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξ-
 εζητήσα ἀγαθὰ σοι.

ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. PKB.

1. Πρὸς σὲ ἔρα τοὺς ὀφθαλμούς μου,
 2. Τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ.
 3. Ἴδοῦ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυ-
 ρίων αὐτῶν·

- A 10. Sedes super domum David.
 11. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem,
 12. Et abundantia diligentibus te.
 13. Fiat pax in virtute tua,
 14. Et abundantia in turribus tuis.
 15. Propter fratres meos et proximos meos,
 16. Loquebar pacem de te.
 17. Propter domum Domini Dei nostri, quæsi-
 bona tibi.

Canticum Graduum. PSAL. CXXII.

1. Ad te levavi oculos meos,
 2. Qui habitas in cælis.
 3. Ecce sicut oculi servorum in manibus domi-
 norum suorum :

ATHANASHI INTERPRETATIO.

10. Καθὼς εἶπαμεν, οἱ ἀπόστολοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ B
 τοῦ ἱκανοῦ τῇ χειρὶ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Δαβὶθ*
ἱκανὸς χειρὶ (1), ὅπερ ἐστὶν οἱ Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ.

11. Λοιπὸν οἱ ἐλθόντες ἐπὶ τὸ φωτισθῆναι δέονται
 λέγοντες τοῖς ἀποστόλοις· Παρακαλέσατε ἱκανῶς κατ-
 αλλαγῆναι ἡμῖν (2) τὸν Θεόν, ἵνα καὶ ἡμεῖς δεξώ-
 μεθα τὴν χάριν αὐτοῦ· ὡς γὰρ προείπαμεν, Ἱερου-
 σαλήμ ἐρμηνεύεται *Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος*.

12. (3) Καὶ εὐθηνήσει ἡ καρδία αὐτῶν ἐν ταῖς
 ἐντολαῖς τῶν ἁγίων.

13-15. (4) Ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων λέγει πρὸς
 τὸν Θεόν· Ἐνεκεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀδελφῶν ἡγου-
 μένων, καὶ τῶν πλησίον ἡμῶν γενομένων διὰ τῆς
 πίστεως,

16. Ἐλάλῃσαμεν αὐτοῖς τὸν λόγον σου καὶ τὴν εἰς
 σὲ ἐλπίδα.

17. Ἐνεκα τοῦ καταρτισμοῦ τῶν ἁγίων ἤτησα
 (5) [ἠτήσαμεν] χαρίσματα τοῦ Πνεύματός σου ἁγίου. C

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀνα-
 θαίνοντων ἀπὸ τοῦ τρίτου βαθμοῦ τῆς θεοσεβείας ἐπὶ τὸν τέταρτον εἰς σύνεσιν ἐρχομένων, καὶ γινωσκό-
 ντων ἑαυτοῦς (7) ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίαις, ταπεινουμένων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ δεομένων αὐτοῦ, ὥστε ἐλεηθῆναι.

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a tertio gradu cultus erga Deum in quartum gradum eorum, qui intelligunt et cognoscunt se ipsos in peccatis. humiliant: se coram Deo, eumque deprecantur, ut ipsorum misereatur.

1, 2. Οὐκ ἔτι τὴν ἐλπίδα μου ἔχω ἐπὶ τῇ ματαιώ-
 τητι τῶν εἰδώλων· ἀνένευσα γὰρ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς
 διανοίας μου πρὸς σὲ τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικοῦντα.

3. Ὅσπερ (8) ἕκαστος τῶν δούλων ἀφορᾷ, καὶ τὸ
 ζῆν, καὶ τὸ θανεῖν αὐτὸν ἐν τῷ Δεσπότηῳ αὐτοῦ· οὕτω καὶ
 ἡμεῖς ἐνώπιόν σου παρεστάμεθα ἴο [οἶον] βούλημα D
 σὸν ἐστὶ ποιῆσαι εἰς ἡμᾶς· ἀπολογίαν γὰρ οὐκ ἔχο-
 μιν ἐνώπιόν σου.

10. Sicut diximus, apostoli in Ecclesia *manu fortis*: ita enim *David* interpretatur *manu fortis*, qualis est Dei Filius.

11. Demum venientes ad illuminationem (nempe ad baptismum), precantur dicentes apostolis: *Orate valde*, ut Deus nobis reconcilietur, ut etiam nos accipiamus gratiam ejus: sicut enim antea diximus, *Jerusalem* interpretatur *Spiritus gratiæ ejus*.

12. Et abundabit cor eorum in præceptis sanctorum.

13-15. Chorus apostolorum dicit ad Deum: Propter salutem nostrorum fratrum, qui præverunt, et eorum qui proximi nostri facti sunt per fidem,

16. Locuti sumus ipsis verbum tuum, et spem in te.

17. Propter perfectionem sanctorum postulavi-
 mus dona sancti tui Spiritus.

1, 2. Non amplius meam spem repositam habeo in idolorum vanitate; sustuli enim oculos mentis meæ ad te, qui habitas in cælis.

3. Quemadmodum unusquisque servorum intuetur vitam suam, et mortem in Domini sui potestate esse; ita etiam nos coram te astamus, expectantes, quid velis in nos facere: neque enim coram te habemus defensionem.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τῇ χειρὶ, etc., ὁ Υἱός.

(2) Ἡμῖν deest.

(3) N. 12. Καὶ βλαστήσαι ἡμᾶς, καὶ καρποφορῆσαι διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, οὕτως ὡς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

(4) N. 13. Προσέχονται λοιπὸν ὑπὲρ αὐτῶν οἱ ἀπόστολοι λέγοντες: Γενέσθω δὴ ἐν αὐτοῖς εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου. N. 14. Καὶ εὐθηνήσεν ἡ καρδία, etc., ut in n. 12. N. 15. Ὁ χορὸς τῶν, etc. Σωτηρίας τῶν

ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ, etc.

(5) ἠτήσατο, etc., σου τοῦ ἁγίου.

(6) Ἡ διὰ κινναβάρως περ·

(7) Τῶν εἰς σ. ἐ. κ. συγγινωσκόντων ἑαυτοῖς, etc.; καὶ ταπεινουμένων, etc.

(8) Καὶ ὡσπερ ἐ. τ. δ. τῶν ἡμάρτηκόντων ἀσύγνωστα ἀφορᾷ τὸ ζῆν, etc., αὐτοῦ εἶναι, etc., παρεστάμεθα βούλημα, etc.

4. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ : A 4. Ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς·
5. Ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, 5. Οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν,
6. Donec misereatur nostri. 6. Ἔως οὐ οἰκτειρήσῃ ἡμᾶς.
7. Miserere nostri, Domine, miserere nostri : 7. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς·
8. Quia multum repleti sumus despectione. 8. Ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως.
9. Quia multum repleta est anima nostra. 9. Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν.
10. Opprobrium abundantibus, 10. Τὸ θνείδος τοῖς εὐθινοῦσι,
11. Et despectio superbis. 11. Καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις.
- Canticum Graduum. PSAL. CXXIII.*
1. Nisi quia Dominus erat in nobis ; 1. Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν·
2. Dicat nunc Israel : 2. Εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ·
3. Nisi quia Dominus erat in nobis, 3. Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν,
4. Cum exsurgerent homines in nos, 4. Ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπου ἐφ' ἡμᾶς·
5. Forte vivos deglutissent nos. 5. Ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Et sicut omnis ancilla, quæ peccavit, pavens et tremens astat dominæ suæ exspectans, aut morti tradi, aut vita donari :
4. Καὶ ὡς ἐκάστη παιδίσκη, ἡμαρτηκυῖα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου παρίσταται τῇ κυρίᾳ αὐτῆς ἐκδεχομένη ἢ θανατώσαι, ἢ (1) χαρίσεται [χαρίσασθα:] αὐτῇ τὸ ζῆν·
- 5, 6. Ita etiam nos nunc exspectamus, aut vitam nobis a Deo concedi, aut justam peccatorum nostrorum retributionem. 5, 6. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀπεκδεχόμεθα νῦν (2) ἢ τὴν ζωὴν δοθῆναι ἡμῖν παρὰ Θεοῦ, ἢ τὴν δικαίαν ἀνταπόδοσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
7. Precamur te, Domine, miserere nostri. 7. Δεόμεθά σου, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς.
8. Impleti enim sumus omni iniquitate et peccato. 8. Πεπληρωμένοι γάρ ἐσμὲν πάσης ἀνομιᾶς καὶ ἁμαρτίας.
9. Insaniabilis est multitudo peccatorum nostrorum. 9. Ἀνήκαστόν [Ἀνήκεστόν] (3) ἐστὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
- 10, 11. Dominus autem ad eos : Ne timeatis ob peccata, pro quibus ad me conversi estis ; iniquitates vestræ vertentur super contrarias potestates, et condemnatio vestra erit super principatus et potestates diaboli. 10, 11. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτούς· Μὴ φοβεῖσθε, ἀνθ' ὧν ἐπιστρέψατε (4) πρὸς με· αἱ ἀνομίαι ὑμῶν ἐπὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις, καὶ τὸ κατάκριμα ὑμῶν ἐπὶ τὰς τοῦ διαβόλου ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας.
- C
- Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (5)· Ἐπιγραφῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ (6) τετάρτου βαθμοῦ τῆς θεοσεβείας ἐπὶ τὸν πέμπτον· τούτεστι (7) μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν φωτισθέντες, καὶ μεμνημένοι πῶς (8) ἐκυριεύοντο ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων τὸ πρότερον· καὶ ὅτι μὴ (9) ὁ Θεὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐρρύσατο αὐτούς ἐξ αὐτῶν, ἡμελλον ἀποθνήσκειν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῶν.
- Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a quarto gradu cultus erga Deum in quintum : hoc est eorum, qui post confessionem illuminati sunt, et in memoriam revocant, quomodo fuerunt prius sub dominio contrariorum potestatum ; et quod nisi Deus eos ab ipsis baptismate liberasset, morituri erant in eorum peccato.
1. Nisi Jesus Dei Filius Dominus noster venisset, et apparuisset super terram, et cum hominibus conversatus esset. 1. Εἰ μὴ Ἰησοῦς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Κύριος ἡμῶν ἦλθε, καὶ ὤφθη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφη.
2. Dicat autem populus mente illuminatus. 2. Εἰπάτω δὴ ὁ λαὸς ὁ φωτισθεὶς τὴν διάνοιαν.
3. Quod nisi ipse Dominus advenisset. 3. Ὅτι εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος παρεγένετο.
4. Cum in nos irruerent contrariæ potestates. 4. Ἐν τῷ τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐπέρχεσθαι καθ' ἡμῶν.
5. Omnino uti adhuc eramus in terra viventes, morti traditi fuisset. 5. Παντὶ τρόπῳ, ὡς ἐτι (10) ἦμεν ἐπὶ τῆς γῆς, ζῶντες ἂν ἐθανατώθημεν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἰ θανατώσει αὐτήν, ἢ, etc.
 (2) Νῦν δεest.
 (3) Ἀνέκαστον, etc., ἁμαρτιῶν μου. Fort. leg. ἀνέκητον.
 (4) Ἐπιστρέψατε.
 (5) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περ-

- (6) Ἀπὸ τοῦ.
 (7) Τούτεστι τῶν.
 (8) Φωτισθέντων, καὶ μεμνημένων τὸ πῶς
 (9) Εἰ μὴ.
 (10) Ὅτε.

6. Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, Α
 7. Ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς.
 8. Χείμαρρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν.
 9. Ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον.
 10. Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν.
 11. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐβρύσθη
 12. Ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων.
 13. Ἡ παγὶς συνετριβή, καὶ ἡμεῖς ἐβρύσθημεν.
 14. Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου,
 15. Τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
 ᾠδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν. ΨΑΛ. PKA'.
 1. Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄρος Σιών.
 2. Οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

6. Cum irasceretur furor eorum in nos,
 7. Forsitan aqua absorbuisset nos.
 8. Torrentem pertransiuit anima nostra :
 9. Forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.
 10. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
 11. Anima nostra sicut passer erepta est
 12. De laqueo venantium.
 13. Laqueus contritus est, et nos liberati sumus.
 14. Adjutorium nostrum in nomine Domini,
 15. Qui fecit caelum et terram.
 Canticum Graduum. PSAL. CXXIV.
 1. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion.
 2. Non commovebitur in aeternum, qui habitat in Jerusalem.

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Ἐν τῷ τὰς ἀρχάς, καὶ ἐξουσίας (1), καὶ τοὺς Β
 κοσμοκράτορας τοῦ σκότους βρῦχειν ἐφ' ἡμᾶς.
 7. Πάντως ἡ ὀρμὴ τῆς δυναστείας αὐτῶν κατήγαγεν ἂν ἡμᾶς εἰς τὰ κατώτατα τῆς ἀβύσσου.
 8. Τὰς ὀρμὰς τῆς ἡδονῆς (2) καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ διαβόλου, δι' ὧν κατασύρει πάντας.
 9. Ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὴν τυραννίδα τοῦ διαβόλου τὴν ἀκράτητον.
 10. Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐ συνεχώρησεν ἕως τέλους ἀπολέσαι (3) ἡμᾶς ὑπὸ τῶν διδασκομένων αὐτῶν.
 11, 12. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐβρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων· θηρευθεὶς (4) γὰρ ὑπάρχει ὑπ' αὐτῶν διὰ τὰς γηίνας ἐπιθυμίας, ὡς στρουθίον.
 13. Ἄλλ' ὁ Κύριος ἐλθὼν συνέτριψε τὴν ἀμαρτίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἡμεῖς ἐβρύσθημεν.
 14, 15. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν (5) τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστὶ τοῦ δημιουργοῦ πάντων.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (6) ᾠδὴ τῶν Ἀραβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ πέμπτου βαθμοῦ τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἀνελθῶν (7) [ἀνελθόντων] ἐπὶ τὸν ἕκτον βαθμὸν· τουτέστιν ἐξομολόγησις τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐπιγινωσκόντων τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· τὸ πῶς ἀντιλαμβάνεται τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας αὐτῷ πῶς παραδίδωσιν εἰς κόλασιν αἰωνίαν (8).

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a quinto gradu spei in Christum in sextum gradum : hoc est confessio agnoscentium post baptismum Christi virtutem : quomodo opitulatur credentibus in eum, et non credentes quomodo tradit in supplicium æternum.

1. Οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ δυνατοὶ D
 ἰσχυροὶ ὑπάρχουσιν, ὡς ἡ ἐντολὴ (9) τοῦ Θεοῦ. Σιών
 ἐρμηνεύεται ἐντολὴ.
 2. Ἀμετακίνητοι ἔσονται οἱ διαμένοντες ἐν τῷ
 Πνεύματι τῆς χάριτος αὐτοῦ· ἐρμηνεύεται γὰρ (10)
 Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος.

6. Cum principatus, et potestates, et rectores te-
 nebrarum mundi fremerent in nos.
 7. Impetus utique eorum potentiae forsitan deduxisset nos in inferiora abyssi.
 8. Impetus voluptatis, et concupiscentiarum diaboli, quibus omnes pertrahit.
 9. Forsitan pertransisset anima nostra diaboli tyrannidem insuperabilem.
 10. Benedictus Dominus, qui non permisit usque in finem nos perdi ab eorum doctrinis.
 11, 12. Anima nostra, ut passer liberata est ex laqueo contrariarum potestatum; irretita enim ab ipsis fuit terrenis concupiscentiis, veluti passer.
 13. Sed Dominus veniens per baptismum contrivit peccatum, et nos liberati sumus.
 14, 15. Et demum auxilium nostrum est in nomine Domini Jesu Christi creatoris omnium

13. Sed Dominus veniens per baptismum contrivit peccatum, et nos liberati sumus.

14, 15. Et demum auxilium nostrum est in nomine Domini Jesu Christi creatoris omnium

1. Credentes in Filium Dei potentes virtute sunt, sicut mandatum Dei. Sion enim interpretatur mandatum.

2. Immobiles erunt permanentes in Spiritu gratiae ipsius. Jerusalem enim interpretatur Spiritus gratiae ejus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὰς ἐξουσίας.
 (2) Τῶν ἡδονῶν.
 (3) Ἀπολέσθαι, etc., τῶν διδασκαλιῶν.
 (4) Θηρευθεῖσα γὰρ ὑπῆρχεν.
 (5) Ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ ἐστὶ τοῦ δημιουργοῦ τῶν, etc.

- (6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει.
 (7) Ἀνιόντων.
 (8) Αἰώντων.
 (9) Αἱ ἐντολαί, etc., Σιών γὰρ, etc.
 (10) Γὰρ Ἱερουσαλήμ, etc.

3. Montes in circuito ejus,
 4. Et Dominus in circuitu populi sui,
 5. Ex hoc nunc et usque in sæculum.
 6. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum
 7. Super sortem justorum :
 8. Ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.
 9. Benefac, Domine, bonis, et rectis corde.
 10. Declinantes autem in obligationes,
 11. Adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.
 12. Pax super Israel.
Canticum Graduum. PSAL. CXXV.
 1. In convertendo Dominus captivitatem Sion,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

3. Montes existunt in circuitu Jerusalem.
 4, 5. Et Dominus Jesus, mons implens mundum, in circuitu est populi sui, et nunc et in futuro sæculo.
 6. Non enim sinet Dominus potestatem, et adversariam potentiam.
 7. (*Super sortem*) sanctorum ejus.
 8. Ne justi, dominantibus in eos dæmonibus, tradant animas suas concupiscentiis vitæ.
 9. Da, Deus, bona bonis, et obedientibus præceptis tuis ex corde.
 10, 11. Dedentes autem seipsos in lascivias corruptioni, tradet Dominus in ignem æternum cum diabolo et angelis ejus.
 12. Gratia Filii Dei super mundos corde.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4) ῥῶδη Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ πέμπτου βαθμοῦ [ἀπὸ τοῦ ἕκτου βαθμοῦ τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ ἀνιέντων ἐπὶ τὸν ἕβδομον βαθμὸν] τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἀνιέντων ἐπὶ τὸν ἕκτον βαθμὸν. τουτέστιν ἐξομολόγησις τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐπιγινωσκόντων τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· τὴ πῶς ἀντιλαμβάνεται τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας εὐτῷ παραδίδωσιν εἰς κόλασιν αἰώνιον.

Titulus (†) præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a quinto gradu spei in Christum in sextum gradum [a sexto gradu cognitionis Christi ascendentium in septimum gradum], hoc est confessio agnoscentium post baptismum Christi virtutem : quomodo opitulatur credentibus in eum, et non credentes tradit in supplicium æternum.

1. In tempore quando convertit Dominus Jesus servitutum cordis nostri, cum serviebamus contrariis potestatibus. Sion enim interpretatur *specula*, quod est cor.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 6, 7, Comment. unus, Οὐ γὰρ, etc., κατεξουσιάζειν τὰς ἐναντίας δυνάμεις τῶν, etc.
 (2) Καρδίας.
 (5) N. 10, Τοὺς, etc. N. 11. Παραδώσει, etc. N. 12, Ἢ γὰρ τοῦ, etc.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει ῥῶδη τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀναβαθμῶν ἀπὸ τοῦ ἕκτου βαθμοῦ τῆς εἰς Χριστὸν τε-

- A 3. Ὅρη κύκλω αὐτῆς,
 4. Καὶ ὁ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
 5. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
 6. Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν
 7. Ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων
 8. Ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν.
 9. Ἀγάθυνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς εὐθέσι τῆ καρδίᾳ.
 10. Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλίας
 11. Ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν B ἀνομίαν.
 12. Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ
 ῥῶδη τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΠΚΕ.
 1. Ἐν τῷ ἐπιστρέφει Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών,

3. Ὅρη ὑπάρχουσι κύκλω τῆς Ἱερουσαλήμ.
 4, 5. Καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, τὸ ἕρος τὸ πληροῦν τὴν οἰκουμένην, κύκλω ἐστὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 6. (1) Οὐ γὰρ συγχωρήσει Κύριος κατ' ἐξουσίαν, καὶ τὴν ἐναντίαν δύναμιν.
 7. Τῶν ἁγίων αὐτοῦ.
 8. Ἴνα μὴ οἱ δίκαιοι, κυριευθέντες ὑπὸ τῶν δαιμόνων, ἐκδώσων τὰς ψυχὰς (2) αὐτῶν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ βίου.
 9. Ἀγαθὰ δώρησαι, ὁ Θεὸς, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς ὑπακούουσι ταῖς ἐντολαῖς σου ἐκ καρδίας.
 10, 11. (3) Τοὺς δὲ εἰς ἀελλείας ἐκβεδωκότας ἑαυτοὺς τῇ φθορᾷ παραδώσει Κύριος τῷ αἰωνίῳ πυρὶ C μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.
 12. Ἡ χάρις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς καθαροὺς τῆ καρδίᾳ.

1. Ἐν τῷ καιρῷ ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς τὴν δουλείαν τῆς καρδίας ἡμῶν, ὅταν ἐθουλεύσαμεν (5) ταῖς ἐναντίαις δυνάμεισι. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται D σκεπευτὴ ἱερίον, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.

λειότητος ἐπὶ τὸν ἕβδομον βαθμὸν, τὸν μνημὴν γεννῶντα τοῖς πιστοῖς, καὶ παρασκευάζοντα αὐτοὺς διηγεῖσθαι τὰ περὶ τῆς γενομένης αὐτοῖς παρὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀντιλήψεως, καὶ παράκλησις (*leg. videtur παρακλήσεως*) ἀπολαβεῖν αὐτοὺς τὴν προτέραν ἀπώλειαν τοῦ παραδείσου, ἣν ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ ἀπώλεσεν, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
 (5) Ἐθουλεύσαμεν.

(†) In describenda explicatione titulorum psalmodum graduum multipliciter, et non uno in loco errasse videtur librarius. Manifestus quidem hoc loco scribæ error est : cum interpretatio tituli hujus psalmi eadem atque illa psalmi antecedentis sit. Quomodo autem pauca mutando corrigerem, ad margi-

2. Ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι.
3. Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν,
4. Καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσας.
5. Τότε ἐρούσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν·
6. Ἐμεγάλυσε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν.
7. Ἐμεγάλυσε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν·
8. Ἐγενήθημεν εὐφραϊνόμενοι.
9. Ἐπίστρεψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν,
10. Ὡς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ.

- A
2. Facti sumus sicut consolati.
 3. Tunc repletum est gaudio os nostrum,
 4. Et lingua nostra exsultatione.
 5. Tunc dicent inter gentes :
 6. Magnificavit Dominus facere cum eis.
 7. Magnificavit Dominus facere nobiscum :
 8. Facti sumus lætantes.
 9. Convertete, Domine, captivitatem nostram,
 10. Sicut torrens in austro.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Ἐγενόμεθα ὡς (1) ἀνάπαυσιν· Ὁ γὰρ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς Θεός.
 3. Τότε ἐπλήσθημεν Ἡνεύματος ἁγίου·
 4. Καὶ ἠρξάμεθα λαλεῖν ἑαυτοῖς (2) ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ᾄδοντες, καὶ ψάλλοντες ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τῷ ὄνοματι αὐτοῦ.
 5, 6. (3) Τότε ἔλεγον αἱ ἐναντία δυνάμεις· Εὐδόκησεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ σῶσαι αὐτούς.
 7. Ἡμεῖς δὲ πάλιν καυχώμενοι ἐν Κυρίῳ λέγομεν· Ἠπλώσεν ἐπὶ πάντας, καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

2. Facti sumus veluti in requie : Qui enim consolatur humiles, consolatus est nos Deus ⁷¹.
 3. Tunc repleti sumus Spiritu sancto :
 4. Et cœpinus nobismetipsis loqui in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus cantantes, et psallentes in cordibus nostris nomini ejus ⁷².
 5, 6. Tunc dixerunt contrariæ potestates : Complacuit Filio Dei ipsos salvos facere.
 7. Nos autem rursus gloriantes in Domino dicimus : Expandit super omnes, et super nos misericordiam suam.

8. Εὐρέθημεν πλησθέντες τῆ χαριτι (4) αὐτοῦ.
 9, 10. Ὁ χειμάρρους οὗτος, περὶ οὗ λέγει ὁ Προφήτης, ἐν τῷ νότῳ ἐστὶν ἐν τῇ Ῥινοκουρούρα (5), ἧτις ἐστὶν ἀρχὴ τῆς Αἰγύπτου· διὸ καὶ ὁ Προφήτης εἶρηκεν, ὡς ὁ χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ. Τοῦτο οὖν μεμαθήκαμεν παρὰ πλείωνων, ὅτι περὶ οἱ Σαρακηνοὶ κατήργοντο εἰς τὴν Ῥινοκουρούραν, ἥ [ὡς] καὶ κατέρχονται μέχρι τοῦ νῦν, καὶ παιδεύουσιν ὡς περὶ [πορθοῦσιν ὅπερ] ἐδρίσκουσι, καὶ ἀνέρχονται εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν. Ὁ δὲ χειμάρρους οὗτος, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Προφήτης, ἐκ τῶν Σαρακηνῶν κατέρχεται· κατὰ βούλησιν οὖν Θεοῦ, ἡνίκα γένηται ὑπερὸς ἄβυθον, πληθύνει ὁ χειμάρρους, ὥστε κατέρχεσθαι αὐτὸν σφοδρῶς, λαμβάνοντα τὰς σκηνὰς τῶν Σαρακηνῶν, καὶ αὐτούς δὲ ἀπόλλυσιν, ἅπερ δὲ διήρπασαν λαβῶν φέρει εἰς τὴν Ῥινοκουρούραν, ὅθεν καὶ ἐλήφθησαν ἀπὸ τῶν Σαρακηνῶν τὸ πρότερον· καὶ ἡμεῖς δὲ, γενόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἔθεασάμεθα τὸν χειμάρρου. Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λέγει ὁ Προφήτης ἐκ προσώπου τῶν πεπιστευκότων· ὅτι, ὡς περὶ ἐκεῖνος ὁ χειμάρρους τοὺς μὲν αἰχμαλωτίζοντας ἀπόλλυσι, τὰ δὲ ληφθέντα παρ' αὐτῶν σκῦλα ἀποκαθίστησιν, ἐξ ὧν καὶ ἐλήφθησαν, οὕτω ποιήσον καὶ αὐτοὺς, καὶ τὰς μὲν ἐναντίας δυνάμεις τὰς αἰχμαλωτισάσας ἡμᾶς θανάτωσον τῷ ὕδατι τοῦ βαπτίσματος, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ ὕδατος ἀπόδος ἡμῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἀφείλαντο ἡμῖν αἱ τοῦ ἔχθρου δυνάμεις. Αὕτη οὖν ἡ διήγησις τοῦ χειμάρρου, καὶ αὕτη ἡ αἰτία τοῦ εἰρηκέναι τὸν Προφήτην.

8. Inventi sumus repleti gratia ipsius.
 9, 10. Torrens iste, de quo loquitur Propheta, est in parte australi in Rhinocerura, quæ est principium Ægypti; ideo et Propheta dixit, veluti torrens in austro. Hoc enim didicimus a pluribus, quod Saraceni deveniebant in Rhinoceruram, ut etiamnum veniunt, et depopulantur quæcunque inveniunt, et revertuntur in loca sua. Torrens autem iste, de quo loquitur Propheta, ex Saracenorum terra originem habet : secundum igitur Dei voluntatem, cum copiosus imber cadit, adeo crescit torrens, ut vehementer se inferat trahens secum tabernacula Saracenorum, et ipsos quidem percipit, quæcunque autem rapuerunt, accipiens fert Rhinoceruram, unde et antea capta fuerunt a Saracenis : et nos quidem cum essemus in ea civitate vidimus torrentem. Hoc igitur est, quod dicit Propheta ex persona credentium : quod quemadmodum ille torrens eos, qui alios in captivitatem abduxerunt, perdit, capta autem ab ipsis spolia restituit eis, quibus et erepta fuerant ; ita fac et ipse, et contrarias potestates, qui captivos nos duxerunt, interfice aqua baptismi, eadem autem aqua redde nobis gloriam, et libertatem, quam nobis eripuerunt potestates inimici. Hæc igitur est explicatio dictionis illius, sicut torrens, et hæc causa, cur Propheta ejus meminerit.

⁷¹ II Cor. vii 6. ⁷² Ephes. v, 4.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Εἰς ἀνάπαυσιν, etc., ὁ Θεός.

(2) Ἐν ἑαυτοῖς.

(3) N. 5, Τότε, etc., τοῦ δεστ. N. 6, 7, Ἡμεῖς, etc.,

ἐν τῷ Κυρίῳ, etc., εἰς πάντας ἡμᾶς, etc.

(4) Τῆς χάριτος, etc.

(5) Ἐν τῇ Ῥινοκουρούρα, etc., ὡς χειμάρρους, etc.,

nem ascripsi; recte autem, an secus benigni lectoris iudicio relinquam. Neque enim mihi spes est, omnia ad reclamationem et veram lectionem revocare posse. et quæ sanctus doctor scripsit, et nunc manca et mutila ac corrupta leguntur, in integrum restituere.

11. Qui seminant in lacrymis, in exultatione a-
metent.

12. Euntes ibant, et flebant

13. Mittentes semina sua.

14. Venientes autem venient cum exultatione,

15. Portantes manipulos suos.

Canticum Graduum Salomonis. PSAL. CXXVI.

1. Nisi Dominus ædificaverit domum :

2. In vanum laboraverunt qui ædificant eam.

3. Nisi Dominus custodierit civitatem :

4. Frustra vigilavit qui custodit eam.

11. Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει θε-
ριοῦσι.

12. Πορευόμενοι ἐπορεύοντο, καὶ ἐκλαιον

13. Βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν.

14. Ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει,

15. Αἰρόντες τὰ δράγματα αὐτῶν.

Ἔδῃ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Σολομών.

ΨΑΛ. ΡΚΖ'.

1. Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον,

2. Εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες.

3. Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν,

4. Εἰς μάτην ἠγγρύπησεν ὁ φυλάσων.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Beati flentes in præsentī sæculo peccata sua
corde mundo, quoniam consolabuntur in regno
celorum.

12, 13. Totam suam vitam traducunt in metu,
nocte ac die cum lacrymis operantes salutem
suam.

14, 15. In resurrectione venientes venient in
exultatione accipientes vitam æternam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3) · Ἔδῃ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Σολομών, ὅπερ ἐρμηνεύεται τῶν σω-
θέντων διὰ τοῦ βαπτίσματος τῷ εἰρηνικώτατῳ, τουτέστιν Ἰησοῦ τῆ εἰρήνῃ ἡμῶν · τοῦτο οὖν λέγω, λοιπὸν
μετὰ τὸν ἑβδομὸν βαθμὸν τῆς γνώσεως [τῆς δυνάμεως] τοῦ Χριστοῦ εἰς ὑψηλότερον βαθμὸν ἀνέρχονται εἰς τὸν
ὄγδοον ὡσανεὶ εἰς τὰ χαρίσματα τοῦ Χριστοῦ, τῷ διδάσκοντι αὐτοὺς, ὅτιπερ οὐκ ἦν δυνατὸν σωθῆναι ἡμᾶς
διὰ τοῦ λόγου τοῦ λαληθέντος δι' ἀγγέλων (4) καὶ τῶν προφητῶν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος, αὐταῖς ὕψιστος παρα-
γενόμενος, ἔσωσεν ἡμᾶς · καὶ ὅτι αὐτοὶ προφητῆται (5) ἐν ὁδῶν διήγον, ὅτι οὐκ ἠδύνατο ἐπιστρέψαι τὸ γένος
τῶν ἀνθρώπων, ἵνα σωθῆ, εἰ μὴ ὡς προεῖπον, ὁ Κύριος παραγέγονεν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ πρῶτος στίχος τοῦ
ψαλμοῦ (6).

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum Salomoni*, quod interpretatur canticum eorum, qui
salvi facti sunt per baptismum summe Pacifico, nempe Jesu, qui est pax nostra ⁷⁶ : hoc igitur dico, de-
mum post septimum gradum agnitionis [virtutis] Christi in altiore gradum ascendunt scilicet in octavum,
videlicet in cælestia Christi dona docentis fieri non potuisse, ut salvemur sermone, quem locuti sunt
angeli, et prophetæ, nisi ipse Dominus nostris aspectibus se præbens salvos nos fecisset : et quod ipsi
prophetæ in dolore vitam agebant, quia non poterant convertere genus humanum, ut salvaretur nisi ut
antea dixi, Dominus advenisset, ut ipse primus psalmi versus dicit.

1, 2. Nisi ipse Dominus adventu suo ædificasset C
Ecclesiam, quemadmodum dixit Petro : *Tu es Pe-
trus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam
meam* ⁷⁷, inutiles fuissent labores prophetarum in
generatione hominum.

3, 4. Nisi Dominus custodierit omnem hominem,
frustra elaboravit quicumque videtur esse aliquid.

⁷⁶ Ephes. ii, 14. ⁷⁷ Matth. xvi, 18.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

εἰς τὴν Ἴρινοκούραν, ἢ καὶ, etc., καὶ παρεδρεύουσιν
ἄπερ εὐρίσκουσι, καὶ ἀπέρχονται, etc., ὑετὸς λά-
βρος, etc., ἀπόλλυσι. Ἐὰ δὲ αὐτῶν πάντα ἀναγκαίως,
καὶ ἄπερ διήρπασαν, etc. Ἴρινοκούραν, ὅθεν καὶ ἐλή-
φθησαν τὰ αὐτὰ σκύλα ὑπὸ τῶν, etc. Ὅτι, ὡςπερ ὁ
χειμάρθους, etc., καὶ αὐτὸς, etc., τὰς αἰχμαλωτισά-
σας ἡμᾶς, etc., πάλιν ἀποδώσει ἡμῖν, etc., ἦν ἀφεί-
λαντο ἡμῶν, etc.

1) Ἐθέου, καὶ τρόμου.

11. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὰς
ἀμαρτίας αὐτῶν ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ, ὅτι παρακληθή-
σονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

12, 13. Τὸν βίον αὐτῶν πάντα ἐπετελοῦν μετὰ φό-
βου (1), νυκτὸς καὶ ἡμέρας μετὰ δακρῶν κατεργα-
ζόμενοι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν

14, 15. Ἐν τῇ (2) ἀναστάσει ἐρχόμενοι ἐλεύσονται
ἐν ἀγαλλιάσει ἀπολαμβάνοντες τὴν αἰώνιον ζωὴν.

1, 2. (7) Ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος τῆ ἑαυτοῦ παρ-
ουσία ὀκοδόμησε τὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς εἶρηκε τῷ
Πέτρῳ · *Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ
οἰκοδομήσω μὲν τὴν Ἐκκλησίαν*, ὅτελεῖς ὑπῆρχον
οἱ κόποι τῶν προφητῶν ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων.

3, 4. Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πάντα ἄνθρωπον, εἰς
μάτην ἐκόπιεν ἕκαστος τῶν δοκοῦντων εἶναι τι.

(2) Τῆ δέ.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc. Σολο-
μών, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν, etc.

(4) Ἀγγέλου.

(5) Οἱ προφηταί.

(6) Ψαλμοῦ αὐτοῦ τοῦτο δηλοῖ.

(7) N. 1. Ἐάν, etc. Ἀνωφελεῖς, etc. Τῷ γένει,
etc. N. 2, 3, 4. Ἐὰν μὴ Κύριος, etc. Ἐκοπίασεν,
etc.

5. Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστὶ τὸ [τοῦ] ὀρθρίζειν·
 6. Ἐγείρεσθε μετὰ τὸ καθῆσθαι,
 7. Οἱ ἐσθιοντες ἄρτον ὀδύνης.
 8. Ὅταν δῶ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὑπνον.
 9. Ἴδου ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοί·
 10. Ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστροῦς.
 11. Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ·
 12. Οὕτως οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων.
 13. Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ
 ἐξ αὐτῶν·
 14. Οὐ καταισχυνοῦνται, ὅταν λαλῶσι τοῖς
 ἐχθροῖς αὐτοῦ [αὐτῶν] ἐν πύλαις.

- A 5. Vanum est vobis ante lucem surgere :
 6. Surgite postquam sederitis,
 7. Qui manducatis panem doloris.
 8. Cum dederit dilectis suis somnum .
 9. Ecce hæreditas Domini, filii :
 10. Merces fructus ventris.
 11. Sicut sagittæ in manu potentis :
 12. Ita filii excussorum.
 13. Beatus vir qui implebit desiderium suum ex
 ipsis :
 14. Non confundentur cum loquentur inimicis
 suis in porta.

ATHANASII INTERPRETATIO.

5. Ὑμῖν τοῖς προφήταις εἰς μάτην ἐστὶ τὸ (1) ὀρ-
 θρίζειν ὑμᾶς, καὶ λαβεῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν
 ἀπίθειαν τῶν ἀνθρώπων.
 6. Ὅμως μετὰ τὴν κοιμησιν ὑμῶν ἀνίστασθε· ὁ
 λόγος γὰρ ὑμῶν μέλλει κηρύσσασθαι, καὶ ἄγειν πάν-
 τας εἰς τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ.
 7. Οἱ νῦν, διὰ τὸ μηδένα ὑμῶν ἀκούειν, με (2) ὀδύ-
 νης ἐσθιοντες τὸν ἑαυτῶν ἄρτον.
 8. Πότε (3) διεγείρεσθε, ὅταν ὁ Κύριος μέλλων συλ-
 λαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τοῖς ἀγαπητοῖς
 αὐτοῦ, τουτέστι τοῖς ἀποστόλοις· *Καθεύδετε τὸ λοι-
 πόν, καὶ ἀναπαύσεσθε· ἤγγικε γὰρ ὁ παραδι-
 δούς με.*
 9. Ἴδου ἡ κληρονομία Κυρίου υἱοὶ ὑμῶν τῶν προ-
 φητῶν, οἱ ἀπόστολοι.
 10. Καὶ ὁ μισθὸς τοῦ πόνου ὑμῶν καὶ τῆς ὀδύνης,
 ἧς ἔχετε (4) τότε κυριεύοντες, τούτους τοὺς ἀποστό-
 λους ἡμῖν ἔτεκεν.
 11. Ὡς βέλη πεμπόμενα παρὰ τινος εὐστόχου καὶ
 ἰσχυροῦ, οὕτως εἰσὶν οἱ ἀπόστολοι ὑπὸ Κυρίου πεμ-
 πόμενοι εἰς τὸ κήρυγμα.
 12. Οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν, τῶν μὴ ἐχόντων ἐν αὐ-
 τοῖς (5) σῖτα, ἧ βρώσιν τὴν ἀφανίζουσαν.
 13. Μακάριος, ὅτι [ὅστις] (6) τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων
 εἰς τὰ εἰρημένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, καὶ μαθῶν
 αὐτὰ, καὶ πληρῶν.
 14. Οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὐ καταισχύονται, ὅταν μετα-
 βαίνωσιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐναντία δυνά-
 μεις ἐστῶσαι ἐξωθεν τῶν πυλῶν τοῦ οὐρανοῦ ζητοῦσι
 κατ' αὐτῶν εὑρεῖν τινα πρᾶξιν πονηρὰν (7) εἰς αὐ-
 τοὺς, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν ὡς
 ἡμαρτηκότων.

- B 5. Vobis, prophetæ, vanum est ante lucem sur-
 gere, et sumere verbum Dei propter hominum in-
 credulitatem.
 6. Verumtamen post dormitionem vestram re-
 surgite; vester enim sermo prædicabitur, et addu-
 cet omnes ad Dei fidem.
 7. Nunc autem, quia nemo vos audit, cum do-
 lore editis panem vestrum.
 8. Tandem resurgetis, cum Dominus compre-
 hendatur a Judæis inter suos dilectos, hoc est apo-
 stolos, et dixerit : *Dormite jam et requiescite, ap-
 propinquavit enim qui me tradet* 78.
 9. Ecce hæreditas Domini filii vestri, o prophetæ,
 C apostoli.
 10. Et merces laboris vestri, et doloris quem
 habebatis tunc prædicantes, eosdem apostolos nobis
 peperit.
 11. Sicut tela missa ab aliquo perito et forti sa-
 gittario; ita sunt apostoli missi a Domino ad præ-
 dicandum.
 12. Filii prophetarum non habentium in se ipsis
 frumentum, aut escam deficientem.
 13. Beatus quicumque habens desiderium eorum,
 quæ dicta sunt ab apostolis, et discit ipsa et implet.
 14. Tales enim non confunduntur, cum decedunt
 D ex hoc mundo, et contrariæ potestates stantes extra
 caeli portas quærunt contra ipsos invenire aliquam
 improbam actionem, ut eos tanquam peccatores Deo
 accusent.

78 Matth. xxvi, 45, 46.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοῦ ὀρθρίζειν ὑμᾶς, καὶ λαλεῖν, etc.
 (2) Μετ' ὀδύνης ἡσθιον, etc.
 (3) Πότε δὲ ἐγείρεσθε, ὅταν ὁ Ἰησοῦς ὁ μέλλων,
 etc., Ἰουδαίων εἰπῆ τοῖς, etc. Mox deest καὶ et γὰρ.

(4) Εἴχετε τότε κηρύσσοντες.
 (5) Ἐν ἑαυτοῖς σῖτα, ἧ βρώσιν τινα, etc.
 (6) Ὁ.
 (7) Πονηρὰν πεπραχότας αὐτοῦς, etc.

Canticum Graduum. PSAL. CXXVII.

1. Beati omnes qui timent Dominum,
2. Qui ambulānt in viis ejus.
3. Labores manuum tuarum manducabis :
4. Beatus es, et bene tibi erit :
5. Uxor tua sicut vitis abundans
6. In lateribus domus tuæ.
7. Filii tui sicut novellæ olivarum
8. In circuitu mensæ tuæ.
9. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Domi-
num.
10. Benedicat tibi Dominus ex Sion,
11. Et videas bona Jerusalem
12. Omnibus diebus vitæ tuæ.
13. Et videas filios filiorum tuorum :

A

Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. PKZ'.

1. Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον,
2. Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.
3. Τοὺς πόρους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι ·
4. Μακάριος εἶ, καὶ καλῶς σοι ἔσται.
5. Ἡ γυνή σου ὡς ἀμπελος εὐθηνούσα
6. Ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου.
7. Οἱ υἱοὶ σου ὡς νέφρυτα ἐλαιῶν
8. Κύκλιρ τῆς τραπέζης σου.
9. Ἴδου οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβοῦ-
μενος τὸν Κύριον.
10. Εὐλόγησαι σε Κύριος ἐκ Σιών ,
11. Καὶ ἴδεις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ
12. Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.
13. Καὶ ἴδεις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου ·

B

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τῆς γνώσεως [τῶν χαρισμάτων] τοῦ Χριστοῦ, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ὁγδοῦ βαθμοῦ ὀνιόντων εἰς τὸν Θεόν, λέγω δὴ τοῦ εἶδέναι αὐτούς, ὅτι πληρῶν τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ πῶς ἡ μισθαποδοσία αὐτῶν [τῆς μισθαποδοσίας αὐτῶν] ἀξιοῦται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a cognitione [donorum] Christi, hoc est ab octavo gradu in Deum, nempe ad intelligendum, quomodo implens mandata Christi dignus ipse retributione censebitur a Deo in die judicii.

1. Beati qui auscultant sermonem Dei.
2. Qui sectantur vestigia ejus.
3. Fructus justitiæ, quos cum tribulatione, quæ in mundo est, producis, postea impleberis iisdem in regno Dei.
4. Sanctorum beatitudine dignus fies, et in gaudium Dei tu introibis.
- 5, 6. Anima tua, veluti vitis, plena omnis lætitiæ; ita est in membris corporis tui hinc, et inde habens fructus justitiæ : *Per arma justitiæ a dextris et a sinistris per gloriam et ignobilitatem*¹⁹, etc.
- 7, 8. Opera justitiæ tuæ cum misericordia et fructibus pacificis stipantia, et protegentia cor tuum.
9. Ecce ita beatus prædicabitur homo faciens Dei voluntatem.
10. Dominus enim dicet omnibus hujusmodi hominibus in cælesti civitate : *Venite, benedicti Patris mei*²⁰, etc.
- 11, 12. Et fruetur quisque æternis bonis, quæ Dominus promisit diligentibus se²¹ in sempiterna sæcula.
13. Retributionem operum tuorum.

¹⁹ I Cor. vi, 7, 8. ²⁰ Matth. xxv, 34. ²¹ I Cor. ii, 9.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ δὲ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc. Ἀνιόντων εἰς τὸν ἔννατον, λέγω δὴ, etc. Ὅτι ὁ πληρῶν, etc. Πόσης μισθαποδοσίας ἀξιοῦται, etc. Ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου.
- (2) Τῷ λόγῳ.
- (3) Οὕς νῦν μετά, etc.
- (4) Χάριν τοῦ Θεοῦ σου εἰσελεθεῖν.

- C 1. Μακάριοι οἱ ὑπακούοντες τὸν λόγον (2) τοῦ Θεοῦ.
2. Οἱ ἐξακολουθοῦντες τοῖς ἔχουσιν αὐτοῦ.
3. Τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης, οὓς (3) μετὰ θλίψεως τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐκτελεῖς, ὕστερον ἐμπλησθήσῃ αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.
4. Τοῦ μακαρισμοῦ τῶν ἁγίων ἀξιωθήσῃ, εἰς τὴν χαρὰν (4) τοῦ Θεοῦ σὺ εἰσελεύσεις.
- 5, 6. Ἡ ψυχὴ σου, ὡς ἀμπελος, γέμουσα ἀπάσης εὐφροσύνης · οὕτως ἔστιν ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ σώματός σου, ἐνθεν αὐτῆς, καὶ ἐνθεν ἔχουσα καρποὺς δικαιοσύνης, διὰ τῶν ὁσίων τῆς δικαιοσύνης τῶν (5) δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας, καὶ τῶν λοιπῶν.
- 7, 8. Τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης σου μετὰ ἐλέους καὶ καρπῶν εἰρηνικῶν εἰσι συσφίγγοντα καὶ στέποντα D τὴν καρδίαν σου.
9. Ἴδου οὕτως μακαρισθήσεται ἄνθρωπος (ὡς (6) μέλλων λέγειν [a]) ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.
10. Ἐρεῖ γὰρ παντὶ τοιοῦτῳ ἀνθρώπῳ ὁ Κύριος, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει · *Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου* (7), καὶ τὰ ἐξῆς.
- 11, 12. Καὶ ἀπολαύσει ἕκαστος (8) τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν ἐπηγγελάτο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
13. Τὴν (9) ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων σου.

- (5) Διὰ τῶν δεξιῶν.
- (6) Ὡς μέλλω λέγειν, πᾶς ἄνθρωπος, δ, etc.
- (7) Μου, ἀπολάβετε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου.
- (8) Ἐκαστος τοιοῦτος τῶν.
- (9) Καὶ ἴδεις τὴν, etc.

(a) Verba intra parentesim posita expungenda videntur.

14. Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ῥοδή τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. PKH'.

1. Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου·
2. Εἶπάτω δὴ Ἰσραήλ·
3. Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου·
4. Καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.
5. Ἐπὶ τὸν κῶτόν μου [τοῦ νότου μου] ἐτέχταινον οἱ ἁμαρτωλοί·
6. Ἐμάκρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.
7. Κύριος δίκαιος [ὁ Κύριος δικαίως] συνέκοψεν αὐχένας ἁμαρτωλῶν·
8. Αἰσχυνθήτωσαν, καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών.

A 14. Pacem super Israel.

Canticum Graduum. PSAL. CXXVIII.

1. Sæpe expugnaverunt me a juventute mea :
2. Dicat nunc Israel,
3. Sæpe expugnaverunt me a juventute mea :
4. Etenim non poterunt mihi.
5. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores :
6. Prolongaverunt iniquitatem suam.
7. Dominus justus [juste] concidit cervices peccatorum :
8. Confundantur, et convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion.

ATHANASII INTERPRETATIO.

14. Καὶ οὐκ ἔτι ἐστὶν (1) ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἱερουσαλήμ ὁ πολεμῶν τινα· εἰρήνη γὰρ ἐστὶ· ἐπειδὴ καὶ τεχνίτης, καὶ δημιουργὸς αὐτῆς ὑπάρχει Ἰησοῦς, καὶ εἰρήνη ἡμῶν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ῥοδή Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ [ἐννάτου] τοῦ Θεοῦ βαθμοῦ ἀναβαινόντων ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, τουτέστι μετὰ τὴν γνῶσιν τοῦ εἰδέναι τὰ τῆς μελλούσης μισαποδοσίας, μέμνηται δὲ ἅπερ ὑπέμειναν ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ πῶς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐβλύθησαν, ἔτι γε μὴν εἰς ὑψηλοτέραν γνῶσιν ἀνιόντες τοῦ προγινώσκειν ἅπερ συνέβη τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐξιοῦσι τὸν βίον τοῦτον.

Titulus prepositus continet : *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a [mono] Dei gradu (a) in Jesum, hoc est post cognitionem, qua cognoverunt, quæ ad mercedem futuram pertinent, recordantur, quæ perpassi sunt a contrariis potestatibus, et quomodo gratia Domini Jesu liberati sunt et etiamnum quidem in altiore cognitionem ascendentes ad prænosendum, quæ eventura sunt peccatoribus decedentibus ex hac vita.

1. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐζήτουν αἰχμαλωτίζειν με οἱ Ἐβραῖοι, ὅτε ἤμην νῆπιος τῇ κατὰ Θεὸν φρονήσει.

2, 3 Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν διηγησάσθωσαν οἱ φωτισθέντες τὴν διάνοιαν ἐπιγινῶναι τὸν Θεόν, τὸ πῶς ἐπολεμοῦντο ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

4. Ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἀντελαμβάνετό μου.

5, 6. Ἐτι (3) μὲν τοὺς δύο στίχους λαβεῖν εἰς τὸν Κύριον, τουτέστιν ἡνίκα ἐφραγελλώθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων· ὁμως καὶ πρὸς τὰ ἅγια δεδομένα [λεγόμενα] θεωροῦνται ἐκ τῶν ἀποβρίφεντων ὀπίσω μου πονηρῶν πράξεων, καὶ πάλιν ἐπιτίθου μοι αὐτάς, καὶ ἐπέμμενον ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν ἐπιχειρέμενοι μοι.

7. Ἄλλ' ὁ Κύριος, ὁ μηδένα παρορῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν, ἐθανάτωσε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ σκότους.

8. Ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· ὁ διάβολος, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς καταδικασθήτωσαν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, οἱ ἀποστρεφόμενοι πᾶσαν ἐντολήν τοῦ Κυρίου. Σιών γὰρ ἐντολή ἐρμηνεύεται.

²² Hebr. xi, 10.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἔσται, etc. Ἰησοῦς ἡ εἰρήνη ἡμῶν.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Ῥοδή τῶν, etc., ἀπὸ τοῦ ἐννάτου βαθμοῦ, etc., ἐπὶ τὸν ἑκάτον, τουτέστι, etc., μέμνηται ἅπερ, etc., καὶ τὸ πῶς, etc.,

(a) Divinæ scilicet retributionis.

14. Neque amplius est in superna Jerusalem bellum ullum, sed pax est : quoniam et artifex, et opifex illius Jesus exsistit²², qui et pax nostra.

1. Multo tempore quæsierunt me dæmones in captivitate redigere, quoniam intelligentia secundum Deum infans eram.

2, 3. Ex toto corde suo enarrant, qui mente illuminati sunt ad cognoscendum Deum, quomodo impugnabantur a contrariis potestatibus.

4. Quoniam Dominus opitulatus est mihi.

5, 6. Hi duo quidem versiculi accipi etiam possunt de Domino, hoc est cum a Judæis flagellatus est : verumtamen et apposite ad ea quæ supra dicta sunt, allegorice possunt explicari de improbis actionibus, quas post me projeceram, et rursus eas mihi imposuerunt, et diu permanserunt incumbentes mihi.

7. Sed Dominus, qui neminem credentium in se despicit, mortificavit principatus, et potestates tenebrarum.

8. In die ventura judicii diabolus, et angeli ejus, et omnes, qui ipsis obediunt condemnentur in ignem æternum, qui aversati sunt omne Domini mandatum. Sion enim *mandatum* interpretatur.

ἅπερ συμβαίνει τοῖς, etc.

(3) Ἔστι μὲν, etc., ἐφραγελλώθη· καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὁμως, καὶ πρὸς τὰ ἀποδοδεμένα, ἃ θεωροῦνται, etc., πράξεων πάλιν, etc., ἐπιχειρέμεναί μοι.

9. Fiant sicut fenum tectorum,
 10. Quod priusquam evellatur [evellatur illud],
 exaruit.
 11. De quo non implevit manum suam qui
 metit,
 12. Et sinum suum, qui manipulos colligit.
 13. Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio
 Domini super vos.
 14. Benediximus vobis in nomine Domini.
Canticum Graduum. PSAL. CXXXIX.
 1. De profundis clamavi ad te, Domine:
 2. Domine, exaudi vocem meam.
 3. Fiant aures tuæ intendentibus in vocem depre-
 cationis meæ.

- A 9. Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος, δωμάτων,
 10. Ὃς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι [ἐκσπασθῆναι αὐτὸν]
 ἐξηράνθη.
 11. Οὐ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων,
 12. Καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δραγματά συλλέγων.
 13. Καὶ οὐκ εἶπον [εἶπαν] οἱ παρὰγοντες· Εὐλογία
 Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς·
 14. Εὐλογίσαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου.
ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΚΘ'.
 1. Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε·
 2. Κύριε (α), εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου.
 3. Γενηθήτω τὰ ὠτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν
 τῆς δεήσεώς μου.

(a) Vers. 2. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, usque ad προσέχοντα. Vers. 3. Εἰς τὴν, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Ita in ignem projecti.
 10. Qui ante finem in mundo existentes interem-
 pti sunt a peccato.
 11, 12. Ab his non invenit unusquisque angelo-
 rum accipientium eorum animas, fere unam dra-
 chmam justitiæ, et unusquisque angelorum, qui cum
 ipsis fuerunt in vita ipsorum, et asserens eorum
 opera Deo, non invenit semen justitiæ in eis ad of-
 ferendum Deo.
 13. Et angeli sancti missi in mundum propter
 eos qui hæredes salutis futuri sunt, videntes ipsos
 abeuntes ex hoc mundo non salutaverunt eos.
 14. Neque ipsis dixerunt: Pax vobis; hoc enim
 est nomen Domini.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις τῶν ἀπὸ τοῦ δεκάτου βαθμοῦ τῆς γνώσεως τοῦ εἰδέναι τὰ τῆς μελλούσης κρίσεως· λοιπὸν ἀδιαλείπτως νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν μετὰ ὄδυρμῶν δεόμενοι τοῦ Θεοῦ πρὸ τοῦ ἀφεθῆναι αὐτοῖς εἰ τὴν πάρεστιν αὐτῶν ἀμάρτημα πεπραγμένον.

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a decimo gradu cognitionis (Christi in undecimum) ad sciendum ea, quæ ad futurum iudicium pertinent: deinde indesinenter nocte, atque die ex corde suo deprecantur cum lacrymis Deum pro remissione peccati, si quod superest ab eis commissum.

1. Ex corde meo gemitu inenarrabili clamavi ad te.
 2, 3. Inclinans teipsum ad me exhibe mihi aures tuas promptas ad audiendum, quæ tibi confessurus sum.

- B 9. Οὕτως εἰς πῦρ βαλλόμενοι.
 10. Οἱ (1) πρὸ τοῦ τέλους ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ νε-
 νεκρωμένοι ὑπῆρχον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 11, 12. (2) Ἀπὸ τῶν τοιούτων οὐκ εὔρεν ἕκαστος τῶν ἀγγέλων τῶν τὰς ψυχὰς αὐτῶν λαμβανόντων, ὡσεὶ μίαν δραχμὴν δικαιοσύνης, καὶ ἕκαστος ἀγγε-
 λος τῶν συνόντων αὐτοῖς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν προσφέρων τῷ Θεῷ, οὐκ εὔρεν ἐν αὐτοῖς σπέρμα δικαιοσύνης ἀνενεγκεῖν τῷ Θεῷ.
 13. (3) Καὶ οἱ ἅγιοι ἀγγελοὶ ἀποστελλόμενοι ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, θεωροῦντες αὐτοὺς ἀπαγομένους ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, οὐκ ἠσπάσαντο αὐτούς.
 14. Οὐδὲ εἶπον αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν· τοῦτο γάρ ἐστι
 C τὸ ὄνομα Κυρίου.

1. Ἐκ τῆς καρδίας μου στεναγμῶν ἀλάλητον (5) ἀνεβόησα πρὸς σέ

- 2, 3. Ὑποκλίνας μοι ἑαυτὸν (6), παράσχου μοι τὰ ὠτά σου ἑτοιμα εἰς τὸ ἀκοῦσαι, ὅπερ μέλλω ἐξομολο-
 D γείσθαι μοι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Οἱ πρὸ τοῦ τελευτήσουσιν ὡς ἐντὶ ἦσαν ἐν τῷ. etc.
 (2) N. 11. Ἀπό, etc. N. 12. Καὶ ἕκαστος ἀγγε-
 λος, etc.
 (3) N. 13. Καὶ οἱ, etc., usque τούτου. N. 14. Οὐκ ἠσπάσαντο αὐτούς, οὐδὲ εἶπον, etc.
 (4) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., τῆς γνώ-

σεως τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἐνδέκατον ἀνιέντων, τοῦτ' ἐστὶν ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ εἰδέναι, etc., μετὰ ὄδυρμῶν δεο-
 μένων τοῦ Θεοῦ, etc., αὐτοῖς, εἰ τί περ αὐτοῖς ἐστὶν ἀμάρτημα, etc.

(5) Στεναγμῶ ἀλαλήτων.

(6) Ἐαυτὴν, sed leg. ἑαυτὸν, etc., ἐξομολογεῖσθαι μοι.

4. Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης [παρατηρήσει], Κύριε·
 5. Κύριε, τίς ὑποστήσεται: (α);
 6. Ὅτι παρὰ σοὶ Ἰλασμός ἐστιν.
 7. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε.
 8. Ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου [εἰς τοὺς λόγους σου]·
 9. Ἦλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.
 10. Ἀπὸ φυλακῆς πρωίας μέχρι νυκτός,
 11. Ἀπὸ φυλακῆς πρωίας ἐλπιάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.
 12. Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος,
 13. Καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις
 14. Καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.
 Ὤδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΑ'.
 1. Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου·
 (α) Vers. 4, 5, vers. unicus.

4. Si iniquitates observaveris, Domine :
 5. Domine, quis sustinebit ?
 6. Quia apud te propitiatio est :
 7. Propter legem tuam sustinui te, Domine.
 8. Sustinuit anima mea in verbo ejus [in verbis tuis] :
 9. Speravit anima mea in Domino.
 10. A custodia matutina usque ad noctem,
 11. A custodia matutina speret Israel in Domino.
 12. Quia apud Dominum misericordia,
 13. Et copiosa apud eum redemptio :
 14. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.
 Canticum Graduum David. PSAL. CXXX.
 1. Domine, non est exaltatum cor meum :

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 4, 5. Ἐὰν προσχῆς ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν, καὶ (1) πρὸς αὐτῆς οὕτω ποιήσης ὑμῖν, Κύριε, Κύριε, τίς περιλειφθήσεται;
 6. Ὅτι σὺ εἶ ὁ Ἰλασμός τῶν (2) ἀμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ μόνον δὲ περὶ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου.
 7. Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος ὑπάρχετε, διὰ τοῦτο καὶ ἀπεκδέχομαι παρὰ σοῦ ἐλετηθῆναι.
 8. Καὶ ὑπομένει (3) ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς ἐντολάς σου.
 9. Ἐλπίσον, (4) ἡ ψυχὴ μου, εἰς τὸν Κύριον, ὅτι οὐκ ἂν ἀπερβίψης ἀπ' αὐτοῦ.
 10. Φυλάττων αὐτὸν (5) τοῦ μὴ ἀμαρτηῆσαι ἡμέρας καὶ νυκτός.
 11. Καὶ συντηρῶν ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ φωτός, ἐλπιάτω πᾶς ἀνὴρ τῶν ὀρώντων τὸν Θεὸν τῆς διανοίας· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ, ἀνὴρ ὀρών Θεόν.
 12. Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ (6) τὸ ἔλεος δίδεται τοῖς ἀνθρώποις.
 13. Καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ τιμίου αἵματος (7) πάντας ἐξαγοράσει τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.
 14. Καὶ τὰς ἀνομίας πάντων (8) ἐξαλείψει.
 Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (9)· Ὤδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολογησὶς τῷ Ἰκανῷ τῆς χειρὸς, τουτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, ὡσανεὶ ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως, καὶ τῆς ἐλπίδος, καὶ τελειότητος τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀναβέβηκεν εἰς τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ὕψους.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum David*, quod interpretatur confessio *manu forti*, hoc est Dei Filio, ascendentium ab undecimo gradu in Jesum, videlicet a gradu confessionis, et spei, et perfectionis, quæ est in Christo, ascendit in altitudinem humilitatis.

1. Κύριε, οὐχ ἐλογισάμην εἶναι σου ἄξιος.

⁸² I Joan. II, 2. ⁸³ Psal. CXXIX, 7.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ πρὸς αὐτάς οὕτως ἡμῖν ποιήσεις, Κύριε, καὶ τίς, etc.
 (2) Περὶ τῶν, etc.
 (3) Ὑπέμεινεν.
 (4) Ἦλπισεν, etc., ἐπὶ τόν, etc., ἀπερβίψην, etc.
 (5) Ἐαυτόν, etc.

- (6) Τοῦ Κυρίου.
 (7) Τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος.
 (8) Αὐτῶν πρὸ πάντων.
 (9) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., βαθμοῦ ἐπὶ τὸν δωδέκατον, ὡσανεὶ, etc.

2. Neque elati sunt oculi mei :
 3. Neque ambulavi in magnis :
 4. Neque in mirabilibus super me.
 5. Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam :
 6. Sicut ablactatus est super matre sua :
 7. Ita retributiones in anima mea.
 8. Speret Israel in Domino
 9. Ex hoc nunc et usque in sæculum.

Canticum Graduum. PSAL. CXXXI.

1. Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus.
 2. Sicut juravit Domino, votum novit Deo Jacob.
 3. Si introiero in tabernaculum domus meæ :

- A 2. Οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου ·
 3. Οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις ·
 4. Οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ.
 5. Εἰ μὴ ἐταπεινοφρόνων, ἀλλὰ (a) ὕψωσα τὴν ψυχὴν μου ·
 6. Ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ·
 7. Ὡς ἀνταποδώσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου.
 8. (b) Ἐλπιάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον
 9. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ῥοδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΛΑ'.

1. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης τῆς πράξεως αὐτοῦ.
 2. Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ῥῆξασθε τῷ Θεῷ Ἰακώβ.
 3. Εἰ (c) εἰσελεύσομαι εἰς σκῆνωμα οἴκου μου ·

(a) Vers. 6. Ἄλλά, etc. Vers. 7. Ὡς τό, etc. Vers. 8. Ὡς ἀνταποδώσεις, etc.
 (b) Vers. 9. Ἐλπιάτω, etc. Vers. 10. Ἀπὸ τοῦ, etc.
 (c) Εἰ deest.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Neque mens mea aliquid hujusmodi habet.
 3, 4. Neque concupivi in sacerdotali aliqua dignitate constitui.
 5-7. Nisi, sicut puer cognitione prælitus se submittit matri suæ, ita etiam ego humiliavi me ipsum coram te, imo cogitavi, quomodo tibi complacerem; fiat retributio animæ meæ in medio superborum.
 8, 9. Gratia autem Dei talibus dicit: Ne timeatis, sperate in Domino ex hoc nunc et usque in finem.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3) Ῥοδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἐξομολόγητις τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τοῦ κυρίου βαθμοῦ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, τουτέστιν ἀπὸ τῆς ταπεινοφροσύνης εἰς πλείονα φωτισμὸν ἀναβέβηκεν. Ἐκδέδωκε γὰρ ἑαυτὸν ἀποτάξασθαι πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ, ἐκδοῦναι δὲ αὐτὸν ὅλον τῷ Θεῷ, ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις ὡσανεὶ μείζονα ἐντολαῖς λοιπὸν ἀνιῶν εὐρίσκεται ὡς περ γὰρ ἀπὸ τοῦ κυρίου βαθμοῦ ἀνιῶν τις ἐπιφαίνεται, οὕτω καὶ οὗτος ἐπὶ τὸν μείζονα τοῦ Χριστοῦ ἀναβέβηκεν.

Titulus præpositus continet: *Canticum Graduum*, quod interpretatur confessio ascendentium a gradu principali in Jesum, hoc est ab humilitate in majorem illuminationem ascendit. Nam qui renuntiando omnibus, quæ in mundo sunt, tradidit se ipsum totum Deo, in altiora, in majora nempe præcepta deinde ascendens invenitur: quemadmodum enim e principali gradu ascendens quispiam conspicuus fit, ita etiam iste in majorem Christi illuminationem pervenit.

1. Recordare, Domine, populi tui secundum David, facientis perinde ac ipse voluntates tuas.
 2. Quemadmodum credidit Domino, subjecit se ipsum Deo auscultationis: *Jacob* enim interpretatur *auscultatio*.
 3. Si in posterum curam geram corporis mei.

2. Οὐδὲ ἡ διάνοιά μου ἔχει (1) τι τοιοῦτον.
 3, 4. Οὐδὲ (2) ἐπεθύμησα ἱερατικοῦ τινος ἀξιώματος ἐν τῷ γενέσθαι.
 5-7. Εἰ μὴ, ὡς τὸ παιδίον τὸ γινώσκον ἔχον ταπεινοῦται ὑπὸ τὴν μητέρα αὐτοῦ, οὕτω καὶ γὰρ ἐταπεινῶνται ἑμαυτὸν ἐνὶ ὀφθαλμοῖς σου, ἀλλ' ἐλογισάμην, ὅτι περ εὐχρέστησά σοι · γένοιτο ἀνταπόδοσις τῇ ψυχῇ μου ἐν τοῖς ὑπερηφάνοις.
 8, 9. Ἡ χάρις δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει τοῖς τοιοῦτοις · Μὴ φοβεῖσθε, ἐλπύσατε ἐπὶ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ νῦν C καὶ ἕως τῆς συντελείας.

1. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ κατὰ τὸν Δαβὶδ λαοῦ σου τοῦ ποιούντος οὕτως τὰ θελήματά σου.
 2. Ὡς ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ, ἐτάξασθε ἑαυτὸν τῷ Θεῷ τῆς ὑπακοῆς · ἐρμηνεύεται γὰρ Ἰακώβ ἀκοή (4).
 3. Εἰ πρόνοιαν τοῦ λοιποῦ ποιήσομαι (5) τοῦ σώματός μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἔσχεν τι, etc.
 (2) N. 3. Οὐδέ, etc. N. 4-6, juxta divisionem quæ supra, εἰ μὴ, ὡς, etc., ἔχον τεταπεινῶνται ὑπὸ, etc., ἐταπεινῶνται ἑαυτὸν usque ad εὐχρέστησά σοι. N. 8. Γένοιτο, etc., ὡς τοῖς, etc. N. 9, 10. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, etc., καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου βιβλίου ἐπὶ τὸν τρισκαδέκατον, του-

τέστιν ἀπὸ τῆς, etc., ἀποτάξασθαι μὲν, etc., ἐκδοῦναι δὲ ἑαυτὸν ὅλον τῷ Θεῷ, καὶ ἐν ταῖς, etc., λοιπὸν ἀνιῶν εὐρίσκεται ὡς περ ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου βαθμοῦ ἀνιῶν τις ἐπὶ τὸν τρισκαδέκατον ὑψηλότερος ἀναφαίνεται, οὕτω καὶ οὗτος ἐπὶ τὸν μείζονα φωτισμὸν τοῦ Κυρίου ἀναβέβηκεν.

- (4) Ὑπακοή.
 (5) Ποίησον μετὰ τοῦ σώματός μου.

4. Εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου.
 5. Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου,
 6. Καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμῶν,
 7. Καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου,
 8. Ἔως οὐ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ,
 9. Σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.
 10. Ἴδου ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ.
 11. Εὗρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ.
 12. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ.
 13. Προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.
 14. Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου,
 15. Σὺ καὶ ἡ κιθαρὰ τοῦ ἁγιάσματος σου.
 16. Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην,
 17. Καὶ οἱ ὄσιοί σου ἀγαλλιάσονται [ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται].
 18. Ἐνεκεν Δαβὶδ τοῦ δούλου σου

- A 4. Si ascendero in lectum strati mei,
 5. Si dederō somnum oculis meis,
 6. Et palpebris meis dormitationem,
 7. Et requiem temporibus meis.
 8. Donec inveniam locum Domino,
 9. Tabernaculum Deo Jacob.
 10. Ecce audivimus eam in Ephratha.
 11. Invenimus eam in campis silvæ.
 12. Introibimus in tabernacula ejus :
 13. Adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.
 14. Surge, Domine, in requiem tuam,
 15. Tu et arca sanctificationis tuæ.
 16. Sacerdotes tui induentur justitiam,
 17. Et sancti tui exultabunt [exultatione exultabunt].
 B tabunt].
 18. Propter David servum tuum

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. Εἰ μὴ ἐπ' (1) ἐδάφους ὕπνωσα τοῦ λοιποῦ.
 5, 6. Εἰ παύσομαι ἀγρυπνῶν, καὶ προσευχόμενος, καὶ μελετῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ σου.
 7. Καὶ εἰ δώσω ἀνεσιν τῇ διανοίᾳ τῆς καρδίας μου περὶ τὰ νοήματα τῶν Γραφῶν.
 8, 9. Ἔως οὐ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ οἰκοδομήσω ἐμαυτὸν οἶκον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀνάπαυσιν τῷ Θεῷ ὑπακοῆς (2)· εἶπαμεν γάρ, Ἰακώβ ἐρμηνεύεται ὑπακοή.
 10. Ἴδου ἠκούσαμεν ἐν Εὐαγγελίῳ, ὅτι αὕτη (3) ἔστιν ἡ ἀνάπαυσις τοῦ Θεοῦ, ὅταν τις πωλήσῃ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ δῶ ἡμισητῶν, καὶ ἀπέλθῃ, καὶ ἀποτάξῃται· Ἐφραθὰ γὰρ ἐρμηνεύεται παραδιδόντος καρποφορίας.
 11. Εὗρομεν (4) τὴν ἀνάπαυσιν ταύτην εἰς τὴν ἔρημον, ἐνθα τὸ πληθὺς ἔστι τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐχόντων ἠπλωμένας τὰς καρδίας πρὸς τὸν Θεόν· ὅγλον, τοὺς μοναχοὺς λέγει.
 12. Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ μοναστήρια πρὸς τὸ ἀποτάξασθαι.
 13. Τὸν σταυρὸν αὐτοῦ προσκυνήσομεν, ἐνθα ἐπάγησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.
 14. Προσεύχονται οἱ ἡγούμενοι ὑπὲρ τῶν ἀποτασσόμενων, λέγοντες· Ἐλθέ, Κύριε, εἰς τὴν καρδίαν τούτων τῶν τὴν ἀνάπαυσίν σου τελούντων (5).
 15. Σὺ ἐλθέ, καὶ ἡ χάρις σου σὺν τοῖς ἁγίοις σου πάσιν.
 16. Ἡμεῖς οἱ ἱερεῖς σου ἐνδυσόμεθα (6) διὰ τῆς διδασκαλίας τούτους τοὺς τῆς δικαιοσύνης υἱούς.
 17. Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοί σου καὶ πᾶσα ἡ ἀδελφότης ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῇ ἀποταγῇ τούτων τῶν προελθόντων.
 18. Διὰ τὸν χορὸν τὸν πεποθημένον τῶν ἁγίων σου· Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύεται πεποθημένος.

4. Nisi in futurum humi somnum capiam :
 5, 6. Si cessavero vigilare, et orare, et meditari die ac nocte in lege tua.
 7. Et si dederō requiem menti cordis mei in Scripturis perscrutandis.
 8, 9. Donec gratia tua ædificabo me ipsum in domum Domino, et requiem Deo auscultationis : diximus enim quod Jacob interpretatur auscultatio,
 C 10. Ecce audivimus in Evangelio, quod hæc est requies Dei, cum quis vendiderit omnia bona sua, et dederit pauperibus, et abiverit, et omnibus renuntiaverit : Ephratha enim interpretatur de eo, qui præbet fructuum ubertatem.
 11. Invenimus requiem hanc in eremo, ubi est multitudo virorum habentium corda sua expansa ad Deum (manifestum est, quod monachos significat).
 12. Introibimus in monasteria ad renuntiandum mundo.
 13. Crucem ejus adorabimus, ubi confixi sunt pedes ejus.
 14. Orant præsides monachorum pro iis, qui mundo renuntiaverunt, dicentes : Veni, Domine, in cor istorum, qui requiem tuam efficiunt.
 D 15. Veni tu, et gratia tua cum omnibus sanctis tuis.
 16. Nos sacerdotes tui induemur per doctrinam his justitiæ filiis.
 17. Et omnes angeli tui, et omnis fraternitas exultabunt in renuntiatione seu professione horum, qui ad monasticam vitam venerunt.
 18. Propter chorum desideratum sanctorum tuorum : David enim interpretatur desideratus.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐπ' deest.
 (2) Τῆς ὑπακοῆς· εἶπαμεν γάρ, ὅτι Ἰακώβ, etc. ;
 (3) Τριαύτη, etc.
 (4) Εὗραμεν, etc., πρὸς τὸν Θεόν, 'τουτέστι τούς.

- etc.
 (5) Ἐκτελούντων.
 (6) Ἐνδυσόμεθα τούτους δ. τ. δ. τοὺς τῆς δ. αὐτοῦ υἱούς.

19. Non avertas faciem Christi tui.
 20. Juravit Dominus David veritatem,
 21. Et non frustrabitur eam [eam] :
 22. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
 23. Si custodierint filii tui testamentum meum,
 24. Et testimonia mea hæc, quæ docebo eos,
 25. Et filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam.
 26. Quoniam elegit Dominus Sion :
 27. Elegit eam in habitationem sibi.
 28. Hæc requies mea in sæculum sæculi ;
 29. Hic habitabo, quoniam elegi eam.
 30. Viduam ejus benedicens benedicam :
 31. Pauperes ejus saturabo panibus.
 32. Sacerdotes ejus induam salutari,
 33. Et sancti ejus exsultatione exsultabunt.
 34. Illuc producam cornu David :

- A 19. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου.
 20. Ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν,
 21. Καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτὴν [αὐτόν].
 22. Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.
 23. Ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου,
 24. Καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτούς,
 25. Καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθιούνηται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.
 26. Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών.
 27. Ἠρετίσαστο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑαυτοῦ.
 28. Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος.
 29. Ὡδε κατοικήσω, ὅτι ἠρετισάμην αὐτήν.
 30. Τὴν χήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλόγησω.
 31. Τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων.
 B 32. Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν,
 33. Καὶ οἱ ὄσιοι αὐτῆς ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται.
 34. Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρασ τῷ Δαβὶδ.

ATHANASHII INTERPRETATIO.

19. Non auferas a nobis gratiam Filii tui.
 20, 21. His rebus, quas promisit Dominus diligenti-
 gentibus se, non privabit eos : David enim inter-
 pretatur dilectus.
 22. Filii vestri, quos paritis per gratiam meam,
 ipsi hæreditabunt regnum cælorum : hæc dicit
 omnibus præsidibus monachorum.
 23, 24. Qui sub potestate sunt uniuscujusque
 vestrum, si habeant in corde suo testamentum
 meum, et has meas passiones, quas ut discant,
 eos illumino gratia mea ;
 25. Et in sempiternum opera justitiæ eorum re-
 gnabunt.
 26. Quoniam elegit Dominus cor faciens præcepta
 sua : Sion enim interpretatur specula, quale est
 cor.
 27. In tali corde libenter inhabitabit Deus.
 28. Requiescam in tali corde, et nunc, et in fu-
 turo sæculo.
 29. In ipso inhabitabo, et inambulabo, quoniam
 dilexi illud.
 30. Ejus hospitalitatem benedicens benedicam.
 31. Mansuetudinem ejus, et silentium saturabo
 eloquiis meis.
 32. Deprecationes ejus, et supplicationes salute
 circumdabo.
 33. Et opera ejus immaculata in regno cælorum
 exsultabunt.
 34. In superna Jerusalem excitabo regnum in
 populo desiderato : David enim interpretatur desi-
 ratus.

19. Μὴ ἀντανέλθῃς ἀφ' ἡμῶν τὴν χάριν τοῦ Υἱοῦ σου.
 20, 21. Ἄ ἐπηγγειλάτο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν
 αὐτόν, οὐ μὴ στερήσῃ αὐτούς (1). Δαβὶδ γὰρ ἐρμη-
 νεύεται ἀγαπητός.
 22. Τὰ τέκνα ὑμῶν, ἃ τίχτετε διὰ τῆς χάριτός
 μου, αὐτὰ κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα-
 νῶν ταῦτα πρὸς ἕκαστον τῶν ἡγουμένων λέγει.
 23, 24. (2) Ἐὰν οἶόν τε ὑπὸ τὴν χεῖρα ἐνδὸς ἐκά-
 στοῦ ὑμῶν ἔχωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν διαθήκην
 μου, καὶ τὰ παθήματά μου ταῦτα, ἃ φωτίσω αὐτούς
 εἰδέναι διὰ τῆς χάριτός μου.
 25. Καὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν βασιλεύ-
 σουσι ἀτελευτήτως.
 26. Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος καρδίαν τὴν ποιούσαν
 τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται σκοπευ-
 τήριον, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία.
 27. Ἐν τῇ τοιαύτῃ καρδίᾳ ἡδέως ἐνοικήσει (3) ὁ
 Θεός.
 28. Ἀναπαύσομαι ἐν τῇ τοιαύτῃ καρδίᾳ καὶ ἐν τῷ
 νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 29. Ἐν αὐτῇ ἐνοικήσω, καὶ ἐμπεριπατήσω, ὅτι
 ἠγάπησα αὐτήν.
 30. Τὸ φιλόξενον αὐτῆς εὐλογῶν εὐλόγησω.
 31. Τὸ πρᾶον αὐτῆς καὶ ἡσύχιον χορτάσω τῶν λο-
 γίων μου.
 32. Τὰς δεήσεις αὐτῆς, καὶ ἰκεσίας περιβαλῶ σω-
 τηρίαν.
 33. Καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς τὰ ἄμωμα ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τῶν οὐρανῶν ἀγαλλιάσονται.
 34. Ἐν τῇ ἀνω Ἰερουσαλήμ ἐξανατελῶ τὴν βασι-
 λείαν τῷ λαῷ τῷ πεποθημένῳ. Δαβὶδ γὰρ ἐρμηνεύε-
 ται πεποθημένος.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Αὐτόν, etc.

(2) N. 23. Ἐὰν οἱ ὄντες ὑπό, etc. N. 24. Καὶ τὰ

παθήματά μου, etc.

(3) Ἐνοικεῖ, etc.

35. Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου.
 36. Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην.
 37. Ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἅγιάσμα μου.
 Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΑΒ'.
 1. Ἴδου δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνόν,
 2. Ἄλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό ;
 3. Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸ καταβαίνειν ἐπὶ πώγωνα,
 4. Τὸν πώγωνα τὸν Ἀαρὼν.
 5. Τὸ καταβαίνειν ἐπὶ τὴν ὄραν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.

- A 35. Paravi lucernam Christo meo.
 36. Inimicos ejus induam confusione :
 37. Super ipsum autem effloret sanctificatio mea.
Canticum graduum David. PSAL. CXXXII.
 1. Ecce quam bonum, et quam jucundum,
 2. Habitare fratres in unum !
 3. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam.
 4. Barbam Aaron,
 5. Quod descendit in oram vestimenti ejus :

ATHANASII INTERPRETATIO.

35. Θεωρεῖται (1) μὲν εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν καὶ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ πρὸς τὰ δεδομένα [λεγόμενα] δὲ ἀλληγορεῖται τὸ, *Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου*, τούτέστιν· Ἡυτρέπισα φῶς ἀίδιον τῷ λαῷ μου τῷ χρισθέντι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ βαπτίσματος.

36. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις, καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου, καὶ τοὺς πειθομένους αὐταῖς (2), καὶ ἐχθροὺς οὓσι τοῦ λαοῦ μου, ἐνδύσω αἰσχύνην αἰώνιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

37. Ἐπὶ δὲ τὸν χορὸν τῶν ἁγίων ἐπελεύσεται ἡ χάρις μου, καὶ ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ (3) ἥλιος.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (4)· Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τῷ Δαβίδ, τούτέστι τέρψις ὑπάρχουσι καὶ ἀγαλλίας τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οἱ ἀναβαίνοντες εἰς τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς ἀποταγῆς· ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρὸ αὐτοῦ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἀποτασσομένων τῷ κόσμῳ εἴρηται, διὰ τοῦτο ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ οὐ λέγει μόνον, ὡς ἐν τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἀναβαθμοῖς, Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, ἀλλὰ προστίθεται τὸ τῷ Δαβίδ, ἵνα ὀφθῆ, ὅτι τούτου τοῦ ἀναβαθμοῦ ἡ ψὴδὴ τῷ *ἰκαρῷ τῇ χειρὶ*, ὡσανεὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, εἴρηται. Ῥδὴ γὰρ τέρψις ἐστίν· εἶτα τῶν Ἀναβαθμῶν, λέγω δὴ τῶν ἀνεληθόντων ἀπὸ τοῦ τρισκαίδεκάτου ἀναβαθμοῦ ἐπὶ τὸν τεσσαρεσκαίδεκάτον. Εἶτα τῷ Δαβίδ, ὡς προεῖπον, ἐρμηνεύεται τῷ *ἰκαρῷ τῇ χειρὶ*, φησὶ δὴ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· ὡς προεῖπον οὖν, τέρψις (5) ὑπάρχουσι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οἱ ἀναβαίνοντες εἰς τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς ἀποταγῆς, ὡς καὶ ὁ πρῶτος στίχος δηλοῖ, ἀπὸ τούτου Κυρίου (6) λέγοντος.

Titulus præpositus continet : *Canticum Graduum David*, hoc est oblectationi et gaudio sunt Dei Filio, qui ascendunt in perfectam cognitionem monasticæ renuntiationis : quoniam psalmus qui præcedit, ex persona dictus est eorum, qui mundo renuntiarunt, propterea in hoc psalmo non dicit solum, ut in præcedentibus psalmis gradualibus : *Canticum Graduum*, sed additur *David* : adeo, ut manifestum sit, quod canticum hujus gradus *manu forti*, hoc est Dei Filio dictum est : *Canticum* autem oblectatio est. Deinde verbum illud *Graduum* explico de iis qui ascendunt a decimo tertio gradu ad decimum quartum. Deinde : *David*, quod, ut antea dixi, interpretatur, *manu forti*, hoc est Dei Filio : quemadmodum igitur superius dixi, oblectationi sunt Dei Filio, qui ascendunt ad perfectam cognitionem renuntiationis, sicut primus versiculus declarat, a quo Dominus ita sermonem exorditur.

1, 2. Τί τοιοῦτο καλὸν, ἢ τί τερπνόν ὡς τοὺς ἀποτασμένους τῷ κόσμῳ ὁμοῦ εἶναι συμψύχως (7), καὶ ἐν φρονούντες ;

3-5. Ὡς τὸ μύρον τὸ πνευματικόν, ὥπερ (8)

C 1, 2. Quid ita pulchrum, aut jucundum, sicut ii, qui mundo renuntiant, cum simul sint unanimes, et unum sentientes ?

3-5. Sicut unguentum spirituale, quo unctus est

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Θεωρεῖ, etc., καὶ πρὸς τὰ ἀποδομένα δέ, etc.
 (2) Αὐτοῖς.
 (3) Deest art. ὁ.
 (4) Ἡ διὰ τῆς ἀναβαθμῶν περιέχει· Ῥδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν, τούτέστι τέρψις, etc.
 (5) Τέρψις.
 (6) Δηλοῖ, αὐτὸ τούτο τοῦ Κυρίου, etc.
 (7) Συμψύχως τὸ ἐν φρονούντας ;
 (8) Ὅπερ ἐχρίσθη, etc., τῷ κόσμῳ κατὰ Θεὸν, καὶ ὄντες, etc., καὶ ἰρωεῖς, etc., καὶ ἐγένετο, etc., ἐχρίετο ὁ ἱερεὺς, ὅταν προσχερίζετο, etc., κάλαμος δὲ εὐωδίας ἐστίν, etc. Ὅπερ ἠρμηνεύθη σμύρνα, etc. ὅπερ ἠρμηνεύθη τὸ κιννάμωμον, etc. Τὸ τῆς ἱερέως

(leg. ἰρωεῖς) ὄνομα, etc. Τῆς χάριτος, καὶ τὴν γρηγόρησιν, etc. Διὰ τοῦτο οὖν ἀπέεικασεν αὐτούς, etc. Καὶ ἐπὶ τὸ περιστόμιον τοῦ ἱματίου· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ ψα τοῦ ἐνδύματος, τὸ περιστόμιον τὸ κυκλοῦν τὸν τράχηλον, καὶ ἐπληροῦτο ἀναγκαιῶς τοῦ μύρου ἀμφοτέρω, etc. Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, τούτέστιν εἰς τὴν διάνοιαν· πληροὶ γὰρ τῆς, etc. Πληροὶ δὲ καὶ κύκλω γλυκύτητος διδασκαλίαν τῆς ψυχῆς, etc. Καὶ πάλιν ἐστὶ συνιδεῖν, etc. Τὸ μύρον ἐκεῖνο ἀπέεικασεν αὐτούς, ἐπειδὴ περ ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκεῖνων εἰρήκαμεν, etc. Εἰς τὸ ἔλαιον, etc. Μεστὴ ἐλέους, etc. Μύρον ἐκκενωθὲν εὐωδίας· ἀναγκαιῶς, etc. Τοῦ Χριστοῦ κατὰ χάριν· μέλλοντος, εἰκότως, etc.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

Aaron, ita sunt, et qui mundo morientes ipsi renuntiarunt, et unanimes sunt. Nam illud unguentum componebatur ex myrrha, et cinnamomo, et calamo bene olenti, et iride (a) : hæc enim miscebantur in oleo, atque ita fiebat unguentum unguentorum, quo ungebatur sacerdos, cum initiabatur ad sacra Deo facienda : ita enim præceperat Deus Moysi in libro Exodi⁸⁶. Myrrha igitur interpretatur *concentus eorum*; cinnamomum autem *possessio immaculata*; calamus vero *benevolens* est Spiritus sanctus. Dominus enim inquit : *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*⁸⁶, scilicet Spiritus; iris autem interpretatur *vigilantia*. Ita igitur etiam isti compositi existunt, renuntiantes, inquam, mundo secundum Deum, propter eorum concentum, quod interpretatur *myrrha*; et propter possessionem immaculatarum suarum operationum, quod interpretatur *cinnamomum*; et propter gratiam Spiritus sancti, qui est *calamus benevolens*; et propter animæ vigilantiam, quam significat *iridis* nomen. Hæc igitur habentes, qui mundo renuntiant, scilicet concentum inter ipsos et possessionem immaculatarum actionum, et fragrantium gratiæ, et vigilantiam, miscent ea cum misericordia, et fit unguentum Deo in odorem suavitatis. Propterea igitur assimilatur eos unguento effuso in caput sacerdotis. Aliam etiam interpretationem accipere possunt iidem psalmi versiculi. Nam cum unguentum electum effunditur in caput sacerdotis, necessario descendit in ejus barbam, quemadmodum dixit psalmus : et in superhumere, quod ejus collum circuit, et necessario utraque unguento implentur, barba scilicet et ora vestimenti ejus. Ita igitur, inquit, sunt etiam qui unanimiter secundum Deum mundo renuntiant; effunditur enim in ipsos Spiritus sanctus a Deo, qui est unguentum spirituale, et descendens in caput, hoc est in mentem, implet gratia sua etiam minimos cordis sensus, veluti barbam. Circumimplet etiam dulcedinis doctrina animam, perinde ac oram vestimenti, ut dicat : *Christi bonus odor sumus in iis, qui salvi sunt*⁸⁷. Rursus animadvertere licet, quod propter hoc idem unguentum, unguento illi eos assimilavit, quoniam ex iis quatuor, quæ recensimus, præparatur unguentum illud in oleo; ita etiam isti ex quatuor Evangelii præparati sunt in Dei charitate, quæ est plena olei, et fructuum pacificorum. Non solum autem in hunc modum, sed etiam aliter intelligere licet mentem hujusmodi psalmi, quam ob causam unguento illi spirituali eos assimilaverit, quoniam omnino isti membra sunt Christi, de quo propheta inquit : *Unguentum novum nomen tuum*. Apposite igitur, veluti divini unguenti, videlicet Christi, secundum gratiam membra existentes, merito etiam unguento iidem assimilati sunt.

⁸⁶ Exod. xxx, 23, 24. ⁸⁷ Psal. xlv, 2. ⁸⁸ II Cor. ii, 15.

(a) Herba aromatica; casia dicitur in Latin. vulg. edit.

Ἀ ἐχρίσθη Ἰσαακ, οὕτως εἰσὶ καὶ οἱ ἀποταξάμενοι τῷ κόσμῳ καταθανόντες, καὶ οἱ ὄντες ὁμοψυχοί. Ἐκεῖνο γὰρ τὸ μύρον κατεσκευάσθη ἀπὸ σμύρνης, καὶ κιννάμωμου, καὶ καλάμου εὐώδους, καὶ ἱρέως· ἐμίγνυτο γὰρ ταῦτα ἐν ἐλαίῳ, καὶ ἐγένετο μύρον μυρεψικόν· καὶ τοῦτω ἐχρίσθη ὁ ἱερεὺς, ὅταν προσεχειρίζετο ἱερατεῦσιν τῷ Θεῷ· οὕτω γὰρ ἦν προστάξας ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῆϊ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἐξόδου. Ἐρμηνεύεται οὖν σμύρνα μελωδία αὐτῶν· κιννάμωμον δὲ ἐρμηνεύεται κτίσις δμῶμος· κάλαμος δὲ εὐώδης ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ γὰρ Κύριός φησιν· Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως δειψύραξου, τουτέστι τὸ Πνεῦμα· ἱερέως [ἱερεῖς] δὲ ἐρμηνεύεται γρηγόρησις. Οὕτως οὖν καὶ οὗτοι ὑπάρχουσι συγκαίμενοι, λέγω δὴ οἱ ἀποταξάμενοι κατὰ Θεὸν διὰ μελωδίας· αὐτῶν, ὅπερ ἐρμηνεύεται σμύρνα· καὶ διὰ τῆς κτήσεως τῶν ἔργων αὐτῶν τῶν ἀμώμων, ὅπερ ἐρμηνεύεται τὸ κιννάμωμον· καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἐστὶν ὁ κάλαμος ὁ εὐώδης· καὶ διὰ τῆς ἐργηγόρσεως τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἠρμηνεύθη τὸ τοῦ ἱερέως ὄνομα. Ταῦτα οὖν ἔχοντες οἱ ἀποταξάμενοι, τὴν μελωδίαν αὐτῶν, καὶ τὴν κτήσιν τῶν ἔργων τῶν ἀμώμων, καὶ τὴν εὐωδίαν τῆς χάριτος, καὶ τὴν ἐργηγορσίαν, μίσγουσιν αὐτὰ ἐλεημοσύνη, καὶ ἐστὶ μύρον τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας. Διὰ τοῦτο οὖν ἀπηκλ. . . [ἀπεικάζει] αὐτοὺς τῷ μύρῳ τῷ βληθέντι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἱερέως. Καὶ ἄλλην δὲ ἐρμηνείαν ἔχουσιν οἱ αὐτοὶ στίχοι. Ἦνίκα γὰρ ἐπέχεε τὸ μύρον τὸ προλεχθὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἱερέως, ἀναγκαίως κατήει ἐπὶ τὸν πώγωνα αὐτοῦ τὸ μύρον, καθὼς εφρηκεν ὁ ψαλμὸς, καὶ ἐπὶ τὸ περιστόμιον τὸ κυκλοῦν τὸν τράχηλον, καὶ ἐπληροῦντο ἀναγκαίως τῷ μύρῳ τὰ ἀμφοτέρα, ὃ τε πώγων καὶ ἡ ἕρα τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ. Οὕτως οὖν, λέγει, εἰσὶ καὶ οἱ ὁμοψύχως κατὰ Θεὸν ἀποταξάμενοι· ἐπιπέχεται γὰρ αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ μύρον, καὶ κατελθὼν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, τουτέστι εἰς διάνοιαν, πληροῖ τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ τὰ λεπτὰ νοήματα τῆς καρδίας, ὡσανεὶ τὸν πώγωνα. Πληροῖ καὶ κύκλιον γλυκύτητος τὴν διδασκαλίαν τῆς ψυχῆς [τῆς διδασκαλίας τὴν ψυχὴν], ὅπερ ἐστὶν ἡ ἕρα τοῦ ἐνδύματος, ἕνα λέγει· Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν ἐν τοῖς σωζομένοις. Καὶ πάλιν ἐστὶ συνιδεῖν, ὅτι διὰ τοῦτο τὸ μύρον ἐκεῖνο τὸ μύρον [ἐκείνῳ τῷ μύρῳ] ἀπέικασεν αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκείνων, ὧν εἰρηκαίμεν, κατεσκευάσθη εἰς ἔλαιον ἐκεῖνο τὸ μύρον· οὕτως οὖν καὶ οὗτοι ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἧτις ὑπάρχει μεστὴ ἐλαίου καὶ καρπῶν εἰρηγικῶν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐστὶν ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν· διὰ ποίαν αἰτίαν τῷ μύρῳ ἐκείνῳ τῷ πνευματικῷ ἀφωμόλωσε τοὺς τοιοῦτους· ἐπειδὴ ὄντως οἱ τοιοῦτοι Χριστοῦ μέλη τυγχάνουσι, περὶ οὗ ὁ προφήτης λέγει· Μύρον ἐκκενωθὲν ὀνομάσθαι ἀναγκαίως οὖν ὡς τοῦ Θεοῦ μύρου, ὡσανεὶ Χριστοῦ, κατὰ χάριν μέλη ὄντες, εἰκίτως καὶ αὐτοὶ υἱῶν ἀπεικασθήσων.

6. Ὡς ὄρος Ἄερμών ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Α Σιών.

7. Ὅτι ἐκεῖ ἐνετεῖλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν,

8. Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. ΨΑΛ. ΡΑΓ'.

1. Ἴδου δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι Κυρίου.

2. Οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου,

3. Ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

6. Sicut ros Hermon, qui descendit in montes Sion.

7. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, 8. Vitam usque in sæculum.

Canticum graduum. PSAL. CXXXIII.

1. Ecce nunc benedicite Dominum, omnes serv. Domini.

2. Qui statis in domo Domini,

3. In atriis domus Dei nostri.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

ο. Ὄρος Ἀερμών ἐρμηνεύεται ὄρος ἐνδοξα- Β ζόμενος· τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι οὕτως ὑπάρχουσι, περὶ ὧν ἄνω εἰρήκαμεν, ὡς ἡ χάρις τοῦ (1) Πνεύματος ἡ πολυποίκιλος, ἡ κατιοῦσα ἐπὶ τοὺς προφήτας, καὶ ἐπουρανίου πόλεως· ἡ ὄροςος γὰρ ἡ ἐνδοξαζόμενη, δηλον, ὅτι τὰ χαρίσματα εἰσι τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τὸ λεπτότατον αὐτῶν, καὶ ὠφέλιμον· τὰ δὲ ὄρη δηλονότι οἱ προφῆται εἰσιν· ἡ δὲ Σιών σαφῶς ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐν πολλοῖς ἀποδέδεικται. Οὕτως οὖν καὶ οὗτοι ὁμοψύχως ἀποταξάμενοι· ἔχουσι διάφορα χαρίσματα, καὶ ὡς ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ ὄντες, οὕτως πολιτεύονται.

7, 8. Ὅτι ἐκεῖ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐπηγεῖλατο ὁ Κύριος λέγειν· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, ἀπολάβετε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰς τοὺς ἀε- C λευτήτους αἰῶνας.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· Ῥδὴ τῶν ἀναβαθμῶν τῷ Δαβὶδ, ὃ ἐστίν, ὅτι ἡ ψδὴ αὕτη τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ Δαβὶδ ἐστὶ· τουτέστιν, οὐκ ἐτι ἐκ προσώπου τῶν ἐπιστρεψάντων ἐστὶν ἡ ψδὴ, ἀλλὰ τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ, λέγω δὴ τῷ Ἰψ τοῦ Θεοῦ· οὕτω γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Δαβὶδ ὄνομα ἱκανὸς χειρὶ. Προστάσει γὰρ αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀποταξάμενοις καὶ κατοικοῦσιν ἅμα ἐπὶ τὸ αὐτὸ λατρεύειν αὐτῷ ἐν εὐχρινεῖ διανοίᾳ.

Titulus præpositus continet : Canticum graduum David, hoc est, quod hoc canticum graduum David est : nempe non amplius ex persona eorum, qui se converterunt canticum hoc dicitur, sed ad manu fortem pertinet, hoc est ad Dei Filium : ita enim interpretatur nomen David manus fortis. Ipse enim Dei Filius præcipit iis qui mundo renuntiaverunt, et simul in unum habitant, ut sincero corde illi serviant.

1. Ὑμῖν λέγω τοῖς ἀποταξάμενοις· [Ἴδου δὴ] Ἰκανῶς (3) εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, τουτέστιν ἐμέ· τὸ γὰρ δὴ ἱκανῶς ἐρμηνεύεται [Ἴδου δὴ ἐρμηνεύεται], οἱ (4) ἐκδεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ, οἱ τῇ διανοίᾳ νήφοντες, καὶ ἀνιστάμενοι, αὐτὴν παριστῶντες τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ὕψει τῶν οὐρανῶν.

2, 3. Καὶ ἐδραῖοι ὄντες ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν αὐταῖς ἀλιζόμενοι.

² Matth. xxv, 34.

6. Ros Hermon interpretatur ros glorificatus : hoc igitur significat, quod ita sunt ii, de quibus supra locuti sumus, sicut gratia Spiritus multifaria, quæ descendit in prophetas, et quæ supercælestis civitatis est ; ros enim glorificatus evidens est, quod sunt dona Spiritus sancti propter eorum sublimitatem et utilitatem . montes autem prophetæ nimirum sunt : Sion autem manifeste supernam Jerusalem multis in locis significare ostensum est. Ita igitur etiam isti unanimiter mundo renuntiantes habent diversa dona, et perinde ac in superna Jerusalem essent, ita vitam agunt.

7, 8. Quoniam illic in superna Jerusalem promissit Dominus se dicturum : Venite, benedicti Patris mei, accipite præparatum vobis regnum ante constitutionem mundi ² in sempiterna sæcula.

1. Vobis dico, qui mundo renuntiastis : Abundanter benedicite Dominum, hoc est me : illud enim ecce nunc abundanter, seu affatim interpretatur de iis, qui seipsos tradiderunt in Christi patientiam, mente vigilantes, atque assurgentes, illam præsentantes voluntati Dei in sublimitate cælorum.

2, 3. Et firmi existentes in Dei præceptis, et in ipsis immorantes.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τοῦ ἁγίου Πνεύματος, etc. Τοὺς προφήτας τῆς ἐπουρανίου, etc. Τὰ δὲ ὄρη, δηλον, ὅτι οἱ, etc. Ἀποδέδεικται, etc. Οὗτοι οἱ ὁμοψύχως κατὰ Θεὸν ἀποταξάμενοι, etc.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc. Τῷ Δαβὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται, ὅτι, etc. Τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα, etc.

(3) N. 1. Comment. incipit a verb. Ἰκανῶς.

(4) N. 2. Πάντες λέγει οἱ ἐκδεδωκότες ἑ. εἰ. τ. ὑπακοῆν τοῦ Χριστοῦ. N. 3. Οἱ τῇ διανοίᾳ νήφοντες, καὶ ἀνατεταμένην αὐτὴν, etc. usque τῶν οὐρανῶν. N. 4, 5, 6. Ἐν ταῖς ἐπερχομέναις, etc. usque ad εὐχαιοσύνας τὸν Κύριον.

4. In noctibus extollite manus vestras in Sancta, A

4. Ἐν ταῖς νυξίν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ Ἅγια,

5. Et benedicite Dominum.

5. Καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

6. Benedicat te Dominus ex Sion :

6. Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιών,

7. Qui fecit cœlum et terram.

7. Ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

4. In supervenientibus vobis incursibus tenebrarum, hoc est inimici, intendite corda vestra in cœlum, respicientes reposita vobis bona.

4. Ἐν ταῖς ἐπερχομέναις ὑμῖν εισβολαῖς τοῦ σκότους, τούτέστι τοῦ ἐχθροῦ, ἀνατείνετε τὰς καρδίας ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀποδέποντες τὰ ἀποκείμενα μὲν ἀγαθὰ.

5. Et operibus justitiæ, et gratiarum actionibus Dominum glorificate.

5. Καὶ δοξάζετε διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐχαριστίας τὸν Κύριον.

6, 7. Mittet tibi Dominus ex sanctis suis altitudinibus gratiam suam protegentem te, et sanctificantem.

6, 7. (1) Καταπέμφει σοι Κύριος ἐκ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ὑψωμάτων τὴν χάριν αὐτοῦ σκέπουσάν σε καὶ ἀγιάζουσάν.

Quare autem numerus psalmorum gradualium B est quindecim psalmorum . gratia Jesu Domini nostri dicemus. Vobis omnibus manifestum est, quod omnes, qui secundum Deum proficiunt, sunt filii lucis, et filii diei, quemadmodum hoc ipsa dicit Apostolus scribens Thessalonicensibus : *Omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei* ⁸⁹; et rursus paucis interjectis : *Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus* ⁹⁰; et rursus ipse Dominus de se ipso hæc eadem dicit in Evangelio; diem se ipsum, et lucem esse designans dicendo : *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quoniam lucem hujus mundi videt* ⁹¹; et rursus : *Ego sum lux mundi* ⁹². Porro ut antea diximus, qui Domino adherent, diei et lucis filii sunt. Non ignoratis etiam hoc, dilecti, quod cum vox ad extremum deficit, dies est horarum quindecim. Propterea igitur et graduales quindecim sunt, ut notum sit omnibus, quod sunt de die lucis perfecta, hoc est de luce ascendentium per gradus in perfectionem secundum ascensionem in Christo. Non autem propter hoc solum, sed etiam propter illud, quod decimo tertio gradu, in psalmo inquam : *Memento, Domine, David* ⁹³, locutus est de iis qui mundo renuntiarunt, ut significaret, quod tales plurima luce donantur. Ascenderunt enim gradum qui Jesus est, et pervenerunt in altiore cognitionem lucis Christi. Defecit enim apud eos nox peccati; etenim se ipsos dederunt ad ascendendum quidem in lucem diei, videlicet Christi per quindecim gradus, ut omnibus manifestum sit, quod apud eos omnino nox defecit, et infirmitas esse peccatum, quemadmodum antea dixi; gradus igitur horis perfecti diei comparati sunt, et expositi ex persona veræ lucis, et filiorum ejus.

μεινοὶ ἐκ προσώπου τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, καὶ τῶν τούτου υἱῶν.

⁸⁹ 1 Thessal. v, 5. ⁹⁰ ibid. 8. ⁹¹ Joan. xi, 9.

⁹² Joan. viii, 12. ⁹³ Psal. cxxxi, 1.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 7, 8. Καταπέμφει, σοι, etc. Διὰ τί δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς, etc. Καὶ πέντε ψαλμῶν, etc. Ἰησοῦ Χριστοῦ, etc. Καὶ υἱοὶ ἡμέρας, ὡσαύτως τοῦτο λέγει, etc. Τὰ αὐτὰ λέγει, etc. Διὰ τοῦτο λέγει, ἐάν, etc. Τοῦ κόσμου τούτου, etc. Οἴδατε δὲ καί, etc. Δέκα καὶ πέντε ὥρων γίνεται ἡ ἡμέρα. Διὰ τοῦτο οὖν οἱ ἀναβαθμοὶ πέντε καὶ δέκα εἰρηνται, etc. Τοῦ φωτός, τοῦτ' ἐστὶν τῆς ἐν Χριστῷ ἀναστροφῆς διηγούνται τὴν ἀνάβασιν τῆς προκοπῆς τῶν ἐν Χριστῷ κατὰ, etc. Ὡς ἐν βαθμοῖς, etc. Καὶ διὰ τοῦτο τῶν τρισκα-

δεκάτῳ ἀναβαθμῷ, etc. Τῷ Δαβὶδ, εἶρηκε περὶ τῶν ἀποτασσόμενων τῷ κόσμῳ, ἵνα σημαίνῃ, ὅτιπερ πλείονος φωτός ἤξιώται ὁ τοιοῦτος. Ὑπερέβη γὰρ τὸν δωδέκατον ἀριθμὸν (leg. vii. ἀναβαθμὸν) καὶ εἰς ὑψηλοτέραν γνώσιν ἀναβέβηκεν τοῦ φωτός, etc. Παρ' αὐτῶν (leg. vii. παρ' αὐτῶν) ἡ νύξ τῆς ἁμαρτίας· ἐαυτὸν γὰρ δίδωκεν ἀναβαίνειν, etc. Ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἀναβαθμοὺς, etc. Παρ' αὐτῶν, etc. Γεγένηται ἡ ἁμαρτία, etc. Ἐκ προσώπου, etc.

Ἀλληλούια. ΨΑΛ. ΡΑΔ'.

A

Alleluia. PSAL. CXXXIV.

1. Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου,
2. Αἰνεῖτε, δούλοι, Κύριον.
3. Οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου,
4. Ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.
5. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύριος.
6. Ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι καλόν.
7. Ὅτι τὸν Ἰακώβ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ Κύριος,
8. Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμὸν ἑαυτοῦ [ἑαυτοῦ].
9. Ὅτι ἐγὼ ἐγνώκα, ὅτι ὁ (α) μέγας ὁ Κύριος.
10. Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεούς.
11. Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν
12. Ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ.
13. Ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσοις.
14. Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς,
15. Ἀστραπάς εἰς ὑέτων ἐποίησεν.

(n) Deest uterque art. ὁ

B

1. Laudate nomen Domini,
2. Laudate, servi, Dominum.
3. Qui statis in domo Domini,
4. In atriis domus Dei nostri.
5. Laudate Dominum, quia bonus Dominus :
6. Psallite nomini ejus, quoniam suave.
7. Quoniam Jacob elegit sibi Dominus,
8. Israel in possessionem sibi [sui].
9. Quia ego cognovi, quod magnus est Dominus :
10. Et Deus noster præ omnibus diis.
11. Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit
12. In cælo, et in terra,
13. Et in mari, et in omnibus abyssis.
14. Educens nubes ab extremo terræ :
15. Fulgura in pluviam fecit.

ATHANASII INTERPRETATIO.

(1) *Explicatio tituli hujus psalmi deest in codice Barberino.*

1. Ἐπαινεῖτε τὴν ὠριότητα αὐτοῦ.
2. Οἱ ὑποτασσόμενοι αὐτῷ.
3. Οἱ ἀδιαλείπτως παριστάμενοι τῇ διανοίᾳ τῷ Θεῷ.
4. Ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
5. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι οὐ βούλεται τινα ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν θέλει (2) χωρῆσαι, καὶ τῶν αἰωνίων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι.
6. Ἀνυμνεῖτε (3) τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ καθαρῇ, ὅτι τοῦτο ὑμῖν ἀποδίδεται εἰς σωτηρίαν.
7. Ὅτι τὸν λαὸν τὸν ὄντα κατὰ τὸν Ἰακώβ ἀπλαστον τῇ καρδίᾳ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ Κύριος.
8. Τῇ (4) καρδίᾳ τὸν Θεὸν [ὄρωντας] περιεποίησατο εἰς πλοῦτον ἑαυτῶν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.
9. Συνετισθεὶς παρ' αὐτοῦ ἐπέγνων τὴν μεγαλειότητα αὐτοῦ διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ θανάτου αὐτοῦ.
10. Καὶ (5) αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν δυνατώτερός ἐστιν ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς, οἵπερ εἰσὶ λεγόμενοι μὲν, οὐκ ὄντες δὲ θεοὶ, εἴτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἴτε ἐν τῇ γῆ.
- 11, 12. (6) Τῷ γὰρ βουλῆματι αὐτοῦ οὐδεὶς οὔτε ἀντιστήναι ἐδυνήθη, οὔτε ἀντίσταται.
13. Καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ βαπτίσματος ἐν τῷ θανάτῳ ἑαυτοῦ πάντα ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησε, καὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις συνέτριψεν.

14. Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τοῦ κόσμου ἀνέδειξε προφήτας τοὺς περὶ τὸν Ἄγαθον (7), καὶ Συμεῶνα τὸν καλούμενον Νῆγερ, καὶ Λούκιον τὸν Κυρηναῖον, καὶ Μαναῆν τὸν Ἑρῴδου τοῦ τετράρχου σύντροπον.

15. Τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ φαίνειν τῷ κόσμῳ ἀπὸ ἀνατολῶν (8) καὶ ἕως δυσμῶν, καὶ ὡς ὑέτων κατιέναι τὸν λόγον αὐτῶν εἰς τὴν καρδίαν τὴν ξηρανθεῖσαν διὰ τῆς ἁμαρτίας.

¹¹ II Petr. III, 9. ¹² I Cor. VIII, 5. ¹³ Act. XIII, 1.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναθάρως περιέχει Ἀλληλούια. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἀλληλούια, ὅπερ δηλοῖ ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ψαλμοῦ, τουτέστιν Ἀνεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

(2) θέλει non legitur.

(3) Ἀνυμνεῖτε αὐτὸν ἐν καρδίᾳ, etc.

(4) Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται ἀνήρ ὄρων Θεόν, καὶ νοῦς ὄρων Θεόν τὸν λαὸν τὸν ὄρωντας, τῇ καρδίᾳ τὸν Θεόν

περιεποίησατο εἰς πλοῦτον ἑαυτῷ διὰ, etc.

(5) Καὶ ὅτι αὐτός, etc.

(6) N. 11. Τῷ, etc. Ἐδυνήθη, etc. N. 12, 13. Καὶ ἐ. οὐ. γὰρ, καὶ, etc. Καὶ ἐν τῷ θανάτῳ, etc.

(7) Ἄγαθ, καὶ Συμεῶνα, rel. desunt usque σύντροπον.

(8) Ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν αὐτῶν εἰς τὴν, etc.

16. Qui producit ventos de thesauris suis. A 16. Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ.
 17. Qui percussit primogenita Ægypti, 17. Ὅς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου,
 18. Ab homine usque ad pecus. 18. Ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους.
 19. Misit signa et prodigia 19. Ἐξαπέστειλε σημεῖα καὶ τέρατα
 20. In medio tui, Ægypte, 20. Ἐν μέσῳ σου, Αἴγυπτε
 21. In Pharaonem, et omnes servos ejus. 21. Ἐν Φαραῶν, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς δούλοις αὐτοῦ.
 22. Qui percussit gentes multas : 22. Ὅς ἐπάταξεν ἔθνη πολλά·
 23. Et occidit reges fortes. 23. Καὶ ἀπέκτεινε βασιλεῖς κραταιούς·
 24. Schon regem Amorrhæorum : 24. Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων,
 25. Et Og regem Basan, 25. Καὶ τὸν Ὅγ βασιλέα τῆς Βασάν,
 26. Et omnia regna Chanaan. 26. Καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χαναάν.
 27. Et dedit terram eorum hæreditatem, 27. Καὶ ἔδωκε τὴν γῆν αὐτῶν κληρονομίαν,
 28. Hæreditatem Israel populo suo. 28. Κληρονομίαν Ἰσραὴλ λαῷ αὐτοῦ.
 29. Domine, nomen tuum in æternum : 29. Κύριε, τὸ ὄνομα σου εἰς τὸν αἰῶνα·
 30. Et memoriale tuum in generationem et ge- 30. Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν καὶ γε-
 nerationem. B γενάν.

ATHANASHII INTERPRETATIO.

16. Eosdem apostolos dicit instructos præceptis ipsius circumivisse totam terram. 16. Τοὺς αὐτοὺς ἀποστόλους λέγει, τοὺς καταστ-
 σθέντας ἐκ τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ περιοδεύσα πᾶσαν τὴν γῆν.
 17. Principatus tenebrarum. Ægyptus enim tenebræ interpretatur. 17. Τὰς ἀρχὰς τοῦ σκότους· Αἴγυπτος γὰρ σκό-
 τος ἑρμηνεύεται.
 18. A diabolo, et usque ad potestates ejus, quæ ipsi obediunt, quemadmodum de illis scriptum est in Job. 18. Ἀπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ ἕως τῶν δυνάμεων αὐ-
 τοῦ τῶν ὄντων εἰς ἀκουσθὴν [ὑπακοήν] (1), καθὼς γέγραπται περὶ αὐτῶν ἐν τῷ Ἰώβ.
 19, 20. Emisit per apostolos suos in tenebris signa, et prodigia per sanationes, quas perpetrarunt, 19, 20. Ἐξαπέστειλε διὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἐν τῷ σκότει σημεῖα, καὶ τέρατα διὰ τῶν λάσεων, ὧν ἐπετέλου,
 21. In diabolum et angelos ejus. 21. Ἐπὶ διάβολον (2) καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ.
 22. Adversarias virtutes in baptismo 22. Τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐν τῷ βαπτίσματι (3).
 23. Potestates et principatus diaboli. 23. Τὰς ἐξουσίας καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ διαβόλου.
 24. Schon enim interpretatur tentatio vehemens : C 24. Σηὼν γὰρ (4) ἑρμηνεύεται πειρασμός θερ-
 Amorrhæorum interpretatur exacerbantium aqua- μός· Ἀμορραίων ἑρμηνεύεται πικραϊνόντων ὕδα-
 rum : diabolus igitur manifeste significat regem τῶν οὐκοῦν τὸν διάβολον σαφῶς λέγει τὸν βασιλέα
 dæmonum exacerbantium omnem animam. τῶν δαιμόνων τῶν πικραϊνόντων πᾶσαν ψυχήν.
 25. Og rursus interpretatur congregans : Basan autem interpretatur ignominia acuta [ignominia sic- 25. Ὁγ πάλιν ἑρμηνεύεται ἀθροίζων· Βασάν δὲ
 citatis, aut sicca] : manifestum est igitur, quod ἑρμηνεύεται ἀισχύρη ξυρά [ἀισχύρη ξηρασίας αὐτὴ
 mortem significat dominantem per peccatum. ξηρά] (5)· ὁ δὲ ὄν, ὅτι θάνατον λέγει τὸν βασι-
 26. Et omnes principatus, et potestates, ut antea dixi, colentium iniquitatem; hoc enim significat 26. (a) Καὶ πάσας τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας,
 verbum illud, Chanaan, colentium iniquitatem. ὡς προεῖπον, τῶν προσκυνούντων τῇ ἀνομίᾳ· τοῦτο
 γὰρ ἑρμηνεύεται Χαναάν προσκυνούντων ἀνομιᾶν.
 27, 28. Et gentes, quas prius ipsæ per peccatum tenebant, eas dedit apostolis in hæreditatem, hoc est in possessionem hominibus videntibus eum : 27, 28. Καὶ τὰ ἔθνη, ἃ (6) τὸ πρότερον αὐτοὶ εἶ-
 Israel enim interpretatur vir videns Deum. χον διὰ τῆς πλάνης, ἔδωκαν αὐτὰ τοῖς ἀποστόλοις
 κληρονομήσαι, τουτέστι περιποιήσασθαι τοῖς ἀνδράσι
 τοῖς θεασαμένοις αὐτόν· Ἰσραὴλ γὰρ ἑρμηνεύεται
 D ἀνὴρ ὁρῶν Θεόν.
 29. Indelebile. 29. Ἀνεξάλειπτον.
 30. Et memoria passionum tuarum perpetuo per- 30. Καὶ ἡ μνήμη τῶν παθημάτων σου αἰεὶ διαμεί-
 manet. ει (7).

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Εἰς ἄβυσσον, καθὼς, etc.
 (2) Ἐπὶ τὸν διάβολον, etc.
 (3) Βαπτίσματι συνέτριψεν.
 (4) Γὰρ deest. ¶

- (5) Ξηρά, etc., ὅτι τὸν θάνατον, etc.
 (6) Τὰ pro ἃ τό. etc., ἔδωκεν, etc.
 (7) Διακενεῖ.

(a) Non legitur in cod. comment. ad hunc vers., quia et in psalmo desideratur, vers. 26.

31. Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ ·
 32. Καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται.
 33. Τὰ εἰδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσὸν ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.
 34. Στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσιν ·
 35. Ὀφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὁφνῶνται.
 36. Ὅρα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἐνωτισθήσονται [ἀκούσονται] ·
 37. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 38. Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιοῦντες αὐτά,
 39. Καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.
 40. Οἶκος Ἰσραὴλ, εὐλογήσατε τὸν Κύριον ·
 41. Οἶκος Ἀαρῶν, εὐλογήσατε τὸν Κύριον ·
 42. Οἶκος Λευὶ, εὐλογήσατε τὸν Κύριον ·
 43. Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, εὐλογήσατε τὸν Κύριον.
 44. Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιών,
 45. Ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

- A 31. Quia iudicabit Dominus populum suum :
 32. Et in servis suis deprecabitur.
 33. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.
 34. Os habent, et non loquentur :
 35. Oculos habent, et non videbunt.
 36. Aures habent, et non audient :
 37. Neque enim est spiritus in ore ipsorum.
 38. Similes illis fiant qui faciunt ea,
 39. Et omnes qui confidunt in eis.
 40. Domus Israel, benedicite Domino :
 41. Domus Aaron, benedicite Domino :
 42. Domus Levi, benedicite Domino :
 43. Qui timetis Dominum, benedicite Domino.
 B 44. Benedictus Dominus ex Sion,
 45. Qui habitat in Jerusalem.

ATHANASII INTERPRETATIO.

31. Ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν ἐκδίκησιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
 32. Καὶ ἐπὶ τοῖς ὑπακούουσι τῷ λόγῳ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτὸν δυσωπήσας καταλλαγήσεται.
 33. Τὰ σώματα καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ἐθνικῶς βιούντων δεδούλωται (1) τῇ φιλαργυρίᾳ · τὸ μὲν ἰδικὸν ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται δηλὸν ἐστίν, ἡ δὲ θεωρία τοῦτο βούλεται.
 34. Οὐδὲν γὰρ εἰρηνικὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.
 35. Ἐν σκότει γὰρ διαπορευόμενοι (2) οὐκ ἀνανήφουσι.
 36. Οὐκ ὑπακούουσι γὰρ τοῖς τοῦ Θεοῦ προστάγμασιν, ὡς καὶ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἔλεγεν · Ὁ ἔχωρ ὅρα ἀκούειν, ἀκουέτω.
 37. Οὐδὲ (3) γὰρ ἔχουσι Πνεῦμα ἅγιον.
 38. Ὅμοίως τῶν χρημάτων τῷ πυρὶ παραδοθήσονται οἱ θησαυρίζοντες αὐτά.
 39. Καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπὶ πλοῦτου ἀδηλόγητι.
 40. Οἱ εὐθεῖαν ἔχοντες τὴν καρδίαν πρὸς τὸν Θεόν, δοξάσατε τὸν Κύριον · Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται εὐθύτης Θεοῦ.
 41. Οἱ ἔδραϊοι ὄντες περὶ τὴν πίστιν καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, δοξάσατε (4) τὸν Κύριον · Ἀαρῶν γὰρ ἐρμηνεύεται ὄρος δυνατὸν.
 42. Οἱ προσκείμενοι τῷ Θεῷ, δοξάσατε τὸν Κύριον · Λευὶ (5) γὰρ ἐρμηνεύεται προσκείμενος.
 43. Οἱ εὐλαβεῖς τῇ καρδίᾳ, ἐγκωμιάσατε αὐτόν.
 44, 45. Σιών ἐρμηνεύεται διψῶσα · Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται ὄρασις εἰρήνης · ἐκ καρδίας οὖν διψώσης (6) εὐλογητὸς Κύριος ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ.

31. Quoniam Dominus vindicabit populum suum a contrariis potestatibus.
 32. Et in obedientibus verbo Evangelii sui ipsum exorans reconciliabitur.
 33. Corpora, et animæ eorum, qui gentiliter vivunt, inserviunt avaritiæ : proprie autem quid significet alibi etiam dictum est, allegoria autem hanc exigit explicationem.
 34. Nihil enim pacificum in ore ipsorum.
 35. In tenebris semper ambulantes ad sobrietatem mentis non redeunt.
 36. Non enim obediunt divinis præceptis, sicut et Dominus istis dixit : *Qui habet aures audiendi audiat.*
 37. Neque enim habent Spiritum sanctum.
 38. Perinde ac pecuniæ igni tradentur thesaurizantes eas.
 39. Et omnes, qui confidunt in incerto divitiarum.
 40. Qui rectum habetis cor ad Deum glorificate Dominum : *Israel enim interpretatur rectitudo Dei.*
 41. Qui firmi estis in fide et præceptis Dei, glorificate Dominum : *Aaron enim interpretatur mons fortis.*
 42. Appositi Deo glorificate Dominum : *Levi enim interpretatur appositus.*
 43. Pii et timentes corde, exaltate eum.
 44, 45. *Sion interpretatur sitiens : Jerusalem interpretatur visio pacis : ex corde igitur sitiente benedictus Dominus, qui habitat in ipso.*

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δεδούλωται.
 (2) Πορευόμενοι.
 (3) Quæ sub n. 37 desunt. At 37, 38, ita : Ὅμοίως τῶν χρημάτων παραδοθήσονται τῷ αἰωνίῳ πυρὶ θη-

- σαυρίζοντες αὐτά.
 (4) Δοξάσατε τὸν Κύριον, deest in cod.
 (5) Λευὶς γὰρ, etc.
 (6) Διψώσης αὐτὴν, εὐλογητὸς, etc.

Alleluia. PSAL. CXXXV.

1. Confitemini Domino, quoniam bonus :
2. Quoniam in æternum misericordia ejus.
3. Confitemini Deo deorum :
4. Quoniam in æternum misericordia ejus.
5. Confitemini Domino dominorum :
6. Quoniam in æternum misericordia ejus.
7. Qui facit mirabilia magna solus :
8. Quoniam in æternum misericordia ejus.
9. Qui fecit cœlos in intellectu :
10. Quoniam in æternum misericordia ejus
11. Qui firmavit terram super aquas :
12. Quoniam in æternum misericordia ejus.
13. Qui fecit luminaria magna solus :
14. Quoniam in æternum misericordia ejus.

A

Ἀλληλουῖα. ΨΑΛΜ. ΡΑΕ΄.

1. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός·
2. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
3. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν θεῶν·
4. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
5. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ τῶν κυρίων·
6. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
7. Τῷ ποιήσαντι θαυμάσια μεγάλα μόνῳ·
8. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
9. Τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει·
10. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
11. Τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων·
12. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
13. Τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνῳ·
14. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) Ἀλληλουῖα. Ἐν τισὶ δὲ ἀντιγράφοις εὑραμεν μετὰ τὸ, Ἀλληλουῖα, καὶ τῆς διπλῆς [διτετῆς] ἐπιγεγραμμένης, ὡς καὶ ἐνταῦθα προέγραπται. Τὸ Ἀλληλουῖα, ὡς πολλάκις εἰρηκαμεν, ἐρμηνεῖα, αἰνεῖτε τὸν θεόν· τὸ δὲ, τῆς διπλῆς, τοῦτο δηλοῖ, ὡς ὅτι περὶ τῆς δευτέρας διαθήκης ἐστὶν οὗτος ὁ αἰὼν [αἰὼς]. Ἐπειδὴ καθ' ἕνα ἑκάστον, ὃ ἐποίησεν εἰς ἡμᾶς, πλουσίως ἐπέδειξατο τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς ὁ ψαλμὸς τοῦτο δηλοῖ ἐφ' ἑκάστου, ὧν ἐποίησεν ἐπ' ἑσχάτων τῶν ἡμερῶν λέγων· Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Titulus præpositus continet : *Alleluia*. In quibusdam autem exemplaribus invenimus post verbum *Alleluia*, et hoc verbo *duplicis* inscripto, ut etiam hic inscriptum est. *Alleluia*, ut sæpe diximus, interpretatur, *laudate Deum* : Illud autem *duplicis* hoc significat, quod veluti secundi testamenti est hæc laus. Si quidem in unoquoque, quod fecit erga nos, ditissime ostendit misericordiam suam, quemadmodum ipse psalmus hoc declarat, ad singula, quæ fecit in novissimis diebus, dicens : *Quoniam in æternum misericordia ejus*.

1, 2. Confitemini Domino peccata vestra, quoniam injuriarum non recordatur, quia misericors est.

3. Confitemini Deo sanctorum, qui dii secundum gratiam ejus facti sunt.

5. Confitemini ei, qui dominator est omnium, qui in sublimitate sunt.

7. Et in filiis Israel, et in glorioso ejus adventu.

9. Qui implet spiritu intelligentiæ sanctos suos, in quibus inhabitat, et inambulatur, et perficit eos in spiritualem intelligentiam.

11. Corda gentium in fide sua in aquis baptismi.

13. Apostolos suos, quemadmodum ipsis dixit : *Vos estis lux mundi, et : Sic luceat lux vestra coram hominibus* etc.

¹⁷ Matth. v, 14, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρους περιέχει· Ἀλληλουῖα τῆς διπλῆς. Ἐν τισὶ, etc., καὶ τῆς διπλῆς ἐπιγεγραμμένον, etc., ἐρμηνεύεται, Αἰνεῖτε τὸν θεόν, etc., ὡς ὅτι περὶ τῆς δευτέρας διαθήκης ἐστὶν οὗτος ὁ αἰὼς, etc., ὧν ἐποίησεν, etc., ὁ ψαλμὸς αὐτὸ τοῦτο ἐπιφέρει ἐφ' ἑκάστου, etc.

(2) Ἐξαγορεύετε, etc., ὅτι οὐ μνησκακεῖ, etc., ὑπ-

1, 2. Ἐξαγορεύετε (2) τῷ Κυρίῳ τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν, ὅτι οὐ μνησκακεῖ, διότι ἐλεήμων ὑπάρχει.

3. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν ἁγίων, τῶν κατὰ χάριν αὐτοῦ θεῶν γεγονότων.

5. Ἐξομολογεῖσθε τῷ δεσπόζοντι πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων.

7. Καὶ ἐπὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τῇ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ.

9. Τῷ ἐμκήσαντι (3) τοὺς ἁγίους αὐτοῦ πνεῦμα συνέσεως, ἐν οἷς κατοικεῖ, καὶ ἐμπεριπατεῖ, καὶ καταρτίσαντι αὐτοὺς εἰς σύνεσιν πνευματικὴν.

11. Τὰς (4) καρδίας τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ βαπτίσματος.

13. Τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, καθὼς ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· καὶ, ὣτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων (5), D καὶ τὰ ἐξῆς.

ἀρχεῖ ἐν πᾶσιν.

(3) Τῷ ἐμπιπλάσαντι, etc., καὶ ἐγκαταστήσαντι αὐτοὺς, etc.

(4) Τῷ στερεώσαντι τὰς καρδίας, etc.

(5) Ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλά ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς

15. Τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας ·
 16. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 17. Τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός ·
 18. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 19. Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς πρωτοτόκοις αὐτῶν ·
 20. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 21. Καὶ ἐξαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ ἐκ μέσου αὐτῶν ·
 22. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 23. Ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ ·
 24. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 25. Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαίρεσεις ·
 26. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 27. Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐτῆς [ἐκ μέσου αὐτῶν]
 28. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 29. Καὶ ἐκτινάξαντι Φαραῶν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς θάλασσαν Ἐρυθρὰν.
 (a) Vers. 29, 30, desunt in cod.

- A 15. Solem in potestatem diei
 16. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 17. Lunam et stellas in potestatem noctis :
 18. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 19. Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum :
 20. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 21. Qui eduxit Israel de medio eorum :
 22. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 23. In manu potenti et brachio excelso :
 24. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 25. Qui divisit mare Rubrum in divisiones :
 26. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 27. Et eduxit Israel per medium ejus [ex medio eorum] :
 28. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 29. (a) Et excussit Pharaonem et virtutem ejus in mari Rubro :

ATHANASII INTERPRETATIO.

15. Τοὺς (1) ἁγίους ἄρχειν τοῦ λαοῦ τοῦ φωτός, αὐτοὺς [περὶ αὐτῶν] γὰρ εἰρηται, ὅτι τότε ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος.
 17. Τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τοὺς προφῆτας ἄρχειν τῶν τότε Ἰουδαίων.
 19. Τῷ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν δαιμόνων συντρίψαντι σὺν ταῖς ἀρχαῖς καὶ (2) ταῖς ἐξουσίαις αὐτῶν.
 21. Καὶ ῥυσαμένῳ τὸν λαὸν φωτισθέντα (3) τῇ δυνάμει ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν.
 23. Ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ τῷ μονογενεῖ
 25. Τῷ τὸν κόσμον διαμερίσαντι τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ κηρύγματι αὐτῶν. Τὸ μὲν εἰδικόν (4) γεγεννημένον τότε ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ ἐπὶ Μωϋσέως, ὡς πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἱστοροῦσι, ὅτι περ εἰς δύο καὶ δέκα μέρη διεῖλε τότε τὴν θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὰν, ἵνα ἕκαστη φυλὴ ἰδίαν ὁδὸν ὁδεύσῃ δι' αὐτῆς · διὸ καὶ οὕτω λέγει ὁ ψαλμὸς, τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ οὐκ εἶπεν εἰς διαίρεσιν, ἀλλ' εἰς διαίρεσεις. Αὕτη οὖν ἡ ἱστορία ἡ γενομένη ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ εἰς τύπον ὑπέρχε τοῦ κόσμου τοῦ μέλλοντος διαιρεῖσθαι τοῖς δύο καὶ δέκα ἀποστόλοις παρὰ Κυρίου.
 27. (a) Καὶ αὐτὸν τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων τῶν θεασαμένων αὐτὸν διαγαγῶν διὰ μέσου τῆς οἰκουμένης.
 29. Καὶ συντρίψαντι τὸν διάβολον, καὶ (5) τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐν τῷ βαπτίσματι · Ἐρυθρὰν δὲ θάλασσαν
¹⁰ Matth. xiii, 4-

15. Sanctos præesse populo lucis, de ipsis enim dictum est, quod tunc fulgebunt sicut sol¹⁰, etc.

17. Vetus Testamentum et prophetas præesse olim Judæis.
 C 19. Qui contrivit omnem dæmonum multitudinem cum principatibus et potestatibus eorum.
 21. Et qui eripuit populum mente illuminatum ex illorum servitute.
 23. In Filio suo unigenito.
 25. Qui divisit mundum apostolis in eorum prædicatione. Quod speciale quidem contigit tunc in mari Rubro sub Moysæ, quemadmodum multi veterum scribunt, quod mare Rubrum divisum est in duodecim partes, adeo ut quælibet tribus sua via per illud incederet ; ideoque ita dicit psalmus, qui divisit mare Rubrum, et non ait in divisionem, sed in divisiones. Id ipsum igitur, quod ex historia traditum est, contigisse in mari Rubro, in figura fuit mundi, qui dividendus erat a Domino duodecim apostolis.

27. Et ipsum apostolorum chorum videntium eum, per medium mundum deduxit.

29. Et contrivit diabolum, et potentiam ejus in baptismo ; mare autem Rubrum ideo vocat bapti-

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Του ἄρχειν του λαοῦ του φωτός · αὐτοὺς γὰρ εἰρηται, etc.
 (2) Καὶ deest.
 (3) Καὶ φωτισθέντα τὴν διάνοιαν ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν. Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται νοῦς ὁρῶν Θεόν.

(a) Commentarius, seu interpretatio n. 27 et 28 n. 29 et 30, qui duo vers. in cod. deficiunt.

(4) Τὸ μὲν εἰδικόν, etc., ὡς δώδεκα μέρη δ. τ. τ. θ. Ἐρυθρὰν, etc., ἡ ἱστορία ἡ γεγεννημένη, etc., τοῖς δώδεκα ἀποστόλοις παρὰ τοῦ Κυρίου, etc.

(5) N. 29 incipit ab his verbis, Καὶ τὴν, etc.

deest in cod., sed ejus loco. exstat interpr. quæ est

30. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 31. Qui traduxit populum suum per desertum :
 32. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 33. Qui percussit reges magnos :
 34. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 35. Et occidit reges fortes :
 36. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 37. Schon regem Amorrhæorum :
 38. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 39. Et Og regem Basan :
 40. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 41. Et dedit terram eorum hæreditatem :
 42. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 43. Hæreditatem Israel servo suo :
 44. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 45. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri
 Dominus :
46. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 47. Et redemit nos ab inimicis nostris :
 48. Quoniam in æternum misericordia ejus.
 49. Qui dat escam omni carni :

- A 30. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 31. Τῷ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ ·
 32. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 33. Τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγάλους ·
 34. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 35. Καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κρατατούς ·
 36. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 37. Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων ·
 38. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 39. Καὶ τὸν Ὀγ βασιλέα τῆς Βασάν ·
 40. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 41. Καὶ δόντι τὴν γῆν αὐτῶν κληρονομίαν ·
 42. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 43. Κληρονομίαν Ἰσραὴλ δούλῳ αὐτοῦ ·
 44. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 45. Ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει τῶν ἐμνήσθη ἡμῶν
 Κύριος ·
46. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 47. Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ·
 48. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
 49. Ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

smum, quia quemadmodum in mari vivescunt ejus pisces, ita et in hoc mundo natantes vivificantur homines baptizati in sanguine Domini nostri Jesu : propterea enim dicitur Rubrum, ut sanguis Domini nobis significetur.

31. Qui gubernat populum suum in mundo.
 33. Principatus diaboli.
 35. Et potestates ejus.
 37. Schon interpretatur *tentatio calida* seu *vehemens*, qualis est diabolus rex mundanarum voluptatum : *Amorrhæorum* autem interpretatur *aquarum exacerbantium*, quales sunt contrariæ potestates exacerbantes omnem animam.
 39. *Og* interpretatur *congregans* : *Basan* autem interpretatur *ignominia sicca* : mortem igitur significat congregantem quidem mortuos, dominantem autem per peccatum.
 41. Et dedit populo fideli supernam Jerusalem, in qua isti habitabant priusquam e cælo projicerentur.
 43. Hæreditatem sanctis suis.
 45. Quia vidit nos in servitutem redactos a contrariis potestatibus, et misericordia motus est, et misertus est nostri.
 47. Et redemit nos passione sua ab immundis spiritibus.
 49. Sensus quidem proprius manifestus est, interpretatio autem allegorica verborum Prophetæ hoc significat : qui præbet seipsum cibum in vitam æternam omni homini volenti.

σαν διὰ τοῦτο λέγει τὸ βάπτισμα ἐπεὶ (1) ὡς ἐν τῇ θαλάσῃ ζωογονοῦνται οἱ ἰχθύες αὐτῆς, οὕτω καὶ οἱ ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ νηχόμενοι ἄνθρωποι ζωοποιούνται, βαπτίζόμενοι ἐν τῷ αἵματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ · διὰ γὰρ τοῦτο εἴρηται Ἐρυθρὰ, ἵνα τὸ αἷμα τοῦ (2) Κυρίου σημαίνη ἡμῖν.

31. Τῷ ποιμαίνοντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.
 33. Τὰς ἀρχὰς τοῦ διαβόλου ·
 35. Καὶ τὰς ἐξουσίας αὐτοῦ.
 37. Σηὼν (3) ἐρμηνεύεται *πειρασμός θερμός*, ὃς ἐστὶν ὁ διάβολος ὁ βασιλεὺς τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου. Ἀμορραίων δὲ ἐρμηνεύεται *πικραίνοντων ὕδατων*, ὅπερ εἰσὶν αἱ ἐναντῖαι δυνάμεις, αἱ πικραίνουσαι πᾶσαν ψυχὴν.
 39. Ὀγ ἐρμηνεύεται *αθροίζων* · Βασάν δὲ ἐρμηνεύεται *αἰσχρὴ ξηρὰ* · τὸν θάνατον οὖν λέγει τὸν συνάγοντα μὲν τοὺς νεκροὺς, βασιλεύοντα δὲ τῆς ἀμαρτίας.
 41. Καὶ δόντι τῷ λαῷ τῷ πιστῷ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐν ἣ οὗτοι κατέσκουον πρὸ τοῦ ριφῆναι (4) ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ.
 43. Κληρονομίαν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.
 45. Ὅτι εἶδεν (5) ἡμᾶς δεδουλωμένους ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ ἐσπλαγγίσθη, καὶ ἐλέησεν ἡμᾶς.
 47. Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
 49. Τὸ μὲν εἰδικὸν δηλόν ἐστίν, ἡ δὲ ἐρμηνεία τοῦ (6) Προφήτου τοῦτο δηλοῖ · ὁ ἑαυτὸν παρέχων τροφή εἰς ζωὴν αἰώνιον παντὶ ἀνθρώπῳ βουλομένῳ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐπειδὴ.
 (2) Τοῦ Ἰησοῦ σημαίνῃ ἡμῖν.
 (3) Σιών, etc. (leg. Σηὼν) ὅπερ ὑπαρχει ὁ δὲ ἄλλος ὁ βασιλεύων, etc., ἅπερ εἶσιν, etc.

(4) Ῥιφῶσιν ἀπ' οὐρανῶν.
 (5) Εἶδεν.
 (6) Τῆς προφητείας.

50. Ὅτι·εις τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

51. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ·

52. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ διὰ Ἱερεμίου. ΨΑΛ. ΡΛϚ.

1. Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος,

2. Ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν,

3. Ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών [τῆν Σιών].

4. Ἐπὶ ταῖς ἰτέαις, ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν.

5. Ὅτι ἐκεῖ ἐπρωτότησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς, λόγους ψδῶν·

6. Καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς, ὕμνον·

7. Ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ψδῶν Σιών.

8. Πῶς ᾄσωμεν τὴν ψδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;

A 50. Quoniam in æternum misericordia ejus.

51. Confitemini Deo cœli.

52. Quoniam in æternum misericordia ejus.

Psalmus David Jeremie. PSAL. CXXXVI.

1. Super flumina Babylonis,

2. Illic sedimus et flevimus,

3. Cum recordaremur Sion.

4. In salicibus, in medio ejus suspendimus organa nostra.

5. Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum,

6. Et qui abduxerunt nos, hymnum:

7. Cantate nobis de canticis Sion.

8. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

ATHANASHI INTERPRETATIO.

51, 52. Δοξάζετε τὸν Θεὸν τοῦ χοροῦ [οἱ χοροὶ] τῶν ἁγίων, διηγούμενοι τὰ (1) προλεχθέντα, ὅτι ἀτελεύτητον τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Τῷ Δαβὶδ διὰ Ἱερεμίου, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίων. Αὕτη οὖν ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐπιγράμματος, τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ἐξομολόγησις διὰ τοῦ βαπτισματος τῶν προτέρων ποιητῶν πράξεων. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ διὰ Ἱερεμίου, παροχὴ ὕδατος ὡσανεὶ τὸ βάπτισμα, καὶ μνήμη τῶν προσερχομένων τῷ φωτισματι Ἰουδαίων, πῶς αἱ ἐναντία δυνάμεις ἐνάγκαζον αὐτοὺς λατρεῦν αὐταῖς. Τὸ δὲ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίων, ἀπρόσεκτος λέγει τοῖς ἀπειθοῦσι Ἰουδαίοις· οὐ προσέλιαντο γὰρ τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ.

Titulus præpositus continet: *David per Jeremiam, sine titulo apud Hebræos*. Inscriptionis autem interpretatio talis est: *manu forti, nempe Dei Filio, confessio per baptismum priorum malarum actionum*. Ita enim interpretatur illud *per Jeremiam* præbitio aquæ, nimirum baptismus, et recordatio Judæorum advenientium ad illuminationem, quomodo contrariæ potestates cogebant eos ipsas colere. Illud autem *sine titulo apud Hebræos* significat receptum non fuisse ab incredulis Judæis; non enim prælegerunt baptismum Christi.

1. (a) Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς συγχύσεως. Τοῦτο C γὰρ ἐρμηνεύεται *Βαβυλῶνος*, ἐν αἷς ἐδελεύσθημεν, καὶ ἐξεκλύσθημεν (3), ἐναπομείναντες.

2, 3. Ἐκεῖ ἐκλαύσαμεν μνησθέντες τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται ἐντολή.

4. Ἡ ἰτέα τέρψιν μὲν ἔχει τοῦ ἰδεῖν, ἀκαρπον δὲ δένδρον ὑπάρχει. Τοῦτο οὖν λέγει (4), ὅτι ἐν ταῖς ἀπάταις καὶ ματαιότητι τοῦ βίου ἀπεκρέμαντο τῇ ἐπιθυμίᾳ τὰ μέλη ἡμῶν ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως, τουτέστι τῆς ἀμαρτίας.

5-7. Ὅτι ἐκεῖ, ἐν τῇ συγχύσει ὄντων ἡμῶν τῆς ἀμαρτίας, λοιπὸν καὶ ἠπάτων ἡμᾶς αἱ ἐναντία δυνάμεις αἰχμαλωτεύσασθαι (5) ἡμᾶς τοῦ λατρεῦν, καὶ σέβεσθαι αὐτάς, καὶ λέγειν ἡμῖν· Δοξάζατε ἡμᾶς ὡς τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ γὰρ Σιών πάλιν ἐρμηνεύεται τόπος ὅπου ἡ σκητὴ, ὡσανεὶ ὁ οὐρανός.

8. Ἡμεῖς δὲ πρὸς τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐλέγομεν· Πῶς ἡμῖν λατρεύσωμεν τοῖς δαίμοσι τοῖς γηίνους (6) τοῖς ἀλλοτρίοις;

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ταῦτα τὰ προλεχθέντα, ὅτι ἀτελεύτητόν ἐστιν, etc.

(2) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ ψδὴ διὰ, etc. Καὶ μνήμη τῶν προσερχομένων, etc. Τὸ πῶς, etc. Οὐ προσήλιαντο γὰρ τῷ βαπτίσματι τοῦ Χριστοῦ.

(a) N. 1, 2, 3. Unicus comment. *Et submersi sumus deest.*

1. *In concupiscentiis confusionis*: ita enim interpretatur *super flumina Babylonis*, in quibus inescati, et submersi sumus permanentes;

2, 3. *Illic flevimus recordati mandati Dei: Sion enim interpretatur mandatum.*

4. *Salix aspectu quidem delectabilis, sed arbor infructifera est. Hoc igitur significat, quod in deceptionibus et vanitatibus vitæ ob concupiscentiam suspensa fuerunt membra nostra in medio confusionis, hoc est peccati.*

5-7. *Quoniam illic, dum in confusione peccati essemus, demum etiam nos deceperunt contrariæ potestates redigendo nos in captivitatem ad colendum et adorandum eas, ac dicendo nobis: Glorificate nos sicut Deum cœli. Nam Sion etiam interpretatur locus ubi tabernaculum, videlicet cœlum.*

8. *Nos autem contrariis potestatibus diximus. Quomodo vos coleamus, qui estis dæmones terrestres alieni?*

(3) Καὶ ἐξεκλύσθημεν, deest.

(4) Λέγει, ὡς νομίζω, ὅτι, etc. Τοῦ βίου τούτου, etc.

(5) Αἰχμαλωτεύσασθαι.

(6) Τοῖς γηίνους deest.

9. Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni dextera mea.

10. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.

11. Si non proposuero Jerusalem in principio lætitiæ meæ.

12. Memor esto, Domine florum Edom, in die Jerusalem.

13. Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum ejus.

14. Filia Babylonis misera:

15. Beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

16. Beatus, qui tenebit et allidet parvulos tuos ad petram.

Psalms David. PSAL. CXXXVII.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo:

9. Ἐὰν ἐπιλάβωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἐπιλησθεῖη ἡ δεξιὰ μου.

10. Κολληθεῖη [Κολληθῆ] ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ.

11. Ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου.

12. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν υἰῶν Ἐδὼμ, τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ.

13. Τῶν λεγόντων· Ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελιῶν αὐτῆς.

14. Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος·

15. Μακάριος, ὃς ἀνταποδώσει σοι τὸ ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν.

16. Μακάριος, ὃς κρατήσει, καὶ ἐδαφίει τὰ κήπια σου [καὶ ἐδαφίει αὐτὰ] πρὸς τὴν πέτραν.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. ΡΛΖ'.

1. Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

ATHANASII INTERPRETATIO

9. Et existens in peccato, si oblitus fuero tui, Jesu pax nostra, decidam ab auxilio tuo: Jerusalem enim interpretatur visio pacis, hoc est Dei Filius. Apparuit enim mundo pax existens.

10. Deficiat anima mea quærens gratiam sancti Spiritus, et non assequens, nisi tui meminero, et convertat ad te.

11. Jerusalem interpretatur spiritus gratiæ; hoc igitur, ut reor, significat: nisi rebus omnibus, quæ in mundo sunt, præferam gratiam sancti Spiritus, cum evigilaverit cor meum.

12, 13. Edom interpretatur deficiens, qualis est diabolus. Dicit igitur, memor etiam esto exprobrationis contrariorum potestatum, quæ filię mali sunt dicentis: Deficit, deficit genus fidelium; et rursus in eodem versu, in die Jerusalem, hoc est in illuminatione supernæ scientiæ per lavacrum immortalitatis.

14. Infelix anima, quæ filia es confusionis, scilicet peccati: Babylon enim interpretatur confusio.

15. Beatus, inquit, est, qui ita in servitutem suam redegerit peccatum, quemadmodum ipse prius a peccato in servitutem redactus est.

16. Beatus, qui carnalium concupiscentiarum dominus effectus contriverit eas ad petram, hoc est Christum. Petra autem erat Christus, quemadmodum dicit Apostolus⁹⁹.

6) *Explicatio tituli hujus psalmi deest in codice Barberino, forsitan quia eadem est atque antecedentis, videlicet: Psalmus David, hoc est manu forti, nempe Dei Filio.*

1. Populus eorum, qui illuminati sunt dicit: Tradidi me ipsum tibi.

⁹⁹ I Cor. x, 4.

9. Καὶ ἐν ἁμαρτίᾳ (1) ὢν ἐὰν ἐπιλάβω σου, Ἰησοῦ ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ἀποπέσω τῆς βοηθείας σου· Ἱερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται ὄρασις εἰρήνης, τουτέστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐωράθη γὰρ τῷ κόσμῳ εἰρήνη ὑπάρχων.

10. Ἐκλείψῃ ἡ ψυχὴ μου ζητοῦσα τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ μὴ τυγχάνουσα, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ, καὶ ἐπιστραφῶ πρὸς σέ.

11. Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται πνεῦμα (2) χάριτος· τοῦτο οὖν λέγει, ὡς νομίζω, ἐὰν μὴ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ προτιμῆσω τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν τῷ ἀνανήφειν τὴν καρδίαν μου.

12, 13. Ἐδὼμ ἐρμηνεύεται ἐκλείπων [ἐκλείπουσα] (3), ὅπερ ἐστὶν ὁ διάβολος. Μνήσθητι οὖν, λέγει, καὶ τοῦ ὀνειδισμού τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων, τῶν υἰῶν τοῦ πονηροῦ τοῦ λέγοντος· Ἐκλείπει, ἐκλείπει τὸ γένος τῶν πιστῶν· καὶ πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν στίχον· Τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ, τουτέστι τὸν φωτισμὸν τῆς ἀνωθεν γνώσεως διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς ἀθανασίας.

14. Ταλαίπωρος ψυχὴ ἡ οὖσα θυγάτηρ τῆς συγχύσεως, ὡσανεὶ τῆς ἁμαρτίας· Βαβυλῶν (4) γὰρ ἐρμηνεύεται σύγχυσις.

15. Μακάριος, λέγει, ἐστὶν ὃς οὕτως καταδουλώσει ἑαυτῷ τὴν ἁμαρτίαν, ὡσπερ αὐτὴ πρότερον κατεδούλωσεν αὐτόν.

16. Μακάριος ὃς, κυριεύσας τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, συντρίψει (5) αὐτὰς πρὸς τὴν πέτραν, τουτέστι τὸν Χριστόν· ἡ γὰρ πέτρα ἦν ὁ Χριστός, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος.

1. Ὁ λαὸς τῶν φωτιζομένων λέγει· Ἐξεδέωκά σοι ἑμαυτόν.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἄμαρτίας ὢν, ἐὰν ἐπιλάβωμαί σου, etc.

(2) Πνεῦμα αὐτοῦ χάριτος, etc. Πνεύματός σου etc

(3) Ἐκλείπων, etc. Τῶν λεγόντων· Ἐκλείπει, ἐκλείπει, etc. Τῆς ἀνωθεν γνώσεως, etc.

(4) Βαβυλῶνος.

(5) Καὶ συντρίψεις αὐτάς, etc.

(6) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ, τουτ' ἐστὶν τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ· λέγω δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ

2. Καὶ ἐναντίον ἀγγέλων ψαλῶ σοι·
 3. Ὅτι ἤκουσας πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου.
 4. Προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἁγίων σου·
 5. Καὶ ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματι σου,
 6. Ἐπὶ τῷ ἔλεει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου·
 7. Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν [πάντας] τὸ ὄνομα τὸ ἁγίων σου.
 8. Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσομαι σε, ταχὺ ἐπακούσόν μου·
 9. Πολυρῆσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνάμει σου.
 10. Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε, πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς·
 11. Ὅτι ἤκουσαν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός σου.
 12. Καὶ ἄσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου [ὁδοῖς σου, Κύριε].
 13. Ὅτι μεγάλη ἡ δόξα Κυρίου.
 14. Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾷ·
 15. Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει.

- A 2. Et in conspectu angelorum psallam tibi·
 3. Quoniam audisti omnia verba oris mei.
 4. Adorabo ad templum sanctum tuum :
 5. Et confitebor nomini tuo,
 6. Super misericordia tua, et veritate tua :
 7. Quoniam magnificasti super omne [omnes] nomen sanctum tuum.
 8. In quacunq[ue] die invocavero te, velociter exaudi me :
 9. Multiplicabis me in anima mea virtute tua.
 10. Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terræ :
 11. Quia audierunt omnia verba oris tui.
 12. Et cantent in viis Domini [viis tuis, Domine] :
 13. Quoniam magna est gloria Domini.
 14. Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit ;
 15. Et alta a longe cognoscit.

ATHANASII INTERPRETATIO.

2. Καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τῶν παρестῶτων τῷ φωτισματι σου ἀνυμνήσω σε.
 3. Ὅτι προσεδέξω τὴν ἐξομολόγησίν μου, καὶ ἤξιωσάς με τῆς χάριτός σου.
 4. Εἰσελθὼν ἐν τῷ (1) ἁγίῳ ναῷ σου προσκυνήσω σοι, μετὰ τὸ φωτισθῆναι με.
 5. Καὶ ἐξομολογήσω (2) ἑμαυτὸν δεδουλωσθαι τῷ ὀνόματι σου,
 6. Διὰ τὸ ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀληθειάν σου, ἣν ἐποίησας εἰς ἐμέ.
 7. Ὅτι καὶ ἐπὶ (3) πάντας δεδόξασται τὸ ὄνομά σου.
 8. Ἄφ' οὗ ἤξιωσάς με τῆς υἱοθεσίας, μόνον βοῶ (4)· Πάτερ ἡμῶν, ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εὐθὺς ἀκούεις μου.
 9. Εἰς τὰ ὑψηλὰ ἐντολῶν σου ἀναγάγεις (5) τὴν ψυχὴν μου τῇ δυνάμει σου.
 10. Δοξάσουσί με πάντες οἱ πεπιστευκότες εἰς σέ.
 11. Ὅτι ἐδέξαντο, καὶ ἐπλήρωσας (6) ἅπερ αὐτοῖς ἀπηγγείλω.
 12. Καὶ ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας ἀνυμνήσουσί (7) σε, Κύριε.
 13. Ὅτι ἀνεκλάλητός (8) ἐστὶν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.
 14. Ὅτι τοσοῦτος, καὶ τηλικούτος ὢν, καὶ κατοικῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, πρόνοιαν ποιῆσαι (9) ἁμαρτωλῶν, καὶ ταπεινῶν ἀνθρώπων, τουτέστιν ἡμῶν.
 15. Καὶ τοὺς ἁγίους (10) ἀπὸ προκαταβολῆς κόσμου προέγνω, καὶ προῦρισεν.

2. Et inter sanctos angelos astantes luci tuæ glorificabo te.
 3. Quoniam accepisti confessionem meam, et dignatus es me gratia tua.
 4. Ingrediens in templum sanctum tuum adorabo te, postquam illuminatus fuero.
 5. Et confitebor, me ipsum servum esse nominis tui,
 6. Propter misericordiam tuam, et veritatem tuam, quam fecisti in me.
 7. Quoniam et super omnes glorificatum est nomen tuum.
 8. Ex quo dignatus es me adoptione, vix dum clamo : Pater noster, qui es in caelis¹, statim me exaudis.
 9. In altitudines præceptorum tuorum deduces animam meam virtute tua.
 10. Glorificabunt te omnes, qui in te crediderunt.
 11. Quia acceperunt, et implevisti, quæ illis dedun-
 12. Et in exultatione cordis laudabunt te, Domine.
 13. Quoniam ineffabilis est benignitas Dei.
 14. Quoniam talis, et tantus existens, et in cælis habitans, curam geris de peccatoribus, ac vilibus hominibus, hoc est nobis.
 15. Et sanctos a constitutione mundi præscivit, et prædestinavit.

¹ Matth. vi, 9.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐν τῷ ναῷ σου τῷ ἁγίῳ, etc.
 (2) Ὁμολογήσω.
 (3) Ἐπὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς δεδόξασται, etc.
 (4) Βοήσω πρὸς σέ· Πάτερ μου, etc., ἀκουσόν με
 (5) Ἀνάγκης.

- (6) Ἐπλήρωσαν ἅπερ αὐτοῖς ἐνετείλω.
 (7) Ἀνυμνήσωσί σε, etc.
 (8) Ἀνέκλειπτος, etc., τοῦ Κυρίου.
 (9) Καταξιοῖ ποιῆσθαι, etc.
 (10) Ἅγιοὺς αὐτοῦ πρὸς, etc.

16. Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me :
17. Super iram inimicorum meorum extendisti manus tuas [manum tuam] :
18. Et salvum me fecit dextera tua.
19. Dominus retribuet pro me :
20. Domine, misericordia tua in sæculum.
21. Opera manuum tuarum ne despicias.
- In finem : Psalmus David. PSAL. CXXXVIII.*
1. Domine, probasti me, et cognovisti me :
2. Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam.
3. Intellexisti cogitationes meas de longe.
4. Semitam meam et funiculum meum investigasti,
5. Et omnes vias meas prævidisti :
6. Quia non est dolus in lingua mea.
7. Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima et antiqua :

16. Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεως. ζήσεις με [ζήσης με].
17. Ἐπ' ὀργὴν ἐχθρῶν μου ἐξέτεινας χεῖράς σου [χεῖρά σου].
18. Καὶ ἔσωτέ με ἡ δεξιὰ σου.
19. Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ.
20. Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα.
21. Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ παρίδῃς.
- Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΑΗ'.*
1. Κύριε, ἐδοκίμασάς με, καὶ ἔγνως με.
2. Σὺ ἔγνως τὴν καθέδραν μου καὶ τὴν ἑγερσίν μου.
3. Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν.
4. Τὴν τρίβον μου καὶ σχοῖνόν μου σὺ ἐξιχνίασας,

- B**
5. Καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς μου προείδες.
6. Ὅτι οὐκ ἔστι δόλος ἐν γλώσσῃ μου.
7. Ἰδοὺ, Κύριε, σὺ ἔγνως πάντα τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

16. Si in via angusta præceptorum tuorum ambulavero, vivificabis me.
17. Cum inimici mei quærerent me interficere, opitulatus es mihi per adventum tuum.
18. Et salvum me fecit gratia tua.
19. Dominus debellabit contrarias potestates propter ea, pro quibus me impugnaverunt.
20. Et nunquam oblivioni tradetur misericordia tua hæc, quam fecisti generi humano.
21. Et usque in finem ne despicias, quos fecisti secundum imaginem tuam.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· *Εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται περὶ ἐπι- ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν μελλόντων ἔσεσθαι, εἴρηται ὁ ψαλμὸς τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ.*

Titulus appositus continet : *In finem psalmus David, quod interpretatur de iis, qui in novissimis diebus futuri sunt, dictus est psalmus manu forti, hoc est Dei Filio.*

1. Domine, discernens cogitationes meas, et mentem cordis mei cognovisti, qualis incedam coram te.
2. Tu cognovisti, quæ sit requies cordis mei, et desiderium animæ meæ.
3. Tu priusquam ego fierem, scivisti quæ cogitaturus sum.
4. Conversationem meam in hoc mundo, et qualium operationum bonarum me, an malarum seriem expleturus eram, vel sum in diebus meis, tu usque in finem ad minimum novisti earum exitum.
5. Actiones meas præcognoscis.
6. Et novisti, quod non dico falsa.
7. Tu enim futura et præterita novisti. Aliter etiam potest versiculus iste allegorice explicari; quoniam secundum Prophetam dictum est : *Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima, et antiqua,* hoc est, tu habiturus es novissimas omnes gentes, et antiquas Judæorum progenies.

16. Ἐὰν ἐν τῇ ὁδῷ τῇ στενῇ τῶν ἐντολῶν σου πορευθῶ, ζήσεις με.
17. Ἐν τῷ τοὺς ἐχθροὺς μου ζητεῖν (1) με τοῦ ἀνελεῖν, ἀντελάθου μου διὰ τῆς παρουσίας σου.
18. Καὶ ἔσωσέ με ἡ χάρις σου.
19. Κύριος καταπολεμήσει τὰς ἐναντίας δυνάμεις, ὑπὲρ ὧν ἐπολέμησάν με.
20. Καὶ ἀληθάργητον τὸ ἔλεός σου τοῦτο, ὃ ἐποίησας τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.
21. Καὶ ἕως τέλους μὴ παρίδῃς, οὓς ἐποίησας κατ' εἰκόνα σὴν.

1. Κύριε, διακρίνας τὰς ἐνθυμησεις μου καὶ τὴν διάνοιαν τῆς καρδίας μου ἔγνως, ὁποῖος ἀποδήσομαι ἐνώπιόν σου.
2. Σὺ ἔγνως, τί ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις τῆς καρδίας μου, καὶ ἡ προθυμία τῆς ψυχῆς μου.
3. Σὺ πρὸ τοῦ με γεννηθῆναι εἶδῃς [οἶδας] (3) ἅπερ μέλλω διαλογίζεσθαι.
4. Τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀναστροφὴν μου, καὶ ὁποῖων ἔργων ἀγαθῶν, ἢ πονηρῶν ἤμελλον, ἢ μέλλω ἐκτελεῖν πλοκὴν ἐν ταῖς ἡμέραις μου, σὺ ἕως τέλους κατάλεπτον οἶδας τὴν ἀπόβασιν αὐτῶν.
5. Τὰς (4) πράξεις μου προγινώσκεις.
6. Καὶ οἶδας, ὅτι οὐ λέγω ψευδῆ.
7. Σὺ γὰρ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, καὶ τὰ γεγόνота (5) ἐπίστασαι. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως θεωρῆσαι τὸν στίχον, ὅτι κατὰ Προφήτην εἴρηται· Ἰδοὺ, Κύριε, σὺ ἔγνως πάντα τὰ ἔσχατα, καὶ τὰ ἀρχαῖα, τούτεστι, σὺ μέλλεις ἔχειν πάντα τὰ ἔσχατα ἔθνη, καὶ τὰ ἀρχαῖα τῶν Ἰουδαίων γέννη.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic

- (1) Ζητεῖν τοῦ ἀνελεῖν με, etc.
- (2) Ἦ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., περὶ τῶν ἐπι- etc., τῇ χειρὶ, τοῦτ' ἐστὶν τῷ, etc.

- (3) Ἦ δεις.
- (4) Καὶ πάσας τὰς, etc.
- (5) Προγεγονότα, etc., κατὰ προφητείαν, etc.

8. Σὺ ἐπλασάς με , καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά Α σου.

9. Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ ·
10. Ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν.
11. Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου ;
12. Καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω ;
13. Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐκεῖ εἶ ·
14. Ἐὰν καταβῶ εἰς τὴν ἕδην, πάρει.
15. Ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον,
16. Καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης ·
17. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὁδηγήσει με ·
18. Καὶ καθέξει με ἡ δεξιὰ σου.
19. Καὶ εἶπα · Ἴσως καταπατήσει με.
20. Καὶ νῦν φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου.
21. Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ,

8. Tu formasti me, et posuisti super me manum tuam.

9. Mirabilis facta est scientia tua ex me :
10. Confortata est, non potero ad eam.
11. Quo ibo a Spiritu tuo ?
12. Et quo a facie tua fugiam ?
13. Si ascendero in caelum, tu illic es :
14. Si descendero in infernum, ades.
15. Si sumpsero pennas meas diluculo,
16. Et habitavero in extremis maris :
17. Etenim illuc manus tua deducet me :
18. Et tenebit me dextera tua.
19. Et dixi : Forsitan tenebrae conculcabunt me :
20. Et nox illuminatio in deliciis meis.
21. Quia tenebrae non obscurabuntur a te.

B

ATHANASII INTERPRETATIO.

8. Σὺ ἐδημιουργήσας με , καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐμέ τὴν βοήθειάν σου σκέπουσάν με.

9. Μνησθεὶς τὸ, τίς ὑπάρχει ἡ δύναμις σου, ἔξω (1) ἔμαυτοῦ γέγονα ἀποθαυμάζων ἐν ἑμαυτῷ.

10. Ἀνείκατος ὑπάρχει ἡ δύναμις σου , οὐ δύναμαι ἀντιστῆναι πρὸς αὐτήν.

11. Ποῦ γὰρ δύναμαι κρυθῆναι (2) ἀπὸ τῶ ἁγίων σου Πνεύμα, τὸ γινώσκον [τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος , τοῦ γινώσκοντος] τὰ πάντα ;

12. Καὶ ἀπὸ σοῦ τὰ (3) πάντα ἐφορῶντος, ποῦ δύναμαι φυγεῖν ; ὅτι πάντα γυμνά, καὶ τετραχηλιμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς σου.

13. Ἀχώριστος (4) εἶ τῶν πατρικῶν κόλπων.

14. Ἐθανατώθη γὰρ δι' ἐμέ.

15. Τοῦτό μοι μόνον περιλείπεται , ἐὰν ἄρα ἀναλάβω τὰς ἐνθυμήσεις τῆς καρδίας μου, καταφύγω ἐν τῷ φωτίσματι τῆς πίστεώς σου (5).

16. Καὶ δώσω ἑμαυτὸν εἰς τὸ βάπτισμα.

17, 18. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χάρις (6) σου ὁδηγήσει με, καὶ περικραθήσει με.

19. Καὶ ἐλογισάμην κατ' ἑμαυτὸν λέγων · Ἴσως οὕτως ἀνάσχωμαι ἕως τέλους κυριεύεσθαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ;

20. Καὶ ἐλογισάμην δοῦναι ἑμαυτὸν (7) τῇ καταδύσει τοῦ βαπτίσματος, ὅτι φωτισμὸς καὶ τρυφή μου ἐστὶ τὸ λουτρὸν τῆς ἀθανασίας · ἐκεῖ γὰρ καταλιμπάνω τὰς ἁμαρτίας μου.

21. Ὅτι πᾶσα ψυχὴ ἐν σκότει καθήμενη, ἐλθουσα ἐπὶ τὸ βάπτισμα, οὐκ ἔτι σκοτισθήσεται, ἀπὸ τοῦ σε τὸ ἀληθές (8) φῶς ἐπιβῆναι ἐν αὐτῇ.

8. Tu creasti me, et posuisti super me auxilium tuum protegens me.

9. Recordatus, quæ sit potentia tua, extra me ipsum factus sum præ admiratione.

10. Investigabilis est virtus tua, non possum contra eam resistere.

11. Ubi enim abscondi possum a Spiritu sancto tuo, qui noscit omnia ?

12. Et a te, qui omnia vides, quo possum fugere ? quoniam omnia nuda, et aperta oculis tuis ?.

13. Inseparabilis es a sinu Patris.

14. Morti enim traditus es propter me.

15. Hoc solum mihi reliquum est, si forte assuam cogitationes cordis mei, et confugiam ad illuminationem fidei tuæ.

16. Et dabo me ipsum in baptismum.

17, 18. Etenim illuc gratia tua deducet me, et in me dominabitur.

19. Et mecum cogitavi dicens : An ita patiar usque in finem dominari in me peccatum ?

20. Et cogitavi tradere me ipsum baptismatis immersioni, quoniam illuminatio, et deliciae meæ sunt lavacrum immortalitatis : ibi enim relinquo peccata mea.

21. Quia omnis anima in tenebris sedens cum venerit ad baptismum, non amplius obtenebrabitur, quoniam tu, qui vera lux es, ascendis in ipsam.

* Hebr. iv, 13.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐξ ἑαυτοῦ γέγονα, etc., ἐν ἑαυτῷ.
- (2) Κρυθῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν σου τὸ πάντα γινώσκοντα (leg. vid. γινώσκον).
- (3) Σοῦ τοῦ τὰ, etc.
- (4) Ἀχώριστος γὰρ, etc.

- (5) Σοῦ δεστ.
- (6) Ἡ χεὶρ σου.
- (7) Ἐαυτόν, etc.
- (8) Ἀληθινὸν φῶς ἐπιβῆναι ἐν ταύτῃ.

22. Et nox sicut dies illuminabitur :
 23. Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus.
 24. Quia tu possedisti renes meos :
 25. Suscepisti me de utero matris meæ.
 26. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es :
 27. Mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis.
 28. Non est occultatum os meum a te,
 29. Quod fecisti in occulto,
 30. Et substantia mea in inferioribus terræ :
 31. Imperfectum meum viderunt oculi tui.
 32. Et in libro tuo omnes scribentur :
 33. Dies formabuntur, et nemo in eis.
 34. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus :
 35. Nimis confortatus est principatus eorum.

- A 22. Καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται·
 23. Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.
 24. Ὅτι σὺ ἐκτίσω τοὺς νεφρούς μου·
 25. Ἀντελάβου μου ἐκ γαστρὸς μητρὸς μου.
 26. Ἐξομολογήσομαι σοι, ὅτι φοβερῶς ἐθαυμαστώθης.
 27. Θαυμάσια τὰ ἔργα σου, καὶ ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα.
 28. Οὐκ ἐκρύθη τὸ ὄστούν μου ἀπὸ σοῦ,
 29. Ὅ ἐποίησας ἐν κρυφῇ,
 30. Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς.
 31. Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου.
 32. Καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφῆσονται·
 33. Ἡμέρας πλασθήσονται, καὶ οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς.
 34. Ἔμοι δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός·
 B 35. Λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

22. Et quæ in peccatis ægrotat anima sublevata in baptismo, veluti dies illuminabitur, exorientem te in ipsa.
 25. Ita enim omnis anima illuminata a te, imitatur in baptismo triduum mortis tuæ et resurrectionis, noctem atque diem.
 21. Quia in redemisti omnem meam virtutem pretioso tuo sanguine.
 25. Adjutorem mihi dedisti statim a lavacro Spiritum sanctum tuum.
 26. Tradam totum me ipsum tibi, quia excellenter glorificatus es.
 27. Admirationis plenæ sunt passiones tuæ, et anima mea credit in ipsis usque in finem.
 28. Non despiciatur a te infirmitas animæ meæ,
 29. Et substantia ipsius inveterata in peccatis.
 30. Renovasti enim me in occulto, hoc est in baptismo, cor meum.
 31. Corruptelam, et inutilitatem mentis meæ non despexisti, sed ei providisti.
 32. Et qui digni facti sunt baptismo tuo, omnes in libro vitæ scripti sunt in cælis.
 33. In luce baptismi renovantur, et nemo alius illic, nisi tu solus in ipsis.
 34. Mihi autem deinceps honorabiles sunt apostoli tui, ad quos dixisti : *Vos amici estis* *.
 35. Fortiter dominata est potentia prædicationis eorum.

* Joan. xv, 14.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Καὶ ἐν ἀμαρτίαις ὑπνοῦσα ψυχὴ, etc., ὡς ἡ ἡμέρα, etc.
 (2) Οὕτω, etc.
 (3) Ἐν τῷ, etc.
 (4) Βοηθῶν μοι, etc.
 (5) Μεστά, etc.
 (6) N. 28, 29, 30. Comm. unicus.

22. Καὶ ἡ (1) ἐν ἀμαρτίαις ἐπινοσοῦσα ψυχὴ, διεγερθεῖσα ἐν τῷ βαπτίσματι, ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται, ἀνατελλαντός σου ἐν αὐτῇ.
 23. Οὕτως (2) γὰρ μιμεῖται ἐν τῷ βαπτίσματι πᾶσα ψυχὴ φωτιζομένη ὑπὸ σοῦ τὴν τριήμερον τοῦ θανάτου σου καὶ τῆς ἀναστάσεως νύκτα καὶ ἡμέραν.
 24. Ὅτι σὺ ἐξηγόρασας πᾶσαν τὴν ἰσχὺν μου τῷ (3) τιμῷ σου αἵματι.
 25. Βοηθόν (4) μοι δέδωκας εὐθὺς ἀπὸ τῆς κολυμβήθρας τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 26. Ἐκδώσω σοι ὄλον ἐμαυτὸν, ὅτι ὑπερβαλλόντως δεδόξασαι.
 27. Ἐκπλήξεως μετὰ (5) ὑπάρχουσι τὰ παθήματα σου, καὶ ἡ ψυχὴ μου πιστεύει ἐν αὐτοῖς ἕως τέλους.
 28. (6) Οὐ παρεωράθη παρὰ σοῦ τὸ ἀσθενὲς τῆς ψυχῆς (7) μου,
 29. Καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτῆς ἡ παλαιωθείσα ἐν ἀμαρτίαις.
 30. Ἀνεκαίνισας γὰρ με ἐν κρυφῇ, τουτέστιν ἐν τῷ βαπτίσματι τὴν καρδίαν μου.
 31. Τὸ διεφθαρμένον μου, καὶ ἄχρηστον τῆς διανοίας οὐ παρέιδες, ἀλλ' ἐποίησα πρόνοιαν.
 32. Καὶ οἱ ἀξιωθέντες τοῦ βαπτίσματός σου πάντες ἐν βιβλίῳ σμιλῶ (8) ἐτάγησαν [τῆς ζωῆς ἐγράφησαν] ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 33. Ἐν τῷ φωτὶ τοῦ βαπτίσματος ἀνακαινοῦνται, καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐκεῖ εἰ μὴ σὺ μόνος ἐν αὐταῖς (9).
 34. Ἐμοὶ δὲ τοῦ λοιποῦ τίμιοι (10) ὑπάρχουσιν οἱ ἀπόστολοι σου, πρὸς οὓς εἰρήκαμεν· Ὑμεῖς φίλοι ἐστέ.
 35. Ἰσχυρῶς κατεδυνάστευσεν ἡ ἐξουσία τοῦ κτηρύματος αὐτῶν.

- (7) Τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ὑπόστασις τῆς ψυχῆς μου ἡ, etc.
 (8) Ἐν βιβλίῳ ζωῆς ἐνετάγησαν, etc.
 (9) Αὐτοῖς.
 (10) Τιμῆς, etc., πρὸς οὓς εἰρήκα· Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ.

36. Ἐξαριθμησομαι αὐτούς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πλη-
θύνθησονται·
37. Ἐξηγήρθην, καὶ ἔτι εἰμι μετὰ σοῦ.
38. Ἐὰν ἀποκτείνης ἀμαρτωλοὺς, ὁ Θεός·
39. Ἄνθρωποι αἱμάτων, ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ·
40. Ὅτι ἐριστὰί ἐστε εἰς διαλογισμοὺς·
41. Λήφονται εἰς ματαιότητα τὰς πόλεις [σου].
42. Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα;
43. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς σου [τοῖς ἐχθροῖς σου]
ἐξετηκόμην;
44. Τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτοὺς·
45. Εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι.
46. Δοκίμασόν με, ὁ Θεός, καὶ γνώθι τὴν καρδίαν
μου·
47. Ἐτασόν με, καὶ γνώθι τὰς τρίβους μου.
48. Καὶ ἴδε, εἰ ὁδὸς [εἰ ἔστιν ὁδὸς] ἀνομίας ἐν ἐμοί·
49. Καὶ ὁδήγησόν με ἐν ὁδῷ αἰωνία.

36. Dinumerabo cos, et super arenam multipli-
cabuntur :
37. Exsurrexi, et adhuc sum tecum.
38. Si occideris, Deus, peccatores :
39. Viri sanguinum, declinate a me :
40. Quia contentiosi estis in cogitationibus :
41. Accipient in vanitate civitates [tuas].
42. Nonne qui oderunt te, Domine, oderam ?
43. Et super inimicos tuos tabescebam ?
44. Perfecto odio oderam illos
45. Inimici facti sunt mihi.
46. Proba me, Deus, et scito cor meum :
47. Interroga me, et cognosce semitas meas.
48. Et vide, si via [si est via] iniquitatis in me :
49. Et deduc me in via æterna.

ATHANASII INTERPRETATIO.

36. Δώδεκά εἰσι, καὶ τὸν κόσμον ὅλον διὰ τοῦ λόγου
αὐτῶν περιποιήσονται εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

37. Ἐξωποιεθῆν διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἀδια-
λείπτως ἔσομαι μετὰ σοῦ.

38. Ἐὰν θανατώσῃται τὰς τὰς ἐναντίας δυνάμεις,
ὁ Θεός·

39. Τοῖς δαίμοσι λέγει· Αἱμοπόται μισάνθρωποι,
ἀναχωρήσατε ἀπ' ἐμοῦ·

40. Ὅτι ἐνθυμήσεις πονηρὰς ὑποτίθεσθε πολε-
μοῦντες (1).

41. Αἰχμαλωτίζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς
μάτην· πάλιν γὰρ ἐπιστρέφουσι πρὸς σέ.

42. Ἐγὼ δὲ πάντας τοὺς ἀνθισταμένους τῇ ἀληθείᾳ
σου, Κύριε, ἐμίσησα.

43. Καὶ ἐπὶ τοῖς ἀπειθοῦσιν (2) ἐξετηκόμην ἀπὸ
τοῦ ζήλου. Καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται ὁ αὐτὸς στίχος· καὶ
ἐπὶ ταῖς ἐναντίαις δυνάμεισι διὰ τῆς νηστείας καὶ
ἐγκρατείας.

44. Οὐτε προσηγόρευον τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεώς
σου.

45. Οὕτως ἐβδελυσσόμεν αὐτούς, ὡς ἐπισυστῆναι
αὐτοὺς ἅμα ἐπ' ἐμὲ, εἰς τὸ φονεῦσαί με.

46. Ἐπίσκεψαι τὴν καρδίαν μου, καὶ πρόσχος,
εἰ (3) εἰς πάντα ἐπακούει σου.

47. Ἀνάκρινον τὴν καρδίαν μου, καὶ ἐπίγνωθι τὰς
ἐνθυμήσεις μου.

48. Καὶ ἐὰν εὕρης ἐν ἐμοί ἐπιθυμίαν πονηρὰν,
φυγάδευσον αὐτὴν τῇ χάριτί σου.

49. Καὶ ὁδήγησόν με ἐν τῇ αἰωνίῳ (4) ζωῇ.

36. Duodecim sunt, et totum mundum sermone
suo in filios et filias per adoptionem spirituales
acquirent.

37. Baptismo vivificatus sum, et indesinenter erō
tecum.

38. Si morti tradideris, Deus, has contrarias po-
testates :

39. Dæmonibus dicit : Sanguipoteres osores ho-
minum, recedite a me :

40. Quia cogitationes pravæ pugnantes subijcitis :

41. Captivas abducent animas hominum in vani-
tate, rursus enim convertentur ad te.

42. Ego autem omnes adversantes veritati tuæ,
Domine, oderam.

43. Et super inobedientes tibi tabescebam præ
zelo. Aliter autem intelligitur iste versiculus in
hunc modum et super contrarias potestates jeju-
nio et continentia tabescebam.

44. Neque salutabam inimicos fidei tuæ.

45. Ita eos abominatus sum, ut simul ipsi consi-
sterent in me, ut me occiderent.

46. Visita cor meum, et attende, si in omnibus
tibi obtemperet.

47. Djudica cor meum, et agnosce cogitationes
D meas.

48. Et si inveneris in me concupiscentias meas,
ejice eas, gratia tua.

49. Et deduc me in vitam æternam.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Πολεμοῦντές με.
(2) Ἀπειθοῦσι τοῖς προστάγμασι σου ἐξετηκό-
μην, etc., δὲ νοητέον τὸν αὐτὸν στίχον· καὶ, etc.

- (3) Ἴνα εἰς, etc.
(4) Αἰωνία, etc.

In finem : Psalmus David. PSAL. CXXXIX.

1. Eripe me, Domine, ab homine malo :
2. A viro iniquo eripe me.
3. Qui cogitaverunt iniquitates in corde :
4. Tota die constituebant prælia.
5. Acuerunt linguas suas sicut serpentis :
6. Venenum aspidum sub labiis eorum.
7. Custodi me, Domine, de manu peccatoris
8. Ab hominibus iniquis eripe me :
9. Qui cogitaverunt supplantare gressus meos.
10. Absconderunt superbi laqueum mihi.
11. Et funibus extenderunt laqueum pedibus meis :
12. Juxta iter scandala posuerunt mihi.

(a) Vers. 3. *Omnes*, etc. § 4. *Qui*, etc., et sic deinceps, *h. e.* vers. in cod. Vat. sunt n. 8.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1) *Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ ψαλμὸς*, ὅπερ ἐρμηνεύεται περὶ τῶν ἐπὶ συντελεῖα τῶν αἰώνων μελλόντων ἔσσεσθαι τοῖς ἀνθισταμένοις τῇ ἀληθείᾳ, καὶ περὶ τῆς μισθοποδοσίας τῶν ἀγίων εἰρητὰ ψαλμὸς τῷ *Κανὼ τῇ χειρὶ*, τουτέστιν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Δαβὶδ*, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν.

Titulus præpositus continet : *In finem psalmus David*, quod interpretatur de iis, quæ in fine sæculorum futura sunt illis, qui resistunt veritati, et de retributione sanctorum : dictus est psalmus *manu forti*, hoc est Dei Filio, ita enim interpretatur *David*, ut pluries diximus.

1. Libera me, Domine, ab iis, qui speciem quidem habent pietatis, ejus autem denegant virtutem. 2. Ab omni viro, qui armatus est contra veritatem. 3. Qui simulationem habent in se ipsis. 4. Semper festini sunt ad fundendum sanguinem. 5. Decipiunt bonis in speciem sermonibus, et fictis laudibus animas simplicium, quemadmodum serpens sermonibus suis Evam decepit. 6. Doctrina eorum, et admonitio mortifera est, veluti venenum aspidis. 7. Ab hujusmodi hominibus custodi me, Domine, quoniam manus diaboli sunt. 8. Eripe me ab hominibus deimentibus veritatem in injustitia. 9. Qui meditati sunt persuasibiles sermones ad deducendum me a Christi fide. 10. Congregaverunt sibi ipsis, qui Dei veritati resistunt, sermones quosdam captiosos, volentes me illaqueare. 11. Et nexus quosdam eorum, qui in sermone suo perversi sunt, ad comprehendendum me tetenderunt mihi. 12. Et quæstiones quasdam noxias, et inutiles injecerunt mihi.	1. Αὐτρωσαί με, Κύριε, ἐκ τῶν ἐχόντων μόρφωσιν μὲν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἡρνημένοι (2). 2. Ἀπὸ παντὸς ὀπλιζομένου κατὰ τῆς ἀληθείας (3). 3. Οὔτινες τὴν ὑπόκρισιν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς. 4. Ἀδιαλείπτως ταχινοὶ εἰσι τοῦ ἐκχεῖν αἷμα. 5. Διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἀπατώσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκάκων, ὥσπερ ὁ ὄφις διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ Ἐβάν ἐξηπάτησεν. 6. Ἡ διδασκαλία αὐτῶν καὶ ἡ νοουθεσία θανατηφόρος τυγχάνει, ὡς ὁ ἴδς τῆς ἀσπίδος. 7. Φύλαξόν με, Κύριε, ἐκ τῶν τοιοῦτων, ὅτι χεῖρ τοῦ διαβόλου ὑπάρχουσιν. 8. Ἀπὸ ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων ἐξελοῦ με. 9. Οὔτινες ἐσκέχοντο (4) πιθανότητος λόγων ἀπὸ τοῦ καταγαγεῖν με ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. 10. Συνήγαγον ἑαυτοὺς [ἑαυτοῖς] (5) οἱ τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἀνθιστάμενοι λόγους τινὰς ζητημάτων παγιδεῦσαι με θέλοντες. 11. Καὶ πλοκάς τινὰς (6) τῶν διεστραμμένων αὐτῶν λόγων προσέτεινάν μοι ἐπὶ τὸ λαβέσθαι μου. 12. Καὶ ζητήσεις τινὰς βλαβεράς καὶ ἀνωφελεῖς προσεβάλοντό (7) μοι.

† Rom. 1 18.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc.

(2) Ἠρνημένων.

(3) Ἀληθείας, ῥῦσαι με.

(4) Ἐψεύσαντο πιθανότη-ας τινὰς λόγων, etc.

(5) Ἐν ἑαυτοῖς, etc.

(6) Τινὰς διεστραμμένων αὐτῶν λόγων προσέτεινάν μοι ἐπὶ τὸ λαβέσθαι μοι.

(7) Προεβάλοντό μοι.

13. Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σύ.
 14. Ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.
 15. Κύριε, Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας μου,
 16. Ἐπεσκίασας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου.
 17. Μὴ παραδῶς με (α), Κύριε, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου ἀμαρτωλῶ.
 18. Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ, μὴ ἐγκαταλίπῃς με, μήποτε ὑψωθῶσιν.
 19. Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν.
 20. Κόπος τῶν χειλέων αὐτῶν καλύψει αὐτούς·
 21. Πιεσοῦνται ἐπ' αὐτούς ἄνθρακες·
 22. Ἐν πυρὶ καταβαλεῖς αὐτούς [ἐν τῇ γῆ].
 23. Ἐν τάλαιπωρίαις, καὶ οὐ μὴ ὑποστῶσιν.
 24. Ἄνθρωπος γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς·
 25. Ἄνδρα ἄδικον κακὰ θηρεύσει [θηρεύση] εἰς διαφθοράν.
 26. Ἐγνων, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν κρίσιν τῶν πτωχῶν,
 (α) Me deest.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

- 13, 14. (1) Ἐγὼ δὲ εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σύ ὁ σταυρωθείς· ἄκουσον, Κύριε, τοῦ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου.
 15. Κύριε, Κύριε, τὰ παθήματά σου εἰσὶν εἰς σωτηρίαν μου.
 16. Κατέπεμψας τὴν χάριν σου φρουρεῖν τὴν καρδίαν μου ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀντιθέσεως τῆς ψευδωνύμου αὐτῶν συνέσεως (2).
 17. Μὴ συγχωρήσῃς, Κύριε, τῷ διαβόλῳ ἀποστῆσαι με τῆς πίστεώς σου· αὕτη γὰρ ὑπάρχει ἡ ἐπιθυμία μου.
 18. Ἐσκεφαντό τινες ἐξερευνήσεις κατ' ἐμοῦ (3), πρὸς τὸ ἀπατήσαι με· μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου, μήποτε καυχῆσονται, ὡς ἠδίκησαντο.
 19. Τὸ φρόνημα τῆς καρδίας αὐτῶν ἀσθενὲς ὑπάρχει (4).
 20. Ἀσθενῆσαι ποιήσαι (5) καὶ τοὺς λόγους τῆς σοφίας αὐτῶν, καὶ πεσοῦντε [ἐπιπεσοῦνται] ἅμα αὐτῶν.
 21. Οἱ γὰρ λόγοι τῆς χάριτος (6), οὗς λαλήσω πρὸς αὐτούς, ὡς ἄνθρακες [σου] ἐπιπεσοῦνται ἐπ' αὐτούς.
 22. Καὶ τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ νεκρώσεις αὐτούς.
 23. Ἐν ταῖς τάλαιπωρίαις τῶν σεσοφισμένων αὐτῶν λόγων οὐ μὴ δυνηθῶσιν ἀντιστῆναι πρὸς σὲ τὴν ἀληθειαν (7).
 24. Ἀνδριζόμενος κατὰ σοῦ, καὶ λαλῶν διεστραμμένως (8), οὐκ εἰσελεύσεται εἰς ἄνω Ἱερουσαλήμ.
 25. Ἄνδρα ἀνθιστάμενον τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀμαρτίαι περικυκλώσουσι, φυλάττουσαι αὐτὸν εἰς ἀπώλειαν.
 26. Οἶδα, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 13, Ἐγὼ, etc. N. 14, Ἄκουσον τοῦ στεναγμοῦ, etc.
 (2) Γενέσεως· leg. videtur συνέσεως.
 (3) Ἀπ' ἐμοῦ· μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου ἀπ' ἐμοῦ, etc., ὡς ἠδὴ νικήσαντες.

PATROL. GR. XXVII.

- A 13. Dixi Domino : Deus meus es tu.
 14. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ.
 15. Domine, Domine, virtus salutis meæ,
 16. Obumbrasti super caput meum in die belli.
 17. Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccatori.
 18. Cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exallentur.
 19. Caput circuitus eorum.
 20. Labor labiorum ipsorum operiet eos :
 21. Cadent super eos carbones :
 22. In ignem dejicies eos [in terra].
 23. In miseriis non subsistent.
 24. Vir linguosus non dirigetur in terra :
 B 25. Virum injustum mala capient in interitu.
 26. Cognovi, quia faciet Dominus iudicium inopum,

- 13, 14. Ego autem dixi Domino : Deus meus es tu, qui crucifixus es ; audi, Domine, gemitum cordis mei.
 15. Domine, Domine, passionem tuam sunt in meam salutem.
 16. Misisti gratiam tuam ad custodiendum cor meum in tempore oppositionis falsæ eorum scientiæ.
 17. Ne permittas, Domine, diabolo, ut me avertat a fide tua, quoniam ipsa est desiderium meum.
 18. Meditati sunt adinventiones quasdam contra me, ut me deciperent ; ne auferas a me gratiam tuam, nequando gloriantur, quod me inique opprimerunt.
 19. Sensus cordis eorum infirmus est.
 20. Infirmos effice etiam sermones sapientiæ eorum, et una cum ipsis concident.
 21. Sermones enim gratiæ, quos loquar ad ipsos, veluti carbones cadent super eos.
 22. Et Spiritu sancto tuo occides eos.
 23. In miseriis sermonum suorum, quos excogitaverunt, non potuerunt resistere veritati tuæ.
 24. Obstinatus contra te, et perverse loquens non ingreditur in supernam Jerusalem.
 25. Hominem resistentem divinæ veritati et reliqua peccata circumdabunt, quæ custodient eum in interitum.
 26. Novi, quod faciet Dominus vindictam sanctorum suorum.

- (4) Ὑπάρχον.
 (5) Ποιήσει, etc., ἅμα σὺν αὐτοῖς.
 (6) Χάριτός σου, etc.
 (7) Πρὸς τὴν ἀληθειαν.
 (8) Διεστραμμένα, etc., εἰς τὴν ἄνω, etc.

27. Et viridictam pauperum.
28. Verumtamen justi confitebuntur nomini tuo :
29. Et habitabunt recti cum vultu tuo.

Psalmus David. PSAL. CXL.

1. Domine, clamavi ad te, exaudi me :
2. Intende voci deprecationis meæ,
3. Cum clamavero ad te.
4. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo :
5. Elevatio manuum mearum sacrificium vesperinum.
6. Pone, Domine, custodiam ori meo :
7. Et ostium circumstantiæ circa labia mea.
8. Non declines cor meum in verba malitiæ,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Et vindictam eorum, qui nunc laboribus oppressi sunt propter spem in Christum.
28. Etenim præter ipsos sanctos nullus est alius injustorum, qui te glorificet.
29. Et ita semper erunt sancti tui gaudio ineffabili videntes gloriam tuam, et incessanter laudantes te.

(2) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (2)· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ψαλμὸς τῷ ἱκανῷ τῇ χειρὶ. τοῦτέστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γάρ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρήχαμεν, τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα· καὶ ἄλλας δὲ ἔρμηνείας ἔχει τὸ αὐτὸ ὄνομα· ἐνταῦθα τοῦτο ἐρμηνεύεται, ὡς προέγραπται.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David*, quod interpretatur, psalmus *manu forti*, nempe Dei Filio ; hoc enim, ut supra diximus, *David* nomen significat ; alias etiam significationes habet hoc nomen ; hic ita interpretatur, ut modo scriptum est.

1. Domine, in dolore cordis mei clamavi ad te, exaudi me.
2. Intende labori cordis mei,
3. Cum illud ingemuerit ad te.
4. Sursum elevans gratia tua orationem meam, et suaviter trahens ad seipsam, ut incensum detineat apud se.
5. Exclamatio cordis mei ita inveniatur coram te veluti sacrificium, quod offerunt sancti angeli tui convertentes se ad te a ministerio eorum qui hæredes futuri sunt salutis.
6, 7. Muni, Domine, os meum, et gratiam tuam mihi circum labia mea, ne prodeat ex ore meo sermo impurum, et de verbo otioso rationem reddere debeam, sed potius si quid est ad ædificationem audientium, ut id loquar, et impleatur in me illud : *Aperuit os suum*, etc.
8. Ne permittas cor meum, ut se tradat in verba simulationis,

- A 27. Καὶ τὴν δίκην τῶν πενήτων.
28. Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου·
29. Καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῷ προσώπῳ σου.
Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΠΜ.
1. Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου·
2. Πρόσχεσ τῇ φωνῇ τῆς δεησεώς μου,
3. Ἐν τῷ κεκραγέναί με πρὸς σέ.
4. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου·
5. Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή.
6. Θεῷ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου·
7. Καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.
8. Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας,

- B 27. Καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῶν καταπονουμένων νῦν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα.
28. Πλὴν γὰρ αὐτῶν τῶν ἁγίων οὐσεις ἑτερος τῶν ἀδίκων ἐστὶν ὁ δοξάζων σε.
29. Καὶ οὕτως πάντοτε ἔσονται οἱ (1) ἅγιοι σου χαρᾶ ἀνεκλαλήτῳ θεωροῦντες τὴν δόξαν σου, καὶ ἀπαύστως ὑμνοῦντές σε.

- C 1. Κύριε, ἐν ὀδύνῃ τῆς καρδίας μου ἀνεβόησα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου.
2. Πρόσχεσ τῷ πόνῳ τῆς καρδίας μου,
3. Ἐν τῷ στένειν αὐτὴν πρὸς σέ.
4. Ἄνεμισαμένη (3) [Ἄνεμισαμένη] ἡ χάρις σου τὴν προσευχὴν μου, καὶ ἤδεως ἐλύσσασα πρὸς ἐαυτὴν, ὡς θυμίαμα κατέχει παρ' ἐαυτῆς.
5. Ἡ ἀναβόησις (4) τῆς καρδίας μου οὕτως εὐρεθῆ ἐνώπιόν σου, ὡς ἡ θυσία, ἣν ἀναπέμπουσιν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι σου ἐπιστρέφοντες πρὸς σέ ἀπὸ τῆς διακονίας τῶν μελλόντων κληρονομεῖν σωτηρίαν.
6, 7. Ἀσφάλισαι, Κύριε, τὸ στόμα μου, καὶ τὴν χάριν σου δός μοι περὶ τὰ χεῖλη μου, ἵνα μὴ ἐκπορευῆται ἐκ τοῦ στόματός μου λόγος (5) σαπρὸς, καὶ ὑπέρ ἀργοῦ λόγου εὐρεθῶ λόγον διδούς, ἀλλὰ μᾶλλον εἴ τι πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἀκούστων ἵνα λέγω, καὶ πληρωθῆ ἐν ἐμοὶ τὸ, *Διήνοιξεν τὸ στόμα αὐτοῦ*.
8. Μὴ συγχωρήσῃς τὴν καρδίαν μου δοῦναι ἐαυτὴν εἰς λόγους ὑποκρίσεως,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἔσονται σὺν σοὶ οἱ, etc.
(2) *Ante titulum seu inscriptionem psal. CXL legitur huiusmodi adnotatio de Diapsalmate, quæ exstat etiam post tertium psalmum, supra : Τὸ διάψαλμα οὖν ἐρμηνεύεται ἀεὶ· εἰς δὲ οὖν στίχον κέῖται σημαίνει τὸ λεγόμενον ῥητὴν ὑπὸ τοῦ στίχου, ὅτι τοῦτο τὸ λεγόμενον ἐν τῷ στίχῳ ἐστὶν· ἀεὶ, εἴτε ἀγαθὸν ἐστὶν ὃ λέγει ὁ στίχος, εἴτε φαῦλον. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ ἕως οὗ (leg. εἰς) δὲν κέῖται τὸ διάψαλμα, σημαίνει, ὅτι περὶ ἄλλου λέγει ὁ ψαλμὸς προσώπου, καὶ οὐχὶ περὶ οὗ ἔλεγεν ἕως τοῦ διαψάλματος. Αὕτη*

- οὖν ἡ διήγησις περὶ τοῦ διαψάλματος.
(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc., ἐρμηνεύεται τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα, etc., ἔχει τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα· ὁμοῦς ἐνταῦθα τοῦτο ἐρμηνεύεται, ὃ γέγραπται.
(3) Ἄνισαμένη, forte leg. ἀνισταμένη, etc., κατάσχη, etc.
(4) Ἀνάβασις, etc.
(5) Πᾶς λόγος, etc., εἴτε πρὸς οἰκοδομίαν, etc., ἐν ἐμοὶ τὸ, Ἄνοιγε στόμα σὺν λόγῳ Θεοῦ.

9. Τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, A
 10. Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν·
 11. Καὶ οὐ μὴ συνδύσω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν.
 12. Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με·
 13. Ἐλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κε-
 φαλήν μου·
 14. Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις
 αὐτῶν.
 15. Κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ κριταὶ αὐτῶν·
 16. Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἠδυνήθησαν.
 17. Ὡσεὶ πάχος γῆς ἐβράβη ἐπὶ τῆς γῆς·
 18. Δισκορπίσθη τὰ ὀστέα αὐτῶν παρὰ τὸν ἄδην.
 19. Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου,
 20. Ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν ψυχὴν μου. B
 21. Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό μοι,
 22. Καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνο-
 μίαν.
 23. Πεσοῦνται ἐν ἀμφιδίηστρῳ αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοί·

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Τοῦ συντιθεῖν τινὰς ἀφορμὰς ἔθελον εὐλό-
 γους (1).
 10. Μετὰ ἀνθρώπων τῶν μὴ πειθομένων τῷ νόμῳ
 σου, ἀλλ' ἀφρόδως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντων·
 11. Καὶ οὐ μὴ σύνθωμαί τὴν διδασκαλίαν τῶν (2)
 ἱερέων αὐτῶν.
 12. Παιδεύσει με πᾶς ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, καὶ
 λαλῶν ἀλήθειαν ἐν σπλάγχνοις Χριστοῦ, καὶ ἐπιπλή-
 ξει μοι.
 13. Ἡ δὲ ἀγάπη, καὶ ἡ (3) κολακία τῶν ἐχθρῶν
 τῆς ἀληθείας μὴ πλησιάζει τῇ διανοίᾳ μου.
 14. Ὅτι διὰ πάντων τούτου (4) προσεύχομαι, τὸ τοῖς
 ἔγχεσι τῶν ἁγίων ἀκολουθῆσαι.
 15. Ἀνηλώθησαν (5) καταλειφθέντες ὑπὸ τῶν
 ἁγίων οἱ ἄρχοντες τῶν ἀσεβῶν.
 16. Ἰσχύσει ἡ (6) δέησίς μου ἐνώπιόν σου, καὶ
 πληρωθήτω ἅπερ ἠτησάμην σε.
 17. Εἶδον τὸν Σατανᾶν πεσόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
 καὶ συντριβέντα ὡσεὶ βόλιν (7) γῆς.
 18. Πᾶσα ἡ ἰσχύς αὐτῶν διεφθάρη ἐν ταῖς ἐπιθυ-
 μίαις τοῦ θανάτου.
 19. Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί τῆς διανοίας
 μου ἀνατεταγμένοι ὑπάρχουσιν.
 20. Ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου
 τὴν συνιστώσαν τὴν ψυχὴν μου.
 21. Φύλαξόν με ἀπὸ πάσης αὐτῶν διδασκαλίας νο-
 μιζόμενον (8) ἔχειν τινὰ τροφὴν τῇ ψυχῇ, ἐν ἑαυτῇ
 οὕσης δὲ συλλήψεως εἰς θάνατον.
 22. Καὶ ἀπὸ τῶν δαιμόνων τῶν ὑποτιθέντων μοι
 τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου.
 23. Συλληφθῶσιν ἐν ταῖς ἀπάταις (9) τοῦ βίου οἱ
 ἐν τῷ πελάγει αὐτοῦ διάγοντες.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐθέλω εὐλόγους.
 (2) Συνθῶμαι τῇ διδασκαλίᾳ τῶν, etc.
 (3) Ἡ decst.
 (4) Ὅτι δεῖ, καὶ διαπαντὸς τοῦτο, etc., ἐξακολου-
 θεῖν τῶν ἁγίων.
 (5) Ἀνήλωσαν, etc., ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ οἱ ἄρχον-

9. Ad excusandas excusationes in peccatis,
 10. Cum hominibus operantibus iniquitatem :
 11. Et non communicabo cum electis eorum.
 12. Corripiet me justus in misericordia, et incre-
 pabit me :
 13. Oleum autem peccatoris non impinguet caput
 meum :
 14. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis
 eorum.
 15. Absorpti sunt juncti petrae iudices eorum :
 16. Audient verba mea, quoniam potuerunt.
 17. Sicut crassitudo terrae disrupta est super ter-
 ram :
 18. Dissipata sunt ossa nostra secus infernum.
 19. Quia ad te, Domine, Domine, oculi mei,
 20. In te speravi, non auferas animam meam.
 21. Custodi me a laqueo, quem stauerunt mihi,
 22. Et a scandalis operantium iniquitatem.
 23. Cadent in retiaculo ejus peccatores :

9. Ad aliquos speciosos praetextus componendos.
 10. Cum hominibus non obtemperantibus legi-
 tuae, sed sine timore se ipsos gubernantibus :
 11. Et non assentiar doctrinae sacerdotum ipso-
 rum.
 12. Corripiet me omnis, qui facit justitiam, et
 loquitur veritatem in visceribus Christi, et objur-
 gabit me.
 13. Dilectio autem, et adulatio inimicorum veri-
 tatis non approximabit menti meae.
 14. Quoniam semper hoc deprecor, ut sequar ve-
 stigia sanctorum.
 15. Consumpti sunt principes impiorum a sanc-
 tibus derelicti.
 16. Potens erit deprecatio mea coram te, et im-
 plebuntur quae te rogavi.
 17. Vidi Satanam de caelo cadentem, et contri-
 tum veluti glebam terrae.
 18. Omnis eorum virtus corrupta est in concupi-
 scientiis mortis.
 19. Quoniam ad te, Domine, oculi mentis meae
 elevati sunt.
 20. In te speravi, ne auferas gratiam tuam con-
 firmantem animam meam.
 21. Custodi me ab omni eorum doctrina, quae
 existimatur habere aliquem cibum animae, existente
 autem in ea decipula ad mortem.
 22. Et a daemonibus subjicientibus mihi volupta-
 tes vitae.
 23. Comprehendentur in fallaciis vitae, qui in pe-
 lago ipsius vivunt.

- τες, etc.
 (6) Ἰσχύει ἡ, etc.
 (7) Βόλον, etc.
 (8) Νομιζομένης, etc.
 (9) Ταῖς συνεβράμμειναις ἀπάταις, etc.

24. Singulariter sum ego donec transeam.

Intellectus David, cum esset in spelunca orans.

PSAL. CXLII.

1. Voce mea ad Dominum clamavi :

2. Voce mea ad Dominum [ad Deum] deprecatus sum.

3. Effundo in conspectu ejus orationem meam :

4. Tribulationem meam ante ipsam pronuntio,

5. In deficiendo ex me spiritum meum,

6. Et tu cognovisti semitas meas.

7. In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.

8. Considerabam ad dexteram, et videbam :

9. Et non erat qui cognosceret me :

10. Periit fuga a me :

24. Καταμόνας εἰμι ἐγὼ, ἕως ἂν [ἕως τοῦ] περῆλω
Συρέσεως τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ
σπηλαίῳ προσευχόμενον. ΨΑΛ. ΡΜΑ'.

1. Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα :

2. Φωνῆ μου πρὸς Κύριον [πρὸς τὸν Θεόν] ἐδέξθην.

3. Ἐχεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου :

4. Τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγέλω.

5. Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου,

6. Καὶ σὺ ἔγνωσ τὰς τρίβους μου.

7. Ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἣ ἔπορευόμην, ἐκρύβαν παγῖδα
μοι :

8. Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ ἐπέβλεπον :

9. Καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με :

B 10. Ἀπόλωτο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ :

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Συρέσεως τῷ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ προσευχόμενον. Τοῦτο οὖν ἐστὶ· τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα διαφόρως ἐρμηνεύεται, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν· ὅτε γὰρ εἰς πρόσωπον τοῦ Κυρίου εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐρμηνεύεται *ικανὸς χειρὸς*· ὅτε δὲ εἰς πρόσωπον τῶν δικαίων, ἐρμηνεύεται *πεποθήμενος*· ὅτε δὲ εἰς πρόσωπον τῶν ἀμαρτανάντων καὶ ἐπιστρεφόντων εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐξουθενημένον διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ. [Ψαλμὸς οὖν εἰρηται] εἰς τὸν λαὸν τὸν ἡμαρτηκότα, καὶ εἰς σύνεσιν ἐλθόντα, καὶ ἐν σπηλαίῳ ἐαυτὸν κατακλείσαντα, καὶ προσευχόμενον μετὰ δακρῶν ἰσχυρῶν ἐξομολογούμενον· ὡς δὲ αὐτὸ τοῦτο ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ψαλμὸς σαφῶς τοῦτο διδάσκει.

Titulus præpositus continet : *Intellectus David, cum esset ipse in spelunca orans.* Ita igitur res est : *no-*
men David varie interpretatur, ut sæpius diximus : modo enim positum invenies ad signifi-
candam perso-
nam Domini, et tunc interpretatur manu fortis : modo autem ad personam justorum, et tunc interpretatur
desideratus : modo vero ad personam eorum, qui peccarunt, et se converterunt, illud positum invenies,
et tunc interpretatur contemptus ob peccata sua. Psalmus igitur dictus est de populo, qui peccavit, et in
intellectum venit, et claudens se in spelunca, orat cum lacrymis validis, et confitetur : quod autem hoc
ipsum significet, similiter et psalmus ipse manifeste hoc docet.

24. Non me ipse tradam in servitum peccato, C
donec perficiam cursum meum.

1. In dolore cordis mei ingemui ad te.

2. Et non audeus aperire labia mea coram ipso,
deprecatus sum ad eum fletibus inenarrabilibus.

3. Propterea effundo in conspectu ejus lacrymas
animæ meæ.

4. Et confitebor ante ipsum peccata mea coram
ipso, quæ priusquam ego eloquar, novit.

5. Et nunc, et in ultimis diebus meis.

6. Et tu, qui omnium corda nosti, cognoscis
improbas meas actiones.

7. In omni tempore vitæ meæ, inseruerunt in
corde meo pravitas vitæ cupiditates.

8. Et evigilans reputabam in me ipso, an forte
aliquid bonum coram te fecissem.

9. Et nullum penitus in me erat repositum opus D
bonum.

10. Et cogitabam an quem confugerem, et in-
certus, atque inops consilii eram.

24. Οὐκ ἂν δουλώσω ἑμαυτὸν τῇ ἀμαρτίᾳ, ἕως ἂν
τελέσω τὸν δρόμον μου.

1. Ἐν ὀδῷ τῆς καρδίας μου ἐστενάξα πρὸς σέ.

2. Καὶ μὴ τολμῶ (2) τὰ χεῖλη μου ἀνοῖξαι ἐνώπιον
αὐτοῦ, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις πρὸς αὐτὸν ἐδέξθην.

3. Διὰ δάκρυα (3) τῆς ψυχῆς μου ἐνώπιον αὐτοῦ
ἐχέω.

4. Καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὅσπερ οἶδε πρὸ τῶν ἐμῶν
ῥημάτων, ἐνώπιον αὐτοῦ ἐξομολογήσομαι.

5. Καὶ νῦν, καὶ (4) εἰς τὰ ἔσχατα τῶν ἡμερῶν μου.

6. Καὶ σὺ, καρδιογνώστα πάντων, γινώσκεις τὰς
πονηρὰς μου πράξεις.

7. Ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς ζωῆς μου ἐνεφύτευσαν εἰς
τὴν καρδίαν μου τὴν πονηρὰν τοῦ βίου ἐπιθυμίαν.

8. Καὶ ἀνανήψας ἐλογιζόμην ἐν ἐαυτῷ, εἰ ἄρα ἐποίη-
σά τι ἀγαθὸν ἐνώπιόν σου.

9. Καὶ παντελῶς οὐκ ἦν ἐν ἐμοὶ ἀποκείμενον ἔρ-
γον ἀγαθόν (5).

10. Καὶ διελογιζόμην τὸ πρὸς τίνα φύγω, καὶ ἐν
(6) ἀμηχανίᾳ ἤμην.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περιέχει· etc. Ἐν τῷ
σπηλαίῳ προσευχῆ. Τοῦτο, etc., εἰρήκαμεν, καὶ δια-
φόρως καὶ λαμβάνεται· ὅτε γὰρ, etc., τῶν δικαίων
εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐρμηνεύεται, etc., κείμενον
ἐρμηνεύεται· ἐξουθενημένον, τουτέστι διὰ τὰς ἀμαρ-
τίας αὐτοῦ. Νῦν οὖν αὐτὸ τοῦτο τὸ Δαβὶδ ὄνομα ἐστὶ
λαθεῖν εἰς τὸν λαόν, etc., ἰσχυρῶν ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο,

etc., σαφῶς αὐτὸ τοῦτο διδάσκει.

(2) Τολμῶν, etc.

(3) Τὰ δάκρυα, etc. Διὰ derst.

(4) Καὶ deest.

(5) Ἔργον τι ἀγαθόν.

(6) Τὸ πού, ἢ πρὸς τίνα φυγῶν ἀεὶ ἐν, etc.

11. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου. A
 12. Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε,
 13. Εἶπα· Σὺ εἶ ἡ ἐλπίς μου,
 14. Μερὶς μου εἶ ἐν γῆ ζώντων.
 15. Πρόσχεσ πρὸς τὴν δέησίν μου·
 16. Ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα.
 17. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με·
 18. Ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.
 19. Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου,
 20. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου.
 21. Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταποδοῦς μοι.
 Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὁπότε κατεδίωκεν αὐτὸν Ἄβεσσαλωμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. ΨΑΛ. PMB.
 1. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου·
 2. Ἐνώτισαι τὴν δέησίν μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

11. Et non est qui requirat animam meam.
 12. Clamavi ad te, Domine,
 13. Et dixi : Tu es spes mea
 14. Portio mea in terra viventium.
 15. Intende ad deprecationem meam :
 16. Quia humiliatus sum nimis.
 17. Libera me a persequentibus me :
 18. Quia confortati sunt super me.
 19. Educ de custodia animam meam,
 20. Ad constituendum nomini tuo.
 21. Me exspectabunt justi, donec retribuas mihi.
 Psalmus David, quando persequabatur eum Absalon
 filius ejus. PSAL. CXLII.
 1. Domine, exaudi orationem meam :
 2. Auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Οὐδὲ γὰρ ἦν πρόνοιάν μου ποιούμενος τῆς B
 ψυχῆς.
 12, 13. Ὡς οὖν εἶδον, ἐμαυτὸν ἀπήλπισα, καὶ με-
 τὰ (1) δακρῦων ἀνεβόησα πρὸς σέ, Κύριε, καὶ εἶπα·
 Ἄπολογίαν οὐκ ἔχω ἐνώπιόν σου· εἰς δὲ τὴν φιλαν-
 θρωπίαν σου ἐλπίζω, ὅτι ἐλεήσεις με.

14. Κληρονομία εἶ (2) ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ τῇ
 πόλει τῶν ἁγίων σου.

15, 16. Πρόσχεσ πρὸς τὴν δέησίν μου, καὶ πληρω-
 σον αὐτήν, ὅτι δεδουλωμένος εἰμι τῇ ἁμαρτίᾳ (3).

17. Ῥῦσαι με ἀπὸ τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων τῶν θε-
 λόντων με ἀποστῆσαι ἀπὸ σοῦ.

18. Ὅτι, ἐμοῦ ἡμαρτηκότος, αὗται ἰσχυρότεραί
 μου (4) γεγόνασιν.

19. Ἐξάγαγε ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τοῦ σκότους τῶν
 ἀνομιῶν τὴν ψυχὴν μου·

20. Ὅπως, ἐλθὼν ἐν τῷ φωτί σου, δυνηθῶ ἐξομ-
 λογήσασθαι σοι, ἅπερ πέπρακται μοι· πᾶν γὰρ τὸ φα-
 νερούμενον φῶς ἐστι.

21. Ἐμὲ ὑπομενοῦσι πάντες οἱ δίκαιοί σου (5), καὶ
 αἱ ἄγιαί σου δυνάμεις, ἵνα ἐπιστρέψω, καὶ ἀντὶ τοῦ
 πένθους, οὗ ἔχω ἐν τῇ ψυχῇ μου, δώρησαι μοι εὐ-
 φροσύνην, συγχωρήσας μοι τὰ παραπτώματα, καὶ
 λοιπὸν συνήθως χαρὰν ποιήσωσιν ὁμοῦντές σε ἐπὶ
 ἐνὶ ἁμαρτιῶν μετανοοῦντι, τουτέστιν ἐμοί.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὁπότε αὐτὸν κατεδίωκεν Ἄβεσσαλωμ ὁ υἱὸς
 αὐτοῦ. Δαβὶδ οὖν ἐρμηνεύεται ἐνθα πεποθημένος, τουτέστι ὁ ἐπιστρέφων πρὸς τὸν Κύριον λαὸς τῶν Ἰου-

Titulus præpositus continet : Psalmus David, quando persequabatur eum Absalom filius ejus. David
 igitur hic interpretatur desideratus, hoc est populus Judæorum convertens se ad Dominum. Deinde

1, 2. (7) Κύριε, πληρῶσον τὴν προσευχὴν μου, καὶ
 ἀκουσον τὴν δέησίν μου ἐν τῷ Υἱῷ σου ὑπάρχων.

* Luc. xv, 10.

11. Neque enim erat, qui provideret animæ
 meæ.

12, 13. Cum igitur aspicerem me ipsum, despe-
 ravi, et cum lacrymis clamavi ad te, Domine,
 et dixi : Defensionem non habeo coram te ;
 in benignitate autem tua spero, quod misereberis
 mei.

14. Hæreditas es in superna Jerusalem civitate
 sanctorum tuorum.

15, 16. Intende ad deprecationem meam, et im-
 ple illam, quoniam in servitutum redactus sum a
 peccato.

17. Libera me a contrariis potestatibus, quæ vo-
 lunt me a te avertere.

18. Quia me peccante, ipsæ fortiores me factæ
 C sunt.

19. Educ e vinculis, e tenebris iniquitatum ani-
 mam meam,

20. Ut veniens in lucem tuam possim confiteri
 tibi, quæ facta sunt mihi : omne enim, quod mani-
 festatur, lux est,

21. Me exspectant omnes justi tui, et sanctæ
 tuæ virtutes, ut convertar, et pro mœrore, quem
 habeo in anima mea, dona mihi lætitiā condonans
 mihi peccata, et tum de more lætitiā exsultabunt
 laudantes te super uno peccatore penitentiam
 agente, hoc est super me.

1, 2. Domine, imple orationem meam, et audī
 deprecationem meam in Filio tuo existens.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐαυτὸν ἀπήλπισμένον μετὰ, etc.

(2) Κληρονομία μου εἶ, etc.

(3) Ἄμαρτία πᾶν.

(4) Ἰσχυρότεροί μου, etc.

(5) Ὑπομένουσι πάντες οἱ ἅγιοί σου, etc., χαρὰν
 ποιήσωσιν, etc.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc., ὅτε αὐ-
 τόν, etc., τῶν Ἰουδαίων. Εἰ τότε αὐτόν, etc., τῆς εἰ-
 ρήνης ὡσανεὶ ὁ δρομαῖος, etc., τοῦ καταστῆναι εἰς σω-

τηρίαν, etc., ἔλεγεν μετὰ καὶ τῆς ἄλλης, etc., τῷ
 στίχῳ τῷ ὅκτῳ καὶ δεκάτῳ ψαλμῶ· ὁμοίως καὶ τοῦ-
 το, etc., ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ἀναβεθῆναι αὐτόν
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐν τῷ λέγειν αὐτόν, etc., συλλαβεῖν
 αὐτὸ εἰς, etc., ὅτιπερ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ κατε-
 δίδωκε, δῆλον εὐρήσης καὶ τοῦτο. Ὁ γὰρ, etc., Ἰη-
 σούς Υἱός, etc.

(7) N. 1. Κύριε, etc. N. 2. Καὶ ἀκουσον, etc.

3. Exaudi me in tua justitia ,	A	3. Εἰσάκουσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου,
4. Et non intres in iudicium cum servo tuo :		4. Καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου·
5. Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.		5. Ὅτι οὐ δικαιοθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν.
6. Quia persecutus est inimicus animam meam :		6. Ὅτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου·
7. Humiliavit in terra vitam meam.		7. Ἐταπείνωσεν εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου.
8. Collocavit me in obscuris sicut mortuos sepulchuli,		8. Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροῦς αἰώνως,
9. Et anxius est super me spiritus meus :		9. Καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμέ τὸ πνεῦμά μου·
10. In me turbatum est cor meum.		10. Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

δαίων. Ἡ τότε [εἶτα, ὁπότε] αὐτὸν κατεδίωκεν Ἀβεσαλώμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ· Ἀβεσαλώμ ἐρμηνεύεται πατὴρ εἰρήνης· τὸν λαὸν οὖν τὸν ἐπιστρέφοντα τῶν Ἰουδαίων κατεδίωκεν ὁ πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς ὡσανεὶ ὁ δρομέως [δρομεύς]· κατελήλυθεν Ἰησοῦς ἐκ τῶν οὐρανῶν τοῦ κατασεῖν αὐτὸν εἰς σωτηρίαν. Τοῦτο γὰρ μεμνημένος ὁ Προφήτης εἶπεν· μετὰ δὲ τῆς ἄλλης ἐρμηνείας τῆς παρακειμένης τῷ στίχῳ τοῦ ὀγδοεκάτου ψαλμοῦ ὁμοίως δὲ τοῦτο δηλῶν τὸ καταβεθῆκέναι αὐτὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῷ λέγειν αὐτόν· Ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δρομεῖν ὀδὸν, ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατέρηγμα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ. Αὕτη οὖν ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐπιγράμματος· Ψαλμὸς τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων τῷ ἐπιστρέψαντι πρὸς τὸν Θεόν, ὅτε ὁ πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς κατεδίωκεν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. συλλαβεῖν αὐτοὺς εἰς σωτηρίαν. Τὸ δὲ εἶπεν ἐν τῷ ἐπιγράμματι, ὅτε ὁ υἱὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ κατεδίωκε, δηλὸν εὐρήσεις τοῦτο. Ὁ γὰρ Πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς, ὁ Υἱὸς γεγονώς κατὰ χάριν ἰδίαν τῶν Ἰουδαίων, οὕτως ἐσπούδαζε συλλαβεῖν αὐτοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν.

quando eum persequabatur Absalom filius ejus : Absalom interpretatur pater pacis : populum. igitur Judæorum convertentem se persequabatur pater pacis Jesus veluti cursor : descendit enim Jesus e caelo, ut eum apprehenderet, ac salvum faceret. Hoc enim commemorans Propheta cecinit (juncta quidem alia interpretatione apposita versiculo psalmi decimi octavi, qui hoc ipsum significat, descendisse eum de caelis), dicens : *Exsultavit ut gigas ad currendam viam, a summo caelo egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum ejus.* Hæc igitur est interpretatio inscriptionis : Psalmus populo Judæorum convertenti se ad Deum, quando pater pacis Jesus persequabatur e caelis genus humanum, ut comprehenderet eum, et salvaret. Quod autem dicitur in inscriptione : *quando filius patrem suum persequabatur*, manifesto id comperies. Pater enim pacis Jesus, Filius per gratiam suam Judæorum factus, ita studuit comprehendere eos sub alas suas, ut salvos faceret.

3. Et imple eam per ipsum.	B	3. Καὶ πλήρωσον αὐτὴν δι' αὐτοῦ.
4. Et ne velis rationem mecum ponere, hoc est examen facere iniquitatum mearum.		4. Καὶ μὴ θελήσῃς συνᾶραι λόγον μετ' ἐμοῦ, τοῦ-έστιν ἐξέτασιν ποιήσασθαι τῶν ἀνομιῶν μου (1).
5. Quoniam non est justus, neque unus : Omnes enim peccaverunt, et egent gloria tua, justificati gratia gratia tua ⁶ .		5. Ὅτι οὐκ ἔστιν. δίκαιος, οὔτε εἰς· Πάντες γὰρ ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης σου, δικαιοῦ-μενοι δωρεὰν τῇ σῆ χάριτι.
6. Comprehendit diabolus animam meam.		6. Συνέσχεν (2) ὁ διάβολος τὴν ψυχὴν μου.
7. Mortificavit in terrenis concupiscentiis animam meam.		7. Ἐθανάτωσεν εἰς τὰς γῆρας ἐπιθυμίας τὴν ψυ-χὴν μου.
8. Quemadmodum mortuos in monumentis includunt, et dimittunt eos in fetore suæ corruptionis, ita etiam mihi fecit diabolus. Conclusit enim me in fetore peccatorum meorum, ut corrumperer, et ita computrui, ut fetorem eorum, quæ feci, non ferret anima mea, sed se ipsam abominaretur.		8. Ὡς τοὺς (3) νεκροῦς ἐν τοῖς μνήμασιν ἀπο-κλείουσι, καὶ ἐῶσιν αὐτοὺς ἐν τῇ δυσωδίᾳ τῆς δια-φορᾶς αὐτῶν, οὕτως πεποιτήκε μοι καὶ ὁ διάβολος. Ἀπέκλεισε γὰρ με ἐν τῇ δυσωδίᾳ τῶν ἁμαρτιῶν μου διαφθεῖρῆσθαι, καὶ οὕτως προσώζουσα, ὥστε τὴν δυσωδίαν ὧν ἐπραξα μὴ φέρειν τὴν ψυχὴν μου, ἀλλ' ἑαυτὴν βδελύττεσθαι.
9. Et conscientia cordis mei,		9. Καὶ τὸ συνειδὸς τῆς καρδίας μου,
10. Cum recorderer futuri judicii, timore correpta est		10. Μνησθέντος μου τῆς μελλούσης κρίσεως, φόβῳ συνεσχέθη.

⁶ Rom. III, 10, 23.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἁμαρτιῶν μου.
 (2) Ὅτι συνέσχεν, etc.
 (3) N. 8, 9. Ὡς τοὺς, etc., ἀποκλείουσιν οἱ τεθυ-χότες αὐτοὺς, καί, etc., τῆς διαφορᾶς αὐτῶν, etc. τῶν

ἁμαρτιῶν διαφθεῖρῆσθαι, καὶ οὕτως προσώζουσα, etc., μὴ φθείρειν τὴν, etc., βδελύσσεσθαι. N. 10. Καὶ τὸ, etc. usque ad συνεσχέθη.

11. Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων ·
 12. Ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου,
 13. Ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτησα.
 14. Διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖράς μου ·
 15. Ἡ ψυχὴ μου ὡς γῆ ἀνυδρὸς σοι.
 16. Ταχὺ εἰσάκουσόν μου, Κύριε ·
 17. Ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου.
 18. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ,
 19. Καὶ ὁμοιωθῆσμαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.
 20. Ἀκουστὸν ποίησόν μοι τὸ πρῶτον τὸ ἐλεός σου ·
 21. Ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα.
 22. Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδόν, ἐν ἣ πορεύσομαι ·
 23. Ὅτι πρὸς σέ ἦρα τὴν ψυχὴν μου.
 24. Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, Κύριε,
 25. Πρὸς σέ κατέφυγον.
 26. Δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ
 θεός μου.

- A 11. Memor fui dierum antiquorum :
 12. Meditatus sum in omnibus operibus tuis,
 13. In factis manuum tuarum meditabar.
 14. Expandi manus meas ad te :
 15. Anima mea sicut terra sine aqua tibi.
 16. Velociter exaudi me, Domine :
 17. Defecit spiritus meus.
 18. Non avertas faciem tuam a me,
 19. Et similis ero descendentibus in lacum :
 20. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam :
 21. Quia in te speravi.
 22. Notam fac mihi viam, in qua ambulem :
 23. Quia ad te levavi animam meam.
 24. Eripe me de inimicis meis, Domine,
 25. Ad te confugi.
 26. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

11. Ἐμνήσθην γὰρ τῶν προτέρων μου ἡμερῶν τῶν παλαιωθεισῶν ἐν ἀνομίαις.
 12. Καὶ ἠρξάμην ἐπιστρέψας γυμνάζειν ἐμαυτὸν (1) ἐν τοῖς ἔργοις τῆς εὐσεβείας.
 13. Καὶ ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐδημιούργησάς με, ἐπειρώμην τοιοῦτος εὐρεθῆναι ἐνώπιόν σου.
 14. Ἀνατείνας τὴν καρδίαν μου, μετ' ὀδύνης ἐδόγησα (2) πρὸς σέ.
 15. Ἄκαρπος ὑπάρχει, καὶ κενώριστα μὴ ἔχουσα C ἐν ἑαυτῇ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 16. Δέομαί σου, Κύριε · ταχὺ πληρωσον ὅπερ αἰτοῦμαι (3) ·
 17. Θετανάτωμαι γὰρ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 18. Μὴ βδελύξῃ με διὰ τὸ (4) ὄνομά σου.
 19. Καὶ ὁμοίως γένωμαί τῶν μὴ ὁρώντων τοῦτο τὸ φῶς, καὶ πιπτόντων εἰς βόθρον, καὶ ἀπὸ τοῦ κάμπε οὕτως ἐμπίπτειν (5), καὶ ἐναπομένειν τῇ ἀμαρτίᾳ.
 20, 21. (6) Ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα, οὕτως ἐλέησόν με.
 22. Ὅστε πάντας γινῶναι, ὅτι περ ἠλέησάς με ἐν τῷ τὸ φῶς σου ἀνατεῖλαι ἐν ἐμοί.
 23. Ὅτι σοι προσήγαγον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἀπὸ σκότους εἰμι [ἐσκοτισμένος] τῶν πρώτων μου ἀμαρτιῶν, καὶ οὐκ οἶδα τὸ πῶς πορευθῶ πρὸς τὸ ἐγγίσει σοι, δός μοι τὴν ὁδηγοῦσάν με πρὸς σέ.
 24. Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν δαιμόνων, Κύριε.
 25. Ὅτι ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν θέλω εἶναι.
 26. Καὶ ἐπειδὴ νηπιός εἰμι ἀκμὴν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, κατήχησόν με, τί τὸ τέλειον καὶ εὐάρεστον ἐνώπιόν σου.

11. Memini enim anteriorum dierum meorum, qui inveteraverunt in iniquitatibus.
 12. Et conversus coepi meipsum exercere in operibus pietatis.
 13. Et quemadmodum ab initio me creasti, talem conatus sum inveniri coram te.
 14. Extendens cor meum, cum dolore clamavi ad te.
 15. Infructifera est et desolata, non habens in se ipsa Spiritum sanctum tuum.
 16. Deprecor te, Domine, celeriter imple quod peto ;
 17. Nam mortificatus sum a peccato.
 18. Ne abomineris me propter nomen tuum.
 19. Et similis fiam illis non videntibus hanc lucem et incidentibus in foveam, quia etiam ego sic incidi, et permansi in peccato.
 20, 21. Quia in te speravi, ideo miserere mei.
 22. Ut omnes noscant, quod mei misertus es, dum lux tua exoritur in me.
 23. Quia tibi obtuli animam meam, quoniam a tenebris anteriorum meorum peccatorum obtinere sum, et ignoro quo progrediar, ut appropinquem tibi, da mihi gratiam tuam deducentem me ad te.
 24. Eripe me a dæmoniis, Domine.
 25. Quoniam sub tuum dominium esse volo.
 26. Et quia infans sum adhuc in mandatis tuis, instrue me, quid perfectum et placitum sit coram te.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐαυτόν, etc.
 (2) Ἀνεδόγησα, etc.
 (3) Πληρωσον, Κύριε, ὅπερ αἰτοῦμαι σε.
 (4) Βδελύξει με τό, etc.
 (5) Πιπτόντων καὶ ἀπὸ τούτου, καὶ ἐμὲ οὕτως ἐκπίπτειν, etc.

- (6) N. 20, 21. Ὅτι, etc. usque ad ἐν ἐμοί. N. 22, 23. Ὅτι σοι προσήγαγον τ. ψ. μ. ἐτι ἀπὸ τοῦ σκότους εἰμι τῶν πρώτων μου, etc. N. 24, 25. Com. ment. unus. Ἐξελοῦ με, etc., τὴν σὴν δεσποτείαν, etc.

27. Spiritus tuus bonus deducet me in terram A
rectam.

28. Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me
in æquitate.

29. Educes de tribulatione animam meam,

30. Et in misericordia tua disperdes inimicos
meos.

31. Et perdes omnes qui tribulant animam meam.

32. Quoniam ego servus tuus sum.

Psalms David, adversus Goliath. PSAL. CXLIII.

1. Benedictus Dominus Deus meus qui docet ma-
nus meas ad prælium,

2. Et digitos meos ad bellum.

3. Misericordia mea et refugium meum,

(a) Vers. 2. Διδάσκων.

27. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὀδηγήσει με ἐν γῆ
εὐθείᾳ·

28. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ζήσεις με ἐν
τῇ δικαιοσύνῃ σου.

29. Ἐξάξεις ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν μου,

30. Καὶ ἐν τῷ ἔλεει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθροῦς
μου.

31. Καὶ ἀπολεῖς πάντας τοὺς θλίβοντας τὴν ψυχὴν
μου·

32. Ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμί.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸς τὸν Γολιάθ. ΨΑΛ. ΡΜΓ'.

1. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου, ὁ (α) διδάσκων
τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν.

2. Τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον,

3. Ἐλεός μου καὶ καταφυγή μου,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Tui, qui bonus es, bonus et sanctus Spiritus B
deducet me, ut perveniam in supernam Jerusalem.

28. Quia Deus vivens es, et hoc tibi nomen, et me
etsi mortificatum vivifica in Filio tuo justo iudice.

29. Educes me ex tenebris et vinculis inhærenti-
bus animæ meæ.

30. Et videns plagas animæ meæ, quas fecerunt
mihî inimici mei, commiserere, et æterno igni trade
illos.

31. Et omnes, qui subjiçunt cordi meo impro-
bas vitæ concupiscentias, disperse in gehennam
ignis.

32. Quoniam ego pretioso tuo sanguine redemptus
sum.

C

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸς τὸν Γολιάθ*· τοῦτο οὖν λέγει τῷ λαῷ
τῷ πεποθημένῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν διάβολον· ἐρμηνεύεται γὰρ τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα *πεποθημένος*, καὶ
τὸ τοῦ Γολιάθ ὄνομα *μετοικίζων*, *τουτέστιν αἰχμαλωτίζων*, ὅπερ σαφῶς ὁ διάβολός ἐστιν, ὁ πάντας αἰχμα-
λωτίζων.

Titulus præpositus continet : *Psalms David adversus Goliath* ; hoc igitur dicit psalmus populo deside-
rato a Deo adversus diabolum : etenim nomen *David* interpretatur *desideratus*, et nomen *Goliath* interpre-
tatur *transmigrare faciens* : hoc est *in captivitatem ducens*, qualis manifeste diabolus est, qui omnes in
captivitatem ducit.

1. Secundum naturam benedictus Dominus Deus
meus, qui gratiâ sancti Spiritus sui docet cor
meum se ipsum præparare adversus omnem tenta-
tionem.

2. Et mentem meam resistere omnibus telis igni-
tis inimici.

3. Requies mea et protectio mea.

27. Σοῦ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα (1)
ὀδηγήσει με καταντῆσαι ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ.

28. (2) Ὅτι ζῶν ὑπάρχων, καὶ τοῦτο ὄνομά σοι,
κάμῃ τὸν νεκρωθέντα ζωοποίησον ἐν τῷ Υἱῷ σου τῷ
δικαιοκρίτῃ.

29. Ἐξάξεις με ἐκ τοῦ σκότους καὶ τῶν δεσμῶν
τῶν προκειμένων τῇ ψυχῇ μου.

30. Καὶ ὁρῶν τοὺς μώλωπας τῆς ψυχῆς μου, οὓς
πεποίηκάν μοι οἱ ἐχθροί μου, εὐσπλαγχνίσθητι (3),
καὶ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παράδος αὐτούς·

31. Καὶ πάντας τοὺς ὑποτιθεμένους τῇ καρδίᾳ μου
τὰς τοῦ βίου πονηρὰς ἐπιθυμίας ἀπώλεσον εἰς τὴν
γέενναν τοῦ πυρός·

32. Ὅτι ἐγὼ τῷ τιμίῳ αἵματι (4) ἐξηγοράσθην.

1. Κατὰ φύσιν εὐλογητὸς ὁ Κύριος ὁ (6) Θεός μου,
ὁ (7) τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ διδάσκων
τὴν καρδίαν μου εὐτρεπίζειν ἐαυτὴν πρὸς πάντα πει-
ρασμόν.

2. Καὶ τὴν διάνοιάν μου ἀνθίστασθαι πρὸς πάντα
τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ τὰ πεπυρωμένα.

3. Ἀνάπαυσίς μου, καὶ σκέπη μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ ἅγιον ἀγαθὸν Πνεῦμα, etc.

(2) N. 28. Ὅτι ζῶν ὑπάρχεις, etc. usque ad ζωο-
ποίησον. N. 29. Ἐν τῷ, etc. usque ad ψυχῇ μου.

(3) Σπλαγχνίσθητι, etc.

(4) Τιμίῳ σου αἵματι.

(5) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ
πρὸς τὸν Γολιάθ, etc., καὶ τὸ τοῦ Γολιάθ ὄνομα ἐρμη-
νύεται *μετοικίζων*, etc.

(6) Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ, etc.

(7) N. 2. Ὁ τῆ, etc.

4. Ἀντιλήπτωρ μου καὶ ῥύστης μου,
 5. Ὑπερασπιστὴς μου, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤλπισα,
 6. Ὁ ὑποτάσσων τὸν λαὸν μου ἐπ' ἐμέ [ὑπ' ἐμέ].
 7. Κύριε, τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι ἐγνώσθης αὐτῷ;
 8. Ἦ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι λογίζῃ αὐτῷ [αὐτόν];
 9. Ἄνθρωπος ματαιότητι ὠμοιώθη·
 10. Αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιά παράγουσι.
 11. Κύριε, κλίνον οὐρανοὺς, καὶ κατάρθῃ.
 12. Ἄψαι τῶν ὄρεων, καὶ καπνισθήσονται.
 13. Ἄστραφον ἀστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς αὐτούς·
 14. Ἐξαπόστειλον τὰ βέλη σου, καὶ συνταράξεις αὐτούς.
 15. Ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕψους·
 16. Ἐξελοῦ με, καὶ ῥύσαι με ἐξ ὑδάτων πολλῶν,
 17. Ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων·
 18. Ὡν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,

- A 4. Susceptor meus et liberator meus,
 5. Protector meus, et in ipso speravi,
 6. Qui subdit populum meum sub me.
 7. Domine, quid est homo, quia innotuisti ei?
 8. Aut filius hominis, quia reputas eum?
 9. Homo vanitati similis factus est:
 10. Dies ejus sicut umbra prætereunt.
 11. Domine, inclina cælos, et descende:
 12. Tange montes, et fumigabunt.
 13. Fulgura coruscationem, et dissipabis eos:
 14. Emitte sagittas tuas, et conturbabis eos.

15. Emitte manum tuam de alto:
 16. Eripe me, et libera me de aquis multis,
 17. De manu filiorum alienorum:

- B 18. Quorum os locutum est vanitatem,

ATHANASII INTERPRETATIO

4. Ὑπὲρ ἐμοῦ ἐδίδων [ὁ διδούς] (1) ἑαυτὸν ἕως θανάτου, καὶ ῥυδμενός με.
 5. Πρόνοιάν μου ποιεῖται, καὶ πᾶσαν τὴν μέριμνάν μου ἐπ' αὐτὸν ἐπέβριψα.
 6. Ὁ ἐκχύων με (2) ὑποπιάζειν μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγεῖν αὐτό.
 7. Κύριε, τί ἐστὶν (3) ἄνθρωπος, ὅτι κατηξίωσας αὐτῷ ὀφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς;
 8. Ἦ τί ἐστι (4) πάλιν υἱὸς πηλοῦ, ὅτι οὐκ ἐπιλανθάνεις αὐτοῦ, ἀδιαλείπτως καὶ πρόνοιαν αὐτοῦ τοσαύτην ποιούμενος;
 9. Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων τῷ κόσμῳ τούτῳ ὠμοιώθη.
 10. Ἄνωφελεῖς καὶ ἀνυπόστατοι.
 11. Κύριε, κλίνας σου τοὺς οὐρανοὺς, ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς.
 12. Πλησίον μόνον γενοῦ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ εὐθέως ἄρξονται καταφλέγεσθαι.
 13. Ὁράθητι μόνον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θαεσάμενοι τὸ ἀπαύγασμα, εἰς τὴν (5) γῆν πεσοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
 14. Ἀπόστειλον τοὺς ἀποστόλους σου κατ' αὐτῶν ἠκονημένα [ὡς βέλη ἠκονημένα] (6), ὄξεις ὄντας τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀσθενεῖς εἰς αὐτοὺς ποιήσωσιν.
 15. Τῷ Θεῷ Πατρὶ πάλιν προσεύχεται λέγων· Πέμψον τὸν Υἱόν σου ἐκ τῶν ἁγίων σου ὑψωμάτων.
 16. Ἐλευθέρωσόν με δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πνευμάτων τούτων πονηρῶν (7) τῶν πολλῶν, τῶν βυθιζόντων με.
 17. Ἐκ τῆς δυναστείας τῶν υἱῶν τοῦ πονηροῦ, τῶν ἐναντίων δυνάμεων·
 18. Ὡν ἡ διδασκαλία πᾶσα οὐδὲν ζωοποιὸν ἔχει, ἀλλὰ πάντα (8) εἰς διαφθοράν καὶ ἀπώλειαν.

4. Pro me dedit se ipsum usque ad mortem, et liberavit me.
 5. Providet mihi, et ego omnem curam meam super ipsum projecit.
 6. Corroborans me, ut castigem corpus meum, et ipsum in servitutum redigam.
 7. Domine, quid est homo, quod dignatus es ipsi manifestari super terra?
 8. Aut quid rursus est filius lutī, quoniam non oblivisceris illius, et indesinenter tantam de ipso curam habes?

9. Unusquisque hominum huic mundo assimilatur

10. Inutiles atque instabiles.
 11. Domine, inclinans cælos tuos veni ad nos.

12. Prope tantummodo fias contrariis potestatibus, et statim incipient comburi.
 13. Appare solum in terra, et videntes splendorem cadent in terram sub hominibus.

14. Mitte apostolos tuos, veluti tela exacta contra easdem potestates, acutos existentes gratia sancti Spiritus, et infirmas in ipsos reddent.

15. Deum Patrem rursus orat dicens: Mitte Filium ex sanctis tuis altitudinibus.

16. Libera me per ipsum a spiritibus istis malis et multis, submergentibus me.

17. E potestate filiorum improbi, hoc est a contrariis potestatibus:

18. Quarum omnis doctrina nihil vivificans habet, sed omnia in corruptionem et exitium.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δίδων, etc. leg. διδούς aut διδῶν, deest με.
 (2) Ὁ ἐνισχύων με, etc.
 (3) Κύριε, τίς ἐστίν, etc. αὐτὸν ὀφθῆναι, etc.
 (4) Ἦ τίς ἐστι, etc. πεποιήσαι;
 (5) Ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ προσώπου σου εἰς

- τήν, etc.
 (6) Ἠκονημένους, etc., ἀσθενεῖς αὐτοὺς ποιήσωσιν.
 (7) Τοῦτων τῶν πονηρῶν, etc.
 (8) Πάντας, etc.

19. Et dextera eorum, dextera iniquitatis.
 20. Deus, canticum novum cantabo tibi :
 21. In psalterio decachordo psallam tibi.
 22. Qui das salutem fegibus :
 23. Qui redemisti David servum tuum de gladio maligno [liberabit eum].
 24. Eripe me, et erue me de manu filiorum alienorum :
 25. Quorum os locutum est vanitatem,
 26. Et dextera eorum, dextera iniquitatis.
 27. Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua.
 28. Filiz eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi.
 29. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.
 30. Oves eorum foetosæ, abundantes in egressibus suis :

(a) Vers. 29, Περικεκοσμημένοι ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου. Vers. 30, Τὰ ταμίαια, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Non solum sinistra earum perditio est, sed etiam earum dextera mors existit.
 20. Mundum, immaculatum de passione tua.
 21. Gratia sancti Spiritus in decem præceptis perficiens me ipsum, glorificabo te bonis operibus.
 22. Qui vivificas gratia tua sanctos regnantes in terra contra peccatum, et in caelo in infinita sæcula.
 23. Qui tradidit se ipsum morti in redemptionis pretium pro populo desiderato, ut eriperet nos a diabolo.
 24. Libera, et abstrahere me e dominio contrariorum potestatum :
 25. Quarum doctrina disseminat in hominibus iniquitatem, et peccatum :
 26. Et earum potentia hæc est, ut aliquid rantiant, et vi in servitutem redigant.
 27. Et in concupiscentiis, et dæmonum iniquitatibus geniti abundant divitiis, et gloria, et conspecti ab hominibus in eorum fallacia laudantur, tanquam novellæ plantationes validæ, et florentes.
 28. Et animæ eorum omni pretioso amictu coopertæ, et auro, et argento, et lapide pretioso circumstipatæ.
 29. Cords eorum plena omni iniquitate, et peccato, et ex uno improbo desiderio transeunt in aliam pejorem concupiscentiam.
 30. Iidem homines cum peccati cupidi sint, inventores sunt malorum, educentes e cordibus suis pravas cogitationes.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Θάνατος, etc.
 (2) Οὐρανῷ βασιλεύοντας εἰς, etc.
 (3) Ἐξελεῖται, etc.
 (4) Ῥῦσαί με, καί, etc.
 (5) Πᾶσαν ἀνομίαν.
 (6) Αὕτη ἐστὶ τὸ, τί ἀρπάσωσιν, etc.

- A 19. Καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν δεξιὰ ἀδικίας.
 20. Ὁ Θεὸς, ᾠδὴν καινὴν ἄσσομαί σοι.
 21. Ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλῶ σοι.
 22. Τῷ διδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσι.
 23. Τῷ λυτρουμένῳ Δαβὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐκ ῥομφαίας πονηρᾶς [ῥύσεται αὐτόν].
 24. Ῥῦσαί με, καὶ ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλοτρῶν.
 25. Ὡν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,
 26. Καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν δεξιὰ ἀδικίας.
 27. Ὡν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν.
 28. Αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναί, περικεκοσμημέναί (a) ὡς ὁμοίωμα ναοῦ.
 29. Τὰ ταμίαια αὐτῶν πλήρη, ἐξερευγόμενα ἐκ τούτου εἰς τούτο.
 30. Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν.

B

30. Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν.

19. Οὐ μόνον τὰ ἀριστερὰ αὐτῶν ἀπώλειά ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν θανάτου (1) ὑπάρχει.
 20. Καθαρὰν, ἄμωμον ὑπὲρ τοῦ πάθους σου.
 21. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ταῖς δέκα ἐντολαῖς καταρτίσας ἐμαυτὸν, δοξάσω σε δι' ἔργων ἀγαθῶν.
 22. Τῷ ζωοποιούντι διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ τοὺς ἁγίους τοὺς ἐν τῇ γῆ βασιλεύοντας κατὰ τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐν οὐρανῷ εἰς (2) τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
 23. Τῷ δεδωκοτι ἐαυτὸν ἀντίλυτρον τῷ θανάτῳ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ πεποθημένου, ὅπως ἐξέλῃται (3) ἡμᾶς ἐκ τοῦ διαβόλου.
 24. Ῥῦσαί, καὶ (4) ἀπόσπασόν με ἐκ τῆς ἐξουσίας τῶν ἐναντιῶν δυνάμεων.
 25. Ὡν ἡ διδασκαλία διέσπειρε ἀνομίαν (5) καὶ ἀμαρτίαν ἐν τοῖς ἀνθρώποις.
 26. Καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν αὕτη ἐστίν, τί ἵνα ἀρπάσωσι (6), καὶ βίβη καταδουλώσωνται.
 27. Καὶ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ταῖς ἀνομίαις (7) τῶν δαιμόνων γεγεννημένοι, εὐθηνούσι πλοῦτι καὶ δόξῃ, ὀρώμενοι παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ἀπάτῃ αὐτῶν ἐπαίνουμένοι ὡς νεόφυτα ἰσχυρὰ καὶ εὐβαλῆ.
 28. (8) Καὶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν πάσῃ περιβολῇ πολυτελεῖ ἡμφιεσμέναί, καὶ χρυσῷ, καὶ ἀργύρῳ, καὶ λίθῳ πολυτελεῖ δоруφορούμεναι.
 29. Αἱ καρδίαι αὐτῶν πεπληρωμέναί πάσης ἀνομίας καὶ ἀμαρτίας, καὶ ἐκ τούτου τοῦ πονηροῦ ἐπιτηδεύματος εἰς ἄλλο δεινότερον μετέρχονται ἐπιθυμημα.
 30. Οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι, τῆς ἀμαρτίας ὄντες ἐπιθυμηταί, ἐφευρεταί εἰσι κακῶν, ἐξάγοντες ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν διαλογισμοὺς πονηροῦς.

(7) Καὶ ἀνομίαις, etc.

- (8) N. 28. Καὶ ψυχαὶ αὐτῶν πᾶσαι usque ad ἡμφιεσμένα. N. 29, juxta superscriptam divisionem : Καὶ χρυσῷ, etc. N. 30. Αἱ καρδίαι, etc. N. 31, Οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι οἱ τῆς ἀμαρτίας, etc. N. 32. Οἱ διδάσκαλοι, etc. N. 33. Οὗκ ἐστὶ τινὰ ἐπιβῆναι τοῖς, etc.

31. Οἱ βόες αὐτῶν παγεῖς.
 32. Οὐκ ἔστι κατάπτωμα φραγμοῦ οὐδὲ διέξοδος·
 33. Οὐδὲ κραυγὴ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν.
 34. Ἐμακάρισαν τὸν λαόν, ᾧ ταῦτά ἐστι·
 35. Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Αἰνεσις τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΜΑ'.

1. [In marg. ad vers. 1. 'Αλέφ] Ἵψώσω σε, ὁ Θεὸς μου ὁ βασιλεὺς μου·
 2. Καὶ εὐλόγησά σου εἰς τὸν αἰῶνα,
 3. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 4. [Beth] Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλόγησά σε,
 5. Καὶ αἰνέσά σου εἰς τὸν αἰῶνα,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

31. Οἱ διδασκαλοὶ αὐτῶν σπαταλῶντες ἐν ταῖς εὐ- B
 χίαις αὐτῶν, καὶ μεγαλαυχοῦντες κατὰ τῆς ἀληθείας.

32. Οὐκ ἔστι τινὰ ἐπιμῆναι τοῖς κτήμασιν αὐτῶν, οὐδὲ παρελθεῖν ἑαυτοῖς· πάσῃ γὰρ φυλακῇ τηροῦνται.

33. Οὐδὲ τινα τολμῆσαι ἐν ταῖς (1) οἰκίαις αὐτῶν· τοσοῦτον φόβον ἔχουσιν.

34. Καὶ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἐμακάρισαν, ᾧ ταῦτα ὑπῆρξεν

35. Ἐγὼ δὲ λέγω· Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κυρίου ὁ Θεὸς αὐτοῦ, πλούτος αὐτοῦ καὶ δόξα ὑπάρχων (2). Καὶ ἄλλως δὲ ἔστι θεωρησαί τοὺς προκειμένους στίχους πάλιν εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ· ὅτι τῶν μὲν δαιμόνων τὰ πρόβατα καὶ οἱ βόες εἰσὶ, καθὰ ἐρμηνεύεται περὶ αὐτῶν· ἐν δὲ τοῖς δικαίοις οὐκ ἔτι τὴν βοήθειαν [βόσκημα] αὐτῶν παλαιωθῆναι, καὶ πεσεῖν [βόσκειν]· οὐδὲν γὰρ ὑπερηφανίας ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν· ἐμακάρισαν αἱ Γραφαί, ᾧ ταῦτα ὑπάρχει λέγουσαι· Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (3)· *Αἰνεσις τῷ Δαβίδ*, τουτέστι τῷ *Ἰκανῷ τῇ χειρὶ*, τῷ Ἰψ· τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Δαβίδ*, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν.

Titulus præpositus continet : *Laus David*, hoc est *manu forti*, id est Dei Filio : ita enim interpretatur *David*, ut sæpius diximus (†).

1. Δοξάσω σε, ὁ Θεὸς (4) ὁ βασιλεὺς μου, ὁ διδάξας με γινῶναι· τὸ γὰρ παρακειμένον τῷ στίχῳ ὄνομα τὸ Ἀλέφ ἐρμηνεύεται *διδασκαλία*.

2. Ἐν (5) τῷ νῦν.

3. Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

4. Καθ' ἐκάστην πρᾶξιν τοῦ φωτός σου δοξάσω σε ἐν τῇ καρδίᾳ μου (6)· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ συλλαβὴ ἢ παρακειμένη τῷ στίχῳ· ἐρμηνεύεται γὰρ τὸ *Beth*, οἶκος, ὅπερ ἔστιν ἡ καρδία.

5. Οὐ διαλείψῃ ὕμνος ἐκ τοῦ στόματός μου ἐκπορευόμενος ἐν (7) τῷ νῦν αἰῶνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τολμῆσαι λαλῆσαι ἐν ταῖς, etc.

(2) Δόξα ὑπάρχει, etc., ὅτι τῶν μὲν εὐδαιμόνων τὰ πρόβατα, καὶ αἱ βόες, etc., οὐκ ἔστι τὴν βοήθειαν αὐτῶν παλαιωθῆναι, καὶ πεσεῖν, οὐδὲ τελευτῆν αὐτῶν· ἀλλ' ἄρα ζῶσιν· οὐδὲ ὑπερηφανία ἐν ταῖς, etc.

(3) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., εἰρήκαμεν, *Ἰκανὸς χειρὶ*, ὅπερ ἔστιν ὁ Ἰψὸς τοῦ Θεοῦ.

- A 31. Boves eorum crassæ.
 32. Non est ruina maceræ, neque transitus :
 33. Neque clamor in plateis eorum.
 34. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt :
 35. Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.

Laudatio ipsi David. PSAL. CXLIV.

1. [Aleph] Exaltabo te, Deus meus rex meus :
 2. Et benedicam nomini tuo in sæculum,
 3. Et in sæculum sæculi.
 4. [Beth] Per singulos dies benedicam tibi·
 5. Et laudabo nomen tuum in sæculum,

B 31. Magistri eorum luxuriantes in comessationibus suis, et gloriantes contra veritatem.

32. Non est qui possessiones eorum invadat, neque eas pertranseat : omni enim custodia servantur.

33. Neque quispiam in eorum domibus aliquid audet, adeo illos omnes timent.

34. Et demum beatum homines dixerunt, cui talia sunt.

35. Ego autem dico : Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus divitiæ ipsius et gloria existit. Et aliter etiam præpositos versus allegorice interpretari iterum licet de sanctis ejus : quoniam dæmonum quidem oves, et boves sunt, secundum quod allegorice de ipsis interpretantur. In justis autem non amplius auxilium [pecus] eorum veterascere, et cadere [pascere] ; nulla enim superbia in mentibus eorum ; beatum dixerunt Scripturæ, cui hæc sunt, dicentes : *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.*

1. Glorificabo te, Deus rex meus, qui docuisti me scientiam : nam nomen *Aleph* versui ascriptum interpretatur *doctrina*.

2. In præsentī,

3. Et in futuro sæculo.

4. Secundum singulas actiones lucis tuæ glorificabo te in corde meo, hoc enim significat syllaba versui apposita : *Beth* enim interpretatur *domus*, quæ est cor.

5. Non cessabit hymnus prodiens ex ore meo in præsentī sæculo.

(4) Ὁ Θεὸς μου, etc. ὁ διδάξας με γινῶσιν· τὸ γὰρ τῆς κινναδάρεως παρακειμένον, etc.

(5) N. 2, 3. Καὶ ἐν τῷ νῦν, etc., αἰῶνι.

(6) *Mou deest*, συλλαβὴ ἢ διὰ τῆς κινναδάρεως τῷ στίχῳ παρακειμένη, etc.

(7) N. 5, 6. *Comm. unicus* . . . καὶ ἐν τ. ν. α'. καὶ ἐ. τ. α. καὶ εἰς τὰς αἰωνίους αἰῶνας σου.

(†) Quatuor psalmos secundum ordinem Hebræorum incipere elementorum, etc. In centesimo decimo octavo psalmo, singulas litteras octoni versus sequuntur. In centesimo quadragesimo quarto singuli versus deputantur. Hier. in Epist. ad Paulam, de interpret. Alphab. Hebr.

27. Et vindictam pauperum.
28. Verumtamen justi constebuntur nomini tuo :
29. Et habitabunt recti cum vultu tuo.

Psalmus David. PSAL. CXL.

1. Domine, clamavi ad te, exaudi me :
2. Intende voci deprecationis meae,
3. Cum clamavero ad te.
4. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo :
5. Elevatio manuum mearum sacrificium vesperinum.
6. Pone, Domine, custodiam ori meo :
7. Et ostium circumstantiae circa labia mea.
8. Non declines cor meum in verba malitiae,

- A 27. Καὶ τὴν δίκην τῶν πενήτων.
28. Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου·
29. Καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῷ προσώπῳ σου.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. ΨΑΛ. PM.

1. Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου·
2. Πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου,
3. Ἐν τῷ κεκραγέναί με πρὸς σέ.
4. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου·
5. Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή.
6. Θεοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου·
7. Καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.
8. Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Et vindictam eorum, qui nunc laboribus oppressi sunt propter spem in Christum.
28. Etenim praeter ipsos sanctos nullus est alius iniustorum, qui te glorificet.
29. Et ita semper erunt sancti tui gaudio ineffabili videntes gloriam tuam, et incessanter laudantes te.

(2) Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (2)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅπερ ἐρμηνεύεται ψαλμὸς τῷ Ιακωβ τῇ χειρὶ, τούτεστι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ*· τοῦτο γὰρ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, τὸ τοῦ *Δαβὶδ* ὄνομα· καὶ ἄλλας δὲ ἑρμηνείας ἔχει τὸ αὐτὸ ὄνομα· ἐνταῦθα τοῦτο ἐρμηνεύεται, ὡς προγέγραπται.

Titulus praepositus continet : *Psalmus David*, quod interpretatur, psalmus *manu forti*, nempe Dei Filio ; hoc enim, ut supra diximus, *David* nomen significat ; alias etiam significationes habet hoc nomen ; hic ita interpretatur, ut modo scriptum est.

1. Domine, in dolore cordis mei clamavi ad te, C exaudi me.
2. Intende labori cordis mei,
3. Cum illud ingemuerit ad te.
4. Sursum elevans gratia tua orationem meam, et suaviter trahens ad seipsam, ut incensum delineat apud se.
5. Exclamatio cordis mei ita inveniat coram te veluti sacrificium, quod offerunt sancti angeli tui convertentes se ad te a ministerio eorum qui haeredes futuri sunt salutis.
6, 7. Muni, Domine, os meum, et gratiam tuam mihi circum labia mea, ne prodeat ex ore meo sermo impurus, et de verbo otioso rationem reddere debeam, sed potius si quid est ad aedificationem audientium, ut id loquar, et impleatur in me illud : *Aperuit os suum*, etc.
8. Ne permittas cor meum, ut se tradat in verba simulationis,

- B 27. Καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῶν καταπονουμένων νῦν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα.
28. Πλὴν γὰρ αὐτῶν τῶν ἁγίων οὐοεὶς ἑτερος τῶν ἀδίκων ἐστὶν ὁ δοξάζων σε.
29. Καὶ οὕτως πάντοτε ἔσονται οἱ (1) ἅγιοι σου χαρᾷ ἀνεκκαλήτῳ θεωροῦντες τὴν δόξαν σου, καὶ ἀπαύστως ὑμνοῦντές σε.

1. Κύριε, ἐν ὀδύνῃ τῆς καρδίας μου ἀνεβόησα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου.
2. Πρόσχες τῷ πόνῳ τῆς καρδίας μου,
3. Ἐν τῷ στένειν αὐτὴν πρὸς σέ.
4. Ἄνεμνησαμένη (3) [Ἄνιμνησαμένη] ἡ χάρις σου τὴν προσευχὴν μου, καὶ ἡδέως ἐλκύσασα πρὸς ἐαυτὴν, ὡς θυμίαμα κατέχει παρ' ἐαυτῆ.
5. Ἡ ἀναβόησις (4) τῆς καρδίας μου οὕτως εὐρεθῆ ἐνώπιόν σου, ὡς ἡ θυσία, ἣν ἀναπέμπουσιν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι σου ἐπιστρέφοντες πρὸς σέ ἀπὸ τῆς διακονίας τῶν μελλόντων κληρονομεῖν σωτηρίαν.
6, 7. Ἀσφάλισαι, Κύριε, τὸ στόμα μου, καὶ τὴν χάριν σου δός μοι περὶ τὰ χεῖλη μου, ἵνα μὴ ἐκπορευῆται ἐκ τοῦ στόματός μου λόγος (5) σαπρὸς, καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου εὐρεθῶ λόγον διδοῦς, ἀλλὰ μᾶλλον εἴ τι πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἀκούοντων ἵνα λέγω, καὶ πληρωθῆ ἐν ἐμοὶ τὸ, *Διήνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ*.
8. Μὴ συγχωρήσης τὴν καρδίαν μου δοῦναι ἐαυτὴν εἰς λόγους ὑποκρίσεως,

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἔσονται σὺν σοὶ οἱ, etc.
(2) *Ante titulum seu inscriptionem psal. CXL legitur huiusmodi adnotatio de Diapsalmate, quae exstat etiam post tertium psalmum, supra : Τὸ διάψαλμα οὖν ἐρμηνεύεται ἀεὶ· εἰς δὲ οὖν στίχον κεῖται σημαίνει τὸ λεγόμενον ῥητὴν ὑπὸ τοῦ στίχου, ὅτι τοῦτο τὸ λεγόμενον ἐν τῷ στίχῳ ἐστὶν· ἀεὶ, εἴτε ἀγαθόν ἐστὶν ὃ λέγει ὁ στίχος, εἴτε φαῦλον. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ ἕως οὗ (leg. εἰς) ἐν κεῖται τὸ διάψαλμα, σημαίνει, ὅτι περὶ ἄλλου λέγει ὁ ψαλμὸς προσώπου, καὶ οὐχὶ περὶ οὗ ἔλεγεν ἕως τοῦ διαψάλματος. Αὕτη*

- οὖν ἡ διήγησις περὶ τοῦ διαψάλματος.
(2) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc., ἐρμηνεύεται τὸ τοῦ *Δαβὶδ* ὄνομα, etc., ἔχει τὸ τοῦ *Δαβὶδ* ὄνομα· ὅμως ἐνταῦθα τοῦτο ἐρμηνεύεται, ὃ γέγραπται.
(3) Ἄνιμνησαμένη· forte leg. ἀνισταμένη, etc., κατάσχη· etc.
(4) Ἀνάβασις, etc.
(5) Πᾶς λόγος, etc., εἴτε πρὸς οἰκοδομὴν, etc., ἐν ἐμοὶ τὸ, Ἄνοιγε στόμα σὺν λόγῳ Θεοῦ.

9. Τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις,
 10. Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν·
 11. Καὶ οὐ μὴ συνδύασω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν.
 12. Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με·
 13. Ἐλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου·
 14. Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις αὐτῶν.
 15. Κατεπόθησαν ἐχθόμενα πέτρας οἱ κριταὶ αὐτῶν·
 16. Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἠδυνήθησαν.
 17. Ὡσεὶ πάχος γῆς ἐβράβη ἐπὶ τῆς γῆς·
 18. Διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῶν παρὰ τὸν ἕδην.
 19. Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου,
 20. Ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν ψυχὴν μου.
 21. Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό μοι,
 22. Καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.
 23. Πεσοῦνται ἐν ἀμφιδίηστρω αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοί·

- A
 9. Ad excusandas excusationes in peccatis,
 10. Cum hominibus operantibus iniquitatem :
 11. Et non communicabo cum electis eorum.
 12. Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me :
 13. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum :
 14. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum.
 15. Absorpti sunt juncti petræ judices eorum :
 16. Audient verba mea, quoniam potuerunt.
 17. Sicut crassitudo terræ disrupta est super terram :
 18. Dissipata sunt ossa nostra secus infernum.
 19. Quia ad te, Domine, Domine, oculi mei,
 20. In te speravi, non auferas animam meam.
 21. Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi,
 22. Et a scandalis operantium iniquitatem.
 23. Cadent in reticulo ejus peccatores :

ATHANASII INTERPRETATIO.

9. Τοῦ συντιθεῖν τινὰς ἀφορμὰς ἐθέλον εὐλόγους (1).
 10. Μετὰ ἀνθρώπων τῶν μὴ πειθομένων τῷ νόμῳ σου, ἀλλ' ἀφρόως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντων·
 11. Καὶ οὐ μὴ σύνθωμαί τὴν διδασκαλίαν τῶν (2) ἱερέων αὐτῶν.
 12. Παιδεύσει με πᾶς ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, καὶ λαλῶν ἀληθείαν ἐν σπλάγχνοις Χριστοῦ, καὶ ἐπιπλήξει μοι.
 13. Ἡ δὲ ἀγάπη, καὶ ἡ (3) κολακία τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας μὴ πλησιάζει τῇ διανοίᾳ μου.
 14. Ὅτι διὰ πάντων τοῦτο (4) προσεύχομαι, τὸ τοῖς ἔχεισι τῶν ἁγίων ἀκολουθῆσαι.
 15. Ἀνηλώθησαν (5) καταλειφθέντες ὑπὸ τῶν ἁγίων οἱ ἄρχοντες τῶν ἀσεβῶν.
 16. Ἰσχύσει ἡ (6) δέησίς μου ἐνώπιόν σου, καὶ πληρωθήτω ἄπρ ἡτησάμην σε.
 17. Εἶδον τὸν Σατανᾶν πεσόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ συντριβέντα ὡσεὶ βόλον (7) γῆς.
 18. Πᾶσα ἡ ἰσχὺς αὐτῶν διεφθάρη ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ θανάτου.
 19. Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί τῆς διανοίας μου ἀνατεταγμένοι ὑπάρχουσι.
 20. Ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν χάριν σου τὴν συνιστώσαν τὴν ψυχὴν μου.
 21. Φύλαξόν με ἀπὸ πάσης αὐτῶν διδασκαλίας νομιζόμενον (8) ἔχειν τινὰ τροφήν τῇ ψυχῇ, ἐν ἑαυτῇ αὐτῆς δὲ συλλήψεως εἰς θάνατον.
 22. Καὶ ἀπὸ τῶν δαιμόνων τῶν ὑποτιθέντων μοι τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου.
 23. Συλληφθῶσιν ἐν ταῖς ἀπάταις (9) τοῦ βίου οἱ ἐν τῷ πελάγει αὐτοῦ διαγόντες.

- B
 9. Ad aliquos speciosos prætextus componendos.
 10. Cum hominibus non obtemperantibus legi tuæ, sed sine timore se ipsos gubernantibus :
 11. Et non assentiar doctrinæ sacerdotum ipsorum.
 12. Corripiet me omnis, qui facit justitiam, et loquitur veritatem in visceribus Christi, et objurgabit me.
 13. Dilectio autem, et adulatio inimicorum veritatis non approximabit menti meæ.
 14. Quoniam semper hoc deprecor, ut sequar vestigia sanctorum.
 15. Consumpti sunt principes impiorum a sanctis derelicti.
 16. Potens erit deprecatio mea coram te, et implebuntur quæ te rogavi.
 17. Vidi Satanam de cælo cadentem, et contritum veluti glebam terræ.
 18. Omnis eorum virtus corrupta est in concupiscentiis mortis.
 19. Quoniam ad te, Domine, oculi mentis meæ elevati sunt.
 20. In te speravi, ne auferas gratiam tuam confirmantem animam meam.
 21. Custodi me ab omni eorum doctrina, quæ existimatur habere aliquem cibum animæ, existente autem in ea decipula ad mortem.
 22. Et a dæmonibus subjicientibus mihi voluptates vitæ.
 23. Compreherentur in fallacis vitæ, qui in pelago ipsius vivunt.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐθέλω εὐλόγους.
 (2) Συνθῶμαι τῇ διδασκαλίᾳ τῶν, etc.
 (3) Ἡ decst.
 (4) Ὅτι δεῖ, καὶ διαπαντὸς τοῦτο, etc., ἐξακολουθεῖν τῶν ἁγίων.
 (5) Ἀνήλωσαν, etc., ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ οἱ ἄρχον-

- τες, etc.
 (6) Ἰσχύει ἡ, etc.
 (7) Βόλον, etc.
 (8) Νομιζομένης, etc.
 (9) Ταῖς συνεβράμμεναις ἀπάταις, etc.

24. Singulariter sum ego donec transeam.

Intellectus David, cum esset in spelunca orans.
PSAL. CXLI.

1. Voce mea ad Dominum clamavi :

2. Voce mea ad Dominum [ad Deum] deprecatus sum.

3. Effundo in conspectu ejus orationem meam :

4. Tribulationem meam ante ipsum pronuntio,

5. In deficiendo ex me spiritum meum,

6. Et tu cognovisti semitas meas.

7. In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.

8. Considerabam ad dexteram, et videbam :

9. Et non erat qui cognosceret me :

10. Periiit fuga a me :

A 24. Καταμόνας εἰμι ἐγὼ, ἕως ἂν [ἕως οὐ] παρέλθω
Συρέσεως τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ
σπηλαίῳ προσευχόμενον. ΨΑΛ. ΡΜΑ'.

1. Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα ·

2. Φωνῆ μου πρὸς Κύριον [πρὸς τὸν Θεόν] ἐδεήθην.

3. Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου ·

4. Τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγεῶ.

5. Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου,

6. Καὶ σὺ ἐγνώσ τὰς τρίβους μου.

7. Ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἣ ἐπορευόμην, ἐκρυψαν παγίδα
μοι.

8. Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ ἐπέβλεπον ·

9. Καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.

B 10. Ἀπίωλο φυγῆ ἀπ' ἐμοῦ ·

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1) · Συρέσεως τῷ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ προσευχόμενον. Τοῦτο οὖν ἐστὶ · τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα διαφόρως ἐρμηνεύεται, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν · ὅτε γὰρ εἰς πρόσωπον τοῦ Κυρίου εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐρμηνεύεται *ικανὸς χειρὶ* · ὅτε δὲ εἰς πρόσωπον τῶν δικαίων, ἐρμηνεύεται *πεποθήμενος* · ὅτε δὲ εἰς πρόσωπον τῶν ἁμαρτανόντων καὶ ἐπιστροφόντων εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐξουθενημένος διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ. [Ψαλμὸς οὖν εἰρηται] εἰς τὸν λαὸν τὸν ἡμαρτηκότα, καὶ εἰς σύνεσιν ἐλθόντα, καὶ ἐν σπηλαίῳ ἑαυτὸν κατακλείσαντα, καὶ προσευχόμενον μετὰ δακρῶν ἰσχυρῶν ἐξομολογούμενον · ὡς δὲ αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ψαλμὸς σαφῶς τοῦτο διδάσκει.

Titulus præpositus continet : *Intellectus David, cum esset ipse in spelunca orans.* Ita igitur res est : nomen *David* varie interpretatur, ut sæpius diximus : modo enim positum invenies ad significandam personam Domini, et tunc interpretatur *manu fortis* : modo autem ad personam justorum, et tunc interpretatur *desideratus* : modo vero ad personam eorum, qui peccarunt, et se converterunt, illud positum invenies, et tunc interpretatur *contemptus* ob peccata sua. Psalmus igitur dictus est de populo, qui peccavit, et in intellectum venit, et claudens se in spelunca, orat cum lacrymis validis, et confitetur : quod autem hoc ipsum significet, similiter et psalmus ipse manifeste hoc docet.

24. Non me ipse tradam in servitatem peccato, C donec perficiam cursum meum.

1. In dolore cordis mei ingemui ad te.

2. Et non audeas aperire labia mea coram ipso, deprecatus sum ad eum fletibus inenarrabilibus.

3. Propterea effundo in conspectu ejus lacrymas animæ meæ.

4. Et confitebor ante ipsum peccata mea coram ipso, quæ priusquam ego eloquar, novit.

5. Et nunc, et in ultimis diebus meis.

6. Et tu, qui omnium corda nosti, cognoscis improbas meas actiones.

7. In omni tempore vitæ meæ, inseruerunt in corde meo pravæ vitæ cupiditates.

8. Et evigilans reputabam in me ipso, an forte aliquid bonum coram te fecissem.

9. Et nullum penitus in me erat repositum opus D bonum.

10. Et cogitabam ad quem confugerem, et incertus, atque inops consilii eram.

24. Οὐκ ἂν δουλώσω ἑμαυτὸν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἕως ἂν
τελέσω τὸν δρόμον μου.

1. Ἐν ὁδῷ τῆς καρδίας μου ἐστέναξα πρὸς σέ.

2. Καὶ μὴ τολμῶ (2) τὰ χεῖλη μου ἀνοίξαι ἐνώπιον
αὐτοῦ, στεναγοῖς ἀλαλήτοις πρὸς αὐτὸν ἐδεήθην.

3. Διὸ δάκρυα (3) τῆς ψυχῆς μου ἐνώπιον αὐτοῦ
ἐκχεῶ.

4. Καὶ τὰς ἁμαρτίας μου, ἄσπερ οἶδε πρὸ τῶν ἐμῶν
ῥημάτων, ἐνώπιον αὐτοῦ ἐξομολογήσομαι.

5. Καὶ νῦν, καὶ (4) εἰς τὰ ἔσχατα τῶν ἡμερῶν μου.

6. Καὶ σὺ, καρδιογνώστα πάντων, γινώσκεις τὰς
πονηρὰς μου πράξεις.

7. Ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς ζωῆς μου ἐνεφύτευσαν εἰς
τὴν καρδίαν μου τὴν πονηρὰν τοῦ βίου ἐπιθυμίαν.

8. Καὶ ἀνανήψας ἐλογιζόμεν ἐν ἑαυτῷ, εἰ ἄρα ἐποίη-
σά τι ἀγαθὸν ἐνώπιόν σου.

9. Καὶ παντελῶς οὐκ ἦν ἐν ἐμοὶ ἀποκείμενον ἔρ-
γον ἀγαθόν (5).

10. Καὶ διελογιζόμεν τὸ πρὸς τίνα φύγω, καὶ ἐν
(6) ἀμηχανίᾳ ἤμην.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρειος περιέχει · etc. Ἐν τῷ
σπηλαίῳ προσευχῆ. Τοῦτο, etc., εἰρήκαμεν, καὶ δια-
φόρως καὶ λαμβάνεται · ὅτε γὰρ, etc., τῶν δικαίων
εὐρήσεις αὐτὸ κείμενον, ἐρμηνεύεται, etc., κείμενον
ἐρμηνεύεται ἐξουθενημένος, τουτέστι διὰ τὰς ἁμαρ-
τίας αὐτοῦ. Νῦν οὖν αὐτὸ τοῦτο τὸ Δαβὶδ ὄνομα ἐστὶ
λαβεῖν εἰς τὸν λαόν, etc., ἰσχυρῶν ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο,

etc., σαφῶς αὐτὸ τοῦτο διδάσκει.

(2) Τολμῶν, etc.

(3) Τὰ δάκρυα, etc. Διὸ deest.

(4) Καὶ deest.

(5) Ἔργον τι ἀγαθόν.

(6) Τὸ πού, ἢ πρὸς τίνα φυγῶν ἀεὶ ἐν, etc.

11. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου. A
 12. Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε,
 13. Εἶπα· Σὺ εἶ ἡ ἐλπίς μου,
 14. Μέρῃς μου εἶ ἐν γῆ ζώντων.
 15. Πρόσχεσ πρὸς τὴν δέησίν μου·
 16. Ὅτι ἐταπεινώθη σφόδρα.
 17. Ῥῦσαι με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με·
 18. Ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.
 19. Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου,
 20. Τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου.
 21. Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταποδῶς μοι.
 Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅποτε κατεδίωκεν αὐτὸν Ἄβεσσαλωμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. ΨΑΛ. ΡΜΒ.

1. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου·
 2. Ἐνώτισαι τὴν δέησίν μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

11. Et non est qui requirat animam meam.
 12. Clamavi ad te, Domine,
 13. Et dixi : Tu es spes mea
 14. Portio mea in terra viventium.
 15. Intende ad deprecationem meam :
 16. Quia humiliatus sum nimis.
 17. Libera me a persecutibus me :
 18. Quia confortati sunt super me.
 19. Educ de custodia animam meam,
 20. Ad confitendum nomini tuo.
 21. Me exspectabunt justi, donec retribuas mihi.
 Psalmus David, quando persequeretur eum Absalon
 filius ejus. PSAL. CXLII.

1. Domine, exaudi orationem meam :
 2. Auribus percipe obscurationem meam in veritate tua.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Οὐδὲ γὰρ ἦν πρόνοιάν μου ποιούμενος τῆς Β
 ψυχῆς.

12, 13. Ὡς οὖν εἶδον, ἐμαυτὸν ἀπῆλπισα, καὶ με-
 τὰ (1) δακρύων ἀνεβόησα πρὸς σέ, Κύριε, καὶ εἶπα·
 Ἄπολογίαν οὐκ ἔχω ἐνώπιόν σου· εἰς δὲ τὴν φιλαν-
 θρωπλίαν σου ἐλπίζω, ὅτι ἐλεήσεις με.

14. Κληρονομία εἶ (2) ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ τῇ
 πόλει τῶν ἁγίων σου.

15, 16. Πρόσχεσ πρὸς τὴν δέησίν μου, καὶ πλήρω-
 σον αὐτήν, ὅτι δεδουλωμένος εἶμι τῇ ἁμαρτίᾳ (3).

17. Ῥῦσαι με ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν θε-
 λόντων με ἀποστῆσαι ἀπὸ σοῦ.

18. Ὅτι, ἐμοῦ ἡμαρτηκότος, αὐταὶ ἰσχυρότεραί
 μου (4) γέγονασιν.

19. Ἐξάγαγε ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τοῦ σκότους τῶν
 ἀνομιῶν τὴν ψυχὴν μου·

20. Ὅπως, ἐλθὼν ἐν τῷ φωτί σου, δυνηθῶ ἐξομολο-
 γήσασθαι σοι, ἅπερ πέπρακται μοι· πᾶν γὰρ τὸ φα-
 νερούμενον φῶς ἐστί.

21. Ἐμὲ ὑπομενοῦσι πάντες οἱ δίκαιοι σου (5), καὶ
 αἱ ἅγιά σου δυνάμεις, ἵνα ἐπιστρέψω, καὶ ἀντὶ τοῦ
 πένθους, οὗ ἔχω ἐν τῇ ψυχῇ μου, δῶρησαί μοι εὐ-
 φροσύνην, συγχωρήσας μοι τὰ παραπτώματα, καὶ
 λοιπὸν συνήθως χαρὰν ποιήσωσιν ὑμνοῦντές σε ἐπὶ
 ἐν ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι, τούτέστιν ἐμοί.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅποτε αὐτὸν κατεδίωκεν Ἄβεσσαλωμ ὁ υἱὸς
 αὐτοῦ. Δαβὶδ οὖν ἐρμηνεύεται ἐνθα πεποθημένος, τούτέστι ὁ ἐπιστρέφων πρὸς τὸν Κύριον λαὸς τῶν Ἰου-
 δαίων.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David, quando persequeretur eum Absalom filius ejus. David*
 igitur hic interpretatur *desideratus*, hoc est populus Judæorum convertens se ad Dominum. Deinde

1, 2. (7) Κύριε, πλήρωσον τὴν προσευχήν μου, καὶ
 ἄκουσον τὴν δέησίν μου ἐν τῷ Υἱῷ σου ὑπάρχων.

* Luc. xv, 10.

11. Neque enim erat, qui provideret animæ
 meæ.

12, 13. Cum igitur aspicerem me ipsum, despe-
 ravi, et cum lacrymis clamavi ad te, Domine,
 et dixi : Defensionem non habeo coram te ;
 in benignitate autem tua spero, quod misereberis
 mei.

14. Hæreditas es in superna Jerusalem civitate
 sanctorum tuorum.

15, 16. Intende ad deprecationem meam, et im-
 ple illam, quoniam in servitutum redactus sum a
 peccato.

17. Libera me a contrariis potestatibus, quæ vo-
 lunt me a te avertere.

18. Quia me peccante, ipsæ fortiores me factæ
 sunt.

19. Educ e vinculis, e tenebris iniquitatum ani-
 mam meam,

20. Ut veniens in lucem tuam possim confiteri
 tibi, quæ facta sunt mihi : omne enim, quod mani-
 festatur, lux est.

21. Me exspectant omnes justi tui, et sanctæ
 tuæ virtutes, ut convertar, et pro mœnore, quem
 habeo in anima mea, dona mihi lætitiā condonans
 mihi peccata, et tum de more lætitiā exsultabunt
 laudantes te super uno peccatore pœnitentiam
 agente^s, hoc est super me.

1, 2. Domine, imple orationem meam, et audi
 deprecationem meam in Filio tuo existens.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐαυτὸν ἀπῆλπισμένον μετὰ, etc.

(2) Κληρονομία μου εἶ, etc.

(3) Ἄμαρτία πᾶν.

(4) Ἰσχυρότεροί μου, etc.

(5) Ὑπομένονσαι πάντες οἱ ἅγιοι σου, etc., χαρὰν
 ποιήσουσιν, etc.

(6) Ἡ διὰ τῆς κιναθάριως περιέχει, etc., ὅτε αὐ-
 τὸν, etc., τῶν Ἰουδαίων. Εἰ τότε αὐτόν, etc., τῆς εἰ-
 ρήνης ὡσανεὶ ὁ δρομαῖος, etc., τοῦ καταστρεῖν εἰς σω-

τηρίαν, etc., ἔλεγεν μετὰ καὶ τῆς ἄλλης, etc., τῷ
 στίχῳ τῷ ὀκτῷ καὶ δεκάτῳ ψαλμῷ· ὁμοίως καὶ τοῦ-
 το, etc., ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ἀναβεβηκέναι αὐτὸν
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐν τῷ λέγειν αὐτόν, etc., συλλαβεῖν
 αὐτὸ εἰς, etc., ὅτι περὶ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ κατε-
 δίωκε, δηλοῦν εὐρήνης καὶ τοῦτο. Ὁ γὰρ, etc., Ἰη-
 σοῦς Υἱός, etc.

(7) N. 1. Κύριε, etc. N. 2. Καὶ ἄκουσον, etc.

3. Exaudi me in tua justitia,
 4. Et non intres in iudicium cum servo tuo :
 5. Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.
 6. Quia persecutus est inimicus animam meam :
 7. Humiliavit in terra vitam meam.
 8. Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi,
 9. Et anxius est super me spiritus meus :
 10. In me turbatum est cor meum.

- A 3. Εἰσάκουσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου,
 4. Καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου·
 5. Ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν.
 6. Ὅτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου·
 7. Ἐταπεινώσεν εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου.
 8. Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροῦς αἰῶνος,
 9. Καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου·
 10. Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

δαίων. Ἡ τότε [εἶτα, ὁπότε] αὐτὸν κατεδίωκεν Ἀβεσαλὼμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ· Ἀβεσαλὼμ ἐρμηνεύεται πατὴρ εἰρήνης· τὸν λαὸν οὖν τὸν ἐπιστρέφοντα τῶν Ἰουδαίων κατεδίωκεν ὁ πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς ὡσανεὶ ὁ δρομέως [δρομεύς]· κατελήλυθεν Ἰησοῦς ἐκ τῶν οὐρανῶν τοῦ κατασεῖν αὐτὸν εἰς σωτηρίαν. Τοῦτο γὰρ μεμνημένος ὁ Προφήτης ἔλεγεν· μετὰ δὲ τῆς ἄλλης ἐρμηνείας τῆς παρακειμένης τῷ στίχῳ τοῦ ὀγδοεκάτου ψαλμοῦ ὁμοίως δὲ τοῦτο δηλῶν τὸ καταβεθῆναι αὐτὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν· Ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δρῦμειν ὁδὸν, ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξόδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ. Αὕτη οὖν ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐπιγράμματος· Ψαλμὸς τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων τῷ ἐπιστρέψαντι πρὸς τὸν Θεὸν, ὅτε ὁ πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς κατεδίωκεν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. συλλαβεῖν αὐτοὺς εἰς σωτηρίαν. Τὸ δὲ εἰπεῖν ἐν τῷ ἐπιγράμματι, ὅτε ὁ υἱὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ κατεδίωκε, δῆλον εὐρησεις τοῦτο. Ὁ γὰρ Πατὴρ τῆς εἰρήνης Ἰησοῦς, ὁ Υἱὸς γεγονώς κατὰ χάριν ἰδίαν τῶν Ἰουδαίων, οὕτως ἐσπούδαζε συλλαβεῖν αὐτοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν.

quando eum persequabatur Absalom filius ejus : Absalom interpretatur pater pacis : populum. igitur Judæorum convertentem se persequabatur pater pacis Jesus veluti cursor : descendit enim Jesus e caelo, ut eum apprehenderet, ac salvum faceret. Hoc enim commemorans Propheta cecinit (juncta quidem alia interpretatione apposita versiculo psalmi decimi octavi, qui hoc ipsum significat, descendisse eum de caelis), dicens : *Exsultavit ut gigas ad currendam viam, a summo caelo egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum ejus.* Hæc igitur est interpretatio inscriptionis : Psalmus populo Judæorum convertenti se ad Deum, quando pater pacis Jesus persequabatur e caelis genus humanum, ut comprehenderet eum, et seivaret. Quod autem dicitur in inscriptione : *quando filius patrem suum persequabatur*, manifesto id comperies. Pater enim pacis Jesus, Filius per gratiam suam Judæorum factus, ita studuit comprehendere eos sub alas suas, ut salvos faceret.

3. Et imple eam per ipsum.
 4. Et ne velis rationem mecum ponere, hoc est exanimare facere iniquitatum mearum.
 5. Quoniam non est justus, neque unus : *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria tua, justificati gratia gratia tua* ⁶.
 6. Comprehendit diabolus animam meam.
 7. Mortificavit in terrenis concupiscentiis animam meam.
 8. Quemadmodum mortuos in monumentis includunt, et dimittunt eos in fetore sæ corruptionis, ita etiam mihi fecit diabolus. Conclusit enim me in fetore peccatorum meorum, ut corrumperer, et ita computrui, ut fetorem eorum, quæ feci, non ferret anima mea, sed se ipsam abominaretur.

9. Et conscientia cordis mei,
 10. Cum recordarer futuri iudicii, timore correpta est

⁶ Rom. III, 10, 23.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἀμαρτιῶν μου.
 (2) Ὅτι συνέσχην, etc.
 (3) N. 8, 9. Ὡς τοὺς, etc., ἀποκλείουσιν οἱ τεθνηχότες αὐτοὺς, καὶ, etc., τῆς φθορᾶς αὐτῶν, etc. τῶν

- B 3. Καὶ πλήρωσον αὐτὴν δι' αὐτοῦ.
 4. Καὶ μὴ θελήσῃς συνᾶραι λόγον μετ' ἐμοῦ, τοῦτο ἐστὶν ἐξέτασιν ποιήσασθαι τῶν ἀνομιῶν μου (1).
 5. Ὅτι οὐκ ἐστὶν δίκαιος, οὔτε εἷς· Πάντες γὰρ ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης σου, δικαιοῦμενοι δωρεὰν τῇ σῇ χάριτι.
 6. Συνέσχην (2) ὁ διάβολος τὴν ψυχὴν μου.
 7. Ἐθανάτωσεν εἰς τὰς γῆρας ἐπιθυμίας τὴν ψυχὴν μου.
 8. Ὡς τοὺς (3) νεκροῦς ἐν τοῖς μνήμασιν ἀποκλείουσι, καὶ ἔωσιν αὐτοὺς ἐν τῇ δυσωδίᾳ τῆς διαφθορᾶς αὐτῶν, οὕτως πεποίητέ μοι καὶ ὁ διάβολος. Ἀπέκλεισε γὰρ με ἐν τῇ δυσωδίᾳ τῶν ἁμαρτιῶν μου διαφθεῖρασθαι, καὶ οὕτως προσώζουσα, ὥστε τὴν δυσωδίαν ὣν ἔπραξα μὴ φέρειν τὴν ψυχὴν μου, ἀλλ' αὐτὴν βδελύττεσθαι.
 9. Καὶ τὸ συνειδὸς τῆς καρδίας μου,
 10. Μνησθέντος μου τῆς μελλούσης κρίσεως, φόβῳ συνεσχέθη.

ἀμαρτιῶν διαφθεῖρασθαι, καὶ οὕτως προσώζεσα, etc., μὴ φθείρειν τὴν, etc., βδελύσσεσθαι. N. 10. Καὶ τὸ, etc. usque ad συνεσχέθη.

11. Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων ·
 12. Ἐμελέτησα ἐν πλοῖ τοῖς ἔργοις σου,
 13. Ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων.
 14. Διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖράς μου ·
 15. Ἡ ψυχὴ μου ὡς γῆ ἀνυδρὸς σοι.
 16. Ταχὺ εἰσακούσόν μου, Κύριε ·
 17. Ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου.
 18. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ,
 19. Καὶ ὁμοιωθῆσμαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.
 20. Ἀκουστὸν ποίησόν μοι τὸ πρῶτὸν τὸ ἔλεός σου ·
 21. Ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα.
 22. Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδόν, ἐν ἣ πορεύσομαι ·
 23. Ὅτι πρὸς σέ ἤρα τὴν ψυχὴν μου.
 24. Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, Κύριε,
 25. Πρὸς σέ κατέφυγον.
 26. Δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς μου.

- A 11. Memor fui dierum antiquorum :
 12. Meditatus sum in omnibus operibus tuis.
 13. In factis manuum tuarum meditabar.
 14. Expandi manus meas ad te :
 15. Anima mea sicut terra sine aqua tibi.
 16. Velociter exaudi me, Domine :
 17. Defecit spiritus meus.
 18. Non avertas faciem tuam a me,
 19. Et similis ero descendentibus in lacum :
 20. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam :
 21. Quia in te speravi.
 22. Notam fac mihi viam, in qua ambulem :
 23. Quia ad te levavi animam meam.
 24. Eripe me de inimicis meis, Domine,
 25. Ad te confugi.
 26. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

11. Ἐμνήσθην γὰρ τῶν προτέρων μου ἡμερῶν τῶν παλαιωθειῶν ἐν ἀνομίαις.
 12. Καὶ ἡρξάμην ἐπιστρέψας γυμνάζειν ἑμαυτὸν (1) ἐν τοῖς ἔργοις τῆς εὐσεβείας.
 13. Καὶ ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐδημιούργησάς με, ἐπειρώμην τοιοῦτος εὐρεθῆναι ἐνώπιόν σου.
 14. Ἀνατείνας τὴν καρδίαν μου, μετ' ὀδύνης ἐδόησα (2) πρὸς σέ
 15. Ἀκαρπὸς ὑπάρχει, καὶ κενώριστα μὴ ἔχουσα C ἐν ἑαυτῇ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον.
 16. Δέομαί σου, Κύριε · ταχὺ πληρώσων ὅπερ αἰτούμαι (3) ·
 17. Τεθανάτωμαι γὰρ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας.
 18. Μὴ βδελύξῃ με διὰ τὸ (4) ὄνομά σου.
 19. Καὶ ὅμοιος γένωμαι τῶν μὴ ὀρώντων τοῦτο τὸ φῶς, καὶ πιπτόντων εἰς βόθρον, καὶ ἀπὸ τοῦ κάμῃ οὕτως ἐμπίπτειν (5), καὶ ἐναπομένειν τῇ ἀμαρτίᾳ.
 20, 21. (6) Ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα, οὕτως ἐλέησόν με.
 22. Ὡστε πάντας γυνῶναι, ὅτι περ ἠλέησάς με ἐν τῷ τὸ φῶς σου ἀνατεῖλαι ἐν ἐμοί.
 23. Ὅτι σοὶ προσήγαγον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἀπὸ σκότους εἰμι [ἐσκοτισμένος] τῶν πρώτων μου ἀμαρτιῶν, καὶ οὐκ οἶδα τὸ πῶς πορευθῶ πρὸς τὸ ἐγγίσει σοι, δός μοι τὴν ὁδηγοῦσάν με πρὸς σέ.
 24. Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν δαιμόνων, Κύριε.
 25. Ὅτι ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν θέλω εἶναι.
 26. Καὶ ἐπειδὴ νηπίος εἰμι ἀκμῆν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, κατήχησόν με, τί τὸ τέλειον καὶ εὐάρεστον ἐνώπιόν σου.

11. Memini enim anteriorum dierum meorum, qui inveteraverunt in iniquitatibus.
 12. Et conversus coepi meipsum exercere in operibus pietatis.
 13. Et quemadmodum ab initio me creasti, talem conatus sum inveniri coram te.
 14. Extendens cor meum, cum dolore clamavi ad te.
 15. Infructifera est et desolata, non habens in se ipsa Spiritum sanctum tuum.
 16. Deprecor te, Domine, celeriter imple quod peto ;
 17. Nam mortificatus sum a peccato.
 18. Ne abomineris me propter nomen tuum.
 19. Et similis fiam illis non videntibus hanc lucem et incidentibus in foveam, quia etiam ego sic iucidi, et permansi in peccato.
 20, 21. Quia in te speravi, ideo miserere mei.
 22. Ut omnes noscant, quod mei misertus es, dum lux tua exoritur in me.
 23. Quia tibi obtuli animam meam, quoniam a tenebris anteriorum meorum peccatorum obtenebratus sum, et ignoro quo progrediar, ut appropinquem tibi, da mihi gratiam tuam deducentem me ad te.
 24. Eripe me a daemoniis, Domine.
 25. Quoniam sub tuum dominium esse volo.
 26. Et quia infans sum adhuc in mandatis tuis, instrue me, quid perfectum et placitum sit coram te.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἐαυτόν, etc.
 (2) Ἀνεδόησα, etc.
 (3) Πληρώσων, Κύριε, ὅπερ αἰτούμαι σε.
 (4) Βδελύξει με τό, etc.
 (5) Πιπτόντων καὶ ἀπὸ τούτου, καὶ ἐμὲ οὕτως ἐκπίπτειν, etc.

- (6) N. 20, 21. Ὅτι, etc. usque ad ἐν ἐμοί. N. 22, 23. Ὅτι σοὶ προσήγαγον τ. ψ. μ. ἐτι ἀπὸ τοῦ σκότους εἰμι τῶν πρώτων μου, etc. N. 24, 25. Comment. unus. Ἐξελοῦ με, etc., τὴν σὴν δεσποτείαν, etc.

27. Spiritus tuus bonus deducet me in terram A
rectam.

28. Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me
in æquitate.

29. Educes de tribulatione animam meam,

30. Et in misericordia tua disperdes inimicos
meos.

31. Et perdes omnes qui tribulant animam meam.

32. Quoniam ego servus tuus sum.

Psalmus David, adversus Goliath. PSAL. CXLIII.

1. Benedictus Dominus Deus meus qui docet ma-
nus meas ad prælium,

2. Et digitos meos ad bellum.

3. Misericordia mea et refugium meum,

(a) Vers. 2. Διδάσκων.

27. Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὀδηγήσει με ἐν γῆ
εὐθείᾳ·

28. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ζήσεις με ἐν
τῇ δικαιοσύνῃ σου.

29. Ἐξάξεις ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν μου,

30. Καὶ ἐν τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθροῦ,
μου.

31. Καὶ ἀπολεῖς πάντας τοὺς θλιβόντας τὴν ψυχὴν
μου·

32. Ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμί.

Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸς τὸν Γολιάθ. ΨΔΔ. ΡΜΓ΄.

1. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου, ὁ (a) διδάσκων
τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν.

2. Τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον,

3. Ἐλεός μου καὶ καταφυγή μου,

ATHANASII INTERPRETATIO.

27. Tui, qui bonus es, bonus et sanctus Spiritus B
deducet me, ut perveniam in supernam Jerusalem.

28. Quia Deus vivens es, et hoc tibi nomen, et me
etsi mortificatum vivifica in Filio tuo justo iudice.

29. Educes me ex tenebris et vinculis inhærenti-
bus animæ meæ.

30. Et videns plagas animæ meæ, quas fecerunt
mihi inimici mei, commiserere, et æterno igni trade
illos.

31. Et omnes, qui subjiciunt cordi meo impro-
bas vitæ concupiscentias, disperse in gehennam
ignis.

32. Quoniam ego pretioso tuo sanguine redemptus
sum.

27. Σοῦ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα (1)
ὀδηγήσει με καταστήσει ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ.

28. (2) Ὅτι ζῶν ὑπάρχων, καὶ τοῦτο ὄνομά σοι,
κάμει τὸν νεκρωθέντα ζωοποίησον ἐν τῷ Υἱῷ σου τῷ
δικαιοκρίτῃ.

29. Ἐξάξεις με ἐκ τοῦ σκότους καὶ τῶν δεσμῶν
τῶν προκειμένων τῇ ψυχῇ μου.

30. Καὶ ὁρῶν τοὺς μώλωπας τῆς ψυχῆς μου, οὓς
πεποίηκάν μοι οἱ ἐχθροί μου, εὐσπλαγχνίσθητι (3),
καὶ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παράδος αὐτούς·

31. Καὶ πάντας τοὺς ὑποτιθεμένους τῇ καρδίᾳ μου
τὰς τοῦ βίου πονηρὰς ἐπιθυμίας ἀπώλεσον εἰς τὴν
γέενναν τοῦ πυρός·

32. Ὅτι ἐγὼ τῷ τιμίῳ αἵματι (4) ἐξηγοράσθην.

C

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (5)· *Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, πρὸς τὸν Γολιάθ*· τοῦτο οὖν λέγει τῷ λαῷ
τῷ πεποθημένῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν διάβολον· ἐρμηνεύεται γὰρ τὸ τοῦ Δαβὶδ ὄνομα *πεποθημένος*, καὶ
τὸ τοῦ Γολιάθ ὄνομα *μετοικίζων*, τουτέστιν *αἰχμαλωτίζων*, ὅπερ σαφῶς ὁ διάβολός ἐστιν, ὁ πάντας αἰχμα-
λωτίζων.

Titulus præpositus continet : *Psalmus David adversus Goliath* ; hoc igitur dicit psalmus populo deside-
rato a Deo adversus diabolum : etenim nomen *David* interpretatur *desideratus*, et nomen *Goliath* interpre-
tatur *transmigrare faciens* : hoc est *in captivitatem ducens*, qualis manifeste diabolum est, qui omnes in
captivitatem ducit.

1. Secundum naturam benedictus Dominus Deus
meus, qui gratiâ sancti Spiritus sui docet cor
meum se ipsum præparare adversus omnem tenta-
tionem.

2. Et mentem meam resistere omnibus telis igni-
tis inimici.

3. Requies mea et protectio mea.

1. Κατὰ φύσιν εὐλογητὸς ὁ Κύριος ὁ (6) Θεός μου,
ὁ (7) τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ διδάσκων
τὴν καρδίαν μου εὐτρεπίζειν ἐαυτὴν πρὸς πάντα πει-
ρασμόν.

2. Καὶ τὴν διάνοιάν μου ἀνθίστασθαι πρὸς πάντα
τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ τὰ πεπυρωμένα.

3. Ἀνάπαυσίς μου, καὶ σκέπη μου.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τὸ ἅγιον ἀγαθὸν Πνεῦμα, etc.
(2) N. 28. Ὅτι ζῶν ὑπάρχεις, etc. usque ad ζωο-
ποίησον. N. 29. Ἐν τῷ, etc. usque ad ψυχῇ μου.
(3) Σπλαγχνίσθητι, etc.
(4) Τιμίῳ σου αἵματι.

- (5) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει· Τῷ Δαβὶδ
πρὸς τὸν Γολιάθ, etc., καὶ τὸ τοῦ Γολιάθ ὄνομα ἐρμη-
νεύεται μετοικίζων, etc.
(6) Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ, etc.
(7) N. 2. Ὁ τῇ, etc.

4. Ἀντιλήπτωρ μου καὶ ῥύστης μου,
 5. Ὑπερασπιστὴς μου, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤλπισα,
 6. Ὁ ὑποτάσσων τὸν λαόν μου ἐπ' ἐμέ [ὑπ' ἐμέ].
 7. Κύριε, τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι ἐγνώσθης αὐτῷ;
 8. Ἡ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι λογίζῃ αὐτῷ [αὐτόν];
 9. Ἄνθρωπος ματαιότητι ὠμωῖόθη·
 10. Αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιά παράγουσι.
 11. Κύριε, κλῖνον οὐρανοὺς, καὶ κατὰβηθι·
 12. Ἄψαι τῶν ὄρεων, καὶ καπνισθήσονται.
 13. Ἄστραψον ἄστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς αὐτούς·
 14. Ἐξαπόστειλον τὰ βέλη σου, καὶ συνταράξεις αὐτούς.

15. Ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕψους·
 16. Ἐξελοῦ με, καὶ ῥύσαι με ἐξ ὑδάτων πολλῶν,
 17. Ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων·
 18. Ὡν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,

- A 4. Susceptor meus et liberator meus,
 5. Protector meus, et in ipso speravi,
 6. Qui subdit populum meum sub me.
 7. Domine, quid est homo, quia innotuisti ei?
 8. Aut filius hominis, quia reputas eum?
 9. Homo vanitati similis factus est:
 10. Dies ejus sicut umbra prætereunt.
 11. Domine, inclina cælos, et descende:
 12. Tange montes, et fumigabunt.
 13. Fulgura coruscationem, et dissipabis eos:
 14. Emitte sagittas tuas, et conturbabis eos.

45. Emitte manum tuam de alto:
 16. Eripe me, et libera me de aquis multis,
 17. De manu filiorum alienorum:

- B 18. Quorum os locutum est vanitatem,

ATHANASII INTERPRETATIO

4. Ὑπὲρ ἐμοῦ ἐδίδων [ὁ διδούς] (1) ἑαυτὸν ἕως θανάτου, καὶ ῥύμενός με.
 5. Πρόνοιάν μου ποιεῖται, καὶ πᾶσαν τὴν μέριμνάν μου ἐπ' αὐτὸν ἐπέβριψα.
 6. Ὁ ἐκχύων με (2) ὑποπιάζειν μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγεῖν αὐτό.
 7. Κύριε, τί ἐστὶν (3) ἄνθρωπος, ὅτι κατηξίωσας αὐτῷ ὀφθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς;
 8. Ἡ τί ἐστὶ (4) πάλιν υἱὸς πηλοῦ, ὅτι οὐκ ἐπιλανθάνεις αὐτοῦ, ἀδιαλείπτως καὶ πρόνοιαν αὐτοῦ τοσαύτην ποιούμενος;
 9. Ἐκαστὸς τῶν ἀνθρώπων τῷ κόσμῳ τούτῳ ὠμωῖόθη.
 10. Ἄνωφελεῖς καὶ ἀνυπόστατοι.
 11. Κύριε, κλίνας σου τοὺς οὐρανοὺς, ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς.
 12. Πλησίον μόνον γενοῦ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καὶ εὐθέως ἄρξονται καταφλέγεσθαι.
 13. Ὁράθητι μόνον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θαεσάμενοι τὸ ἀπαύγασμα, εἰς τὴν (5) γῆν πεσοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
 14. Ἐξαπόστειλον τοὺς ἀποστόλους σου κατ' αὐτῶν ἠκονημένα [ὡς βέλη ἠκονημένα] (6), ὀξεῖς ὄντας τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀσθενεῖς εἰς αὐτοὺς ποιήσωσιν.
 15. Τῷ Θεῷ Πατρὶ πάλιν προσεύχεται λέγων· Πέμψον τὸν Υἱόν σου ἐκ τῶν ἁγίων σου ὑψωμάτων.
 16. Ἐλευθέρωσόν με δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πνευμάτων τούτων πονηρῶν (7) τῶν πολλῶν, τῶν βυθιζόντων με.
 17. Ἐκ τῆς δυναστείας τῶν υἱῶν τοῦ πονηροῦ, τῶν ἐναντίων δυνάμεων·
 18. Ὡν ἡ διδασκαλία πᾶσα οὐδὲν ζωοποιὸν ἔχει, ἀλλὰ πάντα (8) εἰς διαφθορὰν καὶ ἀπώλειαν.

4. Pro me dedit se ipsum usque ad mortem, et liberavit me.
 5. Providet mihi, et ego omnem curam meam super ipsum projecit.
 6. Corroborans me, ut castigem corpus meum, et ipsum in servitutum redigam.
 7. Domine, quid est homo, quod dignatus es ipsi manifestari super terra?
 8. Aut quid rursus est filius lutī, quoniam non oblivisceris illius, et indesinenter tantam de ipso curam habes?

9. Unusquisque hominum huic mundo assimilatur
 10. Inutiles atque instabiles.
 11. Domine, inclinans cælos tuos veni ad nos.

12. Prope tantummodo fias contrariis potestatibus, et statim incipient comburi.
 13. Appare solum in terra, et videntes splendorem cadent in terram sub hominibus.

14. Mitte apostolos tuos, veluti tela exacuta contra easdem potestates, acutos existentes gratia sancti Spiritus, et infirmas in ipsos reddent.

15. Deum Patrem rursus orat dicens: Mitte Filium ex sanctis tuis altitudinibus.
 16. Libera me per ipsum a spiritibus istis malis et multis, submergentibus me.

17. E potestate filiorum improbi, hoc est a contrariis potestatibus:

18. Quarum omnis doctrina nihil vivificans habet, sed omnia in corruptionem et exitium.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δίδων, etc. leg. διδούς aut διδῶν, deest με.
 (2) Ὁ ἐνισχύων με, etc.
 (3) Κύριε, τίς ἐστίν, etc. αὐτὸν ὀφθῆναι, etc.
 (4) Ἡ τίς ἐστίν, etc. πεποιήσαι;
 (5) Ἄπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ προσώπου σου εἰς

- τὴν, etc.
 (6) ἠκονημένους, etc., ἀσθενεῖς αὐτοὺς ποιήσωσιν.
 (7) Τούτων τῶν πονηρῶν, etc.
 (8) Πάντας, etc.

19. Et dextera eorum, dextera iniquitatis.
 20. Deus, canticum novum cantabo tibi :
 21. In psalterio decachordo psallam tibi.
 22. Qui das salutem fegibus :
 23. Qui redemisti David servum tuum de gladio maligno [liberabit eum].
 24. Eripe me, et erue me de manu filiorum alienorum :
 25. Quorum os locutum est vanitatem,
 26. Et dextera eorum, dextera iniquitatis.
 27. Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua.
 28. Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi.
 29. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.
 30. Oves eorum foetosæ, abundantes in egressibus suis :

(a) Vers. 29, Περιχεκομημένοι ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου. Vers. 30, Τὰ ταμεία, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

19. Non solum sinistra earum perditio est, sed etiam earum dextera mors existit.
 20. Mundum, immaculatum de passione tua.
 21. Gratia sancti Spiritus in decem præceptis perficiens me ipsum, glorificabo te bonis operibus.
 22. Qui vivificas gratia tua sanctos regnantes in terra contra peccatum, et in cælo in infinita sæcula.
 23. Qui tradidit se ipsum morti in redemptionis pretium pro populo desiderato, ut eriperet nos a diabolo.
 24. Libera, et abstrahæ me e dominio contrariarum potestatum :
 25. Quarum doctrina disseminat in hominibus iniquitatem, et peccatum :
 26. Et earum potentia hæc est, ut aliquid rapiant, et vi in servitutem redigant.
 27. Et in concupiscentiis, et dæmonum iniquitatibus geniti abundant divitiis, et gloria, et conspecti ab hominibus in eorum fallacia laudantur, tanquam novellæ plantationes validæ, et florentes.
 28. Et animæ eorum omni pretioso amictu cooperatæ, et auro, et argento, et lapide pretioso circumstipatæ.
 29. Corda eorum plena omni iniquitate, et peccato, et ex uno improbo desiderio transeunt in aliam pejorem concupiscentiam.
 30. Iidem homines cum peccati cupidi sint, inventores sunt malorum, educentes e cordibus suis pravæ cogitationes.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Θάνατος, etc.
 (2) Οὐρανῷ βασιλεύοντας εἰς, etc.
 (3) Ἐξελεῖται, etc.
 (4) Ῥύσαι με, καί, etc.
 (5) Πᾶσαν ἀνομίαν.
 (6) Αὕτη ἐστὶ τὸ, τί ἀρπάσσωσιν, etc.

- A 19. Καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν δεξιὰ ἀδικίας.
 20. Ὁ Θεὸς, ψῆδὴν καινὴν ἤσομαι σοι.
 21. Ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλῶ σοι.
 22. Τῷ διδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσι.
 23. Τῷ λυτρουμένῳ Δαβὶδ τὸν δούλον αὐτοῦ ἐκ βομφαίας πονηρᾶς [ρύσεται αὐτόν].
 24. Ῥύσαι με, καὶ ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων.
 25. Ὃν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,
 26. Καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν δεξιὰ ἀδικίας.
 27. Ὃν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν.
 28. Αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμένα, περιχεκομημένοι (a) ὡς ὁμοίωμα ναοῦ.
 29. Τὰ ταμεία αὐτῶν πλήρη, ἐξερευγόμενα ἐκ τοῦτου εἰς τοῦτο.
 30. Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν.

B τοῦτου εἰς τοῦτο.

30. Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν.

19. Οὐ μόνον τὰ ἀριστερὰ αὐτῶν ἀπώλειά ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν θανάτου (1) ὑπάρχει.
 20. Καθαράν, ἄμωμον ὑπὲρ τοῦ πάθους σου.
 21. Ἐν τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ταῖς δέκα ἐντολαῖς καταρτίσας ἑμαυτὸν, δοξάσω σε δι' ἔργων ἀγαθῶν.
 22. Τῷ ζωοποιούντι διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ τοὺς ἁγίους τοὺς ἐν τῇ γῆ βασιλεύοντας κατὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐν οὐρανῷ εἰς (2) τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας.
 23. Τῷ δεδωκοτι ἑαυτὸν ἀντίλυτρον τῷ θανάτῳ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ πεποθημένου, ὅπως ἐξέλθῃ (3) ἡμᾶς ἐκ τοῦ διαβόλου.
 24. Ῥύσαι, καὶ (4) ἀπόσπασόν με ἐκ τῆς ἐξουσίας τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 25. Ὃν ἡ διδαχὴ διέσπειρε ἀνομίαν (5) καὶ ἁμαρτίαν ἐν τοῖς ἀνθρώποις.
 26. Καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν αὕτη ἐστίν, τί ἵνα ἀρπάσσωσι (6), καὶ βίᾳ καταδουλώσωσιν.
 27. Καὶ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ταῖς ἀνομίαις (7) τῶν δαιμόνων γεγεννημένοι, εὐθηνοῦσι πλοῦτην καὶ δόξην, ὀρώμενοι παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ἀπάτῃ αὐτῶν ἐπαινούμενοι ὡς νεόφυτα ἰσχυρὰ καὶ εὐθαλῆ.
 28. (8) Καὶ αἱ ψυχὰι αὐτῶν πάσῃ περιβολῇ πολυτελεῖ ἡμφιεσμένοι, καὶ χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου πολυτελεῖ δορυφορούμενοι.
 29. Αἱ καρδίαι αὐτῶν πεπληρωμένοι πάσης ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας, καὶ ἐκ τοῦτου τοῦ πονηροῦ ἐπιτηδεύματος εἰς ἄλλο δεινότερον μετέρχονται ἐπιθυμημα.
 30. Οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι, τῆς ἁμαρτίας ὄντες ἐπιθυμηταί, ἐφευρεταί εἰς κακῶν, ἐξάγοντες ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν διαλογισμοὺς πονηροῦς.

(7) Καὶ ἀνομίαις, etc.

(8) N. 28, Καὶ ψυχὰι αὐτῶν πᾶσαι usque ad ἡμφιεσμένοι. N. 29, juxta superscriptam divisionem : Καὶ χρυσοῦ, etc. N. 30, Αἱ καρδίαι, etc. N. 31, Οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι οἱ τῆς ἁμαρτίας, etc. N. 32, Οἱ διδάσκαλοι, etc. N. 33, Οὐκ ἐστὶ τινὰ ἐπιθῆναι τοῖς, etc.

31. Οἱ βόες αὐτῶν παγεῖς.
 32. Οὐκ ἔστι κατάπτωμα φραγμοῦ οὐδὲ εἰέξοδος·
 33. Οὐδὲ κραυγὴ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν.
 34. Ἐμακάρισαν τὸν λαόν, ᾧ ταῦτά ἐστι·
 35. Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Αἰνεῖσις τῷ Δαβίδ. ΨΑΛ. ΡΜΑ'.

1. [In marg. ad vers. 1. Ἀλέφ] Ὑψώσω σε, ὁ Θεὸς μου ὁ βασιλεὺς μου·
 2. Καὶ εὐλόγησω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα,
 3. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
 4. [Beth] Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογῆσω σε,
 5. Καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα,

ATHANASHI INTERPRETATIO.

31. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν σπαταλῶντες ἐν ταῖς εὐ- B
 ωχίαις αὐτῶν, καὶ μεγαλαυχῶντες κατὰ τῆς ἀληθείας.
 32. Οὐκ ἔστι τινα ἐπιμῆναι τοῖς κτήμασιν αὐτῶν,
 οὐδὲ παρελθεῖν ἑαυτοῖς· πάση γὰρ φυλακῇ τηροῦν-
 ται.
 33. Οὐδέ τινα τολῆσαι ἐν ταῖς (1) οἰκίαις αὐτῶν·
 τοσοῦτον φόβον ἔχουσιν.
 34. Καὶ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἐμακάρισαν, ᾧ ταῦτα
 ὑπῆρξεν
 35. Ἐγὼ δὲ λέγω· Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ
 Θεὸς αὐτοῦ, πλοῦτος αὐτοῦ καὶ δόξα ὑπάρχων (2).
 Καὶ ἄλλως δὲ ἔστι θεωρῆσαι τοὺς προκειμένους στί-
 χους πάλιν εἰς τοὺς ἀγίους αὐτοῦ· ὅτι τῶν μὲν δαι-
 μόνων τὰ πρόβατα καὶ οἱ βόες εἰσὶ, καθὰ ἐρμηνεύε-
 ται περὶ αὐτῶν· ἐν δὲ τοῖς δικαίοις οὐκ ἔτι τὴν βο-
 ήθειαν [βόσκημα] αὐτῶν παλαιωθῆναι, καὶ πεσεῖν [βό-
 σκειν]· οὐδὲν γὰρ ὑπερηφανίας ἐν ταῖς διανοαῖς αὐ-
 τῶν· ἐμακάρισαν αἱ Γραφαί, ᾧ ταῦτα ὑπάρχει λέ-
 γουσαι· Μακάριος ὁ λαός, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (3)· *Αἰνεῖσις τῷ Δαβίδ*, τουτέστι τῷ Ἰκανῷ τῇ χειρὶ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται *Δαβίδ*, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν.

Titulus præpositus continet : *Laus David*, hoc est *manu forti*, id est *Dei Filio* : ita enim interpretatur *David*, ut sæpius diximus (†).

1. Δοξάσω σε, ὁ Θεὸς (4) ὁ βασιλεὺς μου, ὁ διδά-
 ξας με γυνῶναι· τὸ γὰρ παρακειμένον τῷ στίχῳ ὄνο-
 μα τὸ Ἀλέφ ἐρμηνεύεται *διδασκαλία*.
 2. Ἐν (5) τῷ νῦν.
 3. Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
 4. Καθ' ἐκάστην πρᾶξιν τοῦ φωτός σου δοξάσω σε
 ἐν τῇ καρδίᾳ μου (6)· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ συλλαβὴ ἢ
 παρακειμένη τῷ στίχῳ· ἐρμηνεύεται γὰρ τὸ *Beth*,
οἶκος, ὅπερ ἔστιν ἡ καρδία.
 5. Οὐ διαλείψῃ ὕμνος ἐκ τοῦ στόματός μου ἐκπο-
 ρεῦόμενος ἐν (7) τῷ νῦν αἰῶνι.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Τολῆσαι λαλῆσαι ἐν ταῖς, etc.
 (2) Δόξα ὑπάρχει, etc., ὅτι τῶν μὲν εὐδαιμόνων τὰ
 πρόβατα, καὶ αἱ βόες, etc., οὐκ ἔστι τὴν βοήθειαν
 αὐτῶν παλαιωθῆναι, καὶ πεσεῖν, οὐδὲ τελευτῆν αὐ-
 τῶν· ἀεὶ γὰρ ζῶσιν· οὐδὲ ὑπερηφανία ἐν ταῖς, etc.
 (3) Ἡ διὰ τῆς κιναθάρους περιέχει, etc., εἰρή-
 καμεν, Ἰκανὸς χειρὶ, ὅπερ ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

(†) Quatuor psalmos secundum ordinem Hebræorum incipere elementorum, etc. In centesimo decimo octavo psalmo, singulas litteras octoni versus sequuntur. In centesimo quadragesimo quarto singuli versus deputantur. Hier. in Epist. ad Paulam, de interpret. Alphab. Hebr.

- A 31. Boves eorum crassæ.
 32. Non est ruina macerizæ, neque transitus :
 33. Neque clamor in plateis eorum·
 34. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt :
 35. Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.

Laudatio ipsi David. PSAL. CXLIV.

1. [Aleph] Exaltabo te, Deus meus rex meus :
 2. Et benedicam nomini tuo in sæculum,
 3. Et in sæculum sæculi.
 4. [Beth] Per singulos dies benedicam tibi
 5. Et laudabo nomen tuum in sæculum,

31. Magistri eorum luxuriantes in comessatio-
 nibus suis, et glorientes contra veritatem.
 32. Non est qui possessiones eorum invadat,
 neque eas pertranseat : omni enim custodia ser-
 vantur.

33. Neque quispiam in eorum domibus aliquid
 audet, adeo illos omnes timent.

34. Et demum beatum homines dixerunt, cui
 talia sunt.

35. Ego autem dico : Beatus populus, cujus Do-
 minus Deus ejus divitiæ ipsius et gloria exsistit.
 Et aliter etiam præpositos versus allegorice in-
 terpretari iterum licet de sanctis ejus : quoniam
 dæmonum quidem oves, et boves sunt, secundum
 quod allegorice de ipsis interpretantur. In justis
 autem non amplius auxilium [pecus] eorum vete-
 rasceret, et cadere [pascere]; nulla enim superbia
 in mentibus eorum; beatum dixerunt Scripturæ,
 cui hæc sunt, dicentes : *Beatus populus, cujus Do-
 minus Deus ejus.*

1. Glorificabo te, Deus rex meus, qui docuisti
 me scientiam : nam nomen *Aleph* versui ascriptum
 interpretatur *doctrina*.

2. In præsentī,

3. Et in futuro sæculo.

4. Secundum singulas actiones lucis tuæ glori-
 ficabo te in corde meo, hoc enim significat syllaba
 versui apposita : *Beth* enim interpretatur *domus*,
 quæ est cor.

5. Non cessabit hymnus prodiens ex ore meo in
 præsentī sæculo.

(4) Ὁ Θεὸς μου, etc. ὁ διδάξας με γυνῶσιν· τὸ γὰρ
 τῆς κιναθάρους παρακειμένον, etc.

(5) N. 2, 3. Καὶ ἐν τῷ νῦν, etc., αἰῶνι.

(6) *Mou* deest, συλλαβὴ ἢ διὰ τῆς κιναθάρους τῷ
 στίχῳ παρακειμένη, etc.

(7) N. 5, 6. *Cumm. unicus* . . . καὶ ἐν τ. ν. α'.
 καὶ ἐ. τ. α. καὶ εἰς τὰς αἰωνίους αὐλάς σου.

6. Et in sæculum sæculi.
7. [Gamel.] Magnus Dominus et laudabilis nimis.
8. Et magnitudinis ejus non est finis.

9. Generatio et generatio laudabit opera tua,
10. [He] Et potentiam tuam pronuntiabunt.
11. [Γ] Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur.
12. [Vau] Et mirabilia tua narrabunt,
13. Et virtutem terribilium tuorum dicent,
14. [Zeei] Et magnitudinem tuam narrabunt [et potentiam tuam loquentur].
15. Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eructabunt.

- A 6. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
7. [Γαμέλ] Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα,
8. [Δαλέθ] Καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας.
9. Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινεῖσι τὰ ἔργα σου.
10. [Ἡ] Καὶ τὴν δύναμιν σου ἀπαγγελοῦσι.
11. Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης σου λαλήσουσι,
12. [Οὐαῦ] Καὶ τὰ θαυμάσιά σου διηγήσονται
13. Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἐροῦσι,
14. [Ζηεί] Καὶ τὴν μεγαλωσύνην σου διηγήσονται [καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσιν].
15. Μνήμην τοῦ πληθους τῆς χρηστότητός σου ἐξερῶζονται;

B

ATHANASII INTERPRETATIO

6. Et in futuro iudicio, et in sæculis aeternæ aulæ tuæ.

7. Thorax meus in bello Dominus, et usque in finem laudabilis est in corde meo: hoc enim significat nomen *Gamel* versui ascriptum; interpretatur enim *thorax*, quod est *Dominus noster*, quem admodum dixit Apostolus.

8. Et non est creatura capiens eum.

9. Qui geniti sunt ex gratia tua admirabuntur mandata tua: nomen enim *Daleth* versui appositum interpretatur *generatio*.

10. Syllaba versui ascripta, quæ *He* dicitur, interpretatur *area*, quæ est *Dominus*, atque etiam interpretatur *suscipite*: Popule, igitur (simul conjungens syllabæ interpretationes hunc sensum invenies), Dominus est, suscipite. Propterea etiam versus hoc ipsum significat dicens: Quia Deus es, prædicabunt te.

11, 12. Splendorem gloriæ faciei tuæ narrabunt, quando transformatus es ante eos, et mirabilia tua quæ fecisti in adventu tuo narrabunt in mundo: interpretatur enim *Vau* in ipso, hoc est in adventu et in mundo:

13, 14. Et virtutem mirabilium tuarum curatio-nam dicent in Evāgelio, et immensam tuam misericordiam narrabunt: nomen enim, versui ascriptum, quod dicitur *Zain*, *miseriordia* interpretatur.

15. Memoriam immensæ tuæ bonitatis prædicabunt, quoniam cum Deus esses, sustinuisisti crucem confusione contempta¹.

¹ Hebr. xi, 2.

6. Καὶ ἐν τῇ κρίσει, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς αἰωνίου αὐλῆς σου.

7. Θώραξ μου ἐν πολέμῳ ὁ Κύριος, καὶ αἰνετὸς ἔστι τῇ καρδίᾳ μου ἕως τέλους· τούτο γὰρ σημαίνει τὸ (1) *Γαμέλ* ὄνομα τὸ τῷ στίχῳ παρακείμενον· ἐρμηνεύεται γὰρ *θώραξ*, ὅπερ ἔστιν ὁ Κύριος ἡμῶν, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος.

8. Καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις ἡ χωροῦσα αὐτόν

9. Οἱ γεννῶμενοι ἐκ τῆς χάριτός σου θαυμάσουσι τὰ προστάγματα σου· τὸ γὰρ παρακείμενον τῷ στίχῳ ὄνομα τὸ *Δαλέθ* (2) ἐρμηνεύεται *γέννησις*.

10. Ἡ συλλαβὴ ἡ τῷ στίχῳ παρακείμενη Ἡ λεγομένη (3) ἐρμηνεύεται *ἀλώμαι*, ὅπερ ἔστιν ὁ Κύριος, καὶ πάλιν ἐρμηνεύεται *δέξασθε*· ὁ λαὸς, οὖν, ἅμα τὰς ἐρμηνείας τῆς συλλαβῆς συνάψας, εὐρήσεις, Κύριός ἐστιν, *δέξασθε*. Διὸ καὶ ὁ στίχος αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ λέγων· Ὅτι θεὸς εἶ, κηρύξουσί σε.

11, 12. (4) Τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ προσώπου σου διηγήσονται, ὅτε μετεμορφώθης ἐμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ θαύματά σου, ἃ ἐποίησας ἐν τῇ παρουσίᾳ σου, διηγήσονται ἐν τῇ οἰκουμένῃ· ἐρμηνεύεται γὰρ *Οὐαῦ*, *ἐν αὐτῇ*, τούτεστιν ἐν τῇ παρουσίᾳ καὶ ἐν τῇ οἰκουμένῃ·

13, 14. Καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἰάσεων σου τῶν φοβερῶν λέξουσιν ἐν Εὐαγγελίῳ, καὶ τὸ ἀμέτρητόν σου ἔλεος διηγούνται· τὸ γὰρ παρακείμενον τῷ στίχῳ, ὃ λέγεται *Zain*, ἐρμηνεύεται *ἔλεος*.

15. Τὸ μνημόσυνον τῆς ἀμετρήτου σου ἀγαθότητος κηρύξουσιν, ὅτι θεὸς ὢν ὑπέμεινας σταυρὸν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Τὸ διὰ τῆς κινναθάρως ὄνομα τῷ στίχῳ παρακείμενον τὸ *Γαμέλ*, ὅπερ ἐρμηνεύεται *θώραξ*, ὅπερ ἔστιν ὁ Κύριος, καθὼς, etc.

(2) Τὸ γὰρ ὄνομα διὰ τῆς κινναθάρως παρακείμενον τῷ στίχῳ τῷ *Δαλέθ*, etc.

(3) Ἡ λεγομένη Ἡ ἐρμηνεύεται Ἀδοναί, ὅπερ ἔστιν Κύριος, καὶ πάλιν ἐρμηνεύεται ἔστι, καὶ πάλιν

ἐρμηνεύεται *δέξασθε*· ὅλας οὖν ἅμα τὰς, etc.

(4) N. 11. Τό, etc. τοῦ προσώπου αὐτοῦ, etc. μετεμορφώθη, etc. N. 12. Καὶ τὰ θαυμάσιά σου, ἃ, etc. τὸ Οὐαῦ ἐν, etc. N. 13. Καὶ τὴν, etc. N. 14. Καὶ τὸ ἀμέτρητόν, σου, etc. τὸ γὰρ διὰ τῆς κινναθάρως τῷ στίχῳ παρακείμενον ὃ λέγεται *Zhai*, etc.

16. [Ἡθ] Καὶ τῆ δικαιοσύνη σου ἀγαλλιάσονται. **A**
 17. Οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος,
 18. Μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.
 19. Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασι,
 20. Καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.
 21. [Ἰώθ] Ἐξομολογησάθηςάν σοι, Κύριε, πάντα τὰ ἔργα σου,
 22. [Χάμ] Καὶ οἱ ὀσιοὶ σου εὐλογησάτωσάν σε.
 23. Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι,
 24. [Σαβέδ] Καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσι.
 25. Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὴν δυναστείαν σου,
 26. Καὶ τὴν δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς βασιλείας σου.
 27. Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων,
 28. Καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

16. [Heih] Et justitia tua exsultabunt.
 17. Miserator et misericors Dominus,
 18. [h] Patiens et multum misericors.
 19. [w] Suavis Dominus universis,
 20. Et miserationes ejus super omnia opera ejus.
 21. [Joth] Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua,
 22. [c̄ Kam] Et sancti tui benedicant tibi.
 23. Gloriam regni tui dicent,
 24. [h̄ Sabel] Et potentiam tuam loquentur.
 25. Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam,
 26. Et gloriam magnificentiæ regni tui.
 27. Regnum tuum, regnum omnium sæculorum,
 28. Et dominatio tua, in omni generatione et generatione.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

16. Καὶ τῆ ἀνατροπῆ, ἢ ἀνεστράφης (1) ἐν τῷ **B** κόσμῳ, μαθόντες ἐν αὐτῇ πολιτεύονται. Ἡ γὰρ τῷ στίχῳ παρακειμένη συλλαβὴ, ἢ λεγομένη *Χῆθ*, ἐρμηνεύεται *ἔκστασις* · ἔκστασις γὰρ εἶχε, καὶ ἔχει πάντας, ὅτι ἐστὶ Θεός, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ τῆς γῆς συνανεστράφη.

17, 18. Ἀπὸ τῶν παθημάτων, ὧν ὑπέμεινεν ὑπὲρ ἡμῶν, δείκνυται.

19. Ἀγαθὸς Κύριος τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις.

20. Καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα ἀνθρώπων.

21. Ἐξομολογήσουσι πάντες οἱ ἄνθρωποι, ὅτι σὺ εἶ κυριεύων πάντων · τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ τῷ στίχῳ (2) παρακειμένον ὄνομα τὸ λεγόμενον Ἰώθ, ὃ ἐρμηνεύεται *κυριεύων*.

22. Καὶ οἱ τῷ πνεύματι ζῶντες, καὶ (3) κοπιῶν- **C** τες ἐν τοῖς ἔργοις τῆς δικαιοσύνης δοξάσουσι σε. Τὸ γὰρ τῷ στίχῳ παρακειμένον *Χάμ* ἐρμηνεύεται *θέρμη*, καὶ [κόπον] ὁμῶς, τουτέστι τὸ θερμὸν τῆς πίστεως, καὶ ἐπίπονον τῶν ἁγίων ἐνταῦθα δηλοῖ.

23, 24. Καὶ τὴν αἰώνιον κόλασιν ἀναγγελοῦσι · τὸ γὰρ παρακειμένον τοῦτο δηλοῖ (4), ἐπειδὴ ἐρμηνεύεται *Σαμές* [Λαμέδ] *ράβδος*, τουτέστι *βάσανος* ·

25, 26. (5) Τοῦ σημᾶναι πᾶσι τὴν κρίσιν τῆς παρουσίας σου, καὶ τὴν ἀναπόδοσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

27. Ἀτελεύτητος,

28. Καὶ ἐπὶ τοὺς πιστεύσαντας τῷ λόγῳ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ πιστεύσαντας.

16. Et conversationem, qua conversatus es in mundo, ediscentes in ipsa vivent. Nam syllaba versui ascripta, quæ dicitur *Cheth*, interpretatur *stupor* : stupor enim habuit, et habet omnes, quod Deus est, et cum hominibus in terra conversatus est.

17, 18. Ex iis quæ pro nobis passus est, ostenditur.

19. Bonus Dominus erga omnes homines.

20. Et miserationes ejus super omnem hominem.

21. Confitebuntur omnes homines, quoniam tu es dominator omnium; hoc enim significat nomen *Joth* versui ascriptum, quod interpretatur *dominans*.

22. Et spiritu viventes, et laborantes in operibus justitiæ glorificabunt te. Nam *Cham* versui appositum interpretatur *calor et labor*, hoc est, calorem fidei, et laborem sanctorum in hoc mundo significat.

23, 24. Et æternum supplicium annuntiabunt : nomen siquidem ascriptum hoc significat, quia *Sames* [Lamed] interpretatur *virga*, hoc est *cruciatu* :

25, 26. Ut significant omnibus judicium adventus tui, et retributionem æternorum honorum in regno tuo.

27. Sine fine,

28. Et super omnes credentes verbo Evangelii, **D** et super non credentes.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἀνατροπῆ, ἢ ἀνεστράφης, etc. πολιτεύονται, etc., συλλαβὴ, ἢ διὰ τῆς κινναβάρεως. ἢ λεγομένη Ἡθ. etc., καὶ ἔχει πάντας, ὅτι Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη.

(2) Τὸ διὰ τῆς κινναβάρεως τῷ στίχῳ, etc., Ἰώθ· ἐρμηνεύεται γὰρ κυριεύων.

(3) Ζέοντες, καί, etc., παρακειμένον, τὸ λεγόμε-

νον *Χάμ* ἐρμηνεύεται *θέρμη*, καὶ ὁμῶς, etc.; leg. viii. ὁμῶς.

(4) Τὸ γὰρ τῷ στίχῳ παρακειμένον ὄνομα τοῦτο δηλοῖ, etc., ἐρμηνεύεται τὸ *Σαβέδ* *ράβδος*, etc.

(5) N. 25, Τοῦ, etc., τῆς ἐξουσίας σου. N. 26, Καὶ τὴν, etc.

29. [Ϟ Sam (1)] Fidelis Dominus in omnibus ver-
bis suis,
30. Et sanctus in omnibus operibus suis.
31. [Ϟ Kam] Allevat Dominus omnes qui cor-
ruunt,
32. Et erigit omnes elisos.
33. [ϣ Mei] Oculi omnium in te sperant,
34. Et tu das escam illorum in tempore oppor-
tuno [escam eis temporibus opportunis].
35. [Ϟ Phe] Aperis tu manum tuam, et imples
omne animal benedictione.

29. [Σάμ] Πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐ-
τοῦ,
30. Καὶ ὁσίος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.
31. [Χάμ] Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς κα-
ταπίπτοντας,
32. Καὶ ἀνορθοῖ πάντας τοὺς κατεβραγμένους.
33. [Μεῖ] Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι,
34. Καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ
[αὐτοῖς ἐν εὐκαιρίαις].
35. [Φή] Ἀνοίγεις σὺ τὴν χειρὰ σου, καὶ ἐμπι-
πλᾶς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Verax, firmus, immutabilis in iis, quæ defi-
nivit in iudicio; hoc enim significat syllaba, quæ
dicitur *Sam*, hoc est *stabilivit*, et etiam interpreta-
tur *illic*, hoc est in iudicio.
30. Et irreprensibilis in omnibus quæ creavit;
et in omnibus præceptis suis; et in omnibus quæ
suscepit, et passus est propter nostram salutem.

31. Subjicit Dominus gratiam suam.

32. Et surgere facit omnes prolapsos in faciem,
hoc est in corda sua, et infirmatos in peccatis:
syllaba enim apposita, quæ dicitur *Cham*, *sustenta-
culum* interpretatur, perinde ac si diceret subjicit
se ipsum Dominus, et portat infirmos, ut versus si-
gnificat: et permanentes mente sua in peccatis,
veluti ex somno suscitatur, compungens eos gratia
sua, et surgere faciens, ut confiteantur, et vigilent
deinceps, ne amplius peccent.

33. Corda omnium credentium in te gratiam re-
cipiunt.

34. Et tu, cum mens eorum quiescit ab omni
mundana cura, et concupiscentia, illuminas eos
scientia præceptorum tuorum.

35. Abundanter donando gratiam sancti Spiritus
omni homini, qui adhæret voluntati tuæ: *Phe*
enim interpretatur *os*, hoc est insufflans ipsum in
faciem sanctorum et dicens: *Accipite Spiritum
sanctum*^a.

^a Joan. xx, 22.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως συλλαβῆ ἢ λεγομένη
Σάμ, ἔρμηνεύεται, στηρίζει καί, etc., τουτέστιν ἐκεῖ.
(2) Πέποιθεν.
(3) Ν. 51. Ὑποτίθησι, etc., καὶ ἀνίστησι πάντας
τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ καταπίπτοντας, etc., ἐπὶ τὰς
καρδίας αὐτῶν ἢ δὲ παρακειμένη διὰ τῆς κινναβά-
ρεως συλλαβῆ, ἢ λεγομένη Χάμ, etc., ὑποτίθησιν αὐ-
τὸν ὁ, etc., τοὺς ἀσθενεῖς, καθὼς καὶ ὁ στίχος τοῦτο

29. Ἀληθής, ἑδραῖος, ἀμετακίνητος, ἐφ' οἷς ὤρι-
σεν ἐν τῇ κρίσει· τοῦτο γὰρ βούλεται ἢ συλλαβῆ (1)
ἢ λεγομένη Σάμ, ὃ ἐστὶν ἐστηρίξει, καὶ πάλιν ἐρ-
μηνεύεται ἐκεῖ, τουτέστιν ἐν τῇ κρίσει.

30. Καὶ ἀμεμπτος ἐν πᾶσιν, οἷς ἐδημιούργησεν,
καὶ ἐν πᾶσι τοῖς προσταγμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐν πᾶσιν,
οἷς κατεδέξατο, καὶ πέπονθε (2) διὰ τὴν ἡμετέραν
σωτηρίαν.

31. (3) Ὑποτίθησι Κύριος τὴν χάριν αὐτοῦ.

32. Καὶ ἀνέστησε πάντας τοὺς καταπίπτοντας ἐπι-
τὰ πρόσωπα, τουτέστιν ἐπὶ τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ
ἀσθενοῦντας ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ· ἢ δὲ παρακειμένη συλ-
λαβῆ ἢ λεγομένη Χάμ ὁμως ἔρμηνεύεται, ὡσαυτὸ
ὑποτίθησιν ἑαυτὸν ὁ Κύριος, καὶ βαστάζει τοὺς ἀσθε-
νεῖς, ὡς ὁ στίχος δηλοῖ· καὶ τοὺς ἐναπομείναντας
τῇ διανοίᾳ εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ὡς ἐξ ὕπνου διεγείρει,
κατανύγων αὐτοὺς τῇ χάριτι αὐτοῦ, καὶ ἀναστάντας
αὐτοὺς ἐξομολογεῖσθαι, καὶ νῆφειν τοῦ λοιποῦ τοῦ μὴ
ἀμαρτάνειν.

33. Αἱ καρδίαι πάντων τῶν πιστευόντων εἰς σὲ
τὴν χάριν ἀπεκδέχονται.

34. Καὶ σὺ, ὅταν ἡσυχάζει ὁ νοῦς αὐτῶν (4) ἀπὸ
πάσης βιωτικῆς φροντίδος καὶ ἐπιθυμίας, φωτίζει
αὐτοὺς τὴν γνῶσιν τῶν προσταγμάτων σου.

35. Πλουσίως δώρησαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος (5) παντὶ ἀνθρώπῳ προκειμένῳ τῷ θελήματι
σου· τὸ γὰρ Φή ἔρμηνεύεται στόμα, τουτέστι τὸ
ἐμφυσᾶν αὐτὸν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων, καὶ λέ-
γειν· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον.

D γειν· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον.

(1) Deest in textu Hebræo littera Ϟ, quia deficit versus, qui ab illa incipere debebat, nempe ϞϞϞ,
id est *Fidelis*, ut advertunt Vatablus, et Simeon de Muis, aliique. Hunc autem versum necesse est, vel
librariorum culpa excidisse, vel de industria ab Hebræis fuisse sublatum. Nam illum in textu Hebræo
originali antea existisse probat ordo litterarum alphabeti Hebraici, certoque confirmat versio Septua-
ginta, aliæque Græcæ versiones; et præter Vulgatam, quæ ex Septuaginta sumpta est, etiam Arabica
et Syriaca, quæ omnes versum illum habent, et consequenter in codicibus Hebræis, unde adornatæ
sunt, legerunt. Quare merito contra Masoretarum veneratores inquit Grotius: *Quomodo ad hæc respon-
debunt, qui nos jubent per omnia Masoretarum stare decretis?* Et insuper hac de re digna quidem obser-
vatione sunt, quæ adnotat Clarius referens: *reteres Hebræos dixisse tempore Messiae hunc versum, qui
tunc deest, reponendum quod cernimus, ait, factum.*

36. Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ἑδοῖς αὐτοῦ,
 37. Καὶ ὁσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.
 38. [Κώφ] Ἐγγύς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμέ-
 νοις αὐτῶν,
 39. Πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.
 40. [Ρῆς] Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει,
 41. Καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακουσεται, καὶ σώ-
 σει αὐτούς.
 42. [Σέμ] Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶν-
 τας αὐτῶν,
 43. Καὶ πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει,
 44. [Θαῦ] Αἰνεσιν Κυρίου λαλήσει τὸ στόμα μου,
 45. Καὶ εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον
 αὐτοῦ,
 46. Εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

- A 36. [γ] Justus Dominus in omnibus viis suis,
 37. Et sanctus in omnibus operibus suis.
 38. [ρ Koph] Prope est Dominus omnibus invo-
 cantibus eum,
 39. Omnibus invocantibus eum in veritate.
 40. [r Res] Voluntatem timentiam se faciet,
 41. Et deprecationem eorum exaudiet, et salvos
 faciet eos.
 42. [w Sem] Custodit Dominus omnes diligentes se,
 43. Et omnes peccatores disperdet.
 44. [t Thau] Laudationem Domini loquetur os
 meum,
 45. Et benedicat omnis caro nomini sancto ejus,
 46. In sæculum, et in sæculum sæculi.

ATHANASHI INTERPRETATIO.

36. Ἀδαρῆς ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ · βα- B
 ρεῖται γὰρ οὐκ εἰσὶν (1).
 37. Καὶ ἐπαινεθῆσεται ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐ-
 τοῦ (2).
 38. Μόνον εἰ θεάσῃται (3) τινα μέλλοντα ἀνα-
 θαῶν πρὸς αὐτὸν, εὐθέως παραγιγεται αὐτὸς πρὸς
 αὐτὸν · ἡ συλλαβὴ γὰρ ἡ λεγομένη Κώφ ἐρμηνεύεται
 ἐκκροῦμα, τουτέστιν ἀναδόσεις.
 39. Πᾶσι τοῖς ἐκ πίστεως ἀδιακρίτως αὐτὸν ἐπι-
 καλουμένοις.
 40. Ἡ συλλαβὴ ἡ παρακειμένη τῷ στίχῳ ἡ λεγο-
 μένη Ρῆς ἐρμηνεύεται κεφαλή (4), καὶ ὁρατός ·
 σωτηρία οὖν ἐστὶ τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ γνω-
 στὸς αὐτοῖς πάλιν ἔσεται ὁ Κύριος.
 41. Καὶ τὴν ἀναδόσῃσιν, ἣν ποιοῦνται νυκτὸς καὶ
 ἡμέρας ἐκφυγεῖν τὴν μέλλουσαν κρίσιν, πληρώσει ὁ C
 Κύριος · ἀξιώσει γὰρ (5) αὐτοὺς τῆς αἰωνίου χάριτος.
 42. Ἡ συλλαβὴ ἡ παρακειμένη τῷ στίχῳ, ἥτις
 (6) ἐστὶν Σέμ, ἐρμηνεύεται ὄνομα · τὸ ὄνομα οὖν
 τοῦ Κυρίου ἐπικεκλημένον ἐπὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐ-
 τὸν φυλάττει αὐτούς.
 43. Παραδώσει τῷ αἰωνίῳ πυρὶ.
 44. Ἡ τῷ στίχῳ παρακειμένη συλλαβὴ ἡ λεγο-
 μένη Θαῦ (7) ἐρμηνεύεται σημεῖον, καὶ κλίσις, ἣ
 συντέλεια · τὴν δόξαν οὖν τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, καὶ
 τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος ἐν τῷ ψαλμῷ, λέγει, δι-
 ηγήσομαι.
 45. Καὶ δοξαζέτω δι' ἔργων ἀγαθῶν πᾶς ἄνθρω-
 πος τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ.
 46. Καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. D

36. Non onerosus in omnibus præceptis suis :
 nam graves non sunt.
 37. Et laudabitur in omnibus operibus suis.
 38. Si solum viderit aliquem, qui clamaturus
 sit ad eum, statim advenit ipse ad illum : syllaba
 enim dicta Coph interpretatur sonus, hoc est cla-
 mor.
 39. Omnibus ex fide non ficta eum invocantibus.
 40. Syllaba versui apposita, quæ dicitur Res
 interpretatur caput et visibilis : salus igitur est
 timentibus eum, et notus ipsis rursum Dominus
 erit.
 41. Et clamorem, quem emittunt nocte atque die,
 ut fugiant venturum judicium, exaudiet Dominus ;
 nam donabit eos gratia æterna.
 42. Syllaba versui apposita, quæ est Sem, inter-
 pretatur nomen : nomen igitur Domini invocatum
 super diligentes eum custodit illos.
 43. Tradet igni æterno.
 44. Syllaba versui ascripta, quæ vocatur Thau,
 interpretatur signum et inclinatio, aut consummatio :
 gloriam igitur crucis suæ, et consumptionem sæ-
 culi in psalmo, inquit, narrabo.
 45. Et glorificet operibus bonis omnis homo no-
 men sanctum ejus.
 46. Et nunc et in futuro sæculo.-

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Αὐτοῦ, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει · Καὶ αἱ ἐν-
 τολαὶ αὐτοῦ βαρεῖται οὐκ εἰσὶν.
 (2) Τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.
 (3) Μόνον θεάσῃται, etc., ἡ συλλαβὴ γὰρ ἡ διὰ
 τῆς κινναθάρως, ἡ λεγομένη, etc., ἐκκροῦσμα, etc.
 (4) Ἐρμηνεύεται ἡ διὰ τῆς κινναθάρως συλλαβὴ
 ἡ π. τ. σ. τ. ἡ λ. Ρῆς, κεφαλή, etc. οὖν ἔσται, etc.,

- πάλιν ἔσται, etc.
 (5) Πληρώσει, ὃς ἀξιώσει γὰρ, etc.
 (6) Ἡ συλλαβὴ ἡ διὰ τῆς κινναθάρως τῷ στίχῳ
 παρακειμένη, ἥτις, etc.
 (7) Ἡ διὰ τῆς κινναθάρως συλλαβὴ τῷ στίχῳ
 παρακειμένη, ἡ λεγομένη, Θαῦ, etc., καὶ κλίσις, καὶ
 συντέλεια, etc.

Alleluia. Aggæi et Zachariæ. PSAL. CXLV.

1. Lauda, anima mea, Dominum,
2. Laudabo Dominum in vita mea:
3. Psallam Deo meo quandiu fuero.
4. Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus.
5. Exhibet spiritus ejus,
6. Et revertetur in terram suam.
7. In illa die peribunt omnes cogitationes ejus.
8. Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus:
9. Spes ejus in Domino Deo ipsius,
10. Qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt:

(a) Vers. 5. Καὶ ἐπὶ υἱούς, etc. V. 6. Ἐξελεύσεται, etc., ἀποστρέψει, etc., usque ad αὐτοῦ. V. 7. Ἐν ᾠκείνῃ, etc., οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν.

Ἀλληλουῖα. Ἀγγελου καὶ Ζαχαριου. ΨΑΛ. ΡΜΕ'.

1. Αἶνει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον,
2. Αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου·
3. Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάργω.
4. Μὴ πεποιθεατε ἐπ' ἀρχοντας, ἐπὶ (a) υἱοὺς ἀνθρώπων οἳ οὐκ ἔστι σωτηρία.
5. Ἐξελεύσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ,
6. Καὶ ἐπιστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ·
7. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ.
8. Μακάριος, οὗ ὁ Θεὸς Ἰακώβ βοηθὸς αὐτοῦ·
9. Ἡ ἐλπίς αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ,
10. Τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς·

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ἀλληλουῖα, Ἀγγελου καὶ Ζαχαριου· ἀλληλουῖα οὖν ἐρμηνεύεται· αἰνέσατε, ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν· Ἀγγελου δὲ ἐρμηνεύεται ἑορτάζοντος· Ζαχαριου δὲ ἐρμηνεύεται νίκη λέοντος. Αἰνέσατε οὖν τὴν ἑορτὴν τῶν παθημάτων τοῦ λέοντος τοῦ νικητοῦ, Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Διὰ καὶ ὁ Προφήτης αὐτὸ τοῦτο ἀρχεται διὰ τοῦ λέγειν· Αἶνει, ἡ ψυχὴ μου.

Titulus præpositus continet: *Alleluia, Aggæi, et Zachariæ*: *alleluia* igitur interpretatur *laudate*, et *hymnum dicite Deo vero*: *Aggæi* autem interpretatur *festum agentis*: *Zachariæ* vero interpretatur *victoriae leonis*. Laudate igitur festum passionis leonis, qui victoriam retulit, Jesu Domini nostri. Propterea et Propheta ex hoc ipso exorditur dicendo: *Lauda, anima mea*, etc.

1. Laudes dignas repende Domino tuo, qui red- B emit te proprio sanguine.

2, 3. Laudabo eum, donec accipiat spiritum meum, et rursus postquam acceperit ipse spiritum meum, illic laudabo eum.

4. Nolite confugere ad auxilium eorum, qui in sublimitate sunt, neque ad filios hominum, qui non possunt se ipsos salvare, sed in illum sperate, qui dictus est Filius hominis propter propriam humanitatem, Salvator autem cum sit generis humani.

5, 6. Uniuscujusque hominis morientis redit substantia in terram, ex qua sumpta est: ille autem Filius hominis, etiam postquam mortuus fuit propter nos, et incorruptus permansit uropria virtute, et mortuos vivificavit.

7. In die judicii occulta hominum judicabit Deus, accusantibus cogitationibus unumquemque de accusantibus suis⁹.

8. Beatus homo, cujus inseparabilis adjutor ejus est Deus.

9. Et omnem suam curam projiciet in ipsum.

10. Mare, et omnia quæ in eis sunt, Creator visibilium, et invisibilium omnium.

⁹ Rom. II, 15, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρως περιέχει, etc. Ὑμνήσατε τὸν Κύριον. Ἀγγέου, etc. Αἰνέσατε οὖν, ὑμνήσατε τὴν ἑορτὴν, etc., τοῦ νικητοῦ, τουτέστιν Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὡς καὶ ὁ, etc., ἀρχεται. Διὰ τοῦτο λέγει· Αἶνει, etc.

(2) N. 4. Μὴ καταφύγητε ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων N. 5. Μηδὲ ἐπὶ, etc., usque ad

1. Ἐπαίνους ἀξίου, ἀνάπεμπε τῷ Δεσπότη σου τῷ ἐξαγοράσαντι σε τῷ ἴδιῳ αἵματι.

2, 3. Ἀνυμνήσω αὐτὸν ἕως ἂν δέξηται τὸ πνεῦμά μου, καὶ πάλιν μετὰ τὸ δέξασθαι αὐτὸν τὸ πνεῦμά μου, ἐκεῖ ἀνυμνήσω αὐτόν.

4. (2) Μὴ καταφύγετε ἐπὶ τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, μηδὲ ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, τοὺς μὴ δυναμένους ἑαυτοὺς σῶσαι· ἀλλ' ἐπ' ἐκείνους ἐλπίσατε τὸν λεγόμενον Υἱὸν ἀνθρώπου διὰ τὴν οικίαν φιλοanthρωπίαν, Σωτῆρα δὲ ὄντα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

5, 6. Ἐκάστου ἀνθρώπου τελευτήσαντος ὑποστρέφει ὑπόστασις εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη· ἐκεῖνος δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μετὰ τὸ θανεῖν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ ἀφάρτος διέμεινεν οικίᾳ δυνάμει, καὶ τοὺς νεκροὺς ἐζωοποίησεν.

7. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κρινεῖ ὁ Θεὸς, κατηγορούντων τῶν λογισμῶν ἕκαστον (3) περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

8. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος, οὗ ὁ Θεὸς τοῦ ἀπελάστου [ἀπέλαστος] βοηθὸς (4) αὐτοῦ ἐστίν.

9. Καὶ πᾶσαν τὴν μέριμναν αὐτοῦ ἐπιβρέψει ἐπ' αὐτόν.

10. Τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, τὸν (5) Δημιουργὸν τῶν ἀοράτων καὶ ὁρατῶν πάντων.

Σωτῆρα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. N. 6. Ἐκάστου, etc., καὶ ἀφάρτος ἐμείνεν, etc.

(3) Ἐκάστου, etc.

(4) Ἀπέλαστου λαοῦ βοηθός, etc.

(5) N. 10. Incipit ab his verbis, τὸν δημιουργόν, etc.

11. Τὸν φυλάσσοντα ἀλήθειαν εἰς τὸν αἰῶνα ·
 12. Ποιοῦντα κρίμα τοῖς ἀδικουμένοις ·
 13. Διδόντα τροφήν τοῖς πεινώσι.
 14. Κύριος λύει πεπεδημένους ·
 15. Κύριος σοφοὶ τυφλοῦς ·
 16. Κύριος ἀνορθοῖ κατεβράχμενους ·
 17. Κύριος ἀγαπᾷ δικαίους ·
 18. Κύριος φυλάσσει τοὺς προσηλύτους.
 19. Ὅρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήψεται,
 20. Καὶ ὁδὸν ἀμαρτωλῶν ἀφανιεῖ.
 21. Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ (α) Θεὸς σου Σιών,
 22. Εἰς γενεάν καὶ γενεάν.
 Ἀλληλοῦια. Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. PMΓ'.

1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸν ψαλμός ·

(α) Vers. 22. Ὁ Θεός σου, etc., usque ad καὶ γενεάν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Τὸν ἀψευδῆ Θεὸν τὸν φρουροῦντα πᾶσαν καρδίαν β τῶν ἁγίων αὐτοῦ.
 12. Ποιοῦντα ἐκδίκησιν καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τοῖς καταπονουμένοις, ἢ ὑπὸ ἀνθρώπων, ἢ ὑπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
 13. Τὸ μὲν ἰδικὸν δῆλόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸς τρέφει πᾶσαν σάρκα · ὁμοῦ δὲ (1) καὶ τοῦτο θεωρεῖται, ὅτι τοῖς ποθοῦσι τὴν χάριν αὐτοῦ πλουσιῶς αὐτὴν παρέχει.
 14. Τοὺς συνεσφιγμένους ὑπὸ τῶν ἰδίων (2) ἀμαρτιῶν ἀπαλλάττει αὐτοὺς διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ.
 15. Τοὺς πεπηρωμένους (3) τὴν διάνοιαν σοφοὶ αὐτοὺς, οὐ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ τὴν ἀνίκητον [ἀκίνητον] καὶ ἀτελεύτητον.
 16. Κύριος ἀνεγείρει τοὺς καταπεσόντας ἐν ταῖς ἀμαρτίαις.
 17. Ὡστε καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ (4) θεῖναι ὑπὲρ αὐτῶν.
 18. Τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ σκέπει τῇ χάριτι αὐτοῦ.
 19. Τὸ μὲν εἰδικὸν δῆλόν ἐστιν, ὅτι ὄρφανὸν καὶ χήραν ἀναλαμβάνεται · περὶ δὲ τοῦ νεανίσκου λέγει, οὗ ἀνέστησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ Ναῖν, καὶ τῆς τούτου μητρὸς.
 20. Καὶ πᾶσαν τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ἀπάτην, καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου συντελέσει.
 21, 22. (5) Ἀτελευτήτως ὁ Θεός σου ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐνθα τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον ὑπάρχει · Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται τόπος ὅπου ἡ σκηνή, τοῦτο ἐστὶν ὅπου τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (6) Ἀλληλοῦια, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου · ἀλληλοῦια ὡς ἐρμηνεύεται Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi, et Zachariæ* : alleluia igitur interpretatur *laus et hymnus* .
 1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἡδὺ τῷ Θεῷ τὸ ψάλλειν (7) αὐτῷ.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) Δέ deest.
 (2) Ἰδίων deest.
 (3) Πεπηρωμένους leg. videtur πεπηρωμένους.
 (4) Αὐτῶν, leg. αὐτοῦ.
 (5) N. 21. Ἀτελευτήτως. N. 22. Ὁ Θεός ἡ ἄνω,

PATROL. GR. XXVII.

- A 11. Qui custodit veritatem in sæculum :
 12. Facit iudicium injuriis patientibus :
 13. Dat escam esurientibus.
 14. Dominus solvit compeditos :
 15. Dominus illuminat cæcos :
 16. Dominus erigit elisos :
 17. Dominus diligit justos :
 18. Dominus custodit advenas.
 19. Pupillum, et viduam suscipiet,
 20. Et vias peccatorum disperdet.
 21. Regnabit Dominus in sæcula Deus tuus Sion,
 22. In generationem et generationem.
Alleluia. Aggæi et Zachariæ. PSAL. CXLVI.
 1. Laudate Dominum, quoniam bonum est psalmus :

11. Qui verax Deus est custodiens corda omnia sanctorum suorum.
 12. Vindicans, et in præsentī, et in futuro sæculo afflictos, aut ab hominibus, aut a contrariis potestatibus.
 13. Proprius quidem sensus manifestus est, quod ipse omnem carnem alit : verumtamen id allegorice etiam explicari potest, quod desiderantibus gratiam suam abundanter ipsam exhibet.
 14. Constrictos a propriis peccatis liberat eos gratia sua.
 15. Mente excæcatos sapientes reddit eos, non sapientia hujus mundi, sed insuperabili [immutabili] et æterna.
 16. Dominus erigit ipsos in peccata.
 17. Adeo ut et animam suam pro ipsis posuerit.
 18. Confugientes ad ipsum protegit gratia sua.

19. Sensus quidem proprius manifestus est, quod pupilli et viduæ curam suscipit : allegorice autem loquitur de juvene, quem Dominus suscitavit in urbe Nain, et de illius matre.
 20. Et omnem concupiscentiam, et deceptionem et doctrinam principum hujus sæculi conficiet.

21, 22. In æternum Deus tuus superna Jerusalem, ubi supercæleste altare existit : Sion enim interpretatur locus ubi tabernaculum, hoc est ubi supercæleste altare.

1. Laudate Dominum, quoniam jucundum est Deo, ut ipsi psallatur.

etc., τοῦτέστιν τόπος, ὅπου, etc.

(6) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc., ἐρμηνεύεται μνήμη Κυρίου, etc., αἶνος, ὕμνος τῷ Θεῷ τῷ ὄντι παρά, etc.

(7) Ψάλλει, etc.

2. Deo nostro sit jucunda laudatio.
3. *Ædificans Jerusalem Dominus :*
4. *Dispersiones Israelis congregabit.*
5. *Qui sanat contritos corde ;*
6. *Et alligat contritiones eorum,*
7. *Qui numerat multitudinem stellarum ,*
8. *Et omnibus eis nomina vocat.*

- A 2. Θεῷ ἡδυνθεῖται αἰνεσις.
3. Οἰκοδομῶν Ἱερουσαλήμ ὁ Κύριος·
3. Τὰς διασπορὰς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπισυνάξει.
5. Ὁ ἰώμενος τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν·
6. Καὶ δεσμεύων τὰ συντρίμματα αὐτῶν.
7. Ὁ ἀριθμῶν πλήθην ἄστρον,
8. Καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν.

ATHANASII INTERPRETATIO.

ταὶ αἶνος καὶ ὕμνος· Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται ἐορτάζοντος· Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται μνήμης Κυρίου. Σαφῶς οὖν τοῦτο λέγει, αἶνος καὶ ὕμνος τῷ ὄντι Θεῷ παρὰ τοῦ ἐορτάζοντος λαοῦ τὴν μνήμην τῶν παθημάτων αὐτοῦ.

nus : Aggæi autem festum agentis : Zachariæ autem interpretatur memoriæ Domini. Aperte igitur hoc significat, laus et hymnus Deo vero a populo, qui festum agit memoriæ passionis ejus.

2. Delectabitur enim hujusmodi laude Deus.
3. *Jerusalem interpretatur visio pacis, quale est cor fidele : singula igitur hujusmodi corda ædificat Dominus. Verumenimvero supernam Jerusalem ipse ædificavit ; et multitudo angelorum dicitur Jerusalem, et omnibus manifestum est, quod ipse eos ædificat domum spiritualem, quemadmodum inquit apostolus ¹⁰.*

4. *Dispersa membra sanctorum, hoc est populos, qui ex Judæis sunt, et qui ex gentibus, congregabit per passionem suam. Aliam etiam interpretationem hujus versus dicam. Israel interpretatur videns Deum : mentis igitur videntis eum omnem captivitatem congregabit, et in suam liberam potestatem ipsam restituet.*

Interpretatio versiculi quinti usque ad decimum octavum non exstat in cod. Barb.

5, 6. *Et concupiscentias eorum conterentes antea corda hominum alligans vinculis æternis, et tradens igni æterno, hoc est contrarias potestates.*

7, 8. *Manifestum quidem est, quod ipse ut factor, novit quantitatem earum stellarum, quas fecit. De sanctis etiam allegorice explicari possunt, quæ de stellarum numero dicuntur ; similiter enim et horum numerum agnoscit. Nisi enim prævideret quæ sit eorum quantitas, non præparasset ipsis civitatem, quæ posset eos excipere. Numerans igitur multitudinem stellarum, perspicuens et probans quale charisma, et quantum possit unusquisque sanctorum accipere, et ita exhibens. Deinde sequitur in psalmo : *Et omnibus eis nomina vocans* : mos enim in Ecclesia est sanctos suos alios quidem vocare apostolos, alios autem prophetas, alios autem magistros ; deinde lectores, deinde interpretes Scripturarum ex una lingua in aliam. Hic igitur mos est, inquam, omnibus eis nomina vocans (a).*

¹⁰ 1 Petr. II, 5.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Καὶ pro δέ.

(2) Καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, desunt hæc ultima verba in cod.

(a) Ex hujusmodi autem loquendi ratione, qua hoc loco interpres noster varios sanctorum fidelium ordines in B. Pauli Epistolis expressos refert, quisque rerum ecclesiasticarum peritus ejus vetustatem conjicere potest, tum etiam ex iis quæ in explicatione vers. 12, psal. xxvi, leguntur : nempe baptisterium fuisse locum occultum in ecclesia. Nam primis Ecclesiæ sæculis et in ipsa urbe Alexandria baptisterium

B 2. Τερφθήσεται γὰρ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αἰνέσει ὁ Θεός.
3. Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται ἔρασις εἰρήνης, ὅπερ ὑπάρχει καρδία πιστῆ· ἐκάστην οὖν τοιαύτην καρδίαν οἰκοδομεῖ ὁ Κύριος. Ὅμως δὲ (1) τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ αὐτὸς ἐδημιούργησε, καὶ τὸ πλήθος δὲ τῶν ἀγγέλων λέγεται Ἱερουσαλήμ, καὶ δῆλον ἐστὶ πᾶσι, ὅτι περ αὐτὸς αὐτοὺς οἰκοδομεῖ οἶκον πνευματικῶν, καθὼς (2) εἶπεν ὁ Ἀπόστολος.

4. Τὰ διεσκορπισμένα μέλη τῶν ἁγίων, τουτέστι τοὺς ἐξ Ἰουδαίων λαοὺς, καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν, ἐπισυνάξει διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ. Καὶ ἄλλην δὲ τῷ αὐτῷ στίχῳ ἐρμηνείαν λέξομεν. Ἰσραὴλ (3) ἐρμηνεύεται ὄρων Θεόν· τῆς διανοίας οὖν τῆς ὁρώσης αὐτὸν πᾶσαν αἰχμαλωσίαν ἐπισυνάξει, καὶ εἰς τὴν αὐτῆς αὐτεξουσιότητα αὐτὸν ἀποκαταστήσει.

C 5, 6. Καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν τὰς πρότερον συντριβούσας τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων δεσμεύων δεσμοῖς αἰδίοις, καὶ παραδίδους τῷ αἰωνίῳ πυρὶ, τουτέστι τὰς ἐναντίας δυνάμεις.

7, 8. Δῆλον μὲν ἐστίν, ὅτι, ὡς πεποικώς, οἶδε τὴν ποσότητα ὧν πεποίηκεν. Καὶ εἰς τοὺς ἁγίους δὲ θεωρεῖται ὁ τοῦτων ἀριθμὸς, καὶ ὁμοίως πάλιν καὶ αὐτῶν γινώσκει τὸν ἀριθμὸν. Εἰ μὴ γὰρ προῖδη (5) πόσος ἔσται ἡ ποσότης αὐτῶν, οὐκ ἂν προητοίμασεν αὐτοῖς πόλιν τὴν δυναμένην αὐτοὺς δεξασθαι. Ὁ ἀριθμῶν οὖν πλήθην ἄστρον, ὁ θεωρῶν καὶ δοκιμάζων ποῖον χάρισμα, καὶ πόσον δύναται δεξασθαι ἕκαστος τῶν ἁγίων, καὶ οὕτω παρέχων. Εἶτα, *Καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν*· ἔθνος γὰρ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς ἁγίους αὐτῆς τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ διδασκάλους· εἶτα δυνάμεις, οἵτινες ὑπάρχουσιν οἱ διάκονοι· εἶτα τοὺς ἐπιτελοῦντας τὰς λάτεις· εἶτα ἀναγνώστας· εἶτα τοὺς ἐρμηνεύοντας ἀπὸ τῆσδε τῆς γλώσσης εἰς τῆσδε τὰς Γραφάς. Τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ, πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν.

(3) Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται νοὺς ὄρων, etc., αὐτὴν ἀποκαταστήσει.

(5) L., προῖδη. EDIT.

9. Μέγας (α) ὁ Κύριος ἡμῶν,
 10. Καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ,
 11. Καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.
 12. Ἀναλαμβάνων πραεὶς ὁ Κύριος·
 13. Ταπεινῶν δὲ ἀμαρτωλοῦς ἕως τῆς γῆς.
 14. Ἐξάρξατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἐξομολογήσει·
 15. Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρα.
 16. Τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις,
 17. Τῷ ἐτοιμάζοντι τῇ γῇ ὑετὸν.
 18. Τῷ ἐξανατέλλοντι ἐν ὄρεσι χόρτον,
 19. Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.
 20. Διδόντι τοῖς κτήνεσι τροφὴν αὐτῶν,
 21. Καὶ τοῖς νεοσσῶσι τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλου-
 μένοις αὐτόν.

(α) Vers. 9. Μέγας, etc., usque ad αὐτοῦ. Vers. 10. Καὶ τῆς, etc. Vers. 11. Ἀναλαμβάνων, etc. Vers. 12. Ταπεινῶν, etc., ἕως γῆς, et sic deinceps in cod. vers. recensentur.

ATHANASII INTERPRETATIO.

- 9, 10. Ὁ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καταργήσας τὸν Β
 τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον.
 11. Ὁ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώ-
 σεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ,
 καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! Τίς γὰρ ἔγνω
 τοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;
 σὺν τῷ Πατρὶ γὰρ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι βουλευσά-
 μενος, θανατωθεὶς ἐζωοποίησε τοὺς νεκρούς.
 12. Προσκαλεῖται πρὸς ἑαυτὸν τοὺς μὴ ἀνθ-
 ισταμένους τοῖς προσταγμασιν αὐτοῦ.
 13. Παραδοὺς δὲ τὸν διάβολον τηρεῖσθαι, καὶ τοὺς
 ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ τοὺς πειθομένους αὐτοῖς ἐν
 τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς.
 14. Διανοίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν τῷ Κυρίῳ,
 ἐξομολογούμενοι αὐτῷ.
 15. Νεκρώσαντες τὰ μέλη ὑμῶν, δοξάσατε αὐτὸν C
 ἐν αὐτοῖς.
 16. Τῷ σκέποντι τὸν χορὸν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐν
 τοῖς χαρίσμασιν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. Καὶ ἄλλως
 δὴ λέξωμεν· Τὸν πληροῦντα τὸν παράδεισον τῶν
 ἁγίων αὐτοῦ.
 17. Τῷ εὐτρεπιζοντι τὸ κήρυγμα αὐτοῦ τῇ οἰ-
 κουμένῃ. Ὅμως καὶ ἄλλως λέξωμεν· Τῷ ἐτοιμῶς
 παρέχοντι καρδίᾳ πιστῇ τὴν χάριν αὐτοῦ.
 18. (1) Τὰ ἄνθη τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ ἐν τοῖς
 ἔθνεσιν.
 19. Καὶ τὰ λόγια αὐτοῦ εἰς ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς
 καὶ τοῖς μέλεσι τῶν ἀνθρώπων.
 20. Διδόντι τοῖς ἀσιπνοῦσι σύνεσιν τοῦ μεταλαμ-
 βάνειν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ τῶν ζωοποιούντων
 αὐτούς.
 21. Καὶ τοῖς τῶν μεμελανωμένων καὶ ἀκαθάρτων
 ἔθνῶν τέκνοις διδοῦς τροφὴν τὴν χάριν αὐτοῦ, τοῖς
 διὰ τῆς πίστεως ἀναβοῶσι πρὸς αὐτόν.

¹¹ Rom. xi, 33.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

- (1) N. 17. Τῷ ἐξανατέλλοντι τὰ ἄνθη, etc. N. 18.
 Καὶ τὰ λόγια, etc. N. 19. Διδόντι, etc., του μεταλαβεῖν,
 etc. N. 20. Καὶ τῶν μεμελανωμένων, etc. N. 21. Οὐκ
 ἐν, etc. N. 22. Οὐδὲ τῷ, etc. N. 23. Ἄλλ' ἐν κ. σ. καὶ

- A 9. Magnus Dominus noster,
 10. Et magna virtus ejus,
 11. Et sapientiæ ejus non est numerus.
 12. Suscipiens mansuetos Dominus :
 13. Humilians autem peccatores usque ad terram.
 14. Præcinito Domino in confessione :
 15. Psallite Deo nostro in cithara.
 16. Qui operit cœlum nubibus,
 17. Et parat terræ pluviam.
 18. Qui producit in montibus fenum,
 19. Et herbam servituti hominum.
 20. Qui dat jumentis escam ipsorum,
 21. Et pullis corvorum invocantibus eum.

- 9, 10. Qui per mortem suam profligavit eum,
 qui mortis imperium habebat, hoc est diabolus.
 11. O altitudo divitiarum, et sapientiæ, et scien-
 tiæ Dei! quam imperscrutabilia sunt judicia ejus, et
 investigabiles viæ ejus! Quis enim novit mentem Do-
 mini, et quis consiliarius ejus fuit¹¹? Nam cum Patre
 et cum Spiritu sancto inito consilio, morti traditus
 mortuos vivificavit.
 12. Advocat ad se ipsum non adversantes præ-
 ceptis suis.
 13. Tradidit autem diabolus, et angelos ejus,
 et obedientes ipsis, ut custodirentur in inferioribus
 terræ.
 14. Aperite corda vestra Domino, confidentes
 ipsi.
 15. Mortificantes membra vestra, glorificate eum
 in ipsis.
 16. Qui protegit chorum sanctorum ejus in do-
 nis Spiritus sancti. Et aliter quidem explicabimus,
 dicendo: Qui implet paradysum sanctis suis.
 17. Qui præparat prædicationem suam univer-
 sæ terræ. Verumtamen et aliter explicando dice-
 mus: Qui prompte exhibet cordi fideli gratiam suam.
 18. Flores ejus charismatum in gentibus.
 19. Et eloquia ejus in requiem animis et mem-
 bris hominum.
 20. Qui dat insipientibus intellectum ad compre-
 hendenda ejus præcepta, quibus vivificantur.
 21. Et filiis gentium, quæ denigratæ et immundæ
 sunt, clamantibus ad eum per fidem in cibum gra-
 tiam suam præbet.

τεταπεινωμένῃ, etc. εὐδοκεῖ κατοικεῖν. N. 24. Καὶ
 ἐν τ. μ. π. ἐφ' ἑ. ὁ. εἰ. δίκαιοι· ἐλπίζοντας (leg. ἐλπί-
 ζουσιν) δὲ, ὅτι διὰ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, etc.

fuisse locum ab ecclesia se junctum et ecclesiam adeuntibus absconditum declarant potissimum ea, quæ de cæde Proterii episcopi Alexandrini ab Evagrio et Liberato diacono, aliisque tradita sunt. Sæculo autem sexto certum est, baptisteria in propatulo et in narthece ecclesiæ ædificata fuisse.

22. Non in fortitudine equi voluntatem habebit : A
 23. Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.
 24. Beneplacitum est Domino super timentes eum,
 25. Et in eis qui sperant super misericordia ejus.

Alleluia. Aggæi et Zachariæ, PSAL. CXLVII.

1. Lauda, Hierusalem, Dominum,
 2. Lauda Deum tuum, Sion.
 3. Quoniam confortavit seras portarum tuarum :
 4. Benedixit filiis tuis in te.
 5. Qui posuit fines tuos pacem,
 6. Et adipe frumenti satiat te.

22. Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου θελήσει·
 23. Οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκίει.
 24. Εὐδοκίει Κύριος ἐν τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν,
 25. Καὶ ἐν (α) τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἀλληλουῖα. Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ΨΑΛ. PMZ'.

1. Ἐπαίνει, Ἰερουσαλήμ, τὸν Κύριον,
 2. Αἶνει τὸν Θεόν σου, Σιών.
 3. Ὅτι ἐνίσχυσε τοὺς μοχλοὺς των πυλῶν σου·
 4. Εὐλόγησε τοὺς υἱοὺς σου ἐν σοφίᾳ.
 5. Ὁ τιθεὶς τὰ ὄρια σου εἰρήνην,
 6. Καὶ στέαρ πυροῦ ἐμπιπλῶν σε.

ἰα) Vêrs. 24. in cod. Καὶ ἐν πᾶσι τοῖς, etc.

ATHANASII INTERPRETATIO.

22. Non in fortitudine insipientis voluntatem habebit, ut inhabitet gratia sua.

23. Neque magnitudine, et corde cujusque delectatur.

24. Sed in corde contrito et humiliato a timore suo beneplacitum est ei, et inhabitat.

25. Et non in eis, qui confidunt in se ipsis quod sint justii; sed in eis qui sperant, quod ob ejus bonitatem digni fient misericordia.

22. Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἀσυνέτου θελήσει ἐνοικῆσαι τὴν χάριν αὐτοῦ.

23. Οὐδὲ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ καρδίᾳ ἐκάστου τέρπεται

24. Ἄλλ' ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ, τεταπεινωμένῃ ὑπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ εὐδοκίει, καὶ κατοικεῖ.

25. Καὶ ἐν τοῖς μὴ πεποιθόσιν ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι ἐλπίζοντας· διὸ καὶ [ἀλλ' ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν, ὅτι καὶ] διὰ τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ ἀξιωθήσονται ἐλέους.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει (1)· Ἀλληλουῖα, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου, ὡς προείρηκα, καὶ πάλιν λέγω, ἀλληλουῖα ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε τὸν Θεόν· Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται νίκη λέοντος Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἣν ἐποίησατο διὰ τῆς παρουσίας καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ.

Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi et Zachariæ* : ut dixi, et rursus dico, *alleluia* interpretatur *laudate Deum* : *Aggæus* autem interpretatur *victoria Leonis Jesu Domini nostri*, quam retulit adventu et passione sua.

1. Visio pacis glorifica Dominum, hoc est Ecclesia ex gentibus, in qua visa est, et videtur pax totius mundi Dominus noster Jesus : *Hierusalem* enim interpretatur *visio pacis*.

2. Lauda Deum tuum, Ecclesia ipsius, in qua est sanctuarium gratiæ ejus : *Sion* enim interpretatur *locus ubi tabernaculum*.

3. Quoniam corroboravit potentiam apostolorum, per quos omnes ingrediuntur ad te.

4. Sanctificavit eos in ventre suo, hoc est in lavacro.

5. Portæ enim inferi non prævalebunt adversus te¹².

6. Et adipe supercœlestis frumenti satiat te, quod moritur in terra, et germinare facit spicas suas in toto mundo¹³.

1. Ὅρασις τῆς εἰρήνης, δόξασον τὸν Κύριον, τοῦτέστιν ἡ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία, ἐν ἣ ἐωράθη, καὶ ὁράται εἰρήνη (2) τοῦ παντὸς κόσμου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς· Ἰερουσαλήμ γὰρ ἐρμηνεύεται *δρασις εἰρήνης*.

2. Αἶνει τὸν Θεόν σου, ἡ αὐτοῦ (3) Ἐκκλησία, ἐνθα τὸ ἅγλασμα τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐστι· Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται *τόπος δπου ἡ σκηνή*.

3. Ὅτι ἐνεδυναμώσε τὰς δυναστείας τῶν ἀποστόλων, δι' ὧν πάντες εἰσέρχονται πρὸς σέ.

4. Ἠγάσεν αὐτοὺς ἐν τῇ γαστρὶ σου, τοῦτέστιν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ.

5. Πύλαι γὰρ ἕδου οὐ κατασχύσουσί σε (4).

6. Καὶ τὸ στέαρ τοῦ ἐπουρανίου σίτου ἐμπιπλῶν σε, τοῦ ἀποθανόντος ἐν τῇ γῆ, καὶ (5) ἀνατελλαντος τοὺς στάχους αὐτοῦ ἐν ὅλῃ τῷ κόσμῳ.

¹² Matth. xvi, 18. ¹³ Joan. xii, 24, 25.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναδάρεως περιέχει, etc., ὡς προειρηκαμεν, etc., αἰνεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν ὄντα Θεόν· Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται ἑορτάζοντος· Ζαχαρίου δὲ ἐρμηνεύεται νίκη λέοντος, etc.

(2) Ἡ εἰρήνη, etc.

(3) Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, etc.

(4) Κατισχύσουσί σου.

(5) Εἰς τὴν γῆν, καί, etc.

7. Ὁ ἀποστέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῇ γῆ·
 8. Ἔως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ.
 9. Διδόντος χιόνα αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον·
 10. Ὁμίχλην ὡσεὶ σποδὸν πάσσοντος.
 11. Βάλλοντος κρύσταλλον αὐτοῦ ὡσεὶ ψωμούς·
 12. Κατὰ πρόσωπον ψύχους αὐτοῦ τίς ὑποστήσεται;
 13. Ἐξαποστελεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ τήξει αὐτά·
 14. Πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ρυήσεται ὕδατα.
 15. Ὁ ἀπαγγέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ,
 16. Δικαιώματα καὶ κρίματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραὴλ.
 17. Οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ ἔθνει.
 18. Καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλωσεν αὐτοῖς.

- A 7. Qui emittit eloquium suum terræ :
 8. Velociter currit sermo ejus.
 9. Qui dat nivem sicut lanam :
 10. Nebulam sicut cinerem spargit.
 11. Mittit crystallum suum sicut buccellas :
 12. Ante faciem frigoris ejus quis sustinebit ?
 13. Emittet eloquium suum, et liquefaciet ea :
 14. Flabit spiritus ejus, et fluent aquæ.
 15. Qui annuntiat verbum suum Jacob :
 16. Justitias et judicia sua Israel.
 17. Non fecit taliter omni nationi.
 18. Et judicia sua non manifestavit eis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

7, 8. (1) Ὁ ἀποστέλλων τὸ κήρυγμα αὐτοῦ διὰ B τῶν προφητῶν τῆς συναγωγῆς τῇ γῆνι [τῇ γῆ], ἕως, τοῦ κόσμου τοῦ ἐν τάχει περιόντος, κηρυχθήσεται ὁ λόγος αὐτοῦ.

9. Τὸ καθαρὸν (2) τοῦ λόγου λέγει καὶ ἀπαλὸν τοῖς βουλομένοις, καὶ ὅτι περ τοῖς ἐπιμελῶς ἐργαζομένοις λόγον γίνεται, ὡς ἀπὸ ἐρέας, περιβόλαιον τῆ ψυχῆ.

10. Τὸ λεπτότατον καὶ δυσνόητον ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἐγκείμενον δηλοῖ ὅτι περ τὰ πλησίον ὄντα τοῦ ἀναγινώσκοντος λόγια οὐ συγχωρεῖται ἡ διάνοια αὐτοῦ καθορᾶν διὰ τὴν οὐσαν ἐν αὐτοῖς (2*) λεπτότητα, ὡς περ ὁμίχλης ἐπιχειμένης ἐν αὐτοῖς· χρεια οὖν ἵνα ἀνατελεῖν ἐν τῇ διανοίᾳ ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ παραγάγῃ (3) τὴν ἐπιχειμένην ὁμίχλην, ἵν' οὕτω δυναθῆ ἡ καθαρώ τῷ ὁμματι τῆς καρδίας ἰδεῖν ὁ ἀναγινώσκων C τὸν ἐγκείμενον νοῦν.

11. Τὸ σκληρὸν τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ τηλαυγές, ὡς περ τὸ κρύσταλλον· σημαίνει δὲ (4) καὶ τὸ ζωοποιῶν αὐτοῦ, ὡς περ ὁ ψωμός.

12. Τὸ φορικῶδες καὶ φοβερὸν τοῦ νόμου (5) ἐδήλωσεν, ὡς νομίζω.

13. Ἐξαποστελεῖ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, καὶ διαλύσει αὐτά, ἐρμηνεύων ἡμῖν τὰ σκληρὰ καὶ δυσνόητα τοῦ νόμου (6).

14. Ἐπιφοιτήσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ρεῦσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτῶν ποταμοὶ ὕδατος ζῶντος.

15. Ὁ φανερῶν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τῷ λαῷ τῷ ἐσχάτῳ. Ἰακώβ γὰρ ἐρμηνεύεται κρατῶν ἐσχάτα.

16. Καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ φανερῶν τοῖς ὀρθῶσιν αὐτὸν τῇ διανοίᾳ. D

17. Ἔως γὰρ τῆς παρουσίας αὐτοῦ οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ ἔθνει, τὸ (7) τὸν λόγον αὐτοῦ ἀκοῦσαι ἐκ στόματός μου.

18. Καὶ οὕτω τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλωσεν, ὡς τοῖς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν πιστεύουσιν εἰς αὐτόν.

* Joan. vii, 38, 39.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) N. 7. Ὁ ἀποστέλλων, etc., προφητῶν τῇ συναγωγῇ τῇ γῆνι. N. 8. Ἔως τοῦ κόσμου ἐν τάχει, etc.

(2) Τὸ ἀκάθαρτον, leg. tamen vid. καθαρὸν.

(2*) L., αὐτοῖς. EDIT.

(3) Παραγαγεῖν, etc., καοδίας ἐπιδεῖν, etc.

(4) Δέ deest.

(5) Τοῦ νόμου ἐδήλωσεν, ὡς λογίζομαι. — Λόγῳ in marg. cod. Barberin.

(6) Βίου.

(7) Τῷ τόν, etc., στόματος αὐτοῦ.

Alleluia. Aggæi et Zachariæ. PSAL. CXLVIII.

1. Laudate Dominum de cælis :
2. Laudate eum in excelsis.
3. Laudate eum, omnes angeli ejus.
4. Laudate eum, omnes virtutes ejus.
5. Laudate eum, sol et luna :
6. Laudate eum, omnes stellæ et lumen.
7. Laudate eum, cæli cælorum,

A Ἀλληλούϊα. Ἀγγαλου και Ζαχαριου. ΨΑΛ. ΡΜΗ΄.

1. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν ·
2. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις.
3. Αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.
4. Αἰνεῖτε αὐτὸν, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ·
5. Αἰνεῖτε αὐτὸν, ἥλιος καὶ σελήνη ·
6. Αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς.
7. Αἰνεῖτε αὐτὸν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν,

ATHANASII INTERPRETATIO.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ περιέχει (1) · Ἀλληλούϊα, Ἀγγαλου και Ζαχαριου · εἴρηκα δὲ πολλάκις, ὅτι τὸ ἀλληλούϊα ἐρμηνεύεται *αἰνεῖτε τὸν Θεόν* · Ἀγγαλου δὲ ἐρμηνεύεται *ἐορτάζοντος* · Ζαχαριου δὲ ἐρμηνεύεται *μνησχομένη* [μνησχομένου] Κυρίου, καὶ πάλιν *νίκη τοῦ λέοντος*. Οὐκοῦν αἶνος Θεῷ τῶν ἐορταζόντων τὴν μνήμην καὶ τὴν νίκην τοῦ λέοντος, τούτεστι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν παρουσίαν καὶ τὸ πάθος.

Titulus præpositus continet : *Alleluia, Aggæi et Zachariæ* : sæpius autem dixi quod *alleluia* interpretatur, *laudate Deum* : *Aggæi* autem interpretatur, *festum agentis* : *Zachariæ* autem interpretatur, *qui memor est Domini* atque etiam *victoria leonis*. Laus igitur Deo eorum qui festum agunt, recolentes memoriam et victoriam leonis, hoc est, adventum et passionem Domini nostri Jesu Christi.

1-4. Cum enim natus est Deus in terra propter nostram salutem, clamaverunt de cælis, et ex excelsis omnes celestes exercitus : *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax, in hominibus beneplacitum*¹⁵ ; similiter etiam quotidie laudant eum : quod autem dicit nunc Propheta manifeste e Scriptura demonstratum est. Nimirum hic nobis indicavit glorificationem factam in ejus adventu a cælesti exercitu, quemadmodum scriptum est.

5, 6. Sensus quidem proprius manifestus est, quod scilicet ex aspectu, et ex eo quod præstitutum sibi cursum conficiant, gloriam præbent factori suo : *Ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est*¹⁶. Verumtamen, quod mystice significatur in versibus, de quibus agitur, certe ex titulo seu inscriptione intelligere licet : videlicet laudem, quam in passione sua ei præbuerunt luminaria et lux, indicavit nobis : cum enim confixus est in cruce, tenebris suffusa demonstrant, illum esse, qui ea creando effecerat, ut lux essent.

7. Manifeste etiam cæli cælorum laudaverunt eum, inclinantes quidem se ipsi ejus virtuti in ejus ad nos adventu, et rursus se ipsi aperientes, cum a nobis reversus est, unde descendens inseparabilis manserat. Verumtamen aliam quoque mysticam explicationem de hoc versu adducam tibi, charissime. Nam : *Laudate eum, cæli cælorum* : hoc est, apostoli omnibus sanctis sublimiores, laudate eum prædicatione vestra.

¹⁵ Luc. II, 14. ¹⁶ Matth. V, 16.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἡ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει, etc. Εἴρηκα μὲν δὲ πολλάκις, etc., αἰνεῖτε τὸν ἕνα Θεόν. Ἀγγαίου δὲ ἐρμηνεύεται μνησχομένου Κυρίου, καὶ πάλιν, etc., sed mel. alt. lect., ἐορτάζοντος, etc.

(2) Ὁ Θεὸς αὐτῶν, etc., καὶ ἐν τοῖς ὑψίστοις πᾶσαι, etc., ὁμοῦ καὶ καθ' ἑκάστην ἀπαύστως ἀνυμνοῦσιν, etc., καθὼς προγράφεται.

1-4. Ἦνίκα γὰρ ἐτέχθη ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ὁ Θεὸς (2), ἀνεβόησαν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐκ τῶν ὑψίστων πᾶσαι αἱ οὐράναι στρατιαὶ · *Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία* · ὁμοίως καὶ καθ' ἑκάστην ἀνυμνοῦσιν αὐτόν. Ὁ δὲ λέγει νῦν ὁ προφήτης, σαφῶς ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἀποδέδεικται · ὅτι τὴν γενομένην ὑπὸ τῆς οὐρανόθεν στρατιᾶς δοξολογίαν ἐπὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐδήλωσεν ἡμῖν ἐνταῦθα, καθὼς νέγραπται.

5, 6. Τὸ μὲν εἰδικὸν δῆλόν ἐστιν, ὅτι διὰ τῆς θείας, καὶ τοῦ τελείν αὐτὰ τὸν προσαχθέντα αὐτοῖς δρόμου, δοξάζουσιν αὐτὸν τὸν ποιήσαντα τὰ αὐτὰ (3) · *Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς*. Ὅμως τὸ εἰρημένον ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὡς ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ἐστὶ συνιδεῖν, ὅτι τὴν ἐν τῷ πάθει αὐτοῦ γενομένην αἰνεσιν ὑπὸ τῶν φωστῆρων καὶ τοῦ φωτὸς ἐδήλωσεν ἡμῖν · ἡνίκα γὰρ ὑπῆρχε πεπηγὼς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, σκοτισθέντα ἀπέδειξαν ἐκεῖνον τὸν τὴν ὑπόστασιν τοῦ εἶναι αὐτὰ φῶς δημιουργήσαντα.

7. Σαφῶς καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν ἤνεσαν (4) αὐτὸν, κλίναντες μὲν ἑαυτοὺς τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίᾳ, ἀνειργότες δὲ πάλιν αὐτῷ, ὅταν ἀφ' ἡμῶν ἀνῆκε, ὅθεν κατελθὼν ἀχώριστος ἔμεινε. Ὅμως δὲ καὶ ἄλλην σοὶ παραγάγω θεωρίαν περὶ τούτου, ἀγαπητέ · *Αἰνεῖτε γὰρ αὐτόν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν* · τούτεστιν, οἱ ἀπόστολοι οἱ ὑψηλότεροι πάντων τῶν ἁγίων, αἰνεσατε αὐτὸν διὰ τοῦ κηρύγματός ὑμῶν.

(3) Ποιήσαντα αὐτὰ, ὡς που περὶ τῶν ἀνθρώπων εἴρηται, ὅπως ἴδωσιν, etc., καὶ δοξάσωσιν, etc., ἐστὶν ὑμῖν ἰδεῖν, ὅτι, etc., ἀπέδειξαν ἐκεῖνον, etc., τοῦ εἶναι σαφῶς δημιουργήσαντα.

(4) Ἰήνεσαν αὐτόν, etc. Ὅμως καὶ ἄλλην σοὶ παραγάγω θεωρίαν περὶ τούτου, ὡ ἀγαπητέ, etc.

8. Καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν,
 9. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου·
 10. Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν·
 11. Αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.
 12. Ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα,
 13. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
 14. Πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται.
 15. Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῆς γῆς,
 16. Δράκοντες καὶ πάντα ἄβυσσοι.

A 8. Et aqua quæ super cœlos,
 9. Laudent nomen Domini :
 10. Quia ipse dixit . et facta sunt :
 11. Ipse mandavit, et creata sunt.
 12. Statuit ea in æternum,
 13. Et in sæculum sæculi :
 14. Præceptum posuit, et non præteribit.
 15. Laudate Dominum de terra,
 16. Dracones et omnes abyssi.

ATHANASII INTERPRETATIO.

8, 9. Τὸ μὲν ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἦνε- B
 σεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Νῶε, σαφῶς ἀποδείξαν τὴν δύναμιν
 τοῦ Δημιουργοῦ, ὅτι προστάγματι αὐτοῦ καὶ κατα-
 θέθηκεν εἰς τὴν γῆν, ὅθεν ἀνήχθη ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ,
 καὶ πάλιν ἀναβέθηκε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, ὅθεν
 κατελήλυθεν, τουτέστιν ἐκ τῶν οὐρανῶν· ὁμοίως τὰχα
 νῦν εὐρήσεις τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν
 [δουλοῦν] τὸ τοῦ βαπτίσματος ὕδωρ, τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς
 μὲν εὐρισκόμενον τῶν οὐρανῶν, ὡσανεὶ τῶν πεπι-
 στευκῶτων, ἐκχεόμενοι (1) δὲ πάλιν ἑαυτοὺς [ἐκχεό-
 μενον δὲ ὑπὲρ αὐτοὺς]· ὡς γὰρ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπερ-
 ἄνω τῶν οὐρανῶν κατέκλυσε, καὶ ἀπώλεσε πάντας
 τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ· οὕτως τὸ καὶ τοῦ βαπτίσμα-
 τος εὐρισκόμενον ὑπεράνω, λέγω δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς
 τῶν πιστευσάντων, κατακλύζει καὶ ἀπόλλυσι τὰς ἐναντίας
 δυνάμεις· ὡς ἐν τῷ κατακλυσμῷ πεποίηκεν
 ἐπὶ τοὺς ἀνόμους τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν τὸ ὕδωρ.

10. Αὐτὸς γὰρ εἶπεν ἀναγεννηθῆναι αὐτοὺς δι' C
 ὕδατος καὶ Πνεύματος.

11. Αὐτὸς γὰρ ἐνετείλατο τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ λέ-
 γων· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βα-
 πτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ
 Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὕτως ἀνεκαινο-
 ποιήθησαν ἐν τῷ βαπτίσματι.

12, 13. Δῆλα μὲν εἰσι τὰ περὶ τῶν εἰδικῶν· ἡ δὲ
 προφητεία περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος ἐστίν, δηλοῖ, ὅτι
 τοὺς ἐν τῷ βαπτίσματι ὁ Κύριος προσέταξε ζῆν
 ἀτελευτήτως, καθὼς ἐν Εὐαγγελίῳ εἴρηκεν· Πιστεύων
 εἰς ἐμὲ, κἀν ἀποθάνῃ, ζήσεται.

14. Τὴν ἡμέραν τῆς δικαίας ἀναπαδόσεως.

15, 16. Αἱ τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις αἱ ἔρπουσαι ἐπὶ
 τῆς γῆς συντριβεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μὴ βουλόμεναι
 ὁμολογεῖν τῆς ἀϊδίου θεότητος αὐτοῦ αὐθεντίαν τε
 καὶ δύναμιν βῶσαι· Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ
 Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἦλθες πρὸ καιροῦ ἀπολέσαι
 ἡμᾶς; καὶ ὅπως κριτὴν τοῦ μέλλοντος καὶ μὴ βου-
 λόμεναι ὁμολογεῖν αὐτὸν, καθὰ προείπαμεν.

¹⁶ Matth. xxviii, 19. ¹⁶ Joan. xi, 25. ¹⁷ Marc. i, 23; Luc. iv, 35.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ἐκχεόμενον δὲ πάλιν ἐπ' αὐτοὺς, ὡς τὸ ὕδωρ etc., λέγω δὲ, etc., ὡς ἐν τῷ κατακλυσμῷ πεποίη-
 τὸ ὑπεράνω, etc., οὕτως καὶ τὸ τοῦ βαπτίσματος, κεν, etc.

(a) Comment. a vers. 10, usque ad finem desideratur una cum versiculis Psalmi, qui alternatim cum
 interpretatione, quæ interlinearis est, seu singulis psalmorum versiculis interposita, scripti sunt. Integra
 enim pagina deest in codice. Sequens autem pagina incipit ab his verbis commentarii, seu interpretationis
 versiculi quinti psalmi sequentis cxxlix.

17. Ignis grando, nix, crystallum, spiritus pro- A 17. Πῦρ, χάλαζα, χιών, κρύσταλλος, πνεῦμα κατ
cellæ, αιγιίδος,
18. Quæ faciunt verbum ejus, 18. Τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ,
19. Montes et omnes colles, 19. Τὰ ὄρη καὶ πάντες οἱ βουνοί,
20. Ligna fructifera et omnes cedri, 20. Ἐὔλα καρποφόρα καὶ πᾶσαι κέδροι,
21. Bestiæ et universa pecora, 21. Τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ κτήνη,
22. Serpentes et volucres pennatæ, 22. Ἐρπετὰ καὶ πετεινὰ πτερωτὰ,
23. Reges terræ et omnes populi, 23. Βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ πάντες λαοί,
24. Principes et omnes judices terræ, 24. Ἀρχοντες καὶ πάντες κριταὶ γῆς,
25. Juvenes et virgines, 25. Νεανίσκοι καὶ παρθέναι,
26. Senes cum junioribus, 26. Πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων,
27. Laudent nomen Domini : 27. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου ·
28. Quia exaltatum est nomen ejus solius. 28. Ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ μόνου.

ATHANASII INTERPRETATIO.

17, 18. Nimirum igni assimilati sunt sancti B 17, 18. Δηλονότι τῷ πυρὶ εἰκόασιν οἱ ἅγιοι ἀπό-
apostoli comburentes contrarias potestates, quo-
niam ex igne, qui hæc omnia consumit, constituti
sunt, et impleti sunt, hoc est Spiritu sancto. Simi-
liter perinde ac grando sunt iidem apostoli, cadentes
enim super serpentes et scorpiones, et omnem
inimici potestatem, conculcaverunt eos eorumque
potentiam ¹⁸ : nix autem etiam sunt propter cordis
munditiam ; et crystallum quoque sunt propter eo-
rum claritudinem et fidei firmitatem : itaque ignis,
grando, nix, crystallum significant hoc loco apo-
stolos, quemadmodum demonstratum est. Spiritum
autem procellæ invenies illum obtemperantem ei
in fluctu maris, quando dicebant apostoli : *Quis
est hic, quia ei venti et mare obediunt ei* ¹⁹ ? de quo
etiam Propheta dixit in libro Psalmorum ²⁰ : *Et
imperavit procellæ, et stetit in aere, et siluerunt flu-
ctus ejus.* Apostoli igitur simul et ventus erant
tunc in idipsum ; apostoli quidem spectantes mira-
culum, ventus autem cedens verbo imperii : ideo
subjicit de apostolis et spiritu tempestatis : *Quæ
faciunt verbum ejus.*

19, 20. Sublimes præceptis, et humiles corde
facientes fructum justitiæ, et incorrupti perman-
entes.

21. In eremis viventes, et mansueti corde.

22. Corpora et animæ sanctorum.

23. Episcopi, et omnes populi credentes.

24. Presbyteri, et qui mundo renuntiarunt.

25. Qui malo resistunt, et mundi sunt corde.

26. Qui ante speraverunt in Christo, et cogni-
tione perfecta aguntur, et florent in fide.

27. Unanimiter omnes uno ore et uno corde
laudabunt nomen Domini.

28. Quoniam nomen ejus demonstratum est
omnium dominans.

στολοι, τὰς ἐναντίας δυνάμεις καταφλέγοντες · ἐπειδὴ
καὶ ἐκ τοῦ πυρὸς ταῦτα πάντα καταναλίσκοντος ἐτά-
χθησαν, καὶ ἐνεπληρώθησαν, τουτέστι Πνεύματος
ἁγίου. Ὁμοίως καὶ χάλαζα τυγχάνουσιν οἱ αὐτοὶ
ἀπόστολοι · ἐμπίπτοντες γὰρ εἰς τοὺς ὄφεις καὶ σκορ-
πίους, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, κατεπά-
τουν αὐτούς, καὶ τὴν αὐτῶν δύναμιν · χιών δὲ κάλιν
ὑπάρχουσι διὰ τὸ καθαρὸν αὐτῶν τῆς καρδίας,
καὶ κρύσταλλός εἰσι διὰ τὸ τηλαυγές αὐτῶν, καὶ
ἰσχυρὸν τῆς πίστεως · οὐκοῦν πῦρ, χάλαζα, χιών,
κρύσταλλος ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα οἱ ἀπόστολοι,
καθὼς ἀποδείδειται. Πνεῦμα δὲ καταγιγίσος εὐρήσεις
ἐκεῖνο τὸ ὑπακούσαν αὐτῷ ἐν τῷ κλύδωνι τῆς θαλάσ-
σης, ὅτε ἔλεγον οἱ ἀπόστολοι · *Τίς ἐστιν οὗτος, ὅτι
καὶ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ* ;
περὶ οὗ καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν ·
Καὶ ἐπέταξε τῇ καταγιγίδι, καὶ ἔστη εἰς ἀβραν,
καὶ ἐείρησαν τὰ κύματα αὐτῆς. Οἱ ἀπόστολοι οὖν
ἑμοῦ, καὶ ὁ ἄνεμος ἦν ἐπαναυτὸν [ἐπὶ τὸ αὐτὸ] τότε ·
οἱ μὲν ἀπόστολοι ἐωρακότες τὸ θαῦμα, ὁ δὲ ἄνεμος
καταπτήξας τῷ λόγῳ τοῦ προστάγματος · διὰ γὰρ
τεῦτο ἐπάγει περὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τοῦ πνεύμα-
τος τῆς καταγιγίδος · *Τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ.*

19, 20. Οἱ ὑψηλοὶ ταῖς ἐντολαῖς, καὶ ταπεινοὶ τῇ
καρδίᾳ, ἢ ποιῶντες καρπὸν δικαιοσύνης, καὶ ἄσχητοι
διαμένοντες.

21. Ἐν ταῖς ἐρήμοις διατιώμενοι, καὶ πραεῖς τῇ
καρδίᾳ.

22. Τὰ σώματα καὶ αἱ ψυχαι τῶν ἁγίων.

23. Οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πάντες λαοὶ οἱ πιστεύοντες.

24. Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ τῷ κόσμῳ ἀποταξάμενοι.

25. Οἱ ἀντιστάμενοι τῷ πονηρῷ, καὶ ἀγνήν ἔχοντες
τὴν καρδίαν.

26. Οἱ προηλικιότες ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τῇ γνώσει
τελείως φερόμενοι, καὶ οἱ ἀνθοῦντες περὶ τὴν πίστιν.

27. Ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι, καὶ μιᾷ καρδίᾳ
ἀνυμνήσουσι τὸ ὄνομα Κυρίου πάντες.

28. Ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπαδείχθη κυριεῦον πάν-
των.

¹⁸ Luc. x, 19. ¹⁹ Matth. viii, 27. ²⁰ Psal. cvi, 29.

29. Ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς καὶ οὐρανοῦ, A
30. Καὶ ὑψώσει κέρασ λαοῦ αὐτοῦ.
31. Ὑμνος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ,
32. Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λαῶ ἐγγίζοντι αὐτῶ.

Ἄλληλουῖα ΨΑΛ. PMΘ.

1. Ἀσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν·
2. Ἡ αἰνεσις αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων.
3. Εὐφρανθήτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ ποιήσαντι αὐτὸν,
4. Καὶ υἱοὶ Σιών ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν.
5. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χορῶ,

29. Confessio ejus super terram et caelum,
30. Et exaltabit cornu populi sui.
31. Hymnus omnibus sanctis ejus,
32. Filiis Israel, populo appropinquantī sibi.

Alleluia. PSAL. CXLIX.

1. Cantate Domino canticum novum :
2. Laus ejus in ecclesia sanctorum.
3. Laetetur Israel in eo, qui fecit eum,
4. Et filii Sion exsultent in rege suo.
5. Laudent nomen ejus in choro,

ATHANASII INTERPRETATIO.

29. Καὶ ἐπὶ γῆς γὰρ ὄντες αὐτῶ ἐξομολογούμεθα B
τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, καὶ πάλιν ἐν οὐρανῷ πάντας
ἡμᾶς δεῖ παραστῆναι τῷ βήματι αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ,
καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος.

30. Καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ λαοῦ ἀτελεύτητον ποιή-
σει.

31. Ἐπαινος πᾶσι τοῖς ὁσίοις.

32. Τοῖς υἱοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τῶν ὁρώντων
αὐτὸν τῇ διανοίᾳ· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται Ἰσραὴλ,
ἀνήρ ὁρῶν Θεόν.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή περιέχει· Ἄλληλουῖα, ὅπερ ἐρμηνεύεται αἰνεσατε, ὁμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν.

Titulus praepositus continet : *Alleluia*, quod interpretatur *laudate*, hymnum dicite Deo vero.

1. Ὑμνον ἀναπέμφατε τῷ Κυρίῳ καθαρὸν· ὁμῶς C
καὶ ἄλλως νοεῖται ὁ αὐτὸς στίχος, ὅτι ὕμνον δόξης
εἶπατε τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τοῦ πάθους αὐτοῦ, ὃν οὐδεὶς
εἴρηκε τῶν ἐμπροσθεν γενεῶν, εἰ μὴ μόνον ἡμεῖς, οἱ
θεασάμενοι καὶ ἀκούσαντες τὸν Θεόν.

2. Ἡ γὰρ αἰνεσις αὐτοῦ λέγεται ἐν ἐκκλησίᾳ
ὁσίων, τουτέστιν ἐν συστροφῇ τῶν ἁγίων. Ὅμως καὶ
ἄλλως νοεῖται ὁ αὐτὸς στίχος· Ἡ αἰνεσις αὐτοῦ ἐν
ταῖς καρδίαις καὶ ἐν τοῖς μέλεσι τῶν ἁγίων· Ὑμεῖς
γὰρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, *ναὸς Θεοῦ ἐστε*· καὶ πάλιν·
οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς ἐστὶ τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ.

3. Εὐφρανθήτω ὁ λαὸς ὁ πεφωτισμένος τὴν διά-
νοιαν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, καὶ ἐν ἀρχῇ D
καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι· Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται,
ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, *νοὺς ὁρῶν Θεόν.*

4. Καὶ οἱ υἱοὶ τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλὴμ πόλεως
ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ τῷ βασιλεῖ αὐ-
τῶν· Σιών γὰρ ἐρμηνεύεται *τόπος ὁπου ἡ σκηνή.*

5. Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλοις
τοῖς μέλεσιν αὐτῶν· ὡς γὰρ ὁ χορὸς ὑπόκειται ἐπὶ
(1) διαφόρων ἀνθρώπων, οὕτω καὶ τὰ μέλη σύγκεινται
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ἐν ὅλοις οὖν τοῖς σώμασι καὶ ἐν
τῇ καρδίᾳ αἰνεσατε αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

¹¹ Hebr. x, 14. ²² I Cor. iii, 16; II Cor. vi, 16. ²³ I Cor. vi, 19.

Addenda et corrigenda ex cod. Vatic.

(1) Ὑπὸ διαφόρων ἰδίων κύκλῳ, οὕτω τοῖς σώμασι, καθὰ προεῖπαμεν, καὶ ἐν τῇ, etc.

6. In tympano et psalterio psallant ei.
 7. Quia beneplacitum est Domino in populo suo,
 8. Et exaltabit mansuetos in salutem.
 9. Exsultabunt sancti in gloria :
 10. Et lætabuntur in cubilibus suis.
 11. Exaltationes [exaltatio] Dei in gutture eorum,
 12. Et gladii ancipites in manibus eorum.
 13. Ad faciendam vindictam in nationibus,
 14. Increpationes in populis.
 15. Ad alligandos reges eorum in compedibus,
 16. Et nobiles eorum in manicis ferreis.
 17. Ut faciant in eis iudicium conscriptum .
 18. Gloria hæc est omnibus sanctis ejus.

- A 6. Ἐν τυμπάνῳ καὶ ψαλτηρίῳ ψαλάτωσαν αὐτῷ.
 7. Ὅτι εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ,
 8. Καὶ ὑψώσει πραεὶς ἐν σωτηρίᾳ.
 9. Καυχῆσονται ὄσιοι ἐν δόξῃ·
 10. Καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν.
 11. Αἱ ὑψώσεις [ἢ ὑψώσεις] τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν,
 12. Καὶ ῥομφαῖαι δίστομοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν.
 13. Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν,
 14. Ἐλεγμοὺς ἐν τοῖς λαοῖς.
 15. Τοῦ δῆσαι τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν πέδασι,
 16. Καὶ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν ἐν χειροπέδασι σιδηραῖς.
 17. Τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρῖμα ἐγγραπτον·
 18. Δόξα αὕτη ἔσται πᾶσι τοῖς ὀσίοις αὐτοῦ

ATHANASII INTERPRETATIO.

6. Et mortificantes se ipsos, et repleti Spiritu B sancto glorificabunt eum.
 7. Quia voluntas ejus in ipsis est.
 8. Et glorificabit obedientes in præceptis suis in vitam æternam.
 9. Gloriabuntur apostoli in ipso Domino et in cruce ipsius, quemadmodum dicit Apostolus : *Qui autem gloriatur in Domino gloriatur* ²⁴; et : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* ²⁵.
 10. Et exsultabunt in æternis requietibus.
 11. Prædicationem divinæ passionis inclamabunt.
 12. Veteris et Novi Testamenti sensus in cordibus eorum. Attamen etiam aliter intelligitur : C scilicet, dona sancti Spiritus in manibus eorum ; quotquot enim opus habentibus imponebant manus, dabant ipsis Spiritum sanctum, et quotquot infirmis manus imponebant, sanabant eos. Ægri tudines enim, hoc est contrarias potestates, mortificabant virtute sancti Spiritus.
 13. Ad liberandas gentes a contrariis potestatibus, quæ antea in ipsas dominabantur.
 14. Ad redarguendam in populis audaciam, qua contra Deum usi sunt.
 15. Ad alligandos dæmones, regnantes in illis per peccatum.
 16. Principatus et potestates inimici vinculis æternis sub caliginem tradiderunt, ut custodirentur in diem iudicii ²⁶.
 17, 18. Ut faciant vindictam in populis et gen-
 tibus.

6. Καὶ νεκρῶσαντες ἑαυτοὺς, καὶ πλησθέντες Πνεύματος ἁγίου ἀνυμνήσουσιν αὐτόν.
 7. Ὅτι θέλημα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς ἔστι.
 8. Καὶ δοξάσει τοὺς ὑπακούοντας ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον.
 9. Καυχῆσονται οἱ ἀποστόλοι ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ δὲ καυχώμενος ἐν τῷ Κυρίῳ καυχᾶσθω· καὶ, Ἔμοι (1) δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 10. Καὶ ἀγαλλιάσονται εἰς τὰς αἰωνίους ἀναπαύσεις.
 11. Τὸ κήρυγμα τῶν παθημάτων τοῦ Θεοῦ ἀναβοῶς ν.
 12. Τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης τὰ νοήματα ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Ὅμως δὲ (2) ἄλλως νοεῖται· [ὄσι] ὧν τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ὅσοις γὰρ ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας χρεῖαν ἔχουσιν, ἐδίδου αὐτοῖς Πνεῦμα ἅγιον· καὶ ὄσοις ἀρρώστοις ἐπέθιθον τὰς χεῖρας, ἰώντο αὐτούς. Τὰ γὰρ πάθη, τουτέστι τὰς ἐναντίας δυνάμεις, ἐθανάτου τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 13. Τοῦ ἐλευθερῶσαι τὰ ἔθνη ἀπὸ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν τὸ πρότερον καταδυναστευόντων αὐτῶν.
 14. Τοῦ ἐλέγξει ἐν τοῖς λαοῖς (3) τὴν τὸλμαν αὐτῶν, τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ γεγενημένην.
 15. Τοῦ δῆσαι τοὺς δαίμονας τοὺς βασιλεύοντας αὐτῶν διὰ τῆς ἀμαρτίας.
 16. Τὰς (4) ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ ἐχθροῦ δεσμοῖς ἀϊδίαις ὑπὸ ζόφου παρέδωκαν τηρεῖσθαι εἰς D ἡμέραν κρίσεως.
 17, 18. Τοῦ ποιεῖν (5) ἐν τοῖς λαοῖς καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκδίκησιν.

²⁴ I Cor. 1, 31. ²⁵ Galat. vi, 14. ²⁶ Jud. 6.

Addenda et Corrigen da ex cod. Vatic.

(1) Καὶ ἐμοὶ μὴ εἴη καυχᾶσθαι, εἰ μὴ, etc.; mel. sup.
 (2) Ὅμως καὶ ἄλλως νοητέον τὰ χαρίσματα, etc.
 Ὅσοις γὰρ ἐὰν ἐπέθηκαν, etc. Τὰ γὰρ πάθη ἔκοπτον αὐτῶν, τὰς δὲ ποιούσας τὰ πάθη, τουτέστιν, etc.,

ἐθανάτου τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῇ δυνάμει.

(3) Λαοῖς τῶν Ἰουδαίων, etc.

(4) Καὶ τὰς, etc. ὑπὸ ζόφου παρέδωκεν, etc.

(5) Τοῦ ποιῆσαι, etc. ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

Ἀλληλουΐα. ΨΑΛ. ΡΝ΄.

A

1. Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ·
2. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
3. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ·
4. Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ.
5. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος·
6. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ.
7. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῶν·
8. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ.
9. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις·
10. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ.

[Alleluia, PSAL. CL.

1. Laudate Dominum in sanctis ejus :
2. Laudate eum in firmamento virtutis ejus.
3. Laudate eum in virtutibus ejus :
4. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.
5. Laudate eum in sono tubæ :
6. Laudate eum in psalterio et cithara.
7. Laudate eum in tympano et choro :
8. Laudate eum in chordis et organo.
9. Laudate eum in cymbalis benesonantibus ;
10. Laudate eum in cymbalis jubilationis.

ATHANASII INTERPRETATIO.

Interpretatio, seu expositio ultimi psalmi deest in codice Barberino.

ΨΑΛ. ΡΝ΄.

B

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἢ διὰ τῆς κινναβάρεως περιέχει· Ἀλληλουΐα, ὡς προσέφηκα, καὶ πάλιν λέγω· *Αἰνεῖσατε, ὑμνήσατε τὸν ὄντα Θεόν.*

1. Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.
Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις προστάγμασιν αὐτοῦ.
2. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
Ἐν τῇ πίστει τῆς χάριτος αὐτοῦ.
3. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ·
Ἐν τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ.
4. Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ.
Καθὼς ἀνίκητος ὑπάρχεις (α).
5. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος·
Ἐν τῷ κηρύγματι αὐτοῦ.
6. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ.
Ἐν τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἀνυμνοῦντες αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τῇ γλώσσῃ, καὶ τοῖς χεῖλεσιν ὑμῶν.
7. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῶν·
Τῇ νεκρώσει παντὸς τοῦ σώματος ὑμῶν ἀνυμνοῦσατε αὐτόν.
8. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ.
Χορδαί, λογίζομαι, νεῦρα ἐστὶν, καθ' ἑαυτὰ μὲν νεκρά ὄντα, καὶ ἀποδεδεμένα ἐν ξύλῳ τινί· κινούμενα δὲ ὑπὸ τινος τῶν τεχνιτῶν, φωνὴν ἀποτελοῦσιν· ὄργανον δὲ αὐλοὶ συγχείμενοί εἰσι, καὶ ἀλλήλοισι μεταδίδωσι τὸ μέλος ἐμπνεόμενα ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ἥνλικα ἔχουσι τοὺς πρὸς τοῦτο αὐτοὺς κινουήτας. Αἰνεῖτε οὖν αὐτὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς ταῖς λεπταῖς, καὶ ἰσχυραῖς, καὶ ταῖς ἀποδεδεμέναις τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος, καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, καὶ μεταδιδούσα ἀπὸ τούτου εἰς τοῦτο, καὶ πληροῦσα πάσας ὁμοῦ τὰς ἐντολάς, καὶ πᾶσιν ἀκουομένη, εἰ διατυγχάνει, ὡσεὶ τοῦ ὄργανου φωνή.

9. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις·
Ἀνυμνεῖτε αὐτόν ἐν τοῖς χεῖλεσιν τοῦ σώματος ὑμῶν.
10. Αἰνεῖτε αὐτόν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ.
Καὶ ἐν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τῆς διανοίας ὑμῶν.

(α) Leg. ὑπάρχει.

PSAL. CL.

Titulus præpositus cinnabari scriptus continet : *Alleluia, ut antea dixi, et iterum dico : Laudate Deum, qui est.*

1. Laudate Deum in sanctis ejus :
Laudate Deum in sanctis ejus, et in sanctis præceptis ejus.
2. Laudate eum in firmamento virtutis ejus.
In fide charitatis ejus.
3. Laudate eum in virtutibus ejus :
In passionibus ejus.
4. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.
Cum invincibilis sit.
5. Laudate eum in sono tubæ :
In prædicatione ejus.
6. Laudate eum in psalterio et cithara.
In gratia Spiritus sancti laudantes eum in corde, et lingua, et labiis vestris.
7. Laudate eum in tympano et choro :
Mortificatione totius corporis vestri laudate eum.

8. Laudate eum in chordis et organo.
Chordæ, ut puto, nervi sunt in se ipsis quidem mortui, et colligati in quodam ligno, moti autem ab aliquo perito artifice vocem efficiunt. Organum autem fistulæ compactæ sunt, et invicem harmoniam emittunt spiritu inflatæ, cum habent, qui eas ad id moveant. Laudate igitur eum in præceptis subtilibus, et validis, et illigatis mortificationi corporis, et in charitate, quæ efficitur a Spiritu sancto, et tradita ex hoc in illud, et implens omnia simul præcepta, et ab omnibus audita, si adsit, velut organi vox.

9. Laudate eum in cymbalis benesonantibus :
Laudate eum in labiis corporis vestri.
10. Laudate eum in cymbalis jubilationis.
Et in gemitibus inenarrabilibus mentis vestræ.

11. Omnis spiritus laudet Dominum.

A 11. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

ATHANASII INTERPRETATIO.

11. Omnis spiritus laudet Dominum.

Psallite spiritu, psallite et mente, hoc est glorificate Deum et anima et corpore vestro.

11. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

Ψάλατε τῷ πνεύματι, ψάλατε καὶ τῷ νοῖ, τοῦτο ἐστὶν, δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι ὑμῶν.

IN EXCERPTA IN JOB ADMONITIO

Athanasii fragmenta isthæc ex Nicetæ Heracleotæ catena desumpta habentur in prius editis. Sed jam auctiora et emendatiora prodeunt ex codice Regio 2434. Sunt autem excerpta et expressa ex variis Athanasii operum locis, sed non iisdem verbis. Non enim fertur Athanasius commentaria in Jobum edidisse.

Athanasii. Quod autem Scriptura dicat : *Facti sunt ei septem filii* ²⁷, id nobis adversus Ariomanitas fert opem : qui quasi magnas hæresis suæ suppetias illud usurpant, quod ab Apostolo de Unigenito dictum est : *Fidelem ei qui fecit ipsum* ²⁸ : atque acriter contendunt, Filium Dei rem esse factam. At hujusmodi fulcrum quasi calamus contritus est ipsis. Quando namque substantia est quid factum aut creatum, tunc illud, *creavit*, et *fecit*, proprie de iis rebus dicuntur, et significant rem factam. Cum autem substantia proles est et filius, tunc illud, *fecit*, et *factum est*, et *creavit*, non proprie usurpantur, neque rem factam significant, sed pro illa voce, *genuit*, ista, *fecit*, indifferenter quis utitur. Itaque sese Ariani damnaturi sunt, si Scripturæ sacræ proprietatem ediscant. Nam si factos, editos, creatos, a se genitos liberos parentes dicant, non tamen naturam illi abnegant. Ezechias igitur. ut in Isaiâ scriptum est, orando dicebat : Ex hoc die filios faciam, voce, *facium*, usus pro voce, *gignam*, dum de iis qui a se gignendi erant loqueretur. Neque differt ullatenus.

Et hic de Job dictum est : *Facti sunt ei filii septem* ²⁹. Quemadmodum et Moyses in lege ait : Si facti fuerint.

Primum quærendum, an filius est. Hoc enim commonstrato, cadit illa de re facta vel creata suspicio : omnibusque perspicuum est, dictionem quæ sic habet, *qui fecit eum*, nullam eorum hæresi utilitatem afferre, imo potius damnationem. Ostensum enim fuit, vocem, *factus est*, etiam pro germanis et naturalibus filiis in divina Scriptura usurpari. Quare cum demonstratum sit Dominum esse naturalem ac verum filium, licet de illo dicatur, *factus est*, aut conditus fuit, id nequaquam ita dicitur ac si sit ipse res creata, sed indifferenter ea voce utuntur sancti viri.

ἌΘΑΝΑΣΙΟΥ: Τό γε (1) μὴν λέγειν τὴν Γραφὴν· Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ ἑπτὰ υἱοὶ, καὶ πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας ἡμῖν συμβαλεῖται· οἱ ὡς μέγα βοήθημα τῆς αἰρέσεως αὐτῶν κατέχουσι τὸ περὶ τοῦ Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Ἀποστόλου λεγόμενον· Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν· καὶ φιλονεικοῦσι ποίημα εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱόν. Ἔστι δὲ αὐτοῖς κάλαμος τεθλασμένος τοῦτο τὸ ἔρεισμα. Ὅταν μὲν γὰρ ἡ οὐσία ποίημα ἦ καὶ κτίσμα, τηρικαῦτα τὸ, ἐποίησε, καὶ τὸ, ἔκτισε, κυρίως ἐπὶ αὐτῶν λέγεται, καὶ σημαίνει τὸ ποίημα· ὅταν δὲ ἡ οὐσία γέννημα ἦ καὶ υἱός, τότε, ἐποίησε, καὶ τὸ, ἐγένετο, καὶ τὸ, ἔκτισεν, οὐκ ἔτι κυρίως ἐπὶ αὐτοῦ κεῖται, οὐδὲ ποίημα σημαίνει, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἐγέννησε τῷ ἐποίησεν ἀδιαφόρως τις κέχρηται βήματι. Ὅστε καταγνώσκονται ἑαυτῶν οἱ Ἀρειανοὶ, εἰ μάθωιν τὸ τῆς Γραφῆς ἰδίωμα· καὶ γὰρ εἰ ποιούμενους, καὶ γινόμενους, καὶ κτιζομένους τοὺς ἐξ αὐτῶν φουμένους λέγοιεν οἱ γονεῖς, οὐδὲν ἤττον οὐκ ἀρνοῦνται τὴν φύσιν. Ὁ γοῦν Ἐσχίας, ὡς ἐν τῷ Ἡσαΐα γέγραπται, εὐχόμενος ἔλεγεν· Ἄπὸ γὰρ τῆς σήμερον παιδία ποιήσω, ἀντὶ τοῦ, γεννήσω, τὸ ποιήσω εἰρηκῶς, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ φουμένους εἰπῶν. Καὶ οὐ διαφέρεται.

Κἀνταῦθα δὲ περὶ τοῦ Ἰὼβ εἶρηται· Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ· ὡσπερ καὶ Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ φησὶν· Ἐὰν γένωνται.

Χρῆ πρότερον ζητεῖν. εἰ υἱός ἐστιν. Τούτου γὰρ ἀποδεικνυμένου, παύεται ἡ περὶ τοῦ ποιήματος καὶ κτισματος ὑπόνοια, καὶ φανερά πᾶσιν ἀπόδειξις, ὡς ἡ λέξις ἡ λέγουσα, τῷ ποιήσαντι αὐτόν, οὐκ εἰς δησίον ἐστὶ τῇ αἰρέσει αὐτῶν, ἀλλὰ μάλλον εἰς κατάγνωσιν. Δέδεικται γὰρ, ὅτι ἡ τοῦ, ἐποίησε, λέξις καὶ ἐπὶ τῶν γνησίων καὶ τῶν φύσει τέκνων ἐν τῇ θεῖα κεῖται Γραφῇ. Ὅθεν τοῦ Κυρίου ἀποδεικνυμένου φύσει καὶ γνησίου υἱοῦ, κἀν λέγηται ἐπὶ αὐτοῦ (sic) τὸ, ἐποίησεν, ἢ ἐγένετο, οὐκ ὡς ποιήματος ὄντος αὐτοῦ λέγεται, ἀλλ' ἀδιαφόρως τῇ λέξει χρῶνται οἱ ἄγιοι.

²⁷ Job 1, 2. ²⁸ Hebr. III, 2. ²⁹ Job 1, 2.

(1) Hæc expressa sunt ex oratione II contra Arianos.

Nicetae Heracleotae Catena in Job, quaedam alia habet excerpta ex Athanasii operibus jam editis, tantum afferemus quae nusquam exstant vel admodum mutata sunt.

Kai εἶπερ ὁ Θεὸς τῷ διαβόλῳ· Πόθεν παραγέ- A ῖται ἡ ἁμαρτία σου; Et ait Deus diabolo: Unde venis²⁰?

Ἀθανασίου. Ἄμα δὲ (2) ἐν τούτοις παρίσταται, εἰ καὶ τὰ γενητὰ πάντα ἐν μεμερισμένοις τόποις εἶσι, φωστήρες μὲν ἐν τῷ στερεώματι, νέφη δὲ ἐν τῷ ἀέρι. Καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν· οἱ δὲ ἄγγελοι ἀποστέλλονται εἰς διακονίας, καὶ ἀναβαίνουσι καὶ καταβαίνουσιν ἐπὶ τῆς κλίμακος. Κάνταῦθα, Ἦλθον, φησὶ, παραστῆναι ἐνώπιον Κυρίου. Καὶ πύσις γίνεται πρὸς τὸν διάβολον· Πόθεν παραγέγονας; Ὅστε ἐν τόπῳ εἶσι, καὶ ἐνθα ἀποστέλλονται, ἐκεῖ πάρεσαι· μόνος δὲ ὁ Θεὸς, ἀπερίγραπτος· τὸν πανταχοῦ παρόντα ζητοῦσιν, ἴν' εὕροεν ἐν χωρίῳ τινὶ συγκλειόμενον τὸν ἀόριστον. Ἄλλὰ τὸ παραστῆναι, τοῦτό ἐστι τὸ τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ τυπωθῆναι, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ὀλικῶς ἀνατείνεσθαι. Θεοῦ μὲν γὰρ ἐνώπιόν B ἐστὶ πᾶσα ἡ κτίσις, καὶ αὐτῇ ἡ ἀποστασιακὴ καὶ πονηροτάτη, κατὰ τὸ ἀπερίγραπτον τῆς οὐσίας ἐκεῖνης· ἰδίως δὲ οἱ ἄγγελοι πάρεσαι τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν τῆς θείας ἀγάπης ἀκόρεστον ἔρωτα.

Ἀθανάσιος. Ἠγωνίζετο μὲν οὖν ὁ Ἰώβ, καὶ μέγας ἦν ὁ πειρασμός· μεῖζων δὲ ἐφαίνετο ὁ ἀθλητῆς τοῦ πειρασμοῦ. Καὶ πολὺς μὲν ἔρρεεν ὁ πειράζων, καὶ χαλεπὸς ἦν ὁ μαχόμενος· ἀνδρείωτερος δὲ ἐφαίνετο ὁ πειραζόμενος, νικῶν τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ προσβολὰς τοῦ πονηροῦ τῷ μεγέθει τῆς διανοίας. Γνώρισμα τῆς ἀνδρείας ἐστὶν ἡ ὑπομονή. Ταύτη γὰρ ἕκαστος τῶν ἁγίων φέρων τὰ συμδάντα ἐν τῷ βίῳ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ, ἰσχυε κατὰ τοῦ διαβόλου· ἀπερ τὸ Πνεῦμα θέλον ἡμᾶς ἀμφοτέρω κτᾶσθαι, προστάττει λέγον ἐν τῷ ψαλμῷ· Ἀνδρίζου, καὶ κραταιοῦσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον. Ὁ γὰρ ὑπομένων ἀνδρείος ἐστὶ, καὶ ὁ ἀνδρείος ὑπομονητικὸς ἀν εἶη. Διὸ καὶ ὁ μακάριος Ἰώβ διὰ τὸ ὑπομένειν ἐκραταιοῦτο, καὶ διὰ τὸ ἀνδρείως φέρειν τοὺς πόνους ὑπέμεινε, καὶ τὴν γυναῖκα διωθεῖτο, ἐξαπατηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὄφως, καὶ φθαρεῖσαν τὰ νοήματα. Ἐπειδὴ γὰρ ὄλιως ἐστὶ μισητῆς ὁ τῆς κακίας εὐρετῆς, καὶ μόνον φαινόμενος ζητῶν τίνα ἀρκάσει καὶ καταπιεῖ· διὰ τοῦτο δὲ μὲν ἐστὶν αὐτὸς ὑποκρύπτει καὶ σκέπει· ὑποκρινόμενος δὲ τῇ φαντασίᾳ τὴν πᾶσι ποθομένην ἀλήθειαν, τὸν ἴδιον ἰδὼν ἐπιβάλλει τοῖς ἀκολουθήσασιν αὐτῷ. Οὕτω καὶ τὴν Εὐάν ἠπάτησεν, οὐ τὰ ἴδια λαλῶν, ἀλλ' ὑποκρινόμενος τὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα, καὶ τὴν διάνοιαν αὐτῶν παραποιῶν. Οὕτω καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Ἰώβ ὑπέβαλε, πείσας αὐτῇ ὑποκρίνεσθαι φιλιανδρίαν, διδάξας δὲ βλασφημεῖν εἰς τὸν Θεόν. Οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ὁ δόλιος παίζει ταῖς φαντασίαις ὑποκλέπτων καὶ σύρων ἕκαστον εἰς τὸν ἴδιον τῆς κακίας βόθρον.

Εἰ κατὰ παιδῶν αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτοῦ σκολιὸν τι ἐπενόησεν.

Ἀθανασίου. Ἡ δὲ τῶν γεννητῶν καὶ κτιστῶν φύσις

Athanasii. His quoque praesens adest, licet condita omnia divisim in locis sint; luminaria quidem in firmamento, nubes in aere. Et quidem hominibus constituit terminos gentium: angeli vero ad ministeria mittuntur, atque in scala ascendunt et descendunt. Et hoc in loco ait: *Venerunt ut se sisterent coram Domino.* Interrogaturque diabolus: *Unde venis?* In loco itaque sunt angeli, et quos mittuntur illic adsunt; solus vero Deus est incircumscribitus. Tum eum qui praesens ubique est perquirunt, ut conclusum quodam in loco inveniant eum qui definitus non est. Verum illud, se sistere Domino, idipsum est quod voluntatibus obsequi illius, ac ei ubique praesto esse. Universae quippe creaturae coram Deo sunt; imo ipsae quoque scelestissimae quae praevericatatae sunt, secundum incircumscribitam illius substantiae naturam. Angeli vero proprie adsunt Deo, pro insatiabili suo divinae charitatis amore.

Athanasius. Job itaque decertabat, magnaue tentatio erat; fortior tamen erat athleta tentatione. Instabat tentator, atque atrociter oppugnabat; sed acrior erat qui tentabatur, ac conatus impetusque maligni praevi animi magnitudine superabat. Fortitudinis argumentum est patientia: ea enim sanctorum quilibet occurrentes in saeculo ferens aemulanas atque dolores, diabolo praevaleuit, quae ambo cum velit Spiritus sanctus ut obtineamus, praecipit in Psalmo: *Viriliter age et confortetur cor tuum, et sustine Dominum*²¹. Nam qui sustinet is fortis est, qui fortis, is patiens fuerit. Quamobrem beatus Job, qui fortis, is patiens fuerit. Quamobrem beatus Job, quia tolerabat, robustior evasit: et quia viriliter labores sustinebat, uxoremque repellebat a serpente deceptam, ac mente corruptam. Cum enim malitiae auctor, hominum sit osor, ac solum quaerit quem rapiat ac devoret, ideo se qui sit occultat ac contegit. Ac simulans in phantasia illam omnibus desideratam veritatem, venenum iis qui sequuntur immittit suum. Ita Evam deceptit, non sua loquendo, sed Dei verba simulando, eorumque sententiam depravando. Ita Jobi uxorem immisit, cum suasisset ipsi ut amore erga maritum praeferreret ac simularet: ac docuisset eam blasphemare in Deum. Ita homines subdolos ille phantasiis illudit, quemque decipiendo ac pertrahendo in profundum malitiae suae.

*Si contra liberos suos non credit, contra angelos autem suos pravum quiddam excogitavit*²².

Athanasii. Genitorum creatorumque natura mu-

²⁰ Job 1, 7. ²¹ Psal. cxvii, 14. ²² Job 1v, 18.

(2) Haec ad finem usque expressa videntur ex *Epist. 1 ad Serapionem.*

tabilis est, utpote quæ sit extra Dei substantiam, atque ex non exstantibus existat. Quamobrem, *omnis homo mendax* ³³; et, *omnes peccaverunt et Dei gloria privantur* ³⁴. Diabolus autem, qui in medio cheruborum erat, ac sigillum similitudinis factus est, excidit e cœlis quasi fulgur ³⁵. Nosque angelos judicabimus ³⁶, eos nimirum, qui suum non servavere principatum. Et hoc loco : si contra liberos suos non credit, ac simpliciter loquendo, creatæ res ejusmodi naturæ sunt ut mutantur. Sola autem divina natura est immutabilis.

Juxta papyrus, calamum et caricem.

Fortassis per arundinem et papyrus, vilitatem ac paupertatem diaboli adumbrat Scriptura.

Viscera ejus scuta ænea.

Athanasius. Olim multus erat inimicus in fraudibus adversus homines parandis, suisque phantasiis plurimos decipiebat, ejusque fraudes ægre deprehendi poterant; ita ut spiritus de illo diceret : *Quis revelabit faciem indumenti ejus* ³⁷? et cætera. Neque enim quod erat, id ipsum esse apparebat, sed qua forma ad fraudem uti volebat, eam sibi, fictitiam licet, assumebat. Quamobrem multi ab illo decipiebantur : cum autem advenit Salvator, tum omnis fallacia illius propalam facta est. Nam ejus gesta, quæ olim latitabant, per Christi gratiam cognoscuntur : et quibus olim homines sefellerat, iisdem jam ab hominibus proteritur. Fides quippe omni diabolico impetu, et dæmonum furore fortior est.

Ἀτρεπτή ἐστὶ, ἅτε δὴ ἔξωθεν οὖσα τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ὑποστᾶσα. Διὰ πᾶς ἀνθρώπου ψεύστης· καὶ, πάντες ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ διάβολος, ἐν μέσῳ τῶν χερουβὶμ ὦν, καὶ ἀποσφράγισμα ὁμοιώσεως γενόμενος, ἐξέπεσεν ἐκ τῶν οὐρανῶν ὡς ἀστραπή. Καὶ ἀγγέλους κρινοῦμεν, τοὺς μὴ τηρήσαντας δηλαδὴ τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν. Καὶ ἐνταῦθα, εἰ κατὰ παιδίων αὐτοῦ οὐ πιστεύει, καὶ ἀπλῶς τὰ κτίσματα τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν, καὶ τρέπεται. Μόνη δὲ ἡ θεία φύσις ἀναλλοίωτος.

Παρὰ πάπυρον, καὶ κάλαμον, καὶ βούτομον.

Τάχα δὲ διὰ τοῦ καλάμου καὶ τοῦ παπύρου τὴν εὐτέλειαν καὶ τὴν πενίαν τοῦ διαβόλου αὐτίττεται ἡ Γραφή.

Β Τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἀσπίδες χα. κεαι.

Ἀθανάσιος. Πάλαι μὲν οὖν πολὺς ἦν ὁ ἐχθρὸς πανουργούμενος κατὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ φαντασίαις αὐτοῦ πολλοὺς ἠπάτα, καὶ δυσχερὴς ἦν ἡ τῆς ἀπάτης αὐτοῦ κατάληψις· ὥστε καὶ τὸ πνεῦμα λέγειν περὶ αὐτοῦ· *Τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύματος αὐτοῦ*; καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐ γὰρ ὅπερ ἦν, τοῦτο καὶ ἐφαίνετο, ἀλλὰ πρὸς ὃ ἐπανουργεῖτο, πρὸς τοῦτο καὶ ἐφαντασίῳ ἑαυτόν. Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ ἠπατώντο ὑπ' αὐτοῦ· ὅτε δὲ ἐπεδήμησεν ὁ Σωτὴρ, τότε ἡ πᾶσα φαντασία αὐτοῦ ἐδειγματίσθη· ἃ γὰρ ἠγνοεῖτο πάλαι ποιῶν, ταῦτα τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ γινώσκειται, καὶ ἐν οἷς ἠπάτα πάλαι τοὺς ἀνθρώπους, ἐν τούτοις ὑπ' αὐτῶν καταπατεῖται. Πάσης γὰρ διαβολικῆς ἐπιθέσεως καὶ μανίας δαιμόνων ἰσχυροτέρα ἡ πίστις.

ADMONITIO IN FRAGMENTA SUBSEQUENTIA IN CAN

Expositiones Athanasii in Canticum canticorum memorat Photius his verbis : Πεποιήται δὲ αὐτῶ, φησὶ, καὶ εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν, καὶ εἰς τὸ Ἄσμα τῶν ἠσμάτων ὑπομνήματα, ὡς περὶ καὶ εἰς τὴν Ψαλτήρα, καὶ ἐν γέτροις πολλοῖς. Commentaria, inquit, edidit in Ecclesiasten, in Canticum canticorum, quemadmodum et in Psalterium et in alia multa. Hæc porro fragmenta prodeunt ex expositionibus in Cantica editis a Joanne Meursio anno 1617.

In gregibus amicarum tuarum quasi errabunda ³⁸. *D* Ille sic eam alloquitur : Nosce teipsam prius, ut me quoque cognoscere possis. Si te nosse non possis : si non noveris, neque scias teipsam, egredere tu ad calcanea et vestigia, et pasce capellas tuas, ac nutries peccata virtutum loco. *In tabernaculis pastorum* ³⁹, in concupiscentiis adversariarum potestatum, quæ te pascunt.

Vocavieum, nec respondit mihi. Surgam et circuibō civitatem ⁴⁰.

Athanasius. Legem legam, prophetas legam; in-vestigabo Evangelia. Hæc autem ait divino amore compuncta : *In lecto meo in noctibus* ⁴¹. Lectum

Ἐπ' ἀγέλαις κταίρων σου ὡς βεμβομένη.

Αὐτὸς πρὸς αὐτήν· Γνώθι σεαυτὴν πρῶτον, ἵνα καὶ ἐμὲ γνῶναι δυνηθῆς. Ἐὰν μὴ γνῶς ἑαυτήν· εἰ οὐκ ἔγνως· εἰ μὴ οἶδας, ἐξέλθε σὺ ἐν πτέρναις κατ' ἔχνη, καὶ ποιμαίνε τὰς ἐρίφους σου· καὶ θρέψῃς ἀμαρτίας ἀντὶ ἀρετῶν. *Ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμένων*· ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν ποιμνώντων σε.

Ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐχ ἀπήκουσέ (3) μου. Ἀναστήσομαι καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει.

Ἀθανασίου. Αναγνώσομαι τὸν νόμον, ἀναγνώσομαι τοὺς προφήτας, ἐρευνήσω τὰ Εὐαγγέλια. Ταῦτα δὲ κατανοήσας τῷ θείῳ πόθῳ φησὶ· *Ἐπὶ κλίτην μου*

³³ Psal. cxv, 2. ³⁴ Rom. iii, 23. ³⁵ Luc. x, 18. ³⁶ I Cor. vi, 3. ³⁷ Job xl, 4. ³⁸ Cant. i, 6. ³⁹ ibid. 7. ⁴⁰ Cant. iii, 4, 2. ⁴¹ ibid. 4.

(3) De significatione vocis ὑπακούω jam superius actum fuit et agetur in *Onomastico*.

ἐν νυξίῳ. Κοίτην ὀνομάζει τὴν τελειότεραν τοῦ ἀγα-
θοῦ μετουσίαν, καὶ νύκτα λέγει τὸν τῆς κοίτης και-
ρὸν. Διὰ δὲ τοῦ ὀνόματος τῆς νυκτὸς ἐνδείκνυται τῶν
ἀοράτων τὴν θεωρίαν, καθ' ὁμοιότητα Μωϋσέως, τοῦ
ἐν τῷ γνόφῳ γεγονότος ἐν ᾧ ἦν ὁ Θεός.

Τοῦ αὐτοῦ.

Θὺ γὰρ ἤδεις τίς ἦν ὁ τρώσας με. Θεογνωσίαν μοι
κοιμωμένη ἐνέσπειρεν ὁ Λόγος. Ταχέως διαναστάσα,
ζητῶ τὸν τρώσαντα, καὶ παρακαλῶ αὐτῷ ὀφθῆναι
μοι, καὶ περιέρχομαι ζητοῦσα τὸν ἀδελφιδοῦν μου.

Ἐξέλθετε καὶ ἴδετε, θυγατέρες Σιών, ἐν τῷ
βασιλεῖ Σαλομών.

Ἰουδαίους ἐντρέπει λέγουσα, Ἐξέλθετε, ἀντὶ τοῦ,
Ἔως πότε τῇ σκιᾷ παρακθήσθε; Ἰδοὺ γὰρ ἐξ Ἰούδα
ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος, ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἰε-
ρουσαλήμ. Τὸ στερεὸν τῶν λογισμῶν, ἢ οἱ ἐσωτέρω
λίθοι ἄγιοι. Ἐν τῷ στεφάνῳ, ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐ-
τὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Ἐθηκας γὰρ, φησὶ, ἐπὶ τὴν
κεφαλήν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου.

Καταβήτω ἀδελφιδός μου εἰς κῆπον αὐτοῦ.

Πνεῦσόν μοι, ὦ Λόγε, καὶ διδάξόν με τὰ λόγια σου,
καὶ τὰ προστάγματα σου καταγράψον ἐπὶ τὸ πλάτος
τῆς καρδίας μου. Ἐτοίμη γέγονα λοιπόν· δύναμαι,
τῇ σῇ χάριτι βοηθουμένη, καὶ κυβερνωμένη τῇ ἀορά-
τῳ σου καὶ παντοδύναμῳ χερσὶ, καὶ λόγων ἀκούσαι
θείων, καὶ μυστηρίων μέτοχος γενέσθαι.

vocat perfectiorem boni participationem; noctem
vero dicit lecti tempus. Nomine porro noctis, in-
dicat invisibilium rerum contemplationem, ad si-
militudinem Moysis, qui in caligine fuit, in qua ver-
sabat Deus.

Ejusdem.

Iguorabam enim quis esset qui me vulnerasset.
Mihi decumbenti Dei cognitionem indidit Verbum.
Ac protinus surgens quæro eum qui me vulneravit,
rogoque illum ut coram me se sistat, ac circumeo
quærens patruem meum.

Egredimini et videte, filiae Sion, regem Salomo-
nem⁴³.

Judæos pudore afficit dicendo Egredimini, quasi
diceret: Quousque in umbra sedetis? ecce enim
ex Juda Dominus ortus est, charitatem a filiabus
Jerusalem. Cogitationum firmitas, aut interiores
sancti lapides. In corona qua coronavit eum mater
sua⁴⁴. Posuisti enim, ait, super caput ejus coronam
de lapide pretioso⁴⁵.

Descendat potruelis meus in hortum suum⁴⁶.

Alia me, o Verbum, et doce me eloquia tua, ac
præcepta tua conscribere in tabula cordis mei. Pa-
rata jam sum: possum, tua auxiliante gratia, tua
invisibili et omnipotente gubernante manu, et
verba audire divina, et mysteriorum esse parti-
ceps.

APPENDIX AD FRAGMENTA IN CANTICA.

ADMONITIO.

Homilia subsequens, otiosi et imperiti hominis opusculum, ex codice ms. bibliothecæ Ambrosianæ num. 55,
prodit: eo tempore, ut aestimare licet, editum, quo Manichæi in Oriente turbus dabant, quod præsertim
octavo, nono et decimo sæculo contigit: nam scriptor iste Manichæos, ut tunc vigentes commemorat. Jero-
solytam vero adiisse se testificatur, ubi locum Christi suspendio consecratum ad septentrionem Jerosolymo-
rum situm affirmat. Hasce quales quales merces tibi, lector erudite, sistimus: quia, etsi supposititiæ, suo
fructu non vacant, ut pluribus est a nobis alias comprobatum.

Τοῦ αὐτοῦ Ἀθυνασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξαν-
δρείας εἰς τὸ ἄσμα τῶν ἁγμάτων.

1. Ποθητοὶ οἱ λόγοι καὶ ἐράσμιοι, καὶ εἰς οὐρα-
νοῦς ἀνάγοντες, καὶ περοποιοῦντες τοὺς πιστοὺς.
Περοποιοῦσι γὰρ ἀληθῶς αἱ θεῖαι Γραφαὶ τοὺς πι-
στοὺς τῷ πόθῳ τῶν οὐρανίων. Τοῦτον γὰρ τὸν πόθον
ἔχον εἶς τις τῶν ἁγίων ἔλεγε· Τίς δὲ μοι πτέρυ-
γας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι, καὶ κα-
ταπαύσω; Ὁ πόθος τῶν οὐρανίων αὐτὸν εἴλεε, καὶ
ἐπεροποιοῖτο αὐτὸν τῶν ἁγίων ὁ νοῦς, ἐπιλανθανο-
μένων τῶν γηίνων καὶ τῶν ἐπουρανίων μεριμνώντων.
Τὸν γὰρ νοῦν ἑαυτῶν δόντες εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ πο-
θοῦντες τὰ οὐράνια, ἐπελανθάνοντο τῶν γηίνων. Τοῦ-
τον γὰρ τὸν πόθον ἔχων καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔλε-

C Ejusdem S. Athanasii archiepiscopi Alexandriæ in
Canticum canticorum.

1. Desiderabiles sermones, amabiles atque in
cælum adducentes, alas quoque fidelibus addentes.
Divinæ quippe Scripturæ fideles ex cœlestium re-
rum desiderio revera alis instruunt. Quo desiderio
motus sanctorum quispiam dicebat: Quis dabit
mihi pennas sicut columbæ, et volabo et quiescam⁴⁷? Trahebat ipsium cœlestium rerum deside-
rium, et alas eidem addebat mens illa sanctorum,
qui terrenorum obliviscuntur, atque unam cœle-
stium gerunt sollicitudinem. Cum enim ipsi sancti
mentem totam cœlo dedissent, et cœlestium dun-
taxat cupidine tenerentur, veniebant in terrenarum

⁴³ Cant. iii, 11. ⁴⁴ ibid. ⁴⁵ Psal. xx, 4. ⁴⁶ Cant. vi, 1. ⁴⁷ Psal. liv, 7.

rerum oblivionem. Hoc item desiderio motus Paulus apostolus dicebat : *Ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis* ⁴⁷. Viden' sanctos alios instructos? Nam alas addunt revera sermones hujusmodi. Quorum namque mens non accepit alas, audita hujusmodi lectione? Vide mihi, quæso, beatæ illius animæ desiderium quæ ait : *Surge, aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et fluant aromata mea* ⁴⁸. Vide mihi, quæso, fiduciam beatæ illius animæ, quanta confidentia ad sui exercitationem tentationes provocet. *Surge, inquit, aquilo, et veni, auster, ac si diceret : Ego firmatus sum supra petram, accedant venti et impingant in me, alter ex illa, aliter ex alia parte : neminem ego formido, petram habeo me sustentem et portantem : domum quippe meam supra petram ædificavi, accedentibusque ventis nihil extimui. Nosse vis quæ sit petra illa, in qua stabat beata hujusmodi anima? audi quomodo eam interpretatur Paulus dicens : *Petra autem erat Christus* ⁴⁹. Super hanc petram consistens nihil reformidat, imo etiam diabolus ab aquilone venientem non pertimescit, nec magis illum qui venit ab austro. Quando in petra fundatus sum in ipsaque consisto, nihil sane metuo : quamvis mortem interminetur, non paveo, nec metuo persecutionem. Paratus sum ad confitendum : non timeo famem, quia Verbum adest mihi quod vires addat : nam dico perinde atque B. Paulus : *Omnia possum in eo, qui me confortat, Christo* ⁵⁰. Si mihi tribulatio accidat, ipsam sustineo; persecutio si veniat, martyrismum subeo; si famines eveniat, Verbum adest quod mihi cibum subministret; si gladius accedat, adest ille qui plusquam omnis gladius anceps penetrat usque ad compagines et medullas; si voluptas carnis accidat mihi, gladio ancipiti ipsam reseco, et abjicio ac me ipsum castro, non admoto gladio, ut quidam homines; sed, ut dixit Dominus : *Sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum* ⁵¹. Si quidem homines alios homines castrant non propter regnum cælorum, sed propter regnum mulierum suarum, ut scilicet eas custodiant : itemque superbix causa id agunt. Vis scire qui sint ii qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum? Joseph propter regnum cælorum sese castravit; cum enim a domina sua in cubiculo teneretur, nemoque adesset, illa vim inferente ut lasciviam suam satiaret, ipse sese castravit, ejus scilicet voluntati non obtemperando.*

2. Id ipsum quoque beata Susanna fecit, cum sola in horto deprehensa fuit a duobus senioribus, adulterio cum illa misceri conantibus (improbi senes ac Domino perosi), de quibus Salomon dicebat, imo potius Dominus per Salomonem : *Tres species hominum odit anima mea, senem adulterum, pauperem superbum et divitem mendacem* ⁵². Viden'

γε· Κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως. Ὁρᾷ τοὺς ἀγίους πετροποιουμένους; Πετροποιουσι γὰρ αὐτοὺς ἀληθῶς οἱ λόγοι οὗτοι. Τίνων γὰρ οὐκ ἐπετροποιήθη ὁ νοὺς ἀκηχοῦτων τοῦ ἀναγνώσματος; Ἴδὲ γὰρ τὸν πόνον τῆς μακαρίας ψυχῆς ταύτης λεγούσης· Ἐξεγέρθητι, βορῶ, καὶ ἔρχου, νότε, διάπνευσσον κηπὸν μου, καὶ βρυσάτωσαν ἀρώματά μου. Ἴδὲ τὴν πεποίθησιν τῆς μακαρίας ταύτης ψυχῆς, πῶς θαρρόουσα ἑαυτῇ ἐκκαλεῖται τοὺς πειρασμοὺς πρὸς δοκιμασίαν ἑαυτῆς. Ἐξεγέρθητι, λέγει, βορῶ, καὶ ἔρχου, νότε. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐγὼ ἐσθίριγμα ἐπὶ τὴν πέτραν, ἐρχέσθωσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσβαλλέτωσάν μοι, ὁ μὲν εἰς ἐν τούτῳ τῷ μέρει, καὶ ὁ ἄλλος ἐν τῷ ἄλλῳ μέρει· ἐγὼ οὐ φοβοῦμαι οὐδένα· ἔχω τὴν πέτραν τὴν βαστάζουσάν με· τὴν γὰρ οἰκίαν μου ἐπὶ τὴν πέτραν ὠκοδόμησα, καὶ ἐν τῷ ἔλθειν τοὺς ἀνέμους οὐκ ἐφοβήθην. Θέλεις δὲ γῶναι τίς ἐστὶν ἡ πέτρα, ἐφ' ἧς ἐστήκεν αὐτὴ ἡ μακαρία ψυχή; ἀκουε τοῦ Παύλου πῶς ἐρμηνεύει αὐτὴν καὶ λέγει· Ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Ἐπὶ ταύτης τῆς πέτρας στήκουσα οὐ πτοεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπὸ βορῶ ἐρχόμενον διάβολον οὐ φοβεῖται, οὐδὲ πάλιν τὸν ἐκ νότου. Ὅσον γὰρ τεθεμελιώμαι καὶ ἐστήκα ἐπὶ τὴν πέτραν, οὐδὲν φοβοῦμαι· κὰν ἀπειλῇ μοι θάνατον, οὐ πτοοῦμαι, οὐ φοβοῦμαι διωγμόν. Ἐτοιμός εἰμι τοῦ ὁμολογῆσαι· οὐ φοβοῦμαι λιμὸν, ἔχω τὸν ἐνδυναμοῦντά με Λόγον· καὶ λέγω κἀγὼ κατὰ τὸν μακαριώτατον Παῦλον· Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με, Χριστῷ. Θλίψεις μοι ἐάν ἔλθῃ, ὑπομένω αὐτῶν· διωγμὸς ἐάν ἔλθῃ μοι, μαρτυρῶ· λιμὸς ἐάν ἔλθῃ μοι, ἔχω τὸν τρέφοντά με Λόγον· μάχαιρα ἐάν ἔλθῃ, ἔχω τὸν ὑπὲρ πάσαν μάχαιραν διστομον τὸν δικνόμενον μέχρις ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν· ἔδον ἡ σαρκὸς ἐάν ἔλθῃ μοι, τῇ διστόμῳ μάχαιρᾳ ἀποτέμνω αὐτὴν, καὶ ἀποβάλλω καὶ εὐνουχίζω ἑμαυτόν· οὐ μάχαιραν ἐπιβάλλων, καθάπερ τινὲς τῶν ἀνθρώπων ποιοῦσιν, ἀλλὰ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι· Ἐλισὶν εὐνούχοι οἵτινες εὐνούχισιν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἀνθρώποι μὲν γὰρ ἀνθρώπους εὐνουχίζουσιν οὐ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν γυναικῶν ἑαυτῶν καὶ διὰ τήρησιν, καὶ διὰ ὑπερηφανίαν. Θέλεις δὲ ἀκοῦσαι τίνες εἰσὶν οἱ εὐνουχίσαντες ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Ἰδοὺ Ἰωσήφ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εὐνούχισεν ἑαυτόν· κρατηθεὶς γὰρ ὑπὸ τῆς δεσποίνης εἰς τὸν κοιτῶνα, καὶ μηδεὶς δυνατός ἐν τῷ τόπῳ, κἀκείνης ἀναγκαζούσης τοῦ τελέσαι τὴν ἑαυτῆς βραθυμίαν, αὐτὸς εὐνούχισε μὴ συγκαταθέμενος αὐτῇ.

2. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ μακαρία Σουσάννα πεποίηκεν, εὐρεθεῖσα μόνη ἐν τῷ παραδείσῳ· κατασχόντες γὰρ αὐτὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι, θελοντες μοιχευθῆναι αὐτὴν, παράνομοι γέροντες οἱ μισθοὶ παρὰ τῷ Κυρίῳ· τοῖτοις δὲ καὶ Σολομὼν ἔλεγεν, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος διὰ Σολομῶντος, ὅτι Τρία εἶδη ἐμίσησεν ἡ ψυχὴ μου, γέροντα μοιχόν, καὶ πτωχόν ὑπερήφανον,

⁴⁷ Philip. iii, 14. ⁴⁸ Cant. iv, 16. ⁴⁹ I Cor. x, 4. ⁵⁰ Philipp. iv, 13. ⁵¹ Matth. xix, 12. ⁵² Eccli. xxv, 4.

καὶ πλοδοιοι φεύστην· ὁρᾶς, ὅτι μισθοὶ ἔντως Ἀ παρὰ τῷ Κυρίῳ ἐκείνοι οἱ γέροντες; ὅτε οὖν ἐπανε-
 ἔστησαν τῇ μακαρίᾳ Σουζάνῃ, μηδενὸς ὑπάρχοντος
 ἐν τῷ τόπῳ, θέλοντες τὴν βῆθουμίαν ἑαυτῶν ἐκτελέ-
 σαι, αὕτη, συμβουλευσαμένη ἐν ἑαυτῇ τῷ λογισμῷ,
 εὐνοῦχιεν ἑαυτὴν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
 "Ἀνθρωπος μὲν γὰρ ἄνθρωπον τηρήσαι οὐ δύναται·
 οὐδὲ μήτηρ θυγατέρα ἑαυτῆς, οὐδὲ παιδίσκη κυρίαν,
 ἂν μὴ ὁ εὐσεβῆς λογισμὸς φύλαξ γένηται τοῦ ἀνθρώ-
 που. Διὰ τοῦτο, ὦ ἄνερ, εὐνοῦχίσας σεαυτὸν διὰ τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ σὺ, ὦ γύναι, ἔτι ἀσφα-
 λέστερον νοήσασα τὸ ῥητὸν, ἐπισκεψαμένη, δοκίμα-
 σον σεαυτὴν λέγουσα τὸ· *Ἐξεγέρθητι, βοβῶ, καὶ*
ἔρχου, ῥότε· διάπνευσον κηπὸν μου, καὶ βρυσά-
τωσαν ἀρώματά μου." Ὅτε γὰρ Κύριος καὶ Σωτήρ
 ἡμῶν ἐσταυρώθη, ὅτε ὁ ἔλιος ἐσκότασεν, καὶ ἡ γῆ
 ἐσειέτο, ὅτε αἱ πέτραι ἐσχίζοντο, καὶ τὰ μνημεῖα
 ἀνοίγοντο· φόβος συνεῖχε τότε τοὺς μαθητάς, μὴ εἰ-
 δότας τὸ· *Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ δισκορπισθή-*
σονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς· ὅτε οἱ μαθηταὶ
διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ὀμοθυμαδὸν ἤσαν εἰς
κέλιον κρυπτόμενοι. Μὴ παρῶν δὲ ἐνταῦθα Ἰουδαίος
χλευαζέτω, μηδὲ ἀκούων Ἕλληγ γελάτω. Ἐν τούτῳ
 γὰρ τὴν ἐλπίδα ἔχομεν· διὰ τοῦτο καὶ παρῶν ἀζό-
 μενος λαλῶ. Οὗτος γὰρ ὁ κρεμάνμενος ἐπὶ ξύλου, αὐ-
 τὸς ἐστιν ἡ σωτηρία ἡμῶν· ἡ γὰρ τοῦτου σταυρωσίς
 κάθαρσις ἀμαρτιῶν ἦν. Καὶ ἡ θάμα μέγα τότε γι-
 γνόμενον, ὅτι, τοῦ σώματος σταυρουμένου, ἡ ἀμαρτία
 ἐπιπτεν. Εἰ μὴ γὰρ ἦν οὗτος ἐσταυρωμένος ἄχρι τοῦ
 νῦν, εἴλομεν τοὺς μώλωπας καὶ τὰς ἀσθενείας ἐν τῷ
 σώματι. Καὶ θεωρῶν ἡμῶν ὁ διάβολος τὸ ἀσθενὲς κατ-
 εγαυρία ἡμῶν ἐπανιστάμενος καθ' ἡμῶν. *Ἔλεε γὰρ*
ὁ ἐχθρὸς· Διώξας καταλήψομαι. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος,
 κατελθὼν, πρὸς οὐδὲνα ἦλθεν εἰ μὴ πρὸς τὸν διάβο-
 λον· ἐκεῖνος γὰρ ἦν ὁ διδοὺς ἡμῖν τὰ τραύματα, καὶ
 διαφθεῖρας ἡμᾶς ἐν ταῖς ἀσθενείαις. Διὰ τοῦτο φησι
 ὁ Κύριος λέγων· *Ἴδου ἐγὼ πρὸς σέ, τὸ ὄρος τὸ*
διεφθαρμένον, τὸ διεφθειρόν πάσαν τὴν γῆν. Διὰ
 τοῦτο οὖν φησι· Μὴ γελάτω Ἰουδαίος, τῶν μαθητῶν
 κρυπτομένων, καὶ τοῦ σώματος σταυρουμένου. Τοῦ
 γὰρ σώματος κινουμένου ἐν τῷ σταυρῷ, ὁ Λόγος
 ἐσκόλυσε τὸν ἄδην· καὶ οἱ θυρωροὶ τοῦ ἄδου βλέποντες ἐπτησον· τότε αἱ γυναῖκες παρεκάθηοντο τῷ σώ-
 ματι ἐν τῷ μνημείῳ κλαίουσαι.

3. Τότε οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἔσω ἐν τῷ κελίῳ
 κρυπτόμενοι λεγέτωσαν. *Ἐξεγέρθητι, βοβῶ, καὶ*
ἔρχου, ῥότε. διάπνευσον κηπὸν μου, καὶ βρυσά-
τωσαν ἀρώματά μου. Τὸ μὲν σῶμα τὸ ἐν τῷ βοβῶ
 κείμενον ἐξεγείρεσθω, ὁ δὲ Λόγος ἐκ τοῦ νότου ἐρχέ-
 σθω. Ἄρ' οὖν ἐν τῷ βοβῶ ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Κυ-
 ρίου; Καὶ γεγόναμεν ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ ἐν ᾧ ἦν
 σταυρωθεὶς ὁ Κύριος, καὶ ἦν ἐκ βοβῶ τῆς Ἱερουσα-
 λῆμ. Διὰ τοῦτο ὁ Δαυὶδ παρατετηρημένως ἔλεγεν·
Ὅρη Σιών, τὰ πλευρὰ τοῦ βοβῶ, ἡ πόλις τοῦ
βασιλέως τοῦ μεγάλου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ὅτε
 γεγόναμεν ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Χρι-
 στός, καὶ ἤμεν ἐστώτες ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ προσευ-

quam odiosi apud Dominum senes illi? Cum itaque
 beatæ Susannæ imminerent, nemine tum in loco
 præsentæ, suæ satiandæ libidinis percupidi; ipsa
 consilio apud semetipsam habito, sese castravit
 propter regnum cælorum. Homo quippe non po-
 test hominem custodire, neque mater filiam, neque
 ancilla dominam, nisi pia cogitatio custos hominis
 adfuerit. Ideoque, homo, quisquis sis, qui teipsum
 castrasti propter regnum cælorum : et tu, mulier,
 tecum habita illius sententiæ ratione, teipsum exa-
 mines et dicas : *Surge, aquilo, et veni, auster, perfla*
hortum meum. et fluant aromata mea. Cum enim
 Dominus et Salvator noster crucifixus est, cum sol
 obnubilatus est, terraque tremuit, cum petrae scin-
 derentur, sepulcra aperirentur, tum formido disci-
 pulos occupavit, ignaros illius sententiæ, *Percutiam*
*pastorem, et dispergentur oves gregis*⁵³ : tum disci-
 puli propter metum Judæorum unanimiter erant in
 conclavi absconditi. Ne quis Judæus istic præsens
 irrideat, neu quis Græcus hæc audiens cachinnos
 effundat. In hoc uno spem habemus, quapropter
 cum fiducia loquor. Hic enim qui pendet in ligno,
 ipse est salus nostra; nam supplicium crucis quod
 subiit, purgatio peccatorum nostrorum erat. Fuit-
 que tunc spectaculum grande, quod crucifixo cor-
 pore, peccatum caderet. Nisi enim crucifixus esset,
 plagis vibicibusque in corpore atque infirmitatibus
 afficeremur. Conspecta namque diabolus imbecil-
 litate nostra, adversum nos superbiebat, immine-
 batque nobis : nam *Dixit inimicus : Persequar et*
*comprehendam*⁵⁴. Quamobrem cum descendisset
 Dominus, neminem adversus adiit, nisi diabolum :
 ille enim erat qui vulnera nobis inflixerat, nosque
 corruerat in infirmitatibus nostris. Quapropter ait
 Dominus : *Ecce ego ad te, mons corrupte, qui cor-*
*rumpis universam terram*⁵⁵. Ideo inquit, Ne rideat
 Judæus, discipulis latentibus, atque corpore cru-
 cifixo. Cum enim corpus in cruce penderet, Ver-
 bum spoliavit infernum, ac infernales ostiarii illo
 conspecto exhorruerunt : quo tempore mulieres
 corpori astabant, in monumento lacrymantes.

3. Tunc dicant discipuli Domini in conclavi la-
 tentes : *Surge, aquilo, et veni, auster : perfla hortum*
meum, et fluant aromata mea. Corpus quidem ex
 parte aquilonis jacens exsurgat, Verbum vero ex
 austro veniat. Num ad aquilonem jacuit corpus
 Domini? Nos certe in loco fuimus, in quo cruci-
 fixus est Dominus, eratque ab aquilone Hieroso-
 lymæ. Idcirco David caute et consideranter ait :
*Montes Sion, latera aquilonis, civitas regis magni*⁵⁶.
 Ideoque nos quando locum adiimus ubi crucifixus
 est Christus, cum stantes versus orientem preca-
 remur, eundem locum in quo Dominus cruci fue-
 rat affixus, ad aquilonem esse deprehendimus.

⁵³ Matth. xxvi, 31. ⁵⁴ Exod. xv, 9. ⁵⁵ Jerem. li, 25. ⁵⁶ Psal. xlvii, 3.

Idcirco discipuli, ut dictum est, in conclavi intus latentes, dicant, *Surge, aquilo, et veni, auster, excitare cum aquilone*, id est, ex austro ad corpus accede. Idipsum enim in prophetis scriptum est: *Deus ex Theman veniet*⁸⁷. Postquam triduo ad aquilonem corpus jacuisset, venit Servator ab austro, et accipit corpus quod in aquilone jacebat; discipulosque quo loco considebant adit. Tunc demum intrante Jesu, flatu repletus hortus fuit, et fluxerunt aromata. Tunc discipuli Domino dixerunt: O Domine, cum tu cruci affluxus es et infernum spoliasti, nos in cella eramus unanimiter congregati lucemque tuam quærentes; lux vero nobis præsentia tua est; qua privati, magnis in tenebris versabamur; atque hæc tunc adversum nos proferebantur: *Anima eorum in malis tabescebat*⁸⁸. In malis namque tunc constituti, te non videbamus; nunc autem conspicati aquilonem surrexisse venissequæ austrum, hortum flatu repletum esse, et aromata fluxisse vidimus.

4. Tunc accedat Thomas ad considerandum corpus, videatque vestigia clavorum, ac dicat: Hortus flatu auraque repletus est, et fluxerunt aromata. Aromata porro nostra sunt incorruptio, quam corpus induit: ideo quippe Paulus ait: *Oportet incorruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem*⁸⁹. Quandonam corpus induit incorruptionem, nisi quando Verbum requievit in ipso; scilicet quando Salvator resurrexit, et cum mulieres accesserunt ut ipsum contingerent, ait illis: *Ne me tangite, nondum enim ascendi ad Patrem meum?* Quocirca si te ipsum castrasti, tu, o homo, sive tu, o mulier, audite desiderium beatæ illius animæ, quomodo Verbi cupidine accensa dicat: *Descendat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum*⁹⁰. At enim tunc hortatur Verbum ut veniat in hortum, et comedat fructum pomorum suorum. Hortum æstimo esse mundum, in quem hortatur ipsum ut descendat et comedat fructum pomorum suorum. Poma autem sunt homines; fructus vero pomorum, opera legis, ad quem comedendum fructum rogabat ut descenderet. Ita quoque nos, si fructus legis paratos habeamus quos offeramus Domino, ipsum Verbum rogemus ut descendat et comedat fructum pomorum suorum; ipsius enim poma atque opificia sumus creati ad opera bona.

5. Quapropter rogemus ipsum. Quo pacto rogamus? Per supplicationes et orationes, non ore clamando, sed cogitatione in nobis ipsis precando. Quid enim clamosa precaris voce, ac si dormiat Deus? Nam ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel⁹¹. Idipsum enim ait Jeremias: *Vigilavit super impietates meas*⁹². Idem Esaias locu-

⁸⁷ Haliac. III, 5.

⁸⁸ Psal. CVI, 26.

⁸⁹ I Cor. XV, 53.

⁹⁰ Cant. V, 1.

⁹¹ Psal. CXX, 4.

⁹² Thren.

I, 14.

α γόμενοι, καὶ τὴν βορεινὸς ὁ τόπος ὅπου τὴν σταυρωθεὶς ὁ Κύριος. Διὰ τοῦτο οὖν οἱ μαθηταὶ ἐν τῷ κελίῳ ἔσω κρυπτόμενοι λεγέτωσαν· Ἐξεγέρθητι, βροῦρα, καὶ ἔρχου, τότε, ἐξεγέρθητι σὺν βορρᾷ, τουτέστιν, ἐκ τοῦ νότου εἰς τὸ σῶμα. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν ταῖς προφῆταις γέγραπται, ὅτι Ὁ Θεὸς ἐκ Θεμὰν ἦξει. Τριημέρου δὲ κειμένου τοῦ σώματος ἐν τῷ βορρᾷ, ἔρχεται ὁ Σωτὴρ ἐκ τοῦ νότου, καὶ λαμβάνει τὸ σῶμα τὸ ἐν τῷ βορρᾷ κείμενον, καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἦσαν. Τότε λοιπὸν, εἰσελθόντος τοῦ Ἰησοῦ, ἐπνευσεν ὁ κῆπος, καὶ ἔρρευσαν τὰ ἀρώματα. Τότε λεγέτωσαν οἱ μαθηταὶ τῷ Κυρίῳ· Ὁ Κύριε, ὅτε σὺ ἐσταυρώθης, καὶ ἐσκύλευες τὸν ἄδην, ἡμεῖς ἦμεν ἐν κελίῳ ὁμοθυμαδὸν συνερχόμενοι καὶ ζητοῦντες τὸ παρὰ σοῦ φῶς· φῶς δὲ ἡμῖν ἡ σὴ παρουσία. Μὴ βλέποντες δὲ τὴν σὴν παρουσίαν, ἦμεν ἐν σκότει πολλῶ συνερχόμενοι· καὶ ἐλάγεται καθ' ἡμῶν τοῦτο, ὅτι, Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο. Ἐν κακοῖς γὰρ ἦμεν τότε, οὐκ ἐβλέπομέν σε· νῦν δὲ ὅτε εἶδομεν, ὅτι ἐξεγέρθη ὁ βορρᾷς καὶ ἦλθεν ὁ νότος, τότε ἐπνευσεν ὁ κῆπος, καὶ ἔρρευσαν τὰ ἀρώματα.

4. Τότε προσερχέσθω ὁ Θωμᾶς κατανοῆσαι τὸ σῶμα, καὶ ἰδεῖν τοὺς τύπους τῶν ἤλων, καὶ ἐν τῷ κατανοῆσαι αὐτὸν καὶ ἰδεῖν τοὺς τύπους τῶν ἤλων λεγέτω· Ἐπνευσεν ὁ κῆπος, καὶ ἔρρευσαν τὰ ἀρώματα. Ἀρώματα δὲ ἡμῶν ἡ ἀφθαρσία τοῦ σώματος, τὴν ἐνεδύσατο. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· Δεῖ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. Πότε δὲ ἐνεδύσατο τὸ σῶμα τὴν ἀφθαρσίαν εἰ μὴ διὰ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Λόγου; ἀμέλει γε ὅτε ἀνέστη ὁ Σωτὴρ, καὶ ἦλθον αἱ γυναῖκες ἀψάσθαι αὐτοῦ. ἔλεγεν αὐταῖς· Μὴ μοι ἀπεσθε· ὅτι γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου. Διὰ τοῦτο, εἰ εὐνούχιας σεαυτὸν, ὦ ἄνερ, καὶ σὺ, ὦ γῦναι, ἀκούσατε τὸν λόγον τῆς μακαρίας ταύτης ψυχῆς, πῶς πλοῦσα τοῦ Λόγου λέγει· Καταβήτω ἀδελφοὶ μου εἰς κήπον αὐτοῦ, καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ. Τότε μὲν γὰρ παρεκάλει τὸν Λόγον καταβῆναι εἰς τὸν κήπον καὶ φαγεῖν καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ· πρὸς μὲν γὰρ τὸν κήπον τὸν κόσμον εἶναι, ἐφ' ὃν παρεκάλει αὐτὸν καταβῆναι· καὶ φαγεῖν καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ· τὰ δὲ ἀκρόδρυα εἶναι τοὺς ἀνθρώπους· τὸν δὲ καρπὸν εἶναι τὸν ἀκροδρῶν τὰς πράξεις τοῦ νόμου· ἐν παρεκάλει αὐτὸν καταβῆναι καὶ φαγεῖν. Οὕτω καὶ ἡμεῖς εἰ ἔχομεν ἐτοίμους τοῦ νόμου ἀποδοῦναι τοὺς καρπούς τῷ Κυρίῳ, παρακαλῶμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Λόγον καταβῆναι καὶ φαγεῖν τὸν καρπὸν τῶν ἀκροδρύων αὐτοῦ· αὐτοῦ γὰρ ἔσμεν ἀκρόδρυα καὶ ποιήματα κτισθέντες ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς.

5. Διὰ τοῦτο καὶ παρακαλῶμεν αὐτόν. Πῶς δὲ αὐτὸν παρακαλοῦμεν; Διὰ δεήσεων καὶ προσευχῶν, οὐχ ἵνα τῷ στόματι κράζωμεν, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ ἐν ἐκωτοῖς εὐχόμενοι. Τί γὰρ εὐχόμενος κρίζεις, ὡς τοῦ Θεοῦ κοιμωμένου; Ἴδου γὰρ οὐ ρυστάζει, εὐδὲ ἐπνώσει ὁ φυλάσσωρ τὸν Ἰσραὴλ. Τοῦτο δὲ καὶ Ἰερραμίας ἔλεγεν· Ἐξηγηθήσεται ἐπὶ τὰ ἀσεβήματα

μου· τοῦτο δὲ καὶ Ἡσαίας ἔλεγεν· Ἐτι σου λαλοῦν- A
τος ἔρω· Ἰδοὺ πάρεμι. Οὐ γὰρ ἀναμένει ὁ Θεὸς
τοὺς ἐκ τῶν χειλέων λόγους· Ἀμέλει γὰρ ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ
Εὐαγγελίῳ ἔλεγεν, ὅτι Οἶδεν ὁ Θεὸς ὧν χρεῖται
ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Διὰ τοῦτο μὴ
ὡς ἐξ ἔργου εὐχόμενοι κράζωμεν· ἀλλ' εἰ καὶ τῷ
στόματι εὐχῆ, εὐχου καὶ τῷ νοῦ· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ
Παῦλος ἔλεγε· Ψαλλῶ τῷ πνεύματι, ψαλλῶ καὶ τῷ
νοῖ· Ἐκ βυθῶν γὰρ, φησί, ἐκέκραξά σοι, Κύριε.
Διὰ τοῦτο καὶ ἡ γυνὴ ἐν ταῖς Βασιλείαις ὅτε ἠύχето
κράζουσα, ὁ ἱερεὺς ἐφίμωσε τὸ στόμα αὐτῆς, ἡγησά-
μενος αὐτήν, ὅτι ἐμέθουεν· καὶ ὁμοίως ἐκεῖνη, τῷ νοῖ
εὐχομένη, καὶ εἰσηκούσθη, καὶ ἔτεκε τὸν Σαμουὴλ.
Διὰ τοῦτο καὶ σὺ τί εὐχόμενος κράζεις, ὡς τοῦ Θεοῦ
μὴ ἀκούστος; Ἄκουε τοῦ λέγοντος, ὅτι Ὁ φυτεύ-
σας τὸ οὖς οὐχὶ ἀκούει; Εἰ μὲν γὰρ σὺ ἔχων ὡτα
ἀκούεις, πόσῳ μᾶλλον ὁ ποιητὴς ὧτων; Διὰ τοῦτο
παρὰ Κυρίῳ μὴ εὐχόμενοι κράζωμεν, ὡς τοῦ Θεοῦ
μὴ ἀκούστος· καὶ γὰρ σιωπῶντων ὁ Θεὸς ἀκούει.
Θεωρεῖς γὰρ τὸν πόνον τὸν ἐν ταύτῃ τῇ μακαρίᾳ ψυ-
χῇ, πῶς, παρακαλοῦσης αὐτῆς καὶ λεγούσης· Κατα-
θήτω ἀδελφιδὸς μου εἰς κῆπον αὐτοῦ, καὶ φαρῆτω
καρπὸν ἀκροδρῶν αὐτοῦ· πῶς εὐθέως λέγει ὁ Λό-
γος· Εἰσηλθὼν εἰς κῆπόν μου, ἀδελφί μου νόμφη;
ὡς οὐδὲν ταχύτερον· Ἐτι γὰρ αὐτῆς λαλοῦσης, εὐ-
θέως ὑπήκουσε· θεωρεῖς τὸ γεγραμμένον· Ὅτι καὶ
ἔτι λαλοῦντός σου ἔρω, Ἰδοὺ πάρεμι; Ἄμα γὰρ ἐν
τῷ αὐτῇ παρακαλεῖν καὶ λέγειν· Κατάθθι, ὦ
Λόγε, εἰς τὸν κῆπόν σου, καὶ φάγε τὸν καρπὸν
τῶν ἀκροδρῶν σου, εὐθέως ὑπήκουσεν αὐτῇ λέγων· C
Εἰσηλθὼν εἰς τὸν κῆπόν μου, ἀδελφί μου νόμφη.

6. Διὰ τί δὲ καὶ νόμφην καὶ ἀδελφὴν αὐτὴν ὀνομά-
ζει; Πᾶς γὰρ νύμφος οὐκ ὀνομάζει τὴν νόμφην αὐ-
τοῦ ἀδελφὴν· ὧδε δὲ καὶ ἀδελφὴν καὶ νόμφην αὐτὴν
ὀνομάζει, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ θάλαμος ἐπαδό-
μενος σαρκός· Ὅταν μὲν γὰρ ὀνομάζει αὐτὴν νόμφην,
διὰ τὸν Λόγον, τὸν μνηστευθέντα τὴν ψυχὴν. Τοῦτο
γὰρ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· Ἡμεροσάμην ὑμῖς ἐνὶ ἀν-
δρὶ παρθένον ἀγνήν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ· Ὅταν
δὲ καὶ ἀδελφὴν αὐτὴν ὀνομάζει, διὰ τὴν σάρκα ἣν
ἐφόρεσε. Τοῦτο γὰρ εἰς τῶν προφητῶν σημαίνων
περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν· Ἀπαγγελῶ τὸ ἔνομά σου τοῖς
ἀδελφοῖς μου. Διὰ τοῦτο μηδεὶς νομιζέτω σαρκικούς
εἶναι τοὺς λόγους τούτους· Ὅτε μὲν γὰρ παρεκάλει
αὐτὸν ἡ μακαρία αὐτὴ ψυχὴ λέγουσα· Κατάθιτω
ἀδελφιδὸς μου εἰς κῆπον αὐτοῦ, καὶ φαρῆτω καρ-
πὸν ἀκροδρῶν αὐτοῦ, ὅταν μὲν γὰρ ἀκούσῃ ψυ-
χὴν, μὴ μίαν ψυχὴν ὑπολάμβανε, ἀλλ' ὅλον τὸν κόσ-
μον. Διὰ τοῦτο τοῖσιν παρακαλοῦμεν αὐτὸν λέγον-
τες· Κατάθθι, ὦ Λόγε, εἰς τὸν κῆπόν σου, καὶ
φάγε τὸν καρπὸν τῶν ἀκροδρῶν σου· καὶ εὐθέως
αὐτὸς ἐπήκουσεν· Εἰσηλθὼν εἰς κῆπόν μου, ἀδελφί
μου νόμφη· ἐτρύγησα σμύρνας μου μετὰ ἀρω-
μάτων μου. Πότερον παρεκάλεσάς με καταθῆναι
καὶ φάγειν τοὺς καρπούς; Ἰδοὺ καταθήκα· δός
μοι τοὺς καρπούς· Ὁ μὲν οὖν τῶν Ἰουδαίων λόγος εὐ

lus est : *Adhuc te loquente, dicam : Ecce adsum* 63. Non enim Deus exspectat verba labiis prolata. Et sane Salvator in Evangelio ait : *Scit Deus quorum opus habeatis antequam petatis ab ipso* 64. Ideo ne quasi perfunctorie clamemus in precando ; sed, si ore precaris, precare et mente. Id enim et Paulus aiebat : *Psallum spiritu, psallam et mente* 65. De profundis, inquit alius, clamavi ad te, Domine 66. Quamobrem et mulier in libris Regum, cum clamando precaretur, sacerdos ipsam coercuit, ratus ebriam esse 67 ; et tamen illa cum mente precaretur, optatum consecuta, Samuelem peperit. Quid ergo tu clamas in oratione, ac si Deus non audiat ? Audi eum qui dicit, *Qui plantavit aurem non audiet* 68 ? Nam si tu, quia aures habes, audis, quanto magis aurium opifex ? Ne clamemus itaque ad Dominum precando, quasi Deus non audiat : Deus enim vel silentes audit. Viden' desiderium heatæ illius animæ, quo pacto hortante illa his verbis : *Descendat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum* 69, extemplo et nulla interposita mora Verbum dicat, *Intravi in hortum meum, soror mea sponsa* 70 ? Nihil celerius, ipsa quippe loquente, subito respondit. Viden' quod scriptum est : *Quoniam adhuc te loquente, dicam : Ecce adsum* 71 ? Cum primum enim ipsa hortata est atque dixit, *Descende, o Verbum, in hortum tuum, et comede fructum pomorum tuorum*, subito respondit illi dicens : *Intravi in hortum meum, soror mea sponsa*.

6. Quid est quod sponsam et sororem eandem vocat ? Non enim quivis sponsus sponsam suam sororem nuncupaverit. Hic vero et sororem et sponsam ipsam compellat, scilicet ut ostenderet non esse thalamum carnis voluptuosum. Nam cum sponsam vocat, id agit Verbi causa, quod animam desponsavit. Idipsum enim Paulus ait : *Respondi vos uni tiro, virginem castam exhibere Christo* 72. Cum autem ipsam sororem nuncupat, id ait, propter carnem quam gestavit. Id quippe prophetarum aliquis indicat, hæc de ipso loquens, *Narrabo nomen tuum fratribus meis* 73, Ideo nemo arbitretur sermones hujusmodi carnales esse. Cum enim ipsam heata illa anima hortatur dicens : *Descendat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum*, ubi animam audis, ne unam suspicere animam, sed totum mundum. Quamobrem invitemus ipsum his verbis. *Descende, o Verbum, in hortum tuum, et comede fructum pomorum tuorum*; et ipsum subito respondebit, *Ingressus sum in hortum meum, soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromutibus meis*. Num concitasti me ut descenderem et comederem fructus ? Ecce descendi, da mihi fructus. Judæorum quidem sermo pro uvis spinas statim profert, et pro ficis tribulos.

63 Isa. LIX, 9. 64 Matth. vi, 8. 65 I Cor. XIV, 15. 66 Psal. CXXII, 1. 67 I Reg. I, 14.
68 Psal. XCIII, 9. 69 Cant. v, 1. 70 Ibid. 71 Isa. LIX, 9. 72 II Cor. XI, 2. 73 Psal. XXI, 25.

Quandonam autem ipsi hujusmodi fructus obtulerunt, nisi quando crucifigebatur? Petiit enim potum ex fructibus vineæ, et vini loco obtulerunt illi acetum. Viden' fructum eorum, quo pacto in acetum versus sit? Dicit proinde Salvator, Evocasti me ut descenderem et comederem poma, ecce veni siti-bundus, et acetum mihi obtulisti: veni etiam esuriens ad ficum, et folia solum inveni. Utinam vel folia tantum invenissem, dum ne aridum lignum: ideoque ipsi maledixi. Descendi enim ut comederem fructus pomorum; et cum descendissem, ecce deprehendi sanguinem super sanguine commistum, fornicarios, adulteros et sanguinem innocentem effusum. Inveni vos sculptentes lapides et rem sculptam Deum vocantes, ac demum pro fructibus myrrham reperi, atque tui causa abducor ad mortem. *Descendi ut comederem fructus pomorum*: et ecce propter te loco messis mortem accipio; myrrham meto cum aromatibus. At utinam postquam myrrham pro messe recepi, vel ita tandem salutem nanciscamini, ac scelerum finem faciatis, nec dicitur adversum vos id quod in vicesimo nono psalmo habetur, *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem*? Descendi enim propter te, ac mortem myrrhamque pro messe accepi; ac non solum myrrham, sed etiam cum aromatibus. Quo pacto autem cum aromatibus? Quando enim myrrham messui, scilicet mortem, corpus in monumento depositum fuit: cum resurrexit idem corpus incorruptum, tunc apparuerunt aromata: aromata porro erant incorruptio corporis.

7. Quapropter pulchre sic loquitur: *Myrrham meam messui cum aromatibus meis: comedi panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo*⁷⁵. Viden' Verbum ad omnem ætatem emissum? Quod Judæis quidem utpote infantibus mel et lac in alimentum præbeat; mel et lac cum audis, legem existima; nam ipsis utpote infantibus lac datum est; perfectis vero panis et vinum datum. Solida enim esca est panis atque vinum, scilicet Evangelium. Quamobrem pulchre Salvator ait: *Comedi panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo*. Viden' quo pacto ubique idipsum dicat? Ipsius enim est tam Novum quam Vetus Testamentum. Ideo væ Judæis qui mel et lac comedunt. Similiter et Manichæi panem et vinum edunt; catholica autem Ecclesia illa duo una comedit, panem cum melle, bibitque vinum cum lacte. Et cum panem comedimus, una cum Verbo mel item absumimus. Scriptum item fuit ut agnus in Pascha comederetur. Agnum itaque sumo et cum ipso Verbo manduco; nec agnum solum edo, sed etiam Verbum, quod sicut agnus ad occisionem ductum est. Ideo pulchre dicit: *Comedi panem meum cum melle meo, et bibi vinum meum cum lacte meo*: et subito prosequitur: *Comedite, vicini mei,*

A θέως φέρει ἀντὶ σταφυλῶν ἀκίνθας, καὶ ἀντὶ συκῶν τριβόλους. Πότε δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ τούτους τοὺς καρπούς, εἰ μὴ ὅτε ἐσταυρούτο; Ἥτις γὰρ πεινῆ ἐκ τῶν καρπῶν τῆς ἀμπέλου, καὶ ἀντὶ οἴνου προσήνεγκαν αὐτῷ ἕξος. Ὁρᾷς τὸν καρπὸν αὐτῶν ὅτι ὠξυκε; Λεγέτω τοίνυν ὁ Σωτὴρ· Παρεκάλεσάς με καταθῆναι, καὶ φαγεῖν ἀπὸ τῶν ἀκροδρύων, καὶ ἰδοὺ ἦλθον διψῶν, καὶ ἕξος μοι προσήνεγκας· καὶ ἦλθον πάλιν πεινῶν ἐπὶ τῆν συκῆν, καὶ φύλλα μόνον εὔρον. Εἶθε δὲ κἄν φύλλα μόνον εὔρισκεν, καὶ μὴ τὸ ξύλον ξηρόν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ καταρσάμην αὐτήν. Καταβέθηκα γὰρ φαγεῖν τοὺς καρπούς τῶν ἀκροδρύων, καὶ ἰδοὺ καταβάς εὔρον αἵματα ἐφ' αἵμασιν μισγόμενα, πορνεύοντας καὶ μοιχεύοντας, καὶ αἵματα ἀθῶα ἐκχυνόμενα. Εὔρον ὑμᾶς γλύφοντας λίθους, καὶ θεὸν ὀνομάζοντας· καὶ λοιπὸν ἀντὶ ἀκροδρύων σμύρναν· καὶ εἰς θάνατον ἄγομαι διὰ σέ. *Καταβέθηκα τοῦ φαγεῖν τοὺς καρπούς τῶν ἀκροδρύων*· καὶ ἰδοὺ θάνατον τρυγῶ διὰ σέ· σμύρναν τρυγῶ μετὰ ἀρωμάτων. Ἄλλ' εἶθε τρυγῆσαντός μου τὴν σμύρναν σωθέντες ἦτε καὶ πεπαυμένοι τῶν κακῶν, καὶ μὴ λεγέτω καθ' ὑμῶν ὅτι ἐν τῷ εἰκοστῷ ἐννάτῳ ψαλμῷ λεγόμενον· *Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ ὕμῳ μου ἐν τῷ καταθῆναι με εἰς διασθοράν*; Καταβέθηκα γὰρ διὰ σέ, καὶ θάνατον ἐτρύγησα καὶ σμύρναν· ἀλλ' οὐ μόνον τὴν σμύρναν, ἀλλὰ μετὰ ἀρωμάτων. Πῶς δὲ καὶ μετὰ ἀρωμάτων; Ὅτε γὰρ ἐτρύγησα τὴν σμύρναν, τουτέστι τὸν θάνατον· ὅτε ἐτέθη ἐν τῷ μνημείῳ, καὶ ἀνέστησεν τὸ σῶμα ἀφθαρτον, τότε ἐφάνησαν τὰ ἀρώματα· ἀρώματα δὲ ἦν ἡ ἀφθαρσία τοῦ σώματος.

7. Διὰ τοῦτο καλῶς λέγει· *Ἐτρύγησα σμύρναν μου μετὰ ἀρωμάτων μου· ἔφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου· ἔπιον οἶνόν μου μετὰ γάλακτός μου*. Θεωρεῖς τὸν Λόγον τὸν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν γινόμενον; καὶ τοῖς Ἰουδαίοις νηπίοις οὖσιν διδοὺς τροφήν μέλι καὶ γάλα· μέλι δὲ καὶ γάλα ἐὰν ἀκούσης, τὸν νόμον νόμιζε· ὡς γὰρ νηπίοις αὐτοῖς οὖσιν ἐδόθη τὸ γάλα· τοῖς δὲ τελείοις ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος διδοται· στερεὰ γὰρ ἐστὶ τροφή καὶ ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, τρυπέστι τὸ εὐαγγέλιον. Διὰ τοῦτο τοίνυν καλῶς λέγει ὁ Σωτὴρ· *Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου, ἔπιον οἶνόν μου μετὰ γάλακτός μου*. Θεωρεῖς πῶς πανταχοῦ λέγει; Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ καὶ ἡ Καινὴ καὶ ἡ Παλαιά. Διὰ τοῦτο οὐαὶ τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς τὸ μέλι καὶ γάλα ἐσθίουσιν. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Μανιχαῖοι τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον ἐσθίουσιν· ἡ δὲ Καθολικὴ Ἐκκλησία τὰ δύο ὁμοῦ ἐσθίει, τὸν ἄρτον μετὰ τοῦ μέλιτος, καὶ πίνει τὸν οἶνον μετὰ τοῦ γάλακτος· καὶ ἐσθιόντες μὲν τὸν ἄρτον συναναλίσκομεν τῷ λόγῳ καὶ τὸ μέλι. Καὶ τὸ πρόβατον γέγραπται ἐσθίειν τὸ Πάσχα. Λαμβάνω τὸ πρόβατον καὶ συναναλίσκω αὐτὸ τῷ Λόγῳ· καὶ οὐκ ἐσθίω τὸ πρόβατον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν ἀγόμενον Λόγον. Διὰ τοῦτο καλῶς λέγει· *Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου, καὶ ἔπιον οἶνόν μου μετὰ γάλακτός μου*·

⁷⁵ Psal cxix, 10. ⁷⁶ Cant. v, 1.

καὶ εὐθέως λέγει· Φάγετε, οἱ πλησίον μου, καὶ πίετε, καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί. Ἰδὲ τὸν Σωτῆρα πῶς νηπίοις παραγγέλλει φαγεῖν· τοῖς δὲ μείζοσι λέγει, Καὶ πίετε· τοῖς δὲ τελείοις ἔλεγεν, ὅτι Καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί. Ἀμέλει γε Παῦλος, τέλειος ὢν, καὶ μεμεθυσμένος τὴν θεῖαν ταύτην μέθην, ἔλεγεν· Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν Θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν ὑμῖν. Μὴ νομίσης δὲ αὐτὸν, ὅτι ἀπὸ οἴνου ἦν ἐξισταμένος· αὐτὸς γὰρ παρηγγεῖλε· Μὴ μεθύσκετε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία· ἀλλ', Ὁλίγω οἴνω χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου. Τιμολέω γράφει· εἰ δὲ ἄλλοις παραγγέλλει, πόσω μᾶλλον ἑαυτῷ; Ἐκείνος γὰρ μεμεθυσμένος ἦν καλὴν καὶ θεῖαν ἀπὸ τοῦ Λόγου μέθην. Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς συναριθμηθῆναι μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

A et bibite, inebriamini, fratres ⁷⁶. Vide quo pacto Salvator infantibus præcipiat ut comedant, majoribus dicat, *Et bibite*; perfectis, *Et inebriamini, fratres*. Sane Paulus cum perfectus esset, et divina ista ebrietate plenus, dicebat: *Sive enim mente excedimus Deo, sive sapientes sumus vobis* ⁷⁷. Ne putes autem illum exhausto vino mente excessisse; ipse namque præcepit his verbis: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria* ⁷⁸: sed Timotheo scribit: *Vino modico utere propter stomachum tuum* ⁷⁹. Quod si aliis hoc præcipiat, quanto magis sibiipsi? Ille quippe inebriatus erat bona illa et divina Verbi ebrietate. Faxit autem Deus, ut nos cum illo annumeremur in regno cælorum, in Christo Jesu. Amen.

⁷⁶ Cant. v, 1. ⁷⁷ II Cor. v, 13. ⁷⁸ Ephes. v, 18. ⁷⁹ I Tim. v, 23.

MONITUM

IN SERMONES SIVE COMMENTARIOS IN MATTHÆUM.

An Athanasius sermones, sive commentarios in Matthæum dederit, necne, re ex conjecturis solum ponderata, olim ambigere fas erat, siquidem catenæ in Evangelium Matthæi, Athanasii nonnulla circumferentes, notato solum Athanasii nomine, nec commentaria, nec sermones homiliaeve memorabant. Et quia locorum hujusmodi, quædam erant ex operibus jam censis excerpta, hinc mihi suboluit cætera, quæ in editis non exstabant ex amissis sancti Doctoris operibus deprompta fuisse. Jam vero omnis suspicandi vel ambigendi causa levatur: in codicibus enim cum Italicis tum Gallicis, in quos sub hæc incidimus, commentaria et sermones Athanasii in Matthæum diserte memorata deprehendimus; imo etiam ex sermone sexto et nono ad manuscriptorum fidem non pauca damus. Nec mirum, quod hæc commentaria, modo ἐρμηνεῖαι, sive interpretationes, modo λόγοι sive sermones, aut melius libri vocitentur. Hic enim mos Græcorum est, ut proluxa operu et συντάγματα, in λόγους, sive libros distribuunt. Qua ratione illa in Matthæum interpretatio in multos libros sive sermones distincta fuit. Et vero videmus in sequentibus, ex τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου λόγον σ', ex interpretatione Evangelii secundum Matthæum sermonem sextum afferri. Quæ sane commonstrant iis vocibus, ἐρμηνεία et λόγος, quæ Athanasii interpretationibus præmittuntur, idem significari opus.

Horum itaque commentariorum jam fragmenta aliquot ex manuscriptis et catenis sub finem Athanasii operibus edidimus, sed plerumque manca et lacera. Cum porro multa plura, inobservata pridem ex manuscriptis nuper accesserint, ad nativum ordinem omnia restitimus. Fateorque tamen me, quia compendio studere solem, aliquandiu hæsisse, num isthæc recens eruta tantum, prætermittis aliis jam editis, se junctim ederem; et lectorem subinde ad jam edita remitterem. At tum amicorum suasu, tum meo consilio ac nutu, importunum scrupulum abegi; sive quia non satis cautum lectoris oculo videbatur, si ad varia identidem loca, non enim simul omnia, inter legendum amandaretur; sive præsertim quia pauca illa jam publicata, ut plurimum initio, medio et fine mutila sunt, ac interdum duplo triploque auctiora ex manuscriptis prodeunt.

Quia vero solent, quæ peregrinis in locis exstant, peregrinum olere, fatemur nos de fragmento ex Athanasii commentario avulso, De novem insanabilibus morbis Herodis, ac inter Athanasiana, quo fors tulerat conjecto, aliquando dubitasse. Verum ubi, proprio in loco positum, conferre licuit cum aliis in Matthæum interpretationibus eandem in eo facile Athanasii manum agnovimus. Quæ porro hic de novem Herodis morbis narrat, ex Josepho ad verbum pene mutuatus est: aliaque de Herodis natalibus erudite ex eodem Josepho et ex Africano edisserit.

Alius fortasse suboritur scrupulus, quod ad interpretationem illius, « Beati mundo corde ^{80.81}, » Athanasius illud Jobi, « Nemo mundus a sorde, etiamsi unius diei vita ejus sit super terram ⁸², » de sordibus corporeis in-

^{80.81} Matth. v, 8. ⁸² Job xiv, 4.

intelligendum pugnet, negetque contra hæreticorum quorundam (sic ille) opinionem, infantium animis sordes, sive peccata inesse. Verum, ut ipse nec obscure interpretatur, de sordibus sive peccatis actualibus, ut vocant, agitur, quæ inesse pueris nemo sanus dixerit. Quod si quis reponat, cur Jobi dictum ad peccatum originale non referat Athanasius, huic regram, Athanasium et si qui alii affinia locuti sunt, pro sordibus animæ propriis, delicta solum a quolibet homine admissa habuisse; neque tamen ignorasse, ex Adami lapsu, universos ejus posteros, debitum mortis tam animæ quam corporis contraxisse. Et alias non integer locus est, sed mutilus: quod si exstarent omnia, haud dubie hanc Athanasii mentem esse ex serie deprehenderemus. De his pluribus in præfatione.

Hic porro præclara multa occurrunt contra fatum et genethliacos; de abdicandis episcopis, presbyteris & diaconis improbe se gerentibus: de mysteriorum Christi sive sacra Eucharistiæ distributione per diaconum agenda: qui intelligendum sit illud: Blasphemia in Filium hominis remittetur, in Spiritum sanctum sc̄cus: contra eos qui lunam inter numina censerent, quo ævum Athanasianum indicatur, quando multiplicium deorum error adhuc vigeat in orbe, Et his similia bene multa.

Quo tempore autem hæc commentaria edita fuerint, non nisi ex loco illo augurari licet ubi sanctus Doctor arguit Apollinarianum impietatis. Nam uti ex ipsius Athanasii in synodo Antiochena, anno 362, testimonio, nec non ex Procli loco in synodo Constantinopolitana exploratum est; postremis solum vitæ annis Athanasius cum Apollinario in apertum bellum prorupit, eumque ut hæresiarcham per hominum ora traduxit. Fortasse dici posset etiam Athanasium, cum hæc commentaria prius edidisset, clausulam illam in Apollinarianum postea adjunxisse; quam rem non semel præstitisse sanctum Doctorem docuimus alias.

EX SERMONIBUS SIVE COMMENTARIIS IN EVANGELIUM MATTHÆI.

Liber generationis Jesu Christi.

Et sacerdos et rex Christus erat: sacerdos quidem, ut qui se obtulerit hostiam pro omnibus; rex vero, ut qui adversus peccatum et mortem renaverit.

Generaciones quatuordecim.

Quæ causa est cur cum in hisce generationibus duodecim tantum personæ comparcant, quatuordecim tamen generationes inveniantur⁸⁶? Pro persona, arbitror, evangelista transmigrationem posuit; et pro alia persona, Christum.

Athanasii Alexandrini liber interpretationis Evangelii secundum Matthæum.

Vidimus enim stellam ejus in oriente⁸⁷. Si pro singulis hominibus stella in cælo esset, quare tertia die cælum infinitis innumerisque stellis repletum est cum tamen Adam sexta die efformatus sit?

Et interjectis quibusdam ex Chrysostomo.

Quod autem neque fatum, neque genesis, id est ortus hora, neque cursus astrorum nostra dirigant, vel hinc palam est. Nam si inde omnia gesta pendant, non ex hominum voluntate et electione, cur furti reum domesticum verberas? quid causæ est quod adulteram uxorem ad tribunal trahas? quare de improbis factis pudore suffunderis? quid est quod contumeliosa verba non feras; sed si quis te mæchum aut fornicatorem, aut ebriosum, aut quid simile appellat, id contumeliam vocas? Nam si peccatum non ex sententia prodiret tua, neque crimen

⁸⁶ Matth. 1, 17. ⁸⁷ Matth. 11, 2.

(4) Edit. Athan., p. 1006, ex catena a P. Possino edita in *Matthæum*.

A Βιβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(4) Καὶ ἱερεὺς καὶ βασιλεὺς ὁ Χριστὸς ἐτύχωνεν· ἱερεὺς μὲν ὡς ἑαυτὸν προσαγαγὼν θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν, βασιλεὺς δὲ ὡς κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ θανάτου βασιλεύσας.

Γενεαὶ δεκατέσσαρες

Καὶ πῶς ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν γενεῶν, δώδεκα προσώπων κειμένων, δεκατέσσαρες γενεαὶ εὕρισκονται; Οἶμαι, ὅτι καὶ τὴν μετοικεσίαν αὐτῆν ἀντὶ προσώπου ὁ εὐαγγελιστὴς τέθεικε· καὶ ἀντὶ τῆς ἐτέρας δὲ τῶν Χριστόν.

(5) Ἀθανασίου Ἀλεξανδ. βιβλος τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγ.

Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ. Εἰ δὲ ἦν καθ' ἑκάστον ἀνθρώπων ἀστὴρ ἐν τῷ οὐρανῷ, πῶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ οὐρανὸς κατέγεμε τῶν ἀπείρων καὶ ἀναριθμῶν ἀστρων, τοῦ Ἀδάμ πλασθέντος τῇ 5^ῃ ἡμέρᾳ.

Ὅτι γὰρ οὔτε εἰμαρμένη, οὔτε γενέσεις, οὔτε δρόμος ἀστέρων τὰ καθ' ἡμᾶς διοικεῖ, ἐνεῦθεν δῆλον. Εἰ γὰρ ἐκεῖθεν ἤρτηται τὰ γινόμενα πάντα, καὶ οὐ τῆς προκαίσεως τῶν ἀνθρώπων, τίνας ἔνεκεν μαστιγᾶς τὸν οἰκίτην καλοσόφα; τίνας ἔνεκεν μοιχευθεῖσαν τὴν γυναῖκα εἰς δικαστήριον ἔλκεις; τίνας ἔνεκεν αἰσχρῆ πονηρᾷ πράττων; τίνο; ἔνεκεν οὐδὲ τὰ ῥήματα φέρεις ἐνεδιζόμενα· ἀλλ' εἴαν τίς σε καλέσῃ μοιχόν, ἢ πόρνον, ἢ μέθυσον, ἢ τι τοιοῦτον, ὕβριν τὸ πρᾶγμα καλεῖς; Εἰ γὰρ μὴ τῆς σῆς γνώμης τὸ ἀμαρτάνειν, οὔτε ἔγκλημα τὸ γινόμενον, οὔτε

(5) Ex codice Regio 1995, x sæculi fol., 42.

ὑβρις τὸ λεγόμενον. Νῦν δὲ καὶ δι' ὧν τοῖς ἀμαρτάνουσι οὐ συγγινώσκεις, καὶ δι' ὧν αὐτοὶ αἰσχύνῃ τὰ κακὰ πράττων, καὶ λανθάνειν σπουδάζεις, καὶ δι' ὧν τοὺς ταῦτά σοι προσφέροντας ὑβριστὰς νομίζεις· διὰ πάντων ὁμολογεῖς, ὅτι οὐκ ἀνάγκη δέδεταί τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ προαιρέσεως ἐλευθερία τετιμηται. Τοῖς γοῦν ἀνάγκη συνεχομένοις συγγινώσκεις οἷδαμεν· καὶ ὑπὸ δαίμονός τινος ὀχλοῦμενός τις τὸν χιτῶνα διαβρήξῃ τὸν ἡμέτερον, ἢ πληγὰς ἐπενέγκῃ, οὐ μόνον οὐκ ὀνειδιζόμεν, ἀλλὰ καὶ ἐλευθέρω καὶ συγγινώσκωμεν. Τί δὴ ποτε; ὅτι οὐχὶ τῆς προαιρέσεως ἐλευθερία, ἀλλ' ἡ τοῦ δαίμονος βία εἰργάσατο ταῦτα. Ὡστε, εἰ καὶ τὰ ἄλλα ἀμαρτήματα ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς κατὰ τὴν εἰμαρμένην ἐγίνοντο, συνέγνωμεν ἂν· ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάγκης, διὰ τοῦτο οὐ συγγινώσκομεν, οὔτε δεσπόται οἰκέταις, οὔτε ἄνδρες γυναίξιν, οὔτε γυναίξες ἀνδράσιν, οὔτε διδάσκαλοι μαθηταῖς, οὔτε πατέρες παισιν, οὔτε ἄρχοντες ἀρχομένοις· ἀλλὰ πικροὶ τῶν τετολημμένων ἐξετασταὶ καὶ τιμωροὶ γινόμεθα, καὶ δικαστήρια καταλαμβάνομεν. καὶ πληγαὶς ὑποβάλλομεν, καὶ ἐπιτιμήσει χρώμεθα, καὶ πάντα πράττομεν ὅπως ἀπαλλάξωμεν αὐτοὺς τῶν κακῶν.

(6) Τὸ, Ἠλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ, σημεῖον τῆς τῶν μάγων ἐπιεικείας καὶ πίστεως. Οἱ γὰρ τοιοῦτον διάστημα διανύσαντες διὰ τὸ προσκυνῆσαι τὸν Χριστὸν, τί οὐκ ἂν ἐποίησαν, εἰ ἐν τῇ ἐκείνων χώρᾳ τὸ τοιοῦτον μυστήριον γεγένητο; Ἀποδεχτοὶ οὖν οἱ ἄνδρες τῆς πίστεως, καὶ ἐπαινετοὶ τῆς ἀρετῆς κατὰ πάντα τρόπον.

Ἐθανασίου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς κατὰ Ματθαῖον ἐρμηνείας.

Περὶ τῶν ἐννέα ἀνιάτων παθῶν τῆς τοῦ Ἡρώδου τελευτῆς.

(Vide tom. II, col. 1251.)

(7) Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον.

Οὗτος ὁ λόγος Ἐλεγγός ἐστιν ἀκριδῆς τῆς τοῦ Ἀπολλιναρίου ἀθεότητος, εἰπόντος μὴ λαθεῖν τὸν Χριστὸν ψυχὴν νοεράν, ἀλλ' εἶναι σῶμα μόνον ἀνεψυχῆς καὶ λόγου.

(8) Ἡ δὲ τροφή ἦν ἀκριδες καὶ μέλι ἀγριον. Ὅτι δὲ καὶ ἡ βοτάνη τις ἐστὶν ἀκρις λεγομένη, ὁ Σολομῶν ἡμᾶς διδάσκει λέγων· Ἀρθήσει τὸ ἀμύγδαλον, καὶ παχυνθήσεται ἡ ἀκρις. Ἄλλ' οὐδὲ πῶς τις ἐστὶ τὸ μέλι ἀγριον, ἀλλὰ μέλι θνῶτος ἀγριον, πικρότατον θν, καὶ πάσῃ γεύσει πολέμιον.

Τὸ, Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι καθαρῶς ὑμᾶς· διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ, ὃς καὶ ἀφίεναι ἀμαρτίας ἐξουσίαν ἔχει.

⁸⁸ Matth. II, 20. ⁸⁹ Matth. III, 4. ⁹⁰ Eccl. XII, 5.

(6) Edit. Athan., p. 1006, ex Possini catena in *Matthæum*.

(7) *Ibid.*

A id egisse, neque contumelia esset id prædicari. Nunc porro cum peccantibus non ignoscas, eum improba gerendo te pudeat, cum latere studeas, cum eos qui talia tibi proferunt pro contumeliosis habebas; sane fateris ex his omnibus, hæc nostra non necessitate quadam colligari, sed voluntatis libertate honorata esse. Iis sane qui necessitate tenentur, ignoscere solemus: ac si quis, compellente dæmonio, tunicam discindat nostram, aut plagas inferat, non solum illi non exprobramus, sed misericordia moi ignoscimus ipsi. Cur hoc? quia non ex voluntatis arbitrio, sed dæmonis impulsu id egit. Itaque si alia quoque peccata ex necessitate a fato inducta admitterentur, veniam daremus utique: quia vero scimus ea non ex necessitate provenire; ideo non parcimus, non domini domesticis, non viri uxoribus, non uxores viris, non magistri discipulis, non patres filiis, non principes subditis; sed acerbi facinorum inquisitores, et ultores sumus; tribunalia adimus, plagis subjicimus, et castigatione utimur: nihilque non agimus ut a malis nos eripiamus.

Illud, *Venimus adorare eum*, magorum probitatis atque fidei signum est. Qui enim tantum itineris intervallum Christi adorandi gratia confecerunt, quid non facturi erant si in sua regione tantum mysterium editum fuisset? Commendandi itaque viri hujusmodi sunt propter fidem suam, atque omnino virtutis suæ causa laudandi.

C Athanasii Alexandrini ex interpretatione in *Matthæum*.

De novem insanabilibus morbis, quibus Herodes afflictus interiit.

Surgens accipe puerum ⁸⁸.

Hæc loquendi ratio probe arguit Apollinarium impietatis: qui dixit, Christum non accepisse animam intelligendi vi præditam; sed solum corpus sine anima et ratione exstitisse.

Cibus autem ejus erant acridæ, et mel silvestre ⁸⁹.

D Quod herbæ genus quoddam sit *acris* dictum, id nos Salomon edocet his verbis: *Florebit amygdalum, et coagulabitur acris* ⁹⁰. Sed mel illud silvestre, non herba, sed mel revera silvestre, acerbissimum ac gustui ingrattissimum est.

Illud: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto* ⁹¹, id denotat, quod ipse vos purgaturus sit: quia scilicet id præstare non valet Joannis baptisma; sed Christi, qui etiam remittendi peccata potestatem habet.

⁹¹ Matth. III, 11.

(8) Eadem hujus vocis, *ἀκρις*, interpretationem videsis apud Isidorum Pcl., l. I, ep. 142 fusius enarratam.

Si *Filius Dei es* ⁶⁵. Qui ad singulas tentationes ita diabolus interrogat: Si *Filius Dei es*? Id nimirum ait ad eorum similitudinem, quæ jam olim in paradiso dixit: Adamum enim sic alloquitur: *Qua die comederitis, aperientur oculi vestri* ⁶⁶; quo ostendit illis, se a Deo fuisse deceptos. Quamobrem hic quoque ad singula dicta assidue repetit, Si *Filius Dei es*; id est, si vox quæ te Filium vocavit vera est, quare non confirmas eam, agendo quæ tibi dico?

Docens in synagogis eorum ⁶⁶. Palam Christus et cum fiducia docet; ut credant illi (Judæi) doctrinam suam non esse legi contrariam. Quod scilicet maxime omnium Judæos in furorem adversus eum concitabat.

Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam ⁶⁷. Esurientes ac sitientes justitiam dicit eos, qui alacri ac fervido animo justitiam exercent. *Saturabuntur* enim, ait, et in hac vita, eo quod paucis contenti sint; multoque magis in futura, utpote cum Christo semper versaturi, ubi neque dolor neque luctus erit.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt ⁶⁸. Quia quisquis omni cupiditatis affectione cor suum purgavit, propria in pulchritudine divinæ naturæ videt imaginem. Aptā enim est animæ puritas ad Deum per seipsam speculandum [*sive, in seipsa exprimendum*].

Athanasii Alexandrini.

Ex sermone sexto interpretationis in Evangelium Matthæi, in illud: *Nemo mundus a sorde, etiamsi unius diei fuerit vita ejus super terram* ⁶⁷.

At ignorant sane hæretici illud, *Nemo mundus a sorde, etiamsi unius diei fuerit vita ejus*, de naturali sorde quam ex utero matris egressus infans secum affert, dictum fuisse. Quamobrem ait legislator Moyses ⁶⁸, mulierem enixam immundam esse, pro masculo quadraginta diebus, pro femina, octoginta, ob majorem scilicet naturæ humiditatem. Quod si non ita esset ut lex Moysiæ effert, vel ex ipsa naturæ ratione argumenta adversum mutuari ceret, Quod enim peccatum admittere infans valeat, cujus vita unius diei fuerit? Adulterium? minime gentium, cum non in voluptate vigeat. Fornicationem? nihilo magis, cum non sit talis concupiscentiæ capax. Cædem? At mortifera tela gestare nequit. Perjurium? sed articulatim vociferari non valet. Avaritiam? sed neque alienam novit pecuniam, neque suam. Ino etiam injuriarum proreus immemores parvuli sunt; nam donec ad virilem ætatem pervenerint, verberati precantur, atque pulsī non sese vindicant. Unde et Dominus iis qui in se credunt ait: *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælo-*

⁶⁵ Matth. iv, 5. ⁶⁶ Gen. iii, 4. ⁶⁷ Matth. iv, 23. ⁶⁸ Levit. xii, 2-5.

ΕΙ ΥΙΟΣ ΕΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. Διὰ τί καθ' ἑκάστην πείραν τοῦτο ἐρωτᾷ τὸν Χριστὸν ὁ διάβολος, λέγων· *ΕΙ ΥΙΟΣ ΕΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*; Καθ' ὁμοιότητα τοῖς πρότερον αὐτῷ λελεγμένοις ἐν τῷ παραδείσῳ ταῦτα φθέγγεται. Εἶπε γὰρ πρὸς τὸν Ἀδὰμ· Ἦ δ' ἄν ἡμέρα φάγητε, διανοιχθῆσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί· δεικνύων αὐτοῖς δῆθεν, ὡς ἡπατημένοι εἰσὶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Διὸ καὶ συνεχῶς ἐπιφέρει ἐνταῦθα καθ' ἕκαστον τῶν ἑαυτοῦ λόγων, τὸ, *ΕΙ ΥΙΟΣ ΕΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*, τουτέστιν, εἰ ἡ φωνὴ ἀληθὴς ἐστὶν ἡ καλέσασά σε Υἱόν, τί οὐ ταύτην βεβαίως τῷ πράττειν ἄ σοι λέγω;

Διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν. Φανερῶς ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ παρήρησις διδάσκει· ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι ἄ διδάσκει, οὐκ ἐναντία τυγχάνει τῷ νόμῳ· ὁ δὲ καὶ τοὺς Ἰουδαίους μᾶλλον ἐξέμηνε κατ' αὐτοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην. Πεινῶντας καὶ διψῶντας τὴν δικαιοσύνην λέγει τοὺς μετὰ προθυμίας καὶ ὁρέξεως τὴν δικαιοσύνην ποιοῦντας. *Χορτασθῆσονται* γὰρ, φησί, καὶ ἐνταῦθα ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενοι· πολλῶ δὲ πλέον ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, ὡς ἀεὶ μετὰ Χριστοῦ διάγοντες· ἐνθα οὔτε λύπη οὔτε στεναγμὸς ἐστὶν.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ Θεὸν ὄψονται. Ὅτι ὁ πάσης ἐμπαθοῦς διαθέσεως τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀποκαθάρας ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τῆς θείας φύσεως καθορᾷ τὴν εἰκόνα. Ἰκανὴ γὰρ ἡ τῆς ψυχῆς καθαρότης ἐστὶ τὸν Θεὸν δι' ἑαυτῆς κατοπτρίζεσθαι.

Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

C

(9) Περὶ τοῦ, *Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βλος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, τῆς ἑρμηλείας τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου λόγου 5'.*

Ἄλλ' οὔτε Ἰσασίν οἱ αἰρετικοὶ τὸ, *Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ' ἄν μία ἡμέρα ὁ βλος αὐτοῦ*· ὅτι ἐβρέθη περὶ τοῦ φυσικοῦ ῥύπου, ὃ ἐπικομιζέται τὸ βρέφος ἐξερχόμενον ἐκ τῆς νηδύος τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Διὸ καὶ ὁ νομογράφος Μωϋσῆς ἐφη τὴν τίκτουςαν γυναῖκα εἶναι ἀκάθαρτον, ἐπὶ μὲν τῷ ἄρρηνι μ' ἡμέραις, ἐπὶ δὲ τῷ θήλει π' διὰ τὸ ὑγρότερον τῆς φύσεως. Εἰ δὲ οὐκ ἐστὶν οὕτως ὡς ἔχει ὁ νόμος Μωϋσεως, καὶ ἡ φυσικὴ ἀκολουθία δώσει λόγον ἕξεναντίας· ποίαν δύναται ποιῆσαι τὸ παιδίον ἀμαρτίαν, οὐ μία ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ; Μοιχεῖαν; οὐ πάντως· οὐ γὰρ ἀκμάζει ἐν τῇ ἡδονῇ. Πορνεῖαν; οὐδὲ οὕτως, ὅνα ἐκτὸς τῆς τοιαύτης ὁρέξεως. Φόνον; ἀλλ' ἀμνηχανεῖ βαστάσαι ὄπλον θανάτου. Ἐπιπορήσαι; ἀλλὰ τῶς λέιπεται τῆς ἐνάθρου φωνῆς. Πλεονεκτῆσαι; ἀλλ' οὐκ ἔχει γινῶσιν τῶν ἀλλοτριῶν χρημάτων, ἀλλ' οὔτε τῶν ἰδίων. Τῆς δὲ ἀνεξικακίας εἰσὶ πεπληρωμένα τὰ νηπια· ἔως γὰρ ἀνδροθῶσι, καὶ τυπτόμενα παρακαλεῖ, καὶ διοκόμενα οὐκ ἀμύνεται. Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ἐφη τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· Ἐάν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐπει

⁶⁵ Matth. v, 6. ⁶⁶ Matth. 8. ⁶⁷ Job xiv, 4.

(9) Ex codice Regio 1993, x sæculi, f. 319.

ὄν τούτων τῶν ἀμαρτημάτων τὰ βρέφη ἀμύητα ὑπάρχει, ποίαν ἀμαρτίαν ἔχει τὸ ἀνθημερινὸν παιδίον, εἰ μὴ καθὼς ἔφημεν τὸν σωματικὸν ρύπον· οὕτε μὴν ὁ λέγων ἔφη· Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ἀμαρτίας, ἀλλ' ἀπὸ ρύπου.

(10) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Πῶς νοητέον τὸ, Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Μοιχεύει γυναῖκα τῇ καρδίᾳ ἐκεῖνος, ὁ συνδιαθήμενος τῇ πράξει, ἀπεκάλυψε δὲ τὸν τοιοῦτον, ἢ τόπος, ἢ χρόνος, ἢ φόβος τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων. Ὅτι δὲ πολλοὶ, μὴ δρᾶσαντες τὴν ἀσέβειαν, ὡς μοιχοὶ ἐκολάσθησαν, βραδίως ἐστὶ τοὺς πάντας πληροφωρηθῆναι ἐκ τοῦ Ὀλοφένου. Σπεύδοντος γὰρ δρᾶσαι τὸ μύσος, ἢ Ἰουδίθ, ὡς νόμος δικαιοσύνης, σπασαμένη τὸ ξίφος ἀπέτεμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ἐπικαλεσαμένη εἰς βοήθειαν καὶ ὑπερασπισμὸν τὸν δοτῆρα τῶν νόμων Θεὸν, καὶ συναργὸν τῆς σωφροσύνης. Ὁσαύτως καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι, εἰρηκότες τῇ Σωσάννῃ, Ἰδοὺ ἐν ἐπιθυμίᾳ σου ἔσμεν, καί περ τοῦτο μὴ πράξαντες, ὡς μοιχοὶ ἐκολάσθησαν, καὶ τὴν ζημίαν ἔσχον θάνατον. Ἐὰν οὖν καὶ ἄρτι τίς ἐστι τοιοῦτος, ἀκόλαστος, ἀκρατής, ἐπιθυμῶν ἀλλοτρῶν γυναικῶν, κατὰ διάνοιαν μοιχεύει· ὁ γὰρ ἡγεμονεύων τῶν παθῶν, καθαρεύων ἀπὸ ὀφλήματος, ἀπὸ αἰσχρολογίας, οὗτος οὐκ ἐστὶ μοιχὸς, ἀλλὰ παθοκρατορικὸς ἀνιστέλλων τὸ ἐπαχθὲς τῆς ἡδονῆς τῷ θεϊκῷ φόβῳ ὡς κῆμα θαλάσσιον ἀνακοπτόμενον ὑπὸ ἰσχυρᾶς καὶ στερᾶς πέτρας.

(11) *Ei δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίξει σε, ἔξελε αὐτόν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. Βαδίζοντες τὴν ἀπλανῆ καὶ ζωηφόρον ὁδόν, ὀφθαλμὸν μὲν ἐκκόψωμεν σκανδαλίζοντα· μὴ τὸν αἰσθητόν (12)· καὶ γὰρ πηροὶ μοιχοί· ἀλλὰ τὸν νοητόν. Οἷον ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος, οἱ ὄντες ὀφθαλμοὶ τῆς Ἐκκλησίας, κακῶς ἀναστρέφονται, καὶ σκανδαλίζωσι τὸν λαόν, χρὴ αὐτούς ἐκβάλλεσθαι. Συμφέρον γὰρ ἐστὶν ἀνευ αὐτῶν συναθροίζεσθαι εἰς εὐκτήριον οἶκον, ἢ μετ' αὐτοὺς ἐμβληθῆναι, ὡς μετὰ Ἀννα καὶ Καϊάφα, εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ χεὶρ, ὁ διάκονος, ἐὰν ἀναξίως τι πράττει, χωριζέσθω τοῦ θυσιαστηρίου (13). Ὁ δὲ ποῦς, ὁ ὑπὸ πρῆτης, ἐὰν κακῶς τρέχη εἰς τὸ ψεῦδος, καὶ τὴν λῆψιν τῶν χρημάτων κατὰ τὸν Γιεζῆ, δεῖ καὶ τοῦτον τῆς λειτουργίας ἀποξενούσθαι ὡς χαλεπὸν καὶ ἀσύνητον ἄνθρωπον· ἵνα ἡ Ἐκκλησία ἀσκανδαλίστεως συναγομένη διαφυλαχθῆσεται.*

(14) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Βιβλίον τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.

Προσέχετε δὲ τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ πικεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεασθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πα-

⁶⁰ Matth. xviii, 3. ⁷⁰ Matth. v, 28. ⁷¹ Dan. 15, 20. ⁷² Matth. v, 29. ⁷³ IV. Reg. v, 20-25.

⁷⁴ Matth. vi, 1.

(10) Edit. Athan. ex codice Barociano, p. 1026.

(11) Edit. Athan., p. 1027, ex codice Vaticano 392. Verum auctiora et emendatiora prodeunt ex codice Reg. 1993, f. 320, et ex cod. Colbert. 504.

(12) Hæc desunt in edit., sed habentur in mss.

A rum⁶⁹. Cum itaque delictorum hujusmodi prorsus imperiti parvuli sint; quod, quæso, peccatum admittat puerulus ipsa die natus, nisi, uti diximus, corpoream sordem? Neque enim ita dicitur, *Nemo mundus a peccato, sed, a sorde.*

Athanasii Alexandrini.

Quo pacto intelligendum illud: *Qui respicit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*⁷⁰.

Mæchatur corde cum muliere, qui perficiendo operi consensit; sed ab illicito et pravo congressu, aut loco, aut tempore, aut metu Romanarum legum coercitus est. Quod autem multi, qui exterius in peccatum non proruperunt, quasi mæchi supplicio affecti fuerint, omnibus palam facere in promptu est ex Holopherne. Nam cum sædum opus peragere gestiret, Judith, cœu lex quædam justitiæ, districto gladio caput ejus absceidit, invocato prius ad opem et patrocinium legum datore et continentæ opitulatore Deo. Eodem quoque modo senes duo, cum Susannæ dixissent: *Ecce in concupiscentia tui sumus*⁷¹, etiamsi facinus non perpetrassent, ut mæchi plexi ac morte mulctati sunt. Si hoc ergo tempore quispiam sit hujusmodi, intemperans, lascivus, alienas uxores appetens, is animo fornicatur. Nam qui in affectus suos imperium habet, a quovis delicto purus et ab obscenis dictis, hic mæchus non est, sed cupiditatis victor; quippe qui voluptatis impetum divino metu, quasi decumanum maris fluctuum a solida et firma petra repressum, coercet.

*Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te*⁷², et cætera. Incedentes autem in via nulli errori obnoxia et vivifica, oculus eruamus si nobis offendiculus sit; non quidem sensilem illum, nam cæci quoque mæchi sunt, sed spiritualem; ut si, verbi causa, episcopus et presbyter, qui sunt Ecclesiæ oculi, improbe versentur, et populo lapsus occasio sint, abjiciendos oportet. Præstat enim in domo orationis, remotis illis, conventus agere, quæ, velut cum Anna et Caïpha, cum eis injici in gehennam ignis. Similiter si diaconus, qui pro manu habetur, indignum quid egerit, ab altari segregetur. Minister vero qui pro pede reputatur, si improbe ad mendacium, et ad munera, ut Giezi⁷³, accipienda decurrat; hunc quoque opus est, ut pravum et imprudentem hominem, a ministerio submovere; ut Ecclesia sine offensione congregata servetur.

Athanasii Alexandrini

Ex libro interpretationis in S. Evangelium.

Attendite ne eleemosynam vestram facialis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioqui mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cælis est⁷⁴.

(15) Quæ sequuntur ad finem usque ex mss. de-prompta, desiderantur in edit.

(14) Hæc prodeunt ex cod. Reg. 1993, X sæculi f. 134, longe auctiora iis quæ in edito leguntur, p. 503.

Fortatur itaque nos Unigenitus, ut ne eleemosynam faciamus coram hominibus; non ut cunctemur fratres nos tros fovere, ac egenis bene facere; sed ut ne, vane laudis appetitum Pharisaicorum exemplo, praesentem gloriam aucupemur: sed potius mercedem fidelis et accuratae eleemosynae a Deo in futuro expectemus, qui non tantum de munere delectatur, quantum de opima et bona largientis voluntate, ut ex inopis viduae, quae duo minuta in gazophylacium misit, exemplo ediscere valemus.

Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Id est, voluntates carnis Spiritus sancti consilium ne noverint. Qui vero fieri potest, ut dum quis facit eleemosynam, manus ejus sinistra in partem operis ac beneficii non veniat? Oportet enim ambas manus se invicem in praestando beneficio prorsus juvare. Nam lava manu pecuniam sive crumenam tenente, dextera bonum semen in agro cordis pauperum spargit, ut spicam metat, non culmo haerentem; sed vitam sempiternam et immortalem in cruce suspensam. Non vult autem Unigenitus sinistras carnalesque cogitationes scire quid faciat manus dexterae sancti Spiritus, ne forte bono proposito et opimae voluntati aversentur dicentes: Opus nobis est ad multos annos cibos sumptusque curare, vestes varias, ornatas domos, argenteum scrinium, depositum aureum, mancipia ad ministerium, vicos et agros ad proventus. Dextrae enim partes sancti Spiritus nihil horum omnino curant vel concupiscunt, huic Dominicae voci fidem habentes: *Quærite primum regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis*⁷⁸. Sic certe non noverit sinistra quid faciat dextera. Cum enim mens puro Deo placendi desiderio affecta, totisque nitens viribus ne ab officio recedat, legitime decertat; tunc sane nullius neque membri alicujus recordatur, nisi ejus quod ad praesens opus usu veniat; haud secus atque artifex, qui quovis tempore sibi necessarium instrumentum respicit. Insuper, si nulla incredulitatis in fide ratio subsit, nec lux possit esse tenebrarum causa, nec cum Christo diabolus commonstrari valeat; manifestum sane est neque cum ratione esse posse, id quod rationi omnino contrarium est. Quod si cum ratione prorsus esse non possit id quod est rationi contrarium; qui ad virtutum rationem evehctus est, situm rationi contrarium nescit, sed unam virtutem cognoscit; atque ideo neque dexteram quoad excessum, neque sinistram quoad defectum novit. Utrobique enim occurrit quod rationi aperte contrarium est.

*Orantes autem ne multum loquamini*⁷⁹. Longas hic orationes, sed non frequentes aversatur. Jubet enim sine intermissione orare.

⁷⁸ Matth. vi 33. ⁷⁹ Matth. vi, 7.

Ἡ τριῶν τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Συμβουλευεὶ δὲ ἡμῖν ὁ Μονογενὴς μὴ ποιῆν τὴν ἐλεημοσύνην ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· οὐχ ἵνα μέλλωμεν περιστέλλεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς ἐν τῷ εὖ ποιῆν τοῖς δεομένοις· ἀλλ' ἵνα μὴ μέλλωμεν θηρῶμεν παρούσαν δόξαν κατὰ τοὺς κενόδοξους Φαρισαίους· ἐκδέχεσθαι δὲ μᾶλλον παρὰ Θεοῦ τὴν ἀμοιβὴν ἐν τῷ μέλλοντι τῆς πιστῆς καὶ περισπουδᾶστον ἐλεημοσύνης, ἕς καὶ χεῖρει οὐ τοσοῦτον ἐπὶ τῷ δόματι, ὅσον ἐπὶ τῇ πλουσίᾳ καὶ ἀγαθῇ προαιρέσει τοῦ μεταδιδόντος, ὡς ἔστι πληροφορηθῆναι ἐκ τῆς πενιχρῆς χήρας βαλοῦστος τὰ δύο λεπτά εἰς τὸ γαζοφυλάκιον.

Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνῶτω, φωνῶν, ἢ ἀριστερὰ χεῖρ τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ. Τουτέστι μὴ εἰδέναι τὰ τῆς σαρκὸς θελήματα τὴν σκέψιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πῶς δὲ καὶ οἶόν τέ ἐστι τοῦ ποιούντος τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν ἀριστερὰν χεῖρα μὴ συνεργεῖν εἰς τὸ ἔργον τῆς εὐποιίας; Χρὴ γὰρ παντὶ πάντως τὰς ἐκατέρας χεῖρας συνεργεῖν ἀλληλίας εἰς τὴν εὐποιάν. Τῆς γὰρ ἀριστερῆς χεῖρὸς κατεχούσης τὸ χρῆμα, ἦτοι τὸ βαλάντιον, ἡ δεξιὰ χεῖρ σπείρει τὸν καλὸν σπῆρον εἰς τὴν χώραν τῆς καρδίας τῶν ἰσθητῶν, ἵνα θερίτη στάχυν μὴ καλάμη προσαναταμένον, ἀλλὰ τὴν προρητημένην τῷ σταυρῷ αἰδίου καὶ ἀθάνατον ζωὴν. Οὐ βούλεται δὲ ὁ Μονογενὴς εἰδέναι τοὺς σαρκικούς λογισμούς τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ χεῖρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα μὴ ποτε τῇ ἀγαθῇ προθέσει καὶ τῇ πλουσίᾳ προαιρέσει προσεμποδίῃσιν λέγοντες· Ὑπείλομεν ἔχειν πολλῶν ἐτῶν τροφὴν καὶ ἀναλώματα. ἱμάτια διάφορα, οἴκους κεκαλλωπισμένους, παράθεσιν ἀργυρέαν, χρυσίον ἐναπόθετον, ἀνδράποδα εἰς ὑπηρεσίαν, χωρία καὶ ἀγροὺς εἰς προσόδους. Τὰ γὰρ δεξιὰ μέρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὕτως τούτων φροντίζουσι ἢ ἐνθυμοῦνται τὸ σύνολον, πιστεύοντα τῇ δεσποτικῇ φωνῇ· *Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.* Καὶ οὕτω ἂν οὐ γινώσκται ἡ ἀριστερὰ τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ. Ὅταν γὰρ ὁ νοῦς ἀμετεωριστῶ καὶ τεταμένη ἐπιθυμία τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως, ἐξ ὀλοκλήρου ἀγωνίων μὴ ἐκπέση τοῦ προσήκοντος, ἀγωνίζεται νομίμως· τότε οὐδενὸς οὔτε μέλους ἕτερου λαμβάνει ἔννοιαν, εἰ μὴ μόνον τοῦ χρησιμεύοντος εἰς τὸ προκειμένον, ὡς ὁ τεχνίτης καθ' ἕκαστον κτερόν, ἐμβλέπων μόνω τῷ χρησιμεύοντι αὐτῷ σκεύει. Ἐτι εἰ οὐδεὶς ἀπιστίας ἐν τῇ πίστει λόγος, οὐδὲ σκότους αἰτίων κατὰ φύσιν ὑπάρχει τὸ φῶς, οὐδὲ Χριστῶ συνενδοεῖκνυσθαι πέφυκεν ὁ διὰβολος· δῆλον, ὡς οὐδὲ τῷ λόγῳ συνυπάρχει τὸ παρὰ παντὶ παράλογον. Εἰ δὲ τῷ λόγῳ συνεῖναι παντελῶς οὐ δύναται τὸ παράλογον, ὁ πρὸς τὸν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθεὶς τὴν παρὰ τὸν λόγον οὐκ ἐπίσταται θέσιν, μόνην δὲ γινώσκει τὴν ἀρετὴν· καὶ διὰ τοῦτο οὕτως δεξιὰν διὰ τῆς ὑπεροχῆς, οὔτε ἀριστερὰν διὰ τῆς ἐλλείψεως ἐπίσταται. Ἐπ' ἀμφοῖν γὰρ θεωρεῖται σαφῶς τὸ παράλογον.

Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε. Μακρὰς ἐνταῦθα ἀποτρέπεται εὐχὰς· ἀλλ' οὐ πολλὰς. Ἀδισταλείπτως γὰρ κελεύει προσεύχεσθαι.

(15) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

A

Athanasii Alexandrini,

Περὶ τοῦ μὴ θησαυρίζειν ἐπὶ γῆς, βίβλος τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Ματθαίου, λόγος Θ'.

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, φησὶν ὁ Χριστὸς, ὅπου σῆς καὶ βρώσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανοῖς· ὅπου σῆς καὶ βρώσις οὐκ ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσι. Οἱ δὲ ἐπακούσαντες τούτων τῶν ῥημάτων εἶπον· Καλὴ ἐστὶ σφόδρα ἡ συμβουλία καὶ ἀπέδεκτος ἡ γνώμη, τοῦ πέρα τὴν γῆν μάλλον ἐν οὐρανοῖς ἀποθησαυρίζειν τὰ παρόντα τοῦ βίου. Ἀλλὰ πῶς θήσομεν τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ἐν οὐρανοῖς, ἀμηχανοῦμεν. Ἔστι γὰρ σφόδρα ὑψηλὸς ὁ οὐρανός, καὶ οὐ δυνάμεθα τῇ χειρὶ ἐφικέσθαι αὐτοῦ. Οὕτε ἐξ ὀρώμεν ἐκείνην τὴν κλίμακα, ἣν ἐθεάσατο ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ἵνα δι' αὐτῆς ἀνελθόντες ἀποθησώμεθα ἐν τῷ οὐρανῷ τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν. Ὁ δὲ Κύριος· Κἀν ὁ οὐρανός ἐστι σφόδρα ὑψηλός, δύνασθε εἰς αὐτὸν ἀποθησαυρίσαι τὸν ἀσυλαγώγητον θησαυρὸν τῆς δικαιοσύνης. Δὸς πτωχῶν καὶ πένητι ὧν χρῆζει, καὶ εὐρήσεις αὐτὰ ἀποκείμενα ἐν τῷ οὐρανῷ σώα, ἀμύλωντα, ἀδιάφθορα. Ἔχεις δὲ καὶ κλίμακα διήκουσαν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανόν, τὸν σωτήριον σταυρὸν· ἀναθαμίδης δὲ τὰ δόγματα τῶν ἀχράντων Εὐαγγελίων. Ἀνάθηθι οὖν δι' αὐτῶν εἰς τὰς ἐπουρανίους μονάς, ἵνα δοξασθῆς εἰς τὸν αἰῶνα. Πρόσχε δὲ καὶ τῷ λεγομένῳ παρ' ἐμοῦ· Ὁ λύχνος τοῦ σώματος σου ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς σου. Εἰ ὁ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ἐστίν, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ἐστίν, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Γίνεται δὲ τὸ σῶμα σκοτεινόν, τοῦ ὀφθαλμοῦ πονηροῦ ὄντος, οὐ παρὰ τὴν αἰτίαν τοῦ δημιουργοῦ· πάντα γὰρ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς καλὰ λίαν· ἀλλὰ παρὰ τὸν μοχθηρὸν καὶ ἐθελόκακον τρόπον τοῦ κεκτημένου αὐτόν. Ὄφθαλμον δὲ πονηρὸν ἀκούων, συντετὲ ἀκρατὰ, νόμι εἶναι μὴ τὸν ὄντα ἐν τῇ κεφαλῇ, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα πονηρὸν λογισμὸν ἐν τῇ ἀφροίτιστῃ καρδίᾳ. Εἰ δὲ καὶ συμβαίῃ τὸν σωματικὸν ὀφθαλμὸν σκοτισθῆναι ἐκ πολλῆς φορᾶς ῥεύματος καὶ ὀδύνης τοῦ κρηνίου· ἀλλ' οὔτε ἡ σωματικὴ τύφλωσις τινα ἀποξενοῖ τῶν μελλόντων καὶ αἰδίων ἀγαθῶν.

(16) Ἀθανασίου,

D

Athanasii,

Εἰς τό· Ὅχι ἡ ψυχὴ πλείον ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;

Διαφέρει δὲ ἡ ψυχὴ τῆς τροφῆς, καθὼ αὕτη μὲν ἐστὶ πνεῦμά τι ζωτικόν· ἡ δὲ τροφὴ γῆϊνη καὶ εὐδιάλυτα· τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος, ἐπεὶ τὸ μὲν ἐστὶν ἔργον θεϊκῶν χειρῶν, τὸ δὲ πόκος ἀλόγου βοσκῆματος. Πολλοὶ δὲ, ἀκούοντες ψυχὴν ἐσθίουσαν, ξενίζονται ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὀρώντες τὴν χεῖρα τῷ στόματι κομίζουσαν τὰ σιτία. Ἀλλὰ σὺ, ἀγαπητὲ, μὴ ξενισθῆς ψυχὴν ἀκούων ἐσθίουσαν. Καὶ γὰρ οὕτως ἐστὶ καὶ

⁷⁷ Matth. vi, 19, 20. ⁷⁸ Matth. vi, 22. ⁷⁹ ibid 25.

Quod non sit thesaurizandum in terra, liber interpretationis Evangelii secundum Matthæum : sermo IX.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, inquit Christus, ubi aerugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælis : ubi neque aerugo, neque tinea demolitur ; et ubi fures non effodiunt, nec furantur ⁷⁷. Qui porro hujusmodi verba audierunt, dixerunt : Probum utique consilium, probabilisque sententia, ut in cælis potius quam in terra bona præsentia recondantur. Verum quo pacto aurum argentumve reponamus in cælis, nulla sane ratio subest. Nam sublime admodum est cælum, ut ipsum manu contingere nequeamus. Neque enim scalam illam conspicimus, quam vidit patriarcha Jacob, ut ea conscensa, bona nostra reponamus in cælo. Ad hæc Dominus : Etiam si admodum excelsum sit cælum, potestis tamen ibi thesaurum justitiæ nunquam expilandum reponere. Da pauperi et inopæ quæ opus ipsi sunt, et ea ipsa in cælo reposita invenies, salva, immaculata, incorrupta. Habes quoque scalam, quæ a terra ad cælum usque pertingit, videlicet salutarem crucem ; gradus vero, intemperatorum Evangeliorum dogmata. Per ipsa igitur ad cælestes mansiones conscende, ut æterna gloria afficiaris. Animadvertite illud a me dictum : *Lucerna corporis tui est oculus : si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit ; sic autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit* ⁷⁸. Corpus vero tenebrosum efficitur, si oculus nequam est, non opificis vitio : omnia enim quæcumque fecit Dominus admodum bona sunt ; sed ob improbos perversosque mores ejus, cuius est oculus. Cum porro nequam oculum audis, prudens auditor, ne oculum capiti hærentem intelligas, sed pravam cogitationem in tenebroso corde latentem. Quod si contingat corporeum oculum ex copioso fluxu ac dolore cræniis obscurari ; at corporea cæcitas a futuris ac sempiternis bonis nullum ainovet.

(15) Hæc proudeunt ex cod. Reg. 1993.

(16) Proudeunt hæc ex codice Reg. 1993, fol. 86, editis multum absimilia et longe auctiora.

comedere audis. Ita sane neque alio modo res se habet. Comedit porro anima quæ ori immittuntur : quia ex natura sua calida est, juxta Sapientiæ verbum : *Anima calida est ut ignis accensus*⁸⁰. Sicut ergo ignis immissa in lebetem concoquit; eodem modo ignea anima, alimenta in ventrem inducta digerit et absumit. Etiam si porro ψυχή, id est anima, vocetur; non ita dicitur quod sit natura sua ψυχρά, id est frigida, ut ex simplicioribus quidam arbitrati sunt; sed quia ex multo calore, humida exsiccatur; quod etiam ex solis vi et efficacia planum evadit: nam cum calidus igneusque sit, lutum exsiccatur, humidumque omne in vaporem solvit. Quod autem anima ex natura sua calida sit, vel mortuorum exemplo, frater, persuasum habes. Etenim, cum anima a corpore separata est, rigent omnia membra, nihilominus quam hiberna glacies, niveque frigidiora evadunt. Ex iis item quæ tempore famis contingunt, potes quoque rem propositam comprobare: donec enim anima cibi copia fruitur, corpus viget sane valetque viribus; at deficiente cibo, ipsum corpus absumit et corrumpit. Neque enim potest corpus absque cibo animæ calori obistere, quemadmodum neque vas æneum clibano impositum ignis vehementiam sine aqua ferre valet; prorsus enim fuaditur et liquescit. Eodem prorsus modo lebes corporis, deficiente cibo, ab ignea anima absumptus omnino pessumdat. In summa autem eo maxime spectat illud Domini effatum: *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, aut corpori vestro quid induamini*⁸¹; quia plus est anima quam esca, et corpus plus quam vestimentum⁸². Si itaque Dei gratia præstantioribus majoribusque bonis affecti sumus, multo magis hisce minoribus vilioribusque replebimur.

*Quærite primum regnum Dei*⁸³. Regnum Dei nihil aliud est quam futurorum bonorum possessio; id est, Dei contemplatio ac cognitio, quantum humanæ est facultatis.

S. Athanasii, quod non judicandum sit, ex Evangelio secundum Matthæum.

*Nolite judicare, ut non judicemini; in quo enim iudicio iudicabitis, iudicabimini: et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis*⁸⁴. Ait vero Dominus ea ipsa atque æqualia iis accidere qui iudicant, atque iis qui metiuntur: non quemadmodum aiunt hæretici, se ipsos in errorem delucentes, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant⁸⁵. Hi namque per insanos atque perniciosos pœnitentiæ ritus pecuniæ quæstum aucupantes, aiunt non judicandum sive damnandum esse cum qui peccata mortalia admittit: ait quippe Dominus: *Nolite iudicare ut non iudicemini*. Quod si ita se res habet ut affirmant ipsi, Næc sane vir justus damnatus fuit, quod derisorem Chamum iudicave-

Α οὐκ ἄλλως πως. Ἐσθίει δὲ ψυχὴ τὰ παραπεμπόμενα τῷ στόματι· ἐπεὶ ἐστὶ τὴν φύσιν θερμὴ κατὰ τὸν λόγον τῆς Σοφίας· *Ψυχὴ θερμὴ ὡς αὖρ καιόμενον*. Ἄσπερ οὖν τὸ πῦρ τὰ βαλλόμενα εἰς τὸν λέβητα ἔψει, οὕτως καὶ ἡ πυρώδης ψυχὴ τὰ παραπεμπόμενα σιτία τῇ κοιλίᾳ λεπτύνει καὶ δαπανᾷ. Κἂν δὲ ψυχὴ λέγῃται, οὐ λέγεται διὰ τὸ εἶναι ψυχρὰ τῇ οὐσίᾳ, ὡς τινες τῶν ἀπλουστέρων ψήθησαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκ πολλῆς θερμότητος ἀναξερραίνειν αὐτὴν τὰ ὑγρά, ὡς ἐστὶν πληροφορηθῆναι καὶ ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἡλίου· ὧν γὰρ θερμὸς καὶ πυρώδης, πληρὸν ξηραίνει, καὶ πᾶν ὑγρὸν ἀνιμάται. Ὅτι δὲ ἡ ψυχὴ θερμὴ ἐστὶ κατὰ φύσιν, πείθου, ἀδελφε, καὶ ἐκ τῶν ἀποθνησκόντων. Ἡ γὰρ ἀποχωρισθῆ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώματος, πάντα τὰ μέλη εὐρίσκονται κρυσταλλώδη, καὶ οὐδὲν ἦττον πάγου χειμερίου ἢ χιόνος ψυχρότερα. Καὶ δὴ ἀπὸ τῶν λιμῶν ἐστὶ δοκιμάσαι τὸ λεγόμενον· ἕως γὰρ ἔχει ἡ ψυχὴ τὴν τροφήν εἰς ἀφθονίαν, τὸ σῶμα θάλλει καὶ ἀδρύνεται· ὀπτηνίκα δὲ ἀπορῆσει σιτίων, αὐτὸ τὸ σῶμα κατεσθίει καὶ φθειρεῖται. Οὐ γὰρ δύναται τὸ σῶμα ἄνευ τροφῆς ἀντέχειν πρὸς τὴν θερμότητα τῆς ψυχῆς, ὡς οὐτε ἀγγεῖον χαλκοῦν ἐστὼς ἐπὶ κλιθάνου οὐ δύναται ἄνευ ὕδατος φέρειν τὴν σφοδρότητα τοῦ πυρός· ἐκφυρῆται γὰρ καὶ διαλύεται τέλειον. Οὕτω γοῦν καὶ ὁ λέβηθς τοῦ σώματος, μὴ ἔχων τὴν τροφήν, παρὰ τῆς πυρώδους ψυχῆς ὑπολικμώμενος ἀπόλλυται παντάπασιν. Κεφάλαιον δὲ πᾶν ἐπὶ πᾶσι τὸ λεχθὲν πρὸς τοῦ Κυρίου· *Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τῷ σώματι τί ἐνδύσθηθε*· ἐπὶ πλείον ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. Εἰ τοίνυν τῶν κρείττονων καὶ μεϊζόνων ἡξιώθημεν τῇ χάριτι τοῦ κρείττονος, πολλῶ μᾶλλον τῶν βραχυτέρων καὶ καταδεεστέρων ἐμπλησθῶμεν.

Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Βασιλεία Θεοῦ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἀλλ' ἢ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἢ ἀπόλαυσις· τουτέστιν ἡ τοῦ Θεοῦ θεωρία καὶ γνώσις, ὅσον ἐφικτὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ.

(17) *Περὶ τοῦ μὴ κρίνειν, τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου.*

Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Λέγει δὲ ὁ Κύριος τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ἴσα πάσχειν τὸν κρίνοντα καὶ τὸν μετροῦντα, οὐ καθὼς φασιν αἰρετικῶν παῖδες ψευδόμενοι ἑαυτοῦς, καὶ μὴ εἰδότες τί λέγουσιν, ἢ περὶ ὧν διαβεβαιοῦνται. Οὗτοι γὰρ ἐμπορευόμενοι τὰ χρήματα διὰ τῶν ἀνοήτων καὶ ἐπιζητημίων μετανοῶν θέλουσι λέγειν· ἔτι οὐ δεῖ κρίνειν τὸν δράσαντα θανατικῶς ἁμαρτίας. Εἶπε γὰρ ὁ Κύριος· *Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε*. Εἰ δὲ οὕτως ἦν καθὼς ἐκεῖνοι διασυρίζονται, πάντως ἂν ὁ δίκαιος Νῶε κατεκρίθη κρίνας τὸν χλευαστὴν Χάμ τοῦ εἶναι δούλον τῶν ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Μωϋσῆς, κρίνας τὸν συλλέξαντα τὰ ξύλα ἐν τῷ

⁸⁰ Eccli. xiii, 22. ⁸¹ Matth. vi, 25. ⁸² ibid. ⁸³ ibid. 33. ⁸⁴ Matth. vii, 1. ⁸⁵ I Tim. i, 7.

(17) Ex codice Ambrosiano 27, x sæculi egregiæ notæ; et ex Reg. 1993, item x sæculi

σαθθάτην, ἐκέλευσεν ἔξω τῆς παρεμβολῆς λίθους αὐτῶν ἀποθάνειν· ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἰησοῦς κρίνας· καὶ τὸν Ἄχαν διὰ τῆς κλοπῆς πανοικί ἐξωλόθρευσεν. Ὁ δὲ Φινεὲς διὰ τὴν πονηρίαν τὸν Ζαμβρὶ κρίνας, σειρομάστη ἐξεκέντησε. Καὶ ὁ Σαμουὴλ τὸν Ἀγάγ τὸν βασιλέα τῶν Ἀμαληκίων ἀνέλεν ἐνώπιον Κυρίου. Ὁ δὲ Ἥλιος κρίνας τοὺς ψευδοπροφήτας, ὡς χοίρους ἐν τῷ χειμάρρῳ ἀπέσφαξεν. Καὶ ὁ Ἐλισσαῖος, κρίνας τὸν Γιεζῆ διὰ τὴν λήψιν τῶν χρημάτων, λεπτὸν ἀνέδειξεν. Ὁ δὲ Δανιὴλ, κρίνας τοὺς ἀκολάστους γέροντας ἔνεκεν τῆς συκοφαντίας, νόμῳ Μωσαϊκῷ ἐτιμωρήσατο. Καὶ ὁ Πέτρος, λαθῶν τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὸν Ἀνανίαν μετὰ τῆς γυναικὸς νοσφισαμένους ἐκ τοῦ ἰδίου κτήματος, κρίνας, παραυτὰ ἐποίησεν αὐτοὺς ἀποψύξαι. Καὶ ὁ Παῦλος ἔκρινεν Ἀλέξανδρον τὸν χαλκῆα εἰπών· Ἀποδώσει αὐτῷ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὑμναῖον δὲ καὶ Φιλητὸν παρέδωκε τῷ Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῆ μηκέτι βλασφημαῖν. Αἰτιᾶται δὲ καὶ μὴ κρινούσας Ἐκκλησίας τῶν Κορινθίων φήσας· Οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν σοφὸς ὃς ἐννήσεται κρίναι ἀναγίσκον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ἢ ὅτι οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν· Εἰ τοίνυν πάντες οἱ δίκαιοι, κριναντες, οὐ κατεκρίθησαν, μᾶλλον δὲ ἐκλεγέντες εἰς τὴν πνευματικὴν διακονίαν ἐξελέγησαν· πῶς οὐ δεῖ κατ' αὐτοὺς κρίνειν· Εἶπεν οὖν ὁ Κύριος· Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· οὐχ ἵνα μέλλωμεν ἀκρίτως τι πράττειν ἢ ποιεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ τοὺς Φαρισαίους καὶ Γραμματεῖς κρίνειν μὲν ἀλλήλους, ἑαυτοὺς δὲ μὴ διορθοῦσθαι. Οἷον ἔκριναν τὸν φονέα ἀποθάνειν κατὰ τὸν νόμον, αὐτοὶ τε καὶ προφῆτας παρανόμως θανατοῦντες· ἔκριναν τὸν μοιχὸν ὡς μοιχὸν κολασθῆναι, καὶ αὐτοὶ ὡς ἴπποι θηλυμανεῖς ἐχρεμέτιζον ἐπὶ τὰς ἀλλοτριὰς γυναικᾶς· ἔκριναν τὸν κλέπτην, αὐτοὶ ὄντες στυλοταῖ τῶν ἀλλοτρίων χρημάτων. Ἦσαν δὲ καὶ κώωπα διυλιζοντες καὶ τὴν κάμηλον καταπίνοντες. Ὅτι δὲ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς, φανερὸν ἐκ τοῦ λέγειν τὸν Κύριον διὰ τῶν ἐξῆς πρὸς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν· *Τὶ δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου οὐ κατανοεῖς· Ἡ πῶς λέγεις τῷ ἀδελφῷ σου· Ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· Ὑποκριτὰ, ἐκβαλε πρῶτον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκὸν, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.* Εἰ δὲ αὐτὸς ἔχει τὴν δοκὸν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου τῆς ἀκολασίας, ὦν τυφλὸς, πῶς δύνασαι ἀποστρέψαι τὸν πλησίον σου ἀπὸ τοῦ κάρφους τῆς μικρᾶς ἁμαρτίας· Ὁ δὲ θεσπέσιος Παῦλος, γράφων Ῥωμαίους, καὶ αὐτὸς λέγει περὶ τῶν τοιούτων ὑποκριτῶν, καὶ σχηματιζόμενον τὴν εὐσέβειαν· *Ὁ διδάσκων τὸν ἕτερον, ἑαυτὸν οὐ διδάσκει· ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτει, κλέπτει· ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύει· ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδωλα, ἱεροσυλεῖς· ὃς ἐν νόμῳ κωνχᾶσαι διὰ τῆς παραβύσεως τοῦ νόμου, τὸν Θεὸν ἀτιμᾶζει· καὶ πάλιν· Ἐρ ᾧ γὰρ κρίματι κρίνεις τὸν*

rit damnaveritque, ut esset fratrum servus⁸⁶. Moses, item lato iudicio in eum qui ligna collegerat die sabbati, iussit eum extra castra lapidibus necari⁸⁷. Eius quoque successor Jesus, sententia in Achan ob furtum prolata, cum domus supellectile tota exterminavit ipsum⁸⁸. Phinees etiam Zambri fornicationis causa damnans, ipsum hasta confodit⁸⁹. Samuel Agag regem Amalecitarum interemit in conspectu Domini⁹⁰. Elias falsos prophetas damnatos, quasi porcos in torrente jugulavit⁹¹. Elisæus Giezi acceptæ pecuniæ reum damnavit, effuditque leprosum⁹². Daniel vero lascivos senes sycophantiæ causa ab se damnatos, juxta legem Mosaicam ultus est⁹³. Petrus autem, qui accepit claves regni cœlorum⁹⁴, Ananiam cum uxore, quod partem pecuniæ ex vendita propria possessione subduxissent, damnans, extinctos subito cadere fecit⁹⁵. Et Paulus quoque Alexandrum fabrum iudicavit dicens : *Reddet illi Dominus secundum opera sua*⁹⁶. Hymenæum vero atque Philetum tradidit Satanæ, ut edicerent non ultra blasphema effari. Arguit autem Ecclesias Corinthiorum, quod non iudicaverint, his verbis : *Non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? An nescitis quia angelos iudicabimus*⁹⁷? Si itaque omnes iusti, qui iudicaverunt, non ideo condemnati, imo vero ad spirituale ministerium allecti et cooptati sunt, quare non ut illi iudicandum esse censeamus? Ait itaque Dominus : *Nolite iudicare, ut non iudicemini*, non ideo sane ut quid faciamus vel admittamus, de quo iudicium non feramus; sed quia Pharisæi et Scribæ se mutuo iudicabant et damnabant, ipsi vero non sese emendabant. Sic homicidam illum, secundum legem, capitis damnarunt, cum ipsi interea prophetas inique trucidarent; mœchum adulteriæ causa pœnæs lucre decreverunt, cum ipsi ceu equi lascivi hinnirent ad alienas uxores⁹⁸ : sententiam in furem tulerunt, ipsi raptores pecuniæ alienæ. Erantque excolantes culicem, et deglutientes camelum⁹⁹. Quod autem tales fuerint Pharisæi atque Scribæ, palam est ex iis quæ singulis eorum in sequentibus ait Dominus : *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo : Sine ejiciam festucam de oculo tuo? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui*¹. Quod si tu in oculo tuo habes intemperantiæ et libidinis trabem, ita ut cœcutias, qui possis proximum tuum avertere a festuca levis cujusdam peccati? Divinus autem Paulus ad Romanos scribens, de hypocritis hujusmodi, qui pietatem ementuntur, talia fatur : *Qui alium doces, teipsum non doces; qui prædicas non furandum, furaris; qui dicis non mœchandum, mœcharis; qui abominaris idola, sacra expilas; qui in lege gloriaris, per præ-*

⁸⁶ Gen. ix, 26. ⁸⁷ Num. xv, 35. ⁸⁸ Josue vii, 25. ⁸⁹ Num. xxv, 8. ⁹⁰ I Reg. xv, 53. ⁹¹ III Reg. xviii, 40. ⁹² IV Reg. v, 27. ⁹³ Dan. xiii, 62. ⁹⁴ Matth. xvi, 18. ⁹⁵ Act. v, 1-10. ⁹⁶ II Tim. iv, 11. ⁹⁷ I Cor. vi, 5. ⁹⁸ Jerem. xv, 8. ⁹⁹ Matth. xxiii, 24. ¹ Matth. vii, 5-5.

varicationem legis Deum inhonoras². Et rursum : A *ἕτερον, ἑαυτὸν κατακρίνεις* : τὰ γὰρ αὐτὰ πράξεις ὁ κρίνων. Ὡς καὶ οἱ παραβάται τοῦ Πάσχα διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ Πάσχα τὸν Χριστὸν ἀτιμάζουσιν, οὗ ἐστὶ τὸ Πάσχα. Ἐν ᾧ οὖν τις κρίνει τὸν ἕτερον, καὶ ὁρᾷ τὰ αὐτὰ, ἑαυτὸν κρίνει· ὡς καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι· κρίναντες γὰρ τὴν Σωσάνναν ὡς μοιχαλίδα, ἐκρίθησαν ὄντες αὐτοὶ μοιχοὶ κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Ὁ δὲ Φαραὼ ἐν ᾧ μέτρῳ ἐμέτρησεν ἀπεμετρήθη αὐτῷ· ἀποπνίξας γὰρ τὰ βρέφη ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ αὐτὸς ὑποβρύχιος ἀπώλετο ἐν τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, φονεύσαντες τὸν Ζαχαρίαν παρὰ τὸ θυσιαστήριον, καὶ αὐτοὶ ὑποκίττω τοῦ θυσιαστηρίου παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἐσφάγησαν· ἵνα μάθῃς, ὅτι ᾧ μέτρῳ τις μετρεῖ, τούτῳ καὶ ἀντιμετρεῖται αὐτῷ· δι' ὧν δὲ καὶ τις ἀμαρτάνει, διὰ τούτων καὶ κολάζεται. qua mensura quis mensus fuerit, in eadem rempunietur.

Athanasii,

De incontaminatis mysteriis.

Nolite sancta dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ait Christus³. Id sane recti iudicii est. Neque enim Dominus indiscriminatim ac sine distinctione dixit : Date sancta et margaritas omnibus ; sed, *Nolite dare sancta canibus*, id est malis operariis, dicente Apostolo : *Videte canes, videte malos operarios, videte porcus*⁴ ; quo significantur libidinosi homines. Neque abs re sane, sed admodum congruenter porcis libidinosi comparantur. Quemadmodum enim si quis porcum ex cæno eduxerit, id sibi porcus damno esse arbitratur ; ita si quis libidinosum ex cæno voluptatis avertat, is temperantiæ consiliarium non amici, sed adversarii loco habet. Ne projiciamus ergo nostras incontaminatorum mysteriorum margaritas ante homines porcis similes. At dicet quispiam : Sacrorum participes esse volunt, et sunt tamen canes impudentes, et porci volutati in cæno voluptatis : tu vero ne dederis. Nam ægri quoque aquam postulant, sed medici vetant ; tyranni regiam purpuram expetunt, sed illius custodes, periculum suspicantes, non concedunt. Vide ergo tu quoque, diacone, ne indignis purpuram impeccabilis corporis præbeas ; ne rationi reddendæ, non secundum Romanas leges, sed secundum Domini dicta, obnoxius sis. *Nolite, igitur, sancta dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, inconsideratis scilicet cogitationibus, et conversi dirumpant vos*⁵, schismata hæresesque facientes.

Athanasii Alexandrini,

De falsis prophetis.

Ait Dominus : *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimento ovium, iurinsecus autem sunt lupi rapaces : a fructibus eorum cognosce-*

B

(18) Ἀθανασίου,

Περὶ τῶν ἀγράντων μυστηρίων.

Μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, φησὶν ὁ Χριστός. Καὶ γὰρ τοῦτο κρίσεως ἐστὶν ὁρῆς. Οὕτως δὲ ἐφησεν ὁ Κύριος ἀδιορίστως ἢ χωρὶς διαστολῆς : *Ἄδτε τὰ ἅγια καὶ τοὺς μαργαρίτας τοῖς πᾶσιν*· ἀλλὰ *Μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ*, τοῖς κακοῖς ἐργάταις, λέγοντος τοῦ Ἀποστόλου· *Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τοὺς χοίρους*, οἵτινες εἰσὶν οἱ ἀκόλαστοι. Τοῖς δὲ χοίροις παραβάλλονται οἱ ἀκόλαστοι οὐκ ἀπεικόντως, ἀλλ' οἰκειῶς καὶ προσηκόντως. Ὡς περὶ γὰρ τὸν χοῖρον ἐάν τις ἀποσπᾷ τὸ βροβόρου, καὶ νομίζει ζημιουῖσθαι· οὕτω καὶ τὸν ἀκόλαστον ἐάν τις ἀποσπᾷ ἀπὸ τοῦ βροβόρου τῆς ἡδονῆς, λογίζεται τὸν συμβουλευόμενον τὴν σωφροσύνην εἶναι ἐχθρὸν, ἢ περὶ φίλον. Μὴ βάλωμεν οὖν τοὺς μαργαρίτας ἡμῶν τῶν ἀγράντων μυστηρίων ἐμπροσθεν τῶν χοιροτρόπων ἀνθρώπων. Ἀλλὰ φησὶ· Θέλουσι μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων· καὶ εἰσι κύνες ἀντιδεῖς, καὶ χοῖροι ἐγκαλινοῦμενοι τῇ ἡδονῇ. Ἀλλὰ σὺ μὴ δῶς. Καὶ γὰρ οἱ νοσοῦντες ὕδατος ἐπιθυμοῦσιν· ἀλλ' οἱ ἰατροὶ οὐκ ἐπιτρέπουσι· καὶ οἱ τύραννοι ποθοῦσι τὴν βασιλικὴν πορφύραν· ἀλλ' οἱ φυλάσσοντες αὐτὴν οὐ παρέχουσιν ὑφορώμενοι τὸν κίνδυνον. Βλέπε οὖν καὶ σὺ, διάκονε, μὴ ἀναξίους ἐπιδώσης τὴν πορφύραν τοῦ ἀναμαρτήτου σώματος· ἵνα μὴ εὐθυνοῦντος οὐ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους, ἀλλὰ κατὰ τοὺς δεσποτικoὺς λόγους. *Μὴ δότε οὖν τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς τοῖς ποσὶν αὐτῶν*, τοῖς ἀλογίστοις λογισμοῖς, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς, ποιήσαντες σχίσματα καὶ αἰρέσεις.

(19) Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Περὶ ψευδοπροφητῶν.

*Εἶπεν ὁ Κύριος· Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύματι προβάτου, ἐνδοθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες*⁶

² Rom. II, 21-25. ³ ibid. I. ⁴ Matth. VII, 6. ⁵ Philipp. III, 2. ⁶ Matth. VII, 6.

(18) Ex codice Reg. 1995, x sæculi.

(19) Edit. Athan. p. 1026, ex codice Barociano.

ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Ἐάν οὖν τινα ἴδῃς, ἀδελφὲ, ὅτι ἔχει σχῆμα τεμνο-
πρεπῆς, μὴ πρόσχη, ὅτι ἐνδεδυται κώδιον προβά-
του, ὅτι ὄνομα ἔχει πρεσβυτέρου, ἢ ἐπισκόπου, ἢ δια-
κόνου, ἢ ἀσκητοῦ· ἀλλὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ περιέρ-
γασαι· εἴ ἐστι σώφρων, εἴ ἐστι φιλόξενος, ἢ ἐλεήμων,
ἢ ἀγαπητικὸς, ἢ ἐν προσευχαῖς καρτερικὸς, ἢ ὑπο-
μονητικὸς· εἴ ἔχει κοιλίαν θεοῦ, καὶ τὸν φάρυγγα
ἕδην, νοσῶν χρέματα, καὶ κατηλεύων τὴν θεοσέ-
θειαν, ἄφες αὐτόν. Οὐ γὰρ ἐστὶ ποιμὴν ἐπιστημονι-
κὸς, ἀλλὰ λύκος ἀρπακτικὸς. Εἴ δὲ οἶδας τὰ δένδρα
δοκιμάζειν ἀπὸ τῶν καρπῶν, ποῦλα ἐστὶ τῇ φύσει, τῇ
γεύσει, τῇ πίστητι· πολλῶ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἔργων
ὁφείλεις δοκιμάζειν τοὺς χριστεμπόρους· ὅτι, φέρον-
τες φημέριον εὐλαβείας, ψυχὴν κέκτηνται διαβολικὴν.
Εἴ δὲ καὶ ἀπὸ ἀκανθῶν οὐ συλλέγεις σταφυλάς, ἢ ἀπὸ
τριβόλων σῦκα, τί ὑπολαμβάνεις, ὅτι ἀπὸ παραθατῶν
ἔχεις τι ἀγαθὸν ἀκοῦσαι, ἢ ἀπὸ προδοτῶν μαθεῖν τι
χρήσιμον; Ἐκείνους τοίνυν ἀποστρέφου ὡς λύκους
Ἄραβικούς, καὶ ἀκάνθας παρακοῆς, καὶ τριβόλους
ἀδικημάτων, καὶ δένδρα πονηρά. Ἐάν ἴδῃς συνετὸν,
κατὰ τὴν συμβουλεύουσαν Σοφίαν, ἠρθρίζε πρὸς αὐτόν,
καὶ σταθμούς θυρῶν αὐτοῦ ἐκτριβέτω ὁ ποῦς σου,
ἵνα παρ' αὐτοῦ διδαχθῇς νόμου σκιαγραφήματα καὶ
χαρίτων δωρήματα. Οὕτε δὲ λόγος σοφιστικὸς, ἢ σχῆ-
μα ἐπιθετικὸν εἰσάγουσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα-
νῶν, ἀλλὰ πίστις τελεία καὶ ἀπεριεργὸς μετὰ τῆς
ἐναρέτου καὶ διαλαμπούσης προνοίας.

(20) Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ. Ἐτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ
εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ
ζυγὸς μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρὸν
ἐστίν. Ἐντεῦθεν ὠφελημένος ὁ θεὸς Ἀπόστολος,
ὀγκώδη τὴν ἁμαρτίαν ὠνόμασε καὶ εὐπερίστατον.
Τί γὰρ βαρύτερον καὶ βλαβερώτερον ἁμαρτίας; ὡσπερ
ἐκ τοῦ ἐναντίου, τί τῆς ἀρετῆς ἐλαφρότερον; Ἡ μὲν
γὰρ ἁμαρτία, ὡς ἐν Παροιμίαις γέγραπται, πολλοὺς
τρώσασα, καταβάλλει τῷ βάρει, Σειραῖς τε τῶν ἑαν-
τοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· ἡ δὲ ἀρετὴ τοὺς
ἀντιποιουμένους αὐτῆς ζωοποιεῖ καὶ εἰς ὕψος αἶρει,
λέγοντος τοῦ Παροιμιαστοῦ· Ἐύλοισ ζωῆς ἐστὶ τοῖς
ἀντιποιουμένοις αὐτῆς· τοῦ δὲ Ψαλμοῦ· Ἀνα-
λαμβάνων πραεῖς ὁ Κύριος. Διὰ τοῦτο ἡ μὲν ἁμαρ-
τία συμβολικῶς ἐπὶ τάλαντου διαμολίβδου καταρο-
μένη θεωρεῖται· ἐπειδὴ τοὺς χρωμένους αὐτῇ βυθίους
καταφέρει εἰς τὸν ἄδην· καὶ οἷς ἐνυπάρχουσιν οἱ σαρ-
κικοὶ ἔγκοι καὶ αἱ τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαι, καὶ οὗς ἡ
ἁμαρτία περισταται, τοῦτοις οὐκ ἐστὶν ἐλεύθερον πρὸς
τὸν Θεὸν τὸ δῆμα. Ὁ ζυγὸς τοίνυν τοῦ Σωτῆρος χρη-
στὸς καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρὸν. Καὶ πῶς, φησὶν, ἐλα-
φρὸν, ὅταν λέγῃ· Ἐάν μὴ τις μισῇ πατέρα ἢ μη-
τέρα· καὶ, Ὅς οὐκ αἶρει τὸν σταυρὸν, καὶ
ἀκολουθεῖ μοι, οὐκ ἐστὶ μου ἀξίος· καὶ, Ὅς
οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς ὑπάρχουσιν,

tis eos⁷. Si itaque quempiam videris, o frater, qui
sit honesto indutus vestimento, ne attendas ipsi,
etiamsi ovis pelle vestitus sit, et presbyteri, epi-
scopi, diaconi vel ascetæ nomen habeat: sed ejus
opera accuratius perpendas, an sit temperans, an
hospitalis, an misericors, an charitatem habeat, an
perseveret in orationibus, an sit patiens. Si deum
ventrem habeat, et guttur infernum, divitiarum
morbo laborans, pietatem pro quaestu habens, di-
mitte illum; non est enim pastor peritus, sed lupus
rapax. Si autem nesti arbores ex fructibus pro-
bare, quænam scilicet sint natura, gustu, pingue-
dine; multo magis ex operibus periculum facere
debes eorum, qui Christo ad quaestum utuntur;
quia, dum aliquam sanctitatis famam præferunt,
animam possident diabolicam. Quod si ex spinis
non colligis uvas, nec ex tribulis ficus, quid opinaris
posse te quid boni ex prævaricatoribus audire, et ex
proditoribus quidpiam utile ediscere? Illos itaque
aversare ut lupos Arabicos, et spinas inobsequentiae,
tribulos iniquitatis, arbores malas. Si videris sapien-
tem aliquem, ex consilio Sapientiae⁸, mane vigila
ad illum, stationes portarum ejus terat pes tuus,
ut ab eo ediscas legis umbras, et gratiarum dona.
Neque enim sophisticus sermo et habitus modestus
introducunt in regnum cælorum; sed fides perfecta
ac minime curiosa, cum providentia virtutis plena
et conspicua.

Sancti Athanasii.

Tollite jugum meum super vos, et discite a me,
quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem
animabus vestris: jugum enim meum suave est, et
onus meum leve⁹. Hinc utilitate percepta divinus
Apostolus, ponderosum et circumstans peccatum
appellavit¹⁰. Quid enim gravius et damnosius pec-
cato? ut e contrario, quid levius et utilius virtute?
nam Peccatum, ut in Proverbiis scriptum est, vul-
neratos multos pondere dejecit¹¹, et Unusquisque
catenis peccatorum suorum stringitur¹². Virtus au-
tem eos, qui se amplectuntur, vivificat et in altum
erigit, ut in Proverbiis dicitur: Lignum vitæ est iis,
qui ipsam amplectuntur¹³; et in Psalmis, Susci-
piens mansuetos Dominus¹⁴. Idcirco peccatum qui-
dem symbolice cum talento plumbeo demersum
conspicitur¹⁵: quia sui cultores in profundum in-
ferorum dejecit. Quibus autem insunt carnis pon-
dera et cupiditates, et iis qui a peccato circumdan-
tur, non liberum sane est oculos ad Deum erigere.
Jugum itaque Servatoris suave est, et onus ejus
leve. Et quo pacto, dicet quispiam, leve onus est,
cum sic loquatur: Si quis non odit patrem et ma-
trem¹⁶, et, Qui non tollit crucem, et sequitur me,
non est me dignus¹⁷; et: Qui non renuntiat omni-
bus quæ possidet, non potest meus esse discipulus¹⁸;
imo etiam jubeat ipsam tradere animam? Id te do-

⁷ Matth. vii, 15, 16. ⁸ Eccli. vi, 56. ⁹ Matth. xi, 29, 30. ¹⁰ Hebr. xii, 1. ¹¹ Prov. vii, 26. ¹² Prov. v, 22. ¹³ Prov. iii, 18. ¹⁴ Psal. cxlvii, 6. ¹⁵ Zach. v, 7. ¹⁶ Luc. xiv, 26. ¹⁷ Matth. x, 38. ¹⁸ Luc. xiv, 35.

(20) Edit. Athan. p. 1008, ex Possini catena in *Matth.*

ceat Paulus qui ait : *Id enim quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis, mire supra modum aeternum gloriae pondus operatur* ¹⁹; et rursus : *Non sunt condignae passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis* ²⁰.

Prodit ex cod. Colb. membran. xi saeculi. Est Cat. in Matth.

Sancti Athanasii.

Propterea dico vobis, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, sed blasphemia in Spiritum non remittetur illis. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo, neque in futuro ²¹.

Hic apposite Apostoli dictum proferatur : *Littera occidit, Spiritus autem vivificat* ²². Multa siquidem divinarum Scripturarum loca si secundum litteram intelligamus, in nefandas blasphemias incidimus, cujusmodi sunt quae nobis nunc proponuntur Domini verba; quae si secundum nudas dictiones excipiamus, non solum in nefandas dilabemur cogitationes, sed etiam ipsum Dominum sibi adversari deprehendemus. Namque si *quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei*; quomodo idem Filius dixit : *Qui me negaverit coram hominibus, negabo eum coram angelis Dei* ²³? Et rursus, si omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, quomodo et de otioso verbo rationem sumus reddituri ²⁴? quomodo qui dicit fratri suo, fatue, reus erit gehennae ignis ²⁵? quomodo item Paulus ait : *Nolite errare : neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque maledici, neque ebriosi, neque rapaces regnum Dei possidebunt* ²⁶? Quae si ita se habent, quomodo, quaeso, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus? Rursumque, si verum illud est, cur miser accusatur Origenes, quod finem aliquem poenarum constituat; ac tandem remissionem omnium peccatorum, hominibus pariter et daemionibus a Deo concedendam praedicet? Item, si blasphemia in Spiritum sanctum remissionem non habet, quid queritur Ecclesia Novatum poenitentiam rejecisse? Illud autem obscurius et difficilium intellectu est, quod, qui dixerit verbum contra Filium remittetur ei; qui vero dixerit verbum contra Spiritum sanctum non remittetur ei, ita ut minor videatur Filius esse Spiritu sancto et Patre. Quid ergo nefarios Arianos rejicimus, qui Filium volunt esse inferiorem et minorem Spiritu? Cur ergo Filius dicit : *Ego et Pater unum sumus* ²⁷; et : *Qui non honorat Filium, non honorat et Patrem* ²⁸; itemque hic ait : *Quicumque dixerit verbum contra Filium, remittetur ei* ²⁹? Num blasphemia in Filium condonata est Arianis, Simonianis, Sabellianis, Photinianis, caeterisque omnibus, qui blas-

αὐτὸ δύναται μου εἶναι μαθητῆς· ὅταν κελεύῃ καὶ αὐτὴν ἐκδοθῆναι τὴν ψυχὴν; Διδασκῶ σε Παῦλος λέγων· Τὸ γὰρ παρατίκτα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βῆρος δόξης κατεργάζεται· καὶ πάλιν· Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀνακαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

(21) Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται αὐτοῖς. Καὶ ὃς εἶπεν εἰπὴ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἰπὴ λόγον κατὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐνταῦθα καλὸν τὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰπεῖν· ὅτι τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ. Πολλὰ γὰρ τῶν θείων Γραφῶν ἔαν κατὰ τὸ γράμμα νοησωμεν, εἰς ἀθέτους βλασφημίας περιπεσοῦμεθα· οἷόν ἐστι καὶ τὸ νῦν προκείμενον τοῦ Κυρίου λόγιον· ἔαν γὰρ κατὰ ξηροῦ τὰς λέξεις ἐκλάβωμεν, οὐ μόνον εἰς ἀθεμίτους ἐνοχίας κατενεχθῶμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Κύριον ἐναντιούμενον ἑαυτῷ εὐρήσομεν. Ἐὰν γὰρ ὃς εἰπὴ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφεθήσεται αὐτῷ· πῶς αὐτὸς ὁ Υἱὸς εἶπεν, ὅτι ὁ ἀπαρησάμενος αὐτὸν [ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων] ἀπαρησθήσεται ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ; Καὶ πάλιν ἔαν πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, πῶς καὶ ὑπὲρ ἀγοῦ λόγου ἀπολογίαν δώσομεν; πῶς ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ, ἐνοχος ἐστὶ εἰς τὴν γέννησαν τοῦ πυρός; πῶς δὲ φησι καὶ Παῦλος· *Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὐ λοῖδοροί, οὐ μέθυσοι, οὐχ ἄρπαγες, βασιλείαν Θεοῦ οὐ μὴ κληρονομήσουσι*; Καὶ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς λοιπὸν, εἰπέ μοι, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις; Καὶ ἔαν πάλιν τοῦτο ἀληθὲς, διὰ τί λοιπὸν ἐγκαλεῖται ὁ ἄλλιος Ὀριγῆνης, τέλος κηρύττων τῆς καλᾶσεως, ὡς συγχώρησιν πάσης ἁμαρτίας γενέσθαι καὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς δαίμοσι παρὰ Θεοῦ; Πάλιν δὲ ἔαν ἡ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημία οὐκ ἔχει συγχώρησιν, τί μέμφεται ἡ Ἐκκλησία Ναυάτον ἀποβαλλόμενον τὴν μετάνοιαν; Τὸ δὲ σκοτεινότερον καὶ δυσκατάληπτον ἐκεῖνό ἐστιν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Πνεύματος, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὥστε ἐλάττων ἐστὶν ὁ Υἱὸς παρὰ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Πατέρα. Καὶ τί λοιπὸν ἀποβαλλόμεθα τοὺς μισαροῦς Ἀρειανούς, τοὺς σμικρύνοντας καὶ καταδιώζοντας τὸν Υἱὸν παρὰ τὸ Πνεῦμα; Καὶ πῶς ὁ Υἱὸς λέγει· *Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμέν· καὶ, Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα· καὶ πάλιν ἐνταῦθα φησιν· Ὅς ἂν εἰπὴ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφεθήσεται*

¹⁹ II Cor. iv, 17. ²⁰ Rom. viii, 18. ²¹ Matth. xvi, 31, 32. ²² II Cor. iii, 6. ²³ Luc. xii, 9. ²⁴ Matth. xii, 36. ²⁵ Matth. v, 22. ²⁶ I Cor. vi, 10. ²⁷ Joan. x, 30. ²⁸ Joan. v, 23. ²⁹ Matth. xii, 32.

(21) Ex cod. Colb. 2344, qui est catena in *Matthaeum*. In editis quoque comparet, sed magna sui parte truncatum.

ται αὐτῷ; Ἀρα οὖν, εἰπέ μοι, ἢ εἰς τὸν Υἱὸν βλασφημία συγχωρηθήσεται τοῖς Ἀρειανοῖς, καὶ Σιμωνιανοῖς, καὶ Σαβαλλιανοῖς, καὶ Φωτειναιοῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι τοῖς εἰς τὴν τοῦ Υἱοῦ σάρκωσιν βλασφημήσασιν; Ἄπαγε τῆς ἀτοπίας. Εἰ γὰρ ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Μωρὲ, ἔνοχος ἐστίν εἰς τὴν γένναν τοῦ πύρρος, εἰς ποίαν λοιπὸν, εἰπέ μοι, γένναν γέννης ἐκβληθήσεται ὁ λέγων τὸν Θεὸν αὐτοῦ κτίσμα, καὶ οὐχὶ Θεοῦ Υἱὸν, ἀλλὰ δοῦλον καὶ ὑπουργὸν καὶ μικρόν; Καὶ εἰ ὅστις εἶπη λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀφῆθησεται αὐτῷ, πῶς αὐτὸς ὁ Υἱὸς εἶπεν, ὅτι Ὁ μὴ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ μὴ πίνων μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον; Πῶς δὲ καὶ δύναται τις, ἀτιμάζων τὸν Υἱὸν, μὴ βλασφημεῖν εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα; Ὁ δὲ εἰς αὐτὴν βλασφημῶν δηλονότι ἀπαρνέεται τὸ ἅγιον βάπτισμα· ὁ δὲ τοῦτο ἀπαρνούμενος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποδιέται. Καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου, ἐὰν τὴν θερμὴν ἢ τὴν ἀκτίνα αὐτοῦ καθυδρίσῃς, εἰς ἄλλην τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀνατρέχει ἢ ὑβρις· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ τρισηλίου τῆς ἁγίας Τριάδος φωτὸς καὶ μυστηρίου ἢ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ἀτιμία παντὸς τοῦ πληρώματος τῆς θεότητος ἐστὶν ἀτιμία. Τί οὖν ἐστὶ τὸ πρὸς Ἰουδαίους λεγόμενον, ὅτι Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία τοῖς ἀνθρώποις ἀφεθήσεται· ὃς δ' ἂν εἶπη λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἶπη λόγον κατὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Νουνεχῶς ἀκούσωμεν, καὶ μὴ πλανηθῶμεν. Διττὸν εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἄφραστον ἔνωσιν, φημι δὲ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, αἱ ἱεραὶ ἡμῶν διαβούσι Γραφαί· Ὁ γὰρ λόγος σὺρξ ἐγένετο. Τὴν γωνίαν τοῦ λόγου θεότητος ὁ αὐτὸς Χριστὸς Πνεῦμα ἅγιον ὀνομάζει, καθὰ καὶ πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν ἔλεγε, Πνεῦμα ὁ Θεός· τὴν δὲ ἀνθρωπότητα αὐτοῦ Υἱὸν ἀνθρώπου· Νῦν γὰρ, φησὶν, ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ οὖν ἀεὶ τῷ Θεῷ προσκρούοντες Ἰουδαῖοι διττὴν πρὸς Χριστὸν τὴν βλασφημίαν ἐπέκτηντο· ἢ μὲν γὰρ τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, ἤγουν τῷ Υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου προσκόπτοντες, προφήτην αὐτὸν, ἀλλ' οὐ Θεὸν εἶναι ἐνόμιζον, καὶ φάγον αὐτὸν καὶ οἰνοπότην ἐκάλουν, οἷς καὶ συγγνώμην ἔδωκεν· ἀρχὴ γὰρ ἦν τοῦ κηρύγματος, καὶ οὕτω ἐχώρει ὁ κόσμος Θεὸν πιστεύειν γενόμενον ἀνθρώπον. Διὸ φησὶν ὁ Χριστὸς, ὅτι Ὅς ἂν εἶπη λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἤγουν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἀφεθήσεται αὐτῷ. Τολμῶ γὰρ λέγειν, ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ οἱ μακάριοι μαθηταὶ τὸ ἐλεῖον περὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος εἶχον φρόνημα, ἕως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῖς τῇ Πεντηκοστῇ ἐπεφοιτήσεν. Ἐπεὶ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἰδόντες αὐτὸν, οἱ μὲν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν· ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτου κατεκρίθησαν. Οἱ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἤγουν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ θεότητα, βλασφημήσαντες καὶ λέγοντες, ὅτι Ἐν Βεελζεβὺλ ἄρχοι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, οὐκ ἀφίενται οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπισημειώσα-

A phemias in Christi incarnationem protulerunt? Apage hanc absurditatem. Nam si is qui fratri suo dicit, Fatue, reus est gehennæ ignis; qualem, die mihi, in gehennam gehennæ projicitur is qui affirmat Deum suum creaturam esse; non Filium Dei, sed servum, sed administrum, et parvum? Et si qui dixerit verbum contra Filium, remittetur ei; quomodo ipse Filius dixit: *Qui non manducat meam carnem, nec bibit meum sanguinem, non habebit vitam æternam* ²⁰? Aut qui, quæso, possit qui ignominia afficit Filium, non blasphemare in sanctam Trinitatem? Qui vero in eam blasphema dicit, is haud dubie abnegat sanctum baptismum; ac qui baptismum negat, profecto Spiritum sanctum exiit. Et quemadmodum in sole isto sensibili, si calori radiisve ejus contumeliam feceris, in totam naturam solis recidit hujusmodi contumelia; ita quoque se res habet in trigemino sole Trinitatis et mysterii: contumelia in unam personam prolata, blasphemia est in universam plenitudinem deitatis. Quid igitur sibi vult dictum illud ad Judæos: *Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus: et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo neque in futuro* ²¹. Prudenter audiamus, et ne seducamur. Duplicem esse Christum post inenarrabilem unionem, dico autem ex deitate et humanitate, sacræ nobis clamant Scripturæ: nam *Verbum caro factum est* ²². Deitatem ergo Verbi ipse Christus Spiritum sanctum appellat, quemadmodum ad Samaritanam locutus est, *Spiritus est Deus* ²³; humanitatem vero suam, Filium hominis vocat: *Nunc, inquit, glorificatus est Filius hominis* ²⁴. Judæi igitur qui semper Deum offenderunt duplicis adversus Christum blasphemiarum rei sunt. Quorum alii in carnem ejus, scilicet in Filium hominis, impingunt, prophetam, non Deum esse existimantes; ac voracem illum et potatorem vocabant ²⁵: quibus veniam dedit. Siquidem initium prædicationis erat, nondumque poterat mundus Deum illum credere, qui homo factus fuerat. Hinc Christus ait: *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, scilicet contra corpus suum, remittetur ei*. Ausim quoque dicere, neque ipsos beatos ejus discipulos, perfectam ipsius divinitatis habuisse notitiam, donec Spiritus sanctus in die Pentecostes in ipsos illapsus esset. Namque etiam post resurrectionem videntes eum, alii adorarunt enim, alii autem dubitaverunt; nec ideo tamen condemnati sunt. Qui vero in Spiritum sanctum, sive in Christi deitatem blasphema hæc dicta protulerunt: *In Beelzebub, principe demoniorum, ejicit dæmonia* ²⁶; iis sane non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Observandum porro est, non dixisse Christum, blasphemanti ac postea pæ-

²⁰ Joan. vi, 54. ²¹ Matth. xii, 32. ²² Joan. i, 14. ²³ Luc. xi, 19.

²⁴ Joan. iv, 24. ²⁵ Joan. xiii, 36. ²⁶ Matth.

nitenti remissionem dandam non esse; sed blasphemanti, sive in blasphemia perseveranti: siquidem condigna penitentia peccata omnia eluit. Quod autem dicitur, blasphemiam in Spiritum sanctum neque in hoc, neque in futuro sæculo dimitti; quidam re diligentius exquisita dicunt, quatuor modis peccatorum veniam concedi; duobus hic, duobus item in futuro sæculo. Cum enim peccatorum omnis temporis meminisse non possimus, ut hic penitentiam quilibet agere possit; idcirco Dominus noster, nobis hic penitentiam non agentibus, duos, ut dictum est, in futuro penitentiae modos procuravit. Cum quis scilicet bona indifferenter egerit, sive misericordia et commiseratione comotus in proximum, sive quævis alia humanitatis officia præstiterit; ea porro in futuro sæculo, iudicii tempore, in quam propendebunt partem, veniam consequentur. Et hic quidem primus est modus: secundus vero is est, cum quis peccatis constrictus, audita Domini voce dicentis: *Nolite iudicare, ut non iudicemini*, de nemine iudicare, examinato vitæ instituto, ausus; utpote cultor præcepti, neque ipse iudicatur. Neque enim mandati sui immemor est ille veracissimus. Duobus autem aliis modis hic venia obtinetur; cum quis nimirum peccatis obnoxius, divina dispensante providentia, miseriis, ærumnis morbisque affligitur. Modo namque sibi ignoto, his a Deo purgatur. Et si quidem tentatus gratias agat, mercedem ob gratiarum actionem accipit; sin se ingratum præbeat, de iisdem peccatis quorum causa corripitur, iterum iudicatur: .nsuperque debitas ingrato animo pœnas luere cogitur. Igitur peccata in homines admissa, multis possunt rationibus condonari: nam si quis in hominem peccans, de alio homine bene mereatur, is quam in naturam peccavit eidem naturæ satisfecit. Sed blasphemia in Spiritum (quæ infidelitas est, nullam, nisi quis fidelis efficiatur, veniam admittens), utpote impietatis et infidelitatis peccatum, neque in hoc, neque in futuro sæculo dimittetur.

Athanasii Alexandrini,

De lunaticis.

*Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, et male patitur*²⁷. Lunaticis, non luna insaniae causa est, neque enim luna ad malum et damnum inferendum hominibus creata est, sed ad ministerium optimis utilibusque rebus præbendum. Cum enim ex natura sua humida sit, suavissimum corporibus somnum procurat, noctis tenebras, colore lacteo ornata, demulcet; solem vero qui siccus calidusque est, æqua lance temperat, atque humore frigiditateque sua plantas omnes, prata, herbas, olera, ut mater vera in ulnis accipiens, fovet, et virescere facit; ita ut sub auroræ crepusculum, videre sit arbores densis frondibus ornatas, prata in summis floribus

²⁷ Matth. xvii 14.

(22) Hæc ad finem usque, quæ in editis desiderabantur, et in editione Athanasii nostra separatim

σθαι δὲ χρῆ, ὅτι οὐκ εἶπεν ὁ Χριστὸς, τῷ βλασφημῶσαντι· καὶ μετανοήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται· ἀλλὰ τῷ βλασφημοῦντι, εἴ· ὄν ἐπιμένοντι τῇ βλασφημίᾳ. Ἡ γὰρ ἀξιόλογος μετάνοια πάντα λύει τὰ ἀμαρτήματα. (22) Τὸ δὲ μήτε ἐνταῦθα ἀφεῖσθαι τῷ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημῶσαντι, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι, τινὲς ἐξετάζοντές φασὶ τέσσαρας εἶναι τρόπους δι' ὧν συγχώρησις ἀμαρτημάτων γίνεται· δύο ἐνταῦθα, καὶ δύο ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐφικνέεται ἡ μνήμη ὅλου χρόνου μνημονεύειν τὰ σφάλματα, ἵνα ἐνταῦθα μετανοήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ψυχονόμησε φιλανθρώπως ὁ Κύριος ἡμῶν μὴ μετανοούντων τρόπους μετανοίας ἐν μὲν τῷ μέλλοντι, ὡς εἴρηται, δύο· ὅταν τις ἀδιαφύρων ἀγαθοεργήσας, εἴτε εἰς οἶκτον καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν πλησίον κινήθῃ, ἢ ὅσα ἄλλα φιλανθρωπίας ἐχόμενα· ταῦτα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως ζυγοστατούμενα, ἐφ' ἃ τὴν ῥοπήν ἔχει, συγχώρησις γίνεται. Καὶ οὗτος μὲν ὁ εἰς τὸν δεῦτερον δὲ οὗτος· ὅταν ταῖς ἀμαρτίαις συνεχόμενος, ἀκούων δὲ τοῦ Κυρίου λέγοντος· *Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε*, φοβούμενος οὐδένα κρίνει ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν βεβιωμένων· ὡς φύλαξ τῆς ἐντολῆς οὐ κρίνεται. Τῆς γὰρ αὐτοῦ ἐντολῆς οὐκ ἐπιλήσμων ὁ ἀψευδέστατος. Οἱ δὲ ἕτεροι δύο τρόποι ἐνταῦθα τὴν συγχώρησιν ἔχουσιν· ὅταν τις, ἐν ἀμαρτίαις ὢν, οἰκονομεῖται· ἐκ τῆς προνοίας ἐν συμφοραῖς, ἐν ἀνάγκαις, ἐν νόσοις· ὅς οὐκ οἶδε γὰρ διὰ τῶν τοιούτων καθαίρει αὐτὸν ὁ Θεός. Καὶ εἰ μὲν εὐχαριστεῖ πειραζόμενος, τὸν ἐπὶ τῇ εὐχαριστίᾳ μισθὸν λαμβάνει· εἰ δὲ ἀχαριστεῖ, δι' ἧς μὲν ἀμαρτίας παιδεύεται, ἐκ τῶν τοιούτων κρίνεται· τὴν δὲ ὑπὲρ τῆς ἀχαριστίας εἰσπράττεται ποινήν. Ἐπεὶ οὖν ἅτινα εἰς ἀνθρώπους τις ἀμαρτάνει, πολλὰς ἔχει προφάσεις συγχωρήσεων· ἀμαρτάνων γὰρ τις εἰς ἄνθρωπον, ἄλλον δὲ ἄνθρωπον εὖ ποιῶν, εἰς ἣν φύσιν ἡμαρτεν, αὐτῇ καὶ ἀπελογήσατο. Ἡ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημία (ἔστι δὲ ἀπιστία, μὴ ἔχουσα ἕτεραν πρόφασιν συγχωρήσεως, εἰ μὴ τὸ γενέσθαι πιστὸν), οὕτε ἐνταῦθα οὕτε ἐν τῷ μέλλοντι ἀφεθήσεται τῆς ἀθεΐας· καὶ ἀπιστίας ἡ ἀμαρτία.

Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας,

Περὶ σεληνιαζομένων (23).

Κύριε, ἐλέησον μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιαζέται, καὶ κακῶς πάσχει. Οἱ σεληνιαζόμενοι, οὐχ ὡς τῆς σελήνης παραιτίας γινομένης τῆς αὐτῶν φρενοβλαθείας· οὕτε μὴν ἡ σελήνη ἐκτίσθη εἰς κακοποιίαν, ἢ πρὸς βλάβην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλ' εἰς συνεργίαν καλῶν καὶ ὠφελίμων πραγμάτων. Οὕσα γὰρ κατὰ φύσιν ὕγρα, τοῖς σώμασι τὸν ἥδιον ὕπνον προξενεῖ, τῆς δὲ νυκτὸς τὸ σκότος παραμυθεῖται, οὕσα γαλακτοφαγῆς· τῷ δὲ ξηρῷ καὶ τῷ θερμῷ τῷ ἥλιῳ ἀντιταλαντεύουσα, τῇ ὑγρότητι καὶ τῇ ψυχρίᾳ πάντα τὰ φυτὰ καὶ τοὺς λειμῶνας, καὶ πᾶσαν πόναν καὶ βοτάνην, ὡς μήτηρ γνησία διὰ τῆς νυκτὸς ἐναγκαλιζομένη, ἀναξυπυρεῖ καὶ ἀναθάλλει· ὥστε ὑπὸ τὴν ἔω ὄρασθαι καὶ

ponuntur, pag. 1008, ex mss. mutuati sumus.

(23) Hæc ex cod. Reg. 1995, x sæculi, fol. 323.

τὰ δένδρα τοῖς φύλλοις πεπυκνωμένα, τοὺς δὲ λειμῶνας βασταζόντας ὑπεράνω τῶν ἀνθῶν τὸ μέλι τῆς ἐργασίας τῆς σοφῆς καὶ ἀόκνου μελίττης, τὴν δὲ πῶαν ἀγλαΐζομένην, πᾶσαν δὲ βοτάνην τῷ ζῆτιμένην ἰλαρῶ προσώπῳ. Ὅθεν καὶ γαλακτοφαῆς ἐστίν, ὅτι, ὡς μήτηρ τῷ γάλακτι τρέφει τὸ νήπιον, οὕτω καὶ αὕτη τῇ πίστητι καὶ τῇ δρόσῳ μεγαλύνει τὰ σύμπαντα. Οὕσα δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ, σημαίνει ἐνιαυτῶν κύκλους, μηνῶν ἐκπληρώσεις, καιρῶν καὶ χρόνων τροπὰς, τὸν προσήκοντα καιρὸν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ βεβαίου Πάσχα, λεγούσης τῆς Σοφίας, Ἐπισημειῶν σημεῖον ἐροῦσης· καὶ ὅτι φωστὴρ μειούμενος καὶ αὐξοούμενος, μήν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐστίν. Ἡ βίβλος τῆς Γενέσεως οὕτω διηγείται· Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτω φῶς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀρχὴ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός· καὶ ἔστω εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς· καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, φαίρειν ἐπὶ τῆς γῆς. Πάντα δὲ ταῦτα ἠναγκάσθη παραγῶναι τῇ εὐλαβείᾳ ὑμῶν, ἵνα δεῖξω ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν μὴ εἶναι τὴν σελήνην αἰτίαν φρενοθλαβείας, ἀλλὰ τὸν κακομήχανον καὶ δόλιον διάβολον. Οὗτος γὰρ ὑπάρχει ἐν κακοῖς τεχνίταις· μὴ δυνάμενος ἄλλως πως τὰ κτίσματα ἐκθειάσασθαι, ἢ καταναγκάσαι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν εἰδωλοποιίαν, ἐπιτηρεῖ τὴν νεομηνίαν τῆς σελήνης, ἢ ἔταν ἔχη εἴ, καὶ τότε ποιεῖ τὸν ἐπιληπτικὸν κράζειν, ἀφρίζειν, βάλειν ἑαυτὸν κατὰ πυρὸς, ἢ ὕδατος, ἵνα οἱ γεννητορες αὐτοῦ, ἢ οἱ ἀδελφοί, ἢ οἱ προγενεῖς ἀναγκασθῶσιν τῇ σελήνῃ προσκυνῆσαι, νομίσαντες, ὅτι αὕτη ἐπεμψε τὸν δαίμονα τῷ νεανίσκῳ. Ὅθεν καὶ οἱ Ἕλληνες βασιλίσσαν αὐτὴν προσαγορεύουσι τοῦ οὐρανοῦ, οὕσαν δουλίδα τῆς νυκτός, καὶ ὑπέρτριαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· οὐ μέντοι δέσποιναν ἢ ἀρχουσαν. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰησοῦς ὁ διάδοχος Μωϋσέως ἐκέλευσεν αὐτοῖς εἰπὼν· Στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαῶν, καὶ ἡ σελήνη κατὰ γάραγα Γαβαῶν, ἕως τοῦς πέντε βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων τροπώσομαι. Ὁ τοίνυν ἐπιτάσων ἀνθρώπος τῇ σελήνῃ, πῶς οἶόν τέ ἐστι παρ' αὐτοῖς κακοποιεῖσθαι αὐτὸν ἢ δεσποτεῦσθαι; Ἄπαγε οὖν ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ μηχανήματα τοῦ ἀποστάτου τοῦ δράκοντος, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν πλάνην καὶ δεισιδαιμονίαν.

(24) Ὅτι κλειστε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δὲ Λουκᾶς λέγει· Ὅτι ἤρατε τὴν κλειδα τῆς γνώσεως, τουτέστι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὡς προοδοποιούσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἦντινα κλειδα ἦσαν ἀπὸ τῶν μελλόντων δι' αὐτῆς εἰσέργεσθαι

mel, opus prudentis impigræque apis, gestantia, fœnum niteus, omneque herbæ genus auctum hilari facie. Unde lacteo colore est, quia veluti mater infantem lactat; sic et ipsa pinguedine et rore omnia succrescere facit. In cœlo posita annorum circulos, mensium terminos, temporum tempestatumque conversiones, veri ac firmi Paschatis congruens tempus indicat, Sapientia ita loquente: *A luna signum diei festi* ³⁸: et quia luminare est modo minutum, modo crescens, hinc *men* appellatur. Rem ita narrat liber Genesios: *Et dixit Deus: Fiat lux in firmamento cœli, ad lucendum super terram, et ad principatum diei et noctis: et sint in signa et in tempora et in dies et in annos: et sint in lucem in firmamento cœli ad lucendum super terram* ³⁹. Hæc omnia vestræ pietati recitanda duxi, ut ex ipsiis rebus atque ex Scripturis divinitus inspiratis ostenderem lunam non esse insanix causam; sed malignum dolosumque diabolium. Ipse namque inter malignos artifices annumeratur, et cum non possit alia ratione rebus conditis numinis speciem affingere, vel homines ad idolorum fictionem compellere, observat neomeniam lunæ: et cum ad quintum diem pervenerit, tunc procurat ut epilepticus clamet, spumas efferat, sese in ignem conjiciat aut in aquam, ut ejus parentes aut fratres, sive consanguinei, cogantur lunam adorare, rati ipsam puero dæmonium immisisse. Quamobrem Græci reginam cœli vocant ipsam; quæ tamen famula noctis est, et humanæ naturæ ministra, non autem domina et princeps. Quare Jesu Moysis successor præcepit ipsis, his verbis: *Stet sol contra Gabaon, et luna contra vallem Elom, donec quinque reges Amorrhæorum in fugam vertam* ⁴⁰. Homo itaque qui lunæ imperat, quomodo potest ab ipsis luminaribus malo affici, iisque subijci? Apage ergo machinas draconis apostatæ, ac gentilem errorem et superstitionem.

Quia clauditis regnum cœlorum ⁴¹. Lucas autem ait: *Quia tulistis clavem scientiæ* ⁴², id est fidem in Christum, utpote quæ viam paret ad cognitionem veritatis et doctrinæ ipsius. Quam clavem abstulerunt ab iis qui ejus ope intraturi erant.

³⁸ Eccli. xliii, 7. ³⁹ Gen. i, 14. ⁴⁰ Josue x, 12. ⁴¹ Matth. xxiii, 13. ⁴² Luc. xi, 52.

(24) In edit. Athan. p. 1009, ex Possino.

MONITUM IN EXCERPTA COMMENTARIORUM IN LUCAM.

Hærebamus olim num Athanasius Commentaria in Lucam edidisset, necne. Licet enim Catenæ in Lucam aliquot ejus fragmenta præferrent, non in promptu erat dicere ex Commentariis, an ex aliis injuria temporum oblitteratis operibus hinc inde exsumpta a Catenarum auctoribus fuissent. His vero prolati in lucem

Commentariorum reliquiis, vix ambigendi locus superest: quod item de Commentariis in Matthæum diximus. Nam series ipsa, Evangeliorum interpretem, cui unus ea explanandi scopus sit, arguit; non autem scriptorem ex παρέργου, sive ex occasione, Evangelii dicta afferentem: quod sane sagaci cuilibet perspicuum fore arbitramur. In editione autem Athanasiana nostra, nonnulla in Lucam ἀποσπασμάτια protulimus: verum sub hæc in multa alia incidimus, quæ sive ex codicibus mss. sive ex Catena edita in Lucam, jam triplo saltem auctiora prodeunt. Horum porro Athanasium vere auctorem esse produunt, cum styli genus plane Athanasianum, tum ea quæ contra Arianos, quasi cum hæc scriberentur turbas dantes, et Verbi deitatem impugnantes, afferuntur. Quæ oratione et arquendi ritu cum Athanasii contra Arianos velitationibus ita congruunt, ut ovum non sit ovo similis. Sub finem vero luculentum habet de expiandis in futura vita levioribus erratis testimonium: ubi clare dicit posse defunctos, qui ex segnitie vel ex vrocrastinatione aliquid omiserint, amicorum ope juvari; secus eos qui improbe versati, pœnitentiam in hac vita non egerint.

EX COMMENTARIIS S. ATHANASII IN LUCAM.

Et ecce eris tacens, et non poteris loqui, usque in **A** diem quo hæc fiant; pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo ⁴³. Zachariæ non credenti jure non parcat angelus, quia ille steriles alias mulieres, quæ antea pepererant, in exemplum habuit, ut docent Scripturæ sacræ. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei ⁴⁴. Neque solum ait angelus ad Virginem, quod nascetur, ne ipsi extrinsecus inductum corpus putaretur; sed illud etiam addidit, ex te, ut quod nascebatur ab ipsa naturaliter proditurum crederetur. Sanctum autem vocandum erat, non quasi in ipso Filius Dei habitaturus esset, atque ex participatione esset sanctificandus; sed quia utpote Filius Dei, vere ac secundum naturam sanctus esset, atque unus. Et ecce Elisabet cognata tua ⁴⁵. Cognatam autem sanctissimæ Virginis Elisabetam dixit angelus, sive quia ex uno eodemque proavo Jacobo ortum ducebant, sive quia ante datam legem Aaron, qui ex tribu Levi erat, Elisabetam uxorem accepit, filiam Aminadab et sororem Naasson ⁴⁶, ex tribu Juda orti. Siquidem hic regia tribus Juda, ex qua sanctissima Virgo exorta est, sacerdotali tribui Levi conjuncta est, ex qua Elisabet erat. Quamobrem admirabili prorsus modo sapientissima sanctissimi Spiritus gratia curavit, ut etiam hæc Zachariæ uxor, perinde atque illa Aaronis conjux, Elisabet vocaretur; ut vel ex nomine clare edisceremus, cognationem Virginem inter et matrem præcursoris Elisabetam, ex alia illa Elisabeta duei.

Cum porro dixit sanctissima Virgo: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum ⁴⁷; id declaravit: Tabula sum in qua quidquid scribæ placet, describitur. Scribat, pro lubito agat Dominus universi. Accepta angelus a sanctissima Virgine fidei confessione, abcessit ab illa.

Magnificat anima mea Dominum ⁴⁸. Sicut enim gloriam Deo asserre, non significat ipsi laudem

Καὶ ἰδοὺ ἔση σιωπῶν, καὶ μὴ θυνάμενος λαλῆσαι, ἀχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα· ἀρθ' ὡρ οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν (25). Οὐ συγγινώσκει δὲ τῷ Ζαχαρίᾳ ὁ ἄγγελος ἀπιστήσαντι δικαίως· διότι εἶχεν ἐκεῖνος εἰς ὑπόδειγμα καὶ ἄλλας στεῖρας πρὸ αὐτοῦ γενομένας καὶ τεκούσας, ὡς αἱ θεῖαι Γραφαὶ διδάσκουσιν. Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἄγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τὸ γεννώμενον φησι πρὸς τὴν Παρθένον ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ ἐξωθεν ἐπεισαγόμενον αὐτῇ σῶμα νομισθῆ· ἀλλ' ἐπήγαγεν καὶ τὸ, ἐκ σοῦ, ἵνα ἐξ αὐτῆς φύσει τὸ γεννώμενον εἶναι πιστευθῆ. Ἄγιον δὲ κληθῆσόμενον, οὐχ ὡς ἔνοικον ἔξοντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ μετοχῆς ἁγιασθῆσόμενον, ἀλλ' ὡς ὄντα κατὰ φύσιν ἄγιον, τῷ τὸν αὐτὸν Υἱὸν ὑπάρχειν Θεοῦ, καὶ ἕνα εἶναι. Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενὴς σου. Συγγενὴ δὲ τῆς παναγίας Παρθένου τὴν Ἐλισάβετ εἶπεν ὁ ἄγγελος, εἶτε ὡς ἐξ ἐνὸς προπάτορος τοῦ Ἰακώβ ὑπαρχούσας, εἶτε διὰ τὸ πρὸ τῆς νομοθεσίας λαβεῖν τὸν Ἀαρῶν, ἐκ τῆς τοῦ Λευὶ φυλῆς θυγατέρα τὴν Ἐλισάβετ, θυγατέρα οὖσαν τοῦ Ἀμιναδάμ, τὴν ἀδελφὴν Ναασσῶν, ἐκ τῆς τοῦ Ἰουδα φυλῆς ὑπάρχοντος. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα συνήφθη ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἰουδα φυλῆς, ἐξ ἧς ἦν ἡ παναγία Παρθένος, τῇ ἱερατικῇ τοῦ Λευὶ φυλῆς, ἐξ ἧς ὑπῆρχεν ἡ Ἐλισάβετ. Διὸ καὶ παραδόξως ἡ πάνσοφος τοῦ παναγίου Πνεύματος ὠκονόμησε χάρις καὶ ταύτην τὴν Ζαχαρίου γυναῖκα Ἐλισάβετ προσαγορεύεσθαι, ὡσπερ καὶ τὴν τοῦ Ἀαρῶν· ὅπως διὰ τοῦ θνόμενος ἐναργῶς μάθωμεν, ὡς ἐξ ἐκείνης τῆς Ἐλισάβετ τοῦ προδρόμου Ἐλισάβετ ὑπάρχει συγγένεια.

Εἰπούσα δὲ ἡ παναγία Παρθένος· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου· τοῦτο ἐδήλωσεν· Πίναξ εἰμι, φησὶν, γραφόμενος ὁ βούλεται ὁ γραφεύς. Γραφέτω, ποιεῖτω, ὅθελει ὁ τοῦ παντὸς Κύριος. Δεξάμενος δὲ ὁ ἄγγελος τῆς παναγίας Παρθένου τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς.

(26) Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον. Ὡσπερ γὰρ τὸ δοξάζειν τὸν Θεὸν οὐκ ἐξωθεν εὐκλειαν αὐτῶ

⁴³ Luc. i, 20. ⁴⁴ ibid. 35. ⁴⁵ ibid. 36. ⁴⁶ Exod. vi, 25. ⁴⁷ Luc. i, 58. ⁴⁸ ibid. 46.

(25) Hæc ex codice Regio 2426, x sæc. offi.

(26) Quæ sequuntur ex codice Reg. 1440 desumpta, cusa sunt, p. 1009.

φέρειν παρίστησιν, οὐδὲ τὸ ἀγιάζειν τὸν Κύριον προσ- A
τιθέναι αὐτῷ ἀγιότητα σημαίνει· οὕτω καὶ τὸ με-
γαλύνειν τὸν Θεὸν οὐκ ἐπίδοσιν μεγέθους προσάγειν
αὐτῷ δηλοῖ· ἀλλ' ὁ μεγαλύνων αὐτὸν τοῦ μεγέθους
αὐτοῦ μετοχὴν εἰς ἑαυτὸν δέχεται. Ὁθεν εἴρηται·
Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον. Ταῦτα δὲ οὐ
δοκεῖ παράδοξα τῷ ἀκριβῶς ἐπισταμένῳ, ὡς ὁ Θεὸς
οὐ δέχεται, ἀλλὰ χορηγεῖ τὰ ἀγαθὰ.

*Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δου-
λης αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με
πᾶσαι αἱ γενεαί.* Ἄλλ' οἷον τὸ τῆς παρθενίας
χρῆμα; Τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀρετὰς ἀσκήσαι θέ-
λων ἕκαστος, ὑπὸ τοῦ νόμου βυθμίζεται· ἡ δὲ
παρθενία, τὸν νόμον ὑπερβάσα, καὶ μείζονι σκοπῷ
τὴν ἀγωγὴν τῆς πολιτείας ἔχουσα, γνώρισμα μὲν B
ἐστὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἰκὼν δὲ τῆς τῶν ἀγγέ-
λων καθαρότητος. Πολλὰ μὲν οὖν εἰπεῖν τις ἔχει
περὶ αὐτῆς· ἵνα δὲ μὴ ἐν φανεροῖς ἐνδιατρίβω λέ-
γων, ἐν ἀντὶ πάντων τούτ' εἰπὼν, τῆς ἀρετῆς ταύ-
της δεῖξω τὸ μέγεθος. Ὁ γὰρ Δεσπότης τοῦ παντός,
ὁ Θεὸς Λόγος, θέλοντος τοῦ Πατρὸς ἀνεγείραι καὶ
ἀνακαινίσαι τὰ πάντα, μήτέρα τοῦ σώματος οὐ
ἔμελλε φορεῖν οὐδένα πλὴν παρθένου τῆθελσε γενέ-
σθαι, καὶ γέγονε· καὶ οὕτως ἡμῖν ἀνθρωπος ἐπεδή-
μησεν ὁ Κύριος· ἵν' ὡσπερ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένε-
το, οὕτως καὶ ἡ παρθενία ἐξ αὐτοῦ γένηται, καὶ
δι' αὐτοῦ πάλιν εἰς ἀνθρώπους ἡ χάρις αὕτη δοθῆ,
καὶ αὐξοῦσα διαμείνη. Ὅσον τοίνυν καύχημα παρ-
θένων ἐστὶ τοῦτο, καὶ γνώρισμα τῆς ἐν αὐτῷ θεότη-
τος, ἔξεστιν ἐκ τούτου μαθεῖν· Εἰ τῶν ἁγίων μαρ- C
τύρων οἱ γονεῖς εἰσι περίβλεπτοι διὰ τὴν τῶν υἱῶν
ἀνδρίαν· καὶ χαίρει Σάρρα τεκοῦσα τὸν Ἰσαάκ, καὶ
μακάριοι ὅσοι ἔχουσιν ἐν Σιών σπέρμα, καὶ οικίους
ἐν Ἱερουσαλήμ, ὡς φησὶν ὁ προφήτης· πόσον ἂν τις
εἴποι τὸ καύχημα τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ θεοειδούς
Μαρίας, ὅτι μήτηρ τοῦ Λόγου κατὰ τὴν γένεσιν τῆς
σαρκὸς γέγονε τε καὶ χρηματίζει; καὶ γὰρ τὸν θεῶν
τόκον τοῦτον στρατιὰ μὲν ἀγγέλων ὑμνησε· γυνὴ δὲ
τὴν φωνὴν ἐπάρασα ἔλεγε· *Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βα-
στάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὗς ἐθήλασας.* Καὶ αὐ-
τῇ δὲ ἡ κυριώτατος Μαρία καὶ ἀειπάρθενος, εἰδυῖα
τὸ ἐν αὐτῇ γενόμενον, ἔλεγεν· *Ἀπὸ τοῦ νῦν μα-
καριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί.* Ὁ δὲ γέγονε τῇ Μα-
ρίᾳ, τοῦτο πάσαις ταῖς παρθένοις εἰς εὐκλειάν ἐστιν.
Αὗται γὰρ ὡς ἀπὸ ρίζης ἐκείνης λοιπὸν κλάδοι κρέμανται παρθενικολ.

(27) *Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθα- D
ρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, ἀνήγα-
γον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστήσασιν τῷ Κυ-
ρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου· Ὅτι πᾶρ
ἄρσεν διανοίγον μήτραν ἄριστ τῷ Κυρίῳ κληθή-
σεται· καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον
ἐν νόμῳ Κυρίου, ζεύγος τρυφῶν, ἢ δύο νεοσ-
σοὺς περιστερῶν.* Ὅς οὐχὶ κατὰ τοὺς ἄλλους ἄν-
θρώπους ἕνεκα τοῦ· εἶναι καὶ ὑπερσῆσαι σάρκα πε-

aliquam et honorem extrinsecus tribuere : neque
etiam Dominum sanctificare, significat illi sancti-
tatem addere ; sic magnificare Deum, non indicat
ipsi conferre magnitudinis accessionem : sed qui
magnificat ipsum, magnitudinis illius participatio-
nem in se recipit. Quamobrem dictum est : *Magni-
ficat anima mea Dominum.* Quæ sane admiranda ei
non videbuntur, qui probe noverit Deum nequa-
quam accipere, sed largiri bona.

*Quia respexit humilitatem ancillæ suæ; ecce enim
ex hoc beatam me dicent omnes generationes* 40.
At qualis res est virginitas? Nam alias quidem
virtutes si quis exercere velit, is a lege dirigitur :
at virginitas, quæ legem superat, atque ad præ-
stantiorem scopum vitæ institutum agit. indicium
est futuri sæculi, atque una angelicæ puritatis
imago. Multa sane de illa suppetunt dicenda ; at
ne manifestis in rebus moras traham, vel unum
omnium instar erit, quo hujusmodi virtutis
præstantiam declarem. Siquidem Deus Verbum
omnium Dominus, cum vellet Pater omnia eri-
gere atque renovare, matrem corporis, quod
gestaturus erat, non aliam quam virginem esse
voluit : quod ita factum est : atque ita Dominus
ad nos homo peregrinatus est ; ut quemadmodum
omnia per ipsum facta sunt, ita quoque virginitas
ex ipso oriretur, ac per ipsum hominibus isthæc
gratia tribueretur, atque crescendæ perseveraret.
Quanta porro sit isthæc virginum gloria, et quod
sit illud indicium ejus deitatis, hinc ediscere licet :

C si sanctorum martyrum parentes ob filiorum for-
titudinem conspicui sunt, si gaudet Sara Isaac
enixa, et beati sunt quotquot semen habent in Sion,
et familiares in Jerusalem, ut ait propheta 40 ;
quanti æstimanda est gloria sanctæ Virginis ac di-
vinæ Mariæ, quæ Verbi mater, secundum carnis or-
tum, est et vocatur? Enimvero divinum hunc par-
tum cum angelorum exercitus celebravit, tum
mulier alta voce dixit : *Beatus venter qui te porta-
vit, et ubera quæ suxisti* 41. Imo ipsa Dominipara
et semper virgo Maria, cum nosset id quod in-
gestum erat, ait : *Ex hinc beatam me dicent omnes
generationes* 42. Quod autem in Maria gestum est,
id omnibus virginibus in gloriam vertit. Ipsæ nani-
que velut ex illa radice ceu virginei pendent rami.

D *Et postquam impleti sunt dies purgationis eorum
secundum legem Moysis, tulerunt illum in Jerusa-
lem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in
lege Domini : Quia omne masculinum adaperiens
vulvam sanctum Domino vocabitur : et ut darent
hostiam secundum quod dictum est in lege Domini,
par turturum, aut duos pullos columbarum* 43. Qui
non ut esset et existeret, aliorum hominum more,
carnem induit ; sed ut carnem sanctificaret, factus

40 Luc. i, 48. 41 Isa. xxxv, 10. 42 Luc. xi, 27. 43 Luc. i, 48. 44 Luc. ii, 22-24.

(27) Quæ sequuntur in eodem codice Regio 2440 exstant.

est homo. Quod si quis illud, ut *sisterent eum Domino*, de ipso Domino dictum excipiat, is sane a verisimilitudine labitur. Quandonam Dominus oculis Patris absconditus fuit, ut non posset ab ipso videri? Aut quis locus extra ejus ditionem positus, ut illic degens, Patri præsens non esset, nisi Jerosolymam allatus et in templum inductus esset? Cur figuratam hostiam offerrebat, cum ipse sit veritas? An forte non pro illo, sed pro nobis hæc scripta sunt? Quemadmodum enim, Deus cum sit, non sui causa, natura homo, sine mutatione tamen, efficitur, carne circumciditur, baptizatur, etc., sed nostri gratia, ut nos, qui homines sumus, adoptione per gratiam dii efficiamur, et circumcidamur spiritualiter, non secundum legem, sordes peccati per baptismum abluamus, crucifigamur mundo, et resurgamus Deo; ita quod hic dicitur de purgatione eorum, et, ut *sisterent eum Domino*, et de figuratis hostiis, non ipsius, sed nostri causa gesta et scripta sunt, ut discamus quomodo nos purgare et sistere Deo debeamus, mystice ac spiritualiter offerentes ipsi par turturum, aut duos pullos columbarum. Turtur quippe temperantiæ et quietis symbolum est: nam solitudinis amans continentissimumque animal est; ita ut sive mare sive femina defunctis, neuter eorum alteri copuletur: pulli vero columbarum, innocentiae et mansuetudinis typus sunt. Quotquot igitur sese per continentiam a carnalibus voluptatibus et concupiscentiis expurgant, ac per innocentiam et mansuetudinem ab ira et furore temperant, pulchras revera hostias afferentes, Dei aspectui patent, ac in Jerusalem cœlesti consistunt. Nihil quippe ita Deo charum est ut innocentia et continentia. Ita sane nos continentes esse expetit, ut ne quidem ad concupiscentiam usque mulierem respiciamus ⁵¹. De innocentia autem hæc ait: *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli* ⁵², non corporea quidem statura; sed iis puerorum innocentiam significat. Mansuetudinis porro et humilitatis sese in exemplum proponit dicens: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* ⁵³. Quot si quis dixerit, Quare memorata animalia bina offerri præcepit, et alia quidem perfecta, alia pullos constet, anima scilicet et corpore, duplicem a nobis continentiam et mansuetudinem Deum requirere. Nam si corpore quidem a carnalibus voluptatibus abstineam, animo autem ad earum cupidinem movear, non continens, sed mœchus sum. Nam qui respexit, ait, ad concupiscendum, jam mœchatus est in corde ⁵⁴. Ac rursus, qui specie quidem mansuetus esse videtur; anima autem ad iram commovetur; non innocens, sed hypocrita et iracundus est, occultæ malitiæ operimentum habens eminentiam illam innocentiae speciem: quod genus hominum propheta subindicat his verbis: *Ore suo benedicebant et corde suo maledicebant* ⁵⁵. Ac rursus: *Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem*

ριδέθληται, ἀλλ' ἔνεκεν τοῦ ἀγιάζειν τὴν σάρκα γέγονεν ἄνθρωπος. Εἰ δὲ καὶ τὸ, *παραστῆσαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ*, περὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τις ἐκλάβοι, καὶ οὕτως ἐκπίπτει τοῦ εἰκότος. Πότε γὰρ ἀπεκρύβη ὁ Κύριος ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Πατρὸς, ἵνα μὴ δυνηθῆ ὑπ' αὐτοῦ ὁρᾶσθαι; Ἡ ποῖος τόπος ἔξω τῆς αὐτοῦ δεσποτείας ὑπάρχει, ἵνα ἐκεῖ ὦν μὴ παρῆ τῷ Πατρὶ, εἰ μὴ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνηνέχθη, καὶ εἰς τὸν ναὸν εἰσῆνέχθη; Πῶς δὲ καὶ τὰς τυπικὰς θυσίας προσέφερον, αὐτοῦ ὑπάρχοντος τῆς ἀληθείας; Μή ποτ' οὖν οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ταῦτα γέγραπται: Ὡς περὶ γὰρ, Θεὸς ὦν, οὐ δι' ἑαυτὸν φύσει ἄνθρωπος ἀτρέπτως γίνεται, καὶ σαρκὶ περιτέμνεται, καὶ βαπτίζεται, καὶ τέλλα, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς, ἄνθρωποι ὄντες, θέσει διὰ τῆς χάριτος γενώμεθα θεοί, καὶ περιτηθῶμεν πνευματικῶς, ἀλλ' οὐ νομικῶς, καὶ τὸν ῥύπον ἀποनिψώμεθα τῆς ἀμαρτίας διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ σταυρωθῶμεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀναστῶμεν τῷ Θεῷ· οὕτω κἀνθάδε τὸ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, καὶ τὸ, *παραστῆσαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ*, καὶ περὶ τῶν τυπικῶν θυσιῶν, οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς καὶ γεγένηται καὶ γέγραπται: ἵνα μάθωμεν καθαίρειν καὶ παριστάνειν ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, μυστικῶς προσφέροντες αὐτῷ καὶ πνευματικῶς ζεῦγος τρωφῶν, ἢ δύο νεοσσούς περιστέρων. Καὶ ἡ μὲν τρωφῶν σωφροσύνης καὶ ἡσυχίας σύμβολον· φιλέρημον γὰρ τὸ ζῶον καὶ σωφρονέστατον· ὥστε τοῦ ἀρρένου ἢ τοῦ θήλειος ἀποθηήσκοντος, μὴδ' ἕτερον αὐτῶν ἑτέρῳ συζεύγυσθαι· οἱ δὲ νεοσσοὶ τῶν περιστέρων ἀκακίας καὶ πραότητος τύπος. Ὅσοι τοίνυν διὰ σωφροσύνης καθαίρουσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ διὰ τῆς ἀκακίας καὶ πραότητος ἀπέχονται θυμοῦ καὶ ὀργῆς, ὅπως καλὰς θυσίας ἐπιφέρόμενοι, ὑπᾶνονται τῷ Θεῷ, καὶ παριστάνονται εἰς Ἱεροσαλὴμ τὴν ἐπουράνιον. Οὐδὲν γὰρ οὕτω Θεῷ φίλον ὡς ἀκακία καὶ σωφροσύνη. Ἀμέλει τοσοῦτον ἡμᾶς εἶναι βούλεται σώφρονας, ὡς μὴδὲ μέχρῃς ἐπιθυμίας ἐμβλέπειν γυναίκε. Περὶ δὲ τῆς ἀκακίας φησὶν· Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν ηλικίαν, ἀλλὰ τὴν ἀκακίαν διὰ τῶν παιδῶν σημαίνων. Πραότητος δὲ καὶ ταπεινοφροσύνης ἑαυτὸν ὑπόδειγμα τίθησι λέγων· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρὸς εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ*. Εἰ δὲ τις εἴποι· Διὰ τί δύο καὶ δύο προσφέρεσθαι τὰ εἰρημένα ζῶα ἐκέλευσε, καὶ τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ νεοσσούς; φημί, ὅτι, τοῦ ἀνθρώπου διπλοῦ ὄντος, τοῦτέστιν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, διπλὴν ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ Θεὸς τὴν τε σωφροσύνην καὶ τὴν πραότητα. Εἰ γὰρ κατὰ μὲν τὸ σῶμα ἀπέχομαι σαρκικῶν ἡδονῶν, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν πρὸς ἐπιθυμίαν τούτων κινούμαι, οὐκ εἰμὶ σώφρων, ἀλλὰ μοιχός. Ὁ γὰρ ἐμβλέψας, φησὶ, πρὸς τὸ ἐπιθυμησῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ. Καὶ αὖθις ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον δοκῶν εἶναι πρῶτος, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν κινούμενος πρὸς θυμὸν, οὐκ ἐστὶν ἀκακος, ἀλλ' ὑποκριτὴς καὶ μνησιαστὴς, ἔχων τῆς κεκρυμμένης κακίας τὸ ἐπικάλυμμα τὴν φαινομένην καὶ δοκῶσαν εἶναι· ἀκακίαν· οὗς ὁ προφήτης αἰνιττόμενος λέγει·

⁵¹ Matth. v, 28. ⁵² Matth. xviii, 5. ⁵³ Matth. xi, 29. ⁵⁴ Matth. v, 28. ⁵⁵ Psal. lxi, 5.

Τῷ στοματι αὐτῶν εὐλόγουν, καὶ τῇ καρδίᾳ αὐ- A
τῶν καταρῶντο· καὶ αὖθις· Τῶν λαλούντων εἰρή-
την μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, κατὰ δὲ ἐν ταῖς
καρδίαις αὐτῶν. Τῷ δὲ τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ νεοσ-
σοὺς προσάγεσθαι προστάσσειν, δηλοῖ τὸ τὴν μὲν
φρόνησιν καὶ σωφροσύνην τελείους ἡμᾶς δεῖ εἶναι·
τῇ δὲ κακίᾳ νηπιάζειν, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος.
Ἄλλ' ἰδωμεν ἐπὶ τίσι καὶ ποῦ καὶ πότε εἴρηται, ὅτι Pār ἔρσεν
διανοῖγον μήτραν ἁγίου Κυρίῳ κλη-
θῆσεται· καὶ τί τοῦ νόμου τὸ αἰνίγμα.

Cætera desunt.

(28) Εἰς τὸ Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, Κύριε,
κατὰ τὸ ρῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. Οὐκοῦν καταφρονή-
σωμεν τὸν θάνατον· κἄν γὰρ δειλιάσωμεν αὐτὸν,
ἀλλὰ τεθηξόμεθα πάντως κατὰ τοὺς ὀρισθέντας ἡ- B
μῖν παρὰ τῆς Προνοίας χρόνους. Βέλτιον αὐτὸν μετὰ
τῆς ἀρετῆς ἐκδέχεσθαι ὡς ἀπαιτούμενον, ἢ μόνον
ἀκλεῶς ἀποδοῦναι. Ὁ μὲν γὰρ ἐν θεοσεβείᾳ τελευ-
τῶν οὐδὲ ἀποθνήσκων ἐστίν· ὁ δὲ τῷ χρόνῳ μόνον
ἀπαιτούμενος, ὡς ἑαυτῷ ζήσας, ἀνάγκην ἔχει καὶ
τοῦ χρόνου λόγους ἀποδοῦναι καὶ μὴ ἀποδοὺς ἀκού-
σαι· Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ ἐν τῇ ζωῇ σου, νῦν δὲ
ᾧδε ὀδύνασαι. Ἀνδριστέον τοίνυν, ὡς παρήγγη-
λεν ὁ Ἀπόστολος, ὥστε νεκροῦν ἤδη τὰ μέλη τὰ ἐπὶ
τῆς γῆς, καὶ παρασκευαστέον εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔρ-
γα· ἵνα, κἄν φθάσῃ τοῦ χρόνου τὸ τέλος, ἢ κληθῶ-
μεν παρὰ τοῦ Σωτῆρος, εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς· Νῦν
ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, Δέσποτα· ἂν δὲ καὶ αὐ-
τὸς ὁ Κύριος Ἐλθῇ, ἵνα εὐρῇ γρηγοροῦντας ἡμᾶς,
καὶ μὴ κοιμωμένους αἰτιάσῃται λέγων· Οὕτως οὐκ C
ισχύσατε μίαν ὥραν γρηγορησαί· Ὑπνος δὲ ψυχῆς
ἴστιν ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἀμνηστία τοῦ θανάτου.

Quæ sequuntur ibid. pag. 4010, in sermone majore de Fide habes supra.

(29) Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων
πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου. Καὶ ἀνέκραξε φωνῇ
μεγάλῃ, λέγων· Ἐγώ, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Να-
ζαρηνέ; Ἥλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς. Οἶδαμέν σε τίς
εἶ. ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ μὴν δαίμων ὁ εἰπὼν,
Οἶδαμέν σε, οὐκ ἤδει αὐτὸν ἀληθῶς· ἀλλὰ τοῖς ἔφ-
μασιν ὑπεκρίνετο. Καίτοι δὲ τάλιθῃ λέγοντα, ἀληθῆ
γὰρ ἔλεγε, Σὺ εἶ ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ, ἐφίμου καὶ λα-
εῖν ἐκόλυε· μήποτε μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τὴν
ἰδίαν κακίαν ἐπισπεῖρη, καὶ ἵνα καὶ ἡμᾶς συνεθίσῃ
μηδέποτε τοῖς τοιοῦτοις προσέχειν, κἄν δοκῶσι τὰ
ἀληθῆ λέγειν. Καὶ γὰρ ἀπρεπὲς, ἔχοντας ἡμᾶς τὰς
θείας Γραφὰς καὶ τὴν παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐλευθε-
ρίαν, διδάσκεισθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου τοῦ μὴ τηρή-
σαντος τὴν ἰδίαν τάξιν, ἀλλ' ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων φρο- D
νήσαντος. Διὰ τοῦτο καὶ λαλοῦντα αὐτὸν τὰς ἀπὸ
τῶν Γραφῶν λέξεις κωλύει λέγων· Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ
εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιοματά
μου; Οἱ μὲν οὖν πιστοὶ δύνανται παρ' αὐτῆς τε τῆς
πατρικῆς φωνῆς λεγούσης, Οὕτως ἐστὶν ὁ Υἱός μου

In illud: *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace* 60. Mortem itaque contemnamus: licet enim reformidemus illam, nihilominus tamen prænititis a Providentia temporibus moriemur. Præstat enim eam, ut repetitum debitum, cum virtute excipere, quam sine gloria oppetere. Nam qui religiose diem obit, nequaquam moritur; qui vero de tempore solum requisitus fuerit, quasi sibi ipsi vixerit, necesse est etiam ut temporis rationem reddat: et si non reddat, id audiet: *Recepisti bona in vita tua, nunc autem hic cruciaris* 61. Viriliter itaque agendum, ut præcepit Apostolus 62; ita ut jam mortificemus membra quæ sunt super terram 63; atque præparanda pro exitu sunt opera nostra; ut si temporis terminus accedat, aut vocemur a Salvatore, dicamus et nos, *Nunc dimittis servum tuum, Domine*: et si ipse Dominus venerit, nos vigilantes inveniat, nec dormientes inereptis sui verbis, *Sic non potuistis una hora vigilare* 64? Somnus porro animæ, est incuria et mortis oblitio.

Et in synagoga erat homo habens spiritum dæmonii immundi, et exclamavit voce magna dicens: Sine, quid nobis et tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos. Scimus te quis sis, Sanctus Dei 65. Dæmon qui dixit, Scimus te, non vere sciebat ipsum; sed verbis simulabat. Etsi autem vera loqueretur, nam vere dicebat utique, *Tu es Sanctus Dei*, ipsum tamen frenabat Dominus coercebatque ne loqueretur; ne forte una cum veritate suam quoque malitiam disseminaret, utque nos assuesceret, nunquam illorum dietis, et si vera loqui viderentur, fidem habere. Siquidem indecorum est nos, divinis Scripturis ac Servatoris libertate instructos, a diabolo, qui proprium non servavit ordinem, et alia pro aliis sensit, edoceri. Quamobrem illum, vel Scripturarum dicta proferentem, coerebat dicens: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas* 66? Possunt itaque fideles ab ipsa paterna voce dicente: *Hic est Filius meus dilectus* 66, et ab angelis ipsum adorantibus, necnon a sanctis qui

60 Psal. xxvii, 5. 61 Luc. ii, 29. 62 Luc. xvi, 55. 63 I Cor. xvi, 13. 64 Coloss. iii, 5. 65 Marc. xiv, 37. 66 Luc. iv, 33, 34. 67 Psal. cxlix, 16. 68 Math. iii, 17; xvii, 5.

(28) Hæc habentur in eodem codice: editaque primum a nobis sunt Athan. l. I, p. 1010.

(29) Hæc in eodem codice Reg. quibus perquam

similia habes in Epistola ad episcopos Ægypti et Libyæ, p. 215.

de illo scripserunt, ediscere, ipsum solum esse Filium et Verbum Dei. Ariani vero, utpote non puramente præditi, cum non valeant a divinis et theologis viris id audire, vel a similibus sui dæmonibus ediscant, ipsos non quasi multi existerent, sed unum esse scientes, dixisse, *Tu es Sanctus Dei, et Filius Dei*. Nam qui hæresin ipsis suggessit, non dixit, *Tu es sanctus Dei*, quasi alii essent; sed, *Tu es ille Sanctus Dei*, quasi scilicet ipso solo existente. Apposite igitur articulus additur: nam unus est qui natura sanctus est, cujus participatione alii sancti evadunt. Ita plerumque vel ipsi mendacii artifices, ab ipsa veritatis perspicuitate coacti, vel inviti testimonium veritatis ferunt. Siquidem dæmones non evangelistarum officium præstabant; sed cum veritatis lucem obtueri non valerent, clamabant: *Scimus te quis sis, Sanctus Dei*. ἔργον, ἀλλ' ἀντιβλέπειν μὴ δυνάμενοι τῷ τῆς ἀληθείας φωτι, ἐβόων· Οἰθαμέν σε τίς εἶ, ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ.

*Jesus autem, his auditis, respondit ei dicens: Noli timere, crede tantum, et salva erit*⁶⁷. Fidem primo postulat Dominus ab iis, qui invocant ipsum; quemadmodum a cæco his verbis: *Credis quia possum hoc tibi facere*⁶⁸? et lunatico ait: *Si credis, fiet*⁶⁹. Id autem Servator postulat, non quod alterius ope egeat: ipse namque fidei quoque dominus et largitor est; sed ne videatur personas accipere, utque putetur ipsum credentibus annuere, hominesque sine fide beneficia non accepturos, atque ex infidelitate eadem amissuros esse. Nam cum gratiam confert, vult gratiam permanere; et quando curat, curationem nunquam cadere. Paralyticum ergo confirmabat dicens: *Sanus factus es, noli amplius peccare*⁷⁰. Ac quemadmodum si medicus cum morbo laborantes adit, sciscitetur primum, an curari velint, ne ipso, repugnantibus ægris, medelam adhibente, inutiles cura evadat; eodem prorsus ritu Dominus curandos interrogabat, ipsisque credentibus gratiam conferebat, ut fide gratiam retinere possent: nam voluntatis animi fides argumentum est. Sic itaque jam: *Crede tantum, et salva erit*.

γνώρισμα γὰρ τῆς προαιρέσεως τῆς ψυχῆς ἡ πίστις ἐστίν. Καὶ νῦν οὖν φησι· *Μόρον πιστεύε, καὶ σωθήσεται*.

*Factum est autem, ambulantiibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris, Domine. Et dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, et volucres cæli domicilia; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet*⁷¹. Quamobrem hunc scribam, qui se eum secuturum pullicebatur, verbo scilicet clamantem, ac mente nihil curantem, sed aliis pertractum negotiis videns Dominus, argumento eum pudore suffudit: neque aversatus virum repulit, neque velut ignarus ejus dictis de-

ὁ ἀγαπητός, καὶ παρὰ τῶν προσκυνούντων αὐτὸν ἀγγέλων, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ γραφάντων ἁγίων μαθεῖν, ὅτι αὐτὸς μόνος ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἀρειανοὶ δὲ ἐπεὶ τὴν διάνοιαν οὐκ ἔχουσι καθαράν, οὐδὲ δύνανται θεῶν ἐπακούειν καὶ θεολόγων ἀνδρῶν, παρὰ γοῦν τῶν ὁμοίων αὐτοῖς δαιμόνων μαθέτωσαν, ὅτι μὴ ὡς πολλῶν ὄντων ἀνεφώνουν, ἀλλὰ τοῦτον μόνον εἰδότες ἔλεγον· *Σὺ εἶ ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ*. Καὶ γὰρ ὁ τὴν αἴρεσιν αὐτοῖς ὑποβαλὼν οὐκ ἔλεγε, *Σὺ εἶ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ*, ὡς ὄντων καὶ ἄλλων, ἀλλὰ, *Σὺ εἶ ὁ Ἄγιος τοῦ Θεοῦ*, ὡς μόνου ὄντος αὐτοῦ. Καλὴ οὖν καὶ ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη· εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ φύσει ἅγιος, οὗ κατὰ μέθεξιν καὶ οἱ ἄλλοι ἅγιοι. Οὐτῶν καὶ αὐτοὶ πολλάκις οἱ ἐργάται τοῦ ψεύδους, ὑπὸ τῆς ἐναργείας ἀναγκασζόμενοι, μαρτυροῦσι τῇ ἀληθείᾳ καὶ μὴ βουλόμενοι· ἐπεὶ καὶ οἱ δαίμονες οὐχὶ τῶν εὐαγγελιστῶν ἐποιοῦν

(50) Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ· *Μὴ φοβοῦ· μόνον πιστεύε, καὶ σωθήσεται*. Πίστιν γὰρ ἀπαιτεῖ πρῶτον τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν ὁ Κύριος· ὡς ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ λέγων· *Πιστεύεις, ὅτι δύναμαι σοὶ τοῦτο ποιῆσαι*; καὶ ἐπὶ τοῦ σεληνιαζομένου δὲ φησιν, ὅτι *Ἐὰν πιστεύης, γίγεται*. Ἀπαιτεῖ δὲ τοῦτο ὁ Σωτὴρ, οὐκ ἐπειδήπερ ἔχρησε τῆς παρ' ἐτέρων συνεργίας· αὐτὸς γὰρ καὶ τῆς πίστεως κύριος καὶ χορηγὸς ἐστὶν· ἀλλ' ἵνα μὴ ὡς προσώποις χαριζόμενος φανῆ, ἀλλ' ὅτι τοῖς πιστεύουσιν ἐπινεύει, καὶ ἵνα μὴ χωρὶς πίστεως δέξωνται τὰς εὐεργεσίας, καὶ τῇ ἀπιστίᾳ ταύτας ἀπολέσωσι. Θέλει γὰρ χαριζόμενος παραμένειν τὴν χάριν, καὶ θεραπέων ἀδιάπτωτον εἶναι τὴν θεραπέαν. Ἐσφαλίζετο γοῦν τὸν παραλυτικὸν λέγων· Ἰησοῦς γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε. Καὶ ὡσπερ ἂν τις ἰατρὸς εἰσὼν πρὸς τοὺς κάμνοντας πυνθάνοιτο πρῶτον, εἰ βούλοιντο θεραπεύεσθαι, ἵνα μὴ, αὐτοῦ φρονεῖλλοντος, κάκείνων μὴ βουλομένων, ἀνωφελῆς ἡ θεραπέα γένηται, ἐναντιουμένων τῶν κάμνοντων πρὸς τὴν τοῦ ἰατροῦ τέχνην· οὕτω καὶ ὁ Κύριος τῶν θεραπευομένων ἐπυνθάνετο, καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἐχαρίζετο, ἵνα τῇ πίστει καὶ τὴν χάριν κατασχέιν δυναθῶσι ἐστί. Καὶ νῦν οὖν φησι· *Μόρον πιστεύε, καὶ σωθήσεται*.

(51) Ἐγένετο δὲ, πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἰπέ τις πρὸς αὐτόν· Ἀκολουθήσω σοὶ ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, Κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· *Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει πού τὴν κεφαλὴν κλίτην*. Διδὸν καὶ τὸν γραμματέα τοῦτον ἐπαγγελλόμενον ἀκολουθήσειν αὐτῷ, καὶ τῷ μὲν ῥήματι βοῶντα, τῇ δὲ διανοίᾳ μὴ σφραζόντα, ἀλλ' ἐν ἐτέροις ἀφελκόμενον ὁρῶν ὁ Κύριος, ἐδυσώπει διὰ τοῦ ἐλέγχου· καὶ οὕτε ὡς ἀπο-

⁶⁷ Luc. viii, 50. ⁶⁸ Math. ix, 28. ⁶⁹ Marc. ix, 22. ⁷⁰ Joan. v, 14. ⁷¹ Luc. ix, 57, 58.

(50) Hæc in eodem codice.

(51) In eodem codice.

τρεπόμενος τοῦτον ἐδίωκεν, οὔτε ὡς ἀγνοῶν ἐπλάνῳ ὑπὸ τῶν τούτου βημάτων· ἀλλὰ καὶ ὡς εἰδὼς ἤλεγχε, καὶ ὡς παιδεύων διωροθύτου. Μονονοχὶ γὰρ τοῦτο λέγων ἐδίδασκεν, ὡς ἄρα οὐδεὶς δύναται τῷ Λόγῳ ἀκολουθεῖν ἀναπαυόμενος ἐν ἀλόγοις, οὐδὲ τῶν ἀλόγων ὁ φίλος δύναται τὸν Λόγον δέχεσθαι, οὐδὲ ὁ τὰ ἄλογα φανταζόμενος δύναται τοῦ Λόγου μεταλαμβάνειν ἔννοιαν. Ἀμέλει ἐκ τῆς τόλμης τὸ γνώρισμα τῆς προπετείας καὶ ἀπαιδευσίας ἔξεστιν αὐτοῦ καταμαθεῖν. Εἰ γὰρ ἠπίστατο τοῦ Λόγου τὴν δύναμιν, οὐκ ἂν ὅλως φαντασίαν εἰλήφει πνευματικοῦ Λόγου, οὐκ ἂν ἀνθρώπος ὢν ἐξιτοῖν ἑαυτὸν ἐτόλμα τῆ τοῦ Σωτῆρος ἀκαταλήπτῳ δυνάμει λέγων· Ἀκολουθήσω σοι ἔπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Ἀκολουθεῖν μὲν γὰρ ἀπλούστερον τῷ Σωτῆρι πρὸς τὸ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἀκοῦειν δυνατόν τῆ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ τοῦτο κατὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν· συνεκτείνεσθαι δὲ καὶ συντρέχειν αὐτῷ πανταχοῦ, τοῦτο καὶ ἀδύνατον καὶ τολμηρὸν τῷ ἐπαγγελλομένῳ. Οὔτε γὰρ ἀναπιουμένη αὐτῷ παρὰ τῷ Πατρὶ συνεῖναι δυνάμεθα· πῶς γὰρ, ἄλλης φύσεως τυγχάνοντες; οὔτε πανταχοῦ αὐτῷ ἔντι συνδραμεῖν οἶόν τε. Ὁ μὲν γὰρ ἀχώρητος, οἱ δὲ χωρητοί· καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ παντὶ καὶ ἔξω τοῦ παντός ἐστιν, οἱ δὲ ἐν τῷ παντὶ μεμετρημένην ἔχομεν τὴν σύστασιν· καὶ ὁ μὲν Κύριος ἀκινήτως καὶ ἀμεταβάτως κινεῖ τὰ πανταχοῦ, καὶ τὰ ὅλα διακεῖ· ἀνθρώποι δὲ, μεταβαίνοντες ἀφ' οὗ κινούμεθα, λειπόμθα τῆ ἀπολείψει τοῦ τόπου πρὸς τὴν ἀμετάβατον πανταχοῦ τῆς θεότητος αὐτοῦ παρουσίαν. Ἄλλ' ὁ Κύριος κατ' ἀμφοτέρω τούτων διορθοῦται, καὶ τὸ μὲν ἀνείτοιμον τῆς προθέσεως διελέγχει, τὴν δὲ τῆς θεότητος αὐτοῦ μεγαλειότητα παιδεύει, λέγων· *Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ ἐξῆς.* Ἴσον δὲ τούτῳ εἰπεῖν ἐστὶ, τὰ μὲν γενητὰ πάντα χωρητὰ τυγχάνει, καὶ τόποις δίσταται, ὁ δὲ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ ἀχώρητον ἔχει τὴν δύναμιν· ὥστε τοῦ μὲν λέγειν, ὅτι *Ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ ἀκολουθήσω σοι, παῦσαι·* εἰ δὲ μαθητεύεσθαι θέλεις, ἀπόστα τῶν ἀλόγων, οἰκειώθητι δὲ τῷ Λόγῳ· ἀδύνατον γὰρ τὸν ἀλογία συνόντα Λόγου γενέσθαι μαθητὴν.

(32) *Τίτι ὁμοίωσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ὅμοια ἐστὶ ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυρὴ ἐνέκρυσεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.* Τοῦτο οὖν σκόπει, πᾶς τις ὁ τοῖς ῥηθεῖσιν ἀμφοισθῶν, ὅτι περ ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ὁ μικρὰν ζύμην ἀρετῆς κτησάμενος, μὴ πεφραχῶς δὲ ταύτην ἀρτοποιῆσαι· ἀλλὰ βουληθεὶς μὲν, μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο, ἢ ῥαθυμίας ἢ ἀμελείας ἢ ἀνανδρίας ἕνεκα καὶ τῆς ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς· ἐπιφρασθεὶς δὲ καὶ θερισθεὶς παρ' ἐλπίδα, οὗτος οὐκ ἐπιλησθήσεται παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ· ἀλλ' ἐγερεῖ αὐτῷ μετὰ θάνατον τοὺς οἰκειούς, καὶ τούτων τὰς γνώμας ἰθυεῖ, καὶ τὰς καρδίας ἐλκύσει, καὶ τὰς ψυχὰς ἐπικάμψει, καὶ πρὸς ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν τοῦτου σπεύσουσι κινήθοντες. Ὅθεν καὶ ἀγαμένοιο τοῦ Δεσπότη τοῦν καρ-

⁷¹ Luc. xiii, 21.

(32) Ex codice reg. 1995, xvi sæculi.

ceptus est; sed velut gnarus coarguebat, et quasi erudiens corripuebat. Cum hæc enim diceret, docere videbatur, neminem posse Verbum sive Rationem sequi, si in irrationabilibus quiesceret, neque irrationabilium amatorum posse Verbum sive Rationem excipere, neque irrationabilia commincentem posse Rationis notitiam assequi. Ex ausu sane illius, temeritatis et inscitiae ejus argumentum deprehendere licet. Nam si Verbi vim novisset, nequaquam sibi spiritualis Verbi commentitiam speciem effinxisset; neque, homo cum esset, incomprehensibili Servatoris virtuti sese exæquare ausus fuisset, dicens: *Sequar te quocunque ieris.* Etenim Servatorem simpliciter sequi ad doctrinam ejus audiendam, humanæ quidem naturæ possibile est, idque ex ejus benignitate fieri potest; at cum illo una extendi ac concurrere ubique, id sane fieri nequit, et pollicentis audaciam prodit. Neque enim cum illo, in sinu Patris quiescenti, una esse possumus. Nam qui id præstare possumus cum alterius naturæ simus? Neque cum illo, qui ubique est, concurrere valemus. Nam ille quidem a nullo continetur, nos continemur; ille in universo et extra universum est, nos vero in universo dimensam habemus constitutionem; ille, Dominus scilicet, immobili et immutabili modo omnia movet, universa administrat; nos vero homines, transeuntes a loco unde amovemur, saue impares sumus, relicto loco, qui præsentiae deitatis ipsius ubique existenti et immobili exæquemur. Sed Dominus de utraque re corrigit illum, atque imparatum inconsultumque propositum arguit: magnitudinemque deitatis suæ docet, dicens, *Vulpes foveas habent*, et cætera. Fortasse vero his significatur, opificia omnia contineri loco, et loco diuisita esse; at Verbum Dei virtutem habere, quæ a nullo continetur; ita ut a tali dicto, *Sequar te quocunque ieris*, abstinendum sit. Quod si erudiri velis, ab irrationabilibus abiste, et Rationi seu Verbo te applica: nam fieri nequit ut qui eum *irrationabilitate* degit, Verbi sive Rationis discipulus evadat.

*Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentatum est totum*⁷². Hoc itaque perpende, quisquis de dictis hujusmodi ambigis, quemlibet hominem qui parvum virtutis fermentum possidet, quique ad panem ex eo conficiendum nondum usus est, et tamen id voluit, sed segnitiei, incuriæ, ignavix, aut procrastinationis ergo non potuit, interceptum ac demessum quo tempore non exspectabat, apud justum judicem non venturum in oblivionem: sed (Deus) post ejus interitum familiares et cognatos ejus excitabit, eorum mentem diriget, corda pertrahet, animas flectet: atque ii ad opem et auxilium ipsi ferendum accedent. Quare iidem, movente Domino

corda ipsorum, quæ defuncto deerant supplebunt. Qui autem improbe versatus in vita est, in spinis prorsus convolutus, atque impura materia plenus, qui nunquam in conscientiam ingressus est suam; sed absque metu et indifferenter voluptatum foetoribus incubuit, omnes carnis concupiscentias exsequens, nihil prorsus de anima cogitans: sed corporearum solummodo rerum sensu affectus; cum deinceps interceptus e vita migraverit, ipsi nullus omnino porriget manum: atque ita cum ipso agitur, ut neque ab uxore, neque a filiis, vel a fratribus, aut a cognatis et amicis juvetur: neque Deus illum ullatenus curabit.

Α δὴ τῶν αὐτῶν, ἀναπληρώσουσι τοῦ ο.χομένου τὰ ὑστερήματα. Ὁ δὲ γε βίον πονηρὸν κεκτημένος, συμπεφυρμένος ὄλον ἀκάνθαις, πλήρη τε ὑλῶν ὄντα τῶν ἀκαθάρτων, ὅς οὐδέποτε ἐν συνειδήσει ἦλθεν, ἀλλ' ἀδεῶς καὶ ἀδιαφόρως ταῖς τῶν ἡδονῶν ἐνέκειτο δυσωδίαις, πράττων ἀπάσας τὰς τῆς σαρκὸς ὀρέξεις, καὶ μηδὲν ὄλως περὶ ψυχῆς φροντίζων, ἔχων τε τὸ φρόνημα σαρκικὸν ἅπαν· εἶθ' οὕτω φθασθεὶς, ἐκεδημήσει τοῦ βίου, τοῦτ' παντελῶς οὐδεὶς ὀρέξει χεῖρα· ἀλλ' οὕτω πάντα τὰ κατ' αὐτὸν διαπραχθήσεται, ὡς μήτε ὑπὸ συνεύου, ἢ τέκνων, ἢ ἀδελφῶν, ἢ συγγενῶν, ἢ φίλων ἐπικουρηθῆναι τὸ σύνολον· ὅτι μηδὲ ἔχει Θεὸς ἐν μέτρῳ τοῦτον.

FRAGMENTUM IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS (33).

De his porro quæ scripsistis, ut loquar, bonum est homini mulierem non contingere⁷². Ad hæc omnia, exstat quoque sancti Athanasii interpretatio, in libro de honorabili conjugio. Præterea sic potest res explanari. Ad luxuriosos et carnales homines cum scriberet Paulus, eorum erga carnem suam amore usus est, ut fornicationem abjicere suaderet; sic dicens: Reliqua peccata animam lædunt, et ipsi soli damnium immittunt. Sed qui fornicatur una animæ et corpori suo nocet, illudque corrumpit et enervat: atque animale et vitalem aufert vigorem. Ac si diceret: vestro saltem parcite corpori, quod curatis et fovetis cujusque ingentem sollicitudinem geritis.

Β Περὶ δὲ ὧν ἐγράφατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναῖκα καὶ μὴ ἄπεισθαι. Ἔστι καὶ πρὸς τοῦτοις ἅπασι καὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐρμηνεία ἐν τῷ περὶ τοῦ σεμνοῦ γάμου. Πρὸς ὅλοις τοῦτοις ἡρμήνευσέ τις καὶ οὕτω. Πρὸς ἀβροδιαίτους καὶ φιλοσαρκούς γράφων ὁ Παῦλος, τῇ αὐτῶν φιλοσαρκία συνεργῶ ἐχρήσατο πρὸς τὴν τῆς πορνείας παραίτησιν, τοῦτο λέγων, ὅτι: Τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα ψυχὴν ἀδικεῖ, καὶ εἰς αὐτὴν μόνην τὴν βλάβην παραπέμπει· ὁ δὲ γε πορνεύων σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα ἀδικεῖ, φθειρῶν αὐτὸ καὶ ἐκδυναμῶν, καὶ τὸν ψυχικὸν καὶ ζωτικὸν καθαιρῶν τόνον. Ὅσει εἶπεν· Φείσασθε κἂν τοῦ σώματος ὑμῶν, ὃ περιέπετε καὶ θάλλετε καὶ οὗ πόνονιαν πλείστην ποιείσθε.

SPURIA.

ΑΔΜΟΝΙΤΙΟ. — *Sequentia duo opuscula ex codice undecimi sæculi membranaceo bibliothecæ RR. PP. S. Basilii Romæ mutuati sumus: ambo ejusdem farinae, et sequioris ævi, ut ex vitiatō lingue Græcæ usu deprehendas. Primum vero subjuncta habet aliquot imperiti Græculi scholia, quæ subdere visum est. Isthæc enim, quod perquam brevia sint, nemini fastidium movere possunt.*

Sancti Athanasii episcopi Alexandriini, in dictum apostoli Pauli⁷³: «*Novi hujusmodi hominem, raptum usque ad tertium cælum,*» et reliqua.

Γ Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸ βῆτορ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅτι «*Οἶδα τὸν τοιοῦτον ἀνθρώπον ἄρπαγέρτα ἕως τρίτον οὐρανόν,*» καὶ τὰ ἐξῆς.

Renuntiabo vobis quod cum adhuc juvenis essem, ipsis auribus accepi a viris antiquis, sapientia prudentiaque ornatis, virtute florentibus, qui in asceticis laboribus consenuerant. Nam cum illi convenirent in unum et spiritualia colloquia miscerent, quæstiones in medium propositæ sunt: Qua de causa magnus ille Apostolus, solus ex omnibus sanetis, in tertium cælum sublatus est, atque ibi audivit arcana verba? His ita respondit quidam ex illis: Audivi ego ab antiquioribus Patribus, quamdam ceu legationem et petitionem Deo et Domino, universorum moderatori, oblatam fuisse a sanctis illis Patribus remotioris ævi, ut Paulum apostolum virum qualem a sæculo non viderant, sibi ostenderet. Ex universa quippe terra, ex gentibus atque

Ἄπαγγέλλω ὑμῖν ἅπερ τοῖς ὡσὶν ἀκήκοα, ἔτι νέος ὑπάρχων, παρὰ παλαιῶν ἀνδρῶν, σοφία καὶ συνέσει κεκοσμημένων καὶ ἀρεταῖς κατηγλαῖσμένων, ἐν ἀκηρτικοῖς ἀγῶσι καταγεγρασάντων. Συνηγμένων γὰρ αὐτῶν καὶ πνευματικῶς περὶ ἀρετῶν διαλεγομένων, ἦλθον εἰς μέσον ἐρωτήσεις· Τί δήποτε μόνος ὡς ἐξείρετος παρὰ πάντας ἁγίους ὁ μέγας Ἀπόστολος εἰς τρίτον οὐρανὸν ἦρθη, ἀρπαγεὶς ἐν παραδείσῳ καὶ ἐκεῖθεν ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα; Ἀποκριθεὶς δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν εἶπεν· Ἦκουσται μοι παρὰ ἀρχαιοτέρων πατέρων, ὡς πρεσβεία καὶ αἰτήσεις γέγονε παρὰ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων Πατέρων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην καὶ πάντων Κύριον, ὑπὲρ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅπως θεάσωνται τοιοῦτον ἄνδρα, ὃν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἐθεάσαντο. Ἀπὸ γὰρ πάσης τῆς οἰκουμῆ-

⁷² I Cor. vii, 1. ⁷³ II Cor. xii, 2.

(37) Ex codice Regio 2216, fol. 44.

νης καὶ τῶν ἐθνῶν καὶ νήσων πεφωτισμένοι ψυχαί, A
καὶ τῇ πρὸς Θεὸν πίστει καὶ ἐλπίδι ἐκλάμπουσαι, ἐν
τῇ χώρᾳ τῶν ζώντων καὶ ἐν ταῖς τῶν ἁγίων σκηναῖς
συνηθροίζοντο. Ὡν πάντων ὁμολογοῦντων, ὅτι διὰ τῆς
διδασκαλίας Παύλου τῆς θεογονίας τὸ φέγγος ἐδέ-
ξαντο· διὰ τοῦτο τὴν δέησιν καὶ ἱκεσίαν τῷ Δεσπότη
προσήγαγον. Ὁ δὲ, πληρῶν τὸ αἴτημα τῶν θεραπεύον-
των αὐτοῦ, καὶ πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἀνήγα-
γεν αὐτὸν πρὸς ἀσπασμὸν καὶ εὐφροσύνην τῶν ἀπο-
αίων ἁγίων πατριαρχῶν, προφητῶν καὶ δικαίων
ἀπάντων, εἴτε ἐν σώματι, ὡς αὐτὸς ἔφη, εἴτε ἐκτὸς
τοῦ σώματος, μόνῳ γνωστὸν τῷ Θεῷ, τῷ παραδόξως
ποιοῦντι θαύματα καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.
Ἐκεῖθεν γὰρ εἶδε τὴν τῶν ἄνω στρατηγῶν διακόσμη-
σιν, ἀγγέλων καὶ οὐρανίων δυνάμεων, καὶ τὰ ἄρρητα B
θαύματα, ἃ οὐκ ἔξδν ἀνθρώπων λαλεῖν, ἢ ἀκοῦσαι.

SCHOLION.

Εἰ περὶ τὸν οὐρανὸν ὑπάρχουν (sic) καὶ παράκειν-
ται αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί, ὡς λέγεται· καὶ γὰρ αἱ τῶν
δικαίων ψυχαί ἐν οὐρανοῖς αὐλίζονται, καὶ ἄλλαι δι-
καίων ψυχαί ἐν παραδείσῳ, καὶ ἄλλαι ἐν γῆ πραέων·
ἰδοὺ γοῦν οἰκίαι δικαίων· εἰς αὐτὰς ἀρπαγεῖς ὁ Παῦ-
λος ὑπάρχων, ἀρπαγεῖς δὲ μετὰ τὸ βαπτίσει αὐτὸν
ὁ ἅγιος Ἀνανίας, ὅταν ἔπεσον ἀπὸ τοῦ Παύλου ὡσεὶ
λεπίδες, ἀπὸ ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἕως οὗ ὠμολόγησε
καὶ εἶπε, καὶ τὴν Ἐπιστολὴν ἦν λέγει, Ὁ ἠνεύλογη-
μένος, καὶ τὰ ἐξῆς, ἕως ἐκεῖ ὑπῆρχον χρόνοι δεκα-
τέσσαρες.

Διὰ τί οὐκ εἶπε Παῦλος· Ἐγὼ ἠρπάγην, ἀλλὰ εἶπεν·
Οἶδα ἀνθρώπων; Ἡ δὲ τὸ μὴ γινῶσαι [γνωρίζαι]
ἔκτερον εἰς ὑπερφανίαν, καυχώμενον εἰς δόξαν τοῦ
Θεοῦ;

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστό-
λου Παύλου· « Ἐδόθη μοι σκόλοψ· τῇ σαρκί,
ἄγγελος Σατῦρ, ἵνα με κολαφίῃ. »

Οἱ τὴν εὐσέβειαν σύντροφοι ἔχοντες, καὶ ἐν τῇ τῶν
θεῶν Γραφῶν μελέτῃ σχολάζοντες, ἐξ αὐτῶν τῶν
Γραφῶν ἔχουσι ὁδηγὸν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ πρῶτον μὲν
εἰδέναι προσήκει τὴν τῆς Ἐπιστολῆς ὑπόθεσιν, καὶ
ὅπως γέγραπται. Ἐπειδὴ ὁ θεοῦ Παῦλος ἐξαι-
ρέτως ἐν ταύτῃ τῇ Ἐπιστολῇ, ὡς πολλὰ παθῶν καὶ
πειρασθεῖς παρὰ τῶν συγγενῶν καὶ ὁμοφύλων καὶ
ἀγνωμόνων Ἰουδαίων, ὧν καλεῖ ψευδοδῆλφους, ἅπαν- D
τα τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐμνημόνευσεν, καὶ εἰς οὓς τὴν
αὐτὴν Ἐπιστολὴν ἐπιστέλλει, παραινεῖ λέγων· Ἠδέως
ἀνέχεσθε τῶν ἀφρένων φρόνιμοι ὄντες· καὶ ἐπι-
άγει· Ἀνέχεσθε ὅστις ὑμῶς καταδουλοῖ, ὅστις
κατεσθίει, ὅστις κατεπαιρείται, καὶ τὰ ἐξῆς τῆς
Ἐπιστολῆς ἀκολούθως μνημονεύει, καὶ τὰ αὐτοῦ
ἄπειρα πάθη αὐτοῖς διαγράφει λέγων· Ἐν κόποις
περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως· καὶ
αὐθις προσάγει τοὺς πειρασμούς, τοὺς λιθασμούς καὶ
βαδισμούς, τὰ ναύαγια, τοὺς κινδύνους, τοὺς κόπους
καὶ μόχθους, καὶ λιμούς καὶ δίψαις· καὶ ἅπαντα ὡς
γενναῖος ἀθλητῆς ἐμνημόνευσε τῶν ἰδίων. Καὶ οὐκ

SCHOLION.

Si in cœlo degunt et versantur sanctorum ani-
mæ, ut dicitur; etenim justorum animæ in cœlis
habitant, et aliæ quædam justorum animæ in para-
diso, aliæ vero in terra mansuetorum: en igitur
domos justorum, in quibus raptus Paulus colloca-
tus est. Raptus autem fuit postquam baptizatus
fuerat a S. Anania, cum ab eo cœpi squamæ cecide-
runt ⁷⁵. Ab eo autem tempore usque ad illud, quo
hæc confessus est et protulit, Epistolamque scripsit,
ac dixit, *Qui est benedictus* ⁷⁶, et cætera, intercur-
runt anni quatuordecim.

Quare non dixit Paulus: Ego raptus sum, sed,
Novi hominem. An quia non noverat, aut ne in su-
perbiam caderet, sed ut unius Dei gloriam celebra-
ret?

Sancti Athanasii in dictum illud apostoli Pauli:
« Datus est mihi stimulus carnis, angelus Satanae,
qui me colaphizat ⁷⁷. »

Qui cum pietate educati sunt, et in meditatione
divinarum Scripturarum versantur, ex ipsis Scri-
pturis veritatem ducem mutantur. Ac primo qui-
dem sciendum Epistolæ ipsius argumentum, et quo
pacto scripta fuerit. Postquam divinissimus Paulus
in hac Epistola præcipue, cum multa passus, multa
expertus mala esset a cognatis et a contribulibus
ingratisque Judæis, quos falsos fratres nuncupat;
hæc omnia quæ sibi acciderant, hic commemoravit:
hortatur eos quibus hæc epistola dirigitur, his
verbis: *Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi
sapientes*; atque adjicit: *Sustinetis, si quis vos in
servitute redigit, si quis devorat, si quis extolli-
tur* ⁷⁸, et cætera in Epistola sua consequenter re-
censet, atque infinitas suas ærumnas describit hoc
pacto: *In laboribus plurimis, in plagis supra mo-
dum* ⁷⁹; rursusque profert tentationes, lapidam et
virgarum supplicia, naufragia, pericula, labores,
ærumnas, famem, sitim, atque ut generosus athleta
de omnibus quæ sibi acciderunt mentionem facit.

⁷⁵ Act. ix, 18. ⁷⁶ Rom. i, 25. ⁷⁷ II Cor. xii, 7. ⁷⁸ II Cor. xi, 19, 20. ⁷⁹ ibid. 25.

Nec iis sibi propriis contentus, etiam ea quæ extrinsecus advenerunt enarrat. *Quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum* ⁸⁰. Unde nunquam in conscientia sua quis infirmabatur, quin ipse infirmaretur, non quidem corpore, sed spiritu. Cum autem ærumnas in gloriam sibi verteret beatus ille vir, aiebat: *Gloriari certe non oportet, sed de infirmitatibus meis gloriabor* ⁸¹, id est de variis tribulationum mearum passionibus. Quamobrem alibi quoque ut optimus athleta, qui immortalem Dei gloriam præ oculis mentis haberet et consideraret, ait: *Non enim sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* ⁸²: quia nempe divinissimus ille vir, qui superne erectum gerebat animum, omnia supplicia ceu delectabilem concentum et harmoniam reputabat. Rursumque visionem sibi immisam et oblatam, raptum in paradisum et ærcana illa verba memorat. Quamobrem, utpote qui nollet de seipso gloriari, ait: *De meipso non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis* ⁸³, ac si diceret, in tribulationibus et passionibus meis. *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis* ⁸⁴, scilicet impedimentum ne erectis cervicibus extollar, *angelus Satanæ, qui me colaphizet*. Satan explicatur *adversarius*. Quidam enim B. Paulo in prædicatione obsistebant, ipsumque gravibus flagellis, multisque atrocibus poenis affligebant ceu legis adversarium, non concedentes ut doctrinæ verbum clare prædicaret. Hos igitur divinus Apostolus deprimens, ceu filios diaboli Satan vocat. Eadem de causa qui primum apostolorum thronum occupavit Petrus, ut qui magistri sui sententiæ adversaretur, et neutiquam divina, sed humana solum saperet, Satan ab ipso Domino vocatus est, his verbis: *Vade retro me, Satan* ⁸⁵; id est, Adversaris divinæ ac salutari sententiæ meæ, quia passio mea communem mundo salutem allatura est. Cum igitur ter eadem de causa Dominum Paulus rogasset, ait illi: *Sufficit tibi gratia mea* ⁸⁶. Sufficit tibi ut vas electionis fias, ut præco omnium Ecclesiarum constituaris, ut usque ad cælum et ad paradisum, adhuc in carne vivens, rapiaris, ut revelationem mysteriorum, quæ non hic effari licet, et quæ cælestes ordines spectant quæque humanam omnem linguam exsuperant, eloquere, ut plenus divina sapientia, item Spiritu sancto repleare, et cum symnystis tuis apostolis una sedes. Sufficiunt tibi hæc et similia a me tibi data munera, *Nam virtus mea in infirmitate perficitur* ⁸⁷; in infirmitate scilicet non corporis vel animæ, sed de tribulationibus, sive de tentationibus loquitur. Nam qui animi infirmitati obnoxius esset, qui posset animi ægritudines aliorum curare? Ipse namque divinus Apostolus dixit: *Cum infirmor, tunc præ cogitationes passionum, tunc spiritu potens sum*.

ἤρκεσθη ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν παρεκτός ἐμνημόνευσεν, Ἡ καθημερινὴ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὅθεν καὶ τῆ συνειδήσει τις ἀσθενῶν καὶ αὐτὸς ἠσθένει, οὐ σώματι, ἀλλὰ πνεύματι. Καυχῆμα δὲ ἔχων τὰς θλίψεις ὁ μακάριος ἔλεγεν· Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι· ἦγουν τὰ τῶν διαφόρων θλίψεών μου πάθη. Διδ καὶ ἐτέρωθι, ὡς ἄριστος ἀθλητῆς καὶ τὴν ἀκήρατον δόξαν τοῦ Θεοῦ τοῖς τῆς διαβολίας ὀφθαλμοῖς κατανοῶν, λέγει· Οὐ γὰρ ἀξία τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· ἐπειδὴ, ὡς τερπνὰ ὀρφέσματα ὁ θεϊότατος ἀνὴρ καὶ ἄνω τὸ φρόνημα κεκτημένος, ἅπαντα τὰ κολαστήρια ἐλογίζετο. Αὐθις ἐμνημόνευσε τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν αὐτῷ ὄπτασιαν, καὶ ἀρπαγὴν εἰς τὸν παράδεισον, καὶ τὰ ἄρρητα κεινὰ ῥήματα· ὅθεν, ὡς μὴ βουλόμενος δι' ἑαυτοῦ καυχῆσασθαι, ἔφη· Ὑπερ δὲ ἔμαυτοῦ οὐ καυχῆσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου· οἷον εἰ ἐν ταῖς θλίψεσί μου καὶ τὰ πάθη μου. Καὶ τῆ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῆ σαρκί, ἦγουν ἐμπόδιον, ἵνα μὴ ὑψαυχενῶν αἰρωμαι, ἄγγελος Σατανᾶ, ἵνα με κολαζέῃ. Σατανᾶ ἐρμηνεύεται ἀντικείμενος· ἀντέκειντο γὰρ τῆ κηρύξει τῷ μακαρίῳ Παύλῳ τινὲς, καὶ μάστιγι δεινοῖς καὶ πολλοῖς κακοῖς κολαστηρίοις τοῦτον ὡς τοῦ νόμου ἀντίπαλον κατεπόνουν, μὴ συγχωρούντων τον τῆς διδασκαλίας λόγον σαφῶς κηρύξαι. Τοῦτους τοίνυν ὁ θεῖος ἀπόστολος ὑποβάλλων ὡς υἱοὺς διαβόλου Σατανᾶ ὀνομάζει. Διδ δὴ καὶ ὁ τῶν ἀποστόλων πρωτόθρονος Πέτρος, ὡς τῆ διδασκαλῶν γνώμῃ ἀντικείμενος, καὶ μὴ τὰ θεῖα, ἀλλὰ τὰ ἀνθρώπινα φρονῶν, Σατανᾶ αὐτὸν ὁ Κύριος προηγόρευσε λέγων· Ὑπάγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· ἦγουν, Ἀντίκεισαι τῆ θεῖα καὶ σωτηριώδει γνώμῃ μου· ἐπειδὴ τὸ πάθος μου κοινήν σωτηρίαν τῆ οἰκουμένη μέλλει ἐργάσασθαι. Ὡς οὖν τρισσῶς τὸν Κύριον περὶ τούτου παρακαλέσας, εἰρήκει αὐτῷ· Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. Ἀρκεῖ σοι ἵνα σκευὸς ἐκλογῆς γενήσῃ, ἵνα ῥήτωρ τῶν Ἐκκλησιῶν κατασταθῆσῃ, ἵνα μέχρι τὸν οὐρανὸν καὶ παράδεισον ἀρπαγῆς ἔτι ζῶν ἐν τῷ σαρκίῳ, ἵνα τὴν ἀποκαλύψιν τῶν ἄρρητων μυστηρίων καὶ τὰ τῶν ἐπουρανίων ταγμάτων ὑπὲρ πᾶσαν γλῶσσαν βροτεῖαν λαλήσῃ, ἵνα πλήρης θείας σοφίας, καὶ Πνεύματος ἁγίου ἐμπλησθῆσῃ, ἵνα συγκάθεδρος τῶν συμμυστῶν ἀποστόλων γενήσῃ. Ἀρκεῖ σοι τὰ δοθέντα σοι ταῦτα καὶ παραπλήσια παρ' ἐμοῦ χαρίσματα· Ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται· ἀσθένειαν, φημί, οὐ τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὰς θλίψεις, τοὺς πειρασμοὺς λέγει. Ὁ γὰρ ἀσθενεὶς ψυχικῇ ὑποκειμενος πῶς ἑτέροις τὰ ψυχικὰ παθήματα ἴσσαι δύναται; Αὐτὸς γὰρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος εἰρήκεν· Ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι, τοῦτέστι, ὅταν ἀσθενῶσιν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ τῶν παθῶν ἐν ἐμοί, τότε δυνατός εἰμι τῷ πνεύματι. *potens sum* ⁸⁸, hoc est cum infirmantur in me præ-

⁸⁰ II Cor. xi, 28. ⁸¹ ibid. 30. ⁸² Rom. viii, 18. ⁸³ II Cor. xii, 5. ⁸⁴ ibid. 7. ⁸⁵ Matth. xvi, 23.

⁸⁶ II Cor. xii, 9. ⁸⁷ ibid. ⁸⁸ ibid. 10.

INDEX GRÆCITATIS.

Α

- Ἀγαπητός**, idem qui, Μονογενής, Unigenitus. Ἀγαπητός, item hac sententia usu venit, col. 252 B:
Ἄλλα φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσε τῷ προφήτῃ ὄρωντι τὸν Ἀγαπητὸν τοῦ Θεοῦ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν πάσχοντα.
Ἄγιοπρεπής, οὐς, Sanctus, col. 92 D.
Ἄγγιθρος, foribus propinquus, et per metaphoram, congruens, accommodatus, col. 540 C.
Ἀνταρρέυομαι, vicissim capior, col. 169 D.
Ἀπαρέγκλιτος, qui inclinatus et inflexus non est, col. 547 A.
Ἄπειθοκέω, despero, col. 336 A.
Ἀποθαυμάζω, admiror, admirationem verbis exprimo, psal. cxxxviii.
Ἀποκλεισμός, conclusio, col. 540 D.
Ἀπολιθόομαι, lapidesco, lapidis instar durus sum, psal. cxxxiv.
Ἀποταμιεύομαι, mecum reputo, in intimis cordis repono considerandum, col. 541 A.
Ἀποτελέσματα τῶν ἐνυπνίων, somniorum prædictiones, col. 444 C.
Ἀρχιπαίσιος, in amicis primus, amicissimus, col. 77 C.

Δ

- Δοξολογία**, Jerosolymitana hæc verba complectitur:
Ὁ Κύριε, σῶσον δὴ, ὦ Κύριε, εὐδόξωσον δὴ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν δόξατι Κυρίου, col. 480 B. Alia hujus vocis significata videsis in *Glossarii Gangii et Suiceri*.

Ε

- Ἐντυγχάνειν**, conqueri de aliquo, accusare aliquem, col. 33 D. Eodem sensu hæc vox usu venit Machab., lib. 1, c. x, vers. 61.
Ἐντυχία, petitio adversus aliquem, accusatio. Hoc modo videtur verti posse in *Epist. ad Marcellinum*, col. 25 D. Nam qui Psalmi ἐντυχίας dicuntur, accusationes proferunt in adversarios.
Ἐπιμικτός, promiscua turba, col. 448 A.

Θ

- Θαυμάζω**, laudo, cum admiratione celebro, col. 128 C, et usu frequenti.

Κ

- Κάλαμος**, locus in Palæstina, col. 305 A:
Κασία φλοιός τις ἐστὶ λεπτότατος καὶ εὐώδης, φυλῶδη κάρφη περ.τεινόμενος, col. 212 A.
Κατάρασις, execratio, maledictio, col. 149 B.
Κατενυγεθέω, despicio, contemno, col. 148 D.
Κυριακὸς ἄνθρωπος, Dominicus homo, scilicet Christus, col. 197 B.

Λ

- Λιθολόγιος τόπος**, locus ex lapidibus electus constructus, col. 357 C.

Μ

- Μακροήμερευσις**, longitudo dierum, col. 128 D.
Ματαίωσις, vanitas, col. 144 B.
Μεταχειρίσας ἑαυτὸν ἀρχόνῃ, qui laqueo se præfocavit, de Juda dictum, col. 457 A.

Ο

- Οικονομία**, sæpe pro Incarnatione usu venit. Vulgatius autem significat totam seriem actionum Christi ut col. 300 C. Dicitur etiam, *οικονομία τοῦ πάθους, œconomia passionis, οἰκονομία τοῦ σταυροῦ, œconomia crucis*, col. 325 D.

Π

- Παρεκτροπή**, deflexio, col. 224 D. *Παρεκτροπή τῆς θείας ὁδοῦ.*
Πολυψεῖν, verro, diurnam curam habere (psal. cxxxvi). Alias ejus vocis significationes vide in *Lexicis*. *Πολυψορία*, *ibid.* *Πολυψορίαν τὴν πολυχρονιότητά φησιν*, id est, diurnitatem, *μαλο*, diurnam sollicitudinem. *Πολυψορία*, id est, πολυχρονιότης, temporis diurnitas, col. 96 B.
Προλήντιον, q. d. protorcular, col. 80 D.

Σ

- Σαρκεύς**, qui carnem gestat, dictum de Christo, col. 1408 A.
Στακτή. Ἔστιν ἡ στακτὴ σύμυρης εἶδος λεπτότατον. Ἐκθλιθέντος γὰρ τοῦ ἀρώματος, ὅσον μὲν γὰρ αὐτοῦ ῥυτὸν εἰς στακτὴν ἀπομερίζεται, τὸ δὲ παχύτερον ἀπομένον σύμυρα προσαγρεύεται, col. 212 A.

Τ

- Τόμος**, rescriptum compendiosum, sic vocatum quod in eo res συντετμημένως tractentur. *Κεφαλὰ οἱ Ἐβραῖοι τὸν τόμον φασίν*, col. 192 D.

Υ

- Υπακοή**. Sic vocantur plurimi psalmi, quia numerum ita canebantur, ut diaconus primam versiculi partem proferret, et populus quasi respondendo, postremam absolveret, nam ὑπακοή ab ὑπακούειν, id est, respondere, col. 37 B.
Υπακοή, item q. d. exauditio, ea sententia dicitur, col. 469 D. *Τῆς ἀγάπης μισθὸν ἐδέξατο τὴν ὑπακοήν*, id est, in dilectionis præmium exaudivit illum Deus.
Υποψάλλειν, idem videtur significare 'quod ὑπακούειν, id est respondendo cantare, ut fiebat olim cum diaconus priorem versiculi, populus autem posteriorem partem canebat, col. 256 B.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SANCTUS ATHANASIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.		INTERPRETATIO PSALMORUM SIVE DE TITULIS PSALMORUM.	591
OPERUM PARS TERTIA. -- EXEGETICA.	9	Epistola præfixæ editioni Romanæ anni 1746.	591
Admonitio in sequentem ad Marcellinum epistolam.	9	Index eorum quæ in præfatione continentur.	597
EPISTOLA AD MARCELLINUM in interpretationem psalmoreum.	11	Præfatio Antonelli.	597
Admonitio in expositiones psalmoreum.	45	PSALMI CUM INTERPRETATIONE.	647
Argumentum in psalmos.	55	Fragmenta in Job.	1344
EXPOSITIONES IN PSALMOS.	59	Fragmenta in Canticum.	1347
Monitum in Fragmenta subsequentiâ.	447	Fragmenta in Matthæum.	1365
Fragmenta commentariorum in psalmos	447	Fragmenta in Lucam.	1390
		Fragmenta in Epistolam I ad Corinthios.	1404
		Spuria.	1404
		Index Græcitatâ.	1409

FINIS TOMI VICESIMI SEPTIMI.

